43
9 F
4

M. Iacobu | A'main

Aurea clariſſimi et acutiſſimi Doctoris theologi Magiſtri Iacobi Almain Senonēſis opuſcula/omnibus theologis perq̃ vtilia: non antehac ſimul impreſſa.

Moralia optime recognita cum additionibus.
Lectura in tertium completa.
De penitentia: ſiue in quartum lectura.
De poteſtate eccleſiaſtica.
Veſperiarum non ſpernenda queſtio.
Dictata ſuper ſententias Holcot.

B A

Venundantur parrhiſiis a Claudio cheuallon commorante ante collegium Cameracenſe in interſignio diui Chriſtofori.

Cum priuilegio Regis.

¶VINCENTIVS DOESMIER REDONENSIS CANDIDO LECTORI SALVTEM.

EX amuſſatim (queſo) perpendas lector emunctiſſime quátum ſtudioſi rei
diuine & candidati & profeſſores Viro abſolutiſſimo Iacobo Almano
ſenonenſi debeant/ vt qui ne horulam quidem vná preterlabi ſineret qua
nó aliquid legeret/ interpretaretur/ diſſereret/ quod ad communem iuuẽ-
tutis frugem ſpectare putaret. Nulla illi dies (bonus certe apelles) ſine li-
nea poterat abire: vſq; adeo ferués literarum amator: literatos deperibat/
quem niſi parce ille inexorabiles ſe nobis inuidere precoci fato teſtate fuiſſent/ iam ſenoni-
bus Roma bis capta que ſe rerum omnium caput iactat ſine controuerſia victam ſe fateret/
Herbamq; porrigeret. Ceterum non protenus ereptam nobis palmam quiſquam ſuſpice-
tur/ hec ſunt arma viri & noti monumenta laboris. Adeo bonus aſpirauit nobis Iuppiter
& dulcis clementia celi vt mel illud tam ſuaue cadens non omnino perderetur. Nam vt de
me verum fateri liceat (vbi enim veritatis amor arrogantie abeſt ſuſpitio) tanto anhelitu
virum/ vel potius non penitendam eius doctrinam proſequebar vt ab eius latere (que ſua
erat humanitas) auocari non poſſem/ quádo literatum quicq̃ (id autem fiebat ſemper) a fon
te tam melliſluo exiliebat in alueum meum ſedulo deriuabam/ ita vt iactare auſim nullam tã
ti viri lectionem ſeu publicam ſeu priuatam preterfluxiſſe quam nó hiſce auribus hauſerim
atq; his digitis inarauerim profecto non vſquequaq; torpentibus: vt qui loquentis lingue
ſcribendo reſponderent. Porro quicquid eruditionis prodibat omne id excipiebam ita vt
plane ipſe admiraret eoq; vehemẽtior liberior: cautior: letiorq; ſemp in maiora aſſurgeret.
hec ſunt omnia eius opuſcula que ipſe non negauit eſſe ſua: ſed more aquile cũ videret pul-
los hoſce ſuos celum lucemq; tuentes non reijciebat velut adulterinos: ſed ſuos eſſe fateba
tur: agnoſcebat: aggratulabatur: placebantq; omnino patri tam ingenui/ tam belli adole-
ſcẽtes. At vero poſtq̃ deceſſit pater/ pupillis aqua & igni cauebam: vt qui fuiſſem nutricius
pater & altinus: adſeruabam diligenter perinde zelotipus. Sed bona pars hominum illos
deperibat/ & pene quotidiano conuitio a me efflagitabat vt in publicum eos pauliſper ſi-
nerem euagari. Nolebam neſcio an amore cecutiens/ an ipſis timẽs/ ne quid in vicis paterẽ
tur vt qui adhuc tenelli eſſent/ & publice vie incommodis facile obnoxij. Volebam igitur
ſe domi continerent. At vicini frequenter mihi ſuffurabantur ſcitos & elegantes pupillos
meos/ & in publicum educebãt/ ſed nudos/ inornatos/ laceros/ incomptos/ vt qui non ha
berent veſtes quas pater illis reliquerat. Nam in archa mea condebantur nonumq; preme-
bantur in annum/ vt patrem teſtamẽto ſciebam ſtatuiſſe. malui igitur tandem eos in publi
cum emittere patrijs inſignes ornamentis/ atq; ideo illuſtriores & populo gratiores q̃ ſor-
didos per vim abſtrahi in publicum. Vale.

Iacobi Almain Epitaphium.

Te rogat hoc ſaxum: huc oculos defige viator

Pellege / quos cineres: continet Vrna breuis

Si ſcieris ſatis eſſe putat / decus omne ſubactum

Mox diſces / nomen prefica docta / ſile

Sat laudare nequis / Almanum Sorbona nouit

Sacra fides repetit / perfida lex timuit.

Florida vis / ſophie ſeptem / expectata thyara:

Flectere fatales non potuere deas.

Mnemoſine: ingenij candor: diuinaq; pallas

Hoc tumulo / virtus / gratia / fama / manent.

¶Integerrimo Viro domino Ioanni belonneau Redonenſi Archidiacono q̃ optime merito Vincentius doeſmier Redonenſis artium & medicine Parrhiſienſis doctor. S. P. D.

SOlent pleriq; ſcriptores (Archidiaconum ſpecimẽ) longis animi nutare fluctuationibus: atq; plus equo herere: cuinam potiſſimum Viro libellos ſuos nuncupent. At vero nihil mihi negotij fuit / aut laboris claſſiarium quempiam virum diſquireret cui hec diuina opuſcula dicarem: que imprimis annis quos theologie ſacraueramus ab ore Iacobi illius Almani exuberantiſſimo exceperamus. ſed poſt q̃ alio (nec penitet) diuertimus animū cum videremus libellos cum blattis & tineis rixari / noluimus iuuentutem tam preſtāti bono carere: preſertim vbi laboris quicq̃ quod a profeſſione mea me deflecteret non eſſet impendendum. Porro vſq; adeo menti noſtre infixus es: vt occurſes ſemper ſi quid arduū aut literatum meditor: neq; poſſis ab animo meo auocari. Ariſtophanes antique comedie ſcriptor / in ranis / bacchum inducit ad inferos deſcendere molientem / vt euripidem aut eximiū quempiam vatem inueniret: apud ſuperos enim neminem reperiebat niſi malum. Quod ſi hoc noſtro euo omnium horarum hominem & virum abſolutum bacchus ille diſquireret non ipſe te inueniret (neq; enim bacchus beloneum nouit) ſed fortaſſe Dyogenes ille virum bonum luce ad lucernam querens vnicum te apud Britones reperiſſet / qui ſuo & oīm animo tuis virtutibus ſatiſfacere poſſes. Precioſum ſane eſt ornamētum: quod aggeſte virtutes tue concinnant: que tanta copia ſeſe vel ignotis offerunt vt predicare non ceſſent literati quāta ſit liberalitas tua in ſtudioſos quos numero certo & diſignato pluſq̃ duodecim ſolitus es habere impenſis tuis rei literarie addictos: ne non facile emergant quorum virtu-

tibus obſtat res anguſta domi. diuinum eſt (ita me deus amet) myſterium quod cernimus.
Tu inter proceres nobiliſſimos primus: quo maior es eo te ſummiſſius geris: inter fortune
luxuriantis amplexus fecundiſſimos enutritus atqꝫ omnibus bonis ditatus non delicatu-
lum/molliculum/luxurioſum ue te oſtentas: ſed magnanimum/virilem/caſtum/hone-
ſtiſſimum/modeſtiſſimum/atqꝫ omnibus te liberali & ingenuo vultu prebes obuium/fa-
cilem/& mixta comitate grauiſſimum. Tu nobilitate/dignitate/authoritate/exiſtimatiõe/
gratia/morum probitate: bonam fortunam/bonamqꝫ mentem (quod raro contingit) hau-
ſiſti. Tu ſtemmate clariſſimus nobilibus es honeſtatis architypus & politici cultus exẽplar.
Hinc profecto muſea omnia literata in laudes tuas plauſibiliter eunt: doctores & poete/&
oratores/theologi/medici/vtriuſqꝫ iuris profeſſores certatim te predicant/mecenatẽ bri-
tonicum longe italo ſuperiorem occinentes: interquos ego me auſim aſſerere pro viribus
concentus aliquid intonare: alioqui certe ingratus plane viderer. Porro cum tot ac tanta in
me collata beneficia remetiri non poſſim: ſaltem nihil eſt quod malim ꝙ me & gratum eſſe
& videri. Neqꝫ eni ſi mihi oris neptũnij ſpiritum vocaliſſimũ natura largiret ſatis eſſem ad
laudis tue cumulos. Quod cũ facile mihi ſit in cõfeſſo/ precones ſequor qui apud Euripidẽ
in oreſte feliciorum partibus ſe accommodant. Et ſi deficiant vires audatia certe laus erit. in
magnis & voluiſſe ſat eſt. Precor igitur mecenas liberaliſſime ne hec & alieni & noſtrĩ
monumenta laboris ſpernas id quod nunꝗ aſſueuiſti (que tua eſt in rebus omnibus huma-
nitas) ſed potius Artaxerxem Perſarum regem imitare/cui obequitãti cum ruſticus vir qui-
dem & planẹ rudis homo factus obuiam/nil aliud habens quod regi porrigeret aquam e
proximo flumine ambabus manibus preſentaſſet rex ſubridens libenter ebibit non rei que
dabatur gratiam: ſed dantis animum metitus. Vale ſtudioſorum mecenas/decus/
ſpeſqꝫ immoritura.

Ad eundem tetraſtichon.

Da mihi ſexcentos antiqua e gente poetas/
In laudes poterunt/non ſatis eſſe tuas
Plena animi virtus/ſors corporis integra/mille
Fortune dotes/Vnicus omne capis.

Tabula.

Abſoluere attentãs an abſoluat in.iiij.fo.lxxv.col.iiij.

Acceptio ad vitã eſt duplex Mo. fo.xlij.col.quarta.

Acceptio pene eſt duplex ĩ quarto. folio.v.col.iij.

Actus bonus non requirit aliã noticiã a dictamine in.iij. fo.lxij.col. quarta.

Actus bonus oportet ſit ex electione in tertio. folio.lix.col.tertia.

Actus bonus tria requirit in tertio. fo.lix. col.ſecunda.

Actus dicitur intrinſece bonus dupliciter. mo. folio.xj.col.prima.

Actus dicitur virtutis tripliciter in quarto. folio.vij.col.ſecunda.

Actus diligẽdi deum ſuper omnia eſt ſolũ intrinſece bonus in.iij. fo.lxiij.col.ij.

Actus dupliciter acceptatur ad vitam eternam in tertio. folio.xlviij.col.ſecũda.

Actuũ duplex genus Mo.fo.lxxviij.c.iij.

Actus exterior an habeat bonitatẽ vel maliciam Mo. fo.lxix.col.tertia.

Actus fidei quid:& de eius cauſa Mo. fo.xxxv.col.ij.& per totum caput.

Actus idem eſt virtutis moralis & theologice fo.lxxxvj.col.quarta.

Actus idẽ & fruitio & vſus medij & finis in tertio. folio.lxxxviij.col.ſecũda.

Actus idem poteſt eſſe duarum virtutum ĩ tertio. lxxxvj.col.ſecunda.

Actus indifferens an ſit dabilis in tertio. folio.lxiij.col.quarta.

Actus indifferentes Mo. folio.xxij.col.quarta.& folio.xxiij. col.j.ij.& tertia.

Actus intrinſece boni ĩ tertio.fol.lxj.co.iij

Actus intrinſece bonus habet oẽs circũſtãtias pro obiecto Mo. folio.x.col.iiij.

Actus intrinſece bonus quare ſic dr̃ ibidem

Actus intrinſece mali Mo. folio.lxviij.col.tertia.& quarta.

Actus intrinſe malus Mo. fo.xii.col.j.

Actus nõ comparantur ad inuicem ſecũdũ meritum & demeritum Mo.fo.lj.col.iiij.

Actus nõ eſt intrinſece bonus niſi ſit volũtatis in tertio. fo.lxij.col.prima.

Actus oĩs p̃ot aliqd habitus p̃ducere ibidẽ

Actus poteſt dici tripliciter indifferẽs Hol. folio.xvj.col.prima.

Actus preſumptionis & deſperationis in tertio. folio.lxxxvj.col.prima.

Actus reperiens ſubiectum neutrum cauſat aliquid habitus Mora.fo.xxvj.col.prima

Actus ſpei cauſatio ſecũdum Occhã Mo. folio.xxxix.colona tertia.

Actus ſpei duo ſunt Mo.fo.xxxix.col.iiij.

Actus ſpei varia opinio Mo. fo.xxxix.col.ſecunda.

Actus tres in patria tribus actus vite reſpõdent in tertio. fo.xcviij.col.iiij.

Actus virtuoſus ẽ duplex Mo.fo.x.co.iij.

Actus volũtatis duplex ſcilicet imperatus & elicitus.Mo. fo.ij.col.iiij.

Actus voluntatis eliciti tãtum duo ſunt in tertio. folio.lxxxvij.col.tertia.

Adorationis tres ſpecies in tertio. fo.xxiiij.col. quarta.

Adultó ad ſalutem multa ſunt neceſſaria. folio.xliij.col.prima.

Affectio iuſticie in quarto. fo.iiij.co.ij.

Affectio voluntatis duplex in quarto.fol.quarto col.ſecunda.

Agens naturale nõ p̃ot effectũ producere ĩ inſtanti Mo. folio.lxij.col.prima.

Agere ꝯtra dubiũ pctm̃ eſt i.iij.fo.lx.c.iij.

Agere imobiliter qd in.iij.fo.lix.col.iiij.

Aliquẽ bene ſe habere dupliciter intelligit̃ Moralium. fo.lvij.col.ſecunda.

Aliquid dicitur naturale dupliciter Moralium. folio tertio col.quarta.

Aliquid eſſe in deo multipliciter intelligit̃ in tertio. folio.xxxv.col.tertia.

Aliquid eſſe immediate a deo dupliciter de poteſtate. fo.xxvij.col.quarta.

Aliquid fieri p̃pter alterum tripliciter ꝯtingit Mo. fo.xvij.col.quarta.

Aliquis poteſt obligari ad ipoſſibile propter eius culpam Mo. fo.ij.col.tertia.

Amor amicitie & concupiſcentie quid & q̃ſo differunt in tertio. fo.lxxxviij.col.ij.

Amor/caritas/dilectio/amicitia differunt in tertio. fo.lxxxviij.col.tertia.

Tabula.

Amor charitatis eſt amor amicitie in.iij. folio.lxxxiij. col.iiii.
Amor complacẽtie & deſiderii in.iii.folio lxxxviii.col.tertia.
Amor duplex Mo. folio.xxxiii.col.tertia.
Amoris diuiſio triplex i.iii.fo.lxxxviii.c.i.
Amor triplex in.iii. fo.lxxxvii.col.tertia.
An a ſententia ſummi pontificis poſſit appellari de pote: fo.xxiii.col.quarta.
An aliquis actus poſſit eſſe ſimul bonus & malus Mo.folio.xviii.col.prima & ſecũda
An circunſtantia venialis aggrauet electionem mortalem mortaliter vel venialiter. Mo.folio.xx. col.tertia.
An fides infuſa ſit eque in morte omnium credibiliũ Mo.fo.xxxiiii.c.ii.&.iii.&.iiii.
An operatio per metum facta ſit excuſabilis Mo. folio.iiii.col.ſecunda.
An prudentia actualis requiratur ad actionem ſtudioſam Mo. folio.lv.per totum.
An ſine gratia poſſit homo quodlibet peccatum vitare Mo.folio.xxiiii.col.ſeccũda
An ſit tantum vnica fides in vno intellectu Mo.folio.xxxiiii.per totum.
An volũtas poſſit ferri in oppoſitum dictaminis varie opiniones Mo.fo.lv.p totũ.
An voluntas ſine gratia poſſit bene agere moraliter Mo. folio.xxiii.col.quarta
Anima eſt ſolum finite capacitatis cognitiue/in.iii. folio xxxii.col.prima.
Anima finite actiuitatis/in.iii.fo.xxxi.c.ii.
Anima iuſti in verbo poteſt omnia poſſibilia cognoſcere/i.iii.folio.xxxvi.col.tertia
Aie capacitas triplex/in.iii.fo.xxxi.col.i.
Anime ſanctorum non ſunt omnino beate in.iii.folio.xlix. col.ſecunda.
Appetitus aialis duplex i.iii.fo.xlvi.col.ii
Appetitus aie duplex/in.iii.fo.xlvi.col.i.
Appetitus in chriſto triplex/in.iii.folio. xlvi.col.quarta.
Appetitus triplex/in.iii.fo.lxxxvii.col.ii.
Articuli dupliciter diſtinguuntur & quot ſunt/in.iii. folio.lxxix.col.tertia.
Articuli ſeptem de deo ſecundum humanitatem/in.iii. folio.lxxix.col.tertia.
Articuli tres de deo in ordine ad creaturas/in.iii. folio.lxxix.col.tertia.
Articulus vnus de deo in ſe/in.iii.folio. lxxix.col.tertia.
Aſſenſus duplex/in.iii. fo.lxx.col.prima.
Aſſenſus cauſarum fidei triplex opinio Holcot.folio.i.col.prima.
Aſſenſus fidei aliquis mere naturaliter cauſatur Holcot. folio.i.col.prima.
Aſſenſus fidei libere cauſatur Holcot folio.i.col.prima.
Aſſenſus productio/in.iii.fo.lxxv.col.pria
Auctoritas duplex/in.iiii.fo.xxix.col.tertia
Auctoritas paterna ibidem.
Auxiliũ ſpeciale Mo.fo.xxiiii.co.iii.et.iiii.
BEati ſe habent pure paſſiue in viſione in.iij. fo.xxxv. col.prima.
Beatificabilia ſunt quattuor/in iii.folio. lix.col.prima
Beatitudo virtute paſſionis exhibite datur in.iij folio.liiii.col.ſecunda.
Beatus poteſt mereri/in.iii.fo.xlix.col.ii.
Bigamus quõ efficitur i.iiii.fo.cvii.c.iiii.
Bona fides quid in.iiii. fo.xxxii.col.pria.
Bonitas duplex in.iiii. fo.cvi.col.prima.
Bonitas prius conuenit actui ꝙ habitui:in.iii.folio.lix. col.prima.
CAritas aliarum virtutum actus imperat Mo.folio.xxxiii.col.prima
Caritas duplex/in.iii.fo.c.col.iii.
Caritas eſt cauſa naturalis Mora. folio.xlvi.col.ſecunda.
Caritas eſt multiplex Mo.fo.xlii.col. ſcda
Caritas iſuſa an requiratur a preceptum de dilectione dei Mo.fo.xliiii.col.ſcda p totũ
Caritas vie aliqua eſt maior charitate patrie in.iii. folio.c.col.prima.
Caritas augmentum Mo.folio.xlviii.col.tertia p totũ caput & petũt varie opiniões.
Caritatis hitus ẽ duplex/i.iii.fo.xciiii.c.iiii
Caritatis inclinatio/in.iii.fo.xlviii.col.iii.
Caritatem poſſe diminui dupliciter intelligitur Mo. folio.li.col.prima
Caritatis pprius actus/i.iii.fo.xciiii.col.ii.
Caritatis vie & pãe diſtiguũt:i.iii.f.xcix.c.i.
Carthuſienſis in extrema neceſſitate tenetur veſci carnibus/in.iiii.fo.xxviii.col.tertia.

Caſus in quibus imperator a papa deponi poteſt de poteſt. folio.xxxi.col.prima
Cauſa naturalis vniuerſalis cũ cauſis particularibus poteſt concurrere ad diuerſos effectus Mo. folio.xxxvi.col.ſecunda.
Cauſa naturalis cum diuerſis effectus varios producit/in.iii. folio.lxxv.col.tertia.
Certitudo duplex/in.iii.fo.lxx.col.quarta
Certitudo non requiritur ad actum bonũ/in.iii. folio.lx.col.tertia.
Chriſtus an in triduo fuerit homo/in.iii. folio.lv.col.tertia.
Chriſtus an meruerit in inſtanti conceptionis/in.iii. folio.xlvii.col.quarta.
Chriſtus & verbum pro quo ſupponunt/i iii.folio.xix.col.prima & ſecunda.
Chriſtus fuit comprehenſor & aliquantulum viator/in.iii. folio.xlix.col.ſecunda.
Chriſtus iure hereditario habuit proprietatẽ i aliqbus rebus/de pote. fo.ix.col.iiii.
Chriſtus nobis gratiam meruit/i.iii.folio. xxxiii.col.prima.
Chriſtus predeſtinatis meruit gratiã & gloriam/in.iii. folio.liiii.col.quarta.
Chriſtus ſolus meritorie redemit nos/i.iii. folio.lviii.col.ſecunda.
Circlatio i qbuſdã cãis repit/i.iii.f.lviii.c.ii
Circunſtantia boni finis aliquantulum diminuit de malitia electiõis. Mo. fo.xx.c.i.
Circunſtantia loci quomodo augeat malitiam actus Mo. fo.xvi.col.quarta.
Circunſtantia quid/Mo.folio.x.col.ſcda
Circunſtantia temporis qũo auget bonitatem vel malitiã actus/ Mo.folio.xiiii.col. tertia & quarta & per totum capitulum.
Circunſtantiarum alie aggrauant/alie nõ/in.iiii. folio.lxviii.col.ſecunda.
Circũſtãtie actus ſũt ſeptẽ/Mo.fo.x.col.ii
Circunſtantie obiecti & finis ſunt precipue inter alias/Mo. folio.xiii.col.quarta.
Circunſtantie particulares Mo.fo.xii.c.ii.
Ciuitas quid/in.iiii.folio.xxxi.col. ſecũda
Claues eccleſie/in.iiii.fo.lxxiiii.col.ſecũda
Clauis ſcientie ibidem col.quarta.
claues ſe extẽdũt ad penã:i.iiii.f.lxxxi.c.iiii
Claues non ſacerdos poteſt habere/in.iiii. folio.lxxv. col.ſecunda.
Claues quomodo differũt ibidem. col.iii.
Claues nõ fuerũt i antiquo teſtamẽto ibidẽ
Claues ſe extendunt ad penam/in.iiii.folio.lxxxi.col.quarta.
Cogi aliquid quid/mo.folio.iii.col.tertia
Cognitio aliqua libere cauſatur Holcot. folio.xii. col ſecunda.
Cognoſcens vxorẽ ad vitãdã fornicationẽ an peccet/in.iiii. folio.c.col.tertia.
Cognitio in chriſto duplex/i.iii.fo.xxxiii. col.prima.
Cognoſcere in proprio genere:in.iii.folio xxxiii.col.tertia.
Columbaria/in.iiii.folio.lv.col.ſecunda.
Communitates tres/in.iiii.folio.xxxi.col. prima.
Compatibilis fidei & ſcientie /in.iii.folio. lxxiiij.col.quarta.
Comprehenſor duos habet actus in patria: in.iii.folio.xcix. col.prima.
Comprehendere quid & quot modis/i.iii. folio.xxxviii. col.quarta.
Conatus quid. Mo.folio.xlvii.col.ſecũda.
Conceptio duplex/in.iii.folio.x.col.q̃rta.
Concilium errare non poteſt/in.iii.folio. lxxix.col.prima.
Concilium generale in tribus caſibus poteſt cõgregari ſine auctoritate pape / de pote.folio.xxiiii. col.prima.
Concilium legitime congregatum immediate habet auctoritatem a chriſto:ibidem.
Concilium generale poteſt dare indulgentias:ibidem .col.tertia.
Concilium excommunicare & ſuſpendere poteſt:ibidem.col.quarta.
Concilium generale quid/de pote. folio. xxiii.col.quarta.
Concilium an errare poſſit/de pote.folio. xxvi.col.prima.
Concretorum tria genera/in.iii. folio.xx. col.quarta.
Concupiſcentia non cauſat inuoluntariũ. moralium. folio.x.col.prima.
Concupiſcibilis & iraſcibilis quid/in.iii.folio.lxxxv.col.prima.

Tabula.

Concurſus habituum ad actus. Mo. folio. xxix. col. tertia per totum capitulum.
Códitiones boni actus. Mo. fo. i. col. pria.
Conditiones capiendi vltra ſortem licite/i. iiii. folio. xlii. col. quarta.
Confeſſio duplex/in. iiii. fo. xviii. col. iiii.
Confeſſio interior in omni lege poſt peccatum fuit de precepto/in. iiii. fo. lxiii. col. iiii
Confeſſio ſacramentalis requirit duplicem ſubiectionem/de pote. fo. iiii. col. quarta.
Confeſſus ficte in paſchate an ſatiſfaciat precepto eccleſie/in. iiii. folio. lxxii. col. ſecūda.
Confeſſus priuilegiato an teneatur iterum curato confiteri/in. iiii. fo. lxxiii. col. tertia.
Confidere quid. Mo. fo. xxxix. col. quarta.
Confirmare an poſſit quilibet ſacerdos: de pote. folio. v. col. prima.
Confiteri excōmunicato an liceat/in. iiii. folio. lxix. col. ſecunda.
Confiteri excommunicato in caſu/de pote. folio. v. col. prima.
Confiteri ficte quid/in. iiii. fo. lxxii. col. iii.
Confiteri laico an liceat/in. iiii. fo. lxxi. c. ii.
Cófiteri obligamur/in. iiii. folio. lxiii. col. ſecunda & folio. lxv. col. prima.
Cóſciētia erronea neminem obligat. Mo. folio. ix. col. ſecunda.
Conſcientia quid. Mo. fo. viii. col. tertia.
Conſenſus per metum/in. iiii. fo. ci. col. ii.
Conſenſus ſequens errorem an impediat matrimonium/in. iiii. folio. cii. col. quarta.
Conſuetudo quid/in. iiii. fo. xvi. col. pria.
Continentia capitur tripliciter mo. folio. lxiii. col. ii.
Cótinuatio actus ē duplex mo. fo. xv. col. i
Contractus duplex/in. iiii. fo. xxxv. co. iiii.
Contritio/confeſſio/& ſatiſfactio an ſint partes penitentie/in. iiii. folio. lx.
Corporis chriſti formatio/i. iii. f. viii. & ix.
Corporis ſanctificatio duplex/in. iii. folio. xi. col. quarta.
Corpus agit i ſpiritum: mo. fo. lxxii. col. ii.
Creandi actus quid requirat/in. iii. folio. lxxv. col. tertia.
Creatura capitur dupliciter/in. iii. folio. xxviii. col. ſecunda.
Credere explicite & implicite quid/in. iii. folio. lxxix. col. quarta.
Crucis adoratio/in. iii. folio. xxvi. col. iiii.
Curatus ſimplex habet tantum vnum actū iuriſdi in foro exteriori/i. iiii. folio. lxxvii. col. quarta.
Dans elemoſinam pauperi ſimulato/in. iiii. xxxv. col. ſecunda.
Debitores ſumus deo multipliciter/in. iiii. folio. xxj. col. prima.
Debitum duplex. Mo. fol. lxxj. col. tertia.
Deletio peccati requirit actum/in. iiii. folio xj. col. quarta.
Demon ſuccubus & incubus/in. iij. folio. xv. col. tertia.
Depoſitio degradatio/i. iiij. fo. xciij. c. iiij.
Deſperare quid/in. iij. fo. lxxxvj. col. pria.
Deſperatio non importat peccatum infidelitatis. Mora. folio. xlj. col. tertia.
Deſpotes/de pote. folio. vij. col. quarta.
Deſpotes quid/in. iiij. folio. xxx. col. pria.
Deteſtatio an requiratur in particulari/in. iiij. folio. v. col. ſecunda.
Deteſtatio peccati/ibidem.
Deteſtatio peccati an precedat tēpore gratiam/in. iiij folio. xij. col. prima.
Deteſtatio peccati an requiratur cum ſacramento/in. iiij. folio. xviij. col. ſecunda.
Deteſtatio peccati quanto maior tanto melior/in. iiij. folio. xj. col. ſecunda.
Deum diligere aliquē qd/i. iij. fo. c. col. iij.
Deum ſe conuertere ad peccatorem quid/i. iiii. folio. xiii. col. tertia.
Deus ad actus fidei infuſe ſpecialiter cócurrit/in. iii. folio. lxxiiii. col. tertia.
Deus diligi poteſt ſuper omnia non concurrente caritate. Mora. fol. xlv. col. pria.
Deus dupliciter dicitur coagere ſpecialiter Mora. folio. xxiiii. col. quarta.
Deus dupliciter poteſt eſſe obiectum alicuius virtutis. Mora. folio. xxxii. col. ſecūda.
Deus dupliciter poteſt eſſe obiectum habitus/in. iii. folio. lxxxiiii. col. tertia.
Deus non poteſt amari ſuper omnia propter vanam gloriam/in. iii. folio. lxii. col. ſecunda.

Deus poteſt cōcupiſci ſed non vltimate/in.iii.folio.lxxxix. col.quarta.
Deus poteſt ſibi vnire hypoſtatice qualibet creaturam/in.iii. folio.v.col.ſecunda.
Deus quomodo diligit predeſtinatum & reprobum/in.iii. folio.ci.col.prima.
Dictamen duplex: ſcilicet contingens & neceſſarium. Mora. folio.xii.col.prima.
Dictamina duplicia/in.iii. fo.lxiii.col.iii.
Dictamini ſe conformans dupliciter intelligitur/in.iii. folio.xliii.col.tertia.
Difformitates due aliquando ſunt in actu/in.iiii.folio.xvi. col.ſecunda
Dilectio duplex/in.iii. fo.xcv.col.tertia.
Diligendi plus ſunt parentes ꝗ̄ filii/in.iii. folio.xcvi.col.ſecunda.
Diligere deum ſuper omnia quadrupliciter intelligitur/in.iii.folio.lxxxviii.col.ii.
Diligere proximum ex caritate/i.iii. folio.xciiii.col.iiii.
Doloris cauſe/in.iii. folio.xli.col.prima.
Dominii diffinitio/ibidem & folio.xxxiii.col.prima.
Dominiorum quadruplex genus in.iiii.folio.xxvii.col.tertia.
Dominium ciuile in ſola approbatione diuina fundatur: de pote. fo.xxviii.col.iiii.
Dominium habere in aliqua re dupliciter intelligitur: de pote. fo.xxxviii.col.tertia.
Dominium iuris ſe extēdit ad perſonas: de pote. folio.xxx.col.prima.
Dominii tranſlatio: ibidem. col.tertia.
Dominium naturale quid: in.iiii. folio.xxviii.col.tertia.
Dominium naturale fundatur in neceſſitate: in.iiii. folio.xxviii.col.prima.
Dominium naturale non fundatur in caritate: in.iiii. folio.xxviii.col.ſecunda.
Dominio naturali deus aliquē priuare poteſt: in.iiii. folio.xxviii.col.quarta.
Dominium originale: in.iiii.fo.xxix.c.iiii.
Dominium gratuitum: in.iiii.fo.xxx.col.i
Dominium ciuile: ibidē. col.ſcđa & tertia.
Dona an diſtinguantur a virtutibus: in.iii. folio.ci.col.tertia.
Donatio.in.iiii. folio.xxxiii.col.tertia.
Donatio per ignorantiam: in.iiii. folio.xxxv.col.ſecunda.
Dubitare capitur dupliciter: in.iii. folio.lx.col.tertia.
Dubitare quid: in.iii. folio.lxxiiii.col.ii.
Duo capitur dupliciter/in.iii.fo.xix.c.iii.
ECclesia an poſſit diſſoluere matrimonium/in.iiii.fo.cvii.col.iiii.
Eccleſia non potuit inſtituere ſacramentum penitentie/in.iiii. folio.lxiiii.col.prima.
Eccleſia non poteſt facere de non articulo articulum/in.iii. folio.lxxxi.col.ſecunda.
Eccleſia pro ſolo peccato interiori non excommunicat/in.iiii. fo.lxxviii.col.tertia.
Eccleſia Romana an errare poſſit/in.iii. folio.lxxviii.col.quarta.
Eccleſiaſtici quantū ad predia a iuriſdictione laica non ſunt exempti/de pote.f.xi.c.ii.
Eccleſiaſtici non ſunt ſubiecti poteſtati laice coherciue/de pote.ibidem.
Eccleſiaſticus iudex non cognoſcit de vendicatione rerum/de pote.fo.xiiii.col.tertia
Eccleſiaſticus iudex ordinarie cognoſcit de mortali/de pote. folio.xiiii.col.tertia.
Effectum corrumpi non contingit niſi tripliciter. Mo.folio.xxvii.col.pria. & ſcđa.
Electio dupliciter capitur/in.iii.f.lix.c.iiii.
Electio dupliciter capitur/in.iiii.fo.xv.c.i.
Electio non eſt bona niſi ex intentiōe recta. Mo.folio.xvii. col.tertia.
Electio qd. Mo. fol.xvii.col.pria & ſcđa.
Ens reale & rationis/in.iiii.fo.lxi.col.iiii.
Equalitas in quo cōſiſtit/in.iiii.f.xxxi.c.ii.
Equiualentia multiplex: in.iiii.fo.xix.c.iii.
Error conditionis/in.iiii.fo.ciii.col.tertia.
Error manichei & origenis/in.iii. folio.xviii.col.tertia.
Eſſe ab alio dupliciter intelligitur. Mora. folio.ii. col.tertia.
Eſſe/eſſentia/exiſtentia pro eodem ſupponunt/in.iii. folio.xix.col.ſecūda.
Eſſe in rebus duplex/in.iii. fol.xix.col.iii.
Eſſe multiplex/ibidem.
Eſſe obiectum quid/ibidem.
Eſſe predeſtinatum quid/i.iii.fo.xxviii.c.i.

Tabula.

Etas puerilis an impediat a ſuſceptione ordinum/in.iiii. folio.xcvii.col.prima.
Euidentia & ineuidentia differunt /in.iii. folio.lxxv. col.ſecunda.
Euidentia & ineuidentia quid/in.iii.folio. lxx. col.ſecunda.& folio.lxxiiii.col. quarta
Excommunicare quis poteſt ordinarie/in. iiii.folio.lxxviii. col.quarta.
Excommunicationis actus tria requirit / de pote.folio.xiiii. col.prima.
Excommunicationis multiplex effectus/in iiii.folio.lxxviii. col.prima.
Excommunicatio non fertur pro peccato interiori/de pote. folio.xiii.col.tertia.
Excommunicatio pro quibus peccatis fertur/ibidem.col.ſecunda.
Excommunicatio quid/i.iiii.folio. lxxvii. col.quarta.
Excommunicatio quarta pena canonica/i iiii.folio.xcvi. col.ſecunda.
FAcere ſciẽter ſciens/in.iii.folio.lix. col.quarta.
Feruor caritatis quid.Mora.folio. li.col.quarta.
Fidelis poteſt in quibuſdem cauſis litigare coram infideli/de pote. fo.xxj.col.tertia.
Fidei diffinitiones tres/in.iii.fo.lxx.col.i.
Fidei infuſe concurſus.Mo.folio.xxxviii. per totum.
Fidei meritum non eſt ex aſſenſu. Morali. folio.xxxvii. col.prima & ſecunda.
Fidei primus actus an ſit meritorius:in.iii. folio.lxxxviii. col.ſecunda.
Fides acquiſita & infuſa differunt:in.iii.folio.lxxi.col.ſecunda.
Fides acquiſita non ponitur a ſancto Thoma:in.iii. folio.lv.col.prima:
Fides cur ponitur in intellectu: & alie in. voluntate:in.iii. folio.lxxxv. col.tertia.
Fides duplex.Mo. folio.xxxiii i.col.pria.
Fides infuſa eadem fuit in patribus & nobis:in.iii. folio.lxxx.col.prima.
Fides iſfuſa habet verum pro obiecto.Mo. folio.xxxviii. col.prima.
Fides infuſa non perditur per quẽlibet actum contrarium.nec ſolum per peccatũ hereſis.Mora.folio.xxxvii.col.prima & ſcda
Fides infuſa per ſe non ſufficit ad credendũ in.iii.folio.lxxi. col.ſecunba.
Fides infuſa perdi poteſt ſine aſſenſu infidelitatis.Mora. fo.xxxvii.col.prima & ſcda.
Eides infuſa ſiue acquiſita poteſt concurrere ad actum:in.iii. folio.lxxi.col.tertia.
Fides interior ſcientia:in.iii. fo.lxx.col.iii.
Fides quid:i.iii.fo.lxvii.col.i.& f.lxx.c.iii.
Fides vnica infuſa dupliciter intelligitur. Mora.folio.xxxiiii. col.ſecunda.
Filius adoptionis quid:in.iii.fo.xxvii.c.ii.
Filius quid importet:in.iii.fo.xxiiii.col.ii.
Forus i eccleſia duplex:in.iiii.folio.lxxvii. col.tertia.
Forus triplex:in.iiii.folio.xxiii.col.tertia.
Fructus duodecim:in.iii. fo.cii.col.tertia.
Furtum nõ cõmittitur in extrema neceſſitate:in.iiii. folio.liiii.col.prima.
GEneratio ab alternatione differt/ in iij.folio.xiiij. col.ſecunda.
Gladius ſpiritualis non eſt ſepe vibrandus/in.iiij folio.lxxx.col.quarta.
Gradus heroicus quid.Mo.fo.lxv.col.iij.
Gradus virtutis quinque ſecundum occham Mora.folio.lvj.col.ij.per totum capitulũ.
Gradus virtutum ab Ariſtotele ſunt tres. Mora.folio.lxiij col.ſecunda.
Graduum continentie & temperantie comparatio.Mora.folio.lxiiij.col.quarta & p totum cap.
Gratia an concurrat ad meritum Holcot. folio.ij. col.prima.
Gratia dupliciter conferri poteſt/in. iij.folio.liij.col.ſecunda.
HAbitus a paſſiõe differt/i.iij.lvj.c.ij
Habitus acq̃ſiti non inclinant nõ aſſenſus cõtrarios/in. iij. fo.lxx.col.j.
Habitus alterum non cotrumpit effectiue/ in.iij.folio.lxxiij. col.ſecuda.
Habitus augmentum. Mora.folio.xxx. col.tertia per totum cap.
Habituũ coefficiẽtia. Mora.folio.xxxviij. col.tertia.& quarta.& fo.xxix.col.j.&. ij.
Habitus concurrit cum gratia ad ſimilem actum.Mora. folio.xxviij.col.tertia.

Habitus concurrit dupliciter ad actum.
Mora.fo.xxix. col.iij.& quarta.
Habitus corrumpitur per ceſſationem ab
actu.in tertio.fol.lxviij. col.tetia.
Habitus corruptio: Mo.xxvi.col.quarta.
Habitus diffinitio declaratur:in tertio.fo
lio.lvij. col.tertia.
Habitus dupl'r dicit virtus/mo.f.liij.c.iiij.
Homo dupliciter obligari poteſt:de pote
ſta.fo.xvij. col.quarta.
Habitus eſt ab anima:paſſio vero ab actu.
in tertio.folio.lvi. col.tertio.
Habitus facit delectabiliter operari/in ter
tio.folio.lxvj. col.prima.
Habitus fidei & ſcientie nõ repugnant/in
tertio.fplio.lxxvij. col.prima.
Habitus fidei & ſpei repugnant beatitudi
ni:in tertio.folio.xcix. col.ij.& tertia.
Habitus fidei mediate inclinat ad falſum:
in tertio.folio.lxxij. col.prima.
Habitur fidei perditio.Mo.folio.xxxvij.
per totnm capitulum.
Habitus infuſus cõcurſum aliarũ cauſarũ
Requirit ad agẽdum.Mo.fo.xxxiiii.c.iiii.
Habitus ifuſus nõ perditur per quodlibet
mortale/Mo.fo.xxxvij. col.prima.
Habitus ifuſi tres ſunt Mo.fo.lxvi.co.ii.
Habitus intrinſece virtuoſus: in tertio.fo
lio.lxiiii. col.prima.
Habitus natura:in.iiii.fo.lxxxii. col.iiii.
Habitus non ponitur circa beatitudinem
folio.lvi. col.tertia.
Habitus quandoq; inclinat ad nolle: in.
tertio.folio.lvii. col.tertia.
Habitus quare ponitur:in.iii.fo.lxvi.c.i.
Habitus non cauſatur circa prima pricipia
ſecundum Tho.ibidem.
Habitus quid:in tertio.fo.lvi. col.iii.
Habitus in quo poſſit cauſari/ibidem.
Habitus ſummus dupliciter intelligitur.
Mo.folio.xxx. col.quarta.
Habitum inclinari ad conſimiles actus qd
in tertio.fo.lvii. col.quarta.
Habituum bonitas & malitia.Mora.fo
lio.xxvi. col.ſecunda.
Habituum cõtrarietas.Mo.folio.xxvij.
col.& folio.xxviij.col.j.& ſecunda.
Hereſis euticij/in tertio.fo.xviij. col.iij.
Hereticus quid/in tertio.fo.lxxiiij. col.j.
Hiperdulia & dulia quid/in tertio. folio:
xxv.col.ſecunda.
Homo dicitur de deo & homine/ in tertio
folio.xxiij.col.ſecunda.
Homo equoce dicitur de deo & de nobis/
in tertio.folio.xiiij. col. tertia.
Homo tripliciter capitur/in tertio. folio.
xvij.col.iiij.& fo.xx. col.ij.
Homo tripliciter poteſt occidi/de pote.
folio.xxxvi. col.prima.
Humanitas Chriſti nõ eſt homo/in tertio
folio.xxviij. col.prima.
Ignorãtia an ſit pctm̃/Mora.fo.
viij.col.i.& ſecunda.
Ignorãtia capit' dupliciter/Mo.
folio.v. col.teria.
Ignorãtia inuicibilis duplex.mo.f.vj.c.j.
Ignorantia iuris multiplex.mo.fo.vi.c.ij.
Ignorantia iuris & facti/ibidem.
Ignorãtia non excuſat a malitia morali/in
tertio.folio.lx.col.quarta.
Ignorãtia q̃re dr̃ inuincibilis mo.f.vj.c.ij.
Ignorantia q̃uo excuſat a pctõ/mo.fo. vij
Ignorãtia q̃uo cauſat iuolũtariũ/ (col.j.
mora.folio.vi.col.iiij.
Ignorãtia ſpeculatiua & practica/mo.f.v.
Ignorãtia tripl'r ſe habet ad actũ voluntatis
mora.folio.vj. col.prima.
Immutari a deo qd/i.iii.fo.lxxvii.col.iiii.
Imaginum adoratio/i tertio fo.xxvi.c.iii.
Imperator an ſit dñs oim rerum tempora
lium/de pote.fo.xxix. col.iiii.
Imperator eſt iudex pape in temporalibus
de pote.fo.xxxii. col.ſecunda
Impator ſiue rex nõ habet dñiũ ꝑprietatis i
ſingulis rebus regni vel imperii/de pote.
folio.xxx. col.puarta.
Impotẽtia duplex.in.iiii.fo.xii. col.iii.
Incarnatio verbi quid/in.iii.fo.i. col.ii.
Informatione corporis xp̃i fuit duplex mo
tus localis/in tertio.fo.viii. col.iii.
Infamia ſecũda pena canonica. in quarto.
folio.xciiii. col.tertia.

Infideles non omittunt nō confitendo/in quarto.folio.lxvii. col.ſecunda.
Infidelis non tenetur vitare excōmunicatū fidelem:de pote.fo.xv. col.prima.
Infuſa fides qn̄ pditur/in tertio. fo.lxxiii. col.quarta.
Inimici dilectio an ſit magis meritoria/in tertio.folio.xcviii. col.tertia.
Inimico poſſum appetere malū pene:in tertio.folio.xcvi. col.quarta.
Intellectus mouetur ad bonum dupliciter/ in tertio.folio.ci. col.tertia.
Intendi in eſſe gratie quid/in.iii. fo.xxxi.
Intentio quid/Mora.fo.xvii.col. prima.
Interdictum quinta pena canonica/in quarto.folio.xcvi. col.ſecunda.
Irregularitas contrahitur pro quattuor criminibus/in quarto. folio.xcv. col.i.
Irregularitas tertia pena canonica:in quarto.folio.xciiii. col.quarta.
Iudex condemnans ad mortem/in.iii. folio.xcviii. col.prima.
Iudex poſſit ne priuare aliquem dominio naturali/in quarto. folio.xxviii.col.iiii.
Iudiciū practicū duplex. Hol.fo.xii.c.iiii.
Iuramentum eſt duplex/ de poteſta. folio xxxiii.col.quarta.
Iuramentum factū ſub conditione impoſſibili non eſt obligatorium/ Holcot. folio xiiii.col.tertia.
Iuramentum quadruplex/in. tertio. folio cvii.col.ſecunda.
Iuris ciuilis itroductio/i.iiii.fo.xxx.co.iii.
Ius diuinum tria genera preceptorum continet:in tertio.folio.ciii. col.tertia.
Iuriſdictio eccleſiaſtica fundatur in caractere baptiſmali:de pote.fo.xv. col.prima
Ius poſitiuū non derogat naturali/in quarto.folio.liiii. col. tertia.
Ius poſitiuum poteſt derogare permiſſiōi iuris diuini:in quarto.fo.xxviii.col. pria.
Ius quid:in quarto.fo.xxvii. col.tertia.
Iuſticia actualis & habitualis ibidem.
Iuſticia duplex:in quarto.fo.l.col.ſecūda.
Iuſticia duplex/in tertio. fo.ci. col.tertia.
Iuſticia origialis quid/Mo.fo. lxi.col.iiii

Latria eſt virtus moralis/in tertio folio.xxvij. col.prima.
Latria & actus latrie quid/in tertio.folio.xxiiij. col.quarta.
Latrie obiectum/in tertio.folio.xxv.col.j.
Lege nature omnia fuerunt cōmunia: quo modo exponitur/in.iiij. fo.xxvij.col.j.
Lege nature vel diuina pro ſtatu innocentie omnia fuerunt communia/in quarto.folio.xxvj. col.ſecunda.
Lex duplex/in quarto.folio. viij. col.j.
Lex naturalis/de pote.foli.xvi.col.prima.
Lex Talionis an ſit obſeruanda/in quarto. folio.lvj. col.ſecunda.
Lex triplex/in tertio.fol.ciij. col.quarta.
Libera omiſſio circunſtantie requiſite facit actum vitioſum.Mo.fo.xxiiij.col.tertia.
Libere tranſgredi quid/Mo.fo.ij.col.iiij.
Libertas cōplacentie Mo.fo.i.col.quarta.
Libertas duplex contrarietatis & contradictionis:Mo.fo.ij. col.tertia.
Libertas volūtatis:Mo.fo.i. col.iiii.
Licet cuilibet de ciuitate occidere oppugnātem ciuitatē/in quarto.fo.xxvi.col.iij.
Licet priuate pſone iuaſorē occidere. ibidē
Licet ne condēnato fugere/de poteſta. folio.xxxvij. col.quarta.
Licet ne iudici innocentem probatum nocentem cōdēnare/ de pote.fo.xxxvi.col.iij

Macula:reatus:oſtēſa: quid/i quarto.folio.ij. col.tertia.
Malicia actus moralis quid & penes quid attenditur.Mo. folio.xxj.col.ij.& per totum.
Malum demeritoriū.Mo.fo.xxij.col.iij.
Mater cōcurrit īmediate ad organiſation ē in tertio.folio.xiii. col.tertia.
Materia ſacramentorum aliqn̄ ſubicitur iudicio eccleſie in quarto.fo.xcix.col.ſecūda
Maternitatis ratio in quo conſiſtat:in tertio.folio.xij. col.quarta.
M̄rimonij duplex finis:in.iiij.fo.cix.c.ij.
Matrimonij iſtitutio:in.iiij.fo.xcix.co.j.
Matrimonij ſacramento adiungi pōt con ditio pecuniaria:in.iiij.fo.xcix.col.tertia.
M̄rimoniū tripliciter capit:ibidē. col.iiij.

Matrimonii tria bona/in.iiii.fo.cv.col.ii.
Matrimonium impediunt tria crimina/in quarto.fo.cxiiii. col.ii.
Matrimonium virginis glorioſe/in quarto.filio.ciiii. per totum.
Membrũ eccleſie qd/in.iii.fo.lxxx.col.ii.
Mendacium quid/i tertio. fo.xcviii.col.i.
Mendacium triplex ibidem.
Meritum quid/Hol.fo.ii. col.tertia.
Mereri dicit̃ tripliciter/i.iii.fo.li.col.iiii.
Mereri non poteſt aliquis per puram omiſſionem/in.iii.fo.xlviii. col.prima.
Mereri quid/in tertio.folio.xlix.col.pria.
Merita operantis qualiter augmentãt gratiam/in quarto.fo.lxxxix. col.ſecũda
Meritoria operatio a caritate procedit effectiue.mora.folio.xxii. col.tertia.
Meritorius actus auget gratiam preexiſtẽtem:mora.folio.l. col.prima.
Meritorium ad actum producendũ tria ſufficiunt:in tertio.folio.xlix. col.tertia.
Meriti quantitas attenditur penes conatũ & gratiam/in.iii. folio.xcvii.col.i.&.ii.
Meriti radix conſiſtit in dilectione/in tertio.folio.xlviii. col.tertia.
Meritum abrahe/i tertio.folio.liii.col.iii.
Meritum Chriſti dupliciter pót intelligi/in tertio.folio.lii. col. tertia.
Meritum ex duobus augetur/in tertio. folio.lxxxi.col.quarta.
Meritum infinitum tripliciter intelligitur in tertio.folio.lii. col.tertia.
Meritum precedit premium/in tertio.folio.xix col.prima.
Meritum quid/mo.folio.xlv.col.i.&.iii. & nota ibi propoſitiones de merito.
Meritum requirit ne ſucceſſionem/i tertio folio.xlix.col.tertia.
Meritũ ſecũdũ ſcotũ/in.iii.fo.xlviii.col.i.
Metus duplex ibidem/& fo.ci.col. tertia.
Metus humanus & diuinus ibidẽ. col.ii.
Metus quid/in quarto.fo.xxxiiii.col.pria
Metus duplex ibidem.&fo.ci.tertia.
Metus duplex ibidem. col.ſecunda.
Metus quid:mo.folio.iiii. col.prima.
Metus cadens in conſtantem virum ibidẽ
Metus leuis/in quarto. fo.ci. col.tertia.
Metus non excuſat operationem contra legem nature factã.Mo. fo.iiij.col.tertia.
Metus qualiter tenetur cõfiteri/in quarto. folio.lxxiiii. col.prima.
Mortale quomodo deletur/in quarto folio ſecundo. col.quarta.
Mortuus an poſſit abſolui/in quarto. folio.lxxix. col.tertia.
Motus primo motus:& de primis motibus/mora.fo.lxxv.col.iij.&per totũ cap.
Motus quid:mo. fo.lxxv.col.tertia.
Mulier producit formam ſubſtantialem/in tertio.folio.xiij. col.tertia.
NAtura quid/in tertio.fo.i.col.ij.
Natura humana i m̃ verbo vnita eſt/in tertio.fo.iij. col.tertia.
Natura & perſona impertinenter ſe habẽt/in tertio. fo.xvi.col.iij.
Neceſſitas triplex/i tertio.fo.xliiij.col.iij.
Neceſſitas finis/in tertio/fo.xliiij.col.iiij.
Neceſſitas mouendi ibidem.
Neceſſitari quãdoq; cogi dicitur/in tertio. folio.xliiij. col.quarta
Nobilitas actus pendet a nobilitate obiecti.in quarto.folio.ix. col.ſecunda.
Nolitio conditionata eſt ſufficiẽs cauſare triſticiam/in.tertio.folio.xlij.col.ſecũda.
Nolitio qua nolebat Chriſtus mori qualis in tertio.folio.xlij. col. tertia.
Nolitio nõ ſemper cauſat triſticiam/in tertio.folio.lvij. col.tertia.
Noticia aliqua ĩtuitiua libere cauſat. Hol cot folio.xij. col.ſecunda.
Noticia in proprio genere/in tertio.folio xxxvij. col.tertia.
Noticia in verbo/in.iij.fo.xxxiij.col.iij.
Noticia viſiõis qd/in.iij.fo.xxxiij.co.iiij.
Noticie intuitiue ab abſtractiua differẽtia/in tertio.fo.xxxvij. col.quarta.
Nulla operatio pure infidelium eſt virtus. mora.fo.xvij. col.tertia.
Nulla operatio pure naturalis eſt peccatũ. mora.fo.lxix. col. tertia.
Nullus actus eſt meritorius vel demeritorius niſi liber.Hol. folio.ii.col.tertia.

Nullus ordo productionis inter habitus
infuſos/Mora. fo.xxxiij.col.prima.
Nullus tenetur cõfiteri peccata ante baptiſ
mum commiſſa/in quarto.fo.lxvij.col.ij.
Obiectum adequatum ſpei/in tertio.
folio.lxxxvij. col.prima.
Obiectum fidei.Mora.fo.xxxviij.
col.prima.
Obiectum proprium ſacramenti penitẽtie
in quarto. folio.lxxxij.col.ſecunda.
Omiſſio pura non eſt meritoria ibidem.
Omiſſio pura eſt demeritoria/Hol. folio
ſecundo. col.tertia.
Omiſſio quid: Mora. folio. ix.col.prima.
& folio.lxxviij. col.prima.
Omiſſionis grauitas penes quid attẽditur.
Mora.fo.ix. col. ſecunda.
Omiſſiõis grauitas Mo.fo.lxxxv.p totũ.
Omiſſiõis grauitas qñ̃o attẽdi debet/ibidẽ
Operantes equaliter inequaliter merentur.
in tertio. fo.xlviij..col.ſcda.
Opinio nominalium & realium de relatio
nibus:in tertio. folio.xxxiij.col.tertia.
Opus conſilij ex voto eſt magis meritoriũ
Mora.fo.xij. col.quarta.
Ordo dilectionis:i.iij.fo.xcv.cl.iii.& iiij.
Ordo quid: & an epiſcopatus ſit ordo. in
quarto.folio.xcj. col.quarta.
Ordo virtutum theologicarũ quantũ ad
actus ſuos:in tertio.folio.lxxxv.col.ſcda.
Papa an poſſit contra apoſtolo-
rum ſtatuta diſpenſare/de pote.
folio.xix. col.prima.
Papa nõ poteſt in lege nature diſ
penſare:de poteſta.folio.xviij.col.pirma.
Papa poteſt errare in fide:in tertio. folio
lxxix.col.ſecunda.
Papa pricipẽ ſecularẽ nõ põt deponere niſi in duobus caſibus/de po.fo.xxxiij. col.j.
Paruuli ſuſcipientes curas an peccẽt: in.iij.
folio.lxxx. col.quarta.
Paſſio aliquando totaliter diminuit a cul-
pa & pena: Mora.fo.lxxxvij. col.quarta.
Paſſio an ſit aliqua bona vel mala:in tertio
folio.lxiiij. col.ſecunda.
Paſſio Chriſti propter tria fuit acerbiſſima
in tertio.folio.xliij. col.quarta
Paſſio duplex:in tertio.fo.lv. col. quarta.
Patres in limbo ante paſſionem nõ fuerũt
beati:in tertio.folio.liij. col.ſecunda.
Paulus in raptu non fuit beatus:in quarto
folio. ij. col. quarta.
Peccare quid:in tertio.folio.xxviii. col.iii.
Peccare ex certa malitia. Mora. folio.
lxxxviii. col.prima.
Peccata dimiſſa quomodo redeant:in.iiii.
folio.xc. col. ſecunda.
Peccata genere diſtincta ſunt tria:in quarto
folio.xxii. col.tertia.
Peccata mortalia multiplicia ſunt/in quar-
to.folio.lxxviij. col.tertia.
Peccato actuali tria ſunt conſiderãda.Mo.
folio.lxxxix. col.tertia.
Peccati i ſpiritum ſanctum ſex ſpecies/Mo
ra.folio.lxxxviij. col.tertia.
Peccati formale.Mora.fo.lxix. per totum
Peccati originalis pena.Mo. folio.lxxij.
col.ſecunda.
Peccati originalis varie opiniones.Mora.
folio.lxxj. col.ſecunda.
Peccator nõ diligit deum ſuper omnia/ in
tertio.folio. lxxxviij. col. quarta.
Pctõr nõ denoiatur ab hitu/i.iiij.f.ij.col.j
Peccatorum punitio/Mo.f.lxxxix.col.ij.
Peccatum conſuetudinis quomodo dici-
tur grauiſſimum Mo.fo.xiiij. col.iiij.
Peccatum deleri quid/in.iiij.fo.ij.col. iiij.
Peccatum duplex de pote.fo.xiij. col.ij.
Peccatum dupliciter acceptatur:in quarto.
folio.lxxxvij. col.ſecunda.
Peccatum & eius diffinitio & diuiſio.Mo
ra.folio.lxvi. col.tertia.
Peccatum ex certa malitia.Mora. folio.
lxxxvij. col.quarta.
Peccatum ex ignoratia/paſſione/certa ma-
licia quid/Mo.fo.lxxxvij. col.tertia.
Peccatum in ſpiritũſanctum capitur dupl̃r
Mo.folio.lxxxvij. col.tertia.
Peccatum proximi indirecte per confeſſio-
nem reuelatur/in.iiij.fo.lxviij. col.iiii.
Peccatum quadrupliciter dicitur veniale/
Mora.folio.lxxii. col.tertia.

Peccatum remiſſum de lege nõ poteſt redi-
re/in quarto. folio.lxxxvij.col.quarta.
Peccatum remitti quid/in.iiii.fo.iii.col.j.
Peccatum ſeculare & ſpirituale de poteſtã.
folio ſecundo. col.prima.
Peccatum ſine contritione triplici modo re
mittitur/in quarto. fo.xviij.col.tertia.
Peccatum veniale remittit feruorem carita-
tis Mo. folio.li.col.quarta.
Pene canonice ſeptem ibidem.col.quarta.
Pena canonica duplex/in quarto.fol.xcij.
col.tertia.
Pena damni an ſit in omnibus damnatis e-
qualis Mora. folio.xc.col.tertia.
Pena detegentium ſecretum/in quarto.fo
lio.lxxxvi. col.iii.
Pena eſt duplex/ſcilicet inflicta & contra-
cta/Mora. folio.lxxxix.col.quarta.
Pena nõ acceptaſ de p ſe:in.iiij.fo.x.c.iiij.
Pena reſpicit culpam/Mo. fo.xc.col.iiij.
Pena ſenſus maxima non ita fugibilis ſicut
minima culpa/Mora.fo.xc.col.ſecunda.
Pena veniali reſpondens/in quarto.folio
lxxxiii. col.ſecunda.
Penitentia duo requirit/Mora. folio.
lxxxix. col.prima.
Penitentia dupliciter conſideratur/in quar
to.folio.xv. col.tertia.
Penitentia in extremis vix eſt vera propter
quattuor rationes ibibem.
Penitentia in extremis/in quarto. folio.
lxxxij. col.tertia.
Penitentia multipliciter capitur/in quarto
folio.iii. col.quarta.
Penitentia ſacramentũ quid/in quarto.fo
lio.xvj. col.quarta.
Penitere quadruplex/i.iiij.fo.iiij.col.iij.
Penitere quid/ibidem. col.quarta.
Permutatio quid/in.iiij.fo.xxxvij.col.ij.
Pertinacia quid/in.iij.fo.lxxiiij.col.pria.
Pertinacia quid/de poteſta. folio.lvij.
columna prima.
Pia affectio quid/in.iij.fo.lxxv.col.iij.
Plenitudo gratie virginis in.tertio.folio
xxxij.col.quarta.
Politia regalis optima/de poteſta.folio.
xxvij.col.prima.
Portio anime duplex/i.iij.f.xxxix.col.iiij.
Potentia quid/in.iij. fo.lvi.col.tertia.
Potentia ſenſitiua ſunt ponendi habitus/i
tertio. folio.lxv.col.tertia.
Potentie anime non diſtinguntur realiter:
in tertio. fo.lxxxiiij.col.quarta.
Poteſtas adminiſtrandi ſacramenta/de po
teſt.folio tertio. col.quarta.
Poteſtas eccleſiaſtica/de pote. fo.i.col.j.
Poteſtas laica ibidem.
Poteſtas laica an ſit a deo ibidem.
Poteſtas eccleſiaſt.multiplex ibidẽ.col.iiij.
Poteſtas eccleſiaſtica an ſit equalis in omni
bus ſacerdotibus de pote.fo.iij.col.pria.
Poteſtas eccleſiaſtica iuriſdica nõ eſt equa-
lis in omnibus ſacerdotibus/de poteſtate.
folio.v.col.ſecũda.
Poteſtas iuriſdictionis de poteſta. folio.
xxvij. col.tertia.
Poteſtas papalis de pote.fo.v. col.tertia.
Poteſtas pape poteſt a cõcilio certis arctari
legibus ibidem. col.quarta.
Poteſtas pape eſt ſubiecta poteſtati cõcilij/
de poteſt. folio.xxv.col.ſecunda.
Poteſtas quid/de poteſta.fo.j.col.prima.
Poteſtas ſuper corpus Chriſti verum & mi
ſticum/in quarto.fo.lxxv. col.prima.
Poteſtas ſupma an poſſit duobus exequo
cõferri de poteſta.fo.v. col.quarta.
Poteſtas ſuprema ſpiritualis nõ debet duo
bus ex equo conferri/de pote.fo.v.col.iij.
Poteſtas triplex/i quarto.fo.lxxiiij.col.iij
Poteſtatem inſtituere quid/de poteſta. fo-
lio.xlvij. col.prima.
Poteſtatem ſupremam habens alteri cede-
re poteſt/de pote. fo.vj.col.ſecunda.
Poteſtates date eccleſie in hoc verbo qdcũ-
qz ligaueris i quarto.fo.lxxvij.col.tertia.
Poteſtates ſupme due an i eadẽ concurrãt
perſona de pote. folio.vij.col.ſecunda.
Poteſtatis iuriſdictionis temporalis itegri
tas in tribus conſiſtit ibidem. col.tertia.
Poteſtatis laice fundamentum/de poteſta
te.folio.xxviij. col.prima.
Practicum capiẽ duplr/Mo.fo.v.col.iiij.

Tabula.

Precepta legis nature quomodo obligant Mo. folio.xliiii.col.prima.
Precepta omnia ſine caritate adimpleri nõ poſſunt Mo.folio.xliii.col.ſcda & tertia.
Precepto diuino plus obediendum q̃ humano/in.iii. folio.xc.col.ſecunda.
Preceptum affirmatiuum includit negatiuum in.iii. folio.xcvii.col.i.
Preceptum de confitendo eſt diuinum in iiii.folio.lxiiii. col.quarta.
Preceptum de dilectione dei/in.iiii. folio. lxxxix. col.prima.
Preceptum eccleſie an per morta.adimpleatur/in.iiii. folio.lxxiii..col.ſecunda.
Preceptum naturale/in.iiii.fo.lxiii.col.i.
Predeſtinatio non aggrauat peccatũ Mo. folio.xiii. col.tertia.
Prelati ad multa tenentur ad que non vulgares/in.iii. folio.lxxx.col.tertia.
Prelati ad tria obligantur. ibidem.
Proſcriptio quid/in.iiii.fo.xxxii.col.pria
Proſcriptiõis effectus.ibidem.col.quarta.
Preſtitus an ſit filius adoptatiuus/in.iii. folio.xxvii. col.tertia.
Principatus optimus requirit vnum principantem de pote. folio.xli.col.prima.
Priuata perſona non poteſt maleficum occidere/de pote. folio.xxxv.col.ſecunda
Priuata perſona maleficum communitati nociuum occidere poteſt ibidẽ.col. tertia.
Priuatiue oppoſitum duplex/in.iij.folio. xxi. col.quarta.
Propoſitionũ tria gña/in.iii.fo.xxi.col.i.
Proprius ſacerdos tripliciter capitur i.iiii. folio.lxxi. col.prima.
Proximus quis/in.iii.folio.xcix.col.ſcda.
Prudẽtia capit̃ q̃druplr Mo.fo.lvi.col.iii.
Prudentia naturalis & ſupernaturalis/in. iii.folio.lxxxiiii. col.quarta.
Prudẽtie actus Mo.folio.liiii.p totũ cap.
Punitio citra cõdignum Mo.fo.xc.col.i.

QVilibet viator tenetur arripere vi am faciliorem ad beatitudinem/ in.iiii. folio.lxvi.col.prima

RAdix meriti/in.iii.folio. lxxxvi. col.tertia.
Ratio ſola non ſufficit cauſare actum furi primum Mora. folio. xxxvi. col.ſecunda.
Reatus peccati quid/in.iii.fo.liiii.col.iiii.
Rectitudo actus an diſtinguatur ab actu/in iii.folio.lxviii. col.quarta.
Rectitudo actus/in.iiii.folio.i.col. ſecũda
Rectitudo libertatis ſiue voluntatis.Holcot.folio.v. col.quarta.
Redimere dupliciter dicitur/in.iii. folio. liiii. col.quarta.
Redditus ſũt duplices i.iiii.fo.xxxviii.c.ii.
Referre actualiter habitualiter vel virtualiter Mo. folio.xvii.col.quarta.
Regula actus virtutis duplex/in.iiii.folio xv.col.ſecunda.
Regle de icipit & deſinit/i.iii.fo.xxii.c.iii.
Relatio mali actus in bonum finem non diminuit malitiam illius Mo.fo.xix.col.iii.
Remiſſio culpe & infuſe gratie nõ ſũt vna mutatio/in.iiii. folio.lxi.col.ſecunda.
Remiſſio debiti non valet in duobus caſibus in.iiii. folio.li.col.ſecunda
Remiſſio venialis qd i.iiii.fo.lxxxiii.c.iiii.
Remiſſio mortalis quid. ibidem.
Repudii libellus in.iiii.fo.cxii.col.prima.
Repudium quid/in.iiii.fo.cxi/col.ſecũda
Res reſpectiue in.iiii. folio/i.col.quarta.
Res vtilis in.iiii. folio.xxxvi.col.prima.
Reſpectus intrinſecus realis & rationis in. iiii.folio.i. col.quarta.
Reſtituens pauperibus & poſtea venit dominus rei/in.iiii. folio.liii.col.ſecunda.
Reſtituere quomodo debet adultera/i.iiii. folio.liiii. col.quarta.
Reſtituere tenentur nouem genera hominum in.iiii. folio.xlix.col.quarta.
Reſtitutio in.iiii.folio.xliiii.col.ſecunda.
Reſtitutio in duplici caſu non eſt facienda/ in.iiii. folio.liii.col.ſecunda.
Reſtitutio fame qualiter fieri debet in.iiii. folio.lvii.&.lviii.
Reſurgens an ad maiorem gratiã reſurgat varie opiniões in.iiii.fo.lxxxviii.col.tertia

Tabula.

Reſurgens a peccato mortali ad minus re-ſurgit ad equalem gloriam/Mora. folio lij. col.ſecunda.

Reſurgens quomodo reſurgit/Mo.folio lij.per totum caput.

Reſurgēs duo reqrit/in.iij.fo.xciij.col.iiij

Reuelatio duplex/Hol. fo.iiij.col.iij.

Reuelatio iterior quid/ibidem col.prima.

Rex quid/de pote. fol.vij. col.quarta.

Sacer ordo impedit matrimoniū in quarto. fo.cxvj.col.iiij.

Sacerdos an poſſit obligare ad pe nam ſuſcipiendam/in quarto .fo lio.xxij. col.quarta.

Sacerdos poteſt obligare pctōrem ad penā quā tenet acceptare/de pote.fo.xvj.col.iij

.Sacerdos virtute clauis penā iniungere po teſt/in quarto. fo.lxxxij.col.prima.

Sacramenti penitentie diffinitio/in quarto folio.xvj.col.quarta.

Sacramentum penitentie an remittat p ecca tum/in quarto. folio.xvij.col. quarta.

Sacramētum multipliciter capitur/ in quar to. folio.xcviii.col.tertia.

Sanctum quid/in.iii. fo.x.col.quarta.

Satiſfacere an poſſumus de vno & non de alio/in quarto. fo.xxi.col.tertia.

Satiſfacere ne poteſt exiſtens in peccato/in quarto. folio.xxiij.col.prima.

Satiſfacere quid/i quarto.fo.xxiiii.col.iii.

Satiſfacere quomodo debet homicida/in quarto. folio.lvi.col.tertia.

Satiſfaciendi quadruplex genus/in quarto folio.xxv.col.ſecunda.

Satiſfacimus ne per opus precepti/in quar to. folio.xxiiii.col.prima.

Satiſfactio duplex/in quarto. folio. xxiii.col.quarta.

Satiſfactio dupliciter capitur/in quarto. folio.xix.col.ſecunda.

Satiſfactio quid/ in quarto. folio.xix. col.ſecunda.& fo.xxii.col.ſecunda.

Scandalum quid/in tertio. fo.cvi.col.iii.

Scientia acquiſita manet in patria. fol. c.col.ſecunda.

Scientia quid/ in tertio. fo.lxxiiii.col.iiii.

Secunda perſona in triduo ſuſtentabat cor pus/in tertio. folio.vii.col.prima.

Secundum capitur dupliciter/in tertio. folio.xxii.col.quarta.

Seminis parentum operatio/in tertio. fo lio.xii.col.tertia.

Seruitutis itroductio/in.iiii. fo.cxv.col.i.

Seruitus multiplex ibidem.

Seruus deſpoticus/i quarto.fo.ciii.col.iii.

Sigillum confeſſionis/in quarto. fo lio.lxxxv.per totam diſtinctionem.

Signa Originis tria/in tertio. folio. liiii.col.prima.

Symbolus quid/in tertio. fo.lxxix.col.ii.

Symonia dupliciter committitur/in quar to.folio.xcv.col.ſecunda.

Sors quid /in quarto. fo.xli.col.prima.

Spei acceptio multiplex/in tertio. folio. lxxxii.col.prima.

Spei actus quomodo diſtinguitur ab acti bus fidei & caritatis ibidem. col. ſecunda.

Spes paſſio qualiter cauſetur ibidem.

Spei actus eſt amor concupiſcentie / in ter tio. folio.lxxxiij. col. quarta.

Spei actus an precedat actum caritatis/ i ter tio. folio.lxxxiiij.col ſecunda.

Spei actus preſupponit fidem/in tertio. fo lio.lxx. col.tertia.

Spei habitus regulat affectionem commo di/Mora.fo.xl. col.quarta.

Sperare requirit actum voluntatis & intel lectus/& ad deſperādum ſufficit actus intel lectus/Mora. folio.xlj.col.quarta.

Spes lucri/in quarto. folio.xli. col.ſecunda.

Spes prior caritate quo ad actum /in tertio folio.lxxxiij. col.prima.

Summa dupliciter exponitur/in tertio. fo lio. xxx. col.ſecunda.

Summa gratia quid/in tertio. folio. xxx.col.tertia.

Summus pontifex non habet ſupremam poteſtatem iuriſdictionis in rebus tempo ralibus/de poteſta. folio.viij.col.prima.

Suppoſitare quid/in.iii.folio.xvij.col.ii.

Suppoſitum quid/in tertio. fo.i.col.iii.

Tabula.

Suprema poteſtas laicalis nõ repugnat ordini/de Poteſtate. fo.ix.col.prima.
Suſceptio ordinum tripliciter impeditur/ in.iiii. fo.xcvi.col.quarta.
Suſcitatio duplex in.iiii. fo.xviii.col.iiij.
Suſpẽſio vltima pena canonica in quatro. fo.xcvi.col.ſecunda.
Suſpenſio volũtatis dupliciter facit in.iii. fo.lxxxvii.col.quarta.
Temperãtia gradus capitur tripliciter. Mo. fo.lxiii.col.quarta.
Terminare nullam dicit imperfectionem in.iii. fo.ii.col.iiii.
Timor duplex: Mora. folio.v.col.prima.
Timor quid ibidem.
Tyrano an liceat mortem optare/in.iii.fo.xcvii.col.quarta.
Tranſgreſſio quid/Mo. fo.lxxviii.col.i.
Tria requirũt ad actũ ſpei Mo. fo.xl.col.i.
Tria ſunt que impediunt volũtatem Mo. folio ſecundo col.quarta.
Triplex differentia inter virtutes morales & thelogicas Mo. fo.xxxii.col.prima.
Triplex genus operationũ que fiunt ex metu Mo. fo.quarto col.tertia.
Triſticia a duplici cauſa cauſatur in.iii. fo. quarto col.prima.
Triſticia Chriſti non fuit ita intẽſa ſicut dãnatorum/in.iii. folio.xliii.col.iii.
Triſticia eſt de pñtibus in.iiii.fo.vi.col.i.
Triſticia & dolor Chriſti in tertio. folio. xxxix.col.quarta.
Triſticia quadrupliciter dicitur voluntaria in quarto. folio.iii.col.quarta.
Triſticia quattuor modis cauſari poteſt in tertio. folio.xlii.col.tertia.
Triſticia quomodo dicitur voluntaria/in quarto. folio.iiii.columna prima.
Triſticia voluntatis redundat in ſenſus/in tertio. folio.xli.col.quarta.
Triſticie magnitudo in paſſione Chriſti in tertio. folio.xliii.col.ſecunda.
Vendens an teneatur vitium rei detegere in.iiii.fo.xxxvi.col.ſcda.
Veniale an fuerit cõpoſſibile iuſticie originali. ibidem col.iiii.
Veniale an poſſit eſſe mortale Mora.folio.lxxvii. col.ſecunda per totum cap.
Veniale an poſt hanc vitam remittatur in.iiii. folio.lxxxiii.col.tertia.
Veniale an puniatur eternaliter Mo. fo.lxxiiii.col.quarta.
Verba prolata ſuper non confeſſum non ſunt ſacramentum in.iiii. fo.xvii.col.ii.
Verba prolata ſuperficie confeſſum ſunt ſacramentum ibidem col.tertia.
Violentia poteſt inferri voluntati quantũ ad actus iperatos. Mo. folio tertio. col.prima.
Violentia voluntario opponitur/Mo. folio tertio col.tertia.
Virgo maria eſt mater dei miraculoſa & naturalis/in tertio. folio.xiii.col.iiii.
Virtus quid/ in tertio. fo.lv.col.ſecũda.
Virtus capitur dupliciter Mo. folio lx.columna prima.
Virtus eadem inclinat ad amorem & odiũ in quarto. folio.ix.col.quarta.
Virtus eſt dupliciter circa difficile.mo.folio.lvij. col.quarta.
Virtus intellectiua & appetitiua in.iiij. folio.vij. col.tertia & quarta.
Virtus vna duplici modo inclinat ad actũ alterius in.iiij. folio.ix.col.ſecunda
Virtutem eſſe inter duo extrema dupliciter intelligitur.mo. fo.xxxij.col.tertia
Virtutem eſſe in medio dupliciter contingit.mo. folio.lxxxv.col.quarta.
Virtutes cur dicuntur connexe.mora.folio.lx. col.quarta:
Virtutes dicuntur ſorores in quarto. fo. nono.col.prima.
Virtutes morales tres/iuſticia/fortitudo/temperantia Mo. folio.lvij.per totũ.
Virtutes morales diſtinguuntur a theologicis/in.iij. folio.lxxxv.col.quarta.
Virtutes theologice an maneant in patria/in.iij. folio.xcviii.col.tertia.
Virtutis diffinitio & eius multiplex diſtinctio Mo. folio.xxxi.col.tertia & quarta.
Virtutis diuiſio in intellectualem & moralem Mo. folio.liii.col.tertia.

Tabula.

Virtutis multiplex acceptio: in. iij. folio. lx. col. tertia.
Virtutis theologice tres cōditiones: in. iii. fo. lxxxxiiij. col. ſecunda.
Virtutum moralium cōnexio Mo. folio lix. per totum capitulum.
Virtutū moraliū diſtinctio a donis: Mo. folio. lxv. col. quarta per totum capitulū.
Virtutum moralium ſubiectum Mo. fo. lviij. col. ſecunda & per totum cap.
Virtutum theologalium ordo. folio xxxiij. per totum.
Vnio hypoſtatica quid/ in. iij. folio. vj. col. prima.
Vnionis gratia quid: ibidem.
Vnctio multiplex in. iiij. fo. xci. col. prima.
Vniri & ſuppoſitari differunt/ in. iij. fo. xvj. col. quarta.
Volitio dicitur dupliciter cōformis dictamini recto/ Mo. fo. xviij. col. tertia
Volitione triplici Xp̄us refutauit mori/ in iij. fo. xlvj. col. tertia.
Voluntas Abrahe/ in. iij. fo. xlvj. col. iij.
Voluntas an poſſit actum in inſtanti producere Hol. fo. viii. col. prima.
Voluntatem cogi ad actum dupliciter intelligitur Hol. fo. v. col. quarta.
Voluntas in volito & in actu cōformis in iij. fol. xlvi. col. quarta.
Voluntas naturalis tripliciter capitur i. iii. folio. xlvi. col. ſecunda.
Voluntas poteſt cogi ſecūdum quid ad interiorem ibidem.
Volūtas poteſt cogi ad actum exteriorem in. iiii. fo. ci. col. ſecunda.
Voluntas poteſt neceſſitari ad non volendum Hol. fol. vi. col. prima.
Voluntas poteſt peccare nec omittēdo nec committendo Mo. fo. lxxxvii.
Voluntas ſine actu refugit/ in. iii. folio xli. col. tertia.
Volūtas tripliciter dicitur libera Holcot. folio quinto col. ſecunda.
Voluntatem neceſſitari quid/ Hol. folio. col. prima.
Voluntas non poteſt violentari ad actum elicitum/ ibidem.
Voluntatis actus quid/ Mo. fo. iii. col. i.
Votum ſolenne an ſit a papa diſpenſabile ibidem col. tertia.
Voti obligatio ex duobus conſurgit de pote. folio. xx. col. prima
Vſura quid/ in quarto. fo. xli. col. quarta.
Vſura formalis in quarto. fo. xli. col. i.
Vſurarius an ſit dominus lucri in quarto. folio. xlv. col. quarta.
Vſurarius mentalis in. iiii. fo. xlvii. col. i.
Vſus capit dupliciter Hol. fo. xvi. col. ii.

ydea cuiuſlibet rei eſt in deo/ in. iii. folio. xxxiii. col. tertia.
ydiomatum cōicatio/ in. iii. fo. xx. col. iiii.

τελοσ.

¶ Impreſſum pariſijs per honeſtum virū Nicolaum de Pratis. Impenſis vero Claudij Cheualon / necnon Egidij de Gourmont Anno noſtre reparationis. M.D. XVIII. XXII. Iunij.

FRancoys par la grace de dieu Roy de fráce A nos ames & feaulx cõſeilliers les gens teñ. nr̃e court de plemẽt. Aux preuot de paris Seneſchal de lyon Baillis de Roüẽ & de Caen. Et a tous nos iuſticiers & officiers ou a leurs lieuxteñ. & a chacun deulx ſicõme a luy appartiendra/ſalut & dilection. Noſtre chier & bien ame maiſtre Vincent doeſmier maiſtre es ars de nr̃e vniuerſite de Paris nous a fait expoſer. que pour le bien & vtilite de la choſe publicque meſmemẽt des eſcoliers & eſtudians en la dicte vniuerſite de Paris & aultres vniuerſites de nr̃e Royaulme il a intencion faire imprimer vng liure ou volume intitule Opuſcula magiſtri Iacobi Almain ſcilicet Moralia/de penitẽtia & poteſtate eccleſiaſtica. Lectura in tertiũ Gabrielis & ſuper ſentẽtias Holcot. Leſdicts liure treſutiles aux eſtudians en la faculte de theologie. Touteſfois pource que ledit liure ou volume ne ſcauroit eſtre imprime ſans faire de grans frais & miſes qui ne ſe ſcauroiẽt incõtinent recouurer doubte icelluy expoſant que le libraire ou imprimeur a qui il vouldroit bailler ledit liure pour imprimer feiſt difficulte de leprãdre tant a locaſion deſdicts frais & miſes que auſſi craignãt q̃ apres quil y auroit employe ſon temps & argẽt aultres libraires ou imprimeurs les feiſſent ſemblablemẽt imprimer ou reimprimer qui ſeroit grant perte & doumage audict libraire. Car par ce ne pouroit recouurer ſon argent deſdicts frais & miſes par luy faicts pour limpreſſion dudit liure. A ceſte cauſe ledit expoſant qui congnoiſt ledit liure ou volume eſtre treſutile a ladicte faculte de theologie. Nous a fait humblemẽt ſupplier & req̃rir que noſtre plaiſir ſoit luy p̃mectre & otroyer q̃ celluy ſeul q̃l luy plaira eſlire & nõ aultre puiſſe imprimer ou faire imprimer & reimprimer ledit liure ou volume iuſques a trois ans prochais venãs a cõpter du iour de la p̃ſentaciõ de ces p̃ntes. Et ſur ce luy impartir nos grace & liberalite. ❡ Pourquoy Nous les choſes deſſuſdictes cõſiderees inclinans a la ſupplicacion & requeſte dudit ſuppliãt. Et affin q̃ celluy a qui il baillera ledit liure ou volume pour imprimer ſe puiſſe rẽbourſer des frais & miſes par luy pour ce faits. A icelluy ſuppliant auõs permis & octroye permettons & octroyons de grace eſpecialle par ces p̃ntes quil puiſſe & luy ſoit loiſible faire imprimer ou reimprimer ledit liure ou volume intitule cõme deſſus par tel imprimeur q̃ bon luy ſemblera iuſques a trois ans prochains venãs a cõpter du iour q̃ deſſus. Sans ce q̃ pendãt & durant icelluy temps aucuns aultres libraires ou imprimeurs puiſſẽt iprimer ou faire imprimer & reimprimer ledit liure ou volume ne quilz puiſſent ledit liure alieurs imprime vendre ou faire vendre en noſtre Royaulme/ſi ce neſtoit du cõſentemẽt dudit ſuppliãt. Si vous mãdõs & a chacũ de vous ſicõme a luy appartiẽdra en cõmetãt ſi meſtier eſt par ces p̃ntes. Que de nos p̃ns cõgie liceñ p̃miſſion & octroy & de tout le cõtenu en ceſdictes p̃ntes vous faictes ſouffres & laiſſes ledit ſuppliant & ſondit imprimeur ioyr & vſer plainement & paiſiblement: en faiſant ou faiſãt faire a tous aultres libraires ou iprimeurs & aultres a qui il appartiẽdra expreſſes inhibicions & deffences de par nous ſur certaines & grãs peines a nous a appliquer quilz nayẽt a imprimer ou faire imprimer & reimprimer ledit liure ne icelluy aillieurs imprimer vendre ou faire vendre pendant & durant ledit temps de trois ans a compter comme deſſus/Sur peine de confiſcacion deſdicts liures dont ilz ſeront trouues ſaiſis. En les cõtraignãt a ce faire & ſouffrir par toutes voyes & manieres deues & raiſonnables/Car ainſi nous plaiſt il eſtre fait. Nonobſtant oppoſicions ou appellacions quelconques faictes ou a faire & ſans preiudice dicelles pour leſquelles ne voulons eſtre differe/& lettres ſurreptices impetrees ou a impetrer a ce contraires. Donne a Amboiſe. Le. IX. iour de Mars. Lan de grace Mil cinq cens & dixſept. Et de noſtre regne le quatrieſme.

Par le Roy a la relation du conſeil.

Ainſi ſine Guiot.

MORALIA ACVTISSIMI THEOlogie pſeſſoris magiſtri Iacobi Almain Senonenſis/omnibus & potiſſimum theologis apprime vtilia: cum additionibus magiſtri Dauid Cranſton Scoti doctoris theologi huiuſcemodi notis L ⁊ interceptis.

De voluntario. Caput.I.

PRo faciliori intelligentia moralis diſcipline aliqua generalia cuilibet virtuti & vitio attinentia decreui pertractare. Imprimis noto: vt aliquis actus ſit ſtudioſus/aut vitioſus de neceſſitate requiritur ꝙ ſit liber & voluntarius. Prima enim conditio boni actus eſt ꝙ ſit ex electiōe id eſt ex libertate productus. Igitur primum quod requiritur ad bonitatem vel maliciam actus eſt libertas ſeu voluntarium. quia propter illud quod nobis ineſt a natura/nec laudamur nec vituperamur. Propterea videndum quid ſit voluntarium & libertas. Eſt enim voluntarium operatio vel omiſſio ita exiſtens in poteſtate agentis ꝙ omnibus preuijs poſitis & requiſitis ad illā eſt in poteſtate agētis illā ponere vel non ponere: quēadmodum ſunt volitiones & nolitiones. Dicitur notanter oībus preuijs: quia actio agentis principalis (vt dicit Andreas de caſtro) non eſt vnum preuium: ſed eſt vnū qđ eſt ſimul cū actiōe vt bene ſequitur agere eſt/ergo effectus eſt: propterea agere non eſt vnū preuiū. ſed illa dicūtur preuia que neceſſario preſupponuntur anteq̄ ipm agens agat.

quid voluntariū.

Preterea noto ſecundo duplex eſſe voluntariū/ quoddam imediatum & denominatione intrinſeca vt eſt actus voluntatis elicitus: ſcilicet volitio aut nolitio. Aliud mediatum & denominatione extrinſeca vt ſunt oēs operatiōes alterius potētie q̄ volūtatis: ſup quas tamen fertur ipſa operatio volūtatis: vt datio illa elemoſyne: ſiue curſus ipatus ab ipſa voluntate.

Duplex volūtarium.

Iſtis ſuppoſitis ponit Decaſtro talē propoſitionē. Quelibet talis operatio volūtaria mediata & extrinſeca eſt ſimpliciter & abſolute & in ſe operatio naturalis. Probatur/illa operatio dicitur in ſe ſimpliciter naturalis & abſolute q̄ ſic ſe habet/ ꝙ oibus cauſis poſitis ad eā producendam neceſſario reqſitis ponit̄ de neceſſitate: nec eſt in poteſtate illarum cauſarū vel alterius illarum quin ponatur. ſed poſita volitione efficaci ambulādi omni ipedimento extrinſeco ſecluſo nō ſtat quin ſequatur ambulatio. Igitur illa operatio exterior eſt operatiō naturalis. Dicitur notāter poſita volitione efficaci: qa alias nō oportet.

ppō.

Volūtas enī efficax dicitur illa ad quā de neceſſitate ſeqtur operatio ſi nō ponatur impedimētum. Patet/quia da oppoſitū. tunc deus rationabiliter poſſet precipere alicui actum interiorem & prohibere exteriorem: quo facto exterior eſſet malus: & tamen ille a quo procederet eſſet bonus. quod eſt incōueniēs.

volūtas efficax.

Ex dictis ſequitur alia ppoſitio. Quādocūq̧ ſūt aliqua duo ſic ſe habentia ꝙ ad primum neceſſario neceſſitate nature ſequitur aliud: illud ſecundū nihil habet bonitatis vel malicie ſuper primum. Probatur/quia ſi neceſſario ſeqtur ad primū neceſſitate naturali nichil habet libertatis aut voluntarij in ſe: ſed ſolū in primo. hinc dicūt doctores ꝙ actus exterior nichil bonitatis aut malicie addit ſuper interiorē propterea ꝙ nihil habet in ſe voluntariū ſed in primo tantummodo. Inſtantia ꝯtra dicta in hac materia /actus exterior nō mere naturaliter cauſatur ab interiori: ergo exterior debet habere ppriā bonitatem vel maliciam. Antecedēs patet/ex dictis tuis in ſequētibus/quia appetitus ſenſitiuus poteſt mouere mēbra ad illicitum/ ergo ſi ille appetitus ſenſitiuus cū actu voluntatis elicito ad actum malū exteriorem concurrāt ille actus volūtatis nō erit cauſa totalis & naturalis reſpectu actus motiui/ ſeu executionis. Videtur ꝙ duplex eſt malicia in tali exteriori ſcilicet omiſſionis & cōmiſſionis.

ppō.

Sed inſurgit difficultas & capio tempus in quo teneor diligere ſortem

& in illo non ſolum non diligo: ſed ipſum
odio ꝑſequor: tūc ad illud odiū neceſſario
neceſſitate naturali ſeqtur omiſſio dilectio
nis vt notū eſt/ nā bene ſequitur ſortē pro-
ſequor odio: ergo nō diligo illū. nihilomi
nus illa omiſſio dilectionis addit malitiam
ſuper odiū/ qđ ſic probatur. Qñcunq; ſunt
aliqua duo ſic ſe hñtia ꝙ vno ſecluſo alte-
ro remanēte & nullo poſito loco primi ſi il
lud qđ remanet adhuc eſſet malū videt ha-
bere malitiam diſtinctā a malitia primi: ſed
ſecluſo illo odio: & remanente illa omiſſio
ne talis omiſſio adhuc eſſet mala. Igitur ad-
dit malitiam ſuper tale odium: & ſic illa ma
xima prius poſita eſt falſa. ℭ Ad hoc reſpō
det doctor prenominatus negando/ ꝙ illa
omiſſio addat malitiam dicēs ꝙ tale odiū
in caſu poſito in ſe eſt malū duplici malitia
& aſſignat talem regulam vniuerſalem. qñ
cunq; actus eſt in ſe ſeorſum malus & elicit
pro aliquo tempore pro quo neceſſario ne
ceſſitate nature ad illum ſequitur actus qui
habet maliciam ſeorſum. i. qui ſecluſo prio
eſſet malus: tunc vtraq; malicia reperitur in
actu primo. & per ꝯñs illud odiū habet ma
litiam tranſgreſſionis & malitiā omiſſiōis.
Ex hoc ſequitur primo ꝙ odiū ſortis pro
tempore quo teneor diligere illum eſt in ſe
grauius ꝗ eſſet tempore quo nō teneor dili
gere illum. Quod patet/ quia vltra malitiā
tranſgreſſionis habet malitiā omiſſionis.
Secūdo ſequitur ꝙ illud odiū tēpore quo
teneor diligere nō eſt duple malitie ad ſuā
dimidietatē: hoc eſt non eſt in duplo peius
ꝗ eſſet ſua dimidietas ſeorſum. nō oportet
enim ꝙ aliquis actus ſit in duplo peior vel
melior ꝗ ſua dimidietas ſeorſum ſumpta.
Ex dictis ſequitur etiam ꝙ aliqs actus eſt ma
lus: & tñ ſi ad ſubduplū diminuat in re non
diminuitur ad ſubduplū malitia eius: quia
malitia q̄ ex illo reperitur ꝓuenit etiā ex eo
ꝙ ad illū ſequitur aliud cuius malitia nō di
minuitur: ſed ſēper remanet equalis. vt da-
to ꝙ odium in caſu ꝓdicto ſit quattuor gra
duū ſi diminuatur actus odij ad ſubduplū
non diminuetur malitia ad ſubduplū: quia
aliqua malitia ſemper manet equalis videli
cet malitia omiſſiōis. ſi cui placet ꝑamplius
videre de hac materia/ videat Adam prima
diſtinctione primi. ℭ Tertio notandū cum
dicimus actū moralē eſſe ex electione ſiue li
bertate nolumus in ꝓpoſito loqui de liber
tate ꝯplacentie q̄ nihil aliud eſt ꝗ actū eē vo
litum ſiue talis volitio cauſetur naturaliter
ſiue ꝯtingēter: ſicut deus libere libertate cō
placentie diligit ſe: & vult ſe diligere nihi-
lominus neceſſario diligit ſe & nō ꝯtingē-
ter: ſed eſt queſtio de bonitate & malicia a-
ctuū qui ſūt liberi libertate ꝯtingētie: & actū
libere ꝓduci libertate ꝯtingētie nihil aliud
eſt ꝗ actum illū ita ꝓduci a ſua cauſa ſiue eē
in poteſtate ſue cauſe ꝙ oībus alijs poſitis
& preuijs q̄ neceſſario requirūtur vt illa cā
producat adhuc eſt in ptāte illius cauſe li-
bere illū actū ꝓducere. ℭ Dices qđ eſt illud
preuiū de neceſſitate requiſitū ad hoc vt cā
libera libere ꝓducat ſuū actū: verbi gratia.
vt ſortes producat actū dilectiōis platonis
ℭ Dico vt diligat platonē nihil preuiū de
neceſſitate reqritur niſi cognitio illius pre-
ſertim ſub aliqua rōne boni. nā illa cogni-
tione poſita eſt in ptāte volūtatis nō dilige
re imo odire. tūc illa dilectio quā elicit ſor-
tes ꝓſuppoſita cognitione platonis dicitur
voluntaria ſiue libere ꝓducta. ℭ Ex quo ſe- quid ſit
quitur ꝙ libertas eſt facultas quam ipa po- libertas
tentia oībus alijs poſitis preuijs neceſſario volūta
requiſitis habet in ſua ptāte agere & nō age tis.
re. & ſic libertas nō eſt aliud ꝗ potentia ad
agendū vel non agendū: quia libertas dicit
potentiā ad vtrūq;: & operatio a tali potē
tia producta dicit libere ſiue volūtarie pro
duci. ℭ Quod autē ſit ponēda talis libertas
cōtingentie hoc expimēto cōpertū ſatis ha
bet. quilibet eni talē in ſeipm manifeſte ex-
peritur/ comprobari tñ pōt ex ſacris litteris
euangelicis. nōne ſcis quia habeo ptātem
orandi patrē vt mittat ad me &c. quod ta-
men nō fecit xp̄s: ergo patrē orare poterat:
& ſimiliter nō orare. ℭ Sed cōtra iſtā liber-
tatē arguitur fortiſſimo argumento/ qđ ſit
in hac materia. Ad hoc ꝙ voluntas produ-

cat actũ de neceſſitate requiritur ꝯcurſus dei
(cum cauſa ſecunda nõ poſſit agere prima
non cõcurrente)ſed ſic eſt. ꝙ nõ eſt poſſibi
le ꝙ deus velit ꝯproducere cũ volũtate. &
voluntas nõ producat:quia alias aliqd fie•
ret vel omitteretur ꝯtra volũtatẽ dei bñpla
citi:ergo oĩbus q̃ neceſſario requirũtur po
ſitis vt ꝓducat nõ eſt in ptáte voluntatis vt
non ꝓducat. Pro argumẽto eſt aduertẽdũ
ꝙ cauſa prima nõ ſolũ eſt cã effectus ꝓducti
a cauſa ſecũda ſed etiã eſt cã ꝙ cã ſecũda ꝓ•
ducat talẽ effectũ: verbi gratia cũ voluntas
agit volitionẽ nõ ſolũ deus eſt cauſa voli•
tionis:ſed eſt cauſa quare voluntas illã pro
ducit volitionẽ:ſed deum eſſe cauſam alicu
ius nõ eſt niſi deum velle illud eſſe:ergo vt
volũtas agat de neceſſitate reqritur ꝙ deus
velit illam agere:& per ꝯñs videtur ꝙ volũ
tas nõ libere agit. Hoc argumentũ ſoluit
Dionyſius in ſecũdo ſentẽtiarũ dicẽs ꝙ res
dicitur libere fieri qñ oĩbus preuijs neceſſa•
rio requiſitis vt ꝓducatur ab ipſa cauſa po•
ſitis adhuc eſt in poteſtate ipſius nõ produ
cere. Dicit inq̃ ꝙ ꝯcurſus dei nõ eſt de pre•
uijs ſed de cõcomitantibus. Nã vt volũtas
producat actum volendi vel nolendi/ꝑuia
diſpoſitio neceſſario reqſita eſt cognitio il•
lius obiecti voliti vel noliti q̃ vt dictũ eſt:ẽ
prior ſaltẽ natura productionis volũtatis.
cõcurſus aũt dei ſiue deũ velle nõ eſt prior
tpe productionis actus volũtatis ſed cõco•
mitans & ſimul ſe habẽs/& ꝑꝯñs nõ eſt ex
preuijs neceſſario reqſitis ad actus volũta•
tis ꝓductionẽ:ſed ex ſimul ſe habentibus.
¶ Replicatur ſic. volũtas nõ põt agere quĩ
deus velit illã agere ſiue actũ producere:er
go deus nõ ſolũ eſt cã actus ꝓducti a cã ſecũ
da:ſed etiã eſt cã ꝙ cauſa ſecunda ſit cã talis
effectus. & vltra/deus ẽ cã ꝙ cã ſcd̃a ſit cau
ſa talis effectus:ergo prius natura agit cau•
ſa prima ſaltẽ ad hoc ꝙ cauſa ſcd̃a agat q̃ ip
ſa ſcd̃a agat:& cũ oĩs cauſa ſit prior ſuo effe
ctu videtur ꝙ ꝯcurſus dei ſit prior natura q̃
cõcurſus volũtatis. ¶ Ad hoc aliq dicũt ꝙ
quĩ agit actũ malũ deus nõ vult illũ agere
etiã q̃tũ ad ſubſtantiã actus q̃uis agat. hoc
tñ dato: dico ꝙ deũ velle nõ eſt preuiũ ſed
cõcomitãs & ſimul ſe habens. vel dic ꝙ oĩ•
bus poſitis ꝑuijs neceſſario requiſitis ſuple
que ſe tenẽt ex parte illius agẽtis:eſt in ptã•
te illius ꝓducere vel nõ ꝓducere actũ. Sed
alia inſurgit difficultas ſuppoſitis dictis. ſ.
ꝙ volũtas ſic eſt libera q̃tũ ad actũ ꝙ vtrũq;
põt ſcilicet & agere & nõ agere. q̃rũt doct.
an qñ hõ agit actũ habeat in ptáte pro illo
tpe quo agit nõ agere. ¶ De hac difficulta•
te varie ſunt opiniones. Okã. xxxviij. di•
ſtinctiõe ſecũdi qui hãc difficultatẽ tractat/
dicit ꝙ qñ volũtas ꝓducit actũ ſuũ nõ eſt in
poteſtate ſua nõ ꝓducere pro tũc. iuxta di•
ctũ Ariſt. in ſcd̃o periher. oẽ qd̃ eſt qñ eſt ne
ceſſe eſt eẽ/& ſic apud eũ ĩpoſſibile eſt ꝙ res
qñ producitur nõ ſit. & iſtius ſentẽtie vide
tur eſſe magiſter ſententiarũ in ſcd̃o. diſtin.
xxv. vbi loqtur de libertate ꝯtingẽtie. alius
eſt modus dicẽdi Scoti & Gregorij. ſ. ꝙ vo
luntas pro illo inſtãti quo ꝓducit actũ ha•
bet ĩ ſua ptáte ꝙ ille actus nõ ſit:imo ꝙ ſuũ
oppoſitũ ſit. & ſic pro eodẽ inſtãti habet li
bertatẽ cõtradictionis & ꝯtrarietatis vt ſit
a/inſtãs in quo ſortes ꝓducit actũ/in illo ve
rũ eſt dicere ꝙ ſortes põt facere ꝙ ille actus
non ſit. ¶ Cõtra. ſi poſſet facere ꝙ ille actus
nõ ſit in illo inſtãti: vel hoc eſſet per corru•
ptionẽ illius actus vel q̃uo aliter: nõ ꝑ cor•
ruptionẽ:quia bñ ſeqtur iſte actus corrũpi•
tur:ergo prius fuit:ſi prius fuit:ergo nõ eſt
poſſibile ꝙ in hoc inſtanti nõ fuerit. ¶ Di•
co ꝙ poteſt facere ꝙ nõ ſit: qa non ꝓduceᵗ
puta ſi ſubtraheret ſuã actiuitatẽ. & iſta ſecũ
da opinio videᵗ mihi rõnabilior: pro qua
Gre. facit multas rõnes volẽs ꝓbare ꝙ Oc
chã ſibi ꝯtradicat in quolibeto: vbi loquiᵗ
de angelis & in iſto paſſu. ¶ Ratio Grego
rij apparentior eſt iſta. Si ita eẽt ꝙ volũtas
producẽs actũ habeat tũc in ſua ptáte nõ ꝓ•
ducere:ſeqtur ꝙ non poſſet peccare in prio
inſtãti in quo daᵗ ei ꝓceptũ. ꝯñs eſt falſum/
& ſeqla patet. nã /a/ ſit primũ inſtãs in quo
ſortes primo obligaᵗ ad aliqd̃ ꝓceptũ puta
ad dicendũ horas & nult dicere. tũc bñ ſeq•
tur apud opinionẽ oppoſitã: iſte actus nũc

eſt:ergo actus iſte pro nūc non pōt nō eſſe: & vltra iſte actus pro nūc non pōt non eſſe ergo deus non pōt noua obligatione obligare iſtū ꝙ iſte actus nō ſit nūc:cū deus nō poſſit aliquē obligare ad īpoſſibile. Nā fatentur doct. ꝙ aliqs bn̄ poteſt obligari ad īpoſſibile ꝓpter eius culpā: & hoc qn̄ obligatio ꝓcedit illud īpoſſibile. ſed nullomodo poteſt qs obligari ad īpoſſibile:qn̄ īpoſſibilitas ꝓcedit obligationē vel ſit ſimul cū obligatiōe:ergo ſi teneaꝛ prima opinio:ſequitur ꝙ nullus pōt obligari ad aliqd̄ ꝓceptum cuius obligatio non ꝓcedit īpoſſibilitatē. ¶Conſeq̄nter moueꝛ alia difficultas an videlicet poſſit eſſe voluntariū ſine actu volūtatis poſitiuo in homine. Et videꝛ ꝙ non:qa nihil eſt volūtariū niſi ſit a volūtate:ſed quicqd eſt a volūtate eſt opatio volūtatis:ergo actus poſitiuus:& per ꝯñs nulla pura omiſſio dicitꝛ volūtaria. ¶Sed tn̄ oppoſitū videꝛ verū/quia illud cuius ſumus dn̄i eſt volūtariū : ſed nō ſolū ſumus dn̄i actuū:ſed etiā omiſſionū illorū actuū/ hō ei habet in ꝑtāte ſua opari & nō opari:ergo ē etiā dn̄s illius qd̄ eſt nō opari:& ꝑ ꝯñs ſine actu poſitiuo pōt eē volūtariū. & hic ꝑpendet queſtio. vtrū ſine actu poſſit eſſe pc̄m.

Eſſe ab alio dupl'r intelligitur.

¶Pro ſolutione notat. ſ. t. pria ſcđe. q. vj. arti. iij. ꝙ aliqd pōt eſſe ab aliquo dupl'r. vnomō ꝓprie principal'r & effectiue. Aliomō defectiue ſicut dicit Ari. ij. phi. ꝙ nauta abſens eſt cā piclitationis nauis:non effectiua ſed defectiua:qa ꝑ eius pn̄tiā liberaꝛ nauis:hic eius abſentia ſubmerſionis cā dr̄. & ſic dico ꝙ in hoīe pōt repiri volūtariū ſcđo mō. qd̄ probaꝛ. qa cū hō(vt dictū ē)ſit dn̄s ſuarū opationū pōt nō ꝑducere: & ſi nō ꝑducat dr̄ cā defectiua. cū nō ponat opationē quā teneꝛ ꝑ tūc ponere:& ſic ī illo ēxtra ꝙ libertas. ſ. ꝯtrarietatis & ꝯtradictionis/ ꝯtrarietatis qn̄ potētia ē libera ad actus cōtrarios/& ꝯtradictionis ad actus ꝯtradictorios. & iſta libertas eq̄ bn̄ reſpicit negationem actus ſicut actū ipm̄. & ꝑ ꝯñs ſine actu pōt repiri volūtariū: vt volūtariū dr̄ liberū ſicut eni actus dr̄ libere ꝑduci qn̄ ꝑduciꝛ & eſt in ꝑtāte ꝑducētis oībus alijs neceſſario ꝑreqſitis poſitis non ꝑducere: ita etiā actus dr̄ libere omitti qn̄ nō ꝑduciꝛ & ꝑ tūc debet ꝑduci:& tūc volūtas dr̄ libere nō ꝑducere. Sicut dr̄ de illo beatus q potuit trāſgredi & non eſt trāſgreſſus. libere eni trāſgredi ē libertas nō ad actū ſed ad nō poſitionē actus. & hō non dr̄ libere ponere actū niſi habeat cognitionem obiecti: & ſic dormiens non dicitur libere non dicere horas:quia omnibus alijs ꝑrequiſitis eodem modo ſtātibus non eſt in ſua ꝑtāte elicere actus illos: cum volūtas non feraꝛ in incognitū. Et ſic patet ſolutio primi argumēti:qa nō ſolū illud dr̄ volūtariū qd̄ eſt a volūtate efficiēte:ſed etiā deficiēte. Patet etiā ꝙ ſine cognitiōe nō ꝑt eſſe volūtariū foꝛaliter licet bn̄ virtual'r ſiue interꝑtatiue vt ſi pro/a/teneor cognoſcere & velle:& omittā: vtrūqꝫ dr̄ volūtariū formaliter:ſed volūtariū virtual'r & interꝑtatiue:nihil aliud eſt q̄ non elicere actū pro tp̄e quo tenemur elicere. vt q̄s fortes non eliciat actū illecebre:& teneꝛ reprimere:dr̄ velle interꝑtatiue. nunq̄ ergo repiꝛ volūtariū ſiue liberū formaliter ſine cognitiōe licet ſine opatione voluntatis aliqn̄ repiatur voluntariū formaliter. ¶De impedimentis volūtarij:& primo de violētia. Ca. II.

Onſeqn̄ter declarāda ſūt q̄ īpediunt volūtariū:& prio de violētia Pro cuius declaratiōe noto vt habet Ariſto. prio c. iij. ethi. tria ſūt impedictia volūtariū/videlicet violentia/ metus/& ignorātia. & hāc materiā tractat S. Tho. pria ſcđe. q. vj. notat enī arti. iiij. illius q̄ſtionis ꝙ duplex eſt actus volūtatis Vunus qđē elicitus:alius vero īpatus. Elicitus dr̄ q eſt īmediate ab ipa volūtate ꝑductus & eſt ſubiectiue in ipa voluntate vt vel le nole. Vn̄ ille actus dr̄ eſſe īmediate/a voluntate quī exerceꝛ ab ipa volūtate:& recipitur non mediāte altera potētia. Alius vero dr̄ impatus q nō ꝑduciꝛ imediate ab ipſa volūtate:ſed a quadā altera potētia iferiori per īperiū volūtatis:neqꝫ recipiꝛ in voluntate cuiuſmōi ſunt actus exteriores qa vo

Tria ſūt q̄ īpediunt voluntarium.

Duplex eſt actuſ volūtatis.

lũtate impanť mediãtibus potẽtijs exterio
ribus/& etiã q̃dã cognitiões intellectus &
maxime credere. Alij ponunt tertiũ mẽbrũ
ꝙ eſt dabilis actus voluntatis q copulatiuͥ
& copulatiue eſt elicitus & ĩpatus. nã ſicut
intellectus eſt potẽtia reflexiua: ita & volũ-
tas. hoc eſt põt habere actũ qui reflectiť ſup
alterũ actũ ſuũ: ſicut eni volũtas imparepͭ
potẽtie motiue ꝙ moueať ita volũtas per
vnũ actũ põt ĩpare ſibi ipſi alterũ actũ. vt cũ
volũtas vult diligere ſortẽ: illa dilectio ſor
tis erit actus elicitus: qa eſt imediate a volũ
tate pductus: & erit impatus qa medĩãte alte
ro eſt pductus/ qď aũt ſit dabilis talis actus
põt probare p ſacras litteras. pſ. deſideraui
deſi derare iuſtificationes tuas &c. Iſta diſti
ctione poſita reſpondet. s. T. ad q̃ſtionem
(cũ q̃ritur vtrũ violẽtia poſſit inferri volũ-
prima p poſitio tari) p al iq̃s ppões. Prima/ põt violẽtia in
ferri volũtati q̃tum ad actus impatos. Pro-
batur/ pñt ĩpediri mẽbra exteriora a fortio
ri agente ne impiũ volũtatis exequenť: igiť.
Secũdo/ pñt ꝯpelli ad exercendũ opationẽ
quã nult exercere volũtas. igiť. ¶ Contra/
implicat ꝙ iſte actus ſit impatus & volũtas
violẽteť/ ad illũ actũ. nã bñ ſqtur/ eſt impa
tus: ergo volitus. ergo non eſt iuolũtarius
¶ Dico ꝙ doct. itelligũt ꝙ ad actũ iã impa-
tũ volũtas p̃t violẽtari vel ad ſimilẽ. ¶ Secũ
Scd̃a p poſitio da ppõ/ voluntas non p̃t violentari q̃tũ ad
ipm ppriũ actũ ſiue elicitũ. Probať: qa actus
voluntatis (dicit. s. Tho.) nihil aliud eſt q̃
inclinatio q̃dã pcedens ab interiori princi-
pio cognoſcẽte etiã ſingularia: ſicut appeti
tus naturalis non eſt aliud q̃ inclinatio agẽ
tis nõ cognoſcẽtis hoc eſt ab iteriori princi
pio. qď aũt eſt coactũ vel violentũ eſt ab ex
trinſeco principio. Vñ ꝯtra rõnẽ actus vo-
luntatis eſt ꝙ ſit coactus vel violẽtus: ſicut
etiã eſt ꝯtra rõnẽ naturalis inclinatiõis vel
motus lapidis ꝙ ferať ſurſũ. põt eni lapis p
violentiã ferri ſurſũ: ſed ꝙ iſte motus violẽ
tus ſit ex eius naturali iclinatione eſſe non
põt. Simiter etiã p̃t homo p violẽtiã trahi:
ſed ꝙ hoc ſit ex eius voluntate repugnat ra
tioni violentie. Vnde de ratione violẽtie
vel coactiõis eſt ꝙ opatio ſit ab extrinſeco
paſſo non ꝯferẽte vim ꝯtrarie. idẽ paſſo re-
nitẽte ad ꝯtrariũ/ qď dr̃ notãter: qa ſcd̃m ali
quos eſt aliqs actus indifferẽs: vt ſcd̃m Sco-
tum qui videť melius dicere: tũc paſſũ non
ꝯfert vim ꝯtradictorie ad actũ indifferentẽ:
qa tunc eſſet naturalis: q̃libet igiť actus elici
tus eſt a principio itrinſeco. ergo nullus ta
lis eſt violentus ſeu coactus. Aliq doct. vt
Bonauẽ. in ſcd̃o: & alij moderni addũt aliã
rõnem videlicet ꝙ iplicat ꝙ voluntas coga
tur ad actus elicitos. Nã bñ ſeqtur: cogitur
ad actũ elicitũ: ergo vult/ & cogiť: ergo nõ
vult imo nult alias nõ eſſet coactio: ſed ipli
cat velle & nole idem. Igitur iplicat ꝯtradi
ctionem volũtatem cogi ad ppriũ actum.
Sed tota difficultas eſt de actu q eſt ſimul &
impatus & elicitus: & arguiť ꝙ poſſit volũ
tas cogi ad illum. eadẽ rõne ſicut voluntas
q̃ñ vult currere p̃t ipediri p agens fortius ex
triſecum ne moueať. & q̃ñ nult p̃t ipelli ab
extrinſeco ꝙ ambulet. Eodem mõ arguã/
q̃uis voluntas vellet amare ſortẽ p̃t ipediri
ꝙ nõ amet. qď patet ſic: qa q̃uis vellet effica
citer amare: põt deus nõ ꝯcurrere ad illum
amorẽ pducendũ. Simiľr ſi nolet amare ſor
tẽ deus ſe ſolo poſſet in ea pducere actũ qui
eſt amor ſortis: ergo videť ꝙ ſicut põt vio
lentari ad actũ impatũ: ita etiã videť ꝙ ad a-
ctum elicitũ. ¶ Dico ꝙ q̃tũ ad primã partẽ
argumẽti nulla eſt difficultas quin ipa vo-
luntas poſſit ipediri a deo ꝙ nõ amet: quia
deus põt nõ ꝯcurrere: ergo ſtat ꝙ vellet ef-
ficaciter amare & de facto nõ amaret: ergo
ſicut ſortes ſi vellet ambulare & detineret a
fortiori agẽte/ tũc cogi diceret ad nõ ambu
landũ. pari rõne volũtas diceretur cogi ad
non amandũ & cogereť ad omiſſionẽ ſiue
ad priuationẽ actus interioris. & hoc dicit
De palude in. iiij. ¶ Q̃tũ ad ſecundã ptem
articuli videlicet ꝙ poſſit cogi nõ ſolũ q̃tũ
ad priuationẽ actus iterioris: ſed ad ipm in-
teriorẽ videtur/ ſicut cũ volũtas nult ambu
lare imperat mẽbris exterioribus priuatio-
nem ambulationis: tñ ab extrinſeco põt ne
ceſſitari ad ambulãdũ: & tunc cogi diciť ad

ambulandū. eodē mō ſi nollet amare/tunc deus poſſet facere nō obſtāte tali nolitiōe ꝙ produceret amorē ſortis: ergo videtur ꝙ cogetur ad illū amorē. ¶ Pro ſolutione dico primo ꝙ aliqd cogi nihil aliud eſt ꝗ ab extrinſeco ipm̄ pati ipo renitēte. i. ꝯtra eius naturalē inclinationē. Dico ſecūdo ꝙ volūtas duplicē habet inclinationē. vnā naturalem: aliā vero liberam. Inclinatio naturalis volūtatis nihil aliud eſt ꝗ inclinatio ad ſuſcipiendū ſuas operationes tanꝗ̄ ꝓprias pfectiones. ſicut vnaqueqꝫ res īclinatur ad ſuā perfectionem ita voluntas naturaliter inclinatur ad ſuas pfectiones: tūc dico ꝙ voluntas ad nullū actū elicitū pōt cogi/ qa ipa naturaliter inclinatur ad quālibet ſuarū operationū/ ergo nō pōt illas recipe ꝯtra eius naturalē inclinationē. non pōt ergo violētia inferri voluntati reſpectu ſuorū ꝓpriorū actuū. Sed inclinatio voluntatis libera nihil aliud eſt ꝙ velle & nolle: & iſta inclinatio eſt accidētalis. pria vero eſſentialis differēs ſpecie ab iſta. tunc dico ꝙ non pōt inferri violentia ꝗ̄tum ad actū elicitū oppoſita inclinatiōi naturali neqꝫ oppoſita inclinationi libere ita ꝙ coacte volūtas velit/ amet/ vl̄ odiat: ſed bene pōt infferri violentia ꝗ̄tum ad actū imparū & ad omiſſionē actus eliciti

quid ſit aliquid cogi.

¶ Tertia ꝓpoſitio. violentia de directo opponitur volūtario ſicut & naturali. cōe eſt enim voluntario & naturali ꝙ vtrūqꝫ ſit a principio itrinſeco. igitur violentia duplici agenti iferri pōt & naturali & libero. naturali qñ videlicet ab extrinſeco patiſ ꝯtra ſuā ꝓpriā naturā & naturalē iclinationem. vt cū proijcitur ſurſū graue vel cū deſcendit leue/ graue aſcendendo patiſ ab extrinſeco agente & non ab itrinſeco: qa non a forma ſubſtantiali ipſius. Simil'r iſertur violentia agenti volūtario qñ patiſ ab extrinſeco cōtra ſuā voluntatē. vtrūqꝫ iſtorū eſt violentū qa vtrūqꝫ agens eſt extrinſecū & paſſum nō confert vim: ergo illud violentū cauſat inuoluntariū: & ꝑ ꝯñs ois talis actus q eſt hoi violentus caret virtute & vitio: ſaltē ſi totaliter ſit ꝯtra volūtatem & ab extriſeco/ neqꝫ

Tertia ꝓpō.

imputaſ illi q patiſ. ¶ Contra/ illud qd' eſt inuolūtariū ſi accidat cāt triſticiam vt dicit Ariſt. triſticia eni eſt de his q̄ nobis nolentibus accidūt: ſed aliqñ patiſ aliqs violētiam vbi tñ nō triſtaſ: vt patet de paſſiōe martyrum. Ibāt eni ad ſupplicia & tormenta gaudentes. ergo nō ſemp violentia cāt inuolūtariū cū inuoluntariū ſit nolitū: alias nō cēt inuoluntariū. Rñdet. s. Tho. ad iſtud argumentum dicendo ꝙ ſicut naturale dr̄ qd' eſt ſcdm̄ inclinationē nature: ita voluntariū dr̄ qd' eſt ſcdm̄ inclinationē voluntatis. dr̄ aūt aliqd naturale dupl'r. vno mō: qa eſt a principio actiuo ſiue efficiente intriſeco vt deſcēſus grauis deorſum & leuis ſurſū: tales motus ſunt naturales: qa a principijs itriſecis: hoc eſt a formis eorū actiuis. Aliud eſt naturale qd' eſt a principio extriſeco: tñ ſcdm̄ naturalē inclinationē paſſi/ qa paſſū natural'r inclinaſ ad recipiēdū illud qd' recipiſ ab extriſeco. vt cū gñatur ex ligno ignis: gñatio forme ſubſtācialis ignis eſt naturalis ipi materie ꝗuis talis gñatio nō ſit a principio intriſeco ipius materie: ſed ab extriſeco. ſ. igne ꝓducēte qd' eſt extrinſecū materie ligni: nihilominus eſt ſcdm̄ naſalē iclinationē materie: qa natural'r inclinaſ ad recipiēdā vnāꝗ̄qꝫ formā etiā accidētalē ordiatā ad ipſius forē ſubālis introductionē puta ad q̄litates primas & ſcd'as q̄ de ꝑ ſe ordinātur ad formas ſubāles: talis motus in ipa materia eſt naturalis cū paſſū ꝯferat vi &c. ¶ Simil'r duplex eſt volūtariū. qddā eſt a voluntate effectiue ipſius agentis puta aliqs aliqd vult agere. Aliud eſt volūtariū ſcdm̄ paſſionē. ſ. cū aliquis vult pati ab alio ꝗuis illud qd' patitur & recipit ſit effectiue ab extriſeco. verbi gratia cū martyres penas acerrimas patiebāſ ab ipſis tortoribus iflictas: tales paſſiones nō erāt effectiue ſiue nō ꝓcedbāt ab ipſis martyribus nihilominus erāt eis volūtarie: qa volite nō ſcdm̄ actionē ſed ſcdm̄ paſſionē: & ſic patet ꝙ ſicut in naturalibus aliqd ē naturale ꝑ actionē & aliqd ꝑ paſſionē: ita i agētibus liberis aliqd eſt volūtariū ꝑ actionē: aliqd vero ꝑ paſſionē. & vt ſit meritoriū ſuf

Aliqd dr̄ naturale dupl'r.

ficit ꝙ ſit volūtariū vel ꝑ actionē vel ꝑ paſſionem. & ad argumentū ꝙ oē inuolūtariū cāt triſticiā. Dico ꝙ verū eſt ſi ſit iuolūtariū ꝑ paſſionē. & ſic patet ꝙ nō ōis violētia cāt triſticiā. ❡ Si dicas/ motus ſurſū hoīs grauis & pōderoſi eſt illi violētus/ & tñ nō eſt iuoluntarius cū ipſe hō libere velit aſcendere: ergo nō oē violentū cāt iuoluntariū. ❡ Dicit ibidē. s. Tho. ꝙ talis motus nō eſt violentus ſimplr: ſed ſcdm qd. hō eni ē agēs liberū & preter hoc eſt etiam agens naturale: nā ſi ponat ſurſū pure naturalr deſcēdit: motus ergo oppoſitus puta aſcēſus eſt illi violentus ſcdm actiuitatē naturalē hoīs: hic eſt ꝙ hō maiorē patit penā aſcendendo ꝙ deſcendeo: qa ille motus eſt violentus: & deſcēſus eſt naturalis. & ſic nō eſt incōueniens ꝙ illud qd eſt violentū ſcdm naturalē inclinationē nō cauſet inuolūtariū imo ſit volūtariū ſcdm iclinationē liberā. & iſta pauca de violento ſufficiāt.

❡ De ſcdo impedimento volūtarij ſcilicet de metu. Ca. III.

Poſtea videndū eſt de ſcdo īpedimento voluntarij. ſ. de metu: an cauſet inuolūtariū. hoc eſt an opa facta ꝓpter metū careant bonitate vel vitio. Dicit eni Ari. iij. ethi. ꝙ aliq̄ fiūt per metū q̄ nō fierent ſecluſo metu/ & eſt reſpectu mali futuri de quo habet ꝓbabilis & cōiectura vehemēs ꝙ tale eueniet: ſicut triſtitia eſt reſpectu mali p̄ntis. vñ metus nichil aliud eſt q̄ paſſio q̄ cātur ex nolitione futuri mali iminētis: qd malū futurū nolitum ꝑ intellectum ꝑſentat vt iminens ꝓpinquū & ꝓbabiliter venturū: vt nolo mortem: & intellectus iudicat eſſe piculū mortis iminentis: ex illa nolitione cātur paſſio q̄ vocatur metus ſeu timor. Exemplū Ariſt. de illo q ꝓijcit merces ingruente tēpeſtate: talis nult mortem & habet ꝓbabilitatem ꝙ mors eueniet: & etiā eſt illi ꝓbabile ꝙ euadet/ ſaltem facilius ſi ꝓiciat merces: tunc ꝓicit alias non proiecturus: ꝯſtat ꝙ talis opatio fit ꝑ metū que non eſſet alias fienda niſi eſſet metus. qd metus.

❡ Iſtis declaratis q̄ritur vtrū talis opatio ꝑ metū facta ſit dicenda ſimplr voluntaria vel inuolūtaria. Rñdet. s. Tho. q. allegata arti. ſexto. ꝙ illa operatio eſt ſimplr & abſolute volūtaria: & inuolūtaria ſcdm qd & de per accidēs. hoc etiā dicit Ariſto. in. iij. ethi. & idem Greg. nicenus. hmōi q̄ ꝑ metū agunt mixta ſunt ex voluntario & inuoluntario. Vñ habetur in iure ꝙ volūtas coacta eſt voluntas q̄tū ad actū elicitū loq̄ndo de coactōne. i. inductione ꝑ metū. nā opatio q̄ fit per metū eſt ſimplr a principio itrinſeco. ſ. a volitiōe interiori impata ad quā nō neceſſitat neq violentat vt dictū eſt. vñ mercator qñ proicit merces realiter habet voluntatē efficacē q̄ vult proijcere: ergo illa proiectio eſt ſimplr & abſolute a principio intrinſeco. ſi eñ nolet proijcere nō proijceret: ergo ſequitur ꝙ talis nullo mō eſt violēta. Itē talis opatio eſt ſimplr & abſolute volita: qa nūq̄ ex volitiōe ſeqt opatio exterior niſi ſit illa efficax: ſed ōis talis ꝓcedēs ab efficaci eſt ſimplr volita. igit. Sed dr inuolūtaria ſcdm qd & de ꝑ accidens: qa eſt ꝯtra nolitionē nō abſolutā ſed ꝯditionatā. ſ. ꝯtra nolitionē q̄ ineſt cū metu vel quā haberet ſecluſo metu. In illo ei eſt vel eē pt duplex actus volūtatis. Eſt volitio q̄ vult efficaciter & ſimplr ꝓijcere. & prout facit ꝯformiter ad illā volitionē efficacē illa opatio eſt ſimplr volūtaria. Eſt & alia nolitio ꝯditionata q̄ nollet proijcere ſi poſſet euadere: & pro q̄to illa proiectio eſt cōtra iſtā nolitionē ꝯditionatā & nō abſolutā dici pōt inuolūtaria ſcdm qd: ideo bñ reſoluit. s. Tho. cū Ariſt. ꝙ hmōi q̄ ꝑ metū agunt ſunt magis volūtaria q̄ inuolūtaria.

Sed q̄rit vltra. vtrum opatio ꝑ metum facta ſi ſit mala ſit excuſabilis. Videt ꝙ nō/ vt patet in cap. ſacris de his q̄ cā metus fiunt: vbi dicit ꝙ metus diminuit culpā: ſed non auffert totaliter: ergo opatio facta ꝑ metū remanet culpabilis. An opatio mala ꝑ metū facta ſit excuſabilis. ❡ In oppoſitū tñ arguit. qa proijciens merces ſecluſo tali metu mortis peccaret: cū ꝑderet bona ſine vtilitate: & tñ poſito tali metu nō peccat: cū ſalus vite ſit bonis ꝑpalibus ꝑferenda. ❡ Pro ſolutione notandū ꝙ duplex eſt metus/ qdā eſt cadēs in ꝯſtantē virū: & eſt metus magni mali/ qñ Duplex eſt metus.

ſcilicet eſt pbabilitas moralis de iminētia il
lius mali: vt metus mortis carceris ppetui:
metus mutilationis mēbri principalis:& pdi
ditionis oīm bonorū tpaliū. & dicunt iuri
ſte talem metū eſſe de malo graui cū pbabi
litate forti & vehementi de illius mali imi
nentia: p oppoſitū dicit metus nō cadere in
constātem virū. Preterea ſuppono ꝙ opa
tionū q̄ fiūt ex metu triplex eſt genus / que
dam eni ſunt lege nature phibite & in ſe ſe
cundū ſe male: q̄ non dicūtur male: qa phi
bite: ſed phibite: qa male: vt adulterari / mē
tiri: & ſic de ceteris q̄ ſunt ꝯtra pcepta legis
nature. Alie vero ſūt male qa prohibite iu
re diuino pure poſitiuo & non naturali ſi
mul: vt erat comeſtio carniū porcinarum in
antiqua lege: & comeſtio panum ppoſitiō
nis in laicis: cōſimiliter eſus pomi vetiti.
Quedā vero ſūt male: quia prohibite lege
humana & non diuina: vt frangere ieiuniū
in vigilia ſancti Petri. hoc preciſe eſt phibi
tum lege humana canonica. Supponit ite
rum ꝙ duplex eſt metus etiam cadens in cō
ſtantem virum. quidem eſt alicuius mali fu
turi quod neceſſario neceſſitate nature imi
net & ſequitur: verbi gratia cū quis maxime
famet / notū eſt niſi comedat neceſſario ne
ceſſitate naturali ſeqtur mors. Alius eſt me
tus futuri mali qd libere & ab extrinſeco in
fertur & nō neceſſario neceſſitate nature vt
cum tyrānus minat mortē alicui: talis mors
infertur libere a tyrāno / qa pō nō inferri.
¶ Iſtis ſuppoſitis ſit prima ppoſitio. Nul
lus metus q̄ūcunq̄ cadat in cōſtantem vi
rum excuſat opationem prohibitā lege na
ture: hoc eſt. illa que fiunt per metū ſi ſint le
ge nature phibita ſunt mala & nō excuſari
tura peccato. Hoc probatur p Ariſt. in. iij.
ethi. dicentem. ppter q̄cunq̄ duriſſima etiā
non eſt turpe quid agendū: ergo nullus me
tus excuſat aliquem vt peccet: quia metus
non excuſat niſi vt euitetur maius malum:
ſed nō eſt dabile maius malum q̄ peccatum.
igitur. Secūdo bene ſequitur. hoc eſt i ſe &
ſecūdum ſe malū. & non pōt libere fieri qn
ſit malū: ergo metus etiam mortis cadēs in
conſtantem virū non pōt illā operationem
excuſare a pctō. ¶ Secūda ppoſitio. In his q̄
ſunt mala quia phibita iure diuio pure po
ſitiuo metus cadens in ꝯſtantem virum &
precipue mortis ab extrinſeco non inferen
de: ſed q̄ neceſſario neceſſitate nature ſequit
excuſat a peccato. vt iudeus non habens ci
bum preter carnes ſuilas: vel laicus iudeus
non habens aliū cibū preter panes propoſi
tionis comedendo non peccaſſet. Patet de
Dauid qui i neceſſitate poſitus illos panes
comedit: & tn̄ excuſatur a peccato: & non
poteſt excuſari niſi propter metum mortis
iminentis niſi comediſſet. Hoc etiam patet
de diſcipulis euellentibus ſpicas i die feſto:
ergo ille metus excuſat a peccato in his que
ſunt mala: quia prohibita lege diuina pure
poſitiua. Et cū arguitur de capitulo ſacris /
metus diminuit culpā quam prorſus nō ex
cuſat: ergo nullus metus excuſat a peccato:
quod eſt ꝯtra ſcdam propoſitionem. Dicit
ꝙ capitulū loqtur de illis q̄ ſunt ꝯtra legem
nature: vel quia prohibita lege diuia & nō
de oībus indifferenter. ¶ Tertia ppō. Me
tus mortis etiā cadens in ꝯſtantem virum q̄
non ſeqtur neceſſario neceſſitate naturali:
ſed ab extrinſeco infertur non excuſat a pec
cato in his q̄ ſunt mala qa prohibita lege di
uina pure poſitiua. verbi gratia. ſi tyrānus
dixiſſet iudeo te interficiā niſi comedas car
nes porcinas q̄uis fuiſſet ei probabile ꝙ il
lum interficeret niſi comederet nullo pacto
debebat comedere alias peccaſſet comeden
do. Machabei enim propter quemcunq̄ ti
morem noluerunt veſci carnibus ſuilibus.
ſecundi Machabe. vj. Si enim propter me
tum tyrannorum comediſſent peccaſſent:
ergo ille metus mortis ab extrinſeco omni
no illate non excuſat omnino a peccato in
his que ſunt prohibitā lege diuina pure po
ſitiua. [Videtur oppoſitum probabilius
ſcilicet ꝙ ſi a tyranno deberet occidi iudeus
niſi comederet carnes dummodo non fie
ret in deteſtationem legis ꝙ deberet come
dere pro vita ſeruanda alias Carthuſienſes
in extrema neceſſitate. &c̄.]

Triplex genus opationū que fiunt ex metu.

pria ppoſitio

Secūda ppō.

Tertia ppoſitio

additio

Dicit tamẽ Ioannes de Gerſono ꝙ nulla ne
ceſſitas excuſat in his q̄ ſũt ꝓhibita lege diui
na: & dicit Dauid habuiſſe ex reuelatiõe ꝙ
cõcederet illos panes. Simili mõ de ſampſo
ne cõtrahẽte cũ alienigena. ¶ Quarta ꝑpõ
Quarta ꝑpõ. ſitio. Timor cadens in cõſtantẽ virũ totali
ter excuſat peccatũ in his q̄ ſunt mala qa le
ge humana ꝓhibita. vñ dicit Ochã in dia
logo ꝙ coleãs cũ excõicato in actibus ciui
libus ꝓpter metũ cadentẽ in conſtantẽ virũ
nõ peccat. Simile argumẽtũ de illo cui tyrã
nus minat mortẽ & eſt veriſile ꝙ illã inferet
niſi frangat ieiuniũ tũc frangendo nõ pec
cat: cũ eccleſia nõ põt ad illud arctare. eccl'ia
eni nõ poteſt obligare hominem ad illa q̄
ſũt ſuperrogationis & q̄ cõem hoim facul
tatẽ excedunt. ſed ieiunare nõ obſtãte mor
te ꝓbabiliter iminẽte eſt opus ſuperogatio
nis & excedens cõmunẽ hominũ facultatẽ.
igit. ¶ Cõſequẽter q̄rit vtrũ operatio facta ti
more pene ſit bona & ſtudioſa. verbi grã.
ſortes vitat pc̄m & adiplet ꝓceptũ timore
dãnatiõis & non virtutis amore. ¶ Pro de
claratiõe huius ſupponitur prout propoſi
Duplex ẽ timor to cõducit / ꝙ duplex eſt timor. vnus q̄dem
quo refugimus aliquod malũ futurũ ſolũ
propter hãc cauſam quia nobis nociuũ & i
cõmodũ (timor enĩ ẽ fuga mali futuri: ſicut
triſticia mali ꝓſentis) talis vocat ſeruilis ſeu
mundanus. Alius eſt timor quo refugimus
aliquod malũ non ſolũ quia nociuum: ſed
qa prohibitũ p aliquem ſuperiorem quem
nolumus offendere. talis vocat filialis ſeu
caſtus. ¶ Notãdũ pterea vt dicit Diony. in
fine tertij. dupliciter ↄtingit ꝙ vitemus pec
catũ timore pene. Vno mõ qa timemus pe
nã q̄ ſequit ad illud velle executorium q̄uis
ↄplaceamus i tali velle ſiue i tali actu. exem
pli cã: timeo fornicari ꝓpter dãnationem.
virtute huius timoris nõ exequor illũ actũ:
nihilominus habeo ↄplacentiã in illo actu
Scđo mõ vitamus pc̄m timore pene q̄tũ ad
vtrũq; velle videlicet q̄n nõ habemus velle
executoriũ: nec velle ↄplacentie. ¶ Iſtis no
tatis ſit pria ꝑpõ. Qui timore pene vitat pec
Pria ꝑpoſitio catũ prio mõ vitãdi nõ bñ agit imo peccat

patet. omnis talis peccat q velletrẽ lege di
uina ꝓhibitã fieri ſublato illo qđ timet ſed
ſic ẽ ꝙ iſte ſublata dãnatõe quã timet vellet
fornicationẽ ſeu furtum ↄmittere: ergo iſte
realr peccat. & ſic ſcđm Diony. q vitat pc̄m
timore pene q̄tũ ad velle executoriũ ꝓciſe:
& non q̄tum ad velle complacentie peccat
mortaliter. Secunda propoſitio. qui vitat Secũda ꝑpõ.
peccatum timore pene ſecundo modo vi
tationis nõ agit bene moraliter. Patet. iſte
plus odit penã vt pena eſt q̄ odiat culpam:
ergo inordinate odit: & per ↄſequens non
bñ agit moraliter. Si ſortes plus diligit ſe q̄
deum / inordiate diligit. Similiter in odibi
libus talis plus odit penam q̄ culpam: ergo
illud odium eſt iordinatum: quia propter
vnũquodq; tale & illud magis. nam illud
odium peccandi cauſatur ex odio damna
tionis. ſi enim nult peccare metu damnatio
nis: ergo magis odit damnationem / ſed
iſtud odium eſſet ordinatum iſtomodo:
quia ſortes amat deum ſuper omnia nult
peccare: & nult peccare ne damnetur: talis
nolitio eſſet bona / quia non preciſe cauſata
a damnatione: ſed etiam ab amore dei. vita
re igitur peccatum preciſe propter penam
ſemper eſt malum. ¶ Tertia propoſitio. q
vult ſubuenire neſſiſſitati proximi ſui ſolũ
timore pene non bene agit moraliter. pa Tertia ꝑpõ.
tet. ad omnem bonum actum requiritur re
latio in vltimum finem: ſed talis actus ſolũ
& vltimate fit propter ipſum refugientem
penam propterea ꝙ amat ſe amore commo
di: ergo talis actus non refertur vltimate in
vltimum finem: & ſic non eſt ſtudioſus.
Sed vtrum talis actus ſit malus: videtur ꝙ
nõ per auctoritatem Chriſoſtomi dicentis
q timendo non facit mala q̄uis iuſtitie mer
cedem non acquirat veruntamen malum eui
tat. Dicit Diony. ꝙ adminus ille actus eſt
malus venialiter. quia omnis talis actus vl
timate ordinatur ad inordinatam affectio
nem ſui ipſius. Nan vt dicit Grego. om
nis nolitio preſupponit aliquam volitio
nem / ꝙ ergo ſortes nolit penam hoc eſt ex
aliquo amore ſcilicet ſui / & non ſui pro

pter deum:quia non refugeret peccare ſo-
lum propter ſe: & ſic concludit Dionyſi.
ꝙ illud refugere peccare eſt veniale. Et
ad chriſoſtomũ dicẽtẽ ꝙ talis penã euitat/
verũ ẽ penã eternã:ſed nõ tempalẽ cũ culpã
admittat venialẽ. & hec de ſecundo impe-
dimento voluntarij dicta ſufficiant.

¶De tertio impedimento voluntarij:
ſcilicet de ignorantia. Cap.iiij.

REſtat tractare de tertio qđ inuolũ-
tariũ cauſat & ẽ ignorãtia. & ĩ iſto
tertio ẽ tota difficultas. Queritur
igiť vtrũ ignorãtia cauſet inuolũ
tariũ. Videť ꝙ nõ / nã inuolũtariũ veniam
mereť. vt dicit Damaſcenus. ſed qđ fit per
ignorãtiã nõ mereť excuſationẽ ſecũdũ illđ
prime ad corith.xiiij. Si qs ignorat ignora
bitur. ergo ignorãtia nõ cauſat inuolunta
riũ. ¶In oppoſitũ tñ eſt Ariſt. tertio ethi.
cap.j.ꝙ inuolũtariũ quoddã ẽ ꝑ ignorãtiã
¶Pro ſolutiõe prĩo vidẽdũ eſt q̃liter igno
rãtia ĩpediat voluntariũ. ¶Scđo an ignorã
tia ſit pcĩm. ¶Tertio an q̃libet ignorãtia ex
Ignorã- cuſet a peccato. ¶Pro primi expeditiõe no
tia capiť tãdũ ꝙ ignorãtia capiť dupliciter: vt etiam
dupľr. dicit Ariſt. ſcđo priorũ. Vnomodo ꝑ igno
rãtia pure negationis. & talis ẽ pura carẽtia
ſeu priuatio ſcie ſiue neſciẽtia non ponẽs aſ
ſenſum nec diſſenſũ: ſed negat ſolũ ſcientiã.
Alia ẽ ignorãtia praue diſpõnis q̃ nihil aliđ
ẽ q̃ aſſẽſus erroneus ſiue aſſẽſus falſi vľ diſſẽ
ſus veri quo ĩtellectus iudicat aliter eẽ ĩ re q̃
ſit vt diſſẽtio ꝙ ẽ bñfaciẽdũ/Iudico ꝙ ẽ mẽ
tiendũ ꝑ ſaluãda vita ꝓximi/talis aſſenſus ẽ
erroneus & ꝯtrarius ſcie/& hic capitur ſcĩa
large ꝑ quolibet aſſenſu vero. Aduerte etiã
ꝙ ĩ ignorãtia duo ꝯſideranť: vnũ ex pte ĩtel
lectus & eſt carẽtia veri iudicij vľ aſſenſus er
roneus. Aliud ex pte voluntatis & eſt voli
tio q̃ qs vult ignorare. vľ negligentia. cum
eĩ volũtas ſit regina ĩ regno aĩe & impatrix
imperãs alijs potentijs ꝯtingit aliqñ igno-
rare & hoc voluntate ĩperãte ignorãtiã. ita
ꝙ vult ignorare. aliqñ etiã ꝯtigit ignorare
voluntate non hñte illã volitionem impa-
tiuã ſed hñte omiſſionem volitiõis q̃ debe-
ret ĩperare alijs potentijs ĩferioribus vt ad-
diſcerent. Et vtraq; iſtarum. ſ. pure negatio
nis & praue diſpoſitionis eſt duplex. Que-
dã ſpeculatiua q̃ ſi ſit praue diſpõis nihil a-
liud eſt q̃ diſſenſus alicuius veri ſpeculatiui
vľ aſſenſus ſui ꝯtrarij. vt aſſenſus ꝙ triãgu-
lus non habet tres ãgulos eq̃les duobus re
ctis: ſed ignorãtia pure negationis ſpecula-
tiua eſt neſciã alicuius veri ſpeculatiui vt ru
ſticus neſciens multas ꝓpões ſpeculatiuas hʒ
ignorãtiã pure negationis ſpeculatiuã: ſed
de iſtis nihil ad ꝓpoſitum: qa nihil faciunt
iſte ad mores niſi ĩ materia fidei. Alia ẽ igno
rãtia praue diſpõis & ẽt pure negatiõis pra
ctica/& ẽ diſſenſus ꝓpõis practice vel priua
tio aſſenſus ꝓpõis practice vere vt ſortes nõ
aſſentit ſed remãet dubius an ſit furandũ/ta
lis dr hr̃e ignorãtiã pure negatiõis practicã
Et qõ nr̃a q̃rit de vtraq; an videlicet tã igno
rãtia praue diſpoſitionis q̃ pure negatiõis
propoſitionis practice cauſet inuoluntariũ
Notãdum eſt ꝓterea ꝙ practicum capiť du-
pliciter. vnomodo foꝛaliter & nihil aliđ eſt
q̃ oꝛo dictans vľ ſignificans de opatione.
vt iſta ꝓpoſitio non eſt furãdum ſignificat
formaliter & abſolute de opatione. Secun-
domodo diciť practicũ virtualiter qa q̃uis
illa ꝓpõ ſit formaliter & abſolute ſpeculati
ua ex ea tamẽ in conſequẽtia ſeq̃tur aliq̃ pra
ctica/vt iſta ꝓpõ: iſte eſt bñfactor meus/eſt
pure ſpeculatiua formaliter: ex ea tamẽ ſeq-
tur iſta practica/iſti bñfactori benefaciendũ
eſt. Similiter iſta eſt ſpeculatiua/iſte non eſt
hoſtis: ex ea tamẽ ſequitur iſta practica iſte
non eſt occidẽdus. regulariter ignorantia
excuſans a peccato eſt alicuius ſpeculatiui
quod ſpeculatiuũ eſt virtualiter practicum
aĩis in conſequentia/id eſt certa cognita ad
aliquod practicũ inferendũ vt ignorãtia q̃
ſortes credit hãc eſſe ſuã eſt pure ſpeculati-
ua formaliter: ſed virtualiter practica: quia
ex illa infertur ꝙ non eſt a ſorte cognoſcen
da. & qõ ẽ de illa ignorãtia q̃ ẽ pure vel vir
tualiter practica/& nõ de illa ĩtelligiť q̃ nec
eſt practica foꝛalr nec virtualiť. Aduerte ꝙ
ignorãtia vt dicit. S. tho. q. vj. ar. viij. cau-

ſat íuoluntarium pꝑterea ꝙ priuat cogni-
tionem q̃ pexigitur ad voluntarium. Non
tamen quelibet ignorantia huiuſmodi co
gnitionem priuat:& ideo ſciẽdũ ꝙ ignorã
tia triplr ſe hẽt ad actũ voluntatis. Vnomõ
cõcomitãter. Aliomõ ꝯñr. Tertiomõ añce
dẽter. Cõcomitãter qdẽ qñ ignorãtia eſt de
eo qđ agiꝛ tñ etiã ſi ſciretur nihilominus a-
gereꝛ:talis ignorãtia nõ inducit ad volẽdũ
vt hoc fiat ſed accidit ſimꝉ eſſe aliqd factũ &
ignoratũ:vt cũ aliqs vellet occidere hoſtẽ:
ſed ignorãs occidit eũ putãs occidere ferã.
Et dicit.S.Tho.ꝙ talis nõ cauſat íuolũta-
rium & hoc expreſſe habet Ariſto.in tertio
ethico. quia non cauſat aliquit ꝙ ſit repu-
gnans volũtati:ſed bñ cauſat nõ volũtariũ
qa nõ pt eſſe actu volitũ qđ ignoratũ eſt/ &
ſcđm eũ talis ignorãtia nõ excuſat a pctõ &
ſic occidẽs hominẽ cũ tali ignorãtia putãs
occidere ferã peccat mortaliter. ¶Sed hoc
videꝛ mihi multũ difficile. & arguiꝛ ſic. Si
eẽt alius hõ ab inimico puta amicus interfi-
ciendo illũ nõ peccaret igꝛ. Patet añs. ſi eẽt
alius hõ puta amicus & ſciret illũ eẽ/nõ oc
cideret & ignorat inuincibiliter eẽ hominẽ
& habet oẽm actũ & omnẽ omiſſionẽ quã
tũc teneꝛ hrẽ. qđ aũt ille ſit ſortes vel plato
nõ eſt i ſua poteſtate tũc ſcire:ergo inuícibi
liter ignorat eſſe hominẽ/ergo excuſaꝛ a to
to cũ nũc nõ habeat interiorẽ actũ malũ &
videꝛ mihí ꝙ in tali caſu volendo occidere
hãc rem quã credit inuícibiliter eẽ ferã dato
ꝙ ſit hõ nõ peccat. Et dato ꝙ haberet voli
tionẽ formalẽ q̃ vellet occidere inimicũ: ta
lis volitio non íperaret illã exteriorẽ opa-
tionẽ:ergo íperaꝛ ab iſta: volo occidere hãc
ferã:& illa volitio íperãs nõ ẽ peccatũ. Qđ
patet ſic. qm̃ ſi eẽt peccatũ, ergo ꝯtra aliqđ
dictamẽ practicũ prudẽtiale qđ actu ieſt vel
ſaltẽ deberet ineſſe/non habet tũc iſtud di-
ctamẽ practicũ hoc non ẽ occidẽdũ neq; te-
netur hrẽ cũ ſit ei ípoſſibile. qa credit inuí-
cibiliter hoc non eẽ hominẽ:ergo non tene
tur iudicare hoc non eẽ occidẽdũ: ergo nõ
facit ꝯtra aliqđ dictamẽ practicũ qđ inſit vel
debeat ieſſe/& non habet aliquẽ actũ inte-
riorẽ malũ:& ſic videꝛ mihi ꝙ ſi ſit ſimplr
ignorãtia inuícibilis excuſaꝛ a peccato. qa
nulli dictamini qđ debet in eẽ illa opatio ẽ
difformis. Conſequẽter aũt ſe habet igno-
rãtia ad volũtatẽ inq̃tũ ipſa ignorãtia eſt vo
lũtaria. & hoc dupliciter. vnomõ qa actus
volũtatis ferꝛ in ignorãtiã ſicut cũ qs igno
rare vult:vel vt excuſationẽ in peccatis ha-
beat/vel vt non retardeꝛ a peccando/ſcđm
illđ Io.xxij. ſciam viarũ tuarũ nolumus. &
hec dr̃ ignorãtia affectata q̃ foꝛaliter ẽ libera
cũ ſit foꝛalr volita. Alimõ dr̃ ignorãtia vir
tualiter volũtaria eius qđ qs pt ſcire & debet
neq; ꝯſiderat actu qđ ꝯſiderare pt & debet:
q̃ eſt ignorãtia male electionis vl̃ ex paſſio-
ne vel ex hitu ꝑueniẽs/vt cũ aliqs notitiam
quã debet hrẽ non curat acq̃rere:qa adiſcere
eſt ei penoſũ:talis dicitur virtualiter libera
& volũtaria:& ſic aliqñ ſine opatione ẽ vo
lũtarium non formaliter ſed virtualr:& iſte
due ignorãtie q̃uis ſe habeãt añcedenter ad
aliquã operationẽ puta ad eã q̃ fit ex igno-
rãtia:ſe habẽt tamẽ ꝯſequẽter ad aliã opera
tionẽ ſcilicet ad operationẽ volũtatis vl̃ ſal
tem ad omiſſionem alicuius opatiõis. Alia
eſt ignorãtia q̃ ſe habet añcedenter ad om-
nem opationem volũtatis non ſolũ ad eã q̃
fit ex ea ſed ad quãcunq; aliã. & eſt illa que
non eſt volita nec potuiſſet habere oppoſi
tam ſcientiam faciendo illud quod tenetur
& obligatur facere:& tamen eſt cauſa volẽ
di quod non vellet alias:& talis dicitur in-
uincibilis precedens quemcunq; actum vo
lũtatis:qa nullus actus volũtatis nec poſiti
uus nec negatiuus ẽ cã huius ignorãtie:ſi-
cut cum aliqs ignorat aliquam circunſtãtiã
actus quam non tenebatur ſcire. ¶Iterum
aduerte ꝙ poteſt diſtingui ignorantia quo
libet predictorum modorum accepta in or
dine ad obiectum/id eſt ad id quod ignora
tur. & tunc diſtinguitur in ignorantiam iu
ris & facti. Ignorantia iuris eſt multiplex. q̃
dam iuris pure naturalis. vt ignorantia mã
datorum decalogi:vt ſi quis ignoraret nõ
eſſe mechandum vel crederet. ꝙ eſt me-
chãdum:tale iuditium eſt ignorantia iuris

naturalis:& raro reperitur talis niſi i omni
no vitioſis& pverſis. ¶ Alia ē iuris poſitiui
diuini vt ſi quis crederet ꝙ nō eſſet obliga·
tus ad ſacramēta eccleſiaſtica. Ius eni poſiti
uum diuinū dicit̄ qđ eſt inſtitutū ex tēpore
a chriſto legiſlatore &c. Alia eſt ignorātia
iuris poſitiui humani vt ſi qs ignoraret cō
ſtitutiones & decreta ſūmorū pōtificū & i·
peratorū leges. Sed ignorātia facti eſt qñ ha
bita ſciētia iuris ignorat̄ quedā circūſtantia
ratiōne cuius ignorat̄ tale obiectū eſſe iure
prohibitū vt iacob cognoſcendo lyam ha·
buit ignorantiā facti: nā bene ſciebat iſtud
ius qđ non eſt adulterādū: ſed circa illā mu
lierem habuit ignorātiā alicuius circūſtan·
tie ratiōe cuius ignorabat tale obiectū eſſe
prohibitū. Et vtraqꝫ iſtarū ignorantiarū ſi·
ue iuris ſiue facti eſt duplex. Quedā vincibi
lis altera inuincibilis. ¶ Pro cuius declara·
tione nota/ꝙ nō dicit̄ inuincibilis ꝙ tali·
ter ignorans nō poſſit illā vincere & oppo
ſitā ſcientiā acquirere. Nec ꝓpter hoc ꝑciſe
dicit̄ inuincibilis/ qa ignorans facit omne
illud qđ tenet̄ facere vt vincat. qđ ſic ꝓbat̄.
nā ſi aliquis iudeus exiſtēs i alia ciuitate vo
uiſſet adire hieruſalē in die penthecoſtes &
omiſiſſet ire/ talis ignorabat inuincibiliter
ꝙ erat baptiſandus & nō tenebat̄ ꝑ illa die
baptiſari/ nec omittēdo baptiſari peccaſſet

Quare dr̄ ignorātia iuīcibilis.

& tamē ſi feciſſet omne illud ad qđ tenebat̄
puta ſi adijſſet hieruſalē i tali die ſciuiſſet ſe
eſſe baptiſandū & viciſſet illā ignorantiam
ſed dicit̄ inuincibilis qa adhibendo omnē
diligētiā quā preciſe tenet̄ ad illum effectū
non pōt vincere. in caſu autē poſito nō te·
nebatur ſortes iudeus ī die pēthecoſtes adi
re hieruſalē vt cognoſceret ſe eſſe baptiſan
dū. per oppoſitū dicit̄ vincibilis &c. ¶ Vl·
tra videndū ē in qbus poteſt reperiri igno·
rātia iuicibilis & in qbus nō. & quantū ad
hoc ſit pria ꝓpoſitio. Nō pōt reperiri igno

Pria ꝓpō de ignorātia iuīcibili.

rātia inuincibilis in his q̄ ſunt iuris pure na
turalis vniuerſalis in aliquo vtēte ratione.
patet per pſal. dñe oſtende nobis bonū. Si·
gnatū eſt lumē vultus tui. hoc eſt habemus
lumen naturale inditū a natiuitate ꝑ qđ ſuf·
ficiēter ab iītriſeco poſſumus cognoſcere q̄
ſunt iuris naturalis: ergo faciēdo qđ in no·
bis eſt nō poſſumus ignorare ea q̄ ſūt legis
nature/ qa faciēdo qđ i nobis ē vicimus ta·
lē ignorātiā. ergo nō ē inuīcibilis/ nunq̄ ꝑt
eē inuicibilis ꝙ aliena nō ſit cognoſcenda/
ꝙ nō eſt furtū faciendū/ qa illa ſūt ꝑ ſe nota
vl̄ facile ſequunt̄ ex ꝑ ſe notis. ¶ Scđa ꝓpō.
ſtat ignorātiā eſſe inuicibilē reſpectu eorū
q̄ ſūt iuris diuini pure poſitiui. ¶ Probat̄.

Secūda ꝓpō.

nō imediate poſt ꝑceptū de baptiſmate qui
bus nō erat ꝓmulgatum tenebātur baptiſa
ri: & tñ añ ſufficiētem ꝓmulgationem erat
lex diuina cuius mlti ignorātiā habebāt i·
uicibilē. igit̄. ¶ Tertia ꝓpō. ignorātia inui
cibilis cadit ī his q̄ ſunt de iure humano po
ſitiuo. patet. cadit i his q̄ ſunt de iure diui·
no pure poſitiuo: ergo a fortiori cadere ꝑt
i his q̄ ſunt de iure poſitiuo humano: cum
minus obligemur ad ius poſitiuum huma·
num q̄ ad diuinum poſitiuū. ¶ Quarta ꝓ·
poſitio. cadit ignorātia inuīcibilis in his q̄

Tertia ꝓpō.

Quarta ꝓpō.

ſunt facti. patet/ nā ignorātia inuīcibilis eſt
reſpectu alicuius ꝑticularis facti vl̄ reſpectu
alicuius circunſtātie circa ꝑticulare factum
ꝯtigentis. nā vt dicunt doctores talis igno·
rātia nō eſt iuris vniuerſalis ſaltem natura·
lis. ſortes vtens ratiōe nō ignorat inuicibi·
liter ꝙ aliena nō eſt cognoſcenda: ſed bene
poteſt ignorare inuincibiliter ꝙ hec eſt ali·
ena cum non ſit iuris vniuerſalis. ſed hec:
non eſt non aliena cognoſcenda eſt iuris
vniuerſalis circa quod regulariter ſaltem
naturale non cadit ignorantia inuincibilis
i hñte vſū ratiōis: ſed circa circunſtātias ꝯti·
gentes circa obiectū in quo exercet̄ opatio
. Iſtis poſitis vidēdū ē quo ignorātia inui·
cibilis cauſat inuoluntarium. & dico pri·
mo ꝙ non dicitur cauſare inuoluntarium
eo ꝙ talis actus nō ſit liber: nam iuolūtariū
ꝑ ignorantiā aut ꝑ metū eſt ſimpliciter & i
ſe volitum/ hoc clarum eſt. ſed dicitur cau
ſare inuolūtarium: quia operatio que exer
cetur eſt cōtra volitionem/ ſeu nolitionem
q̄ haberetur ſine tali ignorantia vel metu.
& ſic non eſt volūtaria ſub illa ratiōe & cir

cunſtantia qua habeť ignorātia aut metus: & per ɋ̄ns talis operatio diciť habere boni tatem aut malitiā. Et ex hoc ſeqtur ſolutio alterius q̄ſiti/an videlicet ignorātia inuin-
an ignorātia iuīcibilis excuſet a pctō. cibilis excuſet a peccato. vñ ſuppoſita illa diſtinctiōe de ignorātia antecedēte ɔcomi tāte & ɔſequente/dicit durādus ꝙ ignorā- tia que ſe habet antecedenter nec aggrauat nec alleuiat peccatū. quia vt dicit circūſtan tia q̄ eſt ɔditio operātis ſeu agentis & non operis nec aggrauat nec diminuit. Iſta tñ ɔ poſitio videť dubia ꝓpter gratiā q̄ eſt ɔdi-
Quinta ppō. tio agētis & non operis. ¶Quinta ꝓpoſi- tio. ignorātia inuincibilis ſiue iuris ſiue fa- cti excuſat omnino a peccato qñ ratione il- lius puenit tota malitia in actu. hoc ē. actus qui fit totaliter ex ignorātia inuincibili om nium circūſtantiarū cauſantiū malitiā eſt to taliter inuolūtarius & per ɋ̄ns non peccatū Sed ſi talis ignorātia ſit aliquarū circunſtā- tiarū & aliquarū non: bñ excuſat a tota ma litia proueniēte ratione illius circunſtantie cuius habetur ignorātia inuīcibilis: ſed nō excuſat a toto cū actus ille partim ſit ɔtra cō ſcientiā. cū habeť certa ſcientia de aliq̄ circū ſtantia q̄ facit ad malitiā. & hoc etiam dicit Altiſſiodorēſis. ¶Difficultas. ſit ſortes ha- bens ignorātiam vincibilē q̄ reqrit tempus vnius hore vt vinca. & ad faciendū ea per que vinceť ſcilicet acqrendo ſcientiā oppo ſitam. an ſortes agendo ɔformiter ad illam in prima dimidiata parte illius hore peccet vel an teneaſ expectare finē tēporis ad ope randū. videtur ꝙ non peccat. cū illa igno- rantia in prima dimidiata pte hore ſit inuin cibilis ex caſu poſito. qa faciendo q̄ tenetur ad vincendum non poteſt illam vincere in minori tempore q̄ in hora integra. ergo
Ignorātia vincibilis duplex. agēdo ex ea nō peccat: cū agat ex ignoran- tia inuincibili. ¶Pro ſolutiōe. dico ꝙ du- plex eſt ignorātia vincibilis/q̄dā ē vincibi lis ꝓ futuro vel pñti q̄ nō ē īducta ex ꝓpria & actuali culpa ipſius hoīs illā hñtis: vt cū homo puenit primo ad vſū rationis ſtat ꝙ habeat ignorantiā quā tūc pt vincere non tñ ſubito: que diciť pure negationis. neq̃ ī

ducta ex peccato/cū non peccauerit vnq̄: a gendo in dimidiata parte hore ex tali igno rātia nullomodo peccat/qa ignorātia icul pabilis. i. cui nulla ē annexa culpa ꝓcedens: excuſat a toto opatione ɔ̄ciſe factā in illa di midiata parte hore & illa diciť inuincibilis quouſq̄ tranſierit tēpus totū requiſitū ad uincēdū illam. Alia eſt ignorātia q̄ vici po teſt in quā tamē homo incidit ex culpa ſua & inducta ē ex culpa propria illius: priori caſu retento videlicet ꝙ requiratur totū tē pus vnius hore ad vincendū: queſtio eſt an talis in prima dimidiata parte agens ſcd̄m illā peccet. & eſt ſimilis difficultas cū illa q̄ queriť. Si aliquis ex culpa inciderit in igno rantiā que eſt vincibilis pro tp̄e quo incidit in illā ſed trāſacto aliquo tēpore nō poterit amplius vincere: qa forte diſceſſit qui illum edocere poterat: an agens ɔformiter ad illā excuſetur a peccato. & eſt etiā meo iudicio eadem difficultas cū illa quā mouēt docto- res de illo q̄ incurrit ebrietatē ex culpa ſua & ex ebrietate interficit &c. Videť mihi q̄tū ad primum dubium ꝙ non peccat ſic agēs ex tali ignorātia ſed q̄tū ad alias difficltates videť mihi ꝙ ſortes in tali caſu non peccat nouo peccato ſed incurrit ignorantiā & tē pore illo poterat non in currere & debebat & pro nunc non pt vīcere: ē probabilius di cere ꝙ non peccat nouo peccato: q̄admo- dum de ebrio q̄ totaliter caret vſu rationis: eſt probabilior eorum opinio dicētium ꝙ nunq̄ homo peccat qn pro eodem tp̄e quo peccat ſit ī eius poteſtate non peccare. Silr dicēdum ē ī caſu ɔdicto. qa vł illa ignorātia pro illa dimidiata parte hore eſt culpabilis noua culpa: vł non. Si ſcd̄m: ergo actus qui fit ex ea non eſt difformis dictamini quod ineſt vel debet ineſſe. Nam regula eſt ꝙ oīs actus malus pro tempore quo fit eſt diffor mis dictamini recto q̄d īeſt vł debet ī eſſe: vł dictamini dubio. Vnde dicit Altiſſiodo rēſ. ꝙ quilibet qui peccat teneť ſcire ꝙ pec cat vel dubitare. Si ergo pro tali tempore non poteſt deponere illā ignorātiam/nec teneť dubitare an ſit pctm̄: talis opatio non Regula

eſt difformis dictamini recto: ergo non eſt
mala. ergo ſicut ebrius incurrens ebrietatē
ex culpa ſua apud ꝓbabiliorē opinionē nō
peccat nouo peccato tēpore ebrietatis/ nec
peccata tēpore ebrietatis ꝯmiſſa ſunt noue
pene demeritoria: ita habēs ignorātiā quā
poterat vincere qñ illā incurrebat ſed iā non
pōt: tūc agendo ex illa nō incurrit nouā cul
pā nec nouū demeritū. Sed vtrum ille actus
ſit dicēdus culpabilis culpa ꝑterita difficul
tas eſt ad nomē. Dicūt aliqui ꝙ ſi emēdaue
rit culpā nō eſt culpabilis &c. ¶ Alia diffi
cultas. an ignorātia inuīcibilis īpediat bo
nitatē actus q fit p eam. videt ꝙ ſic: qꝛ igno
rantia inuincibilis īpedit malitiā actus q fit
cōformiter ad illā: ergo etiā debet īpedire
bonitatē in actu. ꝯña patet / cū plus reqrat
& maior libertas ſaltē equalis ad bñ agen
dū q̄ ad male agendū. ergo ſi inuīcibilis im
pedit malitiā in actu a fortiori īpediet boni
tatē: & per ꝯñs actus cōformiter elicitus illi
nō erit moraliter bonus. exēplū eſt de illo
q credit inuīcibiliter bertā eſſe ſuā reddēdo
petenti debitum/ an bñ agat moraliter. De
iſta difficultate duo ſūt modi dicēdi. Vnus
eſt magiſtri Martini q̄ſtiōe prima de ebrie
tate in ſolutiōe noni argumēti. ꝙ nunq̄ ac
tus volūtatis conformis ignorātie q̄tumcū
ꝙ inuincibili ē moraliter bonus: imo dicit
ꝙ eſt moraliter malus q̄uis nō ſit īputabilis
ad penā/ ita ꝙ ignorātia nō excuſat a mali
tia morali: ſed ſolū ab imputabilitate. Ta
lis ignorās habet duo iudicia / vnū vniuer
ſale ſcilicet iſtud / cognoſcēda eſt a me mea/
& iſtud iudiciū eſt practicū & verū/ & voli
tio illi ꝯformis eſt bona & meritoria. Aliđ
eſt particulare & ſpeculatiuum puta iſtud/
hec ē mea & tale falſū eſt/ & volitio illi con
formis nō eſt bona. ſ. iſta: cognoſcēda eſt a
me hec mulier. neqꝫ ꝑ illā mereor dicit Mar
tinus/ & tota apparētia ſumitur/ quia non
cadit ſupra debitā materiā q̄uis materia ſit
eſtimata debita/ & ad actū bonū ꝑcipua cir
cūſtātia ē obiectū. nā dicit. S. Tho. ꝙ due
circūſtātie ſunt ꝑcipue. ſcilicet circūſtātia fi
nis & obiecti. & ab eis regulariter ſumitur

oīs bonitas & malitia. cum ergo talis actus
non cadat ſup obiectū debitū imo ſit cōfor
mis dictamini erroneo videtur ꝙ ſit malus.
Oppoſitū tamē mihi videt. & ꝙ ſit bonus
moraliter/ patet. illa volitio qua volo red
dere huic petēti debitū ſeqtur neceſſario ex
duabus cauſis in qbus nulla ē malitia mora
lis: ergo in illo effectu nulla erit malitia mo
ralis. patet cōſequētia. quādocūqꝫ eſt aliqs
effectus hominis q neceſſario neceſſitate na
turali ſequitur ad priorē ſi in effectu priori
nulla ſit malitia moralis/ nec etiā erit in ſe
quēti/ quia tūc pactus non malos aliqs ne
ceſſitaret ad male agendū: qđ nemo cōcede
ret. ſed in volitiōe q̄ volo reddere debitum
vxori petēti nulla eſt malitia moralis: nec ī
iſto iudicio/ iſta eſt vxor petēs/ q̄uis ſit ma
litia intellectualis/ qꝛ eſt error. & illa voli
tio q̄ volo reddere huic: neceſſario neceſſi
tate naturali ſeqtur ex illis duobus. igit in
ea nulla erit malitia moralis/ qđ autē ſit bo
na. patet tali ratiōe Durādi in ſecūdo. Iſtud
iudiciū eſt inuīcibile huic petēti reddendū
eſt debitū/ ergo ſaltem pōt eſſe taliter inuin
cibile qđ non ꝑt auferri. Sit ita. tūc arguitur
ſic. non ꝑt auferri tale iudiciū/ ergo tenetur
ſortes reddere debitū. ꝯña patet. ſortes tene
tur vitare quodlibet peccatū: ſed non red
dere ſtāte illo iudicio eſt peccatū: quia ꝯtra
uenit tali iudicio & ꝯſciētie/ igit. vltra/ ſor
tes tenetur vitare illud peccatū quod ē non
reddere & non ꝑt vitare niſi reddēdo: quia
non ꝑt vitari priuatio niſi ponēdo hītū/ er
go tenet reddere. Dices illđ dictamē/ reddē
dū ē huic debitū/ ē falſū: qꝛ ē erroneū. alias
talis actus nō fieret ex ignorātia/ ſed ex cer
ta ſciā. Dico ꝙ dictamē cui ꝯformat ē rectū
& verū & eſt iſtud: hec ē a me cognoſcēda.
¶ Contra. actus ille fit ex ignorantia. ergo
dictamē nō ē verū. Dico ꝙ fit ex ignorātia
ſpeculatiā: & nō practica. & ꝯcedo ꝙ ille aſ
ſēſus ſpecalatiuus ē falſus. ſ. iſte: hec ē vxor
mea: ſed preſuppoſito totali aſſēſu illud iu
dicium pure practicū eſt verū: cū oēe dicta
men pure practicum ſequens ex ignorantia
pure inuincibili eſt verum/ & nullum dicta

men inuincibile pure practicum eſt erroneũ vt dicit Durãdus. Et vt actus ſit bonus ſufficit ꝙ ſit conformis iudicio practico / ſiue ſpeculatiuum ſit verum ſiue non. Alij vt occham & de Gerſono in lectione de vita ſpirituali dicunt aliter / ꝙ talis actus eſt cõformis iudicio vero ſcilicet iſti reddendum eſt debitum illi quam credo inuincibiliter eſſe meam. & occham dicit. ꝙ ſufficit conformitas ad iudicium vniuerſale: & non requiritur ad particulare. ſed Durãdi opinio eſt probabilior.

De Ignorantia an ſit peccatum. Cap. vj.

Conſequenter videndum eſt an ignorantia tam pure negationis ꝙ praue diſpoſitionis in ſe ſit peccatum. ¶ Reſpondetur per propoſitiones. ¶ Prima. vtraqꝫ ignorantia vincibilis eorum que quis ſcire tenetur eſt peccatũ.

Prima ppõ.

Patet ſic. bene ſequitur / obligor ad hoc ſciẽdum / ergo ſi habeo errorem oppoſitum illius ſcientie vincibilem libere tranſgredior preceptum / quia ſi ſit vincibilis eſt aliquomodo libera. conſequentia tenet: quia precepto affirmatiuo quo precipitur aliquid: ꝓhibetur illius oppoſitum: ergo ſi hoc precipitur ſciri prohibetur etiam ignorari. Nã ſi obligor ad ſciendum hoc preceptũ / obligor non ignorare illud ſiue prohibeor illud ignorare. ¶ Secunda propoſitio. Ignorantia praue diſpoſitionis vincibilis id eſt aſſenſus erroneus eorum que teneor ſcire ꝑ quolibet tempore quo eſt vincibilis ſemꝑ eſt peccatum.

Secũda ppõ.

patet. omnis actus contra preceptum negatiuum ꝑ omni tempore quo libere elicitur eſt peccatum. & hoc eſt maniſeſtum. ſed talis ignorantia vincibilis eſt actus contra preceptum negatiuum. quod ſic patet. nam bene ſequitur. habeo preceptũ affirmatiuum de credẽdo hoc / ergo habeo negatiuũ de oppoſito / qꝛ omne affirmatiuum icludit negatiuũ vt dictũ ẽ. ¶ Tertia propoſitio. Ignorãtia pure negationis eorum ꝙ teneor ſcire non eſt ꝓ omni tẽpore ꝑ

Tertia ppõ.

quo habetur peccatum. patet. preceptũ affirmatiuũ obligat ſꝑ ſed nõ ꝓ ſꝑ ſed ꝓ aliquando. ſed preceptũ de credẽdo vel ſciẽdo hoc eſt affirmatiuũ. ergo non obligat ꝓ ſemper tunc ſic. nõ obligat pro ſemp / ergo eſt dabile aliquod nũc in quo nõ obligor ad illď ſciendũ vel credendũ. ergo priuatio pura actus tũc nõ eſt peccatũ / & eſt ignorãtia pure negationis. vt dicit Bonauẽtura ſcdo ſẽtentiarũ diſtinctiõe. xxiij. vt ſit ſortes q tenetur credere deũ eſſe trinũ & vnũ / ſed nũꝗ credit nõ peccatꝫ quolibet iſtãti nouo peccato ſed ſolũ pro tẽpore quo tenetur credere actualiter deũ eſſe trinũ & vnũ. Ideo ignorantia pure negatiõis nõ eſt peccatũ ꝓ omni tẽpore quo eſt. ¶ Quarta ꝓpoſitio. nulla ignorantia inuincibilis nec praue diſpoſitionis nec pure negatiõis eſt peccatũ.

Quarta ppõ.

bñ ſeqꝛ. iſta eſt iuincibilis: ergo ſi ſit praue diſpoſitiõis nõ teneor illã vincere aufferẽdo illã: & ſi ſit pure nagatiõis nõ teneor ad actum oppoſitum: ergo omiſſio illa non erit peccatum. ¶ Quinta ꝓpoſitio. nulla ignorantia nec pure negationis nec praue diſpoſitionis eſt intrinſece peccatum: ſed ſolum extrinſeca denominatiõe.

Quinta ppõ.

patet. nulla talis ignorãtia ẽ imediate libera ſed ſolũ mediate. ergo nulla talis ẽ mala malitia ꝓpria ſed ſolũ malitia actus volũtatis iꝑãtis vel omittẽtis. ¶ Sed de ignorãtia vĩcibili & craſſa ponũtur aliq̃ ꝓpoſitiões.

ppõnes de ignorãtia vĩcibili

¶ Pria. ignorãtia vincibilis affectata nõ excuſat nec diminuit ſed aggrauat. patet. ẽ ſimplr volũtaria & volita: ergo.

Prima.

¶ Secda ꝓpõ. ignorãtia vĩcibilis craſſa & ſupĩa nõ affectata excuſat a tãto nõ a toto.

Secũda.

Cõtra. ſi hoc eẽt verũ / ſeqret ꝙ aliqs tñ peccaret ex ignorãtia ſicut alius ex certa ſcia. & ꝙ de ſuo pctõ peccator reportaret ꝑmodũ. Primũ patet capio ſortẽ & platonẽ / ſortes credit ſimplicẽ fornicationẽ nõ eẽ pctm & plato oppoſitũ credit & fornicat ãbo / plato nõ in iſinitũ magis peccat ꝙ ſortes ſed forte in duplo plus. tunc poſſibile eſt ꝙ ſit vnus tertius puta Cicero ꝙ peccet i duplo minus ꝙ plato ꝓpter appoſitionẽ minoris conatus: & ſic eqliter cũ ſor

te.ergo aliquis peccaret ex ignorantia tan-
tum ſicut aliquis ex ſcientia. Dico ꝙ nõ eſt
inconueniens ꝙ aliquis ex ignorantia pec-
cans & aliquis ex ſcientia equaliter peccent
vbi cetera non ſunt paria vt puta quando
non eſt idem conatus volũtatis. ſed vbi ce
tera paria eſſent hoc eſſet incõueniens. Ad
aliud dicunt aliqui ꝙ non reportat cõmo-
dum de peccato. quia dicunt ꝙ aggregatũ
ex ignorãtia & ſuo actu malo eſt eque gra-
ue ſicut actus factus in eadem materia cum
ſcientia: ſiue illud ſit vincibile ſiue inuinci-
bile. Arguitur ꝙ ignorantia craſſa & ſupi-
na excuſent a toto. patet ſic: volo ꝙ ſortes
in die dominica nolit ire ad eccleſiã vt igno
ret que curatus precipere debet quo poſi-
to volo ꝙ curatus non predicet & ex con-
ſequenti ſimplices ignorent / certum eſt ꝙ
tales non peccant qui ignorant: tunc ſic: ſi
iſte ignorans affuiſſet nõ ſciuiſſet / ergo nõ
peccat quia non poteſt aliter euitare q̃ audi
endo curatum predicantem. mihi videtur
in caſu ꝙ talis peccat duplici peccato vo-
lendo ignorare & peccat tantum ac ſi cura-
tus predicaret / primo quia vult ignorare /
ſecundo quia omittit facere illud ad quod
Tertia ppõ. teneẽ ad ſciẽdũ illd. ¶ Tertia ppoſitio. qli-
bet actus & quelibet omiſſio libera cõtra-
ueniens iudicio erroneo ſiue illud ſit vinci
bile ſiue inuincibile eſt malus ſiue mala mo
raliter immo peccatum. Patet ſic. omne qd
non eſt ex fide eſt peccatum / quod ſic glo.
doct. omne quod eſt contra cõſcientiã. cõ-
ſcientia enim nihil aliud eſt q̃ iudicium pra
cticum. ad hoc etiam ſunt multi textus iuris
de ſen. ex coi. ca. inquiſitioni. ¶ Circa hanc
propoſitionem occurrit difficultas. aliquis
format ſibi hanc conſcientiam mentiendũ
eſt iocoſe pro ſalute hominis ſeruanda &
credit ꝙ teneatur mẽtiri tamen nult menti
ri & omittit: queritur modo / vtrũ tale ag
gregatum ex illa omiſſione & tali conſcien
tia ſit grauius peccatum q̃ talis conſcientia
ſolum. videtur ꝙ non / quia illud nolle mẽ
tiri eſt bonum de per ſe / & ſi ſit malum / nõ
eſt niſi ratione circunſtãtie puta ratione cõ
ſcientie erronee. Rurſus. talis nolitio men
tiendi non eſt mala ex obiecto immo habet
obiectum ſibi conueniens. Item non obli
gor ad non habendum illam nolitionẽ ſed
ſolum obligor ad non habendum contra
dictamen recte rationis: ergo non obligor
auferre illam nolitionnem / ſed ſolum ad il
lud dictamen erroneum deponendum: er-
go ſolum pecco per illud iudicium quia au
ferendo tale iudicium remanente nolitiõe
non amplius eſt peccatum. Simile argumẽ
tum. habeo iudicium ꝙ teneor mentiri offi
cioſe / omitto ſimpliciter. videẽ ꝙ illa omiſ
ſio non habeat maliciam diſtinctam a mali
tia illius iudicij. Similiter ſi habeã volitio
nem eũdi ad eccleſiam propter vanam glo
riam venialem / ita ꝙ volitio eũdi cauſetur
ex volitione vane glorie: talis volitio non
eſt mala ex obiecto ſed ſolum ex circunſtan
tia vane glorie / & per conſequens in caſu ꝓ
dicto videtur ꝙ aggegatum ex illa conſciẽ
tia & ex illa nolitiõe nõ erit peius neqꝫ gra
uius q̃ illd iudicium erroneum ſeorſum. &
poteſt talis ratio ſic formari. Quandocunqꝫ
eſt aliquis actus malus habens obiectũ con
ueniens & ratione circunſtantie dicitur ma
lus / ille actus non habet maliciam diſtinctã
a malicia illius circunſtantie: ſed ſic eſt in p
poſito. igitur. ¶ Ad hoc reſpõdet ſanctus
Thomas prima ſecunde queſtione. xix. ar
ticulo quinto dicens. ꝙ obiectum volunta Regula
tis eſt obiectum tale quale preſentatur volũ
tati per intellectum. hoc eſt quamuis obie
ctum voluntatis ſecũdum ſui naturam non
ſit diſconueniens / ſi tamen preſentetur vo
luntati / vt diſconueniẽs & malum / tũc erit
diſconueniens & malum / & ſi tunc volun
tas libere feratur in tale obiectum quod eſt
ſecundum preſentationem intellectus ma
lũ peccabit: & illa volitio maliciã accipiet
ab illo obiecto ſic preſentato. Ex quo ſequi
tur ꝙ illa nolitio mentiendi vel volitio eũ
di ad eccleſiam propter vanam gloriam ve
nialem non ſolum eſt mala ex circunſtan-
tia: ſed tales ſunt male ex obiecto: & ſic pa-
tet ſolutio difficultatis / videlicet ꝙ aggre-

gatum ex nolitione & conſcientia illa erro
nea eſt peius & grauius q̄ iudiciū illud ſeor
ſum. Et hoc de neceſſitate habent concede-
re qui non ponunt actus ſingulares indiffe
rentes. & ad maiorem rationis cū ſic argue
batur. quandocū𝔮 actus cadit ſuper obie-
ctum debitū & conueniens/non eſt malus
ex obiecto/ſed ſolum ex circūſtantia mala:
negatur. imo dico ꝙ capit etiam maliciam
ex obiecto ſecūdū ꝙ preſentatur volūtati.
[Subtilis videtur ſolutio. s. Tho. Sed con-
addítio tra videtur ſequi ꝙ intellectu iudicāte ꝙ fu
randū eſt talis volitio eſſet bona volo fura
ri. Item adminus ponendo actum ſingula-
rem indifferentē dicendū eſſet ꝙ tota mali-
tia eſt in circūſtantia. & ſic omiſſio pura mē
tiendi & volitio mentiendi eſſent equaliter
male quod non videtur: ſed dicendū eſt ꝙ
diuerſa obligatione obligatur ad non con
traueniendum poſitiue cōſcientie q̄ priua-
tiue.] ¶ Sed maior difficultas ē de omiſſio
ne. iā iudico ꝙ mentiendū eſt: pure omitto
an talis omiſſio ſit peccatū diſtinctum ab illa
conſcientia erronea. Et primo arguitur ꝙ
non ſit peccatum omiſſionis/quia omiſſio
eſt priuatio alicuius actus ad quē pro tunc
obligor: ſed ad volitionem mentiendi nō
obligor imo ad non habendū volitionem
mentiendi: ergo nō obligor pro tūc ad ha-
bendum/quia obligarer ad ſupremum im-
poſſibile: ſcilicet ad duo cōtradictoria. Qđ
autem obliger ad nō habendum volitionē
mentiendi pro illo tempore. patet/quia eſt
preceptū negatiuum: ideo obligat ad ſemp
& pro ſemper: ergo pro tunc obligor non
habere illam volitionem. Dico ꝙ talis pu-
ra omiſſio eſt peccatū/quia eſt omiſſio pu-
ra difformis iudicio erroneo. igitur. Et cū
arguitur. bene ſequitur talis omiſſio eſt pec
catum: ergo eſt priuatio actus debiti ineſſe.
Diſtinguo conſequens. vel ꝙ ſit priuatio
actus debiti ineſſe ſecūdum veritatem & ſic
nego. vel ſecundum eſtimationem meā/&
ſic conceditur. & dico ꝙ ad peccatum omiſ
ſionis ſufficit: ꝙ ſit priuatio ſiue omiſſio ac
tus debiti ineſſe vel ſecūdum veritatem vel
ſecūdum eſtimatioem omittentis. [Vel po addítio
teſt dici ꝙ eſt omiſſio iudicij recti debiti in
eſſe ſecūdum veritatem ꝑ tūc.] Dices penes
quid attenditur grauitas illius omiſſionis?
Non poteſt in primis attendi penes boni-
tatem actus omiſſi/quia actus omiſſus ſi po
neretur eēt malus: ne𝔮 penes obligationē
veram vel eſtimatam/quia ſi eſtimarem me
infinite obligatum/ſequeretur ꝙ ego infi-
nite omitterem/qđ eſt falſum. Dico ꝙ non
attenditur grauitas illius omiſſionis penes
bonitatē actus omiſſi: nec penes obligatio
nem veram ad illum actum: nec penes obli-
gationem eſtimatam ad actū omiſſum: ſed
penes obligationem precepti prohibentis
contrauenire cōſcientie: quia omittēdo me
conformare ꝯtrauenio negatiue. [Videtur addítio
hic inſtantia dictet ꝯſcientia ꝙ diligendus
eſt deus loco & tēpore debitis. & ſit ita ꝙ
non tenear nunc deum diligere: tunc nō di
ligendo eum nunc cōtrauenio ꝯſciētie vel
ſaltem nolendo eū diligere pro nunc & ta-
men actus talis non eſt malus quia opponi
tur cōſilio tantū. Hic poteſt dici ꝙ non cō
trauenitur conſcientie/quia ꝯtrauenire eſt
facere vel omittere cōtra illud quod dictat
conſcientia pro tempore vel loco pro quo
dictat: ſed queſtio eſt bona vtrū ſtāte tali cō
ſcientia eliciens hanc volitionē pro tempo
re pro quo nō tenetur volo deum eſſe ſum
mum bonū loco & tempore debitis ſit ad-
impletiuus precepti. videtur ꝙ non: qa nul
lus adimplet niſi pro tempore precepti: ſed
nunc nō eſt. In oppoſitum/quia ille actus
eſt omnino ꝯformis dictamini regulatiuo
precepti. Reſpondetur ꝙ aliquis adimplet
preceptum pro tempore pro quo non tene
tur/cum hoc tamen ſtat ꝙ per actū conſilij
adimplet.] ¶ Aduerte vltra ꝙ vt dicit Du-
randus in ſecūdo ſententiarū diſti. xxxix. q.
quinta. Conſciētia erronea neminem obli-
gat: quia nulla obligatio pōt eſſe reſpectu
illiciti aut liciti/non tamen debiti tñ ligat/
dictat enim faciēdū ꝙ illicitum eſt fieri aut
non debitum ſicut eſt in idifferētibus & in
his que ſunt ſuperrogatiōis: ergo nō obli-

gat. Q̄ autem liget diſtinguendũ eſt de er
rore ꝯſcientie: quia vel ille error non eſt im
putabilis/ſicut error vel ignorantia circun-
ſtantie particularis adhibita debita diligen
tia qualis fuit. in Iacob reſpectu lye. Si non
ſit imputabilis/non ligat quin homo poſ
ſit procedere ſecundũ ꝯſciẽtiam ſic erranteṁ/
quia talis error excuſat: nec actus volũtatis
ſic factus eſt cõformis iudicio erroneo ſed
vero vt viſum eſt. Si autem error eſt impu-
tabilis cuius ipſe errãs eſt cauſa vel occaſio
tunc vel cõſcientia errat dictando illud eſſe
illicitum quod eſt licitum / ſicut conſciẽtia
heretici dictans ꝙ ſemper eſt illicitum iura-
re/tunc in illo caſu faciens contra illam cõ-
ſcientiam erroneã peccat : quia facit contra
illud quod credit eſſe iure diuino prohibi-
tum. & ſic eſt contemptor diuini precepti:
non quidem in iuramento ſecũdum ſe : ſed
quia apprehenſum tanq̃ contrariũ diuino
precepto. ideo peccat mortaliter. faciẽs au-
tem ſecũdum talem conſciẽtiam erroneã. i.
nolendo iurare non peccat ſemper/quia li-
citum eſt non iurare. Sed ſi ſuperueniat pre
ceptum ſuperioris precipientis heretico ꝙ
iuret & ipſe nolit iurare peccat mortaliter
tanq̃ inobediens illi cui obedire tenetur. &
in tali caſu conſciẽtia erronea ſimpliciter li-
gat/quia nec ſecũdum eam nec cõtra eã po-
teſt talis licite facere. vel conſcientia errat di
cendo illud eſſe licitũ quod eſt illicitum/vt
ſi quis crederet ꝙ licitum eſt furari malis di
uitibus vt detur bonis paupibus/in tali ca
ſu ſemper peccat faciens ſecundũ ꝯſciẽtiam
erroneam: ex quo illud quod dictat facien-
dum eſt illicitũ ſecundũ ſe: ſed faciens cõtra
eam non peccat/ ſi ipſa ſolũ dictat illud qđ
eſt illicitum eſſe licitum: quia a licitis poteſt
abſqꝫ peccato abſtinere/ſed ſi ipſa dictat nõ
ſolum eſſe licitum ſed debitũ puta ꝙ debi-
tum ẽ furari a diuitibus vt detur paupibus/.
vel ꝙ debitum eſt mentiri pro ſaluanda vi
ta alterius/tũc faciens contra eã peccat illo
genere peccati quo apprehẽdit illud eſſe de
bitum fieri vt viſum eſt. ¶ Querit vltra Du
randus/vtrum plus peccet homo ſe confor
mando conſcientie erronee vel diſſorman-
do & faciendo cõtra eã. Dicit ꝙ aliqñ plus
aliqñ minus. quia cõſiderandũ eſt qualiter
eſt illicitũ illud qđ cõſciẽtia erronea dictat
eſſe faciendũ: quia qñqꝫ eſt illicitum vt pec-
catum veniale. vt conſcientia dictãs eſſe mẽ
tiendum propter vitã innocentis ſaluandã
Quãdoqꝫ vero vt mortale ſicut qñ quis cre
dit eẽ furandũ malis diuitibus vt detur bo-
nis paupibus. Et ex parte ꝯſcientie erronee
conſiderãdũ eſt quid ipſa dictet/quia qñqꝫ
dictat aliquid faciendum tanq̃ ex precepto:
vt pote ꝙ non mentiens pro ſaluanda vita
alterius reus eſt homicidij. Quãdoqꝫ dictat
aliquid eſſe faciendũ vt opus miſericordie
ſolum: vt pote ꝙ qui furatur vt det paupe-
ribus eſt miſericors/in primo caſu ſequens
conſcientiam erroneam/peccat ſolũ venia-
liter. ſed faciens contra ipſam peccat morta
liter. in ſecũdo autẽ e diuerſo. Si autem ali-
quid ex precepto ſit faciendũ vel dimittẽdũ
conſcientia autem dictet oppoſitum tanq̃
cadens ſub precepto comparãdum eſt pre-
ceptum precepto: & ſecũdum hoc iudican-
dum. vt ſi mulier errante conſcientia credat
ꝙ licitum ſit ei mechari vt ſaluet ſuã vel vi-
ri vitam alioqui rea eſt homicidij plus pec-
cat exponendo ſe vel virum morti q̃ mechã
do: quia maius eſt preceptũ non occides q̃
non mechaberis. & ſic de alijs eſt iudicãdũ.
Et ſic patet de tribus impedimentis volun
tarij ſcilicet de violentia /metu/& ignoran
tia. Diceret aliquis/eſt dabile quartũ quod
impedit voluntariũ: ergo non ſunt ſolum-
modo tria. Antecedens patet/de cõcupiſcẽ
tia que eſt motus ſenſualis ad proſequẽdũ
delectabile. nã ſicut operatio que fit ex me-
tu dicitur inuoluntaria/quia fit contra vo-
litionem que ineſſet ſecluſo metu: & illo ſe-
cluſo eſſet nolita : ita etiam homo paſſiona
tus per concupiſcentiam propter paſſionẽ
conſentit operationi cui alias non cõſenti-
ret niſi adeſſet talis paſſio aut ꝯcupiſcentia.
ergo quod fit per concupiſcentiam fit ꝯtra
nolitionem que ineſſet ſecluſa concupiſcen
tia; & per ꝯñs videtur ꝙ cauſet inuolunta-

rium. ℭPro ſolutiõe huius dicit. S. Tho.
pria ſecũde.q.vj.articulo.vij.ꝙ concupi-
ſcentia nõ cauſat inuolũtarium: ſed magis
facit aliquid volũtariũ. Dicitur enim aliqd
voluntarium ex eo ꝙ voluntas in illud fer
tur:& iuoluntariũ quia nolitũ.ↄcupiſcẽtia
inclinat voluntatem ad volendũ concupi-
tum:ergo potius ↄcupiſcẽtia facit ꝙ opera
tio ſit voluntaria q̃ inuoluntaria. Et ad ar-
gumẽtũ dico ꝙ nõ eſt ſimile:quia qui ope-
ratur per metum/ aliquomõ inuoluntarie
agit & cũ triſticia & penitudine/vt qui pi-
cit merces triſtatur. Alius vero cum delecta
tione & nullomodo triſtatur. & illa opera
tio que fit per metum nõ propterea preciſe
dicitur inuoluntaria/quia ſit cõtra nolitio
nem conditionatam neq; ↄtra nolitionem
abſolutam que ieſſet ſecluſo metu:quia eo-
demmodo arguerem de illa que fit per con
cupiſcentiã: ſed quia operãs per metum ex
penitudine & triſticia operatur. qui vero p
concupiſcẽtiã ex delectatione. & nõ video
aliam differentiã quare vna dicitur aliquo-
modo inuoluntaria:& alia non.

ℭDe circũſtantijs actuũ moraliũ. Ca. VI.

POſteaq̃ determinatũ eſt
de ĩpedimẽtis volũtarij
conſequenter agendum
eſt de circũſtantijs requi-
ſitis ad bonitatem actus
moralis. Et noto primo
ꝙ ad actum eſſe ſtudioſũ
non ſufficit ipſum eſſe liberum ſeu volunta
rium q̃uis etiam obiectum illius nõ ſit pro-
hibitum:ſed vltra requiritur ipm eſſe debi-
tis circũſtãtijs ornatum. Pro vocabulo cir
cunſtantia aduerte ꝙ circũſtantia pro ſigni
ficatione notiore ſignificat ea que ſunt pro
xima alicui rei localiter vel ſaltem multum
vicina & illi rei extrinſeca. & tranſumptum
eſt hoc vocabulum ad ea que pertinent ad
actus humanos/& omne extrinſecum reſpe
ctu cuius eſt extrinſecum dicitur accidenta-
le in ordine ad illud. & ſic bene dicitur cir-
cunſtantia ab Ariſtotele & alijs auctoribus
humanorum actuum accidens. Dicit enim
tertio ethi. Circũſtantias nomina particu-
laria id eſt particulares ſingulorũ actuũ cõ
ditiones/& ſic circũſtantia eſt accidẽs actus
humani capiendo accidens pro omni illo
quod eſt extrinſecũ & nõ de eſſentia actus.
Notandũ ꝙ Ariſt.in.iij.ethi. Et Tullius ĩ
ſua rethorice diuerſificant in annũeratione
circũſtantiarũ. ſeptem enũerat Cicero/q̃ in
hoc verſu continẽtur. quis. quid. vbi. qui-
bus auxilijs. cur. quomõ. qñ. Sed Ariſto.
in.iij.ethi. addit aliam ſcilicet circa quid/q̃
a Tullio cõprehenditur ſub quid. & ſic cõ-
ueniunt in ſentẽtia/licet in verſu diſcrepẽt.
Per circunſtantiam quis intelligitur agens
operationẽ que attenditur penes qualitates
perſone agentis:ita ꝙ qualitas pſone agen-
tis cõſtituit circũſtantiã quis. nã doctus vel
in dignitate ↄſtitutus peccans eodẽ genere
peccati cũ indocto vel non in dignitate cõ-
ſtituto grauius peccat rõne circũſtantie qs/
& ſic circunſtantia quis aggrauat vel dimi-
nuit. Scđa circũſtantia eſt qd.i. circũſtantia
obiecti. & circa illã attendẽda eſt magnitu-
do vel paruitas rei q̃ agitur/quia ſecũdum
hoc aggrauat: vel minuitur actus. & vltra
circũſtantiã qd poſitã a Tulio ponit Ariſt.
circunſtantiam circa quid. & per illã circun
ſtantiã circa quid intelligitur obiectũ circa
quod verſatur operatio agẽtis/ vt ſortes p-
cutit platonẽ ipſe Plato eſt circũſtantia cir-
ca qd. & pcuſſio eſt circũſtãtia quid. vbi eſt
circũſtantia loci in quo fit opatio. qbus au-
xilijs eſt circũſtãtia ĩſtrumẽti mediãte quo
fit opatio vt pcutiẽs baculo vel enſe. cur eſt
circũſtãtia finis. ſed circũſtantiã quõ intelli
git ab Ariſt. ſcđm q̃litatẽ & habitudinẽ ope
rantis ad opationẽ/hoc ẽ an actus ſit ex ma-
gno vel paruo conatu. ſunt ergo preciſe in
actibus humanis conſiderande iſte ſeptẽ cir
cunſtantie/qa multũ faciũt ad laudẽ vel vi-
tuperiũ. Vñ vt dicit. s. Tho. Cõditio cauſe
ex qua ſubſtantia actus depẽdet nõ dicitur
circunſtantia/ſed aliqua cõditio adiuncta/
ſicut in obiecto nõ dicitur circũſtantia fur-
ti ꝙ ſit alienũ. qa hoc eſt de ipſius furti eẽn-
tia/ſed ꝙ ſit magnum vel paruum/& agẽs

etiam abſolute non eſt circunſtantia quis/
ſed agens ſecũdum aliquã cõditionem: aut
ꝓprietatem que non eſt de neceſſitate & eẽn
tia talis operationis. Similiter dicẽdũ eſt de
alijs circũſtantijs q̃ accipiũtur ex parte alia-
rum cauſarũ. Non eñi finis qui dat ſpeciem
actus eſt circũſtãtia: ſed aliqs finis adiũctus
ſicut ꝙ fortis fortiter agat ꝓpter bonũ forti
tudinis nõ eſt circũſtãtia: ſed ſi fortiter agat
ꝓpter liberationẽ ciuitatis vel populi cap-
tiui. Dices. oẽs circũſtantie includũtur ſub
vna q̃ eſt modus agendi: cũ ex circũſtantijs
accipiatur qd bene vel male fiat: ſed hoc per

Duplex eſt modus opationis.

tinet ad modũ actus. gitur. Dicit. s. Tho. ꝙ
duplex eſt modus opationis. Vnus eſt ſecũ
dum habitudinẽ ſcdm quã operatio ordia
tur ad hunc vel illũ finem: & ſic nõ ponitur
circũſtantia ſpecialis: quia debita ordina
tio ad hunc vel illum finẽ ꝯſurgit ex ĩtegri-
tate oim circũſtãtiarũ. Alio modo capitur
modus pro qualitate operationis ſcdm ha
bitudinẽ ad ipm agens: & illa qualitas opa
tionis eſt ꝙ ſit vehemens vel lenta. iſto mo
do modus ponitur circunſtantia operatio
nis: & ſic non oẽs circunſtantie reducuntur
ad modum prout eſt circũſtantia ſpecialis.

Actus virtuoſus ẽ duplex.

¶Difficultas vulgaris eſt ĩ ſcola/an iſte cir
cunſtantie ſint cuiuſlibet actus obiecta par
tialia: & an requiratur actualis prudẽtia: &
an ſit dabilis aliquis actus intrinſece bonus
¶Pro ſolutiõe dicit Okã quolibeto. iij.
queſtione. xvj. Similiter in tertio ſententia
rum: ꝙ actus virtuoſus eſt duplex. quidem
eſt extrinſece bonus qui contingenter & in
differenter põt eſſe virtuoſus & vitioſus.
Nam dicitur bonus ſolũ propter aſſiſtẽtiã
alterius actus quo depoſito amplius nõ fo
ret bonus. vt volitio eundi ad eccleſiam cã-
ta ex amore dei/dicitur extrinſece bona/qa
propter aſiſtentiam amoris dei dicitur bo-
na/& illa depoſita non amplius eẽt bona.
Alius eſt intrinſece bonus qui ſic eſt virtuo
ſus ꝙ nullo modo põt eſſe vitioſus. & pri-
mo non dicitur intrinſece bonus ꝙ neceſſa
rio ſit virtuoſus/quia nullus actus virtuo-
ſus neceſſario eſt/nec ſecũdo dicitur intrin-
ſece bonus. quia nõ poteſt eſſe quin ſit vir
tuoſus: cum poſſit eſſe a ſolo deo volũtate
non ꝯcurrente: ſed dicitur intrinſece bonus
quia non põt eſſe libere elicitus a volunta-
te quin ſit bonus & virtuoſus. & iſta ẽ pro

ꝓpõ fũdamẽtalis.

poſitio fundamentalis Okã: ꝙ dabilis eſt
aliquis actus intrinſece bonus quẽ volũtas
non poteſt elicere quin agat virtuoſe & qn
ſit bene circũſtãtionatus. Ratio eius eſt/ca-
pio actum virtutis ſit a/quero vel/a/eſt vir
tuoſus intrinſece vel extrinſece. ſi ĩtrinſece
habetur ꝓpoſitũ. Si extrinſece: ergo eſt vir-
tuoſus ab alio actu propter illius aſſiſtẽtiã.
Iam quero iterum de illo. vel eſt virtuoſus
intrinſece vel extrinſece. ſi ĩtrinſece: ergo ꝓ-
poſitum: ſi extriſece: ergo ab alio: ergo erit
proceſſus in infinitum in actibus virtuoſis:
vel tandem deueniemus ad vnũ intrinſece
bonum quod erat probãdũ: & nullũ aliud
motiuum habet: quia certũ eſt ꝙ eſt aliquis
actus virtuoſus: ſed eius motiuũ nõ eſt mul
tum apparens neq; forte. & ꝯñter ponit ta-
lem propoſitionẽ: ꝙ cuiuſlibet actus intri-

ꝓpõ ſecunda.

ſece boni oẽs circũſtantie ſunt partialia ob
iecta. quia alias ſeq̃retur ꝙ nullus actus eẽt
intriſece & neceſſario virtuoſus: ſed ſolum
contingẽter. cuius oppoſitum prius ꝓba-
tum eſt. Antecedẽs patet/quia ſi ſibi defice
ret aliqua circunſtantia deficeret obiectũ: &
per conſequẽs deficeret actus. nam vt dicit
Diony. ꝯformiter ad Ariſtotelẽ bonum eſt
ex integra cauſa: ergo requirit oẽs circũſtã-
tias pro obiecto. & ſi deficeret vna variare
tur obiectum. & per conſequẽs nõ eſſet idẽ
actus. ¶Secũdo ꝓbat ipſe Occhã/ꝙ actus
intrinſece bonus habeat oẽs circunſtantias
pro obiecto. & maxime de prudentia: quia
ſi non: ſeq̃retur ꝙ aliquis actus de nõ bono
efficeretur bonus: & de nõ meritorio meri-
torius per poſitionẽ alicuius actus mere na
turalis qui nullomõ eſſet in ꝑtãte habentis
actũ: immo pure naturale reſpectu illius. qđ
ſic patet: quia quẽcũq; actũ reſpectu quorũ-
cunq; obiectorũ aliorũ adiecta rõne volun
tatis põt elicere: põt ſine ea elicere cum ſola
apprehẽſione illorũ obiectorũ: vt ſortes ha

bens volitionē dandi elemoſynā propter
deum cauſatā ex ſimplicibus apprehenſio-
nibus & nō ex dictamine prudentiali: tunc
illa nō eſt bona moraliter ꝑpter deffectum
prudentie. & pōt aduenire prudentia mere
naturaliter cāta puta ꝑ cauſas neceſſitantes
intellectum: quia illa ꝓpoſitio prudētialis
pōt deduci ex aliqͣbus euidentibus neceſſi-
tantibus intellectū. & ſi adueniat illud dicta
men prudētiale talis volitio erit moraliter
bona q̄ prius nō erat bona ante aduentum
illius dictaminis: ergo illa volitio de nō bo
na efficietur bona ꝑ aliqͣd qđ eſt mere natu-
rale ſcilicet per ſolā coexiſtentiā prudentie
Rurſus ſi circūſtantie nō eſſent obiecta par
tialia actus: ergo eſſet poſſibile illas auferri
ipſo actu remanente: & tunc talis actus non
eſſet bonus quia deficerēt circūſtantie. Dif-
ficultas apud Occhā quā tractat etiam An-
dreas ī fine primi. habeo iſtud dictamē pru
dentiale ſolū/ ſubueniendū eſt paupi ꝑpter
deum & non habeo reflexionē ſup illud di
ctamen videlicet quia dictatū a recta rōne/
& elicio ſolū volitionē ꝯformē illi dictami
ni q̄ volitio non eſt reflexa ſup dictamē/ ita
ꝙ nō habet illud pro obiecto/ an tūc ſit bo
na. & probatur ꝙ ſic: quia habet oēs circun
ſtantias reqſitas ad bonū actū: qa eſt ab ope
rāte ſcienter elicita & ꝑpter hoc. igitur. Di
ceret Occhā ꝙ nō eſt actus bonus: ſed hoc
eſt valde durū. Ideo dico ꝙ actus dicitur in
triſece bonus dupliciter. Vno mō: quia nō
eſt bonus bonitate alterius actus a quo im-
pereē ſed bonitate ſibi ꝓpria: & ſic ille actus
eſt intriſece bonus/ ſicut ſortes diceretur al-
bus albedine ſibi intrinſeca. i. ꝓpria & non
per albedinem alterius. ¶ Alio mō dr̄ intri
ſece bonus vt dicit Occhā: quia nō pōt eli
ci a voluntate libere quin ſit bonus & bene
circūſtantionatus/ & tunc ſecūdum eū talis
non eſſet intrinſece bonus: quia ſublato di
ctamie prudētiali amplius nō eſſet bonus.
Itē ſi dictamen prudētiale non eſſet partia
le obiectū actus itrinſece boni: oporteret cō
cedere ꝙ aliquis actus qui non eſt bonus ef
ficeretur bonus ꝑpter aduentū alicuius qđ
nō eſt in mea poteſtate ſed neceſſario & na-
turaliter aduenit/ vt patet de dictamine pru
dētiali quod adueniet naturaliter & euidē-
ter. Dico ꝙ Occhā habet hoc concedere in
actibus indifferentibus/ imo etiā in actibus
malis: vt patet de iſto actu quo nolo nunc
ſubuenire platoni quē inuincibiliter credo
non indigere. talis nolitio nō eſt mala: ꝯti-
nuetur & tempore cōtinuationis cauſetur
in me naturaliter neceſſario & euidenter iu
dicium quo iudico ꝙ ſubueniendū eſt pla-
toni/ quia cognoſco euidēter neceſſitatem
platonis: tunc actus nō malus ꝑ aduentum
alicuius pure naturalis efficietur malus. &
hoc habet ꝯcedere Occhā ꝯformiter ad di-
cta ſua. Similiter ꝙ aliquis actus malus per
aliquid pure naturale adueniens efficieē pe
ior vel tranſibit in peiorem ꝑ aliqͣd qđ non
eſt in poteſtate habētis illū actū. verbi gra-
tia. volo carnaliter cognoſcere bertā/ nō ē
in poteſtate mea quin berta nubat viro: cō-
tinuo volitionē per horā in cuius pria pte
eſt berta ſoluta: in ſcđa vero parte nupſit/ ta
lis volitio efficitur peior ꝑ aliqͣd qđ non eſt
in mea ptāte. quia trāſit de ſimplici fornica
tione in adulteriū. [Argumenta non vidē
tur ꝯcludere cōtra Occhā/ quia nullū purū
naturale eſt cauſa ſufficiens maioris malitie
vel ad mutandū de non bono in bonū ſed
cauſa efficiēs eſt libera ꝯtinuatio actus & ad
uentus alicuius naturalis.] ¶ Dices/ vñ er- additio
go aliqͣs venit laudandus vel vitupandus?
Dico ꝙ in talibus nullus eſt laudandus vel
vitupandus/ quia ſic dictat: ſed qa aduenie-
te illo dictamine libere ꝯtinuat. Multi alij
doctores vt ſco. dicunt ꝙ nō reqͣritur ad a-
ctum intrinſece bonū ꝙ habeat oēs circūſtā
tias pro obiecto ſaltem de prudentia ꝙ nō
requiritur ꝙ ſit partiale obiectū/ & durū vi
deē mltū ꝙ nō poſſit bene moraliter agere
niſi reflectat ſe ſupra tale dictamen prudētia
le/ certū eſt ꝙ ſimplices nec regulariter do-
cti reflectunt ſe: ſed ſolū ꝯſiderāt hoc eē agē
dum vel non agendū: vnde intellectu dictā
te ꝙ deus eſt ſup oīa diligendus abſqꝫ qua-
cunqꝫ reflexione/ abſurdū eſt dicere ꝙ voli

tio ꝯformiter illi dictamini elicita nõ ſit bo
na. Itẽ ſeq̃retur ꝙ nullus poſſet bñ frui deo
per actũ bonũ qui ſimul vteref aliquo crea
to. Patet/ ſortes non põt habere actũ volũ
tatis quin habeat actũ quo fertur ĩ prudẽtiã
apud opinionẽ ochã vel ille actus quo ferẽ
in prudẽtiã eſt vſus vel fruitio. Si primũ: er
go ꝓpoſitũ. ſi ſcdm: ergo nõ ẽ actus bonus
ſed malus: q̃a fruitio creature. & ſic oportet
illos fateri ꝙ nulla eſt fruitio bona q̃n ſimĺ
ſit vſus: aut quin illa fruitio ſit vſus/ ſed hoc
videſ abſurdũ. cũ multi merentur circa deũ
qui non cogitãt de creatura. Item manente
actu eodẽ hñte oẽs circũſtãtias pro obiecto
poteſt illud dictamen prudentiale falſifica
ri. verbi gratia. ꝯtinuata iſta volitione elici
ta ꝯformiter huic dictamini vero: ſubueniẽ
dum eſt platoni paupi ꝓpter deũ. & q̃a di
ctatum per rectã rationẽ: poſſibile eſt ꝙ pla
to efficiatur diues me ignorãte vincibiliter
tunc illud iudiciũ ꝯtinuatũ erit erroneum:
quo facto illa volitio cõtinuata ꝯformiter
illi dictamini trãſibit de bonitate in malitiã
Dices ꝙ nõ erit eadem volitio. ¶ Contra/
manet eadẽ in genere entitatis. q̃d ſic patet.
q̃ñcũq; manent cauſe q̃ nate ſũt ꝓducere ali
quem effectũ poterunt ꝯſeruare illũ eũdem
effectũ. ſed manent eedem cauſe. igitur ma
nebit idem effectus/ puta eadem volitio q̃
tunc erit mala: ergo non erat intrinſece bo
na. Solutio cõior eſt: ꝙ non poteſt manere
eadem volitio: q̃a req̃ritur ſpecialis ꝯcurſus
dei qui nõ adeſt q̃ñ tale iudiciũ eſt erroneũ:
cũ deus non amplius auxilietur ſpecialiter:
neq; ſpãliter ꝯcurrit ad iudiciũ erroneum.
Sed iſta ſolutio non valet apud Occhã qui
non ponit auxiliũ ſpãle. Item dato ꝙ ille a
ctus bonus corrũpatur: tñ poſſum ego eli
cere nũc volitionem ꝯformen dictamini q̃ñ
eſt erroneũ: igitur nulla cauſa remouebitur
& erit eiuſdem ſpeciei cũ prio. Preterea po
teſt deus ꝓhibere illũ actũ/ quo facto poſſũ
adhuc ꝯtinuare illũ ſtante ꝓhibitione. & ſic
eſſet iã malus. igiẽ non erat itrinſece honus
& hoc eſt fortiſſimũ argumentũ cõtra Gre
gorium ponẽtem auxiliũ ſpeciale req̃ri ad
bene agendũ. Ex dictis videſ vt actus ſit in
trinſece bonus nõ req̃ritur de neceſſitate ꝙ
hẽat prudẽtiã ꝑ partiali obiecto. vel actus
ſibi coexiſtentẽ qui habeat prudẽtiam pro
obiecto ſicut videtur pretendere Occham:
ſed ſufficit ꝙ ſit prudentia aſſiſtens. & non
ſequitur/ prudentia eſt cauſa partialis illius
volitionis cõformiter elicite: ergo eſt obie
ctum partiale. Nã noticia eſt cauſa partialis
volitionis: & tñ non eſt obiectũ partiale.
Sed pro ampliori declaratione huius mate
rie dico duo tenendo ꝙ ꝓcepta ſunt idiſpẽ
ſabilia. primũ eſt ꝙ actus difformis dictamĩ
ni recto dictante de oĩbus circũſtãtijs vel fer
tur in materiã itrinſece & de ſe bonã: vel cõ
tingenter hoc eſt in caſu bonam & in caſu
malã. tunc dico ꝙ ſi talis actus feratur ĩ ma
teriam ſimplr bonã elicitã ꝯformiter dicta
mini recto dictãti de oĩbus circũſtantijs: &
habet illud dictamen pro obiecto/ eſt intri
ſece bonus: quia illud dictamen eſt neceſſa
rium & habet illud pro obiecto/ ergo voli
tio illi ꝯformis erit neceſſario & intrinſece
bona: vt iſtud dictamẽ iuſte agendũ eſt pro
pter deũ: ẽ infalſificabile & neceſſariũ: tunc
actus ei ꝯformis & habẽs illud pro obiecto
eſt intrinſece bonus [Videtur falſum fũda additio
mentũ ꝙ aliqua materia ſit de ſe bona imo
ipſe deuſmet eſt ꝓhibitus pro aliquo tẽpo
re reſpectu noſtri/ alias nũq̃ teneremur dor
mire. Sed quero vtrũ iſta ꝓpõ ſit neceſſaria
iuſte agendũ eſt pro tempore & loco. & vi
detur michi ꝙ nullũ dictamẽ affirmatiuum
eſt neceſſariũ niſi forte ſit ꝯditionatũ vt tale
dictamen diligendus eſt deus ſi teneor dili
gere: ſed quicq̃d ſit de neceſſitate dictaminis
quilibet actus ꝯformis tali dictamini põt eẽ
malus ſed nõ oĩno erit ꝯformis pro tunc.]
¶ Sed ſi ſit dictamen ꝯtingenter verũ puta
circa materiã ꝯtingenter bonã: actus ei ꝯn
formis & habẽs ipam pro obiecto non eſt
intrinſece ſed ꝯtingenter bonus. vt ſubue
niendum eſt huic homini: iſta materia non
eſt intrinſece bona ꝗuis illud dictamẽ ſit ve
rum nũc/ nihilominus eſt ꝯtingenter verũ
ergo volitio conformis illi eſt ꝯtingenter

bona.quēadmodū dictamen ꝯtingēter eſt
verum/ita ꝙ volitio illi cōformis cōtingē
priap. ter eſt bona.tūc pono tres ꝓpōnes.Prima/
poſitio oīs actus ꝯformis dictamini neceſſario & re
cto & hñs illud pro obiecto ē neceſſario &
intrinſece bonus. ¶Secūda:nullus actus cō
Secūda. formis dictamini contingenti eſt intrinſece
Tertia. bonus vel malus. ¶Tertia/oīs actus cōfor
mis dictamini neceſſario malo & erroneo
eſt intrinſece & neceſſario malus. De caſtro
dicit ꝙ nullus eſt actus itrinſece bonus. qa
nullus eſt actus quin poſſit continuari con
tra dictamen erroneū/& illa opinio eſt mul
tum ꝓbabilis. pōt tñ defenſari ꝙ ſolū dile
ctio dei ſuper oīa eſt actus intrinſece bonus
tenendo ꝙ deus non pōt ꝓhibere ſuā dile
ctionem.ſed difficultas eſt/tenēdo opinio
nem de caſtro ꝙ nullus eſt actus ītrinſece bo
nus ꝓpter ꝓhibitionē ſupueniētem de actu
conformi dictamini neceſſario. nam apud
eum ſunt aliqua dictamina prudentialia cō
tingentia: vt danda eſt elemoſyna pauperi
ꝓpter deum /illud eſt ꝯtingēs:qa deus pōt
ꝓhibare ne det elemoſyna paupi ꝓpter deū
imo precipere ꝙ occidatur pauper:ergo po
teſt ꝓhibere ne detur ei elemoſyna. Alia ſūt
dictamia neceſſaria:ſcilicet negatiua: vt iſtd
non eſt dei p̄cepto cōtrauenienduū:illud eſt
neceſſariū:quia iſtud eſt ipoſſibile/eſt prece
pto dei contrauenienduū.Similiter apud eū
iſtud ē neceſſariū nō ē occidēdus inocēs au
ctoritate ꝓpria:qa iſtud eſt ipoſſibile.eſt oc
cidendus innocēs auctoritate ꝓpria/tūc ſic
ſi hoc eſt neceſſariū:nō eſt dei precepto cō
trauenīēdū:ergo nolitio illi ꝯformis eſt ne
ceſſario bona.quia bene ſeqtur:eſt dictami
ni vero cōformis:ergo eſt bona.Simiľr be
ne ſeqtur.eſt dictamini neceſſario ꝯformis:
ergo intrinſece bona: vt iſta nolitio: nolo
contrauenire p̄cepto dei/quia ratio dictat:
& non pōt eſſe illud dictamen non eſt ꝯue
niendum p̄cepto dei quia ratio dictat: quin
ſit verū.igitur.Quantū ad hoc nego ꝙ illa
nolitio q̄ eſt ꝯformis dictamini vero & ne
ceſſaro ſit neceſſaria & intrinſece bona.& ꝑ
iſto ſuppono ꝙ dupliciter intelligiť:ꝙ ali
quis ſe cōformet alicui dictamini.Primo ꝙ
ſe ꝯformet dictamini imediate & ꝓprie: &
iſto mō ſe ꝯformare nihil aliud eſt q̄ facere
ita eſſe ſicut ꝑ dictamen dictatur eſſe facien
dum. vel facere non ita eſſe ſicut ꝑ dictamē
dictať nō eſſe faciendū. vt ſe ꝯformare huic
dictamini.dāda eſt elemoſyna : eſt facere ꝙ
elemoſyna detur.ſimiľr ſe ꝯformare huic di
ctamini non eſt deus odiēdus nō eſt amare
deū:ſed non odire deū.Iam dico ꝙ omiſſio
illius actus nunq̄ pōt eſſe mala. quia ſi non
pōt p̄cipi odiū dei:non pōt illa omiſſio eē
mala. Alio mō actus pōt eſſe ꝯformis dicta
mini:quia agēs vult vel nult qđ dictať non
eſſe faciendū.exēplū.ſortes dictat nō eſſe cō
trauenienduū p̄cepto dei:tunc qñ nullū actū
elicit ꝯtra p̄ceptū dei ſe cōformat prio mō:
ſed qñ nult taliter facere q̄liter rō dictat nō
eſſe faciendū ſe ꝯformat ſcđo mō.tunc dico
ꝙ ille actus ꝯformis ſcđo mō nō eſt neceſſa
rio bonus/qa pōt eē diſformis alicui alteri
iudicio recto.nā iſte due ſimul ſtant in veri
tate /nō eſt ꝯtrauenīēdū p̄cepto dei.& non
eliciēdū illđ nolle quo nolo ꝯtrauenire p̄ce
pto dei.quia p̄t deus ꝓhibere ꝙ non eliciať
illud nolle.quo poſito illud nolle ē aliquo
modo ꝯformis primo dictamini.hoc tamē
non ſufficit ad bonitatē actus:qa reqriť cō
formitas ad dictamē verū & ꝙ nō ſit diſſor
mitas alteri dictamini vero:ſed non obſtā
te conformitate actus quo nolo ꝯtrauenire
p̄cepto dei:ſtat diſſormitas cū alio dictamie
puta non eſt nolendū:& ſic ille actus eſt cō
tingens:quia eſt ꝯtingēter nō diſſormis ali
cui alteri dictamini rationis. valde facile de
fenſari poteſt vtraqꝫ opinio ꝙ eſt dabilis ali
quis actus intrinſece bonus/& ꝙ nullus eſt
actus dabilis intrinſece bonus.

¶De particularibus circūſtantijs.
Capitulum ſeptimum.

POſt q̄ determinatū eſt in generali
de circūſtantijs:nūc agendum eſt
particulariter. ¶Prima circūſtan
tia particularis eſt qs/q̄ eſt circun
ſtantia perſone. Et primo q̄ritur verū ſicut

circũſtantia perſone auget malitiã actus.ita augeat bonitatem. vt ſortes & plato circa eandem materiã eliciãt actus ſimiles & eodem conatu ita q᷒ ſit paritas aliarum circunſtantiarum excepto hoc q᷒ ſortes eſt melior platone: an actus ſortis ſit melior actu platonis. ¶Hãc difficultatem ptractat monachus & reſpondet negatiue. q᷒ talis circunſtantia non auget actus bonitatẽ. ¶Probat tali ratione. qa ſeq̄retur q᷒ ille actus eſſet infinite bonus. Patet/ſuppoſito q᷒ ſors añ elicitionẽ illius actus fuerit ſolũ bonus: vt q̄tuor & plato vt duo. tũc ſic talis actus pp̄ter circũſtantiã ſortis: quia ſortes eſt bonus vt quattuor habet gradũ bonitatis quam nõ haberet ſi ſortes eſſet bonus vt duo. ergo p illum gradum bonitatis efficitur melior: ergo iſte actus efficitur iterũ melior p illã bonitatẽ. & ſic in infinitũ. ¶Dico q᷒ talis ratio non eſt multũ ponderoſa: & ſoluitur ſicut ratio de intẽtione actus & habitus. Alia ratio/ſi circũſtantia perſone augeat bonitatẽ actus ſeq̄tur q᷒ ſi ſortes bonus eliceret duos actus virtuoſos ſimul & ſemel ſcilicet actũ liberalitatis & actũ manſuetudinis q᷒ actus liberalitatis eſſet melior q̄ ſi ſolus eliceretur Patet/qa elicit̃ a meliore q̄ ſi ſolus eliceret̃: ſed p̄ñs eſt f̃lm: qa eodẽ mõ ille actus mãſuetudinis eſſet melior q̄ ſi ſolus eliceretur: & inuincem illi actus eſſent cauſa meliorationis. Propter has rõnes tenet reſolutorie q᷒ circũſtantia perſone non auget bonitatem actus. ¶Q̃tum ad hoc dico q᷒ eſt aliq̄ circunſtantia pſone rõne cuius pſona obligat̃ ad actum ad quẽ nõ obligaretur illa ſecluſa vt ſortes curatus obligatur ad adminiſtrãda ſacramenta ſuo populo parochiano. Similiter ſortes ſacerdos obligatur ad ptinentiam qui alias non obligaretur. Vltra dico ſi ſit circũſtãtia in perſona rõne cuius actus cadit ſub p̄cepto: & vbi talis actus habet illam circunſtantiã pro obiecto: efficitur ſemper melior q̄ eſſet/illa circũſtãtia ſecluſa. vt magis virtuoſum eſt curato predicare qa tenetur q̄ ſit theologo predicanti ſolũ ex cõſilio. ¶Nam dicunt doctores q᷒ opus cõſilij ex voto eſt magis meritoriũ q̄ ſine voto: quia procedit ex maiori virtute: ſimiliter dicendũ eſt in p̄poſito. [Videt̃ dicẽdũ p̄ñter ſiue habeat obligationẽ p obiecto ſiue nõ actus factus ꝯformiter eſt melior eo q᷒ a maiori virtute p̄cedit. ſ. iuſticia] ¶Scd̃o dico q᷒ ſi ſit talis circũſtantia in pſona rõne cuius nõ orit̃ maior obligatio nec minor: illa nõ auget bonitatẽ ceteris pibus. ¶Alia q̄ſtio/ vtrũ beneficiũ collatũ alicui aggrauet peccatũ vt ſortes ſit melior q̄ plato. habeat gratiam: diuitias/vel ſcientiã: vel ſit xp̄ianus & plato ĩfidelis que omnia ſupradicta ſe tenẽt ex parte agẽtis. vtrum actus malus elicitus a ſorte ſit grauius peccatũ q̄ actus elicitus a platone non habente illa beneficia ceteris oĩbus paribus exceptis illis beneficijs a deo collatis. videtur q᷒ peccatum ſortis non ſit grauius. quia ſeq̄retur q᷒ actu malo quocũq᷒ ſignato abſq᷒ variatione illius quãcunq᷒ malitiam poſſet habere: & q᷒ in infinitum poſſet effici peior. Patet/quocunq᷒ gradu malitie ſignato ex parte agentis poteſt eſſe aliqua circunſtantia que nunc non eſt: quo poſito talis actus eſſet peior q̄ prius. Hanc materiam tractat Altiſſiodorenſis in ſecundo & monachus. xxij. ſecundi. tamen pro ſolutione ſit prima propoſitio. Omne beneficium cognitum ex parte agentis aggrauat peccatum. Patet/omne illud aggrauat peccatum ratione cuius actor peccati grauius punietur. Deute. Secũdum quantitatem culpe erit & plagarum modus. ſed ratione beneficij pro tali actu malo actor mali grauius punietur. igitur. Patet minor ex Gregorio in homelia. Cum creſcunt dona creſcunt rationes donorum/& vnuſquiſq᷒ magis humilis eſſet debet quanto ſe cognoſcit obligatiorẽ. igit̃ ex hoc b̃ñficio oritur maior obligatio q̄ eẽt b̃ñficio ſecluſo. ſed quãto maior eſt obligatio tanto trãſgreſſio eſt peior. igitur. ¶Scd̃a p̄põ. Illud b̃ñficiũ qd̄ aliq̄s habet de quo habet ignorãtiã inuicibilem nõ auget p̄ctm̃. Patet ſic/dictũ eſt q᷒ oĩs ignorantia inuincibilis excuſat a p̄ctõ: ſed ſi talis ſit alicuius circũſtantie particularis &

addicio

p̄põ reſpõſiua

Prima p̄põ.

nõ cuiuſlibet excuſat a grauitate peccati ꝓ
ueniente ratione illius circunſtantie. ergo
q̃uis bñficiũ aggrauet pct̄m: ſi de illo habea
tur ignorãtia inuincibilis nõ aggrauabit il-
lud peccatũ ꝯmiſſũ nõ obſtãte tali bñficio.
Alia ratio monachi. bñficiũ collatũ ab ho
mine de quo habet ignorãtia iuicibilis nõ
aggrauat peccatũ ꝯmiſſum in illũ q cõtulit
ergo bñficiũ collatũ a deo de quo habetur
ignorãtia inuicibilis: etiã nõ aggrauat. añs
patet: ſi aliqs latẽter poſuerit in arca mea ali
quas pecunias ſicut fecit. ſ. nicolaus & poſt
ea pecco i illũ: illd bñficiũ iuicibiliter igno-
Tertia ppõ. ratũ nõ aggrauat peccatũ. ¶ Tertia ꝓpoſi-
tio illud bñficiũ de quo habet ignorãtia vi
cibilis tñ / aggrauat pct̄m. Patet / ignorãtia
alicuius circũſtãtie augẽtis malitiã peccati ſi
fuerit vincibilis nõ excuſat a tota malitia ꝓ
ueniẽte ex illa circũſtãtia q̃uis ab vna parte
excuſet ſi fuerit craſſa vel ſupia. ergo ſi bñfi
ciũ habeat aggrauare & habeat ignorantia
vincibilis: nõ aufert tota grauitas ꝓueniẽs
Quarta ppõ. rõne illius bñficij. ¶ Quarta ꝓpoſitio. Bñ-
ficiũ nõ aggrauat pct̄m ſcd̃m eãdẽ propor
tionẽ ſcd̃m quã ẽ maius altero: hoc eſt Inter
bñficia quorũ vnũ eſt maius alio nõ aggra
uatur peccatũ ſecũdũ eandẽ ꝓportionẽ ſecũ
dũ quã eſt maius. patet / qa ſeq̃retur ꝙ bñfi-
cium gr̃e in infinitũ plus aggrauaret pecca-
tum q̃ bñficiũ diuitiarũ: ꝯſequẽs eſt fl̃m. er-
go & añcedẽs. patet tamẽ ꝯſequẽtia / capio
fortẽ in gr̃a & platonẽ diuitẽ ſed nõ in gr̃a:
ambo fornicẽtur ſimplici fornicatiõe. bñfi-
ciũ collatũ forti: ſcilicet gr̃a in infinitũ exce-
dit bñficiũ diuitiarũ. imo cũ gr̃a ſit diuiſibi
lis in infinitas partes minima pars gr̃e ſi eſ-
ſet dabilis in infinitũ excederet bñficium di
uitiarũ. Ideo illd bñficiũ gr̃e qd ẽ maius nõ
aggrauat in eadẽ ꝓportione in q̃ eſt maius
cũ ſit in ifinitũ maius q̃ bñficiũ diuitiarum
imo q̃libet pars eſt ſimpliciter & i ſe maior
q̃ ſit bñficiũ diuitiarũ. Habet ergo reſolu-
torie. ꝙ bñficiũ ex parte agentis aggrauat
peccatũ. Scd̃o / ſi de tali habeat ignorãtia i-
uincibilis nõ aggrauat. Tertio: ſi vicibilis
aggrauat. Quarto: nõ aggrauat in eadẽ ꝓ-
portiõe ſcd̃m quã maius eſt. Querit modo
in qua ꝓportione aggrauat. ¶ Reſpondet
monachus ꝙ aggrauãtia illius eſt attendẽ-
da penes obligationẽ maiorem vel mino-
rem q̃ quidẽ obligatione vult illũ eſſe ma-
gis vel minus obligatũ. & hoc virtualiter
dicit Altiſſiodoreñ. vt quando deus cõtu-
lit forti aliquod beneficium magis peccat i
ea proportione i qua deus vult eum magis
obligari q̃ prius / ideo circunſtãtia perſonẽ
auget malitiam actus. ¶ An ceteris paribus
ſimile peccatum commiſſum a forte fideli
& a platone infideli ſit ſimilis grauitatis in
vno ſicut in altero: & pono cetera paria ex
cepto ꝙ vnus eſt fidelis alius vero non. Di
cit ꝙ fidelis grauius peccat: quia eſſe fidelẽ
eſt vnum beneficium a deo collatum. Con
tra / ſequitur ꝙ infidelitas erit circunſtantia
diminuens / & de infidelitate reportaret cõ
modum. Reſpondet Altiſſiodoreñ. ꝙ iſta
conſequentia nihil valet. iſte minus peccat
ergo in iſto eſt aliqua circunſtantia diminu
ens. ſed oportet ſic arguere. infidelis minus
peccat: ergo aliqd diminuit in eo peccatũ /
vel aliqd in alio augmẽtat peccatũ. Querit
altiſſiodoreñ. vtrũ aliqs theologus exiſtẽs
in mortali magis peccet q̃ vetula q̃ cadit a
charitate alijs circũſtãtijs paribus. videt qd
ſic per Gregorium / vbi eſt maius donũ ſciẽ
tie: ibi trãſgreſſor maiori ſubiacet culpe. &
in euãgelio / ſeruus ſciẽs voluntatem domi
ni. ¶ In oppoſitum arguit. hec vetula ma
gis ledit cũ amittat charitatẽ & ille nõ. &
nõ ledit niſi quia peccat. igitur. ¶ Item for
tiora habet arma ad ſe defendẽdum ſcilicet
charitatem. igitur magis eſt ei imputandũ
ſi ſuccumbat. ¶ Dicit. ꝙ re vera theologus
magis peccat. quia ſcientia eſt per quam ma
xime poſſumus nos iuuare: & vetula non
habet talem habilitatem vtẽdi illis armis ſci
licet gratia. licet autem nulla circunſtantia
ita aggrauet peccatum ſicut ſcientia: tamen
epiſcopus minus ſciens magis peccat q̃ ſim
plex theologus. quia ignorantia eius parũ
aut nihil diminuit de peccato: quoniã tenet
ſcire nouum / & vetus teſtamentum. digni

tas autem multũ aggrauat. ¶ Alia difficul
tas. ſi beneficium quod ſe tenet ex parte cir
cunſtantie perſone aggrauaret: ſeqretur ꝙ
predeſtinatio aggrauaret peccatum. vt ſor
tes ꝑdeſtinatus eodẽ genere peccati peccãs:
ſicut plato nõ ꝑdeſtinatus ceteris omnibus
alijs paribus grauius peccaret. Patet/ inter
omnia beneficia/ que conferuntur a deo be
neficium predeſtinationis eſt maximũ. ſed
ꝙ cõſequẽs ſit falſum: patet. quia tũc iſta cõ
cluſio eſſet poſſibilis/ ſortes peccat a gradu
grauitatis peccati (gratia exẽpli ſimplici for
nicatiõe vt. viij.) & tamẽ nunc foret poſſi
bile/ ꝙ nõ peccauit tanta grauitate peccati.
patet. capio ſortem q fornicetur & tale pec
catũ ſit graue/ vt ſex ſed quia predeſtinatus.
eſt graue vt octo. iſta propoſitio nunc eſt
vera ſortes peccauit a/ gradu vt octo. & ta
men nunc eſt poſſibile/ ꝙ non peccauit/ a/
gradu vt octo. Patet. eſt nunc poſſibile ꝙ
non fuit predeſtinatus. ergo illa grauitas.
&c. Nego ſequelam propter duo. Primũ/
predeſtinatio nihil eſt in peccatore: ſed di
cit beneficium ſolum futurum ſcilicet futu
ram gratiam & gloriam & voluntatem ef
ficacem in deo illa duo cõ ſerẽdi/ ideo cũ ꝑ
deſtinatio nihil dicat in peccatore. dico ꝙ
ꝑdeſtinatio nunq̃ aggrauat peccatũ. ſecun
do quia de predeſtinatione habetur igno
rantia inuincibilis/ quia nullus poteſt eſſe
certus ꝙ ſit predeſtinatus niſi per reuelatio
nem. & beneficium de quo habetur igno
rantia inuincibilis/ non aggrauat peccatũ:
vt dictũ eſt. igiť. Sed pone ꝙ ſortes habeat
ex reuelatione/ ꝙ ẽ ꝑdeſtinatus. an tũc ag
grauetur ſuũ peccatũ propter ꝑdeſtinatio
nẽ. hoc eſt/ an grauius peccet eodẽ genere
peccati ceteris oĩbus alijs pĩbus: q̃ ille q nõ
hẽt ex reuelatione ꝙ ſit ꝑdeſtinatus. Diciť
ꝙ ſic in caſu illo. & hec dicta ſufficiãt de pri
ma circunſtantia in particulari.

¶ De circunſtantia obiecti. Cap. viij.

SEquitur mõ videre de circũſtãtia
materie ſiue obiecti. hoc ẽ circa qd
actus volũtatis ferť. vñ vt dicit ſan
ctus Thomas ꝑcipue circũſtãtie at
tendẽde ſũt circũſtãtia obiecti & circũſtãtia
finis. Ratio eſt. qa penes diuerſitatẽ ſpecifi
cã obiecti variať diſtinctio ſpecifica virtutis
& vicij. Similiter penes diuerſitatẽ ſpecifi
cam finiũ variať ſpecies actus: ſi non nature
ſaltem moris & nature quãdo ille finis eſt
partiale obiectũ. ſed alie circũſtãtie a circun
ſtãtia obiecti & finis aliqñ variãt ſpeciem:
moris: aliqñ nõ/ ideo iſte due ſcilicet obie
cti & finis ꝑcipue ſũt inter ceteras. Occaſiõe
huius difficultatis trita q̃ſtio queriť. vtrum
magnitudo ſeu pluralitas ſeu pfectio obie
cti augeat malitiã actus mali. hoc eſt/ ſi ſint
duo actus quorũ vnus fertur ꝑciſe ſup vnũ
obiectũ: alter ſup plura: vel vnus ſup obie
ctũ minus pfectũ: alter ſup pfectius an ſemp
ſcd's actus ſit grauior q̃ primus/ & hoc cete
ris oĩbus alijs paribus puta cũ eq̃li intẽtio
ne & conatu. &c. vt ſortes vult occidere
vnũ hominẽ & plato duos eadẽ volitione
an volitio platonis ſit peior. ſimiliter ſor
tes vult furari paruũ qd/ & plato magnum
qd: an plato plus peccet. Arguitur ꝙ non.
plato q plus furať hẽt maius icitatiuũ ad fu
rãdũ q̃ ſortes: ergo minus peccat. tenet pſe
quẽtia. dicit Auguſti. & recitat magiſter in
qrto/ plus peccat q fornicať cũ turpi q̃ q cũ
pulchra: qa hẽt minus allectiuũ. ¶ Scd'o ſeq
tur ꝙ poſſet dari actus ifinite malitie vł gra
uitatis. Patet ſic. ſi velle occidere duos ſit
grauius pcm̃ q̃ velle occidere vnũ: ergo vel
le occidere ifinitos ẽ infinite malitie. Idẽ ar
gumẽtũ cõiter fit ad pbãdũ ꝙ pcm̃ i deũ ẽ
ifinite malitie/ cũ ipſũ inpximũ ẽ aliquãtule
malitie & i alterũ meliorẽ pmiſſũ maioris
malitie: ergo i deũ q ẽ infinite bonitatis erit
ifinite malitie. Occaſiõe huius q̃rit mona
chus/ capiendo duos de quorũ vno habeo
probabilitatẽ moralem ꝙ eſt in pctõ: de al
tero vero ꝙ eſt in grã. ſi quis habeat duas
volitiones formaliter executiuas q̃ vult oc
cidere ſortẽ in pctõ ſcitũ pbabilitate moralť
& platonẽ in grã/ q̃ illarũ eſt grauior: & ar
guit ꝙ ſit illa qua vult occidere ſortem ſci
tum eſſe in peccato mortali: quia eſt cauſa il
lius damnationis eterne. In oppoſitum

arguitur.plato ẽ perſona dignior q̃ ſortes
cũ ſit ingratia : ergo iniuria eſt grauior. Se-
cundo querit. ſit ita ꝙ vterq; iſtorum ſit in
extrema neceſſitate : & non poſſum ſuccur
rere niſi alteri iſtorum ſi ſuccurrã platoni ſũ
cauſa dãnatiõis alterius/ ſi ſorti poterit pe-
nitere/ & alter moritur tantum corporaliter
& non eternaliter .igitur. Quantum ad pri
mum cũ querebatur an circunſtãtia obiecti
aggrauat: dico ꝙ ſic. vt qui vult plus fura
ri/ceteris paribus plus peccat q̃ ille q vult
furari minus. ad Argumẽtũ. q furaẽ plus vl'
q fornicaẽ cũ pulchra / habet maius allecti-
uum. cõcediẽ. ergo ille q vult fornicari cum
turpi plus peccat. verũ ẽ. ergo ille q vult fu
rari plus minus peccat. nego cõſequẽtiã. &
rõ ẽ/ qa q̃uis allici ſit circũſtãtia diminuẽs: ẽ
tñ altera magis aggrauãs i obiecto. ſ. dãni-
ficatio: ſed qui fornicatur ceteris oibus alijs
pibus pterq̃ ꝙ vna ẽ pulchra alia turpis mi
nus peccat q fornicaẽ cũ pulchra: qa ñ ẽ niſi
circũſtãtia alliciẽs. ſed i caſu de furto ẽ vnũ
aliud i obiecto qđ magis aggrauat q̃ illud
alliciẽs diminuet. Ad aliud de volitiõe oc
cidẽdi/ negaẽ cõſequentia/ & ad pbationẽ
volitio occidẽdi duos ẽ peior volitiõe oc-
cidẽdi vnũ/ cõcedo. & volitio occidẽdi q̄t
tuor q̃ tres & ſi i infinitũ. nego cõſequẽtiã
qa nõ oportet ꝙ ſi ſint ifinita quorũ ſcđm
excedit primũ i aliq̄ pportione & tertiũ ſe-
cũdũ: & ſic in ifinitũ ꝙ volitio cadẽs ſuper
mile excedat &c. ſed ſi ſint ifinita quorũ ſe-
cũdũ excedat primũ i aliq̄ pportione: & in
tãta pportione quartũ excedit ſcđm &c. ſi
eſſet aliquod excedens quodlibet illorũ eſ-
ſet infinitũ: ſed in pposito licet ſecũdũ exce-
dit primũ: tamẽ non excedit in infinitum/ li
cet dupletur vna circunſtantia cetere non
duplantur nõ ſufficit ꝙ vna aggrauans du
pletur: ſed requiritur ꝙ omnes aggrauan-
tes duplentur . ideo malitia ſcđe ſuper pri-
mã non ageret in duplum. quapropter vo
litio occidẽdi duos non eſt in duplo peior
q̃ volitio occidendi vnum: nec volitio oc-
cidendi quattuor nõ eſt in duplo peior vo
litione occidendi duos. Contra, adminus
habetur ꝙ volitio occidẽdi duos eſt per ali
quã latitudinẽ malitie peior volitione oc-
cidendi vnum: ergo volitio occidẽdi quat
tuor duplabitur in malitia reſpectu volitio
nis occidẽdi duos. ergo q̃uis non ſit peior — Hec re-
in duplo volitione occidendi duos : eſt ta- — plica eſt
men dupla volitione occidẽdi vnũ. Si voli — apparẽs
tio occidẽdi duos eſt peior per duplã lati- — multũ.
tudinẽ malitie ſcilicet pptet duplex obiectũ
volitio occidẽdi quattuor erit peior per du
plã latitudinẽ malitie. & ita in infinitũ . er-
go non euades ppoſitũ. nego. quia volitio
occidẽdi duos diſtinctius fertur i duos ho-
mines q̃ volitio occidendi mille. & penes
hoc quod eſt diſtinctius ferri attẽditur etiã
grauitas peccati : & ideo q̃uis dupletur cir-
cunſtantia obiecti / non oportet ꝙ malitia
dupletur. [Videẽ ꝙ iſta ꝯſequẽtia ſit bona — additio
hic actus in infinitum augetur in malitia ex
parte vnius circunſtantie / ergo eſt infinite
malus. patet/ hec circunſtantia ſeorſum eſt i
infinitum mala/ igitur totus actus.]

¶ Quantum ad aliud de bono & malo/ an
tenear ſubuenire bono derelicto malo. di-
cit monachus ꝙ occiſio mali eſt peior q̃ oc
ciſio boni / quia nõ ſolum eſt cauſa mortis
corporalis: ſed etiam damnationis/ qui au-
tem occidit bonum non eſt cauſa niſi mor-
tis corporalis. Eodem mõ dicit ad ſcđm/ ꝙ
potius teneor ſubuenire malo q̃ bono : qa
ſubueniendo malo ſum cauſa ſalutis & ani
me & corpis. & q̃uis nõ ſubueniẽdo bono
ſit vna circunſtantia que aggrauat ſcilicet
bonitas: eſt tamen alia circunſtantia in alio
ſcilicet damnatio que magis aggrauat q̃ cir
cunſtantia boni. ſed vbi nõ haberẽ pbabili
tatem moralem ꝙ eſſet in pctõ: deberem ci-
tius ſubuenire bono. & ſic de circunſtantia
obiecti ſufficiat. [Hec ſolutio monachi nõ — additio
placet quia alias nunq̃ liceret repellere vim
vi quando conſtat de iniuſto aggreſſu im-
petentis / & propterea ego non ſum cauſa
niſi per accidens/ quia eſt de per ſe in ſua po
teſtate non damnari & non in mea.]

De circunſtantia temporis.
Capitulum nonum.

De circunſtantia temporis.

AGendum eſt nūc de circū ſtantia temporis. Ideo q̄ri tur prio. an ratione illius augeaƚ bonitas / vel mali tia actus. Dat exemplum Altiſſiodorenſis libro ſe cundo tract. xxviij. q̄ſtio ne quarta. de fornicatione. Vtrum ſecunda fornicatio ſit maius peccatum q̄ prima. Vi detur ꝙ prima ſit peior. per primam perdit homo caſtitatem: & ſi virgo virginitatem/ & non per ſecundam. igitur. Secūdo. elici ens primum actum fornicatiōis habet plu ra adiutoria ad reſiſtēdum vel ſaltem mino ra incitatiua ad actum fornicationis: ergo ſecunda erit minus mala ſemper intelligen do cetera alia paria. antecedens patet / ex pri ma perdit gratiam que adiuuabat illū &c. In oppoſitum arguitur. Communiter di cunt doct. ꝙ peccatum conſuetudinis ē gra uiſſimum imo ꝙ veniale ex gn̄e p cōſuetu dinem efficitur mortale. ergo actus ſcdo / ter tio. quarto elicitus ē peior q̄ primo elicitus/ dicit Altiſſiodoreñ. ꝙ ceteris a lijs pibus actus prio elicitus eſt peior regulariter q̄ ac tus ſecūdo elicitus. patet per ſuas rōnes añ oppoſitū factas. Dr̄ notāter ſi cetera ſint pa ria: qa ſi maiori deſiderio / vel alio mō ferre tur i obiectū i ſcda volitiōe q̄ i pria / i ſecūda eēt peior. vt ſi decia ebrietate ſortes ꝑpone ret amorē vini amori dei: illa eēt peior. ſed ſi eodem modo feratur in vinum ceteris pa ribus preter hoc ꝙ inebriatur decimo deci ma eſt minus mala. Item ſi in decima habe ret ſortes ſciētiam ꝙ tale vinum eſt inebria tiuum. & in prima haberet ignorantiā vin cibilem tamen: vel ſi in decima / ignorantia eſſet magis vicibilis q̄ in prima: decima tūc eſſet maius peccatum. Ex quo ſequiƚ ꝙ nū q̄ peccatum veniale ex genere per quācūq̧ conſuetudinem efficitur mortale niſi varie tur aliqua altera circunſtantia conſuetudi nis: qa tunc erit ſemper minus. ſed quando dicūt doctores ꝙ efficiƚ veniale mortale p ꝯſuetudinē ſic intelligiƚ ꝙ p ꝯſuetudinem ita frequēter accidit: ꝙ augeƚ ꝯtēpus vƚ libi do: vt per conſuetudinē mētiēdi iocoſe vƚ officioſe propter ſalutē alterius: pōt quis tā ta libidine ferri in mēdaciū iocoſum vƚ offi cioſum / ꝙ ſi eēt cōtra ꝑceptū / nihilominus vellet mētiri / ſed hoc poſito ꝙ ſit pure ioco ſum vel officioſū nunq̄ efficiƚ mortale. Cō tra. peccatū ꝯſuetudinis eſt grauiſſimū. Di co ꝙ ſic intelligiƚ ꝙ peccator q peccat ex cō ſuetudine eſt in peiori ſtatu q̄ ille q non pec cat ex ꝯſuetudine: qa illud peccatū accumu latur ſupra ꝑcedentia pctā. & quoniā ꝑpter maiorem īfirmitatē & cecitatē citius cadit i peccatum deſperatiōis & preſumptionis. Secundo. peccatum conſuetudinis poteſt dici grauiſſimū idē periculoſiſſimum / quia difficilius reſurgit ab illo peccato. ¶ Alia queſtio vtrum actus qui per maius tempus continuatur ſit peius q̄ ſi continuaretur per minus ceteris a lijs paribus. Similiter / vtrū ex ſola continuatione temporis incremen tum ſuſcipiat in bonitate. Diciturq̧ duplex eſt ſenſus huius. vnus vtrum ita augeatur bonitatis actus ex continuatione temporis puta ꝙ ſit melior in ſecūda parte tēporis q̄ in prima & in tertia q̄ in ſcda &c. Secundus ſenſus. vtrū ex tali ꝯtinuatione ita augeaƚ bonitas nō actus in ſe: ſed ipſius continuā tis puta ꝙ efficiatur melior & maioris meri ti in ſecunda parte tēporis illius ꝯtinuatio nis q̄ in pria. Quātū ad primū ſenſū / ſoluta eſt q̄ſtio prius puta cū diceret ꝙ in ſcda me dietate hore illa volitio fornicādi non erat peior q̄ in prima dimidietate. patet / in ſecū da dimidietate non eſt peior q̄ eſſet ipamet ſi tūc puta i illa ſcda dimidietate eliceret de nouo: ſed ſic ē ꝙ ſi tūc eliceret de nouo nō eſſet peior q̄ illa q̄ eliciƚ in pria dimidietate immo minus mala. imo Altiſſiodorēſis ha bet de neceſſitate dicere: ꝙ ſit minus mala: qa habet maius icitatiuū / & maius iclatiuū ad illā q̄ ad primam: qa habet habitū geni tum ex continuatione prime dimidietatis. ergo in ſecunda dimidietate eſt potius mi nus mala q̄ peior. ¶ In ſcdo vero ſēſu vtrū ex tali ꝯtinuatiōe ꝯtinuās efficiatur melior vel maioris meriti ſi actus ſit bonus vel ma

quō peccatū cō ſuetudi nis diciƚ grauiſſi mum.

toris demeriti ſi actus ſit malus. ¶Pro decla
ratione notādū eſt vnum vulgare qd' po
nit Gregorius in ſecūdo diſtīctiōe tertia.
duplex eſt continuatio actus. Quedam pu
re naturalis. Alia mere libera. vnde imagi
natur Gregorius. ſuppoſito ꝙ nunc eliciaƭ
actus libere ab ipa volūtate poſt hoc inſtās
elicitionis eſt vnum tempus imperceptibi
le. quia ſicut datur minimum viſibile vł ma
ximum qd non / ita datur minimum tēpus
vel maximum quod nō eſt perceptibile. &
cōmuniter aſſignatur maximum qd non ē.
In toto iſto tempore talis actus ita neceſſa
rio continuatur ꝙ non eſt in poteſtate libe
ra volūtatis ſcienter & libere ceſſare ab illo
actu / licet forte caſualiter vł ſupnaturaliter
ceſſare pōt: ſed non ſcienter & libere. Alia ē
continuatio libera quando voluntas ſic p
tempus aliquod cōtinuat / ꝙ ceſſare poteſt
& elicere actum contrariū / vt cum continua
uit p illud tempus impceptibile neceſſario
poſt illud poteſt ceſſare. hoc ſuppoſito di
cit Greg. & pleriqꝫ poſt ipſū: ꝙ actor actus
mali ex illa continuatione mere naturali in
qua ſcienter & libere ab illo actu ceſſare nō
poteſt non efficitur deterior ꝙ̄ erat in prio
iſtāti elicitiōis talis actus. Patet. illa ꝯtinua
tio naturalis / eque naturaliter ſeqtur ad eli
citionē / ſicut ad volitionē efficaciter impera
tiuā actus exterioris naturaliter ſeqtur actus
exterior: & ꝓpter iſtā cauſam actus exterior
nihil bonitatis / aut malitie addit actui inte
riori. ergo ſimiliter ex libera elicitiōe / & na
turali ꝯtinuatione ꝙ̄ naturaliter ſeqtur illā
liberā elicitionē non efficiƭ homo deterior
Dicit vltra Gregorius. ꝙ illa ꝯtinuatio libe
ra in ꝙ̄ ceſſare poteſt addit malitiā ſup elici
tionē: & homo efficiƭ deterior. Patet. tantū
obligaƭ homo nō cōtinuare quādo poteſt
non ꝯtinuare actū ꝓhibitum ſicut obligaƭ
non elicere: qa per ꝓceptum ꝓhibeƭ tam ꝯti
nuatio ſicut elicitio actus / quādo talis con
tinuatio eſt ī poteſtate illius. ergo ſicut eli
citio addit demeritū: ita & illa libera ꝯtinua
tio ſcienter & libere ꝯtinuata. Vnde ꝓſup
ponit Grego. ꝙ actus dū elicitur / ſic ſe hēt:
ꝙ datur vnū tēpus poſt elicitionē in quo
neceſſario ꝯtinuat: ſed hoc videƭ difficile a
pud ipm. Dicit ei diſtīctiōe tertia ſcdi. ꝙ vo
litio ſicut ē producibilis libere ī inſtāti: ita
eſt ꝓducibilis libere ſucceſſiue: hoc ſuppoſi
to tūc pōt libere remitti ſucceſſiue: & ſit vo
litio / a / ꝗ̄ incipiat libere remitti ſucceſſiue. tūc
bñ ſeqtur / a / icipit libere ſucceſſiue remitti:
ergo nūc adhuc eſt tota illa volitio / & ime
diate poſt hoc nō erit tota / & nunꝗ̄ poſtea
erit minor: & ſic in īfinitū. Si ꝓcedas ꝙ nūc
ſit tota / & nūꝗ̄ poſtea erit tota. ergo falſū ē
ꝙ oportet de neceſſitate aſſignare tēpus cer
tū per qd de neceſſitate erit tota. Si dicas ꝙ
erit tota / vł pars. Cōtra ſi ē ī mea poteſtate
libere & ſucceſſiue ꝯtinuare & nō remitto / er
go libere ꝯtinuo / tūc ſic / ponaƭ ꝙ libere cō
tinuo in tanto gradu quo elicita fuit ꝙ per
qdcūqꝫ tēpus ꝯtinuationis aliqd mereor vł
demereor de nouo. & hoc tenet adā prima
diſtīctione primi. & hec opinio videƭ pro
babilior ꝙ̄ opinio Gregorij & maior pars
doctorū defenſat iſtā. [Hoc argumentum addítio
nō ꝯcludit ꝯtra gregorium quia diceretur
ſecundum eum ꝙ actus elicitus in inſtanti
de neceſſitate continuatur ſecundum quod
libet ſui per tempus / ſed ſi ꝓducatur ſucceſſi
ue poteſt etiam ſucceſſiue corrumpi & non
totus ſimul.] ¶Sed eſt queſtio loquendo
conſequenter ad Gregorium an in inſtanti
continuationis aliquid mereatur de nouo.
Vtrum in inſtanti medio mereatur aliquē
alium gradum ꝙ̄ mereatur in prima medie
tate hore / puta an aliquis gradus meriti cor
reſpondeat pro illo inſtanti medio. vt for
tes in inſtanti elicit volitionem vt octo / cō
tinuet p horā nō remittēdo: & hora ſit to
tū tēps ī quo nō poteſt remittere vſqꝫ ad nō
gradum: vtrum fortes per illam mereatur
aliquem gradum premij in inſtanti medio
illius hore diſtinctum a gradu premij quē
merebatur per medietatem hore. Si conce
das: ergo in quolibet inſtanti intrinſeco tā
tū merebitur / & cum ſint infinita inſtantia
merebitur infinitum ꝓmiū. ¶Dicit Occhā
ꝙ in nullo inſtāti elicitionis in quo mere

tur certum gradũ premij mereť aliquid di
ſtinctũ a merito tẽporis precedentis. hoc ẽ
nõ meretur aliquẽ gradũ totaliter correſpõ
dẽtẽ inſtãti illi intrinſeco. Patet/non eſt in
poteſtate volũtatis ꝙ pro aliquo inſtanti
corrumpatur certa pars illius volitiõis: q̃a
non poteſt corrumpi niſi ſucceſſiue. quia re
ſiſtit ſue corruptioni: talis enim volitio eſt
entitas naturalis appetens naturaliter pma
nere & reſiſtens ſue corruptioni. ergo talis
corruptio fieret cũ reſiſtentia: ergo non po
teſt fieri ſubito. ideo oportet ꝙ ſucceſſiue i
aliquo certo tempore. Tunc ſic/non eſt
in poteſtate voluntatis ꝙ vna certa pars
corrumpatur pro inſtanti continuationis:
ergo pro inſtanti continuationis nichil
de nouo merebitur totaliter: ſed in quo-
libet inſtanti erit ſibi maius premium q̃
prius: quia quodlibet inſtans ſequens eſt
continuatiuum temporis in quo tempo-
re poterat corrumpere vnam certam partẽ.
ideo i illo tempore merebatur aliquem gra
dum qui quidem gradus debetur in illo in-
ſtanti terminante illud tempus. & in illo i-
ſtanti eſt maioris meriti q̃ prius: tamẽ in illo
inſtanti nihil meretur de nouo. Pari forma
de demerito dicatur. Vnde augetur meritũ
ſucceſſiue quemadmodum producitur ta-
lis pars ſucceſſiue producitur volitio libe-
re/continuatio in eodem gradu non eſt to
taliter libera ſed partialiter: q̃a in quocunq̃
tempore quantũcunq̃ paruo / licet non ſit
in poteſtate corrumpere eſt tamen in pote-
ſtate remittere vſq̃ ad certum gradum &
quia non remittit: ſed continuat: ideo ali-
quantulum meretur per illam continuatio
nem: vel demeretur per illam ſi illa volitio
addicio ſit mala. [Quandocunq̃ volũtas libere cõ
currit ad aliquem actum poteſt etiam libere
non concurrere ad illum actum ſic ꝙ poteſt
ſuſpendere totum ſuum conatum & per cõ
ſequens ſi pro aliquo inſtanti illius tempo
ris velit non conari totus actus corrumpe-
tur pro tunc.] ¶ Difficultas ꝯtra vtrãq̃ o-
pinionẽ. dictũ ẽ ꝙ volitio nõ p̃t aliquomõ
corrũpi i iſtãti vel ſubito. Cõtra. capio vo-
litionẽ dandi elemoſinã elicitã in inſtãti &
ex charitate: talis volitio ẽ intẽſior q̃ ſi pro-
ducereť a ſolo conatu volũtatis ſine charita
te. tunc capio gradũ per quẽ eſt intẽſior: &
talis gradus ſit. b. tũc. b. nõ neceſſario cõti-
nuatur/neq̃ ſecundũ ſe/neq̃ ſecũdũ quãli-
bet partẽ eius: hoc ẽ nec totaliter nec partia
liter. Iã poſſibile eſt cũ iſta volitiõe dandi
elemoſinã incipiã ſucceſſiue elicere volitio
nẽ fornicãdi ſic ꝙ nũc nihil habeo illius &
immediate poſt hoc habeo aliq̃d/hoc eſt p
vltimũ nõ eſſe. tũc. b. gradus nũc eſt: & nũ-
q̃ poſtea aliq̃d eius erit. patet. charitas poſt
hoc nõ erit. ergo augmẽtũ quod pueniť ra
tione charitatis vltra conatũ volntatis/nũ-
q̃ poſt hoc erit: q̃a dependet a gr̃a nõ ſolum
quantũ ad eſſe & pduci / ſed etiã quantũ ad
cõſeruari. ideo talis exceſſus. b. ſup volitio
ne q̃ produciť a conatu volũtatis / nõ ſolũ
dependet in fieri a concurſu charitatis. ſed
etiam in conſeruari. ergo ſublata charitate
aufertur ille exceſſus. Dico ꝙ quando dictũ
eſt ꝙ ſi aliqua volitio nunc eſt ꝙ immedia
te poſt hoc erit ſecũdũ ſe vł aliq̃d eius nõ ẽ
i poteſtate volũtatis ꝙ libere & ſciẽter deſi-
ſtat ab illa: itelligiť ꝙ nõ ẽ i ptãte volũtatis
ꝙ imediate poſt hoc deſiſtat ab illa tota vo
litiõe: ſed bñ caſualiter vł ſupnaturaliter fie
ri põt. Ideo i caſu/talis exceſſus. b. ſup cona
tũ volũtatis nũq̃ poſt hoc erit: ſed hoc non
puenit ex libera ceſſatiõe: ſed defectu chari-
tis. iõ nõ ſeq̃tur ppterea ꝙ q̃n volũtas libe-
re hẽt actũ/ꝙ imediate poſt hoc ceſſet ab il
lo actu. ſed ꝙ ceſſet quãtũ ad. b/ẽ ex defectu
charitatis: ſed nõ ẽ imediate ex libera cõti-
nuatiõe volũtatis. Cõtinuando meteriã di
ctã ẽ ex opiniõe Occhã & Richardi clymẽ
tõ ꝯtra Greg. ꝙ ꝯtinuãs actũ i quocũq̃ tpe
quãtocũq̃ puo ꝯtinuet/ſiue illa ꝯtinuatio
ſit naturalis vł libera mereť aliq̃d de nouo
ſi ſit actus bonus/vł demereť de nouo ſi ſit
actus malus. & rõ fuit: q̃a quãuis nõ poſſit
i illo puo tpe totalr̃ deſiſtere/p̃t tñ libere re
mitteť. ergo ſi ꝯtinuet i tpe i gradu ita itẽſo
iputať vł ad penã vł ad p̃miũ. vt elicio actũ
libere: pro inſtanti illius elicitionis actus

imputatur. tunc ſi continuo actum in eodē
gradu per vnam horam q̄cunq; parte hore
cōtinuā in gradu ita inteſo eſt in mea ptāte
aliq̄tulū remittere ſicut eſt in mea poteſtate
libere continuare: tunc in illa pte aliquantu
lum mereor: quia eſt in poteſtate volunta-
tis pro illo tēpore ab aliqua parte actus de-
ſiſtere. ideo ſi ſit actus malus & non deſiſtā
eſt imputādus pro illa parte q̄ deſiſtere poſ
ſum. Iam queritur vtrum continuatio tem-
poris tantum aggrauet in actu minus malo
ſicut in peiori: vt duo ſunt ſortes & plato:
ſortes elicit volitionem fornicandi/ plato
vero adulterandi/ & in eodem inſtanti cete
ris alijs partibus plus peccat plato vt notū
eſt. queritur tunc: vtrum ratione continua-
tionis illius volitionis per horam per eun-
dem exceſſum malitie augetur volitio for-
nicandi ſicut augeť volitio adulterandi: vt
puta qui elicit volitionem adulterandi / vl
tra penam debitam pro tali elicitione deme
retur vnum gradum vltra propter cōtinua
tionem vnius hore / an etiam ille qui elicit
volitionem fornicādi continuatam per tā-
tum temporis vltra penam debitā elicitio-
ni debeatur vnus gradus pene propter illā
continuationem. Et arguitur q̄ ſic. quia eſt
eadem circunſtantia. ergo equaliter aggra-
uat quātum eſt ex ſe niſi ſuperueniat aggra
uatio ex alio: ergo tantum demeretur conti
nuans actum minus malum ſicut continu-
ans grauius malum. Dicitur q̄ apd' Occhā
conſequenter dicendum q̄ hoc contingere
poteſt dupliciter. Vnomodo. q̄ iſte eliciat
peiorem ſolum. quia ex maiori conatu/ vel
quia intenſiorem/ vt vterq; preciſe elicit vo
litionem fornicandi: ſed vnus vt quattuor
alius vero vt duo intenſam quecunq; pars
ſignetur illius que eſt vt quattuor intenſa:
ſi reperiatur in altera vt duo eque intenſa
ille erunt eque male. Aliomodo contingit
q̄ eliciant: vnus peiorem/ alter minus malā
& cum hoc vna pars vnius eſt peior q̄ pars
alterius/ vt vnus elicit volitionem fornicā
di/ alter adulterandi/ certum eſt q̄ vna voli
tio adulterādi ē peior q̄ fornicādi eq̄ inteſa:
& exequali conatu ratione obiecti: quia in
obiectum peius fertur. Tunc dico q̄ ſi vo-
litio vna ſit peior alia in prio modo peiori
tatis: ſunt eque male/ & cōtinuatio tantum
aggrauat vnā ſicut alteram. patet. per con-
tinuationem tantum demeretur preciſe i tē
pore quantum demeretur eliciendo tātam
volitionem: quantam poſſet corrūpere ſuc
ceſſiue: ſed iſti duo equali tempore poſſunt
equaliter corrumpere de illis volitionibus
preciſe: ergo cōtinuatio temporis in iſto ca
ſu equaliter aggrauat. ſecūdo dico q̄ ſi iſte
volitiones ſic ſe habeant q̄ vna ſit peior in
ſcdo modo peioritatis ita q̄ equalis portio
ſui eſt peior equali portione alterius / tunc
continuatio vnius eſt peior q̄ alterius. exē-
plum/ ſortes habet volitionem adulterādi
vt duo: plato fornicandi vt duo: vterq; cō-
tinuat in dimidia hora: ſortes cōtinuans vo
litionem adulterādi plus peccat q̄ plato cō
tinuans in equali tempore volitionem for-
nicandi. nam vbi vnus actus eſt peior alio
ratione obiecti & non ratione conatus: cō
tinuatio vnius plus aggrauat q̄ continua-
tio alterius. [Cōtra primam partem arguiť additio
actus vt quatuor plus reſiſtit ſue corruptio
ni q̄ actus vt duo q̄tulocūq; paruo tempo-
re dato continuationis talium actuum plus
demeretur cōtinuando actū vt duo q̄ actū
vt quatuor. ſeq̄la patet/ & capio actiuitatē
voluntatis vt octo & reſiſtentia actus vt q̄
tuor ſit vt quatuor & reſiſtentia actus vt
duo ſit vt duo/ tunc ſic proportio agentis
ad primam reſiſtentiam eſt dupla & in or
dine ad ſecūdā ē quadrupla/ ergo pōt plus
remouere de ſecūda reſiſtentia in eq̄li tēpore
q̄ de prima. & hoc argumentū eſt apparen
tiſſimū ratiō e cuius mihi videť concedēdū
q̄ plus peccat cōtinuans actū vt duo tantū
q̄ cōtinuans actū vt quatuor/ niſi dicať q̄ q̄
liacūq; fuerit agētia ppter naturā rei nō poſ
ſūt ieq̄li tēpore plus de vno q̄ de alio corrū
pere & ſi hoc ſit verū ſeq̄tur q̄ ſi volūtas eſ-
ſet infinite actiuitatis nō citius poſſet corrū
pere actū vt duo q̄ nunc/ ſed hoc ē falſum.]
¶ Alia qō. Si ſortes eliceret volitonē forni

cādi i iſtāti vt q̄ttuor quā de neceſſitate oti quat per tempus: ſequitur ꝙ eſſet neceſſa rio extra ſtatum ſalutis pro tempore illius continuandus. Patet. & pono ꝙ non poteſt viuere niſi per dimidiam horam: & ꝙ habeat hāc volitionem volo peccaſſe/ quā de neceſſitate continuet per illam dimidiā horam. tunc ſine ſpeciali miraculo non poteſt ſaluari: quia per illam non poteſt habere diſplicentiam: ſcilicet nolitionem que neceſſario requiritur ad penitendum. Dices. poteſt habere diſplicentiam ꝙ elicuerit q̄uis non poteſt habere diſplicentiam: ꝙ cōtinuet: quia tunc inuitus vellet. Contra/ habendo iſtam volitionem in caſu. volo peccaſſe non poteſt habere nolitionem contrariam ſcilicet nolo peccaſſe: quia non poſſunt eſſe ſimul & ſemel & pro eodem tempore in eodem ſubiecto: ergo eſt impoſſibile ei pro illo tempore penitere. Dices ꝙ illa volitio qua vult ſe peccaſſe quam cōtinuat naturaliter eſt compoſſibilis nolitioni qua nult ſe peccaſſe: vt patet de Chriſto qui habebat nolitionem naturalem mortis ferende: & volitionem liberam mortis ferende. ergo nolitio alicuius naturalis: & volitio libera de eodem ſunt compoſſibiles ſimul & ſemel in aliquo. Patet etiam in nobis: p̄ſentato obiecto delectabili voluntas naturaliter proſequitur illud: & tamen aliquando nult illud quia difforme recte rationi. Contra. q̄uis nolitio que eſt pure naturalis non repugnet volitioni libere eiuſdem obiecti q̄tum ad elicitionem nihilominus illa que elicitur libere ex natura propria repugnat nolioni de eodem obiecto que elicit libere. ergo ſiue poſt ea continuetur neceſſario ſiue libere ſemp repugnat alteri cui prius repugnabat. ergo nō ſtāt ſimul. & de facto non video ꝙ ille ſtent ſimul videlicet ꝙ quando vna neceſſario continuatur ꝙ altera poſſit libere elici. Ideo conceditur ꝙ aliquis poteſt ita in vita diſponi & ſecundū legem communem ſecluſo miraculo ꝙ pro aliquo paruo tempore neceſſario erit extra ſtatum ſalutis. nam ſecundum dicētes ꝙ de liberatio non poteſt fieri in inſtanti datur certum tempus in quo non poteſt penitere ex deliberatione ſecundum communē curſum legis. Item apud illos eſſet concedendū hoc qui dicunt ꝙ ad penitētiam requiritur certus gradus. & ꝙ volitio non poteſt produci in inſtanti ſed in tempore: vt ſortes incipit penitere datur certum tempus poſt hoc in quo non poteſt producere volitionem vſq ad ſufficientem gradum cōtritionis. ergo non eſt incōueniens: ꝙ aliquis poteſt ita diſponi in vita ꝙ poſt hoc ſit ſignabile certum tempus in quo neceſſario remanebit extra ſtatum ſalutis quando ex culpa incidit in illū: & oportet de neceſſitate hoc concedere de ebrio exiſtente in mortali.

¶De circunſtantia loci. Capitulū decimū.

SEquitur de circunſtātia loci. vtrum talis augeat bonitatem actus ſimiliter & malitiam. & q̄tum ad hoc nō eſt magna difficultas. Vnde dupliciter poteſt intelligi ꝙ circunſtātia loci augeat malitiam actus. Vno modo. ꝙ actus elicitus i vno loco ſit peior q̄dem vel ſimilis elicitus i alio loco. vt ſortes exiſtens in eccleſia & plato in domo prophana: vterq iſtorum elicit volitionem furandi ceteris omnibus aliis paribus/ excepto ꝙ ſortes eſt in eccleſia: plato vero non: & intelligitur ꝙ ſortes licet ſit in eccleſia non tamen elicit volitionē furandi rem in eccleſia: ita ꝙ volitio furandi non habet eccleſiā pro obiecto ſed pro circunſtantia puta ille exiſtens in eccleſia elicit volitionē furandi aliqd in domo Cicerōis. vtrū tūc ſortes grauius peccet q̄ plato. Quantum ad hoc apparet mihi dicendum/ ꝙ non niſi ratione loci in quo ſortes eſt obligetur tūc ad actum cōtrarium vel ſaltem repugnantem illi volitioni furandi: & plato non: vt puta orare vel aliquid ſimile quod repugnet volitiōi furandi tunc peccaret pluſq̄ plato: ſed pro tunc ratione loci in quo ad nihil aliud obligatur q̄ plato/ ſed ipſe tranſiens per eccleſiā

elicit volitionem furandi non plus peccat q̃ plato. ¶ Alio modo intelligitur ꝙ locus aggrauet: quando ſcilicet locus eſt obiectū partiale vt volitio furandi in eccleſia q̃ fertur ſuper res alienas in eccleſia exiſtētes/tūc locus aggrauat malitiam actus. Probatur/ quia aliquando mutat ſpeciem actus quando eſt circa obiectū partiale: ergo aggrauat actum in malitia. Patet antecedens: quia facit de furto ſimplici ꝙ ſit ſacrilegium quod eſt ſpecies diſtincta contra furtum ſimplex. Eodem modo dicendū eſt de circunſtantia temporis. vtrum volitio elicita in vno tempore puta die dominico ſit peior elicita altero die non feſto. Dicitur ꝙ nō: niſi haberet tempus pro partiali obiecto/ita ꝙ tēpus eſt circūſtantia menſurās & non cadens in rationem obiecti niſi per accidēs/puta ſi talis tali tempore obligaretur ad actū oppoſitum tali actui. Sed ſi tēpus ſit partiale obiectum/vt ſi quis eliciat volitionem adulterandi pro die dominica: ſiue eliciat illa dominica die vel altero die: tūc tempus aggrauat/quia tali tempore plus obligatur deſiſtere ab illa operatione q̃ pro alio tempore ideo non eſt neceſſe ꝙ locus aggrauet quādo nō igredirur rationem obiecti/nec etiā tempus. & cetera.

¶ De circūſtantia finis. Cap. XI.

De circūſtantia finis que inter ceteras circunſtantias eſt principaliſſima. Notandū ex Ariſtotele & ex doctoribus. xxxviij. diſtinctione ſecūdi. duplices ſunt actus voluntatis liberi dūtaxat. Vnus vocatur intētio. Alter electio. Vnde intētio nihil aliud eſt q̃ volitio finis qua voluntas fertur in obiectum propter ſe. vt dicit Greg. Sed electio eſt volitio vel nolitio qua voluntas fertur in obiectū propter aliud: vt ſortes diligit deum ſuper omnia. ex illa dilectiōe vult ſubuenire pauperi vel dicere matutinas: primus actus vocatur intentio. ſecūdus vocatur electio/idō inentio eſt actus quo volūtas fertur in obiectum propter ſe. & electio qua fertur propter aliquid. Sanctus Tho. prima ſecunde. multa querit de electiōe vide ſi vis. Eſt i hac materia difficultas. Verū ex bonitate intentionis ſemp menſuretur bonitas electionis hoc eſt querere. Verū ſi intētio ſit bona oporteat de neceſſitate ꝙ electio ſit bona. Similiter ediuerſo/ſi itētio ſit mala vel magis mala an oporteat de neceſſitate electionem eſſe malam vel magis malam. Pro ſolutiōe Grego. in ſecūdo diſtin. xxxviij. ponit aliquas cōcluſiones. Prima. Non oportet ꝙ ſi intentio ſit bona/electionem ſemp eē bonam. Secunda. Si intentio ſit mala ſemp electio ē mala. Prima probatur. ſtat ꝙ aliqua volitio ſit bona reſpectu finis: & aliquid elicere ſiue aliquam eſſe electionem contra dictamen rectum. igitur. Patet añs. ſi quis diligat deum ſuper omnia ex iſta dilectione vult ſubuenire paupi. & vt ſubueniat pauperi vult furari & furatur. Illa dilectio dei ſuper omnia eſt intentio & illa volitio ſubueniēdi eſt electio que etiam quodāmodo poteſt vocari intentio in ordine ad tertium actum/tertius vero actus eſt velle furari qui eſt dūtaxat electio mala vt notum eſt/& tamen intentio eſt bona/quia conformis recte rationi. ergo non oportet ſi intentio ſit bona electionem fore bonam. ¶ Contra/ hanc inducit Grego. Auguſtinum dicentē Sunt ita voluntates hominum adinuicē ligate ſeu cōnexe ꝙ ſi illa volitio per quā cetere referuntur bona ſit: cetere bone ſunt. ſi mala ſit cetere male ſunt. ergo. Dico ꝙ Auguſtinus intelligit de illis volitiōibus que feruntur in obiecta que non ſunt per ſe mala. Secūda concluſio probatur. puta ſi intētio ſit mala oportet de neceſſitate electionē fore malam. Patet/bene ſequitur intentio eſt mala: ergo ſit electio propter id propter quod debet non fieri ſiue fit cōtra dictamē rectum quod ineſt vel quod debet ieſſe vel quod eſſet rectum ſi ineſſet. Vltra/ergo illa electio eſt mala: ideo quandocunq; intentio eſt mala electio ſiue feratur ſuper obiectum bonum ſiue indifferēs ſemp eſt mala. Vnde Ariſt. in politicis dicit ꝙ ſūt duo ex quibus omne bonum fit in omnibus ſcili-

Duplices ſunt actus volūtatis liberi.

Quid intētio q͂d electio.

Prima ppoſitio

Secūda

tet ex intentione recta & electione. ergo ſi intentio eſt mala electio erit mala.

Primū correlarium. ¶ Preterea Gregorius ī primo prima diſti. tria infert correlaria. Primū. Nunq̄ aliqua electio ſiue aliquis actus eſt bonus niſi ſit ex dilectione dei actuali vel habituali acquiſita vel infuſa. Patet/nunq̄ electio ē bona niſi ſit ex aliqua intentione recta. ſed nulla intētio eſt recta niſi ſit dilectio dei: quia nihil vltimate recte pōt intendere niſi ſit deus: ergo nulla electio eſt bona niſi ſit ex dilectōe dei actuali vel hituali acqſita vel ifuſa. Hoc pbat ex Auguſtino/nihil eſt bonum niſi ex radice. & dicit Gregorius in ſecundo. iiij. diſt. ꝙ nulla eſt operatio indifferens/& nō oportet quēlibet pro tempore quo non tenetur cogitare de deo actualiter: ſed ſufficit habitualiter. & eſt procedere ex habitu charitatis acquiſito vel infuſo.

Scđm correla. ¶ Secūdum correlarium. Nulla operatio pure infidelium eſt virtus. per infidelem purum illū intelligit qui de diuinitate vera nullam habet cognitionem vt ē idolatra qui credit aliquid eſſe deum quod non eſt deus. Patet/ſequitur bene/iſte eſt īfidelis purus. ergo nō habet intentionem rectā nec actualem nec habitualem/& ad electionem bonam hoc requiritur: ergo nullam habet electionem bonam: ergo quācunq̄ libere habeat ſemp eſt mala.

additio [Hanc opinionem credoveram & ratio/quia ſicut dicit Adā ſufficit relatio habitualis. i. ſi interrogaret pluries diceret ſi fidelis propter deum/ſi eſt infidelis ī terrogaretur pluries diceret propter ſuū idolum.]

¶ Circa primū correlariū eius dicit ꝙ āteq̄ electio ſit bōa: oportet ꝙ ſit ab actuali vł habituali amore dei. Ergo ipſe Grego. debet concedere ꝙ habitus acquiſitus diligendi deum ſuper omnia cōcurrit imediate ad dilectionem creature: ergo concurrit ad actus differentes ſpecie ab illis ex quibus genitus eſt. Patet/talis diligit creaturam ex habitu acquſito diligēdi deum: & nō ex habitu acquiſito diligēdi creaturam: ergo imediate & elicitiue ex habitu diligēdi deum/diligit creaturā: ergo talis habitus effectiue cōcurrit ad dilectionē creature: qđ eſt falſū. Nūq̄ habitus imediate cōcurrit ad producēdum actus niſi tales actus ſint eiuſdē ſpēi cū actibus ex quibus genitus eſt: vel niſi feratur ſuper obiectum partiale illius. & ideo iſta opinio Gregorij non videtur multū apparens & ꝓpterea dicit Sco. xli. diſtin. ij. ꝙ aliquid fieri ꝓpter alterum tripliciter ꝓtingit. Vno modo actualiter. Secūdo modo virtualiter Tertio modo habitualiter. Vnde aliquid eſſe volitum vel amatum actualiter propter alterū eſt quando ex actuali amore alterius voluntas elicit amorē iſtius. vt ſortes actu vult ſanitatē: & ex illa volitiōe vult potionem amarā. tunc ſortes actu refert potionē amaram in ſanitatem: ſed virtualiter referre eſt quando ī principio actionis illa elicitur actualiter ꝓpter aliquod aliud obiectū/& in virtute talis elicitionis adhuc continuatur q̄uis nō ſit actualis cōſideratio illius alterius obiecti. vt ſortes vult ſanitatē ex illa volitione elicit volitionē ambulandi/continuat talē volitionem & ambulat non amplius cogitando de ſanitate in principio actionis actualiter elicite: talis volitio ambulandi ex volitione ſanitatis cōtinuatur/in virtute illius dicitur virtualiter volita ſiue relata. aliqđ fieri ꝓpter alterū tripl'r ꝓtingit.

[Quero quomodo virtute volitionis ſanitatis ꝯtinuatur ambulatio poſtq̄ illa volitio deſinit eſſe. Poteſt dici ꝙ per volitionem ambulandi cauſatur ī petus in mēbris qui in abſentia volitionis manet. Hoc videtur dicere Scotus in quarto.] additio

¶ Sed habitualiter referre vnum obiectū in aliud: eſt habere actum volendi circa tale obiectū ex natura referibile cum habitu referendi in aliud obiectum: vt ſortes volens dare elemoſynam non vult dare propter deū nec actualiter nec virtualiter: quia talis volitio a principio non fuit cauſata ex dilectione dei. ſed vult dare habitualiter quia habet habitum referendi ſcilicet dilectionem dei: tūc refert habitualiter. Dicit vltra Scotus/ad hoc ꝙ actus ſit bonus moraliter non ſufficit habitualis relatio: & non requiritur actualis: ſed adminus requiritur virtualis dummō a tpe

relationis actualis non ſuperuenerit oppo-
ſita relatio. & ꝯſequenter Sco. ponit actum
medium puta qñ actus eſt referibilis hituali
ter ſolū. ¶ Recolligendo ſupradicta eſt pri
mo dictū. q ad bonitatē intētionis nō ſeq-
tur bonitas electionis: ſed ad malitiā inten-
tionis ſemp ſequitur malitia electionis/ qa
oīs volitio elicita ꝓpter malū finem ſemper
eſt mala. Dictum eſt etiā ex Gregorio q oīs
actus nō ꝓcedēs ex amore dei actuali vel ha
bituali eſt malus. & actum referri habituali
ter nihil aliud eſt niſi actū cauſari ex habitu
circa finem/ & nō eſt/ ſi quis interrogeẽ cur
hoc facit q dicat ſe facere ꝓpter talē finē: ſed
eſt ex habitu cauſari. & hoc īpugnatum eſt
& poſita eſt triplex relatio ex mente Scoti
quem cōiter imitātur doc. quam triplicem
relationem cepit Sco. a ſancto Bonauētura
¶ His ſuppoſitis/ qa dictū eſt q ad bonita
tem electionis nō ſufficit bonitas intentio-
nis tenendo cū Occhā Tho. & alijs q idē a-
ctus ē circa finē & circa mediū ad finē. Que-
ritur vtrum ille actus qui eſt ſimul intentio
boni finis & electio mali medij ſit bonus &
malus ſimul. vt volo ſubuenire paupi pro
pter deum: & volo furari vt ſubueniā paupi
ꝓpter deū. actus tertius ſecundum Tho. &
Occham eſt volitio furandi/ & dilectio dei
& idē actus in numero eſt intentio bona &
electio mala. Queritur nūc an intētio ſit bo
na q̄uis electio ſit mala? Videtur q ſic: ſicut
apparet ex dictis ſancti Tho. ſi quis habeat
vnicam volitionē qua vult furari/ vt adulte
retur: talis volitio eſt duplex vitiū. quia eq
ualet duabus volitionibus quarū vna ē fur
tum: & altera adulteriū: ergo ſimiliter voli
tio q̄ qs vult furari vt ſubueniat paupi ꝓpter
deū erit furtū. & actus charitatis reſpectu p
ximi. & p ꝯñs erit actus bonus: & actus ma

an aliqs actus ſi mł poſſit eſſe bonus & malus.

lus. ¶ De electione/ an aliqua ſimul ſit
bona & mala. Ca. XII.

Videndū eſt an aliqua electio poſ-
ſit ſimul eē bona & mala. vt ſi ſor
tes habeat duas intentiones: vnā
bonam alterā malā: & habeat ele
ctionē circa aliquod medium ad vtrūq iſto
rum finiū: an talis electio ſit ſimul bona &
mala? vt ſortes habet intentionem vel intē
dit deum: habet alterā intētionem reſpectu
vane glorie venialē tamē: vltrā dictat q ad
cōſequutionē iſtorū finiū neceſſaria eſt da-
tio elemoſyne. iam ex vtraq iſtarū intētio-
num elicit volitionem dandi elemoſinam.
Queritur an talis volitio que fertur ſup ob
iectum debitum ꝓpter bonū finem & etiam
propter malū/ ſit bona preciſe/ vel mala p̃-
ciſe/ vel bona & mala ſimul? Q ſit bona pa
tet/ quia elicitur ꝯformiter ad verum dicta-
men prudentiale ſcilicet ad iſtud danda eſt
elemoſyna paupi ꝓpter deū: & talis volitio
dādi eſt illi totaliter ꝯformis. ergo illa voli
tio eſt bona moraliter. Q ſit mala patet/ ex
ſecunda concluſione poſita: quia cū intētio
eſt mala: ſemper electio ē mala. An pro ma-
lo actu det deus bona tēporalia. videẽ Au-
guſtinus dicere de Romanis q habebāt im
periū ex iuſtis actibus quos fecerūt ob inanē
gloriā. v. de trini. ca. xij. & .xv. Quantū ad
hoc monachus in ſecūdo tenet q idē actus
eſt bonus & malus. Idem tenet Adam in fi-
ne ſecundi. & capit de volitione obſtetricū
que erat volitio mentiendi & ſaluandi he-
breas. & illa volitio erat equiualenter due
ſicut actus ſiue volitio que eſt equiualenter
vſus & fruitio. Gregorius in ſecundo diſti
ctione. xxviij. hoc impugnat. ¶ Sed quan-
tum ad ſolutionē predictarū queſtionum/
ponam duas ꝓpoſitiones ſecūdum q mihi
videtur. Prima ꝓpoſitio. Nullus actus in- Prima ꝓpō.
terior īmediate liber ſimul eſt bonus & ma
lus. probatur argumēto Gregorij. bene ſe-
quitur. iſte actus eſt malus: ergo fit qualiter
fieri non debet. & vltra fit qualiter fieri non
debet: ergo nullo modo eſt cōformis dicta
mini recto: qa fieret taliter qualiter fieri de-
bet. Vltra/ nullo modo cōformis dictami-
ni recto: ergo nō eſt bonus. ecce p̃cipuū ar-
gumentū Gre. ¶ Secūda ꝓpō. Probabile eſt Secūda ꝓpō.
dicere: q idem actus imparatus exterior ſimul
eſt bonus & malus. Patet/ poſſibile eſt q
idem actus exterior imperetur a duabus vo
litionibus quarū vna ſit bona/ altera mala.

igitur. Patet primũ. habeam duas intentio
nes: vnã in ordine ad deum quem cõſtituo
pro fine vltimo. habeã alteram reſpectu va
ne glorie nõ tanq̃ finis vltimi: ſed vane glo
rie venialis tantũ/ illa duo ſimul ſtant: quia
veniale ſtat cum gratia. Tũc arguitur ſic. vt
prius qa poſſum iudicare ꝙ ad ꝯſequendũ:
vtrũq̃ iſtorũ finiũ ꝯueniẽs eſt datio elemo
ſyne: & tunc poſſum elicere volitionem dã
di elemoſynã propter deũ ſumme dilectũ.
Similiter elicio volitionem dandi ꝑpter va
nam gloriam. quelibet iſtarũ volitionũ im
perat illũ actum exteriorẽ ſcilicet dationem
elemoſine imo quelibet ſeorſum poſita im
peraret illam: ideo eſt bona & mala/ cum im
peretur a bona & mala volitione: qđ erat ꝓ
bandum. ❡Contra. ergo idẽ actus erit ſatiſ
factorius & demeritorius pene. dicitur ꝙ ve
rum eſt denoĩatiõe extrinſeca. ergo pro eo
dem actu beatificabitur & punietur. nõ eſt
incõueniens: quando beatificabitur pro il
lo actu non imediate: ſed mediante altero
actu. Similiter punietur nõ mediate: ſed im
mediate pro altero actu ſcilicet qui talẽ im
perabat. Ideo cum querebatur a principio.
vtrum ille actus qui ſimul eſt intenſio boni
finis & intenſio mali medij ſit ſimul bonus
& malus. Dicitur ꝙ eſt ſolũ malus. & ratio
eſt. nullo modo eſt ꝯformis rõni recte. igiẽ.
Patet de volitione furandi vt ſubueniatur
pauperi ꝑpter deum/ talis eſt ꝯformis dicta
mini falſo ſiue erroneo: ſcilicet iſti furandũ
eſt vt ſubueniatur paupi. ❡Ad ſcđm de du
plici intẽtione/ vna mala/ & altera bona: &
vnica electiõe. Dico ꝙ talis electio ẽ ſimpl'r
mala: & nullomõ bona/ vt eſt volitio dãdi
elemoſynã ꝑpter deũ & ꝑpter vanã gloriã
venialẽ. Contra/ talis eſt cõformis dictami
ni recto. Dico ꝙ dupliciter intelligiẽ: ꝙ vo
litio ſit ꝯformis dictamini recto. Vno mo
do ꝙ per illã vellim taliter qualiter & oĩmo
de dictatũ eſt per illud dictamen verũ. Alio
modo ꝙ per illam velim taliter qualiter &
omnimode. & ſolũ dictatũ eſt. tunc ad vo
litionem eſſe bonã non ſufficit primus mo
dus: quia in ꝓpoſito nõ ſolum taliter quali
ter & oĩmode eſt dictatũ/ elicitur. Ex quo ſe
quitur ꝙ ad bonitatem volitionis nõ ſolũ
ſufficit poſitio omniũ circũſtantiarum req
ſitarum ad bonitatem actus/ ſed requiritur
ꝙ non ponatur aliqua volitio deturpans/
modo in predicto caſu poniẽ alia circũſtan
tia deturpans actum ſcilicet: quia datur etiã
propter vanam gloriam. ❡Reſolutio igiẽ Reſolu
eſt ꝙ circũſtantia finis requiritur ad bonita tio.
tem operationis & ꝙ ſemper & vniuerſali
ter in oĩbus circũſtãtia mali finis reddit ele
ctionem ad illũ finem malã. & ꝙ electio cõ
formiter elicita ad duos fines quorũ vnus ẽ
bonus/ & alter malus: eſt preciſe mala: q̃uis
ſit conformis dictamini recto ſed nõ ſolum
& hoc requiritur ad bonitatẽ actus. ❡Con
ſequenter videnda ſunt duo in hac materia
Primum/ vtrũ circunſtãtia male volitionis
diminuat bonitatem alterius bone volitio
nis que quidem bona volitio non reſpicit
primam tanq̃ referentẽ. Exemplum. Sortes
habet vnam malã volitionẽ puta appetitũ
vane gl'ie: & ſimĺ cũ illa mala elicit vnã vir
tuoſã: q̃ nõ referẽ ꝑ illã malã: qa tũc nõ eſſet
virtuoſa/ puta elicit volitionẽ dãdi elemo
ſynã ꝑpter deũ q̃ nullomõ referẽ in obiectũ
male volitionis. ſ. vane gl'ie. vtrũ talis mala
volitio (q̃uis nõ deprauet ſcđam) adminus
dimiuat bonitatẽ eius: hoc eſt: vtrũ rõne ta
lis male volitionis iſta bona volitio nõ ſit
tam bona q̃ bona foret ſecluſa tali volitiõe
mala. ❡Alia difficultas: dictũ eſt ꝙ bonitas
intẽtiõis nõ infert bonitatẽ electiõis. Que
riẽ q̃uis electio ſit mala: vtrũ ad minus bo
nitas itẽſionis diminuat de malitia eius: ita
ꝙ bonus finis ſit circũſtantia diminuẽs ma
litiã electionis: vt q vult furari vt det paupi
ꝑpter deũ minus peccet q̃ q vult furari ſine
tali relatione. ❡Q̃tũ ad primũ poniẽ talis propõ.
ꝯcluſio. Malitia volitiõis ſiue intenſionis
alicuius nullomõ diminuit de bonitate ele
ctionis q̃ impertinẽter ſe habet ad illã intẽtio
nẽ: cuius obiectũ nõ referẽ ad obiectũ illius
intentionis. vt illa volitio dãdi elemoſynã
que ponitur ſimul cũ appetitu vane glorie:
illa datio nõ referẽ ad vanã gl'iã. talis ẽ eq̃ &

tam bona q̄ bona foret ſecluſa vana gloria.
Et ad hoc probādum poſſunt multe ratio-
nes adduci / quarum vna apparentior eſt
hec. quia oppoſito dato puta ꝙ illa voli-
tio dandi elemoſynam propter deum eſſet
minus mala ꝓpter aſſiſtentiā vane glorie ſe
q̄retur ꝙ rōne peccati venialis quis haberet
penam perpetuā: & incomodū ꝑpetuū. qđ
eſt falſum. Patet antecedēs / ſortes in gratia
exiſtēs vult dare elemoſynam paupi ꝓpter
deum. cū iſta volitione habet appetitū va-
ne glorie q̄ eſt ſolū veniale peccatū / ſi talis
volitio dandi elemoſynā ſit minus bona q̄
foret ſecluſo tali appetitu vane glie. ergo ē
minus meritoria q̄ foret ſecluſo tali appeti
tu. Tūc arguitur ſic: iſte actus eſt minus me-
ritorius q̄ foret ſecluſo illo veniali: ergo mi
nus de premio per aliquam latitudinē ſibi
debetur q̄ deberetur ſecluſo tali veniali. hec
conſequentia eſt nota. tūc capio latitudinē
per quam minus de premio debetur: & ſit
vnius gradus. tūc propter illud veniale ſor
tes iſto gradu premij perpetuo priuabitur.
ergo propter veniale habebit perpetuū in-
cōmodum & perpetuā penā. Cōſequentia
eſt certa / & aňs patet. ſecluſo veniali & nul
lo altero poſito & quocunq̄ altero eodem
manēte adequate & inuariato ſortes habe-
ret iſtum gradū premij. & propter poſitio-
nem ſolam iſtius venialis talem gradū nūq̄
habebit. Igitur rōne venialis perpetuo pri-
uabitur illo gradu & tali commodo. Et ex
hoc ſequeretur tale correlarium ꝙ aliq̄s bea
tus haberet penam. Patet / oīs carētia alicu-
ius boni proueniens rōne peccati qđ alias
ineſſet ſi tale peccatum non infuiſſet eſt pe-
na. ſed carentia illius gradus eſt huiſmodi.
igitur. Dicitur notanter carentia ꝓueniens
ratione peccati: nā ſi aliq̄s careat aliquo gra
du beatitudinis nō rōne peccati precedētis
non eſt illi pena. habetur ergo hec cōcluſio
probata / ꝙ nunq̄ aſſiſtētia peccati venialis
diminuit volitionem alicuius boni poſiti
ſimul cum tali peccato aſſiſtente. q̄a tunc ra
tione peccati venialis aliq̄s perpetuo puni-
retur. Contra hoc arguitur ſic. ſi ſupradicta
nunc eſſent vera eodē modo probarē ꝙ re-
latio q̄ refertur actus bonus qui alias eēt bo
nus in finē venialē non impediret bonitatē
illius actus. hoc eſt ſeq̄retur eodē modo ꝙ
volitio q̄ volo dare elemoſynā paupi pro-
pter deum & vanā glorā venialē non impe
diret a bonitate ꝓpter hoc ꝙ refertur ī vanā
gl̄iam: quia ex oppoſito rōne peccati venia
lis habeo incōmodum & penā perpetuam.
Patet / ſi nō referrem in vanam gloriā talis
actus eſſet meritorius: & quia refero nō eſt
meritorius: ergo ꝓpter hoc perpetuo priua
bor illo gradu glorie q̄d amitto rōne illius
peccati venialis. Ad hoc argumentū negat
ꝯña. Et ad probationem cū dicit talis actus
non eſt meritorius propter relationem ve-
nialē & ſecluſa foret meritorius: ergo. Di-
co ꝙ non eſt ſimile. q̄a talis actus habet etiā
illum finem ſcilicet vanā gloriā pro partia-
li obiecto: & ſi non referretur in illū finē nō
eſſet idem actus quia variatur obiectum.
Sed in alio caſu q̄uis nō ponatur vana glo
ria remanet eadē volitio. ideo nō eſt ſimile.
[Cōtra ſolutionem replicatur / actus medij additio
nō habet neceſſario finem pro obiecto. ſup
pono ergo opinionem Gregorij ꝙ nō cō-
tingat aliquo actu velle aliq̄d propter aliđ
niſi ad iſtum ſenſum ꝙ volitio finis que eſt
intentio eſt cauſa volitionis medij que vo-
catur electio tunc argumentū procedit / nā
volitio dandi elemoſynam que refertur ad
dilectionem dei & appetitu vane glorie pri
uabit aliquo certo gradu beatitudinis eter
ne ſolum propter peccatū veniale. Hoc ar-
gumentum videtur difficile. propterea vi-
detur concedendum ꝙ idem actus poſſit ſi-
mul eſſe bonus & malus. vel dicendum eſt
ꝙ nulla talis electio eſt meritoria de nouo:
vel demeritoria. & hoc non poteſt dici / q̄a
ſequeretur bene / electio cauſata virtualiter
a dilectione dei eſt meritoria magni premij
ergo eodem modo electio cauſata formali-
ter a dilectione dei. & hoc argumentum eſt
mihi difficilimum.] ¶ Quantum ad ſecun-
dam difficultatem qua querebatur. vtrum
qui vult furari vt det pauperi / minus pec-

cet ꝙ qui furatur non habito reſpectu ad fi- nem bonū. Dicunt cōiter doc͠to. ponendo conclusionē negatiuā: videlicet ꝙ nō diminuitur malitia ratione illius relationis. Vnde Aug. in Omelia. & recitatur. xiiij. q. v. ca. forte in fine dicitur. Si totū tribuat pauperibus quod abſtulerat addit potius peccatum ꝙ minuat. Hanc cōcluſionē tenet monachus. Ratio eſt (dicit) opatio q̄ eſt mala q̄ refertur in bonū finē ſi pp̄ter hoc eēt minus mala ꝙ ſi non referretur dūmodo cetera maneant paria p̄ter relationem/ & non relationem: ſequeretur ex oppoſito ꝙ aliqua relatio in bonum finem totaliter diminueret malitiā actus. vt ſi volitio qua volo furari ad ſubueniendū pauperi eſſet minus mala propter talē relationē: ſeq̄retur ꝙ ſi referaẽ in finem meliorē in duplo/ quadruplo/ & ſic in īfinitū meliorē ꝙ totaliter abſorbereẽ malitiā illius actus. ꝯñs eſt falſū/ quia furari nullo modo poteſt bene fieri. Diceretur tñ adhoc/ nō oportet ꝙ finis ī duplo melior/ in duplo de malitia tollat. ¶ Alia ratio. ſi talis volitio eſſet minus mala pp̄ter illā relationem: ſit vnus gradus malitie/ & ꝙ talis relatio abſorbeat vnum gradū: tunc illa nō eſſet amplius mala: ergo talis relatio totaliter abſorberet malitiā illius actus. Secundū argumentū ſiue ratio ad probandum ꝙ nō diminuitur malitia ratiōe illius relationis: capio duos/ ſortē & platonē: ſortes vult furari propter auariciam preciſe/ plato pp̄ter auariciam & propter ſubuentionem proximi: ita ꝙ tantum fertur in auariciā/ ſicut ſortes/ quia tñ vult furari ſicut ſortes: tūc plato tantū peccat ſicut ſortes. Patet/ nā ſecluſa tali relatione tantū peccaret ſicut ſortes: ſed ipſa poſita nō impedit qn̄ tñ peccet. qđ patet. Oīs circūſtantia faciens ad malitiam actus ſortis reperitur in actu platonis: nā ad malitiā actus ſortis iſta duo reperiūtur ſcilicet ꝙ capit vel vult capere alienum & pp̄ter auariciā. & talia duo reperiūtur in actu platonis equaliter & eq̄ intenſa ſicut in ſorte. ergo illi duo actus ſunt eque mali/ & vltra: ergo relatio in bonū finem nō diminuit de malitia actus mali. ¶ Contra hoc arguitur apparenter/ Sortes vxoratus ſi velit cognoſcere vxorem vt expleat libidinē: peccat venialiter (ſecūdum multos doctores vt ſcđm Tho. & .s. Bonauen. licet Martinus & moderniores teneant oppoſitum) tñ ſi illā volitionē referret in bonū finē: ſcilicet in procreationem prolis nullo mō peccaret: ergo relatio ī bonum finē aliq̄n abſorbet totam malitiam actus: ergo aliq̄n diminuit. ¶ Cū ſic arguiẽ ſi ſortes velit cognoſcere vxorem &c. hoc dato: & tñ ſi velit illam cognoſcere propter prolem nō peccat. Diſtiguo. vel ſi cetera maneant paria: vel ſi non maneant paria verū eſt. Vñ ſi darenẽ duo apud iſtos doc. dicētes ꝙ cognoſcēs vxorē cauſa libidinis explēde peccat venialiter: quorū vnus preciſe vellet cognoſcere ſuā cauſa delectationis explēde: & alius pp̄ter plē & cauſa libidinis explēde ſi tñ inordinate ferretur in delectationē ſicut alter/ equaliter peccarent ergo nō eſt ſolū differentia in hoc/ ꝙ vna volitio refertur in bonū finem & alia in malū. ¶ Alia difficultas ꝯtra hanc propoſitionē. capio ſortē & platonē/ & ꝙ vterq̄ pro hoc tp̄e teneatur dare elemoſynā pauperi pp̄ter deū: & ſortes velit dare pp̄ter deū & vanam gloriā. & plato ſolū pp̄ter vanā gloriā venialē. illo caſu ſortes minus peccat q̄ plato: & nō niſi qa refert ī bonū finē & plato nō/ & ī iſtis nō eſt differētia niſi qa ſortes refert in bonū finē: & plato nō/ q̄uis vterq̄ ī malū referat. patet ꝙ ſors minus peccet: & plato plus. Nā volitio platonis eſt mala mortalr: & volitio ſortis eſt ſolū venialr. qđ patet. volitiōi platōis deeſt vna circūſtātia. ſ. vltimi finis quā p tūc teneẽ ſibi dare ſub pena pc̄i mortalis: ergo volitio platonis eſt pc̄m mortale. Scđa pars añtis patet. ſ. ꝙ volitio ſortis nō ſit mortalis: qa nō habet niſi vnā circūſtantiā malā q̄ eſt ſolū venialis: & nō hēt defectū circūſtātie bone ad quā teneturp tūc ſub pena pc̄i mortalis: ergo volitio ſortis ē dūtaxat venialis: & nō mortal. Diſtiguo ꝙ ſors minus peccet q̄ plato. vel trāſgreſſiue & ſic nego. nā ī nullo iſtorū eſt

Propō.

trāſgreſſio:niſi qa vterq̧ eq̄liter appetit vanam gloriam:& vterq̧ equaliter trāſgreditur. vel ꝙ vna illarū ſit peior omiſſiue:& ſic tranſeat. Vnde relatio in finē bonum aliq̄n facit ꝙ actus nō ſit ita malus omiſſiue q̄ malus foret ſine tali relatione/puta q̄n agens illum actum tenetur in illū finē referre. Secūdo dico. nunq̄ actus malus ex obiecto principali & non ex obiecto finis eſt minus malus cum relatione q̄ foret ſine tali relatione: quia malum obiectū nunq̄ debet eē volitū. ideo non debet eſſe volitū propter quēcunq̧ finem. ſed q̄n obiectū volitionis non eſt malū ex genere/ſed ſolū ex circūſtātia finis: & teneor referre: talis relatio facit ꝙ actus non ſit ita malus omiſſiue vt dictum eſt.

¶Eſt alia opinio oppoſita quā tenent multi doctores. vt Holcot. iij. diſtin. primi: & eliphat. q. de libertate ꝙ circūſtantia boni finis aliquātulū diminuit de malitia electionis. & iſta opinio fundatur i magiſtro ſententiarū diſt. xl. ſecūdi dicente/ peior enim eſt qui cōcupiſcendo q̄ qui miſerādo furat. erat volitio furandi ex miſericordia. i. ex appetitu ſubueniendi pauperi eſt minus mala q̄ ſi non referretur in illū finē ſcilicet i ſubuētionem. Et huius opinionis videtur eē Auguſt. & ponitur. xxij. q. ij. vbi ponit octo genera mendaciorū. Dicit ꝙ peius eſt mentiri libidine mentiendi q̄ recreationis cā/& peius recreationis cauſa q̄ ad ſaluandū bona tpalia proximi. & adhuc peius ad ſaluandum tpalia proximi q̄ mētiri ad ſaluandum vitā corporalem ipſius. & per ꝯſequēs relatio in bonum finem diminuit: & in meliorem adhuc magis diminuit: quia alias vltima tria mendacia eſſent equalis grauitatis/ niſi ꝑpter hoc ꝑciſe ꝙ vnū iſtorū referꝛ i bonum finē aliud in meliorē /tertiū adhuc in meliorem. ideo dicit Aug. ꝙ tertium eſt minus malum: ergo relatio bona diminuit de malitia electionis. Ideo eſt opinio Auguſt. & magiſtri ꝙ relatio in bonum finem diminuit: & relatio in meliorem plus diminuit.

¶Et ad argumētum monachi/qui furatur vt det paupi minus peccat: per hoc ꝙ refert in bonum finē: ergo circūſtantia finis in infinitum melioris totaliter abſorbebit malitiam illius electionis. Nego conſequentiā: & ſicut dictum prius etiā ex opinione monachi beneficiū aggrauat peccatum: ſed nō oportet ꝙ infinite maius beneficiū infinite aggrauet. Eodem modo nego iſtā ꝯſequētiam/circūſtantia boni finis aliquantulū diminuit: ergo circūſtantia finis in infinitum melioris infinite diminuet de malitia: ꝯña nihil penitus valet. Fortius argumentum eſt. velle mentiri libidine mētiēdi eſt peius q̄ velle mentiri ad ſaluanda tpalia proximi: & hoc alijs partibus ſumptis puta ꝙ ſit idē genus mendacij: ergo eſt aliqua latitudo ꝑ quam eſt minus malū/ponatur ꝙ ſit. vnius gradus. tunc arguitur ſic: eſt poſſibile ꝙ aliquod mendaciū ſine relatiōe ad finē ſit malitie vnius gradus propter paruū conatum voluntatis: ergo ſi iſtud mendacium qđ eſt preciſe vnius gradus ſecluſa quacunq̧ relatione boni finis referatur in bonum finem qui poteſt diminuere totaliter illū gradū abſorbetur a ſua malitia: ita ꝙ nullo modo erit malus. Conceditur ꝙ eſt poſſibile ꝙ ſit malum vt vnum: ſed negatur ꝯña: quia relatio in bonum finē de peccatis que ſic ſe hñt ꝙ vnum eſt peius altero: plus diminuet de peiori q̄ de minus malo: hoc eſt maiorē latitudinē malitie abſorbebit q̄ de minus malo: ſed proportionabiliter tm̄ diminuet de actu minus malo ſicut de actu peiori. hoc ē ſi faciat ꝙ actus peior ſit i duplo peius q̄ foret ſine relatione: tantū faciet de minus malo. ſed non oportet ꝙ ſi auferat vnum gradum malitie de peiori ꝙ auferat vnū de minus malo: qa qđ diminuit de vno pc̄ō aliquādo eſt in ifinitū peius illo qđ diminuit in altero: vt gradus q diminuit de mortali eſt in infinitū peior q̄ q diminuit de veniali vt relatio in finē dīnuit ſolū de veniali vnū gradū malitie venialis: & de mortali vnum gradū malitie mortalis: ſed malitia vnius gradus mortalis eſt in ifinitū peior q̄ malitia vnius gradus malitie venialis. Dico ergo ꝙ relatio bona in eūdē finē/maiorē q̄ti

tatem de maiori peccato diminuit ꝙ de minus malo/ verũtamen eque proportionabiliter de vtroq̃. hoc eſt ſi vni duplum alteri etiã duplum. ſi triplũ alteri triplũ & cetera. ꝗuis duplũ vnius excedat duplũ alterius in infinitum &c. Aliud argumentũ monachi erat / ſortes volẽs furari ꝓpter auariciã ſolũ & plato propter auariciam & vt ſubueniat pauperi: plato tñ peccat ſicut ſortes. negatur. & cum probatur/ quia quicqd reperitur in ſorte faciens ad maliciam: ſcilicet cupiditas & latio actus ſuper obiectũ de ſe malum reperitur in platone. Dico ꝙ verum eſt: ſed non quicqd reperitur in platone diminuẽs reperitur i ſorte: quia reperitur pietas diminuens in platone & nõ in ſorte. Ideo oportet ſic argumẽtari. quicqd reperitur in vno diminuens vel aggrauãs repitur in alio: ergo equaliter peccãt. ¶ Vtrum electio moralis ꝗ refertur in finẽ malũ venialẽ ex illa relatione moraliter vel venialiter aggrauetur? vt ſortes vult occidere vel furari: illa electio eſt moralis. ſed vult occidere vel furari ſolũ propter vanam gloriam venialem: cũ talis electio ſit peior propter maliciã finis: an ſit peior mortaliter vl' venialiter? Arguitur ꝙ ſolum venialiter: quia circũſtantia venialis non põt magis aggrauare ꝗ ſit in ſe mala. ergo. In oppoſitũ. ergo ſi ſit peior: eſt ſolũ peior mortaliter. ¶ Hanc difficultẽ tractat Climeton vltima queſtione ſui libri dicens ꝙ illud peccatũ eſt grauius mortaliter ꝗ foret ſine tali relatiõe in illũ finem. Patet/ oīs circũſtantia mala volita aggrauat; & iſtud peccatũ nõ eſt grauius venialiter/ qa nõ eſt peccatũ veniale ſed ſolũ mortale: ergo iſtd' peccatũ eſt grauius ſolũ mortaliter. Rõnẽ adducit/ aliqñ bonũ puta gratia aggrauat mortaliter. ergo veniale põt aggrauarẽ mortaliter. Similiter ꝗ mentitur nocedo vni: vt proſit alteri ꝓpter circũſtãtiã mortalẽ/ illud eſt mortale: qa vnica circũſtãtia mortalis ſufficit facere mortale: ꝗuis ſint alie circũſtantie vaniales. ¶ Reſolutio ergo huius doc. ẽ ꝙ electio mali obiecti moralis qđ qđẽ obiectũ malũ refertur in finẽ venialẽ: ex tali relatione aggrauatur illa electio mortaliter. ¶ Arguitur ſic. & apparenter/ capio volitionẽ ꝗ volo furari vt ꝯſequi poſſim vanã gloriã. talis volitio equiualet duabus. ſ. velle furari & velle ꝯſeq vanã gloriã. & nõ habet malitiã ꝓterꝗ illas ꝗ reperiũtur in iſtis duabus vt ille qui vult furari vt adulteret talis volitio non habet i ſe malitiã: niſi illã quã due volitiones quibus illa equalet ſeorſũ haberent. ſed in iſtis duabus volitionibus ſeorſum captis: ſcilicet velle furari & volitione vane glorie venialis/ repitur ꝓciſe vna mortalis/ & alia venialis: ergo volitio furandi propter vanã gloriã venialẽ: ꝓter malitiã ꝗ prouenit ex obiecto non habet niſi malitiã venialẽ. Ideo ꝓpter hoc apparet michi ſatis probabile ꝙ idẽ peccatũ poteſt eſſe & mortale/ & veniale. nam rõne eiuſdẽ actus ꝗ fertur ſup duo obiecta/ poſſunt cõtrahi duo reatus vnus ad penam eternam alius ad tẽporalem. [Cõtra/ perpetuo punietur pro additio peccato veniali. añs patet: quia pena maxia in inferno eſt nolitio illius quod fecit: ergo perpetuo nult ſe furatũ fuiſſe ꝓpter vanam gloriam. Hoc argumentũ mouebat in cõtrariũ. mitius eſt tamẽ dicere ꝙ ſolũ tẽporaliter punietur pro illo actu inꝗtũ venialis.]

¶ De bonitate & malitia actuum moralium. Cap. XIII.

Conſequẽter videndũ eſt quid ſit bonitas actus: & quid malitia. Ex prio ſit prima propoſitio. Bonitas actus nihil aliud eſt ꝗ conformitas actus libere eliciti ad dictamen rectũ ſeu verũ: cum debitis circunſtantiis. & hoc habet Scotus. xl. diſtinctione ſecũdi. Durãdus. xxxviij. Vñ breuiter bonitas actus nihil aliud eſt ꝗ actus bonus. ¶ Cõtra/ Iacob bene moraliter agebat volendo cognoſcere Lyam quam credebat eſſe ſuam. talis votio erat bona moraliter: & tamen non erat ꝯformis dictamini recto: ſed errori inuincibili quo credebat illã eſſe ſuã: ergo ad bonitatem actus nõ reqrit ꝙ ſit ꝯformis dictamini

prima propoſitio

prudẽtiali vero. Simile argumẽtũ fit de da
tione elemoſine illi quem credo eſſe paupe
rem: iudico ꝙ eſt ei ſubueniendum: & non
eſt ignorantia culpabilis/ volo huic ſubue
nire/ talis volitio non eſt cõformis vero di
ctamini immo errori. ¶ Pro ſolutiõe notã
dum ꝙ triplex eſt modus dicẽdi. Dicit Du
randus ꝙ talis volitio erat bona: & confor
mis dictamini vero. ſ. iſti/ iſta ẽ a me cogno
ſcenda & non eſt error: quia ſi eſt inuincibi
lis non eſt error. Aliter dicit ocham ꝙ quã
uis iudicium particulare ſit falſum: tamen
habebat iudicium vniuerſale quod eſt ve
rum/ ſcilicet iſtud omnis vxor mea eſt a me
cognoſcenda/ & ad bonitatem moralẽ ſuf-
ficit ſecundum eum conformitas ad dicta-
men vniuerſale q̃uis dictamen particulare
ſit falſum. Aliter dicit magiſter Martinus
ꝙ talis habebat duo iudicia/ vnum ſcilicet/
omnis vxor mea eſt a me cognoſcẽda. & ſe
cundum eſt/ iſta eſt a me cognoſcẽda: & cõ
ſequenter duas volitiones ad illa duo iudi-
cia conformes. Primum iudicium erat verũ
& volitio illi conformis erat bona: & ſecũ-
dum iudicium erat falſum: & volitio illi cõ
formis erat mala: quia immediate executiua
operationis/ mala inq̃ moraliter: ſed non i-
putabiliter: propterea ꝙ ignorantia inuin-
cibilis excuſabat nõ a malitia morali: ſed ab
imputabilitate. Ideo reſpondendo ad argu
mentum ſecundum opinionem Durandi
que videtur probabilior: dicitur ꝙ ſicut ex
falſo ſequitur verum ꝙ ſimiliter dicitur/ iu
dicium quo iudico de Cicerone non indi-
genti ꝙ eſt ei danda elemoſina: quia credo
eum eſſe pauperem illud dictamen q̃uis ſeq̃
tur ex falſo eſt tamen verum. Contra. ſit pla
to iudicans Ciceroni non eſſe dandam ele-
moſinam. & ſi ſortes credens Ciceronẽ eſſe
pauperẽ/ iudicat ꝙ eſt ei danda elemoſina.
illa duo ſunt contraria: ergo vnum eſt verũ
ſcilicet platonis. & aliud falſum. ergo. Di-
co ꝙ ſi plato habeat tale iudicium/ non eſt
ab aliquo Ciceroni danda elemoſina tale ẽ
falſum: ſed ſi habeat tale iudicium/ non eſt a
me danda elemoſina Ciceroni tale eſt verũ:
& tunc non cõtradicit iudicio ſortis: ſed ſe
habent illa impertinenter: & nullo modo
ↄtradictorie. ¶ Viſum eſt ergo penes quid
attenditur bonitas actus moralis. ſed queri
tur penes quid attendit maior bonitas in
vno/ q̃ in altero. Reſpondet monachus ꝙ
maior bonitas non attẽditur penes hoc ꝙ
eſt eſſe magis conforme dictamini recto. vł
penes hoc ꝙ eſt eſſe magis intenſum: vel pe
nes hoc ꝙ eſt poſſe acceptari ad maius pre-
mium eternum vel temporale. patet primũ
Nulla ratio ẽ magis vera q̃ altera ſicut vnũ
verum non eſt magis verũ q̃ aliud/ ſicut p-
poſitio contingẽs non eſt magis vera q̃ ne
ceſſaria. igitur. Neq̧ penes ſecundum. nam
ſtat actum magis intenſum eſſe minus meri
torium q̃ minus intenſum. vt ſtat actum di
ligendi deum remiſſum eſſe magis merito-
rium actu intenſiori diligendi proximum.
Neq̧ penes tertium. patet quocũq̧ premio
dato põt acceptari ad maius. ſed (dicit mo-
nachus) attenditur penes hoc ꝙ de facto ad
maius premium eternum vel temporale ac
ceptatur. Contra hoc arguitur. q̃uis adeo
pro actu meritorio nullũ eſſet promiſſum
premium: nihilominus vnus actus eſſet al-
tero melior moraliter. ergo q̃uis actus mo-
rales non acceptentur ad premium vel tem
porale vel eternum: adhuc aliqui eſſent ce-
teris meliores. ergo exceſſus bonitatis non
attenditur penes hoc ꝙ acceptatur ad ma-
ius vel minus premium. Item ſequitur ꝙ ac
tus acceptatus ad premium eternum eſſet ĩ
infinitum melior q̃ acceptatus ad tempora-
le. ideo dicitur ꝙ attenditur penes hoc ꝙ ẽ
eſſe conforme dictamini prudentiali ſecun-
dum meliores circunſtantias. puta quia cir-
ca melius obiectum vel ad meliorem finem
ordinatum: & ſic de circũſtantijs ſcilicet mo
di/ loci &c. ſed circunſtantie obiecti & finis
ſunt precipue. Alia ꝓpoſitio. malitia actus ꝓpo.
non eſt difformitas ad dictamen verum ac
tu exiſtens. patet. nam aliquis poteſt pecca
re ſe conformando dictamini vero & etiam
erroneo. igitur illa malitia vniuerſaliter nõ
eſt illa difformitas ad dictamen verum actu

Tertia ppō. exiſtens. Tertia propoſitio. vt actus ſit ma-
lus nec requirit nec ſufficit ꝙ ſit difformis
dictamini quod ſi ineſſet: eſſet verum. Secū
da pars patet. puta ꝙ non ſufficit. nam vo-
litio Iacob ſecundum Durandum & Ochā
non erat mala: ſed merebatur per illam / &
tamen illa erat difformis dictamini quod ſi
infuiſſet: fuiſſet verum / ergo non ſufficit ad
malitiam moralem ꝙ actus ſit difformis di
ctamini quod ſi ineſſet / eſſet verum. prima
pars patet. puta ꝙ nec illud requiratur. nā
aliqua volitio que elicitur contra dictamē
erroneum eſt mala moraliter. patet. ſortes
dictat ꝙ mentiendum eſt / & nihilominus
nult mentiri. talis nolitio eſt mala: & tamē
non eſt difformis alicui dictamini quod eſ-
ſet verum ſi ineſſet. ergo vt actus ſit malus
nō requiritur ꝙ ſit difformis dictamini qđ
de facto eſſet verum ſi ineſſet. Ideo ad vidē-
dum quid requiritur & ſufficiat ad malitiā
moralem ponitur propoſitio trimembris
que talis eſt. Vt aliquis actus ſit malus mo-
ppō trimēbris. raliter requiritur & ſufficit ꝙ ſit difformis
dictamini actu exiſtenti. vel exiſtenti credi-
to vero. vł ꝙ ſit difformis dictamini quod
ſi ineſſet / eſſet verum & non habetur igno
rantia inuincibilis. & iſta vltima pars poni
tur propter caſum de Iacob & de illo q dat
elemoſinam diuiti quem credit pauperem.
Et omnes malitie morales reducūtur ad ali
quod iſtorū trium membrorum. quia om-
nis malitia eſt difformitas actus libere elici
ti ad rectam rationem / vel ad illam que pu-
tatur recta / vel ad aliq̄ que eſſet recta ſi ineſ-
ſet cuius non habetur ignorātia inuincibi-
additio liſ oppoſita. [Mihi videt ꝙ ſufficit ad ma
litiam moralem ꝙ ſit contra dictamen actu
in exiſtens vel ꝙ ſi ieſſet eſſet verum ſi non
eſſet ignorantia inuincibilis.] Querit Oc-
chā. iij. quolibeto. q. xv. vtrū illa ꝯformi-
tas & difformitas ſit aliq diſtictū ab actibus
ꝯformibus vel difformibus / vel an ſit ipſe-
met actus conformis vel difformis. Quātum
Quid ſit ꝯformitas actus ad illam conformitatem apud Scotū & rea
les illa conformitas eſt reſpectus. ſed p nūc
dico ꝙ conformitas nihil aliud eſt q̄ actus
conformis: qa oppoſito dato ille actus poſ
ſet libere elici: & nō eſſe bonus. patet. deus
non neceſſitatur ad coagendum productio
ni illius reſpectus. difficultas eſt de diffor-
mitate. vnde ſco. in. ij. d. xxxvj. ponit. iiij.
per ordinem. Primum ꝙ malitia non ē pri
uatio boni nature. vnde bonū nature non
eſt aliud q̄ habilitas naturalis ad bonum.
Dixerunt aliqui ꝙ oē malum aliquid adi-
mit de illa habilitate ad bonū. contra quos
arguit Sco. & precipua eius ratio eſt iſta. ſe
cūdum peccatum poteſt eſſe eque graue cū
primo / ergo aufert tantam quantitatem de
bono nature ſicut primum. & tunc per ap-
plicationem finitorum peccatorum totali-
ter auferretur illud bonum nature. quod ē
falſum. ergo malitia actus non eſt priuatio
boni nature. Secundo dicit ꝙ nō eſt priua-
tio boni gratuiti: quia veniale habet mali-
tiā: & tn̄ gratuita nō priuat. Tertio malitia
nō ē priuatio boni hitus oppoſiti pducibił
ex oppoſitis actibus: qa cū actu pcti ſtat iten
ſiſſimus hitus actuū oppoſitorū. Sed q̄rto
dř ꝙ malitia actus ē priuatō rectitudinis de
bite ineſſe tali actui. patet. omnis creatura ē
debitrix deo ꝙ actus ſuos eliciat conformi-
ter ad dictamen rectum. Et inſequendo Oc
cham conformitas eſt ipſe actus conformis
ideo ponitur prima propoſitio. Non que- Prima
libet malitia cuiuſcūq; actus eſt priuatio re- ppō.
ctitudinis debite ineſſe illi actui / vt malitia
odij dei / vel volitio furandi non eſt priua
tio rectitudinis debite ineſſe illi actui. patet
illi actui nulla poteſt eſſe rectitudo. Tū pri
mo / dicit Occham ꝙ rectitudo non eſt niſi
actus rectus: & nulla rectitudo eſt apta nata
ineſſe illi actui: ergo malitia non eſt carētia
rectitudinis debite ineſſe actui. Tum ſecun-
do. & eſt apparentius argumentum occhā
Eſt impoſſibile ꝙ volitioni furandi vel o-
dij dei inſit rectitudo: cum ſit actus intrinſe
ce vitioſus. ergo nullus obligatur ad dan-
dam rectitudinem illi actui. conſequentia
patet. cum nullus obligetur ad impoſſibi-
le. igitur. Secūda propoſitio. malitia actus Secūda
ſeu difformitas: non eſt priuatio rectitudi- ppō.

nis debite ineſſe voluntati vniuerſaliter.patet.poſſibile eſt ꝙ ſortes velit furari pro tẽpore pro quo non obligatur ad nolitionẽ contrariam:certum eſt ꝙ non obligor pro omni tempore diligere platonẽ.ſignetur tempus quo non obligor:& in illo illum odiam.quo facto malitia odij nõ eſt priuatio rectitudinis pro tunc debite ineſſe volũtati:patet.ſi malitia iſtius actus ſit priuatio rectitudinis debite ineſſe volũtati maxime eſſet priuatio rectitudinis amoris platonis ſed talis rectitudo non eſt pro nunc debita: quia non teneor pro nunc ad amandũ platonem:ergo.Secundo.ſi malitia cuiuſcũ actus eẽt priuatio:ſequetur ꝙ malitia illius peccati tranſgreſſionis eſſet preciſe omiſſio & ſic non foret peius tranſgredi & omittere ſimul ꝙ ſolum omittere.patet.ſi malitia ſit ſolum illa priuatio.ergo nõ foret peius &c.quod eſt falſum.ergo nõ cuiuſlibet actus mali malitia eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe voluntati.

Tertia propoſitio

Tertia propoſitio.aliquando malitia eſt priuatio rectitudinis p tunc debite.patet tum primo.cuiuſlibet omiſſionis malitia eſt priuatio rectitudinis p tunc debite:quia omiſſio eſt priuatio actus recti.Tum ſecundo.ſtat aliquem actum eſſe malum non propter poſitionem male circunſtantie:ſed dũtaxat propter defectũ bone circunſtantie.vt ſortes pro aliquo tempore non ſolum tenetur ſubuenire pauperi ſed etiam propter deum.Ideo ſi ſubueniat etiam non propter malum finem ſolum omittendo circunſtãtiam bonam.ſ.propter deum talis actus eſt malus/& malitia illius eſt priuatio rectitudinis pro tunc debite ineſſe actui vel voluntati.Ideo dicit Occham tria.primum ꝙ non ſemper malitia actus ẽ priuatio rectitudinis debite ineſſe actui.ſecũdũ/nõ ſẽpẽ priuatio rectitudinis debite ineſſe volũtati.tertiũ.aliqñ eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe actui vel voluntati.

additio

[Ingenioſiſſime impugnat Occham Scotum in hac materia:ſed videtur ꝙ non ſufficiunt ponderationes poſite quia ſtante cõſcientia dictante ꝙ eſt mentiendum iocoſe & poſita nolitione qua nolo mentiri iocoſe talis actus eſt malus & tamen ibi non eſt carentia rectitudinis debite ineſſe actui vel voluntati/& eodem modo de odio platonis in caſu libri propterea aliquid eſt addẽdum ſcilicet vel poſitio malitie debite non ineſſe.]

¶De multiplici bonitate & malitia actuum. Cap.xiiij.

CONſequenter videndũ eſt de multiplici bonitate & malitia actus. Vnde communiter doct.in ſecundo dicunt triplicem eſſe bonitatẽ actus.

Triplex eſt bonitas.

prima eſt ex genere ſiue ex obiecto. & nihil aliud eſt niſi actus qui fertur ſuper obiectum conueniens ſecundum rectam rationem.per oppoſitũ dicitur malus ex genere:quando.ſ.fertur ſuper obiectum diſconueniens ſecundum rectam rationem. Exemplum primi.vt velle dare elemoſinã indigenti talis volitio que fertur preciſe ſuber tale obiectum eſt actus bonus ex genere Exemplum ſecundi.vt velle detinere rem alienam in uito domino talis volitio fertur ſuper obiectum diſconueniens recte ratiõi: vocatur mala ex genere.Alia eſt bonitas ex circunſtantijs & eſt actus circunſtantionatus omnibus circunſtantijs:ſecundum dictamen recte rationis ſibi conuenientibus vel debitis.vt velle ſubuenire pauperi propter deum:& quia recta ratio dictat eſſe ſubueniendum:& talis eſt perfecta bonitas moralis.Sed malitia ex circunſtãtia eſt duplex. q̃dam contraria:altera vero priuatiua.Vñ apud Sco.actus dicitur malus ex circunſtãtia contrarie:quia.ſ.habet malam circunſtãtiam.vt velle dare elemoſinã pauperi ppter vanam gloriam.Sed actus dicitur malus ex circunſtantia priuatiue:quando habet defectum bone circunſtantie quam debet habere.vt habendo preciſe hanc volitionem volo ſubuenire pauperi non referendo in deũ pro tẽpore quo teneor referre/tali actui deficit vna circunſtantia.ſ.finis.Tertium bo

num dicitur meritorium:& eſt actus accep tatus adeo ad vitam eternam. Per oppoſitū malum demeritorium eſt actus deaccepta tus vel ordinatus ad penam eternam vel tē poralem. ¶Circa hanc materiam querūtur due difficultates. prima. An quelibet boni tas pure moralis hoc eſt que non eſt merito ria a qualibet meritoria ſpē differat. Secun da/an detur actus medius inter bonum mo rale:& malum morale/ non eſt difficultas quin detur actus medius inter bonum meri torium:& malum demeritorium: vt actus bonus factus in mortali. ¶Quātum ad primū ponuntur due opiniones probabiles/ ſecū da tamen probabilior. prima eſt Dio. xvij. d. j. & climeton in prima ſua queſt. ꝙ queli bet bonitas moralis a qlibet meritoria ſpe cie differt. patet. quelibet bōitas meritoria eſt a principio differente ab illo a quo ē pu re moralis/ ergo. patet antecedēs. Quelibet meritoria a charitate procedit effectiue. nul la pure moralis a charitate procedit effecti ue: quia ſi procederet a charitate eſſet meri toria & non pure moralis. ergo. & habet Dionyſius pro inconuenienti ꝙ meritoriū & non meritoriū ſint eiuſdem ſpeciei Adā prima di. primi tenet oppoſitum propter quattuor ratiōes. prima. actus caſtitatis ex charitate elicitus eſt eiuſdem ſpeciei ſpecia liſſime cum actu caſtitatis qui eſt ſolum mo ralis. patet. actus procedens cum habitu & ſine habitu eſt eiuſdem ſpeciei. ergo actus preueniens habitum & ſequens erunt eiuſ dem ſpeciei. ergo actus procedens ex chari tate & qui procedit ſine charitate ſunt eiuſ dem ſpeciei ſpecialiſſime. Secunda ratio for tiſſima: ſit aliquis in charitate eliciēs actum caſtitatis bonum meritorie & moraliter. ta lis actus iteratus generat habitum. tunc ha bitu genito peccet/ perdit charitatem & ta lis habitus genitus manet/ & ex tali habi tu emanente poteſt operari. & non poteſt operari ex habitu niſi eliciat actum eiuſdē ſpeciei tunc/ quibus produceretur. ergo ex tra gratiam poteſt elicere actus eiuſdem ſpe ciei ſpecialiſſime. & illi erunt ſolum mora les. ergo bonitas moralis & meritoria erūt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime. Tertia ratio ad huc apparētior. Sortes extra gratiam elicit actus caſtitatis bonos morales habitum gi gnentes. tunc habitu acquiſito ſortes acqui rat gratiam. tunc poteſt elicere actus eiuſdē ſpeciei cum precedentibus illis: & erunt me ritorij. igitur. Antecedēs patet. omnes cau ſe que prius erant ad productionem actuū precedentium adhuc nunc ſunt & quando cunqꝫ ſunt eedem cauſe preciſe: ex eiſdē po teſt produci idem effectus qui prius vel ſal tem conſimilis in ſpecie. & iſte due ratiōes ſunt fortiores inter ceteras. Sed iſte ratiōes poſſunt ſolui ab aduerſario. Ideo ad primā rationem cum arguitur/ actus procedens ex hitu & ſine hitu elicitus a potentia ē eiuſdē rationis. diſtinguo vel de hitu infuſo & ſic nego. vel de acquiſitis. & ſic verum eſt. Ad ſecundum. dico ꝙ remanet habitus gratia perdita q̄tum ad eſſe habitus: ſed non q̄tum ad idem exercitium ſicut erat prius: quia eſt vna cauſa partialis que concurrebat ad effe ctum cum habitu puta charitas &c. Ad ter tium cum ſic arguitur: ſortes cū acquiſiuit gratiam omnes cauſe que prius erāt adhuc ſunt: concedo. ergo poſſunt producere eū dem effectum: nego conſequētiam: quia nō ſole ſunt ſed eſt alia cauſa/ ideo ſequitur di uerſitas effectus verūtamen opinio ade eſt probabilior: videlicet ꝙ vniuerſaliter non quelibet bonitas pure moralis a q̄libet me ritoria ſemper differt. ¶Quantum ad aliud dubium an iter bonitatem moralem & ma litiam moralem ſit actus indifferens. i. ꝙ ſit actus non bonus/ nec malus moraliter. Pro ſolutione notandum ꝙ hoc dupliciter po teſt intelligi. vno modo ꝙ ſit aliquis actus deliberatus/ vel indeliberatus indifferens. alio modo ꝙ ſit aliquis actus deliberatus formaliter: puta qui ſequitur iudiciū ratiōis vel deliberatus virtualiter. i. quando debe ret eſſe iudicium rationis & non eſt. ¶Iterū notandum ſecundum Tho. q. xviij. prime ſecunde dupliciter intelligitur ꝙ ſit actus indifferens. Vno modo ꝙ ſit ſingulis i ſuo

Malū demeritorium.

De actibus idifferentibus.

eſſe. Alio modo ꝙ ſit indifferens ſecūdum
ſpeciem id eſt ex obiecto (quia actus volun
tatis ſecundum eum capiunt ſpeciem ab ob
iecto) & adhuc dupliciter intelligitur: ꝙ ſit
indifferens ſecundum ſpeciem. vno modo
ꝙ a tota ſpecie debeatur ei ꝙ ſit indifferens
& tunc iſta conſequentia eſſet bona / eſt in-
differens ſecundum ſpeciem: ergo quilibet
actus in illa ſpecie eſt idifferens. alio modo
ꝙ ſit indifferens ſecundum ſpeciem. i. ꝙ ex
obiecto non debeatur ei ꝙ ſit bonus / vł ma
lus: quia obiectum in ſe conſideratum non
habet conformitatem nec difformitatē ad
dictamen recte rationis. & iſto modo datur
actus indifferens. vt velle leuare feſtucam /
fricare barbam. ſed tota difficultas eſt an de
tur aliquis actus ſingularis indifferens. i. q
nec ſit bonus / nec malus moraliter. & hoc
de actu deliberato. quia de indeliberato nō
eſt queſtio / cum non ſit bonus neq; malus:
neq; eſt difficultas de indifferenti actu inter
bonum meritorium / & malum demerito-
riū / cum talis detur. queſtio eſt ergo / an ſit
aliquis actus ſingularis deliberatus indiffe
rens inter bonum & malum morale. Ponū
tur due opiniones. prima eſt. S. tho. quam
imitatur. Gre. in. ij. & in. j. di. j. Q nullus
eſt actus indifferens deliberatus inter bonū
& malum morale: probatur. quocūq; actu
capto deliberato: vel eſt conformis dictami
ni recte rationis vel non. ſi primum / ergo ē
actus bonus. ſi ſecūdum: ergo eſt actus ma
lus. ergo nō ē dabilis actus indifferens ma-
lus. Alia ratio Gre. quam facit in ſecundo.
Quocūq; actu capto deliberato: vel habet
omnes circunſtantias requiſitas ad bonita-
tem vł aliqua deficit. Si primum eſt bonus
Si ſecundum: eſt malus. nam ſicut bonum
ex integra cauſa conſiſtit: ita malum ex defe
ctu cuiuſcūq; circunſtantie. Tertia ratio. ca
pto quocūq; actu vel fertur in materiam de
bitā. vel idebitā. ſi ſcdm: nō ē indifferēs: ſed
malus ex genere. ſi primum: vel ergo fertur
in illam materiam licitam propter ſe & vlti
mate. vel propter aliud. ſi primum. i. ꝓpter
ſe & vltimate & iſta materia eſt quid creatū
ergo eſt frutio creature: ergo ē actus malus.
ſi ſecundum. i. propter aliud: vel propter
aliquid aliud quod eſt bonum. ſ. bonum fi
nem vel non. ſi primum: ergo erit bonus:
quia habet obiectum bonum: & refertur in
finem bonum. Si ſecundum. i. in malum fi
nem / ergo eſt actus malus: ergo non eſt da-
bilis actus indifferens inter bonum & ma-
lum moraliter. Et ad hoc corroborandum
citat. ſ. tho. auctoritatem gre. ī quadam ho
melia. Ocioſum verbum eſt quod vtilita-
te rectitudinis aut ratione iuſte neceſſitatis /
aut pie vtilitatis caret: ſed verbum ocioſum
eſt malum / quia de eo ſunt homines ratio-
nem reddituri ī die iudicij. vt dicitur Mat.
xxij. Si autem non caret ratione iuſte neceſ
ſitatis. aut pie vtilitatis eſt bonum aut ma-
lum: pari ergo ratione & quilibet alius ac-
tus vel eſt bonus: vel malus: nullus ergo ī-
diuidualis actus eſt indifferens. Ideo ſi ī ver
bis non datur verbum indifferens: nec ī ali-
quo alio actu. ¶ Alia ē opinio Occhā pria
diſtinctione primi: queſtione prima. & Bo
nauenture in ſecundo. xlj. diſtinctione. ꝙ
datur actus indifferens inter bonum & ma-
lum. & pro iſta opinione ſit talis ratio / ſup
ponendo ꝙ homo non tenetur pro omni
tempore diligere deum cum ſit preceptum
affirmatiuum. ſit ergo tempus in quo ſor-
tes nō tenetur diligere deum: & pro tali ve
lit elemoſinam dare pauperi: & habeat iu-
dicium rectum ꝙ danda eſt elemoſina indi
genti. Hoc ſuppoſito arguitur ſic. hec vo-
litio non eſt mala / nec bona: ergo datur ac
tus ſingularis deliberatus: qui non eſt bo-
nus neq; malus. primo non eſt mala tranſ-
greſſiue: quia non fertur in obiectum pro-
hibitū: nec hēt circunſtantiā malam prohi-
bitam. Igitur non eſt mala trāſgreſſiue. nec
eſt mala omiſſiue. quod patet. quia non eſt
carentia alicuius debiti pro tunc ineſſe / qa
per ſuppoſitionem non obligatur tūc ſor-
tes ad amorem dei vel ad actum referibilē:
ergo talis actus non eſt malus malitia omiſ
ſionis. [Hic poteſt dici licet abſolute non additio
obligetur ſortes pro tunc diligere deum ta

men obligatur ex conditione ſi eliciat actũ
referibilem tenetur referre per illud apl̃i oia
ĩ gloriam dei facite.] Forte dicis ꝙ ſufficit
relatio hebitualis &c. actus natus eſt referri
Igitur eſt bonus. Contra. vel per referri ha-
bitualiter intelligis eſſe ex habitu referendi
ſcilicet ex habitu dilectionis dei. vt videtur
dicere Grego. in ſecundo diſt. xxxviij. vel
intelligis aptitudinaliter: id eſt eſſe aptũ na
tum referri. non primum: quia nunq̃ habi-
tus cauſat immediate actum differẽtem ſpe-
cie ab illis ex quibus genitus eſt: ſed poſſibi
le ꝙ nunq̃ habuerit habitum dilectiõis dei
igitur. non ſecundum: puta ꝙ habitualiter
referri. id eſt aptitudinaliter natus ſit q̃tum
eſt ex ſe referri: quia ille actus eſt eque natus
referri in vanam gloriam ſicut in deum: er-
go eadem ratione qua dices bonum ꝓpter
aptitudinalem referibilitatem eadem ratio
ne dicam ꝙ erit malus propter aptitudina-
lem referibilitatem in malum finem. Itẽ mľ
tum apparẽter arguitur / ꝙ ſit dabilis actus
medius inter bonum & malum moraliter.
dicit. S. Bonauentura. Si actus ordinatus in
bonum finem cadat ſuper materiam debi-
tam eſt bonus. Si autem non ordinatur / &
hoc prouenit propter inordinatam cõuer-
ſionem ad creaturam: eſt malus tranſgreſſi-
ue. vľ ẽ propter negligẽtiam operantis quĩ
tunc tenetur referre & non refert: & ſic ẽ ma
lus omiſſiue. vľ hoc ẽ propter fragilitatẽ: &
ſic ẽ actus medius. Iõ dicit quãdocũq; actus
cadit ſup mareriam debitam / & non elicit̃
propter aliquẽ finẽ ẽ indifferẽs. in primis
non ẽ bonus: quia ad bonitatẽ non ſufficit
habitualis relatio. ſimilr̃ non ẽ malus: quia
cadit ſup mareriam debitam: & nõ caret cir
cunſtantia quam pro tunc debeat hr̃e. igi-

additio tur. [Hec ratio ẽ apparẽs & mihi dicẽdum
videtur conſequẽter ad bonauẽturã ꝙ iſta
volitio volo leuare feſtucam propter deũ ẽ
actus indifferẽs.] Et ad argumẽta partis ad
uerſe: cum arguitur. vľ ẽ conformis dicta-
mini &c. Dico ꝙ eſt conformis dictamini
recto. ergo eſt virtuoſus / nego conſequen
tiã: quia non ſufficit ꝙ ſit conformis dicta-
mini recto quando illud non dictat vniuer
ſaliter de omnibus circunſtantijs requiſitis
ad bonitatem moralem: nõ enim tale dicta-
men dictat de fine qui requiritur. Ad ſecun
dum dico ꝙ aliqua circunſtãtia deficit. nec
cuiuſcũq; circunſtãtie requiſite defectus ſuf
ficit ad malitiam. Contra. ergo actus factus
per ignorantiam inuſcibilem non eſſet bo-
nus: ſed malus. patet / circunſtantia aliqua
deficit. Dico ꝙ ignorantia inuincibilis ex-
cuſat a toto: quia illa excludit vnam circun
ſtantiam requiſitam / ad quam eliciens actũ:
pro tunc non tenetur. ideo ſi pro tunc non
obligetur ad illam q̃uis requiratur ad bonĩ
tatem tunc defectus illius non cauſat mali-
tiam. Ad tertium cum infertur. ergo ẽ frui-
tio / nego conſequentiam. quia ad frui req-
ritur ꝙ feratur in obiectum tanq̃ in vltimũ
finem & ſummum bonum. Ad auctoritatẽ
Greg. in homelia. dicit Bonauentura. ꝙ ca
ret rectitudine quando homo obligatur ſi
bi dare tunc. ſed non caret quando pro tũc
non tenetur. alias auctoritates / puta omnia
in gloriam dei referte &c. exponit Bonauẽ
tura loco preallegato. vide ſi vis. Ex dictis
apparet ꝙ opinio ponens actum medium
inter bonũ & malũ morale ẽ probabilior.

¶ De voluntate an poſſit ſine gratia bene
moraliter agere. Cap. xv.

Conſequenter queritur. vtrum vo
luntas ſine gratia poſſit bene mo- An voluntas ſine gr̃a poſſit bñ moraliter agere.
raliter agere. Pro ſolutione reſpõ
detur ꝙ hoc dupliciter poteſt in-
telligi. Vno modo ꝙ poſſit bene agere: ſi-
ne illo habitu ſuper naturaliter infuſo quo
efficimur formaliter grati deo. Alio modo
ꝙ poſſumus ſine gratia bene moraliter age
re hoc eſt ſine gratia gratis data. i. ſine iuua
mine dei gratuito ſiue ſit habitus infuſus vľ
aliqua cognitio a deo immiſſa vel exhorta-
tio / vel ſpecialis modus agendi. De primo
ſenſu videlicet vtrum ſine gratia gratum fa
ciente poſſumus bene moraliter agere. Ali
qui doct. dixerunt ꝙ non vt eliphat. prima
diſt. de fruitione immo dicit ꝙ quelibet ac-
tio facta extra gratiam eſt peccatũ. Et iã fuit

opinio brauardini. vt ait Diony. in ſecundo. Alij tenent concluſionem oppoſitam ꝙ videlicet aliquis de lege ſine gratia gratū faciente poteſt bene moraliter agere. Patet. ſupponendo primo ꝙ de lege anteq̄ ꝗs reſurgat a peccato requiritur diſpoſitio ꝑuia in ipſo peccatore. iſta ſuppoſitio ab omnibus conceditur vt habet Scotus diſt. xiiij. quarti ſententiarum. & fundatur etiā in ſacris ſcriptis: quia niſi hoc eſſet verum eſſet difficile ſaluare ꝙ deus non eſſet acceptator perſonarum: quia nō videtur ratio quare dat gratiam vni & nō alteri: niſi qꝛ vnus ſe diſponit ad illam alter vero non. Secunda ſuppoſitio eſt ꝙ illa diſpoſitio ſufficiēs ad gratiam non eſt ſolum non ponere peccatū ſiue pure negatiue ſe habere reſpectu peccati: quia alias dormiens qui peccauit q nullum actum habet eſſet diſpoſitus ad illā ſufficienter: quia non actu peccat/ſed eſt actum poſitiuum habere. ¶Hoc ſuppoſito. patet ꝙ quis ſine gratia poteſt bene moraliter agere. quia quis poteſt reſurgere ad gratiam de lege. ergo poteſt habere quandam diſpoſitionem requiſitam ad gratiam. illa diſpoſitio vocetur a. Tunc quero vtrum a/ſit actus bonus vel malus: ſi ſecundum: ergo non eſt diſpoſitio ad gratiam immo indiſpoſitio. quia peccatum indiſponit. ſi vero. a. ſit bonus actus: ergo propoſitum puta ꝙ quis poteſt bene moraliter agere ſine gratia. ¶Secundo probatur eadem concluſio. aliquis extra gratiam pōt mereri ꝑmiū tpale/& non p actum malum neq̧ indifferētē: ergo extra gratiā ṗt bn̄ moraliter agere. patet ańs/exodi primo de obſtetricibus egyptiorum quibus dominus iuſſit edificari domos propterea quia meruerunt aliq̄d tpale/ſaluādo pueros iudeorum. Vn̄ dicit Greg. co ꝙ erant in pc̄ō meruerunt ſolum tpale/& tamē meruiſſēt eternum ſi nō fuiſſēt in pc̄ō. Tūc arguitur ſic. meruerūt apd̄ deum ꝑmiū tpale: ergo ſine gratia pōt mereri apud deum ꝑmium tpale. & p ꝯn̄s bn̄ moraliter agere extra gratiam. ſed illud bene agere non eſt meritorium vite eterne. patet ad Corin. xiij. ſi omnes facultates in cibos pauperum diſtribuero/charitatem aūt non habuero nihil mihi prodeſt. hoc ē ad vitam eternam. Vtrum tale bonū opus extra charitatem factum/poſſit eſſe ſatiſfactorium pro pena peccatis debita. dicit. S. tho. ꝙ non eſt meritorium apud deum remiſſionis cuiuſcūq̧ pene. Aliter dicit Sco. & meo iudicio probabilius ꝙ talia opera extra charitatem facta poſſunt eſſe ſatiſfactoria p pena temporali peccato debita. patet. quia p talia opera poſſumus mereri aliquid tēporale/vt probatum eſt. & illa pena eſt ſolum aliquid temporale/ergo. ¶Alia queſtio: Vtrum ſine gratia gratum faciente poſſit homo quodlibet peccatum vitare. hāc q̄ſt. bene tractat Durandus in. ij. & dicit ꝙ q̄dā ſunt peccata: quia contraria legi nature naturaliter nobis inſite/& de talibus dicit ꝙ ſic. nam bene ſequitur/aliquis actū virtutis ſine gratia poteſt elicere ſecundum omnem virtutem moralem/& politicam: ergo q̄dcūq̧ vitium oppoſitum tali virtuti ſine gratia poteſt vitare. vt ſortes exiſtens in peccato vitium intemperantie ſine gratia ſubueniente poteſt vitare/& ſimiliter quodcūq̧ peccatum oppoſitum actibus preceptorū que ſunt legis pure nature. Alia ſunt peccata: que non ſunt oppoſita virtutibus moralibus: nec ſunt contraria preceptis legis pure naturalis: ſed alicuius legis ſupernaturalis nobis a chriſto tradite: vt non ſuſcipere euchariſtiam/vel ſuſcipere indigne: non ſuſcipere baptiſmū/vel ſuſcipere īdigne &c. hoc ſuppoſito dicit Durandus contra ſanctum Bonauēturam: ꝙ datur aliquod peccatum quod homo non poteſt vitare ſine gratia gratum faciente. vt patet de peccatis oppoſitis preceptis legis euangelice. vt gratia exempli pro tempore quo ſortes tenetur ſuſcipere euchariſtiam. bene ſequitur pro tempore a. ſortes tenetur ſuſcipere euchariſtiam/vel ſuſcipit/vel non. ſi ſecundū peccat. ſi primum. vel facit ſufficientem diſpoſitionem de qua eſt preceptum: probet autem ſe ipſum homo. vel non diſponit ſe

ſufficienter. Si primum: ergo eſt in gratia/
quia omnis ſufficiẽs diſpoſitio cum diſpli
centia peccatorum/ ponit hominem in gra
tia. Si ſecundum: ergo peccat ſuſcipiendo/
quod probat Durandus apparenter multũ

Libera omiſſio circũſtã tie requi te facit actũ vi tioſum.

Omnis libera omiſſio alicuius circunſtan
tie requiſite actui facit actum vitioſum: ſed
omiſſio ſufficientis diſpoſitionis eſt libera
& eſt circunſtantia requiſita ad ſuſcipiendũ
digne illud ſacramentum. ergo talis facit ac
tum vitioſum: ergo illa ſuſceptio eſt vitio
ſa. Confirmatur / ſi excuſaretur talis inſuffi
cienter diſpoſitus maxime eſſet per creduli
tatem qua erronee credit ſe feciſſe indaginẽ
ſufficiẽtem. ſed nullus error excuſat niſi ſit
inuincibilis: & faciendo id ad quod tenetur
talis vinceret talem errorem .ſ. credulitatẽ
ſe feciſſe ſufficientem indaginem: ergo.

Reſolutio.

Re
ſolutio igitur eſt ꝙ iſta opinio videtur in
ter ceteras probabilior videlicet ꝙ homo ſi
ne gratia gratum faciẽte poteſt bene mora
liter agere: licet non meritorie. & probabi
le eſt ꝙ poteſt ſatiſfacere extra illam pro pe
na peccato debita. pena inꝗ temporali. Itẽ
poteſt quodlibet peccatum vitare oppoſi
tum legi nature naturaliter nobis inſite.

¶ An ſine auxilio dei ſpeciali poſſumus be
ne moraliter agere. Cap. xvj.

Videndum eſt ꝙ̃tum ad ſe
cundum membrum diſti
ctiõis ſuprapoſite. Vtrũ
ſine gratia gratis data ſi
ue ſine auxilio gratuito/
ſiue ſine auxilio ſpeciali
poſſumus bene morali
ter agere. Pro declaratione notandum ꝙ
deus dicitur dupliciter coagere ſpecialiter
alicui creature.

Deus dupl'r dr coagere ſpecialiter.

Primo modo quando deus
concurrit cum creatura ad faciẽdum / ſeu ꝑ
ducendum effectum inſolitum produci a ta
li creatura. Alio modo qñ facit ipſam creatu
ram eẽ cauſam alicuius effectus: cuius alias
nõ poſſet eſſe cauſa. Primo mõ dupliciter
adhuc intelligitur. Vno mõ. quia coagit
ad effectum maiorem ꝓducendum ꝙ̃ ſit illa
cauſa nata ꝓducere / vt ſi ſol eſſet ſolũ aptus
natus producere lumen vt octo. & deus co
ageret illi ad producendum vt duodecim.
Alio modo quia licet non coagat deus ad
maiorem effectum producendum ꝙ̃ ſit illa
cauſa nata producere: coagit tamen ad ipſm
producendum in tempore breuiori ꝙ̃ poſ
ſet illa cauſa producere. vt ſi ignis potẽs ꝑ
ducere caliditatem vt octo / ſed non poteſt
niſi in hora producere: ſi deus faciat ꝙ pro
ducat in media hora / tũc ſpecialiter coagit
ad illam producendam. Secundo mõ deus
dicitur pricipaliter alicui cauſe coagere qñ
illam cauſam facit eſſe cauſam alicuius effe
ctus cuius non eſt ſufficiens cauſa cum con
curſu generali. Et de iſto membro eſt que
ſtio an voluntas ex ſua virtute naturali ſit
impotens ad producendum actum bonũ:
ꝙ producat hoc eſt quia ſpecialiter deus co
agens / facit illam eſſe cauſam illius effectus
De iſta queſtione ſunt due opiniones com
munes. vna eſt Greg. in ſecũdo diſt. xxvij.
ꝙ voluntas ex ſe eſt impotens ad producẽ
dum actum bonum / & etiã ſi producat hoc
eſt propter deum ſpecialiter concurrentem
facientem ꝙ talis ſit cauſa. probat auctorita
tibus & rõnibus. primo ſupponendo duo
primum ꝙ fideles non abſꝫ cauſa rogant
deum: vt preſtet eis auxilium ad vitandum
peccata: & ad actus bonos eliciendos. Secũ
do / ſupponit ꝙ aliter indigemus auxilio dei
ad bene ꝙ̃ ad male operãdum (nam notum
eſt cuilibet / ꝙ non poteſt ab ipſa volunta
te quecũꝫ operatio produci quin deus par
tialiter concurrat / ſiue bona / ſiue mala fue
rit) alias noſtra peccata eſſẽt ita equaliter at
tribuenda deo: ſicut bona opera: & nõ eſ
ſent agende deo gratie propter bonas ope
rationes niſi aliter cõcurrat deus ad bonas
ꝙ̃ ad malas. & fruſtra rogaremus deum vt
preſtaret adiutoriũ ad operationes bonas.
Patet / ſi ex mea natura & poteſtate ſum po
tens ad producendum bonam operationẽ:
ergo non indigeo iuuamine extrinſeco: er
go fruſtra rogarem deum &c. Secundo pa
tet ꝙa deus non aliter concurreret ad actio
nes bonas ꝙ̃ ad malas ſi ſolo concurſu gene

ralí ꝯcurrit ad bonã. Hanc deducit Grego.
cõtra Pelagianũ volens dicere ꝙ oppoſitũ
fuit error Pelagij. ¶Contra hanc opinio-
nem fit argumentũ difficile: bene ſequitur
eadem actio que nũc eſt bona poteſt eſſe ma
la: ergo actio bona poteſt produci a volun
tate ſine auxilio ſpãli dei ex ſola potẽtia vo
lũtatis cũ cognitiõe. Patet antecedẽs. voli-
tio quã habeo de re licita põt fieri mala: pu
ta ſi proueniat prohibitio. tũc bene ſequit/
hec volitio aliqñ erit mala: ergo tũc ad eam
ꝓducendam non requiritur ꝯcurſus ſpecia-
lis dei: ſed ſolũ generalis ſufficit. & non eſt
difficilius nũc eam ꝓducere q̃ tũc: ergo eedẽ
cauſe q̃ ſufficiebant nunc ſufficiũt pro quo
cunq̧ tẽpore/ eedẽ in q̃ non augmẽtate: nec
diminute: & eodẽ modo applicate ſemper
q̃diu remanent ſunt ſufficiẽtes: ergo ſi volũ
tas ex ꝯcurſu ſui cũ cõcurſu generali pro tẽ-
pore quo volitio erit mala ſit ſufficiens ad
producendum illam volitionẽ: eedẽ cauſe
eodẽ modo ſe habentes erũt ſufficientes ad
illam producendam. & ſi producãt erit bo
na. igitur. Dicitur cõiter ad hoc argumẽtũ:
ꝙ illa volitio erit alterius ſpeciei: quia aliter
concurrit deus ad ipſam qñ eſt bona: & qñ
eſt mala. & ex tali ꝯcurſu infertur diſtinctio
ſpecifica actus. Contra. bene ſequitur deus
concurrit ſpecialiter: & eſt in ſua poteſtate
non ꝯcurrere. Ponatur ꝙ nõ ꝯcurrat ſpecia
liter. tunc ſic: pro tempore craſtino potero
cum ꝯcurſu generali elicere talem volitio-
nẽ: ergo nũc poſſum elicere volitionẽ eiuſ-
dem ſpeciei ſuppoſito ꝙ nũc deus concur-
rat ſpecialiter. iſta volitio nũc ẽ bona: qa cõ
formis dictamini recto cadẽs ſuper obiectũ
conueniẽs & ꝑpter bonũ finem. ergo nunc
iſta eſt bona moraliter: & ad eã non concur
rit ſpecialiter: ſed generaliter. ergo ꝓpoſitũ.
Alio modo arguitur ſic. Sortes qui iam ha
bet ignorantiam inuincibilẽ de berta ꝙ ſit
ſua: habet iſtud dictamẽ hec eſt a me cogno
ſcenda: & illud eſt verũ. ideo volitio cõfor
mis illi erit bona moraliter. Tũc arguit ſic.
eſt poſſibile ſucceſſu temporis ꝙ illud dicta
men erroneũ inuincibile efficiatur vincibi-
le: tunc illud erit falſum: hec eſt a me cogno
ſcenda: & illa volitio cõtinuata efficitur de
bona mala propter illud dictamen: tũc pro
tempore quo efficitur mala ex ſolo cõcurſu
voluntatis producitur: ergo pro iſto tẽpo
re quo tale iudiciũ ẽ verum propter errorẽ
inuincibilẽ ſuppoſito ꝙ non cõcurrat ſpe-
cialiter ex concurſu voluntatis & dictamĩe
elicio talẽ volitionem quã do efficitur dicta
men falſum: ergo ſine ſpeciali concurſu po
teſt bene moraliter agere. Ex doctrina Gre.
poteſt facile reſponderi ad hoc argumentũ
nam apud eum ſunt aliqui actus neceſſario
boni ſicut dilectio dei ſuper omnia/ que eſt
neceſſario bona operatio. & illud dictamẽ
diligẽdus eſt deus a me ſuper omnia/ eſt ne
ceſſario verum. Tunc diceret conſequenter
ꝙ ad illud dictamẽ neceſſario bonũ vt elicia
tur neceſſarius eſt ſpecialis concurſus. Dicit
iterum ꝙ ad hoc ꝙ alij actus contingenter
boni ſint boni: reqritur ꝙ actualiter vel ha
bitualiter imperẽtur a dilectione dei que ne
ceſſario eſt bona: & ad tales actus cõtingen
ter bonos q̃uis non requiratur ꝯcurſus ſpe-
cialis imediatus: requiritur tamẽ mediatus:
quia requiritur dilectio dei ad quã concur-
rit imediate ſpecialiter. Alij vt Sco. tenent
oppoſitum ꝙ ad bene agendum moraliter
ſufficit concurſus dei generalis: & nõ requi
ritur ſpecialis. Et hoc non fuit error pelagij
dicentis: ꝙ natura erat ſufficiẽs ad oẽs actus
bonos: ſed quia non ponebat charitatẽ ne-
ceſſario requiſitam ad merendum.

¶De bonitate & malitia habituum in generali. Ca. XVII.

POſtq̃ determinatũ eſt de
bonitate & malitia actuũ
Conſequenter agendum
eſt de bonitate & malitia
habituũ. Et primo in ge
nerali queritur ĩ qua po-
tentia ſit ponendus habi
tus: an indifferenter in omni: vel in aliqua/
& aliqñ nõ? Qz nõ ſit ponẽdus hitus in q̃li-
bet potẽtia. notũ eſt. qa in lapide ex freq̃nti
deſcẽſu deorſũ nõ cãtur hitus. Simi'r dicen-

d.j.

dū de aliꝭs agētibus pure naturalibus. Reſtat ergo cōcedere/ ꝙ in aliq̄ ſit ponēdus: & in aliqua nō. ſed quare potius ī vna q̄ ī alia: Dicunt aliq̄ doc. q̄ñ aliqua potētia eſt ita determinata ꝙ non poteſt in cōtrariū: in illa potentia non eſt ponēdus habitus. Sed q̄ñ potentia eſt indifferens ad duo oppoſita/ quia poteſt in vnū/ & in aliud: in illa eſt ponendus habitus. Exemplū primi. Lapis eſt potentia determinata ex ſe ſolū ad motum deorſum. & ſi moueat̄ ſurſū: hoc eſt ab alia potentia. ideo in lapide ex frequenti motu deorſum nō cāt̄ur habitus. Exemplū ſcdī. vt volūtas pōt velle & nolle: & ꝓpterea ex frequenti elicitione volitionū cauſat̄ habitus in ipſa īclinās illam ad ꝓſimilia velle eliciendū illis ex q̄bus genitus eſt. ❡Similiter dicendum de nolle. S. Tho. dicit ꝙ non eſt ponendus habitus dilectionis dei acq̄ſitus: quia volūtas eſt ita determinata ad dilectionem dei: ꝙ non poteſt ī oppoſitū ſcdm eū. ideo non cauſatur habitus inclinās ad dilectionem dei. ❡Cōtra/ ſeq̄tur ꝙ intellectus ex frequentibus aſſenſibus primorū principiorū nō cauſaretur habitus illorū: ſed hoc eſt falſum. ꝯña patet. ītellectus eſt ita determinatus ad aſſentiendū primis principiꝭs ꝑ ſe notis: ꝙ nō poteſt illis diſſentire/ nec aſſētire contradictorꝭs eorū: ergo nō ponēt̄ habitus in intellectu reſpectu primorū principiorū: ſed hoc eſt falſum. quod patet. Ariſtoteles inter habitus ponit habitū qui vocatur intellectus inclinans ad aſſenſum primorū principiorū. Item poſt frequentationem aſſenſuum circa prima principia homo percipit ſe magis promptū ad aſſentiendū illis & fortius aſſētit q̄ prius. ❡Propter hoc argumentū quod habet apparentiam: videtur ꝙ reſpectu primorū principiorū per ſe notorū nō ponatur habitus in intellectu. Vnde dicit Sco. in ſcdo. ſicut nō ponit̄ habitus cāus ex noticiꝭs intuitiuis: ſimilr̄ noticiꝭs apꝑhēſiuis primorū principiorū per ſe notorū poſitis/ non eſt in poteſtate ītellectus quin aſſentiat illis. ergo non eſt ponēdus habitus in intellectu inclinans ad aſſentiendū primis principꝭs. Et ad Ariſtotelē dicitur ꝙ intellectus habitus inclinat ad aſſenſum principiorum nō primorum q̄ nō ſunt per ſe nota: ſed nota per experientiam: vel aliūde/ & non ex terminis. Ideo reſpōdetur cōcluſiue: & probabiliter. ❡Q̄ñ potentia eſt ita determinata ꝙ poteſt in iſtud & non pōt in oppoſitū: & poſitis oībus neceſſario requiſitis neceſſario coagit: tunc in tali potentia non eſt ponendus habitus. Sed quando potentia eſt indifferens ad duo oppoſita: vel q̄uis non ſit indifferens ad duo oppoſita eſt t̄ñ ita indifferēs ꝙ oībus neceſſario requiſitis ad ꝓductionem illius nō neceſſario coagit: tunc in tali potentia eſt ponendus habitus. Exemplum primi/ vt reſpectu temperantie ponetur habitus. Exemplum ſecūdi/ vt reſpectu felicitatis. nam nullus poteſt nolle felicitatē: nec velle ſummā miſeriam. Secūdum cōmuniorem opinionem voluntas eſt ita determinata ad vnum ꝙ non poteſt in contrariū: ſed tamen omnibus neceſſario requiſitis ad productionē felicitatis: volūtas non neceſſario coagit immo poteſt ſuſpendere actum ſuū. Ideo ī ordine ad felicitatem debet poni habitus īclinans &c. ſed intellectus eſt ita determiātus ad aſſentiēdum primis principꝭs: ꝙ omnibus neceſſario req̄ſitis poſitis/ puta ſimplici apprehenſione &c. non poteſt quin aſſētiat. igitur reſpectu illorum non ponit̄ habitus. ❡Notandum ꝙ non reperiūtur potentie in quibus ponantur habitus īmediate: niſi intellectus & voluntas. quia iſte potentie ad aliqua non ſic determināt̄ur: quin poſſint in oppoſita. nam dato ꝙ voluntas ad aliquid ſic determinetur: tamen in libertate ſua eſt ponere vel non ponere illud. Similiter in aſſenſu concluſionis: & reſpectu fidei non ſic eſt. quoniam intellectus nō neceſſario determinatur aſſentire concluſioni quin poſſit per argumentum ſophiſticum ei diſſentire/ nec determinatur ad habēdā fidem: quin poſſit per rationem probabilē habere opinionē. & ideo nō ponitur habitus imediate niſi in intellectu & voluntate.

¶Conſequenter videndum eſt quõ cauſa-
tur iſta bonitas habitualis/an a quolibet a-
Prima ppõ. ctu cauſetur. Reſpõdetur pppõnes. Prima
non quilibet actus cũ elicitur ſeu ꝯſeruatur
cauſat aliquid de habitu. Probatur. capio
vnum intemperatũ qui elicit actum tempe-
rantie. Iam iſte actus nõ cauſat habitũ tem-
perantie. Probatur. quia non poteſt eẽ ha-
bitus temperantie ſimul cũ habitu oppoſi-
to: ſcilicet intemperãtie. imo oportet ꝙ pri
mo alius habitus corrũpatur: ſed ille nõ il-
Secũda ppõ. lico corrumpitur. igitur. ¶Secũda propo-
ſitio. Omnis actus reperiẽs ſubiectum neu
trum. i. non magis inclinatũ ad hoc ꝙ̃ ad il
lud in qd̓ põt produci talis habitus: & non
habituatũ ad hoc nec ad oppoſitum cauſat
aliquid habitus. Probatur. qñcunqȝ aliqd̓
agens eſt ſufficiens ad producẽdũ aliquẽ ef-
fectum medietas illius agentis ſufficiet pro
ducere medietatẽ illius effectus. Igitur ſi a-
ctus multũ intenſus ſufficit cauſare habitũ
ſequitur ꝙ medietas illius actus. i. actus in
duplo minus intenſus ſufficit cauſare habi-
tum in duplo remiſſiorẽ. & adhuc per ma
ximã predictã actus adhuc in duplo minor
ſufficit: & adhuc in duplo minor: & ſic in
infinitum. ¶Probatur ſecũdo. Quandocũ
ꝙ ſunt duo eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime agẽ
tia pure naturalia ſolũ differentia penes ma
gis & minus/ſi intẽſum poteſt in aliquem
effectũ: minus intenſum poteſt in ſimilẽ ef-
fectũ: licet etiam minus intenſũ. vt calor po
tens producere calorem in manũ: in duplo
remiſſior calor poteſt pducere remiſſiorẽ ca
lorẽ in manũ. & adhuc remiſſior calor hoc
poterit: & breuiter non eſt dabilis calor qn
poſſit aliqd caloris in manũ producere. &
hoc vt ſuppono ſecluſa reſiſtentia. ¶Et ſic
concluditur ꝙ oĩs actus poteſt producere
aliqd habitus. ſed illud non vocaṫ habitus
cũ deficiat conotatio: ſcilicet ꝙ ſit de diffici
li mobilis a ſubiecto. ſed vocaṫ diſpoſitio:
ſcilicet quando actus eſt ita remiſſus ꝙ non
valet habitum permanentem producere:
ſed ſolum aliquid remiſſius eiuſdem tamẽ
rationis cum habitu. ¶Contra iſtam ma-
ximam inſtatur ad Occham quarto quoli-
beto de noticia intuitiua que cauſata a pro-
pinquo & nõ a remoto ſufficit cãre iudiciũ
ꝙ ſortes ſit homo: & tamen ipſa cauſata a
ppinquo nõ differt a ſe cauſata a remoto ni
ſi penes intenſum & remiſſum. igiṫ. Reſpõ
detur apud Occhã in ꝓlogo ſententiarum
queſtione pͥma. ꝙ noticia intuitiua ſortis
cũ ſola ſpecie viſibili non eſt ſufficiens cau-
ſare iudiciũ affirmatiuũ imo potius iudiciũ
negatiuũ quo ſcilicet iudicaṫ/ꝙ ſortes non
eſt. vt ſi a ſolo deo ꝯſeruareṫ ſorte nõ ꝓſen-
te: qa ad hoc ꝙ poſſit cũ ſpecie viſibili cau-
ſare iudiciũ affirmatiuũ reqritur obiectum
preſens qd̓ ꝯcurrit cũ eis ad cauſandũ illud
iudiciũ affirmatiuũ. Secũdo ſupponitur &
eſt notum in philoſophia ꝙ agens natura-
le aliqñ eſt potens ſolũ a ppinquo produce
re vnũ effectũ: & nõ a remotis: & tñ a remo
tis eſt natũ & potens cauſare aliũ effectũ vt
lumen ſolum a propinquis poteſt produ-
cere calorem: & tñ a remotis põt producere
lucem. ſic de obiecto dicitur ꝙ a ppinquis
ſolum poteſt producere/& ꝯcurrere ad iu-
dicium affirmatiuũ puta ꝙ ſit ſortes: & a re
motis poteſt producere noticiam ĩtuitiuã
ſui. Dico igitur ꝙ non ꝓuenit ratione noti
cie intuitiue ꝙ a ppinquis cauſetur illud iu
dicium affirmatiuũ & nõ a remotis: ſed hoc
ſolum ꝓuenit ab obiecto. & hoc ideo: quia
obiectũ eſt talis nature: ſeu quia obiectũ eſt
obiectũ. nam illa noticia ĩtuitiua ꝙ̃rum eſt
de ſe eſt nata ꝯcurrere cũ obiecto ad illud iu
diciũ cauſandũ ſiue a remotis ſiue a propin
quis ſiue intenſa ſiue remiſſa. Vnde dico ꝙ
ſi illa noticia ĩtuitiua remiſſa q̃ cauſatur ab
obiecto remoto maneret oĩno eque remiſſa
obiecto tñ appropinquato cauſaret cũ obie
cto iudiciũ affirmatiuũ ꝙ ſortes eſt/licet il
lud iudiciũ etiam eſſet minus intenſum/&
valde remiſſum. ¶Aliud argumentũ cõtra
illam maximam: ſcilicet ꝙ omnis actus quã
tumcunqȝ remiſſus cauſat aliquid habitus
in ſubiectum indifferens. ſequeretur ꝙ ab
aliquo habitu cauſaretur aliquid actus:
& idem habitus cauſaretur ab eodem actu

cauſante habitum: & ſic idem eſſet prius & poſterius ſeipſo / & cauſaret ſuam cauſam / quo nihil eſt impoſſibilius. igitur. Patet antecedens. capio ſortem qui nullum habitū habet temperantie: nec intemperantie: & incipiat actum elicere temperantie partibiliter qui in fine hore erit intenſus vt octo. tūc ſic in fine hore erit habitus ꝓductus ab illo actu: & ſit /b/ & ille actus ſit /a/ tunc /a/ producit /b/ & /a/ ꝓducitur ab ipſo /b/. patet. & diuido vtrūq; per partes ꝓportionales maioribus terminatis verſus inſtās preſens initiatiuum. tunc prima pars /a/ producit primam partem /b/ & prima pars /b/ producit ſecundam partem /a. Patet: quia precedit eā & eſt nata producere cōſimilē actum a quo producta eſt. igitur. & vltra. ſecūda pars /a producit ſecūdam partē /b/ & ſecūda /b/ tertiam /a/ & ſic in infinitū. igitur. ¶ Reſpondetur negando ſequelam. & concedo ꝙ /a/ producet totum /b/ & negatur ꝙ /a/ producatur a /b/. Et ad ꝓbationē: aliqua pars /a/ producitur a /b/ concedo. & aliqua pars /b producetur ab /a/ concedo. & iterū alia ps a /ꝓducetur a /b/ & ſic ꝯſequēter. igitur /a/ producetur a /b/ negatur ꝯſequentia. Et ſit

Prīa ꝓpoſitio

prima ꝓpoſitio. Cuiuſlibet partis actus /a/ aliqua producitur ab habitu /b/ ſiue ab aliqua parte habitus /b/ & tamen eſt aliqua ps actus /a/ que non ꝓducitur ab habitu /b/ ſcilicet prima medietas que nō producit a /b. Prima pars probatur. quia quacunq; parte data illa habet duas medietates quarū ſecūdam precedit aliqua pars habitus /b/ q̄ concurrebat ad producēdum illā ſecūdam partem. & ſecūda pars probat: quia prima medietas ſecūdum cuiuſlibet ſui aliqd preceſſit quamlibet partem /b/ & totū /b. igitur. Secunda propoſitio. Quelibet pars /a/ producit

Secūda ppō.

aliqd /b/ & tamē multe producūtur a /b/ & hoc nō incōuenit reſpectu diuerſarū partium. nam nūq̄ eadem pars producitur ab illa parte quā producit: ſed ſecūdum diuerſas partes actus /a/ producit /b. & econtra. ¶ Sed eſt impoſſibile & implicat ꝙ vna ps adequata actus /a/ producat vnam partem adequatam habitus /b/ & ꝙ illa producat illam partem actus a /a qua eſt producta illa pars habitus /b. nā ſicut implicat ꝙ aliqd ſit prius & poſterius tpe ſeipſo ita & natura.

¶ De corruptione habitus. Ca. XVIII.

DIctum eſt ꝙ non ſemper quilibet actus producit aliquid de habitu: quando eſt in ſubiecto reſiſtentia habitus contrarij. Secundo dictū eſt: quando in ſubiecto non eſt habitus cōtrarius: quilibet actus eſt ſufficiēs ad producendum aliquid eiuſdem ſpeciei cum habitu. Vnde ſi magnus actus ſufficiat producere actum intenſum quilibet eiuſdem ſpeciei differens ſolum penes intenſum & remiſſū ab illo / propter remiſſionem erit ſufficiens producere habitum licet remiſſum. Nūc vero agendum eſt de corruptione habitus. Vtrum videlicet corrumpatur habitus ſolum per actus cōtrarios actibus ad quos inclinat. Arguitur ꝙ nō / quia ſi ſic. apud ponētes habitum circa prima principia per ſe nota / ille habitus eſſet icorruptibilis: quia non poteſt haberi actus contrarius: hoc eſt diſſenſus circa prima principia vel aſſenſus contradictorius. ¶ Similiter habitus genitus ex actibus quibus appetimus beatitudinem / non eſt corruptibilis: quia nō poteſt haberi actus cōtrarius: cū nemo poteſt nolle beatitudinem vel velle miſeriam. ergo ille habitus eſſet incorruptibilis. ¶ Preterea aliqui habitus corrumpūtur per ſolā ceſſationē ſine poſitione actuū ꝯtrariorū. Patet experientia docet ſi aliqs alicuius cōcluſionis habitū ex multis actibus acquiſiuerit / ſi longo tempore perſeueret ſine actu ad quē inclinat talis habitus illius obliuiſceretur. ergo erit corruptus: & non per contrarios actus: ergo corrūpitur habitus p ceſſationē ab actu / & non ſolum per actus ꝯtrarios. ¶ In oppoſitū arguitur. habitus remanet ſine actu ad quē inclinat etiā in eſſe intenſo p aliquod tempus. ergo ſi non ſuperueniat alia cauſa q̄ ceſſatio ab actu: talis habitus manebit in perpetuum. Patet. iſte habitus in iſto tempore non diminuitur. ergo iſte

habitus in iſto tempore habet omnes cau-
ſas conſeruantes/& non deficit aliqua req-
ſita ad conſeruationem: ſed in quocūq; ma
gno tempore ceſſetur dūmodo non pona-
tur actus contrarius remanent eedem cauſe
conſeruātes. ergo ſi habitus corrumpatur
ſolum corrumpitur per contrarios actus.
¶Pro ſolutione notādum in cōmuni phi-
loſophia ꝙ aliquem effectum corrūpi non
contingit niſi tripliciter. & adhuc duo illo
rum modorū corruptibilitatis ſunt per ac-
cidens: & alius eſt per ſe. Primo corrumpi-
tur aliquis effectus per corruptionem ſubie
cti: & iſto modo corrumpuntur ſenſatiōes
exiſtētes in brutis que ſunt imediate in ani-
ma ſenſitiua que poſt mortem bruti nullo
modo remanent: imo oīno corrumpuntur
talis corruptio ſenſationū eſt per corruptō
nem ſubiecti: & per accidēs. Secūdo modo
corrumpitur accidens per accidens nō per
cauſam contrariā: ſed ſolum per defectum
cauſe cōſeruantis: vt per abſentiam corpo-
ris luminoſi corrūpitur lumē. Similiter no
ticia intuitiua corrūpitur per accidens ſcili-
cet per abſentiā obiecti. Alio modo corrū-
pitur effectus ꝑ ſe: ſcilicet ad poſitionē cau-
ſe cōtrarie & hoc virtualiter vel formaliter
Virtualiter videlicet quādo poteſt produ-
cere effectum contrarium. Vnde actus tem-
perantie non eſt cōtrarius formaliter habi-
tui intemperātie: quia ſe cōpatiuntur in eo
dē ſubiecto/ſed ſolū virtualiter: ſicut aqua
contrariatur virtualiter caliditati: quia po-
teſt producere frigiditatē q̄ cōtrariatur cali
ditati. ¶Hoc ſuppoſito vidēdū eſt de cor-
ruptione habitus. & hoc loquēdo de habi
tibus in anima intellectiua: quia nō eſt dif-
ficultas de habitibus in anima ſenſitiua cū
corrumpuntur ad corruptionem eius cum
ſit corruptibilis: ſed ſolū loquimur de habi
tibus in ſubiecto incorruptibili per naturā
vt eſt anima intellectiua: & ſimiliter loqui-
mur de habitibus acquiſitis & non infuſis
qui corrumpūtur per ceſſationē conſeruan
tis ſcilicet dei propter noſtrum demeritum
Si ergo habitus acquiſitus naturaliter non
corrūpitur per corruptionē ſubiecti/quia ē
in ſubiecto incorruptibili: quomodo ergo
corrūpitur? oportet ergo ꝙ vel per ceſſatio
nem ab actu: vel per poſitionem actuū con
trariorum actibus ex quibus genitus eſt. Sā
ctus Tho. prima ſecūde. q. liij. dicit ꝙ habi
tus non poſſunt corrumpi per ſe: ſed ſolū ꝑ
accidēs: puta per ceſſationē inquantū ex il-
la ceſſatione ponitur actus ꝯtrarius. ceſſat ō
permittit ad actum ꝯtrariū quā nō permitte
ret nō ceſſatio. nec corrūpuntur ad deſitio-
nem conſeruantis: quia non dependēt a cō
ſeruante niſi in produci & nō in cōſeruari.
Dicit. s. Tho. ibidem/& ꝯñter Occham in
quarto queſtione. xij. ꝙ habitus quicunq;
exiſtens in itellectu nō poteſt corrumpi ni-
ſi per poſitionem actuū contrariorum: vel
per deſitionem alicuius neceſſario requiſiti
ad conſeruandū illum. Et ad argumenta: ſe
quitur ꝙ ille habitus circa prima principia
eſſet incorruptibilis. cōcedo: & hoc ſubſti-
nendo ꝙ itellectus nō poteſt diſſentire pri-
mis principis. Similiter habitus q̄ cauſat ex
volitione qua deſidero beatitudinē qa nō
poſſum nolle q̄uis poſſim ceſſare. Occham
tamen tenet oppoſitum in fine tertij: ſed
ſcd̄m opinionē ꝯmunē ille habitus ē incor-
ruptibilis per naturam qui cauſatur ex acti-
bus volēdi beatitudinem: & ex actibus no-
lendi miſeriam. Sed de habitu ſcientie: ali-
quis eſt diu habituatus circa aliquam con-
cluſionem/ſi diu ceſſet ab actu non poterit
elicere actum: & non eſt corruptibilis per
actus contrarios. oprtet ergo ꝙ per ſolam
ceſſationem ab actu. ¶Reſpondet Occhā
in quarto queſtione predicta in ſolutione
primi dubij dicens. vel corrumpitur habi-
tus: quia deus per ceſſationem diuturnam
actuum deſinit cōſeruare. vel corrumpitur
quia in corpore ſunt alique qualitates pro-
ducte ab actibus illis que per alterationem
corrumpuntur que neceſſario requiruntur
ad conſeruationem habitus pro quanto il-
le qualitates intenſe requiruntur ad hoc ꝙ
ſenſus communis habeat ſucs actus: &
ad deſitionem ſpecierum ſenſitiuarum in

parte interiori propter alterationem illarū
¶Dico tertio ꝙ ille idem habitus manet. Contra. poſt diuturnam ceſſationem non poteſt recordari illius cōcluſionis. Verum eſt/ & non niſi propter defectum illius habitus. nego: imo propter defectum alicuius cauſe que neceſſario requiritur cum intellectu & habitu ad exeūdum in actum. & illa cauſa eſt aliqua qualitas corporalis extenſa in phantaſmate que corrumpitur: & ad deſitionē ſpecierū ſenſitiuarū in parte interiori propter alterationem. Ideo non eſt ex ceſſatione ab actu: ſed ex corruptione alicuius corporalis vt dictū eſt. [Qualitates corporee nō ſunt requiſite ad cōſeruationē habituum i anima. Patet de anima ſeparata que poteſt acqrere habitus: ſed habitus pro hoc ſtatu non poteſt exire in ſuū actum niſi mediante corpore quod alteratur crebriter ad cuius alterationem īpeditur actiuitas habitus/ ſicut anima in hoc corpore non poteſt videre indiuiſibilia ſecus eſt de anima ſeparata. Hieronymus in plogo biblie ait. Diſcamus in terris quorum ſciētia remanet in celo. Nota ꝙ ſi caro maneat in alterata homo exibit ita facile in actū in ſenectute ſicut in iuuētute ſicut dicit Ariſto. primo de anima/ ſi ſenex haberet oculū iuuenis &c. i patria nō erit alteratio: ergo ſemꝑ pōt hō exire in actū/ pōt tñ hō ſupplere hanc corpis alteratiōnē ꝑ actuū frequētationē/ ſicut ſenex inſtrumētū ſupplet. ſ. viſū ocularibus/ licet anima & habitus maneant & ſint cauſe naturales/ nō poteſt tamen exire in actum defectu inſtrumenti. Patet/ quando culter ſit obtuſus & manet eadē manus & cultellus.] addítio
¶Et iſta eſt reſolutio ꝯmunior & probabilior: videlicet ꝙ nūq̄ corrūpitur habitus acquiſitus naturaliter niſi per corruptionē ſubiecti vel per corruptionem cōſeruantis. vel per actus contrarios actibus ad quos inclinat ille habitus: quia ſunt productiui habitus contrarij. Ex quo ſequitur ꝙ diuiditur habitus per actus cōtrarios. vnde ſicut ignis applicatus frigido primo corrumpit vnam partem: & ſic conſequenter. & quācito eſt corruptum illud totum frigus/ incipit producere calorem partialiter: eodem modo fortes habituatus in habitu tēperantie elicit actum intemperantie: ſi ſit intenſus corrumpit aliquid de illo habitu & poſtea illo corrupto totaliter producere incipiet partialiter aliquid de habitu intemperātie. & hoc tenendo ꝙ qualitates cōtrarie nullo modo ſe compatiūtur in quibuſcunq̄ gradibus: & ſic dicendum eſt de quibuſcunq̄ agentibus naturalibus. vbi ergo non poſſunt elici actus contrarij: tunc talis habitus non eſt corruptibilis per naturam. Et dicit ſanctus Thomas qñ actus non habēt actus contrarios vt actus primorum principiorū habitus illorum non poſſunt corrumpi a contrarijs. [Non videtur mihi hec opinio probabilior imo melius eſt dicere ꝙ per ſolam ceſſationem ab actu habitus poteſt corrumpi. Et tripliciter effectus poteſt ſe habere ad cauſam. Vno modo ꝙ ſimpliciter dependeat in eſſe a conſeruatione cauſe. Alio modo ꝙ nullo modo dependeat a conſeruatione cauſe poſt productionem. Tertio modo ꝙ medio mō ſe habeat ſcilicet ꝙ ſi ſit ꝑ notabile tempus non conſeruetur naturaliter corrumpitur. Exemplum primi vt lumen. exemplum ſecūdi vt albedo. exemplū tertij vt habitus. & tūc patet ꝙ habitus nō habentes actus contrarios poſſunt corrumpi. facile tamē poteſt ſuſtineri ꝙ ex actu primi principij non generatur habitus.] addítio

¶De contrarietate habituū. Ca. XIX.

Onſequenter dicendum eſt de cōtrarietate habituum. Vnde apud modernos vt Occham in tertio queſtione octaua cōmuniter ponitur iſta ꝓpō. Qñcunq̄ ſunt duo habitus & actus ad quos inclinat ſūt incōpatibiles ſeu ꝯtrarij: tales hītus erunt ꝯtrarij. & breuiter nō pōt cognoſci ꝯtrarietas habituū ſeu incompatibilitas niſi penes incompatibilitatem vel contrarietatem actuum ad quos inclinant. Exemplum / actus temperantie & actus intēperātie ſūt incōpatibiles & cōtrarij adinuicē. Similr̄ & hītus īclinātes ad ꝓpō.

illos actus. Similiter aſſenſus fidei & aſſen-
ſus euidens circa eandem concluſionē ſunt
incompatibiles: ita & illi habitus ad iſtos
actus inclinantes. ideo incompatibilitas &
contrarietas habituũ eſt attēdenda ex incō-
patibilitate & cōtrarietate actuum ad quos
inclinant. Patet/aliqui habitus ſunt cōtra-
rij: alias ſtaret aliquem eē ſimul temperatũ
& intemperatum. & non poteſt attendi il-
la incompatibilitas habituũ niſi penes in-
compatibilitatem actuum temperantie: &
intemperantie. igitur. ¶Conſequenter di-
cendũ eſt ꝙ aliquãdo vnus actus eſt incom
patibilis duobus actibus ſimul cuius habi
tus eſt compatibilis duobus habitibus illo
rum duorũ actuum. Ideo q̄uis non ſit con-
cedendum ꝙ aliqui duo habitus ſint adin-
uicem compatibiles quorũ actus ſunt incō
pabiles: nihilominus eſt concedendum ꝙ
aliquis actus eſt incōpatibilis duobus ſiml'
actibus iunctis: & tamē habitus illius actus
eſt compatibilis duobus illis habitibus ſi-
mul iunctis illorum duorum actuũ quibus
actus illius habitus erat incompatibilis. vt
diſſenſus cōcluſionis eſt incompatibilis aſ-
ſenſibus duorum/quorum primo aſſentio
antecedenti & ſecũdo aſſentio bonitati cō-
ſequentie/illa duo non ſtant cũ diſſenſu cō
cluſionis: qa qui aſſentit maiori minori &
bonitati conſequētie de neceſſitate aſſentit
concluſioni niſi obex fuerit. & tamen habi
tus qui cauſatur ex diſſenſu cōcluſionis cō-
patitur illos duos habitus. Patet minor/ſit
ſortes qui diſſentiat frequenter alicui cōclu
ſioni: tunc acquirit habitum volo ꝙ frequē
ter aduertat circa bonitatem ꝯſequentie: &
non circa antecedēs. iam cauſatur habitus
circa bonitatem cōſequentie. poſtea aduer-
tat frequēter circa antecedēs & nō circa bo-
nitatem conſequētie/tunc aſſentit antecedē
ti & ex illo aſſenſu frequēti antecedētis cau-
ſabitur habitus/tũc talis habebit tres habi-
tus ſe compabiles quorũ actus vnius puta
diſſēſus eſt incōpatibilis cum duobus acti-
bus alterorum duorum habituũ. ergo pro
addicio poſitum [Poteſt quis negare ꝙ aſſentiet an
tecedenti & dicere ꝙ tanta eſt habituũ vtro
biq; repugnantia ſicut actuũ & difficile eſt
oppoſitum oſtendere.] ¶Contra predicta
arguitur probando ꝙ ſint dabiles duo ha-
bitus ſe compatiētes producti a duobus a-
ctibus incompatilibus inter ſe. Capio habi
tum opinatiuũ/a/propoſitionis: & ſortes
eliciat circa/a/propoſitionem aſſenſum fi-
dei vel aſſenſum ſcientificũ. tunc ſic. poſtq̄
elicuit actum primum non eſt adhuc corru-
ptus habitus opinatiuus & eſt productum
aliquid de habitu ſciētifico vel fidei ſi ſit aſ-
ſenſus fidei. ergo in ipſo eſt habitus incom
patibilis cum habitu opinatiuo. minor pa
tet: quia deinceps reperiet ſe magis habilita
tum ad aſſentiendum q̄ prius. Diſtiguo vt
dicit Occham in tertio queſtione octaua.
vel ꝙ reperiet ſe magis habilitatum priuati
ue: hoc eſt minus habilitatum ad contrariũ
& ſic conceditur: quia eſt remiſſum aliquid
de habitu habilitante ad cōtrarium. vel ꝙ
reperiet ſe magis habilitatũ poſitiue: & ſic
negatur. Dicit enim ſicut eſt in formis mate
rialibus ita in iſtis. nam ſi ignis debeat pro
ducere calorem in aquã: oportet ꝙ primo
corrumpat totum frigus. deinde incipit p-
ducere calorem. Similiter iſte aſſenſus prio
corrumpit habitum contrarium/deinde in
cipit producere habitum contrarium poſi-
tiue. Aliud argumentum apparētius. ſum
habituatus circa/a/propoſitionem habitu
opinatiuo. habeam noticiam intuitiuam
que ſufficit imediate cauſare aſſenſum certũ
& euidentem de/a/propoſitione. tũc cum
erit obiectum abſens ad quam terminatur il
la noticia intuitiua. & formando/a/pro-
poſitionem aſſentiam firmiter/illa apprehē
ſio abſtractiua cum potentia nō ſufficit cau
ſare aſſenſum firmum: quia eſſet per ſe nota.
ergo preter illam apprehenſionem & potē
tiam eſt aliquid in intellectu concurrens &
non videtur niſi ꝙ ſit habitus: & ſic ille ha-
bitus erit compatibilis habitui opinatiuo.
¶Reſpondetur. cum ſic arguitur capiēdo
ſortem multum habituatum circa/a/pro-
poſitionem aſſenſu opinatiuo obijciatur

obiectum cũ notitia itũitiua. ſufficeret cau
ſare aſſenſum euidentẽ illius propoſitionis.
tunc ſic. ſi poſt iſtum primum aſſenſum re
moueatur obiectũ & preſentetur talis pro
poſitio: aſſentiet firmiter. Dico ꝙ poſt talẽ
primum aſſenſum ſi ſolum preſẽtetur talis
propoſitio cum noticia apprehenſiua ſine
notitia intuitiua & ſine motiuo non pote
rit aſſentire neqꝫ euidenter neqꝫ firmiter.

¶De coefficientia habitus. Ca. XX.

IAm videndum eſt de coef
ficientia habitus. Verũ vi
delicet habitus coefficien
tiam habeat cũ potẽtia ad
actum producendũ: ita ꝙ
partialiter attingant ipm
actum. & pro nunc loqui
mur de habitibus acqſitis/ quia poſtea de i
fuſis erit ſermo. Et ſit prima propoſitio.
Prima ppõ. Quilibet habitus exiſtens in aliqua potẽtia
partialiter ꝯcurrit cũ illa potẽtia ad ꝯſimilẽ
effectum ꝑducẽdũ in ſpecie ex quo eſt geni
tus. Patet vnica ratione. aliquis habitus cõ
currit partialiter. ergo & quilibet: qꝛ nõ vi
deẽ maior ratio de vno ꝙ̃ de alio. Patet an
tecedens. illud quo remoto & oibus aliis
poſitis non poſſet effectus poni ꝯcurrit par
tialiter ad illũ effectũ ſi ſit extrinſecũ: quia ſi
eſſet intrinſecũ ꝯcurreret in genere cauſe vel
materialis vel formalis. vnde eſt maxia & ꝑ
nihil aliud põt oſtẽdi ꝙ aliquid ꝯcurrat ad
aliqd ponẽdũ ſiue ꝑducẽdũ: niſi qꝛ poſito
illo de neceſſitate ponit aliđ & remoto illo
remouet aliđ: ſed hitus ẽ hmõi i ordine ad
actũ ſuũ ſaltẽ ſuſtinendo ꝙ illud qđ manet
in abſentia obiecti eſt habitus. ſi talis quali
tas ꝙ̃ manet obiecto alias itũito nõ eſſet: &
oia cetera manerẽt nõ eſt poſſibile/ ꝙ ꝑdu
catur diſtincta notitia abſtractiua illius ob
iecti: qꝛ alias potuiſſet ꝑduci abſtractiua an
teqꝫ obiectũ fuiſſet ituitũ: ergo habitu remo
to aliis remanẽtibus nõ põt actus ꝑduci.
Eſt iſta rõ eſt euidẽs ꝙ habitus ꝯcurrat i ge
nere cauſe efficiẽtis: vt dicit Occhã. iij. quo
libeto. xx. & xxj. q. Dicit ꝑterea ꝙ aliqñ req
ritur hitus vt effectus ꝑducat. aliqñ non vt
producatur ſimpliciter talis effectus: ſed vt
producatur intenſior: vt in actibus volun
tatis: & in noticiis abſtractiuis. ¶Contra
rium huius opinionis tenet Durandus in
tertio diſtin. xxiij. queſt. ij. ꝙ habitus non
concurrit effectiue ad actus ꝑducendos. Et
prima eius ratio talis eſt: illud qđ per ſeipm
facit ad intentionẽ alicuius actus põt etiam
per ſe producere talẽ actum ꝙ̃uis remiſſum
ſi nõ ponatur obſtaculum. ſed ſic eſt ꝙ ha
bitus non eſt per ſe ſufficiens ad producen
dum actũ. quia requiritur ꝙ potentia con
currat: ergo non eſt per ſe ſufficiens ad intẽ
dendum actum. Maior patet/ cum intẽſio
actus nõ fit niſi per additionem partis eiuſ
dem ſpeciei cum toto actu. ergo ſi nõ pone
retur obex maioris reſiſtentie ꝙ̃ paſſum ſit
actiuitatis: & non poneretur obex/ habitus
ſolus produceret actum: quod eſt inconue
niens. ¶Ad iſtam rationẽ dicitur ꝙ dupli
citer intelligitur ꝙ omne illud quod eſt ꝑ ſe
ſufficiẽs ad intendẽdum actum ſit per ſe ſuf
ficiens ad producendũ actum. Vno modo
ꝙ ad intendendum effectum illud per ſe ſo
lum concurrat actiue. & iſto modo/ quod
eſt per ſe ſufficiens ad intẽdendum eſt per ſe
ſufficiẽs ad producẽdum ſimilem in ſpecie
Alio modo ꝙ ſit per ſe ſufficiens ipſo ſolo
ſuperaddito cauſe precedenti ſit intenſior
etiam cauſa precedente concurrẽte. & ſic ne
go ꝙ omne illud quod eſt per ſe ſufficiens
ad intendendum iſto modo ſit per ſe ſuffi
ciens ad producendum. Vnde non eſt ima
ginandũ ꝙ vna pars actus producatur a ſo
la potẽtia: & alia pars a ſolo habitu/ imo to
tus actus producitur a potẽtia: ſed nõ tota
liter: & totus actus ꝑducit ab habitu: ſed nõ
totalr/ & ipa potẽtia ſecluſo adiutorio nõ
ꝑduceret ita intẽſum. ¶Altera rõ Durãdi ẽ
Capio ſortẽ ꝙ aſſentiat alicui ꝑpõni ex ſola
rõne topica/ ex illo generat habitus/ ſi po
ſtea aſſentiat illi propoſitioni ex illa ſola ra
tione nõ aſſentiet clarius ꝙ̃uis ſit habitua
tus: & antea non erat. ergo habitus nõ coa
git effectiue ad producẽdum actũ. ¶Cũ ar
guitur. non aſſentiet clarius. dico ſi intelli

gis clarius.i.euidentius:concedo, vel clarius.i.firmius vl'ſaltem minus formidoloſe: & ſic nego. immo dico ꝙ ex illa ratione topica & habitu ꝓducitur opinio minus formidoloſa. ſimiliter aſſenſus demonſtrationis etiam cauſatus ex habitu erit intenſior: & ſic euidentior. Contra. ſi habitus producat actum:ergo ſequitur ꝙ effectus concurrit partialiter ad producendum ſuam cauſã patet/actus cauſat habitum & econtra. Dicit occham vbi ſupra ꝙ primus actus non cauſatur ab habitu ſed ab alijs cauſis. quod patet. quia primus actus eſt cauſa efficiens: habitus:ergo non cauſatur ab eo: quia idē numero non poteſt eſſe cauſa & effectus reſpectu eiuſdem. Sed primus actus qui cauſatur in potentijs apprehenſiuis in abſentia obiecti cauſatur ab habitu. ideo nō omnis actus cauſatur ab habitu. Contra. in cauſis efficientibus eſſentialibus non eſt circulus: ſed actus eſt cauſa efficiens habitus. ergo habitus non eſt cauſa actus. ¶Reſpōdetur ꝙ in cauſis eſſentialibus poteſt eſſe circulus q̄tum ad ſpeciem:ſed non q̄tum ad idem numero. nūc autem vnus actus eſt cauſa habitus:ſcilicet primus:qui ſine eo nō poteſt eē habitus naturaliter & poſtea habitus ē cauſa nō illius actus ſed alterius & ille actus bene augmentabit illum habitum. ¶Sed contra probatur ꝙ habitus ille ſit cauſa eiuſdē actus numero. quia actus primus generans habitum poteſt continuari cum habitu: & tunc habitus ille generatus cōſeruabit illū actum. ¶Reſpondetur ꝙ non eſt inconueniens ꝙ effectus ſit conſeruatiuus ſue cauſe efficientis in eodem ſubiecto: & ita eſt in ꝓpoſito ꝙ habitus generatus ex actu primo melius conſeruat illum actum q̄ poſſet conſeruari ſine illo habitu. Difficultas. dictum eſt ꝙ habitus concurrit ad actum producēdum. Vtrum habitus cum potētia ſecluſo altero ſint cauſe ſufficientes ad productionem actus. hoc eſt anteq̄ ſim habituatus ad producendum actum ſcientificum aliquid requiritur vltra potentiam/ſcilicet demonſtratio. vtrum habitu i me generato iſte habitus cum potentia ſine demonſtratione. i. ſine illa cauſa ſint ſufficientes ad producendum actus ſcientificos. Et apparet ꝙ non. habitus cauſatus ex aſſenſibus cauſatis per notitiam intuitiuam ſine notitia intuitiua cum potētia non ſufficiunt ad cauſandum ſimiles actus/vt ex aſſenſibus frequētatis ꝙ ſortes eſt/generatis ex notitia intuitiua cauſatur habitus/ex illo habitu & potentia nō poſſum exire in iſtum actum ꝙ ſortes eſt ſine notitia intuitiua:quia ſi poſſum ex ſola abſtractiua cum potētia:ſequitur ꝙ iſta ſortes eſt eſſet per ſe nota:quia ad propoſitionis per ſe note aſſenſum ſufficiunt notitie intuitiue vel abſtractiue terminorum. ergo habitus cum potentia ſecluſa alia cauſa nō ſunt cauſe ſufficientes ad producendum actum. ¶In oppoſitum arguitur. dicit Ariſt. ꝙ habitibus vtimur cū volumus. ergo habitus cauſatus ex aſſenſibus demonſtrationis cum potētia ſufficiet ad cauſandum habitum ſcientificum ſine demonſtratione.

Pro ſolutione ponitur propoſitio. nunq̄ habitus intellectus concurrit ad actum ſuū producēdum niſi voluntate partialiter cōcurrente vel aliquibus cauſis naturalibus partialiter concurrentibus que intellectum neceſſitarent ad illum actum etiam ſecluſo habitu. patet iſta propoſitio. Si habitus ſine concurſu voluntatis & ſine concurſu cauſarum neceſſitantium poſſet concurrere ad actum intellectus: ergo ille habitus cum intellectu eſſent cauſe ſufficientes ad producendum actum/& ſunt pure naturales: ergo quando ſimul iunguntur ille actus ꝓducit. Patet cauſis pure naturalibus poſitis ſufficientibus: de neceſſitate ſequitur effectus. & ſic habituatus neceſſario ſemper eſſet in actu intelligendi:quod ē falſum. vnde habituatus in notitijs abſtractiuis/non poteſt exire in notitiam abſtractiuam:niſi p concurſum voluntatis neceſſitetur intellectus ad exeūdum in illam abſtractiuam. Eodem modo oportet de neceſſitate confiteri: ꝙ ad actum ſcientificum nō poteſt potentia cum habitu exire: niſi per im

periū voluntatis / vel per demonſtrationē
neceſſitātem intellectum. Ideo habituatus
cum intellectu habens habitum ſcientificū
alicuius concluſionis poteſt ſine demōſtra
tione per imperium voluntatis exire in ac
tum habitus: & hoc apparet verum. Nam
habens habitum fidei ſine motiuo per im
perium volūtatis poteſt exire in actum ha
bitus illius. ¶ Contra. non poteſt habitua
tus per notitiam intuitiuam exire in actum
ꝙ ſortes ſit ſine notitia intuitiua. ergo non
poteſt habituatus in demonſtratione exire
in actum per imperium voluntatis ſine de
monſtratione. Dico ꝙ non eſt ſimile. nam
aliud eſt loqui de neceſſarijs: & de contingē
tibus. non poſſum habere notitiam contin
gētis eiuſdem niſi obiectum ſit preſens: ſed
non requiritur in neceſſarijs notitia intuiti
ua: & ad notitiam eiuſdem ſufficiunt tria.

¶ De concurſu habituum adactus. Cap. xxj.

Reſtat nūc videre ad quos actus cō
currit habitus. vtrum habitus ſo
lum concurrat ad actus eiuſdē ſpe
ciei: cum illis ex quibus genitus
eſt. vel vtrum aliquando cōcurrat ad actus
differentes ſpecie ab illis quibus eſt genitus

Dupliciter hitus ꝑcur rit ad actum.

¶ Primo notandum. vt dicit Occham ī ter
tio. ꝙ dupliciter habitus concurrit ad actū.
Vno modo immediate / hoc eſt dictu con
currit ad actum taliter ꝙ non concurrit per
prius ad alterum effectum q̄ ad illum. Alio
modo mediate. hoc eſt immediate concur
rit ad alterum actum: & iſte alter concurrit
ad iſtum ſecūdum. ideo habitus concurrit
mediate ad illum / vt habitus pricipiorum
concurrit ad habitum concluſionis: & im
mediate ad actum ſiue aſſenſum principio-
rum: & aſſenſus principiorum immediate
ad aſſenſum concluſionis: ſic mediate habi-
tus premiſſarum concurrit ad habitum cō-
cluſionis vbi tam actus premiſſarū q̄ actus
concluſionis mediat. pari forma habitus fi
nis concurrit ad actum medij mediate: & i-
mediate ad actum finis. ¶ Hoc ſuppoſito
ponitur talis propoſitio communis apud
docto. ꝙ habitus nunq̄ concurrit immedia
te niſi ad actus eiuſdem ſpeciei: cum illis ex ppō;
quibus genitus eſt: ſed mediate bene cōcur
rit ad actus differentes ſpecie: ſicut dictum ē
de habitu principiorum & concluſionis q
differunt ſpecie. Probatur propoſitio aſſū-
pta. nunq̄ habitus ꝯcurrit ad actus niſi ſint
intenſiui ſaltem intēſius reddant habitum
intenſiorem: ſed actus differentes ſpecie a ꝓ
cedentibus actibus non poſſunt produce-
re partem eiuſdem ſpeciei in habitu cū par-
te quam precedentes produxerunt. nam ſi
ſint actus differentes ſpecie habebunt effe-
ctus differentes ſpecie: ideo effectus adequa
tus productus ab iſtis erit alterius ſpeciei ab
effectu adequato ꝓ ducto ab alijs ſpecie dif-
ferentibus: quia nulla cauſa pure naturalis
habet effectus adequatos differentes ſpecie
ergo propoſitum verum. [Probatur aliter
hec propoſitio da oppoſitū vnus habitus
īnclinat ī actus alterius ſpeciei ab actu a quo
emerſit / ſequitur ꝙ inclinabit in omnem ac
tum. patet non eſt maior ratio ꝙ in vnum
q̄ in alium / ergo ſi in vnum poteſt etiam in
alium poterit.] Contra hoc arguitur ex cō additio
muni reſolutione doctorum. Amor alicu-
ius obiecti cauſatus ex notitia intuitiua dif
fert ſpē ab amore cauſato ex notitia abſtra-
ctiua. vnde dicit Sco. in quarto diſtinctiōe.
xlix. ꝙ fruitio beatifica differt ſpecie a frui-
tione vie: quia vna cauſatur mediante noti
tia intuitiua / alia vero mediante notitia ob
ſcura. Similiter. ſortes ex notitia intuitiua
platonis dilexit eum. iam habet habitū acq
ſitum diligendi eum. ſit plato abſens: & ha
beat notitiam abſtractiuam. ipſe ſortes fer-
uentius diligit q̄ ſi nunq̄ dilexiſſet. ergo ha
bitus concurrit ad actum diligendi: & talis
actus differt ſpecie ab actibus diligendi ex q
bus talis habitus genitus eſt: ergo habitus
concurrit ad actum differentem ſpecie illis
a quibus emerſit. ¶ Preterea. ſit ſortes qui
prius vidit platonem frequenter: & iudica-
bat platonem eſſe per illam notitiam intui
tiuam. iam platōe abſente / per illam abſtra

ctiuam iudicabit euidenter platonem fuiſſe
& ad iſtud iudicium non ſufficiunt notitie
abſtractiue cum intellectu: ergo concurrit
aliquid aliud: & non videtur quid ſit illud
preter habitum: ergo habitus concurrit ad
illud iudiciū quo iudicat platonem fuiſſe:
& tale differt ſpecie ab illo iudicio ex quo
hītus ē genitus: nā iſta duo iudicia q̄bus iu
dico platonē eē & platonē fuiſſe ſpecie dif-
ferūt/ergo hītus &c. Et iſtud argumētū eſt
multum apparens: & videtur concludere.
Si dicas ꝙ ad iſtud iudicium cauſandū pla
to fuit/ſufficit notitia abſtractiua: tunc infe
ram ꝙ talis eſſet per ſe nota. quod eſt falſū:
quia ad per ſe notam ſufficiunt intuitiue vł
abſtractiue terminorum. certum eſt ꝙ ſi ſor
tes prius iudicauerat platonem eſſe quādo
videbat eū/& iam aduertat. iudicat ꝙ pla
to fuit immo iuramento affirmaret: & eſt ei
euidenter notum/ad iſtud iudicium cauſā
dum non ſufficiunt notitie abſtractiue: q̄a
tunc eſſent per ſe nota vt dictum eſt. ergo
aliquid aliud concurrit: & non videtur niſi
habitus. ergo habitus cōcurrit ad actus dif
ferentes ſpecie ab illis ex quibus genitus ē.
Item dicit magiſter Martinus in prima que
ſtione de fortitudine concluſione ſeptima
ꝙ habitus fortitudinis aggreſſiue vt habi
tus generatus ex frequētibus volitionibus
volo fortiter aggredi inimicos immediate
concurrit ad actum fortitudinis confuſum
puta ad iſtum actum/agendum eſt fortiter.
qui tamen differt ſpecie a primo actu/qm̄ ſe-
cundus actus fertur ſuper aliud obiectum q̄
primus actus/ergo habitus aliquando con
currit ad actus differentes ſpecie ad illis ex
quibus genitus eſt. ¶ Vnde apparentia eſt:
ꝙ vbi habitus habet ꝑ partiali obiecto ob-
iectum alterius actus ab illo a quo genitus
eſt: ꝙ concurrit immediate ad illos actus: q̄
quidem diuerſe ſunt ſpeciei/cum diuerſorū
ſint obiectorum. Similiter habitus medio
rū & finis qui eſt vnicus: vt tenet Martinus
conformiter ad Gregorium: concurrit im-
mediate ad actus mediorum: & ad actus fi-
nis: & ad actus vtriuſq; ſimul: qui tamē om
nes differunt ſpecie ad inuincem. ¶ Reſpon
detur ad illud argumentum de ſorte qui iu
dicat euidenter platonem fuiſſe quem fre-
quenter intuitiue vidit. concedo totum ꝙ
ipſe ſic euidenter iudicat. & nego ꝙ hoc ſit
ab habitu ibi derelicto: ſed dico ꝙ niſi re-
cordetur ſe alias ſortē eſſe: & ſe iudicaſſe ſor
tem eſſe nunq̄ aſſētiet illi propoſitioni/ſed
iſta ratio quā poteſt habere ſufficit ad hoc
ſcilicet recordatio ꝙ alias vidit eum. Vnde
bene ſequitur. alias euidenter iudicaui ſor-
tē eſſe. ergo ſortes tūc fuit. ſi iā recordor me
alias iudicaſſe/per iſtam rationem poſſum
habere iudicium euidens conſequentis/pu
ta ꝙ ſortes fuit. ¶ Replicatur ſic. q̄ro a quo
cauſat̄ iſte aſſenſus quo iudico me alias ſor
tem vidiſſe/vel ex ſolis notitijs apprehenſi
uis abſtractiuis de iudicio preterito. vł cau-
ſatur ab aliquo alio. ſi primū: ergo illa erit
mihi per ſe nota. quia ſufficiunt apprehen-
ſiue abſtractiue per te. & non habeo niſi no
titias abſtractiuas: quia tale iudicium nō ē/
immo non habeo niſi abſtractiuam illius
iudicij preteriti. ergo oportet dicere ꝙ iu-
dicium cauſatur partialiter ex habitu de-
relicto & cauſato ex illis aſſenſibus quibus
iudicabam ſortem eſſe euidēter: & iſti actus
differunt ſpecie ab actibus precedentibus.
Vel ſic. & clarius. ergo oportet dicere ꝙ il
lud iudicium quo nunc iudico ſortem fuiſ-
ſe vel vidiſſe cauſatur ex habitu derelicto.
ſed ille eſt cauſatus ex actu alterius ſpeciei:
ſcilicet ex aſſenſu cauſato a notitia intuitiua
extremorum q̄ ſit actus ad quem nunc con-
currit. igitur habitus concurrit ad actus dif
ferentes ſpecie ab illis ex quibus genitus eſt
Dico breuiter. ꝙ argumentum non cōclu-
dit contra modernos dicentes ꝙ propoſi-
tio de preſenti & de preterito differunt ſpe
cie: & ſimiliter aſſenſus earum differunt ſpe
cie. Vbi tamen argumenta iſta nullius eſſēt
difficultatis apud antiquos tenentes ꝙ eſt
idem iudicium propoſitionis de preſenti/
& de preterito/& ꝙ ille propoſitiones nō
differunt ſpecie. Tunc diceretur ꝙ cauſatur
illud iudicium ab habitu derelicto. & ꝙ il-

li duo aſſenſus ſunt eiuſdem ſpeciei. Vnde
tamen pro opinione modernorum conce-
dendum eſt ꝙ aliquis habitus immediate cō
currit ad actus diuerſarum ſpecierū. & hoc
non eſt inconueniens: quādo illi duo actus
habent idem obiectum totale: vt eſt in pro
poſito. nam ille propoſitiones de preſenti
& de preterito ſunt quodammodo eedem.
& ſunt idem obiectum: licet aſſenſus ſint di
uerſi ſpecie. Et ſimiliter ſoluitur primū ar-
gumentum. quando ſortes amatur ex noti
tia ītuitiūa que poſtea eſt abſtractiua: ē idē
obiectū totale ſecundum eandem rationē.
quia ille due notitie ſcilicet abſtractiua & ī-
tuitiua ſunt ſynonime/ licet differant ſpecie
Conceditur illatum: quādo eſt penitus idē
obiectum ſub eadem ratione: vt ibi ſortes
viſus intuitiue: & abſtractiue ſemper ē idē:
& iidem amores illi qui de eo habentur ſūt
eiuſdem obiecti. licet ſint inter ſe diuerſi ſpe
cie. & ideo non incōuenit ꝙ idem habitus
concurrat ad illos actus. Similiter non incō
uenit habitum concurrere ad actus differen
tes ſpecie: quando illi actus ſunt obiectorū
que ſunt partialia obiecta habitus: vt viſū
eſt. Si autem non eſſet totale obiectū: vl' vnū
non includeretur in alio ſecundum eandē
rationem: vel eſt totale obiectum: ſecundū
diuerſas rationes. vt in amore & odio alicu
ius vnus habitus nunꝗ̄ cōcurrit partialiter
ad actus differentes ſpecie. ❡Eſt igitur re-
gula generalis. Nunꝗ̄ habitus concurrit ī-
mediate ad actus differētes ſpecie niſi illi ac
tus ſint de eodem obiecto: vel vnius obie-
ctum ſit partiale obiectum obiecti habitus:
vel obiecta vtriuſqꝫ ſint partialia obiecta ha
bitus. quoniam tunc non inconuenit.

❡De Augmento habitus. Cap. xxij.

COnſequenter videndum
eſt de augmento habitus
❡Vtrum videlicet detur
ſummus habitus qui po-
teſt in anima cauſari. puta
in intellectu: vel volunta-
te. notum ē ꝙ aliquid po-
teſt in potentia cauſari: & non cuiuſcūqꝫ ī-
tentionis. ergo oportet dare ſummam iten
tionem: vel ad minus minimā ſub qua non
poteſt & ſub q̄libet minori poteſt. Et hoc
dupliciter intelligitur/ ꝙ detur ſummus ha
bitus. Vno modo ex natura rei. & in iſto ſē
ſu eſt altercatio īter doctores. Nam Scotus
in tertio ponit maximum ex natura rei: ita
ꝙ deus non poteſt producere maiorem q̄li
tatem ſiue intentiorem. Occham & Grego
rius hoc impugnant. videlicet ꝙ nō datur
maximus habitus ſeu qualitas ex natura rei
maxima. Aliomodo poteſt intelli ꝙ detur
maximus habitus qui poteſt produci in po
tentia non ex natura habitus: ſed natura po
tentie: ita ꝙ potentia non ſit capax maioris
habitus. notum eſt ꝙ datur maxima aqua
que poteſt poni in vaſe non ex natura aque
ſed ex natura vaſis quod non eſt capax ma-
ioris aque. Et tunc queritur vtrum det ma-
ximus habitus cauſatus in potētia q̄uis nō
proueniat ex natura habitus quin poſſit au
geri: ſed ex natura potentie: que non eſt ca-
pax maioris habitus. Et adhuc dupliciter ī-
telligitur. Vno mō ꝙ detur maximus cau-
ſabilis in potentia per naturam/ ita ꝙ natu
raliter non poteſt cauſari maior. Aliomo-
do per potentiam ſupernaturalem. Solum
facio difficultatē/ an detur maximus q̄ poſ-
ſit cauſari in potentia ex natura potentie: vl'
potentia non poteſt producere actus plu-
res q̄ illos qui requiruntur ad productionē
illius habitus. De Alyaco poſt Occham &
Gregorium dicit ꝙ datur maximus habitus
qui poteſt poni in potentia in eſſe habitus:
ſed nō datur maximus qui poteſt eſſe ī hac
potentia in eſſe qualitatis. quia capiēdo pu
re paſſiue eſt infinite capax. Vnde habitus
eſt in potentia ſecundum ꝙ eſt actiua & nō
ſecundū ꝙ eſt paſſiua. Sed datur maximus
cuius ipſa eſt capax ex natura propria in eē
habitus: vt q̄uis augeatur volitio in eſſe q̄li
tatis tamen non augebitur in eſſe volitōis.
vtrum pure naturaliter loquendo detur ali
quis habitus qui poteſt cauſari a potentia
per actus naturaliter elicitos ab illa poten-
tia: & non poteſt maior cauſari: & videtur

ꝙ non.patet.ille poteſt cauſari in iſta poté
tia:& potentia poteſt elicere vnum actum:
qui intẽdet priorem habitum.ergo ille ha-
bitus non erat maximus qui poterat cauſa-
ri in iſta potentia per actus naturaliter pro
ducibiles.Dices:datur minimus qui nõ po
teſt:& quilibet minor poteſt.Contra.ſi qli
bet minor poteſt: capio ꝙ in potentia per
actus ſit productus habitus diſtans ab illo
minimo per dimidietatem vnius gradus.
tunc potentia poteſt elicere actum naturali
ter continuatum per horam & tunc produ
ducet vnam dimidietatem gradus ſecluſo
etiam tali habitu / ergo & nunc producet:
quia ſubiectum eſt magis diſpoſitum ꝗ eẽt
ſine habitu:ergo in fine hore erit iam habi
tus vſq; ad illam completionẽ productio
nis illius dimidij gradus. Aliqui doc.dicũt
ꝙ datur certa intentio in habitu ad quã nõ
poteſt homo pertingere per replicationem
actuum/veruntamen ad quamcunq; inten
tionem infra illam poteſt homo pertinge
re per replicationem actuum. Cõtra. volo
ꝙ pertingat ad illam infra illam ſolum per
dimidium gradum.tunc ſic.bene ſequitur.
iſte poteſt elicere actum cauſantem dimidie
tatem gradus: ergo.dices nego conſequen
tiam:qa erit capacitas potentie repleta. Cõ
tra,nunꝗ erit repleta:quia quando erit vna
dimidietas dimidie partis adhuc capacitas
non erit repleta.ergo talis actus nõ ceſſabit
a productione quouſq; illa dimidietas ſit p
ducta. Hoc argumentum mihi facit fidem
ꝙ non poteſt defenſari ꝙ detur minima in
tentio cuius potentia non ſit capax ex natu
ra rei: quia habeam intentionem infra illã
per dimidietatem gradus:& in potẽtia po
natur actus qui ſufficiat producere illam di
midietatem.tunc illam producet/cũ eſt cau
ſa naturaliter actiua : & paſſum ſuſceptiuũ
quod nõ dum ſuſcepit.ergo ſuſcipiet:& ſic
non erit minima immo maxima ꝙ ſic. Pro
iſto argumento dico ꝙ quocunq; tempore
ſignato finito oportet de neceſſitate conce
dere ꝙ datur maximus habitus quẽ homo
poteſt producere vel qui poteſt produci in
homine in illo tempore finito vel minima
quam non. Secundo. non datur maximus
gradus habitus qui poteſt produci ſimpli-
citer nec minimus qui non: vt in tempore i-
finitos actus poteſt producere quorum ſe-
cundus erit intenſior primo & quartus ter-
tio & ſic in infinitum:nec datur maximus q
ſic nec minimus qui non. Et hoc tenendo
ꝙ potentia ſit infinite capax ex natura rei.
[Mihi videtur ꝙ oportet ponere ſummũ
habitum ex natura rei & ſic actus producẽs additio
illum habitum a nulla cauſa maiore poteſt
intẽdi / quia non poteſt eſſe maior cauſa in
illa ſpecie.Sed videtur concedendum ꝙ qlí
bet capacitas ꝗtũcunq; parua poſſit habere
illud ſummum quia in infinitum poteſt au
geri alia cauſa ptialis/ſed non ponendo ma
ximũ ex natura rei bene dicit liber.] Et hec
dicta ſufficiant de productione & cauſalita
te habituum. Dictũ eſt generaliter de actu
virtuoſo & vitioſo:& conſequenter de ge-
neratione habituum in qua potentia & in
qua non:& de corruptione illorum. & per
quid corrumpuntur.& de contrarietate il-
lorum:& de coefficientia ad actus: & finali
ter de augmẽto habituum:& de actibus hu
manis:& circunſtantijs eorumdem.

¶De diffinitiõe virtutis & multiplici eius
diſtinctione. Cap.xxiij.

IAm conſequenter de virtu
te que eſt habitus quid ſit:
& de multiplici virtutis di
ſtinctione: & de proprieta
tibus eius tam in generali
ꝗ in ſpeciali videndum eſt.
vnde primo notandum ꝙ
aſſignantur due diffinitiones virtutis.vna
Ariſt.in ſecundo ethi.alia beati Auguſtini
in libro de libero arbitrio. vnde virtus ſic
diffinitur ab Ariſtotele loco predicto. Vir
tus ẽ habitus electiuus in mediocritate exñs Quid
determinata ratione prout vir prudens de- virtus.
terminabit.Alia diffinitio Auguſtini. Vir
tus eſt bona qualitas mentis qua recte viui-
tur/qua nullus male vtitur/quã deus in no
bis ſinẽ nobis operaſ.prima diffinitio vir-

tutis ab Ari. data apd Martinum ſic pōt exponi. virtus eſt habitus electiuus. hoc ē virtus eſt habitus inclinans ad actum medium inter actus vitioſos: ad actum inq̃ medium recte rationi conformem. vnde dupliciter itelligitur ꝙ virtus conſiſtit in medio. Vno modo tanq̃ in medio circa proprium actū: & ſic exponitur diffinitio virtutis. Virtus eſt habitus inclinans ad actum medium inter actus vitioſos / puta inter defectum & ſuperabundantiam. conſequēter declarat qd ſit actus medius. & eſt actus conformis recte rationi: ſiue determinatus ratiōe prout vir prudens determinauit. Alio modo capitur medium pro obiecto. tūc ſic exponitur diſfinitio. virtus eſt habitus ī mediocritate cōſiſtens .i. circa obiectum determinatum ratione habens pro obiecto certam materiam que ponitur talis vel tāta per rationem que vocatur medietas ſiue mediocritas. Sed diffinitio Auguſtini eſt intelligenda de virtutibus infuſis: propter vltimam partem. Difficultas. vtrum ad habitum eſſe virtutē de neceſſitate requiratur ꝙ cum illo habitu inſit in intellectu prudentia habitualis: dictū eſt ꝙ nunq̃ actus eſt virtus: niſi inſit cum illo prudentia actualis in intellectu. Querit. vtrum etiam requiratur ad habitum electiuum eſſe virtutem: ꝙ de neceſſitate īſit prudētia habitualis / quia virtus eſt habitus electiuus determinata ratione. ideo videtur ꝙ ad eſſe virtutis habitualis requiratur ſemp ratio. i. prudentia habitualis. Reſpōdet occham in quarto queſtio. tertia probabiliter ꝙ non: q̄uis ad actum eſſe virtutem neceſſario requiratur prudentia actualis in intellectu. verū ad hitū eē virtutē nō neceſſario reqrit habitus prudentialis in intellectu. qd ſic ſuadet. capio fortem non habituatū habeat dictamen verū prudentiale / & electionē cōformē illi dictamini i volūtate. tūc deus poterit ſuſpendere actionē primi actus ſcilicet dictaminis prudentialis non ſuſpendendo electionem conformem illi dictamini. quo facto / ab illo dictamine non generabit habitus prudentialis: & generabitur habitus per actiuitatem electionis. ergo non requiritur habitus prudentialis: ꝙ ab illo dictamine non generabitur habitus prudentialis: notum eſt. neq̄ ab illo generabitur habitus electiuus: quia actus prudentialis nō agit immediate ad habitum electiuum: ſed ſolum mediate. Secundo arguitur multum apparenter. ſit fortes habituatus in habitu prudentie dirigente electionem temperātie & habeat habitum electiuum temperantie conformē. tūc fortes poteſt elicere dictamina contraria non eliciendo electiones contrarias illis actibus a quibus generabatur habitus temperantie electionis. quo facto per frequentationem illorum dictaminum corrumpetur habitus prudentialis: & non corrumpetur habitus electiuus: quia non poteſt corrumpi niſi per actus cōtrarios: vt dictum eſt de corruptione habitus. ergo talis habitus electiuus temperantie non corrumpitur: ideo naturaliter poteſt manere habitus virtuoſus abſq̄ habitu prudētiali. Forte dices. non eſt difficultas quin poſſit manere actus electiuus ſine actu prudentiali: quia diſtinguuntur realiter / & per conſequens deus poteſt vnum corrumpere altero conſeruato. ſed tūc iſte actus non eſſet amplius virtus. Eodem modo dicam ꝙ ille habitus electiuus non erit amplius virtus abſq̄ habitu prudentiali. Contra. illo habitu electiuo manente ſine habitu prudentiali & habita recta ratione: talis habitus cōcurret ad conſimiles actus illis ex quibus genitus eſt. ergo ille habitus eſt virtuoſus. patet. quia propter nihil aliud dicitur habitus virtuoſus: niſi quia inclinat vel coefficit conſimiles actus virtuoſos: & ſecluſo habitu prudētiali inclinat ad actus virtuoſos & coefficit. ergo ſecluſo habitu prudentiali talis habitus poteſt dici virtus. Ideo apparet michi probabile / vt dicit Occham: ꝙ non eſt de ratione habitus electiui ꝙ habeat habitum prudentialem q̄uis ſit de ratione actus ꝙ habeat actum prudentialem.

¶ Tractatus Secundus. De differentia inter theologales & morales virtutes. Cap. j.

SEquitur de differentia inter virtutes theologales & humanas. Et p̄ declaratione notandum ꝙ virtus prima ſui diuiſiõe diuiditur in virtutẽ humanam & in theologicam ſiue ſupernaturalẽ. Notãdũ ꝑterea ꝙ multe differentie ſolẽt poni a doctoribus inter virtutes theologas: & humanas. Vnde ſãctus

Triplex dr̃ia iter virtutes moraleſ & theologas.

Tho. prima ſecũde queſtiõe. lxij. ponit tres differẽtias inter illas. Prima. virtus humana ẽ de obiecto creato/theologica de obiecto increato ſcilicet de deo. Secunda. Virtutes humane generãtur in nobis ex actibus propriis: ſed theologice a deo producuntur & infunduntur. Tertia differẽtia. ꝙ ſint ponẽde virtutes humane hoc habetur per rationem naturalem: ſed ꝙ ſint ponẽde virtutes theologice ſolum habemus ex reuelatione ſacre ſcripture. & per nullam rationem ſiue experientiam poteſt probari ꝙ ſint ponendi habitus infuſi: ſed ſolum ex auctoritate ſcripture & reuelantis. Vnde q̃tum ad ſecũdam differentiam dicit Occham in tertio ꝙ virtus theologica dupliciter capitur. Vno modo ſpecialiſſime pro virtute habẽte deũ pro obiecto & ab ipſo ſolo deo nobis infuſa. Et ſic ſecundum ponentes ſpem acquiſitam non eſſet virtus theologica. Alio mõ pro virtute habente deum pro obiecto ſiue ſit infuſa a ſolo deo ſiue a nobis genita per actus nr̃os. & ſic ſpes/fides/& charitas acquiſite ſunt virtutes theologice. Alie autẽ virtutes que habent obiectum creatum vocantur humane. ¶Circa hanc differentiam eſt difficultas. & arguitur ſic. ſapiẽtia ponitur inter virtutes humanas: puta inter habitus intellectuales: & tamen habet deum pro obiecto/quia cõſiderat primam cauſam: & res altiſſimas, ergo illa differentia poſita inter illas (quia theologica habet deum/humana vero virtus habet obiectum creatũ) non eſt bene poſita. ¶Item. ſpes habet quid creatum pro obiecto. ergo illa ratio diſtinctionis non eſt ſufficiens ex p̃te obiecti creati & increati. Antecedens patet. ſpes habet beatitudinem & gratiam pro obiecto: & talia ſunt creata. igitur. Quantum ad primũ dicit Thomas. ꝙ deus dupliciter poteſt eẽ obiectum alicuius virtutis. Vno modo ſecundum aliquam rationem que noſtrã naturalem cognitionem tranſcẽdit. Alio modo deus poteſt eſſe obiectum alicuius virtutis ſecundum aliquam rationem que nõ tranſcendit intellectionem noſtram naturalem. Vnde notum eſt ꝙ ex vi noſtri intellectus per rationes naturales poſſumus deuenire in aliqualem cognitionem dei ꝙ ſit ſuprema cauſa & prima ceteras cauſas mouẽs. tunc dicit Tho. ꝙ ille habitus habẽs deum pro obiecto qui non tranſcendit noſtrã cognitionem nõ eſt virtus theologica ſed humana. & ſic ſapientia que ponitur a philo. intellectualis virtus conſiderat diuina ſecũdum ꝙ ſunt inueſtigalia ratione humana. ſed theologica virtus eſt circa ea ſecundum ꝙ rationem humanam excedunt. vt quando deus conſideratur ſub ratione beatificatoris ita ꝙ intellectus non poteſt pertingere ex ratione naturali: tunc talis habitus eſt theologica virtus. Sed per oppoſitum dicitur humana quia eſt de obiecto creato vel increato quod ſecundum rationem naturalẽ non excedit intelligentiam noſtram. & ſic ſapiẽtia eſt virtus humana. & loquimur de ſapientia virtute: & non de ſapientia dono ¶Item cum arguitur. ſpes ẽ de obiecto creato. ſãctus Tho & ſãctus Bonauẽ. 1 tertio diſtingũt illã. vel de obiecto creato. i. obiecto materiali: & ſic ꝯcedo/q̃a ẽ de beatitudine & gr̃a. vel de obiecto creato tanq̃ de obiecto pricipali. i. tãq̃ de illo q̃d eſt ratio mouens voluntatem ad volendum/& ſic nego Vnde ſpes partialiter terminatur ad beatitudinem formalem/ſed ad illam ſub tali ratione nobis conferendam propter merita. Illud eſt obiectũ formale quare deſideramus beatitudinem. vnde Tho. ſic dicit/tamen ſub aliis verbis puta ꝙ ſub aliis conſideratiõibus ſpes eſt de beatitudine in ordine ad deũ tanq̃ vltimum finem & tanq̃ conferentem

Dupl̃r deus pͭ eẽ obiectum alicuius virtutis

beatitudinem:& ſic habet deum pro obie-
cto:& hoc ſufficit ad virtutem theologicã.
¶Contra. latria habet deum pro obiecto.
nam actus latrie eſt honor exhibitus deo:&
cum hoc habet aliquid creatum ſcilicet cul-
tum exteriorem: & propterea vocatur vir-
tus humana. vnde actus latrie exteriores ſũt
genuflectiones/& ſigna ſimilia exteriora in
recognitionem ſupremi dominij. Similiter
obedientia habet deum precipientem & cũ
hoc illud quod precipitur quod eſt aliquid
creatum. igitur ſi ſpes habeat deum pro ob
iecto & aliquid creatum: nihilominus debe
bit eſſe virtus moralis humana & nõ theo-
logica. ¶Ad hoc dicit. ſ. Bonauentura dãs
talem differentiam: ꝙ nunꝗ virtus theolo-
gica habet actum exteriorem pro obiecto ſi
cut moralis virtus. Alia differentia. virtus
theologica habet deum pro obiecto ſecun
dum rationem trãſendẽtem noſtram cogni
tionem naturalem/ſed humana habet quid
creatum vel increatum ſecundum rationẽ
non tranſendẽtem noſtram intelligentiam.
Item virtus humana aliquando habet ope-
rationem exteriorẽ pro obiecto/theologi-
ca habet deum ſiue aliquid non operabile a
nobis. Tertia differentia. virtus humana ẽ
inter extremitates duas/ ſcilicet inter ſuper-
abundantiam & defectum / ſed theologica
nunꝗ eſt inter ſuperabũdantiam & defectũ.
¶Dices. ſpes habet duas extremitates. ſ. ꝑ-
ſumptionem: puta ſperare beatitudinem ſi
ne meritis. & deſperationem. ſ. deſperare de
dei miſericordia: ideo habet ſuperabundan
tiam & defectum/ergo tertia differentia eſt
minus bene poſita. ¶Reſpõdetur ꝙ dupli
citer intelligitur aliquam virtutem eſſe iter
duo extrema. vno mõ ex parte obiecti prin
cipalis. vt temperãtia puta velle comedere
& bibere ſecundum ꝙ recta ratio dictat: eſt
inter duo obiecta. ſ. velle comedere plus ꝗ
dictat ratio: tale eſt extremum vnum ratiõe
obiecti ꝑ ſuperabundantiam. ſimiliter velle
minus comedere & bibere ꝗ recta rõ dictat:
ẽ aliđ extremũ rõne obiecti i deficiẽdo: & ſic
virtus moralis hẽt extrema ſiue ẽ iter extre

dupliciter vir- tus ẽ inter duo extrẽa.

ma ex pte obiecti. Alio mõ cõtingit aliquã
virtutẽ eẽ inter duo extrema nõ ratione ob
iecti/ſed propter defectum alicuius circũſtã
tie quam illa virtus ſiue potentia debet aſſu
mere in eliciẽdo ſuos actus. vt ſortes ꝑ actus
ſpei ſperat beatitudinẽ ſine meritis/ talis ac
tus ẽ vitioſus non ꝑ hoc ꝙ nimis innititur
deo/vel quia eſt nimis intẽſus/cum homo
non poſſit nimis intenſe ſperare. ſed ideo ẽ
vitioſus: quia omittit circunſtantiam quã
aſſumere debet in ſperando. ideo hoc non
eſt propter obiectum vel propter defectum
vel propter ſuperabũdãtiam / ſed ꝓpterea
quia omittit circunſtantiam quam debet aſ
ſumere: & ſic reſolutorie ponuntur tres dif
ferentie inter theologicam & moralem vir
tutem. Prima: ratione obiecti. Secunda. ra-
tione operationis exterioris. Tertia/ vna ẽ i
ter extrema ratione obiecti. i. ſuperabundã
tiam & defectum/altera vero non. ¶Cõtra.
ergo eadem virtus erit moralis & theologi
ca ſaltem tenendo ꝙ idem actus eſt medij &
finis. vt volitio dandi elemoſinam propter
deum/habet pro obiecto aliquid creatũ &
increatum. Dicit occham/non eſſe inconue
niens ꝙ eadem virtus ſecundum diuerſa ob
iecta ſit moralis & theologica. immo ipſe oc
cham habet concedere ꝙ omnis actus intri-
ſece bonus ẽ virtus moralis & theologica.
[Virtutes theologice non diſtingũtur ab additio
humanis penes obiecta / quia aſſenſus fidei
creaturam ſolum habet pro obiecto puta ꝓ
poſitionem cuius nulla pars deũ repreſen-
tat/vt hec/antichriſtus erit: forte diceret ꝙ
aſſenſus eius non eſt fides: ſed ſolum aſſen-
ſus huius antichriſtus erit eſt adeo reuelata.
dato ꝙ hoc eſſet verum actus ille non habe
ret deum magis pro obiecto ꝗ actus iſte/vo
lo dare elemoſinam pauperi propter deũ.
quicquid ſit de hac materia videtur ꝙ non
ſit alicuius modus dicendi niſi ꝙ diſtingũ-
tur ſic actus theologi ab actibus humanis:
quia regulariter habent deum pro obiecto
materiali ſaltem precipui actus habent deũ
pro obiecto nõ ſub ratione humana ſed ſu-
per naturali ſecus eſt de actibus humanis.]

¶De ordine virtutū theologaliū. Cap.II.

Q Veritur conſequenter de ordine earūdem virtutum theologaliū: & imprimis non loquimur de or dine perfectionis: quia notū eſt in illo ordie ꝙ charitas eſt peior .i. perfectior: & precedit fidem & ſpem eo ꝙ ille per charitatem formantur. vt dicit. S. Tho. prima ſecūde. q. lxvj. arti. vj. Sed eſt queſtio de or dine generationis. vnde dupliciter intelligitur ꝙ ſit ordo inter virtutes. Vno modo q̄tum ad habitus infuſos. Alio modo q̄tū ad actus earum: ita ꝙ actus vnius neceſſario precedat actum alterius. Q̄tum ad primū/ puta de ordine inter habitus ſit talis ppoſitio. Nullus eſt ordo generationis ſiue pro ductionis inter habitus infuſos. Patet/iſti infuſi habitus ſimul infundūtur in baptiſmate. Vnde q̄cito eſt perfectū baptiſma in inſtanti termināte prolationem verborum cū ablutiōe infundūtur ſimul iſti tres habitus: ſcilicet fides/ſpes/& charitas: nec vnus coagit ad productionē alterius: qa creātur a ſolo deo. Ideo q̄tum ad generationē habitū nullus eſt ordo īter eos. Q꞉ ſimul infūdātur habeꝛ ex fide prime ad corin. xiij. tria hec maior horum eſt charitas: ſed nō habetur auctoritas expreſſa ꝙ infundātur in baptiſmate: ſed ex multis auctoritatibus ſcripture hoc deduci pōt: quarū vna eſt. impoſſibile eſt ſine fide placere deo. Alia charitas diuidit filios regni & perditionis. ¶Difficultas: an maneāt fides/& ſpes q̄n non manet charitas. Videꝛ ꝙ ſic. vt dicit ꝓbabilior opinio ſecūda ſecunde. q. xliiij. arti. iiij. ad primum. Aliquādo manet charitas: q̄n nō manent fides & ſpes: vt in beatitudine. ſed difficultas eſt modo. vtrum aliq̄n infundātur fides & ſpes q̄n non īfunditur charitas. & vtrum aliquādo infundatur charitas: q̄n non infundūtur fides & ſpes. ¶Quantum ad primū/videtur ꝙ ſic. Nā baptiſatus ponens obicē per mortale/vt per luxuriā vel auariciā: in illo nō infūditur charitas: & tamen infundūtur fides & ſpes. quod probatur: quia eſt fidelis: & non ponit obicem p infidelitatem: & eſt baptiſatus. Ideo eſt fidelis: & per conſequens habuit fidē infuſam. inſuper auaricia/vel luxuria non eſt demeritorium fidei vel ſpei. igitur nō eſt obex. ergo infunditur fides & ſpes non īfuſa charitate. De ſecūdo ꝙ poſſit infundi charitas de lege clarum eſt. quod ſic probatur. paruulus baptiſatus in inſtāti terminante prolationē verborū ſacramēti baptiſmi moriaꝛ tūc huic aīe infundiꝛ charitas: qa eſt ſaluata & nō īfunduꝛ fides vel ſpes: qa in hoc iſtāti prio eſt in charitate: & non rea alicuius pene ſoluende in purgatorio: qa nō peccauit: ergo eſt ſaluata. vnde fides & ſpes euacuantur in patria: & per conſequens infunditur charitas ſine fide & ſpe. ¶Quantum ad primū/aliqui dicunt in tali infunditur fides & ſpes: quia talis eſt fidelis. ergo habet fidem. Opinio tamen oppoſita videtur probabilior quam inſequitur Sanctus Tomas/ꝙ nunq̄ infunduntur fides/& ſpes/ de nouo quin infundatur charitas: bene tn̄ cōſeruātur ſine charitate. Probaꝛ. deus non dat homini ſibi ingrato dona tam excellentiſſima ſicut ſunt fides/& ſpes infuſe. Contra/talis eſt fidelis. diſtinguo vel ab habitu fidei infuſe: & ſic nego. vel fidelis .i. hn̄s caracterē fidelium. vel poteſt eſſe fidelis ab habitu fidei acquiſite: & ſic conceditur. Ad aliud/fides & ſpes non perdūtur per mortale. ergo non ponit obicem infuſioni: nego cōſequētiam. Nā vnūquodq꞉ mortale eſt ſufficiens ponere obicem infuſioni/ſed vt perdantur fides & ſpes ſola īfidelitas & deſperatio ſufficit. Q̄tum ad ſecundum in caſu infunditur paruulo charitas quādo non infunduntur fides & ſpes. dico quia iam in illo inſtāti eſt extra ſtatum vie/oportet cōfiteri ꝙ infunditur charitas ſine fide & ſpe & nunq̄ in alio caſu. Reſolutio ergo eſt ꝙ nō eſt ordo neceſſario requiſitus q̄tum ad habitus infuſos de communi lege: quia ſimul infunduntur. ¶Sed queritur/an ſit aliquis ordo quātum ad exercitium actuum: ita ꝙ neceſſario actus vnius preſupponat actum alterius vt vtrum actus ſpei preſupponat actum

Propoſitio.

quō charitas ac rū virtutum imperat.

Reſolutio.

fidei & actus charitatis actum fidei & ſpei. Et apparet ꝙ ſic: quia oportet primo credere ꝗ̄ ſperare & amare. ❡Quantū ad hoc dico primo/ ad actus ſpei & charitatis requiritur actus fidei natura preuius vel tēpore vt eliciatur actus de cōmuni lege. Patet/ non poteſt haberi actus ſpei & charitatis ɋn habeatur in itellectu aliqđ iudicium practicū certum & ineuidēs: ergo preſupponitur actus fidei in intellectu. ꝯña eſt certa: quia oē iudicium certū ineuidens eſt actus fidei. antecedens patet/ ad oēm actum virtutis requiritur iudicium practicum preuium: & de cōmuni lege nō poteſt haberi iudiciū euidēs de deo ſperando vel amando: ſed ſolum ineuidens. ideo vt habeatur actus ſpei requirit hoc iudicium. ꝙ beatitudo eſt nobis poſſibilis a deo ex meritis. preter hoc requiritur iudicium practicum ꝙ ſperādum eſt in deū & iſtud iudicium eſt actus fidei. ergo ad actum ſpei reqritur actus fidei. Similiter ad actum charitatis quo diligo deum ſup omnia reqritur actus fidei. oportet enī credere deum eſſe ſumme bonum &c. ❡Vtrū preuius ſit natura actus ſpei ad actū charitatis. auctoritas glo. ſup math. ꝙ ſic. ❡Contra/ fides ſine charitate nō placet deo/ neqꝫ ſpes ergo charitas ꝗ̄tum ad actū eſt magis ꝑuia. ❡Pro iſto eſt notandum ꝙ in nobis eſt duplex amor. Quidā cōcupiſcentie: qui eſt im-

duplex amor. perfectus: & nihil aliud ē ꝗ̄ amor quo amo rem non vt velim in ea aliqđ eſſe bonū: ſed volo bonum ꝗđ ipſa habet in eſſe mihi vel alteri/ vt ſortes vult vinū: nō quia vult dulcedinem in eſſe vino ſed in eſſe ſibi & eā percipere/ talis amor vocatur concupiſcentie. Alius eſt amor amicitie quo volo bonitatē in eſſe rei ſiue inde aliquid accidat mihi ſiue non. & iſte amor amicitie ꝓprie eſt charitatiuus: & amor cōcupiſcentie ſi ſit adequate concupiſcentie preſupponit amorem amicitie. Exemplū de amore amicitie/ vt ſortes vult platonē eſſe virtuoſum vel habere diuitias: eſt amor amicitie platonis. Vnde cōſequenter dicit ſanctus Thomas/ ex hoc ꝙ deus promiſit nobis bona: & ſperamus habere illa mediāte ſuo auxilio diligimus illū ita pari forma ex hoc ꝙ ſperamus nos conſequi beatitudinē nobis a deo promiſſam incitamur ad diligēdū deū: ergo actus ſpei: puta deſiderium eſt prius: & itroducit actū charitatis ſicut timor itroducit charitatem. ❡Contra/ actus ſpei eſt deſideriū quo deſideramus deum nobis/ vel paſſio cauſata ex illo deſiderio. vel tale deſiderium quo deſidero cauſaſ ex amore dei: vel ex amore mei. Si primum: ergo actus charitatis eſt preuius ad actum ſpei. Si ſecūdum: ergo iſte actus videtur eſſe malus: quia amo deum ꝑpter me: ergo implicat cōtradictionem actū ſpei infuſe eſſe preuium natura vel tempore ad actum charitatis. & hoc eſt fortiſſimū argumentum contra hanc opinionem. Dico ad argumentū: ꝙ actus ſpei eſt prior ad minus natura ad actum charitatis. & cū arguitur: vel talis actus ſperandi ſiue ſpes cauſatur ex amore mei: & talis actus eſt malus: quia nō eſt relatus in finem. Dicit Gabriel in tertio ꝙ oportet fateri ꝙ primus actus ſpei nō eſt virtuoſus: ſed actus indifferens tenendo ꝙ primum actū ſpei non precedit actus charitatis/ oportet concedere ꝙ talis actus eſt indifferens: quia deeſt ei circūſtantia requiſita ſecundum eos ad bonum actum moralem/ puta relatio in finem vltimum. ❡Contra/ eſt vſus dei: ergo eſt malus/ & non indifferens. negatur antecedens. ad probationem aſſumo deum propter me. Diſtinguo: vel propter me tanꝗ̄ amatum vt ſummum bonum. & ſic negatur. & hoc reqritur ad vſū dei. ideo ꝗ̄uis ego amem deū mihi ſiue propter me: non tanꝗ̄ propter finem vltimum non eſt vſus dei. Videtur mihi ꝙ nō eſt neceſſarium ꝙ primum actum charitatis precedat actus ſpei. Nā poſſum elicere primam volitionem qua volo deum eē ſumum bonum: & conſequenter ex illo actu poſſum diligere me: & conſequenter optare beatitudinem a deo: ſtat ergo ꝙ primus actus charitatis precedat/ ideo non eſt neceſſarium ꝙ actus ſpei de neceſſitate precedat actum charitatis.

¶De pria virtute theolo. ſ. de fide. Ca.III.

VIſum eſt de diſtinctione theologi
carum virtutū a moralibus: & de
ordine earūdem adinuicem. Con
ſequenter videndū eſt de prima/
puta de fide que ſecūdū opinionē antiquo
rum q̄tum ad actum ſuū precedit ſpē & cha
ritatē. Et primo q̄tū ad generalia que ꝯcer
nunt illā. Queritur vtrū ſit tm̄ vnica fides i
Duplex ē fides. vno intellectu. Pro hoc notandū ꝙ duplex
eſt fides. q̄dā īfuſa: alia acq̄ſita. Infuſa eſt ille
habitus qui a ſolo deo ꝓducitur in potētia
noſtra in baptiſmate/ ſaltē in non ponente
obicem. Acquſita vero eſt habitus cauſatus
ex multis actibus fidei. Tunc ponitur pria
Prima ꝓpō. ꝓpoſitio cōis & clara apud modernos. Nō
eſt vnica fides acq̄ſita in numero nec in ſpe
cie: ſed tot diuerſe quot ſūt diuerſi articuli.
Exemplū. capio ſortē habituatū in creden
do duos articulos ꝑ frequētationē actuum
circa illos/ incipiat errare circa vnū & nō cir
ca alterū: tūc ꝑ frequētationem illius erroris
corrumpetur fides illius articuli acq̄ſita &
nō corrūpetur fides acq̄ſita alterius articuli
qđ patet expienEia: q͞a ipſe ſortes erit prom
ptus ad aſſētiēdū alteri articulo ſicut prius:
& nō eſt adeo prōptus ad aſſētiēdū alteri ſi
cut prius q͞a habet errorē inclinātē ad oppo
ſitū. ergo vnus hitus manet altero nō manē
te. ergo diſtinguūtur illi duo ꝑ regulā com
munē. igit̄ ꝓpoſitū: videlicet ꝙ nō eſt i vno
intellectu vnus habitus acq̄ſitus in nūero.
Qꝫ autē differāt ſpecie. Patet. Occhā in ter
tio quoli. q. vij. & in tertio ſentētiarū que
ſtione. viij. ait: error vnius articuli ſtat cū fi
de acquiſita alterius: & nō ſtat cū fide acq̄ſi
ta reſpectu eiuſdē articuli: nec cū aliqua eiuſ
dem rōnis. ergo nō ſolum illi habitus fidei
differūt nūero ſed etiā ſpecie. Preterea habi
tus qui primo ꝯtrariātur ꝯtrarijs diſtinctis
ſpecie differūt ſpecie. ſed due fides acquiſite
duorū articulorū fidei ꝯtrariātur prio duo
bus erroribus diſtinctis ſpecie. vide Occhā
ibidem ſi vis. iſta ratio non eſt efficax: quia
per idem ꝓbarē ꝙ amor ſortis & amor pla
tonis differūt ſpecie. Vnde in iſtis intētiōi
bus nō infertur ꝯtradictio ſpecifica aliquo
rum per hoc ꝙ vnū repugnat alteri &c. Di
ces conformiter ad opinionē antiquorū &
precipue Thome nō ponētis niſi vnū habi
tum logicalē reſpectu oim ꝯcluſionū logi
calium. Arguitur ſic. q̄uis actus credēdi ſunt
reſpectu diuerſorū articulorū materialiū tn̄
ſunt reſpectu vnius & eiuſdē obiecti forma
lis: puta reſpectu iſtius. oē reuelatū a deo
eſt verum q͞a reuelatum. Nā ſi crederē alicui
articulo per aliquā rōnem topicā & nō ſub
iſta ratione/ q͞a reuelatum a deo: talis aſſen
ſus nō eſſet fides/ ſed aſſenſus topicus preci
ſe. Tunc ad rē/ oēs habitus fidei acquiſiti li
cet habeant diuerſa obiecta materialia. i. di
uerſos articulos: hñt tn̄ vnū formale & idē
puta omne reuelatū a deo eſt verū & penes
obiectū formale attenditur diuerſitas ſpeci
fica habituū & nō penes obiecta materialia
Nego illā ꝓpoſitionē. imo dico ꝙ diuerſo
rum articulorū diuerſi ſunt aſſenſus ſpecifi
ci q̄uis illis aſſentiatur per idem motiuum/
puta quia reuelata a prima veritate. Secūda Secūda ꝓpō.
ꝓpoſitio de fide infuſa. In eodē homine eſt
vnica fides infuſa. iſta ꝓpoſitio non pōt ꝓ
bari nec per experientiā nec ꝑ rōnem: ſed ſo
lum per auctoritatē. Vñ ad Epheſios. iiij.
vnus deus/ vnica fides/ vnū baptiſma. Vñ
dupliciter intelligitur ꝙ ſit vnica fides infu
ſa reſpectu omniū articulorū. Vno modo
ꝙ ſit vnius articuli imediate & mediate ſit
ceterorum articulorum inquantū articulus
primus eſt quoddā prinicipiū partialiter il
latiuū ceterorū ſingulorū articulorū. hoc ē
ꝙ fides īfuſa inclinat imediate ad aſſenſum
huius omne reuelatū a deo eſt verum ſcđm
qđ eſt reuelatū. ita ꝙ habitus fidei īfuſus eſt
imediate ꝓductiuus aſſēſus illius. & mediā
te illo iferunt̄ oēs alij articuli vt antixp̄m fo
re eſt reuelatū/ diē iudicij fore ē reuelatū. er
go antixp̄s erit/ dies iudicij erit. & ſic aſſen
ſus illius vniuerſalis articuli cauſat aſſenſū
ceterorū articulorū ſaltē partialr̄: & ſic habi
tus fidei infuſus iclinat imediate ad aſſēſū il
lius vniuerſalis articuli & mediate ad aſſen
ſum ceterorū: & ſic hitus fidei īfuſus eſt ſolū

imediate vnius articuli & mediate eſt cetero rũ/ vt dictũ eſt: ſicut hitus principiorũ ime diate iclinat ad aſſenſũ pricipiorũ & media te ad aſſenſum ꝯcluſionis/ ita ꝙ nunꝗ cãbit imediate aſſẽſum circa ꝯcluſionẽ. Huic cõ format ſe. s. Tho. ſcḋa ſcḋe. q. vj. Cõtra pre dicta arguitur ſic. ſi habitus fidei infuſus ſo lum imediate ꝯcurreret ad illũ articulũ vni uerſalem & mediate ad alios: ſequeretur ꝙ inclinaret ad aſſentiendũ falſo. qḋ patet: cre dat aliquis/a/ ꝓpoſitionẽ eẽ reuelatã que tñ non eſt reuelata / aſſenſus/a/ partialiter cau ſatur mediate ab habitu huius. omne reue latum a deo eſt verũ. Nã talis aſſenſus i ſor te cauſatur ex aſſenſibus iſtarũ duarũ ꝓpoſi tionũ omne reuelatũ a deo eſt verũ/a/ eſt re uelatũ. igitur/ & per ꝯñs videtur ꝙ habitus infuſus fidei eque inclinat ad aſſentiẽdum falſo ſicut vero. Dico ꝙ oportet de neceſſi tate fateri ſcḋm illam opinionẽ ꝙ habitus fidei inclinat mediate ad aſſentiendũ falſo. nam inclinat imediate ad aſſentiendũ vero: & ille aſſẽſus eſt imediate cauſa ſaltẽ partia lis alicuius falſi/ ſicut de intẽtione dictũ eſt ꝙ eſt cauſa ꝑtialis electionis vitioſe iclinat mediate ad electionem vitioſam. Similiter oportet concedere ꝙ habitus veridicus in fuſus mediate & partialiter inclinabit ad aſ ſentiendum falſo. [Ad hoc argumentũ te

additio nendo opinionẽ Occhã/ aliqui reſpondẽt ꝙ illo caſu admiſſo adhuc non ſequeretur ꝙ fides iſuſa inclinaret ad falſum/ quia ſpi ritusſanctus qui eſt principale agẽs nõ coa geret quod neceſſario requiritur/ ſed hec ſo lutio eſt parui mouẽti.] ¶ Alius ẽ modus dicendi ꝗcum ad hoc ꝙ fides iſuſa eſt eque imediate oim credibilium: ita ꝙ nõ iclinat ſolum imediate ad aſſenſum huius vniuer ſalis articuli. omne reuelatũ a deo eſt verũ: quia reuelatum eſt. & mediate ad aſſenſum aliorũ credibiliũ particulariũ ſed eq̃ imedia te ad aſſenſũ oim/ quẽadmodũ in agẽtibus ponit vna vniuerſalis cauſa ꝗ ꝯcurrit ad di uerſos effectus in ſpẽ cum cauſis partialibus vt ſol cum calore calorẽ/ cũ frigore frigus ꝓducit. Similiter habitus vnicus iſuſus re ſpectu credibilium particulariũ omnium ſe habet per modum cauſe vniuerſalis: & ha bitus acquiſiti reſpectu illorũ particulariũ ſe habent per modũ cauſarũ particularium ita ꝙ habitus infuſus cũ altero habitu alte rius articuli particularis cauſat imediate aſ ſenſum illius articuli particularis. Et iſta eſt opinio ꝓbabilior ꝙ habitus ille vnicus in fuſus ſe habet per modũ cauſe vniuerſalis & imediate cõcurrit cũ diuerſis cauſis partiali bus ad ꝓducẽdũ aſſenſum circa diuerſos ar ticulos particulares. Difficultas apud Oc cham: an iſte habitus concurrere poſſit ſine fide acquiſita: vel de neceſſitate exigat ad ſui concurſum habitũ acquiſitũ. Dicit Occhã ꝙ non poteſt cõcurrere ad aſſenſum parti cularis articuli ſine habitu acquiſito. Patet de paruulo baptiſato: & nutritio inter infi deles vel ſolitarie. nullo modo aſſẽtiret iſti articulo/ deus eſt trinus & vnus ſine parti culari habitu acquiſito. ergo talis habitus in fuſus non ſufficit ſine acquiſito ad exeundũ in actus particulariũ articulorum. Sed iſta opinio nõ videtur vera. Nam anteꝗ ſit ha bitus acquiſitus oportet ꝙ precedant actus etiam fidei & certi/ quia ille habitus cauſat ex actibus ſimilibus. & anteꝗ habitus ſint acquiſiti precedũt actus: & ad illos ꝯcurrit habitus fidei infuſus anteꝗ producatur ha bitus fidei acquiſitus. Dicitur ꝙ requirit aliqḋ aliud concauſans. vnde nunꝗ concurrit ha bitus infuſus quin ꝯcurrãt ſecũ cauſe particu lares: vbi nõ eſt in poteſtate ex infuſo habi tu exire i aliquẽ actũ quin habeamus cauſas mediãtibus quibus poſſumus ſine habitu infuſo exire in ſimilẽ actum. Cum ꝓducitur primus actus fidei oportet de neceſſitate ha bere motiuum cum imperio volũtatis: que duo ſecluſo habitu infuſo producerẽt actũ fidei: tali enim motiuo cum imperio volũ tatis cauſatur actus fidei: & poſtꝗ ex talibus actibus ſic productis frequẽter/ genitus eſt habitus/ poſſumus vti illis habitibus cum imperio voluntatis ad eliciendum actus ſi miles: & cũ illis tunc ꝯcurrit habitus iſuſus. Nã qñcũꝗ eſt cauſa particularis ſufficiẽs vt

Hitus iſuſus ꝯ curſũ a liarũ cã rũ requi rit ad a gẽdum

excamus in actū credendi: ſi cauſa vniuerſa
lis iūgatur cōcurrit partialiter cū illa cauſa
particulari. Ideo cum ille habitus īfuſus ſe
cundū ſecundā opinionem ꝯcurrat imedia
te ad omnes articulos particulares poterit
cum cauſa particulari ꝯcurrere ad aſſentien
dum illis. Cōtra/ ſucceſſiue duo ꝯtradicto
ria poſſunt eē articuli fidei: vt Chriſtus nō
morieṫ: eſt articulus fidei: & ſuū ꝯtradicto
riū/ puta Chriſtus morietur: fuit articulus
fidei. ergo habitus fidei infuſus nō pōt ime
diate ꝯcurrere ad articulos particulares. Pa
tet/ quia vna & eadē cauſa naturalis nō po
teſt imediate agere effectus ꝯtrarios. diſtin
guo/ vel eadē cauſa naturalis particularis/
& ſic verū eſt. vel cauſa vniuerſalis natura
lis cum diuerſis cauſis particularibus: & ſic
negatur. Nam celū naturaliter ꝯcauſat calo
rem & frigus cū diuerſis cauſis particulari
bus. ita ſimiliter hic dicēdū eſt. Cōtra/ habi
tus naturaliter ꝯcurrēs ad vnū actū ſemp na
tus eſt ꝯcurrere ad eundē: ſed iſte aſſenſus q
iam eſt fidei tū cōtingentis hoc eſt reſpectu
obiecti ꝯtingētis: vt antixp̄s erit/ pōt eē fal
ſus: & tūc habitus fidei ꝯcurreret ad illum:
vel negādum eſt ꝙ habitus fidei imediate
cōcurrat ad articulos particulares. hoc eſt
ad aſſenſus articulorū ꝯtingentiū. Et ad ar
gumentū cū arguiṫ/ vna cā q̄ ſufficit ꝯcurre
re ad vnū effectū ſemp nata eſt cōcurrere im
mediate ad illū vel ſimilem. negaṫ hoc vni
uerſaliter. Nā p hoc pbares ꝙ charitas ꝯcur
reret ad pctm̄/ vū qū illa cauſa eſt iſtrumētū
motionis ſpūſſancti non oportet ſi ꝯcurrat
imediate ad vnū effectum ꝙ ſemp ꝯcurrat.
Reſolutorie habetur ꝙ habitus infuſus im
mediate cōcurrit ad oēs aſſenſus particula
rium articulorum. Scd̄o nunq̄ ꝯcurrit ad il
los aſſenſus niſi cū cauſa particulari vel cau
ſis particularibus ſufficiētibus per ſe & ſine
tali habitu infuſo pducere illum aſſenſum.
aliquando illa cauſa particularis non eſt fi
des acquiſita: ſed aliqn̄ eſt aliqd̄ motiuū. &
non eſt inconueniens ꝙ ſucceſſiue concur
rat ad diuerſos effectus ſiue aſſenſus.

Reſolutio.

addicio [Per hoc ſoluunṫ multa in hac materia/ ſic
poteſt dici ꝙ caritas nō ꝯcurrit ſecūdum ex
tremū ſue potentie ad pducendum actū bo
num: ſed ſecundū motionē ſpiritusſācti vel
motionē conatus voluntatis: ſed nō poteſt
ſic dici de habitu acquiſito vt videtur: & p
conſequēs nō poteſt aliqs euadere quin res
permanens habeat vltimū inſtans non eſſe
licet hoc non poſſit efficaciter pbari de vlti
mo inſtanti eſſe rei rōne habitus acqſiti.]

De cauſa actus fidei. Ca. iiij.

Viſum eſt in vltia opinione ꝙ q̄uis
ſint multi articuli diuerſi: tn̄ vnica
eſt fides infuſa/ reſtant nūc aliqua
alia cōmunia de fide tractare: pu
ta de cauſatione actus fidei q̄tū ad eius ſub
ſtantiam: & de tali actu ſecūdum veritatem
vel falſitatē. & vltimo de corruptiōe illius
habitus īfuſi. Quātum ad cāionē actus fidei
ſupponitur primo ꝙ actus fidei eſt aſſenſus
certus alicuius reuelati ineuidēs. Vnde dif
ferētia eſt inter aſſenſum fidei & opiniōis.
quia aſſenſus fidei eſt certus: alius vero īcer
tus ſeu opinatiuus & formidoloſus. Simili
ter differentia eſt inter aſſenſum ſciētificum
& fidem: quia iſte eſt ſine euidentia/ alter au
tem euidens. Vnde difficultas eſt inter do
ctores/ quomodo cauſatur talis aſſenſus fi
dei: an ſolū per rōnem/ an ſolum per impiū
voluntatis cū habitu fidei infuſe/ vel an re
quiratur vtrūq3: puta tā ratio q̄ impiū volū
tatis. Circa hāc difficultatē tres ſunt opinio
nes: due extreme: & vna media. aliq vt Oc
cham ponūt voluntatē poſſe ſe ſola omnē
fidē producere. Alij vt Holcot putāt fidē
ſolum poſſe pduci a medio captiuāte intel
lectum: hoc eſt/ ꝙ oīs aſſēſus fidei cauſatur
ex ratione neceſſitante & naturaliter pducē
te illū aſſenſum. Alia eſt opinio media quā
puto verā quā tenet de Aliaco & de Oyta ī
plogo ponēs tria/ & loquor ſemp de prio
aſſenſu fidei. Primū eſt/ primus aſſenſus fi
dei non cauſatur ex ſola ratione: ita ꝙ ſola
ratio non ſufficit ad illum producendum.
Secundum dictum/ imperium voluntatis
cum apprehenſione obiecti credibilis non
ſufficit cauſare illum aſſenſum fidei.

Quid actus fidei.

Tertium eſt. ratio vel apparentia probabi-
lis: & iſtud imperiū ſimul iuncta ſufficiunt
cauſare illum aſſēſum fidei. Pro declaratio
ne notandū ſecūdum Occhā: vt ipſe dicit/
non poteſt imaginari ꝙ aliqs aſſēſus natu-
raliter cauſeť quicūqꝫ ſit ille niſi altero iſto-
rum quattuor modorū. Nam vel cauſatur
ex qualicunqꝫ terminorū tam intuitiua ꝙ ab-
ſtractiua noticia: & iſto mō cauſatur aſſēſus
ꝓpoſitionū per ſe notarū: vel cauſatur ex ſo
la noticia intuitiua tantū: & ſic cauſatur aſſē
ſus ꝓpoſitionū ꝯtingētiū euidētiū: vel cau-
ſatur ex aliquo aſſenſu priorū ꝓpōnum ap-
plicatarū in bona ꝯña ad aſſenſum alterius
cauſandū/ & iſto mō cauſatur aſſenſus con
cluſionū ſcibilium ꝓbabiliū euidentiū. vel
quarto cauſatur ꝑ imperiū voluntatis ſi po
natur aliqd tale. hoc ſuppoſito ꝓbať ꝙ ni-
chil pure naturale eſt ſufficiēs ad cāndā fidē
Patet: ſi illud ſufficit/ vel illđ pure naturale ē
noticia cuiuſcūqꝫ terminorū: vel intuitiua
ſolū vel aſſēſus alicuius applicati ad ꝓpōnē
creditā. non poteſt imaginari ꝙ aliqs aſſen
ſus pure naturaliter cauſetur niſi altero iſto
rum trium modorum. Nā ſi aſſenſus fidei
cauſetur pure naturaliter vt ly naturaliter
diſtinguatur ꝯtra libere/ vel cauſatur pri-
mo modo. & hoc non: quia tunc eſſet ꝓpo-
ſitio per ſe nota: & ſic aſſenſus eſſet euidens.
vel ſecūdo modo/ puta ex intuitiua ſolum
& ſic iterum eſſet euidens: quia natus cauſa
ri mediate vel imediate ex ſola terminorum
complexa noticia. vt dicit Occham in plo-
go. Si dicas tertium: puta ꝙ cauſatur ex aſſē
ſibus prioribus naturaliter: tunc vel illi aſ-
ſenſus ſunt euidentes: vel aſſenſus fidei/ vel
opinatiui. Si primū: ergo cauſabunt euidē-
tem aſſenſum. Si opinatiui: ergo cauſabūt
opinionem: & non aſſenſum certum. ſi ſint
aſſenſus fidei. iā quero vt prius: vel iſti prio
res cauſanť ex ſola noticia. & ſic neceſſario
oportet deuenire etiā ad aſſenſum fidei quī
nō cauſať ex cauſis pure naturalibus. Non
pōt defenſari ꝙ aſſenſus fidei cauſeť ex cau-
ſis neceſſitātibus intellectum naturaliter.
additio [Hoc non oportet ꝗcquid dicat Occhā &
ratio eſt/ quia prius aſſenſus opinatiuus ex
ſola apprehēſione terminorū cauſať: vel ꝓ
cedendū eſſet in infinitū in cauſatiuis taliū:
ergo eodem modo pōt dici de primo aſſen
ſu fidei. & ita videtur dicendū ꝯſequenter
ad Grego. alias oporteret ꝯcedere primū
aſſenſum fidei eſſe malū/ quod nō eſt dicen
dū. Sed forte dices: oporteret ꝙ dicat primū
actum ſpei malū. ergo eodē modo nō incō
uenit de alio. hoc nego: qa non oportet ꝙ
actus ſpei ꝑcedat actum caritatis vel habitū
ſecus eſt de primo actu fidei: & ita mihi vi-
detur pro nunc dicendū.] ¶Secundū dictū
eorum videtur oppoſitū dictis Occhā. Nō
poteſt cauſari per ſolum imperiū volunta-
tis cū apprehēſione credibiliū: que vocatur
cogitatio ſola. Patet per Ariſtotelē nō poſ
ſumus opinari cum volumus. ergo nō poſ
ſumus credere cū volumus. Patet/ volūtas
non poteſt imperare intellectui: vt opineť
ad nutū ſine motiuo: ergo nō poteſt impe-
rare ei ꝙ credat ſine motiuo. Patet añs ſecū-
do de anima. imaginari aūt poſſumus cum
volumus: opinari autē minime. Et confir-
matur/ quia ad oppoſitū ꝓpoſitionis ſequi
tur ꝙ voluntas poteſt facere intellectū aſſē-
tire cuicunqꝫ ꝓpoſitioni ſine motiuo. & ſic
poteſt facere aſſentire intellectū propoſitio
ni neutre/ puta huic: aſtra ſunt paria. ꝯſe-
quens eſt contra experientiā. ergo nō eſt in
poteſtate voluntatis per ſolū imperium cū
apprehēſione ſimplici: ꝙ cauſetur aſſenſus
fidei. Patet/ ſecluſo impio talis propoſitio
eſſet neutra: & nō pōt facere volūtas ꝙ aſſē
tiat ꝓpoſitioni neutre ſine motiuo. vt dictū
eſt. alias voluntas poſſet facere de qualibet
ꝓpoſitione ꝙ nō eſſet dubia. ideo ſi volun
tas per ſolū imperiū nō pōt cauſare opinio
nem: ergo neqꝫ fidē: quia qui nō pōt in mi-
nus non pōt in maius. Alij de opiniōe op
poſita dicerēt. ꝙ iſta ꝯña nō valet/ non pōt
in minus: ergo nō pōt in maius. ſimilr non
ſeqtur: impiū volūtatis nō pōt cāre opinio
nē: ergo neqꝫ fidē qđ maius eſt. Tertia ꝓpō.
Rō ꝓbabilis ꝗ ſe ſola cāret opinionē ſupue
niēte ipio volūtatis cū tali impio ē ſufficiēs

ad cauſandũ aſſenſum fidei. Patet/ aſſenſus
fidei eſt quodãmõ cauſabilis: & nõ poteſt
naturaliter ex ſola rõne: nec ex imperio vo-
lũtatis ſolo cãri: & nõ apparet ex quibuſcũq̃
alijs cauſetur: ergo illa duo ſimul iũcta req-
runtur/ puta ratio ꝓbabilis ſiue thopica cũ
imperio volũtatis. Nam cũ adducit appa-
rentia que ſe ſola cauſaret opinionẽ ſi ſuper
ueniat iperio volũtatis affectio ab illis duo
bus quorũ neuter ſeorſũ ſufficeret/ cauſatur
talis aſſenſus fidei. Seqtur ex dictis ꝙ illa o-
pinio eſt falſa q̃ dicit ꝙ cũ habitu infuſo fi-
dei & cũ ſolo imperio voluntatis põt quis
exire in actum fidei/ qđ patet de paruulo ba
ptiſato &c. ergo ſemp ad primũ aſſẽſum fi-
dei reqritur aliqua ſuaſio ſiue motiuum.

❡ Dictum eſt reſolutorie ꝙ ad primũ aſſen-
ſum fidei nõ ſufficit ratio topica ſiue ratio
ſola: nec ſufficit ſolũ voluntatis iperiũ: ſed
ambo ſimul requirũtur: tunc inferũtur aliq̃
correlaria. Primũ ꝙ adducta rõne apparen
tiore/ & ſuppoſito iperio volũtatis eſt ma-
ior aſſenſus fidei: non tñ magis meritorius
nec magis bonus. Patet: vna cauſa partialis
illius effectus augetur: & altera nõ diminui
tur: ergo totũ aggregatũ ex oibus illis cau-
ſis augetur. ergo eſt maior aſſenſus. Q2 aũt
nõ ſit magis meritorius. Patet: ille aſſenſus
non eſt bonus nec meritorius niſi extrinſe-
ce ſcilicet a volitione intrinſeca imperantis
ſed illa volitio manet eadẽ. igit. [Videtur
additio eodẽmõ dicendũ ꝙ ſi eẽnt duo quorũ vnus
eſſet in caritate vt octo: & alter i caritate vt
iiij. & conarẽtur eq̃liter ad actũ ꝓducẽdũ eq̃
liter mererẽtur: quia gratia agit vt cauſa na
turalis ſicut ratio topica: ergo nõ erit actus
eius magis meritorius. & ſic eſt dicendũ ſe-
cundum Dyoniſium licet teneas poſtea op
poſitũ ꝯtra dyoniſiũ: tñ ratio eſt apparẽs.]

❡ Secũdum correlariũ. Seqtur ꝙ ſi duo ſint
equaliter aſſentiẽtes vni ꝓpoſitioni de fide:
& vnus habeat rõnẽ minus apparentẽ q̃ al-
ter: aſſenſus eius de neceſſitate eſt melior q̃
aſſẽſus alterius. Patet: bñ ſequit: iſte eq̃liter
aſſentit & habet rõnẽ minus apparẽtẽ: ergo
habet maius impium/ & ex maiori conatu
impat. ergo illud impium ẽ melius: ergo a-
ctus imperatus erit melior. Tertium correla
rium: q̃uis ſimpliciter & abſolute ratio to-
pica poſſit cõcurrere ad aſſenſum fidei ſine
imperio voluntatis & econtra: hoc tamen
non poteſt fieri naturaliter. Patet: qñcunq̃
ſunt due cauſe diſtincte: deus põt ſupplere
cauſalitatem vnius & nõ alterius. & hoc in
cauſis efficientibus: ergo cũ iſta ratio & im-
perium cõcurrant ad effectũ producẽdum:
deus poterit ſupplere cauſalitatẽ ipſius rõ-
nis/ & nõ cauſalitatẽ imperij & ecõtra. Iam
cum auxilio ſpeciali & cũ ſolo imperio cau
ſatur aſſenſus fidei: hoc tamen nõ poteſt fie
ri ſi cauſaret naturaliter. vnde ponũtur aliq̃
conclusiones. ❡ Prima/ intellectus non eſt Pria p-
ſufficiens per ſe ad aſſenſum fidei cauſandũ poſitio
neq̃ cum habitu infuſo. ❡ Secũda. Ratio ſe Scda p-
ſola non ſufficit cauſare actum fidei primũ. poſitio
Difficultas cõmunis. illa ratio nullomodo
concurrit ad aſſenſum fidei. Patet. naturali
ter producit aſſenſum cõtrarium puta opi-
natiuum qui cõtrariatur aſſenſui fidei cũ ſit
cauſa naturalis: ergo eſt determiata ad vnũ
effectũ: ergo ſolũ producit opinionẽ & nõ
fidem. Dico ꝙ vna cauſa naturalis põt cõ-
currere ad vnum effectum & cum alia cauſa
particulari poteſt concurrere ad alterũ effe-
ctum. Patet/ aſſenſus maioris euidẽs/ & mi-
noris concurrũt ad ſcientiam. & idem aſſen
ſus maioris partialiter cum aſſenſu opinati
uo concurrũt ad opinionem. Ideo aſſenſus
euidens maioris cum diuerſis aſſenſibus mi
noris concurrit ad diuerſos aſſẽſus. Cõtra/
cauſa pure naturalis totalis nunq̃ cũ aliquo
adiutorio poſſet ꝓducere frigus: Sed rõ to-
pica eſt cauſa naturalis aſſenſus concluſiõis
opinatiui: ergo talis cauſa cum quocũq̃ ad
iutorio nunq̃ poteſt producere alium effe-
ctum q̃ opinatiuum. Dico ꝙ iſta maior eſt
falſa: & debet illam negare Occham qui di
cit ꝙ noticia intuitiua ſortis conſeruata a
deo eſt cã totalis & naturalis ꝓducere potẽs
aſſenſũ huius ſortes non eſt ſorte non exi-
ſtente/ & cum alia cauſa: puta cum ſorte exi
ſtente concurrit ad effectum contrarium:

puta ad aſſenſum huius ſortes eſt. ergo ha-
bet ipſe negare hanc propoſitionem vni-
uerſalem ꝙ q̄ntumcunq; eſt aliqua cauſa pu-
re naturalis & totalis non poteſt in con-
trariū cū adiuctorio. pariter q̄uis ratio to-
pica ſit cauſa naturalis aſſēſus opinatiui tñ
cū adiuctorio ꝓducit ꝯtrariū Cōtra ergo na
turaliter cōcurrit & de per ſe ad deſtructio-
nem ſui effectus naturalis. Patet. Nam cau-
ſa producens aliq̄d de ꝑ ſe: etiā de per ſe cō-
currit ad corruptionē contrarij effectus pre
exiſtentis. Dico ꝙ eſt concedēdum ſicut eſt
cauſa de per ſe partialis ꝓductionis alicuius
ita eſt cauſa de per ſe corruptionis ſui con-
trarij. Ideo ſi talis ratio ſe ſola naturaliter ꝓ
ducēs opinionem ꝯcluſionis de per ſe pro-
ducat tanq̄ partialis cauſa corrumpet ſuum
effectum quē prius ꝓduxit: & ſic ꝓduxit cor
ruptiuum ſui per ſe effectus. Et ꝙ nō ita cō
cedamus de frigiditate vel caliditate eſt: qa
non eſt ratio aliqua quare ita debeamus cō
cedere de qualitate corporali. Alia difficul
tas ꝑcipua in hac materia: ſequeretur ex iſta
opinione ꝙ quicūq; haberet aſſenſum opi-
natiuum añcedētis alicuius ꝯſequentie quē
ſcit eſſe bonam haberet in eius poteſtate aſ-
ſentire firmiter & certitudinaliter ꝯſequēti:
ſed hoc eſt falſum. Probatur/ capio duas ꝓ-
poſitiones. a. & . b. q̄ mutuo ſequūtur ad ſe
inuicem in bona ꝯſequētia: vt iſte. luna eſt
eclypſabilis. & inter ſolem & lunam poteſt
poni corpus opacū/ quarū quelibet ī bona
conſequētia infert reliquā vt notū eſt/ cū cō
uertātur inter ſe/ & volo ꝙ vtraq; nūc ſit mi
chi neutra. & ꝙ imediate poſt hoc aſſentiā
opinatiue. a. quo facto eēt in mea poteſtate
aſſentire firmiter. b. & nō aſſentire/ quoniā
formata eſt illa: ꝯſequentia ꝯſtat michi ꝙ ſit
bona. & antecedēs eſt ratio ꝓbabilis. igitur
poſito imperio voluntatis ſequitur aſſēſus
firmus. ſit igitur ita ꝙ ego aſſentio firmiter
b. tunc ſic: ego ſcio ꝙ. a. eſt ꝯſequēs ad. b. &
b. eſt certum. igitur. a. eſt certum. igitur vel
ille due certitudines mutuo ſe cauſant: vel a
ſolo imperio voluntatis cauſantur: ſed vtrū
q; eſt incōueniens. Primum quidē qa ſi cef-
fectus cauſaret ſuam cauſam. Et ſecūdo: ſolū
imperiū voluntatis ſine motiuo ſufficeret
cauſare aſſenſum firmum. prima ꝯña eſt no
ta/ quoniā certitudo nō poteſt cauſare niſi
certitudinem. ſi igitur/ a/ eſt certū/ & eſt an
tecedēs inferens/ b/ igitur/ b/ eſt certū. & ſe
cunda conſequentia ꝓbatur quoad primū
illatū: quia q̄ro a quo cauſatur certitudo/ a.
Si dicas ꝙ a certitudine/ b/ & certitudo/ b/
cauſata eſt per caſum a certitudine/ a/ & ſeq
tur illatū ꝙ effectus cauſaret ſuam cauſam.
Si dicas ꝙ ab opinione/ b/ cauſatur certitu-
do/ a. Cōtra/ in omni philoſophia q̄ñcūq;
aliquid agit effectiue oportet ꝙ illd̄ ſit. ſed
opinio/ b/ tunc non eſt. igiẗ nō cauſat certi-
tudinem/ a. Et ꝙ opinio/ b/ tunc nō ſit pa/
tet: quia in primo inſtanti in quo/ a/ eſt cer-
tum/ b/ eſt certum: oportet igitur ꝙ dicatur
ſecūda pars illati ſcilicet ꝙ certitudo/ a/ cau
ſatur a ſolo imperio voluntatis. Reſponde
tur ꝙ oportet de neceſſitate fateri illatū ſci/
licet ꝙ in eius poteſtate eſt aſſentire certitu-
dinaliter concluſioni vel non aſſentire. Et
ad argumentū in illo caſu negatur ꝙ/ a/ ſit
certum: niſi habeatur imperiū volūtatis ad
a/ cum aliqua alia rōne motiua ad/ a. Et ad
probationem/ b/ eſt certū: & certū eſt ꝙ ex
b/ ſequitur/ a/ igitur/ a/ eſt certū. negaẗ con
ſequentia: ſed bene oportet concedere ꝙ in
cipit corrumpi opinio ipſius illo tunc hoc
eſt ꝙ/ b/ īcipit iam corrūpere aſſenſum opi-
natiuum de/ a/ quia certitudo/ b/ cū certitu-
dine conſequētie naturaliter ſunt ꝓductiue
aſſenſus certi de/ a/ & īueniūt ꝯtrariū/ ideo
nunq̄ introduceẗ aſſenſus firmus de/ a/ quo
uſq; ſit aſſēſus opiatiuus totalr̄ corruptus.
& oportet ꝯcedere ꝙ effectus incipit corrū
pere ſuā cām partialē & tādē ꝓducit oppo-
ſitū ſue cauſe efficiētis. Et ꝙ illa ꝯña non va
let/ b/ ē certū: & certū eſt ꝙ ad/ b/ ſeq̄tur/ a/
igiẗ/ a/ eſt certū. rō eſt: qa in intellectu eſt ali
q̄d repugnās certitudini/ a. īō nō cāūr cer-
titudo/ a/ & oportet addere: & in itellectu
nihil eſt incōpoſſibile certitudini/ a/ igiẗ/ a
eſt certū. Sed dices: ꝯtra. igiẗ aliq̄d ꝓduceret
ꝑ ſe & naturaliter corruptiuū ſui & in ꝯpoſ

ſibile ſibi: & ſi ci idẽ corrũperet ſeipſum. pa-
tet de aſſenſu opinatiuo a. cauſante certitu-
dinem de b. incompoſſibilem ſibi & corru
ptiuam ipſius opinionis a. vt patet in caſu.
Concedenda ſunt illata. ecce fortiſſimum &
addito bonum argumentum in hac materia. [Re-
uera hoc argumentum eſt ſubtile & ex con
ſequenti videtur concedẽdum ꝙ nullus ef-
fectus poteſt corrumpi totus ſimul ab aliq̃
cauſa naturali/ & ſic ſtat aſſẽtire premiſſis &
bonitati conſequentie & non concluſioni:
& hoc ideo quia quelibet res diligit ſe per-
manere in eſſe.]

De perditione habitus fidei. Cap. v.

Conſequenter videndum
eſt quomodo habitus fi-
dei perditur: & poſſumus
loqui de habitu acquiſito
& talis vt ſatis dictum eſt
in materia habituum cor
rumpitur per actus cõtra
rios illis ex quibus genitus ẽ. ſed loquemur
hic preciſe de infuſo. & ſit propoſitio pria.
Prima ppõ. Habitus infuſus non perditur ꝑ quodlibet
mortale. patet. oppoſito dato ſeq̃retur quẽ
libet exñtẽ in mortali eſſe infidelem. conſe
quentia probatur: homo nõ dicitur infide
lis a carentia habituum fidei acquiſitorum
vt dicunt doc. alias paruulus baptizatus eſ
ſet infidelis: quia non habet niſi habitum i
fuſum. Similiter ille qui ẽ multum habitua
tus circa omnes articulos fidei per primum
peccatum hereſis efficeretur infidelis: & ta
mẽ habet adhuc omnes habitus acquiſitos:
quia non perduntur per vnicum actum. er
go. Preterea non dicitur infidelis a carẽtia
actus fidei: quia alias exiſtens in gratia dum
dormit eẽt infidelis. ergo oportet de neceſ
ſitate dicere ꝙ preciſe dicitur infidelis: quia
caret habitu fidei infuſe. igitur omnis i pec
cato exiſtens eſſet infidelis ſi perderet fidẽ.
Secũda ppõ. quod falſum eſt cum ſit chriſtianus. Secũ
da propoſitio. Fides infuſa non perditur ꝑ
quẽlibet actum contrarium actui ad quem
inclinat. & hoc ſupponendo ꝙ inclinet im
mediate ad omnes articulos. patet. non pdi
tur per euidẽtiam. alias paulus in raptu ha
bens euidentiam multorum credibiliũ (q̃a
vidit arcana que non licet homini loqui) ꝑ
didiſſet fidem infuſam. nam euidentia circa
articulum opponitur actui fidei circa illum
articulum. Similiter patet de multis qui in
tuitiue viderũt humanitatem chriſti/ habu-
runt euidentiam aliquorum articulorum:
& tamen erant fideles: ſed euidẽtia eſt actus
oppoſitus actui fidei eiuſdem. igitur. Pre-
terea eſt aliquis error oppoſitus fidei inuin
cibilis. talis error non eſt peccatum. Igitur
per ipſum non perditur fides. & tamen op-
ponitur aſſenſui ad quem iclinat immedia-
te fides infuſa. ergo ſecunda propoſitio ſa-
tis probata relinquitur. Tertia propoſi-
tio. Fides infuſa non perditur ſolum ꝑ pec Tertia ppõ.
catum hereſis. patet. ille qui eſt ifidelis ſine
pertinacia eſt infidelis ſicut dictum eſt: quia
per illud mortale infidelitatis perdit infuſã
& tamen non eſt hereticus: quia in peccato
hereſis requiritur pertinacia. & ꝙ perdat fi-
dem: patet. quia alias ipſa ſtaret cum diſſen-
ſu cuiuſlibet articuli non pertinaci. Quar
ta propoſitio. poteſt perdi fides infuſa ſine Quarta ppõ.
quocũq; aſſenſu infidelitatis. patet. qui du
bitat in fide infidelis eſt per beatum Augu-
ſtinum. igitur dubitatio in fide ſufficit ad ꝑ
dendum fidem ifuſam: ſiue eſt demeritoria
perditionis fidei infuſe: & ſtat dubium in fi
de ſine quocunq; aſſenſu. nam qui apprehẽ
dit aliquem articulum/ nec aſſentit/ nec diſ-
ſentit: dubitat. immo qui nec vult aſſentire
nec diſſentire q̃uis illud ei oſtendatur per ſa
cras litteras: talis eſt infidelis. & tamen non
habet aſſenſum oppoſitum/ ſed ſolum du-
bium/ quia nec vult aſſentire nec diſſentire:
pure negatiue ſe habet/ talis dicitur dubius
in fide: & perdit fidem infuſam: & dicitur i-
fidelis. Ideo Occham diffiniens hereticum
addit diffinitioni: vel pertinaciter dubitãs
vide in dialogo ſuo. Ita ꝙ ille eſt infidelis q̃
diſſentit ſcienter articulo fidei vel dubitat ꝑ
tinaciter. ergo ſine quocũq; aſſenſu/ vel diſ-
ſenſu poteſt perdi fides infuſa. Quinta p- Quinta ppõ.
poſitio. poteſt perdi fides infuſa ſine diſſen

ſu articuli fidei ſine dubitatiõe eiuſdem: & ſine aſſenſu contrarie vel contradictorie ꝓpoſitionis. patet. dicit Tho. ſecunda ſecũde queſti. ſecunda in vltimo articulo: cum q̃rit vtrum ratio adducta ad ea que ſunt fidei diminuat meritum. dicit ꝙ ſi adducatur ratio demonſtratiua alicuius articuli: & in tali ſit equalis ratio animi ſiue voluntas ad credẽdum ſine tali ratione/ hoc eſt ꝙ habeat propoſitum firmum: ꝙ dato ꝙ nulla talis ratio adeſſet non minus aſſentiret illi articulo/ eſt equale meritum fidei. Tunc arguitur ſic. ergo per oppoſitum ſi haberẽ nolle aſſentiẽdi niſi haberem rationem demonſtratiuam eſſet demeritum infidelitatis: ſicut alter habet meritum fidelitatis: & vltra habet demeritum infidelitatis. igitur perdit fidem infuſam: quia tale ſufficit ad amiſſionem fidei infuſe. nam ſi ratio demonſtratiua non eſſet talis ſic volens nullo modo aſſentiret illi articulo. Igitur tũc eſſet infidelis. ſed per hoc ꝙ ex euidentia aſſentit non magis dicit̃ fidelis. igitur tale propoſitum non aſſentiendi articulo fidei niſi adſit ratio demonſtratiua ſufficit ad perdẽdum habitũ fidei īfuſe. igit̃ quinta propoſitio vera. ¶ Sit ſexta propoſitio. Meritum fidei non eſt ex aſſenſu / ſed ex voluntate aſſentiendi &c. pari forma meritum infidelitatis eſt nolle aſſentire reuelatis. hoc vult dicere ꝙ fides infuſa perditur per omne peccatum formale infidelitatis.

Sexta. ꝓpõ.

Vnde peccatum formale infidelitatis non ē actus intellectus / quia nullus talis formaliter eſt peccatum: ſed eſt actus voluntatis ſcilicet nolle aſſentire ſcienter articulo fidei: vł nolle aſſentire articulo fidei niſi adſit ratio demonſtratiua. Nam ſicut meritum formale fidei non eſt ex aſſenſu: ita demeritum fidei non eſt ex diſſenſu: ſed eſt ex voluntate Nam meritum fidei eſt ex velle aſſentire articulo fidei / vel ex velle non minus aſſentire articulo fidei vbi nulla ratio demonſtratiua eſſet: ita demeritum infidelitatis eſt ex nolle aſſentire &c. Si igitur cum aſſenſu euidenti alicuius articuli fidei eſt ſimul nole aſſentire niſi eſſet ratio euidens/ eſt demeritũ infidelitatis ſequitur vltra ꝙ eſt amiſſio fidei infuſe. Ex quo ſequitur ꝙ quando aliquis diſſentit articulo fidei vel dubitat vel nult aſſentire niſi adſit ratio demonſtratiua illius articuli perdit fidem infuſam: & eſt infidelis. ſed non eſt hereticus niſi alteri iſtorum trium inſit pertinacia. Vbicunq̃ ergo eſt illud ex parte volũtatis a quo prouenit demeritum infidelitatis/ puta nolitio aſſentiendi perditur fides infuſa: ſic in quocunq̃ eſt illa volitio in voluntate a qua depẽdet meritum fidei habet talis meritum fidei q̃uis non habeat actum fidei. [Contingit etiã dubitare in fide & opinari non male agendo patet/ habere ignorantiam inuincibilẽ. Igitur dubitãs tunc vel aſſentiens cum formidine non male aged. Sed vbi conſtat vel conſtare debet/ dubitans vel opinans male agit/ imo etiam demeritum infidelitatis poteſt haberi ſine omni nole vt indubitãte/ ſecus eſt de merito.] ¶ Queritur conſequẽter vtrum ex aſſenſu infidelitatis perdatur habitus infuſus fidei. i. fides īfuſa ex vi formalis contrarietatis & repugnãtie/ vel ſolũ demeritorie. Ad hãc dubitationem ponit occham in tertio quolibeto. q. vij. duos modos dicẽdi quos reputat ꝓbabiles. Primus modus dicẽdi eſt ꝙ omnis diſſenſus articuli fidei repugnat duobus modis fidei īfuſe ſcilicet demeritorie & formali cõtrarietate. & ſi ſic corrumpit fidem infuſam tanq̃ contrarium formaliter repugnãs. Secũdus modus dicendi/ eſt ꝙ ſolum demeritorie ei opponitur: & ꝙ fides infuſa tãtum corrumpitur demeritorie: & iſte modus videtur probabilior & verior. & ratio eſt. Nam poſſibile eſt ꝙ in aliquo ſit aliq̃s aſſenſus oppoſiti articuli: vel diſſenſus articuli īuīcibilis quo facto erit ille diſſenſus articuli cum habitu īfuſo fidei ergo non eſt formalis repugnantia inter illos. & non eſt dicendum/ ꝙ deus facit illi miraculum miraculoſe conſeruando fidem infuſam cum illo diſſenſu ſed mere naturaliter ſunt ſimul. Igit̃ nõ repugnãt formaliter: & vltra/ ſi ille idem aſſenſus ſuceſſiue incipiat fieri vincibilis/ ꝑdetur fides

addítio

& tamen non erit tunc maior repugnantia
ꝙ̃ nunc. Igitur ſolum corrumpitur demeri
torie per diſſenſum articuli & non ex forma
li repugnantia.

¶De obiecto fidei. Cap. vj.

Viſum eſt quomodo ꝑditur fides i
fuſa: & hoc loquendo in viatore
& concluſum eſt ꝙ quando i ali
quo eſt formalis infidelitas ſiue
talis habeat diſſenſum articulorum/ vel aſſē
ſum oppoſitorum/ ſiue dubiū ſiue nolitio
nem aſſentiendi: niſi adſit euidentia vel de
monſtratio talis perdit fidem infuſam.

¶Nunc conſequenter videndum eſt de ob
iecto ipſius fidei. vtrum videlicet obiectum
fidei ſit dūtaxat verū. & nō eſt hic difficultas
de obiecto an ſit ꝯplexū vł icōplexū/ puta ꝓ
poſitio vel res ſignificata per illam: ſed que
ritur de obiecto ꝙ̃tum ad eſſe verum: vel fal
ſum vtrum fides infuſa habeat pro obiecto
verum. ¶Pro ſolutione notandum ꝙ om
nes concordant ꝙ fides infuſa habet ꝑ ob

Fides infuſa hēt verū p obiecto

iecto duntaxat verum: & ſolum inclinat ad
aſſētiēdū vero & nū̃ꝙ̃ falſo. Nā iſta duo nō
ſūt ꝯpoſibilia/ hic aſſenſus ē ex fide īfuſa: &
hic aſſēſus ē falſus. Rō ē/ qꝛ nū̃ꝙ̃ aliq̃d ē ob
iectū fidei īfuſe niſi reuelatū a pᷓia veritate
ſed a pᷓia veritate nū̃ꝙ̃ ꝑt reuelari falſū ergo
īplicat ꝙ aliquid ſit falſum/ & ſit obiectum
fidei infuſe ſecundū ꝙ falſum eſt. ¶Hic ſūt
difficultates. Prima/ capio ſortem qui ex fi
de infuſa heri aſſentiebat antichriſtum eſſe
futurum/ ita ꝙ fides infuſa partialiter con
currebat ad illum aſſenſum producendum
tunc ſic modo iſta propoſitio eſt neceſſaria
ille aſſenſus cauſabatur ex fide infuſa. patet:
cum ſit vna de ꝓ̃terito que nullo modo de
pendet ex vna de futuro. iſta nunc eſt neceſ
ſaria/ iſte totus aſſenſus fuit/ & non eſt poſ
ſibile totum illum aſſenſum fuiſſe: quin fue
rit cauſatus ex fide infuſa cum alijs cauſis cō
currentibus partialibus. Qꝛ fides infuſa cō
currebat ad illam. patet: eſt nunc neceſſariū
illum aſſenſum fuiſſe ita intenſum & ſecluſa
fide infuſa/ ſed ſolum alijs cauſis ſtantibus
ſcilicet ītellectu & qbuſcunqꝫ rōnibus tales
nō poterāt cāre ita intēſum aſſenſū ſicut iſte
eſt/ non poteſt alia cauſa concurriſſe: niſi fi
des infuſa. igitur oportet de neceſſitate fidē
infuſam concurriſſe ad illum aſſenſum. igiꝉ
iſta eſt vera/ iſte aſſenſus cauſabatur a fide
infuſa. Sed iſta eſt poſſibilis nunc antichri
ſtus non erit. igitur poteſt eſſe ita/ quo fa
cto ille aſſēſus fuit falſus: qꝛ ſignificabat an
tichriſtum fore: & per caſum ātichriſtus nō
erit: & tamen in rei veritate ille aſſenſus cau
ſatus eſt a fide infuſa: & non poteſt non fuiſ
ſe cauſatus ab ea. & certum eſt ꝙ illa propo
ſitio/ antichriſtus non erit nō repugnat iſti
iſte aſſenſus fuit cauſatus a fide infuſa. patet
nam omne poſſibile cuilibet neceſſario eſt
compoſſibile: quia nū̃ꝙ̃ neceſſariū & poſ
ſibile repugnant. Igitur fides inclinat ad fal
ſum. Forte dices ſicut dicit Altiſſiodoren
ſis/ concedo iſtā eſſe neceſſariam iſte aſſen
ſus fuit: & nunc eſt neceſſarium ꝙ fuit ita in
tenſus: producitur a fide infuſa. vel ſic. con
cedo ꝙ ſit neceſſarium illum aſſenſum fuiſ
ſe cauſatum a fide infuſa: & conceditur cum
hoc ꝙ iſta eſt poſſibilis antichriſtus nō erit
& ꝯcediꝉ ꝙ eſt alteri compoſſibilis/ & tunc
admittitur caſus ꝙ antichriſtus nō erit. ſed
tunc dico ꝙ ille aſſenſus non eſt falſus/ ſed
eſt aſſenſus verus ſignificās ꝙ antichriſtus
non erit/ ita ꝙ eſt aſſenſus ſui contradicto
rij. ¶Sed cōtra. illi duo aſſenſus quibus iu
dico antichriſtum fore/ & antichriſtum nō
fore ſunt contrarij differentes ſpecie. ergo
vnus nū̃ꝙ̃ poteſt fieri alter. igitur aſſenſus
qui ponebatur ſignificare antichriſtum fo
re non poteſt eē aſſenſus ſignificās antichri
ſtum non fore. Item ſequitur ꝙ iſta eēt poſ
ſibilis & vera/ peccaui mortaliter/ & tamen
nunc eſt poſſibile me nū̃ꝙ̃ peccaſſe morta
liter. patet. volo ꝙ heri ego aſſeruiſſem cō
tra conſcientiam meam & ex certo propoſi
to antichriſtum non eē futurum: illud pec
catum eſt mortale/ quia mendacium in fide
eſt grauiſſimum/ nam iudicaſſem antichri
ſtum eē futurum & oppoſitum aſſerendo
mētitus fuiſſem. igitur peccaſſem. Sed poſſi
bile nunc per te eſt ꝙ illud fuiſſet verum/ ſci

licet ꝙ antichriſtus non erat futurus. ergo
nunc eſt poſſibile ꝙ non fuerim mentitus/
& per ꝯns non peccaſſe mortaliter/imô me
ruiſſe. ergo nunc eſt poſſibile ꝙ non pecca
uerim mortaliter. & hoc eſt vnum de preci
puis argumentis. ¶ Secundum argumentũ
pricipale ē. capio iudeũ circa tp̄s natiuitatis
chriſti qui ante natiuitatem chriſti per horã
elicuiſſet ex fide infuſa iudicium ꝙ chriſtus
naſceretur/tunc arguitur ſic. Eliciat p̄ vnã
partem hore anteq̃ naſceretur & continuet
per dimidiam horam poſt natiuitatem in il
la quarta parte ante natiuitatem talis aſſen-
ſus elicitur a fide infuſa & cauſabatur in tã
to gradu & conſeruabatur a fide infuſa. igi
tur nunc continuatur ab ea/quia alias non
eſſet in tanto gradu & tamen nunc poſt na
tiuitatem eſt falſum. vnde fides infuſa eſt a-
gens pure naturale. igitur quecunq; effectũ
conſeruat in vno tempore poteſt in alio cõ
ſeruare. igitur pōt illum aſſenſum poſt chri
ſti natiuitatem conſeruare & talis erit falſus
igitur. Preterea volo ꝙ chriſtus natus fuiſ-
ſet tempore naturalis continuationis. tunc
arguitur ſic. ille aſſenſus per aliquod tẽpus
poſt natiuitatem chriſti naturaliter cõtinua
batur/& non poteſt ille cõtinuari niſi con
ſeruante habitu infuſo. ergo infuſus cõcur
rit quando eſt falſus. patet minor: ſcilicet ꝙ
non poſſet conſeruari niſi concurrente ha-
bitu infuſo. Nam alie cauſe concurrẽtes cũ
fide non ſunt ſufficientes ad pro ducendũ
talem effectum & tantum. ergo minus con
ſeruare ſiue neq; conſeruare. ergo ſi natura-
liter continuetur per illud paruum tempus
oportet de neceſſitate fidem infuſam cõcur
rere ad illum conſeruandum. ¶ Quantũ ad
primum/ſortes qui heri iudicabat antichri
ſtum futurum &c. Dico ꝙ oportet neceſſa-
rio incidere in vnam iſtarum ſolutionum/
puta ꝙ ad preteritum ſit potentia/& deus
non poteſt facere ꝙ antichriſtus non eueni
et quin faciat ꝙ ille aſſenſus non fuerit vel
ſaltem ꝙ non fuerit a fide infuſa/ſed ab alia
cauſa. Secunda ſolutio. ſuppoſito ꝙ ad pre
teritum non ſit potentia oportet dicere ꝙ
ille aſſenſus ſi antichriſtus non eueniret nõ
q̃ fuiſſet aſſenſus: vel fuiſſet aſſenſus contra
dictorius vel non aſſenſus. vnde iſta nõ de-
pendet ex vna de futuro/iſte aſſenſus fuit/
ſed iſta propoſitio: iſte aſſenſus fuit aſſenſus
huius antichriſtus erit dependet ex vna de
futuro: oportet concedere ꝙ talis qualitas
fuit & fuit aſſenſus. Contra. aſſenſus huius
antichriſtus erit ē cõtingens. ponamus in eē
an fuiſſet aſſenſus: Dicitur ꝙ ſic: ſed querit
cuius fuiſſet aſſenſus: Dico ꝙ huius ãtichri
ſtus non erit. Contra. differunt ſpecie. pa-
tet. quia ſũt qualitates formaliter repugnã-
tes: puta duo iudicia. Dicitur ꝙ verũ eſt ꝙ
ille qualitates que producuntur ab habiti-
bus naturalibus: vel a cauſis pure naturali-
bus tales aſſenſus differunt ſpecie & forma-
liter repugnant/ſed ſtat duos tales eē nõ dif
ferentes ſpecie: puta quando producuntur
ſupernaturaliter vel a cauſis a deo ſuperna-
turaliter productis. Ad ſecundam rationẽ/
cum arguitur ex hoc ſequitur ꝙ iſta eēt ve-
ra/peccaui & nunc ē poſſibile me nunq̃ pec
caſſe: & ex conſequenti iſta eēt vera/ſortes
eſt dãnatus: & poſſibile eſt ꝙ nunq̃ pecca-
uit illo peccato quo eſt dãnatus. patet aſſe-
rendo ꝙ antichriſtus non erit ponendo in
eē ꝙ non erit/iam non fuiſſet mentitus: im-
mo dixiſſet verum/credebat ex fide ꝙ non
erit. ergo imperare illam aſſertionem nõ eſ-
ſet peccatum/ſed potius meritum. Dico ꝙ
oportet neceſſario concedere ꝙ illa volitio
qua volebat aſſerere non eſſe futurum eſſet
volitio aſſerendi ipſum eſſe futurum: vel ꝙ
eſt poſſibile ꝙ nunq̃ peccauerit mortaliter
illo peccato. vel tertio dicẽdum & apparet
probabilius quando dicitur ꝙ habitus in-
fuſus non poteſt concurrere ad falſum/ve-
rum eſt de lege: quia eſt ſolum inſtrumentũ
motiõis ſpiritusſancti. ſed ſupra legem nõ
eſt inconueniens dicere ꝙ ille habitus ex na
tura propria concurrat ad falſum. Vnde ali
qui tenuerunt ꝙ deus poteſt decipere & re-
uelare falſum. ideo ſecundum illam opinio
nem talis habitus fidei concurreret imme-
diate ad iſtud omne reuelatum a deo eſt ve

rum/quia habet illud pro obiecto adequa-
to & ſi reuelaret falſum/oportet de neceſſi-
tate concedere ꝙ illi habitui ſupra legē nō
repugnat concurrere ad falſum/ ſed non eſt
poſſibile de lege ꝙ deus decipiat & reuelet
falſum/& ꝙ ille habitus concurrat ad falſū
ſed ſupra legem nō eſt incōueniens. ¶ Vn-
de ꝙ antichriſtus nunq̄ eueniat ē ſimul poſ
ſibile/ſed non eſt de lege. ideo ſublata lege
non eſt inconueniens ꝙ talis habitus fidei
infuſe concurrat tam in preſenti preterito q̄
futuro ad falſum. vñ Altiſſiodorē. & gre-
gorius bene impediuntur in ſolutione hu-
ius: & dat Greg. duas ſolutiones. Ad ſecū-
dum cū infertur/ille aſſēſus naturaliter cau-
ſabitur & hoc a fide infuſa. negatur hoc: im
mo q̄cito fuit natus chriſtus nunq̄ poſtea fi
des infuſa concurrebat ad illum aſſenſum.
Contra. ille aſſenſus conſeruabatur natura-
liter & alie cauſe non erant ſufficientes. Igi
tur nego ꝙ conſeruabatur naturaliter im-
mo neceſſario remittebatur. & quāuis vo-
luntas non poſſet libere deſiſtere: tamen in
illo paruo tēpore deſſiciebat vna cauſa con
ſeruans/ſcilicet habitus infuſus. Dicit ꝑter-
ea Altiſſiodo. ꝙ illi qui ante icarnationem
credebant filium dei eſſe incarnandum de-
bebant conſiderare tempus aduentus Chri-
ſti & diſcernere ſicut erant edocti a prophe
tis per quos illuminabātur a vera luce/& de
bebant ſequi illam illuminationem. quod
quia non fecerunt dominus cōqueritur de
ipſis per hieremiam dicentem. miluus & irū
do & ciconia cognouerunt tempus aduen
tus ſui &c. cum ergo aduenit tempus incar-
nationis determinatum a prophetis nō de
buerunt credere chriſtum eſſe incarnandū
determinate. ſed chriſtum eſſe incarnatū vel
incarnari vel incarnandum. Vnde patet/ꝙ
ſi aliq̄s in inſtāti icarnatiōis crediderit chri-
ſtum eſſe incarnādum/nō credebat hoc mo
tu virtutis: ſed tantum motu liberi arbitrij
relinquens illuminationem vere lucis/quo
niā nō obſeruauit tēpus a ꝓphetis determi-
natum & prenunciatum aliquomodo/ hec
Altiſſi. Dices ille aſſenſus continuatus erat
meritorius: ergo ex fide. nam notum eſt ꝙ
non tenebantur iudei ſcire punctaliter quā
dō erat naſciturus/immo ruſtici & indocti
ſatis magno tempore poſt non tenebantur.
ergo talis aſſenſus continuatus poterat eſſe
meritorius. Concedo ꝙ aliquis poteſt me
reri ꝑ aſſenſū falſū imo aliq̄n ꝑ aſſenſū ↄtra
riū aſſenſui fidei vt de vetula aſſentiente ꝓ
lato predicanti oppoſitum fidei/quod nō
tenetur credere explicite / & tamen non ſeq
tur ꝙ ille aſſenſus eſt ex fide: ſed imperatur
ab vna volitione &c. nō enim oportet om
nem aſſenſum meritoriū eſſe ex fide. Ergo
reſolutorie concludendo dicendum ꝙ de
lege fides infuſa non concurrit ad falſum:
ſed ſupra legem non eſt inconueniens. & aſ
ſenſus falſus bene eſt meritorius de lege: ſed
nūq̄ eſt aſſenſus fidei. Et ſic dicta de fide nūc
ſufficiāt.

De ſpe. Cap. vij.

SEquuntur aliqua generalia de ſpe
¶ Vnde eſt vna difficultas iter do
ctores ſatis magna/quomō ſpes di
ſtiguitur a ceteris virtutibus theo
logicis ſcilicet a fide & charitate/& apparet
ꝙ non poſſit poni diſtincta ab illis duabus
Patet ſic. non ponunt habitus diſtincti etiā
ſupernaturales niſi propter diſtinctionem
actuum ad quos inclināt. ſed non poteſt eē
actus ſpei diſtinctus ab actu fidei & charita
tis. ergo non eſt ponendus habitus ſpei di
ſtictus ab habitibus fidei & charitatis. Ma
ior eſt ſatis nota. Minor probatur. nō poſ
ſunt reſpectu dei reperiri niſi duo actus ſcili
cet actus voluntatis & actus intellectus. nā
actus intellectus circa deum pertinet ad fidē
& actus voluntatis circa deum pertinet ad
charitatē. ergo non eſt ponēdus actus ſpei
diſtinctus ab actibus illorum. ¶ In oppoſi
tum eſt auctoritas apoſtoli/prime ad corin
thios. xiij. manēt fides/ſpes & charitas tria
hec. ſequitur ergo ꝙ poſtq̄ apoſtolus dicit
tria hec/ꝙ eſt diſtinctio inter actus illorum
Vnde tota difficultas prouenit ex eo / quia
difficile eſt cognoſcere quid ſit actus ſpei &
circa hoc diuerſificantur doctores. Occhā
in tertio quolibeto queſtione prima dicit/

ꝙ actus ſpei differt ab actu fidei / & ab actu
charitatis/ſed illos duos neceſſario preſup-
ponit & ab illis naturaliter cauſatur/ná di-
cit ꝙ actus ſpei eſt actus voluntatis preſup-
ponens tam actum credendi q̄ actum deſide
randi/& diſtinguit ab vtroq; ꝙ diſtingua
tur ab actu deſiderādi. patet/nam ſtat actus
deſiderandi in aliquo qui tamen non credit
aſſequi deſideratum. talis tunc non ſperat:
ſed ſtante deſiderio ſi credat aſſequi deſide-
ratum ſtatim ſperat. Similiter diſtinguitur
ab actu credendi / quia ſi quis credat aliqđ
bonum & non deſideret illud non erit ſpes
ſed ſi ſtante actu credēdi ſequatur deſideriū
ſtatim ſequitur ſpes/ſed ꝙ actus ſpei diſtin
guatur ab vtroq; coniunctim non poteſt e-
uidenter ſciri niſi per experientiam. & ſic pa
tet ꝙ diſtinguitur tam ab actu credēdi q̄ de-
ſiderandi. ſed poſitis illis duobus ſcilicet de
ſiderio beatitudinis cum credulitate haben
di neceſſario neceſſitate naturali cauſat ſpes
ideo dicit Occham ꝙ eſt tertius actus diſtin
ctus ab illis duobus/nec ē actus volendi nec
credendi. ſed eſt vnus actus naturaliter cau-
ſatus ab actu credendi & ab actu deſideran-
di coniunctim & poteſt ab illis ſeparari per
potentiam diuinam non naturaliter. analo
gia eſt/quando aliquis nult malum futurū
ſi non habeat probabilitatem ꝙ eueniet nō
timet/ſed poſitis nolitione mali futuri cum
probabilitate vel apparentia ꝙ eueniet ne-
ceſſario cauſatur timor & naturaliter qui ha
bet malum futurum pro obiecto/ita quan-
do creditur aliquod bonum eſſe futurū qđ
deſideratur cauſatur naturaliter actus ſpei/
hoc eſt poſito deſiderio alicuius boni futu
ri cum credulitate quod eueniet neceſſario
cauſatur actus ſperandi illud bonum futu-
rum. & ſi tale deſiderium ſit reſpectu dei vel
beatitudinis conferende ab ipſo deo / talis
actus cauſatus ab illis duobus erit actus vir
tutis theologice. Vnde Occham habet cō-
ſequenter concedere ꝙ ſpes nō eſt actus vo
luntatis nec itellectus: ſed eſt paſſio/& ꝙ ac
tus ſpei non eſt ex ſe bonus. i. propria boni
tate ſed ſi ſit bonus eſt bonitate illorum ac-

De cau ſatione actus ſpei ſecū dum Occham.

tuum a quibus naturaliter & neceſſario eſt
cauſatus. Sed iſta opinio non videtur vera.
nam cū ſpes ſit virtus oportet ꝙ actus eius
ſit in ſe bonus. vnde actus itellectus ſuo mō
ſunt in ſe boni/vt aſſenſus verus dicitur bo
nitas intellectus. ¶ Difficultas eſt ſecundū
hanc opinionem quia ſequitur ꝙ nulli vel
ſaltem pauci ſperarent. Vnde licet quilibet
viator catholicus credat ꝙ beatitudo eſt ſi-
bi poſſibilis/ & credat illam habere ſi per-
ſeuerauerit in gratia & meritis/habet fidem
de iſta catholica/beatitudo eſt michi poſſi-
bilis/nullus tamen eſt qui habeat firmā cre
dulitatem iſtius/ego ſaluabor / quia quili-
bet eſt icertus an odio vel amore dignus ſit
& an perſeuerauerit in gratia. Tunc arguit
ſic. Si ad illum actum ſpei cauſandum requi
ritur talis certitudo pauci viatores ſperarēt
Dices/ſufficit illa certitudo condicionalis
qua credit ſe habiturum beatitudinem ſi p-
ſeuerauerit. ¶ Contra. cum illa certificatiōe
& deſiderio beatitudinis adhuc ſtat ꝙ non
ſit ſpes puta nult perſeuerare in gratia & me
ritis. ergo non ſufficit illa certitudo cum il-
lo actu deſiderandi. & hoc habet de neceſſi
tate concedere Occham. Sanctus Bonauē-
tura. xxvj. queſtione tertij. Dicit ꝙ duo ſūt duo ſūt
actus ſpei. Primus eſt confidere in deo puta actus
ꝙ deus non poteſt hominem deſerere nec ſpei.
vult/ideo habetur confidentia & ad iſtum
actum ſequitur alius actus ſcilicet expectare.
Et primus actus eſt principalior actus ſpei.
Sed non video quid ſit confidentia niſi iu-
dicium intellectus. & expectare nō videtur
niſi volitio/& ſic poneret actum ſpei nō eē
vnicum actum: ſed vnum intellectus/alterū
voluntatis. Vnde confidere eſt habere iudi Quid ꝯ
cium vel certitudinem de aliquo ꝙ poteſt ſi fidere.
bi bn̄ facere/ſi ſint ergo duo actus ſpei opor
tet dicere ſicut antiqui ꝙ ſperare importat
duo ſcilicet actum intellectus & voluntatis
& ſperare eſt aggregatum ex illis duobus/
& vnus ſpectat ad fidem/alius ad charitatē:
& niſi eſſet auctoritas apoſtoli iſta opinio
eſſet multum probabilis. Alia ē opinio cō- opinio
munis quam tenet Scotus in tertio/ꝙ ſpes ē cōis.

virtus theologica diſtincta a fide & charita te/& eſt actus voluntatis puta deſiderium quo deſidero mihi bonum ifinitum.i.deū/ & hoc a deo ſeipſum nobis liberaliter con ferente/non quidem primo:ſed propter ali quid aliud acceptum ſibi ordinatum ad il lud.hoc eſt/eſt actus voluntatis quo volo bonum infinitum eſſe mihi bonum ex libe ralitate ſua mediantibus meritis/& gratia. tunc illud velle vocatur ſpes/ita ꝙ obiectū ſpei eſt bonum infinitum communicatiuū nobis ex liberalitate ſua ex gratia & meritis precedentibus. Vnde ad actum ſpei tria req runtur. Primo requiritur ex parte obiecti ꝙ illud ſit abſens. ¶Cōtra/deus nunꝙ eſt no bis abſens.ergo actus circa deum nō erit de ſiderium. Reſpondetur/ꝙ quo ad entitatē exiſtentiam & intimam preſentiam nunꝙ ē nobis abſens:ſed vbiqꝫ preſens realiter/ſed dicitur abſens in ratiōe obiecti beatifici/qa non contangitur per claram viſionē & frui tionem.& quia eſt nobis abſens in ratione obiecti: ergo poteſt deſiderari vt ſit nobis preſens in ratione obiecti. Secundo ꝙ illud obiectum deſideretur pro futuro eſſe pſens ab alio.ſ.a deo. Tertio ꝙ per aliquid aliud: ſcilicet per merita & gratiam/iſta requirunt ad actum ſpei qui eſt actus voluntatis. Ideo clarum eſt ꝙ diſtinguitur ab actu fidei:quia ſunt diuerſarum potentiarum.ſed videndū eſt quomodo actus ſpei diſtinguitur ab ac tu charitatis. Vnde actus charitatis eſt actus quo volūtas complacet bonitati diuine ſeu quo voluntas amat deum in ſe tanꝙ bonū i ſe/ita ꝙ actus charitatis reſpicit deum vt bo num in ſe / actus autem ſpei reſpicit deū vt bonum alteri/hoc eſt actus ſpei ē ex affectio ne commodi/& actus charitatis ex affectiōe iuſtitie/quoniam ille actus quo opto illam bonitatem mihi tanꝙ commodam & vtilē eſt actus ſpei. ideo tota differentia eſt inter actum charitatis & ſpei/quia actus charita tis reſpicit deum ex affectione iuſtitie.i.tan ꝙ bonum in ſe/ſed ſpei tanꝙ bonum alteri. ¶Dices.ergo ſpes erit actus concupiſcētie. Dico ꝙ ſic. Contra.ergo non poſſet habe re deum pro obiecto. probatur/quia deus non poteſt licite amari a nobis amore cōcu piſcentie ſed ſolum amore amicitie & pro pter ſe. Reſpondetur ꝙ cum deus ſit bonū i ſe/& propter ſe tale bonum poteſt eſſe no bis bonū.poteſt ergo amari & amore ami citie & amore concupiſcentie.amore amici tie/quia eſt in ſe bonum & amatur propter ſe.& non ſolum eſt bonum in ſe / ſed etiam nobis.ideo poteſt amari amore concupiſcē tie.Contra.ergo actus ſpei eſt vſus dei. pa tet.quia aſſumitur deus in facultatem volū tatis propter aliud/ ſcilicet propter ſperan tem.nego ꝙ omnis talis actus ſit vſus/licet omnis actus voluntatis quo aſſumitur ob iectum in facultatem volūtatis tanꝙ minus amādum & propter aliud vltimate ſit vſus vnde licet actu ſpei aſſumatur deus tanꝙ ſū mum bonum vtile mihi & cōmodum:hoc non eſt propter me vltimate/ſed vltimate me refero in deum. ideo actus ſpei non eſt vſus dei. [Adam concedit ꝙ actus ſpei eſt vſus & Durandus dicit ꝙ obiectum ſpei eſt creatura/ beatitudo ſcilicet formalis.] Habe tur ergo reſolutorie ex iſta opinione que ē cōmunis ꝙ actus ſpei eſt velle ſibi beatitudi nem a deo liberaliter conferente non prio ſed ex gratia & meritis preuijs. ¶Nunc dif ficultas eſt circa iſtam opinionem/quia vi detur ꝙ deſiderare proximo meo beatitudi nem ſiue deum beatifice ab ipſo deo ex gra tia & meritis ipſius proximi ꝙ ille actus eēt ſpes.conſequens eſt falſum/quia non ſpera mus alteri/ſed nobiſmetipſis.patet ſequela. ille actus quo deſidero proximo beatitudi nem ex meritis & gratia proximi eſt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime cum actu quo deſidero mihi beatitudinem a deo ex gratia preuia & meritis/quia obiectum totale vnius actus ē eiuſdem ſpeciei cum obiecto totali alterius & ſecundum eandem rationem eſt obiectū vtriuſqꝫ.ergo illi actus ſunt eiuſdem ſpeciei Preterea/ſi iſte actus quo deſidero proxio beatitudinem ex meritis ſuis poneretur i p ximo eſſet actus ſpei/& ſpes proximi cōcur reret ad illum eliciendum.ergo eodem mo

Ad actū ſpei tria requirū tur.

additio

do ſi ponatur in me ſpes mea actiue concur
ret ad illum producendum/quia eſt eadem
ſpes mea & ſpes ꝓximi ſaltē i ſpecie: ¶ Hāc
difficultatem tāgit Scotus: ſed dicit ſolutio
nem quare & non ſoluit. Ideo difficultas ē:
an talis actus quo deſidero proximo beati
tudinem ex meritis ſuis a deo ſit actus ſpei.
Primo non eſt difficultas quin ſint eiuſdem
ſpeciei vt probat argumentum primum. &
ſi ponatur i proximo eſſet actus ſpei/ſed an
ſit actus ſpei in me eſt difficultas. Pro cuius
ſolutione ſanctus Tho. ſecunda ſecunde q̄
ſtione decimaſeptima articulo tertio querit
Vtrum ego poſſim alteri ſperare. reſoluit i
fine ꝙ ſic / q̄uis non ita proprie ſicut mihi.
nihilominus actus quo ſpero alteri ē ab ha
bitu ſpei/& dicit ꝙ ſicut ab eodem habitu
charitatis ꝓcedit amor quo qs diligit deū/
ſeipſum & proximum / ita etiam eſt eadem
virtus qua quis ſperat ſibijpſi & alij & ꝙ ita
ſit ſecundum argumentum eſt multum ap-
parens/ꝙ habitus ſpei mee & proximi ſint
eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime omnino & ſi tale
deſiderium eſſet in proximo cōcurreret ha-
bitus proximi. ergo ſi tale deſiderium po-
natur in me ad illud producendum concur
rit habitus ſpei mee. Ideo ab eodem habitu
producitur deſiderium quo deſidero mihi
beatitudinem & deſiderium quo deſidero
proximo beatitudinem. & oportet ita dice
re/niſi velimus dicere ꝙ ſpes habet illum i
quo eſt ſiue qui ſperat pro partiali obiecto.
& iſta conſequētia nihil valet. Iſti habitus
ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime: ergo ha-
bitus vnus concurrēs ad vnum actum / etiā
ad illum concurrit alius habitus. Ideo con-
ſequenter dicendo/ſpes quam habeo habet
hoc totum pro obiecto totali ſcilicet beati-
tudinem mihi a deo ex meritis & gratia. Iō
non concurrit ad deſiderium quo deſidero
platoni beatitudinem &c. quia non habet
idem obiectum totale. Nam in vno obiecto
totali ponitur ly mihi/& in alio ly platoni
Sed hoc dicendo conſequenter oportet di-
cere ꝙ ſpes infuſa platonis ſi poneretur in
ſorte non intenderet ſpem ſortis / quia
non haberet ſortem pro partiali obiecto
ſed platonem. Ideo oportet in alterum
iſtorum incidere/vel ꝙ ſpes infuſa in quo-
cunqȝ i quo eſt habet illum pro partiali ob-
iecto/& obiectum totale ſpei ſortis eſt bea-
titudo quam ſortes ſperat ſibi a deo libera-
liter conferente ex meritis & gratia. & obie
ctum totale ſpei platonis eſt beatitudo quā
plato ſperat ſibi a deo liberaliter conferen-
te ex meritis & gratia. modo manifeſtum ē
ꝙ iſta obiecta totalia differunt. Ideo ab illis
cauſantur diuerſi actus & habitus. & ſic ha-
bitus vnius nō concurrit ad actum alterius.
ſequitur igitur ꝙ actus ſiue deſiderium quo
deſidero platoni beatitudinem nō eſt ſpes.
Sed ſi habeat ſolum hoc pro obiecto / ſcili-
cet beatitudinem futuram a deo ex meritis/
ita ꝙ nō ponatur in obiecto/cui/ tunc tale
deſiderium quo deſidero alteri beatitudinē
&c. eſſet ſpes. & hoc ſane intellige ꝙ ly cui
non ſit de ratione obiecti ſpei / & hoc pro-
bat ſecundum argumētum. ¶ Alia difficul
tas. ſpes eſt actus voluntatis. ergo ſi eliciat
ab habēte charitatem erit meritorius: vltra
erit meritorius/ergo eſt immediate a chari-
tate: & vltra/immediate procedit a charita-
te/ergo ē actus charitatis elicitiue. ergo cha
ritas & ſpes non diſtinguuntur. quod pa-
tet. nam quandocunqȝ ſunt alique virtutes
diſtincte nunq̄ idem actus eſt immediate cau
ſatus ab illis duabus. Vnde actus ſpei eſt bo
nus non bonitate extrinſeca. ergo ſi eliciat
ab habente charitatem eſt immediate meri-
torius. ergo erit actus charitatis. ¶ Pro iſto
argumento dicit gabriel in tertio in hac ma
teria quam cepit a Scoto/ꝙ oportet fateri
ꝙ actus qui eſt preciſe actus ſpei non ē meri
torius immediate/ſed ſolus actus charitatis
¶ Vnde habitus ſpei regulat affectionē cō-
modi/& habitus charitatis affectionem iu-
ſtitie. & actus procedens ex affectione com
modi nunq̄ eſt bonus niſi ſit imperatus ab
actu procedente ex affectione iuſtitie/ ideo
nunq̄ eſt meritorius niſi imperatus ab actu
charitatis. vnde proprius actus charitatis ē
habere complacētiam in bonitate dei vt eſt

in ſe bona ſi habito iſto actu quo volo deũ
eſſe in ſe bonum quo amo/vt in ſe bonum
qui talis eſt amor amicitie & proprius actus
charitatis procedẽs ex affectione iuſticie im
peretur vnum deſiderium quo deſidero mi
chi bonum illud/talis actus eſt meritorius
non ꝓprio merito/ſed merito illius a quo
imperatur. ſit ergo ſortes qui abſq; illo actu
quo diligit deum in ſe velit eum ſibi ex me-
ritis & gratia/ille actus non eſt meritorius
neq; bonus moraliter/ſaltẽ perfecte bonus
quia deficit relatio in vltimum finẽ. Vnde
dictum eſt prius ꝙ ad bonitatem perfectã
moralem requiritur relatio actualis vel vir-
tualis in finem. ideo ſortes habens talem a-
ctum quo vult deum ſibi ex meritis & gra-
tia ibi ſiſtendo/id eſt nõ referẽdo vlterius/
talis actus proprie non eſt bonus/quia ſo-
lum procedit ab affectione commodi/pro
pterea quia talis actus nõ eſt ex actu quo fe-
ror i deum propter ſe. Vtrum talis actus ſit
malus. Dicit Gabriel ꝙ eſt indifferens/ſed
ſuperueniente dilectione dei ſuper omnia
illud deſideriũ erit bonũ extriſece puta me
rito illius dilectionis ſuperuenientis. Ideo
dicit Scotus/ꝙ actus ſpei nõ eſt meritorius
niſi propter actũ charitatis ſuperexiſtẽtis.
Alia difficultas/an idem actus poſſit eſſe ſi-
mul ſpei & charitatis. Dico ꝙ ſic/ſicut vni
co actu poſſum diligere ſortem ꝓpter deũ/
ita vnico actu poſſum velle deũ mihi ꝓpter
ipſum deũ ſumme amatũ/talis actus eſt cha
ritatis/quia dilectio dei: & actus ſpei/quia
deſiderium dei vt bonum mihi. ergo idem
actus imediate & elicitiue ꝓcedit a duabus
virtutibus diſtinctis. Cõceditur ꝙ non eſt
inconueniẽs ꝙ idem actus a duobus habiti
bus vno infuſo altero acquiſito ſpecie diſti
ctis procedat. ſimiliter a duobus habitibus
infuſis ſpecie diſtinctis procedit idem actus
numero imediate & elicitiue vt patet i pro-
poſito/ſed ꝙ idem actus numero procedat
immediate a duobus acquiſitis ſpecie diſti-
ctis viſum eſt prius ꝙ non. ¶ Ad tertiã dif-
ficultatem/ſcilicet ꝙ nullus poſſet deſpera
re cum non poſſet nolle beatitudinem. Reſ
pondetur per duas ꝓpoſitiones. Prima. ſi
deus ſe ſolo cauſaret illud iudiciũ/ego non.
ſaluabor: talis non deſperaret. Patet/quia
omnis deſperatio eſt libera in deſperante.
¶ Secunda ꝓpoſitio/omne tale iudicium li
bere cauſatum eſt deſperatio. Hoc probat
quia caym per hoc ſolũ ꝙ credidit ſe eſſe dã
nandum deſperauit dicens/maior eſt iniq-
tas mea q̃ vt veniam merear. Correlarie ſeq
tur ꝙ quacunq; reuelatione mihi facta exte
riori de futura damnatione teneor illi non
credere/quia ſi quacũq; tali mihi reuelatiõe
facta ego libere crederem/ego deſperarem.
Antecedẽs patet/quia in mea poteſtate eſt
credere illi vel nõ credere: ſcilicet aſſentien-
do vel non aſſentiendo dictis reuelãtis. igi-
tur. Conſequentia patet/qm̃ vt certum eſt
Caym Geneſis capitulo quarto. ſolũ credi-
dit ꝙ ſua iniquitas eſſet maior q̃ poſſet ve-
niam mereri: & ſic credidit firmiter ſe eſſe dã
nandum & nõ eſſe ſaluandnm/& nullũ vo
luntatis actum habuit/& tamen deſperauit
ergo quicunq; libere iudicat ſe non eſſe ſal-
uandum vel non poſſe ſaluari/vel nõ con-
ſeqtur remiſſionem peccatorum peccat pec
cato deſperationis: & iſta eſt prima ꝓpoſi-
tio Dionyſij. Ex quo ſequitur ꝙ ad peccan
dum peccato deſperationis non requiritur
aliquid poſitiuũ in volũtate/ſed ſufficit ſo
lum iudicium in intellectu. Dicitur vlterius
ꝙ poteſt quis iudicare ſe nõ eſſe ſaluãdum:
& ſe eſſe dãnandũ abſq; peccato deſperatio
nis. Probatur/quia poteſt deus ſe ſolo tale
iudicium cauſare in itellectu/quo facto nõ
peccat/quia non libere iudicat: ſed mere na
turaliter. modo nullus peccat in hoc qđ eſt
mere naturale. igitur cũ talis non aſſentiret
libere nõ peccaret. Sequitur correlarie q̃tũ-
cunq; fuerit facta alicui reuelatio de ſua dã-
natione exterior/ꝙ ſi aſſentiat illi peccat &
deſperat mere libere. probatur: ſi talis fuerit
reuelatio exterior nunq̃ aſſentiret illi ꝓpoſi
tioni: niſi libere: qa nõ eſt ꝑ ſe nota nec eui-
dens neq; ex talis deducibilis. igitur non pt
illi mere naturalr & neceſſario aſſentire: ſed
cũ ſit ꝯtingens & ineuidens mere libere aſſẽ

tit. igitur. ſed quando aliquis libere iudicat
ſe non eſſe ſaluandum/peccat peccato deſ-
perationis: ſed ſi ſit alicui facta talis reuela-
tio libere iudicat ſe eſſe damnãdum/cũ illa
propoſitio non ſit euidens/ſed ineuidens.
igitur peccat peccato deſperationis. ⁋Sed
dices/ergo peccatum deſperatiõis nihil im
portat vltra peccatum infidelitatis. Patet/
in iſto non reperitur actus malus niſi illud
iudicium ego damnabor/ſed illud ſpectat
ad infidelitatẽ. Reſpondetur ꝙ illud iudi-
cium primo non ſpectat ad infidelitatẽ: nec
eſt infidelitas. patet: quia ſua oppoſita pu-
ta iſta/ego non dãnabor/vel iſta/ego con
ſequar remiſſionem peccatorũ meorũ non
ſunt de fide. Patet/quia non cõtinẽtur in ſa
cra ſciptura/nec in ſacris litteris/nec ſunt de
ducibiles ex ↄtẽtis in illis/ quia alias qlibet
teneretur aſſentire illis. ideo iudicia oppo-
ſita puta iſta quibus iudico ꝙ ego damna-
bor: vel non ↄſequar remiſſionẽ pc̄tõrũ nõ
ſunt infidelitas. Patet/quia nõ opponiẽ ali
cui articulo: nec alicui quod de fide ſit credẽ
dum. ſed iudiciũ quo iudicarem/ego nõ ſal
uabor etiã ſi faciam qđ in me eſt: vel ego dã
nabor q̃uis faciã quicqd eſt in mea poteſta
te facere: bene ſunt iudicia & peccata infide
litatis: quia eorum oppoſita ↄtinẽtur in ſa-
cris litteris & deducũtur ex illis/ideo ſũt de
fide. & per ↄſequẽs ſua oppoſita pertinent
ad ĩfidelitatem. Vnde ad hoc ꝙ aliqđ iudi-
cium ſit infidelitas: oportet ꝙ ſuũ oppoſi-
tum ↄtineatur in ſacris litteris vel deducaẽ
ex illis. ⁋Dicẽdum eſt igitur ꝙ deſperatio
non importat peccatũ infidelitatis vt viſũ
eſt: cum talia iudicia/ego dãnabor/vel nõ
ſaluabor/non ſint aſſenſus infidelidelitatis
immo ſtat ꝙ ſint vera iudicia. Dices/ad mi-
nus deſperatio nihil ĩportat vltra actum in
tellectus poſitiuũ. Concedo breuiter ꝙ ad
deſperandum in homine non eſt neceſſariũ
aliquid eſſe poſitiuũ vltra actum intellectus
& non eſt neceſſarium aliquid eſſe poſitiuũ
in voluntate/ſed ſolum ſufficit actus intel-
lectus. imo qđ plus eſt concedenda eſt iſta/
ad deſperandum in aliquo non reqritur ali
quid aliđ a iudicio vero poſitiuo: ita ꝙ nõ
requiritur niſi aliquod iudicium verũ. Pa-
tet de Caym qui habebat iſtud iudiciũ verũ
ego nõ ſaluabor/qđ erat verum/& dato ꝙ
nunq̃ iudicaſſet ꝙ iniquitas ſua eſſet maior
q̃ poſſet veniã mereri/non minus deſperaſ
ſet. non dubito quin habuerit alia iudicia:
ſed iſtud ſufficiebat/ego damnabor: & tale
iudicium erat verum. imo ſtat ꝙ aſſentien-
do alicui vero plus pecco q̃ aſſentiendo fal
ſo & heretico: vt non tantum peccarem aſ-
ſentiendo huic falſo & heretico. Thobias
non habuit canem quãtum peccarem libe-
re aſſentiẽdo huic/ ego nõ ſaluabor. ⁋Cõ
ceditur ergo hoc correlarium/ad deſperan
dum non requiritur aliquid poſitiuum vl-
tra actum intellectus/imo nõ requiritur ali
quid poſitiuum vltra iudicium verum.
⁋Dices ergo ad ſperãdum non requiritur
aliquid poſitiuum vltra actum intellectus
poſtq̃ ad deſpandũ ſufficit ſolus actus intel
lectus/cũ ſpes & deſperatio ſint oppoſita.
Negatur conſequentia/quia quantũcunq̧
aliquis iudicaret ſe eſſe ſaluandum ſine actu
voluntatis non dicitur ſperare licet bene di
ceretur confidere. ſed ad ſperandum requi-
ritur & actus intellectus & actus voluntatis
ſcilicet confidere & expectare: ſaltem ſpes ad
actum intellectus ꝓſupponit. ideo ſpes im-
portat actum intellectus & volũtatis/& al-
tero iſtorum deficiente contrario eorũ ſtan
te fit deſperatio licet alter ſit ſimul cum op-
poſito alterius. Exemplum/ſufficit vt dica
tur deſperare vel quod nolit beatitudinem
licet iudicet ꝙ eam habebit/vel ꝙ iudicet ꝙ
eam nunq̃ habebit: licet velit eam habere ſi
poſſet. Ideo iſta ↄſequẽtia nihil valet/ad de
ſperandum ſufficit actus ĩtellectus: ergo ad
ſperandũ ſufficit actus intellectus. ⁋Sed cõ
tra hoc arguitur & apparenter/cũ iſto iudi
cio ꝙ non ſaluabor ſtat velle efficax beati-
tudinis/puta deſiderium efficax quod vo-
cas ſpem/& ſtat ꝙ faciam omnia poſſibilia
ad beatitudinem habendam. Patet: ſicut cũ
iſto iudicio/ego non curam ſtat volitio ef-
ficax currendi: vt patet de illo qui tenetur

Quid re
quiraẽ
ad deſp
andum

ligatus ab inimicis facit quod in ſe eſt & ef-
ficaciter vult currere: & tñ ſcit certitudinali
ter & iudicat ꝙ non curret: ergo a ſimili cū
iudicio ꝙ nūꝗ ſaluabor ſtat volitio efficax
ſaluandi. ꝯſequētia tenet a ſimili. Vnde be-
ne verū eſt ꝙ cū iſto iudicio/ego nō poſſū
ſaluari/non ſtat volitio efficax ſaluandi ſi-
cut cum iudicio ꝙ ego non poſſum curre-
re non ſtat volitio efficax currēdi: quia vo
litio efficax non eſt impoſſibilium vel credi
torum talium: ſed bene ſtat cum iudicio cō
tingenti de oppoſito: & per ꝯſequēs ſtat ꝙ
deſperās peniteat. ergo ꝗuis cum iſto iudi
cio non poſſum ſaluari non ſtet volitio ef-
ficax ſaluādi: videtur tamen cū iſto iudicio
ego non ſaluabor ꝙ ſtet volitio efficax ſal
uādi. verbi gratia. ſic ita ꝙ ſortes credat/a
medium eſſe neceſſarium ad ſaluādum. ſtat
ꝙ velit efficaciter adimplere illud medium.
Reſpondetur ꝙ cum iſto iudicio ego non
ſaluabor non ſtat volitio efficax ſaluandi/
nec volitio efficax faciendi media requiſita
ad beatitudinem ꝯſequendam. & ideo tale
iudicium eſt pctm̄. & dico duo. Primū. Cū
iudicio certo/ego nō faciam hoc quādo fa
ctio eius vel medij ad faciendum illud non
totaliter ſubeſt mee poteſtati qn poſſit po-
ni obſtaculum ab extrinſeco impediens me
facere hoc ſimul ſtat volitio efficax faciendi
hoc/& ſtat ꝙ nitar pro poſſe facere hoc: vt
patet in exemplo predicto de habēte iſtud
iudicium certum. ego nō curram/ſtat voli-
tio efficax velle currendi &c. Secundo dico
quando eſt iudicium certum ꝙ ego non fa
ciam hoc ad quod faciendum nō poteſt eē
obſtaculum ab extrinſeco/& eſt in poteſta
te mea illud facere vel nō facere: nō poteſt
ſimul cum illo ſtare volitio efficax faciendi
illud nec volitio efficax ponendi media ad
faciendum illud. Tunc dico ad argumentū
ꝙ cum iudicio ꝙ ego nō ſaluabor nō ſtat
volitio efficax ſaluandi: quia media ad ſalu
tem ita ſunt in poteſtate noſtra ꝙ non poſ-
ſunt ab extrinſeco impediri. Igitur per ſecū
dam propoſitionem/non ſtat ꝙ ego iudi-
cem ꝙ nunꝗ ſaluabor & ꝙ velim efficaciter
ponere media ſalutis: quia ſcio ꝙ ſi ponam
ea conſequar ſalutem. & per cōſequēs non
iudicabo ꝙ non ſaluabor. Verū eſt tamen
ꝙ ſi iudicarem ꝙ non poſſum ꝯſequi beati-
tudinem niſi tranſeundo per illud oſtium:
& impediar ab extrinſeco ne tranſeam ꝙ cū
iudico tunc ꝙ ego nō ſaluabor ſtat volitio
efficax ſaluandi. & illud iudiciū eſſet pecca-
tum infidelitatis/vnde media beatitudinis
ita ſunt in ptāte volūtatis ꝙ nullus poteſt
ab extrinſeco ponere obſtaculū. ideo cū iu-
dicio certo ꝙ ego non ſaluabor vel ꝙ dam
nabor / non ſtat volitio efficax ſaluandi
& iſta eſt ſententia Dionyſij ꝓbabilior iter
ceteras.

¶ De charitate. Cap. VIII.

Viſa ſunt ex predictis gn̄alia ꝗ con-
cernunt duas virtutes theologi-
cas: ſcilicet fidē/& ſpem. Nunc vi
denda ſunt generalia ꝯcernentia
tertiam virtutē theologicā: ſcilicet charita-
tem. & prima difficultas gn̄alis circa chari-
tatem occurrens eſt iſta. ¶ Vtrū charitas ſit
homini neceſſaria ad ſalutem. ¶ Pro cuius
intellectione notandū ꝙ charitas eſt multi
plex. quedā acquiſita: que ē duplex: ſcilicet
actualis & habitualis. Vnde acquiſita actua
lis nichil aliud eſt niſi actus ille quo diligi-
mus deū ſuper omnia: & proximū. & nos-
ipſos propter deum. Sed habitualis acqui-
ſita eſt quidam habitus qui effectiue cauſat
ab illis actibus frequenter iteratis remanens
in anima tranſeuntibus actibus inclinās ad
conſimiles actus producendos illis ex qui-
bus genitus eſt. ¶ Altera eſt charitas ꝗ nul-
lo mō producit a nobis nec ab actibus no-
ſtris & eſt duplex. Quedā increata/ vt deus
charitas eſt. & conuenit toti trinitati / licet
attribuatur ſpiritui ſancto. & magiſter ſen-
tentiarum decimaſeptima diſtinctione pri-
mi ſolum ponit iſtam charitatē: ſcilicet cha
ritatem increatam eſſe requiſitam ad ſalutē:
& preter illam nichil ponit in aīa qđ ſit ne-
ceſſario reqſitū ad ſalutē/ſed in illo nō tene
tur. ¶ Alia eſt charitas nō acquiſita: & talis
eſt creata: & ē habitus a deo nobis ſupnatu
ralr infuſus vel ī baptiſmate: vel ī penitētia

charitas ē multiplex.

qui talis habitus reddit nos formaliter acce
ptos & gratos deo/iclinás ad actuales dile
ctiones dei & proximi & ſuijpſius propter
deum. & duos habet effectus. quorum pri
mus eſt nos deo gratos efficere ad vitá eter
nam. Alter effectus eſt diligendi deū ſuper
omnia & proximum & nos propter deum
Quod autem talis ſit ponenda non poteſt
aliqua demonſtratione aut aliqua ratione
probari: ſed ſolum auctoritate ſacre ſcriptu
re: & non habetur paſſus expreſſus ad illam
probandá ſicut nec ad alias infuſas niſi au
ctoritas beati Pauli prime ad Corin. xiij. vt
in ſupra poſitis viſum eſt. ¶ Iſtis ſuppoſitis
ponuntur aliq̄ ꝓpōnes de mente Dionyſij
pro reſponſione ad propoſitam difficulta
Prima ppō. tem. ¶ Prima eſt/prius natura non tempo
re datur homini charitas increata q̄ det cha
ritas creata: ſicut habet magiſter in prio di
ſtinctionibus. xv. & . xvj. Non ſolum dat
nobis charitas que eſt habitus infuſus/ſed
datur nobis ipſemet deus: quia filius datus
eſt nobis & ſpiritusſanctus datus eſt nobis.
& hanc ꝓpoſitionem ponit Dionyſius pri
ma q̄ſtione. xvij. diſtinctionis. & ratio dio
nyſij talis eſt. Non ideo acceptat nos deus
ad vitam eternam: quia dat charitatem: ſed
e diuerſo quia acceptat nos dat charitatem.
Probatur ſic. vnus effectus predeſtinatiōis
eſt ipſa charitas infuſa/& alius effectus ſcili
cet vltimus eſt ipſa beatitudo. Nam prede
ſtinatio conſiſtit in acceptatione diuina ad
vitam eternam. Vnde iſta rationalis eſt ve
ra: quia deus acceptat aliquem ad vitá eter
nam dat illi charitaté. nam añs iportat cām
conſequētis/hoc eſt res ſignificata per añs
eſt cauſa rei ſignificate per ꝯñs. Tunc ſic ar
guitur. iſta rōnalis eſt vera/quia deus acce
ptat nos ad vitá eterná dat charitaté/& nō
e diuerſo. nam iſta eſt falſa/quia dat charita
tem acceptat ad vitá eterná: ergo prius na
tura acceptat ad vitam eternam q̄ det chari
tatem infuſam: ſed deū acceptare vel homi
nem acceptari ad vitam nihil aliud eſt q̄ ha
bere charitatem increatá. ideo per illam ſpe
cialem aſſiſtentiam dei acceptatur homo ad
vitam eterná. ideo prius natura habet cha
ritatem increatam q̄ habeat creatam: immo
quia datur increata datur creata & non e di
uerſo. ná datio create charitatis eſt effectus
increate. ¶ Secūda propoſitio/que correla
rie ſequitur ex prima. homo poteſt eſſe acce Secūda ppō.
ptus ad vitam eternam ſine charitate crea
ta. Patet bene ſequitur/prius natura datur
charitas inchreata q̄ creata/ergo poteſt da
ri increata non data creata. Patet conſequē
tia ex Ariſtotele in poſt predicamētis/quá
do ſecundū non poteſt eſſe ſine primo: ſed
econtra. Tūc ſic. pōt homini dari increata
non data creata: ergo tunc pōt acceptari ad
vitam ſine creata. ꝯſequentia tenet/quia ha
bere deum ſecundum illum modū habēdi
nihil aliud eſt q̄ acceptari ad vitá. ergo po
teſt homo acceptari ad vitam ſine charitate
creata. ¶ Eſt difficultas circa hoc. Si hoc eēt
verum ſeq̄retur ꝙ exiſtens in mortali habe
ret gratiá increatam: ſed hoc eſt falſum/igit
Patet conſequētia/ſortes predeſtinatus in
mortali exiſtens eſt acceptus ad vitam eter
nam: & nihil aliud eſt acceptari ad vitá eter
nam q̄ habere charitatem increatam. vel ni
chil aliud eſt habere charitaté increatá q̄ ac
ceptari ad vitam eterná: ergo in mortali exi
ſtens habet charitaté increatá. cōſequēs eſt
falſum. ergo & añs. ¶ Ad argumentū cum
ſic arguitur ſequitur ꝙ in mortale exiſtens ha
beret charitaté increatá. negatur conſequē
tia/& cum probatur/ſortes predeſtinatus
exiſtens in mortali vocatur predeſtinatus:
quia ab eterno a deo eſt ordinatus ad vitá
eternam. Dico ꝙ aliquem eſſe acceptatū du
pliciter intelligitur. Vno modo ſecūdum
eternam dei predeſtiationem. Alio modo
ſecundum preſentem dei iuſticiam. Vnde
aliquem eſſe acceptatum ad vitam eternam
ſcd̄m dei ꝑdeſtinationé: nihil aliud ē q̄ deū
ab eterno habuiſſe volitionem ſeu firmum
propoſitum iſti finaliter cōferēdi vitá eter
nam. Vnde certū eſt ꝙ quilibet ſiue ſit ſiue
nō ſit: ſiue in peccato ſiue in gratia: ſiue pre
ſens/ſiue futurus: eſt iſto modo predeſtina
tus vel preſcitus. Sed eſſe acceptatū ad vitá

eternam ſecũdum preſentem dei iuſticiã:ni
chil aliud eſt q̃ hoiem ſe habere nũc ꝙ ſi de⸗
cederet in tali ſtatu in quo eſt ꝯferretur vita
eterna ſecundũ leges a deo ꝯſtitutas. Et iſto
modo exiſtẽs in mortali non eſt acceptatus
Prima ppõ. ad vitã eternã. ℭ Tunc ſit prima ꝑpoſitio.
Acceptari ſecũdo modo eſt poſterius natu
ra & tempore acceptari primo modo. & ac
ceptari ſecũdo modo/ꝑcedit natura & non
tẽpore charitatẽ creatã. Patet: quia ab eter⸗
no eſt acceptatio primo modo: ſed accepta
tio ſecũdo modo eſt qñ acceptatus eſt reali⸗
ter in ſtatu ſalutis. Scda pars patet: quia po
teſt quis eſſe in huiuſmodi ſtatu ſine chari⸗
tate ĩfuſa. igitur eſt prior natura ſed non tẽ
pore: quia de lege nullus eſt in illo ſtatu ni⸗
Secũda ppõ. ſi ſit in gratia. ℭ Secũda ꝑpoſitio. Accepta
ri primo modo ꝑcedit natura & tẽpore cha
Tertia ppũ. ritatem ĩfuſam: vt ſatis patet. ℭ Tertia pro⸗
poſitio. De lege neceſſaria eſt charitas infu⸗
ſa ad ſalutem: & ad merendũ. Iſta ꝑpoſitio
non poteſt euidẽter ꝓbari: ſed ꝓbatur ex au
ctoritate Pauli prime ad corinth. xiij. Si lin
Quarta ppõ. guis hoim loquar. ℭ Quarta propoſitio.
Adulto ad ſalutem ꝯſequendam multa ſũt
neceſſaria. Primo charitas increata. Secũdo
preter illam eſt neceſſaria charitas creata: &
hoc tã paruulis q̃ adultis reqritur. Tertio
adulto requiritur charitas acq̃ſita: & iſta ha
bent ordinẽ inter ſe: q̃a primũ eſt prius ſecũ
do & quodã modo cauſa ſcdi. Secundũ ve⸗
ro puta habitus infuſus eſt etiam cauſa ter⸗
tij: quia effectiue concurrit ad actũ diligẽdi
deum ſuper omnia. & primũ & ſecundum
ſunt prius tertio. Nã prius viator eſt ordĩa
tus ad ſalutem ꝯſequẽdam q̃ habeat charita
tem infuſam. & prius habet charitatẽ infu⸗
ſam q̃ acq̃ſitam. & tertiũ non poteſt eẽ ſine
ſecundo: nec ſecũdum poteſt eẽ ſine primo
additio ſed e diuerſo. [Non videtur verũ vniuerſa
liter ꝙ prius habeat infuſam q̃ acquiſitam/
actus primus meritorius in adulto qui ſem
per prius fuit in peccato precedit natura ca
ritatem infuſam]. ℭ Item paruulis non eſt
neceſſaria charitas acquiſita: nec etiã fatuis
& ratione orbatis/ſed ceteris ratione vten⸗
tibus. Et ſic patet de diſtinctione charitatis.
& qualiter ſit homini neceſſaria. Et aduer⸗
te/pro argumento facto ꝙ exiſtẽs in pecca⸗
to licet ſit ordinatus ad ſalutem/non dicit̃
tamen habere charitatem increatã: nec deũ/
quia ſolum ille dicitur habere charitatẽ in⸗
creatam/& deum qui eſt in ſtatu ĩ quo ſi de⸗
cederet ſaluaret̃. mõ nullus exiſtẽs in pctõ
mortali eſt in iſto ſtatu. ideo nullus talis di
citur iſto modo habere deũ & charitatẽ in⸗
creatam. Circa charitatem in generali queri
tur aliud dubium. Vtrum charitas ſit neceſ
ſaria ad preceptorum impletionem. Et cir⸗
ca hoc loquimur de charitate creata infuſa
preciſe/& non loquimur amplius de acqui
ſita: nec de increata ſiue ſit ſpecialis modus
aſſiſtendi dei ad operãdum quod vocatur
auxilium dei ſpeciale/ſiue ſit ſpecialis mo⸗
dus dei in acceptando. & proprie ſecũdum
hoc ſcilicet ſpecialiter aſſiſtere in acceptan⸗
do vocatur charitas. Circa hanc materiam
ponũtur due opiniones. Prima eſt Diony
ſij. xvij. diſtinctione primi. q. j. ponens ali
quas propoſitiones & aliqua correlaria.
ℭ Prima propoſitio/nullus poteſt adiple⸗ Prima
re ſingula ꝑcepta. omnia collectiue ſine cha ppõ.
ritate. & hec ꝑpoſitio dicit ipſe Dionyſius
habetur de ſumma trinitate & fide catholi⸗
ca/& oppoſitum illius eſt damnatũ/poteſt
tamen probari ſic. Nullus poteſt ſaluari de
lege ſine charitate: ergo nullus poteſt adim
plere omnia precepta ſine charitate. Conſe⸗
quentia tenet: quia ſequitur bene adiplebit
omnia: ergo ſaluabitur: iuxta illud/Si vis ad
vitam ingredi ſerua mãdata. Ex oppoſito
bene ſequitur, non poteſt aliq̃s ſaluari ſine
charitate: ergo no poteſt adimplere omnia
ſine charitate. ℭ Secũda propoſitio. vt adi⸗ Secũda
pleatur preceptum oportet ꝙ fiat opus pre ppõ.
cepti ad intentionem precipientis: & non
ſufficit facere opus ꝑcepti. Patet ſic. Si preci
piatur/a/opus cum/b/circunſtantia & fiat
a/ſine/b/non adimpletur preceptum: hoc
certum eſt/ergo & vt adimpleatur prece⸗
ptum non ſufficit ꝙ fiat illud opus quod
precipit̃: ſed oportet ꝙ fiat taliter qualiter

precipitur/hoc eſt cum oibus circũſtantijs
intentis a precipiẽte.igitur. ¶Tertia pro
Tertia ppõ. poſitio in qua iacet lepus eſt. Quicqd deus
precipit illud precipit in charitate fieri. Pa
tet duplici auctoritate Bernardi & Petri.di
cit Bernardus. omne qđ precipitur in ſola
charitate ſolidatur. Itẽ dicit Petrus.omnia
opera veſtra in charitate fiãt. He auctorita
tes videntur ſonare qđ tertia propoſitio ſo
nat. Probatur vlterius ab eodẽ Dionyſio.
Quicquid precipitur illđ precipitur vt per
huiuſmodi preceptorũ adimpletionẽ cur
ramus ad beatitudinẽ. Pſalmiſta. via mãda
torum &c. Sed per nullum opus pergimus
ad beatitudinem niſi charitate fiat.igitur.
¶Quarta ꝓpoſitio reſponſiua que ſeqꝉ cor
Quarta ppõ. relarie ex tertia. Non poteſt aliquod prece
ptum adipleri ſine gratia. Patet per Augu
ſtinum dicẽtem. didiciſti ex lege nõ mecha
ri/non furari &c. que ſingula ſine fide/ſpe/
& charitate nõ poſſunt adimpleri. Ideo vi
detur dicere Auguſt. ꝙ nullum preceptum
poteſt adimpleri ſine gracia. ideo Diony
ſius duo dicit. Primũ: ꝙ non poſſunt adim
pleri ſingula ſine charitate. Secundũ/ꝙ nul
lum ſine charitate poteſt adipleri. ¶Primũ
correlariũ. Omne opus quo adimpleꝉ pre
ceptum interius/hoc eſt oisvolitio vel noli
tio adimpletiua ꝑcepti differt ſpecie ab ope
ratione qua nõ adimpletur preceptũ/quia
fit extra charitatẽ. Patet: quia talis operatio
eſt effectiue a charitate aliq̃/nec ab aliquo
altero ſimili eſt altera operatio qua nõ adi
pletur preceptũ. Nam opera que procedũt
a charitate differũt ſpecie ab alijs nõ proce
dentibus a charitate. ¶Secundũ correlariũ
Non ſequitur/iſte facit id quod tenetur fa
cere. ergo non peccat. ſed oportet ſic infer
re/facit quod tenetur facere & qualiter tene
tur facere. ergo non peccat. Exemplũ/non
eſt ſortes in charitate: & illi occurrit tẽpus
adimplẽdi aliquod preceptum/puta dãdi
elemoſynã/ipe dat/facit quod tenetur face
re: ſed nõ taliter qualiter debet facere/& iſta
eſt tota ſententia Dionyſij. Concedit breui
ter ꝙ pro omni tẽpore quo quis tenetur di
cere horas ex precepto diuino tenetur adi
plere ex charitate. & quãuis dicat horas/&
non ſit in charitate peccat/quia tenetur nõ
ſolum dare: ſed dare ex charitate. propterea
peccat/quia non facit qualitercũqꝫ tenetur
facere. Dicitur notãter ex precepto diuino:
quia eccleſia non poteſt nos obligare ad fa
ciẽdum ex charitate/cũ eccleſia non habeat
imperiũ ſuper actus interiores niſi per acci
dens. Dicit ergo diony. ꝙ quis exerceat ta
les actus precepti & non ſit in charitate pec
cat: ſed tñ non tm̃ peccat q̃tũ peccaret ſi nul
lo modo faceret. ¶Sed arguitur ꝯtra hanc
poſitionem que videtur multũ dura & nõ
multum rõnabilis/& ꝓbatur ꝙ ipſe diony.
debeat concedere ꝙ tm̃ peccat ille qui facit
actum ꝑcepti in mortali q̃tum ille qui omit
tit facere illũ actum/ita ꝙ tantũ peccat q̃tũ
peccaret ſimpliciter non faciẽdo. Patet/q̃n
cunqꝫ ſunt due omiſſiones eiuſdẽ precepti
equaliter obligãtes & eq̃ libere: ille omiſſio
nes ſunt equalia peccata: ſed ponatur ꝙ ſor
tes & plato obligenꝉ dare elemoſynã/ſor
tes dat nõ ex charitate: & plato nullo modo
dat. Iſti duo equaliter peccãt. Iſti duo equa
liter obligantur & equaliter omittunt actũ
& eque libere. ergo equaliter peccant. ꝙ eq̃
liter obligentur illud ſupponiꝉ: ſed ꝙ eque
libere ſecũdum eũ omittãt. Patet: nam ſor
tes eliciens actũ non ex charitate eque libere
omittit actũ ad quẽ obligaꝉ ſicut plato qui
nullũ elicit/& ſolus iſte actus/ſcilicet ex cha
ritate & nõ ille quẽ elicit extra charitatẽ ca
dit ſub precepto de danda elemoſyna: ergo
eque libere omittũt. ꝙ autẽ iſte actus quem
ſortes elicit extra charitatẽ nullo modo ca
dat ſub precepto. Patet: ſolus actus ex cha
ritate ꝓcedẽs cadit ſub precepto: quia ſicut
dicit per ſuas ꝓpoſitiones prius poſitas/ ſo
lus ille precipitur ex charitate fieri. & ſicut
habet in ſuis correlarijs/omnis actus pro
cedens ex charitate differt non ſolum gene
re morum/ſed natura ſpecie ab omni actu
qui non cadit ſub ꝑcepto. & hoc argumẽtũ
eſt de directo ꝯtra diony. Ideo haberet cõce
dere ꝑiter/ꝙ non grauius peccat omittens

actum precepti ꝗ illū faciens ſine charitate:
quia eque libere obligantur & omittunt.
¶Preterea ſequitur correlariū ex opinione
Diony. ꝙ nullus pōt habere remiſſionem
peccatorū per ſacramentū penitētie. Patet/
quãdocunq; tenetur ꝯfiteri niſi ꝯfiteatur ex
charitate peccat ſcḋm eū: quia obligatur ad
confitendū ex charitate/ideo peccat ꝯfiten
do niſi ſit in gratia. ergo nō acquirit remiſ
ſionem/quia ponit obicē actualē. Si vero
confiteat̄ ex charitate: ergo nō ꝯſeqtur pri
mam charitatē per illud ſacramentū penitē
tie/ſed ante ſacramētum habebat charitatē
& remiſſionē peccatorum: ergo nō confer
tur ei virtute ſacramenti. Ideo habet conce
dere hoc correlariū/ꝙ nunꝗ ꝯfertur prima
charitas per penitētiã nec remiſſio peccato
rū ſicut dictū eſt. igit̄ correlariū illatū verū.
[Hec ratio eodem modo ꝓcedit cōtra opi
additio nionem que dicit/ꝙ quãtuluſcunq; dolor
ſufficit ad deletionē peccatorū.] ¶Tertio
ſequitur ꝙ qñcūq; occurrit tēpus cuiuſcūq;
precepti adimplēdi homo tm̄ teneretur di
ſcutere ſuã conſcientiam an eſſet in peccato
vel nō ſicut ad cōdignã ſuſceptionē eucha
riſtie. Vnde ſi quis aliꝗs ſit in charitate & ac
cedat ad ſuſceptionē euchariſtie non prius
diſcuſſa ꝯſcientia peccat. Similiter ſi teneat̄
dare elemoſynã ex charitate/ita ꝙ hoc totū
cadat ſub precepto dare ex charitate nō diſ
cuſſa cōſcientia peccaret/qa exponeret ſe pe
riculo peccandi: ergo nullus deberet accede
re ad materiã cuiuſcūq; precepti niſi diſcuſ
ſa conſciētia & habita certa ꝓbabilitate mo
rali ꝙ eſt in gratia. Hoc ꝯſequēs eſt falſum.
ergo & illud ex quo ſequitur. & iſta ſua opi
nio ē dura videlicet ꝙ omne preceptū obli
get nos nō ſolū ad opus: ſed ex charitate fa
ciendū. ¶Alia eſt opinio ꝯtraria quã tenēt
Sanctus Tho. & bona. ꝙ precepta legis na
ture nō obligãt nos ad modū/ſed ad opus
precepti/hoc eſt non obligant ꝙ opa ꝗ ꝓci
piuntur fiant ex charitate: & hoc probatur
argumētis prius factis ſufficienter. De aliis
preceptis poſitiuis pure diuinis/vt ſumere
euchariſtiã/ꝯfiteri/baptiſari &c. eſt alia dif
ficultas ſupra tacta/& dictū eſt ex opinione
Durandi ꝙ ꝓceptū de ſumptione euchari
ſtie nō pōt bene fieri neq; adimpleri niſi ex
charitate. ſimiliter de penitētia/& ita de ſin
gulis ſacramentis. ſed ꝗtum ad precepta le
gis nature ſimpliciter opinio ꝓbabilior eſt
ꝙ illa precepta non obligãt ad modū/ſed
tm̄modo ad opus. ideo nō pñt ſingula ꝓce
pta tam diuia ꝗ legis nature adimpleri ſine
charitate. & opinio Durandi eſt multū pro
babilis.

¶An charitas infuſa requiratur ad precep
tum de dilectione dei ſup oīa. Cap. IX.

IAm ſunt abſolute & vtcūq; ter
minate due difficultates circa iſtã
tertiã virtutē theologicã an ſci
licet charitas ſit neceſſaria ad ſa
lutem & an ſit neceſſaria ad preceptorū im
pletionem. Conſequēter videndū eſt de ter
tia difficultate/videlicet vtrū charitas infu
ſa ſit neceſſaria ad impletionem precepti de
dilectione dei ſuper omnia/hoc ē an chari
tas infuſa ſit neceſſaria ad hoc vt voluntas
eliciat actum diligendi deū ſuper omnia. &
in primis ſupponitur ꝙ hic non loquimur
de dilectiōe dei naturali. ſ. ꝗ ſeqt̄ ad ſimplicē
apphenſionē/ſed de dilectione dei delibera
ta & libera. De naturali eñ dilectiōe diffi
tas eſt. Vtrū poſſit eē dilectio dei naturalis
ſuper omnia. quidam dicunt ꝙ non. ſed oī
dilectione naturali diligit ſe homo ſup om
nia/quia proprius finis naturalis hominis
eſt ſuiipſius cōſeruatio. loquimur ergo de
dilectione ſiue de charitate infuſa/& nō na
turali. ¶Vnde dupliciter intelligitur ꝙ nō
poſſit diligi deus ſuper omnia ſine charita
te etiam de lege. Vno modo ꝙ voluntas cū
cognitione non ſunt cauſe ſufficientes: etiã
ſuppoſito influxu generali dei ad illam di
lectionem actualem producēdam: ſed cum
hoc requiritur concurſus charitatis infuſe
tanꝗ cauſa partialis. ¶Alio modo poteſt
intelligi ꝙ nō poteſt diligi deus ſuper om
nia quãuis volūtas & cognitio cū influxu
generali ſint cauſe ſufficientes ad producē
dum illã dilectionē/illa tamē diſpoſitio de

lege eſt vltimata diſpoſitio & ſufficiens ad
introductionē charitatis/& ſic nunq̄ diligi
tur deus ſine charitate tanq̄ effectus ſaltem
meritorius illius dilectionis ſup oia. ¶ Iſtis
ſuppoſitis q̄tum ad vtrūq; mēbrū eſt alter•
catio inter doct. Q̄tum ad primū ſenſum:
ſcilicet an volūtas cum cognitione &c. Di•
cit Adam prima diſtin. primi ꝙ non requi•
ritur charitas tanq̄ cauſa partialis & neceſſa
rio reqſita ad diligēdū deum ſuper omnia.
Rationes eius fuerūt adducte ſupra/tamen
precipua eius ratio fuit/ꝙ idē actus in ſpē
eſt ſufficiens pduci a potētia ſine habitu &
cum habitu. ergo ſi actus diligēdi deum ſu
per oia poſſet ſufficienter produci a volun
tate cū habitu poteſt produci ſine habitu/
ergo nō requiritur charitas tanq̄ cauſa par•
tialis neceſſario requiſita. Tenet oppoſitū
eliphat. Eliphat in eadem diſtinctione primi ſentē•
tiarum/ꝙ volūtas cū cognitione etiā cum
influxu dei generali non ſunt cauſe ſufficiē
tes vt pducatur illa dilectio dei ſup omnia:
ſed ad eius productionem requiritur habi•
tus ſupnaturalis īfuſus tanq̄ cā ptialis neceſ
ſario reqſita. Q̄tū ad ſcd'm membrū diſtin
ctionis/vtrū poſſet diligi deus ſine charita•
te ſup oia/vel an nō poſſit diligi quin dile•
ctio ſit ſufficiēs diſpoſitio de lege ad intro•
ducendū charitatē. Dicit Gabriel in tertio.
xxvij. diſtin. in ſecūda ꝯcluſione ſecūdi du•
bij/ꝙ non poteſt deus diligi ſuper oia ſine
charitate: quia dilectio dei ſuper oia eſt ſuf•
ficiēs & vltimata diſpoſitio charitatis infu•
ſe vt introducatur charitas infuſa de lege.
Probat ipſe p multas auctoritates. Pria/cō
uertimini ad me & ego ꝯuertar ad vos/q̄ri
te & inuenietis &c. ſed ſic eſt ꝙ nō eſt perfe
ctior modus cōuerſionis ad deū nec perfe•
ctior modus querendi deum q̄ diligere deū
ſuper omnia/ſed quicūq; ꝯuertitur ad deū
deus conuertitur ad illum per infuſionem
gratie/& deū a nobis inueniri eſt deum eſſe
nobis preſentē per charitatē/ergo dilectio
dei ſuper oia eſt ſufficiēs diſpoſitio de lege
vt introducatur charitas. & vltra/dilectio
dei ſuper omnia &c. ergo nō poteſt diligi
deus ſine charitate. ¶ Hanc tenēt multi do
ctores & Monachus. xvij. diſtin. primi. &
multas adducit ratiōes. Sed pro iſto dubio
ponam duas propoſitiones que magis vi•
dentur vere. Prima/pōt elici dilectio dei ſu Prima
per omnia a volūtate cū cognitione dei & ppō.
influxu cōmuni abſq; charitate infuſa tanq̄
abſq; cauſa prereqſita. ita ꝙ nō requirit cha
ritas tanq̄ vna cāꝛum. Patet ex auctoritati•
bus allegatis. Conuertimini ad &c. nos cō
uerti ad deū eſt prius natura q̄ deum cōuer•
ti ad nos. alias dixiſſet conuertar ad vos/&
conuertimini ad me. ſed dicit conuertimini
ad me & ego cōuertar ad vos. tūc bene ſeq•
tur/prius natura cōuertimur ad deū q̄ deus
ꝯuertatur ad nos: ergo prius natura eſt nos
diligere deum q̄ nos habere gratiā/& vltra
prius natura eſt nos diligere deum q̄ nos
habere gratiam: ergo illa dilectio qua dili•
gimus deū prius natura q̄ habeamus grām
non eſt a gratia. Conſequētia tenet/quia ſē
per effectus eſt poſterior natura q̄ ſua cauſa
Et vltra/hec dilectio qua prius natura con
uertimur ad deū non eſt a gratia. & eſt dile
ctio dei ſup oia/alias nō eſſet cōuerſio ad
deū imo potius auerſio. ergo volūtas cum
cognitione dei & īfluxu cōmuni pōt dile•
ctionem pducere abſq; concurſu charitatis
infuſe. & iſta ppoſitio eſt conformis doctri
ne Adam contra opinionē eliphat. ſ. ꝙ cha
ritas nō eſt neceſſaria ad diligendū deū ſup
oia tanq̄ vna cauſa ꝓrequiſita. ¶ Scd'a ppō Secūda
ꝯtra Gabrie. pōt haberi actus q eſt dilectio ppō.
dei ſup oia dato ꝙ non hēatur charitas/ita
ꝙ pōt deus diligi illa dilectione dato ꝙ nō
ſequatur charitas. Patet/ſicut dictū eſt/pōt
cauſari illa dilectio a volūtate cū ꝯcurſu ge•
nerali nō ꝯcurrēte habitu infuſo/pono ꝙ
cauſetur ita & pro illo tēpore occurrat tem
pus quo teneor diligere pximū vel ſubue•
nire pximo. Quero tūc vel producta iſta di
lectione dei ſuper omnia/an volūtas eſt ad
huc libera ad producendum dilectionem
proximi vel nō. & videtur ꝙ ſic: ſed ad iſtā
dilectionem dei ſuper omnia naturaliter ſe•
quitur illa volitio ſubueniendi proximo.

Si dicas ꝙ ſtante dilectiōe dei ſuper omnia
voluntas eſt adhuc libera ad diligendū vel
ſubueniendum proximo. ergo ſtante dile-
ctione dei ſuper omnia poteſt non elicere.
ergo cum iſta dilectiōe dei ſuper omnia ſta
re poteſt peccatum mortale/quia i caſu po-
ſito tenetur tunc elicere dilectionem proxi-
mi. & vltra. ergo poteſt quis iſta dilectione
ſumme diligere deū & non in charitate. igi
tur. Si dicatur ꝙ ſuppoſita illa dilectiōe nō
eſt in poteſtate voluntatis quin eliciat dile-
ctionem proximi ſicut ſuppoſita volitione
efficaci finis non eſt in poteſtate voluntatis
quin eliciat actum circa media ad illum finē
Contra. illa dilectio non neceſſitat volunta
tem pro tempore quo non eſt preceptū de
diligendo proximum. ergo nec quando ē
preceptum. conſequentia tenet. Si vna cau
ſa pro vno tempore neceſſitat ad aliquid: er
go pro omni tempore neceſſitabit. & ſic ꝓ-
poſitio relinquitur vera contra Gabrielem
ꝙ poteſt diligi deus ſuper omīa dato ꝙ nō
habeatur charitas ita ꝙ illa dilectio non eſt
diſpoſitio ſufficiens ad introducēdum cha
ritatem. & iſta etiam eſt opinio ſancti Tho-
me prima ſecunde. habemus ergo reſoluto
Reſolutio. rie has duas propoſitiōes. Prima. poteſt di
ligi deus ſuper omnia non concurrēte cha-
ritate. Secūda/poteſt diligi deus ſuper om-
nia charitate non habita: ita ꝙ illa dilectio
non eſt ſufficiens diſpoſitio ad hoc ꝙ itro-
ducatur charitas imo pōt ſtare cū mortali.

¶ De charitate an ſit requiſita ad me-
rendum. Cap. xiij.

QVarta difficultas cōmunis. Vtrū
charitas ſit neceſſaria ad merendū.
Primo ſupponitur quid ſit meritū
quo ſuppoſito videbitur reſpon-
ſio ad difficultatem. Vnde meritum ſecun-
Quid meritū. dum dio. in ſecundo. viij. diſt. ſic diffinitur
Eſt operatio charitatiue dilectionis in deū
mediate vel immediate in voluntate viato
ris predeſtinata non neceſſitata in compla-
centia eius. & ſecundum hanc diffinitionē
Prima ppō. infert aliquas ꝓpoſitiones declaratiuas diſ-
finitionis. Prima. Nullus meretur quieſcen
do/hoc eſt pure omittēdo. & propterea di
cit in diffinitione ꝙ meritum eſt operatio.
Secunda. omne meritum eſt formalis dile- Secūda ppō
ctio dei vel virtualis. ideo dicit in deum me
diate vel immediate. hoc eſt āteq̄ aliquis ac
tus voluntatis ſit meritorius vel meritū de
neceſſitate requiritur ꝙ actus ille ſit dilectio
dei & ꝙ tendat immediate in deum / vel ex
dilectione dei/hoc eſt ꝙ ſit ex aliquo actu q
tēdat immediate in deum. Tertia/nullus ac Tertia ppō
tus beati eſt meritum propterea ponitur in
diffinitione in voluntate viatoris. [Si actus additio
beati non eſſet meritorius nec actus dānati
eſſet demeritorius ſequeretur eadem ratiōe
ꝙ actus beati non eſſet moraliter bonus &
ex conſequenti actus dānati non eſſet mora
liter malus/ & ſic odium dei in dānatis non
eſſet malum/ quod cōmuniter negatur/ &
videtur ꝙ non ſit bonitas & malitia vniuo
ce nobiſcū.] Quarta. nullus actus pure na- Quarta
turalis voluntatis qui cauſatur ex ſimplici ppō
apprehēſione obiecti eſt meritum/ ideo po
nitur in diffinitione non neceſſitata in com
placentia eius. ſ. obiecti. Quinta. nullus ac- Quinta
tus formaliter preſciti eſt meritum. propter ppō
ea ponitur in diffinitiōe in volūtate viato-
ris predeſtinati. probatur iſta propoſitio.
actus non dicitur meritum niſi illius quem
deus acceptat ad vitam eternā/ſed deus nul
lum actum preſciti acceptat ad vitam eternā
ergo. maior nota/ & minor probatur/quo
niam deum acceptare aliquem actum ad vi
tam eternam eſt deum velle pro tali actu da
re vitam eternā / ſed pro nullo actu preſciti
vult dare vitam eternam. ergo pro nullo ac
tu preſciti dabit vitam eternam. nam bene
ſeq̄tur deus nō vult dare huic vitā eternā.
ergo nō dabit vitā eternā. Vñ ifert ꝙ actus
meritorius & nō meritorius ſūt eiuſdē ſpēi
cuius oppoſitū videtur dixiſſe. xvij. diſtin.
primi. patet. capio preſcitum & predeſtina
tum. vterq̄ diligat deum in gratia/ ille due
dilectiones ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſi-
me. nam ſunt ab eiſdem principijs & cauſis
eiuſdem ſpeciei. & illa que eſt in preſcito nō
eſt meritum. niſi dicas ꝙ intelligebat in illa

decimaſeptima diſti. de merito large & nõ ſtricte capto. ¶ Quãtum ad illam particulam diffinitionis in qua dicitur in volũtate viatoris predeſtinata/non videtur hoc multũ probabile/ſed totum ſtat ad nomen. nichilominus dicunt doctores ꝙ preſcitus agens ex charitate meretur vitam eternã vt tractat de alyaco. & ad argumentum diony. hunc actum deus non acceptat/quia pro hoc actu non vult dare vitam eternam/quia non dabit. nam bene ſequit̃/vult dare: ergo dabit. nego ꝙ hunc actum preſciti in gratia factũ nõ acceptet ad vitam eternam. & ad probationem/non vult dare pro hoc actu vitam eternam. concedo. ergo nõ acceptat/ nego conſequentiam/quia deum acceptare actũ ad vitam eternã non eſt deum habere velle quo vult aliquando dare vitam eternam/ſed eſt iudicare hunc eſſe dignum vita eterna ſecundum leges poſitas/ideo dupliciter exponitur actum eſſe acceptum ad vitã eternam. Primo modo vt dictum eſt. Secundo modo ſecundum preſentem iuſtitiam deus acceptat/hoc eſt habet velle conditionatũ quo vult pro hoc actu dare vitam eternã ſi decedat in eo ſtatu in quo nunc eſt/& quolibet iſtorum modorum exponendo deus

Meritũ acceptat actum preſciti. Sed meritum ſecundum cõmuniter loquentes eſt actus bonus libere elicitus ad vitam eternam a deo acceptatus/& non facio hic difficultatem quã Holcot facit in prima queſti. Vtrum actus pure naturales poſſint eſſe merita. de potentia abſoluta dicitur ꝙ ſic/neq̃ hic queritur an omne meritũ ſit actus moraliter bonus/notum eſt ꝙ ſic/quia bonitas meritoria ꝓſupponit moralem. meritum ergo eſt operatio ſecundum preſentem iuſtitiam ꝓpter quam ſecundum leges poſitas deus vult dare beatitudinem/hoc ſuppoſito cum querit̃ vtrum charitas ſit neceſſaria ad meritum: iterum hoc dupliciter intelligitur. vno modo ſic/vtrum charitas ſit neceſſaria tãq̃ aſſiſtẽs/i. ꝙ neceſſario requiratur aſſiſtentia ipſius charitatis. alio modo ꝙ ſit neceſſaria tanq̃ agens/ita ꝙ neceſſario requiratur ipſam partialiter concurrere ad actum anteq̃ ſit meritorius. In iſta queſtione duo ſunt certa. Primum ꝙ neceſſario neceſſitate legis poſite requirit̃ charitas ad merendũ vel aſſiſtẽs vl' coagẽs. patet ex auctoritate pauli/ad cori. xiij. Secundo. certum eſt ꝙ non ſufficit coaſſiſtẽtia charitatis ad actum meritorium/quia coaſſiſtit peccato veniali & actibus indifferentibus ſecundũ ponẽtes illos. Sed inter doct. eſt dubia difficultas. Vtrum ſuppoſita bonitate actus ſufficiat aſſiſtencia charitatis vt actus ſit meritorius/vel requiratur concurſus actiuus charitatis ad illum actum producẽdum/& preſupponitur difficultas an habitus partialiter cõcurrat ad actus. dicit durandus ꝙ non requiritur concurſus actiuus charitatis/ſed ſuppoſita bonitate actus ſufficit aſſiſtẽtia illius cum illo actu. Alij dicũt ꝙ habitus infuſus nunq̃ concurrit niſi mediante acquiſito/ideo dicerẽt ꝙ charitas ſolum aſſiſtit/ſed iſtis dimiſſis ponitur ꝓpoſitio communis & multum probabilis. Anteq̃ actus ſit meritorius de lege requiritur & hoc ſufficit concurſus charitatis actiuus actus. i. ꝙ charitas actiue concurrat partialiter ad productionem illius actus. Iſta propoſitio non poteſt efficacibus argumentis probari/quia non eſt nobis euidens ꝙ charitas ſit/ſed ſolũ per fidem/& ſuppoſito ꝙ charitas ſit non ſunt auctoritates in ſacris litteris ꝙ charitas concurrat/ſed apparentie ſũt/qa ponitur in anima/ideo oportet vt eam faciliter vel inclinet ad actus & inclinare nichil aliud eſt q̃ partialiter concurrere. ergo videtur ꝙ ipſa charitas actiue concurrat ad illos actus. Vnde aliquid animam vel potentiã inclinare ad actus eſt remouere prohibens vel partialiter cum potentia actum producere/& nõ oportet ꝙ charitas omne prohibens remoueat ꝓuta concupiſcentiam naturalem vel malos habitus q̃uis poſſit illos diminuere. ponitur ergo charitas tãq̃ productiua noui actus/ita ꝙ eſt neceſſaria tanq̃ cã partialis coagens. Circa iſtam poſitionem ſunt multe difficultates. Prima. videtur ſeq ꝙ volũtas non poſſet remittere actum ſuũ

Ppõ.

meritorium vſq ad non gradum. Secundo
ſequitur ꝙ alicuius rei permanentis daretur
vltimum non eſſe completum. & tertio ꝙ
alicuius rei permanentis datur vltimum eē
completum. & iſta tria ſunt correlaria que
videntur ſequi ex iſta poſitione. ¶Primũ p
batur & pono ꝙ ſortes conetur elicere actũ
meritorium vt duo / & habeat charitatem ĩ
tenſam vt duo tunc inteſior elicietur actus
a voluntate conante vt duo & a charitate q̄
ſi ſolum eſſet ille conatus ſine concurſu cha
ritatis. tunc capio illam partem quam pro
duceret ſolus ille conatus ſine charitate &
ſit. a. & capio exceſſum illius actus qui eſt a
charitate excedens illam partem quam pro
duceret ſolus ille conatus & ſit. b. tũc argui
tur ſic. ſi voluntas remittat ſuum conatum
ad ſubduplum / puta ad vnum / remittetur
a. ad ſubduplum & remanebit. b. in ſua ĩte
gritate / q̄a eius cauſa adhuc manet equalis
& eadem. pariter ſi voluntas remitteret ſuũ
conatum ad ſubtriplũ. a. remittetur ad ſub
triplum &. b. remanebit equalis & ſic in infi
nitum procedēdo ſemper. b. remanebit eq̄
lis. igitur nunq̄ voluntas poterit remittere
totum actum ad non gradum quin ſemper
maneat. b. latitudo in ſua integritate. Secũ
dum probatur & pono ꝙ ſortes iam non
diligat platonem incipiat tamē diligere ita
ꝙ immediate poſt hoc diliget incipiendo
dilectionem platonis a non gradu augmē
tando ſucceſſiue illam & ſuppono ꝙ chari
tas vltra conatum ſufficit producere vnum
gradum / tunc ſic arguo. pars proueniens a
charitate nunc non eſt & imediate poſt hoc
erit / quia charitas eſt agens naturale & agit
ſecundum extremum ſue potentie agens q̄
tum poteſt & q̄cito poteſt. ergo dabilis eſt
certus gradus qui nunc non eſt / quia volũ
tas nihil agit nunc / & ille totus gradus im
mediate poſt hoc erit / quia q̄cito conabit
voluntas erit & immediate poſt hoc erit co
natus voluntatis / quia immediate poſt hoc
aget. igitur imediate poſt hoc erit exceſſus
charitatis ſuper actum voluntatis per vnũ
gradum & per conſequens illius datur vlti
mum non eſſe / quia nunc non eſt & imme
diate poſt hoc erit. Tertium probat. & po
no caſum ꝙ ſortes nunc diligat deum ĩ gr̄a
& meritorie & incipiat nũc odire proximũ
vel ſucceſſiue īcipiat elicere volitionem fu
randi / ita ꝙ nũc non odit & imediate poſt
hoc odiet illum / & capio exceſſum dilectio
nis dei prouenientem a charitate & ſit. a. Iſte
totus gradus nunc eſt & imediate poſt hoc
nō erit. patet: quia immediate poſt hoc nō
erit charitas: cum immediate poſt hoc erit ĩ
peccato / & voluntas immediate poſt hoc
non ſufficeret conſeruare. a. gradum. patet
quia pono ꝙ dilectio dei citra illum gradũ
eſt maxima quam voluntas poteſt habere /
ita ꝙ maiorem non poteſt conſeruare quo
poſito ſequitur ꝙ. a. corrumpetur totaliter
immediate poſt hoc cum illius cauſa cōſer
uans non ſit. igitur intentum. ¶Primum
argumentum ſupponit hanc difficultatem
Vtrum charitas tātum agat cum paruo co
natu ſicut cum magno & non magis. exem
plum vt ſortes habēs charitatem vt duo co
natur vt tria: & plato pariter habens chari
tatem vt duo conatur vt quinq / an illa cha
ritas equaliter concurrat & agat in ſorte &
in platone / hoc eſt dicere an charitas cũ ma
iori conatu concurrens faciat equalem ex
ceſſum vel maiorem in actu q̄ faceret con
currēdo cum conatu minori. Aliqui dicũt
ꝙ non / ſed ꝙ equaliter facit cum maiori &
cum minori conatu / cuius ratio / quia chari
tas eſt cauſa ſiue agens naturale & ideo ſem
per tātum agit cum vno ſicut cum reliquo Caritas
hoc eſt cum paruo ſicut cum magno cona eſt cā na
tu, vt notum eſt ꝙ ſortes trahens nauem turalis.
cum duobus & poſtea cum quattuor ſemp
equalem velocitatē facit ex parte ſui & ſem
per equaliter agit. Similiter candela iuncta
vni corpori lumioſo & poſtea maiori ſem
per facit equalem exceſſum luminis. eodem
modo dicendum eſt de charitate vt ipſi di
cunt / & tunc conceditur ꝙ charitas cum. a. co
natu aliqualiter agit & cum ſubduplo co
natu tantum agit & cum ſubtriplo tantum
agit & ſic in infinitum: ita ꝙ ſic ſucceſſiue vo

luntas remittat conatum ſuum vſqꝫ ad non
gradum/ tunc in inſtanti terminatiuo illiu
remiſſiōis verum eſt dicere/iſte exceſſus ſem
per immediate ante hoc inſtans fuit totus/
& eius nihil nunc eſt & ſic datur primū nō
eſſe totale & completum rei permanentis/
quod oportet ꝯcedere ſecundum hanc opi-
nionem / & vt clarius hoc capiatur ponaꝫ
tale exemplū/ſit ſortes qui conatur vt duo
& habet charitatem vt octo/actus eſt inten-
ſior per aliquam latitudinem q̄ foret ſi non
eſſet charitas/puta per.a. latitudinem.tunc
remittat conatum ad ſubduplum & conaꝫ
vt vnum/& tunc quādo conatur ſolum vt
vnum actus remittitur & remanet idem ex-
ceſſus/& ſi remittat iterum ſuum conatum
ad medium gradum remanebit iterum idē
exceſſus/& ita ꝯſequēter remittat conatum
vſqꝫ ad non gradum/tunc in inſtanti termi-
nante remiſſionem iam verum eſt dicere:
iſte exceſſus ſemper ante hoc fuit totus &
nunc iſte nihil eſt/ ideo deſinit eſſe per pri-
mum inſtans non eſſe ꝯpletum / & hoc eſt
ꝯcedēdū ſcd̄m hanc opinionē.& ratio eſt/
nam q̄cito deſijt eſſe cauſa partialiter ꝯcur-
rens & requiſita neceſſario tam cito corrū-
pitur ille exceſſus ſeu effectus in illo inſtan-
ti/nam non eſt imaginandum ꝙ vna pars
preciſe producatur a voluntate & a conatu
volūtatis.& alia pars preciſe a charitate ſed
a quolibet iſtorum producitur totus actus
ſed nō a quolibet totaliter/ſed totus a quo
libet/& ideo voluntas neceſſario requiritur
ad conſeruationem illius/ qua non poſita
ſequitur corruptio illius in illo inſtanti &
ideo quia ſemper ante illud inſtans fuit ſuf
ficiens cauſa conſeruatiua illius gradus.ſ.
charitas & quicunqꝫ conatus ideo ſemper i
mediate ante illud inſtans fuit.habent ſecū
do concedere conſequenter ſecundum cor-
relarium.ſ.ꝙ rei permanentis datur vltimū
non eſſe completum vt probat argumentū
vnde ſicut in deſitione quando remittebat
conatum in inſtanti terminante non erat &
immediate ante erat/ita contra ille totus ex-
ceſſus nunc non eſt & immediate poſt hoc
erit. ideo totus exceſſus incipit per vltimū
non eſſe completum. Qūtum ad tertiū cor-
relarium dicitur ꝙ eſt concedendum apud
quācunqꝫ opinionem etiam apud opinio-
nem recitandam.& hoc non eſt inconueni
ens quando cauſa neceſſario requiſita ad cō
ſeruationem ſupernaturaliter corrumpitur
ſubito tunc pariter illius cauſe effectus cor-
rumpitur ſubito & vltimum eſſe non incō-
uenit. vt ſortes qui iam conatur vt duo cū
charitate vt octo eſt intenſior per.a. latitu-
dinem ratione charitatis ſi eliciat ſucceſſiue
volitionem furandi & incipiat peccare tūc
a.exceſſus nunc eſt & nunq̄ poſt hoc aliqd
eius erit/quia poſt hoc erit ſolus conatus q
non ſufficit conſeruare actum in tali exceſſu
ideo ſupernaturaliter quando deſinit cau-
ſa conſeruare per vltimum non eſſe ceſſat ta
lis effectus puta per ceſſationem dei non cō
ſeruantis. ¶ Alius eſt modus dicendi com-
munior ꝙ charitas agit fortius cum maio-
ri conatu q̄ cum minori/ita ꝙ ſi ſortes cum
charitate vt quatuor & cum conatu vt duo
elicit actum vt ſex cum eadē charitate & co-
natu vt quattuor elicit actum vt duodecim
ita ꝙ volitio ſortis eſt intenſior ratione gra
tie quando ſortes conatur vt quattuor q̄ ſit
intenſa ratione gratie quando ſortes conaꝫ
vt duo ita ꝙ charitas fortius agit. Vltra di-
cit ꝙ ſi remittatur conatus voluntatis ſuc-
ceſſiue vſqꝫ ad non gradum ita ꝯcurſus cha
ritatis remittitur vſqꝫ ad non gradum ſuc-
ceſſiue cōformiter ad remiſſionem conatus
voluntatis. Similiter ſi voluntas conetur a
non gradu ſucceſſiue ita charitas incipit cō
currere a non gradu ſucceſſiue/ſic.ſ.ꝙ ſicut
conatus ſucceſſiue intenditur & voluntas
ſucceſſiue fortius agit ita charitas ſucceſſiue
fortius & fortius aget.ideo ſicut augeꝫ co-
natus voluntatis a non gradu pariter auge
tur ꝯcurſus charitatis a non gradu actiuita-
tis.& ſic non admitteret iſta poſitio ꝙ inci-
piat eſſe per vltimum non eſſe.ideo chari-
tas magis ꝯcurrit cum maiori conatu & ſi re
mittatur conatus vſqꝫ ad nō gradum ita re
mittitur ꝯcurſus charitatis vſqꝫ ad non gra

dum/& hanc opinionē tenet Diony.& cō-
muniter fere omnes doct.& Monachus in
ſecundo pariter hanc tenet. ¶Sed ꝯtra hāc
opinionem arguitur. charitas non eſt infi
nite actiuitatis/vt charitas vt duo non eſt in
finite actiuitatis.ergo dabilis eſt certus gra-
dus concurſus quo concurrere poteſt ad ꝓ-
ducendum actum & non poteſt maiori cō-
curſu/licet poſſit cōcurrere ad maiorem ac-
tum:ſed nō maiori ꝯcurſu/tūc ſic arguitur
ipſa charitas eſt ſolum finite actiuitatis grā
exempli vt duo . ergo datur certus gradus
concurſus quo concurrit & non magis cō-
currit & ſit a.tūc ſic.poteſt.a.concurſus cō
currere cum conatu vt.iiij.& cū conatu vt
vj.non magis concurrit.patet/quia nō po
teſt magis concurrere.ergo ꝗuis adiungat
cauſa fortior non tamen magis ꝯcurrit cha
ritas ex parte ſua.& ſic non magis cum ma
iori ꝗ cum minori.igitur pariter cū minori
conatu vt.iiij.non minus concurrit ꝗ con-
curſu ſignato/& ſic ſemper equaliter ꝯcur-
rit cum omnibus. ¶Reſpondetur concedē
do aſſumptum/& admitto caſum/& nego
duas vltimas conſequentias:& dico ꝙ quā
do dixi ꝙ cum maiori conatu magis ꝯcur-
rit hoc eſt intelligendum quando non con
currit ſecundum extremū ſue potentie. Nā
quando charitas concurrit ſecunndum ex-
tremum ſue potētie cum maiori conatu nō
magis ꝯcurret:ſed ſemper cum minori co-
natu minus concurret/& ſic conſequenter.
vnde pro materia argumenti dicitur ꝙ cha
ritas i ſe eſt ſolum finite actiuitatis. ergo da
tur certus gradus concurſus quo concurre-
re poteſt/& non maiori.& hoc eſt ꝯceden-
dū/alias eſſet in ſe infinite actiuitatis. ¶Cō
tra ſolutionem argumenti replicatur / cha-
ritas eſt agens naturale: igitur ſemper agit
ſecundum extremum ſue potentie.ergo cū
omni conatu ꝗtūcunq; paruo concurret ſē
per ſecundum extremum ſue potētie / & ſic
oportet redire i primā opinionem . Reſpō
dent iſti ꝙ verum eſt ꝙ eſt agens pure natu
rale(naturale inꝗ vt diſtinguitur contra li-
berum)ſed agit ſecundum motionem agē-

charitas ē agens naturale.

tis liberi puta dei quia eſt inſtrumentū ſpiri
tus ſancti/& ideo ſecundum motionem ſpi
ritus ſācti magis vł minus agit.& nō opor
tet ꝙ ſemper agat ſecundum extremum ſue
potētie.ſed magis vł minus ſecūdū ꝗlitatē
vł ꝗtitatē conatus ita ꝙ cum minori nō tm̄
agit ſicut cum maiori.[Videtur mihi ꝙ oē
inconueniens illatum contra primam opi-
nionem etiam poteſt induci de habitu acq
ſito puta de caritate acquiſita & fide & ſpe
& propterea prima opinio eſt ſatis proba-
bilis.& ſimiliter iſta opinio eſt deffēſabilis
ſatis. Sed querendum eſt cum quo conatu
agit charitas vt quattuor ad extremum po-
tentie.ſi cum conatu voluntatis vt quattu-
or.tunc volo ꝙ motione ſpiritusſancti am
plius conetur voluntas ꝗ vt quattuor qua
re non plus ꝗ ad extremum potentie agit.]
¶Alia difficultas ſecūdum hanc poſitionē
notum eſt ꝙ actus eſt meritorius a charitate
& voluntate. vtrū attendatur intentio me
ritorum penes proportionem conatus ad
conatum/vel penes comparationem chari
tatis ad charitatem. vel tertio penes aggre
gatum conatus charitatis vnius ad aggre
gatum conatus & charitatis alterius . ideo
poſſumus hic facere tres comparatiōes etiā
eiuſdem ſpeciei/primo comparando cona
tū vnius ad conatū alterius:& charitatē vni
us ad charitatē alterius/& aggregatū vnius
ad aggregatum alterius.ꝗrit igit penes qd
iſtorum trium ſit attēdēda ꝓportio merito
rum. ¶Pro ſolutione primo videndum eſt
quid ſit conatus / primo non eſt actus volū
tatis.& hoc probat dio. cum nos dicamus
ꝙ actus eſt a conatu/& actus non eſt ab ac
tu.igitur conatus eſt quid prius natura ꝗ ac
tus/& ſic non eſt actus. ¶Nec eſt habitus.
patet/primus actus voluntatis eſt a conatu
voluntatis/& volūtas poteſt agere ſine ha-
bitu igit. Dicit igitur dio.ꝙ conatus volū
tatis nihil aliud eſt ꝗ voluntas libere appli
cans tantum vel tantum de ſua actiuitate ad
actum producendum/ & poteſt ipſa volū-
tas applicare totam vim ſuam. ideo tunc di
citur agere ſecundum extremum ſui poſſe.

additio

quid ſit cōatus.

¶Simili ter poteſt minus & minus applica
re/& ſic conatus voluntatis ſupponit pro
voluntate connotando liberum exercitiũ
ſui poſſe ſiue ſue potentie. Iſtis ſuppoſitis
queritur penes quid attenditur proportio
meriti in illis qui inequaliter conãtur ad di
ligendum deum vel proximum &c. ¶Re
ſpondet Dio. ponens talem propoſitionẽ
quam habet maxima. ¶Quandocunq; ſũt
ppõ. duo qui equaliter faciunt quod in ſe eſt/ eq̃
liter merentur. patet ſi equaliter faciunt qd̃ i
ſe eſt / equaliter eſt attribuendum de pmio
vni ſicut alteri/nam equaliter facere quod i
ſe eſt/eſt equaliter conari & ſi equaliter co
nantur equaliter merentur. igitur equalitas
vel in equalitas meritorum eſt attendenda
penes equalitatem conatuum. Et econtra
rio ſequitur/iſti inequaliter conãtur: igitur
inequaliter faciunt quod in ſe eſt. & ediuer
ſo inequaliter faciunt quod in ſe eſt /igitur
inequaliter conantur. & vltra igitur ineq̃li
ter merẽtur/ & ſic equalitas vel inequalitas
meritorũ eſt attendenda penes conatus ma
ioritatem vł minoritatem preciſe. & hoc te
net dio. ſcilicet ꝙ tantum penes proportio
nem conatuum attenditur proportio meri
torum ceteris alijs paribus. ſ. ꝙ ſit eadẽ ma
teria & idem obiectum / quoniam dilectio
dei ex minori conatu eſt magis meritoria q̃
dilectio proximi ex ſummo conatu. Breui
ter recapitulando hanc materiam dicitur ꝙ
totus actus productus partialiter a charita
te & a conatu eſt intenſior q̃ foret ſi non eẽt
niſi a conatu. nihilominus totus actus eſt a
conatu & totus a gr̃a/totus a quolibet ſed
partialiter. i. cum adiutorio alterius/quẽad
modum eſt de duobus trahentibus nauem
vel portantibus aliquod pondus quilibet
illorum portat totum pondus: ſed non to
taliter/ſicut etiam eſt in effectu cauſe ſecun
de. nam illa pducit totum effectum & etiã
cauſa prima. ſed non totaliter/quelibet iſta
rum producit partialiter partialitate cauſe.
Recitata eſt etiam tandem opinio ꝙ penes
proportionem conatuũ ſuppoſita gratia ẽ
attendenda proportio meritorum / & hoc
ceteris alijs paribus puta de eodem obiecto
&c. & fundamentum precipuum illius opi
nionis eſt. quia quicunq; eq̃liter facit qd̃ i ſe
eſt cum altero dicet non tantum faciat ſicut
alter. i. nõ tantam operationem: ſi tamẽ eq̃
liter faciat quod in ſe eſt & non producit tã
tum q̃a forte habet impedimẽtũ/nihilomi
nus eſt equaliter laudandus/ſicut alter q fa
cit quod in ſe eſt q̃uis maiorem operationẽ
¶Conſequenter queritur circa hãc opinio
nem. Verum iſta conſequentia ſit bona iſte
magis conatur q̃ ille i ordine ad iſtam ope
rationem. ergo magis meretur ſuppoſito
ꝙ vterq; ſit in gratia tunc. Et apparet ꝙ nõ
& capio duos quorum vnus ſit preciſe acti
uitatis libere vt. iiij. ſummus gradus poſſi
bilis quem poteſt producere ẽ vt. iiij. & po
teſt infra totam latitudinem vt. iiij. & alius
ſit i duplo maioris actiuitatis puta vt. viij.
& ꝙ primus conetur ſecundum extremum
ſue potentie/& ſecundus ſolum vt q̃nq; tũc
ſecundus magis conatur q̃ primus & tamẽ
nõ plus meretur. patet/primus facit magis
quod in ſe eſt quia totaliter facit quod in ſe
eſt & non ſecũdus / ſed ſolum partialiter fa
cit qd̃ in ſe eſt. ergo primus venit plus lau
dandus q̃ ſecundus. ¶Dicit Diony. ꝙ pri
mus plus meretur q̃ ſecundus licet non tan
tum conetur/quia plus facit quod in ſe eſt q̃
ſecundus: quia facit quicquid poteſt & nõ
alter cum ſecundus non agat ſecundum ex
tremum ſue potentie / modo ille magis me
retur qui facit plus quod in ſe eſt q̃ non ita
faciens(vnde iſta conſequentia non valet.
iſte plus conatur q̃ alter. ergo plus meretur
patet in propoſito) verũtamen hoc non vi
detur mihi ſatis conuenienter dictum. nam
ſecundum hoc fundamẽtum / omnes ange
li equaliter meruiſſent. quod tamẽ videtur
falſum. probatur tamen ſequela/ quia veri
ſimile eſt ꝙ omnes illi qui conuerſi ſunt in
deum ↄuerſi ſunt omnes in deum ſecundũ
extremum ſue potentie. & ſi ſic igitur om̃s
equaliter fecerunt quod in ſe eſt/ & per con
ſequens equaliter meruerunt quod tamen
ab omnibus do negatur dicentibus ꝙ pſe

ctiores & ſuperiores angeli & qui ꝓclariora
habuerunt naturalia magis meruerūt & be
atiores ſunt. Et ꝓpterea iſta opinione omiſ
ſa aliter dico ꝙ iſta conſequentia nō valet/
iſte conatur ſecundum extremum ſue potē
tie & ille non. ideo plus facit quod in ſe eſt
ad iſtum ſenſum. i. plus ponit de ſua actiui
tate q̃ alius. vnde ponere de ſuo eſt conari:
& magis ponere de ſuo magis eſt conari: ita
ꝙ equaliter facere quod in ſe ē/eſt equaliter
concurrere & equaliter agere. Exemplū po
teſt capi de artificibus/quorum vnus agit
q̃tum poteſt/& alter non tantum q̃tum po
teſt/& tamen ſecundus magis lucratur/qa
habet plus artis/& opera ſua eſt maior vt ē
architector reſpectu operarij cui ꝓeſt. ita in
propoſito dicendum eſt/ſortes qui poteſt
agere vt. viij. agens tamen vt. vj. plus po
nit de ſua actiuitate q̃ alius qui agit preciſe
vt. iiij. & tota actiuitas ſortis eſt maior q̃ to
ta actiuitas alterius agētis preciſe vt. iiij. iō
ſortes plus meretur. ¶ Alia ē opinio/ꝙ ſo-
lum penes gratiā & nullo modo penes co-
natum nec penes actus eſt attendenda pro-
portio meritorum. & iſta eſt opinio multo
rum antiquorum quam nullus nunc tenet.
Tertia eſt opinio ꝙ penes aggregatum ex
vtroqꜫ. ſ. ex conatu & gratia/ad aggregatū
ex conatu & charitate alterius attendenda ē
proportio meritorum. Ex qua ſequuntur
correlarie iſta tria eſſe concedēda/primum
videlicet ꝙ eq̃liter aliquis conādo cum alio
magis meretur. vt ſint ſortes & plato/ſor-
tes eliciat dilectionē dei vt. iiij. & plato tm̄
conetur preciſe q̃tū ſortes/& eliciat dilectio
nē vt. vj. plus meretur q̃ ſortes quia actus
eius eſt intēſior. igitur primum illatum ve
rum. Secundum quod ſequitur eſt vbi mi-
nus conatur aliquis aliquādo magis meretᷣ
aliqn̄ eq̃lr. Patet/bn̄ ſeqᷣ plato plus meretᷣ
q̃ ſortes qn̄ equaliter cōatᷣ. ergo ꝑ alig̃ lati-
tudinē meriti magis meretᷣ diuiſibiliter. ſed
poſſibile ē ꝙ remittēdo ſuū cōatū remittat
ita parū ꝙ remittetᷣ ꝑ dimidiū illius exceſſus
& p̃t remittere de conatu preciſe: vt tollat ſo
lum illum gradum meriti quo excedit meri-
tum ſortis quo facto minus conatur/& ſic
patet illatum ſecundum. Tertium quod ſe-
quitur eſt. vbi minus conatur aliquādo eq̃
liter meretur. Et ad argumētum prime opi-
nionis ꝙ producatur maior actus hoc ꝓue-
nit ex gratia ſiue concurſu charitatis & ille
eſt naturalis. igitur non eſt in poteſtate ſor-
tis & per conſequens ratione illius non de-
bet laudari nec vituperari. ergo eq̃liter me-
rentur. Diſtinguo ꝙ nō ſit in poteſtate ſor
tis vel antecedenter & ſic nego. vel cōſequē
ter & formaliter & ſic concedo. & hoc ex-
plicatur ſic/quia operatiōes ſiue actus ex q̇-
bus acquiſiuit ſortes gratiam erant in pote
ſtate ſortis q̃ erāt añtia ad charitatē. & ſic añs
ad charitatē erat in eius ptāte. Ideo ꝯcurſus
gratie nunc eſt in eius poteſtate quia. ſ. libe
re eam acquiſiuit/ideo concurſus illius ad
actum liberum imputatur ei ad premium.
Sed ex hoc correlarie ſequitur ꝙ adminus
concurſus gratie baptiſmalis nō auget me
ritum. patet/quia operatio per quam par-
uulus acquirit gratiam non eſt in poteſtate
illius. & ſic penes maioritatem vel minori-
tatem gratie ſaltem que ſit acquiſita vi ſacra
mentorum que ſuſcipiuntur ante vſum ra-
tionis/vt baptiſmus & confirmatio nō au-
gmentabitur meritum. Propterea oportet
aliter explicare illud verbum antecedenter.
pro quo ſupponendum eſt ꝙ licet gratia &
voluntas ad eundem effectum ſiue actum ſi
mul concurrant tamen voluntas prius na-
tura concurrit q̃ charitas/quia volūtas po-
teſt concurrere ſine gratia & agere ea nō cō
currente/ſed non ediuerſo. ideo concurſus
charitatis eſt in poteſtate voluntatis antece
denter/hoc eſt aliquid eſt in poteſtate volū
tatis. ſ. concurſus voluntatis quod eſt añs
& preſuppoſitum ad cōcurſum charitatis.
nam ad meritorium actum eliciendum pre-
ſupponitur voluntatem concurrere quod
eſt prius prioritate nature ad charitatem cō
currere ſimul cum voluntate quod eſt vnū
conſequens quod eſt antecedenter in pote-
ſtate voluntatis. ꝙ voluntas concurrat vel
non/eſt in poteſtate voluntatis. ideo ē añs

& eſt pure liberū/& ſic actus procedens tā a
concurſu voluntatis ꝗ̄ a charitate eſt magis
laudabilis/quia concurſus charitatis impu
tatur partialiter voluntati ad laudem licet i
ſeipſo non ſit in poteſtate voluntatis. ſed
ſufficit ꝙ illud antecedens natura non tem
pore ſit in pura libera poteſtate voluntatis
hinc eſt ꝙ actus procedens ex habitu eſt ma
gis meritorius vel demeritorius ꝗ̄ ſi a ſolo
conatu voluntatis produceretur/ꝗ̄uis ipſi
habitus pure naturaliter concurrant tamen
eorum concurſus eſt in poteſtate volūtatis
antecedenter pro ꝗ̄to in eius poteſtate ē cō
curſus voluntatis qui eſt prior natura con
curſu illorum habituum/& ſic eſt i eius po
teſtate ꝙ habitus concurrat vel non cōcur-
rat pro ꝗ̄to in eius poteſtate eſt agere ſiue
ponere actum ad quem natus ē ille habitus
concurrere vel non ponere. Similiter eſt in
eius poteſtate pro ꝗ̄to in eius poteſtate fuit
ponere cauſam illius habitus vel nō pone-
re. [Ex dictis ſequeretur ꝙ actus mere natu-
additio raliter ſequens ad alium eſſet meritorius no
ui premij/patet conſequentia/quia talis ac-
tus eſt antecedenter liber. & hoc eſt argumē
tum fortius cōtra opinionem ſed poteſt di
ci ꝙ actus ille antecedenter liber non habet
libertatem intrinſecam ſicut voluntas: ſed
ſemper manet replica.]

¶De augmento charitatis. Cap. x.

SEquitur alia difficultas generalis
de augmento charitatis. videlicet
quomodo augetur charitas an ſo
lo actu elicito ex charitate: & a quo
libet tali augeatur. vnde non facio difficul-
tatem qui poſſit augeri effectiue/quia ſicut
a ſolo deo producitur effectiue ita ab eo ſo-
lo poteſt augeri effectiue/ſed eſt hic ſolum
queſtio de augeri meritorie & diſpoſitiue.
Prima Quantū ad primam partem difficultatis ſit
ppō. iſta prima ꝓpoſitio. Sicut charitas ſine quo
cunq̱ actu recipientis acquiri poteſt/ita &
augmentari. Prima patet/de paruulis bapti
zatis qui ſolum ex vi ſacramenti acquirunt
gratiam ſine actu bono ab eis elicito: ſed ſo
lum ex vi operis operati ſacramentalis.

¶Secunda pars patet. ſ. ꝙ eodē modo poſ
ſet augeri virtute ſacramēti & ſolum. capio
in principio naſcentis eccleſie iudeum par-
uulum circunciſum ante chriſti paſſionem
& immediate poſt paſſionem ante perfectā
etatem baptiſetur/talis per baptiſmum ſine
actu voluntatis recipit augmentum gratie
quia augetur charitas ex vi ſacramenti bap-
tiſmi ſine actu ipſius cum adhuc nō habeat
perfectum vſum rationis requiſitum ad me
ritum perſonale vt ſupponit caſus. Simili-
ter patet nunc de baptiſato & poſt añ vſum
rationis confirmato. talis ex vi ſacramenti
baptiſmi recipit gratiam. a. quā adhuc ha-
bet/& virtute ſacramenti confirmationis re
cipit gratiam b. quia cōfert gratiam ex ope
re operato & illa auget charitatem acquiſi-
tam in ipſo baptiſmo. igitur ſine quocunq̱
actus operantis augetur charitas. ¶Ex his
ſequitur correlarium. de lege nō repugnat
vnum paruulum qui nunꝗ̄ habuit meritū
perſonale eſſe ita beatum & habere tantam
beatitudinem ſicut adultus qui habuit me-
ritum perſonale. Vnde meritum perſonale
eſt quod prouenit ex bono motu/hoc ē ex
bona volitione aut nolitione merentis ita
ꝙ ē illđ qđ ꝓuenit rōe opis operātis. ꝑ op-
poſitū/meritū nō ꝑſonale ē qđ ꝓuenit non
ex ope operātis. i. virtute boni motus volū
tatis. ſ. bone volitiōis aut nolitiōis ſed vir-
tute opis opati. hoc ſuppoſito/ꝓbat̃ corre
lariū/& capio ꝑuulū baptiſatū & ꝯfirmatū
q diſcedit añ vſū ratiōis: & tūc ſigno gradū
gratie illi collate ſolū virtute ſacramēti cō-
firmationis & ſit. a. qui gradus eſt vltra gra
tiam datā virtute baptiſmi. tunc capio aliū
paruulū baptiſatū ſolū & nō cōfirmatū. ta
lis cū primū ꝑuenerit ad ānos diſcretiōis ꝑt
elicere vnū bonū velle qđ ꝑciſe ſit meritoriū
a. gradus. patet/quocunq̱ eius actu dato ſi
dicas ꝙ eſt meritorius maioris grē ꝗ̄. a. gra
dus/volo ꝙ eliciat velle ita remiſſū ꝗ̄tū eēt
illud ſi ſibi ꝑciſe a. gradus correſpōderet: &
tūc volo ꝙ ſine vlteriori actu moriat̃ & ſeq̄t
illatū. iō nō ē icōueniēs ꝙ carēs merito pſo
nali tm̄ beatificet̃ ſicut hñs meritū pſonale.

additio [Mihi videtur cõcedendũ correlariũ. Sed
tunc eſt argumentũ minima gloria daẗ pro
gratia baptiſmali: ergo nõ eſt poſſibile ali-
quem decedere in minori gratia alias habe
ret gloriã minorẽ minima]. ¶Q̃tũ ad ſe-
cundã partẽ difficultatis in qua dicitur (&
a quolibet tali) eſt apparẽtia ꝙ ſic/ q̄a quili-
bet talis eſt meritorius & cuilibet meritorio
actui reſpondet gr̃a in certo gradu. igiẗ ra-
tione cuiuſcũq; actus meritorij augeẗ gr̃a ꝑ
additionẽ illius gadus illi r̃ndẽtis. ¶Circa
hãc difficultatẽ tres ſunt opiniones. Prima
S. Tho. xvij. diſti. q. iij. ar. iij. in ſolutione
ad vltimũ argumẽtũ illius articuli dicit. ꝙ
non quolibet actu ex charitate elicito auge
tur charitas/ nec ex quolibet tali augeẗ bea-
titudo. vñ ad hoc declarandũ dicit ꝙ ſicut
aliquo bono actu diſponitur hõ ſufficiẽter
ad hñdã primã gr̃am & aliquo bono actu
nõ diſponitur ſufficenter ad ſummã gr̃am
hñdã ita aliquo actu elicito ex charitate nõ
diſponitur hõ ſufficiẽter ad augmentũ ma
ioris charitatis/ & tali actui non reſpondet
charitas/ & ex ꝯñti nec gloria / ſeu beatitu-
do/ & inde dicit ꝙ ꝓportio meritorũ nõ at
tenditur penes multitudinẽ ſeu pluralitatẽ
actuum. Vnde dicit ꝙ actu elicito ex gratia
non ſufficiẽti diſponere ad augmentũ cha-
ritatis nõ efficiẗ homo rõne illius dignior
maiori premio: ſed ſolũ eodẽ premio ꝑcedẽ
ti. Eandẽ opinionẽ tenet. S. Bona. in ſcd̃o.
[Sic ego dico firmiter ꝙ hītus acq̄ſitus non
additio augeẗ a quocũq; actu: ſed req̄riẗ actus ſuffi-
ciẽter itẽſus]. ¶Scd̃a opinio ẽ Richar. diſt.
xvj. ſcd̃i & Sco. in quarto ꝙ non quolibet
actu ex charitate ꝓcedente augetur charitas
quia qñ q̄s elicit vnum actũ ita ꝙ nõ poteſt
maior illo ex illa charitate elici/ vel ml̃tipli-
cat tot ꝙ equiualẽt illi ſimul ſumpti tali ma
ximo ꝑ tũc pie credendũ & dicẽdũ ꝓbabili-
ter ꝙ illi tunc corr̃ndet noua gr̃a & ex ꝯñti
gl̃ia. ſed ſi eliciat vnũ ſolũ minus ꝑfectũ nõ
illi ꝑfecto equalẽti: & illũ nõ reiteret vt fiat
aggregatũ illi ſũmo actui ꝑfecto equalens/
tunc nõ corr̃ndet illi actui aliq̄s gradus gra
tie nec ꝓpter illũ actũ gratia augeẗ / verũtñ
illi actui ſic paruo debeẗ determinatus gra-
dus glorie diſtinctus a prioribus ita ꝙ nũq̄
fit actus bonus in gratia q̄n augeaẗ gloria/
q̄d eſt ꝯtra. s. Tho. & dicit Sco. ꝙ corr̃ndet
vnũ premium gratie & aliud opibus. ¶Ex
quo ſeq̄tur ꝙ eſſe de lege magis gratũ deo
vel magis acceptatũ non eſt habere maiorẽ
gratiã. Patet/ ſtat magis gratum habere mi
norem gratiam. Patet. Stat illum qui habet
minorem gratiam multiplicare tantũ actus
meritorios ꝙ illis debebitur maior gloria
q̄ debeatur exceſſui gratie quam habet alter
ſuper: ipſum quo facto ẽ magis gratus deo
& tamen non habet maiorem gratiam im-
mo minorem/ & vt clarius capiatur declare
tur hoc exemplo. aliq̄ in/a/ habuerũt equa-
les gratias & eq̄lia merita/ tñ vnus imedia-
te poſt/a/ elicuit actũ remiſſũ/ alter vero ni-
chil elicuit/ ꝙ talis ſit magis gratus. Patet/
q̄a eſt acceptatus ad maiorẽ gloriã / & hoc
eſt eſſe magis gratũ/ nã eſſe gratũ deo eſt eẽ
acceptũ a deo. ideo ille eſt magis gratus qui
eſt magis acceptus. ſed ſic eſt ꝙ illeq̄ elicuit
actum poſt/a/ nõ habet maiorem gratiã ſe-
cundũ illã opinionẽ / & tñ ei debeẗ maius
ꝓmiũ. igiẗ. ¶Tertia opinio cõis & moder-
norũ quã opti ẽ tractat Diony. ĩ ſcd̃o & mo
nachus ĩpugnãdo opinionẽ. s. Tho. eſt ꝙ
cuilibet actui bono in gr̃a elicito corr̃ndet
gratia & gl̃ia/ & facit Monachus egregias
rõnes ꝯtra opinionẽ. s. Tho. q̄ inferius po
neẗ. Sed prius declareẗ opinio Tho. dicit
eñ/ ꝙ nõ quolibet actu ex charitate elicito
augeẗ charitas meritorie licet bñ diſpoſitie
nec etiã augeẗ btitudo. Vñ. s. Tho. & Du-
randus nitũtur ꝓbare iſtã partẽ hoc mõ. &
prio adduciẗ rõ durãdi. diſt. xvij. primi. q.
viij. q̄ talis eſt. Ille nõ eſt dignus accipiẽdis
qui nõ bñ vtiẗ acceptis. ſed ille q̄ nõ elicit a-
ctũ ſcd̃m totã inclinationẽ charitatis nõ bñ
vtiẗ acceptis. igr̃ nõ ẽ dignus accipiẽdis. ſ.
gr̃a & gl̃ia. Vñ ſcd̃m. s. Tho. ad hoc ꝙ q̄s
diſponat ſe ad gr̃iã/ oportet ꝙ diſponat ſe
ſcd̃m ſuã totã virtutẽ naturalem vt habeat
charitatẽ: & nõ ſufficit ꝙ diſponat ſe ſcd̃m
partẽ ſue virtutis naturalis. iõ in illo q̄ non

habet charitatē vt illam recipiat oportet ꝙ
diſponat ſe ſcd̄m ſuā totā virtutē naturalē.
ergo vt quis recipiat augmentū charitatis
oportet ꝙ diſponat ſe & ſcd̄m totā virtutē
naturalē & ſcd̄m totam inclinationē habi-
tus/& nō ſufficit ꝙ diſponat ſe ſecūdū par-
tem ſue virtis naturalis/qm̄ voluntas eſt li
bera potens agere ſecūdum totā ſuam vir-
tutem/vel ſecūdum vnā partē quod nō cō
tingit in cauſis naturalibus q̄ agūt ſcd̄m to-
tam ſuam virtutem.& capitur hic virtus na
turalis nō vt diſtinguitur cōtra liberā/ſed
ꝯtra infuſam.tunc ſi non diſponat ſe ſcd̄m
totam ſuā virtutē nō facit quod in ſe eſt/&
ſolum facientibus qd̄ in ſe eſt deus dat gra-
tiam:ſed nullus facit qd̄ in ſe eſt niſi ſcd̄m to
tam virtutē ſuā agat.igitur requirit̄ ꝙ diſ-
ponat ſe ſcd̄m totā virtutē naturalē ad reci-
piendū gratiā. ¶Similiter tunc ſeqtur ꝙ ad
augmētū charitatis requiritur ꝙ diſponat
ſe ſcd̄m totā virtuē naturalē & ſcd̄m totam
inclinationem habitus ſcilicet gratie. ita ꝙ
non ſufficit ad hoc ꝙ augeatur charitas ſe-
cundū eum ꝙ agat ſcd̄m totā potentiā na-
turalē ſed reqritur etiam ꝙ ſcd̄m totū habi-
tum. ¶Sed iſte rōnes nō ſunt multū fortes/
& iſta opinio nō eſt heretica neq; ſapiēs he
reſim & poteſt deffenſari/ſed rōnes nō ſūt
efficaces. Ideo reſpondetur ad primā.ille q
non vtitur charitate ſcd̄m totā inclinatio-
nem charitatis nō bene vtitur acceptis ſcili-
cet charitate.Ideo nō eſt dignus accipiēdis
Dico ꝙ bene vtitur ſed nō vtitur optime/
& vt ſit dignus accipiēdis ſufficit ꝙ bn̄ vta-
tur acceptis & non requiritur ꝙ optime vta
tur.& ſic ſoluitur ratio Durandi/ſed q̄tum
ad rōnē ſancti Thome vt aliqs habeat chari
tatem (dicit) neceſſe eſt ꝙ ſe diſponat ſcd̄m
ſuam totā virtutē.Dico cōiter doct.hoc ne
gant: ſcilicet ꝙ neceſſe ſit ꝙ adhibeat oia q̄
adhibere poteſt ad ſe diſponendū.Nā non
requiritur ꝙ homo ſcd̄m extremū ſui cona
tus diſponat ſe ad gratiā recuperandā:quia
hoc eſſet nimis durum. ¶Secūda opinio ē
ꝓbabilior & videtur ꝯformis ſacre ſcriptu-
re/ſcilicet Paulo dicenti.nos ꝑportet ꝑſen-
tari ante tribunal xp̄i &c.ergo operibus de
betur gradus glorie vltra gloriā que debe-
tur gratie/& videtur ꝙ vult habere Paulus
ꝙ per oēm actum bonū elicitū ex gratia me
remur gloriā nō tm̄ gratiā.& ſcd̄m iſtā opi-
nionē attenditur ꝑportio ꝑmiorū ſcd̄m ag
gregatorū ꝑportionē ex meritis & gratia.
Et ſecūdum iſtā opinionē oportet ꝓcedere
correlarie ꝙ de lege iſta ſimul ſtant ꝙ ſtat
habentes equales gratias inequaliter premia
ri vt viſum fuit de illis qui ſunt eq̄les in gra
tia & meritis.& tm̄ vnus ſolus elicit actū re-
miſſum ex gratia.ergo nō attenditur equa-
litas premiorū preciſe ex equalibus gratijs.
Similiter ſtat duos habentes inequales gra-
tias equaliter premiari/vt ſint duo equales
in merito quorum tm̄ vnus ſcilicet ſortes ha
bet duas gratias ſacramentales/vnā baptiſ-
mi/& alterā ꝯfirmationis/& nullū habeat
meritū perſonale/& plato habeat vnum ſa
cramētale:& aliud perſonale:hn̄t inequales
gratias & equalia premia/ideo ſcd̄m iſtam
opinionē premiū nō correſpōdet ſoli gra-
tie nec ſolis operibus ſed vtriſq;. Vnde eſt
difficultas apud iſtā opinionē q̄ſo augeẗ
charitas/ & nō loquimur hic de operibus
ſacramentalibus.nā ex opere operato ſemp
cōfertur gratia ſi rite ſuſcipiatur/ideo ꝑha-
bita gratia augetur/ſed ſecluſis operibus ſa
cramentalibus difficultas eſt videre q̄ſo au
getur charitas in iſto qui opatur bona ope
ra/an operi opantis debeatur tm̄ premium
q̄tum deberetur ſecluſo augmento charita-
tis/hoc ē an gratie corrn̄deat certus gradus
glorie/& actui meritorio alius gradus ab il
lo vt ſit ſortes qui facit actū bonū intenſum
rōne cuius datur/a/gratia/an vnus gradus
glorie debeat̄ ſorti ꝑ actu illo/& alius gra-
dus glorie debeat̄ ei pro/a/gr̄a.& ſi ſic ſeq-
tur ꝙ ſi plato elicit actū remiſſū nō agendo
q̄tū poteſt ex charitate/ita ꝙ nō ꝓducit per
fectū & ſummū actū ſequit̄ inquā ꝙ platoni
ſolum correſpondet vnus gradus glorie ꝑ
opere.vel ſic ponatur exemplū. ſint ſortes
& plato/& ſortes habeat charitatē vt quat
tuor & plato vt octo/& ſortes agit q̄tū po

teſt ex charitate vt quattuor in illo augetur charitas/& plato nõ agit tm̃ q̃tũ põt in ip ſo platone nõ augetur charitas/ & ſorti cor reſpõdet p̃miũ ex bono ope & gradu gra tie.ſed platoni ſolum corrñdet gradus glo rie ex parte ſui operis & nõ ex parte ſue gra tie ſupaddite:qa nulla ſupaddit̃:ergo nunc ſortes meretur de nouo maiorẽ gloriam q̃ plato ex pſimili opatione facta in gratia.er go de nouo efficit̃ ſortes dignior q̃ plato cõſimiliter opando.pſequẽs videtur abſur dum.& ſic ſtaret eq̃liter merentes inequali ter premiari. Et ideo ad difficultatẽ iudicio meo eſſet dicẽdũ ꝙ qñ acqritur gratia ſolũ ex parte opis opantis ꝙ nõ correſpõdet no uus gradus glorie illi gratie diſt̃i ctus a gra du glorie correſpondente illi operi p q̃d ac quiritur illa gratia/ſed idẽ ambobus ſimul corrñdet: ita ꝙ vna gloria tota ſimul corre ſpondet opi & gratie/& nõ diſtinctus gra dus/& alius gratie. Sed qñ gr̃a acqritur vir tute ſacramẽti/dico ꝙ illi q̃ ſolũ ex vi ſacra menti acquiritur q̃ dicit̃ gratia ſacramẽtalis debetur certus & determinatus gradus glo rie a gloria debita cuicunq; opi operato. & ſic patet ſolutio illius difficultatis.

¶ Quomodo per quẽlibet actũ meritoriũ augetur gratia preexiſtens. Cap.XII.

Reſtat nũc declarare tertiã opinio nem pro qua ponũtur aliq̃ ꝓpoſi tiones. Prima. oĩs actus p̃cedens a gr̃a eſt meritorius augmẽti glo rie. Hanc ponit monachus impugnando Tho. Probatur/oĩs actus p̃cedens a gratia baptiſmali eſt meritorius augmenti glorie ergo eadẽ ratio actus p̃cedens a quacũq; al tera gratia eſt meritorius augmenti glorie. Conſequentia patet/qa nõ eſt potior ratio de vna q̃ de alia.añs patet:qa oppoſito da to ſeq̃retur ꝙ aliqui duo eq̃liter p̃miarẽtur quorũ vnus habet ſolũ baptiſmalẽ gratiam ſine perſonali merito/& alter habet baptiſ malẽ cũ merito pſonali:ſed hoc eſt ꝯtra oẽs doctores:& probatur aſſumptũ/ſint ſortes & plato paruuli habentes preciſe gratiã ba ptiſmalẽ/moriatur ſortes anteq̃ perueniat ad annos in q̃bus poteſt habere meritũ pſo nale & plato perueniat ad etatẽ rõnis & eli ciat ſolũ vnũ actũ a gratia baptiſmali q̃ nõ eſt meritorius augmenti glorie apud Tho. cum non procedat ſecd̃m totam inclinatio nem illius charitatis:tũc plato nõ plus pre miabitur q̃ ſortes.igitur. Secũdo arguit̃ & apparẽtius ꝯtra ſanctum Tho. Sequitur in aliquo caſu ꝙ aliq̃s gradus gratie foret ali cui in detrimentũ. Patet:ſecd̃m eum ſi ſortes habeat charitatẽ vt quattuor preciſe & eli ciat actũ ex illa charitate ſecd̃m totã latitudi nem actiuitatis illius charitatis/ille actus ẽ meritorius alicuius gradus glorie & gratie ſecd̃m eum/quia p̃cedit ab habitu gratie ſe cundũ totã eius inclinationẽ. & ſit ille gra dus gratie/a/quã meretur de nouo per iſtũ actũ. Arguitur ſic. ſi ſortes haberet dimidie tatẽ/a/gradus vltra illos quattuor gradus gratie & nõ operaretur niſi ſecd̃m illos q̃ttuor nunc non operaretur ſecd̃m totã inclinatio nem charitatis.ergo talis actus nõ eſſet me ritorius nec gratie nec glorie/& nunc cũ ca ret dimidietate/a/gradus/ille actus ẽ meri torius.ergo demidietas gradus foret in de trimentũ eius.ergo ꝓpoſitũ ſcilicet ꝙ chari tas eſſet alicui in dãnũ & detrimentũ. hoc videtur abſurdũ.ergo & illud ex quo ſequi tur. ¶ Secũda ꝓpoſitio cõtra ſecd̃am opinio nem Scoti & Richardi. Omnis actus proce dens a quacunq; gratia eſt meritorius noui gradus gratie.p̃batur/quia ſeq̃tur bñ/cor reſpõdet nouus gradus glorie:ergo & gra tia/quia dicitur cõiter ꝙ ſecũdum ꝓportio nem gratie datur gloria.igitur ſi pro omni tali datur gloria oportet ꝙ detur gratia ꝓ portiõata illi gradui glĩe:ergo q̃libet actus ex gratia p̃cedens ſiue magna ſiue parua:eſt meritorius noui grad⁹ gr̃e. poſſet aliter ſua deri/aliq̃s actus p̃cedẽs ex gr̃a ex parte ope ris opantis augmẽtat gr̃am (de opeopato nõ ẽ q̃ſ:qa ſp ex opeopato ꝯfert̃ noua gr̃a) & nõ augmẽtat gr̃am niſi qa dignificat illũ de nouo maiori gloria:ſed q̃libet qui pro cedit a gratia dignificat agentem de nouo maiori gloria.ergo quelibet talis augmen

Tertia ꝓpõ. tat gratiam. Tertia ꝓpoſitio. Non quili-
bet actus ex maiori gratia ꝓcedens eſt ꝓpter
ea magis meritorius. probatur de dilectiõe
proximi multũ remiſſa procedente tamẽ ex
magna gratia reſpectu dilectionis eiuſdem
ꝓcedens ex magno conatu & minori gra
tia/ſed hoc eſt ꝯtra antiquos exponẽtes il-
lam auctoritatẽ: non eſt attẽdendũ quid fa-
cias: ſed ex q̃to. i. quãta gratia. ſed alij expo
nunt ex q̃ta intentione. ꝓpõ probatur/q̃a
alias ſeq̄tur ꝙ aliquis habẽs paruã gratiam
nunq̃ poſſet peruenire ad gratiã illius qui
habet iam magnam/& qui ſẽp licet remiſſe
operatur. patet: quia q̃tũcunq̧ iſte conetur
alius eo ꝙ habeat maiorẽ gratiã magis me
retur/ſed hoc non eſt concedendũ. igitᷣ nõ
quilibet actus ex maiori charitate ꝓcedẽs eſt
magis meritorius/& iſta opinio videtᷣ pro
babilior ꝙ ſemp pro omni actu a gratia ꝓce
dente datur nouus gradus glorie cõtra pri
mã opinionẽ/& datur nouus gradus gra-
additio tie cõtra ſecũdam. [Hanc ſecũdam opinio-
nem inſequor: ſed queſtio eſt de actu contri
tionis qui nõ ꝓcedit a gratia: ſed in gr̃a tan
tum videtur ꝙ tali actui non deberetur no-
ua gloria poſtq̃ nõ ꝓcedit a gratia nec valet
dicere ꝙ ſit vltima diſpoſitio ad gratiã/q̃a
ſequeretur ꝙ ſtante illo actu ꝯtritionis oc-
currente materia alicuius ꝑcepti affirmatiui
neceſſario volũtas ſe ꝯformaret illi ꝑcepto
& per ꝯñs nõ meretur ſe conformando/vꝉ
poteſt omittere actũ. Si ſecdm: cõtritio ſtaret
cum peccato. ſi primũ: nõ mereretᷣ. Hoc ar
gumentũ eſt difficile cõtra illã partẽ in qua
tenetur ꝙ quilibet actus bonus poteſt fieri
malus. ¶ Difficultas eſt/vtrum ſolus ille a-
ctus qui a charitate ꝓcedit ſit meritorius gra
tie & glorie. & videtᷣ ꝙ nõ/ſit ſortes in mor
tali eliciat actũ bonũ quẽ cõtinuet quouſq̧
ſit in gratia. & ſecũdo capio diſpõnem qua
quis ſe diſponit ad remiſſionẽ peccati & in-
fuſionẽ gratie. talis diſpoſitio ꝑcedit natu-
ra gratiam/ergo nõ eſt a gratia/& per ꝯñs
non eſt meritoria. Patet: quia oĩs actus mo-
raliter bonus in gratia factus eſt meritorius
vite eterne precipue ſi feratur in deum tanq̃
in vltimnm finem. Pro iſta difficultate qua
queritur: vtrũ pro ſolo actu elicito ex chari
tate debetᷣ nouus gradus glorie aut gratie/
eſt duplex modus dicendi. vt ſit ſortes qui
prius caruit gratia iam elicit diſpõnem pre-
uiam ad gratiã & poteſt illã elicere in inſtã-
ti verũtñ iſta diſpoſitio nõ eſt a gratia/ſed
potius videtur ꝙ gratia ſit ab illa diſpoſitõ
ne ſaltẽ preparatiue. Dicunt primi ꝙ talis
diſpoſitio licet in eſſe nature ꝑcedat gratiã/
in eſſe tñ gratifico vel acceptationis a deo
ſequitur ipſam gratiam & ſecundum tale eẽ
eſt a gratia. Sed hoc nõ intelligo/quia que
ro an ſubſtantia actus illius ſit gratia: ita ꝙ
iſte actus realiter ſit intenſior gradualiter q̃
foret ſi non haberet gratiam/& ideo reſpõ
det Gabriel in ſecundo ꝙ pro illo inſtanti
ille actus non eſt meritorius nec gratie nec
glorie/licet pro illo de ꝯgruo detur gr̃a &
gloria/igitᷣ tenendo vniuerſaliter ꝙ ad eſſe
meritoriũ req̄ritur ꝯcurſus gratie ille actus
non eſt meritorius pro tali inſtãti pro quo
elicitur/ſed poſtea ſi libere ꝯtinuetᷣ erit me-
ritorius de nouo. Sed contra: pro illo iſtãti
eſt gr̃a/& gratie nõ repugnat in illo inſtãti
prio ſui eſſe agere/& eſt naturalr̃ ꝓductiua
actus vt ſol in primo inſtãti quo ꝓducebatᷣ
emittebat lumẽ. cõceditᷣ ꝙ in hoc iſtãti gra
tia agit & ꝙ nõ repugnat illi agere/& ꝙ na
turaliter ẽ ꝓductiua actus/ſed nego ꝙ agat
in hoc inſtãti ad talẽ actũ/q̃a repugnat ei a-
gere actũ ip̃am natura precedẽtẽ: & ratio eſt
Nam bñ ſeq̄tur/efficit iſtũ actũ. ergo eſt na
tura prior. iõ implicat ꝯtradictionẽ ꝙ talis
actus ſit natura prior ip̃a gr̃a/& ꝙ ip̃a agat
ad iſtũ actũ ꝓducẽdũ: ſed poſtea charitas cõ
ſeruabit talẽ a ſola volũtate ꝓductũ. [Vide additio
tur mihi ꝙ ꝓpter ip̃fectionẽ hitus hitus nõ
eſt natus agere in prio inſtãti ſui eẽ. Sed cõ-
tra hoc eſt appentia q̃a actus ꝓcedẽs ab hitu
eſt ip̃fectior charitate iſuſa/ergo ſi actus ꝑt
agere in prio inſtãti & charitas infuſa. Pro
pterea Gabriel videtᷣ bñ dicere ꝙ charitas
nõ põt agere niſi cũ conatu voluntatis quã
precedit prioritate nature.

¶ De diminutiõe charitatis. Ca. XIII.

Viſum eſt de augmento charitatis/
& termiata eſt difficultas ſcđm du
plicē opinionē: an charitas a quo
libet actu elicito augeať. Nūc cō-
ſequēter videndū eſt de diminutione chari
tatis. vtrū videlicet charitas poſſit diminui
Relinquo difficultatē cōem vtrū deť ſūmū
ad qđ charitas ſit augmētabilis vel augmē-
tari pōt/ qa iā ſatis hoc termiatū eſt cū age-
retur de habitibus acqſitis cū ſit idē iudiciū
vñ de lege datur ſūma charitas quā poſſum
habere. vel minima quā nō/ qa de lege dať
certū tpˀs vltra qđ nō viuā/ & in tali tpe non
poſſum infinitos actus hr̄e. iō datur certus
nūerus actuū vltra quē non poſſū elicere a-
lios actus: quo facto charitas q̄ qsmereť per
illos actus ē finita de lege. Sed redeo ad dif-
ficultatē motā/ videlicet vtrū charitas poſ-
ſit diminui. Vñ charitatē poſſe diminui du
pliciter itelligiť. Vno mō demeritorie de le
ge. i. ꝙ poſſit dari aliqs actus q de lege erit
ſolū demeritorius ꝑciſe ꝑditiōis vnius par-
tis charitatis. & illo actu habito perdetur
ꝑciſe tanta pars charitatis & nō tota quēad-
modū datur aliqs actus meritorius ꝑciſe cer
te partis. Vñ certū eſt ꝙ infuſa nō diminuiť
actiue niſi demeritorie / qa ſicut a ſolo deo
ꝑducibilis eſt: ita a ſolo deo corrūpiť. Alio
mō intelligiť ꝙ charitas ſimplr̄ & abſolute
ſit diminuibilis ſiue de lege ſiue ꝑter legem
ſiue ꝯtra legē. Hoc ſuppoſito diciť ꝙ cha-
ritas in ſcđo ſenſu ē diminuibilis. Patet/ bñ
ſeqtur charitas eſt augmētabilis. ergo eſt di
minuibilis ſimplr̄ & abſolute. Patet ꝯña.
bñ ſeqtur/ ē augmētabilis/ ergo pōt illi ad-
di vnus gradus de nouo ſeorſū/ & vltra. er
go deus pt ſeorſū corrūpe illū gradū / quo
facto dinueť: & ſic eſt diminuibilis ſimplr̄ &
Secūda ppō. abſolute. ¶ Scđa ppō. charitas nō eſt dinui
bilis prio mō. Contra hāc ppōnē ſunt due
opiniones quibus viſis & ipugnatis ꝓbabi
tur noſtra ſcđa ppō. ¶ Pria quā videť tene-
re Altiſſi. eſt ꝙ charitas dinuiť ꝑ venialia.
hoc mō. ſ. ꝙ primū veniale aufert vnā par-
tē. ſcđm veniale q̄uis eq̄ graue ſicut primū
nō aufert tm̄ ſicut primū/ ſed ſolum ſubdu-
plum: vt ſi primū veniale auferat vnū gra-
dum/ ſcđm veniale q̄uis eq̄ graue non aufe
ret niſi mediū gradū/ & tertiū veniale ſub-
duplū ad ſcđm/ & q̄rtū ad tertiū: & ſic ꝯñter
& iſto mō ſcđm hāc opinionē venialia nō
pñt dinuere charitatē ad nō gradū vſq̄ q̄tū
cūq̄ illa venialia multiplicenť. & ſic venia-
lia eq̄lis grauitatis nō auferūt eq̄les partes
eiuſdē charitatis ſcđm Altiſſ. & nūq̄ remit-
titur vſq̄ ad nō gradū ꝑ venialia ſicut habi
litas ad bonū remittiť ꝑ malū actū & q̄tūcū
q̄ multiplicētur mali actus nunq̄ abſorbeť
hō qn remaneat ſemp aliqđ habilitatis ad
bonū. ¶ Alia eſt opinio Richardi clymetō
ꝙ charitas dinuiť ꝑ venialia ſcđm certā gra
uitatē illorū & ꝑ partes eiuſdē q̄titatis etiā.
vt ſit ſortes hñs charitatē vt. viij. cōmittit
vnū veniale certe grauitatis/ ſcđm eum tale
veniale aufert vnā partē illius charitatis vt
viij. gr̄a exēpli aufert vnū gradū demerito-
rie elicit poſtea aliud veniale tāte grauitatis
cū prio tale aufert vnū aliū gradū charitatis
& ſic ꝑ illa duo venialia rēanet charitas ꝑci-
ſe intenſa. vt. vj. & ſic p. viij. venialia eiuſ-
dē grauitatis cū primo auferť tota charitas
¶ Et cū arguiť cōtra eū. ergo charitas pōt
ꝑdi ꝑ ſola venialia. negat ꝯñam: qa qñ elicit
vltimū veniale qđ. ſ. ē demeritoriū ꝑditōis
totius charitatis q̄ reſtat/ dicit ꝙ tūc nō pec
cat ſolū venialiter ſed mortalr̄: nō ꝙ peccet
mortalr̄ ꝑ veniale qđ elicit: ſed peccat mor-
taliter omiſſiue qa tenetur ſeruare charitatē
quā nō ſeruat. iō peccat mortalr̄. & iſte ſunt
due opiniones oppoſite ſecunde poſitioni
ſuꝑius poſite q̄ licet nō ſint multū ꝓbabiles
neq̄ apparētes nō tñ ſūt heretice. iō arguiť
ꝯtra ābas. Prio ſic. ſeqtur ꝙ ꝑ veniali qs pu
niretur eternalr̄ & pena ꝑpetua. Patet ſic/ ſit
ſortes q ꝑciſe habet gr̄am baptiſmalē: & nul
lam aliā: & primus actus quē elicit ſit venia
lis nō ſufficiēs tñ ad demerēdū ꝑditionē to
tius charitatis ſed ſolum vnius ꝑtis/ & dece
dat imediate poſt illud veniale ꝯmiſſū ſine
quocūq̄ bono motu. i. merito ꝑſonali. tūc
ſolū ꝓmiabiť rōne charitatis & nō rōe ope
rū. ergo ſcđm valorē charitatis in q̄ decedit

ergo pmiabitur minus ppetuo ꝙ puulus decedēs imediate poſt baptiſmū: & pro venia li ſolum ſine rōne illius: ergo illo gradu certo glie quo puulus pmiabit pluſꝙ ipſe ſortes/eternaliter priuabitur rōne illius venialis/& vltra. ergo pcm̄ veniale punieſ eternaliter pena dāni ꝙ eſt maxima pena. Nam oīs priuatio boni qđ alias ineſſet & nūc nō ineſt rōne culpe dicitur pena dāni alias paruuli decedētes in origiali nō punirētur pena dāni. hoc eſt manifeſte falſū: & ɔtra oēs doc. ergo vtraqꝫ iſtarū duarū poſitionū eſt falſa. & hoc argumentū eqͥliter currit cōtra ambas opiniones. [Hoc argumentū eſt apparens: ſed qui vellēt ɔteruire diceret ꝙ nō ſufficienter deſcribitur pena dāni: ſed addēdum eſt ratione culpe mortalis in ſe vel ī altero. Sed fieret replica de obſtetricibus que meruerūt bonū temporale a quo potuerūt impediri p ſolū peccatū veniale.] ¶ Scđo arguiſ ɔtra ſcđam opinionē. ſeqtur ꝙ qlibet qñcūqꝫ peccat venialiter ꝙ teneref confiteri de illis venialibus vel ſaltē de omiſſiōe. patet: incertū eſt ſorti ꝗtā charitatē habeat. ergo incertū eſt ei ſi habeat maiorē ꝙ p veniale demereaſ corrūpi/& vltra/ ergo icertū eſt ei an peccet mortaliter. ergo tenetur ad minus ɔfiteri ſub dubio de venialibus/ ɔñs eſt abſurdū apud oēs doc. ꝗuis multiplicērur venialia ſine termino nō tenemur illa ɔfiteri & eēt difficile multū multiplicare ſcđm illam opinionē qn charitatē corrūperēt. Relinquunſ ergo iſte opiniones tanꝙ minus ꝓbabiles. & ꝓbatur ſcđa ppō ꝙ non poſſit charitas diminui/ qa ſi ſic: hoc eſſet p veniale vel mortale/ nō p veniale vt probatū eſt: nec p mortale qa mortale nō illā diminuit: imo totalr̄ aufert demeritorie. Igiſ reſoluto rie hñtur iſte due ppōnes vere. Prima ꝙ ſimpliciter & abſolute pōt diminui charitas. Scđa ꝙ nō pōt dinui de lege. ¶ Cōtra hanc ſcđam ppōnem Gre. i. x vi j. d. & de Aliaco poſt eū faciūt tale argumētū. Sit ſortes ꝗ hēat charitatē vt . iiij. eliciat actū meritoriū quo augeat ꝓciſe ſuā charitatē p vnū gradum ita ꝙ talis actus ſit ꝓciſe meritorius vt vnū: & talis gradus ſit a. tūc charitas ſortis habebit quinqꝫ gradus. tūc ſic arguiſ/ ꝓt dari vnus actus ꝓciſe demeritorius vnius gradus ſicut actus erat meritorius vnius gradus. ergo illo gradu deperdiſ ꝓciſe tm̄ de charitate ꝗtū acquirebatur per actum meritoriū vt vnū/ & per conſequens remittitur charitas/ & nō totaliter aufertur. ꝙ poſſit dari actus eqͥ demeritorius. Patet: pōt dari actus minus meritorius puta veniale/ & poteſt dari magis demeritorius. ergo ꝓt dari vnus eqͥlr̄ demeritorius ſicut. a. actus meritorius. ¶ Ad argumētū admitto caſū/ & diſtiguo ꝙ poſſit dari actus eqͥ demeritorius ꝓciſe ſicut eſt actus/ a/ meritorius. vel in illa diſpōne in ꝗ nūc eſt ſortes puta hñdo gratiā vt. v. & ſic negaſ. vel ꝙ poſſit dari eque demeritorius ſimplr̄: & ſic ɔcediſ. Dico ſcđo ꝙ actus non ſunt ɔpabiles adiuicē ſcđm meritū & demeritū. & tūc argumētū eēt fruſtratū/ ſed hoc admiſſo/ dico ꝙ poſtꝙ hēt charitatē vt quinꝙ nō ꝓt dari aliqs eqͥ demeritorius ꝓciſe. nā ſortes mereſ augmētū vnius gradus grē & certū gradū btitudinis: & ñ totā btitudinē ex illo gradu. a. qa grē ɔcedēti corrñdet aliqd btitudinis/ & ſortes nō ꝓt elicere actū demeritoriū moraliter qn demereaſ totā btitudinē qua eſt dignus. ergo plus demereſ de pditione grē & btitudinis ꝙ prius merebatur de acqͥſitione p actū meritoriū vnius & ꝓter hoc demereſ penā ſenſus: ergo non pōt dari aliqs actus demeritorius qn ſit magis demeritorius ꝙ meritorius erat ꝓciſe actus vnius gradus/ ſed ſimplr̄ & abſolute pōt dari eqͥliter meritorius & demeritorius ſed nō cū illa circūſtātia in hñte charitatem vt qnqꝫ/ vel ī illo qͥ mediate habuit. ¶ Tertia ppō/ pcm̄ veniale bñ remittit feruorem charitatis. vñ feruor charitatis iſuſe ē actus ex charitate iſuſa elicitus/ vel eſt hitus acqſitus ex illo actu vt dicit de Aliaco. vt ſortes hñs charitatē infuſā/ ex tali charitate infuſa elicit dilectionē dei ſup oia: talis dilectio eſt feruor charitatis infuſe/ ex illo actu derelinquiſ hitus aliqs qui vocaſ etiā feruor charitatis infuſe. Probaſ tertia ppoſitio. ſit aliqs

diligendo deũ ſup oĩa cũ hoc peccet venia•
liter amãdo creaturã/ tũc nõ tñ diligit deũ
ſuper oĩa ꝗtum diligeret ſi nõ haberet illã
dilectionẽ venialẽ creature/ qa pluribus in•
tentus minor eſt ad ſingula ſenſus. ergo oc
caſionaliter remittit̃.i. redditur minus intẽ
ſus ꝗ foret ſine tali actu veniali. Preterea/
certũ eſt ꝙ iſte actus venialis remittit habitũ
acquiſitũ ex actibus ꝯtrarijs. & illi actus cõ•
trarij erãt a charitate: quia erãt meritorij: er
go peccatũ veniale remittit feruorẽ charita
tis. Sed queſtio eſt vtrũ poſſit totaliter au•
ferre charitatẽ ſiue feruorẽ charitatis. Dicit̃
ꝙ aliqđ veniale aliquẽ feruorẽ totaliter po
teſt auferre & eſt ei incõpoſſibile. vt venia•
le quo volo mẽtiri iocoſe eſt incõpoſſibile
nolitioni qua nolo mẽtiri iocoſe: ſed nullũ
veniale ẽ incõpoſſibile cuicũꝗ feruori ſim•
pliciter vt quocũꝗ dato erit dabilis aliquis
feruor charitatis cui nõ repugnat: licet alijs
feruoribus repugnet: & ſic aliqđ veniale põt
aliquẽ feruorẽ totaliter diminuere ꝯtrarie:
ſed nõ demeritorie. ¶ Dubitatur vtrum ſit
aliqđ peccatũ veniale qđ ſit incompoſſibile
cuilibet merito: hoc eſt an iſta ſint incõpoſ
ſibilia/ mereri & peccare venialr. Et appa•
ret ꝙ nõ: quia veniale nullã aufert charita•
tem: ergo. ¶ In oppoſitũ arguit̃: odiũ dei
ſubrepticiũ nõ ſtat cũ merito. Patet: bñ ſeq
tur ille meretur: ergo habet actũ qui eſt dile
ctio dei ſup oĩa vel qui ex illa ꝓcedit. nã qui
meret̃ oportet ipm̃ habere actũ imediate cir
ca deũ vel circa creaturã impatũ a dilectiõe
dei ſup oĩa: ſed iplicat ꝙ qs habeat odiũ dei
ſubrepticiũ & ꝙ amet deũ ſup oĩa: cum nul
lus poſſit ſimul amare & odire idẽ obiectũ
cũ ergo ꝗritur vtrũ ſit aliqđ veniale ꝙ cuili
bet merito repugnet: dico ꝙ nõ: qa odium
dei ſubrepticiũ ſupponẽdo ꝙ ſit tale (Nam
Occhã in quolibeto dicit nullũ tale eſſe po
nendum. & odire deum illo) iplicat mereri
odio. nõ iplicat odire deũ & amar̃ eũ ſcđm
eãdem rõnem & adeq̃te. ſed non implicat
odire deũ & eũ amare ſcđm diuerſas rõnes.
vt nõ iplicat odire ſubrepticie & amare de•
liberate/ ſed hoc ꝯceſſo ꝙ iſta duo nõ ſtent
vt mereatur oportet diligere deũ ſup oĩa/
ideo odiũ ſubrepticiũ ſtabit cum merito a•
ctuali impato a dilectione dei.

¶ De reſurgente a peccato an reſurgat ad maiorem gratiam & gloriam. Cap. XV.

Onſequẽter q̃ritur. Vtrũ qui ceci
dit a gr̃ia & poſtea reſurgit reſur•
gat ad maiorẽ gratiam: & omitto
modos qbus reſurgit qa notũ eſt
ꝙ nullus reſurgit ad gratiã niſi per peniten
tiã. Q̃tum ad hoc ſit prima ꝑpoſitio. Qui
cunꝗ reſurgit a peccato mortali ad minus
ſemper reſurgit ad equalẽ gloriã ſiue ad di•
gnitatẽ equalis glorie ſiue ad acceptationẽ
ad equalẽ gloriã qđ idẽ eſt. Vnde exiſtẽs in
mortali ſecũdum ꝑſentẽ iuſticiã nõ eſt acce•
ptatus ad gloriã: ſed qñ reſurgit nõ ſolũ re
ſurgit ad habitum infuſum. i. ad gratiã ſed
de nouo ad acceptationẽ ad gloriam ſcđm
preſentẽ iuſticiã. ꝓbatur ꝑpõ: quia oppoſi•
to dato ſeq̃tur ꝙ quis pro pc̃õ dimiſſo eter
naliter puniret̃/ & iſta eſt vnica ratio efficax
ad hoc ꝓbandũ. Patet ꝯña. bene ſeq̃tur: iſte
reſurgit ad minorẽ acceptationem glorie ꝗ
prius fuit acceptatus: ergo ſi nũc decederet
minus ꝓmiabitur ꝗ ſi deceſſiſſet ante caſũ. i.
anteꝗ cecidiſſet a gratia. hec ꝯña eſt euidẽs/
& vltra/ iſte minus ꝓmiabit̃ ſi nũc decedat ꝗ
ſi deceſſiſſet anteꝗ caderet a gr̃a: ergo ꝑ ali•
quẽ gradũ minus ꝓmiabit̃: ergo illo gradu
ꝑpetuo priuabit̃ ꝓpter caſum. tũc ſic arguit̃
illo gradu ꝑpetuo priuabit̃ ꝓpter illud pec
catũ: ergo ꝓpter pc̃m̃ dimiſſũ ꝑpetuo pri•
uabit̃/ & illa priuatio eſt pena: ergo punie•
tur ꝑpetuo ꝑ pc̃õ dimiſſo. ꝯñs eſt falſũ. pa
tet ꝑ E:echielẽ ſi ꝯuertat̃ pc̃õr/ oĩm iniq̃ta•
tũ eius nõ recordabor. ſupple quãtũ ad pu
nitionẽ eternã. igit̃ prima ꝑpõ vera. Scđa
ꝑpõ ꝓbabilis eſt etiã eius oppoſitũ ꝓbabi•
le eſt: qcunꝗ reſurgit/ ad minus reſurgit ad
eq̃lẽ gratiã. Iſta nõ põt ita efficaciter ꝓbari
ſic pria/ & ſupponit ꝙ ꝑciſe penes eq̃litatẽ
vel ineq̃litatẽ gr̃arũ ſit eq̃litas vel ineq̃litas
acceptationis ad gl̃iam ſcđm ꝑſentẽ iuſticiã
Et iã prius allegate ſũt opiniões ꝯtrarie ꝙ
nõ ſolũ valori gr̃e corrñdet valor gl̃ie/ ſed

valori grĩe & valori oprum. vñ dicit Sco. ꝙ
non ſemp̱ oportet hoiem reſurgere ad eq̃lē
grãm ſed oportet ſemp̱ ipm̃ reſurgere ad ma
iorē glĩá. tñ ſuadeo iſtá ſcdam ppõnē quaſi
eodē argumento ſicut primá. Arguitur ſic.
q̃uis nõ ſolum reſpondeat valor glĩe valo-
ri gratie: cuilibet tñ gratie aliq̃d glorie cor-
reſpondet diſtinctũ (ſcd̃m illam opinionē)
a gloria q̃ correſpondet opibus / ergo ſi ſor
tes reſurgat ad minorē gratiá / etiá reſurget
ad acceptationē minoris glorie. pñs eſt im
probatum in prima propoſitione: q̃uis nõ
reſurgat a debito totius glorie ſoli gratie
debite nihilominus cuilibet gradui gratie
correſpõdet aliquid glorie debitũ a gloria
correſpondēte gratie & a glotia correſpon
dente opibus. ergo ſi reſurgit ad minorem
gratiam / ſĩliter etiá ad minorē gloriá. nam
bene ſequitur / reſurgit ad minorem gloriá
debitá gratie: ergo ſimpliciter reſurgit ad
minorem gloriam. Patet: ſortes qui reſur
git quãtum ad debitum operibus reſurgit
ad equalem gloriam: ſed ex parte gratie re-
ſurgit ad minorē: ergo reſpiciēdo ad tota-
lem gloriam ad quá reſurgit talis reſurgit
ad minorem gloriá. Conſequēs eſt impro-
batũ in prima ppõne. ergo ppoſitio ſecun
da relinq̃tur vtcũq̃ pbata. ¶ Tertia ppoſi-
tio quam multi ponunt & in qua eſt quaſi
tota difficultas. Quicũq̃ reſurgit / reſurgit
ad maiorē & gratiá & gloriá. Patet: q̃cũq̃
reſurgit / primo reſurgit ad oēm gratiá quá
prius habuit & ad oēm gloriá prius ſibi de
bitam / & cũ hoc reſurgit ad vnum gradum
gratie quē habebat & ad vnum gradũ glo-
rie qui prius illi nõ debebatur. igitur tertia
propoſitio vera. Prima pars huius propo-
ſitionis patet ex ſecũda ppõne: & ſecũda ex
prima. Tertia pars patet: ſcilicet ꝙ reſurgat
ad gradũ gratie quē prius non habebat: &
glorie qui prius nõ ei debebaꝛ. ná quicũq̃
reſurgit hoc eſt per opus meritorium. ergo
ratione illius operis meretur gradũ gratie
quem nunq̃ habuit & vnum gradũ glorie
qui nunq̃ fuit ei prius debitus. igiꝛ. Et iſta
eſt ppoſitio guillermi parrhiſieñs in libro
de ſacramentis tractatu de puidētia. Vnde
nõ eſt difficultas ꝙ quicũq̃ reſurgit per ſa-
cramentum quin reſurgat ad vnũ gradum
gratie & glorie nõ prius habite nec debite:
quia ex vi operis operati ꝯfertur. Sed eſt dif
ficultas de illo qui reſurgit ſine ſacramētis:
hoc eſt ex vi operis opantis. i. ex diſpoſitio
ne & bono motu volũtatis. & ꝙ ſit difficul
tas ſic ſuadeo / ſit ſortes qui cecidit a gratia &
gloria vt octo / reſurgit a peccato per cõtri-
tionē ſolũ. in primo inſtanti quo eſt in gra
tia non eſt dignus maiori gloria q̃ prius: er
go nõ reſurgit ad maiorē gloriá. Patet an-
tecedēs. in primo inſtãti in quo eſt i gratia
poſt caſum nullũ opus elicuit ex gratia. er-
go poſt caſum nihil miruit de gloria / & nõ
acquirit aliq̃d de gloria ex vi opis opati. igi
tur. vnde dictũ eſt ꝙ nullũ opus eſt merito
rium niſi ſit ex gratia. ideo cũ diſpoſitio eſt
prior natura q̃ gratia: nõ eſt meritoria. vñ
ſortes reſurgēs ex vi operis operãtis in hoc
inſtãti non mereꝛ aliq̃nid glorie. Patet: q̃a
in hoc inſtanti nõ operaꝛ ex gratia. & poſt
caſum nunq̃ opatus eſt ex gratia: ergo poſt
caſũ non eſt dignus maiori gloria q̃ erat an
teq̃ caderet. & hoc apparet multũ pbabile.
& hoc videtur ſētire Eliphat in prima diſti-
ctione ꝙ quicũq̃ reſurgit ex vi operis ope-
rantis / reſurgit ad equalitatē gratie. Sed cõ
tra hoc arguitur. ſi iſte ſurgeret (nõ dico re
ſurgeret) ita q̃ nunq̃ fuiſſet in gratia prius:
ſurgeret p̱ opus operãs ad aliquē gradum
gratie quē nunq̃ habuit: ergo ratiõe iſtius
boni motus q̃uis nõ ſit a charitate debetur
aliq̃s gradus gratie. ergo cũ reſurgit nõ ſo-
lum reſurgit ad gratiá quá habuit ante ca-
ſum / ſed cũ hoc ad gradũ vltra qui debeꝛ il-
li diſpoſitioni per quá reſurgit. & poniꝛ ta-
lis analogia / ſi ſortes adultus non baptiſa-
tus qui nunq̃ fuit in gratia. eſt poſſibile ꝙ
acq̃rat gratiá ex vi opis opantis. i. per bonũ
motũ volũtatis quo vult effici xp̃ianus &
baptiſari ſed nõ habet oportunitatē: q̃a nõ
ĩuenit ſacerdotē paratũ. & ſi eũ peniteat ve
teris vite ſibi ꝯferꝛ grĩa añq̃ recipiat ſacram̃
tũ baptiſmi / & talis nũq̃ habuit gratiá & nõ

tōferſ niſi p opus operās. ergo iſti diſpoſitioni que eſt bonus motus ſortis debeſ aliquid gratie & non minus deberetur ei ꝗ ſi fuiſſet prius i gratia. ergo ille qui fuit prius in gratia reſurgens per bonum motum nō ſolum reſurgit ad equalem / ſed etiā ad maiorem gratiam / & ex pñti ad maiorem gloriam ei debitam. & hoc videtur mihi concedendum. [Hoc argumentum eſt bonū ad probandum ꝙ in primo inſtanti quo gratia infunditur concurrit ad actum alioquin aliquis habebit vitam eternam qui nūꝗ elicuit meritorium & non habuit ſacramentū vllum quod non concedo.] Et ad argumētum in oppoſitum / quando quis reſurgit i primo inſtanti verum eſt dicere ꝙ non meretur per bonum motum / quo reſurgit. ergo nec meretur gratiam / quia per quācūꝗ meretur gloriam meretur gratiā nec prius merebatur poſt caſum a gratia / q̄a nō operatur ex gratia. ergo meretur nec ante merebatur. dico admittēdo caſū ꝙ ſortes in hoc primo inſtanti reſurgat per bonum motū. verum eſt ꝙ in illo non meretur de condigno / quia iſte bonus motus eſt a ſola natura & non a charitate (etiam ſuppoſito auxilio diuino) ſed dico ꝙ meretur de congruo quia ex diſpoſitione qua habet talia ſecundum legem deus infundet gratiam. ſed vltra illam infundetur aliquid gratie ratione illius diſpoſitionis / & conſequenter mereſ aliquid glorie. Difficultas circa ſecundam & tertiam propoſitiones. ex illis ſequitur ꝙ aliquis reſurgeret & non poſſet dari certus gradus gratie ad quam reſurgeret. patet: capio ſortem qui per totam horam precedentem terminatam ad hoc inſtans merebatur intendendo bonum motum ſucceſſiue / in hoc inſtanti terminante horam peccet mortaliter / quia in illo inſtāti poteſt elicere volitionem prohibitam vel omittere aliquid quod precipitur eliciendum pro illo inſtanti ſub pena peccati mortalis. illo caſu poſito arguiſ ſic. nō daſ certus gradus gr̄e a quo cadit ergo qn̄ reſurgit nō daſ certus gradus gr̄e ad quā reſurgit. patet aīs prio i hoc iſtā

addítio

tiiſte nō hēt gratiā / q̄a ēi mortali p caſū poſitū / & nō p̄t dari maxia gr̄a quā habuit prius. ergo nō daſ maximus gradus gr̄e a quo cadit. conſequentia eſt certa. & minor probatur. quacunꝙ gratia ſignata ante illud inſtans adhuc aliquid merebatur quod addebatur illi gratie p̄cedenti. ergo illa non erat ſumma. Vnde cōmuniter dicitur apud gregorium ſi ſit aliqua qualitas que ſucceſſiue intendatur vſqꝫ ad aliquod inſtans & in illo annihiletur tota adeo ꝙ non datur certus gradus qualitatis qui fuerit / ergo i ppoſito ſi ſortes per totam horam mereatur vſqꝫ ad hoc inſtans / & in hoc inſtanti peccet: non datur ſummus gradus a quo cadit / & non reſurgit niſi ad illam a qua cecidit & ad illam que debetur diſpoſitioni per quam reſurgit. ergo cum nō detur ſummum a quo cadit non dabitur ſumma gratia ad quā reſurget: & hoc eſt impoſſibile ꝙ ſit aliqua ꝗlitas in inſtanti quin detur ſummum eius. Dico ꝙ iſta ſunt concedēda. primum. Nō datur ſūma gratia quā ſortes habuit. Secundum. non datur ſūma gratia qua ſortes fuit dignus. & ſic non datur nec ſumma gratia a qua cecidit nec ſūma gloria a cuius debito cadit. nā quocunꝙ gradu glorie ſortes fuit dignus in inſtanti poſteriori maiori fuit dignus / quamcunꝙ gratiam in inſtanti habuerit i inſtāti poſteriori maiorē potuit habere. Tertium concedendum ꝙ quando reſurgit non ſolum reſurgit ad gratiam quā habuerit nec ſolum ad debitum glorie prius debite: ſed reſurgit ad totam gratiam quam habuiſſet in illo inſtanti / & ad totum debitum glorie que debita fuiſſet in illo inſtanti. Datur analogia. aliquis adultus accedit ad baptiſmum / baptiſatur / tamē ponit obicem ne recipiat gratiam baptiſmalem / ſi poſtea reſurgat talis reſurget ad illam quā habuiſſet in baptiſmate ſi non poſuiſſet obicē Similiter dico in propoſito. ſortes per totū tempus meretur augmentum gratie ſucceſſiue vſqꝫ ad illud inſtans terminans horam & in illo ponit obicem & ſi non poſuiſſet i illo inſtanti fuiſſet gratia intēſior & maior

gloria debita q̄ prius q̄uis nō fuiſſet in illo inſtanti primo merita capiēdo ly merita nominaliter.Ideo cum reſurgit/reſurget ad totum illud quod habuiſſet & debitū fuiſſet ei in illo inſtanti.Et ſic dicta ſufficiāt de virtutibus theologicis.

¶Tractatus tertius de virtutibus moralibus & vitijs oppoſitis.

¶De diuiſione virtutis in moralem & intellectualem.

IMPOſito fine de virtutibus ſuper humanis.i.theologicis:conſequenter agēdum eſt de virtutibus humanis.& preſupponiē diſtinctio poſita ſupra quando querebatur quomodo differunt theologice & humane.¶Dictum enim eſt quia humane ſūt circa aliquod obiectum ſecundum aliquam rationem q̄ non excedit humanam rationem.¶Item ſunt acquiſite/alie vero infuſe.vnde.ſ.Tho.nullas ponit theologicas acq̄ſitas.his ſuppoſitis queritur vtrum virtus bene diuidatur ī ītellectualem & moralem.Et apparet ꝙ nō virtus intellectualis nō eſt virtus.ergo virtus non bene diuiditur in intellectualem & moralem.patet antecedens/habitus ille nō eſt virtus cuius actus eſt indifferens ad bonitatem vel malitiam.ſed actus virtutis intellectualis eſt huiuſmodi.igitur.Reliquo maiorem ſatis notam ex auctoritate Augu.dicentis virtutibus nunq̄ cōtingit male vti:ſupple elicitiue.hoc eſt nunq̄ cōtingit actū habitus virtuoſi eſſe malum.patet minor/inter virtutes intellectuales vna ponitur ſcientia/ſed actus ſcientificus eſt indifferēs ad bonum & ad malum.nam ſtat aliquem ex habitu ſcientifico elicere actum/& illum in bonum & in malum finem ordinare.ideo actus virtutis intellectualis eſt indifferēs & ad bonum & ad malum.Igitur virtus non bene diuiditur prima ſui diuiſione in moralem & intellectualem.¶In oppoſitum tamen eſt Ariſtoteles ſexto ethicorū/q poſt q̄ tractauit de virtutibus moralibus in precedentibus libris/conſequenter in ipſo ſexto tractat de intellectualibus.¶Pro ſolutione huius difficultatis notandum eſt ex doctrina ſancti Thome/ꝙ aliquis habitus dupliciter dicitur virtus.Vno modo/quia facit facultatem alicuius operatiōis bonam q̄ de facto eſt/vel poteſt eſſe bona.Secundo modo.quia facit vſum illius habitus eſſe de facto virtuoſum.Primo modo dicit virtutes intellectuales eſſe virtutes.Nam ſcientia facit facultatem ad actum ſcientificum qui actus eſt bona operatio ipſi potentie intellectiue.Similiter itellectus habitus facit facultatem ad aſſenſum premiſſarum ſiue principiorum que ſunt operationes bone intellectui potentie:ſed habitus non facit ꝙ vſus ſui met ſit bonus & virtuoſus/quia hoc dependet ex libero arbitrio voluntatis/hoc ē talis habitus nō iclinat ad hoc vt vſus eius ſit bonus.patet/nunq̄ aliq̄s vſus eſt bonus aut virtuoſus niſi per actum volūtatis.ſed habitus intellectuales non inclinant ad actus voluntatis.ergo ſecundum ſe non iclinant ad hoc vt vſus ad illam operationem ſit bonus.Habetur ergo ꝙ capiendo virtutem primo modo/virtutes itellectuales ſūt virtutes:& non ſecundo modo capiendo ſole virtutes morales ſunt virtutes.& in prima diuiſione capitur virtus vt eſt quid cōmune ad illas duas acceptiones nunc poſitas.ideo reſpondetur ad argumentum prius factum/habitus ille non eſt virtus cuius actus eſt indifferens & ad bonum & ad malum.verum eſt ꝙ habitus ille nō eſt virtus ſecundo modo cuius actus eſt indifferens.ſed bene primo modo.Dico ꝙ aliquis habitus eſt virtus cuius actus eſt indifferēs ad bonitatem vel malitiam puta per bonam/vel malam relationem voluntatis in finem Vnde ſtat actum alicuius habitus artis eſſe malum propter malam relationem.De diſtinctione virtutum intellectualium adinuicem non intendo pro nunc tractare.ſed accedo ad morales mouendo queſtionem de diſtinctione illarum adinuicem in communi.¶Vtrum ſcilicet bene diſtinguantur in

prudentiam fortitudinem iuſticiam & in tē perantiam. & videtur ꝙ non/quia pruden tia eſt virtus intellectualis. ergo non debet poni inter morales. patet antecedens/ quia actus prudentialis eſt iudicare de agendis/ modo iudicare eſt actus intellectus. ergo & eius habitus. qa habitus & actus ab eo elici tus ſemper ſunt in eadem potentia. Non ē difficultas de alijs tribus quin ſint morales ſed difficultas eſt de ipſa prudentia. ¶ Vn de prudentia ſecundum eſſentiam eius eſt i telle ctus/quia eſt ſubiectiue in intellectu & eius actus eſt intellectualis. ſed ipſa pruden tia eſt virtus moralis ſecundum materiam/ ſiue ſecundum obiectum/quia verſatur cir ca illud obiectum circa quod verſantur cete re morales virtutes. & ſic ſecundum ſuā na turam & eſſentiam dicitur intellectualis/ ſe cundum vero materiam moralis. Item ipſa prudentia magis accedit ad eſſe virtutis mo ralis ꝗ cetere quattuor alie intellectuales ſci entia/ſapientia/ars & intellectus/patet ſexti ethicorum tertio. quia alie ſecūdum ſe nō faciunt vſus bonos. ſed ipſa prudentia non ſolum dicit facultatem ad operationem im mo facit vſum ſingularum aliarum bonū. notum eſt enim ꝙ prudentia facit vſum iu ſtitie bonum/hoc eſt niſi adeſſet actus pru dentie nunꝗ eſſet bonus ipſius iuſtitie vſus & ſic de alijs dicendum eſt puta ꝙ ipſa pru dentia facit vſus aliarum bonos. Patet igi tur/ꝙ tres ſunt virtutes morales ſecundum eſſentiam/altera vero puta prudentia eſt ſo lum moralis ſecundum materiā. intellectua les vero ſunt ſecūdum eſſentiam intellectua les. [Prudentia facit vſum aliarum virtutū bonum/& quia circa eandem materiā ver ſatur dicitur moralis obiectiue & vſiue alie nec vſiue nec obiectiue ſunt morales.] addicio

¶ De actibus prudentie. Cap. ij.

Conſequenter vidēdum eſt de ac tibus pruden tie qui communiter a doctoribus tres aſſignantur. ſ. eubolia/ſyneſis/& nomin/& an diſtinguanrur inter ſe. Pro declaratiōe no tandum ꝙ Eubolia ſecundum Tho. eſt ac tus quo bene conſiliamur. ſyneſis eſt iudica tiua ſiue iudicium de agendis ſecundum cō munem legem. nomin eſt precipere ſecūdū ipſam rationem naturalem in his in quibus deficit lex communis. primus igitur actus ē eubolia. i. conſiliari. Secundus ſyneſis. i. iu dicare. Tertius eſt precipere. & iſte vltimus actus. ſ. precipere ſecundum Tho. vocatur proprie prudentia. Vnde dicit prima ſecun de queſt. lvij. ꝙ iſti tres actus diſtinguntur realiter ab inuicem. & ſic ſe habent ꝙ ſemp poſterior eſt principalior priore. Vnde eu bolia ſeu recte conſiliari/ſeu recte inquirere eſt actus prudentie minus principalis ꝗ iu dicare. ratio eſt quia ille actus non eſt niſi ꝑ pter ſecūdum. i. propter iudicare immo qn̄ habetur iudicium non eſt amplius opus i quiſitione. ideo primus actus eſt propter ſe cundum. i. propter iudicare. dicit vltra. ſ. Tho. ꝙ vltra actum ſecundum ponitur ter tius actus perfectiſſimus. ſ. precipere. & ra tio eſt (dicit) nam cum actu ſecundo ſcilicet iudicare ſtat peruerſitas in affectiōe alias nō poſſet quis agere contra conſcientiā/& iſte prius eſt actus prudētie. ſ. precipere cū quo nō ſtat peruerſitas/& de iſto dicitur omnis malus ignorans. & habitus inclinās ad iſtū actum eſt habitus principalis prudētie qui connectitur cum virtutibus moralibus quē non ſtat eſſe ſine morali virtute. Vnde faci le ex iſta diſtinctione actuum prudētie pñt intelligi multi paſſus. ſ. Tho. Actus prudē tie vocat partes potentiales inclinantes ad tertium actum. & ponit diſtinctionem rea lem inter illos/actus & quia nō poſſum be ne capere hanc opinionem: arguitur ꝙ nō ſit ponendus ille tertius actus ſcilicet preci pere. & non eſt difficultas quin duo primi ſint ponendi. Dicit ſanctus Tho. ꝙ poſtꝗ i tellectus iudicat dandam eſſe elemoſinam/ habet alterum actum qui exprimitur per ly fac. vel des. quo habito neceſſitatur volun tas ad volendum dare. Arguitur cōtra hec c nam ſecundum Ariſtotelem non ponunt niſi tres operationes intellectus. ſ. ſimplex apprehenſio/diſcurſus/compoſitio vel di

uiſio/ſed ille tertius actus quem ponit non eſt ſimplex apprehenſio neq; diſcurſus, er go eſt compoſitio vel diuiſio/ & nō eſt cō poſitio vel diuiſio apprehenſiua, ergo eſt iudicatiua/& ſi eſt iudicatiua: ergo non ap paret ꝙ ſit ponendus actus precipiēdi diſti ctus ab actu iudicandi. ¶Secundo arguitur ſic. habito actu iudicandi ſecundum eū nō neceſſario ſequitur actus precipiendi/quia alias cum actu iudicādi nunq̄ ſtaret elicitio oppoſiti/vt habito actu iudicatiuo ꝙ dan da eſt elemoſina non neceſſario ſequitur ac tus precipiendi.ſ.des vel fac. Tunc arguiē ſic illo actu iudicādi habito ſine productio ne actus precipiendi/vel poſſum elicere vo litionem conformē illi iudicio: vel non. Si dicas ꝙ non poſſum. cōtra, poſſum ex ſim plici apprehenſione ſecluſo actu precipien di. ergo poſſum etiam ex iudicio ſecluſo ēt quocunq; alio actu ſequēte. Si dicas ꝙ poſ ſum: Arguitur ſic/illa volitio ē bona. ergo ſuperfluit actus precipiendi ad bonitatem illius actus. Antecedens patet / primo talis volitio eſt elicita libere & ſcienter quia ſcio hoc eſſe faciendum & propter hoc.i.finem debitum & circa materiam debitam. & iſta ſufficiunt ad bonitatem actus moralis ſecū dum Ariſt. ergo ſuperfluit ille tertius actus quē ponit thomas. ¶Tertio ſic. ipſe.ſ. tho. videtur dicere ꝙ iſte actus iudicandi nō eſt perfectiſſimus actus prudentie quia cum ta li ſtat peruerſitas in affectione ſed actus ille tertius.ſ. precipere ē perfectiſſimus: quia cū illo non ſtat peruerſitas in affectione. ¶Cō tra. vel cauſatur mere libere vel pure natura liter talis actus precipiendi. Si dicas ſecūdū ergo cum mere naturaliter ad illum actum precipiendi ſequitur elicitio / ergo nec hoc nec illud erit bonum aut virtuoſum, patet conſequentia/nihil eſt bonum aut malum moraliter niſi libere eliciatur vel imperetur. ergo ſi tam precipere q̄ elicere cauſentur ne ceſſario neutrum erit bonum. Si dicatur/ꝙ ille tertius actus.ſ. precipere cauſatur libere ſed ad illum neceſſario ſequitur elicitio i vo luntate, tunc ſequitur/ꝙ bonitas aut mali tia moralis eſſet attribuenda actibus intelle ctus & non voluntatis. Patet conſequētia/ quandocunq; ſunt duo actus ſic ſe habētes ꝙ vnus eſt liber in ſe & alter neceſſario ſeq tur ad primum: ille ſecundus non habet li bertatem proprie dictam niſi in primo / q̄a tota bonitas aut malitia attribuitur primo ideo hac ratione actus exterior non dicitur habere propriam malitiam diſtinctam ab i teriori/quia neceſſario ſequitur ad primum ſi non ponatur impedimentum, ergo cum primus actus libere elicitus ſit precipere/& ad illum in voluntate neceſſario ſequaē eli cere: tota bonitas illius electionis eſt attri buēda actui qui eſt precipere/& ſic actus vo lūtatis eſſent ſolum boni vel mali denomi natione extrinſeca/quod nullus doctorum concedit. Ideo dico ꝙ vltra conſiliari quod eſt vnum preuium ad actum prudentie nō eſt ponendum aliquid preter iudicare ſiue preter iudicium practicum. Vt itellectus iu dicat ꝙ danda eſt elemoſina/non eſt opus amplius inquiſitiōe vltra tale iudicium/ & non video quis alter actus eſſet ponendus pro actu prudentie immo ille actus iudicā di ſufficit ad voluntatem vt recte eliciat/ & ſi non habeat tale iudicium non ſcienter eli cit. & ſic tenent omnes doct. nam voluntas non eſt ancilla intellectus: ſed ediuerſo ītel lectus eſt ſeruus ipſius voluntatis, ideo re ſolutorie dicendum eſt ꝙ illud recte iudica re eſt proprius actus prudentie: & non ē po nendum tale precipere diſtinctum ab ipſo iu dicio. [Argumentum fortiſſimum contra additio Tho. ꝙ non ſit ponendus actus ille qui vo catur precipere ſed ſufficiunt cōſiliare & iu dicare/ſed nō bene capio quis eſt proprius actus conſiliationis que vocatur Eubolia. Si dicas ꝙ ſit talis actus: volo īquirere de bo nitate vel malitia actus tunc eubolia eſſet ac tus vel habitus voluntatis & non intelle ctus, Si dicas/ eſt tale iudicium inquirēdū ē de bonitate vel malitia actus/tunc eſt idem cum iudicare & hoc apparet.]

¶De actuali prudentia an requiratur ad quā libet operationem ſtudioſam. Cap. iij.

COnſequenter videndum ē. vtrū
ad qualibet operationem virtu-
tis neceſſario regratur actus pru-
dentialis puta aliquod iudicium
quo iudicetur hoc eſſe faciendum vel nō fa
ciendum/proſequendum vel fugiendum.
Et arguitur ꝙ ſic. duplici auctoritate Ariſt.
Dicit enim in ſecundo ethi. diffiniens virtu
tem ꝙ eſt habitus electiuus in mediocritate
conſiſtens determinata ratione. ergo videt
ex hoc ꝙ anteꝗ̄ actus aliquis ſit virtuoſus re
quiritur ꝙ obiectum illius ſit medium ſecū
dum determinationem rationis/& hoc ni-
hil aliud eſt ꝗ̄ eſſe dictatum a recta ratione.
ergo ad operationem virtutis neceſſario re
qritur actus prudentialis. Inſup dicit Ariſt.
ꝙ ad bene operandum tria requirūtur. Pri
mo ꝙ talis operatio fiat ex electione. i. ſciē-
ter/hoc eſt cum iudicio prudētiali. Occhā
in tertio queſtione. xiij. pro iſta queſtione
Prima ppō. ponit aliquas propoſitiones. Prima. Ad ac
tū virtutis non ſufficit conformitas ad pru
dentiam aptitudinalem (& capitur ſemper
prudentia pro actu) hoc eſt nō ſufficit ꝙ ac
tus ſit aptus natus eſſe cōformis actuali pru
dentie. patet/quia oppoſito dato ſequitur
ꝙ actus elicitus contra conſcientiā erroneā
eſſet actus virtutis. conſequens eſt falſum i-
mo quilibet talis eſt vitioſus e/rgo & ante-
cedens. patet conſequētia. ille actus elicitus
contra dictamen erroneum eſt aptus natus
eſſe conformis dictamini recto. ſed talis nō
eſt virtuoſus. igitur ad actum virtutis non
ſufficit illa aptitudo ad actualem prudētiā.
Dices ꝙ ſufficit illa aptitudo ad dictamē ac
tuale rectum ſecluſo errore oppoſito illi di
ctamini recto quod eſt aptum natum actū
conformare. Contra/non eſt eadem aptitu
do quando eſt error & quando non eſt. &
iſtud argumentum non eſt multum efficax
qa diceret aliquis ꝙ ſufficit aptitudo ſeclu-
ſo errore: vt quandocunqꝫ quis amat deū ꝗ̄
uis non dictet actualiter eſſe amandum deū
dum tamen non dictet non eſſe amandum:
Secūda ppō. eſſet difficile impugnare. Secunda propoſi
tio. Non ſufficit conformitas ad prudētiā
habitualem. patet/nullus habitus inclinat
ad actum alterius habitus niſi mediante ac-
tu proprio. ergo habitualis prudentia nū-
ꝗ̄ inclinat aut nunꝗ̄ dirigit actū alterius ha-
bitus: niſi mediante actu proprio ſicut ha-
bitus principiorum/certum eſt enim ꝙ nū-
ꝗ̄ inclinat ad actum cōcluſionis niſi mediā-
tibus actibus principiorum circa principia
ita nunꝗ̄ habitualis prudētia inclinat ad ac
tū affectionis niſi mediante actu ſuo. & iſtud
argumentum eſt contra Gregorium ꝙ nō
ſufficit relatio habitualis in vltimum finem
ad hoc ꝙ actus ſit bonus. eodem modo ꝙ
non ſufficit habitualis prudentia. Tertia p- Tertia ppō.
poſitio. anteꝗ̄ actus virtutis ſit bonus reqri
tur in intellectu actualis prudētia. Vnde nū
ꝗ̄ actus volūtatis eſt bonus quin actu ſit iu-
dicium actuale in intellectu dictans hoc eſſe
faciendum vel non faciendum/fugiendum
vel proſequendum. & iſta propoſitio ſatis
patet ex auctoritatibus preallegatis ex Ari.
in principio huius queſtionis. Diceret ali-
quis. dicis ꝙ anteꝗ̄ actus voluntatis ſit bo-
nus requiritur dictamen prudentiale actua-
le in intellectu. Queritur tunc vtrum ad ac-
tum eſſe bonum requiratur tale iudiciū cer-
tum vel ſufficiat iudicium opinatiuum. Et
apparet ꝙ non ſufficiat opinatiuum. quia
bene ſequitur/eſt iudicium opinatiuum. er
go eſt formido de oppoſito. ſed facere con
tra talem formidinem videtur malum: quia
eſſet ſe exponere periculo peccādi. ergo nū
ꝗ̄ actus elicitus conformiter ad opinionem
erit bonus. Vnde videtur mihi dicendum
ꝙ poteſt eſſe aſſenſus opinatiuus qui non ē
ſufficiens ad bonitatem actus ſibi cōformis
patet/poteſt eſſe aſſenſus ita opinatiuus ꝙ
plus eſt de formidine: vel ad minus tantum
ꝙ hoc ſit faciendum & bonum ꝗ̄tum eſt de
aſſenſu ꝙ tale ſit bonum/quo caſu apparet
ꝙ talis actus non ſit bonus: verumtamen ſi
eſſet multum de aſſenſu & parum de formi
dine ſicut ſunt aliqui (vt dicit Ariſt.) q plus
eſſentiunt ſuis opinionibus ꝗ̄ alij ſuis con
cluſionibus credo ꝙ tunc eſſet ſufficiens ad
regulandum operationem moraliter bonā

additio in volũtate. [Per illud bene ſoluitur de pri
mo actu fidei ſecundum Gregorium quia p
talem actum poteſt regulari imperium vo
luntatis imperãtis primum actum fidei. Sed
contra ſequitur ꝙ aliquis actus opinatiuus
eſſet de fide/quia eſſemus obligati ad talem
actum opinatiuum & per conſequens eſſe-
mus obligati ad opinãdum in fide/dico ꝙ
nõ ſequitur ad talem aſſenſum teneor: ergo
eſt de fide: patet inſtãtia de hac propoſitiõe
habebo beatitudinem cuius oppoſitum re
pugnat ſpei actui ad quem teneor.] ¶ Alia
difficultas. dictũ eſt ꝙ ſemper ad hoc ꝙ ac-
tus ſit bonus requiritur aliquis aſſenſus in i
tellectu. ergo ex hoc infero/ꝙ anteq̃ habea
tur aliquis actus bonus in voluntate neceſ-
ſario precedunt aliqui actus in voluntate q
non ſunt boni. patet cõſequentia/implicat
ꝙ in intellectu ſit aliquod iudicium quin ſit
aliquis actus in volũtate preuius. vnde ha-
bitis notitijs extremorum eſt adhuc liberũ
componere. Ideo dicit ſanctus Thomas/ꝙ
q̃uis aſſenſus euidens non ſit bonus aut ma
lus: ipſa tamen conſideratio preuia requiſi-
ta eſt bona vel mala. ergo non poteſt habe
ri iudicium quin ſit aliquis actus volunta-
tis preuius: ſed non eſt poſſibile ꝙ talis ſecũ
dum hanc opinionem ſit bonus/quia ſi eſt
preuius & precedens omne iudicium nõ re
gulatur iudicio prudẽtiali actuali. iõ opor
tet de neceſſitate ꝙ ante omnem actum bo-
num precedat actus voluntatis non bonus
& hoc conceditur. & talis actus ſi ſit indeli
beratus/nec eſt bonus nec malus. Et ſi tene
atur/ꝙ ad puram deliberationẽ ſufficit ſim
plex apprehenſio vt tenet Scotus/talis eſt i
differens. quia non habet omnes circunſtã-
tias requiſitas ad bonum actum. Cõtra/ex
hoc modo dicendi ſequitur ꝙ ruſticus raro
bene ageret. Patet/quia raro format talia
iudicia. Dico ꝙ immo frequenter iudicat.
nam viſo paupere iudicat ꝙ eſt ei danda ele
additio moſyna. [Optima eſt hec difficultas & vi-
detur ꝙ obligemur ad actum indifferentẽ
quia obligamur ad actum prudentialem ſe-
cundum Gregorium argumẽtum eſſet ma-
ioris ponderis niſi dicat ꝙ ſimplex appre-
henſio ſufficit ad bene agendum.] ¶ Alia
difficultas. dictum eſt ꝙ ſufficit conformi-
tas ad iudiciũ predictũ verũ actuale ad hoc
ꝙ actus ſit bonus. ¶ Iam queritur. vtrũ hoc
ſufficiat ꝙ in intellectu ſit tale iudicium &
ꝙ in voluntate ſit actus conformis illi iudi
cio ſiue ſecundum ꝙ illud iudicium dictat
ita ꝙ ſufficiat aſſiſtentia illius iudicij/vel re
quiratur ꝙ tale iudiciũ ſit partiale obiectũ il
lius actus concurrẽs ad illum actum partia-
liter producendum. Hoc iam determinatũ
eſt vbi queſitum fuit an ad actum bonũ mo
raliter requiratur ꝙ talis actus habeat dicta
men prudentiale pro obiecto. Dicit occhã
ꝙ requiritur ꝙ ſit efficientia/immo dicit ꝙ
ſit obiectum partiale actus/ita ꝙ ſicut non
ſufficit facere ignoranter/ſed requiritur ꝙ
fiat ex ignorantia ad hoc ꝙ actus excuſetur
pari forma vt operatio ſit bona non ſufficit
ꝙ fiat ſcienter ab operante/ſed requiritur ꝙ
ſcienter & ex ſcientia/ideo non ſufficit aſſi-
ſtentia circunſtantiarum. Scotus vero dicit
ꝙ ſufficit aſſiſtentia illius prudẽtie actualis
quod credo probabilius.

¶ De voluntate an poſſit ferri in oppoſi-
tum illius quod eſt dictatum a recta ratio-
ne. Cap. iiij.

Viſum eſt quomodo eſt neceſſaria
prudentia actualis ad bene mora
liter agendum. q̃ritur nunc vtrũ
ad verum dictamen prudentiale
neceſſario conſequatur ipſum bene opera-
ri moraliter/hoc eſt/vtrum poſſit eſſe vera
prudentia in intellectu non poſito in volũ
tate actu/& loquimur hic de prudentia ac-
tuali. Circa hoc ſunt varie opiniones. Vna
eſt ſancti Thome in prima ſecũde. q. lxxvij.
& Buridani in ſeptimo ethicorum. querit
ipſe Buridanus. Vtrum voluntas poſſit fer
ri in oppoſitum illius quod eſt dictatum p
rectam rationem. ad quam queſtionem re-
ſpondet per aliqua dicta. Primum. volun-
tas non poteſt ferri in obiectum vt volun-
tas/niſi iudicet intellectus illud eſſe bonum
ſecundum rationem vniuerſalem boni vel

ſecundum rationem particularem bonitatis/puta delectabilis vel vtilis vel honeſti. Hanc ſententiam tenet adam in prima diſtinctione primi ꝙ ex ſimplici apprehenſione voluntas vt voluntas non poteſt ferri i obiectum. & quecunq; actum habet ex ſimplici apprehenſione talis eſt naturalis. [Hoc eſt contra communem doctrinam Scoti dicentis ꝙ ex ſimplici apprehenſione intellectuali cõtingit peccare mortaliter/patet ſtat habere tempus ad deliberandum & nõ deliberare & ex tunc exire in actum qui a malitia excuſari non poteſt.] ¶Secundum dictum. quis ſit iudicatum bonum in ſe & nõ ſit iudicatum bonum ſibi/voluntas nõ neceſſario fertur i illud. dat duo exempla. Primum. latro iudicat iuſtitiam bonam & iudicem bonum: ſed quia non iudicat iuſtitiã fieri eſſe ſibi bonum/ideo non amat iudicem neq; iuſtitiam. Aliud exemplum eſt de demone. ¶Tertium dictum. quis intellectus iudicet obiectum eſſe ſibi bonum/ſed iudicat preciſe eſſe ſibi bonum ſecundũ vnã rationem bonitatis & non ſecundum omnem/vel ſolum iudicat ſibi vtile vel delectabile nõ neceſſario. tũc volũtas fertur in illd obiectum. patet: quia tunc ad nihil deſeruiret libertas voluntatis/non potentia pure naturalis ſicut ſenſus. nam ſi ad omne iudicium oſtendens aliquid eſſe bonum alicui voluntas neceſſitaretur ad illud ipſa non eſſet libera. ¶Quartum dictum. ſi obiectum iudicetur ſolum ſecundũ rationem vniuerſalem bonitatis: & non ſecundum aliquam rationem particularem: non neceſſario ſeq̃tur operatio in voluntate/ſeu voluntas nõ neceſſario fertur in illud vt oſtendit eſſe bonum/non tamen ratione boni honeſti/vtilis/vel delectabilis. Probat ipſe buridanus q̃a ratio particularis plus mouet q̃ vniuerſalis: ſed particularis ratio boni nõ neceſſitat voluntatem vt dicit dictum tertium/igitur a fortiori nec ſola ratio vniuerſalis ipſius boni neceſſitat voluntatem vt feratur in illud. ¶Quintum dictum. quando intellectus iudicat obiectum eſſe bonum ſecundum omnimodam rationem bonitatis etiam in ſpeciali nõ certitudinaliter ſed opinatiue/adhuc voluntas non neceſſario fertur in illud/ſed poteſt diſcutere vt efficiatur certus. hoc eſt ſi iudicat illud eſſe bonum ſecundũ vniuerſalem rationem bonitatis pariter & particularem/ſcilicet ꝙ ſit honeſtum vtile & delectabile: cum hoc tamen dubitat an ita ſit nõ neceſſario fertur voluntas in obiectum ſic ſub dubio oſtenſum. ¶Vltimum dictum i quo iacet tota difficultas. Quandocunq; intellectus certitudinalr & ſine dubio aliquo iudicat aliquod obiectum eſſe bonum ſecũdum omnimodam rationem bonitatis tã i vniuerſali q̃ in particulari & nullam iuenit rationem mali/ſed iudicat illud eſſe ſimpliciter bonum/& ſimiliter ſecundum omnẽ rationem eſſe bonum & nullo modo malũ tunc voluntas non poteſt non ferri in illud obiectum. & in iſto ſatis concordat ipſe buridanus cum ſancto Thoma. & iſta eſt propoſitio buridani ꝙ ſi intellectus iudicet de tali obiecto certitudinaliter ꝙ ſit bonum ſecundum omnimodam rationem bonitatis tam in particulari q̃ in vniuerſali & nullam reperit rationem malicie ad tale dictamẽ neceſſario ſequitur bene operari in ipſa volũtate. & hoc expreſſe dicit ſanctus Thomas. tamen aliqui volunt eum gloſare: imo ipſemet. j. ſecũde. q. x. articulo ſecũdo ait ꝙ voluntas neceſſitatur ad ſpecificationem actus non tamen ad exercitium actus/ſic ſcilicet ꝙ non neceſſario habet actum ſeu ꝙ nõ neceſſario vult illud/ſed poteſt non velle illud & ſuſpendere actum ſuum circa illud. tamẽ non poteſt nolle illud. & ideo neceſſitatur ad non nolendum/& hoc eſt neceſſitari ad ſpecificationẽ actus. Buridanus enim ꝓbat ſuum dictum/quia dicit ꝙ vnuſquiſq; experitur in ſe ꝙ quando videt & iudicat aliq̃d eſſe ſibi ſimpliciter & ſecundum omnem rationem bonum ſibi & nullo modo eſſe malum nec ſibi nec alteri: non poteſt non velle illud. Item vt in tertio probauit/quando ꝓſentantur per intellectum volũtati duo bona voluntas non poteſt velle minus relicto

maiori bono.igitur illud quod oſtenditur
ei ſimpliciter & maxime bonū & nullo mo
do malum neceſſitabit eam ad illud volen
dum. ¶Itē voluntas neceſſario fert in finē
in particulari ſibi oſtenſum:igitur oſtenſio
melioris finis neceſſitat volūtatem ad omit
tendum minus bonum finem: & ſimplici
ter & ſumme bonus finis neceſſitat ſimplici
ter eam.& hec eſt ſententia buridani quam
cepit etiam a ſancto thoma: ¶Sed occham
impugnat hanc opinionem.& primo no
tat ꝙ quattuor modis capitur prudentia.
Quatuor mōis capitur prudentia. Vno modo pro notitia directiua operatio
nis ſiue talis notitia ſit vniuerſalis ſiue par
ticularis ſiue acquiſita per diſciplinam ſiue
per experientiam. Exemplum/hoc iudiciū
benefactori bñfaciēdum eſt/eſt prudentia/
omnis iracundus eſt per dulcia verba miti
gandus/iſtud iudicium poteſt haberi p ex
perientiam.primum vero per doctrinam&
experientiam. Alio modo capitur pruden
tia pro notitia particulari alicuius particu
laris operationis directiua ſumpta ex vni
uerſali notitia ſeu propoſitiōe cum vna mi
nore ſingulari.exemplum/vt iſtud iudiciū
huic benefactori benefaciendum eſt/eſt pru
dētia iſto modo:quia ex iſto vniuerſali om
ni benefactori benefaciendum eſt cum iſta
particulari iſte eſt benefactor poteſt inferri
illa. Tertio modo capitur pro notitia parti
culari directiua alicuius operationis parti
cularis ſiue habeatur per experientiam ſiue
per diſciplinam.vt iſta.hic iracundus leni
bus verbis eſt mitigandus pōt haberi vtro
ꝗ modo. Quarto modo capitur pro aggre
gato ex omnibus notitijs tā vniuerſalibus
q̃ particularibus directiuis operationū hu
manarum.i.pertinentibus ad vitam huma
nam. Tunc nititur probare contra ſanctum
Thomam/ꝙ non ſit vnica prudentia om
nium humanarum operationum/quia cū
prudentia vnius ſtat error alterius/vt cum
prudentia caſtitatis ſtat error temperantie
vel iuſtitie:igitur non eſt eadem prudentia
Prima ppō. vtranꝗ virtutem dirigens. ¶His ſuppoſi
tis ponit aliquas propoſitiōes. Prima pro
impugnatione opinionis precedentis. Ad
prudentiam primo modo dictam non ne
ceſſario ſequitur operari virtuoſe & cōfor
miter ad illam.probatur primo:quia quan
docunꝗ eſt aliquis actus qui neceſſario ne
ceſſitate naturali ſequitur ad illum cui con
formatur nō eſt primo laudabilis/ſed ſolū
ſecundario propter laudationem actus pri
mi:igitur actus voluntatis non erit primo
laudabilis ſi neceſſario ſequatur ad actū itel
lectus:ſed primo laudabilis eſſet actus intel
lectus.& hoc eſt contra vltimū dictum Bu
ridani.& eandem rationem ſumebamus ad
impugnandum ſanctum Thomam de ſuo
precipere deducto ab actu iudicandi. vnde
ſi actus voluntatis qui conformat dictami
ni prudentiali intellectus neceſſario ſequit
ad illud dictamen/hoc eſt ſi ad illud iudiciū
quo iudicatur hoc eſſe bonum neceſſario ſe
quatur electio in voluntate:talis electio nō
eſt primo laudabilis.i.laudabilitate ꝓpria/
ſed hoc ē falſum/immo alias exterior actus
adderet bonitatem vel malitiam ſuper inte
riorem quod non eſt verum. Nam quan
docunꝗ ſunt duo actus & ad primum ne
ceſſario ſequitur ſecundus/ille ſecūdus nō
eſt immediate in poteſtate voluntatis neꝗ
immediate liber/ſed libertate prioris: pro
pterea actus exterior eſt omnino pure natu
ralis in ſe. ſimiliter actus ſenſitiui ſunt pure
naturales in ſe q̃uis ſint liberi antecedenter
ſeu in ſua cauſa. ſed ſi ad iſtud dictamen ne
ceſſario ſequatur illa volitio:talis erit in ſe
pure naturalis/quod eſt falſum/quia opor
teret ꝓcedere ꝙ operationes intellectus ſūt
per prius in poteſtate volūtatis q̃ operatio
nes ipſius voluntatis. Ideo ad prudentiam
primo modo actualem non neceſſario ſeq
tur recta electio in voluntate. ideo ſatis im
pugnatur vltimū dictum Buridani & tho
me. ¶Secūda propoſitio.ad prudentiā aut Secūda ppō.
ſecundo modo aut tertio modo dictam nō
neceſſario ſequitur operari virtuoſe in vo
luntate. hoc eſt/ad notitiam ſingularem di
rectiuam particularis operationis ſiue ha
beatur per diſciplinam ſiue per experientiā

non neceſſario ſequitur electio voluntatis conformis illi prudẽtie. Probatur vt prius & in ſola iſta ꝓpoſitione cõtradicit ſancto Thome & nõ in prima/quia ſanctus Thomas dicit ꝙ voluntas neceſſario ſe ꝯformat dictamini prudẽtiali in particulari. & dicit ꝙ non neceſſitatur ad cõformãdum ſe prudentie vniuerſali/& ideo cõuenit cum Occham in prima propoſitione ſed nõ in ſecũda in qua dicit/ꝙ nullo modo neceſſitatur a particulari. Et ad auctoritatẽ Ariſto. oĩs malus ignorans. & formatur ſic argumentum. non poteſt eſſe malũ in voluntate qn ſit error in intellectu: igiẽ nec poteſt eſſe bonum in voluntate quin ſit prudentia in intellectu. igiẽ nullus poteſt ſe difformare prudentie: ergo ſi habeat perfectam prudentiã erit perfecta electio. Nã dicit ſanctus Tho. ꝙ prudentia nõ ſolum importat noticiam vniuerſalẽ ſed etiã particularẽ: ideo nõ poteſt eſſe mala electio quin ſit error ĩ particulari. Ideo dicit/omnis malus ignorans. Ad iſtud argumentũ qñ cõcederetur ſolũ probat ꝙ nõ neceſſitatur ad ſpecificationem actus non tamen ad actum/hoc eſt/ſolũ probat ꝙ ſtante prudentia neceſſitatur volũtas ad nõ volendum ꝯtrarium vel ad nõ nolẽdum cõtra illam/ideo nõ ꝓbat quin poſſet ſe ſuſpendere ab actu conformi/ita ꝙ remaneret libertas ad minus contradictionis/& nõ probat quin ad minus ſtante prudentia poſſet peccare peccato omiſſionis. imo dico ꝙ etiam peccato trãſgreſſionis. Ideo ad argumentũ (dato ꝙ nõ probet oĩno intentum) rñdetur negando antecedẽs/imo ſtãte prudentia ſiue prudentiali dictamine de aliquo obiecto/ſtat mala electio de eodem & auctoritatem exponit Occham in quarto/ꝙ oĩs malus ignorans ſaltem diſpoſitiue: quia oĩs talis habet diſpoſitionẽ quam ſi cõtinuet incidet in multas ignorantias & errores/quia malicia hominis excecat intellectum. nõ tamẽ oportet ꝙ ſemper ſit excecatio ſeu error tunc. Sed eſt difficultas ſuppoſito ꝙ ſit tale iudicium in intellectu ſicut ponit Buridanus in vltio dicto an ſtet nolitio obiecti/hoc eſt an voluntas poſſit habere nole oppoſitũ. videtur ꝙ nõ/quia voluntas non põt ferri niſi in bonũ. igitur cũ hoc ſit iudicatũ bonum/ſequitur ꝙ nõ poteſt nolle illud. Reſpondent cõiter oẽs antiqui ꝙ non/quia voluntas nõ põt nolle aliquid niſi ſub ratione mali/hoc eſt/nõ põt nolle obiectum in quo nulla apparet ratio malitie/neqȝ velle obiectũ in quo nulla apparet ratio bonitatis/& iſta eſt communis opinio. tamen dicit Occham in fine tertij/ꝙ poteſt nolle iſto ſtante. & quando dicitẽ ꝙ nullus poteſt aliquid nolle niſi ſub ratione mali/& non poteſt aliquid velle niſi ſub ratione boni/exponit ꝙ itelligitur ꝙ nihil poteſt velle niſi ſub ratione volibilitatis/& nihil poteſt nolle niſi ſub ratiõe nolibilitatis/& dicit ꝙ ratio volibilitatis & nolibilitatis eſt ens: ideo poteſt illud nolle ſub rõne entis: licet de facto nulla ratio mali appareat in illo. & hec dicta de prudentia & actu eius ſufficiant. [Sed q̃ſtio eſt bona an deus poſſit diligi a nobis ſecũdum vnam rationem & ſecundũ aliam odiri. & hoc apparet verum/ſicut eiuſdem obiecti habetur ſcientia & opinio per diuerſa media.] additio

¶ De tribus virtutibus moralibus: iuſticia: fortitudine: & temperantia: & de obiectis earũdem. Cap. V.

Iam videndũ eſt de virtutibus moralibus. & prima difficultas de virtutibus moralibus q̃tum ad obiectum eſt. Vtrum ſcilicet inter virtutes morales ſint aliq̃ que habeãt preciſe paſſionẽ ꝓ obiecto/aliq̃ operationẽ ꝑciſe ꝓ obiecto. Pro cuius declaratione notandũ ſcd᷒m Tho. ꝙ virtus nihil aliud eſt q̃ hitus faciẽs vel iclinãs hoiem vt bñ ſe habeat/& aliquẽ bñ ſe hẽre dupl'r itelligiẽ. vno mõ in ordie ad ſe. alio mõ ĩ ordine ad alterũ: videlicet ꝑ operatiões i ordie ad alterũ: vt ſũt venditiões: ẽptiões: ꝑmutationes &c. Sed ĩ ordie ad ſe hõ bñ ſe hẽt qñ appetitus eius ſubiugaẽ & ſubijciẽ rõi: & hoc nõ fit niſi ꝑ repreſſionẽ paſſionũ. iõ dicit ꝙ iuſticia ꝑ quã hõ bñ ſe hẽt in ordie ad alterum

eſt circa operationem/ſed alie due virtutes ſcilicet fortitudo & tēperantia per quas bñ ſe habet homo ad ſeipſum ſunt circa paſſiones.ideo dicit ꝙ eſt vna virtus moralis:ſcilicet iuſticia q̄ habet ꝑciſe opationē pro obiēcto.alie due ſcilicet fortitudo & temperantia habēt paſſiones pro obiecto/hoc ē pro materia : & hoc videtur ſatis ꝯforme dictis Ariſt.& philoſophorū dicentiū temperantiam circa delectatiões guſtus /& tactus/& fortitudinē circa timores & audacias q̄ ſūt paſſiones.huic ſententie aduerſat Martinus vt apparet in prima queſtione de fortitudine in qua nititur ꝓbare ꝙ fortitudo & tēperantia ſunt eq̄ bene circa opationes ſicut ipſa iuſticia.Rationes multas adducit quarū precipua eſt/velle agendi/pro defenſione reipublice & nihil aliud volēdo eſt opatio ſpectans ad fortitudinē/tale velle nō habet timorē pro obiecto/imo forte talis qui habet talē volitionē nō cogitat de timore vel de audacia/imo habet ſolū illud velle . tūc arguitur ſic/hoc velle eſt actus fortitudinis ergo habitus ex illo genitus eſt ipſa fortitudo/ſed talis habitus habet idē pro obiecto quod habet actus:ergo verus habitus fortitudinis eſt eque circa operationē ſicut ipſa iuſticia.Similiter velle comedere ſcd'm ꝙ recta ratio dictat eſſe comedendū/eſt actus tēperantie.tale velle nec habet delectationē guſtus nec triſtitiam pro obiecto/ſed habet ſolum ipm comedere:ergo habitus genitus ex ipo habebit pro obiecto ipam operationē exteriorē & non ipſam paſſionem.

¶Preterea ſi in aliquo nulla inſurgat paſſio penitus nō eſt difficultas quin poſſit elicere volitionem de aggrediendo vel expectando vel comedēdo cōformiter ad dictamen rectū:ergo i iſto poterit generari vna virtus tēpantie vel fortitudinis nō habēte paſſionē pro obiecto.Ideo videtur mihi dicendū ꝙ aliqua temperātia habet paſſionem pro obiecto/aliqua habet opationem & aliqua habet vtrūq;:ſcilicet tam paſſionē q̄ operationē. Similr aliq̄ fortitudo habet opationē dūtaxat pro obiecto/aliq̄ paſſionem aliqua vtrūq;.Primum patet de fortitudine in illo qui nō reflectit ſe ad timorē vel audaciam:ſed ſolum vult aggredi aut expectare. Secūdū patet de illo qui reflectit ſe ad ſuas paſſiones:puta timorē vel audaciam/& vult reprimere ſenſualitatē vel paſſionē naturalem.i.naturaliter cauſatā/talis volitio termiatur ſolū ad illam paſſionem. Sed ſi ſit talis qui velit non obſtante timore aggredi vel expectare non eſt difficultas quin talis volitio habet operationem/id eſt aggreſſum vel expectationem pro obiecto.Similiter habet paſſionem pro obiecto:ergo aliqua fortitudo habet vtrūq; pro obiecto ſaltem partiali. ¶Q̄tum ad iuſticiā apparet ꝙ aliq̄n habere pōt paſſionem pro obiecto.vt poteſt eſſe paſſio inſurgēs inclinās ad nō reddendum alicui quod ſuū eſt/vtē amor pecunie . volitio conformiter elicita qua volo reddere iſti ſuam pecuniam non obſtāte tali paſſione habet paſſionem pro obiecto/& iſta volitio eſt actus ſimpliciter & adequate pertinēs ad iuſticiam: ergo aliquis actus iuſticie habet paſſionem pro obiecto ſaltē partiali/& per cōſequēs nō diſtiguntur ab inuicē iuſticia & alie due morales penes hoc ꝙ habeant paſſionem preciſe pro obiecto & ipſa habeat preciſe operationem.¶Aduertendū ꝙ dicimus oēm virtutem eſſe circa difficile/ſed non videtur verū quia operationes circa quas verſantur iuſtitia & temperantia/nō ſunt difficiles. Dico ꝙ virtutem eſſe circa difficile dupliciter in- Duplr
telligitur. Vno modo circa difficile.i.circa virtus
obiectum circa quod difficile eſt iuenire me- ē circa
dium. Vnde iuſticia eſt circa difficile ſecun- difficile
do modo/q̄uis non difficile mercari/eſt tñ difficile inuenire medium rōnis vendendo & emendo/ſed difficultas in obiectis aliarū virtutū:ſcilicet fortitudinis & temperantie non ꝯſiſtit in hoc ꝙ ſit difficile reperire medium etiam rationis:ſed difficultas illarum eſt quia eſt difficile exercere tales operationes. Similiter poteſt accidere ꝙ timor mortis retrahat ab aggreſſu. Preterea dicit ſanctus Thomas: ꝙ iſte paſſiones retrahunt

inq̃tum paſſiones & non ratione obiecti:
ſed aliq̃ paſſiones circa materiam iuſtitie
poſſũt retrahere ex parte obiecti. Sortes di-
ctat ꝙ nõ eſt comedendus iſte cibus/nõ eſt
difficultas abſtinere ex parte opationis: ſed
difficultas eſt propter delectationẽ maiorẽ
que reperitur i iſto cibo & nõ in alio: quia
cõmuniter puenit difficultas ex pte paſſio-
nis ne ponatur rectitudo in obiecto tempe
rantie. hinc dicit ſanctus Tho. ꝙ temperan
tia eſt circa paſſiones/& non eſt difficultas
quin verum dicat: ſed vt in pluribus nõ at-
tenditur difficultas in operibus iuſtitie ex
parte paſſionis/ſed difficultas ponendi re-
ctitudinem eſt/quia difficile eſt reperire me
dium rationis. ideo talis virtus non eſt cir-
ca paſſiões tanq̃ circa illud quod retrahit ne
ponatur rectitudo in obiecto ipſius iuſtitie:
ſed circa operationem ipſam. & ſi hoc mo-
do intelligat verũ dicit. [Adhuc nõ videt
additio ſufficere talis diſtinctio illarũ virtutũ/quia
difficilius inuenitur mediũ rationis circa ma
teriam temperantie regularis q̃ circa reſtitu
tionem alieni: ſed bene ponitur illa particu
la vt in pluribus/q̃a circa paſſiones due pri
me virtutes regulariter verſantur. vel ſaltẽ
ab eis capiũt difficultatẽ ſecuſ ẽ de iuſticia]

¶ Alia difficultas circa ſupradicta videt ꝙ
in ſtatu innocẽtie non fuiſſent virtutes. Pa
tet: nulla inſurrexiſſet paſſio difficultãs ho
minem circa materiam temperãtie puta ad
comedendum ꝙ non erat comedẽdum. Si-
militer nullus fuiſſet timor aut audacia: q̃a
nulla fuiſſent belli pericula neq̷ timoris ob
iecta. Similiter p tali ſtatu nulla fuiſſet diffi
cultas in inueniendo mediũ rationis q̃tum
ad iuſticiam: quia ita intellectus illumina-
tus fuiſſet ꝙ potuiſſet facile iſta cognoſcere
Dico ꝙ pro tali ſtatu nõ fuiſſet paſſio retra
hens a bono: ſed fuiſſent alie paſſiones/pu
ta delectationes in cibo & potu & in gene-
ratione/ſed non niſi moderate ſecũdum ra-
tionis iudicium. ideo negatur iſta cõſequẽ
tia/pro tali ſtatu nulla inſurrexiſſet paſſio
retrahens ab illo quod fuiſſet dictatum a re
cta ratione: ergo nulle fuiſſent virtutes mo
rales: quia ꝙ non fuiſſent tales paſſiones re
trahentes hoc nõ proueniſſet ex natura ho
minis q̃ nata eſt cõdelectari ſuo cõuenienti
& ipſa volũtas vt ei piuncta naturaliter na-
ta eſt condelectari. Nam vt ponatur opus
virtutis non oportet ꝙ actus ſit delectatio
vel paſſio retrahens: ſed ſufficit ꝙ poſſit eẽ
aliqua paſſio in operante nata retrahere ip
ſum ab operatione virtutis. vt ergo opera
tio ſit virtuoſa nõ oportet ꝙ inſurgat actu
difficultas paſſionis retrahentis: ſed ſufficit
ꝙ ſit circa obiectum circa quod q̃tum eſt ex
natura agentis poſſunt inſurgere paſſiones
retrahentes. & ideo ſi in illo ſtatu non iſur-
gebant paſſiones nõ pueniebat ex hominis
natura/ſed ex dono dei gratuito. [Sed con additio
tra ſi deus pduceret creaturã qui taliter ſe ha
beret ad paſſiones ſicut angelus poſſet tñ ſe
exercere circa materiã temperantie vel forti
tudinis tunc queſtio eſt quõ ſaluares actus
circa talia obiecta eſſe circa paſſiones poſt q̃
ex natura rei non ſunt nate inſurgere. & vi-
detur ꝙ oporteret tũc aliter diſtinguere ta-
les virtutes. hoc modo etiã videtur ꝙ ſalua
res ꝙ in ſtatu innocentie fuit actus continẽ
tie gradus quod ſolet negari]

¶ De ſubiecto virtutũ moraliũ. Cap. VI.

Viſum eſt de obiecto virtutis mo-
ralis: & ꝙ vniuſcuiuſq̷ virtutis
moralis indifferenter obiectũ po
teſt eſſe operatio vel paſſio. Iam
conſequẽter queritur de ſubiecto virtutum
moralium. Vtrum ſint in ratione vel in ap
petitu ſenſitiuo. Opinio ſancti Thome pri
ma ſecunde queſtione quinquageſima ſex-
ta/articulis quarto & ſexto conſiſtit in duo
bus punctis. Primum. Aliq̃ virtutes ſunt
ponende in appetitu ſenſitiuo. Secũdum/
Omnes virtutes morales que ſunt ad ſeip-
ſum que ſcilicet inclinant ad bonũ ſibi: ſunt
in appetitu ſenſitiuo/vt ſunt fortitudo/&
temperãtia/& omnes q̃ ſunt ad deũ & pro-
ximum vt iuſticia ſunt in voluntate. Dicit
eñi in illo ſexto articulo ꝑallegato ꝙ virtu-
tes q̃ ordinãt affectũ hois in deũ vel in pro
ximum ſunt in voluntate ſicut in ſubiecto

vt charitas:iuſticia & huiuſmodi:ſed ille q̃ ordinant ad bonũ ꝓprium ipſius volentis ſicut fortitudo & temperãcia que ſunt circa paſſiones ſunt ſubiectiue in appetitu ſenſitiuo. Patet primũ dictũ eius. Quandocũqꝫ aliqua operatio procedit ab aliqua potẽtia ſecundum ꝙ mouetur ab altera potẽtia: vt operatio illa ſit perfecta oportet vtrãqꝫ illarum potentiarum & mouentis & mote eſſe perfectam. Vnde in quarto articulo prealle gato querit ſanctus Thomas vtrum iraſcibilis & cõcupiſcibilis poſſint eſſe ſubiectum virtutis. Reſpondet ꝙ iraſcibilis & concupiſcibilis dupliciter poſſũt ꝯſiderari. Vno modo ſecũdum ſe inquantũ partes appetitus ſenſitiui:& hoc modo nõ cõpetit eis ꝙ ſint ſubiectũ vrtutis/quia huiuſmodi vires ſunt cõmunes nobis & brutis. Alio modo conſiderãtur inq̃tum participãt rationem: & per hoc ꝙ ſũt nate ratiõi obedire/ & ſic poſſunt eſſe ſubiectum virtutis humane. ꝙ enim in iraſcibili & ꝯcupiſcibili ſint aliquę virtutes. Patet:actus enim qui ꝓgredit̃ ab vna potẽtia ſecũdum ꝙ eſt ab alia mota nõ poteſt eſſe perfectus niſi vtraqꝫ potentia ſit bñ diſpoſ:ta ad actũ/ſicut actus artificis nõ poteſt eſſe cõgruus niſi etiã artifex ſit bene diſpoſitus ad agendum & etiã ipſum iſtrumentum/alias non oparetur operationem perfectam/ſed vt iſte opationes ꝓcedentes a potentia ſenſitiua ſecũdum ꝙ mouetur a potentia rõnali/vt operationes fortitudĩs & temperantie ſint perfecte reqritur ꝙ perficiatur & ratio & appetitus ſenſitiuus: ſed in ordine ad iſtã operationem nõ perficit̃ appetitus ſenſitiuus nec ratio niſi per habitus virtuoſos: ergo oportet de neceſſitate ponere in potentia ſenſitiua ſecũdum ꝙ eſt a ratione mota habitus perficientes illã ad bene agendum:& non ſolũ in ratiõe: & qa bona diſpoſitio potentie mouẽtis mote attenditur ſcd̃m conformitatem ad potentiã mouẽtem:ideo virtus(dicit Thomas)q̃ eſt in iraſcibili & ꝯcupiſcibili nihil aliud eſt q̃ q̃dã hitualis ꝯformitas iſtarũ potẽtiarũ ad ratiõnẽ. ¶Quantũ ad ſecundũ dictum eius dicit in articulo vltimo quãdo aliqua potẽtia eſt ex ſe/id eſt ex propria ratione potentie ſufficiens ad actũ:nõ indiget habitu perficiente. ſed qñ eſt ex ſe i ſufficiens:tũc indiget habitu perficiẽte. Vnde q̃tum ad bonũ proprium voluntas noſtra eſt ex ſua natura ſufficiens/quia quilibet appetit bonũ proprium/ideo q̃tum ad virtutes que reſpiciũt bonum proprium nõ oportet illas ponere in voluntate ſed in appetitu ſenſitiuo: ſed appetitus ſenſitiuus non eſt ex ſe ſufficiens ad bonum ratiõis. igitur. Nam ſi quod bonum imineat homini volendũ quod excedat ꝓportionẽ volẽtis ſiue q̃tum ad totam ſpeciem humanam ſicut bonum diuinũ qđ tranſcendit limites humane nature: ſiue q̃tũ ad indiuiduum ſicut bonũ proximi ibi voluntas indiget virtute/& ideo huiuſmodi virtutes q̃ ordinant affectũ hominis in deũ vel in proximum ſunt in volũtate vt dictũ eſt. ¶Vnde voluntas nõ eſt ex ratione propria ſufficiens ad bonũ rationis circa deum vel proximũ/ideo oportet i illa ponere habitus perficientes illam in ordine ad bonũ rationis prout reſpicit deũ & proximũ/& ſola iuſticia eſt talis habitus. igitur: & ſic ſanctus Thomas iuſticiã in volũtate:& ceteras duas ponit i appetitu ſenſitiuo. Cõtra hoc arguitur. ſequeretur ꝙ in potẽtia ſenſitiua ſiue in organo corporeo eſſet ponẽda virtus. Patet cõſequẽtia. notũ eſt ꝙ ab ipſa virtute corporea/puta a potẽtia executiua ꝓcedit operatio ſecũdum ꝙ mouetur ab ipſa ratione vt datio elemoſyne/vt ambulatio ad eccleſiã:ſed in ratiõe ſancti Tho. aſſumebarur/quãdocunqꝫ aliqua operatio procedit ab aliqua potentia ſecũdum ꝙ mouetur ab altera oportet vtrãqꝫ illarum eẽ ꝑfectam ad hoc ꝙ operatio ſit perfecta:ergo cũ iſta ambulatio vel datio elemoſyne ꝓcedat a potẽtia executiua ſecũdum ꝙ mota a ratione:neceſſe eſt vtrãqꝫ eſſe ꝑfectã vt operatio ſit perfecta. Vel ſic format argumẽtum ſan. Tho. Dicit Auguſtinus i libro de moribus eccleſie ꝙ virtus non eſt in corpore ſed in anima eo ꝙ aĩa corpus regit. Vnde ꝙ aliqs corpo

re bene vtatur totũ refertur ad animã/ſicut
ſi mihi auriga obtemperãs equos ꝗbus pre
eſt recte regit hoc totũ mihi debetur: ſed ſi-
cut aia regit corpus: ita etiam ratio regit ap
petitum ſenſitiuũ: ergo totũ rõnali parti de
betur ꝙ iraſcibilis & cõcupiſcibilis recte re-
gantur/ſed virtus eſt qua recte viuit. igitur
virtus nõ eſt ĩ iraſcibili & cõcupiſcibili: ſed
ſolum in parte rationali. ¶ Ad hoc̃ reſpon-
det ipſe ꝙ alia ratiõe regitur corpus ab aia:
& iraſcibilis & ꝯcupiſcibilis a ratione. cor-
pus enim ad nutũ obedit anime abſqꝫ ꝯtra-
dictione in his in ꝗbus natũ eſt ab aia mo-
ueri. Ideo philoſophus primo politicorũ
dicit ꝙ aia regit corpus principatu deſpoti
co: ſicut dñs ſeruum. ideo totus motus cor
poris referẽ ad aiam/& ꝓpter hoc in corpo
re nõ eſt virtus ſed ſolũ in aia. ſed iraſcibilis
& cõcupiſcibilis nõ obediũt ad nutũ rõni/
ſed hñt ꝓprios motus ſuos quibus interdũ
rationi repugnãt. vnde in eodẽ libro phi-
loſophus dicit ꝙ ratio regit iraſcibilẽ & cõ
cupiſcibilem principatu politico/quo ſcili
cet regũtur liberi qui habẽt in aliꝗbus pro-
priam virtutẽ. & ꝓpter hoc etiã oportet in
iraſcibili & ꝯcupiſcibili eẽ aliquas virtutes
quibus bñ diſponãtur ad actum. hec Tho.
Ideo vbi vna potentia opatur ſcḋm ꝙ mo-
ta ab altera: & poteſt reſiſtere potẽtie mouẽ
ti oportet ponere virtutẽ in vtraqꝫ: ſed qñ
omnino obedit/& nõ poteſt reſiſtere ipſo
ſuperioris potẽtie mouẽtis nõ oportet po
nere virtutẽ in vtraqꝫ/ſed ſolum in potẽtia
mouente & nõ in mota. Occham in tertio
queſtione decima nititur hoc ĩpugnare &
ponit aliqua dicta. Primũ in quo cõcordat
cum Tho. eſt/in ſenſu eſt ponẽdus habitus
Secũdum/ille habitus non eſt proprie vir-
tus. Tertium/in voluntate eſt ponẽdus ha
bitus reſpectu oĩm reſpectu quorũ eſt ponẽ
dus in ſenſu: & iſtud tertium dictum/& ſe-
cundum ſunt cõtra ſanctum Thomã. Quar
tum/ſolus ille habitus eſt proprie virtus.
¶ Primum dictum probatur. quando ali-
qua potentia ſic ſe habet ꝙ ante frequenta-
tionem actuum difficulter exibat ĩ illos/&
facile in contrarios/& poſt frequentatio-
nem facile exit: in tali eſt ponẽdus habitus
determinans illam potentiam. ſed ipſe ſen-
ſus ante frequẽtationẽ actuũ difficulter exi-
bat in aliquos actus & faciliter in ꝯtrarios/
& poſtea faciliter. Patet/quãdo aliꝗs eſt ſo
lum cõtinẽs anteꝗ̃ ſit tẽperatus habet actus
voluntatis quibus reſpuit obiectum intem
perantie & actus ꝯcupiſcentie/& per frequẽ
tationẽ actuũ per imperiũ voluntatis ſupa-
tur illa cõcupiſcentia in ſenſualitate & pro-
ducitur tandem actus quo reſpuebat ꝑ impi
um voluntatis obiectum intẽperantie. Tũc
arguitur ſic/poſt frequẽtationẽ iſtorum a-
ctuum reſpuitiuorũ quos habet cõtinẽs cũ
difficultate: poſtea facile exit potentia ſen-
ſualis in illos actus: quia preſẽtato obiecto
intemperãtie reſpuet ſenſus ſine magna cõ
trapugnatione. ergo poſt frequentationẽ
actuum facile exit ſenſus: & difficulter ante
exibat. & iſta eſt tota & precipua ratio Oc-
cham propter quam ponit habitus in ſen-
ſualitate. Alia ratio/caro concupiſcit aduer
ſus ſpiritum. i. concupiſcit aliquid quod ra
tio reſpuit. ergo oportet de neceſſitate po-
nere habitum in ſenſu. & alterum in appeti
tu rationali reſpuitiuo. Similiter ecõtrario
ſtat voluntatem aliquid appetere: & ſenſũ
reſpuere illud/& volũtas poſt illam reſpui
tionem ſenſualem facile & ante difficulter
exibat. ergo ſignum eſt ꝙ in ſenſu eſt habi-
tus ſicut in ipſa voluntate. Diceret aliquis/
in potentia pure naturali non ponitur ha-
bitus: ſed ſenſus eſt potentia pure naturalis
igitur. Dico ꝙ ſenſus in ſe eſt potentia pu-
re naturalis/& libera per participationem
ſicut etiam intellectus dicitur potentia libe
ra per participationẽ. ſed intellectus inquã-
tum intellectus eſt potẽtia pure naturalis.
Vnde in illa potentia pure naturali. i. que
preciſe determiatur ad vnum actum ſiue ad
vnam operationẽ nõ ponitur habitus: ſed
in aliꝭs pure naturalibus in ſe & libere ꝑ par
ticipationem que non determinãtur preci-
ſe ad vnam operationem poteſt poni habi
tus. & de facto ponitur vt ĩ intellectu & ſẽſu.

addítio [Nō intelligo qūo imaginaris ꝙ i itellectu
non ſit ponēdus habitus inq̄tū intellectus
quia alias nō eſſet aliqs habitus ſcientificus
vel opinatiuus poſtq̄ eſt productiuus illo-
rum inq̄tum intellectus ex quo nō requirit
concurſum volūtatis ad taliū effectuū ꝓdu-
ctionē.nec valet dicere ꝙ reqritur cōcurſus
voluntatis antecedenter.vel ſaltem volun
tas poſſet ipedire ne ꝓducant̄ effectus diuer
tando a cauſa:ſic eſſet dicēdū ꝙ oēs effectus
intellectus eſſent participatiue liberi: & ſic
de actu appetitus ſēſitiui.& hoc apparet di
cendū.forte diceres reſpectu ſcientie intelle-
ctus nō eſt determinatus ad vnū/qa pōt in
oppoſitū ſcilicet in opinionē: ſed ſecus eſt
de apprehenſione ſimplici q̄ nō habet ꝯtra
rium/nec ſufficit ꝙ pōt in oppoſitū priua-
tiue: quia alias lapis poſſet in oppoſitū de-
ſcenſus.quicqd ſit/mihi videt̄ ꝙ ſatis eſt ꝙ
ille potētie pñt in oppoſitū priuatiue ex li-
bertate alterius potētie cui ſubdunt̄ natura
liter/ſecus eſt de lapide]. ¶Secundū dictū
probatur ſcilicet ꝙ habitus poſitus i ſenſu
non eſt ꝓprie virtus. Patet ſic/actus ſenſiti-
uus non eſt proprie virtus. ergo nec habi-
tus. Patet conſequentia/habitus non dicit̄
virtus niſi ꝓpter actum ad quē iclinat /imo
tota ratio quare habitus dicitur virtus eſt:
quia inclinat ad actum. antecedēs patet. a-
ctus ſenſitiuus non eſt ꝓprie liber: ſed ſecū-
dum ꝙ imperatur a voluntate:ergo nō eſt
proprie actus virtutis:qa de rōne actus vir-
tutis eſt ꝙ ſit libere elicitus/& q̄to magis li
bere tanto magis accedit ad virtutem. Pre-
terea actus ſenſitiuus manens idem ſucceſſi
ue pōt eſſe bonus & malus ſcđm ꝙ a diuer-
ſis volitionibus impatur :& ſemp eſt idem
actus impatus in ſenſu quēadmodū eſt idē
actus eundi ad eccleſiā a quacūq; volitione
impetur.Itē eſt inuariatus.ergo nō eſt ſecū-
dum ſe bonus. q̄uis ergo in ſenſu ſit ponen
dus habitus/ille tñ nō eſt ꝓprie virtus pro-
pter habitum voluntatis.& iſta ratio ſuffi-
cienter probat ꝙ nō eſt proprie habitus vir
tuoſus in ſenſu. Tertiū dictū ꝓbatur ſic. re-
ſpectu oim reſpectu quorum ponitur habi
tus in ſenſu voluntas eſt indeterminata ꝙ
ſcilicet poteſt velle illa vel nolle:quia reſpe
ctu oim obiectorum ſenſitiuorū eſt indeter
minata ad volendū illa vel nolēdū /poteſt
enim in iſtū actum & in cōtrariū. Tūc argui
tur ſic. ois potentia in determinata ad ali-
quos actus ex frequēti elicitione acqrit hītū
determinate inclinantē illā ad illos. ſed vo
luntas reſpectu oim reſpectu quorū ponit̄
habitus in ſenſu eſt indeterminata q̄tum ad
exercitiū & ſpecificationē actus:ergo cauſa
bitur in voluntate hītus iclinās illā ad alte-
rum illorū obiectorū. & nō video magnā
apparentiā in oppoſitū. vt ꝓſentato obie-
cto fortitudinis vult aggredi/pōt nolle ag
gredi.ergo volūtas eſt indeterminata ad al
terū iſtorū/& ex frequēti volitione aggre
diendi cātur habitus determinās ipſam ad
aggreſſū.& iſta eſt tota ratio q̄re ponit̄ ha-
bitus in potētia:qa eſt indeterminata & per
frequentationē actuū determinatur. Quar-
tum dictū ꝓbatur/ꝙ ſolus habitus volūta-
tis eſt ꝓprie virtus. Patet/ſolus actus eſt ꝓ-
prie virtuoſus q eſt imediate liber: ergo ſo-
lus ille habitus eſt ꝓprie virtus.fatetur ergo
Occham cū .S.Tho. ꝙ in ſenſu eſt ponen-
dus hītus:& ē magna apparētia ad hoc/ſed
ꝙ talis habitus in ſenſu nō habeat hītū ſibi
rñdentē in volūtate:falſum eſt·& ꝙ talis ha
bitus in ſenſu exiſtēs ſit ꝓprie virtus : etiam
hoc eſt falſum ꝯtra.S.Tho.[Placet optime addítio
ſententia Occhā:ſed videt̄ ꝙ ſupaddendū
eſt ſcilicet ꝙ ſit ponēdus habitus in poten-
tia executiua ſicut in potētia ſenſitiua/qa ex
perimur ex actu citharizandi generatur ha-
bilitas i digitis / quare ergo nō ponet̄ habi
tus in illis?] ¶De cōnexione virtutum
moralium. Capitulum.VII.

VIſum eſt de ſubiecto virtutūmo-
ralium & allegata eſt opinio. S.
Tho.q̄ ꝯſiſtebat in duobus.Pri-
mum ꝙ alique virtutes morales
ſunt in ſenſualitate id eſt in potentia ſenſiti
ua.Secundum ꝙ virtutes morales que ſunt
in ſēſualitate nō hñt virtutē moralē rñdētē
in voluntate/& que ſunt in voluntate non

habent moralẽ reſpondẽtem in parte ſenſi-
tiua: & determinat ꝙ virtutes ad ſe.i. que re
ſpiciunt bonũ ſibi habẽti vt fortitudo & tẽ
perantia ſunt in parte ſenſitiua/ſed virtutes
ad alterum vt iuſticia ſũt in appetitu rõna-
li. ¶Conſequenter vidẽdum eſt de ꝯnexio
ne virtutũ. vtrũ neceſſario ſeſe ꝯcomitãtur.
hoc eſt ſi vna ponatur de neceſſitate cetere
ponãtur. ¶Quãtum ad hanc queſtionẽ põt
eſſe triplex difficultas: vt cõmuniter dicunt
doc. Primo de virtutibus theologicis/an
ſint neceſſario ꝯnexe. Secũdo de moralibus
an oẽs virtutes morales ſint adinuicẽ cõne
xe. Tertio/an ille virtutes morales neceſſa-
rio ꝯnectãtur cũ prudentia/& prudẽtia ne-
ceſſario cõnectatur cũ eis. Quãtum ad tertiũ/
dictũ eſt prius qñ querebaꝛ/vtrũ ad bñ agẽ-
dum moraliter neceſſario requiratur dicta-
men prudentiale. & ꝓpterea nihil ad ꝑſens.
Quãtum etiã ad primum de theologicis/an
neceſſario cõnectantur. Sco. dicit duo. Pri-
mum ꝙ neceſſario ꝯnectũtur quo ad ĩfuſio
nem. nam de lege nõ põt infundi vna ſine
alijs. Secũdũ/de lege nõ neceſſario ꝯnectũ
tur ꝗtum ad cõſeruationẽ. Ratio Scoti pro
primo dicto eius eſt. Quẽ deus ſanat ꝑfecte
ſanat: ſed virtutibus theologicis ſanaꝛ aĩa.
ergo nõ infundit vnam ſine reliqs. Quantũ
ad ſecũdum/ille qui peccat mortaliter ꝑdit
charitatẽ/& non perdit fidẽ. ergo põt vna
cõſeruari ſine alijs. Venio nũc ad ſecundũ/
an morales ſint adinuicẽ ꝯnexe/vt puta an
poſſet eſſe vera prudentia ſine iuſticia: forti
tudine: & tẽperantia/& ecõtrario vera for
titudo: ſine prudẽtia & ceteris. Quantũ ad
hoc ẽ multiplex modus dicẽdi. s. Tho. i pri
ma. ij. q. lxv. dicit ꝙ ſunt neceſſario ad inui
cem ꝯnexe. & dicit ꝙ virtus capitur duplici

Virtus capiꝛ duplr̄.

ter. Vno mõ pro oĩ inclinatiuo ad aliquã
opationẽ virtutis ſiue talis inclinatio ſit in
nobis a natura ſiue ex aſſuetudine. & hoc
modo accipiẽdo virtutes morales nõ ſunt
connexe. Et etiã iſto mõ virtutes quas Ari.
ſto. vocat ꝯgenitas ſũt virtutes: & tales nõ
ſunt cõnexe. Videmus eñ aliquẽ inclinatũ
ad tẽperate viuẽdũ: q eſt ĩclinatus ad aliud
vitiũ puta furtũ. Similiter videmus aliquẽ
ex naturali ꝯplexione/vel ex aliqua ꝯſuetu
die eẽ promptũ ad opa liberalitatis q tñ nõ
eſt promptus ad opa caſtitatis. ¶Alio mõ
capiꝛ virtus moralis pro inclinatiuo ad ꝑ-
fecte bñ agẽdũ ex aſſuetudie acqſito. ꝑfecta
autem virtus moralis (ait) eſt habitus incli-
nans ad bonũ opus bene agendũ. & ſic ac-
cipiendo virtutes morales dicendũ eſt eas
eſſe connexas Vñ. s. Tho. capit duas rõnes
ad hoc ꝓbadũ. Prima/qñcũqȝ eſt aliqđ vnũ
tertiũ qđ cõnectiꝛ cũ aliqbus alijs/tunc qli-
bet illorum qbus ꝯnectitur/etiam cum illo
tertio cõnectitur/& illa alia neceſſario ꝯne-
ctuntur ad inuicẽ/ſed ſic eſt ꝙ morales vir-
tutes ꝯnectũtur cũ prudẽtia/& prudẽtia cũ
qualibet morali/ergo virtutes morales cõ
nectũtur adinuicẽ/ꝙ autẽ virtutes ꝯnectan
tur cũ prudentia notum eſt. quia nõ poſſũt
eſſe ſine prudẽtia/& prudẽtia ꝯnectiꝛ cum
qualibet morali. patet ꝑ philoſophũ in ſex
to ethicorũ/dicit ꝙ non põt eſſe prudentia
quin ſint cetere virtutes: ergo ille virtutes
ꝯnectũtur cũ aliquo/& illđ aliqd ꝯnectitur
cũ qualibet ĩparũ virtutũ moraliũ/& hec eſt
potiſſima ratio. s. Tho. ad hoc ſuadendũ.
¶Contra hoc ſunt magne apparẽtie ad op
poſitũ/& primũ fundamentũ qđ aſſumit vi
detur falſum. videlicet ꝙ ſit vna prudentia
q̃ ſit directiua oĩm virtutũ moraliũ/q̃a ſunt
plures & diuerſe prudentie q̃ dirigũt virtu
tes morales: vna fortitudinẽ: altera iuſticiã:
altera tẽꝑantiã. igiꝛ nõ dabis vnã prudẽtiã
q̃ cõnectiꝛ cũ illis. alias ſatis ꝓbatũ eſt ſcđm
Occhã ꝙ ſtat errare circa materiã vnius vir
tutis & recte agere circa materiam alterius.
Sed ſic eſt ꝙ habitus inclinãs ad bñ dictan-
dũ cica materiã iuſticie nõ ſtat cũ habitu in-
clinante ad male dictandũ circa idẽ/& tamẽ
ſtat cũ hitu ad male dictãdũ circa materiã tẽ
perãtie. igr̄ ille habitus q inclinat ad bñ di-
ctandũ circa tẽperantiã differt ab illo & ſpe
cie. nã ſunt obiecta ſpẽ differẽtia: ergo & ha
bitus acqſiti. ideo falſũ eſt ꝙ ſit vna prudẽ-
tia directiua omnium virtutum moralium
niſi capiatur prudentia collectiue.

¶Quātum ad ſecūdum ſi quis eſſet vna prudē tia adhuc nō neceſſario ↄnecteretur cū virtutibus naturalibus. Patet/ſtat plene iudicare intellectū/ & tñ volūtas nō neceſſario ſe conformet illi pleno dictamini/imo poteſt ſe difformare. & ſtat hoc frequenter iterare. ergo ſtat habitū prudentialē generari & nullū habitum moralem generari. ideo ratio ſua non eſt apparēs qñ dicit/quandocūq; aliqua ↄnectūtur cū aliquo tertio &c. quia aſſumit vnum multū dubiū. ¶Argumentum apparens ↄtra hāc opinionem qđ cōmuniter fit. Aliquis poteſt frequēter elicere actum temperantie ſi quis ei nunq̃ occurrat materia fortitudinis bellice exercende/ puta religioſo in clauſtro degenti. ergo in ipſo poteſt generari habitus tēperantie nō genito habitu fortitudinis. Patet/poteſt ſe exercitare circa materiā temperātie/& refrenare paſſiones inclinātes ad intemperātiā/ generabitur habitus/& talis eſt pfecte virtus: quod patet. talis habitus inclinat pfecte ad tempate viuendū/delectabiliter/ immobiliter/& ſcienter: ergo ſequit̃ ꝙ talis habitus eſt perfecte virtus. ¶Reſpondetur cōiter/ ꝙ non faciliter inclinat ad temperate viuēdum in omni euentu. ideo non eſt perfecte virtus. Patet añs: quia ſi tali preſentaretur mors niſi ↄſentiat intemperātie puta libidini: ratione talis habitus non operabitur faciliter imo tunc difficulter tēperate aget/q̃a ſibi eſt tunc difficile refrenare paſſiones circa obiectum mortis puta timorē. modo ad habitum eſſe virtutē requiritur ꝙ īclinet ad faciliter agēdū in omni euētu: & nō ſufficit ꝙ inclinet ad faciliter agendum nunc. ſed ſi haberet fortitudinem in tali caſu delectabiliter & faciliter operaretur: & exiret in actus temperantie. ideo ille habitus temperātie ſi haberet fortitudinem annexā eſſet perfecte virtus. Vnde apud hanc opinionē nō propterea virtutes morales dicuntur cōnexe ꝙ reqratur certa intenſio habitus que non poteſt haberi ſine alijs virtutibus/itaq; minor intenſio nō dicatur virtus: quia talis intenſio etiam ſi ponatur reqri ſumma pōt haberi per frequentiſſimā operationē & exercitationē circa materiā vnius virtutis ſine alijs virtutibus. hoc eſt/vt habitus temperātie ſit virtus non neceſſario requiritur certa intenſio que nō poteſt haberi ſine habitu fortitudinis vel iuſtitie: imo pōt acquiri tanta intēſio in habitu tempantie ſine habitu fortitudinis ſicut cum habitu fortitudinis. vt fortes in habitu temperātie poteſt perueniread ſummū illius habitus: & tamen ꝓpter hoc talis habitus nō diceretur virtus: ſed dicuntur cōnexe quia ad eſſe virtutis requirit̃ ꝙ talis habitus in omni euentu faciat faciliter operari/& nō ſtat ꝙ habitus temperātie in omni euentu faciat faciliter opari: niſi ſibi cōnectatur habitus fortitudinis & iuſtitie. ergo non ſtat ꝙ talis habitus ſit virtus niſi connectatur cum altero habitu. ¶Contra hanc ſolutionē ſequitur ꝙ nullus habitus eſſet virtus niſi eſſet iam in gradu heroico/& niſi haberet quēcunq; habitum cuiuſcunq; virtutis in gradu heroico ſecū. Patet nullus eſt habitus faciēs faciliter operari in omni euētu niſi ſit in gradu heroico: ergo. Patet añs/quicūq; habitus q non eſt in gradu heroico ſi eueniat caſus excedens cōmunem hominum facultatem non faciet faciliter operari/quia ſi ſic iam eſſet in gradu heroico: ergo apud illam opinionē/ſi ad eſſe virtutis requiritur quod ſupradictū eſt ſeqtur illatū/videlicet ꝙ nullus habitus eſt virtus niſi ſit in gradu heroico/ & habeat ſecū habitus aliarum virtutū etiam in gradu heroico conſtitutos. & nulla videtur apparētia hoc concedere ſaltem de temperantia. Dico ꝙ iſti capiunt differenter gradum heroicum a nobis. Vnde dicunt ꝙ gradus heroicus non eſt inclinare ad actum qui ſupat cōmunem hominum facultatem ſed eſt ita ſe exercere circa paſſiones vel aliquam materiam ꝙ nulle poſſunt omnino inſurgere paſſiones vel ſaltem notabiliter ad oppoſitum trahentes. hoc eſt/gradus heroicus ſecundum eos eſt gradus refrenatiuus paſſionū ſupra cōmunem hominum facultatem. Vnde primo nō excedit cōmunem

Quare virtutes dicunt̃ cōnexe.

hominum facultatē quando inſurgũt paſ-
ſiones diſſentire & illis contradicere/quod
pertinet ad gradum temperantie. nec ſecun
do excedit communem facultatē hominũ
quando non inſurgunt vehementes. hoc ē
ita ſe exercitare circa aliquam virtutē ꝙ nō
iſurgāt paſſiões itellectũ pturbātes vł q̄ſi tur
bantes/ſed ita ſe exercitare circa paſſiones ꝙ
nulle iſurgāt omnino/vel ſi iſurgāt/ita pa-
rum aut nihil hoc excedit communē facul-
tatem hominum ſecundum eos: ideo dicit
gradus heroicus. Et reſolutorie gradus he
roicus non eſt inſurgentibus paſſionibus
quas vincere excedit communem hominũ
facultatem illas excedere: licet hoc ſit heroi-
ce agere & excellenter. ſed eſt habitus cohi-
bens omnes paſſiones/ita ꝙ nulle inſurgāt
vel ſaltem ꝙ non notabiliter inſurgant. &
ſic non ſequitur ꝙ omnis virtus ſit heroica
¶Vnde pro maiori declaratione/ſi preſen
tetur alicui mors niſi conſentiat in libidinē
ſi inſurgant paſſiones ad conſentiēdum nō
habet habitum qui vocatur heroicus/ q̄uis
illud nolle cōſentire actuale ſit heroice ope
rari. ſed talis habitus non eſſet heroicus qa
non refrenat paſſionem inſurgentem nota-
biliter. Vnde vt habitus dicatur virtus non
requiritur ꝙ in omni euentu faciat ꝙ nulla
inſurgat paſſio: ſed ꝙ omni euentu non in-
ſurgat paſſio quam non ſit multum diffici-
le ſuperare/ſed quod ſit facile. ¶Contra/er
go ad minus temperantia & fortitudo non
ſunt connexe cum iuſtitia. licet bene fortitu
do & temperantia illo modo ſint cōnexe.
ſequela probatur/quia illis habitis non eſt
dabilis caſus in quo habitu iam habiti ſine
iuſtitia non inclinent ad faciliter operari cir
ca materiam temperantie & fortitudinis ſi-
ne iuſtitia/& quin faciliter in quocunq; ca-
ſu operetur. Dicunt ipſi communiter ꝙ da
tur talis caſus/ſcilicet quando virgini offe-
runtur maxima munera vt conſentiat libi-
dini/ſimiliter quando forti offerrentur grā
dia munera ne ſubeat pericula belli/tunc ſi-
ne iuſtitia eſſet iſtis valde difficile opari. ſed
profecto ſi talis virgo ſit temperata/& alter
ſit fortis facile erit eis non acceptare illa mu
nera vt notum eſt. Scotus in tertio. xxxvj.
diſtinctione hanc virtutum connexionem
improbare nititur: ſed rationes eius nō ſūt
multum valide contra iſtum ſenſum quem
dat ſanctus Thomas.

¶De quinq; gradibus virtutis ſecundum
Occham. Cap. viij.

Conſequenter videndũ eſt de gra-
dibus virtutis quos ponit Occhā
in tertio queſtiōe. xij. Primus gra
dus eſt quādo voluntas acceptat
obiectum alicuius virtutis exempli gratia
in virtute temperantie/ vel refugit obiectũ
intemperantie conformiter ad rectam ratio
nem/quia honeſtum eſt/non referendo in
finem ſupernaturalem/ſed ſolum quia ho-
neſtum eſt/non referēdo in alium finem ni
ſi quia honeſtum eſt. Dicitur notanter con
formiter ad rectam rationem/quia iſto pri-
mo modo non requiritur reflexio dictami-
nis puta ꝙ ſit conformiter ad rectam ratio-
nem/quia dictatum a ratiōe: ſed ſufficiat ha
bere hoc dictamen/hoc eſt faciendum vł re
ſpuendum/& non requiritur quia dictatũ a
recta ratione. ¶Secundus gradus virtutis
vt puta temperantie eſt actus quo acceptat
tale obiectum conformiter ad rectam ratio
nem/ꝙ cum hoc habere vnũ nolle quo no-
lo ab illo deſiſtere pro quacunq; re q̄diu ra
tio recta dictabit non eſſe deſiſtendum/& i
iſto ſecundo gradu non eſt alia relatio pre
terq̄ honeſtum ſicut in primo gradu. nam ī
iſtis duobus primis gradibus operationes
non habent prudētiam pro obiecto. ¶Ter
tius gradus addit ſuper precedentes preciſe
quia dictatum a recta ratione. vnde ſecūdus
gradus ſuperaddit primo nolle deſiſtere:
& tertius addit ſuper primum & ſecundum
acceptatum obiectum: quia dictatum per re
ctam rationem: ita ꝙ habet pro obiecto par
tiali quia dictatũ a recta ratione. ¶Quartus
gradus icludit iſtos tres/& vltra addit pro-
pter deum ſumme dilectum. & iſte gradus ē
perfecte virtutis immo apud eum nullus p̄
cedentium graduum eſt dicēdus virtus ſal

tem intrinſece: ſed ſi alij dicanť virtutes hoc eſt ſolum denominatione extrinſeca ꝓpter aſſiſtentiam iſtius gradus. Quilibet iſtorũ quattuor graduum reperitur in gradu tem perantie cõtinẽtie/ & in gradu heroico. & ſic iſto modo non diſtinguntur: vt diſtin guit Ariſt. Sed de diſtinctione graduũ vir tutis ſecundum eum poſtea videbitur.

¶ Quintus gradus eſt qui includit omnes iſtos: & ſuperaddit ꝙ ſit actus imperatiuus formaliter executionis operationis que ex cedit communem hominum facultatem ex natura rei vel ex circunſtantia: & iſte eſt gra dus quem communiter doct. vocant heroi cum. Recapitulando iſtos gradus. primus non includit obiectum quia dictatum/ ſecũ dus addit/ propoſitum non deſiſtendi. ter tius addit: qa dictatum a recta ratione. quar tus addit: propter deum finaliter & vltima te dilectum. quītus addit: ꝙ talis volitio ſit formaliter imperatiua operis que ex natura vel ex circunſtãtia excedat communem ho minum facultatẽ. ¶ Iſtis ſuppoſitis ponit Occham aliquas propoſitiones quarũ aliq̃ ſunt note & alique dubie. Prima. Omnes virtutes morales connectuntur in quibuſ dam principijs vniuerſalibus. patet/ vt in iſto omne dictatum per rectam rationem ẽ faciendum/ omne honeſtum eſt faciendum omne inhoneſtum fugiẽdum/ ille ſunt ma iores vniuerſales ſiue principia oĩbus virtu tibus communia in quibus connectuntur ipſe virtutes: & ex quibus deducuntur par ticulares que ſunt prudentie virtutum. igiť prima propoſitio certa & nota. ¶ Secunda propoſitio. Virtutes non ſunt adinuicẽ in quibuſcunq; gradibus connexe. patet/ ali cui poteſt occurrere & frequenter materia vnius virtutis q̃uis materia alterius nunq̃ ei occurrat/ & talis poterit ſe exercere in tali materia nõ exercitãdo ſe ĩ altera mã q̃ nun q̃ ſibi occurrit & frequenter/ quo facto per frequẽs exercitium circa illam materiam ge nerabitur habitus & nõ circa alteram/ ſicut materia fortitudinis proprie dicte religio ſo quem ſtat temperatiſſimum eſſe. igitur

Epilogus.

Prima ppõ.

Secũda ppõ.

nulle virtutes ſunt adinuicem connexe in q buſcunq; gradibus. ideo cum vna virtute ĩ primo vel ſecundo gradu ſtat vitium op poſitum alteri virtuti. Vnde iſta tria ſimul ſtant. hoc eſt aggrediẽdum/ volo aggredi: & volo hoc comedere quod tamen eſt pro hibitum comedere. ideo ſtat vitium intem perantie cum gradu fortitudinis & dictami ne recto illius. ¶ Sequitur tertia propoſitio & quarta in q̃bus iacet tota difficultas. Vir tus tertio mõ dicta nõ ſtat cũ vitio oppoſi to cuicũq; alteri virtuti: & dictami recto re ſpectu illius alterius virtutis. & loquor de virtute actuali. hoc ẽ actus virtutis tẽperan tie tertio mõ dicte nõ ſtat cũ vitio oppoſito iuſtitie ſtãte ſimľ recto dictamie circa eãdẽ materiã iuſtitie. Siľr talis actus ꝑdictus non ſtat cũ vitio oppoſito fortitudinis/ & dicta mine recto circa fortitudinis materiã. Pro bať. bñ ſeqtur. iſte habet actũ tẽperãtie ter tio modo dicte/ igitur acceptat obiectum tẽ perantie conformiter ad dictamen rationis & quia dictatum a ratiõe. & vltra/ acceptat quia dictatum a ratione. igitur vult omne dictatum per rectam rationẽ. & vltra/ vult omne dictatum a ratione/ & dictat perfecte & recte de iuſtitia. igitur recte vult circa iu ſtitiam/ & per conſequens cum tali actu ter tio modo dicto non ſtat vitium circa virtu tem aliam cuius habet rectum dictamen. Et dicitur notanter rectum dictamẽ: quia ſi ha beret ignorantiam vel errorem circa aliam virtutem non oportet nec ſeqtur ꝙ habeat actum bonum circa illam virtutem. & vltra tunc non repugnat ꝙ habeat vitium circa eam. ¶ Mihi videbatur ꝙ illa conſequen non valebat. vult hoc quia dictatum a recta ratione: igitur vult omne dictatum a recta ratione. Iam primo ſi intelligeretur in ante cedente/ quia hoc eſt dictatũ a ratione/ tũc certa eſt malitia conſequentie/ ſed ipſe capit ibi vt ſit terminus communis. & tunc dicit ꝙ ſicut non ſtat ꝙ ſortes ſit homo inq̃tum riſibilis quin omnis homo ſit riſibilis: ſimi liter nõ ſtat ꝙ veli ſortẽ ĩquãtũ ẽ hõ qui ve lin oẽm hoiem & ꝙ veli oẽm hoiem & ſciã

Tertia ppõ.

iſtum eſſe hominem quin velim illum.& ꝙ
velim aliquid propter deum quin veli deū
vel eodem actu vel diuerſo. ita dicit hic ꝙ
non ſtat velle hoc quia dictatum a recta ra
tione ſeu propter dictamen quin velim om
ne dictatum a ratione. quia illa ſic exponit
volo hoc/& volo omne dictatum a ratiōe
& cauſa quare volo hoc/ eſt quia volo om
ne dictatum a ratione.ſed mihi videtur hoc
non requiri ad actum eſſe bonum & per cō
ſequens non debet aſſignari talis actus vel
Quarta ppō. conditio pro gradū virtutis. Quarta pro
poſitio.cum actu virtutis quarto modo ca
pte non ſtat quodcunqꝫ peccatum. Probat
quia ſi ſtaret peccatum: vel eſſet ex ignoran
tia/paſſiōe/vel ex malitia.ſed nullum iſto
rum poteſt dici.igitur. non primum quia
vel talis ignorantia eſſet inuincibilis/ & ſic
non peccat. vel vincibilis:& ſic non diligit
deum ſuper omnia /quia ſi diligeret deum
ſumme:neceſſario vinceret illam.nec ex ma
litia/aut paſſione / quia ſi peccet ſcienter iā
aliquid preponit deo.ergo non diligit deū
ſuper omnia.igitur non habet illum quar
tum gradum virtutis. ¶Contra tertiam p
poſitionem(quia alie due ſunt certe)arguit
ſic ex ſuis principijs/pono ꝙ habeam iſta di
ctamina duo/nunc eſt a me temperate agen
dum quia dictatum a ratione(nihil haben
do aliud quia in tertia acceptione non req
ritur relatio in finem vltimum)& nunc eſt
a me hoc opus iuſtitie exercendum quia re
cta ratio dictat/ tunc notum eſt ꝙ ſecūdum
eum non neceſſario voluntas ſe illis cōfor
mat:ſed poteſt ſe conformare & non cōfor
mare/& illis contrauenire & peccare /quia
nullum dictamen neceſſitat voluntatem ad
eliciendum ſecundum quod dictat.tunc ar
guitur ſic.quādo ſe conformabit primo di
ctamini/non neceſſario ſe cōformabit ſecū
do.ergo cum actu virtutis tertio modo po
terit peccare circa materiam alterius virtutis
cuius habet rectum dictamen ſaltem omiſſi
ue.Probatur hoc quia detur oppoſitū/pu
ta ꝙ neceſſario ſequitur conformitas ad ſe
cundum dictamen ſtante conformitate pri
mi/tunc talis actus conformis ſecundo di
ctamini non habebit propriam bonitatem
quia neceſſario ſequitur ad alterum/nam p
eum/actus qui neceſſario ſequitur ad alterū
precedentem non habet propriam bonita
tem.ergo ſi ad ſe conformandum primo di
ctamini neceſſario ſequatur conformitas ad
ſecundum dictamen/nichil bonitatis habe
bit ſuper bonitatem actus primi. ¶Item ar
guitur ſic/ ſi ad actum conformē primo di
ctamini neceſſario ſequitur actus cōformis
ſecundo dictamini : iam talis actus ſecūdus
cauſaret a primo.igitur eadem ratiōe actus
ſecundus erit cauſa actus primi. nam quan
docunqꝫ ſunt due cauſe reſpectu alicuius ef
fectus que non neceſſario producunt illum
effectum/& ſuperueniēte tertio/ neceſſario
producitur ille effectus:tale tertium eſt cau
ſa illius effectus.tunc ſic/ ſortes eliciens illa
duo dictamina non poteſt ſe conformare
primo & difformare ſecūdo ſimul & ſemel
ꝗuis poſſit ſimul ſe difformare vtriqꝫ. ergo
ſi ſimul & ſemel conformet ambobus:equa
li ratione cuilibet/cum quilibet eſt cauſa al
terius/& quilibet neceſſario ſequitur ad al
terum.ergo actus erunt ſibi mutuo cauſe in
eodem genere cauſe efficientis/quod eſt im
poſſibile.¶Q̄tum ad hoc argumentū reſpō
det Occham : quia habet apparentiam pro
dicto ſuo/concedendo ꝙ neceſſario ſequit
actus ſecundus ad primum / & ꝙ vnus eſt
cauſa alterius:& negatur ꝙ eadem ratione
ille ſecūdus debeat dici cauſa primi:& ratio
eſt /quia neceſſe eſt licet ſimul eliciantur ꝙ
vnus prius natura alio producatur. & ille
prior natura alio nullo modo ſequitur ad
poſteriorem:& per conſequens non poteſt
dici cauſari ab eo:ſed bene ecōuerſo ille po
ſterior natura cauſatur a priore. ¶Sed q̄tū
ad quartam propoſitionem nō videt vera
ſaltem de peccato ignorātie quin poſſit ſta
re cum veritate illius. Nam illa dilectio dei
ſuper omnia non neceſſitat me ad faciendū
quicquid in me eſt de aliqua veritate inqui
renda. Igitur ſtante illa dilectione dei ſuper
omnia poteſt aduenire tēpus in quo teneor

dicere horas/tunc illa dilectio non neceſſi-
tat me ad inquirendum an pro tunc teneor
vel nõ/& ſic ſtabit ꝙ hoc vincibiliter igno
rem: ergo talis actus ſtat cum inquirendi ne
gligẽtia: ergo ſtat cũ peccato facto ex igno
rãtia. Sed ne obliuioni tradas pono exẽpla
illorum quinqꝫ graduum. Exemplum pri-
mi/vt volitio qua volo temperate viuere
propter honeſtatem conformiter ad rectam
rationem hoc mihi dictantẽ eſt primus gra
dus. Exemplum ſecundi/volitio qua volo
temperate viuere propter honeſtatẽ ſeu ꝗa
honeſtum eſt conformiter ad rectam ratio-
nem & nolo deſiſtere ab iſta volitiõe ꝗdiu
recta ratio dictat non eſſe deſiſtendum non
obſtante quocunqꝫ impedimento: eſt ſecun
dus gradus/ita ꝙ ſupra primum ſolum po
nit propoſitum non deſiſtendi. Exemplũ
tertij/vt volitio qua volo temperate viue-
quia honeſtum eſt & quia ita dictatum eſt a
ratione/& nolo deſiſtere ab huiuſmodi ac-
tus continuatione ꝗdiu recta ratio dictabit
eſt tertius gradus/qui preciſe addit ſuper re
liquos dictamen reflexum ſeu ponit dicta-
men rectum pro partiali obiecto. Exemplũ
quarti/vt volitio qua volo temperate viue
re quia honeſtum & quia ita dictatum eſt a
recta ratione & nolo deſiſtere ab huiuſmo-
di actu ꝗdiu recta ratio dictabit non eſſe de-
ſiſtendum quocunqꝫ impedimẽto non ob-
ſtante/& propter deum ſumme dilectum &
finaliter in eum referendo: eſt quartus gra-
dus. Exemplum quinti/vt volitio qua vo-
lo efficaciter & formaliter executiue refrena
re omnes paſſiones contra rationem inſur-
gentes temperate vel volitio qua volo im-
peratiue caſte viuere non obſtãte morte ꝗa
honeſtum/& quia dictatum eſt a recta ratio
ne & propter deum ſumme dilectum/& no
lo deſiſtere ab hoc actu ꝗdiu recta ratio di-
ctabit non eſſe deſiſtendũ non obſtãte quo
cunqꝫ impedimento eſt quintus gradus.

¶ An virtutes morales ſint connexe ꝗtum ad habitus. Cap. ix.

Conſequenter proſequendum ẽ de
habitibus ſecundum hanc opinio-
nem. Vtrum habituales virtutes ſint cõne-
xe. Prima ꝑpoſitio. Nulla virtus pure mo- Prima
ralis neceſſario requirit alteram pure mora ꝑpõ.
lem/hoc eſt nulla neceſſario connectitur al-
teri morali. patet: quacunqꝫ virtute morali
ſignata ſtat aliquem frequenter ſe exercitare
circa materiam illius virtutis non occurren
te materia alterius virtutis/vl ſi occurrat ad
minus ignorat inuincibiliter: ergo quecun
qꝫ virtus moralis pt̃ i aliquo gñari nõ geni
ta altera morali. Vnde aduertendũ eſt ꝙ cũ
dicitur ꝙ nlla virtus moralis neceſſario cõ-
nectitur alteri/non includitur in hoc dicto
prudentia que dicitur moralis obiectiue in
ꝗtum eſt circa materiã virtutis moralis/ſtat
habere virtutem moralem habitualem non
habita prudentia/quia deus poteſt ſuſpen
dere actiuitatem actualis prudentie non ſu
ſpenſa actiuitate actus affectiui eſſentialiter
virtuoſi/quo facto generabitur i affectu ha
bitus non genito habitu prudentie in intel
lectu/ſed non ſtat actum moralem affectiuũ
non habito actu prudentiali. Vnde dicit
Occham ꝙ non neceſſario conectitur habi
tus habitui ꝗuis actus actui. ¶ Secunda pro Secũda
poſitio. nulla virtus moralis neceſſario cõ ꝑpõ.
nectitur virtuti theologice. patet ſic quacũ
qꝫ virtute morali ꝗtũcunqꝫ intenſa acquiſi
ta ſtat hominem peccare mortaliter/quia il
le non reddũt hominem impeccabilẽ/quo
facto corrumpetur charitas & remanebunt
morales. ꝙ corrumpatur charitas: notũ eſt.
& ꝙ remaneant alie patet: ſicut nec acquirũ
tur per vnicum actum ſic nec deperduntur
per vnum actum: igitur etiam poſſunt rema
nere non manẽte fide/quia cum habitu vi-
tutis ſtat peccare peccato infidelitatis & etiã
deſperationis. ergo nulle morales cõnectũ
tur neceſſario cuicunqꝫ virtuti theologice
ſaltem infuſe. ¶ Difficultas eſt an connectã
tur neceſſario theologice acquiſite loquen
do preciſe de virtute quarti gradus. Bene ſe
quitur/iſte habet actum quo acceptat obie
ctum propter deum: ergo diligit deum ſup
omnia/immo magis amat deum/quia pro
pter vnũquodqꝫ tale & illud magis. ergo ſi

cut ex actu quo acceperat obiectum vel refu-
git/generat virtus moralis:ex illa dilectiõe
dei etiam generabitur virtus theologica.er
go quecunqꝫ virtus quarti gradus neceſſa-
rio cõnectitur virtuti theologice ſaltem ac-
quiſite.Ideo concedo ꝙ generabitur ſimul
virtus moralis & theologica/& cõcedo ſe-
cundum Occham ꝙ non ſtat ꝙ producat
virtus quarti gradus quin producatur etiã
virtus theologica vt ſe extẽdit tam ad theo
Tertia ppõ. logicam infuſam ꝗ acquiſitam. ¶Tertia p-
poſitio.nulla virtus theologica neceſſario
connectitur virtuti pure morali.patet: quo
cunqꝫ homine ꝗtũcunqꝫ vitioſo dato & in
habitu & in actu ſtat talem conteri/ quo fa-
cto in ipſo producentur theologice virtu-
tes.tunc arguitur ſic.Iſte talis habet theolo
gicas & non habet morales/quia per vnicũ
actum contritionis non generantur omnes
morales:ergo virtutes theologice nſſis pu-
ris moralibus neceſſario connectuntur.
Quarta ppõ. ¶Quarta ppoſitio.nulle virtutes theologi
ce neceſſario connectũtur adinuincem ſim-
pliciter/aliqua tamen illarum neceſſario al-
teri cõnectitur pro ſtatu vie.prima pars pa-
tet.primo /charitas non neceſſario conne-
ctitur alijs duabus nec alteri earum/quia ip
ſa manet in patria/& nulla illarum manet.
igitur prima pars vera. Inſup nec fides nec
ſpes cõnectuntur charitati neceſſario.patet:
quelibet ipſarum manet cum mortali & nõ
manet charitas cum illo. Similiter nec fides
neceſſario connectitur ſpei. Nam cõtingit
aliquem eſſe infidelem qui non deſperet:er-
go fides & ſpes non neceſſario connectunt
Similiter contingit aliquem deſperare abſ-
qꝫ infidelitate ꝗuis regulariter peccet deſpe
rans peccato infidelitatis/ & ſic nulla theo-
logica neceſſario connectitur alteri theolo
gice:igitur prima pars quarte propoſitiõis
vera.Secunda pars patet: puta ꝙ pro ſtatu
vie aliqua neceſſario connectitur alteri:ſcili
cet charitas fidei/quia ſine fide impoſſibile
eſt placere deo.Similiter neceſſario conne-
ctitur ſpei:ergo aliqua theologica p aliquo
ſtatu de lege poſita neceſſario cõnectitur al
teri.Ex ſupra habitis patet ꝗliter virtutes cõ
nectuntur & ꝗtum ad actus & ꝗtũ ad hitus.

¶De tribus gradibus virtutum poſitis ab
Ariſtotele:ſcilicet continentia/temperãtia/
& gradu heroico. Cap.x.

Iam reſtat videre de gradibus
virtutum quos ponit Ariſtote
les & pria difficultas occurrẽs
eſt iſta. Vtrum in vna quaqꝫ vir
tute morali:ſcilicet temperãtia/fortitudine
& iuſtitia reperiantur iſti tres gradus/conti
nentie/temperantie/& heroicus/ & vtrum
illi tres gradus differant ſpecie.ꝗtum ad pri
mum videtur ꝙ non reperitur in vnaquaqꝫ
virtute morali:quia non aſſignãtur illi gra
dus niſi propter paſſiones/ſed ſunt aliꝗ vir
tutes que nõ ſunt circa paſſiones vt iuſtitia:
igitur.Item probatur ꝙ non diſtinguũtur
ſpecie in virtutibus in quibus inueniuntur.
& eſt argumentum commune & multũ ap
parens/nam capio ſortem continentem cir
ca materiam temperantie virtutis / tunc cer
tum eſt ꝙ ſortes per frequẽtationem actuũ
continentie tandem faciet ꝙ non amplius
erit inſultus vehemens / & ſucceſſiue dimi
nuetur.cum primum talis inſultus non eſt
amplius vehemẽs/ille eſt temperatus/& ip
ſe nondum habet habitum niſi illum quem
acquiſiuit per actus continentie/ & primus
actus temperantie eſt primus actus quẽ ha
bet:ergo iſte idem habitus in numero q pri
us erat continẽtia gradus iam efficitur tem
perantia gradus / & ſic continentia & tẽpe
rantia ſolum differunt ſecundum magis &
minus. ¶Pro ſolutione huius queſtionis
primo declarandi ſunt iſti tres termini/ſcili
cet continẽtia gradus/temperãtia gradus/ De tri-
& gradus heroicus.poſtea videndum erit bus gra
de diſtinctiõe ſpecifica habituum importa dibus
torum per illos terminos. Vnde continen virtutũ
tia ſecundũ Tho.ſecunda ſecunde queſtiõe
centeſimaquinquageſimaquita : & Burida Cõtinẽ
nũ in ſeptimo ethicorum: capit triplicite tia capi-
Vno modo pro omnimoda abſtinentia a tur tri-
delectationibus venereis / & tunc idem eſt pliciter
ꝙ virginitas. Secundo modo vt tãtum va

let ſicut temperantia. & de iſtis duabus ac ceptionibus nō eſt hic ad propoſitum: ſed ſolum de tertia que talis eſt/ continentia vt importat gradum in vnaquaq; virtute eſt habitus inclinans ad agēdum conformiter ſecundum rectam rationem non obſtanti bus vehementibus paſſionibus ab illo bo no rationis retrahētibus. Occham in tertio in vltima queſtione dicit ꝙ continētia tria connotat. Primum ꝙ in intellectu ſit iudi cium practicum de aliquo operabili vel fu gibili/ puta hoc eſt faciendum vel fugiēdū Secundum/ ꝙ in appetitu ſenſitiuo ſit vehe mens paſſio retrahens ipſam virtutem con tra dictamen recte rationis incitans ipſum hominem ad fugiendum aliquid/ & ſi illd' ſit fugiendū ꝙ in appetitu ſenſitiuo ſit paſ ſio incitans ad illud proſequēdum. Tertiū ꝙ in voluntate ſit electio dictamini recto cō formis/ hoc eſt ꝙ voluntas eligat illud ope rari non obſtantibus paſſionibus retrahen tibus. Exemplum/ ſit ſortes in quo inſurgit valde vehemēs motus illecebre: habet hoc iudicium non eſt a me mulier cognoſcēda & in appetitu ſenſitiuo eſt paſſio incitās il lum multum ad agendum contra iſtud di ctamen/ non obſtante tali paſſione habet ac tum quo nult cognoſcere mulierem. talis ē actus continentie gradus/ & habitus quem gignit eſt habitus continentie gradus/ no tum eſt ꝙ in ſorte per replicationem actuū conformium non obſtantibus vehementi bus paſſionibus generatur habitus vel di ſpoſitio que eſt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime cum tali habitu/ talis eſt continētia gradus. Tho. dicit ꝙ talis gradus participat cū vir tute & nō dicitur completa virtus. & ſic pa tet quid ſit continentia gradus q̄tum ad ac tum & q̄tum ad habitum. ¶ Conſequēter videndum eſt quid ſit temperantia gradus. Vnde continentia & temperantia aliquan do capiuntur vt ſonant ſpecialem virtutē. aliquando vt ſonāt gradum virtutis & nō ſpecialem virtutem. & de iſtis loquimur in propoſito. Vnde omnis continentia gra dus vel temperantia gradus eſt virtus/ ſed non omnis continentia gradus eſt tempe rantia vt eſt ſpecialis virtus/ quia in fortitu dine & iuſtitia reperitur continentia & tē perantia gradus & tamen fortitudo & iuſti tia non ſunt temperantia. Item temperātia gradus vt dicit Occham capitur dupliciter Vno modo pro habitu firmante animum in bono rationis non inſurgentibus vehe mentibus paſſionibus in contrarium. notū eſt ꝙ poſt q̄ ſortes ſe exercuit per multos ac tus in materia temperantie/ continue debi litatur paſſio. poſt q̄ ex iſta frequentiſſime peruenit ad tantam intenſionem habitusq; non amplius inſurgit paſſio vel ſaltem de bilis eſt/ talis habitus impediens vehemen tem inſultum eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſi me cum habitu continentie/ immo ſolū illi duo habitus differunt ſecundum magis & minus. Nam prius talis habitus ꝑpter eius remiſſionem non impediebat vehementes paſſiones &c. Aliquando capitur temperā tia gradus pro habitu inclinatiuo ad agen dum non ſolum conformiter ad rectam ra tionem/ non inſurgentibus vehementibus paſſionibus: ſed etiam ad fugiendum occa ſiones ipſarum paſſionum/ ſcilicet ad fugiē dum preſentiam obiecti nati cauſare paſſio nes. ſimiliter ad fugiēdum tactus natos cau ſare paſſiones. & iſto modo tēperantia gra dus differt ſpecie a continentia gradu: quia habet vnum obiectum partiale quod non habet continētia gradus: ſcilicet fugam oc caſionum ipſarum paſſionum vel concupi ſcentie. Vnde continentia gradus eſt habi tus connotans inſultum vehementem paſ ſionum inclinans ad oppoſitum vt dictum eſt: ſed temperantia gradus eſt habitus i cli nans ſecundum dictamen recte rationis/ nō inſurgentibus vehementibus paſſionibus. ¶ Difficultas eſt: vtrum temperātia gradus & continentia gradus differant ſpecie. aliq dicunt ꝙ non eſt continētia gradus niſi ha beat vehementes paſſiones pro obiecto: vt nolo fornicari non obſtantibus vehemētī bus paſſionibus. ſimiliter volo aggredi nō obſtante timore vehementi retrahente ab

Tēpan- tia gra- dus ca- pit du- pliciter

aggreſſu vel incitāte ad fugam. habitus ge bitus ex tali actu eſt habitus continētie gra dus.& dicunt ꝙ temperantia gradus fertur in paſſionem ſub ratiōe parui/ vt nolo hāc cognoſcere/non obſtante parua paſſione incitante fertur in paſſionē ſub ratione parui.& tunc differunt ſpecie. ſed hec difficultas potius eſt ad nomen. ſi vero aliquis dicat (vt multi dicunt) ꝙ de ratione continētie eſt ꝙ inſurgant magne paſſiones ſiue habeat illas pro obiecto ſiue non/& de ratiōe temperantie ꝙ non inſurgant magne paſſiones: tunc illi habitus non differunt ſpecie ponendo illos habitus in voluntate/ga quicquid eſt obiectum vnius eſt obiectum alterius & ſecundum eandem rationem. ergo non differunt ſpecie. ¶ Alia difficultas quam tractat Buridanus: vtrum in illo qui elicit actum ſecundum gradum continentie ſit in appetitu ſenſitiuo actus conformis actui voluntatis virtuoſi. Similiter an ſit i voluntate actus conformis illi concupiſcentie que eſt in appetitu ſenſitiuo. Vnde quādo ſortes habet vehementem paſſionem/puta mouetur ad cognoſcēdum mulierem: vtrū ex illa concupiſcētia cauſetur in appetitu rationali aliqua paſſio que trahat volūtatem ad conſentiendum appetitui ſenſitiuo. nō obſtante iſta concupiſcentia voluntas habet nolle quo nult hoc obiectum/an ex iſta nolitione cauſetur in appetitu ſenſitiuo fuga obiecti/hoc eſt vtrum appetitus ſenſitiuus habeat duos actus/vnum fugitiuū cauſatum ab imperio voluntatis quo fugit obiectum ſub ratione turpis/& alterum quo proſequitur illud obiectum ſub alia ratiōe/puta quia vult delectari in illo. ¶ Quantū ad hanc difficultatem contrariātur Buridanus & Occham. Vnde Buridanus queſtione quinta ſeptimi ethicorum dicit ꝙ in cōtinentie eſt duplex tractus tam in ſenſu ꝙ̄ in voluntate/vnus ad proſequendum cauſatus ex apprehēſione obiecti ſub ratione delectabilis/alter ad fugam cauſatus ex apprehenſione obiecti ſub ratione turpis. & ideo dicit non eſſe inconueniens concupiſcentiam trahi ad fugam & proſequi obiectum ſecundum diuerſas rationes obiecti vel apprehenſiones. Similiter in voluntate eſt proſecutio & fuga. & apparentia eſt/quia niſi ſic dicatur/videtur ꝙ nunꝙ̄ aliquis poſſet pertingere de gradu continentie ad gradum temperātie. patet: bene ſequitur i iſto continente nullus eſt actus refugitiuus: ergo in appetitu ſenſitiuo non cauſatur habitus qui reſiſtat inſultationi paſſionum. vñ paſſio i appetitu ſenſitiuo cauſatur pure naturaliter ſicut calor ab igne non ex obiecto ſicut dicit Scotus in ſecundo/ſed ex apprehenſione obiecti. nam ſi nō ponatur obſtaculum poſita apprehenſione obiecti cauſat naturaliter paſſio in appetitu ſenſitiuo/tūc bene ſequitur in hoc appetitu non eſt aliqs actus refugitiuus obiecti: ergo nō cauſatur habitus inclinans ad refugiendum/qui habitus ſi eſſet reſiſteret productiōi paſſionū. & vltra non cauſatur habitus &c. ergo ꝙ̄tūcunꝙ continuē actum vel replicem cauſabitur equalis paſſio. patet conſequentia: erit eadem cauſa naturalis & eque fortis: ga nihil cauſatum eſt in appetitu ſenſitiuo: ergo ex iſta cauſa pure naturali cauſabitur equaliter effectus. Si dicas ꝙ volūtas reſiſtit. Cōtra/prius non poterat facere ꝙ nō inſurgeret paſſio: ergo ſi nichil ſit derelictum in appetitu ſenſitiuo quod reſiſtat/voluntas nō poterit facere ꝙ apprehēſo obiecto nō cauſetur paſſio. & ſic modus Buridani eſt ꝙ in continente eſt duplex paſſio in ſenſu/vna qua proſequitur obiectum ſub ratione conuenientis/altera cauſata ex imperio voluntatis qua fertur in obiectum ſub ratione turpis. eodem modo in voluntate eſt duplex actus. vnus cauſatur naturaliter propter cōuerſionem ad ſenſum. alter cauſatur libere quo iudicat de tali obiecto ſub ratione turpis. ¶ Aliter dicit Occham ꝙ in continente non generatur habitus in ſenſu cōformis habitui genito in voluntate. ratio eius eſt actus ſenſus eſt proſecutiuus: ergo non eſt actus refugitiuus. Ideo in continente in ſenſu eſt vnica concupiſcentia inclinans ad cō

trarium recte rationis/ & eſt vnicus actus in
voluntate conformis. & dicitur continen-
tia propter aſſiſtentiam paſſionis que eſt in
ſenſu/ & eſt magna apparentia ꝙ omnis ac
tus refugitiuus diſtincte ſecūdum eandem
potentiam contrarietur actui diſtincto pſe-
cutiuo. vnde nō poſſum odire & amare di-
ſtincte idem obiectum. Similiter non ē poſ
ſibile ꝙ in ſenſu appetam aliquid & refugiā
illud. Ideo apparet cō tra Buridanum ꝙ ſit
preciſe vnus tractus/ & ad rationē Burida-
ni cum infertur: ergo in appetitu ſenſitiuo
non cauſatur habitus reſiſtens productioni
paſſionis que nunc eſt/ immo potius cauſa
bitur habitus inclinans ad paſſionem iſtā ꝙ̄
reſiſtens paſſioni: ergo per replicationē ac-
tuum continentie & preſentetur obiectum
equaliter inſultabit tāta poſſio ſicut prius/
immo forte maior & per conſequens nunꝙ̄
pertinget ad gradum temperantie. Dico ꝙ
verum eſt ꝙ in parte ſenſitiua nullo modo
cauſabitur habitus qui reſiſtat/ quia nō po
teſt cauſari ſine actu illius appetitus ſenſiti-
ui/ & cum infertur: ergo inſurget poſtea tā
ta paſſio preſentato obiecto illo eodem ſub
eadem ratione ſicut prius inſurgebat. Dico
ꝙ conſequentia non valet/ & licet volun-
tas non poſſit facere quin inſurgat paſſio i-
clinans ad vitium ſtante apprehenſione ob
iecti/ tamen voluntas poteſt facere ꝙ obie-
ctum non ſit preſens. quo facto non conti-
nuatur paſſio/ ſed preſente obiecto non po
teſt/ & eſt illud quod dicit Augu. Impoſſi-
bile eſt quin viſis tangamur. Secundo vo-
luntas poteſt facere ꝙ non inſurgat tanta ꝙ̄
ta inſurgeret ſi voluntas nullo modo nite-
retur ad oppoſitum. patet per experientiā/
& vltra poſt iſtum actum quo voluntas ni
titur in oppoſitum derelinquitur habitus i
voluntate/ tunc ſi ſecundo preſentetur ob-
iectum magis renititur ꝙ̄ prius/ quia habet
maius adiutorium ꝙ̄ prius. nam prius reni-
tebatur ſecūdum ſolum conatum ipſius vo
luntatis: & nunc habet habitum vel diſpo-
ſitionem eiuſdem ſpeciei cum habitu adiu-
uantem ad renitendum. ergo voluntas cū
tali adiutorio facit ꝙ non tāta inſurgat paſ
ſio. & ex tali actu intenditur habitus/ & ſic
tertio voluntas magis nitetur/ & ſic conſe
quenter per replicationem poteſt fieri ꝙ tā
dem volūtas poterit facere mediante tali
habitu ꝙ nullo modo vel ſaltem debiliter
inſurgat paſſio/ & tamen primo quando p̄
ſentabat obiectum non poterat hoc facere.
Secundo dico ꝙ non ſolum habitus partis
ſenſitiue reſiſtit in oppoſitum/ ſed etiam ha
bitus partis intellectiue propter conectio-
nem appetitus ſenſitiui ad voluntatem/ ſi
eliciam actum conformem appetitui ſenſiti
uo elicio intenſiorem & illa concupiſcētia
ſenſitiua iuuat volūtatem. Similiter pono
coniunctionem habitus in oppoſitum cō
cupiſcentie exiſtentis in voluntate reſiſtit p
ductioni paſſionis in ſenſu.

¶ De comparatione graduum temperātie & continentie in bonitate. Cap. xj.

QVeritur conſequenter. Vtrū gra
dus continentie ſit melior ꝙ̄ gra
dus temperantie. & hanc queſtio
nem tractat. ſ. Tho. ſecunda ſecun
de. q. clv. & buridanus. q. v. ſeptimi ethico
rū & apparet ꝙ ſic: quia qui habet gradum
continentie plus meretur: ergo eſt melior
gradu temperantie. conſequentia eſt nota.
antecedens patet: qui habet gradum conti-
nentie agonizat cum certamine. i. cum reſi
ſtentia: quia eſt paſſio ſenſualis rationi reſi
ſtens: ſed tēperatus non agoniſat ſiue non
operatur cum certamine/ quia iam ſunt ſe
date paſſiones: ſed operari cum certamine
virtuoſius eſt ꝙ̄ operari ſine difficultate: q̄a
virtus & ars ſunt circa difficilia. Vnde ꝙ̄tū
ad hoc melius eſt eſſe temperatum i habitu
ꝙ̄ eſſe continentē in habitu/ & oportet con
cedere ꝙ melior eſt habitus in gradu tempe
rantie ꝙ̄ conſimilis habitus in gradu conti
nentie. patet ſic. habitus intenſior & ex plu
ribus actibus bonis genitus ſemper eſt me
lior quando vterqꝫ habitus eſt circa eandē
materiam: ſed circa eandem materiam acce
ptis duobus habitibus continentie & tem
perantie/ ille qui eſt temperantie eſt inten-

ſior & pluribus actibus virtutis genitus: er-
go ceteris alijs paribus eſt melior illo qui
eſt i gradu ꝯtinētie. Se𝔰 eſt difficultas. vtrū
ille qui opatur ex gradu ꝯtinentie ceteris a-
lijs paribus plus per talē opationē mereat̃
& magis virtuoſius agat q̃ ille qui operatur
ſecūdum gradū temperātie. hoc eſt/an ope
ratio actualis ab habitu ꝯtinētie gradus p-
cedens ſit melior illa pcedente ab habitu tē
perantie gradus. Dicit Buridanus ꝙ nō. &
ratio eius precipua eſt. oīs opatio quecūq̧
dicit̃ virtuoſa inq̃tum ꝯſiſtit circa bonum
rōnis & nunq̃ eſt operatio virtuoſa niſi ſit
erga aliquid quod cōſtituitur p rectā rōnē
tanq̃ bonū. ſed maius bonū rōnis eſt in tē-
perato q̃ in ꝯtinēte: ergo ille qui tempate a-
git virtuoſius agit q̃ qui ꝯtinēter agit. Cō-
ſequentia eſt certa cū maiore: & patet mior.
In tēperato ſubditur pars ſenſitiua rōni tāq̃
edomita a rōne/ſed in cōtinente recalcitrat
pars ſenſitiua rōni/& ratio reſiſtit/ſed ma-
ius bonū rōnis ꝯſiſtit in hoc qd' eſt partem
ſenſitiuā ſubdi rōni q̃ ſolū in hoc qd' eſt reſi
ſtere ipſi parti recalcitrāti: ergo tēpate agēs
ſcd'm gradū temperantie virtuoſius agit q̃
continēter agēs. & ecce pcipua ratio illius.
& cū arguit̃/qui ꝯtinēter agit: agit cū ago-
ne & certamine/dicit ꝙ certamen qd' pro-
uenit ex debilitate complexionis vel maio-
ri occaſione habita de cōcupiſcentia haben
da vel debilitate rōnis vel de parte ſēſitiua
nō auget meritū: ſed difficultas puenie̅s ex
bono gratie vt ex tentatione auget meritū.
ſed hoc non ſatiſfacit argumento/& capio
ſortē qui ſcit & iudicat ꝙ non lubrice agen
dum eſt/non obſtante tali iudicio allicitur
ſortes ad opus illecebre vt lubrice agat. &
inſurgunt paſſiones & motus ſenſuales ex
preſentia obiecti lubrici inclinantes ad lu-
brice agendū/tūc difficile eſt nolle tale ob-
iectum nichilominus nult lubrice agere ex
tanto conatu q̃tum plato qui nō patitur il
lum motū ſenſualitatis ex equali conatu/
iam ſortes agit ſecūdum gradum ꝯtinentie
& plato ſecūdum gradum tempantie/ que
ſtio eſt vter iſtorum magis mereatur. nā di
cere ꝙ talis concupiſcētia diminuat de me
rito/eſt abſurdū: quia eſt contra voluntatē
ipſius ſortis ꝙ inſurgit/& nō eſt in eius po
teſtate/& tamē ſi propter preſentiam illius
concupiſcentie minus mereretur illa dimi-
nueret de merito. Dicit Altiſſiodorenſis ꝙ
ille qui habet habitū vitioſum qui poſt talē
habitum genitū exercet operationes cōtra-
rias operationi ex qua genitus eſt talis habi
tus/ex equali conatu cū alio qui non habet
habitum vitioſum plus meretur/quia ma-
gis difficulter agit. ergo cum propter talē
difficultatem puenientem ex habitu vitio-
ſo genito ex culpa ſua magis mereat̃: a for-
tiori ſequitur vbi ſortes agit contra illū mo
tum ſenſualitatis ceteris alijs paribus q̧ ma
gis meretur q̃ plato qui nō patitur tales in-
ſultus ſenſuales. Ideo concedo ꝙ qui agit
continēter vbi cetera ſunt paria/virtuoſius
& magis meritorie agit. Sed diceret aliquis
contra/ſeq̄retur ꝙ per aliquid ꝙ nullo mo
do eſſet in mea poteſtate/imo contra volū
tatem meā augeretur meritū/& hoc eſt eq̄
magnum inconueniēs ſicut ꝙ per illud di-
minuatur meritū. Patet ꝯſequentia. iam nō
inſurgit in me cōcupiſcentia/quia non eſt
obiectum lubricum preſens cōformiter ad
rationem rectam elicio nolle itemperate a-
gere/poſt illam elicitionem efficitur obie-
ctum preſens cauſans ꝯcupiſcentiam: ille a-
ctus qui continuatur efficitur magis virtuo
ſus q̃ prius ſecūdum hāc ſolutionem/quia
cōtinuatur cum maiori difficultate/& hoc
ſolum propter iſtam cōcupiſcentiā que nō
eſt in mea poteſtate: ergo per aliquid quod
eſt contra meam volūtatem & non in pote
ſtate mea actus efficietur magis meritorius
q̃ prius. Ad argumentū concedo ꝙ non ef-
ficitur magis meritorius ppter illā cōcupi-
ſcentiā: ſed effitur magis meritorius ppter-
ea/quia libere ꝯtinuo nō obſtante tali con
cupiſcentia ſiue paſſione difficultante. vn-
de nō eſt incōueniēs ꝙ actus q nunc eſt ma
lus penitus inuariatus: poſtea efficiat̃ peior
ppter circūſtantiā q̃ nō eſt i ꝑtāte hn̄tis. ſed
efficit̃ peior ppter hoc/qa nō obſtante tali

circũſtãtia libere ptinuaſ. ideo etiã rõne li-
bere ptinuationis cũ maiori difficultate pue
niẽte q̃ prius actus eſt magis meritorius. &
ſic patet de gradibus tẽperantie & ptinẽtie.

¶ De gradu heroico. Cap. XII.

COnſequenter videndũ eſt quid ſit
gradus heroicus. & differenter lo
quũtur antiqui doc. de gradu he-
roico & moderni. Antiqui vt Tho.
vocant gradũ heroicũ quando ratione vir
tutis/ſunt ita ſedate paſſiones q̃ ſupra com
munem hominum facultatem nõ inſurgũt
puta propter aſſuefactionẽ in operibus vir
tutis / vſq̃ ad o parũ inſurgũt. nã eſt ſupra
cõmunem hominum facultatem q̃ nõ iſur
gant vel quaſi non inſurgãt paſſiones. Sed
Okam. xv. tertij dicit q̃ gradus heroicus
in vnaquaq̃ virtute eſt habitus inclinãs ad
operationem que excedit cõmunem hoĩm
facultatem. vel ex natura obiecti vel ex aliq̃
circũſtantia: hoc eſt quam cõmunis homi-
num facultas nolet ita operari. Exemplum
primi/ vt velle ſuſtinere mortẽ pro deffen-
ſione reipublice. ex natura obiecti. i. mortis
hoc excedit cõmunem hominũ facultatem
Exemplum ſecũdi. vt velle ſeruare caſtitatẽ
non obſtante morte que probabiliter exiſti
matur futura. vt ſi ſortes pponit ſeruare caſti
tatem pponiſ ei mors niſi deſerat caſtitatẽ:
ſi cõtinuat volitionẽ ſeruandi caſtitatẽ nõ
obſtante tali circũſtantia/ heroice agit ratõ
ne circũſtantie ſuperadiũcte vel ſuperueniẽ
tis ad obiectum ſue volitionis/ & nõ heroi
ce agit ex natura obiecti. Pro iſto notandũ
q̃ imaginatur triplicẽ actũ in iſto qui vult
ſeruare caſtitatẽ nõ obſtãte morte ſibi pro-
poſita niſi deſerat caſtitatẽ. vnus eſt quo fer
tur in caſtitatẽ ſolum tanq̃ in obiectũ. alius
quo fertur in mortẽ ſolũ. alius quo fertur i
vtrũq̃ tam in mortẽ q̃ in caſtitatẽ. Primus
actus non eſt heroicus: ſed duo vltimi ſunt
heroici/ quia ferũtur in ſufferẽtiam mortis
tanq̃ in obiectum: ſed primus nõ eſt heroi-
cus eſſentialiter. i. ex natura obiecti. ſed dici
tur heroicus extrinſece: ſcilicet rõne talis cir
cunſtãtie / quia excedit cõem hoĩm faculta
tem. ideo ille idẽ actus inuariatus q̃a cũ ma
iori difficultate cõtinuatur efficitur virtuo
ſior. Vltra diceret aliq̃s. ſortes habet iſtum
actũ/ volo ſeruare caſtitatẽ nõ obſtãte mor
te/ ſit ita q̃ pponatur ei mors niſi deſerat ca
ſtitatem/ ſi ptinuet in ipſo neceſſario cauſa-
bitur volitio ferende mortis. & iſta volitio
neceſſario ſequitur ad preambulas volitio
nes/ ſcilicet ad volitionem qua vult ſeruare
caſtitatẽ nõ obſtãte morte &c. ergo de ſe nõ
habet bonitatẽ vel maliciã. dicit Occhã q̃
nõ: ſed preambula efficiſ melior: q̃a diffici-
lior/ & iſte volitiones q̃ pſequũtur naturali
ter ad illã nõ addunt bonitatẽ vel maliciã.
& ſic patet de gradibus virtutum.

Quid gradus heroi-cus.

¶ De diſtinctione virtutum moralium a donis. Capitulum. XIII.

VIſum eſt de virtutibus moralibus
in genere/ & de diſtinctione ipſa-
rum tam ex parte obiecti q̃ ſubie-
cti & de pnexione earũ/ & de gra-
dibus. Cõſequenter videndũ eſt de diſtin-
ctione ipſarum a donis. Vñ ab Eſaia capi.
xj. enumãtur ſeptẽ dona ſpũſſancti: ſcilicet
donũ intellectus/ ſcientie/ ſapiẽtie/ & conſi
lij/ que quattuor ptinẽt ad itellectũ. ſed do
nũ pietatis/ timoris/ & fortitudinis ſpectãt
ad affectũ. Queritur ergo vtrũ ſit mutua di
ſtinctio iter quaſcũq̃ virtutes tam morales
q̃ theologicas & iſta ſeptẽ dona. ¶ Pro ſo-
lutione in primis notãdũ q̃ duplex eſt mo
dus dicẽdi. Primus. ſ. tho. pria. ij. q. lxviij.
q̃ virtutes & dona ab inuicẽ diſtinguunſ
nõ ſolũ rõne ſed re ipſa. ¶ Alij vero dicũt
q̃ tm̃ diſtinguũtur rõne. & ſcđm eos dicũ-
tur virtutes inq̃tũ habilitãt potentiã ad fa-
ciliter prõpte/ & delectabilr exeq̃dũ in actũ/
ſed dicuntur dona in ordine ad cãm. Tho.
vero dicit q̃ nõ ſolũ rõne/ ſed realiter diſti
guũtur. & modũ diſtinctionis aſſignat iſto
mõ. notũ eſt/ hõ a duobus mouet ad bñ a-
gendũ. ſ. a rõne & ab ipſo deo. a rõne tanq̃
a motiuo itrinſeco/ & a deo tanq̃ a motiuo
extrinſeco/ & anteq̃ moueaſ a deo oportet il
lum eſſe diſpoſitum. quia actus actiuorum
ſunt in patiente diſpoſito. tunc dicit Sãus

Tho. ꝙ illa diſpoſitio diſponēs hoīem in quantū eſt mobilis per rationē dicitur virtus: ſed illa diſpoſitio inq̄tum eſt mobilis a deo vocatur donum. & ſicut ibidem dicit oportet hominē habere perfectiorē diſpoſitionem vt moueatur ad perfectiores effectus/ & quia homo excellētiſſime a deo mouetur propterea requiritur diſpoſitio excellētior q̄ ſit virtus: & hoc fit per dona. ideo donum eſt habitus hominem diſponēs vt ſuſcipiat motionē a deo/ & ſic diſtinguuntur dona & virtutes: ſed hoc eſt multū difficile ad intelligendum. Propterea arguitur ſic cōtra eum: non ponitur diſtinctio habituum niſi ppter diſtinctionē actuū: ſed non eſt diſtinctio inter actus virtutū & donorū. ergo nec iter illos habitus. nā nō poteſt reperiri diſtinctio donorum que ponuntur ī intellectu ab ipſis virtutibus intellectualibus: ergo nō eſt reperibilis diſtinctio ab ipſis virtutibus quorūcunq̧ donorum/ nam apud Tho. nulla eſt diſtinctio eorum que ponunṫ in intellectu a virtutibus ītellectualibus. ergo nec quorūcunq̧ donorum. Patet/ quia nō eſt maior ratio de vnis q̄ alteris Antecedēs patet/ nam. ſ. Tho. ponit quattuor dona in ītellectu: ſcilicet donū intellectus: ſapientie: ſcientie: & ɔſilij: & ponit differentiam inter actus donorum. Dicit primo oportet intellectū penetrare. i. apprehendere rem: & hoc pertinet ad donū ītellectus. vltra poſtq̄ intellectus penetrauit ſeu cepit id eſt apprehēdit rem/ oportet de ipſa re rectum habere iudicium. & hoc ſi talis res ſit increata pertinet ad donum ſapiētie: ſi creata ad donū ſcientie: & preter hoc id eſt apprehenſionem & preter rectum iudicium oportet applicare ad opperationem. & hoc pertinet ad donum cōſilij. ideo dicit ponēdo iſtam diſtinctionem ſecūda ſecūde ꝙ intellectus primo capit rem. ſecūdo iudicat recte. tertio applicat ad operationem. tūc ſic arguo: illa recta eſtimatō quā ponit ſiue ſit de deo: ſiue de creaturis eſt actus fidei: vel actus ſciētie capiendo ſciētiam put eſt virtus intellectualis: ergo actus illi nō diſtinguṅt ab actibus virtutū. cōſequentia eſt certa/ & aūs patet. Iſta recta eſtimatio/ vel eſt euidēs vel ineuidens. ſi ineuidens eſt actus fidei/ nam recte eſtimare ꝙ deus ſit ſummū bonū ſumme prudens: ineuidenter eſt actus fidei. eodē modo in rebus creatis ꝙ dies iudicij erit eſt actus fidei. ideo ſi tales recte eſtimationes ſeu iudicia ſint ineuidētia/ tūc actus illorum donorum nō diſtinguūtur ab actibus fidei: ſed ſi talia iudicia ſint euidentia/ pertinent ad intellectuales virtutes puta ad ſapientiam. ſi de rebus ſint altiſſimis/ vel de agibilibus ad prudentiā &c. ergo illi actus quos ponit pertinere ad donum ſapientie/ ſcientie &c. neceſſario pertinent ad virtutes intellectuales. ¶ Aliter dicit Sco. in tertio & melior & probabilior eſt ſua opinio/ ꝙ dona nō diſtinguūtur a virtutibus niſi ſaltem ratione & non realiter. Ratio Scoti eſt talis. tota neceſſitas ponendi habitus non eſt niſi propter actus. vnde duplex eſt habitus/ infuſus. ſ. & acquiſitus. infuſi ſunt tres/ fides/ ſpes/ & charitas. Alij ſūt habitus acquiſiti quorum quidam ſunt ītellectuales. alij morales. Intellectuales ſunt duplices/ quidam ſpeculatiui/ quidam vero practici. de ſpeculatiuis nihil ad propoſitū. ſed de practicis. alij ſunt morales/ & ſunt cōmuniter tres in voluntate. ſcilicet iuſticia: temperantia/ & fortitudo. prudentia in ītellectu. tūc ponit talem ppoſitionem. ad hoc ꝙ homo perfecte ſe habeat circa omne obiectum ſufficit habere iſtas virtutes puta theologicas & morales. nam ad diligendum deum ſufficit charitas. Similiter prudētia perficit intellectum ſufficienter ad hoc ꝙ recte ſe habeat circa quodcunq̧ agibile. Similiter morales ſufficienter perficiunt volūtatem ad hoc ꝙ recte ſe habeat circa ſe & proximum. Ex hoc ſequitur ꝙ non ſunt ponenda dona ꝙ ſint alij habitus diſticti ab illis virtutibus. ita ꝙ omne donum vel erit prudentia: vel iuſticia &c. vnde ſunt aliqua dona in intellectu & volūtate. q̄ ſunt in itellectu nō diſtiguūtur a virtutibus intellectualibus: q̄ ī volūtate nō diſtiguunṫ a virtutibus volūtatis.

Tres ſūt habitus infuſi.

ppō.

¶De peccatiſ. de diffinitione &
diuiſione ipſorum.
Capi. XIIII.

IN ſuperioribus viſũ eſt de vir-
tutibus in genere & in commu
ni/& de operationibus virtuo
ſis/& de habitibus virtutũ tam
theologicis q̃ humanis tam in
tellectiuis q̃ affectiuis: & de diſtinctionibus
illarum inter ſe. conſequenter vidẽdum eſt
de peccatis. Primo quid peccatum. Secũdo
de multiplici peccatorum diuiſiõe. Tertio
de differẽtia inter membra illarum diuiſio-
num. Quarto de grauitate & pena reſpon-
dente illis peccatis. Q̃tum ad primũ/pec-
catum cõmuniter diffinitur ab Auguſtino
qd peccatum. Eſt dictum vel factum vel concupitum con
tra legem dei. Pro cuius declaratiõe primo
videndum in qua operatiõe reperitur pec-
catũ. Dicit ſanctus Thomas ꝙ nullus actus
vel operatio vel entitas eſt peccatum niſi ſit
operatio humana. ita ꝙ de ratione peccati
eſt ꝙ ſit operatio hũana / hoc ē libera tanq̃
elicita: vel tanq̃ imperata/cetere autem ope
rationes non ſunt humane licet ſint opera-
tiões hominis. ¶Particule illius diffinitio
nis ſic declarantur. per concupitum non ſo
lum intelligimus actũ voluntatis quo con
cupiſcimus: ſed etiam actum volũtatis quo
aliquod obiectum refugimus ita ꝙ ſe exten
dit ad vtrũq3/& illa particula .ſ. ɔcupitum
ſe extendit proprie ad actus elicitos volũta-
tis q ſũt nolle & velle. ¶Alie particule. ſ. di
ctum vel factum ſe extendũt ad operatiões
ĩperatas: puta exteriores. alia particula con
tra legem dei/tangit formale peccati. nam
in omni peccato duo ſunt/materiale/& for
male. Materiale eſt operatio libera elicita/
vel imperata. formale vero eſt difformitas
ad legem dei. ¶Critra hãc diffinitionem
multe occurrunt difficultates. Prima/in q-
bus operationibus hominis poteſt reperi-
ri illud materiale peccati. Verũ ſolũ in ope-
rationibus voluntatis interioribus & exte
rioribus imperatis/& non in operatiõibus
intellectus. Et ex diffinitiõe peccati poſita.
apparet ꝙ nõ reperiatur peccatum pro ma-
teriali in operationibus ĩtellectus. qa in dif
finitione non dicitur peccatum eſt intelle-
ctus. ¶Secunda / vtrum reperiatur pecca-
tum ſine operatiõe: hoc eſt in pura omiſſio
ne. Tertia/vtrum quodlibet peccatũ ſit pec
catum quia prohibitum/vel prohibitũ qa
peccatum. nam in diffinitione peccati dicit
contra legem dei. ergo apparet ꝙ dicit pec
catum quia prohibitũ. Quarta difficultas/
quid ſit formale in peccato: & vtrum in om
ni peccato formale diſtiguitur a materiali.
¶Q̃tum ad primam dificultatẽ ſit prima
propoſitio. In cuiuſlibet potẽtie operatio- Pria ppoſitio
ne in qua reperitur libertas vel ĩtrinſeca vel
extrinſeca poteſt reperiri peccatũ. Hec pro
poſitio ſatis nota eſt/quia in tali potentia
poteſt reperiri operatio libera ɔtra legẽ dei
ergo. Secũda propoſitio. operatio nõ dici Scda ppoſitio.
tur libera quia volita vel nolita. hoc eſt qa
feratur actus voluntatis ſuper talem opera
tionem/& loquor de ĩperatis. ¶Tertia pro
poſitio operatio extrinſeca dicitur libera/ Tertia. ppõ.
quia volita. & ſecluſa volitione qua eſt vo-
lita omnibus alijs poſitis nõ produceretur
ita ꝙ illa que remanent nõ producerent ta
lem operationem. Verbi cauſa quando ſor
tes ambulat: ſecluſa volitione qua vult am
bulare quibuſcũq3 alijs poſitis ſortes non
ambularet. ergo illa ambulatio ē libere po
ſita imperatiue. Similiter quãdo ſortes vult
credere & habet motiuum/ipſe credit: & ſe
cluſa volitione nõ crederet. Sed habita de-
monſtratione ſortes ſcit ɔcluſionem/ſeclu
ſa volitione equaliter ſciret/ quia demon-
ſtratio eſt cauſa ſufficiens actus ſciẽdi abſq3
actu voluntatis. ideo ille aſſenſus ſcientifi-
cus nõ ē liber ſiue libere cauſatus. Propter-
ea dicit Sanctus Thomas ſecũda ſecunde q-
ſtione prima ꝙ ſcientia nõ poteſt eſſe deme
ritoria nec meritoria. quia nõ põt eẽ libera
ſed non eſt ſimile de actu credendi: quia ta-
lis actus ſe habet in ordĩe ad actũ volũtatis/
ꝙ ſecluſa volitiõe ĩpante talis actus nõ pro
duceret. ergo relinqt tertia ppõ vera. ¶Ex
hoc ſeqtur ꝙ in opationibus potentie mo

tiue/puta lingue auditus & intellectus reperitur peccatum. Patet de intellectu. nam actus oppoſitus fidei puta īfidelitas vel ipſe actus fidei/ſi referatur ī malum finem eſt peccatū. ergo in operationibus intellectus reperitur peccatum. quid ergo dicēdum eſt ad diffinitionem Auguſt: Dicitur ꝙ in concupito intelligit omnem operationem immanentem interiorē ſiue ſit intellectus ſiue voluntatis ad hoc ꝙ ipſa diffinitio ſit completa. ❡Quereret aliq̄s de opatiōibus oculorum & aliorum ſenſuum. Dico ꝙ nulla viſio vel auditio eſt peccatum. quia nunq̄ cauſatur viſio quin cauſetur ſecluſo quocunq̄ꝫ actu voluntatis. ſimiliter & auditio: ſed appertio oculorum ad videndum poteſt eſſe peccatum/quia nō cauſatur ſecluſo quocūq̄ꝫ actu voluntatis. ſed illa viſio que cauſaretur apertis oculis ſecluſo actu volūtatis nihil habet libertatis. ideo nō vocatur peccatum ſed effectus peccati. ſed illa apertio vel mora in preſentia obiecti eſt libera/ & etiam poteſt eſſe peccatum/& talis includitur in illa particula diffinitionis vł factū. & breuiter omnia peccata potentie motiue exterioris includuntur in illo verbo factū.

❡Quantum ad ſecūdam difficultatem duplex eſt modus dicendi. Primus/quem reputo probabiliorem ꝙ poteſt reperiri peccatum ſecluſo quocunq̄ꝫ actu poſitiuo. Patet ſic. ſit ſortes habens preciſe iſtud iudicium nunc eſt a me diligēdus deus ſuper omnia. ita ꝙ non apprehēdat deum ſub aliqua ratione mali: & non odiat. tunc ſtante preciſe tali iudicio/vel neceſſitatur ab illo iudicio ad diligendū deum/vel non. ſi ſecundū ergo ſtat cum tali iudicio non elicere illam dilectionem dei ſuper omnia. tūc ponatur in eſſe: ſcilicet ꝙ non eliciat/iam peccat ſine actu/quod patet. tenetur iam elicere/& nō elicit/& poteſt. igitur ſine actu voluntatis peccat. neq̄ꝫ dicendum eſt primum. q̄a nūq̄ iudicium neceſſitat ad eliciendum actum licet poſſit neceſſitare ad non eliciendum. & ratio predicta eſt precipua ipſius Occham in tertio ad probandum ꝙ ſit dabile peccatum pure omiſſionis. Dices: ergo erit aliqđ peccatum quod nō erit dictum aut factum. &c. Dico ꝙ in iſtis terminis includūtur oppoſita priuatiue. puta eſt dictum/vel omiſſio dicendi/factum vel omiſſio faciendi/cōcupitum vel omiſſio concupiſcendi. ergo eſt aliquod peccatum ſine actu penitus: ſcilicet peccatum pure omiſſionis.

❡An peccatum ſit peccatum quia prohibitum. Capitulum. XV.

Quantum ad tertiam difficultatē qua querebatur vtrum quodlibet peccatum ſit peccatū quia prohibitum/vel prohibitum quia peccatum. apparet ꝙ non. nam aliqua ſūt mala que habent intrinſecam maliciam. vt patet per Ariſto. tertio Ethicorum dicit ꝙ aliqua ſunt que habent inuolutam malitiā vt mentiri/adulterari. ergo aliqua ſunt opera que ſunt intrinſece mala/& illa non ſolum ſunt mala quia prohibita. Patet: deus contingenter prohibet illa. nā precipere & prohibere ſunt actus dei reſpicientes exteriora. Vnde in hac queſtiōe eſt vnum certum/& aliud dubium. nam certum eſt apud oēs ꝙ quocūq̄ꝫ peccato dato deus contingēter acceptat vel deacceptat ad penam quancunq̄ꝫ aliam ab ipſomet: nam nullum datur peccatum q̄n ſit poſſibile illud cōmitti: & tamen a deo ad nullam penam deacceptari. Patet/ eſt poſſibile deum nolle penam infligere/ quia eſt vnum pure extrinſecum: ergo quocunq̄ꝫ peccato ſignato hec ſunt compoſſibilia/hoc cōmititur/& tamen ad nullam penam deacceptatur. propterea querūt aliqui doctores an poſſit eē aliquod peccatum actuale qđ non ſit mortale nec veniale/mortale hoc eſt non deacceptatum ad penam eternam: & veniale id eſt non deacceptatum ad temporalē/ſed erit peccatum pure morale quod concedit Martinus in materia de martyrio quoniam non imputatur ad aliquam penam/& aliqui etiam dicunt ꝙ ſic vt Durandus ꝙ ſtando preciſe in lege nature fuiſſēt talia pctā ſecluſa q̄cūq̄ꝫ reuelatiōe homo potuiſſet peccare ſed ſolum moralr.

ergo nullũ eſt peccatum quin poſſibile ſit ꝙ cõmitatur & tamen ad nullam penã imputabitur. ¶ Alia difficultas vtrũ ſit aliqua operatio libera exterior que poſſit ab hoīe fieri & non eſſe peccatũ. Dico ꝙ ſic. quoniã nulla eſt operatio exterior quin poſſit īpari a volitione que nõ erit peccatũ. Patet inductiue per ſingulas operationes vt operatio exterior que eſt adulterium ſtat ꝙ illa q̃ cognoſcitur carnaliter efficiatur cognoſcẽtis & erit eadem operatio. Similiter de operatione que eſt homicidium poſſibile eſt ꝙ talis non ſit peccatũ/quia poteſt fieri auctoritate legis & dei precipientis: quo facto non erit peccatum. Similiter prolatio propoſitionis falſe ſi non fiat cum aſſertione nõ eſt peccatum. &c. ergo nulla eſt operatio exterior quin poſſit ab homīe libere fieri & nõ eſſe peccatum: & in hoc concordant om̃es.

¶ Sed difficultas eſt de operatione interiori: vt volitio cognoſcendi alienam inq̃tum aliena. Similiter volitio furti que cadit ſup alienum inq̃tum alienum inuito quocũq; domino an tales poſſint ab homīe elici & non ſint male moraliter & peccata. Aliqui dicunt vt de Alya. & Ierſon in aliqubus locis & de Caſtro in fine primi ſententiarum. ꝙ nulla eſt operatio interior quin poſſit libere ab homine non male fieri ſicut de operatione exteriori dictum eſt. Patet: deus cõtingenter prohibet hanc operationem: & ſecluſa prohibitione non erit peccatum. ergo quicunq; talis poteſt ſimpliciter de lege abſoluta fieri & nõ erit peccatum: & omne peccatum dicitur peccatum quia cõtra legẽ dei/ & iſta eſt fortior apparentia. ¶ Adducunt auctoritates ad pbandum ꝙ aliquãdo fuerunt diſpẽſati aliqui in talibus operationibus. ¶ Conſequenter habent concedere ꝙ poteſt ab homine elici odium dei & non erit malum. Similiter volitio qua vult detinere alienum inq̃tum alienum īuito domino non erit mala. Patet/ qꝫ ſtat ꝙ deus nullum illorum prohibeat. Iam eſt difficultas apud eos vtrũ quelibet talis operatio poſſit eſſe bona que ſolet cõmuniter tractari in ſchola: nam ſi omnis talis poſſit eſſe licita/ & referri in vltimum finem: ergo odiũ dei poterit eē bonum & acceptatum ad vitam eternam. Sed ſi dicamus ad operationẽ eſſe bonam neceſſario requiri ꝙ fiat ex amore dei imperãte illam: ita ꝙ ſit de intrinſeca ratione illius bonitatis tunc odium dei non poteſt eſſe bonum: quia non ſtat habere amorem dei & odium cum non poſſim elicere odium dei ex amore dei. & ſi hoc requiratur ad bonitatẽ alicuius actus: ita ꝙ amor dei partialiter cõcurrat/ ſequitur manifeſte ꝙ odium dei nũq̃ poteſt bene fieri: quia ille due qualitates ſcilicet amor & odium repugnant: & propterea non eſt poſſibile ꝙ odium dei ab aliquo homine bene fiat: puta volo ex amore dei efficaciter odire deum quia ſi efficaciter volo odire/ odio: & tunc non amo. & ſic non eſt poſſibile ꝙ odium dei in me ſit imperatum ex amore dei.

¶ Sed in illo caſu diſpẽſationis facte fortes poteſt bene moraliter me vele odire deum ſed non eſt poſſibile ꝙ fortes ex amore dei odiat deum. Similiter poſſum velle ex amore dei ꝙ alter odiat deum / ſed hoc non eſt poſſibile in me. ideo non ſequitur / odium dei poteſt eſſe licitum: ergo bonum. ſi dicamus igitur ꝙ ad bonitatem moralem actus nõ requiritur ꝙ eliciatur ab amore dei/ ſed ſufficit ꝙ non ſit contra voluntatem dei & ꝙ ab eo acceptetur: conceditur tunc ꝙ odium dei poteſt eſſe bonum & meritoriũ. &c̃. ¶ Eſt tamen apparentia quam facit Andreas contra ſe in primo volens probare ꝙ ſit aliquis actus indiſpenſabiliter malus. Patet: ſit fortes qui habeat actum quo velit facere cõtra preceptum dei/ talis actus nõ poteſt non eſſe malus: igitur non omnis actus poteſt non eſſe malus ipſo exiſtente. Patet antecedens: bene ſequitur/ vult contra preceptum/ ergo peccat/ ex diffinitiõe peccati. ¶ Reſpondet ibidem Andreas diſtinguendo/ vel illa volitio terminatur ad hoc totũ aliquid ꝯtra ꝑceptũ/ & ſic nõ ſeq̃t ꝙ ſit mala ſi vult ꝯtra ꝑceptũ nã non ſequit/ volitio terminatur ad hoc ſub ratione alieni: ergo

hoc eſt alienum. Similiter non ſequitur ſortes vult hoc ſub hac ratione quia ꝯtra preceptum: ergo habet preceptum de non volendo. & ſic non ſeqtur: ergo illa volitio ē contra legem dei ſiue cōtra preceptū vt ly contra preceptum ſit ſolū determinatio ſpecificans obiectum ſcilicet vt equiualet iſti/ volo contrauenire precepto: talis volitio ſtat ꝙ nō ſit mala: puta ſi nullum ſit preceptum Alio modo poteſt capi ly ꝯtra preceptum vt determinat hoc verbū velle nō in ratiōe obiecti: ſed in ratione determinationis: ita ꝙ nō fertur in hoc obiectum contra preceptum ſed in aliquid aliud: puta in odium ſortis: vel in furtum/ vtputa ſortes volēs odire platonem vult contra preceptum/ & verū eſt dicere ꝙ volitio eius eſt contra preceptū & volitio tamen non terminatur in hoc contra preceptum: ſed ſolum determinat conditionem volitionis/ ſicut ſi diceremus intenſe vult: remiſſe vult: non ſunt obiecta partialia nec cōditiones obiecti ſed determinationes. eodē modo dicendū eſt ſortes odiendo platonem vult cōtra preceptum: & eſt ſenſus/ elicit volitionē cōtra ꝑceptum de nō eliciendo hāc volitionē. ſed tūc conſequētia eſt bona/ vult contra preceptū: ergo peccat. ita ꝙ iſta ꝯſequētia eſt ineuitabilis ex diffinitiōe peccati quin ſit bona. Iſto modo capiēdo/ ſortes vult cōtra preptum ſortes nult ꝯtra preceptum: ergo peccat: ſed dico omnis volitio & nolitio contingēter eſt contra preceptum/ & ſtat antecedens eē falſum/ puta ſi nullum ſit preceptū tn̄ quelibet volitio contingēter eſt mala/ & poteſt non eſſe mala/ licet neceſſario ſequatur. iſta volitio eſt contra preceptū dei. ergo eſt mala. Sed cōſequenter eſt difficultas de iſta volitione volo occidere Platonem contra preceptum dei/ vt ly contra preceptum dei nō determinat ipſum velle ſeu actū volēdi. ſed determinat ly occidere. apparet ꝙ illa ſit neceſſario mala. Patet: illud iudicium practicum eſt neceſſarium/ non eſt occidēdus plato cōtra preceptū dei. nō eſt licitū occidere platonē ꝯtra ꝑceptū dei. ita ꝙ in iſtis dictaminibus practicis icludit̄ nō licet: ſeu nō eſt licitum: ꝙ aūt illud iudicium practicū ſit neceſſarium. patet: ſuum cōtradictoriū implicat contradictionē puta eſt occidendus plato contra legem dei. licitū eſt occidere platonem contra legem dei. Implicat em̄ ꝙ ſit contra preceptū & licitum. ergo hec volitio que fertur ſuper hoc totū occidere Platonem contra preceptū dei/ nō pōt non eē mala. cū ſit difformis iudicio practico neceſſario. ergo talis eſt neceſſario mala. Iſta cōſequentia negatur ab eis imo concedunt ꝙ agens contra cōſcientiam erroneā ſtat non male agere: & ſic ſtat agere contra dictamē verū & non male agere: q̄a ſtat ꝙ deus non obliget nos ad non contrauenire ꝯſcientie erronee. ita ꝙ licet tunc ei cōtrauenire. ita ſi deus poteſt diſpenſare in oībus ꝑceptis eodem modo poterit in iſtis. & ſic iſta conſequentia non valet. iſta voluntas eſt difformis dictamini vero neceſſario pure practico: ergo eſt neceſſario mala. ¶ Cōtra. iſtud iudicium eſt verū: ergo ita eſt in re ꝙ nō eſt licitum taliter facere ſicut per ipſum ſignificatur non eſſe faciendū. concedo: ſed habēs illam volitionē faciendi contra rectā rationem ſeu volendi occidere hominem cōtra legem dei facit taliter qualiter nō eſſe faciendum ſignificatur per illud iudiciū practicū & neceſſario verū. ergo illa ē neceſſario mala. Diſtinguo. vel ly contra legē dei in illo dictamine importat ꝯditionē obiecti: & ſic eſt contingēs. & pōt eſſe falſum puta quando nullū eſt preceptū: quia falſum eſt ꝙ occidere tunc ſit cōtra preceptū. vel determīat ly velle & ſic eſt neceſſariū: quia ſenſus eſt/ nunq̄ poteſt licite quis occidere hominem quādo illud occidere eſt cōtra preceptum. tunc diſtinguitur ꝙ illa volitio ſit contra illud dictamen. vel ſi eſſe cōtra preceptū determinet velle: & ſic nego. vel ſi determinet obiectum: & ſic diſtinguo ꝙ ſit cōtra dictamen/ vel vere & ſic nego/ vel falſe & credite ſeu apprehenſiue: & ſic cōcedo. ſed hoc nō ſufficit vt illa ſit mala: ſed oportet ꝙ vere ei contraueniat.

¶De actibus intrinſece malis. Ca. XVI.

Alia opinio ꝓbabilior eſt ꝙ aliqui ſunt actus qui ſunt intrinſece mali: ita ꝙ non eſt in poteſtate dei facere ꝙ tales actus libere eliciantur ab homine/ & non ſint mali vt furari/ mentiri. & hanc multi tenēt vt Greg. in ſecūdo Occham. S. Tho. & Bonauētura. Dicitur notanter ab homine/ quia ſi a ſolo deo producuntur iā non poſſunt eſſe mali. Et ad argumentū. omne peccatū eſt peccatum quia lege dei prohibitum: & deus mere contigēter prohibet. igitur poteſt non ꝓhibere. Diſtinguit ibidē Grego. ꝙ duplex eſt prohibitio & preceptum. quedā indicatiua/ alia imperatiua. Indicatiua que explicatur ꝑ verbum īdicatiui modi: vt ꝓpoſitio qua ſignificatur aliquid eſſe faciendū: vel antecēs ad quod ſequitur ipſum nō eſſe faciendum: vt furtum eſt malū/ oēs adulteri raptores auari &c. vitā eternā nō habebūt/ per illam ꝓpoſitionem antecedēter ſignificatur ꝙ nō licet fornicari/ adulterari &c. nam bñ ſequitur/ fornicatio eſt mala: ergo nō eſt faciēda & ſic dicit ꝙ dantur aliqui actus & non eſt poſſibile quin ſint prohibiti a deo iſta prohibitione indicatiua & non poteſt nō ꝓhibere. nam ſicut neceſſario deus iudicat ſe eē ita neceſſario iudicat adulterium eſſe malū. Alia eſt imperatiua que explicatur per verbum imperatiui modi vt fac illud: vel illud fuge: & tales deus contingenter prohibet aut precipit: ſed neceſſario prohibet aut ꝑcipit prohibitione indicatiua: & ad actum eſſe malum ſufficit ꝙ ſit prohibitio indicatiua: & non requiritur prohibitio imperatiua. & eſt magna apparentia pro hoc. Vnde in moralibus dātur alique propoſitiōes per ſe note/ & alique contingentes. Patet/ ſunt alique propoſitiones de lege nature: & ideo euidentes. & deducuntur ex per ſe notis vel per experientiam. Nam ſi ſit per ſe nota in moralibus: ergo neceſſaria. ſi neceſſaria: ergo indicatiua. ſi indicatiua: ergo oſtendit aliquid eſſe malum vel faciendū/ igitur actus ei cōtrauenietes ſunt neceſſario mali: ergo oportet fateri ꝙ ſunt aliqui actus ſtādo ꝑciſe in lege nature qui neceſſario hñt īuolutā maliciam/ vt volo capere hanc rē alienam inuito domino: ita ꝙ volitio ferē ſuper hoc alienum domino inuito/ talis eſt intrinſece & neceſſario mala. & deus nō poteſt facere quin ſit prohibita ꝓhibitiōe indicatiua/ licet poſſit facere ꝙ non erit ꝓhibita ꝓhibitione īperatiua. Similiter volo hāc cognoſcere/ talis nō eſt neceſſario mala: quia poteſt eſſe mea: ſed inq̄tum eſt aliena: talis non poteſt eſſe quin ſit mala. Reſolutio eſt ꝙ precepto imperatiuo mere contingenter deus prohibet vel precipit: quia mere cōtingenter reuelat homini ꝙ faciat hoc vel illđ imperando: ſed hoc non ſequitur ꝙ ſi nullum tale preceptum ſit ꝙ actus non erit malus: quia ad actum eſſe malum ſufficit ſolū preceptum indicatiuum. vnde non eſt peccatum: quia lege preceptiua prohibitum/ ſed potius omne tale peccatum eſt peccatū: quia lege īdicatiua prohibitum/ immo nō prohibetur lege indicatiua: quia peccatum ſed econtra peccatum: quia lege indicatiua prohibitum. patet: omne tale peccatum eſt peccatum: quia contra dictamen rectum. & iſta eſt cauſa precipua peccati etiam apud Gregorium qui tenet actus intrīſece malos. formale in peccato eſt agere contra rectam rationem/ & omne tale peccatum eſt peccatum: quia contra rectam rationem. omnis talis recta ratio eſt preceptum vel prohibitio indicatiua qua ſignificatur de aliquo ꝙ ſit faciendum antecedenter vel conſequenter. Antecedenter/ quia ſignificatur eſſe malum vel punibile q̄ ſunt antecedens ad hoc conſequens/ hoc non eſt faciēdum/ vel hoc eſt bonum fieri. Et licet iſta ſecunda opinio ſit probabilior q̄ prima: apparentia tamen eſt in oppoſitum. Dictum eſt ꝙ omne tale peccatum eſt peccatum quia cōtra dictamē rectum/ & omne tale dictamen eſt lex ꝑceptiua vel indicatiua: ergo omne peccatum ē peccatum ad minus quia contra dictamē legis indicatiue. Arguitur ſic & apparenter: illa lex indicatiua non eſt vera niſi quia hoc

eſt peccatum: igitur prius natura eſt pecca-
tum ꝗ illud dictamen ſit verum: quia ab eo
ꝙ res eſt vel non eſt oratio dicitur vera vel
falſa: ergo hoc eſt prius peccatum natura ꝗ
illud dictamen ſit verum. & vltra/ hoc ē pri
us natura peccatum ꝗ illud dictamen ſit ve-
rum: ergo hoc non eſt peccatum. quia con-
tradictamen verum/ immo potius hoc ē ve
rum dictamen: quia peccatum eſt peccatum
Nam iſta lex indicatiua ſeu hoc dictamen ē
rectum/ non eſt furandum/ actus quo volo
furari eſt malus: quia difformis illi dictami
ni: tunc cum arguitur hoc iudicium ſolum
eſt verum: quia res ita ſe habet ſicut per illd'
iudicium ſignificatur: ergo hec res prius na
tura ſe habet ita ꝗ illd' dictamē ſit verū/ ideo
hec res prius natura ē mala ꝗ illud dictamē
ſit verum quia ipſam eſſe malā eſt cauſa ve
ritatis illius iudicij preciſa: ergo. negaſ con
ſequentia: puta ꝙ ſit prius natura mala ꝗ iu
dicium ſit verum: quia iſta ſunt correlatiua
rem ſic ſe habere & iudicium eſſe verū/ ideo
ſunt ſimul natura. Datur ſimile/ ſortes eſt ꝑ
ciſe pater: quia habet filium/ non prius na
tura habet filium ꝗ ſit pater/ immo preciſe
habet filiū qa pater. vnde ī iſtis relatiuis &
correlatiuis nō oportet hāc ꝯſeqn̄tiā valere
hoc eſt preciſe tale propter illud: ergo illud
eſt prius natura ſic ſe habens ꝙ ſit tale.

¶ De formali peccati. Cap. xvij.

Conſequenter circa vltimam diffi
cultatem agendum eſt de formali
peccati. nam ſecūdum Tho. mate
riale tāgitur in iſtis verbis poſitis
in diffinitione peccati/ dictum/ factum &c.
& formale in hoc verbo/ contra legem dei.
Dico primo ꝙ formale peccati nō eſt priua
tio alicuius actus vniuerſaliter: patet. homo
poteſt peccare pro tempore pro quo nō te
netur aliquem actum habere: vel pro tēpo
re quo tenetur nullum actum habere. vnde
ſortes odiēdo deum poteſt dupliciter ſe ha
bere. vno modo ꝙ odiat pro tempore quo
tenetur diligere. ſecundo ꝙ odiat pro tēpo
re/ & pro illo non tenetur diligere: tunc ſit
tempus. a. in quo non tenetur diligere & ni
hilominus odiat deum/ illud odium ē pec
catum: & formale non eſt carētia actus debi
ti in eſſe. i. actus amoris: ergo formale pecca
ti non eſt carentia actus/ vt dicit Occham.
q. x. tertij. Dico ſecundo ꝙ omne formale
peccati eſt carentia quedā non actus/ & hoc
dicit Greg. equalēter ēt nō ponēdo ꝯplexe
ſignificabilia: ſed illa ē carentia ꝯformitatis
ad leg ē dei vl' ad rectā rōnē. d' quo nota ꝙ
iſta ſimul ſtant: ſortes conformiter ſe habet
ad legem dei vel ad rectam rōnem: & tamē
nullum actū elicit. Patet: pro tempore quo
nō teneor diligere deum iſta eſt recta ratio:
deus nō eſt odiendus/ nō eſt furandum nul
lum actum eliciēdo. vnde cōformiter ſe ha
bere ad legem dei vel ad rectā rationē eſt ta
liter ſe habere qualiter tenetur ſe habere. &
difformiter ſe habere ē taliter ſe habere qua
liter tenetur ſe nō hr̄e: & ſic cōformitas ad
legem poteſt haberi ſine actu. Igitur caren
tia illius cōformitatis nō eſt carentia actus
debiti ineſſe in aliquo caſu. Patet in illo ca-
ſu in quo nō teneor diligere ſortem cōfor-
mo me tali legi ſine actu poſitiuo: ergo ca-
rentia illius conformitatis non eſt carentia
actus debiti in eſſe/ qa talis conformitas nō
eſt poſitio actus quādo ꝯformat ſe legi nul
lum actum eliciēdo. Vnde breuiter dico ꝙ
illa carentia ꝯformitatis ad legē dei eſt vnū
aliqualiter ſe habere: puta eſſe difformē: ſed
difficile eſt videre pro quo ſupponit illud
aliqualiter ſe habere. diceretur ꝙ ī peccato
omiſſionis ſupponit pro homīe. vnde ſor-
tes diformat ſe legi aliquando mediante a-
ctu/ aliquādo mediante omiſſione. ſi cōfor
mitas ad legem ſupponebat pro omiſſiōe
actus/ illa carentia conformitatis ſupponit
pro illo actu. [Formale peccati eſt caren- additio
tia conformitatis ad legem dei ſiue ad rectā
rationē. & per hoc ſoluitur argumentū cō-
tra Occham de odio dei pro tempore pro
quo non tenetur diligere. Ex quo ſequitur
hanc cōſequētiam non valere. iſte taliter ſe
habet qualiter tenetur ſe habere: ergo bene
agit: ſed ſeqtur bene/ ſortes taliter ſe habet
qualiter teneſ nō ſe habere. ergo male agit.

¶De actu exteriori an habeat bonitatē aut malitiam diſtinctam ab actu iteriori a quo mperatur. Cap.xvij.

Onſequenter eſt quinta difficultas circa eandem diffinitionē peccati. Vtrum in ipſo facto vel cōmiſſo ſit aliquid malitie vltra malitiam ipſius cōcupiti. hoc eſt querere/vtrū actus exterior habeat malitiam diſtinctam a malitia actus interioris. hoc eſt an actus exterior addat aliquid bonitatis vl' malitie actui interiori. Pro quo notandum ꝙ eſt cōtrouerſia inter docto. vnde Sco. & poſt ipſum climetō & bognkan tenent partem affirmatiuam ꝙ ſic. Sed pro parte negatiua q̄ communiter tenetur ponuntur propoſitiones. Prima. Ipſum factum vel ipſum dictum ſolum ita ꝙ non includitur actus interior ē peccatum: patet. verum ē dicere/hoc opus eſt mendacium: igitur hoc opus eſt peccatū Similiter hoc opus eſt dictum vel factū contra legem dei: igitur eſt peccatum. patet: a diffinitione ad diffinitum. tamen Diony. dicit oppoſitum in fine ſecundi/ꝙ nullum opus eſt peccatum/niſi ſimul includatur actus interior voluntatis. ita ꝙ nititur probare ꝙ nullus actus exterior per ſe ſumptus. i. ſine interiori nullo modo eſt bonus vel' malus. Pro cuius probatiōe ſupponit/ꝙ nulla operatio pure naturalis eſt peccatum: qa propter naturalia nec laudamur nec vituperamur. ſecundo ſupponit ꝙ poſita volitōe efficaciter imperāte actum exteriorem ꝙ pure naturaliter ſequitur illa operatio ad illā volitionem efficaciter imperatiuam illius ſicut calor naturaliter ſequitur ad ignem qa ſi non/deus poſſet vnam prohibere altera permiſſa. inducitur ad hoc auctoritas auguſtini: ſcilicet ꝙ membra poſſunt dicere voluntati ꝙ deus ea ſubiecit voluntati taliter ꝙ neceſſe habent parere voluntati/ Ideo ipſa membra obediendo voluntati obſeruāt legem eis a deo traditam ideo dicunt volūtati/tu ſola mereberis vl' demereberis. Hoc ſuppoſito ſic arguit Dionyſius/hec ē operatio pure naturalis vt probatum eſt: igitur non eſt peccatum. ꝙ ſit operatio pure naturalis. patet: quia poſita ſua cauſa de neceſſitate ponitur: ita ꝙ non eſt in poteſtate cauſe quin ponatur: ergo eſt effectus pure naturalis/ideo non eſt peccatum. Reſpondetur ſecundum eum ꝙ ille qui habet vtrunqꝫ actum tam interiorem q̄ exteriorem non peccat pluribus peccatis q̄ ille qui habet ſolum interiorem. hoc tamen eſt contra communem modum dicendi. & argumentum eius non eſt difficile cum arguit: hoc eſt effectus pure naturalis. Dico ꝙ verum eſt in ſe/ſed eſt liber in ſua cauſa. Ideo argumentum bene probat ꝙ nō habet propriam malitiam aut bonitatem: ſed eſt malus malitia ſue cauſe/ſcilicet volitionis efficaciter imperatiue. relinquitur ergo prima propoſitio vera. ſ. ꝙ opus exterius eſt peccatum. Ex qua ſequitur correlarie ꝙ qui peccat exteriori & interiori actibus magis peccat extenſiue. ¶Secunda propoſitio in qua iacet difficultas. illud peccatum exterius non habet malitiā diſtinctam a malitia actus iterioris. ideo nō eſt malus actus niſi extrinſece. vnde malitia actus poſitiui non eſt niſi actus poſitiuus: ſed malitia actus exterioris eſt ipſe actus iterior a quo imperatur. patet ſic: albedo dicit̄ eſſe alicuius albi/qua poſita dicitur albū & qua remota non dicitur album. Ita actu iteriori poſito exterior eſt malus & ſecluſo nō eſt malus: ergo eius malitia qua denominatur formaliter malus eſt actus interior / ſed actus interior malus eſt malitia ſuimet & ē etiam malitia actus exterioris & per conſequens eſt vnica malitia illorum duorum actuum. Ratio Dionyſij eſt ſufficiens ad probandum ꝙ actus exterior non habet libertatem niſi libertatem actus interioris: & ſit ſolum libere antecedenter id eſt in illo interiori qui libere elicitur / & neceſſario ad illum ſequitur exterior: ergo in ſe non habet laudem vel vituperium: ſed ſolum in ſuo antecedente & in ſua cauſa. ¶Contra hanc poſitionem ſunt multa argumenta/& fortiora tangam: ſed prius ponitur tertia propoſitio Quis actus exterior non habeat boni

An actus exterior habeat ppriā malitiam. Prima ppō.

Nulla opatio pure naturalis ē peccatū

Secūda ppō.

Tertia ppō.

tatem aut malitiam ſuper interiorem tamē in aliquibus actibus puta ſatiſfactorijs magis ſatiſfacimus per vtrunq̧: ita ꝙ magis ſatiſfacit qui ponit vtrunq̧ actum tam īteriorem ꝙ̄ exteriorem ſimul/ ita ꝙ quo ad meritum accidentale/ & ad rationem ſatiſfactiui actus exterior addit ꝓpriam bonitatem cū magis mereatur accidentaliter & magis ſatiſfaciat qui illos ſimul habet ꝙ̄ qui ſolum iteriorem/ ſed non in ratione bonitatis proprie. ¶ Arguitur ſic. ſecluſo īteriori actu adhuc exterior eſt malus: ergo. conſequentia eſt nota. antecedens patet: ſit ſortes qui de facto vult ire ad eccleſiam propter vanam gloriam/ vel vt occidat inimicum. iam ambulatio eſt mala: vt patet ex prima propoſitione/ cōtinuet illam ambulationem interrumpendo illam volitionem: ambulatio adhuc eſt mala: & tamen interior actus ē depoſitus: ergo ſecluſo interiori actu & depoſito adhuc remanet exterior malus. ¶ Eodē modo probatur de bonitate. ſortes vult dicere horas propter deū/ non cogitat de deo pro omni tempore quo dicit & dicēdo bn̄ agit: ergo illa operatio exterior eſt bona ſecluſa interiori imperante. ¶ Item aliquis ex paſſione ſecluſo quocunq̧ actu voluntatis libere elicito occidit/ ſtat ꝙ ſolum ex motu ſenſitiuo moueantur potentie executiue/ ꝙ̄uis ſanctus Tho. dicat oppoſitum: hoc ſuppoſito illa occiſio eſt peccatum/ & tamē nō eſt actus interior ſibi correſpondens qui ſit peccatum: ergo ſecluſo quocunq̧ interiori adhuc exterior eſt peccatum. immo martinus nititur probare in libro de temperātia ꝙ aliquando eſt actus interior bonus & exterior malus/ vt exiſtens in bello emittit ſagittam vt occidat inimicum fidei non tamē bene adhibet diligentiam an ſit aliquis infidelis. velle ſagittare ad occidendum inimicum fidei eſt actus bonus: & tamē illa ſagittatio eſt peccatum & eſt imperata ab actu īteriori bono: ergo ſtat ꝙ actus exterior ſit malus ſine malitia actus interioris. Ad hoc argumentum cum dicitur ꝙ opus exterius aliquando eſt malum ſine interiori/ primo concedo ꝙ aliquando eſt malum quando ē ſolum omiſſio exterior. vnde tenēdo ꝙ ipſe appetitus ſenſitiuus ſufficit mouere potētiam executiuā ad opus exterius/ talis operatio exterior manet & cauſat niſi reprimatur/ & talis operatio eſt mala malitia omiſſionis/ quia omittit habere motum repreſſiuum actus appetitus ſenſitiui/ & non ē mala malitia actus interioris imperantis illam operationem exteriorem. Concedo vlterius ꝙ dato ꝙ remaneat ille motus ſenſitiuus & cum hoc eliciat actum voluntatis liberū conformiter ad illum motum ſenſitiuū/ vt ex ſenſualitate mouetur ad occidendum & cum hoc habet velle liberum occidēdi/ tūc illa operatio exterior eſt mala duabus malitijs/ ſcilicet malitia operationis interioris illam imperantis & malitia omiſſionis. ideo eſt peior ſaltem extenſiue. i. pluribus malitijs mala ꝙ̄ actus imperās interior. Ad ſecūdum dico ꝙ ſi non continuet interiorē nec habeat omiſſionem actus interioris quā tenetur habere: illa operatio non eſt amplius bona neq̧ mala/ vt ait Occham ī tertio. vt ſortes continuans horas non continuādo actum iteriorem nihil meretur de nouo/ & illa continuatio non eſt bona bonitate que ſit pſ̄ens/ quia omnis bonitas eſt ī affectu & in caſu non eſt bonitas in ipſo affectu/ ſi vero dicatur bonus vl̄ malus malitia vl̄ bonitate preterita que infuit hoc ſtat ad nomē ſed ſi non continuet actum interiorem cum exteriori: nihil merebitur de nouo. Secūdo arguitur ſic: ſequitur ꝙ volitio medij neceſſarij ad aliquem finem non haberet malitiā ſuper malitiam volitiōis efficacis finis: ſed hoc eſt falſum. patet ſequela. ad volitionē efficacem finis cum iudicio certo de aliquo medio neceſſario requiſito ad illum finem quod tale ſit neceſſarium/ ita naturaliter ſequitur volitio medij ſicut ad volitionē efficacem imperatiuam operationis exterioris ſequitur illa operatio exterior ſi non ponat impedimētum: ergo illa volitio medij nō eſt plus ī ſe libera ꝙ̄ ſit operatio exterior/ ſed ſolum antecedenter/ puta in ſua cauſa. vt ſi

velim efficaciter ſanitatem & efficior certus ꝙ ad illam habēdam neceſſaria eſt potio amara naturaliter ad illa duo ſequitur volitio potionis amare/ & non eſt in poteſtate mea continuata volitione efficaci finis qui velim medium: ergo non habebit bonitatē aut malitiam ſuper finem ipſum. ſed ꝙ hoc ſit falſum/ probatum eſt ſupra/ cum volitio finis eſt bona & electio medij mala. ¶Quātum ad hoc argumētum Occham in prima diſtinctione primi/ & in tertio quindecima diſtinctione concederet ꝙ ſi eſſet aliqua volitio efficax alicuius finis &c. ꝙ in caſu predicto talis volitio medij non habet malitiā diſtinctam aut bonitatem a bonitate vel malitia finis & iudicij/ quod iudicium poteſt eſſe malum extrinſece. vnde dicit ꝙ ſi ſit aliqua virgo que habeat volitionem efficacē non deſiſtendi a virginitate pro quocunq̧ contra iudicium rationis. & in ipſa ſit certitudo ꝙ non poterit cōſeruare niſi per mortem. naturaliter ſequitur in illa virgine volitio mortis ſubeūde & nullam penitus habet bonitatem propriam. Et cum probatur oppoſitum/ quia aliquando ſtat volitionē finis bonam & volitionem medij malam. dico ꝙ nunq̄ ſtat quando illa electio neceſſario ſequitur ad illam volitionē finis. ſed ſepe habemus multas electiones que non neceſſario ſequūtur ad intentionem ſeu volitionem finis: vt volo efficaciter ſubuenire pximo poſſum illi ſubuenire & de meo & de alieno/ tunc ſi velim ſubuenire de alieno & ad hoc non neceſſitor ad ſubueniēdū de meo vel de alieno/ ideo eliciendo volitionem ſubueniendi de alieno talis non neceſſario ſequitur ad volitionem efficacem finis/ ideo ī tali caſu habet propriam malitiā & volitio finis eſt bona & medij mala. Dico etiam ꝙ ſtat volitionem efficacem eſſe alicuius finis & ſtat habere volitionem medij ad illum finem que quidem volitio medij mere libere elicitur/ quia ſtat elicere non habendo iudicium ꝙ tale medium ſit neceſſarium ad illū finem/ ſed ſtantibus iſtis duobus puta ꝙ volitio finis ſit bona/ & ꝙ habeatur iudicium rectū de aliquo medio neceſſario ad illum finem/ non ſtat volitionē medij eſſe malam/ immo iſta tria repugnāt volitio finis ē bona/ & iudicium de medio neceſſario eſt rectū/ & volitio circa tale medium eſt mala. ¶Contra. ſit fortes qui non teneatur nunc ſubuenire proximo: quia nō eſt in extrema neceſſitate nihilominus vult efficaciter ſubuenire/ querit medium vt ſubueniat/ inquiſito medio reperit ꝙ non poteſt ſubuenire niſi capiendo alienum/ ecce iſta volitio finis eſt bona/ & iſtud iudicium non eſt malum/ non poſſum proximum releuare niſi capiam alienum/ immo tale iudicium eſt verum/ neq̧ imperatur a mala volitione/ & tamē illa volitio qua volo capere a proximo vt ſubueniam eſt mala/ quia furtum. ergo adhuc ſtat ꝙ volitio finis nō ſit mala & iudicium non ſit malum/ immo verum: & tamen volitio medij ſit mala.

¶Dico ad hoc ꝙ ſuperueniente iudicio certo non poſſum releuare proximum niſi capiendo a proximo. illa volitio efficax finis eſt mala: & eodem precepto quo teneor nō capere a pximo teneor deſiſtere ab illa volitione finis/ & ſi cōtinuetur erit mala. patet. Omnis libera continuatio alicuius ad qđ neceſſario ſequitur aliquid contra preceptū dei & ſcienter illud eſt malum/ ſed ad volitionem efficacem finis in predicto caſu ſeqt̄ aliquid contra preceptum diuinum: ſcilicet volitio capiendi alienum: ergo illa continuatio libera illius volitionis circa talem finem eſt mala/ & ſic volitio illius medij nō habet malitiam niſi malitiam volitionis finis/ & eſt mala malitia furti & ſtat eandem volitionem numero continuatam ſuperuenientibus diuerſis iudicijs habere diuerſas malitias ſcilicet malitiam furti & homicidij Exemplum: fortes vult efficaciter ſeruare vitam platōis/ ſuperuenit iudicium quod nō poteſt ſeruare niſi mentiendo/ talis volitio ꝯtinuata eſt mala malitia mendacij. & apđ iſtam opinionem nūq̄ efficitur volitio medij mala quin prius volitio finis fuerit mala/ & tenetur ſuperſedere a volitione finis.

¶Forte replicaret aliquis / ſit ſortes qui ha
bet volitionem efficacem.a. finis/Inquirit
media & requirit duo/& habet iudicium ꝙ
neceſſario oportet per alterum iſtorum cō
ſequi illum finem/& ꝙ quodlibet illorum
eſt ſufficiens & nullum iſtorum neceſſariū:
ſed ꝙd eſt neceſſe per alterum iſtorum cōſe
qui finem/& illa duo media ſint.b.c. tūc ar
gnitur ſic.cum volitione efficaci.a.finis nō
neceſſario elicit volitionem .b. medij / nec
c.medij & volo ꝙ tam.b.ꝗ.c.ſint media ꝓ
hibita/tunc neceſſitatur ad aliquam volitio
nem eliciendam : ergo neceſſitabitur ſortes
ad eliciendum & quamcunqȝ eliciat pecca-
bit nouo peccato libere in ſe.nego ꝙ neceſ-
ſitatur ad aliquam volitionem eliciendam:
quia poteſt adhuc conſulere quod ipſorū
ſit vtilius ad illum finem conſequendum/
vt volo efficaciter ire Romam/iudico ꝙ o-
portet tranſire per.a. vel.b. non neceſſitor
ad vnam volitionem circa aliquem iſtorū
locorum:quia poſſum conſulere anteꝗ̄ eli-
ciam volitionem circa quemcunqȝ iſtorum
¶Aliter dicūt ꝙ volitio medij ſuperaddit
ad malitiam finis/& nō eſt idem ſicut de o-
pere exteriori ꝗuis naturaliter ſequatur vo
litio medij ad volitionem efficacem finis/
tamen eſt aliquid diſſimile/ quia ſecluſa vo
litione finis volitio medij poteſt conſerua
ri/ſed ſecluſa volitione imperatiua efficaci
operatiōis exterioris:illa operatio exterior
nihil plus habet libertatis que dependet ab
interiori imperante/ſed tota libertas voli-
tionis medij non dependet omnino & to-
taliter a volitione & libertate finis. ideo il-
la volitio medij habet aliqd libertatis in ſe/
& vterqȝ modus eſt probabilis:ſed primus
probabilior.

¶De prima diuiſione peccati in originale
& actuale. Cap.xix.

Pria diuiſio pcti. NVnc vidende ſunt diuiſiones pec
catorum. Prima diuiſio. Peccato-
rum aliud eſt originale/ aliud ac-
tuale. vnde in diffinitione peccati
ſupra poſita ſolum diffinitur actuale & nō
originale:ideo nunc videndum eſt de ipſo
originali/circa quod eſt controuerſia inter varie o-
doctores. Aliqui dicunt ꝙ originale nichil piniōes
aliud eſt ꝗ carētia iuſtitie originalis debite de pctō
ineſſe.& dicit Occham ꝙ aliud eſt loqui de origiali
peccato originali de facto/& aliud de pec-
cato originali de poſſibili. Nam originale
de facto ſecundum anſelmum de conceptu
virginali (& adducit hoc Sco. in ſecundo)
nihil aliud eſt ꝗ carentia . ſi autem loq̄mur
de poſſibili hoc eſt falſum/ita ꝙ ſit conuer-
tibilitas inter diffinitum & diffinitionem/
quia ſtat in aliquo eſſe originale ſine caren-
tia cuiuſcunqȝ debiti:ergo illa non eſt con-
uertibilis cum diffinito . patet antecedens:
ſtat aliquem eſſe in puris naturalibus ī quo
nullum erit donum ſupernaturale nec iuſti
tia / fides / nec ſpes & cetera/& erit accep-
tus ad vitam eternam / & illi poterit da-
ri preceptum quēadmodum fuit datū Ade
ſub illa conditione ꝙ ſi tranſgrederetur il-
lud/ipſe & tota poſteritas ſua erit deaccep-
tatus ad vitam eternam. Tunc ſic arguitur.
In aliquo deſcendente ab iſto eſt peccatum
originale/tamen non eſt carentia cuiuſcun
qȝ doni gratuiti ſcilicet nec iuſtitie origina-
lis nec gratie . & ꝙ ſit originale in ipſo pa-
tet: eſt peccatum in omni illo ꝗ eſt īdignus
vita eterna.& non eſt actuale:ergo origina
le.dicit ergo reſolutorie Occham in quoli-
beto tertio/queſtione.x. ꝙ peccatum origi
nale de facto non eſt niſi carētia iuſtitie ori-
ginalis debite ineſſe.Sed de poſſibili eſt īdi
gnitas ad vitam eternam ex peccato alteri-
us proueniens.& qui ita naſcitur ex illo me
diate vel immediate:ꝗcito natus eſt : in illo
eſt indignitas ad vitam eternam ex peccato
primi ſui parentis. vnde peccatum origina
le conuertibiliter eſt indignitas ex peccato
alterius proueniens/ideo nec eſt fomes nec
carentia iuſtitie conuertibiliter. Diceret ali-
quis:ergo in Adam fuit originale/ꝗa poſt-
ꝗ peccauit/ erat carentia iuſtitie originalis
debite ineſſe. Nam perdidit illam & teneba
tur conſeruare. ¶Item ſi in paruulo nato ſit
carentia iuſtitie debite ineſſe:ergo talis par
uulus obligatur ad iuſticiam originalē ha-

bendam.& vltra:eſt obligatus ad illam ha
bendam & non haberet eam:ergo tranſgredi
tur preceptum vel legem obligantem.& ſi
tranſgreditur:ergo peccat peccato actuali.
Preterea iſte paruulus non eſt obligabilis:
quia preceptum non eſt ei manifeſtabile: er
go iſta eſt falſa:originale eſt carentia iuſti
tie debite ineſſe. ¶Quãtum ad primum di
co ꝙ originale eſt carentia iuſtitie origina
lis debite ineſſe ex peccato alterius proueni
ens & non ex proprio/& ſic eſt intelligẽda
diffinitio.vnde in primo parente erat carẽ
tia iuſtitie originalis debite ineſſe/ſed non
proueniebat ex peccato alterius/ſed ꝓprio.
& ſic erat peccatum actuale. Similiter dicen
dum eſt ꝙ in Eua fuit actuale peccatum.
Duplex debitũ. ¶Q̃tum ad ſecundum dico quod aliquid
eſt debitum dupliciter. Vno modo debitũ
debito precepti. Alio modo debitum debi
to ſtatuti. vnde paruulus nõ eſt debitor iu
ſtitie originalis debito precepti:quia nõ eſt
capax precepti neqꝫ obligabilis. Nullus ei
poteſt obligari niſi poſſit ei preceptum ma
nifeſtari. Sed eſt debitor iuſtitie debito ſta
Regula tuti.hoc eſt fuit tale ſtatutum a deo factum
ꝙ quicunqꝫ regulariter deſcendens ab Adã
mediate vel inmediate per propagationẽ
non habens iuſtitiam originalem in ſe vel
in equiualẽti damnabitur ſi in tali ſtatu de
cedat.& talis paruulus ſubijcitur tali ſtatu
to:ſed non eſt preceptum obligans ſub pe
na peccati mortalis, eodẽ modo paruulus
non tenetur ad baptimum debito precepti
cuius tranſgreſſio inducat mortale actuale:
ſed tenetur debito illius ſtatuti/niſi quis re
natus fuerit &c. [Debitũ ſtatuti nihil pro
additio hibet/ergo non eſt aliqua malitia in pecca
to originali.probatur conſequentia qa vel
illa malitia prouenit a prohibitione vel a ꝓ
cepto/vel illa malitia eſt intrinſeca/non ſe
cundum quia ſi deus faceret ſtatutum ꝙ ni
ſi quis fuerit natus in ſeptembri non habe
bit ſummam gratiam & gloriam/& ſortes
naſcitur in octobri ſortes non propterea eſ
ſet peccator / ergo eodem modo propter
quod cunqꝫ ſtatutum liberale paruulus
non dicitur peccator / dicendum videtur
ꝙ ſi non eſſet auctoritas ſanctorum vel
ſcripture ad hoc mouẽs non eſſet concedẽ
dum/& videtur concedendum conſequen
ter ꝙ tali ſtatuto poſito paruulus natus in
octobri haberet peccatum hoc modo/ſed
hoc non poteſt dici/quia ſtat cum ſtatuto
predicto ꝙ nato in octobri deus velit dare
gloriam & gratiam citra ſummũ.] ¶Alia
eſt opinio quam tenent multi doct. vt Gre.
in ſecundo. & Bonauentura. ꝙ originale Alia opinio de pctõ originali.
q̃tum ad ſubſtractum.i.mãle nichil aliud ẽ
q̃ fomes qui multis nominibus nominatur
ſcilicet qualitas morbida.lex membrorum.
&c.ita ꝙ peccatum originale eſt fomes exi
ſtens ſubiectiue in anima: & idem fomes q
nũc eſt in me erat originale anteq̃ eſſem bap
tizatus.ideo originale q̃tum ad ſubſtantiã
remanet poſt baptiſmum.Sed non pro for
mali:quia cõnotat ꝙ ſit deacceptatio ad vi
tam eternam.& ratiõe huius originale op
ponitur iuſtitie originali:quia iuſtitia ori
ginalis nihil aliud eſt q̃ donum ſupernatu quid iuſtitia originalis.
rale gratuitum quo inferiores potentie red
duntur ſubiecte ſuperiori parti ratiõis.ſed
fomes facit oppoſitum: quia reddit vires i
feriores rebellantes rationi.ideo iſte fomes
& iuſtitia originalis repugnant omnino:
cum habeant effectus omnino repugnãtes
& properea/quia iſte due qualitates habẽt
effectus oĩno repugnãtes/& vna dicitur iu
ſtitia originalis: ex oppoſito altera debet
dici peccatum originale. ideo ſecũdũ iſtos
nihil aliud eſt peccatum originale q̃ fomes
& iſta opinio videtur eſſe Augu. vt allegat
Grego. in ſecundo. ¶His viſis queritur cõ
ſequenter/ in quo eſt ſubiectiue peccatũ ori
ginale vel in carne vel in anima.& videtur
ꝙ in anima/quia caro nõ eſt ſubiectum pec
cati niſi illud ſit extrinſece peccatum/vt ſũt
operationes exteriores. igitur.& ſi ſic/vel
eſt effectiue ſolum ab ipſo deo.& hoc nõ:
quia eſſet cauſa peccati. vel ab aliqua quali
tate exiſtente in carne.& hoc nõ/quia qua
litas corporalis non agit in ſpiritum.Dico
ꝙ ipſa qualitas morbida que eſt originale

eſt in ipſa anima reddens ipſam pronam ad
concupiſcendum ea que apparent corpori
bona vel delectabilia. ideo talis eſt effectiue
ab aliquo exiſtente in carne/non a deo/qa
non poteſt eſſe effectiue ſe ſolo cauſa pecca
ti. nec ab aīa nec ab aliquo exñte ī aīa ſolū:
quia deus creat illam nudā ſine habitibus.
ergo neceſſario oportet ꝙ ſit effectiue ab ali
quo exiſtente in carne. ¶Cōtra/corpus nō
agit in ſpiritum. hoc negatur: immo actiōe
intentionali corpus agit in ſpiritum. obie
ctum enim cauſat partialiter notitiam ſui in
animam vel ī angelum preſentem: & ſic cor
pus agit in ſpiritum. Eodem modo nō eſt
inconueniens aliquam qualitatem eſſe ī ani
ma que reddat animam concupiſcibilē eo-
rum que apparēt corpori delectabilia/que
quidem qualitas erit producta a qualitate
exiſtente in corpore. ¶Cōtra/illa qualitas
eſt alicuius intenſionis. ergo non poteſt in
primo inſtāti in quo anima infunditur cor
pori/ab aliquo agente produci: quia purū
agens naturale finitum non poteſt produ-
cere effectum in inſtanti q̄tūcunq; ſit actiuū
ſed ſolum in tempore. Queritur ergo cū in
corpore nō ſit aliquod agens quod poſſit
illam qualitatē in inſtanti producere & cer
tum eſt ꝙ contrahitur originale in inſtanti
infuſionis anime a quo producitur? Diffici
le eſſet dicere a quo producitur talis quali-
tas tenendo ꝙ agens naturale non agit in ī
ſtanti niſi dicatur cum Holcot ꝙ producit
a ſolo deo. Dico tamen ꝙ oppoſitum ē mł
tum probabile & probabilius videlicet ꝙ
agens naturale poteſt producere effectum
ſuum in iſtanti/nam agens naturale nō ha-
bens reſiſtētiam in paſſum producit effectū
ſuum in inſtanti. habetur ergo ꝙ illa quali
tas producitur a qualitate exiſtente in cor-
pore. & eſt quid poſitiuum pro materiali:
ſed p formali importat aliquid priuatiuū.
[Sequeretur eodē modo ꝙ ignis ex ſua na-
tura poſſet agere ī ſpiritum/hoc cōſequēs
communiter negatur/ſequela patet poſtq̄
corpus poteſt agere ī animam. nec valet di
cere ꝙ corpus poteſt agere actione intētio-
nali ſed non reali quia qualitas illa morbi-
da non eſſet intēſibilis quia nec notitia nec
volitio vel nolitio nec paſſio ſequens ab a-
liqua illarum ergo non videt̄ que qualitas
eſſet niſi dicatur qualitas realis & naturalis
dicendum eſt ꝙ eſt qualitas intētionalis ſo
lum licet nō ſit paſſio proprie dicta naturā
tamē paſſionis inſequitur.] Difficultas. ſit
ſortes adultus non baptiſatus habēs origi
nale/volo & baptiſetur. & quando bapti
ſatur peccet mortaliter/non ſuſcipit gratiā
an in ipſo remittatur originale vel non? nō
poteſt dici primum. quia nūq̄ poteſt remit
ti peccatum incompoſſibile gratie quin in
fundatur gratia. originale eſt incompoſſi
bile gratie/quēadmodum & mortale. ergo
non poteſt remitti/quin infundatur gratia
& non remittitur tunc/queritur ergo quan
do poſtea remittetur? videtur ꝙ nō poſtea
remittatur: quia non poteſt remitti origina
le niſi per baptiſmum qui eſt inſtitutus con
tra originale. Dico ꝙ tunc non remittit̄ ſci
licet cum baptiſatur: quia ponit obicē/ſed
poſtea remittetur nō virtute penitentie ſed
baptiſmi ſuſcepti: & de illo originali non
oportet neq; atteri/neq; ꝯteri/neq; ꝯfiteri.
qa ſicut non libere contrahitur: ita non req
rit nolitionem qua nolem fuiſſe in origina
li. ſed oportet cōteri de obice poſito ꝙ pec
cabat eo tēpore quo ſuſcipiebat baptiſmū.
& in illa contritione de obice poſito virtu
te ſacramenti baptiſmi remittuntur omnia
que fuiſſent pro tunc remiſſa: ſi non fuiſſet
poſitus obex/& non oportet agere penitē
tiam de peccatis precedentibus. ſed tantum
de illo peccato quo poſuit obicem. ¶Alia
difficultas. q̄ pena punitur originale? Gre.
dicit ꝙ pena ſenſus: & adducit młtas aucto
ritates Auguſtini. ſed eſt nimis rigoroſus:
ideo vocatur tortor paruulorum. & proba
bilior opinio eſt ꝙ puniuntur ſolum pena
damni. hoc eſt ꝙ in anima eorum nūq̄ erit
triſtitia/nec in eorum corpore dolor poſt
reſurrectionem. ſed ſolum habebunt perpe
tuam carentiam viſionis eterne. ¶Contra.
habent nolitiones detineri: & tamen detinē

Corpus agit in ſpiritū

Agēs naturale non poteſt effectū pducere ī inſtāti.

additio

Qua pena puniuntur originale.

tur. vellent habere beatitudinem: & nō habent / & iſta ſunt cauſe ſufficientes cauſare triſtitiam. Similiter poſt reſurrectionē corpora eorum non erunt impaſſibilia: quia non reſurgent cum dotibus. ergo applicato nociuo habebunt dolorem ſenſuum. dico ꝙ nollent eſſe miſeri / & damnati / & ſciunt ſe eſſe dānatos: ſed deus impedit ꝙ ex illa apprehētione cauſetur triſtitia in eis: quia nō concurrit cum illa cauſa particulari ad cauſandam triſtitiā. Similiter poſt reſurrectionem ꝗuis habebunt corpus paſſibile nunꝗ deus cum quocunꝗ nociuo concurret ad cauſandum paſſionē in ipſis. ideo non erūt impaſſibiles ſimpliciter: ſed ex dono dei nō concurrentis ad cauſandum qualitatem afflictiuam in ipſis. Ad auctoritates Auguſtini ꝙ patiātur ab igne / dico ꝙ in igne habebunt penam damni non ꝙ ab igne patianť penam ſenſus: & immutētur ab eo ſed ibidem detinebuntur.

¶ Secunda diuiſio peccati. Cap. xx.

Conſequenter videndum eſt de ſecūda diuiſione peccati ſcilicet actualis in mortale & veniale. quid autē ſit veniale / dicit Diony. in ſecundo ꝙ peccatū quadrupliciter dicitť veniale. ſcilicet ex cauſa / ex effectu ſiue ex euentu / ex parte operis operātis / & ex parte operis operati. Primū quando cauſa eſt talis ꝙ peccato inde ſequēti debetur venia (vt quando pecatum mortale etiam procedit ex ignorantia) dicitť veniale ex cauſa / quia cauſa eſt ratio venie. & ideo beatus Paulus dicit. veniam cōſequutus ſum: quia ignorans feci. Secundum eſt: quia iam remiſſum eſt in effectu. & ſic peccatum mortale de quo quis punitur dicitť veniale in effectu. Tertio eſt quando quis mouetur ad peccatum mortale. & tamen reprimit illum motum anteꝗ deliberate exeat in effectum: vt motus ſecundo primus eſt venialis iſto modo / nam tali motu mouetur ad contrarium rationis / & talis motus ē ad mortale. tamen quia alliditur ad petram .i. per imperium rationis / remittitur vel totaliter corrumpitur / ita ꝙ non exit contra rationem ſeu in contrarium rationis deliberate / eſt ſolum venialis: vt motus ad illecebrā indeliberatus & imperfectus. Quarto modo eſt ꝙ licet exeat in opus eſt tamen veniale: vt ꝗuis conſentiat plene adhuc eſt peccatum veniale: quia illa materia circa quam ē / eſt ſolum venialis vt mendacium iocoſum

Pctm̄ q̄druplr̄ dicitť veniale.

De peccato veniali duobus primis modis non eſt queſtio. quia illud eſt mortale. queritur ergo vnde peccatū dicitur veniale tertio vel quarto modis. Et difficultas eſt apđ doctores vtrum peccatū de acceptatum ſolum ad penam temporalem ſit veniale in ſe hoc eſt ꝙ ex natura actus ſolum ſit dignum pena tēporali / ita ꝙ ex natura actus nō poſſet imputari ad penam eternam: vel ſolū ex miſericordia dei de acceptatum ſolū ad penam temporalem: vbi tamen poſſet ad eternā imputare. ¶ Reſpōdet dominus de Gerſono per talem propoſitionem. Omne peccatum ex parte ipſius actus pro quanto eſt Ppō. difformis rationi / & contra legem dei: eſt mortale & offenſiuū dei ex indignitate eius ¶ Ex quo ſequitur. ꝙ nullum peccatū quātum eſt ex parte actus eſt veniale: ſed mortale. & nititur probare hoc Gerſon aliquibus rationibus. Prima deus quodcunꝗ peccatum etiam ex indignitate actus: quia offenſiuum dei / & contra legem eius poſſet punire pena eterna: & pena anihilationis & breuiter omni pena poſſibili: & non niſi peccatum ex ſua indignitate hoc demeruiſſet. igitur omne peccatum eſt mortale. Secunda ratio. illud peccatum veniale ſi nunꝗ remitteretur quo ad culpā puniretur pena eterna. & iſta eſt apparentia maxima pro opinione ſancti Tho. dicentis ꝙ veniale adiunctū mortali punitur pena eterna. igitur ꝗtū eſt de ſe & ex natura actus eſt mortale. Quꝰ autē culpa non remittatur in inferno. patet / culpa nunꝗ remittitur niſi infundatur gratia: quia quicquid deus ſanat perfecte ſanat: ſed in inferno nunꝗ remittitur culpa. ideo puniretur eternaliter. Tertia ratio. illud peccatū eſt ifinite malitie qđ pro quocūꝗ bono ſiue finito ſiue ifinito non eſt faciēdū nec cō

probari ꝙ ſit neceſſaria. Patet: ſit paruulus
iudeus nutritus iter xp̄ianos: credet omnia
que chriſtiani credũt: & tamen nõ habet in-
fuſam: ergo oĩbus quibus credit cũ infuſa
poteſt credere abſq̃ infuſa: ergo nõ põt p-
bari ad credendũ articulos ꝙ ſit neceſſaria
infuſa. Alij doc. dicunt ꝙ non credet firmi
ter: & ꝙ non excludit oẽm formidinẽ: & ꝙ
tota firmitas eſt ab infuſa: & nõ acq̃ſita: ſed
experientia videtur ꝙ ita fimiter credet.

Tertia cõcluſio. ¶Tertia cõcluſio. Fidem infuſã poni p̄ter
acquiſitã creditũ eſt & exp̄ſſum p ſcripturã.
Patet ad Heb. xij. Sine fide ĩpoſſibile ẽ pla
cere deo. ſed certum eſt ꝙ ſine acq̃ſita ẽ poſ-
ſibile placere deo: q̃a puuli poſt baptiſmũ
placent deo: & tñ &c. Patet etiã de adulto
in primo ꝯuerſionis actu qui nõ habet fidẽ
Quarta cõcluſio. acq̃ſitã: ergo ſine fide acq̃ſita: &c. ¶Quarta
concluſio ꝯtra Tho. reſpectu oĩm reſpectu
quorũ eſt infuſa põt eſſe acq̃ſita. Patet reſpe
ctu oĩm illorũ p̄nt elici actus: & ex freq̃nta-
Quinta. tatione illorũ gn̄abit̃ h̄itus: ergo. ¶Quin-
ta. Diuerſorũ articulorũ diuerſe ſunt fides
acquiſite non ſolũ nũero/imo ſpecie diſtin
cte. Patet: oẽs articuli ſic ſe h̄ntes ꝙ aliq̃d re
pugnat vni q̃d non alteri diſtinguũtur ad-
uicem: ſed articuli ſũt huiuſmodi: ergo &
ille fides acquiſite. Dicit ergo Gabriel & ca
pit ex Okã ꝯtra Tho. apud eos qui dicunt
eum poſuiſſe fidem acquiſitã: eo ꝙ illi habi
tus ſic ſe habẽt ꝙ aliq̃d vni formaliter repu
gnat: cui nõ repugnat formaliter aliud. Vi
detur ergo ꝙ ſit diſtinctio non ſolũ nume-
ralis ſed ſpecifica: ſed iſta ratio non eſt effi-
cax: nam amor ſortis/& Platonis ſunt eiuſ
dem ſpeciei & iudicium quo iudico ſortem
currere repugnat iſti quo iudico ſortẽ non
currere. Nõ poteſt ergo in iſtis actibus aĩe
probari p hoc ꝙ aliquid repugnat vni q̃d
non alteri ꝙ diſtinguãtur ſpecie: quia rep̄i-
tur inſtantia in qualitatibus intenſibilibus
ſed nõ in qualitatibus realibus.

Ultima cõcluſio. ¶Ultima cõcluſio/eſt vnica fides infuſa q̃
inclinat ſcd̃m diuerſitatẽ diuerſarũ opinio
Primus dubium. num prius tactarum. ¶Primũ dubium: di-
ctum eſt ꝙ per fidem acquiſitam homo po
teſt cuilibet propoſitiõi aſſentire cui poteſt
per infuſam: ad quid ergo ponitur infuſa:
Reſpondetur ꝙ poſtq̃ infuſa eſt a deo no-
bis data ꝙ nõ datur inutiliter aut ſine vtili-
tate fidei cui datur. p̄fecta eni dei ſunt opa:
& deus & natura nihil faciunt fruſtra. ergo
eſt vtilitas cũ ſit habitus multo p̄fectior ha-
bitu fidei acq̃ſite imo p̄fectior habitu ſcien-
tie acq̃ſite: deus eñ infundit p̄fectiores qui-
buſcũq̃ acq̃ſitis. eſt eni actus primus ipſius
potẽtie: ſi aĩa dicitur actus primus reſpectu
actuum quos producit: ita habitus dicitur
actus primus reſpectu actuũ ſequentiũ. Se-
cunda vtilitas. p̄ducitur actus intẽtior & fir
mior/& certior q̃ produceretur ex ſolo ha-
bitu acq̃ſito. Nam q̃n p̄ducitur actus ab ha
bente habitũ infuſum ſimul cũ acq̃ſito pro
ducitur intenſior/firmior/& certior: & in
iſto nulla eſt difficultas. ¶Secũdo dubitat̃
per q̃d corrũpitur fides. Poteſt p̄rio q̃ri de Secũdũ dubium.
perditione acq̃ſite. ſecũdo de infuſa/nã vi-
ſum eſt ꝙ infuſa a ſolo deo infundit̃ in ba-
ptiſmo & virtute boni motiui. Q̃tũ ad pri
mũ/ſicut dictũ eſt de corruptione habituũ
acquiſitorũ in gn̄ali eodem mõ dicendũ de
corruptione habitus fidei acq̃ſite. Nam ha
bitus fidei acq̃ſite dicit Gabriel corrũpitur
per habitũ ꝯtrariũ: hoc tñ eſt falſum: q̃a nõ
corrũpitur p habitũ qui nõ eſt: quia q̃d nõ
eſt non agit neq̃ corrũpit aliq̃d/neq̃ corrũ
pit̃ per habitũ contrariũ q̃n eſt: quia q̃n ha-
bitus ꝯtrarius eſt: iam corruptus ẽ habitus
acquiſitus fidei. falſum eſt ergo ꝙ corrũpit̃
effectiue per habitũ ꝯtrariũ: ſed p actus con
trarios ad quos inclinat. ¶Breuiter dico/
nunq̃ vnus habitus corrumpit effectiue ha Nũq̃ habitus corrumpit
bitum alterũ: ſed actus gn̄atiuus vnius ha-
bitus corrũpit effectiue habitũ cõtrarium.
Dicit vlterius ꝙ per ceſſationẽ ab actu: ſed
de hoc viſum ẽ quid veritatis habeat. Dico
ꝙ corrumpitur per actus ꝯtrarios ad quos
inclinat. De infuſo certũ eſt ꝙ infuſus ſtat
cum habitu infidelitatis. in primo actu in-
fidelis conuertitur/& non corrumpitur ha
bitus. habet ĩfuſam: ergo cõpatitur ſecum
habitũ infidelitatis acquiſitũ: non corrũpi-

tur primo per illos habitus: ſed quomodo
ergo corrumpitur infuſus vtrū effectiue: ita
ꝙ actus ille attingat corruptionē illius ha-
bitus: ſicut corrumpitur frigus a calore.
Vtrum ſimiliter corrumpatur habitus īfu-
ſus. Ochā in tertio quolibeto ſeptima que
ſtione dicit ꝙ poſſet probabiliter deffēſari
ꝙ ſic: ſcilicet ꝙ infuſus corrumpitur effecti-
ue propter formalem repugnantiā quā ha
bet actus infidelitatis cū habitu infuſo.
Q̄ nō q̄li bet actus īfidelita-tis corrū-pat habi-tum.
¶ Quātum ad hoc dico ꝙ hoc nō poteſt in-
telligi de quolibet actu infidelitatis ꝙ cor-
rumpat habitum infuſum. Patet ſic: error
ſiue pertinacia circa propoſitionem de fide
non corrumpit habitum infuſum: & tn̄ er-
ror eſt infidelitas. ſecūdo anteq̄ illa propo-
ſitio eēt de fide error ille nō repugnabat for-
maliter anteq̄ eſſet reuelata: non poteſt er-
go deffenſari ꝙ quilibet actus infidelitatis
habeat formalem repugnātiam ad habitū
infuſum. Poteſt tn̄ deffenſari ꝓbabiliter ꝙ
actus infidelitatis circa primariū obiectum
habet repugnantiā formalem ad habitū in
fuſum: tenendo ergo ſicut probabiliter de-
fenſari poteſt ꝙ inclinat īmediate ad iſtud
obiectū om̄e reuelatū a deo eſt verū: ita ꝙ in
clinat ad illos actus mediante actu illius cō-
plexi. Et illud eſt obiectum formale alio-
rum actuum: quia ē ratio propter quā alijs
obiectis aſſentimus. ꝓbabile eſt dicere ꝙ er
ror oppoſitus repugnat forāliter fidei: ita
ꝙ iſte error nō qualitercūq; reuelat deus eſt
verū ꝙ talis aſſenſus repugnat & corrūpit
effectiue. Nihilominus certior opinio ē ꝙ
corrumpitur habitus fidei īfuſe a ſolo deo
& demeritorie per actus infidelitatis. Et ra
tio eſt. Habitus fidei infuſus non eſt pro-
ducibilis ab actu aliquo: nec ab agente crea
to: ſed a ſolo deo. ſicut creat charitatem &
ſpem ita fidem īfuſam: ideo a ſolo deo ani-
chilabilis eſt quēadmodū & charitas. Nā
corrūpit deus illū: quia meremur ꝙ deſinat
conſeruare ideo non corrumpitur habitus
infuſus effectiue ab actu infidelitatis ꝑpter
formalem repugnātiam. & eſt opinio pro-
babilior. Sed videndum eſt vtrum quilibet
actus infidelitatis ſit demeritorius talis cor
ruptionis. videtur ꝙ non: quia eſt aliq̄s ve
nialis & non poteſt dici ꝙ corrumpatur fi
des per veniale: quia bene ſequitur corrum
pit fides in ſtatu vie: & de lege/ ergo & cha
ritas. Patet: ſine fide impoſſibile eſt placere
deo: ergo nō quilibet actus infidelitatis de
meritorie corrumpit fidem infuſam. Dico
ſecundo/ non per quēlibet actum infidelita
tis mortaliter deperditur habitus infuſus:
quia infidelis non pertinax cū non ſit here
ticus cum careat ꝑtinacia nō ꝑdit fidem in-
fuſam: ſed aliquis ſine ꝑtinacia peccat mor-
taliter peccato īfidelitatis/ ergo nō quicūq;
eſt īfidelis circa primarium obiectum fidei
deliberate perdit infuſam: quicūq; eni aſſen
tit ꝙ non quicq̄d cōtinet vel credit eccleſia
eſt verum. vel non quicq̄d eſt reuelatum a
deo eſt verum talis eſt hereticus: quia nullo
modo poteſt corrigi per illum modū: ſed
ſi aliquis qui non eſt infidelis circa obiectū
primarium credat ꝙ omne reuelatū a deo ē
verū: & ꝙ continetur in ſacris litteris eſt ve
rum. tn̄ eſt infidelis circa aliquod particula
re reuelatum: credit vt puta huic deliberate
dies iudicij nō erit/ vincibiliter tn̄ q̄a credit
ꝙ non ſit reuelatum & credit ꝙ non eſt pec
catum mortale peccat/ cū ignorātia vincibi
lis non excuſet: & tn̄ ille non ꝑdit fidem: er
go non q̄llibet mortale infidelitatis eſt de
meritorium corruptionis habitus fidei. Di
cunt doc. in iſta materia. Solum peccatū in
fidelitatis quod eſt hereſis eſt demeritoriū
perditionis habitus fidei infuſe. Patet: qui
cunq; peccat peccato hereſis habet diſſenſū
formaliter vel virtualiter obiecti primarij
& formalis fidei infuſe: ſed per quemcunq;
actum īfidelitatis circa primarium obiectū
perdit infuſa: & ꝓbabiliter ſecūdū aliquos
propter formalem repugnātiā: ſcdm vero
omnes demeritorie/ ergo quicunq; peccat
per hereſim: id eſt habens pertinaciam ad-
iunctam perdit infuſam. Patet maior: actus
hereſis duo īportat. prio errorē intellectus
& ſecundo actum voluntatis contumacis.
non enim dicor hereticus ſolum: quia cre-

bona dif-ficultas.

Q̄ñ q̄s p-du fidem infuſam.

do ꝙ antixpſ nō erit: ſed credo ꝙ nō erit & cum hoc nolē credere/ q̄uis oſtēderetur michi contentum in ſacris litteris: & ſic habeo formaliter vel virtualiter diſſenſum circa illud quod eſt opoſitum primo obiecto formali. ¶Quid aūt ſit pertinacia. Dico ꝙ nichil aliud eſt q̄ diſſenſus. Reſolutio pōne peccatum hereſis adminus demeritorie perditur habitus fidei. Utrum ſolū per actus erroneos circa obiecta credibilia pdatur demeritorie vt puta per aſſenſum vel diſſenſū circa ppoſitiōes q̄ ſunt de fide. Patet ꝙ nō. Dicit Auguſtinus dubius in fide infidelis eſt: ergo per dubietatem q̄ non eſt aſſenſus vel diſſenſus: ſed carētia vtriuſqꝫ pdit fides. ¶Quātum ad hoc dico primo. poteſt perdi fides ſine quocūqꝫ aſſenſu ppoſitionis oppoſite propoſitioni de fide vel ſine quocūqꝫ diſſenſu ppoſitionis de fide: & hoc propter auctoritatē. dubius in fide infidelis eſt Ocham dicit ꝙ hereticus eſt ptinaciter dubitans vel errans. Certum eſt ꝙ ſortes non poteſt cogi ad credendū ꝙ deus eſt trinus & vnus: nec neceſſitari ad iſta credendū: ſed cum credit hoc libere credit: poteſt ergo ſuſpēdere actum quo credit ꝙ deus eſt trinus & vnus. q̄uis non credat oppoſitū nec credat nec diſſentiat ſiue diſcedat dicit dubius Illi dubitationi poteſt iungi ptinacia quēadmodum errori & habeat ppoſitū nō credendi: ſed ſemp dubitādi q̄uis ei oſtēderetur reuelatū. illud dubiū eſt ita hereſis ſicut aſſenſus ꝯtradictorij: quia eſt dubitans cū pertinacia: ſine ergo quocūqꝫ errore q̄ ſit diſſenſus ppoſitionis de fide vel aſſenſus ꝯtrarij vel ꝯtradictorij per dubium iuncta ꝯtumacia perditur fides. per dubiū ſcilicet qđ eſt carentia cū aduertentia: ergo aliqs poteſt perdere infuſam & aſſentire qbuſcūqꝫ articulis firmiter & firmiſſime demeritorie. ratio eſt ſicut dicit Tho. Nā ſi adduceretur mihi demonſtratio ad vnum articulū fidei euidenter: nichilominus remanet in me voluntas per quā ſum paratus aſſentire: q̄uis non adduceretur demonſtratio remanet meritum fidei qđ non erat in actu intellectus: ſed voluntatis: ergo eodē modo ſit ſortes qui credit firmiſſime alicui ppoſitioni de fide: ſed per demonſtrationem: & habet propoſitū ꝙ nunq̄ vellet aſſentire tali propoſitioni: quāuis oſtenderetur in ſacris litteris niſi cogeretur per demonſtrationē/ in illo eſt demeritū hereſis quia remanet actus voluntatis que eſt in heretico ratiōe cuius actus voluntatis eſt omne demeritum/ ergo ſtat ꝙ aſſentiat cuilibet articulo &c. ¶Reſolutio eſt. nunq̄ perditur fides infuſa in aliquo niſi per demeritum hereſis. Nam in quocūqꝫ eſt demeritū hereſis perditur infuſa ſi ſit dubium vel ſit certitudo niſi coartatus ratiōe nult credere perditur infuſa. ¶Difficultas/ dicis ꝙ dubius in fide eſt infidelis. videt ergo ꝙ omnis dubitatio circa propoſitionē de fide eſt peccatum: que eſt difficultas ſatis cōis. certum eſt ꝙ nō teneor pro quolibet tempore credere ꝙ deus eſt trinus & vnus/ ergo ſi pro a tēpore aduertā ꝙ deus eſt trinus & vnus/ & nō aſſentiam neqꝫ diſſentiā ſum dubius: ergo non quelibet dubitatio ppōnis de fide eſt peccatū/ ꝙ nō peccē nec aſſentiēdo nec diſſentiēdo. Patet: qa eſt pceptum affirmatiuū credeꝛ: ergo ſi non credā pro tempore quo non tenetur non pecco. ¶Dicit doc. omnis aduertens & non aſſētiens dicitur dubius. Contra/ non pro quolibet tempore credere tenetur. verū eſt: ſed pro omni tempore quo aduertit teneꝛ credere: quia cū addo ꝙ aduertam nō ſtat ꝙ ſit tempus in quo nō teneor credere ſicut dicit Bonauētura. ¶Contra/ ergo pro omni tēpore quo aduerto circa deum teneor illum diligere: circa peccatum teneor deteſtari qđ videtur rigoroſum. poſſet dici ꝙ non omnis dubietas eſt peccatum niſi pro tempore quo teneor credere. illa enim dubietas que non dicit niſi carentiā aſſenſus & diſſenſus non eſt peccatū niſi pro tp̄e quo teneor credere. vtrumqꝫ tamen poſſet deffenſari. ¶Dubitatur tertio. Si fides informis eſt donum dei quare dicitur informis: Dico ꝙ ex eo quia caret charitate: q̄n enī aliquis eſt in mortali qđ nō eſt infidelitas habet fidem in-

Marginal notes: Quid ſit ꝑtinacia. — Auguſt. — Quid ſit hereticꝰ. — An pdit fides īfuſa. — Dubitaꝛ enī eſt ſuſpēdere ſine aſſenſu vel diſſenſu. — Argumētum ꝯ bonauēturā. — cur fides dicatur informis.

formem. ¶Dubitatur quarto. Vtrū acquiſita ſit virtus moralis. reſpondetur: põt capi virtus moralis large vt tm̄ valet ſicut per morem.i.conſuetudinē acquiſita: illo modo fides eſt virtus moralis. Secūdo põt vocari virtus moralis.i.acquiſita p actus liberos. & duplices ſūt actus liberi. Quidam eliciti: quidam vero imperati: & certum eſt ꝙ fides acquiſita non eſt actus elicitus: quia eſt actus intellectus: ſed imperatur a voluntate quia nullus credere poteſt niſi volens. Difficultas eſt: ſit fortes habēs infuſam: & cum hoc acquiſitā preſentatur forti aliquod credibile: ſcilicet deus eſt trinus & vnus credit propter malum finem: vtrū ille aſſenſus effectiue ſit ab īfuſa. certum eſt ꝙ eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime ſicut aſſēſus qui imperatur a volitione bona: quia ille actus habet pro obiecto ſolo hoc. deus ē trinus & vnus Si ſit eiuſdem ſpeciei: ergo infuſa concurrit immediate ad peccatū quod videtur falſū: quia deus dicitur ſpecialiter concurrere ad oēs actus qui procedunt a fide infuſa. Non eſt difficultas/ habitus acquiſitus concurrit ad illum: quia nō eſt inconueniēs ꝙ virtus intellectualis concurrat ad virtutem moralem. Sed de habitu infuſo videtur difficultas ꝙ non concurrat ad actum qui eſt peccatum moraliter: quia nō ꝯcurrit niſi tanꝗ inſtrumentum dei: deus non ꝯcurrit ſpecialiter ad peccata/ ergo videtur ꝙ infuſa non concurrat. ¶Quātum ad hoc dico ꝙ non cōcurrit/ & videtur mihi probabilius. Ratio/ quia ad illum actum nō cōcurrit deus cum ſpeciali motione: & ille actus non cōcurrit niſi cū ſpeciali motiuo. ¶Dubitatur vltimo. Vtrum fides formata & informis ſint eiuſdem ſpeciei. dico ꝙ ſic: imo ſunt eadem numero. Poſſet eſſe difficultas de augmentatione infuſe. certū eſt ꝙ nō p oēm actum meritoriū ſicut charitas auget effectiue ſed meritorie. Dico ꝙ p ſolos actus iſte tres virtutes infuſe ſic ſe hnt ꝙ augentur meritorie videlicet per ſuos actus. nam niſi eliciā actū ſpei nō auget ſpes. & ſicut cūꝗ actū meritoriū eliciā ſi nō eliciā actū fidei nō auget hītus fidei: ſed omnis actus meritorius ē actus charitatis. ideo per omnem actum meritorium augetur charitas.

An fides acquiſita ſit virt⁹ moralis.

De ꝯ ad actus fidei īfuſe ſpāliter ꝯcurrit.

Vltimus dubium.

¶Diſtinctio.xxiiij.

Viſum eſt de fide quātum ad eius eſſentiā & de eius inclinatiōe & corruptione. Iam quero de compatibilitate fidei cū ſciētia. Vnde ſciencia vno modo poteſt capi vt diſtinguitur cōtra fidem & opinionem pro quolibet aſſenſu certo & euidēti ſi eſt ꝓpoſitionis per ſe note ſiue contingentis ſiue neceſſarie. & ita debet capi in ꝓpoſito/ ꝗuis multe propoſitiones credentur ꝗ ſūt contingētes large. id eſt cognoſcibiles euidēter. Sed ſtricte ſcientia nihil aliud eſt ꝗ noticia adheſiua propoſitionis neceſſarie p demonſtrationem acquiſita. dicitur adheſiua ad excludendū appreheſiuā. dicitur neceſſarie ad excludendū ꝯtingētes acqſitas p demonſtrationem. Ocham dicit acquiſita.i.acqſibilis quia ponit ꝙ ea ꝗ acquiritur per experientiam ſit eiuſdē ſpeciei cū illa ꝗ acquiritur p demonſtrationem. Differunt eni inter ſe actus credendi & actus euidens circa eandem ꝓpoſitionem/ nā actus credendi eſt firmior circa illam propoſitionem ꝗ ſit noticia euidens. Sed repugnāt formaliter actus credēdi & actus euidentie. Vnde doc. regulariter diffiniūt euidentiā & capiunt ex Ochā in queſtione prima prologi. ¶Euidentia eſt aſſenſus verus certus natus produci ex ſola ſimplici terminorum noticia mediate vel imediate. & ſicut habet Ocham in ſecūdo ſententiarum queſtione vigeſimaquarta & quinta circa finem: non poteſt imaginari ꝙ producatur aliquis aſſenſus niſi aliquo iſtorum modorum in generali. Primo ex ſola terminorum propoſitionis apprehēſiue ſiue noticia incomplexa cum aduertentia circa complexum. Secundo non ex ſola terminorum noticia: ſed etiā ex terminorum noticia cum apprehenſione ſimul. Apprehenſio enim eſt vna cauſa par-

De cōpatibilitate fidei & ſciētie.

quid ſciā propriè.

quid euidentia.

tialis cum aliquibus aſſenſibus prioribus
vel ex terminorũ noticia apprehenſiua cũ
imperio volũtatis. Secũdo habita ſola ter-
minorum noticia: & cũ cognitione appre-
henſiua non cãtur: ſed cauſatur ex illa termi
norum incomplexa noticia cum ꝯpoſitio-
ne: & aliquibus aſſenſibus prioribus ꝓpo-
ſitionum applicatarum in ꝑña bona. tertio
nec hoc nec ſecũdo modo ſed ex terminorũ
De ꝓductione aſſenſus. noticia cũ imperio voluntatis. Primo mo-
do cauſaƭ noticia iudicatiua ex ſimplici ter
minorum noticia. & hoc dupliciter vel ex
qualicũꝙ terminorum noticia: ſcilicet tam
intuitiua ꝗ abſtractiua: & ſic eſt per ſe nota:
vel ex ſola intuitiua: & tunc illa propoſitio
non eſt per ſe nota. exemplũ primi: ſi formẽ
iſtam mentalem ſortes eſt vel non eſt/ ſuffi-
cit qualiſcunꝙ noticia terminorum ſiue in
tuitiua ſiue abſtractiua. ſed ſi formem men-
talem iſtius ſortes eſt/ & habeã ſolã abſtra-
ctiuam ſortis non iudico ita eſſe. ſed ſi habe
am intuitiuam ſiue diſcurſum iudico ſortẽ
eſſe. exemplum ſecũdi: vt ſunt noticie adhe
ſiue concluſionum geometricarum ſcibiliũ
Nam propoſitione iſta ꝑſentata ſorti. om-
nis triangulus habet tres angulos equales
duobus rectis. ſortes eſt neuter nec aſſentit
nec diſſentit: quia ad cauſandum illius aſſẽ-
ſum nõ ſufficit terminorum apprehenſiue
noticie: ſed quando applicanƭ aſſenſus alia
rum propoſitionum ex quibus videt illam
ſequi ab illis aſſenſus cauſatur noticia natu-
raliter illius cõcluſionis. Secũdo ſuppõnẽ-
dum ꝙ quelibet noticia euidens adheſiua
que cauſatur ſecũdo modo cauſatur media
te vel imediate ex aliqua adheſiua que cau-
ſatur primo modo. Ratio eſt: cũ nõ ſit pro
ceſſus in infinitum in adheſiuis: & ita cauſa
tur ex aliqua adheſiua. queritur ergo quo-
mdo cauſatur illa adheſiua ex qua cauſatur
iſta. vel cauſatur primo modo vel ſecundo
modo. ſi primo mõ habeo propoſitum. ſi
ſecundo modo/ ergo cãtur ex aliqua alia iu
dicatiua precedẽte ſaltẽ natura. nam quero
iterum de illa ꝓcedẽti/ vel cãtur primo mõ
vel ſecũdo modo: & ſic proceſſus in infini-

tum/ vel tandem reſoluetur in aliquem quo
cãtur per ſimplicẽ terminorũ noticiã. Oĩs
enĩ noticia euidens ꝗ cauſatur ex prioribus
adheſiuis reſoluitur vltimate in aliquẽ cau
ſatã ex ſimplici terminorũ incõplexa noti-
ticia. Dicit ergo Ocham/ euidentia eſt aſſẽ-
ſus firmus natus cauſari mediate vel imedia
te ex ſola termĩorũ incõplexa noticia. Eui-
dentia ergo nihil aliud eſt ꝗ noticia certa &
firma nata cauſari &c. Sed ineuidẽtia eſt no Dfia inẽ euidẽtiã & ineuidẽtiam.
ticia certa: & ſic conuenit cũ euidentia ĩ hoc
ꝙ eſt noticia certa: ſed quia nõ eſt nata cau-
ſari ſuficienter nec mediate nec ĩmediate ex
ſola terminorum incõplexa noticia: ſed ad
eius cauſationẽ requiritur de neceſſitate im
perium voluntatis. & ſic patet differẽtia in
ter euidentiam & ineuidentiã: & ꝙ ad actũ
credendi ſemper requiritur imperium volũ
tatis. ¶ Dicit Holcot ꝙ aſſenſus fidei natu Holcot opi. reprobata.
raliter cauſatur: ita ꝙ homo nõ poteſt non
aſſentire adductis motiuis: ſed ĩ hoc nõ ſto.
& Hugolinus dicit illam ſapere hereſim.
Ocham videtur dicere ꝙ per ſolum impe-
rium voluntatis cũ apprehenſione termio-
rum cauſatur aſſenſus fidei & impugnatur
a Gabriele. Nã ꝓpoſita propoſitione neu-
tra ex terminis: nec aſſentio nec diſſẽtio. nõ
eſt enim in mea poteſtate opinari niſi appli
cetur motiuum: ergo a fortiori non eſt in
mea poteſtate formaliter aſſentire. quia ml-
to plus eſt firmiter aſſentire ꝗ opinari: poſ-
ſumus enim imaginari cum volumus: ſed
non opinari. non eſt enim in mea poteſta-
te iudicare ꝙ aſtra ſunt paria: vel ꝙ rex am-
bulat/ ergo nec firmiter aſſentire: quia eſt in
ſe neutra & nullum habeo motiuum ad il-
lam: immo oppoſito dato ſequitur hec cõ-
cluſio/ ꝙ eſt in mea poteſtate data quacũꝙ
propoſitione mihi dubia illam aſſerere abſ
ꝙ mendacio. Patet/ eſt in mea poteſtate iu
dicare ꝙ ita eſt: & ita iudicando & aſſeren-
do non mentior illo dato: ſed hoc eſt falſũ.
ergo videtur difficile ꝙ per ſolum impe-
rium voluntatis cauſetur actus credendi cũ
ſimplici apprehenſione abſꝙ motiuo.
¶ Propterea dicũt omnes alij/ ad actum cre

Que ſufficiūt ad actū credendi ⁊ q̄ non.

dendi ſiue fidei non ſufficit ſimplex appre-
henſio: quia ſi hoc ſufficeret eēt per ſe nota
& ſic non eſſet credita / nec ſufficit motiuū:
quia illius motiui ātecedens eſt opinatum
ſolum: & tunc non ſufficit cauſare niſi opi-
nionem. quia cōcluſio ſemper ſequitur qua
litatem debilioré premiſſarū / ſi ſit euidens:
ergo cauſat euidentiam. Si dicas ꝙ eſt credi
tum: quero per quid eſt creditū: & ſic opor-
tet de neceſſitate dicere / ꝙ ad primum actū
credendi nō ſufficit motiuum nec ſimplex
apprehenſio. De tertio ſufficit imperiū vo
luntatis. ℭ Sed quarto dicunt cum motiuo
thopico requiritur imperium volūtatis. &
credo ꝙ iſta opinio ſit melior: & ſic opor-
tet de neceſſitate ꝙ primus actus fidei cauſe
tur a duobus ſcilicet a motiuo qđ de ſe cau-
ſaret opinionem propoſitionis primo cre-
dite ꝙ non ſufficit cauſare certitudinem: &
ideo de neceſſitate reqritur aliud ſcilicet pia
affectio ſiue imperium volūtatis: quod idē

Pia affectio ē volūtatis īperium.

eſt. Reſolutio / quādocunqȝ habetur moti-
uum thopicum ſi cum illo ſuperueniat im-
perium quo volo firmiter aſſentire / ab illis
duobus cauſatur aſſenſus firmus fidei: & ſic
actus fidei cauſatur ab imperio voluntatis
& a motiuo thopico qđ de ſē cauſaret opi-
nionem. ℭ Sunt hic difficultates / nam ipli-
cat aſſentire eidem firmiter & formidoloſe:

Difficultas.

ſed aſſenſus opinatiuus eſt cauſa naturalis
aſſenſus formidoloſi / ergo nullo modo eſt
cauſa aſſenſus certi. quia potentie naturales
non valēt ad oppoſita. nam nulla cauſa pu
re naturalis que immediate producit calo-
rem poteſt producere frigus: ſed illud mo-
tiuum naturaliter producit opinionem / er
go non poteſt producere certitudinem.
ℭ Diſtinguo iſtam / cauſa naturalis nō po-
teſt ad oppoſita. vel cū adiutorio: & ſic ne-

Soluitur

go: vel ſine adiutorio cōcedo. Non eſt enī

Cā nālis cū diuerſ inſtrumē, tis pōt in ꝯtrariaví toſa ſubſtātialis aque.

inconueniens ꝙ eadem cauſa naturalis cum
diuerſis adiutorijs producat effectus con-
trarios vt noticia intuitiua cū preſentia ob
iecti cauſat iudiciū & naturaliter producit
aſſenſum huius: hoc eſt. & ſi obiectū nō eēt:
cauſaret aſſenſum contrariū. Ideo nō incon
ueniens ꝙ eadem cauſa pure naturalis ad vnū
effectum concurrat / & cum alijs vel cum al
tera cauſa ad cōtrariū. Contra / ergo aliqua
cauſa de per ſe concurrit ad corruptionē ſui

Replicat

effectus naturalis: hoc videtur falſum quia
omnis naturalis cauſa conſeruat ſuū effectū
de ꝑ ſe. Patet: ſit ſortes cui preſētetur ꝓpoſi
tio neutra / adducto motiuo thopico aſſen
tit formidoloſe. ſi enī nō habeat imperium
ab illo naturaliter cauſatur aſſenſus opina-
tiuus: & ſi velit firmiter credere corrūpitur:
& introducitur aſſenſus certus. Tunc argui
tur ab iiſdem corrūpitur iſte aſſenſus a qui-
bus cauſatur aſſēſus ꝯtrarius: ſed ab illo mo
tiuo cauſatur partialiter aſſenſus ꝯtrarius /
ergo ab illo motiuo de per ſe corrumpitur /
ſed aſſenſus prior erat effectus de per ſe mo-
tiui thopici / ergo cauſa naturalis de per ſe
corrumpit effectum quem producit de ꝑ ſe.
ℭ Dico ꝙ non eſt inconueniens ꝙ corrum
patur effectus a ſua cauſa ſuperueniēte alte-
ra cauſa. cum ergo imperiū cū motiuo ſint
cauſa totalis aſſenſus certi erūt cauſa corru-
ptionis contrarij. Dicis ꝙ ab illo argumen
to thopico cum imperio cauſatur aſſenſus
firmus: ergo erit in poteſtate volūtatis nec
aſſentire nec diſſētire. Patet: ſit ſortes cui ad
propoſitionē de ſe neutrā adducitur moti
uū / ſi nō ponat īpedimētū naturaliter opi
natur illud qđ erat prius neutrū. eſt in pote
ſtate eius nec producatur actus opinatiuus
ꝯcluſionis ab illa cā naturali: & ſtāte tali īpe
dimento eſt in ptāte eius nō ponere aſſenſū
firmū quia libere ponit: ergo eſt ī ptāte eius
facere ꝙ nullo mō aſſentiat ꝯcluſioni: ergo
pōt facere ꝙ nō opinet: & pōt facere ꝙ nō
credat. Patet ſic: ſortes pōt nole opīari quā
uis nolit credere / hoc eſt certum: ſed ſic eſt
ꝙ illđ nole (poſtq̄ ꝑ imperium voluntatis
pōt impedire effectū naturalem argumenti
thopici) videt eē cauſa ſufficiens ne ꝑducat
effectus argumenti thopici. i. aſſenſus opi-
natiuus: ergo pōt adhuc ſtare neuter: & tñ
videtur falſum: qa dicit Ariſto. non pōt eē

Ariſto. poſte.

aſſenſus maioris & minoris quin cauſet aſ-
ſenſus ꝯcluſionis. implicat aſſentire añti: &

conſequentie:& non aſſentire cōſequenti.
Nam bene ſequitur iſte aſſentit ꝙ añs ſit ve
rum:& ꝙ ꝯña ſit bona: & ꝙ añs nō poteſt
eſſe verū in ꝯña bona ſine cōſequente: ergo
aſſentit cōſequēti. ¶Difficultas eſt/poſtꝙ̃
impedit ꝙ nō ponatur actus opinādi. An
poteſt impedire ꝙ nō ponatur actus opinā
di non ponendo actū credendi. ¶Et ſemp
Doctor ꝯ Dealiaco viſum eſt mihi quicqd dicat De Aliaco/ꝙ
non poteſt aſſentire antecedenti & bonita
ti ꝯñe quin aſſentiat cōſequenti. Ad proba
tionē poteſt habere nole. dico ꝙ illud no
le non eſt ſufficiens impedimentū: quia nō
eſt ſufficiens cauſa ad ponendū effectū con
trarium:non eſt eni ſufficiens impedimen
tum ad impediendum effectū quem iſta cau
ſa naturalis producet: & ſic ꝗuis non velit
credere:tamē opinabitur. ¶Vltra queritur
Dubium Vtrum talis actus opinandi ſit peccatum.
Exemplū/iudeis propoſita iſta ꝑpoſitione
iſte homo eſt deus:erat eis de ſencutra: ſed
habitis ratiōibus ꝙ erat deus.quia nō pote
rat talia facere niſi eſſet deus niſus argumen
tis thopicis īducere eos ad fidem.Iſta argu
menta generaſſent opi.naturaliter & ſic cre
didiſſent. Queritur ergo. vtrū talis opinio
quā iſta argumenta genuiſſent fuiſſet pecca
tum. Videtur ꝙ ſic: quia omnis actus con
trarius actui ad quem pro tunc obligor(qa
non poſſum ſimul habere cōtraria)eſt pec
catum:ſed iſte eſt huiuſmodi:quia ꝯbligor
ad actum credendi:ergo.¶Oppoſitum ta
Argumē tum. men arguitur. Nullus actus qui cauſaẗ pu
re naturaliter a cauſa pure naturali ad quā
nullo modo concurrit voluntas eſt pecca
tum: ad actum opinatiuum non concurrit
volūtas: immo producitur a ſolo motiuo
cum intellectu que ſunt cauſe pure natura
les:ergo videtur ꝙ talis actus opinandi nō
ſit peccatum. Dico ꝙ eſt peccatum: eſt enī
dubietas in fide non priuatiua/ſed poſiti
ua. nam opinio vocatur dubietas:& queli
Solutio. bet illarum peccatum eſt. ¶Et cum argui
tur. Ille effectus pure naturaliter cauſatur a
motiuo & ab intellectu:ergo non eſt pecca
tum. verum eſt intrinſece:ſed non extrinſe
ce:quia voluntas tenetur impedire produ
ctionem illius actus per actum ſuū:quia te
netur velle credere:& per illum actum quo
vellet credere impediret ne produceretur ta
lis actus/omiſſio illius actus volūtatis que
eſt libera eſt immediate peccatum:& ille a
ctus eſt malus & peccatum denominatione
extrinſeca/id eſt omiſſione volūtatis:& ſic
eſt peccatum inquantum voluntas omittit
impedire ne producatur. ¶Conſequenter
quādo queritur de obiecto fidei poteſt que
ri de acquiſito vel de infuſo. Vnde loquen
do de acquiſito idem eſt obiectum actus &
habitus:& diuerſi articuli ſūt diuerſa obie
cta diuerſorum habituum acquiſitorum.
¶Si loquamur de obiecto fidei infuſe: re
ſpondeo ſecundum duplicem opinionē te
nendo ꝙ immediate inclinet ad vnum/ha
bet vnum obiectum:& tenendo ꝙ imedia
te inclinet ad omnes actus/habet multa ob
iecta. ¶Tertio notandum. nō obligamur
ſolum ad credendum propoſitiones neceſ
ſarias:ſed cōtingentes. Vnde accedentē ad
deū oportet credere ꝙ iſta eſt neceſſaria de
us eſt:& tamen oportet credere ꝙ deus eſt:
ſed iſta eſt contingens. Omnis propoſitio
de deo in ordine ad actus & effectus exterio
res eſt contingens. Vnde ſub fide non ſolū
cadit propoſitio neceſſaria/ſed etiam cōtin
gens:& ſic ſub fide cadunt multe propoſi
tiones nō ſcibiles. Et cum queritur vtrum
reſpectu eiuſdē reſpectu cuius eſt fides poſ
ſit eſſe ſcientia. & capitur ſcientia large ſci
licet tam pro ſciētia euidenti ꝙ̃ pro illa que
acquiritur per demonſtrationem. vnde.
¶Sit prima concluſio. Reſpectu aliquorū Prima concluſio
credibilium poteſt eſſe ſcientia: & in beatis
& in viatoribus: quorundam tamen apud
beatos quorundā nec apud iſtos:nec apud
illos. Patet/iſta ꝑpoſitio deus eſt/eſt vnum
credibile:ſicut patet ꝑ Paulū accedētem ad
deū Oportet credere ꝙ deus eſt: & tamen
de illa propoſitione & viatores & beati
poſſunt habere ſcientiam. de beatis notum
eſt. de viatoribus patet/illa poteſt demon
ſtrari deus eſt. Philoſophus enim niſus eſt

demõſtrare. Eſt difficultas apud doctores vtrum proceſſus philoſophi fuerit demonſtratiuus cum nitebatur probare ꝙ eſt vna cauſa mouens nõ mota: ſed de hoc alias.

¶ Difficultas circa hoc. Vtrum iſta propoſitio deus eſt ſit de fide tenẽdo ſaltẽ ꝙ infuſa habet vnum obiectum primarium: ſicut fuit probabiliter defenſatum. Et ꝙ nõ inclinat ad actus circa alia obiecta niſi mediante actu obiecti primarij. Illud cõplexum deus eſt non eſt obiectũ primariũ: quia apud eos eſt iſtud Omne reuelatum a deo eſt verum: nec eſt obiectum ſecũdarium: quia aſſenſus huius deus eſt preſupponitur: & eſt prior ꝙ ſit aſſenſus primarij obiecti. Patet: nullus poteſt aſſentire ꝙ omne reuelatum a deo ẽ verum niſi crediderit deum eſſe tanꝙ vnum preſuppoſitum. Ergo cum aſſenſus ille ſit prior aſſenſu illius propoſitionis que aſſumitur pro obiecto primario fides infuſa nõ inclinat ad illum aſſenſum: ergo nullo modo eſſet de fide apud illam opinionem.

De hoc vide. 8. phiſicoꝝ.

¶ Breuiter dicendum ꝙ iſta deus eſt: nõ eſt vnus articulus fidei: ſed eſt vnũ preſuppoſitum in fide: & vna maxima que preſupponitur anteꝙ habeatur fides. Dicit Thomas. Multe ſũt ꝑſuppoſitiões in aliqua ſciẽtia ꝙ nõ ꝑtinẽt ad illã: imo ꝑſupponũtur: ita oportet dicere ꝙ deus eſt / eſt vnum preſuppoſitum: quia nullus põt aſſentire ꝙ deus ſit ex eo ꝙ aſſentit deum eſſe veracem: quia prius de neceſſitate debet aſſẽtire ꝙ deus eſt ꝙ ꝙ credat deum eſſe veracem: vel ꝙ omne reuelatum a deo eſt verum. Secunda pars concluſionis patet. Capio iſtam deus eſt trinus & vnus quam format viator: & ſupponendum eſt ꝙ omnem ꝯceptum quem formamus de deo: cõprehẽſor poteſt ſimilem formare: ſed ꝑter iſtos quos formamus cõprehenſor format incomplexum & diſtinctum conceptum dei: quem non poſſumus formare. ¶ Hoc ſuppoſito ſic arguitur. Illa propoſitio eſt neceſſaria deus eſt: certũ eſt / & non eſt per ſe nota: ergo eſt cognoſcibilis ex aliqua alia priore: quia omnis propoſitio neceſſaria vel eſt immediata vel mediata: ſi immediata eſt vnum principium: ſi mediata eſt ſemper cognoſcibilis & deducibilis ex altera immediata. vt patet ex Ariſtotele primo poſteriorum: cum non ſit ergo immediata: ergo eſt demonſtrabilis: ſed ſic eſt ꝙ omnis illa mentalis vltimata quam formant beati de iſta deus eſt: eſt per ſe nota: ita ꝙ ad aſſentiendum certitudinaliter ꝙ deus eſt: ſufficit habere diſtinctam noticiam dei: ſiue intuitiuam qualem habẽt beati: ſiue abſtractiuam qualem habuit Paulus poſt raptum: & Adam in ſtatu innocentie: quia habuit ſpecies cõcreatas. eſt etiam euidens & per ſe notum demonibus deum eẽ: illa enim propoſitio deus eſt beatis ex terminis eſt per ſe nota: & ita dicerem de iſta quam formãt beati deus eſt trinus & vnus. illa ergo eſt ꝑ ſe nota: & ſub ſubiecto ſubſumi poſſet minor extremitas: & diſcurſus ſic demonſtratiuus eſt talis. Omne / a / eſt trinum & vnum: eſt per ſe nota: ita ꝙ / a / ſit noticia diſtincta dei: & / b / eſt ens ſummum in entibus: iſta eſt per ſe nota: & iſta minor eſt etiam nota: omne / b / eſt / a / quãuis non ſit per ſe nota: ſequitur ſyllogiſtice: ergo omne / b / eſt trinum & vnum. Et ſic iſta concluſio eſt neceſſaria deducibilis ex alijs immediatioribus ꝙ ſit illa propoſitio deus eſt: eſt ergo demonſtrabilis apud beatos / & non apud viatores / cum nõ poſſint habere medium per quod demonſtretur: puta noticiam ſimplicem & incomplexam dei: ergo ſecunda pars concluſionis vera. Si tñ deus cõmunicaret ſupernaturaliter illud mediũ viatori: tũc illi eẽt demõſtrabilis ſicut btõ.

Iſta ꝓpõ de° eſt nõ eſt fidei articulus

Q iſta ꝓpõ de° eſt nõ ſit ꝑ ſe nota.

Aduerte ad hoc.

¶ Secũda concluſio. Habitus fidei infuſus põt ſtare in eodem reſpectu eiuſdẽ credibilis cum actu ſcientie & clare viſionis. Patet: Paulus habuit habitũ fidei: & tñ poſt raptũ erat Paulo euidens deũ eẽ: & in raptu ſcilicet noticia intuitiua: & poſt raptũ ꝑ noticiã abſtractiuã: & tñ nõ ꝑdidit infuſam. Et etiã multi articuli fuerunt euidentes aplis: ſicut articuli de morte: ergo fides habitualis reſpectu eiuſdem eſt compoſſibilis clare viſioni actuali ſiue ſcientie ſiue euidentie.

Secũda cõcluſio.

Tertia cõcluſio. ¶ Tertia cõcluſio. In eodem poteſt ſtare infuſa cũ ſciẽtia p demõſtratione acquiſita. Fides cũ ſciẽtia ſtare poſſit. Patet: i eodẽ põt ſtare infuſa cũ habitu ſciẽtifico. nã infuſa nec repugnat actui nec habitui ſcientifico. ¶ Quarta concluſio. Quarta concluſio. Reſpectu eiuſdem obiecti non põt ſtare habitus ſciẽtificus cũ fide acquiſita habituali. Patet: oẽs habitus acquiſiti ſiue naturaliter pducti ſic ſe hñtes ꝙ eorũ actus repugnant: etiã habitus repugnãt: ſed actus ſciẽtificus & actus fidei repugnãt reſpectu eiuſdẽ obiecti: ergo habitus qui cauſãtur ex illis actibus repugnãt. Maior patet: non põt aliter probari repugnãtia habituũ iuſticie & iniuſticie: niſi quia actus repugnãt: ſed actus credẽdi & ſciẽdi circa idẽ repugnãt. Patet: bñ ſeqtur. Habeo actũ ſciendi reſpectu. a. obiecti: ergo illud ẽ mihi euidẽter notũ: & bñ ſequitur. habeo actũ credẽdi: ergo illud eſt ineuidẽter notũ: & illa repugnant. ¶ Circa hanc partẽ dicunt aliqui ꝙ actus ſciendi & credẽdi ſtant ſimul. verum ẽ ꝙ ẽ impoſſibile ꝙ idẽ obiectum ſit mihi euidẽter notum & ineuidẽter p idẽ medium: ſed non eſt impoſſibile ꝙ idẽ obiectum ſit euidẽter notũ p vnã ratione: & ineuidẽter p alterã: nã ad idẽ obiectũ pñt adduci duo media: ad vnũ demonſtratio & ad aliud auctoritas dei: & hoc eſſet difficile impugnare: nihilominus tenemus oppoſitũ: ꝙ ſi adduceref medium euidẽs: illud ineuidẽs nihil cauſat. Hoc tenet Thomas & Bonauẽtura. habemus ergo ꝙ infuſa nõ repugnat actui: nec habitui ſcientifico: ſed acqſita actualis repugnat. Quorũdã opini. ¶ Sed apparẽtie in oppoſitũ ꝗtum ad habitus probãdo ꝙ nõ repugnãt. ſit ſortes habẽs acquiſitã alicuius articuli multũ intenſã: ille articulus nũc de nouo efficiẽ euidẽs propter noticiã intuitiuã quã habet de re de qua ẽ articulus: vel propter medium demõſtratõis. & ſupponiẽ ꝙ efficitur euidẽs ppter intuitiuã obiecti: ſicut in Paulo poſt raptũ credebat habitu acqſito deũ eẽ trinũ & vnũ: & i raptu vidit clare deũ: & cognouit deũ eẽ trinũ & vnũ euidẽter. Tũc arguitur ſic. Poſtꝙ trãſiuit intuitiua & pñtaẽ idẽ ꝙ bitus fidei & ſcie non repugnant. articulus: nõ credit amplius imo euidẽter iudicat: ergo relictũ eſt ex actu quo euidenter iudicabat habitus inclinãs ad euidẽter iudicandũ. Patet pña. Anteꝗ ſortes intueretur illud obiectũ: vel euidẽter aſſentiebat deũ eſſe trinũ & vnũ: & hoc non/ cũ noticia ꝙ deus eſt trinus & vnus nõ ſufficiebat ad cauſandũ aſſenſum euidẽtẽ: ſed trãſeũte intuitia pñtato obiecto cauſaẽ euidẽtia: ꝗuis nõ ſit ituitiua: ergo aliqd derelictũ eſt ꝙ ſit cã ptialis illius euidentie ꝗ cauſaẽ: nõ ꝙ deꝯ relinquatur ex ituitiua: qa nõ cauſat hitum ergo oportet ꝙ ſit aliqd derelictũ ex aſſenſu euidẽti. Et nõ videtur qđ eſt illud pter hitũ ergo i ſorte ſimul & ſemel eſt habitus fidei & euidentia circa eandẽ ppõem. ¶ Item capio ſortẽ ꝗ credit firmiter. a. propõem/ habet habitũ intenſum: adduciẽ ei demõſtratio: aſſentit euidenter: ſecunda vice facilius aſſẽtit ꝗ prima: ergo ẽ aliquid relictũ in ſorte prõptificãs ipm quod nõ erat in pria vice: & illud eſt habitus: ergo illi hitus ſe ppatiũtur. ꝗtum ad actus ꝙ ſe ppatiũtur patet. Oia ſe ppatiũtur in eodem ſubiecto quorũ cauſe ſufficienter pductiue ſe ppatiũtur: ſed demonſtratio ad vnã ppõem & auctoritas ad eãdem ſe ppatiũtur i habitu: ergo actus vel effectus iſtarũ cauſarũ ſe ppatiũtur in illo ſubiecto. Bõa deductio. ¶ Quantũ ad hoc dico ꝙ ſi ſortes euidenter recordareẽ ſue ſciẽtie quã habuit: ita ꝙ iſta ſit euidens ſorti nũc: ego ſciui iſtã ppõem: ſi poſtea recordeẽ de eodem aſſenſu p noticiã rememoratiuã erit ei euidens/ ego ſciui hoc: ſicut ẽ mihi nũc euidẽs vidi patrem: ſi ſortes ergo euidẽter cognoſcat ſe ſciuiſſe qđ ipe iã euidenter ſcit & iudicat. Bñ ſeqtur: hoc ſciui: ergo hoc erat neceſſariũ: ergo eſt adhuc verũ: ſi ſortes ergo euidenter recordetur ſe euidẽter ſciuiſſe: pt euidenter aſſentire: ſed ſi nõ recordetur euidẽter illius actus quo ſciuit: ſi pñtetur ſorti illa ppõ poſt primã euidentiam ſine ratione demõſtratiua/ aut ituitiua nõ aſſentiet euidenter: ſed ſolũ ex fide: qa nullo mõ habet cauſas ſufficientes ad euidẽtiã: & nõ pt cauſari euidẽtia niſi p noticiã aut p habitũ: aut Reſolutio.

per ratiōem ſufficientem: & ſic nego ꝙ eui denter aſſentiat: niſi habeat demōſtratōem aut noticiā intuitiuā. ℂ Quātū ad ſecūdū. Sortes q habet fidem itenſam acqſitā addu cit ei demōſtratio: euidenter aſſentit. Si ſe cūda vice adducaꝛ: prōptius aſſentit: ergo aliqd derelinqtur: & illud eſt habitus: quia quicquid derelinquitur ex actu dr̄ habitus. ℂ Ocham ſoluit in ſecūdo. vn̄ dico ꝙ ſor tes nō eſt prōptior ad aſſentiendū q̄ prius niſi negatiue: qa eſt minus prōptus ad aſſē tiendū ꝓtrario: & ſic eſt minus prōptus ne gatiue: nō aūt poſitiue. i. nō p habitū ꝓtia/ lem cauſatū in eo. ℂ Quantum ad tertium.

Ad ſcdʒ

Ad tertiaʒ

Cauſe ſufficientes ad ꝓducendū fidem ſtāt cū demōſtratione: ergo effectus ſtat. Nego ꝯn̄am. Poſſum hr̄e duo āteced ētia: prio an tecedēti euidēter aſſentio. ſecundo opinati ue: & cognoſco ex vltio ſeqēā dē ꝓpōnem: & ſic negaꝛ iſta ꝯn̄a. cauſe ſufficiētes ad ꝓ ducēdū de. a. ꝓpōe euidentiā & opinionē ſtant ſimul: ergo & effectus ſtāt ſimul/ nō ſe quitur. Nā dico ꝙ ſunt aliq effectus forma liter repugnātes: & eorū cauſe nō formali ter repugnāt. Cōtra: ergo ſtabit ꝙ ille cau ſe ſtāt ſimul: & neutra ē infinita/ ſiue infini te actiuitatis: volo ꝙ vna ſit maioris actiui tatis: vel ꝙ ſint equalis actiuitatis: tūc nihil cauſabitur: qa cauſe eqlibre nihil agūt: & ſi aliquid agūt: agūt qualitatem mediā: ergo ſtaret aliqn̄ euidēter aſſentire ꝑmiſſis: & bo nitati ꝯn̄e: & nō ꝯn̄ti. ℂ Quantū ad hoc vi ſum ē mihi ſemp melius dicēdū ꝙ qn̄ intel lectui applicātur cauſe/ iciatur naturaliter ad oēm aſſenſū verū: & fortius ad aſſenſum euidētē & certū: q̄ ineuidētē & incertū: qa ē maior ſua pfectio. Propter ea qn̄cūqꝫ appli catur cā euidēs intellectus agit cū ea: & nō eſt natus intellectus cū altera cā coagere q̄ producit opinionē: & ſic dico ꝙ applicatis illis duabus cauſis vna euidenti & vna opi natiua cauſatur euidētia: qa ītellectus cum illa cā coagit: & nō cū altera: & q̄uis illa cā eēt debilior ex pte ſui tn̄ ītellectus ageret cū illa: & nō cū altera: qa intellectus ꝯcurrit cū illa cā ex natura ſua qn̄ applicaꝛ: & illa nō

Doctoꝛ bōa reſo lutio.

applicata nō ꝯcurrit cū alijs q̄ de ſe cauſarēt ineuidētiā vel opinionē. ℂ Quinta conclu ſio. Catholicus litteratus legēs canonē bi blie acqrit multos hitus fidei: & nullū ſcien tificū. patet: credit firmiter in vlī oē ꝯtētū in ſuo canone eē verū: ergo legēs ꝓpōem quā prius nō audiuerit/ & non capiēs eius lralē ſenſū aſſentit illi: & ex illo aſſenſu cāꝛ hitus & ita de alijs. Scd̄a pars patet ꝙ nullū acq rat ſciētificū. Patet: canon nō eſt ordinatus p modū ſcie demōſtratiue. qa nō ponūtur in canone ꝓpoſitiōes demōſtrabiles āt p ſe note p experientiā ex quibus demonſtrentur alie. ℂ Sexta cōcluſio. Catholicus legēs ca nonem biblie ꝑter habitus fidei acquiſitos: multos apprehenſiuos & adheſiuos habi tus circa credibilia acqrit. Patet: acqrit habi tus p quos ſcit vnum paſſū ſcripture ex alio deducere: & exponere vnū p alterū & prō ptius: & habitū exponendi vnū paſſum ꝑ reqſitū: & talis habitus non eſt fidei: qa infi delis ita bn̄ faceret ſicut catholicus: ergo ꝑ ter habitus fidei acqſitos acqrit multos ali os habitus: & hoc deducit Ochā ī plo. ſen. & Grego. vij. q̄ne. Vn̄ notādū ꝙ ꝓphete & apoſtoli q fuerūt fūdamenta nr̄e fidei ha buerūt noticias certas & euidentes de aliq bus reuelatis & certitudinem p argumentū thopicum ſicut habuerūt iudei p miracula. Nā hoc erat argumentū thopicū. hoc a pu ro hoīe fieri nō pōt: ſed prophete ſine mira culis & apparentijs etiā illūinabātur a deo īterius: & ſic nō habuerūt p argumētū tho picū: ſed p infuſionem. Nā aliquem illumi nari a deo nihil aliud eſt q̄ deū cauſare in il lo noticiā: ſiue recipere lumen a deo: & lu men intellectus eſt cognitio. ℂ Queritur er go circa hoc vtrū habebāt noticiam euiden tem videtur ꝙ ſic: qa deus ſe ſolo pōt cauſa re omne genus noticiarū. ſ. euidentiā: fidem &c. & ſic qritur vtrū cauſauerit euidentiā ī ꝓphetis quos īmediate illuminabat deus in terius ſine quocūqꝫ ſigno exteriori: credo ꝙ cauſabat ī eis euidentiā. & ſic aſſentiebat Hieremias deſtrueꝛ hieruſalem: nō qa reue labatur exterius: qa nulla ſigna fiebant: ſed

Quinta cōcluſio.

Sexta cō cluſio.

Quid eſt aliquē a deo illu minari.

Difficul tas.

deus cauſabat ī eo talē aſſenſum. Dico pro
babilius ꝙ talis aſſenſus eſt euidētia: qa vi-
detur ꝙ deus qñ opa ſolus facit pfectiſſima
faciat. nā nunq̄ ſanauit aliquē quin pfecte:
dico ergo probabiliter vt dicit Ochā ꝙ ha
bebāt euidētiā. ¶ Dices ſi habebāt euiden-
tiā: ergo noticiam q̄ ē nata cauſari ex ſimpli
ci terminorū incomplexa noticia. Ochā in
Aduerte diuerſis quolibetis dicit ꝙ naturaliter nul-
lius futuri ꝯtingētis pōt cauſari euidentia:
niſi p noticiā intuitiuā dei: qa ſi cauſatur na
turaliter iſtud iudiciū ātixpſ exit: ergo q̄uis
nō eſſet equaliter cauſaretur: quia ē eadē cā
ſed dico ſit ſortes cui cauſatur noticia intui
tiua dei: ex illa pōt iudicare ꝙ deus iudicat
antixpm futurū: & tūc illa noticia ē euidēs:
qa cauſatur ex intuitiua imediate. & ſeqtur
vltra. Deus iudicat euidēter antixpm futu-
rū: ergo erit. Dico ꝙ illa noticia q̄ eſt euidē
tia iſtius antixpſ erit, ē nata cauſari mediate
vel imediate ex ſola noticia intuitiua dei.
¶ Certum eſt ꝙ nō pōt euidenter probari
ꝙ habuerunt euidentiā: ſed probabile ē ꝙ
qui illuminabātur interius / habuerunt eui
dentiam. & ſic patet de cōpatibilitate fidei
cū aliis actibus intellectus puta cum ſcīa &
opinione. & reſolutio fuit ꝙ actus nō ꝯpa
tit actū neq̄ habitus acquiſitus habitū acq-
ſitū circa idē obm̄: ſed infuſa ꝯpatit habitū
ſciētie: &c. ¶ Iam mouetur dubiū. Vtrū au
Dubium primum. diens pdicari articulū & vidēs fieri miracu
la pro approbatōe articuli acquirat aliquē
aſſenſum vel habitū diſtinctū ab habitu fi-
dei: videtur ꝙ ſic / audiēs pdicari articulū ſi-
ne miraculis acquirit fidē: ſed cū hoc vidēs
miraculū acquirit maiorem aſſenſum / ergo
Reſpōſio. Reſpōdet Ochā quarto quolibeto. q. vij.
ꝙ audiēs articulū pdicari: & vidēs miracu-
la nō acquirit aliū pter fidē / q̄uis acqrat in-
tētiorē. patet ſic. nunq̄ acqritur euidentia p
mediū qđ pt de ſe gn̄are aſſenſum falſum ſi
cut verū: ſed iſta miracula cū pdicatiōe pñt
eque gn̄are aſſēſum falſum ſicut verū. patet
ſic. ille q predicaret legē machometi: & face
ret apparentia miracula ſicut fecerunt magi
pharaonis ita bene gn̄aret aſſenſū ſicut ille
qui pdicat articulū verū: & facit vera mira-
cula / ergo de ſe illud mediū pt ita gn̄are aſ-
ſenſum falſum ſicut verū / dico ꝙ nunq̄ acq
ritur euidētia niſi p ſimplicē terminorū no
ticiā aut p noticias euidētes: prior tñ aſſen-
ſus illius articuli quē pdicat nō cauſatur ex
ſimplici terminorū noticia: neq̄ ex iſto aſſē
ſu ſolo: iſta ſunt vera miracula: ſed cauſatur
ex iſto aſſenſu. iſta ſūt vera miracula: & iſta
ſunt ad veritatē illius articuli probandam
Reſolutio doctoris. ¶ Iam dico ꝙ vtraq̄ iſtarū eſt ineuidēs. iſta
ſunt vera miracula. nō eni ē euidēs neq̄ pt
cauſari aſſenſus ex ſimplici terminorū app-
henſiōe ꝙ iudicē firmiter iſta ſunt vera mi-
racula. Siſr iſta nō eſt euidēs iſta fiūt ad illā
veritatē ꝯprobādā: nā q̄uis dicat mihi: ſtat
ꝙ ille mētit. nō cauſatur ergo ppter q̄cūq̄
miracula aſſenſus articuli ineuidētis qa nō
eſt euidēs ꝙ ſint vera miracula neq̄ ꝙ fiant
ad pbādā veritatē articuli. & ſic nō cauſatur
Dubium ſecundū. alius aſſēſus pter fidē. ¶ Dubitatur ſecūdo.
vtrū primus aſſēſus fidei poſſit eſſe merito
rius. Reſolutio Ochā ꝙ nō. rō / nunq̄ aſſen
ſus eſt meritorius niſi impatus a volūtate:
ſed ē impoſſibile actū volūtatis impārē pri
mū actū fidei eē meritoriū ī ſenſu ꝯpoſito.
patet. detur oppoſitū & ponatur ineſſe ꝙ
actus volūtatis quo impatur primus actus
fidei ſit meritorius & ſit. a. tūc. a. eſt merito
rius / ergo ꝯformis dictamini recto actu exi
Qꝫ primꝰ actꝰ fidei nō ſit meritorius. ſtēti ſecundū Ochā / tūc arguitur ſic. a. ē cō
formis dictamini recto / ergo illud dictamē
ē prius ſaltē natura actu a. qa eſt a dictamie
ſcdm doc. ſed ſic ē ꝙ illud dictamen qđ eſt
prius natura actu. a. eſt aſſenſus fidei: patet
ſicut iſta ē ineuidens deus eſt trinus & vnus
ita iſta eſt ieuidens: credendū eſt ꝙ deus &
trinus & vnus. ꝟi ſit ineuidens / ergo aſſen-
ſus eius eſt actus fidei / ergo ſicut aſſenſus q
impat p aliud eſt ineuidens ita & dictamen
eſt etiam ineuidens: & p ꝯñs dictamen regu
Ad rōēs Ochā reſponſio. lās. a. erit prior aſſenſus fidei. ¶ Qꝫtum ad
hoc forte dices: dico ꝙ primus aſſēſu fidei
pt eſſe meritorius / ſit iſte: deus eſt trinus &
vnus eſt meritorius / ergo actus quo eſt me
ritorius elicitur ꝯformiter dictamini vero:

& illud eſt icuidens. verũ eſt: ſed nõ eſt cer
tũ. ſit ſortes q̃ nunq̃ habuit actum credendi
p̃ntatur ſibi articulus & audita p̄dicatione
p̄t opinari: credendũ eſt ꝙ deus eſt trinus &
vnus: & ad reguládũ actũ moraliter bonũ
ſufficit dictamen opiatiuũ. illd'ei dictamen
qd' p̄cedit actũ fidei eſt actus fidei & volitio
qua impaꝛ eſt bona: & ſic nõ eſt inconueni
ens ꝙ primus actus fidei ſit meritorius. ſe/
cundũ autem Gabri. nõ eſt poſſibile ꝙ pri
mũ dictamen ſit meritoriũ: q̃a de neceſſitate
primũ dictamen eſt cauſatũ a volũtate inde
liberata q̃ nõ eſt elicita ex certa ſcientia ſiue
ex actu prudentiali. & ad eſſe meritoriũ de
neceſſitate reqritur ꝙ imperetur a volitione q̃
eliciaꝛ ex dictamie prudẽtiali/ & p̄pñs non
eſt poſſibile ꝙ primũ dictamẽ ſit meritoriũ
ſed poſſibile eſt ꝙ primus actus fidei ſit me
Dubium tertium. ritorius. ¶ Dubitatur tertio. an audiens p̄/
dicatõem articuli & fidei argumenta p̄ arti
culo: vtrũ de neceſſitate cogaꝛ credere. Di
cit Ochã: aut ille ſcit ſolutionem: & tũc de
neceſſitate nõ cogiꝛ credere. ſi vero neſciat
ſoluere neceſſitaꝛ credere non ratione argu
mentorum: ſed ratione ignorantie ſue.

Rñdetur ad dubiũ. ¶ Q̃ntum ad hoc dico ꝙ p̄t dari aliq̄s actus
fidei q̃ erit naturaliter cauſatus: ita ꝙ om̃es
ſue cãe cauſant eũ eq̃ naturaliter. ſicut ignis
cauſat calorem: nã ſi credã maiorem & mi/
norem: & p̄ña ſit mihi certa/ ab illis cãis de
neceſſitate cãꝛ aſſẽſus p̄cluſionis/ & ſufficit
ꝙ vel maioris vel mioris vel bonitatis con
ſeq̄ntie aſſenſus ſit de fide: tũc aſſenſus p̄clu
ſionis de fide: ſed ille aſſenſus dependet me
diate ab actu voluntatis: & p̄pterea non eſt
poſſibile ꝙ aliq̄s ſimpl'r inuitus credat. bñ
poteſt neceſſitari ex aliq̄bus ad vnũ aſſenſũ:
Articul' dupl'r capitur. ſed illi aſſenſus q̄bus neceſſitatur cauſantur
ab actu volũtatis. ¶ Vnde p̄ iſto dubio no
tandũ ꝙ articulus dupliciter capiꝛ: vno mõ
p̄ re de qua ẽ articulus ſicut diximus articu/
lus paſſiõis xp̄i/ articul's mortis: ita ꝙ mors
dr̃ articulus. ſecũdo capitur pro p̄poſitioni
nibus p̄tẽtis i ſacro canone: vel deductibili
bus ex illis redactis auctoritate eccl'ie in ali
quo ſymbolo vel apoſtolorum vel athana/

ſij. & ſic ñ q̃libet p̄põ biblie ẽ articulus: ſed
ſolũ ille q̃ auctoritate eccl'ie ſunt redacte ad
certũ numerũ p̄tẽtũ in ſymbolo. ¶ Dubita Dubium quartum
tur quarto p̄ argum̃ta vtrũ aliq̄s poſſit ſim
pliciter neceſſitari ad credẽdũ ita ꝙ actus il
le credẽdi nullo mõ dep̄ẽdeat ab actu volũ
tatis: neq̧ mediate neq̧ imediate. & appet
mihi ꝙ nullo mõ p̄õt neceſſitari p̄ q̄ſcunq̧
rõnes & miracula. & rõ mea ẽ/ ſit ſortes q̄ Reſponſio.
ita neceſſitaꝛ: vel p̄ ſimplicẽ app̄henſiõe: &
hoc nõ/ q̃a illa p̄põ eẽt ei p̄ ſe nota: vel per
alias noticias p̄cedẽtes/ tũc vel ille depẽdẽt
ab actu volũtatis vel nõ. Si ſic/ ergo nõ ne/
ceſſitaꝛ: ſi nõ depẽdẽt ergo neceſſitaꝛ ab eis
tũc q̄ritur vt prius. vel neceſſitaꝛ p̄ ſimplicẽ
app̄heſionẽ vel nõ. &c. & ſic dico ꝙ nõ p̄t
dari aliq̄s aſſenſus fidei quicũq̧ ſit ille q̃ nõ
depẽdeat in ſuis cauſis mediate vel imedia/
te ab actu volũtatis. ¶ Dubitaꝛ q̄nto. vtrũ Dubium 5m.
deus p̄t cauſare euidẽtiã de credibilibus ſi/
ne noticia intuitiua dei. Pro ſolutiõe aliq̃
credibilia ſũt neceſſaria q̃ nõ iportãt reſpe/
ctũ ad creaturas: & de illis p̄õt deus cauſare
noticiã ſine noticia intuitiua dei. hinc dr̃ ꝙ
iſta ẽ p̄ ſe nota/ deus ẽ: ſed de p̄tingẽtibus/ ſi
cut iſta deus eſt remunerator decedentium
in gratia. vtrũ ergo poſſet cauſari euidẽtia
illius ſñ ituitiua dei. Diſtiguo/ aut ꝙ poſſit
cãri imediate a deo/ aut mediate. i. ꝙ deus
cãret aliquã noticiã terminorum q̃ imediate
cãret illã euidẽtiã. i p̄rio ſenſu/ deus p̄õt cã
re euidẽtiã ſine ituitiua: q̃a q̄cq̄d deus p̄õt
cũ cã ſcd'a p̄t ſe ſolo: & q̃uis deus ſuppleret
cãlitatẽ ituitiue nõ ſupplebit cãlitatẽ intel
lectus: & ſic cãtur aſſenſus. vtrũ deus poſſet
cãre abſtractiuã q̃ cãret euidẽtiã: vñ abſtra/
ctiua nõ ſufficit cãre iudiciũ p̄tigẽtiũ: ſed in
tuitiua ſufficit: & ſic ẽ dr̃ia iter illas. dico ꝙ ñ
p̄õt deus cãre talẽ abſtractiuã q̃ cauſet eui/
dẽtiã de p̄tigẽn. ¶ Dubitatur ſexto: vtrum Dubium 6m. An ecclesia ro. poſſit errare
eccleſia romana poſſit ĩ fide errare. pro cu/
ius declaratiõe notãdũ ꝙ eccleſia romana
capitur multipl'r. vno mõ pro ip̄a vniuerſa
li eccleſia. alio modo pro collectione omnĩ
um criſtianorũ/ ſiue clericorũ/ ſiue laicorũ.
Tertio pro ſummo pontifice & collegio

Tertia ꝑpō ꝙ eccl'ia. Ro. nō poſſit errare.

collegio. ¶Sit prima propoſitio. Eccleſia romana primomō nō pōt in fide errare:id eſt vniuerſalis eccleſia nō pōt errare in fide patet ſic:ille cui de neceſſitate credēdum eſt nō pt aberrare:ſed vniuerſali eccleſie de neceſſitate credēdū ē. ergo. patet maior: dicit eñi Auguſtinus ſi aliqd falſitatis eſſet i ſacris lr̃is i toto reſiduo nihil eſſet firmitatis. Si ergo aliqd aſſertū ab vniuerſali eccl'ia eſſet falſum & p̃ſitatū vt verū in oībus alijs nihil eſſet firmitatis ex eo ꝙ aſſeruntur ab eccleſia/ ergo eccleſia vniuerſalis ē infalibilis in illis q̄ credere pcepit & docet:ſed tenemur credere in vnā ſanctā catholicā:id eſt vniuerſalē ergo de neceſſitate ſalutis credēdū eſt oībus aſſertis ab eccleſia. Ex alio ſuadetur hec propoſitio. ¶Certum ē ꝙ tenemur credere oībus ꝯtentis i ſacro canone:qa eccleſia credit

Bōa ſuaſio.

ex ea rōne ſolū/ergo ꝑ prius & magis tenemur credere eccleſie q̄ euangelio. patet dicit Auguſtinus:euangelio non crederē niſi ad hoc me ꝯpelleret eccleſie auctoritas:ſed nō tenemur credere euāgelijs appocriphis:qa eccleſia non exhibet ea tanq̄ credenda:ergo tota ratio quare tenemur credere euāgelio: epiſtolis apoſtolorū & prophetarū eſt:qa p̃ſitanſ ab eccleſia/ergo a fortiori tenemur credere veritati eccleſie q̄ euāgelio. ¶Similiter ex dicto chriſti. vobiſcū ſum vſq3 ad cōſummationē ſeculi nō intelligiſ q̄tū ad perſonas:ſed q̄tum ad ꝑſonas & ſucceſſores:in illis remanet fides vſq3 ad ꝯſummationē ſeculi vniuerſalis/ergo eccleſia non pt errare in fide. ¶Vtrū poſſit errare in ſpeculatiuis.

An eccleſia rōana poſſit errare i ſpeculatiuis

dico ꝙ ſic:ſimiliter in facto practico:ſed in fide nō pt tota errare. ¶Secunda ppō. Conſiliū gñale eā repñtans legitime cōgregatū

Scd'a ꝑpō ꝙ cōſiliū nō poſſit errare.

non pt errare in fide:patet vt prius. ſub alio medio:ille non pt errare in fide cuius aſſertio vel determinatio nō poteſt reuocari in dubiū:ſed determinatio ꝯſilij gñalis in materia fidei nunq̄ pōt i dubiū reuocari/ergo non pōt errare/ergo. maior ē vera:patet minor i capitulo maiores:teri. cauſa. vbi dr̃ ꝙ ſancti patres pdicarūt quod determinatū ꝑ ſynodū vniuerſalē nunq̄ poſtea ſimpliciter reuocari pt. nūq̄ pōt retractari quod ſemel ꝑ ꝯſiliū diffinitū eſt:& iſta probatio ſufficit ad probandūq3 cōſiliū non pt errare. ſecundo patet. nunq̄ errare pōt qui ſpecialiter dirigitur. a. ſſ. in illo in quo ſpecialiter dirigitur:ſed in hijs q̄ ſunt fidei ꝯſiliū vniuerſale ſpecialiter dirigitur. a. ſſ. ergo. vñ apoſtoli potuerūt errare extra pdicationē:ſed nō in pdicatiōe ſiue pdicādo:nā dictū ē eis/dabitur ei vobis qd loquamini. &c. nā ſpecialiter dirigebātur in pdicatione eorū a ſpiritu ſancto:nā cum ꝯgregata fuit ſynodus inter apoſtolos dr̃ in diffinitiōe. viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis/pponiſ. ſſ. tanq̄ director eorum ad ſentētiam ferendam/ergo ſpecialiter dirigitur ſynodus in materia fidei a. ſſ. ¶Sed pōt errare in facto:& ſi poſtea cōſtet de errore facti eſt reuocabilis ſententia q̄ datur ꝑ errorē facti:ſed in materia fidei & morum ē irreuocabilis. ¶Tertia ppō. Eccleſia

Nō ꝯſiliū poſſit errare in facto.

romana ſecundomō capiēdo pro ſummo pontifice pt errare in fide. nā leo papa errauit in fide imo fuit Arrianus & Anaſtaſius fuit depoſitus a ſede apoſtolica pro hereſi. ¶Circa hoc dicūt aliq. vt deuio ꝙ pōt errare errore pticulari ſed nō errore ſētētiali ſeu diffinitiuo. Contra/ſummo pōtifici credēdū eſt in hijs q̄ ſunt de fide:& que determinat/ergo eiſdē rōibus quibus pbas ꝙ eccleſia vniuerſalis:& ꝯſiliū vniuerſale nō pt errare in fide:pariter pbatur de pōtifice:Dico ergo ꝙ nō eſt neceſſario credendū determinatis ꝑ ſummū pōtificē. ¶Nam multe ſunt decretales heretice ſicut dicit Ochā/& firmiter hoc credo/ſed nō licet dogmatiſare oppoſitū qñ ſunt determiate niſi manifeſte cōſtet. ¶Quando eni eſt queſtio de fide materia deferenda eſt ad ſummū pontificē; non vt ferat ſententiā:ſed vt ꝯciliū ꝯgreget & cōcilium indefectibiliter ſententiabit.

Tertia ꝑpō ꝙ papa poſſit errari i fide. Leo papa errauit. Deuio.

Multe ſūt decretales heretice. Aduerte ad hoc diligenter.

¶Diſtinctio vigeſimaquinta.

Queriſ.

Queritur vtrum oēs fidei articulos i apoſtolorū ſymbolo diſtinctos ſufficiēter & ſpecialiter teneantur oēs fideles explicite credere. Vnde ſymbolus non ē niſi quorundā articulo

quid ſymbolus.

rum ſpecialis collectio. Oīa ei credenda cōtinētur in ſacris litteris alias nō eſſent credēda adminus formaliter vel virtualiter ita ꝙ inferūtur ex ꝯtētis in ſacris litteris niſi habeantur ex reuelatione & traditiōe apoſtolorū: & qa nō qlibet fidelis potuiſſet addiſcere ſacras litteras apoſtoli quaſdā partes ſacrarū litterarū magis neceſſarias coadunare ī vnū: & illa ꝯgregatio vocatur ſymbolus: & ſic ſymbolus nihil aliud ē ꝙ diuerſarum partiū ſacrarum litterarū in vnū collectio. ¶ Vnde articuli ſymboli pñt dupliciter diſtingui apud Bonauenturā Scotū & alios: vnomodo rōne rerū vel pſonas de qbus ſūt articuli. Aliomō ex pte auctorū a qbus editi ſunt: ſed diſtiguēdo ex parte rerū ꝙ eſt melior & facilior ſunt .xiiij. ¶ Nam oēs articuli vel ſunt de deo ſecundū diuinitatē: vel ſecūdū humanitatē. Si ſecundū diuinitatē dupliciter. vł de deo in ſe ꝯſiderato: vel de deo in ordīe ad creaturas. de deo ī ſe dupliciter/ vel ſunt de eſſentia: vel de pſonis. de deo in ordine ad creaturas ponuntur tres ſecundū tres ſpeciales effectus quos habet deus circa creaturas vnus ꝓprius deo eſt creare. Alius iuſtificare: & tertius beatificare. Qꝫtum ad eſſentiā de deo in ſe ꝯſiderato: & ſic ē vnus articulus. Credo in vnū deū & nō in plures Si qꝫtum ad pſonas ſunt tres articuli ſecūdū ꝙ ſunt tres pſone: & ſic ſunt iā quattuor. ſ. vnus de vnitate. ſ. de deo in ſe ꝯſiderato: & tres de tribus pſonis Sed ꝯſiderato in ordine ad creaturas ſunt tres ſecūdum ſpeciales tres operatiōes vt dictū eſt: & ſic ſunt ſeptē. ¶ Similiter ſeptē ſunt de deo ſecūdū humanitatē ꝯſiderato: primus de ꝯceptione: ſecūdus de natiuitate: tertius de paſſione: quartus de reſurrectiōe: quintus de deſcentione ad inferos: ſextus de aſcentiōe: ſeptimus de aduētu ad iudicium: & ſic ꝯſiderādo articulos ſecūdū diſtinctionē rerū ponūtur. xiiij. Alij fuerunt ſymbolo aditi ꝯtra pticulares hereſes vt niceni/ Athanaſij. ¶ Notandū ꝑterea ꝙ ꝯtigit aliqd credere dupliciter: vno modo explicite: & eſt hr̄e aſſenſum circa illud quod credit: vt ſortes aſſentit huic antixp̄s erit: tūc credit explicite: ſed implicite credere ē hr̄e aſſenſum nō termiatū ad ipm̄: ſed ad vniuerſalē ex qua ſeqtur illud ſaltē cū aliquo vero ī bona ꝯña: vt ſortes aſſentit huic oīa ꝙ credit eccleſia ſunt vera. quicqd credit eccleſia verū eſt: & nō cōſiderat de iſto dies iudicij erit. credit illd īplicite: qa credit vniuerſalē ex qua cū aliquo vero ſeqtur iſta dies iudicij erit puta cū iſto vero/ eccleſia credit diē iudicij fore. ¶ Et hinc dicit Ocham catholicus ē qui credit & tenet oīa ꝙ credit eccleſia explicite vel implicite: implicite credere eſt in vniuerſali & nulli pticulari creditoab eccleſia diſſentire. ¶ Vnde duo requiruntur ad implicite credere. ſcilicet credere in vniuerſali: ſecūdo ꝙ nulli pticulari credito ab eccleſia ptinaciter diſſētiat. Vñ nunꝙ pt eſſe hereticus ꝙ credit firmiter quicqd credit eccleſia: pt tñ bñ eſſe infidelis: qa pōt credere ex negligentia oppoſitū alicuius articuli: tñ talis aſſenſus nō erit hereſis: ſed infidelitas. ratio ſi ē hereticus ē ptinax: & ſi ē ptinax non ē paratus credere & ab errore recedere: ꝗuis ei oñdatur p eccleſiā: & ſic cū iſto aſſenſu firmo: quicqd credit eccleſia ē verū: nō ſtat hereſis: ſed bñ infidelitas. quod nō ſtet hereſis: hoc ē propter formale importatū p hereſim ſcilicet ptinaciā. ¶ Notandum ꝑterea ꝙ fideles ſunt ī duplici differētia. ꝗdā maiores vt ꝑlati/ alij minores vt laici: & nō eadē ſufficiūt credēda maioribus & minoribus. nā miores tenētur credere explicite articulis q p feſtiuitates ſollēnes celebrantur: vt eccleſia celebrat feſtum de natiuitate: de ꝯceptiōe: & talia tenētur credere miores explicite & nō pñt ꝓtendere ignorātiā. Sed maiores ex parte officij multa alia explicite tenētur credere. ¶ His ſuppoſitis ſit prima cōcluſio. Pro oī ſtatu ad ſalutē fuit neceſſaria nō ſolum infuſa & habitualis: ſed etiā fides actualis alicuius articuli vtētibus ratione. de prima parte patet ſine fide impoſſibile ē placere deo. ſimiliter fuit neceſſaria charitas quā deus nunꝙ pro quocūqꝫ ſtatu infudit ſine fide: quia quē ſanat pfecte ſanat/ ergo ſimiliter ad ſalutem p omni ſtatu infuſa

Dupliciť articuli ſymboli pñt diſtīgui.

Qꝫ ſint. xiiij. articuli ī ſymbolo

De deo in ordine ad cre. ſunt tres articuli.

De deo ī ſe ē vnus De pſōis ſunt tres.

De deo ſecūdū hūanitatē ſūt ſeptē articuli.

Dupliciť poſſumus credere: ꝗd credeř explicite.

ꝗd credeř implicite

Ocham.

Duo reqſita ad implicite credere.

Duplex ē ter fideles oſia ꝗdā ſūt ma. ꝗdā miores Multa tenēt explicite credere maiores ꝙ non minores.

Prima cōcluſio.

fuit neceſſaria: in lege nature infundebatur fides ꝑ ſacramēta & ſacramētalia ſiue ſacrificia. in moſayca ꝑ circūciſionē: & in lege gratie ꝑ ſuſceptionē baptiſmi. ¶ Secunda pars patet: ſcilicet ꝙ fuerit ad ſalm̄ neceſſarius aliq̄s actus fidei: patet ꝑ apoſtolum: fides ſine operibus mortua ē: ſi ſit mortua / ergo caret charitate q̄ eſt vita fidei ſiue cuiuſlibet alterius actus meritorij: ergo vtētibus rōne pro quolibet ſtatu fuit aliq̄s actus fidei neceſſarius ad ſalm̄: ſemp ei vtētibus rōne fuit neceſſariū credere ꝙ eſſet deus: & ꝙ eſſet ad remediū futurū ꝑ beatitudine recuperāda. & ſic ſemper fuit aliquis actus fidei neceſſarius.

Difficultas bona. ¶ Vtrum aūt poſſibile fuerit aliquē ſaluari q̄ habuerit charitatē: & nunq̄ habuit actū fidei: videt ꝙ ſic q̄a potuit mori poſt vſū rōnis: & nō habuit tēpus ſufficiēs ad cogitandū de fide & in illo merito potuit excuſari. nā in primo inſtāti in quo aliq̄s habet vſū rōnis nō tenet aduertere ad deū: neq3 ad remediū futurū: immo forte nō pt: & ſic aliq̄s moriēs in tpe indutiarum fuit ſaluatus ſine actu fidei. Nā credere eſt ꝑceptū affirmatiuū & ſtat ꝙ tēpus quo tenetur nondū occurrerit ei / q̄uis habuerit vſum rōnis: & ſic eſt apparētia ꝙ poſſet decedere cū ſolo originali & veniali.

Q aliq̄s ſine fidei actu ſaluari poſſit.

Sc̄da ꝓpō ꝙ eadē fuerit fides iſuſa ꝑtib⁹ 7 nobis: ſ3 nō acquiſita. ¶ Secunda ꝓpō. Eadem fuit infuſa antiquorū patrū & noſtra & eorū q nūc ſunt in lege: ſed tn̄ nō fuit eadē acq̄ſita: prima pars patet: q̄a vna fides ē. ꝙ nō acquiſita patet: q̄a oēs habitus acquiſiti hn̄tes obiecta diſtincta ſpecie diſtinguūtur: ſed habitus acquiſiti noſtri hn̄t alia obiecta diſtīcta ab illis q̄ habuerūt antiqui patres: puta credebāt chriſtū vēturū: & nos credimus ipm̄ iam veniſſe: & illa obiecta dn̄t ſpecie: imo ꝯtradicūt aliq̄n: puta chriſtus veniet: & xp̄s nō veniet: ſed iā venit

De iſuſa eſt difficultas. ¶ De infuſa ē difficultas. nā ſi teneat ꝙ imediate incliat ad oēs articulos: tūc haberet obiecta imediata ſpecie differētia ab illis q̄ hēbant antiqui patres: ſi ſic / ergo diſtinguit ſpecie ſicut acq̄ſita: quia deus non pt facere ꝙ habitus ſit alterius obiecti cuius nō fuit prius vt viſum eſt i nona diſtinctione. Tenendo ergo iſtam opinionem: eſſet multum difficile ſaluare ꝙ eſſet eadem infuſa in antiquis patribus: & in nobis: oportet ergo dicere ꝙ ſit vnū obiectū immediatū: & ita viſa eſt mihi ſemp ꝓbabilior: videlicet ꝙ iſuſa habet vnū obiectum imediatū. ¶ Difficultas / Vtrum ſit idē aſſēſus i ſpecie quo iudicat Chriſtus erit: & quo iā iudicat Chriſtus fuit. Dicūt antiqui ꝙ eſt idē aſſenſus quo iudicabāt quod erit & qđ fuit: & quo iudicabāt nondū venit: & quo iudicamus iā venit: & eſt opinio Bonauenture. ſed ē difficultas ſaluare tenēdo ꝙ termines aſſenſus ad ꝓpōem: q̄a ꝓpōes diſtiguūtur ſpecie ſi terminetur ad res nō pōt etiam ſaluari ꝙ ſit eadē fides penitus: q̄a nunq̄ poteſt eſſe vnus aſſēſus idē: cū prius fuit vnius ꝯtradictorij: & poſtea alterius. q̄a formaliter illa iudicia repugnāt videlicet ꝙ venit: & ꝙ nunq̄ venit: & nō eſt idē aſſēſus. Et ſic oportet neceſſario ponere ꝙ habemus aliquā acquiſitā diſtīctā ab acq̄ſita quā habuerūt ātiqui. Ille ergo acq̄ſite diſtiguūtur ſpecie: quia obiecta imediata ſpecie diſtinguūtur: ſed ē eadē infuſa in ſpecie in nobis & in antiq̄s: q̄a eſt idē obiectū imediatū in antiq̄s & in nobis.

Aduertē

¶ Tertia ꝓpō pro oī ſtatu fuit neceſſaria fides explicita mediatoris. Patet: q̄a nullus ſaluatur niſi mēbrū eccleſie: quia extra eccleſiā non ē ſalus: ergo nullus ſaluatur niſi ſit mēbrū chriſti. Chriſtus eſt caput: & eccleſia ē corpus Ad Rōanos vndecimo

Dupliciter q̄s eſt mēbrū eccleſie. ¶ Aduertendū eſt tn̄ ꝙ aliquis dupliciter ē mēbrū eccleſie. Vno modo q̄a ē inſignitus caracter fideliū quo ſunt inſigniti qui ſunt de eccleſia / id eſt: de foro eccleſie: & tūc iſta ē falſa: Nullus ſaluat niſi ſit mēbrū eccleſie / id eſt de foro eccleſie: quia infidelis (quē penitet vite preterite & vult baptiſari: &c.) ſi moriatur ſaluabit: & tn̄ nō eſt de foro eccleſie: ſed ē de eccleſia ꝑ credulitatem.

A fide vna eccleſia dicit vna. ¶ A fide ei vna: eccleſia dr̄ vna: & iſuſa eſt q̄ facit vnitatē in eccleſia. Eſt ei forma illius corporis q̄ dat eſſe vnū. Dicit eſſe tūc de eccleſia q̄tū ad hoc: & ſic nullus eſt mēbrū niſi ꝑ fidē: & ſic nō pōt ſaluari niſi explicite credat ꝙ ſit vnus mediator. Vn̄ antiqui nō potuerunt

formem. ¶Dubitatur quarto. Vtrũ acqui-
ſita ſit virtus moralis. reſpondetur: pôt ca-
pi virtus moralis large vt tñ valet ſicut per
morem.i.conſuetudinẽ acquiſita: illo mo-
do fides eſt virtus moralis. Secũdo pôt vo-
cari virtus moralis.i.acquiſita p actus libe-
ros. & duplices ſũt actus liberi. Quidam eli-
ci: quidam vero imperati: & certum eſt ꝙ fi-
des acquiſita non eſt actus elicitus: quia eſt
actus intellectus: ſed imperatur a voluntate
quia nullus credere poteſt niſi volens. Dif-
ficultas eſt: ſit ſortes habẽs infuſam: & cum
hoc acquiſitã preſentatur ſorti aliquod cre-
dibile: ſcilicet deus eſt trinus & vnus credit
propter malum finem: vtrũ ille aſſenſus ef-
fectiue ſit ab iſuſa. certum eſt ꝙ eſt eiuſdem
ſpeciei ſpecialiſſime ſicut aſſeſſus qui impe-
ratur a volitione bona: quia ille actus habet
pro obiecto ſolo hoc. deus ẽ trinus & vnus
Si ſit eiuſdem ſpeciei: ergo infuſa concurrit
immediate ad peccatũ quod videtur falſũ:
quia deus dicitur ſpecialiter concurrere ad
oẽs actus qui procedunt a fide infuſa. Non
eſt difficultas/habitus acquiſitus concurrit
ad illum: quia nõ eſt inconueniẽs ꝙ virtus
intellectualis concurrat ad virtutem mora-
lem. Sed de habitu infuſo videtur difficul-
tas ꝙ non concurrat ad actum qui eſt pecca
tum moraliter: quia nõ ꝯcurrit niſi tanꝗ in-
ſtrumentum dei: deus non ꝯcurrit ſpecialia
liter ad peccata/ergo videtur ꝙ infuſa non
concurrat. ¶Q̃tum ad hoc dico ꝙ non cõ-
currit/& videtur mihi probabilius. Ratio/
quia ad illum actum nõ cõcurrit deus cum
ſpeciali motione: & ille actus non cõcurrit
niſi cũ ſpeciali motiuo. ¶Dubitatur vlti-
mo. Vtrum fides formata & informis ſint
eiuſdem ſpeciei. dico ꝙ ſic; imo ſunt eadem
numero. Poſſet eſſe difficultas de augmen-
tatione infuſe. certũ eſt ꝙ nõ p oẽm actum
meritoriũ ſicut charitas augeẽ effectiue ſed
meritorie. Dico ꝙ p ſolos actus iſte tres vir
tutes infuſe ſic ſe hñt ꝙ augentur meritorie
videlicet per ſuos actus. nam niſi eliciã actũ
ſpei nõ augeẽ ſpes. q̃rũcũq; actũ meritoriũ
eliciã ſi nõ eliciã actũ fidei nõ augeẽ hitus

An fides acq̃ſita ſit virt⁹ moralis.

De⁹ ad actus fidei iſuſe ſpãliter ꝯcurrit.

Vltimum dubium.

fidei: ſed omnis actus meritorius ẽ actus cha
ritatis. ideo per omnem actum meritorium
augetur charitas.

¶Diſtinctio.xxiiij.

VIſum eſt de fide quãtum
ad eius eſſentiã & de eius
inclinatiõe & corruptio
ne. Iam quero de compa
tibilitate fidei cũ ſciẽtia.
Vnde ſcientia vno mo-
do poteſt capi vt diſtin-
guitur cõtra fidem & opinionem pro quo-
libet aſſenſu certo & euidẽti ſi eſt ꝓpoſitio-
nis per ſe note ſiue contingentis ſiue neceſ-
ſarie. & ita debet capi in ꝓpoſito/ꝗuis mul
te propoſitiones credentur q̃ ſũt contingẽ-
tes large. id eſt cognoſcibiles euidẽter. Sed
ſtricte ſcientia nihil aliud eſt ꝗ noticia adhe
ſiua propoſitionis neceſſarie p demonſtra-
tionem acquiſita. dicitur adheſiua ad exclu
dendũ apprehẽſiuã. dicitur neceſſarie ad ex
cludendũ ꝯtingẽtes acq̃ſitas p demonſtra-
tionem. Ocham dicit acquiſita. i. acq̃ſibilis
quia ponit ꝙ ea q̃ acquiritur per experien-
tiam ſit eiuſdẽ ſpeciei cũ illa q̃ acquiritur p
demonſtrationem. Differunt eni inter ſe a-
ctus credendi & actus euidens circa eandem
ꝓpoſitionem/nã actus credendi eſt firmior
circa illam propoſitionem ꝗ ſit noticia eui
dens. Sed repugnãt formaliter actus credẽ-
di & actus euidentie. Vnde doc. regulari-
ter diffiniſt euidentiã & capiunt ex Ochã
in queſtione prima prologi. ¶Euidentia
eſt aſſenſus verus certus natus produci ex
ſola ſimplici terminorum noticia mediate
vel imediate. & ſicut habet Ocham in ſecũ
do ſententiarum queſtione vigeſimaquar-
ta & quinta circa finem: non poteſt imagi-
nari ꝙ producatur aliquis aſſenſus niſi ali-
quo iſtorum modorum in generali. Pri-
mo ex ſola terminorum propoſitionis ap-
prehẽſiue ſiue noticia incomplexa cum ad-
uertentia circa complexum. Secundo non
ex ſola terminorum noticia: ſed etiã ex ter-
minorum noticia cum apprehenſione ſi-
mul. Apprehenſio enim eſt vna cauſa par-

De cõpatibilitate fidei ⁊ ſciẽtie.

quid ſciẽ proprie.

quid euidentia.

tialis cum aliquibus aſſenſibus prioribus
vel ex terminorũ noticia apprehenſiua cũ
imperio volũtatis. Secũdo habita ſola ter-
minorum noticia: & cũ cognitione appre-
henſiua non cãtur: ſed cauſatur ex illa termi
norum incomplexa noticia cum ꝓpoſitio-
ne: & aliquibus aſſenſibus prioribus ꝓpo-
ſitionum applicatarum in pña bona. tertio
nec hoc nec ſecũdo modo ſed ex terminorũ
De ꝓductione aſſenſus. noticia cũ imperio voluntatis. Primo mo-
do cauſaẽ noticia iudicatiua ex ſimplici ter
minorum noticia. & hoc dupliciter vel ex
qualicũq; terminorum noticia: ſcilicet tam
intuitiua q̃ abſtractiua: & ſic eſt per ſe nota:
vel ex ſola intuitiua: & tunc illa propoſitio
non eſt per ſe nota. exemplũ primi: ſi formẽ
iſtam mentalem ſortes eſt vel non eſt/ ſuffi-
cit qualiſcunq; noticia terminorum ſiue in
tuitiua ſiue abſtractiua. ſed ſi formem men-
talem iſtius ſortes eſt/ & habeã ſolã abſtra-
ctiuam ſortis non iudico ita eſſe. ſed ſi habe
am intuitiuam ſiue diſcurſum iudico ſortẽ
eſſe. exemplum ſecũdi: vt ſunt noticie adhe
ſiue concluſionum geometricarum ſcibiliũ
Nam propoſitione iſta ꝑſentata ſorti. om-
nis triangulus habet tres angulos equales
duobus rectis. ſortes eſt neuter nec aſſentit
nec diſſentit: quia ad cauſandum illius aſſẽ-
ſum nõ ſufficit terminorum apprehenſiue
noticie: ſed quando applicantẽ aſſenſus alia
rum propoſitionum ex quibus videt illam
ſequi ab illis aſſenſus cauſatur noticia natu-
raliter illius cõcluſionis. Secũdo ſupponẽ-
dum ꝙ quelibet noticia euidens adheſiua
que cauſatur ſecũdo modo cauſatur media
te vel imediate ex aliqua adheſiua que cau-
ſatur primo modo. Ratio eſt: cũ nõ ſit pro
ceſſus in infinitum in adheſiuis: & ita cauſa
tur ex aliqua adheſiua. queritur ergo quo-
modo cauſatur illa adheſiua ex qua cauſatur
iſta. vel cauſatur primo modo vel ſecundo
modo. ſi primo mõ habeo propoſitum. ſi
ſecundo modo/ ergo cãtur ex aliqua alia iu
dicatiua precedẽte ſaltẽ natura. nam quero
iterum de illa ꝑcedẽti/ vel cãtur primo mõ
vel ſecũdo modo: & ſic proceſſus in infini-
tum/ vel tandem reſoluetur in aliquem que
cãtur per ſimplicẽ terminorũ noticiã. Oĩs
eni noticia euidens q̃ cauſatur ex prioribus
adheſiuis reſoluitur vltimate in aliquẽ cau
ſatã ex ſimplici terminorũ incõplexa noti-
ticia. Dicit ergo Ocham/ euidentia eſt aſſẽ-
ſus firmus natus cauſari mediate vel imedia
te ex ſola termiorũ incõplexa noticia. Eui-
dentia ergo nihil aliud eſt q̃ noticia certa &
firma nata cauſari &c. Sed ineuidẽtia eſt no Dr̃ia inter euidẽtiaꝫ & ineuidẽtiam.
ticia certa: & ſic conuenit cũ euidentia i hoc
ꝙ eſt noticia certa: ſed quia nõ eſt nata cau-
ſari ſuficienter nec mediate nec imediate ex
ſola terminorum incõplexa noticia: ſed ad
eius cauſationẽ requiritur de neceſſitate im
perium voluntatis. & ſic patet differẽtia in
ter euidentiam & ineuidentiã: & ꝙ ad actũ
credendi ſemper requiritur imperium volũ
tatis. ❡Dicit Holcot ꝙ aſſenſus fidei natu Holcot opi. reprobata.
raliter cauſatur: ita ꝙ homo nõ poteſt non
aſſentire adductis motiuis: ſed i hoc nõ ſto.
& Hugolinus dicit illam ſapere hereſim.
Ocham videtur dicere ꝙ per ſolum impe-
rium voluntatis cũ apprehenſione termio-
rum cauſatur aſſenſus fidei & impugnatur
a Gabriele. Nã ꝓpoſita propoſitione neu-
tra ex terminis: nec aſſentio nec diſſẽtio. nõ
eſt enim in mea poteſtate opinari niſi appli
cetur motiuum: ergo a fortiori non eſt in
mea poteſtate formaliter aſſentire. quia mł-
to plus eſt firmiter aſſentire q̃ opinari: poſ-
ſumus enim imaginari cum volumus: ſed
non opinari. non eſt enim in mea poteſta-
te iudicare ꝙ aſtra ſunt paria vel ꝙ rex am-
bulat/ ergo nec firmiter aſſentire: quia eſt in
ſe neutra & nullum habeo motiuum ad il-
lam: immo oppoſito dato ſequitur hec cõ-
cluſio/ ꝙ eſt in mea poteſtate data quacũq;
propoſitione mihi dubia illam aſſerere abſ
q; mendacio. Patet/ eſt in mea poteſtate iu
dicare ꝙ ita eſt: & ita iudicando & aſſeren-
do non mentior illo dato: ſed hoc eſt falſũ.
ergo videtur difficile ꝙ per ſolum impe-
rium voluntatis cauſetur actus credendi cũ
ſimplici apprehenſione abſq; motiuo.
❡Propterea dicũt omnes alij/ ad actum cre

Que ſuf-
ficiũt ad
actũ cre-
dendi ⁊ q̃
non.

dendi ſiue fidei non ſufficit ſimplex appre-
henſio: quia ſi hoc ſufficeret eẽt per ſe nota
& ſic non eſſet credita/ nec ſufficit motiuũ:
quia illius motiui ãtecedens eſt opinatum
ſolum: & tunc non ſufficit cauſare niſi opi-
nionem. quia cõcluſio ſemper ſequitur qua
litatem debiliorẽ premiſſarũ/ ſi ſit euidens:
ergo cauſat euidentiam. Si dicas ꝙ eſt credi
tum: quero per quid eſt creditũ: & ſic opor-
tet de neceſſitate dicere/ ꝙ ad primum actũ
credendi nõ ſufficit motiuum nec ſimplex
apprehenſio. De tertio ſufficit imperiũ vo
luntatis. ¶ Sed quarto dicunt cum motiuo
thopico requiritur imperium volũtatis. &
credo ꝙ iſta opinio ſit melior: & ſic opor-
tet de neceſſitate ꝙ primus actus fidei cauſe
tur a duobus ſcilicet a motiuo qd̓ de ſe cau-
ſaret opinionem propoſitionis primo cre-
dite ꝙ non ſufficit cauſare certitudinem: &
ideo de neceſſitate reqritur aliud ſcilicet pia
affectio ſiue imperium volũtatis: quod idẽ
eſt. Reſolutio/ quãdocunq; habetur moti-
uum thopicum ſi cum illo ſuperueniat im-
perium quo volo firmiter aſſentire/ ab illis
duobus cauſatur aſſenſus firmus fidei: & ſic
actus fidei cauſatur ab imperio voluntatis
& a motiuo thopico qd̓ de ſe cauſaret opi-
nionem. ¶ Sunt hic difficultates/ nam ĩpli-
cat aſſentire eidem firmiter & formidoloſe:
ſed aſſenſus opinatiuus eſt cauſa naturalis
aſſenſus formidoloſi/ ergo nullo modo eſt
cauſa aſſenſus certi. quia potentie naturales
non valẽt ad oppoſita. nam nulla cauſa pu
re naturalis que immediate producit calo-
rem poteſt producere frigus: ſed illud mo-
tiuum naturaliter producit opinionem/ er
go non poteſt producere certitudinem.
¶ Diſtinguo iſtam/ cauſa naturalis nõ po-
teſt ad oppoſita. vel cũ adiutorio: & ſic ne-
go: vel ſine adiutorio cõcedo. Non eſt eni
inconueniens ꝙ eadem cauſa naturalis cum
diuerſis adiutorijs producat effectus con-
trarios vt noticia intuitiua cũ preſentia ob
iecti cauſat iudiciũ & naturaliter producit
aſſenſum huius: hoc eſt. & ſi obiectũ nõ eẽt:
cauſaret aſſenſum contrariũ. Ideo nõ incon
uenit ꝙ eadem cauſa pure naturalis ad vnũ
effectum concurrat/ & cum alijs vel cum al
tera cauſa ad cõtrariũ. Contra/ ergo aliqua
cauſa de per ſe concurrit ad corruptionẽ ſui
effectus naturalis: hoc videtur falſum quia
omnis naturalis cauſa conſeruat ſuũ effectũ
de ꝑ ſe. Patet: ſit ſortes cui preſẽtetur ꝓpoſi
tio neutra/ adducto motiuo thopico aſſen
tit formidoloſe. ſi eni nõ habeat imperium
ab illo naturaliter cauſatur aſſenſus opina-
tiuus: & ſi velit firmiter credere corrũpitur:
& introducitur aſſenſus certus. Tunc argui
tur ab eiſdem corrũpitur iſte aſſenſus a qui-
bus cãſatur aſſẽſus ꝯtrarius: ſed ab illo mo
tiuo cauſatur partialiter aſſenſus ꝯtrarius/
ergo ab illo motiuo de per ſe corrumpitur/
ſed aſſenſus prior erat effectus de per ſe mo-
tiui thopici/ ergo cauſa naturalis de per ſe
corrumpit effectum quem producit de ꝑ ſe.
¶ Dico ꝙ non eſt inconueniens ꝙ corrum
patur effectus a ſua cauſa ſuperueniẽte alte-
ra cauſa. cum ergo imperiũ cũ motiuo ſint
cauſa totalis aſſenſus certi erũt cauſa corru-
ptionis contrarij. Dicis ꝙ ab illo argumen
to thopico cum imperio cauſatur aſſenſus
firmus: ergo erit in poteſtate volũtatis nec
aſſentire nec diſſẽtire. Patet: ſit ſortes cui ad
propoſitionẽ de ſe neutrã adducitur moti
uũ/ ſi nõ ponat ĩpedimẽtũ naturaliter opi
natur illud qd̓ erat prius neutrũ. eſt in pote
ſtate eius nec producatur actus opinatiuus
ꝯcluſionis ab illa cã naturali: & ſtãte tali ĩpe
dimento eſt in ptãte eius nõ ponere aſſenſũ
firmũ quia libere ponit: ergo eſt ĩ ptãte eius
facere ꝙ nullo mõ aſſentiat ꝯcluſioni: ergo
põt facere ꝙ nõ opinet: & põt facere ꝙ nõ
credat. Patet ſic: ſortes põt nole opiari quã
uis nolit credere/ hoc eſt certum: ſed ſic eſt
ꝙ illd̓ nole (poſtq̃ ꝑ imperium voluntatis
põt impedire effectũ naturalem argumenti
thopici) videt eẽ cauſa ſufficiens ne ꝓducat
effectus argumenti thopici. i. aſſenſus opi-
natiuus: ergo põt adhuc ſtare neuter: & tñ
videtur falſum: qa dicit Ariſto. non põt eẽ
aſſenſus maioris & minoris quin cauſet aſ-
ſenſus ꝯcluſionis. implicat aſſentire añti: &

Pia affe
ctio ẽ vo-
lũtatis ĩ-
perium.

Difficul-
tas.

Soluitur

Cã nãlis
cũ diuerſ
inſtrumẽ-
tis põt ĩ
ꝯtraria vt
toſa ſub-
ſtãtialis
aque.

Replicat

Ariſto. ĩ
poſte.

conſequentie:& non aſſentire cōſequenti.
Nam bene ſequitur iſte aſſentit ꝙ anſ ſit ve
rum:& ꝙ ꝯña ſit bona: & ꝙ anſ nō poteſt
eſſe verū in ꝯña bona ſine cōſequente: ergo
aſſentit cōſequēti. ¶Difficultas eſt/poſtꝗ
impedit ꝙ nō ponatur actus opinādi. An
poteſt impedire ꝙ nō ponatur actus opinā
di non ponendo actū credendi. ¶Et ſemp
Doctor ꝫ De aliaco viſum eſt mihi quicqd dicat De Aliaco/ꝙ
non poteſt aſſentire antecedenti & bonita-
ti ꝯñe quin aſſentiat cōſequenti. Ad proba
tionē poteſt habere nole. dico ꝙ illud no-
le non eſt ſufficiens impedimentū: quia nō
eſt ſufficiens cauſa ad ponendū effectū con-
trarium:non eſt enī ſufficiens impedimen-
tum ad impediendum effectū quem iſta cau
ſa naturalis producet: & ſic ꝗuis non velit
credere:tamē opinabitur. ¶Vltra queritur
Dubium Vtrum talis actus opinandi ſit peccatum.
Exemplū/iudeis propoſita iſta ꝑpoſitione
iſte homo eſt deus:erat eis de ſe neutra: ſed
habitis ratiōibus ꝙ erat deus.quia nō pote
rat talia facere niſi eſſet deus niſus argumen
tis thopicis īducere eos ad fidem. Iſta argu-
menta generaſſent opi.naturaliter & ſic cre
didiſſent. Queritur ergo. vtrū talis opinio
quā iſta argumenta genuiſſent fuiſſet pecca
tum. Videtur ꝙ ſic: quia omnis actus con-
trarius actui ad quem pro tunc obligor (qa
non poſſum ſimul habere cōtraria) eſt pec-
catum:ſed iſte eſt huiuſmodi:quia obligor
ad actum credendi:ergo. ¶Oppoſitum ta-
Argumētum. men arguitur. Nullus actus qui cauſat pu-
re naturaliter a cauſa pure naturali ad quā
nullo modo concurrit voluntas eſt pecca-
tum: ad actum opinatiuum non concurrit
volūtas: immo producitur a ſolo motiuo
cum intellectu que ſunt cauſe pure natura-
les:ergo videtur ꝙ talis actus opinandi nō
ſit peccatum. Dico ꝙ eſt peccatum: eſt enī
dubietas in fide non priuatiua/ſed poſiti-
ua.nam opinio vocatur dubietas:& queli-
Solutio. bet illarum peccatum eſt. ¶Et cum argui-
tur. Ille effectus pure naturaliter cauſatur a
motiuo & ab intellectu:ergo non eſt pecca
tum. verum eſt intrinſece:ſed non extrinſe-
ce:quia voluntas tenetur impedire produ-
ctionem illius actus per actum ſuū:quia te-
netur velle credere:& per illum actum quo
vellet credere impediret ne produceretur ta
lis actus/omiſſio illius actus volūtatis que
eſt libera eſt immediate peccatum:& ille a-
ctus eſt malus & peccatum denominatione
extrinſeca/id eſt omiſſione volūtatis:& ſic
eſt peccatum inquantum voluntas omittit
impedire ne producatur. ¶Conſequenter
quādo queritur de obiecto fidei poteſt que
ri de acquiſito vel de infuſo. Vnde loquen-
do de acquiſito idem eſt obiectum actus &
habitus:& diuerſi articuli ſūt diuerſa obie-
cta diuerſorum habituum acquiſitorum.
¶Si loquamur de obiecto fidei infuſe: reſ-
pondeo ſecundum duplicem opinionē te-
nendo ꝙ immediate inclinet ad vnum/ha-
bet vnum obiectum:& tenendo ꝙ imedia-
te inclinet ad omnes actus/habet multa ob
iecta. ¶Tertio notandum. nō obligamur
ſolum ad credendum propoſitiones neceſ-
ſarias:ſed cōtingentes. Vnde accedentē ad
deū oportet credere ꝙ iſta eſt neceſſaria de-
us eſt:& tamen oportet credere ꝙ deus eſt:
ſed iſta eſt contingens. Omnis propoſitio
de deo in ordine ad actus & effectus exterio
res eſt contingens. Vnde ſub fide non ſolū
cadit propoſitio neceſſaria/ſed etiam cōtin
gens:& ſic ſub fide cadunt multe propoſi-
tiones nō ſcibiles. Et cum queritur vtrum
reſpectu eiuſdē reſpectu cuius eſt fides poſ-
ſit eſſe ſcientia. & capitur ſcientia large ſci-
licet tam pro ſciētia euidenti ꝗ pro illa que
acquiritur per demonſtrationem. vnde.
¶Sit prima concluſio. Reſpectu aliquorū Prima concluſio
credibilium poteſt eſſe ſcientia: & in beatis
& in viatoribus:quorundam tamen apud
beatos quorundā nec apud iſtos:nec apud
illos. Patet/iſta ꝑpoſitio deus eſt/eſt vnum
credibile:ſicut patet ꝑ Paulū accedētem ad
deū Oportet credere ꝙ deus eſt:& tamen
de illa propoſitione & viatores & beati
poſſunt habere ſcientiam. de beatis notum
eſt. de viatoribus patet/illa poteſt demon
ſtrari deus eſt. Philoſophus enim niſus eſt

demóſtrare. Eſt difficultas apud doctores
vtrum proceſſus philoſophi fuerit demon
ſtratiuus cum nitebatur probare ꝙ eſt vna
cauſa mouens nó mota: ſed de hoc alias.
¶ Difficultas circa hoc. Vtrum iſta propo
De hoc vide. 8°. phiſico᷑. ſitio deus eſt ſit de fide tenẽdo ſaltẽ ꝙ infu
ſa habet vnum obiectum primarium: ſicut
fuit probabiliter defenſatum. Et ꝙ nó incli
nat ad actus circa alia obiecta niſi mediante
actu obiecti primarij. Illud cóplexum deus
eſt non eſt obiectũ primariũ: quia apud eos
eſt iſtud Omne reuelatum a deo eſt verum:
nec eſt obiectum ſecũdarium: quia aſſenſus
huius deus eſt preſupponitur: & eſt prior
ꝙ̄ ſit aſſenſus primarij obiecti. Patet: nullus
poteſt aſſentire ꝙ omne reuelatum a deo ẽ
verum niſi crediderit deum eſſe tanꝙ̄ vnum
preſuppoſitum. Ergo cum aſſenſus ille ſit
prior aſſenſu illius propoſitionis que aſſu
mitur pro obiecto primario fides infuſa nó
inclinat ad illum aſſenſum: ergo nullo mo
do eſſet de fide apud illam opinionem.
¶ Breuiter dicendum ꝙ iſta deus eſt: nó eſt
Iſta ꝓpõ de° eſt nõ eſt fidei articulus vnus articulus fidei: ſed eſt vnũ preſuppo
ſitum in fide: & vna maxima que preſuppo
nitur anteꝙ̄ habeatur fides. Dicit Thomas.
Multe ſũt ꝑſuppoſitiões in aliqua ſciẽtia ꝙ̄
nó ꝑtinẽt ad illã: imo ꝑſupponũtur: ita o
portet dicere ꝙ deus eſt / eſt vnum preſup
poſitum: quia nullus pót aſſentire ꝙ deus
ſit ex eo ꝙ aſſentit deum eſſe veracem: quia
prius de neceſſitate debet aſſẽtire ꝙ deus eſt
ꝙ̄ ꝙ credat deum eſſe veracem: vel ꝙ omne
reuelatum a deo eſt verum. Secunda pars
concluſionis patet. Capio iſtam deus eſt tri
nus & vnus quam format viator: & ſuppo
nendum eſt ꝙ omnem ↄceptum quem for
mamus de deo: cóprehẽſor poteſt ſimilem
formare: ſed ꝑter iſtos quos formamus có
prehenſor format incomplexum & diſtin
ctum conceptum dei: quem non poſſumus
Ꝙ iſta ꝓpõ de° eſt nõ ſit ꝑ ſe nota. formare. ¶ Hoc ſuppoſito ſic arguitur.
Illa propoſitio eſt neceſſaria deus eſt: certũ
eſt / & non eſt per ſe nota: ergo eſt cognoſci
bilis ex aliqua alia priore: quia omnis pro
poſitio neceſſaria vel eſt immediata vel me
diata: ſi immediata eſt vnum principium: ſi
mediata eſt ſemper cognoſcibilis & dedu
cibilis ex altera immediata, vt patet ex Ari
ſtotele primo poſteriorum: cum non ſit er
go immediata: ergo eſt demonſtrabilis: ſed
ſic eſt ꝙ omnis illa mentalis vltimata quam
formant beati de iſta deus eſt: eſt per ſe no
ta: ita ꝙ ad aſſentiendum certitudinaliter
ꝙ deus eſt: ſufficit habere diſtinctam noti
ciam dei: ſiue intuitiuam qualem habẽt bea
ti: ſiue abſtractiuam qualem habuit Paulus
poſt raptum: & Adam in ſtatu innocentie:
quia habuit ſpecies cócreatas. eſt etiam eui
dens & per ſe notum demonibus deum eẽ:
illa enim propoſitio deus eſt beatis ex ter
minis eſt per ſe nota: & ita dicerem de iſta Aduerte
quam formãt beati deus eſt trinus & vnus. ad hoc.
illa ergo eſt ꝑ ſe nota: & ſub ſubiecto ſubſu
mi poſſet minor extremitas: & diſcurſus tũc
demonſtratiuus eſt talis. Omne/a/ eſt tri
num & vnum: eſt per ſe nota: ita ꝙ /a/ ſit no
ticia diſtincta dei: & /b/ eſt ens ſummum in
entibus: iſta eſt per ſe nota: & iſta minor eſt
etiam nota: omne/b/ eſt/a/ quãuis non ſit
per ſe nota: ſequitur ſyllogiſtice: ergo om
ne/b/ eſt trinum & vnum. Et ſic iſta conclu
ſio eſt neceſſaria deducibilis ex alijs imme
diationibus ꝙ̄ ſit illa propoſitio deus eſt: eſt
ergo demonſtrabilis apud beatos / & non
apud viatores / cum nó poſſint habere me
dium per quod demonſtretur: puta noti
ciam ſimplicem & incomplexam dei: ergo
ſecunda pars concluſionis vera. Si tñ deus
cómunicaret ſupernaturaliter illud mediũ
viatori: tũc illi eẽt demóſtrabilis ſicut btõ.
¶ Secũda concluſio. Habitus fidei infuſus Sc̃da cõcluſio.
pót ſtare in eodem reſpectu eiuſdẽ credibi
lis cum actu ſcientie & clare viſionis. Patet:
Paulus habuit habitũ fidei: & tñ poſt raptũ
erat Paulo euidens deũ eſſe: & in raptu ſcili
cet noticia intuitiua: & poſt raptũ ꝑ noticiã
abſtractiuã: & tñ nó ꝑdidit infuſam. Et etiã
multi articuli fuerunt euidentes aplis: ſicut
articuli de morte: ergo fides habitualis re
ſpectu eiuſdem eſt compoſſibilis clare vi
ſioni actuali ſiue ſcientie ſiue euidentie.

Tertia cõcluſio. Q: fidee cũ ſcia ſta re poſſit.

¶ Tertia cõcluſio. In eodem poteſt ſtare in
fuſa cũ ſcientia p demõſtrationẽ acquiſita.
Patet: i eodẽ põt ſtare infuſa cũ habitu ſciẽ-
tifico. nã infuſa nec repugnat actui nec ha-
bitui ſcientifico. ¶ Quarta concluſio.

Quarta concluſio

Reſpectu eiuſdem obiecti non põt ſtare ha
bitus ſciẽtificus cũ fide acquiſita habituali.
Patet: oẽs habitus acquiſiti ſiue naturaliter
pducti ſic ſe hñtes ꝙ eorũ actus repugnant:
etiã habitus repugnãt: ſed actus ſciẽtificus
& actus fidei repugnãt reſpectu eiuſdẽ ob-
iecti: ergo habitus quí cauſãtur ex illis acti-
bus repugnãt. Maior patet: non põt aliter
probari repugnãtia habituũ iuſticie & iniu
ſticie: niſi quia actus repugnãt: ſed actus cre
dẽdi & ſciẽdi circa idẽ repugnãt. Patet: bñ
ſeqtur. Habeo actũ ſciendi reſpectu. a. ob/
iecti: ergo illud ẽ mihi euidẽter notũ: & bñ
ſequitur. habeo actũ credẽdi: ergo illud eſt
ineuidẽter notũ: & illa repugnant. ¶ Circa

Quorũdã opini.

hanc partẽ dicunt aliqui ꝙ actus ſciendi &
credẽdi ſtant ſimul. verum ẽ ꝙ ẽ impoſſibi
le ꝙ idẽ obiectum ſit mihi euidẽter notum
& ineuidẽter p idẽ medium: ſed non eſt im
poſſibile ꝙ idẽ obiectum ſit euidẽter notũ
p vnã rationẽ: & ineuidẽter p alterã: nã ad
idẽ obiectũ pñt adduci duo media: ad vnũ
demonſtratio & ad aliud auctoritas dei: &
hoc eſſet difficile impugnare: nihilominus
tenemus oppoſitũ: ꝙ ſi adduceretur medium
euidẽs: illud ineuidẽs nihil cauſat. Hoc te
net Thomas & Bonauẽtura. habemus er-
go ꝙ infuſa nõ repugnat actui: nec habitui
ſcientifico: ſed acq̃ſita actualis repugnat.

¶ Sed apparẽtie in oppoſitũ q̃tum ad habí
tus probãdo ꝙ nõ repugnãt. ſit ſortes ha-
bẽs acquiſitã alicuius articuli multũ inten-
ſã: ille articulus nũc de nouo efficitur euidẽs

ꝙ hitus fidei & ſcie non repugnant.

propter noticiã intuitiuã quã habet de re
de qua ẽ articulus: vel propter medium de
mõſtratõis. & ſupponitur ꝙ efficitur euidẽs
ppter intuitiuã obiecti: ſicut in Paulo poſt
raptũ credebat habitu acq̃ſito deũ eẽ trinũ
& vnũ: & i raptu vidit clare deũ: & cogno
uit deũ eẽ trinũ & vnũ euidẽter. Tũc argui
tur ſic. Poſtq̃ trãſiuit intuitiua & pñtatur idẽ
articulus: nõ credit amplius imo euidẽter
iudicat: ergo relictũ eſt ex actu quo euiden-
ter iudicabat habitus inclinãs ad euidẽter
iudicandũ. Patet ꝯña. Anteq̃ ſortes intue-
retur illud obiectũ: vel euidẽter aſſentiebat
deũ eſſe trinũ & vnũ: & hõc non/tũ noticia
ꝙ deus eſt trinus & vnus nõ ſufficiebat ad
cauſandũ aſſenſum euidẽtẽ: ſed trãſeũte in-
tuitiua pñtato obiecto cauſatur euidẽtia: q̃uis
nõ ſit ĩtuitiua: ergo aliq̃d derelictũ eſt ꝙ ſit
cã ptialis illius euidentie q̃ cauſatur: nõ ꝙ de-
relinquatur ex ĩtuitiua: qa nõ cauſat hitum
ergo oportet ꝙ ſit aliq̃d derelictũ ex aſſenſu
euidẽti. Et nõ videtur q̃d eſt illud ꝑter hitũ
ergo i ſorte ſimul & ſemel eſt habitus fidei
& euidentia circa eandẽ ppõem. ¶ Item ca-
pio ſortẽ q credit firmiter. a. propõem/ha

Bõa deductio.

bet habitũ intenſum; adducitur ei demõſtra-
tio: aſſentit euidenter: ſecunda vice facilius
aſſẽtit q̃ prima: ergo ẽ aliquid relictũ in ſor
te prõptificãs ipm quod nõ erat in pria vi-
ce: & illud eſt habitus: ergo illi hitus ſe ꝯpa
tiũtur. q̃tum ad actus ꝙ ſe ꝯpatiũtur patet.
Oĩa ſe ꝯpatiũtur in eodem ſubiecto quorũ
cauſe ſufficienter pductiue ſe ꝯpatiũtur: ſed
demonſtratio ad vnã ppõem & auctoritas
ad eãdem ſe ꝯpatiũtur i habitu: ergo actus
vel effectus iſtarũ cauſarũ ſe ꝯpatiũtur in il-
lo ſubiecto. ¶ Quantũ ad hoc dico ꝙ ſi ſor

Reſolutio.

tes euidenter recordaretur ſue ſcientie quã ha
buit: ita ꝙ iſta ſit euidens ſorti nũc: ego ſci-
ui iſtã ppõem: ſi poſtea recordetur de eodem
aſſenſu p noticiã rememoratiuã erit ei eui-
dens/ego ſciui hoc: ſicut ẽ mihi nũc euidẽs
vidi patrem: ſi ſortes ergo euidẽter cogno
ſcat ſe ſciuiſſe q̃d ipſe iã euidenter ſcit & iudi
cat. Bñ ſeqtur: hoc ſciui: ergo hoc erat neceſ
ſariũ: ergo eſt adhuc verũ: ſi ſortes ergo eui
denter recordetur ſe euidẽter ſciuiſſe: ꝑt eui
denter aſſentire: ſed ſi nõ recordetur euidẽ-
ter illius actus quo ſciuit: ſi pñtetur ſorti il-
la ppõ poſt primã euidentiam ſine ratione
demõſtratiua/aut ĩtuitiua nõ aſſentiet eui
denter: ſed ſolũ ex fide: qa nullo mõ habet
cauſas ſufficientes ad euidẽtiã: & nõ ꝑt cau
ſari euidẽtia niſi p noticiã aut p habitũ: aut

per ratióem ſufficientem:& ſic nego ꝙ eui
denter aſſentiat:niſi habeat demõſtratõem
aut noticiá intuitiuá.❡Quátũ ad ſecũdũ.
Ad ſc̄dm Sortes q habet fidem itenſam acq̄ſitá addu
cit̃ ei demõſtratio:euidenter aſſentit.Si ſe-
cũda vice adducat̃:prõptius aſſentit:ergo
aliq̄d derelinq̄tur:& illud eſt habitus:quia
quicquid derelinquitur ex actu dr̄ habitus.
❡Ocham ſoluit in ſecũdo.vñ dico ꝙ ſor-
tes nõ eſt prõptior ad aſſentiendũ q̃ prius
niſi negatiue:q̄a eſt minus prõptus ad aſſẽ-
tiendũ ↄtrario:& ſic eſt minus prõptus ne-
gatiue:nõ aũt poſitiue.i.nõ ꝑ habitũ ꝑtia/
lem cauſatũ in eo.❡Quantum ad tertium.
Ad t̄tiũ Cauſe ſufficientes ad ꝓducendũ fidem ſtát
cũ demõſtratione:ergo effectus ſtat.Nego
ↄñam.Poſſum hr̄e duo átecedétia:prio an
tecedéti euidéter aſſentio:ſecundo opinati
ue:& cognoſco ex vltio ſeq̄ eádẽ ꝓpõnem:
&ſic negat̃ iſta ↄña.cauſe ſufficiẽtes ad pro
ducẽdũ de.a.ꝓpõe euidentiá & opinionẽ
ſtant ſimul:ergo & effectus ſtát ſimul/nõ ſe
quitur.Ná dico ꝙ ſunt aliq̄ effectus formà
liter repugnátes:& eorũ cauſe nõ formali-
ter repugnát.Cõtra:ergo ſtabit ꝙ ille cau-
ſe ſtát ſimul:& neutra ẽ infinita/ſiue infini
te actiuitatis:volo ꝙ vna ſit maioris actiui
tatis:vel ꝙ ſint equalis actiuitatis:tũc nihil
cauſabitur:q̄a cauſe eq̄libre nihil agũt:& ſi
aliquid agũt:agũt qualitatem mediã:ergo
ſtaret aliq̄ñ euidẽter aſſentire ꝑmiſſis:& bo
nitati ↄñe:& nõ ↄñti.❡Quantũ ad hoc vi-
Doctorꝭ bõa reſo- lutio. ſum ẽ mihi ſemp melius dicẽdũ ꝙ q̄ñ intel-
lectui applicãtur cauſe/īcliatur naturaliter
ad oẽm aſſenſũ verũ:& fortius ad aſſenſum
euidẽtẽ & certũ:q̃ ineuidẽtẽ & incertũ:q̄a ẽ
maior ſua ꝑfectio.Propter ea q̄ñcũq̧ appli
catur cá euidẽs intellectus agit cũ ea:& nõ
eſt natus intellectus cũ altera cá coagere q̃
producit opinionẽ:& ſic dico ꝙ applicatis
illis duabus cauſis vna euidenti & vna opi
natiua cauſatur euidẽtia:q̄a itellectus cum
illa cá coagit:& nõ cũ altera:& q̃uis illa cá
eẽt debilior ex ꝑte ſui tñ itellectus ageret cũ
illa:& nõ cũ altera:q̄a intellectus ↄcurrit cũ
illa cá ex natura ſua q̄ñ applicat̃:& illa nõ

applicata nõ ↄcurrit cũ alijs q̃ de ſe cauſarẽt
ineuidẽtiá vel opinionẽ.❡Quinta conclu Quinta cõcluſio.
ſio.Catholicus litteratus legẽs canonẽ bi-
blie acq̄rit multos hītus fidei:& nullũ ſcien
tificũ.patet:credit firmiter in vlĩ oẽ ↄtẽtũ in
ſuo canone eẽ verũ:ergo legẽs ꝓpõem quá
prius nõ audiuerit/& non capiẽs eius lralẽ
ſenſũ aſſentit illi:& ex illo aſſenſu cát̃ hītus
& ita de alijs.Sc̄da pars patet ꝙ nullũ acq̄-
rat ſciẽtificũ.Patet:canon nõ eſt ordinatus
ꝑ modũ ſcie demõſtratiue.q̄a nõ ponũtur
in canone ꝓpoſitiões demõſtrabiles át ꝑ ſe
note ꝑ expientiá ex quibus demonſtrentur
alie.❡Sexta cõcluſio.Catholicus legẽs ca- Sexta cõ cluſio.
nonem biblie ꝑter habitus fidei acquiſitos:
multos apprehenſiuos & adheſiuos habi-
tus circa credibilia acq̄rit.Patet:acq̄rit habi
tus ꝑ quos ſcit vnum paſſũ ſcripture ex alio
deducere:& exponere vnũ ꝑ alterũ & prõ-
ptius:& habitũ exponendi vnũ paſſum ꝑ-
req̄ſitũ:& talis habitus non eſt fidei:q̄a infi
delis ita bñ faceret ſicut catholicus:ergo ꝑ-
ter habitus fidei acq̄ſitos acq̄rit multos ali-
os habitus:& hoc deducit Ochá i ꝓlo.ſen.
& Grego.vij.q̄õne.Vñ notádũ ꝙ ꝓphete
& apoſtoli q fuerũt fũdamenta nr̄e fidei ha
buerũt noticias certas & euidentes de aliq̄-
bus reuelatis & certitudinem ꝑ argumentũ
thopicum ſicut habuerũt iudei ꝑ miracula.
Ná hoc erat argumentũ thopicũ.hoc a pu
ro hoĩe fieri nõ põt:ſed prophete ſine mira
culis & apparentijs etiá illũiabátur a deo
īterius:& ſic nõ habuerũt ꝑ argumẽtũ tho
picũ:ſed ꝑ infuſionem.Ná aliquem illumi
nari a deo nihil aliud eſt q̃ deũ cauſare in il Quid eſt aliquẽ a deo illu- minari.
lo noticiá:ſiue recipere lumen a deo:& lu-
men intellectus eſt cognitio.❡Queritur er Difficul- tas.
go circa hoc vtrũ habebát noticiam euiden
tem videtur ꝙ ſic:q̄a deus ſe ſolo põt cauſa
re oĩ̄e genus noticiarũ.ſ.euidentiá:fidem
&c.& ſic q̄ritur vtrũ cauſauerit euidentiá ī
ꝓphetis quos imediate illumiabat deus in-
terius ſine quocunq̧ ſigno exteriori:credo
ꝙ cauſabat ī eis euidentiá.& ſic aſſentiebat
Hieremias deſtruet̃ hieruſalem:nõ q̄a reue
labatur exterius:q̄a nulla ſigna fiebant:ſed

deus cauſabat i eo talē aſſenſum. Dico pro babilius ꝙ talis aſſenſus eſt euidētia: qa videtur ꝙ deus qñ opa ſolus facit pfectiſſima faciat. nā nunꝗ ſanauit aliquē quin pfecte: dico ergo probabiliter vt dicit Ochā ꝙ habebāt euidētiā. ¶ Dices ſi habebāt euidentiā: ergo noticiam q̄ ē nata cauſari ex ſimplici terminorū incomplexa noticia. Ochā in diuerſis quolibetis dicit ꝙ naturaliter nullius futuri ꝯtingētis pōt cauſari euidentia: niſi p noticiā intuitiuā dei: qa ſi cauſatur naturaliter iſtud iudiciū ātixp̄s exit: ergo ꝗuis nō eſſet equaliter cauſaretur: quia ē eadē cā ſed dico ſit ſortes cui cauſatur noticia intuitiua dei: ex illa pōt iudicare ꝙ deus iudicat antixp̄m futurū: & tūc illa noticia ē euidēs: qa cauſatur ex intuitiua imediate. & ſeqtur vltra. Deus iudicat euidēter antixp̄m futurū: ergo erit. Dico ꝙ illa noticia q̄ eſt euidētia iſtius antixp̄s erit, ē nata cauſari mediate vel imediate ex ſola noticia intuitiua dei.

Aduerte

¶ Certum eſt ꝙ nō pōt euidenter probari ꝙ habuerunt euidentiā: ſed probabile ē ꝙ qui illuminabātur interius/habuerunt euidentiam. & ſic patet de cōpatibilitate fidei cū aliis actibus intellectus puta cum ſcia & opinione, & reſolutio fuit ꝙ actus nō ꝯpatit actū neq; habitus acquiſitus habitū acquiſitū circa idē obm̄: ſed infuſa ꝯpatit habitū ſciētie: &c. ¶ Iam mouetur dubiū. Vtrū audiens p̄dicari articulū & vidēs fieri miracula pro approbatōe articuli acquirat aliquē aſſenſum vel habitū diſtinctū ab habitu fidei: videtur ꝙ ſic/audiēs p̄dicari articulū ſine miraculis acquirit fidē: ſed cū hoc vidēs miraculū acquirit maiorem aſſenſum/ergo

Dubium primum.

Reſpōdet Ochā quarto quolibeto. q. vij. ꝙ audiēs articulū p̄dicari: & vidēs miracula nō acquirit aliū p̄ter fidē/ꝗuis acqrat intētiorē. patet ſic. nunꝗ acqritur euidentia p mediū qd̄ p̄t de ſe gñare aſſenſum falſum ſicut verū: ſed iſta miracula cū p̄dicatiōe pñt eque gñare aſſēſum falſum ſicut verū. patet ſic. ille q predicaret legē machometi: & faceret apparentia miracula ſicut fecerunt magi pharaonis ita bene gñaret aſſenſū ſicut ille qui p̄dicat articulū verū: & facit vera miracula/ergo de ſe illud mediū p̄t ita gñare aſſenſum falſum ſicut verū/dico ꝙ nunꝗ acqritur euidētia niſi p ſimplicē terminorū noticiā aut p noticias euidētes: prior tñ aſſenſus illius articuli quē p̄dicat nō cauſatur ex ſimplici terminorū noticia: neq; ex iſto aſſēſu ſolo: iſta ſunt vera miracula: ſed cauſatur ex iſto aſſenſu. iſta ſūt vera miracula: & iſta ſunt ad veritatē illius articuli probandam

Reſponſio.

¶ Iam dico ꝙ vtraq; iſtarū eſt ineuidēs. iſta ſunt vera miracula. nō em̄ ē euidēs neq; p̄t cauſari aſſenſus ex ſimplici terminorū app̄henſiōe ꝙ iudicē firmiter iſta ſunt vera miracula. Silr iſta nō eſt euidēs iſta fiūt ad illā veritatē ꝯprobādā: nā ꝗuis dicat mihi: ſtat ꝙ ille mētit. nō cauſatur ergo ꝓpter q̄cūq; miracula aſſenſus articuli ineuidētis qa nō eſt euidēs ꝙ ſint vera miracula neq; ꝙ fiant ad pbādā veritatē articuli. & ſic nō cauſatur alius aſſēſus p̄ter fidē.

Reſolutio doctoris.

¶ Dubitatur ſecūdo. vtrū primus aſſēſus fidei poſſit eſſe meritorius. Reſolutio Ochā ꝙ nō. rō/nunꝗ aſſenſus eſt meritorius niſi impatus a volūtate: ſed ē impoſſibile actū volūtatis impārē primū actū fidei eē meritoriū i ſenſu ꝯpoſito. patet. detur oppoſitū & ponatur ineſſe ꝙ actus volūtatis quo impatur primus actus fidei ſit meritorius & ſit. a. tūc. a. eſt meritorius/ergo ꝯformis dictamini recto actu exiſtēti ſecundū Ochā/tūc arguitur ſic. a. ē cōformis dictamini recto/ergo illud dictamē ē prius ſaltē natura actu a. qa eſt a dictamīe ſcd̄m doc. ſed ſic ē ꝙ illud dictamen qd̄ eſt prius natura actu. a. eſt aſſenſus fidei: patet ſicut iſta ē ineuidens deus eſt trinus & vnus ita iſta eſt ieuidens: credendū eſt ꝙ deus & trinus & vnus. lī ſit ineuidens/ergo aſſenſus eius eſt actus fidei/ergo ſicut aſſenſus q impat p aliud eſt ineuidens ita & dictamen eſt etiam ineuidens: & p ꝯñs dictamen regulās. a. erit prior aſſenſus fidei.

Dubium ſecundū.

Q̄ primꝰ actꝰ fidei nō ſit meritorius.

¶ Q̄ntum ad hoc forte dices: dico ꝙ primus aſſēſu fidei p̄t eſſe meritorius/ſit iſte: deus eſt trinus & vnus eſt meritorius/ergo actus quo eſt meritorius elicitur ꝯformiter dictamini vero:

Ad rōes Ochā reſponſio.

& illud eſt icuidens. verũ eſt: ſed nõ eſt cer tũ. ſit ſortes q nunq̃ habuit actum credendi pñtatur ſibi articulus & audita p̃dicatione pt opinari: credendũ eſt ꝙ deus eſt trinus & vnus: & ad regulãdũ actũ moraliter bonũ ſufficit dictamen opiatiuũ. illd ei dictamen qd p̃cedit actũ fidei eſt actus fidei & volitio qua impaꝛ eſt bona: & ſic nõ eſt inconueniens ꝙ primus actus fidei ſit meritorius. ſecundũ autem Gabri. nõ eſt poſſibile ꝙ primũ dictamen ſit meritoriũ: q2 de neceſſitate primũ dictamen eſt cauſatũ a volũtate inde liberata q̃ nõ eſt elicita ex certa ſcientia ſiue ex actu prudentiali. & ad eſſe meritoriũ de neceſſitate reqritur ꝙ impetur a volitione q̃ eliciaꝛ ex dictamie prudẽtiali/ & ꝓñs non eſt poſſibile ꝙ primũ dictamẽ ſit meritoriũ ſed poſſibile eſt ꝙ primus actus fidei ſit meritorius.

Dubium tertium.

¶ Dubitatur tertio. an audiens p̃dicatõem articuli & fidei argumenta p articulo: vtrũ de neceſſitate cogaꝛ credere. Dicit Ochã: aut ille ſcit ſolutionem: & tũc de neceſſitate nõ cogiꝛ credere. ſi vero neſciat ſoluere neceſſitaꝛ credere non ratione argumentorum: ſed ratione ignorantie ſue.

Rñdetur ad dubiũ

¶ Qũtum ad hoc dico ꝙ pt dari aliqs actus fidei q erit naturaliter cauſatus: ita ꝙ oẽs ſue cãe cauſant eũ eq̃ naturaliter, ſicut ignis cauſat calorem: nã ſi credã maiorem & minorem: & ꝯña ſit mihi certa/ ab illis cãis de neceſſitate cãꝛ aſſẽſus ꝯcluſionis/ & ſufficit ꝙ vel maioris vel mioris vel bonitatis conſeq̃ntie aſſenſus ſit de fide: tũc aſſenſus ꝯcluſionis de fide: ſed ille aſſenſus dependet mediate ab actu voluntatis: & ppterea non eſt poſſibile ꝙ aliqs ſimplr inuitus credat. bñ poteſt neceſſitari ex aliqbus ad vnũ aſſenſũ: ſed illi aſſenſus qbus neceſſitatur cauſantur ab actu volũtatis.

Articul⁹ duplr capitur.

¶ Vnde p iſto dubio notandũ ꝙ articulus dupliciter capiꝛ: vno mõ p re de qua ẽ articulus ſicut diximus articulus paſſiõis xp̃i/ articuls mortis: ita ꝙ mors dr̃ articulus. ſecũdo capitur pro ppoſitionibus ꝯtẽtis i ſacro canone: vel deductibilibus ex illis redactis auctoritate eccl̃ie in aliquo ſymbolo vel apoſtolorum vel athanaſij. & ſic ñ q̃libet ppõ biblie ẽ articulus: ſed ſolũ ille q̃ auctoritate eccl̃ie ſunt redacte ad certũ numerũ ꝯtẽtũ in ſymbolo.

Dubium quartum

¶ Dubitatur quarto p argumẽta vtrũ aliqs poſſit ſimpliciter neceſſitari ad credẽdũ ita ꝙ actus ille credẽdi nullo mõ depẽdeat ab actu volũtatis: nec mediate nec imediate. & appet mihi ꝙ nullo mõ põt neceſſitari p q̃ſcunq rõnes & miracula. & rõ mea ẽ/ ſit ſortes q ita neceſſitaꝛ: vel p ſimplicẽ apphenſiõe: & hoc nõ / q2 illa ppõ eẽt ei p ſe nota: vel per alias noticias p̃cedẽtes/ tũc vel ille depẽdẽt ab actu volũtatis vel nõ. Si ſic/ ergo nõ neceſſitaꝛ: ſi nõ depẽdẽt ergo neceſſitaꝛ ab eis tũc q̃ritur vt prius. vel neceſſitaꝛ p ſimplicẽ apphẽſionẽ vel nõ. &c. & ſic dico ꝙ nõ pt dari aliqs aſſenſus fidei quicũq ſit ille q nõ depẽdeat in ſuis cauſis mediate vel imediate ab actu volũtatis.

Reſponſio.

Dubium 5m.

¶ Dubitaꝛ quĩto. vtrũ deus pt cauſare euidẽtiã de credibilibus ſine noticia intuitiua dei. Pro ſolutiõe aliq̃ credibilia ſũt neceſſaria q̃ nõ ĩportãt reſpectũ ad creaturas: & de illis põt deus cauſare noticiã ſine noticia intuitiua dei. hinc dr̃ ꝙ iſta ẽ p ſe nota/ deus ẽ ſed de ꝯtingẽtibus/ ſicut iſta deus eſt remunerator decedentium in gratia. vtrũ ergo poſſet cauſari euidẽtia illius ſñ ĩtuitiua dei. Diſtiguo/ aut ꝙ poſſit cãri imediate a deo/ aut medietate. i. ꝙ deus cãret aliquã noticiã termiorum q̃ imediate cãret illã euidẽtiã. i prio ſenſu/ deus põt cãre euidẽtiã ſine ĩtuitiua: q2 qcqd deus põt cũ cã ſcd̃a pt ſe ſolo: & q̃uis deus ſuppleret cãlitatẽ ĩtuitiue nõ ſupplebit cãlitatẽ intellectus: & ſic cãtur aſſenſus. vtrũ deus poſſet cãre abſtracturã q̃ cãret euidẽtiã: vñ abſtractiua nõ ſufficit cãre iudiciũ ꝯtigẽtiũ: ſed intuitĩa ſufficit: & ſic ẽ dña ĩter illas. dico ꝙ ñ põt deus cãre talẽ abſtractiuã q̃ cauſet euidẽtiã de ꝯtigẽñ.

Dubium 6m. An ecclesia ro. poſſit errare

¶ Dubitatur ſexto: vtrum eccleſia romana poſſit ĩ fide errare. pro cuius declaratiõe notãdũ ꝙ eccleſia romana capitur multiplr. vno mõ pro ip̃a vniuerſali eccleſia. alio modo pro collectione omnium criſtianorũ/ ſiue clericorũ/ ſiue laicorũ. Tertio pro ſummo pontifice & collegio

Prima ꝓpō q̄ eccleſia Ro. nō poſſit errare.

collegio. ¶Sit prima propoſitio. Eccleſia romana primomō nō pōt in fide errare: id eſt vniuerſalis eccleſia nō pōt errare in fide patet ſic: ille cui de neceſſitate credēdum eſt nō p̄t aberrare: ſed vniuerſali eccleſie de neceſſitate credēdū ē, ergo. patet maior: dicit eī Auguſtinus ſi aliqd falſitatis eſſet i ſacris līris ī toto reſiduo nihil eſſet firmitatis. Si ergo aliqd aſſertū ab vniuerſali ecclīa eſſet falſum & p̄ſtatū vt verū in oībus alijs nihil eſſet firmitatis ex eo q̄ aſſeruntur ab eccleſia/ ergo eccleſia vniuerſalis ē infalibilis in illis q̄ credere p̄cepit & docet: ſed tenemur credere in vnā ſanctā catholicā: id eſt vniuerſalē ergo de neceſſitate ſalutis credēdū eſt oībus aſſertis ab eccleſia. Ex alio ſuadetur hec propoſitio. ¶Certum ē q̄ tenemur credere oībus ꝯtentis ī ſacro canone: qa eccleſia credit

Bōa ſuaſio.

ex ea rōne ſolū/ ergo ꝑ prius & magis tenemur credere eccleſie q̄ euangelio. patet dicit Auguſtinus: euangelio non crederē niſi ad hoc me ꝯpelleret eccleſie auctoritas: ſed nō tenemur credere euāgelijs appocriphis: qa eccleſia non exhibet ea tanq̄ credenda: ergo tota ratio quare tenemur credere euāgelio: epiſtolis apoſtolorū & prophetarū eſt: qa p̄ſtanſ ab eccleſia/ ergo a fortiori tenemur credere veritati eccleſie q̄ euāgelio. ¶Similiter ex dicto chriſti. vobiſcū ſum vſq; ad cōſummationē ſeculi nō intelligiſ q̄tū ad perſonas: ſed q̄tum ad pſonas & ſucceſſores: in illis remanet fides vſq; ad ꝯſummationē ſeculi vniuerſalis/ ergo eccleſia non p̄t errare in fide. ¶Vtrū poſſit errare in ſpeculatiuis. dico q̄ ſic: ſimiliter in facto practico: ſed in fide nō p̄t tota errare.

An eccleſia rōana poſſit errare ī ſpeculatiuis

¶Secunda ꝓpō. Conſiliū ḡnale eā rep̄ſtans legitime cōgregatū non p̄t errare in fide: patet vt prius. ſub alio medio: ille non p̄t errare in fide cuius aſſertio vel determinatio nō poteſt reuocari in dubiū: ſed determinatio ꝯſilij ḡnalis in materia fidei nunq̄ pōt ī dubiū reuocari/ ergo non pōt errare/ ergo. maior ē vera: patet minor ī capitulo maiores: teri. cauſa. vbi dr̄ q̄ ſancti patres p̄dicarūt quod determinatū ꝑ ſynodū vniuerſalē nunq̄ poſtea ſimpliciter

Secūa ꝓpō q̄ cōſiliū nō poſſit errare.

reuocari p̄t. nūq̄ pōt retractari quod ſemel ꝑ ꝯſiliū diffinitū eſt: & iſta probatio ſufficit ad probandūq; cōſiliū non p̄t errare. ſecundo patet. nunq̄ errare pōt qui ſpecialiter dirigitur. a. ſſ. in illo in quo ſpecialiter dirigitur: ſed in hijs q̄ ſunt fidei ꝯſiliū vniuerſale ſpecialiter dirigitur. a. ſſ. ergo. vn̄ apoſtoli potuerūt errare extra p̄dicationē: ſed nō in p̄dicatiōe ſiue p̄dicādo: nā dictū ē eis/ dabitur ei vobis qd loquamini. &c. nā ſpecialiter dirigebātur in p̄dicatione eorū a ſpiritu ſancto: nā cum ꝯgregata fuit ſynodus inter apoſtolos dr̄ in diffinitiōe. viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis/ p̄ponitſ. ſſ. tanq̄ director eorum ad ſentētiam ferendam/ ergo ſpecialiter dirigitur ſynodus in materia fidei a. ſſ. ¶Sed pōt errare in facto: & ſi poſtea cōſtet de errore facti eſt reuocabilis ſententia q̄ datur ꝑ errorē facti: ſed in materia fidei & morum ē irreuocabilis.

Cōſiliū poſſit errare in facto.

¶Tertia ꝓpō. Eccleſia romana ſecundomō capiēdo pro ſummo pontifice p̄t errare in fide. nā leo papa errauit in fide imo fuit Arrianus & Anaſtaſius fuit depoſitus a ſede apoſtolica pro hereſi. ¶Circa hoc dicūt aliq. vt deuio q̄ pōt errare errore p̄ticulari ſed nō errore ſētēciali ſeu diffinitiuo. Contra/ ſummo pōtifici credēdū eſt in hijs q̄ ſunt de fide: & que determinat/ ergo eiſdē rōibus quibus ꝓbas q̄ eccleſia vniuerſalis: & ꝯſiliū vniuerſale nō p̄t errare in fide: pariter ꝓbatur de pōtifice: Dico ergo q̄ nō eſt neceſſario credendū determinaris ꝑ ſummū pōtificē.

Tertia ꝓpō q̄ papa poſſit errari fit. Leo papa errauit. Deuio.

¶Nam multe ſunt decretales heretice ſicut dicit Ochā/ & firmiter hoc credo/ ſed nō licet dogmatiſare oppoſitū q̄n ſunt determiate niſi manifeſte cōſtet. ¶Quando enī eſt queſtio de fide materia deferenda eſt ad ſummū pontificē: non vt ferat ſententiā: ſed vt ꝯciliū ꝯgreget & cōcilium indefectibiliter ſententiabit.

Multe ſūt decretales heretice. Aduerte ad hoc diligenter.

¶Diſtinctio vigeſimaquinta.

Queritur vtrum oēs fidei articulos ī apoſtolorū ſymbolo diſtinctos ſufficiēter & ſpecialiter teneantur oēs fideles explicite credere. Vnde ſymbolus non ē niſi quorundā articulo

Querit.

quid ſymbolus.

fuit neceſſaria: in lege nature infundebatur fides ꝑ ſacramēta & ſacramētalia ſiue ſacrifi cia. in moſayca ꝑ circūciſionē: & in lege gratie ꝑſuſceptionē baptiſmi. ❡Secunda pars patet: ſcilicet ꝙ fuerit ad ſalm̄ neceſſarius aliqs actus fidei: patet ꝑ apoſtolum: fides ſine operibus mortua ē: ſi ſit mortua/ergo caret charitate q̄ eſt vita fidei ſiue cuiuſlibet alterius actus meritorij: ergo vtētibus rōne pro quolibet ſtatu fuit aliqs actus fidei neceſſarius ad ſalm̄: ſemp ei vtētibus rōne fuit neceſſariū credere ꝙ eſſet deus: & ꝙ eſſet ad remediū futurū ꝑ beatitudine recuperāda. & ſic ſemper fuit aliquis actus fidei neceſſarius.

Difficultas bona. ❡Vtrum aūt poſſibile fuerit aliquā ſaluari q habuerit charitatē: & nunq̄ habuit actū fidei: videꝛ ꝙ ſic qa potuit mori poſt vſū rōnis: & nō habuit tēpus ſufficiēs ad cogitandū de fide & in illo merito potuit excuſari.

Qꝛ aliqs ſine fidei actu ſaluari poſſit. nā in primo inſtāti in quo aliqs habet vſū rōnis nō teneꝛ aduertere ad deū: neqꝫ ad remediū futurū: immo forte nō pt̄: & ſic aliqs moriēs in tp̄e indutiarum fuit ſaluatus ſine actu fidei. Nā crederꝛ eſt p̄ceptū affirmatiuū & ſtat ꝙ tēpus quo tenetur nondū occurrerit ei/q̄uis habuerit vſum rōnis: & ſic eſt apparētia ꝙ poſſet decedere cū ſolo originali & veniali.

Scda ꝑpō ꝙ eadē fuerit fides īfuſa pr̄ib⁹ ⁊ nobis: ſꝫ nō acquiſita. ❡Secunda ppō. Eadem fuit infuſa antiquorū patrū & noſtra & eorū q nūc ſunt in lege: ſed tn̄ nō fuit eadē acqſita: prima pars patet: qa vna fides ē. ꝙ nō acquiſita patet: qa oēs habitus acquiſiti hn̄tes obiecta diſtincta ſpecie diſtinguūtur: ſed habitus acquiſiti noſtri hn̄t alia obiecta diſtīcta ab illis q̄ habuerūt antiqui patres: puta credebāt chriſtū vēturū: & nos credimus ip̄m iam veniſſe: & illa obiecta dn̄t ſpecie: imo ꝯtradicūt aliqn̄: puta chriſtus veniet: & xp̄s nō veniet: ſed iā venit

De īfuſa eſt difficultas. ❡De infuſa ē difficultas. nā ſi teneaꝛ ꝙ imediate incliat ad oēs articulos: tūc haberet obiecta imediata ſpecie differētia ab illis q̄ hēbant antiqui patres: ſi ſic/ergo diſtinguiꝛ ſpecie ſicut acqſita: quia deus non p̄t facere ꝙ habitus ſit alterius obiecti cuius nō fuit prius vt viſum eſt i nona diſtinctione. Tenendo ergo iſtam opinionem: eſſet multum difficile ſaluare ꝙ eſſet eadem infuſa in antiquis patribus: & in nobis: oportet ergo dicere ꝙ ſit vnū obiectū immediatū: & ita viſa eſt mihi ſemp ꝓbabilior: videlicet ꝙ īfuſa habet vnū obiectum imediatū. ❡Difficultas/Vtrum ſit idē aſſēſus ī ſpecie quo iudicaꝛ Chriſtus erit: & quo iā iudicaꝛ Chriſtus fuit. Dicūt antiqui ꝙ eſt idē aſſenſus quo iudicabāt quod erit & qđ fuit: & quo iudicabāt nondū venit: & quo iudicamus iā venit: & eſt opinio Bonauenture. ſed ē difficultas ſaluaꝛ tenēdo ꝙ terminē aſſenſus ad ꝓpōem: qa ꝓpōes diſtiguūtur ſpecie ſi terminetur ad res nō pōt etiam ſaluari ꝙ ſit eadē fides penitus: qa nunq̄ poteſt eſſe vnus aſſēſus idē: cū prius fuit vnius ꝯtradictorij: & poſtea alterius. qa formaliter illa iudicia repugnāt videlicet ꝙ venit: & ꝙ nunq̄ venit: & nō eſt idē aſſēſus. Et ſic oportet neceſſario ponere ꝙ habemus aliquā acquiſitā diſtīctā ab acqſita quā habuerūt ātiqui. Ille ergo acqſite diſtiguūtur ſpecie: quia obiecta imediata ſpecie diſtinguūtur: ſed ē eadē infuſa in ſpecie in nobis & in antiqs: qa eſt idē obiectū imediatū in antiqs & in nobis. *Aduertē* ❡Tertia ꝓpō pro oī ſtatu fuit neceſſaria fides explicita mediatoris. Patet: qa nullus ſaluatur niſi mēbrū eccleſie: quia extra eccleſiā non ē ſalus: ergo nullus ſaluatur niſi ſit mēbrū chriſti. Chriſtus eſt caput: & eccleſia ē corpus Ad Rōanos vndecimo

Dupl'r aliqs dr mēbrū eccl'ie ❡Aduertendū eſt tn̄ ꝙ aliquis dupliciter ē mēbrū eccleſie. Vno modo qa ē inſignitus caracteꝛ fideliū quo ſunt inſigniti qui ſunt de eccleſia/id eſt: de foro eccleſie: & tūc iſta ē falſa: Nullus ſaluaꝛ niſi ſit mēbrū eccleſie/id eſt de foro eccleſie: quia infidelis (quē penitet vite preterite & vult baptiſari: &c.) ſi moriatur ſaluabiꝛ: & tn̄ nō eſt de foro eccleſie: ſed ē de eccleſia ꝑ credulitatem.

a fide vna eccleſia dicitꝛ vna. ❡A fide ei vna: eccleſia dr̄ vna: & īfuſa eſt q̄ facit vnitatē in eccleſia. Eſt ei forma illius corporis q̄ dat eſſe vnū. Diciꝛ eſſe tūc de eccleſia q̄tū ad hoc: & ſic nullus eſt mēbrū niſi ꝑ fidē: & ſic nō pōt ſaluari niſi explicite credat ꝙ ſit vnus mediator. Vn̄ antiqui nō potuerunt

ſaluari niſi p credulitatē quā habebāt quod
erat vnus futurus mediator & redēptor: ſed
credere ꝙ ſit vnus talis mediator: q tali me-
dio mediabit / nō fuit neceſſariū oibus an-
tiquis habere fidē ita explicitā: puta de mor
te / de aſcēſione: &c. Sed nobis ē neceſſariū
explicite credere qa habemus articulos ex-
plicitos de illo. ¶Quarta Concluſio. Oēs
Quarta cōcluſio indifferēter & equaliter tenētur credere oi-
bus articulis implicite: non tñ tenētur oēs
equaliter explicite. Patet prior pars: oēs te-
nētur ad fidē infuſā: ſine eñ fide īpoſſibile
eſt placere deo: ſed quicūq; habet infuſā cre
dit habitualiter ſaltē implicite aliqbus arti-
culis. Patet: quicūq; habet īfuſam habet ha
bitū quo credit oē reuelatū a deo eē verū ha
bitualiter: ſed oēs articuli deducūtur ex illa
vniuerſali / quicqd a deo reuelatur eſt verū:
ergo habitualiter implicite habēs īfuſā cre-
dit oībus articulis. Secunda pars patet vide
licet ꝙ nō oēs teneātur explicite. Vnde po
nitur quinta ꝯcluſio. Ad quedā pfecte cre-
ꝓlati ad multa teneſ ad q nō vulgares. dēda tenētur maiores ad q nō teneſ mino
res pticulariter & explicite. Patet: qcūq; aſſu
mit aliqd officiū teneſ ſcire ea: & hec q ſunt
neceſſitatis ad exercitiū illius officij: nā nul
lus licite pt ſe obligarſ ad aliqd / qui habeat
ea / q ſūt neceſſitatis ad exercitiū illius ad qd
ſe obligat ſaltē p tēpore quo ſe obligat. Pa
tet: nullus pt licite ſe obligare ad impoſſibi
le: ſed plati qui vocātur maiores in eccleſia
ratiōe plature ſe obligāt ad docēdū popu-
lū ſubditū: & ad reddendū rōnē illorū que
eſt in ipſis fide: &c. vt ait Petrus & vnicui-
q; poſcēti ſe obligāt ad reſpondendū & re-
ſiſtendū inimicis fidei: & ad iſta faciēda req
ritur multo maior credulitas explicita: q ſit
ſit illa credulitas ad quā obliganſ miores:
puta laici: ergo maiores plura teneſ expli
cite credere q minores. ¶Quantum ad iſtā
Tria ad q obliganſ plati. partē dicunt cōiter Durandus & Scotus ꝙ
non ē difficultas quin plati obligētur oues
nutrire pabulo verbi dei: & a lupis / id ē he
reticis opinionibus deffenſare: & inſtruere
illos fide & moribus: nā ad iſta tria ſe obli-
gant: ergo ſi in plato non ſit ptās illa tria fa
ciendi peccat: q quidē poteſtas requirit co-
gnitionē etiā maiorē q habeāt ruſtici alias
non eſſet eis opus alios erudire. tenētur er-
go rōne prelature ad plura q laicus explici
te credere. Dices verū eſt p ſe vel p aliū: & ſic
aſſumēs platurā nō tenetur plura explicite
Bona difficultas. credere q laicus. Dico ꝙ nō ſufficit: qa obli
gat ſe ad faciendū p ſeipſum i caſu quo nul
lū reperiret qui faceret: ideo niſi ſit idoneus
obligat ſe ad impoſſibile q̄tum eſt de ſe: er-
go peccat: ergo quilibet platus tenetur nō
ſolū ad credendū que credit ſimplex laicus:
ſed teneſ habere noticiā qua poſſet declara-
re paratis ſuſcipere fidē que ſunt declarāda:
& illā deffenſare: q quidē exigūt maiorē no
ticiā q requiraſ in layco. Dices / ergo paruu
li q ſuſcipiūt curas & epiſcopatus peccarēt
ſuſcipiēdo / cū in eis nō ſint talia q requirū-
ꝓbabile ē ꝙ paruuli ſuſcipiētes ep̄atus et curas peccent. tur in oi plato. Dico ꝙ qñ cōcederetur: nō
eſſet magnum incōueniens: ſed dr̄ cōiter ꝙ
qñ eſt ſpes de idoneitate & acqſitione i bre
ui ſciētie / facile diſpēſatur cū eis: ſed ſi nō ſit
ſpes ꝙ de facili acquiraſ: obligāt ſe ad ipoſ-
ſibile & peccāt. ¶Sexta cōcluſio. Licet ſim
plices & minores nō teneātur circa ſingula
credibilia particularia explicitā fidē habere
tenētur tñ oēs pticulares errores ne pticula
Dubiū de vitando errore riter adhereāt cauere. Circa hanc q̄ſtionem
q̄rit Scotus Nonne qlibet teneſ vitare erro
rem circa quēlibet articulū. Apparet ꝙ nō:
nullus pt (ſaltē deliberate) vitare errorē cir
ca aliquā ppōem niſi cognoſcat illā eſſe ve
rā deliberate / quia oportet hēre iudiciū ꝙ il
la ppō eſt vera. ¶Item ex oppoſito qlibet
teneſ vitare infidelitatē: ſed error circa arti-
culos eſt infidelitas: ergo. Dico ꝙ q̄uis qui
libet nō teneaſ explicite cuilibet de fide aſ-
ſentire: qlibet tñ teneſ circa illū errorē ptina
cem vitare: qa oīs error cū ptiacia circa pro-
poſitionem de fide eſt hereſis. Sed difficul-
tas eſt vtrū qlibet talis teneaſ ſimpliciter vi
tare errorē etiā ſecluſa ptinacia / hoc eſt q̄re-
re / ſit ſortes cui pñtaſ ppō catholica de fide
ad quā credendā nō obligatur determiate:
aſſeritur a plato ꝙ ē falſa: audit oppoſitū a
pdicatore quā exiſtimat veracem: an diſſen

ſacerdos euangelicus virtute clauium nūꝗ remittit culpā. Patet ex euāgelio de lepro ſo. Chriſtus ſanauit eos: & poſtea iniunxit eis dicēs Ite oſtēdite vos ſacerdotibus. & p hoe ſignificabat remiſſio culpe. Nā prius in pctōre remittitur culpa/ poſtea oſtēdit ſe ſacerdoti qui nichil aliud facit ꝗ oſtendere eum eſſe abſolutū a culpa & auctoritate clauium reconſiliat eū eccleſie. Alia eſt auctoritas de laſaro reſuſcitato. Chriſtus prius eū reſuſcitauit/ & eo reſuſcitato iuſſit apoſtolis vt eum ſoluerent/ & per reſurrectionem laſari ſignificatur reſuſcitatio aīe p grā tiam. ergo deus prius reſuſcitat animam ꝗ a ſacerdote qui gerit vices apoſtolorū & diſcipulorum reconſiliet eccleſie. ergo culpā remiſſam oſtēdit. Item habetur auctoritas Hyeronimi ſup Leuiticū. Nā per ſacerdotes veteris legis ſignificabantur ſacerdotes noue legis. & illis erat data poteſtas cognoſcendi de lepra: puta quiſnā eſſet leproſus: & quis non. Tunc arguitur ſic. nūꝗ ſacerdos leuiticus ſanabat a lepra: ſed ſolum habebat auctoritatē declarandi ꝙ alter erat ſanatus a lepra. ergo ſimiliter ſacerdos euangelicus non abſoluit a peccato: ſed oſtēdit illum peccatorem eſſe abſolutum. & ecce opinio magiſtri quātum ad primū dictū.

2. ppō. ¶ Secundum dictum eius eſt/ claues iſte duplici modo ſe extendunt ad penam. Primo ad penam relaxandam. Secūdo ad penam iniungendam & nūꝗ ad culpam vt dictū eſt in primo dicto. nam poſtꝗ culpa eſt remiſſa per contritionem/ reſtat pena ſoluenda in purgatorio. & ſit ita ꝙ illa pena ſoluenda ſit vnius anni virtute abſolutionis ſacramentalis de debito illius pene aliquid auffertur. & hoc ex opere operato virtute abſolutionis ſacramentalis. Dicit vltra/ ſe extendunt ad penam infligendam virtute clauis. Nam ſacerdos poteſt cōfeſſo imponere aliquod opus ſatiſfactorium/ puta ieiunium/ orationem/ vel elemoſinam/ vel aliquod afflictiuū. Vltra dicit magiſter: ſi talis iniūctio pene non ſit conformis iudicio diuino non approbatur in celis. Vnde non cōformatur iudicio diuino/ vel quia imponitur minor ꝗ imponenda ſit ſecūdū exigentiam culpe. vel imponitur maior ꝗ mereatur pati: nō conformatur iudicio diuino quod iudicat non tantā imponendā ergo iniuſte iniungitur ſi maior aut minor ꝗ oporteat iponatur. Ecce dicta magiſtri/ quibus ſe conformant multi antiquorum: & ipſe Gabriel. ¶ Doctor ꝗtum ad primū eſt omnino opinionis oppoſite: & nō eſt omnino conformis quātum ad ſecundum dictum. Et ponit talē ppō. Claues ſe extendunt ad remiſſionem culpe. i. ſacerdos virtute clauium abſoluendo ſacramentaliter aliquando remittit culpam ſi ſit remiſſibilis & non ponatur obex. nam ſicut ex preſentia ſacramēti baptiſmi in paruulo remittitur originale: eodē modo ex preſentia abſolutionis ſacramentalis requiritur culpa. Opinio Scoti. Patet/ niſi ſic ſequeretur ꝙ penitentia non eſſet ſacramentū noue legis niſi ex vi ōpis operati remitteret culpā. Patet/ ſacramēta noue legis ſignificāt gratiā. & non ſufficit ꝙ ſignificēt: ſed oportet ꝙ eā cauſent. i. ꝙ ad preſentiam eorū cauſetur gratia de nouo. & hoc eſt efficaciter ſignificare/ ſed ſic eſt tenēdo partē oppoſitā ſacramētum penitentie nunꝗ efficit gratiā imo preſupponit eā. Sed iſta ratio nō ē multū efficax. Nā nō oportet ꝙ ſacramēta noue legis ſignificent primā gratiā: ſed bene efficaciter ſignificant primā/ aut augmētent primā. Vnde multi doc. dicūt & eſt opinio probabilior ꝙ in ſuſceptione euchariſtie prima gratia non acquiritur ſed augmentatur prerequiſita. ideo non oportet ꝙ ad ſuſceptionem ſacramenti noue legis acquratur prima gratia. ¶ Sed doctor arguit: omne ſacramentū noue legis quod eſt inſtitutū contra peccatum expellens gratiam habet virtutem operandi primam gratiam alias fruſtra inſtitueretur contra tale peccatum niſi data eſſet ei efficatia remittendi tale peccatum ſed penitentia eſt ſacramentum noue legis inſtitutum contra peccatum mortale excludens gratiam ſicut baptiſmus

inſtituitur contra originale. ergo virtute
ſacramenti penitētie poteſt conferri prima
gratia:& eſt reſolutio doctoris/ & maior
pars doctorū eſt huius ſententie. Dicit ſi pe-
nitens non ſit ſufficiēter cōtritus:ita ꝙ diſ-
plicētia nō ſit ſatis magna & ſatis cōtinua-
ta:tunc virtute abſolutionis ſacramentalis
remittitur peccatū quod nō remitteret vir-
tute illius diſplicētie. ergo ſacramētum pe-
nitentie habet efficatiā reſpectu prime gra-
tie. Sed apparētia eſt pro oppoſita parte &
cōtra doctorē. Sacramentū penitētie eſt ſa-
cramentū qđ ſolū debet ſuſcipi ab adulto
vtente ratione. ergo vt aliqs poſſit hoc ſa-
cramentū ſuſcipe: reqritur prima diſpoſitio
ex pte ſuſcipiētis. Nā ſacramenta q̄ nō poſ-
ſunt miniſtrari niſi adultis prereqrūt diſ-
poſitionē in ſuſcipiente & nō diſponēs ſe/
& ſuſcipiēs peccat actualiter & ponit obicē
ergo ex precepto diuio reqritur diſpoſitio
preuia: ſed talis diſpoſitio eſt ſufficiēs ad re
mittendū culpā apud opinionē pbabilio-
rem. ergo nunq̄ virtute ſacramēti remittit̄
peccatū. Patet minor: vel ſuſcipiēs ſacramē
tum fecit ſufficientē diligentiā ad recogni-
tionē peccatorū/ vel nō adhibuit/ ſi nō/ er-
go peccat mortaliter ſuſcipiēdo: qa poſuit
obicem. Si adhibuit tantam quantam tene
batur. Vel fuit bene circūſtātionata vel nō
Si nō: ergo peccat actualiter. ergo nō ſuſci-
pit gratiā. Si dicas ꝙ habet vtrūq;/ ſcilicet
ſufficientē recognitionē ex ſufficienti dili-
gentia. & cū hoc diſplicentiā bene circūſtā-
tionatā. ergo apud eos qui dicūt ꝙ nō req
ritur diſplicentia in certo gradu/ nec p cer-
tum tempus ꝯtinuata: ſed ſufficit diſplicen
tia bene circūſtantionata & precipue circū
ſtantia finis/ nunq̄ virtute ſacramēti remit-
tur peccatū. Et ita oportet neceſſario fateri:
& hoc idem dicit Gabriel in hac diſtinctio
ne. Sed doc. tenet oppoſitū in .xiiij. diſtin-
ctione/ puta ꝙ reqritur ad ꝯtritionē ſuffici
entē certa intētio & certa tēporis ꝯtinuatio
Propterea ꝯſequenter loquēdo dicit ꝙ ali-
qn̄ virtute ſacramēti penitentie remittitur
peccatū ſufficienter diſpoſito & confertur
prima gratia/ & eſt reſolutio doctoris
¶ QVANTVM AD SECVNDVM Quo- Quō claues ſe extendunt ad penā.
modo ſe extendūt claues ad penā. Dicunt
ſi peccatū ſit remiſſum per cōtritionem ſe ex-
tendunt ad penam: quia recipiēdo ſacramē
tum ex vi operis operati remittitur aliqua
portio pene vltra illā que remittebatur vir
tute erubeſcentie. ſed quātum ad penam ta
xandam ſeu iniungendam facit doctor diſ-
ficultatē/ & dicit ꝙ ſacerdos virtute clauiū
confeſſo ſibi: & abſoluto a ſe nō poteſt il-
lum ad penam aliquā obligare niſi volun
tarie confeſſus ſe ſubijciat illi pene. Dicit
ergo contra magiſtrum: & contra cōmuni
ter alios doctores/ & contra Thomam/ ꝙ
virtute clauium ſacerdos non poteſt pecca
torem ad penam temporalem obligare/ ni
ſi ſe ſubmiſerit illi pene per volūtariā acce-
ptationē. ¶ Sed oppoſita opinio ſemp mi-
chi viſa ē probabilior. Et arguitur ſic. quā
do data eſt a ſacerdotibus poteſtas vt eēnt
iudices in iſto foro. dictum eſt quecūq; ſol-
ueritis &c. & hoc claue non errante. Eodē
modo dictum eſt: quecunq; ligaueritis. er-
go ſicut ſacerdos abſoluit a peccato/ ita ſi
iniungat penam confeſſo: ligat eum ad illā
ſoluēdam. Et hoc expreſſe dicit auctoritas
quecūq; ligaueritis. ¶ Scđo arguitur ſic. in
foro exteriori ſi iudex habens iuriſdictionē
imponat reo aliquā penam non excedentē
crimen ratiōe criminis: alter qui abſolutus
eſt tenetur illam penam ſuffere etiā in foro
conſciētie. ergo cum ſacerdos in foro con-
ſcientie ſit conſtitutus iudex a Chriſto: &
nullus conſtituitur iudex quin habeat po-
teſtatem coherciuam poteſt ipſum coherce
re ad aliquam penam. vnde ſi ſacerdos im-
ponat minorem penam q̄ deceat: confeſſus
illam ſufferendo abſoluitur a precepto ſa-
cerdotis: ſed non ſatiſfacit deo. & poſtea in
purgatorio ſatiſfaciet pro reſiduo. Si au-
tem imponat maiorem quā debeat tenetur
ſemper illam ſoluere: ſed errat in claue po-
teſtatis/ ſiue det nimis magnam/ ſiue ni-
mis paruam. Sed oportet aſſignare vnam
que ſit inter illas penas: & tunc quilibet

exiſtens in illa latitudine/ ſi imponatur eſt
ſufficiens. & non errat i claue poteſtatis &
eius iudicium eſt approbatū in celis. ideo
quecunq̃ ligaueritis claue nō errante/ nec
claue ſcientie i cognoſcendo/ ſiue in diſcer-
nendo/ nec claue poteſtatis in ſententian-
do approbatum eſt in celis &c̄. Et ſic ſacer-
dos virtute clauis poteſt penam iniungere
ita ꝙ penitens tenetur illam accipere. Et
obligatur a ſacerdote illam pati ſecundum
opinionem antiquorum. ita ꝙ ſi non acce-
ptat peccat: & ponit obicem/ licet doctor
ſit in oppoſitum. Conſequenter tāgit̄ alia
difficultas/ ſi ſacerdos poſſit in penam: er-
go pluries confitendo eadem peccata vir-
tute abſolutionis totiens reiterate liberabi-
tur omnino a pena. ideo queritur vtrū cla-
ues iſte poſſint pluries habere ſuam effica-
ciam in eadem peccata preciſe. Videtur ꝙ
non. nam baptiſmus nō poteſt pluries ha-
bere ſuam efficaciam in eadem perſona. er-
go a ſimili abſolutio ſacramētalis ſolū ha-
bebit ſuum effectum preciſe: ita ꝙ non poſ
ſit pluries efficaciter reiterari ſuper eadem
peccata. Dicit doctor/ ꝙ nō habet pluries
ſuum effectum. hoc eſt dicere: ſortes eſt cō-
feſſus ſingula peccata virtute abſolutionis
eſt remiſſum aliquid de pena ſi reconfitea-
tur eadem peccata preciſe illa ſecunda abſo
lutio virtute operis operati: nec remittit ali
quid de pena: nec augmentat gratiam. & ē
bona apparētia: quoniam ſentētia iuſte la-
ta non eſt amplius ferenda de eadem mate-
ria: ſed abſolutio ſacramētalis eſt quedam
ſententia de peccatis cōmiſſis & confeſſis.
ſi ergo ſit iuſte lata non eſt amplius reiterā
da. Vnde quāuis ſacramenta que non im-
primunt caracterem poſſint pluries reitera-
ri: tamen hoc non eſt ſuper eandem materi
am. vt ſortes poteſt pluries vxorari: ſed nō
cum eadem muliere. Similiter peccator po
teſt pluries abſolui: ſed non de eiſdem pec-
catis. Argumentum apparens contra do-
ctorem. Sit ſortes qui adhibuit ſuffficientē
diligentiam ad recognitionem peccatorū
occurrunt ei ſingula/ excepto vno quod in

Vtrū ſacerdos obliget ꝯfeſſū ad aliquā penam.

Bonū argumentū

uincibiliter oblitus ē: & nō habet ſufficien-
tem deteſtationem: vt cōſequatur gratiam
confitetur ſingula peccata q̄ cognoſcit: &
nō oblita tūc virtute abſolutionis ſacramē
talis abſoluitur ab omnibus nō ſolum cō-
feſſis ſed oblitis. nam ſi abſoluatur a cōfeſ-
ſis certum eſt ꝙ etiā ab oblitis. & tamen ſi
poſtea recordat̄ obliti tenet̄ illud cōfiteri/
& petere abſolutionem ſacramentalem de
illo. & non tenetur confiteri niſi abſolutio
ſacramētalis eſſet ei vtilis (hinc eſt ꝙ homi
nes non tenentur confiteri laico: quia illa
abſolutio non eſſet eis vtilis) ergo abſolu-
tio ſecramentalis reſpectu eiuſdem peccati
habet pluries ſuum effectum efficaciter. &
virtute operis opati remittitur aliqua pars
pene que reſtabat. & iterum confertur/ &
augmentatur gratia. Forte diceret doctor
ꝙ obiectum preciſum ſacramenti peniten-
tie non eſt peccatum nō remiſſum. Sed ob-
iectum proprium ſiue propria materia ſa-
crameti penitentie eſt peccatum non cōfeſ-
ſum & non remiſſum ſimul ſacramentali-
ter. & tunc tale peccatum oblitum eſt mate
ria & obiectum penitentie ſacramenti. Eſt
alia opinio quātum ad illam difficultatem
Dicit de Gandauo in ſeptimo quolibeto.
circa finem quātum ad remiſſionem a cul-
pa. Sacramētum penitentie nō poteſt plu-
ries habere effectum: quia peccatum ſemel
dimiſſum nunq̄ rediit: ſed quantum ad re-
miſſionem pene temporalis & augmentū
gratie poteſt habere pluries ſuū effectū. Di
ces. ergo ſacramentū penitētie eſt impfectū
& debile. Patet/ q̄a oīs cauſa applicata paſ-
ſo q̄ nō poteſt habere totū ſuū effectū ē im-
pfecta. nā ſacramētū penitētie p diuerſas ap
plicationes tollit aliq̄d de pena & augmē-
tat gratiā & nō totā ſimul. ergo. Negat ꝙ
hoc ſit impfectionis: ſed eſt ex parte magne
pfectiōis. Nā ſacramētū baptiſmi habet ta-
lem pfectionē ꝙ ad preſentiā illius tollit &
oēm culpā & omnē penam: ſed ſacramētū
penitentie nō habet illā virtutē ꝙ ad p̄ſen-
tiam eius remittatur quelibet pena: ſed pars
& eſt multo maioris perfectionis ꝙ ſecūdo

ꝓpriū obiectum ſacramenti penitētie

Opi henrici d gādauo.

applicata remittatur aliqd de pena que reſtat/ q̄ ſi nihil remitteret ſuppoſita tali inſtitutione ꝙ nõ remittat totũ/ & hoc videtur ꝓbabile ꝙ abſolutio ſacramentalis pluries applicata eiſdem peccatis remittat pluries de pena/ & pluries gratiam augmentet quã inuenit: ſed nõ poteſt pluries remittere culpã. Alios caſus facit de gandano. vide ibi.

¶ Diſtinctionis vigeſime.

Queſtio prima.

An penitentia in extremis valeat.

IN HAC DISTINctione vigeſima querit. vtrũ penitẽtia in extremis valeat ad ſalutem. ¶ In iſta queſtione due ſunt concluſiones ſatis certe. Prima/ penitentia vera ſiue interior ſola/ ſiue exterior cum ſuſceptione ſacramẽti penitentie ſufficit ad ſalutem alicuius in extremis. ¶ Secũda penitẽtia q̄ videtur haberi in extremis vix eſt vera penitẽtia ſufficiẽs ad ſalutem: quia difficile eſt tũc habere veram penitentiam. Vnde ille dicitur laborare i extremis qui ſecũdũ cauſas naturales nõ põt diu ſuperuiuere/ vt q ſecundum iudicium medicorũ ſtatim moritur. Sed ille qui ſubito moritur ſine infirmitate preuia non dicitur eſſe in extremis. Hoc ſuppoſito probat quatuor ratiõibus ꝙ penitentia in extremis vix ſit vera penitẽtia. ¶ Prima/ anteq̄ aliqua deteſtatio ſit vera requiritur ꝙ libere eliciatur. imo hoc ad omnem actum virtutis requiritur: ſed in extremis cum difficultate eſt illa libertas. Maior eſt nota/ & patet minor. Paſſiones que ſunt a triſtantibus ſecũdum Auguſtinum plus mouent q̄ paſſiones que ſunt ad delectantibus Hinc eſt ꝙ imaniſſime beſtie retrahuntur timore vel triſticia. ita ꝙ ceſſant a proſequutione delectabilium propter timorem triſtabiliũ: ſed paſſiones a delectabiliũ frequenter abſorbent vſum rationis: ergo a fortiori plus abſorbent paſſiones prouenientes a triſtantibus. ergo cum difficultate poteſt haberi vera deteſtatio in extremis q̄ ſit actus liber. ¶ Secunda ratio/ anteq̄ deteſtatio peccatorũ ſit ſufficiẽs ad veram penitentiã/ neceſſe eſt ꝙ ſit bene circũſtantionata/ precipue circũſtantia finis. qa hoc reqritur ad omnẽ bonũ actũ moralem ſed i extrema neceſſitate vix habetur illa. & precipue circũſtantia finis. ergo cũ difficultate in extremis habetur vera penitẽtia. Nã eſt maximus metus dãnationis/ precipue illis qui ſunt i peccato/ & qui male vixerũt & vt in pluribus triſtatur peccator: ſed hoc eſt ex timore. ſed illa penitẽtia q̄ eſt ex timore nõ eſt bene circũſtantionata circũſtantia finis. quia circũſtantia finis q̄ reqritur oportet ꝙ ſit ex amore dei propter deũ ſup oĩa dilectũ. ergo vt in pluribus illa penitentia nõ eſt bene circunſtantionata. Item/ illa ẽ ꝓpter neceſſitatẽ ſcilicet ꝓpter piculũ mortis eſtimate. ſed illa neceſſitas velud piculũ nõ ẽ libera. ergo eodẽmodo nõ ẽ penitẽtia libera libertate ſufficiẽte ad verũ actũ moralem. Et dat ſimile doc. pijciẽs merces ꝓpter tẽpeſtatẽ: q̄ tẽpeſtas nõ eſt i poteſtate eius ideo illa proiectio nõ eſt ſimpliciter libera imo apud Ariſto. eſt iuolũtaria. Similr ſit ſortes in extremis/ & peniteat ꝓpter piculũ qđ nõ eſt ſibi liberũ/ illa deteſtatio eſt eodẽ mõ volũtaria ſicut piectio. & iõ nõ eſt ſufficiẽs ad remittẽdum pctm̃. imo nõ eſt bona moralr. ¶ Tertia ratio/ ille q ꝯtinue vixit i peccatis vſq ad mortẽ habet habitũ quo inclinat ad pctã. ergo habet habitũ quo retrahit a bono. qa oĩs habitus iclinãs ad bonũ etiã retrahit ab oppoſito illius boni ad qđ iclinat & reſiſtit ne eliciat actus oppoſitus Tũc arguitur ſic. talis q male vixit vſq ad mortẽ ſaltẽ ꝓpe mortẽ in pctis habet habitũ valde intẽſũ ad peccadũ. ergo hẽt habitum valde intẽſũ retrahentẽ a deteſtatione pctĩ. ergo ſeqtur ꝙ ꝓpter tale ipedimẽtũ/ & retractionẽ a deteſtatõe peccati bñ circũſtãtionata eſt ſibi multum difficile habere talem deteſtationem bene circũſtantionatã. ¶ Quarta ratio/ quando aliquis eſt minus dominus ſui actus tãto requiritur inteſior diſplicentia ad hoc ꝙ ſit ſufficiens ad delẽdum peccatũ: ſed homo in extremis eſt mi-

ꝑma ꝓõ

2. ꝓõ.

quatuor rõnibꝰ ꝓbatꝰ penitẽtia in extremis vix ẽ vera.

De piciente merces.

Natura habitus.

nus dominus ſui actus. ergo. Vult ergo di
cere doctor ꝙ anteꝗ̃ in aliquo peccatore re
mittatur peccatum: qui iam nõ eſt amplius
dominus peccati. i. qui nõ poteſt amplius
peccare: ſaltem peccato exteriori requiritur
maior deteſtatio ꝗ̃ in illo qui adhuc eſt do-
minus ſui actus. id eſt qui poteſt peccare.
Non tamen eſt intelligendum ꝙ requira-
tur maior diſplicentia: quia obligaretur ad
impoſſibile: ſed intelligit ꝙ vt remittatur
ſibi peccatum tale/ requiritur maior diſpli-
centia/ ꝗ̃ in illo qui adhuc eſt dominus ſui
actus. Sed hoc videtur durum: & non cre-
do hoc. quia ſeq̃retur ꝙ ſortes qui non po
teſt amplius fornicari: ſi habeat equalẽ diſ-
plicentiam cum illo qui poteſt adhuc for-
nicari/ & non maiorem nõ remitteretur ei
peccatũ/ quod videtur omnino falſum. ſed
doctor loquitur ſecũdum ſtrictam dei iuſti
ciam. Propter iſtas rationes illa concluſio
eſt veriſſima ꝙ difficile in extremis haberi
poteſt vera penitentia.

¶AD ARGVMENTA. Dictum eſt ꝙ
penitentia in extremis poteſt ſufficiens ha-
Auguſt. beri. Contra/ dicit Auguſtinus in quodã
ſermone. non preſumimus ꝙ hinc bene ex-
eat. Dicit doctor: p̃ſumptio capitur ex hijs
que magis apparẽt. Vnde nõ dicit Augu-
ſtinus ꝙ ſimus certi ꝙ bene vel male exeant
ſed preſumimus/ & eſt apparentia magna
ꝙ male exeant. & frequẽter hoc accidit.
Ex hoc tamen non ſequitur ꝙ non habe-
ant veram penitentiam. ¶Item de peniten
tia diſtinctione ſeptima. dicit Auguſtinus
periculoſum eſt & interitui vicinũ vſq; ad
mortem procraſtinare penitentie remediũ
Fateor ꝙ eſt periculoſum: ergo ſi ſit vera
penitentia non eſt ſufficiens. Nego illam
& dico ꝙ periculoſum eſt ꝙ non habeatur
vera penitentia. Frequẽter accidit ꝙ obli-
uiſcatur ſui: tamen non ſequitur ꝙ ſi habe-
at veram penitentiam quin illa ſit ſufficiẽs
Cetera argumenta facilia ſunt.

¶Diſtinctio. xxj. de peccatis que poſt
hanc vitam dimittuntur.

Queſtio prima.

QVERIT CONSEquẽ
teri hac diſtinctiõe. xxi.
Vtrũ aliqđ pc̃m̃ poſſit
in futuro ſeculo remitti.
Arguitur ꝙ non: qa qđ
eſt angelis caſus hoc eſt
hominibus mors: ſed poſt caſũ angelis nõ
potuit peccatũ remitti. ergo nec poſt mor-
tẽ hoĩs põt homini pc̃m̃ remitti. ¶In op-
poſitũ arguiṫ: pc̃m̃ in ſpiritũſanctũ non re
mittitur nec in hoc/ nec in futuro ſeculo. er
go aliqđ peccatũ põt poſt mortẽ remitti.
¶De mortali nõ eſt difficultas: qa nõ põt
remitti ꝑ bonũ motũ: cũ dãnati nõ pñt hr̃e
bonũ motũ/ ſaltẽ bñ circũſtãtionatũ circũ-
ſtatia finis qđ ꝓcipue reqriṫ ad hoc ꝙ ꝑ bo-
bũ motũ deleaṫ pc̃m̃. nec ꝑ ſacramẽtũ/ cũ ĩ
alio ſeculo nõ pñt applicari ſacramẽta. Sed
de vẽiali ẽ difficultas iter doc. ꝓcipue iter. s.
Tho. & Sco. An ſcilicet vẽiale iũctũ mortali Vtrũ ve-
poſſit remitti. ¶Pro elucidatiõe qõnis po niale poſ
niṫ ꝯclõ ꝗ̃ eſt certa: ꝙ pc̃õ remiſſo in hoc ſe ſit poſt
culo pena ẽ ſoluẽda ꝑ eo in altero ſeculo. hãc uitã remitti.
Doctor ꝓbat: qa qñ remittiṫ pc̃m̃ adhuc ẽ
obligatio ad penã. vel ergo ẽ obligatio ad
penã ſoluẽdã cũ btitudine vel poſt btitudi
nẽ. Certũ eſt ꝙ nõ cũ btitudie. qa btitudo
oẽm penã excludit. nec poſt btitudinẽ: qa
ſine termĩo erit. ergo ẽ ponẽdum purgato
riũ. Sed dubiũ ẽ: an pc̃m̃ nõ dimiſſũ ĩ hoc
ſeculo poſſit in alio dimitti. & q̃ſtio intelli
giṫ ſolũ de veniali: qa certũ ẽ de mortali qđ
nõ põt dimitti in futuro ſeculo. ¶Prĩo vi-
dendũ eſt ꝗ̃ pena reſpondet veniali. Dicit ꝗ̃ pena re
Alexãder ꝙ veniali de ꝑ ſe reſpondet pena ſpondet
eterna: ſed accidẽtaliter debeṫ pena tp̃alis. veniali.
Sanctus Tho. dicit oppoſitũ. & eiuſdẽ opi
nionis Alexãdi eſt de gerſono ĩ de vita ſpi
rituali: dicit ꝙ veniale ex ſe ẽ mortale. & iſta
opinio eſt ſatis trita: & teneṫ freq̃nter ĩ ſco-
la. Dicũt ergo ꝙ veniali ex ſe corrñdet pe-
na eterna: ſed ex mĩa dei pena tp̃alis. Sed cõ ꝯ opinio
tra hoc arguit doc. qa bñ ſeq̃tur: pc̃õ venia nẽ Alexã
li ex ſe corrñdet pena eterna. ergo peccans
breuiṫ eſt dignus pena eterna: ſed iſtud
eſt falſum. Nam ſtat aliquem eſſe in gratia:

& in peccato veniali. Tunc ſic/iſte talis eẽt dignus premio eterno & pena eterna. quia bene ſequitur eſt in charitate: ergo eſt dignus premio eterno. & eſt in peccato veniali: ergo eſt dignus pena eterna ſecundũ aduerſarios: ſed iſta ſũt icõpoſſibilia dignitas ad penam eternam: & dignitas ad vitam eternam. nam ſi eſt dignus pena eterna: ergo eſt indignus vita eterna.

Opi. ſcti Thome. ¶ Aliter dicit ſanctus Thomas ꝙ veniali p ſe correſpondet pena temporalis: ſed paccidens pena eterna/puta quando iungitur mortali. Hanc opinionem ferme ſequũtur omnes antiqui doctores. Et ratio eorum ſatis eſt apparens/quia nõ poteſt remitti peccatum niſi per bonum motũ vel per ſacramentum virtute operis operati: ſed in alio ſeculo veniale iunctum mortali nõ poteſt remitti per bonum motum/quia damnati non poſſunt illum habere ſaltem circũſtantionatum circũſtantia finis. Nec etiam per ſacramentũ/ergo culpa illius perpetuo remanet: ſed q̃diu remanet culpa ſemp remanet pena que reſpicit illã culpã. ¶ Doctor nititur hanc opinionem impugnare. Et arguit ſic/deus ſemper punit citra condignũ ergo nec ratione cõiunctionis cum mortali/nec ſine coniunctione cum illo nunq̃ puniet veniale pena eterna. Patet ſic. ſit ſortes decedens in mortali a / & veniali b/punietur eternaliter pro a/peccato mortali. & ſit illa pena c/& pro b/peccato veniali punitur iterum pena eterna & ſit d/ille pene realiter diſtingunt ab inuicẽ ſicut diuerſi gradus vnius forme/licet faciant vnam totalẽ penam. Tunc arguitur ſic. pena d /excedit demeritum ipſius b/culpe venialis. ergo ſi deus infligat penam d / pro b / culpa: punit b/ſupra condignum. licet de peraccidẽs quod eſt inconueniẽs. Quod autem pena d/excedat demeritum b/culpe venialis: patet/demeritum b/culpe venialis eſt ſolum demeritum pene temporalis: & eius indignitas eſt pena temporalis. ergo ſi d/pena infligatur ratione cuiuſcũq; cõiunctionis cum pena d/ſit eterna/& excedens/deus punit vltra condignum. ¶ Reſolutio doctoris quãtum ad iſtud primum punctum/eſt ꝙ peccato veniali ſolum pena temporalis debetur. imo diceret ꝙ decedens in mortali & veniali ſimul pro veniali punietur ſolum temporaliter. Ex quo ſequitur/ꝙ peccato non remiſſo in hoc mundo pena eius põt totaliter ſolui in futuro ſeculo. Tertio videt dicere ꝙ q̃uis in iferno nõ poſſit eẽe redẽptio ereptiua .i. nullus põt eripi quãdo eſt damnatus/poteſt tamen ab aliqua certa pena eẽe redemptio: & tunc illa ſolutio pene debet potius vocari ſatiſpaſſio q̃ ſatiſfactio quia non ſatiſfacit volũtarie/ſed ſatiſpatitur id eſt ſuffert inuoluntarie penã debitã. Habemus ergo ꝙ pena debita pro veniali nõ remiſſo in hoc ſeculo poteſt totaliter ſolui in alio ſeculo. Sed queritur/ſit ſortes cui non ſit veniale remiſſum: an peccatum eius poſſit i purgatorio remitti quãtum ad culpam. Vnde ſicut habitũ eſt i doctore. in. xiiij. diſtinctione huius. actu peccati tranſeunte nihil manet in anima (& nõ loquitur de habitu) niſi obligatio ad penã que vocatur reatus. queritur modo quid ſit veniale remitti quoad culpam. Vtrum ſit idem peccatum veniale remitti: & penã peccati venialis ſolui: vel penam venialis nobis liberaliter condonari a deo. Nam actu venialis peccati tranſeunte vel remanet in peccatore preter obligationem ad penam non eternam ſed temporalem. An peccatum veniale remitti ſit illam penã ſolui vel illam nobis a deo liberaliter condonari. Et non poſſum videre quid ſit veniale remitti niſi vel illam penam ſolui totaliter aut condonari vel reatum ad illam penam commutari in minorem penam: ſicut dictum eſt de mortali. Peccatum mortale remitti quãtum ad culpam nichil aliud eſt q̃ penam eternam totaliter nobis cõdonari per actum contritionis ſi tanta ſit ꝙ ſufficiat ad delendum culpam & penam: aut reatum pene eterne commutari in temporalẽ q̃n nõ eſt cõtritio ſufficiens ad delẽdum culpã & oẽm penã. ergo pari forma.

Correlarium. Quid eſt veniale remitti. Quid mortale remitti &c. Scotus ꝯ Tho.

Quō ve-niale re-mittitur. Peccatum veniale remitti nihil aliud eſt ꝙ̄
penam ad quā eſt obligatus ratione venia
lis totaliter ſolui/ aut nobis cōdonari/ aut
ſaltem cōmutari in obligationē ad mino-
rem penam. vt ſortes cōmiſit vnum venia
le ratione cuius eſt obligatus ad penā pur-
gatorij viginti diebus/ habet diſplicētiam
ſufficiētem ſolum pro decem diebus. Iam
dico ꝙ commutatur reatus. i. obligatio de
pena viginti dierum ad penam decem die-
rum. Ideo peccatum veniale remitti ꝗ̄tum
ad culpam eſt totalem penā nobis condo-
nari/ aut reatum ad totalem penam ſibi cor
reſpondentem cōmutari in minorem pe-
nam & nichil aliud video quid ſit veniale
remitti. Hoc ſuppoſito cum queritur vtrū
aliquādo in purgatorio remittatur venia-
le. i. vtrum decedēs in veniali cum reatu ad
omnem penam ſibi correſpondentem/ ita
ꝙ in vita nunꝗ̄ reatus totalis pene commu
tatus eſt in minorem penam quia decedit
cum obligatione ad totalem penam remit
tatur in purgatorio? Dico ꝙ ſic. videlicet
ꝙ aliquis poteſt decedere cum obligatiōe
ad totalem penam reſpondentē illi venia-
veniale remittit in purga torio. li. Et eſt opinio ſecurior quā tenet doctor
& magiſter ſententiarum. Ratio eorum ta
lis eſt. Aliquis poteſt decedere ſine quacū-
ꝙ conſideratione ſuorum venialium. & p
conſequens ſine quacūꝙ deteſtatione illo-
rum/ & abſꝙ ſuſceptione alicuius ſacramē
ti/ puta ſi ſubito occideretur. & cum notū
ſit ꝙ erit ſaluatus quia ſupponitur ꝙ ſit in
gratia & in ſolo veniali/ poteſt acquirere
huius peccati remiſſionem extra hoc ſecu-
lum. Conſequentia tenet/ nunꝗ̄ remittitur
veniale niſi per bonum motū aut ſacramē-
tum. Hoc ſuppoſito: videlicet ꝙ poteſt de
cedere ab hac vita i ſolo reatu peccati venia
lis. & per conſequēs poteſt ei remitti illud
veniale in quo ſolo decedit extra hoc ſecu-
Utrū re-mittat ve-niale per ſolā tolle-rantiā pe-ne. lum. Vtrum remittatur ei veniale per ſolā
tolerantiā pene illius ad quam obligatur.
vel per bonum motum volūtatis ꝗ̄tum ad
culpam. De damnatis non eſt difficultas/
ꝙ non poſſunt bene agere moraliter: tamē
exiſtentes in purgatorio poſſunt bene age
re. ergo ſortes poteſt deteſtari ſuum venia-
le in quo decedit deteſtatione bene circun-
ſtantionata/ & precipue finis & alijs circū-
ſtantijs: vtrum remittatur ei peccatum ra-
tione talis deteſtationis: vel ſolum ratione
ſufferentie pene/ ita ꝙ non ſatiſfaciat ſed ſo
lum ſatiſpatiatur? Si primum/ tūc cum ani-
ma non eſt impedita a corpore & inten-
ſius deteſtetur peccatum in purgatorio ꝙ̄
deteſtetur quodcunꝙ in hoc mūdo remit-
tetur tunc/ & ſic ſtatim euolabit. Nam
ſtat in hoc mundo tantam eſſe deteſtatio-
nem ꝙ virtute illius remittetur nedū mor-
tale ſed veniale. & cum veriſſimile ſit illam
in purgatorio eſſe ex maiori conatu ꝙ̄ que-
cunꝙ in hoc mundo: tunc ſtatim euolabit
& ſic virtute talis deteſtatiōis que eſt actus
penitētie virtutis remittetur ꝗ̄tū ad culpā:
& ſic ſtatim euolabit. Et dico ꝙ ſic quod
etiam dicit Durandus/ & de palude. Vnde
dicit Durandus in inſtāti quo anima exui-
tur a corpore remittitur culpa venialis. qa
in illo inſtanti habet deteſtationem venia-
lium bene circūſtantionatam. & hoc vide-
tur mihi bene dictum. Sed cum queritur vl
tra cum ſit veriſimile illam deteſtationem
procedere ex maiori conatu ꝙ̄ quecunꝙ de
teſtatio viatoris. & aliqua deteſtatio via-
toris ſufficit ad remittendum culpam & pe
nam: quare etiam non remittuntur ei quan
tum ad omnem penam. Dico ꝙ ratione di
uerſitatis ſtatus/ quia deus in via magis ac-
ceptat illam deteſtationem ꝙ̄ in purgato-
rio. ideo dico ꝙ in primo inſtanti quo ani-
ma exuitur a corpore deteſtatur peccatum:
& ratione talis deteſtationis remittitur pec
catum quātum ad culpam non tamen quā
tum ad omnem penam. & quāuis illa dete
ſtatio procedat ex maiori conatu ꝙ̄ quecun
ꝙ deteſtatio cuiuſcunꝙ viatoris/ tamen il-
la non eſt ſufficiens ad remittendum qua-
lécunꝙ culpam & omnem penam. & hoc
ratione ſtatus. Sed contra hoc arguitur ap
parēter/ ad minus illa eſt ſufficiens ad remit
tendū penā aliquā ꝗuis non oēm vt ſit illa

deteſtatio ſufficiens ad remittendum penā vnius diei. & volo ꝙ decedat in veniali ſolum demeritorio pene vnius diei/ ſequitur ꝙ tunc eſſet in purgatorio per vnum inſtans. conſequēs eſt falſum: ergo & antecedens. Dicerē ꝙ deteſtatio plus remittit de pena maioris peccati q̄ de minori. & hoc dicūt doctores ꝙ maiorem miſericordiam facit deus cum maiori peccatore q̄ cum minori. i. plus dimittit ei de pena q̄ remittat minori. & ſic deteſtatio plus auffert de pena maiori q̄ minori. & ſic ſi eſſet ſolum demeritorium vnius diei illa deteſtatio non eſſet ſufficiens ad remittēdum totam illam penam. Secundo & melius/ in purgatorio plus deteſtatur in inſtanti maius peccatum q̄ minus demeritorium. ❡Doctor allegat alium modum de remiſſione peccati venialis. vt ſortes qui moritur ſine conſideratione & deteſtatione ſuorum venialium & ſine ſuſceptione ſacramenti adhuc non decedit in veniali. quia in morte remittuntur ei ſingula venialia propter bona opera que cōmiſit in ſtatu vie: ita ꝙ vult dicere ꝙ ſingula bona que commiſit acceptātur pro tēpore mortis a deo ad remiſſionem ſingulorum venialium. Dat exemplū/ nō quādocūq; ſortes operatur meritorie auget deus gratiam eius. & ſuppoſito ꝙ ſit in gratia: ſed reſeruat augmētando pro tēpore mortis eodēmodo illud opus ꝗuis non ſit amplius/ ratione tamen talis operis in inſtāti mortis augmētatur gratia ſorti: ꝗuis ergo bona opera meritoria in tempore vie facta non ſint amplius: ratione tamen ipſorum remittitur veniale: & illud in quo perſeuerauit vſq; ad mortē. ideo nunq̄ aliquis decedit cum preciſo veniali ꝗtum ad culpam quia in morte remittuntur omnia ratione boni operis precedentis. Sed eſt replica: quia certum eſt ꝙ eſt poſſibile ſortem nunq̄ bene egiſſe & ſolum peccaſſe venialiter & vixiſſe ita breui tempore ꝙ nō fuerit obligatus ad aliquod preceptum & peccaſſe venialiter in ita breui tēpore: ergo in illo caſu non remittitur veniale ratiōe boni motus precedentis aut preſentis aut futuri. nec ratione ſacramenti/ ergo ſortes realiter decedit cum veniali: & hoc oportet fateri. Dicitur ergo ꝙ remittitur veniale vt dicit Durandus ratione deteſtationis quam habet anima in primo inſtanti cum exuitur a corpore: vel ſi talis deteſtatio ex eo ꝙ eſt extra viam non ſit ſufficiens ad remittendū qualencunq; culpam & omnem penam remittitur per ſufferentiam totalis pene. & quilibet iſtorum modorum eſt ſatis probabilis Ideo reſolutorie dicitur ꝙ primum certum eſt ſcilicet ꝙ mortale poſt hāc viam nunq̄ remittitur. Secundū eſt/ veniale poſt hanc vitam remittitur ſed qualiter eſt difficultas vt viſum eſt.

❡Diſtinctionis vigeſimeſecūde. Queſtio ſecunda.

IN HAC SECVNDA queſtione querit vtrum confeſſor in quocūq; caſu teneatur celare peccatum ſibi in cōfeſſione dectum. Et facit duos articulos. In primo querit de obligatione ſecreti. In ſecundo qua pena debet puniri qui reuelat.

❡QVANTVM AD PRIMVM Notiſſimum eſt ꝙ tenemur confeſſionem celare: ſed quam ob cauſam eſt controuerſia inter doctores. Nam Richardus dicit ꝙ eadē perſona vere affirmare poteſt aliqd in perſona alterius loquens quod vere negat in perſona propria loquens. Patet/ angelus loquens Moyſi in perſona dei vere dixit. Ego ſum verus dominus deus tuus. Exodi vigeſimo. quod vere negaſſet in perſona propria loquens. ergo a ſimili homo repreſentans perſonam dei in foro confeſſionis vere poteſt aliquid affirmare quod extra illūforum poteſt negare vere quando loquitur in perſona propria: ſed confeſſor audiendo confeſſiones nō eſt niſi vicarius dei. ergo non ſcit peccata ſecreta niſi in perſona dei. ergo quicunq; reuelat peccatum ſibi notum per confeſſionem mentitur.

Sed lege nature quilibet tenetur vitare mēdacium. ergo lege nature quilibet ſacerdos tenetur non reuelare confeſſionem. Ratió richardi ē quia confeſſor non ſcit niſi ī pſona dei ergo ſi dicat ſe ſcire in perſona propria mentitur. Doct. impugnat illam rationem. & arguitur ſic/ licet ſacerdos vt vicarius dei ſciat & cognoſcat peccatum confitentis cognoſcit tamen in perſona propria quia in perſona propria eſt vicarius dei. nā ſacerdos eodem modo cognoſcit peccatū confitentis quo abſoluit confitētem a peccato/ ſed in perſona propria abſoluit illū a peccato/ ergo ī pſona ꝑpria cognoſcit peccatum illius. Et ratio do. prima fronte videtur ſatis apparens quia abſoluere quocū qꝫ modo abſoluat videtur preſupponere cognitionem peccati. ergo eodem modo cognouit quomodo ipſe abſoluit. qđ ſacerdos abſoluat in propria perſona. Patet ſacerdos. abſoluit ſolum miniſterialiter & non principaliter & ſi diceret abſoluo iſtum principaliter mentiretur. ergo ſacerdos non ſolum abſoluit vt in perſona dei. Cōſequētia tenet/ quia ſi ſolum abſolueret ī pſona dei eodē modo cū ſicut angelus loquebatur Moyſi/ ergo cum ſacerdos abſoluat ſolum miniſterialiter & non poteſt ſe dicere aliter ſe abſoluiſſe niſi vt hec perſōa habēs tñ officiū & miniſteriū ab ipſo deo i pria abſoluit ſicut ſacerdos ī ꝑpria perſona conſecrat/ miniſterialiter tamē/ ergo etiam vt in perſona propria abſoluit miniſterialiter & cognoſcit vt ſigularis pſōa. ¶ Doc. conſequenter veniens ad punctum rei ponit quiqꝫ concluſiones pria. Quilibet ſacerdos celare peccatum ſibi ī confeſſione detectum tenetur lege nature. patet quilibet lege charitatis tenetur aliis facere quod velit ſibi fieri in ſimili caſu & aliis non facere qđ nolet rationabiliter ſibi non fieri. Hoc eſt vnū preceptum legis nature. Hoc ſuppoſito arguitur ſic/ quilibet nolet peccatū ſuum alteri manifeſtum in ſecreto & vt ſecretum rationabiliter manifeſtari. ergo ille cui ē manifeſtū peccatum vt ſecretum teneť non manifeſtare. Patet ſic/ rationabiliter q̄libet tenetur & poteſt velle famam ſuā cōſeruare. Patet in eccleſiaſtico. curam habe de bono nomie. & ratio eſt/ quia bonū nomen vt dicit ſapiens: melius eſt q̄ diuitie multe. ergo cum ad proditōnem peccati ſequitur diffamatio peccantis quilibet rationabiliter vult ſuum peccatum manifeſtari/ & hec eſt ratio precipua doctoris inter ceteras. Secunda ratio/ quilibet lege nature tenetur eſſe fidelis & fidelitatem ſeruare/ ſed reuelare peccatum ſecrete commiſſum eſt ī fidelitas. ergo qui reuelat eſt infidelis. Et tertia ratio coincidit cum ſecūda / quilibet tenetur ſeruare quod rationabiliter promiſit ſed confeſſor promiſit ſaltem virtualiter celare peccatum ſibi in confeſſione detectū ergo lege nature obligatur ad illud ſecrete tenendum. ¶ Quarta ratio/ congregatō Chriſtianorum eſt vnum corpus/ & ille q̄ eſt caput & preſidet debet influentiā ī mēbris que ſubiiciuntur. ſuperior autem ē hierarcha qui poteſt conſulere & reconſiliare ſed qui detegit peccatum auditum in cōfeſſione ſecludit viam qua membra accedent ad caput vt recipiant influētiā ab illo quia ceteri alias nolent confiteri ſi detegeret peccatum. igitur. ¶ Iſte rationes equaliter concludunt ꝙ nō licet reuelare ſecretum. & tamen apparet ꝙ aliquando ſit licitum puta in caſu in quo ex non reuelatione ſequitur maximū detrimētum boni cōmunis & ex reuelatione ſequitur bonum ipſius cuius ſecretum reuelatur puta quando reuelatur perſone que poteſt prodeſſe & non obeſſe ſed de hoc in quita cōcluſione. ¶ Alia difficultas. vtrum liceat reuelare peccatum auditum in confeſſione non reuelādo perſonam. Et ſecūdo. vtrum liceat reuelare peccatum auditum ab impenitente puta ab eo qui confitetur ſe velle occidere actualiter & perſtat in actuali ꝑpoſito. Notū ē ꝙ nō abſoluitur cum ponat obicem per actuale peccatum. Quantum ad primam difficultatem habetur ꝙ poteſt confeſſor querere cōſilium a peruidentioribus dummodo nō

An liceat reuela peccatū e nō pſonā

detegat perſonam. & hoc eſt licitũ de pec-
catis ꝗ reuelanẽ pro conſilio habendo. vn-
de licet reuelare peccatum ſed non reuelare
Bõa difficultas. peccatum cõfitentis copulatim. ¶ Quantũ
ad ſecundum de illo qui confitetur ſuã ob-
ſtinationem. an liceat ſacerdoti reuelare al-
teri vt caueat ab illo/vt ſortes preſbyter au-
dit a platone in confeſſione ꝙ decreuit in-
terficere Ciceronem & ꝙ interficiet ſi poſ-
ſit/an liceat ſorti ſacerdoti dicere Ciceroni
ꝙ caueat a platone: ¶ Panormitanus in ca-
pitulo omnis vtriuſq; ſexus circa finem di-
cit ꝙ ſic. Ratio ſua eſt/quia ſecretũ cõfeſſio-
nis nõ eſt niſi de peccatis preteritis & nõ
de futuris/ſed plato non reuelauit peccatũ
preteritum ſed futurum/ergo hoc eſt licitũ
Verũtamen hoc non placet theologis dicẽ-
tibus regulariter ꝙ non licet illi ſacerdoti
reuelare Ciceroni peccatum platonis. & ra-
tio eſt que eſt ſolutio rationis panormi-
tani. non poteſt reuelare peccatum futurũ
quin reuelet peccatum preteritum ſibi dete-
ctum in cõfeſſione ſcilicet propoſitũ quod
habebat de occidẽdo prius ſed nunꝗ licet
peccatum preteritũ nec dicto nec ſigno re-
uelare. igitur. Vnde quod iuſtum eſt iuſte
exequeris/& non poſſum impedire mortẽ
ciceronis niſi contrauenìendo legi natura-
Secũda cõcluſio. li deſeruando ſecretum vt ſecretum eſt igiẽ
¶ Secunda concluſio. Seruare ſecretum au-
ditum in cõfeſſione eſt de lege poſitiua di-
uina. patet/eodẽ precepto quo nobis pre-
cipitur confeſſio precipitur ne ſecludamus
viam aliis de adimplendo preceptum il-
lud de cõfeſſione/ſed precepto poſitiuo di-
uino precipitur nobis confiteri. ergo preci-
pitur nobis ne ſecludamus alijs viam de ad-
implendo preceptum illud ſed reuelare cõ-
feſſionem ꝗtum in ſe eſt/ẽ ſecludere alijs vi-
am de adimplẽdo preceptum illud/igitur.
Vnde ſicut eſt de lege poſitiua diuia ſemel
confiteri peccata ſua: ita eſt etiam de lege di-
Tertia concluſio uina poſitiua peccatum in confeſſione au-
ditum nõ detegere. ¶ Tertia. illud eſt de le-
ge poſitiua humana immo precipitur le-
ge poſitiua ſub pena temporali .i. degra-

dationis & retruſionis in carceres. patet in
capitulo omnis vtriuſq; ſexus. ¶ Quarta Quarta.
quis tenetur & quid cui & quãdo/dicit do-
ctor. ꝗtum ad quis non ſolum cõfeſſor ſed
ille cui reuelauit confeſſor tenetur celare.
Ratio eſt/quia ſi quis aliquid tranſtulerit
in alium in quo nichil habebat iuris non li-
cebit alteri illa re vti /quia nihil iuris habet
in ea/ſed ſic eſt ꝙ confeſſor nichil habet iu-
ris ad tranſſerandum cognitionem peccati
ſecreti alterius in alterum. ergo ſi tranſtule-
rit de facto nec ille in quem trãſtulit habet
aliquid iuris vt tranſſerat in cognitionẽ al-
terius tertij/& ſic conſequenter. ¶ Vltra di-
cit/nec ille qui audiuit vel malitioſe vel nõ
malitioſe nec illi licet peccatum detegere.
Dicit vlterius quid non licet detegere ſcili-
cet omne quod eſt in confeſſione dictũ rati-
one cuius detectionis peruenitur in cogni-
tionem peccati/poteſt enim detegere no-
men confitentis & patriam &c. ſed non eſt
ratione cuius poteſt deuenire in noticiam
vel probabilitatem peccati & peccantis.
Dicitur quãdo. i. nullo tempore. Dicitur
cui. i. nulli quia eſt de lege nature & iure di-
uino. Vnde nec papa nec tota eccleſia po-
teſt precipere alicui vt reuellet peccatũ dete-
ctũ in confeſſione. ¶ Conſequenter in quin-
ta concluſione inquirit de alijs ſecretis ſcili-
cet de illo quod reuelatur alicui non vt ſa-
cerdoti ſed vt amico tamẽ ſub ſecreto. vtrũ
teneatur in illo caſu illud celare: ¶ In iſta
parte videtur doct. dicere ꝙ quilibet cui a-
liquid detectum eſt vt ſecretum & non ſci-
ens alia via ꝗ ſecrete ꝗuis non ſit dictum in
confeſſione quia talis non eſt ſacerdos te-
netur tamen in omni euentu illud ſecretũ
celare/& hoc lege naturali. Patet per ratio-
nem in prima concluſione adductam. qui-
libet tenetur alteri facere quod vellet ſibi
rationabiliter fieri. ſed qñcunq; quis dete-
xiſſet alicui ſuum peccatum rationabiliter
vellet illud teneri ſecretum, ergo quilibet
alter etiam tenetur hoc facere de peccato ſi-
bi detecto vt ſecreto. ergo propter quãcun-
q; circunſtantiam non poteſt homo licite

reuelare detectum ī ſecreto niſi alia via ſci-
at. Verumtamen eſt magna apparentia de
oppoſito. Sit ſortes qui dixit mihi ſuū pro
poſitum quo vult prodere totam ciuitatē
vel deſtruere fidem catholicam/non ſub ſi
gillo confeſſionis non occurrit michi nec
eſt poſſibilis aliqua via michi ad impediē
dum niſi prodendo ipſum ſi enim eſſet alia
via teneor alia via procedere apparet in il-
lo caſu ꝙ non ſolum licite poſſum. Immo
ꝙ teneor prodere illum. Ratio ē/plus obli
gor ad bonum cōmune q̄ ad bonum parti
culare ſortis etiā iure naturali puta ad con
ſeruādum famam eius. ergo ſi ita ſit ꝙ ſim
perplexus inter illa duo vel ꝙ permittā bo
num cōmune deſtrui vel ꝙ aufferam famā
ab iſto potius debeo flecti ad primā partē
q̄ ad ſecundam. quia quādocūq; ſunt duo
precepta que non poſſunt ſimul obſeruari
oportet facere oppoſitum minoris prece-
pti. ergo cum preceptum de ſeruādo bonū
commune magis obligat q̄ preceptum de
ſeruanda famā ſortis potius &c. Apparet
ex alia ratione. ſcio ꝙ ſortes vult prodere ci
uitatem non ex reuelatione ſua ſed alia via
ſcio & eſt michi ſecretum & ſolus cogno-
ſco in tali caſu ſi nolit obtēperare mee mo-
nitioni teneor detegere & regulariter tenēt
doct. Vt de fontibus in quolibetis/ergo ſi
ego ſuam ex reuelatione teneor etiam dete
gere. ❡ Dices ſi promiſi ei non reuelare vi
detur ꝙ tunc non poſſim. Dico ꝙ illa pro-
miſſio eſt de oppoſito precepti. Ideo reſci
denda / ergo non obſtante illa promiſſio-
ne apparet ꝙ teneor detegere. & breuiter
q̄tum ad iſtam materiam apparet michi ꝙ
ſi qs reuelaret michi peccatum ſuū & non
detegere ſit cauſa deſtructionis boni com-
munis aut fidei catholice ſi non ſit reuela-
tum ſub ſigillo confeſſionis ꝙ poſſum de-
Occam tegere & ita tenet Occā in dya. ſed ſi pecca-
Panor. tum ſit futurum dicit Panor. ꝙ poteſt & ē
bona apparentia p̱ eo ſed regulariter om-
nes theologi tenēt oppoſitum. Ideo teneo
cum ipſis. Dico tamen vltra ꝙ ſi detexit
extra forū penitentiale michi ſuum ſecretū
ꝙ vult prodere ciuitatem non obſtāte qua
cunq; promiſſione facta de non detegēdo
teneor detegere. Vnde nō eſt preciſe de le-
ge nature ꝙ teneor non detegere ſecretū p̱
pterea ꝙ non vellē rationabiliter alterum
meum detegere ſecretum. nam ſi vellē pro-
dere ciuitatem irrationabiliter vellem ꝙ al
ter non detegeret. Dico ſecūdo ꝙ peccata
in confeſſione teguntur quo ad deum/ nō
eſt ex hoc preciſe quia ſunt tecta quo ad de
um quia q̄uis alter non ſit penitens non li-
cet detegere ergo ſecretum ſigilli confeſſio
nis non eſt preciſe ex hoc ꝙ peccata tegunt̄
quo ad deum. Tertio dico ꝙ tale ſecretum
eſt eodem iure preceptum quo iure eſt con
feſſio. Hoc tenet expreſſe Durandus in Durādus
hac queſtione ſcilicet iure diuino poſiti-
uo eſt obligatio declaratione talis ſecreti.
Breuiter dico ſit ſortes cui detectum ē pec-
catum in confeſſione ſortes nō ſolum tene
tur illud tenere ſecretum quia ſibi dictum ē
ſecrete quia non magis obligatur ad nō de
tegendum q̄ non ſacerdos ſub ſigillo ſecre
ti. ſed quia dictum eſt ſub ſecreto ſacramen
ti quod eſt preceptum diuinum poſitiuū
ex inſtitutione dei. Ideo tale ſecretū cōfeſſi
onis eſt iure poſitiuo diuino celandū. hinc
eſt ꝙ ius poſitiuum diuinum ī homni euē
tu obligat ita ꝙ nunq̄ licet detegere ſecre- Reſolutio arti.
tū illd̄. ❡ Reſolutio huius articuli eſt quili
bet peccatum ſibi detectum in confeſſione
tenetur celare & hoc lege nature quia tene
tur ad omne illud faciendum proximo qd̄
in ſimili caſu vellet ſibi rationabiliter fieri
ſed rationabiliter vellet quicunq; peccatū
ſuum ſecretum alteri detectū celari & ſimili
ter ad ſeruandum promiſſum & non ē ra-
tio ꝙ ſacerdos ſcit vt deus ſed vt homo qa
ſcit ſicut abſoluit ſed ſolum abſoluit mini
ſterialiter vt homo & non vt deus quia ſi
vt deus poſſet dicere Abſoluo te principa
liter. Similiter habitum eſt ꝙ eſt de iure po
ſitiuo diuino eodemmodo quo confeſſio
eſt de iure poſitiuo diuino. Tertio quod ē
de iure poſitiuo eccleſiaſtico & humano ī
capitulo omnis &c. ❡ Quantum ad ſecun-

De pena detegentiũ ſecretum.

dum de pena detegentium ſecretum debet
degradari & incarcerari/illis autem qui de
tegunt peccatum commiſſum ſub ſecreto
ſed non ſacramentali nulla imponitur pe
na canonica/niſi quia incurrunt infamiam
iuris quia efficiũt calũniatores. Patet/om
nis ille qui imponit crimen falſum/aut ve
rum qđ non poteſt probare dicit calũpnia
tor: quia poſtq̄ imponit publice tenet pu
blice probare:& omnis talis eſt infamis. id
eſt ab omni teſtimonio poſtea repellẽdus
& quando reuelat ſecretum cõfeſſionis de
bet degradari & excommunicari.

¶AD ARGVMENTA Vult probare
ꝙ ſit illicitum in omni caſu celare ſecretum
confeſſionis. Patet ſic. licitum eſt vnicuiq̄
renũciare iuri ſuo & precipue ſi non ſit pre
ceptum ſuperioris i oppoſitum/niſi de cõ
ſenſu ſuperioris: ſicut epiſcopus nõ poteſt
epiſcopatui ſuo renunciare niſi de conſen
ſu ſummi pontificis. ſed ſic eſt ꝙ ſecretũ cõ
feſſionis eſt in fauorẽ confitẽtis. ergo q cõ
fitetur poteſt renũciare ſuo iuri/& tunc cõ
feſſor poterit detegere. ¶Quantum ad pri
mã ppõnẽ. nego illã vniuerſaliter/quia nõ
poſſum licite renũciare iuri naturali quod
habeo i comeſtibilibus & potabilibus/&
vocatur dominiũ naturale ad ſumẽdum rẽ
neceſſariam ad ſui conſeruationẽm: ſed illi
iuri poſitiuo quod habeo ſuper introdu
ctionem iuris naturalis poſſum renuncia
re. Secundo dico data maiore/quilibet po
teſt renunciare iuri quod habet in aliqua re
ſed ꝙ teneamur peccatum ſecretum celare ẽ
de iure diuino/& naturali/& non eſt ius cõ
fitentis. & quantum ad hoc argumentum
eſt controuerſia/tamẽ dicit doct. q̃uis ego
licẽtiã pferã ſacerdoti de reuelãdo meũ pec
catũ ſecretũ/adhuc non poteſt ipſe licite re
uelare/quia iure diuino tenetur illud celare
& non poſſum diſpenſare ꝙ ſacerdos faci
at contra ius diuinum. Hinc eſt ꝙ ad prece
ptum pape & totius eccleſie non poſſet li
cite ſacerdos auditum peccatum in confeſ
ſione detegere. ergo non eſt ſolum de iure
poſitiuo humano celare confeſſionem.

¶Sed ſi confitens velit confeſſorem detege
re illud peccatum propter aliquam vtilita
tem/debet alia via ei manifeſtare q̄ in cõfeſ
ſione puta dicendo commiſi tale peccatum
non dico tibi vt ſecretum/ſed vt reueles ta
li. Iam confeſſor ſcit illud duabus vijs. ſcili
cet per viam confeſſionis/& per iſtam viã
que non eſt confeſſio/in tali caſu poteſt de
tegere peccatũ. tamen nõ poteſt dicere ego
ſcio in confeſſione ſortem commiſiſſe tale
peccatum: ſed iſto modo/ipſe ſortes dixit
mihi vt tibi dicerem. Dicit ergo doct. duo/
primum/ſi plato ſacerdos preciſe ſciat pec
catum via confeſſionis/quacũq̄ licẽtia ſor
tis ſuperueniente/& precepto etiam ponti
ficis: aut vniuerſalis eccleſie ſuperueniente
Plato nõ poteſt detegere. qa nullus poteſt
diſpenſare ꝙ detegat illud. ¶Secũdum di
ctum/ſi ſciat duabus vijs non poteſt dete
gere iſto modo/ſcio per cõfeſſionem ſortẽ
commiſiſſe peccatum. ¶Tertio/poteſt in
tali caſu plato detegere ſe ſcire per aliam vi
am q̄ per cõfeſſionẽ/vt iſto modo/ſcio ſor
tem commiſiſſe hoc quia dixit mihi vt tibi
reuelarẽ. ¶Aliqui doct. circa hoc argumẽ
tum dicunt ꝙ ſufficit licentia data a cõfiten
te/declaratur hoc per ſimile/ſortes habet
rem platonis vt depoſitam/non eſt licitum
ſorti illã rẽ dare alteri. Immo dãdo pmitte
ret furtũ/quia contractaret rem alienam ad
aliquem vſum inuito domino. Immo hoc
faciendo contraueniret iuri naturali. ſed vt
poſſet licite illam rẽ alteri dare ſufficit neq̄
requiritur aliud niſi licentia ſortis: & talis li
centia facit ꝙ non amplius cõtrauenit iuri
naturali de contractanda re aliena(vt dicit
De palude allegando Thomam) Ita ſortes
ſacerdos habens peccatum alterius ſecretũ
commiſſum ſi interueniat platonis licẽtia
qui ei commiſit ſub ſecreto non amplius re
manet ſub ſecreto. tũc dicit ꝙ ſortes poteſt
detegere/ſicut per licẽtiam illud quod erat
depoſitum efficitur non depoſitum. eodẽ
modo commiſſum ſecretũ p iſtam licentiã
ſuperuenientem efficitur non ſecretum &
tunc poteſt detegere. Verũtamen opinio

doct. apparet ſecurior ſcilicet ꝙ per nullã
licentiam ſuperuenientem poteſt/quia ius
diuinum & naturale eſt ĩ oppoſitum. Ideo
ſi non ſciat alia via ſemper remanet vt ſecre
tum/& nõ eſt in poteſtate alicuius poſtq̃ ẽ
iure diuino ſecretum facere ꝙ non ſit ſecre-
tum. ¶Secundo arguit/illud quod eſt iſti
tutum pro charitate non debet contra cha
ritatem militare. Immo quando accidit ca-
ſus ĩ quo militat cõtra charitatẽ illud non
amplius obligat: quia propter hanc ratio-
nem dantur diſpenſationes in voto & iu
ramentis/ſed ſic eſt ꝙ ſecretum cõfeſſionis
eſt inſtitutum pro charitate: & aliquando
militat contra charitatem vt ſi per tale ſecre
tum non detegẽdo illud ſequeretur deſtru
ctio totius boni communis: aut fidei catho
lice/videtur ꝙ tunc militaret contra chari-
tatem/quia plus tenetur ſeruare bonum cõ
mune aut fidei q̃ famam proximi. vt dictũ
eſt. Fateor antecedẽs/& nego minorẽ. Im-
mo ſemper militat contra charitatẽ. & ad ꝓ
bationem dico ꝙ iuſtum eſt iuſte exeque-
ris/iuſtum eſt ſeruare bonum cõmune & fi
dem ſed iuſta via. Vnde non poſſum licite
fornicari aut adulterari propter bonũ com
mune ſeruandum. Ideo q̃uis ita foret ꝙ ad
non detegendum ſequitur ꝑditio boni cõ
munis/adhuc non poſſem detegere.
¶Aliud argumentum ſit ſortes qui abſol-
uit epiſcopum ſymoniacum non habet po
teſtatem illum abſoluẽdi. ergo tenetur cõ-
fiteri illud peccatum/puta ꝙ abſoluit a ſy-
monia epiſcopum/& non poteſt alteri cõ-
fiteri niſi detegendo ſymoniã epiſcopi vt
ſupponitur. igitur. ¶Simile argumentum
de preſbytero qui cognouit vnicam ſoro-
rem ſuam que igreſſa eſt ad eum loco con-
cubine/& poſtea ſoror illi met confitet pec
catum ſuum tenetur confiteri illud peccatũ
cum tali circunſtantia: quia mutat ſpeciem
& non habet ſacerdotem niſi illum qui co-
gnouit illum habere vnicam ſororẽ. ergo
tenetur confiteri illud peccatum quod co-
gnouit in confeſſione. ¶Quantum ad hoc
argumẽtum. dico ꝙ ſi non ſit ei alia copia
ſacerdotis preterq̃ illius qui cognouit epi-
ſcopum/& ſororẽ q̃uis eſſet ĩ articulo mor
tis non tenetur. neq; poteſt dicere: ego ab-
ſolui epiſcopum a ſymonia quia reuelaret
peccatum quod audiuit in confeſſione: ſed
ſolum debet confiteri ſub quadã generali-
tate. puta indiſcrete abſolui confeſſum mi
chi in ita confitendo nullum peccatũ reue-
lat. Similiter dicendũ de alio caſu. Sufficit
dicere cõmiſi adulterium/aut fornicationẽ
Si autem habeat plures ſorores poteſt dice
re/commiſi ſtuprum aut inceſtum. ¶De a-
lio qui debet ingredi nemus. Dico ꝙ non
licet/nec verbo/nec ſigno probabili/aut ef
ficaci manifeſtare peccatũ auditum in cõfeſ
ſione. Ideo ſi non poſſit aliter euadere q̃ ſi
gno probabili manifeſtare confeſſionẽ te-
netur intrare nemus & potius ſufferre mor-
tem. ſed hoc videtur durũ/ tamẽ ſic eſt dicẽ
dum. Alia argumẽta facilia ſunt quare &c.

¶Diſtinctionis xxij. Queſtio. i.

VTRVM PECCATA remiſſa
in recidiuante eadem ĩ numero
redeant. ¶In iſta queſtione facit
doct. tres articulos. In primo q̃-
rit an eadẽ peccata in numero de potẽtia
abſoluta poſſint redire. Secundo: de ordi-
nata. Tertio quid de facto. ¶De primo ar Opi. Ri
ticulo dicit Richardus ꝙ non. Ratio ẽ/pre chardi.
teritum iam corruptum non poteſt redire
niſi per potentiam dei ſupernaturalem: ſed
deo auctore nullus poteſt fieri malus nec
deterior. ergo nullo modo de q̃cũq; potẽ-
tia poſſunt redire. Nõ eſt difficultas ꝙ via
nature corruptum non poteſt redire: ſed ſo
lum per actionem agentis ſupernaturalis.
ſcilicet dei: ſed per eius actionem nullus po
teſt effici deterior: & tamen ſi redirent pec-
cata per actionem dei efficeret deo auctore
aliquis deterior. ¶Sed doctor dicit/ ꝙ iſta Opi. do-
ratio nõ vndiquaq; ſufficit. Pro quo notã ctoris.
dum ſicut dictum eſt diſtinctione decima-
quarta: ꝙ peccatum nõ importat niſi duo. Peccatũ
Nam vno modo capitur pro deordinati- dupliciter
one que eſt in actu vel in omiſſione. & ſic accipitur.
peccatum nichil aliud eſt q̃ actus contra ꝑ-

hibitionem/ aut omiſſio cōtra preceptum
Alio mō capiť pc̄m̄ vt nō dicit culpam vel
malitiā morū/ſed obligationē ad penā. &
illa obligatio eſt ſolum mala malicia pene
& nō moris. ¶ Ideo queſtio poteſt ītelligi
de illa deordinatione in actu. i. de actu de-
ordinato aut de omiſſione/aut de ſecūdo.
id eſt de reatu. i. de obligatione ad penam
Si primo modo adhuc poteſt eſſe difficul-
tas puta. an illud qd̕ eſt peccatū poſſit enti
tatiue de potētia abſoluta redire. Aut poſ-
ſit idem in numero non ſolum q̄tū ad en-
titatem/ſed q̄tum ad malitiā. ita ꝙ ſit eque
malus vt prius & idem in numero. ¶ Si ſit
q̄ſtio de illo actu. Dico ꝙ poteſt redire idē
in numero q̄tum ad entitatem & ſubſtanti
am actus. Nam ſicut deus eundem calorē
poteſt reproducere/ita eundem actum qui
erat malus poteſt in numero reproducere/
puta extra ſubiectum/& ſic redibit in eſſe a-
ctus & entitatis ſed non in eſſe peccati: & ſic
non eſt difficultas. ¶ Sed an poſſit idē redi
re non ſolum in eſſe entitatis & qualitatis/
ſed in eſſe culpe. Dico ꝙ non. Et ratio ē nō
poteſt idem actus in numero redire/ etiam
in eſſe qualitatis niſi per quendā ſpecialem
concurſum & quandā actiuitatem dei/ali-
as rediret naturalr̄ ſine miraculo: ſed impli-
cat contradictionem ꝙ deus ſpecialiter cō-
currat ad iſtum actum & ſit malus/quia tūc
equaliter aliquis efficeretur malus auctore
deo ſicut efficeretur bonus. ergo non ē poſ
ſibile ꝙ idem corruptum redeat in nume-
ro q̄tum ad eſſe culpe ſeu q̄tum ad malitiā.
¶ Habemus ergo duo. primū/ peccatum
corruptum poteſt idem redire q̄tum ad en
titatem & ſubſtantiam/ſed peccatum cor-
ruptum non poteſt idem redire in numero
q̄tum ad malitiam & ipſius deordiationē.
Sed ſi ſumatur peccatum pro reatu/dico ꝙ
poteſt idē in numero redire de potētia ab-
ſoluta. ſicut quādo quis cadit a gratia/ ita
mortificātur actus meritorii precedentes ꝙ
amplius non acceptanť a deo ſecundū pre-
ſentem iuſticiam ad vitam eternam nichilo
minus ſi poſtea reſurgat acceptatur a deo ſe
cundum preſentem iuſticiam ad eādē glo-
riam ad quā acceptabať anteq̄ mortificareť
& caderet a gratia. ita ꝙ poteſt vocari eadē
acceptatio ſcilicet ad eandē gloriam in nu
mero & ratione eiuſdem actus in numero.
Eodem modo poteſt deus ſtatuere ꝙ q pec
cauit ſi agat penitentiā amplius non deac-
ceptatur illud peccatum ad penam eternā.
vbi tamen ſi recidiuat deacceptatur ad ean
dem penam ſicut prius/quo facto idem rea
tus. i. obligatio ad eandem penam & ex ea
dem culpa q̄tum ad reatum ſumendo pec-
catum pro reatu poteſt idē reatus in nume
ro redire. q̄uis em̄ ſit obligatio pro alio tē-
pore/non tamen ſequitur ꝙ ſit alia obliga
tio. quia ad eandem penam & ex eadē cauſa
in numero. Et ad argumentum Richardi
deo auctore &c̄. fateor nullus poteſt ma-
lus fieri malitia morum: ſed ille reatus nō ē
malus malitia morum/ſed pene q̄uis oriať
ex malitia morum: & deo auctore poteſt fi
eri deterior malitia pene. ¶ De ſecundo ar
ticulo quid/ſcilicet de potentia ordinata.
vtrum ſcilicet de lege iam poſita aliquod
peccatum remiſſum de facto poſſit redire.
Dicitur ꝙ non/quia deus diſpoſuit pecca-
ta penitentis poſt penitentiam eſſe tecta. ſe
cundum auguſtinū exponētem illud pſal.
Beati quorum remiſſe ſunt iniquitates: &
quorum peccata ſunt tecta. vnde peccata eſ
ſe tecta nichil aliud eſt q̄ deum non ampli-
us eorum recordari ad penam eternam.

De lege peccatum remiſſum non poteſt redire.

Tunc bene dicitur/de lege iſtud peccatum
eſt remiſſum. qa bene ſeq̄tur/remiſſum ē: er
go tectum in ordine ad deum. ergo nō pu-
nietur pena eterna/ergo implicat ꝙ ſit re-
miſſum & ꝙ poſtea redeat idē in numero
de potentia dei ordiata. Similiter nūq̄ pec
cata redeunt q̄tum ad reatum de potentia
ordinata. Sed ſecundum illos qui dicūt ꝙ
pena non ſoluta hic: punitur in iferno eter
naliter. difficile eſſet ſaluare quin redi-
rent/ſed melius dicit doct. ꝙ peccata dimiſ
ſa ſolum tēporaliter in inferno puniūtur.
Arguiť ſic/opera mortificata in reſurgēte
a peccato reuiuiſcunt ad eandem gloriam

ergo eodem modo peccata remiſſa ſi recidi
uat redibūt iterū ad eandem penam. vt ſor
tes qui exercuit operationes meritorias ca
dit i peccatū tūc opera meritoria mortificā
tur: quia gratia perditur/ſiue charitas que ē
vita anime/& eadem charitas eſt vita actu
um ipſius anime. ergo eodem modo pec
cata remiſſa ſuperueniente peccato redibūt
Rõnes ꝓpter quas pctã diſmiſſa non redeunt. ad eandem penam. ¶ Hoc argumentm
ſoluitur dupliciter. nam deus eſt pronior
ad miſerandum q̄ ad puniendum. ideo ne
gatur conſequentia. In deo maior eſt miſe
ricordia q̄ iuſticia. hinc ē ꝙ reacceptat ope
ra meritoria/& non deacceptat iterum di
miſſa peccata. ¶ Secundo ſoluitur nō ſtā
do in dei miſericordia ſed in iuſticia. & di
co ꝙ non eſt ſimile. Ratio eſt quando pec
catum remittitur cōmutatur pena eterna q̄
debetur peccatori ratione peccati in pe
nam temporalem qua cōmutata eſt ſolum
debitor pene tēporalis/neq3 aliud debetur
niſi pena temporalis. ſed quando mortifi
catur opus meritoriū precedēs per peccatū
non commutatur gloria eterna/que debeť
ratione iſtius operis meritorij in aliquod
temporale. Certum eſt/ꝙ adhuc eſt ſibi de
bita gloria eterna/q̄uis ſit in peccato. ſed il
lud ius quod habet ad illā eſt impeditum.
ſicut bene dicunt Iuriſte. habet actionem
impeditam de repetenda re: ſicut excōmu
nicatus nō poteſt repetere rem ſibi debitā/
ſecluſo ergo impedimēto ratione cuius ſo
pitur qđ remouetur per remotionē culpe
dabitur eadē gloria pro illo opere que pri
Dubitatio bona. us fuiſſet data. ¶ In iſta ratione que ſatis eſt
bona de ſe aſſumit doctor vnum dubiū pu
ta ꝙ ille qui eſt in peccato immo dānatus
habet ius ad vitam eternam/ſed non habet
vſum/quia ius eſt ſopitum. ¶ Arguitur ſic
contra hoc. Notū eſt ꝙ illi debetur priua
tio beatitudinis. ergo non debetur ei beati
tudo: conſequētia tenet. quia iplicat ſimul
& ſemel alicui deberi duo incōpoſſibilia/
quod debeatur priuatio beatitudinis. Pa
tet. quia ſorti debetur pena damni que ē pri
uatio beatitudis. ergo videtur ꝙ ſorti nō
debeatur beatitudo. Eodē modo ſortes ha
bet ius ad priuationē beatidudis. ergo nō
habet ius ad ipſam beatitudinem. Et appa
ret ꝙ implicet ꝙ eidem ſimul & ſemel debe
antur duo incōpoſſibilia. & dicerem q̄tū
ad hoc ꝙ ſorti non debeť beatitudo cui ali
quādo eſt debita/ſicut quando eſt aliquis
cui debetur aliqua res. & ille cōmiſit crimē
leſe maieſtatis/ratione cuius illa res eſt fi
ſco applicata q̄uis illa res ſibi debita nō fue
rit ei ſoluta/tamen non eſt amplius ei debi
ta. ¶ Similiter ſit ſortes qui exercuit opera
meritoria bona ratōne quorum debetur ei
beatitudo incidit in peccatum nō debetur
ei amplius/quia titulus huius iuriſdictio
nis & dominij eſt charitas. & poſt q̄ priua
tus eſt titulo & dominio videť michi ꝙ il
le nihil amplius iuris habet. & eſt multum
michi probabile ſic dicere. Doctor iterum
replicat & tangit difficultatem/dicis ꝙ nō
redeunt peccata q̄tum ad ordiationē ad pe
nam ad quam prius erant ordinata: tamen.
redeūt merita q̄tum ad acceptationē/ita ꝙ
acceptatur homo ratione meritorū ad ean
dem gloriam ad quam prius erat accepta
tus: & anteq̄ caderet i peccatū. Infert doct.
ergo q̇libet reſurgens a peccatore ſurgeret
i maiori gratia q̄ fuerit illa a qua cecidit. pa
tet/reſurgeret in omnibus bonis que prius
habuit iam viuificatis. & preter hoc in iſto
actu penitentie per quem reſurgit. & ꝙ illis
preteritis ſuperaddit/& ita in maiori gra
tia. quod videtur inconueniens duplici de
cauſa dicit doct. Prima quia nom omnis ca
dens ſemper grauius cadit q̄ ceciderit pri
us. nec igiť reſurgēs gratior reſurgit q̄ fuit.
Secūda. prima gratia poteſt eſſe maior &
minor. & per conſequens minima/ſed per
penitentiam acquiritur prima gratia. ergo
poſſibile eſt aliquando primam gratiā re
cuperatam per penitētiā eſſe minimā. & lo
quitur hic de prima gratia penitentiali nō
baptiſmali: que dicitur pria ſimpliciter q̄a
ante illam nulla alia prefuit. Alia eſt prima
ſecundum quid q̄ imediate ſequitur remiſſi
onem peccati/& eſt gratia penitentialis.

Reſpondet doctor ꝙ non eſt idem habere plura merita in acceptatione diuina reſeruata in ordine ad premium hoc eſt ad gloriam eis reddendam / & habere maiorem gratiam intenſiue. ℂ Et hic bona tangitur difficultas qua ferme ſinguli ab inuicem diſcrepant. Vtrum reſurgens reſurgat ad maiorem gratiam. De hac queſtione ſunt tres opiniones. Aliqui dicunt ꝙ omnes reſurgentes reſurgūt ad equalem gratiam. & eſt opinio Henrici de gandano in quolibetis & multi doct. tenent cum eo. Alij dicunt vt omnes moderni doctores ꝙ quilibet particulariter reſurgit ad maiorem gratiam ꝗ fuerit illa a qua cecidit. Alij dicunt ꝙ nō. vt dicunt ferme omēs antiqui doct. Tho. Bonauentura. Richar. dicūt aliqui ꝙ quilibet reſurgit ad maiorem gloriam vt Scotus. aliquando ad minorem gloriā vt Bonauētura. ℂ Pro declaratiōe opinionis Henrici facienda eſt duplex comparatio. Prima comparando duos vel plures reſurgentes ad inuicem. vtrum vnus eorum reſurgat ad maiorem gratiam ꝗ alius. Secundo fit comparatio ſtatus reſurgentium ſcilicet ſtatus ad quem reſurgunt ad ſtatum a quo ceciderūt. Si fiat comparatio pluriū reſurgētium ad inuicem / dicit De gandauo ꝙ omnes reſurgūt ad equalem gratiam loquendo de prima gratia ad quam reſurgūt. Ratio eius eſt. Prima gratia quādo homo reſurgit datur non ex meritis ſed pure liberaliter / tamē vt detur requiritur diſpoſitio ex parte ſuſcipientis: non diſpoſitio que ſit actus poſitiuus / ſed diſpoſitio .i. ceſſatio poſitionis obicis / & cum illa diſpoſitio ſit equalis & non ſuſcipiat magis neqꝫ minus & cum detur eque gratis & ſinguli habent equalem diſpoſitionem & deus non eſt acceptator perſonarum dat equaliter omnibus quibus dat. & pleriqꝫ ſunt eiuſdē opinionis ꝗtum ad illud quod aſſumit. Et dyonijſius videtur eſſe eiuſdem ſententie ꝙ ſufficit ceſſatio poſitionis obicis. ℂ Sed eſt difficile deffenſare hanc opinionem. quia cū quilibet dormiens ceſſat ponere obicem infuſioni gratie videtur ꝙ ei infunderet̄ gratia ſi ſufficiat talis diſpoſitō .i. ceſſatio a poſitione obicis. Sed quero quid eſt ceſſare. Si dicatur ꝙ eſt elicere actum puta attritionem vel contritionem. ſequit̄ ergo ꝙ erit maior in vno ꝗ in alio. Nam aliquis ceſſat peccare a peccato & tamen ei non infunditur gratia nec reſurgit vt patet de dormiente. Oportet ergo ꝙ ſit aliud requiſitum de neceſſitate anteꝗ infundatur gratia / & non video quid ſit illud niſi diſpoſitio penitētis ꝗ eſt maior in vno ꝗ in alio. ℂ Dicunt alij ꝙ comparando duos reſurgentes ad inuicem vnus reſurgit ad maiorem gratiam ꝗ alius. ℂ Sed eſt difficultas cōparando ſtatum ad ſtatum puta ſtatū a quo ceciderunt ad ſtatum ad quem reſurgunt. ℂ Quantū ad hoc dicit bonauentura duo / & hoc idē Tho. in primo. diſtinctione. xvij. ſed in ſecunda ſecunde videtur dicere oppoſitum / Primum eſt / reſurgit aliquādo quis ad minorem gratiam. Secundum eſt / ex hoc conſequens eſt ꝙ reſurgat ad minorem gloriā Ratio primi dicti eſt. quia datur gratia reſurgenti ſecūdum diſpoſitionem qua ſe diſponit / diſpoſitio autem eſt ad minorem gratiam ꝗ fuerit gratia a qua cecidit. ergo reſurgit ad minorē. & vltra reſurgit ad minorem gratiam. & cum detur gloria ſecundum ꝗtitatem gratie & premientur merita non ſecundum ꝗtitatem meritorum ſed ſecundum ꝗtitatē gratie in qua recedit homo quia vbi ceciderit lignū &c̄. Cōſequēs eſt ꝙ minus premiatur ꝗ fuiſſent premiata ſi deceſſiſſet homo i maiori gratia. ℂ Sed ē difficile ſaluare iſtum modum dicendi quī ſequatur penam eſſe cum beatitudine. Patet / priuatur aliquo bono quod erat prius debitum / & hoc ratione delicti commiſſi ē ad minus pena damni. ergo ſi aliqs exiſtēs in beatitudine priuetur aliquo gradu beatitudinis ratione peccati quod commiſit illa priuatio eſt ſibi pena ſed eſſet aliquis talis beatus. ergo eſſet beatus cum pena. Patet minor / ſortes facit opus meritorium decem graduum & labitur in peccatum.

Vtrū reſurgēs reſurgat ad maiorem grām

Opinio bonauē.

poſtea reſurgit ad paruā gratiā / ita ꝙ premiabitur ſolū pro iſto opere duobus gradibus glorie/ tunc arguitur ſic. decedat in illo ſtatu prius debebanť octo cū iſtis duobus: ergo iſta priuatio iſtorū graduū eſt ei pena/ quia boni ſibi alias debiti. ¶Hoc argumentum facit Bonauētura cōtra ſe: ſed apparet ꝙ nō bene ſoluit. Ideo videtur mihi ꝙ illa opinio nō eſt vera: Propterea dicunt alij/ & ē opinio doctoris ꝙ reſurgēs a peccato ſemper reſurgit ad maiorē gloriam: ſed nō ſemper reſurgit ad maiorē gratiam: ſed aliquando ad minorē. Nam non ſequitur bona opera meritoria mortificata reuiuiſcunt. ergo gratia reuiuiſcit: quia gratia nō eſt opus mortificatum. Ideo non oportet ꝙ gratia eadē in reſurgēte a peccato reſurgat: ſed aliquādo maior aliqñ verō minor. & ꝑ hoc ſupponit ꝙ alia gloria debetur gratie: & alia debetur operibus meritorijs. ¶Quātum ad primum debetur gradus glorie gratie/ quia alias paruuli decedentes cum ſola gratia baptiſmali & ſacramētali nihil glorie haberēt cū tales paruuli nullos habeant actus meritorios. ¶Secūdo vltra gloriā q̄ debetur gratie ſi ſint opera meritoria cū gratia aliquid glorie debeť illis operibus que nō debetur gratie. & nititur hoc ꝓbare. Primo ad hoc ſonāt multe auctoritates ſacre ſcripture. Reddet vnicuiqꝫ ſecūdum opa ſua/ nō poniť ſcdm gratiam. ergo aliqd glorie debetur nō ſolum gratie: ſed opibus. ¶Itē quilibet decedens in gratia cū ope meritorio plus premiabiť q̄ ſolus puulus decēs cū ſola gratia baptiſmali: ſed eſt poſſibile ꝙ in eo ſit maior gratia/ qa nō per ſingula opera meritoria augmētatur gratia. ergo poteſt facere opus ita puū ꝙ nō augmētabiť gratia. & tñ plus ꝑmiabitur q̄ qui decedit in ſola gratia baptiſmali/ ergo opibus debetur aliquid glorie. ¶Hic tangitur difficultas. quilibet habēs premiū proueniēs ex ope opante plus premiabitur q̄ habēs ſolū gratiā baptiſmalem Verū eſt/ ſed ꝙ plus ꝑmietur q̄ habēs ſolū gratiā ſacramētalē falſum eſt vniuerſaliter.

Nam ſtat paruulū habere gratiā babtiſmalem & habere gratiam ex opere operato. vt ex cōfirmatione vel ex cōſecratione ſi epiſcopus attentaret cū conſecrare in ſacerdotē realiter eſſet preſbiter & cōferretur ei gratiatia gratū faciens cum nō ponit obicē ideo ſtat paruulum habere gratiam gratū faciētem duorū ſacramentorū. & ſtat adultum decedere cū vnica gratia baptiſmali & cum opere meritorio qđ nō erat dignū vt augmentetur vel datur ipſi gratia pro illo. ideo &c. ¶Aliud tangit doc. videlicet ꝙ nō ratiōe cuiuſlibet opis meritorij augmētatur gratia: ſed illi operi debetur vnus gradus beatitudinis īmediate & gratie quā habet alius gradus beatitudinis. Iam quero cū non per quodlibet opus meritorium augeatur gratia vtrū per aliquod vel ꝑ nullum (& ſecludo opera ſacramētalia/ qa per quodlibet tale augmentatur gratia) Sed ſecundū nō eſt dicendū/ quia abſurdū eēt dicere ꝙ per nullū opus operātis daretur gratia vel augmētareť qa ꝗtuncūqꝫ exercerent ſe nihil gratie acquirerēt. Non poteſt ergo rationaliter negari quin ꝑ aliqđ opus operans nō ſacramētale augmētatur gratia. Si dicas ꝙ ꝑ aliqđ nō. quero ꝑ quod & ꝑ qđ nō & quō cognoſcetur illud opus ꝑ quod augeť gratia & vtrū illi ꝑ qđ augmētať gra debeatur aliq̄ gloria diſtincta a glia q̄ debetur gradui gratie. & quō diſtīguiť gradus glie debite illi opi & gre. ¶Reſpondet Richardus in ſecundo vbi loquitur de gratia ꝙ quando opus meritoriū procedit a gratia ſecundum actiuitatem eius & totā inclinationem aut multiplicatur totiens ꝙ illi actus multiplicati equiualebunt vni actui qui procederet ſecundum totam actiuitatē & concurſum gratie augmētatur tunc gratia & non alias. & eſt eiuſdem opinionis cum doctore/ puta quando actus procedit a gratia ſcdm totum extremū potētie illius gratie. Aut totiens multiplicātur actus ꝙ ſimul iuncti equalerēt vni tali ꝓcedēti a tota actiuitate gre augmētať tūc gratia. Vñ notiſſimū ē ſorte hñtē gratiā poſſe agere &

Merita opis operātis niſi ꝓcedant a tota actiuitate caritatis nō augmētant gratiam.

nõ ſecũdum totã actiuitatẽ ſed remiſſe. & tñ grã ẽ magne actiuitatis q̃uis ſit cauſa naturalis tñ non ↄcurrit niſi ſcḋm concurſum cauſe libere a qua dependet i cõcurrẽdo/ & nõ ſecundũ extremũ ſui poſſe. Ideo ſi ſit aliquis magnã gratiã habens & remiſſe eliciens actũ meritoriũ nõ augmẽtatur gratia/ ſed ſi ſecũdo tertio quarto &c. ↄſequẽter replicet actus quouſq; deueniat ad totã multitudinẽ ꝙ equiualebit vni actui feruẽti qui procederet a tota actiuitate gratie quam habet tũc ĩfundetur gratia. & ita dicit Richardus & etiã doc. & hoc videt mihi dicendũ.

¶ Vltra queritur vtrũ diuerſi gradus glorie correſpõdeãt illi actui meritorio & gratie. Dicit doc. ꝙ operibus debetur diſtincta gloria ab illa q̃ debetur gratie. & dicit doctor ꝙ licet maiori gratie ſine meritis correſpondeat maior gloria q̃ minori gratie tñ in quocũq; gradu eodẽ ponatur gratia merito adiuncto: licet ꝑ illud nõ ſtatim intendatur gratia tamẽ correſpõdet ſibi gradus glorie vltra illũ gradũ qui reſponderet preciſe illi gratie. ¶ Reſolutio doc. ẽ/ ꝙ reſurgens nõ ſemp reſurgit ad maiorẽ gratiam. ſed aliq̃ñ ad equalẽ: aliquãdo ad minorem aliq̃ñ ad maiorẽ ſecundũ diſpoſitionẽ qua diſponit ſe ad illã. ¶ Dictũ eſt etiam cõtra Henricũ ꝙ requiritur altera diſpoſitio q̃ ſit nõ poſitio obicis. imo reqritur diſpoſitio poſitiua ſecundũ cuius quãtitatẽ infundit quãtitas gratie. & illa diſpoſitio eſt cõuerſio in deũ & auerſio a pctõ. Stat etiã aliquẽ eſſe dignũ maiori gloria qui minorẽ grãm habebit. quia nõ ſingula merita augmentant gratiã: ſed bene gloriã. Nã merita operis operantis niſi procedant a tota actiuitate caritatis nõ augmentãt gratiam. ¶ Alia difficultas ↄtra doc. qui dicit ꝙ ſemp reſurgit ad maiorẽ gloriam. & ratio doc. eſt/ qa ſurgit ad oẽm gloriã debitam meritis prioribus & aliquid meretur de nouo reſurgẽdo: ergo reſurgit ſemp ad maiorẽ gloriam: ¶ Cõtra/ apparet ꝙ doc. ↄtradicat ſibi ipſi Patet ſic dupliciter. Primo/ bene ſequitur reſurgit ad minorem gratiã: ergo ad minorem beatitudinẽ quãtum ad eam partẽ que debetur gratie/ qa alia pars glorie debetur gratie: & alia opibus meritorijs. Et vltra/ reſurgit ad minorẽ gloriã q̃tum ad ꝑtem q̃ debetur gratie q̃uis ad maiorẽ gloriã ex ea parte q̃ correſpõdet meritis. & cum ille exceſſus nõ ſit tãtus quãtus erat exceſſus quo erat dignus maiori gloria ante caſum ſequitur ꝙ nõ ſemp reſurgit ad maiorẽ gloriam Et clarius ſic arguitur/ ſit ſortes qui cecidit a magna gratia ꝑ quã fuit dignus magna gloria & illa gloria debita illi gratie ſit a & gloria debita meritis mortificatis ſit b/ reſurgat ad minorẽ gratiã & gloria debita illi gratie ſit c/ & que debetur meritis ſit d/ tunc arguitur ſic. a excedit c/ puta gloria q̃ debetur gratie a qua cecidit excedit illã gloriam que debetur gratie per quã reſurgit & forte eſt poſſibile ꝙ in maiori proportiõe a/ excedat c/ q̃ b/ excedat d/ ergo ſimpliciter aggregatũ ex a/ & b/ erat maius q̃ aggregatum ex c/ & d/ & excedit ab illo aggregato & reſurgit ad minus aggregatũ ergo non ſemper reſurgit ad maiorem gloriam. Fateor ꝙ eſt poſſibile ꝙ ſimpliciter reſurgat ad minorem gloriam. ſed quãdo dicit doctor ꝙ ſemper reſurgit ad maiorem gloriã intelligitur ex parte meritorũ. Ratio/ gratia a qua cecidit erat ſolius dei: ſed opa meritoria erant aliquo modo eius qui cecidit Preterea quando reſurgit: reſurgit ad omnẽ gloriã q̃ debetur ex parte meritorũ: ſed ipſa gratia q̃ eſt ſolius dei nõ dignificat hominem niſi inſit. quia homo nõ eſt dignus gloria propter gratiã quã habuit: ſed propter illã quam habet. Preterea ex ea parte glorie que correſpõdet gratie ſtat ꝙ reſurgat ad minorẽ gloriã. Vltra dicit doctor. ꝙ omnia priora merita viuunt in dei acceptatione. Et ex hoc patet ſecũdum eum ꝙ dignitas ad gloriam que eſt ex meritis non tollitur per quodcunq; peccatnm mortale licet aliquando impediatur/ ideo talis reuiuiſcit in reſurgente: ſed non reuiuiſcit prior gratia. & ſic dignitas ad gloriam ex gratia tollitur per peccatum mortale.

ideo non reuiuiſcit in reſurgente a peccato. ¶Contra/nõ reſurgit ad maiorẽ gloriã ex parte meritorũ.ergo. Patet/ſit ſortes q cecidit & reſurgit tunc arguitur ſic/ licet ſortes reſurgat ad oẽm gloriã debitã meritis precedẽtibus/& nõ habet nouũ meritũ. ergo nõ reſurgit penitus ad maiorẽ gloriam ex parte meritorũ q̃ illa a qua cecidit:ergo male dicit doc. Patet minor/quia nõ habet aliquod meritũ:quia ſi haberet aliqd̕ maxime eſſet actus per quẽ diſponit ſe ad reſurgendum:ſed hoc nõ quia ille actus in inſtãti infuſionis gratie eſt prior natura q̃ gratia/& nullo mõ a grã:ergo nõ eſt meritorius/qa nullus actus meritorius eſt quin ſit a gratia ſaltẽ poſterior gratia. Et oportet dicere ſecundũ doc. ꝙ actus per quẽ homo reſurgit diſpoſitiue eſt prior natura gratia. qa dat̃ gratia ſcd̃m quãtitatẽ talis diſpoſitionis. ergo oportet ꝙ neceſſario illa dipoſitio ſit prior natura q̃ gratia. Si ita ſit:ergo non eſt grã ĩ hoc inſtãti. & ſi ſic/ nõ eſt meritorius alicuius gradus glorie. Nã implicat ꝙ mereatur gradũ glorie ꝑ actũ q nõ eſt a gratia. Si talis actus nõ eſt meritorius gradus glĩe & cum nõ habeat merita niſi ꝓcedentia quibus reſpondet gloria nõ reſurgit ad maiorem gloriã ex parte meritorũ. ¶Diceretur ad iſtud ſcd̃m doc. ꝙ reqritur ꝙ illa diſpoſitio precedat tempore & cõtinuetur ꝑ tempus. Dicerẽ ꝙ in inſtãti terminãte tempus in quo infundit̃ gratia ꝙ gratia ꝯcurrit ad conſeruationẽ illius diſpoſitionis. & tenẽdo iſtũ modũ ſi eſſet illa diſpoſitio ꝯtinuata vſq; ad illud inſtãs incluſiue ꝙ infunderetur gratia ſi nõ poneret̃ obex/& tũc meretur in illo inſtãti:ſed tenẽdo ꝙ nõ reqritur continuatio tẽpis eſt difficile ſaluare qn reſurgat homo preciſe ex parte meritorum ad eundem gradũ glorie ad quẽ prius erat ordinatus/nã ſi nihil meretur de nouo per illum actum nõ habet plura merita in acceptatione diuina q̃ prius. ¶Arguit̃ ſic. ſi ſẽper reſurgeret ad maiorẽ gloriã ſequitur ꝙ reportaret commodũ de ſuo peccato. neg imo ſi nõ cecidiſſet & exercuiſſet bona opera loco operũ malorũ ad maiorẽ gloriam ordinatus fuiſſet.

Bonũ argumẽtũ.

Solutio.

¶Infert doc. duo correlaria. Primum/ aliquis dãnatus habet maius ius ad maiorẽ gloriã q̃ aliquis ſaluatus/ſed vt dictum eſt videtur oppoſitũ ꝓbabilius.

.1.correla

¶Secũdũ correlariũ/qñ aliqs cecidit ab opibus meritorijs in mortali exiſtẽs/illa opera a quibus cecidit nullo modo ſunt meritoria alicuius gratie ad quã reſurgat/hoc eſt propter illa opa meritoria precedẽtia ſtãte caſu nullo modo eſt dignus vt reſurgat ſed per opa de nouo facta eſt dignus vt reſurgat. Item illa opera meritoria in ordine ad deum poſſunt acceptari vt deus iſtũ magis inſtiget ad reſurgendũ. Nã qui bono vacat exercitio & exercetur in opibus meritorijs facilius reſurgit. quia habet habitũ acquiſitum inclinantẽ ad bonũ. Secũdo habet fortius dei adiuctoriũ. Et tertio nõ habet habitus malos retrahentes a bono &c̃.

Secũdũ

¶De tertio articulo.

¶Quid de facto an ſcilicet peccatum dimiſſum per penitentiã in recidiuatione redeat idẽ numero. Dico ꝙ peccatũ dimiſſum redit tanq̃ circunſtãtia aggrauãs: & eſt reſolutio doc. Nã peccata dimiſſa non redeũt quãtum ad reatũ neq; quãtum ad ſubſtantiã ſed redeũt tanq̃ circunſtãtie aggrauãtes hoc eſt grauius peccat ſi recidiuet q̃ peccaret ſuppoſito ꝙ nõ fuiſſet ei dimiſſum peccatũ. Sint ſortes & plato qui cõmiſerunt eq̄lia peccata/ſorti ſũt dimiſſa/& platoni nõ ſunt dimiſſa. Iterum committunt equalia peccata ex genere/equalia inquã ex omnibus alijs circũſtantijs preterquam ꝙ priora ſunt dimiſſa ſorti & non platoni/ſortes grauius peccat q̃ plato/quod patet duplici ratione. Prima/quandocunq; alicui cõfertur aliquid quod eſt indebitum:& quanto magis eſt indebitum tanto magis eſt obligatus lege gratitudinis: ſed ſic eſt ꝙ quando ſortes cecidit in peccatum:remiſſio peccati eſt illi debita. imo nihil debetur ei niſi pena eterna/& gratia nõ ẽ debita ergo ſi cõdonet̃ ei iſta pena & detur gratia per quam efficitur particeps vite eterne q̃to iſta erant

Peccata dimiſſa quõ redeant.

ei magis indebita tanto magis obligatur
lege gratitudinis. ergo recidiuans magis
peccat q̄ ſi iſta non fuiſſent ei remiſſa. Hinc
eſt ꝙ dicunt doc. ꝙ omne beneficiū ſiue tē
porale ſiue ſpirituale aggrauat peccatū ſe
quēs dūmodo non habeatur ignorātia in
uincibilis. Secunda ratio/actus q̄ eſt tranſ
greſſio pluriū obligationū eſt maius pec
catum q̄ ille actus qui eſt tranſgreſſio vnius
preciſe illarum: ſed poſt remiſſionem pec
catorum recidiuās trāſgreditur plures obli
gationes q̄ faceret ſi non fuiſſent ei remiſ
ſa peccata ꝓcedētia. Patet minor: qn̄ ſortes
fornicatur eſt trāgreſſio q̄ orit̄ ex iſto prece
pto non mechaberis: ſed poſt remiſſionem
peccati eſt tranſgreſſio alterius obligatio
nis cuius nō eēt trāſgreſſor ſi nō fuiſſet di
miſſum pcc̄m. Patet: qn̄ remittuntur pecca
ta neceſſarium erat ꝙ haberet propoſitum
de non peccando in futurū: qa eſt vna pars
contritionis: ſed illud propoſitum nō eſt
niſi quedam promiſſio deo facta de nō pec
cando in futurū/& quoddā votum. & ex
illa promiſſione oritur quedam obligatio
ergo actus ꝯmiſſus poſt remiſſionē eſt trāſ
greſſio plurium obligationū. Non eſt dif
ficultas in maiore/hinc eſt ꝙ ſacerdos aut
religioſus fornicans ſiue cognoſcens ſolu
tam plus peccat: quia facit ꝯtra plures obli
gationes. ſcilicet contra vnā que oritur ex
voto/contra vero alteram que oritur ex il
illo precepto nō mechaberis. ergo eodem
modo ex promiſſione facta deo de nō pec
cando amplius quādo remittūtur peccata
oritur quedā obligatio cuius peccatū reci
diuationis eſt trāſgreſſiuum. Doc. aſſumit
vnum dubium q̄uis ſua ratio ſit bene appa
rens. Vtrum videlicet requiratur propoſi
tum actuale. Aliqui dicunt ꝙ ſufficit ꝙ nō
ſit propoſitum actuale peccandi. Secundo
ſtat aliquē cui non remittuntur peccata ha
bere tale propoſitum non peccandi. Et ter
tio ad minus de originali ſtat ꝙ remittatur
ſine illo propoſito. Ratio igitur prima do
ctoris ꝯcludit vniuerſaliter de omni ꝙ oīs
recidiuans grauius peccat q̄ peccaret ſi non
eſſet ei dimiſſum peccatū dūmodo non ha
buerit ignorantiā inuincibilē. Contra iſtā
cōcluſionē apparet ꝙ peccata nō redeunt
vt circunſtātia aggrauās. Arguitur ſic. in
nocentia cōſeruata vſq; nunc eſt maius bo
num q̄ ſit reſurrectio vel cōdonatio pecca
torum preteritorum/puta q̄ ſit ꝯmiſiſſe: &
habuiſſe remiſſionē illorum. ergo ſi ſortes
ſeruaſſet innocentiā vſq; nunc cadēdo gra
uius peccat. ergo remiſſio illorum non eſt
circunſtātia aggrauās imo potius diminu
ens. Et iſtud argumētum habet apparētiā
cōtra ꝯcluſionē. Breuiter q̄tum ad iſtā ma
iorē: ꝯcedo ꝙ maius beneficium fecit Chri
ſtus matri ſue ſeruādo eā a peccato q̄ mag
dalene cui remiſit peccata multa/qa ꝯſerua
tio innocētie eſt maius beneficium q̄ ꝯdo
natio peccati poſt remiſſionē. & cum infer
tur. ergo remiſſio peccati nō eſt circunſtan
tia aggrauans. nego illā: nā ſtat eſſe duo in
cōpoſſibilia quorum q̄libet erit circūſtan
tia aggrauās ſi inſit. Vnde remiſſio peccati
eſt circunſtātia aggrauās/ſic comparādo
duos quorum q̄libet peccauit: & vnus re
ſurgit: & alter nō/quia cui remiſſum ē pec
catum grauius peccat q̄ alter: ſed remiſſio
peccati ꝯparādo illum in ordinē ad eum q̄
peccauit/& cui nō eſt remiſſum peccatū nō
eſt circunſtātia aggrauās imo ille qui cadit
ab innocētia grauius peccat/ſtat ꝙ vtraq;
iſtarū circunſtātiarū ſcilicet inocentia & re
miſſio peccati ſint circūſtātie aggrauātes ſe
cundū diuerſas ꝯpatiōes. Pro alio argumē
to donare capit̄ equoce. vno mō idē eſt ꝙ
remittere. & ſic deus nihil donauit illi quē
ꝯſeruauit in innocētia. Alio mō donare. i.
ꝯſeruare: & ſic deus donat gratiā q̄uis nō re
mittat pcc̄m: puta qn̄ nullū eſt pcc̄m remit
tēdū. Verū ille cui plus donauit. i. remiſit
de debito ſit magis obligatus. Dico ꝙ nō:
imo falſū ē ſimplr̄ ꝙ cui plus remiſit magis
obligat̄: ſed ceteris paribus ē verū. hēmus
ergo cui plus remiſit recidiuando grauius
peccat qa facit ꝯtra plures obligatiōes & p
miſſiones & gratitudies & q̄tū pcc̄m ē gra
uius tāto remiſſio ē minus debita: ſed ille q̄

cadit ab innocentia ceteris paribus grauius peccat ꝗ ille qui cadit ſecūdo ſiue recidiuat. & ſic patet de queſtione.

¶ De ſacramento extreme vnctionis diſtinctio vigeſimatertia.

IN HAC DISTINCTIone querit an extrema vnctio ſit ſacramentū noue legis. Hic ſunt duo vidēda primū ꝙ poſſibile ē eſſe aliqđ ſacramētū noue legis qđ ſit ſignū efficax finalis remiſſiōis venialiū Nā poſſibile ē deū finaliter remittere venialia. ergo poſſibile eſt ſibi iſtitui ſignū efficax illius remiſſiōis. Patet ꝯſequētia/ deus pōt iſtituere ſignū efficax remiſſionis mortaliū & originalis vt eſt baptiſmus & penitētia. ergo pōt iſtitue re ſignū efficax remiſſionis venialiū. & hoc ꝯgruū fuit. & in iſto primo articulo nulla eſt difficultas. ¶ In ſcđo articłō vult oñdere ꝙ ſit extrema vnctio & qđ ſit: & dicit ꝙ eſt vnctio hoīs infirmi & penitētis facta indeterminatis ꝑtibus corpis cū oleo oliuarum ꝯſecrato ex inſtitutiōe Chriſti ſignificās remiſſionē venialiū/ in qua diffinitiōe ponitur ly vnctio loco generis. & eſt multiplex vnctio/ quedā qua vngunt reges: & illa nō eſt ſacramentalis neqꝫ ſacramentū. Alia eſt qua vngunt cathecuminī: & illa nō eſt ſacramentū ſed ſacramētalis. i. eſt diſpoſitio ad ſacramentū ſuſcipiendū. Altera ē vnctio extrema/ & illa ē ſacramētū hoīs infirmi & penitētis. ¶ Et ꝑ hoc ponūt due ꝯditiones reqſite anteꝗ aliqs poſſit recipere hoc ſacramentū. Prima/ ꝙ ſuſcipiēs ſit infirmus etiā infirmitate ſcđm ꝓbabilē ꝯiecturā tendēte ad mortē. & ſic patet ꝙ ingredientes bellum licet ſecundū ꝓbabilē ꝯiecturā ſtatim ſint morituri: hoc tñ nō eſt ex infirmitate/ ſimiliter damnati ad mortē talibus non eſt hoc ſacramentū miniſtrādū ſed ſolū illis ꝗ ex infirmitate quā patiūtur ſtatim ſecundū probabilem ꝯiecturā ſunt morituri & propterea vocatur extrema vnctio/ qa inter oīa ſacramēta debet dari poſtremū. Secūda ꝯditio eſt ꝙ ſit hoīs penitētis: & ſic nō debet dari niſi illis ꝗ ſcđm ꝓbabilē ꝯiecturā ſūt in grā. ¶ Hic eſt difficultas/ vtrū iſte due ꝯditiōes reqrant ad eſſentiā ſacramēti ita ꝙ ſi detur ſano vel nō penitenti de facto non erit ſacramentū/ vel vtrū illa duo reqruntur ſolū de neceſſitate ꝑcepti. Dico ꝙ reqritur infirmitas ſolū de neceſſitate ꝑcepti vt dicit De palude/ & nō de neceſſitate ſacramenti. Multa enim de precepto diuino requiruntur ad ſuſceptionē ſacramentorū que non ſunt de neceſſitate ſacramenti vt eſt propoſitum nō peccandi. & tamē nō eſt de neceſſitate ſacramēti. Ad hoc ſacramentū de neceſſitate reqrit ꝯſecratio ab epiſcopo ī oleo oliuarū ſolū anteꝗ ſit materia ſufficiens/ & hoc ſacramētū miniſtratur in certis ꝑtibus que ſolēt eſſe organa peccatorū venialiū & quinqꝫ ſenſuū/ ita ꝙ iſta vnctio non debet fieri per totū corpus: ſed ī quinqꝫ ſenſibus & lumbis & pedibus. & qa aliqñ idem ſenſus habet duo organa vt viſus/ & auditus debet fieri in vtroqꝫ illorū. & ſi aliqs careat aliquo iſtorum mēbrorū debet fieri in partibus propinquioribus. Cum certa forma & illa eſt deprecatiua: Vnde ſacramentum iſtud non ſupponit niſi pro aggregato ex illa vnctione ex oleo oliuarum. & illa forma verborū prolata a ſacerdote. Huius ſacramenti miniſter eſt preſbiter & de neceſſitate precepti preſbiter curatus & de neceſſitate ſacramēti pſbiter qcūqꝫ/ qa ad miſtrādū hoc ſacramētū nō requirit iuriſditio. & ſuſcipiēs debet eē penitēs & ifirmus. ¶ Sūt hic alique difficultates. prima cū ſint multe vnctiones particulares ſucceſſiue vtrum quelibet particularis vnctio/ puta vnctio oculorum cum platione verborū ſit vnū ſacramentū. & vtrū virtute illius remittātur venialia ꝯmiſſa ꝑ oculos/ vel vtrū expectet quouſqꝫ totū ſit ꝯpletū. Qñtum ad hoc nō eſt magnū piculū dicere hoc vel illud. nam vnū ueniale pōt remitti ſine alio cū ꝯpatiatur ſecū charitatē iō pōt aliqs dicere ꝙ p illā vnctionē oculorū remittunt venialia ꝯmiſſa ꝑ oculos & nō ꝯmiſſa ꝑ nares & non

Multiplex vnctio.

eſt magna difficultas:& hoc videntur ſenti
re aliqui doct.ꝙ quelibet partialis vnctio
cũ forma ſibi reſpõdẽte eſt partiale ſacra-
mentũ.& habet ſuũ effectũ.Si dicatur ſecũ-
dum/puta ꝙ nõ in vltimo remittũtur tũc
oẽs ille partiales ſunt vnũ totale ſacramen
tũ & hoc eſt etiã probabile.❡Secũda diffi
cultas:ſortes cõmiſit aliqua venialia & per
nullũ iſtorũ organorũ:ſed ꝑ ſolam cogita
tionẽ:vtrũ ꝑ epiſcopalẽ vnctionẽ illa remit
tantur.videtur ꝙ nõ:qa hoc ſacramentum
eſt inſtitutũ cõtra venialia cõmiſſa ꝑ aliqd
iſtorũ ſenſuũ exteriorũ. ergo nõ ſe extẽdit
ad venialia mẽtalia.Dico ꝙ nullũ eſt venia
le quin ſit ꝯmiſſũ ſaltẽ obiectiue ꝑ aliquod
iſtorũ organorũ.& forte ſtat eẽ veniale qd
non habet opationẽ pro obiecto vt odiũ
dei ſubrepticiũ vel actus infidelitatis ſubre
pticius dicerẽ ꝙ illa remittunẽ virtute tota
lis inunctionis cũ prolatione verborum.
❡Tertia difficultas/ſortes nõ eſt ꝯfeſſus qa
ꝑdidit loquelã:ſed apparet ſignũ penitẽtie
an debeatur ei tale ſacramentũ conferri? &
ponatur ꝙ talis nõ habeat diſplicentiã ſuf
ficientẽ ad recipiendũ ſacramentũ peniten-
tie:ita ꝙ poneret obicẽ ꝯfeſſioni.& illa diſ
poſitio eſſet ſufficiẽs ad hoc ſacramentum
ſuſcipiẽdũ.Dicit Depalude ꝙ virtute ope
ris operati remittitur mortale nõ remiſſum
per penitentiã.qa nõ reqͥritur tãta diſpo
ſitio in ſacramento extreme vnctionis. Ex Correla.
quo ſequitur correlariũ.Stat aliquos duos
in equali diſpoſitione & diſplicentia pctõ-
rum ſuorum q̃tum eſt ex parte eorum de-
cedere.& vnus dãnabitur & alter ſaluabi-
tur:quia vnus recipit hoc ſacramentũ vir-
tute cuius ex vi operis operati remittiẽ pec
catum.& alius nõ ſuſcipit & nõ remittitur
& dãnatur.Ideo hoc ſacramentũ ꝑ accidẽs
extendiẽ ad remiſſionẽ mortaliũ & de ꝑ ſe
ad remiſſionẽ venialiũ.Iã qͥritur an ſit ſacra
mentũ neceſſitatis.Dico ꝙ eſt neceſſitatis/
ꝙ nõ ꝯtẽnatur:ſed nõ ẽ ſimpliciter neceſſi-
tatis qn poſſit homo ſaluari ſine illo:quia
alias deberet miniſtrari illi qui ſuſpenditur
ſed habens copiã ſacerdotis & cõtinẽs pec-
cat mortaliter ſi probabiliter cõiecturat de
morte ex infirmitate quã patitur/cõiter di-
cunt theologi ꝙ duo ſunt ſacramẽta neceſ
ſitatis/ſcilicet baptiſmus & penitẽtia & qn
ꝙ ꝯſilij:ſed dico ꝙ quinqꝫ ſunt neceſſitatis
ſic ꝙ nõ debent ꝯtẽni.Ordo autẽ & matri
monium ſunt neceſſitatis q̃tum ad cõitatẽ
ita ꝙ tota cõitas obligatur:ſed nõ q̃tũ ad
hoc vel illud ſuppoſitum.

❡Diſtin.xxiiij.Queſtio prima.

CIRCA HANC Diſtin-
ctionem.xxiiij.queritur.
Vtrum in eccleſia ſint ſep
tem eccleſiaſtici ordines
❡Primo videndũ eſt qd
ſit ordo. Vnde ſecũdum
Bona.ordo ſiue ſacramẽ Ordo qd
tũ ordinis eſt poteſtas ſpiritualis ad aliquẽ
actum eccleſiaſticum exequendũ in eccleſia
ſtica hierarchia. Vñ ſupponẽdũ ẽ ꝙ aliud
eſt ſacramentũ ordinis & aliud eſt ordo:qa
ordo eſt effectus ſacramenti ordis & trãſce
dente ſacramento ordinis remanet ordo.
❡Doc.ipugnat iſtã diffinitionẽ/qa ſequiẽ
ꝙ epiſcopatus eẽt ordo diſtinctus ab alijs
ordinibus qa iportat aliquem actũ ſeu ptã-
tem ordinãdi/& ptãtẽ ꝯfirmãdi/qa nullus
poteſt ꝯfirmare ꝑter epiſcopũ vt diximus/
& iſti actus ſunt ſpũales.ergo ſi ordo nihil
aliud ẽ q̃ poteſtas ſpũalis &c.ſequiẽ ꝙ epi-
ſcopatus ẽ ordo.Item ex illa diffinitiõe ſeq
tur ꝙ ordines minores ifra preſbiteratũ nõ
eſſent ordines.Patet:qa nihil faciũt quin ſi
purus laicus attentet facere faciat q̃uis pec-
cet.ergo ex illa diffinitiõe nõ eẽnt ordĩes.
❡Diffinir ergo doc.aliter & ꝑ terminãda q̃ An epi-
ſtione qͥriẽ vtrũ epiſcopatus dicat ordinẽ ſcopatus
diſtinctũ a preſbiteratu vel ſolũ dicat iuriſ- ſit ordo
ditionẽ/cũ duplex ſit poteſtas/q̃dã iuriſdi diſtinctꝰ
ctionis ſeu cohercitua q̃ non iportat ordinẽ ab alijs.
qa põt eẽ in laico.Sed poteſtas ordinis di-
cit ordinẽ.Difficultas ergo ẽ iter doc.vtrũ
epiſcopatus dicat ordinẽ vel ſolum iuriſdi Iuris pe
ctionẽ.Iuriſte regulariter tenẽt ꝙ epiſcopa- ritorũ pri
tus ẽ ordo & ratio eorũ eſt apparẽs.qa oĩs ma ratio
poteſtas indelebilis importat ordinem/

ſed poteſtas epiſcopalis eſt indelebilis. igitur/ſic probāt maiorē: q̄cūcūq; epiſcopus ſit degradatus ſi attentet ordinare ordinat ergo illud ſignum ſenſibile p quod ꝯfertur talis caracter epiſcopalis eſt ſacramentū/qa illud quod eſt indelebile confertur vi operis opati. ergo apparet ꝙ illud quod ꝯfert ſit ordo diſtinctus ab ordine preſbiteratus Secūda ratio/ſi epiſcopus attentet ordinare/vel cōfirmare non ſubditū de facto ordinat/vel cōformat. ergo ſequitur ꝙ epiſcopatus non dicit tantum iuriſditionē. quia alias nō haberet poteſtatē niſi ſuper ſubditos. Item epiſcopatus dicit poteſtatē cōſecrandi ſacerdotē. & dicit poteſtatē ꝯfirmationis/& iſta poteſtas eſt diſtīcta a poteſtate ſacramentali. ergo epiſcopatus eſt ordo diſtinctus ab ordine preſbiteratus. Vñ nō preſbiteri nō poſſunt talē poteſtatē exercere: & ſi attentant nihil faciūt. cum ergo epiſcopatus dicat poteſtatē adminiſtrandi ſacramenta/puta ordinandi in preſbiterū/& confirmandi. & tales actus ſcilicet cōfirmare & ordinare nō ſunt actus iuriſditionis/ſequitur ꝙ epiſcopatus eſt ordo diſtinctus Et eſt apparētia/quia ꝯfertur illa poteſtas per aliquod ſignū ſenſibile: quia q̄uis ſint electi niſi ſint vncti nō poſſunt actus illius poteſtatis exercere. Videtur ergo de facto ꝙ epātus ſit ordo cū imprimatur caracter indelebilis ſicut ī aliquibus alijs. Requiritur etiam aliqua ſpecialis materia in illa vnctione ſicut in alijs ſacramētis. igitur. & iſte ſūt rationes iuriſtarū. ¶ Alij doctores & regulariter theologi: dicunt ꝙ epiſcopatus nō eſt ordo. & ratio principalis ponitur iſta a Ricardo/quia neceſſariū eſt neceſſitate precepti q̄n aliquis efficitur ſacerdos ꝙ habeat minores ordīes alias peccaret. oportet ēm ꝙ efficiatur antea dyaconus & ſubdyaconus: ſed ſic eſt ꝙ ſi aliqs nō preſbiter iungatur ī epiſcopū ipſe nō erit epiſcopus. neq; ſi attentet aliqd facere puta ꝯfirmare vel ordinare nichil penitus agit. ergo videtur ꝙ epiſcopatus nō ſit ordo diſtinctus a preſbiteratu: & per cōſequens ꝙ nō eſt ordo. qcquid ſit apparet michi ꝙ iſta diſputatio eſt ſolum modo verbalis. qa illi qui dicunt ꝙ epiſcopatus eſt ordo/dāt vnam diffinitionē. & oppoſitū tenētes dant aliā/& maxie theologi. Vnde regulariter dicūt doct. ꝙ ordo nihil aliud eſt q̄ poteſtas quedam ad conſecrādum corpus & ſanguinē Chriſti: vel poteſtas legitima ad aliquā diſpoſitionē preuiā ad talē cōſecrationē vt dyaconatus īportat poteſtatem ad miniſtrandū materiā ad euchariſtiam ꝯſecrandā. Sed eſt apparentia fortior ꝯtra theologos. quia epiſcopalis poteſtas ad ꝯſecrandū preſbiteros neceſſitate ſimpliciter dicta requirit ꝙ talis ſit preſbiter. ergo diffiniēdo ordinē ſicut diffiniūt theologi epiſcopatus debet magis dici ordo q̄ minores ordines. Dicit Depalude ꝙ argumentum bene ꝯcludit ꝙ minores ordies nō de perſe ſed depaccidēs ordinantur ad ꝯſecrationē corpis Chriſti: ſed nullo modo ordinatur epiſcopalis dignitas ſed imediate ordina᷑ ad ordinandū & ad ꝯfirmandū & nō ad ꝯſecrādū corpus Chriſti. & iſta ponitur differētia. Sed nō curando de difficultate tali. vide᷑ ꝙ illa vnctio epiſcopalis ſit ſacramentū qa eſt ſignū efficax gratie & ex vi operis opati ibi da᷑ illa poteſtas ordinādi in preſbiterū & ꝯfirmādi. & pñter gratia: ita ꝙ nullus nō epiſcopus nō pōt ordinare neq; ꝯfirmare ita ꝙ ſi attentet nihil facit. imo dicūt doctores realiter ꝙ non poteſt facere papa ꝙ preſbiter ꝯficeret vel ordinaret niſi eū faciēdo epiſcopū/& epiſcopus q̄cūq; degradatus ſi attētet ꝯfirmare vel ordinare ordinat & cōfirmat. vide᷑ ergo ꝙ illa poteſtas cōfertur ex pacto diuino: & p ꝯñs ꝙ epiſcopalis dignitas ſiue epiſcopatus ſit ſacramētū. & apparet mihi ꝙ ſit ſacramentū a Chriſto inſtitutū: & nō eſt aliud ſacramentū q̄ ordinis. igi᷑. imo vide᷑ ꝙ cū epiſcopatus ſit gradus altior ꝙ in eo cōfer᷑ maior gratia q̄ in alijs ordinibus. cū ergo talis poteſtas ex pacto diuino ꝯfertur mediante ſigno efficaci apparet mihi ꝙ cōferatur gratia virtute opis operati. imo maior q̄ ſimplici preſbitero

cum conferatur ab illis quis ſunt in maiori
dignitate. & iſta opinio videtur mihi pro
babilior.

¶De Tertio articulo.

¶VISVM EST QVID EST ORDO/
& vtrum epiſcopatus ſit ordo. & allegata
eſt altercatio inter theologos ſaltē pro ma
iori parte & iuriſtas. Theologi dicūt ꝙ epi
ſcopatus nō eſt ordo: & epiſcopatus non
importat ordinem vltra ſacerdotem: ſed ſo
lum importat dignitatem & iuriſditionē.
Sed iuriſte dicunt ꝙ epiſcopatus impotat
ordinem tenēdo ꝙ epiſcopus per quācūq;
degradationē ſemper remanet epiſcopus/
perdit bene iuriſditionem fori exterioris/
quia nullum pōt excōmunicare neq; īdul-
gentias conferre/quia nō habet ſubiectos
tamen ſi attentet aliquē ordinare in preſbi-
terum ordinat & ꝯfirmat. & illi ſunt actus
ſpirituales ſecluſa iuriditione. Alij dicunt
ꝙ degradatus non poteſt ordinare. & hu-
ius ſententie eſt doctor. Sed multi oppoſi-
tum & ꝓbabilius ꝙ epiſcopatus importat
caracterē indelebilē & ꝙ eſt ordo. & tenen
do ꝙ eſt ordo ꝙ eſt inferior ad ſacerdotiū/
quia epiſcopatus capiendo ꝑ caractere epi-
ſcopali eſt ſolū poteſtas ad cōfirmandū &
ordinandum: ſed caracter ſacerdotalis eſt
poteſtas ad ꝯſecrandū corpus & ſanguinē
Chriſti: & actus conſecrationis eſt inter oēs
actus ꝑfectior q̃ cōfirmationis: ſed quia
nūq̃ ꝯfertur alicui poteſtas epiſcopalis qn
habeat poteſtatē ſimul & ſemel ſup corpus
Chriſti verū. hinc eſt ꝙ epiſcopatus eſt ꝑfe-
ctior q̃ ſit ſacerdotium. Iam in iſto tertio ar
ticulo īquirit vtrū ordo ſit ſacramentū. Di
cit doc. ꝙ capiēdo ꝓprie ſacramentū ordo
nō eſt ſacramentū: bene tñ capiendo large
ſicut patet ex principio quarti: aliqñ vnum
& idē eſt ſacramentū & res ſacramēti vt ca-
racter baptiſmalis ē res ſacramēti. i. effectus
ſacramēti & caracter ille dicitur eē ſacramē-
tum inq̃tū ille caracter ſignificat rē ſacrā. i.
gratiā cōſequēdam/& nō vocatur ſacramē
tum eo ꝙ ſit ſignū ſenſibile imo eſt inſenſi
bile: ſed dicitur ſacramentū pro tāto/q2 rē

ſacrā ſignificat ſcilicet gratiā gratū facientē
Eodē modo caracter qui eſt ordo ſiue cara-
cter impreſſus per ordinē proprie nō eſt ſa
cramētū quia nō eſt ſignū ſenſibile: ſed lar-
ge eſt ſacramentū q2 ſignū gratie reqſite &
cōuenientis ad exercitiū actus ad quē ille or-
do eſt ordinatus: ſed capiendo ꝓprie ſacra-
mentū ſecūdū ꝙ dicitur ꝙ ſunt ſeptē ſacra-
menta eccleſiaſtica ordo nō eſt ſacramentū
ſed ordinatio q̄ nō eſt aliud q̃ inſtitutio ali
cuius hoīs ī gradu eminēti ad aliquē actū
circa ſacramentū euchariſtie: facta a debito
miniſtro certa verba proferēte cū debita in
tentione ſignificās collationē illius pote-
ſtatis. Vnde ſicut cetera ſingula ſacramēta
conſiſtunt in aliqua materia & aliqua for-
ma a certo miniſtro ꝓlata cū debita intētio
ne ita ordinatio ꝯſiſtit ī certa materia & cer
ta forma a certo miniſtro ꝓferēda &c̄. Vn-
de cū q̄s ordinatur in preſbiterū datur calix
cū hoſtijs & miniſter profert certa verba ta
lis ꝓlatio verborū cū exhibitione illius ma
terie vocat̄ ordinatio/quia talis ꝓlatio cū
exhibitiōe materie ex inſtitutiōe Chriſti ef-
ficaciter ſignificat collationē ptātis ſacerdo
talis ſiue īpreſſiōis caracteris q̄ eſt poteſtas
cōſecrādi/ſacramentū ergo ordinis nō eſt
ordo ſed eſt ordinatio q̄ ꝯſiſtit ī applicatio
ne materie cū certa forma. & illud cōgrega
tū ex inſtitutione Chriſti ſignificat ptātem
ſpiritualē & gratiā gratū facientē reqſitam
ad exercitiū illius officij. Et debitus mini-
ſter eſt epiſcopus q̃tū ad ordines ſacros: ſed
q̃tū ad ordines nō ſacros aliq abbates pñt
cōferre. & nō eſt difficultas qn miniſter de-
bitus debito ꝓcepti eſt epiſcopus: ſed vtrū
miniſter debitus ex neceſſitate ſacramēti ſit
ſolus epiſcopus Aliqui vt armachanus &
marcilius De padua: dixerunt ꝙ quilibet
ſacerdos poteſt alios ordinare. & ſi atten-
tet tenet ordinatio: ſed hoc eſt contra deter
minationē iuris extra de cōſuetudine cap.
quarto habetur ꝙ ſi ſacerdos nō epiſcopus
attentet ordinare nichil facit. propterea di-
cunt alij ꝙ miniſter neceſſitate ſacramenti
eſt ſolum modo epiſcopus conſecratus.

¶Cōſequēter querit̄ cū ſint ſeptem ordīes
quo modo ponit̄ vnicū ſacramētum ordi
nis. Dicit doctor ꝙ ponitur vnicum vnita
te generis ſubalterni non vnitate ſpecifica
ſed generica. nam illa ordinatio in ſacerdo
tem per ſe ſumpta eſt vnicum ſacramentū/
quia per ſe ſumpta ex inſtitutione Chriſti
ſignificat collationem alicuius ptātis ſpi-
ritualis. & conſequenter gratiam gratum
facientem & eſt verū dicere capiendo illam
ordinationem ſolā hoc eſt ſacramētū quia
ex inſtitutione Chriſti &c. et ita dicendū
de alijs/cū quelibet ergo iſtarum ordinati
onum ſit vnum ſacramentum. & iſte ordi-
nationes differāt ſpecie ab īuicē ſicut mate
rie & forē ipſarū diſtingunt̄ ſpecie/ nā alia
materia exhibetur cum efficitur lector & a-
lia cum efficitur ſubdiaconus &c. & ſpecie
diuerſa forma. ideo tales ordinatiōes diſti
gunt̄ ſpecie. ergo ſacramentū ordinis non
eſt vnum vnitate ſpecifica ſed generica & ē
ſpecies īmediate contenta ſub iſto genere
ſacramentum & ſub iſta ſpecie ſubalterna
ſacramentum ordinis continētur ſeptē ſpe
ſcies ſpecialiſſime. Nec valet dicere ꝙ ſi-
mul iuncta faciunt vnū ſacramentum/ hoc
eſt falſum/ quia nec ſunt ſimul tempore nec
habent vnum effectū ideo ſunt diuerſa.

¶Ad argumēta videt̄ ꝙ in eccleſia nō ſint
ſeptem ordines. quia tunc eſſent in eccleſia
tredecim ſacramenta. Dico in eccleſia ſunt
multo plura ſacramenta numero diſtincta
ꝗ ſeptem. Immo ſūt tredeci ſpecie diſtincta
& illorū tredecim ſunt ſeptē que continēt̄
ſub vno illorum. Vnde quādo diuiditur
ſacramentum non ſemper diuiditur in ſpe
cies ſpecialiſſimas licet baptiſmus et peni-
tentia ſint ſpecies ſpecialiſſime tamē ordo
eſt genus ſubalternum. ¶Secundo arguit̄
ſic ſunt ſeptē ordines. ergo ſunt ſeptē cara
ctares. tunc queritur vtrum illi caracteres
ſint eiuſdem ſpeciei vel diuerſarū/ videt̄ ꝙ
nō ſint eiuſdē ſpēi qa accidētia eiuſdem ſpe
ciei nūꝗ ſe compatiuntur in eodem ſubie-
cto quin faciant vnum/ non alterius ſpeciei
quia inter accidētia diuerſorū ſpecierū vnū
eſt ſemper altero perfectius/ dicit doctor ꝙ
diſtigūtur numero & ſpecie & ſemp poſte-
rior eſt perfectior & non eſt ſolum vnica
entitas per diuerſos ordines ſed realiter ſūt
diuerſe entitates que diſtiguntur ſpecie: ꝗ-
admodū effectus ad quos iſte entitates or-
dinātur conſecratio panis & vini diſtigūt̄
ſpecie ab oblatiōe quam facit diaconus &
ille caracter qui eſt ad operationem perfecti
orē vt eſt caracter preſbiteralis eſt perfecti-
or & perfectius ē miniſtrare ſanguinē ꝗ mi
niſtrare materiam. Etiam quando probare
tur ꝙ nō diſtigūtur ſpecie falſum ē ꝙ face-
rent vnū. nam due ſimilitudines diſtingūt̄
ſolum realiter & non faciunt vnam ſimili-
lem qualitatem quia non ſe intendunt vi-
detur tamen probabilius doct. ꝙ diſtin-
guntur ſpecie. Arguitur tertio in primiti-
ua eccleſia erant duo ordines tātum ergo/
conſequentia tenet quia eccleſia non potu-
it inſtituere aliquod ſacramentū. Patet an-
tecedens/ non legitur in omnibus actibus
apoſtolorum nec in toto nouo teſtamēto
ꝙ fuerint aliqui ordinati niſi ſacerdotes &
diacones. neq̧ legit̄ de ſubdya. & hoſtia.
ergo apparet ꝙ non ſunt niſi iſti duo ordi
nes. certum eſt ꝙ in eccleſia non ſunt plus
ꝗ fuerit in primitiua eccleſia & hoc cōcedo
ſed dico ꝙ in primitiua eccleſia erat opus
paucis miniſtris quia pauci adhuc credētes
& vnus & idem poterat exercere officium
illorum. Ideo nunꝗ aliquis ordinabat̄ i dy
aconum niſi ordinaretur ī minoribus poſt
ea non conferebatur preſbyteratus oi dya
cono verū in primitiua eccleſia nullus effi
citur ſubdya. quin efficeretur dyaco. ſicut
eodē die conferuntur quatuor minores or
dines & cōſtituūtur in ſacris. ſed creſcente
multitudine credentium ita ꝙ vnicus non
poterat facile exercere officia omniū iſtorū
ſeptem ſunt diuerſis temporibus & ſeorſū
iſti ordines collati. ſed argumētum nō cō-
cludit quin in primitiua eccleſia eſſent qua
tuor minores ſicut nunc ſūt. ſed probat ꝙ
nunꝗ conferebantur niſi conferretur etiā
ſubdyaconatus & diaconatus. Vnde ſub-

dyaconatus non eſt ſacer ex inſtitutione di
uina. Immo longo tempore poſt ſubdya-
conatum poterant vxorari ſed ꝙ ſit ſacer
eſt propter continentiam annexā & illegi-
timationem.

¶ Diſtinctio. xxv. de or-
dinatis ab hereticis.

CONSEQVENTER
Querit doct. duas queſti-
ones. Prima eſt/ vtrum pe
na canonica impediat a ſu
ſceptiōne & collatione or
dinū. Videtur ꝙ nō/ quia
excommunicatus vel irregularis ſi attentet
conficere ꝯficit. ergo a ſimili epiſcopus ex-
communicatus vel irregularis ſi attētet or
dinare & facere ꝙ facit eccleſia ordinat &
iſte qui ſuſcipit ſi intendit ordinari ordina
tur. ¶ In oppoſitū arguitur per multos ca-
nones. i. q. de cetero & capi. proxio/ ſymo-
niacos omnino damnamus. & poſt talem
ſuſceptionem vel collationem irritam de
creuimus. ¶ In hac queſtiōe facit duos arti
los. in primo querit de penis canonicis.
In ſecūdo quot ſunt. Vnde pena canonica Duplex pena canonica.
eſt pena inflicta per canones vel auctorita-
te canonis vel auctoritate iudicis iudican-
tis ſecundum canones. Et duplex eſt pena
canonica quedam que icurritur ipſo facto
auctoritate canonis/ quedam que non icur
ritur ipſo facto auctoritate canonis/ quedā
infertur a iudice/ exemplū primi vt percuti
ens clericum. Alia eſt pena que non incur-
ritur ipſo facto auctoritate canonis; ſed a iu
dice auctoritate canonis vt preſbyter reue-
lans confeſſiones. vt in capi. omnis vtriuſ-
ꝙ ſexus. dicitur ꝙ deponatur/ & notanter
dicit deponatur/ & nō dixit depoſitus eſt.
Per excommunicationem homo prohibet
a communione fidelium & perceptione ſa
cramentorum que alias ſibi licerent/ prohi
bitio que fit homini ab actu que alias non
ſibi liceret nō eſt pena/ vt ſi prohiberet lai
co ꝙ non conſecraret nō eſt ei pena/ ſed ꝓ
hibitio que fit ab actu que alias liceret ho-
mini dicitur pena. Ideo prohibitio canon

ca nichil aliud eſt q̃ prohibitio facta ab ali Septē pene canonice.
quo actu alias licito per ſententiā latam ab
ipſo iudice vel auctoritate iudicis iudican-
tis auctoritate canonis. Vnde in ſpeciali ſe-
ptem ſunt huiuſmodi pene canonice, vi-
delicet depoſitio/ degradatio/ īfamia/ irre- Depoſitio prima pena canonica
gularitas/ excōmunicatio/ iterdictio/ ſuſpē
ſio. ¶ Prima ergo eſt depoſitio que inter
penas canonicas eſt maxima & nunq̃ eſt la
ta a iure/ & duo importat/ primū eſt ꝓhi-
bitio ab exercitio cuiuſcūq; actus eccleſia-
ſtici a conſecratione ſimiliter cuiuſcūq; mi
niſterij circa conſecrationem. vt ab offitio
dyaconatus ſubdyaconatus &c. Secundo
importat priuationem cuiuſcunq; priuile-
gij eccleſiaſtici/ eo facto quo eſt depoſitus
quicunq; actus eccleſiaſticus ex officio ē ſi-
bi prohibitus & non gaudet priuilegio ec
cleſiaſtico ſed ſubeſt poteſtati laice. & iſta
pena nunq̃ vt dictum eſt infertur a iure nec
eſt canon ſentētie late puta ꝙ eo facto quo
ē depoſitus ſubiaceat poteſtati laice/ ſed ſūt
multi canones dicentes ꝙ venit ſubicien-
dus puta per ſententiam iudicis. & per ſuū
iudicem deponitur. & ipſo depoſito remit Degradatio
titur curie ſeculari ¶ Degradatio non ē tā
grauis pena ſicut depoſitio/ niſi importet
depoſitionem. Vnde dupliciter poteſt de-
gradari. Vno modo q̃tum ad actus eccleſi
aſticos exercendos ita tamen ꝙ adhuc gau
deat priuilegio clericali/ & eſt partialis de-
poſitio. Secundo modo poteſt quis degra
dari ſimpliciter ita ꝙ ꝓhibetur ſibi omnis
actus eccleſiaſticus & priuatur omni priui-
legio clericali. & eſt idem cum depoſitōne
& ſic non eſt maior q̃ depoſitio/ & ſic de-
poſitio eſt maxima penarum. Circa penam
depoſitiōis oritur difficultas poſt q̃ ipſi cle
rici poſſunt ſubdi principi laico queritur
quo iure ſunt exempti ab illa iuriſdictione
laica. Sicut habetur ex multis canonibus ꝑ-
cipue de foro competenti eccleſiaſticus ali-
quando poteſt ſubici poteſtati laice & hoc
fit per depoſitionem & degradationem ita
ꝙ tunc erit licitum laico iudici punire ci-
uiliter eccleſiaſticum, ergo ſequitur ꝙ ec-

cleſiaſticus non eſt exemptus a iuriſdictio
ne ciuili niſi per ius poſitiuum humanum
& non diuinum & ex priuilegio/ & eſt ma
xima apparentia. Nam ſi eſſet exemptus iu
re diuino cum non poſſit ius humanum ſu
per diuinum/ per epiſcopum non poteſt ſu
bici poteſtati laice quia humana poteſtas
eſſet ſuper ius diuinum. Nam ſi ſit aliquis
exemptus iure papali ab epiſcopo Parhiſi
enſi. vt dicunt cenobium Sancti dyoniſij
& mendicantes tales exempti non poſſunt
ſubdi epiſcopo parrhiſien. per quancunq
iuriſdictionem inferiorem iuriſdictione pa
pali neq per archiepiſcopũ Senonenſem:
nec per alium inferiorem a papa. ſed opor
teret ꝙ per papam ſubiceretur/ ergo eodẽ
modo ſi ſit aliquis exẽptus ab aliqua iuriſ
dictione auctoritate diuina/ nunq poterit
ſubdi illi iuriſdictioni a qua eſt exẽptus au
ctoritate diuina niſi per auctoritatem diui
nam & non per inferiorem poteſtatem qa
omnis humana poteſtas diuine poteſtati ẽ
inferior. videtur ergo ꝙ iſta exemptio cleri
corum ſit facta ſolum iure humano & non
iure diuino & eſt opinio Occã & multorũ
aliorum doct. pariſieñſium dicentiũ/ ꝙ ante
priuilegium erant clerici ſubiecti imperato
ri ſicut laici: ita ꝙ pro criminibus exigenti
bus poterãt morte puniri a principe laico
ſicut laici. ſed poſt priuilegium non poſſũt
dari morti a principe laico ſicut laici. Ideo
dicunt ꝙ priuilegium datũ clericis nõ fuit
iuris declaratio ſed alicuius noui collatio.
Alij dicũt ꝙ fuit ſolum declaratio iuris di
uini & illud priuilegium datum fuit cleri
cis a Conſtantino imperatore tempore Iu
lij primi & apparet michi ꝙ iure humano
nam omnis habens aliquod dominiũ pure
ciuile poteſt illud dominiũ a ſe abdicare &
illi dominio renunciare quia omne dñium
pure ciuile introductum eſt vt aliquis effi
ciatur dñs illo dominio requiritur volun
tas eius & acceptatio oritur ergo ſaltẽ par
tim ex acceptatione & proprio conſenſu &
per cauſam oppoſitam ſui .i. per diſſenſum
& nolitionem frangitur tale dominiũ & q
libet habens quodcunq tale dominiũ a ſe
abdicare poteſt ideo principes laici haben
tes ſuper clericos tale dñium abdicauerunt
a ſe vt qͣdmodum religioſi abdicant a ſe
quodlibet dominiũ. Ita potuerunt princi
pes ſeculares abdicare a ſe dominiũ qd ha
bebant ſuper eccleſiaſticos/ fuit ergo illud
priuilegium alicuius noui & non antiqui
iuris declaratio. Vltra dico ꝙ̃uis hoc priui
legium ſit introductum ex illa abdicatione
qua abdicauerũt principes non poſſũt nũc
ipſos eccleſiaſticos priuare illa libertate do
nata. Scdo/ nullus alterũ poteſt priuare ob
quãcunq culpam niſi habeat iuriſdictionẽ
ſuper illum/ quia priuatio alicuius liberta
tis & boni temporalis eſt actus iuriſdictio
nis propter culpam quam facit qui eſt pri
uandus/ ſed ſic e ꝙ principes laici iam nul
lam habent poteſtatem aut iuriſdictionem
ſuper eccleſiaſticos. quia illam a ſe abdica
uerũt/ ergo non habent amplius. ergo ob
quãcũq culpã eccleſiaſticorũ non poſſunt
illos illa libertate priuare. Vnde ſi rex Frã
cie cederet regno vel alicui parti regni nõ
poſſet amplius ob quãcunq culpam puni
re illos de regno vel de illa parte quam a ſe
abdicauit/ ſimiliter poſtꝙ ceſſerũt pricipes
iuriſdictioni quam habebant ſuper eccle
ſiaſticos non poſſunt amplius eos punire
ob quancũq culpam: ſed priuare eos liber
tate donata ẽ punire eos. Igitur. Tertio di
co ꝙ iudex eccleſiaſticus qui habet iuriſdi
ctionem in eccleſiaſticũ iam poteſt priuare
eccleſiaſticũ libertate ſibi donata a princi
pe laico. Ideo tenendo iſtam opinionem
poſt ceſſationem principum laicorum ſup
eccleſiaſticos eccleſiaſtici iudices habent iu
riſdictionem ſuper clericos. vnde papa nõ
poteſt a ſe abdicare iuriſdictionẽ/ quia iu
riſdictio eſt papatui iure diuino annexa cũ
ergo eccleſiaſtici ſint ſubditi iudicibus ec
cleſiaſticis ſuperioribus puta epiſcopis &
aliis iſti habentes iuriſdictionem eccleſiaſti
cam inferiores eccleſiaſticos poſſunt iudi
care & priuare illo priuilegio conceſſo &
talis priuatio vocatur depoſitio in capitu.

irregularitas non intelligitur quin ſi atten
tet ſuſcipere vel miniſtrare in iam ſuſceptis
aliquid faciat / ſed itelligitur ꝙ non poteſt
licite ſine peccato aliquem ſuſcipere ſacrũ
ordinem vel ĩ ſuſceptis miniſtrare propter
prohibitionem eccleſie. & ſic eſt duplex ir-
regularitas ſcilicet inabilitatio ad ſuſcipiẽ-
dum & inabilitatio ad exequẽdum actũ ſa-
cri ordinis. hec pena raro infert̃ ab homine
frequenter tamen a iure. poteſt tamen infli
gi ab homine. Vnde dictum eſt ꝙ depoſi-
tio raro infertur a iure ſemper ab homine
poſſet tamen a iure inferri. oppoſitum ẽ de
irregularitate que freq̃ter ĩfertur a iure ra
ro autem ab homine poſſet tamen iferri ab
homine. patet / bene ſequit̃ ĩfertur a iure. er
go poteſt inferri ab auctore iuris/ cũ ius nõ
habeat auctoritatem niſi ab auctore qui cõ
didit illud/ vnde ꝗs non eſſet ſtatutum
factum ꝙ homicida non promoueret̃. tñ
qui habet auctoritatem condendi ius po-
teſt homicidam inhabilitare vt nõ promo
ueatur. tũc inferretur talis irregularitas ab
homine/ quod poſſet patet/ habet tantã au
ctoritatem inabilitandi quantam condẽdi
ius ad inabilitandum. igitur. ¶ Notandũ
preterea ꝙ hec irregularitas infertur a iure
aliquando pro crimine/ aliquando pro nõ
crimine/ aliquando pro aliquo quod eſt ĩ-
differens ad eſſe crimen & non eſſe crimen.
¶ Primo pro crimine & hoc cõmiſſo circa
Pro quatuor criminibus cõtrahit̃ irregularitas ſacros ordines/ hoc eſt pro quatuor pecca-
tis que cõmittũtur circa ſacros ordines vel
circa actus ordinis/ puta pro ſymonia/ pro
furto in ordine/ pro adminiſtratione in or
dine non ſuſcepto/ & pro contumatia ĩ pe
nis eccleſiaſticis que ſunt quatuor crimina
pro quibus infligitur. Primum eſt Symo-
Symonia dupliciter committitur. nia que dupliciter committitur / aliquãdo
circa acquiſitõnem ordinum/ aliquãdo cir
ca acquiſitionem beneficii & irregularita-
tem que cõtrahitur circa acquiſitionẽ ſacri
ordinis/ & talis difficilius tollit̃. Vnde di
cit doct. ꝙ ſymoniace promotus ad ordĩes
eſt irregularis puta non poteſt exercere ĩ ſu
ſceptis neq; aſcendere ad ſuperiores, vt ſy-
moniace factus dyaconus non poteſt ĩ ta-
li miniſtrare neq; ad alium promoueri. &
ſic duplicẽ ĩcurrit irregularitatẽ. ¶ Vnde
dupliciter aliquis promouetur ſymonia- **Dupliciter aliquis promouet̃ ſymoniace.**
ce ad ordines. vno modo quãdo talis pro-
motio ſymoniaca procuratur ab illo q pro
mouetur/ alio modo ab aliquo alio ipſo ĩ-
gnorãte qui promouetur vt pater procu-
rat ſymoniace ꝙ filius promoueat̃ ipſo fi-
lio ignorante/ tunc actus ex parte promo-
uentis eſt ſymoniacus. ſi primum tunc eſt
inabilis ad promouendum ad alios & ad
exercendum in ſuſceptis. ¶ Si ſecũdo mo-
do hoc dupliciter. vel ille qui ꝓcurat pro-
motionẽ ſymoniacã vel eſt cõtra prohibi-
tionẽ illius qui promouetur tunc talis pro
motus nullo modo incurrit irregularitatẽ
ſi promoueatur ipſo ignorante puta ꝙ ali
quis procurauit eius promotionem ſymo
niacam/ extra de ſymonia/ ca. ſicut tuis litte
ris. Vel alter procurat etiã ſine prohibitio-
ne iſtius qui debet promoueri / tunc dicũt
ꝙ poſtꝙ peruenit ad eius notitiam ꝙ eſt
promotus ſymoniace eſt inabilis ad ſuſce-
ptionem ordinum & adminiſtrandũ ĩ ſu-
ſceptis niſi cum eo diſpenſetur. Non ſolũ
igitur incurritur irregularitas ex ſymonia
per ſymoniam procuratam ab ipõ que pro
mouetur ſed per ſymoniam procuratã ab
alio/ & hoc quando nõ eſt contra eius pro
hibitionem. Similiter qui commiſit ſymo
niam acquirendo beneficium non facit fru
ctus ſuos & tenetur reſtituere/ & hoc de ſy-
monia exteriri itelligitur. ſed quando pre
ciſe eſt ſymoniacus mentalis non tenetur
ad reſtitutionem ſed ad agendum peniten
tiam. vt dicit de Palude. Symonia enĩ non
iducit irregularitatem ex iure diuio/ quia
ad hoc non reperitur canõ ſententie late in
iure diuino de ſymoniaco/ neq; inuenitur
in iure diuino pure diuino canõ ſententie
late de excõmunicato/ ſecus de iure diuino
apoſtolico. Inducitur ergo talis irregulari
tas ſolum iure humano quod non ſe exten
dit ad peccata cordis punienda. ergo pro
ſigno exteriori aliquo quod eſt de ſe pro-

Secūdū crimē babile inducitur illa ſymonia. ¶ Secundū
crimen ex quo incurritur pena irregulari-
tatis eſt furtum in ordine vt ſi epiſcopus p̄
hibeat ꝙ nemo niſi per nos examinatus &
de dioceſi accedat ad capiendū ordines ſi a
liquis aliter faciens ſe immiſceat alijs ordinā
dis quia vel non eſt de dyoceſi & nō habet
litteras dimiſſorias/vel quia non fuit exa-
minatus talis furatur ordies & eſt inabilis
ad promouendū ad alios ordines & admi
niſtrandum in ſuſceptis. Similiter poteſt
eſſe furtū accipiendo preſbyteratū omiſſo
dyaconatus ordie. talis efficiẗ irregularis.
Tertium crimen. ¶ Tertium peccatum ex quo incurriẗ irre-
gularitas eſt adminiſtratio in ordine non
ſuſcepto vt ſi aliquis niteretur celebrare ac
ſi eſſet ſacerdos/vel ſi non dyaconus mini-
ſtraret ea que ſpectant a dyaconū. & hoc di
citur ſi nō habeat ignorantiam inuincibilē
quia alias ſi haberet ignorātiā inuincibilē
non eſſet irregularis miniſtrando in nō ſu-
Quartus crimen ſcepto. ¶ Quartū crimē ex quo cōtrahitur
irregularitas eſt contumacia in penis eccle
ſiaſticis vt ſi aliqs eſt excōmunicatus vel ſu
ſpenſus a diuinis vel interdictus & non ob
ſtante excōmunicatione aut interdicto aut
ſuſpentione non abſtinet a ſacramētis per
cipiendis vel miniſtrandis eſt irregularis
& irregularitatem eo facto quo excōmuni-
catus celebrat icurrit. & hoc intelligitur qn̄
inuincibiliter non ſcit ſe eſſe excōmunicatū
quia forte eſt excōmunicatus & nondū per
uenit ad eius notitiā / tunc non incurreret
irregularitatē. vt dicit de Palude/vel ſi du
bitat ſe eſſe excommunicatū vel tenetur ſci-
re/& in tali caſu celebraret icurreret irregu-
laritatem. Et ſic patent quatuor crimina ex
quibus oritur & incurritur irregularitas.
¶ Dicit vltra doctor ꝙ aliquando ꝯtrahiẗ
irregularitas ex multis non criminibus. ex
emplum/oritur ex hoc ꝙ aliquis ē illegiti-
mus quod non eſt ei crimen. Similiter ori-
tur ex alicuius membri principalis mutila-
tione vt non eſt alicui peccatum quod care
at digito ſed a fortuna eſt/& non a culpa/
& nichilominus talis ē irregularis/quia nō
poteſt ſine diſpēſatione ſuſcipere ſacros or
dines. Dico tertio ꝙ aliquando incurritur
irregularitas ex aliquo quod indifferenter
poteſt eſſe culpa & non culpa vt ex homi-
cidio & bigamia/nam homicida ex culpa
vt interficiens auctoritate propria incur-
rit irregularitatem. ſimiliter homicida ſine
culpa ſua puta ex auctoritate iudicis & ſu-
periorum vel in bello iuſto. etiā efficiẗ irre
gularis. & hoc propter horrorē ſanguinis
effuſi. & dicunt hic doct. ꝙ quicūqꝫ eſt cau-
ſa efficiēs mortis alicuius icurrit irregulari
tatē. & ad cām efficiētē reducūtur alie cauſe
puta cauſa conſultiua accuſatiua &c. Si ſit
cauſa inuoluntaria non incurrit irregulari
tatem. vnde iudex voluntarie iudicans &
tortor exequens ſententiam/& procurans
& accuſans/& teſtes oēs tales ſunt irregula
res/quia ſunt cauſa volūtaria iterfectionis.
Similiter defendens ſe etiam ſeruato mo-
deramine inculpate tutelle eſt irregularis
ſi alterum interficiat etiam dato ꝙ nō poſ-
ſit aliter euadere niſi interficiendo inuaſo-
rem/quia eſt homicida voluntarius. Sed a-
liquis adhibens omnē diligentiam quā te-
netur adhibere habens ignorātiā inuinci-
bilem ꝙ in aliquo loco ſit homo & dat o-
peram rei licite ex qua ſequitur mors homi
nis ignorati/talis eſt cauſa inuoluntaria in
terfectionis & tamen nō incurrit irregulari
tatem. Ideo ſi aliquis ſit cauſa interfectionis
voluntarie ſiue per actum licitum vt iudex
condānās/accuſans/conſulēs/aut exequēs
ſententiā/ſiue in bello iuſto/ſiue interficiē
do aggreſſorē cū moderamine inculpate
tutelle omnes tales incurrunt irregularita-
tem. Sed ſi aliquis det operā rei licite & ſit
cauſa interfectionis inuoluntarie q̄ eſt iuo-
luntaria propter ignorantiā inuincibilem Arguit
non incurrit irregularitatem. ¶ Cōtra pre- ꝙ ex ho-
dicta arguitur ſic. Paulus erat cauſa interfe micidio.
ctionis ſancti ſtephani/& tamē fuit promo nō incurraẗ irre-
tus ad epiſcopatum. ergo videtur ꝙ ex ho gularitas
micidio non incurratur irregularitas. Di-
cit De palude ꝙ deus diſpenſauit paulum
qn̄ dicit. vas electionis eſt michi iſte. actuū.

ix.ca.Item ſegregate michi Paulũ & Bar⸗
nabã.Secundo dicitur & melius ꝙ non in
curritur irregularitas niſi ex iure canonico
& humano/& illud ius non erat tempore
Pauli ſed factũ a ſummis põtificibus & ſic
tunc non erat irregularitas.❡Contrahitur
etiam ex aliquo alio quod poteſt eſſe cul⸗
pa & nõ culpa vt eſt bigamia vt qui deſpõ
ſauit ſecũdã vxorẽ bona intentõne nõ pec
cat ſed realiter eſt bigamus/& p conſequẽs
irregularis.prime ad Thymo.iij. oportet
epiſcopũ irreprehenſibilẽ eſſe vnius vxo⸗
ris virum.Dicunt hic docto. ꝙ prohibet
bigamo aſcendere ad ordines.Similiter cõ
trahitur bigamia contrahendo cum vidua
vxore vel cum duabus vxoribus/talis effi⸗
citur irregularis & inabilis ad ſacros ordi⸗
Difficultas nes ſuſcipiendos.❡Sũt hic alique difficul
tates.Prima/vtrum homicidiũ vel biga⸗
mia ante baptiſmũ cauſent irregularitatem
Secũda/vtrum ex iure diuio ſit ꝙ bigamus
non promoueatur/& vtrum poſſit diſpẽ⸗
ſari cũ eo/que difficultas in materia de ma⸗
trimonio tractabitur. Quantum ad primã
difficultatem que non ſolum eſt inter mo⸗
dernos doctores ſed etiam inter antiquos
vt inter Hieronimũ & Auguſtinũ. Dicit
Hieronimus ꝙ non/ Auguſtinus vero ꝙ
ſic.ꝙ autem non cauſetur irregularitas ex
illis commiſſis ante baptiſmũ duplex põt
aſſignari ratio/prima/iſte pene ſolũ cõtra⸗
huntur ex canone ſententie late ex iure ca⸗
nonico vel ſentẽtie late a iudice iuris cano⸗
nici.i.eccleſiaſtici. Sed ſic eſt ꝙ nõ baptiſa
tus non ſubicitur iuri canonico neqȝ ponti
fici.vt patet in capi.Gaudemus de diuor⸗
tijs & Paulus/non eſt michi cure de his q̃
foris ſunt.i.extra eccleſiã/& cũ tales pene ĩ
currantur ſolum ex canone lato a iudice ec
cleſiaſtico & cũ iudici eccleſiaſtico non ſu⸗
biciãtur exiſtentes extra eccleſiam.ergo ex
perpetratis ante baptiſmum non incurrit
irregularitas. Alij ſoluunt ꝙ aliquis non
eſt ſubiectus iuri canoico ante baptiſmum
Sed q̃cito baptiſatus eſt tunc primũ incur⸗
rit illã irregularitatem propter perpetrata
ante baptiſmũ. Altera ratio eſt baptiſmus
non ſolum culpã ſed omnem penã delet.
ergo delet irregularitatem.Et ego aſſentio
plus huic opinioni videlicet ꝙ homicidi⸗
um perpetratũ ante baptiſmũ nõ cauſat ir⸗
regularitatem/ſimiliter neqȝ bigamia vel
partim ante baptiſmũ & partim poſt etiam
nõ cauſat irregularitatem.hoc tenet De ly⸗
ra ſuper illo paſſu.prie ad Thymo.iij vtra⸗
qȝ opinio eſt probabilis. Irregularitas er⸗
go incurritur ex tribus/ex peccato/ex non
peccato/& ex aliquo indifferenti ad pecca⸗ Quarta
tum & non peccatũ.❡Alia eſt pena cano⸗ pena ca⸗
nica quarta ĩ ordine.ſ.excõicatio. & doct. nonica eſt
dicit/ꝙ homo nũq̃ debet puniri iſta pena cõmuni⸗
niſi pro mortali.& adhuc cui iuncta eſt cõ⸗ catio.
tumatia.i.perſeuerentia/non obſtãte mo⸗
nitione.vt patet Mathei.xviij.vbi data ẽ
poteſtas excõmunicãdi.vbi dicitur ſi pec⸗
cauerit in te &c.& ſubiungit ſi non audie⸗
rit dic eccleſie. Ideo debet prius moneri q̃
excommunicari/quod autem loquatur de
mortali.patet quia dicitur ſi audierit te lu⸗
cratus eſt animã eius/nam per veniale non
perditur anima/& quod requiratur contu
matia patet quia dicit ſi nõ audierit te &c.
dic eccleſie.Sed de iſta pena nihil ad preſẽs
cum ſupra diffuſe tractatum eſt.

❡Quinta pena eſt interdictũ/vnde aliquã Quinta
do interdicitur locus/ aliquãdo perſona/ pena ca⸗
aliquando vtrũqȝ.Interdicitur aliquando nonica.ſ.
locus ꝙ nemo celebret nec audiat diuina ĩ interdictũ
tali loco & poſtq̃ illi q morant in tali loco
exiuerũt locũ poſſũt audire & celebrare di⸗
uina puta in alio loco/aliquando interdi⸗
citur perſona ſolum & non locus/vt ſi om
nes canonici & capitulũ parrhiſieñ inter⸗
dicãtur: vnus nõ canonicus poſſet celebra
re in eccleſia parrhiſienſi. & iſta pena raro
a iure & frequenter ab homine fertur.

❡Vltima pena eſt ſuſpenſio que non eſt Ultima pe
niſi prohibitio a diuinis per certũ tempus na ſuſpen
& differt ab excommunicatione/quia excõ ſio.
municatio ĩhabilitat hominem etiã perpe⸗
tuo niſi ſuperueniat abſolutio/ſed ſuſpen⸗
ſio prefigit certũ terminum. ita ꝙ ſine ab

ſolutione ſuperueniēte termino homo nō
eſt amplius ſuſpēſus/ vt ſortes ſuſpen ſus ꝑ
menſem a diuinis in fine mēſis poteſt cele-
lebrare ſine aliqua abſolutione. Vnde ſu-
ſpenſio precipue eſt in celebratione/ quia
non eſt ſuſpenſio ab auditione diuinorū/
& ſic patet de ſex penis canonicis q̄rū aliq̄
a iure/ alique vero ab homine inferuntur.
¶DE SECVNDO PRINCIPALI VI
ſum eſt an ſex pene canonice impediāt a ſu
ſceptione ordinum & de inſtitutione earū
nunc conſequenter doc̄t. Reſpondet ad q̄
ſtionem ꝙ quinqꝫ prime pene canonice nō
impediunt collationē ordinū de facto ſed
tamen impediūt ſic ꝙ nō licite & iuſte pōt
ſuſcipi aliquis illorum. Sed difficultas ē de
prima pena canonica/ & de vltimis quinqꝫ
non eſt difficultas quia qui ſymoniace or-
dinat̄ vel ꝑ furtū ſuſcipit ordinem vel ꝑ mi-
niſtrationē in non ſuſceptis vere ordiatur/
nā cū illis penis pōt ſtare rō miſtri & ſuſci-
piētis & itētio & alia neceſſaria hic ide de iu
re autē ꝓhibet̄ idē dicendū de hoicida. Sed
difficultas ē de pria. ſ. de depoſitiōe vel de
degradatione. vtrū qui ſuſcipit ordines ab
epiſcopo degradato vel depoſito realiter
ſit ordinatus/ quia difficultas eſt an epiſco
pus depoſitus vel degradatus remaneat e-
piſcopus/ & an epiſcopus importet ordinē
vel tantum modo iuriſdictōnem. Si epiſco
patus dicat ordinem cum imprimat caracte
rem qui eſt indelebilis tunc depoſitus vel
degradatus eſt verus epiſcopus/ & tunc or
dinatus ab eo eſt vere ordinatus. Sed ſi epi
ſcopatus iportet preciſe iuriſdictionem &
non ordinē apparet ꝙ ordinatus a degra-
dato non ſit ordinatus quia amplius non ē
epiſcopus/ & vtraqꝫ opinio eſt probabilis
videlicet ꝙ epiſcopus per degradationem
non eſt amplius epiſcopus/ ſimiliter & alte
ra videlicet ꝙ maneret epiſcopus ſed non
poteſt licite exercere/ & ſic ſecundū diuerſi-
tatem opinionū reſpondendū eſt. & ſic pa
tet de prima queſtione huius diſtinctōnis.

¶Queſtio ſecunda. De impedi-
mento nature.

COnſequenter queritur de
impedimēto nature. vtrū
ſexus muliebris & etas pu
erilis impediant ſuſcepti-
onem ordinū. hoc eſt ſi at
tentet mulier ſuſcipere or-
dines ſacros an recipiat. Similiter ſi epiſco-
pus attentet aliquem puerum conſecrare Tripliciter pōt aliquis im
& conferre ei ordines ſacros. an de facto il pediri a
los ſuſcipiat. ¶Pro iſta queſtione ſuppo ſuſceptio
nēdum eſt/ ꝙ aliquid poteſt impediri a ſu- ne ordinū
ſceptōne ordinum tripliciter. Vno modo
ab honeſta ſuſceptione. ita ꝙ nō cū illo po
teſt honeſte ſuſcipere/ ſecūdo modo impe-
dit̄ a licita ſuſceptione ita ꝙ cū illo nō pōt
licite. i. ſine peccato ſuſcipere. Tertio ꝙ im
pediat̄ a ſuſceptione de facto ita ꝙ ſi tentet
de facto nichil fit. Hoc ſuppoſito. reſpon
detur primo de ſexu ꝙ ſexus muliebris īpe
dit a ſuſceptione ſacri ordis iſtis tribus mo
dis ita ꝙ non ſuſciperet neqꝫ reuerenter/ ne
qꝫ licite/ neqꝫ de facto ſi attentet. ¶Pro iſto
notandū eſt ꝙ omne ſacramentum eſt inſti
tutū a Chriſto. vt ſatis probatū eſt i princi-
pio quarti. Secūdo ſuppoītur ex eo ꝙ om-
ne ſacramētū requirit debitā materiā & for
mā & ſi ſic inſtitutū a Chriſto cuiuſlibet ſa-
cramenti materia & forma eſt inſtituta ab
illo ita ꝙ non poteſt in altera materia ſacra
mentum conferri nec in altera forma ſacra
mentū confici/ vt non poteſt aliquis bapti
ſari niſi ex aqua & forma a Chriſto inſtitu-
ta. ¶Secūdo ſupponendū ē ꝙ eccleſia vni
uerſalis materiam a Chriſto inſtitutam ali-
cuius ſacramenti non poteſt facere quin ſit
materia illius nec de illo qđ non eſt materia
ex inſtitutione Chriſti ꝙ ſit materia alicu-
ius ſacramenti vt tota eccleſia non poteſt
facere ꝙ illud quod non eſt materia penitē
tie ſacramenti vel ordinis de nouo incipiat
eſſe materia & efficiatur materia ſacramenti
¶Iſto ſuppoſito declarat quō ſexus mu-
liebris non poteſt eſſe materia ſacramenti
ordinis. Nam collati ſunt ordines in cena
quando Chriſtus dedit apoſtolis poteſta-
tem conſecrandi dicēs hoc facite in meā cō-

memorationem.i.hoc faciēdi accipite poteſtatē/vel in die reſurrectiōis cū ingreſſus eſt ianuis clauſis cum dicit accipite ſpiritū ſanctū quorūcunq; remiſeritis peccata &c. Etarguitur cōiter a doc. Chriſtus inſtituit ſacramentum ordinis quātum ad vnā partem ſecūdum doctores in cena. & quātum ad alteram partem in die reſurrectionis: ſed ſic eſt ꝙ nullam mulierē ordinauit imo nec matrem. ergo ſexus virilis videtur eſſe cōditio ex inſtitutione Chriſti ſe tenēs ex parte materie. ¶ Altera ratio. Paulus prima ad Thimo. prohibuit mulieres in eccleſia loqui. Ait enim docere mulierem nō permitto.i. predicare. ergo prohibuit mulieres a toto genere ordinari. Conſequētia tenet/ quia ordinatis in eccleſia competit ex officio loqui id eſt predicare euangelium dei: ſed ſi hoc fuiſſet cōceſſum a Chriſto mulieribus ꝙ poſſent ordinari fieret eis iniuria. ergo apparet ꝙ ex inſtitutiōe Chriſti de neceſſitate requiritur illa conditio ſexus virilis ex parte materie. Dicit Depalude ꝙ mulier ex ordinatione & inſtitutione eccleſie poſſet tonſurari: quia tonſura non eſt ſacramentum ſed ſacramentale de inſtitutione eccleſie: & non Chriſti. & ſic eccleſia poteſt variare ſacramentalia: ſicut catheciſmum & exorciſmum/ita poſſet variare tonſuram/ſed ſecus eſt de ordinibus que non ſunt de inſtitutione eccleſie: ſed Chriſti/quia alias ordo non eſſet ſacramentum niſi eſſet de inſtitutiōe Chriſti. quare eccleſia nō poteſt variare materiam nec formam illorū.

Depalude.

¶ De etate. Vtrum etas puerilis impediat a ſuſceptione ordinum. Primo notum eſt ꝙ impedit ab honeſta ſuſceptione: quia puer non poteſt ſe diſponere vt honeſte & reuerenter ſuſcipiat. Impedit ergo a licita ſuſceptione vel ſaltē a licita collatione/quia miniſter ordinās paruulum peccat. Sed difficultas eſt vtrum de facto paruulus ſuſcipiat ſacros ordines/ ſi epiſcopus attentet illum ordinare infra annos diſcretionis conſtitutum puta ꝙ realiter ſit dyaconus vel preſbyter ſecundum ꝙ epiſcopus ordinauerit. Reſpondetur ꝙ duplex eſt modus dicendi. Durandus tenet ꝙ ſi talis paruulus nullo modo ſit capax rationis/ita ꝙ omnino careat vſu rationis. id eſt ꝙ nō poſſit conſentire neq; diſſentire/ita ꝙ non cognoſcit quid eſt ordo: neq; cognoſcere poteſt vt paruulus duum vel trium annorum epiſcopus attentans eum ordiare nihil facit. Ratio eius eſt/ad ſuſceptionem cuiuſlibet ſacramenti requiritur intētio formalis vel virtualis in ſuſcipiente/ & ſemper requiritur formalis in conferente. Sed in paruulo qui nullum habet vſum rationis non poteſt eſſe intentio nec virtualis nec formalis. De formali notum eſt/ſed de virtuali quis intentio parentum ſit virtualis quātum ad ea que ſunt neceſſitatis ad ſalutem corporalem aut ſpiritualē paruuli: tamen quātum ad ea q̄ ſunt ſupererogationis/intētio parētum nō eſt virtualis pro paruulo. nā paruulus eſt cōmiſſus parentibus quātum ad ea que ſunt neceſſaria ad ſalutem corporis & anime ſed non quātum ad ea que ſunt ſupererogationis ita ꝙ non tenentur paruulo ḡrum ad ea que ſunt ſuperogationis. ergo intentio parentum de ſuſceptione ordinū non ſufficit vt paruulus ſuſcipiat/quia ſuſcipere ordines nō ē de neceſſitate. Itē paruulus ꝯtrahit originale ex parētibus ꝯtra q̄d ē ordiatus baptiſmus. ꝓpterea ſufficit intētio parētū vt paruulus ſuſcipiat baptiſmū: ſed illud ꝯtra q̄d eſt ordinatū ſacramētū ordinis nō ꝯtrahit ex parētibus. ergo. ¶ Alius modus dicēdi cōmunior quē tenet doc. & fermē oēs doc. ꝙ ſi epiſcopus attentet paruulū in cunabulis nullū habentē adhuc vſū rōnis ordiare de facto illum ꝯſecrat. & talis ſuſcipit ordines quos intēdit cōferre epiſcopus. Patet cap. vnico de clerico per ſaltū promoto: ex quo textu hñtur duo. Primū/ꝙ ſi epiſcopus attētet alicui ꝯferre ꝓſbyteratū q nō eſt dyaconus/puta ſuperiorē ordinē omiſſo inferiori de facto cōfert. Secundū/ſi epiſcopus attentet conferre ordinē breſbyteratus non

An etas puerilis impediat a ſuſceptione ordinum.

Opi. Durandi.

habenti vſum rationis. id eſt non conſentienti (non dico diſſentienti) de facto confert. Ratio eſt/ſacramenta que non habent contractum vt matrimonium/nichil penitus requirunt ex parte materie niſi ipſam materiam & intentionem miniſtri & formam/ſed paruulus eſt materia quia vir. & epiſcopus eſt miniſter vtens debita forma & habens debitam intentionem. ergo ibi de facto eſt verum ſacramentum ordinis/ & iſta opinio eſt probabilior. ¶Sed tunc queritur vtrũ talis paruulus obligetur ad continentiam cum peruenerit ad vſum rationis & cognouerit ſe eſſe ordinatum ante vſum rationis. quam difficultatem mouet glo. in capitulo allegato. Et apparet ꝙ non/caſtitas non eſt res precepti ſed res conſilij ad quam nullus obligari poteſt niſi per proprium cõſenſum/quia alias eſſet preceptum ſi aliquis me ad caſtitatem obligare poſſet. Vnde ſummus pontifex nullum poteſt ſine peccato obligare ad opera ſupererogationis niſi ipſo conſentiente. ſecus eſt propter peccatum/quia poteſt obligare ad ingrediendum aliquam religionẽ: ergo non poteſt paruulus iſte cum non cõſentiat & non peccet obligari ad caſtitatẽ/ ergo quando peruenerit ad ãnos diſcretionis non obligatur ad caſtitatem/ & in iſta difficultate altercantur doc. Aliqui dicunt ꝙ obligatur ad caſtitatem non ratione voti/quia non fuit capax vouẽdi /cum votũ debeat eſſe deliberatum: ſed obligatur ad caſtitatem eo ꝙ ordini ſacro annexa eſt caſtitas: Vnde ſi aliquis eẽt illegitimatus ad contrahendum matrimonium cum omni muliere. puta ꝗa omnes mulieres ſunt vxorate/ille obligaref ad caſtitatem non ratione voti: ſed quia non habet materiam cum qua poſſit exercere actus matrimoniales cũ per caſum nulla ſit apta ad contrahendum matrimonium cum eo. Si ergo dicant ꝙ ordo ſacer ſaltem preſbyteratus ex iure diuino illegitimatur ad contrahendum in futuro ille tenetur ad caſtitatẽ. Vnde viſum eſt ſatis ꝙ vxoratus preſbiteretur: ſed nunquã eſt viſum ꝙ preſbyter contraheret. Ideo dicunt ex iure diuino ꝙ preſbyteratus illegitimat ad contrahendum matrimonium/ cum ergo talis habeat ordinem breſbyteratus ſi attentet contrahere nihil facit. igitur non poteſt licite contrahere: & ſic obligatur ad caſtitatem. Verũtamen oppoſita ꝑs puta ꝙ preſbyteratus non illegitimat niſi ex iure humano ad ꝯtrahẽdũ/ vt tenet ſanctus Thomas in materia de voto põt cũ illo diſpenſari. Nam eſt practicatum a paucis temporibus in preſbytero ducatus normanie vt duceret vxorem. ergo nõ erat de iure diuino ꝙ obligaretur ad caſtitatem. & ſic dico tenendo ꝙ preſbyteratus illegitimat ſolum iure humano ꝙ iſte non obligatur ad caſtitatem ſeruandam. Ratio eſt quando aliquis efficitur breſbyter tenetur ſeruare caſtitatem propterea quia vouit illam ſaltem virtualiter: quia non requiritur formaliter ſed iterpretatiue vouit caſtitatẽ quia voluntarie ſuſcepit illud cui eſt annexa caſtitas iure poſitiuo eccleſie: & ſic vouit interpretatiue. Sicut ille qui vltra annũ probatiõis in monaſterio deffert habitum monachi & profeſſi quãuis non vouerit formaliter teneť perpetuo manere in religione: ſed iſte paruulus nec vouit formaliter nec interpretatiue: quia quãuis ſuſcipiat aliquid cui ex ſtatuto eccleſie annexa eſt caſtitas/non tamen ſuſcipit voluntarie quia nõ eſt capax voluntarij nec inuoluntarij. ideo nõ vouet nec formaliter nec iterpretatiue. Ideo dicit Panor. in dicto capitulo. ſi velit gaudere priuilegio clericali debet ſeruare caſtitatem: ſed ſi nolit gaudere poterit vxorari. Et ad rationem Durandi/ nego ꝙ requiratur in ſuſcipiente ſacramentum intentio formalis vel virtualis. Ratio/quia Durandus dicit ꝙ intentio virtualis eſt intentio parẽtum / vel eorum cui commiſſus eſt puer ad cuſtodiã ꝗtum ad ea q̃ ſunt neceſſaria ꝑ ſalute corpis & aie. Tũc arguiť ſic. Si aliqs iuitis parẽtibus aut ꝗbus cuſtodie da

Reſolutio nouius opiniõi.

Panor.

Solutio rõnis Durandi.

tus eſt puer capiat illum & baptiſaretur de
facto eſt baptiſmus/ergo ad ſacramentũ ba
ptiſmi vt de facto ſuſcipiaẜ(non dico de iu-
re)nõ requiritur intẽtio neq; virtualis neq;
formalis. imo dico ſi aliquis attentet bapti
ſare paruulum iudei inuitis parentibus cõ
tra prohibitionem eccleſie (quia hoc pro-
hibet eccleſia. xl. diſtinctione capi. de iude
is) talis eſt baptiſatus & eccleſia diſſentit/
ergo non requiritur intentio alicuius ad-
hoc ꝙ paruulus ſuſcipiat ſacramentum ni-
ſi intentio miniſtri. ideo nego ꝙ requira-
tur intentio virtualis vel formalis in ſuſci-
piente. Bene verum eſt ꝙ requiritur ꝙ nõ
diſſentiat: ſed non requiritur ꝙ conſentiat
& argumentum nullam apparentiam ha-
bet. Habemus ergo ex iſto articulo ꝙ ſe-
xus muliebris impediret. etas non impedit
de facto licet de iure.

¶AD ARGVMENTA. Dicit apoſto-
lus ad gala. quarto. In Chriſto Ieſu nõn eſt
ſeruus neq; liber &c. Dico ꝙ intelligitur
quãtum ad conſequutionem felicitatis eter
ne nemo excluditur a beatitudine: ſed bene
excludit aliquos ab aliis actibus vt feminas
ab actibus ordinum. ¶Secundo arguitur/
in iure reperitur ꝙ mulier vocatur dyaco-
niſſa. xxxij. diſtinctione. ergo dyaconatus
vel preſbyteratus poteſt mulieri conferri.
Dico ꝙ illa monialis vocatur dyaconiſſa
cui ex officio data eſt poteſtas legẽdi ome-
liam non ꝙ habeat ordinem dyaconatus:
ſed quia exercet officium illius dyachoni/
tamen non poteſt proprium officium dya
coni exercere ſcilicet miniſtrare materiam
ſacramenti &c. Similiter dico ꝙ vocatur
mulier preſbyteriſſa pro tempore quo erãt
preſbyteri vxorati. & ſic vocatur nõ ab or-
dine: ſed a viro. Sed apud nos latinos vbi
caſtitas non ſolum coniugalis: ſed ſimpli-
citer eſt ordini annexa: preſbytera poteſt di
ci aliqua bona matrona vidua: vel perfecta
inter alias mulieres. Ex predictis patet qd
ſit ordo / & de difficultatibus circa ordi-
nem emergentibus.

¶Sequitur de matrimonio.

¶De ſacramento coniugij.
Diſtinctio vigeſimaſexta.

CIRCA VIGESIMAM
ſextam diſtinctionẽ que-
ritur. Vtrum matrimo-
nium fuerit imediate in-
ſtitutũ a deo. ¶Videtur
ꝙ non Geneſis ſecundo
ait Adam/hoc nũc os ex
oſſibus meis. & ſequitur quãobrem relin-
quet homo patrem & matrem & adherebit
vxori ſue. & Glo. ibidem dicit ꝙ ibi fuit in-
ſtitutum matrimonium. ergo Adam illud
inſtituit & non deus. ¶In oppoſitũ argui-
tur per illud quod habetur Mathei deci-
monono. quod deus cõiunxit homo non
ſeparet. ergo matrimonium eſt a deo inſti-
tutum & non ab homine. ¶Pro ſolutio- 1. ꝯclo.
ne ſit prima concluſio principalis. Ad pro
creandam prolem debite educandam ho-
neſtum eſt marem & feminam. id eſt patrẽ
& matrem vinculo indiſſolubili cõiungi:
& ſibi mutuo obligari. Patet/ concubitus
carnalis eſt actus bene circumſtantionabi-
lis quod patet/quia ille actus non eſt de ſe
bonus neq; de ſe malus vt non poſſit recte
circunſtantionari ſicut eſt dare alienum qd
probatur/quia non magis eſt contra re-
ctam rationem vel inclinationem natura-
lem hominem ſaluare ſpeciem ſuam ꝗ alia
animalia ſuam ſecundo de anima. In viuen
tibus enim naturaliſſimum operum eſt vt
quodq; perfectũ alterum tale efficiat qua-
le ipſum eſt. Hoc idem aſſerit Ariſtoteles
economi. primo. capitulo tertio. Si in cete
ris animantibus abſq; ratione id fit/& in-
quantum nature capatia ſunt & procrean-
di gratia ſolum maximeq; in humana na-
tura conſpicitur vt mas & femina ope mu/
tua coniungantur filioſq; procreent/vt na
tura per hunc circuitum adimpleat ſempi-
ternitatem / ex quo ſecundum numerum
non poteſt: at ſecundum ſpeciem/ſic enim
diuina puidẽtia ordinauit/vt patet ex Ari
ſto. ibidẽ. Patet igiẜ ꝙ talis ꝯcubitus nõ ẽ
per ſe malus cũ nõ ſit ꝯtra dictamẽ rectum

conſeruare ſuam ſpeciem. imo ſecundum
rectam nature inclinationem. Secūdo pro-
batur ꝙ non ſit actus de ſe malus cum pre-
ceptum ſit a deo Geneſis primo. creſcite &
multiplicamini & replete terram / quia de
illicito nō dat̄ ꝑceptū. igit̄. Qđ aūt nō ſit
actus de ſe bonus ex obiecto patet quia nul
lus eſt actus de ſe bonus ex obiecto niſi di-
lectio dei ſuper omnia cū nō poſſit fieri cō-
tra rectam rationem vt declarauimus ī pre-
ludijs moralibus imo neceſſarium eſt ſecū-
dum rectam rationem ꝙ talis actus tendat
in tale obiectum quod eſt finis vltimus: ſed
procreare prolē nō eſt huiuſmodi. igitur.
¶ Secūda concluſio talis eſt. Marem & fe-
minam poteſtatē ſuorum corporū ſibi mu
tuo tradere ad prolem procreandam & re-
ligioſe educandam honeſtum ac licitum ē.
Probatur. Vna circūſtantia vt actus ſit bo-
nus eſt referre illum actū in deum: ſed velle
procreare prolem religioſe educandam ad
cultum diuinum eſt actus referibilis in deū
tanq̄ in finem vltimum: & qui de facto re-
fertur. Vnde Auguſtinus nono ſuper Ge-
neſim. Bonum prolis non dicitur ipſa pro
les ſed ſpes & deſiderium quo proles con-
cipitur vt religioſe educatur vel informet̄.
Alia circunſtantia eſt ꝙ illa coniunctio ſit
inter duas certas perſonas / quia alias igno-
raretur quis eſſet pater. & quod cōmune ē
negligitur: & proles non religioſe educare
tur. Similiter proles ignoraret patrem / &
ſic non debitum honorem exhiberet / ſimi-
liter hoc eſſet cōtra pacem & bonum ciui-
tatis. ¶ Tertia ꝯcluſio eſt ꝙ cōgruum fuit
illam mutuam tranſlationem dominij ſeu
permutationem corporum a deo inſtitui
& approbari & aliquod ſacramentum ad-
iungi. ¶ Circa hoc queritur quando fuit in
ſtitutum illud ſacramentum / & que ſit for-
ma illius / & qualiter vna / quis miniſter il-
lius & qualiter vnus & quis effectus illius
ſacramenti. Difficultas eſt inter iuriſtas &
Sacramētū multipliciť capitur.
theologos. vtrum matrimonium ſit ſacra-
mentum. Notum eſt ꝙ ſacramentum capi-
tur large pro omni ſigno alicuius rei ſacre:
& ſic ſacrificia veteris legis vocabantur ſa-
cramenta quia ſeruabant res ſacras noue le-
gis / iſto modo capiēdo matrimonium eſt
ſacramentum / quia ſignificat vnionē Chri
ſti ad eccleſiam. Alio modo capitur ſacra-
mentum pro ſigno gratie inuiſibili quam
gratiam inuiſibilem efficit id eſt confert ex
vi operis operati. & ſic capitur ſacramen-
tum proprie qđ virtute inſtitutionis Chri-
ſti confert gratiā recte ſuſcipienti. Et tūc eſt
difficultas vtrum matrimonium ſit ſacra-
mentum iſto modo proprie capiendo ſa-
cramentum. Dicūt iuriſte ꝙ non / & aliqua
pars theologorum / vt Durandus / & alij Rōnes iuriſtarū.
videntur eis cōſentire ī hoc. Dicunt ergo
ꝙ ille conſenſus expreſſus per verba de pre
ſenti non confert gratiam ex vi operis ope
rati. & mouētur multis rationibus ad hoc
probandum quarum precipua eorum ra-
tio talis eſt. Non poteſt alicui adiungi cō-
ditio pecuniaria quod confert gratiam ſpi
ritualem / vt ſi adiungerem conditionē ſpi
ritualem pro baptiſmate ſuſcipiendo eſſet
ſymonia: ſed in iſta forma accipio te ī meū
& accipio te in meam / licite poteſt adiungi
conditio pecuniaria. puta ſi des mihi cen-
tum &c. ergo talis forma non confert gra-
tiam ex vi operis operati: ſed apud eos be-
nedictio illa nuptialis in eccleſia cōfert gra
tiam ex opere operato: & poteſt vocari ſa-
cramentū. & iſta eſt potiſſima ratio in qua
fundant ſe iuriſte. ¶ Theologi vero q̄ ſunt
eius opinionis adducunt alias rationes.
Vna eſt / quodlibet ſacramētum quod nō
eſt neceſſitatis habet debitum miniſtrum / Alia rō.
quia non poteſt conferri niſi ab illo mini-
ſtro (dico ꝙ nō eſt neceſſitatis quia baptiſ
mus poteſt a quolibet conferri) ſed ſic eſt ꝙ
ſacramento matrimonij non poteſt aſſi-
gnari debitus miniſter / ergo non videtur
proprie ſacramentum. ¶ Alia ratio fortiſ- Alia rō.
ſima inter alias / ordinatio eccleſie circa ſa-
cramenta quāuis ſit de neceſſitate prece-
pti nunquam eſt de neceſſitate ſacramen-
ti. vt ordinatio eccleſie circa baptiſmum ꝙ
fiat cathegoriſatio vel exorciſatio nunquā

eſt de neceſſitate ſacramenti baptiſare. Simi
liter ordinatio eccleſie circa cõſecrationem
puta ꝙ dicantur preces ante & poſt nõ eſt
de neceſſitate conſecrationis / ſed ſic eſt ꝙ
ordinatio eccleſie circa ſacramẽtum matri
monij eſt de neceſſitate matrimonij & non
ſolum de neceſſitate precepti .ergo non eſt
ſacramentum. Patet minor/ſi ſint perſone
illegitime que tentẽt contrahere in ſecũdo
vel tertio vel quarto gradibus nihil faciũt.
& ante ordinationẽ eccleſie erat matrimo
nium in illis gradibus. & ſi eccleſia nõ pro
hibuiſſet: nunc eſſet in illis & realiter con
traherent/ergo ordinatio eccleſie in matri
monio non ſolum eſt de neceſſitate prece
pti ſed de neceſſitate matrimonij. Videtur
ergo ꝙ matrimonium non eſt ſacramentũ
Sed oppoſitum realiter tenent theologi/
quia matrimonium computatur vnum de
ſeptem ſacramentis. & alia ſex ſunt ſacramẽ
ta proprie dicta id eſt ſigna efficacia gratie/
ergo & matrimonium eſt verum ſacramẽ
tum. ¶ De inſtitutione matrimonij/notũ
eſt ꝙ in ſtatu innocentie fuit inſtitutũ ma
trimonium: ſed non fuit in illo ſtatu inſti
tutum ſacramentum matrimonij. Nã tunc
non erant ſacramenta cum omnia ſacramẽ
ta habeãt efficatiam a paſſione Chriſti pre
uiſa vel exhibita. Et ſi perſeueraſſet ſtatus
innocentie non fuiſſet paſſio Chriſti preui
ſa. Item ſacramenta inſtituta ſunt in remiſ
ſionem peccati. Dico ergo ꝙ ante legẽ no
uam non fuit inſtitutum proprie ſacramen
tum niſi contra originale. ideo matrimo
nium fuit iſtitutum in noua lege. Sed que
ritur modo quãdo fuit inſtitutum in noua
lege: hoc eſt quando hoc ſacramentum ha
buit efficaciam ad dandum gratiam ex ope
re operato. Non fuit data virtus illa iſtis
verbis in noua lege accipio te in meam &c.
quia ante nouam legem illam virtutem cõ
trahendi habebant. ideo queritur quando
dedit Chriſtus illi forme efficaciam reſpe
ctu gratie gratum facientis/ita ꝙ vi verbo
rum conferretur gratia gratum faciens. Di
co ꝗ̃tum ad hoc non poteſt haberi textus
expreſſus qñ Chriſtus appropriauit illam
virtutem verbis. Bene habemus ex literis
ſacris ꝙ oportet baptiſari: ſed non habetur
quãdo deus forme baptiſmali dedit talem
virtutẽ ben e ꝓcepit baptiſari: ſed nõ habe
tur textus expreſſus quãdo precepit exce
pto ſacramento euchariſtie ſcilicet in cena.
Similiter dico ꝙ alia inſtituit ſacramenta:
ſed nõ habetur textus quãdo illa inſtituit.
¶ Ad vltimum argumentum theologorũ
ordinatio eccleſie circa ſacramenta/ licet ſit
precepti non tamen eſt neceſſitatis. Dico
ꝙ ſunt aliqua ſacramenta quorum nec ma
teria nec forma eſt ſubiecta iudicio eccleſie.
Aliqua vero ſic ſe habent ꝙ materia & for
ma eſt ſubiecta iudicio eccleſie. Exemplum
primi/vt baptiſmus/confirmatio/ſacer or
do materie & forme illorum nõ ſubijciũtur
iudicio hũano. Ideo dico ꝙ in talibus nũꝗ̃
ſtatutũ eccleſie eſt de neceſſitate ſacramenti
ſed de precepto tantum/quia illa que ſunt
ſacramenta in ſe nõ ſubiciuntur iudicio ec
cleſie/ſic ꝙ eccleſia nihil poteſt variare ꝗ̃tũ
ad eſſentiam ſacramenti. Aliud eſt ſacramẽ
tum cuius materia ſubijcitur iudicio huma
no eccleſie vt in matrimonio/materia ſunt
contrahẽtes ad inuicem. De penitentia eſt
difficultas an peccator qui cõfitetur ſit ma
teria/in iſtis qui ſubiciũtur iudicio eccleſie
ordinatio eccleſie variat etiam ſacramentũ
Hinc dicũt doctores ꝙ poſtꝗ̃ aliquis pro
hibetur alteri confiteri non eſt ſacramentũ
ſi alteri confiteatur / quia natura illius ſa
cramenti ſubijcitur iudicio humano eccle
ſie. Eodem modo dico de matrimonio/or
dinatio eccleſie impedit ꝙ non ſit ſacramẽ
tum. ¶ Ad ſecundum/omne ſacramentum
quod non eſt neceſſitatis habet certum mi
niſtrum/nego. Aliquod eſt quod non po
teſt niſi a certo vt abſolui a peccato eſt eque
neceſſitatis ſicut adulto baptiſari. Eodem
modo neceſſarium eſt peccatori confite
ri ſi ſit copia. & tamen eſt determinatus mi
niſter. ideo neceſſitas & non neceſſitas nõ
faciũt ꝙ vnũ a certo miniſtretur & nõ aliđ
Ad argumentũ primum qđ eſt iuriſtarum.

De inſti tutione matrimonij.

Aliquãdo mſta ſacramentorũ ſubiicitur iudicio eccleſie.

Ad alia argumentum.

Si vi operis operati per iſta verba accipio te in meam &c. cōferretur gratia. ergo illis adiungere conditionem pecuniariam eſſet ſymoniacū. Dico ꝙ ɔſequētia nō valet/ qa matrimonium differt ab aliis ſacramentis/ quia cum hoc ꝙ eſt ſacramētū eſt etiam cōtractus & obligatio quedā. Nam dico ꝙ ſi ea ratione qua eſt ſacramentū & cōfert gratia adiungeretur cōditio pecuniaria/ tunc eſſet ſymonia: ſed ea ratione qua eſt contractus quidā habens obligationē difficulter portabilem annexā/ quia oportet ſupportare onera matrimonij ſecūdum illā rationem cōditio pecuniaria abſq; ſymonia poteſt illi adiungi. In aliis aūt ſacramentis nō eſt ſimile/ quia ſunt ſolū ſacramēta: & non contractus ſimul. ¶ Reſtat alia difficultas de forma. Dicis ꝙ Chriſtus inſtituit matrimoniū ad hunc ſenſum/ ꝙ illi forme matrimonij deus dedit efficaciā reſpectu gratie ex vi operis operati. queritur vtrum inſtituerit determinatā formam. & vtrū illi determinate forme dederit illam virtutem vel dederit cuicūq; ſigno equivalenti tali forme ſufficienti ad illum cōtractum? Nam licet regulariter cōtrahatur matrimoniū per verba iſta accipio te in meā. & ediuerſo tamen ſi vir & mulier vtantur aliis verbis vel ſignis equivalentibus contrahitur matrimonium dummodo alia verba vel ſigna vel nutus explicent cōſenſum de preſenti. Queritur an per talia equivalentia conferatur gratia/ ſicut per iſta verba accipio te in meam &c. puta vtrū ille nutus vel ſignum ſenſibile ſit verum ſacramētū matrimonij? Tertio & difficultas maior/ dicunt doc. ꝙ ſi poſt ſpōſalia ipſi ſponſi conveniant carnaliter in illa conventione carnali eſt verū matrimonium. vt dicit Richardus/ & etiā in foro conſcientie. & abſurdum eſſet dicere ꝙ ille actus carnalis eſſet ſacramētum/ & tamen eſt cōtractus matrimonialis. De iſta materia doc. eſt vagus/ & non determinat ſe. Dicit ꝙ ſi dicatur ꝙ certe forme dedit illam efficaciam & non cuicūq; ſigno indifferenti. dicendum eſt conſequēter ꝙ eſt aliquod matrimonium etiā in baptiſatis qđ non eſt ſacramētū. & de facto rationabile ē ſic dicere de illis qui de facto poſt ſponſalia conveniunt carnaliter. Dicere ꝙ talis actus eſſet ſacramentum videtur abſurdum immo potius peccatum/ & tunc non dedit Chriſtus omni ſigno quod ſufficit ad matrimonium cōtrahendum talem efficaciā.

An ſacramēto matrimonij poſſit adiungi cōditio pecuniaria.

Difficultas de forma matrimonij.

¶ Queritur conſequenter de forma. Et dico ꝙ ſunt verba prolata ab vtriſq; contrahentium ſcilicet prolata a viro & a muliere tota ſimul. De miniſtro dico ꝙ ipſi contrahentes ſibi invicem miniſtrant/ & ſunt miniſtri. & cum hoc materia/ & effectus propinquus eſt obligatio mutua/ & effectus remotus eſt gratia gratum faciens/ & ſic patet de quarta concluſione.

¶ In quinta vero querit que ſunt de neceſſitate matrimonij. & ipſius ponit triplicem acceptionem vnde matrimonium aliquando capitur pro vinculo ſiue obligatione mutua qua obligantur mutuo contrahentes/ & eſt perpetua ad vitam eorum. Secundo modo capitur pro mutuo cōſenſu partium contrahentium. & eſt aggregatū voluntatum quas habent contrahentes. & ſic improprie dicitur ſacramentum ſiue matrimonium. Tertio modo pro ſigno ſenſibili quo explicatur cōſenſus ille & matrimonium hoc modo capiendo eſt ſacramentū: & non primo modo neq; ſecundo modo. quia ſecundo modo capiēdo nō eſt ſignū ſenſibile. Dico ergo ꝙ matrimonium primo modo eſt vinculum ſeu obligatio mutua qua obligantur coniuges ad mutuo reddēdum debitum. Sed difficultas eſt quid ſit matrimonium iſto modo capiendo. Vel importat obligationem in quālibet partē ad reddēdum debitum alteri parti ſi petat. Si ſic/ ego tunc infero ꝙ de facto ille cuius vxor eſt adultera non eſt amplius vir eius/ quia non habet amplius neceſſitatem tradēdi corpus ſuū mulieri. imo poteſt renuere ſi petat. vel importat ſolum poteſtatem propinquā vtendi mutuo & licite corpore alterius ad vſū carnalē. tunc ſi ſic/ ego iſero

Matrimoniū tripliciter capitur.

ꝙ ſi vir & vxor poſt matrimonium cõſum
matum ex cõmuni conſenſu ingrediãtur re
ligionẽ & voueant ꝙ alter nõ eſt amplius
coniunx alterius. Patet/quia neuter illorũ
habet amplius facultatem talẽ: puta ꝙ poſ
ſit licite vti corpore alterius q̃tum ad iſtum
actum carnalem. imo ſi vtantur peccant: &
tamen vtrũq; iſtorum illatorum eſt falſum
ergo oportet dicere quod aliud importat
iſtud vinculum. Dico ꝙ matrimoniũ iſto
primo modo nihil aliud iportat niſi obli-
gationem ad non vtendum corpore cuiuſ
cunq; alterius/ vel ad non ſumendã alterã
quamcunq; partem in coniugem viuente
prima parte. Quãuis ergo vir nõ teneatur
reddere debitum vxori adultere nihilomi-
nus non poteſt vir illa viuente alteram ca-
pere in vxorem. Item ſi vouerit ex conſen-
ſu vtrarũq; partium neutra poteſt alteram
partem capere viuente prima/ideo matri-
monium primo modo captum importat
obligationem ad non capiendum alteram
viuente prima. ¶De tertia vero acceptio-
ne matrimonium eſt ſacramẽtum / & nihil
aliud eſt q̃ ſignũ efficax quo explicatur mu
tuus conſenſus aliquarum perſonarum le-
gitimarum ad mutuo contrahendũ & pro
creandũ prolem & religioſe educandã ad
cultum diuinum/ita ꝙ debet proles eſſe fi-
nis intentus non ꝙ ſit de neceſſitate matri-
monij. Exemplũ aggregatum ex iſtis ver
bis accipio te in meam/& accipio te in me-
um/vel aliq̃d aliud ſignũ equalens quo ex-
plicatur mutuus conſenſus illarum perſo-
narum dicitur matrimoniũ tertio modo.
¶Conſequenter dico vt habitum eſt ꝙ in
matrimonio duo conſiderantur. Primum
eſt ꝯtractus/ſecundũ eſt ſacramentũ. Dico
ergo primo ꝙ matrimoniũ inquantum eſt
contractus fuit a deo inſtitutum in ſtatu in
nocentie Geneſis ſecũdo. quãdo dicit deus
Adam & Eue creſcite & multiplicamini &
replete terram & que ſequuntur. Secundo
fuit iterum illa iſtitutio replicata a deo Ge-
neſis tertio. poſt diluuium quãdo dictum
eſt Noe & filijs & filiabus eius creſcite &
multiplicamini. Nam non erat tũc inſtitu-
tum matrimoniũ vt ſacramentũ/ſed vt cõ-
tractus quidam naturalis. Tertio dicitur ꝙ
illa inſtitutio fuit facta per modum prece-
pti affirmatiui creſcite & multiplicamini
obligantis cunctos & cunctas tempore ne-
ceſſitatis. Sed difficultas eſt inter doctores/
que regulariter queritur. Vtrum illud pre-
ceptum creſcite & multiplicamini adhuc
obliget. Dicitur cõmuniter ꝙ erat datum
omnibus hominibus & nõ alicui particu-
lari. Et hoc dicit Tho. Dico conformiter
ad doctorem ꝙ tale preceptum erat datum
cuilibet/ſed tale erat affirmatiuũ obligans
non pro ſemper ſed pro aliquando/& obli
gat adhuc pro tempore neceſſitatis. Hoc ẽ
ſi ex bello vel clade vel diluuio vel ex alia
cauſa accideret paucitas hominum & mu-
lierum obligaretur quilibet etiam non ob-
ſtante voto contrahere ad conſeruandum
ſpeciẽ humanã. Vnde ſicut ꝓceptũ de ſub-
ueniendo proximo nõ obligat niſi pro tẽ-
pore pro quo idiget eodẽmodo preceptũ
iſtud creſcite & multiplicamini non eſt re-
uocatum ſed neminem obligat niſi pro tẽ-
pore pro quo eſſet paucitas hominum va
cantium generationi. ideo ſi occurrat talis
caſus tunc vnumquẽq; obligat. ¶Dicitur
quarto ꝙ indiſſolubilitas illius contractus
eſt ex inſtitutione diuina pure poſitiua.
Nã eſt ꝯtractus in ſe/& eſt idiſſolubilitas cõ
ſequens contractum. Contractus eſt cauſa
vinculi / & illa indiſſolubilitas non eſt de
lege nature primariã: ſed ex lege poſitiua
diuina tantum/& talis indiſſolubilitas in-
ſtituta fuit Geneſis ſecundo. Relinquet ho
mo patrem & matrem & adherebit vxori
adherentia perpetua. Et fuit ꝯfirmata Ma-
thei decimonono. Quos deus coniunxit
homo non ſeparet. Reſolutio eſt/ ꝙ con-
tractus matrimonij eſt inſtitutus a deo i ſta
tu innocẽtie & confirmatus in ſtatu natu-
re lapſe & lege euangelica. & indiſſolubili
tas etiã inſtituta in ſtatu innocẽtie & cõfir-
mata in lege euangelica. Sed de m̃rimonio
inq̃tũ ẽ ſacramẽtũ ſolũ inſtitutũ i lege grẽ.

an cogno ſcēs vxo rē ꝓpt' vitādā fornicatōnē peccet.

¶Circa predicta apparet difficultas ex dictis ꝙ nunꝗ ſit licitus actus matrimonialis niſi fuerit relatus in procreationem prolis. nā actus ille carnalis nō eſt de ſe bonus nec de ſe malus: ſed eſt circūſtātionabilis bonis circūſtātijs quarum vna eſt procreatio prolis. Et ſic queruntur duo. Primum/ vtrum actus ille relatus ſolum in vitationem fornicatiōis aut adulterij ſit bonus vel ſit peccatum. & ſi excuſetur vbi & per quid excuſatur & vbi eſt iſtitutum matrimonium ad excuſandum actum talem. Similiter ſi ſit aliquis qui vtatur vxore referendo actum illū ſolum ad perceptionē voluptatis & delectationis. vtrum excuſetur/ & per quid excuſatur.

Opi. ſancti Tho. & Bona.

¶Dico ꝙ difficultas eſt inter doctores. ſanctus Thomas & bonauētura/ & fermeomnes antiqui/ dicūt ꝙ ſi aliquis cognoſcat vxorem vt vitet fornicationem in vxore/ puta quia vxor petit debitum. & ſi non reddat fortaſſis eſſet fornicatura talis reddendo facit actum iuſticie/ quia reddit quod debet non peccat. Sed ſi petat vt vitet fornicationem in ſe ſolo/ & non referat in alium finem ꝙ peccat venialiter. Ratio eorum eſt: quia vel cognoſcit ad vitandum ſolum propter hoc quia mouetur ad libidinem. ſi ſic/ notum eſt ꝙ eſt veniale. ſi non/ iam ille vſus venereorum eſt ſuperfluus poſtꝗ non ſentit ſe inclinatum & non facit propter prolem/ tūc dicūt ꝙ actus ille ē peccatum.

Opi. oppoſita.

Sed tamen oppoſitum mihi videtur probabilius. Vnde apoſtolus prime ad corinthios. vij. qui non poteſt continere nubat/ hoc dico ſecundum permiſſionem non ſecūdum preceptum. ergo ex illa auctoritate Pauli videtur ꝙ eſt mihi licitum vti actu matrimoniali ad vitadū fornicationem in me/ ſolum referēdo in illum finem. Vnde matrimonium pro ſtatu nature corrupte nō eſt ſolum in officium ſed in remedium. ideo Paulus ait qui non poteſt continere nubat in domino. ergo ſi qs ordinet actum matrimonialem in illum finem propter quem iſtitutum eſt matrimonium pro tempore nature corrupte dicitur referre in finem rectum: ergo eſt immunis a peccato. & iſte modus videtur probabilior. puta ꝙ cognoſcere vxorem propter periculum puta quia ſenſio me inclinatū & habeo neceſſario cōuerſari cum aliquibus ad preueniēdum illam cognoſco/ apparet ꝙ talis actus ſit bonus & meritorius. Quātum ad aliud eſt maior difficultas de illo qui cognouit vxorem referēdo preciſe in delectationem. Dico ꝙ ſi tanto impetu moueatur ꝙ equaliter cognoſceret aliam non vxorē: tūc talis actus eſt mortalis: ſed ſi cognoſcat affectu coniugali ꝙ ſi non eſſet vxor non vellet cognoſcere: ſed quia eſt vxor vult ꝑcipere delectationem eam cognoſcendo. Dicit Thomas & Bonauētura ꝙ talis actus eſt venialis adminus. Sed Martinus nititur impugnare illam opinionem cum apparentia magna. Nam temperantia eſt virtus circa delectationes guſtus/ & tactus/ & caſtitas habet moderari illas paſſiones ſiue delectationes tactus/ moderari. id eſt ad qd' dam temperamentum & medium reducere. & virtus que eſt circa paſſiones inclnnat ad fugiendum paſſiones exceſſiuas/ & ad capiendum paſſiones mediocres. Nam qui nullo modo vellet paſſiones habere eſſet inſenſibilis/ ergo cum caſtitas inclinet ad mediocriter percipiendum paſſiones me/ diocres tunc actus capiendi cum ea cū qua capiende ſunt eſt actus virtutis caſtitatis cōiugalis. ergo velle mediocres capere cum quo oportet & vbi oportet/ talis actus voluntatis non eſt malus ſed potius bonus. Item delectari cum vxore non eſt malum/ alias quilibet cognoſcens vxorem peccaret & ſi non ſit malum/ ergo non eſt prohibitum ꝙ habeatur illa volitio cum non feratur circa aliquod prohibitum/ ergo nō eſt mala ex obiecto: & non habet circunſtantiam malam finis/ quia ſuppono ꝙ non referatur in malum finem alium. Ideo non eſt actus malus/ nam quod eſt per ſe malum non poteſt bene fieri etiam propter bonum finem/ & velle delectari cum vxo/ re non eſt malum ex obiecto tunc adminus

eſt indifferens ex obiecto. ergo ſi tale velle
non ſit aliqua mala circũſtantia circunſtan
tionatũ talis actus nõ erit malus & per con
ſequens nõ oportet neceſſario ꝙ omnis ac
tus quo vult actum exercere cum vxore gra
tia delectationis percipiende dũmodo nõ
cõſtituat delectationẽ tanq̃ ſupmũ finem
ſit malus. ſed frequẽter eſt exceſſus in tali a-
ctu. Ideo Auguſtinus & alij dixerunt ꝙ e-
rat veniale peccatum propter vehementẽ
affectionem & exceſſum. & ſic patet quid ſit
dicendũ & de queſtione. Argumenta ex di
ctis facile ſoluũtur/ quare nõ immoror am
plius in hac queſtione.

Diſtinctio xxvii. & .xxviij.

CIRCA DISTINCTIO
nem. xxvij. & .xxviij.
Queritur an cõſenſus ex-
preſſus verbis ſit cauſa ef
ficiẽs matrimonij. vnde
conſenſus non eſt matri-
moniũ ſed obligatiõ que
ꝯſequitur ꝯſenſũ vocatur matrimoniũ i prima
acceptione. Explicatio conſenſus per ſi-
gna de preſenti vel per verba eſt matrimo-
nij ſacramentum. dico ꝙ conſenſus eſt cau-
ſa matrimonij prio modo/ vnde de neceſ-
ſitate requiritur mutuus conſenſus. quia ẽ
tranſlatio corporum/ ergo requiritur con-
ſenſus dominorum. Secundo ꝙ talis cõſẽ-
ſus explicetur per aliqua ſigna. Tertio ꝙ nõ
ſit prohibitum facere talem tranſlationem
Ideo conſenſus eſt partialis cauſa illius vin
culi & idiſſolubilitatis quod vocatur matri-
moniũ primo modo ſed nõ totalis. ¶ Cõ-
tra. ergo nullus vnq̃ erit certus de aliqua ꝙ
ſit vxor eius/ patet ꝯña quia nõ ẽ certus ꝙ ꝯſẽ
ſerit. Dico ꝙ ſufficit certitudo probabilis
& moralis/ quia quilibet de quolibet alio
debet eſtimare ꝙ ſit verax niſi habeat expe
riẽtiã de oppoſito/ ergo debet eſtimare ꝙ
mulier conſenſit. Ideo illa probabilitas
moralis ſufficit nec requiritur certitudo de
monſtratiua ſed ſufficit probabilis & vti
pluribus/ iſta facilia ſunt Ideo trãſeo ad di
ſtin. xxix.

Diſtinctio. xxix.

CIRCA diſtinctionem vi-
geſimã nonam queritur
Vtrũ conſenſus coactus
ſit cauſa ſufficiens ad ma De cõſen
trimoniũ. Arguitur ꝙ ſic/ ſu ꝑ metũ
quia cõſenſus etiam per
metum inductus ſufficit ad ſuſcipiendũ ba
ptiſmum. & ille qui inducitur per metũ re-
aliter ſuſcipit. vt. xl. diſtinctione in capitu-
lo de iudeis. & talis cogitur ad obſeruãdũ ri
tus Chriſtianorum/ ergo eodem modo cõ
ſenſus per metum inductus ſufficit ad cau-
ſandũ matrimoniũ. ¶ In oppoſitum ẽ ma-
giſter & multa capitula in ca. veniẽs de ſpõ.
& matri. vbi dicitur ꝙ talis ꝯſenſus ꝑ metũ
inductus cadentẽ in conſtantẽ virum non
ſufficit ad matrimonium. Vnde ſupponẽ-
dum eſt imprimis/ ꝙ licet voluntas poſſit
cogi ſimpliciter ad actũ exteriorẽ puta ad Volũtas
motũ ipſa renitente. & talis motus extrinſe põt cogi
cus erit ſimpliciter & abſolute violẽtus & ad actum
coactus nõ poteſt tamẽ ſimpliciter cogi ad exteriorẽ
interiorem puta velle aut nolle. Vnde ali- ſed nõ ad
quis dicitur ſimpliciter cogi quãdo nõ cõ interiorẽ.
fert vim ſed ſuſcipit ab extrinſeco ipſo reni
tente/ ſed voluntas non poteſt habere actũ
interiorem quin cõferat vim. i. ptialiter cõ
currat/ ergo non poteſt cogi. Vnde regu-
lariter requiritur cõcurſus itellectus ad itel
lectiones & voluntatis ad volitiones. vo-
luntas ergo non poteſt cogi ad actum ite-
riorem/ nam dicitur illud cogi quod habet
naturalem inclinationem ad oppoſitũ &
ab extrinſeco. Vtrum autem voluntas poſ
ſit neceſſitari alias dicetur/ tamen non ſequitur
põt voluntas neceſſitari/ ergo & cogi. Pre
terea volũtas dicitur cogi ad interiorẽ actũ Volũtas
ſecundum quid/ & voluntatem cogi ad in põt cogi
teriorem ſecundum quid nichil aliud eſt q̃ ſecũdum
voluntatem acceptare aliquid quod de ſe quo ad in-
fugeret & refugeret metu maioris mali vel teriorem
metu alterius quod magis refugit. Exẽplũ
ponit Ariſto. in principio. tertij ethycorũ.
de illo qui pijcit merces in mare metu mor
tis propter tempeſtatem/ talis proiciens ſe
cluſo metu mortis refugeret proicere ſed ac

ceptat illam proiectionem & vult proicere propter metũ alicuius. ideſt mortis quod magis refugit ꝙ perditionem mertium/& ſic volũtas ad actum interiorem poteſt co gi iſto ſecũdo modo. Queritur ergo ſi vo luntas alicuius conſentiat in aliquem con ſenſu coacto ſecundo modo, i. cauſato ex metu. an talis cõſenſus per verba de preſen ti vel ſignum exterius equiualens explici tus ſufficiat ad matrimonium. Pro ſolutio ne pro nunc ſupponũtur due diſtinctiones

Duplex ẽ metus.

Prima/duplex eſt metus/quidã eſt cadẽs in conſtantẽ virũ/quidam vero leuis non ca dens in cõſtantem virum. ¶ Iterum ad me tum cadentem in conſtãtem virum duo re quiruntur. Primum eſt/certitudo moralis & probabilitas euentus futuri mali quod timetur: propter cuius timorem conſentio in hoc in quod ſecluſo metu nõ cõnſentirẽ & ſic requirit certitudo moralis multum ef ficax de euẽtu futuri mali quod timetur. Se cundo requiritur/ꝙ illud malum ſit graue & enorme vt mors/mutilatio membri/per petuum exilium/deperditio omniũ bono rum temporalium. que iſta omnia ſunt gra uiſſima mala. Per oppoſitum capitur me tus leuis. non cadẽs in cõſtantem virum.

Met⁹ le uis.

Duplex ẽ metus ca dẽs i con ſtantem.

¶ SECVNDA Diſtinctio/duplex eſt me tus cadens in conſtantem virum. quidam i quem incidit quis ex culpa: alius in quẽ nõ incidit quis ex culpa ſua ſed alterius q mina tur ſe inflicturum aliqđ malum. Vel ſic/du pliciter metus incutitur. vno modo poteſt alicui iuſte incuti metus ab incutiente iuſte puta pro culpa illius cui incutitur. alio mo do alicui incutitur iniuſte & ibi iacet tota ſolutio queſtionis. Exemplum / ſit ſortes ex vna parte qui contraxit per verba de fu turo cum Berta/iam obligatur capere Ber tam i vxorem ſub pena peccati. propterea ſi renuat capere illam cum peccet & ad illđ obligetur poteſt iuſte a iudice eccleſiaſtico minari pena quã debet metuere metu cadẽ te in conſtantem virum ſcilicet excommu nicatõne vt adimpleat quod promiſit/talis metus icutitur iuſte propter culpam illius cui icutiẽda ẽ talis pena. Ex altera parte ſit plato qui nullo modo promiſit per verba de futuro aliquis minatur ei mortem / aut exiliũ/aut aliqđ graue malum niſi conſentiꝫ at/iniuſte icutitur platoni talis metus quia non habet cauſã propter quam debeat in cuti. his ſuppoſitis cum queritur/vtrũ con ſenſus ex metu ſufficiat ad matrimonium cauſandum. ¶ Conueniunt omnes ꝙ me tus ex conſenſu leui non cadente in conſtã tem virũ ſufficit ad cauſandum matrimoni um. Item conſenſus ex metu iuſto qui .ſ. iuſte incutitur & propter culpã ſufficit ad matrimonium ꝗuis cadat in cõſtantẽ virũ vt eſt metus ex cõicationis q cadit in cõſtã tem virũ. in ca. ex litteris de ſpõ. & matri. Sed difficultas eſt de conſenſu ex torto per metũ iniuſtum qui alteri iniuſte infligitur & qui cadit in conſtantẽ virũ/an talis per verba expreſſus ſufficiat ad matrimonium.

Solutio q̃ſtionis.

¶ Dixerunt aliqui/vt De fontibus in. xiij. quolibeto ꝙ talis ſic conſentiens vere con trahit matrimonium quantũ ad forum dei ſecus eſt quãtum ad forum eccleſie. Videꝫ ergo dicere ꝙ ſi talis realiter conſentiat ex illo metu & explicet conſenſum per verba ꝙ eſt verum matrimonium quantum ad deum. Ratio eſt/quia talis poteſt omnẽ pe nam euadere proferendo verba & non cõ ſentiẽdo. ergo ſi conſentiat mere libere cõ ſentit & explicat conſenſum ſuum per ver ba. Igitur. in capi. inter cetera. xxij. q. iiij. Doctor q̃tum ad duo dicta/impugnat de Fontibus. q̃tum ad primum. Arguitur ſic nullus poteſt cogi per metũ ad aliquid qđ nõ poteſt eſſe ſine altero abſqꝫ peccato qui cogaꝫ ad alterũ/ſed nõ poteſt aliquis aſſẽ tire iſtis verbis(capio te in meã)ſine conſẽ ſu: quia alias mentiretur/quia ſi vult habe re illã & profert talia verba mẽtitur/& mẽ datium eſt peccatũ/ſed non poteſt eſſe me tus cadens in conſtantẽ virũ ad peccandũ/ quia eſt ſupremum malum quod poteſt in fligi. Igitur male dicit de Fontibus ꝙ põt induci per metũ ad verba & non ad conſẽ ſum. Quantum ad ſecundum quod dicit

Opinio de fõtib⁹.

ꝙ non eſt matrimonium q̃tum ad eccleſiá
Eccleſia ſemper preſumit de aliquo quod ē
melius niſi ſit maxima coniectura in oppo•
ſitum/ergo eccleſia non debet preſumere
ꝙ talis illa verba proferat ſine conſenſu/
ergo eccleſia niſi habeat vehemētem cōie•
ctură de alio ꝙ velit peccare nō debet pre•
ſumere ꝙ proferat ſine conſenſu/ergo ma•
le dicit de Fontibus ꝙ non eſt matrimoni
um q̃tum ad forū eccleſie. Communis opí
nio & regulariter omniū theologorū ē ꝙ
conſenſus explicatus per verba de preſenti
& ex tortus per metum cadentem in cōſtá
tem virū de facto nullo modo eſt ſufficiēs
ad matrimonium in ca. veniens. & in ca. de
ſponſalibus & glo. in capi. albas de his q̃
vi metu cauſa fiunt. Sed difficultas eſt pro•
pter quă cauſam talis conſenſus non eſt ſuf
ficiens vel hoc eſt ſolum quia eccleſia illegí
timat vel hoc eſt quia talis conſenſus non
eſt ſufficiens ex natura ſua ad contrahendū
& nō ex illegitimatione eccleſie. Aliqui di
cunt ꝙ talis cōſenſus nō eſt ſufficiēs qa ec•
cleſia illegitimat tales perſonas habentes
talem conſenſum per metum ita ꝙ ſicut po
teſt illegitimare eccleſia aliquas perſonas p
ſemper ita pro aliquo tēpore. Sed iſte mo•
dus non videtur apparens patet non repe•
ritur vbi talis cōtractus ſit illegitimatus ab
eccleſia. Alii dicunt ꝙ talis conſenſus ex na
tura rei non eſt ſufficiens. & ideo reſolutio
Reſolu. theologorum eſt ꝙ nullus conſenſus per
metum cadentem in conſtantē virū extor•
tus & iniuſtus eſt ſufficiens ad trāſlationē
dominij & hoc ex natura rei. vt ſortes con•
ſentiens iin dationem ſue pecunie platoni
per metū cadentem in conſtantem virū ta•
lis non eſt ſufficiens vt transferatur domi•
nium. ergo a fortiori vbi eſt tranſlatio cor
poris que habet indiſſolubilitatē annexā
talis conſenſus eſt inſufficiens. ¶ Dicunt
iuriſte ꝙ conſenſus eſt ſufficiens ad tranſfe•
rendum dominium in rebus in quibus cō•
petit actio quod metus cauſa ſed in alijs re•
bus in quibus non cōpetit actio quod me•
tus cauſa ad tranſferendū dominium nō ē
ſufficiens vt plato extorſit rem meā a me ſi
poſſum illum conuenire & habere actionē
quod metus cauſa illa res efficitur platonis
& iudex debet illam auferre & reſtituere
proprio domino/ſed in trāſlatione corpo
rum in matrimonio hoc nō poteſt fieri qa
non eſt in poteſtate iudicis efficere ꝙ cor•
pus ſortis quod eſt berte nō efficiatur am•
plius berte/quia quod deus coniunxit ho•
mo non ſeparet. Et hoc dicunt regulariter
iuriſte/habemus ergo tam apud iuriſtas q̃
apud theologos ꝙ talis contractus & con
ſenſus ex natura rei eſt nullus propter īſuf•
ficientiam cōſenſus. ¶ Contra hoc arguit Argumē
dicis ꝙ ſortes conſentiens in bertam p me• tum
tum cadentem in conſtantem virum non fa
cit de facto ꝙ berta ſit eius vxor/ergo con•
ſentiens per metum & ſciens ꝙ ille conſen•
ſus non eſt ſufficiens dicendo/accipio te in
meā de facto mentitur & vltra mentitur ſic
dicendo. ergo ille metus non cadit in con•
ſtantem virum quia nullus metus cadit in
conſtantem virum qui eſt de peccato: & ſi
non cadit in conſtantem virum/ergo de fa
cto eſt matrimoniū & contrahit. Ad argu Solutio.
mentum nego pñam. & nego ꝙ mētiatur
quia intelligit accipio te in meam. i. conſē•
tio ꝙ tu ſis mea. vnde talia verba vt dicunt
ab vxore & viro tantū valent conſentio ꝙ
ſis mea & conſentio ꝙ ſis meus/ & non va
lent tantum ſicut facio ꝙ ſis mea quia tunc
mentiretur ſicut argumentū bene probat.
ſed iſta propoſitio conſentio ꝙ ſis mea eſt
vera ideo non peccat. Similiter metus quo
induceretur ad dicendum capio te in meā
non ex metu. quia nunq̃ metus cadit in cō
ſtantem virum in quo inducitur aliquis ad
peccandum & eodem modo iurando p de
um/accipio te in meam talis nō eſt piurus
quia ſenſus ē per deum cōſentio ꝙ ſis mea
& iurat verum quia conſentit. Et ad capitu
lum inter cetera prius allegatū. xxii. q. iiij.
glo. dat triplices ſolutiones. Prima eſt ꝙ
poſt conſenſum cognouit eam carnaliter
& in cognoſcendo preſumitur eum conſē
ſiſſe & perſeueraſſe in conſenſu quia preſu•

mitur nole peccare & ꝙ libere conſenſit. Secunda ſolutio glo. eſt ꝙ talis conſenſit per metum leuem non ſufficientem impedire matrimonium. Tertia ſolutio quia dicitur in capitulo ſic illud matrimonium in domino ratū/ibi ly ſic capitur conſultiue & non preceptiue & ſic iſtud capitulū dupliciter exponitur. ¶ Circa hoc ē difficultas de ſponſalibus que fiunt per verba de futuro. Si aliquis per illa verba de futuro ꝑ metum cadentem in conſtantem virum ꝓmiſerit aliquam capere in vxorem. & etiam illud iuramento affirmauerit. vtrum contraxerit de facto ſpōſalia/vt titius iductus metu cadente in conſtautem virum/dixit berte/per deum capiam te in vxorem/an vi iuramenti obligetur poſtea titius contrahere cum illa per verba de preſenti: videtur ꝙ ſic quia alias eſſet periurus quia pollicitus eſt & iuramento firmauit & licitum ē contrahere cū ea per verba de preſenti. Ideo videtur ꝙ niſi illā capiat ꝙ efficiatur ꝑiurus videtur igitur ꝙ obligetur illam capere. Quantum ad hoc eſt controuerſia inter theologos. vnde regulariter non eſt controuerſia de cōſenſu de preſenti ſed eſt controuerſia. vtrum oriatur obligatio ad poſtea contrahendum per verba de preſenti:

¶ Opinio probabilior ꝙ non/quia non oritur obligatio per verba de preſenti a fortiori nec per verba de futuro. contra ergo fortes peierauit affirmando cum iuramento ſe illam ducturum & capturum in vxorē & licitum eſt & illud iuramentum non vergit in peiorem exitum/ergo obligatur adimplere/patet per multa capitula de iure iurā do. dico ꝙ nō oritur obligatio. Et apparētia mea ē/nā in voto qđ ē de meliori bono qñ extorqueť per metū vt voueš ſe ꝑpetuo ſeruare caſtitatem ſi per metum voueat nō obligatur/ergo a fortiori i voto minus bono etiam iuramento firmato/dico vltra ꝙ non adimplere iuramentum promiſſoriū non eſt peieratio. niſi ex illo iuramento promiſſorio oriatur obligatio. Sed in forte non oritur obligatio ex tali iuramento ad capiendam bertam. Ideo illā non capere non eſt ipſum peierare. Sed eſt maior difficultas quia videtur ꝙ licitum ſit iurare ꝑ deum capiam te in meam & ſcire vel intendere ſe non accepturum/vt ſit ſortes qui bene ſcit ꝙ ex tali promiſſione de futuro conſenſu nō oritur obligatio qñ ꝑ metū extorquetur ad adiplendū promiſſum. ergo licebit ſorti iurare/capiam te/& ſcire ꝙ nō capiet/nam ſi aſſerat capiam te & iudicet iudicio intellectus oppoſitū illius quod aſſerit committit mendacium: ergo peccatum/nā dicendo capiam te & non dicendo conſentio ꝙ capiam te & iudicaret ꝙ non caperet illam mentiretur. ergo aſſerendo per iuramētū ratione talis aſſertōnis videtur peierare. Sed quicqđ ſit nunꝗ ex tali aſſertione oritur obligatio. ¶ Diſtinctio. xxx.

CIRCA diſtinctionē trigeſimā. Mouet duas queſtiones. Prima/vtrum ad matrimonium requiratur conſenſus ſequens rationem non erroneam. ita ꝙ conſenſus ſequens rationem erroneam nō ſit ſufficiens: Secunda/vtrum fuerit verum matrimonium inter Virginem & Ioſeph: Quantū ad primā arguitur ſic ꝙ nō requiritur cōſenſus ſequens rationem non erroneā. Nā inter Iacob & Lyam fuit verū matrimoniū & tamē Iacob credebat eſſe Rachaelem/ergo conſenſus ſequēs rationem erroneam eſt ſufficiens ad matrimonium. Minor eſt nota ex decurſu littere geneſis/de maiore quod fuit matrimonium/patet alias carnalis copula inter eos fuiſſet fornicatio. Dices excuſatur Iacob per ignorantiā/ergo adminus potuit eam in craſtino repellere tanꝗ non ſuam. ¶ Oppoſitum arguitur per magiſtrum in littera. ¶ Cōmuniter reſpondent docto. ꝙ error eorum que ſūt de neceſſitate & eſſentia matrimonij impedit conſenſum contrahentium etiam explicatum ſigno ſenſibili ne ſit ſufficiēs ad matrimonium cauſandum & ne ſit verus matrimonij contractus: ſed error aliorum que

An cōſenſus ſeqñs errorē im pediat matrimonium.

Pria ꝓpoſitio.

non ſunt de neceſſitate & eſſentia matrimo
nij non impedit quin conſenſus explicitus
per verba de preſenti ſit ſufficiens. vnde de
neceſſitate matrimonij tria ſūt vel tanq̄ an
tecedentia vel ſubſequentia vel cōcomitan
tia. Primum/ perſone contrahentes. ſecun
dum/ mutua traditio poteſtatis corporum
q̄tum ad illum vſum & procreationem p
lis. Tertium mutuus cōſenſus & hoc requi
ritur tanq̄ neceſſarium & antecedenter ad
obligationem ſequentem & traditio pote
ſtatis corporū eſt effectus ſacramenti & ma
trimonij capiendo matrimoniū pro vincu
lo/ quod autem perſone contrahētes ſint
diuites pauperes nobiles vel ignobiles nō
eſt de eſſentia matrimonij ſed illa ſe habent
tanq̄ accidētaliter ſe habētia ad matrimoni
um. Sequitur ergo prima propoſitio ꝙ er
ror perſone impedit matrimonium hoc eſt
ne conſenſus ſequens ad illum errorem ſit
matrimonium/ vt berta de ſorte credit ꝙ
ſit plato & quia credit conſentit cum eo ta
lis conſenſus q̄uis explicitus ſigno ſenſibi
li non eſt ſufficiens. ¶ Secūdo ſequitur/ er
ror conditōnis impedit cōtractū matrimo
nij (& voco hic conditionem ſeruitutem
aut libertatem & non loquor de ſeruis lo
caticiis cum tales ſint liberi) patet cum ſer
uus nō habeat omnimodā poteſtatem ſui
corporis non poteſt illam poteſtatem om
nimodā in alterum transferre/ nam nemo
dat quod nō habet ſed talis trāſlatō mutue
poteſtatis ē matrimoniū capiendo matri
moniū pro vinculo/ cū ergo talis ſeruus nō
poſſit poteſtatem ſui corporis transferre cū
non habeat eam omnimodā talis error cō
ditionis impedit matrimonium contrahē
dum cū ſeruo/ vel cū ancilla. Tertio dicunt
doct. error circa dolum alterius partis con
trahentium impedit etiā matrimoniū/ exē
plum ſunt ſortes & berta apparenter ꝯtra
hunt ita ꝙ ſortes nullo modo conſentit ca
pere bertam & ipſa credit ꝙ ſortes conſen
tiat in eam/ & ipſa conſentit in eum. tūc nō
eſt matrimonium inter eos non propter er
rorem ſed propter defectum vnius cauſe ne
ceſſario requiſite. prima ergo ꝓpoſitio v e
ra ſcilicet ꝙ error illorum que neceſſario re
quirūtur ad contractū impedit matrimoni
um & cōtractum ne ſit validus/ ſicut error
circunſtātie que eſt cauſa malitie actus ſi ſit
inuicibilis totaliter impedit malitiā ſed er
ror qui non poteſt totalem malitiā in actu
ſi ſit error alicuius qui neceſſario requirit
ad obligationem talis error īpedit ne per
conſenſum introducat talis obligatio mu
tua ſicut emens auricalcum credens aurū
non emit neq̄ alter efficitur dñs pecunie/
eodē modo dans poteſtatem ſui corporis
platoni quem credit Ciceronē non dat q̄a Difficultas.
eſt error perſone que perſona eſt de neceſſi
tate requiſita ad iſtum contractū. Sed inq̄
rendum eſt per ordinem vnde eſt ꝙ con
trahens cum ſorte quem credit platonē ꝙ
contractus ille nō eſt matrimonialis & nō
cauſatur obligatio mutua. ¶ Dicunt antiq̄
doct. ꝙ prouenit ex eo ꝙ berta non conſē
tit in ſortem/ & ad matrimonium requirit
mutuus conſenſus quod autem non conſē
tiat in ſortem/ patet/ conſenſus eſt actus vo
luntatis qui non fertur in incognitum &
berta non cōſiderat de preſente ſorte/ ergo
eius conſenſus non fertur in ſortem ſed in
platonem quē credit ſortem quia non con
ſentit (vt dicunt) niſi in hunc quem exiſti
māt eſſe ſortem ſed contractus nullus eſt cū
ſorte quia non conſentit ſimiliter nec cum
platone quia etiam non conſentit. Sed con
tra hanc ſolutionem arguitur ſic. Berta co
gnoſcit hunc quem habet preſentem & ha
bet aliquas notitias ſimplices ītellectuales
diſtincte repſentatiuas huius q̄uis berta ha
beat notitiam iudicatiuā huius que eſt er
ronea nichilominus habet notitias ſimpli
ces huius rei & habet alias adheſiuas veras
puta iſte eſt preſens qui loquitur mecum &
contrahit mecum/ ergo ſtat bertam habere
actum voluntatis quo velit poteſtatē ſui
corporis in illum trāſferre ſuppoſito tñ er
rore. Sic regulariter dicunt doct. Nam ſi lo
co vxoris ſortis ei ſupponat altera & vult
illā cognoſcere/ talis volitio ē particularis

quia ſemper volitio imperatiua operatio‑nis exterioris eſt volitio particularis. & il‑la volitio qua vult hanc cognoſcere termi‑natur ad hanc que eſt preſens: ſed ex erro‑re procedit/ille error eſt cauſa partialis hu‑ius volitiõis. ſicut cũ aliquis peccat ex igno‑rantia/talis ignorantia eſt cauſa partialis il‑lius. Similiter volitio que alias foret mala efficitur nõ mala propter errorem & igno‑rantiam inuincibilem. ergo eodem modo dicendum ſit ſortes preſens berta conſentit in illum/& habet conſenſum terminatum ad ſortem immediate preſentem/ideo ꝙ il‑le contractus non ſit matrimonium non ẽ propter hoc ꝙ illa non conſentiat in preſẽ‑tem. Queritur ergo quare non eſt ſufficiẽs ad matrimonium. dico quia ille conſenſus non eſt ſufficienter liber/ſicut conſenſus ꝑ metum extortus non eſt ſufficiens quia nõ eſt ſufficienter liber ad mutuã traditionem corporum. & ignorantia cauſat inuolun‑tarium ſicut & metus. ideo dicitur ꝙ tota ratio q̃re nõ eſt matrimoniũ eſt quia nõ cõ‑ſentit ſufficienter libere & illa ignorantia ſi‑

Error cõditionis. ue error cauſat inuoluntarium. ℂAlius eſt error impediens/qui dicitur error condi‑tionis. i. ſeruitutis vt berta non errat in ꝑ‑ſona. ſcit ꝙ talis in quem conſentit eſt ſor‑tes/ſed credit eum eſſe liberum qui de facto

Seruus deſpotic⁹. eſt ſeruus (& hic loquitur de ſeruo deſpoti‑tico qui poteſt transferri ad voluntatẽ dñi & illi tenetur obedire) talis conſenſus non eſt ſufficiens. ratio ẽ/quia ſortes non habet omnimodã poteſtatẽ ſui corporis. ſed cor‑pus ſortis eſt ſui domini deſpotici. ita ꝙ ad voluntatem eius poteſt eum vendere non ſolum propinquis ſed etiam alienigenis/q̃ poterunt illum transferre ad quãcunq; pa‑triã voluerint. & ſic fruſtraretur berta po‑teſtate corporis quam credit habere cũ ſor‑te ad vſum carnalis copule. nam berta trãſ‑fert poteſtatem ſui corporis in ſortem/ vt ſortes ſimiliter in eam ſimilem poteſtatem ſui corporis transferat: & ſortes non poteſt omnimodam poteſtatem ſui corporis in il‑lam transferre, vt dictũ eſt. ergo contractus

eſt nullus. Analogia/ſi permutarem veſtẽ meam cum veſte quam habet ſortes que nõ eſt ipſius ſortis talis permutatio eſt nul‑la/eodem modo cũ ſortes ſeruus non poſ‑ſit permutare poteſtatem ſui corporis cum berta/talis permutatio nõn tenet. ℂCorre‑larium/ſi berta cognoſceret ſortem eſſe ſer‑uum & conſentiret in eum talis eſſet bo‑nus contractus dato ꝙ ſit ſeruus/quia ſi co‑gnoſcat ſeruitutem mutuus conſenſus per verba de preſenti explicitus efficit matrio‑nium. Ergo ratio non eſt ſufficiẽs puta de impotentia. nam fateor ꝙ ſortes poteſt po‑teſtatem ſui corporis dare ſed nõ tantã po‑teſtatem q̃tam poteſt ipſe liber/ſed ſimpli‑citer aliquã poteſtatem poteſt transferre. Ratio predictorum eſt/quando berta pete‑ret debitum ei & dominus deſpoticus ſor‑tis imparet ei aliquid aliud/teneret parere domino & non reddere debitum berte/q̃a ſortes anteq̃ obligaretur berte erat obliga‑tus ſuo domino. & prior obligatio nõ po‑teſt auferri per ſecundam incompoſſibi‑lem. & precipue quando eſt obligatio ho‑mini facta niſi conſentiat ille cui eſt facta. ℂEx quo/ſequit̃ ꝙ ſeruus nõ põt igredi re‑ligionẽ niſi conſentiat dominus deſpoti‑cus/nec oneratus debitis & ere alieno per i‑greſſum religionis non deobligatur a de‑bito. ſi ergo dominus precipiat ſorti ſeruo aliquid honeſtũ adhuc obligatur illud adi‑plere/quia obligatio domini ẽ prior/licet ergo poſſit ſortes aliqualem poteſtatem transferre puta pro tempore pro quo nihil precipiet ſibi dominus/non poteſt tamen omnimodam quia illam non habet. & ve‑riſimile eſt ꝙ ſi berta ſciret illum non ha‑bere omnimodam poteſtatem ſui corpo‑ris non contraheret ſecum. Igitur talis cõ‑ſenſus ſequens errorem non eſt ſufficiẽs ad contrahendũ matrimonium. Et ſimilis eſt analogia de veſte. nã qui habeo omnimo‑dũ vſum mee veſtis & alius non habet ple‑num vſum ſue quia non poteſt illam ven‑dere ſed poteſt induere ſi ſcirem illum non habere plenũ vſum non commutarem ſecũ

ſi ergo ignoro non eſt vera tranſlatio. Habetur ergo ꝙ error perſone/& error conditionis ſeruitutis impediunt matrimonium Alius eſt error cõditionis fortune puta bonorũ aut nobilitatis. vt credo bertã diuitẽ & nobilem & de facto non eſt neq; diues/ neq; nobilis/talis error nõ impedit matrimonium/patet non tranſfert̃ poteſtas corporis vxoris in virum pro diuitijs ſed pro reciproca poteſtate corporis viri/ ſed ſortes pauper habet omnimodã poteſtatẽ ſui corporis ſicut berta diues igitur. ¶Conſequenter queritur de errore doli exiſtẽtis in altera parte contrahentium/ nam ſi altera partium nõ conſentiat vnum neceſſario requiſitũ ad matrimoniũ defficit .ſ. mutuus conſenſus. Igitur. ſi ſortes non conſentiat an ſit matrimonium ex parte berte conſentientis/dico ꝙ non/quia matrimoniũ nũq̃ claudicat. hoc eſt ſi hec ſit vxor iſtius de neceſſitate ille erit vir illius. ſunt enim correlatiua. Quid debet facere berta/dico ꝙ tenet̃ reddere debitũ ſorti petẽti/ & licite poteſt petere: ſortes tamen peccat ſemper aut petẽdo/aut reddendo/ratio eſt berta credit ſortem eſſe ſuum virum/ergo ſi non reddat agit contra conſcientiã/& ſic peccat mortaliter/& poteſt licite petere/quia inuincibiliter credit ſuum virum eẽ. ſed ſortes ſemper peccat petendo & reddendo/ ratio eſt/ qa credit hanc eſſe non vxorem/ ergo omnis copula carnalis commiſſa a ſorte ẽ mechia quia quilibet precepto diuino & naturali obligat̃ nõ cognoſcere nõ ſuam/& non excuſatur niſi per ignorantiam inuincibilem ſed ſortes in tali caſu nõ habet ignorantiã inuincibilem quia ſcit ſe nunq̃ conſenſiſſe in bertam. ergo nullo modo excuſat̃ & grauius peccat petendo q̃ reddẽdo. ¶Alia difficultas ſi ſortes dicat berte ꝙ cõtraxit cũ ea doloſe dicũt ꝙ berta non tenetur ei credere ſed ſi credat niſi deponat conſciẽtiam nũq̃ tenetur petere neq; reddere debitum. Si ergo credat ſorti reuelanti peccat reddendo. Si non credat quia non tenetur credere nõ peccat/nec reddendo/nec petendo. ¶Ad argumentum. de: iacob & lya que ei ſuppoſita fuit loco ſororis erat error perſone ergo tunc non erat matrimonium/cõcedo ergo actus ille fuit fornicatio/nego illam & ratio quando excuſatur per ignorantiã inuincibilem nunq̃ debet vocari fornicatio. quia fornicatio importat peccatum a toto genere. Et quando infertur ergo adminus in craſtino poterat iacob ipſam lyam deſerere & non acceptare tanq̃ vxorem. Concedo ꝙ non tenebatur eam acceptare/ſed dico ꝙ de nouo cõſenſit in eã. ¶Ad aliud iacob ſuſcepit benedictionẽ a patre Iſaac/credens ipſum eſſe eſau/realiter ſuſcepit benedictionem/ergo error perſone non impediuit qui benedictus fuerit/ergo eodẽ modo nõ impedit error pſone i matrimonio. & argumentum querit. vnde puenit ꝙ Iacob qui credebatur eſau fuit benedictus. & ratione benedictionis deuoluebatur paterna hereditas ad eũ. & error perſone impedit matrimonium. Dicunt doct. ꝙ benedictio illa erat opus dei & volebat deus eum ſuccedere & non eſau. Ideo non eſt ſimile.

¶Diſtinctio. xxx. queſtione ſecunda.

VISUM EST DE CONſenſu quẽ habet aliq̃s ex errore. Conſequenter q̃ritur an inter beatiſſimã Mariam & Ioſeph fuerit verum matrimoniũ. Arguitur ꝙ non/ca. ſunt quidẽ. xvij. q. i. dicitur ibidem vouentibus virginitatem non ſolum nubere ſed etiam velle nubere damnabile eſt. ergo apparet ꝙ virgo non nuppſit quia cũ vouerat virginitatẽ peccaſſet nubẽdo. ¶In oppoſitũ arguit̃ ex mltis auctoritatibus ſacre ſcripture/in quibus virgo vocatur viro deſponſata. et Mathei. i. habetur ꝙ angelus apparuit Ioſeph dicẽs Non relinquas Mariam cõiugem tuã &c. ¶Doc. duo facit/querit an inter Mariã & Ioſeph fuerit verũ matrimoniũ. Secũdo inquirit quomodo ita fuit. Non eſt dubitandum quin fuerit verũ matrimoniũ: ſed quare ipſa nupſit cum debebat cõcipere & per-

manere & parere virgo quare hoc nõ fecit
ſine matrimonio. Ad hoc multe adducun
tur rationes que non ſunt niſi perſuaſiones
& decentie & non rationes efficaces. vna ẽ
vt Ioſeph: eſſet fidelis teſtis de virginitate
ꝙ ipſa nec ab ipſo/nec ab alio cognita fuiſ
ſet/ alia ne eſtimaretꝛ peccatrix cũ apparuiſ
ſet grauida. Item vt Ioſeph ei parienti ſuc
curreret & duceret in egyptum. Item vt mi
ſterium incarnationis lateret dyabolũ & ne
cognoſceret illam eſſe/ de q̃ ꝓphetatũ erat
ꝙ meſſias debebat naſci. Sed hec ratio non
videtur concludere. nam demõ potuit in
tuitiue cognoſcere clauſtra virginalia non
eſſe fracta ſicut ſi concepiſſet extra matrimo
nium. ergo equaliter potuit cognoſcere ꝙ
conceperat virgo in matrimonio ſicut ex
tra matrimonium/ dices non fuit permiſſũ
dyabolo ita prope accedere vt cognoſce
ret clauſtra virginalia. Contra/ ergo eodem
modo potuiſſet fieri ſi concepiſſet non nu
pta. Dico ergo q̃tum ad primum ꝙ cõſtat
inter eos fuiſſe verum matrimonium.

Arguit ꝙ virgo maria nõ potuit nubere

¶ Sed eſt difficultas/ quomodo inter ipſos
fuit verum matrimonium. Primum/ ad ve
rum matrimonium videtur requiri conſen
ſus in carnalem copulam. ſed ſic ẽ ꝙ ille cõ
ſenſus eſt contrarius virginitati virtuali.
(non dico virginitati corporali). Ergo vi
detur repugnantia ꝙ fuerit virgo ſemper
mente & ꝙ de facto contraxerit matrimoni
um/ nam quilibet conſenſus in carnalẽ co
pulam/ opponitur virginitati licet non ca
ſtitati. ergo ſi contraxit non manſit virgo
mente. Eſt aliud/ quia votum caſtitatis
non ſolum obligat ad oppoſitum carnalis
copule. i. ad non habendum carnalem co
pulam ſed etiã obligat ad nõ contrahendũ
matrimoniũ/ cum ergo non ſolum fuerit
virgo/ imo fuerit virgo etiã ex voto quia
reſpõdit angelo. Quomodo fiet iſtud qm̃
virũ nõ cognoſco. i. voui me non cogno
ſcere. vt exponunt doctores & ꝙ emiſit vo
tum virginitatis/ vnde ſtat virginitas ſine
voto licet. S. tho. dicat oppoſitum/ tamen
de Virgine glorioſa regulariter dicitur ꝙ
emiſerat votum ſeruande virginitatis/ er
go videtur ꝙ ei non fuit licitum nubere.
Quantum ad primum. dico ꝙ de ratione
matrimonii imediate & abſolute non ẽ cõ Solutio.
ſentire in carnalem copulam ſed eſt ſolum
conſentire in tranſlationem poteſtatis cor
poris ad carnalem copulam/ hoc eſt non ẽ
habere iſtum conſenſum cognoſcã te vel
cognoſcar a te/ ſed eſt ſolum habere cõſen
ſum ꝙ corpus meum efficiatur alterius vt
poſſit ſi velit vti corpore meo ad carnalem
copulam/ & ſic eſt conſenſus remotus i car
nalem copulam & nõ abſolutus ſed ꝯditi
onalis puta ſi petatꝛ. ¶ Dicũt alij ꝙ põt trãſ
ferri dominiũ corpis retento vſu ita ꝙ nõ li
cebit illi qui habet dominium vti/ quia ille
qui transfert totaliter retinet vſum. Sed ap
paret michi ꝙ non eſt poſſibile me habere
dominiũ in re quin poſſim pro tempore a
liquo ſecundum rectam rationem vti illa re
nam vt dictũ eſt ſupra/ dominiũ ẽ poteſtas
vtendi aliqua re ſecundum rectam rationẽ
ergo ſi ſit ita ꝙ in ſorte transferatur domi
nium corporis berte/ in ſorte eſt poteſtas
vtendi corpore berte ſecundum rectam ra
tionem/ & ſi ſic/ ergo eſt poteſtas vtendi li
cite/ & ſic habet poteſtatem. & per conſe
quens berta non retinet vſum commode.
Implicat enim ꝙ quis habeat dominiũ in a
liqua re & non poſſit vti illa. & de neceſſita
te vt ſit matrimonium transfertur inuicem
poteſtas ſuorum corporum ad vſum ſi pe
tatur. Dico vltra ꝙ ex iſta tranſlatione nõ
oritur obligatio niſi conditionaliter/ pu
ta ſi petatur/ addunt aliqui vt de Palude ſi
deus non prohibeat. Tertio. Stat verum
votum virginitatis cum voluntate nuben
di abſq; peccato quãdo pars que vouet vir
ginitatem eſt certificata ab altera parte ꝙ
nunq̃ petet debitum & habet propoſitum
nunq̃ petendi nec reddendi/ ſtat tunc verũ
matrimonium. & velle ſic nubere nõ ẽ pec
catum. ¶ Ad argumentum virginibus vel Solutio argumẽti
le nubere eſt damnoſum. verũ eſt de illis q̃
non ſunt certe ꝙ partes cũ quibus nubunt
non petẽt debitum/ quia obligãt ſe ad op

poſitum illius quod vouerunt de cuius exi
ſtentia non habet certitudinē. vt berta que
vouit virginitatem cōtrahendo obligat ſe
ad actum ſi petatur & neſcit ſi petetur: ideo
exponit ſe periculo etiā obruēdi ad trāſgre
diendum votum: ſed ſi berta certioretur ꝙ
nunꝙ vir petet debitū & ſcit ꝙ non erit in-
clinata multum ad petendum non peccat
contrahendo. ideo ſtat virginitas cum illo
matrimonio. Hoc ſuadetur/ſi ſit aliqua
que iurauit nubere ſorti licet illi ingredi re-
ligionem/cum poſſit adimplere iuramen-
tum/& cum hoc ingredi religionem. Vn-
de querunt doctores/an de facto teneatur
primo nubere ſorti: & ante conſummatio-
nem matrimonij ingredi religionem quia
poteſt vtrūqꝫ facere. Dicunt doctores/con
ſulendum eſt ei ꝙ primo nubat/nam cum
licite poteſt non eſſet tutum contrauenire
iuramento ſuo. Poteſt ergo cum voto vir
ginitatis licite contrahere matrimonium
habita volitione efficaci de non cōſummā-
do matrimonium/ergo a fortiori vbi eſſet
certiorata ꝙ nunꝙ peteret poſſet perpetuo
ſtare cum viro. Quero ſi cum voto virgi-
nitatis ſtat matrimonium perfectum. ergo
apparet ꝙ eſſet licitum aliquibus duo-
bus qui ſimul vouerunt etiam voto ſolen-
ni contrahere matrimonium/quia poſtꝙ
aliqui contraxerunt matrimoniū poſſunt
vouere caſtitatem perpetuam & abrenun-
ciare iuri quod habent ad petendum. ergo
ſi ſit ita ꝙ hoc poſſit & ſtet perpetua virgi-
nitas cum matrimonio quare ſi tenent qui
vouerunt non contrahunt: Dico ꝙ qui vo
uerunt voto ſimplici poſſunt ꝯtrahere ma
trimonium non autē qui vouerūt voto ſo
lenni. & hoc eſt propter illegitimationem
ſed qui vouerunt ſimplici voto nō licet ni-
ſi cū propoſito ingrediendi religionē ante
matrimonium conſummatū. Arguitur ſic
prohibitū erat filiabus in lege accipere vi-
rum niſi de ſua tribu: ſed virgo maria fuit
de tribu leui/quia erat cognata Eliſabet ꝙ̃
erat de tribu leui & Ioſep erat de tribu Iuda
ergo nō potuit eſſe matrimoniū inter eos.
Doctor ſoluit dupliciter & bene/nam erat
prohibitum alijs omnibus exceptis de tri-
bu leui cui erat permiſſum nubere indiffe-
renter cū alijs tribubus ne deuolueretur he
reditas vnius tribus ad aliam tribum. Sed
tribus leui non habebat hereditatem/ideo
cum illa tribus nubebat alijs nullo modo
deuoluebat hereditas. & ſic licitū erat mu-
lieribus de tribu leui nubere viris de alia tri
bu. & hoc certum eſt. Alia ſolutio/ꝙ vir-
go maria fuit de tribu iuda. Nam habetur
in apocalipſi Vicit leo de tribu iuda. ergo
Chriſtus fuit de tribu iuda non quantū ad
deſcenſum ex Ioſeph. ſed ex parte matris ꝙ̃
erat de tribu iuda. Oportet ergo fateri ꝙ
Chriſtus erat de tribu iuda. Similiter Chri-
ſtus dicitur eſſe ex Dauid & non ex Dauid
per Ioſeph/quia nullo modo eſt ex Ioſeph
ergo oportet ꝙ ſit ex dauid ex parte virgi-
nis/nam ipſa virgo actiue ſe habuit ad or-
ganiſationem humanitatis aſſumpte a ver
bo. Vnde dicit doctor ꝙ poteſt dici ꝙ vir-
go maria fuit de vtraqꝫ tribu/ſcilicet iuda
& Leui. de tribu Iuda ex parte patris/& de
tribu Leui ex parte matris. Siquidem Ioa-
chim deſcendit ex Nathan filio dauid. An-
na autem preſumitur fuiſſe de tribu Leui
que ſcilicet fuit mater marie: igitur &c.

¶Diſtinctio trigeſimaprima de tribus
bonis matrimonij.

IN HAC DISTINCTI
one Ttrigeſimaprima a-
git Magiſter de bonis
matrimonij que ſūt tria
proles/fides/& ſacramē
tum. Ideo queritur vtrū
in omni matrimōio ſint
iſta tria bona: Arguitur ꝙ non. Primo ſa-
cramentum non eſt bonum matrimonij/
immo ſacramentum eſt ipſummet matri-
monium/& nichil eſt bonū ſuimet. ergo.
¶Item inter adulterum & adulteram eſt

verum matrimonium & tamẽ inter eos nõ
eſt fides. Similiter inter ſteriles vel vetera-
nos eſt verum matrimonium & tamen nõ
eſt proles.igitur. Oppoſitum arguitur in
litera. ¶In hac queſtiõe doc. duo facit. Pri
mo recitat opinionẽ Richardi in iſta diſtĩ-
ctione preſenti & eam impugnat. Secũdo
ſoluit queſtionẽ ſecũdũ ſuã opinionẽ. Di-
cit ergo Richardus & ferme oẽs antiq: & ſa
tis bene/ ꝙ in actu coniugali eſt vehemens
delectatio & cũ peruenit ad ſummũ abſor-
betur vſus rationis. ita ꝙ pro tunc homo
non poſſet vti ratione ſtante illa delectatio
ne/ſicut patet ex Ariſtotele.vij.ethi. Et ſi-
militer ex Auguſtino. Per illum ergo actũ
cõiugalẽ priuat ſe homo pro tẽpore illius
delectationis ſupremo bono quod habet:
ſcilicet vſu rationis: ſed ſic eſt ꝙ nullus po-
teſt ſe priuare optimo vel aliquo bono lici
te niſi propter finẽ intentũ & maius bonũ
q̃ ſit illud quo priuatur. Nã nullus poteſt
ſe licite trũcare aliquo membro niſi intẽdat
maius bonum corporis q̃ ſit illud mẽbrũ
quo ſe priuat puta conſeruatio totius cor-
poris.ergo ſimiliter cum inter bona homi
nis particularia ſupremum ſit vſus ratio-
nis nõ poteſt ſe priuare homo vſu rationis
quod eſt ſibi maximũ bonum niſi intendat
maius bonũ ſimpliciter. Illud autẽ bonum
eſt proles aut fides/& ſic ponuntur iſta bo
na ad excuſandum actũ matrimonij neceſ-
ſario requiſita ꝙ ſine ipſis nõ excuſat actus
matrimonialis a peccato. Vltra dicunt qui
cunqꝫ cũ vxore cõmittit actum cõiugalẽ vt
excuſetur requiritur ſacramentũ.i. vinculũ
illud idiſſolubile/ quia nõ poteſt eſſe actus
licitus niſi inter vinculatos.i. coniugatos/
& vltra neceſſe eſt intendere ſeruare fidem
parti aut intendere prolem: ideo eſt licitus
propter prolem/ quia ille actus eſt in prece
pto creſcite & multiplicamini. ergo licitus
Vltra dicunt ꝙ ſi cõmitatur talis actus nõ
ad procreãdam prolem: quia cognoſcit ſe
ſterilem aut iam grauidã vel veteranam/ ni
chilominus cõmittit vt ſeruet fidem alteri
parti: quia ſe obligauit alteri parti ad illum
actum cum petierit & ipſa petit / actus ille
etiam eſt bonus: quia ex promiſſo obligat
ad illum actum. & nemo obligatur ad actũ
malum: ideo actus ille eſt bonus. Dicunt
vltra ꝙ quandocunqꝫ cõmittitur ab altera
parte coniugum actus ille: & non propter
fidem aut prolem ꝙ eſt peccatum adminus
veniale. & ſic mulier grauida peccat peten-
do/ & vir cuius mulier eſt grauida pecca-
ret petendo: ſed non mulier reddendo. Si-
militer veterani exercendo peccarẽt ſecun-
dum hanc opinionem que videtur multũ
dura. Q̄tum ad hoc Richardus allegat
vtrãqꝫ opinionem/& Magiſter/& Augu-
ſtinus videntur eſſe huius opinionis. Sed
opinio oppoſita videtur rationabilior &
apparentior. Et arguitur cõtra rationẽ Ri- Contra Richardum.
chardi/ ſeq̃retur ꝙ quicunqꝫ dormiret ſaltẽ
non ex neceſſitate peccaret / quia priuat ſe
vſu rationis & non propter meliorẽ finem
conſequendum qui ſit magis bonus q̃ pri-
uatio huius.igitur. Dicit Richardus ꝙ in
ſomno confortatur vſus rationis ſequens
ſed ratione delectationis magne vſus ratio
nis nõ efficitur fortior imo hebetior. ideo
non eſt ſimile (& ſatis apparẽter ſoluit) de
priuatione rationis que fit per ſomnum &
per delectationẽ vehementẽ. Sed quãtũ ad
aliud ꝙ omnis actus carnalis niſi petat pro
pter alterũ iſtorum duorũ ſcilicet propter
fidem ſeruandam aut prolem procreandã
ꝙ in omni petente ſit peccatum veniale vi-
detur mihi durum. Et primo videtur ratio
nabilius dicere ꝙ petere propter fornicatio
nem vitandam nõ ſit peccatum imo bonũ
quia matrimoniũ pro tempore nature lap-
ſe nõ eſt ſolum inſtitutum ad prolem pro-
creandam & in officium: ſed etiam in reme
dium fornicationis vitande. ergo actũ ma-
trimonij referre in iſtũ finem videtur lau-
dabile. Vnde Apoſtolus / qui non poteſt
continere nubat ad fornicationem vitan-
dam. ¶Secundo quando petitur ad mode
rate percipiendam delectationem vel ad in
firmitatem vitãdã aut ſanitatẽ acq̃rendam
(quia poteſt eſſe mediũ ad illa) nõ eſt pctm̃

vt dicit Martinus. Vnde ſecūdum Ariſto-
telem temperātia eſt virtus circa delectatio
nes/guſtus & tactus/& circa illas paſſiōes.
alias nunꝗ liceret velle delectari. ergo ſtat
ꝙ aliquis actus cōiugalis ad illam delecta-
tionem licitam percipiēdi ſit actus bonus/
ergo dicere ꝙ omnis petēs vt delectetur cō
mitat peccatum videtur durū. Hoc ſuppo
ſito queritur vtrū in matrimonio ſint iſta
Duplex bonitas. tria bona/ſacramētū/fides/& proles. Pro
ſolutione notādum ꝙ duplex eſt bonitas
ſiue perfectio rei(nā bonum & perfectū idē
ſunt)quidē intrinſeca vt forma/quidem ex
trinſeca vt finis. Item cum dicitur tria ſunt
bona matrimonij capitur matrimoniū pro
vinculo ſeu obligatione. Et capitur ſacra-
mentum nō pro illo cōtractu matrimonia
li ſed pro indiſſolubilitate illius vinculi ſi-
cut dictū eſt in prima queſtione huius ma-
terie. Ex illo ꝯtractu verbali cum conſenſu
partium contrahentiū oritur obligatio ꝗ
vocatur vinculum/& vltra dictū eſt ꝙ iſta
obligatio habet indiſſolubilitatē ita ꝙ nō
poſſunt ſe mutuo abſoluere contrahentes
nec papa/nec tota eccleſia. & ſic differt ab
alijs obligationibus que oriuntur ex con-
tractibus. Iſta indiſſolubilitas vocatur ſa-
cramentum inquātum ſignificat indiſſolu-
bilitatem ꝯiunctionis Chriſti cum eccleſia.
& ſi ſit cōſummatū ſignificat vnionē cum
humanitate. & nō vocatur ſacramentū eo
ꝙ conferat gratiam: ſed quia ſignificat ali-
quid ſpirituale.i.cōiunctionē Chriſti cum
eccleſia ꝗ eſt inſeparabilis. & iſta indiſſolu
bilitas eſt bonum matrimonij intrinſecū/
& ſe habet per modū forme. Et vltra ſigni-
ficat ꝙ talis obligatio ſit ad actum carnalē:
puta ſub conditione ſi petatur. & propter-
ea redditio actus carnalis ad quā ē iſta obli-
gatio vocatur bonū fidei ſicut omnis red-
ditio promiſſi vocatur fidelitas ideo reddi
tio vocatur fides & eſt extrinſecum. Itē ꝙ
iſte actus carnalis iterum ordinaretur ad ꝓ-
creādā prolem/ita ꝙ finis vltimus eſt pro
creatio prolis: & quia vltimus.i.perfectior
vltimum bonū & finale eſt proles procrea

ta. Reſolutio ergo eſt ꝙ in propoſito capi *Reſolutio.*
tur matrimoniū pro vinculo: & habet idiſ
ſolubilitatem que eſt bonū intrinſecum &
eſt ſacramentū. & quia obligatio illa eſt ad
actum carnalē ſi petatur/illa redditio eſt bo
num fidei & actus quādo redditur ex parte
inſtituentis quia ordinatur ad prolem: ipſa
proles eſt bonum extrinſecum & finale. &
ſic in matrimonio reperiūtur iſta tria bona
¶ Sed difficultas eſt quomodo reperiūtur *Difficultas de matrimonio nō ꝯſummato.*
in quolibet/& primo de indiſſolubilitate:
apparet ꝙ nō reperiatur ī matrimonio nō
conſummato/quia diſſoluitur per votū ſo
lenne emiſſum de ingredienda religione/
ergo matrimoniū non cōſummatū nō ha-
bet illud bonum ſcilicet illam indiſſolubili
tatem. Aliqui dicūt ſicut allegat doctor/ꝙ
matrimonium dicitur habere indiſſolubili *Solutio.*
tatem pro quanto non poteſt diſſolui niſi
vſꝫ ad mortē. Vnde apoſtolus prime ad
corin. vij. mortuo viro ſoluta eſt mulier a
lege eius. & ſi velit nubere nubat/ergo iſta
indiſſolubilitas que eſt tanꝗ forma/& bo-
num intrinſecum eſt ſolum vſꝫ ad mortē/
aut naturalē que fit per diſſolutionē anime
a corpore/aut ciuilem.i.per votū ſolenne.
& ſic matrimoniū non ꝯſummatum eſt in-
diſſolubile vſꝫ ad mortem. Sed queritur
quomodo in ꝯſummato eſt maior indiſſo
lubilitas cū in cōſummatione nullus inter-
ueniat cōtractus: ſed totus ꝯtractus eſt ante
ꝯſummationē. Propterea circa hoc alij di-
xerunt ꝙ indiſſolubilitas matrimonij non
conſummati eſt vſꝫ ad mortē naturalē ſed
eſt ſolū coniunctio aīorum & nō corporū
& altera parte ingrediēte religionē manet
illa ꝯiunctio aīorum in vtraꝫ parte. Sed ex
iſta opinione oporteret cōcedere aliquem
etiā in lege euangelica habere realiter & ſi-
mul plures vxores quarū quelibet realiter
erit vxor eius. Patet/ſi ante cōſummationē
matrimonij mulier īgreditur religionem
adhuc manet verū matrimoniū & licet viro
remanēti in ſeculo ꝯtrahere cū ſecūda. & ſi
iterū īgrediatur religionē licebit ei ꝯtrahe-
re cū tertia & ſic ꝯſequēter. ergo illatū verū.

¶ Dicerent ꝙ non eſt inconueniēs de con-
iugibus quārum ad vinculum ſpirituale &
animorū: ſed iſte modus nō eſt multū pro-
babilis. Quomodo ergo eſt indiſſolubili-
tas/ dico ꝙ eſt indiſſolubilitas ab hoie aut
hoibus ſecus eſt de deo qui poteſt diſſolue
re etiā matrimoniū conſummatū/ ideo illa
indiſſolubilitas intelligitur ab hoie vel ab
hominibus Matthei. ix. quos deus coniū-
xit homo nō ſeparet. ideo purus homo nō
poteſt cōiuges diſſoluere nec tota cōmuni
tas hominū. & quādo altera pars ante con
ſummationē ingreditur religionē illa diſ-
ſolutio fit a deo & nō ab hoie. Vnde deus
inſtituit profeſſionem ſeu votum ſolenne
vnicum remedium diſſolutionis: & nō qđ
libet votum ſolēne ſed religionis. Nā vo-
tum ſolēne ſuſcipiendi ordines ſacros non
diſſoluit illud matrimoniū. Vnde glo. lib.
vj. quod voti cauſa hoc dicit quia tunc vir
haberet duo remedia diſſoluendi matrimo
nium ſcilicet per ingreſſum religionis & ꝑ
ſuſceptionem ſacrorum ordinū/ & mulier
tantum alterum ideo nō eſſent pares. & de
bent eſſe pares/ & nullum habet priuilegiū
ſuper alterum. Aliqui dicūt & glo. videtur
ſentire in illo capitulo quod voti cauſa/ &
male ꝙ votum ſolenne dirimit matrimo-
nium non cōſummatū ex traditione pape
& ex iure poſitiuo/ quia papa vult hoc: ſed
hoc eſt falſum imo hoc eſt ſolum ex inſtitu
tione diuina. Vnde Chriſtus Ioannē a nu-
ptijs reuocauit. Sed an Ioānes fecerit votū
ſolenne religionis non inſiſto pro nunc.
In omni matrimonio ergo reperitur illud
bonum ſcilicet indiſſolubilitas que eſt in-
telligenda ab homine. Item in omni matri
monio reperiuntur alia duo bona ſub con
ditione ſcilicet fides & proles. Vnū eſt eēn
tiale cuilibet matrimonio/ alia duo extrin-
ſeca & ſub conditione. Correlarium ſequi
tur ꝙ ſi ꝯtrahant aliqui addendo cōditio-
nem repugnantē alicui iſtorum triū bono-
rum contractus nullus eſt vt ſi ſic ꝯtrahant
Accipio te quouſqꝫ reperiam pulchriorem
nullum eſt matrimonium: quia illa condi-
tio repugnat indiſſolubilitati matrimonij
Similiter capio te dūmodo non obliger ti-
bi reddere debitum petenti nullū eſt/ quia
repugnat bono fidei. Similiter ſi procura-
ueris venena ſterilitatis eſt contra bonum
prolis. ideo &c̄. in ca. ſi conditiones de cō-
ditionibus appoſitis quādo ponitur con-
ditio impoſſibilis vt capio te ſi celum digi
to tangam/ illa conditio habetur pro non
adiecta & eſt matrimonium. Si vero pona
tur conditio turpis & ſit cōtra bonum ma-
trimonij nullus eſt contractus matrimonij
Si vero illa conditio turpis non ſit contra
bonum matrimonij/ vt capio te hac condi
tione ꝙ furaberis habetur pro non adiecta
id eſt ac ſi non eſſet: & iudicatur pro matri-
monio. Si vero adijciatur conditio prolis
ſed non mala. Si eueniat conditio/ tunc eſt
matrimonium. Si non eueniat non eſt ma-
trimonium/ vt capio te ſi dederis centum.
vnde non eſt difficultas de conditione que
additur contra bonum matrimonij: ſed in
alijs duabus eſt difficultas. Durandus di- Durād⁹.
cit ꝙ conditio impoſſibilis & turpis con-
tra bonum matrimonij habetur pro nō ad
iecta. & eſt apparentia valde magna in op
poſitum. Patet/ nunꝗ̄ fit tranſlatio corpo-
ris mei niſi per conſenſum meum. Nam ꝙ
mulier habeat poteſtatem in hoc meo cor-
pore eſt quia volo ꝙ habeat/ ergo ſi voli-
tio qua volo ꝙ habeat feratur ſub condi-
tione/ vt ſi furtum facias & non alias capio
te in vxorem ex conſēſu meo nō habet po-
teſtatem ſuper me niſi conditio euenerit.
Nam quandocūqꝫ fit tranſlatio per conſen
ſum liberum ſingularium perſonarum: &
non auctoritate legis talis tranſlatio non
fit niſi taliter qualiter conſentitur (hinc eſt
ꝙ conſenſus ex errore vel metu non eſt ſuf-
ficiens conſenſus) ſed non conſentio ꝙ ha
beat poteſtatem mei corporis & ſit matri-
monium niſi furetur immo explico ꝙ ali-
ter non conſentio/ ergo apparet ꝙ ſi non
ponatur furtum non eſt trāſlatio corporis
Ideo dicunt aliqui doctores & eſſem huius
opinionis ꝙ non eſt matrimonium niſi in

foro exteriori/quia in foro exteriori preſu-
mitur ꝙ nullus vellet peccare. ideo preſu-
mitur ꝙ iſte conſentit ſimpliciter: & non
ſub conditione ſecus eſt de foro interiori/
& iſte modus apparet mihi probabilior &
ad hunc etiã condeſcendit ipſe Durandus.
¶Poſſet eſſe altera difficultas. Dictum eſt
Alia diſ- quando conditio nõ eſt turpis nec impoſ-
ficultas. ſibilis non eſt matrimonium niſi poſita cõ
ditione/capio ſortem qui cõſentit per ver-
bonũ du- ba de preſenti accipiẽdo conditionẽ de fu-
bium. turo. vt iam capio te in meam ſi cras dede-
ris mihi centum. Si ſit verum ꝙ cras realiter
dabit. vtrum nunc realiter ſit matrimoniũ
vel ꝙ craſtina die cum dabuntur centum:
tunc efficiatur matrimonium & non ante
dationem. Glo. in capi. licet de frigidis &
maleficiati mouet iſtam dubitationem.
Vtrum matrimonium depẽdeat ex euentu
futuro? Si dicatur ꝙ ẽ matrimonium/ergo
ſtatim poſt hoc fuit verum dicere fuit ma-
rimonium. & cum datio ſit futura eſt poſſi
bile ꝙ non dabit/ergo erit poſſibile ꝙ nõ
fuerit cõiunx eius. Et ſi habeatur proles eſt
Solutio. poſſibile ꝙ non fuerit legitima. ¶Dico cõ
formiter ad glo. ſecũdã: ꝙ nondũ eſt matri
moniũ poſtq̃ cõditio eſt de futuro. ſed cõ-
ditiõe adipleta eo facto quo adimpleſ con
ditio ſine nouo cõſenſu: ſed priori preſup-
poſito explicato per verba de p̃ſenti eſt ve-
rum matrimoniũ. & hoc ſuppoſito ꝙ ſor-
tes tẽpore intermedio non tranſtulerit cor
pus ſuum in alteram per verba de preſenti
Nam ſi ſine conditione cõſenſerit in aliam
& explicuerit per verba de preſenti eſt ve-
rum matrimonium. ergo poſt illam acce-
ptationẽ ſi adimpleatur conditio nõ effici
tur matrimonium inter ſortem & bertam/
ſed tunc eſt difficultas in illo matrimonio
quid eſt illud quod eſt ſacramentumm vel
cauſa illius obligationis? Dico ſecundũ do
ctores/nõ eſt inconueniẽs ꝓcedere ꝙ in le-
ge euangelica aliquando cauſetur obliga-
tio materialis abſq; ſacramento/& dicerem
conſequẽter ꝙ in cauſatione illius vinculi
nullum interuenit ſacramentum.

¶Diſtinctio Trigeſimaſecũda.

VISVM EST DE BO-
nis matrimonij quomo
do excuſant actum cõiu-
galem. Iam queritur de
obligatione ad actũ con
iugalem. Vtrũ vna par-
tium petente obligetur altera de neceſſita-
te precepti reddere debitũ. Arguitur ꝙ nõ
Nullus obligatur ad peccatũ: ſed ille actus
eſt peccatũ. Patet/quilibet actus quo quis
ſe priuat vſu rationis ẽ peccatũ. igitur. Op
poſitum arguitur per illud prime ad corin
thios. vij. Nolite fraudare inuicem niſi ex
conſenſu ad tempus & vir vxori debitum
reddat & vxor viro. ergo cũ quelibet pars
habeat poteſtatem ſuper corpus alterius &
econtra obligatur nececeſſitate precepti al-
tera petente debitũ reddere. ¶In hac que-
ſtione doc: preſupponit vnum notabile &
poſtea reſpondet diuidendo ſolutionem
queſtionis in duo mẽbra. Actus coniuga-
ligis poteſt reddi dupliciter vel ꝓpter duas
cauſas ſiue propter duos fines ꝓpter quos
eſt inſtitutus. & ſic actus ille poteſt reddi
ꝓpter illos duos fines. Primus finis ẽ pro-
les. Nam ſi reddatur propter bonum pro-
lis actus ille duplicẽ bonitatem habet. Pri-
mo habet bonitatẽ q̃ eſt actus iuſticie quo
redditur alteri quod ſuũ eſt. Secũdo modo
propter ſcd̃m finem ſcilicet cauſa vitande
fornicationis. Nam deus propter pronita
tẽ hominũ ad malũ diſpẽſauit de illo actu/
& inſtituit matrimonium propter fornica
tionem vitandã hoc ſuppoſito cũ queritur
vtrũ ſit neceſſariũ reddere? Dico ꝙ ẽ neceſſa
riũ reddere: ſed illud p̃ceptũ ẽ affirmatiuũ.
ideo non obligat pro ſemper. Ideo viden
dum eſt in quibus caſibus obligat. Dico
quantum ad hoc ꝙ petere debitum non eſt
preceptum niſi in vno caſu/puta ſi eſſet
paucitas hominum/ſicut tempore Adam
& Noe erat preceptum petere etiam ſi eſſet
paucitas hominum: ſed nunc raro contin-
git caſus in quo petere ſit precepti: ſed red-
dere eſt precepti ſemper ſed non pro ſemp.

Item reddere pro omni tẽpore pro quo petitur eſt preceptũ niſi propter duas cauſas/ aut quia petẽs amiſit ius petẽdi/ vel ille cui petitur maiori vinculo obligatur non reddere ꝗ reddere propter aliquã ſequelam: & ſic maior obligatio tollet minorem. Vnde regula theologorum eſt. quãdocũq; ꝯcurrunt due obligationes incõpoſſibiles: minor cedit maiori. Et ſunt duo caſus quantum ad perditionem iuris petendi. Primus quãdo illa pars que petit eſt fornicata fornicatione carnali/ puta cõmiſit adulteriũ. Mathei. xix. Quos deus coniunxit nemo ſeparet niſi propter fornicationem. & ſic fornicata perdit ius petendi. Secundus caſus eſt quãdo illa pars que petit eſt fornicata ſpiritualiter. i. prolapſa in hereſim. & in hoc caſu eſt maior difficultas in ca. vltimo de conuerſione coniugatorum vbi ponitur ꝙ mulier que viro lapſo in hereſim iudicio eccleſie eſt a viro ſeparata ipſo poſtea reuertente non tenetur ad eũ redire: ſed poteſt ad religionem euolare. & in ca. de illa que viro de diuortijs habetur ꝙ ſi ſit ſeparata a viro heretico non iudicio eccleſie ſed ſeparauit ſe auctoritate ꝑpria ipſo viro reuerſo & emendato eſt compellenda redire ad eum. Ex quo ſequitur ꝙ ſi ſit vir lapſus in hereſim: & data fuerit ſententia diuortij per iudicem eccleſiaſticũ vir ipſe perdit ius in perpetuum petendi debitũ propter fornicationem ſpiritualem. i. hereſim. Sed difficultas bona ẽ quomodo poteſt hoc quadrare cum illo textu euangelico quos deus coniunxit. ibi loquitur de fornicatione carnali tantũmodo/ quia ſi loqueretur de fornicatione carnali & ſpirituali ſimul: & idifferenter/ tunc nõ requireretur ſentẽtia iudicis eccleſiaſtici in fornicatiõe ſpirituali magis ꝗ in carnali/ quia eſſet etiam canon ſententie late/ mõ in fornicatione carnali altera partium ſeparat ſe auctoritate iuris & nõ requiritur ſententia lata. ergo ille textus decretalis non bene quadrat cum textu euangelico. Et arguitur ſic ex illo cap. de illa de diuortijs. Certum eſt ꝙ non perdit ius petendi vir lapſus poſt conuerſionem eius niſi fuerit ſententiatũ per eccleſiam de illo diuortio & ſeparatione. Sed eccleſia per ſententiam non poteſt priuare eos qui habent illud ius et poteſtatẽ corporum mutuã niſi iam ſint priuati iure diuio/ q2 quos deus coniunxit homo nõ ſeparet. ergo videtur ꝙ illa ſentẽtia nihil facit. Et ſic difficultas ẽ quomodo per hereſim perditur ius petendi. Dico primo ꝙ tempore hereſis nõ tenetur altera pars reddere/ vt patet in cap. allegato de illa de diuortijs. Secundo dico/ ſi mulier ſe ſubtraxerit a viro heretico auctoritate propria viro emendato per penitẽtiã tenetur ad illum reddire/ vt patet capitulo allegato. Tertio dico ex ca. mulier de cõuerſione coniugatorũ ſi fuerit illa ſeperatio celebrata per ſentẽtiam eccleſie nunquã tenetur poſtea redire ſi velit religionem ingredi/ & data eſt auctoritas eccleſie ꝙ neminẽ ſeparet niſi propter fornicationem. Intelligitur etiam de fornicatione ſpirituali. Habemus ergo duos caſus in quibus perditur ius petendi ſcilicet in fornicatione carnali: & ſpirituali. Sed in corporali quãuis non interuenerit auctoritas eccleſie/ & vna pars alteram repudiauerit nunꝗ tenetur eam recipere poſtea ꝗuis emendatam. Querit glo. in capitulo vltimo de cõuerſione coniugatorum quare ſi non interuenerit ſentẽtia eccleſie in diuortio facto i fornicatione ſpirituali/ & pars fuerit emendata altera tenetur eam recipere potius ꝗ in fornicatione corporali. Gloſa dat multas rationes. Vna eſt/ ſi reacciperet eam eo ipſo quo cognoſceret eam efficeretur bigamus & inabilis ad ordines ſacros/ & de hoc ſunt multa capitula in iure In cap. ſi cuius vxorem. diſtinctione. xxxiiij. vbi dicitur ꝙ non fiat ſacerdos cuius vxorẽ euidenter conſtat adulterium admiſiſſe. & in capitulo ſequenti ſi laici. Vnde non ſolum efficitur aliquis inabilis ad ordines per hoc ꝙ duxit viduam ab alio cognitam/ ſed ſi capiat meretricem efficitur inabilis ad ordines. & ſi cognoſcat ſcienter vxorem poſt adulterium/

Regula. | Bona difficultas. | An eccleſia poſſit diſſoluere matrimonium. | Quõ quis bigamus efficitur.

etiam efficitur inabilis. Sed nullus poteſt compelli abſq; conſenſu & culpa vt efficiatur bigamus/ propterea non poteſt compelli vt fornicariam fornicatione corporali & emendatā recipiat/& compellitur fornicariam ſpiritualem emendatam recipere dūmodo ab illa ſua ſponte/& non ſententia iudicis ſe ſubſtraxerit vt dictum eſt.

Tertius caſus. ¶ Aliquādo perditur ius petēdi/quia partes abrenūciauerūt tali iuri. Vnde dicit De palude/quā docūq; aliqs propter aliquod factum eius non poteſt licite petere quāuis teneatur reddere/tūc ſi petat altera pars nō tenetur reddere. vt ſit ita ꝙ berta vxor ſortis libere leuauerit de fonte puerum ſortis contrahit cum ſorte libere cognationē ſpiritualem/tunc ſortes non priuatur iure petendi: ſed berta priuaſ iure petēdi. & ſi petat illicite petit. & ſortes non tenetur tunc reddere: ſed illa pars q̄ priuatur tenetur ſemper reddere quotiens ab ea petitur. Aliquā-

Quart⁹ caſus. do ergo perditur ius per abrenūciationem vt ſi partes conſentiūt mutuo ꝙ ingrediāſ religionem vel vna pars conſentit alteri ꝙ ingrediatur. Nam ſicut habitū eſt/ante matrimonium conſummatū pars que ingreditur religionem perdit ius petendi. Sed matrimonio ꝯſummato poſſunt de cōſenſu partium ambe partes ingredi vel altera tātum de cōmuni cōſenſu. Nam ſi ambo voueant ſolēniter/ quecūq; pars petat/ altera tunc nō tenetur reddere: quia abrenūciauerunt & mutuo ſe abſoluerunt ab illo debito & iure petēdi. Sed ſi vna pars remaneat in ſeculo & dederit licentiā alteri parti ī gredi religionem niſi talis datio licentie fuerit auctoriſata per dyoceſanum loci ſi repetat eam tenebitur redire & cogebitur ad exeūdum. & eſt communis reſolutio ꝙ non poteſt vir ingredi etiam de conſenſu mulieris & precipue iuuenis remanētis ī ſeculo niſi fuerit auctoriſatus ꝑ dyoceſanū ipſius loci. ¶ Queres vnde hoc prouenit cum poteſt libere renunciare iuri ſuo? Dico ꝙ non poteſt renūciare iuri ſuo./ quia hoc eſt contra prohibitionem ſuperioris. Nam aliqui nō poſſunt res ſuas dare ſine conſenſu principis quādo eſt eis prohibitum. & ſi attentarent: illa donatio non teneret. Eodēmodo quia eſt prohibitum vxori niſi ſimul ingrediatur cū viro cedere iuri ſuo quod habet in corpus viri. Ideo ſi tentet mulier cedere abſq; auctoritate epiſcopi nihil facit & corpus viri adhuc manet eius q̄tū ad illū vſū.

¶ Alius caſus in quo non tenetur reddere/ eſt quādo ſuperuenit maior obligatio precepti alterius propter maiorem effectū conſequentē ad non reddendum q̄ ad reddendum. Vnde maiori ꝑcepto obligatur perſona ad ſe conſeruandū q̄ ad reddēdum debitum. Ratio/nam virtus nutritiua prius retinet quod eſt neceſſarium ad ſuſtentādū corpus q̄ remittat illud quod eſt neceſſariū ad generationem/ergo plus obligatur homo ad nutriendū ſe q̄ ad generādum. Si accidat ergo caſus ꝙ ex redditione debiti incurreret infirmitatem vel mortem/ ſi petat altera parti ſi non tenetur reddere/quia tūc concurrunt duo precepta puta preceptum de non ſe occidendo & preceptum de reddendo. & primum eſt maius alio ideo plus obligat per regulam aſſumptam: & ſic deobligatur a minori. Si ponas ꝙ nō eueniat periculum mortis ſed notabilis vite abbreuiatio. Nam qui frequēter vacant generationi notabiliter vitam abbreuiāt. Dico ꝙ maiori precepto tenetur nō abbreuiare vitam. Secundo dico ſi ex redditione imineat parti que reddit periculum alicuius grauis infirmitatis & inſanabilis abſoluitur a debito/ vt ſortes habens vxorem multum leproſam iminet periculum ſorti de lepra ſi reddat debitū illi tenetur non reddere vxori petenti. Regulariter dicunt ꝙ ſi non iminent periculum de lepra/quia in breui tranſitu (dicunt) non imminere periculū tunc tenetur reddere ſed non ſimul cum ea cohabitare (Leproſus cognoſcens mulierem ſi illa poſtea cognoſcatur ab alio efficietur leproſus) Dices ergo vir & mulier non ſunt pares. Dico ꝙ ſunt pares ſi ſit par cauſa. ¶ Vnde quis maiori precepto tenetur Quint⁹ caſus.

ſe conſeruare ne incurrat lepram ꝙ teneatur
reddere debitum / niſi ſit valde magna le-
pra non eſt periculũ in tranſitoria redditio
ne: ſed bene in habitatione. Similiter ſi im-
minet periculum in fetu deobligatur pars
a qua petitur propter maius preceptum vt
mulier concepit vel eſt vicina partui. & eẽt
periculum de abortu / magis obligatur nõ
impedire conceptionem & ne fiat abortus
ꝙ reddere debitum. Si vero ſit periculum
infirmitatis in fetu eſt duplex difficultas vt
ſi mulier patiatur menſtruum & vir debitũ
petit ex tali conceptu proles efficitur men-
ſtruoſa. Dicunt regulariter doc. ꝙ mulier
non tenetur reddere tunc / imo reddendo
peccat: quia exponit ſe periculo inficiendi
prolem. Nam ſi aliquis exponeret ſe peri-
culo inficiendi alterum lepra / quia tenetur
alterum diligere peccaret mortaliter: ſed ſic
eſt in tali caſu. ¶Contra. Si leproſus pe-
tat a muliere leproſa tenetur reddere: & ta-
men proles efficitur leproſa. ergo hoc nõ
impedit. Dico ꝙ ſecus eſt de muliere lepro
ſa & de muliere patiente menſtruum: quia
leproſus eſt perpetuo leproſus ideo nõ po
teſt expectare aliud tempus ad generandũ /
& melius eſt ſimpliciter proli eſſe & habe-
re aliquem defectum ꝙ non eſſe / ideo excu-
ſatur. & non cognoſcens menſtruatam qa
poteſt cõmode expectare aliud tempus ad
generandum in quo non exponet prolem
in pĩculo lepre vel alterius accidentis. ideo
diſſimile eſt in vno & in altero. ¶Depalu-
de tenet contrarium. & dicit ꝙ licet bonũ
ſit tempore menſtrui abſtinere: tamen illa
predicta ratio non vincit / quia poteſt eẽ ei
certum ꝙ non concipiet / puta quia iam eſt
impregnata vel ſterilis / ideo non exponit
ſe periculo de prole inficienda. Item ſi ex-
poneret ſe periculo de prole ꝙ eſſet lepro-
ſa / ergo ſemper eſſet peccatum in leproſo:
ſicut in patiente menſtruum / quia ſi eſt de
ſe malum ſemper eſt malum. Item vtens re
ſua ꝙuis ex illo vſu ſequatur detrimentum
alterius dũmodo non intendat detrimen-
tum illius nõ peccat vt ille qui propter ſuã
vtilitatem fodit terram vel facit murum ex
cuius opere ſequitur impedimentum aque
tranſeuntis ad vicinum non intendit vici-
no nocere: ſed quia eſt ei vtile non peccat
vtendo re ſua ad vtilitatem ſuam. Eodem-
modo videtur ꝙ maritus cognoſcens mu-
lierem ſuam menſtruatam ꝙuis ſequatur in-
firmitas in prole / quia illud non intendit
ſed re ſua vti ad finem ſibi licitum & vtilẽ
ſcilicet vitationem fornicationis / apparet
ꝙ non peccat ſaltem mortaliter / tenet ergo
reſolutorie Depalude ꝙ niſi intenderet in-
fectionem prolis ꝙ non peccat mortaliter
propter rationẽ ſupradictam que videtur
apparentior inter ceteras. quia eſt mihi lici
tum vti re mea dummodo non intendam
incommodum alterius. Veruntamen
iſta ratio facile poſſet ſolui / ſi poſſet pa-
rum expectare & tantam conſequi vtilitatẽ
ex re ſua ſicut nõ expectando: ſed in propo
ſito expectando poteſt conſequi tãtam vti-
litatem ideo prima opinio videtur proba-
bilior & cõmunior ꝙ ſcienter cognoſcens
menſtruatam / dũmodo illa menſtrua ſint
temporanea ꝙ peccat mortaliter. Et ſic pa
tent caſus in quibus nõ tenetur reddere de-
bitum. In omnibus autem alijs caſibus te-
netur petenti dũmodo ſit locus aptus non
ſacer &c. etiam tempore ſacro dummodo
nolit deſiſtere a petitione tenetur reddere.
Et hoc pbat Depalude propter multa in-
conuenientia inde ſequuta: ſcilicet ex non
redditione quia petit quod ſuum eſt & de-
tinere alienum eſt peccatũ ſicut auferre / &
ſic patet de redditione debiti cõiugalis.

¶Diſtinctio Trigeſimatertia.

CIRCA DISTINCTIO
nem. xxxiij. ĩ qua agitur
de matrimonio antiquo
rum patrũm. Et quia dif
ficultas ẽ quomodo po-
teſt reddi debitum con-
iugale vbi eſt pluralitas
vxorũ quia ſtat ꝙ omnes ſimul petant / &
ſic homo eẽt impoſſibilitatus ad reddendũ
Ideo in iſta. xxxiij. diſtinctione ĩquirit do-

ctor conſequenter ad magiſtrũ de bigamia
de pluralitate vxorũ/& tanguntur due dif
ficultates circa matrimonium antiquorum
patrum.primo de pluralitate vxorum qđ
licitum erat illis/ſecundo queritur de repu
dio/repudiabat enim ĩ lege vir habẽs vxo
rem ſibi non placẽtem. Circa materiam de
bigamia facit duas queſtiones.prima vtrũ
vxores aliqñ fuerit licitũ habere plures vxo
res: Secunda/ vtrũ bigamus & poſt ea bap
tiſatus non ſit amplius bigamus & poſ
ſit ordines recipere.

An fuerit licitũ habere plures vxores.

¶ Quantũ ad primam
arguitur ꝙ non/illud non eſt nec vnq̃ fu
it licitum quod eſt cõtra legem nature/ſed
habere plures vxores eſt cõtra legẽ nature
igitur.nam tẽpore nature inſtitute dictũ ẽ/
erũt duo ĩ carne vna & non ponuntur tres
aut quatuor igitur/In oppoſitum arguit/
Abrahã/& alij/ vt Dauid plures vxores
habuerunt & plures ancillas & illi non vi
tuperantur/ergo habere plures eſt licitum

Duplex ſẽſus q̃ſtionis.

¶ Dico primo ꝙ queſtio dupliciter intelli
gitur, vtrum ſit licitum ſucceſſiue vnam
poſt aliam habere plures/& ſic de illo ſẽſu
non eſt queſtio/nam aliqui fuerũt heretici
condemnati dicentes.ꝙ mortua prima nõ
licebat conuolare ad ſecundas nuptias.Se
cũdus ſenſus eſt/an ſit licitũ habere plures
ſimul & ſemel & ſic querit queſtio & doct.
duo facit.Primo ĩquirit cũ matrimonium
ſit quidam contractus quid requiritur ad
iuſticiã ſimpliciter in iſto contractu reperi
endã.ſecundo quid in caſu/vnde vt cõtra
ctus iſte ſit iuſtus/vt in aliis contractibus re
quiritur inter res permutandas quãtũ ad il
lum finem ad quẽ permutantur equalitas ſi
cut in.xv.diſtinctione dictũ eſt ꝙ mediũ iu
ſticie ↄmutatiue eſt equalitas. Nã in omni
iuſticia cõmutatiua requiritur equalitas vt
ſi ſit venditio inter rem & preciũ/ſi permu
tatio inter res permutatas & ſic de aliis ſpe
ciebus iuſticie cõmutatiue/cũ ergo iſte con
tractus matrimonialis ſit verus contractus
& permutatio quedã vera ẽ vna ſpecies iu
ſticie commutatiue inter res que permutãt
vt cõtractus ſit licitus requiritur equalitas
adminus ſecundum dictamẽ recte rationis
ſecũdũ verã opinionẽ/& ſecũdũ aliã equa
litas rei & hoc ad illũ finẽ ad quẽ fit talis ꝑ
mutatio/ nam ſtat res que inter ſe ſunt ineq̃
les permutari ſed equales quãtũ ad finem
ad quem permutantur. Vnde matrimonij
duplex eſt finis.

Duplex finis matrimonii.

Primus procreatio prolis
Secundus vitatio fornicationis ſeu redditio
debiti.primus ẽ eſſentialis & principalior
& ad hunc finem in tempore nature inſtitu
te inſtitutum eſt matrimonium in officiũ.
id eſt in procreationem prolis.& q̃tum ad
iſtum primum finem.ſ.procreationẽ pro
lis plus valet vir q̃ mulier:quia vir poteſt
ſimul fecundare multas mulieres/ſed muli
er nõ niſi ab vno viro fecundari põt/ideo
plus valet vir.ſed q̃tũ ad ſecundum finem/
aliquãdo plus valet mulier/quia poteſt red
dere ſepius q̃ vir/& vt iſte contractus ſit iu
ſtus adminus oportet ſeruare equalitatẽ ra
tionis ſed vt ſit completio iuſticie & deter
minatio ſiue approbatio ſuperiorũ.nam ſi
cut habitũ eſt in omni contractu vt ſit vali
dus oportet ꝙ non ſit auctoritate ſuperio
ris prohibitus ſiue reprobatus a quo de
pendent contrahentes in contrahendo/&
ſi ſit reprobatus eſt iniuſtus.ideo comple
tio iuſticie/& vt ſit iuſtus requiritur appꝛo
batio adminus non reprobatio ipſius ſu
perioris.ideſt dei a quo dependent contra
hẽtes ĩ contrahendo/& ſic eſt contractus iu
ſtus quia approbatus.Sed vtrũ aliquando
fuerit licitum in caſu habere plures: Hoc ẽ
an ille contractus erat iuſtus in quo idẽ vir
contrahebat & habebat plures ſimul & ſe
mel hoc eſt ſecluſa diſpẽſatione dei/ an erat
licitum ꝙ idem vir cum pluribus contrahe
ret ita ꝙ non fuiſſet ſpecialis approbatio
nec ſpecialis reprobatio illorum cõtractu
um: Secundo an fuerit licitum cum diſpen
ſatione. Depalude allegat duas opinio
nes & Bonauentura videtur declinare ad
vnam videlicet ꝙ ex conſenſu prime muli
eris erat licitum contrahere cum ſecunda.
dum modo non eſſet vel nõ ſit ſpecialis re
probatio dei de non cõtrahẽdo cũ ſecũda.

& ꝙ reqratur cõſenſus prīe mulieris fūdāt ſe in facto ſarre cum apparentia. quia habetur Gene.xvj.ꝙ dedit agar abrahe & ſic fuit vera vxor. Alia ratio eorum/ſicut mulier pōt renūciare totaliter iuri ſuo ita ꝙ ſi poſtea petat non tenebitur vir reddere/ ita pōt renunciare parti iuris ſui .i. particulariter iuri ſuo cedere ꝙ trāſferat ius quod cedit in aliam. & hoc videtur licitum dū modo nō ſit ſpecialis reprobatio ſuperioris. Ideo dicunt ꝙ anteꝗ̄ efficeretur ſpecialis reprobatiō ꝙ de conſenſu prime poterat vir in aliā poteſtatem partialem ſui corporis transferre. Alia eſt opinio communior quā ferme tenent omnes doct. ꝙ niſi fuerit ſpecialis reuelatiō & conceſſiō & diſpenſatio dei viuēte prima nunꝗ̄ poteſt cum ſecunda contrahere/ ratio eſt nā vir & mulier ꝗ̄tū ad hoc videtur pares ita ꝙ vir habet poteſtatem ſuper corpus mulieris & ecōtra/ ſed nunꝗ̄ fuit licitum abſqꝫ reuelatione ꝙ mulier contraheret cum ſecūdo etiam ex conſenſu viri ipſo viuente/ ergo ſecluſa omnimoda reprobatione dum modo nō ſit ſpecialis cōceſſio de viro nō poteſt cum ſecunda muliere contrahere viuente prima. Nūꝗ̄ fuit licitum quis non fuiſſet ſpecialis reprobatio ꝙ mulier contraheret cum ſecūdo viro etiā de conſenſu viri / ergo nec per conſenſum mulieris fuit licitum viro contrahere cū ſecūda. & ideo ſi fuit licitū hoc fuit ex diſpoſitione diuina. & ſic tota completio iuſticie i illis contractibus fuit diſpenſatio diuina. Nam quācūqꝫ quis ſit dn̄s rei nichilominus illa res eſt dei ac ſi nullus alius dominium haberet vt tantū dominiū habet deus in libro meo ac ſi nullius eſſet/ ergo corpora viri & mulieris ꝗ̄uis tranſtulerint adinuicem adhuc ſunt dei quantū ad plenū dominiū. & deus poteſt totaliter auferre corpus viri a muliere. & eodem modo poteſt partialiter remanēte dominio prime mulieris partiali. ergo hoc ex diſpenſatione diuina fuit factū/ quod autem debuit diſpenſari eſt ratio. Nam qn̄cūqꝫ aliqd ordinatur ad duos fines ad vnū principalē/ & ad aliū minus principalē obſeruationi minus principalis aliquando derogandū eſt propter aſſecutionē finis magis pricipalis. ſed ſic ē ꝙ matrimonium eſt ordinatum ad duos fines/ ad pricipaliorem qui eſt procreatio prolis/ & ad redditionem debiti ſiue vitationē fornicationis quod eſt finis minus principalis/ & vbi non poteſt eſſe conſecutio finis principalis abſqꝫ derogatione finis minus pricipalis poteſt illi derogari: ſed vbi erat paucitas prolis ad cultū diuinū nō poterat ampliari niſi idē vir plures haberet vxores. Ideo congruū fuit vt derogaretur fini minus principali/ ergo fuit diſpenſatū in lege/ ſed vbi & quando/ non habetur expreſſus paſſus/ & ꝙ hoc ſit modo reuocatū habetur matthei.xix. vbi dicitur ꝙ vir propter fornicationē habeat vxorem. & ſubiūgitur ſi aliam duxerit iam mechaẜ. ideo ducere ſecūdā ē peccatū/ ergo iā & tunc eſt reuocata diſpenſatio qua permittebatur habere plures. imo reprobatus ſecundus contractus. Ideo in noua lege nullus poteſt ſecundā ducere propter quācūqꝫ neceſſitatē/ aut vtilitatē imo ſi attētet nihil facit nec neceſſario eccleſia poteſt diſpenſare ꝙ ſecūdā habeat viuente prima quia eſt ſpecialis ĩhibitio dei. Et ſic iam eſt reprobatū quod in lege erat approbatum. ¶ Difficultas eſt cū in lege erat licitum habere plures vxores an etiam erat licitum habere concubinas/ & videtur ꝙ ſic. nā Iacob ingreſſus eſt ad ancillas & ſimiliter Dauid. ergo concubinatus in lege erat licitus. & ſic erat diſpenſatum ĩ lege habere concubinas. Bonauentura videtur expreſſe hoc dicere. Sed regulariter omnes doctores tenent oppoſitum. videlicet ꝙ in precepto/ non mechaberis omnis actus non vxorius prohibetur. Ideo oportet fateri ꝙ ille erant realiter vxores: ſed nō erant vxores niſi de conſenſu vxorū principalium vel vxoris principalis ita ꝙ nō tenebatur eis reddere debitum qui eas acceperat contradicente vxore vel vxoribus principalibus. Ideo vocabātur concubine & an ille ꝗ̄uis eſſent realiter vxores alias concu

binatus fuiſſet permiſſus i lege quod videt abſurdū. Aliud poteſt queri cum habebāt plures vxores ſi omnes ſimul petiuiſſēt debitum/ quid tunc faciēdum fuiſſet viro habenti plures? Aliqui dicūt ꝙ illi quā prius habuiſſet. ſed quia dictum eſt ꝙ ſecundum matrimonium nullo modo dependebat a conſenſu prime vxoris/ ſed quia deus diſpēſauerat & equaliter erant vxores. apparet michi dicendū ꝙ indifferenter ad volūtatē viri poterāt reddere debitū ſicut ſi duo eſſent in extrema neceſſitate & non poſſum ſuccurrere niſi vni poſſum indifferēter cuicunqꝫ volo ſuccurrere & non peccabo nō ſuccurrendo alteri. Eodem modo videtur hic dicendum. Aliqui dicunt ꝙ eas debet concordare & ſi non poſſet cōmittāt ſorte ſed hoc ē ridiculū. Et ſic patet de matrimonio antiquorum patrum. & ad argumentū factū in pricipio queſtionis quia bigamia eſt contra legem nature. Geneſis. j. Erunt duo in carne vna. dico ꝙ non eſt cōtra principia legis nature nec ꝯtra ꝯcluſiōes neceſſario & euidēter ſequētes ex illis/ ſed illud dicit eſſe contra legem nature. i. contra ea que ſunt conformia legi nature/ & in talibus poteſt deus diſpenſare & non in principiis & concluſionibus euidenter ſequentibus ex principiis legis nature.

Opinio doctoris

¶ Ad ſecundum.

Viſū ē vtrū licuerit aliqñ cōtraheꝛe cū pluribus/ & qa ex illo ꝯtractu orit bigamia ſiue ꝯtraxerit cū pl'ibus ſil viuētibus ſiue ſucceſſiue puta pria mortua ꝯtraxerit cū ſecūda. ¶ Querit vtrū qui contraxit cum pluribus ante baptiſmū poſſit poſt baptiſmū ad ſacros ordies promoueri? Arguitur ꝙ non/ auctoritate Hieronimi qui dicit expreſſe ꝙ nō imputat ei contractus qui cū pluribus ante baptiſmū contraxit. & ponitur diſtīctione. xxvi. c. j. Igitur non incurrit irregularitatem.

¶ Oppoſitum arguitur auctoritate Auguſtini ſuper epiſtolam ad titum. & ponitur diſtīctione. xxvi. c. ij. ¶ Doct. duo facit primo inquirit quid ſit tenēdū. Secūdo propter quam cauſā. ¶ Circa primū quid tenēdum eſt fuit antiqua diſceptatio inter Hieronymum & Auguſtinum. vt patet ex auctoritatibus eorum/ aliqui ſequuti ſunt Hieronymū vt Henricus degandauo. ſed maior pars doct. auguſti. ſicut regulariter faciunt in queſtionibus/ ſed in tranſlatione ſequit plus hieronymū vt patet de ceſſatione legalium regulariter tenetur Auguſtinus & nō Hieronymus. Dicebat ergo hieronymus & poſt eū henricus ꝙ qui contraxit cum pluribus ante baptiſmū vel cū vna & poſt baptiſmū cum alia non eſt irregularis/ & huius opinionis ſunt apparētie. prima quia irregularitas contrahitur ex ſtatuto eccleſie ſed ante baptiſmum nullus ē ſubiectus eccleſie/ quia nō eſt adhuc pars eccleſie. vt ait apoſtolus non eſt michi cure de iis que foris ſunt/ nam non eſt data petro & apoſtolis cura niſi de iiſque ſunt in eccleſia/ & per conſequens nec ſucceſſoribus petri. ergo ante baptiſmum non contrahitur irregularitas hinc eſt ꝙ homicida vt etiam tenet auguſtinus & omnes ante baptiſmum poſtea baptiſatus non eſt irregularis quia vt dictū eſt irregularitas contrahitur ex ſtatuto eccleſie cui tempore homicidij non ſubiiciebatur/ ergo nec punitioni eccleſie/ hinc eſt etiam ꝙ non baptiſatus percutiens clericum non eſt excommunicatus Secundo & iſta eſt ratio Henrici/ nunq̄ aliquis pro tempore pro quo non eſt natus ſuſcipere habitum eſt capax priuationis illius habitus vt catulus ante nonū diē nō eſt capax habitus videndi/ ideo non dicit cecus/ quia priuatio importat ſemper aptitudinem pro tempore &c. ſed ante baptiſmum homo non eſt capax ordinis. imo ſi q̄tū ad apparētiam efficeretur preſbyter eſſet reordinādus. ergo ſi non eſt capax ordinis ante baptiſmum nō videt capax irregularitatis. quia irregularitas nō dicit niſi priuationem ad illum habitum. & per conſequens apparet ꝙ poteſt ſuſcipere ſacros ordines. Sed doct. eſt alterius ſententie poſt Auguſtinū cōformiter ad maiorem partē.

doctorū ꝙ hoīcida ante baptiſmū poſt baptiſmū nō ē irreglaris ſed bigamus ante baptiſmum poſt baptiſmū eſt irregularis. Et ad argumentum Henrici concedo ꝙ ante baptiſmum nō eſt capax ordinis. ergo nec priuationis ordinum ſed pro tempore ante baptiſmum poteſt aliquid facere in quo tempore ſequitur de neceſſitate ſtatuti icapacitas ad ordines pro tempore pro quo ē capax. & cū arguitur nō ſubiicitur pro illo tempore eccleſie nec poteſt penam eccleſiaſticam pro illo tempore incurrere. Dico ꝙ non efficitur irregularis ante baptiſmum. ſed tamen in illo tempore poteſt facere aliquid ad quod ſequetur talis pena eccleſiaſtica. ¶ Sed que eſt cauſa quare icurritur ex bigamia irregularitas & nō ex homicidio? Allegant ad hoc tres modi dicendi/ aliqui **Prima opinio** dicunt ꝙ baptiſmus iſtitutus eſt cōtra peccatum & non contra alia que non ſunt peccatum/ propterea tollit omnem penam debitam peccato ſed non tollit penam omnē que contrahitur ex nō peccato. ſed irregularitas que contrahitur ex homicidio eſt ex peccato & illa que contrahitur ex bigamia non eſt ex peccato. Et hec eſt opinio cuiuſdam glo. Et hoc allegat Richardus/ baptiſmus ergo tollit irregularitatem ex homicidio/ tollit inꝙ priuatiue .i. impedit ne ponatur irregularitas ex homicidio. Contra ergo non deletur irregularitas que contrahit ex homicidio licito. quod falſum eſt nam ſicut aliquis eſt homicida per actū peccati/ ita poteſt eſſe per actū licitum homicida. vt iudex iuſte cōdemnās & executor iuſticie & occidēs in bello iuſto omnes tales ſunt irregulares/ ſi ſit ergo cauſa pp̄ter quā non cōtrahitur irregularitas ex homicidio poſt baptiſmum/ quia baptiſmus eſt contra peccatum & auffert omnem penā peccati & non auffert penam non peccati. ergo iudex & occidens in bello iuſto & qui ſe tuetur & occidit cum moderamine inculpate tutele remanent irregulares poſt baptiſmum ſicut bigamus. Dico ꝙ aliqui concedunt illatum/ tamen non videtur multum apparens ꝙ iuſte occidens poſt baptiſmū remaneat irregularis & occidens iniuſte nō remaneat irregularis. Propterea dicunt alii **Alia opinio** ꝙ verum eſt ꝙ tale homicidium nō eſt peccatum ſimpliciter ſed eſſet peccatū ex ſe niſi eſſet propter circunſtantiā que ipedit ne ſit peccatum puta propter bonū cōmune. Dicunt ergo ꝙ ſi iudex iuſte occidat homicidium de ſe eſt peccatum ſecluſa illa circunſtantia nō autem bigamia. Cōtra/ ergo ad minus ille qui cōtraxit bigamiam per actū peccati poſt baptiſmum non erit amplius irregularis/ patet qa baptiſmus tollit omnem penam peccati ſaltem omnem penam peccati proprij/ nō tollit penas contractas ex peccato alieno puta ex peccato primi parentis. Iſte ſolutiones non videntur multū apparentes. Ideo dicunt alii ꝙ cōtrahitur **Alia op.** ex homicidio irregularitas iure pure poſitiuo & humano. ſed ex bigamia non cōtrahitur iure pure poſitiuo & humano ſed diuino. imo quaſi ex natura rei pp̄ter defectū ſignificatiōis propterea quia homicide ante baptiſmum nō ſubijciūtur iure poſitiuo eccleſiaſtico ſed bene diuino/ hinc eſt ꝙ homicida ante baptiſmum nō eſt irregularis/ ſed bene bigamus/ quia bigamia inducitur non ſtatuto ſolo humano ſed irregularitas ex homicidio inducitur ex ſolo ſtatuto humano. Hinc eſt ꝙ paulus explicat irregularitatem ex bigamia. oportet enim epiſcopum .i. preſbyterum (nam per epiſcopum paulus ſemper preſbyterum intelligit) eſſe vnius vxoris virū/ ergo irregularitas contrahitur ex bigamia iure diuino. ſed ex ſtatuto ſolo humano ſolum contrahitur irregularitas ex homicidio. Ideo eſt magna differētia quare ꝯtrahitur ante baptiſmū &c. Contra hoc videtur eſſe practica antiqua/ nam diſpenſauit martinus quintus cum bigamo vt promoueretur ad ſubdiaconatū. Item alius papa cum epiſcopo Panormitano qui erat bigamus. ſed ſic eſt ꝙ non pōt diſpenſare papa contra ſtatuta diuina quis ſint poſitiua. ergo ſequitur ꝙ non contrahit irregularitas & bigamia ex ſtatuto di-

uino ſed humano ſolũ/nam certũ eſt ꝙ pa
pa non poteſt diſpenſare in diuinis ſtatu-
tis quia inferior non poteſt diſpenſare i ſta
tutis ſuperioris ſicut nec epiſcopus in ſtatu
tis pape. Propterea dicunt ferme omnes ꝙ
incurritur irregularitas ex bigamia ſolũ ex
ſtatuto humano. & eſt ſtatutũ pauli apo-
ſtoli. vnde paulus aliqua promulgauit vt
ſtatuta diuia. & hoc poteſt cognoſci ex ſe
quentibus vel ex precedentibus. Dicit eni
aliquando non ego ſed dominus & hoc ẽ
quando promulgauit vt ſtatutũ diuinum
& aliqua promulgauit tanq̃ humana iter
que ponunt doct. irregularitatem ex biga-
bia. Vltra dicũt / certum eſt ꝙ paulus non
fuit maioris auctoritatis in ſtatuendo q̃ pa
pa imo minoris/quia non erat papa & om
nes ſubiiciuntur petro & ſucceſſoribus eius
& ſucceſſores tantam poteſtatẽ habẽt ſicut
petrus. Vltra dicunt ꝙ poſtq̃ ſtatutũ eſt a
minori q̃ papa poteſt papa i tali ſtatuto di-
ſpenſare/quia ſnperior in preceptis inferio
ris diſpenſare poteſt ſed non contra/& eſt
cõmunis opinio. Occam vero tenet oppo
ſitum contra apoſtolum & Gerſon. & dice
rent ꝙ diſpẽſauerit vt promoueret ad ſub-
dyaconatum/& regulariter ꝙ poteſt diſpẽ
ſare ꝙ promoueat bigamus ad ſubdyaco
natum ſed non ad ſacerdotiũ. & cũ in titu-
lo de bigamis dicitur ꝙ non poteſt intelli-
gi ꝙ non poteſt .i. non debet niſi vrgen-
te maxima cauſa/ſed poteſt ſimpliciter.
Hoc ſuppoſito cum ſit ex ſtatuto pure hu
mano quare ex homicidio ante baptiſmũ
non contrahitur ita bene ſicut ex bigamia
ante baptiſmum & contra. Vltima reſolu
tio eſt/ꝙ propter ſtatutũ eccleſie & non ẽ
alia cauſa. eccleſia ſtatuit ꝙ bigamus q̃cito
eſt baptiſatus efficiatur irregularis & non
de homicida. Ratio/irregularitas ex biga-
mia ẽ propter defectum ſignificatiois ordi
nis ſacri in bigamo ſed in homicida fuit fa-
ctum ſtatutum propter horrorẽ ſanguinis
Eſtimatur iſte qui baptiſatur ꝙ mutetur &
efficiatur de lupo agnus. & ꝑpterea ꝙ non
ſubiaceat horrori amplius / ſicut patet de
paulo propterea noluit ꝙ cõtraheretur ir-
regularitas ex homicidio poſt baptiſmum
ſed in bigamo non remanet eadem ſignifi-
catio ſacri ordinis ſicut eadem cauſa. Ideo
ſtatuit eccleſia ꝙ ex vtraq; bigamia incurre
retur irregularitas. Vnde ſacramẽtũ matri-
monii ſignificat conuerſionem Chriſti ad
animam fidelem ad eccleſiam & ad huma-
nitatem & illas duas vltimas ſignificatões
habet matrimonium cõſummatũ. i. Chri-
ſti ad eccleſiam & humanitatem/ ſed matri
monium non conſummatũ non habet ni-
ſi primã ſignificationem .i. Chriſti ad ani-
mam/cum ergo q̃tum ad duas vltimas ſit
ſponſus vnice ſponce nam non eſt niſi vnĩ
ca eccleſia nec eſt niſi vna humanitas aſſum
pta & qui contraxit cum pluribus non ha-
bet illam ſignificationem. Ideo ſtatuit eccle
ſia ꝙ nõ ordinetur. Vnde irregularitas ex
bigamia contrahitur multis modis. Vno
modo quãdo aliqs duxit cognitã ab alio:
ſiue in matrimonio & ſic eſt vidua ſiue ac-
tu metricio talis eſt realiter bigamus & ir-
regularis. Similiter ſi aliquis ducat virginẽ
& illã cognoſcat/ & poſtea illa adulteretẽ
& poſt adulterium iterum cognoſcat eam
(quia ſemper manet ſua vxor) efficitur bi-
gamus. Tertio ſi aliquis de iure contrahat
cum vna & cognoſcat alterã poſt ea de fa-
cto & non de iure eſt realiter bigamus/ſed
ſi cognouit virginẽ que efficitur meretrix
eius & poſt ea ducat eam ſecus eſt/ſed ſi du
xerit cognitã ante a viro efficitur bigamus
propter deffectũ ſignificationis/quia diui-
dit carnem ſuam cum pluribns vel cum ea
que diuiſit cum pluribus ſtatuit eccleſia ꝙ
talis icurreret irregularitatem. Ad auctori
tatem Hieronymi in pricipio lectionis ad
ductã dico ꝙ i hoc Hieronymus nõ tenet.

¶ De repudio.

HAbitum eſt ꝙ bigamia erat licita i
lege moſayca etiam pro eodem tẽ-
pore quia licuit tunc habere plures
res vxores. ¶ Queritur vtrum fuerit viro
licitum repudiare vxorem; arguitur ꝙ ſic.
deute. xxiiij. Dicitur ſi quis duxerit vxorẽ

& non íuenerit gratiã ante oculos eius ſcri
bet ei libellum repudii ergo fuit licitum.
¶ Oppoſitum arguitur quia hoc eſt cõtra
legem nature promulgatam per Adam re-
linquet homo patrem & matrem & adhere
bit vxori ſue. Item non erat licitum mulie-
ri repudiare virum ſuum/ergo nec viro re-
pudiare vxorem quã tenet quia q̃tum ad a-
ctus matrimoniales vir & mulier ſũt pares
vnde eſt cõtrouerſia in expoſitione littere.
Tenet De lyra ꝙ nunq̃ fuit licitum viro re-
pudiare vxorem & eiuſdem ſententie ẽ tho.
& pleriq; antiqui doctores & ferme omẽs.
Sed burgenſis in additionibus nititur o-
ſtendere oppoſitum ꝙ erat licitum repudi
are vxorem/& huius ſententie eſt doct. &
Richardus. Pro quo ſupponẽdũ ꝙ repu-
diare dupliciter capit. vno mõ repudiare ẽ
eam a ſe excludere q̃tum ad actũ matrimo-
niale m.i. redditionem debiti. Secũdo mo
dꝫ eam repudiare eſt facere ne ſit amplius
vxor. ¶ Secundo ſupponendũ eſt ꝙ in ve-
teri lege non repudiabatur vxor ſolũ pro-
pter fornicationem q̃dmodũ repudiatur
in lege noua propter hoc(nã propter for-
nicationem fuit licitum repudiare i lege ve
teri & etiã noua/patet ex auctoritate Chri-
ſti quãtum ad thorũ nichilominus remane
bat vxor Matthei. xix.) ſed i veteri repudi
abatur non ſolum propter adulterium ſed
etiam propter maculam corporalẽ. ¶ Iam
eſt queſtio/vtrum taliter repudiare vxorẽ
eſſet licitum & an repudiata remanſerit ad
huc vxor prioris viri poſt repudiationem
vel an eſſet ſoluta ſicut illa cuius vir ingre-
ditur religionẽ ante matrimonium conſũ
matum. Difficultas/ergo eſt inter doct. an
repudiare propter alteram cauſam ab adul
terio fuerit licitum in antiquo teſtamento
& ex hoc conſequenter oritur difficultas/
an repudium faciebat ꝙ non eſſet amplius
vxor. Eſt apparentia ad vtranq; partẽ. pri-
mo ꝙ non fuerit licitum taliter repudiare
ſecluſa fornicatione. apparet ex dicto Chri
ſti quos deus coniunxit homo nõ ſeparet
niſi propter fornicationem/& in antiquo
teſtamento poſt q̃ deus per moyſem loqu
tus eſt de libello repudii ſtatim ſubiunxit.
hoc propter duritiã cordis veſtri. ergo vi-
detur hoc fuiſſe permiſſum ad euitandum
maius malum. ſ. vxoricidiũ. ¶ Sed oppoſi
tum habet apparentiã quod patet ſic/nihil
eſt peccatũ in veteri lege quin poſſit cogno
ſci peccatum aut ex lege aut ſaltem ex pro-
phetis qui poſtea declarauerunt legem ſed
ſic eſt ꝙ repudiare vxorem non poteſt co-
gnoſci peccatum ex lege/quia illud erat p̃-
miſſũ ex lege/nec ex prophetis. nã Michee
ij. habetur. Si odio habueris eam repudia.
vnde in lege veteri permittebatur vſura cũ
alienigenis & extraneis erat tamen peccatũ
ſed tamen q̃uis non cognoſceretur ex lege
cognoſcebatur per propheras. & pſalmi-
ſtam. qui nõ dedit ad vſurã &c. In quibus
dãnabatur vſura/ſed ſic eſt ꝙ nullibi i pro-
phetis aut pſalmis damnatur repudiũ. er-
go approbatur. cũ ergo lex & prophete fu
it ſufficiens ad cognoſcẽdũ peccatũ ſequi-
tur ꝙ repudiare non erat illicitum & pecca
tum. & p cõſequẽs vir poterat vxorẽ repu-
diare. ¶ Alia apparẽtia nunq̃ fuit licitum i
lege ãtiqua vxori habere plures viros/ſed
veteri lege permittebatur vxori repudiate
nubere ſecundo viro. vt patet Exo. xxiiij.
Et ſi ſecũdus eam repudiaſſet non poterat
redire ad primum nec ad quẽuis alium/per
mittebatur ergo repudiate capere alterum
virum/ſed ſi ſecundus quem accipiebat nõ
fuiſſet vir & maritus eius ã adulterata fuiſſet
& per conſequens lapidata quia adulteriũ
puniebatur lapidatione & morte/& ſic
ſecundum legem fuiſſet morte plectenda.
ſed omnino oppoſitũ erat. ergo ſequitur
ꝙ erat ſimpliciter licitum dare repudium.
Item non permittebatur aliquod malum i
lege niſi ad vitandum maius malum ſed ſic
eſt ꝙ per illum ſecundum contractum ma-
trimonialem in quo contrahebat repudia-
ta cum ſecundo non vitabatur maius malũ
niſi fuiſſet vera vxor quia adulterata fuiſ-
ſet. ergo ſi fuiſſet malũ contrahere cũ ſecun
do non fuiſſet permiſſum in lege/quia nõ

ꝑmittebat lex ꝙ eadem mulier haberet plu-
res viros/ecce q̄tū ad vtrūq;. Vnde aduer-
tēdū eſt ꝙ in repudiatione fiebāt duo. pri-
mo erat repudiatio/ſecundo datio libelli.
¶ Quātū ad repuditionē non erat precep-
tū ſed permiſſio & repudiatione facta pre-
cipiebatur ſecūdum videlicet ꝙ dareť libel-
lus repudij in manus repudiate. Queritur
quid erat iſte libellus repudii/ aliqui dicūt
Quid ſit libell⁹ repudii vt Ioſephus ꝙ erat tantū modo charta ſcri-
pta in quo ſcriptum erat/nolo te amplius/
alii dicunt ꝙ erat ſcriptura que continebat
cauſas repudiationis. ſed prima opinio vi-
detur probabilior quia non licet viro ſcri-
bere peccatum vxoris ſi ſit ſecretū neq; pro-
palare. Secūdū ergo erat ꝓceptū ſuppoſito
primo. ſ. ꝙ daretur libellus repudii. ¶ Sed
difficultas ē de primo/vtrū videlicet repu-
diare vxorem eſſet licitum de facto. Tenet
doct. ꝙ ſic/ & eſt opinio probabilior mul-
to q̄ oppoſita. nam ſicut dictū eſt vltimata
ratio & completa iuſticie actus matrimoni-
alis eſt approbatio diuina q̄uis ex parte re-
rum permutādarū ſit inchoatio iuſticie pu-
ta quando eſt equalitas nichilominus vlti-
mata perfectio & cōplementum illius con-
tractus eſt approbatio diuina. ſed ſic eſt q̄n
eſt equalitas rerū permutandarū & preci-
pue ad actum principalem finis matrimo-
nialis. i. ad procreandum prolem conue-
niens eſt ꝙ deus approbet illum contractū
& quia preſertim quando eſt paucitas ho-
minum dedicatorum ſeruitio diuino ha-
bet vir equalitatem cum pluribus mulieri-
bus q̄tum ad procreādum prolem quia po-
teſt plures fecundare & propterea in vete-
ri lege fuit multum conueniēs ꝙ approba-
retur contractus matrimonialis cum pluri-
bus vxoribus propter neceſſitatem illius fi-
nis. i. generande prolis. Dicit ergo ſicut in
antiqua lege per diſpenſationē fuit licitum
ꝙ vnus vir haberet plures & hoc non eſt
licitum niſi ſit diſpenſatio q̄uis nō erat for-
maliter contra legem nature/tamen erat cō-
tra conformia legi nature. eodem modo di-
dicendum ꝙ idiſſolubilitas matrimonii eſt
ex ordinatione diuina propter qualitatem
temporis & ſuppoſitorum illius temporis
diſpenſabilis. nam ad vitandum maius ma-
lum. ſ. vxoricidium fuit conueniens ꝙ diſ-
ſolueretur matrimonium per repudiū. vn-
de nunq̄ licuit vxori repudiare virum qa
deus non approbauit illud quia non erat
tanta cauſa ſiue tantum periculum puta ꝙ
vxor occidiſſet virum ſicut cōtra licuit tā-
tum viro repudiare. Vnde Moyſes fuit
ꝓmulgator dei & diſpēſationis eius q̄n
dixit ſi non placeat vxor in oculis viri repu-
diet. Nō dicit vt moyſes ſed vt preco dei
qui cōdidit illam legem. ergo deus dicitur
approbaſſe diſſolutionem matrimonii ꝓp-
ter odium quod contraxerat vir in vxorē
ratione alicuius macule corporalis. Reſo-
lutio ergo ē licuit viro repudiare vxorem. Reſolutio
Secūdo repudiatione facta non erat ampli-
us vxor eius & realiter diſſoluebať matrio-
nium. Tertio repudiatione facta licebat re-
pudiate contrahere cum ſecundo & erat ve-
rum matrimonium. ſed ſi fuiſſet iterum re-
pudiata a ſecundo viro deus illegitimabat
illam mulierē ita ꝙ nō licuiſſet cuiq̄ poſt-
ea cum ea contrahere nec ipſi poſtea cū ali-
quo contrahere. ¶ Conſequēter ad doc-
torem dicēdū ꝙ non peccabat vir repudiā-
do vxorem & vxor repudiata non mane-
bat amplius vxor repudiantis. ſicut dictū
eſt & non erat ita ſicut in noſtra lege / & il-
lā reuocauit Chriſtus ita ꝙ ſi propter for-
nicationem iuſte nunc vir repudiet vxorē
remanet adhuc eius vxor. ¶ Ad rationes
partis oppoſite videtur eſſe contra legem
nature/relinquet homo patrem & matrē
&c. Dico ꝙ illud non eſt de primariis pri-
cipiis & per ſe notis legis nature/ ſed eſt ſo-
lum de cōformibus & conuenientibus cū
lege nature & in illis cadit diſpenſatio & i
veteri lege diſpenſabat deus ad vitandum
vxoricidium & tunc licite fiebat repudia-
tio. ¶ Quādo vlterius dicitur deus hoc ſo-
lum permiſit propter duritiā cordis iudeo-
rum ad vitandum maius malum. Dico ꝙ
propter duritiam ſubditorum alicuius le-

gis frequēter. aliquid abrogatur de illa a le
giſlatore. Vnde dicit Richar. xxxviij. diſti
ctione ꝙ pronitas illius qui emiſit votum
ſimplex ad frangendum eſt ſufficiens cau
ſa vt papa diſpenſet cū illo vel illa. Ideo di
ſpenſauit propter duritiam cordis eorū/ &
non vult dicere ꝙ moyſes puniuerit. i. ꝙ
non permiſerit tanq̄ minus malum ad vi
tandum maius ſed permiſerit diſpenſando
vt promulgator legis non vt legiſlator di
ſpēſauit de indiſſolubilitate & cauſa quare
diſpenſauit fuit duritia cordis ad vitandū
maius malum ideo permiſit tanq̄ licitum
ad vitandum maius malum & iſta pars vi
detur probabilior.

❡Diſtinctio. xxxiiij. De Impedimētis.

HAbitum eſt de matrimo
nio in ſe. & de bonis ma
trimonii & de obligatio
ne in matrimonio ad red
dendū debitum & de inſe
parabilitate & de diuor
tio. Conſequenter viden
dum eſt de impedimentis. primo de impo
tentia/ vtrū impotentia ad actū carnalē im
pediat matrimonium: Arguitur ꝙ nō/ qa
ſi ſic hoc maxime eſſet quia in matrimonio
eſt obligatio ad actum carnalē. ſed hoc nō
quia in matrimonio rato & non conſūma
to licet ingredi religionem & nunq̄ redde
re debitum. ergo non eſt obligatio in ma
trimonio ad actum carnalem. In oppoſitū
arguitur per illud quod habetur. xxiij. q.
prima per totū/ ſimiliter de frigidis & ma
leficiatis per totum titulum. Circa queſtio
nem reſpondendū eſt/ primo i generali &
ſecundo deſcendetur ad multiplicem ipo
Duplex impotentia. tentiam. Pro primo ſupponendū eſt ꝙ du
plex eſt ipotentia ad actum carnalem.
eſt quedā impotētia perpetua & quedā pre
ciſe temporalis. vnde in propoſito dicitur
perpetua cui per naturam & per artem ſub
ueniri non poteſt & non dicitur perpetua
quia perpetuo durabit: ſed quia per natu
ram & artem abſq̧ miraculo ſubueniri non
poteſt vt eſt frigiditas naturalis/ vt quan
do aliquis eſt ſpado aut caſtratus carens te
ſtibus. Altera ē impotētia naturalis cui per
naturam aut per artem ſubueniri poteſt.
Per naturam/ vt quando aliqui nondū po
tentes ad illum actū contrahunt per natu
ram eis ſubuenitur quia adueniente etate
legitima efficiūtur potētes/ talis impoten Solutio q̄ſtionis.
tia eſt naturalis & ei ſubuenitur per naturā
❡Hoc ſuppoſito dicit doct. omnis impo
tentia perpetua p̄cedēs matrimoniū ſeu cō
tractum matrimonialem impedit matrimo
nium contrahendū & dirimit contractum.
Vnde dirimere matrimonium contractum
non eſt facere de matrimonio ꝙ nō ſit am
plius matrimonium quia nullum eſt tale i
pedimentū niſi ingreſſus religionis ſed eſt
impedire de contrahentibus vel qui nitūt
contrahere ꝙ nichil faciunt. Sed impedire
contrahendum eſt facere ꝙ nō poſſunt cō
trahere licite/ vt ſimplex votum tamen nō
impedit quin ſit realiter matrimoniū ſi attē
tent contrahere. ſed ſolenne votum impe
dit vtrūq̧. Impotentia ergo perpetua pre
cedens impedit contrahendum & dirimit
contractum. i. facit ꝙ ſi attentent nichil fa
ciunt & ꝙ non poſſunt. Patet ſic in omni
contractu matrimoniali eſt obligatio ad a
ctum carnalem ſub conditione ſi petatur
ſed eſt impoſſibile iſti reddere actum carna
lem ſi petatur. ergo talis non poteſt cōtra
here matrimonium. nullus enim poteſt ſe
ipſum obligare ad impoſſibile/ imo deus
non poſſet aliquē ad impoſſibile obligare
Vnde dicit doct. & probabilius ꝙ talis im
potentia nō impedit ſolum propter illegi
timationem eccleſie: ſed impedit ex natura
cōtractus. in omni eñ contractu matrimo
niali obligant partes adinuicem ad reddē
dū debitum/ ſi igitur aliqua partium habe
at perpetuam impotentiam eſt impoſſibi
le ei reddere ſi petatur. ergo ille contractus
eſt nullus nec a lege diuia ꝙ probat. Scdo
cōtrahere matrimoniū nō eſt aliud q̄ dare
ſuum corpus alteri ad vſum illum carnalē
ſed iſte qui patitur impotentiam non pōt
dare corpus ſuum alteri ad illum vſum qa

non habet poteſtatem in corpore ſuo ad il-
lum vſum. nam ſi equus ſit meus ad equitā
dum & non ad trahendum currum/ poſ-
ſum alteri dare ad equitandum : & non ad
trahendum currum /quia non habeo pote
ſtatem in illo ad illum actum. Eodem mo-
do ſi vir non habet poteſtatem in corpore
ſuo ad vſum carnalem non poteſt alteri da
re/ & talis qui patitur in potentiam perpe-
tuam eſt omnino inabilis ad contrahen-
dum. Sed quid dicendum/ſi ſuperueniat il
la impotentia poſt contractum: ſed ante cō
ſummationem matrimonij an dirimat ma
trimonium non conſummatum/vt alicui
poſt matrimonium ratum ſed non con-
ſummatum abſcindūtur genitalia. De hoc
eſt multiplex modus dicendi. vigeſimater-
tia queſtione ſeptima habetur ꝙ diſſolui-
tur. & Richardus hoc tenet probabiliter/
quia ſi per profeſſionem religionis in qua
homo reddit ſe impotentem ad illum ac-
tum ſic ꝙ non poteſt licite reddere debi-
tum diſſoluitur matrimonium a fortiori
per actum in quo redditur ſimpliciter im-
potens diſſoluetur matrimonium. Sed do
ctor dicit ꝙ non diſſoluitur/nam in con-
tractu matrimoniali eſt duplex obligatio.
Prima eſt ad reddendum debitum ſi peta-
tur. Secunda ad non contrahendum cum
altera viuente prima / & in iſta ſecunda o-
bligatione conſiſtit indiſſolubilitas matri
monij & non in prima/immo prima obli-
gatio aufertur per adulterium : & tamen
non diſſoluitur matrimonium: ergo indiſ-
ſolubilitas matrimonij non conſiſtit in pri
ma obligatione ſed in ſecunda. Vnde ſi
poſt contractum efficiatur impotens diſ-
ſoluitur prima obligatio/quia non obli-
gatur amplius reddere ſi petatur quia non
poteſt/vt ſi efficior mutus non amplius o-
bligor ad dicendum horas: ſed ſecunda o-
bligatio non diſſoluitur nec in vna nec in
altera partium/ ideo quāuis ante matrimo
nium conſummatum ſuperueniat impo-
tentia nichilominus remanet adhuc matri-
moniū inter illos. Et ſic reſolutio doctoris
eſt ꝙ omnis impotentia ſimpliciter & per-
petua cui ſubueniri non poteſt neq̄ natura
neq̄ arte ſi precedat matrimonium ſimpli-
citer impedit cōtrahendum & dirimit iam
contractum. Si vero talis impotentia ſequi
tur matrimonium conſummatum non diſ
ſoluit /quia iam poteſtas illa tradita vere
nō poteſt reuocari per aliquod impedimē-
tum ſuperueniens. Igitur & cetera.
Contra: ergo cum altera partium ingredi-
tur religionem adhuc remanet altera par-
tium remanens in ſeculo obligata ad non
cōtrahendum / cum nō diſſoluatur prima
obligatio. Dico ꝙ qui igreditur religionē
eſt mortuus & non viuit amplius vita de
qua hic agitur cum dicitur ꝙ non poteſt
capere aliam ipſa viuente. ¶ Quantum ad
ſecundum articulum eſt duplex impoten-
tia/quedam naturalis/quedam accidenta-
lis ſeu caſualis/naturalis in viro eſt natura-
lis frigiditas ſiue defectus caloris neceſſa-
rij ad hoc vt efficiatur actus ille. Sed in mu
liere nulla eſt impotentia naturalis niſi ar-
ctatio nimia que efficit illam impotentem
ad illum actū. frigiditati nūq̄ poteſt ſuccur
ri & ſic frigidus naturalis ē omnino iabilis
Sed de arctatiōe nimia eſt duplex difficul-
tas. Aliquando poteſt fieri apta que eſt ni-
mis arcta per abſciſionem niſi eſſet grande
periculum mortis. & in tali caſu non impe
dit matrimonium vt dicit de Palude reſol-
uendo ꝙ ſi poteſt ei ſuccurri per artem abſ-
q̄ grandi periculo mortis eſt verum matri
monium/ nec debet vir cum altera cōtrahe
re. Alius modus eſt per vſum cum altero vi
ro/puta eſt apta alteri viro ſed non iſti/nec
poteſt fieri apta iſti niſi per vſum cum alte-
ro viro. Vtrum talis arctitudo impediat:
Dicitur in capitulo littere de fri. & male ꝙ
non impedit/nihilominus opinio apparē
tior eſt ꝙ ipedit/vt ſit Berta nimis arcta ſor
ti poſt m̄rimoniū ꝯtractū & cognoſcūt am
bo ꝙ per vſum actus carnalis cū Platone

berta efficietur apta ſorti: tunc non eſt matrimonium inter illos: patet. quandocumque eſt impoſſibilitas ad actum cum ſorte & non poteſt fieri potens cum ſorte niſi per actum qui eſt peccatum eſtimatur impotens: quia id poſſumus quod de iure poſſumus: ſed ſi eſſet matrimonium inter ſortem & bertam: berta non poteſt fieri potens cum ſorte niſi per peccatum: ſcilicet per adulterium cum alio / ergo eſt ſimpliciter eſtimenda impotens. & ſic patet ꝙ duplex eſt modus impotentie naturalis. Altera eſt in potentia caſualis vt deperditio teſtium talis impedit: quia nunquam poteſt ſuccurri. Sed eſt vna caſualis que vocatur maleficium de qua eſt difficultas qualiter impedit. maleficium nichil aliud eſt ꝗ impedimentum ad actum carnalem in aliquo qui ex natura ſua eſt potens ſed impeditur per artem demonis. & iſtud maleficium aliquando eſt vniuerſaliter cum omnibus ita ꝙ nullam mulierem vir maleficiatus pôt cognoſcere: aliquádo nó eſt cũ omnibus ſed cũ aliqua certa ita ꝙ vnam non poteſt cognoſcere ſed alias poteſt. & iſta impoſſibilitas dicit Sco. fit ꝑ malignos ſpiritus qui ad requeſtam hominũ faciunt pacta cum ipſis et ſeruant promiſſa non quia veraces ſint vt alij eis adhereant/ quia ſi nulla pacta ſeruarent demones non amplius ſeruirent eis homies: & vt illi quibus ſeruãt promiſſa eos colant. Nam ex ſuperbia ſua precipue appetunt honores diuinos/ deus etiá permittit eos exercere poteſtatem ſuam ad impediédum aliquos ab aliquibus actibus quos poſſent exercere ſi non eſſent ipediti: & hoc ꝑpter peccata eorum vel propter aliquá aliá cauſam occultam. & hoc mó magus habens pactũ cũ demone procurat ab eo vt iſtũ impediat a tali actu cum tali muliere: & ꝗdiu tale maleficium perſeuerabit nó poterit talem actum cum illa exercere. Demon igitur ad requeſtam & pactum ſortilegarum ſic procurat maleficium: & illud maleficium non eſt niſi impedimentum eorum que debent concurrere ad illum actum: puta motioné ſpirituũ neceſſariorũ & c. Queritur tunc ſi vir ſit impotens caſualiter non poteſt vnam cognoſcere vtrum impediat matrimonium contrahi cum iſta cum qua eſt tale maleficium: dicunt doct. ꝙ ſi tale ſit perpetuum impedit non autem ſi non ſit perpetuum/ ſed ad tépus. ſed quomodo poteſt cognoſci perpetuitas iſtius impedimenti: habetur extra de frigidis ca. laudabilem/ debent eni per triennium commorari & dare operam illi actui. ſi autem poſtea ambo reclamant debent iurare cum ſeptima manu: vir & vxor de ſcientia & ſeptem vicij proximi de fidelitate. Si vir reclamat accuſatióí vxoris creditur viro qui caput é mulieris quod eſt intelligendum niſi mulier per aſpectum corporis velit probare virum eſſe mentitũ Si vir accuſat incumbit ſibi probatio modo predicto. & difficile eſt videre differentiam illorum impedimentorum niſi per inſpectionem corporis ſi deficiat aliqua diſpoſitio neceſſaria requiſita in parte illa ad illum actum. vel per iuditium peritiſſimorum medicorum/ & hoc ꝗtum ad frigiditaté per ſigna proprie temperature. Dicunt ergo ſi ſit perpetuum impedit/ ſi non ſit perpetuum non impedit. Sed cótra/ nullum eſt ita perpetuum quin poſſit non eſſe perpetuum ad voluntatem demonis: & arguitur ſic: in poteſtate demonis eſt facere ꝙ non erit perpetuum: & ſic demon habebit potentiam ad preterita: quia poteſt. facere ꝙ non ſit perpetuum maleficium: & ſic verum eſt dicere de illis qui ſunt in triennio ꝙ fuit matrimonium anno elapſo/ ſimiliter de maleficio témporali eſt in poteſtate demonis facere ꝙ ſit perpetuum. ergo de aliquo de quo verum eſt dicere hoc fuit matrimonium/ eſſet i poteſtate demonis facere ꝙ non fuit matrimonium. Et ſi concedas/ ego inferam ꝙ demó pôt facere ꝙ gr̃a quá habuit ſortes illá nó habuiſſe ſit poſſibile: patet qa per te eſt i po

teſtate demonis facere ꝙ non fuerit ſacramentum matrimonij: & tunc ꝙ nō habuerit gratiam ſacramentalem. itē ꝙ eſſet i poteſtate demonis facere de gratia quam non habuit ꝙ habuerit/ qa bñ ſeqtur/ talis ꝯtractus nō fuit ſacramētū/ ergo nō ꝯtulit grām ex opere operato: ſed eſt in poteſtate demonis facere ꝙ fuerit ſacramētum: ergo facere ꝙ contulerit gratiam: ſed iſta videntur abſurda: propterea dicunt aliqui ꝙ nullum maleficium impedit / vt videtur dicere quedam gloſ. de frigidis & maleficiaris & eſſem bene huius opinionis/ quia nullū maleficium eſt ita perpetuum quin abſqȝ miraculo aut abſqȝ actu peccati auferri poſſit / ymo per ſolam voluntatem demonis aut ſortilege & abſqȝ peccato: ymo eſt meritorium auferre illud / ergo non eſt perpetuum ea perpetuitate que impedit matrimonium / ergo q̄uis ſit maleficium quod perpetuo durabit cum tamen poſſit auferri vt dictum eſt/ ſequitur de neceſſitate fatēdum ꝙ nullum malaficium impedit matrimonium: & tenendo oppoſitum oporteret fateri inconuenientia illata. Sed quando vacarunt operi carnali per tres annos & non fuerit effecti vna caro/ tunc iudicat eccleſia nullum eſſe matrimonium.

Circa diſtinctionem trigeſimam quintam.

QVERITVR vtrū adulteriū cū aliq̄ viuēte viro impediat matrimonium cū eadem poſt morte illius viri. Arguit ꝙ nō per illud quod habet Regum ſcdo capi. Dauid adulteratus eſt cum Berſabee & poſt interfecto vria ꝯtraxit cū ea mr̄imoniū. Pro ſolutiōe ſcdo doctor premittit vnū notabile poſtea reſpondet ad queſtionem. pro cuius declaratione notandum ꝙ ſunt tria crimina que videntur impedire contractum matrimonialem: primum eſt adulterium cum aliqua parte viuente altera/ & ſub adulterio ꝯprehenditur contractus cū aliqua per verba de preſenti viuente prima. Secundum crimen eſt homicidium ſeu machinatio mortis: vt Sortes machinatur mortem vxori ſue vt poſſit contrahere cum berta/ vel econtra berta machinatur mortem vxoris ſortis vt poſſit contrahere cum illo. Tertium eſt ſponſalia facta adhuc viuente altera partium ſeu promiſſio iuramentis firmata. & difficultas eſt de iſtis tribus vicijs/ vtrum quodlibet per ſe impediat vel aliqua ſimul iuncta impediant. Tria crimina impediūt contractū matrimonialem.

¶ Qātum ad tertium dicit doctor ꝙ promiſſio de contrahendo in futuro cum aliqua ſeu iuramento firmata ſecluſo primo aut ſecundo: id eſt ſecluſo adulterio & machinatione mortis cum effectu ipſius partis non impedit quin poſſit cum illa cui ſpopondit contrahere matrimonium. patet extra de eo qui duxit in matrimoniū quam polluit per adulterium. capi. vlti. & ſic reſolutio eſt ꝙ vltimum vitium per ſe ſumptum non impedit. Prima cōcluſio.

¶ Secunda concluſio. Tertium cum primo ſimpliciter impedit & dirimit / primum per ſe ſumptum non impedit: vt adulterium cum aliqua non impedit dum modo non promiſerit viuente prima eam capere poſt mortem ſue vxoris: vel econtra. vel non fuit machinatus in mortem illius. Illa ſimul iuncta impediunt: patet in primo capitulo illius tituli textus eſt de eo qui cognouit aliquam habens adhuc vxorē viuētē nihilominus illa quā cognouit erat inſcia illū hr̄e vxorē: & ſic ꝯmiſit adulteriū inſcia/ & poſt mortē vxoris vir petebat diuortiū fieri iter ſe & ſcdam/ reſpōdet textus ſi vxor petat diuortiū ē celebrandum: ſed ſi vir petat non / difficultas tunc eſt ſatis bona: quia vel inter illos eſt verum matrimonium vel non. ſi eſt verum. Secūda cōcluſio.

matrimonium cum nõ poſſit claudicare cũ vir & vxor ſint correlatiua: ad petitionem mulieris non debet fieri diuortium. Si vero non eſt verum matrimoniũ: tũc videt ꝙ ad petitionem viri debeat celebrari diuortium/ergo videtur ꝙ ſi vir petat eſt celebrandum: & ſi mulier petat non eſt celebrandum. Dicit doc. ꝙ ſi mulier petat diuortium tunc eſt celebrandum. Ratio mulier commutauit corpus ſuum cum corpore viri credens ꝙ vir poſſit dare & non poteſt/quia eſt illegitimatus per eccleſiam poſtq̃ ſpopondit & commiſit adulterium & propterea deceptio eſt in contractu ex parte viri/& error ex parte mulieris: ideo ſi mulier petat tunc eſt declarandus nullus/ vt ſi eſt deceptio in vendente: & error in emẽte & emens: poſtea cognoſcens errorẽ petat contractũ irritari tunc irritatur. ideo cum queritur an ſit inter illos matrimoniũ dico ꝙ non. Et ad argumentum/ergo ſi vir petat diuortium tunc eſt celebrandum. nego ꝯñam & mulier excuſat per ignorantiam inuincibilem reddendo & petendo debitum: ſed vir nec petendo: nec reddẽdo excuſat: dicit ergo doc. ſi mulier ñ petat nõ eſt celebrandum: ſed cogendus eſt vir vt de nouo conſentiat: quia conſenſus preteritus in iſtam non fuit ſufficiens ad matrimonium quia ille nõ ſunt legitime pſone quia illa duo vitia ſimul iuncta illegitimãt ergo talis conſenſus non fuit ſufficiens: qa non fuit pſonarum legitimarum: ſed quando mulier perſeuerat cogendus eſt vir: vt de nouo conſentiat. Contra/ſemper erũt pſone illegitime/ergo conſenſus non erit ſufficiens vt ſit verum matrimonium. Dico & appet mihi dicẽdum ꝙ eccleſia cogit virum de nouo conſentire ne peccatum eius ſit ei in patrocinium/& cogendo illum cõſentire eccleſia legitimat & auffert illam illegitimationem ex illis duobus vitijs contractã. Vnde eccleſia aliqñ ſentẽtiat de aliquibus que non ſunt coniuges ꝙ habitent ſimul etiam ſub cenſuris puta quando ĩ foro exteriori probant coniuges: ſed quandocunq; eccleſia eſt iuridice certionata ꝙ non ſunt coniuges nunq̃ eccleſia ſententiaret ꝙ habitent ſimul. ſi ergo iſte talis probauerit iuridice ꝙ cognouit eam viuente prima & promiſit viuente prima ꝙ capiet eam in vxorem eccleſia iuridice cognouit ꝙ non eſt matrimonium/ergo eccleſia nunq̃ ſententiet ꝙ cohabitent niſi compellendo eos de nouo cõſentire. Reſolutio/illa duo vitia: ſcilicet vltimum cũ primo impediunt contrahendum & dirimunt contractũ & ſi vtraq; partium ſit conſcia: puta mulier ſcit ſortem habere vxorem viuentem cum illam cognoſcit & promittit ei ꝙ eam capiet vel econtra/tunc nunq̃ legitimatur per eccleſiam nec debet legitimari: ſed ſi contrahant ſunt compellendi per eccleſiam ad diuortium: & ſi altera partium ſit ſolum cõſcia & altera inſcia ſi contrahant in primo contractu non eſt matrimonium: ſed probato tali impedimento vel cognito ad petitionem vxoris ſunt omnino ſeparandi: ſed ſi vxor non petat ymo petat oppoſitũ per eccleſiaſticam ſententiam & conſequẽter per cenſuram vir eſt cogendus ſi nolit obtemperare ſententie eſt inq̃ cogendus vir qui fuit cauſa doli vt de nouo conſentiat & tunc eccleſia aufert illam illegitimationem: & ſic erit verus ꝯtractus matrimonialis. Tertio dicit doc. ꝙ ſiue primũ ꝯcurrat cũ ſecũdo ſiue tertio impedit & dirimit extra de cõuerſione infidelium laudabilẽ dicit glo. ſi fuerunt machinate cum effectu id eſt ꝙ ſequuta fuerit mors matrimonium nullum eſt/dico ergo ſecundũ cum primo impedit/ſecundum cum tertio impedit. vñ ſolũ homicidiũ p ſe ſũptũ non ĩpedit: dum mõ non ſpopondit ei nec eam cognouerit vt ſi occidat ſortes vxorem & non promiſit alteri nec eam cognouit: poteſt contrahere cũ ea habẽtur. ergo tria quorum nullũ per ſe impedit/& ꝙ iſta impediant non eſt ex natura rei: ſed ex illegitimatione eccleſie. Ad argumẽtum primus factũ/dico ꝙ talis

illegitimatio eſt ſolum ex ſtatuto pure poſitiuo eccleſie: & ſic non erat tempore Dauid talis illegitimatio: ideo &c.

Diſtinctio.xxxvj.

QVERIT duas queſtiões prima vtrum ſeruitus impediat matrimonium cõtrahendum. ſecũda vtrũ etas puerilis. Q̃tum ad primum dicitur ꝙ ſeruitus impedit: quia ſeruus non poteſt dare quod non eſt eius: ſed ſeruus non habet dominium ſui corporis ſed eſt domini ſui: & per conſequens non poteſt cõtrahere. In oppoſitum arguitur per primum capitulum de coniugio ſeruorum habetur ꝙ etiã contradicente domino matrimonium contractum inter ſeruos eſt verũ matrimonium: quia in chriſto Ieſu non eſt ſeruus &c. Doc. in hac queſtione duo facit: primo ingrit quomodo eſt introducta ſeruitus: ſecundo reſpondent ad queſtionem. vnde ſupponitur ꝙ multiplices ſunt ſerui: quidem ſunt locaticij qui locãt certo domino operas ſuorum corporum ꝓ certo tempore & paſſim ſunt tales: ſed de iſta ſeruitute locaticia nihil ad rem. Alij ſunt ſerui glebales ſeu aſcripticij qui ita ſunt addicti glebe ſeu terre quam habent a dño ꝙ non poſſunt a domino vendi niſi vendatur gleba. & de ratione huius ſeruitutis duo ſunt primum non poſſunt renuntiare neqꝫ deſerere terram niſi conſentiente domino: & ſi fugiãt poteſt dominus illos perſequi & cogere ad colendum glebam/ ſecũdum eſt qa non poſſunt a domino vendi: id eſt trãſferri a gleba ipſis inuitis: & in aliquibus locis reperiuntur tales ſerui vt in burgundia/ vnde q̃uis iſta ſeruitus impediat a ſuſceptione ordinum. quia non poſſunt ordinari inuito domino non impedit tamen a contrahendo matrimonio. dicunt hic doc. ꝙ talis ſeruitus impedit ꝙ nõ poteſt licite ſuſcipere ſacros ordines quia obligat ad quedam opera que ſunt inhoneſta ſacerdoti aut cõſtituto in ordinibus: ſcilicet ad ſeruitia corporalia propterea q̃tũ ad hoc eſt illis prohibitum niſi de cõſenſu domini ſuſcipere ſacros ordines: ſed quia non poſſunt ad voluntatem domini inferri huc vel illuc: hinc eſt ꝙ poſſunt contrahere matrimonium: quia per talem ſeruitutem nõ impediũtur: quin poſſint petere & reddere debitum: ſed ſolum ſunt adſtricti colere terram quam habent a domino. Alij ſunt ſerui venales quĩ ſunt dominorum q̃admodum pecudes q̃tum ad emptionem & venditionem: & tales ſerui non poſſunt ſibi aliud acquirere: quia non habent vſum corporis ſui ad quãcunqꝫ laborem/ ſed acquirunt domino. & tales in omnibus licitis & honeſtis preceptis a domino tenentur obedire non ſolum ad labores manuales ſed in omnibus licitis non tranſcendentibus poteſtatem eorum: & dummodo non ſit in detrimentum ſue nature: quia hoc eſſet contra legem nature. tertio eſt in poteſtate domini alienare ſeu vendere eum pro pecunia etiam extraneo: nam iſta ſeruitus facit ſeruum eſſe dominĩ ſicut pecus eſt domini hoc ſolo ſecluſo ꝙ dominus poteſt interficere pecus & non ſeruum. Sed quomodo eſt introducta talis ſeruitus. nõ iure naturali. quia omnes naſcuntur liberi. iure naturali eſt bene ſubiectio filialis in ordine ad patrem: ſed illa non eſt ſeruitus/ quia pater non poteſt vendere filĩum. iſta ſeruitus ergo non eſt de iure naturali. vnde ſicut dictum eſt diſtinctione.xv. ꝙ dominia & apropriatiões ſũt itroducta iure poſitiuo ita & iſta ſeruitus. Sicut apropriatio huius rei ad iſtum certũ dominum eſt de iure poſitiuo: ita iſta apropriatio ſerui ẽ de iure poſitio & hoc oportet fateri: ſed altera iſtarum duarum viarum ſcilicet aliqs pure liber qui habet poteſtatem omnimodam in corpus ſuum ad quẽcunqꝫ actum exercendum pro aliqua neceſſitate alteri vendidit pro certo nũmiſmate tranſtulit in aliũ & cum hoc tranſtulit in eum iterum poteſtatem transferendi in alterum ſecũdum beneplacitum eius/ ergo vna cauſarum introductionis ſeruitutis eſt ex venditiõe aut da

De itroductione ſeruitutis.

Multiplures ſerui.

tione illius qui erat omnino & totaliter ſui corporis dominus. Sed ē bene difficile videre quomodo iſte contractus erat iuſtus. vnde dicitur in communi prouerbio / non bene pro toto libertas vẽditur auro / ergo nõ poteſt eē iuſtum pretium quo iſta libertas poteſt vendi vel emi: quia nulla bona temporalia eqparantur libertati / ergo non eſt precium poſſibile dari ꝙ ſit tanti valoris ſicut libertas / ergo non poteſt eſſe iuſtum p̄cium. & vltra / ergo non poteſt eſſe talis vẽditio iuſta / ergo introductio talis ſeruitutis non poteſt eſſe iuſta. ¶ Quātum ad hoc dico ꝙ equitas & iuſtitia in contractibus nõ eſt attendenda penes valorem rerum in ſe / nullum eſt precium tanti valoris ſicut libertas / neqꝫ bos poſſet vendi pro toto auro mundi: & ſic ſi attenderetur equitas & iuſtitia ſecundum valorem rerum in ſe non poſſet vendi libertas iuſto precio: ſed attenditur equitas ſecundum ꝙ illa res venit in cõmodum & vtilitatem hominum: vt ſit plato qui eſt empturus ſortem dat certum precium quod eſt ſorti tãti valoris ad commodum eius q̄ti valoris eſt tota opera & totũ ſeruitium quod poteſt ſortes exibere platoni: & tunc illud precium eſt iuſtum preciũ illius communis quo ſortes ſe vendidit / iuſtum tanq̄ ex parte ementis: ſed ex parte ſortis ſe vendentis niſi ſit magna neceſſitas eſt raro iuſtitia: ſed Plato dummodo det precium conueniens ſecundum operas que in vſu ſunt nõ committit iniuſticiam: & ſic ex parte ementis poteſt eſſe iuſtitia. Secundus modus per quem introducta eſt hec ſeruitus eſt peccatum ipſius qui efficitur ſeruus nam ſtat aliquem peccare qui eſt in poteſtate illius qui gerit vices reipublice & poteſt illum dare morti iuſte / ergo a fortiori ſi poteſt eum morte punire poteſt eum facere ſeruum & talis inductio eſt iuſta propter peccatum illius: nam ſi pro iuſta cauſa poteſt adimere vitam / ergo eum reddere ſeruum / alij ponunt tertium modum de bello iuſto: nam aliqs liber capitur in bello iuſto ex parte capiẽtis efficitur ſeruus capiẽtis quia poterat eũ licite interficere: ſicut patet in ſecundo modo ante dicto / ergo ex eadẽ radice poteſt eum redigere in ſeruitutem. Vnde ſi ſit bellum pro repetundis rebus nõ oportet ymo q̄ cito habet res ſuas ille ꝙ repetit tenetur ceſſare & reſtituere ſi quid vltra acceperit: ſed quando eſt bellum iuſtum ex eo ꝙ inferiores bellãt contra ſuperiores tunc in bello iuſto ex parte capientis ſecundum leges efficitur capientis. Sed doct. nõ bene videt equitatem in iſto tertio modo bene verum eſt ꝙ capiens poteſt interficere captum in ipſo conflictu & aggreſſu: ſed poſtq̄ capienti non imminet amplius periculum & alius fugit vel captus eſt: nõ poteſt licite interficere: ymo nec fugientem quando non plus reſiſtit nec imminet amplius periculum / ergo pariforma: non licet inducere in ſeruitutem: & ſic doct. eſt huius ſententie ꝙ inductio ſeruitutis p bellum iuſtum non eſt iuſta / rõ eſt. eſt poſſibile ꝙ vterqꝫ bellãdo iuſte operet: puta ſũt ſubditi q tenẽtur parare ſuis ſupioribus nec tenẽt inquirere an ſit iuſta cauſa bellandi vel nõ / ſtat ergo ꝙ vterqꝫ iuſte agat. ergo ſi ſortes accipiat platonem qui non peccat bellãdo quia non tenetur ſcire de iniuſta cauſa belli quando eſt captus non licet eum interficere neqꝫ aliqua pena ſiue peccato punire. ergo talis iductio ſeruitutis ex bello iuſto nõ videt licita. Ecce ergo quomodo ſeruitus eſt inducta non iure naturali ſed poſitiuo. Dices / ariſtoteles dicit ꝙ aliqui naturaliter ſunt ſerui & alij naturaliter alijs dominantur. ergo iure naturali eſt inducta ſeruitus dico ꝙ non dicit ꝙ ſint iure naturali domini. ſed a natura habent quandam inclinatõnem & habitum ad dominandum dominio directo. i. habent naturalem habitudinem per quam poſſunt alios dirigere / & alij ebetiores & ruditiores optemperant aptioribus ſpiritu. ¶ Hoc ſuppoſito iã vidẽdum eſt de ſecundo: vtrum ſeruus poſſit cõtrahere matrimonium / aliqui nituntur probare ꝙ ſeruitus non impedit matrimoniũ cõtrahendum. ratio iſtorum eſt / dominus

non habet omimodam poteſtatem corpo
ris ſerui: ſed ſeruus habet aliquam poteſta-
tem ſui corporis puta poteſtatem ſuſtēten
di corpus alias non poſſet comedere/ neqȝ
bibere ſine voluntate domini/ nec poteſt il
la poteſtate priuari. Arguitur ſic/ non po-
teſt priuari poteſtate quam habet ad cōſer
uandum corpus. ergo nec poteſtate quam
habet ad conſeruandum ſpeciē/ quia illud
eſt naturale. ſed talis poteſtas nō eſt niſi ha
bendi vxorem & eam cognoſcendi. Secun
da ratio iſtorum eſt/ matrimonium ē de le-
ge nature ſeruitus de iure poſitiuo. ſed pō
ſitiuum non poteſt ꝓiudiciari naturali iuri. er
go nō pōt ſeruitus preiudiciari matrionio
ergo ſeruus potes contrahere matrimoniū
Certum eſt/ matrimonium aliquomodo ē
de iure/ quia iure naturali tenemur conſer-
uare ſpeciem & non poteſt licite niſi matri
monio/ ergo ſeruitus cū ſit de iure pure po
ſitiuo non poteſt derogari iuri naturali/ cū
ius inferioris nō poteſt ꝯtra ius ſuperioris.
Imo poſitiuum non habet robur niſi ꝓpter
cōformitatem ad ius naturale. Dicit doct.
ꝙ iſte rationes non ſunt efficaces/ quia quā
uis matrimonium ſit de iure nature non ta
men de primario iure nature/ ſed de multū
conformibus iuri nature. & illis aliquādo
poſitiuum preiudicat. Secundo ꝗuis matri
monium ſit de iure nature/ ex aliquo facto
poteſt eſſe ꝙ ſit de iure nature ꝙ ille nō cō-
trahat. Certum eſt ꝙ appropriatio rerum ē
de iure poſitiuo/ poſtꝗ tamen res ſunt app
ꝓpriate eſt de iure nature ꝙ non auſſerantur
ab illo cui ſunt appropriate ipſo inuito &
qui auffert ab illo peccat contra ius nature.
nam certum eſt ꝙ hoc preceptum non fur-
tum facies eſt de iure nature ꝗuis talis app-
priatio ſit de iure poſitiuo. ipſa tamen facta
auſſerre illam rem appropriatem eſt cōtra
ius nature. eodem modo dicerem quāuis
inductio ſeruitutis ſit poſitiua poſtꝗ tamē
eſt facta trāſſerre poteſtatem ſui corporis i
aliquam aliam perſonam eſt contra ius na
ture/ quia contra ius nature eſt trāſſerre qđ
eſt alterius ipſo inuito. & ſic argumentum

non habet efficatiam ꝙ ſeruus poſſet cōtra
here propterea/ quia matrimoium eſt de iu
re nature. & ſeruitus de iure poſitiuo. Ad
ſecundum argumentum quilibet tenetur
ſe conſeruare in eē & ſuam ſpeciem. verū eſt
ſi ſit neceſſitas. & tunc argumētum ꝓbaret
ꝙ religioſi & ſacedotes tenerentur contra-
here matrimonium. vnde ſi eſſet neceſſitas
nec ſeruitus nec votum poſſent impedire
ſed cum non obligētur ſinguli intēdere cō
ſeruationi ſpeciei argumentum nō probat
quin ſeruitus impediat ſaltem ſecluſa ne-
ceſſitate. & ꝗuis non ſint rationes efficaces
videndum eſt quid tenendum in iſta mate-
ria. Dicūt doctores primo ꝙ ſeruitus non
impedit quin cōtrahat ſeruus cum ſerua &
cum libera ex conſenſu domini & iuito do
mino. Primo ex cōſenſu domini ſeruus po
teſt contrahere quia quāuis corpus ſit do-
mini poteſt ipſe conſentire ꝙ ſeruus in alte
rum tranſferat. & ſic ex conſenſu domini ꝯ
trahere. Sed queritur tunc an poſſet cum vē
dere extraneo. ita ꝙ nō poſſet amplius red
dere debitum. Regulariter dicunt doct. ꝙ
non quia conſentiendo renūciat omnibus
illis in quibus habebat ius que opponūtur
illi cui conſentit ſicut quando dominus cō
ſentit ꝙ ſeruus ordinetur &c. efficitur liber
ex tali conſenſu: quia ſeruitus repugnat ſa-
cro ordini/ eodem modo conſentiendo ꝙ
contrahat licet nō abneget a ſe omne domi
niū in illo tamen abnegat omne illud qđ
exigitur pro exercendo actum naturalē: ſed
talis alienatio videlicet ꝙ inferatur in terrā
longinquam repugnat omnino exercitio
coniugali: preterea quando dominus con-
ſentit ꝙ contrahat non poteſt in longincā
tranſferre regionem niſi vxor ſecum vadat
Dico ſecundo ꝙ contradicēte domino po-
teſt cōtrahere/ patet ſic: ſeruus nō eſt ſic do
mini ꝙ ſemper oporteat eum eſſe in aliquo
opere pro domino ſuo: alias non liceret ei
dormire/ ergo non ſic eſt domini quin ali
quando ſit ei poteſtas exercendi actum con
iugalem vt ſit ſortes ſeruus & berta que eſt
libera cognoſcit ſortem eē ſeruum & ꝙ nō

habet omnimodam poteſtatem ſuper cor-
pusſuum ſed aliqualem/& vult trãſferre po
teſtatem ſui corporis pro illa quam habet
ſortes: cõtractus ille eſt iuſtus. nam ſicut di
ctum eſt. xv. diſtinctione quãdo ſunt duo
contrahentes/ vt habeo pannum & ſortes
habet vinum/ pannus meus nõ tantum va
let ſicut vinum ſortis. & ille bene cogno-
uit nec habet errorem nichilominus vult ꝯ
municare ex ſua libertate vinum ſuum cum
pãno meo/talis contractus eſt iuſtus poſt-
q̃ non eſt deceptio neqꝫ error: quia volen-
ti & conſentienti non fit iniuria. eodem mo
do libera contrahens cum ſeruo quem ſcit
ſeruum eſſe/nec errore/nec deceptione/in-
ducta. talis contractus valet & ſic inuito
domino. dũmodo non ſit error iſtius cõdi
tionis poteſt ſeruus contrahere cum libera
vt expreſſe habetur de coniugio ſeruorum
Sed eſt queſtio/ vtrum tũc poſſet dominus
ſeruum ſuum alienigenis vendere. glo. in
primo capitulo videtur dicere ꝙ non / ſed
doct. aliter ſentit /& meo iuditio melius /
nam certum eſt ꝙ in domino ante contra-
ctum matrimonialem erat poteſtas tranſfe-
rendi & alienandi ſeruum etiam extraneis
ſed nullus abſqꝫ culpa ſua & ſine conſenſu
proprio priuatur iure ſuo. & iſte dominus
non conſenſit ꝙ contraheret. ergo ex illo
contractu domino inuito non priuatur do
minus tali facultate/& per conſequens in il
lo caſu ſicut poterat ante contractum alie-
nare etiã poteſt poſt matrimonium. ideo
ſi contrahat domino inuito cum libera do
minus poteſt eũ inuita vxore mittere ad a-
lienam patriam & vendere. ymo ſi ſeruus
vnius & ancilla alterius domini contrahe-
rent inuitis dominis ſuis poteſt dominus
ſerui vendere eum gallis & dominus ancille
eã affricanis. & ſic erunt omnino impoſſibi
litati ad actum matrimonialem/& nõ eſt in
cõueniẽs ſi cõtraxerũt diſſentiẽtibus dñis.
Dico tertio ꝙ error iſtius conditionis pu-
ta ſeruitutis impedit matrimonium. vt ſor
tes liber contraxit cum ancilla/ ſi ipſe ſciret
veriſſimile ẽ ꝙ nõ tranſferret totalẽ ptãtem
ſui corporis in illam. ergo talis contractus
non eſt liber libertate ſufficiente. Dicunt er
go doc. ꝙ talis error ſeruitutis ĩpedit. Sed
vtrũ impediat ex natura contractus vel ex
illegitiatõne eccleſiaſtica & ſtatuto eccleſie
Dicit de palude ꝙ error pſone ĩpedit ex na-
tura cõtractus / & error conditionis ex ille
gitiatione eccleſiaſtica. Sed videtur mihi p
babilius ꝙ ĩpedit ex natura cõtractus/ cer
tum eſt ex natura cõtractus ſi quis emat au-
ricalcum credens aurum & eo precio quo
venditur aurum contractus eſt nullus & q
vendidit tenetur ad reſtitutõnem precij. er
go eodem modo qui dat poteſtatem ple-
nam corporis pro ſemiplena in illo cõtra-
ctu eſt inequalitas & iiuſticia. ergo contrac
tus nullus/ dico ergo ꝙ ex natura ꝯtractus
error conditionis perſone. i. ſeruitutis im-
pedit matrimonium q̃admodum error per
ſone. ¶ Secunda queſtio. vtrum etas pueri
lis impediat/dico ꝙ etas cum qua eſt impo
tentia ad actum carnalem impedit/quia ſi ẽ
impotens non poteſt tranferre poteſtatem
ad illum actum. Sed illa impotentia cum di
ſcretione non impedit ſponſalia. nam põt
promittere poteſtatem ſui corporis pro tẽ
pore quo habebit &c.

¶ Diſtinctio. xxxvij

INquirit de alio impedimẽ
to matrimonij. vtrũ ſacer
ordo ĩpediat matrimoniũ
contrahendum & dirimat
contractum. Arguitur ꝙ
non: quia dicit Paulus pri
ma thimo. iij. loquens de
epiſcopo/oportet ipſum eſſe irreprehenſi-
bilem vnius vxoris virum. ergo licebat epi
ſcopo habere vxorem. & capit ibidem epm
pro ſacerdote. In oppoſitum capitulo pla-
cuit. xxij. diſtinctione vbi prohibetur preſ
byteris/dyachonis/& ſudyachonis/ habe
re vxores. In hac queſtione concluſio ẽ cer
ta. ſ. ꝙ ſacer ordo impedit contrahendũ &
dirimit contractum/ hoc eſt / conſtitutus
in ſacris ſi tentet contrahere peccat. & ſic im
pedit contrahendum. Secundo ſi tentet cõ

trahere nichil facit. & ſic dirimit contractū
Vnde dirimere contractum nō eſt facere de
contractu qui fuit ꝙ nichil amplius teneat
quia ſolum votum ſolempne hoc facit/ſed
eſt facere ꝙ ſi tentēt contrahere nihil fit &
dirimere contrahendum. & ſi quis attentet
peccare & illicite agere. Ideoq ſacer ordo di-
rimit contractum & impedit contrahendū
¶ Sed difficultas eſt vtrum hoc ſit ex ſtatu
to eccleſie/vel ex ſtatuto chriſti. Quātum ad
dyaconatū & ſubdya. eſt ſolum ex ſtatuto
eccleſie/quia aliquando in talibus ordini
bus contrahebant. & illi ordines non erāt
ſacri. Illi ſacri vocantur quibus annexa erat
caſtitas. Sed de preſbyteratu vtrū dirimat
contractum & contrahendum ex ſolo ſtatu
to eccleſie vel chriſti. Dicit doctor ꝙ ſecun
dum non videtur probabile. ratio in primi
tiā eccleſia ſacerdotes erāt vxorati. & hoc
verum eſt ſed vxorati erāt anteq̄ ordinarēt
& licuit vxorato ordiari & ſuſcipere ſacros
ordines. Sed vtrum aliquando licuerit pre
ſbytero contrahere eſt difficultas/ & videt
ꝙ non. imo apud grecos ī quibus ſacerdo-
tes ſunt vxorati/non licet preſbytero poſt
ſacros ordines vxorari. & qd̓ plus eſt mor-
tuo ſacerdote: vxor non poteſt amplius cū
ſecundo contrahere. ideo nō eſt vndiqua-
q̄ certum/an ſit ex ſtatuto eccleſie vel chri-
ſti ꝙ ſacerdos non poſſit contrahere. Mul
ti doctores tenent ꝙ eſt ex ſtatuto chriſti &
licet non habeatur in euangelio/tamen ha
bemus ex traditione apoſtolorum & ſemp
vſq̄ nunc obſeruatum eſt. S. tho. & doct.
in materia de voto dicunt ꝙ eſt ſolū ex ſta-
tuto eccleſie. & ſic practicatū eſt nup in du-
catu normanie. Et dicit S. tho. ꝙ papa po
teſt diſpenſare in voto ſollempni quod fit
in ſacris ordinibus ſed non in voto ſollem
ni de ingreſſum religionis/& videt multū
probabile ꝙ eſt ſolum ex ſtatuto eccleſie ꝙ
preſbyter in ſacris non poteſt contrahere.
Sed vtrum hoc ſit propter votum quia ſu-
ſcipiens ordines vouet ſollempniter prop
terea non poteſt contrahere/vel an ſit ſolū
quia eccleſia precipit ꝙ nō contrahat/ cum
talis ſacerdos non ſit īpoſſibilitatus ad cō
trahendum ex precepto diuino ſed huma.
nō ſolum/de hoc ſūt due opiniones quas
impugnat doct. non poteſt dici propter
primum/ratio doct. Nullus vouet aliquid
qui ſimpliciter & abſolute īrēdit facere op
poſitum & nunq̄ adimplere votum/quia
votum importat propoſitum de aliquo fa
ciendo cum intentione ſe obligandi ad il-
lud faciendum. ſed ſic eſt ꝙ aliquis ſuſcipi-
ens ſacros ordines ſtat ꝙ non intendat ſer-
uare chaſtitatem. imo ſtat ꝙ intendat op-
poſitum & proponit ꝙ nō ſeruabit. ergo
apparet ꝙ nō q̄libet ſuſcipiens ſacros ordi
nes de facto vouet/cum votum importet ac
tum animi īteriorē qui eſt propoſitum de
aliquo faciendo vel non faciendo in futu-
ro/ille ergo non vouet hoc q̄ intēdit nūq̄
ſe facturum hoc &c. Vnde aliquis ſuſcipi-
ens ordines cum intentione non ſeruandi
chaſtitatem/talis intentio non īpedit quin
ſuſcipiat caracterem ordis. ergo non opor
tet ꝙ ſuſcipiens voueat. Item certum eſt ex
doctore ex ſupradictis/ ꝙ epiſcopus atten-
tens paruulum carentem vſu rationis or-
dinarie de facto ordinat/ & tamen ille pu-
er non vouet. imo non eſt capax voti: quia
de ratōne voti eſt ꝙ ſit actus liber. ergo nō
eſt propter votum ꝙ non poteſt contrahe
re. Tertio/ ſit aliquis qui metu cadente i cō
ſtantem virum ad ſuſcipiendum ſacros or-
dines/ille realiter ſuſcipit & in eo imprimi
tur caracter ſicut patet in capit. de iudeis ꝙ
ſuſcipiens baptiſmū per metum realiter eſt
baptiſatus/eodēmodo de illo dicēdū q̄ ſu
ſcipit ordies. ſed ſic eſt/ꝙ nullus pōt obli
gari ex voto per metum cadentem in con-
ſtantem virum ex toto: vt patet de his qui
vi metu cauſa fiunt &c. ergo non eſt preci-
ſe ꝙ non poteſt contrahere quia vouet ſo-
lempniter caſtitatem. propterea aliqui di-
cunt ꝙ hoc eſt/quia eccleſia p̄hibet cōtra-
here matrimonium exiſtenti in ſacris pro-
pterea non poteſt. & iſte modus dicēdi nō
eſt ſufficiens/patet matrimonium contra
interdictum eccleſie vt eſt matrimoniū clā-

deſtinum ſimiliter factum tempore prohi-
bito vt in temporibus ab eccleſia prohibi-
tis eſt verum matrimonium/ & tamen eccle
ſia prohibet ne fiat. nõ poteſt ergo dici ꝙ ſi
preſbyter attentet contrahere ꝙ non cõtra
hit propter prohibitionem eccleſie. Ideo il
la rõ nõ ſufficit. & ideo ponit opinio doc-
que ſemper viſa eſt michi probabilior ꝙ p̄-
ſbyter non poſſit contrahere hoc non ē qa
vouet ſollempniter: quia ſi vouet hoc eſt i
terpretatiue ſolum. Sed hoc ideo eſt quia
eccleſia illegitimat. vnde eccleſia prohibet
aliquando contractum matrimonij fieri vt
in clandeſtino & extra tempora debita/ ve-
rumtamen cũ ſi attentēt contrahere tali-
ter ꝯtrahũt. & hoc qa licet eccleſia phibeat
nõ tñ illegitiat ꝯtrahētes vt poſt votũ de ca
ſtitate p̄hibuit ne contrahant tamen ſi attē-
tent contrahunt. Non valet iſta conſequē-
tia. eccleſia prohibet talem cõtractum. ergo
taliter contrahentes illegittimat ad contra
hendum/ ſed bene valet e diuerſo/ eccleſia il
legitimat illas perſonas. ergo prohibet cõ
tractum inter eas. ideo dico ꝙ tota ratio q̄-
re conſtitutus in ſacris ordinibus non po-
teſt contrahere eſt illegitiatio eccleſie/ ſicut
tota ratio quare in tertio & quarto gra-
dibus non fit contractus matrimonij ē qa
eccleſia illegitimauit tales pſonas. & non ē
tota ratio quia eccleſia prohibuit. eodē mo
do eccleſia illegitimat conſtitutos in ſacris
ne contrahant cũ quacunqꝫ/ & ſi attentēt ni
chil faciunt/ & iſtius illegitimationis eſt cā
rationalis propter eorum officiũ ad qđ de-
putati ſunt/ quia ad illud peragendum req
rit actiuitas itellectus & vis cõtemplatiua.
Sed actus matrimonialis maxime iſta impe
dit/ & ſic eccleſia rationaliter illegitimauit.
ergo eſt tota ratio ſecundum doct. quia nõ
poſſunt contrahere. Dico vltra/ eccleſia nõ
poteſt vxoratum impedire qui ſuſcipiat or
dinem ſi attentet: quia eccleſia nõ habet po
teſtatem ſuper ſacramenta q̄ ſacramenta nõ
ſũt ꝯtractus facere ꝙ ſi conferantur a mini
ſtro ydoneo quin operentur/ vt nõ poteſt
eccleſia facere ꝙ ſi baptiſmus alicui paruu-
lo applicetur quin habeat ſuum effectum &
ĩprimatur caracter. eodē modo de ordine
tamen ſacramētum matrimonij eſt cũ hoc
contractus & quia contractus depēdet a ſu
periore eorum qui contrahunt. propterea
eccleſia poteſt facere ꝙ talis contractus iter
ꝯtrahentes ſit nullus. & ſic facit de eo qui
ſuſcepit ſacros ordines in ordine ad quem-
libet mulierem. Arguitur ſic/ aliquando li-
cuit dya. & ſubdya. ducere vxorē ita ꝙ du-
cendo nõ peccauit neqꝫ peccat/ & erat verũ
matrimonium/ capio illud tēpus illius pri
me illegitimationis ab eccleſia/ tũc arguit
ſic. Iſte qui erat ſubdya. ante illam illegitti-
mationem qui nunq̄ contraxerat efficiebat
illegitimus ita ꝙ poſtea non poterat con-
trahere. tũc arguitur ſic. Eccleſia non p̄t ali
quem obligare ad opera conſilij niſi ex ali-
quo facto aut peccato eius ſed ſic eſt ꝙ talis
qui erat dyacho. anteq̄ fieret talis illegiti-
matio ab eccleſia non tenebatur ad opera
conſilij ante illam illegitimationem/ nec
eſt aliquod opus eius poſt vel tunc per qđ
obligetur ad caſtitatem/ quia nõ ſuſcepit
ordinem de nouo/ nec vouet nec commiſit
culpam propter quam debeat obligari ad
caſtitatem ab eccleſia. Vnde ocham in ter-
tia parte dyalogi ait/ nunq̄ eccleſia poteſt a
licui iniungere conſilium ipſo cõtradicen
te vel ſaltem niſi faciat opus exterius cui ſit
ānexum votum caſtitatis/ vel niſi pro pec
cato. hic eſt ꝙ propter peccatum iniungit
aliquando ingreſſum arctiſſime religiõis.
ſed talis dyaco. non commiſit &c. imo diſ
ſentiebat illegitimationi. ergo eccleſia nõ
poteſt eum ligare. & ſic iſta illegitimatio
non ligat omnes dyaco. & ſubdyaco.
Quantum ad hoc diceretur ꝙ ſtatutum nõ
extēdebatur ad eos qui ante ſtatutum erāt
in ſacris conſtituti. quia ſtatuta non ſe extē
dunt ad preterita ſed ad futura/ ergo vide
tur ꝙ ſtatutum ſolum extendebatur ad eos
qui erant ſuſcepturi ſacros ordines. Dicere
tur facile ꝙ extendebatur ad futura. vt ſub
dyaconi ſiue ante ſiue poſt quin ſũt in tēpo
re futuro contracturi non ꝯtrahant. quia

conſtitutio illa ſe extendit ad omnes cõtra ctus futuros. Contra/ergo eccleſia obligat ad opus ſupererogationis abſq; conſenſu & peccato. dico q; ſic pro aliq̃ rationabili cauſa. Dico ſecundo q; eccleſia non poteſt iniũgere certe perſone ſine cõſenſu eius aut peccato opus ſupererogationis & nõ obligentur alij/ſed eccleſia bene poteſt imponere caſtitatem alicui toti ſtatui. & per illud ſtatutum quo eccleſia impoit alicui vni toti ſtatui non certe perſone ſingulari ſtat aliquem eſſe obligatum ad caſtitatem non ex conſenſu nec ratione alicuius facti ab ipſo poſt illud inſtitutum/neq; ratione peccati: ſed quia eſt illius ſtatus cui imponit eccleſia illud ſtatutum. & ſic dya. & ſubdya. poſt ſtatutum non poterant cõtrahere/ſed qui prius contraxerant inter illos erat verũ matrimonium.

Et hic finit (cãdide lector) clariſſimi doctoris theologi magiſtri Iacobi Almain ſenonenſis perutilis in quartum lectura quã vltra arduis interceptus negotijs protendere non valuit: a quodam ſuo diſcipulo ipſo legente excepta & in preſentem formulam fideliter redacta.

¶CLARISSIMA ET ADMODVM vtilis acutiſſimi doctoris Theologi magiſtri Iacobi Almain Senonenſis Expoſitio: circa queſtionū deciſiones magiſtri Guilermi de Occā/ſup ptāte ſummi pōtificis.

¶De diuiſione poteſtatis ī eccleſiaſticā & ſecularē & earū diffinitionibus. CA.I.

AD PETITIONEM cuiuſdā venerabilis viri: inceptor has octo q̄ſtiones de ptāte ſummi pontificis edidit. Et primo querit. vtrū poteſtas ſupma ſpūalis: & poteſtas ſuprema ſecularis ſiue laica: intantū ex natura rei diſtinguātur: ꝙ ſimul in eundem cadere nō poſſint/hoc eſt ꝙ nō poſſit vnus & idē homo illas duas poteſtates habere. Sed antequā materiā queſtionis aggrediamur: veniunt termini declarandi. Primo videndū eſt quid ſit poteſtas. Secūdo eam diuidendo in ſpiritualē & tēporalem. Vnde poteſtas in genere. nihil aliud eſt q̄ facultas quedam propinqua ad exercēdam aliquā operationē in aliquo ſuppoſito. Exēplū/domificator habet poteſtatē domificādi.i.facultatē qua in propinquo poteſt exire in talem operationē. Ignis habet poteſtatē calefaciendi. verū in propoſito nō capitur ita generaliter ſed pro poteſtate iuriſdictiōis. Et poteſtas iuriſdictionis: eſt facultas propinqua dicēdi ius.i.ferēdi ſententiā etiā inuitū. vt dicit Marcilius de padua in ſecūdo ſuo tractās hanc materiā de origine poteſtatum: ꝙ iudex proprie eſt ille qui habet facultatē propinquā ferendi ſentētiam/& poteſtatē precipiēdi vt illa ſentētia demandetur executioni/& ptātem ferēdi penā cōtra nō facientes vel repugnantes. & ſic illa tria ſunt in iudice. verbi gratia/iudex ſiue preſes habet poteſtatē dicēdi ius inter pſonas altercātes/& ferēdi ſententiā inter illas & dicto iure habet percipere vt ſentētia ab eo lata demandetur executioni. hoc facto poteſt imponere penā ſecundū exigētiā negocij nō demādātibus ſuā ſententiā executioni vel cōtradicentibus. iam doctor preſupponit ꝙ ſunt due tales poteſtates: vna laica ſiue tpalis/& alia ſpiritualis ſiue eccleſiaſtica. Et primo videndū eſt de eccleſiaſtica tanq̄ de nobiliori. Ptās eccleſiaſtica iuriſdictionis: vt dicit de Gerſono/eſt poteſtas a Chriſto/aplīs/diſcipulis/& eorum legitimis ſucceſſoribus ſupnaturaliter & ſpecialiter tradita ad edificationē eccleſie militātis ſcdm leges euāgelicas/pro pſequutione felicitatis eterne. Primo ponit ptās loco generis. & tangit cauſa efficiens huius ptātis: cum dicitur a Chriſto. nam ante aduētum Chriſti nō erat poteſtas eccleſiaſtica coheriua ſecundum multos: q̄uis ſecundum aliquos in antiqua lege Moyſi excōmunicabant. tamē dico ꝙ illo modo excōmunicari: erat extra ſynagogā eijci. q̄cqd ſit de hoc nō habebāt talē poteſtatē eccleſiaſticam ſicut nunc habemus in lege gratie. Tangitur etiā cauſa materialis & qui ſunt habētes talem poteſtatem/in iſta particula apoſtolis &c. Et cauſa formalis in iſto verbo ſecūdū leges euāgelicas: quia qui ſunt tali poteſtate prediti/in dicēdo ius debēt vti legibus euangelicis eccleſiaſticis & non ciuilibus. Vltimo tāgitur cauſa finalis in vltima particula. Sed poteſtas laica ſiue ſecularis/eſt poteſtas a populo ex ſucceſſione hereditaria vel ex electiōe alicui vel aliquibus tradita regulariter ad edificationē cōmunitatis q̄tum ad res ciuiles ſecūdum leges ciuiles/pro conſequutione habitationis pacifice. Primo tangitur cauſa efficiēs & origo huius ſcilicet a populo regulariter. & licet aliquādo deus ſpecialiter dederit aliq̄bus hāc poteſtatem laicā/vt Sauli primi regū.x.& Dauidi ſecundi regū.v.& aliquibus qui vtebantur iſta ptāte ſup Iſrael/vt patet Iudicū primo. tamē regulariter neminē deus inſtituit. ¶Hac occaſione queritur. Vtrū talis poteſtas laica ſit a deo. Et videtur ꝙ ſic. ad Ro. tertio. Omnis aīa ſublimioribus poteſtatibus ſubiecta ſit: & ſequitur in textu. nō eſt poteſtas niſi a deo. Ideo talis ptās laica eſt eq̄ bene a deo: ſicut poteſtas ſpiritualis.

Quid poteſtas.

Ptās eccleſiaſtica.

Ptās laica.

An ptās laica ſit a deo.

¶Pro ſolutione dicit Durandus in primo de origine iuris/ꝙ ptās tēporalis ſiue laica eſt a deo q̄tum ad debitū: ſed frequēter nō eſt a deo q̄tum ad acq̄ſitionē & vſum. Primum probatur. nā ſcd̄m dictamē rectū: debitum eſt talē ptātē eſſe. Naturaliter em̄ iudicant hoīes: ꝙ oportet eos ſubdi alicui q eis iudicium & ius ſiue iuſticiā adminiſtret ergo ſecūdum iudiciū rectū naturaliter nobis inſitum/ debitum eſt talē ptātē regiam ſeu ſecularē eſſe. Ex ordinatiōe enī inſitum eſt nobis tale iudicium naturale: vt conformiter ad ipſum viuamus: & hoc a deo. nam ſignatū eſt lumen vultus tui ſuper nos: hoc eſt deus naturaliter nobis inſeruit lumen vltus ſui/hoc eſt vnū iudicium quo naturaliter iudicamus oēs polytice adinuicē viuētes debere ſubiectos eē alicui vel aliq̄bus q̄bus incūbat ex officio facere mutuā iuſticiā ergo quo ad debitū ipſa poteſtas ſecularis ſiue laica eſt ex ordinatione diuina. ſed nō eſt a deo regulariter ad iſtū ſenſum ꝙ alicui deus cōicauerit iſtā iuriſdictionē laicā: qa nunq̄ alicui regulariter imediate deus cōicauit hanc ptātē/nec dedit ſpeciale preceptum vt alicui cōicaretur. Ideo nō eſt a deo q̄tum ad iſtū ſenſum. Et ſic tangitur prima differētia inter has duas ptātes: qa eccleſiaſtica eſt imediate a Chriſto inſtituente. ſed laica q̄uis a deo ſit ex ordinatiōe q̄tū ad debitum: nunq̄ tn̄ eſt a deo regulariter & imediate iuſtituta. Et in primo ſenſu capit Paulus. nō eſt ptās niſi a deo. &c̄. Scd̄a differētia. Poteſtas ſpūalis fundatur in dono ſpirituali & ſupnaturali: alia vero non. igit ex parte fundamēti differūt: ſpūalis em̄ fundatur in caractere. vtrū in fide difficultas ē: ſed oēs concedunt illā fundari in caractere baptiſmali/hoc eſt in illo dono ſupnaturali & ſpūali/ſed poteſtas laica nō fundatur in illo: qa etiā ipſa eſt apud infideles. Ex hoc ſeqtur ꝙ fuerunt baptiſati apoſtoli ante cenam: qa valde veriſimile eſt ꝙ inſtituti ſunt a Chriſto ſacerdotes ſicut nunc inſtituūtur. ſed mō nō poſſunt inſtitui: niſi prius fuerit baptiſati. Igit. Tertia differētia ſumit ex fine imediato & ꝓpinquo ordinationis ptātis eccleſiaſtice vt ducātur hoīes mediāte ipſa ad felicitatē eternā: ſed finis alterius eſt vt ordinētur hoīes ad pacificā cohabitationē & ſic multipliciter differūt ille due ptātes: ſcilicet ex pte inſtituētis fundamēti & finis.

¶De multiplici ptāte eccleſiaſtica. Ca. II.

Conſequēter videndū quotuplices ſunt tales ptātes eccleſiaſtice. de Alyaco poſt Ioannem de Pariſijs aſſignat ſex ptātes eccleſiaſticas imediate a Chriſto traditas. Prima ē ordinis: hoc eſt ſacerdotalis ptās/& eſt eēntialiter ipſe caracter ſacerdotalis: & talis fuit inſtituta a Chriſto vt poſtea videbit. Vnde regulariter dicitur ꝙ fuit iſtituta in cena qn̄ dixit aplīs. hoc facite/hoc eſt accipite ptātē hoc faciēdi hoc eſt ꝯſecrādi. Armachanus dicit qn̄ vocauit eos aplōs. Scd̄a eſt ptās adminiſtrādi ſacramēta populo & ꝑcipue ſacramentū penitētie: & regularius dicitur ꝙ fuit iſtituta i die qn̄ inſufflauit dicēs. Accipite ſpiritū ſanctū. & ad hāc ſpectat ptās baptiſādi. & licet oēs poſſint baptiſare in caſu neceſſitatis: ſoli tn̄ ſacerdotes poſſunt ex officio. Tertia ptās eſt iuriſdictiōis: quā diffiniuimus ſupra: & eſt in foro exteriori. i. poteſtas corrigēdi & inferēdi penā in ꝯtumaces etiā inuitos. & fuit tradita aplīs. Mathei. xviij. in iſtis verbis. Si peccauerit in te frater tuus. Et habet tandē ibi. Sit tibi tanq̄ ethnicus & publicanus. Similiter quecūq̄ ſolueritis & ligaueritis &c. etiā ligamie excōicationis. Quarta eſt ptās inſtituēdi miniſtros/diſtribuēdi beneficia & dignitates eccleſiaſticas: & qn̄ iſta fuerit collata & quibus eſt difficultas. Dicit Occam ꝙ fuit data petro Ioan. primo. Tu vocaberis cephas qa ad caput ſpectat diſtribuere officia membris/ſed hoc nō eſt veriſimile. qa imediate ſubdit ꝙ cephas interpretatur Petrus: ſed opinio cōior & probabilior eſt ꝙ fuit collata per illud verbū. paſce oues. nā ad officiū paſcendi non ſolum ſpectat ꝙ audiat confeſſiones & miniſtret ſacramentum penitentie ſed etiam ꝙ poſſit alios inſtituere

ſuper determinatas regiones & populos ad eos paſcendos & erudiendos in neceſſarijs ad ſalutē. Ideo petro fuit data poteſtas etiā inſtituēdi miniſtros ad paſcendū & iſtituēdū & diſtribuēdū ceteras dignitates eccleſiaſticas ſicut epiſcopatus curas &c̄. ¶ Quinta poteſtas eſt apoſtolatus ſeu ꝑdicationis quod idē eſt. hāc ꝯtulit apoſtolis Chriſtus Matthei & Marci capitulis vltimis. Ite ꝑdicate euāgeliū omni creature. Vltima poteſtas eccleſiaſtica q̄ oritur ex ſupradictis/eſt poteſtas accipiēdi & etiā exigēdi a ſubditis temporalia pro neceſſitatibus victus & veſtitus iſtituta a Chriſto qn̄ dixit/dignus eſt operarius mercede ſua. Notandū q̄d dicit Occam in tertia parte dia. lib. ij. cap. iij. ꝙ duo ſunt hoim genera / & hoc habeť ex beato Hieronymo in capitulo duo ſunt in decretis. Sunt em̄ homines ſpūales & laici. Item/rerū quedā ſpūales & quedā temporales ſeu ſeculares. Res ſpūalis vt eſt euangelium doctrina ſancta: ſacramēta & c̄. Res pure ſeculares vt ſunt bona tpalia. Item peccatorū quoddā ſeculare: & quoddā ſpirituale. qa in hac diffinitione q̄ritur ad, que pctā ſe extēdat poteſtas illa. dicit Occam ꝙ ſeculare peccatū eſt q̄d ſecluſa quacunq; reuelatione diuina & i lege nature ſtādo eſſet peccatū/tale diciť pctm̄ ſeculare vt homicidiū: qa ſecludēdo quācunq; legē diuinā adhuc eſt peccatū. Sed pctm̄ ſpūale eſt q̄d eſt de directo contra euangeliū q̄d nobis ex reuelatione diuina traditū eſt vt peccata cōtra ſacramēta ꝯmiſſa: ſicut illa que ꝯmittūtur cōtra legē nature vocātur ſecularia. Itē negociorū quedā ſunt ſpūalia & quedā tpalia.

Quid ſeculare peccatū

Quid peccatū ſpūale

Exemplū primi vt celebratio miſſarū exhibitio ſacramenti/ꝯiunctio matrimonialis &c̄. Exemplū ſcdi vt vēditio/emptio/locatio. Item cauſarū quedā ſpūales & quedā tēporales ſeu ſeculares. Seculares q̄ ſunt de negocio ſeculari vt de emptiōe/de furto &c̄. Spūales ſeu eccleſiaſtice: q̄ agūtur de re ſpirituali vt de ſimonia/matrimonio &c̄. Itē iuriſdictio quedā eccleſiaſtica: & quedā ſecularis. Item iudicū quidā eccleſiaſticus & quidā ſecularis &c̄. Patet/q̄d poteſtas laica & q̄d ecclīaſtica/& de differētijs earū tā ex parte inſtituētis q̄ ex parte fundamenti: qa vna eſt inſtituta imediate a Chriſto/alia a populo. Et vna fundatur in prudētia & in bonis naturalibus. Alia vero in bono ſpirituali & ſupnaturali ſcilicet in caractere baptiſmali. Similiter ex parte finis differūt & ſic patet triplex eorum differentia.

¶ De fundamēto ptātis ſpūalis ſiue ecclīaſtice i quo videlicet fundeť. Ca. III.

Nunc conſequenter mouēde ſunt queſtiones. Et primo circa ptātē eccleſiaſticā: vtrū fundetur i charitate/vel in fide/vel ſolū in caractere baptiſmali. ¶ Pro ſolutiōe ſit pria propoſitio. Poteſtas eccleſiaſtica nō fundatur in charitate. oppoſitū huius fuit error pauperū de Lugduno Valdenſiū quē poſtea reuocauit Io. Vicleffis & vltimate condēnatus ꝯtra bohemos in cōcilio Baſilienſi. Apparentia pro ipſis erat ꝙ anteq̄ Chriſtus daret hanc ptātē petro premiſit ſignū ſcilicet diligis me/& ſignū erat ꝙ āteq̄ poſſet illā habere reqrebatur charitas/alias fruſtra queſiuiſſet diligis me. Sed ꝓbatur oppoſitū & ſit ꝓbatio prime propoſitionis. qa ſeq̄retur ꝙ totus ordo eccleſiaſticus eſſet incertus & inſtabilis. Patet primū/qa ſecūdum hunc modū dicēdi nullus auderet firmiter aſſerere ſe eē epiſcopū aut curatū &c̄. Patet/nullus eſt de cōmuni lege qui auderet firmiter aſſerere ſe eſſe in gratia: qa neſcit homo vtrū odio aut amore dignus ſit. ergo ſi requiritur de neceſſitate charitas tanq̄ fundamentū vt aliqs fungatur iſta ptāte eccleſiaſtica: nullus eſſet certus an haberet illam: qa de cōmuni lege nullus eſt ita certus quin poſſit a gratia ſepius etiā in die cadere ergo ſi eoipſo ꝙ cadit ꝑdatur poteſtas eccleſiaſtica eſſet multum incertus &c· quod nemo habet ꝯcedere. Vltra dicebāt Bohemi ꝙ poteſtas eccleſiaſtica nō ſolū fundať in gratia gratū faciēte: ſed in gratia ꝑdeſtiationis: ſed hoc eſt multo maius periculū q̄ aſſerere ꝙ in grīa gratū faciēte vt iponit eis

Prima ꝓpoſitio.

quidam doctor/dicebāt ꝙ gratia predeſti-
nationis facit hoīem eē mēbrum eccleſie &
non gratia gratū faciēs:ſed ad hoc ſequere
tur maior incertitudo:quia eſt magis incer
tum aliquē eſſe predeſtinatū ꝗ eē in gratia.
¶Secūda ꝑpoſitio quā ego ꝓbabiliorē re-
puto qa eius oppoſita nō eſt dānata. Ptās
eccleſiaſtica nō fundatur in fide ex iure di-
uino ꝗuis aliq̄ tenuerūt oppoſitū vt Occā
de thure cremata. Sed Gerſon eſt eius opi-
nionis ꝙ nō neceſſario reqͥritur fides vt qs
habeat hanc ptātē. Patet/ ꝗuis nō eſſet ita
incertus ordo hierarchicus tn̄ remaneret in
certus adhuc.Patet/qa nullus pōt certitu-
dinaliter ſcire an habeat fidē infuſā.Secun-
do.nullibi in euāgelio reperitur paſſus ad
hoc.ergo nichil eſt aſſerendū circa hoc niſi
habeatur paſſus expreſſus. Sed apparētior
ponitur ratio:& ſuppono ꝙ ꝯferre benefi
cia ſpectat ad forū publicū eccleſiaſticū.tūc
accipio epiſcopū vel curatū ſimoniacū mē
talē.& vt apparentior ſit ratior: capio pa-
pam hereticū mentalē qui habeat errorē in
intellectu cum pertinacia in volūtate ita ꝙ
nullum ſit ſignū exterius per qđ poſſit con
uinci ipſum eſſe hereticū:ſecundū hāc opi-
nionē non eſſet amplius papa. Patet /nul-
lus pōt fieri de nō papa ſummus pontifex
niſi altero iſtorū triū modorū.ſcilicet ꝙ eli
gatur ab eccleſia/vel a ꝯſilio gerente vices
eccleſie/vel ab aliq̄bus gerentibus vices ec-
cleſie vel ꝯſilij/puta a cardinalibus:vel niſi
ſit ſpecialiter a Chriſto talis poteſtas papa-
lis collata imediate:ſed nullo iſtorū modo
rum talis efficeret papa:ergo illatū verū.&
non pōt ſeipſum ꝯſtituere papā. nec tenet
in illo caſu in foro exteriori reuelare ſuum
pctm̄:nec ſe diffamare.igitur iā eccleſia ex
poneretur magno ꝑiculo ſcilicet ꝙ nullus
eſſet papa.Ideo ꝓbabilius eſt ꝙ poteſtas ec
cleſiaſtica iure diuino nō fundatur in fide
infuſa. Dubitatio/an heretici ſint priuati
iſta ptāte eccleſiaſtica eo ip̄o facto quo inci
dunt in hereſim:vel qn̄ incipiūt manifeſta-
re ſuā hereſim.& videtur ꝙ nō ꝑdāt illam:
niſi qn̄ incipiunt manifeſtare ſuā hereſim ꝑ
capitulum.Audiuimus de hereticis. Dicit
ꝙ anteq̄ incipiāt predicare ſuā hereſim:ad-
huc ſi ꝯfinxerunt eo ip̄o ꝙ incipiunt nemi-
nem dānare poſſunt.Seq̄tur ex hoc ꝙ ante
ꝗ manifeſtarent ſuā hereſim:poterāt dāna-
re & vti tali poteſtate eccl̄iaſtica.¶Pro ſo-
lutione huius/dico ꝙ habentes hāc ptātē
correctionis ſeu ptātē a Chriſto collatā nō
ſolū hn̄t ptātē inſtituendi penā pro pecca-
tis preteritis:ſed etiā inſtituere poſſunt cō-
tra peccata futura aliquos canones ſentētie
late in quā incidūt trāſgreſſores ſine aliqua
alia ſententia.Prima pars patet de ſe. Scđa
probatur/multi ſunt canones ſentētie late
vt patet de ꝑcutiēte clericū:ergo eccleſia ha
bet hāc ptātē.Itē notū eſt ꝙ non repetēs rē
ſuam certo tp̄e/talis res ꝑ authoritatē eccle-
ſie puta ꝑ preſcriptionē vel vſucapionē ef-
ficitur alterius:talia ſunt iura canonica ſen-
tentie late q̄tū ad ꝑ̄ſcriptiōes vel vſucapio-
nes ſcđm leges:ꝗ aliq̄ ſunt etiā ſentētie late.
ergo hn̄s poteſtatē eccleſiaſticā pōt edere
canonē pro peccato futuro ita ꝙ trāſgredi
ens incidit in penā illius canonis: eo ip̄o fa
cto ꝙ tranſgreditur in capitulo quicūq̧ de
cōcubinarijs i pragmatica: eo ipſo ꝙ noto
rij ſunt cōcubinarij priuātur fructu futuro
beneficij ꝑ ſemeſtre.i.per ſex menſes. ergo
ſicut eccleſia pōt aliquē ꝓbatū hereticū de
ſtituere a ſuo beneficio per ſententiā latam
ab hoīe:ita poteſt edere canonē:ꝙ quicūq̧
incidet in hereſim manifeſtam quo facto ca
det in illā:erit ſua poteſtate eccleſiaſtica pri
uatus¶Scđa propoſitio/ē multū apparēs Scđa ꝓpoſitio.
ꝙ ita eccleſia edidit canonem ſententie late
quo ad priuationē beneficiorū & ptātis ec
cleſiaſtice ꝯtra hereticos. Patet ſic / ſunt ex
preſſi textus ad hoc. xxiiij.q.prima in cap.
didicimus oēs oīno ſciſmaticos & hereti
cos nullā habere poteſtatem eccleſiaſticā.
ergo eſt multū apparens & ꝓbabile ꝙ eccle
ſia ita inſtituerit canonē ſententie late quo
ad priuationē oīs ptātis iuris eccleſie cōtra
hereticos. & cauſa eſt/quia ſunt i periculo
maximo ouium ſibi commiſſarum.igitur.
¶Tertia ꝑpoſitio. Iuriſdictio eccleſiaſtica

quelibet fundaſ i caractere baptiſmali iure
Tertia ppoſitio. diuino:ita ꝙ nullus ē capax illius niſi habe
at caracterē baptiſmalē. Ex hoc ſequitur ꝙ
non baptiſatus nō poteſt alia ſacramēta re-
cipere eccleſiaſtica. Iſta tertia ꝓpoſitio non
poteſt euidēter ꝓbari ꝑ ſacras litteras: neqꝫ
per aliqḋ antecedēs deductū ex illis: ſed ex-
preſſe eſt determiata ꝑ eccleſiā. De preſby.
nō baptiſato. cap. ſi quis. Vbi dicit ꝙ ſi nō
baptiſatus videatur recepiſſe ordines bapti
ſetur/& poſtea reordinet. ergo ſignū eſt ꝙ
caracter baptiſmalis de neceſſitate pſuppo-
nitur anteq̄ aliqs recipiat hāc ptātē eccleſia-
ſticam. nam baptiſmus eſt oim ſacramēto-
rum ianua: & nullus efficitur membrū eccle
ſie niſi prius fuerit baptiſatus. ergo in nul-
lum talē non baptiſatū habet iuriſdictionē
ſummus pōtifex. ergo nō pōt talē ordiare
q̄tūcūqꝫ attētet. vltra nō pōt talē ordinare:
ergo nō eſt capax talis ptātis eccleſiaſtice.

¶ An poteſtas eccleſiaſtica ſit equalis
in omnibus ſacerdotibus. Ca. IIII.

Queritur conſequenter vtrum in
quolibet ſacerdote ſit equalis po-
teſtas eccleſiaſtica: vel maior i vno
q̄ in alio. Et non queritur vtrū ſit
maior ſcḋm inſtitutionē humanā: ſed ſecū-
dum inſtitutionē Chriſti primariā & diui-
nam / hoc eſt vtrum ipſa poteſtas eccle-
Prima ppoſitio. ſiaſtica ex primaria inſtitutione diuina ſit
equalis in oibus ſacerdotibus. ¶ Pro ſolu-
tione ſit prima ꝓpoſitio. Omnis poteſtas
pure eccleſiaſtica eſt a ſolo Chriſto iſtituta.
& in iſta parte tangitur ſcḋa differētia inter
has duas poteſtates. pro cuius declaratiōe
ſupponit illud qḋ habet Henricus in ſuo
tractatu de ptāte/ꝙ aliud eſt inſtituere po-
teſtatē /& aliud inſtituere aliquē in aliqua
ptāte tali. Vnde inſtituere poteſtatē eſt fa-
cere ꝙ in aliqua cōitate ſit illa poteſtas ad
regendum talē cōitatē. Sed iſtituere aliquē
in tali poteſtate eſt alicui dare authoritatē
vt in ſuppoſita illius cōitatis illa poteſtate
vtatur. Et inter iſta duo vnū poteſt eē ſine
alio: & vnum eſt prius alio. Nam prius eſt
inſtituta poteſtas q̄ aliquis inſtituaſ in illa
quia poteſt eſſe dato ꝙ nulli ſuppoſito de-
tur/& ſi non tēpore ſaltē prius natura. ſed
ſic eſt ꝙ Chriſtus potuit inſtituere ꝙ in cōi
tate Chriſtiana eēt aliqua poteſtas qua poſ
ſet aliqs alicui ſubdi & arceri a malis: & qua
peccantes poſſet punire/puta per excōica-
tionem & cetera anteq̄ dederit alicui aucto
ritatē vtendi tali ptāte. Nā Matthei. xviij.
Inſtituit auctoritatē & poteſtatē excōmunī
candi. Si peccauerit in te frater tuus &c. Sed
pro tunc nulli ſuppoſito eccleſie dedit po-
teſtatem vtendi tali poteſtate ſcilicet excōī
candi: ſed ſolū Ioannis vltimo quādo dicit
Petro Paſcē oues meas. ergo inſtitutio ta-
lis poteſtatis prefuit anteq̄ eſſet aliquis qui
haberet authoritatē vtendi tali ptāte. Simī
liter in ciuilibus poteſt inſtitui poteſtas alī
qua vel aliquod genus cruciandi & puniē-
di malefactores anteq̄ ſit aliquis habens po
teſtatē & authoritatē vtendi tali poteſtate.
ideo opinio cuiuſdā doctoris videſ vera/
ꝙ q̄uis Chriſtus nullum inſtituiſſet papā
puta Petrū nihilominus eccleſia potuiſſet
aliquē inſtituere papā & ſupremū Hierar-
cham. Patet: anteq̄ petrus eſſet papa inſtitu
tus/auctoritas papalis erat iam inſtituta. er
go per electionem potuiſſet fieri ꝙ aliquis
habuiſſet ptātē vtendi tali ptāte in ſubdi-
tos eccleſie ſicut nūc eligitur papa. Iſtis ſup
poſitis. Patet prima ꝓpoſitio / videlicet ꝙ
poteſtas eccl'iaſtica eſt imediate a ſolo Chri
ſto inſtituta imo iſtituibilis. Patet/nō pōt
inſtitui poteſtas ad regendū aliquā cōitatē
niſi ab illa cōitate vel a ſupiori illius cōita
tis/quod probatur. Non poteſt aliqs obli
gari niſi per conſenſum ſuum vel ex prece-
pto & voluntate ſuperiorum: quia non eſt
niſi iſte duplex modus obligandi. ſed iſta
poteſtas eccleſie eſt ad regendam cōmuni-
tatem Chriſtianam. ergo non poteſt inſti-
tui niſi a Chriſto ſuperiori huius commu-
nitatis vel a communitate Chriſtiana / &
non poteſt aſſignari ſuperior cōmunitatis
Chriſtiane niſi Chriſtus vel papa/ſed non
pōt inſtitui a papa nec a tali cōitate xpiana
ergo ſolū ab ipſo Chriſto/ꝙ non a papa.

Patet/prius natura eſt eſſe poteſtatẽ papa
lem ꝙ ſit papa. igitur. Similiter nullus põt
ſe inſtituere in aliqua cõitate ſupiorẽ. ergo
ꝙ non a tota cõitate. Patet/poteſtas aliqd
includens qđ ſupat & excedit oẽm faculta
tem humanã nõ põt inſtitui a cõitate hũa
na. ſed poteſtas eccleſiaſtica aliqd includit
oẽm poteſtatẽ humanam excedens ſcilicet
poſſe penam relaxare in purgatorio/& ali
quẽ excludere a ſuffragijs eccleſie puta per
excõicationẽ. Similiter includit poſſe con
ſecrare corpus Chriſti ꝙ quidẽ excedũt oẽm
poteſtatẽ humanã. ergo minor vera. Hoc
argumẽto vtuntur doctores ad pbandũ ꝙ
eccleſia tota non potuiſſet inſtituere aliqđ
ſacramentũ: qa ſacramentũ aliqd icludit ſci
licet conferre gratiã qđ totã poteſtatẽ hũa
nam ſuperat & tráſcendit. ergo nõ poteſt
inſtitui a ptãte hũana. ¶ Scđa ppoſitio/po
Scđa ꝓ poſitio. teſtas eccleſiaſtica ẽ in ſingulis ſacerdotibus
equalis. Patet/qlibet ſacerdos quãlibet ma
teriã ꝯſecrabilẽ ꝯſecrare poteſt/nec poteſt
quicũq alter quãcunq aliã ꝯſtitutionẽ fa
cere quin ꝯſecret: ergo quilibet tantã habet
poteſtatẽ ꝯſecrãdi ſicut alter. Vnde nõ põt
facere papa ꝙ ſi ſacerdos attentet conſecra
re panẽ triticeũ quin ꝯſecret. ſimiliter & vi
num: ergo q̃tum ad ꝯſecrationẽ qlibet tan
tam habet ptãtẽ ſup corpus Chriſti & ſan
guinẽ ſicut alius. ¶ Tertia ppoſitio/de ſe
Tertia ꝓ poſitio. cunda ptãte eccleſiaſtica ſcilicet adminiſtrã
di ſacramẽta fidelibus eſt cõtrouerſia inter
doctores an in oĩbus ſit equalis vel non. &
hoc circa tria puncta. Primũ eſt de admini
ſtratione ſacramẽti penitẽtie/vtrũ ex inſti
tutione Chriſti ſecluſa ꝯſtitutiõe hũana ſit
tãta poteſtas in quocũq ſacerdote ſicut in
quolibet alio/qđ eſt querere vtrũ ſimplex
ſacerdos habeat tantã poteſtatẽ quẽcunq
fidelẽ abſoluẽdi ſacramentaliter ſicut papa
ſecluſa ꝯſtitutione hũana. Scđm punctũ ẽ.
Vtrũ ex inſtitutiõe Chriſti qlibet ſacerdos
habeat ptãtẽ adminiſtrandi ſacramentũ cõ
firmatiõis. Tertiũ. vtrũ quilibet ſacerdos
ex inſtitutiõe Chriſti habeat authoritatem
ꝯferẽdi ſacros ordines vel nõ. Q̃tũ ad pri
mum duplex eſt modus dicẽdi. Vnus quẽ Prima optnio de ptãte ad
recitãt cõiter doc. & quem tenet Armacha miniſtrãdi ſacramenta.
nus & Durãdus/ꝙ oẽs ſacerdotes ex inſti
tutione prima Chriſti ſecluſa ꝯſtitutiõe &
ptãte humana hñt equalẽ ptãtẽ vnũquẽq
fidelẽ abſoluendi. Patet/ꝯcurrentibus oĩ
bus q̃ ſunt de neceſſitate ſacramẽti ſcđm in
ſtitutionẽ xp̃i eſt verũ ſacramentũ & diſpo
ſito ſuſcipiẽte/talis ſuſcipit verũ effectũ ſa
cramẽti: ſed ad ſacramẽtũ penitẽtie neceſſa
ria ſũt miniſter/materia/& forma. miniſter eſt
qlibet ſacerdos ex inſtitutione xp̃i/qa qlibet
ſacerdoti dictũ eſt Ioan. xx. quorũ remiſeri
tis &c. Materia/ſunt pctã ꝯfeſſa. Forma/ẽ
ipſa abſolutio verbalis. abſoluo te &c. Diſ
poſitio ſuſcipiẽtis eſt ipſa cõtritio. Tũc ar
guitur ſic. ſcđm inſtitutionẽ Chriſti qlibet
ſacerdos eſt miniſter & accepit ptãtẽ ꝯferẽ
di hoc ſacramẽtũ/& pctã ꝯfeſſa ſunt mate
ria/ ergo qñ iſta tria ꝯcurrũt verũ eſt ſacra
mentũ penitẽtie. Scđo probat. & multum
apparẽter/qlibet ſacerdos in extrema neceſ
ſitate vnũquẽq diſpoſitũ realiter de facto
abſoluit. ergo realiter & de facto vnũquẽq
abſoluendi habet authoritatẽ. Patet/qa ſi
non haberet: in nullo caſu abſolueret. qa
non daẽ ſibi noua poteſtas ppter nouũ ca
ſum ſupuenientẽ. Item ſcđm multos alios/
nunq̃ fuit data iuriſdictio niſi qñ dictũ eſt
Petro. paſce oues meas. & tñ erant ſacerdo
tes. ergo q̃tũ ad abſolutionẽ ſacramentalẽ
qlibet quẽlibet habet ptãtẽ abſoluẽdi. Pre
terea vt dicit Durãdus/ſacerdos reuelãs cõ
feſſionẽ punitur nõ ſolũ tanq̃ reuelãs ſecre
tum/ſed tanq̃ reuelãs ꝯfeſſionẽ: etiã dato
ꝙ reuelauerit ꝯfeſſionẽ nõ ſui ſubditi ſecũ
dũ ꝯſtitutionẽ eccleſie. Preterea ſit fortes q
ignoret ꝯſtitutionẽ ꝙ qlibet teneẽ ſuo pro
prio curato ꝯfiteri & ꝯfiteaẽ alteri nõ ſuo
nõ ponẽs obicẽ recipit verũ ſacramentũ. er
go talis ſacerdos miniſtrat ſacramentũ. er
go habet ptãtẽ & authoritatẽ. Itẽ ſit fortes
peccator credẽs platonẽ eſſe ſuũ curatũ qui
de facto non eſt: ex tali ignorãtia ꝯfiteẽ illi
platoni & nõ ponit obicẽ. talis recipit ve
rum ſacramentum & rem ſacramenti. igi

tur. Plato illũ realiter abſoluit. & ſic ſecd̃m
hác opinioné qlibet ſacerdos ex inſtitutióe
díuía & Chriſti habet tantá poteſtaté quá-
tum ad illá iuriſdictioné in foro interiori/
ſicut alius & ſicut papa /nec pôt papa face-
re quin abſoluat ſi attentet dũmodo alius
Cõtra pͥmã opi. nõ ponat obicé. ¶Contra hoc arguiẗ ſic.
bene ſeqtur. Iſte de facto qui cõfiteẗ alieno
& ignorat ꝯſtitutioné de nõ ꝯfitendo alie
no eſt abſolutus. ergo ſi poſtea pueniat ad
eius noticiá ꝙ alter nõ erat eius curatus nõ
tenebitur amplius cõfiteri. Patet. nullus q
confeſſus eſt ſua peccata & eſt abſolutus ab
illis abſolutione ſacramẽtali teneẗ amplius
illa cõfiteri nec poteſt de nouo obligari ad
illa confitenda: ſed talís eſt abſolutus ſacra
mentaliter: ergo non poteſt iterũ de nouo
obligari ad illa confitenda. Patet/ nõ eſt in
poteſtate pape ꝙ fuerit realiter abſolutus
& ſacramentaliter & obligare eum denuo
ad confitendũ. & hec eſt ppoſitio Gerſon.
Nam imprimis cõfiteri peccatũ eſt vnũ ex
grauiſſimis & difficillimis preceptis legis
noue. ſed eccleſia non pôt obligare nos ad
ea que ſunt difficilima puta ad igreſſum re-
ligionis & ad perpetuam cõtinentiá. ergo
ſi ſum iam cõfeſſus peccata mea/ eccleſia nõ
poteſt me obligare ad illa eadé confitenda
Sed conſequẽs ppoſitionis predicte videẗ
falſum. puta ꝙ talis qui cõfeſſus eſt p igno
rantiá ſacerdoti qué credebat ſuũ curatũ eé
qui tamé non erat nõ teneatur iterũ illa pec
cata confiteri. Patet/ quia qlibet ſemel in an
no tenetur oía ſua peccata cõfiteri proprio
ſacerdoti. Scd̃o arguit Gerſon. Capio pec-
catoré adultũ qui multa peccata ꝯmiſit an-
te baptiſmũ: poſt baptiſmũ eccleſia nõ pôt
eum obligare vt ꝯfiteaẗ illa ante baptiſmũ
cõmiſſa. Ratio eſt/ qa illa ſunt ſacramẽtali-
ter dimiſſa per baptiſmũ. ergo ſimiliter di-
cendũ eſt in caſu p̃dicto. Ité multi dicunt vt
Scotus in quarto/ ꝙ pc̃tá ſemel ꝯfeſſa & ab
ſoluta ſacramẽtaliter nõ ſunt amplius mate
ria ꝯfeſſionis & ſi ꝯfiteantur iterũ/ non erit
abſolutio ſacramẽtalis nec ſacramentũ nec
aliqd opabitur in eo q iterũ illa confitetur.

hoc eſt nõ ꝯferet gratiá. & eſt probabilior
opinio q̃ oppoſita. Et ego ꝯcedo cũ Gerſo
no ꝙ talis nõ tenebitur amplius ꝯfiteri ſua
peccata q̃ fuerunt ſacramentaliter dimiſſa.
Vñ dicit Gerſon in lectionibus ſup Marcũ
ꝙ eccleſia nõ pôt aliqué obligare ad ꝯfité-
dum peccata a qbus eſt ſemel abſolutus ſa-
cramentaliter. & p̃cipue innititur iſti ratio-
ni. nõ pôt eccleſia imponere onus vltra qđ
impoſitũ eſt a Chriſto & ex difficillimis. er
go cũ iam adimpletũ eſt iuxta pceptũ Chri
ſti/ eccleſia nõ pôt amplius obligare ad ite
rum ꝯfitendũ. & talis ſi ꝯmiſit aliqđ pecca-
tum a tépore p̃ſentis abſolutiõis ꝯfiteatur
proprio ſacerdoti. ¶Prima igiẗ opinio eſt
ꝙ poteſtas abſoluẽdi ſacramẽtaliter a pc̃tis Reſolutio prime opiniõis
eſt in oíbus ſacerdotibus equalis. & ſi atten
tarent abſoluere abſoluũt: niſi ꝯfités ponat
obicé/ nec poteſt facere papa qn abſoluant
ſi attentét: qa nõ poteſt facere papa ꝙ poſi-
tis neceſſarijs ad ſacramentũ quin ſit ſacra-
mentũ illis tribus ſupradictis poſitis. ergo
nõ pôt facere qn ſuſcipiẽs recipiat gratiam.
¶Scd̃a opinio eſt/ ꝙ ex iſtitutióe Chriſti é
maior poteſtas eccleſiaſtica q̃tum ad admi- Secũda opinio.
niſtrationé ſacramẽti penitẽtie in vno q̃ in
alio. hoc declarás Gerſon ꝯſideratione qn-
ta ait ꝙ anteq̃ aliquis poſſit abſolui ab alte
ro duplex reqritur ſubiectio. vna ſpõtanea
qua qs ſe ſubijcit libere in tali foro ſecreto.
Scd̃a ſubiectio eſt iuriſdica q̃ ſcilicet nõ eſt
ex ſpontanea ſubiectióe ſed ex authoritate
ſupioris facta/ ió dicit iſta opinio ꝙ anteq̃
aliqs abſoluat alterũ ſimplr ſi tẽtet reqritur
illa duplex ſubiectio ſcilicet ſpõtanea & iu
riſdica. Vltra dicũt doct. ꝙ ex inſtitutione
xp̃i in nullius fuit ptáte niſi in Petro/ ita ꝙ
xp̃s nullos hoíes vnq̃ ſubdidit alicui niſi pe
tro qñ fecit eũ curatũ vlis eccleſie illo verbo
paſce oues meas/ tũc xp̃us ꝯtulit ptáté iuriſ
dicá Petro /& cũctos xp̃ianos ſignatos ca-
ractere baptiſmali fecit ſubiectos Petro ſub
ſubiectióe iuriſdica. Vltra dicũt ꝙ ét é veri
ſimile ꝙ ex inſtitutióe hũana ep̃atus diuiſi
ſunt a petro vel a ſucceſſoribus eius/ vel ab
ep̃is, ná ꝙ ſit vna cura hic & alia alibi ñ iſti

tuit Chriſtus: ſed inſtitutum eſt ab ipſo cui
collata eſt poteſtas a Petro vel a ſucceſſore
eius hoc inſtituendi & diuidendi curas &
epiſcopatus. nam alijs dedit authoritatem
iuriſdicam & quibuſdam certum populũ.
tunc dicunt ꝙ nullus dato ꝙ attẽtet abſol-
uit niſi i illo ſit illa duplex ſubiectio. & hec
opinio poteſt ſuaderi apparẽter. Primo/ſi
ex inſtitutione Chriſti qlibet poſſet in quẽ
libet vti iſta poteſtate clauis: ſequitur ꝙ ſi-
cut papa non poteſt impedire quin degra-
datus & ſuſpenſus conſecret ſi attentet/ita
non poterit impedire quin etiam abſoluat
& ſacramentaliter in foro conſcientie ſi ten
tet abſoluere. antecedẽs patet/qa papa nõ
poteſt imutare quod eſt ex inſtitutione di-
uina. ſed ex inſtitutiõe diuina habet autho
ritatem conſecrandi. eodẽ modo ſi habeat
poteſtatem abſoluẽdi ex inſtitutione diui
na abſoluet. ſed cõſequẽs eſt falſum. qđ pa
tet. qa qui abſoluitur ab excõicato non eſt
abſolutus in capitulo ad probandũ de ſen
tentia & re. iudi. hoc argumẽtũ facit de pa-
lude: ſed non eſt multũ ad propoſitũ/quia
loquitur de ſententia in foro exteriori/ſed
probatur apparẽtius ꝑ capitulũ oïs vtriuſ꜉
ſexus. dicitur ꝙ ſi aliquis iuſta de cauſa alie
no voluerit cõfiteri ſacerdoti petat licẽtiã
a ꝓprio alias nõ poterit abſolui ab alio vel
ligari. ergo ſi iſte qui nõ eſt ſuus curatus ſi
attentet illũ abſoluere non abſoluet. & ꝙ
hoc ſit de iure diuio videlicet ꝙ nullus poſ
ſit eligere ꝯfeſſorẽ ſine licẽtia ſui curati vel
ſuperioris. patet ꝑ capitulũ ſi epiſcopus de
penitẽtijs & remiſſionibus lib. vj. vbi dici
tur ꝙ nulla ꝯſuetudine introduci poteſt ꝙ
aliqs poſſet eligere ꝯfeſſorẽ preter licentiã
ſuperioris. tũc bene ſeqtur nulla conſuetu-
dine itroduci poteſt ꝙ aliquis poſſet elige-
re ꝯfeſſorẽ qui poſſit abſoluere per liberam
ſubiectionem: ergo ꝙ iſte alteri non poſſit:
eſt de iure diuino/qa contra qđlibet ius pu
re humanũ aliqua cõſuetudo introduci po
teſt. patet ꝑ preſcriptionẽ imo magis ſtatur
cõſuetudini quãdo eſt ꝯtra ius pure poſiti
uum qđ nihil habet de iure diuino vel natu
re admixtũ. Ex quo ſeqtur ꝙ i papa eſt ma-
ior poteſtas adminiſtrãdi ſacramentũ peni
tentie q̃ in quocũq꜉ alio/quia iure diuino.
ergo quicũq꜉ ſe ſubijcit libere abſoluitur a
papa & nõ a quocunq꜉ alio. Ex quo ſeqtur
ſcđo ꝙ quicunq꜉ ꝯfitetur alteri non curato
quẽ credit iuincibiliter eſſe ſuũ curatũ licet
abſoluatur propter ignorantiã nihilomi-
nus illa abſolutio nõ eſt ſacramẽtalis. Pa-
tet/ibi nõ eſt materia ſacramenti penitẽtie
que requiritur iure diuio ſcilicet ſubiectio
illa iuridica/ſed in tali caſu eſt tantũmodo
ſubiectio prima que nõ ſufficit. igitur. Cõ-
tra hãc opinionem ſunt apparẽtie magne/ Contra ſecundã opinionẽ
quoniã ſecundum hãc opinionẽ ſequitur
ꝙ papa a nullo poſſet abſolui ſacramenta-
liter. Patet/quia nõ eſt alicui ſubiectus niſi
prima ſubiectione ſcilicet voluntaria & nõ
iuridica. quia papa nõ habet ſuperiorẽ pre
ter deũ ergo nõ eſt ſubiectus alicui iſta ſecũ
da ſubiectione. ergo ſi reqritur iſta duplex
ſubiectio papa non poterit ſacramẽtaliter
ab aliquo abſolui. Itẽ ſacramẽtũ penitentie
inſtitutũ fuit Ioan. xx. quorũ remiſeritis. in
die reſurrectionis ſero cum itroiuit ianuis
clauſis poſtea fuit dictũ Petro. Ioan. xxj: pa
ſce oues meas/tũc arguitur ſic. In illo tẽpo-
re intermedio fuerũt plus q̃ octo dies inter-
medij a tẽpore inſtitutionis ſacramẽti peni
tentie anteq̃ diceret Petro paſce oues meas
In quo verbo fuit data illa ſubiectio iuridi-
ca. ergo ſimpliciter ex inſtitutione diuina
nõ reqritur iſta ſcđa ſubiectio ſed ſolũ pria. Solutio
Quantum ad primũ argumentũ ſeqtur ꝙ pa
pa a nullo &c. nego ꝯñam. quia papa ẽ vel
poteſt eſſe peccator/ergo põt obligari vt
cõfiteatur. ergo põt alicui ꝯfiteri ſacerdoti
qa anteq̃ ꝯfeſſio ſit ſacramentalis reqrit du
plex ſubiectio de neceſſitate. dicit Durãdus
in quarto di. xix. ꝙ eſt verũ in oĩbus alijs a
papa/dans talẽ cãm ꝙ clauis iſta q̃ vocatur
poteſtas iuriſdictiõis i foro penitẽtiali q̃tũ
eſt de ſe ẽ reſpectu oĩm hoĩm & pctõrũ & ꝯ̃
primũ eius dictũ ꝙ in inſtitutione illa quo
rum remiſeritis. nulla fuit facta exceptio.
Dicit vltra ꝙ talis poteſtas clauis fuit facta

Petro reſpectu aliorum a ſe ita ꝙ non eſt i-
cluſus in illa neq; ſucceſſores eius quia Pe-
trus nec eius ſucceſſor poteſt ſeipſum ab-
ſoluere. igitur a quolibet ſacerdote abſol
ui poteſt. ideo in illo non requiritur talis
ſecunda ſubiectio iuridica. ſecus eſt de alijs
qui non poſſunt abſolui ſacramẽtaliter ni
ſi ſint ſubiecti iſta duplici ſubiectiõe. Quã
tum ad ſecundum cum arguitur ſacramen-
tum penitentie fuit inſtitutum anteq̃ dice-
retur Petro. paſce oues. ergo in illo tempo
re intermedio confiteri potuit. & tunc nul
la erat ſubiectio ſecunda. ergo talis non re-
quiritur anteq̃ quis poſſit hoc ſacramentũ
conferre & alius recipere. Dico ꝙ cõſequẽ
tia non valet/hoc ſacramentum erat inſti-
tutum anteq̃ &c. ergo poterat conferri ab
aliquo puro homine. nam Chriſtus inſti-
tuit ſacramentum euchariſtie anteq̃ eſſent i
ſtituti miniſtri & ſacerdotes. ideo non ſeq-
tur/eſt inſtitutum ergo poteſt conferri ab
aliquo puro homine/quia ſtat ꝙ nondum
ſit inſtitutus miniſter illius ſacramẽti. Alia
difficultas circa hanc materiã & arguitur
multum apparenter. in extrema neceſſitate
quilibet ſacerdos quẽlibet abſoluit ſacra-
mentaliter etiam a quocunq; peccato/& ta
men non habet iuridicam auctoritatem ſu-
per perſonam illam ſed ſolum per liberam
ſubiectionem. ergo illa iuridica auctoritas
non requiritur. Quantum ad hoc dico ꝙ
habet auctoritatem iuridicã ex ꝯmiſſione.
quia auctoritate eccleſie vel pape. Nã papa
quẽlibet ſacerdotẽ cõmittere poteſt vt quẽ
libet abſoluere poſſit. Alia difficultas quã
tractat de palude i. iiij. Sortes eſt i extrema
neceſſitate vel i maxio periculo mortis nul — *An i caſu aliquis teneat cõfiteri excõmunicato*
lum habet ſacerdotem preter ſacerdotẽ ex-
communicatum vtrum teneatur illi confi-
teri. videtur ꝙ non. quia non debet parti-
cipare cum excommunicato/a fortiori nec
cum illo in ſacramentis. Similiter videtur
ꝙ talis ſacerdos excommunicatus/non po
teſt illum abſoluere. quia ſententia lata ab
excommunicato nulla eſt/Dicit de palude
ꝙ tenetur confiteri illi & poteſt illũ abſol-
uere. quia illa neceſſitas equiparatur igno-
rantie ideo excuſatur. & talis neceſſitas nõ
habet legem. Nam participare cũ excõmu-
nicato qui ignoratur excommuicatus/ nõ
eſt peccatum/in capitulo ad probandũ de
ſententia & re iudicata. ſi eſt publice excõ-
municatus ſententia eſt nulla. ergo per ar
gumentum a contrario ſenſu ſi eſt ſecrete/
ſententia eſt bona. Item certum eſt ꝙ tene-
or participare cum excommunicato in ne
ceſſitate corporali. ergo a fortiori in ſpiri-
tuali & anime. vt ſi non poſſum ſacramen-
taliter ab alio abſolui teneor petere abſolu
tionem ab excommunicato. & dicit de pa
lude ꝙ iſte excommunicatus nõ poſſit/ eſt
ſolum de iure poſitiuo. ſed neceſſitas non
ſubijcitur legi poſitiue. q̃uis ſemper ſubij
ciatur diuie. cum ergo neceſſitas non ẽ ſub
iecta legi poſitiue. ergo poteſt cõtra rigo-
rem iuris poſitiui non autem contra inten
tionem. Ideo relinquitur ſatis probatũ ꝙ
ſecũdũ hãc opinionem oẽs ſacerdotes ſunt
impares quantum ad hanc ſecundam pote
ſtatem. ¶ Alia difficultas. vtrum oẽs ſacer — *An quilibet ſacerdos confirmare poſſit*
dotes ſint equales in adminiſtratione ſacra
menti confirmationis. Dicit Armachanus
& Marcilius ꝙ omnes ſunt equales in col
latione ſacramentorum & quilibet poteſt
de facto q̃uis non poſſit de iure: ſed opinio
communior eſt ꝙ ſolus epiſcopus eſt mini
ſter huius ſacramenti confirmationis & or
dinis. patet de conſuetudine ca. quanto.
¶ Quarta propoſitio. quantum ad hãc ma — *Quarta ꝓpoſitio.*
teriam non omnes ſacerdotes ſunt equales
puta quantum ad eccleſiaſticam poteſtatẽ
iuridicam & publicam que reſpicit forum
exterius ad quam ſpectat peccata punire/
conferre beneficia/cõſtitutiones edere/ex-
comuunicare/degradare/ indulgentias cõ
ferre. & q̃uis iſta propoſitio non poſſit ex
ſacris litteris deduci/eſt tamẽ firmiter tenẽ
da ita ꝙ in vno eſt maior poteſtas q̃ in alijs
patet ſic. quia oppoſito dato ſequitur ꝙ
ordo Hierarchicus eſſet omnino inordina
tus & confuſus/quia quando vnus ligaret
eſſet in poteſtate alterius ſoluere. Item ſe-

quitur ꝙ nullus preſbyter haberet poteſta
tem ſuper alterum q̃tum ad hanc poteſtatẽ
coarctiuam/quia par in parem nullum ha-
bet imperium. vnde papa oẽs poteſt puni-
re & nullus ipſum. ergo ſequitur ꝙ ex inſti
tutione Chriſti non omnes ſunt omnino
equales. Item ſi epiſcopus attentet excom-
municare non ſuum/talis non eſt excõmu
nicatus. ergo non habet auctoritatem diui
nam a iure diuino. Item arguitur apparen-
ter Chriſtus fuit ſapiẽtiſſimus quia plenus
ſapientia & ꝙ inſtituerit optimam polytiã
ſed optima polytia debet regi regimine re-
gali vt dicit Ariſtoteles in polyticis/ hoc ẽ
ꝙ ſit vnus qui in vnum quemq; habeat au
ctoritatem punitiuam & nullus alius in a-
lium. ergo veriſimile eſt ꝙ in ſpiritualibus
Chriſtus inſtituerit ſuperiorem qui habeat
quemlibet coercere & nullum ſuper eum.
ideo vni. ſ. Petro & ſucceſſoribus eius data
eſt vniuerſalis poteſtas conſtituendi cano-
nes & conferendi beneficia/ dignitates ec-
cleſiaſticas/per totum vniuerſum orbẽ &
nulli alteri. Ipſe enim in vniuerſo orbe ha-
bet preuentiones & poteſtatem conferẽdi
indulgentias plenarias in toto orbe & nul
lus alter hoc facere poteſt. hic dicit Scotus
ꝙ papa poteſt aliquem auctoritate a Chri-
ſto ſibi collata excommunicare maiori ex-
cõmuncatione. & ratio ſua eſt quando eſt
aliquis excommunicatus maiori excõmu-
nicatione quilibet tenetur talem vitare. ſed
epiſcopus in dioceſi alterius nõ poteſt hoc
prohibere neq; ligare maiori excommuni-
catione ideo ſequitur ꝙ eſt maior poteſtas
ſecundum inſtitutionem Chriſti in vno q̃ i
ſingulis. imo in vno eſt ſuprema & in qui-
buſdam alijs eſt ſolum poteſtas iferior ad
illam que eſt ſuprema/& talis vocatur pote
ſtas papalis & eſt libera facultas propiqua
vtendi poteſtate eccleſiaſtica in quemlibet
Quid ſit ptãs papalis. Reſolutio ſecunde opinionis Chriſtianum. Ideo reſolutorie dicendum
eſt ad iſtam ſecundam queſtionem ꝙ quan
tum ad iuriſdictionem que reſpicit forum
exterius ꝙ non eſt in ſingulis ſacerdotibus
equalis ſed eſt vna ſuprema ſcilicet in ipſo
papa etiam ex inſtitutione Chriſti & non
ſolum humana.

¶ An ſuprema poteſtas eccleſiaſti
ca poſſit duobus ſimul ex equo cõ
ferri. Capitulum quintum.

COnſequenter videndum
eſt vtrũ iſta ſuprema po-
teſtas que eſt ſuprema in
vno poſſit duobus ſimul
ex equo conferri ita ꝙ po
lytia Chriſtiana que ẽ re-
galis poſſit commutari in aliam ſpeciẽ pu-
ta in ariſtocratiã vel thymocratiam & hoc
lege euangelica ſtante propter aliquam le
gitimam ſuperuenientem cauſam. & vide
tur ꝙ ſic. nam aliquando fuerunt duo quo
rum quilibet erat papa ex equo. vnde hic
vnũ quod ſupponitur veriſimile eſt ꝙ Pe-
trus vſq; ad mortem excluſiue fuit papa ſed
ſimul cum eo ipſo adhuc viuente fuit Cle-
mens etiam papa habens plenitudinem hu
iuſmodi poteſtatis. ergo illa poteſtas ali-
quãdo fuit duobus cõmunicata ex equo/
maior eſt nota quia Petrus habuit illam a
Chriſto inſtituente ipſum ſed minor patet
in capi. Si Petrus. viij. queſtione prima di
citur ꝙ Petrus Linum & Cletum adiuto-
res aſciuit dãs normam apoſtolicam: & po
teſtatem ligandi non contulit Lino ſed tan
tum Clementi qui beato Petro tradente ſe
dem apoſtolicam meruit obtinere. habet
ex illo capi. ꝙ talis poteſtas ligandi & ſol-
uendi Petro viuente fuit i Clemẽte & hoc
habetur in hiſtorijs ſummorum pontificũ
ꝙ Petrus fecit Clemẽtem papam & hoc ip
ſo adhuc viuẽte. Item arguitur. poſſunt eſ-
ſe duo epiſopi ex equo in eodem epiſcopa
tu/ſimiliter duo curati i eadem cura. ergo
& duo pape. conſequentia tenet: quoniam
papa nichil aliud eſt q̃ curatus vniuerſalis
eccleſie. Probatur antecedens. Nam augu-
ſtinus acceſſit Valerio Hyponenſi epiſco-
po & factus coepiſcopus. ergo tã Valerius
q̃ Auguſtinus in ſolidum quilibet erat epi
ſcopus hyponenſis. ergo i vtroq; erat po
teſtas illa ex equo. Item poſſunt ſimul eſſe

duo imperatores quorum quilibet eſt imperator/ex capitulo nunc autem. xxj. diſtinctione dicitur tempore Maximiani & Diocletiani Auguſtorum. ex hoc verbo auguſtorū ſequitur ꝙ quilibet erat auguſtus ergo erant tunc duo imperatores. Item ſupponitur ꝙ omnis verus ſucceſſor Petri habet eādem vel tantam poteſtatem ex iſtitutione Chriſti/quantam habuit Petrus. Itē tūc arguit̄ ſic/ſi ſit poſſibile duobus iſtā ſupremam poteſtatem communicari vt Lino & Cleto querit̄ an Linus poſſit ligare Cletum vel non/ſi ſic ergo Cletus non eſt papa/cum habeat ſuperiorem i ſpiritualibus ſcilicet Linum immo implicat ꝙ papa habeat ſuperiorem in ſpiritualibus & poteſtate eccleſiaſtica & ſit papa/ſi non: ergo iſta ꝑpoſitio falſificatur de ſucceſſore Petri/tibi dabo claues & quodcūqȝ ligaueris ſup terram &c. quia non poteſt ligare illum ergo non habet tantam poteſtatem quantā habuit Petrus ex inſtitutione Chriſti/& non loquor de ligatione i foro interiori ſed exteriori coerciuo/implicat ꝙ papa iuridice ab vno ligetur (non dico a cōſilio) & ſi talis non poteſt ligare ergo non eſt papa. nā

Ptās papalis ſecūdū nicolaū de Cuſa

Nicolaus de Cuſa dicit ꝙ papalis poteſtas eſt libera ſuper alios a ſe ligandi & ſoluendi facultas. ſed in iſto caſu Linus non eſſet papa/quia non poſſet ligare Cletum. & ſic videtur ꝙ polytia regalis Chriſtiana non poteſt mutari in aliam ſpeciem. & hoc querit Occā in ſecunda parte dyalogi libro ſecundo capitulo a viceſimo vſqȝ ad viceſimum octauum. ¶ Pro veritate elucidanda termini prius declarandi ſunt. nam politia regalis non eſt niſi polytia in qua quidem vnicus recte dominatur ad vtilitatem totius communitatis. Ariſtocratica eſt quādo pauci dominantur ad vtilitatem communem. Timocratica quando valde multi dominantur ad vtilitatem communem. Hoc declarat Ariſto. viij. ethi. ca. x. dicens ꝙ triplices ſunt reipublice ſpecies & totidē trāſgreſſiones. ſ. regnum optimorū poteſtas & tertia cenſupoteſtas. & inter has ſūma & optima eſt regnū. Infima autem cēſupoteſtas/& media eſt poteſtas optimorū/& ſpecies oppoſite ſiue tranſgreſſiones ſunt regni trangreſſio/tyrānis. optimatū poteſtatis/paucorum potentia. & cenſupoteſtatis/popularis poteſtas. vltra ſupponitur ꝙ nulla eſt polytia pure ciuilis & nulla eſt regalis quin poſſit mutari i aliam ſpeciem puta Timocraticam vel Ariſtocraticam. qa quelibet talis eſt inſtituta iure pure poſitiuo. ergo quelibet poteſt in aliam mutari.

Prima poſitio.

Iſtis ſuppoſitis ſit prima propoſitio. i. nullo eſt ſuprema poteſtas ſpiritualis quin ipſo viuente alteri conferri poſſit. patet. nullus habet iſtam plenitudinē poteſtatis qui poſſit libere cedere adueniente legitīa cauſa/quo facto alteri poterit conferri. maior patet per capi. quoniam libro. vj. de renūciatione. Similiter habetur de Marcellino qui ceſſit marcello. Similiter de Clemente qui ceſſit Lino/ergo nullus habet plenitudinem huius poteſtatis quin ſimpliciter cedere poſſit ſicut dicitur in illo capitulo preallegato. quia difficultas erat vtrum papa poſſit papatui cedere/hoc eſt renunciare illi poteſtati quam nunc habet Dominus de Gerſono allegat tres rationes pro vna parte. ſed glo. illius capi. dicit ꝙ non/quia oīs renunciatio debet fieri in manibus ſuperiorum. ſed papa non habet ſuperiorem. igit̄. rationes Gerſon & valentiores ſunt iſte. notum eſt ꝙ quando papa conſentit electioni facit votum de regenda vniuerſali eccleſia ſicut monachus de obſeruāda regula. tūc ſic. nullus poteſt diſpēſari a voto niſi a ſuperiore/ſed papa nullum habet ſuperiorē a quo poſſit diſpenſari ſuper tali voto emiſſo de regenda eccleſia/nec poteſt i melius commutari. ergo non poteſt cedere papatui. Secunda ratio/quia eſt verum matrimonium ſpirituale inter papam & eccleſiam. ſed ſicut in matrimonio carnali non fit ſolutio niſi cauſa fornicationis. ergo ſimiliter niſi papa fuerit hereticus non poterit cedere a poteſtate illa. tamen non obſtantibus illis rationibus fuit cōcluſum ꝙ papa

poteſt cedere & renunciare inducti exẽplo
illo ſanctorum qui ita ceſſerunt. Cõtra/ nõ
fit renunciatio niſi in manibus ſuperiorum
Dico ꝙ verum eſt ſi talis habeat ſuperiorẽ
Ad aliud papa emittit votum. ſed quilibet
tenetur obſeruare votum niſi diſpenſetur
ab iſto habente auctoritatem hoc faciendi
ſed nullus eſt qui hoc poſſit facere. Igitur.
dicit Gerſon ꝙ quãdo votũ vel emiſſio &
obſeruatio voti vergit in detrimentum ſa
lutis vel in peiorem exitum puta in pericu-
lum mortis corporalis non eſt obſeruãdũ.
vt ſi vouerem toto iſto anno manere i hoc
loco & vigeret peſtis non tenerer illud ob
ſeruare. vide in capi. de iureiurãdo/ ſed qñ
poteſt haberi ſuperior recurrendum eſt ad
illum vt declaret illud votum non obliga
re. ideo quando tale votum pape vergit i
peiorem exitum ſalutis non amplius obli-
gatur per illud ſed vbi eſt ſufficiens nõ de-
bet cedere niſi ſit alius q̃ valde notabiliter
ſit ſufficientior. Quantum ad tertium dicit
ꝙ aliud eſt matrimoniũ corporale & ſpiri-
tuale. nam matrimonium corporale deno
tat matrimonium inter Chriſtum & eccleſi
am preſentialiter ſed non ſignificat ita pre-
ſentialiter matrimonium iter papã & eccle
ſiam quod non eſt ita indiſſolubile ſicut cor
porale. reſolutio ergo eſt ꝙ papa poteſt al
Secũda ꝓpoſitio.
teri cedere talem poteſtatem ſupremã. ¶Se
cunda propoſitio. non poteſt duobus ex
equo iſta poteſtas ſpiritualis ſtãte lege euã
gelica conferri ita ꝙ quilibet habeat plenã
hoc eſt ꝙ ipſa remanente in ipſo alicui alte
ri conferatur. iſta propoſitio ponitur i glo
ſa/ nona. q. i. in ca. nõ autem. nam iſta duo
non ſtant ꝙ in iſto remaneat plenitudo hu
ius poteſtatis & alteri conferatur & ponat
ꝙ ſint duo. ſ. a & b habentes talem pleni-
tudinem poteſtatis ſpiritualis ex equo. tũc
vel a poteſt ligare b vel non: ſi non & pri-
us potuit ergo diminuitur eius poteſtas.
Si primum videlicet ꝙ poſſit ipſum ligare
ergo b non habet iſtam ſupremã poteſta-
tem. gloſa allegat multas rationes/ pria eſt
ꝙ eccleſia catholica eſt vna. patet. habetur
in vno articulo credo in vnam ſanctam ec-
cleſiam. & non eſt vna niſi vnitate capitis
& contra illum articulum non poteſt fieri
diſpenſatio. ergo non poteſt talis poteſtas
ſimul duobus conferri. Secũda ratio. Chri
ſtus inſtituit vnicum caput eccleſie & non
poteſt eccleſia cõtra inſtitutionem Chriſti.
igitur. Item tertia ratio apparentior/ eccle-
ſia eſt vnum corpus myſticum cuius papa
eſt caput. ergo ſi eſſent duo ex equo tũc il-
lud corpus haberet duo capita non ſubor-
dinata. ergo eſſet corpus monſtruoſum q̃-
uis habeat duo capita vnũ alteri ſubordia-
tum. ſ. papam qui Chriſto vero & princi-
pali capiti eccleſie ſubordinatur. cõſequẽs
eſt falſum: ergo ſecunda propoſitio vera.
& ad rationes in oppoſitũ de Petro & Cle
mente ſecundum hyſtorias cum dicitur ꝙ
Petrus inſtituit Clementem papam. dico
q̃tum ad hoc ꝙ non eſt euidens ex ſacris lit
teris ꝙ petrus ſẽp fuerit papa vſq; ad mor-
tem. fortaſſe videns petrus ꝙ erat propin-
quus morti & ꝙ non poſſet eccleſia neq; fi-
deles ipſo mortuo facile congregari ꝓ eli-
gẽdo ſucceſſore voluit vtilitati eccleſie cõ
ſulere & ceſſit. vnde dicit Occã ꝙ non re-
gulariter papa poteſt inſtituere ſucceſſorẽ
ſed ſolum in caſu puta quãdo ſequitur ma
gna vtilitas eccleſie & periculum eſt in mo
ra tunc poteſt cedere & alterum conſtitue-
re. Secundo dicit ꝙ in illo capitulo preal-
legato nõ habetur ꝙ Petrus inſtituerit cle-
mẽtem papam: ſed ſolum ꝙ dederit illi po
teſtatem ligandi & ſoluendi ſicut ſuo vica
rio ſed tamen dependenter ſicut epiſcopus
poteſt inſtituere vicarium & tantum ope-
rabitur q̃tũ ad hoc qđ eſt ligare & ſoluere ſi
cut proprius epiſcopus ſicut ſunt epiſcopi
ſuffraganei: ſed tamen dependẽter quia po
terit retrahere quando voluerit. Dico etiã
ꝙ Petrus inſtituit Clementem vicarium/
ſed tunc eſt difficile ſaluare quomodo cle-
mens ſucceſſerit papatui niſi fuerit elec-
tus poſt mortem Petri. Quantum ad ſe-
cundum argumentum/ ſtat in eodem epi-
ſcopatu eſſe ex equo duos epiſcopos vt pa

tet de Auguſtino & Valerio in ca. non autem. glo. dicit ꝙ Auguſtinus nō erat adeo principalis epiſcopus vt Valerius/ſed Valerius retento titulo adminiſtrationem dedit Auguſtio tanꝗ idoneo ac ſuffraganeo retenta tamen dignitate epiſcopali: verūtamen dato ꝙ poſſint eſſe duo epiſcopi ex equo tamen non ſequitur ꝙ duo ſummi pōtifices. & ratio eſt. nā ꝙ in epiſcopatu Hyponenſi vel alio ſint duo epiſcopi hoc nō eſt ex inſtitutione diuina & Chriſti ſed humana. ſed ꝙ ſit aliquis q habeat regere totā Chriſtianitatem eſt ex inſtitutione Chriſti: & ꝙ aliquis regat hunc epiſcopatum ē ex inſtitutione humana/ideo poteſt cōmitti duobus ex equo/alia vero que eſt ex inſtitutione Chriſti nō poteſt/neq; aliquis poteſt contra talem conſtitutionē ꝙ ex equo duobus conferatur. ideo conſequentia nō valuit videlicet poſſunt eſſe duo epiſcopi in vno epiſcopatu. ergo & duo ſummi pontifices. Ad ſecundum cum dicitur poſſunt eſſe duo imperatores ex equo/trāſeat nam imperium non eſt dominium a iure diuinum introductum. ſed ſolum a iure poſitiuo. ideo dominiū regale poteſt mutari i Ariſtocraticū vel Timocraticū. ſed ipſa poteſtas papalis ſuprema i ſpiritualibus eſt poteſtas ex iure diuio introducta a Chriſto immediate inſtituta. ideo non pōt mutari i aliud genus dominij aliud ab illo qđ Chriſtus inſtituit. Habeſ ergo reſolutorie

Reſolutio ꝙ plenitudo illius poteſtatis in aliquo exiſtente non poteſt ex equo alteri cōferri ita ꝙ quilibet eorum ſeorſum habeat illam. Similiter non poteſt aliquibus conferri ita ꝙ nullus eorum ſeorſum habeat: ſed ꝙ illi copulatim habeant ſecluſo concilio generali nam concilium id eſt illi de cōcilio ſimul iuncti poſſunt facere ea que ſunt iuriſdictionis & nullus eorum ſeorſum niſi ex cōmiſſione plurium ſicut in Ariſtocratico dominio vel Timocratico. Similiter dico ꝙ iſta plenitudo poteſtatis non poteſt eſſe pluribus ita ꝙ nullus ſeorſum habeat. ꝙ ſi hoc poſſet fieri ponatur in eſſe videlicet ꝙ duo habeant illā & nullus ſeorſum ſine alio ꝙtū ad exercitiū. & ſit Linus & Cletus iam queritur vel Linus eſt verus papa vel non. ſi nō ergo Linus poteſt excommunicari. querit ergo a quo ferreſ ſententia excommunicationis ſuper Linum. non a ſolo Cleto/quia non ſolus habet illam poteſtatem quia Linus habet etiam illam. & non cōſentiet qa non poteſt Linus nec participaliter nec totaliter ferre ſententiam ſuper ſeipſum. Similiter dicēdum eſt e diuerſo ꝙ Linus nō poſſet excommunicare Cletum. ergo videtur michi ꝙ hoc repugnet videlicet ꝙ aliquibus duobus copulatim conferatur/ita ꝙ nullus eorum ſeorſum habeat illam ſed illi ſimul iuncti. Igitur ſoli vni poteſt cōferri & talis pōt pro rationabili cauſa cedere ſed ipſo ſedente neceſſe eſt ꝙ vnico ſuppoſito conferatur.

¶ An ſupreme due poteſtates ſcilicet eccleſiaſtica & laica in eadem perſona cōcurrant. Capitulum ſextum.

Viſum eſt in precedētibus quid poteſtas ſuprema eccleſiaſtica quomodo illa non poteſt duobus ex equo conferri ſed de neceſſitate ex inſtitutione diuina reſidet in vnico ſuppoſito non tamen quin aliquando poſſit ſtare in nullo ſuppoſito vt quando papa eſt mortuus. ſed ſi ipſa ſit oportet ꝙ de neceſſitate ſit in aliquo determinato & non in duobus. Queritur nunc vtrum iſta ſuprema poteſtas ſpiritualis & ſuprema poteſtas laicalis in eadem perſona concurrāt.

¶ Circa hanc queſtionē ponūtur tres opiniones. ſed anteꝙ accedamus ad illas prionotandum ex Ioanne de Parhiſius. vij. ca. ſui tractatus ꝙ iſta duo differunt ſcilicet habere dominium ſeu proprietatem in rebus temporalibus & habere iuriſdictionē i. ipſis. nam habere dominium proprietatis in aliquibus rebus temporalibus nichil aliud eſt ꝙ habere facultatem propinquam vtendi/diſponendi/alienādi/retinēdi/illas res

pro libito ſicut habet vnuſquiſqꝫ laicus in
rebus quas labore proprio aut ſucceſſione
acquiſiuit ſibi/& hoc regulariter. ſed habe
re poteſtatem iuriſdictiõis eſt habere facul
tatem propinquam dicendi ius & ſẽtẽtiãdi
quid iuſtum/aut quid iniuſtum & auctori
tatiue ſententiandi que res ad vnum & que
ad alium ſpectet. vnde i rebus meis habeo
poteſtatem dominij: ſed non poteſtatem
iuriſdictionis ſed ipſe princeps vel ſubſti-
tutus a principe. nam certum eſt ꝙ poteſt
perturbari pax & reſpublica per hoc ꝙ ali-
us vſurpat alienum. vel per hoc ꝙ aliquis
nimis amat que ſua ſunt & nult pro vtilita
te reipublice communicare. hic eſt ꝙ a po-
pulo conſtitutus eſt prĩceps qui habeat au
ctoritatiue ſententiare quid huius vel illius
Pulchra & quid faciendum pro reipublice vtilitate
correla- &pro tuitione ipſius aliquid exigere. ¶Ex
ria Primũ iſtis infero correlaria. primum ꝙ tria ſunt
de integritate poteſtatis iuriſdictionis i re-
bus temporalibus. primũ eſt poteſtas ſeu
facultas propinqua quod idem eſt auctori
tatiue ſententiandi quid ad vnũ ſpectet vel
quid ad alterum & hinc orta diſputatione
inter duos dicẽtes hoc eſt meum hoc eſt tu
um recurritur ad principem vt recte ſenten
tiet. Secundum eſt poteſtas iniuriantẽ alte
rum penis condignis ad eius peccatũ affici
endi. Tertium eſt poteſtas ab vnoquoqꝫ ſe
cundum debitam proportionem tributa
et vectigalia exigendi. hinc eſt ꝙ in princi-
pibus eſt poteſtas iponendi pedagia & tri
buta. Secundũ correlarium. iſta duo ſimul
Secũdũ. ſtant iſte habet poteſtatem ſupremam iuriſ
dictionis & iſte eſt pauperrimus qtũ ad po
teſtatem dominij aut proprietatis in rebus
temporalibus. patet. ſi eſſet aliqua cõmuni
tas in qua eſſet vnus pauper abundans ſa-
pientia poteſt illa communitas illum con-
ſtituere eorum principem. tunc arguit ſic.
Ex iſta electione iſte habet poteſtatem iuriſ
dictionis/hoc eſt ſententiandi quid vnius
& quid alterius/exigendi ab eis/& eos pe-
nis condignis afficiendi & talis eſt pauper
rimus. ergo correlarium ſecundum verum

Tertium correlarium eſt ꝙ talis ex iure na- Tertium
turali habet ius ab vnoquoqꝫ exigendi ſe-
cundum debitam proportionem ad con-
decentiam ſui ſtatus. patet. ſi ſeminet inter
eos ius debet eorum temporalia ſecundũ
decentiam ſui ſtatus metere. ergo iure natu
rali tales illi obligãtur. Quartum correla-
rium q̃uis habeat poteſtatem etiam in ho- Quartũ
mines illi tamen non ſunt eius ſerui: ſed ma
nent liberi. Vnde Ariſtoteles dicit ꝙ rex ẽ
qui dominatur aliquibus tanq̃ liberis: ſed Rex. qđ
diſpotes eſt ille qui dominatur aliquibus
tanq̃ ſeruis & talem ponit differentiã Ari-
ſtoteles inter diſpotem & regem. vnde de Diſpotes
ratione regalis dominij eſt ꝙ rex dominet
aliquibus tanq̃ liberis. & de ratione diſpo
tis ꝙ dominetur aliquibus tanq̃ ſeruis. Pri
mum correlarium. multũ refert de Chriſto
querere an habuerit poteſtatem dominij i
ſingulis rebus temporalibus vel an habue
rit poteſtatem iuriſdictionis in ſingulis re-
bus temporalibus. patet. quia multum dif
ferunt habere poteſtatem dominij aut iu- Quintũ:
riſdictionis. Vltimum correlarium proba
bile. non repugnat fratri minori habere ſu
premam poteſtatem iuriſdictionis i rebus
temporalibus q̃uis ei repugnet habere ſup̃
mam poteſtatem dominij aut proprietatis
in ipſis. prima pars probatur & apparẽter
nam ſi aliquis frater minor eligatur in pa-
pam habet poteſtatem dicẽdi ius in illis re
bus temporalibus aut terris que immedia-
te quo ad temporalia ſubduntur iuriſdicti
oni pape. hoc eſt habet poteſtatem & aucto
ritatem ſententiandi duobus altercãtibus
dere hoc tuum & non illius/& hoc eſt ha-
bere poteſtatem iuriſdictionis in tempora-
libus. ergo non repugnat profeſſis habere
poteſtatem iuriſdictionis i temporalibus.
ꝙ autem repugnet ipſis habere dominium
patet ex voto. Iſtis ſuppoſitis ſit pria pro-
poſitio. Summus pontifex vel ille qui ha-
bet ſupremam poteſtatem in ſpiritualibus Prima
non habet in ſingulis hominibus & ſingu propõ.
lis rebus temporalibus ſupremam poteſta
tem dominij ſeu proprietatis (quod idẽ ẽ)

ex inſtitutione diuina.patet ſic.lex Chriſti
ana ex inſtitutione diuia eſt lex maxime li•
bertatis in ordine ad legem Moſaycam q̄
dicebatur lex ſeruitutis in ordine ad nouā
ſed ſi ſummus pontifex haberet ſupremam
poteſtatem dominij i ſingulis rebus/ eſſet
lex intollerabilis:& nullo modo libertatis
patet.quia quilibet eſſet ſeruus pontificis
& poſſet de rebus cuiuſcunq̧ diſponere ad
libitum & ipſis inuitis res ſuas in omnium
alterius tranſferre/ſed hoc eſſet intollerabi
lis ſeruitutis.ergo ex inſtitutione diuia nō
habet ſupremam poteſtatem dominij i ſin
gulis hominibus & rebus ipſorum. imo di•
cere oppoſitum vt dicit Occam eſt multū
hereticale & pernicioſum:quia aliqui vo•
luerunt dicere ꝙ erat dominus quantū ad
proprietatem rerum & poterat diſponere
de ipſis dum modo non eſſet contra legem
diuinam vel naturalem:ſed hoc ſapit here•
ſim.Qantum ad id quod tactum eſt in pro
batione huius propoſitionis notandū ꝙ
lex Chriſtiana eſt lex ſupreme libertatis pre
cipue in ordine ad veterem legem.patet Ia
cobi primo capite.Qui autem perſpexerit
in lege perfecte libertatis.& ad Gal.iiij. Su
mus filij libere & non ancille: vbi compa•
rat legem nouam ad veterem &c. ¶Secun
Secūda ꝓpoſitio da propoſitio i qua iacet difficultas totius
materie que eſt de intentione ipſius Occā
eſt:ꝙ ſummus pōtifex ex inſtitutione chri
ſti non habet ſupremam poteſtatem iuriſ•
dictionis in rebus temporalibus.patet.ille
qui poſſidet res tēporales iure alterius pu•
ri etiam hominis nō habet in illis ſupremā
poteſtatem iuriſdictionis: imo alter cuius
iure poſſidet habet maiorem poteſtatem i
illis:ſed ſummus pontifex eſt huiuſmodi:
ergo/patet minor ex Auguſtino & ponit i
capitulo quo iure octaua diſtinctione.dici
tur quo iure defendis villas eccleſie(loqui
tur de temporalitate)& vocat ius humanū
ciuile.ideo querit quo iure an diuio vel hu
mano.ſtatim probat ꝙ non iure diuio qa
domini eſt terra.ergo iure imperatoris di•
citur hec villa eſt mea hec eſt tua: ergo ſeqꝛ
manifeſte ꝙ iure iperatoris dicitur hec vil•
la vel hic ſeruus dicitur eſſe eccleſie:ergo iu
re alterius papa poſſidet terras eccleſie. Itē
ille non habet ſupremam poteſtatem iuriſ
dictionis in rebus temporalibus qui ꝑ cur•
ſum rerum temporalium habet alterius le•
gibus vti.ſed papa eſt huiuſmodi. igitur.
maior eſt nota quia iſte cuius legibus vtiꝛ/
habet maiorem poteſtatem & proprietatē
minor patet. in capitulo cū ad verū diſtin.
lxxxxvj.vbi ponuntur due dignitates di•
ſtincte & vnaqueq̧ indiget altera.Item ter
tio ille non habet ſupremam poteſtatē(lo•
quor ex iure diuino)contra quem i tempo
ralibus poteſt fieri preſcriptio: quia in his
que debentur iure diuino non poteſt fieri
preſcriptio.ſed cōtra papā in tēporalibus
pōt fieri ꝑſcriptio.igitur.Nota ꝙ nūq̄ po•
teſt fieri preſcriptio contra ius diuinū hinc
eſt ꝙ nunq̄ poteſt fieri preſcriptio de obe•
dientia que debetur pape &c.ſed cōtra res
temporales pape ſaltem centum annorum
poteſt fieri preſcriptio.& iſte ſunt rationes
ſatis apparentes ꝙ ſummus pontifex non
habet ſupremam iuriſdictionem i rebus tē•
poralibus/& hoc poteſt probari per aucto
rates ſcripture. nam habetur Matthei.xx.
Principes gentium dominantur.Vos autē
non ſic:dicebat Chriſtus apoſtolis. Simili
ter videtur ꝙ Chriſtus non habuerit hanc
poteſtatem: quia duobus litigantibu sre
ſpondit quis me conſtituit diuiſorem in
ter vos¶Tertia propoſitio que magis de Tertia ꝓpoſitio
mente doctoris eſt q̄ oppoſita. & poni•
tur contra opinionem prius tactam ꝙ iſte
due poteſtates ex natura rei non ita repu•
gnant quin in eodem ſuppoſito poſſint in
ueniri.patet multipliciter. nam ad haben•
dam iuriſdictionem ſupremam in tempo•
ralibus ſatis eſt habere prudētiam de rebus
temporalibus per quam iudicandum ē qd
agendum vel non agendum in illis & iuſti
ciam per quā poſſit aliquis ſentētiare quid
vnius & quid alterius.ſed iſta duo non re
pugnant illis que requiruntur ad poteſta•
tem in ſpiritualibus.igitur.Item probatur

ſecundo. vt dicit Durandus de origine iu-
riſdictionis. nam i Moyſe erat ſuprema po
teſtas iuriſdictionis in temporalibus quia
ad ipſum erat recurſus pro iuſticia habēda
ſed in ipſo eodem fuit ſuprema poteſtas in
ſpiritualibus. maior ē ex Pēthateuco Moy
ſi: ſed minor probatur. nam Moyſes conſe
crauit Aaron in preſbyterū. ergo erat ſupe
rior. Similiter ipſe Moyſes obtulit ſacrifici
um domino: ergo in ipſo erat ſuprema po
teſtas tā ſpiritualis q̄ laicalis. Similiter Ma
chabei habuerunt ſupremam poteſtatē iu-
riſdictionis in temporalibus & erant ſacer-
dotes. Igitur ſuprema poteſtas & vtraq̄ tā
in ſpiritualibus q̄ in temporalibus non re-
pugnat eidem ſuppoſito. Similiter matri-
monium ex natura rei non repugnat in ſpi
ritualibus. Item habens ducatum qui effici
tur epiſcopus non perdit iuriſdictionē quā
prius habuit: ergo ſi aliqua poteſtas parti-
cularis in ſpiritualibus & tēporalibus nō
repugnat eidē nec ſuprema. Reſolutio hu-
ius eſt. papa non habet ſupremam poteſta
tem dominij aut proprietatis in homini-
bus aut rebus earum. Item non habet ſup-
mam poteſtatem iuriſdictionis in tempora
libus: & tertio habetur ꝙ iſte due ſupreme
poteſtates ex natura rei non repugnant ita
ꝙ non implicat contradictionem eas eidem
ſuppoſito conuenire.

¶ De ſuprema poteſtate laicali an iure
diuino ſit annexa ſpirituali. Capi. vij.

QVeritur conſequenter circa ſecun
dum capitulū quod ponit Occā
in prima queſtione. vtrum ſupre
ma poteſtas laicalis ex iure diuio
& ex inſtitutione Chriſti ſit annexa ſupre-
me poteſtati ſpirituali. In iſto ſecundo ca-
pitulo allegatur opinio contraria ſecunde
ꝓpoſitioni prius poſite. vnde opinio pria
fuit ꝙ ex natura rei iſte due poteſtates ſunt
ita diſtincte ꝙ eidem ſuppoſito competere
non poſſunt. Secunda opinio ꝙ de facto
cadunt in eūdem hominem. ſ. in ſummum
pontificem non ad iſtum ſenſum ꝙ ſūmus
pontifex ſit laicus/ ſed ad iſtum ſenſum ꝙ
ſuper res temporales & homines tanta vti
poteſt poteſtate quanta quicunq̄ alius etiā
imperator vel rex: & vltra addunt aliqui de
iſta opinione ꝙ papa habet tantam pote-
ſtatem in rebus temporalibus & ſpirituali
bus ꝙ quicquid attētet facere circa illas dū
modo non repugnet iuri naturali vel diui
no quāuis repugnet iuri ciuili vel canoni-
co ipſum factū tenet q̄uis ipſe peccet facien
do/ vt puta ſi tentet transferre rem meam in
dominium alterius q̄uis peccet hoc facien-
do tamen ipſum factum tenet. Similiter ſi
tentet me obligare ad aliquid faciendū ꝙ
non repugnet directe iuri naturali vel diui
no ꝙ ſim obligatus q̄uis peccet me obligā
do & vt dicit Gerſon iſta fuit opinio adu-
latorum pape & fundamentum huius opi
nionis videlicet ꝙ ſuprema poteſtas laica-
lis reſidet in ſummo pontifice habetur vt
dicunt ex multis auctoribus ſcripture etiā
ex inſtitutione Chriſti. primo probatur. il
le qui habet poteſtatem ligandi quencūq̄
ſi tētet aliquē ligare de facto eſt ligatus: ſed
ſummus pōtifex habet poteſtatē vnūquēq̄
ligandi & ſoluendi. ergo. patet minor. di
ctum eſt Petro pro ſe & ſucceſſoribus ſuis.
Quēcūq̄ ligaueris &c. Similiter tibi dabo
claues regni celorum. in iſtis verbis fuit fa-
cta promiſſio ſummo pontifici. ergo aliqñ
Chriſtus illam promiſſionē impleuit & ni
chil excepit dicens qd̄cunq̄ &c. Hoc argu
mento vtit̄ Innocentius in capitulo ſolite
de maioritate & obedientia volens oſten-
dere poteſtatem eccleſiaſticam maiorem la
icali. Item arguitur: ille qui a Chriſto con-
ſtitutus eſt ſuper reges & regna habet ſu-
premam poteſtatem in temporalibus: ſed
papa ex ordinatione diuina ſic conſtitutus
eſt. ergo habet ſupremam poteſtatem i tē-
poralibus/ conſequētia certa eſt. ſed minor
patet. nam dictum ē Hieremie qui nō erat
ſupremus ſacerdos & miſit dn̄s manū ſuā
& tetigit os meū & dixit ad me. Ecce dedi
verba mea i ore tuo ecce ꝯſtitui te hodie ſu
per gētes & regna vt euelles & plātes Hie
remie prio. ergo a fortiori illi q̇ erat ſupre-

mus ſacerdos. Item tertio ille qui habet in
tēporalibus & ſecularibus iudicare. & nul
lus alius ſuper ipſum habet ſupremam po-
teſtatem in ſecularibus & tēporalibus: ſed
ſummus pontifex eſt huiuſmodi. Patet/ad
Corin. vj. dicit Paulus/ angelos iudicabi-
mus quāto magis ſecularia: ergo ſummus
pontifex ex inſtitutione Chriſti habet ſecu
laria iudicare. ¶Quarto arguit. Chriſtus
habuit ſupremam poteſtatē in temporali-
bus: ſed ſic eſt ꝙ omnis poteſtas quam ha/
buit Chriſtus collata fuit Petro ſuo vicario
& ſucceſſoribus: alias nō fuiſſet plene vica
rius Chriſti. Patet maior. dicit eni ipſe Chri
ſtus/ data eſt mihi omnis poteſtas in celo &
in terra. ergo habuit ſupremā poteſtatē in
quibuſcunq; temporalibus. vnde miſit de
mones in porcos & ſubmerſi ſunt. Marci.
quinto. & maledixit ficulnee & arida facta
eſt. ergo ſi nō habuiſſet poteſtatem in illis/
damnificaſſet proximum. ergo habuit ſup
mam in temporalibus/ & per conſequens
ſucceſſores eius. ſed de hoc poſtea videbit.
¶Conſequenter Occam allegat tertiā opi
nionem in tertio capitulo cuius principiū
eſt tale. Alia ē opinio quodāmodo media/
& in illo tertio capi. allegat primum dictū
huius ſecunde opinionis. ꝙ iſte due pote
ſtates non ita repugnant ex natura rei ꝙ ei
dem non poſſint cōuenire de facto. ¶Secū
dum dictum/ non cadunt de lege in eundē
ex inſtitutiōe diuina. Primum dictum pro
bat cum tertia propoſitione ſupra poſita
in ſexto capitulo aliquibus rationibus ipſe
Occam. Prima/ ſuprema poteſtas laicalis
non repugnat ordini. ergo neq; ſupreme
poteſtati in ſpiritualibus. Patet antecedēs/
aliqua poteſtas in temporalibus q̄uis non
ſit ſuprema non repugnat ordini. ergo nec
ſuprema/ quia non videtur maior ratio de
vno q̄ de alio. Aſſumptū patet/ ſi vnus co-
mes vel dux efficiatur epiſcopus vel ſacer
dos remanet dux. ergo habet poteſtatem
iuriſdictionis/ quia de ratione comitis vel
regie poteſtatis hoc habet. Similiter ſunt
multi epiſcopi duces vt ſunt illi qui dicun
tur pares in francia/ ergo habent poteſtatē
iuriſdictionis. immo non repugnat fratri
minori. ergo nullo modo repugnat ſupre
me poteſtati in ſpiritualibus. Sed quātum
ad ſecundam partem puta ꝙ de legē nō ca-
dant in eundem hominem imo ex ordina-
tione diuina non debent cadere quāuis eis
non repugnet ex natura ſua. Patet/ ille qui
habet ſupremam poteſtatem in temporali-
bus debet ſe temporalibus implicare. qui
vero habet ſupremam in ſpiritualibus mi-
nime debet ſe implicare negocijs ſeculari-
bus. ergo ille due poteſtates non debēt ca-
dere in eundem hominem. Maior pro pri-
ma parte patet: quia ille eſt finis ſue poteſta
tis ſcilicet mutuam pacem conſeruare. ergo
debet illis ſe implicare. Alia pars patet/ ne-
mo militans deo debet ſe negocijs ſecula-
ribus implicare ſecūde ad Thimo. ſecūdo.
Similiter Petrus in canonica ait/ non ſis fi-
deiuſſor &c̄. vide alias auctoritates ad hoc
propoſitum quas citat ipſe Occam capitu-
lo quarto. ¶Secundo ad idē arguitur/ il-
le due poteſtates que diuerſis actibus & di-
gnitatibus ſunt a Chriſto inſtitute non de-
bent eidem perſone competere: ſed ille due
ſupreme poteſtates ſunt huiuſmodi. Pa-
tet. lxxxxvj. diſtinctione capi. cum ad ve-
rum. Dicitur ꝙ ſicut imperator non debet
ſibi aſſumere ſummum pontificis hono-
rem ita nec ſummus pontifex imperatoris
honorem. Ratio/ quia Chriſtus illa diſtin
xit diſtinctis actibus/ & diſtinctis perſo-
nis competere voluit. Item qui habet ſupre
mam poteſtatem in temporalibus debet
vel poteſt ſanguinem fundere vel iubere
ꝙ ſanguis humanus fundatur a miniſtris
ſuis pro iuſticia ſeruāda vnumquemq; ple
ctendo pro peccatis: ſed hoc non licet illi q
habet ſupremam in ſpiritualibus/ licet in
vniuerſali poſſit innuere maleficos eſſe pu
niendos: ſed non in particulari ſcilicet accu
ſando vel condemnando. ergo illa ſupre-
ma poteſtas in temporalibus non debet
conuenire illi qui habet ſupremam in ſpi-
ritualibus. & iſte ſunt rationes apparen-

tiores quas latius in capitulo quarto ipſius Occam videbis ſi vis.

¶ An Chriſtus habuerit ſupremā poteſtatem in temporalibus. CA. VIII.

VISIS TRIBVS OPInionibus/ quarū prima fuit ꝙ ſuprema poteſtas ſpiritualis: & ſuprema laicalis ex natura rei ita diſtinguntur: ꝙ in eandem caderenō poſſunt perſonam. Secunda ꝙ cōcurrunt in eandē perſonam. Et tertia ꝙ nō diſtinguntur ita ex natura rei quin poſſint in eandem concurrere perſonam: verūtamen non concurrunt nec debent. His poſitis doctor precipue nititur impugnare ſecūdam opinionē in qua iacet tota difficultas. vnum motiuū ſecunde opinionis fuit ꝙ qui habet ſupremam in ſpiritualibus eſt vicarius Chriſti/ ſed Chriſtus habuit ſupremam in temporalibus quemadmodum & ī ſpiritualibus data eſt michi omnis poteſtas in celo & in terra. ergo qui habet ſupremam poteſtatē in ſpiritualibus habet etiam in temporalibus: ſed papa habet ſupremam poteſtatem in ſpiritualibus cum ſit verus vicarius Chriſti: ergo habet etiam ſupremam in vtraqꝫ/ & ſic habet ſupremam in temporalibus. Occaſione huius ratiōis talis mouetur difficultas. ¶ Vtrum Chriſtus habuerit ſupremum dominium in quibuſcunqꝫ rebus tēporalibus. Supponitur primo ex prehabitis ꝙ aliud eſt querere an Chriſtus habuerit in ſingulis rebus tēporalibus proprietatē: vel an habuerit poteſtatem iuriſdictionis. Secundo ſupponitur ꝙ quando queritur an Chriſtus habuerit ſupremam iuriſdictōnem ꝙ dupliciter hoc intelligi poteſt. Vel ſecūdum diuinitatem vel ſecundum humanitatem/ & queritur de vtroqꝫ. Secundum diuinitatem non eſt difficultas quia domini eſt terra & plenitudo eius Pſalmi. xxiij. Ideo ſecundum diuinitatem habet poteſtatem vnamquāqꝫ rem in dominium alterius transferre ad libitum eius ſicut patet de vaſis argenteis Egyptiorum & de terra promiſſionis que trāſtulit in filios Iſrael. Ideo ſecundum diuinitatem habet proprietatem rei & poteſtatem iuriſdictionis. ſolum ergo reſtat difficultas an ſecundū humanitatem. Et ſupponitur tertio ꝙ aliud eſt querere de Chriſto ſecundum humanitatem/ vtrum habuerit in ſingulis rebus temporalibus proprietatem & poteſtatem iuriſdictiōis iure hereditario matris vel patris putatiui. Vel vtrum habuerit ab aliquo priuilegio ſibi a deo collato/ puta ꝙ deus trāſtulerit ei quo ad humanitatem verum dominium cunctarum rerum: & poteſtatem iuriſdictionis. Quarto ſupponitur ꝙ aliud eſt querere de Chriſto exiſtente in mortali vita vel poſt reſurrectionem. Iſtis ſuppoſitis non queritur vtrum Chriſtus habuerit in temporalibus proprietatem aut poteſtatem iuriſdictionis ſecundum diuinitatem/ ſed ſecundum humanitatem. & in iſto ſenſu dupliciter intelligitur/ vel vtrum iure hereditario tanquam verus heres Marie/ vel vtrum habuerit: quia diuinitas in eum trāſtulit. ¶ Pro ſolutiōe huius queſtionis. Sit prima propoſitio. Chriſtus ſecundum humanitatem habuit proprietatem in aliquibus rebus temporalibus iure hereditario. Patet ſic. Notiſſimum eſt ꝙ Ioſeph pater Chriſti putatiuus/ cuius Chriſtus erat verus heres legalis & ſucceſſor habuit dominium in aliqua re. & veriſſimile eſt immo tenetur communiter ꝙ Ioſeph mortuus eſt antequā Chriſtus pateretur. Similiter virgo Maria cuius ſecundum humanitatem fuit verus heres habuit proprietatem in aliquibus rebus. ergo cum Chriſtus fuit verus heres ipſorum veriſimile eſt ꝙ habuit dominium proprietatis in aliqua re cuius erant proprietarij. ergo Chriſtus iure hereditario non ſolum poteſtatem iuriſdictionis: ſed etiam habuit proprietatem in aliquibus rebus/ immo male ſonare videtur ꝙ Chriſtus fuerit mendicus. Quandoquidem dicitur vere mendicus qui ſolo titulo

Pria ppoſitio.

indigentie petit aliquid. vere & realiter talis dicitur mendicus/ & notum eſt quãuis Chriſtus nõ habuiſſet proprietatem in aliquibus rebus habuiſſet tamen ius petendi. quia ſemiabat & docebat. ergo non ſolum titulo indigẽtie petebat. ergo nõ fuit vere mendicus. ſicut rex adminiſtrans iuſticiam ſubditis & communitati petens & exigens ab illis pro manutenẽtia ſui ſtatus non eſt mendicus/ quia non titulo indigẽtie petit ſed adminiſtrationis. ſic de beneficiatis poteſt dici. Patet igitur ꝙ Chriſtus non fuit mendicus ſed habuit non ſolum aliquarũ rerum vſum: verũ etiã proprietatem in illis rebus. Sed difficultas eſt/ an habuerit in regno Iſrael veram proprietatem/ hoc eſt an habuerit poteſtatem iuriſdictionis iure hereditario in regno Iſrael precipue in regno iude. Primo nõ eſt difficultas de toto vniuerſo ꝙ nõ habuit ſupremam poteſtatem iuriſdictionis in toto vniuerſo iure hereditario. Patet/ nullus parentum eius fuit verus monarcha totius mũdi nec Dauid/ nec Salomon. igitur. Sed difficultas eſt vtrum habuerit in regno iuda veram poteſtatem iuriſdictionis iure hereditario/ ita ꝙ fuerit verus rex iuda nõ ſolum priuilegio conceſſo a deo. Reſpondet Armachanus in quarto ca. xvj. ꝙ Chriſtus fuit verus rex iuda ſecundum humanitatem iure hereditario. & quãuis hoc nõ poſſit euidenter probari tamen aſſumit id quod habetur in Deutero. ꝙ ſi in antiqua domo nõ ſit maſculus/ filia eſt heres bonorum paternorum & maternorum: & ſic non erat ita in regno iude & francie. Vltra ſupponit vnũ qđ verũ eſt ſcilicet ꝙ ipſa virgo Maria realiter deſcendit ex Dauid & non ſolũ Ioſeph. Patet/ ſi nõ deſcendiſſet virgo ex Dauid Chriſtus non deberet vocari in ſcripturis ſemen & filius Dauid/ quia non eſt realiter filius Ioſeph ſed virginis. ergo ſi virgo non realiter deſcendiſſet ex Dauid nõ fuiſſet filius Dauid neqꝫ ſemen eius. Sed quãdocũqꝫ in lege antiqua non erat maſculus filia ſuccedebat. ergo viro ceſſante in domo Dauid ad virginem deuoluebatur ſucceſſio. & ſic virgo Maria habuit verum ius hereditarium in regno Iuda: & ex ꝯſequenti Chriſtus filius eius. ¶ Quantum ad hoc/ vtrum iure hereditario ſpectaret verum regnum iude ipſi Chriſto: apparet michi ꝙ non pertinet ad eum regnum iude ſecundum humanitatẽ. Et ratio que me mouet contra Armachanũ eſt/ quia vt notũ eſt Machabei vere & realiter dominati ſunt in regno iuda: & non erant tyranni. ergo realiter habebant poteſtatem iuriſdictionis in regno iude/ & tamen ipſi Machabei erant de genere Leui/ & ſi deſcendebãt ex domo Dauid hoc erat per matres & feminas/ quia erant ſacerdotes. ergo de domo Leui/ & ſic longo tempore antequã virgo maria naſceretur erat ablata poteſtas a domo Dauid. ergo ipſa virgo Maria non habuit poteſtatem iuriſdictionis in regno iude. ergo credendum eſt ꝙ Chriſtus non habuit poteſtatem in illo ſecundum humanitatem. ¶ Reſolutio ergo quãtum ad tria puncta eſt. Primum/ certiſſimum eſt ꝙ Chriſtus iure hereditario habuit proprietatem i aliquibus rebus Secundum punctum quod eſt ambiguum Chriſtus iure hereditario non habuit poteſtatem in regno iude. Tertium quod eſt certiſſimum/ Chriſtus iure hereditario ſecundum humanitatem nõ habuit poteſtatem iuriſdictionis in vniuerſo orbe ſiue in ſingulis rebus cum nec Dauid nec aliquis eorum a quibus deſcendit illam habuerit/ ergo nec ipſe Chriſtus. Reſtat modo difficultas inter doctores cum Chriſtus non fuerit verus monarcha iure hereditario/ an fuerit per priuilegium ſibi collatum a deo verus monarcha. Aliqui dixerunt ꝙ Chriſtus non habuit illam poteſtatem iuriſdictiõis eo tempore quo viuebat in carne ſecundũ humanitatem. Rationes habent multum apparentes. Primo habetur Luce duodecimo. Venit aliquis ad Chriſtum dicens ei. Magiſter dic fratri meo vt diuidat mecum hereditatẽ. At ille dixit ei/ homo qs me ꝯſtituit iudicẽ aut diuiſorẽ iter vos. q. d. nullus

Tunc ex illo arguitur ſic/ Chriſtus non habuit ptātē diuidēdi hereditatem inter iſtos duos fratres. ergo non habuit ſupremam poteſtatem iuriſdictionis in temporalibus Et hoc argumentum eſt multum apparēs. Nam quicūqꝫ habuit ſupremam poteſtatē iuriſdictionis in temporalibus habuit poteſtatē diuidendi & dicendi ius/ puta quid iuſtum & quid iniuſtum in quacunqꝫ re temporali quo ad omnia. ergo videtur ex dicta auctoritate ꝙ Chriſtus nō habuit ex priuilegio a diuinitate conceſſo ſecūdum humanitatem talem poteſtatem iuriſdictionis in omnibus rebus temporalibus. Item dixit/ regnum meum non eſt de hoc mundo. ergo non habuit poteſtatem regiam in hoc mundo. & per conſequens non habuit ſupremam iuriſdictionis poteſtatem in temporalibus. Vnde quattuor dicit hec opinio. Primum/ Chriſtus ſecundū humanitatem non habuit proprietatem & poteſtatē in ſingulis rebus. Patet/ volucres celi nidos habent/ filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. Secūdū/ iure hereditario non habuit poteſtatem iuriſditionis in ſingulis rebus temporalibus. Tertiū/ iure hereditario nō habuit poteſtatem iuriſdictionis i regno iude. Quarto/ nō habuit illam in rebus temporalibus ex priuilegio ſibi a diuinitate conceſſo. Sed contra hanc ſunt multi textus. primum ꝙ deus fecit illū heredem omnium. ergo ex priuilegio habuit poteſtatem in omnibus. Vnde dicit ſanctus Tho. de reginiīe principū/ ꝙ Chriſtus ex conceſſione a deo ſecūdum humanitatē habuit ſupremā iuriſdictiōis poteſtatē in ſingulis rebus temporalibus/ ideo elicitur ex dictis ſanctus Tho. ꝙ ſecūdum hūanitatem nō iure hereditario: ſed conceſſione a diuinitate ſibi facta habuit ſupremā poteſtatem iuriſdictionis in ſingulis rebus temporalibus. Similiter habetur in apocalipſi in cuius ſemine. i. humanitate rex regū &c. Tunc bene ſequitur Chriſtus ſecūdum humanitatē habet poteſtatem ſuper reges. ergo habet poteſtatem ſuper ſiugula que habent reges: ſed ipſi reges habent poteſtatē in tēporalibus ad minus iuriſdictiōis ꝗuis non habeant in ſingulis proprietatem dominij: tamen habent iuriſdictionem. i. dicēdi ius & diffiniendi de vnaquaqꝫ re temporali. & dicto iure tenentur ſubditi obedire/ quod ſi non fecerint habent poteſtatem rebellantes & contumaces iuſtis afficiendi penis. ergo Chriſtus ſecūdum humanitatem ex cōceſſione habet poteſtatem iuriſdictionis in ſingulis rebus temporalibus. Similiter habentur multe auctoritates in Eſaia & in euangelio faciētes ad hoc. Propterea dicit Thomas/ ꝙ monarchia Chriſti incepit a conceptione. & ꝙ habuit ſupremam poteſtatem in temporalibus/ & iuriſdictionē in ſingulis rebus. Et probatur a ſigno. Reges adorauerunt eum tanꝗ ſubiecti temporaliter. ergo ſignū erat ꝙ erat verus dominus & monarcha in ſingulis rebus temporalibus. Et pro iſta opinione facio talem rationem. Chriſtus habuit poteſtatem ſecundum humanitatem ex cōceſſione a diuinitate ſibi facta obligandi homines etiam ad mortale. & Chriſtus ſecūdum humanitatē nō potuit errare. & qlibet alius ei ſcdm humanitatē tenebaꝰ credere & exeq qd Chriſtus ſcdm hūanitatē ei aſſeruiſſet & ꝓcepiſſet: ſed ſi Chriſtus aſſeruiſſet ſentētialiter de aliqua re tpali: hec res ē iſtius & nō alterius tūc alter fuiſſet obligatus reddere illā rē illi cui Chriſtus adiudicaſſet. & illā reddere ſecundum Chriſti ſententiā. ergo erat in illo ſuperioritas & auctoritas iuriſdictiōis etiā erga quoſcūqꝫ hoies. imo habuit poteſtatē vnūquēqꝫ regē priuare & oppoſitā legem inſtituere damnatis gratiam facere & eos liberare. habuit igitur iuriſditionis poteſtatem ſcdm hūanitatē & oēs illi parere tenebantur & ratione ſubiectionis ad illius ſententiā adimplendā obligabanꝰ. & hec opinio eſt ꝓbabilior. Pōt etiā ſuaderi hoc mō Nā Paulus habuit ptātē petēdi tpalia pro ſeminatiōe ſpūaliū ꝗuis nō vſus fuerit illa. Similiter Chiſtus habuit poteſtatē in ſingulis rebus ꝗuis non ſit vſus illa poteſtate.

Iam queritur cũ ſit ꝓbabile ꝙ habuerit iſtã
poteſtatem in ſingulis rebus tẽporalibus
& fecit papam vicarium ſuũ an conceſſerit
ſucceſſoribus ſuis iſtã ſupremam poteſtatẽ
iuriſdictionis in tẽporalibus. Reſpodẽt cõ
muniter doctores vt dicit Ioannes de pari-
ſius ꝙ nõ oportet Chriſtum oẽm poteſta-
tem quam habuit in tẽporalibus cõtuliſſe
petro. Nam poteſtas Chriſti ſecũdum hũa-
nitatem non fuit alligata ſacramentis. Nã
ſecundum humanitatem habuit poteſtatẽ
remittendi peccata etiam abſq; ſacramentis
ſed papa non habuit poteſtatem illã remit
tẽdi peccata ſine ſacramẽtis. ergo Chriſtus
non ꝓtulit Petro & eius ſucceſſoribus om-
nem poteſtatẽ quam habuit. ergo hoc da-
to ꝙ Chriſtus habuerit ſupremam poteſta
tem iuriſdictionis in temporalibus ſecun-
dum humanitatem non põt inferri ꝙ totã
illam contulerit petro. Similiter habuit po
teſtatem faciendi miracula. & ꝗuis illã con
tulerit Petro: nõ tamẽ omnibus ſucceſſori-
bus eius. Similiter non cõtulit petro pote-
ſtatem inſtituendi ſacramenta. ergo ꝗtum
ad iſta tria non cõtulit oẽm poteſtatem iu-
riſdictionis quam habuit in rebus tẽporali
bus Petro & ſucceſſoribus. ¶ Alia difficul
tas. Cum ergo ſummus pontifex nõ habe-
at ſupremã poteſtatẽ laicam iuriſdictionis:
nec in corpora nec in res hominũ queritur
an ipſe & eccleſiaſtici ſint ſupreme poteſta-
ti laicali ſubiecti vel ſint ex inſtitutione di-
uina exempti/ & hoc ꝗtum ad iudicium co
herciuũ quo ad bona & ſua corpora. Pro
cuius declaratiõe ſupponitur ꝙ qui habet
iuriſdictionem temporalẽ nõ ſolum habet
illam ſuper res: ſed etiam ſuper corpora.
Secundo ſupponitur ꝙ habens illam non
ſolum homines pro demeritis iuſtis poteſt
afficere peius: ſed etiã ab eis exigere aliqđ
tributum perſonale ſicut eccleſiaſtici habẽt
ius decimas petendi non ſolum prediales
ſed etiã perſonales/ ita ad iſtam poteſtatem
ſupremã laicam iuriſdictionis nõ ſolũ ſpe-
ctat eos punire ſed etiam tributum perſona
le exigere. Nam licite poteſt princeps pro
republica & ſubſtentatione ſui ſtatus ratio
nabilis tributũ petere. Hoc fecit Ceſar qđ
approbauit Chriſtus cum dicit reddite que
ſunt ceſaris ceſari. Similiter dictum fuit di-
ſcipulis Magiſter veſter nõ ſoluit didrach
ma. & veriſſimile ẽ ꝙ didrachma erat tribu
tum perſonale. Iſtis ſuppoſitis queritur an
ipſi prelati eccleſiaſtici ſint iure diuino ab
ipſa poteſtate laica cohercitiua exempti / ita
ꝙ ille qui illam exercet nõ poſſit eccleſiaſti
corũ peccata punire nec ab illis tributa exi-
gere. ¶ Qꝫtum ad hoc ſit prima propoſi- 1. ppõ.
tio. Eccleſiaſtici ꝗtum ad ꝑdia ſua & res im
mobiles nõ ſunt iure diuino a iuriſdictiõe
laica cohercitiua exẽpti. & loquor de oĩbus
eccleſiaſticis vniuerſaliter. Patet/ eccleſiaſti
ci iure diuino nullã habent talẽ poteſtatẽ/
ſed ex iure diuino habẽt ius petendi decĩas
ꝗuis ius ſit imobile: tamẽ ipſe res puta deci
me ſunt res mobiles. Preterea notum eſt ꝙ
aliquod predium aliquãdo donatur eccle-
ſiaſtico & ſtat ꝙ ſit obnoxium alicui prin-
cipi ꝗtum ad redditus annuos/ quo facto ſi
transferatur in dominiũ eccleſiaſtici tranſit
cum onere ſuo. i. cũ obligatione ad ſoluen
dum tributum vel cẽſum annuũ illi domi-
no laico. ergo non ſunt iure diuino exem-
pti a tributo quo ad res imobiles. Item poſ
ſident illas res ſolum iure principum / quia
tenent illas in feudum a regibus & princi-
pibus. ¶ Secunda propoſitio/ eccleſiaſtici 2. ppõ.
non ſunt ſubiecti poteſtati laice cohercitiue
quãtum ad eas res que eis competunt iure
diuino puta quãtum ad decimas. ita ꝙ ni-
chil ab eis exigi poteſt. Patet duplici ratio
ne. Nam laici exercẽtes poteſtatem laicam
tenentur ipſis eccleſiaſticis ſoluere. ergo ec
cleſiaſtici ad nihil tenentur eis. Item quãdo
cunq; quis poſſidet aliquid lege vel aucto
ritate ſuperioris in illo quod poſſidet lege
ſuperioris non obligatur inferiori: ſed ec-
cleſiaſtici habent decimas & ius in illis im
mediate auctoritate dei qui ẽ ſupremus ſup
oẽs reges exercẽtes iuriſdictionẽ laicã & co
herciuã. ergo ꝗtũ ad hoc nullo mõ obligã
tur illis exercẽtibus iuriſdictionẽ cohercitiuã

¶ Tertia propoſitio/in qua iacet difficul-
tas inter doctores. An eccleſiaſtici quãtum
ad perſonas eorum ſint exempti iure diui-
no a poteſtate coherciua laica/ita ꝙ laici iu
dices nõ poſſint ꝑ demeritis eccleſiaſticos
punire nec ab eis tributũ perſonale exigere
Dicit Marcilius i ſecũdo ca. quarto ꝙ nõ.
Oppoſitũ tenet Carlerius in quibuſdã tra-
ctatibus quos edidit poſt conciliũ baſilien
ſe de geſtis in illo. Dicit Marcilius qui mul
tum exaltauit poteſtatẽ laicã ꝙ eccleſiaſti-
ce perſone ſunt a deo iudicio laicali coherci
uo ſubiecte. Et ad hoc ꝓbãdũ adducit tres
ratiões precipuas ex ſacris litteris. dicit no-
tum eſſe ex priuilegio ipſos eccleſiaſticos
eſſe exẽptos: ſed q̃tum eſt ex inſtitutione di
uina ſunt iudicio cohercíuo laicali ſubiecti
ad Ro. xiij. Oĩs anĩa ſubiecta ſit poteſtati-
bus ſublimioribus. Dicit glo. ꝙ in verbo
omnis nullus excipitur & nullus excludit.
Omnis aĩa ſcḋm glo. i. oĩs homo. Itẽ que
a deo ſunt ordinata ſunt. Et qui poteſtati
reſiſtit ordinatiõi dei reſiſtit. Et ſubdit/red
dite ergo oĩbus debita cui tributũ/tributũ
cui vectigal/vectigal: cui honorẽ/honorẽ:
tñ non expreſſe videtur ſeq ꝙ perſone eccle
ſiaſtice ſint ſubiecte q̃tum ad corpora eorũ
ad tributa. ¶ Secũda auctoritas habetur pri
me Petri ſecũdo. Subditi eſtote omni hũa-
ne creature propter deũ ſiue regi quaſi pre-
cellenti ſiue ducibus tanq̃ ab eo miſſis ad
vindictã malefactorũ/laudẽ vero bonorũ
quia ſic eſt voluntas dei. ergo videt ꝙ pſo
ne eccleſiaſtice ſint ſubiecte q̃tum ad corpo
ra eorum ad tributũ. ¶ Tertia ratio eſt que
magis eſt apparens. nã habetur actuũ. xxv.
ꝙ Paulus declinauit iuriſdictionẽ ſacerdo-
tum legis & appellauit ad tribunal Ceſaris
a quo (vt inquit) oportet me iudicari: ſed
certum eſt ꝙ Paulus erat eccleſiaſticus imo
epiſcopus & non eſt mentitus/nec timore
pene hoc dicebat imo pro veritate mori de
creuerat/& iudicari volebat a Ceſare. ergo
perſona eccleſiaſtica nõ eſt ex iure diuino a
laicali iuriſdictiõe exẽpta nec q̃tum ad cor-
pus nec q̃tum ad tributũ. & hec eſt opinio
Marcilij. Sed oppoſitum tenet Carlerius
quondã regalis collegij nauarre ſocius me
ritiſſimus in quodã tractatu quẽ edidit cõ-
tra Bohemos ꝙ eccleſiaſtice pſone ex iure
diuio ſunt exempte quo ad corpus a iuriſ-
dictiõe cohercíua laicali/& fundat ſe Mat
thei. xvij. venerũt exactores q didrachmã
accipiebant & dixerũt Petro. Magiſter ve-
ſter nõ ſoluit didrachmã. ait. Etiã. Et cum
intraſſet in domũ preuenit eũ Ieſus dicens.
Quid tibi videt Simon? Reges terre a qui-
bus accipiũt tributũ vel cenſum a filijs ſuis
an ab alienis? Et ille dixit. ab alienis. Dixit
illi Ieſus. ergo liberi ſunt filij. vt autẽ non
ſcandaliſemus eos vade ad mare & mitte ha
mum & eum piſcem qui primus aſcenderit
tolle. & apperto ore eius inuenies ſtatherẽ
illum ſumẽs da eis pro me & te. Ex iſto tex-
tu videtur ꝙ non ſoluerit ex debito. Dicit
Carlerius ꝙ per liberos itellexit eccleſiaſti
cos. ergo exemit eccleſiaſticos a tributo ꝑ-
ſonali ſoluendo laicis. Et hoc eſt probabi-
le/ꝙ eo ipſo ꝙ aliquis eſſet effectus eccleſia
ſticus/poteſtas laica nullam habet in illum
poteſtatem: quia eſt effectus filius & liber.
Et iſta opinio videtur probabilior.

¶ Caput nonum in quo ſoluuntur ra-
tiones prime opinionis recitate a doctore
Occam in primo ca. ſue prime queſtionis.

VISE SVNT TRES opi
niones/& doctor ad ter
tiam ſe reſoluit/que pro
bat duo. Primum ꝙ ex
natura rei non habẽt re
pugnantiam ille due ſu-
preme poteſtates. Secun
dum eſt ꝙ nõ debẽt de facto in eandem per
ſonam ꝯcurrere Reſtat modo ſoluere ratio
nes prime opiniõis quas adducit in primo
capitulo ſue prime queſtionis iam ſoluit il
las in ſuo quinto capitulo eiuſdem queſtio
nis. Prima ratio erat/illa q̃ ex oppoſito di-
uiduntur habent repugnantiã quia nõ poſ
ſunt omnimode cõuenire: ſed poteſtas lai-
ca & eccleſiaſtica ex oppoſito diuiduntur.
ergo. Dicit doctor ad maiorem ꝙ q̃uis ea

que ex oppoſito diſtinguãtur tanꝗ ꝯtraria
ex natura rei non poſſunt idem ſubiectum
primum habere/ licet poſſint cadere in di-
uerſas perſonas eiuſdem ſubiecti: tamen ſe-
pe iſta que diſtinguũtur ex oppoſito tanꝗ
diuerſe ſpecies aut aliquo mõ ex oppoſito
inter ſe diſtincta. & ideo licet non ſecũdum
idem tamen poſſunt cadere in eandem per
ſonam immo nõnunꝗ in idem ſubiectum.
Dat doctor duo exẽpla. Primũ/ ordo ſacer
& ordo nõ ſacer quodãmõ ex oppoſito di
uidũtur: & tñ in eundẽ hoiem cadũt. Scđm
exẽplũ bonũ honeſtũ & delectabile ex op-
poſito diuiduntur: & tñ in eundẽ cadũt.
¶ Secũdo arguit/ ille ptãtes q̃ duo capita
cõſtituũt ſimul in eodẽ eẽ nõ poſſũt/ qa tũc
vnũ corpus haberet duo capita vel duo cor
pora idẽ caput: ſed ille due ptãtes ſunt hu-
iuſmodi vt patet. igit. Dico ꝙ laici & eccle
ſiaſtici ſunt vnũ corpus miſticũ/ qa oẽs in-
ſigniti caractere baptiſmali/ qui habẽt cari-
tatem ſunt mẽbra illius corpis ſana. & qui
habent fidẽ & nõ caritatẽ ſunt mẽbra illius
corporis: ſed nõ ſana. & qui carent vtroqꝫ
ſunt mẽbra arida: & ſic dico ꝙ eſt vnũ cor-
pus. Vnde dicit Gerſon ꝙ nõ eſt poſſibile
de lege poſita ꝙ in ſolis laicis remaneat fi-
des/ vel ꝙ i corpore miſtico eccleſie ſint ſo
li laici/ quia tũc eſſet poſſibile de lege poſi-
ta ꝙ ab eccleſia ceſſarẽt ſacramenta oia pre-
ter baptiſmũ: ſed hoc ẽ falſum. ¶ Tertio &
apparẽtius arguitur/ poteſtas ſuprema lai-
ca includit dñationẽ: nã principes gentiũ
dominãtur terre: ſed ſpũalis excludit illam
dñationẽ coherciuã auctoritate Petri. Pa-
ſcite qui eſt in vobis gregẽ nõ dominãtes/
ergo eccleſiaſtica excludit illã dñationẽ. &
ſic videt ꝙ ita ex natura rei diſtinguãtur ꝙ
in eodẽ ꝓuenire nõ poſſunt. Dico ꝙ dupli
citer intelligitur ꝙ poteſtas eccleſiaſtica ex
cludat dñationẽ. vno mõ ꝙ de ratione po
teſtatis eccleſiaſtice & integritate eius ſit ꝙ
habens eã dñetur dominio coherciuo quo
dñatur princeps laicus. & ſic dico ꝙ exclu-
dit illã dñationẽ. Alio mõ ꝙ de ratiõe ip-
ſius nullã habeat poteſtatẽ dominãdi. & ſic
falſum eſt/ neqꝫ excludit oĩmodã dñationẽ
Dat doctor exem plũ/ lex euãgelica dicitur
lex libertatis. i. nõ eſt de ratione legis euan
gelice ꝙ aliqs ſit ſeruus: quia nullũ facit ſer-
uum. Similiter poteſtas euãgelica de ratio
ne ſua nullũ facit dominantẽ. & eſt egregiũ
verbũ Occam & bona ſimilitudo de ſeruo.
Patet ex dictis quomõ ſuprema gerarchia
ſpiritualis nõ habet plenã poteſtatẽ in tem
poralibus: & quomodo ex opinione Car-
lerij pſone eccleſiaſtice q̃tum ad perſonas
eorum ſunt exẽpte a poteſtate laica coherci
ua. Poſſunt adduci alie ratiões ad hoc pro
bandum de Conſtãtino cui obtulerũt libe
rũ. Dicit autẽ Conſtantinus q erat ſupmus
gerarcha in tẽporalibus. Vos autẽ ab ho-
mine iudicari nõ poteſtis. ergo ipſe q erat
verus imperator aſſeruit ſe nullam habere
poteſtatem ſuper ipſos epiſcopos. ergo ve
riſimile eſt ꝙ eccleſiaſtice perſone q̃tum ad
earum perſonas ſunt a laicali iuriſdictione
exempte. Item quãdo Ioſeph reddidit ter-
ram ſubiectam pharaoni/ terra ſacerdotum
manſit libera. & ſic valde apparenter pro-
bat Carlerius ſuã opinionẽ. Modo veniũt
ſoluende rationes Marſilij. prima erat au-
ctoritas pauli ad Corin. xiij. omnis aia &c.
Et per ſublimes poteſtates intelligit impe-
ratores & reges: quia ſubdit non ſine cauſa
gladium portat. Q̃tum ad hoc Delira ſol
uit ſic. omnis aia. i. hominis qlibet pura lai
ci laicis/ & eccleſiaſtici eccleſiaſticis/ nihilo-
minus quia per ſublimes poteſtates viden-
tur intelligi pricipes ſeculares. Alias expo-
ſitiões dat Carlerius. Prima/ omnis anima
id eſt omnis homo animalem. i. ciuilẽ vitã
ducẽtem. Nam hominum quidam anima
lẽ id eſt ciuilem alij ſpiritualem ducunt vi-
tam & vocantur illi animales. Iſti vero ſpi-
rituales. & hanc ponit Paulus/ ſpiritualis
homo omnia diiudicat & a nemine iudica
tur. & ſic nulli eſt ſubiectus quo ad iſtã po-
teſtatem laicam coherciuam. Secũda expo-
ſitio ex intentione textus & gloſe ꝙ eſt ibi
diſtributio accõmodata. Omnis aia: hoc ẽ
ois homo. i. de aliquo ſtatu hoim aliqs hõ

eſt ſubiectus poteſtatibus ſublimioribus.
Ad ſecūdū argumentū marcilij & auctori-
tatem prime Petri ſecundo. Dupliciter ex-
ponit Carlerius. nā dicebāt boemi ꝙ prīci
pe negligente punire clericos/ ꝙ populus
poterat ſine peccato eos interimere. Prima
expoſitio Carlerij eſt ꝙ loqtur laicis cū di-
cit ſubditi eſtote omni creature. Primo loq
tur ſeruis vt ſint ſubditi dn̄is/ & filij parēti
bus/ quia ſtatim ſubiūxit de filijs/ ſeruis/ &
vxoribus. Secūdo dicit gloſa ꝯmunis: ſub-
diti eſtote per humilitatē propter deū (& ē
conciliū) nō ſubiectione iuridica: ſed humi
li ſubiectiōe. ¶ Ad tertiam auctoritatē for-
tiſſimā de paulo qui declinauit iudiciū ſa-
cerdotum videtur ꝙ erat ſubiectus ceſari iu
ridica ſubiectione. Primo iſtud verbum
pauli/ a quo me oportet iudicari: ſic primo
exponitur. hoc eſt a quo iudicabor. qa fuit
condēnatus a Ceſare: nō ꝙ habuiſſet pote-
ſtatem iudicandi: ſed ꝙ eū iudicabit. Secun
do appellauit Paulus Ceſarē: nō ꝙ eſſet ſu-
perior eius: ſed quia erat ſuꝑior iudicibus
volentibus cōdemnare Paulū. quia habe-
bat poteſtatē decernādi ꝙ male iudicabāt
paulū: & vt declareret eorū iudiciū nullum
& ſic ſoluuntur auctoritates quas adducit
Marcilius. ¶ Alie ſunt auctoritates: ſcilicet
nullam haberes ſuꝑ me poteſtatē niſi data
eſſet tibi deſuꝑ. Illa intelligitur de poteſta-
te ꝓmiſſa. Nā Pilatus iudicauit Chriſtū de
facto nō de iure. Relinquitur opinio Car-
lerij probabilior q̄ altera: imo altera videt
condēnata in cōcilio baſilienſi. ca. x. in quo
oſtenditur quenā poteſtas data fuit Petro
per iſta verba/ quodcūqꝫ ligaueris ſuꝑ terrā
¶ Doctor in ſecūdo ca. ſue prime q̄ſtionis
adducit rationes aliquorū quibus nitūtur
probare papam habere poteſtatē plenariā
tam in ſpiritualibus q̄ in temporalibus ad
quas reſpondetur in hoc ſeptimo cap. eiuſ
dem queſtionis. Prima fuit Matthei. xiij.
Chriſtus illam plenitudinē poteſtatis pro-
miſit petro per illa verba/ quodcūqꝫ ligaue
ris. ergo promiſit poteſtatē vnūquēqꝫ ligā
di nullū excipiendo. & circa hoc argumen-
tum mouebūtur quattuor bone queſtio-
nes. Et pro intellectu notādū primo ꝙ cō-
tingit hominē dupliciter ſolui. Vno mo-
do ab aliquo precepto: quo prius obliga-
batur. & illud vocabatur diſpenſatio. Iam
difficultas eſt/ an per iſta verba qđcunqꝫ li-
gaueris &c̄. promiſit Petro poteſtatē vnū
quēqꝫ a quocūqꝫ precepto ſoluendi. Simili
ter contingit hominē ligari multipliciter.
ligari. i. ad nouū quid obligari vt ſi vouē
paupertatem ligor de nouo. i. ad nouū qđ
obligor. Secūdo contingit hoīem ligari. i.
ad certam penam obligari in foro īteriori.
& iſta verba qđcunqꝫ ſolueritis & ligaueri-
tis nō intelligūtur de ligamine peccati. qa
papa non poſſet vnū facere pc̄ōrem: ſed de
ligamine ad penam ſoluēdam ratione pec-
catorum. Alio modo cōtingit aliquem li-
gari ligatione excōicationis. Vtrum Chri-
ſtus promiſerit Petro hanc poteſtatē ligan
di pro quacūqꝫ re. Dicit doctor hāc auctori
tatem dans duas ſolutiones. Prima/ ꝙ per
talia verba quodcūqꝫ ligaueris ſolum pro-
miſit & dedit duas poteſtates petro. Pri-
ma eſt/ poteſtatem abſoluendi hominem
peccatorem a peccato non ꝙ ipſe remittat
peccatum vel det gratiā & gloriam eternā.
Secūda eſt data Petro auctoritas penā in ta
li foro ſecreto taxādi: nō ꝙ habeat poteſta
tem cohercendi ad penā ſuſtinendā: & eſt
opinio Marcilij de Padua: ꝙ nec pape nec
clerico dedit poteſtatē cohercíuam. Sed di
cit doctor ꝙ vltra illas duas poteſtates ad-
huc dedit Petro poteſtatē cohercíuam qua
vnūquēqꝫ fidelē ea que ſunt neceſſaria pro
cōſequutione felicitatis eterne cogeret ob
ſeruare & ſi vel omitteret punire. ideo data
eſt poteſtas cohercíua Petro vnūquemqꝫ
fidelem cohercendi ad diuina precepta ſer-
uanda: & non obſeruantes excommunicā-
di. Vnde nunq̄ papa habuit poteſtatē co-
hercíuam ad conſilia ſed bene ad precepta.
Dicit doctor ſaluis iuribus & libertatibus
eorum qui non meruerūt quia nunq̄ dedit
Chriſtus auctoritatem Petro aliquē regem
temporalem a iuriſdictione ſua deponēdi.

ergo i iſta auctoritate. quodcūq; ligaueris/ promiſit poteſtatem abſoluendi ſacramentaliter & taxandi penā & poteſtatē cohercivam ad obſeruationem mandatorū dei & non ad conſilia/& nō dedit poteſtatem laicos ſuis proprietatibus & dominiis priuādi: niſi in caſu ſi contingeret principem ſecularem abuti re ſua in pernitiem chriſtianitatis vel fidei ita ꝙ ille abuſus eſſet i maxio nocumēto pro conſecutiōe felicitatis eterne. non negat quin in tali caſu papa poſſit eum deponere & ſi alij docto. hoc negent q̄uis habeat poteſtatem declarandi ipſū eē deponendū. Patet/q͂a eſſet occaſio ꝙ ratione talis poteſtatis papa efferretur i maximā ſuperbiam. & illa plenitudo poteſtatis eēt multum dānoſa ſubiectis. Ideo illa eēt nociua pape & ſubiectis & ſic non eſt veriſimile ꝙ Chriſtus ei talem contulerit. Dices ſi neminē excepit quomodo audes aliquē excipere ❡ Reſpōdetur ꝙ Chriſtus verbo/& exemplo & apoſtoli docuerūt aliqua excipienda. Reges dominantur vos autem non ſic. Similiter exemplo quando voluerūt eū facere regem auffugit. Et ſic patet quomodo contingit multipliciter hominē ligari. primo ligamine peccati .i. eſſe in mortali. Secundo ligari .i. ad penam obligari. Tertio ligari ligamine excomunicationis que eſt obligatio ad non pticipandum in ſacramentis eccleſie & cum fidelibus. Quarto ligari .i. obligari ad aliquam operationē faciendam vel omittendā. Similiter quadrupliciter itelligi poteſt ꝙ petro data fuit poteſtas ſoluendi. Primo ſoluendi .i. abſoluēdi a peccato per ſacramentum penitētie. Secundo ſoluēdi .i. a pena debita peccatis per indulgentiarum largitionem. Tertio ſoluendi ab excommunicatiōe. Quarto ſoluēdi .i. diſpenſandi in preceptis. Circa predicta mouetur difficultas. vtrum petro fuerit collata poteſtas vnūquēq; fidelem pro quocunq; peccato mortali ligandi ligamine excōmunicatiōis. Apparet ꝙ ſic quia dictū eſt indifferenter ſi peccauerit inter frater tuus &c. nō diſtinguēdo de quocūq; pctō ſit tibi tanq̄ ethnicus .i. excōmunicatus: ibi eſt collata poteſtas excommunicādi. ergo videtur ꝙ pro quocūq; peccato poſſit excōmunicare. ❡ Secundo ad idē data eſt oīs poteſtas pro regimine fideliū ad conſequutionem felicitatis eterne/ſed a quocūq; mortali exire neceſſarium ē vnicuiq; fideli pro conſequutione vite eterne/ergo poteſtatē habet ſummus pontifex vnūquēq; peccatorem pro quocūq; mortali excommunicandi cum excommunicatio ſit ei medicinalis. ❡ In oppoſitum arguitur quia tunc vnus malefactor poſſet a duobus ex equo puniri pro eodem peccato. hoc eſt incōueniēs igitur. Pro ſolutione Primo ſupponitur ꝙ non loquimur de veniali/quia nullus poteſt excommunicari pro veniali: immo nec corrigi fraternaliter niſi ſit de proximis mortali. nō eni perdit aīa per veniale/ideo veniale non eſt materia cohertionis. Secundo ſupponitur ꝙ mortalium/quedam cōſiſtunt in actu interiori qui ex natura rei ē incognoſcibilis hominibus ſicut eſt volitio occidendi: vel odium quod nondum progreſſum eſt in opus: & illud peccatum eſt incognoſcibile hominibus. quia ſolus deus eſt qui intuetur cor. ❡ Aliud eſt peccatū qđ ē pgreſſiuū ad opus/vt furtū/percuſſio clerici &c. & eſt multiplex. primum ꝙ q̄uis ſit cognoſcibile nō poteſt tamen ppter defectū teſtiū cognoſci iuridice. vt cū ſortes occidit platonem & ipſi ſoli erant. Aliud eſt peccatum exterius quod pōt iuridice probari & conſtare hominibus iuridice. Peccatū vero quod cōciſtit in opere exteriori primo modo eſt multiplex. Nam ē aliquod ſic ſe habens ꝙ nec poteſt probari peccatum nec peccās/hoc eſt nec factum nec factor/vt aliquis dat alapā alteri & nullum ex illa reſtat veſtigiū: hoc factū nec reus huius facti probari poteſt/aliquando factum & actor facti probari poſſunt. ❡ Supponitur tertio ꝙ peccatorum/quoddam ē ſpirituale quoddam vero temporale. Spirituale quod de directo eſt contra legē euāgelicam & contra ſacramenta ita ꝙ ſecluſa

Duplex ē peccatū.

Duplex pctm̄ .ſ. ſpūale & ſeculare.

lege euangelica non foret peccatum. Aliud eſt temporale ſeu ſeculare quod ſecluſa quacunq reuelatione diuina & euangelica ſtando in lege nature adhuc eſſet peccatum. exemplum primi vt ſunt peccata commiſſa contra ſacramenta. exemplum ſecũdi vt peccata contra pcepta decalogi. ¶ Quarto ſupponitur q in temporalibus contingit dupliciter peccare. vno modo peccato erroris ſiue oppoſitionis: hoc eſt iudicando de peccato quod cõmittitur circa tẽporalia non eſſe peccatum: vt iudicando furtum non eſſe peccatum. Similiter homicidium &c. Alio modo contigit peccare peccato vendicationis. i. vendicando ſibi vel retinendo quod eſt alterius. ¶ Iſtis ſuppoſitis reſpondetur ad. q. cum queritur vtrũ petro fuerit collata poteſtas vnũquẽq fidelem pro quocunq peccato excõmunicare. Et ſit prima propoſitio. Nec Petro nec ſucceſſoribus eius nec iudicibus eccleſiaſticis eſt collata poteſtas excommunicandi peccatorem pro peccato interiori. & hãc tenẽt oẽs theologi. patet ex euãgelio Matthei. xiij. ex parabola de zizania/ phibuit zizaniam eradicari ex frumẽto. per zizaniam intelligit malum hominem/ eradicari. i. excõmunicari propter duas cauſas. prima propter deffectũ cognitionis. Secunda propter periculum inquietatis ſeu perturbationis reipublice. propter hoc prohibuit ſaluator zizaniã. i. malum hominẽ ab agro. i. ab eccleſia eradicari. i. excommunicari. ergo ex tali parabola apparet q non eſt collata poteſtas iudici eccleſiaſtico p tali pctõ qd nullo modo cognoſci põteſt excõmunicandi ¶ Item probatur/ de pe. di. prima. cogitationis penam nullus patiatur ſuple ab homine: ſed ab illo qui cognouit corda. Breuiter dicunt cõmuiter doct. q ſummus põtifex nõ habet poteſtatem ſuper actus interiores: ſed ſolum exteriores. ¶ Sed tenentes oppoſitum adducunt aliquas rationes Prima argumentum glo. in clementina de hereticis/ quia ſecundum illam gloſam excommunicãtur inquiſitores fidei qñ omittunt inquirere ergo. ¶ Item precepto pape & eccleſie homo tenetur ſemel in anno cõfiteri (ſed precepto diuino ſemel in vita) ergo habet iuriſdictionem ſupra peccata ſecreta. ¶ Similiter in clementina multorum excommunicãtur pro negligẽtia. Dico q illa negligentia eſt aliquid exterius & ſicut opus exterius probari poteſt ita & ipſa omiſſio exterior poteſt probari. ¶ Quantũ ad ſecundum dicit Durãdus i. iiij. q verũ ẽ q tenemur confiteri ſemel in anno preceptõ humano & non diuino/ ergo habet iuriſdictionem ſupra ſecreta cordium. Diſtinguo vel de per ſe negaẽ. vel de peraccidens concedit. Nam ſumere ſacramẽtum eucharistie eſt opus exterius & ſuper tale opus exterius habet eccleſia iuriſdictionẽ de per ſe & quia nõ poteſt aliquis digne illud ſacramentum ſuſcipere niſi prius contritus & cõfeſſus fuerit ſecreta cordis & ſic deperaccidens precepit eccleſia illa confiteri inq̃tum eſt vnum neceſſarium ad opus exterius qd deperſe precipit: alias nullo modo poſſet precipere illam confeſſionem interiorem.

¶ Secunda propoſitio iudex eccleſiaſticus vt ſupremus pontifex habet poteſtatem inffligendi penam pro exteriori peccato manifeſto q̃uis peccator ſit ſecretus. Aliqui tñ dicunt oppoſitum vt Godofredus in quolibetis. probaẽ iſta ſecũda ppoſitio. habeẽ j. q. pria de quodã qui edidit libellũ diffamatoriũ qui erat ignotus. Dicit. Gre. niſi talis confeſſus fuerit ipſum priuamus perceptione corporis & ſanguinis: & ſi ſumat a corpore eccleſie ſit diuiſus: ergo q̃uis peccator ſit occultus & peccatũ publicum põt feriri ſentẽtia excommunicationis ſi peccatum ſit publicũ & iuridice probatum in capitulo quidem malignus ſpũs. v. q. prima. Et illud eſt vnum argumentum q ſi ſecularis iudex non poteſt exercere ſuam iuriſdictionem cohercituam in illum peccatorẽ qa ſecretus eſt/ eccleſiaſticus debet ſuam exercere in illum/ Tertia propoſitio difficilis & probleumatica iter doct. Si vtrũq ſit ignotum an talis poſſit feriri ſententia excõicati

onis. Dicunt multi ꝙ non. primo habetur
ex iure diuino parabola. Secūdo de proceſ
ſu euangelico. Tertio quia excommunica-
re eſt actus iuriſdictionis. & tria requirūtur
(Tria requirūtur anteꝗ̄ aliq̄s poſſit excoicare.)
anteꝗ̄ quis poſſit excommunicare. Primo
iuriſdictio ex parte ferentis. Secundo conui
ctio & pax ſalua/ergo ſententia lata nulla
eſſet in illo caſu. Primum habetur expreſſe
i capitulo ſicut in tuis litteris de ſymonia
conſtat eos in tantum culpabiles ꝙ ſi exceſ
ſus eorum eſſet eccleſie maifeſtus veniret ſē
tentia excommunicationis feriendi / ergo
per oppoſitū quod eſt fortiſſimū argumē
tum in iure ſi exceſſus non ſit manifeſtatus
non ſunt feriendi cenſura eccleſiaſtica. ergo
vbi nec peccatum eſt publicū nec peccator
non poteſt quis excommunicari. xxxij. di.
tua nos. Alij dicunt oppoſitum ex ca. ſi ſa
cerdos pria. q. j. ꝙ ſi ſacerdos aliquem co-
gnouerit reum etiā ex confeſſione ſolum ꝗ̄
uis non poſſit iuridice probari tenetur illū
excommunicare: ipſo qui paſſus ē dānum
petente ꝗ̄s tenetur nō nominare. nā neq̨
peccatum neq̨ reus eſt notus iuridice/quia
talis ſacerdos cognoſcēs in confeſſione ſcit
vt deus/ ergo poteſt aliquis fieri ſentētia
excommunicationis ꝗ̄uis actor & peccatū
ſint ſecreta. ¶Pro iſta difficultate ſupponi
tur ꝙ contingit aliquē multipliciter feriri
iſta pena ſpirituali. ſ. excommunicatione.
Vno modo ꝙ excōmunicetur ſententia la
ta a iure quando ſcilicet facit contra precep
tum iuris quod datum ē cum additione pe
ne/ & iſti canones ſententie late non dātur
niſi pro peccatis futuris/ & nūꝗ̄ pro prete-
ritis: ita ꝙ ante canonem latum ſi quis ſua
dente &c. quis percuſſiſſet clericū non fu-
iſſet excommunicatus. Aliquando contin
git aliquem excommunicari ab homine &
hoc fit econtrario puta pro peccatis preteri
tis. & adhuc ab homie dupliciter/ vno mo
do nominatim hoc eſt ꝙ nomietur in pro
latione ſententie. Alio modo non nomia-
tim ſed excommunicatione generali. ¶Q̄tū
ad iſta cū queritur quādo peccatū eſt igno-
tum & actor etiam an poſſit excommunica
ri ſuppoſito ꝙ peccatū ſit exterius. ¶Dico
primo ꝙ poteſt feriri ſentētia lata a iure vt
percutiens clericum ꝗ̄uis hoc probari non
poſſit non eſt dubium quin ſit excōmuni-
catus. ¶Sed vtrum poſſit excommunicari
ab homine. Dico ꝙ non nominatim p ca.
ſi ſacerdos. ſi ſit ſecretum certum eſt ꝙ nō
debet nominari nec poteſt. ſed ſi feratur ſē-
tentia iſto modo/ quicūq̨ fecit hoc ſit excō
municatus. Dicunt pleriq̨ ꝙ talis non eſt
excommunicatus niſi factum fuerit iuriſdi-
ce probatum/ & eſt opinio multorū in the
ologia. & vtrūq̨ eſt probabile vel ꝙ pōt/
vel ꝙ non poteſt. ¶Ad auctoritates prohi
buit Chriſtus zizaniam eradicari anteꝗ̄ co-
gnoſceretur. Dicūt qui tenent oppoſitum
ꝙ prohibuit ſolum excommunicari nomi
natim. Similiter ad proceſſū quē Chriſtus
predixit. Matthei. xviij. Eodemodo dicūt
nomiatim/ad capitulū de ſymonia ex tuis
litteris. Si exceſſus eſſet manifeſtatus eccle-
ſie eſſent excommunicandi / verum ē nomi
natim: Ideo ꝗ̄uis exceſſus nō ſit manifeſtus
veniunt excommunicandi ſententia gene-
rali. Sed tenendo oppoſitum difficultas eſt
ꝙ non debent abſolui. Dicūt ꝙ in foro cō-
ſcientie abſoluuntur ab illa excommunica
tione. immo ſi nō poſſint ſe ſeparare a fide-
libus niſi prodendo ſuum crimen tenentur
non ſe ſeparare quia tenentur non ſe diffa-
mare & ſcandaliſare: ſed ſi poſſint ſe ſepara
re ſine ſcandalo tenētur ſe ſeparare.

¶Capitulo. xj. An ex ordinatione diuia
ad papam ſpectet de quolibet peccato ordi
narie cognoſcere.

COnſequenter queritur.
Vtrum ſit conceſſa ex in
ſtitutione Chriſti petro
regulariter poteſtas pro
omni mortali excōmuni
cādi etiam ſuppoſito ꝙ
actor & peccatum nota
ſint. Supponuntur ꝙ iam dicta ſunt. quō
duplex eſt peccatum. ſ. ſeculare & ſpiritua-
le. ſimiliter peccatum ſeculare eſt duplex. ſ.
erroris & vendicationis. ¶Iſtis ſuppoſitis

1. ppõ. ſit prima propoſitio. Ad iudicem eccleſiaſticum vt eſt papa epiſcopus officialis &c. ſpectat ordinarie cognoſcere de quocunq; mortali etiã oppoſitionis & erroris in rebus ſecularibus ex ordinatione diuina. Et i iſta ppoſitiõe coincidũt omnes doct. & loquor de mortalibus ſemper. Patet nullum eſt mortale niſi quia cõtra legem dei vt patet ex diffinitione peccati data ab Auguſtino. Peccatum eſt dictum factum vel concupitum contra legem dei: ſed ſic eſt ꝙ ad iudicem eccleſiaſticum quia eccleſiaſticus eſt ſecundum hanc conſiderationem de omni quod eſt contra legem dei ſpectat ordinarie iudicare an ſit contra legem dei vel non Ex ore enim eius legem requiram/ ergo ad iudicem eccleſiaſticum ordinarie & iudiciarie ſpectat cognoſcere de omni peccato erroris vel oppoſitionis in rebus ſecularibus: vt ſi quis diceret furtum non eſſe peccatum. immo ſi cum pertinacia diceret talis eſſet hereticus: ſed notum eſt ꝙ hoc ſpectat ad iudicẽ eccleſiaſticum de talibus cognoſcere.

Secũda ppoſitio. ¶ Secunda propoſitio regulariter ad iudicem eccleſiaſticum nõ ſpectat ordinarie cognoſcere de vendicatione rerum ſecularium puta cuius ſint/ aut cuius nõ ſint. patet nã ꝙ iſta res ſit iſtius & illa illius hoc eſt ex iure ciuili ex capitulo quo iure ſupra allegato/ ergo hoc debet iudicari ſecundũ leges ciuiles: ſed ad eccleſiaſticum vt eccleſiaſticus eſt nõ ſpectat cognitio iuris ciuilis in capitulo quo iure & capitulo nouit de iudicijs. Non intendimus de feudo iudicare/ quia ad ipſum ſpectat. i. regem vel imperatorem. in criminibus non in poſſeſſionibus veſtra poteſtas eſt. Et iſtud apparenter deducitur ex ſacris litteris. nã ſũmus põtifex non habet maiorem auctoritatẽ quã habuit Chriſtus ſecundum humanitatem: ſed Chriſtus ſecundum humanitatem non habuit hanc auctoritatem diſcernendi de feudis & de rebus ſecularibus/ & de venditione rerum ſecularium. nam ipſe. q. negãs a ſe auctoritatẽ illã reſpõdit iuueni interrogãti eum vt iuberet fratrem ſuum diuidere hereditatem: quis conſtituit me diuiſorem inter vos. ¶ Cõtra hanc auctoritatem ſunt due auctoritates que videntur expreſſe ſonare oppoſitum. Prima habetur. xj. q. j. c. quecũq; diſſentiones oriuntur inter Chriſtianos ad eccleſiaſticos ſunt defferende & ab eis terminande/ ergo etiã diſſentiones q̃ oriuntur de venditionibus. Dico ꝙ iſtud capitulum expreſſe poĩtur a palea. & ideo nec approbatur nec reprobatur: immo nullius eſt approbatiois. ¶ Alia auctoritas habetur prime ad Corinthi. vj. angelos iudicabimus q̃to magis ſecularia. ergo magis ex officio/ quia clerici ſunt: ſpectat de ſecularibus iudicare. ¶ Quantum ad hoc Occã optime ſoluit. Reprehendebat enĩ paulus fideles qui conueniebant ſeſe mutuo corã iudicibus ĩfidelibus/ admonebat enim eos vt componerent inter ſe anteq̃ adirent iudicium/ & ſi non: ꝙ ex conſenſu partium aliquos deligerent arbitros: ſi autem non/ recurrerent ad ordinarium/ & ita debet facere quilibet bonus iudex. Vnde nos angelos iudicabimus ſupple iudicio approbatiois approbando beatitudinẽ bonorum & dãnationem malorũ/ q̃to magis ſecularia iudicabimus iudicio ſupple approbatiois approbando illud eſſe tuum &c. Vnde i iſtis duabus propoſitionibus concordat maior pars doctorum. ¶ Iam difficultas eſt/ nam notum eſt hoc eſſe meum & illud eſſe ſortis: nichilominus ſortes detiet/ & ſic notum eſt ipſum peccare detinendo me inuito: & illud peccatum ſortis eſt peccatum ſeculare & non ſpirituale: quia non eſt de directo contra ſacramenta. querif modo vtrũ ad ſummum pontificem vel iudicem eccleſiaſticum ſpectet ordinarie tale peccatum punire vel ſolum ad iudicẽ laicum. ¶ Quantum ad hoc ſunt tria dicta. Primum. Non ſpectat ad ſummum pontificem quemlibet de quolibet tali peccato etiã quod noſcif eſſe peccatum ordinarie iudicare ſeu punire. & hoc conceditur ferme ab omnibus doct. Patet non ſpectat ad ſummũ põtificẽ de tali peccato punire infidelem purum ordina Primũ dictum.

rie.patet antecedens.prime ad Corithí.v.
Non eſt michi cure de his que foris ſunt.i.
de infidelibus hoc eſt nullã habeo poteſta
tem cohercíuã ſuper eos.Hoc dato de pec•
cato puri ífidelis quod ſit notum & quod
ipſe concedat realiter alienum detinere ad•
huc ad pontificem vt pontifex eſt non ſpe•
ctat iſtum de tali peccato ordinarie puni•
re/quod maior pars doctorum concedit &
hoc ſatis paulus innuit ꝗ poſtꝗ̄ idolatras
ebrios maledicos rapace ſpͣmiſit ſtati ſub•
iunxit/quid enim mihi de his que foris ſũt
iudicare:℃ Panormitanus in capitulo no•
uit de iudicis tenet oppoſitũ. videlicet ꝙ
ſummus pontifex in peccatis que ſunt con
tra legem nature poteſt infideles excõmu•
nicare & cohercere cenſura eccleſiaſtica:ſed
communis ſententia doct.tenet oppoſitũ.
℃ Ex iſto dicto ſequuntur aliqua correlaria
Primum infidelis non tenetur vitare ex•
communicatum fidelem.Ratio eſt quia ſũ
mus pontifex non poteſt obligare illũ ad
vitandum.quia nullam habet iuriſdictio•
nem in ipſum.Secundo ſequitur ꝙ fidelis
excommunicatus non tenetur vitare infide
lem.Nam in excommunicatõne ſunt duo.
excommunicatus enim tenetur vitare fra•
tres ſuos Chriſtianos & illi ipſum:& vltra
tenetur ſe a ſacramentis abſtinere.Tertium
quod ſequitur eſt ꝙ vitare excommunica•
tum ꝗ̄tum ad collocutionem & ꝗ̄tum ad il
la que ſunt mere ciuilia non videtur eſſe de
iure diuino.vt dicit Occã in dya.ſed ſolũ
de iure poſitiuo:tamen videntur aliꝗ̄ au•
ctoritates oppoſitum ſonare.Difficultas ẽ
vtrum vitare excommunicatum ſit precep
tum diuinum vel humanũ.Dicit Occã ꝙ
eſt ſolum humanum.Ratio eſt quia ſi eſſet
diuinum nulla indigẽtia etiã extrema poſ•
ſet aliquem excuſare de participando cum
excommunicato.quia propter nullam in•
digentiam etiã extremã ſunt precepta diui
na frangenda ſed indigentia extrema excu•
ſat de participando cum excommunicato/
ergo illud eſt ſolum iure humano prohibi
tum.& hoc argumentum eſt multum appa
rens:ideo vitare illum ꝗ̄tum ad ciuilia iſta:
& non ſacramenta eſt ſolum de iure huma•
no & non diuino.℃ Secundum dictũ in
quo non eſt difficultas/ꝙ ad pontificẽ ſpe
ctat ordinarie iudicare vnũquẽꝗ; pro cri• Secũdũ dictum.
mine quod eſt pure ſpirituale puta pro pec
catis contra ſacramenta vel articulos fidei
commiſſis.Patet/ad ipſum ſpectat noſcere
ius diuinum & alijs manifeſtare & inobe•
dientes aliqua pena punire igitur/ſola igi•
tur eſt difficultas in hoc puta ſit ſortes fide
lis qui peccat mortali peccato quod ſolum
eſt ſeculare peccatum:vtrũ ad ſummum põ
tificem ordiarie ſpectet iudicare de tali cri•
mine vel ad laycũ. Apparentia ẽ ꝙ ſolũ ad
laycũ.quia pro eodẽ peccato nullus debet
puniri diuerſis penis:ſed talis punicẽ a iu•
dice laico:igitur.℃ Quantum ad hoc ẽ dif
ficultas in qua aduerſantur doct. Durãdus
in tertia.q.de iuriſdictione eccleſiaſtica te• Durãdus
net ꝙ ad iudicem eccleſiaſticum ſpectat or•
dinarie de omni actione humana cogno•
ſcere preſertim ſi conſideretur per modum
iniurie aut peccati:& ſic vnũquemꝗ; ꝑ om
ni peccato mortali pena eccleſiaſtica puni
re.& loquitur ſẽper de fidelibus.Patet mul
tis argumentis & faciam duo apparentio•
ra.Primum eſt/cuius eſt conſiderare finem
ſemper eſt conſiderare media ordinata ad
illum finem.quia ſemper media ſumunt ra Argumẽtũ primũ Durandi
tionem a fine.& illa propoſitio videtur ſa
tis nota:ſicut medicus cuius eſt conſidera•
re ſanitatem conſiderat ea que inducunt ſa
nitatem & que impediunt ipſam/ſed ſic eſt
ꝙ corpus eſt propter animam:& tempora
lia propter ſpiritualia:& ꝗlibet actio hu•
mana debet ordinari in vltimum finem .i.
beatitudinem.ergo cuius eſt ordinarie co•
gnoſcere de ſpiritualibus & fine vltimo &
de ſpiritu eiuſdem eſt cognoſcere de omni
bus ordinatis ad illa/& preſertim de actio•
nibus humanis qñ ponũtur ſub ratione cõ
uenientis vel ipedimenti ad illũ finẽ.Et ip•
ſe Durandus vocat hanc rationẽ irrefraga•
bilem.Secunda ratio que eſt apparẽtior ſũ•
pta ex auctoritate Chriſti Matthei.xvij.

Si peccauerit in te frater tuus &c. nam ſi detineat mea vel percutiat me peccat in me/ tādem ex proceſſu dicit dic eccleſie. i. prelato eccleſie poteſtatem habenti illum excōmunicare pro quocūꝗ peccato quod eſt in fratrem commiſſum. & hoc eſt multum apparens & probabile ꝙ ad ſummum pontificē & eccleſiaſticos iudices ſpectat ordiarie iudicare de omni actione humana propoſita vel conſtituta ſub ratione iniurie vel peccati & vnūquēꝗ pro tali peccato pena afficere precipue pro peccato cōtumacie. ¶ Aliter dicit Iohan. de pariſius & Occā/ ꝙ ſummus pontifex regulariter non debet iudicare ſeu aliquem punire pro peccato quod ē. pure ſeculare (quod dico propter adulterium quod non eſt pure ſeculare. immo contra matrimonij ſacramentum/ Similiter vſura non eſt peccatum pure ſeculare) ſed ſolum in tribus caſibus/ exemplum iudex eccleſiaſticus nō debet punire furātē ꝓ furto nec homicidium pro homicidio ſuppoſito ꝙ ſit laicus. ¶ Tūc dicit auguſtinus ſuper Amos propheta quedā ſunt peccata ita enormia ꝙ non veniunt a iudice eccleſiaſtico punienda ſed a ſeculari. Vltra dicit Occam in fine dya. ꝙ papa i tribus caſibus poteſt/ cui concordat Gerſon. Primus quādo peccās eſt iuridicialiter ſubiectus iuriſdictione layca ſummo pontifice. poteſt tunc ipſum punire. ¶ Secundus eſt quando in terra in qua talis peccat non eſt aliquis dn̄s temporalis vel ſi ſit pernitioſe negligit peccatorem punire. Patet per ca. licet de foro cōpetenti vbi expreſſe ponitur talis caſus. ¶ Tertius/ quādo iudex ſecularis nullā penam poteſt infligere vt in caſu cum peccator eſt occultus: nam pena temporalis non infligitur niſi perſone cognite. Ideo in iſtis tribus caſibus ad ſummum pontificē & iudices eccliſiaſticos ſpectat punire de tali crimine pure ſeculari/ ſed illis exceptis dicit Occā non ſpectat ad ſummum pontificem ipſum laycum de crimine pure layco regulariter punire. Quid ergo reſpondebit Occam ad argumentum Durandi. Dicit Io. de pariſius ad maiorem/ cuius eſt iudicare de fine eiuſdem eſt iudicare ſuple innuitiue. i. innuere que ſunt media neceſſaria ad illum finem conſequendum & que impedimēta/ & hoc verum eſt ꝙ ſpectat ad eccleſiaſticum/ quia ad eum ſpectat oſtendere quod eſt neceſſarium ad felicitatem conſequēdam. Sed ſi intelligas cuius eſt iudicare de fine eiuſdē eſt iudicare iudicio coherciuo & correctio de quolibet neceſſario ad illum finē/ negatur/ immo illa eſt falſa vniuerſaliter cuius ē iudicare de fine illius eſt iudicare de medijs iudicio coherciuo & hoc ordinarie de quolibet neceſſario vel impediente reſpectu talis finis. ¶ Etiam dico ꝙ ſummus pontifex non iudicat de beatitudine eterna iſto iudicio de quo loquimur ſed ꝑ modū doctrine & incitamenti oſtendendo de medijs neceſſarijs ad ſalutem. Regulariter ergo ciuilia ad laycos pertinent. ¶ Ad ſecundum ſi peccauerit in te frater tuus non excludit aliquod peccatum neꝗ ſpirituale neꝗ tēporale/ ergo eccleſiaſticus ſuper qđlibet peccatū habet auctoritatem. ¶ Dicit Occā prio ſi peccauerit dic eccleſie ꝙ per eccleſiam nō intelligitur eccleſiaſticus ſolū ſed quecūꝗ communitas fidelium ſiue ſint ſoli eccleſiaſtici/ ſiue ſoli layci ſiue vtrūꝗ ſimul iūcti & hoc modo exponere dic eccleſie. i. tali communitati puta tali parrochie. Dicit ſecūdo ꝙ per illam auctoritatē non datur poteſtas coherciua iudici eccleſiaſtico ſed ſolum datur eadem poteſtas que datur ipis teſtibus/ nam dicitur adhibe duos teſtes & non datur teſtibus auctoritas excommunicādi ſed increpandi & admonendi. ideo dicit ꝙ ſimiliter non datur iudici eccleſiaſtico poteſtatem excommunicandi ſed declarandi ipſum eſſe excommunicatum. Verum videt Durandi opinio probabilior & conformior proceſſui euangelico ꝙ quicunꝗ de aliquo certum eſt quod eſt mortale ſaluo ordine iuris puta ſaluo proceſſu de correctione fraterna tandē ꝑ contumatia venit excōmunicandus. quia nult deſiſtere ab illo peccato. ¶ Hanc deffenſat & ad longū nititur

Triplices caſus

Solutio primi articuli durandi.

Ad ſecūdum.

probare carlerius ponens vltimum ſuum
correlarium tale. ꝙ aſſerere iudicem eccleſi
aſticum non poſſe cogere laicum ad ſoluē
dum debitum quando certum eſt quod ip
Reſolu-tio. ſe debet illud vel ad cedendū bonis eſt erra
re in materia clauium. Habetur ergo reſo
ſolutoire quādo de aliquo exteriori factō
certo quod eſt peccatum pōt iudex eccleſia
ſticus ſeruato ordine iuris de quocunqꝫ tali
ordinarie cognoſcere & in foro exteriori
publico peccantē cenſura. i. excōmunicati
one eccleſiaſtica punire & precipue ſi fuerit
cōtumax. Et hec opinio eſt ſacris litteris cō
formior.

Capitulo. xij. An papa poſſit aliquid pci
pere cuius trāſgreſſio iducat mortale pctm̄

COnſequenter videndū ē
de ſecūdo ligamine. vtrū
papa vnūquemqꝫ ligare
poſſit ligamine precepti
obligantis ad peccatum
Hoc ē vtrū Petro & ſuc
ceſſoribus eius fuerit i il
lo verbo/ quodcūqꝫ ligaueris &c. a chriſto
collata vel promiſſa poteſtas vnicuiqꝫ ali
quid precipiēdi ſub pena peccati. Argui
tur primo ꝙ non. nam non eſt peccatū niſi
contra legem dei. Patet per diffinitionem
peccati ab Auguſtio datam. ergo nullus le
giſlator humanus habet poteſtatem preci
piendi ſub pena peccati. In oppoſitū ar
guitur. habetur in ſacris litteris. vt pria Pe
tri capi. ij. obedite prepoſitis veſtris etiam
diſcolis. Similiter habetur. qui vos au
dit me audit. Cōmuniter habetur circa hoc
controuerſia inter doctores. De gerſono i
quarta parte de vita ſpirituali anime dicit.
Nulla tranſgreſſio legis naturalis aut hu
Pria ꝓpoſitō de Gerſono mane ea ratōne qua eſt naturalis aut huma
na ē peccatum mortale/ & hec propoſitio
eſt conformis ad dicta durandi. Dicitꝰ notā
ter ea ratione qua naturalis vel humana. qa
eadem lex poteſt eſſe naturalis & diuina.
vnde voco legem naturalem illam que om
Lex naturalis nibus ratione vtētibus ex iudicio rationis
communis eſt ſecluſo quocunqꝫ ſigno ſen

ſibili exteriori. Vnde dicit gerſō ꝙ mor
tale eſt quod operatur reatum ad penā eter
nam. i. obligatōnem ad penam eternam ſi
ue de acceptatione. His ſuppoſitis ſic ar
guit/ legiſlator non poteſt condere legem
cum adiectione pene quam non poteſt iſli
gere. Nam legiſlator ciuilis fruſtra conde
ret legem de aliquo faciēdo ſub pena excō
municationis quia illā non poteſt inſlige
re nec exercere. Similiter legiſlator eccleſia
ſticus fruſtra conderet legem ſub pena ſu
ſpendij quia illam non poſſet exercere/ ſed
ſic eſt ꝙ nullus legiſlator humanus poteſt
inſligere penam eternam que debetur mor
tali nec de ea cognoſcere in ſuo foro/ ergo
nullus legiſlator humanus poteſt condere
legem quo ad adiectionem pene eterne. er
go non poteſt obligare ſub pena peccati
mortalis capiendo mortale pro illo quod
operatur reatum ad penā eternam alias le
giſlator poſſet cōdere legem cum adiectio
ne pene impoſſibilis. Vnde dicit Durādus
ꝙ legiſlator non poteſt condere legem de
actibus interioribus. quia de illis non pōt
aliquid cognoſcere in ſuo foro/ nec eos pu
nire/ ſed ſolius dei eſt penā eternā cogno
ſcere & eam inſligere ergo non ſpectat ad le
giſlatorem humanum &c. Hoc eſt nullus
prelatus aut ciuilis aut canonicus ſiue eccle
ſiaſticus poteſt ſubditis aliquid precipere
ſub pena peccati mortalis. Ex iſta prima Correla-
propoſitione ſequitur ſecunda correlaria. riū prie
ꝙ aliquis poteſt ſatiſfacere & adimplere ꝓ ꝓpoſitionis.
ceptum humanum per mortale peccatum
ſicut & aliqs poteſt mereri tranſgrediēdo ꝓ
ceptum humanum. Patet primum de illo
qui ieiunat propter appetitum vane glorie
Actus interior non ſubiacet imperio homi
nis & per illum interiorem dum modo im
pleatur exterior non tranſgreditur precep
tum humanum. Exemplum ſecundi. patet
de illo qui aliquā mulierem deſpōſauit clā
deſtine per verba de preſenti/ poſt modum
cum alia contrahit in facie eccleſie cogitur
habitare cum ſecunda que non eſt ſua vxor
ſub pena excommunicationis talis nolēdo

cohabitare ſecum propter deum meretur.
& tranſgreditur preceptum humanum &
iſta eſt ſuma opinionis de Gerſono. ¶ Sed
pro opinione oppoſita que videtur ratio-
Prima p: poſitio. nabilior ſit prima propoſitio. ¶ Non ſolū
papa ſed quilibet ſacerdos virtute clauium
in foro penitentiali & ſecreto ei in tali foro
ſubecto ex vi precepti poteſt ipſum ſubiec
tum obligare ad aliquam penam quam te-
netur acceptare & facere ſub pena peccati q
ſecluſo ſuo precepto nullo modo peccaret
tranſgrediendo. & hec eſt etiam opinio. s.
Thome q̄uis Scotus oppoſitum dicat. Ra
tio eſt/ vnuſquiſq; iudex ordinarius ſuum
ſubditum conuictū & accuſatum de pecca-
to cuius cognitio ad ſuū forum ſpectat po
teſt punire & certam penam imponere quā
tenetur ſufferre. Hinc dicit. s. Tho. ꝙ iuſte
condemnatus ad mortem etiam ſi pateat ei
locus fuge tenetur obedire illi ſententie &
ſi affugiat peccabit/ ſed ſic ē ꝙ iſte ſacerdos
eſt ordinarius q̄tum ad forum penitentiale
& ſecretū & alter ſubditus q̄tum ad illū fo-
rum & ſufficienter conuictus & accuſatus/
quia ſua confeſſio eſt ſufficiens cōuictio cū
in tali foro idem ſit reus teſtis & accuſator/
ergo pōt illi indicere & iponere penā quā
tenet̄ ſufferre/ & ſecluſo tali ꝓcepto de illa
pena ſufferenda q̄uis fuiſſet confeſſus nō fu
iſſet obligatus ſub pena peccati/ verūtamē
(apud Tho. & apparentia eſt) ſuperuenien
te tali precepto ſacerdotis cui ſe ſubiecit te-
netur illam ferre & non poteſt renuere dū-
modo ipſa pena ſit rationalis. immo tenet̄
ſub pena peccati adimplere illam penam.
¶ Vnde auctoritas illa/ quodcūq; ſolueris
intelligitur a peccato & ligaueris ſuple ad
penam erit ligatum &c. videtur hoc ſona-
re/ ergo ex vi precepti ſacerdotis ordinarij
penitens ſub pena peccati tenetur illam im
plere. & hec opinio videtur probabilior
q̄ oppoſita. Scotus dicit ꝙ ſi ſubijciat ſe ad
Secunda ꝓpoſitio. vtrūq; tenetur. ¶ Secunda propoſitio ꝯci
lium generale q̄tum ad forum exterius (qa
per ſe non habet poteſtatem ſuper actus in-
teriores/ nam non poteſt audire confeſſio-
nes) pōt aliqd precipere ſub pena mortalis
quod ſecluſo ꝓcepto non foret peccatum
ſtando preciſe in lege diuina. & cōmuniter
doct. ſatis concordant in hoc. ¶ Patet/ con
ciliū generale eſt tante poteſtatis ſicut erat
in primitiua eccleſia/ ſed i primitia eccleſia
poterat condere legem & ſtatutū cuius trā
greſſio erat mortale peccatū/ ergo & nunc.
Patet maior/ tempore apoſtolorum Actuū
.x. Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis nichil
vobis imponere preterq̄ hec neceſſaria vt
abſtineatis ab immolato & ſuffocato ſan-
guine & fornicatione. Licitum erat gen-
tibus ante & poſt conuerſionem ſuffocatū
in ſanguinem. i. occiſum ſine emiſſione ſan
guinis comedere & hec prohibebātur in le
ge moyſi que non obligabat gētiles/ & ab
rogata iam eſt q̄tum ad cerimonialia nichi
lominus in tali concilio fuit eis prohibitū
ſub pena peccati vt abſtinerent ab immola
to & ſuffocato & erat eis neceſſariū promu
tua cōuerſatione. Similiter fornicatio erat
ſimpliciter ꝓhibita & ſic trāſgreſſio erat pec
catū. ergo poteſt concilium aliquid prohi
bere ſub pena peccati. ¶ Preterea eſt precep
tum ſub pena excommunicationis (que nō
poteſt ferri niſi pro peccato) ſumere ſemel
in anno euchariſtiam. Similiter poteſt con
cilium generale ipſam eccleſiam obligare
ad aliquid ad quod prius non erat obliga-
ta quia concilium gerit vices eccleſie & re-
preſentat totam eccleſiam/ ideo poteſt ipſā
eccleſiā obligare. ¶ Tertia propoſitio quā
pono ſecundum hanc opinionē/ ſummus Tertia ꝓpoſitio.
pontifex in foro exteriori poteſt aliquid ꝓ
cipere ratione cuius tranſgreſſio erit morta
lis que non eſſet tali precepto ſecluſo. pro
cuius ſuaſione dicit Gerſon ꝙ ſi medicus
expertus & ſcientificus diceret michi iſte ci
bus eſt peſtifer/ ſi ex illo comedas morieris
teneor non comedere non vi precepti me-
dici/ ſed vi huius precepti non occides. qa
teneor non me occidere. Similiter quando
prelatus dat aliquod preceptum michi: te-
neor illud adimplere non vi precepti pre-
lati ſed vi precepti diuini & ſuperioris.

Dico vltra/ꝙ poteſt pontifex virtute po
teſtatis ſibi date condere preceptum cuius
actio contraria erit' peccatum & adequate
contra tale preceptum ſummi pōtificis/ita
ꝙ non erit contra preceptum diuinum di-
recte neqꝫ contra aliquam alteram legē pre-
terq̄ contra legem ſummi pontificis. Patet
ſic/ſummus pontifex obligat ex vi prece-
pti eius cōſanguineos in quarto gradu nō
contrahere/ita ꝙ illegitimi reputantur in
gradu vel ſtatu prohibito geniti/vt habe-
tur extra de clandeſtina deſponſatione ca.
cum inhibitio. Sint ergo ſortes & berta cō
ſanguinei in quarto tunc obligantur non
contrahere ad inuicem/ita ꝙ ſi contrahant
peccabunt mortaliter & non erit matrimo
nium/& adhoc non obligātur virtute pre
cepti diuini quod notificetur nobis ꝑ pre-
ceptum ſummi pontificis/ergo ex precep-
to ſummi pontificis obligātur. & vltra ex
precepto ſummi pontificis obligātur. Igiť
talis trangreſſio eſt peccatum ex hoc ſolū/
quia contra preceptum ſummi pontificis
& non ſolum diuinum. Similiter ſi poſt
iſtam obligationem factam a ſummo pon-
tifice in quarto & tertio gradibus ſortes co
gnoſceret bertam carnaliter grauius pecca-
ret q̄ faceret ſecluſa tali illegitimatiōe/quia
committeret inceſtum / ergo illud peccatū
efficitur notabiliter grauius in eſſe peccati
mortalis q̄ foret ſine tali cōſtitutione ſum-
mi pontificis. igitur talis conſtitutio ligat
ad mortale. ¶ Item poſſunt adduci ad hoc
ſuadendum multe rationes & auctoritates
variorum auctorum. Nam ponit Okam
in fine prime partis dyalogorum. & circa
tertiam/ꝙ ſummus pontifex ratione deli-
cti prius commiſſi in foro exteriori poteſt
aliquem detrudere in monaſterium & liga
re eum vt ſeruet perpetuam caſtitatem/ita
ꝙ ſi attentet contrahere peccabit & ſecluſo
precepto pontificis poſſet contrahere. er-
go poteſt aliquem ligare ad liquid cuius
trāſgreſſio inducit peccatum mortale. Pre
terea ante preceptum de non participando
cum excommunicato nullus peccabat cō-
municando cum illo. ergo poteſt ponti-
fex in foro publico & exteriori ratione cla-
uis ſibi date a Chriſto aliquem ligare ad
mortale. Similiter ratiōe delicti/poteſt pre
cipere penam in foro exteriori. & ille cui
precipit illam tenetur adimplere. Ideo quā
tum ad penam ſoluēdam poteſt ligare ſub
pena peccati. Item in ſacramentis vt in ma-
trimonio poteſt aliquem ligare ſub pena
peccati mortalis vt viſum eſt de non con-
trahendo in tertio & quarto gradibus.
Similiter quantum ad ſpecificationem pre-
ceptorum dei poteſt ad aliquid ligare ſub
pena peccati mortalis / nam ex iure diuino
teneor confiteri & ſuſcipere euchariſtiam:
ſed non eſt ex iure diuino ſpecificatum tem
pus quando teneor niſi ex vehementi pro-
babilitate ꝙ nunq̄ poſtea daretur oportu-
nitas: & ſummo pontifici data eſt auctori-
tas a Chriſto certum tempus determinare
in quo quilibet fidelis chriſtianus rationis
compos ſub pena peccati mortalis tenere-
tur. vt dictum eſt in lectione quarti in alle-
gatione & declaratione illius capituli om-
nis vtriuſqꝫ ſexus de penitentijs & remiſſio
nibus. & ſic in iſtis tribus caſibus ſe exten/
dit poteſtas ſummi pontificis ad arctandū
fideles ad aliquid ſub pena peccati morta/
lis. Primus ratione culpe/quia habet pote
ſtatem punitiuam. Secundus in ſacramen
tis precipue matrimonij/quia poteſt mate
riam illegitimare. Tertius/precepta diuina
ad certum tempus limitando. ¶ Ad ratio
nes domini De gerſono. ad primā que pre-
cipua eſt iter alias. nullus legiſlator poteſt
condere legem cum adiectione & appoſi/
tione alicuius pene quam non poteſt ī ſuo
foro infligere / vt argutum eſt de laico qui
non poteſt ſtatuere aliquod ſtatutum ob/
ſeruandum ſub pena excommunicationis.
Diſtinguo: vel ſi talis legiſlator non habe-
at auctoritatem ab aliquo qui poſſit eam
infligere in ſuo foro. verum eſt/ſed vbi ha-

bet auctoritatem ab illo qui poteſt cogno-
ſcere diſcrimen & penam condignam illi in
fligere negatur. Vnde dico ꝙ ſummus pō-
tifex quia eſt vicarius Chriſti habet auctori
tatem ab illo cognoſcēdi in ſuo foro de cri
mine & aliquid precipere ſub obligatione
ad penam eternam. Et non eſt ſimile de pre
lato ciuili puta rege vel alio temporali iu-
riſdictionem habente in temporalibus/
cum talis non habeat poteſtatem aliquem
obligare ad aliquid cuius tranſgreſſio in-
ducat penam eternam. quia non eſt imme-
diate vicarius Chriſti ſicut ſummus pon-
tifex cui poteſtas immediate ab ipſo Chri
ſto commiſſa & collata eſt. igitur.

Capitulum tridecimum an papa poſ
ſit diſpenſare in preceptis

VISVM EST DE PRI-
ma pte auctoritatis quo-
modo papa poteſt vnū-
quēqꝫ ligare / puta liga-
mine excommunicatio-
nis pro peccato. Secun-
do ligare poteſt / id eſt
ad penam obligare pro culpa precedente.
Item ligare poteſt ligamine precepti ad ali-
quid faciendum vel omittendum. ¶ Iam
videndum eſt de ſecundo membro aucto-
ritatis. Vtrum ſummus pontifex auctorita
te a Chriſto ſibi collata immediate poſſit
vnumquemqꝫ fidelem ſoluere. & non lo-
quor an pontifex poſſit vnumquemqꝫ ſol
uere fidelem a ligamine excommunicatio-
nis/ quia notum eſt ꝙ ſic. Similiter non
querimus an papa poſſit ſoluere a ligami-
ne peccati quia certum eſt ꝙ ſic/ ſi ſit preſbi-
ter(non preſbyter in papam electus habet
auctoritatem in foro exteriori) nec eſt dif-
ficultas an papa poſſit ſoluere a pena poſt
remiſſionem culpe/ puta per indulgentia-
rum largitionē; difficultas ergo precipua
eſt. Vtrum papa poſſit vnumquemqꝫ chri
ſtianum ligatum ligamine precepti / id eſt
obligatum ſoluere/ id eſt deobligare. &
hoc eſt querere an poſſit diſpenſare a prece
pto. ¶ Secundo ſupponitur ꝙ inter prece-
pta/ aliqua ſunt pure naturalia iuris pure
naturalis. & illa ſunt que vnicuiqꝫ vtenti
ratione nota ſunt/ vel ſaltem ex eis deduci-
bilia immediate. prima vocantur principia
& ſecunda concluſiones. ¶ Alia ſunt pre-
cepta poſitiua que vnicuiqꝫ vtenti ratione
non ſunt nota neqꝫ deducibilia ex eis in cō
ſequētia euidenti: ſed forte multum eis con
formia & propter illam conformitatem ab
ipſo ſuperiore precepta. & iſta ſunt dupli-
cia/ nam quedam ſunt diuina. altera vero
humana. Exemplum primi/ vt precepta a
Chriſto data pro lege euangelica/ puta ꝙ
vnuſqꝫ baptiſetur/ confiteatur &c̄. quāuis
ſint diuina ſunt tamen poſitiua/ quia non
ſunt de lege naturali ſed ex tempore poſita
& non ſunt neceſſario vnumquēqꝫ obligā
tia. Exemplum ſecundi/ vt ſunt multa pre-
cepta humana. ¶ Tertio ſupponitur ꝙ du
pliciter homo obligari poteſt. Nā eſt que Dupliciter homo
dam obligatio qua obligatur homo abſqꝫ obligari
omni conſenſu eius etiam ipſo inuito. & poteſt.
iſta obligatione obligatur homo ad om-
nia precepta que a deo ſunt data. Ex quo ſe
quitur ꝙ quilibet homo obligatur ad ſuſce
ptionem baptiſmi & talis obligatio nō de
pendet a conſenſu libero hominis. Alia eſt
obligatio que ortum habet a cōſenſu obli
gati & ecluſo tali conſenſu nunꝗ oriretur
talis obligatio/ vt obligatio qua obligatur
religioſus ſeruare obedientiam & caſtitatē
Nam per liberum conſenſum ſuum ad hoc
ſe obligauit & per promiſſionem liberam.
Similiter ſit ſortes maritus berte: obligatur
illi quātum ad actus matrimoniales ex libe
ro conſenſu & promiſſione illius. Iſtis ſup
poſitis queritur an papa poſſit aliquem ſol
uere a prima obligatione vel ſecunda. Ter
tio ſupponitur ꝙ iſti ſex termini differunt
ſcilicet reuocatio legis/ & abrogatio eiuſ-
dem/ diſpēſatio in lege & derogatio illius/
interpretatio legis & epikeyſatio. Nam

reuocatio &abrogatio in hoc conueniunt
ꝙ lex totaliter auffertur quantum ad om-
nes & q̃tum ad conditionē legis etiā in or
dine ad quodlibet tempus vt lex Moyſi eſt
reuocata & abrogata quantum ad cerimo-
nialia & iudicialia / quia nullus manſit o-
bligatus ad illa. Sed differunt / quia reuoca
tio fit a legiſlatore vel ſupiori / & abroga-
tio a cōſuetudine / & in hoc ſolū differunt.
Reuocatur lex quando caſſatur obligatio
illius ab ipſo qui illam condidit vel a ſu-
periore / ſed abrogatur quando caſſatur
eius obligatio omnimode per conſuetudi
nem oppoſitam. ¶Ex quo ſequitur ꝙ lex
diuina nullo modo poteſt abrogari quā-
uis poſſit reuocari: ſed lex humana poteſt
& abrogari & reuocari. Item diſpenſatio
& abrogatio in hoc conueniunt / quia diſ-
penſatio & abrogatio nō auferunt totali-
ter legem ſed ſolum in ordine ad quādam
certam perſonam / vel in ordine ad certum
tempus / vt data eſt ſorti poteſtas copulan
di in tertio gradu cum berta / cum tali eſt fa-
cta diſpenſatio in lege / quia non niſi ad cer
tam vel certas perſonas. Sed differunt quia
diſpenſatio fit a legiſlatore & abrogatio a
conſuetudine. Item interpretatio & epike-
ya differunt / quia interpretatio fit a legiſla
tore & precipue vbi lex habet duos ſenſus
Sed epikeya eſt quando occurrit caſus par-
ticularis in quo ſeruare legem eſſet contra
rationem legis. & iudicare in tali caſu legē
non eſſe obſeruandam eſt vti epikeya.
¶Iſtis ſuppoſitis eſt nunc queſtio terminā
da qua queritur. Vtrum ſummus pontifex
ex auctoritate a Chriſto ſibi collata habeat
poteſtatem vnūquēq; obligatum tam pre-
ter conſenſum q̃ ex cōſenſu ſuo ab illa obli
1.ppō. gatione ſoluendi. ¶Q[uan]tum ad illud ſit pri
ma propoſitio. Papa non poteſt in lege
pure naturali aut diuina diſpenſare aut re-
uocare. & ſic neminem nec totam com-
munitatem a debito illius legis poteſt ipſe
ſoluere. Patet ſic. Quandocunq; ſunt duo
ſuperiores & inter illos eſt ordo / quia vnus
ſuperior / ſi talis ſuperior precipiat aliquid
vni tertio / & inferior oppoſitum vel pro-
hibeat / obediendum eſt ſuperiori neglecto
precepto vel prohibitione inferioris. ergo
cum deus ſit ſuperior in ordine ad omnes
precipiens aliquid vel prohibens contra il
lud non poteſt papa nec diſpenſarē nec re-
uocare nec oppoſitum precipere vel pro-
hibere. Nam ita eſt inter homines / puta ſi
imperator aliquid precipiat / & dux oppo-
ſitum / obediēdum eſt imperatori / a fortio-
ri erit inter deum & homines. Iſta propo-
ſitio patet manifeſte ex vigeſimoſecundo
capitulo apoca. & vltimo. Si quis appo-
ſuerit ad hec apponet deus ſuper eum pla-
gas ſcriptas in libro iſto. & ſi quis diminue
rit de verbis libri prophetie huius auferet
deus partem eius de libro vite & ciuitate ſā
cta. & de his que ſcripta ſunt in libro iſto
dicit qui teſtimonium perhibet iſtorum /
ergo ſummus pontifex nullo modo po-
teſt diſpenſare in his que ſunt de lege euan
gelica. & iſta propoſitio ponitur in multis
capitulis. xxv. q. prima. Omne quod actū
eſt contra legem nature / aut euangelicam
irritum habeatur. Ideo ferme cōceditur ab
omnibus ꝙ non poteſt papa obligationē
ortam a iure diuino vel naturali. Etiam in
inuitum aliquo modo reuocare nec in ea
diſpenſare. Aliqui tamen iuriſte tenent
oppoſitum iſtius propoſitionis. Panormi
tanus in capitulo licet de feris / ꝙ papa po
teſt diſpenſare in lege diuina in preceptis
affirmatiuis ſaltem. Patet de ſanctificatio-
ne ſabbati. & hoc eſt contra preceptum di
uinum. Similiter hoc tenet Angelus i ſum
ma. Nam Martinus quintus conſilio ma-
turo habito diſpenſauit inter aliquos in ſe
cundo gradu conſanguinitatis qui eſt lege
diuina prohibitus. Similiter temporibus
noſtris papa diſpenſauit cum aliquo ꝙ ha
beret duas ſorores vnam poſt alteram con
tra legem dei / quia habetur Non reuelabis
turpitudinem vxoris fratris ſui. vt patet in
rege portugalie q ſucceſſiue duas habuit ſo
rores imo nūc tenet ſecūdam. & rege anglie q
cepit vxorē fratris deffūcti, ergo pōt papa

diſpenſare in illis que ſunt lege diuina pro
hibita. Item contra legem nature eſt non
maleficos punire. Nō patiaris maleficum
viuere: ſed princeps laicus ſepe condonat
vitam malefactoribus. ergo diſpenſat con
tra legē nō ſolū diuinā ſed nature. Q̄tū ad
primum nego ꝙ papa diſpenſet in precep-
tis diuinis. & cum arguitur de diſpenſatio-
ne ſabbati. dico ꝙ nō diſpēſat ſed declarat.
Aliquando capitur diſpēſatio pro iuris de
claratione & ſic poteſt: ſed non poteſt diſ-
penſare. i. ius diuinum relaxare. & cum di-
citur de iure diuino eſt nullum opus ſerui-
le exercere. Dico ꝙ in antiquo teſtamento
erat ꝙ nullum opus ſeruile die ſabbato ex-
erceretur: ſed illud erat cerimoniale: & nō ē
de iure diuino euangelico multum tamen
conforme iuri diuino euangelico: ſed non
eſt ſimpliciter de iure diuio ſed ꝑciſe huma-
no. Item i antiquo teſtamento q̄uis eēt pro
hibitum nullum opus ſeruile exercere: ta-
men ſi fuiſſet neceſſarium erat eis licitū pu-
ta extrahere bouē de puteo. & hoc oſtēdit
Chriſtus iudeis reꝑhēdentibus diſcipulos
euellentes ſpicas die ſabbati. & non loqui-
tur hic de ſeruitute peccati / quia talis omni
tempore iure diuino eſt prohibita &c. Itē
fuit licitum Machabeis pugnare. ideo diſ-
penſare in illo eſt ſolum ius declarare & nō
reuocare ſiue relaxare. Vnde papa per-
mittit piſcari & capere aleca die feſto / & in
hoc ius declarat & nō relaxat. Ad aliud de
affinitate in ſecundo gradu affinitatis. Di-
co ꝙ non habetur ꝙ ſit prohibitū iure diui
no. & ſi de facto ita eſſet dico ꝙ nō erat diſ-
penſatio ſed diſſipatio. & ad auctoritatem
non reuelabis turpitudinem vxoris fratris
tui: Dico ꝙ illud in veteri teſtamento erat
cerimoniale. ideo non manet in lege euan-
gelica. Sed inſtatur / quia eccleſia tenet eſſe
de iure diuino non contrahere in illis gra-
dibus affinitatis / & licet hoc nō reperiat̄ in
ſacra ſcriptura tn̄ dicit hoc tenere verbote
nus ab apoſtolis / ſicut tenet formam ſacra-
mētorum que tn̄ nō reperitur in ſacra ſcri-
ptura & eſt de iure diuino. ſolutionē que-
rat rex portugalie qui ſucceſſiue duxit du
as ſorores. ¶ Ad aliud de laico precipue
qui multis malefactoribus dat gratias &
condonat. Dico primo ꝙ de lege nature ē
maleficum punire. Secundo dico ꝙ nulla
determinata pena de lege nature determia
tur iſti malefacto. Tertio dico quando non
punire non cedit in detrimentum rei publi
ce non eſt contra ius naturale non punire:
ſed vbi punire eſt neceſſarium ad tranquil-
lam conuerſationem rei publice & non pu
nire cedit in detrimentum reipublice & in
perditionem: tunc eſt de iure naturali puni
re / & tunc neq̧ rex neq̧ princeps poteſt le-
gitime malefactori dare veniam. Ex dictis
relinquitur prima propoſitio manifeſta.

¶ Secunda propoſitio. Papa auctori- Secūda ppoſitio
tate a Chriſto ſibi imediate collata poteſt
obligatum obligatione pure humana ſol
uere etiam quāuis non habeat ortum a ſuo
conſenſu ſcilicet obligati. Patet per illud
commune / cuius eſt legem condere illius
eſt reuocare: ſed ſummi pontificis eſt legē
cōdere obligantē chriſtianos (habet enim
a Chriſto auctoritatem conſtituendi cano
nes & precepta) ergo ipſe habet auctorita
tem ſoluēdi ab illo ligamine obligationis
Vnde papa nō eſt ſub iure: ſed ſupra ius ſu
ple canonicum. Illud quod eſt inſtitutum
pro caritate & communi vtilitate non de-
bet contra caritatem militare: ſed leges hu-
mane ſunt tales ꝙ i aliquo caſu obſeruatio
illarum eſſet in detrimentum caritatis aut
communis vtilitatis. ergo in tali caſu apud
legiſlatorem eſt auctoritas remouendi ta-
lem legem. ¶ Difficultas prima. vtrum ſi
ne cauſa quacunq̧ ſed ex ſola volūtate ſua
papa poſſit legem canonicam reuocare vel
diſpenſare. Exempli gratia / vt nulla eſt cau
ſa neq̧ vtilitas magna ꝙ ſortes capiat con
ſanguineam in tertio gradu / an papa pro
ſuo beneplacito poſſit diſpenſare ꝙ illam
ducat: & ꝙ vterq̧ tam papa q̄ ceteri cū qui
bus diſpenſauit ſint ſecuri in ſua ꝯſcientia.
¶ Occam in dyalo. ponit decem & nouem
caſus in quibus papa non poteſt / & eiuſdē

ſententie eſt Durandus de origine iuris.
Et bonauentura affert rationem/quia non
poteſt licite & ſine cauſa rationabili legem
obſeruata reuocari vel caſſari a quocunq;
legiſlatore vel ſucceſſore eius: & precipue
quando affert detrimētum reipublice eius
reuocatio vel caſſatio. ergo non poteſt re-
uocari vel caſſari niſi tantum vtilitatis vel
plus afferatur reipublice quātum ex reuo-
catione vel caſſatione eius auferatur. Patet
antecedens/conſuetudo multum valet ad
obſeruationem legis humane: & que con-
tra conſuetudinem fiunt quāuis minus ma
la grauiora tamen eſtimantur. Nam cōſue
tudo mala peruertit intellectum quod facit
iudicare illud quod eſt peccatum non eſſe
peccatum. Ideo lex que diu obſeruata fuit
& conſueta obſeruari in aliquo populo ſi
reuocetur vel auferatur aliquid detrimen-
ti reipublice illius afferet. cōſuetudo enim
multum confert ad obſeruationem legis.
¶ Alia difficultas/an papa poſſit ſoluere
ab obligatione ortum habente a ſtatuto
concilij generalis. Nam communiter dici-
tur ꝙ concilium generale eſt ſupra papam
Gerſon decima conſideratione de poteſta
te eccleſiaſtica/dicit reſolutorie ꝙ ſi occur-
rat caſus in quo ſeruando eſt contra inten-
tionem concilij ita ꝙ ſi concilium eſſet cō-
gregatum (nam rariſſime congregatur) di
penſaret in tali ſtatuto/concilium in tali ca
ſu reliquit auctoritatem pape diſpenſandi
ideo poteſt diſpenſare non tamen regulari
ter quāuis concilium ſit ſupra ipſum.

¶ Capitulum. xiiij. an contra apoſto-
lorum ſtatuta poſſit papa diſpenſare.

COnſequēter q̄ritur vtrū
diſpēſare poſſit ↄtra ſta-
tutū alicuius apoſtoli.
& queritur hoc. xxvij.
q̄ſtiōe quarta. an poſſit
diſpenſare de bigamia.
Nam ſtatuit Paulus ꝙ
nullus bigamus eēt prebyter & epiſcopus.
Et apparet ꝙ papa non poteſt in tali caſu.
quia poſtq̄ illud eſt in ſacro canone eſt de
iure diuino & quicqd in illo cōtinetur: er-
go papa non poteſt ſuper illo diſpenſare.
¶ Sed in oppoſitū arguitur/nā q̄tum ad ea
que ſunt iuriſdictionis Paulus erat iferior
Petro/ergo papa in illis ſtatutis Pauli/ &
conſtitutionibus apoſtolicis poteſt diſpē
ſare imo etiam in ↄſtitutionibus Petri. Iu
riſte dicūt ꝙ ſic in cap. auctoritatē. v. q. vj.
in gloſa habetur ꝙ poteſt diſpenſare con-
tra apoſtolum. Similiter & pleriq; theolo
gi vt vigeſima ſeptima diſtinctione quarti
Durandus. ſanctus. Thomas/ Depalude.
qui multas rationes adducunt. ¶ Ratio
Durandi/in omnibus penis que non ſunt
de iure diuino vel naturali poteſt diſpenſa
re/quia eſt ſupra omne ius poſitiuum non
diuinum: ſed irregularitas que ſequitur ad
bigamiam eſt vna pena que non eſt de iure
diuino nec naturali. Patet/nihil eſt de iure
diuino poſitiuo niſi quod eſt de veritate fi
dei vel neceſſitate ſacramentorum: ſed ꝙ ſa
cerdos non ſit bigamus non eſt de verita-
te articulorum nec de neceſſitate ſacramen-
torum: ergo non eſt de iure diuino. Quan-
tum ad hoc dicit ꝙ apoſtoli fuerunt reuela
tores multarum conſtitutionum que fue-
runt ſtatute a Chriſto quāuis non ſint ſcri-
pte in euangelio ſed ſcripte in apoſtolo. &
veriſſimile eſt ꝙ nunq̄ rettulit Paulus ali-
quid ſub precepto quin habuerit a Chri-
ſto. ¶ De bigamia/apparet mihi ꝙ nō po-
teſt conſequenter diſpenſare quia Paulus
poſuit per modum precepti/ & habuit au-
ctoritatem precipiendi toti eccleſie/ideo re
ferebat preceptum illud tanquā acceptum
a Chriſto. Contra/Lucius papa diſpenſa-
uit cum Panormitano qui erat bigamus.
Dico ꝙ ſi diſpenſauerit cū vero bigamo q
de facto habuit duas vxores non fuit vera
diſpenſatio: ſed diſſipatio. quia eadem au
ctoritate q̄ Paulus dicit de epiſcopo opor
tere ipſos eſſe puplicos non vinolētos &c.
Eadem auctoritate dicit & vnius vxoris vi
rum: ſed illa concedunt omnes dixiſſe tan-
quā tradita a Chriſto. igitur illud eſt de iu-
re diuino. ¶ Habetur igitur ex reſolutio-

ne ꝙ papa poteſt in ſtatutis a puro homie
diſpenſare: ſed non ſine cauſa rationabili.
Item non poteſt ſoluere aliquem obligatū
obligatione ortum habente a iure diuino
vel naturali. De obligatiōe autem que ori
tur ex iure poſitiuo etiam ſine conſenſu o-
bligati poteſt diſpenſare & ſoluere ab illa
obligatiōe. ¶ Reſtat difficultas de illa obli
gatione que oritur ex conſenſu obligati:
qua ſcilicet non pōteſt obligari inuitus vt
obligatione que oritur ex iuramento/vo-
to/promiſſione/matrimonio/&c. Nam
nullus obligatur ad caſtitatem anteꝗ con-
ſenſerit/neqꝫ ad aliquid quod iurauit ſe fa
cturum priuſqꝫ libere cōſentiat & iurauerit.
& iſta eſt duplex difficultas. Prima/vtrum
papa poſſit diſpēſare in obligatiōe que ori
tur ex voto ſimplici. Secunda/an in obliga
tiōe ꝗ oritur ex voto ſolēni. ¶ Q̄tū ad pri
mum/conueniunt doctores omnes in hoc
ꝙ papa poteſt diſpenſare ſeu ſoluere homi
nem ab obligatione que oritur ex conſen-
ſu proprio per votum ſimplex. ¶ Sanctus
Thomas ſecunda ſecunde. q. lxxviij. arti-
culo decimo. dicit ꝙ diſpenſatio voti in-
telligenda eſt ad modum diſpenſationis ꝗ
fit in obſeruantia alicuius legis. Nam lex
fertur vel ponitur a legiſlatoribus reſpiciē
do ad id quod eſt vt in pluribus bonum/
ſed cum contingit in aliquo caſu non eſſe
bonum: oportuit per aliquem determina-
ri in illo particulari caſu legem non eſſe ſer
uandam/& hoc proprie eſt diſpēſare in le
ge. Similiter qui vouet quodāmodo ſta-
tuit ſibi legem obligās ſe ad aliquid quod
eſt ſecundum ſe & vt in pluribus bonum/
poteſt tamen contingere ꝙ in aliquo caſu
ſit vel ſimpliciter malum vel inutile vel ma
ioris boni impedimentum: quod eſt con-
tra rationem eius quod cadit ſub voto. &
ideo neceſſe eſt ꝙ determinetur in tali caſu
votum non eſſe ſeruandum. & ſiquidem
abſolute determinetur votum aliquod nō
eſſe ſeruandum dicitur eſſe diſpenſatio vo
ti: ſi autē pro hoc qđ ſeruādum erat aliquid
aliud imponatur; tūc dicitur ꝯmutatio vo
ti. Vnde minus eſt votum commutare ꝗ in
voto diſpenſare vtrūqꝫ tamen in poteſtate
eccleſie conſiſtit. hec Thomas. Cōtra hoc
eſt diffi cultas totius materie/nam ex dedu
ctione ſancti Thome ſequitur ꝙ papa non
poteſt diſpenſare in voto capiendo diſpē/
ſare pro relaxare ius/id eſt ſoluere ab obli-
gatione: ſed ſolum videtur ꝙ poteſt diſpē
ſare/id eſt ius declarare. Patet conſequētia/
ex illo diſcurſu papa non diſpēſat niſi pro
caſu in quo illud de quo eſt votum eſt ma/
lum vel maioris boni impedimentum: ſed
in tali caſu votum prius emiſſum non obli
gat amplius. ergo in tali caſu non diſpen/
ſat id eſt non relaxat: ſed ius declarat. Patet
minor/nullum votum periculoſum eſt o-
bligatorium (& hoc conceditur ab omni
bus) ſed in caſu illud eſt pernicioſum. quia
vouere aliquid malum/eſt pernicioſum.
Similiter vouere aliquid non malum: ſed
maioris boni impedimentum eſt etiam per
nicioſum. Tūc bene ſequitur/iſtud eſt nūc
malum vel ſaltem maioris boni impedimē
tum. ergo votum de illo eſt incautum vel
pernicioſum. & per conſequens non obli
gatorium. Dices ſi nunc emitteretur vo
tum de illo verum eſt ꝙ eſſet malum & in-
cautum: ſed pro tempore quo fuit emiſ-
ſum non erat malum nec maioris boni im-
pedimentum. ergo. Cōtra/eſt maxima do
ctoris. & hanc ponit Bonauentura in ter-
tio circa finem talis. Quandocunqꝫ eſt vo-
tum de aliquo ꝙ in caſu obſeruare vergit
in peiorem exitum vel impedit profectum
maioris boni & in caſu non: ſuperuenien-
te caſu in quo vergit non obligat pro tūc.
Propterea dicit ſanctus Thomas in quar-
to. Illud quod ſi preſens eſſet impediret vo
tum ne fieret ſi poſt votum ſupueniat auf-
fert obligationem/ergo ſi quis i caſu in quo
emittebatur votū tale nō fuiſſet icautum/ſi
tamen ſuperueniat caſus in quo de nouo
emittere eſſet incautum & incaute vouere:
votum prius emiſſum nō obligat. & ſic vi
detur ꝙ papa non diſpenſat. id eſt relaxat
ſed declarat. ¶ Dicit Bonauentura ꝙ in

nullo voto poteſt papa diſpēſare id eſt ius relaxare ſed tantummodo declarare. Ratio eius eſt/poſtq̄ votum eſt emiſſum non eſt a iure poſitiuo ꝙ oriatur obligatio ſed a iure naturali vel diuio ꝙ remaneat talis obligatio: ſed papa nihil poteſt ſuper diſpoſitione iuris naturalis aut diuini / quia inferior nichil poteſt ſuper diſpoſitione iuris ſuperioris. ergo quāuis emittere votum ſit quid liberale & ſupererrogatiōis/poſtq̄ tale emiſſum eſt oritur obligatio a iure diuino & naturali de obſeruatione illius qui vouit. Nam obligatio voti ex duobus que ſunt de iure naturali conſurgit. Primū ꝙ homo ſit verax in promiſſis. Secundum ꝙ non poſſit impediri per ſuam obligationem liberā a profectu maioris boni/vel ab aliquo quod cedit in diuine maieſtatis honorem. ideo poſtq̄ emiſſum eſt & non accidit caſus in quo &c. nec ē maioris boni impeditiuum a iure naturali oritur & continuatur obligatio. & ſic nullo modo poteſt papa pro tunc diſpenſare. Sed ſi accidat caſus ꝙ obſeruare ſit malum vel maioris boni impedimētum ad pontificē ſpectat declarare talem non eſſe obligatum in tali caſu. ¶ Aliter dicūt ſanctus Thomas i quarto. & Richardus/ꝙ papa poteſt ipſam obligationem ſoluere & non ſolum declarare: ſed etiam ius relaxare. ¶ Ratio ſancti Thome que apparens eſt ſic ponitur. Votum non poteſt eſſe de illicito/ergo per votum non poteſt aufferri ab aliquo illud qđ ſuū eſt. quia illud eſſet illicitum/incautū/& perniciosum. & cum quilibet Chriſtianus teneatur ad obedientiam reſpectu ſummi pontificis / ſequitur ꝙ per votum non poteſt fieri quin ſuperueniente cauſa ratiōabili teneatur vouens ſummo pontifici precipiente oppoſitū illius de quo emiſſū eſt votum obedire. Obedientia enī ptinet ad ſummū pontificem/ & in caſu poteſt aliquid mihi precipere & teneor illud adimplere. ergo quāuis prius emiſiſſem votum de tali/ipſi pontifici teneor obedire precipienti oppoſitum: alias aufferrem pontifici quod ſuum eſt. Nam in tali caſu ſi alteri precepiſſet fuiſſet alter obligatus parere. ergo & ego qui votum emiſi. ergo ſummus pontifex non tantum ius declarat ſed etiam relaxat/id eſt per ſuam operationem facit ꝙ nō ſum amplius obligatus/& ſecluſa ſua operatione manerem obligatus. ¶ Ratio Richardi eſt talis/papa habet poteſtatem tātam vel maiorem ſuper fideles/ ſicut prelatus religioſus ſuper religioſos ſibi ſubiectos. ſed prelatus religioſus diſpenſat in votis extrinſecis hoc eſt que non ſunt de eſſentia religionis. ergo papa in voto extrinſeco poteſt diſpēſare (dicuntur enim vota extrinſeca reſpectu votorum que emituntur ī baptiſmate) & iſta opinio videtur ſecurior/ꝙ papa nō ſolum poteſt ius declarare ſed etiam relaxare. nam poſtquā votum emiſſum eſt quāuis illud obſeruare eſſet vouenti bonum & non impedimentum maioris boni / & ſic nondum caſſata eſſet obligatio voti /ſi tamen ſit vehemens probabilitas & ſuſpitio ꝙ talis infringet votum propter cauſā apparentem/ita ꝙ eſt valde difficile eū obſeruare qn frangat illud niſi papa diſpēſet cum tali/in tali caſu nō ſolum poteſt ius declarare/ ſed etiam relaxare. Illud enī qđ eſt inſtitutū pro caritate nō debet militare cōtra charitatē. vn̄ recta ratio naturalis dictat vnicuiq; ꝙ in eccleſia debet eſſe aliquis loco dei qui inſpectis periculis & perſonis & cōmotibus earum poſſit prouidere vtilitatibus/infirmitatibus/ & damnis. & ſic adueniente caſu quo obſeruatio voti verget in malum & detrimentum vouētis poteſt papa cum tali diſpenſare vt euitetur malum quod alias magnum accideret cōmunitati ſine tali diſpenſatione. Vnde differentia eſt inter opinionē ſancti Thome & Bonauenture/quia Bonauētura diceret ꝙ papa non poteſt diſpenſare de voto ſimplici niſi in caſu in quo de facto votum efficit perniciosum & non amplius obligans. & hoc eſt tantūmodo declarare ius. hoc eſt declarare ꝙ tunc votum nō obligat. Sanctus Thomas vltra hoc diceret ꝙ non ſolū in il-

lo caſu ſed aduēiēte cauſa ratiōabili cū qua
tamen de facto adhuc votum tenet & obli-
gat/papa poteſt diſpenſare pro illa cauſa
ratiōali. & hoc eſt ius relaxare/quia ibi nō
declarat ſed caſſat obligationem. ¶ Ad ra-
tiones alterius opinionis ꝙ poſtq̄ votum
emiſſum eſt oritur obligatio nō iure poſi-
tiuo ſed diuino naturali. quia de iure natu
rali eſt ꝙ homo ſit verax in promiſſis & ſu
per ius diuinum aut naturale nihil pōt pa-
pa. Dicunt aliqui ꝙ in omni voto intelligi
tur conditio explicite vel implicite: puta ſi
ſuperiori placeat. ſed vt dicit ſanctus Tho-
mas/talis ſolutio nihil valet. quia ſi poſtea
pape non placeret ꝙ obſeruarem nō eſſem
amplius obligatus: quod eſt falſum. Et
ratio ſancti Thome eſt/ſunt aliqua in qui-
bus ſumus liberi. & dato ꝙ papa illa pro-
hibeat poſſumus licite illa facere vt ſeruare
caſtitatē ſi papa mihi prohiberet illam ſer-
uare poſſum opoſitum facere. & ipſo pro-
hibente poſſum vouere & illam ſeruare.
Et ad argumentum/ex iure naturali oritur
obligatio voti. ergo de iure naturali eſt ꝙ
obſeruetur. verum eſt quouſq; obligatio a
ſuperiore gerente vices dei pro cauſa ratio
nabili ſit ablata & nō alias. Ad aliud ſi ſor-
tes promittat aliquid quod poteſt facere &
non facit mendax eſt. Similiter ſi iurat per-
iurus eſt: ſed papa non poteſt diſpēſare: nec
in periurio nec in mendacio. Verum eſt re-
manente obligatione: ſed quando eſt abla-
ta vel ſoluta obligatio nec eſt mendax nec
periurus. ¶ Reſolutio eſt ergo ꝙ papa po
teſt ſoluere aliquem ab obligatiōe voti ſim
plicis: & ſic ius relaxare & nō tm̄ declarare.

¶ Capitulum. xv. an papa poſſit diſ-
penſare in voto ſolenni.

Quantum ad ſecundam partem
de qua eſt maior dificultas. An vi
delicet papa poſſit ſoluere ab o-
bligatione voti ſolennis. hoc eſt
diſpenſare in voto ſolēni. Dicit. s. Tho. ꝙ
nō/& hoc non rōne obiecti ſeu materie de
qua eſt votū ꝙ nō poſſit recōpenſari in me
lius ſed rōne ſolēnitatis. q̄a qd ſemel deo ſā
ctificatū eſt amplius ad humanos vſus tra-
hi non debet. Alia eſt opinio aliorum cō-
muniter tenentium oppoſitum. videlicet
Durandi/Richardi/& aliorum ꝙ quando
emittitur votum de aliquo & poſtea ſuper
uenit caſus in quo eſſet incautū & pernicio
ſum vouere de nouo votum prius emiſſū
non amplius obligat. Et hoc fatetur etiā
ſanctus Thomas. Sed poteſt accidere talis
caſus ſorti in voto caſtitatis perpetue. ergo
votum prius emiſſum a ſorte de caſtitate
perpetua non amplius obligat. & ſic in ta
li caſu papa poteſt diſpenſare ad minus ius
declarare. vt patet in caſu quo regnum ad-
ueniret filio regis vnico religioſo & eſt ve
riſimile ꝙ regnum exponeretur maximis
bellis & diſcriminibus niſi capiat illud. &
videtur ꝙ plus tenetur ad ſeruandum bo-
num commune q̄ ad caſtitatem. & hoc ar-
gumentum videtur mihi apparētiſſimum
ꝙ nō poſſit emitti votū ſolēne de quocūq;
bono de cōſilio vt de caſtitate q̄tūcūq; ſolē
ne quin poſſit accidere caſus in quo papa
poſſit diſpenſare. i. ius relaxare. Et arguit
contra Tho. ſic ſolēnitas voti eſt ſolum ex
inſtitutione eccleſie & non ex iure diuino ꝯtris ꝑpoſitio.
aut naturali/ſed i caſu aliquo in omni iure
poſitiuo humano poteſt papa diſpenſare
vel ſaltem ius declarare/ergo in voto ſolē-
ni caſtitatis cum votum ſolenne nichil im-
portet vltra ſimplex niſi aliquid pure poſi-
tiuū ex inſtitutione eccleſiaſtica ſed in om-
ni poſitiuo iure & humano poteſt diſpen-
ſare ſaltem epykeiſare. ergo ſi poteſt in vo
to ſimplici caſtitatis poteſt in ſolemni. vo
tum duplici tantum modo ſolemniſatur
ſcilicet per profeſſionem religionis & per
ſacri ordinis ſuſceptionem. Sed cōtra hoc
eſt argumentum fortiſſimum pro parte ſā-
cti tho. Arguit ſic/votū ſollemne ſaltem re
ligionis dirimit matrimonium cōtractum
ratum & non cōſummatum & nō dirimit
iure humano/ergo diuino. & vltra ergo a
fortiori iure diuino impediet matrimoniū
futurum/ergo iure diuio illegitimat hāc
perſonam ad contrahendum: ſed papa in

perſonis illegitimis iure diuino diſpenſa-
re nõ põt, ergo papa i voto ſolẽni nõ põt
diſpẽſare. qđ autẽ nõ dirimat mr̃imoniũ ra
tũ iure humão ſed diuio patet/ p illđ quos
deus cõiũxit hõ nõ ſepet. ergo papa nõ ha
bet poteſtatem ſeparandi matrimonialiter
coniũctos. & matrimoniũ per ius humanũ
non dirimetur ſi ſit contractum prius. hinc
dicunt communiter doct. ꝙ gentiles in ter
tio gradu contrahentes & qui contraxerũt
ſi conuertantur ad fidem debent manere in
tali matrimonio/ quia illud eſt verũ matri-
monium & non poteſt ſolui iure poſitiuo
humano. ergo. minor ſatis probata ꝙ tale
votum non dirimit matrimonium iure hu
mano ſed diuino. ¶ Quãtum ad hoc argu
mẽtum eſt diuerſitas inter doct. nam dicit
depalude in quarto duo que non vidẽtur
coherere & ſtare ſimul. primũ ꝙ iſta mors
ciuilis que fit per votum ſollemne religio-
nis dirimit iure diuino matrimonium ratũ
non conſummatum. Secundum eſt ꝙ iſta
mors impedit contrahendum. dicit ſolum
eſſe iure humano & ſolum ex illegitimatio
ne humana. Sed arguitur contra hoc. ex di-
ctis ſuis iſta ſimul ſtarent matrimonium ra
tum dirimitur/ & tamen ſi poſtea attentet
contrahere ſine cauſa legitima cõtrahet de
facto. Patet illa ſimul ſtabant anteq̃ eſſet ta
lis mors puta ſi eſſet abrogatum illud ius
illegitimatõnis/ tunc ſi tentet cõtrahere de
facto contrahet/ ergo ſtando precise in le-
ge diuina poſſet deſponſare duas viuentes
abſqȝ morte. Item poſtq̃ contraxit cum ſe-
cunda vtrum ad dirimendum illud matri-
monium ſit neceſſarium aliud votum ſol-
lẽne de nouo. nõ ẽ apparẽtia ꝙ ſic/ ergo dif
ficile eſt dicere ꝙ votum ſollẽne diuio iure
dirimat matrimonium ratum & tamen iu-
re poſitiuo ſolũ impediat cotrahendum.
¶ Dicũt iuriſte aliter/ ꝙ papa poteſt diſpẽ-
ſare in matrimonio rato. Item ꝙ poteſt ſta
tuere ꝙ per ſecundum matrimonium rũpa
tur primum. Vltra vt habetur in quadam
gloſa/ quidam princeps queſiuit diſpẽſatõ
nem a papa & allegauit pape vnam glo. di
centem ꝙ poteſt. Reſpõdit illi papa/ male
dictus q te docuit illã gloſã. q. d. poſſũ qui
dẽ ſed nõ poſſũ niſi p magna neceſſitate/ ita
ꝙ illa gloſa dicit ꝙ papa poteſt relaxare o-
bligationẽ mutuam que oritur ex mutuo
conſenſu ante cõſummationẽ matrimonij
Et ad auctoritatem quos deus ꝯiunxit &c̃.
verum eſt quando ẽ cõiunctio corporum
& animorum ſimul. Iſtud tamen videt̃ mi-
rabile ꝙ papa poſſit diſſoluere matrimoni
um ex beneplacito eius & ꝙ poſſit ſtatuere
ꝙ per ſecundum matrimonium rumpatur
primum. quia tunc aliquis poſſet oẽs mu-
lieres deſponſare. Videtur mihi dicendum
ꝙ tale votum ſolẽne religionis iure diuio
dirimat matrimonium ratũ: & impedit eo-
dem iure matrimonium contrahendum.
¶ Soluit doctor in libro argumenta Inno-
centij quibus nitebatur probare plenitu-
dinem poteſtatis in temporalibus cõpete-
re ſũmo pontifici ex verbis Chriſti Quod-
cunqȝ ligaueris &c̃. Dicit Innocẽtius ꝙ ly
quodcũqȝ nihil excipit. Soluit auctoritatẽ
Innocẽtij ꝙ non ſolum eſt falſa: ſed hereti-
calis & ꝙ multa verba Innocentij ſapiunt
hereſim. Poſtea mitius agendo cum Inno-
centio diceretur ꝙ nihil excepit: ſed poſtea
excipienda docuit. Vel aliter nihil excepit
quod ſit neceſſarium ad conſequutionem
felicitatis eterne. Alia auctoritas Hieremie
primo. Conſtitui te ſuper omnes gentes &
regna. Oſtendit doctor quattuor rationi-
bus illam eſſe ſophiſticam. Primo/ quia
hieremias non erat ſũmus ſacerdos/ & hoc
dato ꝙ fuiſſet dictum fuit illi tãtummodo
ſicut prophethe. Doct. nõ multũ curans de
auctoritate Innocẽtij dicit illam auctorita-
tem qua fundat ſe in hieremia non eſſe mul
tum curandã. nam Innocentius in eodẽ ca-
pitulo dicit ꝙ extra eccleſiam nullum ẽ ve-
rum dominiũ ſed tantum modo pernitio-
ſũ. ſed dicit doct. ꝙ hoc eſt hereticale & cir
ca hoc mouebuntur due queſtiones. ¶ Iam
doct. in. xij. c. ſoluit. rõem poſitãi. ij. c. cũ
arguit̃ pbãdo ꝙ papa habeat ſuꝑmã pote-
ſtatem & plenitudinem in temporalibus.

Ille qui habet temporalia ſeu ſecularia iudi
care ſine exceptione habet plenã poteſtatẽ
in illis ſed papa eſt huiuſmodi. ergo conſe
quentia eſt certa cum maiore/ ſed minor
probatur prime ad Corinthi. vj. angelos
iudicabimus q̃to magis ſecularia. Hoc di-
cit ſine exceptione. ergo. Reſpondet doct.
negando minorem. & ad auctoritatẽ pau-
li dicitur ꝙ paulus nõ dicit hoc in ſua pro-
pria perſona/ quia loquitur ĩ plurali/ neqꝫ
erat papa/ neqꝫ loquebaᵗ in pſona pontifi-
cis ſed dicit hoc loquens de toto cetu fide-
lium volens dicere ꝙ inter fideles eſſet ali-
quis conſtituendus a fidelibus ſiue laicus ſi
ue clericus & adhuc magis laicus q̃ cleri-
cus qui haberet cauſas temporales & ſecu-
lares inter ipſos diiudicare ſaluo tñ iure iu
dicis ĩfidelis. Vltra dicit doct. ꝙ nõ vult di
cere paulus ꝙ ſit conſtituendus iudex in ſe
cularibus qui in rebus temporalibus habe
at omnimodam plenitudinem poteſtatis
in ipſis quia ho ceſſet pernitioſum reipubli
ce poſſet enim me priuare bonis meis ſi-
ne culpa. ſed eſt aliquis conſtituendus in re
bus temporalibus qui habeat dicere ius pu
ta hoc eſt iuſtum vel non/ hoc eſt tuum vel
alterius/ nõ ꝙ habeat omnimodam pleni-
tudinem poteſtatis neqꝫ omnium domini
um. Dicitur tamen ſaluo iure infideliũ. nã
tempore pauli & apoſtolorum erant mul-
ti conuerſi Chriſtiani qui nullam habebãt
iuriſdictionem quorum iuriſdictio tempo
ralis erat apud ĩfideles. neqꝫ ꝓhibuit pau-
lus fidelibus ꝙ non agerent cauſas coram
ĩfidelibus ſuperioribus. ſed fecit paulus vt
quilibet bonus iudex debet facere. primo
incitauit partes vt concordarent inter ſe ſi-
ne ſtrepitu iudiciali & ſi nõ caperent arbi-
trũ ne eorũ malitia cognoſcereᵗ ab infideli
bus. Vltra dicit doct. ꝙ fidelis poteſt ĩ qui
buſdam cauſis litigare corã infideli. & Pau
lus noluit omnino precipere ꝙ nullo mo-
do litigarent coram ĩfideli: ſed prius com
ponerent ſi poſſent: q2 ĩ aliquibus caſibus
eſt licitum. Primus caſus quando infidelis
conuocat fidelẽ ad infidelem iudicẽ haben
tem ordinariam poteſtatẽ ſuper eum vt ſor
tes fidelis habitat in regno infidelium ꝓuo
catur ab infideli coram iudice infideli/ tene
tur parere. Secundus caſus/ ſi alter fidelis
q̃uis malitioſe trahat ad iudicem infidelem
habentem poteſtatem iuriſdictionis inter
eos oportet ꝙ ſe deffẽdat. Tertius caſus/ ſi
ſortes fidelis eſt actor & tenetur rẽ propriã
recuperare pro tunc/ & nõ poteſt niſi corã
iudice infideli in hoc caſu tenetur partẽ cõ-
uocare corã iudice ĩfideli. Paulus ergo nõ
vult dicere ꝙ ſit illicitum litigare coram in
fideli iudice: ſed dicit ꝙ in ꝑmitiua eccleſia
debebat potius contumeliam aliquã pati
q̃ litigare corã illo. Veniendũ eſt nũc ad ſo
lutionem quarte rationis que tangitur in ſe
cundo capitulo que ſolutio tãgitur in. xij.
capitulo ibi ad quartam allegationem.
Arguiᵗ ꝙ papa habeat ſupremam poteſta
tem laicam in temporalibus. nam in anti
quo teſtamento ſacerdotes ſemper fue-
runt ſuperiores regibus/ ergo habebãt ma
iorem poteſtatem q̃ ipſi reges. patet de Sa-
muele qui vnxit Saulem in regem & dedit
ei poteſtatem regalem. & cum nullus dat
quod non habet/ ſequitur ꝙ habebat po-
teſtatem regalem adminus eminenter. Si-
militer quarti regũ. xviij. cõſtituit Ioas re-
gem. Item patet de Carolo magno & Con
ſtãtino impatore q exhibuerũt ſp reuerẽtiã
ſũmis põtificibus. & ſic patet ꝙ tã in veteri
teſtamento q̃ apud gentiles & Chriſtianos
ſacerdotes vnxerunt reges & depoſuerunt
eos a regno. vt dictũ eſt de ſamuele q vnxit
ſaulẽ & eũ depoſuit. Quantũ ad hoc eſt ſo
lum difficultas in exponendis ſacris litte-
ris. nam primi regũ. viij. queſiuerũt filij iſ-
rael a Samuele qui erat eorum iudex regem
& conſuluit dominium. Dicit ei dominus
conſtitue ſuper eos regem. Reſpondet do-
ctor ꝙ Samuel non conſtituit ſuper eõs re-
gem tanq̃ habentem auctoritatem conſti-
tuendi ſed fuit promulgator cõſtitutionis
dei/ & hoc eſt ſatis conforme illis textibus
nam Samuel nõ habebat poteſtatẽ regiã.
Tenet de alyaco ꝙ deus erat imediatus rex

filiorũ iſrael anteq̃ eſſet cõſtitutus rex ſaul
& ſamuel erat ſicut ſunt dominiȷ de parla
mẽto ſub rege/ita ꝙ Samuel erat miniſte
regis exercendo actus potentie regie tanq̃
miniſter. Patet. viij. ca. primi regũ. Ipſi nõ
te ſpreuerunt ſed me nẽ regnẽ ſuper eos. er
go Samuel erat ſolus miniſter & deus ve-
rus rex eorum. Vltra dicit doct. ꝙ Samuel
non habebat poteſtatem inſtituendi regẽ/
ſed ſolum habuit miniſtrationem illius
qui habuit poteſtatem inſtituendi regem
ſcilicet dei. & ratio/nõ eñi ꝯſtituit Samuel
Saulem regem auctoritate ſua ſed auctorita
te illius cuius mãdato tenebat parere tanq̃
miniſter. neq; ſamuel eũ depoſuit ſed deus
nam dicitur in textu. quia abiecisti ſermo-
nem domini abiecit te dominus ne regnes
amplius/ ideo fuit ſolum ſentẽtie deponẽ-
tis inſinuator & promulgator. Ideo q̃tum
ad primum argumentum/nego ꝙ Samuel
inſtituerit & depoſuerit ſed fuit miniſter/ſi
cut domini de parlamento proferunt ſen-
tentiam de deponendo aliquem a ducatu
non auctoritate quam habeant in ſe ſed re-
gia. Non poteſt hoc etiam dato ꝙ Samuel
fuiſſet ſummus ſacerdos. nam non omnes
de genere leui erant ſacerdotes licet bene eſ
ſent leuite ſed ſoli de domo Aaron erant ſa
cerdotes. Quãtum ad aliud dicitur ꝙ Ioia
da fecit Ioas regẽ hoc negatur. immo erat
Ious filius regis qui remãſit & erat tutor &
cuſtos Ioas veri regis/ poſt ea mandauit
otholidã occidi ſed ex hoc nihil poteſt iſer
ri. Quod autem Alexãder magnus exhibu
it reuerentiam ſummis ſacerdotibus. Dico
ꝙ etiam reges debent hoc facere. nam pote
ſtas eccleſiaſtica eſt preferenda regali non ĩ
temporalibus. ideo alexander non exhibu
it reuerentiã Ioiade ſupremo ſacerdoti tãq̃
ꝙ ſupremus ĩ temporalibus eſſet ſed tanq̃
maiori eo ĩ altero genere poteſtatis Pariter
dicẽdũ eſt de Carolo magno. Ex dictis pa-
tet quomodo Samuel non contulit pote-
ſtatem regiam Dauidi eo ꝙ poteſtas regia
fuerit collata a ſacerdotibus immo Samuel
non erat ſacerdos quia nõ erat de domo aa
ron. Nã doctores attribuẽtes pape pleni-
tudinem poteſtatis ĩ temporalibus in hoc
ſe fundabant ꝙ in antiquo teſtamento fuit
collata poteſtas regia regibus per ipſos ſa
cerdotes/ſed hoc ſolutum eſt. Doct. iam in
duodecio capitulo ibi qđ vero ꝑdicti &c.
nitit probare ꝙ iſte allegationes ſunt con-
tra allegantes & ꝙ Iuſtinianus Cõſtãtinus
& Carolus magnus non recognouerunt
ſacerdotes tanq̃ ſuperiores ĩ temporalibus
Primo pater de Conſtãtino qui dedit tem-
poralia ſummo pontifici/ergo illa nõ erãt
ſummi pontificis ſed ipſius conſtãtini ante
donationem. Item non legitur ꝙ Conſtan
tinus reſignauerit poteſtatem imperialem
tanq̃ non ſuam/& poſt ea habuerit eam ex
dono pontificis. legitur tamen ꝙ ipſe tem
poralia dedit ex capitulo Conſtãtinus. di.
.xcvj. ergo hoc erat ſuũ igitur non reco-
gnouit papam ſuum ſuperiorem in tẽpo-
ralibus. Non eſt difficultas apud opinio-
nem communiorem ante Conſtantinum
magnum papa non habebat auctoritatem
imperialem. & ſic eam non habuit aucto-
ritate dei vel ex inſtitutione Chriſti. Diffi-
cultas eſt inter doct. an poſt illam collatio
nem factã ſiluestro pape habuerit papam
illã auctoritatem imperialem. videtur ꝙ ſic
per illa duo capitula Conſtantinus. vbi di
citur ꝙ Conſtantinus coronã & auctorita-
tem imperialem dedit apoſtolicis. ergo ex
reſignatione facta iam ſupremus pontifex
habet ſupremam poteſtatem in temporali-
bus ſaltem in regionibus occidentibus. Itẽ
ex ſecundo capitulo habetur ꝙ conſilio ſa
trapum omnem poteſtatem imperialẽ con
ſtituit ſedi apoſtolice. ergo. Dicitur ꝙ in ca
pite illorum capitulorũ ponitur palea tãq̃
non habentium auctoritatem. Dicunt cõ-
muniter doctores/ꝙ nunq̃ legerunt in hi-
ſtoriȷs auctẽticis ꝙ Conſtantinus reſigna-
uerit imperium. Legitur bene ꝙ Conſtna-
tinus fũdauit eccleſias rome & eas dotauit
ſed ꝙ reſignauerit imperium occidentale
nunq̃ legitur. Vltra dicunt pleriq; docto.
ꝙ q̃uis niſus fuerit reſignare hoc tamẽ nõ

potuit. nam dicitur imperator Auguſtus
ab augendo poteſt enim augere ſed nō di-
minuere & nō habet auctoritatem neqꝫ po
teſtatem dandi neqꝫ regiones illius allienā
di. Sicut Rex Francie non habet auctorita
tem reſignandi regnum neqꝫ prouintiam
datam fiſco alteri dare. Regnum enim non
eſt regis ſed cōmunitatis & ipſa poteſtas re
gia eſt ipſius communitatis ideo non po-
teſt ad libitū alteri reſignare. De patrimo-
nio poteſt ſed non de regno/ita dicunt de
Conſtantino. Vnde donatio videtur que
dam lex eſſe mō vnus imperatoꝛ non pōt
condere legem que ſucceſſorem liget & o-
bliget. ergo non poteſt q̄tum ad ea que ſūt
imperij donationem facere q̄ obliget ſe-
quentes. Dicunt tertio ſuppoſito ꝙ Con-
ſtantinus habuerit poteſtatem dandi ad-
huc propter hoc non poteſt argui ꝙ papa
habeat auctoritatem ſuper regnū Francie
quia illud non erat ſubiectum Conſtanti-
no. nunq̄ enim rex Francie habuit ſuperi-
orem in temporalibus & dato ꝙ aliquan-
do tyrannice occupatū fuiſſet nūq̄ tñ paci-
fice. Patet ꝑ capitulū venerabilē q̄ filij ſūt le
gi. & glo. in illo capitulo corrumpit textū.
neqꝫ quadrat cū textu. ¶ De iuſtiniano ex-
preſſe dicit doct. & bene ex verbis ſuis i le-
gibus poſitis habetur ꝙ ipſe non recogno
ſcebat papam ſuum ſuperiorem in tempo-
ralibus immo inferiorem. Patet/ille nō re-
cognouit illum ſuum ſuperiorem in tem-
poralibus qui cōdidit leges quas vult ab il
lo obſeruari ſuper diſpoſitione tēporaliū
ſed iuſtinianus edidit leges ſup diſpoſitiōe
tp̄aliū quas volebat etiam a ſūmo pontifi-
ce obſeruari Patet / edidit legem ꝙ contra
Ro. pō. nō curreret preſcriptio niſi cētena
ria. per hoc enim fatebatur ſe habere ſupre
mam iuriſdictionem in temporalibus ſup
pōtificem. q̄uis recognoſcat ſe ſimpliciter
inferiorem. quia poteſtas ſp̄ūalis eſt excellē
tior temporali & poteſt excōmunicari &
abſolui. ergo eſt ſimpliciter inferior/ſed q̄-
tum ad res temporales non recognouit ſu
periorem. ſimiliter dicendum eſt de karo-
lo magno ꝙ non recognoſcebat ſuperio-
rem in temporalibus.

Ad quintam allegationem.

¶ Arguit quinto & circa hoc mota eſt
queſtio Chriſtus habuit ſupremam pote-
ſtatem in temporalibus ſed papa eſt eius vi
carius/ergo habet ſupremam in tempora
libus. & Innocētius tertius adducit pro ſe
ꝙ imperator accepit a papa enſē & eam vi
brat ad denotandum ꝙ habet poteſtatem
illam a papa vti enſe. Dictum ē de Chriſto
quoad diuitatē ꝙ habuit ſupremū domi-
nium/& vtrum quo ad humaitatem dictū
eſt ample ſupra. Iam difficultas ē an habue
rit ſupremam iuriſdictionis poteſtatem in
temporalibus. Non habuit a patre nec a
matre an a deo. Aliqui dicūt ꝙ non vt mē
dicantes & ꝙ Chriſtus fuit vere mendicus
ſed quidē doct. hoc reputat hereticum. Di
co ꝙ illā habuit tñ non ſequitur/Chriſtus
habuit ſupremā iuriſdictionis poteſtatem
in ſingulis rebus tēporalibus/ergo & eius
vicarius. non valet conſequentia/nā Chri
ſtus ſecundum humanitatem maiorem po
teſtatem habuit q̄ papa habeat puta iſtituē
di legem euangelicam/neqꝫ habuit poten
tiam alligatam ſacramentis. poterat eni cō
donare peccata ſine applicatione ſacramē
torum. & vicarius eius non habet illā ſed
ſolum illam que explicatur in ſuo vicaria-
tu. nā dedit ei poteſtatem remittendi pecca
ta/predicandi/ inſtituendi miniſtros eccle
ſie excommunicandi/dandi indulgentias
ſed nullibi reperitur ꝙ dederit ei poteſtatē
inſtituendi & deſtituendi reges tempora-
les. Ideo ex collatione ſibi facta a Chriſto
non habet poteſtatem ſupremam iuriſdi-
ctionis in temporalibus. An Chriſtus illā
habuerit a deo/credo ꝙ ſic/ data eſt enim i
quit mihi ſumma poteſtas in celo & in ter-
ra. & aliquando illam exercui videlicet q̄ñ
miſit demones in porcos alias intuliſſet dā
num proximo. ſimiliter quādo acceptis fu
niculis eiecit vēdentes & emētes de tēplo.
¶ Ad ſextam/cum ſic arguitur ſicut ſe ha-
bet anima ad corpus ita ſpiritualia ad cor-

poralia: nam gratia eſt preferenda cuicūqꝫ
bonotemporali. Item ſicut corpus regit
per animam ita corporalia regi debet ꝑ ſpi
ritualia & per illos qui poteſtatem ſpiritu
alem habent/ & tales debēt impedire ne ha=
bentes temporalia vtantur illis contra legē
dei & eos cohercere. Dico ꝙ corpus q̄tū ad
aliquas rationes non ſubicit aīe vt in de=
ſcenſu & multis alijs operationibus. Eodē
modo dico ꝙ habentes adminiſtrationē re
rū temporalium q̄tum ad aliquid non ſubi
ciuntur habentibus iuriſdictionem ſpūalē
vt in iſtis contractibus/ emptione/ venditi=
one/ & multis alijs/ Ideo eſt aliq̄tulum ſimi
le & aliq̄tulū diſſimile/ quare nichil ex hoc
comcludi poteſt. ❡ Quantum ad ſeptimū
arguitur ſic ille qui eſt omnibus legibus ſo
lutus habet poteſtatem ſupremā & ciuilē/
ſed papa ē huiuſmodi/ negatur mīor papa
nō ē lege diuīa ſolutus ſed eſt bene ſolutus
legibus humanis aliorum pontificum/ nā
ſicut ille qui edit & conſtituit legē nō obli
gat ſeipſum ita nec ſuos ſucceſſores. An
ſit ſolutus legibus conciliorum vniuer=
ſalium. Dico ꝙ eſt obligatus illis imo vo=
uet obſeruare leges conciliorum/ ſed hoc i=
fra tractabitur. Dico etiam ꝙ aliquibus le=
gibus ciuilibus nō eſt ſolutus vt patet in ꝑ
ſcriptionibus imo papa fatetur cōtra ſe cur
rere legem preſcriptionis/ immo ſi ſint ali=
que leges deliberatione & iure alterius te=
netur obſeruare/ vt ſi aliquis tranſtulerit rē
ſuam in papam cum aliqua conditione te=
netur ad illam conditionem (prelati ſecula
res ſunt capaces donorum temporalium ſe
cus de regularibus) vt ſi rex aliquā ciuitatē
donaret eccleſie Ro. cū conditōne deſoluē
do tributo vel recognitione honorū illa le
ge pontifex obligat. quia res tranſſit cum
conditione appoſita per dantē/ ideo falſū
ē ꝙ ſit papa oībus legibus humaīs ſolutus
❡ Ad octauum/ ille cui eſt obediendum in
omnibus habet ſupremam poteſtatem in
omnibus/ papa eſt huiuſmodi nego ꝙ vni
uerſaliter ſit pape obediendū in omnibus
(immo ſi preciperet papa ꝙ contraherē ma
trimonium non teneor obedire) ſed in om
nibus neceſſariis ad conſequendum felici=
tatem eternam & ad obſeruationem legis
euangelice. Sed quis iudicabit hoc eſſe ne=
ceſſarium. Dico ꝙ docti viri iudicabūt do=
ctrinaliter & papa auctoritatiue. ſimiliter
& concilium generale poteſt auctoritatiue
iudicare. ſed ſi papa falſe iudicaret/ ad pru=
dentes ſpectat iudicare illum male iudicaſſe
& talis non obediendo eſt tutus dūmodo
ſit apparens ꝙ male precipit. ſed in dubijs
ſemper eſt ei obediendum. ❡ Ad vltimam
allegationem arguunt pro ſecunda opini=
one. ille ē ſupremus in tēporalibus a cuius
iudicio in quacunqꝫ re non licet appellare
nec de eius iudicio iudicare/ ſed papa ē hu=
iuſmodi/ igitur. Minor patet per textū. xc
. q. iij. negatur mińor/ imo papa in tribus
caſibus iudicari poteſt. Primus ponitur di
ſtin. xl. capitulo ſi papa ceteros iudicatu=
rus a nemine iudicabitur niſi in crimine he
reſis vel fidei. ergo per illud capitulum pa=
pa tenetur ſubijcere iudicium humanum ī
materia hereſis. Dicit tamen doct. ꝙ conti=
git papam de facto eſſe hereticum ſiue inte
riori hereſi ſiue exteriori/ contingit ſecūdo
non eſſe hereticum ſed de hereſi diffamatū
vel ſuſpectum. Si autē fuerit hereticus qua
licunqꝫ hereſi ſiue mentali ſiue exteriori nō
eſt amplius papa & eſt opinio doct. quā te
tenet hic & in primo libro dyalogorū. ꝙ
quicunqꝫ cadit in hereſim ſiue manifeſtam
ſiue occultam tam iure diuino q̄ humano
ē eccleſiaſtica poteſtate priuatus. & hoc de
poteſtate eccleſiaſtica iuriſdictionis ſecus ē
de ordine. Adducit doct. vnam auctorita=
tem & vnam rationem. Auctoritas eſt ad
thymo. iij. hereticum hominem poſt pri=
mam & ſecundam admonitionem deuita
& ex hoc ſumitur argumētum/ nullus obli
gatur ſuum caput & ſupremum deuitare/
immo tenetur eum ſequi/ ſed quilibet Chri
ſtianus cognoſcens ſummū ponti. eſſe he=
reticum poſt primam & ſecūdam monitio
nem deuitare tenetur. ergo de facto non ē
amplius ſummus pōtifex. vnde dicit glo=

in primo capitulo. xxiiij. q. j. dicit ſi ſcirem meum prelatum hereticum & excommunicaret me non dimitterem celebrare in ſecretonon tamen in publico. ¶ Secundo arguitur ſic/ille qui non eſt membrum eccleſie non eſt caput eccleſie/ſed hereticus qualicunq̄ hereſi non eſt membrum eccleſie q̄uis ſit membrum putridum vel aridum nō eſt tamen ſimpliciter membrum & ablata fide nulla eſt coniunctio ad Chriſtū. ergo non eſt amplius membrum corporis miſtici. ſ. eccleſie/ergo non eſt caput q̄uis eccleſia exiſtimaret eum papam/quia poteſt tota eccleſia errare in facto non autem in iure tamen non eſt amplius papa neq̄ caput eccleſie ſi ſit vere hereticus. & ē opinio doct. Sed poſito ꝙ non ſit de facto hereticus ſed ſolum diffamatus de hereſi. Dicit doc. ꝙ tenetur ſubire iudicium humanum. Sed quis iudicabit eum. Reſpondet ꝙ epiſcopus loci in quo tunc eſt papa & ſi non ſit epiſcopus tunc epiſcopi vicini debent eum indicare/& ſuppoſito ꝙ tales epiſcopi nolint audire accuſantem & denuntiantem/& per conſequens neq̄ eum iudicare. tunc quilibet habens poteſtatem cohercivam vt rex vel imperator vbi non poteſt aliter iudicari poſſunt violenter eum capere. Sed ſi ſit aliquis eum accuſans vel plures & non ſit hereticus verūtamen tenetur ſubire iudicium humanum puta concilij. & ſi non ſit cōgregatū debēt cōgregari epiſcopi propinquiores. ¶ Secūdus caſus in quo debet ſubire iudicium humanum quādo eſt diffamatus de peccato publico notorio in predicto capitulo ſi papa in glo. vt ſi ſit notorius fornicator & frequēter caritatiue correptus & nolit emendari & precipue ſi tale crimen cedat in pernitiem eccleſie. Dicit glo. ꝙ pertinatia equiualet hereſi & eodem modo de eo iudicium fieri debet ſicut de heretico.

¶ Tertius caſus quando pontifex aliquid detinet quod eſt alterius vt aliquam regionem vel prouintiam alicuius ducis debet ſubire iudicium humanum. ſed quis eum iudicabit? Dicit doct. vel ille cuius bonum detinet habet ſuperiorem vel non. Si non vt ē imperator debent excommuni cōſenſu dare poteſtatem arbitro iudicandi. Sed ſi papa nolit ſe ſubicere tūc armis ille poterit recuperare res ſuas & mouere arma contra ſūmū pontificem poſtq̄ ipſe fuit inuaſor. Sī autē ille cuius poſſeſſionē detinet habet ſuperiorem recurrere debet ad illum & eius auctoritate poteſt mouere bella & arma cōtra ipſum. quare mouetur talis queſtio ſequens circa iſtud capitulum.

¶ Capitulum xvj. An a ſententia ſummi pontificis poſſit appellari.

VTrum a ſententia ſummi pontificis poſſit appellari & an ſit altera poteſtas ſuper poteſtatem ſūmi pontificis quod eſt querere. Vtrū ſūmus pontifex in ſua poteſtate alteri poteſtati etiam ordinarie ſubiciatur etiam manendo ſummus pontifex. Arguitur ꝙ nō in capitulo nemo. ix. q. iij. nemo iudicabit primā ſedem. i. apoſtolicam/ neq̄ a clero/ neq̄ ab auguſto/neq̄ a regibus/ neq̄ a populo iudex iudicabitur. ergo non eſt poteſtas que ſit ordinarie ſuperior ad ſummum pontificem. ¶ Oppoſitum arguitur. ex deductione Conſtanti. & Baſili. cōciliorum cui concilio quilibet Chriſtianus etiam papali dignitate conſtitutus obedire tenetur. ergo. Pro cuius declaratione videndum eſt quid ſit concilium generale. Communiter diffinitur ſic & precipue a Iohāne de Gerſono. Eſt congregatio auctoritate legitime facta ad aliquē locum ex omni ſtatu gerarchico nulla perſona fideli petente audiri excluſa ad tractandum ea que cōcernunt publicam eccleſie vtilitatem & mores ipſius. Ex prima particula ſequitur ꝙ omnis congregatio nō legitime vocata & cōgregata non eſt concilium generale. & generaliter auctoritas. legitima eſt auctoritas pontificis. Verūtamē in tribus caſibus ſine eius auctoritate poteſt conciliū ꝯgregari. Primus caſus ſi papa ſit mortuus vel morte ciuili vel naturali. nā aliquando vacauit duobus ānis ſedes apoſtolica tūc ſine eius

Diffinitio cōcilii gñalis

In trib⁹ caſib⁹ cõcıliũ gñale pôt cõgregari ſine ſũmi pôti. auctõ.

auctoritate poteſt generale concilium cõuocari. ¶ Secundus caſus ſi requiſitus legitime renuat conuocare. Tertius quando tẽpus & locus fuerũt aſſignata per cõciliũ p̄cedens ſicut in concilio Baſilienſi aſſignatũ futurum concilium fuit lugduni. & infra ſeptẽnium/ & in primis duobus caſibus non reffert quis cõuocauerit. tamẽ in primis recurrẽdum eſt ad cardinales. Dicitur ex omi ſtatu gerarchico. nam ſunt duo ſtatus gerarchi j i eccleſia. ſ. ſtatus prelatorũ ſuperiorum & inferiorum. vnde in tali concilio debent intereſſe ſinguli epiſcopi. Similiter ex parte cleri. & curatorum de ſingulis epiſcopatibus aliquis debet intereſſe & tales habent vicem & auctoritatem deliberandi in concilio. Deinde dicitur nulla perſona fideli petente audiri excluſa ad tractandum ea que concernunt eccleſiã & mores ipſius/ & quia eccleſia nõ poteſt tota cõgregari in vno loco concilium generale repreſentat illam. Queritur nunc vtrũ tale generale concilium rite congregatum ordinariam habeat iuriſdictionis poteſtatem ſupra papam. Reſpondetur ꝙ hoc põt dupliciter itelligi. Vno modo ꝙ papa teneatur obtemperare ſtatutis & decretis per cõciliũ ſub pena peccati/ alio modo ꝙ ſi non obtẽperauerit ꝙ concilium habeat auctoritatẽ & poteſtatem feriendi papam etiam ipſo remanẽte ſummo pontifice pena eccleſiaſtica. i. excommunicatione. Supponitur vlterius ꝙ ſex ſunt poteſtates eccleſie que tacte ſunt prius. Prima ſuper corpus Chriſti verum. Secunda ſuper corpus Chriſti miſticũ Item poteſtas apoſtolica cohercendi/ inſtituendi prelatos eccleſie/ & ſexta ſumendi

Pria p̄poſitio.

neceſſaria vite. Iſtis ſuppoſitis ſit prima p̄poſitio. Concilium generale legitime congregatum imediate a Chriſto habet poteſtatem illam cohercitiuam in foro exteriori & publico. Loquiť enim de poteſtate que reſpicit forum exterius. nam concilium generale non habet poteſtatem conſecrandi neq; abſoluendi ſacramentaliter/ cum non ſit ſacerdos/ eſt ſolum modo queſtio de poteſtate iuriſdictionis in foro exteriori illam auctoritatẽ habet a Chriſto imediate & nõ a papa: vt dicunt iuriſte. Patet propoſitio Mathei. xvj. loquebatur dominus ad Petrum imediate. Si peccauerit in te frater tuus &c. tandẽ dicit ſi non audierit eccleſiam ſit tibi tanq̃ ethnicus & publicanus/ poſtea ſubiunxit in plurali quecũq; ſolueritis &c. ergo Chriſtus dedit auctoritatem eccleſie cognoſcẽdi per hoc ꝙ dicit dic eccleſie/ & ſic vt bene dicit Gerſon non dicit dic eccleſie. i. prelatis eccleſie. quia loquebatur petro qui nõ poteſt eſſe accuſator & teſtis & iudex/ ideo ibidem nõ capitur eccleſia pro aggregatiõe prelatorũ. dedit ergo poteſtatem eccleſie cognoſcendi. ergo concilium gñale imediate repreſentans vniuerſalem eccleſiam quia conſtituitur ex cuiuſlibet eccleſie partiale membrum habet poteſtatem cognoſcendi ſuper quecũq; fidelem & cognitione habita ſententiandi & contra nõ parentes exercere penam & cenſuras eccleſiaſticas. Ex illa auctoritate fundant ſe doct. ꝙ conciliũ generale habet imediate a Chriſto poteſtatem iuriſdictionis cohercitiuam. ¶ Habitum eſt ſupra quomodo poteſtas eccleſiaſtica iuriſdictionis ſaltem que reſpicit forum publicum eſt toti eccleſie a Chriſto immediate cõmunicata. qđ patet Mathei. xvj. ſi peccauerit in te &c. ſtatim ſubdit dic eccleſie in quo verbo eſt auctoritas data cognoſcendi de crimine. quia fruſtra fuiſſet dicere eccleſie niſi eccleſia auctoritatem haberet. & ſi ẽ data eccleſie poteſtas cognoſcendi & per conſequens puniendi. ſ. excommunicandi. ergo ex inſtitutione prima Chriſti eſt eccleſie auctoritas cõmunicata iuriſdictionis & per conſequẽs concilio generali eccleſiam vniuerſalem repreſẽtãti quia conſtituitur ex aliquo membro cuiuſlibet eccleſie particularis. ¶ Circa hanc propoſitionem que eſt multum vniuerſalis ponuntur alique particulares de actibus iuriſdictionis eccleſiaſtice. vnde multi ſunt actus iuriſdictiõis eccſiaſtice ſeu effectus poteſtatis eccleſiaſtice quos exercere põt cciliũ

generale.ſ. edere canones/dare indulgen-
tias/excommunicare.& ſub excommunica
tione continent ſiue intelliguntur alie pe-
ne quas eccleſia exercere poteſt ratione cri-
minis vt interdicere/degradare &c. Et vl-
tra poteſt diſpenſare iſtis ſunt quattuor ef-
fectus poteſtatis eccleſiaſtice quos exercere
poteſt concilium generale.& ſimiliter om
nes ſimiles actus qui reſpiciunt iuriſdictio
nem excepta abſolutione ſacramentali/&
qui ſunt actus iuriſdictionis exterioris pōt
exercere. Et quantum ad iſtos actus ponit
aliquis doct.aliquas propoſitiones/priap
Pria ꝑpoſitio — poſitio. Concilium generale poteſt ex hac
auctoritate a Chriſto ſibi immediate data
edere canones punitiuos. Patet ſic prio/cō
cilium Baſilienſe edidit canones punitiuos
contra ſacerdotes publice fornicarios ꝙ ꝑ
trimeſtre fructibus ſuorum beneficiorum
priuantur & ſi recidiuarent & non corrige
rentur perpetuo priuarēt beneficio.lxxxiij
in capitulo preſbyter dicit textus de preſby
tero qui dedit litteras quibus docet de poſ
ſeſſionibus eccleſie. Dicit conciliū Gargan
ſe ꝙ ille tenebitur reſtituere damnum ꝙ in
currit eccleſia propter celationem illarū lit-
terarum vel perditionem/& ꝙ priuaretur ꝑ
ceptione ſacri corporis & ſanguinis/ideo
concilium generale ex illa auctoritate pōt
Secūda ꝓpoſitio. — edere canones punitiuos. Secunda propo-
ſitio/concilium generale poteſt dare indul
gentias.& hoc fuit practicatum in concilio
baſili. Nam greci excuſabant ſe ꝙ propter
paupertatem non poterant venire ad con-
cilium/tunc concilium dedit indulgentias
largientibus bona & pecunias pro expēſis
illorum grecorum pro ſubleuatione paup
tatis ipſorum. ¶ Iſta ſecūda propoſitio ſic
ſuadetur. Indulgentie procedūt a claue ita
ꝙ datio indulgentiarum eſt effectus clauis
eccleſie/ſed clauis regni celorum ē data pe
tro non tanq̄ ꝑſone priuate/ſed vt repreſen
tāti totam eccleſiam.xxiiij.q.in capi.quod
cunq; fuerūt claues eccleſie petro date non
vt ſingulari perſone. Dicit hieronimus ſed
vt repreſentāti eccleſiam/ergo conciliū ge-
nerale repreſentans immediate totam eccle
ſiam vniuerſalem & immediatius q̄ petrus
habet iſtam poteſtatem. Item concilium ge
nerale poteſt limitare largitōnem indulgē
tiarum in ipſis epiſcopis & prelatis. ergo
poteſt largiri. nam ſi poteſt limitare ergo ī
minentius habet illam poteſtatē. Patet an-
tecedens in capitulo cum ex eo de peniten-
tijs & remiſſionibus. limitat concilium ꝙ
in dedicatione non dantur vltra annum &
in anniuerſarijs vltra quadraginta dies. er
go concilium habet poteſtatem limitandi
indulgentias & perconſequens conferēdi.
¶ Tertia propoſitio/poteſt cōcilium excō — Tertia ꝑpoſitio.
municare. patet in verbis Chriſti Matthei
xvj. Si non audierit te ſit tibi tanq̄ ethnicus
id eſt excommunicatus. Similiter in capitu
lo omnis vtriuſq; ſexus quod editum eſt in
concilio generali vbi excommunicātur nō
communicantes ſemel in anno & arceantur
ab ingreſſu eccleſie/ergo cōcilium excom
municat eos. ergo concilium poteſt excō-
municare. ¶ Quarta propoſitio cōciliū ge
nerale poteſt diſpenſare in capitulo preſby — Quarta ꝓpoſitio
ter.lxxxiij. diſtinctione eſt editus canon ꝙ
preſbyter fornicator deponatur. & ab illo
diſpenſatum fuit in concilio Garganſi ꝙ ꝑ
mitteretur in ordinibus ſuſceptis miniſtra
re poſt peractam decem annorum peniten
tiam/ideo contra canones punitiuos pōt
concilium diſpenſare. Habetur reſolutio-
ne. ergo ꝙ concilium in iſtis quattuor ſu-
pranominatis poteſt exercere poteſtatem
eccleſiaſticam iuriſdictionis & ꝙ habet po
teſtatem edendi canones punitiuos dandi
indulgentias &c. Similiter talem poteſtatē
habet qualē papa vt notū eſt/pōt edere ca-
nones/conferre indulgentias/excommu-
nicare/diſpenſare. Cum ergo in cōcilio &
in papa ſint iſte due poteſtates vtrum reſpi
ciant ſe ex equo. hoc ē an neutra habeat po
teſtatem ſuper aliam ita ꝙ vna nō ſit ſuper
aliam vel an vna habeat auctoritatem ſuper
aliam/vt puta vtrum auctoritas concilij ſit
ſuper aucttoritatem pape. De hoc eſt con-
trouerſia inter docto. Pro cuius declaratio

ne notandum eſt ꝙ multa ſunt annexa auctoritati alicuius ſuperioris. ¶ Primum eſt ꝙ ab inferiori ad ſuperiorem licet appellare vt ab epiſcopo ad archiepiſcopum/ab archiepiſcopo ad primatē/a primate ad papā. ſimiliter a baliuo ad curiā parlamēti & c̄. ¶ Secundum eſt/ꝙ ille habens auctoritatē ſuperiorem poteſt habentem auctoritatem inferiorē iudicare/punire/deponere ſuas leges infringere. Nam fungens auctoritate ſuperioris habet poteſtatem cohercīuā ſuper illum qui habet inferiorem. ¶ Tertium habēs auctoritatē ſupioris ſiue ſupior pōt edere leges & ɔſtitutiones & tenebit inferior ſcdm̄ illas iudicare: ita ꝙ ſi oppoſitū faciat de facto ſuū iudiciū erit nullū ita ꝙ poteſt poteſtatem inferioris certis legibus arctare ad ſe conformandum illis. ¶ Quartū/ ſuperior vel habens auctoritatem ſuperioris certis de cauſis aliquos poteſt eximere a poteſtate inferioris vt papa multos exemit a poteſtate inferiorū ſiue epiſcoporum.

¶ Iſtis ſuppoſitis eſt difficultas. Vtrū a papa ad concilium vel econtra poſſit appellari vel neutrū alterum. Item vtrum concilium poſſit papam deponere & iudicare/ vel econtra. vel neutrum alterum. ¶ Item vtrum poſſit concilium aliquos a poteſtate pape eximere / vel econtra vel neutrum alterum. ¶ Item vtrum concilium poſſit edere canones quibus teneatur papa parere vel ediuerſo: vel neutro modo.

¶ Eſt apparentia in multis textibus ꝙ papa non poſſit iudicari a concilio/vt allegatum eſt ſupra Nemo iudicabit primam ſedem neqꝫ a Ceſare/neqꝫ a clero/neqꝫ a regibus &c. ergo concilium non poteſt iudicare papam ideo non eſt ſupra ipſum/& per conſequens non eſt inferior concilio. Similiter in capitulo ſignificaſti de electione. Omnia concilia ſunt auctoritate ſūmi pontificis celebrata. ergo auctoritas concilij dependet ab auctoritate pape. igitur. Item ſtatuta concilij generalis non poſſunt ligare papam quia de ratiōe ſuperioris eſt ꝙ poſſit inferiorem ſuis legibus arctare. ergo ex iſtis teſtibus videtur ꝙ nullo modo dici poſſit ꝙ concilium ſit ſupra papam / & ꝙ auctoritas pape ſit ſub concilio vel infra cōcilium collocata. ¶ Quantum ad iſta eſt concluſio quā tenent omnes doctores parrhiſienſes & galli/ꝙ poteſtas pape eſt ſubiecta poteſtati concilij. Dico primo ꝙ quātum ad originem ſeu inſtitutionem poteſtas pape non eſt ſupra concilium neqꝫ ediuerſo/quia vtraqꝫ immediate eſt a Chriſto inſtituta. ergo quantum ad hoc vna nō eſt ſuper aliam neqꝫ vna dependet ab altera.

Sed dicunt communiter doctores omnes parrhiſien. ꝙ poteſtas pape eſt ſub poteſtate concilij quantum ad hoc ꝙ concilium poteſt certis legibus papam arctare/ita ꝙ tenetur papa iudicare ſecundum leges & conſtitutiones a concilio latas/& quātum ad hoc eſt expreſſa determinatio concilij Baſilien. & Conſtanti. ꝙ concilium in ſpū ſancto ɔgregatū vniuerſalē eccleſiā immediate repreſentans immediate habet a Chriſto poteſtatem cui omnis chriſtianus etiam papali dignitate conſtitutus obedire tenetur ergo concilium poteſt papam certis legibus arctare & cetera. & iſto modo quātum ad collationes beneficiorum eſt arctata poteſtas pape in regno francie. neqꝫ poteſt ſibi ea reſeruare amplius/ergo quantum ad iſta eſt ſibi data certa lex / & ſi faciat contra ſua ſententia erit nulla. ¶ Et apparentia eſt in iſta opininne. Quandocunqꝫ ſunt due poteſtates eiuſdem generis / & vna eſt deuiabilis & altera non: poteſtas que eſt in ſuppoſito deuiabili: debet dirigi ſecundum poteſtatem indeuiabilem. Sed quilibet papa eſt deuiabilis. & concilium generale rite congregatum eſt indeuiabile/ ergo poteſtas pape debet dirigi ſecundum diſpoſitionem concilij generalis. Apparētia eſt in maiore maxima/ſed minor eſt vera. nam papa poteſt deuiare / immo poteſt hereticari. Eſt enim homo non ɔfirmatus & remanet equaliter peccator ſicut prius.

Quod autem concilium rite congregatum
non poſſit errare. Patet/ſemper dirigitur
ſpecialiter a ſpirituſancto quãtum ad exer-
citium ſue poteſtatis. ideo non poteſt er-
rare ſecundum id ſecũdum ꝙ dirigitur. igi
tur. Patet maior/ Actuum decimoquinto.
Viſum eſt ſpirituiſãcto & nobis. preponi
tur ſpirituſſanctus quaſi regens concilium
& gubernans/ergo ſignum eſt ꝙ ſpirituſ-
ſanctus ſemper regit & gubernat conciliũ/
ergo ratiõe indeuiabilitatis nituntur oſten
dere ꝙ concilium ſit ſupra papam q̃tum ad
iſtud ꝙ eſt de ratione ſuperioris poteſtatis
ꝙ certis legibus poteſt arctare inferiorem.
¶ Quantum ad aliud quod eſt de ratione
ſuperioris poteſtatis ꝙ licet ab inferiori ad
eum apellare qui ſuperiorem habet aucto-
ritatem. videtur ſatis manifeſtum/ꝙ licet a
papa ad concilium appellare poſtq̃ papa
eſt deuiabilis & concilium non poteſt erra
re/ergo quantum ad hoc apparet papam
eſſe inferiorem. ¶ Quantum vero ad aliud
videlicet ꝙ poteſtas ſuperior poteſt infe-
riorem iudicare. Vtrum ſcilicet ipſum con
cilium poſſit papam iudicare/aut depone-
re a papali dignitate & alium inſtituere. Di
co ꝙ quantum ad hoc concilium eſt ſupra
papam & ipſum iudicare poteſt / & habet
auctoritatem imediate a Chriſto/& eſt ma-
xima apparentia cum papa ſit defectibilis
ꝙ poſſit ab ipſo concilio pro erratis puni-
ri. ¶ Dicit dominus de Gerſono: ꝙ quem-
admodum papa poteſt dare libellum repu
dij ſponſe ſue id eſt eccleſie / hoc eſt cedere
papatui : eodem modo ſi papa ſit inutilis
ſponſe id eſt eccleſie/poterit ſponſa eum re
pudiare: & ipſum a papatu auferre. ergo
quantum ad iſtum effectum iuriſdictionis
ꝙ ſuperior poteſtas poteſt inferiorem iu-
dicare videtur apparenter & concilium ſit
ſupra papam. ¶ Difficultas/ quantum ad
iſtum modum dicendi. an concilium poſſit
excommunicare papam manente in papa-
tu. id eſt ipſo exiſtente papa. Hoc poſtea
tractabitur. ¶ Quantum ad alium effe-
ctum ſuperioris poteſtatis/an concilium
poſſit aliquos eximere a poteſtate pape/ſi-
cut papa aliquos eximit a poteſtate epiſco-
porum. Dico ꝙ conclium quantum ad ali
quos effectus poteſt aliquos eximere a po-
teſtate pape. nam poteſt fatere concilium
ꝙ aliquos actus iuriſdictionis nõ poſſit pa
pa exerce in aliquam perſonam ſicut prius
potuiſſet ante illam prohibitionem/verũ-
tamen non poteſt q̃tum ad omnes ſic ꝙ nõ
poſſit poſtea aliquos exercere imo nõ po-
teſt prohiberi vniuerſaliter ab omnibus a-
ctibus circa aliquam perſonam. ¶ Dat Ger
ſon primo exemplum de quodã cardinali
reſpectu cuius ĩhibitum eſt pape ne poſſet
pro peccatis preteritis illum punire / & ꝙ
remaneret ꝑpetuus legatus: videlicet ꝙ pa-
pa non poſſet illum priuare perpetua lega-
tione : ſed ſic eſt ꝙ papa illos actus iuriſdi-
ctionis nõ potuit exercere in illum poſt ta-
le priuilegium. ergo concilium poteſt ali-
quas ꝑſonas eximere a poteſtate pape quã-
tum ad certos actus iuriſdictiõis: ſed de pec
catis futuris non poteſt concilium facere/
neq; eos eximere a poteſtate cohercitiua pa-
pe niſi concilium eſſet tunc congregatum/
& hoc ſibi reſeruaret. ¶ Adhuc reſtat diffi-
cultas de illo/an concilium poſſet aliquem
omnino eximere a poteſtate pape/ita ꝙ pa
pa non poſſet eum excõmunicare/nec pro
peccatis preteritis nec pro futuris/vt dicũt
aliqui de rege francie / ꝙ papa non poteſt
eum excommunicare/ſed credo ꝙ conciliũ
non poteſt illũ omnino eximere quin poſ-
ſit ab ipſo papa vere excõmunicari pro cau
ſa iuſta & pro vera contumacia niſi conci-
lium eſſet tunc cõgregatũ ꝙ reſeruaret ſibi
talem punitionem.

¶ Reſolutio ergo eſt/ꝙ poteſtas pape po-
teſt a concilio certis arctari legibus & ab ip
ſo ad concilium poteſt appellari & poteſt
iudicari a concilio/puta & maxime ſi eſſet
hereticus & obſtinatus & in perniciem ec-
cleſie poteſt deponi a concilio & ꝙ poteſt
eximere certas perſonas ab eius poteſtate

quantū ad aliquos caſus. ideo quantum ad
iſta poteſtas pape eſt ſub concilio & con-
cilium ſuper ipſum papam propter mul-
ta. Primo/ratione ideuiabilitatis. Secūdo
quia poteſtas cōcilij ad plura ſe extendit ꝙ̄
poteſtas pape. Nam ad quecunqꝫ effectum
ſe extendit poteſtas pape ſimiliter & conci
lij & cū hoc ad ipm papam. ideo ratiōe ex-
tentionis poteſtas concilij eſt ſupra papā:
ꝙ̄uis poteſtas pape nō ſit a concilio ſed im
mediate a deo ſicut & poteſtas cōcilij non
eſt a papa ſed etiā imediate a deo: nihilomi
nus poteſtas pape eſt ſubdita poteſtati cō-
cilij/ſicut poteſtates baliui & prepoſiti ſūt
imediate a rege/tamē poteſtas baliui ē ſub
poteſtate prepoſiti. Propter difficultatē ſu
pra tactam orta eſt queſtio /ſub qua forma
deberet poni cōcluſio in ꝯcilijs gn̄alibus.
Nam repit in ſtatutis hoc mō nos ſacro ap
probante cōcilio ſtatuimus. Aliqn̄ reperit
ſācta ſynodus ſtatuit. Aliqn̄ reperitur ſacri
concilij auctoritas in cap. de iure iurā-
do vbi eſt ꝯcluſio ſub iſta forma ſacri aucto
ritate cocilij inhibemus &c̄. fuit ergo con-
trouerſia ſub qua forma deberet poni con-
cilij cōcluſio/an noīe ꝯcilij/an noie pape.
Dicit Dealyaco ꝙ melior modus eſt dicere
ſic/ſancta ſynodus ſtatuit &c. vel ſic aucto-
ritate ſacri ꝯcilij ſtatuimus. Iſti duo ſūt me-
liores modi ponendi ꝯcluſiones in ꝯcilijs
& non nomine pape.

¶Capitulum decimumſeptimum/an
concilium poſſit errare.

Ontra hunc modum di-
cēdi ſunt aliqui in oppo
ſitū. & pro ampliori de-
claratione reſumēda ſūt
aliqua prius dicta. Nam
dictum eſt primo/ꝙ ꝯci-
lium eſt ſupra papam ra-
tione indeuiabilitatis. Secūdo/quia poteſt
ipſum papam iudicare/& non econtra/ &
eum deponere pro ratiōabili cauſa. Tertio
quia ꝯcilium poteſt poteſtatem pape certis
arctare legibus. ¶Circa primum Panormi Panor.
tanus in cap. ſignificaſti de electione & ele
cti poteſtate ponit oppoſitum & dicit/ &
pleriqꝫ iuriſte cum eo ꝙ falſum eſt ꝙ ꝯciliū
non poſſit errare. Vnde verū eſt ꝙ eccleſia
vniuerſalis nō poteſt errare: ſed ꝯciliū non
eſt illa & extra eccleſiam nō eſt ſalus. Quili
bet Chriſtianus eſt de eccleſia & non de ꝯci
lio/ſemꝑ manet eccleſia & non concilium.
quāuis ergo eccleſia vniuerſalis errare non
poteſt nihilominus cōcilium errare poteſt
in moribus & fide dicit Panor. Ratio hu-
ius eſt/ꝯcilium meldenſe errauit. ergo con
cilium poteſt errare. Patet antecedens. Nā
xxxvj.q.ij. duo ſunt capitula/vnum con-
cilij Meldenſis/ aliud Hyeronimi cui ſtāt
doc. capitulū ꝯcilij ē tale placuit ꝙ raptor Hyero.
non poteſt habere raptam in vxorem/etiā
ſi eam dotauerit & parentes conſenſerint.
ſed Hieronymus in capitulo tria dicit. tria
dico legūtur in ſacris literis matrimonia le
gitima. Secundum eſt ſi raptor dotet raptā
& preciū eius pudicitie ſoluat ei matrimo-
nialiter ꝯiungat ex ꝯſenſu parentū. Primū
eſt ſi iuuenis virginē deſponſauerit. Tertiū
eſt ſi raptor offeretur &c. Arguit ſic. illud
mr̄imoniū ſecūdū eſt legitimū teſte hyero-
nimo imo approbat/ ergo ꝯciliū meldēſe
dicēs oppoſitū errauit. & cōiter tenet Hye
ro. imo videt dicer̄ gratianus ꝙ auctoritas
Hyero. fulcita auctoritate ſacre ſcripture ē
preferēda auctoritate ꝯcilij. hoc eſt ꝑcipuū
argumentū Panor. ad ꝓbandū ꝙ ꝯciliū po
teſt errare. ¶Sed rn̄det ad hoc negando ꝙ
ꝯciliū errauerit. & ad ꝓbationē dico ꝙ con
ciliū decernit ꝙ raptor nō pōt eā habere ni
ſi prius ſubiaceat publice penitentie/ & ita
ſoluit Martinus in de tēpantia in materia
de raptu. Bene verum eſt ꝙ ſi ſit ſolus con-
ſenſus cū dote raptor nō pōt raptā habere:
ſed ſi cū hoc ſubiaceat publice penitētie cō-
ſentiētibus parētibus pōt illā habere & illd
eſt ſcdm legitimū mr̄imoniū qd̄ dicit Hye-
ro. in ca. tria. & ſic nō ꝓbat Panor. intētū.
Itē Hyero. fuit ante ꝯciliū & ꝯciliū pōt ille
gitimare ꝑſonas que prius erant legitime.
& poteſt eſſe ꝙ tēpore Hyero. ille perſone
erant legitime ad ꝯtrahēdū: ſed poſtea ſūt

illegitimate a concilio. Et ſic reſolutorie te nendum eſt/& eſt probabilius ꝙ conciliū rite congregatū nō poteſt errare in fide & bonis moribus. Vtrum in aliquibus alijs poſſit errare. Cōmuniter dicunt doc. ꝙ ſic in his que ſunt facti & non iuris. Exemplū ſi ſortes vere contrahat cū berta non in facie eccleſie/poſtea attentet contrahere cum tiberga in facie eccleſie ſi materia defferatur ad cōcilium iudicabit ipſum debere manere cum ſecunda & de facto errabit in illo facto iudicando ſortem eſſe virū tiberge: ſed illud eſt vnum factū & nō vnum ius. ergo in his que conciſtunt in facto & non in iure errare poteſt concilium. Vtrum poſſit errare in canoniſando ſanctos/ eſt difficultas/ quia ꝙ iſte ſit ſanctus vel non eſt vnum factum. Vtrum poſſit errare i quolibet facto

multiplicia ſūt facta. Dicit Okam ꝙ multiplicia ſunt facta. quedam que ex ſacris litteris elici poſſūt/exemplum ꝙ Chriſtus circuierit per totam iudeam eſt vnū factū quod trahitur ex ſacris literis. Similiter ꝙ moyſes deducit filios iſrael per deſertum. Aliud eſt factum qđ ex ſacris

ꝓpoſitio. literis non trahitur vt ꝙ ſortes ſit vir berte. ¶ Iſtis ſuppoſitis ſit iſta ꝓpoſitio. Nō poteſt concilium errare in facto quod poteſt trahi ex ſacris litteris/quia conſequenter erraret in his que ſunt fidei. Sed i facto quod non poteſt trahi ex ſacris literis conciliū errare poteſt: ſed in fide & bonis moribus nō poteſt errare/quia in his ſpecialiter dirigiť a ſpiritusſancto Actuū. xv. dicitur viſum eſt ſpirituſſancto & nobis. Poniť primo ſpirituſſanctus tanq̄ director cōcilij generalis ſed ſpirituſſanctus nō poteſt errare vel aliquem facere errare neq; decipere. ¶ Contra ergo ſpirituſſanctus non poteſt etiam dirigere vel aliquem facere errare errore facti: pluſq̄ errore iuris/ideo ſpirituſſanctus nō poteſt eſſe director erroris facti ſicut nec iuris. Dico ꝙ concilium generale dirigiť ſpecialiter a ſpūſancto in oibus neceſſarijs. Dico etiā ꝙ in ſententiando ꝙ ſortes eſt vir tiberge in caſu predicto/ cōcilium dirigitur a ſpirituſancto imo bene ſententiat. quia ſecundū allegata & probata & teneť ſic ſentētiare: ſed non oportet ꝙ ſpirituſſanctus ſit ſpecialiter director omniū aliorum que ſūt in cōcilio puta iudiciorū intellectus ſpeculatiuorum. Nam hoc eſt vnum iudicium ſpeculatiuū/hic eſt vir huius mulieris: ſed ſemper ſpirituſſanctus eſt ſpecialis director quarūcunq; ſententiarū & iudiciorum latorum per concilium. ¶ Q̄tum ad primū argumentum Panormitani dicētis ꝙ falſum eſt ꝙ concilium non poteſt errare. Dico ꝙ iſta propoſio quam aſſumit eſt falſa ſcilicet ſola eccleſia vniuerſalis errare non poteſt/ & cum arguit ſic Panor. ſola vniuerſalis eccleſia eſt pro qua Chriſtus orauit ne deficeret fides ſua. Dicit eni Petro repſentāti totā eccleſiam/ergo nō poteſt trahi ex ſacris litteris ꝙ conciliū errare nō poteſt ſed ſolū ꝙ vniuerſalis eccleſia. Nego/imo dico etiam ꝙ rogauit pro concilio. Vnde dicit quidā doct: q̄uis Petrus repſentet vniuerſalē eccleſiam p cap. quidā. xxiiij. q. j. Date ſunt claues Petro vt repſentāti eccleſiā vniuerſalē. Similiter ꝯciliū gn̄ale repſentat vl̄em eccleſiam imediate/q̄a ꝯſtituitur ex cuiuſlibet eccleſie particularis aliquo mēbro/& date ſūt claues Petro repſentāti vl̄em eccleſiā de remote/ergo dicit doc. ꝙ q̄uis Petrus ſit deuiabilis nihilominus cōciliū generale imediate vl̄em eccleſiā repſentās errare nō pōt Et ecce q̄tum ad primū. ¶ Scđm erat/ꝙ cōciliū gn̄ale eſt ſupra papā/quia ipm iudicare poteſt ratiōe i deuiabilitatis & ab ipo ad ꝯciliū pōt appellari. ¶ Cōtra. nona. q. iij. cap. nemo. Nemo iudicabit primā ſedem. Item. xl. diſtin. cap. ſi papa. dicitur ꝙ papa niſi in materia hereſis nō pōt iudicari &c. ¶ Q̄tum ad cap. nemo Okā optime ſoluit/nemo iudicabit primā ſedē iuſticiā tēperate deſiderantē hoc ē q̄diu iuſte agit nō debet iudicari. Alij textus ſunt ꝯſtitutiōes pape & ꝯſtitutiōes aliorū pontificū q pro ſe loquebātur: & nemini credendū eſt i ſua cauſa. Alie ſūt meliores appentie. Chriſtus erat ſup totum cōcilium & non ſubiectus ꝯcilio: ſed ꝯſtituit Petrū & eius ſucceſſores

ſuos vicarios.ergo petrus & eius ſucceſſo-
res ſunt ſuper concilium. Secūdo nō eſt dif
ficultas quin Chriſtus inſtituerit politiam
chriſtianam in optimo genere politie alias
non fuiſſet bonus inſtituens:ſed optimum
genus politie eſt politia regalis/puta quā-
do vnus ſolus principatur / ſi ergo conci-
lium principatur ſuper papā/ politia chri-
ſtiana eſſet ariſtocratica & non regalis/ er-
go oportet de neceſſitate fateri ꝙ conciliū
ſit pape ſubiectum & non ediuerſo. ¶Quā
tum ad primum/non eſt difficultas quin
Chriſtus fuerit ſuper concilium. Concedo
etiam ꝙ ſecundum humanitatem fecit pa-
pam ſuum vicarium/tamen conſequentia
non valet:ergo papa eſt ſuper concilium.
Nam non eſt difficultas quin Chriſtus fue
rit ſuper infideles & tamē papa non hebet
poteſtatem ſuper illos/ergo conſequentia
non valet Chriſtus fuit ſuper cōcilium ge-
nerale & fecit papam ſuum vicarium/ergo
papa eſt ſuper cōcilium generale/ ſicut nō
valet Chriſtus fuit ſuper īfideles & fecit pa-
pam ſuum vicariū/ergo papa eſt ſuper infi
deles. ¶Ad ſecūdum/optimum genus po
litie eſt regale/ergo politia chriſtiana eſt re
galis. Concedo/quia dicit vos eſtis genus
electum regale ſacerdotium:ſed illa dicitur
regalis quando vnus ſolus dominatur :&
non plures. Verum eſt regulariter.nam in
ciuilibus non dicitur politia regalis ex eo
ꝙ nulla ꝯgregatio ſit ſupra regem / nā con
gregatio nobilium politie ciuilis imediate
eſſet ſupra regē &pro in ydoneitate poſſūt
deponi reges/ vt patet de Zacharia. Non
vocatur ergo regalis eo ꝙ nulla congrega
tio ſit ſuper illū qui gubernat : ſed in com-
munitatibus eſt congregatio ſemper regēs
& ſemper manet in eſſe cōgregationis:ſed
in politia regali non ſic eſt quia nō eſt ſem-
per congregatio nobilium cōgregata que
ſit ſemper ſuper regem.ſic eſt de eccleſia vni
uerſali/ſemper eſt vnus papa regulariter:
ſed tale concilium generale quod eſt cōgre
gatum ex omnibus alijs prelatis vel eorum
vicarijs non ſemper eſt qui ſemper guber-
net totam chriſtianitatem. Hinc eſt ꝙ poli
tia chriſtiana eſt regalis & non ariſtocrati-
ca vel thymocratica. Cōcilium politicum
eſt ſupra regem & ipſum iudicare & depo-
nere poteſt pro in ydoneitate & certa culpa
Similiter non eſt aliqua cōgregatio que re
gulariter maneat que ſit ſupra papā: ſed ni-
chilominus tota congregatio prelatorum
eſſet ſuper papam: & nihilominus politia
chriſtiana eſt regalis. & eſt argumentū pre-
cipuum de ture cremata ꝙ politia Chriſtia
na eſt regalis & per conſequens papa eſt ſu
per concilium. & ꝙ Eugenius papa pote-
rat diſſipare concilium: ſed ſatis viſum quo
modo ſoluitur argumentum. ¶Ad alias
apparētias. Poteſtas pape eſt immediate a
Chriſto inſtituta & nō a concilio/neq; po
teſt inſtitui a concilio:ſed a ſolo deo eſt in-
ſtituibilis. Tunc arguitur ſic: quādocunq;
eſt aliquis inſtitutus in aliqua poteſtate ſu-
per aliquā communitatē que poteſtas non
eſt ab ipſa cōmunitate ſuper quam cōſtitui
tur inſtituta:ſed ſolū ab aliquo q eſt ſupior
ad illā totā cōitatem ille nō poteſt auferri
nec deponi ab illa tota cōitate /ſecus eſt de
ptāte regali & ciuili q eſt inſtituta ab ipſo
populo & p populū alicui cōicata: ſed po-
teſtas papalis nō eſt cōicabilis nec inſtitui-
bilis ab aliquo de cōitate humana nec diſ-
ſolubilis. Nam illā papalē auctoritatē con
cilium nō poteſt inſtituere nec diſſoluere/
imo a ſolo deo papalis illa dignitas iſtitui
poteſt. ¶Dico primo ꝙ eccleſia nō poteſt
auferre poteſtatē papalē: quia nō poteſt il-
lam inſtituere. & vnūqdq; diſſoluitur per
eaſdem cauſas ex quibus cōponitur/ vt ha-
bet regula iuris. Sed difficultas eſt/an poſ-
ſit illa dignitas auferri ab iſto. quia anteꝗ
habeat illā ptātē papalē aliquid cōitatis re
quiritur puta ꝙ ab ipſis cardinalibus eliga
tur & quo facto eſt electus ꝯſequitur illā di
gnitatem papalē non ab illa cōitate eligen
tium ſed ab ipſo deo. Nam datur analogia/
baptiſmus ē vnū reqſitū ad gratiā & gra ſo
lū a deo eſt & nō a baptiſmo. ergo videt ꝙ
cōitas nō pōt auferre ptātē papalē ab iſto.

Q̃tum ad hoc/argumẽtũ haberet magnã apparentiã niſi eſſet ab illo qui inſtituit poteſtas collata auferẽdi: ſed eſt collata a deo poteſtas eccleſie auferendi ſi peccauerit ſup quãcunqꝫ. & illa poteſtas eſt collata in edificationẽ eccleſie & nõ in deſtructionẽ. imo a ſupiore cõitatis collata eſt i edificationẽ. Hinc eſt ꝙ apud cõitatẽ relicta eſt poteſtas ſi in detrimentũ eccleſie agat ipſum auferẽdi. & per pñſpciliũ imediate a Chriſto habet auctoritatẽ iuriſdictionis exterioris ſuper quãlibet chriſtianũ. & argumẽtũ de facto haberet bonã apparentiam niſi deus illam poteſtatem deponendi conſilio reliquiſſet. Et hec de prima queſtiõe ſufficiãt.

¶SECVNDA QVESTIO.

Capitulum primũ de ſuprema poteſtate temporali.

IN PRIMA QVESTIone viſum eſt an ſupma poteſtas laycalis & ſupma ſpiritualis in eãdem perſonã cadere poſſint/ & quid ſit poteſtas ſpiritualis & in quo eſt ſubiectiue/ & qui ſunt actus illius poteſtatis. qa omnis poteſtas dicitur poteſtas in ordine ad actum propterea viſum eſt qui ſũt actus illius poteſtatis ſupreme i ſpiritualibus: & tandem viſum eſt an papa ſit ſubiectus concilio generali. ¶Iam queritur in hac ſecunda queſtione vtrum poteſtas ſuprema layca ſeu temporalis proprietatẽ ſibi proprie propriam habeat immediate a deo. Vnde viſum eſt quid ſit poteſtas in tẽporalibus. Et poteſtas in propoſito capitur pro poteſtate iuriſdictionis quod nihil aliud eſt q̃ facultas propinqua dicendi ius. i. ſententiãdi quid iuſtum & quid iniuſtũ. ideo poteſtas in tẽporalibus eſt poteſtas dicendi ius in temporalibus & ſuprema poteſtas in tẽporalibus eſt ſuprema poteſtas dicendi ius in temporalibus/ & ab illa ad alteram non eſt appellatio neqꝫ ab altera iudicari poteſt ¶In primo capitulo circa queſtionem motam ſunt due opiniones. Vna dicentium ſupremam poteſtatẽ in temporalibus proprietatem proprie propriam habere non immediate a deo ſed a papa. & fuit recitata in ſecũdo capitulo prime queſtionis ꝙ papa habet ſupremam poteſtatem iuriſdictionis in temporalibus/ ſed hoc repudiatum fuit multis argumentis. ¶Alia opinio ponit aliquas diſtinctiões. Prima/ ꝓprietas alicuius dicitur alicui proprie propria dupliciter. & quelibet poteſtas tam laica q̃ ſpiritualis habet ſuas proprietates proprie proprias. Nam proprietas ſpiritualis proprie propria eſt poſſe excõmunicare/ abſoluere indulgentias cõferre & alias poteſtates de qbus actũ eſt prius. Sunt eni ꝓprietates proprie illi poteſtati ſpirituali. Sed poteſtas ꝓprie propria poteſtati laicali eſt diſcernere de poſſeſſionibus cuius ſint iudicare cõdẽnare hominem ad mortem ciuilem ſeu abſoluere a morte ciuili/ poſſe a populis ſubditis tributa exigere pro neceſſitate reipublice. Vnde tripliciter intelligi poteſt ꝙ aliqua proprietas dicatur alicui proprie propria. Vno modo ꝙ ſit illi ꝓpriiſſime ꝓpria ita ꝙ illi ſoli conueniat ſic ꝙ nulli alteri. Alio modo dicitur alicui ꝓprie propria ſic ꝙ licet nõ ſit ei ꝓpriiſſima nihilominus inter omnes proprietates magis illi cõuenit/ & ſic reſpectu iſtius dicitur proprie ꝓpria ꝙ q̃uis alicui ꝯueniat tamen iſti magis proprie q̃ cuicunqꝫ alteri. ¶Secũda diſtinctio/ aliquid eſſe immediate a deo dupliciter intelligitur. Primo modo ꝙ illud ſit a deo ſine quocunqꝫ ſigno creato & ſine quacũqꝫ diſpoſitione creata preuia/ ita ꝙ nullum ſignum creatum precedit vt hoc fiat a deo. & iſto modo Moyſes habuit ducatum populi iſrael imediate a deo quia ſine quacũqꝫ diſpoſitiõe preuia deus per ſemetipſum cõtulit ducatum Moyſi. Secũdo modo ꝙ ad illud ſolum deus ꝯcurrit: tamen aliqua diſpoſitione preuia vt cũ ſortes baptiſat gratia que infunditur ſorti eſt imediate a deo: ſed non eſt a deo niſi preſuppoſito ſigno/ & diſpoſitione preuia. Similiter cũ aliquis eligitur in papã/ illa poteſtas pontificalis

Aliquid eſſe immediate a deo dupliciter intelligitur.

eſt immediate a deo quia non eſt inſtituibi
lis a creatura. verũtamen deus iſti non illã
confert niſi aliqua electione preuia. Simili-
ter anima ratiõalis eſt immediate a deo ſed
non creatur niſi aliquo diſpoſito ad illam
ſuſcipiendam. ¶ Iſtis diſtinctionibus poſi-
tis eſt queſtio vtrum talis poteſtas ſit a deo
videlicet ꝙ nõ ſit a deo niſi preſuppoſito
miniſterio alicuius creature preuio. Vel
queſtio poteſt intelligi. vtrum a ſolo deo
videlicet ꝙ concurſus creature nihil faciat
verũtamen inſtituit miniſterium creatũ an-
Queſtio in quo fũdaẽ ptãs laica. teq̃ illam conferat. Pro cuius declaratione
primo eſt inquirendũ in quo fundatur illa
poteſtas layca. Vtrum in gratia gratum fa-
ciente vel in altero dono ſupernaturali gra
tuito vel in fide vel caractere. ¶ De iſta que
ſtione fuerunt controuerſie inter doctores
Armachanus in tractatu de pauptate Chri-
Opi. Armachani ſti tenet/ ꝙ omne dominium ſeu originale
ſeu ciuile ſeu principiatiuum quod dicitur
iuriſdictionis fundatur in gratia gratum fa
ciente ita ꝙ q̃cito peccator perdit gratiam
q̃cito perdit dominium. ¶ Hanc propoſi-
tionẽ nititur aliquibus rationibus proba-
re. Prima Geneſis primo dicitur/ faciamus
hominẽ ad ymaginẽ & ſimilitudinem no-
ſtram vt dominetur oĩbus beſtijs terre. er-
go dominiũ ipſius Ade fundabatur in cha
ritate/ ergo & quodlibet aliud dominium.
quod autẽ fundeẽ dñium Ade in charitate
patet per hoc quod dictum eſt faciamus ad
ymaginẽ ſuple ꝑ collationẽ gratuitorũ an-
teq̃ dñetur/ ergo ſignũ eſt ꝙ illa diſpoſitio
requiritur ad dominiũ. Item Abel habebat
dñium in aliquibus rebus Geneſis quarto
Obtulit dño de gregibus ſuis. Sed Caym
de fructibus terre. ergo per hoc quod dicit
ſuis gregibus/ ſignum eſt ꝙ Abel habebat
dominiũ & ipſe Caym nõ: q̃a erat peccator.
¶ Tertium argumentũ/ vſus rerum neceſ-
ſarius ad vitam cõſeruandam fundatur in
charitate. ergo a fortiori dominium funda
tur in charitate. Patet antecedens primi re-
gum ca. xxj. cum Dauid pateretur famem
petijt panes propoſitionis/ cui reſpondit
Abimelec, mundi ſunt pueri? Signum erat
ꝙ niſi eſſent mundi non potuiſſent veſci il
lis panibus. ergo cum minus ſit vti q̃ habe
re dominium ſi talis vſus fundetur in chari
tate/ ergo & dominium. ¶ Quarto/ iuſte vi
uere eſt homagium deo debitum propter
dominium nobis impenſum/ ergo ſi non
iuſte vſuit homo perdit dominium rerum
quẽadmodum vaſſalus propter ingratitu
dinem & ſcelus contra dominum perdit
feudum. ¶ Quinto & vltimo/ peccator nõ
eſt dignus pane quo veſcitur. ergo quili-
bet peccator eſt dignus morte/ ergo eſt in-
dignus vita. immo a fortiori eſt indignus
his que neceſſario requiruntur ad ſuſtẽtatio-
nem vite ſcilicet comeſtibilibus & potu.
Propter has ratiões tenet Armachanus/ ꝙ Solutio
omne dominium tam ciuile q̃ originale fũ
datur in gratia gratum faciente. ¶ Quan-
tum ad hoc Dealyaco ponit multas ꝓpo- Dealya.
ſitiones. Prima conſequẽter ad Okam di- 1. ꝓpõ.
cit tria. Dominium ciuile vel temporale ſi-
ue poteſtas lyaca nõ fundatur in gratia pre
deſtinationis. Secundo/ non fundatur in
gratia gratum faciente. Tertio/ nec in do-
no ſupernaturali creature infuſo. Patet pri
mũ euidẽter: q̃a tũc nõ poſſet eſſe certitudo
in mundo de dñio alicuius. Patet ſequela
nõ poteſt eſſe certitudo ꝙ iſte ſit predeſtia-
tus. Nemo ſcit an odio vel amore dignus
ſit. igitur. Si dicas/ hoc auffert certitudinẽ
dominiorũ pure ciuilium. & ponit quẽli-
bet poſſeſſorem alicuius rei in ſtatu peccati
mortalis. Patet/ quia quilibet habet dubi-
tare de qualibet re an ſit ſua. Vltra dicit/ &
bene ꝙ tale dñium nõ fundaẽ in gr̃a gratũ
faciente/ hoc eſt nõ requiritur gr̃a gratũ fa-
ciens ad hoc ꝙ aliquis ſit dñs alicuius rei.
Precipua ratio habetur i Exodo/ Dñs fecit
domos lutheas obſtetricibus egyptiacis/
quia ad mandatum Pharaonis non inter-
ficiebant pueros iudeorum. ergo ille do-
mus erant earum: ſed ille obſtetrices non
erant in charitate immo erant ydolatre.
Ideo dicit Gregorius/ ꝙ illud obſequium
remũerauit dñs bono tẽporali quod alias

remuneraſſet bono eterno. ideo nõ ſolum falſum eſt immo hereſim ſapiens dicere ꝙ do minium ciuile fundetur in gratia gratũ fa ciente. Infert Dealyaco cõtra Armacanum ꝙ ſi rex peccaret mortaliter deuolueret re gnum ad filiũ. Similiter ſi rex habeat duos filios: & iunior prius baptiſetur ꝙ regnũ deuolueret ei. Patet/merebatur illũ habe re & non perdit propter peccatum/ vt ſup pono. igitur. & multa alia infert abſurda. Dico vltra ꝙ nec fundatur in fide nec in ca ractere nec in aliquo dono ſupernaturali. Nam apud gentiles fuit verum dominium ciuile anteq̃ chriſtus veniret: ſed in ipſis nõ fuit caracter nec gratia gratum faciens quã uis haberent gratias gratis datas. igitur. ¶ Vnde ſupra cũ aſſignabantur differẽtie inter dominium ſpirituale & ciuile dictum eſt ĩ vna illarũ ꝙ ſpũale fundabat in dono ſupernaturali & nõ ciuile dñium. queritur ergo in quo fundatur: Dicit Alya. ꝙ ĩ duo bus cõmuniter ſcilicet in aliquo titulo crea to. Secundo in approbatione diuina. nam antequã aliquis ſit alicuius rei verus domi nus oportet de neceſſitate deum approba re/id eſt deum velle ꝙ illo dominio ſiue il la poteſtate potiatur. Ratio eſt/quia deus ſupremus eſt dominus omniũ/quia domi ni eſt terra. Ceteri vero dñi ſunt ſolũ ſub ip ſo. ergo anteq̃ aliquis ſit dominus oportet de neceſſitate approbatio domini ſuperio ris. ſicut eſt impoſſibile cãm ſecũdam agere ſine prima/ita eſt impoſſibile dominũ infe riorem habere iuſtum dominiũ vel poteſta tem niſi ex approbatione diuina. Hoc di cit apoſtolus Non eſt poteſtas niſi a deo/ ergo nullus habet poteſtatem iuriſdictio nis niſi ex approbatiõe diuina: ſed deus cõ muniter approbando habet vel vtitur ali quibus titulis creatis mediãtibus q̃bus ap probat/ſcilicet vel titulo ſucceſſionis he reditate vel venditione vel donatione vel aliqua permutatione. ¶ Tota ergo reſolu tio de Alya. eſt ꝙ dominium ciuile nõ fun datur in gratia predeſtinationis nec in gra tia gratum faciente nec in fide aut caractere

In q̃ fun dat ciui le dñium

Reſolu tio.

ſiue aliquo dono ſupernaturali: ſed in ſola approbatione diuina fundatur quecunq̃ poteſtas iuriſdictionis ciuilis & layce / ita ꝙ cauſa efficiens quare iſte eſt dominus hu ius rei vel habet iuriſdictionem/quia deus vult & approbat illum eſſe dominũ illius. ¶ Reſtat modo ſoluere argumenta Arma chani. Q̃tum ad primum argumentũ de Adam ꝙ prepoſitus eſt dominus ceteris ꝑ dona ſpiritualia. Dico ꝙ nõ eſt inconueni ens ꝙ aliquando deus ſumpſerit pro titu lo dona gratuita forſitan ſicut fecit ĩ Adã & abel: ſed hoc nõ requiritur vltra/immo eſſet erroneũ hoc dicere. Q̃tum ad aliud de Dauid ꝙ non poterat iuſte vti panibus propoſitionis ſine caritate. ergo nec habe re iuſtum dominium ſine caritate. Negatur conſequentia. nam ꝙ nõ potuiſſet illis pa nibus iuſte vti ſine caritate hoc nõ eſt ꝙ ad dominium requiratur caritas: ſed hoc erat quia panes ſancti erant/ſicut ad hoc ꝙ ali quis vtatur euchariſtia hoc nõ eſt ꝙ ad do minium illius requiratur charitas: ſed hoc eſt ratione diſpoſitionis requiſite ad talem cibum veſcendum. Q̃tum ad aliud/pecca tor quilibet eſt dignus morte & indignus vita. vtrumq̃ concedo/ nam deus poſſet iuſte abſtrahere ea que requirũtur ad vite peccatoris ſuſtentationem & eum iuſte da re morti ratione peccati & auffere quecũq̃ neceſſaria vite & tamen non auffert/ſicut vaſſallus rebellans eſt indignus feudo quẽ habet. ergo dominus auffert. Non valet conſequentia. imo poteſt ſibi relinquere ta le feudum. Similiter conſequentia non va let. offendẽs deum eſt indignus pane quo veſcitur/ergo deus auffert & priuat talem offendentem tali pane/ſed bene ſequitur ergo iuſte poſſet priuare ſi vellet. & ſic pa tet quomodo iſta argumenta Armachani nihil concludunt contra concluſionẽ prin cipalem videlicet ꝙ dominium non funda tur in caritate ſed ĩ approbatione diuĩa &c.

Solutio nes Arma chani.

¶ Secundum capitulum. An habẽs ſu premam poteſtatẽ in tp̃alibus habeat pro prietatẽ in aliquibus rebus particularibus.

COnſequẽter doct. in ſecũ-
do capitulo ponit duos
modos dicendi circa que
ſtionem videlicet vtrũ ha
bens ſupremam poteſta-
tem laicam ex ratione illi-
us poteſtatis ſupreme ha-
beat aliquam proprietatem ſibi proprie p
priam. ſupponitur quod dictum eſt prius
l. i. capitulo quid eſt habere poteſtatẽ pro-
prie propriam/ & quid eſt habere immedi-
ate a deo. Item dictum eſt prius ꝙ ꝙ̃uis rex
vel aliquis dominus temporalis habeat iu
riſdictionem ſuper bona mea & corpus me
um nichilominus bona mea & corpus me
um non ſunt eius. nam nõ ſum ſeruus eius
ideo non habet dñium proprietatis i illis.
¶ Iſtis ſuppoſitis difficultas eſt vtrũ ipſi ſu
preme poteſtati layce quia talis ſint aliqua
bona quorum proprietas ad eum ſpectet q
fungitur tali poteſtate. Dicit doct. in prin-
cipio ꝙ habens ſupremam poteſtatem lay
cam habet proprietatem i aliquibus rebus
puta quas habebat anteq̃ fũgeretur tali di-
gnitate & poteſtate ſuprema & quas obti
net nomine priuato & non nomine regio
vel imperatorũ/ in talibus habet proprieta
tem proprie propriã/ ſed difficultas ẽ vtrũ
ſint aliqua bona ita cõnexa illi ſupreme po
teſtati layce ſeu temporali ꝙ q̃tum ad pro-
prietatem proprie propriam ſemper ſint il
lius qui fungitur tali poteſtate & ꝙ hebeat
proprietatem in illis rebus/ & talis eſt diffi
cultas de curatis & prelatis eccleſie/ nam cu
re paſtorali & epiſcopatui aliquãdo ſunt
annexa aliqua bona. Queritur inter doct.
vtrũ talia bona quo ad proprietatem ſint
illius qui habet curam talem paſtoralẽ ita
ꝙ realiter ſint eius. Similiter iperiali digni-
tati annexa ſunt aliqua vtrum talia quo ad
proprietatem proprie propriam ſint illius
qui de facto fungitur dignitate imperiali.
Prima opinio dicit ꝙ nõ ſunt eius/ & argu
mentum huius opinionis eſt. Quãdocũq̄
aliqua quo ad proprietatem ſunt alicuius
poteſt qualitercũq̄ vult & pro libito de il-
lis diſponere/ & ſi donat de facto tenet talis
donatio/ ſi prodige exponat (licet p̄eccet)
non tenet ad reſtitutionem illorũ. ſed ſi in
perator diſponat ſic prodige de rebus an-
nexis Imperio non ſolum non peccat ſed te
netur de bonis proprijs reſtituere imperio
ergo talia non ſunt eius q̃tum ad dominiũ
& proprietatem proprie propriam / talia
inq̃ annexa dignitati imperiali. Similiter di
cunt hoc argumẽto ꝙ epiſcopus prodige
exponens bona epiſcopatus tenetur ad re-
ſtitutõnem/ quia nõ ſunt eius ſed totius cle
ri/ & eſt vt dicunt ſolum adminiſtrator. Itẽ
qui habet ſupremam poteſtatem laycam re
galem regit ad vtilitatem publicam & cõ-
munem & ille non regit qui regit pro ſuo
priuato bono ergo ãnexa tali regimini ſũt
commuitatis & non dominantis. ideo rex
non eſt niſi adminiſtrator: & eſt apparẽtia
pro iſta opinione. Alia eſt opinio ꝙ habet
proprietatem ita ꝙ illa ſũt eius proprie ita
ꝙ habens imperium habet proprietatem p
prie propriam in aliquibus rebus. & moti
uum illius eſt/ ille qui habet dignitatem i-
perialẽ debet maxie pollere virtutibus poli
ticis inter quas magnificentia & liberalitas
ſunt maxime/ ſed nõ poteſt illis virtutibus
pollere niſi habeat abũdantiã rerum / & ni
ſi ſit proprietarius nõ poteſt donare / ergo
in talibus habet proprietatem/ quando eſt
in tali dignitate cõſtitutus aliqui efficiũtur
inimici eius quibus non poteſt facile reſiſte
re ſine acquiſitione amicorum & manute-
nentia & largitione bonorum/ ſed ſic eſt ꝙ
non poteſt illa largiri niſi habeat proprie-
tatem in illis. igitur. Vtrum ergo rex vel i
perator habeat proprietatem in illis bonis
que ſunt a communitate deputata dignita
ti regie vel imperiali vel vtrum ſit admini-
ſtrator/ nam leuãtur tributa & pedagia ſal
lagia &c. ſimiliter ſunt alique poſſeſſiones
& vrbes & caſtra data regi non pro perſõa
ſua ſed pro vtilitate regni. Qꝫ nõ ſint eius
eſt apparentia quia rex non poteſt alliena-
re regnum neq̄ precipuas vrbes regni in al
terum transferre.

¶ Capitulum tertium. An imperator habeat ſuam poteſtatem immediate a deo vel a papa.

Q Vantum ad tertium capitulū ſuppoſito ꝙ rex vel imperator habeat proprietatem proprie propriā eſt difficultas a quo habet immediate vel a deo vel a papa. Prima opinio ꝙ immediate habet a deo/ q̄admodum quando eligitur ſortes in papam eo facto quo ē electus & electioni prebet cōſenſum deus ſibi confert immediate auctoritatem papalē ſiue ſpiritualem/ & illam non habet ab electoribus/ quia illam non habent: ita eo facto quo aliquis eſt electus imperator & prebuit conſenſum habet poteſtatem temporalem ſupremam a deo ímediate. Iſtius opinionis eſt gloſa nonageſima. vj. diſtin. ca. ſi imperator. Ratio iſtorum ē/ quādocūq̨ aliquis eligitur ad poteſtatem aliquam & non habet illam ab electoribus/ nec a coronante/ nec a confirmante: illam habet ímediate a deo. ſed imperator non habet poteſtatem imperialē ab electoribus q̄uis requiratur electio nec a confirmāte/ ergo habet imediate a deo. Preterea dicunt doct. ꝙ papa habet immediate a deo poteſtatem non a confirmāte. quia non indiget & ſi ſit aliqs confirmans eſt ſolum propter pōpā & nō neceſſitatem (ſed epiſcopus requirit de neceſſitate confirmationem/ ideo non habet epiſcopus immediate poteſtatem niſi a cōfirmante & non habet anteq̄ confirmetur & conſecretur) eodem modo dicunt de imperatore q̄cito eſt electus anteq̄ confirmet habet poteſtatem ſupremam laycam iuriſdictionis. & de facto poteſt vti illa & excercere & excertitium tenet/ preterea dicunt ꝙ nec habet a cōfirmatore/ nec ab electore ſed immediate ab ipſo deo. ¶ Secunda opinio ꝙ imperator non habet immediate illam a deo ſed immediate a papa / & mediāte papa ab ipſo deo. Iſta opinio adducit multas rationes. Prima eſt apparentior. quādo ē aliquis in aliqua poteſtate conſtitutus & alteri ratione talis poteſtatis preſtat iuramētum fidelitatis videtur habere illam ab illo cui preſtat iuramentum fidelitatis/ ſed ſic ē ꝙ imperator preſtat iuramentum fidelitatis pape. ergo habet illam a papa (in gallia epiſcopi preſtant iuramentum regi q̄tū ad temporalia/ & pape q̄tum ad ſpiritualia) Vnde imperator in coronatione vltima preſtat iuramentum fidelitatis pape/ ergo habet illam poteſtatem laycam a papa & nō immediate a deo. videantur alie rationes ī doctore. ¶ Viſum eſt vtrum imperator habeat proprietatem proprie propriam ī rebus appropriatis dignitati impiali quia nō eſt difficultas quin habeat in aliquibus rebus quas habebat anteq̄ eſſet imperator & in rebus poſtea acquiſitis propria īduſtria. ſed difficultas erat de rebus dignitati impiali annexis & ſicut dictum eſt/ eſt eadem difficultas ſicut de clericis an habeant ꝓprietatem rerum annexarum beneficio. & hāc difficultatem querit doct. in ſecūdo tract. ſecūde ptis dya. li. ij. vtrum impator ſit dominus omnium rerum & apparet ꝙ ſic. Nā ipator eſt dominus totius mūdi/ ergo & omnium rerum tempalium. Item imperator eſt dominus aliorum hominum a ſe/ ergo a fortiori eſt dominus omnium rerum que poſſidētur ab illis hominibus. ¶ Alia apparentia rex quilibet eſt dominus omnium que ſūt in regno ſuo/ ergo impator mūdi omnium que ſunt in mundo. Patet antecedens primi regum. viij. dicit Samuel ad populū petētem regem. Hoc erit ius regis filios veſtros tollet in curribus & faciet ſibi centuriones/ hoc erit ius regis/ ſi erit ius regis ergo poterat hoc iuſte facere ꝑterea filias vr̄as tollet & faciet vnguētarias/ vineas & agros tollet & dabit ſeruis ſuis. Ex illis verbis patet ꝙ rex habet ꝓprietatem & dominium & ꝑſonarum & bonorū/ quia pōt & filios tollere & filias ad ſeruitium ſuum & ad vtilitatem ꝓpriam. Similiter tollet vineas & agros/ ergo vnuſquiſq̨ rex iure & iuſte habet dominium ſingularum rerum que ſunt in regno ſuo. Pro iſta queſtione ſupponēdum dicta ſupra. ꝙ dominus pōt

Secūda ꝓpoſitio.

An ĩperator ſit dominus omnium rerum tẽpalium

importare dominium pprietatis/ vel dominium iuriſdictionis ita ꝙ ſit ſenſus vtrũ imperator habeat dominium iuris/hoc eſt poteſtatem dicendi ius ſuper ſingula que ſunt in regno. vel vtrum habeat proprietatem illarum rerum /ita ꝙ ſit verum dicere quelibet res regni eſt imperatoris vel regis Secundo ſupponendũ ꝙuis ille qui nõ habet dominium proprietatis habet tamẽ dominium iuriſdictõnis in aliquo caſu habet poteſtatem transferendi inuito domino p ticulari rem ſuam in pprietatem alterius vt ſortes qui de facto eſt verus rex nichilominus nõ habet ptãtem pprietatis id eſt pprietatem in rebus platonis/ſed ſolum ptãtem iuriſdictionis. Dico ꝙ ſortes rex habet aliqñ in caſu poteſtatem transſferendi res platonis in Ciceronem/& hoc ſpectat ad dominium iuriſdictionis. Nam plato põt peccare ratione cuius peccati res ſue erũt fiſco applicande quo facto ad ſortem regem ſpectabit non ratione dominij pprietatis ſed ratione dominij iuriſdictionis res platonis in dominium alterius transſferre. Iſto modo iperatores/& reges/ per leges vſucap. preſcrip. ꝙuis in illis rebus non habuiſſent pprietatẽ nihilominus tranſtulerũt illas auctoritate iuriſdictionis in preſcribentes & vſucapientes. Notandum vltra ꝙ dominium iuriſdictionis non ſolum ſe extendit ad res poſſeſſas. ſed etiam ad perſonas. Prime ad Ro.xij. non ſine cauſa gladium portat in vindictam malefactorũ. Item notandum ꝙ rerum exiſtentium in regno. quedã ſunt imobiles/alie vero mobiles. Immobiles ꝗ non poſſunt transſferri/vt ager domus/mobiles que transſferri poſſunt/ vt aurum / argentum/lectus/ vaſa/&c. & iſtarum vtreqꝫ quedam appropriantur iperatori ſic ꝙ nulli alteri. Alie vero appꝓriantur quibuſdã alteris. exemplũ primi vt fructus pedagiorum taliarũ ſalinarũ &c. Similiter caſtra & quedam vrbes ſunt appropriate imperatori vel regi ſic ꝙ nulli alteri. Iſtis ſuppoſitis vtrum imperator ſit dominus omnium rerum ſit prima propoſitio. ¶ Imperator nõ

Dñiũ iuris etiã ſe extendit ad pſõas

Prĩa ppoſitio.

eſt dominus ꝙtum ad proprietatem omnium rerum que ſunt in mundo. immo non eſt dominus omnium rerum que ſunt i imperio/ſuo & capio imperatorem ac ſi eſſet dominus totius mundi. Patet/ quilibet qui eſt dominus alicuius rei poteſt illã vendere/ſed non poteſt imperator omnem rẽ vendere. ergo non eſt dominus ꝙtum ad pprietatem cuiuſlibet rei. Iſta ppoſitio ponitur in capitulo eos.i.q.i. habetur ibidẽ ꝙ omnis dominus rem ſuam vendere poteſt ſi vult ſiue ſeruum ſiue aliquid eorum que poſſidet /ſed ſic eſt ꝙ imperator nõ poteſt ſingulas res imperij vendere ſi vult. Patet non poteſt res meas ad libituum eius vendere ſine peccato/ergo ipſe non habet proprietatem in illis rebus. Vnde expreſſe habetur.xxiij.q.viij.in capitulo que omnia ſunt imperatorum. Dicit expreſſe glo. non quo ad proprietatem ſed ꝙtũ ad iuriſdictionem. relinquitur ergo prima ppoſitio vera ꝙ ꝙuis eſſet aliquis imperator totius mundi nõ eſſet dominus omnium rerum vt ly dominus importat dominium proprietatis. Secundo patet iſta propoſitio. quicũqꝫ dat rem cedit proprietati illius & transſfert illam in alium & non remanet amplius illius rei proprietarius. imo hoc eſt donare pprie. ſed imperator multa dat & dedit. ergo non remanet amplius illarum rerum proprietarius. Et iſta propoſitio eſt manifeſta videlicet ꝙ imperator non eſt dominus ſingularũ rerum. Pariformiter Rex Francie non eſt dominus omnium que ſũt i regno ſuo. imo nihil proprietatis habet in agris meis licet habeat proprietatem iuriſdictionis in illis. ¶ Secunda propoſitio imperator non eſt dominus omnium rerum vt ly dominus importat dominium iuriſdictionis & non pprietatem/patet primo. non ẽ dominus regni Francie/neqꝫ illorum qui ſunt in illo regno. per capitulo venerabilẽ qui filij ſunt legitimi Rex Frãcie in temporalibus nullum recognoſcit ſuperiorem. Hãc ppoſitionẽ ponit Demaronis in tractatu quem edidit de re eccleſiaſtica & deducit

Secunda ppoſitio

in prohemio pragmatice ſantionis. Appa
rentia eſt/multi reges qui nullum recogno
uerunt ſuperiorem in temporalibus fuerũt
optimi viri & canoniſati/vt ſanctus Ludo
uicus. & non eſt veriſimile ꝙ ſi habuiſſent
ſuperiores in temporalibus ꝙ nõ recogno
uiſſent illos. igitur. Et iſta ẽ propoſitio do
cto. quã credo veram/videlicet ꝙ impera-
tor quãtum ad ea que ſunt in regno francie
nullam habet poteſtatẽ iuriſdictionis. Se-
cundo/imperator nõ habet poteſtatem in
viros eccleſiaſticos p̄cipue in ſacerdotes/im
mo ſunt exẽpti iure diuio vt dictum eſt pri
us a iuriſdictione layca. & hoc expreſſe ha-
bet Innocẽtius in cap. ſolite de maioritate
& obedientia. & cum dicitur. non ſine cau-
ſa gladium portat. Hoc eſt intelligendum
ꝙ ſolum in eos gladio vtitur id eſt iuriſdi-
ctione tẽporali qui ſunt illi ſubiecti puta in
laicos. Huius opinionis eſt Innocẽtius ter
tius ꝙ ſacerdotes & eccleſiaſtici nullo mõ
poteſtati. i. iuriſdictioni imperiali ſũt ſub
diti. & hoc dicit Panor. in capitulo ſolite.
Ergo ſecunda ꝓpoſitio vera ꝙ imperator
non habet dominium iuriſdictionis in ſin
gulis hominibus & rebus mundi. Conſe-
quenter apud doct. dicitur ꝙ in rebus mo-
bilibus appropriatis imperio habet domi-
niũ proprietatis. Patet ſic: ille habet dñium
ꝓprietatis in aliqua re qui poteſt illam qua
litercũq & ad libitum exponere q̃uis aliqñ
peccet exponendo/qui tamen non tenetur
ad reſtitutionem/ſed iperator qualitercũq
exponat putenus iperij & fructus. i. res mo
biles/vt fructus vrbium &c. nullo modo
tenetur ad reſtitutionem quocunq modo
exponat hoc eſt certiſſimum. ergo q̃tũ ad
iſtas res mobiles imperator habet domini-
um ꝓprietatis. Eodem modo dicitur de ec
cleſiaſticis ꝙ in rebus mobilibus. i. in fructi
bus beneficiorum qui proueniũt ex rebus
hoc eſt agris & poſſeſſionibus annexis be-
neficio habent ꝓprietatem & qualitercũq
exponant illos fructus non tenentur ad re-
ſtitutionem/vt dicit dominus Degerſono
Similiter imperator q̃tum ad res mobiles ſi

bi prouenientes ratione dignitatis imperi-
alis habet in illis ꝓprietatem ꝓprie propriã
Sed q̃tum ad res immobiles dicit Occam i
loco preallegato. Si alienario illarum rerũ
immobilium non ſit in detrimẽtum iperij
tũc imperator poteſt donare & alienare vt
quedam caſtra/quoſdam agros: nõ notabi
les. ſed ſi alienatio illarum ſit in maximum
detrimentum imperij: nullo modo poteſt
alienare pro libito/imo ſi tentet alienare al
lienatio eſt nulla: & tenet̃ reſtituere. ❡Re-
ſolutio. Imperator ſiue rex nõ habet domi
nium proprietatis in ſingulis rebus regni
vel imperij. Secũdo/nõ habet dominium
iuriſdictionis in ſingulis rebus nec in ſingu
lis perſonis: ſed quantũ ad res mobiles an-
nexas imperio habet proprietatẽ & domi-
nium proprietatis ad libitum eius diſponẽ
do. q̃tum vero ad imobiles/vt eſt imperiũ
ipſum: vrbes: caſtra: iura imperialia: du-
catus: quorum alienatio eſſet in detrimen-
tum imperij non habet dominiũ proprie-
tatis/quia vt dictum eſt non poteſt pro li-
bito alienare/vel donando vel vendendo
vel cõmutando: eodem modo dicendũ de
quolibet rege & ſuo regno. Vnde filiai re
gno frãcie ſuccedit in rebus mobilibus ſed
quãtum ad imobilia ad regnum ſpectantia
vt regnum ipſum & ceteras vrbes que ſunt
regno annexas nũq̃ ſuccedit. Ratio eſt/ga
nũq̃ fuerũt patri regi appropriata. ga nũq̃
potuiſſet pro libito diſponere neq vti/io
quantum ad res mobiles habet proprieta-
tem proprie propriam. Similiter quãtũ ad
res imobiles que nõ ſunt de annexis vel ꝓ
prijs regni. His dictis reſtat ſoluere aucto-
ritatẽ primi regũ. viij. hoc erit ius regis &c̃.
filios & vineas tollet &c̃. Q̃tum ad hoc
dicit Ockam ꝙ ibi ius non notat dominiũ
proprietatis ſed iuriſdictionis/nã iſtud ius
ſcilicet ſumere filios & agros erit ſolum ius
illa aſſumendi in vtilitatem publicam. Nã
rex pro vtilitate & ꝯſeruatiõe reipu. occur-
rente neceſſitate poteſt accipere homines
ad hoc & cuiuſcũq hominis bona licite ſu
mere ad tuitionẽ reipublice regni. & ideo

hoc erit iusregis hoc eſt hanc habebit po•
teſtatem vt pro vtilitate cum fuerit oportu
num ſumat & filios/& vineas/& agros/ſed
ex illo textu non intelligit ꝙ rex illis vtatur
pro vtilitate priuata & propria ſed publica.

¶Capitulum quartum in quo recitantur
tres opiniones varie quomodo imperium
ſit a papa.

HAbitū eſt de duabus opi•
nionibus. Prima erat ꝙ i•
perator habet proprieta•
tem a deo immediate pre•
ſuppoſito aliquo huma•
no.i.electione. Secūda ꝙ
habet a papa. & iſta diui•
ditur in tres opiniones. vt patet in quarto
capitulo. Prima ꝙ papa habet plenitudi•
nem poteſtatem & omnimodam in rebus
tēporalibus ita ꝙ poteſt abſqꝫ peccato vnū
quēqꝫ dominū temporalem remouere ſed
hoc fuit impugnatum. Secūnda dicit ꝙ im
perator habet illam poteſtatem a papa/
quia petro commiſſe ſunt claues & terreni
& ſpiritualis regni. nam dati ſūt petro duo
gladii.ſ. temporalis & ſpiritualis ſed cum
aliquis eſt inſtitutus in illa poteſtate nō po
teſt ſummus pontifex remouere. Ideo iſta
ſecūda opinio dicit ꝙ poteſtas impialis eſt
a papa/& ipſe impator electus nihil habet
poteſtatis quouſqꝫ confirmetur a papa &
papa dat ſibi ſummam poteſtatem in tem•
poralibus/ſed ipſo confirmato nō poteſt
papa ipſum deſtituere niſi ppter duas cau•
ſas. prima pro delicto ſicut priuantur vaſſa
li feudo pro delicto admiſſo i dominos ſu•
os. Secūda ppter neceſſitatē & vtilitatē rei
publice. puta ſi talis efficeretur oio inydo•
neus ad imperandum/i illis caſibus poteſt
imperator deſtitui a papa. Habet ergo ſe•
cundum hac opinionem poteſtatem impe
rator a papa ſicut curatus ab epiſcopo & q̄
admodum epiſcopus poſtq̄ iſtituit aliquē
curatum in beneficio/non poteſt illum pri
uare beneficio niſi pro certa cauſa/ita etiam
papa non poteſt imperatorem poſtq̄ eſt in
ſtitutus deponere. Tertia opinio eſt ꝙ im•

Caſus in qb⁹ pōt i pator de• poni a pape.

perator ſumit poteſtatem a papa non iure
diuino ſed iure humano ita ꝙ tempore cō•
ſtātini magni ex conſenſu romanorum cō•
uocauit ipſe Conſtantinus ſuos ſatrapas &
nobiles & inito concilio ex conſenſu com
muni tranſlatum eſt ius imperij occidenta
bilis ad papam. Dicit ergo tertia opinio ꝙ
imperator habet poteſtatem iuriſdictionis
a papa ſed non eſt iure diuino puta ꝙ chri•
ſtus contulerit pape poteſtatem conſtituē
di imperatorem ſed iure humanō inq̄tum
ipſe imperator ex conſenſu romanorū trāſ•
tulit ius imperij in ſummum pontificē. Et
ſic reſolutio eſt iſta. prima opinio dicit ꝙ i
perialis poteſtas eſt immediate a Chriſto.
Secunda ꝙ eſt immediate a papa. & iſta
ſecunda diuiditur in tres modos dicendi.
Primus/ꝙ papa pōt p libito diſponere &
deponere/ſecūdus ꝙ papa iure diuio pōt
diſponere & iſtituere iperatorē/ſed ipo iſti
tuto nō poteſt deponere ſine cauſa. Terti•
us/ꝙ talis poteſtas eſt imediate a papa ſed
ſolum iure poſitiuo puta poſt collationē
factam a Conſtantino. & iſti tres modi di•
cendi ponuntur in quarto capitulo.

Reſolu• tio

¶Capitulum quintum. An imperator
habeat ſibi appropriata immediate a papa
vel a deo.

VISVM eſt in precedenti
bus de duabus opinio•
nibus & de ſub diuiſiōe
ſecūde in tres modos di•
cendi. viſum etiā eſt quo
modo imperator eſt dn̄s
aut q̄tum ad proprietatē
aut q̄tum ad iuriſdictōnem. De rebus datis
imperio puta de immobilibus non habet
dominium piguiſſimum quia illas nō po
teſt alienare quod ē proprietas dominij pi
guiſſimi in ca. cos prima. q. j. qui poteſt ali
enare cum vult habet dominium pinguiſ•
ſimū ſed q̄tum ad fructus perceptos & res
mobiles habet dominium pinguiſſimum.
Eodem modo dicendū eſt de eccleſiaſticis.
nam epiſcopus non habet dominium pin•
guiſſimum in rebus immobilibus conceſ•

ſis epiſcopatui.ſ.in villis/agris/caſtellis/
illa enim alienare non poteſt/ſed in fructi
bus perceptis de illis rebus immobilibus.
Opinio communior eſt ꝙ habet dominiū
pinguiſſimū & ꝗuis peccet male vtendo il
lis fructibus non tenet tū̄ reſtituere & pōt
illos donare cuicū̄ꝗ voluerit & donatio te
net licet aliqñ peccet donādo. Alij dicūt ꝙ
eſt ſolum diſpenſator. ¶ Conſequenter in
iſto capitulo ponitur tertia opinio quam
credo ſolā veram inter ceteras ꝗ dicit ꝙ i
perator nō habet proprietatem ſibi vel nō
habet ea dona que ſunt appropriata ſibi im
mediate a deo nec a papa prio vel ſecundo
modo habendi ſed habet imediate a deo
tertio modo habendi. Nam vt viſum ē ha
bere imediate a deo primo modo eſt ſic ha
bere a deo ꝙ a nullo alio habeatur nec etiā
aliquid aliud preuium preſupponitur vt
illud habeatur a deo ſicut habuit Moyſes
ducatum filiorum iſrael immediate a deo/
ſed habere immediate a deo ſecūdo modo
eſt habere a ſolo deo aliquo tamen preſup
poſito. verū habere tertio mō imediate a
deo eſt illud in pricipio habere ex donatio
ne hominis/ſed poſtꝗ donatum eſt non te
net quod eſt donatum niſi a deo ita ꝙ i poſ
ſidendo illo poſſeſſor nullū recognoſcit ſu
periorem preter deum/tunc dico ꝙ impe
rator non habet illa que habet immediate
a deo primo vel ſecundo modis ſed tertio
modo. Patet ꝗtum ad primū nam illa que
habet ratione imperij non eſt dicendum
ꝙ illa habeat immediate a deo niſi conſtet
vel p reuelationem: vel per ſcripturam. ſed
non conſtat neꝗ reuelatione/neꝗ ſcriptu
ra ſacra imperatorem illa que habet habe
re immediate a deo. ergo non habet imme
diate a deo primo vel ſecundo modis habē
di. Vnde quando aliquid poteſt haberi ab
hominibus non eſt dicendum ꝙ immedia
te habeatur a deo/niſi per reuelatōnem vel
per ſcripturam ſacram habeatur notum &
conſtet. ſed bona imperatoris poſſunt ha
beri ab hominibus. Patet/deus fecit huma
num genus dominū cunctarū rerū. Gene.
primo/ergo humanum genus poteſt in al
terum transferre aliquarum rerum domini
um/ergo illa que habet imperator poſſunt
humanitus vel ab homibns acquiri & non
conſtat ꝙ habeātur immediate a deo/neꝗ p
reuelationem. Nam deus nūꝗ reuelauit ali
cui vel aliquibus ꝙ in aliquem tranſtulerit
imperium ſaltem in iſtum qui nunc eſt/nec
habetur per ſcripturam. ergo non eſt dicē
dū ꝙ imediate ſit a deo. Dices per illud ha
betur/ꝗ ſunt ceſaris ceſari. Dico ꝙ per illa
verba non habetur ꝙ deus dederit aliqua
Ceſari quia imperatori/ſed habetur ſolum
ꝙ ꝗ dediſtis prius & ad que reddenda eſtis
prius obligati ex vr̄o ꝯſenſu reddite & ſic
ex illa auctoritate nō poteſt haberi ꝙ iperi
um ſit immediate a deo. Secundum dictum
illud eſt immediate a deo tertio modo. nā
poſtꝗ ſortes factus eſt imperator que ſūt da
ta imperio non ſunt data intuitu ſue perſo
ne in illis non recognoſcit ſuperiorem pre
ter deum. ergo poſt illam donationem ha
bet illa immediate a deo tertio modo habē
di. ſ. a deo. & nō eſt vaſſalus alicuius/ideo
ꝗtum ad ea que habet ratione imperij tenet
illa immediate a ſolo deo/ideo bene dicit
doct. factum eſt ꝙ imperator habeat pote
ſtatem in illis & ad regendum communita
tem indiget bonis. Ideo ſunt aſſignata que
dam que ſunt adiuncta dignitati imperiali
& hoc ab hominibus/licet poſt adiūctionē
non recognoſcat imperator illos homines
qui talia dederunt ſuperiores: ſed ſolum in
iſtis habet deum pro ſuperiore quia ampli
us nullum recognoſcit ſuperiorem/ſed ꝗ
tum ad donationem tenet immediate a cō
gregatione populi vel generis humani. &
iſta opinio eſt facilima & verior. videlicet
ꝙ imperator non tenet immediate imperiū
nec a papa/nec a deo/primo vel ſecūdo mo reſolutō.
do tenendi ſeu habendi/ſed tenet immedia
te a deo tertio modo habendi. Nititur iam
ſoluere argumenta in oppoſitum pro ſecū
da opinione ꝗ dicit ꝙ immediate impera
tor habet imperiū a papa. Dicit Nicolaus
papa/ꝙ deus petro terreni & celeſtis impij

claues contulit ſiue commiſit/ergo ſicut pe
tro eſt commiſſa ſpũalis ptãs ita & terrena
ergo imperator tenet illam a papa. Vnde
Nicolaus & Innocentius maxime loquuti
ſunt pro poteſtate pape. Vnde cõmittere
claues celeſtis regni eſt dare poteſtatem ſpi
ritualem/& terreni eſt dare poteſtatem lay-
cam. ¶Quorum ad hoc ſane exponenda ſũt
verba Nicolai pape ne videantur ſapere he
reſim. Vnde dicit nito. i eodẽ capitulo: ꝙ
Chriſtus immediate fundauit eccleſiam/&
ſupra petram fidei naſcentis erexit hoc niſi
ſane intelligatur eſt contra decurſum ſacre
ſcripture. Nam Chriſtus non erexit imme-
diate ſuper fidem naſcentem eccleſiam ro-
manã. Patet quia eccleſia hyeroſolymitana
& anthiochyana erant prius erecte q̃ roma
na. ergo illa verba ſecundum rigorem ver
borum ſapiunt hereſim manifeſtã. Eodem
modo iſta duo verba ꝙ beato Petro claues
regni & celeſtis & terreni commiſit niſi ex-
ponantur ſane ſapiunt hereſim & maxima
incõuenientia ſequeref. Primũ ꝙ Reges frã
corum qui nũq̃ recognouerũt ſuperiorem.
extra qui fi. ſunt legi. capitu. ꝑ venerabilem
fuiſſent manifeſte heretici. patet quia habu
iſſent aſſenſum firmiſſimum contra articu-
lum fidei. quia ſi Chriſtus commiſit petro
poteſtatem laycam hoc eſt articulus fidei ꝙ
oĩs illã hñs imediate habet ab illo. Sed di-
co ꝙ illa verba Chriſtus ꝯmiſit petro curã
celeſtis & terreni regni dupliciter exponi-
tur: vno modo ꝙ celeſtis regni habeat ptã-
tem/hoc eſt eccleſie triumphantis & hoc ẽ
falſum/quia non habet papa poteſtatẽ ſup
illos de eccleſia triumphante/ſed ſolum in
eos qui ſunt i carne mortali. ſed per celeſte
regnum intelligit bonos/& per terrenum
malos: & in vtroſq; habet poteſtatem. ſ. ſpi
ritualem que vocatur poteſtas clauis. Secũ
da expoſitio eſt: ꝙ per celeſte regnum intel
ligit eos quorum conuerſatio eſt i celo hoc
eſt qui totaliter ſunt dati vite ſpũali vt ſunt
contemplatiui & qui non curant tempora
lia. & per regnum terrenũ intelligit eos q
ſe dant vite actiue & terrenis negotijs, ideo
papa intelligit per regnum celeſte congre-
gationem eccleſiaſticorum. & per terrenũ
congregationem laycorum/ & data eſt pe-
tro a Chriſto ſuper vtroſq; poteſtas ſpiritu
alis. Tertio illa verba poſſũt ſic exponi/cõ
miſit petro claues terreni & celeſtis regni
hoc eſt dedit ei poteſtatem ſuper imperato
rem qui habet regnum terrenum non ꝙ de
derit poteſtatem temporalem ſed ſpũalem
que poteſtas vocatur clauis ſpũalis. & que
libet iſtarum expoſitionũ ſufficit. Ideo per
regnum celeſte non debemus itelligere pa
radiſum/nec per terrenum imperium/ſed ꝑ
celeſte bonorum: & per terrenum malo-
rũ congregatio intelligitur. & tũc fateor ꝙ
petro data eſt vtraq; poteſtas vt viſum eſt
nam habet poteſtatem iuriſdictionis ſpũa-
lem cohercinã ſuper bonos & malos
¶Ad ſecũdã allegatõnẽ/Secũdo arguitã ab
lo eſt imperium qui eſt ſupremus iudex in-
ter mortales & cunctorum mortalium/ſed
papa eſt huiuſmodi. ergo. Dico ꝙ minor
eſt falſa/primo papa nõ eſt iudex infideliũ
i. c. gaudemus de diuor. Statuta aplica nõ
ligant infideles. & prĩe ad Cori. quĩto. nõ
eſt michi cure de his que foris ſunt. Secũdo
ſi intelligas ꝙ ſit iudex cunctorum fideliũ
ex hoc non infertur ꝙ imperium ſit a papa.
nam imperator/quia impator habet pote-
ſtatem ſup infideles qui ſunt in terra imperi
ali & papa nihil poteſtatis habet ſup illos.
ergo impator non habet ſuam poteſtatem
laycam a papa/ſed dico ꝙ papa eſt ſuꝑmus
iudex cũctorum fidelium in ſpũalibus ſed
non in omnibus puta in tempalibus: imo
impator eſt iudex pape in tempalibus. Vn-
de doct. ponit talem ꝓpoſitionem. Impera-
tor eſt iudex pape in temporalibus. Patet
anteq̃ aliquis efficitur papa impator eſt iu Propoſitio
dex eius. ergo poſtq̃ ẽ effectus papa. patet
cõſequẽtia ex illo verbo apoſtoli vnuſquiſq;
maneat i eadẽ vocatione in qua vocatus ẽ
ſi ſit ſeruus non ſit ei cure. Tunc arguit ſic
ius diuinũ nullũ liberat a ſeruitute: ergo ſi
fortes ſit ſeruus imperatoris anteq̃ electus
in papam poſt electionem non liberabitur

a ſeruitute iure diuino/ & loquor ſemper
iure diuino/ſed ſi liberatur hoc eſt ſolum
iure poſitiuo. Patet ex apoſtolo vnuſquiſ
ꝗ & c. ergo cum papa ſubdatur imꝑatori
q̄tum ad tēporalia anteq̄ eligatur ipſo ele
cto ſaltem ex iure diuino nō liberabitur ab
illa ſeruitute & ſubiectōne/ideo imperator
q̄tum ad temporalia eſt iudex ſupremus ſū
mi pontificis & iſta eſt ſententia doct. ꝙ ec
cleſiaſtici non ſunt exempti iure diuīo ſed
ſolum iure humano ſi ſint.
¶ Ad tertiā allegationē. Tertio arguit ad
idē ab oī illo eſt iꝑiū qui poteſt iꝑatorē
deponere ſed papa hoc pōt/igit. maior ē
certa quia cuius eſt conſtituere eiuſdem eſt
deſtituere & e diuerſo. ſed papa poteſt con
ſtituere imperatorem/ ergo & deponere.
Patet i capitulo alius. xv. q. vi. Sacharias
papa depoſuit regem Francorū & inſtituit
Pipinū patrem karoli. Similiter Innocenti
us depoſuit Federicū imperatorē/ ergo pa
pa poteſt deponere ipſum imperatorem.
¶ Ad primū reſpondet doctor/ trāſeat ma
ior & ad miorem notat doct. ꝙ imperator
poteſt eſſe dignus depoſitione dupliciter
Vno modo ꝓpter crimē ſpūale vt ꝓpter he
reſim quia hereticus & ſciſmaticus & vtitur
poteſtate eius in detrimentum chriſtianita
tis. ¶ Alio modo ꝓpter crimen ciuile vt pu
ta negligit adminiſtrare iuſticiam quā tene
tur admiſtrare ex officio vel vtitur ſua po
teſtate in vtilitatem ꝓpriam ſubſtrahendo
bona a ſubditis pro ſuo commodo particu
lari & non communi. Tunc ſi imperator
ſit dignus depoſitione ꝓpter crimen primi
generis/ puta ꝓpter crimē ſpūale poteſt de
poni a papa cum habeat plenam poteſtatē
in puniendis peccatis ſpūalibus. Sed ſi fue
rit dignus depoſitione ꝓpter crimen ſecun
di generis/puta ꝓpter crimen ciuile & poli
ticum non ſpectat tūc ad papam imꝑatorē
deponere ſed ad eos ad quos ſpectat eū or
dinare/hoc eſt ad communitatem ciuilem
vel ad eos qui gerunt vices cōmunitatis ci
uilis in quos. ſ. communitas tranſtulit ſuā
poteſtatem. ideo ꝓpter crimen ſpūale pōt

Utrū pa pa poſſit deponere īꝑatorē.

a papa deponi imꝑator/ꝓpter vero crimen
ciuile ab ipſa communitate & c. ¶ Aliter di
cit Io. de Pariſius breuiter ꝙ ꝓpter nullum
crimen ſiue ſpūale ſiue ciuile ſpectat ad pa
pam imꝑatorē deponere niſi de ꝑaccidēs.
Vnde notandū ꝙ ad illum ſpectat iuridice
aliquem deponere ab aliqua poteſtate qui
ſententia lata de depoſitione eſt depoſitus.
hoc eſt qua ſententia lata nichil habet am
plius poteſtatis. hoc ſuppoſito dicit quali
cunq; crimie irretiatur imꝑator non poteſt
papa ferre ſententiam qua lata ipſe impera
tor ſit a poteſtate ꝑſtina depoſitus/ ſed ꝑ ac
cidens poteſt. quia poteſt excommunicare
ipſum ꝑ crimine & ſingulos cum eo ꝑtici
pantes & ſic inhibere ſubditis ne ꝑticipent
cum illo: & ꝑ illā excōmuicationē illos co
gere ad depoſitionē ipſius imꝑatoris/ideo
non ſpectat ad papam (dicit) ſententialiter
deponere ipſum licet ſpectet ſententialiter
excommunicare/& finaliter per cenſurā ex
communicationis eos qui habent auctori
tatem deponendi cogere vt illum deponāt
& ſic de ꝑaccidens deponit ſolummodo &
non directe. Eodem modo dicit Iohan. de
Pariſius/ꝙ imꝑator poteſt papam depone
re puta ſi papa vtatur ſua poteſtate in detrī
mentum reipublice poteſt imꝑator ſub pe
na confiſcationis bonorum pure ciuilium
que tenet ab imꝑatore: vel a rege tanq̄ vaſ
ſalus ꝓpter huiuſmodi ſententiam latā ab ī
peratore illi ad quos ſpectat cogentur tādē
ipſum auferre a ſua poteſtate ſummi ponti
ficatus ſed non poteſt ꝑ ſe qualicūq; crimie
ſit irretitus deponere. Verūtn̄ dicit doct. ꝙ
papa poteſt imꝑatorem deponere in duo
bus caſibus. Primus ꝑ crimine pure ſpūali
vt eſt hereſis. Secundus quādo illi ad quos
ſpectat iure ordinario ſunt negligentes ip
ſum deponere. Vnde dicit doct. tertia parte
dya. ſecundo libro ꝙ vniuerſaliter ſi negli
gat iudex ſecularis exercere iuriſdictionem
laycam ꝑ loco & tempore deuoluitur po
teſtas excercendi ad iudicem ſpūalem. ergo
vbi ad quos ſpectat imꝑatoris depoſitō nō
poſſunt auferre vel negligunt deuoluitur

Io. de pariſius.

poteſtas auferendi ad ſummū ponti. ¶ Iam
reſpondendū ad capitulū alius. & dico ꝙ
ſic intelligitur. Zacharias depoſuit regē. i.
deponētibus ꝯſenſit. Vnde tūc tpis nō erat
adhuc vniuerſitas parrhiſius/ quia tpe ka-
roli magni fūdata fuit/ & ſic pauci erāt do-
cti in frācia/ & habuerūt recurſum ad papā
& ſic depoſuit. i. ꝯſuluit vt poſſent depone
re: & ſic nō depoſuit auctoritatiue. Q̄tum
ad aliud de Innocentio qui depoſuit Fede-
ricum impatorē. Dicit doc. ꝙ Innocentius
depoſuit in ꝯcilio non ꝙ habuerit auctori-
tatē deponēdi ſed ꝯciliū depoſuit & Inno-
centius tulit ſententiā vel loco ꝯcilij a quo
acceperat auctoritatē deponēdi depoſuit.
Reſolutio. ¶ Reſolutio doc. in hoc argumento eſt cū
apparētia/ ꝙ nunq̄ pōt papa principē ſecu
larem (ſecluſis ſuis vaſſallis) deponere niſi
in duobus caſibus pretactis.

¶ Ad quartam allegationem.

¶ Papa poteſt ſupmū iperiū trāſferre de gē
te in gētem/ ergo ab ipſo depēdet poteſtas
ipialis Patet/ papa tranſtulit imperiū a gre-
cis i germanos. Dicit doc. ꝙ papa pōt trāſ-
ferre imperiū: ſed hoc eſt ſolum caſualiter.
Vnde papa poteſt exercere iuriſdictionē in
pure tpalibus caſualiter/ hoc eſt qn̄ non eſt
iudex ſecularis/ ita ſi deſit ꝯgregatio popu
li pōt papa trāſferre/ & hoc caſualiter. Secū
do poteſt pro crimine pure ſpirituali/ vt ſi
gens illius iperij efficeref heretica vel tranſ
ferret ſe ad aliā ſectā dimittendo ſectā chri-
ſtianam poſſet propter hoc papa illā gen-
tem priuare dignitate imperiali: & ſic tranſ
ferre in aliam gentē: ſed hoc non eſt regula
riter ſed ſolū caſualiter. Regulariter poteſt
pro crimine hereſis ſed non pro crimine ci-
uili niſi caſualiter puta in defectu alterius q
pōt vel pro negligētia vt dictū eſt. ¶ Con-
tra/ ab illo eſt iperiū a quo ipator examina
tur inungif & coronaf: ſed poſt electionē
imperator futurus electus examinatur a pa
pa/ inungif & coronatur. ergo. Nego añs
& ratio eſt/ quia p talē examinationē nihil
iuris & poteſtatis accipit a coronāte vel exa
mināte ſed eo facto quo electus eſt habet ſū

mam ptātem ipialē ſicut papa electus ante
confirmationē q̄uis etiā nō ſit ſacerdos ha
bet oīmodā ptātē iuriſdictionis in eccleſia:
Similiter dicendū de ipatore iſto mō. Idem
argumētū curreret de rege francorū qui in-
ungitur ab archiepiſcopo Remēſi: & tñ ni-
chil ptātis ab illo accipit. nā illud eſt ſolū
ſolēnitatis & nō ptātis. Similiter multi fue
runt imperatores qui non coronabantur a
papa & erant veri iperatores. nā talis coro
natio ſaltem iure diuio nihil dat ptātis ſed
eſt tantūmō ſolēnitas. ¶ Querit ꝯñter doc.
quare iperator preſentatur examinādus pa
pe poſtq̄ eſt electus. Dicit vt corrigatur de
magnis criminibus a papa ſi ꝯmiſerit. Secū
do & apparentius vt papa cognoſcat & de
claret electionē eſſe validam. Vnde qn̄ rex
mittit legatū ad papā/ litere preſentanf par
lamēto non ꝙ parlamētū aliqd ptātis exhi
beat legato: ſed vt parlamentū declaret po
teſtatē eſſe i tali legato. Similiter poſtq̄ im-
perator eſt electus pſentatur pape vt decla-
ret talem electionē fuiſſe legitimā & aucto-
ritatem imperialē eſſe in electo/ & eſt reſolu
tio doc. q̄uis multi textus decretaliū videā
tur ſonare oppoſitū. in ca. venerabilē. dicit
papa ꝙ ad ipm ſpectat imperatorē ꝯfirma-
re ita ꝙ ante ꝯfirmationem nihil habet po-
teſtatis. hāc tribuit ſibi papa poteſtatē: ſed
oppoſitū eſt probabilius. & primo dico ꝙ
preſentef electus pape: eſt de iure poſitiuo.
Secūdo pñtatur impator non vt habeat au
ctoritatem a papa. Tertio pñtatur vt decla-
retur ꝙ talis electio eſt legitima. Dico ergo
ꝙ nihil habet ptātis a papa ſed ab electiōe:
& non habet a deo apud doc. & eſt opinio
pbabilior: ſed habet a populo & populus
pōt dare pape auctoritatē inſtituēdi ipato-
rē qa populus illā habet/ & pōt in alterum
trāſferre. & ſi ſic/ hoc eſt ſolū iure poſitiuo:
ſed nō legif paſſus i quo trahi poſſit ꝙ po-
pulus talē ptātē inſtituendi impatorē ꝯtu-
lerit pape. ergo. ¶ Ad argumētū/ impator
tenef pſtare iuramentū fidelitatis pape: ſed
illud iuramentū fidelitatis eſt ſignū vaſſala
tus. ergo ipatorē vaſſalus pape/ ergo habet

ptātē a papa. Qn̄tū ad hoc nego ꝙ teneat̄ ꝑſtare iuramētū pape. imo potius e diuerſo papa hn̄s ꝑdia tenet̄ potius ꝑſtare iuramēta fidelitatis imꝑatori ratione ꝑdiorū & ad tributū ſoluēdū. Paulus eni ad Ro. xviij. vniuerſis ꝓcepit fidelibus Reddite oībus debita cui tributū tributū/cui vectigal vectigal. & Chriſtus Mathei. xxij. Reddite q̄ ſūt Ceſaris Ceſari. Secundo fateor ꝙ imꝑator preſtat iuramentū pape nō ratione imꝑij: ſed ꝙ tuebitur & deffenſabit eccleſiā/ſicut rex iurat in curia parlamēti ſe deffenſurum regnū &c. & non accipit poteſtatē regiam ab illa curia. Vnde iure naturali inter dominū & ſubditum eſt mutua obligatio/quia dominus ſiue princeps tenetur ſubditos deffendere & tueri/& ipſi tenētur ad tributum ſoluendū pricipi. Dico ergo ꝙ nō iurat neq̄ preſtat iuramentū pape tanquā recognoſcens illū ſuperiorem in tꝑalibus: ſed vt dictum eſt.

¶Ad ſeptimam rationem.

¶Viſum eſt de quibuſdā rationibus q̄bus nitebantur aduerſe opiniones ꝓbare imꝑium eſſe imediate a papa/& allegatū eſt capitulū alius. xv. q. vj. ſed difficultas ē ex capitulis ſeq̄ntibus. quia dictū eſt ꝙ papa nō poteſt deponere regē niſi i duobus caſibus ſcilicet pro crimine eccleſiaſtico. i. hereſis. quia papa habet plenā poteſtatē in illis criminibus. Secūdus q̄n nō ſunt alij ad quos ſpectat ordinarie & iuriſdice depoſitio. q̄a ſicut tenet doctor & habetur de foro competenti ꝙ vacante ſede imꝑiali/quia nō eſt tūc iudex ordiarius ius cognoſcēdi de cauſis imꝑialibus deuoluitur ad penā. Sūt apparentie pro oppoſito.

Arguitur ꝙ papa poſſet deponere imꝑatorē

Vnde aliquē eē regem nihil aliud eſt q̄ habere ſuperioritatē erga ſubditos & in ſubditis eſſe obligatio parendi regi & ſentētie diffinitiue ipſius q̄tum ad res que ſunt iuriſdictionis. Tūc arguitur ſic/papa poteſt vnū quēq̄ abſoluere a iuramento fidelitatis q̄d ꝑſtitit regi/ergo papa pōt vnūquēq̄ regē deponere q̄tū ad illā ptātē regalē/& iuriſdictionē quam habet erga ſubditos. Tunc bene ſeq̄tur/iſti abſoluūtur a iuramēto fidelitatis ꝑſtito regi/ergo rex nō eſt amplius ſuperior eorū/ſed papa poteſt facere antecedēs. i. ipſos abſoluere ab obligatione iuramenti fidelitatis/ergo poteſt facere etiā ꝯn̄s. puta ꝙ rex nō habeat amplius ſuꝑioritatē ſuꝑ ipſos & ꝙ non ſint amplius vaſſali & ſubditi eius/ergo papa pōt facere ꝙ nō ſit amplius rex non ſolum caſualiter ſed etiam ordinarie & vltra/ergo poteſt iſtum ab illa poteſtate deſtituere. Patet an̄s/ad papam ordinarie ſpectat diſpenſatio in votis & iuramentis/ergo papa poteſtate ordinaria & regulari poteſt iſtos abſoluere ab obligatione iuramēti & fidelidatis q̄d ꝑſtiterūt principi. & ecce ratio ꝑcipua iuriſtarum ꝓbantiū ex illa ꝙ poteſt dn̄ium tꝑale auferre ab ipſo principe. Secūdo arguitur ſic/papa pōt excōicare dominū tꝑalem in ca. nouit de iudici. vbi ſe oſtendit habere ptātē excōicandi regem francorum: ſed in caſu in quo rex eſſet excōicatus vaſſali eius pro tūc nō tenerēt ei prebere obedientiā & pro tunc ſentētia lata a rege nulla eſſet/quia ſententia ab excōicato lata nullius eſt efficacie/ergo pro tunc deponit papa dn̄m tꝑalem a iuriſdictione quā habet & iſta ſunt duo apparētiora argumenta pro parte aduerſa.

Solutio.

Qn̄tum ad primum cōceſſo ꝙ papa poteſt abſoluere ſubditum a iuramento fidelitatis. negatur an̄s ſaltem capiendo ſoluere vt tantū valet ſicut ius relaxare & non ius declarare. & ad probationē cum dicitur papa poteſt vnūquēq̄ diſpenſare a iuramento ſicut a voto cum ſit eadem obligatio vtriuſq̄ imo ſecūdū Holcot Iuramentū magis obligat q̄ votum/ergo poteſt oēs vaſſalos a iuramēto fidelitatis ſoluere.

Duplex eſt iuramētum.

¶Dico ꝙ duplex eſt iuramentū Quodam eſt quod fit ſolum in fauorē dei. Aliud eſt quod fit i fauorem certe perſone alterius a iurante vt ſortes iurans perpetuo ſeruare caſtitatem hoc iuramentum non fit in vtilitatem alterius ꝑſone a iurante: ſed ſolum in vtilitatē propriā ipſius iurātis & reuerentiam dei. Exemplum ſecūdi/ſortes iurat ſe ſoluturum platoni decē aureos/iſtud

iuramentū ſit in vtilitatem alterius perſone
a iurante ſcilicet in vtilitatē platonis. Simi-
liter iuramentum fidelitatis pſtitum princi
pi a ſubditis ſit in vtilitatē dñi & nō ſolum
propter reuerentiam dei. his ſuppoſitis.
Qt̄um ad iuramenta primi generis/ papa
poteſt diſpenſare cū ſit vicarius dei/ quātū
vero ad iuramēta ſecūdi generis nō poteſt
diſpenſare hoc ē ius relaxare/ quia papa nō
habet poteſtatē aliquam faciendi contra ea
que ſunt in pernitiem & damnum alterius.
Nam nō poteſt ſoluere ſortē ab obligatio
ne qua platoni obligatur vt in caſu predi-
cto. Similiter ſi papa ſolueret vaſſalos
a iuramento fidelitatis principis hoc eſſet
in perniciem & detrimentum principis &
libertatem regis/ ideo a quocunqꝫ iuramē-
to vel obligatione que obligatio eſt in vti
litatem alterius perſone a perſona obliga-
ta nō pōt papa talē ab alterius obligatiōe
ſoluere. nam faciēdo de obligato nō obli-
gatum hoc eſſet in iniuriam alterius perſo-
ne: & ſi hoc faceret tenereꝛ ad reſtitutionē.
Et ſic reſolutio eſt/ ꝙ a iuramento preſtito
in fauorem & vtilitatem alterius perſone a
perſona que iurauit papa nō poteſt diſpen
ſare neqꝫ alterū ab obligatione ex iuramen-
to proueniēte ſoluere/ quare nō poteſt pa
pa regulariter ſoluere vaſſalum ab obliga-
tione qua obligaꝛ ſuo ſupiori. ¶ Ad aliud
cum dicitur papa ordinaria poteſtate & re-
gulari poteſt regem & principem excōica-
re. Cōcedo/ nec poteſt aliqs eximi a tali iu-
riſdica poteſtate niſi p ꝯciliū vt dictū eſt ſu-
pra: ſed in caſu quo tēporalis dñs erit excōi
catus vaſſali tūc nō tenētur ei obedire ergo
tūc nō habet poteſtatē iuriſdictionis i eos
quā prius habebat. ¶ Hoc argumentū tan
git multa ſatis difficilia. nā habetur ex mul
tis textibus & ex practica ꝙ familiares excō
municati poſſūt pticipare cū eo adminus in
rebus ciuilibus/ ergo cū rege excōicato vaſ
ſali & ſubiecti pñt participare cū ſint quo-
dāmodo ſerui eius/ nā obedientiā tenētur
illi dare & exhibere. Qt̄ū ad hoc dr̄ in ca.
nemo. & in glo. ꝙ illa obligatio vaſſali &
ſubditi q nō ē ſeruus domeſticus p tpe quo
dñs eſt excōicatus eſt ſopita ſed nō ablata.
iō pro tpe excōicationis pricipis ſerui loca
titij nō tenētur nō cōicare ſecū in rebus ci-
uilibus: ſed alij ſubditi dicit glo. abſoluūꝛ
ab actu obligationis ſed nō ab obligatiōe
& tenētur pro tali tempore ſecū nō pticipa
re & nō obedire: ſed ipſo abſoluto ab excō
municatione tenētur vt prius. ¶ Circa hoc
eſt alia difficultas/ ſi ſortes ſit excōicatus &
plato habet aliquid a ſorte qđ accepit furto
vel mutuo. vtrū plato teneatur illi pro tūc
reſtituere. Si ſic/ ergo tenetur ſecū participa
re. ¶ Reſolutio glo. eſt ꝙ pro tali tempore
eſt ſopita obligatio/ ita ꝙ in tali tpe ſi non
poſſit reſtituere aliter niſi participādo cum
eo nō teneꝛ neqꝫ poteſt licite tūc reſtituere/
& ſic reſtitutio aliqñ rōne excōicationis ſo
pitur. Eodēmō dicendū eſt in vaſſalis ꝙ ra
tione excōicationis principis ſopiꝛ eorum
obligatio ſed nō ſoluitur ſimpliciter. Opi
nio doc. ſimpliciter ꝓbabilior eſt ꝙ nec per
excōicationē nec alio mō poteſt papa prin
cipem deponere a ſua dignitate iperiali &
regali. Sed arguit doc. ꝯtra hoc in ſeptima
rōne/ ab illo eſt iperiū q habet vtrūqꝫ gla-
diū. ſ. tā ſpūalē q̄ tpalē: ſed papa eſt hmōi.
ergo. Patet añs ſupponendo ꝙ per gladiū
materialē itelligiꝛ ptās regia ad quā ſpectat
vti gladio in malos ad Ro. iij. nō ſine cau-
ſa gladiū portat: ſed petro & ſucceſſoribus
cōmiſſus eſt vterqꝫ gladius luce. xxij. q̄ſiuit
xp̄s an eēnt gladij. rñdit Petrus. Ecce duo
gladij ſūt. & cū eruiſſet Petrus vnū illorū/
dicit Chriſtus mitte gladiū in vaginā/ & nō
dicit aufers gladiū. & p hoc oñditur ꝙ phi
buit vſū illius & non ptātē. & ex illo paſſu
arguūt ꝙ vtraqꝫ ptās ē ꝯmiſſa petro. & iſta
ſentētia videꝛ eē Innocētij quarti/ ꝙ in gre-
mio eccleſie ambo gladij ſūt: & q extra ec-
cleſiā ſunt nullius hñt gladij ptātē: Rñdet
doc. negando ꝙ vterqꝫ gladius ſit ꝯmiſſus
petro: & ad ꝓbationē luce. xxij. Dicit doc.
ꝙ duo ſūt in ſenſu literali/ hoc intelligitur
de gladijs materialibus & tpe quo Chriſtus
hoc queſiuit nundum Petrus erat papa/

ee ij.

ſed poſt reſurrectionem factus eſt/ideo tūc non querebat an haberet gladium ſpūalē. Bene verum eſt ꝙ in ſēſu miſtico poteſt intelligi p iſtos duos gladios iſta duplex poteſtas: ſed ex ſenſu miſtico nō poteſt efficax argumentū ad aliud probandum ſumi niſi fuerit palium paſſum ſcripture habitum ideo per illos duos gladios non poteſt inferri ꝙ fuerit petro & ſucceſſoribus cōmiſſa vtraqꝫ poteſtas. Secundo ego dicerem ꝙ ꝗuis intelligatur in ſenſu literali non tamē ſequitur ꝙ fuerit cōmiſſa petro. nam licet in eccleſia ſit vtraqꝫ poteſtas non tamen in eadem perſona. nam illa poteſtas q̄ ſignificatur per gladiū materialem eſt petro prohibita. Dicit eni Chriſtus Petro mitte gladium in vaginam. Reges gentium dominantur & cetera. Si vero in ſenſu literali per vtrumqꝫ gladium vtraqꝫ poteſtas acciperetur ſolū poteſt inferri ꝙ vtraqꝫ poteſtas eſt in eccleſia: ſed nō poteſt inferri ꝙ vtraqꝫ poteſtas ſit in eccleſia in eadem perſona. Et ad verba Innocēntij ſi intelligātur ꝙ extra eccleſiam nullus habeat legitimam poteſtatem qua vtatur gladio materiali illa ſapiunt hereſim. Nā & apud fideles & apud infideles eſt vera ptās laica ideo parū curandū eſt de auctoritate Innocentij in ꝓpoſito.

¶ Ad octauam rationem.

¶ Arguitur ſic. ab illo eſt imperium in ordine ad quē ſe habet imperator vt diſcipulus ad magiſtrum: ſed imperator in ordine ad papam eſt huiuſmodi: in capitulo ſolite de maioritate & obe. ergo iperiū eſt a ſummo pōtifice. Item dicitur ꝙ quicquid lucis habet luna hoc a ſole. ergo a ſimili quicqd poteſtatis habet imperator hoc eſt a papa. Dico ꝙ tales cōparationes imperatoris ad papam non fuerūt propter temporalia: ſed ſolum propter ſpiritualia que ſuſcipit ab ipſo papa. Imperator eni eſt filius pape nō propter tēporalia ſed propter ſpiritualia: & ſic ex his nō pōt inferri ꝙ ipiū ſit a papa.

¶ Ad decimam rationem.

¶ Arguitur ſic/ab illo eſt imperium quod vacante imperatore habet imperium reger ſed mortuo imperatore imperiū habet regi a papa. ergo. Dico ꝙ cum deeſt imperator ex inſtitutione Chriſti imperiū non debet regi a papa immo ab electoribus imperatoris. & de facto ita eſt ꝙ regitur ab eis/ & tamen ſi papa ex inſtitutione Chriſti haberet regere imperiū mortuo imperatore malefacerent rectores ſi non permitterent eum regere/ & in poteſtatibus malefactum eſt cedere iuri ſuo: ſed ſi papa habeat regere illud eſt ſolum ex inſtitutione humana. ideo vacante imperatore qui habent illum inſtituere debēt illud imperiū regere. Similiter vacante papa qui habent alium eligere & inſtituere vt ſunt cardinales debēt papatum regere. Similiter vacante epiſcopo canonici qui habent alium preficere & eligere/debent epiſcopatum regere. Et hec pauca circa ſecūdam queſtionē dicta ſufficiant. accedendum iamiā ad tertiā ſequētē queſtionē.

¶ QVESTIO TERTIA.

¶ Capitulum. j. an iuriſdictionis tpalis auctoritas dependeat a papa & romana eccleſia.

IN PRESENTI QVEſtione querebatur an impator habeat poſſeſſiōes quas poſſidet ratione imperij a papa vel a deo/ & tandem reſolutio doctoris fuit ꝙ non habet imediate nec a deo nec a papa/ ad iſtum ſēſum ꝙ nec deus nec papa immediate ei contulerint tales poſſeſſiones: ſed habet immediate a populo ſic ꝙ ſūt collate ipſi ab ipſo populo/ & poſt collationem nullū recognoſcit ſuperiorem in illis preter deum. Et ſic i iſto ſenſu habet immediate a deo illas poſſeſſiones. ¶ Viſum eſt etiam principaliter de duobus punctis. Primum/ vtrum bona annexa dignitati imperiali ſint imperatoris quātum ad proprietatem: & de hoc fuerunt due opiniones. Secundo/ viſum eſt an imperator ſit proprietarius oīm rerum imperij/ puta an ſit proprietarius in bonis Sortis/ Guillermi/ Ioannis &c. Et ſatis ad

hoc reſponſum eſt ſecundum mētem doc.
¶Iam in iſta tertia queſtiōe queritur. Vtrū
papa & Ro. eccleſia habeat cōmittere iuriſ
dictionem imperatori & ceteris pricipibus
non recognoſcētibus ſuperiorē in tempo-
ralibus ita ꝙ poteſtas iudicandi quā habēt
tēporales domini cuiuſcūq; ꝯditionis fue-
rint nō recognoſcētes ſuperiorem in tpali-
bus ſit a papa ex ordiaria ſua ptāte. Hoc eſt
an papa ex ordinaria poteſtate habeat com
mittere iuriſdictionē dn̄is tēporalibus/ ita
ꝙ ſine tali cōmiſſione inordinate illam iu-
riſdictionē exerceant. ¶Et anteq̄ aggredia
mur queſtionem: primo ſupponenda ſunt
aliqua pro intellectu illius. Primo ꝙ impe-
rator vel rex habet multas poteſtates iudi-
ciarias. Primo/ habet poteſtatem punitiuā
in corpus hominum ſubditorum & in bo-
nis: ita ꝙ poteſt illos ad mortem condem-
nare ad mutilationem membri: ad carceres
perpetuos: & ad bonorū perditionem. &
iſta vocaẗ poteſtas punitiua in corpus ſub
ditorum & auferendi eorum bona & liber
tates. Preter hanc punitiuam habet aliam
poteſtatē iuriſdictionis ſecundū quam po-
teſt & tenetur adiudicare vnicuiq; qđ ſuum
eſt. Nā quādo eſt queſtio de poſſeſſiōe po
teſt rex auctoritatiue diffinire cuius ſit & ſic
iudicando non punit aliquē/ nam per hoc
ꝙ iudicat hāc rem eſſe platonis quā ſortes
nitebatur vſurpare nō punit ipm̄ ſortem.
ideo illa poteſtas non eſt punitiua aut cor-
rectiua/ eſt tamen iuriſdictionis. Habet enī
poteſtatem diuidendi dominia in ca. quo
iure. viij. diſtin. Habet etiam poteſtatem
preceptiuam ad quam ſpectat leges conde-
re/ & poteſtatem imponēdi talias & tribu-
ta pro exigentia boni cōmunis & reipu. re
gni. Vtrum illas poteſtates habeat a papa
vel Romana eccleſia. Q̄tum ad primā po
teſtatem ſcilicet punitiuam & ſuper corpus
& membra & bona ſubditorum ſunt diffi-
cultates. Prima/ an liceat imperatori & re-
gi ſiue domino temporali occidere maleſi
cos. Secunda eſt/ an liceat principi occide-
re innocentem. Tertia/ ſuppoſito ꝙ aliquē
iuſte condemnare poteſt ad mortem/ an li-
ceat condemnato fugere ſi poſſit/ ſimiliter
ſe deffendere a morte. & iſte ſunt tres diffi-
cultates precipue circa poteſtatem puniti-
uam q̄tum ad punitionem mortis. Q̄tum
ad primam difficultatem. arguitur ꝙ non/
deus enī vult eos viuere Ezechielis primo.
Nolo mortem peccatoris/ ergo cum impe-
rator debeat ſe conformare voluntati diui
ne non debet aliquem morte punire. Op-
poſitum arguitur Exodi. xxij. Maleficos
non patieris viuere. ¶Pro ſolutiōe huius
difficultatis aduertendum eſt duplices eſſe
homines malos in politia. quidam ſūt ma-
li ſolum ſibiipſi vt mali malitia cordis &
cogitationis/ & non operis exterioris qui
non progrediuntur ad opus / & malicia
eorum non eſt nota. Similiter quāuis ali-
quādo progrediantur ad opus exterius tñ
illud opus nō eſt perturbatiuum reipubli-
ce neq; damnum proximo inferens & pro-
dige exponēs ſua bona. Alij vero ſunt ma
li & ſibi & alijs vt fures & homicide qui dā
num proximo inferunt. Supponendū vlte
rius ꝙ quelibet perſona ſe habet in ordine
ad communitatem ſicut membrum in ordi
ne ad corpus. Nam ſicut corpus hominis
conſtituitur ex pluribus membris. ſic cor-
pus humanum politicum ꝯſtituitur ex plu
ribus perſonis/ & quelibet particularis in
ordine ad totam politiam ſe habet ſicut mē
brum vnum in ordine ad ſuum corpus.
Tertio ſupponitur ꝙ principes imperātes
debent intendere bonum commune & nō
proprium. Et hoc habetur ex Ariſtotele
ponente differentiam inter deſpotem & re-
gem ſiue principem. quia deſpotes intēdit
bonum proprium & princeps bonum cō-
mune. Nam deſpotes principatur aliqui-
bus tanq̄ ſeruis intendendo ſolum bonum
particulare. his ſuppoſitis ſit prima propo
ſitio. ¶Nō licet alicui priuate perſone ma- pma ppõ.
leficum occidere quantumcūq; no ciuium
communitati/ & hoc capiendo priuatam
perſonam que non habet poteſtatem neq;
commiſſariam neq; ordinariam in repu.

¶Iſta propoſitio eſt Auguſtini i primo de
ciuitate dicentis qui ſiue auctoritate publi‑
ca maleficū occidit ab homicidio imunis
eſſe non poteſt/& iſta propoſitio deducit
etiā ad longum.xxiij.q.v.per totū.videli
cet ꝙ nō licet cuicūqꝫ priuate perſone quē‑
cunqꝫ maleficū occidere. Vnde ratione aſſi‑
gnat.s.Tho.q.lxiiij.articulo.iij.nō eſt li‑
citum quēquē interficere niſi eius vita fue‑
rit cōitati nociua ſicut non eſt licitū mēbrū
abſcindere niſi propter vtilitatē corporis/
ita nec eſt licitum membrū cōitatis remoue
re niſi propter vtilitatem totius cōitatis.er
go ſolum ad illū ſpectat interimere malefi‑
cum qui habet curam totius cōitatis.nec a‑
more vindicte nec odio perſone:ſed ſolum
propter bonum publicū & amore iuſticie
& equitatis/ideo ſolum qui habet intende
re bonum communitatis habet hoc facere:
ſed huiuſmodi nō eſt perſona priuata alias
non eſſet priuata ſed publica. igitur &c.
Secunda ꝓpoſitio ¶SECVNDA PROPOSITIO RES‑
ponſiua ad queſtionē licet perſone publice
maleficū occidere cōitati nociuū. Hec pa‑
tet manifeſte & ſūt multe auctoritates Au‑
guſtini in libris de ciuitate ad hoc facientes
Et Exodi.xxij.non patieris maleficos viue
re imo eſt preceptū. Verūtamē ratio poteſt
haberi ex ſupradictis.quilibet homo parti
cularis in ordine ad totā cōitatem eſt mem
brum.ergo ſicut licet gerenti curam totius
corporis abſcindere membrum pro ſanita‑
te totius corporis ſimiliter licebit gerēti cu
ram communitatis pro vtilitate ipſius rei‑
pu.aliquam perſonam iterimere/ideo licet
principi regi & habentibus curam cōitatis
maleficos interficere.& ad preceptum diui
num non occides/dicitur ꝙ prohibetur oc
cidere auctoritate priuata ſed non publica.
Argumētum ꝯtra primā ꝓpoſitiōes ¶Circa primā propoſitionem eſt difficul‑
tas.& ponitur talis caſus/ſortes cognoſcit
ꝙ plato vult & poteſt totam rem publicā
deſtruere & incendio dare nihilominus an
teq̄ hoc faciat plato/non poteſt ipſe ſortes
aliter prouidere reipublice qui eſt priuata
perſona niſi platonem interficiat/an in tali
caſu teneatur ſortes qui eſt priuata perſona
platonem occidere.& videtur ꝙ ſic/q̄a ma
gis tenetur tueri totam cōitatē q̄ vitā pro‑
priam ſiue perſonam propriam: ſed in caſu
quo plato inuaderet ſortem volendo eum
interficere niſi aliter poſſet euadere q̄ occi‑
dendo platonem non male faceret illū occi
dēdo/quia vim vi repellere licet vt clamāt
iura/ergo vbi non poteſt aliter ſubuenire
reipublice niſi interficiendo platonem vi‑
detur ꝙ teneatur illum occidere/quia tene‑
tur ſe morti exponere pro ſalute cōitatis.er
go licet in caſu perſone priuate maleficum
occidere. ¶Circa ſecūdam propoſitionem
poteſt eſſe difficultas.& arguitur ſic/perſo
na publica non habet auctoritatē niſi a per
ſonis priuatis/& precipue quādo fit ꝑ ele‑
ctionem/ergo perſone priuate habent au‑
ctoritatem quā dant iſti :ergo licet priuatis
perſonis maleficū interficere. Vnde certū
eſt ꝙ vbi rex fit per electionē non habet po
teſtatem niſi a ſubditis eligentibus/ergo il
li habent talem ptātem : & per ꝯñs licet eis
exequi actum illius poteſtatis.ergo licet ꝑ‑
ſone priuate ſicut publice maleficos occide
re. ¶Q̄tum ad primum dicūt aliqui preci
pue Buridanus ꝙ in tali caſu poteſt occide
re platonē/& hoc non facit vt perſona pri
uata:ſed publica gerente vices cōitatis. Ve
rūtamen dñs de Gerſono in tractatu quē fa
cit ſuper iſto precepto non occides/dicit ꝙ
q̄uis plato ſit tyrannus volens totā rem pu
blicam deſtruere:& ſit ſortes perſona priua
ta nullam habēs auctoritatem ſuper plato‑
nem neqꝫ cōmiſſionē ordinariā nō licet illi
occidere platonē. Et ratio ſua eſt/quia nō
ſunt facienda mala vt inde eueniant bona/
licet ergo teneat ſortes deſtructionē reipu‑
blice impedire pro poſſe ſuo/hoc tamē eſt
per media licita. Sed argumentum eſt forte
in oppoſitum & multū apparens/ſi ſortes
cognoſcat platonem velle ipſum interfice‑
re niſi poſſit aliter euadere q̄ eum occiden‑
do non peccat illum occidendo/ergo a for
tiori cum plus teneatur reipublice q̄ pro‑
prie ſaluti ſimpliciter videtur & cetera.

¶Quantum ad hoc argumentum/licet ſorti occidere platonē ipm impetentē vbi nō poteſt aliter euadere:ſed eſt diuerſitas inter doctores. Nam tenet de Anchona ꝙ nō licet occidere inuaſorem etiā quāuis non pateat euaſio niſi per occiſionem:imo dicit ꝙ occidendo peccat. Vnde dicit ꝙ tripliciter poteſt homo occidi. Vno modo odio pſone vel amore vindicte/& prohibetur ꝑ illd non occides. Alio mō occiditur amore iuſticie/& hoc per illud precipitur maleficos ne patiaris viuere. Tertio mō occiditur neceſſitate ineuitabili/& hoc pmittitur Exodi xxij. vbi permittitur ꝙ fur nocturnus occidatur. Vnde dicit ꝙ permiſſio ē de minori malo. & ideo dicit ꝙ nō debemus vim vi repellēdo occidere q̄uis non poſſimus aliter euadere. & ratio ſua eſt/plus teneor diligere aīam pximi q̄ corpus meū: ſed occidēdo iſtum qui me iniuſte & malo animo aggreditur perdo aīam eius/quia ipſe peccat mortaliter cum ſit in actu peccati me nitēdo occidere:ſed ſi pmittā me occidere ſolū perdo corpus meum & nō aīam/ergo lege caritatis plus obligor pmittere ꝙ iterficiat me q̄ illum occidere in tali actu peccati. Cū lege caritatis plus teneor diligere animam pximi q̄ corpus meum. nam corpus meum eſt vltimū in ordine caritatis quod teneor diligere. Adducit ipſe de Anchona auctoritates Auguſtini que videntur hoc expreſſe ſonare. Nam dicit in libro primo de libero arbitrio. Homo qui inculpata lege aliū aggreditur & occidit qualiter immunis ſit a peccato videre nequeo dicit Auguſtinus. ergo ex auctoritate Auguſtini talis realiter occidens aggreſſorē peccat. Tamē iſta opinio videtur multū dura & difficilis cū communis oim doct. opinio ſit in oppoſitum. Nam ſecūdum illā opinionē ſeqtur ꝙ nullus poſſet licite in bello iuſto alterū occidere/nā ſi ē iuſtū ex parte mei tūc ex parte partis aduerſe ē iniuſtū/& ideo ſcio aduerſariū eſſe in peccato cū iiuſte pugnat ꝓtra me. & ꝓpter hoc argumentū dicit de Anchona ꝙ non licet vnq̄ gerenti bellū ex parte ſui iuſtum aduerſarios occidere qđ tamen videt abſurdū. Propterea ab alijs aliter dicitur. Vnde. s. Tho. ſecūda ſecūde. q. lxiiij. dicit ꝙ inuaſus ſi intendat inuaſorem occidere/ita ꝙ ex intentione occidat de facto peccat: ſed ſi intendat ſe ſolum defendere & vitam conſeruare & ſe defendendo occidat nullo modo peccat/ita ꝙ nullo mō intendat occiſionē ſed ei diſplicet talis occiſio/imo alius ſeipſum occidit ingtum non deſiſtit ab impetitione. & dicere oppoſitum eſſet multū durū/& videtur ꝓtra equitatē naturalem pmittere ſe interficere vbi pōt euitare.

¶Ad argumentū qđ eſt fortiſſimū/licet ſorti occidere platonem pro defenſione ſue vite ppꝛie. Dico ꝙ verū eſt:ſed nō licet intēdere volūtarie. Vnde dico duo. primum/ſum certus ꝙ plato aggreditur me & non adhuc aggreditur/nō licet mihi illum occidere:ſed quādo eſt in actu aggrediēdi licet occidere ſi nō poſſim aliter euadere. Similiter dico ſi plato eſſet in actu oppugnādi ciuitatem licet cuilibet de ciuitate illum occidere quia ſunt defenſiores:ſed quando ſolum conſtat de propoſito. dico ꝙ nō licet mihi priuate perſone illum occidere nunc q̄uis pſtet mihi certitudinaliter ꝙ cras euerteret ciuitatem. ¶Reſolutio eſt/licet priuate perſone inuaſorem occidere preter intētionem occidendi. Secundo/licet ciuiliter de ciuitate occidere oppugnantem ciuitatem quādo eſt in actu deſtruendi: ſed non licet quādo eſt ſolū in propoſito deſtruendi. reſolutō.

¶Q̄tum ad argumentū ꝓtra ſecundā propoſitionem. rex nullā habet ptātē niſi a populo. ergo tota cōitas habet auctoritatem occidendi. Dico ꝙ ſic/ſi nullus eſſet rex ſicut quilibet poteſt abſcindere membrū putridum a corpe ſuo qn̄ non eſt alius qui abſcindat ita ſimiliter tota cōitas pōt &c. ſed iſta pſona ſingularis vel illa nō pōt. Vn̄ ſicut rex pōt/ita cōitas a qua rex habet auctoritatē:ſed particularis pſona non pōt. ideo q̄tum ad primā ptātē correctiōis qlibet imperator & dñs tpalis habet auctoritatē auferēdi vitā. ¶Q̄tū ad ſcdam q̄ſtionē qua

Triplr hō poteſt occidi.

querebatur an liceat principi occidere inocentes. Nam viſum eſt quomodo licet pricipi occidere: nõ tamẽ oẽs maleficos/puta maleficos malicia interiori & exteriori quãdo talis malicia nõ perturbat rem publicã &c. Queritur an liceat principi occidere innocentem. & appet ꝙ ſic/licet principi exponere vrbem igni & gladio pro rebellatione: ſed in illa ſũt aliqui innocẽtes vt paruuli: ergo licet principi occidere innocẽtẽ. Conſequentia eſt certa/& antecedens quo ad primam partem videtur practicari ſepe. Oppoſitum tamẽ arguitur exodi. xxiij. inſontem & iuſtũ nõ occides. ¶ Pro ſolutione dupliciter poteſt intelligi queſtio/vno modo ſic/an liceat principi occidere illum qui realiter eſt innocẽs/eſt tamẽ probatus nocẽs/& malefactor/& princeps vel iudex nõ habet certitudinẽ de oppoſito puta de eius innocentia. Quantum ad hoc nulli doct. eſt dubium quin poſſit princeps vel iudex talem damnare ad mortem/ſed tota difficultas eſt inter doct. Vtrum liceat principi vel iudici qui vt perſona priuata habet certitudinem de innocẽtia iſtius: ſed non poſſet illam probare nihilominus cõuincitur per teſtes nocẽs omni exceptione maiores/an liceat illũ innocentẽ dãnare ad mortem ¶ Circa hoc eſt multiplex modus dicendi. Delira dicit duo ſuper illo Exodi. xxiij. Inſontem & iuſtum nõ occides. Primũ eſt: ſi iudex vel princeps eſt certus de maleficio platonis puta ꝙ ẽ homicida/nihilominus plato ꝓbaẜ innocens corã iudice ab illo facto cuius ſortes iudex habet certitudinẽ de oppoſito nõ licet ſorti occidere platonem Hoc dictum probatur/ſi liceat tunc occidere platonem. vel licitũ eſt ei vt priuate vel publice perſone. Non primum/quia nulli vt priuate perſone licet quẽquẽ interficere. Nec poteſt dici ſecũdum/quia non habet viam conuenientem vt occidat vt publica perſona. quia nõ eſt ei ordine iuris probatus nocens vt publice perſone. ergo in tali caſu nõ licet ſorti occidere platonẽ. & hoc de neceſſitate eſt fatendũ. Habetur de conſecratione diſtinctione. ij. ꝙ nõ licet ſacerdoti curato expellere a mẽſa Chriſti illum quẽ ſit peccatorẽ vt priuata perſona. ergo eodẽ mõ hic dicendũ eſt. ¶ Secũdum dictũ ipſius Delira eſt/ſi ſortes priceps vel iudex ſciat platonẽ innocentẽ nihilominus ꝑ teſtes omni exceptiõe maiores eſt probatus nocens vt puta homicida nõ licet etiã (dicit Delira) ipm ſortẽ damnare platonẽ ad mortẽ vel occidere. & huius ſentẽtie ẽ guillermus odonis ſup libros Ethicorũ. Et ratio precipua eſt ex textu iam allegato Exodi. xxiij. Nam ſi eſt innocẽs. ergo eſt indignus morte ergo occidens & ſciẽs peccat cõtra iuſticiam. Et ſic reſolutio Delira eſt/ꝙ iudex nõ tenetur iudicare ſecundũ allegata & ꝓbata quãdo habet ſcientiã particularẽ de oppoſito ꝗuis nõ poſſit repellere teſtes neq̃ probare innocentiam accuſati/imo tenetur nõ iudicare ſecũdum allegata & probata. & iſta duo dicta differũt/qꝛ in primo caſu nõ habet viã occidendi/ & in ſcd̃o habet viã nõ occidẽdi. ſ. cedẽdi officio Primũ patet/quia quãuis ſciat illum dignũ morte non habet viam occidẽdi/nam non habet viam occidendi tunc niſi vt priuata perſona/ſed non licet ei vt priuata pſona. igitur. Secundũ patet/puta ꝙ habeat viã nõ occidẽdi: quia poteſt cedere officio &c. Oppoſite ſentẽtie eſt. s. Tho. ſecunda ſecunde. q. lxvij. arti. ſecundo. Et idẽ dicit Altiſſio. & Richardus & glo. de ꝯſecra. diſti. ij. Et idẽ habetur tertia. q. vij. ca. iudicet in glo. Tenent oẽs cũ. s. Tho. Vnde in tali caſu dicit ſanctus Tho. aut ſortes eſt ſupremus iudex puta impator vel rex non recognoſcẽs ſuperiorẽ in tali poteſtate iuriſdica: aut nõ eſt ſupmus iudex. Si non ſit iudex ſupmus/vel poteſt remittere ad ſupiorẽ vel nõ. ſi nõ/puta quia vel ſupior ꝓcipit ei vt cognoſcat de cauſa/dicit ꝙ propter hoc tenetur renũciare. Si non poteſt tunc vel poteſt ſine ſcãdalo iniuſticie ipm liberare vel nõ. Nã aliqui ſũt caſus ita enormes ꝙ etiã ſupmus iudex nõ poteſt dare vitã ſine ſcãdalo iuſticie. In tali caſu nõ põt nõ occidere imo tenet̃ ꝓdẽ

Opi. s. Thome.

nare. Reſolutio tho. ē. q. allegata arti. ſecū
do. ꝙ iudex poteſt cognoſcere aliqua du-
pliciter. vno modo/vt priuata ꝑſona. alio
modo vt publica. ſi vt priuata/nec licet cō
dēnare/nec abſoluere/quia ſecundum talē
cognitionem nullam habet poteſtatē. Sed
vt perſona publica aliquid poteſt cogno-
ſcere dupliciter. vno modo in communi.
alio modo in particulari. In communi per
legem naturalem diuinam aut humanam.
hoc eſt per leges publicas diuinas aut hu-
manas contra quas nullas probationes ad
mittere debet. vnde in communi cogno-
ſcit ꝙ omis malefactor eſt occidendus quā
do malefactor ē perturbatiuus reipublice.
Alio modo poteſt cognoſcere in facto par
ticulari vt perſona publica puta per inſtru
mēta & teſtes & alia huiuſmodi legitia do
cumenta que debet ſequi in iudicādo ma-
gis ꝗ id quod ipſe nouit tanꝗ priuata per-
ſona. Dicit ergo ꝙ in caſu in quo ſortes iu-
dex ſcit platonem innocentem nichilomi-
nus probatur nocens & fecit omnem inda-
ginem ad reffellendū teſtes & non poteſt il
lum liberare ſine ſcandalo iuſticie in tali ca
ſu licet ſorti iudici platonem innocentē dā
nare ad mortem/& iſtam opinionem dicit
prepoſitiuus ꝓbabiliorem. & hoc intellige
ſane puta ſupponendo ꝙ non tenetur cede
re ex officio. contra id quod dicit Delira &
non poteſt remittere ad alterum & ſi nō ce
dat officio tenetur cōdemnare. Ratio mea
fortiſſima ꝑ iſta opinione eſt iſta: capio ſor
tem epiſcopum coram quo agitatur mate-
ria de matrimonio inter ſortem & bertam/
nam ſortes probat bertā eſſe ſuam vxorem
nichilominus epiſcopus ſcit oppoſitū ſed
non poteſt probare/& plato probat per te
ſtes omni exceptione maiores ꝙ Berta ſit
vxor eius/quia eam deſponſauit in facie ec
cleſie: tunc epiſcopus tenetur ad iudicare il
lam adherere ſorti & ei reddere debitum. &
poteſt caſus poni diſtrictius puta ꝙ cauſa
agitetur coram papa qui non poteſt cedere
papatui niſi ex conſenſu cardinalium & ec-
cleſie & ratione inſufficiētie & ſuppoſito
ꝙ nō poteſt cedere. ergo oportet de neceſ-
ſitate ꝙ iudicet & nō poteſt iudicare ꝙ nō
ſit vxor eius. patet per opinātē oppoſitum
non poteſt iudicare de aliquo niſi ſciat vt ꝑ
ſona publica/quia ſcia vt ꝑſona particula-
ris non ſufficit ad ferēdū indicium. ergo ſal
tem in caſu iudex tenetur iudicare contra
ſcientiam quam habet vt perſona priua-
ta ſiue particularis. Eodem modo iudex
laicus debet facere. nam ſi probaueri hāc rē
eſſe meam que de facto nō eſt mea & iudex
certo ſcit ꝙ non eſt mea tenetur adiudicare
illam rem michi/ſimiliter tenetur condem
nare innocentem probatum nocētem ꝗuis
vt perſona priuata ſciat oppoſitum & hoc
ſeruato ordine iuris quem tenetur obſerua
re/quid ergo ad argumentum Exodi. xxiij
exponunt inſontē. i. quē cognoſcis inſon-
tem & iuſtum vt perſona talis. i. vt perſōa
publica non debes condemnare. ſed ī caſu
iudex non cognoſcit iſtum inſontem vt iu
dex imo habet ea que ſufficiūt ad oppoſitū
vt perſona publica: ideo in tali caſu poteſt
illū adiudicare morti. Dices nunꝗ licet ali
cui facere contra conſcientiam/ſed iſte occi
dendo facit contra conſcientiam: ergo non
licet iſtum occidere / verum eſt ꝙ nūꝗ licet
alicui facere contra conſcientiam. ſed nego
ꝙ iſte faciat contra conſcientiam. Cōtra iu
dicat iſtum eſſe innocentem neq̧ dignū pe-
na & morte & iudicat eum non eſſe occidē
dum/dico ꝙ iudicat eum eſſe occidendū ſi
recte iudicat. vnde iſta conſequentia nichil
valet/iſte eſt innocens: ergo nō eſt dignus
morte. vnde dico ꝙ ex parte iudicis iuſte
occiditur & iſtud iudicium eſſet erroneum
in iudice iſte non eſt iudicandus a me. im
mo iſtud iudicium eſt verum iſte eſt iudi-
candus a me & non tenetur illud depone-
re. Contra/ ergo faciet contra conſciētiam
nego & dico ꝙ facere contra conſcientiam
eſt facere contra dictamen practicum de ali-
quo faciendo vel non faciendo. ꝗuis ergo
iudicat iudex ꝙ eſt innocens & vere/tamen
iudicat recte ꝙ eſt occidendus. Eodem mo
do dicendum eſt de littore ꝗ cognoſcit cer-

titudinaliter condemnatum ad mortem ꝑ
iudicem eſſe innocētem debet eum ſuſpen-
dere q̄uis ſciat illum eſſe indignum morte
poſtq̄ habet mandatum a iudice iuſte pre-
cipiente & iuſte cōdamnāte. & iſta opinio
videtur probabilior ꝙ poſtq̄ nō poteſt ad
alterum remittere neqꝫ abſoluere ſine ſcan-
dalo & conceſſo ꝙ non tenetur cedere (nā
eſſet valde difficile ꝙ rex teneretur cedere re
gno propter iſtum caſum particularē) ꝙ
ipſe iudex debet talem innocentem conde-
nare. His prelibatis circa materiā tertieque
ſtionis accedendum eſt ad illam tertiā q̄ſtio
nem qua querebatur vtrum talem poteſta-
tem coherciuam habeat imperator vel dn̄s
tēporalis a papa & romana eccleſia. Prima
opinio eſt/ꝙ ex inſtitutione Chriſti habu-
it talem a papa cuius opinionis ſūt qui di-
cebant in precedētibus queſtionibus ꝙ pa-
pa habet plenitudinem poteſtatis tam i tē-
poralibus q̄ in ſpūalibus. & ꝙ i vtriſqꝫ po-
teſt facere ſine peccato omne illd̄ quod nō
eſt cōtra legem nature aut diuinam/ ſed pa
pam committere talem iuriſdictionem nō
eſt contra legem nature aut diuinā ſiue euā
gelicam. Item qui exercet illam ſine com-
miſſione ſummi pontificis iniuſte exercet:
patet/ niſi papa committeret negligēter fa-
ceret opus ſibi commiſſum & nō poteſt pa
pa per ſe exercere: nam data eſt ei poteſtas
& prohibitum ē ei ne illam exerceat. ergo
oportet ꝙ alteri committat & niſi alteri cō
mitteret negligeret opus ſibi commiſſum
quod autem exercens ſine commiſſione pa
pe iiuſte exerceat: patet quicūqꝫ aſſumit ho
norem niſi ad illum ſit vocatus tanq̄ aaron
etiam loquendo de honore tam in ſpūali-
bus q̄ in temporalibus preſumptuoſe aſſu-
mit/ & talis eſt notandus de ambitione &
non intrat per oſtium. vnde ad prelatū ſpe
ctat iuridice & ordinarie prouidere de be-
neficiis ꝑticularibus /ergo eodē mō cū ad
papam ordinarie ſpectet iſtam iuriſdictio-
nem committere etiam ex inſtitutione Chri
ſti/ ſi aliquis aſſumat libero ſuo arbitrio am
bitioſe aſſumit, & iſte eſt primus modus di-
cendi. ſcilicet ꝙ omēs exercentes iuriſdictiō
nem temporalem habent illam poteſtatem
exercendi a papa. vltra dicit doct. ꝙ eiuſdē
ſententie debent eſſe qui tenent ꝙ licet pa-
pa non habeat illam plenitudinem poteſta
tis de qua dictum eſt. q. j. ca. j. tamen habet
plenitudinem poteſtatis q̄tum ad omnia q̄
neceſſaria ſunt pro cōmunitate fideliū gu-
bernanda. ſed ad debitum regimē fidelium
neceſſe eſt ꝙ ſint aliqui exercentes vſum
gladij. ergo ſi papa habet plenitudinē po-
teſtatis/ita ꝙ poteſt quicqd non eſt contra
legem nature aut euangelicam ſiue dicatur
ꝙ habet plenitudinem poteſtatis ꝙ teneaꝰ
prouidere de regimine fidelium tenetur cō
mittere iſtas iuriſdictiones temporales. An liceat cōdemnato fugere.
❡ Tertia queſtio propoſita/in pricipio hu-
ius tertie queſtionis erat. an condemnato a
principe ad mortem liceat fugere ſi pateat
ei locus fuge. Et apparet ꝙ nō per illud qd̄
ſcribitur. ad Ro. xiij. q poteſtati reſiſtit or
dinationi dei reſiſtit & loquor de poteſtate
principum/ſed non licet reſiſtere ordinati
oni dei. ergo non licet reſiſtere principi ſe
culari ſi igiꝰ damnatus ad mortē aufugeret
reſiſteret huiuſmodi poteſtati. ergo non li
cite faceret & per conſequens peccaret & in
iuſte ageret. Oppoſitum tamen arguitur/
q̄libet naturaliter inclinatur ad ſeruādum
vitam ſuam/ergo licet ſeruare quando hoc
fieri poteſt ſine iactura alterius puta ſine ꝑ
cuſſione vel leſione alterius vel damno /vt
puta ſi aliquis haberet damnatum cuſtodi
re ſub aliqua pena non liceret ei aufugere.
Pro iſta queſtione aduertendum eſt: ꝙ ali-
ud eſt loqui de iniuſte damnato & de iuſte
damnato. & iterum de iuſte damnato pōt
intelligi dupliciter vel de illo qui eſt iuſte
dānatus ex parte iudicis & nō ex parte ſui.
ex parte iudicis puta quia iudex ſeruauit or
dinem iuris iudicando illum ſecundum al-
legata & probata: & tamen ipſe de facto eſt
innocens. Aut de iuſte damnato & ex parte
iudicis & ex parte ſui/quia videlicet ſerua
tus eſt ordo iuris in damnando ipſum. &
realiter merebatur damnari quia nocēs erat

& malefactor. His ſuppoſitis ſit prima ppoſitio.

Prīa ppoſitio.

Iniuſte damnatus ad mortem ex parte iudicis puta quia non ſeruauit ordinē iuris vel non habuit probationes ſufficientes ad damnandum ipſum poteſt immo tenet fugere ſi ei pateat locus fuge / patet ſic ꝙ teneatur fugere/nam iure naturali qlibet tenetur ſeruare vitā propriam ꝙ̄tum poteſt medio licito/ergo ſortes qui eſt iniuſte dānatus ex parte iudicis ſi pateat ei locus fuge & non fugiat peccat contra legem naturalem qua tenetur ſeruare vitam ſuam ꝙ̄tū poteſt / ergo cum iſtud mediū puta fugere ſit ſorti licitum ad ſeruandum vitam. imo eſt ei licitum ꝙ̄admodū eſſet ei licitū fugere contra hoſtes eum iniuſte aggredientes & pſequētes tenetur iure naturali fugere/alia ratio adducitur ab aliquo doct. que talis eſt ille iudex ad iudicando illū morti peccauit ergo dando ſententiam executioni peccabit & ſortes qua lege. ſ. diuina tenetur diligere proximum/etiam vitare peccatum in proximo. ergo cū teneatur vitare in proximo peccatum etiā tenetur fugere ſi ei patet locus fuge. Dices/ergo martires obligabantur fugere cum multis patebat locus fuge & erant iniuſte damnati ad mortem. Dico ꝙ quando ex fuga imminebat ſcādalū in fide non tenebantur fugere. immo oportet ꝙ iniuſte dānatus maneat precipue ſi ex fuga illius imineret piculū i fide. ¶ Secūda ppoſitio licet dāato iniuſte. iſtomodo impetere principē & rebellare ſi poſſit/ita ꝙ poſſet vincere vi ſua. patet vnicuiqꝫ vim vi repellere licet/&hoc quando infertur vis iiuſte ſed in illo caſu infertur vis iniuſte. ergo in illo caſu licet vim vi repellere & occidere cū moderamine inculpate tutelle. & hoc expreſſe habetur. eccleſiaſtici .xxiiij. Erue eos qui ducuntur ad mortem & ad interitū liberare non ceſſes/ & loquit̄ de illis qui ducuntur iniuſte ad interitum/ & arguitur ſic Quilibet tenetur ſe magis diligere & liberare ꝙ̄ ꝙ̄tuncūqꝫ proximum/ſed ſic eſt ꝙ qñ proximus iniuſte ducitur ad mortem quilibet tenetur liberare ſi poſſit etiam per violentiam. ergo a fortiori ſi poſſit ipſe illam vim repellere debet. immo ad hoc tenetur.

Secunda ppoſitio.

¶ Tertia propoſitio/iuſte damnatus ex pte iudicis/tamen iniuſte ex parte ſui licite pōt aufugere ſi pateat ei locus fuge quia ē realiter innocens: patet apud omnes doct. ſi/a/ poſſeſſio ſit mea nichilominus plato probat eam ſuam & per iudicem ad iudicatur platoni ſi poſſum ſine periculo corporis & fame eam occupare & rapere bene facio. dicitur notanter ſine periculo fame quia ſi eā capiendo reputarer fur & latro non debeo eam capere/nam bona fama preſtantior eſt bonis fortune/dicitur notanter etiam ſine periculo corporis quia corpus magis ē diligendum ꝙ̄ fama/& fama ꝙ̄ bona externa: & ſuper omnia iſta: vita magis eſt diligēda ergo a ſimili ſi ſortes ſit iuſte damnatus ex pte iudicis/ & iuſte ex pte ſui: adhuc corpus ſuum remanet eius: ergo poteſt fugere etiā cum periculo fame/ quia corpus magis eſt diligendum ꝙ̄ fama.

Tertia ppoſitio

¶ Quarta propoſitio ī qua eſt difficultas inter docto. Si ſortes ſit iuſte damnatus ad mortem ex parte iudicis & ſui & pateat ei locus fuge/an teneat̄ aufugere/dico ꝙ poteſt licite aufugere & ſine peccato & in hoc maior pars doct. conuenit/hoc tenet Degādauo quolibeto nono ꝙ̄uis oppoſitum imputetur. s. thome tñ nō legi in ipſo/ſed dicit ꝙ poteſt licite aufugere. vt patet. q. lxix. in vltimo articulo in ſolutione ſecundi argumēti. dicit ꝙ nullus condemnatur ad manendum ī loco vnde ducatur ad mortem. tenetur tamē nō reſiſtere agenti quin patiatur quod iuſtum ē eum pati: ſicut etiam ſi aliquis ſit cōdemnatus vt fame moriatur non peccat ſi cibum ſibi occulte miniſtratum ſumat/ quia non ſumere eſſet ſeipſum occidere. patet ſic vnuſquiſqꝫ tenetur ſeruare vitam ſuam iure naturali indiſpenſabili dūmodo poſſit hoc medio licito & ſine iactura alterius/ſed ita li caſu ſortes poteſt conſeruare vitam ſuā. primo iudex non patitur iacturam ex eius fuga neqꝫ cuſtos ſuppoſito ꝙ nō ſeruet eū ſub pena. ergo. Holcot in tertio /adducit

Quarta ppoſitio.

multas rationes ad iſtam propoſitionem/
nam ſortes poteſt poſtea maius bonum cō
munitati facere q̄ mors eius fuiſſet commu
nitati bona. quia non licet interficere niſi ꝓ
pter bonum commune/ſimiliter poteſt pe
nitere & multa alia bona facere: ergo in tali
caſu ſorti ꝓponenti illa bona facere licet au
fugere. & hoc ſatis ſuadet. s. Tho. in loco p̄
allegato de ꝯdēnato vt fame pereat/poteſt
comedere ſi miſtretur ei cibus. quia nullus
poteſt condemnari vt ſeipſum iterficiat. i-
mo dicit Degandauo ſi poſſet violenter a
cuſtode carceris vel quouis alio panem
ſuſtrahere licite poteſt/quia in tali caſu cū
ſit in extrema neceſſitate omia ſunt ei com-
munia. Diceret aliquis & eſt apparentia
maior que poſſit haberi pro parte oppoſi
ta/ſi ſortes eſſet condemnatus ad perditio-
nem bonorum poſt illam condemnationē
non poteſt illis bonis vti neqꝫ retinere. im
mo cōmitteret furtum quia nō ſunt ampli-
us eius. ſimiliter ſi ſortes iuſto iudicio con
demnetur in ſeruitutem alicuius non pōt
poſt ſententiam latam aufugere ab eo. imo
tenetur parere ei cuius eſt ſeruus. immo ſi
fugiat tenetur de damno domino ſuo & eū
recompenſare de iniuria facta: ergo a ſimili
ſi ſortes ſit iuſte damnatus ad mortem cor-
pus eius & vita non videtur eſſe ipſius ſed
reipublice/ergo ſi fugiat iniuriam facit cō-
munitati cui vita adiudica eſt. & per conſe-
quens ipſe peccat: & iſta eſt maior apparen
tia que haberi poteſt pro oppoſito. & hoc
aſſumunt alij docto. tenentes oppoſitam
partem. ¶ Quantum ad hoc optime reſpō
det Degandauo dicens: ꝙ dupliciter conti
git habere dominium in aliqua re. vno mō
q̄tum ad ſubſtantiam rei. alio modo q̄tum
ad exercitium operationum aliquarum cir
ca illam rem. primo modo/ille habet dñi-
um qui ſubſtantiam rei alienare poteſt. Se-
cūdo modo qui locauit equum vel domū
habet dominium iſto ſecūdo modo. Hoc
ſuppoſito dicit vlterius: ꝙ nullus pōt ha-
bere dominium in corpore alterius q̄tum
ad ſubſtantiam preter animam informātē

tale corpus vt ſit ſortes q̄tuncūqꝫ ſeruus dā
natus ad mortem nullus habet dñiū q̄tū ad
ſubſtantiam corporis eius & vitam preter
animam ipſius a deo ꝙ q̄tum ad ſubſtātiā
ſemper remanet corpus anime eius. ergo a-
nima tenetur regere ipſum/ nutrire & cōſer
uare ineſſe q̄tum poteſt/ ſed q̄tum ad aliq̄s
operationes exercēdas circa corpus iudex
habet dominium vt puta citare eum ꝓuo
care/incarcerare/mortem inferre. & ſic ma-
lefactoris corpus q̄tum ad ſubſtantiam ſem
per remanet anime eius ſed q̄tū ad aliquas
operationes exercendas dominium eſt apd̄
iudicem/propterea dicit idem Degādauo:
& conſequenter. s. Tho. ꝙ ſi ſortes ſit vicu
latus non licet ei frangere vincula & carce-
rem/quia non habet dominium ſui corpo-
ris q̄tum ad hoc/neqꝫ rebellare. nā ſi rebel-
laret licet principi illum inuadere/bellū eñi
eſt iniuſtum ex parte ſortis: ergo illicite re-
bellat. & eſt argumentum efficax: quia ſi re-
bellat & princeps aggrediatur bellum eſt
iuſtum ex parte principis: ergo iniuſtum ex
parte alterius/ ergo propoſitū. Reſolutio
igitur iſtius materie eſt ꝙ q̄uis ſit ſortes iu
ſte condemnatus & non vinculatus / neqꝫ
clauſus in carcere/neqꝫ datus alteri in cuſto
diam ſub pena ita ꝙ non immineat alicui ꝑ
ſone detrimentum ex eius fuga licet ipſi fu
gere. Sed eſt difficultas: vtrum teneatur fu-
gere in tali caſu vel ſolum ſit conſilium. Di
cit Degandauo ꝙ ſatis elici poteſt ꝙ tenet̄
fugere. immo ſi non fugiat ē homicida ſui
nichilominus dicit Iohannes de Gerſono
in tractatu quem fecit de eſu carnium ꝙ po
teſt licite expectare mortem pro ſuis deme-
ritis & ſatiſfacere pro peccatis. videtur tam̄
michi ꝙ ſi ſit ei licitum fugere ꝙ pro tunc
etiam tenetur fugere quia iure naturali te-
netur ſeruare vitam corporis/& quia patet
ei medium licitum ad illam ſeruandam: er-
go tenetur. & hoc dicit Degādauo & tho.
de illo que eſt damnatus vt pereat fame te-
netur comedere ſi habeat panē/quia illud
eſt medium licitum ad ſeruādam vitā eius.
Vnde degandauo ponit differentiam iter

iſtos quatuor termios neceſſitas/fas/ius/
& licitum/vnde non ſolum in tali caſu eſt
ius/fas/aut licitum ſed neceſſitatis eſt fuge
re & iſta opinio videtur probabilior vide
licet ꝙ teneatur fugere.

¶ PRO ISTA OPINIONE POTEST
ſic argui. Habita ſūt tria dicta/primum: ꝙ
papa habet poteſtatem committendi iuriſ-
dictionem laycam & temporalem/ ſecūdū
ꝙ tenetur illam cōmittere quia alias negli-
geret onus ſibi commiſſum/tertium ꝙ qui
libet qui aſſumit iuriſdictionem illam ſine
commiſſione pape eſt arguendus de ambi
tione: quia aſſumit honorem non vocatus
& intrat non per oſtium. Prima ratio hu-
ius opinionis eſt/neceſſarium eſt in oi com
munitate habere ſupremum a quo cuncto-
rum iuriſdictiones dependeant/ſed tota cō
munitas Chriſtianorum eſt commuitas vo
lentium adiuicem commuicare: ergo opor
tet eſſe ſupremum in illa communitate &c.
ſed nullus alius poteſt aſſignari preter pa-
pam. ergo ab ipſo dependet iuriſdictō om
nium aliorum. populus eni ſi eſt bene ordi
natus vni gubernatori & non pluribus de
bet eſſe ſubiectus prouerbiorū. xj. vbi non
eſt gubernator populus corruet. loquitur
enim in ſingulari & non plurali cū inquit
gubernator & non gubernatores/ergo vi
detur inuere ꝙ vni populo vnus ſupmus
debet eſſe gubernator & non plures: & cū
totum genus humanum vnus populus ſit
qui optima conſtitutione & inſtitutiōe vo
lentium adinuicem viuere & communica-
re regi debeat neceſſe eſt eſſe principem ſup
mum a quo ceteri dependeant. & illi ſup-
mo in omnibus pareāt. Precipua ratio iter
ceteras ē iſta. ſi non ſit ſupremus aliquis a
quo ceterorum iuriſdictio dependeat pote
rūt eſſe alique in aliqua cōmuitate nō ſub-
ordinate quarum quilibet illas exercēs erit
ſupremus & nulli alteri ſubiectus: ergo po-
terunt eſſe plures ſuperiores non habentes
ſuperiorem/ſed hoc optimo modo regēdi
obuiare videtur/quia ſi ſint plures ſuperio
rem non habentes quorum neuter eſt al-
teri ſubiectus vel preſunt eidē populo vel
diuerſis. Si eidem populo/ergo non pote-
rit populus exhiberi quod eſt exhibēdum
ſuperiori. quia ſi ambo ſimul contraria pre
cipiant non poterunt ſubditis ſuis ſuperio
ribus parere: ergo neceſſe erit vt ſint alteri i
obedientes & ad impoſſibile obligati qd
eſt impoſſibile. ergo in communitate bene
ordiata nō poſſūt eſſe duo pricipes nō ſub-
ordinati. Si autem illi duo ſuperiorem non
habentes preſint diuerſis populis. ergo il
le communitates non erunt bene ordinate
patet inter illos populos poſſunt eſſe diſſē
tōnes cum natura humana eſt prona ad diſ
ſentiendū & inter diuerſos ſuperiorem nō
habētes leuiter poterit oriri diſcordia que
ꝑ ſuperiorem ſedari nō poterit. diſcordia
autem inter maiores ſuperiorem non habē
tes periculoſa eſt ſecūdum Ariſtotelē. vj.
politicorum. ca. ix. ergo ſi non ſit aliquis ſu
perior ad vtrumqꝫ illorum populorum &
ad vtrumqꝫ iſtorum qui preſit iſtis duobus
populis tales communitates nō ſunt bene
ordinate. ergo dicit doct. Oportet confi-
teri ꝙ ſit vnus alijs omibus ſuperior a quo
cunctorum poteſtates & iuriſdictiones de-
pendeant/& nō videtur alius a ſummo pō
tifice. ergo ſi iuriſdictio omnium aliorum
dependet a ſummo pontifice tūc nec impe-
rator nec alius princeps debet iuriſdictio-
nem temporalem exercere niſi ſibi a ſūmo
pōtifice committatur. & hec eſt ſumma hu
ius opinionis. ſ. ꝙ oīs iuriſdictionis aucto
ritas dependet a ſummo pontifice.

¶ Secundum capitulum. Alia eſt opinio.

VISVM eſt de iuriſdictione prin-
cipum ſecularium ad quos ſpec-
tat maleficos & in corpore &
in bonis punire. & illa eſt prima
iuriſdictio que vocatur coherciua & aucto
ritas publica maleficos dānandi contrahi-
tur a populo. & i primo capitulo fuerūt al
legate opiniones. vna ꝙ nullus pṙiceps tē
poralis poteſt iuſte actum iuriſdictiois ex-
ercere niſi ex commiſſione pape & Roma.
eccleſie nūc i iſto ſecundo capitulo ponit̄ ſe

cunda opinio que diuiditur in tres modos
dicendi partiales & vniuerſaliter iſta opi-
nio dicit ꝙ principes ſeculares abſq; com-
miſſione pape & romane eccleſie poſſūt iu
riſdictioēs ſeculares licite exercere ita ꝙ nec
papa/nec eccleſia habēt ex iſtitutione chri-
ſti ꝙ debeant illas iuriſdictionis illis prin
cipibus ſecularibus cōmittere. Marcillius
de padua circa hanc materiam ponit tria di
cta. Primum ꝙ papa nullam habet poteſta
tem cohercitiuam ſiue coactiuam ex inſtituti
one Chriſti. & ꝙ nullus habet poteſtatem
excommunicandi niſi ex bene placito po
puli aut pricipis & nititur hoc deducere ex
auctoritate pauli qui excommunicauit for
nicatorem conuocato populo. Secūdo di
cit ꝙ papa n ōeſt exemptus ab habente po
teſtatem coactiuam/immo ipſe ſubiectus ē
principi ſeculari habenti poteſtatem coac-
tiuam. Tertiū dictum ſi delinquat vel in ſpi
ritualibus vel in temporalibus a principe
venit cohercendus. Sed iſta opinio q̄tū ad
multa eſt damnata & ſcandaloſa quod pa-
tet per vſum contrarium. nam excommu-
nicare poteſt papa & quotidie facit ſine cō-
ſenſu populi. ergo &c. Secūdus modus di
cendi eſt ꝙ papa quantum ad ſpūalia habet
poteſtatem coactiuam per cenſuras ſpūales
puta per excommunicationem vt in pecca-
tis contra ſacramenta & contra euangeliū
ſed in temporalibus nec habet regulariter
nec caſualiter poteſtatem coactiuam ex iſti-
tutione Chriſti/ſed ſi habeat hoc eſt a prin
cipe vel populo. Tertius modus dicendi ē
papa habet poteſtatem coactiuam per cen-
ſuras ſpirituales in ſpiritualibus/ſed in tem
poralibus non habet illam regulariter/ſed
ſolum caſualiter: & videt̄ difficultas ex va-
rietate textuum/an videlicet papa ex inſti-
tutione Chriſti in cauſis pure laycis habeat
poteſtatem diſcernendi/iudicandi/& cogē
di. Opinio iuriſtarum q̄tum ad hoc eſt ꝙ
ſummus pontifex nō habet regulariter ſed
caſualiter/regulariter: hoc eſt non debet ex
ercere illa q̄ ſunt poteſtatis pure layce. ideo
dicunt illum illam habere in habitu ſed nō
in actu/quia caſualiter poteſt & debet puta
in duobus caſibus. Primus qñ deeſt priceps
ſecularis. Secundus/ſi priceps ſecularis nō
poſſit vel negligat illam exercere/i talibus
caſibus poteſt immo tenetur papa admini
ſtrare iuſticiam i rebus temporalibus/ideo
caſualiter orta queſtione de poſſeſſione ali
qua eccleſiaſtici poſſunt ſe intromittere nō
tñ regulariter/ſed in duobus caſibus tan-
tū prius tactis. q̄tum ad primum. extra i ca.
licet de foro competenti ꝙ vacāte imperio
poteſt papa ſe intromittere de negotijs tē-
poralibus. q̄tum ad ſecundum in capitulo
ex tenore eodem titulo. Nam ſi imperator
nult cauſam terminare/papa debet ex inſti
tutione Chriſti illā termiare propterea ex i
ſtitutione Chriſti habet iuriſdictionem lay
cam in habitu: ſed non in actu. datur ſimile
ſi duces ſubiecti regi nolent iuriſdictionem
adminiſtrare/tunc debet rex illam admini-
ſtrare: & illam habet in habitu. ſimiliter di
cendum eſt de ſummo pontifice. Doct. ar-
guit pro iſta opinione & non arguit par-
ticulariter pro aliquo iſtorum triū modo-
rum/ſed vniuerſaliter pro tota opinione.
ille non habet ſuam iuriſdictionem ab illo
cuius eſt dñs: quia nunq̄ dominus habet iu
riſdictionem a ſeruo: ſed imperator eſt dñs
pape in temporalibus/nam habetur textus
xj. q. capitulo ſacerdotibus. vbi papa vocat
imperatorem dominum ſuum: ergo eſt do
minus eius. Secūdo ad idem ratione argui
tur ꝙ papa ſit ſubiectus imperatori in qua
fundant ſe doctores que videtur eis perem-
ptoria. Quelibet res que tranſit de nouo i
dñiū alterius trāſit cū onere ſuo niſi ſuper
hoc habeat̄ ſpeciale priuilegiū: ſed predia
que tranſierunt de nouo in dominium pa
pe puta per collationem principum vt cō-
ſtantini & regis Francie puta in auinione
illa erant imperatori & principibus ſubie-
cta. ergo tranſierunt cum tali onere niſi ſu
per hoc habeatur ſpeciale priuilegium. er-
go papa q̄tum ad illa eſt imperatori & regi
bus ſubditus. vnde dictum eſt ꝙ principes
non ſolum habent poteſtatē in res: ſed etiā

in perſonas quia poſſunt incarcerare & occidere. Dico tamen ꝙ quantum ad iſtam poteſtatem que reſpicit perſonas eſt apparentia ꝙ papa ſit exēptus ita ꝙ impator nō pōt incarcerare/nec occidere eum ꝗuis commiſerit crimen tali pena dignum ſed ꝗtum ad ipſas res ꝙ iure diuino ſit exemptus nulla eſt apparētia. ergo dicit doct. adminus habetur ꝙ ratione ꝑdiorum que tranſierunt cum onere ſuo in dominium pape que anteꝗ tranſirent erant ſubiecta pricipi ꝗtum ad iuriſdictionem ratione illorum habens dominium illorum efficitur ſubiectus alteri habenti iuriſdictōnem ſuper illa. de foro competenti capitulo vltimo. patet hoc/ ꝑſona dupliciter efficitur ſubiecta. vno modo ratione criminis. alio modo ratiōe poſſeſſiōis.

Reſolutio

¶ Reſolutio eſt/ꝗtum ad primum modum dicendi Marcillij de padua erroneum eſt ꝙ papa non habeat poteſtatē coactiuam in nullis rebus. Item vterqꝫ duorū ſecundorum modorum eſt probabilis videlicet ꝙ papa i rebus pure ciuilibus nullā iuriſdictionem/nec regulariter nec caſualiter habeat iure diuino & ex inſtitutione diuina/vel ꝙ habeat non regulariter ſed caſualiter puta i duobus caſibus tantū ſupra numeratis. ſ. ſi nullus ſit iudex temporalis/ & ſi non poteſt exercere vel negligat/ probabile eſt ꝙ caſualiter in illis duobus caſibus habeat iuriſdictionem temporalem adminiſtrandi in temporalibus. Terciū ca.

¶ HIS OPINIONIBVS.

¶ IAM NITITVR ſoluere vnam rationem opinionis & reſolutio doct. eſt ꝙ papa non habet committere principibus ſecularibus ſuam iuriſdictionem ſed illā habēt a populo. ſed arguitur pro parte oppoſita ſic. Communitas volentium ad inuicem viuere & in actibus ciuilibus conuerſari inter quos poteſt oriri diſcordia non eſt bene ordinata niſi ſit aliquis ſuperior qui poſſit illorum cauſas & diſcordētias terminare alias ſequerētur bella & multa alia inconuenientia/ſed tota communitas omnium eſt cōmunitas volentium &c. ergo non eſt bene ordinata niſi ſit vnus ſuperior/ſed non poteſt dari talis ſuperior niſi papa/ergo eſt omnium ſuperior. ſed inferiores nō habēt iuriſdictionem niſi a ſuperiore/ergo omnes habēt ſuas iuriſdictiones ex commiſſione pape/ꝗtum ad hoc argumentum cōceſſa maiore negatur minor puta ꝙ talis ſupmus non poteſt eſſe alius preter papam immo ſecudum vnum modum dicendi eſt alīquis alter a ſummo pontifice ex electione populi & conſenſu maioris partis aut ſanioris cui etiam papa eſt ſubiectus ſaltem in temporalibus. ſ. imperator/& iſta eſt prima ſolutio. hoc etiam dicit Marcillius depadua. ¶ Secunda ſolutio tangitur a doctore/ibi aliter reſpondetur/& iſta ſecunda ſolutio ē melior/& dico ꝙ omnium Chriſtianorum eſt vnus ſuperior qui pōt cauſas terminare ſpirituales. vt papa & alter ꝙ poteſt cauſas ciuiles vt iperator. Sed quid dicendum ſi reges non ſunt ſubditi imperatori. Dico ꝙ ſufficit ꝙ ſint duo vel plures ſupiores vnus vni parti preſidens & alter alteri/vt ſortes gallus/& plato hyſpanus nullus eſt amborum ſuperior: ſed quilibet habet ſuum ſuperiorē & orta diſcordia inter illos actor ſequatur forum rei vt gallus conueniat hyſpanum coram ſuo iudice & principe hyſpano/& hyſpanus gallū etiā coram ſuo. Ideo non requiritur ꝙ vtriuſqꝫ ſit vnus ſuperior/ſed ꝙ quilibet habeat ſuum ſuperiorem & dum modo iſti ſuperiores ſint prudentes poterunt ſuas communitates optime regere.. ¶ Quartum capitulū.

¶ PORRO QVIA ISTA. Vidēda ſūt pertinentia ad bonum principatum/primū ꝙ ſit ordinatus in bonnm commune & nō in vtilitatem alicuius perſone priuate. vnde ariſtoteles nō ſolum ponit differentiam boni principatus a tyrāno/ſed etiam a deſpotico licito. quia principatus eſt ordinatus ad communem vtilitatem. Iſto modo Chriſtus inſtituit principatum ſacerdotalem propter vtilitatem communem & nō propter bonum priuatum Petri & ſucceſſorum. talis autem principatus papalis &

epiſcopalis eſt ex ordiatione Chriſti/quod inſinuatū eſt a Chriſto cū petrum fecit papam dicendo/paſce oues meas: quaſi dicat ſuper oues meas te principem cōſtituo vt nō tollas ab eis lac & lanam niſi pro neceſſitatibus tuis. iuxta illud ad Corithios. ix. quis paſcit gregem: & de lacte eius nō manducat. eccleſiaſtici eni habent titulum peredi & exigendi tēporalia pro ſpiritualibus. vt patet ex illa auctoritate pauli. Pricipatus ergo apoſtolicus eſt ordinatus non propter bonum pricipantis ſed propter bonū commune ſubiectorum ad obtinendum regnum celorum. & ideo petrus dicit alijs paſtoribus: paſcite qui eſt in vobis gregē dei/ ex iſtis auctoritatibus habetur manifeſte ꝙ principatus apoſtolicus eſt inſtitutus propter bonum cōmune/ propterea ſi Petrus aliquid inſtituiſſet contra libertatem alicuius particularis perſone/vbi non fuiſſet neceſſitas aut magna vtilitas/illa inſtitutio ſine preceptio nō obligaſſet. nam que fiunt a iudice & nō in illa materia in qua non habet poteſtatem iudicandi nullius ſunt efficacie. vnde non fuit data petro poteſtas niſi in vtilitatem ſubditorum quare ſi papa ferat ſententiam excommunicationis & nō pro cauſa vera vel apparēte nō eſt timēda.

¶ Capitulum quintum. Secundo ad optimum principatum.

VISVM eſt/an principes ſeculares habeant ſuas iuriſdictiones a papa: & eſt opinio cōis inter docto. pariſienſes ꝙ nō. immo anteq̄ eſſet aliquis ſūmus pontifex erant principes ſeculares habentes ſuas iuriſdictiones. & ille modus eſt tripartitus vt viſum eſt. nam dicebat Marcillius ꝙ papa nullā habet poteſtatem coactiuam. Alij ꝙ habet in ſpūalibus coactiuam ſed non in tēporalibus nec regulariter: nec caſualiter. Alij ꝙ in temporalibus non regulariter ſed caſualiter/& eſt opinio iuriſtarum. ca. licet & capitulo ex tenore de foro competenti. Item dictū eſt ꝙ ad optimum principatū requiritur ꝙ vnus principetur propter vtilitatem communē & hoc fuit deductum in quarto capitulo. ī iſto quinto capitulo doc. aſſumit ſecundū quod cōueniet optimo principatui ꝙ principans ſit vnus ſicut principatus eſt vnus/ ita ꝙ ad optimum principatum de neceſſitate requiritur ꝙ vnus pricipetur qui ſit ſuperior ceteris oībus. Pro iſto poteſt multipliciter argui ex mente ariſtotelis ī tertio polyticorum nichilominus doct. adducit precipuam ratōnem ariſtotelis quā facit loco preallegato volens probare ꝙ pricipatus regalis in quo principans eſt vnus ſit melior principatu ariſtocratico in quo pauci principantur & tymocratico in quo multi principantur. & ſub regali principatu cōprehendit omnis principatus in quo vnus ſolus dominatur ſiue ſit dux comes vel baliuus. Et arguitur ſic: ille principatus eſt melior qui cōſeruat ſubiectos in amicitia/pace caritate/& concordia/prohibendo & ipediendo diſcordias/rixas/& tumultus inter ſubditos: ſed principatu regali iſta maxime vitantur/ergo eſt principalis inter ceteros & optimus. & iſta propoſitio eſt manifeſta qa omnis principatus eſt ordiatus ad conſeruandā caritatē & pacē inter ſubditos & ad vitandū diſſentiones & rixas inter illos. ergo ille eſt optimus quo maxime ſeruantur illa & maxime vitātur iſta cuiuſmodi eſt regalis. igitur. quod talis ſit optimus qui talia facit patet per multas auctoritates ſcripture. Vnde & princeps pacis Chriſtus ſuper cuius humerū factus eſt optimus pricipatus corporaliter ab apoſtolis & ceteris fidelibus receſſurus ipſis dilectionē & amiciciam ſingulariter imponebat dicens/hoc eſt preceptum meum vt inuicem diligatis. & Ioannis. xiiij. pacem relinquo vobis/pacem meam do vobis. & xvi. ait in me pacē habeatis. & Matthei decimo dicit apoſtolis Intrantes domum ſalutate eam dicentes pax huic domui. Finis ergo principalis principatus cuiuſlibet eſt cōſeruatio pacis ſubditorum & vitatio diſcordiarū: ſed hoc

maxime fuit per principatũ regalẽ/pro cu-
ius declaratione notãdum ꝙ diſſentio pro
ueniens in regno non poteſt niſi tripliciter
prouenire vel prouenit inter ſubditos: pu-
ta cum ſubditi diſſentiunt inter ſe. Secũdo
vel eſt diſſentio ſubditorum ad principem
vel principis ad ſubditos. & iſti duo vlti-
mi modi coincidunt. Sed in principatu ari
ſtocratico vel tymocratico poteſt proueni
re diſſentio/& ſubditorum ad ſubditos/&
ſubditorum ad principantes/& vnius par-
tis principãtium ad alteram partem princi-
pantium: ſed per principatum regalem faci
lius cõſeruatur pax ſubditorum & vitatur
diſcordia iter ipſos/ergo. Inſuper dicit do
ctor quãdo diſſentiunt ſubditi inter ſe/illa
diſſentio facile ſedari poteſt per principan-
tem. ſed ſi oriretur diſſentio principãtiũ ad
principãtes/etiam ad omnes alios faciliter
ſe diffunderet vt teſtatur Ariſtoteles politico
rum quinto ca. ix. Ideo difficile eſſet illam
ſedare/propterea/quia ſubditorũ pars ad-
heret vni parti & altera alteri. & ſeqtur diſ-
ſentio in populo/ ergo diſſentio proueni-
ens in pricipatu ariſtocratico vel tymocra-
tico eſt multo grauior & pnitioſior ꝙ̃ illa
que prouenire poteſt in principatu regali.
Reſolutio doctoris poſt Ariſtotelem & cõ
muniter omniũ doctorũ eſt/ꝙ ad optimũ

Ad optimũ pricipatũ requirit ꝙ ſit vnus pricipans.

principatum requiritur ꝙ ſit vnus prin-
cipans. ratio precipua Ariſtotelis eſt/quia
quando eſt vnus principans in diſſentioni
bus facilior eſt recurſus ad principantem ꝙ̃
quando ſunt plures principantes/ergo re-
galis eſt melior. Dices/dicit ſapiens prouer
biorum vndecimo. ſalus vbi cõcilia multa
Sed in principatu ariſtocratico & tymocra
tico ſunt multa concilia & plura ꝙ̃ in rega-
li/ergo eſt preſtãtior regali. Nam princeps
ad hoc eſt ordinatus vt preuideat pericula
imminentia & illis obſiſtat: ſed hoc me-
lius preuident plures ſapientes ꝙ̃ vnus ſo-
lus. plura enim vidẽt oculi ꝙ̃ oculus/quod
vnus non videt alter videt/& hoc de neceſ
ſitate requiritur puta preuiſio periculorũ
imminentium/& eorum que poſſunt duce
re rempu. ad interitum & ruinam. ergo me
lior eſt principatus ariſtocraticus vel tymo
craticus ꝙ̃ regalis. & hoc eſt precipuum ar-
gumentum partis aduerſe tenentis oppo-
ſitum. Ad hoc reſpondet ſanctus Thomas
in libro de regimine principum/& poſt eũ
Egidius de Roma: ſuppoſito ꝙ omnes ho
mines eſſent boni non querentes niſi quod
iuſtum eſt/& homini & reipublice melior
eſſet principatus ariſtocraticus vel tymo-
craticus ꝙ̃ regalis. nam duo aut tres queren
tes bonum commune melius prouident ꝙ̃
vnus: ſed ſuppoſita conditione & peruer-
ſitate que iam reperitur iter homines: quia
vnuſquiſq; ſaltem pro maiori parte querit
quod ſuum eſt & non bonum commune/
ſuppoſita ergo tali peruerſitate hominum
pro maiori parte/& etiam quia ſtultorum
infinitus eſt numerus ex multis principan
tibus quilibet niteretur acquirere ſibi maio
res diuitias & honores/& ex hoc facile ori
retur diſſentio inter principantes in perni-
ciem boni communis/ideo ſuppoſita cõdi
tione hominum nunc viuentium preſtan-
tior eſt principatus regalis.

¶RESTAT ERGO INQVIRERE.
Viſum eſt quomodo duo requiruntur ad
optimum principatum. Primum ꝙ inſti-
tuitur propter bonum commune. Secũdũ/
ꝙ ſit vnus principans. Videndum eſt que
ſunt incompoſſibilia illi principatui opti-
mo/& que ſunt impertinentia. Primo eſt
incompoſſibile illi principatui inquãtum
huiuſmodi habere ſeruos proprie dictos/
non dico locaticios/immo neceſſe eſt illos
locaticios habere. Ratio eſt/nullus eſt in
ſeruitutem redigẽdus niſi propter eius cul
pam. ergo de ratione optimi principatus
repugnat illi habere ſeruos proprie dictos
puta ꝙ neceſſario ſint ſerui tali principan-
ti. & eſt precipua ratio que maiorem habet
apparentiam. Nam ſecundum Ariſtote-
lem primo politicorũ melior eſt principa
tus liberorum ꝙ̃ ſeruorum/quia melior eſt

principatus qui eſt meliorũ ſubditorũ/ ſi-
cut melior eſt principatus hominum q̃ be-
ſtiarum, liberi autem ſunt meliores q̃ ſerui
quare principatus ſeruorum non eſt opti-
mus iudicandus, melius eſt enim principa-
ri bonis q̃ malis/ ergo iſte principatus qui
eſt ſuper omnimode liberos/ hoc eſt q̃ non
ſunt ſerui empticij eſt melior. & hunc vo-
cat Ariſtoteles regalem. Vnde in pleriſq̃
locis habentur tales ſerui empticij & abie-
cti: ſed hoc repugnat optimo principatui:
puta ꝙ de ratione illius ſint tales ſerui abie
cti & additi principanti ſiue ſint boni ſiue
mali. Vltra repugnat optimo principatui
plenitudo poteſtatis in temporalibus. Pa-
tet/ illud repugnat quod eſt in damnum
& pernitiem ſubditorum: ſed illa plenitu
do poteſtatis ĩ temporalibus eſt huiuſmo
di. nam eſt in perniciem rei publice ꝙ prin
ceps poſſit res cuiuſcũq̃ priuate perſone in
dominium alterius trãſferre pro libito ſuo
& hoc poſſet ſi haberet illam plenitudinẽ
poteſtatis de qua dictum eſt prima queſtio
ne capitulo ſecundo

¶ Capitulum ſextum.

CONSEQVENTER re
ſtat ĩquirere que poſſunt
adeſſe & abeſſe optimo
principatui. Et breuiter
dicitur ꝙ ad optimũ pri-
cipatum ſpectat vnicuiq̃
quod ſuũ eſt reddere hoc
eſt iuſticiam adminiſtrare/ leges condere/
iudices inferiores & alios officiales delige-
re & conſtituere/ operationes quarũcunq̃
virtutũ precipere. quilibet princeps ex offi
cio ad iſta tenetur: ſed tamen ad hoc vide-
tur eſſe principaliſſime conſtitutus vt cor-
rigat & puniat delinquẽtes. Patet. j. ad co
rinth. j. lex iuſto non eſt poſita: ſed iniuſtis
& non ſubditis. precipuum igitur ꝙ perti
net ad principem ẽ peccatorum correctio.
Patet/ principes ad hoc maxime ſunt creati
propter mutuam & pacificam trãquillamq̃
conuerſationẽ ſubditorum fouendam/ &
diſcordias diſſidiaq̃ ſedãda/ & nihil aliud
vult dicere in iſto ſexto capitulo q̃ ꝙ prin-
ceps inter cetera magis debet intendere pu-
nitioni malorum/ ita ꝙ actus principalis
propter quem princeps eſt inſtitutus eſt de
linquẽtium punitio & correctio. ¶ Ex his
patet que ſunt optimo principatui neceſſa-
ria annexa. & que incompoſſibilia/ & que
impertinentia. & dictum eſt ꝙ ad optimũ
principatum neceſſe eſt ꝙ ſit propter bo-
num commune/ & ꝙ principans principe
tur liberis & non ſeruis/ & ꝙ ſit vnus prin
cipans & non plures. Item repugnat opti-
mo principatui habere plenitudinem po-
teſtatis: puta ꝙ poſſit ad placitum eius trã-
ferre rem meam in alterum ſine quocunq̃
meo peccato vel cauſa/ & facere quicquid
non repugnat iuri nature & diuino. & vi-
ſum eſt etiã quomodo precipuus actus pri
cipantis eſt malorum punitioni intendere.
¶ Iam doctor ĩfert aliqua correlaria ibi his
viſis dicitur. Primũ/ nõ repugnat optimo
principatui ſupremo optime ordinato ali
quã ptãtẽ iuriſdicã eſſe alicuius vel aliquo
rum ex iſtis de cõmunitate illa a ſupremo
principe eiuſdem communitatis que nullo
modo ab ipſo ſupremo principante depen-
deat nec ſit ab ipſo inſtituta/ hoc eſt ꝙ non
dependeat ab ipſo nec quo ad inſtitutionẽ
nec quo ad deſtitutionem ſaltem regulari-
ter. Patet/ dictum eſt ꝙ optimus principa-
tus eſt inſtitutus propter bonum cõmune
& malorum correctionem. ergo ſi non im-
pediat malorum cohertio/ ita ꝙ nullus de
linquens in illa communitate iuſtã & debi
tam effugiat vltionem/ nõ repugnat ſupre
mo principatui eſſe aliquam talem iuriſdi
ctionem que nullo modo dependet ab ipſo
ſupremo/ nec quo ad inſtitutionẽ nec quo
ad deſtitutionem. Nec etiã talis iiuriſditio
bono communi repugnat. Patet ſic/ vnde-
cunq̃ choerceantur malefactores dummo
do coherceantur per poteſtatem aliquam
vndecunq̃ ſit talis poteſtas vel a ſupremo
vel ab altero non eſt impertinens bono

communi ſi puniantur per poteſtatem pu-
blicam & cohercíuam. ergo correlarium
verum. hinc eſt ꝙ in aliquibus regnis vt fer
tur in regno Aragonie rex non habet inſti
tuere iuriſditiones: immo eſt aliqua pote-
ſtas iuriſdica que habetur ex ſucceſſione pa
rentum/ita ꝙ poſt patres filij ſunt iudices/
& filij filiorũ erunt iudices/nec illos rex po
teſt deſtituere imo ſunt ſupra regem quan-
2ᵐ correlarium. tum ad illam iuriſditionẽ. ¶Secundũ corre
larium. Non repugnat optimo principa-
tui aliquam perſonam politie eſſe regulari
ter exemptam ab eius iuriſditione dummo
do ſit caſualiter ſubiecta puta ratione crimi
nis ab ea cõmiſſi. dicitur regulariter. quia
vt patet in primo correlario/nõ repugnat
optimo principatui aliquam perſonam ha
bere iuriſditionem que nullo modo depen
det a ſupremo principante. ergo illa nõ re-
gulariter eſt ſubiecta: ſed bene caſualiter pu
ta ſi peccat talis perſona in rẽpu. ad ſupre-
mum principantem ſpectat illam punire.
3ᵐ. ¶Tertium correlariũ. Non repugnat opti
mo principatui & ſupremo correctionem
illius pſone ſic regulariter exẽpte ad aliquẽ
alterum vel ad aliquos ſpectare ꝗ ad ſupre-
mum principantem. Patet ſic. quicquid nõ
repugnat bono cõmuni eſt compoſſibile
optimo principatui & ſupremo: ſed ꝙ iſta
perſona ſic exempta puniatur ab alijs ꝗ a ſu
premo principante non eſt repugnans bo-
no communi & punitiõi malorum. ergo.
Vnde ponit iſta doc. volens dicere ꝙ pa-
pa non eſt ſupremus principans in politia:
ſed imperator ſi foret aliquis ex vniuerſali
conſenſu totius populi. Vltra dicit ꝙ non
obſtante ꝙ ipſe imperator ſit ſupremus prĩ
cipans/non tamen repugnat quin papa ha
beat poteſtatem cohercíuam: puta excõmu
nicandi. Similiter papa eſt regulariter exẽ-
ptus a principe/quia non poteſt eum impe
rator pro qualicunq; crimine punire/dato
ꝙ papa cõmitteret crimen quod ſcandaliſa
ret totam eccleſiam: adhuc regulariter non
ſpectat ad ſupremum principantem eũ pu-
Reſolutio. nire: ſed ad concilium generale. ¶Reſolu-
tio ergo talis eſt. Non repugnat optimo
principatui & ſupremo eſſe poteſtatem in
politia que non dependet ab eo/neq; quo
ad inſtitutionem/neq; quo ad deſtitutio-
nem. Preterea non repugnat eẽ perſonam
exemptam a tali principante quantum ad
correctionẽ quin poſſit per alias fieri ꝗ per
ſupremum principantem.

¶Septimum cap. Sane licet.

IN HOC SEPTIMO
capite vult dicere doctor
ꝙ ꝗuis ſupradicta de op-
timo pricipatu ſint vera
tã de pricipatu vniuerſa
li ꝗ particulari: regulari-
ter nihilominus ille pricĩ
patus regalis in caſu nõ eſſet optimus: imo
mutãdus in ariſtocraticũ: vel tymocraticũ.
Patet in caſu quo principans eſſet tyrãnus:
vel quando plures aſpirarent ad principan
dum & melius ſeruaretur bonum commu-
ne per plures principantes. ideo caſualiter
alius principatus poteſt eẽ melior ꝗ regius
dummodo ſemper ſeruetur prima condi-
tio neceſſario requiſita ad bonum pricipa-
tum: puta ꝙ ſit propter bonum cõmune.
Et ſecũda conditio: puta ꝙ vnus principe-
tur: caſualiter poteſt eẽ falſa: puta ſi ille vni
cus ad tyranniſandũ aſpiraret & declinaret
tunc optimus principatus non eſſet ſimplĩ
citer omnibus optimus: imo multis eẽt no
ciuus quemadmodum declarat doctor in
preſenti capite. reliqua autem que dicit cla-
ra ſunt: quare tranſeo ad aliud in quo ſol-
uuntur ratiões probãtes ꝙ debet eſſe vnus
ſupremus principans &c.

¶Cap. octauum. Per ſcripta.

IN HOC CAPITVLO
ſoluuntur rationes probã
tes ꝙ debet eẽ vnus ſupre-
mus principãs. Arguitur
ſic. in omni communitate
alioquorũ volentiũ cõio-
nẽ hẽre ad inuicẽ & habere cõtractus ratio-

ne quorū pn̄t oriri diſſentiōes & diſcordie: neceſſe ē habere ſupmū in illa cōitate a quo cetere poteſtates & iuriſditiones depēdeāt: ſed tota cōmunitas mortalium eſt ꝯgregatio &c. ergo oportet ꝙ ſit vnus ſupremus a quo &c. ſed nullus poteſt eſſe niſi papa/ quia poteſtas eius nō dependet niſi a deo/ & non a principe vel regibus. ¶ Ad hoc argumentum negatur maior/quia non repugnat optimo principatui eē aliquam iuriſditionem que non dependeat ab illo vt dictum eſt in primo correlario. ſufficit ꝙ caſualiter dependeat & nō regulariter. Alia ratio precipua. Si ſint duo precipientes nō ſubordinati & ambo vocent eandem perſonam iuriſdice: talis perſona erit perplexa. Exemplum/vt ſi imperator vocet ſortem pro re ciuili/& papa eodem tempore vocet eundem pro re eccleſiaſtica/ſi iſte poteſtates ſic ſe haberent ꝙ nulla ab altera depēderet iam ſortes eſſet perplexus/nam ſi vadat ad papam contempnit imperatorem & peccat quando res eſt licita/& econtra ſi vadat ad imperatorem contempnit papam. ergo politia nō erit optime ordinata ſi ſint due poteſtates coherciue in cōmunitate & nulla depēdeat ab altera. ¶ Doctor reſpondet negando ꝙ ſequatur perſonā in aliquo caſu eſſe perplexā/quia vel in vocatione ambo explicant cauſam quare vocant. Si explicant cauſam vadat ad eum qui vrgentiorē explicat cauſam: vt rex vocat ſortem vt deffendat ciuitatem quia īminet periculum. Similiter papa vocat illum pro cauſa nō tam vrgenti. debet tūc obedire regi ideo debet ire ad illum qui cauſam vrgentiorem explicat ſecundum ꝙ vir prudens iudicabit in illis exercitatus. Si vero nullus explicat cauſam. dico ꝙ neceſſarium eſt ire ad ſupremū principantem/vt ſi papa & rex vocant me apparentia eſt ꝙ debeo ire ad regem. Nam rex habet maius dominium in corpora noſtra ꝙ̄ papa/quia non dominatur corporibus. Contra/poteſtas pape a nullo dependet niſi a deo: ſed poteſtas regalis ab alio dependet puta a populo: ergo papa habet poteſtatem immediate a deo. & per conſequens maiorē. ¶ Reſpondet ꝙ dupliciter intelligit ptātē aliquā depēdere a deo. vno mō ꝙ nullus preter deū illā inſtituit. & ſic poteſtas papalis dependet a deo. Alio modo ꝙ deus illam conferat nullo requiſito creato. & ſic poteſtas papalis nunc non ſic dependet a deo quia prerequiritur electio. ſed illa que fuit in Petro a ſolo deo dependebat. Tertio modo ꝙ a ſolo deo dependeat quātum ad deſtitutionem. & ſic poteſtas papalis non a ſolo deo dependet/quia cōcilium generale poteſt deſtituere ipſum papam. ¶ Dico ergo tria. Primū/poteſtas papalis dependet a ſolo deo quantum ad inſtitutionem. Secundum/non dependet a ſolo deo quātum ad nouam collationē/ quia requiritur electio. Tertium/neq̧ dependet a ſolo deo quantum ad deſtitutionem. Dico vltra ꝙ poteſtas regalis non dependet a ſolo deo quantum ad illa tria ſupradicta. Vnde argumentum bene probat ꝙ poteſtas papalis eſt dignior ꝙ̄ regalis/ ſed non probat ꝙ ipſa ſit ſupra poteſtatem regiam quantum ad inſtitutionem & deſtitutionem. ¶ Reſolutio ergo huius queſtionis tertie eſt/poteſtas iuriſditiōis principū ſecularium: non dependet nec a papa nec a Romana eccleſia. immo papa illam iuriſditionem laicam non habet niſi ex collatione imperatorum & principum aut ex preſcriptiōe. Opinio vero iuriſtarum eſt communis ꝙ ſummus pontifex habet eam: ſaltem in habitu. hoc eſt ſi talis princeps qui habet eam regulariter negligat illam exercere/vel nō poſſit: ad papam ſpectat illam exercere. & hoc eſt habere in habitu in canonit de iudicis.

¶ Queſtio quarta.

IN PRECEDENTI queſtione viſum eſt vtrū principes ſeculares habeant ſuas iuriſdictiones a ſummo pontifice vel ab eccleſia Roma. Reſolutio fuit ꝙ nō &/doctor

in queſtione nihil aliud inquiſiuit niſi que
requiruntur ad optimum principatum/ &
que ſunt illi repugnantia & que compoſſi-
bilia & que impertinentia/ & preſuppone
bat ſummum principatum non eſſe in ſum
mo pontifice: ſed ſupremum principantem
ſi aliquis eſſet in toto orbe eſſe laycum &c.
Conſequenter in iſta quarta queſtione que
rit vtrum electio alicuius in regē romano-
rū eo ipſo quo eſt electus habeat in terris im
perialibus iuriſditionem & plenitudinem
adminiſtratiōis/ vel eo ipſo quo eſt vnctus
& coronatus per ſummum pontificem. &
hec materia amplius tractabitur in octaua
queſtione huius. ❡Duo ſunt modi dicen-
di. & primo ſupponēdum eſt ꝙ poſtq̄ Cō
ſtantinus ceſſit imperio occidentali & trāſ-
tulit imperium in poteſtatē pape primus q
imperauit ab illo tempore in partibus occi
dentalibus fuit Carolus magnus filius Pi-
pini qui ſubſtitutus fuit loco Childerici ab
ipſo Zacharia papa depoſiti in cap. alius.
xv. q. vj. ❡Secundo ſupponendum ꝙ an-
teq̄ Carolus magnus imperaret erat rex frā
corum iure hereditario proueniente a pa-
tre ſuo Pipino. Item ſupponitur ꝙ anteq̄
ipſe Carolus magnus eēt imperator vi bel-
li iuſti multas terras & regiones acquiſiue-
rat ſcilicet maiorem partem Italię & Alema
nie & Vaſconiam/ nam qui ibidem regna-
bant vel erant infideles vel inimici eccleſie:
& ſic iuſto bello acquiſiuerat. ideo anteq̄
eſſet imperator in multis regnis erat prin-
ceps. ❡Iſtis ſuppoſitis dicit prima opinio
ꝙ rex Romanorum antequam ſit corona-
tus habet iuriſditionem in rebus & pro-
uincijs in quibus Carolus magnus iuſte
dominabatur antequam eſſet imperator/
ita ꝙ iſta prima opinio dicit duo. Primū/
ꝙ rex romanorū eo ipſo quo rex romano-
rum antequam confirmetur & coronetur
in rebus in quibus Carolus magnus habe
bat poteſtatem principatiuam antequam
eſſet imperator habet etiam antequam ſit
imperator. Secūdum dictum/ in rebus occi
dentalibus in quibus nihil adminiſtratio-
nis habebat Carolus magnus anteq̄ eſſet
rex Romanorum nihil habet iuris. ❡Secū-
da opinio quam tenet communitas princi-
pum Germanie ꝙ eadem eſt iuriſditio pe-
nitus & adminiſtratio regis romanorum/
& imperatorum. ita ꝙ ſolum eſt acquiſitio
noui nominis in conſecratione & coro-
natiōe/ & nō alicuius noui iuris. ita ꝙ quā
cunq̄ adminiſtrationem habet imperator
eandem habet rex Roma. & in quibuſcun-
q̄ terris & regnis/ ita ꝙ confirmatio vel co
ronatio que fit per ſummum pontificem/
vel legatum eius non dat electo nouam ad
miniſtrationem/ ſed ſolum modo nouum
nomen/ quia vocatur imperator tūc & nō
prius vocabatur. Vnde iſta opinio opina
tur & ſupponit/ ꝙ anteq̄ eſſet aliquis pa-
pa inſtitutus erat imperator/ & vocabatur
rex romanorum. Tunc arguitur ſic/ rex Ro
manorum qui nundum eſt coronatus eſt
ſucceſſor & heres illorum imperatorū qui
erant ante papam: ſed quilibet ſucceſſor in
re ſuccedit in tanta poteſtate quātam habe-
bat ille cui ſuccedit / per regulā iuris ſi quis
libro ſexto. ergo iſte qui nunc eſt rex Ro-
manorum quāuis non ſit coronatus ſucce-
dit in tanta poteſtate quantā habebant pre
deceſſores eius qui fuerunt anteq̄ vnq̄ eſſet
papa/ ergo eo ipſo quo rex Romanorū ha-
bet tantam adminiſtrationem & poteſta-
tem quantam habuerunt illi qui preceſſe-
runt papam. Doctor in tertio capitulo ni-
titur ponere differentiam inter has duas o-
piniones. Prima/ dicit ꝙ nullus eſt legiti/
mus rex Romanorum & imperator inter
illos qui fuerunt poſt Carolum magnum
ita ꝙ nihil iuris habēt in regno & imperio
niſi inquātum ſunt eiuſdem Caroli magni
ſucceſſores eius ſcilicet ſucceſſores non ſo/
lum inquantum fuit imperator: ſed etiam
inquantum fuit francorum rex hereditate
ſuccedens Pipino patri ſuo qui depoſito
Childerico rex francorum ſubrogatus fuit
vt ad longum patet in hiſtorijs. & inquan
tum idē Carolus magnus per bella iuſta &
licita ſibi multas terras acquiſiuit & regno

francorum adiunxit. ¶ Secunda opinio vt
aliquis ſit rex roma. & ipator non oportet
ꝙ ſuccedat Carolo vt regi gallorum: ſed
ſufficit ꝙ ſuccedat Carolo imperatori/im
mo ſuccedunt & ſunt ſucceſſores principa
liter primorum imperatorum & regum ro
manorum quorum nõnulli fuerũt tempo
ribus Chriſti & apoſtolorũ/ideo non ſunt
ſucceſſores Caroli niſi inquantum ipſe fuit
ſucceſſor primorũ imperatorum. Patet/nã
eſt magis apparens ꝙ Ceſar Auguſtus fuit
imperator ꝗ̃ Carolus magnus. Eſt enim ap
probatũ ex ſacris literis & ex verbo Chriſti
ꝙ fuit verus imperator ipſe Ceſar Augu-
ſtus. Dicit enim Chriſtus reddite que ſunt
ceſaris ceſari/& non dicit reddite que ceſar
dicit eſſe ſua: ſed que de facto ſũt ceſaris. Ex
illo paſſu habetur certitudo ꝙ ceſar erat ve
rus imperator. Similiter actuum vigeſimo
Paulus appellauit ad Ceſarem. ergo teſta-
tur Paulus ꝙ habebat poteſtatem iudican
di ipſum/ergo in iudea habebat ceſar verũ
dominium iuriſdictionis/ergo ex ſacris li-
teris ſatis habetur ꝙ fuit verus principans.
ergo ſi aliquis ſit verus rex romanorum: &
princeps eſt magis ſucceſſione illorum qui
erant tempore Chriſti/ergo imperator qui
nũc eſt: eſt magis ſucceſſorũ illorum qui fue
runt tempore illo. vnde non eſt nobis cer-
tum de Carolo magno niſi per quaſdã hi-
ſtorias & decreta pontificum: ſed eſt articu
lus fidei ꝙ alij tempore Chriſti fuerunt ve-
ri iperatores. Prima opinio dicit ꝙ nullus
eſt verus rex ro. niſi vt ſuccedat Carolo fi-
lio pipini & regis gallorum. Secunda opi-
nio dicit ꝙ ſufficit ꝙ ſuccedat Carolo ma-
gno vt iperatori: ſed verius ſuccedit vt Au
guſto/& vocantur imperatores auguſti.
Vltra dicit ſecunda opinio in quo iacet dif
ficultas ꝙ nunꝗ̃ fuit aliquis legitimus rex
francorũ ante Carolum magnũ/ita ꝙ Pipi
nus & Childericus nõ fuerũt veri reges frã
corũ/ergo Carolus magnus nõ fuit verus
rex francorum niſi poſtꝗ̃ imperator factus
eſt. Patet ſic: nam ſi aliquis fuerit legitimus
rex francorum anteꝗ̃ Carolus magnus eẽt
imperator/vel fuit eo ipſo quõ pater eius
erat verus rex francorũ vel fuit cum ꝯſenſu
populi/vel ex eo ꝙ papa illam poteſtatem
ſibi contulit: ſed nullum iſtorum eſt dicen-
dum. & ſupponitur ꝙ romani aliquando
verum principatum habuerunt in regno
francorum. hoc ſuppoſito galli poſt illud
ius rebellauerunt imperatori & ſibi regem
conſtituerunt. hoc ſuppoſito vult proba-
re doctor ꝙ anteꝗ̃ Carolus magnus eſſet ve
rus imperator fuit aliquis verus rex franco
rum. Patet/ſi ante vel fuit per hereditariã
ſucceſſionem vel per conſenſum populi id
eſt electionem veram vel interpretatiuã vel
alio modo. ſed nullum iſtorum eſt dicen-
dum. igitur. Vnde primus rex francorum
tyrannice regnum occupauit/ſi erat verus
principatus regni francorum apud roma-
nos ſicut nullus poteſt modo intrare in re-
gnum francorum & illud occupare niſi ex
conſenſu regis vel gallorum niſi intret ty-
rannice. ergo principium principatus eius
nullius fuit efficacie: ergo nec ſucceſſio. for
te diceret aliquis ꝙ ſucceſſu temporis pre-
ſcripſerunt. Contra/ad preſcriptionem re-
quiritur bona fides/ergo ſi fuit mala fides
nõ potuerunt preſcribere. Item contra ſu-
premum principantem non currit preſcri-
ptio/quia nõ ſubijcitur legi. ergo ſi regnũ
francorum primo ſpectabat ad imperatorẽ
non potuit currere preſcriptio. ergo cũ pri
ma introductio in regnum francorum fue-
rit poſt principatum romanorũ legitime
acquiſitum non potuit aliquis contradicẽ-
te romano imperatore intrare niſi tyranni-
ce. Dico ꝙ incepit eſſe legitimus rex in gal-
lia ex conſenſu populi/quia conſenſit po-
pulus in aliquem vt regeret. Contra ꝗuis
populus qui non habet regem per conſen
ſum ſuum poſſet libere aliquem regem face
re. Populus tñ qui habet regẽ rege nõ pec-
cante nõ poteſt alterum facere regem: ergo
ſi contradixerit iperator qui habebat legiti
mum principatum in gallos/nullus conſẽ
ſus illorũ potuit facere/ꝙ ille q intrauit ty
rannice eſſet verus rex gallie. Vñ nõ poteſt

populus gallie facere regem nouum abſq demerito illius qui non eſt & non cedente: ſed ſi non haberet regem poſſet inſtituere. Dicit Chriſoſtomus ſuper hoc / ſoluite & adducite mihi ꝙ populus q elegit regē nō poteſt amplius illum deſtituere niſi propter peccatum. Si ergo populus conſenſerit i nouū regē altero ꝯtradicēte nihil iuris habuit/ergo nō potuit eē rex p talē ꝯſenſū. Nec potuit fieri per donum pape/quia nō poteſt alterum in damnum alterius conſtituere/ergo ſi principatus fuit apud regem Romanorum papa non potuit transferre ſine peccato aut conſenſu/& iſta opinio dicit ꝙ anteꝗ Carolus magnus eſſet imperator nullus fuit verus rex gallorum. Sed nō eſt apparentia quia Clodoneus fuit ſanctus & allata ſunt illi inſignia gallorum.

¶Ad rationes/dico ꝙ imperator intrauit tyrannice in gallia & contradicebat populus/& quāuis fuerit victor nihilominus tyrannice occupauit galliam: & non regulariter. ¶Contra/poſtea populus conſenſit. Dico ꝙ non conſtat de conſenſu populi. Secundo dico ꝙ licet conſenſerit populus ille conſenſus fuit exactus per metum cadētem in conſtantem virum/ergo non dabat poteſtatem &c. Nam ſi aliquis populus eſſet abſq rege & conſentiat per metum cadentem in ꝯſtantē virum/talis in quem cō ſentit non eſt verus rex cum talis conſenſus nō det poteſtatem plenariam. hoc dato ꝙ poſt ea conſenſiſſent Galli non ſequitur ꝙ imperator habuerit ſuper gallos poteſtatem/quia talis cōſenſus fuit per metum qui nō dat poteſtatem. Dico ergo & credo ita eſſe quia galli non fuerunt longo tempore ſine rebellione/ergo ſignum eſt ꝙ non cōſenſerunt: & ſic argumentum nō habet magnam apparentiam. ¶Reſolutio ſecunde opinionis que eſt conformior practice moderne eſt ꝙ rex romanorum non ſuccedit Carolo magno inquantum erat rex francorum quia aliquando fuit Carolus magnus rex francorum & nondum erat rex Romanorum / ſed longo poſt tempore effectus eſt rex romanorum & imperator. igitur rex romanorum non ſuccedit Carolo vt regi francorum: ſed vt imperatori vltra dicit ꝙ rex romanorum poſtꝗ a principibus germanie eſt electus anteq̄ coronetur habet omnem adminiſtrationem in temporalibus quam habet poſt coronationem. Et hanc opinionem tenent iuriſte multi & habent tenere qui ponunt imperatorem non eſſe i temporalibus pape ſubiectum. quod patet. Nam bene ſequitur/iſte in temporalibus nullum habet recognoſcere ſuperiorem/ergo quātum ad iſtam adminiſtrationem que reſpicit temporalia a nulla ſingulari perſona accipit auctoritatem. Nam ſi ab iſta ſingulari perſona acciperet auctoritatem. ergo illa ſingularis perſona haberet vniuerſalem poteſtatē ꝗ alius qui ab ea accipit. & eius poteſtas acciperetur ab illa. vnde rex francorum nullam adminiſtrationē ſumit ab archiepiſcopo remenſi quāuis inungat ipſum: ſed illud eſt ſolēnitatis ſolū Dico ſimiliter ꝙ poſtꝗ rex romanorum eſt rite electus illa coronatio poſt electionem eſt ſolū ſolēnitatis/ſicut ꝯcordāt iuriſte & theologi ꝙ papa poſtꝗ electus eſt habet ſupremam adminiſtrationem i ſpiritualibus & omnimodam iuriſdictionem/& per hoc ꝙ coronatur ad altare ſancti Ioannis Lateranenſis nihil poteſtatis de nouo accipit cū nulla ſingularis perſona poteſtatem ſpiritualem huic cōferre poſſit. Similiter eſt de rege romanorum cum nullum recognoſcat in temporalibus ſuperiorē nullus pōt illā illi cōferre: ſed ꝙ ꝯfirmetur & coronet a papa hoc eſt ſolēnitatis & nō neceſſitatis ¶Dices practica videtur i oppoſitū/nā imꝑator iſte Maximilianus fuit electus anteꝗ moreret vltimus & tñ poſt electionē nō habuit adminiſtrationem i temporalibus & imperialem: ergo imperator aliunde ſumit iſtam poteſtatem ꝗ ab electione/ & nō poteſt dici niſi a confirmatione & coronatione. ergo ab illa ſumit illam poteſtatem imperialem. Si dicas ꝙ electus habeat adminiſtrationem anteꝗ precedens moriatur tunc

duo haberent adminiſtrationem ex equo/
& ſic imperium non eſſet regale quod non
eſt dicendum. vnde eligitur vt eo mortuo
ſuccedat priori in tali dignitate & poteſta-
te quam habuit precedēs. Nam qui habent
prouidere imperio poſſunt pro rationabi
li cauſa eligere illū qui debet ſuccedere / ita
ꝙ priori mortuo electus realiter imediate
poſt mortē ꝯſequitur actualem auctoritatē
quam habebat prius in potentia ſicut rege
mortuo proximus maſculus conſequitur
poteſtatem regiam in regno francie. Simi-
liter poſſunt qui habent prouidere impe-
rio determinare certam perſonam qui habe
at talem poteſtatem/& ex rationabili cauſa
faciunt ante mortem ad euitanda iurgia &
bella. Fateor igitur ꝙ anteq̄ moriatur im-
perator ille qui iam electus eſt in regē roma
norum non habet illam poteſtatem impe-
ratoriam. Dices a quo ſumit poſtea. Dico
ꝙ ab electione precedente priori mortuo
conſtituunt electum in tali poteſtate quem
admodum filius eſt heres patre mortuo.
¶ Reſolutio doctoris & opinio que videt
probabilior inter duas opiniones & com-
munis practica. Sed doctor mouet difficul
tatem de karolo magno. nam ſicut dictum
eſt fuit verus heres Pipini : ſed mortuo Pi-
pinio acquiſiuit karolus magnus multas
terras in quibus ante acquiſitionē nihil iu-
ris aut poteſtatis regalis habebat vt in tho
loza/alemania/Vaſconia/& Hiſpania. &
poſt acquiſitionem habebat in illis poteſta
tem non vt heres Pipinij. doctor ſupponit
tanq̄ certū ex hiſtorijs ꝙ karolus magnus
fuit verus rex gallorum ex ſucceſſione Pipi
nij. Sed quo iure poſſidebat illas terras in
q̄bus prius nihil habuit? Dicit doctor q̄uis
ante acquiſitionem nihil iuris in illis habue
rit. Forte diceretur ꝙ iure belli. nam qui in
bello iuſto aliq̄d acq̄rit illud efficitur ſuū.
& eſtimandum ꝙ Carolus magnus iuſto
bello acquiſiuit multa. Et dicit doctor duo
ꝙ quāuis ante acquiſitionem nihil iuris in
illis habuiſſet nihilominus aliqui tyranni-
ce regebant illas in perniciem ſubditorum
& in contumeliam dei & fidei/ideo quili-
bet potēs vt Carolus magnus potuit iuſte
mouere bellum contra eos & illos terris il-
lis & prouincijs ſpoliare in quibus terris &
prouincijs Carolus habuit regiam poteſta
tem illo iure quo alij reges in regnis ſuis q̄
poteſtate regia decorantur / in illis tamen
terris vt nōnullis apparet Carolus anteq̄
eſſet imperator nō habuit regiam poteſta-
tem. ¶ Conſequenter ponit aliquos caſus
in quibus que capiūtur in bello non efficiū
tur capientis & detinētis/primus quando
bellum eſt de rebus repetundis in bello iu-
ſto & tantū acceptum eſt ab hoſtibus ꝙ ſe-
cundum ſanam conſcientiam eſt ſibi ſatiſfa
ctum de omni dāno dato & labore & ope
ribus tam ſuis q̄ ſuorū / ſi capiatur aliquid
vltra q̄uis bellum ſit iuſtum illud non effi-
citur capientis. ergo nō ſemper in bello iu-
ſto quod capitur ab hoſte efficitur alterius
qui capit. Secundus caſus eſt quando ille
contra quem geritur bellum iuſtum offert
ius & vult ſatiſfacere. Alius eſt caſus quan-
do ille qui gerit bellum iuſtum non habet
iuriſdictionem ſuper illos quibus facit bel-
lum iuſtum ſed tantūmodo pugnat & alij
eum inuadunt. tunc eī̄ licet nec bona nec
perſonam aduerſam capere nec inuaſorem
detinere: ſed poteſt ille qui iuſte pugnat &
repellit iniuriā res quibus ſpoliatus eſt ven
dicare & recuperare. Alius caſus quando
habēs iuſtum bellum capit rem alterius ab
hoſte iniuſte detentam. Res enim vel ſer-
uus innocētis aut etiam innocens homo ſi
detinetur ab hoſte : & poſt capiatur a iuſte
pugnāte nō trāſit in dominū capientis. Itē
ſi ſubditi & vaſſali alicuius dn̄i auctoritate
ſui domini pugnāt contra inuaſores & de
tentores rerum domini ſi illas capiant & re
cuperent non efficiuntur detinentium &
occupantium nō propter hoc enim ꝙ bel-
lo iuſto illas res capiunt dn̄s illarū ꝑdit do
minium. patent igitur caſus in quibus gerē
tes bella iuſta non efficiuntur domini rerū
quas in illis bellis iuſtis occupant. His ſup
poſitis dicit doct. ꝙ licet Carolus per bella

iuſta occupauerit multas prouintias & ter-
ras non potuit tamen per huiuſcemodi bel
la iuſta facere eas ſuas/quia pertinebant ad
dominium & ius imperatoris. Et forte aliq̃
illarum ad ius & dominium aliorũ qui nõ
poterant per Carolum priuari iure qđ ha-
bebant in eis verũtamen Carolus poterat il
las terras licite occupare & fructus accipere
quouſq; ſibi ſatiſſactum eſſet de laboribus
& expenſis & operibus ſuis & ſuorum pre
ſertim ſi veri domini illarum terrarũ ipſas
modo debito minime repetebant: ſicut au-
tem per huiuſmodi occupationem nõ po-
tuit illorum dominium acquirere ſaltẽ prin-
cipale ita nec per eam in eis potuit dignita-
tem regiã adipiſci. Sed poſtq̃ fuit iperator
nactus fuit in eis imperialem & regiã pote-
ſtatem/q̃obrem quia imperatores ſucceſſo
res Caroli non ſuccedebant Carolo inq̃tũ
erat rex Francorum/nec inq̃tum per bella
iuſta terras aliquas occupauit. Aliquas aſ-
ſignauit imperio vt imperator ſucceſſor ſu
us omnes illas eodem iure poſſideret. Ali-
quas autem attulit cuidam filio ſuo aut ne
poti. ideo imperatores romãorum/ſeu ſuc
ceſſores Caroli eodem iure vel diuerſo poſ
ſident oẽs terras ſibi ſubiectas quo poſſide-
bat Carolus inq̃tum iperator erat & quas
poſſidere debent inq̃tum reges ſeu impera-
tores romanorum. vt autem ſciatur quare
dicitur eodem iure vel diuerſo notat doct.
ꝙ Carolus & quidã alius imperator non
habent omnino idem ius ſeu poteſtatem
in omnibus terris ſibi ſubiectis/nam im-
perator vel rex aliquibus terris & vrbibus
preeſt immediate/alijs vero mediate/dicit
preeſſe immediate quando nullum alium
recognoſcunt dominum preter illum/ di-
citur preeſſe mediate quando alter dñs pre
eſt immediate qui habet immediatum do-
minium q̃uis talis ſit regi vel iperatori ſub
ditus. Concludit doct. in fine huius capi-
tuli tertii ꝙ Carolus anteq̃ eſſet imperator
nõ habuit regularem in Italia poteſtatẽ &
ideo italia nunq̃ fuit a dominio regni Ger
manie regnum quaſi acceſſorium principa
li preſertim ſi italia comprehendit etiam ro
mam que eſt caput imperii. ſed aliquo tem
pore tam italia q̃ germania fuit ꝑdictis cau
ſis imperio deputata ad onera imperii ſuffe
renda. & hec ſunt amantiſſime lector q̃ ego
ipſo legente excepi nec alias queſtiones le-
git/tum quia faciles/tum legitimo impedi
mento irretitus/ceſſauit. poterit ſtudioſus
lector quod reſidui eſt percurrere & errata
corrigere & nobis veniam dare. Viſum eſt
tamen nobis bonum libellum a ſe compo-
ſitum de auctoritate eccleſie: ſeu ſacrorum
cõciliorum/in calce huius lecture propter
materiarum affinitatem poſuiſſe.

EXPLICIT.

¶ LIBELLVS DE AVCTORITATE
eccleſie ſeu ſacrorum conciliorum eam rep-
ſentantiũ editus a magiſtro Iacobo almain
ſenonenſis diocesis doctore theologo/ cõ
tra Thomã de vio/qui his diebus ſuis ſcri-
ptis niſus eſt omnem eccleſie Chriſti ſpõſe
poteſtatem eneruare.

¶ Auctoritas eccleſie ſeu conci
liorum ad auctoritatem pape
comparata.

¶ Reuerendiſſimo in Chriſto patri domino Triſtando de ſalezar ſenonẽſi archiepiſcopo Iacobus almain humilis doctor Parrhiſienſis. Salutem.

QVod imprimis exoptabam reuerendiſſime in Chriſto pater domine ſenonẽſis archiantiſtes michi hoc tempore ſorte quadam obtigit argumentum ſcilicet edendi quidpiam in aſſentatorias & quaſi quodam adulationis illitio ſummũ pontificem ſibi nimis blandiendo demerentes doctrinas illius fratris Thome de vio Caietani hominis alioquin eruditi niſi ſuam eruditionem aſſentationis macula contaminaſſet & niſi ſacratiſſima illa concilia Conſtantienſe & Baſilienſe ſuis procacibus verbis ĩfamare & ſuggilare anniſus eſſet. Cuius rationibus vt Diogenis inſtar dolium aliquod aut vt Siſyphus ſaxum voluerem ne vnus inter tot operi intẽtiſſimos ceſſator eſſe viderer neu deſidia aut inerti ocio contabeſcere atqꝫ in vmbraculis domeſticis (alijs ad rem attentiſſimis) ignauiter conſeneſcere Pro modulo meo vtcũqꝫ reſpondere inſtitui & citra cuiuſpiam aſſẽtationem maledicãqꝫ infamationem ſuas debilitare ymo quoad potero cõfutare rationes & gallicis (vt aiunt) armis ſuã arcem oppugnare: at qa hij noſtri codicelli parum me autore futuri ſunt plauſibiles opere precium eſt amplum aliquod nomen auguſtumqꝫ pre ſe ferant cuius velut auſpicio freti iamiã prodituri ĩ lucem manuſqꝫ hominum venturi ancipitem iudiciorum aleam ſecure experientur. Eã eĩ eſſe libelli noſtri rationem facile cognorim vt niſi magno aliquo patrocinio defẽdatur vix eum ab calumnia deffendam. At cũ mecũ ipſe animaduerterẽ cui nã iſtas noſtrarum vigiliarum primiciolas aticularem dicarẽqꝫ viſus es michi ſuper omnes digniſſimus domine Triſtande archiantiſtes ſenonenſis meritiſſime tum ꝙ es litteratorum hominum fotor precipuus & amantiſſimus. tum ꝙ elapſis diebus videor michi non ſpernendo amoris loco apud te ſemper fuiſſe ac nunc etiam eſſe ita vt ſperem neqꝫ verbo neqꝫ facto opem tuam quotiens implorauero nullatenus michi defuturam. Eat igitur & tuo preſidio ſuoqꝫ fulcimento munitus libellus iſte in manus hominum quem ſi tibi vni cordi eſſe cognouero ſum factus voti compos. In animo habens poſt hac in talibus materijs tractandis & conſcribendis ingenioli vires nullatenus intermittere. Vale.

¶ Ad magnificentiſſimũ/eũdemqꝫ ſuum tutelarem dominum Senoneñ. archiepiſcopum idem.

Hoc cape qui iuſti prelum/qui ſemita veri
  Hoc cape qui phebi gloria/creſus opum.
Id placeat/domino res eſt generoſa placere
  Id placeat: pura que data mente: placent.
Donum tale meum eſt/mea ſunt hec munera/ dos eſt
  Ingenium: vis: ars: littera diuitie
Nulla michi eſt auri ſcaturigo: tibi aurea diues
  Aſſyrius mittat munera: mittat arabs.
Sincerum velle: exilis tamen arctaqꝫ res eſt.
  Equentur primis vltima: magna dabo
Velle opibus confer: nam grata eſt ſepe tonanti
  Que vel ab exili: victima miſſa loco.
Rem cape/rem lauda: rem perlege/diues habebor.
  Si michi clementi arriſeris ore. vale.

¶PRIMVM CAPITVLVM

In quo tractatur de origie Iuriſdictionis ciuilis: vt per eius comparationem notificetur Iuriſdictio eccleſiaſtica.

QVEMADmodum deus nature auctor hominem cõdidit cum naturali Iure ſeu poteſtate eaqꝫ ſue ſuſtentationi ac conſeruationi neceſſaria ſunt ſumendi nec non & ea que nociua ſunt repellẽdi. Super quo iure fundatur poteſtas eum qui iniuſte aggreditur interimendi ſi ſeruetur moderamen inculpate tutele q̃uis oppoſitum dogmatiſet de ancona in ſuo tractatu de poteſtate eccleſiaſtica cuius rationes nunc omitto cum nõ ſit hec materia preſentis ſpeculatiõis. Similiter & communitas quelibet aliquorum adinuicẽ ciuiliter conuerſantium qui iuxta dictum Pauli ad Romanos. xij. velut vnũ corpus eſt cuius ſinguli alter alterius ſunt membra naturalem habet poteſtatem ſe non ſolum ineſſe verum etiam in eſſe pacifico conſeruandi ad quem ſpectat eos quorum vita eſt in perturbationem eius etiam per mortem preſcidere. & iſtud deduci poteſt ex ſancto Thoma ſecunda ſecunde queſtione ſexageſima quarta. Omnis pars ordinatur ad totum cuius eſt pars velut iperfectum ad perfectum / & ſi ſaluti totius corporis expediat abſciſſiõ alicuius membri: puta quia eſt putridum aut ceterorum infectiuum: in toto corpore reſidet auctoritas illud preſcindendi. Cum ergo quelibet perſona ſingularis comparatur ad totam commuitatem ſicut pars ad totum. Ideo ſi aliquis ſi pniciosus i communitate laudabiliter a communitate interimitur. Et iſtud idẽ oſtendit ſic. Cõmunitas cõfert principi auctoritatem occidendi eos quorum vita in perniciem rei publice cedit: ergo illa auctoritas ẽ per prius in commuitate cum nemo alteri det qđ non habet. Et antecedens notum eſt cũ pricepsa ſe auctoritatem illam nõ habeat nec habet eam imediate a deo ſaltem vt in pluribus. Nam vt dicunt doctores preſertim Durandus in tractatu de iuriſdictione eccleſiaſtica. Non eſt intelligendum ꝙ auctoritas regis ſecularis ſit a deo ſic ꝙ immediate eam alicui commiſerit regulariter: ſed quia ſecundum rectam rationem quam deus hominibus indidit eſt alicui commiſſa & non videtur cum non ſit a deo immediate commiſſa a quo ſit pricipi collata niſi ab ipſa cõmunitate: igitur aſſumptum verum. Ex antedictis inferũtur aliqua correlaria. Primũ eſt: primaria poteſtas iuriſdictionis coherciua etiam vſqꝫ ad mortem infligendam nõ eſt q̃tum ad eius inſtitutionem pure poſitiua. Quanuis eius communicatio certe perſone vt puta regi aut certis perſonis de cõmunitate paucis aut pluribus qui eam regunt ariſtocratice aut thimocratice ſit poſitiua. Et iſtud manifeſte oſtenditur: qa hoc preceptum non occides cum ſit de iure naturali ab eo nullus poteſt excipi caſus per quodcũqꝫ ius poſitiuum ſaltem humanũ. cum humana poteſtas ſupra ius nature nõ exiſtat ergo primaria poteſtas occidẽdi nõ eſt poſitiua humana ſed naturalis. Secundum correlarium eſt. Nulla communitas perfecta hanc poteſtatem a ſe abdicare poteſt ſicut nec ſingularis homo quam habet poteſtatem ad ſe conſeruandum immo nec ea priuari poteſt niſi a deo. & huius ſententie videtur eſſe gloſa viceſima tercia queſtione tercia in capitulo oſtendit in qua ſic dicitur. Populus bene habet iuriſdictionem licet dicat lex ꝙ tranſtulit ius ſuum in imperatorem. Nam ſi ciuitas vel populus nõ haberet iuriſdictionem quare puniretur ꝑ pter defectum iudicis. vt viceſima tertia q̃ſtione ſecunda capitulo dominus vbi dicitur. Ciuitas petenda eſt que vel vindicare neglexerit quod a ſuis improbe factum eſt vel reddere quod per iniurias ablatum eſt.

Primum correlarium

Secundum correl.

Tertiũ correlarium tota cõmunitas ptãtẽ
Tertium correl. habet ſuper principem ab ea conſtitutum
qua cum ſi non in edificationem ſed deſtru
ctionem policie rex regat deponere poteſt
alias non eſſet in ea ſufficiens poteſtas ſe cõ
ſeruandi: & iſta poteſtate gallorum com-
munitas quõdam vſa regem ſuum depoſu
it non tam pro criminibus ꝗ pro eo ꝙ tan-
to regimini inutilis eſſet vt habet gloſa ca-
pitulo alius decima quinta queſtione ſexta
vbi dicitur ꝙ zacharias regem Francorum
depoſuit: habet gloſa id eſt deponentibus
conſenſit. Hac eadem poteſtate vſi filij iſra
el receſſerunt a roboan qui erat ſalomonis
naturalis ſucceſſor eligentes in regem ſup
ſe Ieroboan vt patet tertij regum duodeci-
mo & ꝗuis ſuper aliquem populum a deo
acceperunt aliqui iuriſditionẽ ciuilem im-
mediate vt videtur probabile de Saule &
Dauid nichilominus ſemper toti commu-
nitati fuerunt ſubiecti caſu quo in deſtructi
Quartũ correl. onem eius regerent. ℂ Quartum correlari-
um nõ eo dicitur politia aliqua regalis ꝗa
vnicus ei preſit qui ſit tota communitate in
iuriſditiõe maior nec ei quouis modo ſub
iectus ſed ſolum propter hanc cauſam quia
vnicus preeſt qui in quẽlibet alterum de cõ
munitate iuriſditionem habet & eſt eo ſu
perior/ & hoc minime reperitur in policia
thimocratica aut ariſtocrathica/ nec pueni-
ens foret aliquem vnum taliter communi-
tati preſici qui eſſet ea tota in omni caſu ſu-
perior niſi talis foret indeuialis quẽadmo-
dum de Chriſto cenſetur qui cõmunitatẽ
regere poſſet ſecundum voluntatem & nõ
ſecundum legem. & tunc eſſet policia illa ꝑ
Quintũ correl. fecte regalis. ℂ Quintum correlarium eſt.
Falſum eſt illud ſcoti diſtinctionis decime
quinte queſtiõis tertie quod non licet quẽ-
ꝗ occidere auctoritate publica niſi i caſibus
exceptis a deo ab iſto precepto nõ occides
ſi intelligat de exemptione facta per ius di-
uinum poſitiuum qualia erãt iudicialia ve
teris teſtamenti ſicut videtur pretendere ꝗa
tunc tempore legis nature nõ licuiſſet quẽ-
ꝗ interficere/ cum tunc nondum eſſet ius di
uinum poſitiuum nec gentilibus tempore
legis moſayce licuiſſet aliquem interimere
cum eis illa lex non eſſet data. Similiter in
lege euangelica non eſſet in principibus li-
citum aliquem ad mortem damnare ſaltem
niſi pro homicidio/ cum lex vetus ſit reuo
cata & euangelium nullum excipiat caſum.
niſi dixeris homicidium exceptũ fuiſſe Ma
thei viceſimo ſexto. Omnes qui gladium
acceperint/ gladio peribunt. Si autem intel
ligat de exemptis a deo per ius naturale nõ
facio difficultatem: ſed tunc nulla eſt eius ꝓ
batio ad probandum ꝙ pro ſimplici furto
non licet interficere. Ex omnibus his facile
eſt videre quomodo poteſtas qua rex vtiẽ
eſt poteſtas communitatis: hinc auctoritate
publica dicitur agere & hanc ob rem Guil-
lermus parrhiſien. dicit dominium pricipũ
eſſe miniſteriale. Conſequenter facile eſt vi-
dere ꝙ principatus regalis & pricipatus ari-
ſtocrathicus & pricipatus thimocratichus
nõ differũt inter ſe ꝗa ſint diuerſe poteſtates
cũ idem obiectum penitus habeãt: ſed pro
pter diuerſitatem ſubiectorum. Sed quia de
hac poteſtate ciuili i hoc tractatu nichil itẽ
do pricipaliter dicere ꝓpterea hec ſufficiãt.

ℂ Secundum capitulum in quo oſtendi-
tur aliam eſſe poteſtatẽ non naturalem nec
humanitus inſtitutbilem.

CVm Chriſtifidelium col-
lectio non ſit ſolũ corpus
politicum & ad finem
naturalem ordiatum qui
eſt viuere ſecundum vir-
tutem verumetiam eſt cor
pus miſticũ Chriſti & ad
finem ſupernaturalem vitam ſcilicet eternã
ordinatum ad cuius conſecutionẽ legiſla-
tor de medio noſtri ſuſcitatus iuxta vatici
nium moyſi Chriſtus ſcilicet legem gratie
& libertatis tulit/ quamobrem & poteſtatẽ
inſtituit non ad corpora occidenda qualis
poteſtas ciuilis/ quia non querit mortẽ pec
catoris ſed magis vt viuat & conuertat. nec
venit perdere quemꝗ ſed potius ſingulos
viuificare. Sed ad compellendum fideles le

gem euangelicam cõſeruare alterius pene
metu.ſ.ſpiritualis. De cuius poteſtatis inte
gritate duo ſunt. Primum eſt auctoritatiue
poſſe ius dicere ſiue diffiniẽdo ſiue aliquid
quod conferat multum ad conſecutionem
finis ſtatuendo. Secundum eſt poſſe dicto
iure non obſeruante aliqua mulctare pena.
Hec autẽ poteſtas nõ eſt naturalis ſed poſi
tiua nõ ab homine puro aut ab homibus
inſtituibilis ſed a deo ſolo. Pro cuius pro-
batione ſupponendum eſt quemadmodũ
optime declarat herueus in ſuo tractatu de
poteſtate pape. Aliud eſt inſtituere pote-
ſtatem & inſtitutam alicui perſone cõmu-
nicare. & iſtud manifeſtum eſt ex priori ca-
pitulo/cum populus poteſtatem occidẽdi
non inſtituat quia eſt naturalis ſed eam pri
cipi cõmunicat. ¶ Inſtituere namq; pote
Quid ſit inſtituere ptãtem. ſtatem eſt ordinare ꝙ in communitate ſit ali
qua poteſtas tanta & talis ad tot caſus ad ta
lem populum & ſic de ſimilibus. Et talis in
ſtitutio tempore precedere poteſt commu
nicationem certe perſone. Poteſtas autẽ ta-
lis poteſt ꝯferri alicui dupliciter. Vno mo
do ꝙ conferatur determinate perſone vt cũ
rex petrum/aut guillermum inſtituit alicu
ius ciuitatis balliuũ. Alio modo non deter
minate perſone: ſed perſone determiate cõ-
ditionis vt ſi rex inſtitueret aliquam pote-
ſtatem iuriſditionis in aliqua ciuitate ordi
nando: ꝙ quicumq; a talibus eligeretur eã
conſequeretur/talis electio eſt diſpoſitio vl
timata ex parte recipientis que facit eum ca-
pacem talis poteſtatis ex antiqua inſtituti-
one principis. Iſtis ſuppoſitis probatur ꝙ
a ſolo deo eſt hec poteſtas inſtituibilis. hec
poteſtas non eſt inſtituibilis niſi vel a papa
vel communitate Chriſtiana vel deo. Sed
primo ꝙ non poſſit inſtitui a communita-
te chriſtiana probatur ſic ſaltem propria au
ctoritate: quia talis poteſtas icludit aliquid
quod humanam poteſtatem excedit: puta
poſſe relaxare aliquid de pena debita in fo
ro dei/poſſe aliquem reddere i capacem q̃-
tum ad deum ſuffragiorum eccleſie/& mul
ta alia. ergo a communitate chriſtiana inſti
tui non poteſt. Et quod a papa inſtitui nõ
poſſit manifeſte patet ex hoc: quia prius ſal
tem natura eſt illam poteſtatem eſſe quã ali
quem eſſe papã. Correlarie ſequitur ꝙ nec
iſta poteſtas ab homine puro aut homini-
bus deſtitui poteſt. Secundo ſequitur cor-
relarie ꝙ poteſtas eccleſiaſtica de qua nunc
loquimur eſt poteſtas cohercitiua immedia-
te a Chriſto inſtituta que valet exerceri i al-
terum etiam inuitum ad dirigẽdum ſubdi-
tos in finem beatitudinis eterne velut in fi-
nem proximum & principaliter intentum.
Conſequẽter ex dictis multiplex haberi po
teſt differentia inter poteſtatem eccleſiaſti-
cam iuriſditionis in foro exteriori & pote-
ſtatem laicam. Prima ex parte inſtitutionis
cum vna ſit naturalis quantum ad inſtituti
onem. Altera ſupernaturalis/ſecũda ex pte
finis. Vna ẽ ad finem naturalem. Altera ad
finem ſupernaturalem. Tertia ex parte pe-
narum que infligi poſſunt per has poteſta-
tes/quia per vnam corporalis pena dum-
taxat/per alteram vero ſpiritualis preciſe.
Quarta ex parte ſubiectorum/quia vnius ca
pax eſt etiam infidelis/alterius vero nullus
capax eſt niſi ſacro baptiſmate regeneratus.
etiam vna.ſ.temporalis in infideles exerce
ri poteſt. altera in ſolos fideles vt infra pate
bit. De alijs autem poteſtatibus eccleſiaſti-
cis a cohercitiua quas optime declarat Iohan
nes de parhiſius: & conſequenter petrus de
aliaco in hoc tractatu nichil dicere intẽdo.
Tertium correlarium deuiauit a fide Mar-
ſilius de padua omnem cohercitiuam iuriſdi
tionẽ ab eccleſiaſticis auferẽs vt videre ẽ in
ſuo tractatu qui in quibuſdam voluminibus
defenſorium pacis intitulatur. Quartũ cor
relarium. poteſtas eccleſiaſtica in ſe conſi-
derata nullatenus ab hominibus reſtringi
poteſt. ſi enim ab ipſis non ſit inſtituibilis
nec deſtituibilis: nec ab ipſis fieri poteſt qd
in aliquos actus non poſſit i quos poterat
prius. Et iſtud correlarium bene tractat Io-
hannes de gerſono conſideratione ſeptia:
de poteſtate eccleſiaſtica: & quia hec certa
ſunt non curaui auctoritatum aut rationũ

numero munire.

¶ Tertium capitulum in quo oſtē-
ditur ad que ſe extendat hec ptāſ.

TAnta eſt iter doctores cō
trouerſia de plenitudine
huius poteſtatis/& ad q̄
ſe extendat vt pauca ſint
in iſta materia ſecura. Ita
ꝙ his temporibus: vt di-
cit Guillermus occā circa
finem prime partis dyalogi. Summe neceſ-
ſarium foret ꝙ per ſapientes iuramentis &
horribilibus comminationibus ad verita-
tem dicendam arctatos declararentur q̄ ad
pleitudinem poteſtatis eccleſiaſtice ſpectēt
Quidam enim eam ita ampliāt forſitam a-
dulationis cauſa vt beneficia & priuilegia
obtineant vt omnino abſorpta videaſ pri-
cipum poteſtas: nec non ad actus ſe exten-
dat in deſtructionē eccleſie. Quidam enim
eam dilatant vſq ad diſſolutionem matri-
monij rati & non conſummati: vt glo. Io-
hannis andree in capitulo. ꝙ votum de vo
to & voti redemptione: libro ſexto & glo.
in capitulo ex publico de conuerſione con
iugatorum: qui ponit hanc propoſitionē:
ꝙ ſummus pontifex poſſet ſtatuere ꝙ per
ſecundum matrimonium rumperetur pri-
mum non conſummatum ſicut rumpitur
per ingreſſionem religionis que quantum
periculi cōtineat aduertere pōt lector. eiuſ-
dem ſententie panormitanus in eodem ca-
pitulo: & cum ipſis deuiauit magiſter Tho
mas deuio in ſuis opuſculis aureis de diuer
ſis ac curioſiſſimis materijs. Iſtud eſt cōtra
verbum Chriſti matthei decionono. quos
deus coniunxit homo non ſeparet: niſi for
nicationis cauſa vbi homini poteſtatē diſ-
ſoluendi matrimonium denegauit. Secun-
do ſi diſſolui poſſet ſine igreſſu religionis
non eſt veriſſimile quin hoc comperiri poſ
ſit ex ſacris litteris quemadmodum de ma-
trimoio inter infideles altera partium ver-
ſa ad fidem. Tertio ſummus pontifex non
poteſt debitorem abſoluere inuito credito
re. ſi enim oppoſitum dicatur creditorum
multi ad ipſum currerent pro abſolutione:
ergo nec poteſt mulierem ab obligatione
qua eſt obligata viro abſoluere. Et hāc ptē
p indubitata tenet Scotus triceſima prima
diſtinctione quarti. Et petrus depalude vi-
ceſima ſeptima eiuſdem. Sed pro priori par
te arguitur vt magis pateat veritas. diſſolui
tur matrimonium ratum non conſumma-
tum per votum ſolemne religionis: ſed vo
ti ſolēnitas nō ex iure diuio ſed humano ē/
vt patet per capitulum preallegatum ꝙ vo
tum in quo dicitur. Voti ſolēnitas ex ſola
conſtitutione eccleſie eſt inuēta: ergo ex ſta
tuto humano diſſoluitur matrimoniū. Se-
cundo. ſi votum ſolēne ex ſtatuto diuio diſ
ſolueret matrimoniū nō cōſummatū: a for
tiori illegitimaret iure diuino ad matrimo
nium ſequens. Minus eſt enim illegitima-
re q̄ contractum diſſoluere: cum primū poſ
ſit eccleſia & non ſecundum. Sed falſitas cō
ſequentis oſtenditur: quia ſi illegitimaret
iure diuino non poſſet ſummus pontifex:
nec eccleſia tota diſpenſare cum illo qui vo
uit ſolemniter in quocūq caſu. cum nō poſ
ſint contra ius diuinū. ¶ Tertio matrimo-
nium contractum & ratum ſignificat ſolū
coniūctionem Chriſti & anime fidelis que
diſſolubilis eſt: ergo illud matrimonium ē
etiam diſſolubile. Si dicatur ꝙ ſignificat eti
am coniunctionem Chriſti & eccleſie indiſ
ſolubilem. vt dicit magiſter ſententiarū di-
ſtinctione viceſima ſexta quarti conſequen
ter & Richardus. ¶ Contra ſequitur biga-
miam contrahi/ſi vxore prima mortua an-
te conſummationem contraheret cum ſecū
da vel econuerſo. ſi aliquis aliquā cuius vir
mortuus eſt antē conſummationem in vxo
rem duceret: hoc autem eſt contra capitulū
debitum de bigamis non ordinādis. Pro
batur tamen ſequela quia ratio bigamie eſt
defectus ſacramenti: quia nō ē vnicus vni-
us ſicut Chriſtus vnus vnice coniunctus ē
eccleſie. ¶ Ad primum iſtorum reſpondeſ
bene verum eſt ꝙ modus per quem ſolem-
niſatur votum eſt ex ſtatuto & determinati
one eccleſie: non tñ ſequitur effectū ſequētē

ad votum ſolemne per quod vouens mori
tur ciuiliter eſſe de ſtatuto eccleſie. Ad ſecū-
dum quod eſt forte ad probandum ꝙ ī vo
to ſolemni non cadit diſpenſatiō. Videtur
michi dicendum ꝙ votum ſolēne iure diui
no tandiu illegitimat q̄diu obligat: ita ꝙ ſi
tentent contrahere ſecluſo quocunqꝫ ſtatu
to humano non contraherēt. Sed quia po
teſt emergere caſus ī quo amplius nō obli
gat & tunc ceſſat illegitimare: & ſic papa nō
diſpenſat niſi capiendo diſpenſare vt tātū
valet ſicut ius declarare. ¶ Ad tertium dici
tur primo ꝙ conſequentia prima nichil va
let. in ſtatu enim innocētie matrimonium
cum non eſſet ſacramentum non ſignificaſ
ſet aliquam coniunctionem indiſſolubilē:
& tamen non fuiſſet diſſolubile. Dicitur ſe
cundo ꝙ antecedens eſt falſum: imo ſigni
ficat coniunctionem Chriſti & eccleſie: vt
habet magiſter ſententiarū diſtinctione vi
ceſimaſexta quarti: & Richardus conſequē
ter. q̄uis tamen apud Richardum non tam
perfecte ſicut matrimonium ꝯſummatum.
¶ Dicitur vlterius ꝙ conſequentia non va
let qua infertur bigamiam ī illis caſibus cō
trahi: & hoc ſolum quia eccleſia non ſtatu-
it ꝙ contrahatur. Contrahitur enim ſolum
per diuiſionem carnis pluribus vel alicui q̄
diuiſit pluribus. Aliqui iſtam poteſtatē ex
tendunt ad infideles. vt Panormitanus in
capitulo Nouit de iudicis dicens: ꝙ p iſtā
poteſtatem ad precepta legis nature ſaltem
compelli poſſunt: ſed oppoſitum iſtius ha
betur ex capitulo gaudemus de diuortijs.
vbi dicitur eos conſtitutiōnibus canonicis
minime arctari: iuxta illud apoſtoli. Quid
enim ad nos de his qui foris ſunt iudicare.
Arctarētur enim conſtitutionibus eccleſia-
ſticis precipientibus ea que ſunt iuris natu-
ralis ſub cenſuris. Secundo cum excommu
nicatio non ſit aliud q̄ a conſortio fideliū
& participatione ſacramentorū ſeparatō ſe
quitur infidelem excommunicari non poſ
ſe. & ſi in oppoſitum allegetur illud chri-
ſti Mathei decimoſexto dictum petro cum
ei promiſſa fuit hec poteſtas. Quodcūqꝫ li-
gaueris ſuper terram erit ligatum in celis.
& quocunqꝫ ſolueris erit ſolutum in celis.
Et illud mathei decimo octauo. Quecunqꝫ
alligaueritis ſuper tarram erunt ligata & in
celo. Et quecunqꝫ ſolueritis ſuper terrā erūt
ſoluta & ī celo. In quibus auctoritatibus
dicit q̄dcūqꝫ & quecunqꝫ vniuerſaliter. Re
ſpondetur ꝙ vtraqꝫ auctoritas de fidelibus
intelligenda eſt. De his auctoritatibus īfra
magis patebit. Aliqui ad peccata ſecretiſſi-
ma cordis eam extendi volunt: vt gloſa in
clementina de hereticis. Oppoſitum iſtius
ab omnibus ferme doctoribus tenetur: & p
maiori elucidatiōne ſupponēdū eſt eſſe qd̄
dam peccatum quod in ſolo conſiſtit actu
interiori cū ſcilicet ad nullū opus exterius
fit ꝑgreſſio. Aliud eſt pctm̄ ad opus vſqꝫ ex
terius progrediens: & iſtud eſt iterum du-
plex. Eſt quoddam quod nō eſt peccatum
ex opere exteriori ad quod progredit/ ſed
ſolum ex mala relatione interiori. vt eſt
dare elemoſynam propter malum finem.
Eſt aliud quod eſt peccatum ex opere exte-
riori quia ſcilicet prohibitum eſt. Et iſtud
multiplex eſt quoddam eſt quod iuridice
probari poteſt factum eſſe. ſ. per duos vel
tres teſtes & etiā actor ipſius peccati. Eſt ali
ud quod iuridice probari poteſt: ſed actor
non vt cum reperitur trucidatum corpus
ſed cum trucidaretur nullus preſens erat.
Eſt aliud quod nec iuridice probari poteſt
nec eius actor propter defectū teſtium ad
vtrumqꝫ. Secundo ſupponendum eſt ꝙ ec
cleſiaſtica poteſtas non ſolum eſt ad infli-
gendum penami pro crimie preterito pro
bato: ſed ad ſtatuendum aliquōd ſub pena
quod quidem ſtatutum ſolum reſpicit fu-
tura. De conſtitutionibus capitulo cogno
ſcentes eodem titulo capitulo vltio: cuius
tranſgreſſor eo facto quod trāſgreditur pe-
nam illam incurrit: vt videre eſt in pleriſqꝫ
ſtatutis. ¶ Iſtis ſuppoſitis dicitur primo ꝙ
eccleſia nichil poteſt ſuper peccata cordis
& que ad actum exteriorem non ſunt ꝑgreſ
ſa. Et addit durandus decimaſeptima diſti
ctione quarti. Non ſolum propter defectū

cognitionis/ſed propter defectum iuriſdictionis. ea enim deus ſuo reſeruauit iudicio qui ſcrutatur corda & renes: hominibus autem ea que foris ſunt dedit iudicare. & ſententia Durandi multum apparentie habet quia ſi hoc non eſſet propter defectũ iuriſdictionis ſed agnitionis eccleſia adminus poſſet in illa ſtatuendo ſicut in opera exteriora futura que nunq̃ probari poterũt propter defectum teſtium. Pro actu enim exteriori q̃uis occulto incurritur pena iuris: vt regulariter tenent doctores nominatim de palu de decima tertia diſtinctione quarti: tunc p̱batur iſta propoſitio. Primo per parabolã ſaluatoris decimotertio de zizania/ vbi ſecundum expoſitionem doctorum prohibentur mali ſub nomine zizanie eradicari p̱ cenſuram excommunicationis quãdo a bonis intellectis per frumentum cognoſci nõ poſſunt. Secundo per capitulum cogitationis de penitentia diſtinctione prima. Cogitationis penam nemo patiatur vbi glo. ab hominibus ſed bene a deo. Adduci poſſent ad hoc probandum pleraqꜫ capitula/ vt capitulum ſicut tuis litteris de ſymonia capitulum. Tua nos eodem titulo capitulũ Erubeſcant trigeſima ſecunda queſtiõe capitulum Conſuluiſti ſecunda queſtiõe quinta. ¶ Secũdo dicitur ſi procedatur ad peccatum exterius. quod quidem opus nõ eſt malum niſi propter malam relationem interiorem ad tale peccatum non extenditur eccleſiaſtica poteſtas iuriſdica. Cum eni non ſunt illa opera prohibita ſecundũ ſuã ſubſtantiam/ſed ſolum ſecũdum interiorẽ relationem ad quam puniendam non extẽditur eccleſiaſtica poteſtas: nec extendetur ad illa peccata. Secũdo probatur idem / nõ poteſt etiam ex natura operis & nõ ſolũ ex defectu teſtium probari opus illud peccatũ eſſe niſi de relatiõe probaret. ergo ſicut nec relatio eccleſiaſtice ſubijcitur poteſtati ita nec peccatum illud. ¶ Tertio dicitur eccleſiaſtica poteſtas extenditur ad peccatum iuriſdice notũ cuius actus actor iuriſdice ignotus eſt. probatur per capitulum quidã maligni ſpiritus quinta queſtione prima. vbi de quodam qui contra caſtorium notariũ ac reſponſalem apoſtolicum nocturno ſilẽtio in ciuitatis loco conteſtationẽ poſuerat in eius crimina loquentem/ dicit Adrianus papa qui ſi non exierit: neqꜫ publice cõfeſſus fuerit quiſquis ille ſit qui hoc agere preſumpſerit vel conſenſum tante iniquitatis conſilio prebuerit ex dei & domini noſtri Ieſu chriſti ſpiritu diffinimus vt ſancti eius corporis & ſanguinis participatione priuatus ſit. & iſte eſt vnus caſus apud guillermũ Occã in tertia parte ſui dyalogi in quo recurrendum eſt ad poteſtatem eccleſiaſticam in crimine ciuili: ¶ Quarto dicitur ad peccata exteriora/ que ſecundum ſe ſunt prohibita q̃uis nõ iuriſdice poſſit probari propter defectum teſtium nec actor: extenditur hec poteſtas ſtatuendo. probatur ex capitulo porro de ſententia excommunicationis in quo dicitur eos qui manus violentas in fratres ſuos iniecerunt qui non cõuicti ſed priuatim veniam poſtulant eſſe monendos: vt ſatiſſaciant his quos leſerunt/ & apoſtolice ſedi ſe preſentant. cum ab alio ſine ſpeciali mandato abſolui non valeant. ergo illi ſunt excommunicati. Abſurdum enim foret dicere eum qui violentas iniecit in clericum manus q̃uis ſecrete non eſſe excommunicatum. & in omnibus iſtis de iuriſdica poteſtate loquor que forum exterius reſpicit.

¶ Capitulum quartum in quo ponũtur obiectiões ad iſta: & ſoluũt.

Contra primum iſtorum quattuor dictorum obijcitur. habens ſolum peccata cordis: ſtatuto eccleſie omnis vtriuſqꜫ ſexus tenetur in paſchate confiteri ea: & ſi non confiteatur incurrit cenſuram excommunicationis vt patet ex dicto capitulo: ergo poteſtas eccleſiaſtica ad illa cordis peccata extenditur. ¶ Secũdo/ inquiſitor fidei omittens procedere contra hereticos ſine quocũqꜫ actu exteriori incurrit cenſuram excõmunicatiois:

vt patet in clementina multorum de hereti
cis & gloſa ibidē. hic patet aperte ꝙ conſti
tutio militantis eccleſie ligat crimen omni•
no occultum ad penas ſuſpentionis & excō
municationis. & adhoc inducit capitulum
primum de ſtatu monachorum eodē libro
Paragrapho quia vere. vbi de monachis
diſcurrētibus per curias principum dicitur
ꝙ ſi vt ſuis prelatis aut monaſterijs dānum
aliquod inferant ad dictas curias ſe tranſſer
re preſumpſerint excōmunicationis ſenten
tiā eos incurrere volumus ipō facto/ hic nō
excommunicantur pro eo ꝙ ad curias prin
cipum ſe tranſtulerunt/ ſed quia intendunt
prelato aut monaſterio damnū iferre/ & ſic
pro ſolo actu interiori. ¶ Tertio arguitur.
Si eccleſia alicui precipiat ſub pena excom•
municationis ꝙ aliquam accipiat in vxorē
eam ſcilicet cum qua prius contraxerat ſpō
ſalia & proferat illa verba exterius; & non
cōſentiat interius/ videtur excōmunicatus
cum non accipiat eam in vxorem: & hoc eſt
propter omiſſionem ſolius actus iterioris:
ergo etiā pro ſolo actu interiori excōmuni
cari poteſt. ¶ Deinde arguitur cōtra tertiū
& quartum dicta primo per capitulū ſicut
de tuis litteris de ſymonia in quo dicitur.
Illos autem qui dederūt pecuniam vel etiā
receperunt in tantum conſtāt eſſe culpabi•
les ꝙ ſi eorum exceſſus eſſet eccleſie manife•
ſtus que non iudicat de occultis pena cano
nica eſſent feriendi: ergo ſi non ſit manife•
ſtus non ſunt feriendi. & in capitulo erube
ſcant/ trigeſimaſecūda diſtīctiōe in quo de
preſbyteris: diacōis: & ſubdiaconis: qui mu
lierculas non abiecerunt dicit ꝙ ſunt ex•
cludendi a ſuorum graduum dignitate/ ſta
tim ſubiungitur: de manifeſtis aūt loquor:
ſecretorū aūt deus & cognitor & iudex eſt.
¶ Secundo arguitur. Mathei decimoocta•
uo: vbi inſtituta eſt hec poteſtas eccleſiaſti•
ca datur forma ſecundum quam ſit ea vten
dum: ſed ſic eſt ꝙ ibi precipitur reum eſſe
eccleſie denunciandum & conuincendum
per duos vel per tres teſtes/ ergo non exten
ditur hec poteſtas ad ea peccata exteriora
que probari non poſſunt. ¶ Ad primū iſto
rum dicitur primo ꝙ cōfiteri eſt actus exte•
rior. & ſic per preceptū illud non fertur im
mediate & per ſe ſuper actū interiorē ꝗuis
feratur ſuper exteriorem qui eſt de actu inte
riori. dicitur ſecūdo ſecūdum Durādum ꝙ
preceptum eccleſie principaliter fertur ſup
cōmunicatione quā conſtat actum exterio•
rem eſſe & in foro exteriori cognoſcibilem
& quia ad digne cōmunicandum iure diui
no prerequiritur omniū mortalium cōfeſ•
ſio. & ſic preceptum eccleſie non fertur ſu•
per actum illum confeſſionis ſacramētalis:
ſed ſolum per accidens. ¶ Ad ſecundū dici
tur ꝙ inqſitor fidei nō excōicatur pro actu
interiori ſed ꝑ omiſſione actus exterioris ꝗ
iuriſdice ſicut actus cuius eſt priuatio ꝗtū ē
ex ſepbari pōt: ¶ Ad tertiū dicit̃ ꝙ i illo ca•
ſu nō incurrit ſententiā excōicationis cū ni
chil agat nec ꝯmittat qḋ iudicio eccleſiaſti•
co ſubſit: eodē mō ſicut nec ille q in paſcha•
te ſumeret euchariſtiā nō p̄euia ſufficienti
diſpoſitione nō veniret arcendus ab ingreſ
ſu eccleſie ſecundū tenorē illius ſtatuti Oīs
vtriuſqȝ ſexus. ¶ Ad primū argumētū ꝯtra
vltimū dictū dicit̃ ꝙ illa capitula intelligē•
da ſunt de pena ab hoīe inferēda. Sūt eni ca
nones qdā q nō ſunt ſnīe late ſed ferēde qui
bus. ſ. trāſgreſſoribus nō infligit̃ eo facto
pena ſed declarat̃ infligēda ꝑ iudicē: & ho•
rū trāſgreſſores nō ſubijciūtur illi pene niſi
notorij ſint. Et ꝗuis glo. ex cap. Erubeſcāt
fundet argumentū pro opinione eorū q di
cūt ꝙ occultū delictū nō irrogat irregulari
tatē. Oppoſitū huius opinionis ſatis deter
minatū ex ca. Queſitū de tēporibus ordinā
dorū. Vbi dicit̃ ſi ꝑpoſita crimia puta adul
teriū: ꝑiuriū: homicidiū: falſū teſtimoniū:
ordine iudicario cōprobata vel alias noto
ria nō fuerint nō debēt hi preter reos homi
cidij poſt penitentiam in iam ſuſceptis or•
dinibus impediri: ergo homicide incurrūt
irregularitatē ꝗuis nō ſint notorij. ¶ Ad ſe
cundū ex textu euāgelico eodē mō dicēdū
eſt ꝙ ꝓceſſus ille intelligit̃ de eo q ꝑ iudicē
& noīatim feriēdus eſt pena eccliaſtica. Iſta

tegrerēt maiorēpceſſū: ſed q̄a ſolū accidētia
ſunt & nō eſſentialia principali propoſito
omitto. ❡Quintum capitulū de his qui
nimis reſtringunt iſtam poteſtatem.

AB ALIQVIBVS MI•
rum immodum reſtringi
tur hec poteſtas. Dicunt
enim aliqui eam ſolū ex•
tēdi ex inſtitutione Chri
ſti ad punienda peccata
in rebus pure ſpirituali•
bus: puta que propria ſunt legi euangelice
vt ſunt peccata ꝯmiſſa cōtra articulos & ſa
cramenta / & non ad peccata que ſunt cōtra
legem nature ſaltē niſi caſualiter. & huius
ſententie videtur eſſe Guillermus Okam
circa finem ſui dialogi: etiam in prima par•
te eiuſdem libri libro ſexto capitulo octa•
uo. vbi dicit. Spiritualia ſunt illa q̄ religio
ni Chriſtiane ſunt propria que i nulla alia
ſecta ſunt reperta: nec ad legem nature ſpe•
ctantia / ſicut que pertinent ad ſacramēta ec
cleſiaſtica diſpenſanda & ad cauſas fidei ter
minandas. Eiuſdem ſententie eſt Ioannes
de iarſono lectione quarta de vita ſpiritua•
li anime: vbi dicit ꝙ terris ſubiectis imedia
te ſummo pontifici quantū ad temporalita
tem pro peccatis commiſſis cōtra legem na
ture non ſunt homines feriendi pena eccle
ſiaſtica: ſed laica. Videtur mihi tamē ſaluo
meliori iudicio hanc poteſtatē ad quecūq̄
mortalia notoria iuncta ꝯtumacia extendi.
Probatur primo ex cap. Nouit de iudicijs:
vbi dicit Innocentius tertius ſcribens prela
tis per Franciam conſtitutis. Non enim in
tēdimus iudicare de feudo cuius ad ipſum
ſcilicet regem ſpectat iudicium: ſed decerne
re de peccato cuius ad nos pertinet ſine du
bitatione cenſura quam in quēlibet exerce•
re poſſumus & debemus. Et notum eſt ꝙ
ibi loquitur de peccato cōmiſſo ex deten•
tione rei aliene. Secūdo probatur ex aucto
ritate Chriſti Mathei decimooctauo. vbi
ſicut infra probabitur fuit inſtituta hec po
teſtas eccleſiaſtica / ſi peccauerit in te frater
tuus corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi
te audierit lucratus es fratrem tuum. &c. In
qua auctoritate nulla fit diſtinctio huius
vel illius peccati: ſed indifferenter de omni
mortali loquitur. & ꝙ ſolum de mortali
loquatur ſatis notum eſt per hoc ꝙ ſubdi•
tur / ſi te audierit lucratus es animam eius /
per veniale enim nullus eſt perditus. ergo
pro omni mortali ſi ad fraternam correctio
nem non emendetur: eſt denunciandus ec•
cleſie: & ſi eccleſiam non audierit excōmu•
nicandus. & per conſequens iſta poteſtas
ex ordinatione Chriſti ad quecunq̄ pecca•
ta mortalia ſaltem notoria extenditur / &
meo iudicio multū ponderanda eſt illa au
ctoritas. ❡Tertio arguitur / quia Paulus
excommunicauit fornicarium publicum.
prime ad corinthios quinto. & in eodē ca•
pitulo dicit ſi quis nominetur inter vos for
nicator / aut auarus / aut idolis ſeruiens / aut
maledicus / aut ebrioſus / aut rapax / cum
huiuſmodi: nec cibum ſumere. ❡Quarto
arguitur ex ratione quam ſumit Durandus
ad hoc probandum. & etiam ea vtitur ſan•
ctus Thomas in libro de regimine princi•
pum. Cuius eſt conſiderare finem eius: eſt
iudicare de his que debent ordinari ad fi•
nem / quia ratio eorum que ordinantur ad
finem ſumitur ex fine. debet enim intendēs
aliquem bonum finem eligere ea que ſunt
congrua fini / & tollere ea que finem impe•
diunt: verbi gratia medicus conſiderat ſa•
nitatem corporis / & ſuum eſt conſiderare
de his que conſeruant ſanitatem / & de his
que impediunt: ſed omnes actiones huma•
ne debent ordinari ad conſequendam vitā
eternam. cuius ergo vel quorum eſt cōſide
rare de ſalute anime & de ſpiritualibus eo•
rum eſt iudicare de quibuſcūq̄ actionibus
per quas deuiant aut deuiare poſſunt a ſa•
lute ſua circa quamcunq̄ materiam. & iſti•
us ſententie eſt Carlerius in tractatu quem
compilauit contra quoſdam errātes in ma•
teria clauium vltimo correlario: vbi dicit
ꝙ extenditur clauis eccleſiaſtica ad cogen•
dū pure laicū ad ſoluendū debitū vel cedē•
dū bonis. ❡Segtur correlarie ex dictis ꝙ ex

tenditur hec poteſtas ad cognoſcẽdũ eum qui vendidit vltra iuſtum preciũ q̃uis non vltra dimidiũ iuſti precij vt reſtituat. Quis dubitat talem venditorem eſſe obligatum ad reſtituendum: & ſic non reſtituẽdo peccat in fratrem. & per conſequens cũ eo procedendum eſt ſecundum preceptum euangelicum: ſi peccauerit in te frater tuus preal legatum. ¶Iſtud correlarium eſt de mente Panormitani in capitulo. in ciuitate de vſuris vbi dicit. Poteſt compelli clericus ad reſtituẽdum id quod habet vltra iuſtum precium in foro contentioſo. & ſtatim ſubdit idem puto de laicis ſaltem i foro eccleſiaſtico. & ibi loquitur de eo qui habet vltra iuſtum precium ſed citra dimidium iuſti precij: vt ſatis patet legendo. Et ſi contra iſta dicat aliqs: ſequeretur quẽlibet peccare qui conueniret proximum coram iudice laico de actione in qua conſiſtit peccatum mortale. Conſequentia tenet / quia quilibet talis contrauenit huic precepto: ſi peccauerit in te frater tuus. ¶Secũdo ſic / correlarium illa tum in fine eſt contra capitulum. Cum dilecti de emptione & venditione in quo videtur dici emptionem minus iuſto precio tenere dũmodo non ſit minor dimidio iuſti precij. Ad primum negatur ſequela. dico enim quãlibet partem illius precepti ſi peccauerit in te frater tuus (Continet enim tria partialia precepta) eẽ precepti affirmatiui: & obligat ſolum pro tempore pro quo nõ poteſt aliter retrahi frater a peccato: & ſic ſi poſſit retrahere per conuentionem coram iudice laico pure laicum nõ obligatur pro tunc eccleſie denunciare. Propterea eccleſiaſticus non debet attentare vſum huius poteſtatis in pure laicũ pro peccato ciuili quã do iudex laicus eſt paratus exercere ſuã poteſtatem in illum ne videatur hec poteſtas introducta eſſe in grauamen principum laicorum. Sed quãdo deeſt laicus iudex aut ſi non deſit non poteſt / aut ſi poſſit non vult ex precepto Chriſti ad poteſtatem eccleſiaſticam recurrendum eſt. Ad ſecũdum dicitur ꝙ in illo capitulo nõ dicitur emptionẽ citra iuſtum precium: ſed ſupra dimidium iuſti precij eſſe validam: & non eſſe cogendum emptorem ad ſupplẽdum iuſtum precium ſed ſolum dicitur emptionem citra dimidium iuſti precij eſſe reſcindendã aut emptorem cogendum eſſe ad ſupplendum iuſtum precium: ex quo non ſequitur ꝙ ſi ſit ſupra dimidium iuſti precij non ſit cogendus. Notandum eſt tamen ꝙ hac poteſtate non eſt vtendum in aliquam perſonam niſi tribus iſtis cõcurrentibus / quemadmodũ optime deducit Carlerius in tractatu de punitione criminum publicorum eccleſiaſticorum contra boemos. Primum eſt iuriſdictio. Secũdum eſt conuictio. Tertium pax ſalua. & iſtud tertium ſatis patet ex parabola ſaluatoris Mathei decimotertio de zizania & frumento.

¶Sextum capitulum in quo oſtenditur quibus immediate ſit collata ſuprema poteſtas eccleſiaſtica a Chriſto.

CONSEQVENTER VIDENdum eſt quibus ſit immediate collata hec poteſtas eccleſiaſtica. & ſit prima propoſitio. Immediate a Chriſto collata eſt petro primo ſummo põtifici. probatur primo: quia Mathei decimoſexto poſtq̃ Petrus Chriſto ſciſcitanti vos autem quem me eſſe dicitis reſponderat: tu es Chriſtus filius dei viui: aliquibus interpoſitis dicit ei Chriſtus / dabo tibi claues regni celorum: quodcunq̨ ligaueris ſuper terram erit ligatum & in celis: & quodcunq̨ ſolueris ſuper terram erit ſolutum & in celis. ergo Chriſtus cum fidelis ſit & ſeipſum negare non poſſit aliquando contulit claues regni celorũ beato Petro: inter quas ponitur poteſtas illa cohercitiua. ¶Secundo patet / quia a Chriſto dictum eſt beato Petro. Paſce oues meas / paſce agnos meos Ioannis vltimo. ſuper quibus verbis dicit glo. ord. paſcere eſt Credentes ne deficiant confortare / terrena ſubſidia ſi neceſſe eſt prouidere / exempla virtutum prebere: aduerſarijs obſiſtere: peccantes corrigere. & iſtud vltimum notum eſt ad hanc coher

ctiuam poteſtatem ſpectat. & in hoc cõue
niunt ſatis ſinguli doctores dicentes Chri
ſtum tunc eum feciſſe ſuũ generalẽ vicariũ:
& ad hoc adducũt innumeras auctoritates
¶ Secunda propoſitio: Chriſtus hanc po-
teſtatem imediate contulit eccleſie: capien-
do eccleſiam pro collatione omnium fide-
lium ſiue pro collatione omnium prelato-
rum maiorum & minorum qui ſuccedunt
apoſtolis & diſcipulis/ſiue pro cõcilio ge
nerali eccleſiam repreſentãte. Probatur per
illud Chriſti Mathei decimooctauo preal
legatum. Si peccauerit in te frater tuus &c.
vbi precipit Chriſtus nolentem corrigi ad
fraternam correctionem denũciare eccleſie:
& ſi eccleſie monitioni non obtemperet ex
communicandum: & dat eccleſie auctorita
tem excommunicandi dicens quecũq; liga
ueritis &c. & quod de eccleſia prout ẽ plu-
rium collectio intelligatur. Patet/ex eo ꝙ
poſtq̃ dixit dic eccleſie & ſi non audierit ec-
cleſiam ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus
Statim ſubiunxit pluraliter/quecunq; liga
ueritis ſuper terram &c. ergo non capit ibi
eccleſiã pro vnico ſuppoſito: ſed pro pluri
bus. & ꝙ non intelligat de ligatione & ſo-
lutione in foro ſecreto & penitentiali: vt di
cit de Palude in ſuo tractatu de iſta materia
manifeſte patet ex precedentibus. Nam in
foro ſecreto nullus debet peccatum alteri-
us deferre ſeu reuelare niſi quando eſſet pec
cati proprij circũſtantia mutans ſpeciem &
non poſſet proprium confiteri ſine reuela-
tione alieni. Sed Chriſtus iniungit ibi alie-
num peccatum deferri & reuelari: & eũ cu-
ius eſt peccatũ ligari aut ſolui: ergo loqui-
tur de ligatione & ſolutione in foro publi
co & exteriori. Secũdo probatur per illud
quod ſcribitur actuum decimoquinto. in
quo capitulo narratur quomodo in conci-
lio apoſtolorum & ſeniorũ propoſita fuit
queſtio de ceſſatione legaliũ: & an conuer-
ſi ex gentibus circũcidendi eſſent. Placuit
apoſtolis & ſenioribus cum omni eccleſia
eligere viros ex eis: & mittere antiochiam
cum Paulo & Barnaba: Iudam qui cogno
minabatur barſabas & Sylã. Viros primos
in fratribus ſcribentes per manus eorum a-
poſtoli & ſeniores fratres &c. & aliquibus
interpoſitis ſubiũgitur concluſio illius cõ
cilij. Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis ni-
chil imponere vltra vobis oneris q̃ hec ne-
ceſſaria: vt abſtineatis vos ab immolatis ſi-
mulacrorum: & ſanguine ſuffocato: & for-
nicatione. Vbi non dicitur Petrum hoc im
poſuiſſe q̃uis eſſet preſens/ſed totũ apoſto
lorum & ſeniorum concilium: ergo penes
eccleſiam eſt poteſtas ſtatuendi ſeu precipi
endi que ad poteſtatẽ iuriſditionis ſpectat.
Tertio probatur auctoritate Gregorij que
ponitur in capitulo ſicut ſancti. Sicut ſancti
euangelij quattuor libri: ſic quattuor conci
lia ſuſcipere & venerari me fateor: Nicenũ:
Conſtantinopolitanum: Epheſinũ: & Cal
cedonẽſe. & in fine redditur cauſa: quia dũ
vniuerſali ſunt cõſtituta conſenſu ſe & nõ
illa deſtruit q̃ſquis ꝓſumit abſoluere quos
ligant: aut religare quos abſoluunt. Nõ di
citur enim quia dum petri aut ſummi pon-
tificis conſenſu conſtituta ſunt: nec dicitur
quos ſummus pontifex ligat: ſed quos pa-
tres ligãt. Ad hoc eſt capitulum Decreuit
octuageſimaoctaua diſtinctione: vbi dici-
tur Decreuit ſancta ſynodus: & non dicitur
Decreuit ſummus pontifex: ad denotandũ
ꝙ auctoritas diffinitiua apud ſynodum re-
ſidet. & capitulum Nimis de iure iurando:
vbi ſummus pontifex auctoritate ſacri con
cilij: & non auctoritate ꝓpria/ne clerici per
ſonis ſecularibus preſtare iuramentũ fideli
tatis cogantur a quibus nil temporale obti
nent. Quarto/eccleſia poteſt elargiri indul
gentias quod ſpectat ad claues fori exterio-
ris: ergo eccleſia habet illas claues. ꝓbatur
antecedens. Dantur indulgentie de theſau
ro eccleſie & non de theſauro pape: ergo ec
cleſia a fortiori poteſt eas dare q̃ papa. Item
poteſt cõcilium repreſentans eccleſiam cõ-
dere canones ſententie late depoſitionis &
excommunicationis: vt patet de carthagi-
nenſi ꝯcilio octauo. vt ſcribitur in cap. Pla
cuit. viij. q. pria. Placuit vt quicũq; ab im-

peratore cognitiõem iudiciorũ publicorũ petierit honore ꝓprio priuetur. Itẽ poteſt aliquem deſtituere quod eſt iuriſditionis: vt patet per capitulum ex geſtis de clericis non reſidentibus: vbi dicit in ſynodo Anaſtaſius cardinalis ꝑſbyter tituli beati Marcelli ab omnibus canonice ẽ depoſitus: eo ꝙ parrochiam ſuã pannos quinqꝫ ꝯtra ſtatuta deſeruit. vbi non dicitur a ſolo papa depoſitũ eſſe. Hanc materiam latiſſime tractat Gofredus de monte electo abbas ſancti honorati inſule Lirinẽſis in tractatu quem edidit tempore concilij Baſilienſis: diſcurrendo per ſingulos iuriſditionis actus: puta per excõmunicatiões/indulgentias/diſpenſationes/canonum editiones/ & ſic de alijs que ibidem latiſſime poteris videre. Ex his omnibus ſequitur correlarie conformiter ad Ioãnem de iarſono: ꝙ per hec verba: dic eccleſie/ data eſt eccleſie & concilio generali cognoſcendi poteſtas. & per verba ſequẽtia/ ſi nõ audierit eccleſiam &c. data eſt cognitione preuia ſententiandi poteſtas: & nõ optẽperantes ſentẽtie pena mulctandi. & per verba ſequentia: quecunqꝫ ligaueritis &c. Data eſt primo eccleſie poteſtas aliquẽ ligandi excõmunicatione: & ab eadem ſoluendi. Data eſt ſecũdo poteſtas aliquem ligandi ſtatuto ſeu ꝑcepto cui obedire tenetur quilibet pro rationabili cauſa: & pro ſimili cauſa eum ſoluendi ab eodem precepto: & ibi fundatur poteſtas diſpenſandi. Data eſt tertio poteſtas aliquem ligandi ad penam temporalem pro crimine & ab eadem pro rationabili cauſa ſoluendi per indulgentiarum largitionem. Data eſt quarto poteſtas aliquem alligandi animarum cure quam ſi ſumpſerit iuxta dictum ſapiẽtis in prouerbijs. Illaqueatus eſt verbis oris ſui: & captus proprijs ſermonibus: & eundem pro rationabili cauſa ab eadem cura ſoluendi: vt infra magis declarabitur. & ſequitur iterum ꝙ in eccleſia eſt poteſtas legiſlatiua contra Thomam deuio ſuo duodecimo capitulo. & iſtud deducetur infra magis. De poteſtate immediate data apoſtolis loquẽdo ſemper de iſta poteſtate iuriſditionis pro nunc omitto.

¶ Septimum capitulum in quo comparatur poteſtas iuriſditionis data eccleſie ad Petrum ſiue ſummos pontifices ſucceſſores quantum ad maioritatem.

VIDENDVM EST CONSEquẽter ex quo in eccleſia eſt poteſtas iuriſditionis eccleſiaſtica. Similiter & in ſummo pontifice ex Chriſti collatione immediata quomodo ſe habet eccleſia ad ſummum pontificem quãtum ad hãc poteſtatem. Vtrum in proportione equalitatis/aut in proportione maioris inequalitatis: vel in proportione minoris inequalitatis. & eſt materia huius tractatus principaliter intenta. ¶ Pro qua materia ſupponendum eſt ꝙ de ratione maioris poteſtatis multa ſũt. Primum/a minori ad maiorem eſt appellatio. Secũdum/conſtitutus in maiore poteſt iudicare conſtitutũ in minore. Tertium/poteſt vſum minoris poteſtatis limitare: & quaſdam conſtituere leges ſecundum quas tenebitur minor procedere. Quartum/poteſt cõſtitutum in minori poteſtate ea priuare exigente delicto. ¶ Secundo ſupponendum eſt/ ꝙ quando comparo eccleſiam ſeu concilium ad ſummum pontificem indifferenter intelligo de eccleſia ſeu concilio eum repreſentante nõ incluſo ſummo pontifice. vt puta quia nõ eſt aut ſi ſit non poteſt comparere: quia eſt detẽtus apud infideles captiuus. aut ſi poſſit/cõtumaciter non vult/ſufficienter vocatus. ¶ Iſtis ſuppoſitis pono hãc ꝓpoſitionem contra magiſtrum Thomam decimo ſeptimo capitulo ſui tractatus. eccleſia ſiue cõcilium generale eſt in hac poteſtate ſummo pontifice ſuperior: & ꝗuis iſta propoſitio ſit per ſacra concilia Conſtancienſe/ & Baſilienſe determinata/ita ꝙ ſicut ſacrum euangelium foret veneranda/ quia tamen illa concilia pro tempore determinatiõis nullius exiſtimat vigoris: contra eum procedã alia via. Primo/oſtendendo hãc propõnẽ nõ eẽ fictionẽ nouã: vt dicit ille doc.

ſed antiquam doctorum ſententiam. Au-
guſtinus in epiſtola ad glorium elenſium
felicem grammaticum que eſt inter epiſto-
las centeſimaſexageſimaſecunda cōmemo-
rat de diſpoſitione Ceciliani carthagīnēſis
epiſcopi ab epiſcopis africanis iniuſte facta
qui videntes orbem communicare cum Ce-
ciliano & non cum eo quem inſtituerant:
necnon a tranſmarinis eccleſijs que in or-
dine ad nos ſunt citra marine communica-
torias litteras tranſmitti elegerūt dicit Au-
guſtinus vt fertur propter duas cauſas age-
re cauſam cum Ceciliano apud Melciadem
epiſcopum romanum: & traſnmarinos epi
ſcopos parati ad vtriūqꝫ vt ſi eum potuiſſēt
quacunqꝫ verſutia falſe criminationis euin
cere ſatiarēt pleniſſime cupiditatem ſuam:
ſi autem non poſſent in eadem quidem per
uerſitate durarent: ſed iam tamen quaſi ha-
berent quod dicerēt malos iudices ſeſe per-
peſſos que vox eſt omnium malorum liti-
gatorum cum etiam manifeſtiſſima verita-
te ſuperati ſtatim ſubdit ad propoſitū qua
ſi non eis ad hoc dici poſſet/ & iuſtiſſime di
ci. ecce putemus illos epiſcopos qui rome
iudicarunt non bonos iudices fuiſſe/ reſta-
bat adhuc plenarium eccleſie vniuerſale cō
cilium vbi etiam cum ipſis iudicibus cauſa
poſſet agitari vt ſi male iudicaſſe conuicti
eſſent eorum ſententie ſoluerentur. Ex qui-
bus verbis manifeſte ſequuntur duo. Pri-
mum / ꝙ nō ſolum a ſententia ſummi pon
tificis verūetiam a ſententia ſummi potifi-
cis & concilij particularis ad vniuerſale cō
cilium appellari poteſt. Secundum eſt / ꝙ
ab vniuerſali concilio ſententia ſummi pō
tificis cum cōcilio particulari ſolui poteſt.
legat igitur & perlegat / & iterum relegat
illam epiſtolam: & non dicet fictionem eſſe
nouam Ioannis de ſarſono: ſed antiquam
Auguſtini veritatem. Secundo probatur.
Nam in octauo concilio canone viceſimo
primo qui incipit Dominicum ſermonem
cuius pars habetur viceſima ſecunda diſtin
ctione capitulo diffinimus. dicitur vniuer-
ſalis ſynodus cum conuenienti reuerentia
quālibet queſtionem de romanorum ſede
exortam audire tenetur/ & i ea proficere nō
tamen audacter ſententiam in Romanum
pontificem dicere: ecce ꝙ licet omnem que
ſtionem de romana ſede diffinire habeat/
id tamen cum reuerentia propter eius pri-
matiam facere debet: & hoc notiſſimum eſt
ad maiorem ſpectat poteſtatem.

¶ Tertio arguitur auctoritate Damaſi pa-
pe que ponitur inter epiſtolas Ambroſij/
epiſtola ſeptuageſimaſecunda/ in libris im-
preſſis. lxxix. deputatia concilio Capuen-
ſi ad cognoſcendum de Bonoſo epiſcopo
in aliquibus accuſato ſententiam ſciſcitati
ſunt a Damaſo papa ex concilio Ambroſij
vt patet epiſtola ſeptuageſimaprima. Reſ-
pondet Damaſus: ſed cum huiuſmodi fue-
rit conſilij Capuenſis iudicium vt finitimi
Bonoſo epiſcopo atqꝫ eius accuſatoribus
iudices tribuerentur: & precipue macedo-
nes qui cum epiſcopo Theſſalonicenſi de
eius factis cognoſcerēt. Aduertimus ꝙ no-
bis iudicandi forma competere non poſſet
Nam ſi itegra eſſet hodie ſynodus recte de
his que veſtrorum ſcriptorum comprehen
dit ſeries decerneremus. Veſtrum eſt igitur
qui hoc recepiſtis iudicium ſententiam fer-
re de omnibus/ nec refugiendi aut elaben-
di accuſatoribus vel accuſato copiam dare:
vicem enim ſynodi recepiſtis quos ad exa-
minandum ſynodus elegit. Ecce ꝙ Dama-
ſus papa dicit ſe non poſſe de illa cauſa co-
gnoſcere de qua poſſet: ſi ſynodus adhuc
eſſet integra. i. non cōmiſiſſet alijs iudiciū:
& ꝙ illa verba non ſint Ambroſij: patet ex
ſequētibus. ſubditur enim deinde cum epi-
ſcopus Bonoſus poſt iudicium miſiſſet ad
fratrem noſtrū Ambroſium interdictam ſi-
bi eccleſiam: & rumpere atqꝫ ingredi. Reſ-
ponſum eſt ei ꝙ nichil temerandum foret/
neqꝫ contra veſtram ſententiā tātum aliqd
vt quod videretur vobis iuſticie conueni-
re ſtatueritis quibus hanc ſynodus dederat
auctoritatem/ hoc de ſe nō dixiſſet Ambro.
Seqtur iterū ideo primū eſt vt ij iudicēt / q
bus iudicādi data ē facultas. vos enī vt ſcrip

ſimus totius ſynodi vice dei decernitis. Nos
quaſi ex ſynodi auctoritate iudicare nō cō-
uenit. Ex his manifeſte patet Damaſum pa
pam non ſolum confeſſum concilium eſſe
eo ſuperiorem in iudicando: ſed & deputa
tos p ꝯciliū in ea cauſa in qua deputati ſunt.
¶ Quarto arguitur. Contulit dominus cla
ues Petro ſummo pontifici vt ſigno & fi
gure eccleſie: ergo per amplius & magis cō
tulit eccleſie. probatur antecedens per Au-
guſtinum ſuper Ioānem. & ponitur. xxiiij.
q. j. c. quocunq. Petrus quando claues ac-
cepit eccleſiam ſanctam ſignificauit. nec va
let dicere ſicut dicit Thomas de vio ꝙ hoc
eſt intelligendum ad iſtum ſenſum ꝙ non
ſolum perſone petri: ſed officio ſuo in eter-
num duraturo collate ſunt claues. & quia
officium petri eſt officium capitis: quod ha
bet influere in corpus. Reliquum ideo offi
cio capitali data/ toto corpori data dicūtur
& ſunt. Sed probo ꝙ non ad illum ſenſum
dicit Auguſtinus claues datas eſſe eccleſie:
quia hoc modo clanes eſſe datas eccleſie eēt
eas datas eſſe propter eccleſiam finaliter/ &
non ei datas eē formaliter. quod manifeſte
eſt cōtra Auguſtinum dicentem in eodem
capitulo. Si hoc tantum petro dictum eſt:
puta Quodcunq ligaueris. &c̄. non hoc fa
cit eccleſia vbi pro incōuenięti infert iſtud
conſequens/ ꝙ eccleſia non ligat quod nō
ſoluit. Item idem Auguſtinus ſuper Ioan-
nem ſuper illo verbo Tu vocaberis cephas
mutauit ei nomen & fecit de Symone petrū
Petrus autem a petra. Petra autem eccleſia
ergo in petri nomine figurata eſt eccleſia:
etiam ad iſtum ſenſum ꝙ petrus & quilibet
eius ſucceſſor vtitur clauibus vice eccleſie
vniuerſalis quam ſignificat: ſicut rex quili-
bet vice cōmunitatis exercet iuriſditionis a-
ctus/ ita ꝙ ſummus pontifex excommuni-
cat: confert beneficia ſimiliter/ & indulgen
tias. & ſic de alijs actibus eccleſiaſtice pꝛātis
auctoritate totius eccleſie: & iſtud rationa-
bile eſt ex eo ꝙ ſuffragia qbus priuatur ex-
communicatus ſunt eccleſie & non ſummi
pontificis. Hinc prelati dicuntur nomine
eccleſie & non proprio illa auferre. Erit igi
tur totius eccleſie aliquem poſſe illorum
participatione priuare. Hinc dicit quidam
doctor Paulum noluiſſe excōmunicare pu
blicum fornicarium: vt patet prime ad Co-
rinthios quinto. Niſi corinthijs congrega
tis. vnde ſic dicitur. Ego quidem abſens
corpore preſens autem ſpiritu iam iudica
ui vt preſens eum qui ſic operatus eſt in
nomine domini noſtri Ieſu Chriſti: congre
gatis vobis & meo ſpiritu cum virtute do-
mini noſtri Ieſu Chriſti tradere huiuſmodi
ſathane in interitum carnis. &c̄. & ita con-
cedendum eſt quemadmodum deus con-
dens humanum genus indidit ei naturalē
poteſtatem iuriſditionis ad finem natura-
lem: & nō alicui ſuppoſito regulariter: ſed
a communitate particularibus ſuppoſitis
eſt communicata qui ſunt cōmunitatis mi-
niſtri in exercitio illius iuriſditionis: vt pa-
tet in primo capitulo. Ita Chriſtus regene-
rans eccleſiam ad finem ſupernaturalem ei
iſtam poteſtatem poſitiuam ad illum finē
communicauit/ que poſſet & etiā teneretur
cum non ſemper poſſit eſſe congregata ali-
cui ſuppoſito cōmunicare qui vt miniſter
eccleſie hanc poteſtatē exerceret: & ſicut cō
munitatem aliquando deus preuenit alicui
ſuppoſito ciuilem poteſtatem cōmunicās:
vt Moyſi ſuper populum iſrael: ita & eccle
ſiam preuenit poſitiuā eccleſiaſticā poteſta
tem cōmunicando Petro: vt vice eccleſie eā
exerceret quam eccleſia ei potuiſſet cōmuni
care/ cum prius eſſet a Chriſto inſtituta/ &
eccleſie collata/ vt infra patebit. ¶ Quinto
arguitur. Si eēt ita pape collata poteſtas ſu
per totam eccleſiam ꝙ ꝗuis eam exerceret ī
deſtructionem eccleſie: & non in edifica-
tionem: & eſſet toti eccleſie pernitioſus quā
tum ad conſecutionem finis non poſſet a
tota eccleſia puniri primo:/ politia eccle-
ſiaſtica non eſſet ita bene ordinata ſicut po
litia ciuilis: quia contra bonam ordinatio-
nem politie ciuilis foret nō poſſe membrū
auferre: cuius cōuerſatio in eius deſtructio-
nem cederet. Secundo hoc eſſet in detrimē-

tum ipſiuſmet pape: eſſet enim miſerabi- lior omnibus hominibus: ſi a malo com- peſci nõ poſſet. ❡Sexto/papa eſt vniuerſa- lis eccleſie filius: ergo ei ſubiectus. & antece- dens patet ex Ambroſio in libro de ſimbo- lo. Non habebit ibi deum patrem qui no- luit ibi habere eccleſiam matrem. Cauendũ eſt ergo ſummo pontifici ne eccleſie dene- get obedientiam. ſtultus enim homo deſ- picit matrem ſuam: & filius ſtultus meſticia eſt matri ſue. prouerbiorum decimo. ❡Septimo arguit. ſi ſint duo ꝯtendẽtes de papatu eccleſia vniuerſalis ſiue concilium eam repreſentans eſt eorum iudex. ergo in- vtrũq; habet iuriſditionem & ſuperiorita- tem. conſequentia tenet: nullus eſt enim al- terius ordinarius iudex: quin ſit in iuriſdi- tione eo ſuperior. & antecedens patet ma- nifeſte. patet ex capitulo ſi duo. lxxix. diſt. Ex iſtius ſententie ſcilicet ꝙ eccleſia ſiue cõ- cilium generale eam repreſentans ſit in iuriſ- ditiõe maior ſummo pontifice fuit beatus Hieronymus dicens. Si autem auctoritas quereretur orbis maior es vrbe: nec aliqd habet apparentie ſolutio fratris Thome de vio dicentis Hieronymum loqui de maio- ritate meritorum. nam non dicit Hierony- mus. Si merita querantur. ſed ſi auctoritas. & ſic de maioritate poteſtatis & nõ merito- rum loquitur. Hanc ſuperioritatem reco- gnoſcens Nicolaus papa ſcribit Lotorio re- gi: niſi viret contubernium pellicis ſue que erat excommunicata adhibitis duobus vel tribus teſtibus ſancte denunciaret eccleſie. & ſic fieret ſicut ethnicus & publicanus. vn- decima queſtione tertia. capitulo precipue Et certum eſt ꝙ non dicebat denunciaturũ ſibimet. Hanc etiam ſuperioritatem reco- gnouit Symachus papa: qui cum a quibuſ- dam accuſaretur auctoritate ſua concilium congregauit: a quo inter ipſum & accuſa- tores ferretur ſententia decimaſeptima di- ſtinctione. parapho hinc etiam. Ad hanc veritatem corroborandam etiam adduci poſſet quod ſcribitur actuum octauo. ꝙ ap- poſtoli qui erant hieroſolymis cum audiſ- ſent quia recepiſſet ſamaria verbum dei: mi- ſerũt ad eos Petrum & Ioannem: & per cõ- ſequens illa cõgregatio apoſtolorum erat Petro maior: iuxta illud quod ſcribitur in Luca ſeptimo capitulo. Nam & ego ho- mo ſum ſub poteſtate ꝯſtitutus habẽs ſub me milites & dico huic vade: & vadit. & alio veni/ & venit. & ſeruo meo fac hoc: & facit. nec valet ſolutio Thome de vio dicen- tis vndecimo capitulo ſui tractatus. Ex hoc non ſequi aliquo modo inferioritatem Pe- tri. Nam ſpirituſſanctus miſſus eſt a filio/ iuxta illud Ioannis decimoſexto. Quẽ ego mittam vobis: & tamen non eſt ſubiectus & ſtatim ſubdit idẽ frater male theologus. eſt qui ex miſſum eſſe infert ſubditum eſſe: nam iſta conſequentia eſt optima. Spirituſ ſanctus mittitur a filio. ergo eſt a filio vel eo inferior: & ſic oportet ꝙ fateatur ꝙ Pe- trus ſit ab eccleſia. Similiter nec poteſt ratio- nabiliter dici ꝙ Petrus fuit miſſus conſilio & non precepto cum non fuerit miſſus ſo- lus: ſed Ioannes cum eo: & tot ſunt teſtimo- nia de iſta ſuperioritate eccleſie/ & conſi- lij ad ſummum pontificem preter determi- nationes cõciliorum Conſtantienſis & Ba- ſilienſis: in qua blaſphemo ore laceſſit idẽ frater. Similiter eſt tanta ratiõabilitas in lu- mine naturali ſi bene conſideretur iuriſdi- tionũ finis. nõ ſunt eni iuriſditiões poſſeſ- ſiones ꝑticulares vt nemo ſane mẽtis de ea ſuꝑioritate dubitaret: ſed inimicus hõ qui non ceſſat in agro dominico per ſe & ſuos miniſtros ſeminare izania cognoſcens ec- cleſiam non poſſe in capite & in mẽbris al- ter reformari/ ꝗ per conſilium induxit adu- latores quoſdam qui plus querunt homini- bus ꝗ deo placere: & plus que ſua ſunt ꝗ Ie- ſu chriſti: in hunc errorem pernicioſiſſimũ eccleſie. ſ. ꝙ ſummus pontifex ei non ẽ ſub- iectus. Si enim ſingula beneficia vẽdat/ aut ſacrilegis & pernicioſiſſimis perſonis diſtri- buat: aut nitatur eccleſiam omnimodo de- ſtruere: non erit via ad reſiſtẽdum ei: niſi ec- cleſia ſit eo ſuperior. Et ex propoſitiõe iſta probata meo iudicio ſufficiẽter/ probãda

tamen inferius deſcendendo ad particula-
res actus iuriſditionis: infertur. Primo ꝙ fal
ſa eſt gloſa in capitulo Cum ex illo de tranſ
lationibus epiſcoporum dicẽs illa que his
verſibus continentur ad ſolum papam p-
tinere: ſi excludat conſilium. Reſtituit pa-
pa ſolus deponit & ipſe diuidit ac vnit exi
mit atq; probat Articulos ſoluit/ſynodũq;
facit generalem Trãſſert & mutat appellat
ab illo nullus. Sequitur ſecundo ꝙ papa ex
vna parte ſumptus non eſt maioris poteſta
tis q̃ totum reſiduum eccleſie ex altera par-
te: nec equalis cum aggregato ex ipſo & to
to reſiduo: & ita dicam de conſilio vniuer
ſali legitime congregato: ſiue papa ſit ſiue
non. & iſtud correlarium eſt de directo cõ-
tra Thomam de vio. ſexto & ſeptimo capi-
tulis per totum: in ſexto capitulo pouit ꝙ
concilium auctoriſatum etiam per papam
non eſt maioris auctoritatis q̃ papa ipſe.
Iſtud correlarium patet prio ex illo quod
habet gloſa in capitulo legimus. lxxxxiij.
diſtinctione/ſtatuta conſilij generalis pre-
iudicant ſtatutis pape/ſi contradicant. Hic
q̃uis Leo papa reclamauerit contra conſti-
tutionem calcedonenſis conſilii ꝙ conſtan
tina ſedes precederẽt alexandrinam preua-
luit conſtitutio concilij reclamationi Leo
nis per capitulum Antiqua de priuilegiis.
&. xxij. diſtinctione. Renouantes. & iſtud
optime deducit Nicolaus de cuſa. Hinc eti
am fit ꝙ conſuetudo generalis eccleſie que
vnanimi conſenſu introducitur ſtatutũ põ
tificale abrogat. Secundo probatur idẽ cor
relarium & q̃tum ad primã: ſi ſummus põ-
tifex habeat iuriſditionem ſuper totum reſi
duum ab ipſo cathegoreumatice: ergo po-
terit in illud totum etiam inuitum aliquem
actum iuriſditionis exercere. conſequentia
patet: quia poteſtas iuriditionis fori exteri
oris in inuitũ exerceri poteſt & falſitas con
ſequentis probatur. non poteſt illud totũ
cathegoreumatice excommunicare/aut in-
terdicere vt notum eſt: nec ad aliquid ipſo
renitẽte obligare: vt patet per illud Augu-
ſtini/Leges inſtituũtur cum promulgant/
firmantur cum moribus vtentium appro-
bantur: diſtinctione quarta: capitulo i iſtis.
& in eodem capitulo probatur illud exem
plo de edicto Theleſphori pape quo decre
uit ꝙ clerici generaliter ieiunarent a quin-
quageſima/& non poteſt dari alter actus iu
riſditõnis quem in totum illud reſiduũ etiã
inuitum exercere poſſit. igitur. Sequitur ter
tio ꝙ eccleſiaſtica poteſtas eſt prius tempo-
re in eccleſia q̃ fuerit in aliquo ſummo pon
tifice. probatur. fuit inſtituta eccleſiaſtica
poteſtas Mathei. xviij. & eccleſie collata vt
ex antedictis ſatis haberi poteſt. Et hoc po
nit Iohannes de Gerſono conſideratione
quarta ſui tractatus de eccliaſtica poteſtate:
ſed tunc nullus erat adhuc ſummus ponti-
fex: nec fuit vſq; poſt reſurrectionem cũ di-
ctum eſt Petro iohannis vltio. Paſce oues
meas. ergo prius tempore fuit in eccleſia ec
cleſiaſtica poteſtas q̃ in ſummo pontifice:
ſicut ſupradictum eſt prius in populo fuit
poteſtas ciuilis cohercitua. immo eſt in eo
naturalius q̃ i rege. Et ex iſto correlario ſeq
tur aliud ꝙ q̃uis Chriſtus non inſtituiſſet
petrum ſummum põtificem hoc potuiſſet
facere eccleſia: & iſtud correlariũ eſt expreſ
ſe Henrici de haſſia/prout repperi in quo-
dam extracto ex opuſculis eius. patet iſtud
correlarium: quia cum illa eccleſiaſtica po-
teſtas fuerit prius in ſua plenitudie in eccle
ſia/eccleſia potuiſſet alicui committere a
quo non potuiſſet eam auferre/niſi p cauſa
rationabili: quemadmodum populus ciui
lem commiſit regi: ergo eccleſia potuiſſet
aliquem inſtituere ſummum pontificem.
probatur ſecundo & apparenter meo iudi
cio idem correlarium cũ poteſtas pape ele-
ctiua fuerit in eccleſia mortuo petro/& nõ
a Petro vt ĩfra probabitur: ergo a Chriſto/
ſed non poteſt reperiri quãdo fuerit a Chri
ſto collata eccleſie niſi Mathei. xviij. nam
cum dictũ eſt Petro paſce oues meas: nihil
eccleſie: ſed ſoli Petro collatum eſt: ergo in
eccleſia fuit poteſtas electiua pape anteq̃ pe
trus fuerit papa: & ſic cum maiori apparen-
tia dicetur chriſtum cum fecit petrum ſum-

mum pontificem preueniſſe eccleſiã. & id ex gratia petro contuliſſe ꝙ eccleſia potuiſſet ordinare ex Chriſti inſtitutione ꝗ ꝙ preuenerit petrum dando apoſtolis ordis poteſtatem iuxta fantaſiam fratris Thome de vio in tertio capitulo.

¶Octauum capitulum in quo ponuntur obiectiones aduerſariorũ.

OPpoſitum propoſitiois probate in priori capitulo nituntur veritatis inimici multis ratõnibus ſuadere. ¶Primo/papa eſt caput eccleſie vniuerſalis & non ſolum ſingulorũ membrorum/quod monſtratur prio ex auctoritate ipſius Conſtantientis cõcilij ante & poſt electionem martini quinti vbi damnatur propoſitio illa Iohannis hus Petrus nec eſt nec fuit caput eccleſie ſancte catholice:& illa altera non eſt ſcintilla apparentie ꝙ oportet eſſe vnum caput in ſpũalibus regens eccleſiam qnod ſemper cum ipſa eccleſia militante conuerſetur. Hic expreſſe dãnatur ꝙ petrus non fuit caput catholice eccleſie. Catholicum enim idem eſt ꝙ vniuerſale:& ad hoc eſt Hieronymus in libro de ortu & obitu ſanctorum in nouo teſtamẽto Petrus iquit in Chriſti eccleſia firmamẽtum eſt cephas corporis Chriſti pricipatus & caput eſt. Et hanc rationẽ deducit de vio ſuo ſexto capitulo. ¶Secũdo/ſoli petro dictum eſt. Paſce oues meas. In hoc Chriſtus inſtituit regimẽ eccleſie monarchicũ:& ſi ridiculoſa illa reſponſio detur ꝙ Chriſtus dixit petro Paſce oues:non eccleſiam meam. quaſi fecerit eum paſtorem ſingulariũ ouium:non ipſius eccleſie ꝗ ſignificat totũ conſurgens ex omnibus ouibus manifeſte excluditur hoc ex eo ꝙ in oratiõe dicitur / deus omnium fidelium paſtor & rector famulum tuum. N. quem paſtorem eccleſie tue preeſſe voluiſti. & in conſilio Lugdunenſi de electione libro. vj. capitulo. Vbi periculum. Papa rector vniuerſalis eccleſie & gregis dominici director dicĩ: vbi patet ꝙ reſpectu eccleſie & gregis que collectiones ſignificant:& non ſolum reſpectu particularium perſonarũ/paſtor/rector/ & director eſt papa. Amplius iõhannis decio ſaluator inquit. Alias oues habeo &c. & ſubdit. Fiet vnum ouile & vnus paſtor. certum eſt ꝙ ouile ſignificat vnum continens oues:& ex hac auctoritate arguitur ſic. Eccleſia vt vna ex iudeis & gentilibus eſt ouile. & petrus cui dictum eſt. Paſce oues meas: eſt paſtor illius ouilis. ergo eccleſia vt vna non eſt ſupra papam:ſed ſub eo vt ouile ſub paſtore. Et confirmatur/quia eccleſia ſeu concilium diſtinctum ſupra papam: aut eſt oues/ aut ouile/aut paſtor. non oues:quia ex vtriſqꝫ ouibus ouile vnum conſtituendũ dicit dominus. non paſtor:quia cũ petrus ſit vnus paſtor eccleſie vt monſtratum eſt: & eccleſie eſſet alius paſtor/eſſent duo paſtores cõtra dominum dicentem. Fiet vnus paſtor: ergo ouile:& cum non ſit ouile nullius paſtoris eſt ouile vnum vnius paſtoris qui eſt dominici gregis rector & director.

¶Tertio arguitur. Non minus papa eſt epiſopus eccleſie catholice ꝗ quilibet ep̃us ſue eccleſie:ſed quilibet epiſcopus ẽ epiſcopus ſingularum perſonarum & tocius collectionis earum in vnam communitatem: ergo & papa. Et confirmatur:quia cum eccleſia ſit nomẽ collectiuum & ſignificet collectionem fidelium: vt dicitur de conſecratione diſtinctione prima. capitulo eccleſia. Et epiſcopus dicatus epiſcopus eccleſie talis oportet vt primo ſit epiſcopus ipſius eccleſie & ſecundario ſingularum perſonarũ ac per hoc papa qui intitulatur epiſcopus eccleſie catholice & non illorum aut omnium chriſtianorum eſt primo epiſcopus eccleſie catholice & ſecundario membrorum eius. & quando dicitur eſt epiſcopus eccleſie catholice eſt diſtributio accommoda ſicut quando dicitur celum tegit omnia.

¶Quarto arguitur. Papa habet ſupmã poteſtatem in eccleſia dei:ergo non ſubeſt eccleſie. antecedens patet ex condẽnatione iam dicta in conſilio conſtantiẽſi per Mar

tinum quintum: vbi de papa loquendo dicitur habens ſupremam poteſtatem ĩ eccleſia dei. cõſequentia probaẽ: quia ſupra ſupremam auctoritatem in eccleſia dei nõ poteſt maior intelligi in eadẽ eccleſia dei. Immo ex hoc etiam ſequitur ꝙ tam eccleſia ꝗ cõcilium pape ſubditur/quia nõ ſunt due ſupreme poteſtates in eccleſia dei. Pricipatuum enim pluralitas cũ ſit mala: vt patet duodecimo metaphiſice A Ieſu Chriſto ſũme bono qui vult eccleſiam ſuam optie diſponi eſſe non poteſt. Et confirmatur hoc auctoritate innocentij tertij. in cõcilio generali capitulo cum ex eo de penitentijs & remiſſionibus: vbi dicitur ꝙ romanus pontifex pleitudinem detinet poteſtatis. Multa alia capitula ad hoc adduci poſſunt.

¶Quinto arguitur. Papa eſt proximus & immediatus vicarius Chriſti & apoſtolorum. ergo nullam habet in terris poteſtatem priorem ſe: antecedens patet in eadem condẽnatione articulorum a martino quinto in concilio conſtantienti. conſequentia patet/quia proximo & immediato nichil ẽ propinquius & imediatius. & ex hoc patet primo ꝙ erroneũ eſt dicere ꝙ eccleſia vt diſtinguitur contra papam habet immediatã auctoritatem a Chriſto ſupra papam/ſic ei eccleſia non papa eſſet imediata vicaria chriſti: ipoſſibile eſt enim duo ſubordiata ambo eque proxima & immediata chriſto. Cõfirmatur auctoritate thome dicentis in tractatu contra errores grecorũ capitulo ſexageſimo ſexto/Chriſti vicarius ſuo primatu & prouidentia vniuerſalem eccleſiam tanꝗ fidelis miniſter chriſto ſubiectam ſeruat: & oppoſitum ſentire dicit erroneũ. Et iſte ſunt rationes in quibus principaliter predictus frater Thomas de vio fundat ſe.

¶Sexto arguitur multis auctoritatibus in capitulo ſignificaſti de electione: dicitur ꝙ conſilia generalia recipiunt auctoritatẽ a papa, ergo non ſunt ſupra papam/cũ nemini poſſit papa dare poteſtatem cohercituam ſupra ſe. Poteſt enim alicui committere: vt eum abſoluat a peccatis ſed non põt ſe alicui ſubijcere qui eum liget aut abſoluat vinculo excõmunicatõnis: vt dicit thomas in quarto. Item in capitulo. Ita dominus decimanona diſtinctione. Ex quo dominus Ieſus Chriſtus munus poteſtatis clauium: ita ad omnium apoſtolorum officiũ pertinere voluit: vt in beatiſſimo petro apoſtolorum omnium ſummo pricipaliter collocaret: vt ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua in corpus omne diffunderet. ex ꝗ auctoritate patet ꝙ nec eccleſia/nec cõſiliũ nec quecunꝗ perſona aliquid poteſt habere de iuriſditione eccleſiaſtica niſi iq̃tum ſibi a papa conceditur. Item in ca. nemo. nona queſtione tertia. Nemo iudicabit primã ſedem neqꝫ enim ab auguſto/nec ab omni clero/neqꝫ a regibus/neqꝫ a populo iudex iudicabitur. & ſuper illo verbo ab omni clero dicitur: ꝙ concilium non poteſt iudicare papam vt ſequitur in eadem gloſa. Innumere ſunt alie auctoritates: ſed omnium ſimilis eſt ſolutio. ¶Ad primũ negat Iohannes patriarcha ãtiochenus vir profecto doctiſſimus qui interfuit concilio baſilienſi cuius meminit Panormitanus in tractatu quẽ edidit ſuper depoſitione eugenij ꝙ Papa ſit caput totius eccleſie cathegoreumatice: etiam loquendo de capite miniſteriali. notum eſt enim de capite principali. Conſiderato inquit ꝙ eſſe caput denotat preeminẽtiam & ſuperioritatem quam ſummus pontifex non habet ſuper eccleſiam cum non ſit dominus eccleſie ſed miniſter. Dictũ eſt enim petro a Chriſto. Tu es petrus/& ſuper hãc petram edificabo eccleſiam meam. & nõ ẽ dictum edificabo eccleſiam tuam. maior eſt autem qui recumbit & mior qui miniſtrat iuxta dictum ſaluatoris. Eſt ergo miniſter inferior & non ſuperior domina: reſpectu tamen eccleſiarum particularium eſt caput miniſteriale: quia ratione miniſterij petro commiſſi habet ſuper eas ſuperioritatem. vnde Pelagius papa in capitulo/ꝗuis vniuerſe. viceſima prima diſtinctione ꝗuis vniuerſe per orbem catholice & apoſtolice cõſtitute ſint eccleſie vnus thalamus Chriſti

Solutio obiectorũ aduerſariorum

ſint:tamen ſancta romāna eccleſia catholica
& apoſtolica nullis ſydonicis cōſtitutis ce
teris eccleſiis prelata eſt:ſed voce dñi &c.in
quo non dicit ꝙ eccleſia romana eſt prela-
ta vniuerſali eccleſie q eſt Chriſti thalamus
ſed ceteris eccleſijs particulariter conſidera
tis ab eadem romana diſtinctis. Et ad om-
nes auctoritates ſonantes ꝙ ſit caput eccle-
ſie reſpondet ꝙ ſit diſtributio pro particu-
laribus eccleſijs & non pro tota. Et confor
miter ad eum dicit Nicolaus de coſa vltio
capitulo ſui ſecundi tractatus libri eius de
concordia eccleſiaſtica:ꝙ conſtitutus ē pe-
trus & ſummus pontifex quilibet ſuperior
ſingulorum:ſed non omnium. Et eodem
modo reſponderent ad ſecundum argumē
tum in quo probatur ꝙ ſit paſtor vniuerſa
lis eccleſie. & negaretur conſequenter ꝙ op
porteat dicere ꝙ ſit primo caput & paſtor
alicuius totius congregationis & ſecunda
rio perſonarum ſingularium. ℭ Secundo
reſpondetur ad argumentum:ꝗuis conce-
datur petrum aut ſummum pōtificem quē
cunqꝫ eſſe caput totius eccleſie vniuerſalis
miniſteriale/non oportet tamen omnē p-
prietatē capitis proprie dicti reperiri ī iſto
capite ſimilitudinario. & hoc precipue cū
eccleſia tota nō dicatur corpus petri:ſed ſo-
lum Chriſti corpus. vt patet ad romanos
duodecimo:vbi dicitur multi vnū corpus
ſumus in Chriſto. & ſic vt dicatur totius ec
cleſie caput non oportet ꝙ ſit toto reſiduo
in auctoritate ſuperior:ſaltem ſi ſit in vnum
congregatum per ſe aut ſuos legatos prin-
cipales partes repreſentantes.ſed ſufficit ꝙ ī
quodlibet partiale membrum ſuperiorita-
tem habeat & iuriſditionem exercere poſ-
ſit per totum illud corpus diſperſum vt re-
gulariter eſt. Et dicitur vlterius ꝙ dicit pa-
ſtor totius eccleſie vniuerſalis quantum ad
adminiſtrationem pabuli ſpiritualis verbi
dei & ſacramentorum. illa enim per concili
um non exercetur ſicut actus iuriſdici:ſed
per ſingulares perſonas. & ꝙ iſta duo argu
menta non debeāt mouere &c. patet:nam
quāuis rex dicatur caput regni in ciuilibus
non eſt tamen concedendum ꝙ ſit (regno
congregato) ſuperior in ciuilibus.
ℭ Pariformiter de papa in ordine ad eccleſi
am dicendum eſt. Et iſta argumenta parua
motiua ſunt ad inferendum ꝙ ſit error īto
lerabilis dicere ꝙ concilium ſit ſupra papā
Immo oppoſitum ē error totius eccleſie de
ſtructiuus & eccleſie ſponſe Chriſti pernici
oſiſſimus. nec ſequitur vt infert idem ꝙ re-
gimen eccleſie ſit ariſtocraticum ſeu popu-
lare/in quo tota auctoritas apud vnum re-
ſidet. nam non dicitur regimē regale ī quo
ſit vnicus toto reſiduo ſuperior:quia tunc
non eſſet in ciuilibus regimen aliquod re-
gale:ſed quia eſt vnicus quolibet altero ſu-
perior q totius populi vices gerit cuī data ē
poteſtas exercendi actus iuriſditionis regu
lariter exiſtentis in populo vice populi qui
regulariter congregari non poteſt:vt ex an
tedictis conſtat ſatis. Et per iſta facile ſolui
poteſt confirmatio ſecundi argumēti ꝙ ec-
cleſia diſtīcta contra papā eſt ouile & oues
chriſti. nam dictū eſt petro:paſce oues me-
as & non tuas. Et illi ouili data ē a Chriſto
poteſtas vnūquodqꝫ membrum arcēdi ad
legem eccleſiaſticam:que quia regulariter
exerceri non poteſt:per totum communica-
uit eam Chriſtus vni ſuppoſito vice totius
relinquens eccleſie exemplum quo nam pa
cto ipſa facere deberet in poſterum: & ille
dici poteſt paſtor totius reſidui modo ſu-
pra dicto. ℭ Ad tertium ī quo arguitur de
epiſcopo particulari dicitur ꝗuis conceda
tur epiſcopum particularem tota ſua dioce
ſi in poteſtate eccleſiaſtica maior/non pōt
ex hoc inferri de epiſcopo vniuerſali. & ra
tio quia epiſcopus particularis non ſolum
gerit vices ſue dioceſis in ordine ad popu
lum ſibi commiſſum:ſed totius eccleſie vni
uerſalis in ordīe ad populum:alias nō poſ
ſet aliquem ſimpliciter excommunicare vt
bene arguit Scotus in quarto. Secundo di-
citur ꝙ eccleſia particularis cui preficitur di
oceſanus aliquis habet ſuperiorem cōmu-
nem ſibi & ſuo dioceſano in terris. Propte
rea bene cōceditur papam eſſe ſuperiorem

ſua dioceſi particulariter ſibi com miſſa di-
ſtincta cōtra ipſum. ¶ Ad quartum dicitur
primo quādo dicitur/papa habet ſummā
poteſtatem in eccleſia. De ſingulis auctori
tatibus hoc ſonātibus fit comparatio ſolū
pape ad qdlibet aliud particulare ſuppoſi-
tum: puta quēlibet alium/patriarchā/pri-
matem/archiepiſcopum/& epiſcopū: non
autem ad totam collationem aut cōciliū eā
immediate repreſentans cuius eſt miniſter:
quēadmodum quādo dicitur regem habe
re ſupremam poteſtatem in regno ſuo.
¶ Secūdo dicitur quātum ad id quod infer
tur ꝙ eſſent due ſupreme poteſtates in eccle
ſia dei quēadmodum dicit Carlerius in tra-
ctatulo quem edidit de auctoritate ſacrorū
generalium conciliorum. Et qualiter ſe ha-
bent inter ſe auctoritates eorum & ſummi
pontificis in ſecunda propoſitione ꝙ in ec
cleſia concilio & papa non ſunt diuerſe po
teſtates: ſed eſt eadem plenitudo poteſtatis
Non poſſunt enim eſſe due plenitudines/
& hoc eſt rationabile: nam vbi vnum pro-
pter alterum ibi vnum tantum ſecūdum re
gulam Ariſtotelis i topicis. ſed propter ec
cleſiam eſt poteſtas ſummi pontificis: iuxta
illud. Attendite vobis & vniuerſo gregi in
quo poſuit vos deus regere eccleſiam: ergo
eſt ibi vna poteſtas quēadmodum in rege
& regno/quāuis in eccleſia poteſtas illa ad
aliquem actum extēdatur in eccleſia ad quā
non extenditur in papa: puta ad electionē
& diſpoſitionem ſummi pontificis: vt īfra
patebit ſicut apud ſanctum Thomā. Eadē
eſt poteſtas ſacerdotalis in ſimplici ſacerdo
te: & epiſcopo i epiſcopo: tamē ad aliquos
actus extenditur: puta ad confirmandū &
ordinandum ad quos non extenditur i ſim
plici ſacerdote. Et conſequenter gloſandi
ſunt omnes textus dicentes in ſummo pon
tifice eſſe plenitudinem poteſtatis ꝙ hoc ē
verum tanq̄ in miniſtro dei & eccleſia in or
dine ad ſingula non conſequenter ad om-
nia. ¶ Ad quintum dicitur ꝙ poteſt intelli
gi multipliciter ꝙ papa ſit proximus & im
mediatus vicarius Chriſti: vno modo ꝙ i-
mediate a chriſto/ſine quocūqꝫ actu huma
no/ſeu ſine conſenſu ſubditorum in ſe vel
ingerentibus vices eorum: & ſic certum eſt
nullum fuiſſe immediatum Chriſti vicariū
quo ad poteſtatem ſpiritualē preter petrū.
Alio modo ꝙ ſit immediatus vicarius chri
ſti quantum ad exercitium poteſtatis imme
diate a Chriſto inſtitute cum inter homīes
viſibiliter cōuerſaretur & eccleſie collate: &
ſic concedendum eſt quemlibet ſummū pō
tificem eſſe immediatum vicarium Chriſti
quemadmodum reges ſinguli: iuxta dictū
Pauli ſunt miniſtri dei in vindictam malefa
ctorum: nō ꝙ illam immediate a deo ſuſce
perint primo modo: ſed quia ex ꝯſenſu po
puli habēt exercitium poteſtatis quā deus
indidit populo. & quia frequenter adduci
tur analogia hec de populo probatur ite-
rum ꝙ in ipſo ſit iuriſditio hec ciuilis. nā i
terris immediate ſubiectis ſummo pontifi-
ci in quibus nullum recognoſcit ſuperiorē
quo ad temporalitatem: pretores ſeu iudi-
ces licite cauſas ſanguinis exercent: & non
auctoritate ſua/nec auctoritate alicuius pri
cipis laici cum nullus in illum populum iā
habeat iuriſditionem/nec auctoritate q̄ ſit
formaliter in ſummo pontifice: abſit enim
dicere in ſummo pontifice eſſe formaliter
poteſtatem ad occidendum: cui dominus
vſum gladij materialis prohibuit. ergo au-
ctoritate que eſt formaliter i populo. ¶ Ad
confirmationē de auctoritate Thome. Pa-
rum nobis eſt cure de ea cum eius dicta ni-
mis ſecundum literam accepta: fuerint ple
riſqꝫ doctrine eius zelatoribus occaſio errā
di in hac materia. ¶ Ad ſextum dicitur pri-
mo ꝙ omnes auctoritates que regulariter
adducuntur ſunt ipſorum ſummorum pō
tificum: qui vt in pluribus fimbrias ſuas ni
mis extendentes ſibi attribuerunt quod eſt
eccleſie proprium. nichilominus ad primā
que adducitur ex capitulo ſignificaſti. de e-
lectione & electi poteſtate dicitur/ꝙ illud ē
intelligendum de auctoritate relata ad hoc
ꝙ concilia generalia non poſſunt regulari
ter eſſe legitime congregata: niſi per voca-

cationem pape de qua auctoritate habetur
decimaſeptima diſtin. per totum. Sed poſt
ꝗ concilia generalia ſunt auctoritate pape/
vel alias congregata non habent ſuam au-
ctoritatem a papa. ſed immediate a Chriſto
Et illi poteſtati ſubijcitur ſummus pōtifex
ſicut miniſter domie. Ad auctoritatē ex ca.
Ita dominus decimanona diſtin. dicitur/
licet poteſtas iuriſditionis fuerit beato pe-
tro tradita fuit tamen ei tradita vt miniſtro
Chriſti & eccleſie per concilium repreſentā
te: conſiderato ꝙ in tali traditiōe petrus ec-
cleſiam ſignificauit: vt allegatum eſt ex au-
guſtino: & ſic tradita eſt ei cum onere ꝙ pe
trus & eius ſucceſſores vt miniſtri eccleſie il
li ſubijcerentur. Ad auctoritatem ex capi.
Nemo dicitur primo a quibuſdam hoc eſ-
ſe intelligendum ꝗtum ad peccata occulta
non ſolum ꝗtum ad ea que iuriſdice proba
ri nō poſſunt: puta per duos vel tres teſtes
Sed que eccleſiam non ſcandalizant & per
turbant: & hoc videtur ſatis conforme tex
tui: dicitur enim Nemo iudicabit primam
ſedem iuſticiam temperare deſiderantē. Cō
formiter ad illud apoſtoli Iuſto non eſt lex
poſita / ſed ſecus eſt quādo notorie ſcanda
lizat eccleſiam: ſecundum gloſam in capi.
Si papa. xl. diſtin. Sic etiam practicatum fu
it in concilio Conſtantienſi contra Iohan-
nem viceſimūtertium: & ita reſpondēdum
ad cetera capitula iiſdem cauſa & queſtione
puta capitulum aliorum: & capitulum fac-
ta. Peccata ſubditorum ꝗuis non ſint ſcan-
dalizātia dum modo iuriſdice probari poſ
ſint regulariter iudicantur. Poſſet dici ſecū
do hoc eſſe intelligendum regulariter cum
regulariter ad ſuperiorem ſummi pōtificis
recurſus haberi nō poſſit: vel dicitur ꝙ ibi
toto clero non capitur collectiue ſed diſtri
butiue: vel dicatur vt alij volunt ꝙ capitur
pro collegio cardinalium: & ſic ex his faci-
le patebit ſolutio omnium fundamentorū
illius pernicioſiſſime opinionis que ener-
uat modum omnem quo reformari poſſit
eccleſia viſa malitia iam currente.

¶ Nonum capitulum in quo inqritur:
quo aut quibus ſit primaria poteſtas electi
ua ſummi pontificis.

VIſo de ſuperioritate eccle
ſie ſeu concilij eam repre
ſentantis in ordie ad pa-
pam: nunc deſcendendū
eſt ad ſpeciales actus illi-
us poteſtatis. Et primo i
quiritur in quo ſit prima
ria poteſtas electiua pape: & ad iſtud dicit
predictus frater Thomas de vio. ca. xiij. &
ca. vj. quod eſt in ſummo pōtifice. Pro cu
ius impugnatione ſupponimus ꝙ hic nō
inquirimus de primaria poteſtate electiua
ſimpliciter ſeu conſtitutiua pape ſeu appli-
catiua eccleſiaſtice poteſtatis ad ſingularē
perſonam cum notum ſit illam eſſe in ſolo
deo: ſed loquimur de primaria poteſtat eap
plicatiua ſub deo: immo & ſub Chriſto ſe-
cundum humanitatem: ſecundū quam etiā
eſt ſupra totam eccleſiam: immo & ſupra to
tum orbem. Et de iſta dicitur ꝙ eſt in eccle- 1.
ſia & non in ſummo pontifice. probaꝛ pri-
mo. illa primaria poteſtas eſt i eccleſia/ aut
in ſummo pontifice cum non dicat aliquis
cardinales immediate a Chriſto accepiſſe il
lam poteſtatem: ſed non eſt in ſummo pon
tifice: ergo in eccleſia. probatur mior: quia
ſi in ſolo ſummo pontifice ſit illa poteſtas
electiua ſucceſſoris: aut ordinādi a quibus
& qualiter debeat eligi ſequitur cum ſum-
mus pontifex ſit homo peccabilis ſicut ce
teri/ & prauis actionibus/ & negligentijs/
malicijs/ ac nequitijs/ valeat irretiri: poſſet
totam eccleſiam Chriſtianam reliquere abſ
ꝗ poteſtate eligendi ſummum pontificem
poſſet enim priuare cardinales illa poteſta
te: cum ab ipſo ſolo habeant: quo facto vel
negligendo/ vel ex malitia differendo/ vel
tempus ſufficiens non habendo poſſet mo
ri anteꝗ de electoribus ſummi pōtificis ali
quid ordiaret. & ſic tota Chriſtianitas ſine
poteſtate eligendi ſummum pontificem re
maneret. Hanc rationem tāgit Guillermus
occā tertia parte ſui dialogi tractatus primi
libro primo. c. xvj. Et ſi dicatur ſicut videꝛ

dicere idem frater ꝙ i iſto caſu deuolueretᷣ
poteſtas illa ad eccleſiā:tunc arguitur:nūꝗ̄
poteſtas aliqua ex negligentia alicuius de-
uoluitur in alterum:niſi ſimpliciter & ab-
ſolute ſit ſuperior. Poteſtas enim papalis ꝑ
pter eius negligentiam non deuoluitur in
epiſcopum/ſed poteſtas epiſcopi de proui-
dendo beneficio vacanti in eius negligen-
tia deuoluitur ad ſummum pontificē. Am
plius ſi in illo caſu habeat eccleſia poteſtatē
illam queritur a quo habet immediate cum
a ſemetipſa habere non poſſit: & ſi dicatur
a Chriſto difficile erit reperire in ſacris litte
ris fundamentum in quo poſſit ſtabiliri ꝙ
in illo caſu habeat & nō regulariter. ¶Se-
cundo/non eſt veriſimile ꝙ Chriſtus volū
tati vnius hominis cōmiſiſſet auctoritatē
ſummi pontificis cum vnius charitas in tā
tum refrigeſcere facile poſſit ꝙ ſanguinem
& carnē loco ſui ſubrogaret: & forſitā vnū
pſeudo prophetam: & ſic facile vna proge
nies diceret. Hereditate poſſideamus ſan-
ctuarium dei: & quilibet cum videret inſta-
te finem dierum ſuorum aliquem ex cōſan-
guineis ſtuderet loco ſui ſubrogare. Et hāc
rationē tangit Armachanus ſeptimo libro
queſtionum armeniorum.c. xix. ¶Tertio
ſi primaria poteſtas cōſtitutiua pape & or-
dinatiua de electoribus eſſet in ſummo pō-
tifice/eodem modo primaria poteſtas deſti
tutiua ſūmi pontificis in eo caſu in quo de-
ſtitui poſſet vt eſt caſus hereſis: etiam apud
aduerſarium eſſet in ſūmo pontifice. Et ſic
par i parem haberet imperium: & ſummus
pontifex conſtituere poſſet ꝙ a ſolis duo-
bus vel tribus in caſu hereſis deſtitueretur
ſummus pontifex. & ꝯſequentia probatur:
quia per eaſdem cauſas generari habēt & de
ſtrui poteſtates iſte. ¶Quarto arguitur ſic.
Si in ſummo pontifice ſit poteſtas electiua
ſucceſſoris/vel ergo eſt in eo poteſtas electi
ua ſucceſſoris: ſic ꝙ per ſemetipſum poſſit
ſucceſſorem eligere: vel ſolum quia aliqui-
bus poteſt illam poteſtatem cōmunicare:
ſecundū nihil habet apparētie. ſi dicatur pri
mum. ergo per hoc ſolū ꝙ ſummus ponti-
fex vult alterū ei ſuccedere: & ille alter vult
acceptare ille alter efficitur ſummus ponti-
fex. quod ſi concedatur ſequitur iſtud incō
ueniens ꝙ eſſet in poteſtate duorum facere
quod alternatis vicibus quilibet per annū
in ordine ſuo eſſet ſummus pontifex more
anne & cayphe. Conſequētia patet: quia ſū
mus pontifex. a. pro ſua voluntate poteſt
conſtituere. b. ſummū pontificē: & in fine
anni. b. iterū poterit. a. & ſic conſequenter.
¶Quinto arguitur. Chriſtus nō cōtulit ſū
mo pontifici aliquam poteſtatem pernicio
ſam eccleſie: ſed vt habet gloſa in capitulo
ſi petrus. Hoc eſt pernicioſum ꝙ aliquis
eligeret ſucceſſorem: ergo Chriſtus nō con
tulit ſummo potifici illam poteſtatem. Et
propterea dicit Guillermus Okā loco pre
allegato ꝙ nulla poteſtas eſt conceſſa ſum-
mo potifici: que regulariter vni perſone ꝑ-
nicioſe cōmitteretur: & ad iſtā propoſitio-
nem videtur fuiſſe vſus primitiue eccleſie.
nam a plebanis aſſumebantur curati: quin-
quageſima prima diſtin. cap. qui in aliquo.
& a clericis & plebanis epiſcopi: ſexageſia
ſecunda diſtinctiōe ca. Nulla ratio. & a car
dinalibus epiſcopis aliiſꝗ cardinalibus cle
ricis: & toto clero populo acclamante aſſu
mebatur ſummus pontifex: viceſima tertia
diſtin. capi. In nomine domini. Sed contra
hoc arguit aduerſarius: p̄mo ex facto petri:
nam petrus elegit ſibi ſucceſſorem: ergo &
quilibet alius ſummus pontifex hoc facere
poteſt. conſequentia tenet: quia quilibet ſū
mus pontifex ſuccedit petro in eadem po-
teſtate: & antecedens probatur per ca. ſi pe
trus. viij. q. i. vbi dicitur ſi petrus princeps
apoſtolorum adiutores ſibi aſciuit linum
& cletum: non tamen poteſtatem pōtificij
aut ſoluendi/aut ligādi normam eis tradi-
dit: ſed ſucceſſori ſuo clementi qui ſedem a-
poſtolicam poſt eum tenere promeruit: ip
ſo tradente ſibi. ¶Secundo arguitur. ad ro
manum pontificem ſpectat ordiare actum
electiue poteſtatis determinando quando
& qualiter debet fieri electio: & determinā
do ſubiectum illius poteſtatis dum conſti-

tuit ꝙ ad duas partes cardinalium adminus
ſpectet electio: nec poteſt tota eccleſia (ſum
mo pontifice ſecluſo) illam legem mutare.
Ad primum iſtorum dicitur primo ſecūdū
armachanū loco preallegato ꝙ petrus nō
ordinauit Clementem/ſed ordinandū no
minauit patefaciens fratribus quid de ſuo
ſucceſſore ſentiret. nam mathiam q̄uis ſpū
ſancto plenus noluit ſine fratrum conſenſu
loco iude ſubrogare. etiam credendum eſt
ꝙ nec hoc fecerit de clemente niſi ad hoc
domini ſenſum accepiſſet. Propter hoc poſ
ſet dici ſecūdo ꝙ inſtinctu ſpiritusſancti hoc
fecit: quo etiam preuidit mortem. Aliter di
cit Guillermus occā. ꝙ in caſu in quo non ē
veriſimile poſſe cōgregari ſubditos qui eli
gant ſibi ſuperiorem & inſtat mors pape:
& neceſſitas eſt ꝙ ſit aliquis cito futurus ad
occurrendum imminenti periculo: tūc poſ
ſet ſummus pontifex ratione neceſſitatis in
ſtituere ſucceſſorem/ne videatur deus non
ſufficienter prouidiſſe ſue eccleſie/& eiuſdē
eſt ſententie Archidyaconus in dicto capi.
Et ad hoc allegat capitulum primum. xxxj
.q.j. vbi dicitur ꝙ propter neceſſitatem fa
ctum eſt ꝙ frater duceret ſororem. ſed ceſſā
te neceſſitate ceſſat prouiſio. ¶ Ad ſecundū
dicitur ꝙ papa non dedit poteſtatem cardi
nalibus eligendi ſucceſſorem: ſed hoc hñt
ab eccleſia ſeu a concilio eam repreſentante
& hoc patet in ſexta ſynodo. in capi. In no
mine domini vbi Nicolaus papa decernit
& ſtatuit non auctoritate propria ſed ſācto
rum patrum de modo electionis ſummorū
pontificum. Ex dictis patet ꝙ ſi cardinales
omnes eſſēt mortui/aut nollēt eligere/aut
non poſſent ad vniuerſitatem fidelium ſpe
ctaret eligere/aut electores iſtituere: & eius
eſt ſolius iudicare an inſtitutio facta per car
dinales ſit ſufficiens an non: Secundo ſequi
tur ꝙ vbi cardinales manifeſte ſibi tradita
poteſtate abuterentur hec vniuerſitas eos
priuare poſſet hac poteſtate: necnō eā aliis
committere: & meo iudicio oppoſita opi
nio eſt error periculoſiſſimus.

¶ Decimum capitulum in quo inquirit
ad quem vel quos ſpectet vltimata eorum
que ſunt fidei reſolutio.

INueſtigādum eſt an ad
papam vel ad eccleſiam
ſeu concilium eam repre
ſentans vltima eorum q̄
ſunt de fide deciſio ac de
termiatio ſpectet. Hic ei
non loquimur de deciſi
one ſeu determinatione doctrinali que ad
vnumquemqȝ virum pitum ſpectare digno
ſcitur: ſed de auctoritatiua & iudiciali. & q̄
tum ad iſtud dicit predictus frater Thomas
de vio ꝙ ad ſummum pontificem vltia eo
rum que ſunt fidei deciſio ſpectat fundans
ſe in dicto ſancti Thome ſecunda ſecunde q̄
ſtione prima: articulo vltimo. & vltra dicit
ſummum pontificem q̄uis poſſit errare er
rore perſonali in credendo/non poteſt tñ
errare errore iudiciali in fide. cuius ratio eſt
qa error pape eſſet error totius eccleſie: qa
ad ipſum ſpectat finaliter determinare de ſi
de quid tenendum: quid repellēdum: vt ab
omnibus inconcuſſa fide teneatur: vt dicit
ſanctus Thomas in tractatu contra errores
grecorum: capitulo. lxvij. vnde & petro di
xit Chriſtus. Ego rogaui pro te vt non de
ficiat fides tua. & tu aliquando conuerſus
cōfirma fratres tuos: iuxta quod etiā. xxiiij
queſtione. i. dicit Innocentius papa. c. quo
tiens. Quotiens ratio fidei ventilatur non
niſi ad petrum. i. ſui nominis honorem &
auctoritatem habenti recurrendum eſt: &
iſtam opinionem ſuā deducit nono & vn
decimo capitulis. Contra quam ſit iſta pro
poſitio. Papa poteſt errare errore iudiciali
de errore perſonali omnibus notum eſt: p
batur iſta propoſitio: duo ſummi pontifi
ces determinauerunt contraria etiam in his
que fidem tangunt: ergo alter eorum erra
uit errore iudiciali. antecedens patet de Io
hanne. xxij. & Nicolao: quorum vnus de
terminauit iudicialiter Chriſtū & apoſto
los nichil habuiſſe in communi nec in pro
prio. Alter oppoſitum vt videre eſt in eo
rum extrauagantibus. Secūdo Innocētius

tertius & celeſtinus determinauerunt contraria ſuper iſta propoſitione. Vno coniugi ad hereſim tranſeunte alter qui remanet in fide poteſt ad ſecũda vota tranſire. determinatio Innocẽtij tertij ꝙ nõ poteſt poni tur in.c. Quãto. de diuortijs. determĩatio celeſtini vt dicit gloſa in eodẽ ca. olim ponebatur in decretalibus de ↄuerſione coniugatorum in fine. Tertio aliqui ſtatuerunt contra euãgelium: vt Pelagius qui fecit cõſtitutionem ꝙ oẽs ſubdiaconi ſicilie a ſuis vxoribus abſtinerẽt quas in minoribus ordinibus duxerant aut ab officio ceſſarent. Quam (quia erat iniqua & cõtra euãgeliũ) retractauit Gregorius primus eius ſucceſſor: vt patet triceſimaprima diſtin. cap. ante triennium in textu & in glo. Si eni potuerit iudicialiter ſtatuere contra euangelium ita & diffinire. ¶Quarto arguitur. ſi ſummus pontifex non poſſit errare iudicialiter in his que ſunt fidei ſequitur ſummum põtificem non poſſe fieri hereticum circa propoſitiones nondum determinatas: & ad quas credendas non tenetur aliquis explicite vt erat articulus de conceptione ante determinationem & de ꝓceſſione ſpiritusſancti a filio. ↄſequẽtia patet: quia nõ poteſt eſſe pertinax: cum pertinacia nihil aliud ſit niſi nolle credere quis determinetur: non eñ haberet ſummus põtifex propoſitũ illud ꝙ nollet credere q̃uis ipſe determinaret. Similiter ſequitur ex poſitiõe ꝙ determinatio ſolius ſummi pontificis ligaret ſuum ſucceſſorem Similiter ſi ſummus pontifex ſit hereticus: & ad ipſum ſolum ſpectet vltima eorum q̃ ſunt de fide deciſio/ quomodo iudicari poterit eſſe hereticus: decidet enĩ quecunq; cõtra ipſum allegata eſſe ad aliquẽ ſenſum intelligenda ſue aſſertioni nõ oppoſitum: cuius deciſioni apud aduerſarium plus fidei tribuendum eſt q̃ totius reſidui eccleſie determinationi. Mirum eſt enim ꝙ homini heretico ita aſſiſteret ſpiritusſanctus ꝙ non ſineret eũ iudicare & decidere eſſe vera quibus aſſentit: imo ad iudicandum oppoſitũ ꝓpelleret. nec valet dicere ꝙ non põt errare

Quid pertinacia.

vtens ↄcilio & requirẽs adiutorium vniuerſalis eccleſie: ſed bene vt ſingularis ꝑſona: queadmodũ errauit Leo ↄtra quẽ iuit Hylarius ſicut dicit quidã: qa hoc nil eſt aliud dicere: niſi ꝙ eccleſia ſiue ↄciliũ nõ põt errare. & nõ ſolũ erat ꝓdictus frater: ſed ſibimet ↄtradicit: dicit eni in fine capituli quarti ꝙ ſentẽtia Ioannis ꝓualuiſſet ſnie clemẽtis pape in doctrina fidei: ſi eni in ſentẽtiãdo nõ potuit errare Clemẽs/ nec ſummus põtifex quicunq; iuxta ꝑmiſſum Chriſti. Ioannis. xiiij. Spũſſanctus docebit vos oẽm veritatẽ & ſcdm orationẽ Chriſti qua orauit prope tro ne eius deficeret fides tantũ ſtandũ fuiſſet ſententie Clemẽtis q̃tum ſentẽtie Ioannis: imo & plus cũ apud Clementẽ fuiſſet iuxta dicta eius fienda vltima deciſio fidei: queadmodum apud Petrum ſi adhuc ſupuixiſſet. Ex his ſatis patet ꝙ ſummus pontifex poteſt errare ſententiando in materia fidei. Si en'm errare non potuiſſet fruſtra fuiſſent conuocata quattuor concilia generalia principalia contra quattuor hereſiarchas: puta nicenum: conſtantinopolitanũ: epheſiuum: & calcedonenſe. ſuffeciſſet eni ſolius pape deciſio: imo apud aduerſariũ tante poteſtatis eſt ſolus papa in diffiniendo ſicut aggregatũ ex ipſo & reſiduo. Alia ſunt deciſa ꝑ ſummos pontifices que adducit Guillermus Okam in prima q̃ſtione de ꝑtãte ſummi pontificis q̃ nititur oſtendere ſapere hereſim. primũ eſt id q̃d habetur extra: qui filij ſunt legitimi. c. ꝑ venerabilem. vbi dicitur cũ deutronomiũ lex ſecũda interpretetur ex vi vocabuli comprobatur vt quod ibi decernitur in nouo teſtamẽto debeat obſeruari. &c. quibus verbis ſi intelligat Innocentius tertius/ ꝙ ſunt obſeruanda in ſenſu litterali: quemadmodum in veteri teſtamẽto quo ad multa eſt erroneum: quia ibi ſunt multa cerimonialia ſicut patet capitulis. xiij. & xiiij. ſi autem intelligat ꝙ ſunt obſeruanda ſecundum ſenſum myſticum & moralem: & ſic non ſolum ſeruari debent illa que ſunt in Deutronomio: ſed etiã que in alijs libris Moyſi decernuntur:

vt legitur diſtin. vj. c. His itaqꜫ. multa alia
adducit doctor ille vt videre poteris vnde
cimo cap. queſtionis preallegate: & vnum
inter cetera precipuũ eſt. reperiũtur nõnul
li ſummi pontifices diffiniſſe ſe in tempora
libus ſupremã habere poteſtatẽ. Ceteri ve-
ro oppoſitũ. Et ex his ſequitur correlarie
ꝙ determinatis per ſummos pontifices nõ
eſt neceſſario credendũ ꝗuis nõ ſit oppoſi-
tum publice dogmatiſandũ niſi de falſitate
conſtet vt dicit Ioannes de gerſono. Sequi
tur ſecũdo ꝙ vltima reſolutio in his que fi-
dei ſunt nõ ſpectat ad ſummũ pontificem.
non eſt enim veriſſimile ꝙ homini potenti
in his que fidei ſunt errare vltimã cõmiſerit
deus deciſionẽ. Sequitur tertio ꝙ non pro
perſona Petri ſola aut ſucceſſoribus orauit
Chriſtus ne deficeret fides eius: ſed pro vni
uerſali eccleſia per Petrũ repreſentata cũ oi-
bus predictis bene ſtat ꝙ ſi ſũmus pontifex
faceret ꝙ in ſe eſt: ad recte determinandum
non permitteret deus eum errare: imo hoc
dicit Altiſſiodorenſis de vetula ꝙ nunꝗ ꝑ-
mitteret deus eam errare errore perſonali ſi
faciat quod in ſe eſt in his que ſunt fidei: ſed
ſummus pontifex poteſt ſentẽtiare aliquid
eſſe de fide/ & non facere quod in ſe eſt ad
recte ſententiandum. Et argumentum
quo infert ad ſummũ pontificem errare diſ
finiendo eccleſiam vniuerſalem errare. con
ſequentia nõ valet: nõ tenetur tunc eccleſia
determinationi ſummi pontificis aſſentire:
ſicut nec tenetur cum ſummus pontifex ali
quid precipit contra euangelium obtẽpe-
rare. & ad auctoritatem ſancti Thome non
eſt magna vis facienda: & ad capitulũ Ma-
iores de baptiſmo & eius effectu: in quo di
citur maiores eccleſie cauſas: preſertim arti-
culos fidei ꝯtingentes ad Petri ſedẽ referen
das eſſe intelligit &c. dico hoc verũ eſſe re-
gulariter: quia regulariter nõ eſt eccleſia cõ
gregata/ ſed nõ ꝓ vltima & neceſſario cre-
denda determintione habẽda. vel ſunt refe
rende ſummo pontifici vt conuocet ꝯciliũ
quia eius eſt ordinarie cõuocare ad qd' vlti
mũ iudiciũ ſpectat. ¶ Secũda ꝓpoſitio. Cõ
cilium vniuerſale in his que fidei ſunt erra-
re nõ põt: & ſic ad ipſum vltima fidei deci-
ſio ſpectat. ꝙ nõ poſſit ĩ his que fidei ſũt er
rare. patet: quia ſpecialiter dirigitur a ſpiri-
tuſancto qui iuxta ꝓmiſſũ Chriſti oẽm veri
tatem docet: vnde & in ꝯcluſiõe ꝯcilij apo
ſtolorum actuũ. xv. dixerũt apoſtoli/ viſũ
eſt ſpũiſancto & nobis preponẽtes ſpm̃ſan
ctum tanꝗ preſidentẽ & ſpecialẽ directorẽ
cõcilij & nõ dixerũt viſum eſt petro & no-
bis. & iſtã ꝯcluſionẽ ſatis innuiſſe videtur
Auguſtinus euãgelio nõ crederem niſi ad
hoc me cogeret eccleſie auctoritas. Nõ eñi
plus tenerer credere euãgelio Ioãnis ꝗ euã
gelio Gamalielis: niſi quia illũ recepit eccle
ſia & nõ iſtum: vnde & in ſeptima ſynodo
vt patet. xvj. diſtin. c. placuit. dicit̃ placuit
huic ſancte ſynodo vt ammodo ꝯfirmata
& rata ſint canonũ apoſtolorũ octuagin-
ta. v. capitula. quid aũt intelligat ꝑ capitu
la videatur diſputatio gloſe: & hãc indeuia
bilitatẽ a fide poſſumus deducere ex dicto
Chriſti cũ dicit apoſtolis ecce vobiſcũ ſum
oĩbus diebus vſqꜫ ad ꝯſummationẽ ſeculi.
nõ eñi intelligi põt illud de aplĩs in ꝑſonis
eorũ cum nõ erãt vſqꜫ ad ꝯſummationẽ ſe-
culi victuri: ſed in eorum ſucceſſoribus: nec
hoc alicui certo ex ſucceſſoribus promittit
Chriſtus: ſed collectioni. Conciliũ eñi ge-
nerale vere repreſẽtat ꝯciliũ apoſtolorũ &
ſeniorum. Iſta cõcluſio iterũ patet ex alio.
Nã fatetur qlibet xp̃ianus ſe credere in vnã
ſanctã eccleſiã catholicã. & ſic ad eã eorũ q
ſunt fidei vltima deciſio ſpectabit. Cum eñ
papa fatetur ſe credere in vnã ſanctã eccleſiã
non intelligit ꝙ credat in ſemetipſum & tã
ta creditur aſſiſtentia ſpiritusſancti cõcilio
generali vt nõ ſolum ipſum indeuiabiliter
ſententiet de fide: ſed etiã alique perſone aſ
ſiſtentes ꝯcilio ingenue cõfeſſe ſunt & ſcrip
ſerũt ꝯcilium ſupius ad ſummũ pontificẽ.
diſſoluto vero concilio: quia non amplius
eis aſſiſtebat ſpiritus veritatis ĩ oppoſitum
ceciderunt errorem. vt patet de Panormita
no in duobus eius tractatibus: quorum
vnum cõpoſuit in concilio baſilieñ: alterũ

poſt concilium. primus intitulatur de poteſtate concilij & pape. Secũdus de diſpoſitione eugenij. Sed contra iſtud arguit Panormitanus in.ca. ſignificaſti de electione & electi poteſtate vbi aſſerit ꝙ eſt vnica eccleſia vniuerſalis que errare nõ poteſt & nõ conciliũ. & eius argumẽtũ ſumit predictus frater Thomas. & argumẽtum eſt iſtud. errauit conciliũ meldenſe: & creditur ſimplici auctoritati Hieronymi contra illud concilium. Nam in cõcilio meldenſi vt legitur in ca. placuit. xxxvj.q.ij. placuit vt hi qui rapiunt feminas/aut furentur/aut ſeducũt eas nullatenus habeant vxores quãuis poſtmodum conueniãt: aut eas dotauerint: vel nuptialiter cum ꝯſenſu parentum ſuorum acceperint. Et hijſdem cauſa & queſtiõe.c. tria. Dicit Hieronymus tria legitima coniugia in ſcriptis leguntur. Secũdum: virgo in ciuitate deprehenſa a viro & illi per vim copulata ſi voluerit pater eius dotabit eam iſte vir quãtum iudicauerit & dabit preciũ pudicitie eius. Et dicit Gracianus ꝙ auctoritas concilij nõ preiudicat auctoritati Hieronymi: maxime cum ipſa teſtimonio diuine legis nitatur. ¶ Secũdo arguitur. Vnica eſt eccleſia pro cuius fide rogauit Chriſtus ne deficeret que nõ eſt vniuerſale conciliũ cum ꝯcilium ſit par eius: ergo concilium errare poteſt. Ad primũ iſtorum dicitur primo ꝙ raptor poſt raptum nõ poteſt licite ducere in vxorẽ raptam q̃uis eam dotauerit & conſenſerint parentes niſi prius ꝯdigne ſubiaceat penitẽtie. hoc ſatis bene deducit martinus in libro de temperãtia: queſtione de raptu: cum talis ſit excõmunicatus: & excõmunicatus nullum poteſt licite ſuſcipere ſacramentum. Dicitur ſecũdo ꝙ conciliũ cum in ipſo ſit plenitudo poteſtatis iuriſditionis eccleſiaſtice potuit talẽ raptorẽ ſimpliciter illegitimare cum rapta ante condignam penitentiam. Et Martinus videtur eſſe opinionis ꝙ ita fecerit conformiter ad capitulum ſi autem cauſa & queſtione preallegatis. vbi dicitur: ſi autẽ necdũ eas quas rapuerant cũ voluntate parentũ ſub deſpõſationis vel dotalicij noīe in ꝯiugiũ duxerunt: quãdo hec ꝯſtitutio oibus fuerit promulgata ab eorũ ꝯiunctione ſeparẽtur/& publice penitẽtie ſubigãtur. Et vt dicit martinus hoc de raptoribus eſt intelligẽdum: & vt ſtatim patet in eodẽ textu peracta publica penitentia raptoris poſſunt matrimonialiter ꝯiungi. Et ſic videtur conciliũ eos illegitimaſſe vſq; ad peractã publicam penitentiam. Hieronymus aũt loquitur pro tempore ante conciliũ pro quo nundũ erãt illegitimate. Scio autẽ alios dicere eſſe verũ matrimoniũ ſi ꝯtrahant ante publicã penitentiã. Sed hic modus mihi probabilior videtur. Et ad auctoritatẽ Gratiani dicẽtis auctoritatẽ cõcilij nõ preiudicare auctoritati Hieronymi dico illud dictũ cũ paleis ãnumerandũ eſſe. ¶ Ad ſcdm̃ ꝙ ꝯciliũ generale repſentat eccleſiã: pro cuius fide orauit chriſtus. Et eodẽ gaudet priuilegio quo eccleſia repſentata ſicut oino eandẽ ptãtẽ habet immo in eccleſia vt diſperſa nullũ actũ iuriſditionis exercere poteſt: nec aliqd ſentẽtialiter difinire. & ſic infallibilitas in difiniendo ei ꝯpetere debet vt ꝯgregate in ꝯcilio. Et ſi dicat ꝙ papa repſentat eccleſiã ſicut & cõciliũ: vt ſupra frequẽter dictũ eſt ꝙ ei date ſũt claues vt ſigno eccleſie. Ad hoc dicit Nicolaus de coſa ꝙ papa repreſẽtat remote: ꝯciliũ autẽ propinquiſſime. cũ in eo ſi ſit vniuerſale debeat de qualibet eccleſia particulari aliqs eſſe qui gerat vices eius vel ſaltẽ debeat eſſe ſufficienter vocatus. Et priuilegiũ eccleſie trãſit in ꝯciliũ immediate eã repreſentans nõ autẽ in ſummũ pontificẽ: & hanc materiam late proſequitur ſcilicet de infallibilitate ꝯcilij in his q̃ ſunt fidei guilermus Okam prima & tertia partibus ſui dyalogi. Et iſtius ſententie fuit Marcilius de padua/Nicolaus de coſa/pleriq; doctores qui doctiſſime ſcripſerũt. De errore autẽ facti quod quidẽ factum ex ſacris literis trahi nõ poteſt concilium poſſe errare nemo eſt qui dubitet/nec illuſtratur a ſpiritu ſancto ſpeciali illa aſſiſtentia niſi in neceſſarijs. Et ex hoc ſequitur non oportere quamli

ſuper papam ſed poteſtate miniſteriali quã
habet ſuper papam: vt patet.xx.c. &.xxij.
cap.ponit ꝙ poteſtas eccleſie relata ad pa-
pam eſt miniſterialis relata ad coniunctio-
nem petri & papatus in fieri vel diſſolui ſub
iecto exiſtente diſpoſito eſt auctoritatiua:
ita ꝙ ſententia diſinitiua ex hac auctoritate
procedens ſuper coniunctionem talis mate
rie Petri heretici cum papatu diſſoluit au-
ctoritatiue coniunctionem illam. ſicut eñ
electio eccleſie auctoritatiue ſuper coniun-
ctionem non ſuper papam coniungit Pe-
trum diſpoſitum id eſt fidelem & volunta-
rium cum papatu. Ad cuius euidẽtiam no-
tat ꝙ in papa inueniuntur tria ſcilicet papa
tus/perſona que eſt papa: puta petrus/&
coniunctio vtriuſq; ſcilicet papatus in Pe-
tro. Ex qua coniũctione reſultat petrus pa-
pa. Papatus eſt a deo immediate. Petrus eſt
a patre ſuo. coniũctio autem papatus in pe
tro poſt petrum primum a Chriſto imme-
diate inſtitutum non eſt a deo ſed ab homi
ne: vt patet: quia hoc fit per electionem ho-
minum. Concurrit autem duplex cõſenſus
humanus ad cauſandum hanc poteſtatem
ſcilicet eligẽtium & electi: & iſta ad longũ
poteris videre in ipſo.xix.xxj.&.xxij.ca-
pitulis/que non ſolum falſa ſunt: ſed mani
feſte adiuuicem & cum aliquibus prioribus
repugnãt. Primo illud quod dicit eccleſia
auctoritatiuam poteſtatem ſuper coniun-
ctione papatus & Petri repugnat dictis e-
ius in.xiij.&.vj.capitulis prius impugna
tis: ſcilicet ꝙ poteſtas electiua pape ſeu ap-
plicatiua poteſtatis eccleſiaſtice ad hanc vel
illam perſonam eſt in ſolo papa. ¶ Secũdo
iſta duo repugnant ꝙ ſit auctoritatiua po-
teſtas in eccleſia ſuper coniunctione papa
tus & petri. Similiter eius diſſolutione &
non ſupra papam. quod manifeſte oſtendi
tur exemplo quo vtitur retorquendo in ip
ſum. habere enim auctoritatiuam poteſta-
tem ſuper hominẽ non eſt habere auctorita
tiuam poteſtatem ſuper animam nec ſuper
corpus: ſed ſolum ſuper ſeparationẽ ani-
me a corpore cum nihil aliud agat auctori-
tatiue occidens hominẽ. Quid igitur aliud
erit habere auctoritatiuã poteſtatem ſuper
papam niſi poſſe papatũ ab ipſo auctorita
tiue ſeparare? ¶ Tertio. ſi eccleſia aut conci-
lium repreſentans ſuper papam non habe-
at auctoritatiuam poteſtatem: ergo papa a
concilio illo citatus non tenebitur compa
rere: nec contumax non comparando exiſti
mari poterit. Quid ergo iudicabunt perſo
nam inauditam nec obligatam reſpondere
merito eis dicere poterit illud apoſtoli. Tu
quis es qui alienũ ſeruum iudicas? ¶ Quar-
to. omnis actus punitiuus iuſte inflictus ali
cui perſone ratione peccati eſt ab eo qui ha
bet auctoritatiuam poteſtatem ſuper eum
qui punit: vel a ꝯmiſſo ab habente. ergo cũ
iſta ſeparatio ſit actus punitiuus pape ẽ ab
habente auctoritatiuam poteſtatem ſuper
papam: vel a commiſſo ab habẽte. Si tu di-
cas ꝙ ẽſt ab eccleſia ꝯmiſſa a deo habẽte au-
ctoritatiuam poteſtatem ſuper papam. Eo
dem modo dicam poteſtatem pape ſuper
quẽcunq; eſſe miniſterialem ſolum & non
auctoritatiuam. ¶ Quinto. eccleſia poteſt
tunc excommunicare papam hereticum an
teq̃ deponat: vt patet ex primo dicto eius.
Dicit enim hanc conſequentiã eſſe bonam
non eſt excõmunicatus ipſo facto; ergo nõ
eſt depoſitus. Iſta erit bona. non poteſt ex-
cõmunicare. ergo non poteſt deponere: &
iſta/poteſt deponere: ergo poteſt excõmu-
nicare. Et certum eſt ꝙ excõmunicatio eſt
actus habentis auctoritatiuam poteſtatem
ſuper excõmunicatum. & ſi ꝓcedat illud cõ
cilium poſſe excõmunicare papam quomo
do ſaluabit ꝙ in cõcilio ſecluſo papa nulla
ſit poteſtas iuriſdictionis. Amplius dicit pa
pam poſſe aliq̃bus puta dñis cardinalibus
committere illam miniſterialem poteſtatẽ
ſupra papam hereticũ cum quo defenſare
non poſſet: quin par imparem haberet im-
perium. & ſic eſſet verum quod dicit glo.
xxiiii.q.prima.capitulo achacius. Hic eſt
caſus in quo papa papam ligare poteſt.
Poſſet enim lapſus in hereſim papa ab eis il
lam auferre miniſterialem poteſtatem non

teneretur ſubire eorum miniſteriale iudici·
um. Et puta ſpirituali dei concurſu tam ma·
nifeſte adinuicem repugnantia poſuit: vt
ſue doctrine falſitas ex eis manifeſte omni·
bus pateret. hoc eſt enim proprium falſo·
rum teſtium. Dicit Auguſtinus ſuper pſal·
mo Noli emulari ꝙ ex dictis eorum aut ſi·
gnis aliquibus ſemper cōuinci poſſunt. qđ
probat ex facto militum qui erant cuſtodie
ſepulchri Chriſti deputati. Dixerunt enim
nobis dormiētibus venerūt diſcipuli &c.
Si enim dormiebāt quomodo ſciuerūt eos
veniſſe: Sunt igitur iſte propoſitiones vere
Prima/ papa hereticus hereſi interiori ſolū
nō eſt depoſitus ipſo facto: & hereticus he·
reſi exteriori non eſt depoſitus ipō facto iu·
re diuino: an ſit depoſitus ipō facto iure hu
mano: non papali: ſed conciliorū. Poſſunt
enim ſtatuta condere ſententie late depoſi·
tionis ſicut dicit de fontibus. qui poſt ade·
ptum beneficium infra annum nō promo·
uetur ipſo facto perdit titulum/ nō eſt om·
nino improbabile dicere ꝙ ſic. oppoſitum
tamen mihi probabilius eſt. Secūda ppoſi·
tio/ eſt deponendus a concilio habente au
ctoritatiuam poteſtatē ſuper ipſum: & non
ſolum ſuper coniunctionē a quo vocatus
tenetur comparere necnon ad interroga·
ta reſpondere. Et hanc poteſtatem aucto·
ritatiuā papa nulli poteſt cōmittere. cū par
in parem nullam habeat poteſtatem. ꝯcedē
dum eſt tamen bene cum eo ꝙ conciliū nul
lam habet poteſtatem ſuper papatum in ſe
conſideratum. & hoc ponit Gerſon in ſuo
tractatu de eccleſiaſtica poteſtate. & de iſto
habitum eſt ſatis in. ij. capitulo.

¶ Duodecimū capitulū in quo inqui·
ritur vtrum in alijs caſibus preterq̄ in here·
ſi deponi poſſit ſummus pontifex.

VIDENDVM EST CONSE·
quenter an poſſit ſummus pon·
tifex puniri depoſitiōe propter
aliud crimē ab hereſi. Circa quā
materiam predictus frater Thomas a. xxv.
ca. incluſiue ad finem vſq; tenet ꝙ non: vnū
fundamentum eius in. xxv. ca. eſt ꝙ nō po
teſt in aliquo caſu deponi niſi in caſu deter
minato lege diuina. Caſus autem hereſis i
ſacra ſcriptura pleriſq; locis eſt determina·
tus: vt patet ad gala. j. vbi de heretico dici·
tur anathema ſit. i. ſeparatum. & ſecūdo ad
Teſſal. tertio. ſubtrahatis vos. & ſecūdo ad
Corin. ſexto. nolite iugum ducere. & ſecū·
do Io. ij. Nolite recipe nec ei aue dixeritis.
Et ad Titum tertio. de vita/ i quibus omni·
bus auctoritatibus ſignificatur hereticum
hominem eſſe ſeparandum & excommuni
candū. & nullus eſt alius caſus exceptus. qđ
patet ex ſentētia ſaluatoris. Mathei. xxiij.
Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribe &
phariſei. Omnia ergo quecūq; dixerint faci
te: ſecundum autem opera eorum nolite fa
cere. vbi dominus aperte ſtatuit ſubditos
debere audire prelatos male vite & bone
doctrine. Conſtat autem ꝙ doctrina ad fi·
dem ſpectat. Vita autem & opera ad malos
mores aliorum criminum. & confirmatur
ex ſententia Petri in prima epiſtola. cap. ſe·
cundo. obedite prepoſitis veſtris: non tan
tum bonis ſed etiā diſcolis. Et pro amplio
ri probatione ſupponit in. xxvj. cap. ꝙ ad
hoc ꝙ poteſtas iſta eccleſiaſtica coniunga·
tur cum aliquo ſuppoſito alique diſpoſitō
nes requiruntur in illo ſuppoſito de neceſ·
ſitate ſimpliciter. & alique de bene eſſe. req
ſite de neceſſitate ſimpliciter ſunt due ſcili·
cet eſſe voluntarium & eſſe chriſtianū. nūq̄
enim aliquis quantūcunq; electus eſt papa
niſi conſentiat. & ſimiliter non eſt papa ni
ſi ſit membrum Chriſti. Secūda diſpoſitio
exigitur de iure diuino. & prima de iure na
ture. Requiſite autē diſpoſitiones ad bene
eſſe ſunt boni mores/ ſcientia eccleſiaſtica/
charitas/ experiētia regiminis/ & huiuſmo
di. ſine hijs enim Petrus electus & ſi accep·
tat eſt papa: quāuis malus. & quia facilius
eſt deſtruere q̄ ꝯſtruere duabus ſimul requi
tis neceſſario ad ꝯſtructionē q̄cunq; earum
deficiat diſſolui poteſt. Et ex his format ra
tionem ad ꝓbandum intentū hoc mō. ſola
contraria conditionibus neceſſario requiſi
tis ad eſſe pape reddunt papam deponibilē

ſed inter crimina ſola infidelitas contrariaſ conditionibus neceſſa-io requiſitis ad eſſe pape. ergo ſ-la infidelitas inter crimia red dit papam deponibilem. prima propoſitõ patet ex hoc ꝙ depoſitio eſt non eſſe pape & vnumquodqꝫ in ſuo eſſe perſeuerat ſi cõtrarium non ſuperuenit. ſecunda autem ꝓpoſitio probata eſt: quia cetera vitia cõtrariantur conditionibus requiſitis ad bene eſſe pape. Statim ſubdit hanc rationẽ / velle in ſtatera poni & non friuolas & apparentes per accidentia vacantes: ſed meo iudicio ſi in ſtatera poneretur parui reperiretur ponderis. fides enim non requiritur neceſſario ad eſſe pape / cum effectus hereticus ſit adhuc papa apud ipſum. & ſi eligatur hereticus & acceptet efficitur papa: ſed ſolum requiritur neceſſario baptiſmalis caracte- q̄ e indelebilis cum conſenſu ex part- petri: ergo eque fortiter probaret ſua ratio ꝙ pro hereſi deponi non poſſet. & mirum ē quomodo hanc rationem tam fortem reputauerit que equaliter probaret oppoſitũ determinati per ipſum in capitulis immediate ꝓcedentibus ſicut propoſitum. inſuper ſicut reperitur in ſacris literis hominem hereticũ eſſe ſeparandum ſeu excommunicandũ: ita & pro aliis vicijs hoc idem reperitur: vt. i. ad Corinthi. vij. Si his qui frater nominaſ inter vos eſt fornicator: aut auarus: aut idolis ſeruiẽs: aut maledicus: aut ebrioſus: aut rapax cum huiuſmodi: nec cibum ſumere. Et Chriſtus innuit hominem eſſe excõmunicandum pro quolibet mortali cui iuncta eſt contumacia. Matthei. xviij. quos paſſus ſi gloſauerit aduerſarius de ſubditis habentibus ſuperiorem gloſabo & ſimiliter paſſus per eum allegatos de heretico. & ad dicta ſaluatoris & petri conceditur ꝙ q̄diu bene docent & remanent prelati ſunt audiendi. oſtenſo ergo ſufficiẽter eius opinionem nõ eſſe fundatam ſupra firmam petrã ſed arenam pono hanc propoſitionem. ſũmus pontifex nõ ſolum deponi poteſt ab eccleſia ſeu concilio pro hereſi verumetiam & pro alio crimine notorio eccleſiam ſcandalizãte. probatur iſta propoſitio ex his q̄ ponuntur in epiſtola clementis ad iacobũ. refert enim petrum ſibi dixiſſe cum eum iſti tueret neqꝫ enim iudicem aut cognitorẽ ſecularium cauſarũ te hodie conſtitui voluit. Chriſtus ne prefocatus preſentibus hominum curis non poſſis verbo dei vacare / & ſecundum veritatis regulam ſe cernere boſnosa & malis infra. ſi enĩ mundialibus curis fueris occupatus teipſum decipies & eos qui te audiunt. non enim poteris que ad ſalutem pertinent plenius ſingulis quibuſqꝫ diſtinguere / & ex eo fiet vt & tu tanq̄ nõ docueris que ad ſalutem hominum pertinent deponaris. & diſcipuli per ignorantiam pereant. Ex qua manifeſtũ eſt papã etiam propter negligentiã deponi poſſe. Nolo tamen aſſerere clementem ita ad iacobũ ſcripſiſſe cum reperiatur Iacobũ illum ante petrum octo annis deceſſiſſe martyrio: ſed eccleſia non ſpernit illam epiſtolam quod ſufficit. ¶ Secundo arguitur ſic vibrando argumentum in quo aduerſarij ſe fundant in ipſos / ſi eccleſia non poſſit auferre papã regentem eam in deſtructione eius & catervatim animas ducentem ad inferos ſuo in ſtinctu & ſuo exemplo. ſequitur policiã pure naturalem & ciuilem eſſe melius inſtitutam q̄ ſit eccleſiaſticã policia. Non enĩ bene eſſet iſtituta policia pure ciuilis & naturalis ſi eius regem perturbantem eam deſtituer- non poſſet. inmo poteſtatem eum deſtituendi & occidendi tanq̄ membrũ corruptiuum totius corporis cõmũitas a ſe abdicare non poteſt: immo oppoſito dato videretur policia eſſe ſerua deſpotice. Cum ergo chriſtus inſtituerit eccleſiaſticã policiam ad finem ſupernaturalem perfectiorem in ſuo genere q̄ ſit policia pure naturalis cũ poſteriora generatione ſint priora perfectione: ſequitur ꝙ policie eccleſiaſtice reliquerit poteſtatem ſuum principem & regẽ eccleſiaſticum ſi non in edificationem ſed deſtructionem regat deſtituendi: immo alias non ſolum peius inſtituiſſet eam quam policiam pure ciuilem: ſed a communitate ali

quid auferret ꝙ ex iure naturali ſibi compe tere dignoſcitur/necnon communitatē chri ſtianam liberam non effeciſſet immo poti⸗ us ſeruam ſtrictiſſima etiā ſeruitute. & hanc rationem ponderet & non eam que leuiſſi ma eſt quā magni exiſtimat pōderis. & dice re ꝙ in ſimili caſu non reliqͥt deus remedi um communitati niſi orationes cum aliud remedium oportunum & oportunius relin quere potuiſſet nihil aliud ē niſi dicere po liciam eccleſiaſticam non bene inſtitutam & effectā ſeruam. Amplius notum eſt ſeculu ſa hereſi ſummum pontificem eſſe reipubli ce ita perniti oſum ꝙ a republica veniret au ferēdus per mortem corporalem ex illa po teſtate ei naturaliter indicta. Si non poſſit er go tunc deſtitui & poſt deſtitutionem ſi p ſeueret per mortem corporalem auferri nō ne neceſſario concedendum erit Chriſtum in inſtituendo eccleſiaſticam politiam eam priuaſſe aliqua poteſtate ſibi naturaliter in dicta ad eius pacificam conuerſationē. Am plius cum duo ſunt contendentes de papa tu quemlibet eorum poteſt vniuerſalis ſy⸗ nodus pretenſa poteſtate priuare propter vnionem & pacem eccleſie quis in aliquo eorum ſit vera papalis poteſtas. ergo a for tiori pro crimine perturbatiuo totius eccle ſie. & antecedens patet manifeſte ex capitu lo ſi duo: ſeptuageſima nona diſtinct. Vbi dicitur ſi duo contra fas fuerint electi nul⸗ lus eorum debet recipi: ſed ille quē vniuer⸗ ſalis conſenſus elegerit. & iſtius ſententie ē glo. in capi. ſi papa vbi dicit/certe credo ꝙ ſi notorium eſt crimen eius quodcūqꝫ & in de ſcandaliſatur eccleſia & incorrigibilis ſit ꝙ inde poſſit accuſari. nam contumatia ali quando dicitur hereſis. vt. lxxj. diſt. ca. ſi q preſbyteri. & contumax dicitur infidelis. vt. xxxviij. diſtin. ca. nullus. Amplius ſi ele ctus in ſummum non conſtitutus in ſacris accipiat vxorem quis audebit dicere totum eccleſiaſticum ita decolorari abſqꝫ poſſibili remedio? Amplius ſi rex aliquis in longin quam decedens religionem relinquens ali quem vicarium generalem/& interea regat tyrannice: vicarius ille vt notum eſt a com⸗ munitate poterit deponi/ergo eodem mō cum Chriſtus diſcedens a communitate chri ſtiana qui eſt verus rex noſter reliquerit vi⸗ carium miniſtrum generalem a communi⸗ tate auferri poterit ſi tyrannice regat. Am⸗ plius cum ex predictis notum ſit eccleſiam ſeu concilium eam repreſentans eſſe in caſu hereſis ordinarium iudicem pape & habe⸗ re poteſtatem auctoritatiuam ſuper ipſum quo ad deſtitutionem: & non legitur a chri ſto eſſe eccleſie collata talis auctoritatia po teſtas in eo ſolo caſu immo non legitur ꝙ eccleſie fuerit collata aliqua talis niſi Mat⸗ thei. xviij. vbi i omni caſu peccati notorij cui iūcta eſt contumatia collata eſſe videt: & hec fuit primitiue eccleſie ſententia ſanc⸗ torum doctorum Iheronymi Ambroſij & Auguſtini. ſed ſuperuenientibus caſibus i ſummis pōtificibus in quibus deponi poſ ſent non defuerunt adulatores eis ſuggerē tes ꝙ non poſſent iudicari aſſerētes eos nō miniſtros eccleſie/ſed dominos & mirum ē cum ſinguli doct. dicant quēcūqꝫ prelatum in adminiſtratione ſacramentorum eſſe ſo⸗ lum miniſtrum eccleſie hinc in eo requirit intentio faciendi ꝙ eccleſia intendit de ne⸗ ceſſitate & non alia. & nolint iſti hoc fateri in exercitio iuriſditionis. Et ſi non legatur Chriſtum dixiſſe auferēdum eſſe caput: ſed bene oculum manus aut pedes. Verum ē ꝙ nunq̄ auferendum eſt totaliter caput ſic ꝙ nunq̄ amplius ſit futurum aliquod caput: ſed bene auferēdum eſt iſtud ſine quo i cor pore remanet vita: immo ꝙ corpori īfirmi⸗ tatem affert quantum eſt ex ſe. Ad hec autē probanda innumere & rationes & auctori tates adduci poſſent. ¶ Sequitur primo ꝙ poteſtas in ſummo pontifice a concilio po teſt quibuſdam certis legibus limitari & q̄ tum ad vſum arctari. Si enim caput in cor⸗ pore humano efficiatur languidum ſeu in firmum licitum erit ceteris membris mem⸗ brum illud ligare & cauterizare necnō vnā partem capitis abſcindere pro ſanitate toti us corporis. ¶ Secūdo ſequitur correlarie

ꝙ concilium generale ſummum potificem
exigente vtilitate eccleſie abſq; culpa ipſius
ſummi pontificis deſtituere poteſt ſicut tē-
pore ſciſmatis de vero ſūmo pontifice. Si-
militer ſi incarceratus foret apud infideles:
& de eius liberatione nulla foret ſpes poſt
adhibitum laborem ad rediměđum. & hoc
ex precedentibus eſt ita notum ꝙ alijs rati-
onibus non curo munire nec aliquid appa
rentie habet in oppoſitum argumentū de
petro cum eſſet in vinculis cum pauco tem
pore fuerit & de eius liberatione apud fide
les extiterit ſpes. Si enim in tali caſu nō poſ
ſet eccleſia ſummum pontificem ſibi con-
ſtituere: ita nec poſſet aliquem qui ſummi
pontificis gereret vices. & cum poſſint oc-
currere multa que per ſummum pontificē
expediri debent vt confirmationes archie-
piſcoporum & prelatorum ei imediate ſub
iectorum nullo modo illa expediri poſſet.
¶ Sequitur tertio ꝙ poteſtas vniuerſalis ec
cleſie ſeu concilij vniuerſalis ſupra papam
ſimpliciter & abſolute non eſt chimera: vt
dicit prefatus doct. in eccleſiam ſanctā blaſ
phemans. ¶ Sequitur quarto ꝙ Chriſtus
non inſtituit ſummum pontificem eius ge
neralem vicarium in omnimoda poteſtate
quam habebat ſecūdum humanitatem. nā
habebat poteſtatem inſtituendi ſacramēta
ſimiliter inſtituendi ſummum pontificem:
ſimiliter faciendi articulum nouum ſuper i
fideles ſuper totam eccleſiam cathegoreu-
matice. & nullam iſtarū habet ſummus pō
tifex. ¶ Sequitur quinto ſummum pontifi
cem eſſe vicarium eccleſie vniuerſalis & mi
niſtrum: q̄uis dicatur etiam vicarius & mi-
niſter dei: quemadmodum priceps laycus
eſt miniſter communitatis qui tamen ab a-
poſtolo Paulo dicitur miniſter dei: ſed ſpe
cialius ſummus pōtifex dicitur miſter dei/
& vicarius: inq̄tum miniſtrat in ea poteſta
te que non eſt in cōmunitate naturalis: ſed
poſitiua preciſe & ex ſola inſtitutione dei:
illa tamen poteſtas eſt communitati colla-
ta. ¶ Sequitur vltimo. Conformiter ad Io-
hannem patriarcham anthiochenum. ſimi
liter Nico. de coſa/ in ſuis tracta. de iſta ma
teria ꝙ concilium generale in ſingulis & oī
bus eſt ſupra ſummum pontificem: & hec
breuiter: & ſub compēdio quodam de iſta
comparatione poſui intendēs ampliſſimū
facere tractatum de omni poteſtate eccleſia
ſtica & layca/ & de ſingulis earum actibus:
vtrum aūt ſummus pontifex poſſit excom
municari & ſuſpendi manens ſummus pō-
tifex ita ꝙ ſi tentet facere nichil facit etiā q̄-
tum ad abſolutionem ſacramentalem. vide
atur Nico. de coſa ſecūda parte ſui libri. ca.
xviij. Et ad omnia capitula que vidētur aſ-
ſerere ſummum pontificem non poſſe iudi
cari niſi ſit a fide deuius. vt capi. ſi papa. xl.
diſtin. & ca. oues. ij. q. vij. dicitur: ꝙ perti
nax p̄ſumitur a fide deuiare & includitur in
hereſi pertiatia. vel dicatur ſcd̄o/ ꝙ vt patet
ex capi. ſi papa. in illis capitulis dicitur nul
lum poſſe papā iudicare: & non dicitur de
collectione. Dicitur tertio ꝙ contra papā
non eſt regulariter congregandum concili
um niſi in caſu hereſis aut grauis peccati to
tam eccleſiam ſcandaliſantis: & id ꝙ habet
xvij. diſtin. §. ſimmachus: vbi dicitur ſima-
chus papa ſedis apoſtolice preſul ab huiuſ
modi oppoſitionibus impetitus q̄tum ad
homines reſpicit ſit imunis & liber: cuius
cauſam totam dei iudicio reſeruamus. Dici
tur ꝙ accuſatores eius non potuerunt ipo
ſita crimina probare & ſic tanq̄ eis ſecreta re
liquerunt ſacti patres i ſynodo dei iudicio
auctoritatiue accuſatores condēnantes.

¶ Vltimum cap. i quo inquirit quomo
do poterit conciliū cōtra papā cōgregari.

CVm ex ſuperioribus no-
tum ſit ſatis concilium ſu
pra papam iuriſditionē
habere: in caſu igitur in
quo veniret papa iudicā
dus quo nam pacto ꝯgre
gari poterit: quia non eſt
veriſimile papam congregare contra ſe ing
rendū eſt. Et ſit prima propoſitio. ad nullū
auctoritatiue ſpectat congregare conciliū/
preterq̄ ad ſummum pontificem ex iure di-

uino.probatur ſic.auctoritatiue congrega
re concilium eſt his qui intereſſe habent p̄ci
pere/vt ad certum locũ conueniant:ſed nul
lus preter ſummum pontificem ſingulis q̄
habent intereſſe auctoritatiue precipere po
teſt vt in certum conueniant locum ex iure
diuino:ergo nullus preter ipſum auctorita
tiue congregare poteſt. Auctoritatiue eni
congregare eſt congregare ex auctoritate
cui ceteri ratione auctoritatis teneantur ob
temperare. Dico notanter nullus.quia con
cilium vnum poteſt futurum conciliũ au-
ctoritatiue congregare precipiendo ſingu-
lis vt certo tempore ad certum conueniant
locum. Si enim precepto pape taliter preci
pientis ſit obtemperandum de neceſſitate a
fortiori & p̄cepto concilij.de collegio aũt
cardinaliũ apud eos q̄ dicũt ꝙ ſunt de ſtatu
ierarchico ex iſtitutiõe xp̄i ſuccedẽtes ap̄lis
put aſſiſtebãt xp̄o & Petro añ eorũ diuiſio
nẽ quẽadmodũ dicit de alyaco nõ eſt ipro-
babile dicere ꝙ iure diuino hec auctoritas
illi collegio cõpetit papa nolẽte cõgregare
ꝯcurrẽte caſu neceſſitatis. vñ & Actuũ.vj.
duodeci ap̄li & nõ ſolus Petrus ꝯuocauerũt
multitudinẽ diſcipulorũ. Et ex hoc iterũ vi
det̃ ſeq̄ ꝙ nõ ſolũ de ſtatu ep̄orũ ſunt vocã
di ad ꝯciliũ ad hñdũ vocẽ deliberatiuã:ſed
& de ſtatu curatorũ q̄ ſuccedũt diſcipul̄:ſed
de hoc alias ſed cũ papa & collegiũ adeo ob
ſtinari poſſint/vt ẽt exigẽte neceſſitate no-
lint ꝯciliũ ꝯuocare/q̄a forſan ꝯgregãdũ ẽ p
corrigẽdis euidẽtibus exceſſibus eorũ quo
nã pacto tũc ꝯgregari poterit. ¶ Et ſit ſcd̃a
ꝓpõ. Quelibet eccl̃ia p̄ticularis ad cuius no
ticiã ꝑuenit ꝯgregãdi ꝯciliũ neceſſitas de-
bet ceteris eccl̃ijs neceſſitatẽ ꝯgregãdi ma-
nifeſtare & ſic denũciatiue ꝯgregare/nõ aũt
p̄ceptiue ẽt noĩando locũ ad quẽ ſit oĩbus
tutus acceſſus. debet ei oc̄ls vidẽs corpis pi-
culũ ceteris indicar̃ mẽbris vt ꝯtra piculũ ſe
p̄tegat corpus & defẽdat. Et iſta manifeſta
tiõe facta/cetere eccl̃ie tenent̃ ꝯuenire nõ vir
tute p̄cepti prime cũ in eas nullã habeat iu-
riſdictionẽ ſed virtute precepti diuini ſicut
poſtq̄ p expertũ medicũ alicui indicatũ eſt de
aliquo neceſſario ad ſui cõſeruationẽ tenet̃
ille ad illud non virtute p̄cepti medici ſed
virtute p̄cepti iuris naturalis & diuini. Cor
relarie ſeq̄tur in multis ꝓuincijs p̄latos ſuffi
cienter iſtructos de neceſſitate cõcilij/nõ ali
ter laborãtes p pace eccl̃e nõ eſſe in cõſcia tu
tos. ¶ Tertia ꝓpõ. ſi poſt hm̃õi inſinuatio
nẽ ſingule eccl̃e p̄ticulares ad certũ locũ ſu-
os legatos mittãt apud illã collectionẽ reſi
det totius eccl̃ie auctoritas/imo ſi a caſu cõ-
uenirẽt vt dicit Io.gerſon q̄s dubitat apud
collegiũ ap̄lorũ q̄a caſu cõuenerũt vt dicit̃
in trãſitu virginis tantã fuiſſe auctoritatẽ ſi
cut ſi Petri p̄cepto conueniſſent. ¶ Quarta
ꝓpõ. Si aliq̄ p̄ticulares eccleſie inſinuatione
tali facta ad certũ cõueniãt locũ ceteris con
tumaciter renuẽtibus cõuenire/i illo aut a-
lio quocũq̄ ſecuro apud cõueniẽtes totius
eccleſie reſidet auctoritas ſaltẽ q̄tũ ad neceſ-
ſitatẽ occurrentẽ. ſi enĩ ligata foret dextera
manus aut ad ymaginationẽ p̄tinaciter no
let vacare defenſiõi corpis apud ſiniſtrã tũc
defendẽdi corpus tota reſidebit auctoritas
Et ſi vna ps alicuius ꝓuincie inimicis volẽ-
tibus eã deſtruere nolit occurrere q̄s dubi-
tat reliquã p̄tem q̄uis ſit minor nũero p tũc
habere auctoritatẽ totã ꝓuinciã defendẽdi
& ſi ꝓuincie alicuius pars vna nolet cõſen-
tire in mortẽ alicuius mẽbri cuius vita i de-
ſtructionẽ totius cõitatis cederet:nulli du-
bium eſt reſiduã p̄tẽ poſſe illud mẽbrũ au-
ferre & p tunc occurrẽti periculo occurrere
q̄uis de alijs q̄ nõ imminẽt p tunc nihil poſ
ſit ſtatuere. ergo & in propoſito vbi alique
cõueniẽt ceteris renuẽtibus q̄tũ ad neceſſita
tem occurrentem i ipſis reſidebit auctoritas.
& hec ſunt q̄ p auctoritate eccleſie Ieſu xp̄i
ſpõſe ſcripſi Pariſius ip̄o donãte cõtra q̄dã
aſſerta a fratre Thoma de vio/i tractatu quo
dam quem vt ip̄e teſtat̃ ſcripſit:anno ſalu-
tis. M.D.xj. etatis ſue quadrageſimo ter-
tio. Et hec ſcripſit Anno dñi. M.D.xij. do
ctoratus anno primo menſe ſcd̃o. de etate
vero ne vẽto glie agitari videar taceo:in q̄-
bus ſi aliq̄d ſit erroneũ p̄teſtor me ſemꝑ ſub
miſſum determinatiõi eccleſie vniuerſalis.

Explicit.

POST ingenioſam queſtionis deciſionem magiſtrorum noſtrorum expectatiuam necnõ ornatam preſtãtiſſimi magiſtri noſtri terminorũ interpretis expoſitioné mihi incumbit ad queſtionem propoſitam pro viribus reſpondere. Preſuppoſitis igit̄ proteſtationibus per me alias factis pono tres concluſiones. ¶Prima.

DOminium naturale homini conueniens ex dono dei ſimpliciter ẽ inabdicabile q̃tum ad cũcta ſimiliter & q̃tum ad certam ſpeciem cibi & potus in omni euentu cui poſt peccatum ꝯueniens fuit ſuperaddere dominium ciuile ꝓprietatis ſimiliter & iuriſdictionis quo fungentes executionem gladij materialis habent a quo eccleſiaſtici iure diuino minime eximuntur.

¶Prima huius concluſionis pars eſt ꝙ dominium naturale hominibus cõpetit ex dono dei. Pro cuius probatione ſupponitur ꝙ dominium naturale eſt facultas ſeu poteſtas propinqua aſſumendi res inferiores ad ſui ſuſtentationem ſecundum dictamen legis naturalis. Lege enim naturali quilibet tenetur ſe conſeruare in eſſe. Ex qua obligatione in quolibet oritur poteſtas res īferiores ſumendi in vſum ad ſui conſeruationẽ: que poteſtas dominium naturale vocatur/ cuius titulus eſt neceſſitas. de quo dominio dicitur. In neceſſitate omnia ſunt communia. Iſtud dominium quoſcũqꝫ dominos ſimul compatitur. Ad iſtud dominium apd' quoſdam pertinet poteſtas alterum inuadentem occidendi ſeruato moderamine inculpate tutele. Huic dominio nullum ius humanum derogare poteſt/cum iuri inferiori non abrogetur ius ſuperioris. Ex iſtis ſequuntur aliqua correlaria. Primum eſt. Non obſtante quacũqꝫ appropriatione facta forti per ius poſitiuũ ſi illa res ſit neceſſaria ad cõſeruationem fortis ſimiliter & platonis/& plato eam prius occupauerit: licite poteſt ea vti/quia ſecluſa appropriatione facta forti per ius poſitiuum plato ad hoc fuiſſet obligatus iure nature. nec eſtimo ꝓbabile qd' dicit armachanus ꝙ fuiſſet obligatus dare dimidium forti q̃uis ſequeretur vtriuſqꝫ mors Sed ius poſitiuum per quod facta eſt appropriatio forti iuri naturali nõ derogat: igitur. Et huius ſentẽtie eſt petrus de palude diſt. xv. quarti vbi dicit melior ẽ conditio poſſidentis/oppoſite Sco. in diſtin. eadem. Secundum correlarium contra armacanum. Iſtud dominium non fundat̄ in charitate. Abſurdum enim foret dicere quẽlibet vtentem cibo & potu in ſubleuationem ſue neceſſitatis nouum incurrere crĩmen: alias tanta requireretur probatio ad ſumendum potum aut cibum corporalem. ſicut ad ſumendum corpus venerabile xp̄i. Tertium correlarium. Non poteſt aliquis per ſententiam cuiuſcũqꝫ iudicis ob quãcũqꝫ culpã hoc dominio priuari/ita ꝙ ei ſubminiſtrato cibo & potu non foret licitũ ad ſui conſeruationem. Iſtud correlarium eſt de mente ſancti thome ſecunda ſecunde q̃ſtio. lxix. arti. vltimo in ſolutione ſecundĩ argumenti. vbi ſic dicit. Nullus ita condẽnatur ꝙ inferet ſibi mortem: ſed ꝙ ipſe patiatur: & ideo non tenetur facere illud vnde mors ſequatur. & ſtatim ſubiũgit. ſic ẽt ſi aliquis ſit condẽnatus vt fame pereat nõ peccat ſi cibum ſibi occulte ſubmiſtratum ſumat/quia nõ ſumere eſſet ſeipſum occidere. Quartum correlarium/contra ius naturale facit habens ſuperfluum reſpectu nature: licet non reſpectu ſtatus non communicans alteri quem cognoſcit pati indigentiã reſpectu nature. Iſtud correlarium videtur eſſe contra ſanctum Tho. ſecunda ſecunde queſtione. xxxij. articu. vj. Similiter ĩ quarto ſententiarum diſtinctio. xv. & ratio correlarij eſt/quia ſtatus quilibet eſt de iure pure poſitiuo quod iuri nature derogare non poteſt. huius ſententie eſt durandus ĩ quarto diſtinctione. xv. Iſtis premiſſis probat̄ iſta prima pars per illud quod ſcribitur Gene. primo. Ecce dedi vobis omnem herbã

afferentem ſemen ſuper terram & vniuerſa ligna que habent in ſemetipſis ſemen generis ſui/ vt ſint vobis in eſcam. Ex quo ſequitur correlarie ꝙ deus hominem hoc dominio priuare poteſt. Quicquid eni dat deus ad extra/ mere contingenter dat: etiam ſi p̄ceperit per interiorem reuelationem Sāpſoni vt euulſis colūnis faceret domum ruere q̄uis ad hoc ſequeretur mors eius. eadem ratiōe p̄cipe pōt ne comedat & bibat q̄uis ſequatur mors. Secundo ſequitur probabilitas opiniōis durandi in tractatu de legibus ꝙ exiſtentibus duobus meliori & minus bono quibus preſens eſt preciſe quod ſufficit ad alterius ſuſtentationem debet minus bonus meliori cedere q̄uis illud induſtria minus boni ſit acquiſitum/ quia magis bonus habet magis de bonitate veri domini ſupremi cum eum deus magis diligat. etiā cum iſta inferiora ſint facta propter hominem tanq̄ minus perfecta propter magis p̄fectum erunt magis facta propter magis perfectum hominem q̄ propter minus perfectum. Et conſequenter deducitur probabilitas opinionis ſancti Thome ꝙ aliquis poteſt ſibi ſubtrahere ſimpliciter neceſſarium ad ſui conſeruationem vt det magne perſone a qua dependet reſpublica ciuilis aut eccleſiaſtica.

¶ Secunda pars ꝙ eſt ſimpliciter inabdicabile & ſimiliter q̄tum ad certam ſpeciem in omni euentu non licet homini ſeipſum interficere/ nec poſitiue omittendo ſcilicet id quod eſt neceſſarium ad ſui conſeruationē. ſed ſi abdicaret in omni euentu hoc dominium q̄tum ad certam ſpeciem ſeipſum interficeret interpretatiue in aliquo caſu ſcilicet ſi neceſſario indigeat cibo & nihil ſit illi preſens preter illud comeſtibile. huius opinionis eſt dominus armachanus in ſuo. ij. libro de paupertate xp̄i cap. xxiij. Ex quo ſequit̄ carthuſienſem poſſe comedere carnes ſi nihil ſit aliud preſens & egeat cibo. & hoc deducit Panor. in ca. Si vero de iureiurādo nolim tamen negare ſi immineret ſcandalū debere potius mortem ſufferre iuxta illud pauli. Si ſcandaliſauero fratrem meum nō comedam carnes ineternum. Secūdum correlarium eſt. Contra legem nature faciunt qui intantum vacant abſtinentie ꝙ eorum vitam notabiliter abbreuiant.

¶ Tertia pars concluſionis eſt ꝙ conueniēs fuit tam dominium ciuile proprietatis q̄ iuriſdictionis ſuperaddi. Pro cuius probatione quelibet communitas aliquorum adiuicem conuerſantium eſt velut vnum corpus cuius ſinguli alter alterius ſunt mēbra iuxta dictum pauli ad romanos. xij. Secūdo ſupponendum eſt ꝙ in illa communitate iure naturali ē poteſtas quedam qua eos quorū vita eſt in perturbationem eius a corpore preſcindere etiam per mortem. & iſtud deducitur a priori ex ratione ſancti Thome ſecunda ſecunde queſtiōe ſexageſima quarta Omnis pars ordinatur ad totum cuius eſt pars velut imperfectum ad perfectum. & ſi ſaluti totius corporis expediat abſciſio alicuius membri puta quia eſt putriduum aut ceterorum corruptiuum laudabiliter adſciditur. Cum ergo quelibet perſona ſingularis comparetur ad totam communitatem ſicut pars ad totum: ideo ſi aliquis ſit pnicioſus communitati & ipſius corruptiuus: laudabiliter occiditur a communitate. Et probatur idem a poſteriori quia cum communitas det principi auctoritatem occidendi ſequitur ꝙ eſt prius in communitate: & nō ex datione cuiuſcunq̄ alterius/ niſi dicatur dei. ergo i ea eſt illa poteſtas naturalis. Prima conſequētia tenet per illud. Nemo dat quod non habet. Et ſi dicatur. Curatus nō preſbyter dat ſuo vicario poteſtatem abſoluendi quam non habet. Iſtud negatur: ſed ſolum dat iuriſdictionem quam habet. Ex iſto ſequit̄ primo correlarie ꝙ poteſtas occidendi q̄tum ad inſtitutionem non eſt poſitiua q̄uis ſit poſitiua q̄tum ad communicationem certe pſone: vt puta regi aut certis perſonis de communitate paucis aut pluribus qui eam regant ariſtocratice aut timochratice: quia cum hoc preceptum non occides ſit de iure naturali niſi eo per ius natu

ralc aliquis caſus exciperetur per ius poſiti-
uum:quodcunq; ſaltem humanum excipi
non poſſet:cum humana poteſtas vt ſingu
lis certum eſt/ſuper ius naturale non exiſtit
De diuina autem inter doctores eſt dubiū.
¶Secundum correlarium. Nulla cōmuni-
tas tota perfecta hanc poteſtatem a ſe abdi-
care poteſt /ſicut nec ſingularis homo pote
ſtatem quam habet ad conſeruandum ſe in
eſſe. ¶Tertium correlariū. Princeps nō oc-
cidit auctoritate propria/nec illam poteſta
tem poteſt ſibi cōferre reſpublica. Hinc di-
cit Guillelmus parrhiſienſis ꝙ dominium
principum iuriſdictionis eſt ſolum miniſte
riale in ordine ad cōmunitatē /ſicut domi-
nium ſacerdotis reſpectu remiſſionis pecca
torum eſt ſolum miniſteriale in ordine ad
deum. ¶Quartum correlariū. Non poteſt
renūciare cōmunitas poteſtati quam habet
ſuper ſuum principem ab ea ꝯſtitutum qua
ſcilicet poteſtate cum ſi nō in edificationē
ſed deſtructionē regat deponere poteſt /cū
talis poteſtas ſit naturalis. & iſtius ſenten-
tie eſt glo. xxiij. q. iij. cap. oſtendit. vbi di-
cit. populus habet iuriſdictionē licet dicat
lex ꝙ eam tranſtulit in imperatorē. Nam ſi
ciuitas vel populus nō haberet iuriſdictio
nem / quare puniretur propter delictum
iudicis. & . xxiij. queſtione ſecūda capi. do-
minus. vbi dicit/ſic genus & ciuitas peten
da eſt que vel vindicare neglexerit quod a
ſuis improbe factum eſt/vel reddere quod
per iniurias ablatum eſt/non enim punien
da foret ciuitas nisi iuriſdi
ctionē habere ad cōpellendū. Et iterū ſeq-
tur ꝙ non eſt dabilis in quocūq; caſu natu-
raliter monarchia pure regalis capiēdo mo
narchiam pure regalem prout viſus eſt ca-
pere quidam iſtis diebus quādo vnicus pre
eſt & nullis ſubeſt:ſed apud philoſophum
non ita capitur politia timocratica ſicut ip
ſe capiebat. ¶Quintum correlariū. Falſiſſi
mum eſt illud Scoti. q. iij. diſtin. xv. ꝙ nō
licet quēquam occidere auctoritate publi-
ca:niſi in caſibus exceptis a deo ab iſto pre-
cepto non occides. Si intelligat de exēptio
ne facta per ius poſitiuum diuinum qualia
erant iudicialia veteris teſtamenti prout vi
detur pretendere:quia tūc ante legē Moy-
ſi nō licuiſſet quēquam interficere /cū tunc
nullum erat adhuc ius poſitiuum & in lege
euangelica nō liceret quēquam interficere/
ſaltem pro homicidio:quia iudicialia anti-
que legis ſunt reuocata & nullus caſus vide
tur exceptus in lege euāgelica. niſi dicatur
homicidium fuiſſe exceptū Mathei. xxvj.
vbi dicitur Omnes enim qui gladium acce
perint gladio peribūt. Si vero intelligat de
exemptis adeo per ius naturale nō facio diſ
ficultatem:ſed tūc nulla erit eius probatio
ad probandū ꝙ pro ſimplici furto nō licet
quēquam interficere. Iſtis ſuppoſitis pro-
batur illa pars. Si enim res ſingulis cōmuni
catis non appropriarentur:ſed remanerēt
cōmunes:cultura earū negligeretur: quia
quod commune eſt negligitur/& corpore
fortiores a debilioribus cuncta auferrent.
ergo cōueniens fuit ſuperaddere dominiū
proprietatis ciuile. De dominio iuriſdictō
nis probatur:quia cum cōmunitas regula-
riter facile congregari nō poſſit penes quā
reſidet naturalis auctoritas malos arcendi/
& vnicuiq; particulari ſuppoſito ius dicen
di ad pacificam cohabitationem/congruū
fuit vt eam delegaret alicui aut aliqbus qui
facile congregari poſſent. Vltima pars eſt
quam nō aſſertiue/ſed ſolum probabiliter
& inquirende veritatis gratia etiam cauſa
cōferentie cū doctiſſimo viro magiſtro Ro
berto iacquinot in ſacra theologie faculta-
te licentiato meritiſſimo necnon venerabi-
lis collegij beluacenſis vigilantiſſimo pri-
mario ꝙ eccleſiaſtici a iuriſdictione coacti-
ua ciuili nō iure diuino eximūtur. Et primo
ꝓbatur ex illo Pauli ad Roma. xiij. omnis
anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita
ſit/& ꝙ per poteſtates ſeculares intelligat
principes ſeculares/ex ſequentibus manife
ſte apparet. Nam principes non ſunt timo
ri boni operis ſed mali. Et iterum nō enim
ſine cauſa gladium portat. & ꝙ iſta ſubie-
ctio non ſit ſolū ad vitandū ſcandalū patet

iterum eſt ex ſequẽtibus. Ideoqꝫ neceſſitate
ſubditi eſtote non ſolum propter iram ſed
etiam propter ꝯſcientiam. Secundo proba
tur & apparenter & exẽplo beatiſſimi pau-
li actuum. xxv. vbi refugiens iudicium coa
ctiuum ſacerdotum dicit ad tribunal Ceſa
ris appello ibi oportet me iudicari iudeis
non nocui. ſi enim nocui aut dignum mor
te aliquid feci non recuſo mori & iterum ce
ſarem appello. vbi dicit gloſa interlinearis
quia ibi eſt locus iudicij. ergo refugiens iu
dicium ſacerdotum ꝓfeſſus eſt ſe iuriſdictio-
ni coactiue ceſaris fuiſſe ſubiectum. ſed cre-
dẽdum eſt ne apoſtolum ficte dixiſſe a quo
oportet me iudicari aut metu mortis qui iã
pro veritate mori elegerat ipo teſte dum di
xit. ego enim non ſolum alligari ſed & mo
ri paratus ſum in hieruſalẽ propter nomen
domini noſtri Ieſu Chriſti. Multe ſunt alie
auctoritates quas breuitatis cauſa omitto
& probo ratione. Si per hoc ꝙ homo con
ſecratur in ſacerdotem (de ſimplici tonſura
to non facio difficultatem) efficeretur iure
diuino non ſubiectus principi/ ſequeretur:
ꝙ nullus veniret ordinandus niſi ex licẽtia
principis. conſequens eſt falſum & abſurdũ:
patet ſequela. ante ordinationem princeps
habet aliquod ius in iſtum hominem quo
etiam ipſo inuito priuatur per ordinatio-
nem ex parte oppoſita. ſed nullus iure ſuo
niſi ex conſenſu proprio aut culpa pro qua
a ſupiori priuari poteſt debet priuari. hinc
eſt ꝙ epiſcopus ordinans ſeruum deſpoti-
cum ſine conſenſu domini/ tenetur domi-
no ad reſtitutionem. Secũdo ſi iure diuino
ſit exemptus eo ꝙ preſbyter: ergo per quã-
cunqꝫ degradationem non poteſt fieri lai-
co principi ſubiectus: & per conſequẽs nec
a laico iuſte iudicari cum ad iuſtum iudiciũ
ſubiectio requiratur. patet ſequela/ cũ iure
diuino ſit exemptus & iure diuino prohi-
bitus erit principi vſus gladij in ſacerdotẽ.
ſed tota eccleſia ius diuinum immutare nõ
poteſt: ergo non poteſt per quãcunqꝫ de-
gradationem aut ſententiam humanã ſub-
ijci iudicio laico ſicut nec non ſacerdos fie
ri. Sententie oppoſite videtur eſſe Innocen
tius tetius in ca. ſolite de maioritate & obe
dientia dicens/ quod autem dicitur ad vin-
dictam maleſactorum/ laudem vero bo-
norum: intelligendum non eſt ꝙ rex vel
imperator ſuper bonos & malos gladij ac
ceperit poteſtatem/ ſed ſolũ in eos qui vtẽ-
tes gladio eius iuriſdictioni ſunt commiſſi.
Et eiuſdem ſententie cum Innocẽtio eſt Pa
nor. in eodem capi. vj. notabili. Similiter
vltimo ca. de foro competenti vbi dicit ꝙ
priuilegium datum eccleſiaſticis non fuit
alicuius noui collatio/ ſed tantũmodo iu-
ris declaratio. Idem tenet gloſa in ca. Si im
perator. lxxxvj. diſtinctione. vbi ſic dici-
tur. anteqꝫ eſſet aliqua cõſtitutio/ clerici nõ
erant de iuriſdictiõe laica. vnde omnes cõ-
ſtitutiones que emanarunt non ſunt niſi iu
ris declaratio. Et Carlerius copioſum tra-
ctatum edidit contra bohemos. Nihilomi
nus Guillelmus occham/ Marcilius de pa
dua/ & Ioannes de parrhiſius dicunt hoc
eſſe priuilegium datum/ & fuit datum tem
pore Iulij primi adhuc viuente Conſtanti
no magno. vnde refert platina ipſum fuiſ
ſe primum qui prohibuit eccleſiaſticos liti
gare coram iudicibus laicis. Notãdum eſt
tamen circa hanc partem ꝙ principes laici
non poſſunt iam hoc priuilegio eccleſiaſti
cos priuare: quia nullus poteſt alterum ob
quãcunqꝫ culpam aliqua libertate ſibi com
petente niſi in eum habeat iuriſdictionem:
cum priuatio talis actus ſit iuriſdictionis.
ſed principes laici in eccleſiaſticos iam nul-
lam habent iuriſdictionem ſaltem quãtum
ad eorum perſonam cum eã quam prius ha
buerunt a ſe abdicauerunt: ergo libertate
donata eos priuare non poſſunt. Similiter
eccleſiaſtici nunqꝫ principibus laicis fuerũt
ſubiecti quantum ad ea que eis iure diuino
competunt vt ſunt ſacramentorum admi-
niſtratio & decimarum ſuſceptio. Hec ma
teria ampliſſimum requireret tractatum.
¶Secunda ꝯcluſio. Dominium eccleſiaſti-
cum ſeu euangelicũ a puro hoĩe nõ eſt in
ſtituibile quo cuncti fideles arceri pñt nec

aliquis eximi non poteſt/ſed infideles a re-
gali im mutabile in ariſtocraticum aut ty-
mocraticum ex inſtitutione diuina nullam
habet in tẽporalibus iuriſditionẽ annexã.
¶Prima pars concluſionis eſt/ꝙ dominiũ
euangelicum ſeu eccleſiaſticum ſupremum
non eſt ab homine puro nec hominibus in
ſtituibile. Pro cuius probatione ſupponi-
tur hic ꝙ nõ loquimur de dominio quod
habent eccleſiaſtici ſuper peccata in foro ſe
creto & penitentiali/cuius actus nõ poteſt
exerceri in inuitum: ſed loquimur de domi
nio quod reſpicit forum exterius & publi-
cum. & eſt poteſtas a Chriſto imediate in-
ſtituta ad arcendum fideles ad viuendum
ſecundum leges euangelicas pro ꝯſecutio
ne felicitatis eterne. & hec poteſtas poteſt
exerceri in inuitum. Ad quos autem actus
ſe extendat hec poteſtas/tanta eſt apud do
ctores cõtrouerſia vt nimis confuſa ſit ma
teria: ita vt his temporibus vt dicit Guillel
mus occham ſumme neceſſarium foret ꝙ p
ſapientes iuramentis & horribilibus com-
minationibus ad veritatem dicendam ar-
ctatos declararentur q̃ ſpectant ad plenitu-
dinem poteſtatis quã eccleſia noſcitur ob-
tinere. quidam enim eam ita ampliant for-
ſitan adulationis cauſa/vt beneficia & pri
uilegia obtineãt vt omnis abſorpta videa
tur principum poteſtas. Ceteri vero ex ad-
uerſa parte forſan vt principibus adulen-
tur eam tantum arctant vt principum ſecu-
larium voluntati ſubijciant vt Marcilius
de padua dicens neminem poſſe excõmuni
cari ab eccleſiaſtico iudice: niſi ex principis
conſenſu vt videre eſt in ſuo libro qui defẽ
ſorium pacis intitulatur. Aliqui eam exten
dunt vſq; ad diſſolutionem matrimonij ra
ti & non conſummati vt glo. in. cap. quod
votum de voto & voti redemptione libro
ſexto. Similiter glo. in ca. ex publico de cõ-
uerſione ꝯiugatorum. vbi ponit hanc pro
poſitionem meo iudicio periculoſiſſimam
& condemnandam/ꝙ ſummus pontifex
poſſet ſtatuere ꝙ per ſecundum matrimo-
nium rumperetur primum. Eiuſdem ſentẽ
tie eſt Panormi. in eodem ca. Similiter ma-
giſter Thomas de vio caietanus in opuſcu
lis nuper impreſſis: ſed hoc eſt ꝯtra verbum
Chriſti Mathei. xix. quos deus ꝯiũxit ho-
mo nõ ſeparet niſi fornicationis cauſa. hoc
preterea eſt ꝯtra ſubſtantiam ſacramẽti ma-
trimonij: quod eſt vinculũ indiſſolubile.
nec veriſſimile eſt ſi diſſolui poſſet per ho-
minem quin ex ſacris litteris hoc poſſet cõ-
periri/ſicut de matrimonio inter iſideles al
tera partium ad fidem ꝯuerſa. nec ſignificat
matrimonium iſtud ratum & nõ ꝯſumma
tum preciſe vnionem dei ad animã: ſed etiã
ad eccleſiam que eſt inſeparabilis. Et ſi alle
get aliquis ꝙ tale matrimoniũ ex iure pure
poſitiuo diſſoluitur per votũ ſolemne ca-
ſtitatis ad minus per ingreſſum religionis:
hoc negat Depalude diſtinctione. xxvij.
quarti. ſed ex iure diuino quod ex traditio-
ne eccleſie habemus. Aliqui eam extendũt
ad diſpenſandum ꝯtra ius naturale. vt glo
ſa in cap. auctoritatem. xv. queſtione ſexta
Alij ꝯtra prohibitionem dei dicunt poſſe
diſpenſari vt angelus in ſumma ſuper iſto
termino papa: ſed hoc in his que non ſunt
primaria legis nature principia vt ſunt qui
dem gradus cõſanguinitatis a lege diuina
prohibiti. & allegat ex archidiachono flo-
rentino factum Martini quinti. Eiuſdẽ eſt
ſententie Panormitanus capitulo per vene
rabilem. qui filij ſunt legitimi. Et ꝙ falſum
ſit iſtud manifeſte patet. qa non poteſt ſub
ditus alicui legi in illã legem: nec iferior in
legem ſuperioris qualis eſt papa in ordine
ad legem dei & legem nature. & mirum eſt
ꝙ tales eum ab illis legibus non abſoluãt.
Aliqui vero hanc poteſtatem ad auferẽdos
minores prelatos ſine cauſa rationabili &
iuris ordine non ſeruato: ita ꝙ nunc tenet
ſententia ac ſi eſſet iuſta: & eo facto quo pla
cet ſummo pontifici depoſitus eſt q̃uis in
ita faciẽdo peccet. vt Petrus depalude tra-
ctatu ſuo de eccleſiaſtica poteſtate articulo
quinto & articulo ſexto. dicit vnum quod
eſt mirandum ꝙ rex non poteſt deponere
vaſſallum vt alterum iſtituat/imo ſi depo

nat non tantum peccat ſed nihil facit. papa
autem ſi deſtituat magis bonum ſine cauſa
& loco eius ponat minus bonum licet pec
cet tamen inſtitutio tenet. Si autem minus
bonum deſtituat vt ponat magis bonum
tenet inſtitutio & nō peccat/que profecto
ſententia eſt igne digna cum conſtet prela
tos & titularios: & verum ius habere quo
nullus inuitus ſine cauſa rationabili priua-
ri poteſt. iſta tamē poteſtate abſoluta viſus
eſt vti ſanctiſſimus pater modernus in pre-
latos noſtros: vt infra patebit. Aliqui vero
ad infideles eā protēdunt ita ꝙ per eam ad
precepta legis nature talem cōpelli poſſint:
vt Panor. in ca. nouit. de iudicijs. cuius op
poſitum ſatis habetur ex ca. gau. de diuor.
vbi dicitur eos queſtionibus canonicis mi
nime arctari iuxta illud apoſtoli. quid eni
ad nos de his q̄ foris ſunt iudicare. Aliquā-
do ad peccata ſecretiſſima puta peccata cor
dis extendi ita ꝙ pro eis homines ligari ex
cōmunicatione poſſint. vt glo. in clemen
tina de hereticis: ſed hoc ē aduerſum ferme
omnibus doctoribus dicētibus ea peccata
iudicio dei reſeruata de pe. diſti. prima. ca.
cogitationis penam nemo patiatur/ab ho
mine dicit glo. ſed bene adeo. & hoc patet
per ca. mandato de ſimonia. & ca. Tua nos
& per parabolam ſaluatoris Mathei. xiij.
prohibentur crimina eradicari ſub cenſura
excōmunicationis ſub nomine zizanie quā
do a frumēto cognoſci nō poſſunt. & hoc
non poteſt eccleſia apud Durandum non
ſolum propter defectum cognitionis: ſed
propter defectum iuriſditiōis in quarto di-
ſtinctione. xiij. Non videtur mihi inſuper
hec poteſtas ad eos qui ſunt in purgatorio
extendenda/cum vbicunqꝫ in euāgelio fie
rent promiſſa aut collata dictū ſit. qđcunqꝫ
ligaueris ſup terrā/aut qđcunqꝫ ſolueris ſu
p terrā/q̄cūqꝫ ligaueritis ſup terrā/& q̄cūqꝫ
ſolueritis ſuper terram/& nunq̄ de his que
e vita deceſſerūt facta eſt mētio. Et ex hoc ſe
quitur ꝙ non poſſunt anime in purgato-
rio exiſtentes a pena ſolui per indulgentia
rum largitionem ſed bene per ſuffragia. &

hoc optime deducit Carlerius in tractatu
quem fecit de iſta materia. Alij vero hanc
poteſtatem nimis reſtringere videntur. Di
cunt enim eam non extendi niſi ad peccata
commiſſa in rebus pure ſpiritualibus iun-
cta contumacia vt puta que ſunt euāgelio
propria vt puta peccata commiſſa contra
articulos/& ſacramenta & non ad peccata
que ſunt contra legem nature. Et huius ſē-
tentie videtur eſſe Guillelmus occham cir-
ca finem ſui dyalogi. & Ioannes gerſon le-
ctione quarta de vita ſpirituali anime. verū
tamen videtur michi ſatis conformiter ad
textum euangelicum ad quecunqꝫ morta-
lia manifeſta quibus iuncta eſt contumacia
hanc poteſtatem extendi/ita ꝙ per eam cō
tumaces ligari poſſint. Nam Mathei deci
mooctauo. vbi inſtituta eſt hec poteſtas di
citur ſi peccauerit in te frater tuus/vbi non
diſtinguit Chriſtus de his peccatis vel illis/
ſed vniuerſaliter de ſingulis peccatis mor-
talibus loquitur: & ſtatim ſubiungit denū
ciandum eſſe eccleſie/cum ad charitatiuam
correctionem non vult emendari. Et iterū
ſi eccleſiam non audierit venit excommuni
candus. Huius ſententie eſt Durandus in
tractatu quem egit de iſta materia vbi dicit
iuriſdictionem eccleſiaſticam extēdi ad om
nes actiones chriſtianorum non ſolum cle-
ricorum: ſed etiam laicorum. Maxime ſi p
modum iniurie vel cuiuſcunqꝫ alterius pec
cata conſiderētur. & ad hoc probandum/
rationem quam dicit irrefragabilem addu
cit. ſed plus cogit textus preallegatus q̄ e-
ius ratio. Correlarie ſequitur ꝙ extenditur
ad cogendum eum qui vendidit vltra iu-
ſtum precium quāuis non dimidium iuſti
precij vt reſtituat. Secundo ſequitur ꝙ ex-
tenditur ad cogendum pure laicum vt ſol-
uat debitum aut cedat bonis. Quis dubitat
talem nolentem ſoluere/in fratrem ſuum
peccare: Seruādus erit igitur proceſſus iſte
Mathei decimooctauo in ipſum. Et iſtud
correlarium ponit Carlerius in tractatu cō
tra certas perſonas male ſentientes de claui
bus eccleſie ad archiepiſcopū biſonthineñ.

verūtamen eccleſiaſticus non debet attentare vbi paratus eſt iudex laicus cogere: ne in grauamen principū videatur Chriſtus hāc poteſtatem inſtituiſſe. Sed quādo deeſt laicus iudex/aut ſi non deſit non vult/aut ſi velit non poteſt: tunc ad poteſtatem eccleſiaſticam recurrendum eſt/de foro competenti. ca. licet. Illud correlarium prius poſitum eſt de mente Panormita. in ca. In ciuitate. de vſuris: vbi poteſt compelli clericus ad reſtituendum id quod habet vltra iuſtū precium in foro cōtentioſo. Idem puto de laicis ſaltem in foro eccleſiaſtico. Et iſtud ē bene notandum cum videatur expreſſe cōtra capitulū cum dilecti de emptione & vēditione. & glo. in eodem ca. ſed falſum eſt quod dicit gloſa in illo capi. ꝙ licitum eſt contrahentibus ſeſe citra dimidiū iuſti precij decipere. nec iure canonico approbetur contractus ille: ſed bene iure ciuili: cum nō ſit veriſſimile ius canonicum conditum inſtinctu ſpiritusſancti deceptionem doloſā approbare. Iſtis ſuppoſitis probatur prima pars. Poteſtas includens aliquid quod excedit omnem facultatem humanam non poteſt inſtitui ab homine nec a communitate: ſed poteſtas eccleſiaſtica aliquid includit omnem poteſtatem excedens: ſcilicet poſſe relaxare penam debitam in purgatorio & poſſe aliquem excludere a ſuffragijs eccleſie. Similiter poſſe conſecrare & poſſe abſoluere a peccatis que ſingula humanā facultatem excedunt. & hoc argumento vtuntur doctores ad probandum ꝙ eccleſia non poteſt inſtituere ſacramentum. Et ex conſequenti ſequitur ꝙ non poteſt inſtituere aliquid quod ex vi operis operati remittat venialia peccata/ſicut imaginantur aliqui de aqua benedicta. Secūda pars ē ꝙ illa poteſtate cuncti fideles poſſunt arceri: & ꝙ ab illa nulli poſſunt eximi. que probatur ſatis ex dictis circa proceſſum illum. Si peccauerit in te frater tuus & ex eo quod dictum eſt petro cum promiſſa eſt ei hec poteſtas. Quodcūqꝫ ligaueris ſuper terram &c. Si eni eximeretur aliquis: falſa eſſet hec propoſitio. Inſuper cum illi poteſtati nōn ex inſtitutione humana/ſed diuina cuncti fideles ſubijciantur/& quando aliquis ſubijcitur alicui auctoritate alicuius & non ex proprio conſenſu: non poteſt ab illa ſubiectione eximi niſi auctoritate eius qui eum ſubiecit vel auctoritate ſui ſuperioris ſi habeat ſuperiorem. hinc eſt ꝙ contra obediētiam debitam eccleſie preſcribi non poteſt. Et multi imperatorum & regum ex hac poteſtate fuerunt excommunicati vt Innocentius papa Archadium imperatorem: quia conſenſit vt Ioannes chriſoſtomus pelleretē a ſede ſua excommunicauit. & beatus Ambroſius licet ſanctus/non tamen vniuerſalis eccleſie epiſcopus Theodoſium magnū imperatorem excommunicauit. vt capitulo duo ſunt. lxxxxvj. diſtinctione.

¶ Tertia pars eſt ꝙ illud dominium nō eſt mutabile in ariſtocraticum aut thimocraticum: ſic ꝙ ſecluſo concilio vniuerſali pluribus ſuprema eccleſiaſtica poteſtas cōmunicetur ſiue in magno numero ſiue in pauco. & iſta pars eſt glo. ij. queſtio. prima in cap. non autem. Oppoſitum probabile reputat Guillelmus occham tertia parte dyalogi. quod ſic probo: quia ſi communicetur pluribus aut communicatur eis copulatim aut diuiſim. Si primum: ſit ita ergo ꝙ communicetur duobus: & nullus eorum eam ſeorſum habeat tunc vno iſtorum capto cum ſupremam iuriſditionem non obtineat poteſt illa poteſtate ligari & per conſequens tunc in iſtis copulatim non reſidet. Si diuiſim: ergo nullus alterum poterit ligare aut ſoluere cum par in parem non habeat imperium. & ſic falſificatur illa propoſitio quodcunqꝫ ligaueris. Huius ſentētie glo. in cap. non autem. ſeptima queſtione prima. & Armachanus libro ſeptimo q̄ſtionum armenorum. capi. xv. ¶ Vltima pars eſt ꝙ ex inſtitutione Chriſti nullam habet poteſtatem laicā annexam. Iſta propoſitio patet auctoritate Bernardi dicētis nō i poſſeſſionibus ſed criminibus eſt ptās veſtra. Et ex ca. nouit. de iudicijs vbi Inno. ad pre

latos francie ſcribens non enim intẽdimus iudicare defendo cuius iudicium ad regem ſpectat. ſed decernere de peccato cuius ad nos pertinet ſine dubitatiõe cenſura quam in quẽlibet exercere poſſumus & debemus. Secũdo probatur eadem propoſitio/de ratione poteſtatis laice eſt penam ciuilẽ poſſe infligere vt ſunt mors/exilium/ bonorum priuatio. ſed nullam talem penam ex inſtitutione diuina infligere poteſt eccleſiaſtica poteſtas: imo nec incarcerare vt pleriſq; doctoribus placet: ſed ad ſolam penã ſpiritualem extẽditur vt puta excõmunicationem. relique autẽ pene quibus vtitur ex iure pure poſitiuo ſunt. Et ſi dicat aliquis/ad poteſtatem eccleſiaſticã ſpectat ciuiles leges auferre: vt patet vltimo de preſcriptionibus vbi abrogatur lex permittens preſcriptionem fieri cum mala fide. Breuiter dicitur prout habetur in gloſa in regula poſſeſſor. de regulis iuris. libro ſexto. ꝙ nullam legem ciuilem auferre poteſt ſuprema poteſtate eccleſiaſtica fungens niſi illa cõtineat peccatũ quẽadmodum erat lex illa preſcriptionis/& actus ille non eſt actus iuriſditionis ciuilis ſed eccleſiaſtice ad quam ſingula peccata cohibere ſpectat. & ex iſta propoſitione inferro correlaria. Primum eſt. Si cõſtantinus magnus dederit ſummo pontifici imperium occidentale fuit vera datio & non ſolum debiti redditio. Dicitur notanter ſi dederit/cum in ſingulis capitulis: vbi aſſeritur ipm̃ dediſſe ponatur palea. vt patet in vtroq; capitulo Conſtãtinus. lxxvj. diſtinctione. & mirũ eſt ſi dediſſet quo modo hoc tacuiſſet platina: bene referunt de quarũdam eccleſiarum rome dotatiõe: ſed de imperio nihil. Secundum correlarium eſt. Conſtantinus magnus cõtradicens populo occidentali non potuit ad ſummum pontificem tranſferre imperium/cum poteſtas quelibet ciuilis & precipue ſuprema niſi tyrannidem appelles poteſtatem ex libero conſenſu populi introducatur: nec conſenſus ex metu cadente in conſtantem virũ ſufficeret cum non ſufficiat ad tranſlationem rei particularis: vt cõmuniter dicunt doctores decimaquarta diſtinctione quarti ſententiarum. quãuis iuriſte nominatim glo. & Panor. in cap. abbas. de his que vi metus ve cauſa fiunt ſentiat oppoſitum: & precipue de rebus in quibus competere poteſt actio ꝙ metus cauſa. & per hoc dicunt non poſſe fieri corporis tranſlationẽ matrimonialem cum nõ competeret actio ꝙ metus cauſa. quia quos deus coniunxit homo non ſeparet. Sed ꝓbabilior eſt theologorum opinio. & ex iſto iterum deduceret chriſtianiſſimum regnum gallorum nũquam fuiſſe ſubiectum imperio romano. Nam manifeſtũ eſt eos tyranniſſe intraſſe & populum nunq̃ poſtea libere cõſenſiſſe in ſubiectionem. ſed ſi conſenſerit hoc fuit ex metu cadente in conſtantem virum. Et iterum ſequitur correlarie chriſtianiſſimũ regem francorum nunc nulli ſubeſſe in temporalibus. & hoc habetur in capitulo per venerabilem. qui filij ſunt legitimi. vbi dicitur rex francorum nullum in temporalibus recognoſcit ſuperiorem. & quãuis dicat glo. hoc eſt de facto & nõ de iure. quia de iure ſubſjcitur imperatori: illa gloſa deſtruit textum: cum ſtatim ſubiungatur. Et ideo ſine alterius ĩiuria noſtro iudicio ſubijcere potuit. Si enim iure alterum haberet ſuperiorem vt puta imperatorem manifeſtum eſt illi ſuperiori iniuriam factam eſſe ſe alteri ab eo ſubijciendo.

¶ Tertia concluſio. Dominium eccleſiaſticum ſupremum prius tempore perfectione & maius intẽtione in eccleſia q̃ in ſummo pontifice exiſtit quo concilium generale ſine auctoritate pape congregabile fungens eius quemlibet actum in quẽlibet Chriſti fidelem exercere poteſt.

¶ Prima pars huius concluſionis eſt ꝙ dominium eccleſiaſticum eſt prius tempore ĩ eccleſia q̃ in ſummo pontifice. Probaẗ ſic. Iſtud dñium fuit collatum eccleſie Mathei xviij. vbi data ẽ primo poteſtas cognoſcẽdi de peccato in foro exteriori cum illo precepto dic eccleſie. Fruſtra enim precipere

tur eccleſie denficiari niſi apud eam cogno
ſcendi reſideret auctoritas. Secundo eſt ec
cleſie poteſtas ſententiandi cognitione pre
uia:& non obtemperantes ſententie pena
mulctandi quod eſt proprium iuriſdictio
ni choercíue quando dictum eſt. Si non au
dierit eccleſiam ſit tibi ſicut ethnícus & pu
blicanus. Et ꝙ de eccleſia prout eſt pluriū
collectio itelligatur: patet. quia ſtatim plu
raliter ſubiungitur/queciiꝗ ſolueritis &
quecūꝗ ligaueritis &c. in quibus verbis ēt
apud doctores data eſt eccleſie auctoritas
ſtatuendi conſtitutiones ſententie late/nō
ſolum ſententie excommunicationis:ſed ſu
ſpenſionis a fructibus/immo & depoſitio
nis a titulo. Sicut multum probabile eſt iā
eſſe canonem ſententie late in hereticos/&
illos qui poſt adeptum beneficium nō pro
mouetur infra annum . & hoc tenet de fon
tibus in quolibetis. Sed adhuc tunc nullus
erat iſtitutus ſūmus pōtifex:ſed ꝑciſe poſt re
ſurrectionē/ Ioan. vltimo cū dictum eſt pe-
tro. Paſce oues meas. Etiam apud aduerſa-
rios q̄uis ei prius fuiſſet promiſſa matthei.
xvj. dabo tibi claues regni celorum/ergo
prius fuit collata eccleſie q̄ ſummo pontifi
ci. Vnde ſicut poteſtas ciuilis coerciua cu-
ius finis eſt felicitas politica ſcilicet ciuiliter
adinuicem conuerſantium eſt prius tempo
re in corpore politico q̄ in quocūꝗ eius mē
bro:ita xp̄s corpori eius myſtico eccleſiaſti-
cam poteſtatem contulit cuius finis eſt feli-
citas ſuperna/q̄ cuicūꝗ membro. Ex hoc i-
fero probabiliter correlarie. Et ſi xp̄us nul-
lum poſt reſurrectionem eius ſummum pō
tificem ſeu ſuum vicarium generalem inſti-
tuiſſet:eccleſia in gradu eque perfecto potu
iſſet inſtituere. Probatur. q̄uis nullum in-
ſtituiſſet iam prius erat ſuprema eccleſiaſti-
ca poteſtas coerciua inſtitúta & eccleſie cō-
municata. ergo etiam potuiſſet eam alicui
ſuppoſito committere/ſicut ciuium multi-
tudo poteſtatem ſuo principi committit.
Secundo probatur & meo iudicio perem-
ptorie. cum chriſtus inſtituit petrum ſum-
mum pontificem Ioan. vlti. nihil poteſta-
tis de nouo contulit eccleſie/ſed ſoli petro.
nec vnq̄ poſtea legitur aliquid de nouo cō
tuliſſe:& tamen notiſſimū eſt ꝙ petro mor
tuo/in eccleſia fuit poteſtas inſtituendi ali-
quem ſummum pontificem. ergo & ante i-
ſtitutionem petri & per conſequens ſi xp̄us
non inſtituiſſet eccleſia potuiſſet inſtituere
¶ Secunda pars eſt ꝙ illa poteſtas eſt maior
perfectione & extenſiōe in eccleſia q̄ in ſum-
mo pontifice. ꝙ ſit maior perfectione: pro
batur/ſic eſt in eccleſia indeuiabiliter ita ꝙ
errare non poteſt in his que ſunt fidei & bo
norum morum/nec errare poteſt in ſenten-
tiendo ita ꝙ male ſententiaret/cum ſemper
ei aſſiſtat ſpiritus ſanctus veritatis doctor &
infallibilis director/& nihil iudicat aut ſta-
tuit niſi eius inſtinctu/iuxta illud quod ſcri
ptum eſt actuum. xv. Viſum eſt ſpiritui ſan
cto & nobis. ſed in ſummo pontifice eſt de
uiabiliter:ergo eſt perfectior illa poteſtas ī
eccleſia q̄ in ſummo pontifice. Ex iſta parte
infertur correlarie ꝙ determinatis per ſum
mum pontificem non eſt neceſſario creden
dum q̄uis non ſit oppoſitum publice dog-
matiſandum niſi manifeſtum ſit ex ſacris lit
teris ex reuelatione aut determinatione cō
cilij determinatis aut per concilium neceſſa
rio credendum eſt. propter hanc cauſam vī
ſum eſt guillelmo occham ī prima queſtio
ne de poteſtate ſūmi pontificis ca. ix. multa
in decretalibus contineri que hereſin ſapi-
unt. & nitit̄ deducere ex pluribus paſſibus.
Primo ex ca. per venerabilem qui filij ſunt
legitimi vbi dicitur deutrono. ſecunda lex
interpretatur ex vi vocabuli. comprobat̄
ꝙ ibi decernitur in nouo teſtamento debe-
at obſeruari. ſed manifeſtū eſt multa ī deute
ro. poni que obſeruanda in nouo teſtamē-
to aſſerere hereticum eſt. Si dicat obſeruan
da ſunt in ſenſu myſtico ita & ea que ponū
tur ī leuitico & alijs libris:& ſic nullam po
neret differentiā & pleriſꝗ alijs locis que
tamen mallem humiliter exponere propter
reuerentiam. Secundo. eſt in eccleſia inauſe
ribiliter/in ſummo pontifice autem auferi-
biliter. Probatur nunc ꝙ ſit maius extenſi

ue in eccleſia q̄ in ſummo pontifice. Nam ī eccleſia eſt ad inſtituendum ſummum pontificem aut eius inſtitutionem aliquibus cōmittendam ſicut commiſit dominis cardinalibus/non autem ſic eſt in ſummo pontifice. Secundo. eſt in eccleſia ad arctādum vſū poteſtatis in ſūmo pontifice: ſi vtatur nō in edificationē eccleſie. iuxta illud ſaluatoris. Si ſcādaliſauerit te oculus tuus erue eū a te/ q̄tum ad vſum dicit glo. quemadmodū arctauit in mandatis & reſeruationibus: ſed ī ſummo pontifice non eſt ad arctādum vſū illius poteſtatis in ſequenti cum par in parem non habeat imperium. Tertio eſt in eccleſia ſupra ſummum pontificem non ſolū in materia fidei: ſed in ſingulis: vt tenet Ioānes patriarcha Antiochenus in tractatu de iſta materia quod etiam concedit glo. in capitulo Si papa. xl. diſtinctione. in peccatis ſcādaliſantibus totam eccleſiā. Tertia pars eſt ꝙ concilium generale cōgregabile ſine auctoritate pape iſta poteſtate fungitur. Pro cuius partis ampliori declaratione dico primo iure diuino ſummo pontifici competit auctoritas ordinaria & regularis concilium generale conuocādi & nulli alteri. ſummo pontifici iure diuino obligatur quilibet fidelis obtemperare & nulli alteri / ergo iure diuino ſoli ſummo pōtifici regulariter & ordinarie ſubiiciuntur ceteri prelati vt ad eius preceptum teneantur ꝑ vtilitate eccleſie ad certum conuenire locū. de collegio autem cardinalium apud eos q dicunt ꝙ ſunt de ſtatu herarchico ſuccedentes apoſtolis prout aſſiſtebāt chriſto/ſimiliter & petro ante eorum diuiſionem ſatis probabile eſt ꝙ illi collegio hec auctoritas iure diuio competeret cum duodecim apoſtoli & non ſolus Petrus multitudinē diſcipulorum conuocauerunt actuum ſexto. Ex quo iterum ſequitur ꝙ nō ſolum de ſtatu epiſcoporum qui apoſtolis ſuccedūt ſūt vocandi ad concilium ad habendam vocē deliberatiuam: ſed etiam de ſtatu curatorū qui ſuccedunt diſcipulis. Secundo dico cū & papa & collegium ita obſtinati eſſet vt etiam vrgente neceſſitate nolint concilium conuocare/non eſſe credendum a domino derelictam eccleſiam abſq; medio oportuno: vt ſe conſeruet tueatur & protegat alias melius eſſet ordinata policia pure ciuilis q̄ eccleſiaſtica cum eorum principibus neglīgētibus eius tuitionem poſſit populus ab aduerſariis ſe defendere. Vnde in tali caſu meo iudicio quelibet eccleſia ꝑticularis ad cuius notitiam peruenit congregandi concilium neceſſitas necnon eorum vel eius ad quem ordinarie ſpectat conuocare obſtinatam malitia ceteris non preceptiue: ſed cōſultiue illud manifeſtare debet/necnō certū locum aut certa nomiare ad quem vel que tutus pateat acceſſus ad inſtar oculi qui cum preuidet pericula corpori imminere: ceteris manifeſtat membris necnō locum oſtēdit ad quem confugere poſſint & inſtrumenta quibus ſe protegant. & poſt iſtam manifeſtatōnem cetere eccleſie particulares nō humano ſed diuīo precepto ad locum aliquē tutum debent conuenire. Sicut poſtq̄ ꝑ expertum medicum alicui dictum ē de aliquo cibo ꝙ eſt neceſſarius ad eius ſuſtentationē nō vt precepti medici: ſed vt precepti legis nature. tenetur illud ſumere. Correlarie ſequitur quarūdam prouīciarum prelatos de neceſſitate concilii ſufficienter inſtructos nec aliter laborantes pro pace eccleſie non eſſe in pſcientia tutos. Dico tertio ſi ſingule eccleſie particulares poſt hanc inſtitutionem ad certum conuenirent locum: apud illam collectionem eccleſie reſidet auctoritas immo a caſu conuenirent. vt dicit Io. gerſon/ quis dubitat apud collationem apoſtolorum qui a caſu conuenerunt(vt dicit)in trāſitu virginis tanta fuit auctoritas ſicut ſi petri precepto cōueniſſent. Dico quarto probabiliter nichil temere aſſerendo ſi poſt talem inſinuationem cauſe neceſſarie congregationis fiende alique particulares eccleſie ceteris pernicioſe negligentibus apud aliquem certum locum conueniant: tota reſidet in eis auctoritas. Si enim nō poſſet dextera manus aut nollet per imaginationem

corporis defenſioni vacare: nunquid apud ſiniſtram reſidebit defendendi corpus po teſtas: & ſi neutra manuum velit aut poſſit in ceteris membris. Et hoc eſt ſatis pforme dicto Chriſti vbi duo vel tres fuerint ꝯgre gati in nomine meo: in medio eorum ſum. & dicit in nomine meo & non in nomine petri. & illud iterum probatur/ nam poſſi bile eſt ſummum pontificem cum vna eccle ſia obſtinatum eſſe & nolle vacare eccleſie edificationi ſed potius deſtructioni. quo i caſu quis aſſerere auderet i parte reſidua po teſtatem non eſſe: vtinam zelus domus dei noſtri temporis prelatos cũ regio prophe ta cõmederet & zelarent ſalutem Chriſti fi delium pluſq̃ pecuniam. non differrẽt pro perare ad concilium pyſanum/ aut queuis alium locum tutum & occurrere effuſioni tanti ſanguinis Chriſtiani/ necnon vt veri ſimile eſt innumere animarum perditioni que eorum cuſtodie commiſſe ſunt. vidẽt eccleſiam gallicanam ad quecunq̧ locũ tu tum paratiſſimam. quis enim eis locum tu tum romam eſtimabit eſſe: cum in eos tan tum ſeuiat ſanctiſſimi patris animus vt quẽ uis penes romam iudicent conciliũ non ex pectato patrum aduentu non obſtante le gitima appellatione interiecta & non ſer uato iuris ordine in eos proceſſerint depo nendo excommunicando vt iam eos inti tulet olim lugdunenſem & ſenonenſẽ epi ſcopos & ſic de aliis/ dicturus cum aduene rint patres depoſiti ſunt. quid vobis videt: quis dubitare poterit hec tempora pericu loſa magis q̃ tempora ſchiſmatis: cum ca put ac ſi eſſet in deſtructõnem ſibi poteſtas data & non in edificationem in eos qui ſa luti corporis intendunt ſeuire videatur & pro eo ꝙ bene arguunt plectere pena. ſed il las cenſuras nullo modo eſſe timendas con ſtat ex eo ꝙ dicunt doct. in quarto. diſtincti one octaua/ nominatim Durandus cum ſẽ tentia manifeſtum errorem continet vtpu ta/ ſi dicatur excommunico te quia credis in eum nullo modo eſt timenda nec ſeruã da i ſecreto aut publico: ſed de his hactenus

¶ Vltima pars eſt ꝙ conciliũ generale om nes actus iuriſdictionis eccleſiaſtice in quẽ libet Chriſti fidelem exercere poteſt. ꝙ poſ ſit diſpenſare patet ex capitulo preſbyter. lxxxvj. diſtinctione. ꝙ poſſit canones obli gantes condere: patet ex. xviij. capitulo ac tuum & capitu. ſi quis de clericis. xij. q. ij. Q poſſit dare indulgentias: patet cum in dulgentie dentur ex theſauro eccleſie cuius papa miniſter eſt. Si enim miſter ex theſau ro domini aliquid erogare poſſit: a fortio ri eccleſia domina poterit. Q poſſit excõ municare patet ex capitulo epiſcopi & pla cuit. xj. q̃ſtione. iij. & capitulo omnis vtri uſq̧ ſexus de penitentijs & remiſſionibus. ¶ Circa iſtam partem dominus veſperiſa tus magiſter Ludouicus bel. poſuit propo ſitionem mecum collatiuã ꝙ ſummus pon tifex poteſt excommunicari manens ſum mus pontifex. cui propoſitioni nollem contradicere quia determinatum eſt per cõ cilia antiquitus nunc per ſacrum cõcilium piſanum reuocatum. ꝙ ſummus pontifex illi pcepto ſi peccauerit in te frater tuus &c. ſubijcitur nõ ſolũ actiue ſed paſſiue. verũ tamen eius propoſitio non eſt ita certa quĩ multorum poteſtas conciliorum zelatores maximi de ea dubitauerunt non propter i potentiam concilij: ſed rei contradictionẽ: vt patet ex Nicolao de cuſa in libro quem compilauit in concilio Baſilienſi qui inti tulatur de cõcordia eccleſiaſtica opus pro fecto inſigne in quo preclariſſime de pote ſtate conciliorum & ſummi põtificis & re gum & imperatoris diffinit capi. xviij. ſe cundi tractatus cum papatus i libera admĩ niſtrandi poteſtate conſiſtere videatur. & nil aliud videatur eſſe q̃ libera poteſtas ſu per omnes ligandi & ſoluendi. & Iohan. gerſon conſideratione habita de ſtatu pa pali ſic dicit. Status papalis q̃uis eximat pa pam a legibus pure poſitiuis ciuilibus/ aut canonicis ſic ꝙ ſecundum eas coherceri pu nitione non poteſt. & ꝙ loquitur de cano nibus generaliorum conciliorum ſatis pa tet ex eadem conſideratione. & ad iſtud p

bandum adducam rationes que mihi vidẽ
tur apparentiores relictis auctoritatibus q̃
varie ſunt. Primo ſic. papa nõ poteſt ſepa-
rari a communione fidelium. ergo non po
teſt excommunicari. conſequẽtia tenet. qa
excommunicatio quelibet illam ſeparatio
nem importat. & probatur antecedens: qa
cum quis excommunicatur eius ſubditi li
cite cum eo poſſunt communicare vt i om
nibus doctoribus notum. ſed ſummo pon
tifici quilibet fidelis eſt ſubiectus. ergo nul
lo modo poteſt ſeparari a licita fideliũ cõ
munione Et confirmatur iſta ratio: quia iu
re diuino tenetur quemlibet Chriſtifidelẽ
paſcere & quilibet Chriſtifidelis ab eo pa-
ſturam accipere: quia iure diuio eſt ei deter
minata cura cuiuſlibet fidelis quãdo Chri
ſtus dicit. paſce oues meas: ſed ꝯcilium ge
nerale a precepto diuino ſoluere non po-
teſt. ſecundo ſi ſummus pontifex poſſet ex
communicari abſq; eius depoſitione a cõ-
cilio: ergo poterit remanere ſummus pon-
tifex excommunicatus concilio diſſoluto.
conſequentia tenet: quia poſt talem ſenten-
tiam poterit diſſolui abſq; depoſitione &
abſolutõne. ſed quero. quis tunc abſoluet:
& apparet ꝙ nullus poterit ſoluere niſi in
mortis articulo. quia nullus poteſt abſolue
re a cenſura lata ab homine vel hominibus
nominatim niſi ille qui tulit aut illi qui tu-
lerunt ſi a communitate feratur: vel ad eum
aut eos ſuperior: tum ſecundo/ abſolui a ta
li cenſura eſt actus iuriſdictionis fori exteri
oris quem i papam nullus nec aliquod col
legium preter cõcilium generale habere di
gnoſcitur. Hinc dicunt doctores etiã Ger-
ſon ꝙ nulli poteſt ſe ſubmittere qui poſſit
eum excommunicare licet poſſit ſe alicui
ſubmittere qui poſſit a peccato ſoluere.
Tertio. ſi ſummus pontifex poſſit excom-
municari a concilio: ergo poterit incurrere
ſententiam canonis ſententie late a cõcilio
ſicut eſt canon de ſemel confitendo in an-
no/ & ſic eſſet excõmunicatus ſummus põ
tifex ipſo facto ſi non confiteretur ſemel in
anno. hoc autem foret periculoſiſſimum:
quia tunc quicunq; actus iuriſdictionis ſi-
cut ſunt excommunicationes/ diſpenſatio-
nes/ beneficiorum collationes eſſent nulli.
cum excommunicatus quilibet exercitio iu
riſditionis careat. Preterea tunc non eſſet
orandum pro ſummo pontifice. Similiter
tunc caput eſſet a corpore ſeparatum & ſic
non eſſet amplius caput. Et ad omnes ca-
nones conciliorum Conſtantienſis/ & Ba
ſilienſis/ Lateranenſis/ in ſummum pontifi
cem ſub pena ſuſpenſionis reſpondet Ni-
colaus de cuſa/ ꝙ ſunt intelligendi ſub pe-
na ſuſpenſionis ab exercitio iuriſdictionis
fori exterioris. Et ad rationem/ curatus ma
nens curatus poteſt excommunicari. Re-
ſpondetur. non eſt ſimile/ quia cuilibet cu
rato ex iure pure poſitiuo determiate ſunt
iſte vel ille oues: ſed ſummo pontifici iure
diuino omnes Chriſtifideles determinate
ſunt oues. Hinc ipſo remanente nõ poteſt
earum communione priuari.

FINIS.

¶Dictata clariſſimi & acutiſſimi doc. Theologi Mgr̃i Iacobi Almain Senoñ. ſup ſentẽtias mgr̃i Roberti Holcot apprie vtilia.

Triplices opiniones de cauſatione aſſenſus fidei.

CIRCA MATERIAM primi articuli doctoris aduertendum eſt ꝙ de materia iſta fuerũt tres opiniones. Prima/ꝙ aſſenſus fidei põt cauſari ex ſolo imperio volũtatis nõ ſecludendo ↄcurſus noticiarũ apꝑhẽſiuarũ crediti. Hãc videtur inſequi Occã. xxiiij. & .v. queſtiõibus ſecũdi ↄtra quẽ ſunt cões doc. Alia eſt extrema ipſius doc. ꝙ nõ põt intellectus nõ habituatus alicui ꝑpoſitioni aſſẽtire aſſẽſu fidei niſi neceſſitatus per rationẽ. Opinio media videt̃ probabilior & cõior pro qua ponũtur due ꝑpõnes.

Propoſitio. Prima

Pria/aliq̃s aſſenſus fidei mere naturaliter cãtur. Patet/aſſẽſus alicuius ↄclõnis q naẗaliter & euidẽter ſeq̃t̃ ex alijs duabus creditis mere naẗaliter cauſat̃. & ille aſſẽſus eſt aſſenſus fidei. ergo. Maior nota eſt ex prio poſte. ca. j. Minor patet/aſſenſus fidei ꝓmiſſarũ non põt cauſare aſſenſũ euidentẽ ↄcluſionis/qa tũc ageret vltra gradũ ſue perfectionis.

2. ppõ.

¶Scd̃a ꝑpoſitio/aliq̃s aſſẽſus fidei libere cãtur tãq̃ actus ĩpatus. & ſit a/actus fidei/& q̃ro/vel a/aſſẽſus imediate cãtur ex ſolis noticijs apprehẽſiuis terminorũ/vel ſolũ ex impio volũtatis/vel ſolũ aliq̃bus alijs aſſẽſibus prioribus/vel ex aliq̃bus iſtorũ ſimul iũctis. Si primũ/& cauſatur ex quibuſcũq; apꝑhenſiuis noticijs/puta tã ĩtuitiuis q̃ abſtractiuis: iam illa ꝑpoſitio erit ꝑ ſe nota. Si autẽ ex ſolis intuitiuis/aſſẽſus ille erit euidẽs. Vtraq; ↄña tenet ex quid nõis terminorũ: & nõ poteſt dici ſecũdũ ſicut bñ probãt rões doc. Si autẽ dicatur ſecundũ. iã quero de illis aſſenſibus prioribus a quibus cauſãtur/& ſic erit ꝓceſſus in infinitũ/vel de neceſſitate erit deueniẽdũ ad quartũ ſcilicet ꝙ aſſẽſus fidei cauſatur ex impio volũtatis cũ aliquo motiuo/& ſic ad primũ aſſenſũ fidei cauſandũ duo req̃rũtur. Primũ/eſt aliq̃d motiuũ qd̃ ſe ſolo ſufficeret gñare opinionẽ, Scd̃m/eſt impiũ volũtatis: & rõne iſtius ſcd̃i aſſenſus iſte eſt liber & meritorius denoiatiõe extrinſeca & nõ rõne primi. Ex hac opinione iſta ↄña nõ valet/ſortes magis aſſentit & credit q̃ plato/& ſunt in equali gratia/ergo ſortes plus meretur q̃ plato ꝑ illũ aſſenſũ. Probat̃ ſic. & ſuppono ꝙ ſortes & plato habeãt equalia iperia volũtatis/& ſortes habeat rationẽ magis apparẽtẽ q̃ plato. tũc clare patet correlariũ. Primum correla.

¶Secundũ correlarium. Stat vetulã habentẽ pauca motiua ad ꝑpoſitionẽ credibilẽ magis aſſentire ꝑpõni q̃ doct. theologus habẽs multa motiua. Patet/qa ſtat vetulã habere impiũ volũtatis multo plus intenſũ q̃ habeat theologus/ita ꝙ totalis cauſa credẽdi in vetula ſit multo maioris actiuitatis q̃ totalis cauſa credẽdi in theologo. ergo. 2m

¶Tertiũ correl. multũ ꝓbabile videt̃ ꝙ ratio thopica iũcta rõni demõſtratiue ad eandẽ ↄclõnẽ partialiter concurrat ad ꝓducendã ſciam illius ↄclõnis. & ꝑ hoc multũ facit ꝙ doc. rõnibus demõſtratiuis miſcẽt thopicas qd̃ niſi correlariũ foret verũ ſupuacaneũ eſſet. & hoc correlariũ hñt ↄcedere oẽs tenẽtes formidinẽ eſſe diſtinctã ab aſſenſu opinatiuo. 3m

¶Quartũ correlariũ. eſt aliqua res q̃ ſe ſola naturaliter cauſaret aliquẽ effectũ cũ adiuctorio tñ cauſat effectum ↄtrariũ. Patet ſic. ratio thopica ſe ſola cãret ↄſequẽtis opinionẽ/& tñ cũ adiuctorio imperij volũtatis cauſat fidẽ ↄſequẽtis. & fides actualis & opinio actualis eiuſdẽ ſũt qualitates ↄtrarie vt cõiter deducũt doc. ĩ ꝓlogo ſentẽtiarũ. 4m.

¶Quintũ correlariũ/actus fidei eſt vite eterne meritorius ſicut actus ĩpati dicũtur meritorij. Querit̃ an ſicut ratio thopica adueniẽte impio volũtatis cauſat fidẽ/ita hitus opinatiuus alicuius ꝑpõnis adueniente impio volũtatis cauſet fidẽ. Dico ꝙ non/qa tũc aliq̃ cauſa naturaliter ꝓduceret aliquẽ effectũ q eẽt naturaliter corruptiuus illius cãe/qa fides actualis ẽ naturaliter corruptiua hitus opĩatiui cũ ſit naẗaliter ꝓductiua hitus ↄtrarij. & ratio eſt: qa hitus opinatiuus nõ eſt ſe ſolo ſufficiẽs cãre actũ opinatiuũ: ſed req̃ritur liber ↄſenſus volũtatis 5m.

cũ dicat Ariſto. habitibus vtimur cũ volu-
mus. ¶Queritur ſecũdo/ſi ad a/& b/con-
tradictorias adducãtur rões thopice alicui
que videtur ei eque fortes cũ a/ꝓpoſitio ſit
ei tunc naturaliter neutra an per imperium
voluntatis adueniẽs rationi thopice poſſit
credere a/propoſitionẽ. Ad hoc viſum eſt
quibuſdã ꝙ nõ. & ratio talis aſſignari põt
que videtur ſatis apparẽs. ratio thopica ad
a iuncta/tũc nõ poteſt concurrere ad aſſen
ſum ipſius a/& imperiũ tunc nõ poteſt cõ-
currere niſi ꝯcurrente ratione/ergo nõ põt
tũc credere. Patet maior/q̃tum ratio indu-
cta ad a eſt nata ꝯcurrere ad aſſenſum ipſius
a tantum reſiſtit ratio inducta ad b ꝯtradicẽ
dum a/ne cõcurrat cum ſint eque fortes &
productiue aſſẽſus contrarij. ſed a propor
tione equalitatis non fit actio: ergo pro tũc
non cõcurrit. Preterea. nõ eſt in poteſtate
voluntatis ꝙ intellectus aſſentiat aſſenſu fi
dei alicui ꝓpoſitioni per ſuum imperiũ q̃ ſe
cluſo imperio eſſet neutra/ quia oppoſito
dato poſſet facerẽ volũtas ꝑ ſuũ impiũ ꝙ oĩ-
no aſſentirẽ iſti aſtra ſunt paria: ſed in caſu
poſito ꝙ a/ꝓpoſitio ſecluſo volũtatis im-
perio eſſet neutra/ſuppoſito ꝙ rõnes ad eã
& oppoſitũ eẽnt eq̃ fortes: ergo ꝑ ſuũ impe
rium nõ poteſt tũc aſſentire a/ꝓpoſitioni.
Oppoſitũ tñ arguitur ſic. aggregatũ ex im
perio ad aſſenſũ a/ꝓpõnis & ratione indu
cta ad eandẽ eſt maioris actiuitatis cauſan-
do aſſẽſum eius q̃ ſit ſola ratio ad b/reſiſtẽ
te ne cauſetur: ergo cauſabũt. ꝯña tenet/q̃a
a qualibet ꝓportione maioris inequalitatis
prouenit actus. Propter hoc videtur mihi
dicendũ ꝙ tũc poterit ſortes credere. & ſua-
detur ſatis ex hoc/q̃a realis affectatus ad po
ſitionẽ iſtã ꝙ quãtitas diſtinguit̃ a re quãta
nõ obſtãtibus rõnibus apparentibus q̃ ad
contradicẽdũ aſſentit illi ꝓpõni. Et primũ
argumentũ bene probat ꝙ ratio iducta ad
a/ꝓpter reſiſtentiã rõnis inducte ad b/non
ageret niſi eſſet adiuta/ſicut de duobus tra
hentibus ad diuerſas differentias loci eque
fortibus nullus agit. verumtamen ſi vnus
quãtumcũq; parum adiuuetur trahet ad ſe

¶Et ad ſecũdum argumentũ diſtinguitur
ꝙ per imperiũ voluntatis nõ poteſt intelle
ctus aſſentire propoſitioni que ſecluſo im-
perio foret neutra. Vel ſi illa propoſitio fo
ret neutra propter defectũ rationum appa-
rentiũ/& ſic conceditur quẽadmodũ eſt de
hac propoſitione aſtra ſunt paria. vel ſi eẽt
neutra ꝓpter equalitatẽ rationũ inductarũ
ad ipſam & contradictoriã/& ſic negatur.
¶Queritur vlterius/an ſicut imperium vo
luntatis iũctum rationi thopice cauſat aliũ
aſſenſum q̃ cauſaret ſola illa ratio thopica/
an etiam imperium voluntatis iunctum ra
tioni demõſtratiue cauſet alium aſſenſum
q̃ cauſet ſola illa ratio demonſtratiua. Ad
iſtud cõmuniter dicitur ꝙ ſic/quia non vi-
detur maior ratio de vno q̃ de altero/& ille
aſſenſus erit perfectior aſſenſu q̃ cauſaretur
a ſola ratione demonſtratiua/& erit ſcienti
ficus & euidens. Nec valet dicere ꝙ ille aſſẽ
ſus non eſt natus cauſare mediate vel imme
diate ex ſola terminorum incomplexa no-
ticia/ergo non eſt euidens. & probatur an
tecedens/quia ad fieri cauſationem requiri
tur imperium voluntatis. Ad hoc dicitur
ꝙ ſufficit ipſum euidenter continere aſſen-
ſum natum cauſari mediate vel immediate
ex ſola terminorum noticia incomplexa.
¶Queritur vlterius ſi requiratur ratio tho
pica ad primum aſſenſum fidei cauſandũ.
Iam queritur de aſſenſu premiſſarum illius
rationis thopice an ſit opinatiuus. & ſi di-
catur ꝙ ſic/queritur a quo cauſetur/ vel ex
ſola terminorum incomplexa noticia. vel
ex aſſenſibus precedẽtibus/vel ex imperio
volũtatis. & hec difficultas querit/an ſit da
bile ꝑ ſe opinatũ/hoc eſt an ſit dabilis ꝓpo
ſitio cuius aſſenſũ opinatũ ſint ſufficientes
cauſare ſimplices terminorũ noticie. ad qḋ
videt̃ eſſe dicendũ ꝙ nõ: ſed primã opinio
nẽ oportet de neceſſitate cãri ex aſſenſibus
euidẽtibus aliquarũ ꝓpõnũ q̃ nõ ſufficiunt
euidẽter inferre illã ꝓpõnẽ opinatiuã/q̃a ſi
euidenter inferrent cãrent euidẽtiã de re. &
illi idem aſſenſus euidẽtes cũ impio volũta
tis ſufficiũt cãre fidẽ. & hec de prio articulo:

¶CIRCA TERTIVM ARTICV-
lum aduertendum eſt ꝙ eſt difficultas inter
doc. an ad hoc ꝙ aliqua qualitas ſit intelle
ctui noticia requiratur intellectũ actiue cõ-
currere. Tenet Andreas de caſtro nouo in
ſecũdo & Occam prima diſtinctione primi
ꝙ non: vt ſi illã qualitatẽ que eſt mihi noti
cia de ſorte deus ſe ſolo ꝑduceret adhuc eẽt
mihi noticia ſortis. & ꝙ hoc dicere cogat
Occam. patet ex hoc. Dicit enim loco pre-
allegato ꝙ deus ſe ſolo producit i beatis vi
ſionem beatificam. Similiter & fruitionẽ.
& huius opinionis apparẽtia eſt hec/ quia
hec qualitas eſt eque naturaliter rꝑ̄ſentati-
ua huius obiecti / ſicut ignis eſt naturaliter
productiuus caloris. imo nõ poteſt eſſe in
ſubiecto apto nato quin repreſentet. Sed di
ceret aliquis q̄ꝙ ignis ſit naturaliter produ
ctiuus caloris poteſt tamen applicari paſſo
ſuſceptiuo nõ agẽdo in ipſum/ vt patet de
tribus pueris in fornace poſitis. ergo eodẽ
modo poterit eſſe hec qualitas in ſubiecto
apto nato cognoſcere & nõ repreſentabit.
¶Ad hoc dicũt illi doct. ꝙ non eſt ſimile/
quia hec qualitas repreſentat ſubiectum in
genere cauſe formalis. & ſicut nõ ſtat albe-
dinẽ inherere alicui ſubiecto & nõ denomi
nare ipſum quale/ ita dicũt de repreſentare
in ordine ad iſtam qualitatem. Sed Petrus
Dealyaco defenſat partem oppoſitam ſcili
cet ad hoc ꝙ ſit noticia requiritur cõcurſus
Primũ correla. actiuus intellectus cui inheret. ¶Ex quo ſe
quũtur correlaria. Primũ: q̄uis in intellectu
creato non poſſit dari ſumma noticia in ge
nere qualitatis finita põt dari tñ ſumma no
ticia in genere noticie finite. Prima pars re-
linquitur nota ex ꝯmuni opinione contra
Scotum. Et ſecunda pars patet. Intellectus
ſortis eſt finite actiuitatis/ ergo datur ſum-
mus gradus ꝯcurſus quo ꝯcurrere poteſt/
ſit ille gradus vt decem & concurrat vt de-
cem ad aliquã noticiam producendam: illa
noticia erit ſumma poſſibilis ſorti in gene-
re noticie cum non poterit concurrere ma-
gis q̄ concurrat/ ergo non poterit eſſe ma-
2m ior noticia ſorti q̄ nunc eſt. ¶Secundũ cor
relariũ/ eſt aliqua noticia que eſt alicui ali-
quantum noticia que poteſt eſſe alteri noti
cia/ & non poteſt eſſe alteri tantum noticia
ſicut iſti. Patet/ & capio intellectum angeli
cum maioris actiuitatis q̄ ſit intellectus ſor-
tis: & intelligat ſecũdum extremum ſue in-
telligibilitatis/ illa noticia qua ſic itelligit
poteſt eſſe ſorti noticia: & tamen nõ poteſt
eſſe ſorti tantum noticia ſicut ei quia ſortes
non poteſt cõcurrere ſicut angelus. ¶Ter- 3m
tium correlarium/ eſt poſſibile ꝙ qualitas
aliquo modo intendatur vniformiter dif-
formiter in genere noticie: & tamen remita
tur in genere qualitatis. Patet ſic. & pono
ꝙ deus nunc ſe ſolo producat in animam
ſortis qualitatem que poteſt eſſe ſorti noti-
cia vt octo. & intendat concurſum eius ſor
tis in hora ſequente vniformiter difformi-
ter a non gradu vſq; ad ſextum: & remita-
tur illa qualitas duos gradus perdẽdo/ hoc
caſu remittetur illa qualitas in hora ſequen
te in genere qualitatis vt notum eſt/ & tamẽ
intenderetur vniformiter difformiter in gene
re noticie ſicut concurſus ſortis. & multa a-
lia correlaria poſſunt inferri videlicet ꝙ ſor
tes de non cognoſcente efficeretur cogno-
ſcens ſine mutatione ſui: & econtrario que
videri poſſunt ad vnguem i Andrea de ca-
ſtro nouo in ſecundo ſententiarum. ¶Sed
contra hãc poſitionem aliqs inſtaret/ quia
aſſenſus prophetarum videtur deus ſe ſolo
cauſaſſe in prophetis alias non fuiſſent mi-
raculoſe cauſati. ergo non requiritur con-
curſus intellectus. Ad hoc negatur antece-
dens. & dico ꝙ fuerunt miraculoſe cauſati/
quia quãuis deus non ſuppleuerit cauſali-
tatem intellectus ſuppleuit tamẽ aliam cau
ſalitatem aliarum cauſarum ſecundarum re
quiſitarũ vt cauſarentur illi aſſẽſus modo
nature/ vt puta ſi illi dicti aſſenſus fuerunt
ineuidentes ſuppleuit cauſalitatem ratio-
nis thopice & imperij voluntatis/ ſi autem
euidentes ſuppleuit cauſalitatem noticie in
tuitiue. Et inter has dictas opiniones pri-
ma videtur mihi probabilior.

¶Quartus articulus.

¶ CIRCA QVARTVM ARTICV-
lum in quo querit doc. an poſſit homo me
reri ſine vſu liberi arbitrij. Notādum eſt ꝙ
Meritū. meritum eſt actus a deo acceptatus ad pre-
mium reddendum facienti talem actū vel al
teri pro quo fit talis actus. & ſi ſpecialius ac
cipiamus mereri oportet addere in deſcrip
tione ſponte. Ex hac deſcriptione ſequitur
primum correlarium/ ꝙ actus eſt tantū me-
ritorius q̄tum a deo eſt acceptatus. Secūdo
ſequitur ꝙ actus meritorius poteſt intendi
in genere actus & nō in genere meriti/ imo
remitti. Similiter poteſt remitti in genere
actus & intendi in genere meriti. & hoc ex
liberalitate diuia magis acceptāte illū actū
quando eſt remiſſior. Tertio ſequitur ꝙ de
potentia dei abſoluta eſt poſſibile paruum
actum naturalem eē meritoriū/ ſimiliter &
demeritorium & purā omiſſionem. patet/
ſicut deus pro actu baptiſmatis ipſi paruu-
lo confert gratiam & beatitudinē: ita non
implicat contradictionem ꝙ deus acceptet
ad premium eternum quoſcūq; ſuper quos
effulſerit ſol. ſed qd ſit dicēdum de lege po
Prima ſita ſit prima ꝓpoſitio. ¶ Nullus actus eſt
Poſitio. meritorius vel demeritorius niſi liber. De
demeritorio patet per illud Auguſtini. pec
catum eſt ita in poteſtate peccantis ꝙ ſi nō
ſit in eius poteſtate non eſt peccatum. & ad
idē eſt Ariſtoteles. propterea que iſunt no-
bis a natura neq; laudamur neq; vitupamur
2. ꝓpō. ¶ Secūda propoſitio/ omiſſio pura eſt de-
meritoria. Patet/ tempore quo ſortes tene-
tur diligere deum eſt in ſua poteſtate nō di
ligere quo poſito in eē ſortes demeretur &
non per tranſgreſſionem: quia ſuppono ꝙ
tunc nō odiat deū. ergo. ¶ Tertia propoſi
3. ꝓpō. tio/ nulla pura omiſſio eſt meritoria. Patet
ſic ad meritum requiritur relatio in vltimū
finem ſaltem virtualis/ ſed illa relatio non
poteſt fieri ſine actu poſitiuo. ergo ad meri
tum requiritur actus poſitiuus. ¶ Circa ſe-
cundam propoſitionem eſt ardua difficul-
tas de grauitate peccati omiſſionis q̄ poſtea
tractabitur. Circa iſta queritur an accepto a
actu meritorio ſit verum dicere ꝙ ſit finite
acceptabilitatis ſolū/ hoc eſt querere an detē
certus gradus ꝑmij ad quē acceptari poteſt
ita ꝙ non ad maiorem. Doc. in tertio ſen-
tentiarum videtur dicere ꝙ ſic/ quia nō eſt
maioris acceptabilitatis q̄ euitabilitatis: ve
rūtamen quia non datur premium pro illo
actu tanq̄ pro aliquo cōdigno/ iuxta qd di
cit apoſtolus/ non ſunt cōdigne paſſiones
&c. ſed ex liberalitate diuina. & non iplicat
cōtradictionē deū pro a actu quodcūq; pre
miū poſſibile velle dare. propterea videtur
mihi dicendū ꝙ ſit infinite acceptabilitatis
Etiā ſequitur correlarie hanc eſſe veram de
monſtrato a/ merito hoc meritum infini-
tum meritum eſſe poteſt.

¶ Queritur vlterius an ſit dare aliquē ſum-
mum gradum meriti ad quē ſortes ꝑtinge-
re poteſt. Pro hoc ſupponitur imprimis ꝙ
non intelligo an ſit dare actū ita intenſū ꝙ
amplius intendi nō poterit: quia eſſet deſcē
dere ad illud ꝓblema/ an ſit dare maximam
qualitatē poſſibilē: ſed ſolūmō volo quere
re an ſit dare maximū intēſum poſſibile ſor
ti in genere meriti. & vltra ſuppono ꝙ hic
loquor de merito perſonali ſolum. videtur
iſta queſtio dependere ex altera queſtione:
an ſit dabilis maxima viſio dei ſorti poſſibi
lis in genere viſionis/ ita ꝙ ſortes illa viſio
ne videret quātumcūq; intenderetur in ge-
nere qualitatis non magis videret. & ſi di-
catur ꝙ ſic ſicut dicit De alyaco/ tūc meritū
ſortis ad tantam viſionē in genere viſionis
acceptatū eſſet perſonale ſimpliciter ſorti
poſſibile. Si autem dicatur ꝙ non: ſed ſi illa
viſio quātumcūq; intēdatur in genere qua
litatis etiam intenderetur in genere viſio-
nis/ tunc dicendum foret ꝙ non eſt dabilis
ſummus gradus meriti finitus ſimpliciter
poſſibilis ſorti. ſicut nec dari poteſt ſumma
beatitudo ſimpliciter finita ſorti poſſibilis
Ex omnibus iſtis ſtat ꝙ de lege poſita eſt
dandus ſummus gradus meriti ad quē ſor-
tes pertingere poteſt. Patet ſic. de potentia
dei ordinata eſt dare maximum tempus per
quod ſortes viuere poteſt qd eſt minimum
vltra qd ſortes nō pōt viuere & eſt dabilis

aliqua maxima multitudo actuum merito-rum quos ſortes in illo tempore produce-re poteſt. ergo etiã & ſũmus gradus meriti ad quẽ ptingere põt de potẽtia dei ordĩata Ex omnibus iſtis correlarie ſequitur ꝙ eſt ſatis deffenſabile Chriſtũ ſecũdum humanitatem eſſe infinite beatum & habere infinitam gratiã intenſiue. ¶ Queritur an ad meritum neceſſario requiratur concurſus actiuus gratie/ loquẽdo de potentia dei ordĩata/ quia de abſoluta notum eſt ꝙ non. Ad hoc dicit quidã per tria dicta. Primum/ ad actum meritoriũ non ſufficit aſſiſtentia gratie/ quia tunc veniale eſſet meritorium. Secundum/ ad actum meritorium nõ ſufficit aſſiſtentia gratie: & ꝙ ille actus non ſit malus/ quia tunc actus indifferẽs eſſet meritorius. ¶ Tertium/ ad actum meritoriũ ſufficit & requiritur aſſiſtentia gratie/ & ꝙ ille actus ſit bonus moraliter. & ſic apud iſtam opinionẽ dicendũ foret ꝙ fides iſuſa/ ſpes infuſa non cõcurrunt ad actus ſuos producendos. & hec opinio facile ſaluari poteſt. ¶ Altera eſt opinio difficilior & cõior/ ꝙ caritas actiue cõcurrit ad actus meritorios producendos. & ſic meritum eſt attendẽdũ penes conatũ voluntatis & gratie. Conſequẽter dicit hec opinio ꝙ voluntas exiſtẽs in gratia maiorẽ actum producit ꝗ produceret ſe ſola cum ſuo conatu preciſe. ¶ Sed contra hãc opinionẽ ſic arguitur/ ſequitur ꝙ aliqua pars actus voluntatis ſecũdum ſe totã & quãlibet eius partem deſineret eſſe p vltimum ſui eſſe. quod probo ſic/ & ſit ſortes in charitate qui conetur vt duo ad amãdum deum. Ex poſitione actus diligendi deum eſt intentior ꝗ eſſet ſi non eſſet gratia/ ſit a/ illa pars per quã eſt intentior. & vltra/ pono ꝙ ſortes vltra incipiat elicere ſucceſſiue aliquã volitionem mortalem. Tunc ſic arguitur. a/ pars nunc eſt/ & nunꝗ poſt hoc aliqd eius erit. ergo propoſitum. Maior eſt nota & minor probatur/ nunꝗ poſt hoc erit caritas i ſorte/ quia ſortes poſt hoc ſemper erit in mortali peccato/ ergo a pars nec aliqd eius per quam actus diligendi eſt intentior ratione concurſus caritatis poſt hoc erit. ¶ Secundo arguitur ſic/ ſi caritas actiue concurrat ad actum meritorium/ ergo eadem cauſa naturalis effectiue concurret ad effectus contrarios/ quod videtur abſurdum. Patet conſequentia ſic/ quia actus contrarij ſucceſſiue poſſunt eſſe meritorij. ¶ Tertio arguitur ſic/ ſi caritas actiue cõcurreret ad actum meritorium/ ergo concurreret ad actũ demeritoriũ. quod nemo pcederet. Patet ſequela/ & ſit ita ꝙ dehinc ad vnã horam prohibeat mihi deus velle ingredi religionem/ tunc ſic caritas non concurrit ad volitionem nunc ingrediendi religionem naturaliter/ ergo ſi illa volitio dehinc ad vnam horam conſeruetur concurret: iuxta illud/ idẽ inquãtum idem ſemper eſt natum facere idem. ſed ille actus nunc erit demeritorius. ergo propoſitũ. ¶ Quarto arguitur ſic. ſi per intentionem caritatis intẽdatur actus voluntatis meritorius: ergo eodem modo per intentionem cognitionis intenderetur de neceſſitate actus voluntatis. Cõſequẽtia tenet/ quia ſicut caritas concurrit actiue: ita & cognitio. & falſitas conſequentis patet ex omnibus doctoribus. ¶ Quinto ſic arguitur/ ſequeretur actũ intendi in infinitum ſimiliter & gratiã/ quod nemo concederet. Patet. & pono ꝙ ſortes habeat caritatem vt duo: & conetur preciſe vt duo ad diligendum deum & ſit a actus dilectiõis que preciſe ſufficeret cauſare iſtas qualitates vt duo. & voluntas ſortis cum conatu vt duo/ hac dilectione meretur ſortes aliquem gradum charitatis ratione cuius gradus aduenientis intendetur a/ dilectio per aliquem gradũ. & iterum illo gradu ſuperueniente a dilectioni merebitur ſortes aliquem gradum charitatis. & iterũ ratione illius gradus charitatis intenderetur a/ dilectio effectiue per aliquem aliũ gradum. & ſic in infinitum procedendo: ergo nec in actu nec in caritate dabitur ſtatus. ¶ Ad primum iſtorum argumentorum cõſequenter ad opinionem de neceſſitate ſequitur concluſio illata: ſcilicet ꝙ aliqua pars

An gratie concurrat ad meritum.

volitionis ſecũdum ſe & quodlibet ſui de-
ſinit eſſe per vltimũ eſſe. & hoc ideo eſt: qa
cauſa a quo dependet: puta gratia deſinit
eſſe per vltimum ſui eſſe. & de gratia nõ eſt
inconueniens quia a ſolo deo corrũpitur.
¶ Ad ſecundum conceditur ſequela & ſe-
quitur ſcilicet ꝙ caritas ſucceſſiue concurrit
ad actus ꝯtrarios. ¶ Ad tertiũ/negatur ſeq̃-
la/& ad probationẽ dico ꝙ in illo caſu idẽ
actus primo eſt meritorius/& poſteà deme-
ritorius. Et pro actu ad quẽ cõcurrit chari-
tas dãnabitur: ergo & actus ad quẽ ꝯcurrit
charitas erit demeritorius perditionis cha-
ritatis. Et vlterius dicẽdũ eſt ꝙ pro tp̃e pro
quo erit demeritorius nõ ꝯcurrit charitas:
quia tunc nõ erit charitas. Nec poteſt ꝯcur-
rere ad actum venialẽ. Nã dicit Climeton
ꝙ charitas eſt inſtrumentum ſpũſſancti/ &
non permittet eam deus concurrere niſi ad
actus meritorios. Et eodem modo dicen-
dũ foret de fide infuſa que nunc partialiter
cõcurrit ad credendum ꝙ antichriſtus erit
& ipſo mortuo non amplius concurret.
¶ Ad quartũ/negatur ſequela & ſequẽs/&
ad probationẽ argumentũ aſſumit vnum
dubiũ ſi per quẽlibet actũ meritorium intẽ-
datur charitas. verũtamẽ hoc admiſſo vt ar-
gumentũ habeat ſuã totã apparentiam ad
huc ſumit aliud dubium. an ſcilicet poſitis
duobus qui equaliter conãtur ad diligẽdũ
deum/& vnus magis diligit ꝗ alter qa ha-
bet maiorẽ charitatẽ ꝗ alter/an plus merea-
tur ꝗ alter. Et adhuc tranſeat iſtud/qa poſt
ea dicetur. tunc conceditur ꝙ propter actũ
meritoriũ intenditur charitas ꝑ aliquẽ gra-
dum/& ratione illius gradus intenditur a/
actus etiã per aliquẽ gradũ/quia gradus il-
le charitatis actiue ꝯcurrit. & item ratione
iſtius ſuperadditi gradus a actui intẽdetur
charitas meritorie & ſic in infinitũ. Negaꝫ
tamen ꝯña qua infertur/ergo actus erit infi
nitus: quia partes ille ĩfinite quas ſumis nõ
ſunt eiuſdẽ intẽtionis: ſed forte eiuſdẽ pro-
portionis quo ad intentionẽ/& ex infinitis
talibus nõ reſultat infinitũ. & hoc argumẽ
tum poteſt applicari ad materiam actuũ &
habituum quõ alter alterũ generat. ¶ Cir-
ca predicta queritur vtrũ ſortes & plato ſic
ſe habeant ꝙ plato ſit in charitate vſqꝫ ad
vnum & ſortes vt duo & equaliter conẽtur
ad diligendum deum an ſortes plus merea-
tur. videtur ꝙ ſic/quia plus diligit. Circa
hoc dubium eſt duplex modus dicendi.
Prima opinio eſt/ꝙ ſortes in caſu poſito
non magis meretur ꝗ plato ꝗuis magis di-
ligat ꝗ plato. Et ratio eſt/quia ꝙ magis di-
ligat hoc eſt ex concurſu maioris charitatis
quẽ habet ſortes & nõ ex ꝯcurſu libero ſue
voluntatis. ¶ Sed contra hãc poſitionẽ ar-
guitur ſic/ſeq̃retur ꝙ ſortes reportaret in-
commodum de ſua charitate maiori. quod
nemo diceret. Probo tamẽ ſequelam/quia
ſi ſortes non haberet maiorem charitatem
ꝗ plato & plus diligeret ꝗ plato plus mere
tur ꝗ plato. nũc autem non plus meretur
eo ꝙ habet maiorem charitatẽ: ergo repor
tat incommodum de ſua maiori charitate.
¶ Ad hoc negatur conſequentia/& ratio
eſt/quia ſi ſortes haberet ſolum tãtam cha-
ritatem quantam plato/& plus diligeret ꝗ
plato ipſe plus conaretur ꝗ plato/ita etiam
ſi ipſe maiori caritate plus conaretur ꝗ pla-
to plus mereretur ꝗ plato/& hanc opinio-
nem inſequitur Clymeton. ¶ Ex hac etiam
ſequitur correlarie ꝙ ſtat ſortem plus mere
ri per minorẽ dilectionem ꝗ mereatur pla-
to per maiorem de lege poſita. ¶ Alius eſt
modus dicẽdi ꝙ ſortes plus meretur ꝗ pla-
to/& ad rationem partis aduerſe cõceditur
ꝙ concurſus ipſius charitatis eſt naturalis:
verumtamen quia charitas fuit acquiſita ꝑ
actus liberos hoc imputatur ſorti in premi
um. Vel ex hac ſolutiõe adminus videtur
ſequi ꝙ ſi nũc forent ſortes & plato primo
in vſu rationis/& ſortes haberet maiorem
charitatem ꝗ plato/quia ſortes fuit confir-
matus & baptiſatus/& diligerent deum ex
equali conatu ꝙ ſortes plus diligeret & nõ
magis mereretur/quia actus ꝑ quos acquiſi
uit iſtam maiorem gratiã/puta baptiſmus
& ꝯfirmatio non fuerũt in poteſtate ipſius
& hoc correlariũ ꝯcedũt illi de iſta opiniõe

Poteſt tamen aliter dici/ ꝙ licet charitas na‑
turaliter cõcurrat dependet tamẽ in concur
rendo a ꝯcurſu voluntatis. ¶ Ad quartum
argumentũ de cõcurſu charitatis ad actum
meritorium. Negaretur ꝯña & cõſequens:
ſcilicet ꝙ aucta cognitione & ſtante eodem
conatu voluntatis de neceſſitate augmẽte‑
tur volitio/ & non reperio aliã rationẽ diſ
ſimilationis niſi quia voluntas in agendo
non dependet ab habitu & dependet a co‑
gnitione. Propterea augmẽtato habitu &
ſtante eodem conatu de neceſſitate augebi
tur volitio nõ autẽ augmentata cognitiõe
Et hec de quarto & qnto argumẽtis/ & ſex‑
to nihil. ¶ Circa ſolutionem primi articuli
notandũ ꝙ doc. ibi duo tangit. Primũ eſt/
an poſſit deus reuelare alicui ſuã dãnationẽ
Secundũ eſt/ an ſtet in reuelatione actus ſpe
randi. Quātum ad primũ/ dicunt aliqui do‑
ctores ꝙ reuelatione exteriori poteſt deus
hoc reuelare: nõ autẽ interiori reuelatione

Quid interior reuelatio.

que nihil aliud eſt ꝗ quedam cauſatio ꝑ ſpe
cialem concurſum alicuius aſſenſus. Quod
autem hoc poſſit reuelatione exteriori/ pa‑
tet/ qa Chriſtus poſtꝗ dixerat vnus veſtrũ
me tradet/ ſtatim adiũxit melius fuiſſet illi
ſi natus non fuiſſet homo ille/ & iſti conſe‑
quenter habent ꝯcedere ꝙ aliquẽ aſſenſum
ſpeciali concurſu poteſt deus in me cauſare
quem nõ poteſt ſuo ſpeciali cõcurſu cauſa
re in platone. quod patet ſic. aſſenſus huius
plato damnabitur/ poteſt deus ſuo ſpecia‑
li concurſu cauſare in me & non poteſt cau
ſare in platone. Oppoſitã partem tenẽt cõ
muniter doc. & eam tenet doc. in hoc argu
mẽto. quia deus poteſt homini ſuam dam‑
nationem reuelatione interiori reuelare &
breuiter qdcūqꝫ futurũ premiũ reuelare ad
quam opinionẽ videndmu eſt de ſcdo. pro
quo aduertendũ eſt ꝙ de actu ſpei eſt inter
doc. controuerſia. Dicit Scotus in tertio ſẽ
tentiarum ꝙ actus ſpei eſt amor cõcupiſcẽ‑
di quo deſidero mihi beatitudinẽ ex meri‑
tis & gratia/ & ſic apud eũ differunt ſolũ in
hoc actus ſpei & caritatis/ ꝙ actus caritatis ẽ
amor amicitie & actus ſpei amor cõcupiſcẽ
tie. Contra quã poſitionẽ arguitur ſic/ deſi
deriũ quo ego deſidero ſorti beatitudinẽ
nõ eſt actus ſpei. ergo nec deſiderium quo
deſidero mihi beatitudinẽ. ꝯña tenet/ quia
illi actus ſunt eiuſdem ſpẽi ſpecialiſſime/ qđ
apparet ex idẽtitate ſpecifica obiectorum.
Preterea deſiderare proximo beatitudinẽ
eſt diligere proximũ / ergo ſibi deſiderare
beatitudinem eſt diligere ſeipm. & per con
ſequens eſt actus charitatis & non ſpei. Iſta
duo argumẽta/ licet poſſent aliqualiter ſol
ui habent tamen apparẽtiam. Ad primum
diceret Scotus concedendo ꝙ deſiderium
beatitudinis ipi ſorti nõ eſt actus ſpei. & ꝙ
eſt eiuſdem ſpeciei cum deſiderio quo deſi‑
dero mihi. & negaret cõſequentiã/ ergo de
ſideriũ non eſt actus ſpei/ nec eſt inconueni
ens duos actus eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime
ſic ſe habere ꝙ vnus ẽ ab vno habitu a quo
non poteſt alter cauſari. nam dilectio ſortis
cauſatur ab habitu acquiſito diligendi ſor‑
tem. Dilectio vero platonis ab eodem cau‑
ſari non poteſt/ & nunc ille due dilectiões
ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime. Ad ſecũ
dum diceret ꝙ deſiderare ſibi beatitudinẽ
ſimpliciter eſt actus charitatis/ ſed deſidera
re ex gratia & meritis non eſt actus charita
tis. Alius eſt modus quẽ ponit Occã tertio
quolibeto. q. x. ꝙ actus ſpei nõ ẽ deſideriũ
volũtatis ſed naturaliter cauſatur ex deſide
rio voluntatis cũ aliquibus actibus intelle
ctus. Vnde ad actũ ſpei cauſandũ primo re
quiritur deſiderium beatitudinis. ſecundo
actus fidei quare dicitur beatitudinis dãde
iſti perſeueranti in merito. Tertio ꝓpoſitũ
perſeuerãdi. & ab his tribus naturaliter cau
ſatur actus ſpei. Sequitur correlarie ꝙ licet
actus ſpei non ſit actus fidei nec actus chari
tatis actum tamẽ fidei & actũ charitatis pre
ſupponit. Secũdo ſequitur ꝙ cũ reuelatiõe
interiori de dãnatione eterna nõ ſtat actus
ſpei. & huius opiniõis eſt doc. in hoc pmo
argumẽto. Tertiũ correlariũ. reuelatiõe in
teriori facta de eterna dãnatiõe de neceſſita
te aufert deus preceptum de ſpe/ & tũc non
ſpare nõ ẽ peccatũ. ¶ Quartũ correlariũ ad

hanc opinionem cõcedendum eſt ꝙ actus
ſpei non eſt meritorius niſi ratione actuum
precedentiũ a quibus cauſatur/ qui quidẽ
actus ſunt liberi immediate. ¶Circa ſecun-
dum argumentũ doctor concedit hanc cõ-
cluſionem ꝙ primus actus meritorius pu-
ta contritio eſt magis meritorius q̃ primus
actus ſequens. & in hac parte concedo ipm
inſequutum fuiſſe beatum Thomam dicen
tem ꝙ nulla forma quãtum ad eius eſſentiã
recipit gradus. & ſic primo actu meritorio
meretur totam eſſentiam beatitudinis/ &
nullo ſequẽte meretur eſſẽtialẽ beatitudinẽ
quantũ ad eſſe vel ſic intenſam/ verũtamen
tenendo opinionem cõmunem de intẽtio
ne formarum. opinio doctoris eſt falſa &
hereſim ſapiens. quod probatur ſic. & ſit a
gradus beatitudinis quem meretur homo
per primum actum meritorium & b/ quem
meretur per ſecundum/ vel b eſt finite mi-
nus intenſum q̃ a vel infinite. non ſecundũ
& ſi primum ponatur ꝙ ſit in decuplo mi-
nus. & per conſequens per actum in decu-
plo magis meritorium q̃ ſit ſecundũ tantũ
merebitur q̃tum per primum/ & per actum
in triplo magis meritorium q̃ ſit ſecundus
plus merebitur q̃ per primũ. Et ad argumẽ
tum doc. Nego ꝙ per premium correſpõ-
dens primo actui ſit melius premio correſ-
pondente ſecundo/ & ad probationem ne
gatur iterũ ꝙ carentia premij correſpondẽ
tis primo ſit peior q̃ carẽtia p̃mij correſpõ-
dente ſecũdo. ¶Circa quintum argumẽtũ
eſt difficultas inter doctores vtrũ deus poſ-
ſit reuelare aliq̇d falſum pro qua ſupponit
ꝙ duplex eſt reuelatio ſicut tactum fuit cir-
ca primum argumentum. Vlterius ſuppo-
Duplex reuelatio nitur ꝙ deũ reuelare aliquod falſum reuela
tione interiori non eſt aliud q̃ cõcurſu ſpe-
ciali cõcurrere ad cauſationem aſſenſus fal
ſi. Hoc ſuppoſito dixerunt aliqui docto.
ſcilicet doc. & Petrus De alya. & Adam ꝙ
deus poteſt reuelare aliquod falſum capiẽ-
do ita reuelationem. & probatur ſic. Deus
ſpeciali ſuo concurſu cauſauit in aliquibus
aſſenſum huius antichriſtus erit/ ergo nũc

eſt neceſſariũ ꝙ cauſauerit. ꝯña tenet/ quia
ad preteritũ nulla eſt potentia/ & vltra nũc
eſt neceſſarium ꝙ cauſauerit/ & nũc eſt poſ
ſibile ꝙ antichriſtus non eueniet/ ergo iſta
copulatiua nũc eſt poſſibilis ſuo ſpeciali cõ
curſu cauſauit illum aſſenſum & antichri-
ſtus non eueniet. ꝯſequẽtia tenet quia q̇dli-
bet poſſibile eſt cuilibet neceſſario cõpoſſi
bile. & vltra arguit /illa copulatiua ẽ poſſi
bilis/ ponatur ergo in eẽ ꝙ ita ſit antichri-
ſtus non eueniet. ergo ille aſſenſus fuit fal-
ſus/ & per primã partẽ copulatiue fuit ſp̃ali
ter cauſatus a deo/ ergo deus ſp̃aliter cauſa
uit aſſenſũ falſum. Secũdo arguit ſic/ cuiuſ-
libet cauſe efficiẽtis actiuitatẽ p̃ot deus ſup
plere nõ ſupplẽdo actiuitatẽ alterius ſicut
fuit prius tractatũ/ capio ergo aliquẽ aſſen
ſum falſũ cauſatũ ab itellectu & ſillogiſmo
ſophiſtico /actiuitatẽ ſillogiſmi poterit de
us ſupplere mõ ſupplẽdo actiuitatẽ intelle
ctus/ quo facto ſp̃ali cõcurſu cauſauit aſſen
ſum falſum/ ergo ꝓpoſitũ. ¶Sed cõtra hãc
opinionẽ arguitur ſic. Seq̇retur deũ poſſe
mentiri & per ꝯñs peccare. Patet ſequela/
poſt q̃ aſſeruit deus vniuerſale iudiciũ futu
rum eſt neceſſariũ ipm aſſeruiſſe/ & poſſibi
le eſt ꝙ nõ eueniat vniuerſale dei iudicium
ergo. Itẽ ſcd̃o arguit /ſeq̇retur ex hac poſi-
tione ꝙ fides inclinaret ad aſſenſũ falſũ q̇d
eſt ꝯtra oẽs doc. dicentes ꝙ q̃uis falſũ poſſit
ſubeſſe fidei nõ eſt tñ poſſibile ꝙ falſũ ſub-
ſit fidei. & patet ꝯña/ fides inclinat ad aſſen
tiendũ cuicũq; reuelato a deo/ cũ eius obie-
ctũ ꝓpriũ ſit reuelatũ a deo: ſed deus p̃ot re
uelare falſũ/ ergo eſt poſſibile ꝙ fides incli
net ad aſſentiendũ alicui falſo. Forte dices
ꝙ obiectũ fidei ẽ hoc totũ / verũ reuelatũ a
deo/ & ſic qñ ẽ falſũ nõ amplius ad aſſenſũ
eius inclinat fides. Sic arguitur/ fides ſortis
cauſauit aſſenſum quo iudicauit ſortes anti
chriſtũ futurũ / ergo nũc eſt neceſſarium ꝙ
illa fides cauſauerit illum aſſenſum/ conſe-
quentia tenet/ quia non magis videtur de-
pendere ex vna de futuro ꝙ illa fides cauſa
uerit q̃ ꝙ deus cauſauerit: ſed ex argumẽtis
huius opinionis ſi deus cãuit eſt neceſſariũ

ipſum cauſaſſe.ergo eodē mō ſi fides cauſa-
uerit eſt neceſſarium ipſam cauſaſſe.ſed eſt
poſſibile ꝙ antichriſtus non eueniet & per
conſequens illa ſimul ſtabāt fides cauſauit
aſſenſum ꝙ antichriſtus erit & antichriſtus
non erit. Tertio ſic arguitur/ſequeret eadē
ratione ꝙ deus poſſet peccare.patet ſic de-
us poteſt aſſerere aliquod futurū & aſſertio
nē iuramēto firmare ſicut iurauit ipſi abra
ham ꝙ multiplicaret ſemen ſuum ſuperare
nam maris ſicut geneſis ſcribitur .c.xvj.
& iuramento facto poteſt illud futurū nō
euenire/ergo poteſt deus periurare. ¶Ad
primum iſtorum diſtinguendum eſt apud
doct. ꝙ deus poſſit mentiri vel decipere ꝙ
ſi iſti termini importent difformitatē/ita ꝙ
mentiri ſit ſcienter falſum aſſerere/& tūc nō
cōcedendū eſt/verumtamē communiter ca
piuntur vt iportant difformitatē. ¶Ad ſe-
cundum quod videt fortius poſſet dici pri
mo/ꝙ fides infuſa non cōcurrit actiue ada
ctus credēdi:ſed ſolum fides acquiſita. iam
conceditur ab omnibus ꝙ fides acquiſita
poteſt concurrere ad aſſenſum falſum. Si te
neatur oppoſita pars ꝙ fides infuſa cōcur-
rit ad aſſenſum fidei & cum hoc ſi teneatur
ꝙ ad preteritum nulla eſt potentia vix eui-
tari poteſt quin ſit concedendum eſſe poſ-
ſibile ꝙ fides infuſa concurrit ad aſſenſum
falſum. & hoc ſatis eſt conforme doctori di
centi ꝙ poſſumus mereri per fidem falſam.
Opinio Gregorii ¶Ad tertium dicendum eſt ſicut ad primū
¶Altera eſt opinio quam inſequit Grego-
rius de arimino.xlij.diſtin.primi.ꝙ deus
nō pōt decipere nec ſpecialiter ꝯcurrere ad
aſſenſum falſum cauſandum & fundat ſe ꝑ-
cipue in auctoritatibus. prima ſcribitur ad
hebreos ſexto. Impoſſibile eſt mētiri deū.
& alibi dicit apoſtolus:ſeipſum negare nō
poſſe/& Auguſtinus in ſymbolo tractans
iſtud Credo in deum patrem omnipotētē
ſermone primo.ſic inquit/omnipotens ē
nec mori poteſt/nec falli nec fallere/ & ad
argumentū partis aduerſe de aſſenſu futuri
contingētis quem deus ſpecialiter cauſauit
oportet dicere dicit Gre. ꝙ ad preteritū ſit
potenti. ita ꝙ iſte aſſenſus poteſt non fuiſ-
ſe vel dicere ꝙ iſte aſſenſus poteſt non fuiſ-
ſe aſſenſus & ipſum fuiſſe aſſenſum depen-
det ex vna de futuro vel ſic dicit altiſſi. ꝙ
aſſenſus ille ſi antichriſtus non eueniret fu-
iſſet aſſenſus cōtradictorij/ nec ipſe vt fatet
aliam ſolutionem poteſt inuenire.ſi nulla
iſtarū placeat melius eſt fateri ꝓpriā ignorā
tiā ꝙ̄ in talē labyrinthum incidere. & inter
iſtas duas opiniones reputo primam pro-
babiliorem. & tenendo ſecundam opinio-
nem ſecunda ſolutio videtur melior. & hec
de prima queſtione/de ſecunda nichil.

¶Tertia queſtio.

CIRCA PRIMVM AR
ticulum & ſecundū ſecū-
de queſtionis/aduerten-
dum eſt ꝙ ipſa voluntas
eſt libera & dicitur ꝑ tan
to libera quia omnibus
poſitis que neceſſario re-
quiruntur vt producat actum ſuum habet
in ſua poteſtate non producere. & volūtas
dicitur tripliciter libera.ſ. libertate contra- Tripliciter voluntas dicit libera
dictionis:quia omnibus neceſſario requi-
ſitis vt producat actum ſuum habet in ſua
poteſtate producere illum & non produce
re. & dicitur libera libertate contrarietatis
quia habet in ſua poteſtate producere actū
poſitiuum & ſuum contrariū. Et dicitur li
bera libertate indifferētie/quia non magis
inclinatur ad vnum actum eliciendū ꝙ̄ ad
eius oppoſitum/& omnis voluntas libera
libertate indifferentię in ordine ad aliquos
actus eſt libera libertate contrarietatis & cō
tradictionis ſed non ediuerſo. & omnis li
bera libertate contrarietatis eſt libera liber
tate contradictionis. nam qn̄ volūtati oſtē
ditur aliquid ſub ratione ſummi boni eſt li
bera libertate contradictionis ſed non con
trarietatis. Primum correlarium ſicut liber
tas ſe extendit ad actus poſitiuos/ ita & ad
puram omiſſionem/vt ſortes libere non di
ligit obiectum quando non diligit:ſicut li
bere diligit quando diligit. Secūdo modo
ſequitur ꝙ nunꝙ̄ voluntas libere admittit

aliquem actum niſi pro tempore quo intellectus habet noticiam ſufficientem vt voluntas producat illum actum. Tertio ſequitur ꝙ e dabile peccatum pure omiſſionis vt infra patebit. ¶Cōtra diffinitionem libertatis voluntatis arguit ſic/vt voluntas producat actum de neceſſitate requirit ꝙ deus faciat illam cauſare illum actum: ſed non eſt i poteſtate voluntatis deo ſic faciente qui talem actum producat. ergo omnibus neceſſario requiſitis ad actum producendū non habet in ſua poteſtate non cauſare. Dico ꝙ hoc intelligitur omnibus neceſſario requiſitis vt cauſet poſitis ex parte cauſarum ſecundarum habet in ſua poteſtate cauſare ſimul & non cauſare. Secundo notādum ꝙ aliquem actum libere fieri/dupliciter intelligitur. vno modo ꝙ libere fiat immediate & iſto modo actus voluntatis eliciti puta velle & nolle libere fiunt/ alio modo ꝙ libere mediate. ſ. mediate actu elicito & hoc modo actus imperati vt currere dare elemoſinā/& ſimiles libere fiūt. & pro iſtis ſit

Prima propoſitio. prima propoſitio. ¶Non eſt in poteſtate hominis ꝙ poſita volitione efficaci currendi & nullo poſito obſtaculo nec aliquo deficiente requiſito vt currat non currere. quod patet ſic/ quia oppoſito dato ſeqreꝰ ꝙ omnibus illis poſitis poſſet adhuc deus precipere ꝙ non curreret non precipiendo ꝙ non vellet currere/ ſed hoc eſt falſum quia tūc actus exterior foret malus & actus interior a quo imperatur non foret malus: patet ꝯſequētia/ quia omne q̄d ſubeſt libero arbitrio hominis: & non eſt per ſe malū deus poteſt precipere/ ſed poteſt homo ꝑ oppoſitum velle currere omnibus illis poſitis. & tamen non currere non eſt per ſe malum vt notum eſt/ergo deus poſſet precipere. Hinc dicūt doc. actus īperatos ſimpliciter naturaliter cauſari q̄q̄ antecedēter libere cauſentur. & propter eandem cauſam dicunt ferme omnes doc. actus imperatos nichil bonitatis aut malitie ſuperaddere ſup

Quid rectitudo libertatis. actus elicitos. ¶Aduertēdum eſt/ tertio ꝙ rectitudo libertatis nichil aliud eſt apud doc. ꝙ ſtatus voluntatis voluntati diuine conformis in volendo vel nolēdo/vel nolendo ſiue non nolendo. Ex quo ſequiꝰ ꝙ rectitudo volūtatis diſtiguitur aliq̄n ab ipſa voluntate: puta quando eſt volitio vel nolitio. & aliquādo non diſtiguiꝰ puta q̄n eſt pura carentia/ſicut ſi deus perciperet ſorti pro/a/tempore nullum actum elicere & pro/a/tempore nullum actum eliciat rectitudo ſue voluntatis eſt ipſamet voluntas nullum actum eliciens q̄admodum ſupra dictum eſt ꝙ peccatum omiſſionis eſt ipſa anima omittens.

¶CIRCA TERTIVM Articulum. In illo articulo/ implicatur triplex difficultas/prima eſt/an voluntas poſſit cogi. Secunda/an ipſa dato ꝙ nō cogatur poſſit neceſſitari. ¶Quātum ad primum videtur michi dicendum ꝙ voluntatem cogi ad aliquem actum poteſt dupliciter intelligi. primo modo ꝙ cogatur ad illud quod eſt contra inclinationem naturalem /& iſto modo ad nullum actum elicitum cogi pōt cū ad quemlibet ſuſcipiendū & ꝓducēdū habeat naturalem inclinationem. Alio modo ꝙ poſſit cogi quo ad inclinationem liberā q̄ quidam inclinatio libera non eſt aliud q̄ volitio vel nolitio voluntatis: & iſto modo capiendo videtur michi dicendum ꝙ ipſa cogi poteſt ad aliquos actus interiores & hoc a ſolo deo &/ ſuppoſito ꝙ deus ſe ſolo poſſit volitionem vel nolitionē cauſare. patet iſtud dictū ſic. ſi fortes haberet nolitōnem qua formaliter nolet amare platonem illa nolitione ſtante poſſet deus ſe ſolo cauſare in voluntate ſortis amorem platonis quo facto cogeretur voluntas quo ad inclinationem naturalem ad amandum platonem eque ſicut ſortes cogiꝰ ad ambulandum ſi ipſo nolente ambulare ex violentia alterius ambulet. Ex iſto correlarie ſequitur ꝙ voluntatem cogi ad aliquod velle non eſt ipſam illud velle & nolle/ſed eſt ipſam illud velle & nole ſe velle illud. & hoc quā q̄ non ſit poſſibile per potētiam naturalem eſt tamen poſſibile per po

tentiam ſupernaturalem. ¶ Vltra dicendū foret ꝙ ſi voluntas ita cogeretur a deo ad aliquem actum/ille actus non eſſet ſibi imputandus: nec ad premium: nec ad penam. Cum iſtis omnibus ſtat ꝙ voluntas nō poſſit cogi ab aliquo agente creato: quia nullū agens creatum poteſt cauſare actum in voluntate alterius niſi illa voluntate concurrente.

Quid ſit volūtatē neceſſitari.

¶ Quantū ad ſecūdū/aduertendū eſt ꝙ voluntatem neceſſitari nichil aliud eſt ꝗ voluntatem ita diſponi ꝙ nō habeat i ſua poteſtate ſtante tali diſpoſitōne talem actū non elicere. Vltra ſupponēdū eſt ꝙ iſta tota difficultas conſurgit ex altera ſcilicet/an volūtas poſſit difficultari per motus appetitus ſenſitiui/per habitus/& per apprehenſiones/tunc ponuntur alique propoſitiones iuxta mētem doct.

Prīa ꝓpoſitio

Prima/volūtas pōt neceſſitari ad non volendum. patet ſic/eſt poſſibile intellectum preſentare voluntati aliquod obiectū ſub oīmoda ratione malitie. ita ꝙ in tali obiecto nulla apparet ratio bonitatis vt ſi aliquid apprehēdatur ſub ratione ſumme miſerie/& illa diſpoſitiōe ſtāte non poteſt voluntas illud obiectum velle. ergo propoſitum. patet minor/quia bonum aſſignatur obiectum volūtatis & hoc ſatis trahi poteſt ex Ariſtotele quīto ethi. capitulo ſexto/vbi probat ꝙ aliquis per ſeipſum ledere/ſed non iniuriam facere. Contrarium huius propoſitionis tenet Occam in tercio ſententiarum/cuius ratio talis eſt/quia tunc illa cognitione ſtāte non poſſet aliqs homo mereri circa illud obiectum nolendo/quod tunc falſum ē niſi habeat preceptum de nolendo. & patet ſequela/non poteſt demereri circa illud obiectum, ergo nec mereri. iſta conſequentia videt̄ nota & probatur antecedēs quia non poteſt demereri niſi volendo/per opinionem non pōt velle. & vltra dicit Occā ꝙ quādo dicitur ꝙ bonū eſt obiectū voluntatis ꝙ capit̄ bonū tranſcēdēter vt cōuertitur cum ente. ſed ratio ſua eſt parue efficatie. prio negat̄ iſta conſequentia/non poteſt demereri ſtāte tali diſpoſitōne/ergo nec mereri quia per idē probaretur ꝙ homo non poſſet mereri ſtāte gratia quia homo non poteſt demereri (ſaltem tali gratia ſtante) mortaliter. Secūdo dicitur negando antecedens nunc ſtante tali diſpoſitione poteſt demereri nō trāſgrediendo ſed omittendo nolitionem.

¶ Secunda propoſitio/apud doctores homo poteſt neceſſitari poſitiue. i. ad eliciēdū actū. hoc patet ſic docet experiētia ꝙ motus ſenſitiuus ad libidinem difficultat voluntatem ad reſiſtendum. ergo maior motus magis difficultat & voluntas eſt ſolum finite potentie in reſiſtendo. ergo poterit tm̄ nūc augeri motus ꝙ erit maioris actiuitatis in difficultando ꝗ voluntas potentie in reſiſtendo/quo facto voluntas non poterit reſiſtere cum aproportione maioris inequalitatis non fit actio/ergo tunc neceſſitatur. Preterea probatur ꝙ poſſit neceſſitari ad aliquem actum ſi voluntas vellet efficaciter antecedēs alicuius bone cōſequētie & bonitatē cōſequētie ipſa ſtante tali volitione non poteſt non velle conſequens. ergo volitio antecedentis & bonitatis conſequentie neceſſitabit voluntatem ad volitionem conſequentis. & cōmuiter aſſignātur quatuor que poſſunt neceſſitare voluntatem. Primum eſt volitio antecedentis cū volitione bonitatis conſequētie. Secūdum eſt motus appetitus ſenſitiui. Tertium ē apprehenſio exceſſiui delectabilis aut triſtabilis. Quartum ē habitus cum certa apprehēſione. ¶ Sed cōtra cōcluſionē arguit̄ ſic/ſic volūtas poſſit neceſſitari ꝑ motū appetitus ſenſitiui/vel ergo ē dabilis minimus gradus motus ꝗ ſufficit neceſſitari vl' maximus qui nō. nō pōt dari primū quia vel tūc ingeret volūtati maiorē difficultatem ꝗ volūtas ſit potens reſiſtere/vel minorem vel equalem ſi duo vltima/ergo voluntas poterit reſiſtere & per conſequens non neceſſitabit̄. Si dicatur primum/tūc ſic arguit̄/ingerit maiorem difficultatem. ergo diuiſibiliter maiorem/& per conſequens aliquis minor ſufficiebat neceſſitare. Si autem dicas ꝙ ſit dabilis maximus qui non ſufficit ſit ille/a/&

Secunda ꝓpoſitio

ſit in ſorte abſq; culpa ſortis & prohibeat ſorti velle conformiter ad illum motũ. tũc ſic arguitur/ille motus non neceſſitat ſortẽ ad volendũ. ergo ſi tunc conformiter velit ſortes ipſe peccabit & infinite paruum hoc probo: quia ꝗtũcũq; paruũ intendatur ille motus neceſſitabit ſortẽ. & per cõſequẽs auferetur a culpa. ¶ Ad hoc argumentum tenendo opinionem doct. conſequenter dicendum eſt: ꝙ eſt dare maximum gradum motus qui non ſufficit neceſſitare ipſã voluntatem/ gradus. ſ. ille qui non difficultaret voluntatem ꝗtum ipſa voluntas ſufficeret reſiſtere. & vltra illo gradu exiſtente cõcedendum eſt ꝙ voluntas non poteſt nolle tale obiectum ad cuius volitionem inclinat ille motus/non neceſſitatur nõ velle & põt libere omittere illã volitionẽ. Ex quo ſequitur ꝙ ſi ſit prohibitum voluntati velle/& illa diſpoſitione ſtante voluntas non poteſt mereri circa illud obiectum verũtamen poteſt demereri/quod poſſit demereri. patet ſic/nam poteſt libere velle contra prohibitionem ſed ꝙ non poſſit mereri patet ſic: nam non poteſt mereri nolendo eo ꝙ non poteſt nole: nec volẽdo/quia velle eſt ſibi prohibitũ/nec pure omittendo cũ nulla pura omiſſio ſit meritoria de lege. Et tunc ad argumentum concedendũ ẽ/ꝙ voluntas in volendo peccaret & negatur ꝙ infinite paruum. & ad probationem ꝗtũcũq; paruũ intenderetur motus ille & nõ ex culpa non amplius peccaret in ſic volẽdo. negatur hoc. nam licet per quantũcũq; paruã intentionem ille motus neceſſitaret ad volendum non tamen neceſſitaret ad volẽdũ tam intenſe ſicut nunc & ſi in volendo tã intenſe peccaret. vnde ſi diligat nunc vt quatuor ſortes prius neceſſitatur ad diligendũ vt duo ꝙ vt quatuor & prius ad diligendũ vt vnũ ꝙ vt duo/& ſic in infinitũ. Ex omnibus ſequitur correlarie ꝙ aliquis neceſſitat ad volendum/a/obiectum neceſſitate non proueniente ex culpa. & tamen in volẽdo a/obiectum peccat/quia nõ neceſſitat ad volendum tam intenſe ꝙ intenſe vult. Secundo ꝙ aliquis habet preceptum affirmatiuum circa quod non poteſt omittere. & tamen poteſt tranſgredi negatiuũ intenſũ patet ſic/ſit ſorti preceptum affirmatiuũ de nolẽdo a/obiectum. & cum hoc habet maximum motum qui nõ ſufficit ad neceſſitandum ſortem ad volendum a/obiectum nõ prouenientem ex culpa ſortis/quia tũc nõ poſſit omittere ſaltẽ culpabiliter. patet qa neceſſitaret ad illam omiſſionem & non ex culpa/quod poſſit tranſgredi ſatis patet ex prehabitis. Sed qui vellet defenſare contrariam opinionem. ſ. ꝙ non poſſit neceſſitari per aliquod creatum ad actum elicitũ voluntatis ſatis facile reſponderet ad argumẽtum doct. ꝙ motus ſenſitiuus licet difficultet voluntatem ne eliciat actum contrariũ actui ad quem inclinat non poteſt tamen ꝗtũcũq; intenſus neceſſitare ipſam volũtatem ad eliciendũ actum conformẽ quia ſemper requiritur concurſus ipſius voluntatis qui quidem concurſus eſt liber. & videt mihi probabile dicendum: ꝙ voluntas & ſi poſſet neceſſitari priuatiue nõ tñ poſitiue.

¶ Quartus articulus

¶ Circa quartum articulum notãdũ ẽ i primis: ꝙ ad volitionem cauſandum plura concurrunt effectiue. primo deus ipſe cum nichil poſſit cauſari ſine concurſu ipſius Secundo concurrit ipſa voluntas/quia ſi non concurreret actiue: ſequitur ꝙ volitio non eſſet in eius poteſtate contra dictũ beati auguſtini dicẽtis/nichil eſt magis ſiue tã in poteſtate voluntatis ſicut ipſa voluntas Tertio effectiue concurrit ipſa cognitio obiecti. quod ꝓbatur ſic/omne illud quod nõ poſito non poteſt alterũ poni eſt illius alterius cauſa. ſed non poſita cognitione obiecti non poteſt poni volitio. Iuxta illud auguſti. Inuiſa amare poſſumus non autem incognita. ergo cognitio eſt volitionis cauſa/ſed non eſt cauſa volitionis materialis nec formalis nec finalis. ergo eſt efficiens. & huius ſentẽtie fuit Guillelmus Occã/& doct. ꝗꝙ contrarium videatur ſentire Scotus dicens ꝙ cognitio non requiritur tanꝙ

cauſa ſed tanq̃ diſpoſitio preuia. Vltra notandum eſt ꝙ preter iſtas tres cauſas neceſſario requiſitas ad cognitionem producẽdam vniuerſaliter aliq̃n ↄcurrũt alie cauſe ſcilicet habitus partialiter concurrens ad volitionem eiuſdem ſpeciei cũ volitionibus a quibus productus eſt. Sed contra primum dictum precipua difficultas eſt. nam ſi cognitio partialiter concurrat ad volitionem producendam aucta cognitione de neceſſitate intẽdetur volitio quod falſum eſt: & probatur ſeq̃la/augmẽtata & manente naturali cauſa concurrente ad aliquẽ effectum in genere cauſe efficiẽtis omnibus alijs paribus remanẽtibus de neceſſitate augetur talis effectus/ſed ipſa cognitio naturaliter concurrit ad volitionem. ergo ipſa aucta omnibus alijs paribus remanẽtibus de neceſſitate augetur talis volitio. Preterea/ſi ipſa cognitio intendatur ipſa magis concurret q̃ prius ex parte ſua. ergo ſi deus equaliter concurrat vt prius ſimiliter & voluntas. ergo aggregatũ ex omnibus cauſis magis concurret q̃ prius. & per conſequẽs volitio eſt intentior q̃ prius. propter hoc videtur michi dicendum ꝙ ſicut habitu intenſiore remanẽte eodẽ cõatu volũtatis intenditur volitio. Ita cognitione concurrẽte partialiter ad volitionem intenſa/ſtante eodem conatu voluntatis intenditur ipſa volitio: nec ex hoc ſequens eſt ꝙ habens minorem cognitionem non poſſet magis amare: quia ſtat habentem minorem cognitionem plus conari q̃ eum qui habet maiorem: & in maiori proportione plus conari q̃ cognitio alterius ſit maior. Ex quo ſeq̃f ꝙ habens maiorem cognitionẽ: põt ſimpliciter ex ea maiorem volitionem producere q̃ poſſet ex minore cognitione ceteris paribus. ¶ Sed contra predicta adhuc inſtaret aliquis/alicuius cognitionis deus põt ſupplere cauſalitatẽ ſuo ſpeciali concurſu non ſupplẽdo cauſalitatem volũtatis. ergo voluntas põteſt incognita velle. Forte dices non inconuenit ſupernaturaliter / probaſ etiam quod nec naturaliter. docet experiẽtia ꝙ voluntas mouet intellectũ ad conſiderandum aliquod obiectum. vel ergo anteq̃ moueat conſiderat illud obiectum vel non. Si primum ergo non mouet ad conſiderationem illius obiecti. Si ſecundum ergo voluntas fertur in obiectum incognitũ Preterea voluntas aliquod obiectum põt diſtinctius amare q̃ intellectus cognoſcat. immo pari ratione poteſt obiectum incognitum amare. patet antecedens ſortes pro ſtatu vie poteſt diſtĩcte amare deum/& nõ põt diſtĩcte cognoſcere ergo/patet antecedẽs/ſortes pro ſtatu vie poteſt frui deo/vel ergo illa fruitio ad ſolum deũ terminatur & ſic habetur pro poſitũ q̇d videlicet diſtĩcte fruitur deo/vel ad aliquid aliud a deo terminatur. & ſi aliquo alio a deo fruitur per illum actum. & per conſequẽs ille actus nõ erit bonus. Ad primum iſtorum dicendũ ẽ ſicut dictum eſt in argumento: & ad replicã concedo/ꝙ voluntas mouet intellectum ad cõſiderandum aliquod obiectum. & vltra dico ꝙ intellectus tunc illud obiectũ cognoſcit: ſed ſolum in confuſo & voluntas mouet illum ad cognoſcẽdum diſtĩcte vel minus confuſe. Inſuper difficultas eſt vt videtur in ſolutionibus argumẽtorũ/ an voluntas ſine imperio ſuo poſſit intellectum mouere ad aliquam cognitionem producẽdam. Ad ſecundum concedit Guillelmus occam in primo ſententiarum/ꝙ voluntas poteſt diſtĩctius amare aliquod obiectum q̃ intellectus cognoſcat ſicut ĩponere aliquẽ terminũ ad diſtĩctius ſignificãdũ q̃ cognoſcat. & negatur conſequentia: quia negatur quod poſſit aliquod obiectum ſimpliciter incognitum amare

¶ Sextus articulus

¶ Circa ſextũ articulũ in quo q̃rif an paſſiones voluntatis diſtĩguãtur ab actibus/hoc ẽ dictu an gaudiũ diſtĩguif a volitõe/& triſtitia a volitione. Notandũ eſt ꝙ due ſunt opiniones probabiles/ quarum vnã tenet Gregorius prima diſtĩctione primi ſententiarum. Alteram Guillelmus occã in eadẽ diſtĩctione. dicit Grego. ꝙ omnis delectatio voluntatis eſt volitio/ & oĩs triſtitia ẽ

nolitio. vltra dicit aliqua volitio non ē delectatio. & aliqua nolitio non eſt triſticia. Tertio habet dicere cōſequenter: ꝙ illa volitio que eſt delectatio mere naturaliter cauſatur & preſupponit vnam alteram volitionem libere cauſatam que non eſt delectatio/ & ſimiliter dicitur apud multos doctō. de aſſenſu qui licet ſit apprehenſio preſupponit tamen vnam alteram apprehenſionem que non eſt aſſenſus. Quarto habet dicere conſequenter/ ꝙ in delectationibus & triſticijs non conciſtit radicaliter bonitas vel malitia: ſed in volitionibus & nolitionibus libere cauſatis preſuppoſitis. & ſic argumentum quod ſolet fieri contra Gregorium parum habet apparentie ꝙ aliquis aliquid vult quod ſcit euenire. & tamen nō delectatur. vt patet: dyabolus vult peccato rē peccare. ergo delectatio diſtīguitur a volitione. negatur cōſequentia. ſed ſolum ſequitur hoc conſequens. ergo volitio diſtiguitur a delectatione. Sed forte diceret aliquis cōtra Grego. ſequeretur ꝙ voluntas ſimul tēpore haberet duos actus diſtīctos ſpecie circa idem obiectum adequatum puta volitionem que non eſt delectatio & volitionē que eſt delectatio. habet concedere ꝯſequētiam & ꝯſequēs nec hoc eſt incōueniens. q̄admodū intellectus ſimul tēpore habet noticiam intuitiuā & abſtractiuā eiuſdem obiecti. Altera eſt opinio Guillelmi occā/ ꝙ iſte paſſiones preſupponunt operationes ſicut volitio preſupponit cognitionē. verūtamen non ſunt operatōnes/ volitio nō eſt cognitio. pro qua opinione aduertēdū eſt/ ꝙ omnis paſſio voluntatis cauſatur ex aliqua operatione volūtatis. & aliqua operatio eſt intellectus/ vt deliberatio cauſatur ex volitione alicuius cum certitudine euentus rei volite. & hoc eſt quod dicit Augu. gaudium eſt de his que nobis volētibus accidunt. triſtitia vero cauſatur ex nolitione alicuius cum certitudine euentus rei nolite & hoc dicit idem Augu. Triſtitia eſt de his que nobis nolentibus accidunt. vt ſi ſortes nult ſe peccaſſe & ſcit ſe peccaſſe ab his duobus equaliter producetur triſtitia/ ſicut ab igne calor. & ſic cauſa triſtitie non eſt īmediate libera: ſed ſolum mediate. ſ. in ſua cauſa. ¶ Sed contra hanc poſitionem arguitur ſic/ ſequeretur ſaluatū poſſe triſtari in ſenſu compoſito. patet ſaluatus qui aliqn̄ peccauit ſcit ſe peccaſſe & nult ſe peccaſſe. ergo triſtatur. conſequentia tenet: quia poſitis cauſis naturalibus de neceſſitate producitur effectus. Similiter/ quod eſſet poſſibile dānatum letari. ¶ Secūdo arguitur ſic/ Chriſtus triſtabatur de ſua paſſione. iuxta illud. Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. & tamē nō nolebat ſuam paſſionem/ nam oblatus eſt quia voluit. ergo poteſt cauſari triſtitia alicuius abſq; nolitione. ¶ Tertio ſic/ ſi ſortes nolet platonem fieri epiſcopum & foret certus ꝙ plato non eſſet epiſcopus/ ſortes gauderet. ergo abſq; volitiōe & nolitione cāri pōt gaudiū. ¶ Ad primū iſtorū negatur conſequentia. & ad probationem conceditur ſaluatum habere nolitionem: quia nult ſe peccaſſe & certitudinem quod peccauit. & vltra concedo/ ꝙ iſte due cauſe ſunt ſufficientes ad cauſandum triſtitiam ſi non eſſet impedimentum. excedens gaudium reſiſtit triſticie etiam de alio obiecto/ bene tn̄ dicit Ariſtoteles ſecūdo ethicorū Excellēs delectatio excludit triſtitiam non ſolū contrariam ſed contingentem. Ad ſecundum tranſeat: ꝙ Chriſtus triſtabatur de ſua paſſione/ & negatur ꝙ non habebat nolitionē circa paſſionem. vnde poteſt duplex nolitio poni a qua fuit cauſata illa triſtitia. primo dici pōt ꝙ erat quedā nolitio naturalis que quidā ſtabat cum volitione libera eiuſdem obiecti. & ab illa nolitione cauſabaẗ triſtitia. Secūdo dici poteſt/ ꝙ Chriſtus habebat nolitionem conditionalem: quia nolebat pati ſi aliter potuiſſet repari genus humanum. & habebat volitionem abſolutā de ſufferenda paſſione q̄admodū communiter dicitur de mercatore p̄iiciente merces in mare tempore tempeſtatis. & illa nolitio ſufficit cauſare triſtitiam. & hanc materiam prolixe tractat Scotus ī tertio. Sed cō

tra hoc ſic arguitur. dictum eſt prius: ꝙ ex-
cellens gaudium in beatis impedit ne pro-
ducatur triſtitia in ipſis a cauſis naturaliter
ductis. Ad hoc breuiter reſpondetur/ ꝙ de-
us miraculoſe ſuſpendebat actiuitatem illi-
us excellentis gaudij impedientis producti-
onem triſtitie. Ad tertium argumẽtum cõ-
cedo/ ꝙ ſi ſortes nolet platonem fieri epm̃
& non eſſet certus ꝙ fieret epiſcopus ꝙ ip-
ſe gauderet/ ſed negat Occã ĩ tertio: ꝙ iſte
non habet aliquam volitionem. vnde di-
cit ꝙ ex nolitione qua nult ipſum fieri epi-
ſcopum & ex certitudine qua certus eſt ꝙ ef-
ficietur epiſcopus naturaliter cauſatur voli-
tio qua vult ipſũ non fieri epiſcopum / &
ab illa volitione immediate cauſatur gau-
dium. & eodem modo diceret ꝙ ex voliti-
one qua ſortes vult platonem non fieri epi-
ſcopum ex certitudine qua certus eſt ꝙ ipſe
efficietur epiſcopus naturaliter cauſatur no-
litio huius ꝙ ſit epiſcopus a qua immedia-
te cauſatur triſtitia. Aliter dicerent aliqui ꝙ
illa nolitio qua ſortes/ nult platonem fieri
epiſcopum eſt volitio contradictorij/ qua
ſcilicet ſortes vult platonem nõ fieri epiſco-
pum. & conſequenter dicerent ꝙ ille actus
cum diuerſis actibus ĩtellectus cauſaret gau-
dium & triſtitiam. Sed contra hanc ſolutio-
nem arguitur ſic. Eſt poſſibile ꝙ ſortes apꝓ-
hendat platonem fieri epiſcopum ſub rati-
one mali: nullo modo apprehendẽdo pla-
tonem non fieri epiſcopum quo facto po-
terit voluntas elicere nolitionem ꝙ plato
ſit epiſcopus. & tamen per illam non vo-
let platonem nõ fieri epiſcopum. ergo nec
volet/ & per conſequens nolitio alicuius
non eſt volitio contradictorij / & propter
hoc argumentũ videtur michi ſolutio pri-
ma probabilior. ¶ Septimus articulus.

An volũtas poſſet actũ ĩ inſtãti ꝓducere

¶ Circa ſeptimum articulum. Queritur/ an
voluntas poſſit cauſare actum in iſtãti. du-
plex eſt poſitio/ prima ꝙ voluntas nõ po-
teſt cauſare aliquem actum in inſtãti: ſed ſo-
lum ſucceſſiue/ & apparentia accipit ex fi-
nitate voluntatis que eſt finite actiuitatis.
ergo ſolum finite velociter agere poteſt/ &
huic opinioni aſſentit doct. Ex qua ſeqtur
primo/ ꝙ angelus non potuit mereri nec
peccare in primo inſtãti ſue creatiõis. Secũ-
do dicit/ ꝙ nunꝗ̃ eſt dare primũ inſtans in
quo quis peccat/ patet ſic: quia ſi ſic ponat
ꝙ ſit a/ & arguitur ſic in a/ ipſe peccat. ergo
in a/ habet actum malũ voluntatis. & hoc
ſi peccet peccato tranſgreſſionis/ iam queri-
tur de illo actu voluntatis vel producebat
prius ſucceſſiue/ primum repugnat poſi-
tioni. & ſi dicas ſecũdum ſequitur ꝙ prius
peccauit. & per conſequens non eſt primũ
inſtans in quo peccauit. Tertio dicit/ ꝙ gra-
tia deſinit eſſe per vltimum ſui eſſe. qđ pa-
tet ex correlario precedẽti/ incipit hõ pecca-
re per vltimum non eſſe/ ergo in illo inſtãti
eſt adhuc gratia/ & immediate poſt illđ nõ
erit. & per conſequens deſinit eſſe per vlti-
mum eſſe. Quarto dicitur / ꝙ eſt poſſibi-
le aliquam charitatẽ ſolum per vnũ inſtans
durare. quod patet ſic/ ſit nũc inſtãs primũ
in quo ſortes habeat gratiam/ & poſſibile
ꝙ incipiat producere malam volitionẽ ſuc-
ceſſiue quo facto hec gratia nunc eſt/ & nõ
fuit: nec erit. ergo ſolum durat per inſtans.
¶ Sed contra hãc poſitionem arguitur ſic/
Chriſtus in primo inſtanti ſui eſſe ſecũdum
humanitatem merebatur nobis gloriam.
ergo in illo inſtãti producebat eius anima
actum meritoriũ. & iſta anima eſt ens crea-
tum. ergo ens creatum poteſt producere ac-
tum in inſtanti. Forte dices ꝙ Chriſtus nõ
merebat ĩ illo inſtanti: ſed ab illo inſtanti
incipiebat mereri. Contra ſequitur ꝙ Chri-
ſtus profeciſſet ĩ meritum. patet/ ſi chriſtus
non elicuit in primo inſtanti natiuitatis ſe-
cundum humanitatem illum actum meri-
torium/ ſed tũc incipiebat elicere iam ꝙ̃rit/
vel ſubito illũ totum actum producit ime-
diate poſt illud inſtans vel non/ nõ poteſt
dici primum quia non eſt maioris diffi-
cultatis aliquem actum ſubito incipere pro-
ducere ꝙ̃ producere in inſtanti. Si dicas ſe-
cundum ergo illius actus meritorij vnam
medietatem citius produxit ꝙ̃ alteram. & ꝑ
conſequens non erat tanti meriti Chriſtus

quando illa ſola medietas erat producta ꝙ quando totus actus ille erat productus. Secundo ſic arguitur / & ſit ſortes decedens abſq; peccato/iam queritur vel in primo inſtanti in quo anima eſt a corpore ſeparata eſt beata vel non/non poteſt dici ſecundū Et ſi dicas primum/tunc ſic:ergo in illo inſtanti producit claram dei viſionem & fruitionem. & iſtud argumētū videtur currere contra doctorem. quia dicit doct. in prima queſtione:ꝙ ad hoc vt qualitas ſit in intellectu nolitio vel volitio requiritur cōcurſus ipſius anime. Et ſimile argumētū fit de anima decedēte in mortali:aut in primo inſtanti eſt damnata vel non &c. ¶ Tertio ſic ſequeretur aliquē hominē nunc habere gratiam quam ante quodlibet mortale perdet patet/ſit ſortes nunc in gratia & incipiat producere volitionem furandi ſucceſſiue/tunc ſic / ſortes iſtam gratiā ante quodlibet peccatum futurum perdet. ergo propoſitū. patet antecedens:quia ſignetur aliquod peccatum futurum ante quod non perdet iſtā gratiam/iſtud peccatum ſucceſſiue producetur poſt hoc. ergo nō imediate poſt hoc erit. & immediate poſt hoc perdet ipſā gratiam. ergo ante hoc peccatum futurum perdet iſtam gratiam. ¶ Quarto ſic/vel in iſtāti terminante prolationem verborum conſecrationis anima Chriſti iudicat ſe eſſe ſub illis ſpeciebus vel non. Si dicas ſecūdū. ergo anima Chriſti eſt in aliquo loco in quo ipſa neſcit ſe eſſe/quod videtur abſurdum. Si autem dicatur primum & ante non iudicabat ſe eſſe ſub illis ſpeciebus. ergo in iſtāti cauſat illud iudicium. ¶ Ad primū iſtorū argumentorum concedunt aliqui ꝙ Chriſtus non meruit in primo inſtanti ſue creationis ſecundum humanitatem/ſed ab illo inſtanti meruit ita ꝙ tunc incipiebat mereri. & ad probationem in oppoſitum poſſet apud eos dici negando:ꝙ Chriſtus profeciſſet in merito eſſentiali. Et ad probationē conceditur:ꝙ aliquando habuit actum meritorium minus intenſum. & poſtea magis intenſum. ſed iſta conſequētia nichil valet Iſte actus fuit minus intenſus. ergo erat minus meritorius:quia ſicut dictum eſt ꝗtumcūq; remiſſum poteſt deus acceptare ad ꝗtūcūq; premium. Dicitur ab alijs aliter/ꝙ deus Chriſtus in primo inſtanti creationis anime eius elicuit actum meritoriū: ſed hoc erat ſpeciali concurſu ipſius diuinitatis. Sed iſta ſolutio habet equiualēter cōcedere quod ego poſſum mereri in inſtanti. quod ſic probatur:quia ꝗtumcūq; concurſu actiuo concurrebat diuinitas cum anima Chriſti ad actum voluntatis producendum tantum concurrere poteſt cum anima mea. ergo ſicut mediāte tali concurſu producebat anima Chriſti actum in inſtanti ita & poterit anima mea. & ſic habet ꝓcedere hec opinio ꝙ. ſ. agens creatum finite potētie ꝓducit effectum in inſtanti/ hoc eſt per infinitū concurſum & adiutorium infinite cauſe. ¶ Ad ſecundum dicitur: ꝙ in illo inſtanti ē beata/ quia niſi ſic ipſa eſſet adhuc viatrix & vltra conceditur ꝙ in illo inſtanti habet claram dei viſionem cuius ante nichil habuit. ſed illa viſio producitur a ſolo deo. & ſi ſupponam opinionem oppoſitam qđ non poſſet eſſe qualitas niſi partialiter producatur ab illo/ cōceditur quod producit ab intellectu/ ſed hoc eſt cum infinito ꝯcurſu ipſius dei. & eodem modo dicendum ē ad argumentum de anima decedēte in peccato mortali. ¶ Ad tertium ꝯceditur ſeqla/ & ſequens. ſ. ꝙ aliquis nunc habet gratiam & ante quodlibet peccatum ſequēs perdet eam quia non eſt dabile primum peccatum mortale ſequens. Et ſi inferas ex illo/ ergo ſortes prius carebit gratia ꝗ erit i peccato. hec ſophiſmata ſunt. & etiam eodē modo dicendum foret tenendo ſicut Gabriel/ ꝙ quelibet deteſtatio peccatorum ꝗtumcūq; remiſſa bene circūſtātionata ſufficit ad deletionem peccatorum:ita ꝙ ſortes nunc eſt i peccato mortali/& ante quālibet contritionem erit in gratia. quod patet ſic/ poſito ꝙ ſortes nunc ſit in peccato & incipiat producere ſucceſſiue deteſtationē peccatorū ſuorū bene circūſtātionatā/ante iſtā ꝯtritionē

ſortes erit in gratia & ante iſtam &c. ergo ante quamlibet deteſtationem ſortes erit in gratia/ vt ex precedentibus ſatis probari poteſt. Sed poſſet hic queri an ſit dabilis aliqua gratia quam ſortes immediate poſt hoc habebit. & apparentia eſt ꝙ non: quia ſortes non acquiret gratiam ex vi operis operati: ſed ſolum ex vi operis operantis. ſed data quacunqꝫ gratia falſum eſt dare ꝙ immediate poſt hoc habebit actū ante gratiam meritorium. & ſic videtur mihi dicendum ꝙ ſicut producet contritionem ſucceſſiue/ ita producetur gratia ſua ſucceſſiue.

¶ Ad quartum dico ꝙ ſi anima Chriſti in illo inſtanti iudicat ſe eſſe ſub illis ſpeciebus illud iudicium eſt ſupernaturaliter cauſatum puta ab ipſo ſolo deo vel ab anima Chriſti cum infinito adiutorio dei. Contra hanc eandem poſitionem multa argumēta adduci poſſunt ex philoſophia/ & logica dependentia: puta de viſione/ de aſſenſu concluſionis/ de imperio/ de reſiſtentia/ que omnia pro nunc relinquo.

¶ SECVNDA OPINIO ALIOrum doctorum que ſatis communis eſt ꝙ volūtas poteſt producere actus ſuos in inſtanti. & hanc tenet Scotus/ Thomas/ Gregorius/ & Occham. & eſt apud iſtos maxima talis. Omne agens non habens in ſua actione reſiſtentiam q̃rum eſt ex ſe natum eſt producere effectū in inſtanti. dicitur natum eſt quia videtur mihi dicendum ꝙ nullum agens naturale poteſt producere effectum in paſſo extrinſeco in inſtanti. quod patet ſic. quia ſi nunc non producat in illo paſſo/ & poſtea producet. ideo eſt quia nunc eſt aliquod obſtaculum quod poſtea non erit/ vel nunc non eſt ſufficiens approximatio/ & poſtea erit: ſed obſtaculum naturaliter non poteſt auferri niſi ſucceſſiue. Similiter nō poteſt fieri applicatio niſi ſucceſſiue. Sed aliud eſt de ipſa voluntate que non requirit aliquod agens extrinſecum vt producat actum ſuum/ & ſic poteſt producere in inſtanti. Dicunt vltra illi de iſta opinione. vt patet ex Gregorio in ſecundo ꝙ etiam poteſt producere ſucceſſiue: quia ſucceſſiue poteſt augmentari apparentia bonitatis in aliquo obiecto/ ergo voluntas ſucceſſiue poteſt intendere volitionem ſuam. & per conſequens aliquam volitionem ſucceſſiue probare. & ex hoc ſecundo dicto ſequūtur omnia corelaria que illata ſunt in prima poſitione.

¶ Contra hanc poſitionem arguitur primo ſic. Sequeretur ꝙ angelus potuiſſet peccare in primo inſtanti ſui eſſe/ ſed hoc eſt falſum. ergo. Patet conſequentia. Si voluntas in hoc inſtanti poteſt elicere volitionem: ergo poterat in primo inſtanti ſui eſſe ſi in tali inſtanti habuiſſet cognitionem obiecti. Conſequentia tenet/ quia quandocunqꝫ eſt aliqua cauſa ſufficiens ad aliquem effectum pro tunc poteſt eſſe effectus. Falſitas tamen conſequentis probatur/ quia tunc deus produxiſſet angelum malum: quod videtur abſurdum dicere.

¶ Secundo ſic arguitur. Si angelus potuiſſet peccare in primo inſtanti ſui eſſe ponatur in eſſe quod peccauerit in primo inſtanti ſui eſſe per aliquam malam volitionem. tunc ſic arguitur. Iſte angelus in hoc inſtanti peccauit per hanc volitionem. ergo tenebatur illam vitare/ & vltra tenebatur illam volitionem vitare: ergo poterat illam volitionem vitare. Conſequentia tenet per illud dictum Nemo peccat in eo quod vitare non poteſt. & falſitas conſequentis patet ſic. Si illam volitionem poterat vitare vel in illo inſtanti poterat/ vel poſt vel ante. Non primum/ quia omne quod eſt neceſſe eſt eſſe quando eſt ſecundum Ariſtotelem ſecundo perihermenias. Nec ſecundum eſt dicendum/ quia ad preteritum non eſt potentia. Nec tertium/ quia ante illud inſtans non erat ille angelus. igitur & cetera.

¶ Tertio ſic arguitur. Si poteſt voluntas volitionem elicere in inſtanti. ergo poteſt infinite peccare: ſed hoc eſt falſum. ergo

go. patet ſequela eliciat voluntas ſortis in
inſtanti inchoatiuo alicuius hore aliquam
malam volitionem quam cõtinuet per to-
tam horam tunc ſic/in inſtanti inchoatiuo
hec volũtas aliquantulũ peccat & in quoli
bet inſtãti intrinſeco tũc peccauit: ergo infi
nite peccauit. Conſequentia tenet cum ma-
iore: & probatur minor in quolibet inſtan
ti intrinſeco hec voluntas habet actum e-
que malum ſicut nũc immo euidentem /er
go in quolibet inſtanti intrinſeco tantum
peccauit ſicut nunc. Et per idem probabi-
tur ꝙ voluntas infinite mereretur in inſtã-
ti inchoatiuo iſtius hore eliciendo actum
meritorium quem continuaret per totam
horam. ¶ Quarto ſic arguitur: ſequitur ſor
tem poſſe obligari ad impoſſibile quod ſic
probo / ſortes qui nunc habet actum ma-
lum obligatur ad immediate poſt hoc ad
non habendnm cum obligetur immediate
poſt hoc nõ peccare: ſed eſt poſſibile ꝙ im-
mediate poſt hoc non habeat quia oppoſi
to dato ſequitur ꝙ poſſet res permanẽs de-
ſinere eſſe per vltimum eẽ. ergo ſortes obli
gatur ad impoſſibile. ¶ Quinto ſic argui-
tur precipiat deus ſorti ꝙ diligat eum ante
inſtans terminatiuũ hore nullum inſtans
ſpecificando quemadmodum preceptum
eſt ꝙ diligamus deum aliquo gradu dile-
ctionis: & tamen de nullo gradu ſpecifica-
tum eſt ꝙ diligamus deum illo gradu. Et
vltra pono ꝙ in tota hora ſequenti non di
ligat ſortes deum ſequitur tunc ꝙ in inſtã-
ti terminante horam eſſet verum dicere ſor
tes peccauit/ & tamen in nullo inſtanti pec
cauit: ſed hoc eſt falſum. ergo. quod pecca
uerit patet ſic. ſortes tenebatur ad diligen-
dum deum pro tempore ante hoc inſtans
& non dilexit: ergo peccauit. & ꝙ in nul-
lo inſtanti peccauerit patet ſic. quocũqꝫ in-
ſtanti dato ante hoc non tenebatur ſortes
ad diligendum deum pro illo inſtanti: ſed
ſatiſfecit precepto diligendo ipſum in tem
pore intermedio inter hoc inſtans/ & illud
ergo quocunqꝫ inſtanti ſignato falſum eſt
dicere ꝙ ſortes peccauerit in illo inſtanti.
Sed falſitas conſequẽtis probatur ſic/ſi ſor
tes in nullo inſtãti peccauerit. ergo in quo
libet inſtanti preterito intrinſeco huius ho
re fuit in gratia. ergo per totam illam ho-
ram fuit in gratia / & per conſequens non
peccauit in illa hora. ¶ Sexto ſic arguitur/
ſi ſortes poſſit elicere volitionem in inſtan
ti/ergo eadem ratione poteſt deſiſtere ſeu
corrumpere volitionem in inſtanti: ſed qđ
hoc ſit falſum. patet ſic/volitio reſiſtit ſue
corruptioni: quia vnumquodqꝫ ens deſi-
derat ſe permanere in eſſe/ & ipſa voluntas
eſt ſolum finite actiuitatis ſolum in corrũ-
pendo: ergo non poteſt corrumpere in in-
ſtanti. Conſequentia tenet/quia non ab a-
gente extrinſeco cum reſiſtentia pro nomi
ne actu in inſtanti. ¶ Ad primum iſtorum
dicit ſanctus Thomas ꝙ licet angelus po-
tuerit mereri in primo inſtanti ſue creatio-
nis: non eſt tamen poſſibile ꝙ peccauerit in
primo inſtanti ſue creationis /cuius ratio-
nem aſſignat/quia quicquid conuenit ali-
cui intellectui in primo inſtanti ſui eſſe hoc
eſt attribuendum ſue cauſe. & ſic ꝙ pecca-
ret angelus in primo inſtãti ſui eſſe eſſet at-
tribuendum deo/quod eſt inconueniens.
Sed contra hoc ſic arguitur. Si angelus in
primo inſtanti ſue creationis potuit mere-
ri. ergo in illo inſtanti potuit habere prece
ptum dei de diligendo ipſum /ponatur ta
men in eſſe/tũc ſic arguitur in primo inſtã
ti ſi dilexerit deum adimplẽdo preceptum
libere dilexit. ergo potuit non diligere/ &
vltra potuit non diligere: ergo contrauenī
re precepto & per conſequens peccare. Se-
cundo ſic arguitur/ego capio actum indif
ferentem & precipiat deus in primo inſtan
ti creationis ipſius angeli ipſi angelo talem
actum non elicere. & cum hoc creauerit ip-
ſum angelum cum natura requiſita ad illũ
actum eliciendũ. Tũc ſic arguiť in illo inſtã
ti potuit illum actum elicere: ergo peccare.
Patet antecedẽs/ pro omni inſtanti in quo
ſunt omnes cauſe requiſite ad aliquem effe-

ctum producendum: qui quidē eſt in inſtā
ti pducibilis & nō ponit aliqua reſiſtentia
poteſt ille effectus pro illo inſtanti produ-
ci. ſed ſic eſt in propoſito. igitur.
Propter hoc cōmuniter dicitur a doctori-
bus ꝙ ſicut angelus potuit in primo inſtā-
ti ſue creationis mereri: ita potuit in primo
inſtanti ſue creationis peccare. & quando
tu infers: ergo producit deus angelum ma
lum. Dico ꝙ ſi per illam propoſitionē de-
notetur ꝙ ſpeciali concurſu concurrit/ vt
angelus fuerit malus quēadmodum con-
currit ad ſuum eſſe. & ſic negatur conſequē
tia/ vel ſi intelligatur per conſequēs ꝙ pro
ducerit angelum qui pro tunc erat malus
quando producit/ & ſic conceditur. ¶ Ad
ſecundum argumentum/ dicit Gregorius
arminēſis ꝙ occham in duobus cōceſſis ab
eo implicat contradictionem/ nam conce-
dit in primo ſententiarū ꝙ res que nunc eſt
nō poteſt nūc non eſſe. & in quolibeto/ &
in pleriſq; alijs locis concedit ꝙ angelus in
primo ſui eſſe potuit peccare eliciendo ma-
lam volitionem. & propterea dicit Grego
rius admiſſo toto caſu ꝙ in primo inſtanti
ſui eſſe angelus libere peccauit eo ꝙ in illo
inſtanti potuit nō peccare: & potuit illam
volitionem non elicere. Sed de hac diffi-
cultate amplius videbitur in ſolutione pri
mi argumenti. ¶ Ad tertium in quo eſt ma
ior difficultas/ negat Gregorius conſequē
tiam & ad probationem negat Gregorius
aſſumptum ſcilicet ꝙ in quolibet inſtanti
intrinſeco tantum peccauit quātum in pri-
mo. Pro quo dicit Gregorius ſi voluntas
in inſtanti quod eſt preſens eliciat aliquam
volitionem datur vnum tempus poſt hoc
per qđ totū & quālibet eius partem neceſſa
rio continuabit iſtam volitionem: & in ta-
li tempore nec in eius aliqua parte nec ali-
quo inſtanti intrinſeco peccauit de nouo
imputabiliter: ſed in inſtanti terminante ta
le tempus libere conſeruabit talem volitio
nem. & tm̄ peccauit q̄tum i primo: & eodē
modo ſequitur tale inſtans aliquod aliud
ipſius equale primo per quod cōtinuabit
ſuam volitionem. Ex quo ſequitur ꝙ quā-
do ſortes peccat nunq̄ per aliquod totum
tempus peccat ſed ſolum per infinita inſtā
tia. & eodē modo dicetur qn̄ ſortes merc-
tur nunq̄ per aliquod totum tempus mere
tur ſed adequate p infinita inſtantia. ¶ Sed
contra hoc arguitur ſic. primo per Grego-
rium in primo ſententiarum diſtinctione
decimaoctaua. quando ſortes in aliquo in
ſtanti elicit aliquam volitionem habet tūc
in ſua poteſtate facere ꝙ iſto tempore non
erit demonſtrato quocunq; tempore futu-
ro. ¶ Secundo ſic arguitur & capio primū
inſtans in quo ſortes libere ꝯtinuabit poſt
hoc inſtans elicitionis. & ſic arguitur. Si
ſortes habeat in ſua poteſtate in illo inſtan
ti hanc volitionem nunc elicitam non con
ſeruare: ergo habet in ſua poteſtate quocū
q; inſtanti poſt illud non cōſeruare/ & per
conſequens in quocūq; inſtanti poſt illud
ſortes peccabit conſeruando. ¶ Tertio ſic.
concedit Gregorius in ſecundo ſententia-
rum diſtinctione tertia/ ꝙ voluntas poteſt
intendere ſucceſſiue ſuam volitionem. &
per conſequens poteſt remittere ſucceſſiue
per aliquod totum tempus: & ponatur ꝙ
ad hoc faciendum obligetur illa voluntas
& non faciat/ ſequitur ꝙ per totum illud
peccabit. & hoc argumentum videtur mi-
chi probare euidenter ex Gregorio ꝙ ſi alī
qua volitio ſit modo non oportet ꝙ ipſa
tota per certum tempus hoc de neceſſitate
continuabitur ¶ Quarto ſic arguitur pro-
bando ꝙ ſortes poſſit per aliquod totum
tempus & per quamlibet eius partem / &
quodlibet eius inſtans peccare. & ſic argui
tur habeat ſortes hoc iudicium diligendus
eſt deus a me ſub pena peccati mortalis qđ
continet per vnam totalem horam & in il-
la totali hora non eliciat ſortes aliquam di
lectionem in quolibet inſtāti talis hore ſor
tes peccat. quod ſic probatur/ in quolibet ī
ſtanti talis hore libere omittit. ergo in quo
libet inſtanti talis hore peccat. Patet ꝯña/

quia ſicut difformiter agere ad iudicium rationis etiam erroneum eſt peccatum/ita difformiter omittere. & patet antecedens/in quolibet inſtanti ſortes poteſt diligere deũ ergo in quolibet inſtanti libere omittit. patet antecedens/ in quolibet inſtãti ſunt oẽs cauſe neceſſario requiſite vt producatur dilectio dei puta omiſſio ipſius dei & voluntas:ergo in quolibet inſtãti poteſt elici ipſa volitio ipſius dei. Propterea dicunt aliter alij ad argumentum puta Occham & Climeton. Primum eſt ꝙ quando ſortes elicit aliquam volitionem malã ſortes in illo inſtanti peccat. Secũdum eſt/ꝙ per totale tẽpus ſequens & generaliter eius partem quo continuabit ſortes peccabit per illam volitionem. & dat rationem Climeton/anteꝗ̃ ſortes peccat per aliquam volitionem in aliquo inſtanti oportet ꝙ imediate ante illud inſtans habuerit in ſua poteſtate nõ habere illam volitionem in illo inſtãti .ſed quocunqꝫ inſtanti dato in quo cõſeruatur illa tota volitio:falſum ẽ dicere ꝙ imediate ante hoc inſtans fuit in poteſtate ſortis nõ habere iſtam volitionẽ: ſed imediate ante inſtans elicitionis fuit in ſua poteſtate ꝙ nõ eliceret in hoc inſtanti. Sed argumẽtum de pura omiſſione videtur militare contra hãc poſitionem ꝙ in quolibet inſtanti temporis in quo omittit peccat. & probatur ſic. quocũqꝫ tali inſtanti dato imediate ante ipſum habuit ſortes in ſua poteſtate ĩ hoc inſtanti non omittere quia imediate ante hoc habuit ĩ ſua poteſtate tũc elicere:ergo quocunqꝫ inſtãti aſſignato peccat. Similiter ex hac opinione videtur ſequi ꝙ angelus nõ potuit peccare in primo inſtanti ſui eſſe ſicut deducebatur per vnũ argumentũ prius factum. Iſta opinio Cclymetonis faciliter defenſari poteſt de peccato trangreſſionis & dicendum foret cõſequenter ꝙ ꝗ̃ voluntas poſſet elicere actum in inſtanti nõ tamẽ corrumpere. & ratio eſt/quia elicioni talis actus nihil reſiſtit: corruptioni autem aliquid riſiſtit. quod ꝓbatur ſic. Vnũquodqꝫ ens deſiderat ſe permanere in eẽ. ergo vnũquodqꝫ ens reſiſtit ſe corrũpenti & ſue corruptioni. & per cõſequens ab agente finite potentie in corrumpendo nõ poteſt in inſtanti corrũpi. Forte diceret quis ſequitur intemperatum nõ poſſe elicere actum temperantie in inſtãti . nec temperatum actum intemperantie. patet ſequela. habitus intẽperantie reſiſtit productioni actus temperantie. ergo ſtante tali reſiſtentia non poteſt actus intemperantie produci ab agente finito. & probatur antecedẽs. Omne agẽs naturaliter productiuum alicuius effectus reſiſtit productioni effectus contrarij. hinc eſt ꝙ communiter dicitur a philoſophis: ꝙ forma ſubſtantialis aque reſiſtit productioni caloris/ſed habitus intemperantie eſt naturaliter productiuus actus intemperantie cui contrariatur actus temperantie/ ergo naturaliter reſiſtit productioni actus temperantie. ¶ Ad hoc argumentum videtur multum probabiliter dicendum ꝙ habens habitum intemperantie & cognitionem: mediante qua poteſt elicere actum intemperantie non poteſt pro tunc producere actum temperantie in inſtanti/ nec poteſt producere tantum actum temperantie ſtante equali conatu quantum produceret ſecluſo & habitu & ſecluſa cognitione. ¶ Sed vltra poſſet aliquis petere. An ſi ſortes vniformiter produceret in hora aliquam malam volitionem an vniformiter peccaret. Breuiter dico ꝙ non/quia in ſecunda medietate ſortes tantum peccaret quãtum in prima per nouam productionem tante partis quãtam produxit in prima:& adhuc aliquantulum peccaret. continuando volitionem productam in prima: ergo ſimpliciter peccaret in ſecunda medietate ꝗ̃ in prima. & ſic correlarie ſequitur ꝙ ad vniformiter peccare ſequitur difformiter producere volitionem. & ita dicatur demerito. Sed conſequenter ad iſtam opinionem difficile eſt ſoluere argumentũ de pura omiſſione. Nã ſicut argutum eſt prius ſi eſſet ſorti preceptũ ꝙ ꝑ vnã totã horã diligeret deũ & nõ diligeret ĩ aliqua parte

illius hore quo cum inſtanti dato illius hore verum eſt dicere immediate ante hoc habuit ſortes in ſua poteſtate nunc non omittere. ergo nunc culpabiliter omittit & ſic i quolibet inſtanti intrinſeco illius hore culpabiliter omitteret. & per ꝯſequēs infinite grauiter peccaret in illa hora. Sed adhuc dici poteſt/ vel ſortes habet preceptum ꝙ diligat deum per totam illam horam dilectione cauſata in inſtanti: puta in inſtanti ichoatiuo quam debet continuare per totā horam & ſic ſortes non omittet in aliquo iſtā ti niſi in inſtāti inchoatiuo: queadmodum nō mereretur adimplēdo illud preceptum in aliquo inſtanti niſi inſtanti inchoatiuo. Et in omiſſionibus ſemper reſpiciendum eſt ad actus omiſſos. vel ſi ſortes haberet ꝓceptum cauſare dilectionem ſucceſſiue in illa tota hora: & ſic dico ꝙ ſortes non peccaret in aliquo inſtanti ſine cauſando ſucceſſiue volitionem bonam non mereretur in aliquo inſtanti. ❡Sed adhuc contra hāc opinionem ſic arguitur ſit ſortes qui eliciat in inſtanti inchoatiuo alicuius hore a volitionem pernitioſam quam continuet per totam illam horam in quolibet inſtanti intrinſeco illius hore peccabit. ergo propoſitum. patet antecedens quocunqꝫ tali inſtanti demonſtrato immediate ante illud iſtās habebit ſortes in ſua poteſtate non habere totum/a/in illo inſtanti. ergo iuxta modū dicendi huius opinionis ſortes peccabit in illo inſtanti habendo totum/a/ & patet antecedens/ quocūqꝫ tali inſtanti demonſtrato/ ante illud inſtans inter illa duo mediat vnum tempus in quo poterit aliquam partem/a/ volitionis ſucceſſiue corrumpere: ergo immediate ante illud inſtans habebit in ſua poteſtate non habere totum /a/ in illo inſtāti. ❡Ad hoc argumentum conſequēter reſpondendo ad illam opinionem negatur ꝙ ſortes in quolibet inſtanti intrinſeco peccauit de nouo habendo totum a/ actum. Et ad probationem conedo: ꝙ quocunqꝫ inſtanti ſignato immediate ante illud inſtans habebat in ſua poteſtate non habere totum/a/ in illo inſtanti. & negatur conſequentia & ratio quia non poteſt dari pars aliqua q̄tūcūqꝫ remiſſa a/ actus de qua ſit verum dicere ꝙ imediate ante hoc inſtās habuit ſortes in ſua poteſtate habere in hoc inſtanti actum remiſſiorem ipſo a/ per totā iſtam partem. & ſic non poſſet ſignari certa grauitas huius peccati pro hoc inſtanti. Sed eſſet replica ſi deus alicui preciperet ꝙ non eliceret volitionem intenſam vt quattuor non prohibendo volitionem vt duo nec aliquam vltra quattuor. & ſortes i hoc inſtanti eliciat volitionē vt quattuor non ꝯtinuet per totā horā ſeq̄ntē tūc erit difficile ſaluare qꝺ ſortes non in quolibet inſtanti peccauit. ❡Ad quartum dicūt aliqui nō eſſe inconueniēs ſortem obligari ad aliqꝺ impoſſibile quando ipſemet ſe impoſſibilitauit ex culpa ſua. Diceret aliter Gre. primo ꝙ non eſt poſſibile ſorti nūc ꝙ immediate poſt hoc non habeat iſtum actū: quia nunc eſt poſſibile ei quod nunc eſt poſſibile ei ꝙ nunc nō habeat iſtum actum/ & per conſequēs ꝙ imediate poſt hoc nō habeat. vltra diceret Gregorius ꝙ ſortes non obligatur ad non imediate poſt hoc habēdum cum apud ipſum ſit dandum certum tēpus poſt hoc per quod totum naturaliter continuabit & non peccabit. Holcot habet in ſolutione argumētorum tertie queſtionis ꝙ ſi ſortes nunc peccet neceſſario poſt hoc peccabit per aliquod tempus. ſed per nullum tempus neceſſario poſt hoc peccabit. Eligat vnuſquiſqꝫ partem que videbitur ſibi probabilior. ❡Ad quintum: multiplex eſt modus dicendi & reſpondendi. primus eſt Holcot ꝙ in inſtanti terminante horā verum eſt dicere ſortes peccabit: & tamen ꝑ nullum totum tempus peccauit: ſed in quolibet tēpore ad illud inſtans terminato peccauit inadequate. & ſic in nullo ad illud inſtans caruit ſortes gratia & ſic concedēdum eſt ꝙ ſortes in quolibet inſtanti ante hoc inſtans fuit in gratia & tamē ante illud inſtās peccauit mortaliter. Sed cōtra hanc ſolutionem arguitur ſequitur iſta ꝯcluſio ꝙ ſortes

peccauit mortaliter: & tamen nunq̄ caruit gratia. Patet ſic: & pono ꝙ ſortes in hoc inſtanti peniteat ſe non dilexiſſe deum & ꝙ nullum aliud peccatum ꝯmiſerit/ ſortes nunc habet gratiam quia nūc conteritur. & ſuppono pro nunc ꝙ ad ꝯtritionem nō requiratur cōtinuatio per certum tempus/ & ſortes nunq̄ caruit gratia: quod probo ſic. ſequitur bene ſortes caruit gratia: ergo aliquando nō habuit gratiam. & vltra aliquādo non habuit gratiam: ergo in inſtāti vel tempore. ſed nullum iſtorum eſt dicēdum non primum vt notum eſt/ nec ſecūdū/ qa quocunq̄ tempore demōſtrato in iſto habuit gratiam. & iſtud idem argumentū venit contra Altiſſiodo. dicentem/ ꝙ in caſu argumēti ſortes primo peccat in inſtāti terminante horam capiendo peccare vt eſt cōtrahere reatum ex omiſſiōe vel commiſſione. cū ſortes nunq̄ ante hoc fuit in reatu ad penam eternam cum ſemper fuerit ī gratia: non tamē eſt illa gratia quam prius habuit ſed illa deperdita ratione peccati. ſed eſt in gratia quam meretur virtute contritionis que forte eſt minor ea quam habuit vel forte maior vel forte equalis ſecundum ꝙ ſortes habere poteſt magnam vel paruam cōtritionem. Et vltra concedendum eſt ꝙ ſortes peccauit mortalite/ & tamen per nullū totum tempus nec per aliquod inſtans erit ſine gratia. Non eſt tamen concedendum ꝙ ſortes peccauit mortaliter & in gratia eſt & gratia quā habet nunq̄ perdidit. Aliter dicunt alij ꝙ deus non poteſt ita precipere niſi in precepto ſuo etiam īcludatur inſtās terminatiuū hore. & hoc ſatis mirabile videtur. Ad ſextum dictum eſt prius. & hec de quarto articulo.

¶CIRCA SOLVTIONEM primi argumenti aduertendū eſt ꝙ altercatio eſt inter doc. Vtrum in inſtanti ī quo voluntas libere vult habeat in ſua poteſtate pro tūc non velle. Dicunt Gregorius de arimino/ & Scotus. xxxvj. diſtinctione primi ꝙ ſic. & apud eos voluntas habet libertatem cōtradictionis pro eodem inſtanti & contrarietatis: hoc eſt dictu/ volūtas nunc eliciēs actum habet in ſua poteſtate nunc non elicere: & habet in ſua poteſtate nunc elicere actum contrarium. Patet ſecundum ex primo. nam ſi habeat in ſua poteſtate nunc nō elicere ponatur in eſſe ꝙ nunc non eliciat/ quo facto poterit pro tunc actū contrariū elicere. ergo ī ſua poteſtate habet pro nunc actum contrarium elicere/ non eſt tamē cōcedendum ꝙ voluntas ſit libera ad eliciendum pro nunc actus contrarios: quia non eſt poſſibile ꝙ nunc eliciat actus contrarios. ¶Sed contra hanc poſitionem inſtatur primo ſic. Si iſte actus quem nunc elicit voluntas poteſt nunc non eſſe/ ergo poteſt nunc corrumpi. ponatur in eſſe quod nūc corrumpatur ſequitur bene corrumpitur. ergo fuit ſaltem in rebus permanentibus. Preterea ſequitur eſſe poſſibile idem corruptum numero reddire. quod patet ſic. Sortes qui ſemper ante hoc fuit in gratia/ & nunc eliciat peccatum mortale: iſta gratia eſt corrupta/ & eſt poſſibile ꝙ ipſa ſit etiam ſecluſo miraculo. ergo. probatur minor/ eſt nunc poſſibile ꝙ iſtud peccatum inſit per potētiam naturalem: ergo eſt nūc poſſibile ꝙ hec gratia tunc ſit propter hoc perdita. ¶Ad primum iſtorū negatur iſta conſequētia: iſte actus poteſt nunc nō eſſe. ergo poteſt nunc corrumpi: quia ſi voluntas faceret ꝙ iſte actus non nunc eſſet/ hoc non eſſet per corruptionem. ¶Ad ſecundum negatur ſequela & ſequens: & ad probationem concedo ꝙ nūc eſt poſſibile hāc gratiam eſſe: ſed tñ nō eſt poſſibile ꝙ non reddeat: quia ſi nunc eſſet ipſa nunq̄ fuiſſet corrupta. & ſic ipſa non rediret. Correlarie ſequitur ꝙ iſta eſt concedenda/ aliqđ eſt corruptum & eſt nunc poſſibile per potentiam naturalem ꝙ non ſit corruptum nūc. ¶Alia eſt opinio quam tenet Guillelmus occham diſtinctione preallegata & doctor in preſenti/ ꝙ ſi nunc aliqua res ſit non eſt poſſibile pro nunc ꝙ ipſa non ſit. & ſic pro eodem inſtanti nō eſt ponenda libertas contradictionis nec contrarietatis. Sed con

tra hanc poſitionem ſic arguo: ſi ſortes nũc
haberet volitionem fornicandi pro nunc
ſortes tenetur non habere. ergo pro nunc
ſortes poteſt non habere pña tenet quia ne
mo obligatur ad impoſſibile. & patet ante
cedens / ſortes pro nunc peccat per illam vo
litionem. ergo ſortes pro nunc tenetur nõ
habere. Secundo arguitur: ſequitur hanc
eſſe impoſſibilem volũtas libere vult quod
patet ſic. Nam ſi ſit poſſibilis ponatur in
eſſe ꝙ ipſa verificetur / tunc ſic arguitur / vo
luntas nunc libere vult. ergo nunc habet ĩ
ſua poteſtate non velle / & vltra ſic arguitur
nunc habet in ſua poteſtate nõ velle / ergo
nunc habet in ſua poteſtate facere ꝙ iſta vo
litio nõ ſit. Inſup dicitur libera apud doct.
quia omnibus neceſſario requiſitis ad pro
ductionem volitionis poſtq̃ habet ĩ ſua po
teſtate producere & non producere / tũc ſic
arguitur / vel illis poſitis ipſa producit vel
non. ſi non. ergo tũc per iſtã opinionẽ nõ
poteſt producere. ſi ſic / ergo tunc non põt
non producere. Ad primum iſtorum dicit
concedendo antecedens ſcilicet ꝙ volũtas
pro nunc tenetur non habere iſtam voliti
onem. & negatur conſequentia. & ad pro
bationem diſtinguo ꝙ voluntas non poſ
ſit obligari ad impoſſibile. vel ad ĩpoſſibi
le ſimpliciter. ſ. quod nõ ẽ nec fuit ĩ ſua po
teſtate & ſic concedo. vel ad impoſſibile p
accidens. ſcilicet quando ipſa eſt cauſa illi
us impoſſibilitatis. & ſic negatur. Forte di
ceret aliquis / eodem modo poſſet obligari
voluntas poſtq̃ peccauit ad non peccaſſe
quod tamen nemo diceret. quia tunc conti
nuo peccaret poſtq̃ peccauit. & ppterea nõ
placet hec ſolutio Altiſſiodorẽſis dicit ꝙ
pro inſtanti in quo voluntas habet malã
volitionem ipſa non tenetur ad non habẽ
dum / cum hoc ſit ei ĩpoſſibile: ſed immedi
ate ante tenebatur ad non habendum. & p
pterea nunc cõtrahit maculam peccati. &
eodem modo dicit de peccato omiſſionis.
¶ Sed contra hanc ſolutionem ſic arguitur
vel ſortes in hoc inſtãti peccat vel ante pec
cauit. non eſt dicendum ſecũdum / quia tũc
ante perdidiſſet gratiam. Si dicatur primũ
ergo nunc habet aliquem actum quem te
netur non habere. vel aliquem actum non
habet quem tenetur habere. & ppterea pla
cet magis primus modus dicendi: & eſt cõ
munior. Nec eſt ſimile de hoc quod infer
tur ꝙ aliquis obligaretur ad non peccaſſe
quia quando verum eſt dicere ꝙ peccauit
non immediate ante fuit ĩ ſua poteſtate ꝙ
non peccaſſet. Sed immediate curret repli
ca ex vno argumento facto circa ſextum ar
ticulum puta ſi detur preceptum de diligẽ
do deum ante inſtans terminatiuum hore.
¶ Ad ſecundum negatur conſequentia: &
ad probationem dico ꝙ voluntas non di
citur nunc libere velle quia nunc habeat in
ſua poteſtate non velle: ſed propter alterã
iſtarum cauſarum apud doctorem ꝙ imme
diate ante hoc habuit in ſua poteſtate ad fi
nem illius temporis deſiſtere a ſua volitio
ne. ¶ Ad tertium dico ꝙ illud eſt intelligẽ
dum ꝙ omnibus neceſſario requiſitis po
ſitis immediate cum habebat voluntas
in ſua poteſtate non coagere. Inter iſtas o
piniones videtur michi pria probabilior.

¶ CIRCA SECVNDVM ARGV
mentum eſt aduertendum ꝙ difficultas eſt
inter doctores / an ſit danda pura omiſſio
& breuiter pro nunc ſecundum ꝙ argumẽ
tum exigit dico ꝙ ſic. Vltra dico ꝙ volun
tas qñcunq; non vult non dicitur libere
non velle / ſed ſolum pro tempore quo ha
bet oportunitatem ſufficientem vt produ
cat volitionem / & tamen non producit.
Et vltra dicendum eſt ꝙ iſta conſequen
tia non valet. Voluntas libere non vult: er
go vult non velle: & hec materia tractabi
tur amplius infra.

¶ CIRCA TERTIVM ARGVMEN
tum inquiritur difficultas. vtrum aliqua
cognitio ſiplex libere cauſet. p quo ſit pri
ma propoſitio. Aliqua cognitio libere
cauſatur. patet ſic / ſortes qui intuitus eſt pa
trem ſuum nunc non habet cognitionem
abſtractiuã patris ſui & poſt hoc habebit

ergo nunc deficit aliquod neceſſario requi
ſitum vt producatur illa cognitio vel libe
re cauſabitur. Non eſt dicendum primum
cum ſortes iam habeat habitum vel ſpeciē
apud alios. nec dicendum eſt ſecūdum. Et
primo ꝯſequentia probatur ex illo: qꝛ poſi
tis cauſis naturalibus ſufficientibus ad effe
ctum producendum de neceſſitate produ/
cunt. ¶Secūda propoſitio/ aliqua noticia
intuitiua libere cauſatur. Patet ſic. ſit ſortes
qui intuetur albedinē non intuetur illā per
noticiam reflexam: & poſtea intuebitur. er
go nunc deficit aliquod neceſſarium requi
ſitum ad illam intuitionem reflexam cau
ſandum vel ipſam liberare cauſabitur: ſed
non eſſet dicendum primum cū ad intētio
nem cauſandam ſufficiat preſentia obiecti:
& poſſibile eſt ergo dicēdū ſcdm. & ꝑpter
ea dicit dyo. in libro ſententiarū ꝙ noticie
intuitiue rerum extrinſecarum mere natura
liter cauſantur. ¶Tertia propoſitio/apud
Gregorium poteſt imediate libere produ
ci aliqua cognitio/hoc ē dictu. poteſt libe
re produci abſqꝫ actu voluntatis elicito. pa
tet ſic/ ſit ſortes habens habitum inclinantē
ad cognitionem abſtractiuam platonis/ &
nunc non cognoſcat platonē arguit: quod
tamen libere producet illam cognitionem
vt patet ex prima propoſitione & non per
actum volendi. quod ſic probatur: quia ſi
produceret per actum volendi maxime eēt
per actum quo volet cognoſcere platonē:
ſed tunc ſic arguitur/ illam volitionē de ne
ceſſitate precedet aliqua cognitio platonis
& cognitio cognitionis platonis que libe
re cauſabitur vt probari poteſt eodēmodo
ſicut prius/ tunc queritur an cauſabitur me
diāte altero imperio. & iterum queratur de
cognitione precedente tale imperium ſecū
dum: & ſic erit proceſſus in īfinitum vel de
ueniēdum eſt ad cognitionē imediate libe
re cauſatam. Ex hac propoſitione videtur
ſequi correlarie/ ꝙ eſt poſſibile actum intel
lectus eſſe imediate peccatum quod tamen
non ſolet cōmuniter ꝯcedi. patet ſic. actus
intellectus eſt immediate liber: ergo poteſt
immediate prohiberi. & vltra poteſt īme
diate prohiberi. ergo poteſt imediate eſſe
peccatum. & hoc correlarium videtur mi
chi concedendum ꝯſequenter loquēdo nō
tamen ſequitur ex hoc ꝙ aliquis actus intel
lectus poſſet eſſe immediate meritorius: qꝛ
ad meritum requiritur relatio in vltimum
finem: quia ſpectat ad voluntatem. de co
gnitione intuitiua obiecti extrinſeci tenet
Dyo. in prologo ſententiarum ꝙ quilibet
talis mere naturaliter cauſatur.

¶CIRCA ARTICVLVM quartum
notandum ꝙ imprimis eſt difficultas pro
bleumatica inter ſanctum Thomā & alios
doc. an voluntas poſſit velle cōtra iudiciū
perfectum & plenum. Dicit ſanctus Tho.
ꝙ non: quia tale iudicium plenum & perfe
ctū ē euidens ꝙ voluntas nullo modo mē
tiretur confirmando ſe tali iudicio: ſed hoc
eſt falſum. ergo. patet ſequela: bene ſequit̄
illud iudicium eſt euidēs: ergo naturaliter
cauſatur. & hoc iudicio poſito neceſſario
cauſatur actus voluntatis ei ꝯformis: ergo
ille actus voluntatis nec eſt/ nec conſequen
ter in poteſtate eius/ & per conſequens nō
eſt meritorius/ & propter hoc ſimiliter/ &
propter articulum parrhiſienſem videtur
michi probabilius ꝙ poteſt ſe difformare
iudicio particulari perfecto & pleno.
¶Secundo notandum ꝙ aliud eſt ſe ꝯfor
mare iudicio intellectus & velle conformi
ter. Nā ſe conformare eſt facere ꝙ ita ſit vel
non ſit ſicut per illud iudicium iudicatur
verbi gratia ſi iudicaret ſortes non eſt volē
dum ꝯformans ſe illi iudicio nullum actus
voluntatis eliciendo. ¶Notandum tertio
ꝙ duplex eſt iudicium practicū ī intellectum
verū & falſum. Et falſum eſt duplex. Vin
cibile & inuincibile. Illud dicitur vincibile
quod poteſt vincere aliquis faciendo illud
quod facere tenetur. Et per oppoſitū dici
tur inuincibile. & quāq̄ teneat Guillelmus
parrhiſienſis in libro de legibus ꝙ nō poſ
ſit eſſe aliquis error inuincibilis oppoſitum
tamē cōmuniter deffenſatur. ¶Iſtis ſuppo
ſitis ſit prima propoſitio. Eſt aliquod iudi

tium practicum cui nõ poteſt homo ſe dif-
formare. Patet ſic, hoc eſt iudicium practi-
cum non eſt volendum eſſe miſerum. & iſti
iudicio non poteſt homo ſe difformare. er
go propoſitum. patet/ minor nõ poteſt ſe
difformare tali iudicio niſi vellet eſſe miſe-
rum: ſed hoc non eſt poſſibile vt ſatis dere-
linquitur ex his que dicta ſunt ꝯtra tertium
articulũ. ¶ Secunda propoſitio/ poteſt vo
luntas velle aliquid quod eſt in particulari
plene & ꝯplete iudicatum nõ eſſe volendũ
vt ſi intellectus dictaret nõ eſſe fornicandũ
perfecte & plene apprehẽderet fornicatio-
nem ſub ratione delectationis volũtas poſ
ſet velle fornicari. & hoc ſatis relinquo pro
batum ex primo notabili. ¶ Tertia propo-
ſitio. Quãdocũq; difformat ſe iudicio pra
ctico intellectus ſiue vero ſiue erroneo pec-
cat. Patet hoc ex dicto apoſtoli. omne qđ
non eſt ex fide peccatum eſt. vbi dicit glo.
omne quod eſt ꝯtra cõſcientiam peccatum
eſt. & per cõſequens quicunq; difformat ſe
iudicio practico ſiue vero ſiue falſo peccat.
¶ Quarta propoſitio/ quicũq; conformat
ſe iudicio erroneo vincibili peccat. Patet
ſic. quia ignorantia vincibilis apud doct.
licet excuſet a tanto: non tamẽ a toto. ergo
quandocũq; conformat ſe iudicio practico
erroneo peccat. ¶ Quinta propoſitio/ ho-
mo ꝯformans ſe iudicio practico erroneo
inuincibili nedum peccat/ verũetiam ſi ſit
in gratia & adſint omnes circũſtãtie requi-
ſite meritur/ quod nõ peccat ſẽtẽtia eſt om
nium doct. quia ignorantia inuincibilis ex
cuſat a toto. & quod mereaꝛ. patet ſic. om-
nis faciens aliquam operationem in gratia
ad quam pro tunc tenetur & propter finem
debitũ & ſic de alijs circũſtantijs mereꝛ. ſed
ſic eſt de iſto qui habet tale iudicium inuin
cibile: vt puta de ſorte dormiente ad quem
ingreditur aliqua mulier loco ſue petendo
debitũ reddẽdo facit operationem ad quã
pro tunc tenetur. ergo ſi faciat propter de-
bitũ finẽ & ſic de alijs circũſtãtijs pro tunc
meretur. ¶ Sed contra hoc arguitur ſic. vt
operatio ſit meritoria requiritur ꝙ ſit bona
moraliter & ꝙ ſit conformis dictamini pru
dẽtiali. quinto ethyco. capi. ij. & vt dicta-
men aliquod ſit prudentiale requiritur ꝙ
ſit verum cũ prudẽtia ſit vnus ex quinq; ha-
bitibus quibus non contingit dicere falſũ
quinto ethyco. capitulo. iij. ergo operatõ
conformis errori nõ eſt meritoria. Ad hoc
argumentum ſolent quidam dicere ꝙ licet
hoc iudicium ſit erroneum huic vxori mee
eſt reddendum quod petit. Iſtud tamen iu
dicium huic mulieri eſt reddendum quod
petit non eſt erroneum cum ſequatur ex du
obus veris. ſ. omni mulieri qui inuincibili-
ter creditur mea eſt reddendum quod petit
& hec ẽ mulier qui inuĩcibiliter credit̃ mea.
Vltra dicunt ꝙ talis redditio eſt meritoria
& bona prout conformatur ſecundo iudi-
cio & non primo. Sed arguitur probando
ꝙ ſecundum iudicium ſit falſum. bene ſeqꝛ
hec mulier eſt a me cognoſcẽda: & hec mu-
lier eſt mulier aliena. ergo mulier aliena eſt
a me cognoſcenda: ſed conſequens eſt falſũ
& contra vnum preceptum diuinum. & mi
nor eſt vera. ergo maior ẽ falſa. Ad hoc ar-
gumentum cõceditur/ ꝯſequẽtia/ & negaꝛ
ꝙ conſequẽs ſit falſum: & vltra negatur ꝙ
ſit contra preceptum diuinum: ſed precep
tum diuinum eſt intelligẽdum ĩ hoc ſenſu
ꝙ ſcienter nulla mulier aliena eſt cognoſcẽ
da. Sed replicaret aliquis/ ſi iſta propoſitio
mulier alterius eſt a me cognoſcenda ſit ve
ra & eſt practica. ergo de ipſa poteſt eſſe ve
rum iudicium practicum in me. & per con
ſequens potero velle iudicare ꝙ mulier al-
terius ſit a me cognoſcenda/ quod ſi conce
das ſequitur ꝙ ſciẽter licite poſſum cogno
ſcere mulierẽ alterius. Ad hoc negatur con
ſequentia prima: qua infertur ꝙ de illa pro
poſitione poteſt eſſe in me verum iudiciũ
practicum: ſed in altero poteſt eſſe verum
iudicium practicum de illa propoſitione:
puta ſi ſortes ſcienter ꝙ de iſta aliena vxore
inuincibiliter crederem ꝙ eſſet mea ſortes
recte iudicaret ꝙ mulier alterius eſſet a me
cognoſcenda. Correlarium ſequitur. ꝙ po
teſt eſſe in ſorte iudicium aliquod practicũ

rectum cui ſynonimũ nõ poteſt eſſe in me
rectum. Sed adhuc diceret aliquis: ſequitur
ꝙ mulier qui ſe ſupponit ſorti loco vxoris
ſortis non peccaret volendo ſortem ipſam
cognoſcere. patet ſic: nullus peccat volen-
do alterum exercere operationẽ meritoriã
cum illa volitio videtur eſſe charitatis/ſed
iſta mulier in ita volendo ſolum vult ſor-
tem exercere operationem meritoriam:
quia per illam volitionem ſolum vult
ſortem cognoſcere ipſam. ergo per illã vo
litionem ipſa non peccat. Preterea ſi iſtud
iudicium eſt i illa muliere rectum ſortes de
bet me cognoſcere. ergo iſta mulier cõfor-
mando ſe tali iuditio nõ peccat/ Ad primũ
negatur ſequela: & ad probationem nego
maiorem: ſed oportet addere dum non ha-
beat preceptum de non volendo. Ad ſecũ-
dum conceditur: ꝙ illud iudicium pro tũc
eſt rectum: ſed illa mulier pro tunc tenetur
facere ꝙ non ſit rectum. & propterea non
poteſt licite ſe conformare tali iudicio. Se-
cundo principaliter arguitur ſic: & pono
quod ſortes non habeat aliud iudicium ꝑ-
ter iſtud/huic vxori mee eſt reddendum de
bitum ſic conformãdo tali iudicio non cõ
formac ſe alicui iudicio vero/ergo non
bene agit/ad iſtud dimiſſis diuerſis opinio
nibus meo iudicio dicendum eſt negando
ꝙ ſe conformãdo tali iudicio non meretur
ſimiliter ꝙ non bene agat. & ad probatio-
nẽ diſtiguit: ꝙ iudicium illud non ſit verũ
eo ꝙ includit virtualiter aliquod ſpecula-
tiuum falſum. ſ. hec eſt vxor mea. & ſic hoc
conceditur. vel ꝙ non ſit verum ratione di
ctate operationis. & ſic negatur. Iam dico
ꝙ hoc ſecundum ſufficit vt ſit iudiciũ pru-
dentiale ſaltẽ vbi error ſpeculatiuus inclu-
ſus eſt inuicibilis. ¶ Tertio ſic arguitur cõ-
tra tertiam concluſionem: & ſit ſortes nũc
dictans erronee ꝙ pauperi in extrema neceſ
ſitate poſito non eſt ſubueniendum & cõ
tinuet per vnam horam: tũc in inſtanti me
dio temporis per quod neceſſario continu
at illud iudicium tenendo modũ Gregorij
ſequitur tunc ꝙ ſortes de neceſſitate pecca-
ret pro illo tempore. probo ſic: ſi ſortes ve
lit ſubuenire peccat: quia facit contra cõſci-
entiam/ſi autem non velit peccat quia facit
contra preceptum diuinum/& non poteſt
pro tunc aufferre illud iudicium/ergo pro
tunc de neceſſitate peccat. Ad iſtud argumẽ
tum ſuppono: ꝙ ſortes non conformet ſe
tali iudicio/concedo ꝙ iſta eſt concedẽda
in inſtanti medio temporis pro quo neceſ-
ſario continuatur illud iudicium nunc nõ
poteſt facere ſortes quin peccauit pro hac
ſecunda medietate tẽporis & nõ eſt incon
ueniens quando incidit ex culpa ſua.

¶ Quarto arguitur: ſi ſortes dictaret feſtu-
cam non eſſe leuandam & vellet leuare nõ
peccaret. ergo tertia propoſitio ẽ falſa. pa
tet antecedens/illa volitio non eſt dictũ fa-
ctum vel concupitum contra legem dei. er
go non eſt peccatum/conſequentia tenet a
negatiõe diffinitõnis ad negationẽ diffini
ti/& patet antecedens: quia non poteſt da
ri aliqua lex per quam prohibeatur illa vo
litio/preterea ſi ſortes dictaret ꝙ pauperi i
extrema neceſſitate poſito non eſſet ſubue-
niẽdum & vellet ſubuenire illa volitio nõ
eſſet peccatum. ergo propoſitum. patet an
tecedens nulla volitio cadẽs ſub precepto
dei eſt peccatum/ſed iſta volitio cadit ſub ꝑ
cepto dei: ergo illa volitio non eſt peccatũ
Preterea ſequitur: ꝙ aliqua volitio merito
ria per aliquod pure naturale & naturaliter
adueniẽs efficeretur peccatum mortale qđ
videtur multum abſurdũ/patet ſequela: ſi
ſortes nũc iuicibiliter crederet de hac mulí
ere aliena ꝙ ſit ſua & velit ei reddere qđ pe-
tit propter deum: iſta volitio ex prehabitis
eſt meritoria. & tamẽ per aliquod pure na
turale poteſt effici demeritoria. quod pa-
tet ſic/ſi ſortes efficiatur dies ex viſione hu-
ius mulieris mere naturaliter corrumpetur
hoc iudicium quo iudicat ipſam eſſe ſuam
& producetur iudicium contradictorium
quo facto illa volitio continuata erit pec-
catum mortale. ergo per aliquod mere na-
turale adueniens ipſum efficitur peccatum
mortale/quod erat probãdum. Ad primũ

iſtorum negatur ꝙ illa volitio non ſit pec
catum/& ad probationē diſtiguiẗ ꝙ nō ſit
concupitum contra legem dei/ vel contra
legem dei veram/& ſic tranſeat vel contra
legem creditam legem dei a concupiſcente
& ſic negatur. & hoc ſufficit vt ſit peccatū.
Secundo dici poteſt ꝙ illa volitio elicitur
contra veram legem dei: quia eſt vna vera
lex dei qui facit contra conſciētiam peccat.
Ad ſecundum negatur: ꝙ illa volitio non
ſit peccatum & ad probationē nego ꝙ ad
illam volitionem ſic eliciendam ſit precep
tum datum/ſed eſt preceptum auferre con
ſcientiam. ❡ Ad tertium controuerſia eſt
inter Scotum /& Occham. Scotus non
haberet illud tunc pro inconuenienti ſicut
ſatis poteſt deduci ex eo in materia de con
nexione virtutum moralium ad prudenti
am. Diceret Occhā ꝙ illud iudicium erro
neum eſt cauſa naturalis illius volitionis
propterea ipſo corrupto non amplius cō
ſeruatur illa eadem volitio. immo plus ad
huc diceret: ꝙ illud dictamē eſt obiectū par
tiale illius volitionis ſi talis volitio ſit bo
na. ſed magis ſpectat inquiſitio huius mate
rie ad ſecundum ſententiarum.

GIRCA QVINTVM ARGVMEN
tum/notandum eſt ꝙ doct. inquirit hanc
difficultatem. vtrum aliquis poteſt ſe obli
gare ſub conditione/ad quā difficultatem
certum eſt ꝙ ſic cum fiant multa iuramen
ta & multe promiſſiones ſub conditione/
nam etiam admittitur contractus ī cerymo
nialibus ſub ꝯditione. vt patet in capitulo
ſub conditiones de conditionibus appo
ſitis. Secundo dicendum ē ꝙ promiſſoriū
vel votum factum ſub conditione nō obli
gat quouſqꝫ ſit adimpleta conditio: & qñ
eſt adimpleta obligat exemplum/ſi iuraue
rit ſortes ꝙ dabit platoni decē ſcuta/ſi pla
to fecerit ei domum: quādo facta ē domus
obligatur ſortes ad dandum platoni decē
ſcuta & non prius. Inſuper aduertendum
eſt/ꝙ difficultas huius argumenti proue
nit ex quibuſdam caſibus ex quibus videẗ
ſequi contradictō. Vnus eſt/ſi ſortes iuret
platoni ꝙ dabit ei ſcutum ſi prima propo
ſitio quam dixerit ei ſit vera/& dicat ei tūc
primo plato/tu nichil michi debes/tunc q̄
ritur vel ſortes debet platoni vel nō. Si tu
dicas ꝙ ſic. ergo prima propoſitio quā di
cit ei non eſt vera/& per conſequens ipſe nō
eſt obligatus. Si dixeris ꝙ nō. ergo pria p
poſitio quā dixit ei eſt vera. & p ꝯñs ad im
pletur conditio: & ſic eſt obligatus. For
te dices: ꝙ quando profert illam propoſiti
onem ſortes non eſt adhuc obligatus: ſed ē
obligatus in inſtanti terminante prolatio
nem illius propoſitionis/tunc ego ponā
ꝙ plato dicat ſorti: nichil michi debebis in
hoc inſtanti. Secundus caſus eſt de matri
monio. poſito ꝙ ſortes accipiat bertā ſub
illa conditione in vxorem: ſi prima propo
ſitio quam dixerit ei berta ſit vera: & dicat
ei/tu nō eſt maritus meus/tūc queritur vel
tunc ſortes eſt maritus berte vel non. Si di
cas ꝙ ſic: ergo promiſſio non eſt adimple
ta. Si dicas ꝙ non. ergo conditio eſt adim
pleta: & per conſequens eſt maritus eius.
ad iſtos caſus eſt duplex modus dicēdi /pri
mus eſt doctorū ꝙ in nullo iſtorum caſuū
adimpletur conditio. prio in quolibet iſto
rum caſunm conditio eſt īpoſſibilis & hyp
pothetice ſignificat. iſta ſolutio dependet
ex vna antiqua opinione inſolubiliū q̄ te
nebat omnem propoſitionem inſolubilē
eſſe hyppotheticam: ſed illa opinio iam re
ceſſit ab vſu. Propterea aliter dicendum ē:
admittendo omnes iſtos caſus. & vltra di
cendum eſt: ꝙ ex hac impletione conditio
nis ad quam ex caſu ſequitur promittentē
non eſſe obligatum/non oritur obligatio
ſed ſic eſt in quolibet iſtorum caſuum poſi
torum. nam in primo caſu ad platonem di
cere verum ſequitur ſortem non eſſe obli
gatum/& in ſecundo ad bertam dicere ve
rum ſequitur ſortem nō eſſe maritum eius
& inter ſortem & bertam nō eſſe matrimo
nium. ❡ Circa hoc queritur/an iuramentū
vel promiſſio facta ſub conditione impoſ
ſibili obliget: & videtur ꝙ ſic/ex capitulo
preallegato. ſi conditiones vt dicit textus:

ꝙ ꝯditio ipoſſibilis habetur ꝑ non adiecta. Q̄tū ad hoc dubiū cōmuniter dicūt doct. ex illo capi. preallegato: ꝙ matrimonium contractum ſub cōditione impoſſibili vel turpi que non eſt contra bonum matrimonij ipſa non adimpleta eſt ratum verbi cauſa/ſi ſortes contrahat cum berta hac conditione ꝙ celum digito tāgat: vel ſub iſta cōditione ꝙ furabitur q̄uis non adimpleatur cōditio: eſt inter ipſos matrimonium. Sive ro contrahat cum conditione turpi exiſtēte cōtra bonum matrimonij. puta ſub hac conditione/ſi generationem prolis euitet vel ſub iſta conditione ſi adulterio victum querat contractus nullus eſt/ſed ſi fiat ꝯtractus ſub conditione poſſibili non turpi: ipſa adimpleta iter ipſos eſt verum matrimonium ſed non adimpleta non eſt. ❡Sed cōtra hoc arguitur matrimonium/non cōtrahitur niſi ex mutuo conſenſu explicato per verba de preſenti/& ſortes non conſentit ī bertam niſi ipſa fecerit quod explicatur ī cōditione. ergo ſi non faciat illud berta/nō ē matrimonium inter eos. Propter hoc dicunt aliqui doct. ꝙ ſi conſenſus feratur in totum conditionatum non eſt matrimonium inter eos niſi adimpleatur conditio inter eos: verumtamen eccleſia in foro exteriori reputat verum matrimonium: quia nō reputat conſenſum ferri in conditōnē. Sed ꝙ reputet non eſſe matrimonium ſi addat̄ conditio exiſtens contra bonum matrimonij eſt: quia illa conditio infringit formam eo ꝙ ex vi forme obligat ſe ad contrarium Ex his patet: ꝙ iuramentum factum ſub cōditione impoſſibili non eſt obligatorium niſi fiat ſub conditione turpi: vt ſi ſortes iuret ſe daturum ſcutum ſi cōtingat eum fornicari adimpleta conditione tenetur dare. Sed contra hoc arguitur ſic: ſi cōmiſſa fornicatione/tenetur ſortes dare ſcutū. vel ergo tenetur dare: quia fornicatus ē/vel propter aliquam aliam cauſam: non ſecūdum. ergo primū. ſed quod hoc ſit falſum ꝓbatur ſic. bene ſequitur ſortes vult dare ſcutū quia commiſit fornicationem. ergo ſortes vult ſe commiſiſſe fornicationē ꝯña tenet/ propter enim vnū quodq̨ tale & illud magis. & per conſequens non poſſet adimplere illud preceptum abſq̨ peccato. Ad hoc negaretur vltima conſequentia/quēadmodum non ſequitur/ſortes penitet quia peccauit. ergo: ſi vult penitere vult ſe peccaſſe Eodem modo dicendum eſt: ꝙ iſta conſequentia nichil valet/ſortes dat ſcutum: q̄a commiſit fornicationem. ergo ſi vult dare vult ſe commiſiſſe.

❡CIRCA SEPTIMVM ARGVmentum principale. Tangit doc. difficultatem. vtrum ad vtendum habitu: neceſſario requiratur volitio vtendi/ſicut videtur ſonare auctoritas/habitibus vtimur cum volumus. Pro hac difficultate ſupponendū ē ꝙ vſus habitus eſt operatio ad quam inclinat habitus. Secundo ſupponēdum eſt ꝙ alique operationes ad quas iclinat habitus poſſunt aliquando cauſari ex cauſis naturalibus ſine concurſu voluntatis: vt eſt operatio habitus ſcientifici de aliqua concluſione que cauſari poteſt per ſolum concurſū demōſtratōis & itellectus. Alie ſūt oꝑationes habitus que cauſari nō poſſunt naturaliter abſq̨ concurſu voluntatis/ vt ſūt operationes habitus temperētie. & ſimiliter habitus. Iſtis ſuppoſitis ſit p̄ria concluſio. vt habitus concurrat ad operationē primi generis non requiritur concurſus voluntatis Probat̄ hec ꝓpoſitio: ſit habituatus ſortes ī ſciendo/a/concluſionem & applicetur demonſtratio ad/a/ cōcluſionem veriſſimile eſt ꝙ ſortes intentius aſſentit/a/ concluſioni q̄ ſi nō eſſet habituatus. ergo habitus cōcurrit ad aſſenſum illum producendum cū ipſa demonſtratione: & tamen ibi non eſt concurſus ipſius voluntatis. ergo propoſitum. Secunda propoſitio: vt habitus concurrat ad actum ſeu ad operationem ſi non ſit aliqua cauſa naturalis ſe ſola ſufficiens ꝓducere talem operationem de neceſſitate requiritur concurſus voluntatis. hoc eſt dictu/habituatus in ſciendo a/concluſionem non poteſt ex illo habitu non concurrēte

voluntate producere actū ſcientificū a/pro
poſitiõis niſi ſit applicata cauſa que ſe ſola
pduceret. Patet/nā oppoſito dato ſcilicet
ꝙ habitus ſufficeret cū habitus ſit cauſa pu
re naturalis/& ſemper applicetur itellectus
ſeqtur ꝙ habitus in ſciendo a/ppõnẽ ſemp
actualiter ſciret/ qđ eſt falſū. Sed eſt dificul
tas/an ad hoc ꝙ volūtas ꝯcurrat cū illo ha
bitu de neceſſitate reqraẽ aliqd ipſius actus
voluntatis vel poſſet nunc ꝑ ſuā potentiā
ꝯcurrere de qua difficultate dictū eſt ſupra.
¶Tertia propoſitio/vt volūtas ꝯcurrat ad
operationẽ reſpectu ꝯcluſionis reqritur cō
curſus voluntatis: & hec ſatis nota eſt.
¶Quarta propoſitio vt volūtas libere vta
tur habitu non oportet ꝙ velit illo habitu
vti: ſed habitus ille inclinat ad operationẽ
volūtatis ſufficit ꝙ volūtas ꝯcurrat ad illā
opationẽ actiue & tunc habitus coagit: ſed
ſi inclinet ad operationẽ alterius potentie
ſufficit ꝙ voluntas velit illam operationẽ
exercere quo facto habitus coagit.
¶CIRCA NONUM ARTICULUM
principale ſunt aliqui caſus poſiti a docto
re primus eſt ꝙ ſortes in pria parte propor
tionali hore ſequẽtis mereatur & in ſecũda
peccet. & in tertia mereaẽ & in quarta pec
cet. & ſic in infinitū & decedat in inſtāti ter
minãte horā/an ſaluabitur vel dãnabitur.
Secundus caſus eſt/poſito ꝙ ſortes & pla
to mereātur ſucceſſiue ꝑ totā horā ſequen
tem equaliter producendo ſucceſſiue dile
ctiones dei intenſas vt quattuor: & in inſtā
ti terminante horam ſit mortuus ſortes &
ſua dilectio corrupta/plato tamẽ adhuc ſu
pereſt vel ſuperſtes eſt/nec vnq̃ poſt illud
inſtans mereatur plato/an nunc merebitur
ſortes ſicut plato. & apparet ꝙ non: qa ſor
tes non producet ita magnū meritum ſicut
producet plato. & depẽdet iſta difficultas
ex illo problemate phiſico. vtrum res ſuc
ceſſiua citius producetur q̃ erit producta.
¶Quãtum ad primum caſum dicitur primo
ꝙ caſus non eſt poſſibilis vniuerſaliter lo
quendo de lege poſita. Dicitur ſecundo ad
miſſo caſu de lege abſoluta ꝙ niſi in inſtan
ti terminante habeat aliquẽ actum quo acq
rat ſibi gratiā erit in illo inſtāti abſq; gratia
& per ꝯñs dãnabitur ſi in tali ſtatu decedat
¶Quãtum ad ſcd́m caſum ſuppoſita opini
one cõi ꝙ res ſucceſſiue acquirenda minus
acqreẽ q̃ erit acqſita dicendū eſt ꝙ meritū ca
pit dupliciter ſicut peccatū: vno mõ ꝑ actu.
Scd́o mõ pro dignitate ad ꝑmiū ꝯſurgente
ex actu ſicut capit pctm̃ pro reatu ad penā.
hoc ſuppoſito dicit primo ꝙ nullū ita ma
gnū meritum habebit ſortes ſicut habebit
plato: & ſit illud a/tũc q̃ritur vel a/erit in in
ſtanti terminãte horā vel ante. nõ primū/
quia in inſtanti terminante nõ habebit ſor
tes aliquem actum ex caſu. & ſi ſecundum
tunc ſic arguitur a/erit in aliquo inſtāti an
te inſtans terminatiuū hore/& in tempore
intermedio inter illud inſtans & inſtās ter
minatiuum hore habebit plato maius meri
tum q̃ a/ergo a/non erit tam magnum me
ritum ſicut habebit plato. Secundo dicen
dum eſt ꝙ ſortes habebit ita magnum meri
tum ſicut habebit plato capiendo ſecundo
modo. nam in inſtāti terminãte iam erunt
equaliter digni premio. qđ patet per totā
horam equaliter merebitur ſortes cū plato
ne & in inſtanti terminãte nihil merebitur
plato/ergo in inſtāti terminãte erunt equa
liter digni premio. Sed ibi poteſt eſſe diffi
cultas capiendo caſum ꝙ ſortes ſucceſſiue
producat aliquẽ totum actū meritoriū ſuc
ceſſiue. Vtrum in aliquo inſtāti intrinſeco
talis tpis eſſet verū dicere ſortes meretur in
hoc inſtanti excludẽdo opinionẽ gregorij
ꝙ actus voluntatis qui producit ſucceſſiue
põt etiā in inſtāti produci. & apparet ꝙ ſic
Nā in aliquo inſtāti ꝯtinuaret ſortes libere
illum actum ac ſi eundem actum produxiſ
ſet in inſtanti. ergo in aliquo inſtanti mere
tur ſortes. videẽ mihi ꝙ haberet Gregorius
dicere ꝙ etiā in aliquo inſtāti meretur quẽ
admodū meretur in toto tpe & diceretur ſo
lum finita inſtātia in quorum quolibet me
retur ſortes. De comparatione autem meri
ti temporalis ad meritum inſtantaneum di
ctum eſt prius articulo nono. & qa doctor

in ſequentibus ſolum tangit de infinitate
peccati de qua i ſecũdo & de elicitiõe actus
in inſtãti de quo dictũ eſt circa tertiũ. ꝓpter
ea imponaẽ finis tertie qͤſtioni ſeqͭtur q̃rta.

¶ Quarta queſtio.

CIRCA PRIMVM AR
ticulum quarte queſtiõis
aduertẽdum eſt ꝙ quem-
admodum intellectus aſ-
ſentit alicui propoſitiõi
ꝓpter ſe puta primo prin-
cipio per ſe noto & alicui
propter aliud puta ꝯcluſioni ita voluntas
aliq̄d acceptat in ſui facultate propter ſe ita
ꝙ acceptaret nullo alio acceptato. Aliud
acceptat propter aliud: ita ꝙ nõ acceptaret
niſi altero acceptato vt acceptat potionem
amaram propter ſanitatem. Vnde volun-
tatem aliquid acceptare nihil aliud eſt q̃ vo
luntatem illud velle vel nolle. Iſtis ſuppo-
ſitis ſit prima propoſitio / vt aliquis actus
ſit fruitio non ſufficit ꝙ ſit alicuius obiecti
propter ſe. Patet: quia tunc quilibet amor
proprie vite nihil aliud conſiderando eſſet
fruitio. ¶ Secunda propoſitio: vt actus ſit
fruitio oportet voluntatẽ per illũ actũ fer-
ri in obiectũ tanq̃ in ſummũ bonũ ſeu vlti-
mum finẽ. & iſta propoſitio ſatis patet ex
dicto Auguſtini. Si vero inheſeris atq; per-
manſeris finẽ in ea ponẽs leticie tue tunc &
proprie frui dicẽdus es. Tertia propoſitio
vt feratur voluntas in obiectũ tanq̃ in ſum
mum bonũ nõ oportet itellectũ iudicare il
lud eẽ ſummũ bonũ. Patet ſic / quia tũc qli-
bet fruens creatura eſſet hereticus qd̕ nemo
dixeret. ¶ patet ſic / qa iudiciũ quo de crea
tura iudicatur ꝙ ſit ſũmũ bonũ eſt hereſis.
¶ Quarta ꝓpoſitio vt volũtas per ſuũ actũ
feratur in obiectũ tanq̃ in ſummũ bonũ re-
quiriẽ & ſufficit ꝙ feratur in illud obiectũ
irreferibile vel ꝙ actus quo ſic fertur ex app̄
henſione illius obiecti apphẽſi ſub rõne
ſummi boni. ¶ Quinta ꝓpõ / ſolus deus eſt
obiectũ licite fruitionis ſeu ordinate. Iſta
ꝓpõ eſt oĩm doc. fundata in hoc p̄cepto di
liges deũ ſup oĩa. & patet ſic / ſolus deus eſt
ſummũ bonũ. ergo ſolus deus licite diligi-
tur vt ſummũ bonũ. ¶ Sexta ꝓpõ. cõiter po
nitur a doc. ꝙ nulla nolitio eſt fruitio / qd̕
ſic ꝓbant nunq̃ cauſatur nolitio niſi mediã
te volitione precedẽte / quia nihil fugimus
niſi qa repugnat alicui bono volito: ergo
nulla nolitio eſt fruitio. Contra quã ꝓpoſi
tionem ſic arguitur: poteſt quis licite nolle
deum pc̃õrẽ ꝓpter ſeipm̄: tunc ſic arguitur
vel illa nolitio naturaliter referẽ in deũ tãq̃
in obiectũ / & nõ eſt actus medius. ergo erit
vſus vel fruitio. non primũ / quia tunc eſſet
illicita iuxta illud Auguſtini. Oĩs peruerſi
tas in humanis eſt vti fruendis vel frui vten
dis. Si ſecundũ / habeo propoſitũ videlicet
ꝙ aliqua nolitio ſit fruitio. Ad hoc argu-
mentũ videtur eſſe dicendũ ꝙ aliqua noli-
tio ꝯplexa eſt fruitio nõ tamẽ nolitio incõ
plexa / nec poteſt illa licite elici reſpectu dei.
Sed quereret aliq̄s poſito ꝙ aliquis habeat
volitionẽ qua vellet aliquod ens eẽ ſummũ
bonũ illa terminatur indifferẽter ad omne
ens. & ſic erit volitio fortis & non vſus. er-
go fruitio & per ꝯñs erit licitũ frui creatu-
ris. Ad hoc eodẽ mõ dicendũ eſt ſicut dicit
Buridanus de aſſẽſu quo iudicat ſortes ali-
quod aſtrum eſſe ſup nos qd̕ terminatur ad
quodlibet aſtrũ qd̕ iudicat eſſe ſup nos / ita
diceret ꝙ illa volitiõe quodlibet ens volo
eſſe ſummũ bonũ ſub diſiũctiõe / etiã vltra
concederẽt ꝙ licite creatura fruerẽtur indi-
ſtincte: ſed non diſtincte. Poſſet inſup que-
ri de aggregato ex diuinitate & hũanitate
Chriſti an iſto aggregato ſit fruendum. &
ſi ſic cum iſtud aggregatũ non ſit deus hec
erit falſa ſolo deo fruendũ eſt. probatur ta-
men ꝙ ſic. iſtud aggregatũ eſt ſummũ bo-
num. ergo iſto aggregato fruendũ eſt. Pa-
tet antecedẽs: iſto aggregato nihil ẽ melius
ergo iſtud aggregatũ ẽ ſummũ bonũ / ꝯña
tenet. & patet añs / nã deus nõ ẽ melior iſto
aggregato / cũ hoc aggregatũ oẽm bonita
tem includat: ergo iſto aggregato nihil eſt
melius. Ad q̄ſtionẽ ſaluo meliori iudicio
videẽ mihi dicẽdũ ꝙ iſto aggregato nõ eſt
fruendũ: ſed vtendũ & fruendũ copulatim

Et ad argumentum diſtinguitur ꝙ ſit ſum
mum bonum. vel capiendo bonū collectiͤ
ue/ita ꝙ ſupponat tā pro ente ꝗ collectiõe
entiū, & iſto modo capiēdo ꝯcedo ꝙ iſto
aggregato nihil eſt melius: & per ꝯñs ꝙ ſit
ſummū bonū verūtñ nõ quolibet tali ſum
mo bono eſt fruendū. Cetera argumenta ꝗ
ſolent fieri in iſta materia ſicut eſt iſtud frui
tione eſt fruendū ſunt facilia. & per oppo
ſitum eſt dicendū de vſu ꝙ actus ille dicitur
vſus quo aliquid ſumitur in facultatem vo
luntatis propter aliud. Sed aduertendū eſt
ꝙ voluntatē aliquid amare ꝓpter aliud po
teſt tripliciter intelligi. vno modo ꝙ amet
propter aliud actualiter amatū. Alio mõ ꝙ
mediate ꝓpter aliud hītualiter. Tertio mõ ꝙ
ametꝛ ꝓpter aliud virtualiter/& apud docto
res. ſignanter apud Scotū & occhā vt actus
vocetur vſus nõ reqritur relatio actualis/
nec ſufficit hītualis ſed virtualis ſufficit.

¶Circa tertiū articulū. Notādū eſt ꝙ actus
põt dici tripliciter indifferēs. Primõ dicitꝛ
indifferens inter meritoriū & demeritoriū.
Secūdo inter bonū & malū moraliter. Ter
tio mõ circa vſum & fruitionē. Quātum ad
primū nemo dubitat quin ſit aliqs actus in
differens. Quātum ad tertium hoc ſtat ad no
men. ſed quātum ad ſcdm̄ eſt difficultas pro
bleumatica inter doct. Apud Gregorium
non eſt ponendus actus indifferēs inter bo
num & malum deliberatus. Cuius ratio eſt
hec. quia vel talis actus fieret propter deū
vel non. Si proter deum & ſit circa materiā
debitā eſt actus de ſe bonus/ſi non actus eſt
malus cū ſit quedā fruitio creature. & eiuſ
dē opinionis eſt ſanctus Tho. in prima ſe
cunde dicens ꝙ quāuis detur actus indifferēs
ex genere virtutū nõ datur certus actus deli
beratus indifferens. Alia eſt opinio quā in
ſequitur Bonauētura diſtin. xli. q. j. ſecūdi
& Sco. eadē diſtin. occhā/& doc. in prima
diſtin. primi. dicentes ꝙ ad bonitatē actus
non ſufficit relatio aptitudinalis: ſed ad mi
nus requiritur virtualis/quo ſuppoſito ſic
arguitur/datur homo qui pro tēpore non
tenetur amare deū. & pro hoc tpe nõ tene

tur referre actus ſuos in deū. & p ꝯñs ſi nõc
ex deliberatione velit leuare feſtucā nõ refe
rendo in deū nõ peccabit nec etiā bene mo
raliter aget. vt patet ex ſuppoſitione: ergo
datur actus indifferens volūtatis inter bo
num & malū. Poſſet aliquis querere an poſ
ſit eſſe talis actus qui ſit vſus. & apparet ꝙ
ſic: ſi quis actu indifferenti amet vitā ſuā &
propter ipſam ꝯſeruandā velit comedere/
ita ſecūda volitio eſt vſus cū ſit alicuius vo
litio ꝓpter aliud: & tñ eſt actus indifferens
inter bonū & malū. Pro hoc dicitur ꝙ vſus
capitur dupliciter. Vno mõ pro actu quo
aliqd aſſumitur in facultatē volūtatis pro
pter aliud amatū: vt ſummū bonū. iſto mõ
capiendo non datur actus indifferens inter
bonū & malū qui ſit vſus. Alio mõ capitur
vſus pro actu quo aliqd aſſumitꝛ in faculta
tem voluntatis ꝓpter aliud ſiue vt ſummū
bonū ſiue nõ. & iſto mõ capiendo tunc eſt
inconueniēs ꝙ actus medius inter bonū &
malū ſit vſus. Sed ꝯtra hāc opi. arguitur ſic
vel iſte actus habet circunſtantias reqſitas/
vel aliqua caret. Si primū eſt bonus/ſi ſecū
dum eſt vitioſus/qđ patet ex illo dicto bo
nū eſt ex integra cauſa/malū vero ex cuiuſ
cunqꝫ circūſtantie reqſite carētia vt habetur
ex Ariſto. ethicorū tertio ꝓbante ꝙ diffici
lius eſt bene agere ꝗ male. adducēs hoc exē
plū difficile eſt attingere ſignū facile aūt a
ſigno recedere. Secūdo ſic arguitur/ſeqtur
ꝙ aliqs poſſet adimplere ꝓceptū dei p actū
nõ bonū qđ videtur falſum. Patet ꝯña/ſit
ſortes qui in hoc tēpore non teneatꝛ amare
deū & occurrat ſibi pauper in extrema ne
ceſſitate & nulla cogitatione de deo preuia
velit illi paupi ſubuenire/iſte adimplet pre
ceptū. & tñ talis actus nõ eſt bonus ex opi
niõe. ergo ꝓpoſitū. Et ſi hoc ꝯcedas ſeqtur
ꝙ exiſtens in caritate adimpleret ꝓceptū dei
& tñ nõ mereretur per illā adimpletionē.

¶Tertio ſic ſeqtur ꝙ aliquis actus qui nunc
eſt non malus poſtea idem actus efficere
tur malus loquendo de actu elicito. Patet
ſic. ſit fortes qui nunc amet proximum nõ
referendo in deum & non teneatur referre

pro nunc & cõtinuet volitionem illã vſqꝫ ad tempus quo tenebitur referre / nunc iſte idem actus erit poſtea malus in illo ſcilicet tempore pro quo tenebitur referre. Contra hanc opinionem poſſent adduci multe auctoritates. Primo dicit apoſtolus omnia in deum referte. ergo quicunqꝫ actus qui non refertur in deum eſt malus. Preterea dicit Chriſtus de omni verbo ocioſo reddenda eſt ratio / ſuper quod dicit Gregorius. verbum dicitur ocioſum quod caret pia intentione aut omni vtilitate. Tunc ſic arguitur quocunqꝫ verbo accepto vel habet piam intentionem & cõmunem vtilitatẽ vel nõ Si primum eſt bonum / ſi ſecũdum eſt ocioſum / & per conſequens malum. & ſic non erit aliquod verbum indifferens. ¶ Ad primum iſtorũ dicitur ꝙ iſte actus aliqua circunſtantia requiſita ad bonitatem caret nõ tamen ſequitur ꝙ ſit malus / quia ad illam circunſtantiam non obligatur pro hoc tẽpore. & ſi occurrat tempus in quo obligetur ad illam / tunc bene concederem ꝙ actus ille foret malus. ¶ Ad ſecundum concedo illatum ꝙ aliquis adimplet preceptũ dei per actum nõ bonum ad iſtum ſenſum ꝙ euitat penam per illam adimpletionem. & concedo ꝙ aliquis exiſtens in gratia adimplet aliquod preceptum ad ſenſum datũ & tamen non meretur. Ad tertium conceditur illatum ꝙ aliquis actus nunc non eſt malus tamen poſtea idem remanens actus efficietur malus. & poſtea idem totale manens efficietur malus. Dico vltra ꝙ poſtea erit malus: ſed malitia omiſſionis vel negligentie & non malitia tranſgreſſionis. Poſſet aliquis hic querere poſito ꝙ ſortes pro hoc tempore teneatur diligere platonẽ / & referre illam dilectionẽ in deum minus peccet diligendo & non referendo q̃ peccaret nec diligendo nec referendo. & apparentia eſt ꝙ magis: quia iſta dilectio ẽ mala. ergo eam non habendo magis peccaret q̃ habendo. Ad auctoritatem apoſtoli dicit ꝙ vel eſt concilium vel preceptum. ſi preceptum affirmatiuũ obligat &c. & ad auctoritatem Chriſti dicitur ꝙ verbũ dicit̃ ocioſum quãdo caret pia intentione & omni voluntate quam tenetur habere. ¶ Circa tertium punctum an idem actus ſit vſus & fruitio circa hoc eſt duplex opinio. Prima Gregorij prima diſtinctione primi. ponentis duas ꝓpoſitiones. prima / idem actus eſt volitio medij & finis. Patet ſic. eadẽ cognitio poteſt eſſe medij & finis: ergo eadem volitio poteſt eſſe medij & finis. Conſequentia tenet cum non ſit maior ratio de vno q̃ de alio. ¶ Secũda propoſitio. Non eſt poſſibile ꝙ idem actus ſit volitio medij & finis: & ꝙ ſit medij propter finẽ. Patet / oppoſito dato ſequitur ꝙ idem cauſaret ſemetipſum / cum nihil ſit impoſſibilius apud beatum Auguſtinum. ergo illud ex quo ſequitur. & patet conſequẽtia / quia cum dicitur amo ſortem propter deum non poteſt alius ſenſus dari niſi iſte amo ſortem amore cauſato ex amore dei. ergo ſi ſit idem amor dei & ſortis: & dei propter deum idem cauſaretur a ſeipſo. & hec ratio eſt precipua inter rationes Gregorij. Ex hac correlarie ſequitur ꝙ nullus idem actus eſt vſus & fruitio. & eodem modo diceret conſequenter ꝙ quis poſſit eſſe idem aſſenſus concluſionis & premiſſarum non poteſt tamen eſſe idem concluſionis / & premiſſarũ & concluſionis propter premiſſas. Sed contra Gregorium ſic arguitur ſequitur apud eum ꝙ non poteſt eſſe aliq̃s actus elicitus & deliberatus dei & creature: quod ſic patet. & ſit a / volitio dei & creature ſequitur bene hec volitio eſt volitio dei & creature. ergo eſt tantum vſus vel tantũ fruitio. & vltra eſt tantum vſus vel tantum fruitio & non poteſt eſſe fruitio. ergo eſt tm̃ vſus. Prima ꝯña eſt nota / quia nullus idem actus eſt ſimul vſus & fruitio / nec eſt dabile medium ſecundum Gregorium / & minor ſubſequentis ꝯñtie patet puta ꝙ talis actus non poſſit eſſe tantum fruitio / q̃a eſt circa creaturam. Igitur videtur michi ꝙ Gregorius habet concedere conſequenter loquẽdo ꝙ nõ poteſt eſſe aliquis actus voluntatis deliberatus quo diligeret creatu-

ras & deum quin actus ille ſit vſus . vt ar-
gumentum bene iquirit. Eſt altera opinio
quam tenet ſanctus Tho.prima ſecunde:&
poſt eum Occhã/Andreas de caſtronouo
& doctor/ꝙ idem actus poteſt eſſe finis &
medij propter finem. ſimiliter idem aſſen-
ſus premiſſarũ propter premiſſas & per cõ
ſequens ꝙ idem actus in numero eſt vſus&
fruitio vſus medij & finitio finis. Ponit ta
men Guillelmus occham prima diſtinctio
ne primi:ꝙ dupliciter poteſt diligi creatu-
ra propter deum. vno modo ꝙ diligatur
deus vna dilectione/& creatura altera dile
ctione cauſata a prima:& illa dilectio crea-
ture eſt vſus improprie & extrinſece: quia
poteſt eſſe & non eſſe vſus. Alio modo po
teſt intelligi ꝙ per vnum & eũdem actum
diligamus/& iſte actus eſt vſus proprie &
intrinſece nec poteſt eſſe quin ſit vſus.
Ex quo ſequitur: nullus actus eſt intriſece
vſus quin ſit intrinſece fruitio. Sed contra
hanc poſitionem arguitur / primo ſequif:
ꝙ idem aſſenſus numero eſſet erroneus &
vſus:patet ſuppono ꝙ deducaf ſorti vna
ꝓpoſitio vera ex vna vera & vna falſa quã
credat eſſe veram ſicut frequẽter in ſillogiſ-
mis fit & aſſentiat concluſioni propter pre
miſſas:tunc ſic arguitur aſſenſus ille tunc ẽ
aſſenſus verus concluſionis:& eſt error al-
terius premiſſarum. ergo idem aſſenſus eſt
verus & erroneus quod erat probandum.
Secundo arguitur ſic. ſequeref:ꝙ idem aſſẽ
ſus eſſet fides & euidentia/patet deducatur
vna propoſitio ex maiore euidente & mi-
nore credita & aſſentiat ſortes illi propoſi
tioni propter premiſſas/ille aſſenſus eſt fi-
des concluſionis & minoris & euidentia
maioris. ergo eadem propoſitio ſimul eſ-
ſet credita & euidens ab eodem. etiam ſimi
liter poteſt argui ꝙ idem aſſenſus eſſet opi
nio & certitudo:ponendo ꝙ deducaf vna
propoſitio ex maiore certa & minore opi-
nata & aſſentiat ſortes illi propoſitioni ꝓ-
pter premiſſas/aſſenſus ille erit opinio con
cluſionis & minoris: & certitudo maio-
ris. ergo propoſitum. Tertio arguitur ſic:
ſequeref ꝙ eodem actu intẽſe & remiſſe di-
ligerem. patet illo actu qui eſt vſus crea-
ture & fruitio dei diligatur intenſe deus
& remiſſe creatura. ergo propoſitum. Et
confirmatur ſic /ſequitur fruitionem dei
eſſe peccatum mortale. patet ſic:& ſit ſortes
credẽs de aliqua muliere ꝙ ſit ſua que tamẽ
non eſt ſua & velit eam cognoſcere prop-
ter deum/iſta volitio eſt peccatum morta-
le:& eſt fruitio dei. ergo aliqua fruitio dei
eſt peccatum mortale. Item ex hac opinio-
ne ſequitur ꝙ volitio eſt nolitio quod pa-
tet ſic/ſi ſortes nollit peccare propter deũ:
ille actus eſt nolitio peccati: & eſt voli-
tio dei. ergo propoſitũ. Item ſequitur: ꝙ
aliquis vſus creature fruitione dei eſt perfe
ctior. patet ſit/a/actus qui ſimul ẽ vſus crea
ture & fruitio dei &/b/actus qui ſolum eſt
fruitio dei/a/actus eſt/b/actu perfectior &
a/vſus ẽ/&/b/fruitio/igitur. ¶ Ad primũ
argumentum videtur michi:ꝙ habent cõ-
ſequenter concedere hanc cõcluſionem .ſ.
ꝙ idem aſſenſus erit error vnius propoſi-
tionis & aſſenſus verus alterius. Sed tũc di-
ceret aliquis. ergo ſaltem ſupponẽdo ꝙ aſ
ſenſus ſit propoſitõ eadem propoſitio mẽ
talis. vltimata eſt vera & falſa. dico ꝙ poſ-
ſet negari ſuppoſitum. ſed eo admiſſo con
cedendum eſt illatum. Ad ſecundum eodẽ
modo eſſet dicendum:ꝙ i ordine ad diuer
ſa idem aſſenſus eſt euidentia & fides. Sed
diceres/bene ſequitur eſt euidentia. ergo ẽ
natus mediate vel immediate cauſari ex ſo-
la terminorum incompleta notitia. & eſt fi
des. ergo non eſt natus cauſari ex ſola ter-
minorũ incõplexa notitia : ſed requiritur
actus voluntatis: vt cauſetur. Hec negãda
foret conſequentia prima:ſed vt ſit euiden
tia alicuius ſufficit ꝙ euidenter contineat
aſſenſum eiuſdem natum cauſari &c.
Ad tertiũ:poteſt dupliciter itelligi ꝙ vnũ
intenſius altero diligã vt ad propoſitũ ſuf
ficit vno modo ꝙ intẽtiori actu & iſto mo
do nõ eſt poſſibile ꝙ per vnũ & eundẽ actũ
vnum obiectum intentius diligam & aliud
remiſſius. Alio modo ꝙ ad maius bonum

diligantur vnum ꝗ aliud: & iſto modo eſt bene poſſibile ꝙ vnum obiectū intētius diligam ꝗ aliud. Dicitur ſecūdo ꝙ non eſt implicatio contradictionis ꝙ aliqua ſit dilectio duorum obiectorum. & intentior dilectio vnius & remiſſior dilectio alterius/ quemadmodum concedunt dyalectici ꝙ eadem res eſt ſimilitudo platonis ad ſortem & ciceronem: & tamen eſt intenſior ſimilitudo ad ſortem & remiſſior ad ciceronem. Dicitur tertio ꝙ non ſtat illam dilectōnem remanere dilectionem dei quādo remanet dilectio ſortis. Sed diceret aliquis poſito ꝙ deus cōſeruaret illum actum circūſcripta cognitōne ſortis/ iam remanet dilectio dei: & tamē nō remanet cognitio ergo volūtas fert in incognitum. Breuiter dicendū eſt apud aliquos quod non eſt inconueniens ſupernaturaliter: ꝙ voluntas feratur in incognitū & ſi iſte modus non placeat in illo caſu/ dico ꝙ nō remanet dilectō dei ꝗadmodū nec dilectio ſortis/ ad confirmationem ꝙ ē poſſibile dilectionem dei ſuper omnia eſſe peccatum dum non ſit dilectio vel odiū alterius obiecti. Et ad aliud concedendum eſt ꝙ idem actus ſit volitio & nolitio diuerſorum obiectorū. imo dicunt aliqui ſicut viſum eſt circa tertiam concluſionem: ꝙ omnis nolitio eſt volitio. Ad aliud concedit iſta propoſitio vſus aliqua fruitione eſt perfectior vſus. ſ. quī cum hoc eſt fruitio: & ad argumētum factū pro opinione Gregorij nego ꝙ per hanc propoſitionē diligo ſortem propter deū: denotetur ꝙ dilectio ſortis ſit ꝑtialiter cauſata a dilectōne dei: ſed denotatur ſolum ꝙ voluntas tendat in ſortē ſicut in aliquod ordinatum i ipſum deum & hec de tertio puncto principali. Quantum ad tertium principale argumentum: inquirit doctor: an homo ex puris naturalibus teneatur diligere deum ſuper omnia quod poteſt dupliciter intelligi. primo ex ꝯcurſu dei gñali & oī ſpāli ꝯcurſu ſecluſo: & adhuc ſenſū nō determiat doct. hāc qſtionē. alio modo pōt itelligi/ an hō ſecluſis oībus hītibus gratuitis poſſit ſup oīa diligere deū abſq̄ habitu charitatis īfuſe. Et ad iſtā difficultatē dixerūt aliq ſicut .s Tho. ꝙ nō. Cōtra quos ſic arguit. ſeq̄ ꝙ nō eſſet poſſibile hoīnē ī pctō mortali bn̄ moraliter agere qđ negat ab oībus. patet ſeqla/ bn̄ ſeqtur iſte actus ē moraliter bonus: ergo fit ꝑpter deū tanq̄ ꝑpter finē vltimū/ & vltra fit ꝑpter deū &c. ergo deus ab agēte iſtū actū amat ſup oīa. & vltra deus ab agēte iſtū actū &c. ergo hoc agēs eſt in grā ex opinione. & ꝑ ꝯñs nō ē in pctō. Multas rōes ad idē facit doct. ꝑpterea tenet alterā ptē ꝙ ſecluſo illo hītu gratuito ſtat hoīem diligere deū ſup oīa. Circa quā vidēdū ē/ an poſſit hō ſigula ꝓcepta adiplere ſine charitate/ ꝓ quo notādū ē ꝙ coīs diſtin. ē iter doct. ꝙ ꝓceptū adipleri pōt dupliciter itelligi. vno modo quo ad ſubſtātiā ꝓcepti. alio modo quo ad itentionē ꝓcipientis. Per primū mēbrū nihil aliud itelligo niſi ꝙ adipleat ꝗtū ad oīa quorū aliquo omiſſo peccaret. & ſub alijs verbis idē eſt dictu ꝙ adipleat ꝗtū ad ſubſtātiā actus. & ꝑ ſcđm nihil aliđ itelligo niſi ꝙ adipleat ꝗtū ad ꝯſecutionē meriti: & i iſto ſcđo ſēſu notū ē ꝙ nullū ꝓceptū adimpleri pōt abſq̄ caritate iuxta dictū apl̄i. prime ad co. xiij. ſi facultates meas &c. Sed ꝗtū ad primū ſēſū ſit pria propō/ aliq̄ ꝓcepta diuina pōt adiplere abſq̄ charitate. patet ſic: ſi aliqs exiſtēs in mortali ſuccurrat pauperi in extrēa neceſſitate: poſito ꝙ ei ſubueniat ꝑpter deū & nō cogitet de peccatis ſuis nō eſt veriſſimile ꝙ iſte peccaret nouo pctō in ſubueniēdo ei: & tn̄ ꝑ tūc tenet ſubuenire. ergo aliqđ ꝓceptū adiplet abſq̄ caritate. & ita de ſigulis ꝑ varietate ꝓceptorū q̄ nō ſūt de ſuſceptōne ſacramēti/ hic difficultas ſpecialis ē/ an poſſet adiplere ꝓceptū de ſuſceptiōe ſacramēti eucharíſtie ſine charitate: ita ꝙ ſumēdo nō peccet cū dicat apoſtolus/ q indigne mādučat iudiciū &c. ſup iſto altercātur adiuicē antiq doct. vide bonauēturā & Altiſſiodorēſem quid dicāt. Et hec ſunt (chariſſime lector) que a doctore repiunt dictata in queſtionibus Magiſtri Roberti Holcot. Explicit.

Oliuerius de Lyon Theologie doctorum minimus Lectori Salutem.

NOn ignoras Vigilantiſſime Lector non minus eſſe timenda multitudinis iuditia q̄ oculi ſpectatorum quibus vix placent optima: Ideo ſummopere curandum vt qui vel ſua vel aliena opera in lucem emittunt: ac Velut in proſcenio ſiſtunt: omniūq; hominum oculis offerunt: quorum multi ſunt ad deteriora ſuſpicaces: ſic theatro & ſcene ſe accommodant: vt nihil cōmittant quod Velut indecorum exibiletur: aut vt iuuenile rideatur. Abſquo periculo libros imunes/ & reipu. literarie profuturos codices/ a cimicibus/ tineis/ blattis/ depaſcendos muribuſq; corrodendos: qui domi abſcondūt: furibus imo peculatoribus perſimiles mihi vidētur. Cū enim nos omnes adhoc nati ſimus: vt reipublice maxime prodeſſe/ ſtudeamus: qui habēt Vnde proſint & neglıgūt: eque mihi videntur in culpa atq; illi reipeculatus qui erarium publicum extenuant/ depredātur/ ac ſuppilant. In quod crimen ne incideret eruditiſſimus apollinee artis profeſſor dominus Vincentius Doeſmier (qui olim priuſq̄ medicinā profiteretur Theologie addictus lectionū Magiſtri Iacobi Almain ſacre Theologie doctoris literatiſſimi & acutiſſimi ſedulus auditor ac diligentiſſimus recollector extitit) me aliiſq; non paucis inſtigantibus abditos in archa ſua codices & ſua Solius opera ac peruigili diligentia non dictante Magiſtro Iacobo: ſed curſim vt fieri ab lectoribus aſſolet proferēte: ne vno quidem verbo doctoris omiſſo perſcriptos: in lucem emiſit: probandos/ & apertis vt aiunt vlnis ab vno quoq; docto Theologici campi tyrone/ & in harena theologa puluerulento pugile/ animoſoq; athleta recipiendos. Viuentem enim auctorē eruditiorem neſcio an argutiorem / inter profitendum non noctuinis aut lippientibus oculis/ ſed aquilaribus & lynceis meandros nodoſq; doctorum difficiles introſpicientē & clariſſime explicantē/ extricātē/ perinde ac diuinū aliquod ingeniū/ aut numen ipſum auditores venerabantur: ſuſpiciebant: admirabātur. at qui viua voce interpretem non audierunt: ſi miſcellanea iſtec accuratius perlegerint: eundem non minus diligēt: amabunt: obſeruabūt. Quare ſuadeo viris ſubtilitatū Theologie ſtudioſis preſertim in puluere currētibus hunc in manibus habeant: ſedule ac diligenter perlegant: & gratias agant maximas: primum domino Vincentio Doeſmier cuius incredibili diligentia poſteritati ſūt relicti & aſſeruati codices. deide Claudio Cheuallon & Egidio de Gourmont qui pulchris typis & carracteribus Impreſſum opus: vili dant precio: quod magno ere: & ingenti labore pleriq; fruſtatim prius tranſcribendum curauerunt. Vale.

Ad Magiſtrum Iacobum Almain Theologie profeſſorem preceptorem ſuum ſemper obſeruandiſſimum benedictus de la noe.

Lux queſita diu eſt/ lucis doctiſſime doctor
  Inuentor bonus eſt: quod latet illud habes
Nox inimica tibi eſt: lucem nox damnat/ & odit
  Lucis amator eris: nox inimica tibi eſt
Tempeſtas veri eſt genitrix: coniunctus haberis
  Illi: que latitant tu manifeſta facis

Iuſta facis/fugienda fugis/defenſor honeſti es
Vera placent iuſtis/rex tibi amicus erit.
Semper amat doctos/princeps nam gallicus/omnis
Gallia te laudat:gallus es:ergo bonus.
Fauſte precor valeas pilium victure per euum.
Viuas Parrhiſie ſplendor academie.

Nicolai Mallarij Rhothomagęi ad veros huiuſce operis alumnos.

ελεγος.

Vos aluit quondam niueo Almus lacte Iacobus:
Almæ cui virtus mentis & alma fuit.
Inuida ſet poſtq̃ tam almo mors vbere priuat:
Non cibus almus adeſt:alma nec eſca datur.
At nunc o veri defunctę matris alumni:
Redditus eſt vobis Almus:& alma parens.
Ecce iterum noſtro rediuiuus in orbe Iacobus:
Quos aluit verbo:nunc alit ingenio.

τέλος

¶Habetis nunc candidi lectores:totam (que non antehac) huius authoris in theoſophia collectaneam:& eam quidem:cum ob imperitorum calcographorum inuidiam:tum emuncti preli nitorem:ſolertemq̧ correctoris curam:duplici Priuilegij ſubſidio fultam.Quorum alterum Regium eſt:ſicuti in fronte videtur.Alterum a ſuprema Parlamenti curia benigne conceſſum: cuius exemplar videre cupienti dabitur.Ceterum ſupereſt ne malignus quiſpiam impune excudat opus.

Cum Priuilegio.

De penitentia clariſſimi doctoris theologi Magiſtri Iacobi Almain Senonenſis a decimaquarta diſtinctione queſtiones Scoti profitentis perutilis admodum lectura.

CIRCA HANC Diſtinctionem. xiiij. querit Scotus. Vtrum penitẽtia neceſſario requiratur ad deletionem peccati poſt baptiſmum cõmiſſi. Magiſter nititur oſtendere ꝙ ad delendum peccatum neceſſaria ſit penitentia. Poſtea quomodo penitentia cauſatur in nobis ex timore & ſpe. & tertio agit de reiteratiõe. Circa primum in quo nõ eſt magna difficultas nõ loquitur de veniali neqꝫ de originali. quia ad originale delẽdum ſufficit baptiſmus: ſed loqtur de mortali cõmiſſo poſt baptiſmum. Et arguit ꝙ ad illud delendum non neceſſario requiritur penitentia: quia tranſeunte actu peccati in peccatore nihil remanet magis q̃ in illo qui nunq̃ peccauit: ergo ad delẽdum nõ requiritur penitentia. ℭIn oppoſitum eſt Hieronymus ꝙ penitentia poſt naufragiũ eſt ſecunda tabula: ergo ad delendum mortale commiſſum poſt baptiſmũ requiritur penitẽtia.

Ad queſtionem. ℭTria facit doctor. Primo circa primum articulum querit quid remaneat i peccatore poſt actum peccati a quo formaliter dicatur aliquis peccator. Secũdo oſtendit ꝙ ad illud delendũ ſit neceſſaria aliqua punitio. Tertio ꝙ non quelibet punitio ſufficit: ſed requiritur punitio penitentialis. ℭPro primo: notandum ꝙ peccator poſtq̃ elicuit actum peccati tranſeunte illo actu adhuc denomiatur peccator etiam ipſo dormiente vt poſt volitionem occidẽdi inquirendũ eſt quid remanet per qđ fortes dicitur peccator formaliter. Hic aliqua ſupponuntur quibus ſuppoſitis ponuntur tres modi dicendi.

Duplex iuſticia. Primo ſupponitur ꝙ ſicut duplex eſt iuſticia/ita duplex eſt iniuſticia/q͞a oppoſitorũ eadẽ eſt diſciplina. ſi iuſtum multipliciter: dicitur etiam iniuſtũ.

ℭDuplex igiẽ eſt iuſticia/ſcilicet habitualis & actualis.

Iuſticia habitualis. Iuſticia habitualis ẽ habitus inclinãs ad actus rectos: & nihil aliud eſt q̃ caritas infuſa vel gratia infuſa quod idem eſt apud docto. per quam formaliter denominatur aliq̄s iuſtus & inclinatur ad exeundũ in actus rectos iuſticie.

Iuſticia actualis. Sed iuſticia actualis eſt rectitudo exiſtens in actu elicito conformiter ad dictamẽ rectum: vt habeo hoc dictamen quod hoc eſt faciendum & volo conformiter ad illud iudicium facere/talis conformitas ad dictamen prudẽtiale rectũ vocatur actualis iuſticia. Vnde idem ſunt iuſticia actualis/ rectitudo/conformitas ad dictamen rectum.

Rectitudo actus ↄformis ad dictamẽ rectũ. Iuſticia actualis. Rectitudo actus eſt conformitas ad dictamen rectum/ & rectitudo eſt illemet actus rectus: puta volitio vel nolitio recta vel actus imperatus ab illis: talis qualem debere eſſe illud iudicium rectum dictat.

Iuſticia habitualis ẽ duplex. ℭSimiliter duplex ẽ i iuſticia/quedam habitualis/& eſt duplex (vt dicit De Baſſolis) quedam priuatiua. quedam vero poſitiua. Priuatiua/ eſt carentia habitualis iuſticie: id eſt gratie infuſe/vt fortes qui prefuit in gratia & nunq̃ prius peccauit/ cadit per mortale/ ex tali mortali non cauſatur habitus inclinans ad conſimilem actũ/ quia forte eſt ita paruus actus ꝙ non poteſt generare habitum: ſed ſolum perditur habitualis iuſticia: ſcilicet infuſa caritas/ ĩ tali eſt in iuſticia non poſitiua: ſed priuatiua.

Iniuſticia habitualis poſitiua. ℭSed iniuſticia habitualis poſitiua eſt habitus cauſatus ex actibus iniuſtis inclinans ad conſimiles actus vt fortes eliciens actum malum ex frequẽtatione actuum malorum ab illis effectiue generatur habitus qui vocatur iniuſticia habitualis poſitiua.

Iniuſticia actualis. ℭIniuſticia actualis nihil aliud eſt niſi actus iniuſtus ſiue actus malus quod idem eſt.

ℭ DIFFICVLTAS eſt inter Scotum & Ochã/quid ſit iſta rectitudo: & quid ſit iſta

deformitas actus quã tractaui in moralibus Recurre ſi vis. dictum eſt ibidem ꝙ difformitas actus non eſt aliud ꝗ actus elicitus non taliter qualiter recta ratio dictat. Et hoc de actu poſitiuo.

Reſolu.

❡Reſolutio eſt ergo/ ꝙ duplex eſt iuſticia habitualis: ſcilicet priuatiua & poſitiua. priuatiua/ carentia gratie infuſe/ poſitiua habitus genitus ex freq̃ntibus actibus malis/ ſed actualis eſt actus difformiter elicitus ad dictamen recte rationis. Ad queſitum ponitur duplex modus dicendi. Vnus/ ꝙ tranſeunte actu peccati aliquis dicitur formaliter peccator non ab actu nec ab habitu: ſed ab iniuſticia habituali .i. a carentia caritatis ſiue gratie. Quod nec ab actu. patet. quia in dormiente non eſt actus & tamẽ dicitur formaliter peccator. Nec ab habitu/ quia poſſibile eſt ꝙ ex illo actu nullus fuit genitus habitus. igitur. Relinquitur ergo ſecũdum hũc modũ dicendi ꝙ a carẽtia gratie/ quia caret gratia quam deberet habere: & qñ reinfunditur iam deſinit eſſe peccator in infuſione que fuit vel ꝑ penitentialẽ virtutem vel per ſacramentum.

Primus modus ꝙ a carẽtia gratie aliquis dicitur peccator trãſeũte actu pcti.

❡Sed hoc impugnat Sco. & apparenter multũ. Si homo trãſeunte actu dicatur preciſe peccator quia caret gratia: ergo ille qui cõmiſit centum peccata tranſeũtibus illis actibus non magis diceretur peccator ꝗ ille qui commiſit preciſe vnum peccatum/ quod eſt falſum. & patet cõſequentia/ ſortes qui commiſit centum peccata nõ magis priuatur gratia ꝗ plato qui cõmiſit preciſe vnum/ quia quodlibet mortale etiã minimũ eſt incõpoſſibile gratie: ergo ſi denominetur preciſe peccator a carẽtia gratie cum non plus habeat ſortes de gratia ꝗ plato erunt equaliter peccatores ſicut duo corpora que omni gradu luminis carẽt dicunt equaliter tenebroſa.

Impugnatio primi modi.

❡Secundus modus dicẽdi eſt/ ꝙ homo tranſeunte actu pcti non denomiatur peccator ab aliquo actu nec habitu/ quia forte nullus eſt genitus ex tali actu trãſeunte/ nec a carẽtia gratie: ſed a quodam reſpectu reali exiſtente in anima ſiue in potẽtia anime. & eſt opinio ſancti Thome.

Opi. s. Thome.

❡Pro cuius declaratione notandũ ꝙ res reſpectiue dicũtur quorum eſſe eſt ad alterũ. Abſolute vero quorum eſſe non eſt ad alterum. Vltra notandum ꝙ iſtorum reſpectuum/ aliqui ſunt intrinſecus aduenĩẽtes/ qui neceſſario poſitis termino & fundamento ponuntur vt paternitas poſito patre & filio neceſſario ponitur. Sed illi reſpectus dicuntur extrinſecus aduenientes qui ſic ſe habent ꝙ poſitis fundamento & termino nõ neceſſario ponuntur. vt eſt reſpectus loci quem vocant vbietatem. Nam poſito loco & me poſito: non neceſſario ponitur talis reſpectus.

Res reſpectiue.

Reſpect. intrinſec.

❡Item quidem ſunt reſpectus reales qui non dependent ab operatione intellectus. rationis qui fabricãtur ab intellectu.

Reſpect. realis. reſpect. rõnis.

❡His ſuppoſitis dicit ſecunda opinio/ ꝙ denominatur peccator a reſpectu reali non fundato ſup actu (quia talis actus iam tranſiuit. & deſtructo fundamento reſpectus neceſſario deſtruitur ille reſpectus) ſed fundatur ſuper potentia anime/ ideo anima dicitur peccatrix & homo ratione anime.

❡Sed hoc impugnat Scotus & bene. & ſic arguit. vel talis reſpectus cum ſit realis vel eſt intrinſecus vel extrinſecus. Non primũ: quia poſitis fundamento & termino nõ neceſſario ponitur. Patet/ quia potentia anime eadem remanente/ & deo ſiue pena eodem modo ſe habente nõ propter hoc anima eodem modo eſt obligata ad penam/ quia non ante peccatum. Nam ſi terminus illius reſpectus eſt deus antequã eſſet actus peccati potentia & deus erant: & talis non erat/ ergo non eſt reſpectus intrinſecus adueniens. Si dicas ꝙ talis reſpectus eſt pena. Contra/ nunꝗ eſt reſpectus realis extrinſecus adueniens ad aliquid quod non eſt: ſed illa pena non eſt. ergo. ❡Item nunꝗ cauſatur in aliquo reſpectus realis niſi per operationem preuiam (quia operatio agentis de per ſe terminatur ad actum) vt nunquam cauſatur reſpectus vbitationis niſi per motum localem vel loci vel rei locate/ ergo talis reſpectus a quo denominatur formaliter peccator antequam cauſetur requirit ne

Impugnatio opi. s. Thome.

ceſſario operationē preuiam. Tunc arguitur ſic/vel tunc requiritur operatio potentie/vel dei. Non potētie:quia potētia nō habet operationē niſi ad actum eliciendū/ qui actus eſt peccatū. Si dicas ꝙ preſupponit operationem dei terminatā ad illum reſpectum : ergo per aliquid a ſolo deo productum aliquis diceretur peccator. Hoc ē abſurdum:quia deo auctore nemo fit deterior. Relinquitur ergo illa opinio tanq̄ inutilis.

Opinio Scoti. ¶Tertius modus eſt doctoris ponētis duas propoſitiones. Prima/nihil reale

Prima propoſitio. abſolutum vel relatiuum remanet ī aliquo ceſſante omni actu peccati a quo ille dicat peccator. De reſpectu ſatis probatum eſt ꝙ non. De abſoluto patet/nihil poteſt remanere ī peccatore niſi habitus vel diſpoſitio ad habitum :ſed ab illo aliquis non poteſt denominari peccator formaliter/quia pōt ſtare in iuſtificato ſicut habitus vitioſus.

probatur ꝙ aliquis nō denoīatur peccator ab habitu. Actus volūtatis duo producit/ſcilicet paſſionem/ puta delectationē vel triſticiam/ ſpem/aut timorem. & tales paſſiones depēdent ab ipſo actu & in eſſe/& in cōſeruari. Ideo actu tranſeūte nō remanet talis paſſio cauſata ab actu. Producit etiam ipſe actus habitum qui non dependet ab actu q̄tum ad conſeruari: ideo poteſt manere ſine actu a quo productus eſt. Paſſiones ergo tranſeunt cū actibus. ideo ſi remanet aliquid ex actu oportet ꝙ ſit habitus vel diſpoſitio ad habitum. Sed nullus habitus p̄ducitur ab actu quin poſſet remanere ī peccatore poſt q̄ egit penitentiam ſuperueniēte gratia:ſed tunc non denominabitur peccator. ergo ille habitus non ſufficit ad denominandum aliquem peccatorem tranſeunte actu peccati. ¶Item ſecūdo patet/nihil eſt ab actu productum in peccatore quin per fluxum temporis deſinat eſſe ſi non cōſeruetur per eliciitionem ſimilium actuū:ſed per quēcunq̄ fluxum temporis ſi peccator nō agat penitentiam ſemper denomiabitur peccator ergo per nihil poſitiuū derelictū ab actu trāſeunte ipſo aliqs dicitur peccator. ¶Hic doctor videtur aſſumere vnum dubium cum ait. Nihil p̄ducitur quin per fluxum tēporis deſinat eſſe/ hoc eſt habitus per longā ceſſationem ab actu corrūpitur. & hoc etiā dicit ſanctus Thomas in prima ſecūde. Sed Ocham hoc improbat de actu volūtatis & intellectus qui eſt in obiecto īcorruptibili: ſed de actibus ſenſitiuis aliud eſt. Nihil ergo p̄ducitur ab actu ſi non cōſeruetur aut roboretur per reiterationē quin deſint eē: ſed non acta penitentia non deſinit eſſe peccator:ergo per nullū poſitiuum ab actu poſitiuo productum denominatur peccator.

¶Reſolutio ergo in iſtis tribus eſt/primū non denoīatur peccator a carentia gratie/ quia oēs equaliter qui peccauerūt eēnt peccatores. Secundū nō ab aliquo reſpectu reali in voluntate. Tertiū non ab aliquo abſoluto derelicto in voluntate ab actu peccati: ſed illud a quo denoīatur eſt reſpectus rōnis qui nihil eſt in re(nā reſpectus fabricatus per intellectum nihil eſt ī re. Reſpectus rōnis Scoti & cōplexe:ſignificabilia Gregorij nihil ſūt in re)eſt ergo reſpectus rōnis in potentia q̄ peccauit pro quāto ipſa eſt obiectum diuine cognitionis & diuine volitionis. Probat hoc doc. tripliciter. Primo auctoritate Auguſt. ſup illo pſal. Beati quorum. Dicit Augu. deū videre pc̄m eſt peccatorē rōne pc̄i ordinare ad penā. & deum non videre pc̄m ſeu pc̄m eſſe tectū eſt ipm pc̄orem non plus ad penā ordiari: ergo talis preciſe & adequate eſt peccator p hoc ꝙ ordinatur ad penā. & talis ordinatio ad penam fit p ītellectū diuinū :ergo illud a quo tranſeunte actu aliqs dicitur peccator eſt reſpectus rōnis exiſtēs in iſto put eſt obiectū diuine volūtatis p quā voluntatem diuinā fit talis ordinatio ad penā. Item patet rōne: ſi ſortes in gratia eliciat multos actus ex illa quis nōn augeatur gratia(quia dicit doctor ꝙ gratia nō augetur p quelibet actum meritorium)per illos actus meritorios : tamen poſt illos actus meritorios dicitur eſſe magis meritus q̄ prius. & hoc non eſt eſſe in maiori gratia/ideo non dicitur ſolū eſſe in merito maiori reſpectu gratie. nec

poteſt eſſe maius meritum ab actu qui non eſt amplius: ergo denominatur eſſe in maiori merito ab ordinatione diuia ordinâte iſtum ad maius meritum ratione actus. Dicitur ergo magis meritus ſolū ꝑpter reſpectum rõnis pueniente ex hoc ꝙ intellectus & volũtas diuina ordinât iſtum ad maius premium. Similiter oportet ꝙ dicatur peccator rõne intellectus & voluntatis diuine ordinãtis iſtum ad penã propter actũ commiſſum. Tertio probatur a ſimili/capio illum qui cõmiſit crimen leſe maieſtatis: talis eſt inimicus regis & habetur odio a rege/ non eſt ingratus regi per actum aut habitũ exiſtentem in eo ſed per reſpectum rationis inquãtum iſte eſt obiectum actus voluntatis regis. i. odij regis/ & appetitus vindicte vel actus per quem rex vult afficere illũ pena. ergo. Similiter eſt de peccatore tranſeunte actu peccati. ¶ Reſolutorie ergo denominatur aliquis peccator a reſpectu ratiõis qui fundatur ĩ peccatore prout eſt obiectũ diuini intellectus & voluntatis. & talis reſpectus aliquãdo denominatur macula inquantum eſt diſconueniens potentie & anime/ inquantum vero eſt obligatio ad penã dicitur reatus/ ſed inquãtum eſt inimicus deo/ & deus vult illum afficere pena dicitur offenſa. tripliciter ergo iſte reſpectus denominatur. ¶ Quãtum ad iſtum articulum. Dico cum modernis cũ Olcot & de Baſſolis qui impugnãt Scotum in hoc ꝙ denominatur aliquis peccator ab actu qui nõ eſt & fuit/ ſicut aliquis denomiatur doctor nõ ab actu docendi quem nunc habet: ſed quẽ alias exercuit. Hinc eſt ꝙ peccatum cõmiſſionis dicitur remanere quo ad reatum nõ ꝙ reatus ſit aliquid exiſtẽs in peccatore ſed inquãtum ratione talis actus peccati precedẽtis remanet peccator obligatus ad penã: Dices/ ergo ꝙ qui penituit & eſt in gratia/ eſſet peccator. Patet/ quia de illo verũ ẽ dicere ꝙ egit talem actum. Dico ꝙ ſic intelligitur, peccator eſt qui ꝯmiſit actum ratiõe cuius adhuc eſt ordinatus ad penam perpetuam ſuſtinendam. & peccatum dicitur remitti quando non amplius acceptatur ad illam penam eternam.

Reſolutio.

Macula Reatus Offenſa.

¶ De ſecundo articulo.

¶ In iſto ſecũdo articulo oſtendit ꝙ illud quod remanet in peccatore poteſt deleri. et in tertio articulo oſtẽdit per quid deletur. ¶ Quãtum ad primum ſit primũ dictum/ illud ꝙ remanet in peccatore actu tranſeunte a quo denominatur peccator poteſt deleri: & aliquãdo deletur. Patet dupliciter. prio modo per illud ſymboli/ remiſſionem peccatorum/ ergo fide credendum eſt ꝙ peccata aliquando remittun/. Secũdum patet: cõtingit aliquando predeſtinatum cadere in peccatũ & peccare. Patet de Dauid qui peccauit & erat predeſtiatus. Similiter Petrus: & Paulus: & alij innumeri. ergo contingit aliquando predeſtinatum peccare mortaliter: etiam in ſenſu ꝯpoſito: ergo contingit de lege illud peccatum remitti. Patet conſequentia/ bene ſequitur. iſte eſt predeſtinatus: ergo ſaluabitur. Et vltra/ bene ſequitur iſte eſt in peccato: ergo eſt obligatus ad aliquam penam. Iam quero vel eſt obligatus ad penam ſoluendam tempore quo erit actualiter beatus vel poſt beatitudinem vel ante beatitudinem. Primum/ non eſt dicendum: quia beatitudo excludit omnẽ penã. Nec ſecundum/ quia eſt ordinatum ꝙ ille qui nunc eſt beatus eternaliter erit beatus. Hinc dicunt doctores ꝙ beatitudo importat eternitatem. & inde Paulus in raptu nõ fuit beatus. Relinquitur ergo tertium eſſe dicendum: puta ꝙ peccator ſit obligatus ad penam ſoluendam ante beatitudinem. & cum ſoluitur debitum deſtruitur obligatio ad illud debitum: ergo obligatio ad penam ſolui poteſt ſiue deleri: ergo peccatum deletur. Et hoc argumentum eſt optimum ad probandum purgatorium eſſe.

¶ Poteſt circa hoc dictum doctoris eſſe difficultas/ quid eſt peccatũ remitti apud doctorem iſtum. Dico ſecũdum eum ꝙ peccatum remitti eſt obligatio ad penam ſoluendam ratione peccati commiſſi abſorberi/ ſeu deleri. ¶ Sed dicit Gerſon/ ꝙ non ſunt

Secundꝰ articulꝰ.

Prima ꝓpoſitio

quõ mortale põt deleri.

Paulus ĩ raptu nõ fuit btũs

Prĩa difficultas.

Quid ſit pctm̃ deleri.

idem ſimpliciter & ꝯuertibiliter peccatum
deleri & obligationem ad penã tolli/quia
iſta duo ſunt ꝯpoſſibilia de potẽtia dei ab•
ſoluta iſte peccauit / & tñ pro illo peccato
non eſt obligatus ad aliquã penã ſufferẽ
dam:quia põt deus illũ velle pro tali pecca
to nullã penã ſuſtinere. Nã ſi deus de potẽ
tia abſoluta rõne peccati nõ ordinaret pec
catorẽ ad penã nihilominus eẽt dignus or
dinari:imo implicat etiã de potentia abſo•
luta/iſte peccauit:ergo nõ ẽ dignus ordia•
ri ad penã:& eſt dignus vita eterna. & iſta
duo ſe inferũt. peccauit:ergo eſt indignus
pctũ remitti ſm de Gerſono. vita eterna vel dignus pena. Ideo dicit Ger
ſon ꝙ peccatum remitti ꝑñter eſt dignitas
ordinationis ad penam remitti vel indigni
tas ad vitam eternam tolli/& non eſt obli•
gationem tolli cõuertibiliter ſecundũ eum
loquendo ſimpliciter & abſolute. Sed de
potentia ordinata & de lege poſita. Pecca•
tum remitti eſt obligationem ad penam ra•
3ª. difficultas. tione peccati aboleri. ¶ Poſſet eſſe difficul
tas ſecunda circa hoc primum dictum do•
ctoris/an ſit aliqđ peccatũ qđ ſimpliciter &
abſolute de potẽtia dei ordinata ſit irremiſ
ſibile. Et videtur ꝙ ſic ex dicto Chriſti/qui
peccauerit in ſpiritũſanctũ non remittetur ei
Solutio. nec in iſto ſeculo nec in futuro·igiẜ. ¶ Pro
ſolutione dicitur ab oĩbus doc. ꝙ nullũ eſt
peccatũ tp̃e vie cõmiſſum quin ſit ſimplici•
ter & abſolute remiſſibile licet ſit aliqđ pec
catũ aliq̃liter denoĩatũ eſſe irremiſſibile/ita
ꝙ iplicat illud taliter denoĩari & remitti/ni
chilominus illđ pc̃m̃ eſt ſimplr. remiſſibile
Vnde ſecũdum Auguſt. tres ſunt modi ac•
cipiendi peccatũ in ſpiritũſanctũ. vna qdẽ
ſpecies eſt finalis ipenitẽtia :vnde iplicat ꝙ
habeat finalẽ impenitentiã & ꝙ remittatur
Si ergo remittaẜ nõ habebit talẽ denoĩatio
nẽ:iõ ſecũdũ illã ꝯnotationẽ implicat ꝙ ſit
in ſpiritũſanctũ & ꝙ ſit remiſſibile:qa ꝯno•
tat finalẽ impenitentiã/& cõtradictio eſt ꝙ
nunq̃ peniteat & ꝙ remittatur:ſed ſimplici
ter põt remitti/ & tũc nõ erit i ſpiritũſanctũ
quia falſũ erit dicere ꝙ in iſto pc̃ore ſit fina
lis ipenitẽtia pro tali pc̃õ. ideo ſicut iſta pti

cularis eſt vera aliqua pc̃ã ſunt remiſſibilia
ita & quecũq̧. ¶ Secundũ dictum doctoris Scda ꝓpoſitio
eſt. Peccatũ nunq̃ remittiẜ ſine pena vel ali•
quo correſpõdẽte aut equalente pene q̃tũ
ad acceptationẽ diuinã. Patet ſic/ꝑ qđlibet
peccatũ deus offenditur vt tota clamat ſcri•
ptura. & deũ offẽdi vel iraſci eſt habere vel•
le quo vult alicui infligere aliquã penã/&
cũ per qđlibet offẽdatur ideo pro quolibet
vult infligere penã. & vltra: ergo nunq̃ ab
ſoluitur a peccato ipſe peccator niſi ſoluat
penã : quia nõ abſoluiẜ debitor niſi ſoluat
creditori qđ debet vel niſi creditor aliqđ ac
ceptet loco debiti:ergo peccatum nunq̃ de
letur niſi per ſolutionẽ pene / vel per aliqđ
in valore q̃tum ad acceptationem diuinã.
¶ Tertium dictum. Et licet culpa que tolli• Tertia.
tur generaliter tollatur per penã/aliqñ per
aliquid a deo acceptum in valore pene:q̃li•
bet tñ culpa vniuerſaliter ordiatur ꝑ penã.
Vnde culpa aliqñ remittitur ꝑ penã aliquã
aliqñ non per penã:ſed ꝑ aliquid acceptũ a
deo loco pene:ſed illa culpa q̃ nunq̃ remit•
titur nec per penã nec ꝑ aliqđ acceptũ a deo
loco pene ordinatur vniuerſaliter ꝑ penã.
Prima pars patet/quia oĩs obligatio tolliẜ
per ſolutionẽ illius ad quod eſt obligatus/
ſed eſt aliqua pena ad quã peccator ratione
peccati eſt obligatus & illam poteſt ſolue•
re. Quod patet de pena tp̃ali pro veniali de
bita quam poteſt ſoluere aliquis: nõ tantũ
in hoc mundo ſed etiam in purgatorio: &
in inferno ſecũdum doc. Vnde culpa in ꝓ•
poſito non eſt niſi obligatio vel reatus vt
ſortes in veniali deſcedens/illa culpa eſt rea
tus vel obligatio que ſoluitur ſiue remitti•
tur per ſolutionem pene. Vnde ſecundum
doctores remiſſio culpe venialis non eſt ni
ſi pene temporalis debite pro eo debita ſo•
lutio. De hoc patebit vigeſimaprima diſti•
ctione. Aliud patet/puta ꝙ aliquando re•
mittatur nõ per ſolutionem talis pene:ſed
per aliquid equiualens in acceptione diui•
na. & hoc mõ remittiẜ mortale i nobis. nã
pena illi debita cũ ſit eterna nõ põt eſſe ſo•
luta. ſed ſoluiẜ ꝑ aliqđ equalẽs in acceptiõe

diuina illi pene ſcilicet per penitentiam in-
teriorem vel exteriorem. Tertia pars vide-
licet ꝙ culpa q̄ non remittitur vniuerſaliter
omnis tali s ordinatur per penam. Patet: ex
Boetio lib. quarto de Conſo. proſa quarta
Feliciores inquit ſupplicia luentes q̄ ſi eos
nulla iuſticia coerceat que pena eſt ordina-
tiua culpe. & breuiter dicit / ꝙ melius eſt
ſimpliciter peccatorem non correctum eſſe
in pena ſuple inflicta q̄ eſſe & non eſſe in il-
la. & hec eſt ꝑpoſitio doctoris que ſic pro-
batur. in tali exiſtēte in pena eſt aliquid bo-
ni ſecundum rectam rationem ſcilicet ſuffer
re penam / quia eſt aliquid iuſtum: ſed in il-
lo qui peccauit & non eſt in tali pena non
eſt tale bonum ſecundum rationem nec in
equiualenti: ergo ſimpliciter melius & ap-
petibilius ſecūdum affectionem iuſticie &
rectam rationem eſt eſſe in tali pena inflicta
q̄ non eſſe ſuppoſito ꝙ peccauerit. & hec
ſunt que dicit doctor in hoc articulo / pecca
ta remittuntur non ſine pena aut per aliq̄d
equiualēs in acceptatione diuina. aliquan
do nō remittūtur / & tunc ſemꝑ & vl̄r culpa
per penā ordiatur tanq̄ ꝑ ꝑpriū corrn̄dēs.
¶ De tertio articulo. Poſt q̄ viſum eſt ꝙ cul
pa remittitur per penā vel per aliquid equi
ualens in acceptatione diuina. Videndum
Prima ꝑpoſitio
eſt quomodo debet vocari illa pena. ¶ Et
pro ſolutiōe ponitur talis propoſitio. Illa
pena per quā remittitur eſt pena volunta-
ria. Patet ſic / per aliquam penam nō remit
tuntur peccata ſcilicet per penam damnato
rum quam perpetuo ſufferunt & nunq̄ re-
mittitur eis. ideo eſt differentia īter penam
per quam peccatum remittitur & illam per
quam non remittitur: ſed non poteſt atten-
di ſolum illa differētia penes intenſum vel
remiſſum: ideo non videtur per quid diffe-
rant ille pene niſi per voluntarium & inuo
luntarium. ¶ Dices / nulla pena eſt volunta
Arguit primo.
ria / ſicut nullus peccat in eo ꝙ non vult ita
nullus penam ſuffert in eo ꝙ vult. Nam ſi
Solutio.
aliquid velit hoc non eſt ſibi pena. ¶ Pro
Quadruplex volūtarium.
ſolutione notandum ꝙ voluntarium qua-
druplicitер cauſatur. Vno modo quia illd̄

patienter fertur non remurmurando. Secū
do modo quia acceptatur per actum volū-
tatis Tertio modo quia libere cauſat̄ a cau-
ſa proxima & partiali libera. & non inten-
dente talem effectum. Quarto modo / quia
libere cauſatur a cauſa remota principali &
vniuerſali intendente effectum: & ſic ſunt
quattuor membra / & ſequuntur quattuor
modi penitēdi. Et pro ampliori declaratio
Penitentia multipl'r capit̄
ne notandum ꝙ penitentia capitur multi-
pliciter. Aliquādo pro penitentia indiſcre
ta vt fuit penitentia Iude / & damnatorum.
Aliquando pro actibus exterioribus pe-
nalibus vt eſt ieiunium / oratio / elemoſina.
Aliquando capitur pro ſacramento / puta
pro abſolutione ſacramētali: vt patebit di-
ſtinctione. xvij. & de iſtis acceptiōibus nō
eſt ad propoſitum in hac diſtinctione.
Aliquando capitur penitentia pro actu vir
tuoſo volūtatis. & hic capitur ad propoſi
tum puta pro actu interiori voluntatis / &
aliquando pro habitu ex illo cauſato.
¶ Iam ponit doctor quattuor actus penitē
di cōformiter ad illa quattuor membra vo
luntarij que ſe habent per ordinē. & capia-
mus triſticiam que eſt vna pena / ip̄a dicitur
voluntaria ſeu libera quattuor modis (nō
tamen dicitur libera ſeu voluntaria imme-
diate: quia cum ſit paſſio nō poteſt eſſe ime
diate libera: quia actus voluntatis ſunt ime
diate liberi & paſſiones ſeq̄ntes illos actus
ſunt libere denoiatione extrinſeca) Quat-
Triſticia q̄drupl'r of libera' ſeu voluntaria.
tuor ergo modis pōt ip̄a triſticia eſſe libe-
ra. Primo modo a volūtate non remurmu
rante ſed patiēter ſufferente illā / & hoc mo
do triſticia ſe habet vt obiectū & eſt obiectū
illius actus patientie. Nā ſi dicas volo pati
patiēter hāc triſticiā: ibi triſticia ſe habet vt
obiectū. Secūdo modo triſticia iſta dicitur
volūtaria a volūtate non ſolū patiēter ſuf
ferente: ſed illā acceptante gaudenter. & in
iſto modo penitentia habet triſticiam pro
obiecto ſicut in primo modo. Nā ſi dicas
accepto hanc triſticiam ibi ſe habet vt obie
ctum. Tertio modo dr̄ ipſa triſticia libera a
volūtate libere eliciente cās ipſius triſticie.

Triſticia a duplici cauſa cāſatur. Vnde triſticia habet duas cauſas. vna ē pro
xima & imediata. & eſt duplex ſcdm ꝙ ſūt
due cauſe proxime & imediate a qbus cau-
ſatur ipſa triſticia. & ſunt apprehenſio ali-
cuius quod accidit / & nolitio illius: vt ab
iſtis duabus cauſis ſcilicet ab apphenſione
qua apprehēdo & iudico me peccaſſe & a
nolitione illius qua nolo peccaſſe naturali
ter & imediate cauſat triſticia ſicut ab igne
calor: ideo triſticia eſt vnus effectus cāuſa a
duabus cauſis ſcilicet a nolitione & appre-
henſione obiecti. Alia eſt cauſa remota tri-
ſticie: & eſt ipſa voluntas que imperat iſtas
duas cauſas particulares & proximas & eas
applicat ad inuicem. Quarto modo poteſt
eſſe libera a voluntate remote eliciente actū
mediante quo actu applicabit in parte cau-
ſas triſticie. & iſto modo non eſt cauſa pro
xima triſticie ſed remota. Sed tertio mō pe-
nitentia eſt cauſa imediata & proxima triſti
cie. & ipſa triſticia ſe habet vt effectus & nō
vt obiectum ſicut in duobus primis modis

Quō triſticia dr eſſe volūtaria. ¶ Triſticia ergo dicitur eſſe voluntaria pro
quanto ipſa voluntas pro ſuo beneplacito
imperat cauſas ipſius triſticie vel inquantū
patienter ſuffert & gaudenter acceptat.
Vnde conſiderandi ſunt quattuor actus in
penitente. Primus / quo penitens vult vin-
dicare peccatum: & quia non poteſt dete-
ſtari illud niſi recogitando vult recogitare
& deteſtari: talis volitio non eſt immedia-
te cauſatiua triſticie: ſed ē imperatiua actuū
qui cauſant triſticiā. Secundo voluntas po
teſt habere odium peccati ſiue deteſtationē
ſiue nolitionem peccati quod idem eſt / tūc
eliciendo tale nole ab illo & a iudicio itelle
ctus quo iudicat ſe peccaſſe naturaliter cau-
ſatur triſticia. Tertio ſe habet voluntas e-
quanimiter ſufferendo illam triſticiam: id
eſt non remurmurādo. Quarto poteſt ſe ha
bere volendo illam triſticiam in eſſe: & ſic
de peccato dolet & de dolore gaudet / quia
vult illam triſticiam & cognoſcit illam in
eſſe: ideo ex hoc ſequitur gaudium. & tunc
triſticia & gaudium non repugnant: quia
Reſolu°. non ſunt de eodem obiecto. ¶ Reſolutio /
Triſticia ergo dicitur volūtaria quadruplī
citer ſcilicet a voluntate ſufferente que non
deponit illam cum poſſet. Secundo poteſt
eſſe libera quia volūtas per actum reflexum
ſuper triſticiam acceptat illam: & eſt obie-
ctum illius acceptatiōis que eſt immediate
libera. ¶ Tertio poteſt eſſe libera quia vo-
lūtas libere elicit cauſas proximas illius tri-
ſticie: ſcilicet deteſtationem / nolitionem /
odium peccati quod idem eſt: & cognitio-
nem de peccato. Quarto poteſt eſſe libera
ab actu voluntatis inquātum voluntas ap
plicat cauſas ſcilicet conſiderationem pec-
cati & illius nolitionem: ideo triſticia dici-
tur eſſe voluntaria. Et per iſta patet ſolutio Solutio argumēti in forma.
ad argumentum prius factum. Nam pena
eſt inuolūtaria. Diſtinguo / aut ſecūdum af
fectionem cōmodi & ſic concedo / aut ſecū
dum affectionem iuſticie ſeu ſecundum vo
luntatem antecedētem libere applicantem
cauſas ipſius pene: & ſic nego. immo non
oportet ꝙ omnis pena ſit inuoluntaria cō
tra voluntatem ſequentem affectionem iu-
ſticie: imo multe ſunt & fuerunt voluntarie
iſto modo: vt pene martirum & Chriſti.
imo imperabāt illas: quia volebāt illas ſuf-
ferre: ſed tamen erant inuolūtarie ſecūdum
affectionem commodi que non eſt niſi in-
clinatio rei ad ſuum commodum ſiue con-
ueniens. Vnde dicit Scotus in ſecundo / ꝙ
duplex affectio imaginatur in volūtate ſci- Duplex affectio volūtatis.
licet affectio commodi / & affectio iuſticie /
que eſt ſcdm rectā rationē. Vñ volūtas cō-
ſiderata ſecundum affectionem commodi
comparatur appetitui ſenſitiuo qui appeti
tus ſenſitiuus eſt talis nature ꝙ neceſſario
proſequitur obiectum ſibi conueniens. &
neceſſario fugit obiectum diſconueniens.
Tunc dico ꝙ ſi volūtas operetur preciſe ſe-
cundum affectionem commodi neceſſario
proſequeretur illud ꝙ intellectus oñderet
tanꝗ cōueniēs & delectabile. & neceſſario
odiret illud ꝙ itellectus ei oñderet tanquā
diſconueniens. ¶ Alia affectio iuſticie ꝗ eſt Affectio iuſticie.
ſecundū rectam rationem eſt libertas eius.
Vnde libertas volūtatis vocatur a doc. af-

fectio iuſticie eo qa p libertatē voluntas ha
bet vt poſſit pſequi qđ eſt pſequēdū & fuge
re qđ eſt fugiendū ſcđm rectā rōnē. Dico er
go ad ppoſitū applicādo φ triſticia vel ali-
qua alia pena nō eſt voluntaria pſiderādo
voluntatē ſecundū affectionē cōmodi: ſed
ſecundū affectionē iuſticie triſticia pōt eſſe
voluntaria. Nā volūtas ppter debitū & bo
num finē pōt impare cauſas triſticie vt tādē
cauſet ipſa triſticia. ℭ De ſecūda cōcluſiōe
huius articuli. Declarat ſignificatiōes hu
ius vocabuli penitere ſeu penitētia. Vñ pe
nitentia nō eſt illa triſticia de pctō: quia illa
triſticia nō eſt pene tenētia imo eſt ipſamet
pena. iſta ergo eſt falſa penitētia eſt triſticia
ſed penitētia eſt illius pene tenētia. Hoc ē/
Peniteſ qdruplex — eſt actus mediāte quo tenemus talē penā. &
quadrupliciter tenemus: ſcilicet p illos q̄t-
tuor actus: & ſic penitētia pōt q̄drupl'r diſ-
finiri. & p quēlibet illorū tenemus penam.
Declarātur ergo ſignificatiōes huius voca
buli penitere qđ pōt dupl'r accipi. Vno mō
pro toto aggregato ipſius penitere: & tūc
importat nouē: ſcilicet quattuor actus volū
tatis/quattuor volita: & ipſā punitionem.
Debemus pſiderare φ primus actus quē ha
bet volūtas eſt velle iperatiuū quo volūtas
vult deteſtari peccata ſua: & quo impat cau
ſas pene eas ad inuicē piungēdo ſcilicet ap
prehenſionē pcti & nolitionē ipſius. Secū-
dus actus eſt deteſtari peccata. i. nolle ipſa
quo volūtas nult peccaſſe/& iſtud nole di-
citur eſſe cauſa nō intendēs. i. nō libere ſed
naturaliter producēs triſticiā ſicut ignis nō
vult pbare calorē: ſed naturaliter pducit.
Tertius ē actus quo volūtas poſtq̄ cāta ē tri
ſticia vult illā acceptare iā inflictā. Quartus
actus eſt quo patiēter vult ſuſtinere illā pu
nitionē: & in quolibet actu eſt vnū volitū.
Vnde obiectū volitionis dicitur totū illud
quod ſeqtur ipſam volitionē. & pſideran-
do illa quattuor volita videbimus φ ſunt
diuerſarū rōnū ſiue ſpecierum: ſed illa quat
tuor ſupponūt pro eodē ſcilicet p triſticia/
tamē hñt diuerſas pnotatiōes qa cōnotant
illas quattuor volitiōes q̄ quidē volitiōes

ſic breuiter pñt noīari quas iportat penite-
re. Primo penitere ē vindicare pctm̄ a ſe cō
miſſum. Scđo mō penitere eſt deteſtari pec-
catū pmiſſum a ſe. Tertio eſt acceptare gra-
tanter triſticiā ſeu penā inflictā. Quarto eſt
patienter ferre illā/& iſte ſunt quattuor vo
litiōes diuerſe/ideo eis correſpondēt quat
tuor volita diuerſa ſaltē rōne q̄ dicūtur ob
iecta ſeu termini volitionū ſcilicet iſta: voli
tum a volūtate vindicāte ſeu cauſante/vo-
litum a voluntate deteſtāte/volitū a volū-
tate acceptāte gratāter/& volitū a volūtate
patiēter ſuſtinēte. & iſta q̄ttuor volita ſup
ponūt pro eodē ſcilicet pro triſticia/tñ di-
uerſa pnotāt ſcilicet illas quattuor volitio
nes. Hoc ſic declaro/nā hoc pplexū volitū
a volūtate vindicāte ſupponit pro triſticia
volita pnotando φ illa accipiaꝛ per modū
vindicte. & pportionabiliter dicaꝛ de alijs.
Ex quo ſeqtur φ nō eſt idē punitio & velle
punitiuū. Nā punitio eſt triſticia q̄ eſt vna
paſſio q̄ nō eſt bona nec mala de ſe: ſed vel-
le punitiuū eſt vnus actus. Scđo ſeqtur φ ſi
ſit aliqđ nomen ipoſitū ad ſignificandū ip-
ſam punitionē puta triſticiā: & ipſam voli
tionē nō ſignificabit illa duo vniuoce ſed
equoce. Tertio ſeqtur φ accipiēdo illa q̄ttu
or ſicut prius accepimus puta p q̄ttuor vo-
litionibus: adhuc iſte terminus penitere eſt
equocus ad illa q̄ttuor. Sed faciendo vim/
quot iſtorū debet magis dici penitere vl' pe
nitētia: puta illa triſticia vel ille q̄ttuor voli
tiones. Rñdetur φ ſtādo in rigore termini
penitere ſolū dr̄ de aliq̄ illarū quattuor vo-
litionū. Patet ſcđm ethimologiā nois peni
tere idē eſt φ penā tenere: ſed hoc qđ eſt te-
nere penā ſolū pueniт illis. iiij. volitiōibus
ergo ille. iiij. volitiones pprie debent dici
penitere. Declaro hoc p ordinē. ſ. quō per
iſtas. iiij. volitiōes dicamus tenere penā dā
do. iiij. diffinitiōes de penitere. Pria deſcri-
ptio eſt penitere/eſt vindicare pctm̄ a ſe cō- — Prima deſcriptō de penitere.
miſſū/ſiue ē libera vindicatio pcti/ſiue vel-
le pctm̄ vīdicare & applicare/ſiue velle cau
ſas imediate pducētes triſticiā & libere ap-
plicātur per velle & cognitione peccati.

Tūc ſatis patet qūo vindicare ſit penā tene-
re/qa vindicare eſt velle infligere ſibi penā
& hoc ē penā tenere/ergo penitētia primo
mō eſt libera peccati vindicatio vel cauſarū
Arguit ꝯ deſcriptionem. triſticiā pducentiū libera applicatio. ¶Sed
cōtra arguit ſic vindicare nō eſt penā tenere
ergo/patet ſic/nā multi ſunt hoies q volūt
hr̄e penā & triſticiā & nō pn̄t/ergo illi non
applicant ſibi penā & tn̄ vindicāt ergo vin
dicare nō eſt penā tenere. ¶Pro ſolutione
Solutio. notandū ꝙ duplex ē infligere ſeu tenere pe
nā. Quoddā eſt tenere penā i effectu. Aliud
in affectu. Vnde infligere penā in effectu ē
qn̄ actualiter ſeqtur ſeu pbat ille effectus q
dicitur triſticia. Sed infliger penā in affectu
nihil aliud ē q̄ hr̄e volitionē qua aliqs vult
hr̄e penā ſiue ſequatur ſiue nō. Vn̄ aliqn̄ vo
lūtas vult vindicare & tn̄ nō ſeqtur triſticia
Ratio eſt qa impedit a cauſa naturali vl qa
talis nō eſt diſpoſitus vel impedit pp aliqd
magnū gaudiū. Vn̄ ſunt aliqui hoies i qui-
bus volūtas tantūmō nata ē pplacere appe
titui ſenſitiuo q cū magna difficultate pn̄t
hr̄e triſticiā. an tales q nō pn̄t triſtari hēant
verā penitētiā. ¶Rn̄detur ꝙ ſic ita ſicut alij
vn̄ non ē cura ꝙ ſequat triſticia vel nō ſed
Secunda deſcriptō ſolū ꝙ ſit cā triſticie. ¶Secunda deſcriptio
eſt. peniteſ eſt deteſtari ſeu odire peccatum
a ſe ꝯmiſſū/ſeu penitentia eſt libera peccati
deteſtatio .i. odiū. & de iſto penitere patet/
ꝙ ē penā tenere/qa penitere iſto modo ē cā
ptialis ipſius penitētie puta triſticie/nā tri-
ſticia cauſatur immediate ex deteſtatiōe ſeu
odio ſeu ex nolle peccati ꝯmiſſi iō q deteſta
tur pctm̄ dr̄ tenere penā ſuple i ſua cauſa .i.
habet cām proximā pene ſcilicet deteſtatio
nē. Vn̄ cōiter & regulariter qn̄ doc. loquūt
de penitētia loquūt de iſto ſecūdo actu pe-
nitētie/quia principaliter reqrit ad deletio-
nē peccati/ē ergo iſte ſecūdus actus odium
peccati. Sed ē notādū ꝙ nō quodlibet odiū
pcti dr̄ penitere iſto mō/nā odiū pcti timo-
re pene vl vt pctm̄ ē leſiuū nature nō eſt pe-
nitētia/nā dānati talē hn̄t ſcilicet nole pec-
caſſe: ſed penitētia eſt nole peccaſſe: qa pctm̄
eſt cōtra dei iuſticiā & eius volūtatē. Diffi-
cultas ē. Qualis deteſtatio requirit de pctis
vt recognoſco pctā/quia dei offenſiua no-
lē ea feciſſe an hoc ſufficiat ad deteſtationē.
An ſufficiat ſola deteſtatiō ¶Pro ſolutiōe aliqui dicunt ꝙ requirūtur
triplices actus/ſcilicet nole peccaſſe/propo
ſitū de nō peccando in futuro & ppoſitum
cōfitendi loco & tpe opportunis/ideo ſecū
dū iſtū modū ad penitētiā interiorē nō ſuf-
ficeret nole peccaſſe: ſed vltra requirūtur illa
duo propoſita/& hoc vr̄ dicere Gregorius
cū ait penitere eſt ante acta pctā deflere & flē
da nō ꝯmittere .i. hr̄e propoſitū nō cōmittē
di. Alij qui nō ſunt ita rigoroſi: & credo ꝙ
ſit verū ꝙ ad penitētiā ſufficit primus actus
dūmodo cōtrarij actus aliorū nō ponātur
ita ꝙ ad penitentiā interiorē ſufficit hr̄e no-
le deteſtatiuū dūmō non habeat propoſitū
peccādi vel nō ꝯfitendi in futurū ſed ſufficit
ſe hr̄e pure priuatiue q̄tum ad illa duo pro-
poſita: penitere ergo i ſecūda acceptione eſt
pctm̄ preteritū pp deū odir ſeu deteſtari. Et
qa illd odire & deteſtari cauſat imediate tri
An requiratur deteſtatio i particulari. ſticiā/iō iſtud vocat pene tenentia. ¶Si que
ras an requirat deteſtatio ſecundū rōem ſpe
cialē cuiuſlibet pcti. Pro ſolutiōe aliqs pōt
deteſtari ſua pctā dupliciter. Vnomodo in
particulari & diſtincte. Aliomō in gn̄ali &
ꝯfuſe. vn̄ ille deteſtat pctā ſua i pticulari &
diſticte qn̄ circa quodlibet pctm̄ habet pro
priā deteſtatione/ſed ille deteſtat pctā ſua i
gn̄ali qn̄ vnica deteſtatiōe gn̄aliter deteſtat
ſe peccaſſe/ vt nolē peccaſſe quocūq3 pctō/
deteſtor iā pctm̄ luxurie ſed nō ſecundū rō
nē ſpecialē illius. ¶Tunc ponit talis ppō.
Prima ppoſitio. Per deteſtationē aut in gn̄ali aut in ſpeciali
pn̄t pctā remitti. ymo dico vltra ſicut dicit
Sco. ꝙ poſſet eſſe tanta deteſtatio circa vnū
pctm̄ ꝙ illa ſufficeret ad oia pctā delēda ita
ꝙ p talē deteſtationē deus mouebit ad oia
pctā remittenda. ¶Secūda diſtinctio / aliqs
Duplex deteſtatiō pcti. ſ. formalis et virtualis pt deteſtari pctm̄ ſuū duplr vnomō forma-
liter. Aliomō virtualiter ita ꝙ poſſemus ſic
dicer/duplex eſt diſplicētia de pctō/q̄dā eſt
formalis/alia ē virtualis/foſalis eſt qn̄ hēo
realē nolitionē quo nolē peccaſſe: virtualis
ē qn̄ habeo actū ex quo illa nolitio pcti eſt

cauſabilis.i.eſt aliqs actus volūtatis ad quē
nata eſt ſequi diſplicētia de pctō licet actua-
liter non ſequatur. vñ ſecūdū Sco. in ſecūdo
oīs nolitio cauſaf ex volitione/& oīs amor
concupiſcentie ex amore amicitie/nolitio
ergo cauſatur ex volitiōe. Ratio eſt quia ni
chil odio niſi pro ꝙto aliud amo vt ſi odio
ſortem amo aliqd cui iudico ſortem eſſe diſ
conueniētē. Ad propoſitū aliqs pōt hr̄e ali
quē amorē ad quē nata eſt ſequi deteſtatio
pcti ſi pctm̄ ꝯſideref: vt qs amat pfecto amo
re deū ad illū amorē perfectū nata ē ſequi de
teſtatio pcti ſi de illo pctō eſſet recordatio.
& tunc iſta volitio ſcilicet amor pfectus dei
dr̄ eē virtualis diſplicētia ſeu deteſtatio pcti
quia ad illū amorē nata eſt ſequi diſplicētia
de pctō/ ideo hn̄do illā volitionē deteſtaf
pctm̄ virtualiter.i.habet actū virtualiter cō
tinētem actū deteſtatiuū. nā oīs cā virtuali-
ter cōtinet effectum. & tūc ponif talis ppō.
Secunda ppoſitio. Tam diſplicentia formalis ꝙ virtualis ſuffi
cit ad remittēdū pctm̄/de formali nō eſt du
biū/de virtuali declaro/quia p perfectū dei
amorē pōt remitti pctm̄ ſicut fuit remiſſum
Magdalene/dimiſſa ci ſunt ei pctā mlta qa
dilexit multū. ¶ Q̄tum ad tertiū actū pōt
Tertia deſcriptio penitētie diffiniri penitētia ꝙ ē libera pene p pctō ac
ceptio/hoc ē nō remurmurādo vel nō abij
ciendo cum poſſet. Et de iſto penitere dico
etiā ꝙ ē penā tenere. Vñ talis tenet penam
tanꝗ obm̄ qa habet vnū actū volūtatis pu-
ta vnū velle acceptatiuū qd velle fertur cir-
ca penā tanꝗ circa obm̄/iō tenet penā tanꝗ
Acceptō pene ē duplex. obm̄. Vñ duplex eſt acceptio pene ſcilicet
forālis & virtualis/formalis eſt velle actua
le quo actualiter volo illā penā hr̄e/virtua
lis eſt acceptatio alicuius ad quod nata eſt
ſequi acceptatio pene vt acceptatio glorie
eterne ē acceptio virtualis pene qa ad acce-
ptationē glorie eterne nata ē ſequi accepta-
Maxima tio pene. vnde Maxia ē ꝙ volitio mediorū
ad finem includif in volitione finis & hoc
maxie qn̄ illa volitio ē efficax. tūc ponitur
Tertia ppoſitio. talis ppō. ¶ Acceptatio pene formalis vel
virtualis ſufficit ad remittēdum peccatum.
Quarta deſcriptō ¶ Quarta deſcriptio/penitere eſt penā pro
peccato cōmiſſo patiēter ſufferre. de iſto pa
tet ꝙ penitere ſit penā tenere qa iſte qui ſic
penitet nō abijcit penam remurmurādo &
iſtud penitere vocatur ſuſtinere ſub actiōe
agentis infligentis penā ſe illi ꝯformando
tenere. & iſtud tenere penā non eſt abijcere
cū remurmuratione. ¶ Iſtis deſcriptiōibus
poſitis q̄ritur an ſit aliqd penitere qd nō cō
tineaf ſub aliquo iſtorū quatuor mēbrorū
¶ Rn̄detur p talē ppōem. Quodlibet peni Quarta ppoſitio.
tere ꝯtinetur ſub aliquo iſtorū quattuor mo
dorū/& qlibet iſtorū quattuor modorū ſuf
ficit ad remittendū pctm̄ poſt baptiſma cō-
miſſum qa p quēlibet illorū poteſt teneri pe
na & ita ſunt quattuor penitētie differentes
ſpecie. ¶ Ex his ad ſolutionem queſtionis
in qua q̄ritur an ad deletionem peccati mor
talis poſt baptiſmum commiſſi reqratur pe
nitētia. Reſpondetur affirmatiue ꝙ ſic: qa re
quirif punitio volūtaria vel volūtas volū-
tarie puniēs ſicut fuit declaratū pricipio hu
ius tertij articuli/ſed ſic ē ꝙ iſta punitio vo-
lūtaria non pt̄ eſſe ſine penitētia/ergo ad de
letionē pcti reqritur penitentia & nō intelli
gif ꝙ reqratur penitentia virtus habitualis
neqꝫ penitentia ſacramenti: ſed penitentia
actus virtuoſus. & ſimiliter non eſt itelligē-
dū ꝙ reqratur ſimiliter & neceſſario qa poſ
ſet deus de potētia abſoluta remittere quod
cūqꝫ pctm̄ ſine penitentia vel p alterū actum
ab actu penitentie ſed intelligif ꝙ ad delen
dū pctm̄ requiritur penitentia de lege iā ſta Difficultas.
tuta a deo. ¶ Circa hoc tres ſunt difficulta-
tes nā dicit doct. ꝙ ad delēdū pctm̄ reqritur
penitentia voluntaria.i.triſticia de pctō/&
dr̄ voluntaria inꝗtum actus deteſtatiuus ex
quo immediate cauſaf illa triſticia eſt liber.
¶ Circa hoc eſt duplex dubiū primū ſi/ eēt
illa deteſtatio qua cauſatur illa triſticia eſſet
inꝗ ſine triſticia nihilominus adhuc remit-
teref pctm̄/ergo pt̄ remitti pctm̄ ſine tali tri
ſticia. vñ aliqn̄ pt̄ ſupuenire impedimētū ne
ſequatur triſticia vel p gaudiū excellens de
altero obiecto. ¶ Aliud dubium triſticia &
gaudiū ſunt paſſiones de p̄ntibus & de his
q p̄ntialiter accidunt/nā dicit Auguſtinus

triſticia ē de his q̄ nobis nolentibus accidūt
& non dicit acciderūt: alie aūt paſſiões ſunt
& de p̄ñtibus p̄teritis & futuris. ergo appa
ret ꝙ male dicatur ꝙ triſticia reqrit̄ ad delē-
dū pctm̄ qa cū ſit de p̄ñtibus & pctm̄ eſt p̄te
ritū ſeqtur: &c. ¶ Q̄ſtū ad primū dico ꝙ p̄t
remitti pctm̄ ſine tali triſticia q̄ ꝯſeqtur dete
ſtationē volūtariā: ſed reqritur triſticia volū
taria ſuple in ſe vel virtualiter. i. in actu pre-
uio ꝯtinēte iſtā triſticiā eminēter & virtuali
ter ſicut cā ſufficiēs ꝯtinet effectū / iō ſufficit
triſticia ī aliquo eminenter ꝯtenta. i. in cā p-
ductiua illius triſticie q̄uis illā nō producat
Q̄ñō itel ligitur ꝙ triſticia ē de p̄ñtib⁹ — ꝑp impedimentū & vltra cōiter dicūt doct.
ꝙ triſticia & gaudiū ſunt de p̄ñtibus & q̄tū
ad hoc dicit Bonauentura & bñ ꝙ non itel
ligit̄ ꝙ ſunt de p̄ñtibus ſecūdū rē. i. ꝙ obie-
cta circa q̄ verſant̄ triſticia & gaudiū ſint rea
liter in rerū natura / ſed intelligit̄ ſunt de p̄ñ
tibus ſuple ſecūdū aſpectū & ꝯſiderationē
nō ꝓbabilitatis ſed certitudinis. vt ſi ſortes
vellet platonem non eſſe & non eſſet tñ cre
deret firmiter platonē eſſe triſtaret̄ ac ſi pla-
to eſſet. ideo nō oportet ꝙ triſticia ſit de ob
iecto p̄ñte ſecūdū rē ſed p̄ñte ſecūdū ꝯſidera
tionē. i. de obiecto de quo habet̄ noticia cer
ta ꝙ ita ſe habet vel hēbit vel habuerit qua-
liter nolem illd̄ ſe hr̄e vel habuiſſe vel habi-
tū eſſe. vñ dicit Bonauentura ꝙ ſi certo ſciā
ꝙ cras pr̄ meus moriēt nō timeo ꝙ moriat̄
ſed triſtor ꝙ moriēt. ſilr Chriſtus non time
bat mortē ſed triſtabatur / nā ait triſtis ē aīa
mea vſq; ad mortem. Ad ꝓpoſitū applican
do ſortes nult pctm̄ fuiſſe & ſcit certitudina
liter ip̄m fuiſſe: ideo illd̄ eſt ſibi p̄ñs ea p̄ñtia
q̄ ſufficit ad triſticiā cauſandā. ¶ Circa ſolu
tionē q̄ſtionis occurrit difficultas / nā dicit
Difficultas Ochā — doc. ꝙ ad deletionem pctī reqritur peniten
tia actus / & cōiter oēs doc. hoc dicūt. Ochā
mouet hāc difficultatem q̄ ſatis apparet pri
ma fronte bona. ſortes ꝯmiſit vnicū pctm̄
de quo nō egit penitentiā & poſt illd̄ pctm̄
ꝯmiſſū cadit in obliuionem inuincibilem
illius pctī ita ꝙ nō p̄t vincer̄ illā obliuionē
ꝑ ſciam oppoſitā quācūq; faciat idaginem
in tali caſu non tenēt ad penitentiā & tenēt
facere ꝙ pctm̄ remittatur / qa tenēt eē in gr̄a
ergo in tali caſu non tenetur penitere. ergo
pctm̄ p̄t remitti ī illo ſine penitentia. quod
non teneat̄ penitere ī tali caſu patet / nullus
p̄t penitere niſi cognoſcat ſe peccaſſe. qa pe-
nitētia eſt deteſtatio proprij pctī & nō alie
ni / ergo nullus pōt penitere niſi cognoſcat
propriū ſuum pctm̄ in eſſe vel ī fuiſſe: ſed in
tali caſu non poteſt / alias non eſſet obliuio
inuincibilis: ergo in tali caſu non tenetur
ad penitentiā actualem. ¶ Item ſortes pecca
uit aliquo pctō & ſubito trahitur ad marty
riū ita ꝙ ſit ipoſſibilitatus ad idaginē hn̄dā
īminet ei neceſſitas neceſſitate p̄cepti ad ſub
eūdē martyriū: & p̄t intellectus tm̄ occupari
circa vnū q̄d non p̄t circa alterū / apparet ꝙ
ſorti dimittatur pctm̄ qa facit quicq̄d p̄t &
ponit ſe in ſtatu ſalutis & ſortes tūc non ha
bet penitētiā quocūq; mō capiat̄ ſecūdū q̄t
tuor p̄dictos modos / ergo pōt deleri pctm̄
ſine penitentia actu. ¶ Dicit Ochā & poſt
ip̄m gabriel ꝙ qñ dr̄ ad delendū peccatū re
qritur penitētia intelligit̄ de illo q ē ꝯſcius
alicuius peccati vel qui tenetur eſſe cōſcius
. i. q non habet obliuionem inuincibilē ſed
illā obliuionem pctī p̄teriti p̄t & tenetur vi
cere / & tūc in illo ad delendū pctm̄ reqritur
penitentia actu. ¶ Sed tunc eſt difficultas ꝑ
q̄d remittitur pctm̄ in illo qui habet obliuī
onem iuincibilem cū pctm̄ non remittitur
ſine actu bono ꝑ q̄d remittetur. ¶ Ego bre-
uiter dicerē ꝙ remittitur ꝑ illā voluntariam
indaginem q̄ eſt actus bonus moraliter qua
vult ſciſcitari an peccauerit vel non / illa ſuf-
ficiēti indagine facta imediate remittitur ei
pctm̄ & non per actum penitentie ſed illam
volūtariā indaginē ad quā obligabat̄: & ap
paruit mihi ſꝑ ꝙ per illā remittit̄. ¶ Q̄ñ tum
eſt de alio q trahitur ad martyriū in caſu di-
mittit̄ pctm̄ non ꝑ actū penitentie qa nō ha
bet deteſtationem neq; volitionem vindi-
cādi neq; alios duos actus / ſed ꝑ feruentem
dilectionem dei / nā nemo maiorem carita-
tem habet q̄ vt ponat aīam ſuam: &c. Sed in
martyrio habet feruentem dilectionem dei
& ſicut paruit ex prehabitis illa feruens dile

ctio q̄uis nō ſit formaliter penitentia eſt tñ
virtualiter ſcilicet virtualis deteſtatio pc̄ti/
qa ex tali actu ita feruēti ſi ſors ꝯſideraret ſe
peccaſſe exiret i deteſtationē pc̄ti /iō feruēs
illa dilectio dei ē virtualis deteſtatio. In his
ergo duobus caſibus remittit̄ pct̄m ſine pe
nitētia actu. Primus/ qn̄ eſt obliuio inuinci
bilis. Secundus qn̄ eſt occaſio neceſſitās ne-
ceſſitate debiti īpediēs pc̄ti conſideratione.
In quibuſcūq3 aūt alijs caſibus apd̄ doct. ad
delēdū pct̄m neceſſario requiritur actus pe-
nitentie formaliter lege ſtante & nō ſufficit
virtualis. Et hāc adducit ſuaſionē. hō pec-
cauit & peccat in q̄tū auertitur a deo & con
uertit̄ ad creaturā /ergo vt tale pct̄m remit
tatur valde ꝯgruū eſt ꝙ auertatur a pctō &
cōuertatur in deū. Vnde auertitur a pc̄tō &
p deteſtationē nolēdo illud ꝯmiſiſſe/& cō-
uertitur in deū p relationē illius actus i deū
ſicut ergo incurrit pc̄m̄ p ꝯuerſionē ad cre-
aturā & auerſione a deo ita ꝯſequit̄ veniā p
ꝯuerſionē ad deum & auerſione a peccato.
❡Circa iſt̄d adhuc eſt difficultas ſupponē-
do illud qd̄ tenēt pleriq3 doc. & quaſi om̄s
p̄ter Scotū ꝙ actus deteſtādi pc̄m̄ dūmodo
ſit pp deū ꝙ nō ſolū timore pene q̄tūcunq3
fuerit gradualiter remiſſus ſiue vt vnū ſiue
vt dimidiū eſt ſufficiens ad delendū pc̄m̄ ſi
cut actus liber q̄tūcūq3 minimus circa mate
riā prohibitā ſufficit ad pc̄m̄. ita ꝯuertitur
in deū q̄tūcūq3 remiſſa ſufficit ad deletionē
pc̄ti. Hoc ſuppoſito vr̄ ꝙ remitteretur pec-
catū & p nullā deteſtationē. ymo añ quācū
q3 deteſtationē ſequētē iā erit peccatū remiſ
ſū/ & ſit ſortes cui iā occurrit primo ꝙ pec-
cauit ꝯſiderat ſe peccaſſe/ex tali ꝯſideratiōe
nō neceſſitatur ad actū deteſtationis ſed eſt
liber & nō elicit in primo inſtāti deteſtatio
nē ſed incipit elicer̄ ſucceſſiue/ſicut ignis qn̄
eſt primo applicatus paſſo nichil producit
ſed poſt incipit ſucceſſiue producere. Tunc
añ quācūq3 deteſtationē ſequentē iā erit pec
catū remiſſum/& ſit illa deteſtatio a/illa de
teſtatō/a/erit gradualiter intēſa qn̄ erit pdu
cta & a deteſtatio producit̄ ſucceſſiue/ergo
vna eius dimidietas producet̄ citius q̄ tota
a/deteſtatio puta in prima dimidietate tp̄is
in quo tp̄e producit̄ a/deteſtatio: ſed in illa
dimidietate erit remiſſa & p illā remittit̄ pec
catū ergo añ quācūq3 deteſtationē peccatū
erit remiſſum. Et hoc habet ꝓcedere iſta opi
nio. iō non neceſſario reqrit̄ deteſtatio ad
remiſſionē pc̄ti. ❡Reſolutio ad remiſſionē Reſolutꝰ
pc̄ti nō reqritur penitentia ſacramēti. Neq3
penitētia hītus/neq3 penitētia virtus actus
de potentia abſoluta. ſed regulariter & de
potentia ordinata reqritur penitentia actus
niſi in duobus caſibus vt dictū eſt. ❡Ad ar-
gumēta doctoris. Iſta duo prima argumen
ta nitunt̄ probare ꝙ nō reqritur penitentia
virtus. Alia vero ſequentia ꝙ ſit inutilis.
Arguitur primo ſic qn̄ tranſiuit actus & ex-
terior & interior iā deletū eſt peccatū/ergo
nō reqrit̄ penitentia virtus ad delendū pec-
catū. Diſtinguo/vel q̄tū ad actū verū eſt/vl̄
q̄tum ad reatū remanētē q̄ eſt obligatio ad
penā eternā: & ſic negatur. ❡Secūdo argui
tur. hō offenſus p̄t remittere offenſam offē
ſāti abſq3 hoc ꝙ peniteat/ergo & deus. Cō
cedo de potentia dei abſoluta ſed non ordi
nata ❡Tertio ar̄ ſic. Auguſtinus in omelia.
ſup iſtud Mathei. v. eſtote miſericordes lo
quens de dānatis dicit̄/erit & tūc penitentia
ſed tñ infructuoſa. Quod probat p illud di
ctū de dānatis ſapiētie. v. penitentiā agētes:
Item Iudas penituit ſed ei nichil profuit/er-
go eſt inutilis penitētia ad remiſſionē pc̄ti.
❡Dico ꝙ in dānatis non eſt penitentia bñ
circūſtātionata ſicut patebit. Nā reqritur ꝙ
illa ſit bene circūſtātionata & p̄cipue circū-
ſtātia finis: ſed dānati nō penitent pp deum
ſed pp leſionē nature. Similiter Iudas nō bñ
penituit qa deſꝑauit. ❡Itē arguit̄ ſic & hoc
argumētū habet difficultatē. oportet illud
p qd̄ delet̄ mortale eſſe maius bonū q̄ pecca
tū ſit malū vl̄ eque bonū/ſed penitentia eſt
minus bonū q̄ peccatū mortale ſit malū/pa
tet quilibet actus exhibitus deo ē ſolū finite
bonitatis & peccatū eſt infinite malū. Patet
ex Anſelmo. hinc eſt ꝙ nō eēt ꝯmittendū p
infinitis mundis. ❡Querit ergo hoc argu-
mentū vtrū peccatū ſit infinite malū. Rn̄det

doct. ꝙ eſt ſolũ finite malicie formaliter & infinite obiectiue.i. eſt ꝯtra iſinitum bonũ & dico ꝙ ſicut pctm̃ eſt infinite malicie obiectiue ita penitentia ẽ infinite bonitatis obiectiue ſaltẽ ꝗtũ ad actũ referentẽ qa actus referẽs eſt de infinito bono ſcilicet de deo/& ſicut pctm̃ eſt finite malicie fořalr ita & penitentia/ergo pōt eſſe tāta bonitas quo ad recōpenſandũ ꝗta fuit malitia in actibus malis. Et auctoritas Anſelmi Intelligiť de malitia infinita. Alij dicerẽt ꝙ formaliter pctm̃ eſt iſinite malitie vt Olcot. Et ad argumentũ. oportet tā bonũ exhibere ꝗ malum fuit &c. Verũ eſt ſi eſſet cō digna penitentia/ſed deus non exigit a nobis niſi cōgruā penitẽtiā & nō ꝯdignā. ¶ Secunda queſtio

IN iſta queſtione duo ſunt articuli. in primo ꝗritur an peniteř ſecundũ illas quattuor acceptiones ſit actus virtutis. In ſecundo articulo oñditur/an aliquo illorũ penitere vt eſt actus virtutis regratur ad delendũ pctm̃. ¶ Pro primo articulo ponũtur quattuor ꝯcluſiōes principales. prima/

In hoc articulo ſũt quattuor ꝯpōnes ꝑncipales

Penitere pōt eſſe actus virtuoſus. pro cuius declaratione notādũ ꝙ legiſlator iuſte vindicat & punit pctm̃ per qḋ tranſgrediẽť lex igitur & miniſter legiſlatoris. Patet ꝯña/qñcunq; actus alicuius miniſtri eſt bonus hoc ideo eſt qa ẽ cōformis legiſlatori cuius talis eſt miniſter. ſed ſic eſt ꝙ quilibet eſt miniſter dei in puniendo & vindicādo pctm̃ ſuũ: ergo ſecundũ rectā rōnẽ ꝗlibet iuſte vindicat pctm̃ ſuũ. & hoc ẽ penitere de quo loqmur igitur penitere eſt actus virtuoſus. ¶ Si queras/an vindicař pctā ſua ſit penitere iſto primo mō. Dico ꝙ ſic. Contra: ergo deus diceretur peniteř/qa vindicat pctm̃. ¶ Rñdetur ꝙ peniteř nō ſolũ dicit vindicare pctm̃ ſed cōnotat ꝙ illud peccatũ ſit ꝯmiſſũ ab ipſomet vindicāte. & hoc cōnotat peniteř ꝙ ſibi ipſi teneat penā & obligetur ſibi ipſi dare penā. ¶ Contra/aliqs iuſte penitet/& tñ nō habet habitũ virtutis: ergo peniteř nō ẽ actus virtutis. ¶ Reſpondeř/actus dř eſſe actus virtutis tripliciter. Vno modo qa eſt elicitus ab habitu q̄ dř virtus. Aliomodo qa generat virtutẽ/ & hoc mō nō oportet ꝙ penitere ſit actus virtutis. nam accidit actui virtuoſo vel ꝙ ꝓducať a virtute vel ꝙ gñet virtutem

Pria ꝓpoſitō ꝑncipalis.

Act⁹ vĩrtutis tripliciter.

¶ Tertio modo dř actus virtutis qa natus ẽ gñare vel augere virtutẽ. iſto mō penitere ẽ actus virtutis. ꝯñter i ſcďa ꝯcluſiōe declarat Sco. cuius virtutis eſt iſte actus q dř penitere & āteq̄ accedat ad ꝯcluſionẽ ꝓmittit vnũ notabile tale. Penitere regrit noticiā diſtinctā illius de quo aliquis penitet. Vñ qñ aliquis penitet ſunt multa q̄ ſe hñt ꝑ ordinem. primo eſt velle impatiuũ impans cauſas triſticie ad inuicẽ. Secũdo ſunt ipſe cauſe ipſam triſticiam cauſantes. Tertio eſt ipſa triſticia Quarto eſt ꝯplacẽtia & velle ipſius triſticie. Quinto ex illo velle ſeqtur gaudiũ de triſticia. Secũdum dictũ Auguſtini. peccator de pctō doleat & de dolore gaudeat vt ſortes peccauit aliquo pctō puta fornicationis: habet iſtũ ordinẽ in penitendo. Nā primo habet velle ipatiuũ quo impat cauſas triſticie & cauſe triſticie illius ſunt due ſcilicet appꝛehenſio illius fornicationis & nole ſeu odio hře illā fornicationẽ. Tunc dico ꝙ velle illud impatiuũ quo voluntas ipat intellectui vt ꝯſideret & apprehẽdat illā fornicationẽ & voluntati vt deteſtetur illā fornicationẽ eſt primũ. Secundũ eſt apprehẽſio illius fornicationis & nolitio ſeu odiũ illius. Tertiũ eſt ipſa triſticia que cauſatur ex apprehenſione fornicationis & nolitione eiuſdẽ. Quartũ eſt vnũ velle quō vult hře triſticiā. Quinto ad illud velle quo vult hře triſticiā ſeqtur gaudiũ & tũc verificať dictũ Auga. pctōr de pctō doleat &c. Doctor ponit ordinẽ inter iſta. primũ ſe habet vt cā principalis triſticie remota. Secũdum ſe habet vt cauſa ꝓxima triſtice. Tertiũ ſe habet vt effectus. Quartũ ſe habet vt actus cadens ſupra triſticiā tanq̄ ſup obm̃. Quĩtũ ſe habet vt effectus ſeq̄ẽs ex illo actu. ¶ Iſtis ſuppoſitis ꝓponitur talis ꝓpō. Nihil dř ꝓprie & ꝑ ſe vindicare niſi primũ iſtorũ quinq; puta illud velle impatiuũ quo qs ipat illas cauſas triſticie. Patet in vin

Scďa ꝓpoſitio.

dicante ſuperiore & iferiore debet eē actus vindicandi eiuſdem rōnis & eiuſdem ſpēi. Declaratur hoc/deus vult vindicare pc̄tm̄ meū/deus ē vīdicās ſupior /ego ēt volo vidicare pc̄tm̄ meū ego ſum vindicās inferior Dico ꝙ illi actus ſunt eiuſdē rōis q̄a ſic ē vindicās ſupior vult infligeꝛ penā ēt vindicās iferior pp pc̄tm̄ & ſub eiſdē circunſtātijs/ſed ſic eſt ꝙ nihil vniforme ſeu ſimile in vindicāte ſupiore & inferiore niſi illd̓ velle impatiuū:ergo illd̓ velle impatiuū dr̄ vindicare nā ſicut vindicās inferior puta ego ipat cauſas pene ita & deus vīdicās ſupior:ergo ppō vera ſcilicet ꝙ vl̓ eſt vidicarꝫ niſi illd̓ velle ipatiuū. Itē pbaꝛ iſta ppō a poſteriori/q̄a alia quatuor pn̄t eē a q̄buſdā cauſis īdeterminatis & ſignāter ſecūdū.i.pn̄t fieri bn̄ & male a cā bona vl̓ mala/ſed de iſto dicit Sco. parū eſt curandū. Hoc ſuppoſito ſit hec ꝯcluſio/pēiteꝛ capiēdo p velle vindicare ē actus

Scd̓a pꝛpoſitō pn̄cipalis.

alicuius ſpēalis virtutis.i.ille actus nō ptinet īdifferēter ad quālibet virtutē ſed ad certā & determinatā. Patet pbatiōe cōi qua debet aliquis pbare de aliquo actu ꝙ ſit ſpēal̓ virtutis. Et hoc ſic ille actus ē ſpālis virtutis q̄ habet ſpēale obm̄ & ſpēales circunſtātias ſed iſte actus puta velle vīdicare ē huiuſmōi ergo. hēt ei ſpēale obm̄ puta pc̄tm̄ vindicabile & ēt ſpēales circūſtātias ſcilicet pp debitū finē & tali mō: ergo penitere primo mō ē actus ſpēalis virtutis. Et ad videndū cuius ſit virtutis deſcēdēdū eſt p virtutes. Vn̄ virtus prima ſui diuiſiōe diuidiꝛ in appetitiuā

Virt⁹ itellectia. Virt⁹ appetitiua

& intellectiuā. Vn̄ virtus intellectiua ē que eſt i intellectu q̄ vocaꝛ prudētia q̄ incliat aliquē ad recte iudicādū de aliquo q̄d ſit faciēdū vel fugiēdū. Tūc poniꝛ ppō. Iſtud velle

Ppoſ.

vīdicarꝫ nō eſt actus virtutis itellectie. Quia ē actus volūtatis vt volūtas ē. Patet an̄s/iſtd̓ velle vindicarꝫ nō eſt niſi velle ipatiuū ipās cauſas pene & tale nō ꝯuenit niſi volūtati. Nō eīm ꝯuenit potētie ſenſitiue q̄a nulla talis habet ipare itellectui/neq̧ volūtati/neq̧ ꝯuenit itellectui q̄a itellectus nō pōt imparꝫ ſibi ipi & volūtati:ergo ſolū ꝯuenit volūtati. Quia ſola voluntas habet ipare ſibi ipi & intellectui/ſecundū Auguſtinū volūtas copulat parentē cū ple. & hoc q̄tū ad itellectū & q̄tū ad volūtatē volūtas impat ſibi vn̄ ples eſt actus itellectus vel volūtatis / parēs ē intellectus vel voluntas / patet ſecūdo iſta concluſio quia virtus intellectiua inclinat habentem ad eſſe verum vel nō eſſe verum .i. ad iudicandū de aliquo vero puta de aliquo ſic agēdo vel nō ſic agēdo/ſed ſic eſt ꝙ velle vindicare nō eſt actus quo ſic dictēꝛ de aliquo agēdo vl̓ fugiēdo:ergo nō eſt actus virtutis itellectie. Ex quo ſeq̄ꝛ ꝙ velle vidicare pc̄tm̄ nō eſt actus virtutis intellectie ſed appetitie.i. virtutis exn̄tis i volūtate. Sed q̄rit mō cuius virtutis appetitie. ¶ Pro ſolutiōe notādū ꝙ virtus appetitia ē q̄dē habitus exn̄s i volūtate ſubiectie q̄ incliat ad aliq̄d volēdū vl̓ fugiēdū. Et diuidiꝛ virtus appetitia. Quia q̄dā eſt ordiatia ad ſe/alia ē or

Virt⁹ appetitiua.

dinatia circa alterū. Virtus appetitia ordiatia ad ſe ē illa q̄ incliat hn̄tē ad recte volēdū ea q̄ ſūt circa ſe & ptinēt ad ipm̄. & iſta diuidiꝛ i tēperātiā & fortitudinē. nā iſte due virtutes ordinār hn̄tem circa ea q̄ ptinent ſibi ipi. Alia eſt q̄ ē ordiatia circa alterū q̄ incliat ad reddendū alteri q̄d̓ ſuū eſt/& vocaꝛ iuſticia q̄ incliat hn̄tem ad volēdū alteri q̄d̓ ſuū

Ppoſ.

eſt. Tūc poniꝛ talis ppō. velle vīdicare pc̄tm̄ a ſe ꝯmiſſū nō ē virtutis appetitie ordinātis ad ſe. patet/iſtū actū q̄ eſt vindicarꝫ pc̄tm̄ pōt aliq̄s elicere circa alterū ſicut circa ipm̄. ymo ſi aliq̄s vindicet pc̄tm̄ ſuū nō vindicat ſe niſi tanq̄ alterū:ergo ſeq̄ꝛ ꝙ nō ē actus virtutis ordinātis ad ſe & p ꝯn̄s erit actus virtutis ordinātis ad alterū. & p ꝯn̄s ſeq̄ꝛ reſolutorie ꝙ velle vindicarꝫ pc̄tm̄ eſt actus iuſticie. Dices actus quo volo vindicare pc̄tm̄ meū nō eſt circa alterū:ergo nō eſt iuſticie/cū iuſticia incliat ad reddendū alteri q̄d̓ ſuū eſt. Rn̄det Sco. ſubtiliter ꝙ iuſticia eſt circa alterū vel circa ſeipm̄ ſe hn̄tem ac ſi eſſet alter. Vn̄ accidit ꝙ illemet q̄ vindicat pc̄tm̄ ſit ipēmet qui peccauit puta ex ꝯmiſſiōe legiſlatoris ſcilicet dei q̄ ex benignitate ſua voluit ꝙ q̄libet hō peccās eſſet miſter i puniendo pc̄tm̄ ſuū. nā ſicut dicimus ꝙ dato ꝙ vīdicem pc̄tm̄ meū

ita ꝙ illud vindicare accidit michi pro q̄to
deus voluit ꝙ eſſem miſter i puniēdo pc̄tm̄
meū/iō ſi qlibet puniat pc̄tm̄ ſuū hoc ē de p
accidēs p q̄to ipſemet pc̄tōr ē miſter & reus.
Patet igif ex his ꝙ velle vindicare peccatū
eſt actus iuſticie. Diceret aliquis ſub iuſti-
cia cōtinēf due virtutes. ſ. aicitia. vñ aicitia
ē vnus hītus iclinās volūtatē amici ad ſe cō
formādū voluntati alterius in licitis & ho-
neſtis/ad corrigendum etiā amicū ſi neceſſe
ſit & hoc vt amicus ſit dignus amari. Et tūc
q̄rif vtrū iſtd̄ velle vindicare pc̄tm̄ ſit actus
aicitie. Et arguif ꝙ ſic/qa amicitia incliat ad
reconſiliandū amicū ſed p iſtā vindictā qua
qs vindicat pc̄tm̄ ſuū qs recōſiliaf ipi deo/er
go ille actus ē actus amicitie ℂPro ſolutōe
notādū ꝙ lata eſt differētia inter vindictā &
correctionē. Nā iuſticia vindicatiua ē vna
virtus q̄ incliat ad puniēdū aliqd̄ pc̄tm̄ ſecū
dū ꝙ lex ꝯmittit. Vñ vidicta reſpicit correſ-
pōdētiā pene ad culpā ſecūdū legē ſiue eō-
comittef correctio puniti ſiue nō. Vñ iuſta
eſt pena qua aliqs ſic punif ꝙ extermīnetur
& tñ nō ē correctio. ℂSi dicas ſi aliqs exter-
mief vſq̧ ad mortē incluſiue ē magna cru-
delitas: ergo nō eſt iuſta vindicta. ℂRñdef
negādo ꝙ ſit ibi crudelitas dato ꝙ occidaf
quia finis ipſius correctionis nō eſt vt ego
ſatier ſed vt lex impleaf ita videlicet ꝙ finis
cuiuſlibet iuſte vindicte debet eſſe bonū le-
gis. iō non eſt crudelitas. ℂDices qs ē finis
iſtius legis. Duplex eſt lex/diuina & hūana.
hūana q̄ ponif ab hoīe & ipius finis nō eſt
legiſlator ſed bonum reipulice. ſed finis le-
gis diuine eſt ipſe legiſlator. Vñ ſi q̄ratur
q̄re debet ſeruari iſta lex diuia. Rñdef pp le
giſlatorē ſiue pp amorē & d̄lectationē eius
ratio ē quia i lege hūana bonū legiſlatoris
nō ē bonū tm̄ ſicut ē bonū cōe: ſed i lege di-
uina ipſe legiſlator ē maius bonū. Vñ tota
relatio debet referri ad ipm legiſlatorē ita
ꝙ ſi q̄raf quare punitur hoc rñdetur vt ſer-
uetur lex: ſed q̄re vis ꝙ ſeruef lex: rñdetur ꝙ
ppter bonū cōe. Sed quare ē bonū cōe. Rñ
detur ꝙ ppter ipm deū qa deus ē melius bo
nū q̄ bonū cōe. ℂEx iſto textu poſſet trahi
vnū ſubtiliſſimū argumētū ad pbādū ꝙ ma
gis debeāt puniri pc̄tā q̄ ſūt grauiora & nō
illa q̄ ſunt magis cōtra bonū reipublice. Et
arguif ſic: bonū legis vltimū ē bonū ipius
dei q̄ ē legiſlator: qa diximus ꝙ bonū reip.
nō ē niſi ppter bonū ipius dei: ſed pc̄tā gra-
uiora ſūt magis offenſiua dei q̄ minus gra-
uia: ergo res publica magis debet punire
pc̄tā grauiora. Et cōfirmaf: bonū dei non ē
pp bonū reipublice: ſed ediuerſo bonū reip.
ppter bonū dei: ergo magis debet res publi
ca punire pc̄tā q̄ ſūt cōtra bonū dei q̄ q̄ ſunt
cōtra bonū cōe. & ſic fornicator magis de-
bet puniri q̄ latro mile aureorū. habemus
reſolutorie ꝙ iuſta vindicta reſpicit corre-
ſpondentiā pene ad culpā ſecūdū legē non
curando: ſiue ſit correctio puniti ſiue non.
Sed de amicitia aliud ē: qa ſi amicitia iclinat
ad puniēdū aliquē nō inclinat ad puniēdū
illū niſi vt ille ſit magis amabilis ita videli-
cet ꝙ amicitia nō curat niſi illā punitionē q̄
facit amicū magis amabilē ſiue illa punitio
ſit magna ſiue pua: iō lata ē differētia inter
vidictā & aicitiā: qa vidicare nō ē actus ami
citie. ℂCōſequenter ponitur ſolutio ratio-
num ꝙ penitere ſit actus aicitie: aicitia ē vir
tus hñs plures actus quorū vnus ē recōſilia
re amicū. i. reducere i amicitiā priſtinā: ſed
penitere ē actus p quē qs recōſiliaf ipſi deo:
ergo penitere pmo mō. ſ. vidicare pc̄tm̄ ē a-
ctus amicitie. ℂReſpōdef ꝙ licet ita ſit ꝙ p
amicitiam reconſiliemus nobis amicum ſci
licet deum tamen penitentia ſeu penitere
non eſt propter hoc principaliter vt recon
ſilietur ipſe deus. ℂEt ſi queras ad quem
ergo finem eſt penitentia/puta iſtud velle
vindicare. ℂReſpondetur ꝙ vt penitens
fiat immunis a pena ad quam obligatur
p pc̄tō ſuo vt ſit debita correſpōdētia pene
ad culpam eo modo ſicut lex precepit.
Secūdo arguitur ſic: vnus actus amicitie eſt
corrigere amicū vt amicus ſit dignus ama-
ri. Hoc ſuppoſito ponif talis maior. amici
tie eſt corrigere amicū vt amicus ſit dignus
amari ſecluſo illo qd̄ repugnat honeſte a-
micitie: ſed iſtud vidicare pc̄tm̄ ē corrigere

Nota bonū argumentum.

Reſolutiō

Duplex ē lex.

dicante ſuperiore & iſeriore debet eē actus
vindicandi eiuſdem rõnis & eiuſdem ſpēi.
Declaratur hoc/deus vult vindicare pcm̃
meũ/deus ē vĩdicãs ſupior /ego ēt volo vĩ
dicare pcm̃ meũ ego ſum vindicãs inferior
Dico ꝙ illi actus ſunt eiuſdē rõis qa ſic vin
dicãs ſupior vult infligeꝛ penã ēt vindicãs i
ferior pp pcm̃ & ſub eiſdē circunſtãtijs/ſed
ſic eſt ꝙ nihil vniforme ſeu ſimile in vindi
cãte ſupiore & inferiore niſi illd̓ velle impa
tiuũ:ergo illd̓ velle impatiuũ dr̄ vindicare
nã ſicut vindicãs inferior puta ego ĩpat cau
ſas pene ita & deus vĩdicãs ſupior:ergo pro
põ vera ſcilicet ꝙ vl̄ eſt vĩdicar̄ niſi illd̓ velle
ĩpatiuũ. Itē pbar̄ iſta ppõ a poſteriori/qa a
lia quatuor pñt eē a qbuſdã cauſis ĩdetermi
natis & ſignãter ſecũdũ.i.pñt fieri bñ & ma
le a cã bona vl̄ mala/ſed de iſto dicit Sco. pa
rũ eſt curandũ. Hoc ſuppoſito ſit hec ꝯclu
ſio/pĉiteŕ capiẽdo p velle vindicare ē actus
Scda ppoſitõ pñcipalis. alicuius ſpēalis virtutis.i.ille actus nõ pti
net ĩdifferẽter ad quãlibet virtutē ſed ad cer
tã & determinatã. Patet pbatiõe cõi qua de
bet aliquis pbare de aliquo actu ꝙ ſit ſpēal̄
virtutis. Et hoc ſic ille actus ē ſpãlis virtutis
q habet ſpēale obm̃ & ſpēales circunſtãtias
ſed iſte actus puta velle vĩdicare ē huiuſmõi
ergo. hēt ei ſpēale obm̃ puta pcm̃ vindica
bile & ēt ſpēales circũſtãtias ſcilicet pp debi
tũ finē & tali mõ: ergo penitere primo mõ
ē actus ſpēalis virtutis. Et ad videndũ cuius
ſit virtutis deſcẽdẽdũ eſt p virtutes. Vñ vir
Virt⁹ itellectia. tus prima ſui diuiſiõe diuidiŕ in appetitiuã
& intellectiuã. Vñ virtus intellectiua ē que
Virt⁹ appetitiua eſt ĩ intellectu q̃ vocaŕ prudẽtia q̃ ĩncliat ali
quē ad recte iudicãdũ de aliquo qd ſit faciẽ
Propõ. dũ vel fugiẽdũ. Tũc poniŕ ppõ. Iſtud velle
vĩdicar̄ nõ eſt actus virtutis itellectie. Quia
ē actus volũtatis vt volũtas ē. Patet añs/iſtd̓
velle vindicar̄ nõ eſt niſi velle ĩpatiuũ ĩpãs
cauſas pene & tale nõ ꝯuenit niſi volũtati.
Nõ em̃ ꝯuenit potẽtie ſenſitiue qa nulla ta
lis habet ĩpare itellectui/neq; volũtati/neq;
ꝯuenit itellectui qa itellectus nõ põt impar̄
ſibi ĩpi & volũtati:ergo ſolũ ꝯuenit volũta
ti. Quia ſola voluntas habet ĩpare ſibi ĩpi &
intellectui/ſecundũ Auguſtinũ volũtas co
pulat parentē cũ ple. & hoc q̃tũ ad ĩtellectũ
& q̃tũ ad volũtatē volũtas ĩmpat ſibi vñ p
les eſt actus itellectus vel volũtatis/ parēs ē
intellectus vel voluntas/ patet ſecũdo iſta
concluſio quia virtus intellectiua inclinat
habentem ad eſſe verum vel nõ eſſe verum
.i. ad iudicandũ de aliquo vero puta de ali
quo ſic agẽdo vel nõ ſic agẽdo/ſed ſic eſt ꝙ
velle vindicare nõ eſt actus quo ſic dictet̄ de
aliquo agẽdo vl̄ fugiẽdo:ergo nõ eſt actus
virtutis itellectie. Ex quo ſeqt̄ ꝙ velle vĩdi
care pcm̃ nõ eſt actus virtutis intellectie ſed
appetitie.i.virtutis exñtis ĩ volũtate. Sed q̃
riŕ mõ cuius virtutis appetitie. ¶ Pro ſolu
tiõe notãdũ ꝙ virtus appetitia ē qdē hãbi
tus exñs ĩ volũtate ſubiectie q̃ incliat ad ali
qd volẽdũ vl̄ fugiẽdũ. Et diuidiŕ virtus ap
petitia. Quia q̃dã eſt ordiatia ad ſe/alia ē or Virt⁹ appetitiua.
dinatia circa alterũ. Virtus appetitia ordia
tia ad ſe ē illa q̃ incliat hñtē ad recte volẽdũ
ea q̃ ſũt circa ſe & ptinēt ad ĩpm. & iſta diui
diŕ ĩ tẽperãtiã & fortitudinē. nã iſte due vir
tutes ordinãt hñtem circa ea q̃ ptinent ſibi
ĩpi. Alia eſt q̃ ē ordiatia circa alterũ q̃ incliat
ad reddendũ alteri qd̓ ſuũ eſt/& vocaŕ iuſti
cia q̃ incliat hñtem ad volẽdũ alteri qd̓ ſuũ Propõ.
eſt. Tũc poniŕ talis ppõ. velle vĩdicare pcm̃
a ſe ꝯmiſſũ nõ ē virtutis appetitie ordinãtis
ad ſe. patet/iſtũ actũ q eſt vindicar̄ pcm̃ põt
aliqs elicere circa alterũ ſicut circa ĩpm. ymo
ſi aliqs vindicet pcm̃ ſuũ nõ vindicat ſe ni
ſi tanq̃ alterũ:ergo ſeqŕ ꝙ nõ ē actus virtutis
ordinãtis ad ſe & p ꝯñs erit actus virtutis or
dinãtis ad alterũ. & p ꝯñs ſeqŕ reſolutorie ꝙ
velle vindicar̄ pcm̃ eſt actus iuſticie. Dices
actus quo volo vindicare pcm̃ meũ nõ eſt
circa alterũ:ergo nõ eſt iuſticie/cũ iuſticia
incliat ad reddendũ alteri qd̓ ſuũ eſt. Rñdet
Sco. ſubtiliter ꝙ iuſticia eſt circa alterũ vel
circa ſeipm̃ ſe hñtem ac ſi eſſet alter. Vñ acci
dit ꝙ illemet q vindicat pcm̃ ſit ĩpēmet quĩ
peccauit puta ex ꝯmiſſiõe legiſlatoris ſcilicet
dei q ex benignitate ſua voluit ꝙ qlibet hõ
peccãs eſſet miſter ĩ puniendo pcm̃ ſuũ. nã
ſicut dicimus ꝙ dato ꝙ vĩdicem pcm̃ meũ

ita ꝙ illud vindicare accidit michi pro q̄to deus voluit ꝙ eſſem miſter i puniēdo pc̄m meū/ iō ſi qlibet puniat pc̄m ſuū hoc ē de p accidēs p q̄to ipemet pc̄ōr ē miſter & reus. Patet igif ex his ꝙ velle vindicare peccatū eſt actus iuſticie. Diceret aliquis ſub iuſtitia cōtinēt due virtutes. ſ. aicitia. vñ aicitia ē vnus hitus iclinās volūtatē amici ad ſe cōformādū voluntati alterius in licitis & honeſtis/ad corrigendum etiā amicū ſi neceſſe ſit & hoc vt amicus ſit dignus amari. Et tūc q̄rit vtrū iſtud velle vindicare pc̄m ſit actus aicitie. Et arguif ꝙ ſic/ qa amicitia incliat ad reconſiliandū amicū ſed p iſtā vindictā qua qs vindicat pc̄m ſuū qs recōſiliaf ipi deo/ ergo ille actus ē actus amicitie ¶ Pro ſolutōe notādū ꝙ lata eſt differētia inter vindictā & correctionē. Nā iuſticia vindicatiua ē vna virtus q̄ incliat ad puniēdū aliqd pc̄m ſecūdū ꝙ lex ꝑmittit. Vñ vidicta reſpicit correſpōdētiā pene ad culpā ſecūdū legē ſiue eō comittef correctio puniti ſiue nō. Vñ iuſta eſt pena qua aliqs ſic punif ꝙ exterminetur & tñ nō ē correctio. ¶ Si dicas ſi aliqs extermief vſq ad mortē incluſiue ē magna crudelitas: ergo nō eſt iuſta vindicta. ¶ Rñdef negādo ꝙ ſit ibi crudelitas dato ꝙ occidaf quia finis ipſius correctionis nō eſt vt ego ſatier ſed vt lex impleaf ita videlicet ꝙ finis cuiuſlibet iuſte vindicte debet eſſe bonū legis. iō non eſt crudelitas. ¶ Dices qs ē finis

Duplex ē lex.

iſtius legis. Duplex eſt lex/ diuina & hūana. hūana q̄ ponif ab hoie & ipius finis nō eſt legiſlator ſed bonum reipulice. ſed finis legis diuine eſt ipſe legiſlator. Vñ ſi q̄ratur q̄re debet ſeruari iſta lex diuia. Rñdef pp legiſlatorē ſiue pp amorē & dilectationē eius ratio ē quia i lege hūana bonū legiſlatoris nō ē bonū tm̄ ſicut ē bonū cōe: ſed i lege diuina ipſe legiſlator ē maius bonū. Vñ tota relatio debet referri ad ipm legiſlatorē ita ꝙ ſi q̄raf quare punitur hoc rñdetur vt ſeruetur lex: ſed q̄re vis ꝙ ſeruef lex: rñdetur ꝙ ꝑpter bonū cōe. Sed quare ē bonū cōe. Rñdetur ꝙ ꝑpter ipm deū qa deus ē melius bonū q̄ bonū cōe. ¶ Ex iſto textu poſſet trahi vnū ſubtiliſſimū argumētū ad ꝓbādū ꝙ magis debeāt puniri pc̄ā q̄ ſūt grauiora & nō illa q̄ ſunt magis cōtra bonū reipublice. Et

Nota bonū argumentum.

arguif ſic: bonū legis vltimū ē bonū ipius dei q̄ ē legiſlator: qa diximus ꝙ bonū reip. nō ē niſi ꝑpter bonū ipius dei: ſed pc̄ā grauiora ſūt magis offenſiua dei q̄ minus grauia: ergo res publica magis debet punire pc̄ā grauiora. Et cōfirmaf: bonū dei non ē pp bonū reipublice: ſed ediuerſo bonū reip. ꝑpter bonū dei: ergo magis debet res publica punire pc̄ā q̄ ſūt cōtra bonū dei q̄ q̄ ſunt cōtra bonū cōe. & ſic fornicator magis debet puniri q̄ latro mile aureorū. habemus reſolutorie ꝙ iuſta vindicta reſpicit correſpondentiā pene ad culpā ſecūdū legē non curando: ſiue ſit correctio puniti ſiue non.

Reſolutū

Sed de amicitia aliud ē: qa ſi amicitia iclinat ad puniēdū aliquē nō inclinat ad puniēdū illū niſi vt ille ſit magis amabilis ita videlicet ꝙ amicitia nō curat niſi illā punitionē q̄ facit amicū magis amabilē ſiue illa punitio ſit magna ſiue pua: iō lata ē differētia inter vidictā & aicitiā: qa vidicare nō ē actus amicitie. ¶ Cōſequenter ponitur ſolutio rationum ꝙ penitere ſit actus aicitie: aicitia ē virtus hñs plures actus quorū vnus ē recōſiliare amicū. i. reducere i amicitiā priſtinā: ſed penitere ē actus ꝑ quē qs recōſiliaf ipſi deo: ergo penitere ꝑmo nō. ſ. vidicare pc̄m ē actus amicitie. ¶ Reſpōdef ꝙ licet ita ſit ꝙ ꝑ amicitiam reconſiliemus nobis amicum ſcilicet deum tamen penitentia ſeu penitere non eſt propter hoc principaliter vt reconſilietur ipſe deus. ¶ Et ſi queras ad quem ergo finem eſt penitentia / puta iſtud velle vindicare. ¶ Reſpondetur ꝙ vt penitens fiat immunis a pena ad quam obligatur ꝑ pc̄ō ſuo vt ſit debita correſpōdētia pene ad culpam eo modo ſicut lex precepit. Secūdo arguitur ſic: vnus actus amicitie eſt corrigere amicū vt amicus ſit dignus amari. Hoc ſuppoſito ponif talis maior. amicitie eſt corrigere amicū vt amicus ſit dignus amari ſecluſo illo qd repugnat honeſte amicitie: ſed iſtud vidicare pc̄m ē corrigere

amicũ vt ſit dignus amari. Patet minor/ qa
ſi ille q vĩdicat pctm̃ vĩdicet vt ipſemet ſatiet
iniuſte vĩdicat: ergo debet punire & vĩdica
re gr̃a puniti. i. vt punitus ſit amabilis: ergo
ſi vĩdicare debeat dici iuſtũ debet dici actus
amicitie. Cõſilr̃ dico ꝙ vindicare pctm̃. nõ
ẽ principalr̃ ꝑ ipſtũ finẽ puta vt correctus
efficiatur amabilis/ neqꝫ etiã vt ipſe puniens
ſatiet ita videlicet ꝙ vĩdicare pctm̃ nõ ẽ ꝑ
vindicãtẽ neqꝫ etiã ꝓpter vindicatũ: ſed gr̃a
legis. ſ. vt lex illa q̃ ꝑcipit punitionẽ pecca-
ti ipleatur. Et cũ infert ergo erit crudelitas.
nego ꝯñam. & ratio ẽ: qa rõ crudelitatis tol
litur ꝑ hoc ꝙ lex ſeruat. Cõtra: dicit Ariſt.
ſcd̃o retho. ꝙ magna ẽ differẽtia iter puni-
tionẽ & correctionẽ. Quia correctio fit gr̃a
correcti vt efficiat amabilis & deſiderabilis/
ſed punitio fit puniẽtis gr̃a vt videlicet pu
niens ſatiet. & iſtud ſcd̃m ẽ crudelitas tã in
iudice q̃ in nũcio iudicis. Quia ſiue lex ſiue
miniſter vĩdicet vt ſatiet ẽ ibi crudelitas: ſed
ille q vĩdicat pctm̃ nõ vindicat vt ipſe ſatiet
ergo vĩdicat gr̃a correcti vt correctus corri-
gat. & hoc ẽ actus aĩcitie: ergo vĩdicare pec
catũ ẽ actus amicitie. Hoc autem tali modo
confirmatur. Nam magna eſt differentia
inter vindicãtẽ & corrigẽtẽ/ qa corrigẽs vt
corrigẽs nõ corrigit niſi gr̃a correcti vt fiat
amabilis: ſed vĩdicãs nõ vindicat gr̃a corre
cti nec etiã gr̃a ipſiuſmet puniẽtis/ ſed vt lex
impleat. Iõ oĩa illa argumẽta ex fl̃a ymagi-
natiõe ꝑcedũt. ſ. ꝙ vindicta fiat gr̃a correcti
quod ẽ fl̃m/ ymo vindicta fit vt cõſeruetur
lex. Ex quo infert doctor ꝙ iſte actus ſcilicet
vindicare pctm̃ ẽ vnus actus iuſtitie diſtin-
guẽdo iuſtitiã ꝯtra iuſtitiã amicitiã & ꝯtra
iuſtitiã ꝯmutatiuam quã iuſtitiã poſſumus
vocare iuſtitiã punitiuam. Querit an iſte a-
ctus ſit actus nobilis/ r̃ndet ꝙ iſte actus q eſt
vindicare pctm̃ ẽ nobilior iter oẽs actus iu-
ſtitie capiẽdo iuſtitiã i ſua cõitate excepto
vno. ſ. actu p̃miatiõis. Vñ iſti duo actus. ſ.
actus p̃miatiõis & actus punitiõis ſeu actus
iuſtitie punitiue differũt ab alijs actibus iu-
ſtitie: qa alij actus iuſtitie indifferenter pñt
ꝯuenire cuilibet pſone ſiue publice ſiue pri-
uate: ſed iſti duo actus ſolũ conueniunt pſo
nis publicis in republica puta legiſlatori &
eius miniſtris/ ideo iſti duo actus ſũt ceteris
pfectiores: & iter illa duo actus p̃miãdi eſt
nobilior/ qa habet nobiliora extrema: nam
habet meritũ & habet p̃miũ qd̃ datur ꝓpter
meritũ: ſed actus puniẽdi nõ hadet talia ex-
trema: ſed habet ꝑ extremis culpã & penã.
Cõſequẽter ponit talis ꝯclõ que magis de-
clarat qualis actus ſit actus vĩdicãdi pecca-
tum dicẽs ꝙ eſt actus volũtatis q̃ voluntas
habet impare ſibi & ipſi itellectui/ & iſtud
imperiũ ꝑtinet ad iraſcibilem. Dicit Sco. in
tertio/ potentia iraſcibilis reperit in pte ſen-
ſitiua q̃ habet organũ circa cor/ & iſta potẽ
tia iraſcibilis habet ꝓpriũ actũ. ſ. vindicare
offendens qd̃ vindicare vocat iraſci: tũc di-
co ꝙ licet iraſcibilis ꝓprie ꝑtineat ad par-
tem ſenſitiuã i volũtate: tñ reperit aliqd ſi-
mile potentie iraſcibili. Vñ volũtas põt di
ci potentia iraſcibilis ꝑ q̃to ipſa volũtas po-
teſt hr̃e hũc actũ: volo punire offendens: iõ
cõcluſio noſtra pricipalis eſt vera/ ꝙ vindẽ
care peccatũ eſt actus volũtatis cuius eſt im-
perare impio ꝑtinente ad potentiã iraſcibi-
lem. Correlariũ volũtas conſiderata vt ira-
ſcibilis potentia habet hũc actũ: ſcilicet vin
dicare peccatũ a ſeipſa commiſſum. ꝑ cuius
declaratiõe notãdũ ꝙ volũtas ſine quacũ-
qꝫ diſtinctione in ſe nec reali nec formali vo
catur appetitus concupiſcibilis & iraſcibi-
lis. Vnde vt eſt appepitus iraſcibilis conue
nit ſibi punire aliquid quod eſt impeditiuũ
alicuius boni: ſed ſic eſt ꝙ peccatum eſt im-
peditiuum boni noſtri: ſcilicet glorie/ ideo
volũtas volens punire peccatum quod eſt
impeditiuum boni noſtri dicitur appetitus
iraſcibilis/ ita ꝙ voluntas vt iraſcibilis ha-
bet vindicare/ quod ſi vindicet offendẽtem
ſequitur delectatio/ ſi non vindicet ſequi-
tur ira/ ideo vindicare eſt in appetitu iraſci
bili. Sed appetitus concupiſcibilis eſt qui
obiecto ſtatim apphenſo tanq̃ conuenienti
vel diſconuenienti tendit ſuper illud quod
nature ſue ẽ cõueniẽs fugiẽdo diſcõueniẽs.

QVERITVR quis act⁹ eſt nobilior vel actus charitatis puta dilectio dei vel actus vindicādi peccatū. ℂQ actꝰ vidicādi ſit nobilior patet: qa ille actus ē nobilior mediāte quo volūtas imperat aliū actum: ſed mediante actu vindicādi volūtas imperat actū charitatis: ergo actus vindicādi eſt nobilior: patet minor: nā volūtas volēs vindicare peccatū: ex hoc imperat ſibiipſi vt amet/& diligat deū.

pppoſitio ℂPro ſolutione ponit talis pppoſitio: manifeſtū eſt ꝙ actus charitatis eſt nobilior q̄ actus vindicandi peccatū & ſimiliter illa virtus ſcilicet charitas eſt nobilior illa virtute que inclinat ad vindicandū peccatū. patet quia ille actus eſt nobilior q habet nobilius & pfectius obiectū: ſed actus charitatis eſt huiuſmodi: quia habet deum pro obiecto q̄ actus vindicādi peccatū: ergo.

Correla. ℂCorrelariū. penitētia nō eſt ita nobilis ſicut charitas: aut ſicut alia virtus theologica: immo nō eſt nobilior virtus inter virtutes q̄ ſūt circa obiectū creatū. ℂAd argumētum quo probatur ꝙ actus penitēdi ſit nobilior actu charitatis voluntas p ſe mediante actu penitēdi poteſt īperare dilectionem dei: ergo actus penitēdi eſt nobilior. nego illā: & ponit talis propoſitio.

pppoſitio volūtas eſt ita potēs ꝙ mediantibus diuerſis habitibus pōt vti ſeipſa quaſi circulariter. declaratur ſic. Volūtas mediante charitate poteſt pducere dilectionē dei: & habita dilectione dei poteſt ex hoc imperare: vt ſequatur deteſtatio & vidicta peccati: ſimiliter ediuerſo ex actu vindicādi peccatū poteſt etiā volūtas imperare amorē dei. Ideo volūtas poteſt ſibi ipſi imperare. q. circulariter.

aliud correlarium virtutes dicuntur ſorores. ℂCorrelariū. virtutes dicunt ſorores ex eo ꝙ volūtas habēs vnū actum virtutis mediāte illo imediate imperat actū alterius virtutis. ℂCorrelariū. dato ꝙ cōcedam ꝙ mediāte actu vindicādi volūtas imperet dilectionē dei nō infertur ex hoc ꝙ actus vindicādi ſit nobilior q̄ dilectio dei. ℂNotādū ꝙ charitas & iuſticia punitiua ſunt due virtutes: ideo tota difficultas eſt quomodo vna virtus poteſt inclinare ad aliā virtutem. Vnde aliquā virtutem inclinare ad actū alterius virtutis pōt itelligi dupliciť. (Duplicimō vna vir⁹ inclinat ad actū alterius.) Vnomodo imediate & ſic eſt falſum: quia virtus immediate inclinat ad actus tales ex quibus genita eſt. Aliomodo mediate ſcilicet mediāte actu ſuo & ſic dicit doc. ꝙ aliqua virtus mediate poteſt īclinare ad actū virtutis alterius: immo ad actū alterius potētie ſcilicet itellectus vt velle deteſtari peccatū ſuum partialiter inclinat ad actum charitatis .i. partialiter poteſt concurrere ad actū charitatis. Diſplicentia enī pcti cōcurrit ad actū dilectiōis dei: immo etiā ad actū intellectus falſum & nō rectū. dicit doc. ꝙ humilitas que eſt in voluntate inclinat ad tau ſandū iudiciū ꝙ iſte eſt melior me cum tamē ſit oppoſitū cōmuniter/dicūt tamen aliqui ꝙ iſtud iudiciū quo iudico iſtū eſſe meliorē me nō prouenit ab humilitate ſed ex quibuſdā coniecturis & conditionibus quas apprehēdo in iſto. Sicut ergo iſta iuſticia punitiua inclinat mediante actu ſuo ad actū charitatis: ita charitas etiā ad actū iuſticię punitiue. hinc eſt ꝙ bonus homo nō diu manet ī ſuo peccato. Ideo iſte reciproce inclinant ad actus ſuos. Dices poſt q̄ reciproce inclināt ad actus ſuos que iſtarum erit nobilior & ſupior? Reſpōdet ꝙ nobilitas actuum & habituū cōmuniter accipitur ſecūdū nobilitatē obiecti & hoc ſecundum obiecta diuerſa charitas de deo eſt: Iuſticia de ipſo peccato: ergo charitas ē nobilior iuſticia. (Nobilitas actuū pendet a nobilitate obiecti.)

(Regula.) Vnde cōcludimus virtutē ſimpliciter eſſe nobiliorē alia que habet obiectum nobilius propter qď magis ſibi cōuenit imperare: ſed charitas habet obiectū nobiliſſimū puta finē vltimū ſcilicet deum ex quo ſibi cōuenit imperare actus aliarū virtutū: ergo eſt nobilior. (Regula ciuilis.) Iſta regula poſita declaratur per aliā regulā ciuilem/in poteſtatibus ordinatis habēs finē ſuperiorē vtitur alijs habētibus finē inferiorem: vt princeps eſt in republica ad gubernādum totā

rempublicā prepoſitus Pariſieñ. eſt ad gubernandū ſolum hāc ciuitatē Pariſieñ. rex habet finē ſuperiorē: & ideo debet vti preposito tanq̄ ſubiecto ſuo qui habet finē inferiorē/ad propoſitū applicādo actus charitatis habet finē ſuperiorem ſcilicet deū: ergo debet vti alijs actibus virtutum habentium finem inferiorem.

Recapitulatio.

¶SIC APPARET his dictis de prio actu penitēdi ſcilicet velle vindicare peccatum Sco. recapitulat q̄ dicta ſūt pordinē dicēs q̄ velle vindicare peccatū eſt velle imperatiuū. Secūdo eius effectus eſt triſticia. Tertio illa triſticia cauſatur p aliqua inſtrumēta que ſunt deteſtatio & apprehēſio peccati. Quarto obiectū illius velle vindicare eſt peccatū ipſum cōmiſſum. Quinto ille qui vindicat habet auctoritatē vindicandi a legiſlatore ſcilicet deo qui cuilibet conceſſit vt eſſet miniſter ſui ipſius. Sexto talis vindicat propter finē. Vnde finis eſt vt lex adimpleatur & vlterius propter bonū cōmune & tādē propter ipm deū qui eſt legiſlator. Septimo iſte actus eſt ſpecialis virtutis ſcilicet iuſticie punitiue exiſtēs in volūtate quo ad partē ſiue vim iraſcibilē vel ſaltem quo ad aliquid correſpondēs parti iraſcibili: ideo talis actus habet propriū ſubiectū ſcilicet volūtatē. Octauo iſte actus non eſt tam nobilis ſicut actus charitatis vel actus alterius virtutis theologice/ & ſic de prio actu penitentie/ & oēs doctores loquentes de iſto primo actu cōſentiūt Scoto. & diſſentiūt ab illo in ſecūdo actu vt videbitur.

Scda acceptio huius termini penitere.

¶DE SECVNDA SIGNIFICATIOne. Penitere ſecūdo modo eſt deteſtari ſeu odire peccatū a ſe cōmiſſum/ & talis actus eſt actus virtutis. i. fit conformiter ad rectā rationem: ſed cuius virtutis? Dicit Doc. q̄ nullius virtutis determinate: ſed oim indeterminate. Qd aūt deteſtari peccatū a ſe cōmiſſum ſit cōforme recte ratiōi. Patet: quia recta ratio dictat q̄ ſicut cōplacēdum eſt in bono honeſto: ita diſplicendū eſt de malo inhoneſto. ergo recta ratio dictat peccatū eſſe deteſtādū & fugiēdū cū ſit malū inhoneſtū/ ergo eſt actus virtutis. Regula oīs virtus que inclinat ad delectādū in aliquo obiecto iclinat ad deteſtādū oppoſitū illi9 obiecti: vt caſtitas virginalis iclinat hoīem ad ſeruādū virginitatē. virginitas inclinabit ad deteſtādum oppoſitū illius virtutis ſcilicet verba impudica & actus venereos. (Regula.)

¶Cōtra. deteſtari obiectū qd eſt oppoſitū obiecto qd acceptat̄ ē totaliter alius actus virtutis diſtinctus ab alio actu illius obiecti qd acceptat̄: ergo ſi prim9 eſt a bona virtute alius eſt ab oppoſito: vt volo ſeruare virginitatē alius actus eſt ab illo quo nolo corrumpi/ nolo audire verba inhoneſta.

¶Pro ſolutiōe notādū q̄ q̄ncūq̄ ſunt duo actus alterius & alterius obiecti nunq̄ poſſunt eſſe ab eadē virtute in ſpecie: ſed bene ab eadē in genere: & ideo hoc debet itelligi in genere & ſcdm aliā & aliā ſpeciem illius generis. ¶Dico vltra q̄ virtus etiā in ſpecie q̄ inclinat ad acceptandū aliqd obiectū inclinat ad deteſtādū oppoſitū mediate ſcilicet mediāte actu ſuo vt virginitas inclinat ad actus virginitatis immediate: ſed mediāte iſto actu iclinabit ad actū alterius virtutis q̄ erit deteſtari oppoſitū virginitatis. Silr q̄a humilitas inclinat ad actū humilitatis etiā inclinat ad deteſtādū actū ſuperbie oppoſitū actui humilitatis: & ſic de q̄libet virtute. Ideo regula vera ſcilicet q̄ quecūq̄ virtus inclinat ad ꝓplacēdū de bono honeſto etiā eadē virtus inclinat ad diſplicēdū de bono inhoneſto oppoſito illi bono honeſto. (Regula.) ¶Ex iſta regula ſequit̄ extra textū q̄ nō eſt incōueniēs q̄ eadē virtus incliet ad amorē & ad odiū: imo q̄libet inclinat ad amorē & ad odiū hoc tñ eſt reſpectu diuerſorū. (Eadē virtus ſcilicet ad amorē & ad odiū) Ex quo iferf̄ q̄ deteſtari peccatū indifferēter ptinet ad quālibet virtutē ſupple appetitiuā: ita q̄ nulli9 ſpecialis ſed cuiuſcūq̄ appetitiue. ¶Contra. deteſtatio pctī bñ circūſtātionata ē virtuoſa/ ergo alicuius determinate virtutis ſcilicet tēperantie/ vel fortitudinis/ vl iuſticie. Dico q̄ nō eſt determinate virtutis qr nō daf̄ determinata virtus ad quā ſpectet oīs talis deteſta

tio. Nā nō om̄is deteſtatio oīm peccatorū ſpectat ad tēperantiā. Nec oīs ad fortitudinē. Nec oīs ad iuſticiā ſed aliqua ad tēperantiā/aliqua ad fortitudinē/aliqua ad iuſticiā. Nā vt dictū eſt: q̄cunq; virtus inclinat ad acceptādum aliqđ obiectū inclinat cōſequēter ad refugiēdū obiectū ꝯtrariū. ergo tēperātia inclinat ad deteſtādum pctm̄ tēperātie ꝯtrariū ſcilicet actū intēperātie: & ꝑ ꝯn̄s deteſtatio pcti intēperātie ſpectat ad tēperantiā. Siłr cū iuſticia inclinat ad actū iuſticie inclinabit ad refugiēdum & deteſtādū actū iiuſticie/ergo deteſtatio actus iniuſticie ſpectat ad iuſticiā: & ſic dicēdū de fortitudie.

Reſolu° ¶ Reſolutio ergo doc. eſt ꝙ ſecundus actus penitētie ad nullā ſpecialē virtutē ſpectat ad iſtū ſenſum ꝙ ſub nulla ſpeciali virtute ꝑtinet oīs deteſtatio peccati. Ex quo īfert Scot° ꝙ male dicūt aliqui doc. ꝙ deteſtatio peccati eſt actus alicuius ſpēalis virtutis puta iuſticie: ſicut actus primus penitētie: imo dicit ꝯtra eos ꝙ deteſtari pctm̄ eſt multo cōior actus q̄ velle vīdicare pctm̄ quia ꝑtinet ad quālibet virtutē.

Durād° ꝯ Scotū ¶ Quantū ad hoc Durādus in. ij. q. de penitētia dicit Si penitētia ſcđomodo capta/puta ꝑ actu deteſtatiuo eſſet ſolū deteſtari pctm̄: qa diſforme recte rōni/penitere nō ꝑtinet ad aliquā ſpecialē virtutē. Quia ꝑ vnū & eundē habitū placet vnicuiq; illud qđ eſt ꝯueniēs & diſplicet illud qđ eſt diſcōueniens: & iō cū oīs virtus ſit cōcors recte ratiōi ꝑ eā placet virtuoſo quicquid eſt cōcors ratiōi & diſplicet quicquid diſcordat a recta ratiōe propter qđ ſcđm vnāquāq; virtutē diſplicet pctm̄ qđ eſt illi virtuti ꝯtrarium & vnaqueq; virtus ſufficit ad hoc: vt pctm̄ cōtra eā cōmiſſum diſpliceat: ſed quia penitētia de qua loquunť theologi & ſacra ſcriptura plus īportat videlicet diſplicētiā de peccato: quatenus eſt cōtra diuinum p̄ceptum & in eius iniuriā cum propoſito ſatiſfaciēdi & ſub ſpe venie/quorū neutrū ꝑtinet ad aliquam vnā virtutē pure moralē. Et hoc modo (dicit Durandus) ſpectat ad iuſticiā deteſtari pctm̄ intēperātie vel timoris ſub tali ratiōe ꝑdictā ſcilicet qa dei offenſiuum &c. & nō ſpectat ſub tali ratiōe ad tēperantiā. Ratio eſt. oīs actus per quē reddiť alteri qđ ſuū eſt/eſt actus iuſticie: ſed talis actus quo quis deteſtať luxuriā vel intēperantiā ſub tali ratiōe: quia dei offenſiuum cū ſpe venie &c. eſt huiuſmodi/ergo eſt actus iuſticie. & capitur hic iuſticia nō pro ſpeciali virtute ſed pro iuſticia legali. Nā oīs actus qui fertur ī obiectum ſub ratiōe debiti ſpectat ad iuſticiā legalē/& ꝑ hoc differt iuſticia ab alijs virtutibus q̄ nō feruntť in obiectum ſub ratiōe debiti. Vnde dupliciter intelligiť ꝙ aliquis efficiatur debitor alteri. Vnomodo quia ab altero iuſte & voluntarie aliquid accepit puta vi mutui vel locatiōis &c. Aliomodo quia ab alio aliquid iniuſte & violēter abſtulit. Item nos efficimur deo debitores dupliciter. Vnomodo per hoc: qa aliquid a deo accepimus & redditio huius debiti ꝑtinet ad virtutē latrie per quā exhibemus deo debitum honorē in oblationibus ſacrificijs & huiuſmodi q actus latrie ſpectat ad iuſticiā. Aliomodo aliquis efficitur deo debitor ex eo ꝙ cōtra deum peccauit & ſic ſubſtraxit ei debitam obedientiā/& quo ad hoc reddit deo debitā penitētiā/& argumentū Durādi tale eſt Sicut latria ratione bonorum diciť ad iuſticiā ſpectare: quia oīs virtus moralis q̄ ordinat hominē ad alterū in ratiōe debiti pertinet ad iuſticiā: ita penitētia q̄ eſt virtus moralis: cum habeat actum humanum pro obiecto. Ordinat eñ hominē ad alterum ī ratione debiti: ergo ꝑtinet ad virtutē iuſticie ideo penitētia eſt virtus ad iuſticiā ſpectās & nō ad quālibet virtutem.

¶ De baſſolis idem tenet & arguit ſic cōtra Scotum. De Baſ. ¶ Si penitētia ſecundomodo ad vnāquāq; virtutem ſpectaret/ergo eſſet aliquis actus penitētie ſecundo modo capte qui eſſet actus vindicatiuus. Patet cōſequētia: aliquis poteſt offendere deum per actum oppoſitū actui penitētie primomodo dicte/ ergo ſi actus deteſtādi pertinet ad virtutem oppoſitam peccato pertinebit ad penitentiā pri

momodo dictã/ſcilicet ad penitẽtiam vindicatiuã: quia per talem actum deteſtamur & iſtud eſt correlarium ſequẽs ex doctore. ¶ Quod autẽ aliquis poſſit offendere deũ per actum oppoſitũ virtuti penitentie primomodo dicte patet. Nã contingit aliquẽ nolle vindicare peccatum. i. nolle approximare cauſas in vindictam peccati. ergo ſi actus peccati pertinet ad virtutẽ cui opponitur: pertinebit ad penitẽtiam primomodo dictam. Secũdo Doc. habet concedere ꝙ penitentia ſecũdomodo immediate pertinet ad charitatem/patet: cõtingit aliquẽ peccare peccato oppoſito charitatis actui puta odire deum: ergo ſi talis actus penitẽtie ſecundomodo dicte pertineat ad eã virtutem cui opponitur vitium ſequiẽ ꝙ pertinebit ad charitatem: ſed conſequẽs eſt falſum: ergo &c. ¶ Diceret doc. ꝙ nõ eſt itelligẽdum ꝙ ſpectet immediate & proxime ad illam virtutem. Nam actus immediatus temperantie non eſt deteſtari vitium intẽperantie: ſed amplecti temperantiam ipſam ſed mediate poteſt deteſtari. & iſta duo argumenta tanꝗ duo correlaria ex dictis ſuis ſequentia habet concedere doctor.

Quid penitere tertio modo ¶ DE TERTIO QVOD EST GRAtanter/dicit doc. ꝙ penitentia tertiomodo eſt acceptio per quam voluntas acceptat illam triſticiã/hoc eſt penitere. tertiomodo eſt gratãter acceptare penam inflictam pro peccato/& talis actus eſt virtuoſus: ꝗa eſt conformis recte rationi/ergo eſt actus virtutis. Nam recta ratio dictat ꝙ ratione peccati cõmiſſi ſufferenda eſt pena/& ꝗtũ ad hoc non eſt difficultas: ſed cuius virtutis ſit actus/ẽ difficultas. Dicit doc. ꝙ acceptare gratanter penam inflictã pro peccato nõ eſt actus determinate virtutis: ſed pertinet indifferenter ad quanlibet virtutem: ita ꝙ quelibet virtus inclinat ad gratenter acceptandum penam pro peccato cõmiſſo oppoſito illi virtuti: ideo indifferẽter poteſt eſſe cuiuſlibet virtutis actus. ¶ Et pro declaratione ſupponendum eſt ꝙ quicquid poteſt eſſe principium acceptandi ſeu amãdi aliquod obiectum poteſt etiam eẽ principium acceptandi aliquid aliud in ordine ad illud obiectũ. hoc eſt/omnis virtus acceptãs aliquid poteſt acceptare aliud in ordine ad illud tanꝗ medium. ¶ Hoc declaratur: nam ſi charitas inclinat ad amãdum deum etiam inclinabit ad acceptãdum media per que poterit habere dei amorem/& in illũ reduci/ſiue illa media ſint pena vel non vel aliquid huiuſmodi. Similiter per ſpem inclinor ad amãdum bonũ vite eterne/etiam per illam inclinor ad acceptandũ aliquam penam que me faciat diſpoſitũ ad vitam eternam habendã. Similiter ſi ex virtute timoris timeo penas inferni eadem virtute gratenter accipiam aliquam penã: vt non incidam in illam penam. Ad propoſitum redeuntes ſupponendum ergo ꝙ nũꝗ aliquis acceptat penam de per ſe: ſed ſolũ propter aliud inꝗtum illud penale eſt conducens ad aliquod bonum conſequẽdum Vnde nõ acceptatur potio amara niſi propter bonum ſanitatis. Similiter cum triſticia de per ſe ſit obiectum nobile/de per accidens aũt eſt obiectũ volitionis inꝗtũ acceptatur in ordine ad aliquod bonum. Et talis acceptatio triſticie indifferẽter poteſt eſſe cuiuſlibet virtutis actus: patet: eiuſdem virtutis ẽ acceptare obiectum & media ad illud obiectum conſequendũ: ſed per vnã quãqꝫ virtutẽ poteſt acceptari aliquod bonũ per ſe & conſequenter acceptari illa triſticia in ordine ad illud bonum acceptatũ per illam virtutem: ergo ad vnãquãqꝫ virtutem ſpectat &c. Nã ſi aliquis ex actu charitatis qua diligit deum ſuper omnia acceptet penam talis acceptatio ſpectat ad charitatem. Similiter ſi aliquis ex amore caſtitatis acceptet penam pro actu oppoſito caſtitati/talis actus ſpectat ad caſtitatẽ: quia talis pena nõ eſt per ſe acceptabilis: ideo ſpectat ad virtutem per quam acceptatur illud aliud ad quod refertur talis pena. ſed acceptare penam poteſt eſſe cuiuſlibet virtutis Nam quelibet virtus inclinat ad gratanter acceptandum aliquam penam pro peccato

Pena nõ acceptatẽ de per ſe.

Regula.

commiſſo contra illam virtutem. Item inclinat ad deteſtandum malum oppoſitum ſibi. ❡ Debaſſolis dicit/ ꝙ ratio Doct. non valet. quia quis actus per quem acceptatur obiectum ſit imperatus ab aliqua virtute: non ſequitur tamen ꝙ ſit ab illa elicitiue. Vnde per actum fortitudinis/ aliquando imperatur actus temperantie. & ex temperantia acceptatur aliquid/ licet aliud obiectum acceptetur aliquando in ordine ad aliud obiectum/ non ſequitur ꝙ actus quo acceptat ſpectet ad illas virtutes elicitie: ſed ſolum imperatiue/ & per conſequens doctor non dicit conſequenter ad quam virtutē ſpectet talis acceptatio elicitiue. i. qualis ſit illa virtus/ ex qua cauſatur immediate talis actus. Et dicit Debaſſolis ꝙ talis actus ſpectat ad iuſticiam.

De Baſſolis.

❡ DE QVARTO. PENITERE Quartomodo eſt patienter penam pro peccato commiſſo ſufferre. & iſte actus eſt actus patientie: ad quam ſpectat omne penale. Ideo eſt actus ſpecialis virtutis. ❡ Circa quatuor ſignificationes predictas de penitere: de quibus dictum eſt ꝙ ſunt actus virtuoſi/ ſolet moueri talis queſtio. ❡ Vtrum contingat excedere in nimis penitendo vt puta in nimis deteſtādo peccatū ſuū/ vel in nimis velle vindicare? ❡ Si dicas/ ꝙ nō cōtingit excedere. ❡ Contra. penitentia eſt virtus moralis: ſed in qualibet virtute morali cōtingit reperire exceſſum/ & defectum. ergo contingit excedere in penitēdo. ❡ Reſpōdent aliqui/ ꝙ in penitendo ſeu deteſtando peccatum contingit excedere. vt puta ponendo caſum/ ꝙ aliquis nimis deteſtetur peccatum: & ex illa deteſtatione ſequatur talis triſticia ꝙ tandem ſequatur mors/ quo facto ſi ille deteſtaretur tam magna deteſtatione excederet in penitendo. ergo in deteſtando peccatum contingit excedere. ❡ Et ex hoc poſſet trahi aliud argumentū. ꝙ aliquis eſſet perplexus in via ſalutis/ ponatur ꝙ aliquis cōmiſit multa peccata grauia/ & dicatur ei a medicis ſi deteſteris peccata tua ex illa ſequetur triſticia/ & tādem ex illa triſticia ſequeretur mors: illo poſito quid debet talis agere. Si deteſtetur peccatum ſuū: iam eſt occaſio ſue mortis. Si nō deteſtetur/ & eſt in peccato mortali decedet cum peccato de quo non egit penitentiam. ergo videtur ꝙ ille ſit perplexus.

Quid ſit penitere 4. modo

❡ Reſpondetur per talem propoſitionem probabilē/ q̄tumcūq; quis deteſtetur peccatum contra deum non peccat. immo deteſtatio q̄to maior fuerit tanto melior/ & hoc permiſſum eſt in lege diuina/ ſicut patet ex multis paſſibus ſacre ſcripture. Pſal. Leuaui oculos meos in montes &c. Et cū dicis. Ex illa magna deteſtatione ſequitur mors. Dico ꝙ dato ꝙ ita eſſet: non ſequitur ꝙ ille peccet. Vnde diſpenſatum eſt a deo facere aliqua: que ſunt abbreuiatiua vite. & cū dicebatur penitentia eſt virtus moralis: ſed in omni virtute morali contingit excedere & deficere. ❡ Reſpondetur ꝙ in virtute morali reperire exceſſum & defectū: poteſt dupliciter intelligi. Vnomodo penes intentionem actus: & ſic non eſt verum vniuerſaliter. Aliomodo penes circūſtantias & modum agendi: & hoc modo dico ꝙ contingit excedere & deficere. vt ſi quis deteſtando non faciat propter finem illum: propter quem debet facere: deficit in deteſtādo. Contingit excedere ſi magis deteſtetur paruum peccatum q̄ magnum: vel ſi magis deteſtetur de amiſſiōe alicuius boni temporalis/ q̄ ſpiritualis.

Propoſitio.

Deteſtatio pecti q̄to maior: tanto melior.

❡ DE SECVNDO PRINCIPALI. IN primo articulo viſum eſt ad quam virtutē ſpectabat actus penitere/ ſecundum illos quatuor modos penitendi prius habitos. De primo actu nullus aduerſatur quin ſit actus iuſticie. Secundus ad vnamquāq; virtutem appetitiuam ſecundum doctorē pertinet/ ſecundum alios quia deteſtatio peccati non eſt ſolum: quia peccatum eſt contra rectam rationem: ſed quia dei offenſiuū & ſic ſecundum eos illa ratio ſpecialis ponit eum in ſpeciali virtute/ ſcilicet iuſticia.

Tertius ad vnãquanq; pertinet imperate/ ſed nõ elicite. Quartus vero ad patiẽtiam. ¶In hoc autem articulo determinatur/ an penitere vt eſt actus virtutis requiratur ad delendum peccatum?

¶Primo notandum q; dupliciter intelligitur actum eſſe alicuius virtutis. Vnomodo q; ſit a virtute elicitus: ita q; prefuerit habitus virtutis partialiter concurrens ad illum actum producendum. Aliomodo q; ſit virtutis generatiuus: ſicut actus generat habitus. Et Doctor nititur oſtendere tria. Primum q; non requiritur actus penitendi ad delendum peccatum: prout eſt actus determinate virtutis. Quia dictũ eſt q; quilibet illorum ſupradictorum ſufficit. Nam penitere primomodo eſt actus iuſticie punitiue. Et penitere ſecundomodo eſt indifferenter actus cuiuſlibet virtutis. Similiter tertiomodo eſt actus cuiuſlibet virtutis. Et quartomodo ẽ actus patiẽtie. Et quodlibet iſtorum ſufficit ad delendum peccatum. ergo penitere (vt eſt actus determinate virtutis) nõ requiritur ad delendum peccatum/ puta vt eſt actus iuſticie vel patientie. ¶Secundum dictum / non requiritur actus penitẽdi prout eſt actus alicuius virtutis/ ſiue iſtius vel illius/ hoc eſt prout eſt actus a virtute genitus. non oportet quod penitere quod debet eẽ deletiuum peccati producatur effectiue ab habitu virtutis. Patet: actus eque perfectus & eque circunſtantionatus omnibus circũſtantijs requiſitis equaliter acceptatur a deo/ & eſt ſufficiens ad remiſſionem peccati ſicut alter ſibi conſimilis: ſed eſt poſſibile ante quencũq; habitum genitum virtuoſum voluntatem elicere actum deteſtatiuum peccati equaliter circunſtantionatum. Et cum tali & tanto conatu ſicut actus procedens ab habitu virtutis: ergo ſi talis actus ſequẽs habitum ſit ſufficiens ad deletionem peccati / ita & precedẽs. ergo non requiritur/ relinquitur ergo ſecundum dictum verum.

Marginal notes (left): Prima poſitio. — 2. poſitĩõ

¶CIRCA TEXTVM queritur. vtrum poſſibile ſit q; actus non productus a virtute/ ſit eque intẽſus ſicut actus productus a virtute? Reſpondetur q; non eſt dubium immo vitioſus poteſt producere actũ virtutis ita intenſum ſicut ille qui habet habitum virtutis. Et hoc propter maiorem conatum. Tamen dico cum ceteris paribus id eſt cum equali conatu perfectiorem actum producit habens habitum virtutis q̃ non habens. ¶Tertium dictum in quo iacet tota difficultas articuli / an requiratur q; talis actus requiſitus ad delendum peccatum ſit informis vel formatus gratia. 3ª ppõ.

¶Pro ſolutione notãdum q; de hoc ſunt controuerſie: ſed eſt notandum ex Doctore/ q; aliquem actum requiri ad deletionẽ peccati dupliciter intelligitur. Vnomodo vt diſpoſitio preuia precedẽs remiſſionem peccati. Secundomodo vt diſpoſitio concomitans id eſt ſimul exiſtens cum remiſſione peccati. Primomodo illa diſpoſitio vocatur attritio. Secundomodo vocatur contritio. Secundo ſupponendum eſt q; actum non habere omnes circunſtãtias requiſitas duplicer intelligitur. Vnomodo quia talis actus habet vnam circunſtantiam malam oppoſitam circũſtantie bone quam deberet habere. Secundomodo q; licet non habeat circunſtantiam oppoſitam illi bone: tamen illam bonã non habet propter inaduertentiam intellectus aut negligentiam voluntatis. & ſic fortes poteſt deteſtari peccata dupliciter. Vnomodo quia deteſtando habet circunſtantiam oppoſitam bone circunſtãtie puta quia refert illã deteſtationem vltimate in aliquod creatũ/ puta in vanam gloriam. Et deberet referre vltimate in deum. Talis relatio in finẽ creatum repugnat remiſſioni peccati. Aliomodo quia nõ habet omnes bonas circunſtantias requiſitas non propter hoc q; habeat oppoſitam malam: ſed quia vnam bonam non poſuit poſitiue: puta quia intellectus non aduertit vel ſi aduertit adeſt negligentia voluntatis. Primomodo actus non be-

Marginal note (right): Dupliciter intelligitur q; act⁹ requiratur ad deletiõ nem peti.

ne circunſtantionatus non eſt ſufficiẽs ad deletionẽ peccati. Patet: quia talis actus eſt malus/ patet omnis actus habens circũſtantiam malã neceſſario eſt malus in ſenſu cõpoſito: ideo talis actus nõ diſponit ad gratiam: ſed de ſecundo modo eſt difficultas an ſufficiat. Nam actus carens aliqua circunſtantia aliquando nõ eſt malus: immo aliquando eſt indifferens. Verum probabilius & veriſimilius eſt dicere ꝙ requiritur ꝙ talis actus habeat omnes circunſtantias requiſitas ad actum bonum moralem & non ſufficit ꝙ non ſit male circunſtantionatus poſitiue. ¶Hoc ſuppoſito videndum eſt de iſto actu preuio & de concomitante/ quia requiritur vna diſpoſitio preuia ad infuſionem gratie. Patet: quia alias deus eſſet acceptator perſonarum iſti infundendo gratiam & non alteri & nichilominus iſte cui infunderet nõ haberet diſpoſitionem ſicut nec alter cui non infunderet: ſed conſequens eſt falſum. ergo de lege neceſſario requiritur aliqua diſpoſitio preuia ad infuſionem gratie & deletionẽ peccati. Et hoc eſt contra Dionyſium qui tenet oppoſitum vt poſtea dicetur. Nam dicit ꝙ gratia precedit natura illum actũ qui eſt cõtritio & qui requiritur ad deletionẽ peccati: ꝙ talis effectus dicit (Dionyſius) cauſatur a charitate. ergo talis eſt prior natura/ cum omnis cauſa natura ſit prior ſuo effectu. Sed ſecundum Scotum requiritur diſpoſitio preuia bene circunſtantionata omnibus circunſtantijs requiſitis ad bonitatem moralem. Vtrum requiratur ꝙ talis diſpoſitio precedat tempore vel natura ita ꝙ illa poſita in primo inſtanti elicitionis cauſet gratiam & remittatur peccatum. nihilominus talis diſpoſitio eſt natura preuia ad illam remiſſionem peccati q̃uis non tempore prior. Et tota difficultas articuli iacet in hoc puncto.

An peccati deteſtatio precedat tẽpore gratiã

Opi. ſco.

¶Dicit doctor reſolutorie ꝙ requiritur ꝙ ſit prior tempore. vt ſit ſortes qui peccauit recogitat peccatum ſuum tanq̃ dei offenſiuum & tanq̃ demeritorium pene eterne. Ita recogitando poteſt ſecundum quãcunꝗ iſtarum rationum deteſtari peccatum. volo ꝙ deteſtetur: quia dei offenſiuum & propter deum/ q̃cito iſta deteſtatio ponitur non ponitur gratia: ſed requiritur certa tẽporis ꝯtinuatio in cuius inſtãti terminatiuo deus infundit gratiã. Et ĩ illo toto tempore precedente vocatur attritio. Et in inſtanti terminante illud tempus vocatur contritio. Et ſic attritio & cõtritio non diſtinguñ ſpecie: quia eadem diſpoſitio que prius erat attritio/ efficitur contritio. ſed differunt ſolum penes cõnotata/ ſicut quãdo aliquis baptiſatur nõ eſt ĩ gratia: ſed in inſtanti terminãte iam eſt primo in gratia Ita dicendum eſt de continuatione actus/ qui dicitur attritio ꝙ in inſtanti terminante tempus illius continuationis dicitur ſeu efficitur contritio.

Reſolu.

¶RESOLVTIO ERGO DOCTORIS eſt: ꝙ ad deteſtationem eſſe contritionem requiritur certa temporis continuatio ex parte penitentis/ hoc eſt anteq̃ remittatur peccatum & infundatur gratia requiritur preuia diſpoſitio penitentis: non ſolum natura precedẽs ſed tempore. requiritur etiã certa intentio actus: ita ꝙ continuatio longior debet ſupplere intentionem actus qui deficit & maior intẽtio actus ſupplet minorem continuationem.

Opinio Occam/ Dionyſij Adã/ et Gabrielis cõtra ſco.

¶Aliter dicũt alij: vt Occam/ Dionyſius/ Adã & Gabriel/ poſt eos: ꝙ ſi ſit aliqua deteſtatio q̃tumcũꝗ remiſſa gradualiter/ dũmodo ſit circunſtantionata omnibus circunſtantijs requiſitis & precipue finis/ talis ſufficit ad remiſſionem peccati: ita ꝙ q̃cito recogitat peccata & deteſtatur illa propter deum: licet remiſſe in illo inſtãti cõfertur gratia & remittitur peccatũ. Et eſt magna apparẽtia pro iſta opinione ſicut dicit Gabriel: quia nõ habetur paſſus in ſcriptura quod requiratur certa temporis continuatio. ideo ea facilitate contemnitur qua approbatur. Si requiratur certa temporis

continuatio/homo obligatur non ſolum
vt conteratur: verum etiam vt atteratur: er-
go ex ſacris litteris hoc poteſt elici. Quia
ad nihil obligamur: niſi ex ſacris litteris cō
tineatur vel ex illis deducatur. Certa eſt
hec conſequentia: Sortes peccat/& iure di
uino obligatur ad certam temporis conti-
nuationem: ergo ex ſacris litteris poteſt ha
beri quod eſt obligatus ad illam. Con-
ſequentia tenet: quia totum ius diuinum
eſt ſcriptum in ſacro canone. ſunt pro iſta
opinione auctoritates/quacunqꝫ hora in-
gemuerit peccator omnium iniquitatum
non recordabor: ibidem capitur hora in-
differenter pro quocunqꝫ tempore vel mo
mento. Item deus eſt pronior ad miſeran
dum & parcendum q̃ ad vindicādum: ſed
quecunqꝫ tranſgreſſio libera/ſequens ple-
num dictamen: quātumcunqꝫ remiſſa fue-
rit/eſt peccatum mortale/& ſufficit ad
ablationem gratie: ergo per oppoſitum
quecunqꝫ deteſtatio quantumcunqꝫ remiſ-
ſa & parum continuata bene circunſtan-
tionata: eſt ſufficiēs ad deletionem pecca-
ti. hoc patet. yſaye decimooctauo. Si auer
ſus fuerit peccator ab iniquitate ſua vita vi
uet & non morietur/non dicit/ſi multum
Reſolu° intenſe auerſus fuerit. igitur &c̄. ❡Reſolu
tio ergo huius opinionis eſt ꝙ non requi
rit certa itētio aut certa tēporis ꝯtinuatio.
Solutio Scoti. ❡Diceret Scotus ad iſtas obiectiones. Pri-
mo ad primam ꝙ licet nō habeatur expreſ
ſe in ſacris litteris ꝙ requiratur certa tem-
poris continuatio tamen apparēter habe-
tur ex auctoritate quacunque hora inge-
muerit peccator ꝙ requiritur aliqualis cō-
tinuatio & duratio temporis. Et ibidem
capitur hora pro tempore alicuius certe
durationis: ideo quāuis non habeatur ex
litteris ꝙ requiratur tantum vel tātum tem
poris/habetur tamen quod requiritur ali-
quantulum temporis quāuis illud ſit no-
bis ignotū. Dico ergo ad hoc in ſequēdo
doctorē ꝙ nō eſt notū quāta continuatio
requirat̃. Ponat̃ ꝙ requirat̃ vnius dimidie

hore ꝯtinuatio gratia exēpli. Et Sortes per
totū illud tēpus cōtinuet talē deteſtationē
nihilominus i inſtāti termināte illā deſiſtet
ab illa in quo qdē inſtāti debet infundi gra
tia. Et hoc poteſt fieri: quia habet liberta-
tem etiam cōtrarietatis pro inſtanti: immo
poteſt in inſtanti elicere complacētiam in
peccatū. Verū tūc infundatur gratia ſorti.
❡Primo dicit doctor ſi in tali inſtanti po-
nat obicem per poſitionem actus morta-
lis non infunditur ei gratia/quāuis merue
rit ꝙ infundatur ſibi. Verūtamen quia po
nit obicem nō infundit̃ ſibi ſicut nec adul-
to qui baptiſatur ponēti obicem. Diceret
aliquis ꝙ nō poteſt ponere obicē: quia iā
meruit vt in illo inſtāti detur ſibi gra. Sed
hoc nihil valet dicit doctor: quia q̃uis nō
poſſit quis in inſtāti p̄miationis poſt meri
tū de cōdigno ponere obicē: tn̄ qa meruit
de cōgruo pōt ponere obicē in illo inſtāti
in quo recipet terminū mereri de cōgruo ſi
nō eſſet obex. et ex hoc patet qd ſit dicēdū.
gruo. ❡Et difficultas ex hoc ꝓuenit: nā il-
le talis nunq̄ habuit contritionem: immo
quencunqꝫ actum quem habet: habuit in
peccato mortali. ergo non videtur quod
infundatur ei gratia. Sed quod remittatur
illi/patet: quia habuit ſufficiens meritum
de congruo ſeu diſpoſitionem ad deletio-
nem peccati. ergo illi debet remitti pecca-
tum. ❡Ponit Doctor duos modos dicen-
di. Primus dicit quod in tali caſu infundi-
tur ei gratia. Et ſic infunditur gratia ei qui
nunq̄ eſt nec fuit contritus: quia ſi non cō-
tinuet pro inſtāti non eſt contritus. nunq̄
enim fuit contritus: quia nunq̄ habuit diſ-
plicentiam de peccatis cum gratia. Ideo ſe-
cūdū hūc modū dicēdi alicui infundit̃ gra
tia poſt peccatū qui nec eſt nec fuit ꝯtritus.
❡Aliter poteſt dici ꝙ non infunditur niſi
pro tali inſtanti continuet illam deteſtatio
nem. Et ſic diceret Doctor.
❡Preterea ſunt argumenta contra opinio argumen ꝯ Scotū
nem doctoris. Dicit enim doctor/ꝙ anteq̄
remittatur peccatum requiritur certa inten

ſio actus & certa temporis continuatio: ita
ꝙ ſi minor intentio ſit / requiritur maior
temporis continuatio / ſi maior inteſio ſit:
ſufficit minor temporis continuatio.
Contra / ergo nō poteſt alicui remitti pec-
catum / vel infundi gratia pro actu deteſta
tiuo peccati quantuncunqꝫ intenſo & be-
ne circunſtantionato in inſtanti pro elici-
tione talis deteſtationis inſtantanee. Pa-
tet conſequentia: & arguitur ſic. ſit ita ꝙ re
quiratur pro deteſtatione intenſa vt quat-
tuor / continuatio per dimidiam horam:
ergo pro deteſtatione vt octo: ſufficit con
tinuatio per quartam partem hore: quia
quanto eſt intentior ſufficit minor conti-
nuatio: ergo pro dupla intentione requi-
ritur & ſufficit ſubdupla continuatio: er-
go pro inteſione / vt decimoſexto requirit
continuatio vnius quarte partis ad ſubdu
plam dimidiam horam. ergo pro inſtanta
nea elicitiōe requireretur infinita intenſio:
quam non poteſt habere homo. ergo pro
nulla inſtantanea elicitione poteſt de lege
remitti peccatum / & cōferri gratia: ſed hoc
eſt falſum. ¶ Patet ſic. Sortes qui recogi-
tat peccatum preteritum & ex toto cona-
tu in hoc inſtanti elicit deteſtationem pec-
cati propter deum / talis in hoc inſtanti fa-
cit quicquid & quod in ſe eſt: ergo deus in
tali inſtāti nō denegat ei gratiam: ergo ſor
tes pro inſtantanea elicitione conſequitur
gratiam & remiſſionem peccati.

¶ Item ſi Sortes ex toto conatu faciēs quic
quid ſibi poſſibile eſt non conſequeretur
remiſſionem peccati in inſtanti ſequeretur ꝙ
viator habens plenum vſum rationis eſſet
effectus impotens de lege ad remiſſionem
peccatorum habendam. Patet. eſt poſſibi-
le ꝙ ſecundum cauſas naturales non poſ-
ſit viuere niſi per dimidiam horam: & po-
natur ꝙ illa non ſufficiat ad continuandū
deteſtationem peccatorum ſuorum / cum
ex caſu eſt impotens ad viuendum vltra il-
lud tempus quod non ſufficit: ergo eſt ex-
tra ſtatum ſalutis totaliter; hoc eſt abſur-
dum. ergo & illud ex quo ſequitur. ¶ Ad
hoc dico ꝙ doctor habet illum caſum con
cedere tanꝗ correlarium ſequens ex dictis
eius. Et ad aliud argumentum cum argue
batur Sortes in inſtanti facit quod in ſe eſt
ad remittendum peccatum: ſequitur ꝙ re-
mittitur ei peccatum in tali inſtanti.

¶ Dico ꝙ doctor habet hoc negare: & da- Solutio argumenti contra Scotum
tur ſimile. Sortes exiſtens in peccato non
poteſt ſubito in hoc inſtanti facere indagi
nem ad recordationem ſufficientem ſuo-
rum peccatorum: ſed requiritur certum
tempus: tunc capio minimum tempus in
quo poteſt: in medietate illius temporis fa
ciendo quicquid in ſe eſt non conſequi-
tur remiſſionem peccatorum: ergo non ſe-
quitur. iſte facit quicquid poteſt pro hoc
tempore: ergo remittitur ei peccatum.
Sed bene ſequitur facit quicquid in ſe eſt:
& continuat tantum quantum deus ordi-
nauit continuare illam deteſtationem: er-
go conſequitur remiſſionem peccatorum.

¶ Quantum ad aliam replicam qua infer-
tur. ergo eſt poſſibile ꝙ Sortes in via ſit
ita diſpoſitus: ꝙ pro tempore quo poteſt
naturaliter viuere id eſt ſecūdum cauſas na
turales non poteſt vltra (niſi cum miſeri-
cordia dei & preter legem) non poteſt cō-
ſequi remiſſionem peccati / concedo & hoc
habent concedere ferme omnes doctores.
Nam dicunt ꝙ actus in inſtanti elicitus de
neceſſitate continuatur per tempus: ſit ſor-
tes eliciens actum in inſtanti quo vult fu-
rari: poſt illud neceſſario continuatur. &
ſi tempus continuationis ſit adequatum
tempus vite ſue ſecundum cauſas natura-
les: non poteſt conſequi remiſſionem pec-
cati: & ſic Sortes eſt ita diſpoſitus ꝙ per to-
tum tempus vite ſue non poteſt penitere:
quia neceſſario continuat neceſſitate natu-
re: ergo iſtud correlarium eſt verum ſcili-
cet ꝙ aliquis in via eſſet taliter diſpoſitus
ex communi curſu & lege: ꝙ non poſſet
conſeq remiſſionē pctī: & hoc videt nō eē
magnū incōueniēs. Nā incurrēs demētiā

ex culpa: & exiſtens in mortali / non po‑
teſt penitere in tali ſtatu.
¶ Et ſic ſecundum doctores ad hoc vt de‑
teſtatio peccati (que eſt precipuus actus pe
nitentie & de illo hic loquimur) ſit ſuffici‑
ens: requiritur certa temporis cõtinuatio.
Et ꝙ breuiter doctor habet concedere / ꝙ
nulla inſtantanea deteſtatio q̄tũcunq̄ fue‑
rit intenſa eſt ſufficiens ad deletionem pec
cati: ſed requiritur per tẽpus continuatio.
& conſequenter habet dicere: ꝙ ſi intentio
actus ſit maior. i. cũ maiori conatu elicita /
ſufficit per breuius tempus cõtinuatio. &
iſta eſt reſolutio eius / ꝙ anteq̄ remittatur
peccatum & infundatur gratia: requiritur
ex parte penitentis aliqua preuia diſpoſi‑
tio non ſolum natura precedens: ſed tem‑
opinio cõtraria opinioni ſcoti. pore. ¶ Iam reſtat declarare modũ dicendi
aliorũ: ſcilicet Ade / Gabrielis / ceterorũq̄
ſtat in duobus. Primum ad infuſionẽ gra
pria propoſitio. tie / ſiue ad remiſſionem peccati / requiritur
aliqua diſpoſitio preuia: nõ tempore / ſed
2. p°. natura. ¶ Secundum dictum. Deteſtatio
peccati bene circunſtantionata omnibus
circunſtantijs requiſitis q̄tuncunq̄ fuerit
gradualiter remiſſa eſt ſufficiens. In primo
dicto ſtat opinio eorum. Et ratio illorum
eſt: quia q̄cito homo auertitur a peccato /
& conuertitur ad deum: deus ita cito con‑
uertitur ad hominem. ergo in auerſione a
peccato: que eſt deteſtatio & in conuerſio‑
ne ad deum: que eſt circunſtantia finalis il‑
lius conuerſionis: licet exigatur illa diſpo‑
quid deũ ſe ad peccatorẽ cõuertere. ſitio non tamen tempore poſtquã ita cito
deus cõuertitur ad peccatorẽ q̄cito pecca‑
tor auertitur a ſuo peccato. Vñ deũ ſe con
uertere ad peccatorem eſt infundere gratiã
& remittere peccatum. Vltra dicunt ꝙ de‑
teſtatio peccati bene circũſtantiõata eſt ſuf
ficiens: ita ꝙ non requiritur certa intentio.
Et motiuum precipuum eſt quod aſſume‑
bamus contra Scotum. Deus eo ꝙ in pre‑
ceptis ſuis non ſpecificauit gradum ad quẽ
velit nos obligare: vt in precepto de dile‑
ctione / non ſpecificauit in quot gradu di‑
lectionis diligeremus: ſufficit illa adimple
re in aliquo gradu etiam q̄tuncunq̄ mini‑
mo: q̄a q̄tuncunq̄ paruus gradus eſt ſuffi‑
ciens. ¶ Obligatio enim non cadit ſuper
gradus / ſiue non fertur ſuper intentionem
graduum. Deus enim ſolum dicit peniten
tiam agite: & non dicit intenſam vel remiſ
ſam agite: vel gradualiter multum inten‑
ſam. Sequitur ergo ꝙ non cadit obligatio
ſuper gradum: ſed ſolum ſuper peniten‑
tiam in qualicunq̄ gradu fuerit. Et vltra: ſi
non cadit obligatio ſuper gradum / ergo
quantũcunq̄ paruus gradus erit ſufficiẽs
ad remiſſionem peccati / ideo relinquitur
ſecundum dictum verum. Et maior pars
doctorum hoc dicit videlicet ꝙ illa preuia
diſpoſitio eſt deteſtatio peccati: ſed non
requiritur certus gradus in ea dũmodo ſit
bene circunſtantionata talis eſt ſufficiens.
¶ Aliqui dixerunt vt Broardinus in ſum‑ Broardinus.
ma ſua. Et Dyoniſius in quarto / ꝙ ex par‑
te penitentis non requiritur actus poſiti‑
uus preuius natura tanq̄ diſpoſitio natura
precedens infuſionem gratie: licet bene re‑
quiratur tanq̄ preuium natura quod non
ponat obicem: ſed nõ requiritur actus po‑
ſitiuus preuius natura. Et in ſua tertia con
cluſione expreſſe dicit ꝙ altera opinio erat
error Pelagianorum. Vult igitur dicere
Broardinus ꝙ nunq̄ homo poteſt bene a‑
gere moraliter niſi ex gratia: ita ꝙ nullus
eſt actus moraliter bonus niſi ſit partiali‑
ter cauſatus ab ipſa gratia. Ideo dicit Dyo‑
niſius in quarto. in quarta concluſione de
penitentia / ꝙ omnis deteſtatio ſufficiens
ad remiſſionem peccati cauſatur partiali‑
ter a gratia: ergo eſt poſterior natura & nõ
prior: ſed hoc alias a nobis impugnatum
eſt in materia de charitate. Et iſta opinio
non bene ſe conformat ſacris litteris. Ha
betur enim Conuertimini ad me & ego
conuertar ad vos. ergo illud conuerti ex
parte peccatorum ad deum eſt prius na‑
tura q̄ deum conuerti ad peccatorem per
infuſionem gratie. Ex illa auctoritate

videtur manifeſte ſequi ꝙ peccatorē conuerti ad deum eſt vna diſpoſitio neceſſario preuia adhoc ꝙ deus puertatur ad pctōrē. Vnde non dicit auctoritas: conuertar ad vos: & conuertimini ad me. Igitur videtur ꝙ requiratur diſpoſitio preuia neceſſario.

¶Item ſit ſortes cui iam occurrunt ſua peccata memorie: tunc ad hoc ꝙ remittantur illi. Vel requiritur ꝙ nullum actum eliciat vel ꝙ eliciat actum bonum. Si dicas ꝙ nō requirit ꝙ eliciat actū ſed ſufficit ꝙ nō habeat oppoſitum. ergo tunc remittunt ſine actu bono voluntatis quod nemo diceret. Si dicas ꝙ vltra talem cognitionem peccatorum requiritur ꝙ eliciat actum voluntatis. Tunc ſequitur manifeſte ꝙ ille actus requiritur tanq̄ diſpoſitio preuia: & meritū de congruo ad hoc ꝙ remittantur. Et hoc argumentum manifeſte concludit ꝙ opinio Dyoniſij nichil valet. & inter omnes opiniones ſecunda videtur probabilior.

Difficultas cōtra ſcdās opinionem.

¶Sed circa modum dicendi illius ſecunde opinionis ſunt difficultates. Nam dicit illa opinio/ ꝙ requiritur diſpoſitio preuia non neceſſario precedens tempore: ſed natura. ita ꝙ in inſtanti in quo Sortes habet memoriam peccatorum / ſi deteſtetur peccatum propter deum in eodem inſtanti infunditur gratia q̄uis talis gratia ſit poſterior natura q̄ iſta deteſtatio. Queritur modo vtrum talis deteſtatio ſit meritoria vite eterne? Et videtur ꝙ ſic/ quia talis deteſtatio eſt actus bonus bene circūſtantionatus/ & elicitur ab habente gratiam: quia talis habet gratiam in illo inſtāti. ergo videtur ꝙ pro tali inſtanti ſit actus meritorius vite eterne.

¶Queritur ergo an illa deteſtatio ſit meritoria alicuius gradus glorie preter gloriā/ que debetur gratie que ſibi infunditur?

¶Reſpondet Hybernicus /& Gabriel ꝙ non: quia quāuis eliciatur ab habente gratiam/ tamē non elicitur ex gratia. Nam ad actum meritorium: non ſufficit ꝙ eliciatur ab habente gratiam: quia tunc actus indifferens elicitus ab habente gratiam eſſet meritorius: ſed requiritur ꝙ eliciatur ab habēte gratiam/ & ex gratia. Nam ſi talis actus eliceretur a gratia/ eſſet actus gratie. & per conſequēs eſſet poſterior gratia. Vnde dicit Gabriel / ꝙ continuatio illius actus ſequens erit meritoria vite eterne: ſed non elicitio. Vnde iſta conſequentia non valet. Iſte actus ē moraliter bonus/ & elicit̄ ab habente gratiam. ergo eſt meritorius vite eterne. Ideo apparet michi opinio Hybernici probabilior que ſtat in duobus dictis. Primū: ꝙ nullus actus requiſitus ad remiſſionem peccati eſt meritorius vite eterne. quia nullus talis eſt a gratia. Secūdum/ aliquis talis. i. ſimilis eſt meritorius vite eterne. quia elicitur ab habēte gratiā/ & ex gratia. Secundum quod occurrit eſt argumentum precipuum Broardini quod tale eſt.

Argumētū broardini.

Sortes elicit deteſtationē intenſam vt quatuor: dimidietas illius eſt ſufficiens ad remiſſionem peccati/ & infuſionem gratie. ergo talis dimidietas eſt ſufficiens ad commutationem pene eterne in temporalem. ergo altera dimidietas illius deteſtationis a fortiori erit ſufficiens ad tollendam omnem penam temporalē que reſtat pro peccato ſoluendam: & ſic nunq̄ remittitur peccatum in aliquo quin tollatur omnis obligatio ad quancunq̄ penam etiam temporalem. Patet/ quia ex illa opinione nō poteſt auferri peccatum quin eliciatur deteſtatio peccati bene circūſtātionata. ergo erit alicuius certe intentionis. Tunc arguitur ſic cū talis deteſtatio ſit aliqualiter intēſa habet duas partes graduales/ & vna illarum eſt ſufficiens ad cōmutādum penam eternam in temporalem. & per conſequēs ad remittendum penam infinitam a parte poſt/ ergo a fortiori reliqua tollet omnē penā q̄ reſtat.

Solutio argumenti Broardini.

Negat̄ ꝯ̄ña ſicut dicit Adā ſoluēdo hoc argumētum qa argumētum bene concluderet ſi remitteretur virtute ſolius deteſtationis preuie tanq̄ meritū de cōdigno: ſed ad remittēdum peccatū magis

concurrit meritum Chriſti. Ideo eſt maior miſericordia q̃ in relaxatione pene que remanet ſoluenda. ſed per hoc ꝙ opinio dicit ꝙ qualiſcūꝗ diſpoſitio preuia eſt ſufficiēs vt iſti applicet meritū xp̄i paſſiōis/ nō ſequitur ꝙ ſit ſufficiens ad totalem penam auferendā: quia deus ita ordinauit de vno & non de altero. Nam ſi qualiſcunꝗ deteſtatio eſſet meritoria de cōdigno/ & ex merito proprio/ concluderet argumentum ꝙ nunq̃ remitteretur peccatum/ quin auferretur obligatio ad quancunꝗ penam: ſed per hoc ꝙ eſt diſpoſitio non ſequitur. ergo eſt diſpoſitio ſufficiens: vt applicetur meritum Chriſti ad totalem penam auferendam. Ideo argumētum non concludit. ¶ Ex iſto modo dicendi ſequitur ꝙ ad remiſſionem grauioris peccati non requiritur maior deteſtatio/ patet quecunꝗ ſufficit dum modo ſit bene circunſtantionata/ bene verum eſt tamen ꝙ ad totalem abolitionem pene & culpe requiritur maior: ſed vt remittatur grauius peccatum q̃tum ad culpam id eſt reatum ad penam eternam/ non requiritur maior deteſtatio. ¶ Conſequenter querit doctor quis inter hos quatuor actus penitentie eſt magis ſufficiens & perfectus? ¶ Reſpondet ꝙ ſecundum ꝙ elicitur a maiori & perfectiori virtute/ ideo ſi primus actus eliciatur ex ſola iuſticia/ & ſecundus ex charitate: ſecundus erit perfectior. Si ſecundus eliciatur ex ſola caſtitate & primus ex iuſticia: primus erit perfectior Ideo ſic comparando facile eſt videre quis illorum eſt perfectior.

Ad argumenta. ¶ AD ARGVMENTA. Arguitur primo ꝙ actus requiſitus ad delendum peccatum non ſit actus virtuoſus. Patet ſic/ nullus per paſſiones laudatur vel vituperatur ſed penitere eſt paſſio: quia triſticia. Nego immo triſticia nō eſt penitētia/ quia penitentia eſt pene tenentia: & triſticia eſt ipſamet pena. Ideo triſticia non tenet penam. ergo non eſt penitentia. Igitur. ſed ipſa triſticia eſt effectus penitentie vel obiectum ſecundum diuerſitatem actuum: vt dictum eſt in primo articulo.

¶ SECVNDO arguit/ actus penitētie eſt virtuoſus/ q̄a electiuus: ſed penitētia eſt inuolūtaria. nullū eñ penale eſt volūtariū. Verū eſt volitione ſequente affectionē cōmodi. ¶ Itē virtutes fuiſſent in ſtatu innocentie & remanebunt in patria: ſed penitētia non fuiſſet in tali ſtatu/ nec remanebit in patria: nam in ſtatu innocentie nullum fuiſſet peccatum/ ergo nec neceſſaria fuiſſet penitentia. ¶ Nec in patria/ quia in patria nulla erit pena. 2m argu.

¶ HOC ARGVMENTVM QVErit vtrum in patria poſſit eſſe penitentia? ad 3m argumētus ¶ Dico ꝙ ſic/ q̃tum ad habitus: vnde habitus non habent actus contrarios in patria/ ideo non poſſunt corrumpi/ & per conſequens ſemper manebunt. Sed in patria non eſt penitentia (capiendo penitentiam pro vltimo actu penitentie: q eſt actus tollerandi triſticiam) cum ibi nulla ſit triſticia. nec erit penitētia pro tertio actu ſcilicet acceptione volūtaria triſticie: ſed bene erit penitentia pro actu penitendi ſecundo modo puta pro deteſtatione. Nam ſanctus cogitans ſe peccaſſe/ poteſt habere illum actū quo nollet ſe peccaſſe: ſed ad illum non ſequitur triſticia cuius eſt naturaliter cauſatiuus/ quia ibi eſt vehementiſſimum gaudium quod expellit triſticiam/ non ſolum contrariam: ſed etiam contingentem: vt dicit Ariſtoteles. Non ſequitur iſte actus non eſt in patria: ergo nec in via eſt virtus. Nam elemoſyna/ comedere/ bibere/ patiētia nō eſſent actus virtuoſi in via: quod eſt falſum. quia tales non erunt in patria.

¶ De ſtatu innocentie/ dico ꝙ penitentia nec patiētia fuiſſent pro q̃to obiecta illarū virtutum repugnant illi ſtatui: ſcilicet aduerſum & peccatum. Nam ſi obiectum alicuius virtutis repugnat alicui ſtatui: etiam actus illius virtutis repugnabit illi. Ideo ille virtutes ſupradicte non fuiſſent q̃tum ad habitus pro q̃to obiectū illarum repugnat Regula.

tali ſtatui innocentie. Item penitentia non
eſt actus virtutis: patet quia eſſet actus ele-
ctiuus: ſed hoc eſt falſum/ patet primo. nõ
eſt velle quia eſt reſpectu mali/ ſecundo nõ
eſt nolle/ quia tunc non eſſet electio. Nam
electio non eſt reſpectu impoſſibilis. quia
non peccaſſe eſt impoſſibile: ergo actua-
lis penitentia nõ eſt actus electiuus. ¶ Pro
Electio dupliciter capitur. ſolutione dico ꝙ electio capitur duplici-
ter. Vnomodo vt eſt libera volitio aut no
litio alicuius/ & iſtomodo eſt reſpectu fi-
nis: & ſic dilectio dei ſuper omnia eſſet ele
ctio. Aliomodo capitur vt eſt duorum me
diorũ ad vnũ finẽ propoſitorũ vnius pre
altero acceptatio: & ſic cepit ariſtoteles/ &
hoc modo nõ oportet ꝙ omnis actus vir-
tutis ſit electio iſtomodo: quia ſecũdomo-
do capiendo eſt tantũmodo reſpectu futu
rorũ: ideo dico ꝙ penitentia eſt electio pri
momodo & large capiẽdo. Vltimo argui
tur/ vel talis actus pertinet ad virtutẽ theo
logam vel humanam. Dico ꝙ ſi habeat tã
tũmodo peccatum pro obiecto/ hoc eſt ſi
deteſtatio cauſata ex amore dei habeat tan
tũmodo peccatũ pro obiecto eſt pure hu-
mana: quia habet obiectum pure humanũ
ſed ſi teneamus ꝙ habeat deum & peccatũ
pro obiecto: vt deteſtari peccatũ propter
deum vnico actu & eodem partim erit hu-
mana ratione vnius obiecti/ & partim erit
theologica ratiõe alterius obiecti. Alij di-
cunt ꝙ ſolum eſt humana: quia ratio virtu
tis attenditur non penes finem: ſed ſolum
penes obiectum propinquum/ ſed hoc eſt
ad nomen & vtrumq; poteſt probabiliter
defenſari.

¶ Diſtinctionis. XIIII.
Queſtio Tertia.

TERTIA QVEſtio. Vi-
ſum eſt in q̃ſtionibus p̃-
cedẽtibus quomodo pe
nitentia ſit neceſſaria ad
deletionẽ peccati: & quo
modo penitẽtia actualis
non eſt niſi pene teriẽtia
& virtus mediãte qua infligitur pena pro
peccato dicitur penitentia. Querit cõſequẽ
ter poſtq̃ peccator propter peccatum infli-
git ſibi penam vtrum infligat ſibi vnicam
penam ſolũmodo: Et arguitur ꝙ ſic: quia
nõ infligitur pena niſi ad reordinationem
culpe: ſed ſicut culpa eſt vnica deordinatio
ergo debet eſſe vnica reordinatio: & ꝑ con
ſequens vnica pena. ¶ In oppoſitũ arguit
tribus auctoritatibus ꝙ multiplices pene
ſunt inferende. prima Ioelis tertio: Scindi-
te corda veſtra & non veſtimenta: oſtendi
tur ꝙ penitentia infert triſticiam. & Iacobi
primo. Confitemini alterutrum &c. Infli-
gitur alia pena que eſt erubeſcentia in con
feſſione. Et Matthei tertio. Facite dignos
fructus penitentie. i. ieiunate/ orate/ elemo
ſynã date alia opera penalia facite: ergo pe
nitentia infligit non ſolum vnam penam:
ſed diuerſas. ¶ Doctor i iſta queſtione que
facilis eſt preponit vnũ notabile quod eſt
tale. vnaqueq; virtus i affectu de neceſſita
te exigit ſuã regulam in intellectu. Ex quo Regula.
ſequit ꝙ nullus eſt actus virtutis in affectu
niſi quia conformis dictamini recto/ quod
quidem dictamẽ eſt iudicium in intellectu
de aliquo faciendo vel fugiẽdo & illud iu
dicium in intellectu vocatur regula illius
actus qui eſt in affectione ſeu voluntate: qa
per conformitatem ad illud dictamẽ rectũ
actus dicitur regulatus & cõformis: & per
difformitatem dicitur malus & difformis
recte rationi. hoc ſuppoſito. Notandum
ꝙ duplex eſt regula actus virtutis in intel-
lectu. Quedam eſt regula ĩ intellectu regu Duplex eſt regula actus virtutis.
lans actum affectus ad quam intellectus ex
lumine naturali pertingere poteſt. Et eſt
quedam ad quam intellectus lumine natu-
rali pertingere non poteſt: ſed ſolum ex re
uelatione diuina. Nã ſicut ſunt alique pro
poſitiones ſpeculatiue ad quarum cogni-
tionem intellectus lumine naturali pertin-
gere nõ poteſt: vt intellectus lumine natu-
rali ſibi indito nõ poteſt pertingere ad co-
gnitionem huius propoſitionis deus eſt
trinus & vnus. Alique vero ſunt ad quarũ
cognitionem intellectus lumine ſuo natu-

rali indito pertingere poteſt: vt ſunt pro=
poſitiões geometrice/phiſice/logice:&c.
Eodẽmodo in agibilibus ſunt quedã pro
poſitiones practice ad quarum cognitio=
nem & intellectionẽ intellectus lumine na
turali ꝑtingere poteſt: vt ſunt propoſitio=
nes de iure naturali: vt non facias alijs que
tibi fieri non vis/non mechaberis/nõ fur=
tum facies. Alique vero ſunt ad quarũ no=
ticiam intellectus lumine ſuo naturali per=
tingere non poteſt: ſed tantũmodo ex reue
latione diuina: vt eſt iſta: omnia tempora=
lia propter Chriſtum ſunt relinquẽda. In=
tellectus dũtaxat peruenit ad cognitionem
illius ex reuelatione diuina: quia nõ eſt no
tũ lumine naturali ꝙ omnia ſunt relinquẽ
Reſolõ da propter Chriſtum. Iam ergo habemus
duo. Primum eſt: nulla eſt virtus in affectu
quin habeat regulam in intellectu. Secun=
dum eſt/duplex eſt regula in intellectu re=
gulans affectionem. Quedam eſt ad cuius
cognitionẽ intellectus lumine naturali ꝑ=
uenire poteſt/& quedã ad cuius cognitio=
nem ſolum poteſt peruenire mediãte reue
latione diuina & non lumine proprio na=
Penitẽtia dupliciter cõſideratur. turali. ⁋ Preterea penitentia dupliciter cõ=
ſiderari poteſt. Vno modo poteſt conſide
rari: vt eſt cõformis alicui dictamini recto
intellectus ſiue regule ad quod intellectus
lumine naturali pertingere poteſt. Secũdo
modo conſiderari poteſt: vt eſt conformis
dictamini intellectus ad qđ intellectus lu=
mine naturali non poteſt peruenire. Ideo
ſicut in genere duplex eſt regula: ita eſt du
plex regula regulãs penitẽtiam/quedã eſt
regula ad quã intellectus lumine naturali
peruenire poteſt: vt eſt iudiciũ quo intelle
ctus iudicat ꝙ deteſtandum eſt peccatũ &
fugiendum. Illud eſt cuilibet lumine natu
rali notum. Altera eſt regula regulans pe=
nitentiam ad quã homo non poteſt perue
nire lumine naturali: vt eſt iſtud dictamen
deteſtandum eſt peccatum/quia dei offen
ſiuum/quia a gloria impeditiuũ/quia ad
eternam penam & miſeriam eternam indu
ctiuum. Iſta totalis regula nõ poteſt ab ho
mine lumine naturali cognoſci: ſed dũta=
xat ex reuelatione diuina. Nam nõ põt ho
mini eſſe naturaliter notũ ꝙ ſit futura bea=
titudo eterna/vel ꝙ ſit eterna dãnatio qua
lem ponunt fideles: ſed illa ſolum ſunt no
ta ex reuelatione diuina. Penitentia ergo
poteſt habere duplicem regulam. Vnã na
turali lumine notam. Alteram vero ſuper
naturaliter notã. ⁋ Hoc ſuppoſito reſpõ=
det doc. ad queſtionem dicendo ꝙ ſi conſi
deretur penitentia vt regulatur regula na=
turali lumine nota eſt vnius pene tantũ in=
flictiua ſcilicet triſticie. Nam nõ habemus
in intellectu regulam naturaliter notam ꝙ
deteſtãdum ſit peccatum niſi hãc deteſtan=
dum eſt peccatum/& ad illã deteſtationẽ:
ſequitur illa pena que eſt triſticia: ergo ſi ſe
quatur: vt eſt cõformis regule naturaliter
note eſt dũtaxat vnius pene inflictiua. Vn
de quilibet habẽs vſum rationis poteſt ha
bere hoc iudicium narurale/deteſtandum
eſt peccatum/& poteſt habere actum con=
formẽ illi iudicio & ſi poteſt habere actum
conformẽ ad illum: ſequitur illa triſticia.
Ideo poteſt habere illam penã inflictiuam.
Igitur penitentia conſiderata: vt regulata
per regulam naturaliter notã eſt vnius pe=
ne inflictiua. ⁋ Secunda pars reſponſionis
eſt: ſi penitentia conſideretur: vt regulata
regula ſupernaturali cognita & ex reuela=
tione nota: eſt plurium penarum inflictiua
patet: eſt tot penarum inflictiua quot deus
ex reuelatione per ſacras ſcripturas voluit
pro peccato peccatorem luere: ſed ex lite=
ris habemus ꝙ deus vult plures penas pro
peccato infligi. Igitur penitentia conſide=
rata: vt regulatur regula ſupernaturaliter
nota eſt plurium penarum inflictiua.
⁋ Cõſeqñſ. Doctor ſoluit obiectionẽ. Ali Obiectõ
qua eſt penitentia que regulatur regula nõ
naturaliter nota: ſed ſolum ex reuelatione
diuina: ergo eſt aliqua penitentia q̃ nõ eſt
virtus moralis: ſed theologica. Conſequẽs
eſt cõtra dicta i.ij.q. vbi dictũ eſt ꝙ penitẽ
tẽtia eſt virtus moralis & non theologica
ſed patet conſequẽtia: quelibet virtus mo=

ralis regulatur regula lumine naturali no- ta: & eſt vna differētia inter theologam & moralem. Nā vt dicit ſanctus Thomas vir tus dicitur theologa: quia fertur in obie- ctum increatum ſecundum aliquam ratio- nem ad cuius cognitionē homo nō poteſt ptigere lumine naturali. Vñ vt dicit Tho. Aliqua virtus que eſt de deo bene dicit̄ hu mana & nō theologica qa nō fert̄ in deum ſcd̄m rationē quā nō pōt niſi ſupnaturali- ter cognoſcere ipſe homo: ſed fert̄ in illū ſe cundū rationē naturaliter cognoſcibilē vt puta ſcd̄m rationē prime cauſe & ſcd̄m illā philoſophi naturalr̄ deū cognouerunt & ſic ſapiētia eſt de deo iſto modo puta ſcd̄m rationē aliquā naturalr̄ cognoſcibilē: ideo dicit̄ virtus moralis & nō theologica: ſed virtutes q̄ ferunt̄ in tale obiectū ſcd̄m ratio nē nō naturaliter cognoſcibilē: vt eſt fides ſpes & caritas vocant̄ theologice ſupnatu

Solutio obiectionis. rales aut ſuphumane. ¶ His ſuppoſitis re- ſpondet̄ ad obiectū cū ſic arguit̄ illa virtus penitētialis exigit aliquā regulā q̄ nōn eſt hoī naturaliter nota/nec pōt eſſe ſed dūta xat ex reuelatiōe diuina: ergo talis penitē- tia non eſt virtus moralis: ſed theologica. Negat doc. ꝯſequentiā dans multa exēpla ſicut paupꝫtas euāgelica eſt virtus pure mo ralis: qa de obiecto pure creato puta de bo nis externis nihilominus exigit regulam q̄ nō eſt homini nota lumine naturali ſed tā tūmodo ex reuelatiōe. Hoc em̄ nō eſt na- turaliter notū lumine naturali ꝙ relinquē da ſunt oīa propter Chriſtū. Ideo nō ſequi tur. Hec virtus exigit regulā regulātē nō naturaliter homini cognoſcibilē ſed ex re- uelatiōe: ergo hec virtus nō eſt moralis ſi- ue humana. Vnde ſicut dicit Doc. Virtus moralis vt dicit Ariſtoteles. ij. ethicorum

Cōſuetudo. dicit̄ amore. i. a cōſuetudine. Conſuetudo em̄ eſt actuum frequens reiteratio ita ꝙ fre quēs actuū elicitio vocat̄ ꝯſuetudo: & ex il la cōſuetudine frequēti reiterationis actuū gignitur habitus. Quis ergo habeam regu lā ſolū primo reuelatiōe mihi notā poſſū cōſuetudine me tali regule cōformare plu

ries. Vt habita iſta regula ſupnaturali. Re linquēda ſunt oīa propter Chriſtū. Simili ter habita iſta: peccatū eſt deteſtādum quia dei offenſiuum: glorie eterne impeditiuū/ pene eterne inductiū: poſſum me illis plu- ries cōformare naturaliter/& ex tali cōſue- tudine. i. frequenti actuum cōformium eli citione generatur vnus habitus eque bene ac ſi talis regula eſſet naturaliter nota & ta lis habitus eſt ita bene more genitus. i. cō- ſuetudine ac ſi talis regula eſſet naturaliter nota/& ita bene pōt vocari moralis. Ideo ſecundum hāc rationem nulla eſt proprie virtus theologica niſi que a deo infundi- tur & ideo nō dicitur theologica: quia ge- nita non more ſed quia tota ſimul: & pro- prie capiēdo terminos quelibet virtus que acquirit̄ ex actibus frequenter reiteratis vo catur moralis. Ideo qui ponunt fidē ſpem & charitatem acquiſitas dicunt ꝙ illi habi tus acquiſiti nō ſunt proprie virtutes theo logice quia more gignūtur. Sed aliqui lar- gius vtuntur virtutibus theologicis dicē- tes ꝙ quelibet virtus que habet immedia- te deum pro obiecto ſiue talis ſit infuſa ſi- ue more acquiſita dicitur theologalis.

¶ Doctor igitur negat hanc conſequentiā hec virtus habet regulam ad quam homo lumine naturali pertingere nō poteſt: ſed ex reuelatione ergo non eſt moralis. Et ra- tio eſt bona quia q̄uis talis regula inſit ex reuelatione tamen ipſa poſita & reuelata eſt in mea poteſtate me tali regule pluries conformare & ex tali more conformandi pluries generatur habitus moralis.

¶ AD ARGVMENTA. querebat̄ vtrū penitentia ſit vnice pene inflictiua: dictum eſt ꝙ eſt plurium ſecundum ꝙ eſt confor- mis regule ſupernaturaliter note. ¶ Con- tra penitentia eſt reordinatiua culpe: ſed ſi cut eſt in culpa vnica deordinatio ita erit vnica pena per quā reordinabitur illa cul- pa. ¶ Dico primo ꝙ in vna culpa cōtingit aliqñ eſſe duas difformitates ſicut ptigit in eodē actu eē duas bonitates/quarū vna eli citur ab vna virtute & alia imperat̄ ab alia

Ad argumenta.

Aliquando in actu ſunt due difformitates.

Similiter in vna culpa ſiue in eodē actu ma
lo poſſunt eſſe due malicie vt qui furaꝛ vt
mechetur. Ille actus imperatur ab intēperā
cia & elicitur a furto: & ſic eſt falſum vni-
uerſaliter ꝙ in vnico actu ſit tātū vnica de-
ordinatio: ſed hoc dato cū inferꝛ: ergo erit
vnica pena: diſtinguo: vel ſi cōparetur pe
na in ordīe ad illā culpā: & ſic verū eſt: vel
ſi cōparetur ad offenſum tūc negatur cōſe
quētia: nā pena reordinat culpā in ordine
ad offenſum ꝑ illā culpā per tot penas per
quot exigit offenſus reordinari: ſed eſt no
bis notū ex tribus auctoritatibus ſupra al-
legatis ꝙ ipſe deus offenſus plures penas
exigit: ideo ſi eſſet pena cōparāda in ordi-
ne ad culpā ſolūmodo eſſet vnica pena pu
ta triſticia. ❡ Secūdo arguitur. penitētia eſt
quedā particularis iuſticia: ſed iuſticia red
dit equalem pro equali: ergo penitētia red
dit equale pro equali: ſed vna pena poteſt
eſſe equalis vni culpe: ergo penitentia red-
dit vnicā illā penā ꝑ offenſa. diſtinguo vel
ꝙ reddat equale ex natura rei & ſic eſt falſū:
quia nō eſſet ſufficienter punitus per illud
quia illa punitio reſpicit culpā in cōpara-
tiōe ad deū. Vel reddat equale ſecūdum ac
ceptationē illius cui redditur: & ſic verū eſt
& ſunt plures pene. Dico tamen ꝙ aliquā
do poteſt eſſe tanta triſticia inflicta ꝙ deus
acceptabit eam pro equali & deus remittet
omnino peccatū & quoad culpam: & quo
ad omnē penā: ſed poteſt eſſe ꝙ illa nō erit
ſufficiēs ad hoc/ & ſic nō acceptatur illa vt
equale ſed reſtabit aliqd aliud ſoluēdū qđ
ſoluitur per ſatiſfactionē. ❡ Tertio arguiꝛ.
penitētia eſt vnica virtus: & vnice virtutis
vnicū eſt obiectū: & penitentia habet penā
pro obiecto vnicā/ ergo nō īfligit plures.
❡ Dico ꝙ penitētia eſt vnica virtus in ge-
nere: ſed nō eſt vnica in ſpecie. Inſup dico
ꝙ penitētia habet plures actus: immo peni
tētia collectiue ex tribus cōflatur: primo ex
actu deteſtandi: ſecūdo ex propoſito cauē-
di in futurū a peccato: tertio ex propoſito
cōfitendi cum fuerit opportunitas & qui-
libet illorū trium habet partialem penam:
nam penitere vt eſt actus deteſtandi habet
triſtitiam cōfiteri habet aliā partialem pe-
nā: ergo penitētia collectiue imperat plu-
res penas & ſic eſt inflictiua plurīū penarū.

❡ Queſtio Quarta.

QVARTO QVERO
vtrum per ſacramētum
penitentie deleatur cul
pa ſicut per penitētiam
virtualē. ❡ Videtur ꝙ
ſic per illud quorum re
miſeritis peccata: ergo ī
abſolutione remittūtur peccata & nō niſi
per ſacramētū penitētie ergo. ❡ In iſta que
ſtione tria ponūtur quorū duo prima faci-
lia ſunt. Tertiū vero habet difficultatē. Pri
mum eſt de quid nominis ſacramēti penitē
tie. Secūdū eſt vtrū tali diffinitiōi aliquid
ſubſit. i. vtrū ſit aliqua res realis de qua ve-
rū ſit dicere hoc eſt ſacramētū penitētie. Vn
de aliq termini habēt diffinitionē quid no
minis ſed illi nihil ſubeſt vt chimera vacuū.
❡ Quantum ad primū ſupponiꝛ primo ꝙ
nō loquimur amplius de penitētia virtute
puta de contritione ſed de penitētia ſacra-
mēto: nam de penitētia virtute dictum eſt
prius ſecundum illas quatuor acceptiones
prius poſitas. Sed penitētia ſacramentū eſt Diffinitio
abſolutio hominis penitētis ſub certa ver- ſacramē-
borū forma cū debita intentione a ſacerdo ti penitē-
te habente iuriſditionē ſignificāte abſolu- tie.
tionem aīe a peccato. Dicitur primo ꝙ pe-
nitentia ſacramentū eſt abſolutio. i. quedā
ſentētia abſolutionē ſignificās: ita ꝙ ibidē
capiꝛ abſolutio pro ſententia prolata a iu-
dice abſolutionē ſignificāte vt eſt iſta ora-
tio ego abſoluo te in nomine patris & filij
& ſpūſſancti. Et illa ſententia non eſt aliud
niſi illa ꝑpoſitio vocalis: ideo breuiter pe- Quid ſit
nitentia ſacramentū eſt propoſitio vocalis peniten-
abſolutionem aīe a peccato ſignificās. per tia ſacra-
hoc ꝙ dicitur hoīs penitētis tāgitur mate- mentum.
ria ſacramenti & eſt ipſe penitens in confeſ
ſus. Dicitur etiā ſub certa verborū forma.
nā poſtq̄ eſt ſacramentum fuit inſtitutum
a Chriſto: ergo nō poteſt fieri niſi ſub illis

verbis i quibus Chriſtus iſtituit. Chriſtus eñ ſolus inſtituit ſacraměta. Nã pura creatura: nec tota cõmunitas omniũ creaturarũ põt inſtituere aliquod ſacramentũ. quia tota cõmunitas oĩm creaturarũ nõ habet effectũ ſacraměti in ſua poteſtate: ſcilicet grãm ſed ſolus deus. ideo nõ põt dare efficaciã illis ſignis. igiť. Vltra diciť/cũ debita intentione. nã requiriť intẽtio miniſtri. licet eñ ſacramẽtũ penitẽtie nõ includat intẽtionẽ tã͞q partẽ (qa intẽtio nõ eſt ſenſibilis) tñ cõnotat intẽtionẽ. Vnde ſi ſacerdos a caſu pferat illa verba ſine quacũq͞ intẽtione: non ſunt ſacramẽtũ/magis ͞q ſi vna pica pferret. Diciť etiã a ſacerdote iuriſdictionẽ habẽte per hoc denotatur miniſter. Ex quo ſequiť ꝙ talia verba prolata a laico nõ ſunt ſacramẽtũ. Secũdo ſequiť/ꝙ ſi talis ſacerdos nõ habeat iuriſdictionẽ nõ ſunt ſacramẽtũ. & ſi proferanť a ſacerdote iuriſdictionẽ habẽte/& nõ intẽdẽte nõ ſunt ſacramẽtũ. Finaliter diciť/ſignificãte abſolutionẽ aĩe a peccato. cũ eñ penitentia ſit ſacramentũ. ergo erit ſignũ. ergo ex inſtitutione xp̃i ei reſpõdebit aliquod ſignificatũ: & illud nõ eſt niſi abſolutio aĩe a pc̃õ. igiť. Habeť ergo reſolutorie/primo quid ſit ſacramẽtũ penitẽtie. & ꝙ realiter nihil aliud eſt ͞q abſolutio &c. Scd̃o tangiť materia & diſpoſitio materie: ſcilicet penitẽs ꝯfeſſus. Tertio tangiť miniſter: ſcilicet ſacerdos & eius diſpoſitio ſcilicet hñs itẽtionẽ & iuriſdictionẽ. Quarto effectus: ſcilicet abſolutionẽ aĩe a pc̃õ.

Reſolu.

¶SECVNDO vidẽdũ ẽ: an aliqd ſubeſt illi diffinitiõi: hoc eſt an aliquid realiter ſit ſacramẽtũ penitẽtie. Vnde dicit doc. prio ꝙ deus põt remittere peccatũ: & hoc eſt de fide remiſſionẽ peccatorũ: & ſi põt remittere/põt ordinare ſignũ mediãte quo remittet ad cui9 ſigni poſitionẽ ſemp parat9 erit cõferre gratiã. & remittere pc̃m. cũ eñ ſit omnipotẽs. ergo poterit iſtituere ſignũ & cauſare grãm ad poſitionẽ illius ſigni quotiẽs illud applicabiť alicui & dare efficaciã tali ſigno/ꝙ ipſo poſito poneť gratia & illud ſignũ realiter ſuberit diffinitiõi quã damus de pñia ſacramẽto. habem9 ergo duo. Primũ ꝙ deus põt remittere pc̃m & ꝯferre gratiã. Scd̃m ꝙ põt inſtituere ſignũ/ad cuius poſitionẽ ſequiť remiſſio pc̃i: & collatio gr̃e. ¶Conſequẽter oſtẽdit: ꝙ nõ ſit aliqd aliud ſignũ ꝯueniẽtius ͞q iſtud: qd̓ declaratũ eſt ꝑ diffinitionẽ ſacraměti penitẽtie. ſcilicet abſoluo te i noĩe pa. & fi. & ſpi. Nã talis ſentẽtia: poſt͞q eſt ſignũ/magis ꝯgruũ eſt ꝙ ſignificet ſuũ effectũ ͞q aliud. Eius eñ effectus: eſt aĩam liberari a peccato. ideo nõ põt haberi ſignũ ꝯueniẽtius ͞q ſignũ ſignificãs abſolutionem aĩe a peccato. Similiter cõgruũ eſt: ꝙ ſacerdos ſit miniſter. Eſt eñ peccator vnũ extremũ: & deus aliud. & reducitur in deũ (tan͞q in aliud extremũ) per medium. i. per ſacerdotem: qui eſt medius inter deum & peccatorem conſtitutus ab ipſo deo/habẽs ipẽ ſacerdos iuriſdictionẽ quia ſentẽtia a nõ ſuo iudice lata nulla eſt.

¶QVANTVM ad tertiũ. Circa hũc articulũ ſunt alique difficultates terminãde añ reſolutionẽ q̃ſtionis. ¶Prima eſt/ſi ſacerdos cũ intẽtiõe pferat illa verba ſacramẽtalia ſup pc̃õrẽ: & ille nõ ſit cõfeſſus ſacerdoti an ſit ſacramẽtũ: ¶Scd̃a/ſuppoſito ꝙ taľ ſup quẽ pfert illa verba ſit ei cõfeſſus verũ tñ ficte/qa ponit obicẽ: an ſint ſacramẽtũ:

¶QVANTVM AD PRIMVM. Reſpõdetur ꝙ nõ. nã ponitur in diffinitione hominis penitentis. Ideo ſi non eſt ei confeſſus: non eſt ſacramentum. Propterea dicunt doctores ꝙ ſunt aliqua ſacramẽta que nullum actum recipientis requirunt. & in talibus eſt quedam forma: & quedam materia: que realiter diſtinguũtur ad inuicem. vt eſt in ſacramẽto baptiſmi & ordinis etiã apud doctorem iſtum. Nam ordo non requirit actum ſuſcipientis. ideo poteſt conferri paruulo ſine actu ſuo. Similiter ſacramentum extreme vnctionis/& confirmationis de neceſſitate non requirunt actum ſuſcipiẽtis. Sed in ſacramẽtis que requirũt actũ ſuſcipiẽtis: vt eſt ſacramẽtũ penitentie & matrimonij/nichil applicatur ſuſcipiẽti preter verba: ita ꝙ de neceſſitate requiritur

Verba ꝓlata ſup nõ ꝯfeſſũ nõ ſũt ſacramẽtũ.

applicatio verborũ in miniſtro/& nullius
alterius materie. Ideo reſpõdetur breuiter
q̃tum ad primũ ꝙ nõ eſſet ſacramẽtum pe-
nitentie. ¶Q̃tum ad ſecundum. videlicet
an illa verba ego abſoluo te &c. Prolata ſu
per fictũ.i.ꝙ ponit obicẽ: ſint ſacramẽtum?
Videtur ꝙ ſic. Nam ſortes adultus qui ba-
ptiſatur/& ẽ fictus fictione qua ponit obi-
cẽ gratie ſolũ/eſt vere baptiſatus: nec vnq̃
poſtea debet rebaptiſari. Igitur non obſtã
te illa fictione/fuit verum ſacramẽtum ba-
ptiſmi. ergo pariforma ſi ſortes ficte confi-
teatur: quia intendit in futurum peccare: ni
chilominus illa verba ei applicata erunt ſa
cramentum penitentie. Dices non eſt ſimi-
le: quia in ſorte ficto illa verba ſacramenta-
lia nichil cauſant: ſed in ficte baptiſato cau
ſant caracterem. Omne enim ſacramẽtum
aliqd cauſat in ſuſcipiẽte: ſed illa verba ego
abſoluo te &c. nihil cauſant in ficto. Patet
neq₃ gratiã vt notũ eſt. neq₃ caracterẽ. quia
penitẽtia nõ cauſat caracterẽ cũ nõ ſit ſacra
mẽtum irreiterabile. ergo nõ ſunt ſacramẽ
tũ. ¶Preterea q̃uis ſacramentum penitẽtie
ſit iterabile nichilominus nõ eſt iterabile
q̃tum ad eãdem materiam. i. eadem pecca-
ta. ſicut matrimonium eſt iterabile: ſed nõ
in ordine ad eandem perſonam: ſed talis te
netur eadem ſecũdo cõfiteri. ergo oportet
ꝙ talia verba ſuper peccatis prius confeſſis
prolata ficte tamen nõ ſunt ſacramentum.
¶Iſta difficultas depẽdet ex difficultate ter
minãda deo fauente. xvij. diſtin. vtrum fi-
cte confeſſus teneatur iterũ confiteri? ¶Di-
cit ſanctus Thomas ꝙ non: ſed recedẽte fi-
ctione penitẽtia & abſolutio illa habet ſuũ
effectum: & in loco predicto tractabitur ta
lis difficultas. ideo &c. Ideo ad difficultatẽ
motã redeuntes: videlicet vtrũ verba pro- Verba p
lata a ſacerdote ſuper fictũ ſint ſacramentũ lata ſup fi
penitentie? Dico ꝙ ſic. Contra. dicit in dif- cte ꝯfeſſo ſũt ſacra
finitione penitẽtie hoĩs penitẽtis: ſed talis mentũ pe nitentie.
nõ eſt penitẽs. igitur. Dico ꝙ capit homi-
nis penitentis. i. confitentis. & non intelli-
gitur hominis penitentis. i. contritionem
habentis: ſed confitentis: vt dicit Gabriel.

Ad aliud argumentum illa verba nihil de-
relinquunt. Sãctus Thomas diceret ꝙ quẽ S. Tho.
dã ornatũ relinquũt. Ponit enĩ quedã ſacra
mẽta imediate reliquere caracterẽ. Alia im-
mediate relinquere ornatum. ſed cõmuni-
ter doctores non ponunt talem ornatum.
Ideo nego conſequentiã/qua infertur. er-
go talia verba nõ ſunt ſacramentum. quia
ꝙ nihil relinquãt hoc non eſt niſi propter
impedimentũ ſuſcipientis/ita ꝙ ſi nõ eſſet
tale impedimentũ aliquid relinquerent: &
ſufficit ad hoc ꝙ dicatur ſacramentum/ꝙ
q̃tum eſt de ſe aliquid relinquant. ¶Diffi- An p ſacramẽtũ
cultas totius huius queſtionis eſt in iſto ar penitẽtie
ticulo. Vtrum videlicet per iſtud ſacramẽ- remittat
tum ego abſoluo te/remittatur peccatum peccatum.
& infundatur gratia tanq̃ per diſpoſitionẽ
preuiam: ita ꝙ illa ſecluſa nõ remitteretur?
Plerique Doc. & Magiſter. xviij. diſtinctio Opi. magiſtri.
ne dicũt/ꝙ nunq̃ per ſacramentũ peniten-
tie remittitur peccatum: ſed anteq̃ digne ſu
ſcipiatur hoc ſacramentum/neceſſe eſt iam
in ſuſcipiente preexiſtere charitatẽ. ¶Q̃tũ
ad iſtam queſtionem notandum primo: ꝙ
om̃e ſacramentum noue legis ex vi operis
operati (ſi non ponatur obex) confert gra-
tiam. quia omne ſacramentum eſt ſignum
ſenſibile/efficaciter ſignificãs. i. conferens
gratiã. Vnde quedã ſunt ſacramẽta que cõ
ferũt primã gratiã: ſicut ẽ baptiſmus. Alia
vero ſunt: q̃ preexigũt gratiã in ſuſcipiẽte/
& illã inuẽtã augmentãt. ſicut eſt ſacramẽ
tũ eucharìſtie. Nã qui ĩ peccato accedit: nõ
ſolũ non acquirit gratiã: imo peccat de no
uo accedẽdo. Siĩr dicendũ eſt ĩ ſacramento
ordinis & matrimonij. Dicit ergo Magi- Opinio magiſtri
ſter ſentẽtiarũ/ſiĩr & Occã/& Marcili⁹ de & Ocã/ & Marcilij de padua.
padua ꝙ ſacramẽtũ penitẽtie nũq̃ introdu
cit tanq̃ diſpoſitio primã gratiã: ſed ad di-
gne ſuſcipiẽdũ illud/preexigit gr̃a: & illã
augmẽtat. ita ꝙ ꝯfert aliqs grad⁹ de nouo
ratiõe talis diſpoſitionis. & hec eſt opinio
illorũ: videlicet ꝙ p ſacramentũ penitentie
nũq̃ cõfert pria gr̃a: ſed ſolũ augmẽtat. Et
ſunt multe auctoritates pro iſta opinione:
ſcilicet hieronymi/Auguſtini Caſſiodori.

Dicūt enim ꝙ ſacerdos euangelicus ſe ha-
bet in ordine ad remiſſionē peccati: ſicut ſa
cerdos legalis ſe habebat in ordine ad mū-
dandū leproſos in antiqua lege: ſed talis ſa
cerdos legalis non mundabat illos a lepra
corporali: ſed mundatos oſtendebat. ergo
ſacerdos euangelicus non mundat a lepra
ſpirituali. i. peccato: ſed mundatos. i. abſo
lutos oſtēdit. Ad hoc diceretur primū cō-
cedendo ꝙ ſacerdos euangelicus ſe habet:
vt diſpoſitio / nō ad primā gratiam. Secun
do nō ſe habet diſpoſitiue ad cōmutandū
penā eternā in tēporalem: ſed ad cōmutan
dum aliquid de tēporali que reſtat ſoluen
da. ſed iſta opinio magiſtri & aliorū nō vi
Impugnatio opi. ꝑcedēn. detur multū probabilis. quia oporteret cō
cedere ꝙ ſacramentū penitētie nō eſſet ſecū
da tabula poſt naufragium quod eſſet con
tra Hieronymū. Hominem enim eſſe nau
fragum / eſt hominē eſſe in peccato: & ipſm
liberari a naufragio / eſt ipſm liberari a pec-
cato: ſed ſecūdum iſtam opinionem nunꝗ
eſt ſacramētum penitētie: niſi preexiſtat ali
quis in gratia. ſi ergo eſt in gratia: iam eſt li
beratus a naufragio. Doctores tenentes cū
magiſtro dicunt ꝙ quando Hieronymus
dicit ꝙ penitētia eſt ſecūda tabula: ꝙ capit
penitentiā / nō ſolū pro ſacramēto penitē-
tie: ſed pro cōtritione. ❡His viſis veniē
dū eſt ad ſolutionē queſtionis. Vnde doc.
primo ponit duo dicta. Primū deus abſqꝫ
1. propō. quocūqꝫ ſacramēto aliquid acceptat ad re-
mittendū peccatū / & hoc ne alliget ſuā po
tentiā ſacramētis. & illud eſt diſpoſitio ſuf
ficiēs ad delendū peccatū & infundendum
2. propō. gratiā. Scd'm dictū / illa diſpōne nō habita
ſacramentū eſt diſpoſitio ſufficiēs ad remiſ
ſionē peccati. Ideo patet ex iſto ſecūdo di-
cto / ꝙ deus aliqn̄ cōfert gratiā abſqꝫ diſpo
ſitione ꝑuia: & hoc eſt maioris mie. Dedit
em̄ deus duas vias ad remittēdum peccatū
& ad habendā gratiā. Vnā per diſpoſitio-
nē. Alterā vero p ſacramētū penitētie. Vn̄
dicit doc. ꝙ p ſecūdā viā. i. p ſacramētū nō
requirit̄ niſi libera ſuſceptio ſacramenti ad
intētionē eccleſie: & nō requirit̄ operatio
interior / ſed ſufficit exterior. & in hoc ver-
bo eſt difficultas. Vnde Gabriel nitit̄ oſtē
dere ꝙ Scotus cōtradicat ſibi ipſi. Dicit em̄
Scotus / vt aliquis per ſecūdā viā acquirat
gratiam: ſufficit libera ſuſceptio ſacramēti
penitētie ad intētionē eccleſie / & nō requi
ritur actus iterior: ſed ſufficit exterior. quia
talis ſuſceptio eſt quid exterius. & ſtatim
poſtea ſubdit: licet in hoie requirat̄ diſpli-
cētia de peccato ſtat ꝙ ſit ita remiſſa: & tam
parū ꝯtinuata ꝙ nō ſufficiet ad remiſſionē
peccati. ſed ſi ſuperueniat ſacramentū peni
tētie anteꝗ ſit ſatis cōtinuata per hoc remit
tit̄ peccatū & efficitur cōtritio. Accidit er-
go propter duas cauſas ꝙ nō ſit ſufficiēs.
Prima / ꝙ nō ſit ſatis itēſa. Secūda / ꝙ nō ſit
ſatis cōtinuata: ſed adueniēte ſacramēto il-
le cauſe efficiunt̄ ſufficiētes: qa illa deteſta-
tio (que eſt de ſe iſufficiēs) efficit̄ ꝯtritio: &
ſufficiēs per aduentū ſacramēti. Ad propo
ſitū redeūtes dicit doc. ꝙ requirit̄ libera ſu
ſceptio ad finē eccleſie: & nō requirit̄ actus
interior: ſed ſufficit exterior. ſed hoc videt̄
implicare ꝙ ſit libera ſuſceptio / & non ſit
actus interior: quia nullus actus exterior di
citur liber niſi libertate alterius actus puta
interioris & libertate extrinſeca. ideo vide
tur implicare ꝙ requiratur libera ſuſceptio
exterior: & non requiratur actus interior.
❡Preterea doctor videtur dicere: ꝙ ad mi-
nus requiritur attritio anteꝗ ſuſceptio illa
ſacramenti penitētie / ſiue ſacramentū illud
conferat gratiam. ſed illa attritio / que eſt in
ſufficiens: vel propter intentionē nimis re-
miſſam vel propter nimis paruā continua-
tionē / talis inꝗ attritio eſt actus interior. er
go de neceſſitate requiritur actus interior
anteꝗ ſacramentum illud penitentie confe
rat gratiā. ❡Circa hoc: difficultas eſt apud
doctorem. an requiratur aliqualis deteſta-
tio peccati cum ſacramento / ad hoc ꝙ ſacra
mentū aliquid cōferat: vel vtrū ſufficiat tā An requirat̄ deteſtatio peccati cū ſacramēto.
tūmodo volitio ſuſcipiēdi hoc ſacramētū
ad finē eccl'ie: ſicut in baptiſmo ſufficit hec
volitio. volo ſuſcipere hanc ablutionem
ſecundum ꝙ eccleſia intendit: Verum ſimi

liter ſufficiat volitio ſuſcipiendi ſacramentum penitentie/ vel an requiratur aliqualis deteſtatio preter illam volitionem ad hoc ꝙ rite ſuſcipiatur tale ſacramentum penitētie. ¶Dicit Gabriel improbando doctorē ꝙ requiritur deteſtatio vite preterite. quod probat auctoritate Auguſtini dicētis: ꝙ nemo ſue voluntatis arbiter poteſt nouā inchoare vitam: niſi eum vite preterite peniteat. ergo videtur ꝙ non ſufficit ad hoc ꝙ infundatur gratia & remittatur peccatū: ꝙ peccator ſolū velit ſuſcipere hoc ſacramentum ad finem eccleſie: niſi deteſtetur peccata preterita: immo dicunt doc. conſequenter ꝙ in adulto nō ſufficit volitio ſuſcipiēdi baptiſmum ad intentionem eccleſie: ſed ſi fuerit peccator preter talem intentionem & volitionem neceſſario exigitur deteſtatio vite antique. Propterea ponit Auguſtinus differentiam inter adultū & paruulū. & videtur multum probabile/ ꝙ non ſufficit ſola volitio ſuſcipiendi ſacramentum: ſed requiriť ꝑter hoc diſplicētia. Et ad hoc probandum adducit Gabriel multas rationes: quarū vna talis eſt/ tres ſunt partes penitentie ſecundum omnes/ cōtritio/ cōfeſſio/ & ſatiſfactio. ſicut ergo cōtritio & ſatiſfactio nō ſufficiunt ſine cōfeſſione in voto: ſic nec alie due: ſcilicet confeſſio & ſatiſfactio ſine contritione in voto. ſed vbi eſt votum conterendi/ ibi eſt contritio. quia non poteſt haberi propoſitum efficax contritionis: niſi ſimul & ſemel habeamus cōtritionem. quia contritio ſemper eſt in poteſtate noſtra: quia eſt actus iterior/ & ideo quencunq; actum voluntatis volo habere ſtatim eum habeo. & iſta ē reſolutio illius doctoris poſt Durandum.

Opi. Gabriel.

¶Sed doctor videtur aliter dicere/ ꝙ ſufficit voluntaria ſacramenti ſuſceptio. Et ponit tres modos per quos remittitur peccatum ſine cōtritione. Primus quando aliquis voluntarie ſuſcipit ſacramentum ſine deteſtatione peccati/ dū modo nō habeat propoſitum peccandi. Secūdus quando cum diſplicentia peccati ſuſcipit ſacramētum: ſed illa diſplicētia nō eſt ſufficiēs propter remiſſionē Tertius quādo illa nō eſt ſufficiēs/ nō propter remiſſionē: ſed propter nimis breuem cōtinuationē. In iſtis tribus caſibus virtute ſacramēti penitentie remittitur peccatū/ & infunditur gratia. Et ad ſaluādū doctorem a cōtradictione cū dicit ꝙ ſufficit ſuſceptio ſacramēti volūtaria: & nō requiritur actus interior. Intelligitur ꝙ nō requiritur actus interior qui feratur ſuper aliqđ aliud obiectum ꝙ̄ ſuper illā volūtariā ſuſceptionem. ita ꝙ nō requiritur actus interior qui feratur ſuper peccatum cōmiſſum. & non vult dicere ꝙ nullus actus interior requiratur: quia notū eſt ꝙ illa voluntas ſuſcipiendi ſacramentum requiritur. Ad aliud cū dicitur. Scotus videtur dicere/ ꝙ i attrito (qui nō eſt ſufficienter attritus) ſuperueniēte ſacramento &c. Non vult dicere ꝙ requirať illa attritio: ſed ponit duos modos remittēdi peccatū per ſacramētum penitentie. Primus/ ſcilicet per volūtariam ſuſceptionem talis ſacramēti ſine attritione. Secūdus per volūtariam attritionem cū ſacramēto. ſed alia opinio videť probabilior. puta ꝙ requiriť deteſtatio cū ſacramēto. & illā tenēt oēs doc. ꝑter Scotū. ita ꝙ ꝗuis aliquis intēdat ſuſcipe ſacramētū penitētie ad itētionē eccleſie ſine attritione nō videť ſufficiens.

Opi. ſco.

Triplici modo remittitur petm̄ ſine cōtritiōe

¶AD ARGVMENTA. Pro ſcđo argumēto doct. cū arguiť auctoritate Auguſtini de reſuſcitatiōe laſari. nullus pōt cōfiteri: niſi ſuſcitatus. ergo nō poteſt bene ꝯfiteri/ niſi prius fuerit ſuſcitatus per gratiam.

¶Pro ſolutione duplex eſt ꝯfeſſio/ & etiā duplex ſuſcitatio. quedā cōfeſſio laudū: p quā laudať deus. Alia eſt ꝯfeſſio fraudū/ p quā homo cōfiteť ſuā fraudē. i. ſuū peccatū: & ſe accuſat. Similiter duplex eſt ſuſcitatio. quedā ꝑfecta: ꝙ̄ fit p gratiā. quedā imꝑfecta: ꝙ̄ nō eſt proprie ſuſcitatio: ſed magis ad ſuſcitationē diſpoſitio & vocať ſuſcitatio imperfecta & impropria. Vltra notandum: ꝙ cōfeſſio laudum nunꝙ̄ eſt deo accepta niſi fiat ab illo qui non habet peccatū. Sed cōfeſſio fraudis ꝗuis nō ſit facta in cha

Duplex cōfeſſio.

Duplex ſuſcitatō

ritate. eſt tamen a deo accepta tanq̄ diſpoſitio quā deus neceſſario requirit: vt tali modo remittat peccatum. Ideo ad argumentū nullus poteſt cōfiteri niſi ſit ſuſcitatus/ diſtingo. aut ſuſcitatione perfecta / & ſic nego. aut imperfecta/ & ſic concedo. ¶ Item cum arguitur ſuper illo verbo. Tibi dabo claues/ dicit Hieronymus ꝙ ſacerdotes nō abſoluunt. Dico ꝙ non abſoluunt auctoritatiue: ſed ſolus deus. ſed bene miniſterialiter/ vel non abſoluunt. i. poteſt eſſe abſolutio abſq̄ miniſterio ſacerdotis/ puta per contritionem. ita ꝙ non neceſſario requiritur abſolutio ſacerdotis / & cū infertur. ergo ſacerdotes nunq̄ abſoluunt/ negaſ conſequētia. ¶ Reſolutio ergo eſt/ ꝙ per ſacramentum penitentie remittitur peccatū tanq̄ per diſpoſitionem preuiam/ ita ꝙ illa diſpoſitione poſita & ea ſecluſa quocunq̄ altero quod iam eſt poſitum remanente non remitteretur. & ſic illud ſacramētum eſt diſpoſitio ꝑ quā remittiſ & infundiſ gratia. Reſolu°.

¶ Diſtinctionis. XV.

Queſtio Prima.

VISUM EST IN PRECEDENTI diſtinctione de penitētia/ tam virtute q̄ ſacramēto/ & de vtraq̄ quomodo ſit aut neceſſaria/ aut ſufficiēs ad delendum peccatū. ¶ Cōſequenter in hac diſtinctione in qua agitur de ſatiſſactione mouetur primo queſtio de ſatiſſactione. poſtea mouetur tres de reſtitutione. quia magiſter inquirit an homo poſſit ſatiſſacere de vno & non de alio: Et quia ſatiſſactio aliquando capitur/ vt ſe extendit ad reſtitutionem: ideo communiter in hac diſtinctiōe tractatur de ſatiſſac. proprie & large ſumpta. ¶ Queritur ergo primo. Vtrū cuilibet peccato mortali actuali correſpondeat ſatiſſactio propria. Arguiſ ꝙ non. quia ſi vni peccato correſponderet vna pena/ & alia alteri/ ſequitur ꝙ aliquis poſſet ſatiſſacere de vno & non de altero. Patet conſequentia: quia irretitus duobus peccatis poſſet ſuſſerre penā vni correſpōdentē & non alteri. & tunc ſatiſſaceret pro vno & nō pro altero. ſed ꝙ hoc ſit falſum. Patet: quia ſi ſatiſſacit de vno iam eſt amicus deo. & cū remanet in alio/ eſt deo inimicus. ergo eſſet amicus deo / & inimicus quod implicat. ¶ In oppoſitum arguitur vnumquodq̄ peccatum habet certam deordinationem. ergo etiam per certam penam habet reordinari. & ſic diſtincta peccata ſpecie per diſtinctas penas ſpecie debēt reordinari. ¶ Pro ſolutione dicit doctor/ ꝙ ſatiſſactio aliquando capitur ſpecialiter & aliquando generaliter. & in primo articulo determinat de ſatiſſactione generaliter capta. In ſecundo vero de ſatiſſactione ſpecialiter capta. Vnde ſatiſſactio generaliter ſe extendit ad opus penale per quod remittitur peccatum q̄tum ad culpam & etiā ad opus penale per quod remittiſ poſt remiſſione culpe illa pena que adhuc reſtat ſoluenda: ideo ſatiſſactio generaliter capta ſe extendit ad duo: ſcilicet ad opus per qđ ſit remiſſio peccati. & ſic cōtritio/ cōfeſſio/ & abſolutio vocantur ſatiſſactio. Secūdo modo ad penam que reſtat ſoluenda poſt remiſſionem culpe. & illud opus vocatur ſatiſſactio proprie dicta. ¶ De ſatiſſactione generaliter capta videnda ſunt quinq̄. Primo quid eſt ſatiſſactio: Secundo an aliquis poſſit ſatiſſacere pro peccato. Tertio per quod opus debet fieri ſatiſſactio. & ex hoc videbitur ſolutio queſtionis. Quinto videbiſ de difficultate tacta in argumēto/ an aliquis poſſit ſatiſſacere de vno & non de alio. ¶ Q̄tum ad primū articulū vbi tāguntur illa quia eſt minor difficultas. Quo ad primū diciſ primo/ ꝙ ſatiſſactio eſt redditio volūtaria equiualētis alicuius alias indebiti. Vnde ſatiſſactio iportat vnū reſpectū ad aliqđ ꝑteritū. ita ꝙ ſatiſſactio eſt redditio volūtaria pro aliquo ꝑterito. ¶ Diciſ voluntaria: quia ſi eſſet inuolūtaria non eſſet ſatiſſactio/ ſed ſatiſpaſſio: vt dānati pro peccatis ſuſſerūt penas alias indebitas. ſed ille pene ſunt iuolūtarie, ideo nō poſſunt

Satiſſactiō dupliciter capitur.

Diffinitio ſatiſſactionis.

dici ſatiſfactio: ſed ſatiſpaſſio. Nam patiuntur ſatis pro peccatis: ſed non ſatiſfaciunt. quia non voluntarie ſufferũt. Dicitur alicuius equiualẽtis propter duo. Quia ſi reddatur ſolum inequiualẽs/ iam nõ ſatis redditur & ſic non poteſt dici ſatiſfactio. Secũdo: ſatiſfactio eſt actus iuſticie & iuſticia cõſiſtit in quadã equalitate. ergo oportet ꝙ ſit redditio alicuius equiualẽtis. Tertio/ dicitur alias indebiti: ita ꝙ niſi eſſet propter illud opus precedẽs ꝑ reſpectum ad illud opus precedens non diceretur ſatiſfactio. Ratio talis eſt. Nã ſi iſtud opus eſſet alias debitũ ꝙ̃ propter illud opus precedens nõ eſſet ſatiſfactio pro illo precedenti: ſed pro altero ratione cuius erat prius debitũ: ideo non eſſet ſatiſfactio pro tali opere: ſed pro altero. Satiſfactio ergo large ſũpta eſt redditio voluntaria: quod dicitur ad excludẽdum ſatiſpaſſionem. i. paſſionem pene inuoluntarie alicuius equiualẽtis: quia hoc denotat illa ditio ſatis: quia cum ſatiſfactio ſit quedam iuſticia: oportet ꝙ conſiſtat in equiualenti. & dicit̃ alias indebiti: propter reſpectum ad opus precedẽs ratione cuius eſt debitum. Verũtamen circa illam particulam equiualẽtis ſupponendũ eſt ꝙ multipliciter aliqua dicuntur equiualere. Vno modo ſecundum valorem naturalem conſequẽtem paſſionẽ rei. & iſto modo capiẽdo implicat contradictionem ꝙ aliqua differentia ſpecie ſint equalis valoris: quia implicat contradictionem ꝙ ſint eiuſdem ſpeciei. Ex quo ſequitur/ ꝙ omne aurũ & omne frumẽtum mundi: nõ ſunt equalis valoris cum vna muſca vel ſorice: quia omne viuens eſt preſtantius nõ viuente. Alio modo aliqua dicũtur equiualere ad inuicẽ per reſpectum ad vſum & cõmodum humanũ & ad ſubleuandam indigentiam humanã vt ſit Sortes qui caret frumẽto & abundat vino. ꝙ̃uis vnum iſtorum plus valeat altero ſecũdum valorem naturalem: tamen inter illa duo poteſt reperiri equalitas quoad vſum & cõmodum humanum. vt ille qui indiget vino & abundat frumẽto tantum

Multiplex equiualere.

ſuccurrit indigentie alterius & ſue dando alteri frumẽtum pro vino. Similiter tãtum mihi ſuccurritur per pecuniam mihi cõceſſam ꝙ̃tum per frumẽtum &c̃. Ideo eſt equalitas quo ad vſum & cõmodum humanũ. Alio modo capitur equiualẽs ſecũdum iudicium ſtrictum iuſticie diſtributiue in premijs vel in penis diſtribuẽdis: ita videlicet ꝙ ſit equalitas pene ad culpã & premij ad meritum. hoc eſt ꝙ patiatur tãtam penam ꝙ̃tum meruit per culpam. & tanto premio afficiatur ꝙ̃tum meruit affici. & iſto modo poteſt eẽ dupliciter. Vno modo ꝙ ſit equalitas pene ad culpam: ita ꝙ nõ poſſit inferri maior: nec poſſet licite maius premiũ dari. aut ꝙ ſit equalitas in acceptatione illius in ordine ad quem debet iſtud premiũ vel pena reddi. vt Sortes peccauit/ debet puniri in ordine ad illum quem offendit & ſimili peccato plus offenditur princeps quam ſimplex laicus. ſi ergo offenſus acceptet penam hanc tanꝙ̃ ſufficientem ad demeritum Sortis (ꝙ̃uis poſſit iuſte ſorti iſligere maiorem) dicitur eſſe equalitas in acceptatiõe illius qui eſt offenſus. ꝙ̃uis ergo omne peccatum ſit dei offenſiuum cuiuſlibet peccati ſatiſfactio debet fieri in ordine ad deum offenſum: & equalitas pene ĩ ordine ad culpam ſecundum acceptationem diuinam. Diffinitio ergo ſic intelligitur/ ſatiſfactio eſt redditio voluntaria equiualentis ſecundum acceptationem diuinam/ & nõ equiualentis ex natura rei/ neq̧ equiualentis ꝙ̃tum ad vſum humanum. Nam inter culpam & quancunq̧ ſatiſfactionem non eſt equalitas ſaltem ſecundo modo. quia nulla culpa de per ſe venit in commodum humanum: immo eſt homini maximo incommodo. Neq̧ etiam ſatiſfactio eſt redditio equiualentis. ita ꝙ non poſſit maius infligi: ſed equiualẽtis ꝙ̃tum ad acceptationem diuinam: & poteſt dari exemplum familiare/ ſi Sorti debeo centum ſcuta: & habeo aliquid quod valet tantummodo nonaginta: ſed Sortes acceptat illud pro illis cẽtum. tunc ſum liberatus a debito. & reddo

Explicatio diffinitionis.

Exẽplum familiare

equiualens non ex natura rei neqꝫ ex vtili-
tate: ſed in acceptatione creditoris. & ſic ſa-
tiſfaciendo de peccatis reddimus deo equi
ualens ſecundum acceptationem. & ſatiſfa
ctio iſtomodo non ſolum reſpicit culpam
immo omnia commertia humana & be-
niuolentias. vt Sortes cui benefecit Plato
ratione beniuolẽtie obligatur Platoni: ita
ꝙ alias non eſſet obligatus: tunc redditio
talis beniuolentie dicitur ſatiſfactio. Simi-
liter Sortes vendidit Platoni aliquid/ ſolu
tio illius vocatur iſtomodo ſatiſfactio / &
ſic de alijs contractibus humanis ſicut red-
ditio depoſiti ſolutio ꝑcij &c̃. vocãtur ſa-
tiſfactio. ¶ DE SECVNDO dicitur. Iam
videndũ eſt an homo poſſit ſatiſfacere deo
Opinio Anſelmi pro peccato: ¶ Ponit opinio Anſelmi ꝙ
homo non poteſt deo ſatiſfacere pro pec-
cato. Et mouet duplici ratione. Prima/ ho
mo nõ poteſt reddere deo equiualẽs: ideo
non poteſt ſatiſfacere. patet conſequentia
ex diffinitione ſatiſfactionis. ſed antecedẽs
patet/ homo peccãdo infinite deum offen
dit/ quia quodlibet peccatũ eſt infinite ma
lum. quia eſt tãtum malum q̃tum illud qđ
offenditur eſt bonum: ſed offenſus eſt infi
nitus: & homo non poteſt reddere niſi fini
tum bonũ. ergo nõ põt reddere equalens.
Secunda ratio eſt propter hanc particulam
alias indebiti. Nam quicquid facit homo
eſt debitor illius ratione creationis/ conſer
uationis/ gubernationis &c̃. & requiritur
ꝙ ſit redditio alicuius quod ſit alias inde-
bitũ/ ergo homo nõ poteſt ſatiſfacere pro
peccato preterito. Vltra dicit Anſelmus ꝙ
homo per opus ſuum iũcto merito paſſio-
Reſolu. Anſelmi nis Chriſti bene ſatiſfacit. Dicit ergo duo
Anſelmus. Primum/ ꝙ homo non poteſt
ex ſe ſatiſfacere/ ita ꝙ opus ſolum hominis
non poteſt eſſe equiualens & alias indebi-
tum. Secundum dictum/ homo iuncta paſ-
ſione Chriſti (que erat alias idebita) ſatiſfa
impugnatio .ſ. Anſelmi. cere poteſt. ¶ Doctor multum apparenter
impugnat opinionẽ Anſelmi/ & arguitur
ſic. Quando dicit Anſelmus ꝙ homo non
poteſt per opus proprium: ſed iuncta paſ-
ſione Chriſti ſatiſfacere. vel itelligit de po
tẽtia dei abſoluta/ aut ordinata. Si de abſo
luta hoc videtur falſum. quia cõtingẽs fuit
in preterito ꝙ Chriſtus incarnaretur & pa-
teretur. & quãuis nõ fuiſſet paſſus/ poterat
deus de potentia abſoluta certum remediũ
ordinare puta aliquod ſacramẽtum: vel ali
quam deteſtationem ad remiſſionem pec-
cati. ergo tunc homo potuiſſet ſatiſfacere
abſqꝫ merito paſſionis Chriſti. ¶ Item di-
cit Auguſtinus ꝙ fuit alius modus poſſibi
lis noſtre redemptionis. ¶ Dices fateor ꝙ
fuit poſſibile Chriſtum non pati: ſed illud
opus non fuiſſet ſatiſfactio. cũ fuiſſet ex me
ra liberalitate & acceptiõe & gratia dei. vt ſi
habeo aliquid alienũ: & ille cuius eſt dono
mihi dat nõ obligor ei amplius & ſum ab-
ſolutus ab illo debito non ex ſatiſfactione
ſed ex mera & gratuita donatiõe. ita ſi xp̃s
non paſſus fuiſſet: tũc fuiſſet remiſſio mere
libera peccati ſine ſatiſfactiõe. ¶ Cõtra/ dif
formitas peccati ſeu malicia nõ eſt niſi carẽ
tia rectitudinis debite in eſſe actui. ergo po
teſt i eſſe actui tanta rectitudo q̃ta eſt diffor
mitas. quia difformitas nõ eſt maior q̃ fuiſ
ſet rectitudo: & ſimilis rectitudo poteſt eſſe
actui ſequenti. ergo homo poteſt exhibe-
re deo tam bonũ actum q̃ malus fuit actus
per quem offendit. Offenſa autem/ vel dif
formitas eſt carẽtia rectitudinis debite in eſ
ſe: ſi ſit debite. ergo ẽ poſſibile ꝙ inſit actui
& ſi ſit poſſibile ꝙ iſit actui/ ergo ẽ poſſibi-
le ꝙ tãta rectitudo inſit alteri actui: & ẽ poſ
ſibile ꝙ hõ non obliget ad illũ actũ: ſed ꝙ
exhibeat illũ actum mere libere. Igitur põt
hõ exhibere actũ tam bonũ q̃ malum fuit
peccatum. Non facio difficultatem ſicut
dicit doctor / ꝙ ſicut peccatum eſt infinite
malum obiectiue: quin deo poſſit offerri
actus tam bonus quã malus fuit actus: ſed
vtrum de neceſſitate iuſticie per oblatio-
nem talis actus deus remittat offenſam hoc
non oportet. Certum eſt quod per omne
peccatum homo icurrit reatum. id eſt obli-
gationẽ: & nõ incurrit obligationẽ ad actũ
eque bonũ ſicut actus eſt malus: ſed incur-

rit obligationem ad penam eternam: ergo cum ratione talis offenſe nõ incurrat obligationem ad actum eque bonũ ſed ad penam eternam/ ergo ſecundum rigoroſam iuſticiam ſatiſfactio non eſt redditio actus eque boni: ſed ſecũdum acceptationẽ dei/ & hoc nititur deducere Durandus in.j.q. huius diſtinctionis ꝙ offendens deum per nullum actum ſatiſfacit ſecundum rigoroſam iuſticiam: ſed ſolum ſecundũ acceptionem diuinam etiam iuncta paſſione Chriſti (dicit Durandus) que non fuit de condigno/ ſed de congruo. Ratio Durandi eſt. Non minus obligatur homo ratione peccati ꝙ obligetur ratione beneficiorum: ſed homo non poteſt ſatiſfacere de beneficijs: quia non poſſumus deo & parẽtibus reddere equiualens. Secundum ergo rigoroſam iuſticiam ſi non poſſum ſatiſfacere deo pro beneficio/ ergo neqꝫ pro peccato: ſed ꝙ talis actus ſit ſatiſfactorius pro peccato eſt ex mera libertate diuina. Ratio eſt: quia per peccatum non incurritur obligatio ad actum eque bonum ſed ad penam eternam. Ideo ſi deus acceptet illum actum loco pene ad quam obligatur ſatiſfacit per illum actũ. Hoc patet in humanis ſi ratione homicidij facio quodcũqꝫ bonum non ſum deobligatus a iuſticia quodcunqꝫ bonum exhibeam. Ita etiã dicendum de peccatore. In diffinitione ergo ſatiſfactionis debet intelligi equalẽs ſcḋm acceptionẽ diuinam. ❡Quantum ad ſecundũ punctum ſeclu ſa incarnatione filij/ Deus de potentia ſua abſoluta potuiſſet ordinare aliquod remedium contra mortale puta contritionẽ. Secundo/ illa contritio potuiſſet eſſe alias indebita: qa ꝙuis deus potuerit obligare hominem ad omnia opera que faciet: ſolũ tamen obligauit ad decalogum & relinquit cetera in ſua poteſtate. ergo ille actus contritionis fuiſſet indebitus ſicut nũꝙ aliquis tenetur conteri niſi pro peccato: ideo contritio poteſt eſſe alias indebita. Bene verũ eſt de lege poſita ꝙ nullus actus eſt ſatiſfactorius ſicut nullus eſt meritorius niſi i virtute & merito paſſionis Chriſti/ quia deus ſtatuit ꝙ nõ acceptaret actum hominis niſi in virtute alicui⁹ qḋ ſit magis gratũ ꝙ peccatum Ade fuerit diſplicens: ideo de facto nũ ꝙ aliquid acceptat pro peccato niſi ex merito paſſionis xpi/ & hoc eſt certũ & de fide.

Durãd⁹.

❡DE TERTIO DICO. QVEREBAtur ſupra vtrũ quis poſſit ſatiſfacere de vno non ſatiſfaciendo pro altero/ & dictum eſt ꝙ ſatiſfactio dupliciter capitur. Vno modo large. Alio modo ſtricte. ❡De acceptione large capta iam expedita duo ſunt. primũ ꝙ ſatiſfactio eſt redditio alicuius equiualentis alias indebiti/ & hoc loquẽdo de ſatiſfactione ſecundum ſtrictam iuſticiam. quia deus poteſt aliquando acceptare actũ alias debitum in recompenſam peccati preteriti ſicut acceptat elemoſynam/ ſed nõ eſſet ſatiſfactio ſecundum ſtrictam iuſticiam quia ſtricte capiendo/ eſt redditio voluntaria equiualentis alias indebiti puta ꝙ non eſſet debitum ſecluſa illa cauſa. ❡Et pro iſto primo articulo reſtãt tria videnda. Primum que ſunt operationes per quas fit ſatiſfactio. Secundum vtrum vnicuiqꝫ culpe correſpnndeat propria ſatiſfactio. Tertio vtrum poſſit fieri ſatiſfactio de vno & non de alio. Quantum ad primum horum trium dico ꝙ regulariter opera ſatiſfactoria ſunt opera penalia. Secundum dictum/ hoc nõ obſtante poteſt eſſe opus non penale: ſed delectabile ſatiſfactorium. Tertium dictũ ſicut culpa nõ dicitur reordinari per quodcunqꝫ maius bonum ſed ſolum per penam ideo regulariter non ſatiſfit pro culpa niſi per opus penale. & iſta tria dicta coincidũt in duo primum & vltimum quaſi equiualent. Dicit ergo ꝙ quãuis deus poſſet acceptare aliquod opus non penale in recompenſam pene debite pro peccato preterito hoc tamen non fit regulariter. Primũ patet/ ſicut viſum fuit ſupra in precedẽti queſtiõe. Intẽſus amor dei in illo q rapiẽ ad martiriũ ꝙuis nõ cogitet nec triſteẽ de peccatis talis amor eſt ſufficiẽs ad remiſſionẽ pc̄i. ergo talis amor intẽſus eſt ſatiſfactorius pro pec

aliquādo fit ſatiſfactio de peccato per opus non penale. cato preterito. Et capitur ſatiſfactio pro ſatiſfactione culpe & pene. Habemus ergo duo. Primū aliqñ opus non penale eſt ſatiſfactoriū/ vt patet de intenſo amore dei. Secūdum. ſatiſfactio nō fit regulariter per opera non penalia: ſed regulariter per opera penalia ſola: Patet: culpa non reordinatur regulariter per actum eque bonum vel melius ꝙ fuerit culpa mala/ ſed per penam aſſumptam in vindictam culpe: ergo regulariter non fit ſatiſfactio niſi per opera penalia. Et hoc dicit Auguſtinus. Sūt quidam fructus digni virtutū quia ſunt operationes virtuoſe: ſed non ſufficiunt penitentibus. Et ſubdit dolore & gemitibus mortuus ſuple per peccatū impetrat vitam. i. gratiam que eſt vita anime. Ex hoc apparet manifeſte qđ opera penalia ſolum ſunt ſatiſfactoria. ¶ Vltra dicit doctor ꝙ oīa iſta penalia opera reducuntur vel ad actū quo eleuatur mens: puta actum interiorem diſplicentie vel triſticiā. Et ad actum exteriorem confitendi vel paſſionem ſequentē ex illo actu. Et ad actum quo maceratur caro: quod reducitur ad ieiuniū. Vel ad actū quo eleuatur mens: qui reducitur ad orationem/ vel ad actū quo quis priuat ſe parte ſuorum bonorum ſcilicet elemoſyna. re
Reſolu° gulariter & reſolutorie fit ſatiſfactio ſolum per opera penalia que reducuntur ad illa quinqꝫ nūcnūc enūerata. ¶ Dices/ Satiſfactio nō eſt niſi redditio honoris ſed maior honor redditur deo: & magis honoratur per dilectionem ſui ꝙ per alia opera penalia. ergo erit maior ſatiſfactio per dilectionem dei ꝙ per opera penalia. ¶ Qn̄tum ad
multiplr ſum° deo debitores hoc dicit Bonauentura ꝙ multipliciter ſumus deo debitores: ſcilicet ratione beneficij ſuſcepti. Aliquando ratione precepti. Aliquādo ratione dominij/ Aliquādo ratione culpe qua offendimus ipm̄ deum. ¶ Qn̄tum ad primum debitū qđ prouenit ex beneficio/ ſoluitur per gratiarum actiones. Et debitum precepti per obedientiā. Et debitum proueniēs ratione dominij per latriam. Sed debitum proueniens ratione of

fenſe nunꝙ ſoluitur niſi per penam: ſicut offenſa commiſſa in principem: vel proximū tale debitum non ſoluitur niſi per penam. Similiter etiam dicendum de dei offenſa.

¶ EX HOC PATET DE QVARTO

Vtrum cuilibet peccato ſit propria ſatiſfactio. Dupliciter hoc pōt itelligi. Vno modo ꝙ cuilibet peccato / ſiue alicui pc̄ō ſit vna ſatiſfactio: & non ſit alterius peccati ſatiſfactio. Secūdo modo ꝙ ſit cuilibet peccato propria vna ſatiſfactio: ſic ꝙ nulla altera ſit illius peccati ſatiſfactoria. Secundo pōt intelligi ī vtroqꝫ ſenſu vel ī nūero vel in ſpē. Tūc dico ꝙ falſum eſt ꝙ cuilibet pec pria pro poſitio.
cato ſit vna ſatiſfactio ppria: ita ꝙ illa aut in numero aut in ſpecie non ſit alterius peccati ſatiſfactoria: hoc eſt/ diuerſorū pc̄ōrū pōt eſſe eadē ſatiſfactio ī ſpecie/ et diuerſorum peccatorum poteſt eſſe eadem ſatiſfactio in numero. Item dupliciter itelligitur quod pena aliqua ſit huius peccati ſatiſfactoria. Vno modo plene. i. ꝙ ſit ſufficiens ad remittendum culpam & omnem penā illi culpe debitam. Alio modo ſemiplene hoc eſt/ vel quando non ſufficit ad remittēdum totam penā ſicut regulariter fit in contritione/ vel non eſt ſufficiens ad remittendum culpam: ſed penam vt ieiunium/ oratio &c̄. ſi nō eſſet culpa remiſſa non ſufficeret. Hoc ſuppoſito. dico ꝙ ſtat ꝙ diuerſorum peccatorum ſit eadem ſatiſfactio tā in ſpecie ꝙ in numero plena & ſemiplena. Patet primo ꝙ eadē ſpecie. Nam iſtius peccati puta a/ cōtritio eſt ſatiſfactoria. Et iſta contritio eſt ſatiſfactoria peccati b/ & contritiones ſunt eiuſdem ſpeciei: ſaltem ſi obiecta ſint eiuſdē ſpeciei. Nā ſanctus Thomas diceret ꝙ omnes contriones ſunt eiuſdem ſpeciei/ ꝗuis peccata differant ſpecie: quia oēs cōtritiones ferūtur ſuper peccata etiā differētia ſpecie ſecūdum eadem rationē formalem/ puta inꝗtum ſunt dei offenſiua. Secūdum vero aliquos doctores non omnes contritiones ſunt eiuſdem ſpeciei. Nam bene ſequitur: iſta obiecta differunt ſpecie: ergo actus eorū differunt ſpecie: ſed

non econtra. Similiter ꝙ eadem ſatiſfactio numero ſit diuerſorum peccatorum. Patet: Nam ſtat ꝙ Sortes habens tria peccata eodem actu numero deteſtetur illa/ talis idem actus numero poteſt ferri ſuper diuerſa obiecta confuſe: & ſuper diuerſa peccata: quo facto talis actus erit ſatiſfactorius multorum: & ſtat ꝙ ſit plena / & ſtat ꝙ ſit ſemiplena ſatiſfactio. Nā vt ſit plena oportet ꝙ ſit multum intenſus/ ita ꝙ in illo actu ſint due ptes graduales id eſt duo gradus/ quorum vnus ſeorſum eſſet ſufficiēs ad remiſſionē totalis pene debite vni culpe: & alter ſufficiens ad remiſſionem totalis pene debite alteri culpe. Ideo q̄tum ad omnem penam & culpā eſt ſatiſfactio. ſtat ergo ꝙ diuerſorum peccatorum ſit eadem ſatiſfactio numero & ſpecie. ❡Q̄tum ad hoc: Dico ꝙ omnis gradus qui ſufficit ad remiſſionem culpe: ſufficit ad remiſſionē quarūcunq̧ culparum ſimul iūctarum. ſed vult dicere doctor ꝙ ad hoc ꝙ actus interior ſit ſufficiens ad remittēdum omnem culpam oportet ꝙ ſit intenſior q̄ ad remittēndum ſolum vnam culpam & penam. Vltra dicit doctor ſtat ꝙ eiuſdem peccati ſint diuerſe ſatiſfactiones differētes ſpecie. Patet ſic: Sit Sortes habens vnū peccatum: vna contritio poteſt eſſe tanta/ ꝙ erit ſatiſfactio plena huius culpe: ita ꝙ remittetur culpa & ſoluetur omne debitum pene illius culpe. Item ſtat ꝙ ſit aliqua contritio/ que non ſit ſufficiens ad remittendum omnē penā: ſed bene culpā. & reſiduū ſupplebitur per opa penalia. Tunc arguitur ſic. Illa prima contritio plena/ & aggregatum ex ſecūda contritione ſemiplena: & aggregatum ex operibus penalibus ſupplentibus eius defectum: differūt ſpecie ad inuicem. & ſunt ambe ſatiſfactorie eiuſdem peccati vel pñt eſſe. ergo eiuſdem peccati ſunt diuerſe ſatiſfactiones differentes ſpecie. Quod differāt ſpecie notum eſt: quia hñt diuerſa obiecta.

❡DE QVINTO ARTICVLO. In hoc articulo eſt tota difficultas. Vtrum poſſit quis ſatiſfacere pro vno peccato non ſatiſfaciendo pro altero: Hec queſtio dupliciter intelligitur. Vno modo/ vtrum mortali iam dimiſſo quo ad culpam: poſſit quis ſatiſfacere de pena ſoluēdo pro vno & nō pro alio: Et de hoc videbiſ in primo articulo principali. Secūdo modo vtrū poſſit ſatiſfacere pro vno mortali plene/ puta q̄tū ad culpam & penam non ſatiſfaciēdo pro altero. ❡Aliqui dixerunt ꝙ ſic/ quos magiſter ſententiarium impugnat. et motiuū eorum erat. Quādo aliquis habet duo debita: poteſt ſatiſfacere pro vno & nō pro altero. ergo q̄uis ſortes incurrerit duo debita ratione duarum culparum precedentium poteſt pro vno ſatiſfacere licet non p alio ſatiſfaciat. ſicut quis duabus excōicationibus ligatus pōt ab vna abſolui: & nō ab alia. tamen hoc non obſtante dicūt oēs doctores oppoſitum/ puta ꝙ nō poteſt qs ſatiſfacere ſecūdo modo. puta quo ad culpam de vno ſine alio. Hoc eſt non poteſt alicui vnū mortale remitti ſine alio/ & hoc de potētia dei ordiata. Ratio talis eſt/ Nō poteſt alicui remitti mortale: niſi per infuſionem gratie. Ratio eſt. dicit ſanctus Thomas: Deus non remittit debitum mortale/ hoc eſt quod incurrimus ex peccato per ſolutionem debiti ſecundum equiualentiam rei ad rem: ſed ſolū q̄tum ad acceptationē. ergo non dimittit peccatum niſi per opus quod acceptat pro offenſa: ſed deus nunq̄ acceptat opus niſi ſit ī gratia. Reſpexit eñ ad Abel & ad mūera eius. prius ergo prioritate nature deus acceptat perſonā q̄ operationem eius. ergo nō poteſt eſſe opus p quod remittatur vnum peccatum quin per illud remittatur aliud. Et hoc dicit Auguſtinus. Deus eſt inimicus omni crimino ſo ſed crimino ſus eſt peccator/ ꝑptera quedā infidelitatis ſpecies eſt adeo dimidiam ſperare veniam. ergo exiſtēti in duobus mortalibus nō poteſt vnum remitti quin aliud remittatur. ❡Q̄tum ad hoc ſunt due difficultates cōmunes. ❡Prima/ ſortes habens plura peccata/ indagie facta ſtat ꝙ alicuius eorum nō recordetur: & deteſtetur omnia

An poſſibile ſit ſatiſfacere pro vno

petō non ſatiſfaciē do p altero

I. difficultas.

quorum habet memoriã remittuntur illa: & non illud cuius nõ recordatur. quia nõ habet contritionem de illo. ¶Secũda difficultas: Sorti occurrunt ſua peccata ſucceſſiue: & q̃primum occurrit vnũ deteſtatur illud/q̃a offenſiuũ dei anteq̃ occurrat aliud. Illa deteſtatio primi peccati occurrentis eſt meritum de congruo/ſufficiẽs ad remiſſionem illius primi peccati occurrentis/ergo illud remittitur. & illa deteſtatio nõ eſt ſufficiens ad remiſſionem aliorum/q̃a nõ occurrunt. ergo ſorti remittitur primum occurrens anteq̃ remittatur aliud ſcd̃o occurrens. Et quando occurrit ſecũdum illud deteſtatur: & videtur ꝙ remittitur per illã ſecundam deteſtationem/& per illam nõ remittitur peccatum primo occurrens q̃a per illam ſecundam deteſtationem nõ deteſtatur primum occurrens: ergo illa ſola de cõgruo eſt ſufficiens ad remittendum peccatum primo occurrens: ergo vnum prius remittitur q̃ aliud. ¶Quãtum ad primã difficultatem. Dico (vt dictum eſt prius) ꝙ illa ſufficiens indago eſt ſufficiens ad remittendum peccata: dato etiam ꝙ nullorũ recordaretur & non poſſet recordari. ¶Quãtum ad ſecundã eſt duplex modus reſpõdendi. Quidam dicũt ꝙ prima deteſtatio que eſt diſpoſitio de congruo ad remittendũ peccatum primo occurrens/reſeruatur adeo quouſq; impedimentum ſit depoſitum. & impedimẽtũ eſt: quia nõ deteſtatur aliqua adhuc cum non occurrãt. ideo ratione talis obiecti (quia pſeuerat reatus ſecũdi peccati) nõ remittitur primum quod prius occurrit: ſed talis actus deteſtationis q̃tum ad ſufficientiam reſeruatur in acceptatione diuina quouſq; deteſtetur ſecundum peccatum: & quis non amplius tunc deteſtetur primum: verũtamen quia deteſtatio pfuit ſuperueniente ſecũda deteſtatione/deus remittit vtrumq;. ¶Aliter diceret Occam & mihi apparet melius: ꝙ Sortes qui deteſtatur primum occurrẽs/vel deteſtatur ſub tali ratione: puta q̃a dei offenſiuum. Tunc in prima illa deteſtatiõe remittitur omne peccatum quod non deteſtatur etiam actualiter. Et ratio mea eſt iſta: quia deteſtatio virtualis continet deteſtationẽ cuiuſcunq; alterius peccati. Ratio eſt/quia deteſtatione poſita cum cognitione cuiuſcũq; mortalis neceſſario neceſſitate nature (vt dicit Occã in tertio) ſequitur deteſtatio illius. vt ſi fortes velit aliquam operationẽ exercere preciſe ſub iſta ratione: quia precepta eſt: non ſtat ꝙ cognoſcat aliquam aliã operationẽ eſſe preceptam quin velit exercere illã. Nã bene ſequitur: vult exercere hoc quia preceptum: ergo vult exercere omne quod eſt preceptum. Similiter bene ſequitur deteſtatur peccatum hoc: quia dei offenſiuũ. ergo deteſtatur omne illud quod cognoſcit dei offẽſiuum. ergo q̃cito occurrit primũ peccatum Sorti: & deteſtatur illud ſub ratiõe quia dei offẽſiuum: talis deteſtatio licet ſit particularis virtualiter includit deteſtationem cuiuſcũq; quod eſt dei offenſiuum eo ꝙ ſupueniẽte cognitione cuiuſcũq; mortalis ex illa cognitione & actu remanente neceſſario ſequitur deteſtatio. ideo talis deteſtatio eſt ſufficiens. & iſta via videtur probabilior. & ſic de primo articulo ſcilicet de ſatiſfactione in prima acceptione.

Secũda difficultas.

Solutio prime.

Solu. 2.

Occam.

¶DE SECVNDO PRINCIPALI. Viſum eſt in primo articulo de ſatiſfactione large capta quid ſit: & per que opera fit ſatiſfactio primo modo. & vtrum ſit cuilibet peccato propria: & an poſſit q̃s de vno & non de alio ſatiſfacere. Conſequenter declaratur quid ſit ſatiſfactio ſtricte capta. Et quattuor ſunt declaranda conformiter ad quattuor declarata in primo articulo. Primo. q̃d ſit ſatiſfactio. Secũdo. per que opera fiat ſatiſfactio. Tertio. vtrum vnicuiq; peccato ſit ꝓpria ſatiſfactio. Quarto. vtrũ ſatiſfactio vnius peccati ſit ſeparabilis a ſatiſfactione alterius. ¶Dico primo: ꝙ ſatiſfactio ſtricte capta eſt operatio exterior/laborioſa/ſiue penalis/quod idem eſt libere aſſumpta ad vindicandum peccatum/&ad diuinam offenſam placandam. Vel paſſio ex illa operatione reſultãs. & hic loquimur

Diffinitio ſatiſfactionis ꝓprie.

de ſatiſfactione vt totaliter diſtinguitur a
contritione & confeſſiōe. ideo ponit̄ ope-
ratio exterior ad differentiam interioris/
que non eſt ſatiſfactio ſtricte / ſed large ca-
pta. Dicitur penalis: quia operationes ex-
teriores delectabiles non habēt rationem
ſatiſfactionis vt operatio ludi (q̄uis fiat ſe-
cundum eutrapeliam virtutem) nō habet
rationem ſatiſſfactionis. Dicitur volunta-
rie aſſumpta: quia inuolūtaria dicitur ſatiſ-
paſſio. Dicitur ad vindicandū peccatum:
& ad placandum deum. Ex his infert do-
ctor/ ꝙ ſi ſumatur opus exterius / vel paſ-
ſio ſequens vt diſtinguitur contra actū in-
teriorem vel paſſionem interiorem mentis
Et contra operationem oris: puta cōtra lo-
quellam & paſſionem cōcomitantem/ pu-
ta verecundiam: nō conſiſtit ſatiſfactio ni-
ſi in illis tribus operibus difficilibus: ſcili-
cet ieiunio/oratione/& elemoſyna. & hoc
loquendo de ſatiſfactione proprie dicta ſu-
mendo ergo ſatiſfactionem & conſequen-
ter opus exterius/ vt diſtinguit̄ contra cō-
tritionem & paſſionem inde ſequētem: ſci-
licet triſticiā: & contra confeſſionem & ve-
recundiam inde ſequentem : ſolum triplex
eſt ſatiſfactio. ſcilicet ieiuniū/oratio/ & ele-
moſina. Et non capitur hic ieiunium pro-
ut eſt ſemel in die comedere/& pro abſtinē-
tia a certis cibis : ſed capitur pro omni ma-
ceratione carnis/ſiue fiat per abſtinentiam
a cibis/ vel per ſuſceptiōem diſcipline /vel
per egritudines: &c̄. omnia illa vocātur ie-
iunium in propoſito. Similiter elemoſyna
ſumitur pro omni operatione pietatis er-
ga proximum: ſiue talis exhibitio ſit ſpiri-
tualis/ſiue corporalis/ vt dicit Bonauētu-
ra. &c̄. Q̄ꝰ tum ad aliud: vtrū cuilibet pec-
Prīa ꝑpositio. cato reſpōdeat ꝑpria ſatiſfactio: ¶ Dico ꝙ
cuilibet peccato in genere/de congruo re-
ſpōdet propria ſatiſfactio : ſed nō oportet
ꝙ cuilibet peccato particulari correſpon-
Tria ſūt pctā gn̄e diſtincta deat propria ſatiſfactio. Tria enim ſūt pec-
cata genere diſtincta: ſcilicet peccatum car-
nis/ pctm̄ cōcupiſcentie oculoꝝ/ſiue auari-
cie/ & ſuperbia vite: nam cōtra peccatū car-
nis de congruo ſatiſfactio cōpetens/ eſt ie-
iunium. quia ſatiſfacere eſt cauſas peccato-
rū excidere. Et ſic congruum eſt ieiunium
contra illud peccatum. Similiter pro pecca-
to auaricie congruū eſt per elemoſynam ſa-
tiſfacere. Nam qui rapuit vel furatus eſt: cō-
ueniens eſt vt per oppoſitum ſatiſfaciat.
Contra ſuperbiā ſatiſfacimus per orationē
Ideo cōgruū eſt ꝙ vnicuiq; peccato in ge-
nere correſpondeat ſua propria ſatiſfactio
in genere. ¶ Sed hoc nō eſt neceſſarium in
particulari. Patet/nam poſſibile eſt ꝙ qui
peccauit peccato carnis ſatiſfaciat & non ꝑ
ieiunium: quia talis nō poteſt ieiunare : vt
puta ille qui labore manuum ſuarū vitam
agit: qui cum ieiunio non poſſet viuere ne-
q; laborare in tali caſu particulari non eſt
neceſſe ei imponere ieiunium pro peccato
luxurie. Similiter qui furatus eſt / & nichil
habet: nō eſt neceſſe ei imponere elemoſy-
nam pro ſatiſfactiōe. Similiter ſi diues pec-
cauit peccato luxurie/& non poteſt ieiuna-
re: non debet ei imponi ieiunium / ſed po-
tius largitio elemoſyne. Ideo nō eſt neceſ-
ſe/ ꝙ pro peccato auaricie ſemꝑ iponat̄ ele-
moſina: & pro luxuria ieiunium/ imo ali-
quando e diuerſo poteſt fieri. ¶ Notandū
preterea ꝙ eſt altercatio inter ſanctū Tho-
mam & Scotum /circa hāc materiam. nam An ſacerdos poſſit obligare ad penā ſuſcipiēdā.
ſi ſit aliq̄s qui confitetur ſua peccata & oſtē-
dit ſe contritum / & aſſerit: q̄uis ſit potens
vel ad ieiunādum/vel ad largitionem ele-
moſyne: tamen non vult ſuſcipere peniten-
tiam a ſacerdote/ſed vult manere in miſeri-
cordia domini / & expectare miſericordiā
dei. Dicit doctor ꝙ tenet̄ ſacerdos eū abſol- Opi. Sācti Tho.
uere nec pōt eū obligare ad penitentiā ac-
ceptandam. Nam obligatio penitentie eſt
ex acceptatione accipientis illam. tamē ipe
ſacerdos tenetur declarare ei illam. puta ꝙ
talis penitentia eſſet congrua pro tali pec-
cato: ſed non poteſt ipm̄ arctare vt illam ſu-
ſcipiat. ¶ Dicit ſanctus Thomas oppoſitū
& eſt apparentia pro ipſo. Nam (vt expo-
nit magiſter ſentētiarum illud dictum: q̄d-
cunq; ligaueris &c̄) nō eſt intelligendum:

quodcunq; ligaueris ligamine peccati: qa
ſacerdos nõ poteſt me ligare ligamine pec
cati: quia nullus poteſt me facere peccare ſi
ne actu & volũtate mea: ſed eſt intelligẽdũ
quodcũq; ſolueritis: ſupple a pctõ/ erit ſo
lutũ & i celis: & hoc claue nõ errãte. Et qd
cũq; ligaueritis ſupple obligatiõe ad penã
erit obligatum & in celis. ita ꝙ deus repu
tat illum obligatum. & ita exponit magi
ſter. Ideo dicit ꝙ poteſtas clauis in ſacerdo
te non ſolũ ſe extendit vt abſoluat a pecca
to: ſed vt liget abſolutum a peccato ad ali
quam penam temporalem. ¶ Ex quo ſeq
tur ſecundum hanc opinionẽ ꝗuis remitta
tur/ penitẽs tñ tenetur facere illud qđ iniũ
git ſacerdos. & ſi nõ acceptat: peccat. vt di
cit ſanctus Thomas: & vtraq; opinio eſt ꝓ
Prima dif ficultas. babilis. ¶ Circa hanc materiam de ſatiſfa
ctione ſunt alique difficultates. Prima quã
tractat Scotus ſequẽti articulo. vtrũ nouũ
pctm̃ impediat ſatiſfactionẽ pro pctõ ꝓteri
to dimiſſo: Et cõſequenter queritur/ vtrũ
preceptũ impediat ſatiſfactionẽ pro pecca
to: Vtrum per opus precepti poſſumus ſa
tiſfacere de peccato: Vel vtrum ſolum per
2. difficultas. opus ſupererrogationis & conſilij: ¶ Se
cunda difficultas/ vtrum exercens opus ſa
tiſfactorium in ſatiſfactiõe peccati alterius:
aliquantulum ſatiſfaciat pro ſe/ vel ſolum
3. difficultas. pro illo cui applicat ſuum opus: ¶ Tertia
vtrum idem opus ſatiſfactorium eque pe
nale cum alio/ procedens tamen ex melio
ri volitione ſit magis ſatiſfactorium: quia
non eſt difficultas/ quin ſit magis merito
rium: vt ſortes & plato ieiunant ex penitẽ
tia iniuncta duos dies/ tamen plato ex ma
iori deuotiõe & volitione feruentiori/ an
plato plus ſatiſfaciat: ¶ Quarta difficul
4. difficultas. tas/ vtrum opus ſatiſfactorium/ ſit equali
ter meritorium ꝙ̃ ſi non eſſet ſatiſfactoriũ:
Quantum ad primum/ vtrum peccatum ipe
Solutio prime. An exñs in pctõ poſſit ſatiſfacere. diat ſatiſfactionem peccati dimiſſi: ¶ Reſ
põdet/ ꝙ dupliciter hoc põt intelligi. Pri
mo modo an peccatum quod realiter ineſt
impediat quod opus ſit ſatiſfactorium: vt
ſortes ieiunat propter vanam gloriã: illud
ieiunium eſt peccatum. Dico ꝙ illud opus
non eſt ſatiſfactorium: quia ſi eſt peccatum
ergo nõ eſt adeo acceptum ad aliquam re
munerationem/ nec temporalem/ nec eter
nam. Deus enim nõ remunerat peccatum/
nec temporaliter nec eternaliter. Alio mo
do intelligitur/ & eſt preſens difficultas: vt
ſortes eſt cõtritus & cõfeſſus/ remiſſa ſunt
ei peccata/ & iniũctum eſt ei ieiunium cra
ſtinum: ſed anteꝙ̃ ieiunet icidit in nouum
peccatum/ an ſatiſfaciat ieiunãdo pro pec
cato preterito/ & manendo in tali peccato
nouo commiſſo/ & an tale ieiunium bona
intentione factum/ cum ſit opus bonum
morale (licet extra charitatem factum) ſit ſa
tiſfactoriũ pro alijs peccatis iam remiſſis:
¶ Antiqui doctores/ & ferme omnes (pre Opi. antiquorũ
ter Scotum) dicũt/ ꝙ illud opus non eſt ſa
tiſfactorium. Nam dupliciter Sortes poſt
confeſſionem ligatur. Primo ligamie pre
cepti poſtꝙ̃ acceptauit penã/ puta ieiuniũ/
vel orationem &c. tenetur ad illam ſoluen
dam. Secũdo ligatur ligamine debiti alicu
ius pene exſoluende in purgatorio/ vel in
inferno: niſi pro tali pena ſatiſfaciat in hoc
mundo. Quãdo ergo q̃ritur: an tale opus
ſit ſatiſfactorium: poteſt intelligi/ an ſatiſ
faciat precepto: Dico ꝙ ſatiſfacit precepto
ꝗuis incidat in peccatum anteꝙ̃ ieiunet nec
peccat tunc nouo peccato. Sed difficultas
eſt/ an ſatiſfaciat pro pena ſoluenda in alte
ro mundo: niſi ſatiſfaciat in hac vita: Dicũt
ꝙ nõ/ ſi inciderit in mortale. Ratio eorum
eſt: nunꝙ̃ deus acceptat opus/ nõ acceptata
perſona. nam reſpexit deus ad Abel/ prius
prioritate nature ꝙ̃ ad opera ſua: ſed ſortes
eſt inimicus/ & nõ acceptatus deo/ cum ſit
in peccato. ergo nullo mõ acceptat opus
eius: & opus non eſt ſatiſfactorium ſecun
dum valorem operis ad penam debitam:
ſed ſecundum acceptationẽ diuinam. ergo
ſequitur ꝙ non eſt ſatiſfactio. ¶ Conſequẽ 9 opi. ſancti Tho.
ter ad hãc opinionem videtur ſequi/ ꝙ de
cedẽs in peccato nouo/ ꝙ pro peccatis pri
us dimiſſis de quibus non ſatiſfecit punie
tur eternaliter in inferno. Patet: ſtante iſto

peccato/non poteſt ſatiſfacere pro primis q̄tancūq̧ penam aſſumat. ergo decedēs in nouo peccato/pro primis a quibus abſolutus eſt punietur eternaliter. quia nūq̄ remitteᵗ talis pena. ergo eternaliter plus punietur pena maiori q̄ debeatur iſti peccato in quod lapſus eſt/poſt alia dimiſſa. Vltra ſequitur ꝙ decedens in mortali & veniali: eternaliter punietur pro veniali. quia nūq̄ poteſt ſatiſfacere pro veniali. ergo. ¶ Sanctus Thomas videtur ſibi contradicere. dicit enī aliud eſt loqui de ſorte/qui decedit in mortali: & debito alicuius pene ratione peccatorum dimiſſorum. Et aliud eſt loqꝫ de illo qui decedit in mortali & veniali. & ratio eſt/ſi ſortes decedat in mortali/cū debito pene ratione peccatorum dimiſſorū/ non decedit in culpa illorū mortalium dimiſſorum: ſed quādo decedit in mortali & veniali/ decedit in culpa veniali. & quia nunq̄ poteſt remitti culpa in inferno: perpetuo perdurabit culpa illius venialis. iō perpetuo punietur pro culpa veniali. ſed ſi decedat in mortali/& debito pēne: nō perdurat culpa illorum mortalium. ideo tandem abſoluetur a pena pro illis peccatis q̄ ſunt remiſſa q̄tum ad culpam: & eſt opinio Thome in hoc paſſu. Dicit ꝙ triplex eſt forus publicus/ſcilicet mundus/purgatoriū & infernus. Vnde ſicut vnum peccatum in foro huius mundi aliquando punitur grauius in iſto q̄ in alio. vt aliquādo vnū peccatum grauius: vel leuius punitur pariſius q̄ rothomagi: ſimiliter vnum peccatum leuius punitur in hoc mundo q̄ in purgatorio. Ratio quare nō poteſt in iferno remitti peccatum veniale: quia tale nō remittitur niſi per applicationem ſacramenti/vel per bonum motum. ſed in inferno nō poteſt applicari ſacramentū: neq̧ habetur bonus motus in inferno. i. deteſtatio peccati bene circūſtantionata q̄tum ad illum finē: puta propter deum/ergo illa via non remittitur veniale in inferno. ideo perpetuo durat culpa illius. Et illa opinio eſt multum probabilis. ſed non eſt ſic de decedente in

Triplex forus publicus.

mortali cum debito pene aliorum dimiſſorum: quia iam nō perſeuerat culpa. ideo tādem finietur pena. ¶ Cōtra: in inferno nulla eſt redemptio. ergo &c. ¶ Dico ꝙ nulla eſt redemptio. i. nihil remittitur in iferno. Nō enim remittitur illa pena: ſed ſoluitur totaliter & integre. ideo nō remittitur: nec etiā culpa. ideo in inferno non eſt remiſſio culpe/nec pene: quia totam illam ſoluit cuius eſt debitor. & contra hanc opinionem nō militat illa auctoritas: ꝙ in inferno nulla eſt redemptio. Alij dicunt ꝙ recidiuans in mortale qui non plene ſatiſfecit/ punietur ꝑpetuo in inferno/pro peccatis dimiſſis quibus nō ſatiſfecit: vt dicit de palude. ¶ Sed tunc difficile eſt ſaluare (ſecundum hanc opinionem) quin peccata dimiſſa redeant. Dicitur enim ꝙ merita redeunt: ſed peccata dimiſſa nunq̄ redeunt: quod eſt cōcedendum ſecundum hanc opinionē. Nā tranſeūte actu peccati/nō remanet niſi reatus ad penam eternam ſecūdum doctores. Talis reatus eſt relatio rationis cauſatus in anima/a voluntate diuina qua vult eternā penam infligere ſecundum preſentem iuſtiam. Tunc arguitur ſic/quādo Sortes relabitur in peccatum anteq̄ ſatiſfaciat pro peccatis dimiſſis ſecundum preſentem iuſticiā eſt obligatus ad penam eternam pro peccatis dimiſſis. ergo talia peccata de facto redeunt q̄tum ad culpam. i. q̄tum ad obligationem/imo diceret de palude/ꝙ eque intenſe punietur in inferno pro dimiſſis/ac ſi talia nūq̄ fuiſſent dimiſſa. ergo difficile eſt ſaluare quin peccata dimiſſa redeant q̄tum ad culpam. ideo iſta opinio non eſt apparens multum. Sed eſt apparētia ꝙ veniale q̄tum ad culpam/nō remittitur in inferno: cum ei nō poſſit ſacramētum applicari ibi nec poſſit habere bonū motū vt dictū eſt. ¶ Q̄tum ad vtrūq̧ dicit doctor/ꝙ exiſtēs in mortali/pōt ſatiſfacere de mortali prius remiſſo: imo dicere oppoſitum eſſet multum durū pro peccatoribus inducens illos ad deſperationem. Conſequēter dicit doctor: ꝙ duplex eſt ſatiſfactio/ſcilicet placās

De Paludе.

Opinio Scoti ꝙ exiſtēs in mortali pōt ſatiſfacere.

Duplex ſatiſfactio

& reconſiliãs: & illa nunq̃ eſt niſi cum cha
ritate/& eſt ſemper meritoria vite eterne de
nouo & augmenti gratie/& ſatiſfactio pe
ne. Alia eſt ſatiſfactio non placãs: ſed libe
ra pene ad quã quis obligatur ſolũmodo
nec hanc exigit deus: ſed ſolum illam que
eſt libera pene ſolutio. Et ſi iferatur: tali in
uito/ſufficit deo vt in inferno. ideo nõ exi
git deus q̃tum ad penam que reſtat/ſatiſfa
ctionem reconſiliatiuam: ſed ſolum alterũ
iſtorum: vel ſatiſfactionẽ. i. pene liberam
ſolutionem/vel ſatiſpaſſionẽ. Contra/ie
iunium vel oratio facta extra charitatem ni
chil prodeſt/cum ſit opus mortuum: ergo
non eſt ſatiſfactorium. Antecedẽs patet p
apoſtolum dicentem ad Corinthios. xiij.
Si diſtribuero omnes facultates meas in ci
bos pauperum: charitatem aũt non habeã
nihil mihi prodeſt. ¶Dico q̄ verum eſt
q̃tum ad ꝯſequutionẽ felicitatis eterne: ſed
non ſequitur. ergo nihil prodeſt q̃tum ad
ſolutionem pene. Iam apoſtolus intelligit
q̄ nichil prodeſt: quia non habebit maio
rem gloriam ratione talis operis q̃ prius.
¶Contra/prodeſt q̃tum ad accelerationẽ
glorie. Dico q̄ ſic: ſed non q̃tum ad hoc q̄
detur maior gloria. ¶Q̃tum ad aliam
partem prime difficultatis qua querebatur
Vtrum opus quod fit ex precepto: ſit ſatiſ
De palude. factorium: ¶Dicit de Palude & bene: q̄ ta
le opus ſit in precepto dupliciter poteſt in
telligi. Vno modo ſimpliciter & abſolute
vt ſanctificare ſabbatũ/dare elemoſynã exi
ſtenti in extrema neceſſitate. Alio modo q̄
ſit in pre[ce]pto q̃tum ad hoc. i. q̃tum ad ſa
tiſfactionem vt opera iniũcta a ſacerdote q̃
nõ ſunt in p̄cepto ſimplr & abſolute: ſed ſo
lum q̃tum ad hoc. i. q̃tum ad ſatiſfactionẽ.
& iſto modo opera in precepto ſunt ſatiſfa
ctoria. Sed difficultas eſt/ vtrũ opus quod
eſt in p̄cepto ſimpliciter & abſolute ſeclu
ſa etiam iniunctione ſacerdotis ſint ſatiſfa
Tres rõnes de palude q̄ p opus p̄cepti nõ ſatiſfactiũ ctoriũ. Dicit de palude. q̄ non: q̃uis ſit pe
nale: & facit tres rationes. prima talis eſt.
Sortes qui peccauit/poſt q̃ peccatum eſt re
miſſum q̃tum ad culpam remanet alicuius
pene debitor/cuius nõ eſſet debitor ſi non
peccaſſet. ergo non poteſt ſatiſfacere facien
do preciſe opera quorum eſſet prius debi
tor q̃uis non peccaſſet. & eſt apparentia &
nullus prima fronte negaret hanc rõnem.
Si dicas q̄ ſatiſfacit per opus p̄cepti/quod
eſſet alias preceptum: ſequitur q̄ poteſt ſa
tiſfacere totaliter per opera: quorũ eſſet de
bitor q̃uis non peccaſſet. ¶Secũda ratio. ſi
opera precepti eſſent ſatiſfactoria/ſequitur
q̄ ſi ſacerdos iniungeret. xl. dies ieiunij nõ
determinãdo hos vel illos/q̄ talis ſatiſface
ret ieiunãdo quadrageſimam: quod nemo
diceret. ¶Tertia ratio eſt. ſi Sortes cui incũ
bit ex precepto ſimpliciter & abſolute (nõ
ex precepto dato ad ſatiſfaciendum) dare
elemoſynam in extrema neceſſitate exiſten
ti: ſic dando non exercet opus penale. er
go non ſatiſfacit. Quod nõ exerceat opus
penale patet: quia non dat ſuum/imo dat
quod eſt alterius. ergo. Iſte due vltime ra
tiones non tantam habent apparẽtiam ſi
cut prima que videtur bona. ¶Dico q̃tum
ad hanc difficultatem/q̄ preceptum datũ
ad hoc non impedit ſatiſfactionem: ſed p̄
ceptum ſimpliciter & abſolute. i. quod eſt
preceptum/ſecluſo precepto de ſatiſfacien
do/nõ ſatiſfacit. ¶Habemus ergo de vtra
q̄ opiniõe: videlicet an requiratur q̄ opus
ſatiſfactorium fiat in charitate/vel non: q̄
ferme omnes antiqui dixerũt q̄ ſic. Tamẽ
tenet Scotus oppoſitũ/videlicet q̄ non re
quiritur q̄ fiat i charitate: ſed ſufficit q̄ nõ
ſit peccatum. nam ſi fiat propter malum fi
nem/nõ eſt ſatiſfactorium etiam apud do
ctorem. Et cum arguitur q̄ deus nõ remu
nerat neq̄ acceptat opera bona in peccato
facta. Dico q̄ non eſt inconueniẽs q̄ remu
neret illa opera cõdonatione pene tempo
ralis: que reſtat ſoluenda. ¶Q̃tum ad ſe
cundam qua querebatur: vtrum quis poſ
ſit ſatiſfacere pro altero queadmodum ſa
tiſfacit pro ſe: Et ſi ſic. vtrum ſatiſfaciendo
pro altero: Vtrum etiam pro ſe/vel nõ: & Solutio ſcđe difficultatis.
ſi non. vtrum opus quo quis ſatiſfacit pro
ſe ſit ei magis meritorium q̃ opus quo ſa

pma ꝓõ. tiſfacit pro altero? ¶ Pro ſolutione ſit pria ꝓpoſitio. Poteſt aliqs ſatiſfacere pro altero etiam viuente. Patet/viuēs poteſt ſatiſ-

Quid ſatiſfacere. facere pro defuncto in purgatorio: quia ſatiſfacere eſt opus facere quod acceptetur in remiſſionem/vel diminutionem pene. Iā Sortes viuens ſatiſfacit pro defuncto/alias fruſtra eēt orare pro defunctis: & dicere oppoſitum eſt hereticum. ergo etiā viuēs poteſt ſatiſfacere pro viuente/ſicut dicit altiſſiodorēſis. Verūtamē cum quis aſſumit ſatiſfactionem pro altero (vt ipſe dicit) debet facere diſcrete. Nam ſi plus indigeam ſatiſfactione q̄ ſortes/pro quo volo ſatiſfacere indiſcrete ago: quia plus teneor mihi q̄ alteri: ſed quando diſcrete fit poteſt alter pro

Scda ꝓpoſitio. altero ſatiſfacere. ¶ Secunda propoſitio/ſi ſortes exercens opus ſatiſfactorium/oīmo de referat illud opus & totum valorem in ſatiſfactionem alterius: nullo modo ſatiſfacit pro ſe. Et iſta propoſitio eſt Altiſſiodorenſis & Durādi. Notandū tamē ꝙ ſi opus ſatiſfactorium fiat in charitate: eſt duplicis valoris. Nam eſt valor glorie eterne: & eſt valor redemptiōis pene. Q̄tum ad valorem glorie/nullus poteſt illud opus referre in vtilitatem alterius: quia nullus poteſt alteri mereri gloriam & gratiā: ſed bene poteſt pro altero orare: & propter preces alterius alter excitabitur a deo/vt mereatur per ſuum actum proprium: ſed valorē redemptionis/aut diminutionis pene debite/poteſt in vtilitatē alterius oīno referre. Tunc dicunt iſti doctores/ꝙ ſi ſit aliqs qui oīmode & totaliter referat oīno opus ſatiſfactorium q̄tum ad valorē redemptionis/aut diminutionis pene in alterum: nullo modo ſatiſfacit pro ſe. Patet: quādo aliquis eſt dñs fructus operis ſui/& oīno refert fructum in vtilitatem alterius a ſe: tranſfert valorem illiuſin dominiū alterius: ſed ſic eſt ꝙ ſortes faciens opus ſatiſfactorium eſt oīmode dñs fructus operis illius q̄tum ad dominium pene. Et ſi non transferret/cederet in totalē eius vtilitatē. ergo ſi trāſferat totaliter in alium: illi ſoli (in cuius vtilitatem totaliter trāſfert) erit vtilis. Ideo relinquitur ſecunda propoſitio vera. videlicet ſi aliquis ſatiſfaciens pro altero/applicet totum valorem/& referat totum valorem & vtilitatem ſatiſfactoriam in ſolutionem vel diminutionem pene alterius: ſi alter ſit obnoxius tante pene q̄tū poteſt illḋ opus redimere/eſt ſolum ſatiſfactorium alteri: & nō facienti. Verūtamen meretur pro ſe premium eſſentiale: quia omne opus factum ab aliquo exiſtēte in charitate/eſt illi meritorium. Nec poteſt eſſe alteri meritoriū ꝓmij eſſentialis.i.gratie & glorie. Unde in dormiente non augetur gratia/neqꝫ acquiritur ius ad beatitudinē per opus alterius: ſed in dormiente poteſt eſſe ſatiſfactio per opus alterius. ¶ Tertia propoſi- Tertia ꝓpoſitio.
tio. Ceteris omnibus paribus/ſortes ſatiſfaciēs pro ſe: plus meretur pro ſe: & de premio eſſentiali: quam ſi ſatiſfaceret pro alio id eſt plus meretur habendo relationē qua refert opus ſuum penale pro ſe q̄ habendo relationem huius operis ſui ad penam cuius alter ē debitor. Patet: quia amor ſui cōmuniter eſt magis meritorius q̄ amor proximi/quia eſt ex maiori obligatione/& amor proximi q̄ amor inimici: ſed ſic eſt ꝙ iſta intētio/qua refero opus in redemptionem pene proprie procedit ex amore mei. Et quādo refero opus pene in proximum: hoc eſt ex amore proximi. ergo ſatiſfaciendo pro ſe: quiſplus meretur ſibi de premio eſſentiali. ¶ Contra primam & ſecūdā pro Cō ꝓpōnes ꝓdictam.
poſitiones arguitur ſic. Si ille eſſent vere. ergo ſtaret aliquem peccaſſe: qui nunq̄ eēt nec erit punitus: ſed hoc eſt falſum. igitur. ¶ Item apoſtolus ait: oportet nos preſentari ante tribunal Chriſti/vt vnuſquiſqꝫ recipiat prout geſſit pro ſe. ergo nullus pōt pro alio ſatiſfacere. Tertio ſequitur ꝙ poſſet aliquis mereri alteri remiſſiōem peccati venialis: ſed hoc eſt falſum. quia nullū peccatum remittitur niſi per ſacramētum/vel per bonum motum.i. per bonam volitionem illius qui peccauit. Patet tamē conſequētia: ſortes qui peccauit ſolo veniali eſt

obnoxius ſolum ad penam temporalem. ergo Plato faciendo opus ſatiſfactorium referendo in penam debitam Sorti pro ve niali: ſatiſfacit aliquantulum. & poſſet tantum reiterare ꝙ ſatiſfaceret omnino/re petendo tale opus pro tali veniali: ita ꝙ nõ amplius obligabitur ad penam. & hoc eſt peccatum veniale remitti. ergo &c.

Solutio. ¶Quantum ad primum illatum/dico ꝙ conſequentia non valet. quia non poteſt remitti mortale niſi per contritionem: que eſt quedam pena. & antequam fiat ſatiſfa ctio/de neceſſitate requiritur remiſſio pec cati. Vnde contritio eſt pena: vel ſaltem in cludit & infert penam. Et poſtq̃ peccatum eſt remiſſum per illud opus penale quan tum ad reſiduum debite pene: poteſt remit ti per penam in altero/ſine pena illius qui peccauit. Quantum ad aliud de apoſtolo. Dico ꝙ loquitur de extremo iudicio/& de illis qui ſunt ſaluandi & damnandi. ideo non vult dicere apoſtolus: ꝙ qui peccauit ſatiſfaciat pro peccato dimiſſo. alias non mereremur exiſtentibus in purgatorio ſa tiſfactionem pene quãtum ad diminutio nem/ vel remiſſionem illius.

¶Quantum ad tertium eſt maior difficul tas. ¶Si aliquis poteſt pro altero ſatiſface re: id eſt penam ſaltem temporalem ad quã obligatus eſt ſoluere: ergo alteri poterit mereri remiſſionem peccati venialis quan tum ad culpam. Patet ſequela. Nam iſte qui peccauit venialiter: eſt ſolum obliga tus ad penam temporalem/per cuius ſolu tionem remittitur ei peccatum. imo apud doctores per ſatiſpaſſionem: ſicut in infer no. Sed ſortes poteſt ſoluere penam debi tam veniali pro platone: ſicut plato pro ipſomet. ergo Sortes poteſt acquirere pla toni remiſſionem peccati venialis. ¶Vn de doctor in vigeſimaprima diſtinctione huius quarti inquirit quid ſit veniale remit ti: & dicit ꝙ peccato veniali ſiue hic puni endo ſiue in inferno ſiue alibi/non debe tur niſi pena temporalis nec per ſe nec per accidens: quia ſecundum ſe eſt talis offen ſa que ſecundum ſe punitur per tempora lem penam ſufficienter. & ibi queſtio deo fauente terminabitur. ¶Tamen pro ar gumento. Dico negando ſequelam. & ad probationem/cum quis ſoluit penam debitam pro altero/ratione peccati morta lis dimiſſi: iam alter non eſt obnoxius. er go nec in veniali/cum ſoluitur pena debi ta veniali/pro illo altero. Dico ꝙ non eſt ſimile. quia antequam aliquis poſſet ſol uere penam/vel pro ſe/vel pro alio: opor tet ꝙ culpa ſit prius remiſſa quantum ad offenſam. Vnde dicit Durandus: ꝙ nun quam aliquis pro veniali: etiam pro ſeipſo poteſt ſatiſfacere: niſi tale veniale ſit remiſ ſum quantum ad culpam. Quid autem ſit veniale remitti quo ad culpam: poſtea tra ctabitur in illa. xxj. diſtinctione. Solutio tertie dif ficultatis.

Quadruplex genus ſatiſfaciendi.

¶QVANTVM AD ALIAM Queſtio nem. qua querebatur. Vtrum opera ſatiſfa ctoria que procedunt ex meliori actu & fer uentiori: ſint magis ſatiſfactoria. Et hec dif ficultas raro tractatur. ¶Pro cuius decla ratione notãdũ: ꝙ in operibus ſatiſfacto rijs quadruplex genus ſatiſfaciendi inueni tur. Quoddam penitentiale. Quoddam indulgentiale. Quoddam ſuffragiale. Et quoddam liberale. Et hic dicit Henricus in quolibetis. ¶Liberale: quod liberaliter fit ſine quacunq; iniunctione. vt ieiunium quod aſſumitur mere liberaliter pro pecca to. Opus penitentiale eſt: quod eſt iniun ctum a ſacerdote qđ non fit pure liberaliter ſed ex iniunctione ſacerdotis. Opus indul gentiale eſt: cui ex conceſſione prelati an nexa eſt aliqua indulgentia: ſicut in diebus ſtatutis dantur indulgentie in domo dei/ vel alijs locis: tale opus eſt ſatiſfactorium de ſe: quia eſt penale: ſed ꝑpter indulgen tiam ſuperadditam vocatur opus indul gentiale. Opus vero ſuffragiale eſt: quod fit pro altero/& ibi Henricus facit cõpara tionẽ inter illa. dicẽs ꝙ ceteris pibus opus penitẽtiale eſt magis meritorium q̃ libera

le/ratione clauium/& virtute ſacramenti. opus vero indulgentiale ſecundum indulgentiam indulgentie date /ſtat ꝙ ſit magis ſatiſſactorium ſtat ꝙ minus: ſed tota difficultas terminãda capiatur quoduis iſtorum operũ ſatiſfaciendi ſeorſum in ſe/ ſine cõparatione ad reliquum / ſuppoſito ꝙ a duobus ceteris pibus alijs fiat: ab vno ex actu voluntatis minus bono q̄ ab alio/ quia vnus magis conatur q̄ alter. Vel propter aliam cauſam: quia vnus habet circunſtantiam bonam: quã non habet alius/ qa bonitas vnius actus poteſt augeri propter multas cauſas. Notum eſt ꝙ plus meretur de premio eſſentiali: qui ſatiſfacit ex meliori actu & maiori charitate. Sed queſtio eſt/ an plus ſatiſfaciat: & apparet ꝙ non. Et ratio eſt. & capio de opere indulgentiali/ tenendo quod cõmuniter tenetur ꝙ indulgentie tantum valent q̄tum ſonant/ quando ſunt pro rationali cauſa ipetrate. opus ſatiſfactorium indulgentiale factum ex meliori actu voluntatis non plus prodeſt faciunti q̄tum ad ſatiſfactionem q̄ ſi faceret tale opus ex minori intentione. Patet antecedens/ quia ſi plus prodeſſet iſti q̄tum ad ſatiſfactionem/ qui facit cum maiori conatu/& intentione voluntatis q̄ alteri facienti ex minori actu: ſequitur ꝙ indulgentie non tantum valerent q̄tum ſonant /vel ꝙ valerent pluſq̄ ſonant: quod eſt falſum. quia quando eſt remiſſio a tota culpa & pena: non poſſunt valere pluſq̄ ſonant.

Alia ratio. Illud opus non dicitur ſatiſfactorium ex vi operis operantis: ſed operis operati .i. exterioris. Hinc eſt/ ꝙ volens dare elemoſynam: equaliter meretur cum alio qui dat actualiter ceteris paribus: ſed non ſatiſfacit. Nam non attenditur valor ſatiſfactionis/ niſi ex opere operato/ id eſt ex opere exteriori. ergo vbi eſt equale opus exterius/ ita ꝙ in opere exteriori omnia ſunt equalia: talia opera ſunt eque ſatiſfactoria ſuppoſito ꝙ fiat propter bonum finem: ergo quãuis opus in Sorte & in platone ſit eque penale/ comparando ad faciẽtes/ vel ex natura rei: ſunt eque ſatiſfactoria. Et hoc credo verum/ quãuis ille qui ex maiori intentione & conatu faciat: plus mereatur de premio eſſentiali: tamen iſti duo equaliter ſatiſfaciunt. Quia (vt dictum eſt) totus valor ſatiſfactionis prouenit ex parte operis operati / id eſt exterioris. Ideo ſatiſfactio que ex minus bono actu voluntatis procedit: non minus eſt ſatiſfactoria. Et non intelligo de omnimoda ſatiſfatione. quia ſi capiamus ſatiſfactionem large: vt ille ſe extẽdit ad cõtritionem q ſatiſfacit ex maiori cõtritione/ ſiue ex maiori actu volũtatis: plus ſatiſfacit q̄ ille qui ſatiſfacit ex minori bono actu: ſed loquimur ſolum de ſatiſfactione ſtricte capta/ vt ſe extendit ſolum ad ieiunium / orationẽ & elemoſynam. Ideo equaliter ſatiſfaciunt in caſu predicto.

Quantum ad illud quod querebatur: vtrum opus ſatiſfactorium ſit eque meritorium/ ac ſi non eſſet ſatiſfactorium: vt Sortes tenetur dare elemoſinam/& Plato non tenetur vter cũ dat/ ꝙ ceteris alijs paribus: an ille qui nõ eſt obnoxius tali pene/ plus mereatur de beatitudine eſſentiali q̄ Sortes? Dico ꝙ non: & non eſt magna difficultas. imo equaliter meretur de beatitudine eterna. Nam ſi ſortes minus mereatur de beatitudine eterna q̄ Plato/ propter hoc ꝙ meretur remiſſionem pene: & ille gradus glorie/ cum ſit eternus a parte poſt quantũcunq; paruus in intententione propter eius perpetuitatem eſſet preponendus cuicunq; remiſſioni pene temporalis. ergo Sortes conſequeretur magnum incõmodũ/ per hoc ꝙ ſatiſfacit pro pena debita. & ſi cnulli conſulendum eſſet ꝙ ſatiſfaceret: ſed ſolum ꝙ faceret pro beatitudine. & indiſcrete agerent ſacerdotes imponendo alicui penam/ quod nemo diceret.

Solutio q̄rte difficultatis.

Ideo reſolutorie dico/ ꝙ ceteris paribus & hoc dicũt oẽs doc. ꝙ ſatiſfaciens tãtum meretur de premio eſſentiali vltra ſatiſfa-

ctionem pene q̃tum meretur: q̃uis nõ eſſet obnoxius pene: & non ſatiſfaceret. ¶Cõtra: ergo plus meretur ille qui ſatiſfacit q̃ alter qui non ſatiſfacit. & qui nõ habet obligationem ad penam. Negatur ꝙ plus mereatur. quia meritum eſt attẽdendũ ex parte premij eſſentialis. Habemus ergo has quinq; difficultates terminatas. Pria an ſacerdos poſſit obligare penitẽtem ad penã ſuſcipiendam: Secũda/ vtrum peccatum ſuperueniẽs impediat ſatiſfationem pro peccatis dimiſſis: Et vtrum per opus precepti poſſimus ſatiſfacere de peccato/ vel ſolum per opera ſupererogationis: Tertia vtrum exercens opus ſatiſfactorium in ſatiſfactionem peccati alterius/ tãtum ſatiſfaciat pro altero: Quarta/ vtrum opus penale procedens ex meliori volitione &c. ſit magis ſatiſfactorium: Quinta & vltima/ vtrũ opus ſatiſfactorium ſit equaliter meritorium/ ac ſi non eſſet ſatiſfactorium: Ad argumenta doctoris/ Primũ argumentum ſoluitur in quinto articulo primi articuli principalis. Q̃tum ad recõſiliationem/ nullus poteſt de vno mortali ſatiſfacere: quin etiam de alio. ſed de ſolutione pene/ poteſt ſolui ꝑ vno & non pro alio. De congruo vni peccato debetur vna pena: puta luxurie ieiunium/ ſed non de neceſſitate/ & in caſu particulari. Item cõtritio poteſt eſſe ſatiſfactio ſufficiens q̃tum ad culpam & omnem penam: ſed non regulariter.

Diſtinctionis quindecime. queſtio ſecunda.

SECVNDO QVEro: ¶Determinatum eſt in prima queſtione de ſatiſfactione q̃ reſpcit deũ In iſta autẽ ſecunda queſtione determinat de reſtitutione in ordine ad proximum. & iſta eſt egregiſſima queſtio inter ceteras Scoti queſtiones. Querit igitur. Vtrum quicũq; alterum damnificauit in rebus temporalibus: teneatur ad reſtitutionẽ/ ita ꝙ nõ poſſit vere penitere niſi reſtituat: ¶Et arguitur primo ꝙ nõ. Reſtitutio nihil eſt penitentie. ergo abſq; reſtitutione poteſt eſſe penitentia. Patet antecedens. Reſtitutio nõ eſt cõtritio/ neq; cõfeſſio/ neq; ſatiſfactio. De primis duobus hoc notiſſimum eſt: ſcilicet ꝙ nõ ſit cõfeſſio neq; cõtritio. Sed ꝙ non ſit ſatiſfactio patet: qa ſatiſfactio ẽ redditio volũtaria equalẽtis alias indebiti: ſed reſtitutio nõ eſt idebita imo ſemp ẽ debita. ergo reſtitutio nõ ẽ illa pars penitẽtie q̃ vocat ſatiſfactio. ¶In oppoſitũ arguit ꝑ Auguſt. & eſt regula iuris. Nõ dimittitur pctm̃ &c. ergo ad penitẽtiã peragendã neceſſaria ẽ reſtitutio. ¶In iſta queſtione quattuor facit. Primo inquirit ortum dominiorum. vnde ortũ eſt ꝙ hoc ſit meum: & illud tuum. ¶Secundo inquirit de diuerſitate modorũ per quos dominium vnius poteſt in alterum trãſferri: ſcilicet quomodo poteſt fieri de re mea ꝙ ſit alterius. ¶Tertio/ ex ſecũdo inferet q̃ nam ſit iniuſta: & que iuſta rerum alterius occupatio: & hoc ſtatim patebit de tertio.

¶Quarto reſpondebit ad queſitum. & doctor in iſta queſtiõe ſolum loquitur de dominio ciuili: & non de originali/ nec gratuito/ ſiue euãgelico nec de dñio naturali.

¶QVANTVM AD PRIMVM/ videlicet. Vnde ortum eſt/ ꝙ iſte habeat dominium in hac re: & non ille. Dicit ꝙ hoc nõ p̄ma ꝓpō. habet ortũ/ nec ex lege naturali/ nec ex lege euangelica/ ſiue diuina. Patet ꝑ capitulum quo iure. viij. diſtin: ca. j. vbi q̃rit Auguſtinus: quo iure poſſedit eccleſia vrbes: & quaſcunq; res poſſibiles poſſideri: & ſtatim ſubdit/ nõn iure diuino: quia iure diuino domini eſt terra/ & eadem terra & diuites & pauperes ſuffert. ergo iure diuino non poteſt dici hoc eſt meum/ hoc ẽ tuum. & concludit ꝙ ſolum iure humano iure imperatorum & regum. Iſta eſt ergo pria ꝓpoſitio: ꝙ nõ eſt appropriatio dñiorum aliquarũ rerũ/ alicui certe & ſingulari pſone ꝑ ius diuinũ: nec ꝑ ius pure naturale

Lege nature vel diuina ꝑ ſtatu inoſcẽtie oīa fuerunt cõia.

¶Secũda propoſitio. In ſtatu innocentie/

& in pura lege naturali erant omnia cōia:
ita ꝙ nihil erat vni certe pſone appropria-
tum/& hoc conueniēs erat pro tali ſtatu.
Patet: conueniēter poſſidētur res inquātum
huiuſmodi poſſeſſio eſt vtilis ad iſta duo/
ſcilicet ad cōmunem ſuſtētationē: & ad pa
cificam hominum cōuerſationē: ſed in ſta-
tu innocētie conueniētior fuiſſet quo ad
vtrūq3 iſtorum cōitas oim rerum ꝙ̄ appro-
priatio. ergo conueniēs fuit pro illo ſtatu
rerum cōmune dominiū. Et hoc patet Ge-
neſis ſecundo/ vbi datum eſt ade dominiū
rerum ad cōmunem ſuſtentationē & paci-
ficam conuerſationem. Quod aūt pro ſta-
tu innoſcentie fuiſſet magis cōueniens cō-
mune dominiū ꝙ̄ appropriatio. Patet: nul
lus pro tali ſtatu cepiſſet niſi quod primū
fuiſſet ei occurrens & neceſſarium. quia nō
erat adhuc peruerſitas nature. ideo nullus
occupaſſet niſi quod ei fuiſſet neceſſarium:
& non quod alteri erat neceſſarium.
¶ Q̄tum ad hanc propoſitionem: videli-
cet ꝙ nō fuiſſet appropriatio dominiorū
in tali ſtatu. Notandū/ꝙ in quibuſdam re
bus homo habet dominium: quarū vſus ē
neceſſarius ad ſuſtētationē indiuidui. Alie
ſunt in quibus habet dominium/quarum
vſus non eſt neceſſarius ad ſuſtētationem
indiuidui ſed ſpeciei/vt vſus femine nō eſt
neceſſarius ad ſuſtentationē indiuidui: ſed
bene ad conſeruationē ſpeciei. Vnde quā-
do dicunt cōiter doctores/ꝙ in ſtatu inno
ſcentie oia fuiſſent cōia: hoc verū eſt de illis
rebus/quarum vſus eſt neceſſarius ad ſuſtē-
tationem indiuidui: ſed nō eſt ſimpliciter
intelligendū de illis rebus/ quarū vſus ne-
ceſſarius eſt ad ꝯſeruationē ſpēi. Nā adam
habuiſſet dñiū ꝓpriū ī corpus Eue: & qli-
bet vir ī corpus proprie vxoris. Adā enim
fuiſſet vir Eue/& nullus alter habuiſſet do
miniū ī corpus Eue: & talis appropriatio
Difficultas. fuiſſet in ſtatu innocētie. ¶ Difficultas eſt/
vtrū illi ſtatui repugnaſſet appropriatio?
¶ Dico ꝙ nō. imo ex cōi ꝯſenſu potuiſſet
eē apppriatō: putā hoc erit tuū/& hoc meū
& hoc erit iſtius &c. ſed in tali ſtatu fuiſſent
oia cōia ꝗ̄s nō repugnaſſet appropriatio
rerū. Habemus ergo duas propoſitiones
veras. Prima: nō eſt appropriatio dñiorū Reſolu.
per legē euāgelicā. ¶ Secūda/in ſtatu inno 2. poſitiō
ſcentie oia fuiſſent cōia. Vltra dicit doctor
Nō eſt appropriatio dñiorū per legem pu
re naturalem. Patet: naturalis lex dictat oia
eſſe cōia: & eadē lex non dictat cōtraria. qa
tunc eadē lex includeret incōpoſſibilia: &
oportet ꝙ lex ſit poſſibilis. Nam bene ſeq-
tur / hec lex dictat cōitatē dñiorū. ergo nō
dictat appropriationē. ¶ Q̄tū ad has tres
propoſitiones: primo videtur difficultas.
Dicit prima/ ꝙ per nullā legē diuinam eſt
appropriatio dñiorū. Contra. oīs lex ꝗ̄ ha 3.1. ppoſitionem.
betur ex reuelatiōe ſupernaturali vocatur
diuina: & lex naturalis eſt ex dictamine cō-
ſequēte purā naturā rei. ſed multarū rerum
fuit facta appropriatio lege diuina. Patet:
filij Iſrael habuerūt dñium in terrā promiſ-
ſionis & in vaſa egyptiorū ex lege diuina.
ergo ex lege diuina. i. ex reuelatiōe ſupna-
turali fuit facta appropriatio multarū rerū.
¶ Itē q̄tum ad aliud dicit doctor/ꝙ lex na- 3.2. ppoſitionem.
turalis dictat oia debere eſſe cōia: ergo vide
tur ꝙ nō pōt fieri appropriatio rerū per le
gē poſitiuā cuius oppoſitū ſtatim dicetur
in quarto dicto. Patet ꝯña. Illa lex poſiti-
ua nullā habet efficatiā ſi ſit ꝯtra legē diui-
nā aut naturalē. vt in ca. cū inferior de ma-
io. & obe. neq3 par ī parē. l. nā & magiſtra-
tus de arbitrijs. ff. Sicut preceptū inferiorū
nullū hēt vigorē ꝯtra preceptū ſupiorū. er
go ſi lex naturalis dictet oia eē cōia nō pōt
per legē humanā fieri appropriatio rerū.
¶ Q̄tū ad primū iſtorū. Dico ꝙ ex reuela-
tione ſupnaturali multa ſunt certis pſonis
appropriata: & in lege moſayca & euāgeli
ca. Nā dñiū qd hñt eccleſiaſtici in decimis
& oblatiōibus eſt ex lege diuina. Similiter
dñiū qd habebāt leuite in primitijs erat ex
lege diuina. Similiter dñiū in terra pmiſſio
nis qd hēbāt filij Iſrael erat ex lege diuina/
qa voco legē diuinā qcqd hēmus reuelatū
a ſupiore deo. Quid ergo dicit doc. ꝙ le-
ge diuina nō eſt appropriatio dñiorum.

¶Dico ꝙ ſic intelligitur / ꝙ lege diuina nõ
eſt vniuerſalis appropriatio dñiorum: ſed
partcularis appropriatio (vt viſum eſt) bñ
eſt ex lege diuina. Et quia lex diuina eſt for
tior ꝗ quecunꝗ alia lex poſitiua & huma-
na: ſuperueniẽte lege diuina in dominijs
que prius erant iſtorum efficitur alterorũ.
& primi deſinunt eſſe domini: quia poſſi-
debant illa ſolum lege poſitiua: & lege di
uina dabatur alijs: ideo amittebant domi
nium. vt patet de vaſis egyptiorum / que
deus appropriauit filijs iſrael. & de regnis
quinꝗ regum poſſidentiũ terrã promiſſio
nis. ¶Cõtra: habetur. xxiij. q. prima in pri
mo capitulo. ꝙ lege diuina iuſtorũ omnia
ſunt communia. ergo vniuerſaliter res ſunt ap
propriate iuſtis. ¶Dico ꝙ textus intelligi
tur: iuſtorum omnia ſunt cõmunia ꝗtum
ad dominiũ euangelicũ / & gratuitũ: quod
permittit plures dominos ex equo: de quo
poſtea dicetur: & nõ intelligitur de domi-
nio ciuili. Quātum ad aliud / vbi dicitur ſi
lex naturalis dictat omnia debere eſſe com
munia / ergo quecunꝗ determinatio con-
traria (ſicut eſt determinatio iuris poſiti-
ui: ſi ſit in contrarium) nullius erit robo-
ris / aut efficatie. ¶Dico ꝙ iſtius propo-
ſitionis: lege naturali omnia ſunt commu-
Expoſitio huius ppõnis lege nãli oĩa ſunt cõia. nia: multiplex eſt expoſitio. Nam ſanctus
Thomas. lxiij. q. ſecũda ſecũde ſic exponit
Lege naturali omnia ſunt communia. i. lex
naturalis nullius rei certe perſone appro-
priat dominium / & non eſt intelligendũ:
ꝙ iſta propoſitio. omnia ſunt communia
ſit de lege naturali. quia nõ poſſet per quã
cunꝗ inferiorem legem fieri appropriatio
rerũ: ſed itelligiť vt dictũ eſt: videlicet ꝙ in
nulla re / nullus per legem naturalẽ habet
proprietatem: hoc eſt ꝙ nulla eſt lex natu-
ralis: per quã dictetur hec res eſt iſtius ſin-
gularis pſone: nulla penitus eſt talis. quia
ſi eſſet aliqua lex naturalis per quã dictare-
tur hec res eſt iſtius certe perſone: non poſ-
ſet talis res ab eo aufferri / & in dominiũ al-
terius trãſferri: qđ eſt falſum. Ideo p legẽ na
turalẽ: omnia ſunt cõmunia. i. nulla ſit ap-
propriatio certe perſone / & certe rei.
¶Aliter alij exponunt vt doctor / & multi
alij: ꝙ ſcđm diuerſitatem ſtatuum / diuer-
ſe leges ſũt de iure naturali. Nã hec propo 2. expoſitio.
ſitio / omnia ſunt cõmunia. non eſt ſimpli-
citer de lege naturali: ſed illa modificata ali
qua determinatione / eſt de lege nature / vt
omnia ſunt cõmunia pro ſtatu inoſcentie.
Talis ſic modificata eſt de lege nature. Da-
tur analogia. Nam ſunt alique propoſitio
nes cõmunes: que per diuerſas determina-
tiones appropriantur diuerſis ſcientijs. vt
iſta propoſitio / ſi ab equalibus equalia de
mas que remanebũt equalia erũt / ſecundũ
determinatiões diuerſas pertinet ad diuer
ſas ſcientias. nam ſi ſic determinetur / ſi ab
equalibus magnitudinibus equalia demas
&c̃. pertinet ad geometriam. Si ab equali-
bus numeris equalia demas: ptinet ad arith
meticam. Si ab equalibus ſonis pertinet ad
muſicã. tamẽ iſta propoſitio / ſi ab equali-
bus equalia demas. &c̃. non eſt geometri-
ca / nec arithmetica / nec muſica ſic indeter-
minata. Ita dicerẽt iſti doctores / ꝙ iſte pro
poſitiões: omnia ſunt communia / omnia
ſunt appropriata: nulla illarum eſt de lege
naturali ſimpliciter: ſed iſta / omnia ſũt cõ-
munia in lege nature vbi nulla eſt corru-
ptio: eſt de lege nature. Similiter iſta vbi ẽ
puerſitas nature debet eſſe appropriatio re
rum: eſt etiam de lege nature. Et conformi
ter dicit Durandus in tractu de legibus: ſed
iſte due / debet eẽ cõmunitas rerum / debet
eſſe appropriatio rerum / non ſunt ſimpli-
citer de lege nature: ſed quelibet determia-
ta ſcđm diuerſas determiatiões põt eſſe de
lege nature & de facto ẽ. vt ſi ſic determinẽ-
tur / dẽt eſſet cõitas rerũ p ſtatu nature inte-
gre / dẽt eẽ appropriatio rerũ p ſtatu nature
lapſe. He due ppõnes ſic deteriate ſunt de
lege nature. Cũ hoc tñ ſtat: ꝙ neꝗ lex natu
re approprietaliqd alicui ꝗuis em iſta ppo
ſitio debet eẽ appropriatio rerũ / p ſtatu na
ture lapſe ſit de lege nature ita modificata
nõ tamen propterea ſeqtur ꝙ lex nature ap
propriet aliqd alicui. ſicut dicit Durãdus.

¶ Item licet iſta propoſitio: debet eſſe ſuperioritas inter homines pro ſtatu nature lapſe ad coherendum malos & premiandum bonos/ ſit de lege nature: tamen ꝙ talis ſuperioritas reſideat in iſto/ vel in illo/ non eſt de lege nature: ſed ſolũ de lege poſitiua. Similiter dico/ iſta propoſitio eſt de lege nature: debet eſſe appropriatio inter homines: pro ſtatu nature lapſe: ſed ꝙ hec res approprietur iſti: & illa illi: eſt de lege poſitiua humana: & ꝑpterea dicit doctor in quarto dicto: ꝙ appropriatio rerum eſt
14. lectõ per legem poſitiuam. ¶ Reſolutio ergo eſt: ꝙ per legem naturalem: aut diuinam non eſt appropriatio rerum in illo ſtatu innocentie: ſed debuit eſſe communitas rerũ quia pro tali ſtatu: communitas fuit magis conducens ad communem hominum ſuſtentationem: & pacificam conuerſationẽ: ſed pro ſtatu nature lapſe/ non debuit eſſe talis communitas. quia fortiores reparent pluſꝗ eſſet neceſſarium ad ſuſtẽtationem: & debiliores omnino opprimerent. Ideo ꝗtum ad pacificam cõuerſationẽ hominũ & ſuſtentationem/ cõmunitas rerum non fuit decẽs nature corrupte. Aliam cauſam aſſignat ſanctus Thomas: quia ſi non fuiſſet rerum facta appropriatio/ pro ſtatu nature lapſe: res non ita bene culte fuiſſent/ ſicut nunc ſunt. quia quod commune eſt negligitur: ſed ipſe appropriate colluntur. igitur. ¶ Reſtat igitur: ꝙ talis appropriatio ſit per legem humanam facta/ & non per diuinam/ aut naturalem: ſiue ĩ generali vt viſum eſt. Et pro maiori declaratione vidẽdum eſt quid ſit dominium/ & de diuerſis ſpeciebus dominiorum/ & earũ diffinitionibus. ¶ Vnde quadruplex eſt genus dominiorũ/ naturale/ originale/ euangelicũ/ ſeu charitatiuum/ & ciuile. Dominium in toto genere/ nihil aliud eſt: ꝗ ius vtẽdi aliqua re ſecd̃m rectã rationem. & ius (vt dicit Gerſon) nichil aliud eſt: ꝗ poteſtas/ vel facultas propinqua competens alicui ſecundum dictamen recte rationis/ & dominiũ/ eſt illud ius competens. & ius eſt ipſa facultas.

Quadruplex gen⁹ dñiorum

Diffinitio dominij.

Ius.

Dominium ergo in genere/ eſt ipſa facultas/ vel poteſtas: qua quis proxime vti poteſt aliqua re: vel locando: vel vendendo: vel conſumendo &c̃. ſecundum dictamen recte rationis: Quicunqꝫ ergo habet ius vtendi aliqua re: ſecundum dictamen rectum habet poteſtatem propinquã ei cõuenientem ſecd̃m rectam rationẽ: talis dicitur habere ius & dominium in illa re.

Quid ſit dñium in genere.

¶ Alias difficultas maior erit de ſpeciebus dominij. ¶ Dominiũ naturale nihil aliud eſt: ꝗ poteſtas ſeu facultas propinqua vtẽdi rebus: alicui competens/ circa vſum aliquarum rerum/ ſecũdum regulas legis naturalis. Hic ſupponitur: ꝙ de lege naturali/ quilibet ꝗtum ſibi poſſibile eſt/ tenetur corpus ſuum: & ſe cõſeruare in eſſe. & hoc eſt naturale oĩbus rebus. ¶ Itẽ: ſecd̃m Tho. ſecunda ſecũde. q. lxvj. articulo ſeptimo. Non poteſt quodcunqꝫ ius poſitiuũ: derogare iuri naturali/ aut diuino. quia nunꝗ ius inferior/ poteſt derogare iuri ſuperiori immo nullum ius poſitiuum eſt licitum: niſi propter conformitatem ad diuinum/ aut naturale. Quelibet rerum appropriatio/ eſt de iure pure poſitiuo. Habemus ergo tria: primum eſt: iure naturali quilibet tenetur ſe conſeruare in eſſe. Secundũ: non poteſt ius poſitiuum derogare naturali. Tertiũ: ꝗlibet appropriatio eſt de iure poſitiuo. Infertur ex hoc: ꝙ ſi quis neceſſitatẽ patiatur (ita ꝙ ad prolongandam / vel ad conſeruandam vitam ſit ei neceſſarium illud quod eſt alteri appropriatum iure poſitiuo) illud eſt iſtius patiẽtis neceſſitatem quãtum ad dominium naturale. Nam cuilibet patienti neceſſitatẽ vite (ad cuius cõſeruationẽ neceſſarius eſt vſus alicuius rei preſentis) talis res eſt illius ꝗtum ad dominium naturale. Patet: ſecluſa quacunqꝫ lege pure poſitiua illud fuiſſet ſuum: & ſub pena peccati mortalis tenetur capere: & vti illo. quia obligatur ſub pena peccati mortalis ad cõſeruandum vitam propriam/ & cum ius poſitiuũ nõ poſſit naturali derogare: adhuc eſt obligatus ad ſumendum

Dñiũ naturale.

Ius poſitiuũ non põt derogare iuri diuino aut nãli.

illud (quis alter illud poſſideat iure poſi-
tiuo) quia habet facultatem vtendi/ſecun-
dū rectā ratione. ergo lege naturali habet
Dñiū nā le fundat in neceſſitate. dominium naturale in tali re. Dominium
eīn naturale/fundatur in neceſſitate. & ti-
tulus dominij naturalis/eſt ipſa neceſſitas
Et eſt illud/ quod cōmuniter dicitur: iure
naturali omnia ſunt communia. ¶Forte
dices habetur in iure de furtis/ extra cap. ſi
quis: ꝙ ſi ex neceſſitate ꝗs furatus fuerit bo
uem &c. peniteat p tres ebdomadas. Si in-
iungitur ei penitētia/videtur ꝙ capere p-
pter neceſſitatē eſt peccatū. ergo ſi eſt pec-
catum: illicite capit. Igitur nō habet domi
nium. quia futurum eſt cōtrectio rei aliene
inuito dño. Dico ꝙ glo. illius capituli ſol
uit argumentū: dicēs ꝙ ſi quis ppter paruā
neceſſitatem furetur: peniteat &c. & nō in-
telligitur de magna neceſſitate: & extrema.
In illa autem omnia ſunt cōmunia/ de cō-
Bonū argumentū ſecra. di. v. c. diſcipulos. ¶Replicatur. Di
cis ꝙ ſortes/qui patitur neceſſitatem: nō ta
men extremam/accipiendo ab illo/qui ha
bet ſuperfluum peccat. ergo ſequitur/ ꝙ
ius poſitiuum derogat iuri naturali. Patet
Nam ſtando preciſe in lege naturali/ ſeclu
ſa quacunꝗ lege poſitiua: Sortes qui pati-
tur neceſſitatem/ ꝗuis paruam/ & non ex-
tremam: capiens a platone/nullam neceſſi
tatem patiente: licitum erat ei ſorti/ ſecluſa
lege poſitiua/& non licet poſita lege poſi
tiua: ergo ius poſitiuum derogat iuri natu
Solutio. rali. ¶Q̄tum ad hoc dico: & non facio
difficultatem quin aſſumere quācunꝗ rem
(dummodo alius non pateretur maiorem
neceſſitatem/aut tātam) fuiſſet licitum: ſed
non preceptum. Vltra dico: ꝙ ius poſiti-
uum poteſt bene derogare: permiſſioni iu
ris naturalis/ aut diuini: ſed non precepto
Jus poſitiuū pōt derogare pmiſſiōi iuris diuini/aut nā lis: ſʒ nō pcepto. iuris naturalis/aut diuini. Ius eīn poſitiuū
derogat iuri diuino in hoc/ꝙ nullus con-
trahat in tertio & quarto gradibus/ quod
ius diuinum permittit: ſed nunꝗ derogat
precepto. Vnde in lege nature non fuiſſet
preceptum ſubleuare paruam neceſſitatē/
ſed permiſſum, ideo poſitiuum poteſt per

miſſioni iuris naturalis derogare/ aut di-
uini: ſed nullo modo poteſt derogare pre
ceptis illorū. ¶De dominio naturali po- Pōnes d dñio nāli Prima.
nuntur alique propoſitiones. ¶Prima.
Illud dominium naturale non fundatur in
charitate: quod eſt cōtra Armachanum in
dyalogo/ qui intitulatur defenſorium pa-
cis. Alias oporteret concedere/ꝙ peccator Dñiū nā le nō fundat i charitate.
in mortali exiſtens in extrema neceſſitate
quocunꝗ cibo vtatur: peccaret mortali-
ter. quia vteretur re aliena: & nullo modo
ſua: conſequens eſt falſum. ergo & illud ex
quo ſequitur. Et de Aliaco impugnat illū
in tali propoſitione. Si dicas: ergo talis e-
rit perplexus: quia ſi vtatur tali cibo & ca-
piat: peccabit: ſi nō capiat/etiam peccabit.
quia aget contra preceptum iuris natura-
lis de cōſeruando ſe in eſſe. Et hoc argumē
tum facit Armachanus contra ſe/& reſpō-
det/ꝙ non erit perplexus: ſed poterit peni
tere de peccato/& capere rem neceſſariam:
dummodo ſe poſuerit in gratia. ¶Secun- 2. pō
da propoſitio. Iſtud dominium naturale
conuenit creature rationali ex dono dei.
Patet geneſis primo. Dedi vobis omnem
herbam: & vniuerſa ligna. &c. Ergo do-
minium quo vti poteſt aliquis in ſubleua-
tionem: & vite neceſſitatem: competit illi
ex dei donatione. Et hanc etiam ponit Ar-
machanus: oſtendens ꝙ deus ſit omnium
ſupremus dominus. Nullus enim habet
dominium/niſi ab ipſo deo collatum/ ex
pura & liberali donatione. ¶Tertia pro- 3. pōſitiō
poſitio. nullus poteſt abdicare a ſe hoc do
minium vniuerſaliter: nec q̄tum ad certam
ſpeciem cibi: aut potus. Et hanc etiam po-
nit Armachanus in ſecundo libro. capitu-
lo vigeſimoſeptimo. Prima pars huius p-
poſitionis patet: quia ſi ſimpliciter abdica
ret per votum/aut alio modo: quencunꝗ
vſum cuiuſcunꝗ creature: non obſtāte ne-
ceſſario vſu illius ad vitam eſſet homicida
ſui. Patet: nam ſi non paſco fame morien-
tem: ſum homicida illius: ergo & mei ſi nō
paſcā me. Secūda pars illius poſitionis pa
tet, ꝙ nec pōt aliqs: alicuius certe ſpēi: aut

cibi/aut potus hoc dominium ſimpliciter abdicare. Hoc eſt: nunq̄ poteſt fieri votū de non comedēdis carnibus/aut de nō potando vino:in quocūq̧ caſu & euentu. Patet argumēto cōmuni. ꝙ Carthuſiēſes poſſunt aliquādo comedere carnes/nā poteſt accidere caſus/in quo vſus illarum erit neceſſarius ad vitam cōſeruādam: puta ſi nō reperiatur aliud cōmeſtibile: niſi cōmederent in tali caſu eſſent homicide ipſorummet. ergo nō poſſunt quocūq̧ voto: ſimpliciter abdicare iſtius cibi/aut potus naturale dominium/quia dominiū naturale nichil aliud eſt: q̄ facultas aſſumendi rem ſimpliciter neceſſariam/ad conſeruationē ſui: & ad vſum ſui neceſſarium/ ſecūdum regulas iuris naturalis: ſed in caſu p̄dicto neceſſarius eſt vſus iſtius cibi/ ergo iſte obligatur ſumere illum/& ſi obligatur ſumere/ergo eſt in ipſo facultas vtendi illo/ſecundū regulas iuris naturalis/ & ſi ſit in iſto talis facultas/ergo eſt in ipſo dominium naturale: ideo tertia poſitio ē vera/ videlicet ꝙ ſicut nullus poteſt vniuerſaliter in omni re abdicare dominiū naturale: ita nec poteſt vniuerſaliter abdicare a ſe vſū alicuius certe ſpeciei/aut potus. Ideo qui vouent nunq̄ bibere vinum/aut nūq̄ comedere carnes: debet intelligi extra caſum neceſſitatis. & ſic probabilius eſt tenere ꝙ Carthuſiēſis in extrema neceſſitate tenetur veſci carnibus: ſi non poſſet aliter conſeruare vitam ſuam immo etiam tenetur aufferre in tali caſu ab alio ſi alter non tantum/ vel plus indigeret. & ad hoc tenetur dominio naturali. & nullus poteſt abrenunciare ſimpliciter & abſolute tali dominio/in omnem euentū: etiam q̄tum ad certam ſpeciē: ſed bene poteſt ad aliquod tempus. ¶ Hic inſunt conſequenter alique difficultates. ¶ Prima difficultas eſt: vtrū iudex humanus poſſit aliquem priuare iſto dominio naturali: Notum eſt/ꝙ poteſt aliquē priuare dominio ciuili. Patet de preſcriptione. ¶ Secūda difficultas eſt/quia tale dominium competit creature ex dono dei: vtrū deus poſſit priuare creaturam tali dominio. ¶ Quantum ad primam difficultatem Tho. equiualenter rn̄det ꝙ non. ſecunda ſecūde. q. lxix. articulo quarto. in ſolutione ad argumentū ſecūdum. Dicit ꝙ iudex ſecularis/non poteſt hominem cōdemnare/vt ſibi ipſi inferat mortem: ſed bene vt patiatur illatam ab altero. Et concludit ex hoc: ꝙ iudex ſecularis non poteſt me cōdemnare (ſaltem vt tenear ei obedire) vt faciam aliqd ad quod ſequatur mors. Poteſt bene alteri precipere vt faciat aliquid/ad quod ſequatur mors mea/ſtatim ſubdit: hinc ſi iudex ſecularis condemnet aliquem vt fame pereat: & ſubminiſtretur ei occulte cibus/poteſt comedere. ꝙ ſi non comederit: ſeipm̄ occidit/ & peccat ſecundum Tho. quia eſt homicida ſui: ergo tenetur tunc ſumere/non obſtante tali condemnatione iudicis. quia eſt illi facultas ſecundum leges naturales/& rectā rationem vtendi tali cibo. ergo in eo (non obſtante tali condēnatione) perſeuerat dominium naturale. & credo hoc veriſſimū: ꝙ ius qdcūq̧ poſitiuum/ nō poteſt derogare iuri naturali. ideo iudex per quācunq̧ ſentententiā/nō poteſt me priuare hoc dominio naturali/quia hoc maxime eſſet/ precipiendo ꝙ non comederē de tali cibo ſed ſuperueniente neceſſitate (non obſtante tali precepto) teneor illum cibum ſumere. Patet. nam Chriſtus dicit: ꝙ Dauid poſitus in neceſſitate/qui propter illam comedit panes propoſitionis/non peccauit. & excuſat illum a peccato. Math. x. Quia Dauid non peccauit propter neceſſitatem: cōcludit ideo: nec diſcipuli euellentes ſpicas in die feſto propter neceſſitatem famis. ergo iudex per ſuū preceptū nō pōt me priuare domini o naturali. ¶ Contra deus eſt dominus vite & mortis/& poteſt alicui p̄cipere ꝙ ſe occidat: ergo poteſt deus alicui precipere/ꝙ abneget a ſe cibum neceſſariū ad conſeruationē vite. Et ſi hoc pōt/ergo pōt priuare hoiem dn̄io naturali/ q̄ tale non cōpetit alicui/niſi ex dono dei liberali/ſi liberaliter dat. ergo poteſt aufferre. Igi

Quid ſit dn̄ius naturale.

Carthuſienſis in extrēa neceſſitate tenet̄ veſci carnibus ſi alter ſi poſſet euitare mortē.

an iudex poſſit aliquē priuare dn̄io nāli.

De⁹ pōt aliquē p̄uare dn̄io naturali.

tur poteſt deus hoc dominio priuare crea-
Regula. turam. Et hoc verū eſt. Dico ſecundo: ꝙ ſi
dederit alicui preceptū/ vel aliquibus/ vel
toti cōmunitati de non comedendo de cer
ta ſpecie cibi/ aut potus/ & in precepto nō
incluſerit caſum neceſſitatis: ſuperueniente
neceſſitate/ credendū eſt ab illis/ quibus eſt
preceptum: ꝙ ille caſus non cōprehēditur
Regula. ſub precepto. Ratio iſtorum eſt. Quando
cunqꝫ ſunt aliqua duo precepta: & vnū eſt
pure poſitiuum q̄uis diuinū: & aliud non
eſt pure poſitiuum: ſed eſt aliquomodo na
turale. ſi occurrat caſus obſeruationis incō
poſſibilis illorum duorum preceptorū/ ita
ꝙ nō ſtat vtrūqꝫ ſimul obſeruare/ neglecto
quod eſt pure poſitiuum obſeruādum eſt
illud qđ non eſt pure poſitiuum: ſed quod
eſt aliqualiter naturale. qꝛ magis obligat.
Vnde preceptum deſeruāda vita propria:
nō eſt pure poſitiuū. & preceptū de abſti-
nendo ab hoc cibo/ eſt pure poſitiuum: &
nullomodo naturale. Ideo quādo illa duo
ſimul occurrūt: & ſunt incōpoſſibilia/ tunc
ſtandū eſt precepto/ quod participat de iu
re naturali. Eodēmodo ſicut dictum eſt de
Dauid: non reperit niſi panes propoſitio-
nis/ & erat ei neceſſarium comedere/ quod
erat cōtra diuinum preceptum/ vel trāſgre
di preceptum de ſeruāda vita. ergo nō pec
cauit negligendo diuinum/ & obſeruādo
naturale. quia in precepto de non comedē
dis panibus propoſitionis/ nō includeba-
tur quicunqꝫ caſus particularis: tunc ab ip-
ſo Dauid eſtimādū erat: ꝙ talis caſus neceſ
ſitatis erat exceptus. Tertio dico. ꝙ ſi deus
daret preceptum cū iſta clauſula etiā in ca-
ſu neceſſitatis: eſſet priuatus a deo hoc do-
minio naturali. ❡Contra: deus nō poteſt
diſpenſare contra legem naturalem. ergo
cum ſit de lege nature/ ꝙ tenear comedere:
nō poteſt facere quin tenear/ in tali caſu. er
go non poteſt facere quin habeam faculta
tem/ ſecundum leges nature: & quin habeā
dominium naturale. ❡Dicūt doc. antiqui
vt ſan. Tho. ꝙ i lege pure naturali/ nō po-
teſt deus diſpenſare. Dico/ ꝙ ſeipſum con-
ſeruare in eſſe: non eſt de lege pure natura-
li: ſed ſe non occidere auctoritate propria/
eſt de pura lege naturali: ſed auctoritate il-
lius qui habet ſubſtātiam & eſſe rei in ſuo
dominio: non eſt de lege naturali. immo ſi
ſit de lege aliqua: eſt ſolū de lege poſitiua
diuina. Ideo dico ꝙ ſe non occidere in vni
uerſali: non eſt preceptum ſimpliciter de le
ge pure naturali. ſed non occidere ſeipſum
auctoritate propria eſt de lege pure natura
li. Superueniente ergo auctoritate dei pro-
hibētis poſſū licite a cibo neceſſario ad cō-
ſeruationē me vite abſtinere: & illicite acci
perem/ & peccarem. ergo pro tunc non ha
beo tale dominium naturale. quia non ha
beo facultatem licite capiendi. Ideo domi-
nio naturali/ deus pōt me priuare: ſed non
iudex ſecularis/ ſeu humanus. ❡ Dictū eſt
ergo/ & habetur in gloſ. de fur. ꝙ propter
neceſſitatem/ quacunqꝫ re exteriori eſt mi-
hi licitum vti: & habeo dominium natura
le in illa re. ❡Contra. ergo ſi eſſet alicui ne Argumētū ſchole.
ceſſarius vſus mulieris aliene/ & non ſue.
tunc licebit illa vti q̄uis nō ſit ſua vxor: pu
ta ad infirmitatem vitandā/ vel ad ſanitatē
recuperandā/ & conſequendā. & eſt argu-
mentum qđ fit cōmuniter in ſchola/ ꝙ for
nicatio: immo adulterium/ non ſit peccatū
Dicunt Doc. ꝙ non poteſt accidere caſus/ Solutio.
in quo ſimpliciter & abſolute ſit neceſſaria
cōmixtio carnalis/ ad conſeruationem vi-
te. ſed hoc dato ꝙ accideret: non eſt ſimile/
ſicut de potabilibus & comeſtibilibus. qꝛ
talia ſunt de per ſe ordinata/ ad cōſeruatio
nem indiuidui: ſed vſus mulieris nō eſt de
per ſe ordinatus/ ad cōſeruationem indiui
dui: ſed ſolum ſpeciei. Et ideo q̄uis accide-
ret talis caſus/ quia talis concubitus nō eſt
ordinatus ad conſeruationē vite. & habeo
preceptum legis naturalis de nō mechādo
ideo argumētum non cōcludit. Vnde no-
tandum: ꝙ vna lex naturalis/ poteſt in caſu
particulari alteri preiudicare.
❡SIT ERGO quarta cōcluſio. Dicit pñt
doc. ꝙ lex poſitiua requirit in legiſlatore/
prudētiā & auctoritatem. illa duo ſcilicet

auctoritas/requiruntur ſimul. Primū patet/ quia niſi legiſlator ſit prudēs/ nō poterit dictare de agibilibus: & pcognoſcere vtilitatē legis. ergo i legiſlatore requirit prudētia. & hoc intelligit in ſe vel in conſiliarijs quibus vtitur in pdendis legibus. Secūdū patet: ꝙ requiratur auctoritas. quia dicitur lex a ligando. ſed nullum poterit lex ligare niſi procedat ab illo qui habet auctoritatē & precipuū quod requiritur eſt auctoritas preſuppoſita prudentia vel in ſe vel in cōſiliarijs. Vnde duplex eſt auctoritas/ quedam eſt paterna que fundatur in iure naturali & nō ſolum ex iure poſitiuo. & eſt auctoritas/ qua vtitur pater in eos qui ab ipſo deſcenderunt quis ſint de diuerſis politijs Alia eſt auctoritas politica q̄ nō eſt ex iure naturali: ſed poſitiuo ſiue pſiſtat i vno ſiue in pluribus. Aliqñ cōſiſtit in vno & vocaē regalis. Aliquādo in paucis & vocaē Ariſtocratica aliquando in multis & vocaē timocratica: vt ego declaraui legendo Occā de poteſtate ſummi pōtificis. Vnde auctoritas politica conſiſtit & reſpicit eos qui ſimul politice viuunt. Aliquando in vno. Aliquādo in aliquibus ſimul iunctis: ita ꝙ nullus ſeorſum habet illam: ſed ſimul iuncti habēt/ & nullus ſeorſum poteſt aliquid illius poteſtatis exequi niſi ex cōmiſſione aliorum. ita ꝙ ſi aliquid attentaret tanq̄ ordinarius nihil valeret ſua ſententia. vt ſunt domini de parlamēto. ordinarie nihil poſſunt niſi ſimul queadmodum etiam eſt de capitulo nullus eorum habet poteſtatē ſed totum capitulum. Vnde ſi tales in quibus eſt iſta poteſtas ſint in pauco numero: puta quatuor/ aut quinqȝ/ vel ſex vocatur ariſtocratica. ſed ſi ſint valde multi illā habentes: vocatur timocratica. Dare enim certū & determinatum numerū & punctualem/ in quo debent eſſe eſt difficile. Vnde dicit doc. ſiue talis poteſtas cōſiſtat in vno ſiue in pluribus eſt introducta iure humano ſcilicet a libero conſenſu populi. Nullus eñ naturaliter naſcitur rex: & tenendo ꝙ deus dederit Dauidi & Sauli regnū: hoc tamen

Duplex auctoritas.

Auctoritas paterna.

politica.

Dauid et Saula q̄ fuerūt regnum.

non ſit regulariter tñ tenēdo. ꝙ nō dederit habuerunt ex conſenſu populi ex eo ꝙ populus illis dederit & ſe illis ſubiecerit. ex tali libero conſenſu conſequitur aliquis poteſtatē que dicitur regia. & ſi cōſentiant in paucos ex tali cōſenſu conſequuntur auctoritatem politicam/ ariſtocraticā/ vel in multos timocraticam. & ſic ex tali conſenſu populi omnis poteſtas ſiue regalis/ ſiue ariſtocratica / ſiue timocratica habuit originem. Epilogus ad intelligendū quomodo fuerunt facta dominia poſita eſt diſtinctio dominiorum/ & dictū eſt de dominio naturali quod eſt quedam facultas: ſeu poteſtas aſſumendi rem/ in ſui vſum ad ſubleuandam neceſſitatem. Dictum eſt ſecundo ꝙ tale dominium nō fundatur in charitate quia in peccato exiſtēs: ſi patiatur neceſſitatem alicuius rei habet dominium naturale in illa. Tertio/ ꝙ illud eſt ex dono dei. Geneſis primo. Dedi omnē herbā &c. ſubdit dedi: vt ſint vobis i eſcam. Quarto. nullus pōt a ſe abdicare tale dominiū. quia poſtq̄ competit iure diuino: vel naturali per nullū poſitiuū ius poteſt a ſe abdicare. Quinto. nullus poteſt ſimpliciter & abſolute in omni euentu abdicare aliquam ſpeciem cibi aut potus &c. Sexto. iudex humanus ſiue ſecularis non poteſt aliquem in penam peccati priuare dominio naturali quia tale non eſt ex iuriſdictione hūana ſed ex dono dei. Vltimo. deus poteſt aliquem priuare hoc dominio naturali: & pōt pcipe ꝙ nō comedat in extrema neceſſitate ſicut poteſt precipere alicui ꝙ ſe occidat: vt patet de Sāſone. ¶ Conſequenter determinādū eſt de alijs ſpeciebus dominiorū. puta de dominio origiali/ & de gratuito ſeu charitatiuo & apud alios euangelico. Vnde ſecundū aliquos dominium euangelicū diſtinguit a gratuito. Dominium originale ſecundū de gerſono: eſt dominiū pluribus ex equo cōpetens in abdicabile: ſeruata iuſticia originali. ſeu clarius. ¶ Eſt poteſtas alicui cōpetens vtendi quibuſcunqȝ rebus ſecundū leges iuſticie originalis. Vnde ex dictis de

Epilogꝰ

dominiū originale

gerſono eſt difficile videre quomodo diſ
ſtiguitur a dominio naturali:ſed alius do
ctor nititur oſtendere differentiã. Dicit eñ
vt patet Geneſis primo. Ade fuit dictũ ꝙ
comederet de oñi fructu arboris cuiuſcũq̧
exiſtentis in paradiſo excepto fructu ligni
vetiti. Item fuit dictũ Ade: dominamini pi
ſcibus maris volatilibus & animãtibus ter
re: ita ꝙ vltra dominium datum ei ſup fru
ctus fuit ei datum dominium ſuper animã
tia: & dominium datum ſuper fructus fuit
ad vtendũ illis ad conſeruationem vite: ſed
dominium datũ ſuper piſces & cetera ani
mantia nõ fuit ad vtendũ eis pro conſerua
tione vite (quia ſi permãſiſſet in iuſticia ori
ginali tãtũ comediſſet herbas & fructus &
nõ animalia) ideo primũ dominium datũ
fuit ad veſcendũ. Secũdum vero nõ: ſed ad
facile & ſine labore eos congregandũ. Nã
ſi iuſſiſſet animantibus: vt cõgregarent ad
iuſſum eius fuiſſent ꝯgregata: ſiue fuiſſent
aues: ſiue piſces: ſiue cuiuſcunq̧ generis ad
iuſſum eius cõgregata fuiſſent. Ideo fuit il
li datum dominium ad facile cõgregandũ
vt in ipſis moderate delectaret: & iſtud do
minium ad facile congregãdum fuit domi
nium originale. quia erat fundatum in iu
ſticia originali: ita ꝙ illa retenta non pote
rat tale dominium perdi & illa perdita ob
ſeruari. Igitur dominium originale nichil
aliud eſt q̃ talis poteſtas ſeu facultas quam
habebat ſuper animãtia fundatũ in iuſticia
originali. Vnde Adam poſt peccatũ non
perdidit dominium naturale in neceſſitate
poſitus ſuper animãtia: ſed perdidit domi
nium originale: quia ad iuſſum eius nõ cõ
gregata fuiſſent ſicut añ peccatũ. ❡ Sed do
dominiũ gratuitũ. minium gratuitũ ſeu euangelicum ſeu cha
ritatiuum eſt poteſtas vtẽdi rebus quibuſ
cunq̧ fundata in charitate gratum faciente
cõueniens pluribus ex equo. Nam exiſtẽs
in charitate: habet poteſtatẽ aſſumendi res
in ſui vſum ad conſequutionem felicitatis.
❡ Hoc eſt. quilibet habẽs charitatem qua
cũq̧ re data poteſt illam aſſumere in vſum
per actum voluntatis. i. illam poteſt ama
re ſi ſit amabilis: vł odire ſi ſit odibilis amo
re vel odio quo merebitur vitam eternam.
Ideo tale dominium non eſt aliud q̃ pote
ſtas data in charitate qua poteſt vnãquãq̧
rem aſſumere in facultatem voluntatis ad
conſequutionem felicitatis eterne. quia in
ita aſſumẽdo. i. amando: vel odiendo. me
rebitur eternam gloriam. & ſic tale eſt fun
datũ in charitate: & quilibet exiſtẽs in cha
ritate habet ſuper quãcunq̧ creaturã mun
di tale dominium gratuitũ: ſed de iſto non
eſt hic ad propoſitum. ❡ Doctores aliqui
faciunt differentiam inter dominium euan
gelicum & gratuitum. Nam in lege nature
& in veteri teſtamento/ & in lege veteri. &
in ſtatu innoſcentie erat dominium gratui
tum & nõ euangelicum. quia dicũt ꝙ euã
gelicum eſt poteſtas ex euãgelio alicui vel
aliquibus tradita. Vnde Chriſtus apoſto
lis & diſcipulis & ſucceſſoribus dedit plu
res poteſtates que ante euãgeliũ nunq̃ fue
runt aliquibus conceſſe: aut cõmiſſe. vt po
teſtatem abſoluẽdi a peccato / poteſtatem
excõmunicandi & abſoluendi ab excõmu
nicatione/ tales poteſtates vocantur domi
nia euangelica diſtinguẽdo dominiũ euã
gelicum cõtra gratuitum. ❡ Aliud eſt do dominiũ
minium ciuile ſeu humanum de quo iã ad ciuile ſm
propoſitum. Quid autẽ ſit illud multi va armachã
rias dãt diffinitiones. Nam Armachanus num.
in quarto de paupertate Chriſti dicit/ ꝙ eſt
creature rationalis mortalis auctoritas ſeu
poteſtas ſiue ius/ poteſtas inq̃ radicalis ci
uiliter acquiſita vtendi re aliqua plene legi
poſitiue ſubiecta cõformiter ad rectam ra
tionem. Dicitur primo auctoritas ſiue po
teſtas quod idem eſt. quia omne dominiũ
qualecũq̧ ſit: eſt poteſtas. ❡ Dicitur notan
ter creature rationalis mortalis. Nam irra
tionales creature non habẽt dominium ci
uile nec naturale: vt aliqui volũt. Nam cũ
dicit deus Geneſis primo. Ecce dedi vobis
omnem herbam afferentem ſemen ſup ter
rã & vniuerſa ligna que habẽt in ſemetip
ſis ſemen generis ſui: vt ſint vobis in eſcam
& cunctis animantibus terre. Inſinuauit ꝙ

dominium naturale reſidebat penes Adã/
certum eſt ꝙ bruta non habẽt dominium
ciuile cum nõ habeant conſenſum. Dicitur
creatura rationalis mortalis. quia omne ta
le dominium ciuile eſt ad vſum rerũ & cõ⸗
ſeruationem vite & pacis cũ imortales nõ
indigeant re aliqua ad conſeruationem vi
te. Inſuper ponit ciuiliter acquiſita ad diffe
rẽtiam dominij naturalis & originalis. qa
illa non ſunt ciuiliter acquiſita. i. ex populi
conſenſu. Vtẽdi re aliqua plene. Dicit ple⸗
ne q̃tum ad omnem modum vſus liciti il⸗
lius rei. i. ad donandum vel locandum vel
transferendum/ vel impignorãdum. & ſic
de alijs generibus vſuum. Dicitur notãter
vtẽdi re aliqua legi poſitiue ſubiecta. ¶ Pro
De introductione iuris ciuilis. cuius diſtinctione notandũ/ ꝙ dominium
ciuile eſt hoc modo introductũ ſiue acqui⸗
ſitum. Nam ſtando preciſe in lege natura⸗
li quacunqꝫ re ciuiliter erat licitum vti. An
teq̃ eſſet lex poſitiua erant homines prece⸗
dentes/ & quacunqꝫ re quilibet indifferen⸗
ter poterat vti/ & nulli erat prohibitũ qua
cunqꝫ re vti. Tunc ex cõmuni conſenſu vel
ex conſenſu alicuius (cui populus dedit au
ctoritatem) factum eſt ꝙ quibuſcũqꝫ certis
rebus certe perſone conceſſis ad vſum: vni
uerſaliter alijs prohibitum eſt vti illis: niſi
ex conſenſu illius perſone/ ex illa prohibi⸗
tione qua prohibitũ eſt certis rebus vti ali⸗
quibus perſonis & ex conceſſione qua con
ceſſum eſt huic pſone hac re vti. iſta aucto⸗
ritas ciuiliter acquiſita plene vtendi his re⸗
bus vocata eſt dominiũ ciuile/ & ex hoc ſa⸗
tis patet clare diffinitio Armachani. Aliter
diffinit gerſon: ſed ille due diffinitiões qua
ſi coincidũt. Dominium ciuile (ait) eſt do⸗
Dñium ciuile ſcdm de gerſono. minium occaſione peccati introductũ/ nõ
competens pluribus ex equo retinibile &
abdicabile: ſeruata & non ſeruata charita⸗
te fundatũ in lege ciuili ſeu poſitiua. Dicit
occaſione peccati. & ſic tangitur ratio qua
re eſt introductũ/ quia propter peccatũ. &
in ſtatu innoſcentie non fuiſſet niſi natura
le & originale & gratuitum. Non compe
tens pluribus ex equo: quia qđ conceſſum
eſt certe perſone vti alijs eſt prohibitũ niſi
ex conſenſu illius perſone. Dicitur retinibi
le & abdicabile &c. qa dominus rei ſeruata
charitate poteſt retinere & abdicare/ ſimili
ter etiã non ſeruata. ¶ Occã aliquo modo Occam.
differt ab iſtis ponẽs diſtinctionẽ dominij
ciuilis. Nam ſecundũ eum dominium ciui
le capitur dupliciter. Vno modo large. &
ſic nichil aliud eſt niſi poteſtas radicalis &
primaria humana vendicãdi rem: & defen
dendi in iudicio humano. Poteſtas huma
na ponitur ad differẽtiam poteſtatis natu⸗
ralis/ originalis/ & diuine. Nam habẽs do
minium iure naturali: vt patiens neceſſita⸗
tem non habet iure ciuili. Dicitur radicalis
ſiue primaria/ ſiue principalis quod idem
eſt ad differentiam poteſtatis quam habet
procurator: vt ſi dederim procuratoriũ cer
tẽ perſone alienandi res meas talis procura
tor nõ habet dominiũ in rebus meis. quia
non habet niſi poteſtatẽ ſubdelegatã; neqꝫ
habet radicalem. & per hanc particulã pa⸗
tet/ ꝙ mendicantes non habẽt dominium
primariũ & radicale in rebus vſu cõſumpti
bilibus: ſed poteſtas illa primaria reſidet ĩ
ſummo põtifice: vel apud eos qui dederũt
& ipſi mendicantes habent ſolum delega⸗
tam. ¶ Vltima particula etiam ponitur ad
differentiam dominij naturalis & origina
lis. ¶ Alio modo capitur dominium ciuile
ſtricte/ & eſt poteſtas humana principalis
rem vendicãdi in iudicio humano & ĩ om
ni genere vſus nõ prohibita a lege natura⸗
li vẽdere/ nec locare/ neqꝫ dare: nec permu⸗
tare. Et iſto modo ſatis concordat cũ diffi⸗
nitione Armachani. Dicit oĩ genere vtẽ
di propter eccleſiaſticos/ qui in bonis eccle
ſie immobilibus habent dominium ciuile
largum. quia habẽt poteſtatem ſi quis res
immobiles eccleſie occupet: eas in iudicio
humano defendere. ſed in talibus non ha⸗
bent dominium ciuile ſtricte captum. quia
nõ poſſunt eas vendere. q̃tum vero ad res
mobiles/ poſſunt transferre in aliquẽ & in
quẽcunqꝫ: ſed predia non poſſunt vẽdere.
Ideo q̃uis in illis habeant dominium ciuile

large: non tamē ſtricte. & q̄to plures vſus conceſſi lege naturali eis prohibentur tanto habēt minus de dñio. Dominium ergo ciuile/ nihil aliud eſt q̄ auctoritas humana humanitus acquiſita/ vni ſoli competens circa aliquam rem/ propter prohibitionē factam alijs illa re vti. Ideo captum in toto ambitu. Dominium ciuile/ nihil aliud eſt q̄ poteſtas humana aliquas res lege ciuili pertractandi. Iſtis ſuppoſitis (vt dictū eſt) duplex eſt politia. ſcilicet paterna/ & ciuilis. Ciuilis diuiditur in regalem/ ariſtocraticam/ & Thimocraticam. Et ſicut dicit Ariſtoteles in primo politicorū: ſunt tres communitates. Quedam vocatur domus. Quedam vicus. & quedam ciuitas. Cōmunitas domus eſt impfecta. & ſunt tres combinationes ſcilicet ꝯbinatio domini ad ſeruos. Combinatio vxoris ad virum. & patris ad filios. Q̄tum ad primam combinationē/ ſiue habitudinē: dominus dominatur ſeruis dominio deſpotico. i. habet plenā poteſtatem vtendi illis ad propriam vtilitatē & nō ad vtilitatē eorum quibus vtitur. vt quēadmodum dominus vtitur pecoribus ſuis ad ſuam propriam vtilitatē: ita dominus vtitur ſeruitio ſeruorum. Dicitur em̄ deſpoſtes. i. dominans ſiue principans ad vtilitatē propriam. Et differt deſpoſtes a dominio regali. q̄a rex nō vtitur ſubditis ad vtilitatem ſuam propriam: ſed ſubditorum & cōitatis. Maritus autem habet dominium non deſpoſticum ſuper vxorem: ſed maritale. nam in aliquibus/ mulier habet tantam poteſtatem ſicut vir imo ſunt pares vt in actibus carnalibus/ quātum ad hoc eſt equalis poteſtas. Sed pater ſuper filios non dñatur dominio deſpotico: ſed (vt dicit Occā) illud dominiū (quo dominatur pater filijs) magis aſſimilatur dominio regali. Nam in domo perfecta. i. q̄ nō eſt pars cōmunitatis perfecte: hoc eſt ciuitatis/ vel vici: vt quādo Adam erat ſolus cū filijs/ vel Noe cū ſuis poſt diluuiū/ tūc p̄r habebat talē poteſtatē ſuper filios ſicut rex in regno puta cohercēdi ſi deliq̄ſſent. imo

Tres cōitates.

deſpotes

videtur Occam dicere ꝙ in domo que nō eſt pars ciuitatis aut cōmunitatis perfecte pater habet tantam poteſtatem coherciuā ſuper filios ſicut rex. imo pater poteſt condemnare ad mortem. ¶ Secūda cōmunitas eſt vicus. & eſt congregatio plurium domorū: ſed non eſt ciuitas ſi talis vicus non ſit pars perfectioris cōitatis. puta ꝙ nō ſit pars regni/ vel ciuitatis: vt forte quādo fuerunt centum domus ex filijs Noe. Tunc dicit Occam. Cōueniēs eſt ꝙ omnes domus facientes vicum deſcenderint in vnū/ qui regeret eos dominio paterno: ſed ſi non deſcenderint ab eodem ſed a diuerſis/ tunc cōueniens fuit/ ꝙ ex conſenſu oim/ vel maioris partis/ aliquis regat eos dñio regali. q̄uis propter paucitatem non debebat dici rex. ¶ Sed ciuitas eſt congregatio perfecta: & tūc debet regi dominio politico/ vel regali/ vel ariſtocratico/ vel thimō. Regalis poteſtas in vno reſidet. Ariſtocratica reſidet in paucis qñ videlicet ī aliquot paucos cōſēſit populus. Et thimocratica qñ ppl's ꝯſēſit ī valde m̄ltos puta cētū/ vel ſupra centum. Vnde dicit Occam in dya. ꝙ ſicut eſt poſſibile/ ꝙ vni ſoli detur auctoritas: ita ē poſſibile ꝙ duobus/ aut tribus inſolidum detur illa auctoritas ita ꝙ quilibet inſolidum habet illam poteſtatem: ſicut aliquando fuerunt duo imperatores quorum quilibet vocabatur imperator in ſolidum. Similiter etiā Auguſtinus fuit coepiſcopus Hyponēſis cū Valeriano adhuc ſupſtite Valeriano: ergo eſt poſſibile ꝙ vna cōitas in duos conſentiat/ ꝙ quilibet auctoritatē habeat in ſolidum. ſicut eſt poſſibile ꝙ cōſentiat ꝙ nullus illorum habeat ſeorſum: & ꝯſentiat populus in quattuor ſimul iunctos: ita eſt poſſibile ꝙ in duos/ & ſimul iūctos/ & ſeorſum. Sed queritur vtrum tale dominium inter illos duos ī ſolidū ſit regale. vel Ariſtocraticū? ¶ Dicit Occam: ꝙ ē regale/ & de ratōne dominij ariſtocratici/ vel thimocratici eſt: ꝙ poteſtas reſideat in aliquot ſimul iunctis/ & nō ſeorſum. & alter ſeorſum non poterit aliquid ſolus facere

2. cōitas

Quid ſit ciuitas.

Valerian.

re: niſi ex cõmiſſiõe aliorum: & omnis poteſtas primaria cõpetens vni ſoli vocatur regia. Dicit etiã ꝙ: ſi duobus ſeorſũ ſup aliqđ regnum eſſet auctoritas regia cõceſſa: ita ꝙ quilibet in ſolidum poſſet exercere que ſũt regis/ quilibet eorum eſſet rex. & eſſet communis poteſtas regalis in tali caſu. ¶ Iſtis ſuppoſitis dicit Sco. ꝙ iuſta potuit eſſe diuiſio/ vel a patre auctoritate paterna/ vel auctoritate regia diuidente/ vel ariſtocratica vel timocratica diuidente. ꝙ potuit eſſe a patre patet. Nã veriſimile eſt/ ꝙ noe poſt diluuium fecit/ ꝙ vnus occuparet hãc partem/ cum prohibitione ne alter illam occuparet: niſi ex conſenſu prioris. Vel ſtat/ ꝙ communiter vixerunt quouſqꝫ fuerint maxime multiplicati. & tũc eſt poſſibile/ ꝙ ex cõmuni cõſenſu fuit creatus vnus ſuperior auctoritate cuius fuit ipſis terra diuiſa. Vel eſt poſſibile: ꝙ ex conſenſu ipſorũmet (anteq̃ aliquem ſuperiorẽ eligerent) diuiſerũt terras: & ſimul conuenerint/ ego vtar iſta re/ & tu illa/ & nullus poterit vti illa/ niſi ex auctoritate & cõmuni cõſenſu omnium ſe ad hoc obligantiũ/ ſicut dicit Abraham Loth fratri ſuo elige q̃uis partẽ: ex cõſenſu duorum factũ eſt/ ꝙ vna pars fuerit vnius/ & altera alterius. & cõſenſu mutuo ſe obligauerunt. ¶ Reſolutio eſt: ꝙ talis ſeparatio dominij fuit vel auctoritate paterna/ vel regia / vel ariſtocratica / vel tymo. vel ex conſenſu ipſiuſmet populi.

De tranſlatiõe dominij.

¶ DE SECVDO ARTICVLO ¶ Poſtq̃ viſum eſt i primo articulo de appropriatione dominij/ cõſequenter doctor inquirit in iſto/ quomodo poteſt fieri tranſlatio in alterum: ¶ Pro declaratione preſuponendum: ꝙ poteſt fieri tranſlatio dupliciter. Vno modo q̃tum ad dominium: ita ꝙ iſta res non ſit amplius illius cuius erat: ſed ſit alterius/ cuius prius non erat. Alio modo q̃tũ ad vſum: ita ꝙ prior remaneat dominus illius rei: ſed dat licentiam alteri vtendi tali re/ qui prius nõ habuit auctoritatem vtendi: & talis auctoritas vtendi/ nõ eſt principalis: ſed ſubdelegata. Ideo non tranſfertur res q̃tum ad dominiũ: ſed ſolũ q̃tum ad vſum. Secundo notãdum: ꝙ trãſlatio q̃tum ad dominiũ dupliciter fit. vno modo auctoritate legis. Alio modo auctoritate priuate perſone. ¶ In primo modo intelligendo auctoritatẽ publice perſone: vel regis/ vel iudicis/ poteſt fieri tranſlatio auctoritate legis: vt in vſucapionibus. & preſcriptione. Exẽplum quãdo fit auctoritate priuate perſone: vt in donatione/ venditione &c̃. Q̃tum ad primam ſit prima concluſio. Tranſlatio dominij/ que fit auctoritate legis iuſte: ẽ iuſta. ſicut vſu capio & preſcriptio. Patet: auctoritate legis facta eſt prima appropriatio dominiorũ. ergo eadem auctoritate legis (poſt q̃ facta eſt prima appropriatio) poteſt fieri trãſlatio. Antecedens eſt declaratum in primo articulo: & conſequentia videtur manifeſta/ cum ſit eadem poteſtas: ergo tranſlatio dñiorum facta auctoritate legis iuſte: eſt iuſta. Alia ratio doctoris/ que cõmuniter aſſignatur/ legiſlator habet auctoritatem punire delinquẽtem in rem publicam pena corporali. ergo a fortiori habet auctoritatem punire pena pecuniaria & in bonis: ſed qui negligit rem ſuã delinquit. & hoc vergit in perniciem reipublice & perturbationem. quia poſſet ſemper dicere: ꝙ non habet rem ſuã derelictam. ideo poteſt puniri priuatione bonorum applicando fiſco. & ſi poteſt applicando fiſco. ergo poteſt punire applicãdo tale dominium certe perſone. ergo illa tranſlatio/ que fit per illam legem: eſt iuſta & iuſte fit. Alia ratio doct. ſatis efficax. Bñ ſequtur ego qui ſum dñs huius rei habeo auctoritatẽ trãſferẽdi meũ dñiũ in alterũ ergo tota cõitas habet auctoritatẽ. Tũc arguiť ſic ſi tota cõmunitas habet auctoritatẽ trãſferendi aliquã rẽi dominiũ alterius/ cuius non eſt: auferendo dominium ab illo q habet. & ſi lex ſit iuſta/ oportet ꝙ cõmunitas conſenſerit in legem/ ratione cuius tranſferuntur in alterũ ſequitur ꝙ talis tranſlatio eſt iuſta/ ergo tranſlatio facta auctoritate talis legis: puta preſcriptionis/ vel vſucapio

Prima propoſitio.

nis eſt iuſta. ¶ Propterea videndū eſt de ꝑ-
ſcriptione & vſucapione: que aliquādo ſu-
muntur pro eodem. verūtamē acceptis ter-
minis proprijſſime preſcriptio eſt de rei-
mobili: & vſu capio de mobili. preſcriptō
de hereditatibus. & vſucapio: de fructibus
& rebus mobilibus. vt probatur de vſuca.
Inſti. in pricipio. ¶ Vnde preſcriptio a do-
ctoribus ſic diffinitur cōmuniter. Eſt acq-
ſitio dominij in re mobili auctoritate legis
ex continua temporis poſſeſſione a iure de- (Diffini-tio ꝑſcrip-tionis.)
terminata. Aliter diffinitur a iuriſtis. Eſt ius
ſeu dominiū firmitatem ex tempore & lege
habēs/ & hoc intelligitur in re imobili ca-
piendo ſtricte perſcriptionē: vnde notādū
ꝙ ad iuſtā preſcriptionē multa requirūtur
Primo: pſona preſcribens. Secūdo: res que
preſcribūtur. Tertio/ tēpus in quo preſcri-
bitur talis res. Quarto: titulus poſſidentis.
Quinto: effectus preſcriptionis. Item re-
quiritur perſona contra quam preſcribitur
vt non ſit pupillus vel furioſus &c̄. l. ſicut
de preſcrip. xxx. vel. xl. annorum & le. bo-
na fides de acqui. rē. dominio. ff. Idē ꝙ bo-
na cōſciētia Io. An. in ca. poſſeſſor de reg.
iur. Et intendo hic determinare de preſcri-
ptionibus ſecundū opinionē theologorū
qui magis conſiderant iuris fundamentum
q̄ iuriſte. De prio. ꝙ perſona/ que preſcri-
bit habeat bonam fidem: anteq̄ poſſit pre-
ſcribere. Vnde bona fides/ ē credulitas qua
quis credit rem eſſe ſuā/ ſeu illū/ a quo illā (Quid ſit bōa fides)
accepit/ habuiſſe poteſtatem transferendi
in ipſum. Secundo ꝙ poſſederit illam rem
reſpectu cuius habet bonā fidem/ toto tem-
pore diffinito a lege/ vel canone/ ſine iter-
ruptione poſſeſſiōis. Tertio reqrit titulus.
& eſt difficultas inter doct. quid ſit iuſtus
titulus: & videtur ꝙ ſi habeat aliquis iu-
ſtū titulū appet ꝙ res ſit ſua realiter: & ſi eſt
ſua nō eſt opus preſcriptione ſicut nititur
declarare Iacobus de viterbio/ qui optime
& theologice tractat hanc materiam. Titu-
lus enim eſt quo iuſte res vnius poteſt trāſ-
ferri in alterū. Vnde contingit poſſidere rē
alterius duplici titulo. Vno modo titulo
falſo & nullus talis poteſt eſſe ſufficiens
ad transferendū rem in alterum. vt eſt titu-
lus furti. Aliquando poſſidere poteſt titu-
lo qui poteſt eſſe iuſta cauſa/ & ſufficiens
transferendi rē in dominiū alterius. vt ē do-
natio emptio & hereditaria ſucceſſio ſi do-
natio vel emptio fiat a domino/ alias ſi ab
eo quē accipiens credebat dominum. Ille ē
titulus de quo hic. & vide de pub. ac. l. j. §.
fi. & l. cū qui. Reqritur ergo primo perſo-
na preſcribens. Vnde medicus nō pōt pre-
ſcribere etiam rem quam habet preſcribilē
adde ꝙ per hanc rationem laicus quātocū-
q̄ tempore decimas vel aliud ius ſpiritua-
le non preſcribit. c. cauſam de preſcrip. &
c. maſſana. de elect. Reqrit ſcd'o ꝙ ſit bona
fides. & ꝙ toto tempore determinato a iu-
re poſſiderit. & preter hoc/ ꝙ ſit cauſa ſuf-
ficiēs vt transferatur dominium. Sed diffi-
cultas eſt de bona fide. Vtrū cum mala fi-
de poſſit quis preſcribere: patet ꝙ nō. i ca.
vigilāti. de preſcriptionibus. poſſeſſor ma-
le fidei nullo tempore preſcribit. & in ca.
vltimo. eſt omni conſuetudini derogādū:
que ſine peccato nō poteſt obſeruari. Ideo
cum habens malam fidem peccet/ ſequitur
ꝙ non poteſt preſcribere. ¶ Legiſte com-
muniter dicunt ꝙ ſic. Tamen circa hoc de
iure ciuili an & qualiter malefacti poſſeſſor
preſcribat: Dic ſic: aut queris de preſcrip-
tione longi temporis. id eſt. x. vel viginti
annorum: & hec non currit ſine titulo &
bona fide/ de titulo eſt tex. in. l. diutina. &
de bona fide: tex. in. l. longi & l. ſuper/ de
preſcrip. longi tempo. C. In hoc tamen ad-
uerte: ꝙ preſcribenti ſufficit a principio ha-
buiſſe bo. fi. nec interrumpitur preſcriptio
ex ſuperuenienti ſcientia rei aliene. l. bone
fidei. de acqui. re. do. ff. tex. i. l. vna de vſu-
ca. transfor. cum concro. C. & hoc eſt de iu-
re canonico immutatum i. d. regula poſſeſ-
ſor. Aut queritur de preſcriptione longiſ-
ſimi tēporis: & dic ꝙ ſine titulo & bo. fi.
currit tex. xvj. q. iii. c. placuit. l. cum notiſ-
mi & l. ſi quis. C. de preſcrip. xxx. vel. xl.
anno. & l. ſicut eodem titulo. & hoc etiā

corrigit iure canonico. C. Preſcriptio lon-
giſſimi temporis/eſt inducta ſolū in odiū
non petentium res ſuas. ſecus in preſcripti
one. x. vel. xx. annorum que non eſt ſolū
propter hoc inducta. verum in fauoré poſ
ſeſſoris bone fidei cum titulo. Sed videtur
ꝙ cū mala fide etiā poſſit quis preſcribere
nam ꝙ iſta perſona contra quam preſcri-
bitur puniatur hac re. hoc eſt quia peccat i
negligendo repetere ſuam rem & illud pec
catum cedit in detrimentum & perniciē rei
publice quia inde oriūtur multi proceſſus
lites & diſſidia. & princeps habet poteſta-
tem certa pena punire delinquentem in ré
publicā/vel pena pecuniaria vel corpora-
li. Ideo autor legis (dicit doct.) propter ta
le peccatum iuſte priuat illū dominio ſue
rei. & ſi iuſte priuat. ergo poteſt in alterum
iuſte transferre. Hoc ſuppoſito ſic arguo.
poſſideo rem ſortis: & ſcio ꝙ eſt illius/ &
ille ſortes negligit illam repetere/& illa ne
gligentia cedit in perniciem rei publice. er-
go princeps habens auctoritatem puniti-
uam pōt/ipſum ſorté tali pena punire. vi-
delicet priuatiōe ſue rei quā negligit repe-
tere. & ſi poteſt punire/ergo poteſt in alte
rum iuſte transferre. ergo poteſt transferre
in me: qui habeo malam fidem. ergo pote-
rit in me eſſe acquiſitio talis dominij nō ob
ſtante mala fide. ¶ Preterea leges ciuiles ap
probāt preſcriptionem cum mala fide. ſed
papa quātum ad ciuilia non habet poteſta
tem puta ſupra leges ciuiles. ergo non ob-
ſtante quecunqꝫ conſtitutione ſummi pon
tificis in oppoſitum: talis preſcriptio ciui-
lis robur habebit non obſtante mala fide.
& tamen dicitur i capitulo allegato: ꝙ nec
valet preſcriptio canonica nec ciuilis cum
mala fide. Quantum ad argumentum. dico
(vt ſufficienter oſtendit ratio) poteſt cum
mala fide fieri preſcriptio & negligens re-
petere rem ſuam poteſt tali priuatione do-
minij plecti in illa / quam alius poſſidet
cum mala fide. patet: nam tertius habēs bo
nam fidem preſcriberet. ergo ſi propter ne
gligentiam in illo cuius res poſſidetur bo-
na fide poſſet priuari dominio ſuo ergo &
alter. Item ſicut poteſt priuare illū: poteſt
& i alium transferre. licet habeat malam fi-
dem/verūtamen acquirit dominiū. Tertio
dico cum glo. illius capi. vltimi. poſt ca-
nonem editum contra preſcribentes mala
fide iam non amplius preſcribūt. ſed ad dif
ficultatem tactam in argumento cum impe
rator habeat poteſtatem transferendi do-
minium. & papa quātum ad hoc non ſit eo
ſuperior ſicut regulariter nunc tenetur/ ꝙ
nō habet ſuperioritaté in temporalibus ſu
pra reges & iperatores: quomodo poteſt
ergo papa prohibere: ꝙ non amplius acq-
rat dominium: dicit glo. ꝙ ratione pecca-
ti: nam non poteſt taliter preſcribere/ ſcili-
cet cum mala fide quin preſcribēdo peccet.
Et papa ſuper peccata habet poteſtatem in
ratione peccati cum ſit quid ſpirituale puta
inquātum eſt dei offenſiuū/ poteſt papa ſta-
tuere: ꝙ ratione peccati talis nō conſequat
dominium/quod fuiſſet conſequutus: niſi
fuiſſet ſtatutum pape. Fateor ꝙ in tempo-
ralibus non habet papa ſuperioritatem ni
ſi quātum ad peccata. & quia implicat cum
mala fide preſcribere ſine peccato. Ideo ra-
tione peccati/poteſt papa ſtatuere: ne tali
modo fiat preſcriptio. Idem Bartolus & a-
lij i aucto. caſſa. de ſacroſanct. eccle. C. Vn-
de qñcunqꝫ queritur bona fides: & lex ciui-
lis non poteſt adimpleri ſine peccato / pa-
pa poteſt derogare legi: & non alias. & ſic
patet de bona fide quid ſit dicendum.
¶ Reſtat vltimū tractare puta de effectu p̄- De effectu p̄ſcriptionis.
ſcriptiōis. ¶ Aliqui dicunt ꝙ talis effectus
eſt ſolum exceptio contra illum/cōtra quē
preſcribitur. vt in eo caſu ꝙ currit longiſſi
mi temporis preſcriptio cū mala fide/tunc
preſcribenti non queritur dominium: ſed
ſolum exceptio/ſi ab eo res petatur/ſecus
ſi cū bona fide in. l. ſi qs emptiōis/in prin.
de p̄ſcrip. xxx. vel. xl. anno. C. Nā hec res
(dicunt) que preſcribitur non efficitur rea-
liter mea ſed poſſum excipere/ꝙ tanto tem
pore poſſedi. Ideo alter cuius eſt non po-
teſt me cōuenire corā iudice/ad repetendū

illam rem ſuam. Alij dicunt φ effectus preſcriptionis eſt acq̄ſitio dominij vtilis.i.fructuum:& non aquiſitio dominij directi.

De viterbio. ¶De Viterbio contra hanc ſecūdam opinionem facit argumētum. Nam certum eſt φ homo nūq̄ eſt dominus rei q̄tum ad naturam rei. vt nō habeo dominiū ſup ignē q̄tum ad naturā eius. quia nō poſſum impedire quin calefaciat:ſed ſum dn̄s quantū ad vſum. ita φ dominium eſt facultas pro

Quid ſit vſum. pinqua/aliqua re vtēdi. Sed ille cōtra quē preſcribitur:nullum vſum poteſt exercere:imo omnis vſus eſt ſibi prohibitus lege iuſta:& alteri cōceſſus: ergo ille talis contra quē fit preſcriptio nullum habet amplius dominium:nec vtile nec directum. & ſic illa ſecūda opinio non videtur vera. ¶Reſolutorie dicunt doctores (& eſt communior opinio) φ eſt dominus rei: ſi realiter eſt preſcriptibilis. & q̄cito tempus ſtatutū ad preſcribendum eſt finitum. & tali tēpore omnes cōditiones requiſite fuerūt obſeruate puta φ poſſederit ſine interruptiōe cū bona fide.i.φ non interuenerit mala fides & cum titulo/& res eſt preſcribilis ita cito talis eſt dominus. & hoc doc. triplici ratione prius ꝓbauit. Lex poteſt facere hoc meū & hoc tuum. viij. diſtinc. quo iure. ¶Sed

Argumētū bonū. aliqui contra hoc arguūt primo. Princeps auctoritate cuius eſt cōdita lex preſcriptionis nō eſt dominus rei mee/ſed tutor & defenſor/ratione cuius accipit & debentur ei ſtipendia. Tunc arguitur ſic:nō eſt dominus huius rei:ſed ſolum tutor/ergo inuito vero domino nō poteſt in alterum trāfferre. imo videtur facere furtum: & iſta eſt ratio qua vtitur de Gādauo quolibeto. viij. φ talis nō efficitur dominus preſcribendo ſed ſolum acquirit exceptionē. Alia ratio/ preſcriptio non eſt a lege introducta tanq̄ quid bonum:ſed ad vitandum maius malum:ſicut permittūtur lupanaria non tanq̄ bona/ſed ad vitanda maiora mala.i.adulteria. Tunc arguitur ſic. eodēmodo preſcriptio permittitur ad vitandum maius malum:ergo qui preſcribit non facit rem ſuā:

ſed ſolum acq̄rit exceptionē. Tertio. nullus debet ditari cū iactura alterius: ſed ſi p preſcriptionē efficeref dn̄s:ditaref cū iactura alterius:& forte ſine culpa illius puta ſi iuincibiliter ignorabat illā rē eē ſuā: vel illā nō poterat inuenire:ſcit bn̄ ſe pdidiſſe/ſed neſcit vbi eſt. ¶Q̄ſtū ad primū/cū arguif dn̄s

tēporal is nō habet dn̄ium/neq̄ ꝓprietatē in rebus ſortis particularis perſone. Dico/ φ non habet dominiū proprietatis: ita φ pro libito ſuo & ad vtilitatem propriam non poteſt illis vti: puta vendēdo vel donando &c̄. Sed habet dominiū iuriſditionis. & habet dn̄ium proprietatis pro bono communi. facit. ff. de cuſt. l. Lucius. & de quadri. preſcrip. l: bene. a Zenone. q̄a poteſt inuito dn̄o capere: ſi exigat vtilitas cōmunis/puta pro deffenſiōe reipublice. ſed nō habet dominiū ꝓprietatis vt dictū eſt. ¶Secūdo dico: φ rem transferri in poteſtatem alterius/nō ſolum eſt poteſtas ꝯpetēs illi qui habet dn̄ium ꝓprietatis: ſed etiā eſt poteſtas cōpetēs illi/qui habet dn̄iū iuriſditiōis p culpa primi poſſeſſoris. Nā ē vnū de actibus iuriſditiōis aliquē priuare re ſua exigente culpa/ſicut lex p̄ſcriptiōis priuat illū q̄ realiter erat dn̄s dn̄io ſuo & ꝓprietate Et ad argumētū fateor φ ptās ꝯceſſa dn̄o ꝓprietatis eſt ptās trāſferēdi in dn̄iū alterius ſed eadē ptās ſeq̄tur etiā dn̄iū iuriſdi. p diuerſis cauſis. Nā dn̄iū ꝓprietatis ꝯſeq̄tur poteſtas trāſferēdi rē in alterū p vtilitate ſua ꝓpria q̄ trāſfert: ſed dn̄iū iuriſdi. ꝯſeq̄tur etiā ptās trāſferendi rē in alterū p vtilitate cōi/ aut p punitiōe delicti illius q̄ erat prius dn̄s ¶Q̄ſtum ad ſcd̄m argumētū: dico φ non ſolū eſt introducta ad vitandū maius malū imo eſt introducta tanq̄ q̄d bonū & multū cōducēs bono cōi/ne dn̄ia rerū remaneant diutius in incerto. l. de vſura. ff. Ad tertiū dico: φ nullus debet ditari cū iactura alterius niſi poſtulet cōis vtilitas & demeruerit. ¶Sed arguif/φ aliq̄s poſſit ditari cū iactura alterius q̄ nō demeruit dānificari. Aliq̄s furatus eſt rē ſortis: qui mihi illam vēdidit vel dono dedit/credebam illum eſſe verū

Solutio.

dominium/& poſſideo illam toto tēpore preſcripto a lege cū bona fide. & Sortes in non recipiendo illā non eſt negligēs. quia inuicibiliter ignorat vbi eſt/ & quis illam poſſidet/ ego efficior verus dominus & ditor cū iactura alterius: ergo ſine peccato poſſum ditari cū iactura alterius. ¶ Dicit de vi terbio: ꝙ ſi Sortes probauerit ſuā ignorantiam/ & oſtenderit ſe eſſe inculpabilem/ ꝙ plato tenetur illam reſtituere. Nam lex nō punit neqꝫ intēdit aliquem abſqꝫ culpa aut cauſa punire. In tali caſu deberet reddere rē cui prius erat. ſed difficultas eſt. Toto tempore ſtatuto habui bonam fidem: ſed illo tranſacto incipio habere malam fidem. qa ſcio ꝙ talis res: quā preſcripſi nō erat illius qui mihi illam tradidit. An tenear reſtituere: dicunt multi ꝙ ſic. Dico tamē cū ſaniori parte ꝙ non. Ratio eſt. Iſte realiter effectus eſt dn̄s q̄ cito eſt trāſactum tempus determinatum. & nullus dn̄s tenetur rem ſuā liberaliter in alterū transferre: niſi alter extreme indigeat. ergo in tali caſu predicto non teneř reddere illā domino cuius prius fuit. ideo ſi tempore ſtatuto tranſacto ſuperueniat fides: ꝙ hoc nō erat meum/ non teneor reſtituere. Idē glo. & doc. in. c. vigilāti de ꝑſcrip. & Inno. i. c. cura de iure patro. ſed debeo habere iſtā fidē: hoc tūc nō erat meum/ ego non teneor nunc dare quia eſt meum. & debeo deponere illā fidem/ ſiue conſciētiam. Igitur effectus preſcriptōnis ē acquiſitio dominij. ¶ Conſequēter redeūdo ad doc. poteſt fieri tranſlatio dominij per actū priuate perſone habētis dn̄ium in re aliqua: & hoc dupliciter. Vno modo liberaliter dādo. Alio mō nō liberaliter: ſed permutando/ vendēdo &c. Primo mō eſt donatio ſiue datio. Vnde donatio eſt liberalis & gratuita alicuius rei in alterū trāſlatio. concordat de dona. l. i. ff. ¶ Nyder diffinit donationē: eſt cō ſenſus gratuitus potēs rē ſuam trāſferre: vt illa res efficiatur alterius/ vel eo modo quo prius nō erat eius Dicitur primo cōſenſus. i. volitio. & ſic efficimur domini per liberū conſenſum: & liberam acceptationē rerū/ & efficimur dato res per conſenſum. Dicitur gratuita. i. ſine hoc ꝙ alter ſit nobis obligatus ciuiliter ad aliquid retribuēdum. Eſt bene obligatus obligatione naturali ad antidota/ ad recognitionem aliquā: ſed nō eſt obligatus ciuiliter. Ideo donatio remuneratoria nō eſt donatō nec pōt ꝑpter igratitudinē reuocari. panor. & barba. in re. de dōa. extra/ idē ſentit glo. in. l. aequilius de dona. ff. Dicitur liber conſenſus: ad excludendū conſenſum coactum. Nō habet eñ locū cōſenſus vbi metus & c. c. cum locū de ſpōſa. & matri. Nam ſi per ignorantiā vel ꝑ metū conſentiā/ ꝙ hec res mea efficiatur alterius nō eſt donatio: quia nō eſt liber cōſenſus plena libertate. quia ignorantia & coactio cauſant inuoluntariū. vt Ariſt. ait. iij. ethicorum. & nihil eſt tam contrarium conſenſui q̄ error. l. ſi per errorē de iuriſ. omniū iudicum. ¶ Dicitur potentis trāſferre: quia ſi ſit aliquis prohibitus tranſferre a ſuperiore: vel ab aliquo a quo dependet in trāſferēdo/ nō eſt donatio. Filiuſſa. nō pōt donare. l. filiuſſa. ff. de dona. quia id poſſumus quod de iure poſſumus. Dicitur vt res efficiatur alterius puta nunc/ vel poſtea aliquo certo tēpore tranſacto: eo modo/ quo prius nō erat eius. Nā non oīs donatio eſt cōſenſus: vt res efficiař ꝑſentaliter illius. vt ſi dicam cuſtodias hoc vſqꝫ ad cras: & cras erit tuū: cū illa cōditione adiecta. ille cōſenſus realiter eſt donatio: & illa cōditiōe adimpleta nec aliquo ſuperueniēte efficitur alterius eodēmodo quo nō erat prius. donatio igitur eſt conſenſus liber gratuitus: potentis rem in aliud trāſferre vt efficiatur illius eo modo/ quo prius non erat eius. ¶ Ex quo ſequiř ꝙ antequā ſit donatio requiritur liber conſenſus in donante de trāſferendo. & liber conſenſus/ de accipiendo in accipiente & ꝙ nec donans nec accipiēs prohibeantur auctoritate ſuperioris a quo dependent/ vel in donando/ vel in accipiēdo. & ſic pupillus nō poteſt donare neqꝫ frater minor/ poteſt donare vel accipere.

De Viterbio

Donatio

Reſolut

Difficultas. ¶ Circa iſtum modũ trãſferendi dominiũ
difficultas eſt. Vtrum ad verũ dñium ſuffi
ciat conſenſus in donãte. & ſimiliter in alte
ro de accipiẽdo abſq; ſigno vel ſignis exte-
rioribus explicantibus tales conſenſus vt
dono Sorti hanc rẽ: & nõ explico ei me do
nare. Similiter acceptat illã & nõ explicat ſe
acceptare illã: Dico q̃ nõ ſufficit/ & eſt pre
cipua ratio. Sicut in matrimonio nõ ſuffi-
cit cõſenſus amborũ: niſi ſit explicitus per
verba exteriora. ad hoc q̃ ſit matrimoniũ/
talis donatio corporum nõ ſufficit: niſi ex
plicetur verbis vtriuſq; cõtrahentium ſal-
tem q̃ probet/ in ca. de ſponſa. & matri. ex
tra. Similiter dico in propoſito: q̃ in dona
tione requiritur certa explicatio illius con-
ſenſus. Et videtur mihi ita dicẽdum. ratio
eſt/ iſte donationes ſunt a lege ciuili depen
dentes. hinc eſt q̃ donans cõtra legem: nõ
donat. quia prohibetur donare. Tunc ar-
guitur ſic. Lex reſpicit exteriora & ſenſibi-
lia/ ergo q̃uis ſint conſenſus & donãdi &
accipiendi ex parte vtriuſq;: oportet q̃ ſint
maifeſtati per ſigna exteriora anteq̃ efficiã-
tur illarum rerum domini. ¶ Querit conſe
quenter. Vtrum trãſlatio ſeu donatio que
fit per metum/ aut ignorantiã realiter trãſ-
ferat dominium rei in alterum: Videtur q̃
non: quia eſt coacta & nõ libera. igitur.
¶ In oppoſitũ arguitur: quia coacta volũ-
tas eſt voluntas: ergo talis tranſlatõ tenet.
Met⁹ q̃d. ¶ Pro ſolutione notãdum q̃ metus ẽ inſtã
tis periculi vel futuri cauſa/ mentis trepida
tio. l. i. quod metus cauſa. ff. hoc eſt: metus
eſt timor futuri mali & cauſatur ex nolitiõ
ne cum probabili eſtimatione futuri mali.
Et hanc queſtionẽ tractãt iuriſte in cap. ab-
bas. de hijs q̃ vi metus/ ve cauſa fiũt. Theo
logi etiam tractant eandẽ in tertio in mate
ria de iuramẽto. ¶ Et eſt notandum q̃ du-
plex eſt metus/ quidã grauis cadens in cõ-
Duplex metus. ſtantem virum. Alius eſt leuis. Exemplum
primi. vt qñ malũ futurũ eſt graue & ma-
gnũ: q̃d vir conſtãs & grauis fugeret illud
ſicut metus mortis/ mutilatõnis mẽbrorũ/
& metus ſpoliationis omnium bonorum

Et reqrit̃ q̃ ſciamus probabiliter illud ma
lum nobis eſſe futurũ: ſcilicet q̃ ille q̃ mina
tur: põt & vult inferre illud malũ. Sed me-
tus leuis nõ cadens in cõſtantẽ virum eſt de
paruo malo/ vel q̃a nõ eſt veriſimile q̃ mi
nans poſſit illud inferre vel velit inferre il-
lud malum. Hic aduertendũ/ q̃ minor me
tus excuſat plus feminã q̃ virũ. vt patet in
c. cum locũ de ſponſa. & matri. & in. c. ab-
bas. facit. l. quiſq;. ad. l. iuli. maieſt. C. ibi
minus auſuras. ¶ Item metus cadens in cõ- Metus human⁹.
ſtantem virũ eſt duplex. Quidã humanus:
quidam diuinus. Humanus: qui cauſatur
ex minis humanis/ ſeu alicuius hoĩs. vt qñ
minatur iferre mortẽ. Et eſt duplex: quidã
in quẽ cadit homo ex culpa ſua propria.
Alius eſt i quẽ nõ cadit ex culpa ſua ꝓpria.
Exemplũ primi. qñ teneor alicui dare pecu
nias/ quas ei debeo: & ſupior minatur ſub
pena excõicationis/ quã poteſt licite infer-
re. Exemplum ſecũdi. vt qñ nõ peccauit an
teq̃ inferatur talis metus. vt qñ cadit aliq̃s
inter manus latronũ: ip ſe metu mortis dat
eis vel promittit aliquid/ non incidit in ta-
lem metũ ex culpa ſua. Sed metus diuinus Metus diuinus.
eſt quẽ habet aliquis de morte/ a ſolo deo
inferenda. Iſtis ſuppoſis ponũtur tres pro-
poſitiões. Prima. ¶ Ea que fiũt per metum Pma ꝓpõ.
leuem non cadentẽ in conſtantẽ virum te-
nent: & omnes in hoc conueniũt. Secunda 2. ꝓpõ.
¶ Ea q̃ fiunt per metũ diuinũ cadentẽ in cõ
ſtantem virum etiam tenent. Et hoc ponit
panor. in capitulo abbas preallegato. Pa-
tet: alias Sortes qui daret elemoſynã metu
preciſe ſoluende alicuius pene in purgato
rio/ & ſi non deberet talem penam ſoluere
non daret & (metus purgatorij cadit in cõ
ſtantiſſimum virum) ſeq̃retur q̃ tali datio-
ne elemoſynẽ non ſe redimeret ab illa pena
& q̃ talis tranſlatio non eſſet vera donatio
quod eſt falſum. ¶ Item qui vouet in infir-
mitate: vt euitet mortem inferendam a ſo-
lo deo & non ab homine/ non teneretur
adiplere votũ/ q̃d eſt falſũ. ergo eodẽ mo
do ſi aliq̃s ex aliquo tali metu velit transfer
re aliquã rẽ i dñium alterius ẽ vera trãſlatõ

Q̄ſtum ad hoc de metu diuio. ita ſentit pa
2.ppō. nor. & ego illi aſſentio. Secundo dico: ꝙ
tranſlatio que fit per metū cadentem in cō-
ſtantem virum (metū inquā humanum in
quem incidit homo ex culpa ſua) eſt vera
tranſlatio. & valida eſt & tenet tex. ad lite-
ram in. l. ſi mulier in prīcipio. ff. q̄d metus
cauſa. Et ē ſecūda propoſitio q̄ poteſt elici
ex panor. in ca. predicto ꝙ illud trāſfertur
in alterum per metū humanum cadētem in
conſtantem virum in quē incidit ex culpa/
& qui poteſt inferri ab eo qui minatur / te-
net talis trāſlatio/ & iſta propoſitio ſuade
ri pōt ex multis capitulis deſponſa. & ma
tri. in cap. ex literis de quodam qui iurauit
quandam accipere in vxorem/ iudex eccle-
ſiaſticus poteſt illum cōpellere metu excō
municationis ad illam accipiendā: & talis
tranſlatio corporis ſui in illam mulierē fa-
cta: de facto tenet q̄uis ſit ex metu cadēte in
conſtantem virum. nam metus cenſure ec-
cleſiaſtice eſt cadens in cōſtantiſſimū virū/
imo peius malum q̄ mutilatio alicuius mē
bri/ vel perditio bonorum corporalium.
Excōmunicatio eſt maior pena: que ſit in
eccleſia. xxiiij. q. iij. corripiamur. & diabo
lus vtitur excōmunicato/ vt ruſticus aſino
barba. i. c. ſi quis preſbyterorū de rebus ec-
cleſie non alie. Talis tranſlatio etiā per me
tum facta (dūmodo fiat propter culpam)
tenet. Nā poſt q̄ talis iurauit accipere vxo-
rem: non accipiendo peccat. quia facit con
tra iuramētum. ideo ſi propter illud pecca
tum iferatur illi metus ab eo qui poteſt eū
tali metu & pena punire ordinarie ratio-
ne culpe ab eo cōmiſſe/ illud quod trāſfert
ratione talis metus eſt validum & tenet.
Relinquitur ergo ſecunda propoſitio vera
& per illam ſoluuntur potiora argumēta
que fiunt in hac materia. Quando talis me
tus eſt iuſte illatus ab eo qui habet poteſta-
tem inferendi ordinariam & propter culpā
& talis tranſlatio per talem metum facta
eſt valida. & hoc quotidie practicatur/ vt i
materia de matrimonio. Tertio quantū ad
metum humanum cadentem in cōſtantem
virum in quem aliquis incidit: nō ex culpa
ſua. vtrum trāſlatio dominij per talē metū
ſit realiter valida? ℭ Q̄tū ad hoc dicūt coī Opi. iuriſtarū.
ter iuriſte in ca. abbas. de his q̄ vi metuſ ve
ꝙ talia facta per talem metum tenēt: ſed cō
petit exceptio ꝙ metus cauſa. vt ſi Sortes
det Platoni per talem metū aliquam rem ſe
cura tradtione eſt vera donatio: & talis res
efficitur platois. nihilominus ſorti a iure
tribuitur poteſtas excipiēdi. quia cauſa me
tus hoc facit: & Plato peccauit in inferēdo
metum / & capiendo rem illam etiā pecca-
uit: tūc ad iudicē ſpectat punire Platonem
perditione illius rei. Primum ergo dictum
iuriſtarum eſt: ꝙ dans per talem metū / trāſ pma ppō
fert dominium. ℭ Secūdum dictum conue
nit illi qui dedit per metum actio ꝙ metus 2.ppō.
cauſa. hoc eſt conuenit illi a iure: ꝙ poteſt
coram iudice probare / ꝙ metus cauſa hoc
fecerit quo probato iudex nō iudicabit il-
lam donationē nullam: ſed irritabit illam:
& priuabit platonē dn̄io talis rei. & iterū
trāſferet ī priorē dominū. patet p di. ca. ab-
bas. & apparentia eorū eſt. Poſt q̄ factū de-
bet in irritum reuocari. ergo prius erat ra-
tum. & ſi fuit ratum prius: ergo abrenun
tiatio ab illo iure fuit valida. ergo ius trāſi
bat in alterū. Aliud capitulum apparētius
precipue qn̄ fit medio iuramēti. & in capi-
tulo ſi vero de iureiu. vbi agitur de illo:
qui iurat ex metu/ an debeat obſeruare: di-
citur ꝙ nō eſt irritū: niſi ipſum obſeruatū
vergat in peiorē exitū. Vnde dicitur verge
re in peiorē exitū. i. in detrimentū ſalutis/
vel vite corporalis: qn̄ illud obſeruatū eſt
peccatū: vel qn̄ obſeruatio eſt cauſa mortis
corporalis. ſed ſic eſt ꝙ dare etiā metus cau
ſa: non vergit in peiorem exitū/ ergo illud
iuramentū p metū factū debet obſeruari.
& ſi debet obſeruari: ergo illa datō trāſfert
verū dn̄iū. ℭ Theologi tn̄ tenēt oppoſitū Opi. theologorū.
& eorū opinio eſt pbabilior. & eſt tertia p- me.
poſitio ꝙ volēs trāſferre ex metu hūano ca 3.ppō.
dente in cōſtantē virū: nō ex culpa ſua/ de
facto nō trāſfert dn̄iū & remanet dn̄iū apd
ſe. & iſta ppoſitio poteſt ex multis ſuaderi.

Primo ex iure habetur: ꝙ volũtas tranſferē
di dñiũ & poteſtatē ſui corporis in mulie-
rem (ſi hoc fiat metu cadente in conſtan-
tem virum) nõ tenet talis tranſlatio. & illa
donatio eſt nulla. ergo ſimiliter ſi ſortes ve
lit tranſferre rem ſuã ex metu tali penes alte
rum: defacto nõ tranſfert dñium rei magiſ
q̃ dñium corporis penes alterũ. Tamen di-
cunt iuriſte/ ꝙ non eſt ſimile in datione rei
temporalis & corporalis. quia in datione
rei tēporalis ꝯpetit actio ꝙ metus cauſa: &
cogitur alter reddere/ ſed ſi in datione cor-
poris ꝑ metũ eſſet verũ matrimonium: nõ
poſſet poſtea haberi actio ꝙ metus cauſa.
qa iudex nõ habet poteſtatē ſupra illa cor-
pora/ quos eñ deus cõiunxit: homo nõ ſe
paret. Et ſic ꝯpetit actio in vno & nõ ĩ alio
& iuriſte ſatis bene ſoluũt. ¶ Sed eſt alia ra
tio apparentior quã facio. Sicut dicit Sco.
Bona rõ anteq̃ ſit vera datio/ req̃ritur ꝙ dans nõ ſit
prohibitus dare a lege ſupioris / a quo de-
pendet in dando. & ſimiliter accipiẽs in ac
cipiẽdo/ ſed inferẽs metũ prohibetur lege
ſupioris accipe. qa lex dicit: qđ metus cauſa
fit ratũ nõ habeo: & eſt ratio apparẽtior ꝑ
opinione theologorũ & oẽs concordãt in
illa: videlicet ꝙ transferens non ſit prohibi
tus trãſferre/ ſicut aliquãdo prohibetur ne
aliqs accipiat a prodigo/ & poſt ꝓhibitio-
nẽ ſi aliqs quicq̃ ab eo accipiat: tenetur reſti
tuere. quia hoc eſt cõtra legẽ ſupioris. ideo
metũ inferẽs/ cũ ſit prohibitus a lege ſupio
ris accipere per conſenſum extortũ ex me
tu: non trãſfertur dominiũ in illum/ & eſt
opinio probabilior. ¶ Et ad argumẽtum
glo. in cap. abbas. de his que vi metus ve
cauſa fiunt ꝙ in irritum debet reuocari/ er-
go ꝑ prius fuit ratũ. Dico ꝙ intelligit in
irritũ debet reuocari. i. debet declarari talia
nõ eſſe rata nec valida ꝑ iudicē. nõ ꝙ iudex
faciat ꝙ nõ ſint rata q̃ prius erant rata: ſed
declarat ꝙ nõ ſũt rata. Sed qđ ad capitulũ.
Bonauẽtura Si vero de iureiu. vbi dicitur ꝙ iuramentũ
ex metu debet obſeruari dũmodo nõ ver-
gat in peiorē exitũ. Dicit Bonauẽtura: ꝙ ē
obſeruandũ in foro cõſciẽtie. Alij vt Tho
mas expreſſe tenet oppoſitũ ꝙ tale iuramē-
tum ex metu factũ (dũ mõ nõ vergat in ꝑni
ciem ſalutis eterne) eſt obſeruandũ. & cum
infers. ergo datio ex tali metu ē valida. ne-
go illã. quia qui dat ex metu nõ trãſfert do
miniũ. Sed vtrũ qui iurat dare cras ex metu
teneatur dare? Dico ꝙ nõ tenet dare ex me
tu pñti: ſed ex metu ſequenti puta ex metu
peccãdi ſcilicet metu ne peieret. & illud qđ
dat ex tali metu efficitur illius cui iurat cras
dare. ſed dico cũ iuriſtis: ꝙ apud dantē re-
manet poteſtas repetendi ĩ iudicio. Vnde
habetur in glo. xv. que. vij. qñ petitur ſub
iſta cõditione/ vel da hoc/ vel inferã mor-
tem preſentaliter talis datio eſt nulla. vel
petitur ſub iſta conditione / vel iura dare/
vel occidã te: tale iuramentũ inducit ad dã
dum: alias eſſet periurus. Sed poſtq̃ recedit
metus illa datio eſt ex metu peccãdi. & eſt
vera datio. & res realiter efficit illius/ cui
do. ſed apud me derelicta ē poteſtas ex iure
excipiẽdi cõtra iſtũ & repetẽdi. Querit pre
terea illa glo. Volo ꝙ iures ꝙ nunq̃ repe-
tes in iuditio. Dico in illo caſu teneor nõ
repetere: ſed denũciare eccleſie. Sed ſi dice-
ret hoc mõ: iura ꝙ nõ denunciabis eccleſie
Dico ꝙ illud eſt iuramentũ ꝑnitioſum: nec
teneor obſeruare. & hoc eſt ſatis probabile
q̃tũ ad hoc. Et ſic patet de prima ꝯditione
donationis: ꝙ ſit libera a coertiõe & metu.
¶ Reſtat etiã ꝙ ſit libera ab ignorãtia: quia De donatione per ignorantiam.
ignorãtia cauſat inuolũtariũ: vt habet Ari
ſto. iij. ethi. Qũtum ad hoc ſi ſit ignorãtia
perſone vt volo dare ſorti/ & credo iſtum
eſſe ſortem: qui de facto eſt plato/ talis do-
natio non valet ſicut patet de matrimonio
in quo error perſone impedit illam dona-
tionem corporum. ergo ſi error perſone
inualidat donationem corporum: etiam
& bonorum corporalium. Sed difficultas bona difficultas.
eſt vtrum error conditionis perſone inua- De dãte elemoſy. paupi ſimulato.
lidet donationem? vt ſcio ꝙ iſte eſt Sortes
ſed credo illum eſſe pauperē. & illo intui-
tu dono ei alias nõ donaturus ita ꝙ preci-
ſe do ei qa credo paupem: & tñ de facto eſt
diues. Similiter do iſti qa credo illũ eſſe bo

num:qui de facto eſt malus & hypocrita.
Solutio. vtrum apud tales realiter transſeratur do-
mium rei? ¶Quantum ad primum de ganda
uo querit ſimilem queſtionē de illo qui ac-
quirit beneficium per ſimulationē / qui ſi-
mulat ſe bonum vt cōſequatur beneficiū
ab epiſcopo / & epiſcopus ſolum confert
illi: quia credit illum eſſe bonum. An talis
habeat ius in beneficio? vel an teneatur ce-
Solutio. dere? ¶Ad hoc dicit quidā doctor / ꝙ ſor-
tes qui fingit ſe pauperem / ad hoc preciſe
vt recipiat elemoſynam. & diues dat illi
quia credidit pauperem / alias nō daret: ꝙ
talis tenetur reſtituere acceptum / non diui
ti a quo accepit: ſed alteri pauperi. quia di-
ues ex tali donatione conſequutus eſt fru-
ctum: ſcilicet meritum ſi fuerit in gratia:
& ſi fuerit obnoxius pene in purgatorio:
conſequutus eſt remiſſionem illius / vel to
talē vel partialem. ideo ſequitur ꝙ nō tene
tur reſtituere tali diuiti. Sed dicit: ꝙ tenētur
alteri reſtituere / qui habet eam conditio-
nē / ſcilicet paupertatem propter quā exiſti-
matā in Sorte / diues tribuit elemoſynam:
quia diues credebat paupertatē eſſe in ſor-
Replica ꝯ ſolutionem. te quando dedit. Sed iſta ſolutio non eua-
cuat difficultatē omnino. qa vel dono Sor
ti (quē credo pauperem) realiter abdican-
do dominium rei a me: vel nō abdicando.
Si dono & non realiter abdico: iam tenet
rem meam / ergo tenetur mihi reſtiture / &
non paupi. Et ſi realiter abdico dominiū
rei: ita ꝙ non remaneat amplius apud me /
quero ad quem tranſit. vel ad iſtum vel ad
nullum? ſi ad nullum. ergo quilibet in illo
habet dominium naturale. & nullus habet
ciuile. ergo tunc quilibet indifferenter po-
teſt occupare & vti iſta re. & primo occu-
panti conceditur. ergo erit illius qui ſimu-
latorie accepit illam. Nam quādocunqꝫ ali
quis a ſe abdicat dominiū ſue rei: & in nul-
lum tranſſert quilibet habet dominium na
turale circa illud. & eſt primo occupanti.
vt patet de feris: & agris derelictis: que pri-
mo occupanti conceduntur. Similiter dicē
dum videtur in propoſito. Si autē a ſe ab-
dicauerit: & in aliquem trāſtulerit. Iam nō
tranſſert niſi per volūtatem. quia vult trāſ
ferre: & non vult tranſferre niſi in iſtum: er
go tranſſert dominium in iſtum. & ſi ita
ſit in re / ergo talis non tenetur magis ero-
gare pauperi q̄ vnus alter. Difficultas tota
iacet in hoc: puta inter iſta tria mēbra. Si ab
dicat a ſe dominium & in nullum tranſſert
quilibet habet dominium naturale. Si nō
a ſe abdicat: alius tenetur reſtituere. Si a ſe
abdicat: & in aliquem tranſſert: & non ha-
bet volūtatē transſerendi niſi in iſtum: er-
go eſt iſtius. Ideo uidetur mihi dicendum: Solutio.
ꝙ ſicut error conditionis perſone (ut cre
do: ꝙ ſit uirgo & non eſt / alias non illam
caperem in uxorem) nō impedit matrimo
nium. Similiter ſi uolo trāſferre realiter in
iſtum: quem credo pauperem: que de facto
non indiget: talis peccat in ita fingendo /
& accipiendo. quia accipit: quod non de-
bet dari ſibi tanq̄ elemoſyna nihilominus
eſt eius: & realiter dans tranſſert dn̄m in
iſtum. Et hoc uidetur ueriſimile: quia non
uidetur maior ratio de uno q̄ de altero.

¶ALIA TRANSLATIO NON ME-
re liberalis. ¶Dictum eſt in principio arti-
culi ꝙ in quibuſdam permutatiōibus trāſ-
ſertur dominium rei. Aliquando ſolū trāſ
fertur uſus: & non dominium. De primo
per donationem. & illi correſpōdet alius
modus tranſferēdi ſolum uſum. & illa uo-
catur liberalis accommodatio. Nā habens
dominiū in aliqua re: poteſt liberaliter alte
ri accommodare: id eſt ex tali accommoda
tione nullum fructum expectare. talis non
tranſſert dominium: ſed ſolum uſum. ideo
non eſt datio ſimpliciter: ſed libera accom
modatio. & ea que requiruntur ad liberalē
donationem: etiam requiruntur ad libera-
lem accommodationem.

¶Eſt alius modus tranſferendi domini-
um rei non gratuitus: & de illo loquitur Duplex ꝯtractus.
doctor & eſt duplex. ¶Quidam contra-
ctus: quo tranſfertur dominium rei vtilis /
penes alterum pro alia re utili: & talis con-
tractus vocatur permutatio. Alius quo

tranſfertur pro nūmiſmate:& vocatur vē
ditio.& in hoc ſolū differunt vēditio& p̄
mutatio.quia ī p̄mutatōne trāſfertur dn̄iū
rei vtilis pro dn̄io alterius rei vtilis. ſed in
venditione trāſfertur dn̄ium rei vtilis pro
nummiſmate. Tertius cōtractus quo tranſ
fertur nūmiſma pro nummiſmate vocatur
mutuū ſeu mutuatio. Dico ergo: qn̄ tranſ
fertur nō gratuite ſed pro equiualēti/talis
trāſlatio proprie vocatur cōtractus/qa ad
aliqđ vnū trahuntur partiū voluntates.&
eſt triplex vt iam dictum eſt. Vnde hic vo
Res vtilis. catur res vtilis: que īmediate & per ſe eſt or
dinata ad ſubleuandum neceſſitatē corpo
ralem. ſicut cibus & potus/veſtimentū/ &
huiuſmodi. quia ex natura rei ille res ſunt
ordinate cōtra neceſſitatē corporalē. Per
mutatio ergo eſt tranſlatio dn̄ij rei vtilis
pro re vtili/puta potus pro cibo: vel veſti
mēto. Nā aliqn̄ de certo genere vtilium eſt
abundātia in vna patria/ & non in alia. &
e diuerſo. ita ꝙ neceſſe ē: trāſferre res vnius
regiōis ad aliā/pro rebus illius alterius re
giōis habēdis. Aliquādo vna regio idiget
rebus huius regiois & iſta regio nō idiget
rebus alterius regiōis/ſaltē in ſpecie tali. Iō
non fit p̄mutatio: ſed inuentū eſt aliud me
diū puta nūmiſma & pecunia. Nā in plu
ribus ſtat habere indigentiā rerū vtiliū /&
non habere res vtiles ad p̄mutandū: ſed pe
cuniā. ideo talis cōtractus rei vtilis cum pe
cunia vocatur venditio. Aliqn̄ ſtat aliquē
pati indigentiā & nihilominus in preſenti
nec habet neq; res vtiles ad permutandum
neq; mediū ad emendū fit alia ſpecies cōtra
ctus/ſcilicet mutuū. ❡ Preterea notandum
ꝙ ſunt alij contractus iſtis correſpondētes
in qbus ſolus vſus tranſfertur/& nō dn̄iū.
vt locatio correſpondet vēditioni. rerū p̄
mutationi mutua accōmodatio. emptiōi
conductio. ❡ Iam videndū eſt de prima ſpe
cie cōtractus ſcilicet de p̄mutatiōe qd reqri
tur ad hoc vt ſit iuſta. Dicit doc. qlibet ha
De p̄mu. bens dn̄ium rei in aliqua re: & nō prohibi
tus lege ſuperioris/a quo dependet in per
mutādo poteſt rē ſuā p̄mutare cū altera ſer
uata equalitate ſcđm rectam rationē. Reqri
tur primo ꝙ p̄mutans ſit dn̄s. Secūdo ꝙ li
bere/& nō coacte aut metu in illā trāſlatio
nem cōſentiat. hinc eſt ꝙ Naboth nō vere
volebat p̄mutare vineam ſuā. qa occiſus ē
p̄ vinea ſua. tertij regū. xxj. ❡ Tertio ꝙ in
ter res permutatas ſit equalitas. & ibi conſi
ſtit precipua ratio iuſti puta ꝙ nō ſit fraus
nec in ſubſtātia/nec ī quātitate/nec in qua
litate. Nā ſi p̄mutetur auricalcū pro auro:
eſt fraus ex p̄te ſubſtātie rei. iō non eſt iuſta
permutatio. Similiter ꝙ nō ſit fraus in quā
titate/ſiue in pondere/ſiue in linea / vel in
alio genere mēſure. Et hoc habetur ī li. v.
ī ca. ſi culpa. de iiurijs & dāno dato. Nam
qui culpa/aut negligētia dat cauſam dam
ni realiter iudicandus eſt ac ſi dānum dede
rit. & tenetur reſtituere: ac ſi dediſſet dam
num: ſed cōmittens fraudē: ſiue in ſubſtan
tia/quātitate/vel qualitate dat cauſam dā
ni illi cū quo p̄mutat/ergo iniuſte facit &
tenetur ad reſtitutionē. ❡ Preter hoc/dato
ꝙ non ſit deceptio reqritur equalitas valo
ris in rebus permutatis ꝗuis neuter permu
tantium alterū decipiat in quantitate/ſub
ſtantia/vel qualitate. vt ſortes p̄mutās mo
dium vini boni cum modio frumenti/ta
men modiū frumenti plus valet ꝗ vini / &
excedit in valore vinū. ideo illa p̄mutatio
eſt iniuſta cum non ſit equalis valoris.
❡ Circa hanc materiā ſunt due difficultates An vendens teneatur vitium rei detegere.
Prima. Vtrum vendentes teneātur vitium
rei detegere? Videtur ꝙ ſic. qa oportet ꝙ
non ſit fraus: & ſi eſt vitiū in re/eſt fraus/&
defectus in qualitate. ❡ Secūda difficultas:
in quo conſiſtit equalitas rerum permutan
darum? Quantum ad ſecundam dicunt aliqui In quo conſiſtit equalitas.
(vt Henricus primo quolibeto. q. xl. &
etiā quarto quolibeto) & Ricardus in ter
tio. ꝙ iſta equalitas valoris/ſeu medium
(in quo conſiſtit iuſticia permutatiua) eſt
indiuiſibile. Hoc eſt dictu ꝙ ſi ſit hic vnū
modium bladi permutādū cū aliquo mo Opi. Henrici.
dio vini. Dicūt hēricus & richardus: ꝙ dat
certa ꝗtitas bladi ꝗ equipolet modio vini.
ita ꝙ ſi bladum detur vltra illam certam

quantitatem accipiens plus accipit q̄ dedit & dans minus accipiet: & ſic erit iniuſta. Item ſi detur minus q̄tūcunq̧ parum q̄ mēſura bladi: qui dat bladum minus accipit. Dicunt ergo iſti doctores/ ꝙ tale medium cōſiſtit in indiuiſibili. Sed q̄a videtur multum difficile attingere illud indiuiſibile ergo fere oēs permutationes eſſent iniuſte. ¶ Reſpondēt/ ꝙ permutātes excuſantur ꝑ ignorantiā. quia nō accipit aliquis voluntarie pluſq̄ dat: ideo nō ꝯmittit iiuſticiam. ¶ Reſolutio iſtorū ergo eſt / & ſatis antiq̄ ad hoc ſunt/ ꝙ iſta equalitas ſeu valor ille cōſiſtit in indiuiſibili. q̄a dicunt ꝙ iuſticia conſiſtit in medio rei: & nō in medio rationis ſicut cetere virtutes q̄ reſpiciūt paſſiōes ¶ Sed doc. nō eſt huius opinionis: puta ꝙ illa equalitas cōſiſtat in indiuiſibili. & hāc opinionem in tertio. diſtin. xxxiiij. nititur impugnare. Nā ſi conſiſtit ī idiuiſibili erit quaſi īpoſſibile aliquē q̄tūcunq̧ expꝉtū attingere mediū iuſticie: & excuſari ab iniuſticia: niſi ꝑ ignorantiā/ hoc nemo diceret. Nam certū eſt ꝙ de iuſticia eſt certa ſcientia moralis: ſicut de alijs virtutibus. ideo pōt cognoſci mediū illius virtutis. Ideo videtur ꝙ tale mediū poſſit cognoſci / & durū videtur dici: ꝙ nullus excuſetur in ꝑmutationibus ab iniuſticia: niſi ꝑ ignorantiam. Ideo relinquitur verū ſcḋm doc. ꝙ cōſiſtit nō in indiuiſibili: ſed in aliqua certa latitudine ita ꝙ ſi q̄s accipiat ſupra talē latitudinem peccat ꝑ exceſſum in nimis: ꝑ defſectū in minus vt ꝑmutaf cū blado vinū ſtātibus curſibus/ q̄ nūc ſunt vini & bladi datur certa latitudo bladi. i. ab vna certa quātitate in aſcendēdo: vſq̧ ad certā quātitatē in deſcendendo. ita ꝙ maior ſupcreſcit: & minor deficit. Vnde facilius ē cognoſcere q̄n comparatur res vtilis ad nūmiſma. vt dolium vini valet a decem francis: vſq̧ ad medium francū ſupra decē. a decē vſq̧ ad medium ſupra: puta ſi vendatur decē: cū nouē vel decē cū ſex: vel cū duobus: vel cū tribus ſeruatur latitudo valoris vini / & iuſticia Sed ſi vendatur minus q̄ decē/ vel ſupra decem cū dimidio. puta decē cum duodecim iam nō ſeruatur latitudo: & eſt iniuſticia. quia emens plus accipit q̄ debet. Vnde q̄n eſt queſtio de valore re ſecundum curſum preſentē/ poteſt dari certa latitudo. ita ꝙ a ſupremo gradu latitudinis/ vſq̧ ad gradū infimum ſignatum: quicūq̧ gradus eſt ſufficiens ad ſeruādum latitudinē & iuſticiā. tenet ergo doctor/ ꝙ equalitas valoris rerū permutatarum/ cōſiſtit in diuiſibili. & quelibet pars illius latitudinis diuiſibilis ē precium ſufficiens. & ſi capiatur minus: eſt inſufficiens. ſi maius: eſt ſupexcreſcēs. ¶ Sed quomodo poteſt talis valor cognoſci: eſt difficultas. Dicit doctor & alij doctores q̄ ſequūtur hunc doc. in hac materia: ꝙ aliq̄n cognoſcitur ex lege/ aliq̄n ex cōſuetudine/ aliquādo ex permutantiū volūtate. Nam in aliquibus partibus per legē imponitur precium pro carnibus. puta certū precium pro libra. & imponitur preciū pro blado. vt libra carnis vēdif. xij. & pinta vini. xij. Lex imponit preciū/ in quo conſiſtit equalitas. ideo talis equalitas facile cognoſcif. Aliquādo cognoſcitur ex cōſuetudine nā (vt dicit Albertus) valor iuſtus rei eſt pro certo tēpore ſecundum eſtimationem fori preſentis/ & loci in quo venditur res illa. Regulariter dicif: res tātū valet q̄tum vēdi poteſt: ſupple ſecundū eſtimationē cōmunē: & nō ſecūdū volūtatē pſōe vēdētis. q̄a nullus in vendēdo cōmitteret iniuſticiam Quod aūt ita debeat attendi valor rei ſecūdum cōmunem eſtimationem: nititur ſuadere Nyder multis ratiōibus. Prima. vnuſquiſq̧ eſt cecus in propria cauſa. & ſi in ꝓpria cauſa vnicuiq̧ crederetur (quia quilibet multū afficitur ſibiipſi) venderet rem plus iuſto/ ſed in cauſa propria magis credendum eſt alteri q̄ ſibi: & toti cōitati q̄ ſingulari perſone. ergo vbi eſt queſtio de vēditione/ aut emptiōe: potius credendū eſt eſtimationi cōitatis q̄ ſingularis perſone. Et ad hoc ꝙ quis ſit tutus in conſcientia: oportet ꝙ vendat rem ſcḋm cōem eſtimationē cōitatis & loci: ſecūdum tp̄is curſum

Opinio Scoti.

Nyder.

¶Secunda ratio. aliqua res meliorata per artificium non venditur plus propter illā meliorationem artificij ꝙ̄ ante meliorationem: vt argentum fabricatum in vaſis ē me lioratum artificialiter: & ſi vendatur regu lariter non plus venditur ꝙ̄ ſi non eſſet me lioratum. ymo cum quis vendidit potum vel pateram argenteam: venditur ad pon dus & perditur artificium. & hoc quia le/ ge impoſitum eſt: ꝙ tantum pondus argenti preciſe habeat. ergo lex ſufficit ad im ponendum valorem rei. & hoc etiam ſuffi cit ad reddēdum tutū in cōſciētia. Habemus ergo primo de cōſuetudine. Secundo de lege. Tertia ratio. res ꝗ̄s ſecundum ſe ſint maioris valoris ſi tamen minus exiſtimētur in communitate oportet eas minus vēdere & ementes in emēdo non peccant. quia oportet currere ad communem eſtimationem hominum illius loci & regionis. ſimiliter dicēdum eſt ꝗ̄tum ad augmētum. Reſolutio ꝙ ergo valor rei nō ꝯſiſtit in indiuiſibili. Secundo talis valor aliquā do imponitur a lege: aliquando ex conſtitutione conſuetudine & communi hominum eſtimatione. ¶Preterea dicit doc. aliquando poteſt accipi iſta equalitas ex permutantium communi conſenſu dummodo talis conſenſus ſit liber vt habeo rem ꝙ̄ plus valet ꝙ̄ res platonis & hoc certo ſcio/ nichilominus volo permutare cum illo. non eſt ibi iniuſticia. quia volenti non fit iniuria: & ꝗ̄s non ſeruetur equalitas ſecū dum legem/ aut ſecūdum communem eſtimationem hominum tamen ſeruatur ſecūdum eſtimationem meam. quia nolo aliquid vltra habere pro re mea. Et ꝗ̄tum ad hoc/ in tali permutatione non cōmittitur iniuſticia. quia nemo patitur iniuſtum: niſi nolens/ vel nolitione formali/ vel conditionata. vt in ignorantia & metu: ſed illis ſecluſis nullus patitur iniuſtum nolens nolitione conditionata. Sed tamē dicit do ctor ꝙ talis permutatio non eſt ſimpliciter pura permutatio: ſed participat aliqd̄ liberali donatione. quia ego dono platoni ſuperexcreſcentiam rei mee ſuper ſuam rem & non eſt ſimpliciter liberalis donatio. qa aliquid accipio ab alio. Ideo in tali contractu(licet non ſit equalitas ex lege/ vel com muni hominum eſtimatione) eſt tn̄ equali tas ex libero conſenſu contrahentium. Reſolutio/ permutatio eſt rei vtilis pro re vti li/ & ante ꝙ̄ ſit iuſta oportet ꝙ ſit dominus & libere permutet: & ꝙ non ſit fraus neqꝫ in ſubſtantia: quantitate & qualitate: & ſeruetur equalitas. Similiter de venditiōe: dn̄s minus rei pōt illam vendere iuſte. dummō ſine fraude ſeruetur equalitas. & dicēdum eſt ſicut de equalitate permutationis. Nā ꝑ mutatio reſpicit valorem rei vtilis ad rem vtilem/ & venditio valorem rei/ ad nūmiſ ma. ¶Cōmuniter ponūtur duo caſus. primus vendens rem/ poteſt reſpicere ad dam num quod conſequetur ex alienatione rei a ſe. Secundo non poteſt reſpicere ad commodum ementis: quod conſequetur ex em ptione illius rei: vt vendo rem que in ſe nō valet niſi decem: nichilominus ex venditione & alienatione a me huius rei: conſequor damnum quod eſtimatur alia decem ita ꝙ illud damnum non cōſequerer ſeruā do rem meam. ¶Secundus: caſus ſortes vēdit rem que iuſte non valet/ niſi decem & ex alienatione non incurrit damnū: ſed pla to indiget maxime illa re & ex aſſecutione illius rei lucrabitur forte viginti vel trigita & non curat plato quo precio emat dūmo do illam habeat. In primo caſu poſſum vē dere carius ꝙ̄ valeat res in ſe vltra appreciationem communem quia conſequor dam num ratiōe illius alienatiōis. Patet nullus tenetur ſubuenire alteri cum iactura propria. niſi alter ſit in extrema neceſſitate: ſed vendendo rem preciſe decem ſubirem dānum. quia illa res eſt impedimentum ne cō ſequar tale damnum. Ideo poſſum vendere tantum vltra appreciationem communem ꝗ̄tum eſtimatur damnum/ quod conſequor ex venditione. ¶Sed de ſecundo ca ſu ſortes non pōt carius vendere/ ꝑpter cō modū alterius qui emit. Patet ſortes non

Reſolutio. | Reſolu. quid ſit ꝑmutatio | Primus caſus | Secūdus caſus

poteſt licite vendere rem pluſq̃ valeat i ſe:
vel ſibi: puta il li ſingulari perſone cuius ẽ
ſed ſortes vendendo platoni carius ratiõe
commodi: quod conſequitur ex illa re/ vẽ-
dit pluſq̃ valeat ſibi/ & in ſe/ & ſupponit
ꝙ non conſequeretur commodum: quod
plato conſequetur: quia hoc eſſet ratione
damni. Ideo nullus poteſt vendere pluſq̃
valeat aut in ſe ſecũdum cõmunem eſtima-
tionem/ aut ſibiipſi qui vendit. Ideo dicit
doctor/ in vendẽdo poteſt conſiderare dã-
num & non lucrum: quod conſequitur al-
ter ex venditione. ¶ Cõmuniter queritur q̃
ſtio altercatiua iter doctores. An licitum
ſit vendere rem vltra iuſtum precium/ ſiue
vltra dimidium iuſti precij: ſiue ſit licitum
emere citra dimidium iuſti precij: Nam ſi-
cut committitur iniuſticia a vendẽte ſupra
iuſtum precium. eodemmodo committit
iniuſticia a vendente citra iuſtum precium
¶ Vnde dupliciter intelligi poteſt ꝙ res
vendatur vltra dimidium iuſti precij. vno
modo ꝙ precium quo venditur continet
iuſtum precium/ & vltra dimidietatem
iuſti precij & adhuc vltra aliquid aliud ita
ꝙ precium/ quo venditur res continet tria.
Primum eſt. precium iuſtum rei. Secundũ
eſt dimidietas illius iuſti precij. Terciũ eſt/
aliquid aliud vltra. exẽplum vt hec res vẽ-
nalis preciſe valens. x. venditur. xvi. nam
xvi. continent decem que eſt iuſtum preci-
um/ & preter hoc quinque quod eſt medi-
um iuſti precij. & preter hoc continet vnũ
vltra. Secundo modo intelligitur ꝙ ven-
ditur vltra dimidium iuſti precij/ id eſt ꝙ
precium quo venditur res bis contineat
iuſtum precium. i. in duplo magis q̃ ſit iu-
ſtum preciũ & adhuc aliqd vltra. vt ſi res
aliqua q̃ preciſe valet. x. vẽdatur. xxi. ven-
deretur vltra dimidium iuſti precij in du-
plo. Vnde quando queritur: vtrum ſit lici
tum vẽdere vltra iuſtum precium: vel eme
re citra iuſtum precium capitur in primo
ſenſu. puta vtrum contractus ſit nullus qñ
res vẽditur vltra dimidium iuſti precij vel
citra dimidiũ iuſti precij emitur: Vñ eme-
re citra dimidiũ iuſti precij eſt dare preciũ
quod eſt minus per certam quantitatem q̃
dimidietas iuſti precii: vt res valet decem:
& emo preciſe quatuor. eſt minus dimidie
tate iuſti precij: quia eſt minus q̃ dimidie-
tas de decem. ¶ Hoc ſuppoſito: quando q̃
ritur/ vtrum ſemper ſit illicitum vendere
rem vltra iuſtum precium ſiue ematur ſiue
vltra dimidietatem iuſti precij ſiue citra p
quantãcunq; latitudinem: ¶ De hac que- Pria opinio
ſtiõe ſunt tres opiniones. ¶ Prima opinio
dicit: ꝙ eſt licitum vendere vltra iuſtũ pre-
cium: dũmodo nõ vẽdatur vltra dimidie-
tatem iuſti precij: ſed citra latitudinem di-
midij iuſti precij: ſiue magno exceſſu/ ſiue
paruo. Hoc ẽ dictu ꝙ ſi ſit res que valet de-
cem: ſemper eſt licitum vendere vltra decẽ/
dummodo vẽdatur citra quindecim & nõ
vſq; ad dimidietatem iuſti precij. Secũda opinio
¶ Alia opinio dicit ꝙ eſt licitum vendere
rem vltra iuſtum precium dummodo nõ Tertia opinio
vendatur per notabilem exceſſum. ¶ Ter-
cia opinio: ꝙ nunq̃ eſt licitum vendere vl-
tra iuſtum preciũ/ ſiue paruo/ ſiue magno Motiuũ
exceſſu. ¶ Prima opinio dicit/ ꝙ licitum ẽ p̃ie opi.
vendere vltra iuſtum precium dũmdo ex-
ceſſus ſit cirta dimidietatem. i. ſit minor me
dietate iuſti precij/ ſiue talis exceſſus ſit ma
gnus & notabilis/ ſiue paruus. & ratio hu
ius opinionis in qua fundatur eſt hec: & ẽ
communis propoſitio. Res tantũ valet q̃-
tum vendi poteſt. & intelligitur q̃tum vẽ
di poteſt iure/ q̄a id poſſumus q̄d iure poſ-
ſumus & ita Henricus dicit: qui eſt ſtrictiſ-
ſimus in materia contractuum. ſed res iure
vendi poteſt vltra iuſtum precium: dum-
modo exceſſus ſit citra dimidietatem iuſti
precii: & iura approbãt illam & prohibẽt
actionem emptoris contra vendentem. Pa
tet in capitulo cum dilecti. de venditione
& emptione/ & eſt motiuum prime opini
onis. ergo res licite vẽdi poteſt vltra iuſtũ
precium ſecundum iura dummodo exceſ- Motiuũ
ſus ſit citra dimidiũ iuſti precij. ¶ Sed mo- ſcḋe opi.
tiuum ſecunde opi. eſt ꝙ licet vendere vl-
tra iuſtum precium: dũmodo exceſſus non

ſit notabilis. Vnde motiuum: eſt quia acci
pere alienū (quod non eſt notabile bonū)
non eſt furtum / neqꝫ malum. Nam in diffi
nitione furti dicūt: ꝙ eſt contrectatio rei a-
liene notabilis: inuito domino. Ideo ſi ſor
tes vendat rem ſuam vltra iuſtum precium
& accipiat aliquid vltra quod accipiendo
non eſſet furtum: non capit notabilem ex-
ceſſum / neqꝫ facit contra iniuſticiam / ergo
ſequitur ꝙ ſortes in tali caſu non peccat.
¶ Tertia opinio verior / & quā ſolam cre-
do veram: & eſt communis & communi-
ter tenetur. ¶ Nunq̄ eſt licitum vendere rē
vltra quam credo illam valere / vel teneor
credere valere. ¶ Hoc eſt dicere. Omnis
ille ꝯtractus emptionis eſt illicitus / & pec-
catū quo vendens vendit rem vltra quam
credit illam valere / vel credere tenetur pro
babiliter valere: ita ꝙ omis cōtractus / quo
vendens rem pluſq̄ valeat ſiue vltra ſiue i-
tra medietatem iuſti precij eſt iniuſtus: niſi
vendens excuſetur per ignorantiam inui-
cibilem. patet & arguit̄ ſic. Omnis talis cō
tractus eſt actus iniuſticie / ergo omis talis
contractus eſt peccatum. Conſequentia eſt
certa cū iniuſticia & intemperātia ſunt per
ſe mala in lumine naturali. Sed antecedens
patet / omnis receſſus a medio iuſticie eſt ac
tus iiuſticie: ſed omnis talis venditio eſt re
ceſſus a medio iuſticie / ergo omnis talis vē
ditio eſt actus iniuſticie. maior eſt nota ex
philoſophia. nam vitium oppoſitum iu-
ſticie eſt recedere a medio iuſticie: vel ꝑ ſu-
perabundantiam / vel per deffectum. Iam
quo ad minorē: ſed ſic eſt ꝙ omnis talis vē
ditio ē receſſus a medio iuſticie. Patet: quia
medium iuſticie eſt equalitas valoris. iam
recedit ab illa equalitate. quia vēdit pluſq̄
valet / ergo omnis talis venditio eſt receſ-
ſus a medio iuſticie quēadmodum dicunt
docto. & martinus in materia de temperan
tia ꝙ medium temperantie eſt bona habi-
tudo corporis & omis talis receſſus eſt pec
catū intemperātie. Eodemmodo ſi aliquis
vendendo diſcedat a medio iuſticie vendē
do pluſq̄ res valeat & ſi ille valor excedens
ſit in tam paruo exceſſu: ꝙ non poſſit co-
gnoſcere excuſatur per ignorantiam. ſed
ſi cognoſcat talem exceſſum peccat. & do
cto. ſolēt ꝓ iſta opinione adducere multas
rationes. Prima illud quod ē pro commu-
ni vtilitate introductum nō debet magis   Rōes ꝓ 3. opi.
eſſe in fauorem vnius q̄ alterius cum equa-
liter emptiones & venditiones ſunt intro-
ducte pro communi vtilitate omnium. er-
go non pro vtilitate vnius potius q̄ alteri-
us. Vnde ſi liceret emptori emere rem pluſ
q̄ valet: eſſet iutilitas eius vel emere minus
eſſet inutilitas vendentis. Preterea (& hec   Secūda
ratio uidetur Henrico concludere in hac   ratio
materia) ſit ſortes qui uendidit platoni ali-
quid ultra iuſtum precium / in ita uenden
do habet aliqd a platōe / & plato nihil ha-
bet a ſorte correſpondens illi & cum iſta ac
ceptio non ſit gratuita. ſequitur ꝙ ſortes ē
detentor alieni / ergo eſt iniuſtus ſi detine-
at inuito domino: & ſcienter. & hec ꝓpo-
ſitio uidetur ꝓbabilior ꝙ omnis uēdēs rē
ultra iuſtum precium qualicūqꝫ exceſſu in-
iuſte agit niſi excuſetur per ignorantiam i
uincibilem puta quia non credit uendere
pluſq̄ ualeat nec credere tenetur. Ex iſta ꝓ-
poſitione ſequitur correlarie. ꝙ dubitās
& exiſtens in equilibra uidelicet ꝙ preciū
quo uendit excedit rem uel non excedit /
& uēdens illo precio de facto peccat. Pa-
tet exponens ſe periculo cuiuſcunqꝫ pecca-
ti peccat. Ideo exponens ſe pctō iiuſticie
peccat pctō iiuſticie ſed ita dubitās expōit
ſe ꝑiculo peccati Igit̄ &c̄. Vnde cōmūiter
dicūt doc. ꝙ ſicut facere cōtra cōſciētiā eſt
peccatum / ita facere contra dubium. Eodē
modo ſequitur ꝙ uendens rem & ꝓbabili
ter credēs ꝙ illud preciū excedit iuſtū pre-
cium peccat / nam ſi uendens & dubitās pec
cat a fortiori uendēs & ꝓbabiliter dubitās
Reſolutio igitur ſanioris partis ē ꝙ uēdēs
ultra iuſtum precium qualicūqꝫ exceſſu dū   Reſolu.
modo non ignoret inuincibiliter exceſſū
peccat. ¶ Quid ergo dicendum eſt ad pri-
mam opinionem dicentem ꝙ uendens nō
ultra dimidietatem iuſti precij non peccat

quia res tantum valet q̄tum iure vendi poteſt. ff. ad trebel. l. j. & ff. ad. l. falſi. ſed iure poteſt vendi vltra q̄ valeat dummodo exceſſus ſit citra dimidium iuſti precij. Igitur. dico quando dicitur ꝙ res tantum valet q̄tum iure vendi poteſt ſic intelligitur q̄tum iure vendi poteſt. i. iuſte / & non eſt ita intelligendum res tantum valet q̄tum vendi poteſt iure. i. per contractus qui nō ānullantur a iure poſitiuo: quia tunc argumentum bene probaret ꝙ poſſet iſto modo vendi ſupra iuſtum precium dūmodo nō excedat medietatem iuſti precij: ſed tantum valet q̄tum iuſte vendi poteſt nemini iniuriam faciendo / ſed accipiendo ſupra latitudinem precij quamuis citra medietatē iuſti precij facio illi iniuriam. & hoc intelligendo quando emens non ſcit rem non tantum valere / ita ꝙ ſi ſciret non tantū valere non emeret. ¶ Circa argumentum eſt difficultas: dictum eſt in argumento ꝙ iura ciuilia approbant emptionem dummodo exceſſus ſit citra dimidiū iuſti precii. i. non annullant / et excludunt actionem ab emēte: ita ꝙ non poteſt agere coram iudice.

Difficultas.

Vtrum iura canonica eodemmodo nō annullant iſtam emptionem & excludant actionem ementis contra vendentem: Et apparet ꝙ ſic ex ca. cum dilecti. extra de emp. & vend. vbi habetur ꝙ tenet vēditio licet venditor ſit deceptus vltra dimidiā iuſti ꝑcij &c. ¶ Oppoſitum tamen arguitur argumento quod magnam habet apparentiam contra doctores dicētes ꝙ iura canonica excludunt actionem ementis contra vēdentem. Bene ſequitur / iſte vēdit rem plus iuſto & ita vendendo offendit emētem & in recipiendo vltra iuſtum precium peccat & tenetur emptori reſtituere / tunc bene ſequitur in ita vendendo peccat / & poſt vēditionem peccat in retinendo: ergo iuxta proceſſum euangelicum tenetur emens reuelare eccleſie. i. iudici eccleſiaſtico qui ſub cenſuris eccleſiaſticis tenetur ipſum admonere & compellere vt venditori reſtituat. Tunc ſic arguo & multum apparenter ita vendendo mihi peccat in me & etiam in retinendo / ergo teneor ipſum admonere iuxta proceſſum euangelicum / ergo ſi decepit me citra dimidium iuſti precij non auffertur a me poteſtas agendi in ipſum corā iudice eccleſiaſtico q̄uis mihi aufferaṫ poteſtas coram iudice laico. Et hoc argumētū tangit Panor. in materia de vſuris. & ē apparentia. & dicit Panormitanus ꝙ talis vēditio vltra iuſtum pretium non eſt approbata a iure canonico / quia iuris canoici auctor eſt ſpirituſſanctus qui non eſt auctor mali: ſed eſt approbata ſolum a iure ciuili non ꝙ precipiat ſed quia ius ciuile non punit tales cum ius ciuile ſolum peccata punit que ſunt in pernitiem reipublice. & ius canonicum omia peccata debet punire ſaltem & precipue quando eſt obſtinatio & non ſequitur ſcandalum. Apparentia eſt ſi ſortes in emendo ſit deceptus quāuis citra medietatem iuſti precii ꝙ ab ipſo non auferatur poteſtas agendi coram iudice eccleſiaſtico ita ꝙ vendens ſit obſtinatus & nolit deſiſtere a peccato quod committit i retinendo non ſolum non poteſt agere corā iudice eccleſiaſtico imo tenetur denunciare iudici ſecundum proceſſum euangelicū Et dico q̄tum ad hoc ꝙ ſi emptor ſit deceptus poteſt recurrere ad eccleſiaſticum iudicem ſaltē ſi recurrat ꝓcedō de pc̄ō vēditoris ꝙ eccleſiaſticus iudex teneṫ venditorem cōpellere ad reſtituendū quod accepit vltra iuſtum. ¶ Ad argumentum alterius opinionis dicebat eñ altera opinio ꝙ ſi vēdens accipiat vltra iuſtum precium dūmodo exceſſus non ſit valde notabilis non eſt peccatum. Patet quia licet accipere alienū dūmodo illud quod accipiṫ nō ſit notabilis valoris. Q̄tum ad hoc dico duo ꝙ nū q̄ licet accipere alienū ſiue ſit notabilis valoris ſiue non niſi in eo caſu in quo probabiliter creditur dominus conſentire / vel in eo caſu in quo tenetur dominus conſentire / In duobus tantum caſibus licet capere alienum. primus quando veriſimiliter creditur ꝙ ſi dominus ſciret conſentiret. Secun

dus ſi dominus preſens eſſet & cognoſceret teneretur cōſentire puta in caſu neceſſitatis. In aliis caſibus ſiue capiat paruū ſiue magnum eſt ſemp peccatum: ſed nō eſt ſemper mortale. quia quando paruū capitur non eſt niſi veniale. Ideo ſi Sortes venderet vltra iuſtum precium ſed non notabiliter vltra: venialiter peccat. & eſt contra .S. tho. qui dicit ꝙ omne vitium oppoſitum cuicunqȝ virtuti cardinali ſcilicet temperātie fortitudini aut iuſticie eſt ſemper mortale immo dico ꝙ eſt aliquod veniale puta iniuſticia venialis vel intemperantia venialis. nam ſi per exceſſum non notabilem tranſgrederetur mediū non oportet ꝙ ſit mortale. ¶ Contra arguitur & multum apparēter / dictū eſt ꝙ qui vendit rem vltra iuſtum precium: ſed valde parū vltra peccat venialiter. ¶ Contra ſequitur ꝙ ſortes poſſet vendere merces quas habet diuiſim ſine mortali: & non poſſet eas ſimul vendere ſine mortali tantum quātum vendit ſeorſū. patet: ſortes habens. xx. merces vendit primam Platoni / ſecundam Ciceroni / tertiā Titio &c. pluſqȝ valet vno paruo exceſſu: ſolū peccat venialiter. & ſimiliter vendit ſecundam alteri tāto exceſſu paruo. Iſti exceſſus ſimul iūcti facerent magnum exceſſum. Tūc ſic arguitur. Si vendat res ſimul illo exceſſu cōpoſito ex illis paruis exceſſibus q̄bus vendit res pluſqȝ valent Iam vendit cū magno exceſſu pluſqȝ valerent. ergo ſortes poteſt vendere diuiſim aliquibus preciis ſine mortali & non copulatim eidem homini abſqȝ mortali. ¶ Dico ꝙ correlarium ſequitur ex illa opinione & concedo: ꝙ in caſu poteſt eas vēdere ſeorſum & diuiſim & tamen non poterit eas vendere tanto precio abſqȝ mortali. Quia tunc in venditōne excedit notabiliter valorem rei. Habemus

Reſolutio.

ergo ꝙ vendere rem ſcienter vltra iuſtū precium ſiue vltra dimidium ſiue citra dimidium iuſti precij ſiue vltra cum magno ſiue cum paruo exceſſu ſemper eſt peccatum. Et in hoc ſolo differūt contractus quibus vēditur vltra dimidium & vltra iuſtum: ſed citra dimidium tantum. quia lex annullat primū contractum & non ſecūdū: ſed tamē in foro conſcientie in ſecundo contractu tenetur vendens ad reſtitutionem. ſimiliter dicendum de emente: ſi emat citra iuſtum. ¶ Conſequēter videndum eſt vtrum liceat alicui vendere aut emere redditus pecuniarios ſeu perpetuos ſeu ad vitam ſeu fundatos in aliqua poſſeſſione puta i agro vel domo ſeu fundatos in perſona. Et iſta diſficultas agitatur inter duos maximos theologos ſcilicet Henricum de gaudano & Godofredum de fontibus / vt puta an ſit licitum alicui dare cētum florenos alicui vt ille qui dat ſingulis annis recipiat decē ab illo cui dat: vel an ſit licitum dare centū vt toto tempore vite ſue quolibet anno recipiat quatuor vel precium conuentum iter eos. ¶ Pro declaratione notandum ꝙ ali-

Duplices ſunt redditus

qui ſunt redditus fundati i re immobili vt redditus prediales. Alii fundantur in perſonis & uocātur perſonales / & eſt difficultas de vtriſqȝ / an poſſunt vēdi & emi vel ꝑpetuo vel ad vitam. ¶ Dicit Henricus ꝙ

Opinio Henrici

nullus poteſt emere aut vendere neqȝ perpetuos neqȝ annuales redditus pecuniarios ſiue fundentur in bonis ſiue in perſonis ſiue in perſona ſingulari ſiue in communitate vt patet ſecundo ſuo quolibeto & octauo & .q. xli. Dicit ergo Hēricus ꝙ non eſt licitum alicui vendere redditus pecuniarios perpetuos: hoc ē nō eſt licitum dare centum alicui vt recipiam decem quolibet anno. ¶ Et ad hoc probandum inducit pꝛcipue duas ratōnes. ¶ Prima. non eſt inuēta pecunia vt ſit terminus emptionis aut vēditionis: ſed ſolum vt ipſa ſit mediū emptionum & venditionum ergo omnis talis contractus emptionis in quo pecunia ſe habet tanqȝ extremum eſt illicitus & iniuſtus. ſed in vēdente & dāte centum vt accipiat ſingulis annis decem terminus cōtractus eſt illa pecunia decem annue recipienda. ergo talis contractus eſt illicitus.

Secūdū argumentum Henrici

¶ Secunda ratio. omnis ille cōtractus ſic ſe habens ꝙ in illo aliquis plus recipit vel in

tendit plus recipet q̄ det eſt illicitus quia vēdit rem vltra iuſtum precium/ergo illicite facit/ſed in tali contractu emens plus intendit accipere q̄ det. Nam ſolum dat centum & in. xij. annis recipiet centum & viginti. & non reffert dicere/do tibi centum & ſingulis annis vſq ad duodecim annos recipiam decem/& dicere do tibi centum & in fine duodecim annorum recipiam cētum & viginti. immo videtur maior miſericordia differre: q̄ ſingulis annis recipere decem/ſed ſecundus contractus eſſet illicitus Ergo & primus videtur eſſe illicitus & vſurarius. ¶ Aliter reſpondet Godofredus de fontibus & meo iuditio melius & conformius communi practice & doctoribus. Pro cuius declaratione dicit ꝙ rerum vendibilium & emibilium quedā ſunt corporales vt domus/ager/triticū &c. Incorporales vt ſunt quedā iura ſeu poteſtates vt ſortes primogenitus nōdum patre mortuo poteſt vendere ius primogeniture & illud ius non eſt res corporalis ſed quedā poteſtas ad conſequendum res corporales puta domum aut agrum. Similiter ſorti debentur centum ſcuta ſi ille vēdit ius ad exigendum illa/& ad agendum contra debitorem non vendit illa cum nō ſunt eius ſed vendit ius. ¶ Hoc ſuppoſito dicit de fontibus ꝙ licitus eſt contractus ſaltem ſi fiat ſine deceptione ſecundum communē eſtimationem patrie qua datur in preſenti certa pecunie ſumma vt annue recipiatur certa ſumma pecunie & hoc quando talis poteſtas fundatur ſuper re temporali & immobili. ¶ Hec propoſitio ſic ſuadetur/ ſit ſortes habens agrum poteſt illum vendere nude & ſimpliciter accipere preſentem pecuniam: & cum hoc poteſt dare illum agrum ad ānuos redditus vt regulariter domini & nobiles dant terras perpetuo poſſidendas aliquibus & a ſuis heredibus vt certos annuatim percipiant redditus. & hoc eſt licitum etiam ſecundum Henricum. qa quilibet poteſt vendere ſuū patrimonium & rem immobilem puta predia. ¶ Similiter poteſt vendere ius percipiendi illos redditus annuos fundatos in terra & re immobili & ita practitatur quothidie & nullus hoc vituperat/ ergo anteq̄ dederit terram ad annuos redditus poteſt vendere conſimiles redditus fundatos ſuper illa predia. ¶ Conſequentia tenet quia contractus primus & ſecundus in nullo videntur differre quia ſemper vēditur idem. ergo ſi vnus eſt licitus & alter. ¶ Alia ratio de fontibus & deoyta ſit ſortes habens poſſeſſiones vltra deductionem laborū & penarum in colendis agris percipit aliquos fructus: & forte tales fructus ſic multiplicati p decē annos valērent centum vltra expēſas factas in colendis agris: & ſtat ꝙ terra ſi vēdatur pecunia preſenti ſolū vēderet centū emēs in duodecim annis percipiet vltra centum & tamē cōtractus eſt iuſtus: ergo eodē modo q̄uis ſortes i. xij. annis percipiat pluſq̄ centum non impedit quin contractus ſit iuſtus. ¶ Prima ergo cōcluſio certa eſt: ꝙ poteſt dari pecunia certa vt dās ab eo cui dat percipiat annuos & perpetuos redditus fūdatos ſuper poſſeſſionem immobilem. Et ad argumentum Henrici quo volebat ꝓbare talem cōtractum eſſe illicitū: quia emitur pecunia pro pecunia/ & pecunia non poteſt eſſe terminus emptionis aut vendicionis: ſed eſt medium. ¶ Fateor ꝙ eſt medium: ſed nego ꝙ formaliter & immediate ematur pecunia: licet bene ematur pecunia mediate & virtualiter. Nam ſortes vendens ius quod habet ad exigendum centū florenos a platone non vendit centum florenos immediate. ¶ Quia illi nō ſunt eius ſed vendit poteſtatē. & ius quod habet. ¶ Similiter dico ſortes dans platoni centū vt recipiat decem annuatim: non emit illa decem annuatim ſoluenda: ſed emit ius immediate ad percipiendum illa decem annuatim/& illud ius non eſt pecunia. Vltra dico ꝙ illud ius eſt pecunia virtualiter qa ꝓ tali iure poteſt haberi pecūia ita ſortes dās centum vt decem annue recipiat non emit immediate & formaliter decem: ſed ius ad

Opinio godo. de fontibus

Prīa ꝓpoſitio.

Solutio argumē. ti hērici.

illa decē percipienda quod ius eſt quoddā
incorporale/q̄ď ius eſt pecunie virtualiter
Ad ſecūdus argumentum Henrici. ſed non formaliter. ¶Quantum ad ſecun-
dum argumentum hēnci vbi eſt maior ap
parentia/emens intendens accipere pluſq̄
det non ſeruat equalitatem: ſed talis inten-
dit plus accipere q̄ det/patet in . xij. annis
accipiet pluſq̄ det. Dico ꝙ iſtud argumen
tum ꝯcluderet ꝙ nulla emptio rei in ꝯſum
ꝑtibilis vſu puta agri vel predij eſſet licita
Patet: ſit ager venalis valens centum & ex
fructibus agri deductis expenſis in certo tē
pore emens accipiet pluſquam dedit. ergo
iniuſte emeret quod nemo diceret. ¶Dico
ad argumentum: ꝙ quando venditur res
non eſt reſpiciendum quantum valebunt
fructus prouenientes ex illa re/quia tūc qui
libet ager valeret infinite: ſed in preſenti tā-
tum valet q̄tum conducit ad vſum huma-
num ſecūdum communem eſtimationem:
nam ſortes emens in preſenti centum illū
agrum non accipit pluſq̄ det: ſed in futuro
ex fructibus accipiet pluſq̄ dat. ¶Similiter
dico: ſortes emens annuos redditus dat cen
tum in preſenti & recipit a vendente ius ꝑ-
cipiendi annue decem/tale ius non valet ĩ
preſenti pluſq̄ centum & ſic in preſenti nō
plus capit q̄ det/verum eſt ꝙ in futuro ex
percipiendis que ſunt fructus huius pote-
ſtatis & iuris accipiet pluſq̄ dat. Eodem-
modo ſicut de agro ſed in preſenti non ac-
cipit pluſquam det. Ideo cum ſic arguitur
omnis contractus eſt illicitus quo emens
ſcienter plus accipit q̄ det/concedo/ſed ne-
go ꝙ ſortes in propoſito plus accipiat q̄
det & cum ꝓbatur q̄a in futurū plus capiet.
verum eſt: ſed non ĩ preſenti. quia talis po-
teſtas percipiendi in preſenti non eſtimat̄
Secūda Propō. pluſq̄ centum. ¶Alia concluſio eſt de red-
ditibus non perpetuis neq; ad certum tem
pus: ſed ad vitam que talis eſt. ¶Licitum ē
emere ſimiliter & vendere redditus funda
tos in perſona ſicut eſt licitum vendere &
emere redditus fūdatos in re immobili. Et
pro probatione oportet ſupponere quod
datur certa perſona que ex induſtria & la-
bore vltra neceſſaria ad victum & veſtitū
& ad vite conſeruationem poteſt aliquid
lucrari. imo regulariter quelibet perſona
poteſt hoc facere & aliq̄d lucrari. Tunc di-
cunt ꝙ talis perſona poteſt vendere pote-
ſtatem percipiendi annuos redditus funda
tos ſuper induſtria & labore huius perſo-
ne. Et patet iſta propoſitio ſicut precedēs.
Nam aliquando liberi poſſunt redigi pu-
ta per bellū iuſtum. imo liber homo po-
teſt ſeipſum vendere ſicut legitur de aliqui
bus ſanctis qui ſe vendiderūt pro redemp-
tione captiuorum/& dicuntur ſerui vena-
les & empticij ita ꝙ q̄cquid acquirēt hoc
erit domino & non ſibi: & ſic efficiūtur ſer
ui capti ĩ bello iuſto. Vltra ſupponitur ꝙ
talis ſeruus quicquid acquirit/acquirit do
mino. Et pro materia dico ꝙ aliq̄s poteſt
lucrari vltra neceſſitatē vite & illď alteri vē
dere/ergo poterit aliq̄s emere annuum red
ditum non ſolum fundatum ſuper predijs
ſed ſuper perſona: & ideo poſſunt licite cō
ſtitui tales redditus in perſona & ita vēdūt
nunc ſerui conducticij ſuas operas/ergo a
fortiori ſortes pro pecunia certa poterit vē
dere vnam partem iuris percipiēdi fructus
annuos in perſona. ergo licitus poteſt eſſe
contractus in quo conſtituuntur perpetui
redditus ad vitam ſuper ſingularem perſo
nam. ¶Sed de redditibus nō ad certū tem-
pus/ſed ad vitam ponitur talis propoſitō ꝓpoſitio
Licitus eſt contractus emptionis & vendi-
tionis per quem conſtituūtur redditus nō
perpetui: ſed ad vitam ſingulis annis perci
piendi. Et hoc fit communiter in monaſte
rijs: vt ſortes volens viuere in q̄ete dat mi-
le ſcuta alicui mōaſterio vt ĩde accipiat quo
libet anno. xl. ſcuta ad victum ſuū: mortuo
illo perit talis redditus & talis contractus
poteſt eſſe licitus. Patet/contractus eſt lici-
tus vel eſſe poteſt per quem pro certa pecu
nia conſtituitur ſuper communitate annu-
us redditus & temporalis & ſi poteſt eſſe
licitus ergo a fortiori ad vitam. Dicit Hen
ricus ꝙ quando conſtituitur in ꝑpetuum ē
iniuſtus ꝯtractus ex parte ementis cū ĩtēdit

tendit plus recipet q̄ det eſt illicitus quia vē dit rem vltra iuſtum precium/ergo illicite facit/ſed in tali contractu emens plus inten dit accipere q̄ det. Nam ſolum dat centum & in. xij. annis recipiet centum & viginti. & non reffert dicere/do tibi centum & ſin gulis annis vſq₃ ad duodecim annos reci piam decem/& dicere do tibi centum & in fine duodecim annorum recipiam cētum & viginti. immo videtur maior miſeri cordia differre: q̄ ſingulis annis recipere de cem/ſed ſecundus contractus eſſet illicitus Ergo & primus videtur eſſe illicitus & vſurarius. ℂ Aliter reſpondet Godofre dus de fontibus & meo iuditio melius & conformius communi practice & doctori bus. Pro cuius declaratione dicit ꝙ rerum vendibilium & emibilium quedā ſunt cor porales vt domus/ager/triticū &c. Incor/ porales vt ſunt quedā iura ſeu poteſtates vt ſortes primogenitus nōdum patre mor tuo poteſt vendere ius primogeniture & illud ius non eſt res corporalis ſed quedā poteſtas ad conſequendum res corpora les puta domum aut agrum. Similiter ſor ti debentur centum ſcuta ſi ille vēdit ius ad exigendum illa/& ad agendum contra de bitorem non vendit illa cum nō ſunt eius ſed vendit ius. ℂ Hoc ſuppoſito dicit de fontibus ꝙ licitus eſt contractus ſaltem ſi fiat ſine deceptione ſecundum communē eſtimationem patrie qua datur in preſenti certa pecunie ſumma vt annue recipiatur certa ſumma pecunie & hoc quando talis poteſtas fundatur ſuper re temporali & im mobili. ℂ Hec propoſitio ſic ſuadetur/ſic ſortes habens agrum poteſt illum vende re nude & ſimpliciter accipere preſentem pecuniam: & cum hoc poteſt dare illum a grum ad ānuos redditus vt regulariter do mini & nobiles dant terras perpetuo poſſi dendas aliquibus & a ſuis heredibus vt cer tos annuatim percipiant redditus. & hoc eſt licitum etiam ſecundum Henricum. qa quilibet poteſt vendere ſuū patrimonium & rem immobilem puta predia. ℂ Simili

Opinio godo. de fontibus

Prīa ꝑ poſitio.

ter poteſt vendere ius percipiendi illos red ditus annuos fundatos in terra & re immo bili & ita practicatur quothidie & nullus hoc vituperat/ergo anteq̄ dederit terram ad annuos redditus poteſt vendere conſi miles redditus fundatos ſuper illa predia. ℂ Conſequentia tenet quia contractus pri mus & ſecundus in nullo videntur differ re quia ſemper vēditur idem. ergo ſi vnus eſt licitus & alter. ℂ Alia ratio de fontibus & deoyta ſit ſortes habens poſſeſſiones vl tra deductionem laborū & penarum in co lendis agris percipit aliquos fructus: & forte tales fructus ſic multiplicati p decē an nos valerent centum vltra expēſas factas in colendis agris: & ſtat ꝙ terra ſi vēdatur pe cunia preſenti ſolū vēderet centū emēs in duodecim annis percipiet vltra centum & tamē cōtractus eſt iuſtus: ergo eodē modo q̄uis ſortes i. xij. annis percipiat pluſq̄ cen tum non impedit quin contractus ſit iu ſtus. ℂ Prima ergo cōcluſio certa eſt: ꝙ po teſt dari pecunia certa vt dās ab eo cui dat percipiat annuos & perpetuos redditus fū datos ſuper poſſeſſionem immobilem. Et ad argumentum Henrici quo volebat ꝓ bare talem cōtractum eſſe illicitū: quia emi tur pecunia pro pecunia/& pecunia non poteſt eſſe terminus emptionis aut vendi tionis: ſed eſt medium. ℂ Fateor ꝙ eſt me dium: ſed nego ꝙ formaliter & immediate ematur pecunia: licet bene ematur pecunia mediate & virtualiter. Nam ſortes ven dens ius quod habet ad exigendum centū florenos a platone non vendit centum flo renos immediate. ℂ Quia illi nō ſunt eius ſed vendit poteſtatē. & ius quod habet. ℂ Similiter dico ſortes dans platoni centū vt recipiat decem annuatim: non emit illa decem annuatim ſoluenda: ſed emit ius im mediate ad percipiendum illa decem annu atim/& illud ius non eſt pecunia. Vltra di co ꝙ illud ius eſt pecunia virtualiter qa p tali iure poteſt haberi pecūia ita ſortes dās centum vt decem annue recipiat non emit immediate & formaliter decem: ſed ius ad

Solutio argumē. ti hērici.

illa decē percipienda quod ius eſt quoddā
in corporale/qđ ius eſt pecunie virtualiter
Ad ſecū- dus argu mentum Henrici. ſed non formaliter. ¶Quantum ad ſecun-
dum argumentum hērici vbi eſt maior ap
parentia/emens intendens accipere pluſq̃
det non ſeruat equalitatem: ſed talis inten-
dit plus accipere q̃ det/patet in . xij. annis
accipiet pluſq̃ det. Dico ꝙ iſtud argumen
tum ꝯcluderet ꝙ nulla emptio rei in ꝯſum
ptibilis vſu puta agri vel predij eſſet licita
Patet: ſit ager venalis valens centum & ex
fructibus agri deductis expenſis in certo tē
pore emens accipiet pluſquam dedit. ergo
iniuſte emeret quod nemo diceret. ¶Dico
ad argumentum: ꝙ quando venditur res
non eſt reſpiciendum quantum valebunt
fructus prouenientes ex illa re/quia tūc qui
libet ager valeret infinite: ſed in preſenti tā-
tum valet q̃tum conducit ad vſum huma-
num ſecūdum communem eſtimationem:
nam ſortes emens in preſenti centum illū
agrum non accipit pluſq̃ det: ſed in futuro
ex fructibus accipiet pluſq̃ dat. ¶Similiter
dico: ſortes emens annuos redditus dat cen
tum in preſenti & recipit a vendente ius pꝛ-
cipiendi annue decem/tale ius non valet ī
preſenti pluſq̃ centum & ſic in preſenti nō
plus capit q̃ det/verum eſt ꝙ in futuro ex
percipiendis que ſunt fructus huius pote-
ſtatis & iuris accipiet pluſq̃ dat. Eodem-
modo ſicut de agro ſed in preſenti non ac-
cipit pluſquam det. Ideo cum ſic arguitur
omnis contractus eſt illicitus quo emens
ſcienter plus accipit q̃ det/concedo/ſed ne-
go ꝙ ſortes in propoſito plus accipiat q̃
det & cum ꝓbatur qa in futurū plus capiet.
verum eſt: ſed non ī preſenti. quia talis po-
teſtas percipiendi in preſenti non eſtimaẽ
Secūda Propō. pluſq̃ centum. ¶Alia concluſio eſt de red-
ditibus non perpetuis neq̧ ad certum tem
pus: ſed ad vitam que talis eſt. ¶Licitum ē
emere ſimiliter & vendere redditus funda
tos in perſona ſicut eſt licitum vendere &
emere redditus fūdatos in re immobili. Et
pro probatione oportet ſupponere quod
datur certa perſona que ex induſtria & la-
labore vltra neceſſaria ad victum & veſtitū
& ad vite conſeruationem poteſt aliquid
lucrari. imo regulariter quelibet perſona
poteſt hoc facere & aliqđ lucrari. Tunc di-
cunt ꝙ talis perſona poteſt vendere pote-
ſtatem percipiendi annuos redditus funda
tos ſuper induſtria & labore huius perſo-
ne. Et patet iſta propoſitio ſicut precedēs.
Nam aliquando liberi poſſunt redigi pu-
ta per bellū iuſtum. imo liber homo po-
teſt ſeipſum vendere ſicut legitur de aliqui
bus ſanctis qui ſe vendiderūt pro redemp-
tione captiuorum/& dicuntur ſerui vena-
les & empticij ita ꝙ qcquid acquirēt hoc
erit domino & non ſibi: & ſic efficiūtur ſer
ui capti ī bello iuſto. Vltra ſupponitur ꝙ
talis ſeruus quicquid acquirit/acquirit do
mino. Et pro materia dico ꝙ aliqs poteſt
lucrari vltra neceſſitatē vite & illđ alteri vē
dere/ergo poterit aliqs emere annuum red
ditum non ſolum fundatum ſuper predijs
ſed ſuper perſona: & ideo poſſunt licite cō
ſtitui tales redditus in perſona & ita vēdūt
nunc ſerui conductitij ſuas operas/ergo a
fortiori ſortes pro pecunia certa poterit vē
dere vnam partem iuris percipiēdi fructus
annuos in perſona. ergo licitus poteſt eſſe
contractus in quo conſtituuntur perpetui
redditus ad vitam ſuper ſingularem perſo-
nam. ¶Sed de redditibus nō ad certū tem-
pus/ſed ad vitam ponitur talis ꝓpoſitō ꝓpoſitio
Licitus eſt contractus emptionis & vendi-
tionis per quem conſtituūtur redditus nō
perpetui: ſed ad vitam ſingulis annis perci
piendi. Et hoc fit communiter in monaſte
rijs: vt ſortes volens viuere in qete dat mi-
le ſcuta alicui mōaſterio vt ide ccipiat quo
libet anno . xl. ſcuta ad victum ſuū: mortuo
illo perit talis redditus & talis contractus
poteſt eſſe licitus. Patet/contractus eſt lici-
tus vel eſſe poteſt per quem pro certa pecu
nia conſtituitur ſuper communitate annu-
us redditus & temporalis & ſi poteſt eſſe
licitus ergo a fortiori ad vitam. Dicit Hen
ricus ꝙ quando conſtituitur in ꝑpetuum ē
iniuſtus ꝯtractus ex parte ementis cū itēdit

in ciuitate de vſuris. Vbi dicitur ꝙ vendēs
rem pluſq̄ valeat: quia ſolutionem differt
peccat &c. ¶ Pro declaratione notandum
ꝙ vſura ſolet capi dupliciter. Vno modo
materialiter pro illo circaquod committi-
tur peccatum vſure. & ſic vt dicit Ambro-
ſius ē quicqd accedit ſorti. ¶ Et ſors in pro
Sors. poſito capitur pro peccunia mutuata/ &
non pro hereditate vel diuiſione. Quicqd
accedit ſorti.i.illud quod eſt vltra ſortē vo
catur vſura hoc eſt vltra pecuniam mutua-
tam dicitur vſura materialis. Alij diffiniūt
ex pacto vel ex intentione habita in mutua
tiōe vel exactione habita poſt mutationē.
¶ Alio mō capiť formaliter: & ſic vſura ni-
chil aliud eſt q̄ volitio ex vi mutui aliquod
lucrum temporale accipiendi. Et iſto mo-
do vſura preſupponit duas volitiones vel
vnam duabus equiualentem. Vna eſt vo-
litio mutuandi. Secunda eſt volitio conſe
quendi lucrum ex tali mutuo: ita ꝙ prima
ſe habet vt vſus. Secunda/ vt fruitio. vel
prima vt electio. ſecunda vt intentio. Vſu
ra ergo eſt volitio aliquid percipiendi vl-
tra ſortem vi mutui cauſata ex ſpē alicuius.
Vſura formalis. lucri temporalis ſuper ſortem conceſſam
vel mutuandam vel mutuatam. ita ꝙ ni-
chil aliud eſt vſura formalis q̄ volitio con
ſequendi lucrum ex mutuo/ vel vt alij di-
cunt/ nihil aliud eſt q̄ ſpes conſequendi lu
crum ex mutuo quod idem eſt. ¶ Pro iſto
eſt notādū vt videatur difficultas inter do
ctores: ꝙ quando aliquis mutuat dupliciter
ter contingit ꝙ intēdat ſiue ſperet lucrum
vltra ſortem. Primo modo principaliter.
Secundo modo/ minus principaliter. Nā
principaliter intendere vel ſperare/ eſt tali-
ter lucrum intendere & ſperare/ ꝙ niſi in-
tenderet vltra ſortem habere: nullo modo
mutuaret. Sed minus principaliter eſt tali
ter ſpare ſeu expectare lucrū: ꝙ q̄uis nō ex-
pectaret aut ſperaret aliquid conſequi/ ad
huc mutuaret. & eſt idem ſicut de canoni-
co/ qui minus principaliter vadit ad eccle-
ſiam propter diſtributiōes. quia q̄uis non
intenderet nichilominus iret. Conſequen-
ter dicunt doctores vt aliquis ſit vſurarius
requiritur ꝙ ſperet principaliter vltra ſor-
tem. Hoc dicit Richardus. & idē dicit glo.
in cap. conſuluit. extra de vſuris. in verbo
ſperātes. Idem etiam dicit ſanctus Thomas
ꝙ requiritur ſpes ſeu intētio principalis re Sctus thomas.
cipiendi vltra ſortē: ita ꝙ ſi aliquis mutuā-
do pecuniā ſperaret aliqd ſibi dari vltra ſor
tem nihilominus q̄uis non ſparet aliqd ha-
bere vltra debitum nō minus mutuaret: ta-
lis non eſt vſurarius quia ſperat minus pri
cipaliter. Gregorius ariminenſis in tracta-
tu ſuo vt dicit Gabriel: dicit oppoſitum & Grego.
eſt ſatis bona apparentia pro ipſo. Nam ſi
ſit aliquis qui vendendo rem ſuam inten-
derit minus principaliter vendere rem pluſ
q̄ valeat nichilominus vendit preciſe tan-
tum quantum valet. quia non inuenit
emptorem qui emat illam pluſq̄ valeat: ta-
lis vendens cum tali intentiōe eſt iniuſtus
& peccat: quia committit actum iniuſticie.
Eodem modo dicit/ ſi aliquis mutuat cum
tali intentione aliquid lucrandi vltra ſor-
tem ſi poſſit: & q̄uis nihil recipiat vltra tñ
tali intentione mutuat/ talis eſt iniuſtus er-
go ē vſurarius. Patet/ qa iniuſticia cōmiſſa
in mutuo eſt vſura. & eſt magna apparen-
tia/ & pleriqʒ dicunt ꝙ intentio minus
principalis ſufficit. ¶ Vltra ſupponen-
dum eſt ꝙ ſpes lucri duplex eſt. Quedam Spes lucri.
minus principalis/ vt quāuis non ſperaret
aliquid nichilominus mutuaret. Pincipa-
lis/ vt ſi non ſperaret aliquid vltra non mu
tuaret. Et iſta eſt duplex. quedam qua mu
tuat & ex vi mutui ſperat aliquid vltra ſor-
tem. Alia/ qua ſperat aliquid vltra ſortem
non ex vi mutui: ſed ex beniuolentia mu-
tuatarij. ita ꝙ ſi non ſperaret ꝙ gratenter
aliquid daret non mutuaret. Tunc dicunt
quidam/ vt ſanctus Thomas. q. de malo.
queſtiōe decimaſeptima. ꝙ ſpes etiam pri-
cipalis aliquid recipiendi vltra ſortē (dum-
modo illa ſpes ſit ex gratuito affectu & nō
ex obligatiōe & vi mutui) nō facit vſuram
ſed ē licita/ vt licitū eſt mihi mutuare pecu-
niam ex ſpe qua ſpero michi aliquid dari

vltra ex beniuolo & gratuito affectu mu-
tuatarij. Et rationes eorum ſunt iſte. Lici-
tum eſt mutuanti in mutuando principali
ter ſperare beniuolentiam & affectum mu-
tuatarij: ita ꝙ nunq̄ mutuaret niſi ſperaret
habere gratuitum amorem & beniuolen-
tiam mutuatarij/ & ꝙ ei afficeretur beniuo
lo affectu: ergo eſt licitum mutuanti ſpera-
re principaliter collationem gratuitam ali
cuius rei temporalis. Patet conſequentia.
quia ex affectu beniuolo procedit illa da-
tio. ergo ſi primum eſt licitum/ erit & ſecũ-
dum. quia primum eſt radix ſecundi. Cum
ex beniuolo affectu procedat beniuola da
tio. ❡Secunda ratio eſt apparentior. Mu-
tuatarius iure naturali non ſolum obliga-
tur ad ſortem: ſed ad antidota & ad affe-
ctũ gratuitum erga mutuantẽ ergo ſi ſor-
tes mutuans expectet beniuolentiam que
oritur ex obligatione naturali non expe-
ctat vltra ſortem & debitum: ſed expectat
ſortem & debitum. ſed ſperando quod de-
betur non committit vſuram. igitur. Sicut
in caſu: ſi ſortes debet michi decem: & non
Caſus. poſſum habere ab illo niſi mutuem cen-
tum vt recipiam illa decem ſimul cum illis
centum: licet michi mutuare: & quãuis ex-
pectem & ſperem aliquid vltra ſortem. nõ
tamen ſpero illud alias indebitum: ſed ali-
as debitum. Similiter dico cum mutuata-
rius iure naturali ſit obligatus ad beniuo-
lentiam. ſortes mutuans ſperans illam re-
compenſationem beniuolentie exterioris
non ſperat aliquid vltra ſortem & debitũ
ſimul: ſed ſortem & aliquid debitũ: ſed in
mutuando ſperare ſortem & debitum ſi-
mul non eſt vſura vt patet extra de vſuris.
cap. j. in tex. & glo. ergo ſortes qui habet
talem ſpem etiam principalem aliquid reci
piendi vltra ſortem non tamen ex vi mu-
tui & debiti: ſed ſolum ex beniuolo affectu
mutuatarij non committit vſuram. Et di-
co quantum ad hoc ꝙ vſura eſt ſpes qua ex
vi mutui aliquid ſperatur principaliter vl-
tra ſortem. ſed ſi proueniat ex altera cauſa
puta ex beniuolentia quãuis ſit ſpes princi
palis ex beniuolentia eſt licitum.

❡Q̄tum ad vltimum Conradus dicit op- Cõradꝰ.
poſitum & duo dicit. Primum. licet mutua
re ſperando a mutuatario amorem beni-
uolum dũmodo amor ille beniuolus non
referatur in aliquod exterius: puta ĩ datio
nem alicuius muneris vel munuſculi: ſed ſi
refferaẗ ĩ aliquod exterius ſupra ſortem ſi-
ue illud munus ſit ager ſiue panis/ vinum/
vel aliquid huiuſcemodi temporale non
eſt licitum. Dicit ergo ꝙ ſperare beniuolẽ-
tiam ex mutuo eſt licitum: ſed non eſt lici-
tum ſperare liberalem dationem exterio-
rem. Sed apparet michi ꝙ non committit
vſuram ſperãdo ſolum gratuitam dona-
tionem etiam principaliter ita ꝙ niſi illam
ſperaret non mutuaret. Dicitur conſequen
ter in diffinitione vſure: eſt ſpes principa-
lis alicuius lucri temporalis ex vi mutui.
quia licet ſperare aliquod ſpirituale/ puta
beatitudinem etiã principaliter: puta non
mutuarẽ niſi intenderem mereri & habe-
re propter hoc beatitudinem. ❡Lucrum
in propoſito/ dicitur omne illud quod ſu-
perexcreſcit iſti vltra ſortem & rem ſibi ali-
as debitam. Exemplum/ Plato nichil mi-
chi debet: & mutuo centum vt reſtituat mi
chi centum & viginti. Illa viginti dicun-
tur lucrum. quia ſunt vltra illud quod erat
mutuatum & vltra illud quod erat michi
prius debitum. Preterea dicunt doctores/
ꝙ ſi mutuo centum platoni vt reſtituat mi
chi illa centum & decem que alias michi de
bebat: licitum eſt hoc facere: nec eſt vſura in
capitulo primo de vſuris. dicitur ꝙ com-
putandi ſunt fructus pignoris in ſortem
principalem niſi illud quod datum fuit in
pignus fuerit tale beneficium quod alias
erat debitũ & quod aliomodo recuperari
non poterat: vt hereditas eccleſiaſtica oc-
cupata a laico. ❡Item licitum eſt pro
ſecuritate accipere pignus. & cetera. Con-
tra/ iſta mutuatio non eſt gratuita: er-
go eſt peccatum/ & ſi eſt peccatum non

eſt niſi peccatum vſure. qiua nõ committi
tur alia iniuſtitia in mutuatione. Quod
non ſit gratuita. patet: dare beneficiũ pla-
toni michi debenti decem vt recipiam illa
decem/ alias non ſibi darem eſt ſymonia.
ergo iſta datio que dicitur ſymoniaca nõ
eſt gratuita: ergo eodem modo mutuare
iſti tot vt recipiam decem alias michi debi
ta nõ eſt mutuatio gratuita. Fateor ꝙ talis
nõ eſt gratuita: dices ergo eſt iniuſta. nego
ꝯña: nam non habetur ex ſcriptura/ ꝙ om̃e
mutuum debeat eſſe gratuitum: ſed habet̃
ꝙ nihil debet ſperari. Propterea dicũt do
ctores ꝙ ſi aliqs iniuſte vexet me: licet mihi
mutuare ei pecuniã vt deſiſtat a vexatione
& talis mutuatõ non eſt pure gratuita/ eo
dẽ mõ licet mihi mutuare alicui: vt accipiã
quod eſt mihi alias debitum. Secundo/ dif
ferentia eſt in ſymonia & in iſto contra-
ctu. quia dans beneficium vt recuperet ſor-
tem dat ſpirituale pro temporali ꝗuis ſit ei
alias debitum/ & hoc nunꝗ licet. Sed quan
do ſortes dat mutuum vt recuperet decem
dat ſolũ temporale. Ideo nunꝗ licet de no-
uo conferre beneficium ad redimendã ve-
xationem. quia omnis talis redemptio eſt
quid eſtimãdum pecunia/ & per ꝯſequens
temporale. neqꝫ ad recuperandum alias de
bitum. Sed licet dare pecuniam ad redimẽ-
dum vexationem propterea ꝙ talis vexa-
tio eſt quid temporale. & ſicut licet dare li-
beraliter ad redimendum vexationem/ ita
& mutuare. & ſicut licet mutuare ad redimẽ
dum vexationẽ: ita licet mutuare pecuniã
ad recuperandum alias debitum. ¶ Circa
hoc tangit doctor difficultatem/ videlicet
an liceat ſperare aliquid in mutuo vltra
ſortem propter damnum vel ratione dam-
ni emergentis. vt ſortes habet pecuniam/
quã plato petit mutuo/ ſortes ſcit ꝙ ſi mu-
tuet incurret damnum/ an liceat ſorti exige
re & in pactum deducere aliquid vltra ſor-
tem ratione damni emergentis. ¶ Pro ſo-
lutione notandum/ ꝙ damnum emergens
capitur dupliciter. Vno modo pro perdi-
tione alicuius boni tẽporalis. Alio modo
pro ceſſatione ab aliquo lucro temporali.
& difficultas eſt de vtroqꝫ. Sortes qui mu-
tuauit propter hoc perdidit aliquod tẽpo-
rale qđ iam hẽbat. Similiter ipſe ſortes eo fa
cto quo mutuauit ceſſauit a lucro quod ha
buiſſet ſi non mutaſſet. exemplum primi vt
ſortes debebat ciceroni centum ſcuta que
habebat in promptu ſoluenda. venit pla-
to ad eum vt accipiat illa mutuo a ſorte/ re-
petit cicero & exigit a ſorte ſua centum ſcu
ta ſortes non põt tũc illa ſoluere niſi ven-
dat res ſuas minoris ꝗ valeant/ quia nõ iue
uenit qui eas iuſto precio emat. compelli-
tur vendere: & ex hoc multum damnifica-
tur. & ſi non mutuaſſet platoni non incur-
riſſet tale damnum. & perdit aliquod tem-
porale quod habebat. Exemplum ſecundi
ſortes eſt mercator/ & ex pecunijs lucratus
fuiſſet decem vel viginti/ incurrit damnũ:
non ꝙ perdat aliquod temporale quod ha
bebat: ſed incurrit damnum. id eſt ceſſatio
nem a lucro. Vltra ſupponendum eſt ꝙ
ſortes incurrens vtrumqꝫ iſtorum damno-
rum dupliciter intelligitur. Vno modo
ante tempus ſolutionis. vt mutuauit pe-
cuniam reddendam in tempore. a. anteꝗ
aduenerit tale tempus incurrit damnum/
puta quia perdit aliquod temporale quod
habebat/ vel ceſſauit a lucro. Alio modo
incurrit damnum ex mora ſolutionis/ vt
tempore. a. elapſo in quo plato debebat
reſtituere/ incurrit ſortes damnum & poſi-
tiue & priuatiue. poſitiue/ quia perdit ali-
quid quod habebat. Priuatiue/ quia ceſ-
ſat a lucro ratione non ſolutionis. Vtrum
liceat ſorti recipere aliquid vltra ſortem ra
tiõe vtriuſqꝫ damni/ tam poſitiui quã pri-
uatiui: Dicit doctor/ ꝙ ſic & ex pacto/ &
ſine pacto dũmõ nõ accipiatur pluſꝗ bo-
num quod perdidit vel quod fuiſſet conſe
cutus. & dummodo hoc non fiat in frau-
dem vſurarum: puta ꝙ malet non mutua-
re/ & non accipere damnum ꝗ mutuare &
accipere vltra ſortem pro tali damno ex
mutuatione habito. & quod hoc liceat
ſic oſtenditur. Quicunque dat alteri cau-

ſam efficacem damni: & ille alter non erat obligatus ad ſufferendum damnum pro eo tenetur releuare illum a damno cuius cauſam dedit / niſi alter remittat gratuite damnum illi. in cap. ſi culpa. de iniurijs & damno dato: & talis mutuans non tenetur pro mutuatario ſufferre damnum quia ſi teneretur non liceret ei pro intereſſe accipere vltra ſortem vt dicit Cõradus: ergo qui dat talem cauſam efficacem damni tenetur releuare mutuantem a tali damno. ¶Ex dictis patet quid ſit vſura. & dictum eſt ꝙ eſt volitio habendi vltra ſortem ratione mutui: vel eſt ſpes principalis & cetera. quia ſpes minus principalis non facit vſurarium conſequẽdo lucrum. quia ſpes habendi alias debitum non facit vſurarium. quia non ex vi mutui. Similiter ſpes habendi ex beniuolentia mutuatarij ſecundum Tho. non facit vſurarium. Dictũ eſt preterea ꝙ in caſu licitum eſt creditori aliquid capere vltra ſortẽ ratione intereſſe. Vnde duplex eſt intereſſe ſcilicet damni emergentis / & intereſſe lucri ceſſantis. De intereſſe damni vt ſortes nunc non obligatur mutuare platoni & mutuat illi: ſed ex dilatione ſolutiõis incurrit damnum. i. perditionem boni vel cogitur accipere ad vſuram ab alio tunc licet ei exigere a platone illud in quo damnificatur. quia plato dat cauſam damni: ſed pro ceſſatione lucri maior eſt difficultas an poſſit exigere vltra ſortem ratione ceſſationis lucri? Dicit Thomas: ꝙ non licet accipere aliquid pro ceſſatione lucri. quia icertum eſt lucrum. & adhuc in dubio an eſſet tantum lucraturus. Sed communiter dicũt doctores / ꝙ licet accipere pro ceſſatione lucri ceſſantis dũmodo non accipiat tantum quantum acciperet ſi lucrum eſſet omnino certum: & dũmodo non teneatur mutuare tali tempore. Alius caſus quãdo accipit quod eſt ei debitum vltra ſortem. Ad iſtũ caſum Gregorius reducit alium caſum ſcilicet ſi aliquis mutuet alicui colono vel artifici pecuniam vt ille laboret pro eo nõ gratis (quia eſſet manifeſta vſura) ſed pro precio cõdigno labori talis non ꝓmittit vſurã. Ratio eſt: quia talis non cõſequitur lucrũ ex mutuo ꝗuis conſequatur operas coloni vel artificis: tales non ſunt ei lucrũ quia dat equiualẽs. ergo non eſt vſura. Nam ſi prius locaſſet operas coloni & dediſſet pecuniam: & colonus nolet operari pro eo / liceret ſorti ſibi dare mutuũ vt operaretur pro eo ratione pecuniarum prius acceptarum ergo ſimiliter licet dare pro pecunijs danⷣis. Alia ratio / ſi ſortes committit vſuram accipiendo operas tenetur ad reſtitutionem (quia omnis vſurarius accipiẽs vltra ſortem teneť ad reſtitutiõem) ergo tenetur bis ſoluere iuſtũ preciũ ꝑ operibus coloni qđ eſt falſum. & idẽ dicendum de artifice. Licet ergo pecuniam colono mutare vel artifici: vt operas pro precio cõdigno faciat mutuãti. ¶Alius caſus doc. ꝙ licet accipere vltra ſortem ratione pene conuentionalis / vt ſortes mutuauit platoni centum ſoluenda in termino prefixo inter eos & adiecit penam pecuniariã: & ambo cõuenerũt in illa pena pecuniaria. tunc dicit ꝙ licet accipere illud in quod cõuenerũt niſi ſoluat tempore prefixo ratione pene cõuentionalis. Dicit Cõradus / ꝙ anteꝗ̃ aliquis poſſit accipere vltra ſortẽ ratione pene cõuentionalis: reqruntur multe cõditiones. Prima / ꝙ talis pena cõuẽtionalis non ſit appoſita in fraudẽ vſurarũ ſed intentione cõpellendi accipientẽ ad obſeruationem fidelitatis promiſſe. ad hoc facit. ff. de regulis iu. qđ a quodam pene nomine exactum eſt illud eidem reſtituere nemo cogitur. & talis pena adiecta licita eſt / quia licet vnicuiꝗ̃ ſe in demnem ſeruare in taliter contrahendo cũ altero. ſignum autem euidens ꝙ non eſt in fraudem vſurarum ſecũdum doctorem eſt ſi teſte conſciẽtia creditoris malet in termino prefixo prĩcipale ſolui ſine pena ꝗ̃ cum pena termino prefixo elapſo. & per oppoſitum eſt in fraudem vſurarũ quando vult potius diem tranſiri ꝗ̃ pecuniam ipſo die ſolui vt poſſit leuare penam poſt terminum. ¶Secunda conditio / ꝙ ex illa appo

Tres cõditiones obſeruande ad licite capiendũ vltra ſortẽ rõne pene ꝯuentionalis.

ſtione nō ſeqtur diffamatio creditoris pu
ta ſi prius fuit vſurarius & eſt ſuſpectus de
vſura:nō licet tunc ei.qa nulli licet ſe diffa•
mare. ¶Secūda ꝯditio:ꝙ non teneatur mu
tuare etiā termino prefixo.i. ꝙ non tenea•
tur vltra expectare debito precepti: vt ſi ac•
cederet caſus in mutuatario ꝙ mutuans de
bito ꝑcepti teneretur ei mutuare nō poteſt
tunc licite aliquid vltra ſortem accipere.
Ratio eſt/nā bene ſequitur/ſortes creditor
in tali termino tenetur expectare debito ꝑ
cepti.imo ſi non mutuaſſet teneretur tunc
mutuare. ergo licet mutuatario licite non
ſoluere:& vltra eſt ſibi licitum tūc non ſol
uere.ergo pro illa non ſolutione non de•
bet puniri.Et vltra nō debet puniri . ergo
nihil ab eo exigēdum eſt in ratione pene.
Et iſta ratio eſt apparentiſſima poſtq̄ ſor•
tes mutuans & creditor tenetur expectare
platonem mutuatarium licet platoni non
ſoluere.ergo non debet puniri pro illa nō
ſolutione. ¶Alia conditio fundamenta•
lis ꝙ illa pena non ſit nimis exceſſiua.hoc
poſito.i.iſtis conditionibus concurrenti•
bus licet creditori ratione pene conuentio
nalis aliquid vltra ſortem capere.Patet:qa
ſi non liceret hoc maxime eſſet: quia talis
contractus eſſet vſurarius:ſed hoc non.Pa
tet:quia quod accipitur vltra ſortem nō eſt
ex vi mutui.quia non mutuauit ſpe princi
pali vt caperet aliquid vltra.quia ſi cum ta
li ſpe mutuaſſet:hoc fuiſſet in fraudē vſura
rum:ſed in tali caſu non capit ex vi mutui.
ergo non committit vſuram.¶Item in ter•
mino prefixo ſortes non tenetur expectare
platonem vlterius/neq̄ differre ſolutionē.
ergo licite repetit rem ſuam . & vltra/licite
vult rehabere quod eſt ei debitū/ergo pla•
to iniuſte retinet.quia omnis detinēs rem
alienam pro tempore quo ille cuius eſt nō
obligatur rationabiliter velle alterum illā
detinere peccat.& talis detentio eſt mala.
Nam bene ſequitur.ſortes iuſte vult habe•
re rem ſuam : ergo plato iniuſte detinet.
Tunc arguitur ſic.plato iniuſte illam rem
detinet.ergo pro illa iniuſta detētione eſt
dignus pena.Et vltra:ergo ſortes & plato
in hanc penam qua eſt dignus pro iniuſta
detentione poterant ſimul conuenire . ita
ꝙ plato ſe obligauit ad illam penam qua
eſt dignus . ergo licitum eſt ſorti ratiōe pe
ne cōuentionalis aliquid exigere a mutua•
tario ratione pene / obſeruatis illis condi•
tionibus ſupra poſitis. Et hoc tenetur ab
omnibus. imo non ſolum poteſt accipere
ratione pene cōuentionalis:ſed etiā exige•
re in foro contentioſo.Et ſi poteſt hoc fie•
ri ratione pene conuentionalis a fortiori
poterit ratiōne pene iudicialis.i. impoſi•
ta a iudice: & ſi per iudicem poteſt impo•
ni & per legem.ergo cuilibet iſtorum eſt li
citum aliquid in caſibus ſupradictis vltra
ſortem recipere . ¶Sed difficultas eſt:ſor•
tes mutuans non conſequitur damnum ex Difficul tas.
dilatione ſolutionis.Tunc apparet ꝙ ſi ca
piat illam penam hoc videbitur eſſe ratio•
ne cupiditatis & lucri : ergo illa acceptio
ad minus eſt auara.¶Dico ꝙ quis non te•
neatur mutuare nihilominus mutuando
nullum incurrit damnum licite poteſt acci
pere.& nego ꝙ capiat ex cupiditate lucri:
& ſicut pena fuit impoſita propter ſecuri•
tatem rerum recuperandarum/ & vt credi•
tor eſſet magis ſecurus:ideo accipit non ex
cupiditate lucri ſed ex delicto illius qui di•
ſtulit ſoluere in termino prefixo.nam talis
conuentio facta inter creditorem & mutua
tarium:nō proueniebat in creditore ex cu•
piditate lucri:ſed volebat aſſecurari de recu
perāda re ſua in termino ꝑfixo.iō acceptio
illa prouenit ex delicto & nō ex cupiditate
creditoris.¶Circa hos caſus ſunt multe du Prima
bitationes.Prima:ſortes habet pecuniam dubitatio
ſed indiget pane/eſt plato habens panem
& indiget pecunijs : mutuat ſortes pecu•
niam platoni vt habeat illum panem quo
maxime indiget.an ſit vſurarius? Videtur
ꝙ ſic.quia mutuat ſpe habendi aliquid vl•
tra/quod eſt appreciabile pecunia/puta il•
lum panem. ¶Secundus caſus / ſortes
molendinarius mutuat pecuniam piſtori
vt eat ad molendinum ſuum recepturus

a piſtore ratione multure ſolum precium debitum & condignum laboribus multure. ¶ Similiter aliquis regẽs mutuat ſcholaſtico pecunias vt adeat lectiones ſuas vt capiat precium & ſalarium competens ratione inſtructionis an ſit vſurarius?

Bonus caſus.

¶ Tertius caſus & dificilior/ ego mutuo accepi a platone viginti vt reddam ſortem & quattuor vltra/ an poſſim alteri puta platoni mutuare iſto pacto vt ſoluat prio creditori totum ſcilicet ſortem & lucrum. i. vt acquitet me & de ſorte/ & de lucro ĩ quibus ſoluendis me obligaui? ¶ Q̄ntum ad primum dicit de Anchona/ ꝙ nõ eſt vſura/ & bene. & reducit ad primum caſum. quia in tali caſu ille panis eſt ſibi debitus: ergo ex mutuo nihil habet vltra ſortem niſi quod eſt ei debitum/ ergo non habet lucrum. q̄a lucrum eſt omnis ſuperexcreſcẽtia temporalis boni appreciabilis pecunia que non ẽ debita: ideo cũ iſte panis eſſet debitus non habet lucrum vi mutui: ideo non committit vſuram. ¶ Ad ſecundũ de multore dico ꝙ non eſt vſurarius ſi intendat ſolũmodo recipere mercedem cõdignam pro multura bladi. Similiter dico de regente nõ intẽdente recipere pro frequẽtatione lectionũ niſi premium cõdignum ad labores illius magiſtri. ¶ Si autem vltra tale premiũ condignum intenderet aliquid recipere vel ꝙ eſſet maioris fame & nominis dicunt communiter doctores/ ꝙ tũc cõmitteret vſurã/ ſed in caſu in quo nihil intẽdit niſi preciſe condignã premia laboris eius non eſt vſurarius: & ſi non ſit vſura mutuãdo colono vt laboret pro precio condigno ita nec in iſtis. ¶ Q̄ntum ad tertium/ in quo eſt maior difficultas: dicunt cõmuniter doctores vt Alexander & Altiſſiodo. ſi mutuem cũ hac intentione principali vt vltra ſortem michi reddendã ſortes mutuatarius det aliquid platoni pauperi: & ſuppono ꝙ non teneatur dare. Dicit Altiſſiodorenſis ꝙ eſt vſura q̄uis enim nihil recipiam vltra ſortẽ tamen intendo alterum aliquid recipere ex vi mutui mei: & hoc ſuficit ad vſuram.

De Anchona.

¶ Similiter dico in caſu predicto/ ſi mutuo platoni deducens in pactum vel itendens p̄cipaliter reſtitutõnẽ & ſortis & lucri ad quam teneor cõmitto vſuram. ¶ Preterea ſortes poſt q̄ accepit pecuniã mutuo ab vſurario/ pecunia non eſt amplius vſurarij/ ſed ſortis q̄uis ſit debitor illius pecunie. Tũc arguitur ſic. Iſta pecunia eſt ipſius ſortis qui accepit ab vſurario mutuum & trãſfert illam in platonem per mutuum ſuum. ergo ſi ſperet vel aliquid accipit vltra pro tali mutuo ꝙ plato plus dabit q̄ ipſe det ẽ iniuſtus & vſurarius. ¶ Eodem modo ſi emo mercãtiam pluſq̄ valeat & cognoſco ꝙ emi pluſq̄ valeat vltra iuſtum precium ſi tantum vendo alteri/ iniuſte vẽdo q̄uis nichil lucrer nihilominus decipio illum cui vendo: ſed poſſum tantum vendere illi qui mihi vẽdidit. quia eſt mihi debitor reſidui iuſti precij. ergo q̄uis ceperim pecuniam ſub vſura tamẽ poſt q̄ eſt mea ſi poſſim dare vſurario ſub vſura non committo vſuram: ſed dando alteri ab eo a quo accepi apparet mihi ꝙ pecco & committo vſuram/ & ſũ huius ſentẽtie: ſed poſſũ vſurario ſub tali cõditione mutuare qua accepi/ quia eſt mihi debitor illius ſuperexcreſcentie. quia poſſum mutuare vt habeam quod eſt michi alias debitum. Alius caſus eſſet ſi eſſem fideiuſſor eius qui capit ad vſuram. quia teneretur mihi non ſolum ad principale: ſed etiã ad ſuperexcreſcentiam ſi ſoluerim pro eo. ¶ Alius eſt caſus ĩ quo poſſum aliquid capere vltra ſortẽ ratiõnẽ dubij. Dubiũ em̄ excuſat a delicto in cap. nauiganti. de vſuris extra. nam nõ eſt vſurarius emptor rei minus iuſto precio ſi tunc veriſimiliter dubidetur an tempore ſolutionis plus vel minus ſit res valitura. Nam vt dicit glo. illius cap. tam emptor q̄ venditor equaliter commodum & incommodum ex dilatione expectat. ergo poteſt aliquis capere quicq̄ vltra ſortem ratione dubij dũmodo non ponat alterum in dubio & ſe in tuto: ſed equaliter ſint in dubio & in tuto: vt ſi perdas/ perdam tecum/ ſi lucraris/ habeo

partem lucri. Patet per textum ſimilitudi-
narium ad hoc quia nõ eſt textus expreſſus
Habetur in cap. i ciuitate de vſuris: ꝙ ven
dens rem pluſq̃ valeat quia ſoluere differt
peccat niſi dubium ſit an tempore ſolutio-
nis erit valor rei variatus: & venditor non
erat vendit(ur)us tempore quo vendidit. er
go ꝑpter dubium & non erat alias vendi-
turus niſi vſqꝫ ad illud tempus licitum eſt
vendere vltra q̃ nunc valeat. ergo eodem
modo quãdo vtrunqꝫ ponitur in dubio &
ſortes & lucrum: licet in tali caſu capere vl-
tra ſortem. Et doctor eſt huius ſentẽtie quã
do ponitur in dubium tam principale q̃ il-
lud quod accidit principali dũmodo nihil
eorum ponatur in tuto. Poſuit tres caſus/
in quibus poteſt aliquid capi vltra ſortem.
Primus/ ratione damni. Secũdus/ ratione
pene ꝯuẽtõnalis. & tertius/ ratiõe dubij ex
pacto: poteſt in iſtis caſibus aliquid capi vl
tra ſortẽ. Similiter poteſt ſine pacto aliqd
capi/ puta ſi liberaliter mutuatarius aliqd
offerat nõ tenetur reſtituere: quia illud ſuũ
eſt iure liberalis donationis. & ſic patet de
duobus caſibus/ principaliter in quibus ac
cipere vltra ſortem eſt licitum ſcilicet ratio
ne pene conuentionalis & ratione dubij.
Sed q̃tum ad illum caſum de ratione dubij
multi doctores tenẽt oppoſitum/ tamẽ do
ctor noſter tenet ꝙ ſic quãdo homo expo-
nit ſe totaliter dubio: & illi qui dicũt ꝙ eſt
licitum ratione dubij exponũt capitulum
naviganti/ quod videtur dicere oppoſitũ
quando ſolum exponitur excreſcentia ſub
Bona difficultas. dubio/ & non ſors. ¶ Iam videndi ſunt
alij caſus cõmunes ĩ quibus licet capere vl-
tra ſortem quos doctor non tangit. Vnus
ponitur in ca. cõqueſtus de vſuris. & eſt ta
lis/ ſi dñs pricipalis & directus alicuius ter
re mutuet pecuniam vaſſalo qui habet do-
minium vtile. i. fructuũ in terra illa: & vaſ-
ſalus loco pignoris det illam terram domi
no directo tunc dominus ille directus lici-
te percipit illos fructus tẽpore intermedio
ita ꝙ non ſunt computãdi in ſortem prin-
cipalem: ſed cum ſorte iuſte capit illos fru-
ctus. Dicitur ibi ꝙ fructus rei pignorate cõ
putari debent in ſortẽ niſi terra ipſa de feu
do ſit monaſterij veſtri. & idẽ cenſetur de
domino temporali erga ſuum vaſſalum.
¶ Dicunt cõmuniter doctores in hoc caſu
ad excuſandum de vſura. quia difficile eſt
prima fronte excuſare ab vſura: quia bene
ſequitur: iſti fructus ſunt certa pecunia ap-
preciabiles. ergo ex vi mutui aliquid pecu
nia appreciabile capit vltra ſortem: ergo vi
detur ꝙ cõmittat vſuram. Preterea dicunt
doctotores circa illud capitulum/ ꝙ quan-
do domino directo ĩpignoratur feudum
efficiẽ dominus directus & vtilis: ita ꝙ do-
minio directo dominium vtile adiungitur
per talem impignorationem. Vltra dicũt
ꝙ poſtq̃ coniungitur dominio directo do
minium vtile: leuãdo fructus non leuat ni
ſi ſuum: ſi ergo leuãdo fructus ſolum leuat
ſuum/ nõ ſunt illi fructus in ſortem princi
palem. i. pecuniam mutuatam deducendi.
¶ Vltra dicunt ꝙ eo tempore intermedio
talis dominus directus non debet capere a
vaſſalo ſeruitiũ quod preſtare debet ratio-
ne feudi. Et iſta eſt reſolutio cõmunis do-
ctorum circa illud capitulum. ¶ Sed con-
tra hanc ſolutionem arguitur: ſequitur ex
illa ꝙ illo tempore intermedio ante ſolu-
tionem & poſt acceptionẽ mutui non eſſet
amplius vaſſalus nec feudatarius. ¶ Item
ſequitur ꝙ illud feudum nõ eſſet pignus/
quia non eſt alterius a poſſidente: ſed illa
terra nec quãtum ad dominium directum/
nec quãtum ad vtile non eſt alterius a poſ-
ſidente: & ſic ibi deſſicit ratio pignoris: igi
tur non eſt pignus. ¶ Ad primum dico ꝙ
non eſt vaſſalus in actu: ſed ſolum in habi-
tu. Et cum infertur ergo toto tempore in-
termedio/ iſta poſſeſſio non eſt pignus.
¶ Nego illam/ quia licet tempore interme
dio habeat dominium vtile ligatum vſqꝫ
ad ſolutionem ſortis/ tamen habet domi-
nium vtile in habitu: & ipſe qui mutuauit
habet in actu. & hoc ſufficit ad rationem
feudi: & ſorte ſoluta incipit vaſſalus habe-
re dominium vtile in actu.

¶ Quis ita dicāt doc. tamē non videtur michi quin ſit vſura in tali caſu & arguitur ſic. Sit ſortes ille dominus directus capit ex vi mutui illos fructus pignoris vltra ſortē & capit dominium vtile talis pignoris: qđ dominiū vtile eſt quedam poteſtas ſeu ius in futurum leuandi illos fructus: ſed ſic eſt ꝙ talis poteſtas ſiue tale ius eſt pecunia appreciabile. imo pōt vendi: vt dictum eſt ꝙ ſunt quedam res corporales & quedam ſpirituales vt iura & poteſtates que vēdi poſſūt: ergo i tīli caſu ſortes vi mutui capit a platone feudatario aliquid quod ē pecūia appreciabile: puta illud dñium vtile & poteſtatem leuandi fructus. ergo talis acceptio eſt vſuraria. & nō facio amplius difficultatem de fructibus: quia dictum eſt ꝙ nō ſunt computandi in ſortem: ſed difficultas ē de dominio vtili/ quod (vt dictū eſt) eſt poteſtas leuandi fructus: ergo in tali caſu non mutuat niſi ex ſpe alicuius quod eſt pecunia appreciabile vltra ſortē: ergo eſt vſurarius. Et quādo homines bene radicitus cōſiderarent videretur eis ꝙ talis contractus eſſet vſurarius. propterea dico/ & dicit Gabriel niſi feudum a principio fuerit datum vaſſalo ſub tali conditione ꝙ quotienſcūꝙ impignoraretur domino principali apud dominum principalem erit dominiū vtile ꝙ talis contractus eſt vſurarius. Nam aliquis dominus poteſt ſic dare feudū & ſub tali conditione transferre/ puta ſi ad ſe vel ad ſucceſſores veniat tale feudū in pignus: ꝙ habebit fructus in toto tēpore intermedio. ideo ſi cū tali onere data ē talis poſſeſſio in feudum non eſt vſura. Sed in datione ſi non fuerit facta menſio de tali onere quātum ad dñium vtile tūc. Dico ꝙ ſi fructus tempore intermedio percepti excedāt ſeruitiū quod exhibēdum eſſet a feudario eſt vſura: ſed ſi nō excedant non eſt vſura/ quia nō capitur niſi pro intereſſe ſeruitij.

Reſolutio. ¶ Reſolutio ergo eſt. vel illud pignus qđ eſt feudum eſt datum cū tali onere puta ꝙ quotiens impignorabitur domino principali habebit dominium vtile/ vel non fuit facta mentiō de tali onere. ¶ Si primū: non ē vſura: quia nō eſt vi mutui: ſed ratōne cōtractus preſentis ſcilicet datiōis in feudum ¶ Si ſecundum/ vel ſeruitia tempore intermedio exhibendo nō excedunt fructus/ & ſic non eſt vſura. ¶ Si autē talia ſeruitia nō equiparentur in valore fructibus vel tamen ſi equiparētur exhibētur/ tunc eſt vſura. quia capit aliquid vltra ſortem vi mutui. quia accipit ius ad leuandū illos fructus vi mutui ergo vi mutui ſecluſo intereſſe capit vltra ſortem/ ideo eſt vſura: & ſic videtur michi dicendum. ¶ Alius caſus in cap. ſalubriter de dote. & iſti duo caſus maiorem habent difficultatem ꝙ̄ precedētes: eſt aliquis ſocer qui dat filiā genero & in promptu nō dat

Caſus de dote. dotem ſed petit dilationē/ & in pignus ſolutionis tradit aliquam poſſeſſionē. Dicit capitulum/ ꝙ maritus ſiue gener recipiens pignus pro dote promiſſa nō tenetur fructus tempore intermedio perceptos in ſortem principalem computare. quia vt dicit glo. illius cap. fructus dotis cedunt lucro marito propter onera matrimonij. ergo cum videatur quedā mutuatio ſaltem virtualis vltra ſortem in caſu licet aliquid accipere. ¶ Dices/ ibi non eſt mutuum quia gener nihil mutuat ſocero. Dico ꝙ quis non ſit mutuatio formalis eſt tamen virtualis. quia iam ſocer eſt debitor genero & petit dilationem. ergo idē eſt ac ſi ſocer in promptu ſolueret genero/ & gener nunc de nouo mutuaret ſocero vſꝙ ad terminum prefixum/ ſicut cōmuniter dicunt doctores de vſura virtuali. vt ſortes vendit & eſt nunc venditurus merces que preciſe valent quinꝙ: vendidit pro ſex ſoluēdis in tempore futura prefixo eſt vſura equiualenter/ & eſt mutuum virtuale & vſura virtualis. ita videtur in propoſito poſtꝙ̄ ſocer eſt iam debitor genero & petit dilationem & pro dilatione dat pignus. idem eſt ac ſi ſocer nūc daret genero/ & gener mutuaret. & pro ſecuratione daret pignus genero qđ pignus faceret fructus. ¶ Sed qa iuriſte nō capiunt niſi textū litteralē neꝙ vadunt ad radicē rei

aliter videtur dicendũ/ ſaltẽ diſcutiendũ ẽ
vltra ꝙ̃ ipſi faciant. Dico ꝙ ſocer poteſt eẽ
obligatus ad ſoluendum dotem genero
dupliciter. vno modo ꝙ immediate & pro
tempore quo dat filiam genero teneaꝛ ſol
uere. Alio modo. ꝙ non immediate: ſed
pro aliquo tempore futuro prefixo: &
pro ſecuritate dat pignus: & iſto ſecundo
ratione illius gener non poteſt fructus li-
cite capere: niſi illos deducat in ſortem vel
niſi ſocer liberaliter daret illos dono ſed ſi
ſocer non dat liberaliter illos tempore in
termedio percipiẽdos tunc gener non po-
teſt licite capere ratio eſt iſta. Bene ſeqtur
eſt factum pactum inter eos de ſoluẽda do-
te in termino prefixo futuro/ ergo toto tẽ-
pore intermedio ſocer non tenetur ſolue-
re/ & ſi non tenetur ſoluere/ ergo gener nõ
poteſt capere ratione pene conuentionalis
Tunc ſi non tenetur ſoluere ſocer non pec-
cat. Vnde bene ſeqtur/ talis poſſeſſio data i
pignus eſt ſoceri habẽtis vtrumqꝫ domini
um & directum & vtile. ergo fructus ſunt
eius/ ergo ipſo inuito a nullo altero poſ-
ſunt licite capi niſi ex conuentione vel ex
punitione culpe vel intereſſe. ſed ſortes in
differendo nullam incurrit culpam nec ge
ner intereſſe/ ergo non licet genero in tali
caſu deducere fructus in ſortem niſi ex con
ſẽſu libero ſoceris. ſed ſi ſocer ſit obligatus
pro tempore quo tradit filiam nuptui im-
mediate ſoluere dotẽ & petit a genero di-
lationem ſolutionis dato pignore. Dicit
Cõradus & gabriel ꝙ non licet genero ac-
cipere fructus non deducendo in ſortẽ pri
cipalem niſi ratione damni emergentis vel
lucri ceſſãtis aut pene cõuentiõalis. Vnde
gener ſi capiat vxorem ſine dote tenetur eã
nutrire. Dico vltra: quando dãtur viris
vxores illas accipiũt cum onere matrimo-
nij & quando datur eis certa pecuia pro il
lis oneribus/ regulariter ſolẽt emere terras
aut redditus. quia ſi conſumerent illas pe-
cunias nichil remaneret pro ſuſtentatione
matrimonij. Preterea dicũt doct. ſi ſortes
nõ ſoluat genero & ex deffectu ipſe gener
emiſſet terras & poſſeſſiones & percepiſſet
valorem fructuum quos leuat ex pignore
poteſt illos fructus pignoris capere ratõne
intereſſe. vel ſi gener eſt induſtrius vir qui
poteſt lucrari ex dote ſi habuiſſet in prom-
ptu/ tunc poteſt illos fructus pignorum
non deducere in ſortem principalẽ & veri
ſimile eſt ꝙ regulariter oẽs generi exponũt
illas pecunias dotis in hereditatibus acq-
rendis: & illas multiplicant. Dicitur in pri
mo capitulo ſalubriter quãdo pignus daꝛ
ratione dilationis ſolutionis dotis nõ ſunt
deducendi fructus in ſortem/ ſed eſt ſolum
ratione damni emergentis vel lucri ceſſan-
tis: & ſic iſte caſus nihil addit ad caſum pre-
cedentem: ſed iuriſte dicunt ꝙ addit pro-
pter onera matrimonialia. Sed theologi di
cunt oppoſitum quia vi mutui interpreta-
tiui capit vſuram non accepturus alias/ er-
go committit vſuram. patent ergo caſus in
quibus licet capere vltra ſortem puta ratio
ne damni/ ratione intereſſe/ ratiõe pene cõ
uentiõalis/ ratione dubij/ vel qãudo nõ ca
pit vi mutui vt in feudo ſed ratione conuẽ
tionis precedẽtis mutuũ / aut quãdo capit
quod alias eſt ſibi debitum/ ſed vltra iſtos
caſus capere vltra ſortem eſt ſemper pecca-
tum. ¶ Iam videndum eſt: vnde eſt ꝙ vſu-
ra ſit illicita & hoc tangit doct. in pricipio
huius materie. Communiter dicunt docto
res ꝙ ſecundum omnem legem eſt prohi-
bita/ & canonicam/ ciuilem & diuinam.
De lege nature eſt prohibita & contra vel
ſaltem preter equitatem naturalem primo
politicorũ & contra ius diuinum. luce. vj.
mutuum date nihil inde ſperantes. Videa
mus nunc radicem quare vſura eſt pecca-
tum. ¶ San. Tho. nititur deducere per hãc
rationem/ quia vendit aliquid quod nõ ẽ
& ex natura eſt peccatum iniuſtitie/ quia ẽ
aliquid capere pro nihilo/ ergo vſura iure
naturali peccatum eſt. Et fundamẽtũ ratio
nis. s. tho. eſt. Vſura cõmittitur in ijs quo
rum vſus eſt cõſumptio & non in alijs vt
vſus vini eſt cõſumptio. Similiter vſus pa-
nis eſt conſumptio eius. Vſus pecunie eſt

que talis eſt/nam Ad hoc vt tranſeat domi
nium in alterum non ſufficit ꝙ conſentiat
ꝙ proprietas tranſeat in alterum: ſed req-
ritur conſenſus pure liber ſicut de illo qui
conſentit per metum non transfert domi-
nium: ſed ſoluens vſuram non libero con
ſenſu ſoluit ſed ille cõſenſus habet aliquid
inuoluntarij quia nõ vellet dare ſi alio me
dio poſſet habere/& ſic non eſt datio tota
liter libera ſed conditionalis. Sicut aliquis
proiciens merces ĩ mare propter metũ mor
tis/proprietas illarum non tranſit a proi-
ciente ita ꝙ ſi inuenirẽtur in littore maris
non efficerentur occupantis: cũ alter nõ ab
ſtulit a ſe dominium neq abdicauit. Simi-
liter eſt de iſto dante vſurã qui non plene
libere dat. ¶ Item ad hanc rationem addo.
¶ Ad hoc ꝙ res tranſeat in alterum quan-
tum ad proprietatem & dominium nõ ſuf
ficit ꝙ dominus puro & libero conſenſu
conſentiat ſed preter hoc requiritur ꝙ nõ
ſit prohibitus a ſuperiore habente auctori-
tatem & alter non ſit prohibitus recipe-
re ſicut dictum eſt de donatione: ſed vſura-
rius eſt prohibitus a deo ſuperiore (a quo
quodlibet dominium dependet) accipere
vltra ſortem/ergo per talem traditionẽ ta
lis vſurarius non efficitur verus dominus
Et iſta eſt ratio precipua Alexandri de hal-
lis. ¶ Secunda ratio que etiam ſibi videtur
multum apparens & concludere eſt iſta.
¶ Si vſurarius vt dicunt alij efficiatur ve-
rus dominus rei date per vſuram ſequitur/
ꝙ ſtabens hereditatem ſibi traditam vltra
ſortem per vſuram non tenetur fructus he
reditatis ſibi tradite reſtituere q̃uis teneret
reſtituere hereditatem. Patet: ſi ſit aliquis q
per contractum illicitum habuerit aliquã
hereditatem ita ꝙ emit illam citra medieta
tem iuſti precij: ita ꝙ obligatur in tempo-
re futuro reducere iſtum cõtractum ĩequa-
lem ad equalitatem iuſti precij: ſed tamen
fructus perceptos interea. i. in tempore in-
ter medio non tenetur reſtituere. Exemplũ
ſi ſortes qui emit hereditatem citra iuſtum
precium et medietatem iuſti precij: docto
res communiter dicunt q̃uis emat citra di-
midium iuſti precij non tenetur heredita-
tem dereliquere: ſed vel illam derelinque-
re vel ſupplere iuſtum precium in capitulo
cum dilecti. de emptio. & venditio. Vbi
dicitur ꝙ licet venditor ſit deceptus vltra
dimidiam iuſti precij: poteſt tamen ven-
ditor agere vt reſtituat res vel iuſtum pre
cium ſuppleatur. ergo emens hereditatem
per precium iniuſtum tenetur reducere il-
lud precium ad equalitatem quã debebat
habere tempore contractus. ſed fructus mẽ
dios ante reductionem ad equalitatem nõ
tenetur reſtituere. ergo ſi ſortes per iſtum
contractum iniuſtum et inequalem effici-
tur dominus huius poſſeſſionis licet tenea-
tur reducere ad equalitatem & reddere tã-
tum quantum valebat tempore cõtractus
vel illam hereditatem reſtituere/tamen nõ
obligatur fructus tempore intermedio per
ceptos reſtituere: ſed hoc eſt falſum/ ergo
ſequitur ꝙ vſurarius non efficitur domi-
Optima ratio.
nus illius ſuperexcreſcẽtie. ¶ Alia ratio ap
parentior quam facit de oyta in tractatu de
cõtractibus. Et ſic arguit/ nullus eſt domi
nus rei quam licite per nullum tempus po
teſt retinere (ſaltem pro tempore pro quo
poteſt illam reſtituere retentio illius eſt de
tinẽti peccatum nouum) aut quam nõ po-
teſt licite in vſus ſuos conuertere/ſed ſic eſt
ꝙ vſurarius per nullum tempus licite po-
teſt rem vſurariam retinere nec ĩ ſuos vſus
conuertere neq ad eius vtilitatem vti / er-
go non eſt dominus illius rei. Maior pa-
tet ex diffinitione dominij ſupra poſita.
Quia dominiũ nihil aliud eſt q̃ ius vel po
teſtas propinqua/re aliqua vtendi pro libi
to. ſed vſurarius per quodcunq tẽpus non
poteſt tali re vti vt dictum eſt. ergo. Et iſta
ratio videtur inter ceteras apparẽtior & p-
babilior. Concluſio eſt ergo reſponſiua ꝙ
Cõcluſio reſponſiua.
vſurarius nõ eſt realiter dominus ſuperex-
creſcentie. ¶ Ex qua ſequuntur aliqua cor-
relaria/primũ ſequitur. ꝙ nullus poteſt li-
cite operas ſuas locare ei qui nichil habet ꝑ
ter vſuras. vel quẽ eſtimat ꝓbabiliter nihil

habere niſi ex vſuris. Secundo infert de oy
ta & ponit vnum q̃uis tho. & ceteri vide-
antur ponere contrarium. Dicit enim ipſe
ꝙ nullus poteſt licite & ſcienter emere ne-
qꝫ vendere merces illi vſurario neqꝫ cum il
lo mercari. patet: ſortes habens preciſe pe-
cuniam vſurariam non eſt talis pecũie do
minus. e. go ſortes nullius pecunie poteſt
in mercatorem transſferre dominium: niſi
vt procurator alterius. Et vltra/ſortes nul
lius pecunie poteſt in alterum mercatorẽ
tranſferre dominium. ergo nullus merca-
tor ſcienter poteſt licite ab ipõ ſorte accipe
re pecuniam. Et hec ratio videt̃ habere ma
gnam apparentiam. Sed ſi habeat pecuniã
vſurariam & nõ vſurariam licet cũ eo mer-
cari: ſed quando non habet niſi ſuperexcre
ſcentiã ſortis nullius rei eſt dominus. ergo
per ſuum conſenſum ſine conſenſu alteri-
us non poteſt alicuius rei dominium in al-
terum trãſferre/ ſaltem auctoritate priuata
Quia nullus auctoritate priuata nõ habẽs
dominium rei poteſt in alterum tranſferre
Dicit̃ priuata: quia publica auctoritate nõ
habens dominium rei/poteſt in alterũ trãſ
ferre. vt patet in preſcriptionibus & vſuca-
pionibus. Iſta ergo conſequentia eſt certa.
Sortes nõ habet dominiũ i hac re/ ergo au
ctoritate priuata non poteſt in alterum il
lam tranſferre: & vltra/ergo nullus ſciens
hoc poteſt pro mercatura recipere illam rẽ
a ſorte. quia ſicut talis res puta pecunia nõ
eſt ſortis: ita nec erit illius qui dabit merces
pro illa. ergo ꝓpoſitio vera videlicet ꝙ ſci-
ens ſortem nihil habere preter pecuniã vſu
rariam: non poteſt cum illo mercari. Con-
tra: ergo oportebit ipſum permitti perire
fame. quia nullus poterit ei vendere etiam
neceſſaria ad vitã. Dico ꝙ eſt idẽ iudiciũ
ſicut de illo qui eſt in extrema neceſſitate:
& tenetur ei ſibi dare gratis. quia nihil ha-
bet vnde ſibi emat neceſſaria. Dices & com
muniter dicunt doctores/& ita ſentit Sco.
ſi iſte mercando aliquid lucretur vltra pe-
cuniam vſurariam illius lucri realiter effici
tur dominus/& hoc expreſſe. dicit. s. tho.
quia lucrum illud eſt premium ſue iduſtrie
& laborum quos facit mercando quorum
laborum & induſtrie ipſe eſt dominus. er-
go efficitur dominus lucri quod acquirit
mercando: & ſi realiter efficit̃ dominus. er-
go cum ipſo licet mercari. & hoc non po-
teſt negari apparenter ꝙ non efficitur dñs
lucri quod acquirit mercando. ¶ Simile eſt
ſicut de fure/nam ſi per pecuniam furtiuam
mercetur & mercando aliqd lucretur effi-
citur dominus lucri. Quia illud lucrũ cor-
reſpondet labori. ergo eodẽ modo de vſu
rario videtur dicendum. & ſic in tali caſu li
cet mercari cum vſurario. Nego illã: & di-
co ꝙ nullus ſcienter neqꝫ cum fure neqꝫ cũ
vſurario debet mercari. & hoc quãdo ni-
chil habent preter vſuram & rapinam ſeu
furtũ/& hoc ſcitur / nullus licite vẽdit eis
aliqd nichilominus ſi eis vendatur aliquid
& reuendendo aliquid lucretur efficiũtur
domini illius lucri & tenẽtur ſolum reſti-
tuere illud quod habẽt per vſuram vel fur
tum. quia dicere oppoſitum eſſet valde pe
riculoſum/ durum/ & extraneũ. ¶ Sed ap
parẽtia eſt ꝙ non debet aliquis mercari cũ Nota bonũ caſum
illo. ſortes nichil habet preter pecuniã vſu
rariam: emit aliquam rem & per ſuam indu
ſtriam non meliorat illã ꝙ ſi melioraret il-
lam labores eſſent ſoluẽdi ſibi ſicut habẽs
agrum per furtum quẽ meliorauit poteſt
habere expenſas quas fecit meliorãdo. ſed
nõ meliorat illam rem: ſed reſeruat ad tem
pus in quo erit carior. Tũc probatur ꝙ ſor
tes non erit dominus illius lucri. Patet: qa
non eſt dominus rei. quod probatur/quã
do emit rem non fecit per illam pecuniam
illam eſſe ſuam. ergo non fuit dominus ta-
lis rei ſicut in permutãre beneficium i quo
nichil iuris habet/non facit alterum domi-
num illius neqꝫ efficitur dominus alterius
cum quo permutauit. Similiter nec res effi-
citur ementis per pecuniam vſurariam. er-
go ad quodcunqꝫ tempus reſeruauerit dũ-
modo nichil meliorauerit ſemper eandem
numero tenetur reſtituere. ſicut qui capit
furto rem & reſeruat ad tempus in quo eſt

maioris valoris q̃ in tempore quo fura-
tus eſt illam tenetur eandem rem quanuis
ſit maioris valoris reſtituere: & non poteſt
illam vendere/ergo ſimiliter in propoſito
cum hec res non eſt effecta ſortis cum pecu
nia quam dedit pro illa nõ eſt effecta ven-
dentis quia non erat ſortis ſequitur de dire
cto ꝙ non poteſt illam vendere. Et deoyta
tenet conſequenter. ꝙ nichil poteſt lucrari
per mercaturã niſi melioret res: & hoc eſt
correlarium ſequens ex opinione eius ꝙ p
q̃tamcunq̧ mercaturã nichil poteſt lucra-
ri niſi per mercaturam in qua aliquid indu
ſtrie & laboris poſuit ad meliorandam
res. quia poteſt illam induſtriam & laborẽ
vendere. Concluditur ergo: ꝙ vſurarius ex
exterior nullo modo eſt dominus rei vſu-
rarie. Secũdo/nõ licet cum tali mercari/ne
q̧ ſeruo ſe locare ei. neq̧ magiſtro aliquid
petere vel capere ab eo pro eruditione fili-
orũ vt dicit de gandauo. neq̧ licet hoſpi-
ti ſcienti capere aliquid pro vino aut pane

De vſurario mẽtali.

¶Cõſeq̄nter videndũ eſt de vſurario pure
mẽtali/de quo eſt maior difficultas. vt ſor
tes mutuauit platoni ſub ſpe occulta & in-
teriori nullo mõ manifeſtata p ſigna exte-
riora: an ſimiliter efficiatur verus dominus
rei que ſibi datur vltra ſortem. ¶Quantũ
ad illud eſt maior diſſentio inter doctores
Nã aliqs mutuauit ſpe lucri principalr/ita
ꝙ illã ſpẽ nec verbo/ſigno/aut pacto ma-
nifeſtauit. eſt vera vſura mentalis/deus enĩ
magis reſpicit intentionem q̃ factum exte-
rius. quia intentio ponit peccatum in ſpe-
cie/& factum exterius nichil addit bonita-
tis aut malitie. Videtur ꝙ ſortes vſurarius
mentalis ſit vere dominus rei quam plato
mutuatarius mere libere dedit/ita ꝙ ad dã-
dum nõ fuit coactus/nec verbo/nec ſigno
aut pacto/ergo per talem volitionem libe
ram plato abdicauit a ſe dominium huius
rei & tranſtulit in Sortem. & apparet ꝙ ſic.
Nam ſi ſortes habuerit intentionem furan
di rem aliquam a platone nullo modo ma
nifeſtatã per quodcunq̧ ſignum/& plato
libere ſibi tradat illã rẽ quã intendebat fu-
rari ſortes tunc efficitur dñs illius rei nec
tenetur alteri reſtituere/ergo quamuis ha-
beat ex vi mutui & mutuatarius hoc igno
rat illum videlicet habere talem intentionẽ
& liberaliter confert nullo modo coactus
aut inductus/apparet ꝙ faciat alterum do-
minium & ꝙ non teneatur illam reſtitue-
re. & multi deffendunt hanc opinionem.
& Sco. et Richardus ſunt huius opinionis
Et aliqui adducunt hanc rationem. Satiſfa
ctio non eſt facienda in conſciẽtia vt lucrũ
amoueatur ab illo qui ẽ lucratus: ſed vt ſub
leuetur ille qui paſſus eſt damnũ/ſed ſic eſt
ꝙ plato mutuatarius non patitur aliquod
damnum. ergo non eſt ei reſtitutio facien-
da. Minor patet: nullus volens & conſen-
tiens habet damnum neq̧ patitur iniuriã/
ſed ſortes mere libere conſentit in illam da
tionem mutuanti. ergo alter illam accipiẽs
nullam facit iniuriam mutuatario/& iſta
ratio vt videt habet bonam apparentiam.
¶Quantum ad hoc relictis omnibus alijs
modis dicendi doctorum videntur michi
dicẽda duo multum probabilia. ¶Primũ Prima ꝓpoſitio.
eſt/ꝙ ſortes vſurarius mentalis non efficit
dominus illius rei. ¶Secũdum/ꝙ illã rem Secũda.
non tenetur reſtituere Platoni ſed pauperi
bus. & quia diuerſe ſunt ſententie doctorũ
Iſta duo videntur michi veriora & proba
biliora. ¶Primũ pbatur/videlicet ꝙ vſu-
rarius mentalis non efficitur dominus ex-
creſcentie. per capi. conſuluit de vſuris: vbi
expreſſe dicitur ꝙ mutuans ea mente vt vl
tra ſortem aliquid recipiat tenetur in foro
anime ad illud reſtituendum ſi ex hoc ali-
quid conſecutus eſt. ergo mutuans ſpe lu-
cri eſt vſurarius. & in fine capituli ponitur
ꝙ in animarum iuditio ad reſtitutõnem te
netur. quia non poteſt probari in foro ex-
teriori. Ideo in foro dei tenetur. ¶De ſon- De ſontibus.
tibus dat rationem quare non efficitur ve-
rus dominus. Nam anteq̃ auctoritate pri-
uata transferatur verum dominium requi-
ritur primo libera volũtas transferendi in
dante. Secundo libera voluntas recipiẽdi
in recipiente. Et tertio oportet ꝙ cauſa ex-

qua capit ſit iuſta & ſufficiens ad transſeren
dum.id eſt ꝙ ſit iuſtus titulus.& in hoc di
cto eſt magna apparētia.Hinc eſt ꝙ ſi ego
volo capere pro cauſa inſufficiente nō trāſ
fertur dominium / quanuis ergo in iſto
contractu primum concurrat. quia eſt vo
luntas libera transſerendi in mutuatario &
etiam voluntas recipiendi in vſurario ta
mē tertiū deficit/quia eſt volūtas recipiēdū
ex vi mutui & illud non eſt ſufficiens cau
ſa neqꝫ iuſtus titulus ad transſerendum do
mininm . ergo in talem non transſertur
dominium illius ſuperexcreſcētie .S.tho.
dicit ꝙ tenetur ad reſtitutionem:ſed nō di
cit cui.& ecce primum dictum probatum
ſufficienter & multum apparenter per rati
onem de fontibus/que conſimiliter proba
re videtur de ſymoniaco pure mentali qui
ſeruit epiſcopo ſolum vt beneficium acci
piat ꝙ nō eſſet dominus illius beneficij ſic
accepti.patet . quia cauſa eſt iniuſta velle
ſcilicet capere pro ſuo ſeruitio/& ſic titulus
eſſet inſufficiens/an tamen vſurarius men
talis & etiā ſymoniacus mentalis teneātur
ad reſtitutionem.vide in quolibetis de fō
tibus quolibeto.xiij.articulo.xiij. Paulo
poſt medium illius articuli. ¶Secundum
ꝓbatur puta ꝙ talis teneaſ reſtituere pau
peribus.Nam licet in vſurario non ſit ſuf
ficiens volitio vt ſit dominus rei:eſt tamē
ſufficiens volitio in mutuatario vt abdicet
a ſe dominium illius rei.& ī hoc paſſu po
teſt hic bene applicari argumentum factū
ſupra de donante aliquid ſimulato paupe
ri .Poteſt enī vt dictū eſt ſupra abdicare do
minium rei ſue a ſe & in nullum transſerre
dominium vt habendo rem ſuam pro de
relicta.ergo ī mutuatario eſt ſufficiens cau
ſa abdicandi a ſe dominium quāuis non ſit
ſufficiens cauſa in alterum transſerendi.er
go realiter abdicatur dominiū rei a mutua
tario.ergo qui illam habet non tenetur illi
reſtituere.Datur ſimile ſi habeam volitio
nem dandi rem ſorti nolēdo ꝙ ſit amplius
mea:ſortes capit illam ſed non habet voli
tionem ꝙ ſit ſua nihil habeo amplius ī illa
re neqꝫ ſortes teneſ mihi reſtituere:ſed pau
peribus.ſimiliter mutuatarius habet voli
tionem pure liberam dandi rem ſuam. &
res de facto non eſt amplius illius.& ſortes
vſurarius habet volitionem hanc rem capi
endi:ſed vi mutui.& iſta voluntas non eſt
ſufficiens ad transſerendum dominium.
Reſtat ergo dicere ꝙ illa eſt īdigentium &
probabilius eſt ſic dicere.¶Reſolutio.nul
lus capiens rem vltra ſortem ſiue ſit vſura Reſolutio.
rius mentalis ſiue exterior efficitur domi
nus excreſcentie.ſed capiens per vſuram ex
teriorē tenetur reſtituere ei a quo accepit/
capiens vero per vſuram interiorem teneſ
reſtituere non ei a quo accepit:ſed pauperi
bus.¶Conſequenter queritur. vtrum ſin
gula bona vſurarij ſint obligata ad reſtitu
tionem.¶Pro iſta difficultate ſupponen
dum eſt ꝙ bona alicuius dupliciter poſſūt
obligari ad aliquid. Vnomodo obligati
one reali.Alio modo obligatione perſo
nali.Vnde illa bona dicūtur obligari obli
gatione reali quando eſt obligatio ex iure
quod habet ille cui ſunt obligata ſup illa.
vt feudatarius non ſolū eſt obligatus do
mino principali:ſed etiam feudum ipſum.
Quia obligatio ē ex iure quod habet domi
nus directus ſuper feudum.¶Similiter poſ
ſeſſiones quas coloni tenēt ad redditus an
nuos ſunt obligate obligatōe reali.¶Sed
bona dicuntur obligari obligatōne perſo
nali ratione poſſidentis & non ex iure qđ
habet ſuper bona.¶Vnde quādo eſt obli
gatio realis:tunc ad quēcunqꝫ deueniunt
illa bona ſemper remanet illa obligatio li
cet tranſeant de domino in dominum al
terum ſiue de dominio ī dominiū:ſed quā
do eſt obligatio perſonalis quādo tranſe
unt de dominio in dominium:non opor
tet ꝙ prima obligatio maneat:vt ſi ante ter
minum prefixum aliquis vendit poſſeſſio
nem ſuam non manet amplius obligata.
Hoc ſuppoſito.Reſpondetur faciliter ad
queſtionem. ¶Bona accepta per vſuram Prīa ppoſitio
ſunt obligata his a quibus accepta ſūt obli
gatione reali.quia ſemp remanet dominiū

apud illum qui illa dedit vſurario:ſed alia
bona vſurarij que habet non ex vſura:ſed
ex patrimonio vel acqſita p induſtriā ſunt
obligata ijs a quibus accepit vſuras obli-
gatione perſonali. ideo ſi tranſeunt in al-
terum dominum vel per donationem vel
venditionem non ſunt amplius obligata.
quāuis aliqui iuriſte dicant oppoſitum in
capi. tua nos. extra de vſuris. ꝙ heres vſura
rij filius vel extraneus vſuras extortas p de
functum reſtituere cōpellitur. Theologi di
cūt ꝙ ad ſatiſfaciendum pro vſuris nullus
debet ab eo accipere illa bona ſcienter: aut
venditione: aut donatione. quia per hec ef
ficitur impotens ad ſatiſfactionem niſi ꝑter
illa habeat alia bona. ℂ Ex hoc ſequitur de
ciſio alterius queſtionis. vtrum heres tene
atur reſtituere bona que habuit vſurarius
& q̄ tenebatur reſtituere. & i qua pportio
ne puta ſi vnus in dupplo plus hereditet
q̄ alius teneatur in duplo plus reſtituere &
ſi in triplo conſequenter: & eſt difficultas i
ter doctores. ſi poſt partitionem heredita-
tis alter efficiatur impotens ſoluere/ vtrum
alter teneatur reſtituere in ſolidum: Aliqui
iuriſte dicunt ꝙ ſic. ſed theologi oppoſitū
quibus magis credo. Ratō: ſi primus heres
reſtituat anteq̄ alter efficiatur impotens ad
reſtituendum eſt abſolutus ab illa reſtituti
one: ſed alter non efficitur impotens reſtitu
ere p culpā iſtius primi reſtituentis. ergo q̄-
uis cadat in impotentiam de non reſtituen
do iſte qui reſtituit nō amplius obligatur
ad reſtitutionem. quia non poteſt obliga-
ri abſq; culpa ſua. ideo dico ꝙ primus non
tenetur reſtituere niſi ſecundum proporti-
onem quā participauit de hereditate ſicut
participans in re furata & non in actu furā
di tenetur ſolum reſtituere ſecundum pro-
portionem ſecundum quam participauit.
& nullus in ſolidum: ſed ſi eſſent conſulen-
tes & participātes in actu furandi tenerētur
in ſolidum: ſed quando non participant in
actu furandi: ſed in re furtiua tantum dato
ꝙ alter efficiatur impotens ſoluendo alter
tenetur ſolum ad reſtituendum ſecundum

quantitatem quam habuit. ſimiliter dico in
propoſito. Ex dictis patet. quid iuſtum &
quid iniuſtum in commutabilibus ſtatim
factis. i. quando vterq; commutans ſtatim
dat vel recipit illud pro quo cōmutat/ ſed
quando commutans non ſtatim recipit il-
lud pro quo commutat ſed differtur huiuſ
modi receptio queritur quid iuris: quapro
pter doctor conſequenter determinat de
contractibus in quibus non ſtatim datur
quid pro quo: ſed expectatur tempus inqui
rens quomodo ibi reperitur ratio iuſti po
nens aliquas regulas ſpeciales vltra regu-
las ſupra poſitas. Prima talis eſt. Caueatur — Prima re-gula.
ſemper in commutatione ꝙ commutās vel
mutuans non vendat tempus quia vende- — Secunda
ret quod non eſt ſuum. ℂ Secunda/ Cauea — regula.
tur ne alter contrahentium ponat ſe in plu
ribus in tuto lucrandi & partem alteram i
tuto perdendi: vt ſit. a. feſtum paſchatis. &
.b. feſtum beati Ioannis. ſortes vendit pla-
toni mercem in. a. pro pecunia in. b. ſoluē-
da ab ipſo platone. Tunc doct. diſtinguit
& regulariter omnes doctores/ vel ſortes
erat venditurus illam mercem ſtatim vel
non ſed eam reſeruaturus. Si primū/ & ven
dat carius propter dilationem ſolutionis
iam vendit tēpus interpretatiue quia que-
rit aliqd pluſq̄ venderet nunc ratione ſolu
tionis que differtur/ & ſi de pecunia p qua
venderet in. a. veriſimiliter in tempore iter
medio eſſet aliqd lucraturus vel ex deffectu
illarum incurreret damnum poſſet vendere
carius ratione intereſſe vel damni vel lucri
ceſſantis. Poteſt enim vendere ſuū damnū.
ℂ Si ſecundo mō puta non eſt venditurus
in. a. ſed expectaturus/ vel dat eam pro pre-
cio quo poſſet vendi ſcdm curſum tēporis
preſentis & expectat vſq; ad. b. ſolutionē
& ſic facit miſericordiam. vel vēdit pro pre
cio maiori q̄ venderet nunc/ & ſic diſtiguo
vel illud precium maius eſt determinatum
vel indeterminatum puta dependet ex euē
tu futuro. Si ſit determinatum & ſit veriſi-
mile ꝙ in tempore ſtatuto vendetur plus
vel minus dicit doc/ ꝙ excuſatur ratiōe du

bij/vt ſortes plus vendit nunc quia erat reſeruaturus vſq ad.b.& certo precio/& eſt veriſimile ꝙ plus vel minus valebit. tunc contractus eſt iuſtus. Si autẽ nõ ſit determinatũ pciũ ſed dimittit pciũ pẽdere i futuro eſt diſtinguendũ. Vel pmittitur pẽdere ex determinato tempore futuro: aut permittitur pendere in futuro/exemplũ primi quia non ſum vẽditurus niſi in.b. ſolues quantum valebit in.b.in tali caſu miſericordiã & iuſte facit. Si autem precium determinatum depẽdeat ex toto tempore intermedio inconfuſo: puta dabis tantum quantũ valebit in tempore chariori inter.a.&.b.tunc ille contractus eſt illicitus propter duas rationes. Prima eſt/quia ponit ſe vt in pluribus in tuto lucrandi:& partem in tuto perdendi. Secunda.quia cum non poſſit determinate ſcire.quia forte non expoſuiſſet venditioni tempore quo carius venderetur. ſed ante vel poſt.quia non poteſt cognoſcere tempus in quo charius venderetur inter iſta duo tempora.a.&.b.tunc exponit ſe in tuto de lucro:& partem de damno.& ſic facit contra ſecundam regulam.

¶Circa hoc eſt difficultas/ſortes habet bladum & plato illud petit mutuo & tantũ bladi reſtituet in paſchate. & eſt veriſimile ꝙ plus valebit in paſchate an contractus ſit vſurarius? vt nunc valet tantum modo decem:& veriſimile ꝙ i paſchate valebit duodecim. vtrũ recipiendo bladum pro blado ſit vſura. Videtur ꝙ ſic/qa accipit vltra ſortẽ/qa in rebus nõ nũmiſmatibus attendendus eſt valor rei in omni contractu. ¶Aliqui faciunt magnam difficultatem in hoc caſu:ſed facile ſolui poteſt ex prius habitis. ¶Dico ꝙ ſi eſſet reſeruaturus modium bladi vſq ad paſcha.& in paſpaſchate nutriretur cum ſua familia illo blado non cõmittit vſurã.quia in paſchate nullum lucrum conſequitur.cum de ratione vſure ſit:ꝙ conſequatur lucrum. ſed ſi nõ eſſet reſeruaturus:ſed mõ vẽditurus tunc eſt vſura/quia tantũ damnat Platonẽ ac ſi venderet decem & plato nunc daret illa decem & mutuaret a ſorte pro reddẽdo valens duodecim.quia reciperet plus in valore.& ſic eſt manifeſta vſura.

¶Sequitur de commutatione negociatiua.

¶DE COMMVTATIONE lucratiua anteꝗ ſit iuſta.ponit doctor vltra regulas predictas duas cõditiões. Prima ẽ. ꝙ talis cõmutatio ſit vtilis rei publice.& i eius vtilitatẽ refferatur anteꝗ ſit iuſta. Secũda. ꝙ negotiator capiat preciũ correſpondẽs iuxta diligentiam & prudentiam ſuam ac pericula & expenſas in negociãdo. Vnde qui emunt vt immediate reuendant/& in eodem loco iniuſte faciunt.quia non reſeruant nec meliorant:ſed qui reſeruant ad tẽpus in quo non inueniẽtur niſi eſſent reſeruate ꝗuis non meliorent:vt non reſeruant nunc poma in arboribus nec vinum in vite.ſimiliter qui defferũt de vna patria i aliã poſſũt vltra vendere/ſed qui emunt vt immediate reuendant ſunt iutiles reipublice qa non dant niſi pro maiori precio & inferunt dãnum alijs qui habẽt emere pro neceſſitatibus ſuis. Ideo non videtur ꝙ tales ſint excuſabiles. Sed caſus ponitur:ſortes emit aliquam rem iuſto precio vt reſeruet vel vt melioret & accedit plato volens illam imediate emere. Dico ꝙ ſortes poteſt plus illam vendere illi ꝗ emit ſemper manendo infra latitudinẽ iuſti precij.ſed propter intentionem peruerſam ſi vellet emere vt immediate plus venderet: non eſt niſi cupiditas & non poteſt ab iniuſticia excuſari. Secundam cõditionem doctor declarat & ſatis clare neq eſt aliqua difficultas. Ideo breuiter tranſeo ad tertium articulum.

¶DE TERTIO ARTICVLO ſatis patet.i hoc articulo nichil eſt difficultatis ſicut nec in ſecundo. Vnde in ſecundo inquirebatur quomodo in trãſlationibus dominiorum reperiebatur iuſticia ſcilicet i trãſlatione/venditione/permutatione/&c. Iam in iſto articulo querit de oppoſito/ſcilicet quomodo committitur iniuſticia &

quia rectum eſt index ſui obliqui primo de anima. ideo ſi conſiderentur requiſita in tranſlationibus &c̃. ſatis videbitur quando erit iniuſticia Vnde primo in donatione eſt iniuſticia ſi fiat vel contra voluntatem ſuperioris a quo dependet in donando. vel ſi fiat inuolũtarie. in omnibus iſtis trãſlationibus aliquãdo eſt iiuſticia ex parte vtriuſqꝫ partis ſcilicet & accipiẽtis & donantis. Aliqñ ex parte vnius tm̃. vñ ſi fiat donatio contra ꝓhibitionẽ ſupioris eſt iniuſticia ex parte vtriuſqꝫ. qa & dans & recipiens ſimpliciter peccat. Si aũt fiat nõ libere: ſed aliquo mõ inuolũtarie vel ꝑ metum vel per ignorantiã nõ oportet ꝙ dans peccet. vt dicit. s. Tho. actus qui eſſet ꝓdigalitas libere factus excuſaẜ ꝑ metũ/ vt dans aliquid graſſatoribus metu mortis eſt ſolũ iniuſticia ex parte accipiẽtis. Nã vt dicit Scotus & bene in donatione nõ eſt iuſticia/ ſi donans nõ mere liberaliter donat vel contra voluntatẽ alicuius a quo dependet in donando donat. ideo deceptus ab eo cui donat nõ ſimpliciter donat. Similiter in ꝑmutationibus eſt iniuſticia ſi fiat deceptio in pondere/numero/ vel menſura/ ſubſtãtia/ qualitate/& quãtitate. & ſi fiat ↄtra voluntatẽ ſupioris & inuoluntarie eſt iniuſticia: ſaltẽ ex parte vnius partis. Similiter in venditione eſt iniuſtitia ſi venditur res ſimpliciter pluſq̃ valeat ſiue vltra medietatem iuſti precij ſiue citra. & ſi inuolũtarie vẽdatur & cõtra volũtatẽ ſupioris. Simil'r in mutui datione eſt iiuſticia ſi capiaẜ aliq̃d vltra ſortẽ exceptis caſibus ſupradictis. Sil'r ĩ vẽditione pro precio ſoluẽdo tempore futuro eſt iniuſticia ſi vendẽs vendat tẽpus aut ſi ponat ſe vel ſimpliciter vel vt in pluribus in tuto & partem in periculo de damno.

Circa hoc eſt difficultas/ dictũ eſt ꝙ ſortes qui nunc nõ eſt venditurus rem ſuam vſqꝫ ad paſcha/ rogat eum plato vt vendat illã ſi nunc preciſe valet quinqꝫ & nõ erat nunc venditurus ſed in paſchate/ & veriſimile ē ꝙ in paſchate valebit plus aut minus. quia aliquãdo valet ſex/ aliquando quinqꝫ, aliqñ quattuor poterit vendere ſex/ ratione dubij pro precio ſolnendo in paſchate/ ſed ſi tempore ſolutionis/ puta in paſchate valeat ſolũ quinqꝫ/ an debeat reſtituere vnũ/ & capere ſolũmõ quinqꝫ: Nam licite in vẽditione potuit vendere ſex/ quia excuſabatur propter dubium: ſed tẽpore ſolutionis certũ eſt ꝙ non valet niſi quinqꝫ: an dabeat ſubſtrahere vnum a precio inter eos conuẽto: Dicit Henricus in tertio quolibeto. q. vltima. qui eſt ſatis tutus in materia contractuum/ ꝙ debet ſubſtrahere vnum a precio & capere ſolum quinqꝫ. Ratio ſua eſt/ Quandocũqꝫ aliquis excuſatur a peccato ĩ aliquo contractu propter ignorantiam. ita ꝙ ſi eſſet certitudo de re quãtum valet: ſi vltra valorem venderet peccaret & cõtractus eſſet illicitus. verũtamen propter dubium excuſaẜ: ſupueniẽte vero certa ſcientia illud eſt reſtituendum in tali contractu quod accepit & exuperauit valorem rei. ⁋ Infert cõſequẽter Henricus ponendo caſum ꝙ ego locaui poſſeſſionem meam pro toto anno que realiter valet centum: ſed propter tempus fortuitũ ſolum valuit octuaginta. Dicit ipſe ꝙ debeo reſcindere decem a contractu ſcilicet omne illud qđ minus valet propter fortuitum euẽtum. Sed opinio oppoſita eſt cõmunior ꝙ dubiũ tempore contractus excuſat & quãdo contractus eſt iuſtus propter quodcunqꝫ accidens non obligatur ex precepto reſcindere. imo poteſt totum exigere ſcilicet illud in quo conuenerunt tempore contractus/ in quo tempore contractus erat licitus: & hoc tenet doctor.

⁋ DE QVATTO SVNT quinqꝫ videnda. In hoc articulo quarto egregie tractat Scotus de reſtitutione facienda: & propter quam cauſam ſit reſtitutio facienda. Vnde reſtitutio non eſt niſi alieni redditio. ideo querit ꝑpter quã cãm obligatur qs alienũ reſtituere. Dicit primo ꝙ ſicut auferre alienum eſt peccatum mortale cõtra preceptũ diuinũ negatiuũ: nõ furtũ facies. ita & tenere alienũ ſiue ſubſtrahẽdo ſiue aliter detinẽdo. hinc ẽ ꝙ reſtitutio ẽ de neceſſitate faciẽ

De reſti tutione.

da non tanq̄ pars ſatiſfactionis. quia ſatiſfactio reſpicit deum/ & reſtitutio proximum Ideo reſtitutio non eſt facienda vt pars quedam ſatiſfactiõis vel generalis vel ſpecialis: ſed propter preceptū quo phibetur oīs detentio rei aliene. Correlariū/ tenere alienum inuito domino eſt peccatū mortale. Dicit doc. & cõiter dicūt doctores/ ꝙ phibetur precepto negatiuo ſubripere vel detinere rem alienā auctoritate ꝓpria. ¶Queritur an ſit prohibitū rem propriā ab alio detentā violēter & iniuſte auctoritate propria ſurripere & ſubreptā detinere vt aliqs detinet rem meā/ nõ poſſum probare ꝙ ſit mea. Vel quia deficiunt teſtes vel quia nõ poſſum accedere ad iudicē: & habeo occaſionem latenter capiendi eam: an iuſte poſſim. ¶Secūda difficultas/ ſortes nullam rē meam habet: ſed eſt mihi debitor & nõ poſſum hoc probare. vel iudex nõ vult adminiſtrare iuſticiam. An poſſim latenter tantumdē capere de bonis ſortis: & an tenear ad reſtitutionē illius quod latenter cepi.

¶QVANTVM AD PRIMAM difficultatē duplex eſt modus dicendi. ¶Sctūs Thomas ſecūda ſecūde. lxij. q. articulo ſexto in ſolutione ad vltimū dicit/ ꝙ accipiēs alienum aliqñ peccat & ſimul tenetur ad reſtitutionem. Aliquādo peccat: ſed nõ tenetur ad reſtitutionem. Exemplum primi/ vt ſortes habet rem meā vel vt pignus vel vt depoſitū vel vt locatū vel liberaliter accomodatā: ita ꝙ vſus rei mee eſt aput eū. Tūc dicit ꝙ accipiēdo eam nõ ſolum pecco ſed teneor reſtituere: quia grauo eū. quia poſtq̄ licite detinet eā iniuſte facio ſubripiendo eam & teneor reſtituere. Exemplū ſecundi vt ſortes iniuſte detinet rē meā: ita ꝙ nec vt depoſitam nec locatā nec accomodatā. Dicit Tho. & etiā Richardus ī hac diſtinctione. articulo. v. q. vij. ꝙ pecco ſurripiendo clam: ſed nõ teneor ad reſtitutionē. Quod peccē patet. dicit tho. qa ſubſtrahēdo & clā capiendo rē que realiter eſt mea/ facio mihi ius auctoritate priuata in re que eſt mea: ſed hoc eſt in perniciē & ꝑturbationē republice & phibitū lege humana/ ꝙ vnuſqſq̄ faciat ſibi ius in re ſua & ſit iudex in propria cauſa/ imo ſi qs ꝓbaret ita ſubripuiſſe rē ſuā lege humana condēnaretur illā perdere. ergo peccat ſic ſurripiēdo. Quod autē nõ tenear reſtituere. patet/ quia nulli facio iniuriam nec ei a quo ſurripio cū illā iniuſte detineat ergo. Reſolutio ergo. s. Tho. eſt: ꝙ ſurripiendo rē meā detentā ab alio ſemper pecco: ſed nõ ſemp teneor reſtituere/ puta ſi detentio rei mee apud aliū ſit totaliter iniuſta. Sed Altiſſiodorēſis ī vltima q̄ſtiõe de reſti. tenet oppoſitū/ & de palude/ & pñter Gabriel. & dicunt ꝙ ſi res mea iniuſte detineatur ab altero ſi poſſim ſine ſcādalo aut periculo fame aut corporis: & ſine grauamine alterius innoſcētis/ licet mihi cape: dicitur notāter ſine grauamie innoſcētis. verbi gratia: plato dedit rē meā in pignus ſorti/ & nõ poſſum aliter habere niſi illā clam capiēdo nõ debeo capere. qa ſequitur dampnum ſortis innoſcētis. ideo mihi nõ licet in tali caſu: qa teneor nõ facere dānū cuicūq̄ innoſcēti: ſed alias ſcilicet ſine piculo vite & fame & ſcandalo dūmõ nõ habeā ꝯſcientiam in oppoſitū/ dicūt ꝙ licet cape. Et ad argumentū. s. Tho. nullus debet eſſe iudex in ꝓpria cauſa. Dicit Altiſſiodorēſis ꝙ hoc dicitur ꝓpter periculū & ꝑturbationē reipublice. quia ſi qlibet ſibi faceret ius auctoritate ꝓpria ſeqret maximū detrimentū in republica & ꝑturbatio. ergo vbi nulla ꝑtubatio reipublice ſeqtur nec piculū in republica/ licet ſibi facere ius. ſed qñ poſſum cape rem meā ſine piculo fame aut vite & ſine ſcādalo aut dāno innoſcētis nulla ſequitur ꝑturbatio ī republica: ergo licet mihi facere ius in re mea/ & ſatis bene dicit. & iſta opinio videtur ꝓbabilior/ & datur ſimile. Si aliqs detinet me vt ſeruū: qa in bello iīuſto cepit me/ ſi pateat mihi locus fuge poſſum auctoritate ꝓpria auferre rē meā ſcilicet corpus meū. Simil'r licet in caſu predicto & in multis alijs ſimilibus. Ex his patet ſolutio prime difficultatis/ ꝙ ſcilicet põt rē ꝓpriā ab alio detētam violenter & iniuſte auctorita

Opi. ſancti Tho.

Reſolutio Tho.

te ꝑpria ſurripere & ipſam ſurreptã detinere
¶ Quantum ad ſecundã difficultatẽ ꝙ apd̃
alium nulla eſt res mea ſed tenetur ipſe face
re meam quia eſt michi debita. An licet mi-
chi tantam rem capere quãtum mihi debet
ſine periculo fame corporis & damno ino
ſcentis. ¶ Eſt triplex modus dicẽdi/ aliqui
dicunt ꝙ in accipiendo pecco & nõ teneor
reſtituere. Alij/ ꝙ in accipiendo teneor re-
ſtituere & pecco. Alij/ ꝙ nec pecco nec te-
neor reſtituere. ¶ Q̃tum ad primam par-
tem dubij aſſignant talem rationem /quia
in accipiẽdo facio mihi ius in propria cau-
ſa. ergo in accipiẽdo pecco licet non tenear
reſtituere quia nullum grauo nec damnifi-
co. ¶ De Fontibus in duodecimo quoli-
beto nititur hoc impugnare. quia ſi pecco/
hoc eſt per iniuſticiam. & non remittitur
peccatum iniuſticie niſi reſtituatur ablatũ.
ergo ſi pecco in accipiendo /teneor ad reſti
tutionem. & non eſt difficultas ꝙ ſi pecco
per iniuſticiam quin teneatur ad reſtitutio
nem : propterea deſcendit ad tertiam opi-
nionem dicentem/ ꝙ nec peccat in ſuſcipiẽ
do nec in non reſtituendo. ¶ Aliter dicit
Henricus quolibeto ſexto. q. xxvij. ꝙ ſi ca
piat rem auctoritate propria & clandeſtine
vel violenter & non clandeſtine peccat.
Patet duplici ratione. Prima/ anteq̃ capiat
illam rem : illa res non eſt eius quãuis ſit ei
forte debita: ſed prohibitum eſt in lege nõ
concupiſces rẽ proximi. ergo a fortiori nõ
ſuſtrahes. ergo ſuſtrahere eſt prohibitum/
ergo in tali caſu peccat in ita ſuſtrahendo.
¶ Secũda ratio quam facit anteq̃ ſuſtrahat
hanc rem ab illo qui eſt eius debitor: ille ta
lis debitor facit ei iniuſticiam: ſed preceptũ
eſt in lege euangelica non reddere malum
pro malo. imo preceptum eſt reddere bo-
num pro malo. ſed in ſuſtrahendo reddit
malum pro malo. quia auffert quod eſt al-
terius pro malo. ergo peccat. ¶ Dices non
perpetrat aliquod malum nec iniuriam. q̃a
poſtq̃ eſt debitor illud debitum aufferet ra-
tionem iniurie. ¶ Statim facit ipſe Henri-
cus replicam in qua iacet tota difficultas.
ergo omnis operatio per quam iniuriatus
exigit & accipit penam auctoritate propria
ab iniuriante: cuius pene eſt debitor eſſet li
cita. & hoc vbi non poſſet conſequi talem
penam auctoritate communi. Sed hoc eſt
falſum. Patet. quia omnis talis pena nõ eſt
inferẽda a perſona priuata: etiã vbi nõ poſ
ſet habere auctoritate communi. quia non
pertinet perſone priuate ratiõe iniurie pre-
cedentis inferre penam iniuriato auctorita
te propria quãuis illa pena ſit ei debita. q̃a
vt dicit Auguſtinus ſpectat ad illos qui pu
blica funguntur poteſtate. ergo ſicut non
licet in penis corporalibus: ita videtur etiã
ꝙ nõ licet auctoritate propria in pecunijs
& bonis quãuis illa ſint debita. & iſta re-
plica habet magnam apparentiam. ¶ Alia
ratio ꝙ teneatur ad reſtitutiñẽ. quia ſi pec-
cat ſuſtrahendo rem /peccat peccato iniuſti
cie: ſed ſic eſt ꝙ illa ſuſtractio poſtq̃ eſt iniu
ſta non facit rem eſſe illius cuius non erat
prius. ergo ſi peccat in ſuſtrahendo pecca-
bit in detinendo. ergo tenetur illam reſti-
tuere ¶ Vltra dicit Henricus: aliquãdo cõ-
tingit ꝙ res veniat ad manus eius / non ex
auctoritate eius: ſed ex aliqua commiſſione
Aliquando ex commiſſione alterius a de-
bitore. vt ſortes debet mihi decem. plato ẽ
debitor ſorti in decem. & illa decem plato
michi dat vt ſoluam ſorti : in tali caſu non
liceret mihi retinere. quia facerem iniuriam
platoni. ergo nõ licet detinere. Aut res de-
uenit in manus meas ex commiſſione debi
toris. vt ſortes debet michi decem : & non
poſſum ſolui a ſorte. quia nõ poſſum pro-
bare. ſed committit me receptorem aliqua-
rum terrarum. iſte res licite proueniut ad
manus meas. an ſorte ignorante poſſim re-
tiuere illa decẽ/ quorum eſt michi debitor.
Prima fronte apparet ꝙ non. quia poſtq̃
commiſit mihi illud officinm promiſi exer
cere fideliter & reddere omnes prouentus.
ideo retinẽdo apparet ꝙ faciam cõtra pro-
miſſionem & fidelitatem. Tenet de Ganda
uo in vltimo quolibeto/ q̃tum ad hoc ꝙ
licet mihi retinere quando deueniunt ad

manus meas medio licito: ſcilicet ex com-
miſſione debitorū & nō poſſū aliter ſolui.
& non poteſt ſortes probare me furē poſ-
ſum retinere/ratio eſt. quia ſi eſſet in iſta de
tentione aliquid ratione cuius non eſſet li-
cita: hoc maxime eſſet quia ſortes eſſet inui
tus. & nō videtur alia iniuſticia niſi qa eſt
inuitus. & hoc nō/quia ſi detinerē auctori
tate publica: dato ꝙ eſſet inuitus iuſte deti-
nerē. ergo ſolum propter hoc ꝙ eſt iuitus
vel eſſet ſi ſciret nō prouenit iniuſticia. Di-
ces/auctoritas publica ſupueniens aufferet
iniuſticiā a detentione. Contra. nūq̄ aucto
ritas publica facit de operatione iniuſta &
illicita iuſtā & licitam. quia auctoritas pu-
blica eſt ſolū inuenta & preciſe ad repellen
das iniurias & pro cōſeruatione reipublice
Vnde dicit Auguſtinus/ſi omnes eſſent iu
ſti nō indigeremus fortitudine publice iu-
ſticie. ergo poſtq̄ medium quo res pueniit
ad me fuit licitū/videt ꝙ opatio eſt iuſta/
& eſt magna apparencia in dictis eius. Di-
cit eñ tria. Primū/non poſſum ſuſtrahere
auctoritate propria. & ſi ſuſtraham teneor
reſtituere. quia per ſuſtractionem nō effici-
tur mea q̄uis ſit mihi debita. & eſt pro ſecū
do dicto. Tertio dicit/ſi res puenerunt ad
manus meas: ſed ex cōmiſſione alterius a de
bitore nō poſſum detinere: ſed ſi puenerit
ad manus meas medio iuſto: & ex ɔmiſſio
ne debitoris poſſum retinere. & hāc opi-
nionem henrici credo veriorem. Ex iſta le-
ctiōe habemus reſolutorie: ꝙ reſtitutio nō
eſt facienda eo ꝙ ſit ſatiſſactio aut pars ſatiſ
factionis. quia de congruo requiritur reſti-
tutio in re vel in voto ante oēm partē peni
tentie: ſicut ceſſatio volūtaria in actu vel fa
cto a peccato: ſed ē reſtitutō faciēda qa p̄ce-
ptū ē nō furari & indifferēter furari ſe extē
dit ad ſurripere rē alienā & ad detinere illā
& ideo qui habet & detinet alienū tandiu
furatur q̄diu poteſt reſtituere & non reſti-
tuit. Viſum eſt etiam an ſurripere rem pro-
priam ab alio detentā ſit peccatū & licitū:
Dictū ē ꝙ licet ſi hoc poteſt ſine ſcādalo &
iniuria innoſcētis/& nō habendo conſciē
tiam vel dubium in oppoſitū/de re debita
eſt maior difficultas. ¶ Conſequenter doc.
inquirit quis tenetur reſtituere. ¶ Reſpon.
det/ꝙ ſunt nouem qui tenentur ad reſtitu-
tionem qui continentur in his verſibus.
Quilibet inſolidum reddat prius iiuriato — Nouē genera hoīs tenēt ad reſtitutionem.
Iuſſio/conſiliū/cōſenſus/palpo/recurſus
Participās/mutus/nō obſtās/nō manife-
ſtans. Quorū ſententia ſtat in hac maxima.
Quicunq; abſtulit vel detinet alienū & bre
uiter quicūq; eſt cauſa damni tenetur ad re-
ſtitutionem damnificato. in ca. ſi culpa de
iniurijs & damno dato. dicitur ſi culpa tua
datum eſt damnū vel iniuria irrogata/ſeu
alijs irrogantibus opē forte tuliſti/aut hec
imperitia tua ſiue negligentia euenerūt: iu
re ſup his ſatiſſacere te oportet &c. Vnde
regula generalis in hac materia. ¶ Quicun
q; eſt cauſa damni tenetur ad reſtitutionē — Regula generalis.
damnificato. Et ſic precipiens furi ꝙ fure-
tur: eſt cauſa quare furatur. tunc tenetur ad
reſtitutionē. Similiter cōſulens ꝙ furetur
qui alias non erat furaturus: eſt cauſa quare
iſte a quo furatum eſt patitur damnum: &
ſic eſt cauſa damni. Similiter qui adulatur
furi ꝙ furetur vel rapiat. & iſti ſunt q adu-
lantur potentioribus vt oprimant paupe-
riores. Similiter qui occultat furem ad quē
fur habet recurſum. omnes tales tenentur
ad reſtitutionem quia dant cauſam damni.
¶ Item qui participat cum fure non in re fu
rata: ſed in actu furandi: puta eſt cū eo quā-
do furatur ipſum adiuuando quāuis non
participet in re furata nec oīno nec in parte
tñ tenetur reſtituere totaliter: qa cauſam dā
ni dedit. ¶ Item qui ſcit vbi eſt fur vel res
perdita: & vocatus in iudicio non manife-
ſtat: cum tamē licite poteſt ſine periculo fa-
me alterius aut ſue aut eius ſtatus eſt cauſa
damni. quia vbi ſunt teſtes alij & reuelaret
reſtitueretur res domino proprio. igitur.
Similiter iudex qui cognita cauſa: & iure
partium vult adiudicare/aut ſi adiudicat
hoc eſt pro parte que nihil habet in re/aut
ſi differat iudicium tenetur ad reſtitutionē
Iſtorū nouē qlibet eſt cauſa dāni & qcūq; ē

cauſa damni tenetur releuare damnificatū ab illo damno. ergo. Aliter oſtendit doc. nonnūꝗ aliquis detinet imediate rem alterius/ vel ē cauſa furti/ vel detentionis. Aliquando mediate/ vt cōſulēs/ precipiens/ adulans &c. tales nō ſubſtrahūt rē imediate ſed mediate & quiſlibet iſtorū nō ſurripiat vel detineat rem imediate/ quilibet tñ iſtorum detinet/ vel formaliter vel virtualiter conſentit. Vnde dicit Scotus/ ꝙ omnis obligatio ad reſtitutionē/ reducitur ad auferre vel detinere/ & hoc vel vt cauſa principalis vel proxima/ vel coadiuuās vel inducens vel non impediens. quādo eius impedimentum eſſet ad bonū reipublice & ſine periculo perſone ipedire poteſt. & hec oīa ex quo reducūtur ad conſenſum efficacem verum vel interpretatiuū: probātur per illud. ij. q. j. notum ſit/ vbi dicitur ꝙ facientem & conſentientem par pena conſtringit Et ad Ro. ſecūdo. dicitur nō ſolum qui talia agunt: ſed qui conſentiunt facientibus. Iſtorum omnium quilibet tenetur ad reſtitutionē in ſolidū. i. totaliter: ſed vno reſtituente omnes alij liberantur a debito in cōparatione ad illum damnificatū: tamē alij tenentur pro rata portionis que eos cōtingit illi qui ꝓ omnibus ſatiſfecit: tamen pro maiori intelligentia vt dictum eſt ſupra in aliquo paſſu ſi aliquis participet in re furtiua/ & non in actu furandi/ ita ꝙ nō eſt conſcius furti (tamen capit partē de re furtiua) nō tenetur reſtituere niſi partem quam habuit: ſed qui participat in actu furandi ꝗuis nichil participet de re furtiua tenetur ad reſtitutionē totius: & ipſo reſtituente ceteri tenētur pro rata ſoluere reſtituēti vt dictū eſt: & deobligātur a reſtitutione. qꝛ ſi quilibet iſtorum nouē reſtitueret inſolidū dānificato/ tunc octies plus reciperet ꝙ amiſerit. ¶Dicunt doc. ꝙ tenentur reſtituere dānum paſſo niſi damnū paſſus liberaliter eis remittat. & hoc habet glo. lib. vj. in cap.

¶Ratio eſt ſicut poterat damnum paſſus rem iſtā anteꝗ furaretur mere liberaliter dare furi: ita poteſt poſtꝗ/ alius illam detinet in illum transferre dominium puta per donationē. Nā poſtꝗ res eſt furata ē equaliter illius a quo ablata ē furto ſicut prius. ergo per ſuā voluntatē liberā non obſtāte ꝙ ſit apud alterū: poteſt dominiū i illū mere liberaliter transferre/ quo facto non tenebitur amplius ad reſtitutionem. ergo hoc ſupradictum eſt intelligendū ꝙ tenetur ad reſtitutionem: niſi fiat eis liberalis remiſſio qꝛ tunc deobligātur a reſtitutione facienda.

¶Sed ſolent poni caſus in quibus iſta remiſſio liberalis non ſufficit. Nam Panor. in ca. conſuluit. de vſuris. dicit/ ſi fur habeat malam volitionē. i. nunꝗ reſtituendi remiſſio liberaliter facta ab illo a quo furatus eſt non prodeſt ei quin teneatur reſtituere queadmodum liberalis donatio facta vſurario pure mentali propter deprauatā voluntatē. quia acceptat ex vi mutui ꝗuis alter mutuatarius libere conferat nō prodeſt vſurario. Nec res liberaliter donata efficitur vſurarij. ergo ſimiliter ſi fur habeat voluntatem deprauatam/ ita ꝙ velit hāc rem nunꝗ reſtituere liberalis donatio ipſius cuius eſt non facit illam eſſe furis quin teneatur illam reſtituere. & eſt magna apparentia in argumento eius. Nam ſi prohibetur donatio a ſuperiore: talis non valet vt dictum eſt. ergo a fortiori neqꝫ remiſſio liberalis valebit. & eſt argumentum in glo. in regula iuris. peccatum non dimittitur niſi reſtituatur ablatum. Dicit glo. quando remiſſio eſt auctoritate ſuperioris prohibita non valet ſicut neqꝫ donatio. Et allegantur communiter duo caſus in quibus remiſſio non valet. ¶Primus caſus ponitur in ca. ſtatutum. de reſcriptis. lib. v. vbi ponitꝰ caſus de iudicibus delegatis quibus ꝓhibetur/ ꝙ nihil recipiant vltra eſculenta & poculenta: & ſtatim ſubdit. Si autē aliqs huic conſtitutioni cōtrauenerit teneatur ad integram remiſſionē eius cui reſtituēdū eſt cui nō eſt valitura vt ſit ſortes iudex delegatus aliqd acceperit a ꝑtibus vltra eſculēta & poculenta nō poteſt remiſſio eius ꝓdeſſe quin teneatur reſtituere. quia talis remiſſio eſt

Caſus ꝑpanor.

Duo caſꝰ in qbꝰ remiſſio de bitī nō valet.

prohibita a ſuperiore habēte auctoritatem
¶Alius caſus in ca. exiſtit de cenſibus lib.
Sexto caſus. vj. vbi ponitur caſus de viſitātibus ꝙ ſi ali
quid acceperint a viſitatis teneātur duplū
reſtituere etiā remiſſione illorū a quibus ac
ceperint non profutura: quod ſi renuerint
reſtituere ſint excōmunicati/ ergo ſi capiāt
a viſitatis vltra procuratiōnē ꝗuis libenter
detur eis a viſitatis talis remiſſio non pro
deſt illis quin teneantur reſtituere. quia ta
lis eſt prohibita iure canonico cui clerici
ſunt ſubiecti. ¶Reſolutio ergo eſt/ ꝙ iſti
tenerētur ad reſtitutionē niſi fiat eis remiſ
Reſolutio. ſio. & niſi ſit prohibita ab illo cui depēdet
ille qui remittit/ & dūmodo ſecundum pa
nor. non habeant voluntatē deprauatam.
& iſti caſus ꝑdicti ſunt caſus notabiles i qui
bus per voluntatem liberam dominus nō
poteſt rem ſuam in alterum transferre.
¶Iam quero cum ſint nouem maneries ho
minum qui tenentur ad reſtitutionē an dā
num paſſus poſſit abſoluere a debito reſti
tuendi vnum iſtorum: nō abſoluendo reli
quos? vt ſit ſortes damnū paſſus/ quia pla
to furatus eſt equum ſortis: & cicero parti
cipauit in actu furandi & etiam re furtiua/ q̄a
conſuluit vel precepit platoni vt equū ſor
tis furaretur & partē ipſius habuit. An ſor
tes poſſit remittere platoni non remittēdo
ciceroni/ vel ediuerſo? Dico primo/ ꝙ non
poteſt dānū paſſus remittere illi q̄ imedia
te dānificauit/ puta q̄ imediate abſtulit nō
remittēdo alijs qui mediate dānificauerūt
ſolum. Ratio mea eſt/ nā ſi illi qui mediate
damnificauerūt reſtituāt ſorti: iure diuino
obligatur ille qui imediate dānificauit re
ſtituere illis: vt plato qui imediate dānifica
uit ſortē eſt obligatus iure diuio reſtituere
ciceroni illud quod ipſe cicero reſtituit ſor
ti. ergo nō poteſt ſortes abſoluere platonē
a debito reſtitutionis nō abſoluēdo cicero
nem. ergo damnū paſſus non poteſt remit
tere illis qui imediate damnificauerūt: non
remittēdo alijs qui ſolum mediate damni
ficauerūt. ¶Secundo dico/ ille qui eſt dam
nificatus poteſt remittere ijs q̄ mediate dā
nificarunt non remittendo illi qui imedia
te damnificauit: vt in caſu predicto poteſt
remittere ciceroni & non platoni. ¶Ratio
mea eſt/ ſi Plato reſtituerit Sorti: Cicero
nulli tenebitur amplius reſtituere nec ſorti
nec platoni: ſed ꝗuis cicero reſtituerit/ pla
to tenebitur reſtituere. quia tenebitur reſti
tuere ciceroni/ ergo cum cicero ſolūmodo
tenetur ſorti & nullomō platoni: ſortes po
teſt ei per liberū conſenſum & liberā volū
tatem ſimpliciter remittere nō remittendo
alteri. quia quilibet poteſt iuri ſuo per libe
rum cōſenſum cedere dūmodo non ſit pro
hibitum a ſuperiore. ¶Tertio eſt diffi cul
tas/ ſit ſortes damnū paſſus tūc capio duos
qui ſolum ſunt cauſe remote dānificatiōis
ſortis. vt cicero eſt recurſus. i. ad quē recur
rit dānificans imediatus. & Ioannes eſt cō
ſulens/ vel palpo. an ſortes poſſit remittere
vni iſtorum nō remittēdo alteri? Apparet
ꝙ non. quia cum omnes iſti teneātur inſo
lidum reſtituere ſi vnus reſtituat damnifica
to/ alter reſtituenti pro rata portionis reſti
tuere tenebitur: ergo damnificatus non po
teſt alterum iſtorū qui ſunt ſolū cauſe remo
te preciſe abſoluere totaliter non abſoluen
do alterum a reſtitutione. quia ſi vnus iſto
rum reſtitueret alter teneretur ei pro ſuo in
tereſſe/ verum eſt ꝙ alter qui imediate ab
ſtulit: & apud quem eſt res tenetur totaliter
iſtum recompenſare qui reſtituerit damni
ficato. ¶Habemus ergo reſolutorie quid
eſt reſtituendum/ puta res ablata ſuppo Reſolutio.
ſito ꝙ non fiat libera remiſſio. & viſi ſunt
caſus in quibus non poteſt fieri libera re
miſſio. puta quando eſt prohibita a ſupe
riore habente poteſtatem illam prohiben
di: & in quibus caſibus debitor nō poteſt
vnum abſoluere alium non abſoluendo a
reſtitutione.

¶DE TERTIO SCILICET q̄d viſum eſt
quare eſt reſtituendum: iam queritur q̄d eſt
reſtituendū? Primo dico ꝙ res ablata. Secū
do non ſolū res ablata ſed fructus illius me
dio tpe ꝑcepti ſi fuerit res fructifera. Tertio
nō ſolum fructus ꝑcepti: ſed quos ꝑcepiſſet

dominus rei/quia ſtat ꝙ qui detinet rem
fructiferā furto nullos fructus ꝑcipiat ex il-
la re:ſed dn̄s percepiſſet.& intelligēdum ꝙ
fructus ſunt reſtituendi ſi res fuerit fructife-
ra de ſe.quia ſi eſſet fructifera ſolū per indu
ſtriam alterius vt eſt pecunia.fructus in tē
pore medio ꝑcepti nō ſunt reſtituēdi.Ter-
tio fructus quos percepiſſet dn̄s ſi interim
habuiſſet rem ſuā: vt ager eſt res fructifera
de ſe poſt q̃ iſte q tenet nihil habet i re nec i
fructibus eius q̃uis ꝑcepit maiores q̃ dn̄s
rei ꝑcepiſſet.Sed ſi res eſt fructifera ſolū per
induſtriam detinētis:nō licet reſtituere fru
ctus.quia prouenerūt ex induſtria eius qui
vtitur illa re.Ex quo infert doctor/ꝙ lucrū
acquiſitum ex pecunia vſuraria nō tenetur
fenerator reddere/quia ille q reciperet poſ-
ſet eſſe iuſte vſurarius/cū reciperet fructum
de ſua pecunia ꝓueniētem ꝑ induſtriā alte-
rius.Nam tota ratio quare vſura eſt prohi
bita ſecūdum doctores eſt/quia pecunia ni
chil germinat de ſe niſi per induſtriā:& nō
licet alicui vendere induſtriā alterius cū nō
ſit ſua.Tamen ſi iſte dn̄s ꝑ pecuniam quā al
ter detinet lucratus fuiſſet aliq̄d ex pecunia
ſua fructus ſunt reſtituēdi ratione intereſſe:
ſunt ergo reſtituēdi fructus quos dn̄s perce-
piſſet.& dicunt cōiter doctores ꝙ nō ſunt
reſtituendi tot fructus quot percepiſſet/qa
deducende ſunt expēſe & labores alterius
qui coluit agrū/& oībus illis deductis ad-
huc non ſunt tot fructus reſtituēdi quot ꝑ-
cepiſſet/quia non habebat illos fructus in
actu ſed in potentia ſolum/quia tūc ſeq̄tur
ꝙ ſi teneretur ad reſtituēdū omnes fructus
quos habuit in potētia ꝙ infinitos tenere-
tur reſtituere:cum ager habeat infinitos fru
ctus in potentia. Vnde plus eſt habere in
actu quam in potētia.ergo non tenetur ad
tot fructus reſtituendos.vt ſit ſortes qui cō
buſſit bladum nō maturum nō tenetur tan
tum reſtituere ac ſi cōbuſſiſſet iam maturū/
hinc eſt ꝙ nō tantū venditur bladū in her-
ba ſicut maturū/reſtituēda ē ergo res abla-
ta & fructus quos percepiſſet dominus:nō
tamen tot quot percepiſſet cum illos non
habebat in actu ſed in potentia:ſed tantum
quātum vir prudens iudicaret valere quā-
do illos abſtulit. ¶Conſequenter agendū
eſt de quarto:ſcilicet cui reſtitutio eſt facien
da/& dicitur ꝙ damnificato exceptis duo-
bus caſibus.Primus.quādo non cognoſci Duo caſus i qbꝰ reſtitutio nō eſt faciēda dānificato.
tur cuiuſnā eſt res reſtituenda/vt in rebus in-
uentis que debēt reſtitui: in tali caſu reſtitu
tio nō eſt facienda damnificato.Secundus
caſus ſi damnificatus ſit notus & heredes
eius ſint nichilominus eſt ita remotus in ſe
ignoti/ꝙ non poteſt talis res in qua dam-
nificatus eſt ad ipſum tranſmitti ſine maio-
ri damno tranſmittentis q̃ illa res ſit vtilis
damnificato.Ratio eſt/nullus debet ratio-
nabiliter velle ſuum cōmodum cum maio
ri iactura proximi q̃ illud quod remittēdū
eſt eſſet ei vtile:ergo ſi non poſſit fieri reſti
tutio ſine maiori incōmodo reſtituētis/in
tali caſu non debet damnificans trāſmitte-
re ad damnificatum.& maior pars doc.ita
dicit. ¶Dices in iſtis caſibus cui eſt facien-
da reſtitutio.Dicit doctor/ꝙ pauperibus
quia quod nō poteſt reſtitui corporaliter
reſtituatur ſpiritualiter.Sed per quē debet
fieri.Aliqui doctores dicūt ꝙ ꝑ epiſcopū
qa epiſcopus eſt tutor & ꝓcurator paupum
ideo cum tales res debeātur pauperibus de
bent dari eorum tutori & procuratori.Sed
dicit doctor.& poſt eum gabriel/ꝙ ſi talis
apud quem res eſt ſit diſcretus vir per ſeipm
faciat reſtitutionem.& det ipſemet paupe-
ribus.& in hoc non eſt magna difficultas
cui eſt facienda reſtitutio. ¶Sed difficultas
eſt.Sortes detinet rem platonis/Cicero fu-
ratur illam & ſcit bene ꝙ eſt platonis/an
Cicero debeat reſtituere ſorti vel Platoni
cuius eſt: Dico ꝙ Cicero ſi poſſet ſine dif
famatione ſui aut ſortis reſtituere plato-
ni/notificando tamen ſorti ꝙ ſit reſtitu-
ta platoni debet eam reſtituere platoni.Ra
tio eſt/ſi in iſto caſu cicero reſtituat plato-
ni nō notificādo ſorti:ſortes tenebit adhuc
reſtituere.qa nō ſcit reſtitutionē eē factam
platoni de dāno qd intulit.& ſi teneat ite-
rū reſtituere ꝑ ciceronē eēt dānificatus ipſe

ſortes/ergo Cicero tenetur reſtituere ſorti
vel platoni & ſi reſtituat platoni debet in-
dicare ſorti vt cognoſcat ſe abſolutum a ta-
li reſtitutione. ¶ Conſequenter querit quã-
do eſt facienda reſtitutio & ſuccincte & be-
ne reſpondet. ꝙ non licet aliquo tempore
detinere alienum inuito domino. i. nolen-
te & ſecũdum rectam rationem nolle debẽ-
te. ideo regulariter reſtitutio ẽ ſtatim faciẽ-
da ſicut ſtatim ceſſandũ eſt ab actu cuiuſcũ-
ꝗ peccati mortalis nõ tamen interiori ſed
exteriori: ſed ĩ aliquibus caſibus licet diffe-
re reſtitutionem exteriorem poſita tamen
interiori ſcilicet voluntate reſiſtendi.
¶ Sed prolixius reſpondet Henricus quo-
libeto ſexto. q. xxiiij. Vtrum ergo reſtitu-
tio ſit ſubito facienda/quia eſt preceptũ ne-
gatiuum non detinere alienum. ideo licet
reſtitutio ſit actus poſitiuus tamẽ omittẽs
facit contra preceptum negatiuum. Diſtin-
guit ergo Henricus cum queritur an reſti-
tutio ſit ſine mora & ſtatim facienda. Vel
poteſt fieri ſtatim & ĩmediate ſine damno
illius cui reſtituẽdum eſt. Aut ſine damno
communitatis. ſi primũ: puta ſi non poteſt
fieri ſine dãno veriſimiliter eſtimato illius
cui reſtituendum. vt reſtituere gladium fu-
rioſo & iracũdo/& diſpoſito ad interficiẽ-
dum nõ eſt reſtituendũ ſtatĩ. Aliud exẽplũ
puta ſine damno communitatis/ vt vnus
princeps in bello etiã iniuſto ex parte eius
qui ſuperat aduerſarium & capit ſuas ciui-
tates. & eſt veriſimile/ ꝙ ſi reſtitueret illas
ſtatim imineret periculũ & dãnum ſue cõ-
munitati: tũc poteſt differre reſtitutionem
in talibus caſibus cũ propoſito reſtituendi
cum tempus aderit oportunum. Aut ſi po-
teſt reſtituere ſine damno illius cui eſt faciẽ-
da reſtitutio & cõitatis. Vel ille cõſentit in
dilationẽ reſtitutiõis vel nõ. Si conſentiat
in dilationẽ reſtitutiõis libere & nõ coacte
nõ tenetur ſtatim reſtituere/quia in tali ca-
ſu iudicandum eſt ac ſi accõmodaret. Nã
ſicut dictũ eſt ſi ille qui habet rẽ furtiuã ſi re-
mittatur ei debitũ: iam nõ tenetur amplius
reſtituere. Vel ille cuius eſt nõ ꝯſentit in di-
lationẽ reſtitutionis vel obligatus ad reſti-
tutionẽ expectat tempus magis oportunũ.
in quo poſſet reſtituere cũ honeſtate & nũc
nõ põt ſine ifamia aut pĩculo corporis aut
ſine magno detrimẽto. Aut nõ expectat tẽ-
pus magis opportunũ. Si primo mõ/tunc
poteſt licite differre. Si ſecũdo modo iã vel
iſte qui tenetur reſtituere patitur magnam
neceſſitatẽ ita ꝙ reſtituendo incurreret ma-
gnũ dãnũ & iacturã/vel nõ patitur magnã
neceſſitatẽ. Si patitur magnã neceſſitatem.
aut ille cui reſtituẽdũ eſt patitur tantã neceſ-
ſitatem aut maiorẽ ſicut iſte: aut nõ. Si pri-
mo modo tenetur ſtatim reſtituere. q̃a nul-
lus poteſt de re alterius ꝯ̃ſequi fructũ vel
vitare dãnũ cũ iactura illius cuius eſt. Si ve-
ro iſte cui tenetur reſtituere non patitur ne-
ceſſitatẽ & alter patitur. Iam querit̃ vel pati-
tur tantam/ꝙ ſi ille cui tenetur reſtituere co-
gnoſceret illã teneretur ſecundũ dictamẽ re-
cte rationis & obligaret̃ relaxare pro tẽpo-
re. imo teneretur ei aliq̃d erogare vel mu-
tuare: aut nõ patitur tantã. Si primo mõ ſci-
licet vbi teneretur de nouo mutuare aut da-
re nõ tenetur ad ſtatim reſtituẽdum / ſed in
altero tenet̃ reſtituere ſtatim. ¶ Habemus
ergo ſũmarie q̃ttuor caſus in q̃bus tenet̃ ad
ſtatim reſtituendũ. & q̃ttuor in q̃bus nõ te- Reſolutio.
net̃ ad ſtatim reſtituẽdũ. Primus/q̃ñ nõ po-
teſt ſtatim niſi cũ dãno eius cui reſtituendũ
eſt/aut ciuitatis aut cõitatis. Secũdus/q̃ñ il-
le cui tenetur reſtituere ꝯ̃ſentit in dilationẽ
reſtitutionis. Tertius/q̃ñ res nõ põt ſtatim
reſtitui ſine pĩculo fame aut corp̃is. Quar-
tus/q̃ñ nõ poteſt ſtatim ſine magna iactu-
ra & magno dãno: ita ꝙ ſi ille cui eſt facien-
da reſtitutio cognoſceret neceſſitatẽ tenere-
tur ꝯ̃ſentire in dilationẽ reſtitutiõis. in iſtis
quattuor caſibus nõ tenetur ad ſtatim reſti-
tuẽdum. & hoc dicit doctor & bene/q̃ñ cũ- Regula.
ꝗ adeſt cõſenſus aut ſecũdum rectam ratio-
nem debet eſſe de dilatione reſtitutionis in
illo cui faciẽda eſt reſtitutio tũc eſt differen-
da/vt puta ſi nõ poſſet reſtituere ſine dam-
no illius cui eſt faciẽda aut ſine pĩculo fame
reſtituẽtis quia tenetur magis velle dilatio-

nē reſtituĕris & bonā famā q̄ bonū temporale ſuum/tūc debet pſentire/aut nō poteſt reſtitui niſi cū magna iactura reſtituētis & alter nō patit̄ neceſſitatē/& iſte caſus q̄rtus ponit̄ in cap. Odoardus de ſolutionibus quia tunc quando eſt impotentia ſopitur obligatio reſtituendi .i. quantum ad tempus differtur. Sed non totaliter auffert̄. q̄a ſemper manet obligatus. ¶Circa hoc mouetur difficultas/ſit ſortes qui obligatur reſtituere platoni aliquid/ & accidit caſus in quo ſortes eſt in tanta neceſſitate q̄ ſi careret illo quod habet reſtituendū/q̄ plato non ſolum teneretur ei cōmodare. Immo teneretur ſimplr̄ dare. Aliquādo enim mutuum & elemoſina cadunt ſub precepto. aliquādo ſub conſilio/ an in illo caſu totaliter ſopiatur obligatō ita q̄ non teneatur amplius reſtituere dato q̄ perueniat ad pinguiorem fortunā. Videt̄ q̄ totaliter aboleatur obligatio. quia ſi in tali neceſſitate alius daret & haberet illud quod erat reſtituendum & ſimpliciter daret non teneretur pro tunc reſtituere. ergo ſimiliter in tali neceſſitate illud efficitur illius. & iſte caſus eſt tritus vt ſortes nōn habet niſi panē furtiuum/& quando accepit illū non erat in extrema neceſſitate iam ſi reſtituat moriet fame & plato tenetur ei ſimpliciter dare/apud illos qui dicunt q̄ qui capit violēter rem in neceſſitate quando peruenit ad pinguiorē fortunā non tenetur reſtituere q̄a res eſt eius/ſimiliter dicēdū videt̄ in propoſito. Sed oppoſita opinio eſt probabilior videlicet q̄ qui violenter capit in extrema neceſſitate tenetur reſtituere vt habet glo. in cap. Odoardus extra de ſolutionibus. Ideo dico q̄ nō abolit̄ totaliter obligatio. ¶Contra plato ī tali caſu teneretur conſentire q̄ hoc eſſet ſortis/ concedo. ergo hoc efficitur ſortis/nego illā. & dico q̄ hoc eſt ſortis q̄tum ad dominium naturale: ſed nō efficitur ſortis q̄tum ad dominiū ciuile/ q̄uis plato teneatur cōſentire q̄ hoc eſſet ſortis q̄tum ad dominium ciuile nihilominus ſi non conſentiat nō efficit̄ illius quantum ad dominium ciuile/ & hoc expreſſe dicit de paludē/eſt eius (dicit) non realiter ſed debito/ideo ſi alius non cōſentiat nunq̄ efficitur eius q̄tum ad dominiū ciuile ſed naturale/hoc eſt iuſte vtitur illa re pro neceſſitate. quia ergo ē alterius quātum ad dominium ciuile & reſtitutio ē de iure poſitiuo. quia ſi ſtaremus in lege naturali nullum eſſet furtum cū quelibet res eſſet cuiuſlibet. Ideo cum iure ciuili illa res nō ſit effecta ſortis tenetur illam reſtituere cum peruenerit ad pinguiorem fortunam & obligatio ad reſtituendum non eſt niſi ſopita. & iſta opinio videtur probabilior & eſt opinio glo. illius cap. Odoar.

¶AD ARGVMENTA. viſū eſt quō modo reſtitutio de neceſſitate ſalutis eſt facienda propter preceptum. non furtum facies. Iam vult probare q̄ non/& arguit ſic doctor. q̄ reſtitutio nichil eſt penitentie cum nec contritio/nec confeſſio/ nec ſatiſfactio vt viſum eſt/ergo non eſt neceſſaria ad hoc vt aliquis vere peniteat. Dicit doc. q̄ penitens non tenetur ad reſtitutionē vt ad ſatiſfactionem proprie dictam ſed tenetur ad eam vt ad ceſſationem a peccato. nā vt viſum eſt reſtitutio debet precedere omnem partem penitentie ſaltem in voto. Item nullus obligatur ad īpoſſibile. quia qui dicit deum precepiſſe impoſſibile anathema ſit. vt ait Hieronymus/ſed aliquando eſt impoſſibile reſtituere rem alienam vt quando neſcitur cuius ſit ergo. Concedo maiorē. & dico ad minorem q̄ aliquando nō tenemur reſtituere illi cuius ē/ ſed alijs puta pauperibus. ¶Sed hic eſt difficultas volo q̄ reſtitueri pauperibus. & poſt reſtitutionem ſuperueniat dominus illius rei vel perueniat ad notitiam meam ille cuius erat res an tenear iterum reſtituere illi. ¶Dico q̄ non ſed pauperes ſi habeant poteſtatem reſtituendi & non ego. quia iam feci qd̄ tenebar facere. Secūdo arguitur nullus tenetur ad id quod non poteſt facere ſine magna iactura/ſed ſic eſt q̄ aliqn̄ cōtingit hominem nō poſſe reſtituere ſine ma-

Ad argumenta.

Difficultas de illo qui reſtituit pauperibus ꝛ p̄ ſuperuenit dñs rei

gna iactura. Hoc argumentum ſolutum ē in vltimo articulo. quia eſt differenda dū̄ modo ille cui eſt facienda reſtitutio nō patiatur iacturam. ❡ Difficultas habeo rem (Difficultas bona) ſortis & non poſſum illam ſtatim reſtituere ſine periculo fame. quia non habeo confeſſorem per quē poſſim reſtituere/ & ſi nō reſtituam nunc plato conſequitur damnū̄ temporale/non teneor nunc reſtituere: quia ſortes tenetur plus velle pati aliquā iacturam temporalem q̄ perditionem mee fame Tunc notum eſt ꝙ non teneor ſtatim reſtituere. Sed vtrum tenear ad reſtitutionē dāni q̄d paſſus ē ex dilatione reſtitutiōis que dilatio erat iuſta & licita. & apparet ꝙ nō niſi iniuſte dederim cauſam damni per culpam meam. ❡ Dico duo. primum ſi actus (Solutio) per quem res deuenit in manus meas quā teneor reſtituere fuerit iniuſtus vt furtū/teneor reſtituere damnum quod paſſus ē ex dilatione q̄uis dilatio fuerit iuſta/quia eſt iuſta dilatio ad euitandum infamiam. Nō ſolum teneor reſtituere rem quia per actū iniuſtum dedi cauſam damni nō ſolū quātum ad ablationem rei: ſed ad omnia dāna que paſſus eſt ex carētia rei. ergo teneor reſtituere damnū per cap. ſi culpa. de iniurijs & damno dato ſupra allegatū. ❡ Dico ſecundo ſi iſta res quam teneor reſtituere ꝑuenerit ad me ſine culpa mea non teneor reſtituere niſi illam rem & non damnum. Exemplum/ vt pater meus cepit furto hāc rem & poſt mortem patris venit ad manus meas & non poſſem ſubito reſtituere quin diffamē patrem/non teneor ſubito reſtituere neq̄ teneor reſtituere damnum quod paſſus eſt dominus rei ex dilatione reſtitutionis. Patet. quia per nullam culpam meā nec preſentem nec antecedentem fui cauſa illius damni. ergo nō teneor reſtituere dānum. Patet ꝯña per locum a contrario ſenſu ex illo capi. ſi culpa. ❡ Tertio arguitur (Tertium argume.) & eſt difficultas in iſto tertio/ que eſt bōa ſit ſortes habens aliquid platonis reſtituēdum: & ſortes eſt princeps & perſona multum vtilis reipublice/ & plato eſt particularis perſona non multum vtilis reipublice ſi ſortes reſtituat morietur. quia nō habet aliquid aliud ad vitandum mortem niſi illud quod eſt reſtituendum platoni. Similiter niſi reſtituat plato cuius eſt illa res etiā morietur / an teneatur ſortes reſtituere: Et videtur ꝙ ſic. quia dictum eſt ſi ex dilatiōe reſtitutionis dn̄s rei conſequatur tātum incommodum vel maius ſicut alter reſtituēdo: tenetur reſtituere/ ſed tantum incōmodum conſequetur plato ex dilatione reſtitutionis ſcilicet mortem per caſum poſitū. ergo videtur ꝙ ſortes debet ſtatim reſtituere neq̄ differre. Sed ex oppoſito apparet: ꝙ ſortes non teneatur reſtituere quia ex illa reſtitutione ſequitur damnum commune in republica ſcilicet mors principis & ex dilatione nullum ſequitur incommodum in republica/ & bonum quanto communius tanto melius. primo ethicorū bonum cōmune diuinius eſt & preferendum bono particulari ergo cum illa reſtitutio ē damnoſa reipublice in illo caſu non tenet̄ reſtituere. & eſt caſus quē ponit. S. tho. ſecunda ſecunde. q. xxxiij. in materia de elemoſyna /nihil habeo niſi illud q̄d eſt neceſſarium ad vitam & apparet michi rex in neceſſitate extrema cui ſi non ſubueniam morietur & cōmunitas maximū patitur damnum ex morte regis: & ex morte mea nihil patit̄ cōmunitas in illo caſu. Dicit tho. ꝙ teneor illi dare. & hoc idem dicit doct. Et apparentia eſt: quilibet de communitate tenetur ſe exponere morti pro deffentiōe boni communis/ & etiam quando eſt ſibi magna probabilitas ꝙ morietur/ & ex ſua expoſitione res publica ſaluabitur. Hinc eſt ꝙ non ſunt culpandi i bello qui exponūt ſe obruenti periculo ad ſaluandum vitam principis. Ergo nec in iſtis caſibus quāuis ex nō reſtitutiōe patiatur ſingularis perſona/ & ex reſtitutione patiatur perſona cōmunis nō tenetur ſtatim reſtituere. Ratio eſt dicit tho. ſi illa paticularis perſona habeat illud penes ſe teneret̄ ei dare que eſt ꝑſona publica in neceſſitate extrema. ergo

(Caſus s. Tho.)

Regula. tenetur pſentire ꝙ non reſtituat quia regula generalis in caſu quo ille cui eſt facienda reſtitutio tenetur cōſentire ꝙ differatur reſtitutio licite poteſt differri. ¶Item arguit ſic. & eſt bonum argumentum. vnuſquiſꝗ tenetur ſe magis diligere dilectione ordinata ꝙ̄ proximum/ ſed reſtitutio aliquādo eſt contra dilectionem ſui. igitur. Maior eſt nota iuxta ordinem charitatis. ſecūdum illud canti. ordinauit in me charitatē Minor patet: ſi haberem alienum & nichil aliud preter hoc ad ſaluandum vitam propriam in tali caſu reſtituere eſſet cōtra preceptum quo qs obligatur ſe plus diligere ꝙ̄ proximum. Dico adhoc ꝙ eſt multiplex modus dicendi doc. Nam contigit ꝙ habens penes ſe aliquid reſtituendum ſit i extrema neceſſitate/ ita ꝙ reſtituēdo eſt in periculo mortis. vel ille cui ē reſtituēdum eſt in conſimili neceſſitate: vel non eſt. Si non eſt i extrema neceſſitate. Iam certum eſt (vt dicūt omnes doctores) ꝙ non tenetur reſtituere/ ratio eſt ex capi. Odoardus. Inſuper in extrema neceſſitate omnia ſunt cōmunia. Nam querunt communiter doctores: vtrum in extrema neceſſitate exiſtens capiendo rem alterius committat furtum: & videtur ꝙ ſic per capitulū ſi quis extra de furtis. vbi dicitur ꝙ ſi quis propter neceſſitatem famis aut nuditatis furatus fuerit cibaria / veſtē/ vel pecus peniteat hebdomadas tres. & ſic iponitur ei penitētia/ ſed nō imponitur penitentia neꝗ debet imponi/ niſi pro culpa. ergo. ¶Hoc tamen non obſtante reſolutio communis eſt. ꝙ qui capit quod eſt ei neceſſarium non cōmittit furtum. Quia tūc lex poſitiua per quā diſtincta ſunt dominia rerum derogaret legi nature per quam cōceſſum eſt vnicuiꝗ ꝙ de bonis creatis a deo ſubleuet ſuam indigentiam. & lex poſitiua non poteſt derogare legi nature. Vnde dicit glo. illius capituli ꝙ propter neceſſitatem res facta eſt cōmunis quam furatur. ſi ergo ille cui reſtituendum eſt non eſt in conſimili neceſſitate nō tenetur reſtituere. Vel ille cui reſtitutio eſt

Vtrū in extrema neceſſita te cōmit tat furtū

Solutio.

facienda eſt in conſimili neceſſitate. Et tūc diſtinguo: vel iſte qui habet reſtituere icurrit iſtam extremam neceſſitatem ante illum cui ē reſtituendum/ vel contra. vel ambo ſimul incurrerunt & inciderunt in neceſſitatem. Hoc ſuppoſito dicit doctor. ſi iſtē qui habet reſtituere incurrit neceſſitatē prius ꝙ̄ ille cui ē reſtituendum. tunc non tenetur reſtituere. quia quando incidit in neceſſitatem effectus ē dominus rei/ & alter q nūdum inciderat in neceſſitatem perdidit dominium/ & cum iſte continuatur in neceſſitate extrema non perdit dominium rei. & ſic alter non recuperat dominium rei: & ſic alter non tenetur reſtituere. ¶Si vero ille cui reſtituēdum ē inciderit in neceſſitatem ante alium tenetur reſtituere. quia nunꝗ̄ perdidit dominium. Si vero ambo ſimul inciderint etiam tenetur reſtituere quia nunꝗ̄ perdidit dominiū. ¶Contra: reſtituēdo morietur: vt ſupponebat caſus/ & quilibet ex charitate magis debet diligere vitā ꝓpriā quam alterius. ergo non tenetur reſtituere ¶Dico ꝙ verum eſt ꝙ quilibet tenet magis diligere vitam ſuam iuſte & medio ordinato vt eſt diligibilis ad vitam eternam & ita magis conſeruationem iuſtam vite ſue ꝙ̄ cōſeruationem iuſtam vite proximi. ſed in tali caſu non poteſt iuſte & ſine iniuria alterius vitam ſuam conſeruare. Et exēplificat de illo qui ſuſpenditur cui non licet executorem iuſticie interficere. quia nō habet iuſtam cauſam eum occidendi/ & aliter habet iuſtā cauſam eū occidēdi. ¶Similiter dico in propoſitio. de Palude. iȷ. q. huius diſtinctionis articulo prio dicit. Si vterꝗ iſtorum ſit in extrema neceſſitate/ vel in neceſſitate ſecunda: id eſt non extrema/ & extrema vocatur quando eſt iminens periculum mortis. Si vterꝗ ſit in neceſſitate ſecunda tenetur reſtituere. Si autē vterꝗ iſtorum ſit i neceſſitate extrema melior eſt cōditio poſſidentis/ ita ꝙ quanuis res fuerit prius alterius dominio ciuili & prius iniuſte detinuerit tē ſi ille cui reſtituēdū ſit in extrema neceſſitate. & alter qui detinet par

De duobus in neceſſitate extrema.

riter non tenetur reſtituere. Et ratio huius
opinionis talis eſt. Si dominia rerum ꝑ ius
humanum nō eſſent diuiſa (quia talis diui
ſio de iure humano eſt) & vterq; iſtorum
eſſet in extrema neceſſitate. ita ꝙ vtriq; nō
ſufficit panis quem detinet plato q; per le
gem poſitiuam eſt ſortis & non eius. tunc
ſi nulla eſſet lex poſitiua/ plato iure natura
li obligatur non reſtituere illum panē: ſed
Jus poſitiuū non derogat naturali.
ſibi reſeruare: & non tradere ſorti/ ſed ſic eſt
ꝙ per nullum ius poſitiuum poteſt dero
gari legi naturali/ cum lex naturalis ſit forti
us vinculum immo indiſpenſabile ſecun
dum doc. ergo non obſtante appropriati
one ciuili facta per ius poſitiuū non tenet
reſtituere: ſed reſeruare ſibi. imo dādo ſor
ti eſſet homicida ſui ipſius cum iure natura
li teneatur conſeruare vitam ſuam. & ē ma
gna apparentia pro iſta opinione. ita ꝙ ra
tio videtur ſufficienter concludere. & appa
ret etiā ꝙ. s. tho. habet eodem modo dice
re quādo querit/ vtrum capiens neceſſaria
in extrema neceſſitate committat furtum ꝙ
ille non tenetur reſtituere niſi in caſu &c.
Durandus in tractatu de legibus aliter di
Durād⁹.
cit ꝙ ſi talis res puta panis nō ſufficiat am
bobus ad impediendum ne moriantur ꝙ
ille qui eſt melior poteſt licite vti & alter q
poſſidet ſi cognoſcat alium meliorem nō
poteſt licite vti ſcienter quis ex idustria iſti
us ſit iſta res acquiſita. Et dat duas rationes
Rō durādi.
Prima. ille qui habet magis de volūtate il
lius qui eſt ſimpliciter dominus rei poteſt
magis vti/ ſed ſic eſt ꝙ ille qui eſt magis bo
nus participat magis rationem veri domi
ni q̄ ille qui eſt malus vel minus bonus. er
go. maior eſt nota. Minor patet. bene ſeq
tur/ iſte ē magis bonus. ergo magis diligi
tur a deo. ſi magis diligiꝰ a deo. ergo plus
habet voluntatē dei pro ſe quam alter/ ſed
deus eſt ſimpliciter dominus q̄tum ad ſub
Sc͞da rō
ſtantiam rei: & quantum ad naturam. quia
ſolus deus poteſt naturas rerum peruerte
re & pro libito tranſmutare. ¶ Secunda ra
tio apparentior. omnia facta ſunt propter
hominē tanq̄ minus perfecta propter ma
gis perfectum ſecundo phiſicorum. ho
mo eſt cūctarum rerum quodāmodo finis
ergo cuncta magis facta ſunt propter ma
gis bonum ſiue meliorē. ergo vbi vna res
non ſufficit ambobus poteſt melior illorū
vti illa re ſine preiudicio alterius. & ſic pa
tet de tribus modis dicēdi ad caſū poſitū ſu
pra: & dictum eſt etiam ꝙ melior eſt con
ditio poſſidētis q̄tum ad ſubleuandum ne
ceſſitatem extremā: ſed q̄tū ad ſubleuandā
neceſſitatē ſecundam melior eſt conditio
veri domini/ rationes autem durandi ſunt
faciles ad ſoluēdum. Vltimo arguitur ſic
Quomodo vx adultera reſtitue re vero heredi.
aliquando ſtat ꝙ non poſſet fieri reſtitutō
niſi cum maximo periculo fame proprie.
ergo patet de muliere vxorata que filium
primogenitum ex adulterio habuit & alii
ex legitimo matrimonio. talis mulier eſt
cauſa ꝙ proprius heres defraudatur here
ditate ſibi debita & ꝙ tranſit ad alium ſpu
rium talis non poteſt reſtituere niſi diffa
Pria ſolutio.
mando ſe ergo &c. ¶ Doc. allegat multas
ſolutiones aliqui dicunt. vt Richardus ꝙ
mulier tenetur reuelare filio ſpurio caſum
Secūda.
ſuum. Alij ꝙ marito. Sed hoc nō videtur
habere apparentiā ſaltem in regionibus in
quibus non vtuntur iure ſcripto. & bene i
pugnat doc. has ſolutiones. Nam non ē
certum mulieri ꝙ filius dimittat heredita
tem & eſt ei certum ꝙ ſe diffamat erga illū
neq; eſt ei certum ꝙ reſtituet & credet ei. er
Solutio Scoti.
go illa via non tenetur reſtitutōnē ꝓcurare
Dicit doctor ꝙ talis mulier tenetur omni
via ꝓcurare ꝙ reddatur hereditas vero here
di abſq; diffamatione vel inducendo ad re
ligionē &c. ſi non poteſt nec hoc nec illud
excuſatur propter impotentiā. nec illa mu
lier tenetur ſe diffamare/ nam bona fama ē
illi melior quam diuitie alteri. & alter nō
debet velle ꝙ reſtituat ſibi rem cum maio
ri iactura quam res ſit ei vtilis. Ideo irratio
nabiliter vellet & ſic excuſaꝰ a debito reſti
tutiōis & ſopiꝰ obligatio ſicut in illo q nī
chil habet vnde reſtituat. ¶ Item arguit ſi
aliquis prelatus diſpoſitus ad dandum be
neficium poſſum michi procurare. & ſic p

curando dãnifico alterum & non teneor
reſtituere.igitur.& hoc argumentum ẽ fa-
cile. Reſpondetur ſi procurem animo no-
cendi alteri: teneor ad aliqualẽ reſtitutionẽ
non ad tantam quantũ valet beneficium/
De fontibus. quia aliud eſt habere & prope habere.
Dat doct.ſimile vt patet in lrã. ¶ De fonti
bus in quolibeto querit talem difficultatẽ
Aliquis habens procuratoriũ vt procuret
alteri beneficium & aſſumpſit illam proui
ciam vt procuret alteri: an liceat ſibi nomĩe
proprio petere: & ſi obtineat nomine pro
prio an teneatur reſtituere. Dicit ꝙ non li-
cet petere nomine eius: quia eſſet infidelis
alteri: ſed poſtq̄ petiit ꝑ altero & collator
Bonus caſus renuit poteſt pro ſe petere. ¶ Querit de fõ
tibus plures difficultates: ſit ſortes habens
aliquod bonum proprium tamen probat̃
illud eſſe platonis & per cenſuras eccleſia-
ſticas cogitur illud dare platoni an teneat̃
ſortes illud dare platoni: apparet ꝙ nõ.nã
ſi berta non ſit vxor mea & ꝓber vir eius in
foro exteriori/erit ꝓceptũ mihi cohabitare
cũ ea tamẽ teneor ſufferre cenſurã eccleſia-
ſticam & non habitare cũm ea.ergo ſimili-
ter ſi probetur per falſos teſtes de re mea ꝙ
ſit alterius & precipiatur michi per cenſurã
ꝙ reddam non teneor dare. ¶ Dicit de fõ-
tibus.ꝙ tenetur dare. Ratio mea eſt: q̃ñcũ-
qꝫ ſunt due pene quarum de neceſſitate o-
portet alteram ſubire & precipue ſi vna ſit
ſolum in detrimẽtũ corporale vel in perdi-
tionem ſolum boni temporalis/& alia in
detrimentum ſpirituale & anime: tenet̃ eli-
gere potius penam temporalem q̄ ſpiritua
lem: & precipue cum pena ſpiritualis ver-
gat in diffamationem illius/ſed ſortes idã-
do iſtud bonum adiudicatum platoni in-
currit ſolum damnum temporale. & incur
rẽdo cenſuram excõicationis incurreret in
famiam.ergo cũ teneatur plus diligere bo
num fame q̄ temporale ſequitur ꝙ &c.
¶ Et nõ eſt ſimile de matrimonio/quia nõ
poteſt cohabitare ſine peccato & potius de
bet ſufferre quaſcunqꝫ penas q̄ peccare. &
in alio caſu poteſt dare ſine peccato. Ideo
debet potius eligere dare q̄ ſufferre cẽſuras
nã quando precipitur aliquid ſub cenſu-
ris quod non poteſt adimpleri ſine pecca-
to debet citius cenſuras ferre q̄ peccare. Eſt De colũbarijs.
alia difficultas/de columbarijs / nã colũbi
viuunt in terris de granis vicinorum. Tũc
ſi domini terras vicinas dederint cum tali
onere: non tenẽtur reſtituere.ſi autẽ non de
derint cum tali onere / tũc tenẽtur quia dãt
cauſam damni. ¶ Vltimo ponitur caſus ꝙ
ſit aliquis princeps qui tyrannice exigit pe
cuniam vel vult inferre damnum cõmuni-
tati.tunc rectores communitatis paciſcun-
tur cum illo in aliqua ſumma pecunie: & i-
ponitur ſubditis de cõmũitate ſoluẽda cui
libet ꝑ portione ſua.eſt vnus qui non ſol-
uit & per aliquam cautelam ſimulat ſe ſol-
uiſſe.vtrum teneatur ſoluere. ¶ Dico ꝙ ſic
& licet princeps iiuſte & iniurioſe detineat
& accipiat a ſubditis q tamen ipoſuerũt ta
xama quolibet de cõmunitate iuſte capiũt
& imponunt.& ex parte illorum fuit iuſta
conuentio.quia malunt incurrete damnũ
paruum q̄ incidere i manus tyranni.quare
tenetur ille reſtituere receptoribus. & ſic ẽ
finis de reſtitutione bonorũ temporalium

Tertio Quero.

VISVM eſt de dãnificãte aliquẽ
in bonis fortũe.quõ tenet̃ ad re
ſtitutionẽ. Iã cõſequẽter q̃rit̃ de
dãnificante alium in bonis corporis & ani
me an teneatur ad reſtitutionem ad hoc ꝙ
poſſit vere penitere: & arguitur ꝙ non.
Quia reſtitutio eſt impoſſibilis illi/nam q
inducit aliquem ad peccandum nõ poteſt
reſtituere illi bona anime que perdidit per
peccatum.id eſt gratiam & virtutes. Item
qui abſtulit vitam: non poteſt illam reſtitu
ere/igitur. ¶ In oppoſitum arguitur vj.q.
.i.ca.ex merito.deteriores ſunt qui vitã bo
norum prauis moribus corrumpunt quã
qui ſubſtantias aliorum prediaqꝫ diripiũt.
Itẽ Exo.xxij.qui ſeducit virginem & dor-
mit cum ea dotabit eam & habebit eam in
vxorem & cetera. Ergo damnificans aliũ i
bonis corporis & anime tenetur reſtituere

ad hoc ꝙ poſſit veram penitentiam agere & non ſolum bona corporis. Immo plus bona anime cum ſint preſtātiora bonis exterius. ¶In hac queſtione que facilis eſt. Primo inquirit doct. de damnificante aliū in bonis anime. Secundo in de damnificāte in bonis corporis. Quantum ad primū non eſt intentio doct. querere de damnificante alium i bonis naturalibus anime que ſunt iſeparabilia ad anima. ſed eſt queſtio de damnificante i bonis accidentalibus q̄ ſunt virtutes/ & in talibus damnificare dupliciter poteſt intelligi. Vno modo aufferendo. Altero modo impediendo ne producantur/ puta aliquis vult illa acquirere & alter impedit ne acquirat. & vtroq; iſtorum modorum adhuc dupliciter. vnomodo directe: ſcilicet directe corrumpēdo virtutes quas alius habet. Aliomodo indirecte. id eſt in dulcendo ad actus quibus corrumpuntur virtutes iam habite aut impediendo virtutes generari. primo modo nō non eſt difficultas/ quia nullus poteſt aliū damnificare directe etiā in bonis accidentalibus anime. nam ita ſubiacent libero arbitrio ꝙ nō poſſūt ab altero ipſo inuito corrumpi. ſed ſi corrumpūtur eſt ex libero cōſenſu alterius/ nullus poteſt attingendo effectiue immediate corrumpere virtutē alterius nec etiam impedire generationem boni actus interioris ex quo generatur virtus Interiores enim actus cauſant virtutem & non actus exteriores. Eſt ergo ſolum queſtio de damnificante indirecte. Vnde dicit doct. ꝙ qui damnificat alterum indirecte i bonis anime tenetur ad reſtitutionem.

Et quomodo tenetur ad reſtitutionem. Dico ꝙ indirecte ſicut damnificauit indirecte ſicut non poſſum immediate corrumpere virtutem genitā in aliquo nec poſſum imediate impedire quin ille eliciat actum interiorem generatiuū virtutis: ita non poſſū producere immediate virtutem nec actum generatiuū virtutis in eo/ ſed poſſum aliū indirecte damnificare/ conſulendo/ ſuadēdo/ rogando/ & breuiter inducendo eum ad peccatum & actus vitioſos quibus virtutes corrūpuntur & vitia generantur. Ideo ſicut indirecte damnificauit: ita indirecte ſatiſfactio per illam inductionem aut ſuaſionem ad actus contrarios & virtuoſos. Ex ſequitur ꝙ ſcandaliſans q̄uis non faciat ea intenſiue vt alius capiat occaſionem peccati tenetur ad reſtitutionem/ tamen non tantum tenetur ſicut conſulens aut ſuadens/ vltra dicit doctor/ ſi ego non poſſum ſuaſionibus inducere teneor procurare apud alios ꝙ ſuadeant & reducant ad bonū iter ſalutis/ & hoc ſemper ſi hoc fieri poſſit ſine reuelatione peccati ſecreti aut ſui/ aut alterius. Tertio non ſolum teneor ſuadere/ ſed precibus orare deum/ vt illum incitet ad bonos actus mediantibus quibus recuperabit ipſam virtutem. & iſta obligatio reſtituendi eſt periculoſa & maior obligatio ad reſtitutionem bonorū anime q̄ fortune aut corporis/ cū virtutum bona ſint maxima ſecundum auguſtinum. plus dānificat qui in iſtis damnificat q̄ i quibuſcūq; alijs. ideo plus iure tenetur ad reſtitutionem. ¶Iam veniendū ad ſecundum ſcilicet de damnificāte in bonis corporis. nā aliqs poteſt alterum i huiuſmodi bonis damnificare. & hoc dupliciter. Vno modo inferendo vltimum ſupplicium. id eſt mortē. Aliomodo inferēdo ſuppliciū non ſupremum ſed citra mortem. & hoc dupliciter/ Vno modo citra mortē remediabiliter vt vulnus quod poteſt ſanari. Aliomodo citra mortē irremediabiliter. vt ē amputatio membri (& hoc dupliciter) vel talis illatio eſt enormis/ & dicitur enormis quādo per talem amputationem homo aliquem actū quem prius exercebat amplius exercere nō poteſt/ vt amputatio manus vel pedis. vel talis illatio eſt non enormis puta quia quēcunq; actum prius exercebat adhuc exercere poteſt/ vt eſt amputatio digiti vel partis digiti. hijs ſuppoſitis videndum eſt de dānificāte i bonis corporis primo modo/ puta de inferente vltimum ſuppliciū quid fieri poteſt. dicit doct. ꝙ ratōnabiliter poſſet

inſtitui lex talionis ꝙ quilibet homicida occideretur. ita ꝙ in qualibet communita te vel a legiſlatore & principe illius com munitatis vel ab ipſa communitate inſti tui poſſet talis lex talionis. Immo dicit do ctor/ ſi ſtatueretur blaſphemū/ adulterum Idolatram debere occidi multo iuſtius q̃ ꝙ fur ſuſpendatur: ſed plus aſpiciunt prin cipes & reipublice gubernatores ad com modum temporale q̃ ad honorem dei. & propter hoc plus puniunt et reprimere vo lunt peccata in proximum quam in deum. poteſt ergo in multis communitatibus ſta tui lex talionis Immo regulariter in mul tis eſt ſtatuta vt homicida moriatur. Dices ergo in illa communitate ſeruarentur lega lia & iudicialia legis moſaice quod non li cet in lege gratie/ nam lex talionis in lege moyſi erat iudicialis & nō moralis/ ergo liceret iudaiſare/ vel non poſſet talis lex in ſtitui cum iudicialia & cerimonialia ceſſa runt remanētibus moralibus. Ad argumē tum nego illā: puta ꝙ iudaiſaret talis com munitas. nam ſtat ꝙ ſit eadē lex apud gal los & romanos & non ſeruatur ī gallia: vt inſtituta a romanis: & ponitur talis propo ſitio/ Lex non capit robur neq̧ vigorē(& de iudiciali loquor) niſi inquantum eſt in ſtituta ab aliquo habente auctoritatem a communitate illa in qua obſeruatur talis lex. Si ſit ergo ī aliqua communitate lex ta lionis inſtituta & obſeruetur nō obſeruaẜ in illa communitate vt moſaica/ nec habet robur vt inſtituta a moiſe: ſed vt inſtituta ab illo qui preeſt ī communitate. ſequitur ergo ꝙ non eſt iudaiſare. nam eccleſiaſtici thurificantes non iudaiſant. quia non vtū tur thurificatione: vt inſtituta ī lege mo ſi: ſed vt inſtituta in lege Criſti & euange lica. nam multa que erant iudicialia ī lege moſaica obſeruātur a chriſtianis: nō vt in ſtituta a lege moyſi/ ſed vt inſtituta a pon tificibus vel conſilijs generalibus. & hoc non eſt iudaiſare: ſed magis chriſtianiſare. Datur ſimile/ ſi apud anglos inſtitueretur lex iam diu obſeruata apud gallos: angli

eſſent obligati tali lege non quia inſtituta a gallis: ſed quia a rege anglie vel a com munitate anglorū. Vnde Chriſtus ātiquā legem quantum ad iudicialia reuocauit: & talis reuocatio non fuit prohibitio ꝙ lex talionis non ſeruaretur: ſed fuit prohibitū ꝙ non ſeruaretur vt a moyſe condita/ nam ſi deus prohibuiſſet illā obſeruari nullus potuiſſet illā inſtituere/ quia nullus homi nū poteſt abrogare legem chriſti. quid er go prohibuit chriſtus talem legem nō am plius obſeruari vt moſaicam? Dico/ quia omnia que obſeruabāẜ in lege moſaica ob ſeruabāẜ tanq̃ figure alicuius futuri quod eſt adimpletum/ & ſic ceſſat ratio talis ob ſeruationis: ſed de iudicialibus & cerimo nialibus quin poſſent de nouo inſtitui/ & pro ſignificatiōe preſenti aut futura que non eſt adhuc cimpleta nō eſt difficultas ꝙ illud non eſſet iudaiſare. Ecce ergo quid poteſt fieri. vtrum poſſet rationabiliter in ſtitui lex talionis in omnibus caſibus ob ſeruāda neceſſario? vt ſortes priceps & mul tum vtilis reipublice occidat alium iniuſte qui parum eſt vtilis reipublice. an neceſſa rio ille eſſet occidendus? videtur ꝙ non: qa nunq̃ lex humanitus poſita obligat ad om nes caſus pticulares. Igitur lex taliois cū ſit hūanitus poſita vt videẜ nō obligat vt iſte mltū vtilis reipublice occidaẜ/ qa qđ ē ꝑ ca ritate inſtitutum nunq̃ debet cōtra charita tem militare/ ſed quelibet lex eſt inſtituta ꝑ cōmuni vtilitate/ ergo ſi accidat caſus par ticularis in quo ſeruare legem militat con tra vtilitatem communem non obligat in tali caſu. Dicit. ſ. Thomas ꝙ quādo accidit caſus qui militat contra finem legis/ illa lex non obligat in illo. Arguitur ꝙ lex talio nis ſit iiuſta/ ſit aliqs monoculus qui eruit oculum alicui habenti duos oculos: tunc ſecundum illam legem debet ei erui oculus & ſic efficietur oīno cecus/ & ſic patitur ma ius damnum quam itulerit. ergo videtur ꝙ in tali caſu eſſet irrationabilis lex taliois Itē ſtat ꝙ ſortes amputauerit manum pla tonis & ſit ita debilis ꝙ ſi āputaretur ei ma

Difficultas

Arguit ꝙ nō ſit obſeruanda lex talionis

S. tho.

nus moreretur/in tali caſu videtur ꝙ obſeruare legem talionis ſit irrationabile cum iniuſtum ſit iſtum maiori damno afficere ꝗ intulerit: & aufferre vitam pro ablatione membri. Ad primum caſum dico ꝙ licet alter monoculus efficiatur cecus hoc tamen eſt de per accidens & non de per ſe. ad aliud dico ſi eſſet probabiliter notum iudici ꝙ alter ex amputatione manus moreretur non deberet ei amputari manus/quia inferretur ei vltimum ſupplicium pro amputatione ſiue mutilatiōe/ ſed in tali caſu deberet ei aufferri aliquod aliud equipolens ablationi manus. patet ergo quid poteſt ſtatui ſcilicet lex talionis que ſi ī multis ſtatueretur iuſta eſſet. Sed queritur iam quid de facto ſtatutum eſt: Reſpondetur ꝙ quā tum ad inferentes vltimum ſuppliciū ſtatuta eſt lex taliōis. preceptum eſt enim ꝙ homicide occidantur in multis communitatibus & ferme in omnibus ſtatuta eſt lex talionis pro inferentibus vltimum ſuppliciū: & hoc eſt ſecundum dictamen legis naturalis & renouatum per euangelium. q gladio percutit gladio peribit quāuis hoc nō ſit datum & dictum preceptiue/quia ſi eſſet preceptum nō poſſet eſſe diſpenſatio cū homicida/ſed Chriſtus dicit ſolum prenūciatiue. vel hoc dicit tanꝗ rationabile licet non precipiat ꝙ occidens occidatur/& patiatur tantum damnum ꝗtum ipſe intulit. Sed vltra querit doctor. ſi in aliqua communitate non ſit ſtatuta lex talionis. Quid debet facere homicida: Dicit ꝙ ad multa tenetur/nam ſi ille occiſus habeat filios quos ſua induſtria enutriebat vel parē-

Quō homicida ſatiſfacere debet.

tes non ſolum occiſor damnificauit occiſū ſed illos quos enutriebat. ergo tenetur ad reſtitutionem in ordine ad omnes damnificatos. patet: quia cauſā damni dedit illis ergo tenetur illis ad ſatiſfactionem. Sed in ordine ad occiſum valde conueniens eſt ꝙ in re pia & honeſta ſe exponat vt pote ſubeat bellū ꝯtra īfideles & inimicos eccleſie pro reſtitutione facienda illi: cuius vitam abſtulit/& ſi non poſſit aut nolit ꝙ voluntarias paſſiones ſufferat in corpore ſuo nec poteſt eſſe oīno īmunis a reſtitutōne. Hic eſt ꝙ male faciunt ſacerdotes abſoluentes homicidam ab homicidio abſqꝫ ſatiſfatione & non abſoluunt bouicidas abſqꝫ ſatiſfatione. Ideo in ordine ad occiſum tenetur ad ſatiſfactionem vel ad liberam mortē vel ad exponendum ſe periculo mortis vel ad ſufferendas voluntarias paſſiones in corpore quas ſufferet pro mortuo. Sed quis ē qui iiuſte occidit. quia iuſte occidentes nō tenentur ad reſtitutionē. Dico ꝙ iuſte occidit qui ſecundum legem iuſtam. Ideo occiſus a gerente pōteſtatem publicā non ſemper eſt iniuſte occiſus niſi occidatur cōtra legem. Sed que ē lex iuſta: dicitur ꝙ illa ꝗ deriuatur a lege diuia ſicut concluſio a pricipijs/ aut que eſt ei cōformis aut que non eſt ei diſſona. & loquimur de humana / ga nulla lex diuina obligat ad occidendū/bene eſt lex vniuerſalis naturalis ꝙ afferātur nociui & de dictamine legis nature. ſed ꝙ aufferantur per tale ſupplicium vel tale/illud eſt de iure & lege poſitiua que deriuatur a diuina tanꝗ concluſio a principijs.

Vltra dicit / lex diuina nō occides eſt vnū preceptū legis nature. ergo nulla lex de occidendo hominem que eſt difformis iſti legi non occides eſt iuſta & ratōnalis/quia iſta lex non occides non eſt lex ab homine ſed a deo poſita. ergo nullus inferior habet auctoritatem excipiendi caſus particulares niſi deus illos exceperit/cum nullus inferior poteſt excipere a lege ſupioris/ergo oīs lex de occidendo in caſibus non exceptis a deo eſt iniuſta in quibuſcūqꝫ caſibus niſi illi ſint excepti a deo. Deus enim excepit multos caſus ab illo precepto/non occides vt patet in Exodo. ſcilicet blaſphemum/homicidam/adulterum/ & multos alios. Vnde Deutero. xxij. dicitur/maleficis non patieris viuere/ & aliqui allegant ꝙ omnes peccatores ſunt a iudice occidendi per illam auctoritatem. Sed dico ꝙ ibi capitur maleficus pro ſortilego. Immo habetur in hebreo ſortilegam ne patiaris vi-

uere. Infertur ex dictis ꝙ lex de interficiẽdo ſimplicẽ furẽ eſt iiuſta. Patet/ deus nõ excepit illũ caſum a lege nõ occides. imo oſtendit ꝙ fur ſimplex debet puniri alia pena q̃ morte & ꝓhibuit ne occideref. ergo ẽ iniuſtum illũ occidere ꝑ ſimplici furto. cõcedit doc. ꝙ in quacunqꝫ cõitate eſſet iſtituta lex de occidendo ſimplicem furem eſt iniuſta nam deus in lege moyſi vel euangelica explicite nõ excepit pctm̃ furti ab illo ꝑcepto nõ occides. quare videf ꝙ ꝑ ſolo furto nõ eſt aliqs occidẽdus nec videf ꝙ aliq̃ lex iuſta poſſit ſtatuer̃ hoiem occidi ꝑ ſolo furto ſecus eſt de illa lege q̃ vult furẽ occidi cũ eſt ſuaſor. qa ꝑſumit homicida vt ſũt graſſatores viarum & fures nocturni. Exodi. xxij. vbi dicitur ꝙ effringens fur domũ ſiue ſuffodiens fuerit inuentus & accepto vulnere mortuus fuerit percuſſor non erit reus ſanguinis. ꝙ ſi orto ſole hoc fecerit homicidium perpetrauit & ipſe morietur. vñ fur nocturus non eſt ſimplex fur: qa ſi ponaf obſtaculũ ꝑſumitur ꝙ occideret. Sed fur diurnus capiẽs rẽ nõ in loco ſacro vocatur ſimplex fur vt ſunt abſciſores burſarũ. Dicit ergo doct. breuiter ꝙ in q̃cũqꝫ cõitate iſtituitur lex de interficiẽdo ſimplicẽ furẽ ꝙ talis eſt iiuſta/ qa deus nõ excepit illũ caſum. Dicit pñter doc. ꝙ in antiqua lege erat exceptus caſus de adulterio quod ẽ grauius furto/ & tamen iam nullus interimitur pro adulterio/ quia illa lex & pena eius de interficiẽdo adultero & adultera videtur reuocata per Chriſtum quando fuit ei oblata adultera Iohã. viij. nemo te condemnauit mulier nec ego te condemnabo/ vade iam amplius noli peccare. ſi ergo licuiſſet iudeis aliquo modo pro furto occidere magis videtur per legem euangelicã iſte rigor reuocatus cõtra furtũ q̃ cõtra adulteriũ/ cum peccatũ furti multo minus ſit q̃ adulteriũ/ prouerbiorũ. vj. nõ grandis eſt culpa cum quis furatus fuerit. furatur eni vt eſurientẽ impleat animã deprehenſus quoqꝫ reddet ſeptuplũ/ qui aũt adulter eſt ꝑpter inopiã cordis perdet aiam ſuã. Cum ergo pena de adultero ſit reuocata/ a fortiori de ſimplici furto quod eſt minus peccatũ in noua lege que eſt lex amoris & dulcedinis videtur reuocata. Totũ argumentũ doc. tenẽtis reſolutorie ꝙ illa lex de interficiẽdo ſimplicẽ furẽ eſſet iniuſta nõ videf magne efficacie cũ ſic deducit: nullus licite põt occidere niſi in caſibus exceptis ꝑ ſuꝑiorẽ. tũc ex ſua maxima ſic arguã cõtra eũ/ in noua lege nullũ caſum excepit niſi pro homicidio. ergo in noua lege nõ licet aliquẽ niſi pro homicidio interficere/ qđ eſt falſum vt experientia quotidie videf. & ad argumentũ. Deus nõ excepit furtũ ab illo ꝑcepto nõ occides neqꝫ precipif aliqua lege ꝙ fur occidatur. Diceretur ad hoc ꝙ licet nõ ſit cautũ aliqua lege ꝙ fur ſimplex occidaf: tñ eſt bene cautũ ꝑ leges municipales aut cõſuetudines q̃ ſunt legi diuine ꝯformes. ꝑpterea argumẽtũ doctoris nõ videf efficax. poteſt ergo aliqs licite occidi auctoritate publica q̃uis non ſit homicida/ ſicut bñ dicit. s. Tho. quẽadmodũ qs licite põt a ſe auferre mẽbrũ. & q̃libet pſona cõitatis ſe habet ad totã cõitatẽ ſicut mẽbrũ particulare ad totũ corpus: ſed ſi aliquod mẽbrorũ meorũ ſit in detrimẽtũ totius corpis: poſſum licite abſcindere illud. ergo eodẽ mõ princeps vel gerẽs vices cõitatis põt vnũqdqꝫ mẽbrũ nocẽs & nociuũ auctoritate publica auferre. cũ ergo fur ſimplex eſt nociuus reipu. & pnicioſus ꝑcipue ſi ſit incorrigibilis cũ res reipublice nõ ſint in tuto/ põt tanq̃ mẽbrũ putridũ a cõitate auferri cũ expediat reipu. ne crimia maneãt impunita dicẽte Oui. Immedicabile eteni vulnus enſe reſcindendũ eſt ne pars ſincera trahaf/ ergo rõnabile videf malos & icorrigibiles rẽpu. ꝑturbãtes a cõitate auferre. Difficultas eſt de illo q non occidit auctoritate publica: ſed ſe deffẽdẽdo. de hoc dictũ eſt alias. iõ nihil ad pñs. De mutilatiõe realiter nõ eſt inſtituta lex taliõis in nullis cõitatib' ſed pena pecũiaria. & ad qd teneaf talis videndũ eſt a quo lucro ꝑ mutilationẽ illius mẽbri ceſſat ille q mutilat' ẽ. qa qtalẽ intulit teneaf ad illđ reſtituẽdũ ſcđm iudiciũ vi

ri prudentis q̃uis nō ad totū. Itē ad expen-
ſas factas in curatione. extra de iniu. & dā-
no dato. ca. predicto. Itē tenetur etiā recō-
penſare diſplicentiā quā habebit ex tali le-
ſione. Ad tria ergo tenetur mutilās: ſcilicet
ad lucrū ceſſans ratiōe mutilationis. Scđo
ad expenſas indefactas & ad recompenſam
conſolationis & placationē ipſius leſi/ cō-
ſolendus eſt ipſe afflictus cū talis mutilatio
ſit ei in ꝑpetuā deſolationē plus ꝑterea eſt
ponderāda mutilatio pauperis q̃ diuitis ſi
magis egebat ꝑte abſciſſa ad victū neceſſa-
rium licet ex alia parte ſit dignitas pſone ꝑ-
ponderanda. Ex dictis patet qđ ſit dicendū
ad argumēta/ & ſic patet de. iij. queſtione.

❡Diſtin. xv. Queſtio. iiij.

QVARTO QVERITVR. vtrū
damnificās aliū in bonis fame te-
neatur ad reſtitutionē: Reſpon-
detur per diſtinctionem trimem-
brem/ nam aliquis pōt aliū tripliciter diffa-
mare. Vnomodo falſum crimē imponēdo
Scđomō verū crimē tñ occultū nō ſeruato
ordie iuris in publico ꝓponēdo. Bona enī
fama nō eſt niſi illa eſtimatio q̄ habetur de
aliquo erga hoīes. Tertiomō negādo cri-
men occultū qđ realiter ꝯmiſit & ſibi publi-
ce imponitur. vt ſortes eſt fur: & nullus ſcit
preter me/ accuſo eū de furto: & ipſe negat
dicens nō eſſe verū quod ei impono in ita
negando infamat me quia aſſerit me mēda
cem & calumnioſum. De primo videlicet q
aufert famā ꝑ impoſitionem falſi criminis
dicit doctor ꝙ quicunq; aufert famam ꝑ im
poſitionē falſi criminis tenetur ſimpliciter
& abſolute retractare. i. dicere palā & publi
ce ꝙ nō eſt ita ꝙ alter cōmiſerit crimē ſicut
falſe ei imponebatur. ita ꝙ palā & publice
tenetur oppoſitū aſſerere: ſicut publice ſibi
impoſuit quia alias non ſeruaret iuſticiam
in reddendo proximo qđ ſuum eſt. abſtu-
lit enim bonā eius famam que eſt bona eſti
matio que habetur de illo erga homines.
Contra/ quilibet magis obligatur ad con-
ſeruationem fame proprie quā ad cōſerua-
tionē fame ꝓximi: ſed ſortes in tali caſu ita
retractans quod impoſuit alteri diffamat ſe
palam & publice: quia fatetur ſe fuiſſe men
dacem & ꝑniciosum. ergo in tali caſu non
tenetur hoc modo famā ab altero ablatam
reſtituere. ergo vbi nō poteſt reſtitui fama
proximi niſi aufferēdo famā propriā tene-
tur magis ꝓpriam cōſeruare q̃ proximi. Re
ſpondetur ꝙ maior eſt vera ſi iuſte poſſet
conſeruare famā ꝓpriam ſicut dictum eſt ſu
pra/ nō eſt niſi vnicus panis qui eſt ſortis &
ambo ſumus in extrema neceſſitate: non eſt
mihi licitum auferre ab illo pro cōſeruāda
vita mea propria/ quia illam cōſeruarē per
actum iniuſtū. Similiter in propoſito ſor-
tes qui īponit platoni falſum crimē/ iā ipſe
conſeruat propriā famam iiuſte. & detinet
& iniuſte abſtulit famā platonis. in tali ca-
ſu tenetur magis reſtituere famam platoni
quam iniuſte abſtulit q̃ cōſeruare ꝓpriam
quā iniuſte habet. Et eſt reſolutio fere om-
nium doct. ꝙ tenetur eodē modo publice
retractare & dicere ſe falſum crimen impo-
ſuiſſe: & nō eſſe ita ſicut ipſe impoſuit. Pri-
ma difficultas/ capio ſortem prelatum ma-
gnum & vtilem virum in cōmunitate qui
impoſuit perſone priuate falſum crimen/ ſi
talis perſona retractet publice iam cōmuni
tas ei ſubiecta non tantum illum eſtimabit
neq; honorabit. & ſeqt̃ur ex hoc detrimen-
tū in repu. An talis teneatur publice retra-
ctare: Scđa difficultas/ ſit ſortes qui īpoſuit
platoni crimen falſum: ex quo tñ nō ſeqtur
punitio mortis. ſi tamē publice retractet ſeq
tur mors eius ſicut ſequitur mors falſi teſtis
retractādo in iudicio queādmodū īpoſuit
vt falſus teſtis occidet. vtrū in tali caſu ſor-
tes teneatur retractare: ❡Q̄tum ad primū
de prelato multū vtili reipublice: & q pre-
eſt cōitati/ ſi īpoſuit priuate pſone crimen
falſū/ retractando publice ꝑibit eſtimatio
quā habet cōitas de illo: & ſi peat ſeqt̃ur ma
gnū incōmodū ī repu. & erūt forte diſſidia
Dico in tali caſu ꝙ talis nō tenet̃ retractare
publice. Ratio mea eſt. nā habitū eſt prius
in ſcđa queſtione ꝙ ille q habet rē alienā in
omni caſu in quo tenetur ille cuius eſt con-

ſentire ꝙ nõ fiat pro tũc reſtitutio nõ obligatur pro tũc reſtituere/ſicut deduxit optime doctor in vltimo articulo:ſed in caſu illa priuata perſona tenetur magis velle pati illam penã infamie q̃ reſtitutionẽ:ex cuius reſtitutione ſequeretur diffamatio illius ꝓlati vtilis in cõmunitate/& ex hoc incommodum reipublice. Nam maius damnum ſequeretur ex reſtitutione q̃ cõmodum. cõmune enim bonum eſt preferendum bono particulari. hinc eſt ꝙ ille pro tali tempore abſoluitur a lege ab ipſa reſtitutione:ſed tenetur facere erga quãcunq; perſonam particularem vt reſtituat famam perſone leſe/ dũmodo non ſequatur damnum boni publici. Ad aliud apparet ꝙ nõ teneatur publice retractare. nam dictum eſt quãdocũq; aliquis obligatur ad reſtituẽdum/& conſequitur multo maius damnum quã pars leſa cõſequeretur cõmodũ ex illa reſtitutione:tenetur magis conſentire ꝙ ei non reſtituatur cum tali detrimento. & pars ledens tunc deobligatur:ſed i tali caſu ſortes plus detrimenti cõſequeretur imo maximũ ſcilicet mortem. Regula. Vnde regula generalis in omni caſu in quo obligatur aliquis conſentire ꝙ pro tunc ei non reſtituatur alter pro tali tempore non obligatur reſtituere:ſed in tali caſu ſortes ex reſtitutione cõſequitur maius malum ſcilicet mortem & plato ex non reſtitutione cõſequitur infamiã que eſt priuatio bone eſtimationis apud homĩes/ſed mors eſt peior ſorti q̃ priuatio fame platoni. ergo ſortes tũc nõ tenetur ad reſtitutionem. Dico ꝙ iſtud argumẽtum affert vnũ falſum videlicet ꝙ mors ſit peior q̃ impoſitio falſi criminis. nã ſapiens videtur dicere oppoſitũ cum ait A tribus timuit cor meũ a delatore ciuitatis ſiue cõmunitatis. i. proditore / a ꝯgregatione populi. i. ſeditione a calumnia. i. falſi nominis impoſitiõe ſiue criminis/& ſtatim ſubiũgit/ſuper mortem grauia omnia/ideo in tali caſu tenetur ſortes publice famam reſtituere/aſſerendo oppoſitum illius quod dixit. Ideo dico ꝙ nõ obſtante ꝙ ſequetur mors de facto tenetur dicere ꝙ non cõmiſit furtum. Sed dices capio aliquem qui nõ aſſerit platonem furẽ. ſed aſſerit ſe audiuiſſe ꝙ talis eſt fur. an teneatur ad reſtitutionem per retractationẽ? Dicit primo doctor ꝙ ſi ſit ei probabile ꝙ per hoc ꝙ dicit ſe audiuiſſe alij credent illum eſſe furem peccat in ita aſſerendo. quia alios ſcandaliſat/& ita credere ſine euidenti coniectura eſt peccatum. Vnde apoſtolus prime ad corinthios. xviij. Si proximũ ſcandaliſem non manducabo carnes in eternum. & ſcandalum puſillorum eſt maxime vitandum cum tales ſint leues ad male credẽdũ. Item alij non debẽt credere/quia qui faciliter credit leuis eſt corde: & propterea non ſequitur ego audiui ꝙ plato eſt fur. ergo eſt fur. ſolus auditus non cauſat directe opinionem ꝙ eſt fur: ideo non tenetur ad reſtitutionẽ: ſed ſi ſimpliciter aſſerit furem tenetur ad reſtitutionem: ſed aſſerendo audiuiſſe nec antecedenter nec conſequenter aſſerit illum eſſe furem. & licet ſcandaliſet tamen non tenetur ad reſtitutionem. & ſic patet de primo membro de illo ſcilicet qui falſum crimẽ impoſuit. De illo vero q publice obijcit alteri verum crimen occultũ

Sit prima propoſitio talis/ non tenetur re- 1. ꝓpõ.
ſtituere famam per abſolutam & puram retractationem aſſerendo oppoſitum vt plato de facto eſt fur ſed occultus / impoſui ei ꝙ erat fur in publico non teneor dicere & retractare dicendo in publico illum nõ eſſe furem. quia peccarẽ peccato mendacij /& quilibet tenetur quodcunq; peccatum ſiue mortale ſiue veniale vitare: ſed aſſerendo ipſũ nõ eſſe furem & illud eſt michi notiſſimũ vt ſuppono irẽ cõtra mentẽ. igitur peccare pctõ mẽdacij. ergo nõ teneor ſimplr & abſolute retractare. imo teneor nõ aſſerere oppoſitũ illius qđ dixi qa teneor nõ peccare: ergo nõ mẽtiri. Scda ꝓpõ/teneor reſti
tuere famã iſto mõ/ego male accuſaui pla- 2. ꝓpõ.
tonẽ de furto nõ credatis eum eẽ furem. & illud eſt verum ꝙ male accuſaui quia erat ſecretum. & ſic dicẽdo non mentior. Similiter dicendo non credatis eum eſſe furem:

ſed oppoſitum dico verum/quia non debent credere furem: niſi probatum fuerit. quia de proximo debemus iudicare in melius: ſed quãdo ego ſolus aſſerui hoc nõ eſt probatum: & ſic tenẽtur oẽs credere & iudicare ꝙ nõ eſt fur: & bene eſtimare de eo. Habemus ergo q̃tum ad iſtũ articulũ ꝙ nunq̃ licet alterũ infamare etiã verũ crimen ſecretum publice obijciendo. Sed difficultas eſt ex ſacris litteris in duobus paſſibus/ ꝙ pót licite obijci crimen occultum imponendo in publico. Primo in ordine fraterne correctionis: ſi peccauerit in te frater tuus. &c. voca duos vel tres teſtes: ergo oportet eis denũciare peccatũ. ergo tunc licet propalare & publicare crimen occultũ & manifeſta re alijs. Secundus paſſus habetur Leuitici quinto. Si peccauerit aĩa & audierit vocẽ iurantis: teſtiſq; fuerit ꝙ aut ipſe vidit aut cõſcius eſt: niſi indicauerit portabit iniquitatem. Dicit auguſtinus ibidem/ſi audierit alterum falſo iurantem quia vidit oppoſitum eius quod iurat/ aut ſcit oppoſitũ/aut teſtis eſt aut conſcius: & nõ reuelauerit tũc portabit iniquitatem. i. peccabit. Tũc ſic arguitur/tenetur reuelare peccatum periurij proximi. ergo tenetur alterum diffamare/ verum crimen imponẽdo q̃uis occultum. Item ſit ſortes qui imponit falſum crimen platoni/cicero ſolus hoc ſcit ꝙ ipoſuit falſum crimẽ. quia forte cicero erat preſens cũ platone quãdo fuit ei impoſitum & ſcit euidenter. tunc cicero poteſt dicere ſorti etiam in publico ꝙ non eſt ita ſicut impoſuit platoni. ergo poteſt ei imponere crimẽ in publico qđ ſoli ciceroni eſt notum. Patet antecedens. poteſt ipſe ſortes ſibimet imponere imo obligatur per predicta ſibi imponere: ergo a fortiori poteſt cicero ipſi ſorti imponere. Patet/quilibet tenet̃ magis ad conſeruationẽ fame proprie q̃ alterius: ſed ſortes poteſt ſibi imponere cõfitẽdo ſe falſum crimẽ impoſuiſſe. ergo cicero a fortiori poteſt ipſi ſorti imponere: quia nõ tantũ obligatur ad conſeruationem fame ſortis ſicut ipſe ſortes. ¶ Q̃tum ad primum dicit de Fontibus ꝙ ſi peccauerit in te. i. te ſolo ſciẽte ꝙ non eſt ita intelligẽdum/ſed ſic/te ſciẽte. i. cum alijs corripe eum charitatiue ante q̃ corripias iuridice/ſi te nõ audierit poſtq̃ eſt publicum/ voca teſtes & denũcies eccleſie. i. iudici eccleſiaſtico. & videtur ſatis bona expoſitio/iõ ex illa auctoritate nõ habetur ꝙ prodat ſecretum. De altero qui audit alterum falſe iurantem nõ tenetur reuelare in publico: ſed viro probo & prudenti qui vel prodeſſe poteſt ſecreta admonitione & non obeſſe. Vnde aliquis poteſt manifeſtare peccatum proximi ſecretum quando illa manifeſtatio eſt in vtilitate peccantis: & qñ manifeſtatur illi qui poteſt prodeſſe & nõ obeſſe. & talis manifeſtatio non eſt proditio nec tenetur ad reſtitutionem fame illius Ad aliud nego ꝙ cicero poſſit dicere ſorti ꝙ mentitur imponẽdo platoni falſum crimen: ſi ipſe cicero ſolus ſciat quia exponit ſe periculo cum non poſſit probare & alter poterit contra eum agere actione iniuriarum/& iſta conſequentia non valet: ſortes poteſt dicere ſe mentitum in tali impoſitione falſi criminis imo tenetur ad hoc. ergo cicero hoc poteſt: quia ſortes in ita dicẽdo no exponit ſe periculo/quia non aget contra ſemetipſum actione iiuriarum: ſed Cicero exponit ſe periculo cum Sortes poterit contra ſeipſum agere actione iniuriarum. ¶ Alia difficultas quam etiam tractat de Fontibus in predicto quolibeto. ſortes ſcit de vero ꝙ plato prodet ciuitatem & niſi reuelauerit tota ciuitas deſtruetur/& ſcit ꝙ non poteſt impedire perditionem niſi reuelet rectori ciuitatis an poſſet in tali caſu reuelare. Dicit de Fontibus ꝙ poteſt/ imo ex charitate debet. Nã ex charitate eſt magis diligendum bonum commune q̃ proximi. & bonum commune quod eſt conſeruatio ciuitatis q̃ bonum proximi quod eſt cõſeruatio fame illius platõis particularis perſone. ergo vbi euenit caſus ꝙ nõ poteſt conſeruari bonũ cõe ſine perditione boni particularis pſone priuate tenet̃ magis conſeruare bonũ cõe q̃ particulare bonũ fame

De Fontibus q̃libeto. 12. q. 17.

illius. Ideo ſi non poſſet aliter obuiare tenetur prodere ex charitate illi vel illis qui poſſunt conſeruare illud bonum commune & conſeruare ciuitatem in ſuo bono. quia pferendum eſt cõmune particulari. Ideo qñ dicitur quicũq; detegit peccatum ſecretum quod ſolus nouit tenetur ad reſtitutioné. verum eſt quando iniuſte detegit: ſed iuſte detegendo non facit actum iniuſticie. Reſolutorie habetur ꝙ dupliciter poteſt peccatum ſecretũ detegi. Primo qñ detegitur perſone potenti prodeſſe & non obeſſe ſicut dicit Auguſtinus. Secũdo quando detegitur perſone publice ad euitandum maius malum ſcilicet communitatis/nec tenetur detegens ad reſtitutioné. Viſum eſt pterea de illo qui falſum crimé impoſuit qđ proprie dicit calũnia: quomó teneŧ retractare dicendo publice illum nó cõmiſiſſe tale crimen quale aſſeruit cõmiſiſſe. Viſum eſt etiam de illo qui occultum impoſuit ꝙ nó tenetur retractare immo tenetur non retractare. quia mentiretur & tenetur nó métiri ſed tenetur ꝗtum i ſe eſt modo licito quos inducit in malá opinioné inducere i boná.

In tertio membro.

ETIAM IN ISTO TERTIO Articulo doctor inquirit de illo qui negat verum crimen ſibi publice impoſitum eſt tamé occultum. iam diffamat imponenté cũ videtur calumpniari. vtrũ tenetur reſtituere famá imponenti tale crimen. & ſi ſic quomodo tenetur. vt aliquis impoſuit ſorti verum crimen publice occultum: tamé dicit ſe nó cõmiſiſſe tale crimen vtrum peccauerit peccato mendacij ita dicendo? Doctor dicit duo ꝗtum ad hoc. Primũ eſt/ꝙ ſortes non tenetur retractare verba ſua/hoc eſt dicere poſtꝗ negauit ſe cõmiſiſſe nó teneŧ poſtea aſſerere oppoſitũ. Ratio/nó quilibet teneŧ peccatũ ſecretũ impoſitũ publice confiteri: imo tenetur non ꝯfiteri nó tñ dico ꝙ teneatur negare: ſed nó cõfiteri. Ratio/ſi alter ſit obligatus nó imponere: a fortiori cũ qlibet tenetur ſe magis diligere ꝗtũ ad ſingula & bona fortune & bonos mores ꝗ proximũ iſte tenetur plus ſe nó diffamare ꝗ teneatur alterũ. ergo iſte non ſolum imo tenetur nó cõfiteri peccatũ poſtꝗ eſt ſecretũ. ergo non teneŧ retractare verba/quia retractare verba é aſſerere/oppoſitũ illius quod ipoſitũ eſt Dicit ſecũdo doc. nihilominus iſte bono modo teneŧ abſq; retractatione & diffamatione ſui reſtituere famá alteri ꝗtum pót: dicẽdo nó credatis illũ calũniatoré deceptus forſitá quia credebat me ꝯmiſiſſe accuſauit me: ſed deceptus fuit errore facti. Cõtra. ſit plato qui accuſauit ſortem publice de pctó realiter ꝑpetrato ſed ſecrete cõmiſſo a ſorte Sortes dicit platoni tu mẽtiris/tunc arguiŧ ſic/in tali caſu ſortes obijcit platoni publice peccatũ. quia plato nó mẽtitur ꝗuis peccet in ita dicẽdo. ergo ex dictis in primo articulo ſortes poſtꝗ obijcit platoni falſũ crimen tenetur retractare illud. & vltra ergo poſtea teneŧ publice fateri platoné nó eſſe mentitũ. & ſic tenetur realiter fateri peccatũ ſecretum qđ cõmiſit: ergo ſortes iponendo platoni mẽdaciũ imponit falſum crimé publice. ergo tenetur retractare qa quilbet publice alterũ diffamás teneŧ poſtea retractare p aſſertioné oppoſiti. ergo ſortes teneŧ publice fateri ꝙ plato nó eſt mẽtitus ſed ſic fatẽdo publice/ꝯfitetur pctm̃ ſecretũ. ergo male dicit doc. ꝙ nó teneŧ retractare. Qrtũ ad argumẽtum admiſſo toto caſu/nego illam/puta ꝙ teneatur fateri ſe ꝯmiſiſſe i publico qa nó ſeqtur plato nó eſt mẽtitus. ergo ſortes ꝯmiſit illud crimé: qa ſi plato crediſſet ꝯmiſiſſe & nó ꝯmiſit/nó mẽtiretur aſſerendo ipm ꝯmiſiſſe: quia nó aſſereret cõtra menté. ideo nó ſequitur plato aſſerẽdo nó mẽtitur: ergo ſortes ꝯmiſit. ergo ſortes dicendo ipſũ eé mentitũ nó diffamat. ideo argumentũ nó pbat ꝙ debeat fateri publice pctm̃ ſecretũ: debet tñ retractare vt ſupra dictũ eſt. Sed qritur vtrũ ſortes in ita negádo peccet mortaliter. appet ꝙ ſic. ſortes mẽtiŧ pniciofe. patet: prio mẽtiŧ i pnicié reipublice qa p talé negationé ipediŧ a iuſticia faciẽda. Scđo mẽtiŧ in pnitié platonis accuſátis qa p tale mendatiũ oñdit platoné calũ-

niatoré:ergo ſortes in illo caſu peccat mortaliter:qa mendaciũ pniciosum eſt mortale peccatum. Breuiter dico ꝙ nõ peccat mortaliter:ſed ſi peccat/venialiter peccat.qa difficultas eſt inter doctores an peccet. Et ad argum ẽtum in illo caſu mentitur pernicioſe / dico ꝙ mentitur officioſe reſpectu ſui: & nego ꝙ mentiatur pernicioſe in ordine ad rem publicam & in ordie ad accuſanté. Et ad probationé res publica priuatur punitione. Dico ꝙ respu.non debet oẽ peccatum punire /ſed dũtaxat peccatum publicum & publice probatũ. Et hoc habetur ex parabola Chriſti. Nolite Ziſaniam auſferre quouſqꝫ cognoſcaſ a tritico.qđ exponit glo.i.nolite punire malos quouſqꝫ cognoſcantur a bonis.Ideo reſpublica nõ tenetur nec debet quodlibet peccatũ: ſed qđ peruenit ad noticiam iudicis per plures teſtes punire.ideo in tali caſu non priuat iuſticiam punitiõe cũ iuſtitia nõ debeat ſecretum punire. ¶Qñtum ad ſecundum/ſortes mentitur in perniciẽ accuſantis/ quia diffamat eum. Dico ꝙ non.ſed accuſans ſe diffamat cum accuſet pretermiſſo ordine iuris/ accuſat eñ ſecretũ propalãdo in publicum ideo accuſans diffamat ſeipſum:imo debet puniri pena talionis.i.pena qua puniretur accuſatus ſi probaretur & de crimine obiecto conuinceretur.ideo nego ꝙ peccet peccato pernicioſo nec in rẽpublicam nec in accuſanté. Sed vltra queritur quomodo põt vitare peccatum: Dico ꝙ peccat adminus venialiter.quia mẽtitur adminus officioſe aſſerendo contra mentem:ergo mẽtitur.& ſi mentitur ergo peccat:quia cuilibet mẽdacio eſt iuoluta culpa & peccatum qđ ab eo non põt ſeparari /quomodo ergo in caſu poteſt vitare peccatum: quia ſi confiteatur peccat & prodit ſeipſum & magis tenetur ſeruare famã ſuã ꝙ pximi. Si neget peccat. ergo videtur perplexus inter peccatũ proditionis ſuimet & peccatũ mẽdatij. Fateor ꝙ peccat: ſed non eſt pplexus. Nam ſi itelgat ſimpliciter dicendo: non feci qđ in me obijcis peccat. Sed ſi intelligat nõ feci ſuple ita publice ſicut imponis non peccat ſic intendendo refellere. Item poteſt tacere/ nec reſpondere nec fateri nec etiã negare. Contra per taciturnitaté aggenerabit opinionem in audientibus qđ commiſit/ergo tacẽdo diffamabit ſeipſum. Dicũt iuriſte ꝙ neget propoſitũ vt propoſitum.nã imponit publice negat ꝙ commiſerit publice:talis nullo modo eſt perplexus. quia nullus poteſt eẽ perplexus inter duo peccata(niſi ex culpa ſua) quin poſſit vtrumqꝫ vitare. In caſu poteſt vtrũqꝫ vitare tacendo. Similiter poteſt vitare peccatũ negando vt pro poſitum & non mentitur quia non cõmiſit vt propoſitum:tamen dicit doctor in fine ꝙ bonarum mentium eſt ibi timere culpam &c̃.ergo a fortiori agnoſcere culpam vbi dubium eſt bonarũ eſt mentium: & ſic bonum eſſet ꝙ peniteret ſub conditiõe puta:de veniali ſi eſt veniale: de mortali ſi ſit mortale. videtur tamen doc. ꝙ nõ eſt mortale.habemus ergo reſolutorie ꝙ quilibet damnificans alterum vel falſum crimen imponendo vel verũ crimen occultũ publice imponendo: tenetur ad reſtitutionem/ & qualiter. Item ꝙ in caſu põt ſecretũ peccatũ reuelari quando eſt in detrimentum reipublice. Itẽ quãdo reuelatur perſone potenti prodeſſe & non obeſſe:hinc eſt ſi non poſſem confiteri peccatũ niſi reuelando peccatum fratris poſſum licite reuelare: vt poſtea videbitur. Sed cõtra predicta arguiť quinta.q.j.cap. Quiddam maligni ſpũs. Habetur quomodo quiſq libellũ diffamatoriũ appoſuerat ꝯtra caſtorium ſub pena excõmunicationis precipitur vt reuelet peccatũ ſuũ qđ eſt ſecretũ. quis eñ factũ ſit publicũ peccator tamẽ eſt ſecretus ĩ tali caſu ꝗſis fama ſua ſit adhuc integra poteſt ſe prodere. ergo a fortiori poteſt prodi ab altero. Antecedens patet / nã dicitur in capitulo qđ ſi non exierit & publice cõfeſſus fuerit quiſquis ille ſit qui hoc agere preſumpſerit vel conſenſum tante iniquitatis conſilio prebuerit ſit priuatus perceptione corporis & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti quod

ſi corpus domini & ſanguinem percipere
preſumpſerit anathematis vltione percutia-
tur. quiſquis igitur talis ſic excõmunicabi-
tur/ergo licet peccatum ſecretũ publice cõ-
fiteri. nam fertur excõmunicatio in ipſum
propter hoc ꝙ non exit & prodit pecca-
tum. Concedo ꝙ tenetur publice confite-
ri ſe feciſſe ad reſtituendam famam alterius:
quia alterũ diffamauit. ergo tenetur illi fa-
mam reſtituere. nam ſi eſſet aliud peccatum
quod non requireret publicam cõfeſſionẽ
ad reſtituendam famã nõ poſſet ferri ſentẽ-
tia excõicationis. vt quãuis furtum ſit pu-
blicum/& ignoratur quis furatus eſt illam
rem non poſſunt ferri cenſure propter hoc
ꝙ fur nõ fateẽ publice ſe furatũ eſſe imo te-
netur nõ fateri ſed teneẽ reſtituere: ſed ĩ alio
caſu ꝗuis peccator eſſet ignotus: tamen res
exigebat publicam reſtitutionem/quia pu-
blice infamatus erat. hinc eſt ꝙ peccator te-
nebatur publice exire & ſe prodere/& ſic
poterat excõmunicari propterea ꝙ nõ pu-
blice fatebatur ſe illud feciſſe. & ſic patet qd
ſit dicendum ad argumenta.

¶ Diſtinctionis. xvj.
Queſtio prima.

DOCTOR CIRCA hãc
diſtinctionẽ mouet duas
queſtiões faciles. Prima
an contritio/confeſſio/
& ſatiſfactio/ſint partes
penitẽtie. In ſecũda/que-
rit vtrum remiſſio vel expulſio culpe prece-
dat infuſionem gratie &c.

¶ QVANTVM AD PRIMVM AR-
guitur ꝙ non/peccatum eſt ſimplex defe-
ctus. ergo peccati eſt vnum ſimplex reme-
dium: & illud eſt penitẽtia. ergo penitẽtia
non habet partes. In oppoſitũ arguiẽ ad ve-
re penitendum requiruntur tria/ſcilicet cõ-
tritio/confeſſio/& ſatiſfactio. vt dicit magi-
ſter ĩ littera. ergo illa ſunt partes. igitur. In
iſta queſtione tria facit doctor. Primo ſup-
ponit equocationẽ penitẽtie. Secundo reſ-
pondet ad queſtionem de penitentia virtu-
te. & tertio/reſpondet ad queſtionẽ de pe-
nitentia ſacramẽto. ¶ Qñtum ad primum
ꝙ penitentia aliquando capitur pro ſacra-
mento/ſicut dictũ eſt ſupra in vltima que-
ſtione. diſtin. xiiij. & nihil aliud eſt ꝗ ſacra-
mentalis abſolutio a ſacerdote habente iu-
riſditionem. Aliquãdo capitur penitentia
non pro ſacramẽto. & hoc quadrupliciter
Primo pro virtute habituali. i. pro habitu
quo quis eſt inclinatus ad eliciendum vel-
le vindicatiuum ſui peccati. Alio modo ca-
pitur pro actu illo quo quis vult vindica-
re ſuum peccatum: quiquidẽ actus eſt actus
immediate elicitus ab illo habitu peniten-
tiali. Alio modo capitur pro actu impera-
to ab iſta volitione vindicandi peccatum
ſuum: ſicut dicit doctor iſta volitio qua qs
vult vindicare peccatum non cauſat imme-
diate illam penam per quam vindicatur
peccatum: ſed ſolum imperat actũ vel actus
qui cauſant illam penam. Iſto modo tertio
capitur penitentia pro illo actu imperato
a volitione vindicante peccatum qui qui-
dem actus eſt cauſa proxima pene per quã
vindicatur peccatum & talis actus eſt nol-
le peccaſſe. Quarto & vltimo capitur pro
illamet pena que conſequitur actum im-
mediate cauſatiuũ illius pene: & illa nõ eſt
libera niſi mediate in ſuis cauſis: & in iſta
queſtiõe nõ loquitur de libera acceptatio-
ne illius pene de qua prius. Quod autẽ iſta
diſtinguãtur ab inuicem patet. habitus di-
ſtinguitur ab actu. quia actus eſt aliquãdo
ſine habitu & e diuerſo quia habitus eſt for-
ma permanẽs actus vero trãſiens. ergo pri-
mus modus accipiendi penitentiã non lo-
quẽdo de penitẽtia ſacramẽto & ſecũdus di-
ſtinguũtur realiter: qđ aũt ſecũdus & tertius
diſtiguanẽ patet. qa aliqñ eſt illud velle im-
peratiuũ cãrum pximarum pene abſq; illis
cauſis proximis. patet: cũ volũtas hoĩs nõ
ſit oĩpotens nõ ſubito ad velle impatiuũ
actus ſeqtur actus impatus quem imperat:
& in hoc non eſt difficultas ꝙ ad velle effi-
cacite imperatiuũ volũtatis alicuius ope-
rationis exterioris nõ ſeqtur in eodẽ inſtãti
illa operatio exterior. nam prius ſaltẽ per

inſtans precedit velle efficax ambulandi q̄ ſequatur ipſa ambulatio: ſed difficultas foret: cum ipſa voluntas ſit potens ꝑducere actus ſuos intrinſecos in inſtanti & nō poſſit habere impedimentum ad producendū illos: quia eſt libera & nichil poteſt ei reſiſtere ad productionem actuum interiorū niſi deus/an ad velle efficaciter imperās actum interiorem neceſſario ſubito & ſimul tempore ſequatur actus interior cū nō poſſit habere impedimentum in illis actibus ꝑducendis niſi deus. & ſupponitur ꝙ deus non impediat. vtrum ad actum efficaciter imperatum actus interioris in inſtāti neceſſario ſequatur ille actus interior. Dico ꝙ ſic ſi omnes alie cauſe ponantur in inſtanti neceſſario ſequitur actus imperatus iterior Conſequenter probat ꝙ ſit diſtinctio inter tertiam & quartā acceptationem ſcilicet de cauſa proxima illius pene & illa pena: nam aliquando ſunt cauſe proxime cauſarū pene & non cauſatur illa pena propter indiſpoſitionē ſubiecti: vt beatus recordans peccatum preteritum deteſtatur illud & nō triſtatur: quia eſt indiſpoſitus ad triſticiā. ergo illa cauſa proxima diſtinguitur ab illa triſticia. & ſic non ſemper ad nolitionē vel odium peccati commiſſi ſequitur triſticia. Ibi poſſet eē difficultas que tractatur in tertio an paſſio diſtinguatur ab actibus/nulli doctorum tenuerunt oppoſitum quin ſint aliqui actus qui nō ſunt paſſiones: ſed vtrū omnes paſſiones ſint actus: difficultas eſt quam hic non intendimus tractare. ſed ad propoſitū redeuntes: patet/ꝙ illa pena poteſt eſſe ſine illa diſplicētia proxima/quia ſi cauſatur per diſplicentiā ordinatā: ita cauſatur per diſplicentiam inordinatam. & ſi non eſt actus ordinatus non eſt actus penitentie tertio modo capte. ergo illa penitentia quarto modo poteſt cauſari ſine penitētia tertio mō. & ſic patet differētia inter has quattuor penitētie acceptiones. Conſequēter queritur vtrum cōtritio: confeſſio & ſatiſfactio ſint ptes penitentie virtutis? Dicit doc. ꝙ non ſūt ptes penitētie virtutis primo modo capte puta pro illo habitu. quia illius habitus partes ſimplices ſunt & homogenee. & ille habitus ē ſimplex q̄tum ad partes quātitatiuas. Item dicit ſecundo/ ꝙ illa tria non ſunt partes penitentie ſecundo modo dicte. i. actus proximi imperātis actuum vindicādi: quia ille actus eſt vna qualitas ſimplex. nem ſicut habitus eſt qualitas ſimplex ita & actus procedens ex illo. Sed ſi capiatur penitētia vel tertio vel quarto modo/puta tertio modo pro cauſis proximis pene per quam vindicatur peccatum vel pro pena per quam vindicatur peccatū poteſt dici ꝙ ſunt partes penitentie. Patet: nam iuſticia cōmutatiua eſt in equalitate rerum non in equalitate rei ſecūdum rem ſed ſecūdum rationē. & eſt opinio doc. ꝙ iuſticia eſt circa mediū rationis & non rei: ſicut cetere virtutes. Iuſticia ergo punitiua ſpectat ad cōmutatiuam que cōmutat culpam in penam: ideo debet eſſe equalitas pene ad culpam nō i equalitate rei ſed rationis ſupple ſecūdum legem ſecūdum quā illa culpa punienda venit: ſed ſic eſt ꝙ in lege euangelica ſecundū quā culpe veniūt puniende in foro penitētiali determinate ſūt tres pene. Vna interior/ſcilicet triſtricia ſiue compūctio que cōmēdatur Iohelis. ij. ſcindite corda veſtra & non veſtimēta veſtra. Due autem exteriores/ſcilicet erubeſcentia & afflictio corporis/ſed iſtarum trium penarum iſta tria ſunt cauſe imediate ſcilicit cōtritio cauſa triſticie/confeſſio cauſa erubeſcentie: & ſatiſfatio cauſa afflictionis corporis que conſiſtit in opibus afflictiuis. ideo ſi capiatur penitētia pro cauſis penarū ꝑ quas peccatum eſt puniēdum/ſeqtur ꝙ illa tria ſunt partes pene. Etiā ſi capiatur pro penis poſſunt dici penitētia. nam triſticia aliquando dicitur cōtritio/opus penale eſt etiā pena. ideo illa tria cōuenienter poſſunt dici partes penitētie. Sed penitētie habitus illa tria non ſunt partes/ſimiliter penitētie actus ꝓximi illa tria non ſunt partes/ſed penitentie habitus remoti illa tria ſunt partes: quia impat &c. ¶ Iā ꝯſiter de penitētia ſacramē

to dicit primo ꝙ illa tria non ſunt partes penitentie ſacramenti/ ſed hec tria neceſſario requiruntur ad ſacramentum penitentie ad hoc vt digne recipiatur vel vt diſpoſitiones preuie vel illud concomitantes & ſequentes. Qd iſta tria non ſunt partes penitentie ſacramenti patet. primo de contritione. bene ſequitur. contritio eſt quid inſenſibile. ergo nullo modo eſt pars ſacramenti quia ſacramentum eſt ſignum ſenſibile. nam nihil eſt in ſacramento tanꝙ pars ſacramenti quin ſit ſenſibile. Similiter ꝙ ſatiſfactio non ſit pars/ patet/ illud non eſt pars ſacramenti penitentie ſine quo ſacramentum penitentie eſt vel poteſt eſſe verum ſacramentum/ nam dato ꝙ aliquis non ſatiſfaciat nichilominus ſacramentum penitentie eſt verum ſacramentum. Quod autem confeſſio non ſit pars ſacramenti penitentie patet/ quia ſacramentum penitentie non eſt aliud ꝙ ſacramentalis abſolutio a ſacerdote facta certis verbis. vt dictum eſt diſtinctione. xiiij. q. iiij. quia ſacramenti penitentie nullus eſt miniſter preterꝙ ſacerdos/ ergo ſacerdos confert totum illud ſacramentum penitentie/ ergo illa ſola abſolutio ſacerdotis eſt ſacramentum penitentie. ſed quantum ad ſecundum contritio neceſſario requiritur vt digne recipiatur illud/ quia ſi aliquis accederet ſine diſplicentia faceret irreuerentiam ſacramento. Similiter confeſſio neceſſario requiritur. quia ſi ſacerdos illam abſolutionem proferret ſine confeſſione preuia non eſſet ſacramentum. quia dicitur hominis penitentis id eſt confeſſi: vt dicit gabriel. & non intelligitur hominis penitentis. i. contriti. Ideo quamuis ſit attritio vel contritio non eſt ſacramentum ſine confeſſione. ſed vt ſequatur effectus vltimus ſcilicet beatitudo requiritur ſatiſfactio/ quia ſacerdos abſoluendo ligat/ abſoluit enim a debito pene eterne & ligat ad ſolutionem temporalis pene: niſi ſit iam ſufficienter ſoluta. Ideo illa tria non ſunt partes ſacramenti ſed ſunt quedam antecedentia vel conſequentia illud ſacramentum & ad vltimum illius effectum ſcilicet beatitudinem

¶ Solutio argumentorum ſatis patet ex dictis in ſolutione queſtionis.

¶ Diſtin. xvj. Queſtio. ij.

SECUNDA QVESTIO. Vtrum remiſſio culpe precedat infuſionem gratie. vel vtrum ſit vnica mutatio vel plures. Secundo vtrum remiſſio culpe ſit mutatio realis. Tertio/ quod iſtorum precedit/ vtrum remiſſio culpe precedat infuſionem gratie vel contra/ vel vtrum nullum precedat alterum ſed ſit ſimul. ¶ In iſta queſtione eſt magna altercatio inter doct. & parua difficultas & vtilitas. & pro ſolutione ponit doctor aliquas concluſiones. Prima concluſio talis eſt. Remiſſio culpe & infuſio gratie non ſunt vna mutatio. Contra arguitur apparenter expulſio priuationis habitus & introductio habitus contrarij non eſt niſi vnica mutatio ſicut expulſio tenebrarum & illuminatio aeris non eſt niſi vnica mutatio. Igitur videtur ꝙ concluſio doctoris ſit falſa. Probat conſequenter doctor/ ꝙ infuſio gratie & expulſio culpe non ſunt vna mutatio/ Patet non eſt poſſibile ꝙ vnum & idem multiplicetur & non multiplicetur/ & hec maior eſt per ſe nota/ quia contradictoria non poſſunt de eodem verificari: ſed aliquando multiplicatur remiſſio culpe & non multiplicatur infuſio gratie. patet de illo cui remittuntur multa peccata in illo ſunt plures remiſſiones culpe/ & non eſt niſi vnica infuſio gratie/ quod autem ſint plures remiſſiones culparum patet/ nam eſt vna remiſſio ſuperbie alia a remiſſione culpe auaritie/ vel luxurie. nam fuiſſet eadem remiſſio auaritie ſi ſolum haberet auaritiam ſicut nunc eſt cum habet alia peccata. Secundo arguitur & apparentius/ illa diſtinguuntur que poſſunt abinuicem ſeparari: ſed remiſſio culpe & infuſio gratie ſunt huiuſmodi/ patet apud illos qui dicunt angelos & primum hominem fuiſſe creatos in puris naturalibus fuit infuſio gratie anteꝙ peccaſſent abſqꝫ remiſſione culpe/ & eſt poſſibile culpam remitti ſine infuſione gratie/ patet ſi deus cre

aret hominem in puris naturalibus ē poſ
ſibile illum peccare & poſt peccatū poſſe t
deus illum reducere ad priorem ſtatum pu
rum naturalem ſine infuſione gratie/Igit.
Tertio. culpa & gratia nō opponūtur for-
maliter. nam dicit doctor. ꝙ peccatum &
gratia de potētia abſoluta poſſūt ſe ꝯpati.
ꝙ autem peccatū repugnet gratie/hoc ſo-
lum eſt ex pacto dei & ſtatuto/nam ſtatu-
it ꝙ exiſtenti in culpa non conferret grati-
am & nullū habentem grām deacceptaret/
quod non opponitur formaliter patet/qa
ſi ſic quicunqꝫ habet efficientiam ſup vnū
oppoſitorum contrariorū habet ſimilē ef-
ficiētiam ſuper corruptionem alterius/qa
contraria efficienter ſe expellunt/ergo qui
habet efficentiam introducendo vnum ha
bet efficientiā ſuper corruptōnem alterius
ſed homo habet efficientiā ſuper peccatū/
ergo haberet efficientiā ſuper corruptōnē
gratie/quod eſt falſum/quia ſicut gratia a
ſolo deo creatur ita a ſolo deo corrūpitur
ergo ex natura rei gratia & peccatum non
habent contrarietatem formaliter: ſed ſolū
ex ſtatuto legis diuine. ergo peccatum &
gratia ex natura rei poſſunt ſe compati.
¶Cōtra: ergo aliquis eſſet dignus vita eter
na & indignus illa/conſequens eſt falſum
igitur. patet antecedēs cū illa duo nō repu
gnēt. tunc bene ſeqtur habet gratiā/ergo
eſt dignus vita eterna/ſimiliter habet pec-
catum/ergo eſt obligatus ad penā eternā
& ſenſus & damni/ergo eſt indignus vita
eterna/ſed illa contradicunt. igitur & cete
ra. Ad dicit Gerſon/ ꝙ gratia poteſt dupli
citer capi. vnomodo cōnotatiue cōnotan
do ꝙ ſimus mediāte ipſa deo chari & grati
ad vitam eternam/& tunc bene ſeqtur iſte
eſt in gratia. ergo eſt dignus vita eterna. &
tunc non eſt poſſibile ꝙ ſit in gratia & pec
cato capiendo gratiam cōnotatiue/aliquā
do capitur gratia abſolute pro illa qualita
te/& poteſt deus facere ꝙ illa qualitas que
eſt gratia remaneat in peccatore & non vo
cabitur gratia cōnotatiue ſed abſolute ꝑ
tali forma & ſpecie/& tunc non ſeqtur. Iſte
habet gratiā/ergo eſt dignus vita eterna &
talis q̄litas remanet cū peccato: ſed non eſt
amplius charitas ꝯnotatiue. Ideo gratia &
peccatum repugnant q̄tum ad denomina-
tiones ſed non q̄tum ad qualitates apparet
mihi ꝙ non eſt eadem mutatio in nume-
ro expulſio culpe & infuſio gratie. ¶Secū
da concluſio: infuſio gratie & remiſſio cul
pe non ſunt due mutatiōes reales neqꝫ ſtāt
ſimul/neqꝫ opponūtur formaliter/ poſtea
diffinit mutationem realem & rationis: pri Ens rea-
mo ens reale eſt quod habet eſſe preter o- le.
perationem noſtri intellectus. Sed ens rati- Ens rō-
onis quod habet eſſe ſolum per operatio- nis.
nem itellectus/ hoc ſuppoſito nititur oſtē-
dere ꝙ non ſunt due mutationes reales qa
mutatio que eſt deperditio culpe non eſt
realis/ergo non ſunt due mutatiōes reales
& arguit ſic doctor. ſi culpa eſſet aliquod
ens in aia/ tūc remiſſio culpe eſſet reſpectus
realis: ſed culpa ſeu malitia nō eſt priuatio
boni naturalis. quia illud non poteſt corrū
pi/nec eſt priuatō alicuius rectitudinis quā
tūc habeat vel tenatur habere anima. quia
dormiens habet culpam tranſeunte actu.
Dicit ergo doctor ꝙ poſt actum tranſeun-
tem tantum remanet anima obligata ad pe
nam debitam peccato commiſſo que obli-
gatio ad penā pro peccato perpetrato nō
eſt aliquid reale in anima poſt actum pre-
teritum: ſed eſt ſolummodo reſpectus ſiue
relatio ratōnis. & talis obligatio dicitur re
atus ille qui manet in anima tranſeunte ac-
tu peccati. & ſic culpa nichil aliud ē q̄ reſpe
ctus rationis exiſtens in anima que eſt ob-
iectum diuine voluntatis deacceptantis ta
lem & ordinātis ad penam eternam / ergo
remiſſio culpe eſt ſolum illius entis ratiōis
priuatio. & per conſequens non eſt muta-
tio realis/& ſuppoſitis principijs doct. ni-
chil facilius puta ꝙ remiſſio culpe nō ē mu
tatio realis: ſed remiſſionem culpe cōcōmi
tatur mutatio realis puta infuſio gratie ſi-
ue acquiſitio: tamē illa non eſt remiſſio cul
pe/ergo remiſſio culpe non eſt niſi expul-
ſio entis rationis ſeu obligationis ad penā

eternā. Contra inſtat doct. non poteſt eſſe
tranſitus de cōtradictorio in contradicto-
rium abſqꝫ mutatione rei & nō ſufficit mu
tatio rationis: quia omnis mutatio ratiōis
ad realem reducit/quia nunꝗ̄ eſt mutatio
rationis niſi per mutationem obiecti ad di
uerſos actus voluntatis vel itellectus. quia
ſi ſemper eſſet idem obiectum: eſſet idē re-
ſpectus rationis. ergo cum omnis mutatio
rationis ad realem eſt reducenda non po-
teſt quis tranſire de obligato ad penā eter
nam ad non eſſe obligatum ad illam ſine
aliqua mutatione reali/& talis mutatio rea
lis non poteſt eſſe in deo/ergo oportet ꝙ
ſit neceſſario mutatio realis in alio ſcilicet
in illo qui mutatur de contradictorio i cō
tradictorium/quod non poſſit eſſe tranſi-
tus de contradictorio in contradictorium
&c. patet: quia ab eo ꝙ res ē vel nō eſt ora
tio dicitur vera vel falſa/ergo ſi res ſemper
eodem modo ſe habeat non eſt ratio quare
magis nunc vna pars contradictionis ē ve
ra ꝗ̄ alia & prius alia vera magis quā nunc
Pro iſto argumento doctor oſtendit prio
de mutatione que fit quando aliquod ob-
iectum mutatur mutatione rationis puta
per diuerſos actus noſtri itellectus. vt ſi ſor
tes ſuper quem non fertur adhuc actus in-
tellectus poſtea ſtatim ferretur ipſe ſortes
nunc non eſt a me intellectus poſtea erit in
tellectus a me/& ſic mutabitur ſortes de nō
eſſe intellecto a me ad eſſe intellectum a me
& in ſorte nichil acquiritur ſed in me intel-
ligente. ¶ Item ꝗ̄uis nō ſit poſſibile ꝙ vo-
luntas creata velit ſimul ineſſe alicui cōtra
ria pro ſimul: poteſt tamen velle ſucceſſiue
alicui ineſſe contraria pro ſimul. vt nō poſ
ſum velle ſimul ꝙ ſortes currat & non cur-
rat pro eodem tēpore/quia hoc repugnat/
ſed poſſum velle in prima dimidietate ho-
re ꝙ ſortes currat cras & in ſecunda dimidi
etate hore ꝙ non currat cras & ſic poſſum
velle ſucceſſiue ꝙ pro eodem tempore in-
ſint contraria ſorti. Poteſt etiam voluntas
creata velle ſimul alicui ineſſe contraria p
diuerſis temporibus/vt volo ꝙ ſortes cur-
rat cras ante meridiem & ꝙ non currat cras
poſt meridiem. vltra ad volitionē qua vo
lo contraria ineſſe ſorti vel pro eodem tem
pore vel pro diuerſis ſimul nō ſequitur ꝙ
inſint ſorti vel quia non poſſunt vel ꝗ̄uis
poſſunt ineſſe talis volitio eſt conditiona
ta que non ponit effectum/& ſic in volito
nulla fit mutatio. Similiter de deo eodem
modo dicendum eſt: nam deus non poteſt
ſimul & pro ſimul velle ineſſe contraria a-
licui: ſed poteſt velle ſimul ꝙ inſint contra
ria ſucceſſiue alicui. & ſi deus velit ꝙ inſint
contraria ſucceſſiue alicui poterūt ineſſe. de
us enim eſt cauſatiuus quorūcunqꝫ contra
riorum quia eſt prima cauſa ſi velit non im
pediet ergo ſi ſit impedimentum ſecunda
cauſa ſolum impediet ꝙ inſint. quia deus
non vult abſolute: ſed ſolum conditionali
ter. hoc ſuppoſito deducit quomodo po-
teſt eſſe tranſitus de contradictorio in con-
tradictorium abſqꝫ mutationem rei: vult
dicere ꝙ poteſt eſſe abſqꝫ vtraqꝫ mutatio-
ne quāuis non poſſit eſſe mutatio de cōtra
dictorio in cōtradictorium i ordine ad vo
lūtatem creatam abſqꝫ mutatione reali vo-
luntatis create & mutatione obiecti ratio-
nis/verumtamen ex voluntate diuina po-
teſt eſſe tranſitus de contradictorio in con
tradictorium ſine quacūqꝫ mutatione/hoc
eſt nec per mutationem rationis obiecti vo
liti vel intellecti/nec per mutationem realē
i volente vel itelligente. vnde phātaſia do
ctoris eſt talis: ſit ſortes per totam iſtam ho
ram in peccato in fine hore remittatur pec
catum & per totam horam ſequentem erit
remiſſum tunc ſortes in iſta hora tranſit de
obligato ad penam ad non obligatum/&
de digno pene eterne ad non dignum per
hoc ꝙ deus vult eū ꝑ hora prima eē dignū
pena eterna & pro ſecunda non vult eum
eſſe dignum illa pena/ille tranſitus non
eſt ꝙ in deo prima volitio precedat & ſecū
da ſequatur. Immo vtraqꝫ volitionum eſt
perpetua & eterna a parte ante/quia ab eter
no voluit deus ꝙ ſortes in prima hora eēt
dignus pena eterna. & pro ſecunda non eſ-

ſet dignus. Ideo deus poteſt ſimul velle cō tradictoria eidem ſubiecto p diuerſis temporibus: ergo ex parte dei non eſt mutatio & vltra ex parte etiā ſortis nō eſt mutatio quāuis tranſeat obiectū de non eſſe tale in eſſe tale ſine quacunq; mutatione reali i altero obiecto. Illud obiectū non debet dici mutari mutatione rationis quia eſt maxia doc. nūquā obiectū in quo eſt reſpectus rationis debet dici mutari mutatione rationis niſi aliud obiectū mutetur mutatione reali puta niſi intellectus vel voluntas per cuius cognitionem aut volitionem iſtud obiectum mutatur mutatione ratōnis mutetur realiter/cum omnis mutatio rationis ad realem ſit reducenda vt dictū eſt. exēpli gratia ſi ſortes iam velit platonem currere & poſtea non habeat volitionem circa platonem tranſit de eſſe volito in nō eſſe volitum per mutationem ipſius ſortis qui habet volitionem circa platonem/& hoc per mutationem realem: quia deperditur i ſorte volitio/ſed ſi tranſeat de eſſe digno pene eterne ad non eſſe dignum hoc non eſt ꝙ deus perdat volitionem quam prius habuit. Immo ab eterno habuit vtramq; illarum volitionum vt dictum eſt/ergo ſortes tunc non debet dici mutari mutatione rationis. Ideo concedit doct. ꝙ aliquis poteſt tranſire de contradictorio in contradictorium ſine acquiſitione cuiuſcunq; rei/ nec in ſe/nec in alio & ſine quacunq; mutatione rei que tranſit & ſine mutatōne cuiuſcūq; alterius rei/& eſt opinio propria doctoris vt hic patet q̄uis ab Occam illi imputetur oppoſitum. ¶ Ad argumentum. ſecūdum cōmunem doctrinam nō poteſt fieri mutatio de contradictorio in contradictorium niſi per mutatōnem alicuius rei Dico primo ꝙ in propoſito non eſt mutatio niſi large capta. dico preterea ꝙ poteſt eſſe trāſitus ſine mutatione rei. Cōtra ſi res eodē modo ſe habet & ab eo ꝙ res ē vel nō eſt oratio dicitur vera vel falſa non eſt trāſitus. Dico ꝙ res poteſt denominari multis modis abſq; quacunq; mutatione. vt dicit De alyaco. vt qualitas lapidis poteſt eē in me priuſq̄ cognoſcam lapidem & tunc nō erit cognitio lapidis/& poteſt prius eſſe cognitio/& poſtea nō erit cognitio. In primo caſu tranſeo de non cognoſcente i cognoſcentem & non mutor. quia quicquid erat prius in me adhuc remanet: & lapis efficitur de nō cognito cognitus abſq; mutatione lapidis. & in ſecundo caſu eficior de cognoſcente non cognoſcens abſq; de perditione aliqua & iſta opinio De alyaco videtur verior inter omnes. Ideo non eſt verum vniuerſaliter ꝙ non poſſit fieri tranſitus de contradictorio in cōtradictorium abſq; mutatione. Rreſolutorie habet ex tota queſtione ꝙ infuſio gratie & remiſſio culpe non ſunt vna mutatio: ratio quia aliquando ſunt plures remiſſiones culpe vbi aliquando eſt vna infuſio gratie. Secūdo. nō ſunt due mutationes reales. Tertio habetur ꝙ non eſt mutatio. Ideo non ſunt due mutationes nec vna. quia remiſſio culpe nō eſt mutatio. Item arguitur expulſio alicuius priuatiui & introductio habitus illius priuatiui non eſt niſi vna mutatio: ſicut expulſio tenebrarum & infuſio lumis. ergo remiſſio culpe non eſt aliud quam introductio gratie cuius ē priuatio. ergo nō eſt niſi vna mutatio. concedo ꝙ īfuſio grē eſt introductio habitus: ſed nego ꝙ remiſſio culpe ſit priuatio habitus. Immo terminus a quo infuſionis gratie non eſt culpa ſed priuatio gratie. Vnde nunq̄ priuatio gratie in aliquo eſt peccatum qa peccatum non eſt aliud q̄ actus deordinatus vel priuatio actus ordinati ad quem quis obligat ſed priuatio gratie non eſt actus nec priuatio actus: ſed ē priuatio habitus/verum eſt tamen ꝙ negligentia diſponendi ſe ad gratiam eſt peccatum: ſed ipſa priuatio gratie nunq̄ eſt peccatum/negatur ergo ꝙ terminus a quo īfuſionis gratie ſit culpa/ſed priuatio gratie que eſt pena cōcomitans peccatum. ¶ Item terminus a quo remiſſionis culpe eſt obligatio ad penam & terminus ad quem eſt priuatio illius obligetionis &

non eſt priuatio gratie. Immo ſunt ab inui-
cem ſeparabilia. ideo nego ꝙ remiſſio cul-
pe ſe habeat vt priuatio gratie.

¶ Diſtinctio. xvij.

CIRCA DISTINCTIO
nē xvij. Querit̄ vtrū ſit ne
ceſſarium peccatori ad ſa-
lutem omnia peccata cō-
fiteri ſuo ſacerdoti. i iſta
queſtione ſunt tres articu
li. In primo oſtendit quo iure obligamur
ad cōfeſſionē. & ſupponit ꝙ obligemur.
In ſecundo explicat quid in precepto con
feſſionis explicetur & contineatur. Tertio
quid circa illud eſt ꝑ ꝑceptū eccleſie expli-
catum. Pro primo articulo: dicitur ꝙ non
poteſt quis obligari ad confeſſionem faciē
dam niſi altero iſtorum preceptorum/ vel
precepto naturali vel poſitiuo. & poſitiuū
diuiditur in poſitiuum diuinū & in poſiti
uum humanū. ¶ Preceptum naturale ē qḋ
ex terminis eſt naturaliter notum euidēter
aut ſequēs euidenter ex aliquo noto ex ter
minis vel ſaltem euidenter cōſonans. Vn-
de in ſpeculatiuis illa dicuntur principia
ſpeculatiua per ſe nota que ſunt nota ex ter
minis/ ad quorum aſſenſum euidentem ge
nerandū ſufficiūt ſimplices terminorū app
hēſiones ſine quacūꝗ probatiōe. vt quod
libet eſt vel non eſt/ eſt principium per ſe
notum in ſpeculatiuis. Similiter non faci-
as aliis quod tibi fieri non vis: eſt preceptū
primū & ꝑ ſe notū practicū iuris naturalis.
Et ꝯcluſiōes q̄ ſequūtur i cōſequētia euidē
ti cū aliquo altero dicūt̄ etiā precepta iuris
naturalis. ¶ Similiter propoſitōnes q̄ ſunt
euidenter conſone q̄uis non ſequātur eui-
denter dicuntur etiam precepta iuris natu-
re in tertio gradu. Sūt ergo tres gradus iu-
ris nature. Vltra dicit doct. quicquid cōti-
netur preceptiue in lege euangelica quod
non eſt notū ex termis neꝗ euidēter ſequēs
ex illis que ſunt nota ex termis neꝗ euidē
ter conſonum eſt preceptum diuinum po-
ſitiuum/ exemplum bapptiſari continetur
in euangelio ſub precepto & non eſt notū
ex terminis ꝙ teneamur baptiſari neꝗ eui-
denter ſequitur ex aliquo noto ex terminis
Infert doct. correlariū ꝙ non recte loq̄tur
gratianus de iure legis nature. d. j. volens
ꝙ omnia que ſunt in antiqua & noua lege
ſunt de lege nature. non poteſt hoc ſaluari
niſi capiatur lex nature pro auctore legis
nature. Preter hec ſūt aliqua ꝑcepta huma-
na poſitiua que introducta ſunt ad melius
viuendum/ conſeruādum fidem & mores
Inq̄rit igit̄ doc. quo iſtorū triū preceptorū
obligamur confiteri. Pro reſponſione po
nuntur tres propoſitiones/ pria. Nō obli- *Pria ꝓpoſitio*
gamur confiteri precepto legis nature. Se-
cunda/ non obligamur confiteri precepto *Secūda*
humano poſitiuo. Tertia/ obligamur con *Tertia*
fiteri precepto diuino poſitiuo. pria pro-
poſitio probatur/ ius naturale ē idem om
ni tempore & apud omnes cum ſit notum
cuilibet vtenti ratione/ & cum ſit propoſi
tio practica vel ſequatur ex aliqua ex termi
nis nota. ergo obligat pro omni tempore
ſed ſic eſt ꝙ in lege nature non obligabāt̄
confiteri tali confeſſione de qua eſt ad pro
poſitum ſcilicet cōfiteri ſacerdoti. quia nō
loquimur hic de confeſſione que eſt aſſer-
tio laudū ſed de confeſſione que eſt manife
ſtatio peccatorū ſacerdoti/ nec obligabāt̄
ſic cōfiteri in lege moſaica/ ſed ſolum obli
gamur ſic confiteri pro tempore legis no-
ue. ergo preceptum de confeſſione non eſt
preceptum legis nature. Quantum ad iſtā
propoſitionem eſt difficultas quia ſunt au
ctoritates que videntur ſonare ꝙ tempore
legis nature erat confeſſio in precepto nā
habetur. Geneſis. iij. cū querebatur Adā
vbi eſt. Dicit glo. ꝙ eſt vox dei confeſſio-
nem exigentis. ergo tempore legis nature
quod durauit ab adā vſꝗ ad moyſem cō-
feſſio erat facienda. Similiter in antiquo te
ſtamento multe auctoritates vidētur ſona
re ꝙ tenebantur confiteri. nā habetur Eſaie
narra ſi quid habes vt iuſtificeris. & pſa. di
xi confitebor &c̄. Ergo tēpore legis moy-
ſi erat cōfeſſio de precepto. Item ꝯfiteri nō
eſt aliud q̄ ſigno peccatum manifeſtare &

Preceptū naturale.

nō eſt neceſſarium ꝙ manifeſtetur voce qa
mutus pōt cōfiteri. ſufficit ſigno quo poſ
ſit ſacerdos deuenire ad noticiam peccati.
ſed ſic eſt ꝙ in antiquo teſtamēto ſignis ex
terioribus tenebantur peccata ſua manife-
ſtare ſacerdoti. Patet in Leuitico. xvi. fere
ꝑ totum. nam imponebantur oblationes
pro peccatis. & ille erant ſigna peccati com
miſſi. Item de lege nature eſt iſta propoſi-
tio/ ꝙ maleficus puniatur & nō poteſt pu-
niri a ſe. ergo ab altero qui peccatū nouit
quia non poteſt punire niſi peccatum ſibi
notum. ego de lege nature eſt ꝙ fiat mani
feſtatio peccati. ¶ Quantum ad argumen-
tum de oblationibus dicit. s. Tho. ꝙ in le-
ge nature/ Moyſi/ & noua fuit cōfeſſio di-
uerſimode de precepto/ nam in lege natu-
re confeſſio fuit preceptum/ vt tantum va-
let ſicut interior peccati recognitio vt eſt
dei offenſiuum. & per interiorem remiſſio
nis petitionē & deteſtationem remitteba-
tur. ſed exiſtentes in veteri lege obligaban
tur ad illud ad quod obligabātur exiſten-
tes in lege nature/ & cum hoc ad aliquam
oblationem De qua leuitici a. iiij. & . v. c.
vſq̧ ad finem. Sed in nouo teſtamēto obli
gamur ad illam interiorem recognitionē
& petitionem remiſſionis a deo. & cū hoc
ad exteriorem manifeſtationem peccati cer
te perſone ſcilicet ſacerdoti. vltra dicit ꝙ i
antiquo & nouo teſtamento diuerſo mo-
do proteſtantur ſe peccaſſe homines/ nam
in antiquo oblationibus ſe proteſtabātur
peccaſſe ſed nullo certo peccato/ nam offe-
rendo turturem vel agnum vel columbā
bene proteſtabantur ſe peccaſſe: ſed non ꝓ-
teſtabāť ſe peccaſſe hoc certo genere pecca-
ti. ſed in nouo teſtamento oportet de quo
cunq̧ genere peccati proteſtari ſe peccaſſe
illo genere peccati. Secundo in antiquo te
ſtamēto illa proteſtatio fiebat publice pu-
ta per oblationem talis rei & non erat inſti
tuta pro tali certo genere peccati quia offe
rendo publice ſe diffamaſſent. nam ſi obla
tio turturum ſignificaſſet determinate hoc
vitium publice ſe diffamaſſent & ſecretum
reuelaſſent in tali oblatione. Sed confeſſio
noui teſtamenti fit ſecrete. vnde ponitur ta
le documentum/ homo faciendo operatio
nem publicā per quā ſiginificat ſe peccaſſe
in genere non diffamat ſe nec eſt proditor
ſui criminis: ſed faciendo publice aliquam
operationem per quam denotaret ſe pec-
caſſe tali certo peccato ſe diffamaret/ exem-
plum primi. vt faciendo operationem per
quam publice fateor me peccatorē nō dif/
famo meipſum. Hinc eſt ꝙ ille q̧ vadit ad
confeſſionem publice proteſtatur ſe publi
ce in genere peccaſſe: ſed non proteſtatur ſe
peccaſſe certo genere peccati. vnde publice
proteſtari in genere ſe peccaſſe nō eſt ſe dif
famare: ſed publice ꝓteſtari peccaſſe hoc ge
nere peccati occulti eſt ſe diffamare Ex quo
ſequitur correlariū ꝙ ſacerdos iter celebrā-
dum ſi recordetur ſe eſſe in peccato non cō
feſſo non tenetur omittere celebrationem
& confiteri tunc. ratio/ quia in caſu confitē
do fateretur ſe certo peccato peccaſſe ſcili-
cet paccato negligentie/ & ſic diffamaret ſe
quia per talem actum publicū fateretur ſe
peccatorem & negligentem in diſpoſitio-
ne preuia/ & preceptū de ſe non diffamēdo
plus obligat q̄ preceptum de confeſſione
tunc. Ideo quando iam ſacerdos initiauit
celebrare & ſuccurrit ei peccatum non con
feſſum non tenetur tunc confiteri. Quantū
ad alias auct. dicit glo. Adam vbi es? ꝙ eſt
vox dei confeſſionem exteriorem requiren
tis/ dico ꝙ exigebat ſolum confeſſionem i
teriorem puta deteſtationē peccati. Ad a-
liud de Eſaia: narra ſi quid habes vt iuſtifi-
ceris. dico ꝙ illud eſt dictum iudeis exiſten
tibus in captiuitate dicentibus ſe iniuſte ca
ptiuos & ideo narra. i. allega opera bona
que feciſti ad probandum ꝙ iniuſte ſis in
captiuitate detentus/ & non intelligitur ꝙ
narret peccatum. Ad illud pſal. dixi confi-
tebor/ dico ꝙ intelligitur de confeſſione
. i. de propoſito confitēdi confeſſione in-
teriori q̄ confeſſio iterior in omi lege poſt
paccatum fuit de precepto. Ad rationē q̄
adducitur, hec propoſitio eſt de lege nature

Cōfeſſio īterior in oīu lege poſt peccatū fuit de precepto.

malefactor eſt puniendus quia de lege na-
ture eſt ꝙ nullum peccatum remaneat im-
punitum & nõ poteſt puniri ab altero ni-
ſi peccatum fuerit ei notum vt notum eſt/
ergo de lege nature eſt ꝙ peccatum mani-
feſtetur/dico ꝙ verum eſt ꝙ eſt de lege na
ture: hoc eſt/ ẽ multũ cõforme legi nature
ꝙ homo poſtq̃ peccauit/ & deum offendit
recognoſcat peccatum & offenſam & dete
ſtetur & ſic confeſſio interior eſt in tertio
gradu iuris nature. ſed ꝙ alteri homini ma
nifeſtet in nullo gradu legis nature eſt
& ſic patet declaratio prime propoſitio-
nis. ¶ Nũc ſeqtur declaratio ſecũde q̃ talis
eſt: confeſſio non eſt de precepto humano
& in iſta eſt maior difficultas. vnde glo. de
pe. diſt. v. ca. primo inquirit hoc & quali-
ter ſit facienda & cui & quando. Vnde di-
cunt quidem (vt dicit illa glo.) inſtitutam
fuiſſe in paradiſo ſtatim poſt peccatum di-
cente domino ad adam/ Adam vbi es? alij
dicunt ꝙ ſub lege fuit primo inſtituta quã
do Ioſue precepit Achar crimen ſuum con
fiteri & lapidatus eſt. Alij dicunt ꝙ in nõ-
uo teſtamento a Iacobo dicẽte cõfitemi al
terutrum peccata veſtra. Iacobi. v. & dicit
glo. ꝙ multo melius eſt dicere ipam fuiſſe
inſtitutam ex quadã vniuerſali eccleſie trãſ
actione potius q̃ ex nouo teſtamento vel
veteris auctoritate/ ſed hoc nõ videtur ve-
rum quia tunc graeci ſicut non acceperunt
alias conſtitutiones eccleſie/ puta ꝙ confi-
cerent in pane non fermentato. eodẽ mo-
do diceretur ſi non acceperũt confeſſionẽ
vocalem non tenerentur confiteri. ſed om
nes theologi dicunt oppoſitum. Ideo obli-
gatio ad confeſſionem non eſt ex ſolo pre-
cepto humano poſitiuo. Ideo dico primo
ꝙ ſi Chriſtus non inſtituiſſet ſacramẽtũ pe
nitentie etiam non potuiſſet inſtitui/ qa vt
dicit doctor. in principio huius quarti. ſa-
cramentum dicitur ſignum ſẽſibile efficax
gratiã ſignificãs. id eſt ad cuius preſẽtiam
dum modo non ponatur obex neceſſario
neceſſitate legis poitur gratia. ergo ille ſo-
lus poteſt inſtituere ſacramentum in cuius

¶ Eccleſia nõ potuit iſtituere ſacramentũ penitentie.

poteſtate eſt aliquo ſigno ſenſibili poſito
in non ponente obicem cauſare gratiã: ſed
nullus eſt preter deum qui hoc poſſit face-
re. ergo ſequitur ꝙ ſacramentum confeſſio
nis eſt ſolum inſtituibile ab ipſo deo/ & ſic
formatur ratio. Ille ſolus poteſt inſtituere
ſacramentum & ſignum gratie qui poteſt
dare gratiam reſpectu illius ſigni. ſed ſic eſt
ꝙ ſolus deus ad preſentiam illius ſigni po
teſt dare gratiam. igitur/ & hoc conceſſum
eſt ab omnibus ferme ꝙ ſolus Chriſtus po
tuit inſtituere ſacramẽta. Dico ſecũdo ꝙ ſa
cramento a Chriſto inſtituto ad quod ſa-
cramentũ neceſſaria eſt prius confeſſio ad-
huc ſi nõ fuiſſet a Chriſto datum preceptũ
de confeſſione facienda eccliſia non potu-
iſſet illam precipere. Si tertium membrum
teneatur ſcilicet ꝙ confeſſio non cadit niſi
ſub precepto eccleſie non poteſt faciliter i-
probari niſi quia vel eccleſia non attentaſ/
ſet tam arduum preceptum imponere om-
nibus chriſtianis niſi eſſet preceptum diui-
num vel quia non inuenitur vbi ab eccle-
ſia imponatur quin ante ſancti reputarent
hoc preceptum de cõfeſſione obligare/ nã
ſi allegatur capitulum de peni. omnis vtri
uſqꝫ ſexus illud eſt innocentij tertij quem
preceſſit auguſtinus pluſq̃ per octingen-
tos annos qui predicat confeſſionem val-
de eſſe neceſſariã/ nichilominus durandus
ratione apparenti nititur probare ꝙ eccle-
ſia ex omni auctoritate ſibi data a Chriſto
non habet poteſtatem ſuper homines niſi
in ordine ad actus exteriores ita ꝙ eccleſia
non poteſt punire peccata ſecreta cordis/
quia ſunt relicta iudicio dei in ca. tua nos.
de ſymonia/ exteriora iudicibus exteriori-
bus interiora vero deo ſunt reſeruanda/ er
go non poteſt eccleſia precipere ꝙ confite
atur peccatum cordis quod eſt ſecretũ/ &
iſta probatio videtur manifeſte conclude-
re ꝙ eccleſia non habet poteſtatem ſup pec
cata hominis niſi exteriora quia non habet
poteſtatem niſi ſuper illa que poſſũt ei ma
nifeſtari & illa ſunt exteriora/ ergo non po
teſt eccleſia obligare hominẽ ad cõfitedũ

Mod⁹ dicendi aliquorũ ꝙ cõfeſſio ẽ de precepto eccleſie.

Durãd⁹ vult ꝙ eccleſia nõ potuit p̄cipere cõfiteri.

peccatũ qđ ē ſolũ interius. Quãtũ ad diffi
cultatem: vtrũ eccleſia poſſit punire ſecre
ta cordis: Habetur glo. in clemẽtina de he
reticis ꝙ poteſt ſecreta cordis punire ꝑ ſen
tentiam excõmunicatiois. ſed doct. tenẽt
oppoſitum & concedunt omnes ꝙ nullã
habet auctoritatem niſi ſuper exteriora/&
iſta ratio durandi videtur ſatis apparens
ꝙ nõ tenemur ſolo ꝓcepto humano eccle
ſie confiteri. Facit alias rationes/quia ſi ſo
lo ꝓcepto humano eccleſie teneremur cõ
fiteri/ſequeretur ꝙ papa non obligaretur
ad confeſſionem quia par in parem nõ ha
bet imperium. ¶ Panormitanus tenet ꝙ ꝓ
Panor. ceptum de confeſſione eſt ſolum humanũ
& tenet cum opinione/glo. in capitulo.
Omnis vtriuſq; ſexus. Item ſequitur ꝙ in
fideles non tenerentur ad confeſſionem in
capitulo Gaudemus de diuortijs/infidelis
nõ ſubicitur eccleſie / ergo ſi tale preceptũ
ſit ſolum humanum non tenerentur confi
teri/a fortiori ſi glo. dicit ꝙ greci non te
nentur nec etiam infideles. Argumentum
ad probandum ꝙ infidelis nunq̃ obligaſ
ad confitendum tempore quo manet infi
delis ita ꝙ non peccat peccato omiſſionis
ſi non confiteatur. arguiſ ſic/nunq̃ infide
lis agit ꝯtra preceptum de confeſſione. Ita
ꝙ peccet nouo peccato ſi non confiteatur
ergo nunq̃ infidelis obligatur confiteri ꝑ
tempore quo eſt infidelis. Ideo ante baptiſ
mum nunq̃ poteſt ꝯtrauenire precepto ec
cleſie ita ꝙ imputetur ei ad nouum pecca
tum/licet obligetur ad baptiſmum tamen
ante baptiſmum non obligatur ad precep
tum eccleſie. Item dato ꝙ infidelis eſſet in
periculo mortis nunq̃ peccaret per hoc ꝙ
nõ cõfitetur etiã habita oportunitate ſacer
dotis/ Patet: detur oppoſitũ ſcilicet ꝙ ſor
tes infidelis peccet quia non confitetur.
Contra vel peccat per hoc ꝙ tenetur confi
teri de peccatis cõmiſſis ante baptiſma/vel
quia tenetur baptiſari & habita oportuni
tate ſacerdotis peccaret duplici pctõ ſcili
cet duplici omiſſione/qa omittit confiteri
& omittit baptiſari/ergo peccaret duobus

peccatis diſtinctis/ non poteſt dici primũ
quia confeſſio nichil ei prodeſſet niſi bapti
ſatus eſſet. quia nullus ē capax alicuius ſa
cramenti niſi fuerit baptiſatus. ergo infide
lis non peccat quia non confitetur niſi etiã
pro nunc teneatur baptiſari. Sed ꝙ non de
tur ſecundum/patet/bene ſequitur ſortes ꝑ
nunc tenetur baptiſari/ ergo ſi baptiſareſ
non tenetur confiteri peccata ante baptiſ
mum commiſſa & nunq̃ poſtea commit
tet vt ſuppono. ergo nõ poteſt dari caſus ĩ
quo ſortes infidelis peccet peccato omiſſi
onis de non confitendo anteq̃ ſit baptiſa
tus/etiam per conſequens non poteſt age
re contra preceptum de confeſſione anteq̃
baptiſetur. quia habendo oportunitatẽ
baptiſandi ſufficit ei baptiſmus ſine confeſ
ſione/ergo nunq̃ verũ eſt dicere ſortes eſt ĩ
fidelis & peccat per hoc ꝙ non confitetur
Verum eſt ꝙ peccat quia non baptiſatur
quia tenetur ſemper baptiſari ſed ꝙ tenea
tur ad confitendum non videtur michi di
cendum. & ſic peccata perpetrata in infi
delitate non ſunt materia penitentie. Con
tra: ergo preceptum de confeſſione non eſt
diuinum/dico ꝙ ſunt aliqua precepta diui
na que obligant aliquem vt prelatum: vt ē
iſtud preceptũ. paſce oues meas. & nõ obli
gant omnes indifferenter. ideo non ſequi
tur/hoc preceptum non obligat omnes in
differenter/ergo non eſt diuinum. Simili
ter dico ꝙ eſt aliqđ diuinum preceptũ qđ
eſt a Chriſto inſtitutum/ vt ſunt precepta
de ſacramentis que regulariter non ſunt ex
preſſa in euangelio: ſed ex traditione apo
ſtolorum. Probabiliter ergo dicitur ꝙ
confeſſio non eſt de precepto pure huma
no poſitiuo. Ex hoc tamen nõ ſequitur er
go infidelis ſtante infidelitate obligaſ ad
confeſſionem. Reſolutio ergo eſt q̃ntũ ad
duas primas propoſitiones circa queſtio
oem qua querebatur quo iure obligamur
ad confeſſionem. Prima ꝙ non iure nature
quia in lege nature non vtebantur illa qua
vtimur/nec in lege moſayca quia non erat
vocalis: ſed quedam proteſtatio per obla

Preceptũ de confitẽdo eſt diuinum/ nec ſequatur ꝙ obligant oẽs fideles et infideles

tiones qua proteſtabatur ſe in genere pec-
caſſe & non in ſpecie. & ꝑ hoc differt a con
feſſione legis euangelice. quia oportet pre
ſtari voce ſe peccaſſe certo genere peccati.
Secũda propoſitio fuit/ ꝙ cõfeſſio nõ erat
de iure pure humano. & ratione Durandi
hoc probatum eſt que eſt apparẽtiſſima in
ter oẽs q̃uis Depalude dicat oppoſitũ. Seq
tur tertia propoſitio q̃rum ad iſtum articu
lum: ꝙ obligamur iure non nature vt dicit
prima propoſitio/ nec iure humano vt di-
cit ſecunda: ergo iure diuino poſitiuo obli
gamur confiteri. quia nõ ſunt alia iura niſi
iſta tria. Circa hanc cõcluſionẽ videtur dif-
ficultas. vtrum illud ius diuinum ſit expli-
cite poſitum a Chriſto in euãgelio/ vel ex-
plicite poſitum in aliqua doctrina apoſto-
lorum vel alicuius apoſtoli. vel ſolum vo
cetenus a Chriſto dictum apoſtolis: & ab
ipſis apoſtolis ſucceſſoribus ſuis/ & tandẽ
nobis promulgatũ. nã tenemur ad multa
ex traditione eccleſiaſtica que eccleſia acce-
pit ab apoſtolis & ſucceſſoribus. & illa tã-
dem peruenerunt vſq̧ ad nos. Si primum
poſſet dari eſſet multo conuenietius ꝙ eẽt
de iure diuino primo modo. & ad hoc in-
quirendum nõ oportet aſſumere quod di-
citur Matthei. xvj. Tibi dabo claues regni
celorum. quia ibi erat promiſſio de futuro
& non collatio de preſenti quia nõ dicit ti
bi do claues. ergo illud non ſufficit ad cre-
dendum ꝙ ſit preceptum expreſſum in euã
gelio contentum. & breuiter ſicut dicit do
ctor Si aliquis ſit paſſus erit iſte poſt reſur-
rectionem. Io. xx. Accipite ſpiritum ſanctũ
quorum remiſeritis remiſſa erunt: & quo-
rum retinueritis retenta erunt. Et arguitur
ſic/ ſicut arguũt doctores cõmuniter ꝙ cõ-
feſſio ſit de iure diuino. Nam ex illo paſſu
collata eſt apoſtolis poteſtas arbitrãdi ſeu
iudicandi non principaliter: ſed miniſteria
liter in peccatis. & iudicandi hominem eſſe
abſolutum vel non eſſe abſolutum a qui-
buſcunq̧ peccatis. ſed ſic eſt ꝙ nullus po-
teſt bene arbitrari & iudicare de peccato ni
ſi ſit ei notum vel per teſtes vel per confeſ-
ſionem peccatorum. ergo eſt impoſita ne-
ceſſitas peccatoribus vt illis cõſtitutis apo
ſtolis & ſucceſſoribus detegerentur pecca-
ta. & iſta ratio ſe ſola non cõcludit licet be-
ne concludat ꝙ ſi peccator velit ſe ſubmit-
tere ꝙ ſacerdos habet poteſtatem arbitran
di & iudicãdi de peccato ſuo: ſed ratio nõ
concludit ꝙ imponatur neceſſitas pecca-
tori vt detegat ſua peccata ſacerdoti & iudi
cetur ab illo. nam ſequitur iſte habet pote-
ſtatem iudicandi. ergo illi ſuper quos ha-
bet auctoritatem habẽt neceſſitatem vt ab
iſto iudicentur. nam ex doctrina doctoris
ſunt quatuor que ex equo habent auctori-
tatem abſoluendi peccatorem parrochia-
num ſcilicet papa/ epiſcopus/ curatus/ &
penitentiarius. Vnde non ſequitur epiſco
pus habet poteſtatem arbitrandi & abſol-
uendi ſortem parrochianum huius eccleſie
parrochialis. ergo parrochianus habet ne
ceſſitatẽ vt iudicetur ab epiſcopo. cõſequẽ
tia nihil valet: quia poteſt accedere ad cura
tum/ nõ ſequitur eſt quibuſcunq̧ ſacerdo-
tibus ex illo verbo tradita poteſtas arbitrã
di. ergo impoſita eſt peccatori neceſſitas ſe
ſubmittendi ſacerdoti. verũtamen arguit
Richardus ꝙ ſic dicens nunq̃ datur aucto-
ritas alicui arbitro niſi alicui vel aliquibus
imponatur neceſſitas vt iudicetur ab iſto
arbitro vel iudice: alias videretur nihil ha-
bere auctoritatis ſuper illum vel illos. dico
ꝙ rex poteſt in regno alicui cõmittere po-
teſtatem iudicandi ita ꝙ ſua iudicia tenebũ
tur ſi partes voluntarie coram ipſo velint
procedere ita ꝙ nullis partibus imponeret
rex neceſſitatem vt agant cauſas ſuas co-
ram illo nihilominus ſi ſubmitterẽt ſe illi
ſua ſententia erit valida. ergo iſta propo-
ſitio eſt falſa nulli datur auctoritas iudican
di niſi alicui imponatur neceſſitas ſubijciẽ
di illi: ſed iſta eſt vera nulli datur auctori-
tas iudicandi quin ſententia valeat ſi par-
tes ſe ſubmittant. Vnde differentia eſt in-
ter arbitrum & virũ prudentẽ iſto mõ/ qa
ſi a viro prudẽti petatur qd iuſtũ ſententia
ab eo lata non ligat: ſed ſi petatur ab arbi-

tro ſecundo modo.i.qui habet poteſtatē
iudicandi licet nullus habeat neceſſitatem
ſe ſubmitendi illi ſi petatur ab eo iuſtū ſen-
tentia illius ligat. Sed ille rationes nō ꝯclu
dunt. Et ratio doctoris eſt ad probandū ꝙ
ex illo verbo quorūcunqȝ remiſeritis non
imponitur neceſſitas niſi ſubmittamus nos
ſed bene poteſt probari ex illo paſſu & alio
ſcilicet diliges dominum & proximū ſicut
temetipſum. Et ſic arguitur/quilibet q pec
cat mortaliter perdit gratiam. & virtute hu
ius precepti Diliges proximū ſicut temetip
ſum: tenetur agere q̄tum poteſt ad recupan
dam gratiam: quia alit er non diligeret ſe ſi-
cut debet. Tunc arguitur ſic: q̄libet tenetur
agere q̄tum poteſt ad recuperādum gratiā
Sed ex illo paſſu quorū remiſeritis abſolu-
tio ſacramentalis eſt inſtituta a Chriſto ad
recuperādam gratiā. ergo quilibet tenetur
poſt peccatū elaborare q̄tum poteſt vt con
ſequatur abſolutionē ſacramētalem/quod
non poteſt ſine confeſſione. Dices conceſ-
ſo antecedēte: ſcilicet ꝙ quilibet tenetur ela
borare ad recupandam gratiā. & ꝙ abſolu
tio ſacramētalis eſt inſtituta ad recuperan-
dam gratiā etiā hoc ꝯceditur. ergo tenetur
elaborare vt cōſequatur abſolutionē ſacra-
mentalem a ſacerdote. negatur cōſequētia:
quia eſt aliud remediū ad recuperandū gra-
tiam: ſed ſi aſſumeres minorem iſto modo.
ſed abſolutio ſacramētalis eſt mediū preci-
ſum ad recupandā gratiā: tunc argumentū
concluderet: ſed dico ꝙ eſt aliud remediū/
ſcilicet cōtritio/& ſic argumentū ſolū pro-
bat ꝙ tenetur conteri vel ꝯfiteri ſacramen-
taliter. Aſſumit doctor aliā propoſitionē
ꝙ vtrūqȝ iſtorū ſcilicet abſolutio ſacramen
talis & cōtritio eſt mediū ſufficiens ad recu
perandum gratiā: ſed abſolutio ſacramēta-
lis eſt vnū mediū magis certū de recupatio
ne gratie q̄ cōtritio & magis facile. & ꝯtri-
tio eſt mediū minus certū & difficilius. nā
poſſum eſſe certus ꝙ eūdo ad abſolutionē
ſacramentalem non pono obicem & ꝙ feci
quicquid potui vt illam reciperem: ſed nō
poſſum eſſe certus de cōtritione an fuerit ſa

tis intenſa & ſufficienter continuata que re
quirūtur ſecundum doc. ad hoc ꝙ remittat̄
peccatū: ſed quādo ſunt duo media debeo
capere certius & facilius: alias videor ꝯtēp-
nere. Nam ſi ſint duo media acquirendi di-
uitias vnū facilius & certius/ & aliud mul-
tum incertū & difficile. ſi capio īcertum &
difficile alio facili & certo ſpreto videor cō
tēpnere diuitias & pecunias. Ideo poſtq̄
ſunt duo remedia recuperande gratie/vnū
certum & facile ſcilicet cōfeſſio & abſolutio
ſacramentalis & aliud difficilius & īcertius
ſcilicet ꝯtritio ſi dimittā certius videor con
tēpnere ipſam gratiā & per ꝯns ex illis duo
bus quorum remiſeritis. & iſta ratione vi-
detur ꝙ cōfeſſio eſt de neceſſitate facienda.
Vnde ſecūdum doct. vt recipiatur gratia ꝑ
abſolutionē ſacramentalē ſufficit ꝙ nō po-
natur obex. & non reqritur cōtritio nec at-
tritio: ſed ſufficit voluntaria ſacramēti ſu-
ſceptio. Tamen ratio doct. nō eſt ſine diffi-
cultate. quia tūc ſeqtur ꝙ q̄cito quis tenere
tur ꝯfiteri q̄ cito teneretur penitere ſi habe-
at copiam ſacerdotis. Infero ergo ꝙ doct.
ex ratione ſua conſequenter debet concede
re illatum ſed hoc non tenent communi-
ter doctores. qa regulariter poteſt differre
confeſſionem: ſed non concedunt ꝙ poſ
ſit differre contritionē. Patet ſic. ſortes pec
cator non tenetur penitere niſi ad recupan-
dam gratiā deperditā nūc. i. ante paſcha &
tempus determinatū ab eccleſia vt ꝯfiteat̄
ſed ſic eſt ꝙ nūc hēt duo media ad recupe-
randā grantiā vt aſſumit doct. habet cōtri-
tionē & abſolutionē ſacramētalē vnū certū
qd eſt facile ad recupandā gratiā/ſcilicet cō
feſſionē & abſolutionē ſacramētalē alterū i
certū & difficile ad recupandā gratiā ſcilicet
cōtritionē ſaltē apud doc. q tenet ꝙ ad ſuf-
ficiētē ꝯtritionē reqritur magna intētio. &
continuatio temporis. ergo ſortes ſi aſſu-
mat mediū difficilius relicto faciliori vide-
tur gratiā ſpernere. ergo peccator q̄cito te-
netur penitere tenetur q̄cito confiteri ſi ha-
beat copiam ſacerdotis. Item ſeqtur ꝙ qui-
libet teneretur ſemp capere viā faciliore ad

beatitudinem aſſequendam. & ſic tenetur
ingredi religionē & ad opera conſilij: ſed
hoc eſt falſum quia quilibet poteſt ſtare in
preceptis dei: & nō obligatur ad conſilia.
¶ Quātum ad primum argumentū / Henri-
cus concedit correlarium: puta ꝙ quācito
peccator tenetur penitere tacito tenetur cō
fiteri ſi habeat copiam ſacerdotis. & hoc ſi
non expectet maiorem oportunitatem con
fitēdi: etiam dato ꝙ nō ſit in periculo mor
tis. Ratio huius ex doc. quia videretur cō-
temnere ſi differat ꝯfeſſionem: ſed dicemus
in ſequētibus pro quo tēpore obligatur.
¶ Quātum ad ſecundū illatū ꝙ quilibet via
tor tenetur arripere viam faciliorem ad cō-
ſequendum beatitudinem. Hac occaſione
querit Hēricus / vtrū duobus bonis ꝓpoſi
tis ſemp teneamur eligere maius & melius
bonū: dicit ceteris paribus ꝙ hō peccat acci
piendo minus bonum: puta ſi ſit equalis fa
cultas. Facit argumētum de conſilijs & de
preceptis & dicit ꝙ cetera non ſunt paria /
quia maior labor eſt in cōſilijs. & ſic adhuc
cōſequētia nihil valet penitus cū infertur /
ſequeretur ex illa ratiōe ꝙ quilibet ſemper
teneretur via faciliori elaborare ad conſe-
quendum beatitudinem. dico ꝙ obſerua-
tio conſiliorum non eſt via certior ꝗ obſer
uatio preceptorum. imo tenemur credere
ꝙ ad beatitudinem ſufficit obſeruatio pre-
ceptorum: tamen dico ꝙ eſt facilius illi qui
eſt in ſtatu cōſiliorum vt religioſis eſt faci-
lius ſeruare precepta. ergo tenetur illam aſ-
ſumere / conſequētia non valet quia cetera
nō ſunt paria. Dico preterea: ꝙ doctor nō
vult dicere ꝙ ſua ratio concludat omnino
Habemus ergo ex doctore / ꝙ non vnico
paſſu ſacre ſcripture habemus preceptum
de confeſſione. Secūdo habemus rationem
ꝙ in iſtis duobus / quorum remiſeritis / &
diliges teipſum includitur preceptum de
confeſſione. ¶ Aliqui dicūt ꝙ preceptum
de confeſſione continetur non in iſto ver-
bo quorū remiſeritis: ſed in iſto quorū reti
nueritis. ita ꝙ ex illo verbo infertur neceſſi
tas confitendi. & ſic gloſant quorū retinue

ritis. i. non remiſeritis retenta ſunt in celo /
id eſt nō ſunt remiſſa in celis. Nam bene ſe-
quitur quorum peccata non remituntur a
preſbytero nō remittūtur apud deum: ſed
homo tenetur laborare ꝙ remittantur ſua
peccata. ergo tenetur confiteri illa: conſe-
quentia eſt certa: ergo ex illo paſſu ita gloſā
do vt dictum eſt imponitur neceſſitas con-
fitendi. Dices / contritio remittit peccatum
ergo preſbyter non remittit. ergo glo-
ſa illa eſt falſa. & per conſequēs non poteſt
ita gloſari. Cum arguitur per cōtritionem
remiſſa ſunt peccata apud deum: & tñ non
ſunt remiſſa a preſbytero. diſtinguo: vel ꝙ
nō ſunt remiſſa a preſbytero ſaltem in voto
id eſt in propoſito ꝯtriti: & ſic nego vel ꝙ
nō ſunt remiſſa a preſbytero formaliter: ve
rum eſt. & eſt ſimile ſicut dicit Chriſtus. Nē
ſi quis renatus fuerit ex aqua &c̄. ſupple /
vel in re vel in voto vt propoſitum baptiſ
mi in voto vel in re. & poſt votum habita
oportunitate rei tenetur ad rem: alias non
teneretur ad votum hinc eſt ꝙ infidelis ha-
bita oportunitate poſt votum de baptiſan
do tenetur baptiſari. Ita dico ſimiliter quo
rum remiſeritis / vel in re realiter abſoluen-
do vel ſaltē in propoſito illius cui remittū
tur. ergo ſi tenetur ad ꝓpoſitū tenet̃ ad rem
ipſam habita oportunitate rei. & ſic ita glo
ſando facile videt̃ ꝙ preceptū de ꝯfeſſione
habetur i illo verbo quorū retinueritis. &
hoc videtur multū mihi ꝓbabile ita gloſan
do. Doc. dicit ꝙ nō habet̃ ex doctrīa alicu-
ius apoſtoli / nō ex Iacobo. qa non potuit
obligare totā Chriſtianitatē: qa erat ſolum
exiſtens hieroſolimis & nō ſūmus pōtifex
Secūdo Iacobus nō dicit ꝯfitemini preſby-
tero: ſed alterutrū. & uidet̃ loq de illa cōfeſ-
ſione de qua ꝯfitemur nos pc̄tōres i genere:
& ſic nō habetur ex illo ꝙ teneamur ꝯfiteri
illa ꝯfeſſione de qua ē ſermō p̄ſens. Et ſi nō
poteſt hoc fieri oportet venire ad tertiū. qa
ſi nō habet̃ ex euāgelio vel ex doctrina ali-
cuius apl̄i oportet dicere tertiū ꝙ preceptū
datū ē vocetenus apl̄is a Chriſto & ab apl̄is
voce tenus illis de ꝑmitiua eccleſia & ꝯtter

ad nos vſq; peruenit. ſicut ſunt multa precepta que non ſunt expreſſa In euangelio nec in doctrina apoſtolorum: ſed voce tenus data apoſtolis vſq; ad nos/ & maxime preceptũ de eucharistia ſumēda ſacramētaliter. Iuxta illud Ioã. vltimo. Multa quidē & alia ſigna fecit Ieſus que non ſunt ſcripta in libro hoc. Et aliqui dicunt q̄ eodēmodo poſſet dici de cõfeſſione: ſed primus modus ſcilicet quorũ retinueritis/ videtur michi probabilior & ſtarē in illo modo.

¶ De ſecundo articulo. &c.

¶ IN ISTO ARTICULO Inueſtigat ſi ſtando preciſe in iure diuino quid cõtineat illud ius diuinum. Vtrum includat preceptum de cõfeſſione: & nititur declarare de illo qui obligatur illo precepto ſcilicet qs/ ſecundo quid/ tertio cui/ quarto qualiter. Vnde in illo precepto includitur quis obligetur: ſcilicet adultus habens vſum ratiõis alicuius peccati mortalis ſibi conſcius. & p adultum non intelligo habentem tantam vel tantam etatem. quia aliquando in multis malicia ſupplet etatem. Vnde fatui a natura nũq̄ ſunt adulti: ſed capit adultus pro illo qui ſcit diſcernere inter bonum & malum: & qui poteſt reſpõdere ad interrogata ſibi facta. Secundo in illo precepto includitur quid: ſcilicet mortale. quia veniale iure diuino non tenemur confiteri: cũ non ponat hominem extra nauem eccleſie/ que eſt charitas ſeu gratia. quia per eam quis ſaluatur. ſed per veniale nullus perdit gratiã. ergo nullus per illud conſtituitur extra nauem eccleſie. & penitentia eſt ſecunda tabula poſt naufragium: ergo pro veniali nullus tenetur confiteri ſaltem iure diuino (ſecus eſſet de illo qui in toto anno non commiſit aliquod mortale/ videtur q̄ iure eccleſie teneatur confiteri in paſchate ſua venialia) nichilominus ſi de veniali dubitat vel habet conſcientiam q̄ ſit mortale propter dubium debet confiteri tanq̄ de mortali/ ſed quando ſcit q̄ eſt ſolum veniale iure diuino nunq̄ tenetur cõfiteri: ſed ſolum mortale vel illud quod credit vel adminus dubitat eſſe mortale. Dicit: tenetur confiteri quodlibet mortale. quia vnum confiteri & aliud tacere eſt ſe ſimulare bonum & ad hypocriſim tendere & ſemper venia fruſtrari: ad quam credit perfruſta peruenire. Dicit Auguſtinus. ergo quodlibet mortale cuius eſt conſcius tenetur iure diuino confiteri. Circa hoc mouētur difficultates. Prima dicis q̄ tenetur quodlibet confiteri de quo eſt conſcius. Contra/ ergo adultus qui baptiſatur & ponit obicē non effectui baptiſmi: ſed remiſſioni peccatorum cõmiſſorum ante baptiſmum teneretur poſtea confiteri illa quia eſt cõſcius illorum: & non ſunt ei dimiſſa per baptiſmum. Secũda difficultas eſt vtrum aliquis irretitus pluribus peccatis de quibus non eſt abſolutus ſacramentaliter poſſit abſolui ſacramentaliter de aliquibus & nõ de omnibus: & iſta difficultas eſt de illo qui habet caſus reſeruatos & non reſeruatos/ tenetur vni ſcilicet curato ſuo cõfiteri caſus nõ reſeruatos. & alteri puta epiſcopo vel penitentiario caſus reſeruatos. ergo ad veram confeſſionem & ſacramentalem abſolutionem nõ requiritur q̄ confiteatur vni ſingula mortalia cuius eſt conſcius. ergo hoc non eſt neceſſarium confiteri ſingula mortalia cuius eſt ꝯſcius. ¶ Tertia difficultas quare debet omnia cõfiteri/ de qua eſt altercatio inter Thomam & Durandũ & De palude. ¶ Quarta difficultas/ vtrum quis poſſit obligari ad iterum confitendum peccatata prius ſacramētaliter cõfeſſa & dimiſſa. ¶ Q̃tum ad primam difficultatem ſit ſortes qui ponit obicem in baptiſmate remiſſioni peccatorum/ quia vel peccat actualiter vel habet complacentiam in peccato preterito/ vel quia proponit in futurum peccare poſt baptiſmum eſt conſcius illorum: & tamen non tenetur confiteri. vt dicunt doctores in quarta diſtinctione huius quarti. & hoc idem tenet doctor expreſſe ibidem: & eſt argumentum fortiſſimum ad probãdum q̄ non ſit preceptum iuris diuini confiteri peccata quorum quis eſt conſcius. quia nõ tenetur ꝯfiteri ꝑmiſſa

Mouent q̃tuor difficultates. Prima.

Secũda.

Tertia.

Quarta.

Solutio prime difficultatis.

ante baptiſmū q̄a nō erat de foro eccleſie.
Et pro difficultate īquiro quod ē obiectū
ſacramētalis abſolutionis & cōfeſſionis te-
nendo opinionē doc. ꝙ nō poteſt abſolu-
tio ſuper eadem peccata preciſe habere dua
busvicibus ſuū effectum vt ſequēti queſtio
ne dicetur quero q̄d eſt obiectū: vel eſt pec-
catum non remiſſum. vel eſt peccatū nō re-
miſſū ſacramentaliter: id eſt peccatū non re-
miſſum ꝑ abſolutionē ſacramētalem. Si di-
catur ꝙ eſt peccatū remiſſū: ergo ↄtritus nō
poteſt abſolui ſacramentaliter. q̄a ſunt oīa
ei remiſſa. Si dicas ꝙ eſt peccatū nō remiſſū
ſacramētaliter: ergo infero cū peccatū iſtius
qui ſumpſit baptiſmū qui īpediuit gratiam.
cū non ſint ſua peccata dimiſſa ſacramenta-
liter teneretur confiteri de peccatis ante ba-
ptiſmum commiſſis. Infero etiam ſecundo.
ꝙ qui fecerit ſufficientē indaginē & nō re-
cordatur vnius peccati ↄmiſſi/ & nō habet
diſplicentiā ſufficientē ad remiſſionē pecca-
torū ↄfitetur tñ ea quorū recordat̄ ↄfeſſiōe
ſacramētali/ abſoluitur ab oblitis ſacramen
taliter. ergo ſi recordetur poſtea de oblitis
non tenetur ↄfiteri q̄a eſt abſolutus vi abſo
lutiōis ſacramētalis ab illlo pctō oblito &
nō vi ↄtritionis: q̄a nō erat ſufficiēs. Videt̄
ergo difficile videre q̄d eſt obiectū p̄ciſū ab
ſolutionis ſacramētalis ſuppoſito ꝙ nō ha
beat duabus vicibus ſuū effectū ſup eadem
peccata. ¶ Q̄ṫū ad hoc nō audeo eſſe pri-
mus inuētor opinionis noue/ dicere ꝙ te-
netur ↄfiteri peccata ante baptiſmū ↄmiſſa:
ſi poſuerit obicē. & eſt appentia ex alia ra-
tione: etiā q̄uis ſint remiſſa per baptiſmum
Nam dicit doctor de baptiſmo innoſcētis/
ꝙ promulgato precepto de baptiſmo tene
tur baptiſari/ etiā q̄uis fuiſſet ei remiſſū ori
ginale ꝑ circunciſionē nō obſtāte ꝙ erat ei
remiſſum ꝑ ſacramentū circūciſionis tenet̄
baptiſari & ſumere ſacramentū inſtitutū in
remediū peccati origialis. ergo ſimilr̄ q̄uis
pctā ante ꝑmulgationē precepti ſacramēti
cōfeſſionis fuiſſent remiſſa etiā ſacramētali
ter. apparet ꝙ ex vi p̄cepti fuiſſet obligatus
ad confeſſionē dato ꝙ fuiſſent ei remiſſa ſa-
cramētaliter prius. Sed iſta ratio pōt ſolui/
quia ſuſcipere tenebātur baptiſma circūciſi
poſt ſufficientē ꝑmulgationem vt eēnt de
corpore eccleſie & nō ad remiſſionē pecca-
ti. Vñ nullus eſt de corpore eccleſie niſi per
characterē baptiſmalē. Sed ad difficultaē di
co cū doct. ꝙ nō tenetur ↄfiteri peccata an-
te baptiſmū ↄmiſſa. Et cū infertur: ergo nō
quilibet cōſcius de mortali etiā baptiſatus
tenetur ↄfiteri. Dico ꝙ q̄libet baptiſatus cō
ſcius mortalis pcti ↄmiſſi poſt baptiſmū te-
netur illud ↄfiteri: ſed ſi ſit ↄmiſſum a ſe an-
te baptiſmum nō tenetur ↄfiteri: quia in ba
ptiſmate ſi nō remittitur peccatū ↄmiſſum
ante baptiſma tñ imprimit̄ character i quo
eſt virtus nō reſpectu pctōrū ſequentiū/ ſed
preteritorū & precedētium. ſed pro ſequē-
ti de neceſſitate req̄ritur penitētia/ & iuncta
penitentia caracter habet ſuū effectum reſpe
ctu peccatorū precedentiū & penitentia re-
ſpectu ſequentiū & cōmiſſorū poſt baptiſ-
mum. & ſimul remittūtur oīa: ſed a diuerſis
cauſis vna virtute baptiſmi cuius virtus re-
manet i charactere & virtute cuius remittū
tur. & ex hoc videtur ſequi ↄtra doct. in iſta
queſtione ꝙ infideles non obligantur ad
preceptū ↄfeſſionis. quia non obligantur
de commiſſis in infidelitate: nec etiā tenen-
tur ↄfiteri in infidelitate: nec q̄ñ ſunt fideles
Nam nullus eſt adhuc obligatus ad cōfeſ-
ſionem de peccatis futuris que ↄmittet. er-
go nullo modo obligatur infidelis. Ideo
nunq̄ infidelis omittit quia nō confitetur.
Ad ſecundam difficultatē ſit fortes habens
diuerſa peccata & reſeruata & non reſerua-
ta confitēdo partem curato & partem epi-
ſcopo dimidiat confeſſionem. ergo nō eſt
de ratione confeſſionis ſacramentalis ꝙ cō
fiteatur vni & abſoluatur ab omnibus.
Hic tangitur difficillima queſtio inter do-
ctores & vix enodata de iſtis caſibus reſer-
uatis. De iſta Durandus multa dicit nichil
reſoluendo in fine. Capiam opinionem
Henrici in primo quolibeto queſtione vi-
geſimanona que videtur multum apparēs
Pro cuius declaratione notandū ꝙ abſolu

Null⁹ te-
net̄ ↄfite-
ri pctā an
te baptiſ-
mū ↄmiſ-
ſa.

Infide-
les non
omittunt
nō ↄfiten
do.

Solutio
ſcde diffi
cultātis.

tio ſacramētalis habet tres effectus. Primus effectus ſecundū doct. eſt remittere peccata. nam per abſolutionē ſacramētalē remittū tur pecca quo ad reatum qñ nō preceſſit niſi attritio. Secūdus effectus eſt remitere partem ſatiſfactionis adhuc debite. qa ante abſolutionē ſacramētalē qñ ſunt remiſſa peccata remanet obligatio ad penam tēporalē & vi abſolutionis ſacramētalis remittitur pars illius pene debite. Tertius effectus eſt recōciliatio eccleſie: nā per quodlibet mortale homo eſt ſepatus ab eccleſia q̄tū ad ſuſceptionē ſacramēti ita ꝙ nō licet accedere ad qđcūq̄ ſacramentū niſi tale pctm̄ ſit ei remiſſum/ & adhuc nō ſufficit ꝙ ſit per cōtritionē remiſſum: ſed requiritur ꝙ per abſolutionem ſacramentalē ſi poſſit haberi copia ſacerdotis q̄uis homo per cōtritionē ſit reconciliatus deo nō tamen eſt reconciliatus eccleſie ꝙ poſſit licite accedere ad ſacramentum: ſed reqritur reconciliatio eccleſie ꝑ abſolutionem ſacramentalē. hoc ſuppoſito. Dico primo: ꝙ abſolutio ſacramētalis non poteſt dimidiari quātum ad primum effectum. Dico ſecundo: ꝙ quātum ad ſecundum & tertium effectū eſt ꝓbabile ꝙ poteſt dimidiari. Tertio dico: ꝙ q̄tum ad ſcd̄m & tertiū effectū: prima nihil agit niſi in ratihabitione de ſecūda ſuſcipiēda. Quod autem q̄tum ad primū effectū nō poſſit dimidiari ratio eſt / nunq̄ poteſt de lege remitti vnū mortale quo ad culpā quin remittātur ſingula. qa nō poteſt remitti vnū quin infundatur gratia. ergo iplicat ꝙ ſacramētalis abſolutio habeat ſuū effectū primum ſup aliquod peccatū quin habeat ſuper ſingula.

¶ Q̄tum ad ſcd̄m ſortes eſt irretitus caſibus reſeruatis & nō reſeruatis / ſortes eſt ſolum attritus & nō habet ſufficientē ꝯtritionem ad remittendū ſua peccata quo ad deū abſolutio q̄ datur a curato eſt ſacramētalis & habet primū effectū integre & mediate talis abſoluitur ab oībus tā reſeruatis q̄ nō reſeruatis: & recōciliatur deo & nunq̄ reſeruantur q̄tum ad abſolutionē culpe: ſed ſolum ad taxationem pene vel recōciliationē eccleſie. nam implicat ꝯtradictionē de lege ꝙ abſolutio ſacramētalis habeat primum ſuum effectū ſuper quedā peccata: & nō habeat ſuper oīa / imo oblitus inuincibiliter alicuius peccati & nō confeſſus dato ꝙ ſolum habeat attritionē remittitur etiā peccatum oblitū: & eſt argumētum ꝯtra doct. ꝙ pctm̄ nō remiſſum ſacramentaliter nō eſt obiectū adequatū confeſſionis / qa tenetur iterū ſi recordetur illud ꝯfiteri. Vltra dico q̄tum ad duos alios effectus ſcilicet remiſſionem pene tēporalis & reconciliationē eccleſie pōt partiri. De remiſſione pene videt probabile / & ſit Sortes a pluribus abſolutus poteſt ſatiſfacere de pena debita peccato ſupbie nō ſatiſfaciendo de pena debita auaricie. ſtat ergo ꝙ faciat vnū non faciēdo aliud. Cū ergo ſortes per opa ſatiſfactoria poteſt ſatiſfacere & ſoluere debitū vnius pene & nō alterius. ideo videtur ꝙ nō implicat virtute ſacramētalis abſolutiōis ꝙ remittat debitū vnius & nō debitū alterius. Idō dicit Henricus ꝙ virtute ſacramēti abſolutōnis curatus remittit aliqđ de pena tēporali que debetur peccatis q̄ nō ſunt reſeruata: & nihil remittit de pena tēporali que debetur peccatis reſeruatis: & hoc eſt probabile.

¶ Q̄tum ad tertiū: effectum q̄uis ſit deo reconciliatus nō tamē eſt eccleſie: quia nō eſt capax ſacramenti imo prohibetur iure diuino. & per ſacramentū recōciliatur eccleſie. i. ſit capax. Et dicit Hēricus qñ aliquis eſt ex duabus cauſis incapax: pōt liberari ab vna manente altera vt aliqs eſt excōmunicatus ad duas inſtantias: q̄uis nō ſit in mortali eſt incapax ſacramentorum quouſq̄ ſit abſolutus ab illis poteſt tñ abſolui ab vna & nō ab altera. Ideo tūc eſt icapax ratione vnius & non ratione alterius. ideo dicit poſt q̄ eſt abſolutus a curato ratione caſuum non reſeruatorum non eſt incapax ratione caſuū non reſeruatorum: ſed ratione reſeruatorū eſt incapax. Secundus modus eſt ꝙ quantum ad iſtos duos effectus vltimos ſcilicet ad remiſſionē pene tēporalis & recōciliationē eccleſie pria abſolutio nihil agit niſi in

ratihabitatione de ſecunda.i.prima abſolutio quando fit nihil agit.i.nihil remittit de pena temporali/ſimiliter non reconciliat eccleſie:ſed ſecunda poſtq̃ ſumitur in virtute ꝓpria & virtute prie ꝓcedẽtis agit & remiſſionem alicuius pene temporalis debite pene peccatorũ:& ratione ſingulorũ.datur ſimile quãdo ſortes ſuſcipit baptiſmũ/ & ponit obicem non remittuntur ei peccata preterita/poſtea penitet de obice poſito.iſta penitentia agit remiſſionem ſingulorum peccatorum nõ virtute propria: ſed virtute baptiſmi & effectus prius ſuſcepti. ita ſortes habẽs reſeruata & nõ reſeruata cõfitetur oĩa ꝓprio curato/abſoluitur a nõ reſeruatis.prima abſolutio nõ reconciliauit eum eccleſie ratione cuiuſcũq; peccati remiſſi(remittitur ſemp pc̃m̃ quo ad culpã)ſed ſecũda in virtute ſua ꝓpria & virtute precedẽtis recõciliauit ipſum eccleſie ratione ſingulorum . & cũ hoc aliqd remiſit de pena debita ſimul/& vtraq; opinio eſt probabilis/iõ tenet ſingula ꝯfiteri. Reſolutio ergo eſt ꝙ abſolutio ſacramẽtalis poteſt habere virtutẽ ſup reſeruatos & nõ reſeruatos. verum eſt q̃tum ad primũ eius effectũ:ſed q̃tũ ad duos alios effectus ſunt due opiniones.

¶Quantum ad tertium:que eſt ratio quare oportet confiteri ſingula peccata: Dico ꝙ eſt preceptum diuinum. Doc. dant multas congruẽtias/ſicut ſe habet medicus corporalis in ordine ad morbos corpales/ſic medicus ſpũalis in ordine ad ſpirituales que ſunt peccata.nã ſi qs laboret duobus morbis debet detegere oẽs medico corporali. Simili modo ſi qs laboret duobus morbis ſpiritualibus.i.peccatis debet oẽs detegere medico ſpirituali.i.confeſſori. Sed Durandus dicit ꝙ iſta ratio nichil valet. quia gratia nulli nocet morbo ſpirituali quo ad ſanationem . ideo non eſt ſimile ſicut de medicina corporali que nocet vni morbo : & prodeſt pro altero: ideo dat aliã rationem que talis eſt . cõfeſſio eſt ſignũ cõtritionis: ergo debet eſſe correſpõdẽtia inter ꝯtritionem & cõfeſſionẽ/ſed nunq̃ valet cõtritio niſi ſit de oĩbus.ergo ſimiliter ꝯfeſſio non debet ualere niſi ſit de oĩbus. ¶De palude dicit ꝙ iſta ratio nõ magis valet q̃ alia/ qa ſatiſfactio eſt ita valida ſicut cõfeſſio:ſed ſatiſfactio poteſt dimidiari.igitur.Ideo nititur de palude dare rationẽ efficatiorẽ q̃ eſt hec/deus nunq̃ abſoluit a pc̃õ quin abſoluat a quolibet mortali . quia ipiũ eſt a deo dimidiã ſperare veniã : ſed ſacerdos abſoluit vt miniſter dei. ergo debet ſe ꝯformare in abſoluendo ipſi deo.ſi deus igitur abſoluit ab omnibus nũq̃ ſacerdos abſoluit niſi abſoluat ab omnibus : & non poteſt abſoluere niſi a confeſſis.ergo omnia debent confiteri. Sed dico ꝙ nulla illarum ẽ efficax & euidenter cõcludens oppoſitum . quare videt mihi ꝙ precipua ratio eſt preceptum diuinum. ¶Nec ſolum peccata.

¶VISVM EST DE Precepto ꝯfeſſionis ſtando preciſe in iure diuĩo quid includat/ q̃tum ad duo:ſcilicet q̃tum ad perſonã que obligatur ꝯfiteri. Secundo de peccatis mortalibus & omnia vni & c̃. Viſum eſt etiam de caſibus reſeruatis. Tertio propter quam cauſam ſunt ſingula vni ꝯfitenda. Erat etiã queſtio mota vtrum poſſit quis pluries cõfiteri eadem peccata:ſed qa doc. de hoc facit mẽtionẽ i vno ſequẽti argumento . & ibidẽ tractabitur. Iam cõñter oſtẽdit ꝙ nõ ſolum peccata ſunt ꝯfitenda: ſed etiã circunſtantie ſunt confitẽde/notãter pc̃ã aggrauantes. Et pro iſta materia ſupponendum eſt ꝙ circunſtãtiarũ/alie aggrauãt/ alie vero nõ. Aggrauantiũ quedã trahũt in aliud genus peccati ſcḋm denoĩationẽ ſpecialem Alie vero nõ trahunt. Non attrahentium quedã alleuiãt/quedã ſunt impertinentes. Exemplũ de attrahentibus in aliud genus peccati & de aggrauãtibus. vt q̃ cognouit vxorẽ alterius vel ſc̃timonialẽ/hoc trahit ĩ aliud genus pc̃i ſcilicet adulterij vel ſacrilegij. ſimiliter ꝙ ſit ꝯſanguinea trahit in ſpeciẽ inceſtus ſiue in aliud genus. & capit hic genus pro ſpecie. Similiter capere alienũ in loco ſacro trahit in ſacrilegium. Exẽplum ſecũdarũ ſcilicet q̃ aggrauãt ſed nõ trahũt in De circũſtantijs.

aliud genus peccati vt ꝙ aliqs furatur mul-
tum vel paruum ſiue paucum illud aggra-
uat/eſt tamen ſimplex furtum dato ꝙ quis
multum furetur. Similiter ſtatus perſone
aliquando aggrauat q̄uis nō mutet in aliā
ſpeciem peccati. vt ꝙ ſit homo prudens &
doctus dūmodo non ſit preſbyter vel non
vouerit caſtitatem cognoſcendo ſolutam
eſt ſimplex fornicatio/nihilominus eſt gra
uius peccatum q̄ ſi non eſſet talis. Et iſte
que aggrauant & non mutant ſpeciem du-
plices ſunt/quedam ponūt in numerū.alie
vero non ponunt in numerum .i. que fa-
ciunt numerum peccatorum maiorē vt ite-
ratio actus eiuſdem in ſpecie: vt pluries ſim
pliciter formari nō trahit in aliam ſpeciem
a ſimplici fornicatione ſed tamen ponit in
numerum peccatorum.quia facit maiorem
numerū. Alie nō ponūt in numerū vt ſim-
pliciter fornicari ſemel: ſed maiori volunta
te & libidine hoc aggrauat: ſed nō facit nu
merum. Non aggrauantium alique alleui
ant vt maior temptatio vel ignorātia. Alie
nec aggrauant nec alleuiant: ſed ſe habēt im
pertinenter. vt ꝙ mulier cum qua rem ha-
buiſſet: ſit berta vel ioanna longa vel bre-
uis. Iſtis ſuppoſitis eſt difficultas inter do-
ctores que ſunt neceſſario confitende. Dici
tur primo ꝙ alleuiātes & impertinētes nō
ſunt neceſſario cōfitende niſi cōfeſſor ſciſci
tetur. Item oēs doc. dicunt ꝙ oēs circūſtan
tie que variāt genus ſiue mutāt ſpeciē & tra
hunt in aliud genus peccati ſeu mutāt & tra
hūt in aliā denominationē ſunt neceſſario
confitende: & iſta ſunt certa apud oēs do-
ctores/videlicet nō oportet confiteri imp-
tinentes. Secūdo nō oportet ꝯfiteri alleuiā
tes: ſed oportet de neceſſitate confiteri ag-
grauantes mutantes genus aut denomina-
tionem. Quarto oportet neceſſario cōfite-
ri aggrauātes ponētes in numerū/ puta re-
iteractationē q̄uis nō mutēt ſpeciē. oportet
confiteri quotiēs etiam in eadem ſpecie/ &
hoc ſi habeat certitudinem vel probabilita
tem de quotiens/ſi non oportet attingere
propinquitatem numeri. Iſta ſunt certa in-
ter doct. Sed de alijs circūſtātijs q̄ aggrauāt
nec ponūt in numerū nec variāt ſpēm diffi-
cultas eſt/vtrū ſint ꝯfitēde/puta vtrū ſit ne-
ceſſe ꝯfiteri ꝙ erat parua vel maior tēptatio
vel ꝙ preuenit tēptationem vel cū magno
conatu & magna libidine/ vel vtrum iſta
poſſint taceri? Similiter an neceſſario ſit cō-
fitendum in furto magnū vel paucum abla
tum que nō mutant ſpeciē? & pono vtrūq̄
ablatum mortale: habemus quid certum &
quid dubium. Cōiter dicitur ꝙ niſi mutent
ſpeciem/aut ponant in numerū/ non ſunt
neceſſario confitende niſi ad interrogatio-
nem ſacerdotis: ſed expediēs eſſet ꝙ ꝯfiterē
tur. & illius ſententie videtur eſſe Auguſt.
ꝙ ſunt neceſſario ꝯfitende cōſideret tēpta-
tionem. quia magis peccat cognoſcens tur
pem q̄ pulchram propter minorē tempta-
tionem. Dubium ergo eſt de vltimis: vtrū
tales que non variant ſpeciē nec ponunt in
numerū: ſed ſolum aggrauant in eadē ſpe-
cie & in eodem actu peccati ſint neceſſario
confitēde? maior pars doctorū dicūt ꝙ nō
¶ Circa hāc materiā ſunt difficultates vtrū
circunſtantia feſti neceſſario ſit confitenda?
vt puta ꝙ peccatum eſt die dominico vel
alio feſto perpetratū. Iacobita generalis mi
niſter ordinis in ſuo tractatu nititur proba
re ꝙ non: quia nō prohibetur ſpeciali pro-
hibitione ceſſare a peccato in die feſto: ſed
ceſſare ab operibus ſeruilibus. Alie diffi-
cultates. Si quis non poſſit confiteri circun
ſtantias mutantes ſpeciem ſine reuelatione
peccati proximi. Vtrū tunc ſint neceſſario
confitende vel omittende. vt ſortes cogno
uit ſororē propriam & non poteſt habere
copiam alterius ſacerdotis cui poſſit confi
teri niſi illius qui cognouit ſortē & ſcit illū
habere vnicā ſororē preciſe/nō poteſt ꝯfi-
teri illam circunſtantiā quin reuelet pecca-
tum ſecretum ſororis: vtrū teneatur illā cō
fiteri? Dico ꝙ ſic. vnde dicit de Gandauo i
tertio quoli. q. xxiij. duas ꝓpoſitiones. pri
ma/nūq̄ pc̄m̄ ꝓximi ē reuelādū in ꝯfeſſiōe
directe. Scd̄a ꝓpō. Eſt aliqn̄ reuelādū indi-
recte puta ꝑ ꝯfeſſionē propriam & directā

Peccatū primi ali qñ indire cte eſt per confeſſio nē reuelā dum.

in tali caſu dicit ꝙ neceſſario non obſtan te reuelatione indirecte peccatum proximi tenetur confiteri. Sed pono caſum ꝙ ſortes cognouerit vxorem preſbyteri ſicut in grecia vbi ſacerdotes ſunt vxorati vel co gnouerit vnicam ſororẽ curati que ſit ſua conſanguinea vel ſit filia eius preſbiteri cu rati ſortes commiſit inceſtum cum illa ſi cõ fiteatur illã circũſtantiã dabit occaſionẽ ſa cerdoti interficiendi ſuam vxorem vel per petuo odiendi ſed arguit ꝙ oporteat con fiteri illam quia confiteri circunſtantias aggrauantes eſt de neceſſitate vite & pre cepto diuino. ergo non ſunt omittende ꝑ pter ſcandalũ nec phariſeorum nec puſillo rum. nam communiter dicitur ꝙ illa q̃ ſũt de neceſſitate vite non ſunt omittẽda pro pter ſcandalum. Ad hoc altiſſiodorenſis: dicit ꝙ non. & ita eſt non tenetur confiteri in illo caſu/ſed tenetur in genere dicere cõ miſi peccatum luxurie & non declarare in ſpecie. Et ad argumentum confiteri tales ẽ de neceſſitate vite quia eſt de precepto dei Dico ꝙ non eſt de primaria veritate vite quia non eſt de lege nature. ſed nõ ſcanda liſare fratrem ẽ de prima veritate vite. ideo ratione ſcandali efficitur non de precepto Sed eſt alius caſus in quo eſt difficultas ma ior/ſit ſortes preſbyter habens vnicam ſo rorem commiſit inceſtum cum ea & crede bat eam eſſe ſuam concubinam ſcit poſtea commiſiſſe cum ſorore ſua per cõfeſſionẽ eius & preſbyter cuius habet copiam ſcit il lum non habere niſi illam ſororem. vtrum tunc teneatur confiteri llam circunſtantiã que mutat in aliam ſpeciem: apparet ꝙ nõ quia confitendo reuelaret cõfeſſionem ſo roris nam reuelare confeſſionem nichil a liud eſt quam directe vel idirecte voce vel ſigno ſignificare aliquẽ certo peccato pec caſſe ſed ſortes in tali caſu denotat ſororem peccaſſe & non ſcit alia via q̃ per confeſſio nẽ. Talis caſus habet difficultatẽ quia nũq̃ licet reuelare confeſſionem Dico ꝙ non te netur confiteri illam circunſtantiã & obli gatur non detegere illã. Cõſequenter po nit doct. ꝙ illud preceptũ includit cui. qȝ ſacerdoti habenti poteſtatem. Ille enim in eccleſia habet ſolus auctoritatem ligãdi & ſoluendi. an autem omnes ſacerdotes habe ant poteſtatem ſoluendi & ligandi tracta bitur infra. Habemus ergo ꝙ illud precep tum includit perſonã que tenetur cõfiteri/ quia adultus & conſcius peccati morta lis/& qd.i. quodlibet mortale & circunſtã tias in aliam ſpeciem trahentes & ponẽtes in numerum. De aggrauãtibus non ponẽ tibus in numerum aliqui dicunt ꝙ ſic alig ꝙ non. Etiam illud preceptum icludit quã do: videlicet quãdo eſt periculum mortis: vel quando oportet ſuſcipere ſacramentũ aliquod/& ponitur ratio quia quando eſt periculum mortis vel neceſſitatis ſacramen ti ſuſcipiendi vel quando non expectatur maior oportunitas. Sed circa hic ponitur caſus ꝙ ſit ſortes in periculo mortis conſti tutus nõ habens copiam ſacerdotis ꝑtereũ qui eſt excommunicatus vtrum ſortes tene atur illi peccatum confiteri: Et eſt difficul tas inter duos doctores qui ꝯtrariant i hoc caſu. Iacobus de viterbio i pꝛio quolibeto .q.xviii. diſtinguit/vel preſbyter cuius ha bet copiam eſt excommunicatus maiori ex communicatione vel minori. Si maiori nõ tenetur ei confiteri / & adducit duas ratio nes quarum prima eſt/nũq̃ eſt malum faci endum vt inde eueniat bonum nec eſt illi citum committendum propter quodcũqȝ bonum quod ſperatur ſubſequuturũ: ſed participare cum excommunicatis in ſacra mentis eſt ſemper mortale. Igitur propter bonum confeſſionis quod ſperatur non eſt participandum cũ illo. Forte dices/ali quis poteſt participare cum excommuni cato propter bonum ſpirituale ipſius ex communicati/puta admonendo eũ de ſua ſalute. ergo a fortiori licebit participare ꝑ pter bonum ſpirituale ipſius participãtis quia teneor magis procurare bonum meũ q̃ excommunicati. prop terea dat aliam ra tionem. quia prima non cõcludit. talis ex communicatus non habet poteſtatem tũc

[Margin: Utrũ alis quis poſ ſit cõfite ri excom mũicato.]

[Margin: Iacobus de viter bio.]

vtendi clauibus. ergo nullum bonum ide id eſt participando cum eo conſequitur alter ei confitendo. Item omnia ſacramenta ſunt ſuſcipienda in vnitate eccleſie ſed talis excommunicatus eſt diuiſus ab eccleſia. Ideo nullũ ſacramentũ põt ꝯferre excepto baptiſmo i neceſſitate. Si aũt talis ſit excõmunicatus minori excommunicatione licet ſit ſeparatus a ſuſceptione ſacramẽtorum non eſt tamen ſeparatus a collatione ipſorum/ & non habetur quin poſſit cõferre precipue in neceſſitate. ergo fortes in tali caſu licite poteſt ab eo recipere ſacramẽtum: & iſta eſt reſolutio illius docto. ꝙ ſi ſit excommunicatus maiori alter non debet confiteri ei nec poteſt/ ſi autem minori tenetur. Alius eſt doct. ꝯtrarius ſcilicet De palude. xxiiij. diſtinctione quarti. q. v. ca. .ij. dicit ꝙ tenetur ei confiteri & poteſt ab ſoluere quãuis ſit excommunicatus maiori excommunicatione quod bene credo. Immo quod plus eſt/ ſi ſint duo preſbyteri in extrema neceſſitate conſtituti & vterꝗ ſit excommunicatus vterꝗ alterum poteſt abſoluere/ & ab excommunicatione & a peccato. Ratio eius eſt/ i iure humano parificantur adinuicem neceſſitas & ignorantia/ cum neceſſitas nulli legi poſitiue ſubiciatur licet bene diuine/ & ignorantia inuincibilis excuſat ab vtraꝗ lege ſcilicet diuina & humana: licet non a lege nature. ſed ſic eſt ꝙ abſolutus ab excommunicato qui ignoratur excommunicatus realiter ẽ abſolutus. ergo etiam ſi ſit neceſſitas ita ꝙ nõ poſſit haberi copia alterius videtur abſolutus. vnde quantum ad minorẽ De palude in diſtinctione preſenti. q. v. articulo ſecundo ad longum allegat quinque opiniones & reſoluit ſe ꝙ abſolutus ab excõmunicato realiter eſt abſolutus & ſi poſtea innotuerit ei ꝙ erat excommunicatus tẽpore abſolutionis nõ tenetur reiterare cõfeſſionem. patet/ ſententia lata ab excommunicato ſecreto tenet: ca. ad probandum de ſententia & re iudicata dicitur ꝙ ſentẽtia quedam erat irritãda propterea ꝙ vnus iudicũ erat publice excõmunicatus/ ergo per argumentum a contrario ſenſu ſi ſecrete eſt excommunicatus non minus ſententia lata tenebit. & in foro exteriori eſt valida & ſi excommunicat realiter alter eſt excommunicatus/ ergo a fortiori abſolutio ab illo qui ignoratur excommunicatus valebit. & iſta reſolutio videtur multum probabilis precipue quando vitare excommunicatum eſt ſolum de iure poſitiuo vt multi tenent. Vnde tenet Occã in dya. ꝙ ſi ſit talis neceſſitas/ & non habeatur copia ſacerdotis niſi excommunicati tenetur ei confiteri. Et ad argumentum/ nũꝗ eſt illicitum faciendum propter quodcunꝗ bonum quod ſperatur ſubſequturũ. Verum eſt: ſed dico ꝙ illud nõ eſt illicitũ/ ſicut nõ eſt illicitum conuerſari cum excommunicato propter bonum eius. Similiter dico i ꝓpoſito & teneor credere ꝙ in tali caſu ſolũ prohibeor iure poſitiuo conuerſari cũ excommunicato/ & ſecluſo illo non obligor ad vitandum excommunicatum/ ergo poſito tali iure poſitiuo adhuc obligor confiteri ſuppoſito ꝙ talis impotentia excommunicati non potentis abſoluere ſit preciſe de iure poſitiuo. Argumentum eſt efficax ꝙ in tali caſu teneor ei confiteri: quia ſecluſo tali caſu teneor debito iuris diuini ei confiteri: quia ius diuinum eſt ꝙ in neceſſitate habens culpam & copiam ſacerdotis tenetur confiteri ei/ alias ſi non ſequeretur ꝙ ius poſitiuum derogaret iuri diuino ꝙ non poteſt. & argumenta De viterbio ſũt facila ad ſoluendum. Habemus ergo cui & quando eſt confitendum. ¶ Iam ſequtur qualiter. Vñ dicit doct. ꝙ iſtud ꝑceptũ de confeſſione continet qualiter ꝯfitendũ ſit/ & in iſto q̃liter ponit doc. tria. Primũ cũ diſplicẽtia peccati. Scḋm cũ ꝓpoſito ſuſcipiendi penitẽtiã iniũgendã/ & tertiũ cũ propoſito abſtinendi a peccatis in futurũ. ita ꝙ tenetur habere diſplicẽtiã peccatorum/ & propoſitum ſuſcipiendi iniungendam penitentiam. ſed doct. videtur ſibi contrarius in iſto paſſu & in decimaquarta diſtin

De palude.

Argumẽtũ multũ apparẽs

ctione. dicit enim ibi vt ſacramentum peni
tentie habeat ſuum effectum ſufficit ꝙ nõ
ponatur obex & nec attritio nec contritio
requiritur ſed ſufficit intentio ſuſcipiendi
ſacramentum penitentie/ & non ponatur
obex/ & idem eſt dicturus/ i. xviij. ergo nõ
oportet ꝙ ſit cum actuali diſplicentia pec-
cati. Item dicit ꝙ nullus obligatur ad ſuſci
piendum penitentiam. quia ſuſcipere eſt li
bertatis: ſed ſuſcepta eſt neceſſitatis. ita ꝙ ſa
cerdos non poteſt obligare peccatorẽ ad
ſuſcipiendum penitentiam: niſi libere ve-
lit: & tamen dicit ĩ hoc paſſu ꝙ tenetur ſu-
ſcipere/ dicit prius ꝙ non requiritur diſci-
plicentia & credere bene ꝙ doctor dicit fal
ſum. quia non vidi doctorem preter eum q
diceret quod non requiritur diſplicẽtia. &
dicit Gabriel ꝙ contradicit ſibipſi. Ideo di
co ꝙ qñ nõ habet diſplicẽtiã actualẽ ꝙ po
nit obicem & communiter dicunt docto.
ꝙ quando peccata redeunt in memoriam
vt offenſiua dei ꝙ tenemur diſplicentiam
habere: & ferme omnes hoc dicunt. de ſecũ
do/ vtrum teneatur habere propoſitum ad
implende penitentie ſi ſe ſubiciat penitẽtie
quam ſacerdos iniungit/ ſortes attritus ac
cedens non opportet ꝙ accedat cum pro-
poſito ꝙ recipiet penitentiam. quia poteſt
licite nolle penitentiam aſſumere ſed illam
partem ſoluere in purgatorio/ nichilomi-
nus tenetur habere propoſitum adimplen
de penitentie ſub conditione puta ſi ſe ſub
miſerit. Alij doctores dicunt ꝙ illud ver-
bum quodcunqꝫ ligaueritis intelligitur ex
preſſe de ligamẽtis ad penã ꝙ ſi ſacerdos i-
iungat rationabiliter tenetur obtempera-
re cõfeſſus ſacerdoti. & eſt opinio antiquo
rum que videtur probabilis. Ad minus a-
pud omnem opinionem tenetur habere p
poſitum adimplendi penitentiam ſi ſe ſub
miſerit: & illam acceptauerit.

¶ DE TERTIO ARTICVLO. viſum ẽ
de his que continentur in precepto diuio
de cõfeſſione ſtando precise in iure diuio.
In iſto articulo oſtendit que ſpecificauit ec
cleſia in ſuo precepto ſuperaddito iuri di-
uino: & eſt notandum ꝙ vltra ius diuinũ
eccleſia aliquid ſpecificauit circa confeſſio
nem & ſpecificatio precipue habetur i ca.
omnis vtriuſqꝫ ſexus de peniten. & remiſſ.
¶ Et primo/ vidẽdum eſt de illo precepto
in: ſe poſtea declarabimus doctorem. vnde
illud preceptum contentum in illo capi-
tulo eſt preceptũ eccleſie. Et ſecũdũ Occã
in illo precepto continentur tres partes.
Prima/ ꝙ omnis vtriuſqꝫ ſexus fidelis cum
ad annos diſcretionis peruenerit omia ſua
peccata ſolus ſacerdoti proprio cõfiteatur
& iniunctam penitentiam diligenter exe-
quatur/ & eſt prima pars illius capituli q̃
eſt pars preceptiua. Secũda pars que eſt di-
ſpenſatiua prime partis eſt/ ꝙ ſi voluerit a-
lieno confiteri petat & obtineat licentiam
a proprio ſacerdote. ¶ Tertia pars eſt diffi
nitiua ibi alias ſciat illũ aliũ ſacerdotẽ ip-
ſum non poſſe abſoluere. & iſte tres partes
continẽtur in illo precepto. Doctores hic
faciunt magnam difficultatem quomodo
capitur hic proprius ſacerdos. & difficul-
tas videtur ſatis trahi ex textu. Dicunt ali q
cum ponatur ibi bis proprius ſacerdos. ſci
licet/ primo debet confiteri proprio: & ſi
voluerit alieno petat licentiam a proprio:
dicunt ꝙ ibi non poteſt capi vniuoce pro-
prius ſacerdos: nam ĩ prima parte de neceſ
ſitate capitur proprius ſacerdos pro ordi-
nario vel commiſſo/ alias prima pars eſſet
falſa ꝙ quilibet fidelis teneatur proprio ſe
mel in anno confiteri: niſi capiatur propri
us vt ſe extendit ad habentẽ poteſtatem or
dinariam vel ab ordinario. Sed in ſecunda
parte nõ poteſt capi proprius ſacerdos ni-
ſi pro ordinario. nam habetur ꝙ ſi alieno
voluerit confiteri petat a proprio licenti-
am quia non ſufficit petere licentiam a
commiſſo alias fratres mendicantes habe-
rent poteſtatem committendi quod eſt fal
ſum. Inſuper iam ſi habeatur licentia a pro
prio ille circa quem habeo licentiam vt ei
cõfitear nõ eſt alienus: ſed proprius. ergo
videtur ꝙ proprius ſacerdos in iſto capitu
lo in prima & ſecunda partibus capitur eq

uoce. & De palude hoc tenet & cõmuniter
multi doctores. Sed videtur michi melius
dicendum. vt dicit Occam & Gabriel ꝙ i
qualibet iſtarum partium capitur propri-
us ſacerdos pro habente ordinariam pote
ſtatem & nõ delegatam & iſti iudicio meo
dicunt melius ad intellectionem textus ꝙ
capitur proprius pro ordinario. & pro ſo
lutione argumentorum dicunt ꝙ precep-
tum iſtud eſt diſiunctiuum / nam iſta pars
cum ad annos diſcretionis ſolus ſua pecca-
ta proprio ſacerdoti confiteatur non ſola
illa pars eſt preceptum ſed illa pars ſub diſ
iunctione ad ſecundam ſumpta ſcilicet ꝙ ſi
voluerit alieno confiteri petat licentiam a
proprio. ergo illud preceptum in illo capi
tulo eſt diſiũctum. ita ꝙ ſufficit adimplere
primam partem vel ſecundam. nam confi-
tendo ordinario adimplet primam / ſi cõ-
miſſo etiã adimplet ſecũdam. nã qui confi-
tetur commiſſo ab epiſcopo vel a papa vel
a proprio curato adimplet ſecundam. pa-
pa eni & epiſcopus & curatus / ſunt tres or
dinarij reſpectu penitentis. Ideo dico ꝙ
proprius in qualibet illarum partium va-
let tantum ſicut ordinarius. Ad argumen-
tum. ergo qui confitetur capellano ordina
rij non adimplet illud preceptum / dico ꝙ
adimplet ſecundam partem & ſufficit ꝙ ſit
diſiunctũ. Aliquis forte argueret / diximus
conſequenter ad Occam ꝙ capitur propri
us ſacerdos in qualibet parte pro ordina-
rio & ſufficit adimplere partem quia ẽ diſ-
iunctum. Ergo ſummus pontifex vi prece-
pti non tenetur confiteri ſemel in anno ſi
ſumatur proprius ſacerdos in qualibet par
te pro ordinario / nõ tenetur vi precepti ec-
cleſie. quia vnus ſumus pontifex non põt
ligare ſequentem nec poteſt ſe ligare niſi p
votum ſed non per preceptum. ſed illud ẽ
preceptum eccleſie / ergo ſummus põtifex
nullum habet proprium ſacerdotem: quia
non habet ordinarium: & ſi non habet or
dinarium nõ poteſt habere delegatũ cum
haberet ab ordiario ſuo proprio / ergo ex
illo ſtatuto non obligatur pontifex ſemel
in anno confiteri proprio. i. ordinario vel
delegato ab ordinario. ergo cum non ha-
bet ordinarium non tenetur. Aliqui dice-
rent ꝙ non obligatur ad illud preceptum
tamen tenendo partem veram ꝙ ſummus
pontifex obligatur per ſtatuta conciliorũ
& qui diceret oppoſitum ſaltem in francia
reputaretur hereticus obligatur vi precep-
ti humani & tenetur ſemel in anno ſumere
euchariſtiam. patet ex capitulo: ſed nõ po-
teſt ſumi euchariſtia ſine peccato ab eo qui
eſt conſcius peccati mortalis niſi confiteať
ergo ſummus pontifex tenetur confiteri.
Dictũ eſt prius ex opinione durãdi ꝙ pri-
ma pars ſcilicet ſemel confiteri non eſt pre-
ceptum: ſed exhortatio ſalubris. quia eccle-
ſia non poteſt precipere cõfeſſionem cum
ſit de ſecretis que non cadunt ſub foro pu
blico : ſed quia poteſt precipere euchari-
ſtie ſumptionẽ. ideo de per accidẽs poteſt
precipere confeſſionem quia euchariſtia ꝗ
precipitur omnibus fidelibus ſumi ſemel i
anno non poteſt digne ſuſcipi abſꝗ cõfeſ-
ſione. Et ad argumentum papa non ha-
bet proprium ſacerdotem. i. ordinariũ. ve-
rum eſt: ſed dico ꝙ non tenetur confiteri ꝓ-
prio nec delegato a proprio ſed ab ipſo e-
lecto cui libere ſe ſubdat. Iam conſequẽter
ad doctorem. oſtendum eſt quid ſpecifica
tur in iſto precepto / & dico ꝙ quantum ad
quis nichil aliud ſpecificatur ꝗ quod ſpeci-
ficabatur in precepto diuino ſcilicet adul-
tus. Sed ꝗtum ad que / eſt controuerſia iter
doctores. Nam Tho. & Richar. dicũt ꝙ ſi
ſolum habeat venialia: tenetur cõfiteri ve
nialia vt adimpleat preceptum eccleſie. Si
autem habeat mortalia cum venialibus te-
netur confiteri mortalia & non venialia.
Sed illos impugnat doct. & bene. nam per
iſtud capitulum. omnis vtriuſꝗ ſexus dici
tur / ſingula peccata / vel ibi peccata diſtri-
buitur ſolũ pro mortalibus vel venialibus
& mortalibus indifferẽter. Si primum. er-
go qui non habet mortale non tenetur cõ
fiteri vi precepti. Si ſecundũ: puta ꝙ diſtri-
buatur pro vtriſꝗ. ergo ſimul habẽs veni

alia & mortalia ſimul tenetur confiteri ve-
nialia ac ſi non haberet mortalia ita ꝙ tene
tur ambo confiteri. & ſic illa opinio que di
cit ꝙ ſi habeat mortalia & venialia ſimul
tenetur ſolum mortalia confiteri non vi-
detur conformis illi textui. ¶ Item ſolū ꝑ-
cipitur confeſſio in illo precepto prout eſt
diſpoſitio neceſſario prereq̄ſita ad eucha-
riſtiam ſuſcipiēdam digne. ſed habenti ſo-
lum venialia non eſt neceſſaria confeſſio
vt digne ſuſcipiat euchariſtiam quia veni-
alia non eiciūt hominem a gratia nec ſepa-
rant a communione ſacramentorum. ergo
nullo modo in tali precepto precipitur cō
feſſio venialium. Aliam rationem aſſumit
doctor. nunq̄ eſt neceſſaria contritio venia
lium. ergo a fortiori nec confeſſio illorum
patet añs / homo poteſt ſaluari perſeueran
do in propoſito & in venialibus actuali-
bus vſqꝫ ad mortem / ergo nunq̄ eſt neceſſa
ria contritio venialium. Vnde quando di
cit doctor. ꝙ nunq̄ eſt neceſſaria contritio
venialium ad ſalutem. hoc eſt verum & lo
quor de veniali in genere ſiue ex genere q̄-
uis deliberauerit perſeuerare ī illis vſqꝫ ad
mortem nihilominus ſaluabitur. ergo nō
eſt neceſſaria attritio vel contritio illorum
Immo ſtat vſqꝫ ad mortem oppoſitum at-
tritionis & contritionis illorum. ¶ Verū
ad minus homo teneatur confiteri de ve-
niali ſub pena peccati venialis cum occur-
runt venialia memorie inq̄tum dei offen-
ſiua? dicerem ꝙ ad minus ſub pena pecca-
ti venialis tenetur confiteri de venialibus.
Habemus ergo q̄d ſpecificauit eccleſia q̄
ſingula mortalia. Iam declarandum eſt cui
ſcilicet proprio ſacerdoti. Vnde doct. di- *Proprius ſacerdos tripliciter capitur*
cunt ꝙ proprius ſacerdos Tripliciter capit̄
vno modo pro ordinario ſiue mediato ſi-
ue imediato. & ſic epiſcopus / papa / & cu-
ratus ſunt ꝓprij ſacerdotes. Secūdo modo
pro ordinario immediato & ſic curatus di
citur proprius. Tertio modo pro quocūqꝫ
habente poteſtatem abſoluendi ſiue ſit or-
dinarius ſiue ꝯmiſſus aut delegatus. Iſtud
preceptum ergo ſpecificat q̄tum ad cui. i.
habenti ſecūdū omnes poteſtatem abſol-
uendi. Poſſet circa hoc oriri difficultas. ſit
ſortes circa paſcha qui tamen non eſt in ex
trema neceſſitate nec in periculo mortis.
& incumbit eis neceſſitas communican-
di ex precepto & non habet copiam ſacer-
dotis niſi alieni neqꝫ habet copiā proprij
curati niſi alieni & imminet tempus ſpecifi
catum ab eccleſia vt communicet & confi-
teatur. vtrum poſſit abſolui ab alieno? &
apparet ꝙ nō: quia in fine capituli dicitur
Si quis autem alieno ſacerdoti voluerit iu-
ſta de cauſa ſua confiteri peccata licentiam
prius poſtulet & obtineat a proprio ſacer
dote cum aliter ipſe illum non poſſit abſol
uere vel ligare propter voluntatem ſuperi
orum / dico ꝙ in tali caſu / alter non poteſt
eum abſoluere nec tenetur ei confiteri quia
ius non concedit facultatem confiteri alie
nō niſi in extrema neceſſitate & non in pa-
ſchate. Ideo propter abſolutionē obtinen
dam aliquis confitetur ſed alienus non ha
bet poteſtatem abſoluendi. igitur. ¶ Alia *An liceat confiteri laico*
difficultas. an liceat confiteri laico: aliq̄ di-
xerunt ꝙ ſic / ſi non ſit copia ſacerdotis & ī
mineat periculum mortis. Immo tenet̄ lai-
co confiteri. vt dicit Tho. & Richar. i. iiij.
& ratio iſtorum eſt. Preceptum de con-
feſſione obligat ad duo: ad vnum ex par-
te peccatoris: ad alterum ex parte miniſtri /
& ex parte peccatoris obligatur ad con-
feſſionem: ex parte miniſtri ad abſolutio-
nē. & ſi non poteſt ambo ſimul ad minus
tenetur facere quod poteſt: ſed in tali caſu
poteſt vnum facere q̄uis non poſſit abſol-
ui ſacramentaliter. ergo tenetur tunc laico
confiteri: & eſt tota ratio eorum quia pre-
ceptum ad duo obligat & ſi poſſit ābo cō-
ſequi tenetur ad ambo: ſin autem ad illud
quod ipſe poteſt. Sed doct. & Durandus
cenſēt oppoſitum & rationabiliter. quod
in tali caſu non obligat̄ laico confiteri ra-
tio durandi que videtur bona talis ē. Qui-
cunqꝫ obligatur ad duo ad vnum principa
le quod eſt finis. & ad aliud tanq̄ medium
& acceſſoriū ad alterū tanq̄ ad finē & prin-

cipale. Si incurrat impoſſibilitatem princi
palis quod eſt finis non amplius obligať
ad acceſſorium. ſed homo non obligať cõ
fiteri niſi recipiat abſolutionem ſacramen-
talē & ſi poſſet ſacramētaliter abſolui ſine ꝯ
feſſione non obligaretur cõfiteri/hinc ē ꝙ
q̃ cõmiſit mortalia ante baptiſmum non
obligatur poſtea ꝯfiteri. quia ſunt abſolu
ta vi ſacramenti. Ideo qui poſſet abſolui vi
ſacramenti ſine confeſſione non obligareť
confiteri. Sed in caſu predicto dato quod
iſte exiſtēs in extrema neceſſitate habeat co
piam laici eſt impoſſibilitatus q̃tum ad pri
cipale ſeu finis conſecutionem .i. abſolu-
tionē ſacramentalē. ergo pro tunc deobli-
gatur ab acceſſorio ſcilicet a cõfeſſione. Si
enim aliquis incurrat impoſſibilitatem fi-
nis non amplius obligatur ad medium.
Reſolutio doct. eſt: ꝙ nunq̃ obligatur ho
mo confiteri laico/dicit tamē ſi talis laicus
ſit perſona que poſſit prodeſſe & nõ obeſ-
ſe poteſt confiteri. quia talis confeſſio ē ſa-
tiſfactoria propter verecundiam que habe
tur in tali confeſſione. ſed ſi talis non poſ-
ſit prodeſſe tenetur non confiteri. nam nũ-
q̃ poteſt licite homo peccatũ ſecretum ꝓxi-
mi alteri detegere niſi in caſu quo alter po-
teſt prodeſſe & non obeſſe. ergo a fortio-
ri cũ teneatur ſe magis diligere q̃ ꝓximum
nũq̃ teneť detegere pctm̃ ſuum niſi in caſu
quo poteſt alter prodeſſe & non obeſſe.
Reſolutio. ¶ Vnde doctor reſolutorie dicit tria / pri-
mum/nõ obligatur cõfiteri laico/ ſecũdo
ſtat ꝙ talis confeſſio ſit alicuius vtilitatis ꝓ
pter relaxationem pene: & ſi ſequatur vtili
tas. Tertio ſi non ſit ſpes ꝙ talis poſſit pro
deſſe & non obeſſe non tenetur. Immo te-
netur nõ confiteri niſi excuſetur per igno-
rantiam inuincibilem: puta ꝙ credit ꝙ i ta-
li caſu teneatur laico cõfiteri ſub pena pec-
cati mortalis. ſed ſecluſo illo errore inuin-
cibili tenetur non confiteri quia per ratio-
nem precedentem tenetur nõ detegere pec
catum ſecretũ proximi. ergo a fortiori nõ
debet ſuum detegere. & eſt reſolutio doc-
torũ que videť michi veriſſima quantũ ad
illam partem. Habemus ergo cui/ſcilicet ꝓ
prio ſacerdoti vel delegato ab ordinario.
Specificat vltimo quãdo/ſcilicet ad minus
circa paſcha. Arguitur ꝯtra hoc: ergo iſtud
preceptum eſt relaxatiuum. patet quia an-
te hoc preceptum de confeſſione quod ſpe
cificat tēpus circa paſcha obligabatur ho-
mo quotiens peccauerat cõfiteri. ergo ho-
mo pluries q̃ ſemel in anno tenebatur con
fiteri cum regulariter pluſq̃ ſemel homies
peccent in anno. ergo iſtud preceptum po
tius debet vocari relaxatio q̃ preceptum.
Aliqui dicunt ꝙ homo ante hoc preceptũ
poſtq̃ peccauerat q̃cito habebat oportuni
tatem & non ſperabat maiorem oportuni
tatem tenebatur confiteri: & ex hoc precep
to non datur intelligi ꝙ homo deoblige-
tur ad hoc: ſed quando eſt cõſcius alicuius
mortalis & habet oportunitatem: & nõ ex
pectat maiorem q̃uis expectet equalē teneť
cõfiteri. Et ratio iſtorũ eſt/quandocũq; ali
quis eſt debitor alicui & in obligatione de
biti non eſt prefixus terminus debiti ſol
uendi tenetur quãcito poteſt niſi habeat
dilationem a domino hinc eſt ꝙ habentes
obligationes humanas niſi prefixum fue-
rit tempus cogunt debitorem ad ſoluēdũ
quando volunt/ſed peccator eſt deo debi
tor vi precepti confeſſionis: & deus in illa
obligatione nullum ſpecificauit tēpus. er-
go q̃cito poteſt/& eſt ei oportunitas tene
tur ad ſoluendum debitum. dicunt ergo il
li ꝙ exiſtens in mortali vi precepti diuini
tenetur q̃ cito poteſt confiteri. Sed oppoſi
te ſententie eſt doctor & Durandus/vide-
licet ꝙ vi precepti diuini nunq̃ obligatur
confiteri quotiens eſt conſcius peccati
mortalis niſi quando eſt dubium de nunq̃
habēdo talem oportunitatem / & illud ꝓ-
ceptum eſt affirmatiuum/& aliarum ratio
nũ habet apparentiam magnam/quia eo-
dem modo probaret de omnibus precep
tis ꝙ q̃cito haberet oportunitatē teneretur
illa adimplere. Ideo quotiens poſſet habe
re oportunitatem teneretur diligere deũ.
& ſic homo frequētius peccaret omiſſione

Reſolutio ergo doc. eſt que videtur ſanior
ꝙ non obligatur vi precepti diuini confite
ri q̃cito habet opportunitatē ſecus ē de cō-
teri. Et ad argumentum talis peccator eſt
deo debitor abſq; prefixione termini/dico
ꝙ prefixit terminum totam vitam iſtā cor-
poralem ad confitendum peccatum. Ideo
quādo eſt veriſſimile ipſi peccatori vel ve-
riſimile dubium ꝙ poſt non poterit confi
teri obligatur precepto diuino tunc ſolue
re debitum: ſed quando eſt ei veriſimile
poterit ipſe maiorem opportunitatem ex
pectare non obligatur tunc exſoluere: vt
eſt michi veriſimile ꝙ potero per totā par-
tē huius anni expectare habeo quālibet par
tem huius anni accomodatam poſſum ex-
pectare per quālibet partem ſtando preciſe
in iure diuino: ſed ſi ſit veriſimile ꝙ nunq̃
tāta opportunitas confitendi & ſumēdi ſe
offeret teneor iure diuino tunc confiteri &
cōmuīcare. ſpecificauit ergo eccleſia & nō
relaxauit immo ſtrixit ad aliquid qđ non
cadebat prius ſub obligatione: nam ſi ante
paſcha habeo veriſimilem coniecturam ꝙ
nō occurret tanta opportunitas teneor iu-
re diuino confiteri: ideo non eſt relaxatiuū
preceptum ſed magis ſtrictiuum & obliga
torium. ¶ Patet ergo quid ſpecificauit illđ
preceptum humanum & quid ſuperaddi-
dit diuīo precepto/ q̃tum ad perſonā q̄ de
bet confiteri & quātū ad peccata confitēda
nichil ſpecificauit: quia ſīgula mortalia. di
ctum eſt ꝙ etiam. q̃uis non habeat niſi veni
alia non obligatur cōfiteri. Q̃tū ad cui ſpe
cificatur ſcilicet ꝓprio ſacerdoti & diximus
ꝙ capitur proprius pro ordinario etiā me
diato vel imediato & in vtraq; pte p̄cepti
& capituli. & ꝙ preceptum illius decretalis
eſt diſiūctiuum ita ꝙ obligamur proprio
ſacerdoti vel alteri de licētia. & iſte modus
puta ꝙ capitur proprius pro ordīario eſt
communior & veriſimilior. Inſuper dictū
eſt ꝙ nunq̃ obligamur laico: niſi credere-
mus eū eſſe ſacerdotē/viſum eſt etiam quā
do/ ſcilicet adminus ſemel in anno circa pa
ſcha. ¶ Sed circa articulum iſtum videndū
eſt primo/vtrum in paſchate confeſſus pro
prio ſacerdoti confeſſus inq̃ ficte adimple-
at preceptū eccleſie ita ꝙ nullo modo am-
plius teneatur pro illo anno confiteri pro-
prio curato: ¶ Quantum ad primū appa-
ret ꝙ adimplet quia fictio eſt ſolum actus i
terior & nullo modo exterior vel ſaltem
omiſſio pura actus interioris .i. alicuius
actus requiſiti ad ſufficientem indaginem
vel ad ſufficientem diſplicentiam. ſed eccle
ſia nullo modo poteſt precipere aut pro-
hibere actus puros interiores quia cogni-
tio de exterioribus data eſt eccleſie & interi
or ſoli deo reſeruata/ergo qui confitetur ſi
gula peccata q̃uis ſit fictus adimplet prece-
ptum nec tenetur amplius illo anno niſi ſu
perueniat alius caſus ex precepto diuīo pu
ta ſi icurrat periculum mortis. ¶ Circa hāc
queſtionem ē duplex parua difficultas/pri
ma. Vtrum confeſſus ficte recedente ficti-
one confeſſio habeat ſuum effectum ſicut
ſacramentum baptiſmi ſumptum ficte re
cedente fictione habet ſuum effectum a-
pud doct: Secunda/vtrum de facto adim-
pleat p̄ceptū eccleſie: vnde ſacramentū ba-
ptiſmi ficte ſūptū .i. cū obice mortalis pec
cati recedēte fictione habet ſuum effectum:
hoc eſt dicere recedente fictione virtute ba-
ptiſmi prius ſūpti remittitur peccatum &
quo ad culpam & quo ad penam. queritur
vtrum ſit eodē mō de confeſſione .i. vtrum
recedente fictione habeat ſuum effectum:
Dicit. S. Tho. ꝙ ſic/& ꝙ ſufficit cōfiteri &
penitere de fictione dicens ꝙ ſicut in ſacra-
mento baptiſmi ficte ſuſcepto confertur ca
racter & recedente fictione .i. habita peni-
tentia de fictione virtute caracterū conferū-
tur illa que fuiſſēt data/niſi fuiſſet illa fictio
impediens & virtute illius remittitur pec-
catum quo ad culpam & penam. Ita dicit
virtute abſolutionis ſacramentalis in ficte
ꝯfeſſo ꝯferī nō caracter ſed qdā ornatus vir
tute cuius recedēte fictiōe ꝯferī oīs effectus
qui fuiſſet collatus ſi nō fuiſſet talis fictio.
Durandus valde bene arguit contra hanc
opinionem dicēs ꝙ eſt falſa: & de facto cre

An ficte cōfeſſus i paſchate ſatiſfaci-at eccle-ſie p̄cep-to.

An ficte confeſſus ad imple at prece-ptum ec-cleſie.

Thomas

Aliquis multipliciter cōfitetur multe.

do eam eſſe falſam. & pro declaratione no
tandum ꝙ confiteri ficte eſt ponere obicē
ſacramento penitētie: & multipliciter quis
confitetur ficte vel quia quis confiteatur ſi
gula peccata. nichilominus habet compla
centiam in aliquo aut quāuis confiteatur
ſingula preterita & in nullo illorum com-
placeat habet tamen propoſitum peccādi
in futurum. aut non habet diſplicētiam de
preteritis quam tenetur habere ſed non cō-
placet neqꝫ diſplicet de illis ita ꝙ habet pu-
ram negationem de vtriſqꝫ quodcūqꝫ iſto-
rum dicatur concludetur ꝙ non facit con-
feſſionem integram. Ideo tenetur iterū rei-
terare patet. Si dicas ꝙ confitetur ſingula
preterita ſed complacet in aliquo & non
confitetur illam complacentiam vel nō cō
fitetur propoſitum & cōfitetur ſingula ꝑ-
terita vel non habet diſplicentiam quā te-
netur habere & non confitetur illam omiſ
ſionem quodcūqꝫ dixeris ſemper manet in
peccato quod non confitetur. quia ſcilicet
vel eſt in peccato complacentie/ vel habet
propoſitum peccandi vel cum diſplicentia
ſed qcūqꝫ dimidiat cōfeſſionē tenetur poſt
ea ad integram omnium/ ergo ſortes nūq̄
poteſt confiteri ficte quin teneatur poſtea
ad integram ſingulorum/ ergo confeſſio
precedens cum tali fictione non valuit/ &
in propoſito confiteri ficte non eſt niſi po-
nere obicem per peccatum & aliqs nunq̄
ꝯfitetur ficte niſi quia ponit obicē effectui
ſacramenti: ſed ſic ē ꝙ illud peccatum ꝑ qđ
ponit obicem non confitetur. Ideo dimidi
at confeſſionem. & ſic tenetur poſtea reite-
rare & ad integram facere confeſſionem er
go ficte confitens non ſatiſfacit precepto
eccleſie: quia ille q eſt in actuali mortali vel
fatetur ſe eſſe in illo nunq̄ eum ſacerdos ab
ſolueret. Ideo manēs actu in mortali nō ab
ſoluitur: Dicit ergo durandus ꝙ qui cōfeſ
ſus eſt ficte etiam recedente fictione nunq̄
habebit effectum ſuum abſolutio ſacramē
talis niſi reiteretur integre & tenetur poſt-
ea confiteri de omnibus de quibus confeſ-
ſus eſt & de fictione. Quantum vero ad or-
natum impugnat etiam ꝙ nichil conferat.
quia poſſet aliquis ſucceſſiue multos acqui
rere ornatus quod non videtur dicendum
regulariter nichil imprimitur per abſoluti
onem ſacramētalem niſi conferatur gratia
& precipue quia ſacramentum penitentie
non eſt initerabile. & ſic nichil confert ni-
ſi gratiam. Ideo q̄tum ad illud apparet mi-
chi ꝙ ficte confeſſus tenetur ad ſingula cō-
fitenda. Circa argumentum factum cōtra
Thomam ſtatim occurreret argumentū tri-
tum in ſchola ꝙ aliqs omittendo confiteri
peccaret infinitis peccatis/ dicis ꝙ ſortes cō
fitens ſingula preterita habens actualē cō-
placentiam vel quia non confitetur illā cō
placētiā vel propoſitum confitendi dimi-
diat confeſſionem ſit ergo ſortes preciſe ir
retitus duobus peccatis & occurrat tēpus ī
quo tenetur confiteri & nō confiteatur pec
cat tertio peccato: & quia non confitetur
tertium peccatum: ſcilicet illam omiſſionē
videtur ꝙ peccet quarto peccato & ſic cōſe
quenter/ & per conſequens peccabit infini
tis peccatis. Apparētius peccatum eſſet de
contritione ſit ſortes irretitus preciſe duo-
bus peccatis & occurat tempus in quo te-
neatur conteri de ſingulis. Si non conterat
Iam committit tertium peccatum quia de
ſingulis tenetur. ergo tenetur conteri de il
lis duobus & de illa omiſſione qua omittit
conteri de illis duobus/ & non conteritur
de illis duobus/ nec de illa omiſſione. ergo
ſecundo omittit & non conteritur de ſigu
lis peccatis & de duabus omiſſionibus. er-
go tertio omittit & ſic conſequenter igitur
peccat infinitis peccatis. Quantum ad hoc
argumentum quod non habet magnā dif-
ficultatem/ dico primo. Quandocunqꝫ ſūt
due omiſſiones vel ſaltem que putantur
que vitantur per vnicum actum nunq̄ ſunt
duo peccata/ ideo poſtq̄ vitantur per vni-
cum actum non eſt malitia niſi in priuatio
ne illius actus vnde ſortes non conteritur
de illis duobus peccatis omittit & peccat
& non conterendo de illo tertio non pec-
cat quia vitaret vtranqꝫ iſtarum omiſſionū

habendo preciſe contritionē duorum pre-
teritorum. ideo cum ſortes per vnicū actū
vitaret vtrāq; illarum: ſcilicet primam & ſe
cundam. ſequitur ꝙ ille omiſſiones nō ſūt
niſi vnicum peccatum. eodēmodo in con-
feſſione/ ſortes nunc tenetur ꝯfiteri ſua pec
cata integre/ ergo nunc tenetur ꝯfiteri ter-
tium. Dico vtrāq; iſtarum duarū omiſſio-
num vitaret per confeſſionem duorū pre-
teritorum: & primā: ſecundam: & tertiā: &
in infinitum omiſſiones vitaret. ideo iſte
omiſſiones non ſunt niſi vnum peccatum
omiſſionis. Secundo dico pro argumento
Sit ſortes iam irretitus duobus peccatis: &
occurrat tempus pro quo tenetur conteri
non ꝯterendo peccat omiſſiue. talis omiſ-
ſio eſt tertium peccatum. Vtrum in hoc in
ſtanti in quo omittit teneatur conteri de
illa omiſſione: Dico ꝙ non. imo eſt impoſ
ſibile ſimpliciter ꝙ conteratur imo impli-
cat ꝯtradictionē ſortem ꝯteri in hoc inſtan
ti de omiſſione qua omittit conteri de illis
duobus peccatis preteritis. quia bene ſequi
tur/ ꝯteritur. ergo nō vult omitterē/ & vltra
non vult omittere efficaciter: ergo nō o-
mittit. ꝯña eſt bona: ergo eſt ſimpliciter im
poſſibile ꝙ ſortes conteratur de omiſſione
qua omittit in preſenti: ſed ſi cōteratur ſolū
de duobus peccatis iam vitabit omne pec-
catum nec omittet nec peccabit aliquo pec-
cato. Nā ſortes ꝑ hoc inſtanti ad nihil obli
gatur aliud niſi ad illud quo poſito vitaret
omne peccatū. & quo non poſito pro hoc
tempore vel inſtanti nō vitaret omne pec-
catum: ſed non poſita penitentia de omiſ-
ſione & poſita diſplicentia preteritorū nō
omittit nec peccat aliquo peccato. ergo ꝑ
hoc inſtanti vel tempore nō obligatur pe-
nitere de tali omiſſione: ſed ſolum obliga-
tur ꝙ iſta omiſſio non ſit. imo nunq̄ obli-
gatur penitere de peccato quod eſt preſens
ea ratione qua eſt preſens: ſed ſolum facere
quod nō ſit preſens. Ecce ergo de illo qui
omittit ꝯteri & eodem modo dicatur de il-
lo qui omittit confiteri. de ficto ergo reſo-
lutio eſt ꝙ tenetur iterum omnia & iterare

& confiteri. Sed queritur vtrum ꝯfitendo
ficte adminus adimpleat preceptum eccle-
ſie: quia preceptum eccleſie quādo qs tranſ
greditur ſuperaddit maliciam. q̄ eſt ex ſola
tranſgreſſione precepti diuini. hoc eſt di-
ctu ſi ſortes tempore paſchatis cōfitetur fi-
cte & pro illo tempore tenetur cōfiteri pre-
cepto eccleſie tantū quia non occurrit tem-
pus in quo teneatur cōfiteri alio precepto
ſcilicet diuino. quia nō eſt in periculo mor
tis. Q̄tum ad hanc difficultatem habetur
in martino in materia de ieiunio. & in ger
ſono/ ꝙ poteſt quis adimplere preceptum
eccleſie per mortale. Ratio iſtorum eſt / ec-
cleſia non poteſt precipere actum interiorē
purum nec etiam prohibere. quando ergo
eccleſia precipit ieiunium non poteſt pro-
hibere relationem illius ieiunij in aliquem
finem malum. quia relatio eſt actus iterior
ergo quando ſortes ieiunat referendo ieiu
nium in finem malum tempore quo tene-
tur ieiunare adimplet preceptum eccleſie/
quia facit quod eccleſia precipit & nihil fa-
cit quod eccleſia poſſit prohibere q̄uis fa-
ciat cōtra illud quod deus prohibet. & ſic
adimplet preceptum eccleſie. Dicunt ergo
iſti. & quaſi regulariter omnes doct. ꝙ pōt
quis adimplere preceptū eccleſie per morta
le. Cōſequenter ad propoſitū ſit ſortes qui
vi preceti tenetur ꝯfiteri iam ſingula pecca Reſolutio.
ta que ꝯfitetur ſed ficte. cū ergo eccleſia non
poſſit precipere illam aut non poſſit prohi
bere relationem in malū finem. quia ſunt
pura iteriora. videtur ꝙ ſortes qui tempo-
re quo tenetur vi precepti eccleſie/ & non
vi alterius ficte confiteatur cum illa fictio
ſit ſolum actus interior ꝙ adimpleat pre-
ceptum eccleſie. & vi precepti eccleſie non
tenetur illa reiterare: ſed quando occurre-
ret tempus quo tenetur vi precepti diuini
confiteri tenetur omnia que confeſſus eſt
ficte reiterare. & ſic tenet Durandus/ & de
Palude. Ratio eorum eſt / quia ſortes facit
quicquid eccleſia precipere poteſt quia ec-
cleſia (vt dictū eſt) nō poteſt actū interiorē

nec prohibere nec precipere: nam cogitationis penam nemo meretur ſecundum leges tam ciuiles quam canonicas. quia illa peccata non ſunt de foro exteriori. ideo facit in caſu quicquid eccleſia precipit. Dico vltra cũ in tali precepto adijciatur pena ꝙ talis non excõmunicatur qui confitetur ita ficte. ergo nõ incurrit penã que fertur ĩ eos qui non adimplent illud preceptum eccleſie. Argumentũ Depalude. dicis ꝙ ficte cõfitendo nõ tranſgreditur preceptũ eccleſie Contra/ſit ſortes qui tenetur accipere bertam in vxorem ex pacto precedẽti inter eos eccleſia precipit ſub cẽſuris ꝙ illam capiat/ ergo ſi ſortes proferat illa verba exteriora accipio te in vxorem ſine conſenſu/ſortes totaliter adimplet preceptum eccleſie/ nec incurrit cenſuram excõmunicationis. quia eccleſia non poteſt precipere ꝯſenſum: ſed ſolum que exterius patent vel patere poſſunt. ergo nõ incurrit cenſuras exteriores. Item eccleſia non poteſt precipere actus malos: ergo ficte confitendo nõ adimplet preceptum eccleſie. Q̃tum ad primum credo ꝙ adimplet preceptum eccleſie preciſe dicẽdo accipio te ſine conſenſu: ſed peccat quia mentitur: ſed illud peccatum eſt preciſe in corde ita ꝙ non poteſt cognoſci: ſed obligatur conſẽtire precepto diuino: ſed nõ incurrit cẽſuram excõicationis. De alio dico ꝙ eccleſia non poteſt precipere actum de ſe malum: ſed poteſt precipere actum exteriorem qui non eſt de ſe malus: ſed eſt malus propter actum interiorem: ſicut de ieiunio quod refertur in malum finem/ideo precipit actum non de ſe malum: ſed malum malicia ipſius agentis. ℂ Q̃tum ad ſecundã difficultatem/vtrum confeſſus priuilegiato teneaẜ ꝓprio curato ꝯfiteri: Fuit magna altercatio de hac q̃ſtione ĩter ſeculares & religioſos. Seculares vt Armachanus: Degãdauo/circa finem ſeptimi quolibeti qui facit egregiam queſtionem dixerunt ꝙ ſic. Religioſi vero excepto Occam deffendẽdo priuilegia eorum dixerunt ꝙ non/ & credo ꝙ non tenentur confiteri iterum curato. & eſt prohibitum per arreſtum ne ſeculares & religioſi/amplius altercentur circa illam queſtionem. Sed glo. in capitulo omnis vtriuſqꝫ ſexus dicit ꝙ tenentur/ & adducit bonam rationem apparentem. Quandocunqꝫ ſunt due ſeruitutes. id eſt obligationes/quarum vna non dependet ab alia preceptum ſeparans & aufferens vnam non poteſt alteram aufferre: ſed ſtando preciſe in tali iure eccleſie abſqꝫ priuilegio imponuntur fidelibus due ſeruitutes Vna confiteri proprio. Secunda/nunq̃ alteri niſi de licentia proprij: vt patet ex calce capituli. ergo ſi aufferatur ſecunda obligatio per priuilegium dando poteſtatem & licentiam confitendi alieno: non oportet aufferre primam. ideo dicit gloſa ꝙ tenentur confiteri eadem peccata proprio ſacerdoti. Gabriel & Gerſon ſuper Marcũ/ dicunt oppoſitum. imo dicit Gerſon ꝙ non poteſt papa obligare ad retractandum & confitendum tandem peccata que confeſſus eſt: nec etiam hoc poſſet. Idẽ tenet Dyoniſius ciſtertiẽſis. & inuehitur in prelatos ſui ordinis qui cogunt monachos ſemel in anno confiteri abbati que confeſſa ſunt illo anno. & iſti habent bonas rationes pro ſe. nam nullus diceret ꝙ quando curatus dedit capellano licentiam audiendi parrochianum/ꝙ parrochianus iterum teneretur proprio curato eadẽ confiteri peccata. ℂ Ad argumẽta. ad primũ de magdalena/ legitur eius penitentia ſed non confeſſio/ ſimiliter de Petro. Dico ꝙ habuerunt remiſſionem peccatorum ſine confeſſione/ & nundũ erat inſtituta cõfeſſio. & poſt inſtitutionem confeſſionis nõ fuit neceſſariũ Petro cõfiteri ſingula peccata ꝑterita ſed ſolum illa que perpetrauit poſt inſtitutionẽ confeſſionis. Ad auctoritatem Ambroſij/ lachryme lauãt peccata que poſtea cum pudore confitebuntur. Item. dixi confitebor &c. Dico ꝙ remittitur ſepe peccatum ante confeſſionẽ: ſed neceſſe eſt adimplere q̇d promiſſum eſt/ideo neceſſe eſt confiteri. & ad textum: quacũqꝫ hora ingemuerit pecca

tor delebũtur peccata, ergo nõ requiritur confeſſio. Dico ꝙ tunc requiritur in voto & cum aderit poteſtas remittitur in re & in effectu. Item ſola precepta decalogi ſũt neceſſaria ad vitam habendam. Patet per verbum Chriſti. Si vis ad vitam ingredi ſerua mãdata. Item/ mandata noſti/ fac & viues. ſed confeſſio non eſt vnũ preceptorum decalogi. Nego ꝙ ſufficit ſeruare ꝑcepta decalogi. etiam in antiqua lege non ſufficiebat obſeruare precepta. ſimiliter nec in noua ſufficit ſeruare decalogũ. Item preceptũ de confeſſione continetur in precepto decalogi ſcilicet in iſto / diliges dominũ deũ tuum & teipſum. Item arguitur/ nullus tenetur ad impoſſibile: ſed mutus & barbarus non poſſunt ꝯfiteri. igitur. Dico ſi mutus non poſſit ſignis exterioribus manifeſtare nõ tenetur. De alio qui non habet ſacerdotem nõ intelligentẽ linguam. aliqui dicunt vel habet interpretem vel non: ſi habeat eſt difficultas: quia videtur ꝙ nõ poſſit ꝑ interpretẽ cum ponatur ĩ capitulo ſolus. Item homo non obligatur cõfiteri niſi in quãtum confeſſio eſt ſecreta: ſed confeſſio per interpretem facta de ſe non eſſet ſecreta ex genere ſuo: & ſic de ſecreto faceret publicum. Pro vltimo dicitur ꝙ preceptũ de confeſſione nullum obligat niſi illum qui peccauit mortaliter & eſt conſcius alicuius peccati mortalis.

¶ Diſtinctionis. xviij.
Queſtio prima.

QVERIT DOCTOR/ vtrum poteſtas clauiũ ſe extendat ad penã vel ſe extẽdat ad culpã. Quod non ad penã patet: quia vel ad penam imponendam vel remittendã. Si remittẽdam: ergo per frequẽtes abſolutiones ſacerdos omnem remitteret penam. & ſic apud quẽlibet ſacerdotẽ eſſet poteſtas remittendi quãlibet penam peccato debitam & totaliter. Si ad penam imponendã: ergo tenebitur qui cõfiteť quãlibet penam impoſitam a ſacerdote recipere. Cõſequẽs eſt falſum. ergo & antecedens. Et quia ſolutio huius queſtionis depẽdet ex queſtione ſequẽti. Vtrum in eccleſia ſint claues: & hoc penes ſacerdotem: ideo primo tractat doctor illam queſtionẽ circa diſtinctionẽ xix. poſtea ſoluet queſtionem motam circa diſtinctionẽ. xviij. querit ergo vtrũ in eccleſia ſint claues: Pro ſolutione doc. quinꝙ dicit. primo / ꝙ in ſacerdote eſt vna clauis que eſt poteſtas iudicandi. Secũdo/ altera eſt que eſt poteſtas cognoſcendi. & tertio inquirit de diſtinctione iſtarum clauiũ: vtrũ clauis cognoſcendi ſit eadẽ cum claue iudicãdi q̄ vocať clauis poteſtatis altera clauis ſciẽtie. Et quarto inq̄rit de actibus iſtarũ/ quomõ poteſt vti ſacerdos iſtis clauibus. vtrũ quilibet ſacerdos in quẽlibet poſſet vti claue. Quinto/ an preter iſtas duas ſit altera clauis in eccleſia que vocatur iuriſdictiõis: ¶ In iſto primo articulo nitiť probare & oſtendere ꝙ in eccleſia & penes ſacerdotem ſit clauis poteſtatis. i. poteſtatis ſententiãdi. ¶ Pro quo ſupponit primo ꝙ omnes tranſferentes ſecundum aliquam ſimilitudinem ſe transferũt/ proprie illa poteſtas nõ dicitur clauis: ſed ſimilitudinarie ſecũdum aliquam ſimilitudinem quam habet cum claue materiali. Vnde clauis materialis non eſt apertio hoſtij nec aperiẽs: ſed eſt inſtrumẽtum proximũ & imediatũ aperiendi. Etiã tranſferendo ad ſpiritualia vocatur clauis inſtrumẽtum quo poteſt quis aperire alicui ianuam regni celeſtis vel ianuã eccleſie militantis cui eſt clauſa. Nam notum eſt ꝙ cuilibet in mortali exiſtẽti eſt clauſa ianua eccleſie triumphantis. & dicitur ei clauſa ianua/ quia in tali ſtatu eſt impoſibilitatus de lege ad ingrediendũ. ideo clauſio ianue eſt impoſſibilitatio ad ingrediendum de lege. Vnde aliquibus relicta eſt poteſtas a Chriſto reddendi iſtum in aliquo ſtatu in quo poſſit mereri ingreſſum regni: talis poteſtas vocatur clauis/

An in eccleſia ſint claues.

quia eſt inſtrumentum proximum median-
te quo habens poteſtatem poteſt aperi-
re ianuam. Secundo ſupponitur ꝙ triplex
Triplex poteſtas. eſt poteſtas remittendi peccatum. Vna
principalis & illa ſola eſt in deo: quia ne-
mo poteſt remittere peccatum preter de-
um: & hoc principaliter. & hoc notum eſt
ſatis ex termino remiſſionis peccati/ quia
remittere peccatū eſt peccatū non amplius
imputari ad penā eternā: ſed nullus habet
principaliter poteſtatē ꝙ peccatū non am-
plius imputetur a deo ad penā niſi ipſe de-
us. ergo in nullo preteq̄ in deo eſt poteſtas
remittendi peccatū. Secunda poteſtas non
principalis ſed tamē excellētie inter minus
principales eſt in ſolo Chriſto. Ratio eſt/
ſolus Chriſtus eſt qui habet certitudinē de
omnibus meritis & demeritis quarūcunq;
perſonarum rationaliū. Itē ſolus Chriſtus
eſt ſecundū humanitatē inter creaturas cu-
ius iudiciū inſepatum eſt ſemp conforme iu-
ditio diuino: Chriſtus ſcd̄m humanitatem
habet noticiā meritorū certā & euidentem
& etiā de demeritis/ & excellēter poteſt di-
ſcernere de dignitate & indignitate cuiuſ-
cunq; q̄tū ad ingreſſum. & ſolus Chriſtus
eſt cuius ſententia ita cōformatur ſententie
prime & infallibili ꝙ nō poteſt deuiare ab
illa conformitate: ergo inter creaturas in ſo-
lo chriſto & hoc quo ad humāitatē ē pote-
ſtas illa excellentie. Iam dicit doctor vltra
q̄tum ad tertiā poteſtatem puta que nō eſt
principalis nec excellentie: ſed preciſe mini-
ſterialis eſt in eccleſia remittēdi peccata/ ꝙ
ſit in eccleſia tenemur credere Ioā. xx. ratio
ꝙ debeat eſſe i eccleſia. nā data eſt oīs pote-
ſtas Chriſto ſecūdū humanitatē in celo &
in terra. data eſt ei poteſtas ſuper remiſſio-
ne peccatorum. ergo cū Chriſtus poſt reſur-
rectionem non ſit futurus ſemper preſens
eccleſie ſuper quā accepit poteſtatē diſcer-
nendi & iudicandi de peccatis fuit ꝯgruū/
ꝙ relinqueret vicariū ab ipſo ꝯmiſſum qui
haberet iudicare auctoritate ſibi delegata
data ab ipſo Chriſto de dignitate & in di-
gnitate merentium. ergo quādo erat auffe-
rendus ab eccleſia de neceſſitate ꝯgruitatis
debuit illā alicui delegare & illam delega-
uit ſolis ſacerdotibus. & in ſolis ſacerdoti-
bus eſt derelicta & nō in quibuſcūq; iuſtis
vt voluerunt dicere aliqui heretici. Ratio
eſt/ ſoli ſacerdotes in cena conſecrati fuerūt
quibus dictum eſt quorū remiſeritis &c. ſo-
lis ergo ſacerdotibus ē relicta hec poteſtas
etiam miniſterialis. Habemus ergo de pri-
ma poteſtate ſcilicet de poteſtate iudicādi.
¶ Preter hanc poteſtatem eſt adhuc relicta
alia poteſtas ſcilicet cognoſcendi. Ratio ē:
nullus poteſt recte iudicare & bene rem co-
gnoſcere & de merito & de demerito perſo-
ne iudicare niſi cognoſcat. ergo cum ſit re-
licta poteſtas ſacerdotibus iudicandi eſt eis
neceſſario data poteſtas diſcernendi de me-
ritis & de demeritis/ que diſcretio & cogni-
tio neceſſaria eſt ad illud iudiciū/ & talis po-
teſtas vocaē clauis ſciētie. Vn̄ clauis ſciētie
nō ē actus vl̄ habitus ſciētie quo poſſumus Clauis ſcientie.
exercere actū cognoſcendi de grauitate aut
tenuitate peccati/ de dignitate peccantis &
de indignate nō eſt ille habitus: quia talis
poteſt eſſe in viris ſapientibus nō ſacerdo-
tibus qui habent noticiā de grauitate & le-
uitate peccati: & per quē habitum poſſunt
cognoſcere dignos & idignos. Sed clauis
ſcientie eſt poteſtas diſcernēdi. Datur ſimi-
le/ ſunt multi habentes habitum legum ci-
uilium/ & tamen non habent poteſtatem
diſcernendi nec examinandi in cauſis ciuili-
bus q̄uis habeant noticiam aut habitū om-
nium legum ciuilium. Similiter multi ha-
bent noticiam iuris canonici: tamen nō ha-
bent auctoritatem nec inquirendi nec inue-
ſtigandi. Similiter dico in materia peccato-
rum in foro penitentiali aliqui poſſunt co-
gnoſcere grauitatem aut leuitatē ſiue parui-
tatem peccatorum: ſed non habent poteſta-
tem inquirendi. Talis poteſtas vocatur cla-
uis ſcientie. Magiſter ſentētiarum voluit
dicere ꝙ erat habitus ſcientie: ſed doctores
fere omnes tenent oppoſitum ſcilicet ꝙ cla-
uis ſcientie eſt poteſtas diſcernendi. & al-
tera eſt poteſtas iudicandi. Actus clauis

ſcietie. id eſt diſcretio ſiue cognitio neceſſario requiritur ad actū clauis poteſtie / & actus clauis potentie eſt actus principalis ſcilicet abſoluere/alter autem minus principalis. Dicunt doctores & bene/regulariter ille q̄ non habet ſcientiā per quam poſſit diſcernere de grauitate peccatoris peccat vtēdo claue ſcietie. & peccat vtēdo claue poteſtatis niſi in caſu neceſſitatis:quia non poteſt bene vti claue poteſtatis niſi bene ſciat vti claue ſcietie nihilominus habet vtrāq; clauem.i.poteſtatem vtrāq; & diſcernendi & poſt diſcretionē ſententiādi. Difficultas ē inter doctores de diſtinctione iſtarum clauiū. Vnde eſt duplex difficultas in iſta materia. prima eſt de diſtinctione iſtarū clauiū a charactere ſacerdotali/qui caracter nichil aliud eſt q̄ poteſtas ꝯficiendi corpus & ſanguinem.i.poteſtas ſup corpus Chriſti verum. Scd'a difficultas eſt de diſtinctione clauis prime a ſecunda. Q̄tum ad primā dicit Tho.ꝙ vtraq; iſtarum poteſtatum eadem eſt cum caractere ſacerdotali:ſed ſecundum diuerſas operationes. Q̄tum ad ſecundam dicit doctor/ꝙ claues diſtinguntur a caractere ſacerdotali:hoc ē iſte due poteſtates diſtingūtur a poteſtate ꝯficiēdi corpus & ſanguinē. Item vna diſtinguitur ab alia ita ꝙ ptāteſ ſentētiādi diſtinguūtur a ptāte diſcernēdi. ¶ Q̄tū ad primū ꝙ diſtinguit a ptāte ꝯficiēdi ſiue a charactere. Patet/ ille poteſtates q̄ ſic ſe hñt ꝙ vna eſt alia prior tempore diſtinguūtur ab inuicem: ſed iſte ſunt hmōi/ergo. maior eſt nota:& non eſt difficultas. Patet minor / & q̄tū ad inſtitutionē & q̄tū ad collationē de nouo. nā q̄tū ad inſtitutionē prima poteſtas ꝯficiēdi corpus Chriſti ſiue caracter ſacerdotij fuit inſtituta poſt cenā ante paſſionē cū Chriſtus dicebat apoſtolis/quotieſcūq; feceritis i mei memoriā facietis. vbi fuit inſtituta & collata poteſtas apoſtolis ꝯſecrādi corpus & ſāguinē:ſed nō alia ſcilicet poteſtas clauiū.i. poteſtas & diſcernēdi & abſoluēdi fuit preciſe inſtituta poſt reſurrectionē. Io.xx. dicēte Chriſto quorū remiſeritis peccata. ergo

Ptās ſup corpus xpi verū & ptās ſup miſti cū diſtinguūtur.

iſte due ptātes ſic ſe hñt ꝙ vna eſt altera prior q̄tū ad inſtitutionē. Similiter q̄tū ad collationē:qa q̄n efficiūtur ſacerdotes alijs verbis vtif epiſcopus & alia materia q̄ q̄n dat ptātē ꝯficiēdi dicēs:accipite ptātē celebrādi & ꝯficiēdi miſſā tā pro viuis q̄ p defunctis dās eis calicē. & poſtea qbuſdā interpoſitis ponēs manū ſup caput vtif alia materia & forma dās eis ptātē remittendi & abſoluēdi dicens/accipite.ſſ. quorū remiſeritis &c. ergo in ꝯſecratione ſacerdotis prius tpe & alijs verbis dat ptātē ꝯſecrādi corpus Chriſti q̄ det ptātē diſcernēdi de peccatis & abſoluēdi. & regulariter tenetur iſta opinio ꝙ Chriſtus diuerſis tpibus inſtituit illas poteſtates. nā realiter eſt ſacerdos q̄tū ad primā ptātē:& nō habet adhuc ptātē abſoluēdi a peccatis. nā ſi epiſcopus ante ſcd'm actū moreref q̄uis tali ſacerdoti ꝯfitaretur aliqs in extrema neceſſitate nō poſſet eū abſoluere a peccatis:qa nondū habet ptātē ſup corpus Chriſti myſticū:ſed verū tm̄mō in illo caſu. ideo ille ptātes diſtīguūtur. ¶ Alia ratio doctoris/iſti caracteres nō poſſunt eſſe niſi relatiōes que ſingule diſtinguūtur penes fundamēta & terminos:qa vna ad corpus Chriſti verū: altera ad corpus Chriſti myſticū referf. iō oportet de neceſſitate iter illas ponere diſtinctionē. & ſic dico ꝙ ſimpliciter ſūt due claues.i. due ptātes vt dictū eſt:ita ꝙ abſolute verū eſt illud verbū Chriſti Tibi dabo claues. & ille diſtinguūtur a caractere ſiue ptāte ꝯficiēdi. Sed eſt difficultas cū tales collatiōes diſtinguātur & collatio prime eſt vnū ſacramentū. vtrū etiam collatio ſcd'e ſit vnū ſacramētū diſtinctum a collatiōe prime? & vtrū ſi epiſcopus ꝓferret verba qbus ꝓferret ſcd'am ptātē ſup nō ſacerdotē ꝯferret illā. videf ꝙ ſic:qa pōt nō dyaconū in ſacerdotē ordīare & p ſaltū ordinare. ergo videf ꝙ ſi attētet ꝯferre claues iſtas nō hñti ptātē ſup corpus Chriſti verū ꝙ realiter eas ꝯferet. Dico ꝙ nō:& ita tenēt oēs. implicat ꝙ nō ſacerdos hēat ptātē abſoluēdi & ligādi in foro penitētiali de lege poſita:& nō eſt ſile. nā q̄n ſortes nō dyaco

An aliqs poſſit habere claues & nō ſit ſacerdos.

nus ꝯſecratur i presbyterū realiter ſuſcipit
ptātē ꝯſecrandi corpus Chriſti & cum īfer-
tur, ergo etiam cum ſortes nō presbyter cir
ca quem epiſcopus attentat cōferre claues
realiter ſuſcipit poteſtatem abſoluendi. ne
go illam. quia Chriſtus inſtituit ꝙ nullus
habeat poteſtatē ſuper corpus Chriſti my-
ſticum niſi prius habeat ſuper verū. Nullū
ſimplex ſacramentum dependet ab altero
niſi a baptiſmate. Et nullus ordo depēdet
ab altero niſi de neceſſitate vitandi peccatū
ſed poteſtas abſoluendi de neceſſitate pre-
ſupponit ordinem presbyteratus qui non
eſt aliud ꝙ̄ poteſtas conſecrandi corpus &
ſanguinem. Vtrum diſtinguantur ille due
An ille due claues diſtinguantur. claues ab inuicem: Dicit doctor ꝙ ſic. patet
quādocunqꝫ ſunt duo quorum vnū eſt ſe-
parabile ab altero diſtingūtur ab inuicem
ſed iſte claues ſūt huiuſmodi. patet minor/
poteſt alicui cōmitti poteſtas cognoſcen-
di de cauſa abſqꝫ poteſtate iudicandi & ſen
tentiandi reſeruata poteſtate ſententiandi
de tali cauſa. ergo eodē modo non impli-
cat quin poteſtas in materia peccatorū exa
minandorum & cognoſcendorū alicui cō
mittatur ſine poteſtate ſentētiandi ſed non
contra. nā poteſtas ſententiandi nō poteſt
alicui cōmitti ſine poteſtate cognoſcēdi in
Reſolutio. cauſa: ſed poteſtas examinādi poteſt cōmi
ti ſine poteſtate iudicādi & ſetentiādi. Re-
ſolutorie tenet doctor/ ꝙ in presbytero ſūt
tria realiter diſtincta: tamē ſeſe preſuppo-
nentia. primū poteſtas conficiendi corpus
& ſanguinem. Secūdum poteſtas cogno-
ſcendi & diſcernendi de peccatis. Tertium
poteſtas ſententiandi in materia peccatorū
id eſt abſoluendi aut ligandi. & iſta tertia
poteſtas de neceſſitate preſupponit primā
& ſecūdam. & ſecūda primā. & prima nul-
lam preſupponit: ita ꝙ poteſt eſſe ſola ſine
In antiquo teſtamēto nō fuerunt hmōi claues. alijs duabus. Ex dictis ſeqtur ꝙ in antiqo
teſtamento non fuerūt tales claues: fuit be
ne poteſtas recipiendi & offerēdi ſacrificia
& abſoluendi ab illis irregularitatibus &
immūditijs: ſed in ipſis nō erat poteſtas re-
mittēdi peccatū nec poteſtas ꝯficiendi cor
pus Chriſti nec adminiſtrādi ſacramenta:
ſed poteſtates quas habuerūt fuerūt tantū-
mō figure iſtarū ptātum huius noue legis.
& ſic patet quid ſit clauis & quot ſūt claues.

¶ De quarto articulo.

¶ IN ISTO QVARTO ARTICVLO
Inquirit vtrū quilibet ſacerdos in quēlibet
alterū poſſit vti iſtis clauibus/ hoc eſt vtrū
quilibet ſacerdos indifferenter ſi attentet
quēcunqꝫ peccatorē ſibi ꝯfeſſum abſoluere
de facto abſoluat: ita ꝙ abſolutio illa ſit ſa-
cramentū eo mō ſicut ſi quicunqꝫ ſacerdos
quēcūqꝫ panē triticeū attentet ꝯſecrare etiā
fermentatū realiter ꝯſecraret ꝗuis peccet ſi-
cut quēcūqꝫ nō baptiſatū attētaret baptiſa-
re baptiſat: & vtrū etiā epiſcopus cōſecret
quecūqꝫ quem intendit & attentat ꝯſecrare
etiā nō ſubditū: Eodē mō queritur an qui
libet ſacerdos attentās abſoluere abſoluat
ꝗuis peccet faciendo ꝯtra ꝓhibitionē eccle
ſie: De iſta queſtione eſt duplex modus di-
cendi ꝓbabilis. Primus modus quē tenent Vtrū attentās abſoluere quēlibet abſoluat
pleriqꝫ doct. vt Armachanus i nono libro
Marcilius in ſecūdo & etiā Durādus: eſt
ꝙ quilibet ſacerdos in quēlibet peccatorē
ex inſtitutione Chriſti abſoluere poteſt. i.
quēcunqꝫ attritū vel ꝯtritum & cōfeſſum. Primus modus dicendi.
Patet rationibus apparētibus: ꝯcurrētibus
omnibus que ſunt de neceſſitate ſacramēti Prima ꝓpoſitio
ſecundū inſtitutionē Chriſti eſt verū ſacra-
mentū: ſed in ſacramēto penitētie ſi pecca-
tor fuerit ſufficienter diſpoſitus ꝑ attritio-
nem vel ꝯtritionē & cōfeſſus ſacerdoti in-
tendēti eū abſoluere ꝯcurrūt oīa que de ne
ceſſitate reqrūtur ad ſacramentū penitentie
ſiue ad abſolutionē ſacramētalē. igit̄ ſacer-
dos illū abſoluere pōt. Vnde qlibet pecca
tor ꝯtritus vel ſaltē attritus & ꝯfeſſus ē ma
teria ſufficiēs ſacramēti & forma eſt vox ip-
ſa ſacerdotis & ipſe eſt miniſter. qa efficitur
miniſter ꝑ iſta verba qdcūqꝫ ligaueritis ſup
terrā &c. & qdcunqꝫ ſolueritis. ergo ſacer-
dos quicūqꝫ quēcūqꝫ pctōrē ſufficiēter diſ-
poſitū attritū ad minus & ꝯfeſſū applican-
do illa verba ſacramētalia abſoluet. Patet/
cum ibi ſint omnia requiſita ad eſſentiam

ſacramēti: & eſt prima ratio Durādi. Quādo ponūtur ea que ſunt de neceſſitate ſacramēti iā ponit̄ ſacramētū & ſi ille q ſuſcipit ſit ſufficiēter diſpoſitus nō ſolum ſuſcipit ſacramentum ſed etiam effectum ſacramenti. ergo iſtis omnibus poſitis eſt ſacramentum & effectus ſacramenti. Dices & ibi iacet totus nodus ꝙ quilibet nō eſt miniſter ex inſtitutiōe diuina: ſed quilibet ſacerdos iuriſditionem habēs. Secūdo non quilibet peccator ē materia reſpectu cuiuſlibet ſacerdotis ſed iuriditionem habētis. & iſte ſunt replice difficiles. Sed cōtra arguitur: ſequitur ꝙ papa nunq̄ poſſet abſolui ſacramētaliter ſi ita ſit ꝙ quilibet ſacerdos ex inſtitutione diuina ſit miniſter huius ſacramenti ſed ſolum iuriſditionem habens & in ordine ad eum ad quem habet iuriſditionē/ cōſequenta patet/ quia nullus poteſt in papā habere iuriſditionem niſi per voluntariam ſubiectionem. ergo reſpectu pape non poteſt eſſe miniſter huius ſacramenti. quia requiritur duplex ſubiectio/ ſcilicet ſpontanea & iuridica. igitur. Infero ſecūdo/ ꝙ qñ eſt aliqua cura que eſt litigioſa: ille forte q non habet ius ad curam eſt poſſeſſor & tādem in fine declaratur nihil iuris habuiſſe/ ſequitur tunc ꝙ illi qui confeſſi ſunt ei tenerētur iterum cōfiteri & ꝙ non eſſent abſoluti cum nichil iuriditionis in eos habuit. patet: ex inſtitutiōe diuina per aduerſarios eſt ꝙ confiteatur iuriſditionem habenti in ordine ad eum quem abſoluit. igitur teneretur confiteri eadem peccata: ſed hoc non practicatur. Igitur. Tertio infero ꝙ quādo aliquis eſt in extrema neceſſitate: & nō habet copiam curati ſed ſolum ſacerdotis ſimplicis ꝙ ille non poſſet abſolui ſacramentaliter. Patet: non habet ille ſacerdos ſimplex iuriſditionem in ordine ad iſtum: & illa requiritur iure diuino. ergo nō poteſt abſolui ſacramentaliter. Dices/ habet iuriſditionem ꝯmiſſariam puta ab eccleſia & a papa cōmittitur vt abſoluat̄ in extrema neceſſitate. Infero ergo ꝙ ſtādo preciſe in iure diuino ſecluſa quacūq; cōmiſſione facta ſuper caſum neceſſitatis/ ꝙ in neceſſitate nō poſſet abſolui ſacramētaliter / hoc eſt abſurdū ergo & illud ex quo ſequitur. Addo rationem contra doctores partis oppoſite ex dictis eorum que videtur apparens. dicūt illi ꝙ anteq̄ dictū fuerit petro paſce oues meas fuit ordinatus ſacerdos/ & poſtea factus eſt ordinarius: & Chriſtus contulit iuriſditionem petro & cunctos chriſtianos ſignatos charactere baptiſmali fecit ſubiectos petro ſubiectione iuridica. imo dicunt ꝙ nullus fuit curatus a chriſto inſtitutus niſi petrus & alij facti ſunt epiſcopi & curati a petro. Contra / anteq̄ diceretur petro paſce oues meas: datum erat preceptum de confeſſione. ergo erat aliquis qui poſſet abſoluere. Patet antecedens / fuit datum preceptum Ioānnis. xx. anteq̄ diceret̄ petro paſce &c̄. ergo anteq̄ efficeretur curatus erat datum preceptum de confeſſione. omnes mēdicātes ſunt eiuſdem opinionis ſcilicet ꝙ nullus poteſt abſoluere niſi ꝯmiſſus a papa regulariter. & non apparet ꝙ fuerit datum preceptum de confeſſione anteq̄ fuerit aliquis miniſter illius quia obligaret̄ aliquis ad impoſſibile. Ex prima opinione habemus ꝙ ex inſtitutiōe Chriſti quilibet ſacerdos claue poteſt vti in quēlibet ſibi ſubiectum ſubiectione volutaria libera & ſecreta. Dicit ſecundo iſta opinio/ ꝙ eccleſa potuit rationabiliter facere ꝙ non quilibet ſi attentaret quēlibet peccatorem abſolueret Ratio eſt/ nullus poteſt abſolui a ſuis peccatis preteritis dum actualiter ꝯmitit aliud peccatum ſaltem mortale: ſed ſic eſt ꝙ quādo non ſubiectus ordinaria ſubiectione cōfitetur ſacerdoti cui non eſt ſubiectus ordinaria ſubiectione: nec commiſſus ab ordinario actualiter peccat: quia facit cōtra prohibitionem eccleſie. ergo de facto non abſoluitur. Dices / pono ꝙ aliquis confiteatur ex ignorantia. vt ſortes confitetur non curato ſuo nec commiſſo a curato: tamē credit eum ordinarium. vel ponatur ꝙ credat non eſſe peccatum confiteri non ſuo curato / an ſortes ſit realiter abſolutus.

Euaſio.

Arguit ꝯ illā euaſionem.

videtur ꝙ ſic: quia non peccat & ꝙ ignorātia eum excuſet. nam ſi cognoſceret conſtitutionem eccleſie & prohibitionem nō abſolueretur/quia poneret obicem faciendo contra prohibitionem eccleſie de non abſolui ab alieno: ſi tamen ignoret inuincibiliter abſoluitur. & quis ſententia a non ſuo iudice lata nulla ſit: in hoc tamen caſu non fertur a nō ſuo. ſufficit enim ꝙ ſit iudex arbitrarius per liberam ſubiectionem. oportet igitur neceſſario fateri ꝙ in hoc caſu realiter abſoluitur. Dicit tertio iſta opinio ꝙ per hanc inſtitutionem eccleſie ꝙ non quilibet a quolibet abſoluitur nulla fuit mutatio circa eſſentiam ſacramenti/per hoc ꝙ eccleſia prohibet latinis ne conficiāt in fermentato non mutatur ſacramentum. Similiter per hoc ꝙ eccleſia prohibet quēcunq; ſuſcipere ordines a non ſuo dioceſano eccleſia nihil imutat circa ſacramentū ordinis eodem modo hic: ſed tamen eſt differentia inter ſacramentum penitentie & cetera ſacramēta q̄uis aliquis contra prohibitionē eccleſie attentaret conſecrare vel ordinare non ſubditū ordinaret & alius conficeret: ſed ſi contra prohibitionem eccleſie attentaret abſoluere non ſubditum nō abſolueret niſi ignorantia inuincibilis excuſaret. vnde malicia ſuſcipientis ordines non impedit quin ſuſcipiat illos ordines. ſed malicia ſuſcipientis ſacramentum penitētie impedit effectum ſacramenti & ſic eſt differentia. iſta opinio conſiſtit in tribus & difficilime impugnatur. Dicit ergo ꝙ quilibet ſacerdos habet poteſtatem abſoluendi quēcunq; ex inſtitutione Chriſti. Secūdo eccleſia potuit limitare illam poteſtatē. Tertio ꝙ per hāc eccleſie inſtitutionem nulla fuit mutatio circa eſſentiam ſacramenti. & credo iſtam opinioem veriorē q̄ alterā. Alia eſt opinio quam tenet doctor & doctores pro maiori parte conſentiunt ꝙ non quilibet poteſt quēlibet abſoluere: etiam ſecluſa quacunq; prohibitione eccleſie: ſed ſolum ordinarius vel cōmiſſus ab ordinario. Iſta opinio pōt ſuaderi magis auctoritatibus q̄ rationibus. habetur ꝙ ſententia a non ſuo iudice lata nulla eſt: ſed iſta eſt parue efficacie. Pro iſta opinione eſt capitulum omnis vtriuſq; ſexus/vbi dicitur ſi aliquis velit alieno confiteri petat & obtineat licētiam a proprio: alias ſciat illum alienū non poſſe abſoluere aut ligare. & vltra/alienus non poteſt abſoluere aut ligare: ergo non quilibet poteſt in quēlibet. Dices ex inſtitutione humana hoc eſt & ſic faciendo ponit obicem. Contra/bene ſequitur hoc eſt ex inſtitutione humana & precepto poſitiuo. ergo illud poteſt cōſuetudine abrogari. quia quelibet lex humana poſitiua quecunq; fuerit illa ſiue ceſarea ſiue pontificia poteſt ꝯſuetudine oppoſita abrogari: ſed nulla conſuetudine fieri poteſt vt quilibet ſacerdotem quem voluerit eligere poſſit ſine voluntate ſuperioris vt in ca. ſi epiſcopus libro ſexto. ergo nō eſt ſolum de lege humana ſed diuina. Et eſt apparētia in hac auctoritate ꝙ ſi eēt ſolum de iure humano poſſet conſuetudine abrogari: ſed non poteſt fieri ꝙ poſſet aliquis per ſuam liberam ſubiectionem ab alio abſolui. & iſta eſt ratio apparentior que poſſit induci pro iſta opinione. Dicunt conſequēter ꝙ eſt ex inſtitutione diuina ꝙ ſolus habens talem iuriſditionem vel ordinariā vel delegatā poſſit abſoluere: ita ꝙ ſi alienus tentet nihil cōfert q̄uis etiam non ponatur obex ex parte ſuſcipientis. Dicunt vltra ꝙ a Chriſto nullus eſt factus ordinarius preter petrum & petrus imediate factus eſt ordiarius a Chriſto dicente paſce oues meas. Vltra dicūt ꝙ alij facti ſunt ordinarij a petro. Hinc eſt ꝙ petrus poteſt ab odinarijs aliquam materiam auferre: quia poteſt diuidere vnam curam in duas & vnum epiſcopatum in duos ſed nullus poteſt facere ꝙ ſubiectus petro non ſit amplius ſubiectus. Vnde non poteſt conſilium facere quin quilibet Chriſtianus ſit petro ordiarie ſubiectus. Dicit vltra iſta opinio ꝙ nulli preter q̄ petro dedit imediate xp̄us poteſtatē abſoluēdi ſiue ligādi. & eſt in eo poteſtas ꝑpinq̄ cui actui

in rerū natura correſpōdet materia que nō eſt impedibilis ab alia potētia actiua quin agat in illam materiam. nam nono methaphyſice habetur ꝙ actiuum & paſſiuū habentia complete potentiam actiuam & paſſiuam ſtatim agunt. Sed ſic eſt ꝙ ex inſtitutione Chriſti potentie petri abſoluēdi correſpondet potentia poſitiua ſiue materia / quia quilibet peccator/& illa potentia petri actiua non eſt impedibilis. quia remanente petro & pontifice non poteſt ſuſpēdi ſicut curatus ipſo ſic manente nō poteſt ſuſpendi. ergo in ſolo petro eſt potētia abſolutiōis imediata actia q̄ ex iſtitutiōe chriſti ſolū modo petro data eſt. ergo ex inſtitutione Chriſti in ſolo petro fuit propinq̄ & immediata: & in alijs apoſtolis talis poteſtas ligādi & ſoluendi fuit remota. ❡ Et tū ad vltimum dictum non eſſem huius opinionis: ſed bene ꝙ requiritur iuriſdictio ordiaria vel delegata ab ordinario. vnde ad ſuſceptionem huius ſacramenti due requiruntur ſubiectiones. vna ordinaria: alia ex libera ſubiectiōe. dicerem ꝙ Chriſtus indifferenter quando omnes apoſtolos conſecrauit ī epiſcopos ordinariam ſuper quēlibet chriſtianum dedit & tunc ex apoſtolis quilibet quemlibet chriſtianum potuit abſoluere. Et ad argumenta alterius opinionis q̄tum ad primum poſitis illis que de neceſſitate ſunt ſacramenti realiter ſequitur ſacramentum: ſed poſita diſplicentia in peccatore qui ē materia & diſpoſitio/ vt attritio & forma ſcilicet abſoluo te &c̄. & miniſter ſcilicet ipſe ſacerdos applicans illa ſequitur de neceſſitate effectus ſacramēti. Nego ꝙ quilibet ſacerdos ſit miniſter ſed ſacerdos iuriſdictionem habens ordinariam vel delegatam. ❡ Ad replicam: ergo papa nō poteſt abſolui ſacramentaliter quia nullus in eum habet talem poteſtatem iuriſdictionis niſi per voluntariam ſubiectionem. Durādus & de Palude dicunt ꝙ ex inſtitutione Chriſti in eo ſufficit voluntaria ſubiectio: & oportet de neceſſitate hoc dicere/ vel dicere cū Panormitano ꝙ papa non obligat

confiteri quod reputarem hereticum. Sequitur vlterius ꝙ ſortes in extremis & non habens copiam alicuius ſacerdotis preter q̄ ſimplicis qui non eſt delegatus non poſſet ab illo abſolui. Ad hoc dico/ ꝙ poteſt eū abſoluere/ quia eſt vſus eccleſie que dat omnibus poteſtatem delegatam in extrema neceſſitate. Sed queritur an ſecluſa quacunq̄ delegatōne eccleſie poſſet eum abſoluere/ & apparet ꝙ non quia ex iſtitutione Chriſti oportet ꝙ ſit ordinarius vel delegatus ab ordinario. De palude/ vigeſia diſtictione dicit: ꝙ eſt de iure diuino. & hoc videt dicere Durandus. ſi ſit de iure diuino difficile eſt ſaluare quin quilibet poſſit quemlibet abſoluere. quia Chriſtus nunq̄ ſpecificauit cauſā extreme neceſſitatis/ & ſi nō requiritur ordinatio nec iuriſdictio in extrema neceſſitate/ ergo nec ī alijs. Ad aliud de poſſeſſore alicuius parrochie poſtq̄ declaratū eſt nichil iuris habuiſſe in beneficio &c̄. Dico ꝙ eccleſia quemlibet poſſeſſorem delegat ſiue habeat ius ſiue nō. iſta argumenta de papa & de illo qui eſt in extrema neceſſitate faciunt michi fidem prime opinionis & eſt multum difficile ſoluere argumēta illa cum vltimo de inſtitutione confeſſionis. Ad auctoritatem que habetur in cap. omnis vtriuſq̄ ſexus ſolutum ſatis eſt cum talis ponat obicem cum faciat contra prohibitionem eccleſie/ ergo poteſt conſuetudine abrogari/ concedo/ hinc eſt ꝙ ſimplices ſacerdotes ab omībus aliis ſimplicibus ſacerdotibus abſoluuntur qui non ſunt ordinarij/ & eſt ſolum cōſuetudo ꝙ quilibet ſimplex poſſit quemlibet ſacerdotē abſoluere & ad ca. epiſcopus/ vbi dicitur preter voluntatē &c̄. Dico ꝙ preter capitur vt valet tantum ſicut contra/ nam ſi reſiſteret prelatus ſimplicibus ſacerdotibus & ſemp reſtitiſſet a principio peccarent alter alterū abſoluēdo ſed non faciunt contra/ poteſt abrogari. Et ſic patet de clauibus ſeu poteſtatibus que reſpiciunt forum ſecretum. id eſt penitētiale & viſum eſt poſtremo vtrū quilibet ſacerdos indifferenter in quēlibet

peccatorem poſſit vti iſtis clauibus quia ſo
lus ſacerdos illas claues habet/patet ex di
ctis quid dicendum.
¶ VISVM EST DE Poteſtatibus ſeu cla
uibus que reſpiciunt forum ſecretum.i. pe
nitentialē.& viſum eſt poſtremo/vtrum q
libet ſacerdos indifferenter in quēlibet pec
catorem poſſit vti illis clauibus: quia ſolus
ſacerdos habet illas claues. ¶ Iam querit in
iſto quinto articulo/vtrū preter illas claues
ſint aliq̄ alie claues i eccleſia: & notat doct.
ꝙ in eccleſia eſt duplex forus. ¶ Eſt quidā
Duplex for⁹ i eccleſia
ſecretus in quo idem eſt reus & accuſator &
teſtis & in illo foro ſolū debent eſſe iudex
& reus.i.ſacerdos & confitens. reus enim
debet ſe accuſare tam de ſecretis q̄ de publi
cis. Eſt alius forus publicus in quo diſtin
gūtur reus & accuſator. & ſicut ad forum
ſecretum exercendum contulit Chriſtus iu
dicibus in illo foro duplicem poteſtatem/
ſcilicet cognoſcendi & ſententiandi ita ad
ſententiandū in foro publico cōtulit Chri
ſtus duplicem poteſtatē eccleſie ſcilicet co
gnoſcendi de crimine & ſententiādi. & iſte
poteſtates ſūt collate eccleſie. mathei. xviij
vbi Chriſtus dixit Petro/ſi peccauerit in te
frater tuus.i.ſi quilibet fidelis peccauerit i
te.i. te ſciente corripe eum ſupple admoni
tione charitatiua vt deſiſtat a peccato. Si
te audierit lucratus es fratrem tuū. Si te nō
audierit/adhibe duos vel tres teſtes. quia i
ore duorū vel trium teſtium ſtat omne ver
bum. ¶ Item ſi hos non audierit: dic eccle
ſie. Vnde ſecūdum Gerſon de poteſtate ec
cleſie in iſto verbo. dic eccleſie/data eſt ec
cleſie prima poteſtas/ſcilicet cognoſcendi
de crimine in foro publico. ¶ Si autem ec
cleſiam non audierit ſit tibi ſicut Ethnicus
Poteſtates date eccleſie in hoc verbo quodcūq̄ alligaueritis
& publicanus. & ſubiungitur ibi poteſtas
ſententiandi/q̄cunq̄ alligaueritis ſuper ter
ram erunt ligata & in celo. & quecūq̄ ſol
ueritis ſuper terram erunt ſoluta & in celo.
¶ Ibidem datur multiplex poteſtas eccleſie
ſecundum Gerſon. primo poteſtas cogno
ſcendi in vero dic eccleſie. Secūdo poteſtas
poſt cognitionem criminis ſententiandi.
Terio datur poteſtas contra non obedien
tes ſententie penam infligendi ibi/ſit tibi
ſicut ethnicus & publicanus.i. excōmuni
cetur & ſeparetur a communione fidelium
Ex quo patet ꝙ deus approbat ſolutionē
& ligationem eccleſie factam in foro publi
co quam qui contemnit habēdus eſt ſicut
ethnicus & publicanus. Quarto datur po
teſtas etiam inſtituendi certa ſtatuta & cer
tos canones. Habemus ergo duplicē po
teſtatem in foro publico correſpondentē
illi duplici poteſtati in foro ſecreto & ſicut
ille due poteſtates in foro ſecreto vocātur
claues ita ille poteſtates due in foro publi
co vocantur claues. & ꝙ tales diſtigūt a pri
oribus patet quia reperiuntur precedentes
ſine iſtis & iſte ſine precedendibus. Nā ſim
plex ſacerdos non habet claues in foro pu
blico. Vnde non reperio actum iuriſdictio
Simplex curat⁹ hꝫ tm̄ vnicū actū iuriſdictionis i foro exteriori.
nis fori exterioris preter vnum qui poſſit
conueinre ſimplici ſacerdoti curato. ſcili
cet refellere publicum peccatorem a percep
tione ſacramenti. & illam habet poteſtatē
ex euāgelio. Nolite dare ſanctum canibus
ſed nō repitur ꝙ ſimplex ſacerdos curatus
habeat iſtas claues ſcilicet poteſtatē excōi
candi/ſuſpēdēdi/interdicēdi/& abſoluēdi
ergo prie repiunt ſine iſtis & iſte ſine alijs.
puta i archidiacōis. Similr ſimplex clericus
electus in ſummū pontificem habet omnē
poteſtatem iuriſdictiois. Vnde iſte claues
que reſpiciūt forum publicum poſſunt lai
co & mulieri committi ab ipſo ſummo pō
tifice. Pro declaratione huius materie aliq̄
ſunt videnda per ordinem. ¶ Primo/quid
eſt excommunicatio. Secundo pro quo kri
De excōmunicatione
mine debet ferri excommuicatio. Et tertio
a quo poteſt ferri. Et q̄rto vtrū teneamur
vitare excōicatū ſub pena peccati: & ſi ſic
vtrum ſub pena peccati mortalis vel venia
lis: Quinto ſuper quos extenditur vel ad
Diffinitio excōicationis.
ſolos fideles vel etiā ad infideles vel ad vi
uos & non ad mortuos. Vnde excommu
nicatio a toto genere eſt ſeparatio a com
municatione in actibus legitimis cum fide
libus & in ſacramētis vel in ſacramētis tm̄.

Et duplex ē excōmunicatio: ſcilicet maior
& minor. vnde excommunicatio maior/ ē
ſeparatio a communione cum fidelibus in
quibuſcūq; actibus legitimis & in ſacramē
tis ſimul. Alia eſt minor: & eſt ſeparatio a
ſacramentis. vnde aliquem excommunica-
ri eſt ei precipere vt non communicet cum
fidelibus & non percipiat ſacramenta & cū
ctis fidelibus ne communicent cum eo ī ac-
tibus legitimis vt ī loquela in orationibus
&c. Ex quo ſequitur ꝙ excōmunicatus nō
tenetur vitari ab infidelibus. quia excom-
municati excluduntur ſolum a communio
ne fidelium/ ergo. Secundo ſequitur/ ꝙ in-
fidelis non tenetur vitare excommunicatū
cum excōmunicatio ſolū ſeparat a cōmu-
niōe fidelium. Preterea/ eccleſia nō habet
poteſtatem ſuper infideles. Ideo nō poteſt
eis precipere vitare excommunicatum.
Tertio ſequitur ꝙ vitare excommunicatū
non eſt immediatū ius diuinum: quia obli-
garet indifferēter ſingulos quia ius diuinū
obligat omnes cum deus habeat poteſtatē
ſuper fideles & infideles/ ſi ergo ſit ita ꝙ in
fidelis non tenetur vitare excommunicatū
non eſt niſi preceptum eccleſie. Quarto ſe-
quitur ꝙ excommunicationis multiplex ē
multiplex effectus excōmūicationis. actus ſiue effectus. Primus effectus eſt phi-
bitio q̄ prohibetur ipſe excommunicatus
participare in actibus legitimis aut in ſacra
mentis ſuſcipiendis cum ceteris fidelibus.
& loquor de maiori excommunicatione.
nam excommunicatus ſalutādo aut loquē
do cum aliquo peccat & eſt primus effectus
Secundus effectus eſt/ non participare ī ſuf
fragijs eccleſie. Priuatur enim participatio
ne qua participant cuncti fideles in oratio-
nibus eccleſiaſticis & alijs ſuffragijs. Quā
tum ad iſtum effectum/ notandum ꝙ aliqs
participat in beneficijs vel alijs ſuffragijs
Participare ī ſuffragiis multipliciter. Vno modo ratione chari-
tatis qua connectuntur ſinguli adinuicem
& ſinguli qui ſunt in charitate omniū be-
nefactorum ab ipſis mutuo participant. di
cebat enim Chriſtus loquens de iſta vnita-
te. Oro/ vt vnum ſint q̄admodum vnū ſu-
mus. & hanc participationem non poteſt
auferre excommunicatio. quia cum excō-
municatio ſit ſolum pena non fertur niſi ꝑ
mortali: & cum ſit ſolum pena non poteſt
auferre charitatē. Immo illam ablatam per
mortale preſupponit. & ideo excommuni
catio q̄tum ad illam vnionem ſiue partici-
pationem ratione vnionis omnium ſuffra
giorum & benefactorum ab ipſis non ex-
cludit talem charitatem: ſed preſupponit
eam eſſe excluſam vt dictum eſt. Queſtio ē
an talis participatio ſit acquiſitio noui gra
dus glorie vel remiſſio certe pene in purga
torio vel aliquod gaudiū accidētale: & vi
detur michi ꝙ non eſt niſi acquiſitio gau-
dij. Sit fortes excommunicatus poſt excō-
municationem acquirit gratiam per contri
tionem dato ꝙ nundū ſit abſolutus ab ex-
communicatione eſt particeps ſuffragio-
rum omnium que ſunt in charitate nec po
teſt excludi. Alia eſt participatio que fit ꝑ
applicationem: & eſt duplex quedam q̄ fit
a tota eccleſia. alia que fit per ſingularem
perſonam. vnde q̄tum ad applicationē ſuf
fragiorum totius eccleſie iuſte excommu-
nicatus eſt fruſtratus illa participatione ſi-
ue recuperauerit gratiam per contritionē ſi
ue non. Dico vlterius poteſt eſſe particeps
alicuius ſuffragij ratione applicationis cer
te perſone. Nam certa perſona poteſt ora-
re pro excommunicato: vt deus conuertat
eum & ſi cōteratur de peccatis pro quibus
eſt excōmunicatus habet fructū illius ſuf-
fragij. & valet ei ad remiſſionem pene pur
gatorij. Habemus ergo ꝙ ſecundus ef-
fectus excommunicationis eſt eſſe priuatū
ſuffragijs cōmunibus eccleſie q̄tum ad va-
lorem prouenientem ratione applicatio-
nis vniuerſalis eccleſie vel ipſorū miniſtro
rum generalium. & ſic excommunicatio ē
ſeparatio & eius effectus nō participare &
eſſe priuatum ſuffragijs & hoc q̄tum ad va
lorem prouenientem ex vniuerſali applica Pro quo peccato debeat qs excōicari
tione omnium fidelium. ¶ Conſequēter
videndum eſt pro quibus cauſis debeat qs
excommunicari. Vnde nullus debet excō-

municari niſi pro peccato & non pro quo libet peccato mortali/ ſed pro illo cui iuncta eſt contumatia. & loquimur de excõmunicatione maiori & lata ab homine. pro cuius declaratione. notandum ꝙ multiplicia ſunt mortalia. quedam ſunt que conſiſtunt in ſolo actu interiori. Alia ſunt que non ſolum conſiſtunt in actu interiori: ſed etiam procedunt in opus & operationẽ exteriorem. Secundo peccata que ꝓdeunt vſꝙ ad operationẽ exteriorem ſunt multiplicia. Quedam ſunt que ex operatione exteriori ad quam exeunt non poſſunt cognoſci eſſe peccata propterea ꝙ illa operatio ẽ ſolum peccatum propter relationem in malũ finem. Vel quia imperatur a volitione mala vt ſortes dat elemoſynã non propter deum ſed propter vanam gloriam: talis operatio exterior imperatur a volitione qua appetit vanam gloriam. & illa nõ poteſt cognoſci eſſe peccatum quia talis non eſt prohibita. Immo frequenter cadit ſub precepto & ad cognoſcẽdam illam eſſe peccatum oporteret de neceſſitate cognoſcere interiorem volitionem. Alia ſunt peccata q̃ poſſunt exterius cognoſci eſſe peccata vt occidere/ adulterari/ furari. Secũdo ſupponitur ꝙ iſtorum peccatorum quedã ſũt publica que ideo publica vocãtur nõ quia omnes ſciunt & cognoſcant illa: ſed qꝛ iuridice probari poſſũt vt per duos aut tres teſtes. Alia ſunt publica que nõ poſſunt publice probari. Dico primo: ꝙ eccleſia non poteſt excommunicare pro peccato ſolo interiori/ quia cogitationis penam nemo me retur quod peccatum interius non proceſſit exterius non propter deffectum cognitionis ſed propter deffectum iuriſdictionis/ ſeu poteſtatis vt dicit Durandus. quia deus reſeruauit ſibi iudicium de interioribus vt patet per multa capitula in titulo de ſymonia tua nos. xxxij. diſtincti. capi. erubeſcant. ¶ Similiter q̃tum ad aliud peccatum quod procedit ad actum exteriorẽ q̃uis exterior cognoſcatur adhuc non poteſt cognoſci eſſe peccatum/ & ẽ idem iudiciũ de

Multiplicia ſunt mortalia

Eccleſia pro ſolo interiori pctõ non excõmunicat

iſtis duobus primis. Sed eſt ſolum difficultas de alijs duobus generibus vltimis: vt ſit ſortes qui exiuit in opus quod eſt malum de ſe & non ſolum quia male relatum ſi nõ poſſit illud opus probari eccleſia nõ poteſt excommunicare ſortẽ pro tali opere. Et loquitur de ſententia lata ab homine ſaltem nominatim/ & hoc non eſt propter deffectum poteſtatis quia habet poteſtatẽ ſuper illa crimina ſed propter deffectũ cognitionis. quia non poteſt iuridice illud eccleſia cognoſcere eo modo quo habet poteſtatem in tali foro publico ſed ſolum ꝑ exterioribus publicis & notorijs. i. que poſſunt iuridice probari. Nam iſta clauis ſolum ſe extendit ad operationes que conſiſtunt i opere exteriori & publico que poſſunt iuridice probari & quibus annexa eſt contumacia vt ſortes commiſit fornicationem & notum eſt eccleſie/ tunc eccleſia debet vocare ſortem & vocatus compareat & non diſcedat a iuditio ante licentiam & ſententie late a iudice obtemperet nõ eſt cõtumax & non debet excommunicari. Nã non poteſt excommunicari niſi propter alteram iſtarum cauſarum. vel quia vocatus non comparet. vel ſi cõpareat diſcedit ante vel ſi nõ diſcedat precipitur ei abſtinere & non abſtinet. tunc licite poteſt excommunicari. & reſolutio doct. theologorum ẽ Nunq̃ debet excommunicari niſi pro mortali exteriori iuridice probato cui annexa ẽ contumacia. vel quia non comparet vel diſcedit a iudicio vel non abſtinet. ¶ Tertio videndum eſt/ qui habẽt poteſtatem excõmunicandi. Doct. eſt huius opinionis ꝙ nullus poteſt excommunicare maiori excommunicatione auctoritate ſua propria preterq̃ ſummus pontifex. Ratio eſt/ nullus poteſt prohibere cũctis fidelibus vt vitent hanc certam perſonam niſi ſũmus põtifex ſed excommunicare eſt precipere cunctis fidelibus vitare hanc perſonã & huic ꝑſone vt cũctos fideles vitet. Minor eſt nota & patet maior. Nullus poteſt aliquem obligare niſi ſit eo ſuperior & habeat in il

Qui põt ordiarie excõicare

lum iuriſdictionem ſed nullus habet iuriſ-
dictionem ſuper omnes fideles niſi ſūmus
pontifex. Unde epiſcopus parrhiſienſis
non poteſt obligare dyoceſanū carnothē
ſem. vt vitet ſuum dyoceſanum. Et regu-
lariter omnes mendicantes & qui adulant
& fauent ſummo pontifici propter ſua pri
uilegia ſūt huius opinioīs videlicet ꝙ nul
ſus auctoritate propria poteſt maiori excō
municatione excōmunicare niſi ſolus pon
tifex. Sed ꝙ epiſcopi hoc faciant hoc nō ē
auctoritate propria ſed delegata ab ipſo
ſummo pontifice vt poſſint ſuos dyoceſa-
nos excommunicare maiori excommunica
Secūda opinio. tione & obligare cunctos fideles ad vitan
dum excommunicatum. ¶ Quantū ad iſtā
materiam eſt opinio oppoſita que videtur
probabilior. Et apparet michi ꝙ in eccle-
ſia fuit auctoritas excommunicandi anteq̄
aliquis fuiſſet ſummus pontifex. Immo iſti
de opinione oppoſita habent hoc conce-
dere. Patet nunq̄ fuit aliquis ſummus pon
tifex niſi poſt reſurrectionem. quando di-
ctum fuit petro/paſce oues vt omnes faten
tur/ſed ante paſſionem fuit poteſtas excō-
municandi eccleſie que data eſt in iſto ver-
bo: dic eccleſie. & data eſt talis per verba de
preſenti ante paſſionem. ergo iſte claues q̄
reſpiciunt forum publicum & exteriorem
fuerunt collate ante paſſionem. & electus ī
ſummum pontificem etiam anteq̄ ſit ſacer
dos habet iſtas claues & videtur michi cū
Chriſtus illam auctoritatem contulit ante-
q̄ aliquis eſſet ſummus pontifex. Sed qui-
bus: dico ꝙ omnibus apoſtolis per illa ver
ba quodcūq₃ alligaueritis &c̄. Unde quan
do dixit petro tibi dabo/promittebat neq₃
adhuc dederat. Preterea ea que ſunt data a-
poſtolis nō ſunt eis ſolis data/ſed ſucceſſo
ribus etiam. quaſcunq₃ poteſtates contulit
apoſtolis non ſolum pro ipſis/ſed pro ip-
ſis & ſucceſſoribus/ſed omnes epiſcopi ſuc
cedunt apoſtolis/ergo data eſt eis talis po
Reſolutio. teſtas. Et eſt reſolutio quam credo veram
ꝙ non ſolus papa poteſt excommunicare
auctoritate ordinaria/ſed etiā quilibet epi-
ſcopus. ſed curati & archidiaconi non poſ
ſunt neq₃ abbates niſi ex conſuetudine.
Et ratio mea eſt & non habeo aliam. Date
ſunt claues anteq̄ eſſet aliquis papa & date
ſunt ſingulis apoſtolis per iſta verba/que
cunq₃ ligaueritis/& quecunq₃ data ſunt a-
poſtolis hoc fuit ꝑ ſe & eius ſucceſſoribus
ergo omnes apoſtoli & ſinguli habēt ordi
nariam poteſtatem excommunicandi.
¶ Ad argumentum doct. aliquem excom-
municare nichil aliqd eſt q̄ cunctos fideles
obligare ad vitandum illum (tranſeat) ſed
ſic eſt ꝙ non habet aliquis epiſcopus pote
ſtatem ſuper cunctos fideles. Dico ꝙ nō di
rectam ſed bene īdirectam & de per accidēs
nam poteſt directe excommunicare ſuum
dyoceſanum & ſic directe eum excommuni
cando indirecte obligat omnes fideles alia
rum dyoceſum ad vitādum eum & hoc po
teſtate quam habet vt verus apoſtolorum
ſucceſſor a Chriſto ipſis apoſtolis data. Ex
dictis patet/ quid ſit excommunicatio & *Epilog.*
quottuplex eſt excommunicatio. & quid
ſit effectus excōmūicationes & pro qua
cauſa debet ferri ſcilicet ꝑ quolibet mortalī
cui ānexa ex cōtumacia: ex illo paſſu ſi pec-
cauerit in te frater tuus loquitur de mortali
vt notum eſt: quia ſtatim ſubdit ſi audierit
te lucratus es animam eius. & ſi non eſſet in
mortali nō lucraretur eius anima: quia nō
perditur niſi per mortale. Ideo intelligitur
ibi de mortali & de illo cui eſt iūcta contu-
macia. Et tertio viſum eſt quis poſſit excō-
municare. Et dicit doct. ꝙ poteſtate ordi-
naria a Chriſto habita nullus poteſt excō-
municare maiori excommunicatione pre-
ter papā/ & viſa eſt ſua ratio qua mouetur
ad hoc dicendum/tamē diximus ꝙ proba
bilius eſt ꝙ epiſcopi etiam poſſint &c̄.
¶ Iam videndū ē de duobus pūctis. primū
ad quos ſe extendit iſta poteſtas excommu
nicandi. vtrum ad viuentes ſolum: ¶ Secū-
do ſub qua pena tenetur quis vitare excom
municatum. Quantum ad primum dictū ē
iam ꝙ iſta poteſtas non ſe extendit ad infi
deles ſicut nec aliqua alia poteſtas eccleſia-

ſtica. Vnde paulus ait nõ eſt mihi cure de his que foris ſunt. i. extra eccleſiam. Alij dicunt ꝙ poteſtas eccleſiaſtica ſe extẽdit ad īfideles q̃tum ad aliquos actus & ꝙ poteſt excommunicare illos propter peccata que ſunt contra legem nature/ & ē opinio Panormi. in capi. nouit. de iudicis. ſed cõmuniter non tenetur. Dico ergo ꝙ ſolum ſe extendit hec poteſtas ad viuẽtes & nullo modo ad mortuos. & hanc opinionem deducit optime Carlerius. ¶ Ratio eſt/ quando data eſt hec poteſtas eccleſie & apoſtolis q̄ repreſentabant tunc eccleſiam Dictũ eſt eis quecũq; alligaueritis ſuper terram. per illa verba data eſt eis ſolum poteſtas ad eos q̄ ſunt ſuper terram. i. ad viuentes & non ſuper eos qui ſunt in purgatorio vel ī iferno vel in paradiſo. ergo hec clauis. i. hec poteſtas ſolum ſe extendit ad viuentes & nullo modo ad mortuos. Et ē ratio illius doctoris que videtur ſatis manifeſta. q2 talis poteſtas non poteſt ſe extendere niſi ſecundũ tenorem illius auctoritatis. Ideo notanter dicitur ſuper terram. ergo nullo modo ſe extendit ad mortuos. & per conſequẽs nec poteſt as dandi indulgentias mortuis daſ ex illo paſſu. nam dicunt quicunq; dabit talem pecuniam liberabit vnam animam a purgatorio. dico ꝙ eſt abuſus. quia indulgentie nunq̄ valent deffunctis niſi per modum ſuffragij. Contra hoc arguitur/ poteſtas abſoluendi ab excommunicatione extenditur ad mortuos & eſt eadem poteſta ligandi & ſoluendi & ſimul data reſpiciens eundem forum. Quod excommunicatus poſſit ab eccleſia abſolui. Patet in capi. tua nos de ſententia excommunicationis. loquitur ibidem de illo qui petebat abſolui & non habuit copiam abſoluentis. Dicitur ꝙ putandus eſt abſolutus quo ad deũ ſed debet abſolui quo ad eccleſiam. ergo. Dico ꝙ poteſtas qua abſoluitur mortuus nichil agit in mortuum: ſed agit ſolum ī viuentes quia erat viuentibus ꝓhibitum orare pro iſto publicis orationibus & ſuffragijs generalibus eccleſie. Ideo abſoluendo

Carleri⁹

An mortuus poſſit abſolui.

illum q̄uis nichil agat in eum. quia ſiue ſit damnatus ſiue ſaluatus ſiue in purgatorio non eſt amplius de ſuo foro/ ſed dat viuentibus poteſtatem orare pro illo. & iſte modus videtur probabilior. ¶ De altero videlicet quo peccato peccat qui participat cum excommunicato maiori excõmunicatione in actibus legitimis. vel ſub qua pena eſt ei prohibitum participare cum excommunicato maiori excommunicatione que regulariter fertur ab homine & aliquã do a iure. ¶ Reſpondetur ꝙ participare cũ excommunicato in ſacramentis eſt peccatũ mortale. & ratio quam dat Durandus talis ē/ qui participat cum excõmunicato in ſacramentis directe facit contra preceptum eccleſie. quia participare cum illo in ſacramentis eſt participare cum eo ꝓut homies ſunt fideles. quia participatio in ſacramentis eſt participatio fidelium adinuicem inq̄tum ſunt fideles. ſed participare cum eo in alijs actibus non eſt inq̄tum ſũt fideles: ſed inq̄tum ſunt ciues. & quia prohibetur participatio fidelibus cum excommunicato: Ideo qui participat directe facit contra prohibitionem eccleſie. Ideo dicunt regulariter doctores/ ꝙ participare in ſacramentis cum excommunicato eſt peccatum mortale/ vt participare in miſſa/ celebrare corã excommunicato/ recipere ſimul euchariſtiã. ¶ Sed queritur an participare in actibus ciuilibus ſit mortale: Diſtingunt vel participat effrenate. i. equaliter ſine verecundia ac ſi talis non eſſet excommunicatus & ſicut participaret cum non excommunicato talis contempnit claues eccleſie. qui ita participat peccat mortaliter. quia omnis contemptus deliberatus clauiũ eccleſie ē mortale peccatum. vel participat non effrenate cum excommunicato. quia excommunicatus fortaſſe ſalutat eum. & ex verecundia alter reſalutat eum vel ex timore forte ne videatur alteri ꝙ dedignetur eum vel iraſcaẽ ei alloquitur illum q̄uis diſpliceat. Regulariter dicunt doctores ꝙ ita participare ē ſolum veniale. Dicũt tertio doct. ex qualibet

tali participatione etiam ciuili q̃uis peccet
venialiter.incurrit tamen cenſuras eccleſie
ſcilicet minorem excommunicationem &
incurrit illam a iure.nam prohibetur eis ac
ceſſus ad ſacramenta. ſed non prohibetur
participatio cum alijs fidelibus in actibus
licitis ſed non poteſt communicare neq; re
cipere corpus dominicũ/neq; etiam ducere
vxorem ſecundum multos/poteſt tamen
audire miſſam q̃uis oppoſitũ dicat De pa-
Reſolu-tio. lude. ¶ Reſolutio ergo eſt:participare cũ
excommunicato in crimine vel in ſacramẽ
tis incurritur excommunicatio maior & ẽ
mortale. ſed participare ĩ actibus legitimis
non effrenate q̃uis ſit ſolum veniale nihilo
minus incurrit cenſuras excommunicatio-
nis minoris niſi in caſibus permiſſis a iure.
Ex dictis ſequũtur duo correlaria que po-
nit Panormitanus de ſententia excomuni.
in capi.nulli.& in capi.cum deſideres.pri-
mum:epiſcopus participans cum excom-
municato ab ipſo peccat & incurrit cenſu-
ram excommunicationis minoris partici-
pando in actibus legitimis cum eo. Patet
quia participare cum excommunicato nõ
eſt prohibitum ſolum ab epiſcopo qa cum
epiſcopus non ſubdatur iuri ſuo ſed ſit ſu-
pra ſuum ius non peccaret nec incurreret ſẽ
tentiam/ſed participare cum excommuni-
cato eſt prohibitũ iure canonico cui ſubij-
citur epiſcopus.ergo epiſcopus contradi-
cendo tali iuri incurrit cenſuram & penam
impoſitam a tali iure. Secundum correlari
um/papa participans cum excommunica-
to ab ipſo peccat:ſed non incurrit cenſurã
excommunicationis ſiue illa excommuni-
catio ſit lata a iure ſiue ab homĩe.Iſtud vo
luit dominus abbas in capi.cum deſideres
de ſenten.excõmuni. in An. quia cenſura
excommunicationis incurritur ſolum p ius
poſitiuum.quia non habetur de iure diui-
no : ꝙ participans cum excommunicato
ſit excommunicatus.Habeſ bene ꝙ eſt vi
tandus ſed non ſub pena excommunicatio
nis.Habetur bene ꝙ contumax excommu
nicetur ex iure diuino & ꝙ participans cũ
eo peccat ſed ex iure diuino non habetur
ꝙ participans excommunicetur.Ideo ſum
mus pontifex non incurrit talem cenſuram
& non eſt difficultas q̃tum ad hoc. tamen
Panormitanus in capitulo cum conſideres
& allegat glo.in ca.nulli de ſetentia excõ-
municationis dicit ꝙ peccat/nã iure diuio
explicite poſito quando quis eſt excõmu-
nicatus debet haberi ſicut ethnicus & pu-
blicanus:ſed ſummus pontifex ꝯmunican-
do/cum excommunicato in actibus ciuili-
bus non habet eum ſicut ethnicum & pu-
blicanum.ergo papa ſic communicando
cum eo ꝯtrauenit iuri diuino. ergo peccat.
Vnde habere eum ſicut ethnicum & publi
canum eſt nõ participare cũ eo. ergo ſum-
mus pontifex in ita participãdo ꝯtrauenit
iuri diuino cui eſt ſubiectus/& ex eo ipſo
ꝙ participat cum eo non debet cenſeri ab-
ſoluere talem excommunicatum niſi hoc
manifeſtauerit. Aliquis ſtatim impugna-
ret quod dictum eſt ſcilicet ꝙ participans
cum excommunicato non effrenate peccat
venialiter ſolum nihilominus incurrit ſen
tentiam excomunicationis minoris. Con-
tra nullus eſt repellendus a ꝯmunione ſa-
cramẽtorum niſi propter mortale. ergo ſi
peccet ſolum venialiter nõ eſt ſeparandus
Nego illã.quia iſte non ſeparatur a ꝯmu-
nione ſacramentorum ratione venialis
quia nullum veniale ſeparat ſed ſeparatur
ratione alicuius quod non eſt peccatũ. ſed
ſolum pena peccati ſcilicet ratione excom-
municationis.nam ſi eſſet preceptum vita-
re excommunicatum ſub pena venialis &
non ſub pena excommunicatõnis poſt cõ
municationem cum illo poſſet recipere ſa-
cramẽta. ſed excommunicatio minor quã
incurrit eſt pena que ſeparat a communio-
ne ſacramentorum. Ideo ratione pene que
nullo modo eſt peccatum licet contrahat
ab actu q eſt ſolum veniale ſeparat illum.
Contra/dicis ꝙ non ſeparatur ratione pec
cati a participatione ſacramẽtorum ſed ra-
tione pene que cõtrahitur ex veniali. Cõ-
tra arguitur/ergo eccleſia plus punit ĩ ſuo

foro peccatum veniale ꝙ puniat deus i ſuo foro ſcilicet i purgatorio. & ſic eccleſia crudelius agit. Patet ſequela/cenſura minoris excommunicatõis eſt maior pena ꝙ pena purgatorij que infligitur ratione commiſſi in hoc mundo. ſed ſeparari a participatione ſacramentorum in hoc mundo eſt peius ꝙ puniri pro veniali in purgatorio. Et eſt argumentum ad probandum ꝙ excommunicatio minor ſit maior pena ꝙ pena purgatorij. Patet ratione excommunicationis minoris excluditur a perceptione euchariſtie & ratione perceptiõis euchariſtie ex vi operis operati acquiſiuiſſet gradũ gratie vltra gradum qui debetur ratione boni motus interioris & illi gradui gratie correſpondiſſet gradus glorie perpetuo i eterna beatitudie & illa priuatio perpetua illius gradus glorie eſt ſibi maius damnũ ꝙ bonum eſſet viſio beatifica ꝙtumcũqȝ intenſa durans ſolum per tempus. ergo incurrit maiorem penam ratione excommunicationis minoris ꝙ ſit quecunqȝ pena purgatorij que eſt ſolum temporalis/ vnde gradus glorie quem habuiſſet ratione perceptionis ſacramentorum ex vi operis operati fuiſſet ꝑpetuus. Ideo excederet omne bonũ temporale. ergo incurrit maius damnũ ꝙ ſit quecunqȝ pena purgatorij que eſt ſolũ temporalis. ergo eccleſia in ſuo foro ſeuerius punit quã puniat deus in alio mũdo. ¶ Quãtũ ad hoc eccleſia ſeparat a ꝑceptione ſacramentorum per tempus ratione excommunicationis & deus ſeparat ratione venialis animam ipſius a perceptione beatitudinis per tempus & cum hoc afficit in purgatorio. vtrum iſta ſeparatio ad tẽpus ſit peior alia? Credo ꝙ ſeparatio a beatitudine per tempus ſit peior. quia deus ratione venialis ſeparat a beatitudine per tempus. Ad argumẽtum cum arguitur ſortes i currẽs excommunicationem minorem per veniale non poteſt licite percipere ſacramẽta. Immo peccaret mortaliter percipiendo ergo ratione excommunicationis priuatur gradu glorie. Dico ꝙ eſt ratione quia non percipit: & non poſſe percipere pro tali tẽpore non eſt tanta pena ſicut nõ habere beatitudinem. Item non eſt impoſſibilitatus ad perceptionẽ nã nõ poteſt percipere niſi ſi a ſacerdote qui poteſt eũ abſoluere ab excommunicatione minore. nam quilibet curatus indifferenter abſoluit ab illa. Immo non poteſt abſoluere a peccato/ niſi abſoluat ab excommunicatione minori quia nõ eſt capax abſolutionis a peccati niſi ſit abſolutus a minori. nam ſacerdotes anteꝙ dicant & proferant formam ſacramentalẽ abſolutionis dicunt. Abſoluo te a minori excommunicatione ſi indigeas. Habemus ergo in toto quomodo debet vitari excommunicatus & ſub qua pena & ſub quo peccato. ¶ Cõſequẽter dicit doc. ꝙ talis gladius ſpiritualis non eſt ſepe vibrandus. & ꝙ fatuiſſime faciunt qui pro leuibus rebus ferunt illam. Immo paulus non excommunicauit niſi trina vice ſcilicet quendam fornicatorem habentem vxorem patris/ & hereticum poſt trinam monitionẽ & Hymeneum & Alexandrum qui receſſerunt a fide /cum apoſtoli habuerunt immediate a Chiſto poteſtatem excommunicandi & tamen remiſſe leguntur excommunicaſſe/ de paulo terna vice. Et videtur ꝙ a iure ab apoſtolis confecto hereticus ſit excommunicatus & nõ ſolum iure poſitiuo. Et hoc tenet Occã. & ſic iure diuino heretici poſſunt dici excommunicati. Ideo iure diuino & non ſolũ humano ſunt priuati titulo beneficij. Dicitur etiam ad Gal. j. Si quis vobis euangeliſauerit preter illud qđ accepiſtis anathema ſit. & ſic videtur canon ſententie late ab ipſis apoſtolis & nõ ſolum ab eccleſia. Argumenta ſoluta ſunt ex ſupradictis.

¶ Ad queſtionem motam circa diſtinctionem. xviij. deueniẽdũ

VTRUM POTESTAS clauiũ ſolũ modo ſe extẽdat ad penã tẽporalem. De hac queſtione ſunt due opiniones. Vna eſt magiſtri que conſiſtit in duobus dictis. Primum/

dendo oppoſito peccet. Altiſſiodoreñ diceret ꝙ peccaret: qa nimis cito crederet. Dicit Scotus quando audit aliquid non conſuetum predicari tenetur nõ aſſentire quouſqꝫ iterrogauerit vtrum eccleſia ita credat vel non. Dicit ergo altiſſiodorenſis ſi ſorti preſentetur talis propoſitio de fide ad quã non tenetur explicite: in credẽdo ſortes peccat quia leuis eſt: ſiue predicetur oppoſitũ ſiue non. fateor ꝙ ſortes ita leuiter credendo: puta ſi eſſet ei ignotus qui predicaret & ad primam vocẽ crederet/ eſſet leuis & peccaret. Sed audiendo aliquem predicantem aliquam propoſitionem oppoſitam propoſitioni contente in ſacro canone/ cuius oppoſitum nõ tenetur credere explicite in ita credendo/ dũmodo habeat ꝓbabilitatẽ de veracitate & ꝓbitate viri vtputa quia ꝑlatus eius eſt: nõ peccat ita credendo: quia alias eſſet leuis credendo quecunqꝫ diceret prelatus & predicaret: & ſic non peccat qcquid dicat Altiſſiodoreñ: quia nulla eſt leuitas in ita credẽdo poſtq̃ eſt probabilitas de probabilitate viri & veracitate: tenetur ergo vitare errorem pertinacem: & nichil aliud. ¶ Septima concluſio reſponſiua. Omnes articuli fidei ſufficienter ſunt collecti in ſymbolo & adinuicem diſtincti: &c.

Doc. cõ. al tiſſiodo.

Dubium primum.

¶ Dubitatur primo cum non omnes teneantur omnia explicite credere que ſunt in ſacro canone. Utrum teneantur immediate credere ſuo prelato predicãti aliquid qđ non tenẽtur explicite credere vt ꝙ Iſaac habuit duos filios: audit ſortes prelatum predicatem illud vtrum teneatur imediate credere. Dicit Scotus ſi hoc non ſit cõſuetum predicari: poteſt ſciſcitari & inquirere: ſi vero ſit conſuetum predicari tenetur credere. vtrum autem numerus fuerit maior articulorum poſt natiuitatem & paſſionem q̃ ante.

Doc. reſo lutio.

¶ Breuiter quicquid dicant hic doctores. dico ꝙ ſic/ nam reuelauit multas propoſitiones que non erant reuelate: nec formaliter/ nec virtualiter. Nam prius reuelauit q̃ Petrus peccaret: poſt reuelationẽ fuit articulus: & nunq̃ ante: ergo plures ſunt articuli q̃ tunc erant in antiqua lege. nec prius erat in antiqua aliquid correſpondens: ergo ſicut ſucceſſu temporis fuit aliquid reuelatum per vnum prophetam ꝙ non per precedentes: ita per Chriſtum reuelata ſunt nobis aliqua: quibus ſimilia non fuerunt in antiqua. Similiter erant aliqui articuli apud iudeos/ quibus nulla ſimilia ſunt tẽpore legis noſtre. Sed vtrum eccleſia poſſit facere articulum nouum/ quod tangit Ocham in ſecundo libro dyalogo. in prima parte dicit reſolutorie ꝙ nec eccleſia nec papa poteſt facere nouum articulum. Ratio eius/ que videtur optima: vel aliqua propoſitio eſt articulus ex eo ſolo: quia a deo reuelata/ vel ex eo ſolo: quia per ſummum pontificem determinata: vel quia eccleſia illam recepit. Sed non eſt in poteſtate eccleſie facere de non reuelata ꝙ ſit reuelata: ergo non poteſt facere de non articulo articulum nec econtra. ¶ Si dicas ſecundum puta quia ſacris literis inſerta. Contra/ ergo non eſt in poteſtate eccleſie ꝙ non ſit inſerta nec ecõtra. Si tertium puta quia per eccleſiam determinatum. Contra/ vel eccleſia recepit/ vel determinauit: quia eſt reuelata vel ſacris literis inſerta: vel quia ſua voluntate recepit. Si primum/ puta eccleſia eam recepit quia reuelata: ergo recepit propter illam cauſam quia eſt reuelata. ſi propter illam cauſam creditur: ergo eſt catholica/ ſi eccleſia recipit quia inſerta: ergo credit quia reuelata. Si quartum/ puta quia placet eccleſie illam recipere: hoc eſt coutra Apoſtolum prime ad Corinthios. Fides non eſt ex perſuaſionibus humane ſapientie: ergo non poteſt facere eccleſia ex ſua voluntate de non articulo ꝙ ſit articulus. ¶ Quantum ad iſtud/ reſolutio Ocham eſt ꝙ nec tota eccleſia/ nec concilium generale/ nec ſummus pontifex poteſt facere articulum quod non fuit articulus: ſed eccleſia bene determinat de propoſitionibus catholicis de quibus erat dubium prius an eſſent catholice vel non: ꝙ ſint catholice. nam ſunt alique catholice:

Eccleſia ñ põt facere de non articulo articulũ

& tamen eſt dubium: quia non continentur expreſſe in ſacris literis: ſed deducuntur ex aliquibus contentis in ſacris literis. Eccleſia poteſt determinare ꝙ ſint catholice: tamen ſic determinãdo non facit eccleſia ꝙ ſint catholice: cum prius eſſent ante ipſius eccleſie determinationem. Et ſic eccleſia facit ꝙ nõ remanet amplius dubium an ille ſint catholice. Exemplum/ determinauit eccleſia ꝙ Spiritusſanctus procedebat a patre & filio non facit ꝙ non prius fuerit catholica: ſed quia non amplius eſt dubiũ de illa/ de qua licebat prius dubitare. ¶ Circa hoc eſt dubium/ quando eſt concilium generale congregatum/ primũ quod regulariter faciunt eſt determinare ꝙ illud concilium eſt in ſpiritusancto legitime congregatum. Vtrum tunc illa propoſitio: puta hoc cõcilium eſt in ſpiritusancto legitime congregatum ſit articulus de fide. ſi ſic/ ergo eccleſia tunc facit nouum articulum. ſi non/ ergo licet diſcredere poſt illam determinationem ꝙ nõ eſt in ſpiritusancto legitime congregatum Si dicas ꝙ eſt de fide: tunc nõ eſt de fide: niſi ex illa determinatione eccleſie: quia ante illam non erat. ſi non/ ergo licet nunc aſſentire ꝙ multa concilia non fuerunt legitime congregata. Et dubitare vtrum errauerint: & vtrum ſpiritusſanctus procedat a patre & filio. Dico ꝙ illa non eſt de fide ſi non habeatur ſpecialis reuelatio. nulla eſt enim de fide niſi quia reuelata. nam iſta ꝗuis ſit vera hoc concilium eſt in ſpiritusancto legitime congregatum: non ſequit̄ ꝙ illa ſit de fide. ¶ Vnde non ſequitur: non licet mihi dubitare: ergo eſt de fide. Ratio: nam licet mihi dubitare vtrum ſaluabor: imo teneor credere ꝙ ſaluabor: tamẽ iſta nõ eſt de fide/ ego ſaluabor. Et quãuis ſit vera: non eſt reuelata: nec poteſt inferri ex reuelatis. & ſic iſta cõſequentia non valet. Non licet iſti propoſitioni diſcredere: ergo eſt de fide. Vnde quãdo habetur apparentia de congregatione legitima non licet dubitare: ſed tenetur formaliter credere. Nam multis tenemur for-

Primus qđ facit ↄcíliũ cũ ↄgregat̄

Aduerte

maliter credere que nõ ſunt articuli neqꝫ de fide. ¶ Alia difficultas. Poſtquam eccleſia determinauit de aliqua propoſitione que erat prius dubia quod eſt de fide: tunc conſequenter videtur ꝙ iſta eſt de fide. Nõ eſt licitum heſitare de iſta propoſitione: & capio iſtam/ Spiritusſanctus procedit ab vtroqꝫ ante ꝙ p cõcilium Nicenum eſſet determinata licitum erat dubitare: erat tamen de fide: ſed non de fide explicite: & non peccabat: qui tenebat alteram partem: ergo iſta propoſitio tunc erat falſa. non eſt licitum heſitare: ergo non erat de fide: quia falſum non eſt de fide. ¶ Sed poſtquam illa eſt auctoritate eccleſie determinata: tunc iſta eſt erronea: eſt licitum dubitare Spiritusſanctus procedit ab vtroqꝫ: & iſta eſt vera. Nõ eſt licitum heſitare an ſpiritusſanctus procedat ab vtroqꝫ: ergo per determinationem eccleſie propoſitio que non eſt de fide efficitur de fide: quia efficitur de falſa vera. Dico ꝙ non aſſentio illis quia reuelate ſunt: ſed aſſentio quia prohibitum eſt per eccleſiam non dubitare/ & non propter aliã cauſam. Dico ꝙ iſta non eſt de fide theologica: hoc eſt reuelatum demonſtrando iſtam Deus eſt trinus & vnus. Non licet tamen dubitare quia eſſet proceſſus in infinitum in propoſitionibus de fide. & ideo ad generandum actum fidei oportet de neceſſitate habere vnum actum ſaltem qui non eſt de fide Theologica ſed thopica ſaltem aſſumptum minoris: hoc eſt reuelatum. non ſequitur ergo/ nõ licet dubitare de iſta propoſitione: ergo eſt de fide.
¶ Dubitatur vltimo. Vtrum ratio naturalis diminuat meritum fidei. Pro ſolutione. Meritum augetur ex duobus. Vno modo ex obiecto: puta quando obiectum augetur in difficultate: tunc actus ceteris paribus eſt difficilior ex parte agentis per hoc ꝙ actus agentis eſt minus: aut magis liber & voluntarius: vt forti adducit̄ ratio in oppoſitũ alicuius ꝑpõnis de fide: ſi illa ratio habeat apparẽtiã eſt difficilius credere for

Difficultas de determinatõne eccleſie.

Dubium vltimum

Meritũ ex duob⁹ augetur.

ti eque firmiter ſicut ſecluſa illa ſi remane-
at equalis credulitas. Dicit Durandus/ ꝙ
eſt maior difficultas. illa ratio adducta ad
oppoſitum fidei auget meritū actus fidei:
quia auget dificultatē: ideo quādo non ob
ſtante ratiōe eque firmiter credit magis me
retur: & hoc pōt bene deffenſari. Sed ratio
que adducitur ad fidem: vel preuenit actū
fidei: puta ſolum aſſentio quia habeo appa
rentiam rationis ad hoc: & non propter a-
liā cauſam/ tunc nulla eſt libertas: & ſic nul-
lum eſt meritum. & ſic talis ratio cauſans aſ
ſenſum fidei oīno tollit meritum fidei: ſed
quādo adducitur ratio non preueniēs ſed
ſequens vt credat firmiter: & habet volitio
nem qua paratus eſt credere ꝗuis nō addu-
ceretur ratio: nō tollit rationem meriti. Ra
tio enim meriti conſiſtit in actu voluntatis
ſed ille habet equalem actum voluntatis: ſi-
cut ſi ſecluderetur talis ratio: ergo equaliter
meretur. Thomas apoſtolus habuit ratio-
nem preuenientem: quia neceſſitatus fuit.
Non enim aſſenſiſſet articulo de reſurrectiō
ne niſi vidiſſet: ille aſſenſus non fuit ei meri
torius. Stat ergo ꝙ aliqua ratio augeat pu
ta illa que auget libertatem: aut inducit dif
ficultatem: ſtat ꝙ equaliter diminuat puta
que preuenit omnē aſſenſum. & illa que ſe-
quitur totaliter nec auget difficultatē aut
diminuit libertatem/ nec auget aut dimi-
nuit meritum fidei. Similiter dicatur de
demerito infidelitatis.

¶ Diſtinctio. xxvj. de ſpe.

Queritur vtrū ſpes ſit vir-
tus theologica ab alijs di
ſtincta. Pro ſolutiōe ſpes
aliqñ capitur pro paſſio-
ne appetitus ſēſitiui que
cauſatur ex apprehenſio
ne alicuius boni conue-
nientis. & ſic capit Ariſtoteles ſecūdo ethi-
corū: vbi ponit quattuor paſſiones: ſcilicet
timorem/ ſpem/ delectationem/ & dolorē:
& ſic ſpes nichil aliud eſt ꝗ deſideriū quod
cauſatur ex apprehenſione boni preſentis
conueniētis. Et ſic vnū eſt de bono preſen-

Multiplex ſpei acceptio.

Spes eſt paſſio qualiter cauſetur.

ti: & aliud de futuro bono conuenienti. Si-
militer dolor & triſticia/ vnū de malo pre-
ſenti: aliud de malo futuro. Aliomodo ca-
pitur ſpes vt pertinet ad appetitum intelle-
ctiuum. & hoc multipliciter. Vnomodo
pro actu intellectuali appetitus quo deſide
rat bonum futurum/ ſicut ſenſus preſenta-
to ſibi bono futuro per fantaſiam neceſſa-
rio fertur in illud: ita quando preſentatur
voluntati bonum futurum poteſt ferri in
illud contingenter & libere: ſed non neceſ-
ſario ſicut ſenſus. & actus ille poteſt voca
ri ſpes. Item quando fertur deſyderando:
& habet probabilitatem ꝙ conſequetur
cauſatur quedam paſſio in appetitu intelle
ctiuo. Et poteſt vocari ſpes large. & ſic ca-
pit apoſtolus qui arat debet ī ſpe arare col-
ligendi fructus. Alio modo magis ſtricte
pro illo actu deſyderandi reſpectu boni e-
terni: aut pro habitu inclinandi voluntatē
ad illum actum. Et ita capitur ī propoſito
pro actu voluntatis reſpiciente bonum in-
finitum/ id eſt deum ſiue pro habitu deter
minante voluntatem ad illum actum.
Alio modo capitur ſpes pro obiecto ſpei:
id eſt beatitudine & re ſperata. & tota diffi
cultas queſtionis conſiſtit circa hoc vide-
licet inquirendo quid ſit actus ſpei/ nam in
intellectu ponitur actus fidei: & in volun
tate actus charitatis an actus ſpei ſit reperi-
bilis diſtinctus ab illis. Patet ꝙ non: non
ſunt niſi due potentie: ergo videtur ꝙ non
ſint niſi tantum due virtutes theologales.
¶ Quantum ad hoc multiplex eſt opinio/
apud antiquos. aliqui dixerūt ꝙ actus ſpei
non eſt entitas: ſed eſt aggregatum ex actu
voluntatis & intellectus: & ſic actus ſpei ꝑ
tinet ad intellectum & voluntatem. Ochā
vero dicit ꝙ non eſt vnum aggregatum ex
illis: ſed eſt vnus tertius actus neceſſario ne
ceſſitate naturali ſequens ad illos actus.
Tertij dicunt ꝙ actus ſpei eſt vnicus actus:
nec eſt neceſſarius ſequens ad duos: ſed eſt
actus ītellectus/ & nō eſt niſi qͦdā particula
ris fides: nā fides reſpicit oīa credibilia: ſed
ſpes qͦdā ꝑticulariter. ¶ Primi ergo dicūt ꝙ

An act⁹ ſpei diſtiguat ab actib⁹ fidei ⁊ charitatis.

Quid actus ſpei difficultas inter doctores

actus ſpei non eſt intellectus vel voluntatis: ſed aggregatum. Ratio eorum. ſpes eſt certa expectatio future btitudinis: & certitudo ſpectat ad intellectum: & expectatio ad effectum: & ſic actus ſpei includit duos actus ſcilicet intellectus & voluntatis. Argumentum O ká. Capio hoiem/ ſi deſideret btitudinem & non credat ſibi futurá nó dicitur ſperare. Similiter ſi credat eam futurá & nó deſideret illá non dicitur ſperare: ſed ſi credat eam futurá: & cũ hoc deſideret eam: dicitur ſperare: ergo oportet dicere ꝙ de neceſſitate requiritur ad ſpem aggregatũ ex illis duobus actibus/ vel ꝙ ſit vnus actus neceſſario ſequens ad illos duos actus: ſicut dicit ipſe O kam. ¶ Alij dicũt vt dictum eſt ꝙ actus ſpei eſt quidá aſſenſus fidei: puta habebo beatitudinem ex meritis & gratia: talis aſſenſus quo ſic iudicatur eſt actus ſpei: ſed dico primo ꝙ iſta propoſitio non eſt de fide: nec aſſenſus eius habebo beatitudinem vel ſaluabor. Patet/ ſtat eá eſſe falſam: ergo nullomodo eſt de fide. ¶ Item quáuis ſit vera nunꝗ poteſt eius veritas innoteſcere per ſacram ſcipturam: quia nulli ex ſacris literis reuelatur ꝙ ſaluabitur. ¶ Item dico & correlarie ſequitur. Iſta propoſitio nó eſt de fide catholica/ ego ſaluabor ex meritis & gratia: tamen iſta códitionalis bene eſt de fide ſi ego ſaluabor ego ſaluabor ex merito & gratia. Similiter ego ſaluabor ſi habeá finaliter merita & gratiam: quia ille ſequuntur ex contentis in ſacris literis. Patet. Qui perſeuerauerit vſq; in finem ſaluus erit. ¶ Difficultas.

Dubium

Vtrum poſſumus abſq; preſũptione habere illos aſſenſus certos/ vel iudicare catholice ego ſaluabor ex meritis & gratia. videtur ꝙ aſſenſus illius pertineat ad ſpem & oppoſitum eius ad deſperationem. Apparet mihi ꝙ poteſt cathegorice iudicare ꝙ ſaluabitur. Ratio mea eſt/ aliquis poteſt iudicare catholice/ faciam iſta que ſũt neceſſaria ad ſalutem & iſta ſufficiunt ad ſalutem. Poſſet iudicare catholice antecedens: ergo & conſequens: puta perſeuerabo in bonis & meritis: ergo ſaluabor. Nam poſſum iurare antecedens puta per deum ego faciam iſta: ſed quicunq; iurat aliquá propoſitionem & dubitat de ea aut credit oppoſitum peccat mortaliter. Nam aſſerere contra dubium/ contra certitudinem/ contraq; opinionem/ peccat: & ſi deliberate fiant cum iuramento ſunt mortalia. Tunc arguitur ſic. poſſum iurare immo vouere ꝙ faciam iſta: ergo poſſum credere ꝙ faciam iſta: & per conſequens poſſum habere iudicium catholicum. Ego ſaluabor ex meritis & gratia: tale iudicium non ſpectat ad fidem: ſed eſt queſtio. An poſſit eſſe abſq; preſumptione. Dico ꝙ ſic: quia poſſum iudicare abſq; peccato ꝙ faciam hoc ꝙ eſt neceſſarium ad ſalutem.

Dubium

¶ His ſuppoſitis poſſum probabiliter deffenſari ꝙ actus ſpei é actus intellectus: puta illd iudiciũ/ ego ſaluabor ex meritis & gratia. & illud iudicium eſt expectatio beatitudinis: ſed quandocunq; ego habeo tale iudiciũ: tale quid aduenict/ dicor illud expectare. & ſic videtur probabiliter deffenſabile ꝙ nó ſit particularis fides neq; aggregatum ex actu intellectus & voluntatis: neq; actus neceſſario ſequés ad illos: ſed eſt quidam aſſenſus particularis non circa propoſitionem credibilem ſed circa aliam. Et iſta eſt probabilior: & non eſt communis: ſed prima & vltima puta ꝙ ſit particularis fides vel aggregatum non poẽt probabiliter deffenſari. & rónabiliter/ ratio dicit apoſtolus loquens de illis virtutibus theologicis ꝙ tria hec/ inſinuás ꝙ ſunt tres habitus infuſi. & ſecundum primam opinionem non eſſent niſi duo: & ſecundum tertiam opinionem ad aſſẽſum ſpei ſufficeret fides: & ſic dicendum eſſet duo hec. Reſolutio. Spes non eſt aſſenſus alicuius particularis credibilis: puta ego ſaluabor ſi perſeuerem: neq; aggregatum: neq; aliquid ſequens ad illud aggregatum: quáuis Ochá habeat magnam apparentiam. Ratio/ ſi talis actus ſpei neceſſario ſeqretur: & nó poſſet ſequi niſi ponerẽtur: ergo ad habẽdum illũ tertiũ actũ nó eſt ponẽdus hitus. Patet qñcũq; actus neceſſario ſeqtur ad alium: ha

Quod act⁹ ſpei ſit actus intellectus.

Opi. non vulgaris

bitus inclinās ad primū ſufficiēter inclinat
ad ſecūdū: & ſi ſit aliqs actus qui neceſſario
Aduerte diligēter ſequitur ad duos habitus duorū inclinātes
ad duos actus ad quos ſequitur tertius ſuf-
ficienter inclināt ad tertiū: quia poſitis acti-
bus duobus primis ponitur tertius. & ſi in
gradu intenſo ſeqtur in intenſo: ergo habi
tus inclinans ad duos ſufficiēter facilitat ad
tertiū: ergo ſi actus ſpei eſſet neceſſario cau-
ſatus ex duobus ſufficienter diſponerentur
potentie ad tertiū p illos duos: & ſic hītus
ſpei ſupflueret. Et ſic iſta opinio nō habet
magnā apperentiā: q̄uis difficile eſſet impu
q̄d ſpes ſit p̄ior charitate quo ad actum. gnare. ¶ Aliud motiuū/dicimus regulari-
ter Abraā genuit Izaac. Cōiter exponiṫ: id
eſt fides ſpem: &c. ſic ꝙ ſpes eſt prior cha-
ritate non q̄tum ad habitū: quia ſimul infū
duntur: ſed q̄tum ad actū/hoc eſt actus ſpei
p̄cedit actū charitatis. & tunc oppoſitū eſſet
ſcd'm hāc opinionem: qa actus ſpei ſcd'm eā
cauſatur de neceſſitate ab actu charitatis &
fidei: & cauſa eſt prior ſuo effectu: ergo fal-
ſum eſſet ꝙ dicūt doc. ꝙ ſpes q̄tum ad actū
p̄cedit adminus natura charitatem/imo cō
trariū eſſet verū: actus charitatis p̄cedit actū
ſpei. & ſic opinio Ochā nō videtur multū
Cōis opinio. pbabilis. ¶ Sed opinio cōis eſt ꝙ actus ſpei
eſt voluntatis: & realiter diſtinguiṫ ab actu
charitatis. & ſic ſunt ponēdi tres actus triū
virtutum theologarum qui tres omnes ſūt
circa deū. Sed tota difficultas eſt ponere dif
ferentiā inter actum ſpei & charitatis. Pre-
terea notandum ꝙ circa deū duplicem actū
habere poſſumus. deus enī eſt quodā bo-
num in ſe. & etiā eſt bonum infinitum nō
ſolū ſibi ſed cuilibet alteri: inquātum ergo
voluntas habet actū que fertur circa deum
inquantum eſt bonū in ſe ſpectat ad chari-
tatem & vocatur amor amicitie: ſed inquā-
tum voluntas fertur in deum tanq̄ bonum
alteri talis actus eſt ſpei & vocatur amor cō
cupiſcētie. Unde dicit Sco. deus eſt quodā
bonū non ſolū in ſe: ſed eſt bonū mihi poſ
ſibile haberi nō imediate: ſed p aliqua me-
dia puta p gratiā & merita. hoc totū puta
deus bonus mihi poſſibilis haberi ex meri
tis & gratia eſt obiectum ſpei. haberi inquā
ſcilicet p beatitudinem: & nunq̄ haberetur
ab aliquo niſi p aliqua p̄cedentia .i. merita
& actus qui fertur i illud totū eſt actus ſpei.
¶ Difficultas/primo ille amor ɔcupiſcētie Rōnes p̄bantes.
videtur eſſe in deſpantibus. patet/deſiderāt
btitudinē/ergo apparet ꝙ actus ſpei nō ſit
tale deſideriū. Itē in illo deſiderio nulla eſt
certitudo: qa certitudo ad itellectū ptinet/
ergo falſū eſt ꝙ actus ſpei ſit certa expecta-
tio. Itē illud deſideriū videṫ ſpectare ad actū
charitatis. Patet: diligere pximū ex charita-
te eſt velle pxio btitudinē: ergo diligere ſe
ex charitate eſt ſibi velle btitudinē: ergo ha
bitus ille ſpectat ad charitatē. Itē q̄n dico ꝙ
ſpes eſt deſideriū future btitudinis: vel ca-
pitur futura btitudo p btitudine obiectali:
& ſic actus ille eſſet viſus dei: vel pro foꝛali
btitudine: & ſic actus ſpei eſſet reſpectu ob
iecti creati: & per ɔñs virtus moralis. ¶ Ad
a d primū dicit Sco. ꝙ in deſperāte eſt deſi- Ad pmā.
deriū btitudis ſed nō efficax: qa actus ſpei
eſt efficax beatitudinis deſideriū: & illd' de-
ſideriū diciṫ efficax btitudinis qd' eſt ſuffici
ēns cū cognitiōe alicuius qd' neceſſario req
riṫ ad ɔſequutionē btitudinis: & cauſandū
volitionē illius. Sortes vult efficaciter ſer-
uare caſtitatem/talis volitio nō eſt efficax:
ſi cognoſcat ꝙ ieiunare eſt ſibi neceſſarium
ad caſtitatē ſeruandā: niſi talis volitio cau-
ſet volitionē illius ieiunij. Simil'r ſoꝛs vult
ire romā: ſi cognoſcat ꝙ nō pōt ire romam
niſi trāſeat Lugdunū non eſt efficax niſi ha
beat volitionem trāſeundi per Lugdunū.
Similiter ſortes cognoſcit & deſiderat bea-
titudinem/cognoſcit ꝙ hoc meritū eſt ne-
ceſſarium ſi nō eliciat volitionem circa illd'
talis volitio nō eſt efficax deſideriū beatitu
dinis. Similiter iudicat ꝙ eſt ei impoſſibile
cum tali iudicio de ipoſſibili non ſtat voli-
tio efficax. Deſperās iudicat beatitudinem
ſibi impoſſibilem: & ſic non deſiderat effi-
caciter: & quāuis iudicet beatitudinem ſibi
poſſibilem: nichilominus iudicat media ſi-
bi difficilia/& propter difficultatē nō vult
facere media: illud deſiderium non eſt effi-

tax: quia non eſt ſufficiēs cū certitudine de
aliquo qd eſt neceſſariū ad cauſandū voli-
tionem circa illud: & ſic actus ſpei nō eſt in
deſperāte. ¶ Ad ſcdam Ad ſcdm quum ad aliud certitudo ſpe
ctat ad intellectum: ergo nō eſt actus ſpei. du
pliciter ſoluitur. vno mō ſi capiat ſpes pro
actu: tūc ſpes nō eſt certa expectatio niſi cāli
ter & preſuppoſitiue: ſicut cōiter exponun
tur multe diffinitiones: vt triſticia eſt diſſē-
tio animi cāliter. i. triſticia cātur ex diſſētio
ne animi. Similiter ſpes eſt certa expectatio
id eſt actus ſpei cātur ex certa expectatiōe fu
ture btitudinis. & non video ꝙ expectatio
importet actū preter actū intellectus / & illo
ſolo poſito: & quocunq̧ altero ſecluſo di-
cor expectare: & ſic dico ꝙ ſpes pro actu dif
finitur cāliter: puta ꝙ eſt certa expectatio. i.
cauſatur ex certa expectatione. i. ex hoc iudi
cio habebo btitudinē ex meritis & gratia.
Aliter ſoluit Durādus qd nō cātur certitu-
do ꝓprie ſed analogice. ¶ Certitudo ē que-
dam firmitas intellectus ad vnā partem: ſic
ꝙ nulla dubietas remanet de oppoſito / &
transfertur ad oēs habitus determinātes po
tentiā ad vnum oppoſitorū & non ad reli-
quum: nam oīs habitus ſic inclinat ad vnū
actum & non ad ꝯtrarium: ſicut intellectus
dicitur certus qn̄ adheret ſic vni parti ꝙ nō
de altera dubitat. & ſic ſpes eſt certa expecta
tio: id eſt habitus determinās & inclinās de
termiate voluntatem ad actū: ſed prima ex-
poſitio videtur melior: id eſt actus cātus ex
certa expectatione futura. ¶ Repudiamus
Reſolutio trium opinionū tres opiniones de actu ſpei. Prima ꝙ actus
ſpei eſt ex actu charitatis & actu fidei. Secū-
da ꝙ actus ſpei eſt quidam aſſenſus parti-
cularis fidei. Tertia / & eſt Okam ꝙ eſt a-
ctus qdam diſtinctus ab actu charitatis & fi-
dei: ſed neceſſario ſequens illos duos neceſ
ſitate nature. Due prime opiniones nō ſunt
vere ꝓpter Pauli auctoritatem dicentis: tria
hec &c. & ſic non eſſent ponendi tres habi-
tus infuſi theologici: ſed ſolum duo. tertia
non videtur vera ꝓpter duo: quia ſi neceſſa
rio ſequatur actus ſpei ad actū charitatis &
fidei / ergo fides & charitas ſufficienter de-
termināt aiam ad actum ſpei: quia ſi ad ans
neceſſario. cōſequenter & ad ꝯns ſequitur
ꝙ actus ſpei eſſet poſterior actu charitatis:
hoc eſt ꝯtra Gabri. Propterea viſum eſt de
tertia opinione ꝙ eſt ex meritis & gratia: ita
ꝙ totum hoc beatitudo conferenda a deo
liberaliter ex preuiſis meritis: & gratia eſt act⁹ ſpei eſt amor ꝯcupiſcētie.
obiectum ſpei & actus ille qui fertur circa
totum illud complexum eſt actus ſpei & a-
mor cōcupiſcentie: & ſic differt a charitate amor charitatis eſt amor amicitie.
que eſt amor amicitie quo ſumma bonitas
nobis placet in ſe & non relata in cōmodū
noſtrum. ¶ Secūdum iſtū modum dicendi Quo act⁹ ſpei nō ſit bonus.
videt ꝙ amor ille / puta actus ſpei eēt vſus
dei. Patet: quia actus ſpei eſt actus quo ama
tur ſumma bonitas: nō vt eſt in ſe bona: ſed
vt eſt bona mihi & quilibet actus quo ama
tur aliqd obiectū non vt in ſe bonum. ſed
vt bonum alteri eſt amor quo amatur pro-
pter alterū: & ſic eſt actus vtendi: & oīs vſus
dei eſt malus. igitur. ¶ Item dicit Grego. in
primo. omnis amor ꝯcupiſcentie & oīs no
litio ſunt vſus: quia oīs amor concupiſcen
tie preſupponit amorē amicitie ex quo cau
ſatur. nunq̄ concupiſco aliquid amore cō-
cupiſcentie niſi ego amem illud amore ami
citie cui ego deſidero illud qd amo amore
concupiſcentie / ergo oīs amor concupiſcē
tie videtur vſus: ſaltem tenendo ꝙ non ſit
dabilis actus medius inter vſum & fruitio-
nem. Secūdo ſeqtur ꝙ actus quo opto bea- Secūdo.
titudinē ꝓximo ex meritis ſuis & gratia dei
eſſet actus ſpei & ſperarē proximo: vt ſortes
deſiderat platoni beatitudinē futurā ex me
ritis ſuis & gratia: talis actus eſt alicuius ha
bitus theologici: & non videtur ꝙ ſit cha-
ritatis: ergo ſpei / ergo videtur ꝙ ſpes ſit re-
ſpectu proximi. ¶ Tertio. & ē tota difficul- Tertio.
tas cum dicitur teneor me diligere ex chari-
tate & proximum ex charitate. quid eſt pro
ximum ex charitate diligere? eſt optare illi
gratiā & beatitudinē / ergo eodēmodo id
quo teneor me diligere ex charitate ē opta-
re mihi btitudinē: & illi ſūt actus ſpei quos
Gabriel ponit: ergo actus ſpei nō eēt diſti-
ctus ab actu charitatis ſcdm iſtā opinionē.

Ad pmū ¶ Q̄ntum ad primū. Sequitur ꝙ actus ſpei eſſet vſus: quia oīs actus quo refertur deus ī aliud eſt vſus dei: ſed per actū ſpei refertur in aliud puta in ſperātem: ergo. nego dicit Sco. ſed de neceſſitate requiritur ꝙ referat illud obiectum in aliud tanq̄ minus bonū: vel vnum obiectum ī aliud tanq̄ neceſſariū ad ꝓſequutionē illius alterius. ſed deus nō refertur in ſperantem tanq̄ minus bonū in maius bonum: vel tanq̄ neceſſarium: &c. Ideo non eſt actus vtendi: ſed qualis actus erit. Breuiter oportet dicere ꝙ ſit actus medius. & apud nō ponentes actum medium inter fruitionem & vſum eēt difficile ſaluare quis eſſet actus ſpei. & ſic oportet negare ꝙ oīs amor concupiſcentie ſit vſus: ſed ſolum amor ille cōcupiſcētie quo amatur aliquid propter aliud tanq̄ maius bonum/ ſicut amor quo amo potionem amaram pro pter ſanitatem. Ad ſcđm ¶ Q̄ntum ad ſecundum de actu ſperādi proximo ſi ſit actus charitatis: ergo cōſimilis in ſpecie in me erit actus cha ritatis. doc. reſolutio. ¶ Scotus mouet hoc dubium: & nō ſoluit. Aliq̄n viſum ē mihi ꝙ actus ſpei haberet deū pro obiecto nō ſolum deum: ſed deum mihi conferendum ex meritis & gratia: & ſic habet deum pro obiecto principali: & me & gratiā & merita. & ſic actus quo ſpero ſorti beatitudinē nō eſſet actus ſpei. Et ſic oporteret dicere ꝙ ſpes platonis habet platonem pro obiecto: & ſic ſi ponerēt ſimul & ſemel in eodem ſubiecto non ſe in tenderent: q̄uis ſint eiuſdem ſpeciei ſpālisſime: tñ habent diuerſa obiecta. Sed difficile eſt conſequenter dicere ad quam virtutem ſpectaret īmediate talis actus: quia eſt virtu tis theologice immediate. Propterea dicit Tho. ꝙ actus ille eſt actus ſpei. & videt michi melius dicere ꝙ actus quo deſidero bea titudinem ſorti ex meritis & gratia eſt actus ſpei ſicut actus meus: quia non poſſum videre ad quam virtutem theologam ſpectet actus ille niſi ad ſpem. & ſic concedendum Ad 3m. eſt ꝙ ego ſpero alteri. ¶ Q̄ntum ad vltimā difficultatem de actu quo quis diligit ſe ex charitate: & quo opto proximo dilectionē dei beatitudinē. Videntur non diſtinguī actus charitatis & ſpei. Dicit Scotus equiualenter ꝙ omnis actus quo opto ꝓximo beatitudinem nō ſub illa ratione quia com moda proximo: ſed vt in ſe bonū eſt actus charitatis. & ſic dicit Scotus. Vnde Sortes dupliciter poteſt aliquid optare proximo puta dilectionē dei. vno modo vt vtile proximo. alio modo vt bonū in ſe & ſimpliciter: non ſub illa ratione quia vtilis pro ximo: ſed quia in ſe bona. Eodē modo ſortes poteſt ſibi optare dilectionē dei vt in ſe bonum aut vt bonū ſibi. Dicit Scotus/ primus actus eſſet actus charitatis/ & ſecundus ſpei. & ſic dico ꝙ optare beatitudinem vt commodum mihi nō eſt actus quo diligo me ex charitate: quia eſt affectio commodi & ſpei: ſed actus quo opto quia vt ī ſe bona eſt actus charitatis quo diligo me ex charitate. & ſic patet quomodo ponitur differētia inter actum ſpei & charitatis. Sed vtrum de neceſſitate actus ſpei precedat actum charitatis: & loquor de primis actibus. Antiq videntur dicere ꝙ ſic. ſed contrarium mihi videtur verum. Vnde bene verum eſt ꝙ p actum ſpei inflammor ad actum charitatis: ſed ꝙ ſit neceſſarium ꝙ precedat non videtur mihi verum. Vnde q̄uuis non deſiderem deum poſſum apprehēdere ſummum bonum in ſe. iſta apprehēſio ſufficit ad cōplacendum in deo: ille actus eſt actus charitatis. ad eliciendum illum actum quo complacet mihi ſumma bonitas nullo modo re quiritur actus quo concupiſco & deſidero mihi illam ſummam bonitatem. Non requiritur ergo de neceſſitate ꝙ actus ſpei pre cedat. verum eſt ꝙ inflammatur homo ad diligendum per actum ſpei: ſed de neceſſita te hoc non requiritur.

Dupliciter aliqd pōt optari ꝓximo.

An act9 ſpei ꝑcedat actū charitatis

Doct. ꝯ antiquos

¶ Tertio notādum. Virtus theologica dupliciter capitur. Vno modo ſtricte: & ſic tres ꝯditiones requirūtur. Prima ꝙ habeat deum pro obiecto. Secunda ꝙ regula eius non ſit regula humana ſed diuina. Tertia/ ꝙ ſit infuſa: ſed ad virtutē theologicā large captam requirūtur ſolū due prime ꝯditio

Tres ꝯditiones ad virtutem theo. req̄rūtur.

nes. per primã conditionem differt a mora libus q̃ habent actus humanos aut paſſiões pro obiecto. ℂSed videtur duplex dificul-

Difficul- tas pma.

tas: quia videtur ꝙ ſpes non habeat deum pro obiecto: ſed beatitudinem que eſt frui-

Secũda.

tio q̃ eſt aliquid creatũ. ℂSecundo de latria que eſt aliqd morale ad iuſticiã pertinẽs & non theologica virtus. ſimiliter de ſapien-

Ad pmã 8 obiecto ſpei.

tia: & tñ habet deum pro obiecto. ℂQñtũ ad primum dico ꝙ ſpes non habet beatitu dinem formalem principaliter pro obiecto ſed obiectiuam / quia deus eſt mihi preſens q̃tum ad eſſentiam: & nõ eſt mihi futurus q̃tum ad illam preſentiam : ſed aliter preſẽs illis qui ſunt in gratia: & preſens illis q ſunt in peccato: & aliter preſens q̃ nũc beatis: & ſic eſt abſens & futurus q̃tum ad illam pre- ſentiã: & ſic eſt obiectũ pricipale: & etiã ha bet obiecta creata ſcilicet merita / gratiã / & illũ qui ſperat: ſed pro obiecto pricipali ha

ad ſcdam de latria.

bet ipſum deum ℂQñtum ad aliud latria non habet deum pro obiecto: ſed operatio nem : id eſt genuflexionem relatã in deum & ſic differt a virtute theologica. vt dicit Bonauẽtura: quia theologica nunq̃ habet operationem pro obiecto. De ſapientia ve rum eſt ꝙ habet deum pro obiecto: ſed nõ ſecundum rationem: que tranſcendit natu- ralem potentiam. ℂDeus eni poteſt eſſe ob

Dupli pt de' eẽ ob iectũ ha- bitus.

iectũ habitus dupliciter vt dicit Tho. vno modo ſecũdum rationem ad quã non põt pertingere intellectus ex ſua naturali potẽ- tia. Secũdo modo ſecũdum rationẽ ad quã poteſt intellectus ex ſua naturali potentia. Naturaliter peruenimus ad cognitionem dei ꝙ eſt omnium cauſa & pricipiũ vt Ari- ſto. peruenit. tunc ſi ſit aliquis habitus qui feratur in deum ſecundum talem rationem non eſt theologicus ſed humanus: ſed non poſſemus naturaliter peruenire ad deũ ꝙ ſit obiectum beatificans ſecũdum illã ratio nem neq; cognoſcere ꝙ deus ſit nobis futu rus per beatitudinem: ſed ſolum ſupernatu raliter per illuſtrationem. & ſic habitus qui feruntur in deũ ſecũdum illas rationes vo- cantur habitus theologici. Secũda cõditio dicit ꝙ eius regula ſit ſupnaturalis. oim ei actuum humanorũ regula eſt prudẽtia. & illa prudentia q̃ attingitur vel que acquirit abſq; reuelatione vocatur naturalis regula & humana ſicut ſunt prudẽtie que dirigũt nos circa virtutes morales. vnde naturali- ter acquitur prudentia ꝙ eſt vnicuiq; red- dendum qd ſuũ eſt. Similiter naturaliter ac quiritur prudentia q̃ dirigit temperantiam & fortitudinẽ. Sed prudentia q̃ non eſt in nobis acquiſibilis abſq; reuelatione vocat ſupernaturalis regula. ℂNaturaliter non poſſumus acquirere prudentiã que dirigit actum fidei vel ſpei. Dicunt ergo ꝙ ſecũda conditio que requiritur ad virtutem theo- logam eſt ꝙ dirigatur non naturali regula ſed diuina. Ita ꝙ non habeat prudentiã na turaliter & humanitus acquiſitam ſiue acq ſibilem pro ſua regula: ſed habeat pruden- tiam q̃ non eſt acquiſibilis humanitus: ſed ex reuelatione pro ſua regula. ℂPrima cõ- cluſio. Spes tam infuſa q̃ acquiſita eſt virtus theologica. ℂSecũda ꝯcluſio. Spes nec eſt charitas nec eſt fides vt patuit in ſecũdo no tabili. ꝙ nõ ſit fides patet: quia non eſt ha- bitus intellectualis. nec charitatis: quia nõ reſpicit deũ in ſe. ℂTertia cõcluſio / virtus ſpei eſt realiter diſtĩcta a charitate & fide: & iſte concluſiones nõ ſunt niſi correlaria no tabiliũ. ℂEt ſic patet de actu ſpei & q̃uo eſt virtus theologica diſtincta a fide & charita te. Conſeq̃nter mouetur primũ tale dubiũ in qua potentia anie ſit. vtrum in volunta- te vel in itellectu. Si in volũtate: vtrũ in ꝯcu piſcibili vel iraſcibili. & iſtud dubiũ ſolũ de pendet ex terminis. Difficultas eſt iter doc. cũ potẽtie diſtinguãtur pes actus / & actus penes obiecta qd ſit obiectũ potentie iraſci- bilis & ꝯcupiſcibilis. Supponendũ eſt ꝙ li cet ſit vnica aia in hoie: & illa ſit potẽtia q̃- cunq; hois. ſ. intellectiua / volitiua / q̃ eſt cõ cupiſcibilis & iraſcibilis. Nihilominus va- rij & diuerſi ſunt actus rõne quorũ iſta po tentia denominatur taliter vel taliter. Ab vno enim actu denoiat intellectus: ab alio volũtas: a qbuſdã ꝯcupiſcibil: & ab alijs ira

Prudentia nãlis.

Prudentia ſupnaturalis.

Pria cõcluſio.

Secũda.

Tertia.

Primus dubiũ in qua potẽtia ſit ſpes

ꝙ potentie aie nõ diſtigant realit' ſed ratione.

Quid cō cupiſcibi lis qd ira ſcibilis ſe cūdū tho.

ſcibilis. ¶ Eſt ergo q̄ſtio a q̄bus actus dr̄ ꝯcu piſcibilis. & a q̄bus dr̄ iraſcibilis: vn̄ antiq̄ui vt Tho. & Bonauētura dicūt ꝙ vocat̄ cō cupiſcibilis reſpectu boni non ardui: & ira ſcibilis reſpectu boni ardui. boni nō ardui: id ē reſpectu boni quod nō trāſcēdit facul tatē humanā: & boni ardui: id eſt tranſcen dētis facultatē hūanā: & cū beatitudo eter na trāſcēdit totā facultatē humanā hinc dī cunt ſpē que ē reſpectu illius boni eſſe i aia ſecundū ꝙ ē potētia iraſcibilis & nō ꝯcupi ſcibilis. ſed Sco. & regulariter ſeq̄ntes eū vi

Scotꝰ nō idē ſentit cū Tho.

detur melius dicer̄: & aliter. Pro quo aduer tēdū ꝙ eſt aliquod obm̄ quod ē volūtatis: ꝙ in ſe habet rōnē ꝯcupiſcibilitatis vl̄ fugi bilitatis in ſeipſo. & eſt aliud obm̄ qd̄ in ſe ipſo nō habet rōnē fugibilitatis: nec ꝯcupi ſcibilitatis: ſed ſolū ꝓpter aliq̄d aliud cuius ē mediū/ vel cuius ē impatū. Exēplū: cibus inq̄tū eſt ꝯueniēs vite hūane & ad ꝯſeruatō nē corporis hūani habet rōnē ꝯcupiſcibili tatis: & cibus rōe diſcōuenientis vite hūane i ſe habet rōnē fugibilitatis: & hoc ſolo p̄n tato/ puta hoc ē ꝯueniēs concupiſcit hō. & hoc ſolo p̄ntato hoc ē diſcōueniēs refugit hō. ſūt aliqua obiecta/ q̄ tn̄ i ſe nō hn̄t rōnē fugibilitatis niſi inq̄tū ſunt īpedimēta alio rū q̄ hn̄t rōnem boni veri vel apparētis: vt Sortes ꝯcupiſcit obm̄ de ſe ꝯcupiſcibile: pu ta cibū: eſt aliq̄d ipediēs ne potiat̄ cibo deſy derato: illud obm̄ nō habet de ſe rōnē fugi bilitatis: ſed ſolū ꝓpter hoc ꝙ eſt ipedimen tū ꝯſecutionis alicuius obiecti qd̄ habet rō nem apparētis. ¶ Secundū iſto ꝯ potentia. i. voluntas dr̄ ꝯcupiſcibilis ꝓpter actus quos habet circa obiecta de ſe appetibilia aut fu gibilia: ſed ꝓpter actus quos habet circa ob iecta ſecūdo appetibilia: vel fugibilia dr̄ ira ſcibilis. Ex quo ſequitur ꝙ non dr̄ ꝯcupiſcibi lis ab actibus ꝯcupiſcēdi vel deſyderādi ſo lū. Silr̄ nō dr̄ iraſcibilis ab actu ſecūdo cōcu piſcendi/ vel deſyderādi: ſed dr̄ ꝯcupiſcibi lis tā ab actu ꝓſequēdi vel fugiēdi imediate. ſilr̄ iraſcibilis ab actu & ſecūdo ꝓſequēdi & fugiēdi. exēplū. ſorſ ꝑ vi ꝯcupiſcibilē appe tit imediate ꝓducētia ad eius ſalutē ꝑ eandē

Ipſa vo luntas vꝫ ꝯcupiſci bilis ꝛ ira ſcibilis di uerſimodꝫ

vim ꝯcupiſcibilē fugit q̄ imediate ſūt noci ua ſue ſaluti vel ſanitati: ſed ꝑ vi iraſcibilē fu git ea q̄ ſūt imediate ipedientia ꝯſequutionē eorū q̄ ſunt imediate appetibilia: & per ean dem vim iraſcibilem ſperat & deſyderat il lorū amotionem: & ſic vtraq̄ iſtarū poten tiarū habet actus ꝓſequutionis & actus fu gitionis. ¶ Hoc ſuppoſito nō eſt difficul tas Vtrū ſpes ſit in cōcupiſcibili vel iraſcibi li. nā ſi capiatur ſpes large: vt ſe extendit ad omne deſyderiū futurū ſiue ſit btitudo vel aliud/ aliqua ſpes eſt i iraſcibili & aliqua in ꝯcupiſcibili. Exemplū: deſyderiū quo deſy dero cibū ꝯuenientem eſt i ꝯcupiſcibili: & deſyderiū quo deſydero amotionem obie cti ipedientis a ꝯſequutōe obiecti appetibi lis eſt i iraſcibili: ſed vtrūq̄ iſtorū deſyderi orū eſt ſpes large capiendo puta ꝑ hitu icli nāte ad bonū: ergo in vtraq̄ iſtarū viriū aie eſt ſpes large capta. Sed ſi ſpes capiat̄ ꝑ vir tute theologica: eſt in parte dūtaxat ꝯcupi ſcibili: & eſt de directo cōtra illos dicentes eſſe in iraſcibili. Ratio: obm̄ circa qd̄ verſat̄ actus ſpei eſt de ſe cōcupiſcibile & imediate nō ꝓpter aliud: ergo actus q̄ verſat̄ circa ta le obm̄ eſt actus potentie ꝯcupiſcibilis. Cō ſequētia tenet: ipſa potentia dr̄ cōcupiſcibi lis ab actibus: & ſolū ab illis q̄ verſant̄ circa obiecta q̄ ſunt imediate appetibilia/ vel fu gibilia: ideo ſcdm̄ Scotū ſi ſpes ſumat̄ ſtri cte ꝑ virtute theologica: eſt imediate in cō cupiſcibili: q̄a eſt de obiecto hn̄te imediate in ſe rōnē ꝯcupiſcibilis: & non ꝓpter aliud.

Quo aliquā ſpes ſit in cōcupiſci bili ꝛ ali qua in ira ſcibili.

Dubium ſecundū.

¶ Dubitatur ſecūdo de ordine ſpei ad cha ritatem & ad fidem. Antiqui ponūt duo: ꝙ ſpes q̄tū ad actū eſt poſterior ſaltem natura q̄ fides. Nunq̄ ei infundit̄ fides ſine charita te: licet bn̄ remaneat fides ſine charitate. Sed qn̄ q̄rit̄ de ordie iſtarū virtutū theologaliū querit̄ de actibus ſiue de ordine earū q̄tū ad ſuos actus dicunt prio ꝙ fides ē prior alijs q̄tū ad actū. Rō: nūq̄ ſpat aliq̄s btitudinem niſi credat deū eſſe/ & poſſe cōicari a nobis ꝑ beatitudinem: iſti aūt actus ſūt fidei: ergo actus fidei de neceſſitate ꝑcedit actū ſpei. Di cunt ſecūdo ꝙ actus ſpei ꝑcedit actū charita

De ordie virtutum theologi. quātū ad ſu os actus.

tis: verũ eſt regulariter/ſed non oportet ꝙ ſemp ſit verum. De primo eſt difficultas ſi aliqs opinet̃ ſolũ beatitudinẽ poſſibilẽ & deũ poſſibilẽ & deũ poſſe ſibi cõicari p btitudinẽ: q̃uis nõ credat firmiter põt deſyderare btitudinẽ.

Argumẽtũ qd̃ non reqratur actũ fidei p̃cedere actũ ſpei.

Certũ eſt ꝙ aliqs habet voliciones efficaces de multis de qbus nõ habet certitudinẽ: ſed habet aliquã probabilitatẽ ergo ſi ſortes ſolũ pbabiliter eſtimet beatitudinẽ ſibi poſſibilem nõ firmiter iudicans ſor efficaciter poterit optar̃ btitudinem: & ille actus erit ſpei: & nõ importat actus ſpei niſi deſyderiũ efficax: ergo vr̃ ꝙ nõ requirit̃ de neceſſitate ad actũ ſpei ꝙ p̃cedat actus fidei: ſed ſufficit ꝙ ſit actus opinatiuus. Iſtud argumẽtũ vr̃ mihi ꝯcluder̃ ꝙ non requirit̃ de neceſſitate actũ fidei p̃cedere: ſicut dictũ ẽ prius ad actũ virtuoſũ nõ neceſſario reqrit̃ dictamẽ prudẽtiale: ſed ſufficit opinatiuũ. Si ſit ergo aliqs q nõ hẽat actũ firmũ qd̕ eſt btitudo ſibi futura ſed opiatiuũ/tunc actus cõformis puta deſyderiũ/quo deſyderat ex meritis & gr̃a: ẽ alicuius virtutis: & nõ niſi ſpei theologice: ergo.

Inſurgit contra.

¶ Dices ꝙ actus ille nõ eſt actus fidei infuſe: q̃a ſi opinet̃ non habet infuſam: & p ꝯñs neq̃ ſpẽ. Dico ꝙ pro tp̃e quo tenet̃ firmiter creder̃ dũmõ non ſit ꝑtinax in opinione ex illo actu opiatiuo p̃t ſeq actus ſpei. Videtur ergo ſatis poſſibile ꝙ ſit actus ſpei abſq̃ quocunq̃ actu fidei de neceſſitate p̃ſuppoſito.

Ad auctori. pauli ſolutio.

Et ad Paulũ dicẽtẽ Accedentẽ oportet credere. dico ꝙ oportet credere. i. oportet aſſentire. implicat ꝙ habeã deſyderiũ efficax btitudinis/qui iudicẽ eã eſſe poſſibilẽ: ſed nõ oportet ꝙ illud iudiciũ ſit firmũ: ſed ſufficit opinatiuũ: & ita videtur mihi dicendũ.

Dubium tertium. Quare ſi des pont tur i intellectu & ſpes & charitas i voluntate.

¶ Dubitatur tertio. Quare poniit̃ due infuſe in volũtate: & vnica in intellectu. Rñdet Sco: & bñ: itellectus nunq̃ fert̃ in obm̃ niſi ſub vna rõne. ſ. veri: ſed volũtas fertur in obm̃ ſub duabus rõnibus: puta ſub rõne boni i ſe & ſub rõne boni nõ in ſe/ſed alteri: & prima affectio vocatur iuſticie: ſecũda cõmodi. cũ ſint ergo iſte due affectiones in volũtate fert̃ volũtas per illas i ſua obiecta. & ſic ponũtur due virtutes ad moderãdũ/dirigẽdũ/& regulãdum iſtas duas affectiões. ſ. ſpes ad inclinãdũ voluntatẽ ad ferẽdũ in obm̃ q̃a alteri bonũ: &c.

Dubium quartum an ſit vnica ſpes.

Dubitat̃ q̃rto/ vtrũ ſit tm̃ vna ſpes reſpectu oim ſpandorũ: & eſt ꝯforme dubio de fide Vñ multa ſpanda ſunt. ſ. btitudo/charitas remiſſio pc̃i: tũc quero an ſit vna ſpes reſpectu illorũ obiectorũ. De infuſa ẽ vnica q̃ habet vnicũ obm̃ primarium puta deũ: & oĩa alia obiecta ſunt ſecundaria & inclinant ad actus circa alia mediãte actu circa primariũ obm̃. Si ſit q̃ſtio de ſpe acq̃ſita aliqs põt hr̃e vnicũ actũ ſpei qui termiatur ad deũ: & cauſabit habitũ diſtinctũ ab illo q cauſatur ab actu q terminat̃ ad btitudinẽ formalẽ: quia iſti actus ſunt obiectorũ diſtinctorũ ſpecie ergo diſtinguũtur ſpecie. & vltra: ergo cauſant habitus diſtinctos ſpecie: ideo ſperãdorũ diuerſe ſunt ſpes acquiſite & vnica infuſa/ſicut diuerſorũ credibiliũ vnica infuſa & diuerſe acquiſite.

Dubium quintum An virtutes theo. ſint in medio.

¶ Aliud dubiũ Vtrũ ſpes & cetere virtutes cõſiſtãt in medio. vr̃ ꝙ ſic q̃a aliqs p̃t deſpare: & aliquis p̃t p̃ſumere nimis ſpando: & in defficiẽdo deſpare. Sicut aliquis p̃t nimis cito credere: q̃a qui cito credit leuis ẽ. & ſic ſupabundat in credẽdo: p̃t etiã nimis parũ credere: ergo deficit: & ſic fides ꝯſiſtit in medio ſiue inter duo extrema: & iſtud ẽ melius dubiũ inter alia: de quo altercat̃ doc.

Duplicit virtus ẽ inter duo extrema.

Durãdus tenet ꝙ hñt duo extrema: & Scotus vr̃ deſẽſar̃: & Thomas vr̃ melius dicere. Nã ꝯtingit dupliciter virtutem eſſe inter duo extrema. vno modo ꝙ habeat extrema rõne obiecti pricipalis. Alio mõ non rõne obiecti pricipalis: ſed rõne circũſtãtiarũ obiecti. Exẽplũ: vt tẽperãtia ſaltem q̃tum ad iuſtum ꝯſiſtit circa eſum & potum Vñ aliqs põt hr̃e actũ circa eſum & potũ q erit ſupabundãtia nõ ſolũ rõne circũſtãtie: ſed ratiõe obiecti circa quod fert̃: puta vult bibere duas pintas vini: & vna ſufficit.

Differentia inter. morales & theo. virtutes.

¶ Dicũt ergo & bñ ꝙ morales virtutes hñt extrema p defectũ & p ſupabũdantiã ex parte obiectorũ. i. ẽ vnus actus qui fertur circa obm̃ pportionatum rationi: & ille eſt bonus: &c. Sed theologice non hñt extrema

ratione obiectorum. Ratio: nullus poteſt
ſpare nimis magnū bonū neq̧ nimis crede
re ſumme veritati: ſicut nullus pōt nimis aſ
ſentire ꝙ deus ē verax: ita nullus pōt nimis
deſyderare ſummū bonū ſibi. Sed aliq̄ pñt
ſpare deū ꝑ aliqua media: ꝑ que nō eſt ſpan
dus vel ſine medijs q̄bus nō eſt ſpandus: vt
ſperās btitudinē ſine meritis nō eſt actus vir
tuoſus: q̄a fertur in obm̄ difforme rōni: nō
in ſe ſed ꝓpter circūſtantiā: puta quia fertur
in tale obm̄ ſine meritis Non ē ergo ſupera
bundātia in virtute ſpei rōne obiecti: ſed ra
tione circunſtātie. Etiā aliquis credit reue
lato: non ꝑ medium: ſed ad primā ꝑdicatio
nē de quo nō habet veriſimilitudinē ꝙ ſit
verax: talis eſt leuis: non ꝙ credat reuelato.
Sed quia credit ꝑ mediū ꝑ quod credere nō
debet. Ideo theologice virtutes non hñt ex
tremū: & ꝑcipue ſupabūdātie rōne obiecti.

De actu ꝑſūptōis

Circa hoc dubium difficultas ē de actu ꝑ
ſumptionis. Vñ actus ꝑſumptionis ē velle
btitudinē ſibi ſine meritis. Vtrum talis ſit
ꝑſumptuoſus: dico ꝙ ſufficit hr̄e media in
propoſito ſcilicet q̄a itēdit mereri & diſpo
nere ſe ad grām: & ꝑ merita q̄ habet in intē
tiōe ꝯſequi btitudinē non ē ꝑſumptio: ſed
ille eſt ꝑſūptuoſus q̄ nō habet merita nec in
actu nec in ꝓpoſito.

De actu d'ſpatiōis

Sed de actu deſpatio
nis quid eſt an ſit nolle btitudinem: certū
eſt ꝙ nullus pt velle miſeriā ſcd̄m aliquos:
ita apud eos nullus pōt nolle btitudinem.

ꝑ hoc apparet ꝙ ſpes ſit in itellectu.

An actus deſpationis ſit nolle mereri: & eſt
argumētum ſatis apparēs ad probādū opi
nionē ꝙ actus ſpei ſit actus itellectus. Nam
iſta non ē de fide/merebor: nec iſta/ego cō
ſequar btitudinē ex meritis & grā: quicūq̧
habet iudiciū Nō ꝯſequar btitudinē q̄cūq̧

Quid ſit deſpare.

merita faciam dr̄ deſpare. Cayn iudicabat ꝙ
non poterat ꝑ q̄cūq̧ media ꝯſequi remiſſio
nē pc̄ti nec btitudinē ergo vr̄ ꝙ actus ſpādi
ſit actus intellectus: & ꝑ ꝯñs ꝙ actus eius op
poſitus ſcilicet actus deſpandi ſit actus intel
lectus puta iudiciū: &c. De hoyta videt̄ dice
re ꝙ deſpare non eſt aliud q̄ libere aſſentire
ego damnabor: dicit̄ libere quia ſi reuelare
tur ſecus eſſet: ſed ſi ex mala affectione quā
habet vult ita credere/oīs talis dr̄ deſpare:
& ꝑ ꝯñs vr̄ ꝙ deſpare nihil importet ꝑter a
ctum intellectus poſitiue: & videt̄ mihi ꝙ
aliquis dicitur deſpare qui habet actū incō
poſſibilē actui quē dicimus ſpare. Aliq. n.
actus intellectus ſunt icompoſſibiles actui
ſpei puta deſyderiū beatitudinis ex meritis
Vnde aſſēſus quo iudicarē non ē mihi poſ
ſibilis: repugnat oī deſyderio efficaci beati
tudinis: & per ꝯñs habens talē aſſenſum di
citur deſperare. Similiter hñs iudiciū nunq̄
merebor: dicit̄ deſperare: q̄a efficaciter repu
gnat deſyderio. ſilr̄ hñs iudicium q̄uis ego
merebor: illa tñ non erūt ſufficiētia ad ſalu
tē dicit̄ deſperare: ergo deſperare nihil alid̄
eſt q̄ hr̄e actū intellectus icompoſſibilē illi.
Et dicitur deſpare propter incōpoſſibilita
tē ad actū ſpei per quē dr̄ ſperare.

An act' ſpandi ſit meritori'

Vtrum
actus ſperādi ſit meritorius. Apparet ꝙ nō
Nullus actus eſt meritorius niſi vltimate re
feratur in deū: quia radix meriti ꝯſiſtit in di
lectione dei ſup oīa ſed actus ſperandi non
refertur immediate in deū. Patet: quia eſt a
mor ꝯcupiſcentie: quia vltimate refertur in
amantē: amat enim ſibi beatitudinē eternā:
amor beatitudinis refertur in amantē vltia
te: ergo videtur ꝙ non ſit actus meritorius.
Preterea/Omnis actus meritorius ē affe
ctio iuſticie: ſed actus ſpei ē affectio ꝯmodi:
ergo videt̄ ꝙ actus ſpei non ſit meritorius.

Pria ꝓpoſitio.

Pro ſolutione ſit prima propoſitio. Nul
lus actus cuiuſcūq̧ alterius virtutis a chari
tate ē meritorius: niſi pro q̄to per actū cha
ritatis refertur vltimate in deū. Vñ aliquem
actū referri vltimate in deū: nihil aliud eſt q̄
diligere deū ſuper oīa & ex illa dilectiōe vel
elicere actū illū alterius virtutis: vel ꝯtinua
re: & non ē incōueniēs ꝙ vnus actus ſit dua
rū virtutū vnius elicitiue: & alterius impe
ratiue.

Idē act' pt ē duarū ꝟtutū.

Vñ dico ꝙ oīs actus qui eſt elicitiue
alterius a charitate nunq̄ eſt meritorius niſi
ſit actus imperatus a charitate. i. imperatus
mediante actu charitatis. Hoc ſuppoſito
ſatis facile videre eſt q̄uo actus ſpei ſit meri
torius: ſtat. n. ꝙ aliquis diligat deū ſuper
omnia: quia in ſe bonum ꝯplacēdo in eius

bonitate volendo ꝙ ſit ſumme iuſtus:pru dēs:&c. Et propter hoc:quia habet actum diligendi ſuper omnia deſyderat eum ſibi per beatitudinē eternā:propter hoc preciſe ꝗa diligit deum ſuper oīnnia:ita ꝙ iſtum amorem ꝯcupiſcētie refert per amorē amicitie dei:talis actus ē meritorius:ꝗuis non ſit elicitus a charitate:ſed imperaſ a charitate id ē mediāte actu charitatis. & ſic reſolutio eſt ꝙ nunꝗ actus alterius virtutis ē meritorius:niſi impetur a charitate. Ratio: quia radix meriti ꝯſiſtit in dilectione dei ſuper oīa &ipſum procedere a dilectiōe dei ē ipſum partialiter cauſari a dilectione dei ſuper oīa

Radix meriti.

Bona difficultas.

¶Difficultas vtrū ille actus ſit meritorius alterius premij ꝗ ſit illa dilectio dei ſup oīa a qua ꝓcedit:ꝗa non ē meritorius niſi ꝓpter aſſiſtētiā dilectionis dei ſup oīa. ſi ſic:ergo ille actus eſt immediate elicitus a charitate. Patet ꝯña. Oīs actus qui ē immediate meritorius.i. proprio merito ē immediate productus a charitate:ergo ſi actus ſpei ſit immediate meritorius.i. merito proprio:ita ꝙ ei correſpondeat premiū diſtinctū ab aliquo actu:ergo ē actus imediate a charitate:& p ꝯñs actus ſpei erit ita bñ charitatis ſicut ſpei. verū eſt ꝙ actus ſpei nō eſt meritorius niſi referaſ p amorē amicitie. Sed hoc ſuppoſito ꝙ ſit taliter meritorius eſt difficultas/ an ſit meritorius merito proprio:ita ꝙ ei reſpōdeat premiū ab illo actu p quē refertur. ſi ſic:ergo ille actus ꝓcedit a charitate. Cōſequētia tenet:quia charitas ꝓducit oēm actū meritoriū qui eſt imediate meritorius:& ſic erit ita bñ actus charitatis/ſicut ſpei. ¶Dico ꝙ ille actus qui ē preciſe ſpes impatus ab amore amicitie non ē meritorius merito ꝓprio:ſicut actus ꝗlibet ſecūdū Ochā qui nō habet intriſecā bonitatē:ſed bonitatē actus propter cuius pñtiā eſt bonus:ita dico ꝗlibet actus ꝗ preciſe propter pñtiā alterius eſt meritorius nō habet meritū propriū ei correſpōdēs:ideo dicerē ꝯſequēter ꝙ actus qui eſt ꝑciſe ſpei qui ē meritorius eſt ꝑciſe meritorius ꝑmij qđ correſpōdet illi actui a quo iꝑeratur: alias oporteret ꝯcedere ꝙ eſſet immediate a charitate.

Reſolutio doc.

¶Diffultas alia. Nunquid pōt ei ꝯcupiſcere bonū ꝓpter deū ſumme dilectū:aliqñ eſt idē actus q ē amor amicitie & ꝯcupiſcētie:ideo oīs amor ꝯcupiſcēſcētie videtur eſſe amor amicitie. nunꝗ.n. diligo bonū amore ꝯcupiſcētie qui diligā illud bonū alicui per illū actū:ergo diligo illū/cui opto amore amicitie & per ꝯñs ꝑt eſſe aliquis actus quo quis ſperat btitudinē & ꝑꝑ deū ſūme dilectū eodē actu:ſi ſit ergo ē actus charitatis. Patet:ē dilectio dei ſuper oīa:ergo charitatis/& ē actus ſpei:ergo idē actus ē & ſpei & charitatis. & ſic ē qō Vtrū ſicut poſſem amare ſortē propter deū eodē actu nūqd etiā eodē actu poſſum mihi cōcupiſcere btitudinē ex meritis & gr̃a ꝑꝑ deum ſumme dilectū:& appet mihi ꝙ ſic:& hoc ſuppoſito Vtrū talis actus ſit charitatis & ſpei: vr̃ ꝙ ſic. Bñ ſeqtur:eſt dilectio dei ſup oīa:ergo ē charitatis:& bñ ſeqtur:ē expectatio future btitudinis:ergo eſt ſpei:ergo idē actus eſt charitatis & ſpei. verū eſt ergo ꝙ ē elicitiue a duabus virtutibus diſtinctis:ꝯcedo:& nō eſt incōueniēs ꝙ idē actus ſit duarū virtutū elicitiue vnius theologice/alterius moralis:neqꝫ ꝙ procedat a duobus hītibus diſtinctis ſpecie elicitiue. Dilectio.n. dei ſup oīa in hītuato ꝓcedit a charitate infuſa/& ab acquiſita:ergo idē actus procedit ab hītibus diſtinctis ſpecie etiā hñtibus diſtinctas denomiatiōes virtutū:quorū vnus ſit acꝗſitus:& alter infuſus. vt ſor abſtinet a venereis propter deū ſumme dilectū eſt charitatis infuſe elicitiue. Patet:quia ē dilectio dei:& actus ille ē ab hītu tēpantie. iſti enim habitus ſortiūtur diuerſas denomiationes virtutū:quia vnus eſt charitatis:& alter tēperātie ¶Dico tertio. non eſt incōueniens ꝙ idem actus procedat a duobus habitibus diſtinctis ſpecie vtroqꝫ infuſo:& qui ſortiūtur diuerſas denomiationes virtutū: vnus vocaſ ſpes:alius charitas. Et ſic quādo dicitur regulariter ꝙ nunꝗ habitus diſtīcti ſpecie immediate producūt actū vel actus eiuſdem ſpeciei:ſed actus diſtincti ſpecie producūtur a diuerſis habitibus:hoc intelligiſ de

Difficultas alia.

ꝙ idē act⁹ ſit ſpei et charitatis.

Idē act⁹ ē ꝟtutis theolo et moralis.

Idē act⁹ pt ꝓcedere a diuerſis hītib⁹ diſtinctis ſ̄c ſpecie.

vtroq; habitu acquiſito:ita ꝗ nūq̄ duo habitus acquiſiti diſtīcti ſpecie imediate producūt eūdē actū: ſed ſtat bñ ꝗ vnus ꝑducat imediate: & alter mediate: ſed de infuſo nō eſt incōueniēs: vt patet de actu qui ē amor amicitie/ & amor concupiſcētie. ¶Dubitatur qđ eſt obm̄ adequatū ſpei. dico ꝗ obm̄ adequatū ſpei ē aliqs pceptus: ſed iadequatū obm̄ ē res ad extra. Vñ ſpes & charitas tēdūt in rē ad extra. i. res ad extra p actus amoris & deſyderij deſyderatur & amat: nihilo minus nō tendūt in rē ad extra: niſi mediante aliquo pceptu: & ille cōceptus pquē tendūt in rem ad extra dr̄ eſſe obm̄ primariū & adequatū: & eſt fantaſia ſatis bona. Dicitur ergo (& iſtud eſt notiſſimū) fides tendit in deū p actū ſuum: & alie virtutes nō niſi mediantibus apprehenſionibus: quia volūtas non fertur in incognitū: & tendit mediātibus diuerſis apprehēſiōibus: ideo actus earū ſunt varij: ppterea aliud eſt obm̄ charitatis: & eſt hoc pplexum/ deus ē diligēdus & quicqd vult a me diligi. fateor ꝗ actus charitatis & ſpei nunq̄ tēdūt in deū niſi mediāte aliqua cognitiōe: tñ nō oportet ꝗ tēdāt in illā cognitionē. q̄ñ. n. ſortes apprehēdit deū vt quoddā futurū ſi eliciat actum quo ſperat ſibi actu illo nō fertur ſortes in illud pplexum: qa non oportet ꝗ ſortes reflectat ſe ſup tale cōplexū: ſed ſolū fertur i deū: mediāte tñ tali complexo. ¶Propterea dico ꝗ obm̄ adequatū ſpei & charitatis ē deus: ergo idē eſt obm̄ adequatū iſtarū virtutū. verū eſt: ſed ſecūdū diuerſas apprehēſiones & rōnes. Ná deus pōt apphendi ſecundū diuerſas rōnes: & ſecundū vná rōnē eſt obm̄ virtutis ſcd̄m quā rōnē itellectus fert in illď Vñ deus nō eſt obm̄ ſpei: niſi ſcd̄m rōnem boni futuri & actus ſpei nō fertur in illā rationē. Non. n. ſeqtur/ Spes nō fertur i deū: niſi ſcd̄m rōnem aliquā: ergo fert in illā rōnē: ſicut nō ſeqtur. Volūtas nō fertur in obiectū niſi ſcd̄m cognitionē: ergo fertur i cognitionem: vt āteq; ego amem patrem meū nō oportet ꝗ amem ſcd̄m illā cognitionē. & ſic deus eſt obiectū adequatū ſpei & charitatis & fidei ſecundū diuerſas apprehēſiones. Et ſic dicta ſufficiant de fide & ſpe. Hec materia diffuſius in ꝑludijs moralibus tractat. Nūc ſeqt̄ de charitate. ¶Diſt. xxvij.

Quid ſit obm̄ adequatum ſpei & inadequatū

Deus eſt obm̄ ſpei & charita.

Aduerte

Q Veritur pſequēter. Vtrū charitas ſit habitus inclināns volūtatem hominis ad obſeruatōem primi ꝑcepti charitatis/ ſeu de dilectione dei ſup oia: & in iſta q̄ſtione ponūtur tres articuli. Q̄ītum ad primū declarabimus qđ ſit charitas. Et quia habitus cognoſcūtur p actus: ideo primo inueſtigabimus quid ſit actus charitatis. Vñ actus charitatis dicit amor vel dilectio. ideo vidēdū eſt quid ſit amor. Amor eni nō eſt niſi quedam tendētia qua tēdit potentia in ſuū obm̄. Vñ triplex eſt appetitus/ naturalis/ ſenſitiuus/ & intellectiuus. & quolibet iſtorū appetituū tēdit potentia in obm̄. Appetitus em̄ naturalis nō ꝑrequirit apphenſionem eius qđ appetit in ipſo appetente/ ſed alterius puta in inſtituēte naturā. Diuina eni puidentia (vt inqt Boetius) dedit creatis a ſe rebus hanc vel maxime manendi cauſam: vt quoad poſſūt naturaliter manere deſyderāt. Et Cicero in primo offi. Principio animātiū &c. Appetitus vero animalis eſt appetitus preſupponens apphenſionem appetentis natus tendere i obm̄ apphenſum aut in eo quieſcere neceſſario & nō libere: & hic eſt in brutis. Sed appetitus intellectiuus de neceſſitate ꝑſupponit noticiā intellectiuā ſeu iudiciū intellectus natus libere actū ſuum elicere. & vocatur appetitus rōnalis/ itellectus/ ſeu volūtatis. vñ appetitus naturalis tm̄ valet ſicut naturalis inclinatio: vt eſt naturalis inclinatio ad aliqd proſequendū: vt graue naturaliter appetit deſcendere deorſum: & appetitu naturali vnaqq; res appetit pſeruari in eē vt dictū eſt. & talis appetitus nullā ꝑuiā cognitionem ꝑrequirit. ſed appetitus aīalis ē illa potētia q̄ exercet ſuā opationem mediāte aliqua cognitione ꝑuia/ vt in brutis ꝑter naturalē inclinationem eſt qdā appetitus

Quid ꝗ ct' charitatis quid amor

De tripl ci appetitu prio d naturali.

Oē ens appetit eē.

Quid appetit' aīalis.

Quid intellectiu'

cognoſcendi qui nõ poteſt cauſari niſi me diante aliquã cognitione pũia. Sed appeti tus intellectus ſeu voluntatis eſt ipſa poten tia q̃ de neceſſitate ad ſuos actus exercẽdos aliquã preuiã cognitionẽ reqrit q̃ libere fer tur in obiecta. ¶Et ſicut ſolent cõmuniter doctores ponere tres potentias ita ponunt triplex genus amoris. vñ amor primo mõ q correſpondet appetitui naturali quẽ etiã naturalẽ dicimus/ nõ actus elicitus vel paſ ſio: ſed eſt ipſamet res vel eius forma ſubſtã tialis aut qualitas eã formã naturaliter p̃ns.

Triplex amor: q̃d amor naturalis.

¶Sed ſtatim q̃reret aliq̃s cũ aĩa nr̃a in ordi ne ad intellectiões & ſuas opatiões habeat incliatiõnẽ & appetit eius cognitiones: q̃a vnũquodq̃ appetit ſuã opationẽ/ mõ opa tio intellectus eſt intelligere & voluntatis velle/ nole. q̃ritur ergo qualis ſit appetitus ad iſtas opationes. clarũ eſt q̃ nõ eſt appeti tus intellectus: q̃a nullam preexigit noticiã

Dubium

¶Breuiter dico q̃ appetitus intellectus ſeu volũtatis quo exigit ſuas opationes dr̃ na turalis ita bñ ſicut appetitus quo graue ap petit deſcẽdere deorſum. &c. ¶Sed amor ſecundo modo puta qui correſpondet ap petitui aiali ſeu ſenſitiuo eſt incliatio appe titus ſenſitiui ad ſuum pueniẽs/ vel actus de ſiderij quo tendit in bonũ apphenſum ab ſens. & talis vocatur amor aialis qui cõis eſt hominibus & brutis.

Quid amor ſenſitiuus.

¶Sed amor tertiomo do puta amor rationalis vel intellectus eſt actus volũtatis quo volũtas libere acceptat obm̃ p intellectũ ſibi p̃ntatũ. & de hoc amo re cõmuniter eſt ſermo: & qñ eſt q̃ſtio de a more apud doc. capit̃ amor pro actu volũ tatis puta velle/ & nõ p naturali vel ſenſi tiuo vt qñ dr̃ q̃ amor nõ fertur in incogni tũ. Ita q̃ amare ptinet ad volũtatẽ & ẽ actus volũtatis ſicut itelligere ẽ actus intellectus.

Quid amor rõnal.

¶Conſequenter dr̃ q̃. volũtas nõ habet ni ſi duas opationes. q̃a obm̃ non põt p̃ntari volũtati niſi duobus modis. volũtas ei nõ põt hr̃e circa illud obiectũ niſi duos actus: puta velle quo volũtas acceptat obm̃ vt cõ ueniẽs. Et nolle quo voluntas fugit. Et ita primus actus vocatur proſequutio: & ſecũ dus vocatur fuga.

Duo ſunt tm̃ voluntatis act⁹ eliciti.

¶Et ſi dicatur voluntas poteſt hr̃e actũ ſuſpentionis: q̃a poteſt ſuſ pendere actũ/ ergo eſt aliquis actus ſuſpen ſus quo neq̃ acceptat neq̃ de acceptat neq̃ fugit. ¶Reſpondetur quod talis ſuſpenſio põt fieri duobus modis: vnomodo q̃ volũ tas p̃nte obiecto per apprehenſionẽ intelle ctus q̃nq̃ auertit ſe/ ita q̃ nullum actũ circa hoc obiectũ elicit & ſuſpẽditur ab obiecto. & talis ſuſpẽſio non ẽ actus. Aliomodo vo lũtas volens ſuſpẽdit p actũ poſitiuũ/ quia vult nõ elicere vt magis inquirat de obiecti puenientia & bonitate. Et talis actus ſuſpẽ ſus eſt quodẽ velle. ſ. velle non elicere. Et ſic patet q̃ in voluntate non ſunt niſi duo actus elicĩti reſpectu cuiuſcunq̃ obiecti: ſci licet velle & nolle.

An volũtas dicat̃ ſuſpẽdere p actum.

Suſpẽſio vo. dupl̃ põt fieri.

¶Hoc ſuppoſito cum amor ſit actus volũtatis vidẽdũ eſt vtrũ ſit velle vel nolle. breuiter dr̃ q̃ amor nõ ẽ ni ſi velle. quia actus amãdi ẽ pplacentia i ama to vl̃ eſt actus quo acceptat̃ obiectũ amatũ tm̃ bonũ ſibi vel alteri. Verũ nolẽdo nihil acceptamus ſed refugimus: ergo amor non põt eſſe nole: ideo cũ ſint tãtũ duo actus vo lũtatis oportet de neceſſitate dicer̃ q̃ amor actus voluntatis eſt velle. Et hoc habet phi loſophus in ſecundo rhetoricorũ. amor in quit eſt velle alicui bonũ.

Amor volũ. ẽ quodã velle.

¶Hic eſt difficul tas: quia dicũt aliq̃ doctores quod oẽ nolle ẽ velle: ita dicit Gregorius i primo & Hol cot. q. ſeptima primi: quia om̃e nolle alicu ius eſt velle ſuũ ptradictoriũ/ quia nolle ſor tẽ eẽ diuitẽ eſt velle ſortẽ nõ eſſe diuitẽ: ſed ſic ẽ q̃ oẽ velle põt dici amor vt dictũ eſt/ er go omne nolle põt dici amor. Primo dico ſecundũ illos qui dicunt q̃ oẽ nolle eſt vel le hoc cõcedẽdo. põt dici q̃ non ẽ amor il lius obiecti cuius eſt nolle. vt nolo ſortem diuitẽ/ talis actus eſt nolle diuitiarum: & ſic nõ eſt amor diuitiarũ. Sed eſt velle alterius Et ſic ſecundũ iſtã opinionem dato q̃ eſſet vera nõ ſeq̃tur q̃ amor ſit nolle. Iſta tamen opinio ſemp viſa eſt mihi falſa & nõ vera. Et ratio mea eſt: quia ego poſſum apprehẽ dere ſortem diuitẽ vel ecõtra nõ cogitãdo de ptradictorio, ideo poſſum apprehẽdere

An oẽ nolle ſit velle ſcd̃s Grego. & Holcot.

Confutatio grego rij & Holcot.

vnum contradictoriū nō apprehendendo reliquum. Et tunc non poſſet dici ꝙ illud velle ſit nolle: quia voluntas nihil vult niſi intellectus apprehendat. ſed intellectus nō apprehēdit ↄtradictoriū/ ergo oportet de neceſſitate dicere ꝙ nō oē nolle eſt velle cōtradictoriū: & iſta opinio appꝫ michi probabilior. ℂConſequēter noto ꝙ iſte amor diuiditur in tres amores/ primomō in amorē affectiuū & effectiuū: ſecundomō in amorē amicitie & cōcupiſcentie: tertiomodo in amorem cōplacentie & deſiderij. Pro prio noto ꝙ voluntas volēdo alicui bonū ſi ſit velle efficax non ē in poteſtate voluntatis pro tunc: quin exhibeat illud bonū niſi impediatur ab extrinſeco. Et ſi caruerit illo bono procurat illud bonū amato q̄tum pōt alioquin talis dilectio nō eſſet vera. Vnde Io. iij. diligamus non lingua: ſed opere & veritate. & Gregorius omelia. xxx. amor dei ocioſus non eſt. Et amor ille quandoq̄ extēdit ad conatū illū quo quis bonū procurat ꝙ amato ineſſe deſiderat. Et ex illa auctoritate. Io. ſumit illa diſtinctio amoris in affectiuū & effectiuū. Sed amor affectiuus ē actus volūtatis elicitus quo volo alicui bonū. Dicunt doc. ꝙ illa volitio ad quā ſequitur opatio vocat amor effectiuus/ ſed ſi ad iſtā opationē interiorem vel deſideriū non ſequat effectus: tunc talis volitio nō efficit & vocatur affectiuus. Et nō eſt in hoc difficultas. Dicitur tn̄ cōmuniter ꝙ iſte amor effectiuus nō eſt proprie operatio immanēs: ideo iſta acceptio eſt ſatis impropria.

Triplex amoris diuiſio.

Diffinit amor effectiuus.

Quid amor affectiuus.

ℂQ̄tum ad aliā diuiſionē amoris in amorē amicitie & amorē ↄcupiſcentie dicit Durandus in hac diſtinctione ꝙ nō eſt intelligendū ꝙ ſint duo amores diſtincti: vt ſi qs velit forti amādo ipſum diuitias/ vl' honores/ amor fortis in vtrūq̄ tēdit/ amat enim fortem cui vult talia bōa ineſſe: amat & ipſa bona q̄ vult ineſſe forti/ amat eni fortē propter ſe: diuitias vero & honores amat propter fortē. Ita volens ſibi ipſi bonū equum per amorē qui eſt velle in ſe ipſum tendit in equū. vult enim equū eſſe ſanum/ fortem/ velocem/ nō propter equū ibi ſiſtendo ſed propter ſe: proportionabiliter ſicut intellectus duos habet actus aſſentiendi alicui vero/ aliquādo eni aſſentit vero propter ſe/ ſicut principio ex terminis aut ex euidētia noto ei euidentia aliquando propter aliud verum i quod reſoluitur ex quo deducit ſicut concluſioni ex principijs illate. ℂItem proportionabiliter quādoq̄ acceptat bonū ꝓpter ſe nō referendo in aliud. Aliqñ tñ propter aliud. Et ſecundū hoc diſtinguūt vſus & fruitio. Similiter amor amicitie & amor ↄcupiſcētie. vnde ſicut eſt ordo i intellectu ita eſt ordo in voluntate. ℂDico ergo ꝙ amor amicitie eſt amor quo amatur obiectū ex ſola obiecti apprehēſione & nō ex alterius obiecti amore/ ſed amor cōcupiſcētie eſt amor quo amat obiectū nō ex ſola obiecti apprehenſione: ſed ex alterius obiecti amore/ verbi gratia: ſi quis diligit fortem volēs ipſum eſſe diuitem: potentē: vt ſibi largiat & benefaciat: vel ſi quis bene vult famulo: familie: vel beſtijs fortis propter fortē. oīs dilectio hec amor eſt concupiſcētie. Et in amore huiuſmodi quādoq̄ ſunt duo actus/ vnus preciſe circa illum cui benevult. alius circa bonum illud qđ vult. & primus actus eſt amor amicitie: ſecundus eſt amor concupiſcētie. Vnde quādoq̄ vnico actu vult alicui bonū propter alterū/ ſicut vnico actu pt volūtas ferri in mediū & in finē. Et tūc iſte actus eſt amor amicitie & amor concupiſcētie ſimul: ſicut ſimul eſt fruitio & vſus. ſicut ſi preſentetur mihi deus tanq̄ ſummum bonum tunc ego affecto deum/ talis actus eſt amor amicitie. poſſunt adduci mihi obiecta creata accepto ea propter deum: talis ſecundus actus eſt amor cōcupiſcētie. breuiter diceretur ꝙ oīs amor amicitie eſt fruitio: vel eſt actus medius. quia amo nō ꝓpter aliud. ſed ponendo actū medium talis amor qui non fertur in obiectū tanq̄ ſummū bonū non ē malus/ qa pōt referri in deū/ & erit actus medius: ſed non ponēdo actū medium eſt malus. Eſt difficultas: vtrum deus poſſit ſecundum eſſentiā amari amore cōcupiſcētie: de

Q amor amicitie & cōcupiſcētie nō diſtinguantur.

Quid amor amicitie.

Quid amor cōcupiſcētie.

Idē actꝰ ē fruitō & vſꝰ medij & finis.

hac difficultate poſtea videbitur. ¶Noto
preterea ꝙ amor amicitie ē cauſa amoris cō
cupiſcentie non ſolū in gn̄e finalis/ſed effi
cientis. Et eſt ordo perfectionis inter ipſos
amores/quia amor amicitie ē perfectior &
nobilior ſcd̄m Anſelmū: quia amor amici-
tie ineſt volūtati ſecundū affectionem iuſti
cie/& amor concupiſcentie ineſt volūtati ſ
ſecūdū affectionē commodi. ¶Tertia diui-
ſio amorū eſt in amorē ꝯplacētie & amorē
deſiderij. ita amor ꝯplacētie eſt velle alicui
bonū iam habitū ſiue ꝑpter ipm̄ ſiue ꝑpter
aliud /hoc mō amat eū qui ꝯgratulaſ & cō
delectaſ de bono adepto/nō tn̄ gaudiū vel
delectatio eſt amor ſeu velle quod eſt actus
volūtatis: ſed gaudiū & delectatio eſt effe-
ctus ſequēs amorē. Amor deſiderij ē actus
volūtatis quo volo mihi vel alteri bonum
abſens ſiue propter ſe amatum ſiue propter
aliud. hoc eſt ſiue ſit amor amicitie ſiue cō
cupiſcētie. Et quilibet iſtorū amorū poteſt
eſſe ordinatus vel inordinatus vel indiffe/
rens. Itē poteſt eſſe gratuitus vel nō merito
rius. ¶Notādum tertio ꝙ illa eadē que di-
cta ſunt de amore ſunt etiā dicenda de dile-
ctione. Et inueniūtur quattuor nomina ad
idem ꝑtinētia/ſcilicet amor/dilectio/chari
tas/& amicitia. In hoc tn̄ differunt ꝙ amici
tia ſecundū philoſophos eſt quaſi habitus
& regulariter capitur pro hn̄bitu. dilectio
& amor ꝑ actu. & charitas aliqn̄ capitur pro
actu aliqn̄ pro habitu: differenter tn̄ ſignifi
cātur actus ꝑ iſta tria amor/dilectō/chari-
tas: qa oīs amor eſt dilectio vel charitas: ſed
non ecōtra. addit eni dilectio ſup amorem
electionē precedentē. vt ipm̄ nomē ſonat.
vnde ſolum eſt in volūtate rationali: chari-
tas aūt vltra amorē addit ꝑfectionē quendā
amoris inquātū illud ꝙ amatur magni exi-
ſtimatur. ¶Notandum quarto ꝙ deus po
teſt diligi ſecundum oēs ſpecies amoris ſu
pradictas actualiter & habitualiter. Nam
diligere deū eſt velle deo bonū. eſſe omni-
potens: ſummū bonū infinitum: iuſtū: &c.
hoc eſt breuiſſime deū velle eſſe deū/ſcili
cet bonū quo nihil melius excogitari pōt:

Amor ami-
citie ē cau
ſa efficiēſ
amoris cō
cupiſcen-
tie.

Quid a-
mor ꝯpla
cētie.

Quid a-
mor deſi-
derij.

Differen
tia inter
amorē/di
lectionē/
chari. & a-
micitiam

hoc enim nomine deus intelligiſ ſecundū
beatū Auguſtinum. ¶Duplex eſt dilectio
dei quedā complexa quedam incomplexa.
diligere deū dilectione incomplexa eſt ha-
bere cōplacentiā in illa bonitate in ſe com-
placēte & nō mediāte alia noticia cōplexa.
hoc eni non fertur ſupra aliqd̄ complexum
Sed dilectio cōplexa non capiſ pro noticia
cōplexa: ſed vocatur dilectio ideo comple-
xa quia fertur ſuꝑ obm̄ cōplexum vt volo
deum eſſe ſummū bonū/omnipotentē/ta-
lis volitio ſecundū Dionyſium nō poteſt
eſſe fruitio: quia volūtas nō pōt ferri in ali-
quod obm̄ complexe: quin ſit volitio incō
plexa. Et ideo male ſeqtur ſecundū eum ꝙ
nulla talis volitio pōt eſſe fruitio. Dicit cō
ſequenter Dionyſius ꝙ non eſt vſus ſed eſt
actus medius. ¶Ex his Gabriel infert ꝙ nul
lus exiſtens in peccato poteſt amare deū ſu-
per oīa/quia talis nō vult deum eſſe maius
quo nihil excogitari pōt: patet. quia vellet
deum ignorare peccatū ſuum: & ſic nō eſſe
ſumme ſapientē/aut ſua peccata non vindi
care: & ſic nō eē ſumme iuſtū. Et ſic conclu
ditur ꝙ nō eſt poſſibile ꝙ aliquis ſit in pec
cato & ꝙ diligat deū ſuꝑ omnia. ¶Oꝛtum
ad hoc videſ mihi ꝙ dilectio ſtet cum pctō:
patet. ſit ſortes q diligat deū ſuꝑ omnia cū
oībus debitis circunſtantijs. Et volo ꝙ ſor
tes pro tunc credat aliquē eſſe inimicū fidei
qui tn̄ non eſt inimicus. & ex zelo fidei oc-
cidat illū quē credit inimicū fidei ignoran-
tia vincibili. Tunc in illo caſu ſortes peccat
mortaliter & diligit deum ſuꝑ oīa vt videſ
manifeſte/ergo ꝓpoſitū. Item volo ꝙ ſor-
ti hn̄ti dilectionem dei ſuꝑ oīa occurrat pre
ceptū de dādo elemoſinam pauperi. Tunc
quero vel ſortes manente dilectiōe eſt liber
vel nō/ſi dicas ꝙ ē liber/ergo pōt omitte-
re ſi dicas ꝙ nō: ergo neceſſario dat elemo-
ſinā. Et ſic nō meretur. Et ꝑ cōſequēs nō be
ne agit quia ſuus actus non ē liber: ergo nō
obſtāte iſta dilectione dei ſuꝑ oīa pōt omit
tere: & ſic peccare qd̄ erat probandū. Et ſi di
cas ꝙ tunc ille actus non vocabitur dilectio
dei ſuꝑ oīa. Tunc difficultas erit ad nomen.

Duple
dei dile-
ctio. ſ. cō-
plexa & in
complexa

Cur dica
tur noti-
cia del cō
plexa.

Cur ī pec
cato mor-
tali non
poſſis de⁹
diligi ſuꝑ
omnia.

Oppoſi-
tū teneſ a
doctore.

ſed dices quicquid ſit ſubſtãtia actus diligē
di deum ſuper oïa manet. verũ eſt: ſed non
vocatur dilectio propter peccatum: tũc dif
Preceptũ de dilectiõe dei. ficultas eſt ad nomen. His ſuppoſitis decla
ratur nunc de quo precepto itelligatur quã
do queritur. Vtrum charitas ſit habitus in
clinans voluntatē. &c. vnde notes ꝙ illud
preceptum inuenitur in pluribus paſſibus
ſacre ſcripture. ¶ Primo habet Deuterono
mi ſexto: vbi dicit Moyſes. Diliges domi
num deum tuum ex toto corde tuo: ex tota
anima tua: & tota fortitudine tua. Et Ma
thei. xxij. ſic habetur. Diliges dominũ deũ
tuum ex toto corde. & i tota anima tua. &
in tota mente tua. Hoc eſt maximum & pri
mum mandatum. Mar. xij. additis tribus
conditionibus quas Matheus ponit ex to
ta virtute tua. Et Luce primo. Diliges do
minum deum tuum ex toto corde tuo: &
ex tota aĩa tua & ex omnibus viribus tuis
& ex omni mente tua. He autem conditio
nes tota fortitudine: tota virtute: omnibus
viribus pro eodem accipiuntur ſecundum
Tho. ſecũda ſecũde. q. xliiij. articulo quin
to. Et manēt he quattuor conditiones: pu
ta ex toto corde ex tota anima ex tota men
Bona difficultas. te: & ex tota fortitudie. ¶ Eſt ergo difficul
tas/ quid itelligatur per iſtos quattuor ter
minos toto corde tota aĩa: &c. Dicit bre
uiter Durandus & bene ꝙ deſignãtur quat
tuor potentie: ſcilicet per ly corde potentia
volitiua: quia ſicut cor eſt principale mem
brum ita potentia volitiua eſt radix meriti
per li anima intelligitur potentia intellecti
ua: & per ly mente potentia ſenſitiua: & ly
fortitudine potentia executiua ſeu actus ex
Declaratio ꝑcepti de dilectiõe dei terior. Et ſunt quattuor principales partes
ſcilicet voluntas/ intellectus/ ſenſus/ & po
tentia executiua. Et breuiter nihil vult ha
bere illud preceptum niſi ad habendum di
lectionem meritoriã dei ſup omnia: opor
tet ꝙ tota voluntas feratur in deum: & to
ta anima: id eſt ꝙ illa voluntas ſeu actus vo
luntatis reguletur a dictamie itellectus ſeu
prudentie. Et ꝙ operationes exteriores re
ferantur in deum vltimate ſumme dilectũ.

¶ Diligere deũ ſuper oïa: ſecundũ De alya Diligere deũ ſup oïa q̃tu pñr intelligitur.
co quadrupliciter pōt intelligi. vno modo
quãtum ad perfectionē dilectionis gradua
liter. Secũdo mō q̃tum quãtitatem obiecti
ſiue quantum ad illud bonũ volitum. hoc
eſt ꝙ deo velimus plura bona q̃ cuicunq̧
alteri: vel in maiori multitudine. Et differt
a primo mō: quia ſtat ꝙ volendo platoni
groſſo ruſtico diuitias plus diligam eum
intēſiue ſeu gradualiter ſiue maiori affectu/
q̃ platonem volēdo ei epiſcopatum/ tamē
ſecũdo modo plus diligo platonem: quia
volo ei maius bonum. Tertio mō pōt intel
ligi ꝙ diligamus deum ſuper omnia q̃tum
ad firmitatem. i. ꝙ potius deſinerem dile
ctionem cuiuſcũq̧ q̃ dilectionem dei. Quar
to quãtum ad naturam: id eſt naturalius.
Et ſic iſto modo nō eſt difficultas quin dile
ctio ſui ē magis naturalis q̃ dilectio dei. vel
cuiuſcunq̧ alterius. Quũ ergo eſt queſtio:
vtrum deus ſit maxime diligendus ſup oïa
poteſt intelligi gradualiter: & de hoc vide
bitur in dubio primo. ¶ Vltimo notandũ Dupliciter pōt intelligi ꝙ adimpleat̃ ꝑceptũ de dilectione dei.
ꝙ poteſt intelligi dupliciter ꝙ per ſe adim
pleatur preceptum de dilectiõe dei ſup oïa:
vno modo ꝙ ſic adimpleatur ꝙ per talem
vitetur peccatum mortale quãtum ſufficit
ad ſalutem. Alio modo intelligitur ꝙ adi
pleatur preceptum de dilectione ꝑfecte; nō
ſolum quãtum ad ſalutem: ſed vltra ꝙ non
admittantur quicũq̧ actus cōtrarij neq̧ im
pertinentes. Ita ꝙ diligere deum ꝑfecte iſto
modo nō eſt ſolum illum actum elicere cō
formiter ad dictamen rectum: ſed nec admit
tere actus cōtrarios nec facere opera imper
tinentia: ſed omnem actionē noſtrã in deũ
referri. Ita ꝙ nullus ſit actus volũtatis neq̧
intellectus quin tendat in deum. Et de tali
dilectione loquitur. B. Auguſtinus in lib. Auguſt.
de doctrina chriſtiana quãdo dicit ꝙ prece
ptum de dilectione dei nō poteſt adimple
ri in via: vnde iuferuntur aliqua correlaria. Correlarium
Primũ/ quicũq̧ habet gratiã gratũ facientē Primus
diligit deũ ex toto corde/ tota aïa: &c. Secũ Secũdũ.
dum/ ꝙ nullus pctō mortali obnoxius deũ
ex toto corde diligit. Patet: quia nō habet

gratiā. De iſta totalitate dilectiōis ponitur tres gradus. Primus / vocatur perfectus qui oēm actū ꝯtrariū dilectioni excludit. Secundus eſt pfectior qui non ſolū actum ꝯtrariū excludit: ſed etiā extraneum quātum humana vita permittit omnia opera exteriora in deum ordinādo. Tertius eſt perfectiſſimus de quo loquitur Auguſtinus qui ſolum in beatis reperitur: & iſti gradus habētur ex de Gerſono. ¶ His notatis ponuntur alique concluſiones.

Prima cōcluſio.

Prima / reſpectu quorūcunqꝫ actuum diligendi deum ponendi ſunt habitus inclinatiui ad eliciendum ſimiles. patet ex dictis. xxiij. diſtin. quia hic eſt ſermo de dilectione que eſt in voluntate. Notandum eſt ꝙ voluntas nō ita eſt determinata ad actum diligendi quin poſſit aſſueſieri in oppoſitum: ſed in omni potentia que non eſt determinata ad actum ſuum: & ꝙ poteſt ad oppoſitum aſſueſieri eſt ponēdus habitus inclinans ipſam potentiā: &c. Iſta propoſitio eſt certa / voluntas nō neceſſario diligit deum quia alias dilectio dei non eſſet meritoria neqꝫ laudabilis. igitur.

Secūda cōcluſio.

¶ Secunda concluſio. Reſpectu diuerſorum actuū ſpecie diſtinctorū quibus deum diligimus ordiate diuerſi habitus & virtutes ſunt ponende. Et iſta propoſitio eſt cōformis propoſitioni quā poſuimus de fide. & p eius intellectu oportet ſupponere ꝙ deus pōt diligi dilectionibus differentibus ſpecie. Patet: quia deus pōt diligi ſub hac ratione qua eſt oīpotens: & ſub hac rōne qua ſummum bonū. Dicitur ergo ꝙ tot ſunt ponēdi hītus quot ſunt ponendi actus. Patet: qa ex diſtinctione actuum ſumitur diſtīctio habituū: quia nunꝗ habitus inclinat niſi ad actus ſimiles ex quibus eſt genitus: & qa pro declaratione huius cōcluſionis oportet cognoſcere quis ſit amor effectiuus cuiuſcūqꝫ virtutis: & ad quem actū dilectiōis inclinet propterea ponit̄ talis ꝓpoſitio.

Amor effectiuꝰ eſt actus exterior.

Ad oēm actum effectiuī amoris dei diuerſe inclinant virtutes: & ſicut declaratum eſt in notabilibus / amor effectiuus ꝓprie capiēdo amorē effectiuū eſt actus exterior: & talis amor nō pōt eſſe reſpectu dei proprie capiendo: qa nullum ſibi pōt ꝓcurari bonū / quia de neceſſitate habet omne bonum qd ipſe habet: ſed large capiendo amorē effectiuū pro omni opatione ꝙ placet ipſi amato: aut quia ē in laudē ipſius amati: tunc pōt ꝓuenire ipſi deo. & tunc ſunt ponēdi habitus reſpectu amoris effectiui: vt ſi facio opus tempantie ad laudē dei / talis actus generat hītū qui inclinabit ad ꝯſimiles actus: quia qlibet actus cuiuſcūqꝫ precepti diuini / aut cōcilij meritorius eſt actus amoris effectiui dempto ꝓcepto primo qd diſponit ad amorē effectiuum: quia oīs talis elicitio ex charitate ē ordinatio ad honorē dei: ſed tales ſunt diuerſi ſpecie.

Quarta cōcluſio.

¶ Quarta ꝯcluſio. Ad amorē concupiſcentie reſpectu dei cōcurrit actus ſpei tam infuſe ꝙ acquiſite: ſicut dictum eſt.

Utrū licite deꝰ poſſit amari amore cōcupiſcentie.

Eſt tū difficultas. Vtrum deus imediate poſſit amari amore ꝯcupiſcentie. Dicit Durādus ꝙ non: quia nunꝗ amore cōcupiſcentie licite & imediate pōt attingi deus: ſed bene mediate. & ratio: quia amor cōcupiſcentie eſt amor quo diligo ꝓpter aliud: ſed ꝯcupiſco btitudinem imediate: & p charitatē deū: ſed nichilominus apud Scotū qui dicit / omnis virtus theologica imediate tendit in deum dicitur ꝙ actus ſpei imediate tēdit in deum & ꝙ deus amatur amore concupiſcentie & ꝙ ego poſſum michi ꝯcupiſcere deum: ſed non vltimate ſaltem licite: vt dicit Scotus: ſed vlterius referendo in deum / vt volo michi btitudinem vel deū: beatitudinē ex meritis & gratia propter deum ita vltimate referendo iterū in deū.

Deꝰ pōt cōcupiſci ſed nō vltimate.

An ſit euidens ꝙ deꝰ ſit ſuꝑ oīa diligendus

¶ Eſt hic difficultas quā tāgit Sco. Vtrum ex puris naturalibus poſſit eſſe euidens ꝙ deus ſit diligendus ſuper omnia: & apparet ꝙ ſic: quia ſtando in puris naturalibus / vel diligere deū ſup oia eſt contra dictamen recte rationis vel non. Si primum / non videtur cōtra dictamen / quia ex puris naturalibus habemus quod eſt aliquid ſumme bonum / ſumme perfectum. & illud non poteſt eſſe creatum: ergo virtus ſiue habitus qui vel que inclinaret ad diligendum eum ſumme: non poteſt eſſe vi-

tiū. Patet quia non poteſt eſſe contra dictamen rectum: ergo videtur ꝙ ex puris naturalibus: &c. ¶ Secunda ratio quā ponderat Scotus eſt/fortis politicus ſtando in puris naturalibus eligit mori pro repu. & magis diligit rempu. ꝙ ꝓpriū eſſe. ergo videtur ꝙ ex dictamie rōnis pure naturalis poteſt haberi dilectio dei ſup omnia. ¶ Aliud argumentū ꝯtra Gabri. qui dicit ꝙ non pōt haberi dilectio: &c. Nō eſt difficile/& eſt tale Non eſt euidens ex rōne naturali ꝙ deus ſit diligendus ſuper oīa: ergo ratio formalis illud dictamē deus eſt diligēdus ſup oīa ſtādo in puris naturalibus non eſt: &c. Breuiter dico ꝙ licet ex dictamie rōnis naturalis non poſſumus habere euidenter ꝙ deus ſit ſuper oīa diligēdus: tñ probabiliter poſſumus habere ex dictamine ſeu regula naturali: ꝙ deus eſt dilihendus ſup oīa. Secūdo dico ꝙ illud dictamē ꝓbabile ſufficit ad regulandū volūtatē vt bñ agat. Sed diceres: ſunt multe ꝓpōnes inducentes ad ꝓbandū in ratione naturali ꝙ deus ſit ſup oīa diligēdus ſed nō ſunt euidentes: ideo nō generāt niſi opinionē. Dico ꝙ illud dubiū ꝙ habeẗ ex probabilibus in ratione naturali ſufficit ad regulādum actū vt ſit moraliter bonus: qa in moralibus nō reqritur euidētia: ſed ſufficit probabilitas. vt ergo actus ſit laudabilis non oportet ꝙ illud iudiciū a quo reguletur ſit certum vel euidens: ſed ſufficicit ꝙ ſit ꝓbabile. quāuis ergo dictamen illud nō ſit euidens: non ſequitur quin dilectio dei ſup oīa ſit bona. ¶ Sexta ꝯcluſo. Preceptū de diligēdo deū ſup oīa de oībus ſpēbus deo conuenientibus eſt intelligēdū. Sed eſt difficultas qñ diciẗ ꝙ magis velle debemus voluntatem dei preceptiuā īpleri nobis: ꝙ qdcunq; aliud: ita quando dantur duo precepta: vnū diuinū: alud humanū: magis tenemur parere ꝓcepto diuino ꝙ humano: quia ſcdm beatū Auguſt. qñcunq; ſunt potētie due: vna maior/altera minor: plus eſt obediendū maiori. Item tenemur plus diligere deū effectiue ꝙ qdcūq; aliud ſeu qcūq; alia. ¶ Sed ꝯtra hoc arguitur. Tenetur/ſeu obligatur aliqñ quis ad aliqd ex prepto diuino ſub pena peccati venialis: & ad faciendū qd precipit homo ſub pena peccati mortalis: ergo nō eſt difficultas quin aliqñ ſolū tenē amur ad ea ꝙ deus precipit ſub pena peccati venialis vt ad nō mētiendū iocoſe: & aliqñ obligamur ad faciendū qd homo precipit ſub pena peccati mortalis: qa alias nūꝙ religioſus peccaret mortaliter nō parendo ſupiori: & trāſgrediendo eius ꝓceptū. Iſta difficultas qrit vnū: qd poſtea tractabitur. Vtrū homo purus poſſit obligare ad mortale: ſed pro nūc ſupponēdo ꝙ ſic. Tūc qñ eſt maior obligatio: puta qñ ꝓcipitur vnū ſub pena peccati venialis: & aliud ſub pena peccati mortalis magis teneor vitare mortale. verū eſt: ergo potius obediēdū eſt hominibus ꝙ deo: quo mō ergo dñt intelligi doct. qñ cōiter tenēt ꝙ magis deo ꝙ hominibus parēdū eſt. Dico ꝙ illud pōt intelligi de actibus imptinētibus vel reſpectu eiuſdem vel ꝯtrariorū. ſi reſpectu eiuſdem: puta quia deus ꝓciperet aliqd ſub pena peccati venialis: & aliqd ſub pena pc̄ti mortalis obediendū eſt deo ꝓpter auctoritatē ſupioris. ſi reſpectu ꝯtrariorū tunc dico ꝙ nulla ē obligatio inferioris ꝙ ꝯtarieẗ obligationi ſuperioris. Si de actibus imptinētibus/nō eſt incōueniēs ꝙ ſi minor ptās ꝓcipiat vnū iſtorū & maior poteſtas ꝓcipiat alterū: ſtat bñ ꝙ obligatio minoris ſit maior: & ita magis obligat: ſed reſpectu eiuſdē obligatio minoris cedit obligationi maioris. ¶ Septima concluſio. Preceptū de dilectione dei ſuper oīa non ligat ad diligēdū deum actu perfectiore gradualiter/vel eſſentialiter ꝙ ſeipm. Probatur quia aliquis eodē actu poteſt licite diligere deum & proximum: igiẗ tunc dilectio dei nō eſt perfectior ꝙ dilectio ꝓximi quia eſt idē actus. Et hoc apud Okā De aliaco/beatum Tho. & oēs docto. preter Grego. Tūc ergo ſequitur. Vnico actu diligo deum & proximum: ergo non perfectiore actu: ſed tenendo ſicut tenet Gregorius: ꝙ non poſſum vnico actu diligere deum & ꝓximū licite. Vtrū ſtat licite diligere

An naliter poſſit deduci ꝙ de⁹ ſit ſuꝑ oīa diligendus.

Sexta cōcluſio.

Aſ ꝙ nō ſp tenemur plus obedire ꝓcepto diuino ꝙ hūano

Bona reſolutio.

Septīa cōcluſio.

Grego. ꝙ oēs de actu ꝙ diligit de⁹ & ꝓximus.

proximum actu eque intenſo ſicut deum. Climeton tenet ꝙ nõ/ꝙ ſic pbat: quia proximus nõ poteſt licite diligi niſi ppter deũ: & referendo vltimate illã dilectionẽ in deũ ergo magis diligit deũ: quia ppter vnũ qđ ꝙ tale & illud magis: ſeqtur bn̄ ſortes aſſentit/b/ppter/a/ergo magis aſſentit/a/ ex. j. poſte. Sed ſic eſt ꝙ ſicut ſe habet intellectus in ſpeculabilibus ita volũtas in agibilibus ergo videt ꝙ ſi diligo proximũ ppter deũ ꝙ magis diligo deũ. ¶ Preterea ego poſſũ peccare in dilectione proximi venialiter: vt ſtat mulieres in diligendo filios peccare venialiter. Tunc ſic arguo. vel illa dilectio eſt mala: qnia eſt nimis intẽſa ꝙ̃ deberet: vel qa amant irreferibiliter. neq̃ referunt in deũ. Sit ſortes qui diligat platonem venialiter peccãdo: illa dilectio non eſt mala de ſe: ſed quia precipitur. Nullũ eni malum precipi poteſt: ergo eſt mala qa fertur in obiectum aliter ꝙ̃ deberet ferri: aut qa nimis intẽſe: aut quia irreferibiliter. Si dicas ꝙ eſt pc̄tm̄ qa irreferibiliter: ergo tunc eſt fruitio: quia fert vltimate in creaturã: & ſic eſt idolatria ꝯtra primũ preceptũ: & ſic eſt peccatũ mortale. ſi dicas ꝙ minus intẽſe: & non niſi quia plus diligit proximũ: ergo propoſitũ. ¶ Breuiter origo difficultatis eſt. vtrum in dilectione dei deus nos obliget ad certũ gradum. ſi dicas ꝙ ad nullũ gradũ. tunc per quencũq̃ gradũ poteſt fieri ſatiſfactio de pcepto. ſi dicas ꝙ obligat ad certum gradũ. pariter ſicut ſolet eẽ duplex opinio de ꝯtritiõe rñdẽdũ. Scotus dicit ꝙ tenetur ad actum ꝯtritionis circũſtantiatũ ſecũdum aliquẽ gradũ certe intẽtionis: ſed ſcđm alios nõ requiritur certus gradus. ¶ Tenendo cõem opi. docto. dico ꝙ non magis obligor diligere deũ ꝙ̃ proximũ. dico vlterius ꝙ per quẽcũq̃ gradum poteſt adimpleri preceptũ de dilectione dei ſup oĩa. & pariter dico ꝙ poſſũ licite magis intenſe diligere pximũ ꝙ̃ deũ poſtꝙ̃ nõ obligor ad oppoſitũ. ¶ Sed tũc reſpondendũ eſt ad argumẽta Climeton cũ arguitur. diligimus pximũ ppter deũ ergo magis diligimus deũ. nego ꝯñam. & cũ pbat ſicut eſt in ſpeculabilibus ita i agibilibus: ſed ſic ẽ ꝙ ſi aſſentiã/b/ppter/a/magis aſſentio/a. Dico breuiter ꝙ illud eſt verũ vbi/a/eẽt cauſa totalis aſſenſus/b/ſed ꝯña concurrit. & ad auctoritatem propter vnũquodq̃ tale/ & illud magis. Dico ꝙ intelligitur vbi eſt cauſa totalis quare illud eſt tale: ſed vbi nõ eſt cauſa totalis non ſeqtur. Similiter i propoſito. Si deus eſſet cauſa totalis dilectiõis proximi: ita ꝙ diligeretur pximus preciſe propter deũ: tunc illa ꝯña eſſet bona puta: ergo plus diligitur deus: ſed ſtat ꝙ diligã proximũ pluribus alijs de cauſis: quare nõ ſequitur. ¶ Ad ſecũdum cõcedit Auguſti. & omnes doctores ꝙ ſtat ſolũ peccare venialiter in dilectione pximi: vel ergo hoc ẽ quia nimis intenſe: vel quia irreferibiliter. non poteſt dici rõne obiecti: quia de ſe non eſt malum diligere: nec quia irreferibiliter: quia eẽt mortale: ergo oportet dicere ꝙ rõne modi puta quia nimis intenſe: ergo nũꝙ̃ licite plus poteſt diligere creaturam ꝙ̃ deũ. Dico breuiter ꝙ illa dilectio in caſu poſito puta filij poteſt eſſe venialis ei: nõ quia irreferibilis: nec rõne obiecti: ſed poſſum optare filio diligendo eum aliquid quod eſt prohibitum ſub pena peccati venialis: vel poſſum ei optare aliquid per aliqđ mediũ venialiter prohibitum: puta per mẽdaciũ officioſum vel iocoſum. ideo dilectio proximi nõ dicitur venialis/ quia nimis intẽſa vel irreferibilis quia primo mõ non eſt peccatum: ſecũdo eſt mortalis & ſpecies idolatrie. ¶ Octaua cõcluſio eſt. Q primum & maximum preceptum obligat ad diligẽdũ deũ pluſꝙ̃ oĩa ꝙ̃tum ad obiecti quãtitatẽ & appreciationem: & iſta ꝯcluſio eſt clara: & ſequitur vltima. ¶ Si per amorem firmiorẽ intelligit amor dulcioris ſẽtimẽti ſeu teneriorіs nõ oportet ꝙ amor quo amat deus ſit q̄libet dilectione creature maior. Vñ res dñr maioris ſentimẽti: qa magis a ſenſibus pcipiunt: & plibus noticijs. Et clarũ eſt ꝙ i illis hõ capit maiorẽ dulcedinẽ: & maxie ꝙ̃ ſenſu tactus tãgũtur: & p noticiã intuitiuã apprehendũtur. Cũ ergo deus non ſit a no-

Rõꝭ climeton ꝓbãtes ꝙ nõ dẽm⁹ diliger pximus eq̃ intenſe ſicut deũ.

vtrũ obligemur ad certũ gradũ in dilectiõe dei.

reſolutio doctoris

Ad rõꝭ climeton
Ad pmã

Ad ſcđas

Octaua cõcluſio.

bis cognoſcibilis:niſi cognitione q̄dā itel
lectiua & abſtractiua a poſteriori: ſequitur
ꝙ dilectio non eſt tanti ſentimēti ſicut dile
ctio proximi: vt dilectio patris ad filiū: vel
vxoris ad maritum. ¶Primum dubium.

Dubium primum. An ꝓmū ꝓceptum poſſit in via adimpleri. Auguſt. Hieronymus.

Vtrum primum preceptū poſſit adimpleri
in via. Tota difficultas huius dubij proue
nit ex dictis beati Auguſtini & beati Hiero
nymi. Dicit beatus Auguſtinus ꝙ illud ꝓ
ceptum non poteſt adimpleri in via. Dicit
beatus Hierony. Anathema ſit qui dicit de
um obligare ad impoſſibile. Et ſequit̄. Nō
poteſt adipleri:ergo ſi deus obligaret nos
ad illud obligaret ad impoſſibile. Dicit eni
Auguſtinus ꝙ nos non poſſumus diligere
deum ſuper omnia in via : ſed ſolum diſpo
nere poſſumus ad diligendū eum in patria.
Sed dico ꝙ quicquid cadit ſub obligatione
tempore vie poteſt adimpleri in via pro tē
pore:quia nemo poteſt obligari ad impoſ
ſibile. Eſt igitur difficultas vtrū preceptum
illud cadat ſub ꝓcepto ita ꝙ obligamur ad
illud preceptum ſecūdum illas quattuor cō
ditiones ex toto corde/ex tota anima/ex to

Aduerte

ta mente/& ex totis viribus ſicut declaratū
eſt. Non eſt dubium quin obligemur ad di
ligendum deum : ſed eſt dubium vtrum ſe
cundum illas quattuor conditiones. Dico
breuiter ꝙ illud preceptum ſecundum illas
quattuor conditiones. poteſt adimpleri in
via:ſed dupliciter intelligitur ꝙ poſſit illd̄
preceptum adimpleri ſecūdum illas quat
tuor conditiones. Vno modo ꝙ pro toto
tempore vie poſſit adimpleri : ita ꝙ nulla
fiat operatio quin referatur in deum. & ſic
regulariter nō eſt poſſibile ſaltem ſi vita ſit
longa:licet de aliquibus(vt de beata virgi
ne) hoc ꝯtigerit:ſed hoc fuit ex ſpeciali gra
tia dei : & ideo cum non poſſit adimpleri:
nec etiam precipi. Alio modo pro aliquo
tempore preſenti:& tunc verum eſt. Sed de
hoc non eſt queſtio:ſed vtrum pro toto tē
pore poſſit omnem operationem & omnē
intellectum deo captiuare. iam dictum eſt
ꝙ pro aliquo paruo tēpore poteſt:ſed Au
guſtinus & bonauentura intelligūt pro to
to tempore ſuppoſito ꝙ tempus ſit longū.
¶Viſum eſt ergo in precedenti dubio vtrū
preceptum dilectiōis dei ſuper omnia poſ
ſit adimpleri in via. Ex ſententia magiſtri/
Auguſtini & Hieronymini dictū eſt ꝙ pro
toto tempore nō poteſt adimpleri : ſed be
ne pro breui tempore:&c. Nunc queritur

Dubium ſcdm bimembre.

in iſto ſecundo dubio. Vtrum voluntas
humana viatoris poſſit ex ſuis puris natura
libus diligere deum ſuper omnia. Et ita ad
implere preceptum dilectiōis:& videtur ꝙ
ſic:quia ſi nō poſſit adimpleri:ergo nec pre
cipi:quia nunq̄ poteſt quis obligari ad im
poſſibile. ¶Oppoſitum arguitur. quia na
tura hominis determinatur ad vnum:ſicut
potētia naturalis: ſed certum eſt ꝙ ex natu
rali inclinatione determinatur potētia ho
minis ad fugiendum ſibi noxium:ergo nō
determiatur ex puris naturalibus ad diligē
dum deum ſuper omnia. ¶Difficultas eſt
inter aliquos doctores de iſto dubio. & eſt
duplex difficultas ſecūdum ꝙ diuiditur in
duas partes. Prima pars querit vtrum volū
tas humana ex puris naturalibus poſſit dili
gere deum ſuper omnia. Secūda/ vtrū ex pu
ris naturalibus poſſit adimplere preceptū
illud. Prima ergo difficultas eſt vtrum ho
mo poſſit diligere deū ſuper oīa abſq̃ habi
tu infuſo eleuāte potētiam ipſius hominis
ad illum actum dilectionis dei ſuper omnia
¶Secūda difficultas. Dato ꝙ homo poſſit
diligere:&c. abſq̃ ſpeciali iuuamine/ vtrū
poſſit implere illud preceptum abſq̃ chari
tate. iſta materia ſolet tractari in ſecūdo :&
eſt difficultas inter doctores. Vtrum actus

An actꝰ dilectionis dei excedat cap͞u hūanum.

dilectionis dei excedat totam actiuitatē hu
manam & naturalē ipſius hominis:ſicut vi
ſio clara ipſius dei excedit totam actiuitatē
ipſius intellectus. Eodēmodo querūt vtrū
ita ſit de dilectiōe dei ſup oīa ſic ꝙ tota acti
uitas naturalis hoīs nō pōt ī ipm̄ niſi eleue
tur ꝑ habitū infuſū:puta ꝑ fidē vel charitatē
ſicut videt̄ eſſe opinio ſancti Tho. pria ſcd̄e
in materia de hītibus. & rō eius/ q͞a nō pn̄t
niſi ꝑ ſubleuamē naturale. videt̄ ergo Tho
mas huius opinionis quā multi antiquorū

ſecuti ſũt:& inter modernos doct. Elyphat
videtur cẽ illius opinionis:ſed nõ obſtãte
tenemus oppoſitum:& ponũtur quattuor
ppõnes ex Scoto/De aliaco/& Holcot.
Pͥma ꝓpoſitio. ℂPrima propoſitio. Homo ſecluſo quo-
cunꝗ; habitu ſupernaturali eſt ſufficiẽs ad
eliciendum actum qui eſt dilectio dei ſuper
omnia. Probatur: quia intellectus ſecluſo
quocunꝗ; iuuamine/ſeu habitu ſupernatu-
rali eſt ſufficiens ad dictãdum ꝙ deus eſt di-
ligeudus ſuper omnia: ergo etiam volun-
tas eſt ſufficiẽs ex ſuis naturalibus abſq; ha-
bitu ſupernaturali ad conformandum ſe il-
Rõnes ꝓbantes ꝙ ex puris nãlib⁹ ħaberi põt dilectio dei ſuper oĩa. li dictamini. Et iſta eſt ratio quã facit Hol-
cot & Scotus: ꝙ poteſt quis ſine quocunꝗ;
habitu iſuſo deuenire in iſtud iudiciũ deus
eſt ſumme diligendus: ergo voluntas po-
teſt etiam ex ſuis naturalibus cõformare ſe
illi dictamini ſeu iudicio: & ſicut declaratũ
eſt: non intelligitur de euidenti iudicio: ſed
de quocunꝗ; iudicio ſiue euidẽti ſiue opi-
natiuo. Conſequẽtia patet: quia niſi ſic: tũc
ex puris naturalibus volũtas neceſſitaretur
ad peccandum: Patet: quia nõ poteſt ſe cõ-
formare dictamini: ergo agit vel omittit ſe
Rõ Scoti de forti politico maxie apparens. conformare. & qui agit contra conſcien-
tiam edificat ad gehennam. ℂSecũda ratio
Certum eſt ex puris naturalibus poſſum di-
ligere aliquam creaturã ſuper omnia: quia
alias non poſſem peccare mortaliter. Qua-
re ergo preſentato deo non poſſum ſimili-
ter affici ſicut de creatura: ergo. Scotus facit
rationẽ de forti politico: de qua iam facta
fuit mentio. Fortis polyticus qui eſt purus
philoſophus naturalis abſq; iuuamie ſiue
habitu ſupernaturali: vt in prophanis hi-
ſtorijs vulgatũ eſt: poteſt elicere mortẽ pro
re publica: & dictare ꝙ eſt moriendum pro
republi. & preferre bonum publicum pro-
prie vite: ergo pt̃ ex puris naturalibus plus
amare rem publicam & bonum publicum
ꝗ̃ vitam propriam: ergo eadem ratiõe imo
videtur veriſſimilius ꝙ poteſt elicere dile-
ctionem dei ſuper oĩa: ergo propoſitio ve-
ra. & iſta ratio maxime mouet Scotum.
Alia diffĩcultas. ℂSed eſt vna alia difficultas. Si homo eſſet
creatus ſine quocunꝗ; habitu ſupernatura-
li ſicut multi doctores imaginãtur de Adã:
vtrum ille homo poſſet venire in noticiã
dei per creaturas: ita ꝙ poſſet diligere deũ
ſuper omnia. Breuiter dico ꝙ ſic. ℂEſt alia Alia diſ.
difficultas. Vtrũ poſſit aliquis de lege poſi-
ta abſq; charitate diligere deum ſuper om-
nia: nõ ꝙ charitas ſiue actus ſimilis nõ poſ-
ſit elici: ſed de lege ordiata vtrum poſſit: vt
verbi gratia. Nullus poteſt conteri de lege
poſita quin habeat charitatem: nõ ꝙ actus
ille qui eſt charitas cauſet contritionem: ſed
quia ſtatutum eſt ꝙ talis actus nunꝗ̃ elicit̃
quin deus per caritatem cõcurrat ad illum
actum/ideo ponitur talis propoſitio. Nul- Fũdamẽtũ ĩ theo.
lus poteſt de lege ordinata diligere deum
ſuper charitatem quin habeat charitatem:
non quia charitas prerequiratur ad illã di-
lectionem. Sed quia ita ſtatutum eſt. proba-
tur: quia quicũꝗ; facit ꝙ in ſe eſt poſtꝗ̃ pec-
cauit vt reſurgat a peccato deus exhibet ſe
illi. Iſtud eſt fundamentũ in theologia: om-
ni facienti quod in ſe eſt deus dat gratiã. Et
non apparet ꝙ deus magis faciat ꝗ̃ diligen-
do & infundendo charitatem perditis: iux-
ta illud Conuertimini ad me: & ego cõuer-
tar ad vos. Non poteſt ergo quis diligere
deum ſuper omnia: qnin infundatur ei cha-
ritas. & in hoc concordat cum Gab. Okã
in tertio / non quia concurrat gratia / ſed
quia ita ſtatutum eſt. ℂMulti doctores ſũt
alterius opinionis: quibus magis aſſentio
& ratio: quia ſecundum beatum Thomam
quando quis peccauit duo requiruntur an-
teꝗ̃ reſurgat. Primũ/eſt auerſio a peccato.
Secundum/conuerſio in deum: iuxta illud
Ezechielis primo. Quotienſcũꝗ; ingemue-
rit peccator: omnium iniquitatum eius nõ Duo reqͥſita qñ qͥs reſurgit.
recordabor. ℂHoc idẽ videtur dicere Sco-
tus in quarto ꝙ nunꝗ̃ remittitur peccatum
ſine actu penali. dicunt ergo iſti doctores/
ꝙ non ſufficit conuerſio in deum: ſed requi-
ritur aduerſio circa peccatum ex qua ſequi-
tur nolle ipſius peccati: & ex conſequen-
ti deteſtatio: ſed certum eſt ꝙ põt qs ꝯuerti
ad deũ & nõ recordari de pc̃õ ſuo & ſic nõ

habet nolle. Patet: qa bñ ſeqtur/ nõ cogitat
de peccato: ergo non habet nolle: ergo ſtat
ꝙ quis habeat dilectionẽ dei ſup omnia eli-
Secũda rõ ciendo illam dilectionem: & nõ deteſtetur
peccatum commiſſum. ¶ Aliarario. Nihil
quod ſtat cum peccato eſt formalis deteſta-
tio peccati: ſeu eſt diſpoſitio ad charitatem:
ſed cum illo actu apud probabiliorem opi
nionem ſtat peccatum: ergo talis nõ eſt for
malis diſpoſitio ad charitatem. Clarum eſt
ꝙ charitas & pecatum contrariãtur & repu
gnant: ſicut ignis & aqua: ergo ſicut nihil
poteſt naturaliter ſtare cũ aqua/ quod diſ-
ponat ad introducendum formam ſubſtã-
tialem ignis: ita nihil poteſt ſtare cum pctõ
quod diſponat ad charitatẽ. Probatur an-
tecedens: quia eſt poſſibile ꝙ aliquis ſit ita
intentus circa dilectionem dei ſup oĩa ꝙ in
ita diligẽdo negligat ſeu omittat aliqd̃ ꝑce
ptum pro tempore pro quo tenetur ad illd̃
puta dicere horas: vel aliquid huiuſmodi:
tertia rõ. ſed talis negligentia eſt peccatum: ergo cũ
illa dilectione dei ſup omnia ſtat peccatum
ſaltem omiſſionis. ¶ Preterea ſi illud eſſet
verum ꝙ dilectio dei ſuper omnia eſſet ſuf
ficiens ad habendũ gratiã non eſſet conſu-
lendum ꝙ quis converteret ſe circa peccata
cõmiſſa vt deteſtaretur ea: ſed ſolũ eſſet ꝯſu
lendũ ꝙ cogitaret de dilectione dei ſup oĩa
& ꝙ dilegeret deũ: & ſic remitterẽtur ei pec
cata abſq; hoc ꝙ habeat nolle & ꝙ deteſtet̃
illa quod nõ videtur verũ. Sum tamen bñ
huius opinionis: ꝙ ſi quis exiſtens in pctõ
habeat dilectionẽ dei ita feruentẽ ꝙ ſi voce
tur ad martiriũ libenter vult pati: quod nõ
requiritur deteſtatio formalis peccati: dete
Cõtia ꝓ- ſtatur tamẽ ſuũ peccatũ virtualiter: tenet tñ
poſitio. Gabriel oppoſitũ. & ponit talẽ ꝓpoſitionẽ
Licet actus dilectionis dei ſuper oĩa ſit prior
natura charitate: nõ eſt tñ prior tp̃e. & po-
nit aliqua. Primũ actus dilectionis dei: &c.
non eſt prior tempore. ſecundũ/ ꝙ actus di
lectionis: &c: nõ eſt prior in eſſe meriti: &c.
Primũ probatur: quia oĩs diſpoſitio ad ali-
quam formam introducendam eſt prior q̃
forma introducatur: ſed dilectio dei eſt diſ-
poſitio vt introducatur charitas. igitur.
Probatur ꝙ ſit diſpoſitio quia quãdo quis
peccauit actu tranſeunte remanet peccator: Contra
& deus nõ infundit gratiam. ¶ Item deus Hẽricum
preexigit diſpoſitionem: & nõ videtur aliã de Gãda-
diſpoſitio q̃ dilectio dei ſuper omnia: ergo uo.
propoſitio vera. Non eſt difficultas ꝙ ceſſa
re ab actu non eſt ſufficiens diſpoſitio vt re-
mittatur peccatum: & hoc eſt contra Hen-
ricum de Gandauo in quolibetis: qui vide
tur dicere ꝙ omnes reſurgũt ad equalitatẽ
gratie. Requiritur ergo aliquis actus prior
qui quidem ſit ſufficiens diſpoſitio ad gra-
tiam. ¶ Secunda propoſitio ꝙ in eſſe meri-
ti charitas nõ eſt prior dilectione dei. ratio
quia in eodem inſtanti infunditur gratia &
nunq̃ charitas eſt ſine gratia. dicitur ergo
gratia prior natura q̃ charitas / quia chari-
tas de neceſſitate preexigit gratiam de lege
ideo oportet ꝙ charitas ſit effectiue a gra-
tia: ideo nunq̃ primus actus eſt meritorius:
quia ad hoc ꝙ ſit meritorius non ſufficit ꝙ
ſit in gratia: ſed requiritur ꝙ efficiatur a gra Correla-
tia/ ergo propoſitio vera. ¶ Sequitur cor- rium.
relarie ꝙ in primo inſtanti actus ille nõ eſt
meritorius. Patet: quia non eſt gratia: ideo
non eſt meritorius loquendo de merito de
cõdigno. Sed cõtinuatio illius erit merito
ria: quia erit a gratia. Et non eſt inconueni Ꝙ ꝑmus
ens ꝙ ſortes eliciat actum in gratia mortali act⁹ elici-
ter bonum veſtitum omnibus circũſtantijs tus dile-
& tamen nõ erit meritorius. quia ad actum ctiõis dei
meritorium nõ ſufficit coexiſtentia gratie. nõ ſit me
Alioquin venialia peccata eſſent meritoria ritorius: ꝯtinuat⁹.
Sed vniuerſaliter requiritur ꝙ gratia ꝯcur-
rat effectiue. Eſt eadẽ difficultas ſicut de pri
mo actu cõtritionis. Et in hoc ſatis bene lo
quitur Gabriel dicens ꝙ peccator diſponẽs
ſe ad gratiam eliciendo actũ dilectionis ſu-
per omnia non meretur propter actum: ſed
bene continuando eum. Patet: quia eius eli
citio precedit gratiam natura: continuatio
nem autem eius precedit gratia.
¶ Aliqui dicũt & ſatis ꝓbabiliter põt deffẽ
di ꝙ talis actus primus eſt meritorius: qa vt
dicit Diony. i ſcd̃o conatus ẽ aliqd realiter

prius voluntate: ideo non requiritur niſi ꝙ volũtas prius applicet conatũ ad hoc ꝙ actus ſit meritorius: ideo ſufficit ꝙ conatus precedat: ideo primus actus poteſt dici meritorius ratione conatus: q̃a dicunt ꝙ actus ille eſt a charitate quia a conatu. ¶ Quarta propoſitio habens actum diligendi deum ſuper omnia ex naturalibus elicitum: quãuis non ſit elicitus a gratia: nõ poteſt tamẽ mortaliter peccare: iſta propoſitio eſt tanq̃ correlarium ſequens ex precedentibs: ideo non eſt difficultas.

Quarta ꝓpoſitio.

¶ Quinta propoſitio. homo ex caritate tenetur adimplere preceptum de dilectione dei ſuper omnia. Patet: quia lex iubet ꝙ dilectio dei eliciatur ex charitate. Et homo obligatur ad illud qđ lex iubet: igitur homo tenetur adimplere preceptum ex charitate. Vnde Gabriel nõ bene ſe declarat in iſto loco. non enĩ eſt difficultas quin homo teneatur ad opera iuſticie iuſte faciẽda: quia ſi iniuſte faciat peccat

Quinta.

¶ Sed eſt difficultas: ſi homo cogeretur ad aliquod preceptum adimplendum: & ſit in peccato. verbi gratia: ſit ſortes in peccato exiſtens: occurrat ei pauper ĩ extrema neceſſitate ſubuenit ei: vtrum ſortes tũc peccet.

An teneamur adĩplere ꝑcepta ĩ gr̃a

¶ Pro nũc dico ꝙ ad hoc ꝙ adimpleat preceptũ non requiritur ꝙ ſit in gratia niſi ſub conditione: puta ſub iſta conditione ſi velit mereri ita dicit. s. Tho. & Bonauẽtura. Et propterea dicũt ꝙ facere ex charitate nõ eſt de eſſentia precepti licet bene ſit de intẽtione precipientis. Ideo ad vitandũ peccatum ſatis eſt ꝙ faciat opus: licet ꝑ illud non mereatur. Licet Diony. in primo teneat oppoſitum. opinio tamen eius videtur nimis dura: ideo dicit ſe teriere illã ſolũ probabiliter.

¶ Dubitatur tertio. Vtrum ratio obiectiua actus charitatis ſit deus in ſe conſideratus: vel conſideratus vt beatificator: vel creator. iſtud dubiũ eſt ſatis facile. Et pro eius declaratione eſt notãdum ꝙ ratio obiectiua poteſt capi dupliciter. vno modo ꝑ illo ad quod terminatur ipſe amor vel ipſe actus voluntatis. Ita ꝙ nihil aliud eſt q̃ illđ ad quod voluntas termiatur vel volitum vel nolitum ſecundum diuerſos actus voluntatis. Alio modo capitur ratio obiectiua: non pro illo ad quod volũtas terminatur: ſed pro ipſo actu cognoſcendi. certum eſt ꝙ voluntas nunq̃ poteſt ferri in obiectũ niſi preuia cognitione. Et ſecundum diuerſitates que fiunt voluntas fertur in obiectũ: Sumitur ergo aliquando ratio obiectiua ꝑ ipſa cognitiua. ſed ſecũdo modo eſt ipſa volitio per quam obiectum volibile vel nolibile preſentatur voluntati. Et ipſo preſentato volũtas fertur in illud. Et iſto modo capiendo ratio obiectiua amoris dei eſt conceptus quo cognoſcitur deus abſolute vel relatiue ad intra. Et in iſto paſſu non capitur abſolutum: vt diſtinguitur contra connotatiuum: ſed vt diſtinguitur cõtra relatiuum queadmodum capitur in predicamentis quando dicitur ꝙ ſunt tria predicamenta abſoluta: ſubſtantia: quantitas: & qualitas.

Dubium tertium.

Rõ obiectia act⁹ chari. capit dupl̃r

¶ Ponitur propoſitiones. Prima: cuiuſlibet amoris amicitie quo amatur deus: ratio obiectiua illius amoris amicitie ſiue charitatis eſt ratio dei abſoluta vel relatiua ad intra. Patet: quia quilibet actus voluntatis preſupponit vnum cõceptum quo formaliter cognoſcit: inde eſt ꝙ dicimus ꝙ dictiones ſequentes verba importãtia actum voluntatis appellãt ſuam propriam & formalem rationem: ideo ratio formalis amoris amicitie eſt ratio repreſentans rem vt eſt in ſe nõ in ordine ad aliud extra ſe amatam ideo amore amicitie amatur deus in ſe & abſolute vel relatiue ad intra. diſtinguitur ergo oĩs amor amicitie & dei ab amore cõcupiſcentie: quia amor ꝯcupiſcẽtie amat deus relatiue ad creaturam: ſed amore amicitie amatur deus in ſe & abſolute: vel relatiue intra ſe: ſed oĩa que cõueniunt deo eẽntialiter in ſe & abſolute vel ſaltem relatiue ad intra differũt ab his q̃ ab extra. igitur.

Prĩa ꝓpoſitio.

¶ Correlarie ſeqtur ꝙ ſiue deus apphẽdat abſolute & ſimpl̃r vt abeatis: ſiue vt vnicus: ſiue vt bonũ infinitũ vt ſapiẽs oĩpotẽs ſic apphenſus amari põt amore amicitie: q̃a q̃libet harũ rõnũ eſt rõ formalis obiecti amoris amicitie.

Correlarium.

Scd'a ꝓpoſitio. ¶ Secunda propoſitio. rõ formalis ſcḋo mõ ſiue amoris concupiſcētie dei ē cognitio qua cognoſcitur deus relatiue ad creaturā. Et ſic p reſpectū ad creaturā vt eſt rõ creatoris/conſeruatoris/gubernatoris/redēptoris beatificatoris & ſimiles/qa iſte rõnes repñtāt deū vt in ipm tēdit volūtas amore cōcupiſcētie qa amor ꝯcupiſcētie reſpicit deū in ꝯmodum creature/ergo ꝓſupponit cognitionē: q cognoſcitur deus in cōmodū creature/ergo noticia illa ſiue volūtas volens deum eſſe creatorē/redēptorē. &c. amat eū amore ꝯcupiſcētie. Et ſic eſt ratio formalis ſecundo modo. ¶ Tertia propō/ſi deus eodē actu poſſit amari amore amicitie & amore ꝯcupiſcētie. i. vt bonū in ſe & bonū creature tūc rõ obiectiua formalis talis amoris eſt rõ repñtās deū vt tale eſſe infinitū ſūmū bonū in ſe. Et vt ꝯtibile creature ſicut dictū ē in materia de ſpe. Poſſum amare deum vt bonū mihi & vltra referendo i deū. Et talis actus ē amor amicitie qua volo deū ſummū bonū eſſe. Et amor cōcupiſcētie: quia volo deū vt bonū mihi. ſeqtur bñ ego feror i deū ꝑ iſtū actū volūtatis vt in ſe bonū/ergo de neceſſitate ꝓſupponit cognitio: qa deus eſt cognoſcibilis vt in ſe bonū. Et feror in deū vt bonū mihi ꝑ iſtūmet actū: ſed ſic eſt ꝙ illa rõ obiectiua formalis ē abſoluta dei cognitio & relatiua creature/ergo talis actus eſt actus amoris amicitie & amoris cōcupiſcētie. vl' forte vt alij volūt equaliter ille actus eſt due cognitiones quarū vna eſt dei in ſe. Et alia relatiue ad creaturā. Nō oportet de neceſſitate ꝙ cauſentur ab vna cognitione ſed a duabus. ¶ Quarta propō: rõ obiectiua

Quarta ꝓpoſitio. & formalis amoris dei amicitie ſiue cōcupiſcētie priomō eſt adequate deus ipſe. vna eſt tm̄ rõ abſoluta. ſ. eſſentia diuina/& tres relatiue. ſ. tres pſone. ꝓbatur qa rõ formalis ſecundomō eſt aliqd in deo nihil eſt q̄ vna eſſentia diuina & tres pſone relatie: nec alid' in deo amari poteſt nec amore amicitie nec

Dubiū vltimum. concupiſcentie. ¶ Et iſta propō ponitur a gabriele poſt De alyaco cōtra antiquos qui dicebāt ꝙ nō erat eadē ratio qua cognoſcitur deus vt beatificus: vt ſumme ſapiens: dicitur tñ ꝙ eſt ipſe deus vt i ſe ſimpliciter: bene verū eſt ꝙ ſi cognoſcatur ſub rõne ſapiētis tunc eſſet alia rõ obiectiua: ſed ſemper in quibuſcunq; amātibus deū eſt adequata rõ obiectiua primomodo. ¶ Aiud dubium & vltimū quod queritur ē vtrū actus amoris amicitie dei ſit ſemp rectus. Et videtur ꝙ nō qa tūc ſupflueret habitus charitatis dirigēs voluntatē & rectificans: cū nō poſſit deuiare. Oppoſitū tñ arguitur qa talis actus ē rectus ex obiecto/ergo videtur ꝙ talis actus nunq̄ poteſt eē difformis nec diſtortus: immo diligeř deū ſup oīa eſt actus de ſe rectus cuius rectitudo p ſe nota eſt. Et ratio ē: quia actus amoris amicitie dei nō poteſt excedere nec deficere nec ratione obiecti nec ratione actus vel modi: quia amor dei amicitie ē in ſe ſecundū quod eſt entitas quedā infinita ſine relatione in aliud: ideo nō poteſt excedere nec deficere: ideo bene dictū eſt i ꝑcedēti diſtinctione ꝙ virtutes theologice nō ſunt in medio. ꝙ non poſſit excedere: patet quia infinitum eſt bonū qd' volumus deo: ideo excedi non poteſt nec poteſt deficere quoad obiectū quia amādo deū amore amicitie hoc volumus deo quod ipſe eſt. Nec ꝑ illū amorē aliqd velle poſſumus deo quod ipſe non eſt. probatur quia ſi aliquid vellemus deo qd' ipſe nō eſt iam nec amaremus deum quia non vellemus ſibi bonū: patet. qa ipſe habet oē bonū ſibi poſſibile nec aliquādo hře non poteſt. quicquid aũt nō habet/vel vt dicā verius quicqd non ē/non eſt ſibi bonū: hec ergo volendo ſibi non amaremus ſed odiremus: puta velle eū eē angelum. vl' aliā creaturā: volēdo igitur ſibi bonū ꝙ ipſe eſt nihil minus infinito volumus ergo non eſt defectus ex parte voliti. ¶ Sed hic ſunt due difficultates: prima quia videť

Due difficultates. ꝙ dilectio dei ſup oīa poſſit ita intenſe elici ꝙ homo adueniente tēpore adimpletionis ꝓcepti non poterit illud adimplere. ¶ Secūda. quia videtur quod deus poſſit prohibere dilectionē ſui: quo facto talis dilectio nō erit licita. certum eſt ꝙ volūtas mea poteſt

ꝙ dilectio dei poſſit eſſe mala arguitur.

tam intenſe ferri circa aliquod obm̃ ꝙ ego
non potero pro tunc aduertere circa aliud.
Et ſic non potero aduertere circa ea ad q̄ te
neor. Tūc ſic arguitur: oīs actus qui ē impe
ditiuus alterius actus quē ex p̄cepto teneor
elicere eſt malus: ſed ſic eſt ꝙ talis actus dile
ctiōīs dei pro tūc eſt huiuſmodi/ergo talis
Quare actus bon⁹ non efficiatur malus ꝑpter circū ſtātiā loci vel tꝑis niſi hēat ꝑ obiecto Tho. rñſio. — actus eſt malus. ❡Qn̄tum ad hoc rn̄det. b.
t. prima ſecunde. q. xix. ar. ſecundo ꝙ actus
interiores de ſe boni qui propter circunſtā
tiā loci vl' tēporis efficiūtur mali nunq̄ pro
quocūq; loco vel tēpore ſunt mali niſi ha
beāt tēpus vel locum pro obiecto/vt verbi
gratia ieiunare de ſe non eſt malū: ieiunare
tn̄ in die dominica propter circunſtantiā tē
poris eſt malū. Similiter cognoſcere vxorē
nō eſt malū: cognoſcere tn̄ in publico pro
pter loci circūſtātiā efficiſ malū. Dicit ergo
Tho. ꝙ talis volitio volo ieiunare/vel vo
lo cognoſcere vxorem ſiue eliciatur in die
dominica ſiue in loco publico nunq̄ eſt ma
la illa volitio niſi addatur circunſtātia pro
obiecto puta volo ieiunare die dominico
vel volo cognoſcere vxorem in publico.
Non poteſt ergo actus voluntatis variari
propter circunſtātiam loci vel tēporis: niſi
propter circunſtantiā actus exterioris. quia
actus exterior qui nullomodo eſt malus &
non habet actū exteriorē pro obiecto non
poteſt variari propter circunſtantiā loci vl'
De⁹ non p̄t p̄cipe᷑ act⁹ cōtrarios ſue dilectiōi. — tēporis. ❡Nego ergo dicit. T. ꝙ ſit aliqd'
tempus pro quo non licet elici dilectio dei
ſuper omnia. Sed cōtra videtur ꝙ hoc non
ſatiſfaciat: quia ſtat ꝙ homo diligat deum
ita intenſe ꝙ non pōt aduertere circa actus
ad quos tenetur: puta ad ſubueniendū pau
peri in extrema neceſſitate vel ad dicēdū ho
ras/breuiter dicit Thomas ꝙ hoc dato nūq̄
tn̄ illa dilectō erit mala: ſed omiſſio alterius
Exēplus de beato Auguſt. — actus ad quē tene᷑. ❡Sed contra ſic arguo.
omnis actus ad quē neceſſario ſeqtur omiſ
ſio alicuius actus ad quē quis obligatur eſt
malus: ſed ſic eſt ꝙ illo tēpore neceſſario ſe
quitur omiſſio actus ad quē quis tene᷑/er
go ſi illa omiſſio ſit mala vide᷑ ꝙ actus ad
quē ſeqtur omiſſio eſt malus. Et iſtud vide

tur certū in theologia. ❡Et propterea dici
tur ꝙ nunq̄ deus poteſt precipere actus cō
trarios illi dilectioni: patet. quia nūq̄ actus
pn̄t ferri in deū niſi ꝑ dilectionē: ideo impli
cat ꝙ deus prohibeat dilectionē ſui. patet:
quia vel tūc adimplet preceptum & diligit
deū. et ſi diligit deū nō adimplet preceptū.
vnde dicit. b. Ioan. in ſua ſecunda canoni
ca: diligere deum nihil aliud eſt q̄ adimple
re mandata eius. & iſta opinio mihi vide
tur vera: & probabilior. ❡Sed arguitur cō
tra/quāto aliquis ē magis intētus circa vnū
obiectū minus itēditur circa aliud. Hoc pa
tet de beato Auguſtino qui ita intētus erat
circa aliquā materiā qd' reſponſum nō po
tuit dare alicui mulieri q̄ querebat ab eo cō
ſiliū/dicit ſe nō audiuiſſe illā mulierē vel ſal
tē ſi audiuerit nō recordaba᷑/breuiter dico
ꝙ ſtāte illo actu ita intēſo nō pōt dari aliqs
actus qui cadat ſub p̄cepto. Patet. q̄a nullus
actus cadit ſub precepto niſi pro tp̄e ꝑ quo
poteſt adimplere illud preceptum. dico er
go in caſu: ꝙ tūc propter impoſſibilitatem — Cur de⁹ nō poſſit ꝓhibere ſuam dilectionem.
non tenetur ad illū actū. ❡Qn̄tum ad ſecun
dū nego ꝙ deus poteſt prohibere dilectio
nē. ſui implicat enim cōtradictionē vt decla
ratū eſt. & mihi vide᷑ probabilius dicere. di
cit tn̄ gab. ꝙ hoc dato licet ſit dubiū ſtante
illo precepto talis nō poteſt elicere amorē
amicitie implicat enim ama᷑ cū amore ami
citie quo vult eū eſſe ſummū preceptorē &
non adimplere p̄ceptū. ſtāte: ergo p̄cepto il
lo facto nō pōt elicere/ſed ſi antea elicuiſſet
iā talis actus nō eſſet dilectio dei ſup oīa. Et
hec ſufficiāt. ❡Diſtinctio. xxviij.

PRo faciliori huius diſtin
ctionis intelligētia notā
dū primo ꝙ dilige᷑ nihil
eſt aliud q̄ alicui velle bo
nū: ergo poſſum diligere
ex charitate. tn̄ aliqd dici᷑
diligibile ſecūdum quod
aliqd dr̄ bonū dupliciter. vnomodo ꝑ ſe & — Duplr̄ aliqd dr̄ diligibile.
eſſentialiter. Aliomodo ſecundario & par
ticipatiue. aliqd dr̄ diligibile vnomodo per
ſe & primario/& ſic ſolus deus eſt diligibi

lis:qa vt dicit De alyaco q̄ſtione vnica tertij obiectum adequatū & imediatū charitatis ē deus. quod ſolum propter ſe diligitur tanquā finis vltimus. Secundo alia q̄ deus vult a nobis diligi ſunt ſecundario a nobis propter deū diligenda. Et per obiecta ſecundaria intelliguntur creature rationales q̄ finaliter ſunt beatitudinis participes. & ſic excluduntur oēs creature irratiōales q̄ non ſunt partes creature rationalis. Aduerte tñ ꝙ dupliciter poteſt dici creatura particeps beatitudinis: quia obm̄ pōt dici dupliciter beatificabile. vnomodo formaliter: qa poteſt p actū beatificū formaliter tēdere in deum videndo deum & fruendo. Et ſic corpus meum non eſſet beatificabile: quia illomodo nō eſt capax beatitudinis. Aliomō aliquid dicitur beatificabile participatiue: puta quia ſuſcipit aliquē effectū beatitudinis in ſe. Et iſtomodo corpus meū eſt beatificabile: qa eſt ſuſceptibile gradus beatitudinis. quia poteſt recipere dotes: puta agilitatem / impaſſibilitatē. &c. Dicit ergo gab. ꝙ oē beatitudinis particeps: ſiue primomodo ſiue ſecundomodo eſt diligibile ex charitate. Et ſic corpus meum eſt diligibile ex charitate. Et ſi dicatur ꝙ tūc demones & anime dānate eſſēt ex charitate diligibiles: patet. quia ſunt beatificabiles. diſtinguēdū eſt vel de potentia dei ordinata: nego. vel de potentia abſoluta trāſeat / modo intelligitur de potētia ordiata. ¶ Circa iſtud ſunt due parue difficultates. & prio queritur vtrū omnis creatura ſit diligibilis ex charitate. Patet ꝙ ſic: quia omne diligibile meritorie eſt diligibile ex charitate: ſed quelibet creatura ē meritorie diligibilis: ergo quelibet creatura eſt diligibilis ex charitate. maior patet. quia oīs actus meritorius ē ex charitate: ſed omnis creatura mundi eſt diligibilis meritorie / ergo eſt diligibilis ex charitate. Minor pbatur / ego poſſum elicere circa quancūq̄ creaturā actū dilectiōis bonum moraliter & vltimate referre in deū: ſed omnis actus moraliter bonus factus in charitate propter deū: & cum omnibus circūſtantijs requiſitis eſt meritorius / ergo videtur ꝙ oīs creatura ſit ex charitate diligibilis. ¶ Secūda difficultas. tu dicis ꝙ obm̄ charitatis eſt quid beatificabile de lege ordiata. Sequitur ꝙ reprobi q̄uis ſint viatores non ſunt diligēdi ex charitate: patet. non ſunt beatificabiles de lege ordinata: quia deus ordinauit quod damnarētur. ſi ergo ita ordinauerit non ſunt beatificabiles / ergo non ſunt diligibiles ex charitate: forte dices ꝙ aliquid poſſibile fieri de potētia dei ordinata pt dupliciter intelligi vnomodo quod illud poſſibile fieri repugnet formaliter reuelatis a nobis. ¶ Aliomodo poteſt aliquid de potētia ordinata fieri. ſic ꝙ illud fieri nō repugnet his que ſūt nobis reuelata. ſed ſic ē quod iſte ſic reprobus qđ ſit damnatus aut ſaluatus nō repugnat alicui reuelato. Non eñ habemus niſi duas reuelationes ſcilicet qui pſeuerauerit vſq̄ in finē ſaluus erit. Et qui non pſeuerauerit ꝯdēnabitur. ¶ Dices ergo ad minus ſi eſſet reuelatū & ſciretur ſequitur ꝙ non eſſet ex charitate diligibilis. ¶ Q̄tum ad primū cū arguitur oē diligibile actu meritorio ē diligibile ex charitate: ſed ſic eſt quod oē ens mundi pōt mediate vel immediate diligi meritorie / ergo. Breuiter dico ꝙ hoc ſtat ad nomē: quia ibi doctores quādo dicūt ꝙ ſunt quattuor diligibilia ex chari. capiūt diligibile ex chari. vt tm̄ valet ſicut diligibile ad beatitudinem: mō nō q̄libet creatura ē diligibilis ad beatitudinē / igitur. argumētū non currit iſto modo. bene verū eſt ſi proprie caperetur diligere ex charitate. i. ſecūdū illā virtutē theologicā que vocatur charitas ꝙ tūc argumentū bene pbaret qđ oē ens mundi elicitiue vł imperatiue eſt diligibile ex charitate. Et per hoc patet ad primam difficultatē. ¶ Q̄tum ad ſecundā ſit ita ꝙ dānatio ſortis ſit explicite reuelata ſequitur ꝙ ſortes nō eſſet āplius diligibilis ex charitate ſaltē illi cui reuelata eſt dānatio ſortis. Breuiter hic tāgitur vna difficultas quā tangit Gregorius in fine primi ſententiarū / ſit ita ꝙ deus reuelet dānationē ſortis reuelatione interiori. Vtrū illa reuelatione in particulari facta teneor dilige-

Margin notes: Duplr aliqd pt dici ptticeps beatitudinis. — Difficultas pma. — Secunda — Ad pma. — Ad ſcda

re ſortem. Rñdetur tenẽdo opinionẽ ſatis cõmunẽ ꝙ teneor aſſentire reuelatis in particulari: tunc non eſt difficultas. in illo caſu nõ eſt diligibilis ex charitate: patet. quia aſſentio ꝙ ipſe erit dãnatus: iõ nõ poſſum diligere ad beatitudinẽ. ¶ Notãdum ſecũdo

Quid proprius actus charitatis

ꝙ actus proprius charitatis eſt amor amicitie dei. Sicut diximus in queſtionibus de fide: ꝙ habitus fidei infuſe primo inclinat ad aſſentiendũ vni primo credibili puta deus ẽ verax: vel omne reuelatũ a deo eſt verũ. Et mediãte illo aſſẽſio alijs credibilibus. Sicut dicitur ꝙ oĩs actus immediatus charitatis ẽ amor dei & amor proximi eſt actus mediatus. Et voco actũ charitatis immediatũ nõ quia referatur poſt alium: ſed quia termiat̃ talis amor in deum preciſe quo deus in ſe & propter ſe diligitur. Et voco amorẽ mediatũ quo amore primo amatur proximus: & per pximũ amat̃ deus: ideo talis actus amoris proximi dicit̃ actus charitatis mediante amore dei. Nã vt frequenter dictũ eſt ſicut ſe hñt principia in ſpeculabilibus: ita ſe habet finis in agibilibus ita ꝙ primo aſſentio principijs & p principia ↄcluſioni / ita ꝙ aſſenſus fertur immediate in principia & mediãtibus principijs in cõcluſionẽ: ſic in propoſito volitio circa finẽ immediate inclinat ad actũ circa finem & mediate ad media circa illũ finẽ. volo ergo dicere ꝙ oĩs actus charitatis eſt amor amicitie dei mediate vel immediate. ſi ſit immediatus eſt actus amicitie dei preciſe: ſed mediatus dr̃ quia cauſat̃ mediante amore amicitie dei. Reſolutio igitur ẽ habitus infuſus charitatis immediate inclinat ad amorẽ circa primũ amabile q̃ eſt ratio ꝓpria & formalis propter quã alia diligibilia diliguntur ſicut proportiõabiliter de fide de

Argumentum.

claratũ eſt. ¶ Sed cõtra ſequeretur eodẽ modo ꝙ amor cõcupiſcentie dei eſſet obiectũ mediatum charitatis: & etiã actus mediatus. Patet manifeſte: quia talis actus amoris ↄcupiſcẽtie dicitur eſſe actus charitatis mediãte actu amoris amicitie: ſaltẽ ſi ſit licitus vt declaratũ eſt de ſpe ſeu actu ſpei: ergo ſicut amor pximi eſt actus mediatus ita amor cõcupiſcẽtie dei. Breuiter dico ꝙ argumẽtum cõcludit / quia talis actus eſt actus virtutis theologice: & non niſi charitatis: ergo tales actus impati a charitate infuſa ſunt charitatis: mediate tñ. ¶ Notãdum tertio ꝙ ſicut dictum

Duplex habitus charitatis.

eſt in ꝓcedentibus duplex eſt habitus fidei / ſimiliter ſpei: ſcilicet infuſus & acqſitus: ita duplex ẽ habitus charitatis: ſcilicet infuſus & acqſitus. Et ſicut dictũ eſt ꝙ eſt vnus habitus infuſus fidei: reſpectu diuerſorũ credibiũ: ita charitatis eſt vnus habitus infuſus reſpectu oĩm diligibilium dei ſcilicet & creature pp deũ qui principaliter inclinat ad diligendũ deũ pp ſe & oẽ quod vult deus diligi pp deũ & mediãte illo tanq̃ pricipio partiali inclinat ad diligẽdũ pximũ. Et loquendo de habitu acquiſito / ſicut reſpectu diuerſorũ credibiliũ ſũt diuerſi hitus acquiſiti diſtincti ſpecie: ita reſpectu diuerſorum amabilium ſunt diuerſi habitus charitatis acquiſite diſtincti ſpecie: quia actus p obiecta & habitus p actus ſpecie diſtinguũtur. Ex dictis infertur ꝙ bonitas proximi nõ eſt cã mouens diligendi eũ caritatiue: ſed bonitas dei propter cuius ꝓceptũ de diligendo pximũ diligens deũ vult diligere pximũ ſiue ſit bonus

Quid diliget pximũ charitatiue.

ſiue malus. ¶ Notandum quarto ꝙ per dilectionẽ proximi intelligitur proximus cuius dilectio eſt deo grata: & breuiter intelligitur p proximũ q̃libet beatitudinis capax de potentia dei ordinata: quia diligere proximũ charitatiue propter deũ eſt velle proximo ineſſe dilectionẽ dei: q2 nihil melius poſſum proximo velle ineſſe q̃ dilectionem dei: cũ ſit ſummũ bonũ / & bonũ proximo cõmunicabile: & hoc debeo velle ſub conditione: puta ſi ſit deo gratũ & quia bonorũ dilectio eſt deo grata abſolute volendũ dilectionẽ dei eſſe. ſed circa dãnatos aut demones qui ſunt actualiter deo diſplicentes nõ debemus eos velle deũ diligere ſicut dicit Scotus. nã dãnati non ſunt pximi noſtri quia dilectio damnatorum non eſt deo grata. & cetera. Contra / ex hoc ſequitur ꝙ exiſtens in mrotali non eſt pximus noſter quia eius dilectio non eſt deo grata. Ad hoc dico

ga neſcimus certitudinaliter de quocūq; viatoꝛ ſignato an ſit i mortali vł nō & deo gratus/nō poſſumus diligere proximū niſi ſub conditione vt volo proximū habere beatitudinē ſi ſit gratus deo. circa viatores aūt in cōi quia ſup̄ pſumēdū ē p bono poſſumus hr̄e actus abſolutos volendi deū ab eis con diligi. Iſtis ſuppoſitis ponūtur ꝯcluſiones que ſunt ſatis faciles. ❡Prima concluſio.

P͛ia cōcluſio. Quattuor ſunt beatificabilia.

Quattuor ſunt diligenda tm̄: probatur cōcluſio/eſt aliquid beatificabile de lege ordinata: vel ergo illud eſt eſſentialiter beatificabile: & ſic ſolus deus ē beatificabilis: vel accidentaliter: & hoc dupliciter/vel formaliter & actiue: & ſic eſt angelus vel anima rōnalis: vel participatiue/& ſuſceptiue/& ſic corpus hominis eſt beatificabile. Et ſic patet quomodo iſta quattuor ſūt beatificabilia/deus per ſe/angelus: & anima rationalis & corpus: & oēs iſti cōtinētur ſub obiecto charitatis. patet igitur q͞ ſunt quattuor diligibilia genere differentia: quia notū ē q͞ illa differūt. hoc etiā patet ex auctoritate beati Auguſtini. Q2 autē ſint tm̄ quattuor patet: quia nulla alia ſunt beatitudinis capacia ergo nulla alia continētur ſub obiecto charitatis. ❡Secunda concluſio.

Secunda concluſio

Oim iſtorum diligibiliū eſt vnus ſpecie habitus infuſus: probatur: qn̄cunq; eſt aliquis hitus qui habet vnū obiectū imediatū dato q͞ plura ſint mediata: ille habitus eſt vnicus: ſed ſic eſt q͞ oēs charitates que ſunt in diuerſis & ſingulis hominibus hn̄t idē obiectū propinquū & immediatū: ergo oēs ille charitates ſunt eiuſdē ſpeciei ſicut de fide: quia ois fides infuſa in antiqua lege & in noua ſunt eiuſdē ſpeciei: vt fides Abrahe & beati Petri: ſicut vnus ē habitus principiorū: licet ſint diuerſi concluſionū. Et iſta opinio eſt probabilior. ❡Tertia concluſio.

Tertia cōcluſio.

Tot ſunt ponendi habitus charitatis acquiſiti ſpecie diſtincti quot ſunt actus ſpecie diſtincti. Iſta ꝯcluſio eſt clara: quia actus ſpecie diſtincti pducunt habitus diſtinctos ſpecie: modo clarum eſt q͞ actus diſtinguūtur ſpecie cū hn̄t diuerſa obiecta, plus em̄ diſtinguūtur q̄ duo actus eiuſdē obiecti in diuerſis ſubiectis. tales aūt nūero differūt/ergo actus plus differētes: ſpecie differunt. cū ois differētia maior numerali ſit ſpecifica, igitur &c. ❡Dubitatur primo Vtrū āgeli & beati ſint proximi nr̄i:

Dubium p͛mus q͞ dicat̄ pximus nr̄.

& tota difficultas iſtius dubij iacet i hoc q͞ illud dr̄ regulariter pximus/cui poſſumus impēdere bn̄ficiū charitatiuū. nā ſecūdum parabolā luce. x. proximus eſt cui benefacere poſſumus/ſed ſic ē q͞ angelis & beatis nō poſſumus bn̄facere: iō angeli nō dn̄r pximi Breuiter dicunt doc. q͞ adhoc vt quis dicat̄ proximus ſufficit impēdere poſſe bn̄ficium charitatis/vel ecōtra/ſeu vice verſa/mō licet nō poſſimus āgelis & beatis gratificari ipſi tn̄ poſſunt & de facto continue nobis impendunt vt declarant doctores. & breuiter ois creatura beatitudinis capax formaliter noſter pximus eſt. ❡Vtrū demones vel anime dānate ſint proximi noſtri. Rn̄detur

Dubium ſecundus

q͞ nō ſicut dictū eſt in quarto notabili quia ipſi nobis: nec nos ipſis prodeſſe poſſumus licet poſſint nobis nocer̄: ideo nō ſunt proximi nec ex charitate diligibiles Nam aliqd ex charitate diligere eſt ipm diligere ex gratia tanq̄ amicū ſecū in beatitudie cōicatiuū. & ſic patet de ſcd̄o dubio. ❡Dubitat̄ tertio Vtrū noſmetip̄os poſſumus ex charitate diligere.

Dubium tertium.

Et videtur q͞ non: quia dicit Apl̄us Charitas non q̄rit q̄ ſua ſunt. Et Grego. Nemo ad ſeip̄m charitatē hr̄e dr̄. Dico breuiter q͞ charitas nō reſpicit bona tp̄alia niſi put ordinantur ad ſp̄ūalia. Ideo qn̄ dicit Apl̄us Charitas nō q̄rit q̄ ſua ſunt intelligit̄ q͞ nō tendit ad bona tp̄alia/ſed ſpiritualia: Secundo dico q͞ quis nō tenet̄ optare bōa ſibi vt illa ſolum ſint ei vtilia: ſed vt ſibi proſint & alijs: & iō debet ſic itelligi auctoritas. & ſic patet de nūero diligēdorū. ❡Diſtin. xxix.

IAm in precedenti diſtin. determinatū eſt de diligēdis ex charitate: & dictū ē q͞ tm̄ iſta quattuor ſcilicet deū/ſeipſum/proximū/et corpus proprium ex charitate diligimus. Iam querit̄

de ordine iſtorũ diligibilium adinuicē:&
De ordie dilectōis
Vtrũ de neceſſitate ſalutis ſit obſeruandus
ordo inter iſta diligibilia ſic ꝙ quilibet ma
xime teneatur diligere ſeipſum poſt deũ. In
iſta q̄ſtione more ſolito primo declarantur
termini:& primo declarat̄ iſte terminus or-
do dilectionis. Et nihil aliud eſt ordo dile-
ctionis niſi vnũ aliud ꝑcedere in diligendo
Non ē intelligēdũ ꝙ vna dilectio precedat
aliā tempore. Certum eſt ꝙ aliquādo prius
diligitur proximus q̄ deus. Quomodo eſt
ergo intelligēdum ꝙ ſit ordo. Dico ꝙ eſt
intelligēdũ ꝙ vnũ diligatur ꝑfectius q̄ alid̄.
ordo igitur nō importat tempus ſic ꝙ vna
dilectio precedat tempore aliam:ſed impor
Duplex dilectō cō placentie & deſyderij.
tat ꝑfectionem. ¶ Supponendũ eſt vlterius
ꝙ duplex eſt dilectio ſicut ponit Durādus
in eadem diſtinctione. q̄dā eſt dilectio ꝯpla
centie:& q̄dā deſyderij. Dilectio complacē
tie eſt reſpectu boni iam habiti:ſed dilectio
deſyderij nō eſt reſpectu boni habiti:ſed reſ
pectu futuri: vt proximus meus habet mul-
ta bona:placet mihi ꝙ habeat:talis amor ē
amor cōplacentie:& preter hoc ego opto
ſibi beatitudinem:iſte ſecundus amor eſt a-
mor deſyderij. ¶ Quando queritur Vtrum
de neceſſitate ſit ordo. Iſta q̄ſtio poteſt intel
ligi dupliciter. vel ꝙ ſit optandũ de neceſſi
tate maius bonũ vni q̄ alteri/vel quo ad af-
fectũ.i. Vtrũ de neceſſitate magis ſit affectā
dum bonũ vni q̄ alteri:q̄a ſtat bene ꝙ optē
Sēſus q̄ōnis.
aliquod magnũ puta beatitudinē paruo af
fectu:& aliquod paruum puta tēporale ma
ximo affectu: vt experientia docet. ¶ Eſt er
Rōes du randi.
go queſtio Vtrũ vni diligibilium ſit de ne-
ceſſitate maius bonũ optādũ/vel maiori af
fectu. Si intelligat̄ de amore ꝯplacentie/nō
eſt difficultas quin deus plus amet̄ q̄ habet
actu maius bonũ:ſed de neceſſitate teneor
diligere magis vnũ q̄ aliud/hoc ē maiori af
fectu. dicit Durādus ꝙ omnibus diligibili-
bus optandũ eſt equale bonũ. Et ratio eius
eſt. quia oēs creature ratiōales apud opinio
nē multorũ ſunt capaces equalis beatitudi-
nis:ſed ſic eſt ꝙ cuilibet debeo optare tātā
beatitudinē quātũ eſt capax. Si ſortes optat
Platoni beatitudinē:debet ei optare tātam
quantũ eſt capax:ſed eſt capax tante beatitu
dinis:immo oēs creature rationales ſunt
equaliter capaces beatitudinis:ergo nō de-
Rōes du randi.
beo mihi optare maiorem beatitudinem q̄
Platoni. Aſſumit Durādus illud Apoſtoli
charitas non emulatur. Dicit ergo Duran-
dus ꝙ non debeo diligere vnum diligibi-
lium magis q̄ aliud dilectione deſiderij lo-
quēdo de creaturis:ſecus eſt de deo vt dictũ
Impugnat̄ dur.
eſt. ¶ Sed iſte rationes non vident̄ efficaces
Patet:quia ſequeret̄ ex principijs illius opi
nionis ꝙ deberē optare tātam beatitudinē
cuilibet creature rationali/q̄tam habet ani
ma Chriſti/vł anima virginis glorioſe:hoc
videtur falſum:ergo illa opinio eſt falſa.
¶ Quantum ad iſtud Durandus met ſoluit
argumētũ:& dicit ꝙ illud deſyderiũ debet
eſſe cōditionatũ:ita ꝙ ſit ſenſus/Optādum
eſt tantam beatitudinē ad quantā eſt ordia
tus ex preſcientia diuina. Clarum eſt ꝙ nul
lus eſt tam ordinatus:ſicut anima Chriſti/
vel virginis glorioſe. ſed vbi eſt incertũ:de
beo tantam optare alteri ſicut mihi. ¶ Dici
tur ergo ꝙ pōt intelligi vtrũ ſit ordo ex par
te amoris affectiui. Alio mō ex p̄te amoris
effectiui.i. Vtrũ tenear maiori affectu vł ma
iori effectu exhibert̄ charitatē. Et breuiter di
citur ꝙ talis ordo non debet attendi ſecun-
dum intentionē gradualem actus ſimplici-
ter/ſed magis ſecundũ appꝛiationem actus
Ordo dilectionis poſitus a btō amb.
vt declaratum eſt ſupra. ¶ Vlterius notan-
dum ꝙ beatus Ambroſius ponit ordinem
diligēdorũ iſto modo. primo deus diligen
dus eſt. ſecundo noſmetipſi/tertio parētes/
quarto domeſtici/quīto extranei:ſed extra
nei ſi ſint meliores q̄ domeſtici. Iſtis nota-
Pꝛima cōcluſio.
tis ſit prima cōcluſio. ¶ Ordo debitus cha
ritatis de neceſſitate ſalutis requiritur. Patet
quia quicūq̄ diligit quod non debet dilige
re:aut magis diligit q̄ nō debet diligere:aut
Secunda concluſio
minus:peccat. quia facit aliter q̄ non debet
facere:igitur. ¶ Secunda cōcluſio. In iſto or
dine dilectionis Deus eſt prior diligendus
& affectiue & effectiue:capiēdo affectiue &
effectiue ſicut dictum eſt. ¶ Tertia cōcluſio

Tertia cō cluſio. ſeu propoſitio. Omnia citra deū ſunt equa
liter ex charitate diligenda.i.omnibus idē
& equale obiectum eſt volendum.probaſ:
oibus eſt volendus ipſe deus qui eſt princi
pale & adequatū obiectū ipſius charitatis:
vt probatū eſt.q.p̄cedēti:ergo propoſitio
Quarta concluſio vera. ¶Quarta concluſio. Quilibet charita
tiue diligens tenetur plus diligere ſeipſum
charitate affectiua & effectiua ꝙ quancunqꝫ
aliam creaturam.hoc eſt dicere ego teneor
me magis diligere:hoc eſt maiori affectu te
neor mihi deſyderare btitudinem ꝙ cuicun
qꝫ alteri creature. Iſta propoſitio a diuerſis
diuerſimode probatur.primo tñ ſic:vbi eſt
maior ratio diligibilitatis debet eſſe maior
dilectio:ſed hoīs ad ſeipſum eſt maior ratio
diligibilitatis ꝙ ad quācūqꝫ creaturā:ergo
magis tenetur ſeipſum diligere:relinquitur
maior nota. Et probatur minor:quia vbi ē
maior vnitas ibi ē maior ratio diligibilita
tis:ſed hominis ad ſeipſum maior ē vnitas:
quia qlibet naturaliter incliatur ad ſui ꝓpius
dilectionē:& ex cōſequēti ad cōſeruationē
ergo hominis ad ſeipſum eſt maior vnitas:
& ſic maior dilectio/& ꝑ ꝯñs ppoſitio vera
Rō Scoti efficax. ¶Alia ratio quā ponit Scotus:& dicit eſſe
efficacem eſt iſta. Omnis habitus iclinās ad
actum rectum eſt ſufficiēs ad formationem
actus reflexi ſuper illum actum.ſed charitas
ex hoc ꝙ eſt principiū immediatū tendendi
in deū actu recto eſt principium volēdi cui
libet voluntati potenti diligere deū:vt dili
gat deū:ergo i hoc reflectitur ſup actus illos
quibus tenditur in deum:& per iſtum actū
ego tendo in deum actu recto.ergo imedia
tius reflectitur ſup actū quo volo tendere in
deū. Nam me diligere deū ex charitate ē me
velle diligere deū:& diligere proximū eſt
me velle proximum diligere deum:ergo ta
lis habitus magis & imediatius inclinat me
ad diligēdū ex charitate ꝙ quodcūqꝫ aliud.
Rō Sco. ¶Iſta ratio quam ponit Scotus & dicit eſſe
efficacē nō videtur vera:neqꝫ ꝓcedere quia
nō eſt difficultas:habitus rectus & reflexus
diſtinguūtur ſpecie:ideo non poſſunt ime
diate incliare ad actum rectum & reflexum:

quia duo habitus ſpecie diſtīcti nunꝙ incli
nant immediate ad eundem actum. ¶Circa Prima difficultas.
iſtam propoſitionem Scoti ſūt due difficul
tates. Prima. bene ſeqtur:ſi ego teneor ma
gis ex affectu ſeu amore affectiuo plus me
ipſum diligere ꝙ proximum:ergo ſi affectu
eque intenſo ego diligerē meipſum/& pro
ximum ego peccarē. Secunda. Tu dicis ꝙ di Secunda difficul.
ligere ex charitate nihil eſt aliud ꝙ me velle
diligere deū ſup oia. Inſup dictū eſt ꝙ chari
tas habet deū vltiate pro obiecto:ergo anꝙ
me diligā ex charitate oportet me diligere
deū:igiſ nunꝙ diligo me ex charitate niſi di
ligā deū ex charitate.illa ꝯſequētia ē optia.
& vltra. Illa dilectio qua ego diligo me eſt
actus reflexus:ergo cauſa partialis qua dili
go deū. Patet:qa omnis actus quo imꝑatur
aliqua oꝑatio eſt cauſa illius:& ſic erit circu
latio in cauſis eodem gñe cauſe. ¶Quantū Ad primā
ad primam difficultatē quādo arguitur. Se
quitur bñ ego teneor plus diligere meipſū
amore affectiuo ꝙ proximum:ergo ſi plus
diligerē proximū de facto peccarem. Dico
ꝙ quando dicit ꝙ plus teneor diligere me
ipſum.&c.intelligēdū eſt ꝙ ego teneor ma
iori obligatione ad diligendū me ꝙ proxi
mum:ita ꝙ omittēdo diligere me plus pec
co ꝙ omittendo diligere proximum:& ita
debet intelligi illa propoſitio. ¶Quātum Ad ſcdā
ad ſecūdam cum arguitur. Non poſſem me
diligere propter deum ex charitate:quin di
ligam deum:nō eſt difficultas in hoc:ergo
dilectio dei eſt cauſa dilectionis mei verum
eſt:ergo etiam oportet ꝙ dilectō dei ſit cau
ſa illius actus reflexi:verū eſt. Et illa dilectio
eſt cauſa actus reflexi. Nego. Et ad propoſi
tionē:quia omnis actus quo imꝑatur:&c.
Verum eſt ſi ille actus ſit prior:ſed vbi ille
actus eſt poſterior puta vbi eſt q̄dam cōpla
centia non oportet. ¶Concluſio quinta. Quīta cō cluſio.
Dilectione gratuita preponendi ſunt parē Plus diligēdi ſūt
tes filijs. Probatur:quia plus habet homo parentes
a parentibus ꝙ a filijs:ergo vbi eſt maior ra ꝙ filij.
tio dilectionis:ibi debet eſſe maior actus di
ligendi:ideo plus diligendi ſunt parētes ꝙ
filij. ¶Sexta cōcluſio. Ceteris paribus plus Sexta cō.

obligor gratuita dilectione diligere propiquos ꝙ̃ remotos:ita ꝙ magis propiqui magis ſunt diligendi. Patet:quia dilectio fundaẽ i vnitate:ſed ſic eſt ꝙ inter propinquos eſt maior vnitas ꝙ̃ inter extraneos:ergo ſequitur ꝙ propinqui ſunt magis diligendi ꝙ̃ quicunq; extranei. ¶Dico notanter ceteris paribus:quia vbi extraneus eſſet in extrema neceſſitate & vicinus non:tũc in illo caſu plus obligor extraneo:& hoc quia tũc factio opus iuſticie. Secundo. Vbi extraneus mihi mutuauit pecunias:tũc plus obligor. Tertio/vbi ſum debitor extranei & vterq; eſt in extrema neceſſitate:ita ꝙ non poſſum ſubuenire niſi vni:tunc in illo caſu ſubueniendum ẽ extraneo. Ratio:quia ego ſum debitor:ideo teneor ratione iuſticie:quare teneor magis ſubuenire. ¶Septima cõcluſio (Septima concluſio) Magis ſunt diligendi extranei boni ꝙ̃ propinqui mali. ſi ſit ſermo de amore complacentie. Dicit Durandus:non eſt difficultas: ſed de amore deſyderij:hoc non eſt verum: immo dicit Durãdus ꝙ falſum eſt. Et ratio eſt:quia ego teneor optare malo maius bonum. Patet:quia malus eſt i peccato:ſed ſic eſt ꝙ eſt mihi probabilitas moralis ꝙ eſt in peccato:ergo teneor optare ꝙ cõteratur de peccato:& habeat gratiã:ergo teneor optare maius bonum:& iſtud videtur verum:& non eſt magna difficultas ¶Sed eſt difficultas inter doctores de amore effectiuo puta/ (Difficultas valde notanda.) Sũt vicinus & extraneus ãbo in extrema neceſſitate & habeo probabilitatẽ moralẽ ꝙ extraneus eſt in peccato mortali & vicinus in gratia:tunc non poſſũ ſubuenire niſi vni illorũ cui tunc teneor dare: Vtrũ in illo caſu tenear plus diligere extraneum ꝙ̃ viciñu Et eſt apparentia ꝙ ſic:quia ſcio ꝙ ſi extraneus moriatur damnabitur. Tũc ſic arguo Vbi poſſum ſubuenire periculo corporis & anime magis obligor:ꝙ̃ vbi ſolũ corporis:ſed ſic eſt in illo caſu:ergo plus teneor diligere extraneum & ſubuenire ꝙ̃ vicinum. & ita eſt ſecũdum opinionem multorum ꝙ̃ videtur probabilior. Sanctus Thomas ſecũda ſecunde videtur dicere oppoſitum. Et ratio eius eſt:quia ille qui eſt bonus ẽ magis vtilis reipublice ꝙ̃ malus:imo malus eſt inutilis:ideo eſt maius intereſſe pro bono publico in morte boni:quare teneor ſubueniẽ re illi. Et ad argumentum dicit Thomas ꝙ hoc prouenit ex culpa ſua:& vtraq; opinio eſt ſatis probabilis. ¶Octaua concluſio. (Octaua concluſio) Magis eſt diligendus ꝓximus quã corpus proprium. Patet:quia proximus eſt magis capax beatitudinis vt notũ eſt:quia formaliter & de per ſe. Corpus aũt ſolũ receptiue & de ꝑ accidens:immo dicunt doctores ꝙ vbi non poſſum ſaluare vitam niſi cum ſcãdalo & ruina proximi:ita ꝙ nõ poſſem comedere niſi ſcandaliſando proximum magis teneor perire fame ꝙ̃ i illo caſu comedere cum ruina proximi:& ſaluare vitam propriã ſcandaliſando proximũ. ſequitur ergo ꝙ magis obligor diligere proximum ꝙ̃ corpus proprium.

¶Diſtinctio. xxx.

QVeritur Vtrum dilectio gratuita que de neceſſitate impeditur inimico ſit magis meritoria ꝙ̃ ea ꝙ̃ reddiẽ amico. in iſta queſtione ſicut in precedentibus quedam notabo.

QUãtum ad primũ dicitur ꝙ ly inimicus nõ accipitur vt appellat ſuam propriam rationẽ licet ſequatur verbum importans actum anime interiorẽ:licet ſequatur verbũ impẽditur qđ in ꝓpoſito iportat actũ anime interiorẽ qa valet tantũ ꝙ̃ impendiẽ inimico .i. qua diligitur inimicus:quia nõ queritur vtrũ dilectio inimici ſub ratione qua eſt inimicus:quia tũc nõ eſſet difficultas:quia certum eſt ꝙ nullus ſub illa ratione nõ eſt aliquomodo diligendus immo odiendus:qa nullus poteſt licite appetere malũ culpe:qa hoc de directo eſt cõtra charitatẽ: charitas eni inclinat ad volendũ gratiã: ſed licet aliquando alicui appetere malum pene:puta quando occaſione illius pene proximus tẽdit ad gratiam:vel etiam ratiõe illius pene eueniet bonũ aliquod reipublice. vt ſi ſit fortes magnus peccator: video ꝙ nõ poteſt cõ (ꝙ poſſum appetere inimico malum pene: non autẽ culpe.)

uerti niſi p magnas tribulatiões tunc licitũ
eſt ei appetere penas. Similiter de tyráno q
reipublice magnũ detrimentũ affert: poſſũ
appetere ei torméta vt ceſſet a turbatiõe rei
publice: vt i Pſal. Deficiant pctõres a terra
& iniqui: ita vt nõ ſint. Põt tamẽ quis male
agere volendo malũ inimico: non ſolũ ma
lum culpe/ſed malũ pene/nõ affectione iu
ſticie/ſed vindicte. Ex quo inferꝛ ꝙ inimi
cus in qtũ inimicus eſt malus: qa certũ eſt ꝙ
nullus põt eſſe inimicus niſi ratiõe peccati:
ideo quãdo queriꝛ. Vtrũ dilectio gratuita
&c. ſi intelligaꝛ illa queſtio in qtũ inimicus
nõ eẽt difficultas: qa tũc eẽt pctm: qa eſſet ip
ſum velle eẽ inimicũ: & ſic velle ipm eſſe in
pctõ: mõ nõ poſſũ velle aliquẽ eẽ in pctõ li
cite. ¶ Sed eſt qõ. Vtrũ illa amicitia q impẽ
diꝛ inimico nõ in qtũ inimicus: ſed in qtum
pximus. quis aũt dicaꝛ pximus declaratum
Preceptu affirmatiuũ includit negatiuũ/ & econtra. — eſt prius. ¶ Pro euidenti declaratiõe eſt no
tandũ ꝙ pceptũ affirmatiuũ includit negati
uum & ecõuerſo: & ppterea põt duplr itel
ligi ꝙ quis teneaꝛ diligere iimicũ. Vno mõ
qtũ ad pceptũ negatiuũ: & tũc ẽ ſenſus: nõ ẽ
odiẽdus inimicus. Alio mõ poteſt itelligi
affirmatiue: & ſic põt adhuc duplr itelligi
affectiue. ſ. & affectiue: ſi effectiue/ aut itelligiꝛ
de bonis ſpũalibus & ſic teneor vt dictũ eſt
qa de illo gñe ſũt actus amoris amicitie dei.
Si effectiue puta diuitẽ eẽ/ſanũ eẽ / fortẽ eẽ:
& ſic de his/q ptinẽt ad vitam corporalem
& de iſtis nõ teneor niſi ſub certa cõditiõe.
Noto preterea ꝙ actus meritorius depẽdet
a duobus ſcilicet a gr̃a & a conatu: hoc eſt a
volũtate libera ſecũdũ inclinationẽ gratie
actũ eliciẽte: qa nullus actus eſt meritorius
qn ſit liber: imo q plus ẽ nec bonus moralr.
Sed vltra reqriꝛ ꝙ ſit a gr̃a. Et ſic quantitas
Quãtitas meriti menſurãda ẽ penes conatũ & gr̃am. — meriti a duobus dependet: ſcilicet ex qtita
te gratie: & qtitate conatus liberi. ¶ Dico
ergo ꝙ poteſt dupliciter atendi qtitas meri
ti: ſcilicet a maioritate gratie / & maioritate
conatus: quia poſtq voluntas eſt libera po
teſt totam ſuam poſſibilitatem applicare vl
ſolum partem. Et ꝙ ita ſit videmus hoc p
experientiam de actibus exterioribus vt

de potentia portatiua vel tractiua. Et eodẽ
modo dicendum eſt de potẽtia iudicatiua
& appetitiua. Et ſi dicatur ꝙ non eſt ſimile
quia non eſt diuiſibiliter potens. Nego. qa — De mẽſurabilitate act᷒ meritoꝝ penes gr̃am & conatũ
licet potentia intellectiua ſeu volũtas ſit de
ſe indiuiſibilis: nihilominus tamen eſt diui
ſibiliter potẽs: ſic poteſt apponere paruum
vel magnum conatum. Ita ꝙ ſecundum ꝙ
voluntas apponet de conatu ad actum me
ritorium: actus ille erit meritorius pportio
naliter qtum eſt ex pte conatus dũmodo ſit
gratia cõformis: ita ſi ſortes ad eliciendum
aliquem actũ habeat gratiam vt quattuor
& conatum vt duo: tunc alius actus cum
equali gratia & conatu vt quattuor erit ma
gis meritorius. ſi vero in vno erit conatus
vt duo: & gratia vt ſex: & in alio conatus
vt quattuor & gratia vt quattuor. tunc illi
actus eſſent equaliter meritorij. & ſic ſecun
dum hoc pceditur: quia illa duo reqruntur
ad actũ meritorium. Et ſecundum equalita
tẽ vel inequalitatem dicetur actus magis vl
minus meritorius/ſed alij tenent oppoſitũ
vt Dionyſius & climetõ: dicũt ei ꝙ magni — Dionyſi᷒
tudo meriti ſuppoſita gratia ſolum attẽdiꝛ
penes conatum. Antiqui dicebãt ꝙ penes
gratiam. pro nũc autem teneo ꝙ a conatu
& a gratia: ita ꝙ conatus põt ſupplere ma
ioritatem gratie & econtra. Sed que iſtarũ
opinionum ſit verior: aliquando diſputa
uimus: ideo pro nunc pertranſeo.
¶ His ſuppoſitis ponuntur alique con — Prima cõcluſio.
cluſiones: prima: dilectio gratuita pri
momodo: id eſt de neceſſitate precepti eſt
non odire inimicum qtum ad bona ſpiri
tualia. Et hoc eſt dicere de neceſſitate ſalu
tis/id eſt: non habere nole quo nolo inimi
co beatitudinem. Iſta cõcluſio eſt ſatis ma
nifeſta: quia non poſſum odire inimicum
qtum ad hoc. Hoc eſt nole ꝙ habeat ſpiri
tuale. patet. quia illud eſt de directo contra
preceptum quo precipitur diliges proxi
mum ſicut teipſum / ergo illud nole ſem
per eſt malum & non odire taliter eſt de
precepto.
¶ Hic poſſet eẽ difficultas an liceat habere

nole de damnato ꝙ habeat beatitudinem. Ego ſcio demonem eſſe damnatum. vtrum liceat nole demonē habere beatitudinem. Reſpondetur ꝙ ſic. quia talis actus quo nolo eſt actus iuſticie: ergo eſt mihi licitum talem actum elicere. Certū eſt quod deus iuſte infligit iſti penam ſenſus: ergo licitū eſt mihi nole ꝙ talis habeat beatitudinē. Sed hoc nunq̄ licet de viatore qui eſt capax beatitudinis.

Secūda cōcluſio. ¶ Secūda cōcluſio: quātum ad bona ſecūdi generis: id eſt bona fortune licet odire inimicum. Probatur iſta cōcluſio: qa poſſum licite talia odire mihi: ergo multo fortius inimico qui eſt in infimo gradu dilectionis. Probatur antecedens: licet michi abdicare oēs diuitias: ergo licet mihi nolle pecunias. ¶ Secūdo ad idem/ eſt licitum illi inimico quod nollit ſibi pecunias: ergo & ego poſſum ei nolle. Patet: quia nō plus teneor ei q̄ ipſe ſibi ipſi: ſicut ſi velim inimicum eſſe religioſum. &c. Dico vltra ꝙ poſſum etiam inuito inimico nolle ei pecunias: patet: quando video ꝙ eius diuicie ex malo ſuo vſu obſūt multis/ ergo ego poſſum optare ꝙ non habeat diuitias. Iſta concluſio eſt ſatis nota. Et tale nole nō ē odire: ſed potius amare quia illa bona forte obeſſent ſaluti.

Tertia. ¶ Tertia concluſio/ nunquā licet abſolute velle alicui mortem corporalem aut nole vitam ſimpliciter & abſolute. Iſta cōcluſio probatur ſupponendo illud quod dictum eſt ꝙ inimicus ſemper eſt i peccato. Tunc ſic arguitur/ nunq̄ licet optare alicui ſtatum in quo ille ſit impoſſibilitatus vt peniteat de peccatis ſuis: ſed ſic eſt ꝙ poſt mortem inimicus non pōt penitere/ ergo nunq̄ licite poſſum inimico velle mortem. Non eſt licitum alicui velle ſtatū in quo nō poſſit amplius ſe facere capacem beatitudinis: quia virtualiter eſt nole beatitudinem: ſed ſic eſt ꝙ inimicus quem cōſtat eſſe in peccato: quia alias non eſſet inimicus/ ſi moreref deueniret ad illum ſtatum in quo non poſſet penitere. igitur non licet ei optare mortem.

De iudice ꝯdem. ¶ Non eſt difficultas quādo iudex cōdemnat aliquem ad mortem habet volitionem abſolutam condēnandi/ ſicut patet de illo qui tempore tempeſtatis pijcit merces in mare habet volitionem abſolutam: ſed non eodem modo capiendo abſolutam ſicut capitur in ꝓpoſito: ſed prout diſtinguitur contra conditionatam. Patet: quia proijcit ſimpliciter. Similiter iudex condēnans criminoſum ad mortem habet nole: ſed nō ſicut capitur in propoſito: quia voco nolitionem abſolutam in propoſito que non cauſatur ex aliqua nolitione. Non ſic ē de iudice: quia quādo iudex cognoſcit aliquē condemnatum de neceſſitate oportet ꝙ cognoſcat eum eſſe iniuſtū/ ergo oportet nole illam iniuſticiam. breuiter dicitur ꝙ non poſſimus alicui optare mortē niſi propter aliquod nole. (nāte aliquem ad mortem.)

An licet mortē optare tyrāno. Sed ſi eſſet aliquis tyrānus q deſtrueret totam rempu. vtrū liceret ei optare mortem ſimpliciter. Reſpōdetur ꝙ nō ſed propter nole: puta propter delictum: & hoc dicitur ex ſentētia Sco. ꝙ illud propter quod mors inimici eſſet aliquantulum volita eſt ſimpliciter nolitū: qa vt dicit Auguſtinus duo in homīe ſunt diligēda: ſcilicet natura/ & virtus: vicium vero & peccatum odienda. Auguſt.

Quarta cōcluſio. ¶ Quarta concluſio/ nō eſt neceſſarium actu poſitiuo quātum ad bona primi generis diligere inimicum. habuimus ī prima concluſione de actu priuatiuo: puta ꝙ eſt neceſſarium non odire: ſed loquimur in iſta concluſione de actu poſitiuo. Probatur concluſio: quia nō eſt neceſſarium cogitare de inimico: igitur non eſt neceſſariū ei optare beatitudinem. In iſta concluſione eſt aliqua difficultas de ꝓcepto negatiuo. non eſt difficultas quin obliget ad ſemper & pro ſemper. Sed de affirmatiuo videtur ꝙ actu poſitiuo aliquando ſit neceſſarium. Tum primo. quia eſt preceptū affirmatiuū ergo q̄uis nō obliget ſemp: obligat tñ pro aliquo tpe/ ergo ſaltē i illo tpe tenet diligere. Preterea video inimicū in aliquo ſtatu: ē mihi veriſimile ꝙ nō ꝯuertet niſi moneam eū: ergo aliqñ actu poſitiuo teneor diligere inimicū. (q actu poſitiuo teneat q̄ſq̄ diligere inimicū.) ¶ Quātum ad iſtā cōcluſionē dicit ſanctus Tho. xlv. q. ſecūda ſecūde. ꝙ dupli

Dupliciter poſſū inimicū diligere. Dupliciter poteſt intelligi ꝙ teneor diligere inimicum actu poſitiuo in vniuerſali & in particulari. Ego poſſum huic in vniuerſali optare beatitudinem optando cuilibet proximo. Et dicit ſanctus Thomas vbi ſupra ꝙ talis dilectio eſt de neceſſitate ſalutis. Alio modo poteſt intelligi ꝙ teneor diligere inimicum particulariter: & ſic non eſt neceſſarium ꝙ habeam quia non poſſem de quolibet proximo habere volitionem in particulari/ergo a fortiori neqȝ de inimico: qa inimicus tenet infimum gradum dilectionis/ ergo non teneor habere particularem volitionem: &c. quia nõ eſt neceſſarium ꝙ ego cogitem de eo. Beneverum eſt ꝙ in aliquo caſu teneor: & non facio difficultatem quin aliquãdo ĩ aliquo caſu teneor procurare ſalutem proximi. & non ſolum eum diligere affectu ſed etiam effectu: puta ſi cognoſcam particulariter inimicum/ & cognoſcam ꝙ non conuertetur niſi moneam eum ad ſalutem anime: in illo caſu teneor monere in particulari. & monere eum ĩ particulari eſt diligere igitur.

Quinta cõcluſio. ¶ Quinta concluſio in caſu neceſſitatis tenebitur quilibet inimicū quantum ad bona temporalia diligere actu poſitiuo. Hoc ē dicere ſi ſortes cognoſcat inimicum eſſe in extrema neceſſitate & videt ꝙ nullus vult ei ſuccurere: tunc ſortes tenetur in illo caſu inimico ſubuenire per actū poſitiuum. Probatur ex dictis Ioannis in ſua canonica/ ſi aliquis vidẽs fratrem ſuum in neceſſitate & clauſerit viſcera eius quomodo erit charitas in eo. ſed ſic eſt ꝙ beatus Ioannes intelligit quemlibet viatorem. Reſolutio doctorū in iſta materia eſt ꝙ ego teneor diligere inimicum quo ad affectum q̃tum ad ſpiritualia: ſed q̃tum ad temporalia non teneor neqȝ quãtum ad affectum neqȝ quantum ad effectum niſi in caſu nececeſſitatis.

Vltima cõcluſio. ¶ Vltima concluſio: Aliquãdo dilectio inimici eſt magis meritoria ꝙ dilectio amici. Aliquando minus meritoria: aliquando eque meritoria & econtrario. non facio difficultatem in concluſione: ſed tota difficultas eſt in modo probandi quia non eſt difficultas: poteſt eſſe dilectio amici tam paruа. & hoc cum paruo conatu & feruore charitatis ꝙ erit minor q̄ dilectio inimici. & ita dicendum eſt de dilectione inimici vt facile eſt exemplo oſtendere. Sed dicitur ꝙ quando eſt dilecto amici & inimici ex equali conatu & gratia/ceteris paribus dilectio inimici ē magis meritoria/imo dico ꝙ ſi ſit minus intẽſa adhuc eſt magis meritoria ſi fiat a maiori charitate.

Difficultas. ¶ Difficultas eſt primo. Sit ſortes qui diligat inimicum non cogitãdo de amico ex charitate & conatu vt quattuor: plato equaliter diligit amicū. Eſt difficultas/quis iſtorum actuum eſt magis meritorius. Dicit Durandus: & poſt eum Dionyſius ꝙ dilectio inimici. Dicit tamen Gabriel ꝙ illi actus ſunt eque meritorij.

Durandi rõnes. ¶ Durandus facit duas rationes. Prima/omnis actus ad cuius productionem ex parte operis requiritur maior conatus eſt magis meritorius ceteris paribus: ſed amor inimici ē huiuſmodi. igitur. Maior probatur quia virtus eſt circa difficile vt habet Ariſtote. ſecūdo ethicorum. Dico notanter ex parte operis & non operantis vel totius actus: quia alias actus incontinẽtie eſſet meritorius qui habet magnam difficultatē. Sed maior eſt difficultas ex parte operis in dilectione inimici q̄ amici/quia ad eliciẽdum actum amoris inimici eſt maior difficultas ex parte operis. igitur. ¶ Secunda ratio Durandi. omnis ille actus qui eſt magis cārus eſt magis meritorius. quia magis fit propter finē charitatis quia magis fit propter deum. Sed ſic eſt ꝙ dilectio inimici eſt magis charitatiua: quia diligit ſolum propter deum/ergo dilectio inimici ē magis meritoria. Ex oppoſito ſunt rationes ad probãdum ꝙ dilectio amici ſit magis meritoria: quia ille actus eſt magis meritorius cuius oppoſitum eſt maius peccatum: ſed omiſſio dilectionis amici eſt maius peccatum/ergo &c. Item dilectio que eſt in primo gradu eſt magis meritoria q̄ dilectio que eſt in ſecundo gradu: ergo dilectio amici que eſt in ſecundo gradu eſt magis meritoria q̄ dilectio inimici que eſt

eſt in iſimo gradu. ¶ Quãtum ad iſtas opi-niones/mihi videtur ꝙ dilectio inimici ceteris paribus eſt magis meritoria ꝙ̃ dilectio amici. bene verum eſt ꝙ dicit ſanctus Tho. ſecunda ſecũde. xliiij. q. ꝙ dilectio amici eſt magis meritoria: ſed ex parte obiecti dilectio inimici eſt magis meritoria: vt ſortes ꝙ diligit inimicum vt duo. & Plato amicum vt duo: dico ꝙ dilectio ſortis eſt magis meritoria. ¶ Ad rationes in oppoſitum. Odire amicum eſt peius ꝙ̃ odire inimicum: quia ego magis obligor ad diligendum amicũ/ ergo per oppoſitum dilectio eſt melior. nego conſequentiam. Durãdus dat vnum ſimile vbi cõſequentia nihil valet. debeo ſorti. xx. & do ei alia. xx. do platoni liberaliter. xx. plus mereor dãdo platoni. Et tamẽ oppoſitum primi eſt peius. ¶ Quãtum ad ſecundum argumẽtum dilectio in primo gradu: &c. Dico ꝙ illa conſequentia nihil valet: quia cetera non ſunt paria. Et ego ſum illius opinionis. Propterea dico ꝙ omnis difficultas ſiue proueniat ratione operis ſiue alio modo: ratione cuius prouenit difficultas & regulariter maior conatus auget meritum. Vtrum autem teneamur dimittere ſigna rancoris. Dicit Bonauẽtura ꝙ rẽcore dimittere oẽs tenẽtur: ſed ſigna rencoris dimittere pfectiõis eſt. Nã affectu diligere inimicos tenemur: nõ tñ ſẽp effectu hoc eſt ſigna amoris eis oſtendere.

Doctorꝭ reſolutio ꝙ dilectõ inimici ſit magis meritoria

¶ Diſtinctio. xxxj.

Vtrum in patria ſine imperfectione maneant virtutes. Viſum eſt in diſtinctione precedenti de dilectione inimici: vtrum ſit magis meritoria ꝙ̃ dilectio amici. & reſolutio fuit ꝙ aliquando magis: aliquando minus aliquãdo equalis. Diximus tamen conformiter ad Durandum ꝙ ceteris paribus dilectio inimici eſt magis meritoria ꝙ̃ dilectio amici. Iam in iſta diſtinctione queritur vtrũ in patria ſine imperfectione maneant virtutes theologice. ¶ Quãtum ad iſtam queſtionem ponuntur notabilia/concluſiones/& dubia more ſolito. Et in primo notabili inquiritur de actibus iſtarum virtutum. vtrũ ſint cõpoſſibiles beatitudini. ¶ Et pro declaratione ſupponitur/poſt Ocham ĩ prologo ꝙ eiuſdem obiecti poſſunt eſſe actus ſpecie diſtĩcti. Et probatur: quia noticia intuitiua & noticia abſtractiua differunt ſpecie. Et tamẽ ſunt reſpectu eiuſdem rei/ergo non eſt inconueniẽs ꝙ eiuſdem rei ſint due noticie differentes ſpecie. Vt noticia intuitiua cauſatur ab obiecto realiter preſẽte: ſed abſtractiua nõ/et tamen ſub eadem ratione formali repreſentant obiectum tamen differunt ſpecie propter diuerſam approximationem obiecti. Patet: quia perfectio actus eſt a duobus: ſcilicet a potẽtia & obiecto: & quando cauſe partiales reſpectu effectus nõ ſunt ſufficienter approximate: tunc minus perfecte agunt/ & tunc variatur perfectio actionis & effectus. Sic ad propoſitum reſpectu actus viſionis deus eſt in ſe preſens in ratione viſibilis intellectui: ſed reſpectu actus credendi non eſt in ſe preſens hoc modo. Similiter noticia euidens cauſatur ab obiecto preſente: & noticia ineuidentis cauſatur ab imperio voluntatis. Diſtinguuntur ergo ſpecie aſſenſus fidei & aſſenſus euidentie circa idem obiectum: immo habent repugnantiam formalem: quia actus voluntatis quo quis vult ſub ratione futuri diſtinguit ab actu volũtatis: quo qs vult ſub rõne pñtis/imo illi duo hñt formalẽ repugnantiam: quia implicat ꝙ idem actus ſit preſentis & abſentis. Et ita actus ſpei differt ſpecie ab actu tentionis quem habent beati. Et cũ hoc formaliter repugnant. ¶ Dicunt doctores/ & precipue Bonauentura ꝙ tribus actibus vie correſpondent tres actus in patria: ſcilicet tentio/clara viſio/& dilectio. Sed eſt difficultas de iſta tentione quis ſit ille actus tentionis. Dicitur ꝙ tentio nichil eſt aliud ꝙ̃ actus quo ego volo michi deum tanquam preſens. Et ita comprehenſor habet duos actus in patria/ita ꝙ quãuis actus ſpei non poſſit manere in patria: immo re-

Actꝰ fidei & ſpei for[m]alr̃ repugnãt actui pñtie ex parte tẽtiõis & ex parte cognitionis.

Vtrũ ĩ patria maneant virtutes theologice.

Tres actus ĩ patria tribꝰ actibꝰ vie corrñdẽt. quid ſit tẽtio.

pugnat : ſuccedit tamen in patria illi actui
ſpei actus tentionis qui erit amor concupi
ſcentie. Et ſic comprehenſor habet duos a
ctus/ vnum qui eſt amor amicitie: & alium
qui eſt amor concupiſcentie non futuri cō
modi : ſed vt commodi preſentis. & cum
hoc eſt complacentia in ipſa dei preſentia:
& preterea apprehendit illud ſibi commo
dum: & talis actus vocatur tentio. Et ideo
ſicut actus fidei habet formalem repugnan
tiam ad claram viſionem. Ita actus ſpei ad il
lam tentionem. Sed de actu charitatis dicūt
doctores ꝙ actus charitatis vie nō habet re
pugnantiam cum actu charitatis in patria.
Et hoc patet ex dictis Pauli. Et ratio/ quia
euacuabitur ꝙ ex parte eſt & manebit ꝙ ꝑ
fectum eſt. Iam actus fidei qui eſt in parte id
eſt qui fertur in obiectū modo imperfecto.
Et ſimiliter actus ſpei euacuabitur. Et ma
nebit charitas que perfecte tēdit in obiectū.
¶Sed contra hoc replicatur quia tunc eadē
ratione dicendum eſſet ꝙ charitas non ma
net. Patet: quia charitas vie habet imperfe
ctionem in ordine ad charitatem patrie: im
mo charitas vie & charitas patrie differunt
ſpecie. Et non niſi penes perfectum & im
perfectum. igitur ſi fides & ſpes non mā
nent nec charitas. Ad hoc dico ꝙ actus cha
ritatis vie nullo modo repugnat actibus
beatorum. Patet: quia ſecūdum omnes do
ctores non ponuntur in beatis niſi iſti tres
actus ſcilicet tentio/ clara viſio/ & dilectio
ſiue fruitio: ſed nulli iſtorum repugnat cha
ritas: ideo charitas nullam habet repugnā
tiam formalem cum illis actibus in patria:
immo notum eſt ꝙ eſt eadem charitas eſſen
tialis. ¶Sed vtrum charitas vie & patrie di
ſtinguātur ſicut magis perfectum & minus
perfectum: & ſi diſtinguantur ſpecie. dicen
dum ꝙ dupliciter poſſumus loqui de cha
ritate: vel de charitate infuſa: vel de charita
te acquiſita. Et vtraqȝ iſtarum tendit in ob
iectum quātum ex ſe eſt & inclinat potentiā
eque perfecte ad tendendum in obiectum/
ideo ſi ſit imperfectio hoc nō importatur ī
ratione charitatis: ſed ſolum propter indiſ
poſitionem ex parte obiecti applicati: etiā
potentialiter ſe habēte. Sed vtrum differāt
ſpecie. Probabilius videtur dicendum ꝙ
charitas infuſa vie & patrie nō diſtinguūtur
ſpecie. immo eſt vna & eadem. ſed de acqui
ſita cum obiectum aliter ſe habeat: & habi
tus diſtinguātur penes obiecta poteſt dicī
ꝙ ſic: quia charitas acquiſita vie & patrie
ſpecie differunt: ſi fruitio vie & fruitio pa
trie ſpecie differāt: quia ratio charitatis etiā
actiuitate vie in ſe nō includit imperfectio
nem quia aliquem inclinat ad diligendum
deum in ſe: ideo non poteſt poni differen
tia niſi in mō. ¶Dices/ actus beatifici ſupra
dicti nullomodo repugnant huic/ omne re
uelatū a deo eſt verum/ ergo male dictum ē
ꝙ fides non propter imperfectionem ſolū:
ſed propter formalem repugnantiam non
poteſt manere ī patria. ¶Dico/ ꝙ ſtatus pa
trie ſit incompoſſibilis fidei hoc nō eſt pro
pter illos actus: ſed propter vnum actū quē
neceſſario neceſſitate nature ſequitur ad il
los actus. Patet: clara viſio non eſt aliquis
illorū actuum ſed eſt aliquid ſequens ad il
los actus. Et habet formalem repugnantiā
cum actu fidei. Eodemmodo iſta propoſi
tio ſeu aſſenſus huius propoſitionis/ deus
eſt trinus & vnus non repugnat clare viſio
ni aut fruitioni: ſed ineuidenter aſſentire &
non clare: ideo effectui illorum repugnat.
de actu ſpei ſi dicamus ꝙ firma tentio eſſen
tialiter pertinet ad beatitudinē. Tunc actus
ſpei ſeu deſiderij haberet formalem repu
gnantiam cum eſſentiali beatitudine: puta
cum illa firma tentione. opinio tamē com
munior eſt ꝙ non ſunt niſi duo de eſſentia
beatitudinis ſcilicet clara viſio & fruitio.
Ecce ergo quomodo illi actus fidei & ſpei
repugnant beatitudini. Sed de actu charita
tis dicitur ꝙ nullomodo repugnat.
¶Iam videndum eſt de habitibus. & vtrū
habitus fidei vel ſpei quos habemus ſtēt cū
beatitudine in patria. ¶Quātum ad iſtam
difficultatem dico primo mihi videtur pro
babilius ꝙ nullo modo habent repugnan
tiam cum beatitudine immo ſtāt cum tota

Cōprehenſor duos hȝ in patria act⁹.

Probat ꝙ cha. vie nō manet in patria

An cha. vie ⁊ pſie diſtiguātur.

An habitus fidei ⁊ ſpei repugnant btitudini

beatitudine & cum effectibus beatitudinis.
Et ita dicit durandus. Et ratio eius eſt: quia
beatitudo conſiſtit preciſe in actibus: puta
in viſione vel fruitione. Sed habitus nõ re-
pugnat actui. igitur. Et ꝙ beatitudo conſi
ſtat in actu. Patet: quia dicit Ariſtoteles de
cimo ethicorum ꝙ felicitas ꝯſiſtit in opera
tione. Et in actu & non in habitu. & clarũ
eſt ꝙ Ariſtoteles loquebaẜ de felicitate hu-
mana/ ergo a fortiori beatitudo ſupnatura
lis conſiſtit in actu & non in habitu. Tunc
arguitur ſic nullus habitus fidei habet for-
malem repugnãtiã cum beatitudine eſſen
tiali: quia nunq̃ habitus habet formalem re
pugnantiam cũ actu/ ergo fides infuſa nul-
lam habet repugnãtiã cum beatitudĩe. Sed
Argumẽtum. contra arguiẜ/ beatitudo cauſat aliquid qđ
habet repugnãtiam cũ fide/ quia cauſat cla
ram viſionem ergo habet repugnãtiam ra-
tione effectus: quia licet diceres habitus de
per ſe nõ repugnat actui. Tũc de per accidẽs
actus repugnat habitui: vt puta in quãtum
eſt natus cauſare habitum contrarium.
¶ Q̃ꝛ tum ad iſtud habitus ille ſcilicet fidei
infuſe habet repugnãtiam cum clara viſio-
ne: nego imo dictum eſt ꝙ fides infuſa nul-
li habitui repugnat/ ergo a fortiori nec &
actui. Sed bene fides acquiſita etiam ſpes ac
quiſita vel charitas. clarum eſt ꝙ habitus fi
dei infuſus non habet repugnantiam cum
actu beatitudinis vel habitu. Eodẽ modo
dicendũ eſt de habitu ſpei infuſe. Et ex iſto
dicto habemus ꝙ fides infuſa vel ſpes nul-
lomodo repugnat actibus beatitudinis.
Durandus facit argumentum de Paulo in
Quõ itelligiẜ ꝙ fides ĩfuſa ꝑpugnat viſiõi btĩfice. raptu. clarum eſt ꝙ ipſe vidit deum clare vt
vident beati: & tamen nõ perdidit fidẽ. Et
quando dicunt doctores ꝙ fides infuſa ha-
bet repugnãtiam cum actibus beatitudinis
De Paulo in raptu. intelligendum eſt quãtum ad eius natura-
lem inclinationem: quia fides infuſa natura
liter eſt nata concurrere ad actus fidei/ aliter
intelligentes ꝙ fides infuſa repugnat acti-
bus beatitudinis errant. ¶ Sed forte dices ꝙ
beati non habent euidẽtiam de iſta propo
ſitione Antichriſtus erit: ergo cum omni-
bus effectibus beatitudinis adhuc ſtat actus
fidei circa iſtud complexum Antichriſtus
erit. Et multi doctores tenẽt ꝙ ſtat ꝙ deus
non cauſet euidentiam de illa in beatis: &
circa illam bene poterunt habere fidem: er-
go actus fidei erit in patria. ¶ Pro iſto argu
mento dico ſecũdum opinionem que ſem-
per mihi eſt viſa probabilior: ꝙ fides infu-
ſa immediate inclinat ad vnum obiectũ pri
marium puta deus eſt verax. ſecundo dico
ꝙ fides infuſa nunq̃ concurrit ad aliquem
particularem aſſenſum propoſitionis de fi-
de niſi mediãte illo actu primario. hoc ſup
poſito dico ꝙ ſi actus fidei iſuſe circa illud
primarium obiectum ſit incõpoſſibilis: ſe-
quitur ꝙ nunq̃ poterit concurrere ad aſſen
ſum aliarum propoſitionum: ſed certũ eſt
ꝙ bene habent aſſenſum euidẽtem ꝙ deus
eſt verax: ex qua cauſatur aſſenſus euidens:
ꝙ omne reuelatum a deo eſt verum: ideo di
co ꝙ cum primarius actus fidei ſit incõpoſ-
ſibilis beatitudini nunq̃ fides infuſa poteſt
inclinare ad aliquem actum fidei. ¶ Et tũc
ad argumentum nego ꝙ in patria ſit actus Solutiõ argumẽti.
fidei infuſe: nec mediate/ nec immediate: nõ
nego tamen ſuppoſito ꝙ beati habeãt ine-
uidentiam de aliquibus propoſitionibus
vt antichriſtus erit: quin habeant aſſenſum
fidei acquiſite: quia poteſt manere aſſenſus
de iſta antichriſtus erit. ¶ Sed dubitatur/
vtrum habitus maneãt omnium preterito Dubium primum.
rum cum nulla eſt repugnantia. Dico ꝙ eſt
mihi magis probabile ꝙ non manẽt illi ha
bitus in patria: licet aliqui dicant oppoſitũ
& ratio mea eſt: quia potentia mediãtibus
illis habitibus nunq̃ exiret in actus: ideo il-
li habitus eſſent fruſtra: ſed ſic eſt ꝙ ĩ patria
nihil ponitur fruſtra: igitur. ¶ Dubitatur.
vtrum ſaltẽ illis habitibus ſuccedãt ĩ patria
alij habitus. Dicit Scotus ꝙ non: & ratio
eius eſt: quia nunq̃ ponuntur habitus in ali
qua potentia niſi ad faciendum potentiam
vt mediãte illo habitu poſſit elicere actum
intẽſiorẽ: ſed ſic ẽ ꝙ actus btitudĩs nõ eliciũ
tur intẽſiores vno tp̃e q̃ ĩ alio: qa alias vnus
eſſet magis beatus vno tp̃e q̃ in alio: & hoc

habetur ex prima ↄcluſiõe. Et in primo dubio de materia iam habita. Sunt tamē qui dicant probabile eſſe charitatem acquiſitā vie in patria non manere: & probatur: quia charitas vie eſſentialiter includit imꝑfectionē: ſicut fides & ſpes: quia inclinat ad diligēdū deū amore amicitie non p̄ñtem.

Tertium dubium.

¶ Tertium dubiū eſt Vtrum charitas acquiſita maneat in patria. ¶ Rñdetur ꝙ fruitio vie & patrie non ſolum differunt penes intenſum & remiſſum. immo differunt ſpecie. Qꝫ non ſolum differunt penes intenſum & remiſſum: probatur: quia tūc ſequeretur ꝙ viator poſſet ſeipſū beatificare. Probatur & ſit ſortes beatus qui habeat beatitudinē vt decem vl' centum: & Plato viator qui habeat fruitionem vt quattuor ſequitur ꝙ ſi ſint eiuſdem ſpeciei ꝙ Plato poterit augere beatitudinē ſeu fruitionem ad equalitatem ſe maiorem: ergo ſequitur ꝙ qñ ꝑtinget ad equalitatem erit tūc beatus: & ſic eſſet poſſibile ſeipſum beatificare. Iſtud argumentū non eſt inualidum contra Thomam: quia dicit ꝙ beatitudo conſiſtit in viſione & non in amore: ideo non ſequitur ſi pertingat ad equalem amorem: ergo erit beatus: & rō: quia nō dicitur beatus ab amore: ſed a viſione: ideo tenēdo ꝙ principalis pars beatitudinis eſt viſio: non eſt magna difficultas: tenēdo ꝙ iſti amores/ſeu fruitiones diſtinguūtur ſolum ſecundum magis & minus: ſed tenendo ꝙ fruitio vie & patrie differūt ſpecie: oportet de neceſſitate cōcedere ꝙ ſicut fides excidit: ita ſpes & charitas acquiſite.

Aliq̄ charitas vie eſt maior charitate p̄rime.

¶ Dico ſecūdo ꝙ videtur mihi probabilius ꝙ aliqua charitas vie eſt eque magna: immo maior q̄ charitas patrie immo quicūqꝫ beatus habet tātam charitatem in via: ſicut habet in patria. Patet: quia nūq̄ augetur charitas niſi virtute operis operati. i. ſacramenti: vel virtute operis operantis. i. boni motus. Inſuper qñ quis eſt extra ſtatū merendi nunq̄ poſt mortem augmentatur charitas: ergo tam intēſa eſt charitas vie ſicut patrie. Et hoc tenet de Gandauo in quolibetis. vt ſi paruulus decedat in ſola gratia baptiſmali: nō habebit niſi illam: & ita Plato adultus ſi decedat ī grā baptiſmali: & cū aliquo opere meritorio in patria nō habebit aliud.

Reſolutio

¶ Reſolutio eſt ergo ꝙ aliquis in via habet maiorem charitatem q̄ aliqui in patria: immo quicunqꝫ beatus non habet in patria niſi illam grām quā habuit in via. Dico vltra ꝙ actuales fruitiones ab iſtis procedentes differunt ſpecie: ga certū eſt ꝙ noticie eiuſdē obiecti quarū vna fertur vt preſens: & alia vt abſens differunt ſpecie: quia vna iſtarum eſt nata producere effectum cui non eſt nata producere alia: ergo pari ratione ſi ſint aliqui duo actus volūtatis: quorum vnus feratur ī obiectū vt preſens/& alter non: eadem ratione dicendum eſt ꝙ ille fruitiones differunt ſpecie: quia nō requiritur maior cauſa ad diſtictionem ſpecificā actus voluntatis q̄ intellectus: ſed diſtinctio actuum intellectus eſt ſufficiens: ergo & voluntatis: eſt ergo certum ꝙ fruitiones vie & patrie diſtinguuntur ſpecie non ſolum ſecundum magis & minus. Et q̄uis iſtud argumētum non ſit efficax ad probādum quod ſequitur in omnibus: actus ſpecie differūt: ergo habitus: ſed vt in pluribus ita accidit. & propterea vtraqꝫ opinio ē probabilis: ſed iſta michi videtur probabilior: ꝙ differunt ſpecie.

Correlarium.

¶ Correlarie ſequitur ꝙ charitas acquiſita non cōcurrit effectiue ad fruitionem patrie: licet bene charitas infuſa Probatur: quia q̄q̄ habitus infuſus ↄcurrat ad actus ſpecie diſtinctos ſicut ſol concurrit tāq̄ vniuerſalis cauſa ad diuerſos effectus ſimul & ſemel: habitus tñ acquiſiti nunq̄ cōcurrunt niſi ad actus ſimiles in ſpecie: ergo illa charitas que eſt habitus acquiſitus non concurrit actiue ad fruitionem patrie.

bona difficultas.

¶ Et ſi queratur Vtrum ſi per concurſum dei ſpecialem ipſa charitas cōcurreret ad actū vtrū tunc produceret habitum. Dico ꝙ eſt problema: propterea bñ poteſt dici ꝙ talis nō produceret habitum.

An ſcia acquiſita maneat ī patria.

¶ Finaliter Queritur Vtrum in patria remaneat ſcia Reſpondet Bonauentura ꝙ in patria remanet ſcientia vie ſecundum eſſentiam ſeu q̄tum ad eſſentiam habitus ſed nō eodēmodo ſicut in via.

Et nó videtur mihi difficultas quin illi qui
ſunt ſcientiores in via: erunt etiam ſcientio-
res ĩ patria: loquendo de ſciẽtia in proprio
gñe: ſed non oportet de ſcientia in verbo:
immo ſtat oppoſitum eſſe verum: & hec ſuf
ficiant.

¶ Diſtinctio. xxxij.

VTrum Deus ab eterno di-
lexerit ſe: & omnia creata
& creãda ex charitate eq̃-
liter. Pro hoc notãdũ eſt
ꝙ deum diligere aliquẽ
nihil aliud eſt q̃ deũ velle
alicui bonũ & ꝙ dilectio
eſt actus voluntatis quo voluntas cõplacet
in bono ſuo vel alterius. ſequitur primo ꝙ
deũ diligere creaturam eſt ipſum illi tribue
re bonum eo mõ quo vult ſiue in preſenti/
ſiue in futuro. probatur: quia deum dilige
re creaturã eſt deum velle ei bonũ: vel ergo
vult ei illud bonũ pro nũc: vel pro alio tpe
ſi vult pro nunc/ergo cauſat creature bonũ
pro nunc: patet: quia deum diligere creatu-
ram nichil aliud eſt q̃ velle ei bonum: ergo
deum diligere creaturam pro nunc eſt ipſi
velle bonum pro nunc. Si ſecundum/non
vult bonum pro nunc: ſed pro alio tempo
re quia cauſabit bonum pro tempote futu-
ro: ergo deus non poteſt cauſare bonum in
creatura: niſi pro nunc vel aliquando: ideo
implicat ꝙ deus diligat creaturam: & ꝙ nõ
velit ei bonum vel pro nunc vel pro tempo
re futuro. ¶ Ex iſto correlario infertur alid'
correlariũ: ꝙ deus creaturas poſſibiles que
nec ſunt: nec erunt deus nõ poteſt diligere.
Patet: deus in eis non cauſabit nec vult bo-
num: ergo nunq̃ diliget: quia ſemper nihil
erunt: ergo deus nunq̃ vult eis bonũ. ¶ No
tandum preterea circa vocabulum ex chari-
tate: quia ponitut in queſtiõe diligit ex cha
ritate: &c. ꝙ vt habetur. j. ſen. diſtin. xvij.
duplex eſt charitas. ſ. creata & increata. Cha
ritas creata eſt illa que infũditur qñ homo
baptiſatur vel qñ conteritur de peccato: &
efficitur gratus deo: ideo charitas creata eſt
qua homo efficitur gratus deo. Sed de cha-
ritate increata dicit magiſter ſententiarum

Quid eſt deus dili gere ali quem

Correla rium.

Duplex charitas.

ꝙ eſt deus: & non ponit aliam charitatem:
& in hoc non tenet: ſed ponitur inter erro
res magiſtri: & hic eſt ſolum queſtio de cha
ritate increata: & adhuc poteſt dupliciter ĩ-
telligi: vel ꝙ ſit principiũ dilectiõis vel ꝙ
ſit ipſamet dilectio. ¶ Notandum in ſuper
p iſto termino equaliter. ꝙ dupliciter po-
teſt intelligi creaturam equaliter diligi. Pri
mo modo equalitate boni voliti: ſecundo
modo equalitate dilectionis referendo ad
actum diligendi. Primo modo equaliter di
ligere aliqua eſt eis velle equale bonum: ſe-
cũdo modo equaliter aliqua diligi & equa
li actu ſeu eque intenſo diligere. Q̃tum ad
primum modum certum eſt ꝙ non eſt poſ
ſibile ꝙ in dilectione dei loquendo de actu
dilectionis ſit inequalitas. Eſt ergo queſtio
de equalitate boni voliti. ¶ Correlarie ſeq-
tur ꝙ quancunq; creaturã perfectiorẽ deus
magis diligit: ita ꝙ q̃tuncunq; creatura eſt
perfectior deus eam magis diligit: patet. qa
deus maius bonũ cauſat in ea: quia eſſe eius
eſt perfectius: ideo eius eſſe eſt maius bonũ:
quia bonum & ens conuertuntur capien-
do diligere ex parte obiecti. Et ex hoc ſequi
tur correlarie ꝙ deus magis diligit animã
dãnatam q̃ lapides: patet. quia vult illis ma
iorẽ perfectionẽ eſſentialiter. Et ſuum velle
eſt cauſare: & cauſare eſt diligere. Quando
ergo eſt queſtio de dilectione creature ſi ſit
queſtio de equalitate boni voliti certum eſt
ꝙ ſemper magis diligit creaturã perfectio-
rem. ¶ Iſtis ſuppoſitis ponitur prima ꝯclu-
ſio. deus ab eterno diligit ſe & omnia creata
& creanda ex charitate formaliter que ẽ eſſẽ
tia diuina. ¶ Q̃tum ad primam partẽ pro
batur ꝙ deus dilexit ſe ab eterno quia deus
ab eterno fuit beatus/ergo ſemp dilexit ſe:
patet. quia niſi ſic tunc aliquãdo eſſet in po
tentia ad diligendum ſe & non diligendũ
ꝙ non poteſt eſſe. Similiter ab eterno dile-
xit creaturas creandas: patet. quia ab eterno
cognouit illas & habuit velle communica
re bonum cuilibet creature. Et hoc nihil eſt
aliud q̃ amare: igitur propoſitio vera.
¶ Secunda concluſio eſt. Poſſibilia non fu

Quid eſt creaturã diligi e qualiter.

Correla rium.

Velle vel ẽ efficere.

Prima cõ cluſio.

Secūda. concluſio

ra deus nō diligit: iſtud iam probatum eſt
i notabilibus. quia implicat ꝙ deus diligat
aliquid aliud a ſe: quin communicet illi ali
quod bonum. patet: quia bene ſequit. deus
diligit / ergo vult ei bonū. Et ſi vult bonū
communicat vel communicaturus eſt pro
aliquo tempore / ergo non ſtat ꝙ deus dili
gat aliquid non futurum. Bene tamen ſtat
ꝙ deus ab eterno dilexerit aliquam creatu-
ram & tamen nunq̄ diliget: patet. de re cor-
rupta que nunq̄ reproducetur deus dilexit
Et tamen nunq̄ poteſt velle ei bonum: nec
eſt i poteſtate poſtq̄ corrupta eſt. ¶ Tertia

Tertia concluſio

concluſio. deus ſolas creaturas ratiōales di
ligit primo modo & ꝓprie. patet: diligere
proprie ex charitate eſt diligere ad beatitu-
dinem vel reſpectu beatitudinis: ſed ſic ē ꝙ
ſolas creaturas rationales deus diligit hoc
modo. Certum eſt ꝙ ſolis creaturis rationa
libus deus poteſt velle virtutem & bonos
actus: quia deus non poteſt velle alicui ꝙ ē
ei impoſſibile: ideo deus non poteſt dilige
re niſi creaturam rationalē primo modo.

Quarta concluſio

¶ Quarta concluſio. attendendo equalita-
tem amoris penes actum dilectionis quo di
ligit formaliter ſe: & alia diligit equaliter.
iſta ꝯcluſio ſatis declarata ē in notabilibus

Quinta concluſio

¶ Vltima concluſio referēdo equalitatem
dilectionis ad bona volita aut ordinem vō
lēdi deus inequaliter diligit ſe & creaturas:
iſtud eſt ſatis declaratum. ¶ Sed eſt difficul

An deus equalit̃ ꝑdeſtinatū & reprobū (dato ꝙ ſint in eq̄li grã) diligat.

tas de reprobis. ſint ſortes & plato: ſortes ꝑ-
deſtinatus & plato reprobus: volo ꝙ ſint
nunc in gratia: & ꝙ equaliter diligant deū:
Tunc ſic arguitur / dicit deus: diligētes me
diligo / ergo equaliter me diligentes dili-
go: ſed ſic eſt ꝙ iſti duo equaliter diligunt /
ergo: &c. Oppoſitum tamē patet ex preha
bitis: quia deus vult maius bonū vni. &c.
¶ Dico breuiter ꝙ deus non equaliter eos
diligit quia vult vni beatitudinē & alteri
non. immo non vult alteri beatitudinē. Et

Argumētum.

ad argumentum reſpondet Holcot & di-
cit ꝙ capit ibi diligere. i. ꝑſeueranter viuere
ſecundum mandata dei vſqꝫ in extremū vi-
te: ſed ſi capiatur diligere id eſt habere habi
tum tunc non ſequitur / diligentes me dili-
go / ergo equaliter diligentes me equaliter
diligo niſi capiatur reſtrictiue: puta ſecun-
dum preſentem iuſticiam equaliter illos di
ligit. Et ſic non eſt difficultas. ¶ Sed argui-
tur contra primam concluſionem: deus di
ligit omnia creata / ergo diligit cōtradicto
ria aut contraria. Diſtingo ꝙ diligat cōtra
dictoria aut contraria / aut q̄tum ad hoc ꝙ
ſint ſimul. Et ſic bene verū eſt: imo ab eter-
no deus in eſſe entitatis dilexit contradicto
ria / aut in eſſe veritatis ſic ꝙ ſimul vera aut
falſa: & ſic nego. Et de iſta dilectione nō eſt
ad propoſitum. ¶ Sed dubitatur vtrū actus

An dilectio qua deus diligit ſe & alia ſit act⁹ ꝑſonalis aut eſſentie.

quo deus diligit omnia ſit proprius alicui
perſone in diuinis. Reſpōdetur ꝙ deum di
ligere ſe & alia eſt actus eēntialis / & ſic nul
li perſone proprius. Bene verum eſt ꝙ dile
ctio attribuitur ſpiritui ſancto: quia omnia
que ad volūtatem pertinent ſolent attribui
ſpiritui ſancto. Et ea que pertinent ad intel
lectum verbo / in rei tamen veritate non ma
gis conueniunt vni perſone q̄ alteri.

An deus plus dilexerit petrū q̄ Joannem.

¶ Dubitatur vltimo: vtrum deus plus dile
xerit petrum q̄ Ioannem. Iſta queſtio eſt rui
noſa & antiqua. Et certum eſt ꝙ ſi intelliga
tur q̄tum ad actum dilectionis ꝙ equaliter.
quia eſt ipſe deus: ſed loquēdo de bono vo
lito eſt queſtio facti / & ego neſcio: quia nō
inuenitur ex ſacris litteris hoc determinatū
bene verum ꝙ exhibuit plura ſigna amoris
Iohanni: ſed nō ſequitur: ergo plus dilexit:
quia etiam Iude reprobo exhibuit plura ſi-
gna amoris vt patet ex euāgelio Et hec pau
ca ſufficiant de preſenti diſtinctione: ſed q̄a
ſequens agitata eſt in vigeſimatertia: ideo
tranſeo ad trigeſimamquartam.

¶ Diſtinctio. xxxiiij.

Queſtio de donis S. Tho.

Queritur vtrum / virtutes
dona / fructus / & beatitu
dines / ſint idem habitus
inter ſe. Tota iſta que-
ſtio ſtat in duobus pun-
ctis & in ea non ē magna
difficultas. Sed hic poni

Dupl[e]x intellectus mouet ad bonum.

tur diſtinctio donorum a virtutibus. Dicit

enim. S. Tho. loquendo de iſta materia qđ intellectus poteſt moueri ad bonum & ad malum. A duobus autem poteſt aīa moueri ad bonum. Primum a ratiōe humana puta ſecundum dictamen naturalis rationis. Et ad hoc diſponendum ponuntur in anima virtutes Morales que naturaliter inclinant animam ad conformiter agendum ad dictamē rectum naturaliter cognitum ſecūdum ꝙ ſtando in puris naturalibus homo cognoſcere poteſt. ¶ Secundo / mouetur anima ab ipſo eleuante ipſam animam ad bonum ſupernaturale ſeu ad bonū quod ratione naturali cognoſci nō poteſt. Et ad diſponendum ipſam animam ad tale bonū deus infundit dona. Et iſta ē ratio que mouet. b. Thomam ad ponēdum dona diſtincta a virtutibus moralibus. ſed eius ratio nō ē multum apparens / quia per virtutes theologicas poteſt anima eleuari ad bonum ſupernaturale.

Rō. cur Tho. ponat dona diſtīcta a virtutibus.

¶ Pro impugnatione iſtius opinionis. notādum primo ꝙ virtus & habitus non ſunt ſpecies ſpecialiſſime: ſed genera ſubalterna. Habitus enī prima ſuī diuiſione diuiditur per habitum intellectualem & habitum affectiuum ſeu voluntatis. Et vlterius vtrūq; iſtorum membrorum tā intellectus ꝗ affectiui diuiditur in habitum infuſum & habitum acquiſitum. Dicit enī ſcotus ꝙ ad iuuādum potentiam intuitiuā ſeu apphēſiuam ponitur habitus infuſus & acquiſitus. Et virtus affectiua diuiditur: qa quedam eſt circa operationem ad ſe: & quedam circa operationem ad proximum. Et dicit Scotus ꝙ virtutum affectiuarum que reſpiciunt obiectum creatum / quedam ſunt ad ſe vt fortitudo / temperantia: quedam ad proximum vt iuſticia: iuſticia etiam ſecundum Scotum ſubdiuiditur ſecundū ꝙ quis poteſt ſe habere ad alterū dupliciter Primo modo communicādo ſe illi per amicitiam. Secundo modo communicando ei aliquid aliud a ſe. vnde virtus inclinās ad primum dicitur amicitia: quia quis ſeipſum diu proximo poteſt dare: & hec amicitia ē perfectiſſima ſpecies iuſticie. Si autem communicet

Diuiſiō habitus.

Juſticia duplex.

proximo aliquid aliud a ſe: aut ergo bona extrinſeca: puta quantum ad ea qbus homines indigent communicare / & talis dicitur iuſticia commutatiua vt in contractibus. Si autem communicet aliquid neceſſarium ad conuictum & ſimul pacifice habitandū. Et hoc dupliciter: quia ꝗtum ad debitū regimē / vel ꝗtum ad debitam ſubiectionem: prima poteſt vocari dominatiua vt in principe: & ſubiectiua vt in ſubditis. Et ſic ſunt tres virtutes morales pertinētes ad iuſticiā: ſcilicet amicitia. Vnde ad hoc ꝙ homo perfecte ſe habeat circa quodlibet obiectū ſufficit habere iſtas virtutes puta theologas & morales. Nam ad diligēdum deum ſufficit charitas / ſimiliter prudentia perficit intellectum ſufficienter ad hoc ꝙ recte ſe habeat circa quodcunq; agibile. Similiter morales ſufficienter perficiunt voluntatem. ad hoc ꝙ recte ſe habeat circa ſe & proximum ſuum Ex quo ſequitur ꝙ non ſunt ponenda dona ꝙ ſint alij habitus diſtincti ab illis virtutibus iſta ꝙ omne donum vel erit prudētia vel iuſticia: &c. Nam ſunt aliqua dona in intellectu / aliqua in voluntate. que ſunt in intellectu non diſtinguuntur a virtutibus intellectus. nec que in volūtate a virtutibus voluntatis. Vnde certum eſt ꝙ homo ſufficienter perficitur quo ad intellectum & voluntatem per habitus ſupradictos / & dato ꝙ ſint alij habitus quia tot poſſunt eſſe habitus diſtincti quot ſunt propoſitiones termino vel terminis differentes / tamen iſti habitus ſufficiunt ad hoc ꝙ homo ſit pfectus quo ad beatitudinem habendam / & alij hītus non ſunt neceſſarij ad beatitudinē eternam. cum igitur ſufficienter perficiatur homo ī via in ordīe ad deū p tres virtutes theologas & p quattuor virtutes cardinales ad ſe & ad proximum nō videtur neceſſarium ponere alios habitus. Vnde exprimuntur in ſe vel in ſuis ſpeciebus per beatitudines dona & fructus vt patet diſcurrēdo / ſiue mauis dicere beatitudines dona & fructus ſunt vel virtutes theologice vel morales vl' paſſiones ſequētes ad illas. Nam beatitudines

quas ponit Ieſus Mathei.v. non ſunt habitus diſtincti a virtutibus moralibus vl theologicis: imo Omnis beatitudo eſt aliqua illarum virtutum vel ſpecies illius virtutis Dices/quare ergo vocāt beatitudines ſi nō diſtinguntur a virtutibus. Dico ꝙ vocantur beatitudines non qa formaliter ſint beatitudines quia non ſunt clara viſio & dilectio dei:ſed vocantur beatitudines meritorie/quia ſunt merita per que meremur illā beatitudinem formalem eternā. Vnde beatitudines octo exprimuntur ſic / beati pauperes ſpiritu/ beati mundo corde / beati qui perſecutionē patiuntur / beati mites/ beati pacifici/beati miſericordes/ beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam/beati qui lugēt In quibus exprimuntur due virtutes infuſe theologice/& tres morales i ſe vel i ſuis ſpeciebus. Hoc declaratur por ordinem / primo due beatitudines continentur ſub temperātia:& ſunt ſpecies eius: ſcilicet beati pauperes ſpiritu intelligitur vna ſpecies temperētie / ſcilicet humilitas. pauperes enim ſpiritu ſunt humiles/alia eſt beatitudo: ſcilicet beati mundo corde / & illi vocantur mundo corde q ſunt imunes ab omni voluptate inordinata: ideo eſt ſpecies temperentie. Non enim habere aliquam voluptatē inordinatam pertinet ad temperantiam. Fortitudo exprimitur in patientia que eſt eius potiſſima ſpecies. Ibi beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Item iuſtitia exprimitur in amicitia ibi beati mites:nā mititas eſt ſpecies iuſtitie qua quis dat ſe alteri quo modo poteſt ſe dare/ & ſic exprimiē amicitia qua quis proximo ſe communicat: vnde dicit Sco. ꝙ ſunt tres beatitudines q̄ pertinent ad iuſticiam/ vna exprimitur cum dicit beati mites/alia in alia ſpecie exprimiē que diuiditur in dominationem iuſtam & obedientiam cum dicitur beati pacifici.pax enim ſeruatur cū preſidens recte regit & ſubditus recte obedit: & tertia ſpecies iuſtitie exprimitur que eſt q̄tum ad exteriora communicando cum dicit beati miſericordes/ caritas autem exprimitur ibi beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam/ caritas enim vie eſt habitus quo eſurimus iuſtitiā & diligere deum in ſe qui ē vera iuſtitia. Spes exprimiē ibi beati qui lugēt / per luctum enim ſeruaē habitus quo deſideramus & cōcupiſcimus deum nobis. Ex his igitur patet ꝙ in octo beatitudinibus exprimuntur virtutes appetitiue tam morales q̄ theologice vel in ſe vl in ſuis ſpeciebus. due autem virtutes intellectuales vna acquiſita: ſcilicet prudentia alia infuſa: ſcilicet fides non exprimuntur nec in ſe nec in ſuis ſpeciebus: ſed ſatis dātur intelligi per appetitiuas. voluntas enim non eſt optime diſpoſita ſine virtutibus itellectualibus. Dona autem ſpiritusſancti que ſunt ſeptē nullo mō diſtinguūtur a ſeptem virtutibus imo quodlibet donum eſt aliqua illarum virtutum vel prudentia vel fortitudo &c. Et dicitur dona ſpiritusſancti: quia dātur a ſpiritusancto: non tamen ſicut virtutes theologice/quia licet dentur a ſpiritusſancto: tamen ſimiles in ſpecie poſſumus acquirere. Primum donum ſpiritusſancti eſt conſilium & eſt prudentia: quia conſilium eſt iudicium practicum de aliquo faciendo vel non faciendo vt aſſenſus quo iudico deum eſſe diligendum ē prudentia/ conſilium capitur dupliciter: vno modo pro inueſtigatione quia inquirimus/ quid agendum ſit & iſta inueſtigatio proprie vocatur conſilium/ alio modo pro iuditio ſequente iſtā inueſtigationem. Fortitudo ſuo nomine exprimitur. Temperantia exprimitur in timore: ideo timor non capitur in propria ſignificatione: ſed capitur pro humilitate vt eſt donum. iuſtitia exprimitur in ſua ſpecie ſcilicet in pietate que diciē mia/ caritas in ſapientia / caritas eſt habitus quo ſapit mihi deus in ſe ſeu quo placet mihi eius bonitas in qua etiam intelligitur ſpes que eſt habitus quo ipſū obiectū ſapidum mihi volo. donum ſcientie & intellectus reducūtur ad ipſam fidem: ita ꝙ ſunt fides/ differūt tamē ſicut perfectum & imperfectum / ſed perfectum & imperfectum non variant ſpeciem Vnde donum itellectus eſt fides de primis

articul' & donū ſciētie eſt de ſpālibus articu
lis. primi articuli ſūt illi ad quos obligabāt
omnes in quocunq; ſtatu ſicut ꝙ deus ē cre
ator remunerator/ deo eſt obediendū &c.
Duodeci fructus — Fructus vero ſunt. xij. ſ. charitas/ gaudiū/
pax/ pacientia/ benignitas/ bonitas/ longa
nimitas/ manſuetudo/ fides/ modeſtia/ cō
tinentia/ caſtitas/ de quibus determinat ap
poſtolus ad gala. quīto. Vnde iſti fructus
ſic ſe habent ꝙ omnes ſunt virtutes ſupra
dicte puta vel morales vel theologice vel
paſſiones ſequentes ſicut gaudium: qḋ nō
eſt actus ſed paſſio. Similiter pax capitur ꝑ
ſecuritate & eſt paſſio itellectus que paſſio
ſequitur iudicium certū de aliquo/ ſicut bea
ti ex reuelatione habent iudicium certū de
perpetuitate beatitudis/ quia aſſentiunt iſti
ꝙ beatitudo erit perpetua/ quod iudicium
ſequitur vna paſſio que vocatur ſecuritas.
non omnis ergo fructus eſt virtus ſed ē vir
tus vel paſſio & iſta patent. Vnde notādū
ꝙ longanimitas non eſt niſi animoſa expe
ctatio alicuius ſicut patres in libo habebāt
longanimitatem. i. animoſam expectatio
nem redemptoris & vocatur ſpes. Caſtitas
que triplex eſt. ſ. virginalis: cōiugalis: & vi
dualis reducitur ad temperātiam. Fortitu
do exprimitur in paciētia. charitas: & fides
nomine proprio. Iuſticia in miſericordia q̄
dicitur bonitas & amicitia que vocatur be
nignitas ac in ſpecie pertinente ad regimē
& ſubiectionem cum dicitur manſuetudo.
Māſuetus is dicitur qui obſeqtur ſine mu
nere/ ſed prouidentia in modeſtia exprimi
tur propterea dicitur modeſtus qui debitū
modum obſeruat. Reſolutō ex dictis eſt ꝙ
dona/ fructus: & beatitudines non ſunt alij
reſolutio — habitus ab habitibus virtutum vel ipſarū
ſpecierum. Vltimo notandum ꝙ virtutes
dicuntur dona/ quia a deo liberaliter cōfe
rūtur. theologice enim ſunt habitus a deo
infuſi/ & morales licet ex actibus generenť
nichilominus tamen dicuntur dona dei p
eo ꝙ concurrit cum libero arbitrio vt cau
ſa principalis per liberalem & beniuolam
cooperationem. Nemo enim ſicut dicit ſa
piens poteſt eſſe continens niſi deus dede
rit. Dicuntur etiā fructus propter ſpiritua
lem refectionem & dulcedinē ſibi annexā.
& dicuntur beatitudines in ſpe vel merito
quia per ipſas meremur vitam eternam.
¶ Prima concluſio/ viator ſufficienter per — Prīa propoſitio.
ficitur in via per habitus ſeptem virtutum
ad quoſlibet actus ſaluti neceſſarios elicien
dum. Nam in ordine ad deum per tres the
ologas ſufficienter perficitur. in ordine ve
ro ad ſe & ad proximum per humanas. id
eſt quatuor cardinales virtutes. hec proba
tur. ſoli habitus ſiue virtutes ſunt ponende
quibus debet perfici viator circa omne ob
iectum q̄tum ad actus eliciēdos circa quod
perfici poteſt ī via/ ſed huiuſmodi habitus
ſunt ſeptem virtutes in genere. Nam omne
obiectum circa quod perfici poteſt viator
aut ē deus/ aut creatura/ ſed circa deū ſuffi
cienter perficitur tribus theologicis: puta
vt intelligat eum/ & eum ſuper omnia dili
gat: & illum ſperet vt ſibi commodum/ qa
alios actus ordiatos circa deum habere nō
poteſt q̄ intelligere & diligere deum in ſe.
& ipſum vt ſibi commodum appetere. & q̄
tum ad primum ſufficienter per fidem per
ficitur quo ad ſecundum per charitatem &
quo ad tertium per ſpem / ſed ꝙ ſufficiēter
perficiatur viator quo ad ſe/ & proximum
per quatuor cardinales apparet. intellectus
enim ſufficiēter per prudentiam perficitur/
quia per illam cognoſcit omnia agibilia &
fugibilia circa creaturas. Similiter ipē appe
titus perficitur q̄tum ad ſe/ & ad alterū ap
petendum/ diligendum/ vel fugiendum p
tres virtutes morales vt ſatis intuēti patet/
dicitur ad quoſlibet actus ſaluti neceſſari
os/ quia p̄ter illos ſeptē habitus plures ſūt
habitus ſpeculatiui & practici vt methaphi
ſicales/ mathematicales & naturales & ſimi
les qui non ſunt ad ſalutem neceſſarij. non
eni eſt de neceſſitate ſalutis ꝙ ſortes ſit ma
thematicus vel phiſicus/ patet. Igiť ꝙ nō ē
neceſſe ponere alios habitus. Ex dictis iferť
ſecunda concluſio ꝙ beatitudines & dona — Secunda cōcluſio
ſpūſſancti non diſtingūtur realiter a ſupra

dictis ſeptē virtutibus:quod patet:nā do/na & beatitudines ſunt hītus q̄dē pficiētes potētias aīe q̄tū ad ea q̄ ptinēt ad eius ſalu/tē:ſed tales hītus ↄprehēdunt ſub illis ſep/tē virtutibus/vt prius declaratū ē/ergo nō diſtigunt ab eis realiter. Ex quo infert Ter/tia ppō ꝙ pfectio donorū & beatitudinū nō mutat ſpeciē virtutū:nā pfectio hītuū & actuū attēdit penes itētionē gradualē q̄ nō mutat ſpeciem:igit. Quarta ppō:q̄uis res ſi/gnificate p dona beatitudines & fructus nō diſtigūt realr ab hitibus virtutū differūt: tñ ratiōe hec noīa donū/beatitudo/ & virtus primū/patet. qa oē donū & ois beatitudo eſt virtus/ſecūdū patet. iferius diſtiguit ra/tione a ſuo ſupiore: ſed dona & beatitudi/nes ſūt iferiora ad virtutē. Nā hoc nomē vir/tus iportat omnē hītū inclinātē ad actū vir/tuoſū ſiue ifuſū ſiue acq̄ſitū:donū aūt tantū hītū infuſū/beatitudo i pposito hītū infu/ſū & pfectū/nec i oībus illis q̄rēda ē realis di/ſtīctio: q̄uis diuerſis nominibus exprimant q̄renūerus octo beatitudinū donorū & fru/ctuū nō iportat realē diſtīctionē a ſeptēna/rio nūero virtutū/cū eni ſint hītus pficiētes hominē i ſuis opatiōibus neceſſarijs ad ſa/lutē nō diſtigunt a virtutibus. ¶Circa di/ſtīnctionē trigeſimā quītā q̄rit:an ſapiētia/ ſciētia/itellectus/& ↄſiliū ſint hitus intelle/ctuales:nā dictū ē ꝙ ſapientia erat charitas: ideo videt ꝙ ſit i volūtate. Pro ſolutiōe no/tādū ꝙ ſapiētia capiat dupliciter:vno mō/do vt ē vnus de quiq̄ habitibus intellectu/alibus poſitis ab Ariſto. vj. Ethico. & hoc mō ē circa cauſas altiſſimas. Alio mō capit large p cognitiōe rerū diuinarū & hūanarū & iſtis duobus modis nō capit in pposito: ſed vt dictū ē ſapiētia ē charitas q̄ ē hitus ap/petitiuus:nā bonauētura dicit ꝙ ſapientia vt ē donū i cognitiōe & affectiōe eternorū ↄſiſtit/& ſic icludit fidē tāq̄ preuiū ſicut ac/tus volūtatis pſupponit actū intellectus:& ex ↄſequēti dat itelligere ſpem. Intellectus aūt eſt cognitio veri eterni ſcdm cōditiōes creaturarū .i. ſecundū ꝙ ex conditionibus creaturarū noſci pōt:& ſic i duobus a ſapiē/tia differt/primo quia intellectus ad ſolum intellectum pertinet/ſapientia autem ad in/tellectum & affectum/ſecundo quia ſapien/tia eſt cognitio & amor dei ſecundum pro/prias conditiones deo competentes/ intel/lectus vero ſecundum conditiones deo & creature communes. Scientia vero eſt co/gnitio practica dirigens actionem ſecundū regulam fidei. Conſilium eſt cognitio pra/ctica dirigens in eligendis & fugiendis ſe/cundum regulam diuini iuris que ſunt ſpe/tialis arduitatis: & ſic conſilium videretur ſpecies ſcientie. Sed eſt difficultas quomo/do ſcientia & intellectus dicantur eſſe fides & ꝙ ſunt vnus habitus:& ꝙ ſolum diſtin/guntur prout ſunt dona ſecundum perfe/ctum & imperfectum. Contra/ in noticijs ac/quiſitis ſcientia & intellectus ſunt habitus alterius rationis/ergo vbi etiam erunt ha/bitus infuſi. Reſpondetur q̄ intellectus & ſcientia in noticijs acquiſitis diſtinguntur ſpecie & ſunt alterius ratiōis. Nam eſt alia euidentia principiorū & concluſionis. pri/cipia enim habent ſuam euidentiam a noti/tijs incomplexis terminorum & euidentia concluſiōis eſt ab extriſeco puta ab euiden/tia pricipiorū. Sed quādo ſunt dona: puta intellectus & ſciētia habēt vnā euidētiā:pu/ta veritatē reuelātis cui veritati aſſentimus vñ tota fides hēt vnā euidētiā vñ itellectus q̄ ē donū ſpūs ſcti ē fides de primis articulis & ſcia ē fides de illis q̄ oñdūt & deducūt ex ill' pricipijs vt illa q̄ deducūt ex duodeci ar/ticul' vl' ex prīo articlo ſūt aſſēſus quo aſſen/tio mediāte auctoritate reuelātis. vñ licet i/tellectus & ſcia vt ſūt dona ſint fides tñ ſpē diſtigūt:iō nō ſūt vna fides i nūero vl' i ſpē ſed ſūt vna fides i gñe. Nā itellectus ſuppo/nit p fide q̄ habet de articulis & ſcia p illis q̄ deducūt ex articul' & hñt ſuā euidētiā ex au/ctoritate reuelātis. Ex dictis ſeqt pclō. Sapiē/tia/ↄſiliū/ſcia/& itellectus put ſūt dōa ſpūs ſancti realiter iter ſe differūt:patet. ois hitus diuerſorū obiectorū & actuū realiter diſtin/gūtur. nihil eni arguit diſtīctionē hītuū q̄ diſtīctio actuū & obiectorū:ſed illa q̄tenus

ſūt dona ſpūs ſācti ſunt diuerſorū actuū &
obiectorū: igit &c. & hec ſufficiāt de donis
beatitudinibus/ & fructibus. In ſequenti di
ſtictiōe. ſ. xxxv. tractat de ɔnectiōe virtutū
in. ſ. virtutes i gñe ſint adinuicē ɔnexe quā
materiā i ꝑludijs moralibus ad lōgū tracta
ui: & de gradibus virtutū quare illuc recur
rēdū o ia eni i oībus docere locis mutacita
tis potius q̄ doctrine ꝓpriū eſt: ideo tranſeo
ad trigeſimam ſeptimam diſtinctionem.

¶Diſtinctio. xxxvij.

Poſtea q̄ in ꝑcedētibus de
terminauit magiſter de ꝑ
fectiōibus capitis xp̄i &
mēbrorū ſpūalibus: hoc
eſt de hītibus virtutū &
donis: nūc agit i q̄tuor di
ſtictiōibus vltimis de ꝑ
ceptis decalogi: iō q̄rit vtrū ad ꝑcepta deca
logi alia legis precepta reduci poſſint. Pro
declaratione notandū p̄rio ꝙ ius diuinum
tria gña ꝑceptorū ptinet moralia. ſ. iuditia
lia & ceremonialia. Moralia ꝑcepta fuerūt
de actibus virtutū: de quorū nūero ē decalo
gus/ & ſpectāt ad ius naturale qa talia pre
cepta moralia multū ſunt ɔformia naturali
iuditio rationis. Nā ius naturale explicatū
fuit i decē ꝑceptis decalogi exodi. xx. Prece
pta aūt iudicialia ſunt de actibus ꝑticulari
bus iuſticie obſeruāde iter hoīes: & de cau
ſarū deciſiōibus: vt ē illd oculū ꝓ oculo da
re/ dētē ꝓ dēte. Ceremonialia vero fuerūt ꝑ
cepta de actibus exterioribus diuini cultus
ꝑ q̄ determinabātur ea q̄ ſpectāt ad cultū di
uinū: vt ſūt ſacrificia & oblatiōes/ veſtes ſa
cerdotales/ tēpli introitus &c. per illa enim
homines profitebantur diuinam ſeruitutē
Ceteris autem euacuatis remanſerunt in no
ua lege ſola moralia que per chriſtum fue
runt declarata: Mathei. v. Decalogus igit
decem continet precepta: quorum quedam
ſunt prime tabule/ quedam ſecunde/ prime
tabule ſunt tria ad deum pertinentia: quo
rum duo negatiue exponi debent. Primū
non habebis deos alienos. ſecundum/ deo
non facies irreuerentiam/ tertium eſt affir
matiuum/ deus eſt dīligēdus/ deus eſt colē
dus/ reliqua ſeptem proximum concernūt.
Notādum etiam ꝙ triplex eſt lex: ſcilicet di
uina/ nature/ & hūana. Lex diuina eſt ſignū Triplex eſt lex
nobis reuelatum notificatiuum volūtatis
diuine volentis creaturam rationalem ad
aliqd faciendum vel non faciendum teneri
pro ꝓſequutione beatitudinis eterne/ duo
igitur requiruntur ad hoc ꝙ ſit lex diuina/
primum ꝙ ſit a deo reuelata/ ſecūdum ꝙ ſit
imediate pro conſequutione felicitatis eter
ne. Ex quo ſequitur ꝙ licet lex poſitiua ca
nonica ſit pro conſecutione beatitudinis:
non tamen dicit lex diuina: quia non eſt a
deo reuelata: ſed eſt ſignum humanitus tra
ditum obligatiuum ad aliqd faciendum vl
non faciendum pro conſecutione felicita
tis eterne: & ſic bene conuenit in fine cum
diuina: tamen non eſt tante obligationis ſi
cut diuina. vtrum autem legiſlator huma
nus poſſit obligare ad aliquid cuius tranſ
greſſio inducit mortale tetigi in lectura o
cam de poteſtate ſummi pontificis. Lex na
ture eſt ſignum nobis inditum a natura no
tificatiuum recte rationis diuine volentis
creaturam teneri ad aliquid faciendum vel
non faciendum pro conſecutione felicita
tis hūane. Ex quo ſeqtur. ꝙ lex nature du
pliciter differt a diuina/ primò qa nō eſt re
uelata ſicut diuina/ ſecūdo: qa non eſt ime
diate ꝑ cōſecutiōe felicitatis eterne ſed hu
mane/ & quādo dicit ꝙ ē ſignū nobis iditū
hoc eſt intelligēdū ꝙ lex nature eſt ꝓpō ſi
ue ſignū practicū cuius aſſēſus cauſat a noti
cijs terminorū: & dicunt cōiter doctores ꝙ
tria p̄ria ꝑcepta decalogi puta nō hēbis de
os alienos/ nō facies irreuerētiā deo tuo: &
diliges dn̄m deū tuū/ ſūt ꝓprie de lege natu
re ꝓprie capta: ſaltē nō ē difficultas de duo
bus negatiuis. dices a quo lex nature habet
ꝙ ſit obligatoria/ dr̄ ꝙ volūtate diuia. Nā
ſicut deus ē p̄ria cā effectus ſine q̄ nūq̄ crea
tura pt agere ita volūtas diuina ē prima lex
obligatoria ſine qua leges alie nūq̄ poſſūt
obligare: iō oēs obligatiōes tales ſūt a deo
tāq̄ a p̄rio & p̄ricipali obligāte/ lex ergo na

ture habet ſuã obligationẽ a volũtate diuina imo ſi ꝑ impoſſibile nõ eẽt volũtas diuina nõ eẽt lex aliq̃ obligatoria. alia ẽ lex poſitiua ciuilis & ẽ ſignũ hũanitus traditũ. i. ab hominibus obligatoriũ ad aliqd faciendũ vel nõ faciẽdũ ꝓ ꝯſecutiõe felicitatis hũane & reipu. pacificatiõe. Hic ſolet q̃ſtio moueri an oĩa ꝑcepta decalogi ſint de lege nature: hoc ẽ/ vtrũ ꝑcepta decalogi ſint ꝓpõnes practice ꝑ ſe note. Lex enĩ nature ẽ ꝓpoſitio practica ꝑ ſe nota. vñ lex nature nõ dicit̃ eſſe ſignũ nobis ĩditũ eo ꝙ inſit nobis a natura: ſed q̃a cognitis terminis naturaliter illi ꝓpoſitiõi aſſẽtimus. Ad q̃ſtionẽ reſpõdet ſanctus Thomas ꝙ lex nature ẽ q̃dam pricipia practica ꝑ ſe nota q̃ cognoſcuntur cognitis terminis. vñ nõ ſolum ꝓpõnes practice ꝑ ſe note dicũtur eẽ de lege nature: ſed etiã ille q̃ deducũtur ex ipſis ĩ bona ꝯſequẽtia ſũt etiã de lege nature ſtrictiſſime capta: ideo dicit Tho. ꝙ oĩa ꝑcepta decalogi ſũt de lege nature habẽtia bonitatẽ ĩtrinſecã ſecũdũ ſe ordinatã ad vltimũ finẽ: & illa q̃ ſũt ꝓhibitiua malitiã annexã auertantẽ a fine vltimo ſine q̃ nũq̃ poſſũt eẽ: vt hoc ꝑceptũ diliges dñm deũ tuũ: habet bonitatẽ annexã & ĩnatã ſine q̃ nõ põt eẽ: & de negatiuis ſuo mõ dicẽdũ eſt. Ex quo ſeq̃tur. ꝙ ꝑcepta tã ꝑceptiua q̃ ꝓhibitiua dicũt̃ ꝑcepta q̃a bona/ & nõ ediuerſo/ ꝓhibitiua ſunt talia q̃a malitiã habẽt intrinſecã. Et ſic cõſequenter dicit Tho. ꝙ deus nõ põt diſpẽſare in ꝑceptis decalogi: ſiue prime: ſiue ſecũde tabule: ita ꝙ deus nõ põt facere quin iſta precepta habeãt bonitatẽ vel ſuã ꝓpriã malitiã/ quãobrẽ oppoſitũ nũq̃ licite fieri põt. Cõtra. deus diſpenſauit de homicidio/ de furto/ nã dicit abrahe ĩmola filiũ tuũ & de ꝓſanſone. Reſpõdet. ſ. Tho. ꝙ ꝑcepta dupliciter capi poſſũt: vno mõ vt importãt ſolũ actũ. & ſic bñ deus põt diſpẽſare: alio mõ vt ſũt ꝓhibita: & ſic non. Sed hoc nõ videt̃ ꝯformiter dictũ: nã dicit ꝙ ſũt ꝑcepta vl̃ ꝓhibita: q̃a bona vl̃ mala/ iõ dato ꝙ nõ ꝓhiberẽtur haberẽt adhuc ſuã ꝓpriã malitiã aut bõitatẽ: iõ aliter dicũt alij & ꝑcipue Scotus p̃nti diſtinctione/ prio declarans quid ſit diſpenſare/ dicit enim ꝙ diſpenſare eſt ius reuocare vel ipſum declarare. Reuocare ius eſt precipere oppoſitũ iuris ſicut videtur precepiſſe multis oppoſitũ iſtorum preceptorum ſaltẽ ſecunde tabule: vt patet de Abrahe/ ꝓſanſone/ & filijs iſrael qui ceperũt egiptiorum vaſa: & ſic in multis diſpẽſauit. Sed declarare eſt oñdere illud ius vel legem non obligare in aliquo caſu ita ꝙ iſta declaratio eſt ſpecies iuſticie q̃ vocatur epikeya/ & a iuriſtis diſpenſatio. dicit Iarſon ꝙ ſi velimus cognoſcere declarationem iuris ſupponamus virum prudẽtẽ eẽ p̃ntẽ: an talis iudicaret ius ĩ tali caſu obligare/ vt ſortes ãbulãdo cadit & ĩterficit hominem a caſu/ ſapiens iudicabit legem non intendere obligare iſtum in tali caſu. Iſtis ſuppoſitis ponuntur alique propoſitiões:

Prima cõcluſio

prima. Nõ omnia precepta decalogi ſunt de lege nature ſtricte capta: patet. non omnia illa precepta ſunt principia practica ex terminis euidentia: aut cõcluſiones ex illis in conſequentia neceſſaria illate: igitur/ añs patet: precepta ſecunde tabule non ſunt de iure naturali ſtricte capto. quod patet/ quãdo ſunt aliqua practica per ſe nota aſſenſus illorum cauſatur ex noticijs terminorum & neceſſario ante omnem actum voluntatis: ita ꝙ circunſcripto per impoſſibile quocumq̧ actu voluntatis non minus cauſaretur aſſenſus illorum & veritas: ergo ſi iſta ꝑcepta ſc̃de tabule eẽnt ꝑ ſe nota ĩtellectus diuinus apprehẽdẽs terminos neceſſario aſſentiret illis añ oẽm actũ volũtatis: ergo deus neceſſario vellet illa/ qd̃ tñ fl̃m ẽ. deus eĩ nl̃lũ actũ volũtatis neceſſario habet circa creaturã: ſed ſolũ circa ipm puta neceſſario diligit ſe. ꝑcepta enĩ ſc̃de tabule nõ hñt ſuã rectitudinẽ niſi q̃a volita a deo/ & nõ hñt rectitudinẽ ex obiecto ſicut ꝑcepta prie tabule. neq̧ eorũ rectitudo aut bõitas neceſſario ordinat̃ ĩ vltimũ finẽ: neq̧ malitia neceſſario deordinat ab vltĩo fine: imo cũ oppoſitis iſtorũ ſtat ſimpl̃r dilectio dei.

Secũda ꝓpoſitio

Sc̃da ꝓpõ: duo ꝑcepta negatiua prie tabule ſũt de lege nature accipiẽdo legẽ nature ꝓprie. patet: nã

iſta nō hēbis deos alienos ſi nō ſit nota ex
terminis / tñ deducit ex p ſe notis vt ſic ar-
guēdo/nihil qd nō ē deus ē colendus tanꝗ̄
deus:deus alienus nō ē deus:ergo deus alie
nus nō ē colēdus & habēdus tāꝗ̄ deus. Siṁr
iſta/deo non eſt facienda ir reuerentia, licet
forte diceret aliquis ꝙ nō eſt per ſe nota ex
terminis poteſt tamē deduci ex his que ſunt
per ſe nota ex terminis vt ſic arguendo/illi
cui ſumma debetur reuerentia non eſt facie
da irreuerētia:ſed deo ſumma debetur reue
rētia.quia ſumme bonus/igit. ¶ Tertiū pre
ceptum prime tabule eſt ſabbata ſanctifices
in quo intelligitur ꝙ deus eſt colendus &
amandus:tūc eſt difficultas vtrum ſit de le
ge nature ſtricte capte. Reſpōdet Gabriel ꝙ
circa hoc nihil vult dicere: ſed credo ꝙ ab-
ſolute eſt de iure nature ſtricte capto / quia
deus eſt deus:ideo diligendus/& habet re-
ctitudinē ex obiectio/& de hoc non facit dif
ficultatem Scotus:ſed de iſta deus eſt diligē
dus i aliquo tempore ſecus eſt: vnde hoc p̄
ceptum deus eſt colendus includit duo alia
precepta:ſcilicet determinationem tempo-
ris:puta die dominica: & quo ad negatiuā
prohibet actus ſimiles quibus impedit cul
tus diuinus pro determinato tempore / &
arguit ad vtrāqꝫ partem:nam ſi iſta deus
eſt colendus in aliquo tempore non ſit de
iure nature ſtricte capto/ tūc poſſet deus ab
ſolute diſpēſare ꝙ homo toto tempore vi-
te ſue non haberet actum circa deum: & nō
teneretur & vltra/ergo neqꝫ circa creaturas
quia non poſſunt haberi boni actus com-
pleti circa creaturas niſi in ordine ad deum
Sed iſtud magis videtur logicale ꝙ̄ theolo-
gale: & eſt caſus quem fere omnes tractant
doctores ꝙ aliquis teneatur diligere deum
in aliqua parte iſtius hore vtrum ſit obliga
tus in prima vel ſecunda vel tertia &c. ſed
hoc alibi tractaui q̄re &c. puto tñ ꝙ iſta de
us ē diligēdus i aliquo tpe ſit de lege natu-
re ſtricte capta / nō tñ iſta deus ē diligēdus
Tertia ꝓpoſitio. die dñico. Tertia ppō/oīa p̄cepta ſcđe tabu
le nō ſūt de lege nature ſtricte: ſed large ac-
cepta. patet nō cognoſcūt cognitis termi-
nis/neqꝫ neceſſario deducuntur ex illis/ſūt
tamen de lege nature large capta / id eſt ſūt
conſona illis que ſunt de lege nature. Vn-
de aliquid eſſe conſonum legi nature nihil
aliud eſt ꝙ̄ illud eſſe ſimile & aſſimilari illi
quod eſt de lege nature:nam iſta eſt de lege
nature benefacienti benefaciendum eſt: ſed
iſtud honorandi ſunt parentes eſt cōſonū
legi nature:quia parētes benefecerūt. Simi-
liter iſta eſt de lege nature/proximus non ē
iniuſte dānificandus: & precepta negatiua
ſecunde tabule ſunt cōſona illi propoſitio
ni:& aſſimilantur: ideo ſunt de lege nature
large capta. Et ſic concludit Scotus ꝙ non
omnia precepta decalogi ſunt de lege natu
re ſtricte capta/patet de preceptis ſcđe ta-
bule/item inter precepta prime tabule con
ceſſum eſt duo negatiua eſſe de lege nature
ſtricte loquendo de tertio autem dubitatur
tādē dicit ꝙ ſcđe tabule ſunt bene conſo
na legi nature: non autem de lege nature
ſtricte capta. Contra precepta ſecunde tabu
le ſunt de iure nature ſtricte capto & per ſe
nota/patet. ſequuntur ex hoc: diliges pro-
ximum. Nam ſecundum apoſto. ad ro. nō
mechaberis:non occides: & ſi quod eſt aliđ
mandatum in hoc verbo inſtauratur. dili-
ges proximum tuum ſicut te ipſum: igitur
in illo precepto: diliges proximum tuum
includūtur neceſſario precepta ſcđe tabu
le:& concludit ibi apoſtolus/qui diligit p̄-
ximum legē adimpleuit. Itē ſaluator Ma-
thei.xx. In his duobus mādatis tota lex pē-
det & prophete:ſi dilectio proximi neceſſa
rio ſequit ex hoc principio neceſſario deus
eſt diligendus: igitur de primo ad vltimū
omnia p̄cepta ſcđe tabule ſequūtur neceſ
ſario ex p̄io p̄cepto p̄ie tabule:& ita ſi pre
cepta prime tabule ſunt ſtricte de lege natu
re qa icludūtur in p̄io p̄cipio vel p̄cepto
qd eſt ſimplr de lege nature: ſeqtur ꝙ p̄cep
ta ſcđe tabule etiā erunt ſtricte de lege na
ture: licet ſint cōcluſiōes eiuſdem p̄cipij.
Doctor ſubtilis ad hoc argumentū dat tres
ſolutiōes:p̄ia ꝙ iſta ppō: diliges dñm deū
tuū:ſi affirmatiue capiat nō ē de lege nature

ſtricte capta.ſi vero negatiue exponatur vt deus eſt diligendus:id eſt non odiendus/talis negatiua eſt de lege nature ſtricte capta ſed ad illam non ſequitur iſta/proximus eſt diligendus/& bene notetur ſemper quid intelligimus per diligere proximum. Nam diligere proximum non eſt aliud ꝙ velle pximum diligere deū/bene poſſet ſequi/deus eſt diligendus:ergo proximus eſt diligēdus/ſi antecedens eſt de lege nature:ſed dubium eſt dicit Sco. Secunda ſolutio/dato ꝙ deus eſt diligendus ſit de lege nature nō tamen ſequitur:ergo proximus eſt diligendus. Et cum arguit dilectio dei ē ſine zelotipia/ergo ſi deus eſt diligēdus proximus eſt diligendus:nego conſequētiam:ſed debes ſic inferre: ergo non eſt volendum aliquem tantum diligere deum/vt amor dei ē ſine zelotipia/ergo non eſt volendum deū diligi tantum ab vno. Tertia ſolutio: dato ꝙ iſta eſſet de lege nature proximus eſt diligendus:tamen ad iſtam nunꝗ ſequitur/ergo furtum nō eſt committēdum/ergo nō eſt fornicandum: nam talia poſſunt ſimul ſtare ꝙ velim iſtum diligere deum & habere vitam eternam: & ꝙ velim habere bona ſua. Ex iſtis clare patet ꝙ iſta que ſunt ſecū de tabule nunꝗ ſunt de lege nature ſtricte capta/dato etiam ꝙ concedentur ꝙ iſta ſit de lege nature proximus eſt diligendus/qa non ſequitur proximus eſt diligendus/ergo non ſunt accipienda bona ſua/ſecundo dato ꝙ etiam iſta deus eſt diligendus ſit de lege nature ſtricte capta:tamen ad ipſam nō ꝗ ſequitur neceſſario iſta/proximus eſt diligendus:ſed bene ſequitur iſta/non eſt volēdum aliquem tantum diligere deum & videt Gabriel dubius poſt Scotū de illa deus eſt diligendns: an ſit de lege nature ſtricte capta vel vtrum ſolum negatiua. videt tamē mihi ꝙ eſt de lege nature ſtricte capta imo deus neceſſario eſt diligendus ab ipſomet deo:& dato ꝙ ſit: tamen non ſequitur iſta/proximus ē diligēdus vt dictū ē. vñ cauēdū eſt ne ponat aliqs terminus faciēs illā eē cōtīgētē:qa tūc nūꝗ eēt p ſe nota/nā licet aliqua contingens ſit euidens: vt paries eſt albus:tamen nulla contingens eſt per ſe nota:ideo ſi addatur terminus faciēs illam cōtingentem non plus erit de lege nature ſtricte capta nec per ſe nota: vt deus eſt diligendus a creatura/deus aliquo tempore eſt diligendus. deus eſt diligendus a ſorte/omnes tales ſunt cōtingentes. Sed hic iacet difficultas ſecluſo pcepto eccleſie:an ſortes tenebatur aliquo tēpore vite ſue diligere deū Reſpondetur dupliciter: ſicut nunc iſta eſt vera ſortes adultus tenetur in die dominica diligere deū:ita ſecluſo illo precepto ſortes tenetur aliquo tempore vite ſue diligere deum. Cōtra/ſecluſo illo precepto non tenetur diligere deum nec in iſto nec in illo &c. concedo nihil demonſtrādo totum tēpore/ergo ī nulla parte tēporis tenetur diligere deum. Dico ꝙ licet in nulla parte tēporis teneatur. tamen in inſtanti terminante tempus omiſſum eſt & eſt in culpa: & tamen nunꝗ omittebatur. Cōtra/ille peccat qui ſufficienter omittit ad cuius omiſſionē ſequitur pditio gratie: & talem eſſe in peccato. ſed in toto iſto tempore capiendo totum cathegorice iſte omittit omiſſione ſufficienti ad peccatum/ergo toto illo tempore ē ī peccato. Reſpōdet dupliciter ꝙ qñcū ꝙ obligatio cadit ſuper aliquam ptem ī ordine ad omnem ptem diſiuncti nulla omiſſio ptis eſt ſufficiēs ad cōtrahendū peccatū ſed omiſſio totius ē ſuficiens ad cōtrahēdū peccatū:& hoc capiēdo totum cathegoreumatice/bñ cōcedit ꝙ ī toto illo tempore eſt omiſſio ſufficiēs ad ꝯtrahēdū peccatū:nō ptūc:ſed pro illo inſtāti in quo auferṫ grā & nō eſt ſufficiēs ad cōtrahendū peccatū pro toto illo tempore. Hic ſolet qri: an ſumus obligati ad implere precepta decalogi ī caritate/dicitur primo ꝙ ſumus obligati adīplere illa tempore & loco. Secudo non ſumus obligati adimplere ī charitate:imo extra charitatem quis ſimpliciter poteſt illa adimplere. Mirabile eſſet ꝙ eſſemus obligati adimplere illa in ſtatu/quem cum difficultate poſſumus cognoſcere.

Vnde dicit.S.Bonauētu.& Gerſon ꝙ ſim
pliciter non tenemur adimplere illa ꝑcepta
in charitate.Contra tenemur adimplere ſe-
cundum intentionem ꝑcipiētis ſed intē-
tio ꝑcipiētis ē ꝙ per illorum adimpletio-
nem mereamur vitam eternā/quod nō po-
teſt fieri ſine caritate. Reſpondetur duplex
eſt intentio dei precipiſcentis circa iſta
precepta. vna eſt conditionalis/ alia abſo
luta:ſcilicet qua vult precepta adipleri/cō-
ditiōabilis eſt iſta ſi vis ad vitam ingredi ſer
ua mandata:hoc eſt ſi ꝑ precepta debeamus
mereri vitam eternā oportet illa adimplere
in gratia/& hoc dicebat paulus.Si montes
transferam & charitatem non habuerim ni
hil ſum:ſuple quo ad meritū glorie eterne.
queritur vltra an ſaltem in die dominico il
lud preceptum de dilectiōe dei ſit adimplē-
dum in charitate.Gabriel dicit ꝙ eſt inten-
tio bonauenture ſed non videtur verū: nā
credo ꝙ non inuenitur paſſus ſcripture per
quem ſic obligemur/& quia pene ſūt reſtri-
gende niſi inueniatur paſſus expreſſus cre-
do ꝙ non tenemur adimplere illud etiam
die dominico ī gratia ſub pena peccati mor
Quarta ꝓpoſitio. talis. ¶Quarta propoſitio in ordine ē iſta.
precepta legis naturalis ſtricte capta nō ſūt
diſpenſabilia quocūq̄ modo capiatur di-
ſpēſatio.patet/illa fundanē in primis prici
pijs euidētibus & neceſſarijs / & quoniam
neceſſaria mutari non poſſunt: & ſimiliter
quoniam euidentia ſunt declaratione non
egent:ideo neutro modo ſunt diſpēſabilia
Quinta ꝓpoſitio. ¶Quinta propoſitio: deus ſimpliciter cir-
ca obſeruationem preceptorum ſecunde ta
bule diſpenſare poſſet per precepti relaxa-
tionem:non tamen ſic diſpenſat de facto ꝑ-
pter magnam eorum cum lege nature pro-
prie proximationem.prima pars patet: qa
vt dictum eſt cū non ſint de lege nature ſtri
cte non poſſunt deduci formaliter ex prin-
cipijs neceſſarijs in ꝓña formali & ſimplici
ter neceſſaria:ergo deus illa poteſt mutare
cum nullam implicat contradictionē:ideo
non eſt negandum quin poſſit alicui pre-
cipere occidere innocentem/ plenum enim
dominum habet deus & viuificandi & oc-
cidendi.Poteſt igitur diſpenſare in precep-
tis ſecunde tabule reuocando illa: id eſt nō
plus obligando ad illa & hoc ſepe fecit:pri
mo reuocauit legem veterem quo ad om-
nia ceremonialia voluit eſſe obligatos ad
illa:& poſtea noluit eſſe obligatos. non eī
obligamur ad ceremonialia niſi de nouo i-
ſtituta ſint in hac lege/reuocauit etiam quā
do dixit abrahe ꝙ immolaret filium ſuum:
& in multis alijs.Secunda patet: quia cete-
ris ceremonialibus & iudicialibus ceſſanti-
bus chriſtus precepta decalogi in euāgelio
confirmauit. Vltima propoſitio. Omnia
cetera precepta ad decalogū reducuntur
tam diuina q̄ humana vel vt principia: vel
vt concluſiones: vel vt ex eis rationabili-
ter conſona.patet.Generaliora precepta vt
ſunt illa duo de dilectione dei & proximī
ſunt tanq̄ radices & principia ad que ordi-
natur decalogus:quia prime tabule precep
ta ordinant ad dilectionem dei: & ſecunde
ad dilectionē proximi/ cetera vero illis ſūt
conſona. Vnde notandum ꝙ quando ali-
qua propoſitio eſt de lege nature ſtricte ca-
pta illa in quocūq̄ ſtatuerit ſemper de lege
nature ſtricte & nunq̄ mutabitur. vnde ſi-
cut dictum eſt ī quarto:iſta ꝓpō oīa eſſe cō-
munia/nunq̄ fuit de lege nature ſtricte cap-
ta:ſed in ſtatu innocentie erat de lege natu-
re ad iſtum ſenſum ꝙ erat conſona legi na-
ture:puta iſti pacifice viuendum eſt / nunc
autem non eſt legi nature conſona. Et ſic
vna propoſitio poteſt eſſe conſona legi na
ture pro vno ſtatu:& pro alio non. Nam
pro ſtatu iſto/iſta eſt magis cōſona legi na
ture oportet poſſeſſiones eſſe diſtinctas q̄
oppoſita que in ſtatu innocentie fuit ma-
gis legi nature conſona.& que bona ſunt
in vno ſtatu mala ſunt in alio. Vnde legi-
ſlator ſemper accepit vnum principium de
lege nature quod non poteſt negari: &
illo habito accipit multa per que melius
cōſeruari poteſt/nō tñ neceſſario ſequūtur
ad illud principium vt pacifice viuendum
eſt in regno: ergo tributa ſunt imponen-

da ne populus ſuperbiat & cetera. & leges & ſtatuta ſuam firmitatem ab illo principio capiunt. & hec de queſtione.

¶Diſtinctio. xxxviij.

Circa diſtinctionem trigeſimam octauam: queritur vtrum omne mēdatium ſit peccatum. pro declaratione notaꝫ ꝙ veritas & falſitas ſermonis dupliciter attendi poſſunt. Vno modo ſecūdum ꝙ ſermo poteſt referri ad rem ſignificatā vel ad intentionē proferentis. Primo modo ſi fuerit adequatio rei ad ſignificata ꝙ res ita ſe habeat ſicut ſignificaꝫ ſe habere dicitur ſermo verus/ ſi non diciꝫ falſus. Sed comparando ad intentionem ꝓferentis ſermo dicitur verax ſi intendat mēte credendo quod verba foris ſonant. Si aliquid credat dicitur falax ſiuis aliquādo verum fuerit vt putans falſum illud quod verum eſt & aſſerēs pro vero/ fallax eſt illa aſſentio licet ſit vera/ & mendatium vtramqꝫ falſitatem dicit. ſ. inadequationem ſermonis ad rē & ad proferentis intentōnem. mētiri vero tm̄ vnā īportat falſitatem. ſ. iadequationem ſermonis ad intentionē mētis & ſic ſtat aliquem verum dicendo mentiri & falſum dicendo non mentiri. ſequiꝫ etiā ꝙ non omnis mentiens dicit mendatium. Vnde mendatium ſecundum auguſtinum eſt falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi. in qua ly vocis capitur pro quolibet ſigno ſignificatio. nam vt ait Ambro. non ſolum in verbis falſis ſed & in ſimulatis operibus eſt mēdatium. dicitur cum intentōne fallendi. i. falſum dicendi. non enī in omni mendatio eſt intentio decipiendi auditorem. vt patet in ioco ſo. Notandum vltra ꝙ triplex eſt mendatium. ſ. pernitioſum iocoſum & officioſum. pernitioſum dicit Scotus eſt quod eſt nociuum ex ſe vel nocet cui mentior vel de quo mentior puta quia eſt circa materiam nociuam. Vnde vtile & nociuum quodammodo opponūꝫ adinuicem & etiam neceſſarium & nociuū Ideo illa materia oppoſita vtili & nobis neceſſario eſt nociua/ vt credere eſt vtile & neceſſarium. Ideo mendatium circa materiam fidei & circa bonos mores dicitur pernitioſum/ ſit etiam circa quancūqꝫ materiam per quam ſit diuiſio / odiū / ſeparatio / & dānū vt ille qui mentitur ponens diuiſionem inter virum & vxorem. Aliud eſt officioſum quod alicui prodeſt & nulli nocet. nulli ſuple nocet quo ad bōa exteriora vel perſōe cui mentitur. vel de qua mentitur/ nocet tamē illi qui mētitur/ quia peccat venialiter. Iocoſum eſt quod ſit ad recreationem ſine deceptione eius cui profertur vel cum deceptione ſine nocumēto notabili. Vtrum ioſeph mentitus fuerit pernitioſe dicendo fratribus exploratores eſtis. videtur ꝙ ſic/ quia illud ex natura actus erat damnoſum dico tamen ꝙ non dicebat niſi coram ipſis fratribus/ & iocoſe neqꝫ intendebat eis nocere. ideo aſpiciēdū ad triplicem intētionē in mendatio pernitioſo. ſ. ad intentionem fallendi/ decipiēdi & nocendi/ quia multū confert ad cognoſcendum materiam mendatii pernitioſi. Vtrum mendatia officioſa & iocoſa in viris perfectis ſint mortalia/ ꝓ ſolutione duplex eſt homo perfectus/ quidem eſt perfectus quia eſt in ſtatu perfectionis exercēde ſicut ſūt prelati & curati/ obligātur enim ex officio exercere actus hierarcos. ſ. purgare: illuminare: docere: Alij dicuntur eſſe perfecti. i. in ſtatu perfectionis acquirende vt religioſi. Vnde charitas nō facit ſtatum perfectionis de quo loquimur quia paruulus innocens eſt in charitate nō tamen dicitur eſſe in ſtatu perfectionis nec exercende/ nec acquirende. Iſta queſtio difficultatem habet. Nam illud quod eſt veniale in aliquo non videtur effici mortale in alio propter aliquam circunſtantiam perſone niſi ſit obligatus ad illud. Ideo poniꝫ iſta propoſitō a gabriele/ mendatium officioſum & iocoſum neqꝫ in perfectis neqꝫ in in perfectis ex natura actus eſt mortale ſed tantum veniale peccatum/ quia neutrum ē

Quid ſit mēdatiū.

Triplex ē mēdatium.

ex ſe cōtra charitatem neqꝫ dei neqꝫ pximi.
dicitur ex natura actus quia mendatium io
coſum & officioſum pōt perfectis eſſe mor
tale per accidēs ſicut quodlibet veniale po
teſt fieri mortale vt ſi fieret ex contemptu.
vtrum autem veniale poſſit eſſe mortale vi
deatur in preludijs moralibus circa finem
capi.xxj. Vnde dicunt doctores ꝙ ſi p men
datium iocoſum aut officioſum auferatur
in doctrina iudicio & ſimilibus ad officiū
perfectorum pertinētibus auctoritas & vti
litas doctrine quam predicant eſſent morta
lia peccata. nam vt Auguſtinus ait/ ſi ſcrip
ture ſacre admiſceatur aliquod mendatium
nihil ſoliditatis mābebit i ſcriptura ſuple cō
tra hereticos & aduerſarios. Similiter ſi mē
datium iocoſum miſceatur in predicatione
in doctrina noſtra non cognitum eſſe tale
nichil ſoliditatis manebit i pdicatione dicē
tis/ſecus eſſet ſi tales viri perfecti dicerent io
coſa in actibus alijs non exercendo actus ie
rarchicos. Sed quid dicendum de perfectis
in ſtatu perfectionis acquirende: id eſt qui
non exercēt actus ierarchicos neqꝫ tenētur
exercere. Eodemmodo dicendum ſicut de
prelatis/quia tales exercendo actus perfecti
onis vel alios actus non tamen ex obligati
one miſcendo mendatium iocoſum nō ta-
men cognitum eſſe tale peccant mortaliter
vnde licet non ſint in ſtatu perfectionis ex-
ercende poſſunt tamen actus perfectionis
exercende exercere. Item etiam perfectus di
cendo mendatium iocoſum extra actus per
fectionis peccaret ſi tale mendatium eēt ſcā
dalum/talis enim plus ſcandaliſaret ꝙ ho-
mo communis/quia magis de eo exiſtimaꝰ
& de vita & de doctrina eius ꝙ de homine
Quid ſcā dalum. communi. & hoc proferendo mendatium
iocoſum non cognitum eſſe tale. Scandalū
enim eſt dictum vel factum minus rectū pre
bēs occaſionem ruine.i.peccati. & duplex
eſt.ſ.actiuum & paſſiuum ſiue datum & ac
ceptū. phariſei ex doctria chriſti ſcandaliſa
ti ſunt/habuerunt ſcandalum acceptum &
non datum. Nam chriſtus predicando nō
faciebat factum aut dictum minus rectum.
igitur &c. omne ſcandalum eſt fugiendum
primo ſcandalum paſſiuum eſt peccatum
& actiuum eſt minus rectum Ideo fugiēdū
niſi in tribus caſibus. vnde iſta propoſitio
ve homini per quem ſcandalum venit ha-
bet exceptionem.ſ.ſeruata veritate vite/do
ctrine/ & iuſticie / Chriſtus enim ſciebat
ꝙ populus ſcandaliſaretur/ nichilominus
predicabat/ quia veritas doctrine non eſt
dimitēda propter ſcādalum/ ſimiliter neqꝫ
veritas vite/ vt ſi aliquis ſcandaliſatur pro
pterea ꝙ ſorres facit ea que tenetur facere.
puta ieiunat/abſtinet a peccato &c. tūc p-
pter hoc non debet dimittere bonam vitā
ſuā. Dicit preterea Sco. ꝙ ſcandalū ſequēs
nunꝙ mutat naturam actus ꝙtum eſt ex na-
tura actus. ideo ſi aliquis actus qui ex natu-
ra ſua eſt veniale ſit mortale propter ſcan-
dalum ſequēs/hoc eſt ſolum de peraccidēs
ideo ponitur regula /ſcādalum actiuū ſup
poīt pro aliquo actu vel facto qui de ſe nō
eēt mortale niſi reſpectu audiētis. Ideo ſcā
dalum ſemper connotat aliquod extriſecū
& difficile eſt cognoſcere actus qui ex natu
ra eorum ſunt ſcandalum. Ideo reſpicienda
eſt conditio populi coram quo aliquid lo
quimur vel facimus/patet quid mendatiū
& de diuiſione mendatij. vnde multa alia
diſtinguntur genera mendatij. ſed nuc ſuf-
ficiat iſta triplex diuiſio.ſ.in pernitiōſum/
iocoſum/& officioſum/& cōueniunt om
nes ꝙ quodlibet mendatium eſt peccatū ſu
ple mortale vel veniale/vtrum autem iclu
dat de ordiationem ex ſe malam gabriel ad
ducit multas opiniones Gregorij Thome
Bonauenture/ & Scoti vide ibi. & hec de
queſtione pauca ſufficiant.

¶ Diſtinctio.xxxix.

Verum licitum ſit iurare in
teſtimonium veritatis.
Pro declaratione notan-
dum primo ꝙ iurare: vt
Auguſtinus ait eſt deum
in teſtem alicuius dicti ſi
ue affirmatiui ſiue nega-

tiui vocare. vnde deus vocatur i teſtem du
pliciter vno modo immediate quando .ſ.
deus immediate nominatur vt dicẽdo per
deum &c. mediate quando creatura primo
nominatur. vt iurãdo per angelos/per cre
aturam: iuocatur deus mediate pro ꝗto re
lucet in qualibet creatura. perfectio enĩ dei
relucet in omni creatura. & ſic in omni iu
ramento inuocatur deus/tanꝗ teſtis/ medi
ate vel immediate. Dicit alexander ꝙ quat
tuor ſunt forme iurandi ſiue modi. Primo
modo deus inuocatur in teſtem tanꝗ ipſa
veritas & pricipiũ veritatis/ vt iurãdo per
deum vel per virtutem dei. Secundo inuo
cando deum tanꝗ omnia cognoſcentem:
& tunc dicitur/teſtis ſit mi chi deus. Tertio
inuocando deũ in teſtem/vt ẽ retributor p̃
miorum bonis/ & ſic iuratur viuit deus ꝙ
ita eſt. Quarto inuocando deum in teſtem
tãꝗ retributorem pene malis. & ſic iuratur
deus hec michi faciat & cetera. Sed quare
ſunt inuenta iuramenta. Reſpõdetur quia
homo poteſt fallere & falli / Ideo eſt inuen
tum iuramentum. Homo poteſt fallere p
pter defectum veritatis in eo. poteſt falli p
pter ignorantiam & defectum cognitionis
quia non cognoſcit contingentia & mẽtes
aliorum & quia deus omnia cognoſcit nõ
poteſt decipi. Nam decipere vel fallere pro
uenit ex defectu veritatis/& quia in deo nõ
eſt defectus veritatis. ideo non poteſt deci
pere neq; fallere/ ſed iſte due cõditiones .ſ.
fallere & falli ſunt in hominibus. ideo ho
mo de homine certitudinem nõ habet nec
fiduciam/nec fidelitatem niſi in dictis ſuis
adducat teſtem qui nec fallere nec falli põt
& hoc eſt deus. Ex quo ſequitur ꝙ ſi oĩs
boni eſſent & Adam non peccaſſet nõ ege
remus iuramento. fallere enim ex malitia p
uenit. Et ad licitum iuramentum tria requi
runtur. Primo diſcretio iurantis. Secũdo
veritas illius de quo iuramus. Tertio iuſta
cauſa propter quam iuramus. Notandum
preterea ꝙ omne iuramentum eſt de preſẽ
ti preterito/ vel futuro. Illa que ſunt de pre
ſenti & preterito vocantur aſſertoria/quia
ſunt determinante veritatis/que vero ſunt
de propoſitionibus contingentibus de fu
turo promiſſoria vocantur. Vnde ad licite
iurandum iuramento aſſertorio requiritur
ita eſſe vel fuiſſe alias eſſet periuriũ. ſed ad
iuramẽtum promiſſorium requiritur ꝙ ita
fiat in futuro & iuramentum promiſſoriũ
eſt quadruplex. ſ. doloſum/Incautum/coa Quadruplex iuramentũ pmiſſoriũ.
ctum/& iuſtum/qđ caret iſtis cõditõnibus
quia non eſt doloſum neq; incautum neq;
coactum. doloſum eſt cum quis iurat voce
aliquid facere & habet intentionem nõ fa
ciendi/& iſtud eſt mortale peccatum & eq
ualenter periurium / quia non eſt cõformi
tas vocis ad intentionem. & dicit Scotus ꝙ
licet tale iuramentum ſit peccatum non ta
men eſt obligatorium. Ratio quia nullus
particulari obligatõne obligatur niſi intẽ
dat ſe obligare /ſed talis non intẽdit ſe obli
gare. igitur. Contra ergo talis ſic doloſe iu
rans reportabit commodũ iurando /quia
non obligatur adimplere. Reſpõdetur nul
lus reportat commodũ importando pecca
tum mortale/ q ſic doloſe iurat peccat qua
te &c. multi oppoſitum dicunt ꝙ obligat
verum eſt i foro exteriori quod iudicat de
exterioribus cogetur adimplere ſed non
obligatur in foro interiori. Vtrum ſi ipſũ
peniteat ſic doloſe iuraſſe ſit obligatus ad
implere. dico ꝙ nõ niſi aduehiat nova pro
miſſio ideo ex ſola deteſtatione non ſequit
obligatio/vt ſi ſortes pmiſerit doloſe ber
te ꝙ illam capiet in vxorem neq; intentio
nem habeat / ſi poſtea ipſum peniteat de do
loſa promiſſione non eſt obligatus niſi ſu
perueniat nouus conſenſus. Iuramentum i
cautum dupliciter fit. vnomodo quia ca
dit ſuper materiam prohibitam/ vt Plato
iurat ꝙ interficiet ſortem/ quicunq; ſic iu
rat peccat mortaliter/quia talis habet pro
poſitum peccandi mortaliter. ergo peccat
mortaliter: nam ſi non haberet intentionẽ
eſſet doloſum. Dico ſecundo ꝙ tale iuram
tum incautum nõ eſt obligatorium imo ẽ
dimittẽdũ/quia adimplere ẽ mortale/& cõ
tinuare propoſitum adimplendi eſt conti

nuare peccatum mortale.Secundo iuramē
tum dicitur incautum non quia cadat ſup
materiam illicitam ſed licitam proponēdo
nunꝗ illam materiam licitam adimplere vt
iurando nunꝗ intrare religionem vel aliqđ
aliud opus conſilij facere. Sed iuramētum
coactum eſt iuramētum metu extortum/&
hic intelligitur de metu cadente in conſtan
tem virum quādo .ſ. ex certitudine ſufficiē
te fugiendi aliquod maius malum ꝗ illud
ſit quod ſuſcipitur/vt ſi quis iurat graſſato
ri volenti eum interficere ſe daturum centū
vt euadat mortem/talis metus dicitur cade
te inconſtantem virum.& videtur eſſe de-
mente Scoti/ꝙ tale iuramentum nō ē obli
gatorium ſed alij communiter tenent op-
poſitū qa (dicunt) ſi nō obligaret eſſet iu-
ramentum non cadens in cōſtantem virū/
cum iuramentum cadens in conſtantē virū
eſt ſemper ad fugiēdum maius malum: ſed
dico ꝙ iuramentum cadens in conſtantem
virum non eſt ſufficienter liberum ad con-
trahendum obligationem/ſicut dicitur in
ſimili caſu de matrimonio quia non ē obli
gatorium. His poſitis dicitur ad queſtio-
nē ꝙ iuramētū cū debitis circūſtātijs ē lici-
tum & ſepe meritoriū. Hec ꝯcluſio ꝓbatur
deutero.vi.dicitur Dominum deum time
bis& per nomen eius iurabis.& mathei.v.
Reddes domino iuramenta tua/ſuper quo
verbo dicit Auguſtinus. Si peccatum eſſet
iuratio non diceretur in lege/reddes domi-
no iuramenta tua/reddimus autem domi-
no iuramenta quando iuramus per deum.
Ex facto idem probatur.deus enim ipſe iu
rauit per ſemetipſum.pſalmi. Iurauit dn̄s
dauid veritatem &c.Itē paulus iurauit ad
philipeñ.j.teſtis eſt michi deus. Hoc autē
ratōne probari poteſt.Omnis actus huma
nus cadens ſuper materiam debitam ſuffici
enter circunſtantionatam ſecundum dicta-
men recte rationis eſt bonus & licitus/quia
omnis talis eſt virtuoſus/ſed aliquod iura
mentum eſt huiuſmodi puta illud quod ca
dit ſuper debitam materiam.debita eni ma
teria eſt aſſertio vera teſtificanda per teſtem
idoneum qui veritatem nouit & teſtifican
do non fallit.& eſt deus qui eſt ſumma ve-
ritas. igitur dū veritas teſtificatur per deū
eſt debita materia iuramenti. poſſunt etiā
concurrere debite circunſtantie/ & talis ac-
tus iurādi ex charitate procedere poteſt &
in finem vltimum ordinari. & ſic non erit
tantum actus moraliter bonus/ſed etiā me
ritorius.patet igitur ꝙ licet iurare.&per de
um & per creaturas. Eſt enim maximum iu
ramentum iurare per deum.quia per nichil
aliud licite iuratur niſi inꝗtum in ipſo ſpe-
ciali modo eſt deus vt per euangelium &
reliquas &c. Ex quo ſequitur ꝙ ſicut iura-
re per deum eſt maximum iuramentum ita
periurium ſibi oppoſitum eſt maximū pec-
catum inter periuria/ꝗuis aliquando periu
rium per creaturas ſit magis infammatori-
um infamia enim non ſemper reſpicit ma-
ius peccatum ſed peccatum publicum. Et
hanc materiam de iuramento & piurio dif-
fuſe atꝗ clare vſꝗ ad finem huius tertij pſe
quitur doctor nullum amplius addo ver-
bum.

Finit cum dei laude per vtilis lectura clariſ-
ſimi doctoris theologi Parrhiſienſis magi
ſtri Iacobi Almain ſenonenſis in tertiū ſen-
tentiarum profitendo Gabrielem Parrhi-
ſius in regali collegio Nauarre. Anno dn̄i
mileſimo quingenteſimo duodecimo.

¶AVREA CLARISSIMI ET ACV/
tiſſimi doctoris Theologi magiſtri Iacobi
Almain ſenonenſis in tertium Sententiarū
lectura a quodam ſuo diſcipulo collecta.

POSTEAQVAM
Magiſter pertractauit
in primo ſentētiarum
de trinitate ſuperbene/
dicta quo ad ſe & ſecū/
dum rationem ſue na/
turalis perfectionis &
de quibuſdam attributis ſibi conuenienti/
bus ratione creature. Et in ſecundo de deo
inquantum relucet eius potentia in opere
creationis. In hoc vero tertio agit de eo in/
quantum eius ſapientia relucet in opere re/
parationis lapſi hominis. Primo agens de
verbi diuini incarnatione / conſequenter
de eiuſdem paſſione / & demum de ipſius
donis & virtutibus excellētiſſimis. Vnde
Paulus ad Galath. quarto. Ante principiū
huius textus / cum venit plenitudo tempo
ris &c. ponit aliquos textus qui declaran/
tur per iſtum. Dicit enim quāto tēpore he/
res paruulus eſt nihil differt a ſeruo cum ſit
dominus omniū: ſed ſub tutoribus & acto
ribus eſt vſq; ad prefinitum tempus a patre
ita & nos cum eſſemus paruuli ſub elemen
tis mundi eramus ſeruientes / at vbi venit
plenitudo tēporis miſit deus filiū ſuū. &c.
vult dicere cum eramus paruuli. i. ſub lege
ſolum & ſolam litteram veteris teſtamenti
habebamus / que erat ſolum figuratiua ad/
uentus Chriſti ſub elementis eramus ſeruiē
tes. id eſt eramus ſolū ſub legalibus obſer/
uātijs. quaſi vellet dicere / cū eramus in vete
ri teſtamēto habebamus doctrinā q̄ erat fi/
gura illorū miniſteriorū q̄ facta ſunt ī lege
Chriſti: ſed nos voluit deus facere magnos
cū venit plenitudo tpis miſit deus filiū ſuū
factū ex muliere / factū ex lege / vt eos q ſub
lege erāt redimeret vt adoptionem filiorū
reciperemus. Vnde lapſus homo in pctm̄ re
paratus eſt p Ieſum Chriſtū dn̄m noſtrū dei
& hoim mediatorem qui caput eſt eccleſie
noſq; mēbra eius Ephe. primo. Tempore
enim de promiſſione filij dei & de obſer/
uatione legalium adimpleto / miſit deus fi/
lium ſuum vt incarnaretur. & iſta miſſio
non eſt aliud q̄ eius benedicta incarnatio.
& ſic filium dei mitti a deo non eſt niſi filiū
incarnari. hoc eſt naturam humanam aſſu/
mere / quāobrem queritur primo. Vtrum
ſolus filius dei qui eſt ſecunda perſona in
diuinis naturam humanam ſibi vniuit in
vnitatem ſuppoſiti. ¶Pro ſolutione que/
ſtionis primo declarabuntur termini qui/
bus declaratis ponentur concluſiones & /
tertio mouebuntur dubia / quod intendi/
mus facere per totum proceſſum.

¶Quantum ad primum notandum ꝙ per
verbi incarnationem nihil aliud intelligi/
mus niſi aſſumptionem humane nature a
verbo in vnitatem ſuppoſiti per quam ve/
re deus dicitur homo & homo deus / hoc
eſt aliquam perſonam diuinam aliquam
naturam taliter aſſumere. id eſt taliter eius
dependentiam terminare ꝙ denominatio/
nes concretiue denominantes illam naturā
competant perſone & ſuppoſito aſſumen/
ti. & ſic ſecundam perſonam in diuinis aſ/
ſumere naturam humanam eſt illam effici
hominem ita ꝙ predicata hominis non im
portantia imperfectionem dicuntur de per
ſona diuina aſſumente vt infra declarabi/
tur. Sed primo declarandi ſunt iſti tres ter/
mini / natura / perſona / ſuppoſitum / qui ta/
men principaliter declarātur in primo ſen/
tentiarum. Vnde ſecūdum Occham in pri
mo & ſecundo diſtinctione tertia. Natura
eſt res aliqua poſitiua habens eſſe reale nō
tantum eſſe obiectiuum in anima: ita ꝙ na/
tura nihil aliud eſt q̄ res actualiter & reali/
ter exiſtens. Quelibet enim res que realiter
& actualiter exiſtit vocatur natura vt albe/
do / plato / ſortes &c̄. & non eſt hic queſtio
de natura communi quam imaginati ſunt
aliqui philoſophi / nec loquimur de natu/
ra vt eſt altera pars compoſiti eſſentialis de
qua Ariſtoteles ſcd̄o phiſicorū ꝙ ſola ma/
teria & forma dicunt natura: ſed in ppoſito
natura nihil aliud eſt q̄ res realiter exiſtens.

Suppoſitum vero eſt ens completum ab altero/non ſubſtantatum /non natum alteri inherere: neq alterum informare /ita q ſuppoſitum importat triplicem negationem/ actualem ſcilicet/& aptitudinalē/& partialem ita q illa res que eſt ſuppoſitum non ſit pars alterius. Secundo q non ſit ab altero ſuſtentata. & tertio q non ſit nata alteri inherere vel alterum iformare. Ex quo ſequitur q quelibet pars ſortis quāuis ſit natura non tamen eſt ſuppoſitum. Similiter accidentia in ſacramento altaris vt eſt albedo quāuis non ſit pars alterius nec inhereat non eſt tamen ſuppoſitum: quia habet naturalem inclinationem ad inherendum: accidentia enim in ſacramento altaris non habent modum ſubſtantie neq per ſe ſunt vt ly per ſe dicit proprium modum ſubſtātie. Vnde per ſe vt eſt proprius modus ſubſtantie dicit duas negationes: ſcilicet non inherere neq natum inherere: ſed accidentia in ſacramento altaris licet non inhereāt tamen nata ſunt inherere. ideo non habent modum ſubſtantie. Similiter anima beata non eſt ſuppoſitum/ quia habet naturalem inclinationem ad informandum corpus/ & appetit ipm informare/ & ſic anima non erit completa beata quouſq informet iterum corpus. Tertio dico q humanitas in Chriſto. id eſt a verbo ſuſtentata non eſt ſuppoſitum cum ſit ab altero ſuſtentata/ licet non ſit pars ſuſtentantis & aſſumentis/ nam ſecunda perſona in diuinis eſt ſimpliciter ſimplex/ & per conſequens incompoſnibilis: & ſic illa humanitas aſſumpta non eſt pars tertij nec alteri inherens nec nata alteri inherere neq ſuppoſitum/ quia ab altero ſuſtentata. Ex dictis patet/ q iſte terminus ſuppoſitum includit negationem partis/ ſuſtentationis & inheſionis. Ex quo ſequitur q illud quod eſt ſuppoſitum ſi aſſumatur deſinit eſſe ſuppoſitum. Nam quelibet entitas poſitiua creata poteſt aſſumi a verbo diuino ſecundum multos/ quia omnis creatura eſt in plena obediētia reſpectu perſone diuine. Vnde quelibet natura humana in ſe. id eſt in proprio ſuppoſito eſt vere perſona. & ſi aſſumeretur deſineret eſſe perſona. ſi poſtea dimitteretur iterum eſſet perſona & ſuppoſitum. Sed perſona eſt rationalis nature indiuidua ſubſtantia vt ait Boetius. Vel ſic eſt intellectualis nature incommunicabilis ſubſtantia ſecundū Richar. de ſancto victore quarto de trinitate/ & eſt eadē in ſentētia cum prima. ſed breuiter perſona ſecundum Occham eſt ſuppoſitum intellectuale: ita q ſolum perſona ſupponit pro ſuppoſito intellectuali ſicut angelus/ deus/ homo. Ex quo ſeqtur q nullum irrationale: nullum inanimatum: nullum accidens eſt perſona. Vnde ad hoc q aliquid ſit perſona/ vt ait Occham: oportet q ſit ſubſtantia intellectualis completa ideo partes ſubſtantie non poſſunt eſſe perſona. Item de ratione perſone eſt q ſit incōmunicabilis. id eſt non vnita alteri ſiue nō ſuſtentata. & ſic perſona ſupponit pro natura intellectuali connotans negationem quadruplicis communicabilitatis ſeu innitentie ſcilicet qua pars communicatur/ ſeu innititur toti: conſtituens conſtituto: forma ſubiecto: ſuſtentificatum ſuſtentificanti: & ſic patet differentia inter illos tres terminos perſona/ ſuppoſitum/ & natura/ ſiue ſingulare. Natura enim nihil aliud importat niſi actualem exiſtentiam /perſona ſuppoſitum intellectuale/ ſed ſuppoſitum triplicem negationem. illa tamen ſe habēt per ordinem. Omnis enim perſona eſt ſuppoſitum/ & omne ſuppoſitum eſt ſingulare ſeu natura: ſed non ediuerſo ſequitur/ hoc eſt eſt ſingulare ſeu natura: ergo hoc eſt ſuppoſitum. & vltra hoc eſt ſuppoſitū: ergo eſt perſona. Nam humanitas aſſumpta a verbo eſt ſingulare ſeu natura: & tamen non eſt ſuppoſitum neq perſona. Similiter nullum accidens dicitur ſuppoſitum aut perſona quanuis accidens ſit ſingulare ſeu natura. & hoc propter illas negationes quas important ſuppoſitum &

Quid perſona.

perſona vt dictum eſt.

¶ Vltra notandũ eſt pro modo loquendi doctorum in hac materia ꝙ quãdo dicitur iſta natura perſonatur & illa pſona perſonat illam natnram. vt perſona ſecunda in diuinis perſonat humanam naturam dupliciter hoc intelligitur. vnomodo in ſenſu proprio/ita ꝙ ſit ſenſus natura humana efficitur perſona a perſona in diuinis/& perſona diuina eam facit perſonam & ſic ille ſenſus eſt falſus/quia natura humana in ſuppoſito diuino. id eſt aſſumpta a verbo non eſt perſona/& ſic non efficitur perſona a ſuppoſito in diuinis: perſona enim cõnotat ꝙ non ſit aſſumpta. Alio modo poteſt intelligi in ſenſu improprio natura humana perſonatur. id eſt ſuſtentatur in vnitatem ſuppoſiti/& tunc vidẽdum eſt quid ſit ſuſtentari in vnitatem ſuppoſiti & oportet captiuare intellectum ad credẽdum perſonam in diuinis aſſumpſiſſe naturam humanam in vnitatem ſuppoſiti. Et primo ſupponitur ꝙ illa natura que aſſumitur ſi non eſſet ſuſtentata eſſet in ſe ſuppoſitum. vnde ſi deus aſſumeret albedinem vel animam rationalem preciſe non aſſumeret eã in vnitatem ſuppoſiti/quia illa natura ſic aſſumpta in ſe relicta. id eſt non ſuſtentata illa ſpecie ſuſtentationis non eſſet in ſe ſuppoſitum/nam illam aſſumi in vnitatẽ ſuppoſiti preſupponit ꝙ ſi relinquatur ab aſſumente eſſet ſuppoſitum. & vltra iſta propoſitio alterum ponit ſcilicet ꝙ illa natura quãtum ad eius dependentiam terminetur ad illam perſonam aſſumentem/& breuiter ſicut dicit Scotus difficulter declaratur quid ſit illa dependentia nature aſſumpte ad perſonam aſſumentem/& nõ poteſt dari aptior analogia ad hoc declarandum niſi accidentalis ad ſubiectum/nam dependẽtia accidentis ad ſubiectum eſt proximior ſimilitudo. oportet igitur ꝙ illa natura aſſumpta quantum ad eius dependentiam terminetur ad illam perſonam aſſumentẽ: hoc eſt ꝙ communicet perſone aſſumenti ea concreta que communicantur iſti nature ſi eſſet in ſe relicta. id eſt non aſſumpta/nam ſi eſſet in ſe relicta diceref rõnalis riſibilis/ſubſtãtia/corpus/aïal/& breuiter dicendum de omnibus aliis predicatis non importantibus imperfectionem. Ex dictis patet quid ſit perſona diuina aſſumere naturam in vnitatem ſuppoſiti. Si autem vellemus dicere ꝙ poſſet eius depẽdentiã terminare/poſſet albedinẽ aſſumere & alias res que in ſe derelicte non eſſent perſone neq ſuppoſita. Vnus modus dicit ꝙ perſona nõ dicitur perſona niſi per entitatem in ipſa/& per hoc volunt ſeruare tranſitum contradictoriorum per mutationem rei. id eſt per corruptionem illius rei per quam dicitur perſona: ſed iſta opinio vix deffenſari poteſt/nam ſequeretur ex illa ꝙ in illa natura aſſumptibili eſſet aliqua entitas quam deus non poſſet mecum aſſumere/ſi ita ſit ꝙ perſona importet entitatem a qua res denominatur formaliter perſona/quia ſi aſſumeret mecum ego aſſumptus ero adhuc perſona. ergo non ſuſtentatus & per conſequens non aſſumptus. Item ex iſta opinione ſequeretur ꝙ eſſet poſſibile hanc naturam remanere non ſuſtentatam ab alio nec partem alterius & tamen non erit perſona. Aſſumptum patet/quia ſecunda perſona in diuinis poteſt relinquere naturam quã aſſumpſit nihil de nouo in ipſa producendo/quo facto verum eſt dicere ꝙ non eſt ab alio ſuſtentata neq nata informare neq inherere/nec erit perſona.

Reſolutio Scoti in prima queſtione tertij/& omnium aliorum eſt ꝙ natura que eſt perſona vel ſuppoſitum non dicitur perſona per entitatem in ipſa exiſtentem: ſed perſona & ſuppoſitum denominantur taliter ſolum per negationes ſupradictas. Suppoſitum enim importat duplicem negationem ſcilicet actualem & aptitudinalem/ſiue in natura intellectuali/ſiue non: vt lapis eſt ſuppoſitum. ſed in natura intellectuali idem bene dicitur ſuppoſitum & perſona.

Perſona autem ſuppponit pro natura in-
tellectuali/& preter illam nihil aliud im-
portat niſi negationem quadruplicis com
municabilitatis vt patuit.
¶Conſequenter notādum circa vnionem
illam mirabilem nature humane ad verbũ
ꝙ difficultas intelligendi & exprimendi
modum eius ex duobus conſurgit. Primũ/
quia nulla ſimilis inuenitur in natura crea-
ta/ad cognitionem autem diuinorum nõ
niſi ex creaturis aſcendimus/ vbicunq; au-
tem vnio in creaturis inuenitur: ibi maior
eſt diſſimilitudo ꝙ̄ ſimilitudo ad illā vnio-
nem benedictam. Secundum/quia non eſt
vndiquaq; certum an illa vnio ypoſtatica
ſiue perſonalis qua natura humana aſſumi
tur ſeu vnitur verbo importet aliquid di-
ſtinctum ab extremis vnitis quo formaliter
fiat illa vnio: an nihil diſtinctum. De hac
materia eſt difficultas īter doctores: ex vna
parte Scotus & Occham prima queſtione
tertij. & Gregorius diſtinctiõe. xxviij. que-
ſtione ſecũda. videlicet quid importat iſta
dependentia qua dicimus naturam aſſum-
ptam dependere a ſecunda perſona in diui-
nis. Vnde natura aſſumpta a verbo non di-
citur dependere a ſecunda perſona in diui-
nis quantum ad conſeruari/quia quelibet
perſona in diuinis equaliter conſeruat illā/
cum opera trinitatis ad extra ſint indiuiſa.
& tamen non dicitur depēdere ab alijs dua
bus perſonis: ſed dicitur dependere a ſecun
da perſona in diuinis/quia eius dependen
tia terminatur ad ſecundam perſonam: &
non ad alias. Alie enim non dicuntur ter-
minare illam dependentiam: ſed de hoc in
dubijs ſequētibus. Sed queritur ꝗd ſit illa
dependentia ſeu vnio an īportet aliquē re-
ſpectũ ſeu relationē. Occhā vbiq; negauit
relationes niſi in incarnatione neq; vnq̄ po
ſuit niſi reſpectũ vniõis nature humane ad
perſonam diuinam. & talis ſecundum eum
nõ eſt realis ſed tm̄modo ratiõis. Hoc illi
ſcotiſte īponentes dicũt ꝙ fuit coactus fate
ri veritatem. Vnde Scotus & ſequaces di-
cunt ꝙ iſta dependentia. id eſt vnio eſt rela
tio realis extrinſecus adueniens diſquiperā
tie que non ponit in altero extremorum re
lationem eiuſdem ſpeciei ſcilicet realem/
quia vnioni nature humane inherenti nul
la correſpondet relatio realis in verbo.
Nam verbo immutabili per ſuam incarna-
tionem nihil noui aduenit cum non ſit po
tentiale. & ſic illa relatio non eſt mutua ſeu
communis realiter licet ſit communis ſecũ-
dum denominationem. fundatur igitur &
inheret nature humane non diuine licet ter
minetur ad diuinam. Terminare autem nul
lam dicit imperfectionem. Dependentia au
tem ſecundum eos imperfectionem dicit/
nam licet filius in diuinis realiter producã-
tur a patre: tamen non dependet ab illo/
quia non poteſt eſſe dependentia inter ali-
qua niſi ſint alterius nature. Et dicit Scotus
ꝙ propter hoc ꝙ natura humana vnitur
verbo non ſequitur dependentia in perſo-
na diuina vel potentialitas vel compoſitio
immo dicit ad terminandum illam vnio-
nem requiritur ꝙ ſit perſona independens
habens talem naturam qualis requiritur ad
terminandum. Non ſequitur ergo depen-
dentia in perſona/quia perſona diuina nõ
poteſt aliqua relatione reali referri ad crea-
turam. Dicit conſequenter Scotus ꝙ non
repugnat perſone diuine terminare illam
vnionem inquantum hec perſona. Dices
omnis reſpectus creature ad deum termina
tur ad tres perſonas. Reſpondet ipſe ꝙ re-
ſpectus creature ad deum qui in ſe inſequi-
tur propriam naturam creature termina-
tur ad tres perſonas/non tamen oportet
de reſpectu aduenticio: id eſt qui ex tempo
re poteſt aduenire ſicut iſta vnio. Exemplũ
primi/vt ſortes creatur. iſte reſpectus inſe-
quitur propriam naturam creature & ter-
minatur ad tres perſonas/quia omnis talis
reſpectus creature ad deũ in termino requi-
rit eſſentiam diuinam: ſed ille reſpectus ſci-
licet vnio pſonalis non inſequitur propriā
naturam nature creature. quare & cetera.

Ex dictis huius opinionis patet quid ſit illa dependentia & vnio & in quo fundetur: & ad quid terminetur.

Opinio Grego.

Alia eſt opinio Gregorij de arimino in primo ſententiarum oppoſita prime qui nititur omnino improbare talem relationem. Dicit enim ꝙ talis vnio nature humane ad verbum non dicit aliquam entitatem diſtinctam a natura humana & a verbo: ſed tantum naturam humanā & verbum nō qualitercunq̄ ſed vnita: ita ꝙ talis dependentia ſiue vnio nihil aliud eſt capiendo collectiue q̄ res vnite vel ita ſe habentes ad inuicem ſit ꝙ dependentia eſt res ab altera dependens que ei cōmunicat ſuas denominationes concretiuas. ¶Iſtis vtcunq̄ declaratis reſpondendum eſt ad queſtionem per aliquas concluſiones.

ꝑma concluſio.

Prima. Natura creata ſiue humana ſiue non humana ſupoſitaliter diuine perſone ſimpliciter vniri poteſt. Patet/illud eſt ſimpliciter poſſibile quod nullam includit repugnantiam. ſed humanam naturam ſuppoſitaliter perſone diuine vniri nullam includit repugnantiam. igitur. conſequentia eſt certa cum maiore. Patet minor. Primo non includit repugnātiam ex parte nature vnibilis nec ex parte perſōne diuine dependentiam ſuppoſitalem terminantis. & aliunde nulla poteſt aſſignari repugnātia. antecedens patet pro prima parte/quia cum natura humana ſit finite perfectionis non plus repugnat ſibi ſuppoſitaliter & ſimpliciter dependere ad ſuppoſitum diuinum q̄ ꝙ accidens dependeat a ſuo ſubiecto vel partes tam eſſentiales q̄ integrales a toto. ergo ex parte nature que eſt in pura potentia obedientiali reſpectu diuine perſone/non repugnat dependere ab illa. Secundo non repugnat ex parte ſuppoſiti diuini/quia terminare dependentiam nature humane non includit imperfectionem vt tactū eſt in notatis/nec importat in ſuppoſito diuino aliquam imperfectionem/quia nec limitationem nec potentialitatem nec compoſitionem in termino: ſed ſolam cōmunicabilitatem. vnde ſicut nec ex accidenti & ſubiecto fit vnum ens per ſe: ita nec ex perſona diuina & natura humana fit vnū per ſe. Patet ex his quomodo non implicat naturam humanam ſuppoſito diuino vniri & quomodo illud eſt poſſibile.

Secūda.

¶Secunda concluſio. Natura humana poteſt ſuppoſitaliter vni perſone diuine vniri & non alteri. Probatur/ratio terminandi iſtam vnionem que terminatur ad ſuppoſitum diuinum eſt incommunicabilitas in ſuppoſito. ergo vbi ſunt diuerſe incommunicabilitates ſunt diuerſe rationes terminandi iſtam dependentiam ſeu vnionem: ſed in patre & filio & ſpiritu ſancto ſunt diuerſe incommunicabilitates. ergo in ipſis ſunt diuerſe rationes terminādi iſtam dependentiam: ſed in quibuſcunq̄ ſunt diuerſe rationes terminandi vnionem ad vnam illorum terminari poteſt quāuis non ad alteram. ergo poteſt ad vnam perſonam terminari & nō ad alteram. neq̄ eſt idem de cauſalitate rerum ad extra & de iſta aſſumptione nature. vnde in patre & filio & ſpiritu ſancto eſt eadem ratio ſecundum quam producunt res ad extra: quia diuina & infinita potentia/ſed nullum perfectibile nullum attributum eſt ratio terminandi iſtam vnionem ypoſtaticam/imo potius proprietates perſonales. Terminare enim non importat actionem ſed terminum alicuius relationis ſecundum Scotum. Cum igitur aſſumere ſit terminare que nullam actionem importat poteſt vni perſone conuenire & non alteri. Igitur cum in patre filio & ſpiritu ſancto ſint diuerſe proprietates perſonales poteſt vnio ad vnam terminari quāuis non ad alteram/& ſic poteſt vni perſone vniri & non alteri.

Tertia.

¶Tertia concluſio. Sicut natura humana vnitur verbo ita poteſt vniri cuilibet ſuppoſito patri ſcilicet & ſpiritui ſancto/quia non magis implicat q̄ vniatur patri aut ſpiritui ſancto q̄ filio cum quecunq̄ ratio probans poſſibilitatem huiuſcemodi vnionis reſpectu vnius pſone ꝓbet pariformiter reſpectu aliarum perſonarum igitur. &c.

¶Quarta concluſio ꝙ natura humana ſit vnita filio eſt articulus fidei neceſſario credendus ꝗuis illud non poſſit naturali ratione demonſtrari. Prima pars patet/quia eſt articulus fidei verbum factum eſſe carnem id eſt hominē Ioan. j. q̄d ſine vniōe nature humane cū verbo fieri non pōt. Scđa pars patet/quia verbum eſſe hominem non poteſt euidēter probari ex principijs per ſe notis neq̨ per experientiam/nam anteq̄ habeatur per experientiam ꝙ verbum eſt incarnatum neceſſario requiruntur noticie extremorum ituitiue: ſed vna ſcilicet noticia verbi diuini eſt nobis impoſſibilis pro ſtatu vie. igitur. ¶Quinta concluſio/natura humana neq̨ patri neq̨ ſpiritui ſancto ypoſtatice vnita eſt: ſed tantum verbo. Patet/nullibi legitur pater aut ſpiritusſanctus eſt factus caro: ſed legitur ex Auguſtino in eccleſiaſticis dogmatibus non pater carnem aſſumpſit neq̨ ſpiritusſanctus: ſed filius tantum. Filius enim miſſus eſt & nō pater propter multas congruentias quas tangit magiſter in textu.

Primus dubium. ¶QVANTVM AD TERTIVM ARticulum mouentur dubia circa concluſiones. Primum contra primam concluſionē dictum eſt ꝙ natura humana poteſt vniri verbo. Contra/anteq̄ aliqua ſint vnibilia oportet ꝙ interea ſit proportio: ſed inter perſonam ī diuinis & naturam humanam nulla eſt proportio cum finiti ad ifinitum nulla ſit proportio/imo magis diſtant ad inuicem q̄ queuncq̨ contraria/quia infinite diſtant. ergo apparet ꝙ inter ea nulla poteſt eſſe vnio. Reſpondetur negando maiorem/imo que magis diſtant regulariter ſunt magis vnibilia. vnde inter ſubſtantias magis diſtantes ſunt materia & forma que plus adinuicem diſtant q̄ homo & aſinus/plus diſtant adinuicem accidens & ſubiectum q̄ due forme: & tamen materia & forma & accidens & ſubiectum ſunt adinuicē vnibilia: & non due forme. igitur non requiritur anteq̄ aliqua ſint adinuicem vnibilia ꝙ inter ea ſit proportio. Saltem quantū ad gradum perfectionis ꝙ vnum ab altero diſtet ſecundum certum gradum proportionis. & hoc modo infinite diſtantie perfectionaliter bene ſunt adinuicem proportionata. Vnde cum dicitur finiti ad infinitum nulla eſt proportio verum eſt entitatiua & quo ad perfectionem: quia quantumcunq̨ ens finitum reduplicetur nunq̄ attinget perfectionem entis infiniti: ſed poſſunt eſſe multe alie proportiones puta paſſi ad agens/ſuſtantati ad ſuſtantans &c. Contra verbo diuino nihil poteſt vniri. Patet: que vniuntur fiunt vnum/ſed impoſſibile eſt creaturam fieri vnum cum creatore/quia tunc creatura fieret creator/ & multa alia poſſunt inferri abſurda. igitur. Dico ꝙ verbo diuino nihil poteſt vniri per modum compoſitionis ſcilicet ꝙ ex ipſo & verbo diuino componatur vnum totum tanquā ex materia & forma: ſed bene ſuppoſitaliter Vnde naturam vniri alteri ſuppoſitaliter non eſt hanc fieri illam: ſed hanc dependere ad illam. Vnde dicit Occham non eſſe imaginandum iſtam vnionem eſſe vinculum ligans naturam humanam cum verbeo diuino ſed eſt dependentia nature ſuſtantate ad verbum ſuſtantans/ita ꝙ ſecundum eum homo vt importat naturam humanam non ſubſtantatam eſt terminus cognotatiuus ſupponēs pro humanitate cōnotando illam non eſſe ſuſtantatam & illa ſuſtantata propter defectum cognotationis non poteſt dici homo: tamen per illam aliquid eſt homo puta verbum diuinum. & ſic patet de primo dubio. ¶Secundo dubitatur circa ſecundā concluſionem in qua dictū eſt ꝙ natura humana poteſt ſuppoſitaliter vni pſone diuine vniri ꝗuis non alteri. Contra/non poteſt natura humana depēdere ab vna perſona quin ab alia. igitur. 2m dubium. Patet/opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa. ergo non ſolus filius eſt terminans illam dependentiam. non enim poteſt filius agere quin pater & ſpiritusſanctus agant & ediuerſo. igitur eodē mō implicabit vnā naturā depēdere ſuppoſitaliter ad vnā & nō ad

alias ¶ Altera ratio apparentior/vna perſona in diuinis nõ poteſt obiectum terminare noticiam quin quelibet perſona terminet illam obiectiue. ergo natura humana non poteſt dependere ſuppoſitaliter ad vnam perſonam quin ſuppoſitaliter depẽdeat ad quamlibet aliam cum nulla videatur ratio diuerſitatis. antecedens patet/per dictum Chriſti/Philippe qui videt me videt & patrem/quia ego in patre & pater in me eſt. i. ſumus idem eſſentialiter/tũc arguitur ſic. non poteſt vna perſona terminare noticiam quin quelibet perſona terminet/quia perſone vnum & idem ſunt. ergo eodem modo vnio iſta hypoſtatica propter eandẽ cauſam non poteſt terminari ad vnã quin terminetur ad reliquam. ¶ Ad primũ iſtorum negatur antecedens/& conſequentia & ad probationẽ. Dico ꝙ eſt eadẽ ratio in patre filio & ſpiritusſancto/ſecũdum quã ad dextra producunt creaturas ſcilicet potentia que eſt attributum ꝯueniens imediate eſſentie. nam in ſimbolo dicitur nõ tres omnipotentes ſed vnus oĩpotens: ſed non eſt eadem ratio terminandi ſuppoſitalẽ dependentiam quia eſt proprietas perſonalis ideo ꝗuis implicet vnam creaturam dependere effectiue ab vna perſonarum quin dependeat etiam effectiue ab alia non tamen implicat de dependentia ſuppoſitali quare vna perſona poteſt terminare dependẽtiã ſuppoſitalem creature ſine alia: ſed nõ cauſalem. ¶ Ad ſecũdum/quãtum ad illud ꝙ aſſumitur in antecedente eſt multiplex modus dicendi. Nam Scotus & Depalude tenent ꝙ pater poteſt videri & non filius/& creatura poteſt frui vna perſona & non altera dato tamen antecedente nego cõſequẽtiam/quia ad vnum eſt teſtimonium ſacre ſcripture & non ad aliud Qui videt me videt & patrem &c̃. ideo oportet fateri vnũ/& non reliquum quia eſt reuelatum: ſed de cauſa poteſt eſſe ſuaſio. Nam cognitiones noſtre feruntur in obiectum ſub ratione veri: ſed eſt eadem veritas in patre filio & ſpiritusſancto/quia veritas eſt vnum eſſentiale. propterea non poteſt terminari noticia ad vnam perſonam quin ad quãlibet/ſed ratio terminãdi non eſt attributum ſed proprietas perſonalis. ¶ Circa concluſionem tertiam dubitatur tertio. Vtrum tres perſone poſſint eandem naturam terminare ſeu ſuppoſitare ſimul an tantum ſucceſſiue. videtur ꝙ ſimul & ſemel: quia ſucceſſiue non eſt difficultas. Circa hoc eſt controuerſia inter Scotum & Occham/nam Scotus dicit ꝙ implicat contradictionem eandem naturam ſuppoſitari ſimul & ſemel a diuerſis perſonis. & ratio ſua precipua eſt. quia implicat contradictionem eandem rem totaliter & effectiue depẽdere totaliter a duabus cauſis. nam bene ſequitur dependet totaliter effectiue ab iſta. ergo nullo modo ab alia implicat ꝙ totaliter a prima & totaliter a ſecunda (non enim implicat quim idẽ effectus depẽdeat perſonaliter a duabus cauſis vt calor ab igne dependet & a celo. ſimiliter filius a patre & matre: ſed ꝙ ab vtroq; totaliter implicat contradictionem) ergo videtur ꝙ implicet cõtradictionem ꝙ quelibet perſonarum aſſumat eãdem naturam & totaliter dependeat a qualibet illarum. Guillermus occham apparenter tenet contrarium. pro cuius imaginatiõe dupliciter intelligimus effectum totaliter dependere a duobus. Vno modo ꝙ dependeat totaliter. i. ſecũdum quãlibet eius partem dependeat ab illis. Alio modo ꝙ dependeat totaliter ab illis duobus. i. dependet ab vno illorum totaliter/ita ꝙ ad eius productionẽ & conſeruationem aliud non concurrit & ſic implicat: ſed non implicat in primo ſenſu ꝙ dependeat totaliter a duobus. i. ſecundum quãlibet eius partem. Ignis enim producit totum calorem & totaliter totalitate effectus. id eſt ſecundum quãlibet eius partem. Similiter & ipſe deus pducit totũ calorem ſecundum quãlibet ſui partem. ideo calor dependet totaliter ab illis duabus cauſis ſcilicet ab igne. & ideo. Similiter voluntas producit actum ſecundum quamlibet eius partem. & cũ hoc noticia obiecti.

id eſt nulla eſt pars quin cauſetur ab actu co
gnoſcendi & ab ipſa voluntate: ſed tamen
eſt falſum ꝙ producatur totaliter a volun-
tate.i.ꝙ a nullo altero dependeat preterꝗ̃
a voluntate/cum ergo ſit poſſibile ꝙ aliqs
effectus totaliter dependeat quo ad produ
ci a duabus cauſis poteſt vna natura depē-
dere ſimpliciter a duabus perſonis. & tunc
eſt verum dicere quelibet iſtarum perſona-
rum hypoſtatice pōt hāc naturam ſibi vni-
re.ergo tres perſone poſſunt eandem natu-
ram ſimul & ſemel aſſumere.& ē reſolutio
probabilior:ſed vtrum tūc totaliter ſuppo
ſitetur a qualibet illarum.dico ꝙ ſic in pri-
mo ſenſu:ſed non in ſecūdo puta ꝙ a quali
bet dependeat ſic ꝙ a nulla alia/quia hoc
implicat. Vtrum tunc ille perſone ſint plu-
res homines.dico ꝙ ſupponendo ꝙ nō ſit
in homine niſi vnica anima. Iſta eſt conce-
denda caput & manus ſunt duo animata.
Similiter dicerē in illo caſu pater & filius &
ſpiritusſanctus/licet quilibet ſit homo non
tamen eſſent vnus homo ſed tres homines
& quilibet eſſet filius virginis non tamen
vnus filius virginis:ſed tres filij virginis/
quos tamen virgo vna cōceptione & vno
partu genuiſſet/nec tamen propter hoc pa
ter eſſet verbum aut ſpiritusſanctus/ſicut ſi
eadē albedo informaret tres homines eēnt
quidem albi eadem albedine/non tamen
eſſent vnum album ſed tria alba. ¶ Dubita
tur vltimo circa materiam queſtionis:nam
habitum eſt ꝙ ſecunda perſona in diuinis
eſt immediatus & proximus terminus vnio
nis nature humane ad diuinitatem /dubita
tur modo an eſſentia diuina poſſit eſſe pri-
mus terminus & immediatus iſtius vnio-
nis & aſſumptionis hoc eſt an eſſentia diui
na poſſit ſibi vnire ſuppoſitaliter naturam
humanam. Vnde ſupponendum eſt quid
eſt eſſe primum terminum & immediatum
talis vnionis. Pro cuius declaratione notā
dum ꝙ primus terminus vniōis eſt ad quē
terminatur vnio omni alio circūſcripto per
ymaginationem: quod formaliter diſtin-
guitur ab ipſo / & de quo verum eſt dicere

hoc eſt vnitum illi & ad quem terminatur
adhuc ſi per imaginationē ſecluderet ques-
libet alia res ab ipſo. Secundo ſupponitur
ꝙ licet inter eſſentiam & perſonas nō ſit re
alis diſtinctio (Nam iſta eſt vera eſſentia eſt
perſone/& perſone ſunt eſſentia) tamen in
ter eſſentiam & perſonas ſimul iunctas eſt
formalis diſtinctio. Nō formalis vt loqui
tur Scotus:ſed hic vocatur formalis vt tm̄
valet ſicut identitas realis ita ꝙ idem eſt di
ſtinctio formalis & identitas ſed non con-
uertibiliter.hoc eſt quādocunqꝫ aliqua ſic
ſe habēt ꝙ de ipſis verum eſt dicere hoc eſt
hoc/eſt identitas realis/inter ipſa nichilo-
minus de vno predicatur vnum predicatū
quod negatur de alio/tunc illa dicuntur di
ſtingui formaliter:licet enim iſta ſit conce-
denda eſſentia eſt pater & ſic eſt idētitas re-
alis.tamen iſta eſt vera eſſentia eſt commu-
nicabilis/& iſta eſt falſa/pater eſt commu-
nicabilis. Similiter vera eſt iſta pater gene-
rat & iſta falſa eſſentia generat/& ſic aliqd
verificatur de eſſentia ꝙ negatur de pa-
tre/& econuerſo quanuis eſſentia realiter
ſit pater/ergo diſtinguntur formaliter.di-
ſtinctio ergo formalis eſt realis identitas
ſed non conuertibilis/hoc eſt quando hoc
eſt hoc: ſed aliquid dicitur de vno & non
de alio. Hoc ſuppoſito illud dicitur imme
diatus terminus vnionis ad quem per yma
ginationem ſi omne aliud ſecluderetur ip-
ſo remanente adhuc vnio terminaretur. vt
nunc vnio humanitatis terminatur ad ſecū
dam perſonam in diuinis:& ratio terminā
di eſt proprietas perſonalis apud doc.quia
ponit conſtitutionem in diuinis & non cō
poſitionem poſt Occham. filius enim con
ſtituitur ex eſſentia:ſed non cōponitur. Se-
cundo notandū ꝙ non eſt idem vniri ali-
cui & ſuppoſitari ab aliquo/hoc eſt aliud ē
terminare vnionem & ſuppoſitare naturā
aſſumptā.nā vniri ſuppoſitaliter ſiue ſup-
poſitari nihil aliud eſt ꝗ̃ dependētiam ſup
poſitalem terminari ad ſuppoſitum extrin-
ſecū/ita ꝙ natura que aſſumitur in aſſumen
te dicit aſſumentem eſſe formaliter ſuppo-

ſitum quia ſi non habeat formaliter ſuppo
ſitare non poterit dare alteri dependētiam
ſuppoſitalem. Ex quo ſequit ꝙ iplicat con
tradictionem naturam aſſumptam ſuppoſi
tari in eſſentia diuina / cum eēntia nō ſit for
maliter perſona cum non ſit incommunica
bilis: imo formaliter eſt tribus perſonis cō
municabilis. His ſuppoſitis qn̄ queritur an
poſſit eſſentia diuina eſſe imediatus & pro
ximus terminus illius vnionis. dico primo
poſt ocham prima queſtione tertij. & poſt
Scotum in quita diſtinctione queſtione. j.
ꝙ perſona diuina poteſt eſſe imediatus ter
minus vnionis. Secundo / non poteſt natu
ra humana ſuppoſitari in eſſentia diuina /
quia eſſentia diuina non poteſt ſuppoſita
re. Tertio ſi natura diuina eſſet immediatus
terminus illius vnionis / quelibet perſona
rū eſſet terminus mediatus illius & q̄libet
pſōa denomiaret hō mediate: a natura vni
ta immediate eſſentie. ℭ Contra: eſſentia di
uina poteſt eſſe imediatus & proximus ter
minus vnionis / patet / natura diuina eſt in
mediatus terminus quo aīa grata vnit deo
& beati vniuntur deo: ergo poteſt eſſe im
mediatus terminus vnionis nature humāe
ad ipſam. patet cōſequētia cum nō videtur
maior ratio de vno q̄ de alio. Ad hoc dico
ꝙ licet eſſentia diuina poſſit eſſe terminus
primus alicuius vnionis nature hūane ad
ipſū / nō tn̄ pōt eſſe terminus primus vnio
nis ſuppoſitalis ita ꝙ eſſētia diuina nō pōt
ſuppoſitare naturam aſſumptam immedia
te. ratio quia non eſt formaliter pſona cum
non ſit icommunicabilis vt dictum eſt. Itē
ſi eſſentia eſſet immediatus terminus vnio
nis quelibet perſonarum eſſet remotus ter
minus. patet quicquid ꝯuenit eſſētie vt ter
mino primo reſpectu creature conuenit
omnibus perſonis. nam quelibet perſona
rum ex eſſentia conſtituitur ſecundum oc
cham. ergo cum iſta habitudo que tūc erit
in iſta eſſentia ſit habitudo ad aliquam crea
turā. i. ad naturam aſſumptam eadem com
petet quamuis remote ipſius pſonis. ergo
quelibet perſonarū mediate termiaret. Di
cunt aliqui quod ad terminandum non re
quiritur in communicabilitas ſed ſufficit in
finita & per ſe & ſingularis exiſtentia. Sed
eſſentia infinite & per ſe ſimpliciter exiſtit.
ideo poteſt dependētiam creature termina
re. & ſi terminaret non ſolū eſſentia eſſet ho
mo ſed quelibet perſona: ſed nunc termina
tio non conuenit eſſentie ſed ſecūde perſo
ne in diuinis / quia ratio terminandi eſt pro
prietas perſonalis:

ℭ Queſtio ſecunda.

VTrū verbum & quelibet
perſona diuina poſſit de
pendentiam indifferen
ter cuiuſcunqꝫ nature ter
minare tam rationalis q̄
irrationalis / tam ſubſtā
tie q̄ accidentis. Conſtat
ex fide ꝙ poteſt terminare dependentiā na
ture rationalis ad minus humane. ſed diffi
cultas eſt an poſſit terminare dependētiam
aliarum creaturarū vt lapidis / arboris / &
accidentalis nature. ℭ Circa hoc eſt duplex
modus dicendi / & eſt cōmuuis opinio / ꝙ
deus poteſt ſibi vnire hypoſtatice / aut per
ſonaliter / aut ſaltem quantum ad illam de
pendentiam indifferenter quamlibet crea
turam ſiue rationalem ſiue irrationalē: pa
tet / non eſt maior repugnantia ꝙ lapis ſup
poſitetur a ſuppoſito ſiue perſona in diui
nis q̄ homo. ergo. Patet in pura potentia
obedientiali ſe habet lapis ad deū ſicut ho
mo: ergo ſicut poteſt terminare dependen
tiam ſuppoſitalem hominis / & etiam lapi
dis: vel aſini. & credo magis huic opi. q̄ op
poſite. ℭ Alia ratō fortiſſima q̄ apparet. in
triduo erat anima ſeparata a corpore Chri
ſti / & tunc corpus Chriſti non erat anima
tum anima rationali: imo dicunt doct. pro
maiori parte ꝙ tunc erat informe ſaltē quā
tum ad formam ſubſtantialem / tenendo ꝙ
non ſit niſi vnica forma ſubſtantialis in ho
mine / oportet hoc neceſſario fateri ꝙ in tri
duo erat informe & non erat forma cadaue
ris / quia tunc de nouo deus aliquid aſſum
pſiſſet ſcilicet formam cadaueris. nam tunc

in triduo erat illud corpus vnitum ſuppoſi
to diuino ſicut & anima rationalis erat vni
ta: ſed in triduo corpus nullomodo erat ra
tionale. quia non habebat animam ratiõa
lem nec aſſiſtentem / quia deſcenderat ad in
feros / ſecũdum communiorem opinionẽ
& probabiliorem: ergo ſi poſſit vnire ſibi
& aſſumere corpus ſine anima poterit eodẽ
modo res irrationales & inanimatas imo
etiam incorporeas aſſumere. Hoc cõfirma
tur nam in triduo non erat corpus vnitum
anime & erat vnitum verbo / ſimiliter erat
anima vnita ſuppoſito diuino & non cor-
pori: ergo poterat deus deſerere animã nõ
deſerendo corpus quo facto fuiſſet verũ di
cere aliquod irrationale: id eſt non rationa
le negatiue / preciſe eſt vnitum ſuppoſito i
diuinis. & prima conſequentia videtur ap
parens quia corpus erat vnitum & non per
animam quia non erat medium per quod
vniretur corpus / & iſta ratio inter ceteras
videtur apparentior & rationabiliter ſup-
poſitis auctoritatibus ſacre ſcripture. Ideo
poteſt aſſumere quãcũq; naturam & ſubſtã
tialem & accidentalem corpoream & incor
poream. Ex quo ſequitur ꝙ iſta eſt poſſibi-
lis deus eſt lapis / deus eſt aſinus / nã ſi deus
aſſumeret in vnitatem ſuppoſiti lapidẽ vt
aſſumpſit humanitatem iſta eſſet conceden
da deus eſt lapis ſicut iſta nunc / deus eſt ho
mo. Queret aliquis ſuppoſito ꝙ deus aſſu
mat albedinem ſicut aſſumpſit humanitatẽ
vtrum deus eſſet albus: dico ꝙ non: quia eſ
ſe album non ſolum importat dependen-
tiam talẽ: ſed etiam inheſionem / & albedo
non poteſt inherere ſecunde perſone in di-
uinis quia non eſt capax inheſionis vel in-
formationis cuiuſcunq; forme: q̃uis ergo
aſſumeret albedinem non concederetur
deus eſt albus: ſed bene concederetur tunc
deus eſt albedo. chriſtus autem bene deno
minatur albus ab albedine inherẽte huma
nitati quã aſſumpſit in vnitatem ſuppoſiti
ſed ſi aſſumeret albedinem per ſe nõ põt de
nominari albus ſed vtrum poſſet aſſumere
peccatum ſicut poteſt aſſumere albedinẽ
vel naturam actu peccantem / vel dyabolũ:
& ſi ſic: ergo eſſet concedendum: deus pec-
cat / & deus eſt damnatus / que videnť mul-
tum abſurda. & iſta omnia currunt de po-
tentia abſoluta & non ordinata. Vnde ad
hoc ꝙ aſſumat aliquam naturam non req-
ritur ꝙ ſit in gratia ita ꝙ nulla diſpoſitõ ac
cidentalis requiritur vt aſſumat. ℭ Aliqui
concedunt illa correlaria ſed propter offen
tionem piarum aurium non conceditur ꝙ
poſſet aſſumere naturam peccantẽ actu: pu-
ta ꝙ hec duo ſint vera ſimul aſſumit hãc na
turam: & hec natura peccat. Et cum dicitur
ꝙ non requiritur accidẽtalis diſpoſitio ad
hoc ꝙ deus aſſumat naturam. ꝯcedo ꝙ nõ
requiriť accidentalis diſpoſitio ex pte natu
re. Sed dico ꝙ reqriť accidẽtal' diſpoſitiõis
priuatio. Ita ꝙ nõ eſt neceſſariũ ex pte natu
re que aſſumitur ꝙ habeat qualitatem poſi
tiuam ſed ẽ neceſſarium ꝙ habeat alicuius
qualitatis priuationem. ideo ex parte natu
re de neceſſitate requiritur peccati priuatio
quia videretur contra bonitatem dei ꝙ aſ-
ſumeret ſibi naturam peccãtem ſed hoc ad-
miſſo ꝙ poſſit aſſumere peccatum non ſeq
tur ipſum eſſe peccatorem ſicut ad ipſum aſ
ſumere albedinem non ſequitur ipſum eſ-
ſe album. ℭ An poſſit aſſumere actum qui
eſt peccatum. Dico ꝙ poteſt abſolute aſſu-
mere & nõ erit volitio aut nolitio quia nõ
erit in ſubiecto immutabili vitaliter. Dico
ergo ꝙ non poteſt aſſumere actum peccati
qui tempore aſſũptionis ſit peccatũ. reſo-
lutio ergo eſt ꝙ deus ſicut poteſt rationalẽ
naturam ita poteſt indifferenter qualcũq;
naturas ſimpliciter aſſumere. Queritur ſi aſ
ſumeret albedinẽ an illam aſſumeret in vni
tatem ſuppoſiti. vel vtrum eſſet ſibi ſimpli
citer vnire albedinem. apparet ꝙ non quia
albedo in ſe non eſt ſuppoſitũ. Dico ꝙ ter-
minare ſuppoſitũ duo dicit. primo quod
illud ꝙ terminat ſit ſuppoſitum. ſecundo
ꝙ illud quod aſſumi põt i ſe derelictũ ſit ſup
poſitum: cum ergo albedo i ſe nõ eſſet ſup
poſitum quia ſuppoſitum importat nega-
tionem ad informandum ꝛ aſſum eſſet dicc

Cõfirmatio

An deus poſſit naturã peccãtem aſſumere

An poſſit peccatum aſſumere.

re ꝙ albedo vniretur ſuppoſitaliter ſecūdē perſone diuine/vel ꝙ ſecunda perſona ſup poſitaret albedinem: ſed capiendo large ſe cus eſt. patet quid dicēdū ſecūdū hanc opi nionem. Iam accedo ad declarandum ſecū dam opinionem quam multi tenuerūt. vt Henricus in quolibeto quinto. Pro quo notandum eſt ꝙ vnio apud eos nihil aliud eſt ꝙ quedam entitas accidētalis poſitiua in herens nature vnite/qua illa natura deno minatur vnita/ſicut albedine denominaſ corpus album/ita ꝙ illa entitate deſtructa natura nō eſſet amplius aſſumpta. ſuppoi tur vltra ꝙ apud eos in chriſto ponitur tri plex gratia. Eſt gratia perſone ſingularis/ eſt gratia capitis/& eſt gratia vnionis. grā ſingularis pſone nichil aliud eſt ꝙ habitus ſupernaturaliter infuſus anime chriſti per quā anima chriſti dicitur deo grata & pla cens: ſcriptum eſt enim Mathei.iij. & hic eſt filius meus dilectus i quo bene michi cō placui. & nichil aliud eſt ꝙ gratia gratū fa ciens animā p chriſti perficiens quam ho mo criſtus ſecundum naturam aſſumptam excellenter & ſingulariter placuit deo & ſi milem habemus ꝙtum ad ſpeciem: ſed ma ior multo intētione fuit chriſti gratia. gra tia capitis eſt gratia per quam non ſolum ſi bi meruit ſed tanquam caput eccleſie gratiā influit membris eiuſdē corporis de qua ad ephe. j. ipſum dedit caput ſuper omnem ec cleſiam que eſt corpus eius. Nam ſicut in ca pite ſunt omnes ſenſus ita in chriſto eminē ter & meritorie ſunt omnia merita noſtra. Non immerito igitur i chriſto habitat oīs plenitudo gratie ſicut in capite omnis ſen ſus ait auguſtinus. ¶ Paulus poſuit eū ca put ſuper omnē eccleſiam. gratia igitur ca pitis eſt gratia per quam meruit efficaciam omnibus ſacramentis quibus viuificamur quia per ſacramenta nobis cōfertur gratia viuificans. Nam ꝙ in ſacramētis ſit illa vir tus viuificandi eſt ex inſtitutione dei/& ꝙ deus in illis inſtituit talem virtutem eſt nō ex meritis noſtris/ſed capitis ¶ Alia eſt gra tia vnionis. Et eſt qualitas per quam diſpo nitur natura vt vniatur hypoſtatice ſuppo ſito diuino: & Alexander vocat eam dei aſ ſimilationem. Vnde quilibet exiſtens i cha ritate aliqua vnione vnitur diuinitati: ſed per talem vnionē equaliter vnitur cuilibet particulari perſone & per talem non veri ficatur iſta deus eſt homo. Ideo preter chari tatē que eſt vnio illa requiritur alia maior & perfectior gratia que vocatur dei aſſimi latio/quia per illā efficiſ homo deus. ¶ Ex iſtis poſſunt trahi duo. Primum ꝙ illa gra tia vnionis vocatur dei aſſimilatio. Secun dum illa eſt maior gratia ꝙ gratum faciens vnde non eſt intelligendū ꝙ natura huma na efficiatur deus. Certum eſt ſi concedere tur hoc eſt deus: & hoc non ſemper fuit de us: tunc concederetur iſta. Aliquando hoc incepit eſſe deus/& ſic daretur deus nouus ſed efficit hanc veram homo eſt deus: quia vi talis vnionis aſſumens efficitur homo. Vltra dicit ꝙ talis vnio vel talis gratia iter oēs eſt pefectior & maior & ſic auguſtinus comparans iſtam gratiam ad alias dicit i re bus ex tēpore factis ſuprema gratia vel ma xima eſt gratia vnionis ſiue incarnationis. & ſic iſta gratia vnionis eſt perfectior ꝙ gra tia ſingularis pſone & ꝙ gratia capitis ¶ Di ceret aliquis ſi iſta eſſent ſeparabilia puta il la vnio & beatitudo & daretur optio na ture alterum illorum ſolum eligēdi an me lius foret nature que aſſumitur ꝙ eſſet ſolū vnita & non beatificata: vel ꝙ eſſet beatifi cata: & non aſſumpta. quod illorum eſſet magis eligendum: Videtur ꝙ deberet citi us eligere ꝙ eſſet vnita/quia gratia vnio nis eſt maior gratia & perfectior/ꝙ gratia gratum faciens. ſed tamen iſta non ſunt ſe parabilia ſecundum hāc opinionē. ¶ His ſuppoſitis ſit prima concluſio. Perſona in diuinis non poteſt immediate aſſumere na turam nō rationalem. patet: bene ſequitur natura non rationalis non eſt capax gratie gratum faciētis propter ſui imperfectionē & perfectionem gratie gratum facientis: er go non eſt capax gratie vnionis. ergo non eſt vnibilis. nec imediate aſſūptibilis a ver

Marginal notes: qd vnio hipoſtatica. — quid grā vnionis — Notandum correlarium. — Auguſtinus: — Dubium

bo ad vnitatem ſuppoſiti. patet cõſequen-
Regula. tia. quandocũq; ſunt aliqua duo ſe haben-
tia ſicut magis perfectum & minus perfec
tum: & datur tertium ꝙ non eſt capax mi-
nus perfecti a fortiori non erit capax perfec
tioris: ſed gratia vnionis eſt multo perfecti
or ꝙ̃ gratia gratum faciens. ergo natura nõ
rationalis que non eſt capax gratie gratum
facientis propter ſui imperfectionem non
erit capax gratie vnionis que eſt i termio ꝑ
fectionis grẽ create. & per conſequens nec
Secũda cõcluſio. erit vnibilis. ¶ Secunda concluſio grã vni
onis ẽ qualitas inherens anime chriſti ſecũ-
dum eius portionem ſuperiorem & non ſe
cundum inferiorem. i. ſenſualem que ẽ no-
bis communis cum brutis: patet. bene ſeqẽ
eodem modo ſicut in prima cõcluſione ip
ſa charitas propter perfectionem eius inhe
ret anime ſecũdum partem ſuperiorẽ/ergo
cum gratia vnionis ſit perfectior inherebit
anime ſecundum partem ſuperiorem. nobi
liori eni forme debetur ſubiectũ nobilius/
añs patet qa caritas ſiue gratia gratũ facies
eſt in ſubiecto in quo poteſt habere opera-
tionem naturalem que eſt inclinare i bonũ
eternum tanꝙ̃ in finem vltimum quod ẽ ſo
lius portõnis ſuperioris anime/igitur.
Tertia cõcluſio: ¶ Tertia concluſio per gratiam iherentem
ſoli anime totum compoſitum & quelibet
pars compoſiti eſt ſecunde perſone vnita
id eſt quelibet pars humane nature tam eſ-
ſentialis ꝙ̃ integralis & proprietas conſe-
quens naturam per vnionem ſoli anime ad
herentem eſt a ſecunda perſona i diuinis aſ-
ſumpta. patet per damaſcenum totam ho-
minis naturam & animam & carnem & ha
rum proprietates ſiue accidentia aſſumpſit
omnia in ꝙ̃ que in noſtra natura plantauit
dei verbum aſſumpſit ſcilicet corpus & ai-
mam intellectualem & horum ydeomata.
Vltra fatendum eſt ꝙ immediatum aſſum-
ptum & proximum non eſt humanitas ſed
anima chriſti quod eſt directe contra Scotũ
Cum ipſa vnio inhereat immediate anime
& mediate anima inheret toti cõpoſito ita
ꝙ totũ compoſitum eſt ſubiectum remotũ

& non proximum/igitur. Et hec eſt reſolu
tio illius opinionis. ¶ Vltra dicit iſta opi-
nio ꝙ non poteſt eſſe natura humana vni-
ta alicui niſi habeat gratiam ita ꝙ gratia re-
quiritur de neceſſitate ad vnionem: imo di-
cit ꝙ requiritur actualis fruitio. Breuiter ꝙ̃-
uis iſta opinio videatur rationabilis appa-
ret tñ mihi multũ difficilis ad ſuſtinẽdũ/ &
precipue ſecundũ iſtũ doctorẽ ſcilicet Ga-
brielẽ qui ponit vnionẽ eſſe qualitatẽ abſo
lutã. Nam q̃ñcunq; ſunt due entitates ab-
ſolute totaliter diſtincte adiuicem deus po
teſt alterum illorum ꝯſeruare altero deſtru Nota pro nominalis
cto apud omnes: ſed apud doc. gratia ſin-
gularis perſone & gratia vnionis ſunt hu-
iuſmodi ſcilicet ſunt qualitates abſolute oı̄
no realiter diſtincte ſic ꝙ vna non eſt pars
alterius/ergo poteſt deus alterum iſtorum
conſeruare altero deſtructo &c. Et vltra. er
go deus poterit conſeruare gratiam vnio-
nis non conſeruando gratiam ſingularis ꝑ
ſone: quo facto erit concedẽdum ꝙ illa na-
tura ſit vnita ꝙ̃uis non ſit in gratia & ſimil ẽ
ter ꝙ̃uis non fruaẽ deo. ¶ Similiter eſt vnũ
aliud quod ſequitur ex doctore ꝙ totũ cõ-
poſitum non ſit immediate aſſumptũ / ſed
ſola anima. hoc videtur ſatis periculoſũ im
mo aliqui dicunt oppoſitum vt Sco. & be
ne ꝙ ipſa humanitas eſt immediatum aſſũ
ptum: nam ipſa humanitas in ſe relicta eẽt
ſuppoſitum & non anima: ergo eſt illud qd
hypoſtatice aſſumitur in vnitatem ſuppoſi
ti & nõ ipſa anima. patet. illud eſt immedĩ
ate aſſumptum cuius eſſe ſuppoſitale termi
natur ad aliud id eſt ad ſecundam perſonã
in diuinis quod in ſe relictum haberet eſſe
ſuppoſitale/ſed propter dependentiam &
vnionem nõ habet eſſe ſuppoſitale/ſed ſu
um eſſe ſuppoſitale tranſit in aliud. melius
ergo dicitur ꝙ illud aggregatum eſt ꝙ im
mediate aſſumitur & non ipſa anima ſola
eſt imediate aſſumpta: & malem tenere pri
mam opinionem ꝙ̃ ſecundam. ¶ Sed ſecun
dum ſecundam opinionem quid dicendũ
eſt ad rationes prime: vna eſt: omẽs crature
ſunt indifferenter in pura potentia obediẽ

tiali reſpectu dei ſiue rationales: ergo indifferenter poteſt deus eorum exiſtentiam & dependentiam terminare: vel ſic/ nõ eſt impoſſibile apud deum omne verbum .i. nichil eſt deo impoſſibile ꝙ non implicat cõtradictionem/ ſed non eſt repugnantia ex parte dei quin poſſit terminare dependentiam lapidis/ nec ex parte lapidis. igitur. Dico ꝙ repugnat ex parte dei & lapidis ꝙ deus terminet: quia ſicut repugnat lapidi vniri deo gratifice & beatifice ita repugnat lapidi vniri deo hypoſtatice/ quia non eſt capax illius qualitatis per quam fit vnio hypoſtatica/ nec gratie gratum facientis. & tota repugnantia eſt/ quia talis vnio fit per aliquid ſuperadditum cuius nullum eſt ſubiectum preter animam rationalem. Ideo facile dat̃ repugnantia quare non vniuntur ei irrationalia. ❡ Alia ratio apparentior de corpore in triduo. nam ſecunda perſona ĩ triduo ſuſtentabat corpus. & tamen non erat anima nec informatiue neq̃ localiter quia aliter non fuiſſet mortuus: ergo vnio per quã ſuſtentabatur corpus non erat ĩ anima: ſed in corpore. & hoc argumentum eſt apparẽtius. vnde nullus poteſt maiorem negare/ ſed negant conſequentiam/ immo dicit expreſſe Alexander: ꝙ quis anima non informaret corpus tamen adhuc diuinitas ſuſtẽtabat corpus mediante anima: nã in triduo forma non ſuſtentabat corpus & aĩa dat eſſe quia forma ſubſtãtialis dat eſſe animato cum ergo corpus Chriſti in triduo realiter eſſet corpus oportet ꝙ ſit ab aliqua forma. quia forma dat eſſe materie & quãuis non fuiſſet forma informans nichilominus poterat dare eẽ illud corpori/ quod dabat qñ informabat. nam anima ex quo vnitur corpori relinquit in corpore diſpoſitionem que remanet ĩ corpe ſeparatã anima ab ipo & illa diſpoſitio eſt ipſius anime ſicut effectus quidem/ & propter hoc quicqd fit per illam diſpoſitionem vel mediãte illa fit mediante anima. Ideo dicunt conſequenter ꝙ in triduo quis non informaret anima corpus: nichilominus diuinitas/ corpus mediante anima ſuſtentabat. ❡ Reſtat nunc aliqua dubia occurrẽtia ſoluere. primũ vtrũ natura humana aſſũpta ſit vnita verbo vna vnione aut pluribus. Ad hoc reſpondetur ſecũdum duas opiniones prius declaratas. nam ſecundum opinionem ſecũdã tenẽtẽ ſolam naturam gratificabilem eſſe ſuppoſitabilem a verbo & ꝙ vnio eſt res abſoluta & non relatiua dicendum eſt: ꝙ ſecundum vnam vnionem formalem dumtaxat q̃ in ẽ anime tantum ſubiectiue ratione cuius anima/ prio & per ſe vnitur verbo & corpus ſecundario. i. mediãte anima. Secundũ vero primam oportet dicere ꝙ tot vnionibus ꝙ ſunt partes vnite realiter diſtincte: ita ꝙ alia vnione vnita eſt caro alia anima. nam ſicut deus poteſt ſuſtẽtare brachiũ ſolum non ſuſtentendo corpus totum: imo ſicut anima ſecundum multos incipit iformare ſucceſſiue ita poterat deus ĩ cipere ſuſtentare ſucceſſiue: eſt ergo alia ſuſtentatio vnius partis & aliarum partium. & ſic erũt tot vniones realiter diſtincte quot vnita realiter diſtincta. ❡ Aliud dubium logicum. vtrum poſſit aſſumere ſuppoſitum. Reſpõdeo ad hoc breuiter: conformiter ad Occã ꝙ ſuppoſitum poteſt aſſumi a perſona ĩ diuinis vt eſt diuiſa propoſitio modalis. patet: hoc poteſt aſſumi a natura diuĩa demõſtrãdo ſortem & hoc eſt ſuppoſitum. Igiẗ. ſed iſta ẽ impoſſibilis. ſuppoſitum aſſumiẗ a perſona in diuinis. Nam bene ſequiẗ hoc aſſumitur/ ergo non eſt ſuppoſitum/ quia ſi aſſumitur ergo ab alio ſuſtentatur & ſi ab alio ſuſtentatur: ergo non eſt ſuppoſitum ergo iſta eſt impoſſibilis perſona ĩ diuinis poteſt aſſumere ſuppoſitum/ quia ſua de in eſſe eſt impoſſibilis. Tertio dubitatur. vtrũ eadem perſona in diuinis poſſit aſſumere ſimul plures naturas. Conueniunt omẽs ꝙ ſic/ ꝙ idem ſuppoſitum in numero poteſt plures naturas imo omnes aſſumptibiles ſimul aſſumere/ ratio iſtorum eſt. ille dependentie ſuppoſitales ad idem ſuppoſitũ terminate non repugnant magiſq̃ dependentie effectiue aut finales / ſed ſimul & ſemel

Primus dubium.

Secũdum dubiũ.

Tertium dubium.

efficaciter & finaliter dependent omēs crea
ture a deo. & non videtur maior repugnā
tia inter dependentias ſuppoſitales ꝙ̄ inter
effectiuas aut fiales. ergo ſimul & ſemel po
teſt idem ſuppoſitum dependentias ſuppo
ſitales terminare. certum eſt ꝙ eadem cauſa
poteſt eſſe cauſa totalis diuerſorū effectuū
deus enim ſimul & ſemel tanꝙ̄ cauſa totalis
plures effectus poteſt producere: imo agēs
creatum tāquam cauſa totalis creata ſimul
poteſt plures effectus producere: vt ignis
calorem & lucem ſimul & ſemel producit:
ergo idem ſuppoſitum ſimul & ſemel pōt
dependentiā ſuppoſitalē plurium imo om
nes dependentias omniū creaturarū aſſum
ptibilium terminare. Sed cōtra ſequeretur
contraria & diſparata verificari de eodem
ſuppoſito vt ſi ſecunda perſona in diuinis
aſſumat ethiopē/& hominē albū: iſta ē ꝯce
dēda demōſtrato iſto ſuppoſito: hoc eſt al
bū & eodē demōſtrato hoc ē nigrū: & ſup
poſito ꝙ aſinus ſit aſſumptibilis tūc iſta cō
cedetur hoc eſt homo: hoc eſt aſinus: & ſic
diſparata & cōtraria de eodē verificarētur.
Item ſi aſſumeret plures humanitates idem
eſſet homo vnus & plures homines demō
ſtrato eodem ſuppoſito. Item videtur poſ
ſibile ꝙ idem ſit pater & filius ſuimet. patet
ſicut ſuppoſitum in diuinis poteſt aſſume
re naturam ſortis & platōis/ poteſt aſſume
re ſortem poſtꝙ̄ genuerit Platonem/ quo
facto/ cōcedetur hoc ſuppoſitum eſt pater
demonſtrato ſuppoſito aſſumente. patet/
quia habet naturam ex qua genitum eſt ali
quid quod eſt pater & eadem ratione hoc
ſuppoſitum eſt filius. Et ſi iſta ſit conceden
da hoc ſuppoſitum eſt pater non eſt pater
niſi ſuimet: quia non eſt pater nature ſuſtē
tate: quia nō eſt pater nec mater: ergo opor
tet neceſſario cōcedere ꝙ hoc ſuppoſitum
ſit pater ſuimet: & vltra: ergo generauit ſe
& vltra: ergo idem ē cauſa & effectus/ & tūc
idem ē prius & poſterius ſeipſo quo nihil
videtur impoſſibilius ſecundum auguſti
num. Item non eſt difficultas quin ſuppoſi
tum diuinum poſſit ſuſtentare mulierē &
ſtante illa poteſt concipi fetus: & in inſtāti
conceptionis ſibi vniri quo facto ꝓcederet
ꝙ hoc ſuppoſitum naſcitur ex hoc ſuppo
ſito: & ſic tota difficultas eſt in correlarijs
ſequentibus. nam poteſt ſimul ſuſtētare di
uerſas naturas ſi aſſumat illas diuerſas: an
hoc ſuppoſitum ſit vnicus homo vel plu
res. dico ſi aſſumeret plures naturas huma
nas eſſet vnicus homo/ implicat enim hoc
ſuppoſitum eſſe plures homines/ quia tūc
eſſet plures perſone & plura ſuppoſita/ &
impoſſibile eſt ꝙ ſuppoſitum diuinum ſit
plura ſuppoſita: quia ſi eſſet duo ſuppoſita
& adhuc ſunt duo/ in trinitate eſſet quater
nitas. ideo implicat ꝙ ſint plures homines
ſed vnicus ꝙ̄uis ſit qualificatus diuerſis qua
litatibus eſt tamen vnus/ quia terminus nu
meralis adiunctus importat ſignificata ma
terialia & nō formalia. Ad aliud dico ꝙ cō
cederetur ꝙ eēt album & nigrum. quia oīa
predicata non importantia imperfectionē
conueniunt ſuppoſito ſuſtentanti. ¶ Simi
liter concederetur hoc ſuppoſitum aſcēdit
& deſcendit/ & ita de alijs predicatis que vi
dentur contraria: ſed non eſt cōtrarietas eſ
ſe album & nigrum ſecundum diuerſas na
turas. ¶ Queritur ſi tale ſuppoſitum poſ
ſet aſſumere diuerſas naturas contrario mo
do vnā paſſibilem/ & alteram impaſſibilē:
an tunc concederetur hoc eſt mortuum &
viuum quod videtur implicare/ & eſt q̄ſtio
de priuatiue oppoſitis. Dicit ſcotus ꝙ̄uis
idem ponatur in diuerſis locis & quieſcat ī
vno & non in alio non eſt concedendum
ꝙ hoc quieſcat. ſimiliter ſi aſſumat duas na
turas & moriatur vna & non alia an conce
deretur hoc ē mortuū. Dico ꝙ hoc ſtat ad
nomen. ſi mortuum iportat ſimpliciter nō
viuere non eſt mortuum: ſed ſi importat vi
uere in vna natura & non plus in iſta tunc
eſſet mortuum. Ad aliud dico ꝙ idem ſup
poſitum poteſt dici pater ſuimet ſecūdum
diuerſas naturas: ſed non ſecundum eandē
naturam. Et ꝙ eſt prius ſeipſo ſecundū di
uerſas naturas ſed nō eſt ſimpliciter conce
dendum ꝙ ſit prius ſemetipſo. & ſic cōcor

Utrū ſuppoſitum creatum poſſit ſuſtētare aliud creatū.

dant omnes in hoc ꝙ idem ſuppoſitū pōt ſuſtentare ſimul diuerſas naturas. Ultimo dubitatur. vtrum ſuppoſitum creatū poſſit ſuſtentare naturam creatam: vnde p̄ hoc ſuppono primo ꝙ ſuppoſitum increatum non poteſt ſuſtentare aliud ſuppoſitum increatum/filius non poteſt ſuſtētare patrem in diuinis/hoc implicat quia pater filius & ſpiritusſanctus ſunt eiuſdem nature. & oportet ꝙ ſuſtentans ſit alterius nature ꝙ̄ ſuſtentatum quia vnio eſt diuerſorum: Sed difficultas eſt/an ſuppoſitū creatū poſſit ſuſtētare naturā creatam. pro declaratione reſpondetur quod dupliciter intelligitur qđ aliquis aliqđ ſuſtētet vno mō ꝙ ſuſtētet terminatiue.i. ꝙ terminet illam vnionem/ & aliomodo actiue.i.agendo illam vnionē: & ſic pater & ſpūſſanctus agunt illā vnionē ſicut filius ſed non ſuſtentant terminatiue hoc ſuppoſito ad dubium Dicunt Sco. & Occhā ꝙ vnum ſuppoſitum creatum non poteſt ſuſtentare aliud ſuppoſitum creatū actiue.i.non poſſunt illam agere dependētiam. Secundo probabiliter dicunt ꝙ pōt ſuſtentare terminatiue ita ꝙ deus poteſt illam dependentiam ſubiectiue cauſare in illa natura & terminari ad vnum ſuppoſitū creatum: ſicut tota trinitas agit totam depēdētiā humanitatis ad Chriſtum & non terminat eam. Ita poteſt eſſe ꝙ ſortes ſuſtentet naturam platonis: eſt tñ difficile adducere rationem efficacem ſed non videtur aliqua contradictio. ergo non eſt negādum de potētia dei ꝙ hoc ſuppoſitum creatum terminet dependentiam alterius nature create.

Scotus

Occham

Solutio.

Dices anteꝙ̄ aliquod ſuppoſitum poſſit terminare dependētiam alicuius & ſit vltimatus terminus dependentie/oportet ꝙ ſit oīno idependēs/ ſed non poteſt dari ſuppoſitum creatum omnino idependens. igitur. dico ꝙ non oportet ꝙ ſit independens in genere cauſe efficientis. Cōtra anteꝙ̄ terminet dependentiam alterius/oportet ꝙ ſit infinite perfectionis. dicit Scotus in quolibetis ſuppoſitum diuinum .ſ. filius terminat dependentiam nature ſecundum proprietatem filialem qui ſecundum illam non ē formaliter infinitus ꝙ̄uis alij doct. eū impugnent. Omne qđ eſt in ſe ſuppoſitū pōt alterius nature adminus imperfectioris oīmodam dependentiam terminare: ſed neceſſarium ē ꝙ deus agat illam & ſic aſſumeret in vnitatem non actiue ſed terminatiue: & ſic homo erit aſinus ſecundum illam ſuſtentationem. Similiter ſi ſortes albus ſuſtētaret naturam nigram tūc album eēt nigrū: eſt vnū album ſecūdum ſuppoſitum ſuſtētans & nigrum ſecundum naturam ſuſtentatam. & tenendo ꝙ creatū ſuppoſitū poſſet ſuſtentare naturam creatam non poſſunt inferri maiora inconuenientia ꝙ̄ tenēdo ꝙ idem ſuppoſitum poteſt ſuſtētare duas naturas ſimul. & eadem inconuenientia que inferuntur ex ſolutione primi dubij inferuntur ex ſecundo.

¶Diſtinctio ſecunda.

Uiſum eſt in prima diſtinctione de poſſibilitate icarnationis/ & quomodo tres perſone poſſunt eandem naturā aſſumere & eadem perſona plures naturas/ & an poſſint perſone indifferenter omnes naturas vel ſolū rationales aſſumere queritur conſequenter Utrū verbum ſimul aſſumpſit naturā hūanam: & quamlibet illius partem immediate. vel an aſſumpſit ipſas partes vnam poſt aliam vel vnam mediate alia & non quālibet imediate. & ſic queſtio querit duo. primo. vtrū aſſumpſit ſimul & ſemel quamlibet partem nature humane.i. animam & corpus/brachium/ & caput &c. Secundo querit ꝙ̄uis aſſumpſerit quālibet partem ſimul: vtrum aſſumpſit quālibet eque immediate vel vnam immediate.i.animam & alteram mediate puta corpus. ¶Pro ſolutione notandum ꝙ in incarnatione conſiderāda ſunt tria: primo formatio corporis: nā corpus fuit formatum ex diuerſis partibus que ante non erant vnite: & in illa formatione corporis fuit organiſatio quedā in par

tibus vnitis que nõ erat anteꝗ̃ formaretur
illud corpus qua organiſatione completa
fuit corpori anima infuſa illud informans
& poſtea totum aggregatum ex corpore/
& anima fuit aſſumptum. Ideo tria ſunt cõ
ſiderenda. ſ. corporis formatio: ſecundo ip
ſius animatio: tertio ipſius corporis anima
ti aſſumptio ſiue vnio. ❡ Circa primum. ſ.
formationẽ corporis neceſſe fuit multa cõ-
currere ſicut circa formationem aliorũ cor-
porum animatorum. Primo/ oportuit eſſe
motum localem duplicem & motum alte-
rationis in materia. de motu locali duplici
quia ſicut dicitur regulariter fuit formatũ il
lud corpus de puriſſimis ſangninibus vir/
ginis marie/ & ille partes non erant ſimul i
matrice quia fuit formatum in loco natura
li ſicut cetera corpora vt tenẽt omnes. Ideo
ante formationem corporis oportuit illas
partes ſanguinis deferri ad illum locum na
turalem & non niſi per motum localem/
ergo formatõnem illius preceſſit motus lo
calis. Et vltra illud corpus non fuit forma-
tum ex ſuperfluo vt ex ſpermate ſicut cete-
ra corpora/ ſed ex puriſſimis ſanguibus vir
ginis quorũ partes nõ erant oẽs ſimul con
globate. ergo neceſſarium fuit deferri illas
ad locũ mediãte motu locali. ergo motus
localis ſaltem natura preceſſit. Item ſecũdo
oportuit eſſe alium motum localem. notũ
eſt ꝙ corpus humanũ poſtꝗ̃ formatum eſt
habet materiam depreſiorẽ ꝗ̃ materia ſãgui
nis/ vt materia corporis mei eſt depreſior ꝗ̃
materia ſãguinis mei/ ergo anteꝗ̃ ſaltẽ natu
ra formaret corpus humanũ ex puriſſimis
ſanguibus oportuit ptes ꝯdenſari & nunꝗ̃
fit ꝯdẽſatio ſine motu locali quia condẽſa-
tio eſt partium adinuicem maior approxi
matio/ ergo neceſſarium fuit ꝙ eſſet ille du
plex motus localis. Item / oibus illis factis
id eſt delatione partium ſanguinis ad locũ
naturalem/ & condenſatione ſufficiente: o-
portuit adhuc diuerſas partes diuerſimo-
de organiſari. Nam alia eſt organiſatõ ma
nus/ alia pedis/ & organiſatio fit per altera
tionem etiam concomitante motu locali:

In formatione corporis Chriſti. fuit duplex motus localis.

ſed tamen eſt ibi alteratio neceſſario requi-
ſita. ergo oportuit tertio reperire talẽ mo
tum alterationis quibus completis fuit ne-
ceſſarium animam creari & informare cor-
pus. Et tertio illud aggregatũ a verbo hy
poſtatice vniri. tunc eſt difficultas vtrum il
li motus. ſ. localis & alterationis fuerint ſi
mul an ſucceſſiue: & an ſimul cum illis mo
tibus fuerit informatõ anime ad corpus &
ſimul tempore fuerit facta vnio vel poſtea.
❡ Dicunt aliqui ꝙ omnia iſta ſimul tempo
re facta ſunt (non dico ſimul natura) ratio
iſtorum eſt anteꝗ̃ conſenſerit virgo angelo
denuncianti / ecce concipies in vtero & pa
ries filiũ. Luce. j. nihil de ꝓdictis ad incarna
tionem erat factum/ nec erat coagulata ma
teria/ nec organiſata/ nec condenſata: ſed ꝗ̃
cito conſenſit angelo: & conſenſum expli-
cuit verbis iſtis. Fiat michi ſecundum ver-
bum tuum: in inſtanti terminante prolati-
onem verborum fuit verbum incarnatum
ſicut in inſtanti terminante prolationẽ ver
borum ſacramentalium confertur effectus
ſacramenti. tunc ſic arguitur in tali inſtanti
fuit verbum incarnatum: ſed ante illud in-
ſtans nõ fuerat aliquid factum de predictis
requiſitis ad formationẽ corporis. ergo o-
portet dicere/ ꝙ omnia illa ſimul inſtanta-
nee quo ad tẽpus fuerũt facta / & oportet
neceſſario fateri ex fide ꝙ iformatio: aiatio
& incarnatio/ ſimul fuerũt tpe/ q̃a alias ali-
qñ virgo fuiſſet mater hoĩs qñ non fuiſſet
mater dei: quia illud aiatum fuiſſet homo
& tamen nondum fuiſſet deus incarnatus
ergo oportet neceſſario fateri ꝙ nõ fuit an
te animatio ꝗ̃ incarnatio. Sed eſt maior dif
ficultas de motibus ꝓrequiſitis. dicũt enim
doct. ꝙ illi ſimul fuerunt cum animatione
& ſic conſequenter oportet neceſſario fate
ri ꝙ fuit motus localis in inſtãti. quia ante
inſtans terminationis prolationis verbo
rum erat pars ſanguinis: ex qua partialiter
formatũ eſt corpus que non erat in matrice
tunc ante illud inſtans fuit in alio membro
& in illo inſtãti fuit in matrice / ergo de ne
ceſſitate mouebatur in inſtanti de illo mẽ-

bro ad matricē/ergo in inſtanti fuit motus localis. Itē cū fuerit in inſtāti condēſatio & ipa non fit ſine motu locali/ergo in inſtāti fuit motus localis. Similiter organiſatio non fit ſine motu locali & vt pcedit illa fuit in inſtanti igit. Sed eſt maior difficultas cū in eodē inſtāti ille partes informabant forma ſanguinis: & in eodē fiebat aiatio ex aia rōnali & vnio hypoſtatica: ergo illa materia informabat ſiml & ſemel duabus formis ſubſtātialibus pro illo iſtāti/ſcilicet forma ſanguinis & aia rōnali. Itē ſi ita ſit ꝙ in tali inſtāti fiebāt ille mutatiões locales: & cum hoc in tali inſtāti fiebat organiſatio & aſſūptio: ergo aliq̄ due partes pro eodē inſtāti erāt ſimul diuerſe & vnite ad inuicē. Patet ſic/ ex duabus ptibus ſāguinis exiſtentibus in diuerſis partibus vt in manu & in corde & alijs fuit pfectū corpus. tūc hec pars ſanguinis eſt in capite/& hec in corde. ergo ſūt diuiſe. & vltra in illo inſtanti ſunt in matrice/ergo adinuicē vnite. Sequit ergo correlarie ꝙ eedē partes adinuicē ſunt vnite & ad inuicē ſunt diuiſe. nam vt dictum eſt fiebāt motus localis quo deferebantur partes ſanguinis ad locū gñationis. i. ad matricē / an in illo inſtāti materie ille partiales eēnt iformate forma ſanguinis. dico ꝙ non erāt ſed ſemp añ illud inſtās fuerūt inforāte illa forma ſanguinis. Sed in inſtāti illo termināte platione verborū exprimentiū pſenſū virginis ille ptes primo fuerūt inforāte forma rōnali. Et qñ dr vltra añ illud inſtās ptes erāt in diuerſis mēbris diſtātibus corpis virgis: & in eodē inſtāti ſunt adhuc in illis ptibus: quia qñ mobile mouet in inſtāti eſt ſimul i termino a quo & in termino ad quē & i toto medio: ergo ille ptes ſūt ſimul diuiſe & ſeparate. Dico ꝙ duplr poſſumus ymaginari de illo motu locali. vno mō ꝙ in illo iſtāti termināte platione verborū virginis ille partes ſint ſubitanee delate nō exiſtētibus i medio nec in termino a quo: & ſic pprie nō eſſet motus localis. & credo ꝙ ita fuit. & ſic nō ſunt diuiſe: qa nō ſunt in ptibus diſtātibus i qbus erāt prio. Secūdo poſſumus imaginari de motu locali inſtātaneo in uacuo/ ita ꝙ ſimul inſtātanee in ptibus in toto medio & in ipa matrice an ſint tūc diuiſe. dico ꝙ ſūt diuiſe in illis locis. ſed nō infert. ergo nō ſūt pificte. Sed vltra pōt q̄ri/ & eſt difficile ſaluare qn vna ps ſanguis fuerit adminus mota pro inſtāti diuerſis motibus q̄ videntur adinuicē repugnare: nā oportet fateri ꝙ motu deorſū a loco ſupra deorſū ad matricē: ſed ſic eſt ꝙ p eodē inſtāti erat eiuſdē partis pdēſatio ſimul & organiſatio q̄ pſuppo nit aliū motū diſpatū imo forte motū ſurſū ergo videt ꝙ p eodē inſtanti fuerūt motus contrarij & in eadē pte materie. Dico ꝙ nō eſſet incōueniēs pcedere miraculoſe: qa hoc totū miraculoſū fuit. Sed pñter q̄rit vtrū cōcederetur ꝙ in illo inſtāti xp̄s fuerit motus vel vtrū in tali iſtāti xp̄s mouebat: apparet ꝙ ſic/qa q̄libet pars ſui corpis mouebat in illo Iſtāti: ergo xp̄s. nam bn̄ ſeqtur hoc mouet: ergo pfuit. Dico ꝙ p cōicatioñe ydeomatū nō eſt magnū incōueniēs/& ſic vides q̄ ſunt pcedēda pñter in hac materia: ꝙ videlicet oīa ſimul in inſtāti fuerūt facta. & reqrebat duplex motus localis & pdēſationis. & tertio organiſatio. & in eodē inſtāti nō fuit āplius forma ſanguis ſubālis: ſed aia rōnalis in eodē inſtāti inforauit: & in eodē tali inſtanti fuit aſſūptio totius aggregati. & ſic nō fuit ſucceſſio. ¶ Scda pclo. Prius natura fiebat delatio partiū q̄ pdēſatio: & prius natura pdēſatio q̄ organiſatio: & prius organiſatio q̄ incarnatio: licet ſimul fiebāt in tpe & inſtātanee: vñ illud dr prius natura altero qñ pōt eē ſine altero & nō ecōtra/ q̄uis ergo iter iſta nō fuerit ordo & ſucceſſio tpis fuit tñ ordo nature. Cōcedendū ergo eſt ꝙ xp̄s ſimul tpe qñ fuit aiatū corpus aſſūpſit aiam & corpus & quālibet partem corporis. & ſic non fuit ibi ſucceſſio tpalis: Vtrū aūt fuerit ordo ſic ꝙ vnū mediāte altero aſſūpſerit. tenēdo ꝙ ſuppoſitū diuinū pōt indifferēter oēm creaturā aſſumere. dico ꝙ Chriſtus nō aſſumpſit vnam iſtarum mediante altera. Patet: quandocunꝙ ſunt duo vnita adinuicē per tertium ſi illud tertium ſeparetur ab altero illorum vnitorū etiam fit ſeparatio illorum que vniuntur

Si duo corpora vniãtur mediãte glutino a
quocũqȝ ſepaẽ glutẽ fit ſepatio a quocunqȝ
illorũ. ſed in triduo fuit ſepatio aĩe a corpo
re & nõ fuit ſepatio a diuinitate. ergo non
fuit vnitũ corpus mediãte aĩa/ licet ergo ſe
pararetur aĩa a corpe nõ ſepatur diuitas in tri
duo: ergo aĩa non eſt mediũ: licet aĩa bñ ſit
mediũ ꝯgruitatis .i. ꝯgruũ fuit ꝙ deus nõ
vniret corpi niſi haberet aĩam rõnalẽ. Sed
tenẽdo partẽ oppoſitam videlicet ꝙ deus
nõ põt ſuſtentare ſiue ſuppoſitare indiffe
renter quãlibet naturã ſed ſolã rõnalẽ ſaltẽ
immediate/ oportet ꝑñter fateri ꝙ ſcd̃a pſo
na in diuinis fuit vnita corpi mediãte aĩa/
& fuit opinio Hẽrici ꝙ nõ põt deus vniri
immediate niſi nature rõnali: & ſic fuit vni
tus corpori ſolũ mediate/ ergo mediãte ali
quo tertio: & non videt ꝙ ſit illud niſi aĩa
rõnalis/ ergo fuit vnitum corpus mediãte
aĩa. Sed altera opinio eſt ꝓbabilior. Et ſic
patet de ordine eorũ q̃ facta ſunt in aſſum
ptiõe hũanitatis a verbo ſcilicet de delatio
ne materie ad locũ naturalẽ de ꝯdenſatiõe/
de organiſatione/ de aĩatiõe & aſſumptio
ne quõ ſe hñt q̃tum ad ordinẽ. & reſolutio
eſt ꝙ oĩa ſimul tpe facta ſũt in inſtãti termi
nante ꝓlationẽ verborũ explicantiũ ꝯſenſũ
virginis licet illa habeant ordinẽ naturalẽ
adinuicẽ. Viſum eſt etiã qualiter aſſumpſit
quãlibet partẽ eq̃ primo & vltimo viſe ſũt
ille due opi. &c. ¶Circa ꝓdicta dubitat pri
mo. Vtrũ aſſũpſerit naturã ſingularẽ ꝓpria
ſingularitate: dicit ꝙ ſic/ q2 oĩs res mũdi eſt
ſingularis ꝓpria ſingularitate nõ ponẽdo
naturas cões. patet/ accepta quacũqȝ re oĩ
bus diſtinctis ab ea ſepatis adhuc remanet
ſingularis: ergo q̃libet res mũdi eſt ſeipſa &
nõ alia re a ſeipſa diſticta ſingularis. notiſſi
mũ eni eſt ꝙ xp̃s nõ aſſumpſit ſuppoſitum
ꝓpria ſuppoſitalitate/ nã hũanitas aſſũpta
nõ eſt ſuppoſitũ propter ꝯnotationẽ: quia
ſuſtẽtabatur: ſed bene aſſumpſit naturã ſin
gularẽ. Nolo dicere ꝙ vnaqueqȝ res ſit ſin
gularis per ꝓpriã differentiã indiuidualem
& ꝙ ſortes eſt ſingularis ſua differẽtia in di
uiduali. ſed de hoc alias. ¶Secũdo dubitat
de cauſis ꝯgruitatis quare ſit icarnatus chri
ſtus. Non põt dari cauſa neceſſitatis incar
nationis. i. neceſſitãs vt incarnaretur/ q2 ſi
cut mortuus eſt q2 voluit: ita incarnatus eſt
quia voluit: & nõ eſt altera cauſa: ſed a do
ctoribus ponũtur q̃dã ꝯgruẽtie ex ꝑte repa
tionis ſiue redẽptionis. Aliq̃ eñ ex parte re
paratiõis ſiue redẽptionis/ alie vero ex ꝑte
repabilis. Primo quidẽ ꝯgruũ fuit vt incar
naretur & manifeſtaret eius potẽtia/ ſapien
tia/ & bonitas. vñ manifeſtat eius potentia
inquantũ ꝯiunxit extrema/ nã maxima po
tentia videtur eſſe ꝑ quã ꝯiũgũtur extrema
& maxime diſtantia ad inuicẽ queadmodũ
ſunt creator & creatura. manifeſtat ſapiẽtia
in perfectiõnẽ totius vniuerſi ꝑ ꝯiunctionẽ
primi & vltimi. verbi ſcilicet q̃d eſt oĩm pri
cipiũ & hũane nature q̃ fuit vltima creatura
rũ creationis tpe. Scd̃o ex parte repabilis cõ
gruũ fuit vt homo qui ꝑ pctm̃ erat deiectus
tanq̃ brutũ oculo corpali cognoſceret ſuũ
creatorẽ. Vide latius illas ꝯgruẽtias in ſan
cto Bonauẽ. qui illas declarat ad longum.
¶Tertio dubitatur. vtrũ ſi Adã nõ peccaſ
ſet nihilominus deus incarnatus fuiſſet/ ar
guitur ꝙ ſic per illud Ione. ij. ꝓpter me orta
eſt illa tẽpeſtas. dicit glo. ꝙ diabolus ꝓuidit
incarnationẽ Chriſti/ & ex hoc inuidebat
generi humano q̃d videbat ſup ſe exaltari/
ideo Chriſtus poterat dicere ꝓpter me orta
eſt hec tempeſtas. ergo cum ante caſum de
mon preuid'rit incarnationem ſi non pec
caſſet nihilominus fuiſſet icarnatus. In op
poſitum Mathei. xviij. veni querere quod
pierat. Pro iſto dubio ſũt aliq̃ opiniões. ꝓ
pria opiniõe tenẽt Alexan. & Sco. ꝙ ſi quis
non peccaſſet Adã nihilominus xp̃s fuiſſet Opinio Alexan. & Scoti.
incarnatus. ratio in qua Sco. fundat ſe tota
liter eſt hec. ſemp ille qui intẽdit aliq̃d intẽ
dit prius finẽ q̃ media ad finẽ/ & adhuc q̃d
eſt ꝓximius ſupmo fini q̃ illud q̃d eſt magis
diſtãs ab illo fine. Quod eni eſt vltimũ in
executione eſt primũ in intẽtione: & mediũ
ꝓpinquius fini eſt ſemp prius in intẽtione:
ergo prius natura deus ordinauit ad btitu
dinẽ quod erat futurũ ſupme ꝓpinquũ fi

ni ꝗ illa q̃ erãt futura nõ ita ꝓpinq̃ fini: ſed
inter oẽs btõs xp̃s eſt maxiẽ ꝓpinquus fini:
ergo prius natura ꝑuiſus ẽ btificãdus ꝗ cete
ri btificãdi: ſed ceteri btificãdi ſũt prius ꝑui
ſi natura ad btitudinẽ ꝗ ad gratiã/ & prius
ad gratiã ꝗ ſub priuatiõe hitus.i. ꝗ ſup pec
cato: ergo xp̃s prius natura fuit preuiſus ad
btitudinẽ ſcd̃m aiam ꝗ fuerit ꝑuiſus Adam
peccaturus. & p ꝯñs ꝗuis nõ peccet Adam
xp̃s fuiſſet btificãdus ſcd̃m humanitatẽ. vñ
pro hoc eſt notandũ ꝙ ꝗuis ſit vnica noti
cia qua deus ſe cognoſcit & cetera creata: tñ
illa noticia ſcd̃m Sco. prius natura fertur in
aliqua obiecta ꝗ in reliqua prioritate natu
re & nõ tp̃is: qa alias deus nõ fuiſſet ſemper
oĩſciẽs. prius eni ſeip̃m cognouit tanq̃ ſum
mũ bonũ & eſt btũs ſua noticia. Scd̃o non
tp̃e ſed natura cognouit oẽs ſuas creaturas
Tertio aliq̃s ordiauit ad btitudinẽ & alias
nõ ordiauit ꝑ actũ negatiuũ: habet eni actũ
circa btitudinẽ negatiuũ circa aliq̃s creatu
ras. & quarto de ordiatis ad btitudinẽ ꝑui
det aliquos caſuros: & ꝯñter ordinat de me
dio quo reſurgẽt ad gratiã. & ſic eſt talis or
do naturalis quo fert deus in obiecta. Prio
in ſe tanq̃ in ſũmũ bonũ. Scd̃o in ſingulas
creaturas abſolute. Tertio i creaturas aliq̃s
cõpatiue ad btitudinẽ alias vero nõ. & q̃r
to cũ aliq̃s creaturas btificandas ꝑuideat ca
ſuras in illo tertio inſtãti nature ordinat de
medijs q̃bus caſuri reſurgẽt &c̃. cũ ergo ꝑ
uideat prius xp̃m ſcd̃m hũanitatẽ ſaluandũ
ꝗ adã peccaturũ/ caſus ade nõ eſt cã q̃re fuit
incarnatus. imo fuiſſet icarnatus ꝗuis non
cecidiſſet. Sed iſta opinio aſſumit mlta/ &
Cõfutatio ꝑme opiniõis videſ ꝙ nõ ſufficiẽter dicat. Dicit eni ꝙ de
us prio videt ſe. ſcd̃o creaturas &c̃. tũc ergo
prius natura ꝑuidet aĩas puulorũ decedẽti
um poſt baptiſmũ btificandas btitudine q̃
btificãtur & habituras grãm baptiſmalẽ ꝗ
preuideat Adã caſurũ. Si ſit ita ꝙ prius na
tura ꝑuideat & ꝑordinet ad btitudinẽ & ad
tm̃ gradũ ꝗ videat Adã caſurum/ tũc q̃ro ſi
prius natura ꝑuideat has aĩas & ordinet ad
hũc gradũ gratie ꝑciſe: ſi ſic ergo ꝑuidet eas
hunc habituras p aliqd̃ mediũ/ & nõ videſ
niſi p paſſionẽ: ergo prius natura ꝑuidet il
lud mediũ p qd̃ ſũt hiture ꝗ videat adã caſu
rum: ꝯñs videſ falſũ imo nõ aſſũpſiſſet na
turã paſſibilẽ. Scd̃o apparẽtius qa forte di
ces ꝙ prius ordiat ad tantã gratiã ꝑciſe: er
go prius natura ordiauit de medio per qd̃
ꝯſeq̃ref illũ finẽ. ꝯña nõ valet qa prius na
tura videmus finẽ ꝗ diſponamꝰ de medijs.
tũc arguiſ ſic: prius natura deus ordiat iſtas
aĩas ad tãtã gloriã & grãm ꝑciſe ꝗ ꝑuideat
adã caſurũ/ ergo ꝗuis nõ cecidiſſet adã ha
buiſſet illũ gradũ glĩe & grẽ ꝑciſe: qa prius
natura ſcd̃m eũ ꝑuidit xp̃m btificãdũ ꝗ adã
caſurũ: ergo ꝗuis nõ peccaſſet adã xp̃s btifi
candus erat: ergo tales aĩe fuiſſẽt btificande
tanta btitudine. ꝯñs eſt falſũ: qa ſi adã non
peccaſſet ſingule erãt btificãde btitudĩe me
rito ꝓprio qd̃ excedit grãm ſacrãlẽ. iõ nõ ſe
quitur apud Scotum prius natura preuidet
eas ad btitudinẽ ſimpl̃r ꝗ ꝑuideat adã caſu
rũ & ad tm̃ gradũ/ qa ꝑuidit aiam xp̃i ſũme
btificandã: ergo prius natura ꝑuidit gradũ
btitudinis ꝗ adã caſurũ. nã ſi iſta ꝯña ſit bo
na/ prius natura ꝑuidit aiam xp̃i btificandã
ꝗ adã ſit caſurus: ergo ſi non peccaſſet nihi
lominus aĩa xp̃i fuiſſet beata. Simil̃r bñ ſeq
tur prius natura ꝑuidit aiam puuli tãta bti
tudĩe debere decorari. ergo ſi nõ peccaſſet
nihilominus habuiſſet talẽ btitudinẽ. ꝯñs
eſt falſũ: ergo iſta rõ nõ vr̃ vrgẽs. Dices pri
us natura vidit naturã hũanã ſũme btificã
dã ꝗ adã peccaturũ: ergo iſta aĩa fuiſſet bti
ficata: ſed dico ꝙ nõ fuiſſet vnita ſuppoſito
xp̃i: ſed ꝯiũctionẽ xp̃i ad hũanitatẽ poſteri
us natura vidit ꝗ Adam caſurum. ſi aliquis
ſic dicat quomodo impugnabit Scotus.
Quantũ ad hoc dubiũ videſ mihi ꝙ vtraq̄
pars ꝓbabiliter defẽſari põt. Bona. dicit ꝙ
vna eſt ꝯformis intellectui/ altera apparen
tior ꝓpter ſacras litteras. ideo ſecundũ pri
mam opinionẽ ad rationes Pauli venit vt
nos ſaluos faceret. dicunt ꝙ auctoritates q̃
ſonãt ꝙ illius aduẽtus eſt cauſa redẽptiõis
intelligũtur de aduẽtu in carnẽ paſſibilem
ꝗuis ꝯcedatur ꝙ ſi Adã nõ peccaſſet fuiſſet
Chriſtus incarnatus nõ tñ aſſumpſiſſet na

turam paſſibilē. ¶ Alia opinio q̄ defenſat
cōius in quā magis inclinat Tho. & bona.
ꝙ ſi Adā nō peccaſſet Chriſtus nō incarna
tus fuiſſet. Et ad auctoritates in oppoſitū
quas adducit Alexander de hallis ꝙ ꝓpter
eū orta eſt talis tempeſtas: & ꝙ demon co-
gnouit. hoc dato ꝙ lucifer preuidit ante ca
ſum ipſius Ade dico ꝙ ſtat ꝙ preuiderit
effectū & nō preuiderit cauſam ſicut dicunt
doc. Adā preuidit miſterium icarnationis
cū ait Hoc nunc os ex oſſibus meis & caro
de carne mea Geneſis ſecūdo. ſed nō preui-
dit ſe caſurū / ideo nō ſeqtur demon ꝓuidit
Chriſtū incarnandū. ergo preuidit cauſam
eius. Item dicit Augu. ꝙ ſicut aia beati q̄tū
ad intellectū per viſionē dei ſatiatur ita q̄tū
ad ſenſū poſt reſurrectionē ſatiabitur in vi-
ſione humanitatis Chriſti. & dicit ipſe Au
guſtinus ad hoc incarnatus eſt Chriſtus vt
homo totus ſaluus fieret. Dico ꝙ illa non
eſt tota ratio quare eſt icarnatus: ſed eſt vna
ex cauſis: ſed alijs nō poſitis. i. illo caſu ade
nō poſito nō fuiſſet incarnatus. Item ſicut
homo genitus ē ſine viro & muliere / & ho
mo fuit genitus ex viro & muliere / ideo q̄-
tum ad ꝯplemētū vniuerſi oportuit aliquē
ḡnari qui generet ex muliere ſine viro. Di-
co ꝙ iſta ratio nō cogit quia deus nō neceſ
ſitatur ad opa ad extra. Ad rōnem Scoti ꝙ
deus prius natura preuidit Chriſtū beatifi-
candū q̄ caſum Ade. & ꝙ prius natura vi-
det finem intentū & illud qd' eſt ꝓximius fi-
ni q̄ remotoria. Dicit Occhā ꝙ nullo mo-
do eſt ponēda illa prioritas nature in diui-
nis / eq̄ cito ordiat predeſtinatū ad beatitu
dinē & reprobum ad dānationē. & ſic nul-
lo modo eſt ordo nature q̄tū ad iſta / licet
ita ſit in veritate ꝙ deus eſt ꝓductiuus effe-
ctum mediāte cauſa nō prius natura videt
cām q̄ effectum / eſt ita ꝙ deus eſt colaturus
beatitudinē mediāte gratia tñ nō prius na
tura videt gratiā q̄ beatitudinē ergo negat
ꝙ in cognitione diuina ſit prioritas nature
ſed in cognitiōibus noſtris eſt prioritas na
ture & tpis: quia cognitiones noſtre ſunt ac
cidentia nobis: ſed in deo cognitio dei eſt
ipſe deus. Secundo hoc admiſſo ꝓbat tñ ꝙ
aia fuiſſet beatificāda q̄uis Adā non peccaſ
ſet: ſed tñ non prius natura ꝓuidit vnionē
hypoſtaticā verbi ad humanitatē q̄ preui-
derit hoiem caſurū talis vnio fuit medium
reparationis. & ſic argumentū nō probat ꝙ
q̄uis nō peccaſſet Adā nihilominus fuiſſet
Chriſtus incarnatus. Queritur quarto qua-
re diſtulit illā incarnationē. Dicit Bona. ꝙ
diſtulit repationē. primo ad pugnitionem
criminis: & ita crimen fuit punitū p dilatio
nem reparationis. Secūdo vt homo cogno
ſceret grauitatē criminis: & cognita graui-
tate magis refugeret crimen. & tertio vt ma
gis deſideraretur redēptio: & poſt longam
dilationē gratius acceptaret. ecce ꝯgruētie
ſed oīa iſta ſunt referenda ad vltimam cau-
ſam: quia ſic deus voluit.

¶ Diſtinctio tertia.

IN PRECEDENTI-
bus diſtinctionibus actū
eſt de ꝑſona carnem aſſu
mente & modo aſſumē-
di. Hic aūt ꝯſequēter agi-
tur de qualitate nature aſ
ſumpte. ideo q̄ritur pri-
mo de ſanctificatione virginis / vtrū virgo
Maria mater Chriſti fuerit aliq̄n maculata
peccato originali. Pro cuius declaratione Quid ſc̄tum
notandū ꝙ ſctm̄ in ꝓpoſito capitur pro eo
quod eſt a pctō purgatum: ſed hoc duplici
ter aliquid poteſt dici purgatum a peccato
Vno mō ꝙ aliquo tpe habuerit peccatū &
nō ſit āplius in pctō: & tūc dicit purgatū a
pctō qd' infuit. alio mō dicit purgatū a pec
cato ꝙ nec ineſt nec ifuit / ſed ifuiſſet niſi ſpe
cialiter poneretur obſtaculum ne ineſſet.
Et ſic queſtio eſt vtrum fuit virgo ſanctifi-
cata. i. vtrū ſpecialiter a deo fuerit preſerua-
ta per ſpeciale dei auxiliū qd' nō cōtraheret
peccatū. Secūdo ſupponitur ꝙ duplex ē cō Duplex cōceptio.
ceptio / quedā corporis / quedā aie / corpo-
ris eſt ſeminū cōmixtio que ꝓcedit tpe cōce
ptionem anime. ¶ Circa hanc queſtionem
an virgo aliq̄n fuerit in peccato originali /
& poſtea ſanctificata vel ante fuerit per ſpe

ciale auxiliũ preſeruata ne illud cõtraheret fuit duplex modus dicẽdi temporibus antiquis: ſed nunc vnus eſt & alter ꝓhibitus per conciliũ baſilienſe. Multi antiquorum vt Alex. Tho. & Bo. credũt ipſam fuiſſe cõceptã in originali. vnde originale eſt in ſola anima rationali/ nã in eodẽ eſt originale in quo eſt iuſticia originalis. ſed ĩ ſola aĩa exiſtit iuſticia originalis. igitur. Cũ ergo queritur an virgo ꝯtraxerit originale/ nõ queritur an in cõmixtione ſeminũ fuerit originale. quia nõ dũ erat aĩa: ſed queſtio eſt vtrum organiſatione facta in primo inſtãti in quo creata eſt anima & corpori organiſato infuſa an modo & lege cõi ꝯtraxerit originale. Dicũt ꝙ ſic in illo inſtãti/ q̃a gñata fuit per propagationẽ & cõmixtionẽ ſeminũ ſicut naſcũtur oẽs/ & ex fetiditate carnis fuit ꝯtracta labes peccati originalis. i. caruit iuſticia originali quã tenebaẽ habere. & fundant ſe in multis auctoritatibus & rõnibus/ nã habetur ad Ro. tertio oẽs in Adã peccauerũt & egẽt gloria dei. ibi nulla fit exceptio. & loquitur de illis qui mõ naturali deſcenderunt ex adã. ergo cũ virgo ex illis fuerit cõtraxit originale ex primo parente. & nulla fit exceptio/ ergo. Sãctus Tho. adducit duas rõnes. prima: niſi virgo ꝯtraxerit originale Chriſtus non fuit vl̃is nature humane redemptor. Patet: bñ ſeq̃tur/ virgo Maria nõ fuit in originali: ergo nõ eguit redemptione a pc̃õ/ ergo nõ fuit merito paſſiõis Chriſti liberata. & vltra: ergo Chriſtus nõ fuit vniuerſalis redẽptor. Scd̃a ratio eſt ex hijs que fuerũt in virgine. nã paſſa eſt penalitates & mortẽ q̃ ſunt pene peccati originalis: ergo/ alias ſi fuerit ꝑſeruata ab originali debuit ꝯſequẽter preſeruari a penis ꝯſequẽtibus originale aut cõcomitãtibus. Iſta eſt ergo prima opinio q̃ eſt ꝯdẽnata in cõcilio baſilienſi/ ſed qui illã defendebãt nõ peccabant quia nondũ erat determinatum de pte vera/ ideo probleumatice poterãt deffenſare quãcunq; partẽ. Similiter ſancti multi errauerũt in multis: q̃a nõdũ erat oppoſitum decretũ per eccleſiã: ſed poſt determinationem eccleſie deffenſare oppoſitũ eſſet hereticum: ꝯcluſio ergo vera ꝙ virgo nunq̃ fuit in originali peccato. vnde Sco. dicit ꝙ poſſibile eſt ꝙ fuerit in originali ꝑ inſtans cõceptionis. & q̃uis hoc fuerit poſſibile de potentia abſoluta nunq̃ tñ fuit/ & precipua ratio eius talis. Decẽs eſt ꝙ ꝑfectiſſimus redẽptor habeat ꝑfectiſſimũ modum liberandi: ſed Chriſtus fuit ꝑfectiſſimus liberator: ergo debuit habere ꝑfectiſſimũ modum liberandi reſpectu alicuius redẽpti/ & nõ videtur reſpectu cuius niſi virginis: & redimere iſto modo eſt impedire ne aliquis efficiatur filius ire / vel ne aliq̃s incidat in odiũ illius in cuius odiũ alias incideret/ hoc eſt/ facere ne ꝯtrahat culpã ratione cuius creatura habeatur odio/ eſt perfectior modus liberãdi q̃ facere ꝙ priuſq̃ incurrerit culpã remittaẽ illa: ergo Chriſtus reſpectu virginis debuit habere iſtum modũ redimẽdi: ſicut dictum eſt / ſãctificare aliq̃ñ tm̃ valet ſicut impedire ne ꝯtrahatur culpa q̃ alias ꝯtraheretur. aliq̃ñ tm̃ valet ſicut a culpa ꝯtracta liberari. & ſanctificari primo mõ perfectius eſt q̃ ſcd̃o modo. nã multo ꝑfectius nõ cõtraxiſſe culpã q̃ poſt ꝯtractã liberari ab illa: ergo ſi xp̃s habuit ꝑfectiſſimũ modũ ſanctificãdi reſpectu creature habuit illũ reſpectu virgĩs glorioſe ſcilicet cauere ne illa caderet in culpã. ergo oportet fateri ꝙ nunq̃ ꝯtraxit origĩale. & iſta eſt ratio ſuaſiua. Alie ſunt rõnes q̃ ſunt ex Aug. Oẽs aũt auctoritates ſcripture & ſanctorũ q̃ dicũt oẽs cecidiſſe in origĩnale intelligũtur niſi fuerint ſpãliter ꝑſeruati vel ĩpediti/ & oẽs ſonãtes ꝙ nulla fuit exceptio ſunt intelligẽde q̃tũ ex ſe/ & ſecluſo impedimẽto extrinſeco. ¶ Reſolutio/ ipſa virgo fuit ꝑſeruata a pc̃õ originali. & niſi ſpãliter ꝑſeruata ꝯtraxiſſet originale peccatum / q̃d nihil aliud eſt q̃ carẽtia iuſticie originalis debite in eẽ q̃rum ad formale ſaltẽ. Occhã vero tenet oppoſitũ/ illa carẽtia & in ſe & in equalẽti vocaẽ originale & ꝑſeruatur ab illa ꝑ infuſionem iuſticie originalis aut illius equiualentis ſcilicet caritatis/ ita eſt ꝑſeruata virgo glorioſa. deus ſimul

Alexan. Tho. Bonauẽtura.

Nõ Scoti.

cum infuſione anime īfundit caritatē/ & ſic habuit iuſticiā originalē admīnus in equiualenti/ & ſic preſeruata fuit ne contraheret originale. Vnde dicit Scotus niſi preſeruata fuiſſet prius naturaliter fuiſſet virgo ſub originali ꝙ ſub gratia/ quia in ſe derelicta ſine auxilio extrinſeco fuiſſet in originali. Ad aliam rationem partis aduerſe niſi virgo concepta fuiſſet in originali non fuiſſet Chriſtus vniuerſalis redemptor. nego imo perfectius fuit redemptor virginis iſto modo ſcilicet preſeruādo ea a peccato ꝙ ab ipſo eam releuādo. Patet igitur ꝙ nūꝙ fuit in originali/ & ſi preſeruata ab originali etiā preſeruata fuit ab actuali / qđ eſt magis fugiendū ꝙ originale ſaltē mortale.

¶ Queſtio ſecunda.

Queritur ſecūdo/ an ſicut peccati fomes fuit virgini ablatus / ita etiam nec Chriſtus ē in lūbis abrahe decimatus. Circa primum oportet ſupponere quid ſit fomes. Secundo ꝙ duplex fuit ſanctificatio virginis. Et difficultas eſt inter doctores de fomite in quo ſit ſubiectiue. Vnde nihil aliud eſt fomes: niſi illud qđ inclinat nos ad delectandum vel triſtandū/ cōtra dictamen recte rationis/ & vocatur a Paulo lex. vt vidi aliā legem repugnantē legi mētis mee: circa qđ aliqui voluerūt dicere: ꝙ non eſt qualitas: ſed eſt ipſa aīa/ que delectatur in rebus conueniētibus & triſtatur in diſcōueniētibus. & ſic attrahit ipſam aīam rationalē ad ei aſſentiendū/ iſta tamē nō eſt cōis ſquis ſit Io. de Gerſono. ſed apud doc. cōiter fomes vocatur qualitas: ſed vtrū ſit ſubiectiue in anima vel in corpore/ ſicut enim iuſticia originalis erat quedam qualitas que regulariter īpediebat illos motus naturales: ita fomes eſt quedā qualitas que facit vltra ꝙ rectum ſit delectari vel triſtari. Queſtio eſt in quo ſit ſubiectiue/ & de hoc Occhā & Holcot ꝯtrariātur/ Occham dicit ꝙ eſt ſubiectiue in corpore & apparēter: qa Paulus dicit video aliā legē &c. Iſta qualitas repugnat dictamini recto & inclinat voluntatem ad delectandū ſeu triſtandum: & hoc propter vnionem inter appetitū rationalem & ſenſualem. Holcot dicit cōtrarium ꝙ eſt qualitas fundata in anima. ratio nō eſt ponendus habitus niſi in illa potentia in qua ponuntur actus qui inclināt ad tales habitus: Holcot ꝯ Occham ſed delectatio dolor & triſticia ſunt paſſiones in anima exiſtentes. igitur & ipſa qualitas que eſt fomes eſt in anima. Item ſecūdū Auguſt. iſta qualitas eſt effectus peccati originalis. ſed originale eſt in aīa. igitur. Item iſta qualitas & iuſticia originalis opponūtur cōtrarie: ſed cōtrariorū eſt idē ſubiectū: quia hnt fieri circa idē. ergo talis qualitas ē in aīa & nō in corpore. Quelibet iſtarū opinionū habet apparentiā & faciliter pōt defenſari. ad rōnes in oppoſitū vtriuſq; tenēdo ſecundā: ad auctoritatē Pauli dicit̄ ꝙ vocauit eā legē membrorū: ideo qa qualitas ꝙ eſt in aīa cauſatur ab aliqua diſpoſitiōe corporis: qa per deciſionē ſeminalē & ꝯmixtionē ideo dicit̄ lex mēbrorū. ¶ Scdo notādū duplex eſt ſanctificatio corporis. quedā eſt in cōceptione ꝙ vocat̄ paſſiua/ alia actiua ꝙ Duplex corporis ſāctificatio fuit facta in ꝯceptiōe Chriſti: qa tūc tantā recepit pfectionē quantā poterat recipe/ alias meritus fuiſſet angelus dicēdo aue grā plena. Vñ cū q̄ritur vtrū fuerit fomes extīctus in virgine. duplr intelligit̄ vel ꝗtū ad eius ſubſtantiā vel ꝗtū ad accidēs. Iſte due ꝗlitates fomes peccati & caritas nō repugnāt ad inuicē ꝗtū ad ſubſtantiā: ſed ꝑ ſuos effectus qa caritas inclinat ad illa ꝙ ſunt vtilia aīe: & fomes ad illa ꝙ ſunt inutilia aīe. Nā fomes trahit ad actus carnales: & caritas ad actus ſpūales. hinc eſt ꝙ tenet Occhā ꝙ qñ qs facit aliqđ bonū opus fomes remittit̄ ꝗtū ad Opinio Occam. ſuas opationes & nō ꝗtū ad ſubſtantiā: qa nō tantū inclinat ſicut ante. Difficultas eſt an fuerit totaliter extīctus ipſe fomes in virgine maria. Aliqui dicūt ꝙ in prima conceptione virginis nō fuit ablatus quātum ad ſubſtantiam nō quantū ad totalem inclinationē/ quia adhuc iclinabat ad peccatū ve

niale: ſed in ſecūda conceptione fuit totaliter ablatus quantū ad ſuas opationes. Alia opinio dicit ꝙ totaliter fuit ablatus in prima cōceptione q̄tum ad inclinationem ita ꝙ non fuit inclinata ad peccatum poſt primam conceptionē. ¶ De ſecūdo/ an Chriſtus fuit decimatus in lūbis Abrahe/ oportet ſupponere ꝙ Abrahā obtulit decimas Melchiſedec ſacerdoti ſibi benedicenti Geneſis. xiiij. Secūdo ſupponitur ꝙ quilibet qui deſcendit ab aliquo fuit in lumbis eius vt fui in lumbis patris mei/ quia fuit cauſa immediata: ſed Adā & Abraham & alij patres fuerūt cauſa mediata virginis: ergo & Chriſti. ergo Chriſtus fuit in lumbis ade & abrahe. Patet/ quia Abrahā fuit cauſa chriſti. Secūdo dicitur ꝙ aliter fuit Chriſtus in lumbis Abrahe q̄ Leui/ qa Leui fuit in lumbis Abrahe per effuſionem ſeminis/ nō tñ Chriſtus quia fuit ꝯceptus de ſpūſancto. ille etiā dicitur decimatus in lumbis Abrahe qui deſcendit ex ſemine eius vel qui fuit figuratus per decimas quas Abrahā obtulit Melchiſedec & Chriſtus non fuit decimatus in lumbis abrahe vllo iſtorū modorū/ ſed virgo Maria bene fuit decimata i lūbis eius/ & omnes alij qui deſcenderūt ab ipſo Vtrū virgo maria potuit peccare/ dico ꝙ fuit impeccabilis per gratiā: ſed nō ꝑ naturā ſicut nec Chriſtus: nā nō ꝑt ſtare tāta gratia in homine ꝙ neceſſitet voluntatē ꝙ nō poſſit elicere actū peccati. & ſic nō capitur gratia pro habitu īfuſo: ſed pro gratia gratiſdata: qua deus dicitur ipedire volūtatem de quocūq3 actu vt eliciat illū/ & pōt volūtatem neceſſitare non aſt cogere/ nam virgo erat obligata diligere deū & pro tēpore quo tenebatur diligere deū poterat elicere actū ꝯtrariū/ qa poterat nō elicere: & non erat ſoluta legibus diuinis: quia tenebatur diligere ſicut & nos. tñ iſta eſt diſtinguēda virgo pro tempore quo tenebatur diligere poterat non diligere. vel de potentia ordinata negatur. vel abſoluta ꝯceditur. poterat enī deus illi auferre illā gratiā que aſſiſtebat illi vt non peccaret/ & poterat impedire ſuas operationes nō ſecū ꝯcurrendo: & ſic reſolutorie virgo Maria erat impeccabilis ꝑ gratiā non gratū facientem que eſt habitus infuſus: quia talis habitus non neceſſitat voluntatē per ſuā aſſiſtentiam ad agendū: quia tunc voluntas ſemper eſſet in actu: ſed erat impeccabilis per gratiā gratis datam: id eſt per ſpeciale dei auxilium/ quo neceſſitabatur voluntas ad oīa opera que erant precepta/ & īpediebat ne faceret opera prohibita/ & cum tali gratia aſſiſtente ſiue auxilio ſpeciali ſtat libertas cōtradictionis ad merendū & demerendum: quia tempore quo agebat opus precepti poterat nō agere: & ſic ſtabat meritum. Patet etiā quo modo virgo Maria fuit vere filia ade deſcēdens ab adam & abrahā per verā propagationē ſeminis. ideo q̄tum ad modū ꝑpagationis ꝯtraxiſſet peccatū originale niſi preſeruata fuiſſet. Chriſtus autē non ſic deſcendit ab adam ꝑ propagationē ſeminis/ ideo non fuit filius naturalis ade/ ideo nec debitor iuſticie originalis vt dicit Sco. in ſcđa queſtione huius diſtinctionis.

¶ Diſtinctio quarta.

Queritur vtrū beatiſſima virgo Maria fuerit vere mater dei & hoīs. & iſta queſtio tractaꝫ ad remouendū hereſim q̄ erat tpe ariani/ ꝯcedebāt enim ꝙ Maria erat virgo & genitrix: ſed negabant ꝙ eſſet genitrix dei. Pro elucidatione q̄ſtionis ſupponēda ſunt ea q̄ dicta ſunt in ſcđa q̄ſtione. ſ. de ꝯceptione/ de delatiōe materie ad locū ꝯceptionis/ de ꝯdenſatiōe/ de organiſatiōe/ de aiatione. oīa fuerūt facta in inſtanti. q̄bus ſuppoſitis inquirendū eſt qđ requirtur in muliere ad eē matrē. & quare aliqua mulier realiter dicit̄ mater alicuius pueri. Difficultas eſt nō moderna/ ſed antiqua inter Auicēnā & Ariſt. quā habitudinē. ſ. habet mater in ordie ad puerū/ & an habeat actiuitatē in ꝑductione plis. hoc ſuppoſito queritur vtrū ſit ꝯcedēda ꝙ virgo fuerit mater Chriſti. De hoc eſt

duplex modus dicendi. vnus ꝙ in cōmuni generatiōe filij mater ſe habet ſolum pure paſſiue/& non actiue/ita ꝙ miniſtrat dūtaxat materiam & nō agit nec ad animationē nec quātum ad qualitates diſpoſitiuas. Vnde certum eſt ꝙ ad productionem cōmunē hominis neceſſario requiritur commixtio feminum viri & mulieris: ſed in ſemine viri eſt tota virtus per quam natura condenſatur/& condenſata organiſatur: & cōſequēter de alijs prerequiſitis ad animationem. & ſemen mulieris nihil potentie actiue habet ad illam licet vtrūq; ſemen concurrat vt materia: tamen tota virtus actiua eſt in ſemine viri ad introducendum vlteriora. Dices ergo mulier non dicitur mater propter actiuitatem ad filium producendum: ſed ſolū dicitur mater propter adminiſtrationē materie/que neceſſario reqritur in productione pueri. & hec opinio videtur Ariſtotelis xv. animalium. cōparat enim virtutē viri arti/& mulieris materie ſiue ligno: quādo enim ex ligno fit ſcanum: lignum ſe habet vt materia/ars vero vt forma actiua: ſimiliter ſemē mulieris comparatur materie. hec opinio corroboratur tali ratiōe: quia ſi virgo egiſſet ad organiſationē & productionem corporis aſſumpti a deo/non egiſſet niſi ſecūdum virtutem ſeminalē/ergo Chriſtus deſcendiſſet ex Adam ſecūdum virtutē ſeminalem: cuius oppoſitum fatentur oēs doctores. ¶ Altera eſt opinio communior & quam ferme tenent omnes doctores. pro qua ſupponendū eſt ꝙ anteq̄ producatur homo naturaliter & de neceſſitate requiritur feminum ꝯmixtio: ſecūdo organiſatio materie. & tertio apud doctores/precipue apud Occham requiritur aliquarū formarum ſubſtātialium ſcilicet corporearum & extenſiuarum productio/& precipue apud ponentes animam ſenſitiuā diſtingui a rationali. Et vltimo requiritur anime ratiōalis a deo create corpori īfuſio. antequā producat hō oportet prio ꝙ ſit materia & illa eſt feminum. Secūdo oportet neceſſario ꝙ talis materia alteretur/quia non eſt ſufficiē ter diſpoſita ad recipiendā vltimatam formam: id eſt animam rationalē/ex qua quidam diſpoſitione conſurgit talis organiſatio/& figura. Et tertio eſt eductio de potētia materie/& tenendo ꝙ in homine ſunt due anime. inquirēdum eſt quomodo mulier dicitur mater pueri: vel propter primū ſolum/quia miniſtrat materiam. vel propter ſecundum ſolum/quia actiue concurrit ad organiſationem preuiam. vel propter tertium/quia actiue concurrit ad illarum formarum prerequiſitarum introductionem. vel propter quartum/quia concurrit ad anime rationalis productionem/& corpori infuſionem. Et dicūt iſti doctores cōſequenter ꝙ non ſufficit ꝙ miniſtret materiam. quia ſi hoc ſufficeret/tunc Adā potuiſſet dici mater Eue/& limus terre de quo Adā formatus fuit/potuiſſet dici mater Ade. Patet/Adam miniſtrauit materiā de qua formata eſt Eua: & limus materiam de qua formatus eſt Adam. Sed Adam nō dicitur pater nec mater Eue/nec limus ade. Ideo miniſtrare materiā non ſufficit ad eſſe matrem alicuius. Item lignum putridum miniſtrat materiam vnde producūtur vermes & tamen &c. ergo quid requiritur vltra? Dicunt iſti ꝙ mater cōcurrit actiue quēadmodum & pater ad diſpoſitionem qualitatiuam requiſitam i materia vt efficiatur ſufficienter diſpoſita ad ſuſcipiendam animam rationalem/hoc eſt ad omnes qualitatiuas diſpoſitiones/& formarum introductiones prerequiſitas ad informationē vltime forme. Vn̄ pater nō pōt ꝯcurrere immediate ad illas qualitatiuas diſpoſitiones. ſ. ad organiſationē &c. quia ſtat ꝙ moriatur ꝗcito deciſum eſt ſemē. & illud ſemen non ita cito agit: nec alteratur. ergo vir nō ꝯcurrit imediate ad illas diſpoſitiōes ꝓuias. Sed ſi ꝯcurrat hoc eſt tm̄mō mediate relinquendo in ſemine aliquā qualitatiuā diſpoſitionē que ē actiue organiſatiua materie illius corporis. Queritur ergo de matre. Vtrum mater relinquat in ſuo ſemine aliquā talem qualitatiuā diſpoſitionē. vel vtrū ꝯcurrat

Prima opi. de ꝯpatione ſeminis parētum

Alia opinio Sco.

immediate ad illā & ſecūdo vtrū mater cō-
currat actiue mediate ad formā ſubſtātialē
pducēdā in illo corpore anteꝗ̄ pducatur
anima rationalis. quantum ad primum di-
co ꝙ ſic/videlicet ꝙ mater relinquit in ſuo
ſemine qualitatiuam diſpoſitionem/que ē
Bona ap parentia. naturaliter actiua ꝗ̄admodum qualitas q̄ ē
in ſemie viri. Patet dupliciter: iſta qualitas
que relinquitur in ſemine viri/eſt effectiue
non a corpore viri: ſed ab anima rationali
quia ſemper forma ſubſtantialis eſt princi-
pium actiuum cuiuſcunqꝫ alterationis: tūc
arguitur ſic: forme eiuſdem ſpeciei ſpecialiſ
ſime habent eoſdem effectus in ſpecie pro-
ducere: ſed forme ſubſtantiales tam viri q̄
mulieris ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime
ergo nate ſunt producere ſimiles effectus i
ſpecie: ſed forma ſubſtantialis viri pducit il
lam virtutem organiſatiuam/que eſt in ſe-
mine viri: ergo forma ſuſtantialis mulieris
eſt nata producere ſimilem virtutem i ſemi
ne mulieris. Item ſecundum philoſophos
naturalis generatio eſt actus virtutis vege
tatiue/& non eſt actus potentie ſenſitiue:
nec actus potentie rationalis inquātū talis:
ſed ꝗ̄admodum nutrire eſt actus potētie ve
getatiue: ita & generare ſibi ſimile: ſed i vi
ro & muliere eſt eadem potentia vegetati-
ua/ergo ille potentie ſunt nate producere
conſimiles effectus: ergo ſi vegetatiua viri
in ſemine eius producit talē qualitatiuā di
ſpoſitionem/ita etiam producet in ſemine
mulieris. ¶ Habemus ergo ꝙ ſicut derelin
quitur per potentiam vegetatiuam viri i ſe
mine eius quedā qualitas actiua/ex qua al-
teratur ſemen/condēſatur/& organiſatur:
ita in ſemine mulieris relinquitur virtus ac
Dubiū ſecūdum. tiua actiue concurrens ad organiſationem
condenſationem &c. ¶ Dubitatur ſecūdo
de forma illa que nō producitur a deo: ſed
educitur de potentia materie: & precedit tē
pore/vel natura productionem anime rati
onalis: an corrumpatur adueniente anima
rationali. Et vtrum mater concurrat actiue
immediate ad productionem illarum for-
marum prerequiſitarum anteꝗ̄ vltima itro
ducatur: id eſt que producuntur in corpo-
re anteꝗ̄ infundatur anima ratiōalis. Occā Occam.
dicit ꝙ ſenſitiua manet cum rationali/& di
ſtinguitur in homine: breuiter hoc tenēdo Opinio ſcoti in quarto.
conformiter ad dicta Scoti i quarto dicēdū
eſt ꝙ forma ſuſtentialis mulieris actiue & i
mediate cōcurrit ad productionem forme
ſubſtantialis ſenſitiue pueri: & non forma
ſubſtantialis viri: & ſic mulier magis cōcur
rit ad pductionem fetus q̄ vir: & ē etiā opi
nio Scoti & multorum: ꝙ nunꝗ̄ forma ac-
cidentalis poteſt attingere immediate pro
ductionem forme ſubſtantialis: quia imper
fectum non poteſt attingere immediate p-
ductionem perfectioris tanꝗ̄ cauſa totalis:
Tunc arguitur ſic. cum in tali materia pro- Ꝙ mulier pducat formā ſubſtātialē in materia.
ducatur aliqua forma que educitur de po-
tentia materie/& non producitur a deo vl
tra qualitatiuam diſpoſitionem que eſt in
materia aliqua forma ſubſtantialis immedi
ate cōcurrit ad productionem illius forme
ſubſtantialis. ſed ſic eſt ꝙ forma ſubſtantia
lis viri non immediate producit illam que
de nouo producitur: & non eſt alia que p-
ducat/niſi forma ſubſtantialis mulieris: nā
producitur naturaliter in materia ſemis for
ma ſubſtantialis que non creatur a deo/er-
go cum qualitas accidentalis non ſit cauſa
totalis illius forme que producitur/ & edu
citur de potentia materie: oportet ꝙ ad eā
producendam concurrat aliqua forma ſub
ſtantialis: ſed non forma ſubſtantialis vi-
ri concurrit immediate: quia ꝗ̄uis vir eſſet
mortuus vel diſtaret mille leucis eque bene
produceretur talis forma ſubſtātialis. ergo
ſolum & immediate a forma ſuſtātialis mu
lieris producitur. Item talis forma precedēs
vltimam formam/ſcilicet animam rationa
lem/nō producitur immediate a forma ſub
ſtātiali/que eſt in ipſo ſemine producta/ ga
tunc forma ſubſtantialis ſeminis concurre
ret immediate ad ſuam corruptionem. Nā
productio forme ſequētis eſt corruptio for
me precedentis. & non poteſt dari alia for-
ma ſubſtantialis niſi mulieris: ergo tenen-
do hanc opinionem oportet ꝙ produca-

Scotus. Dubium tertium.

tur a forma ſubſtantiali mulieris. Ideo dicit Scotus ꝙ mulier plus agit ad productionẽ fetus ꝗ vir. Quantum ad vltimum ſcilicet introductionem anime rationalis. An mater concurrat ad anime rationalis introductionem: & vtrum concurrat immediate ad organiſationem. Quantum ad primum ſcilicet ad introductionem forme ſiue anime rationalis dico/ ꝙ nec virtus viri/ nec mulieris immediate concurrit ad illam: quia a ſolo deo creatur: ſed vir & mulier ſolum ſe habent vt diſpoſitiões preuie/ & propter iſtã cauſam mulier dicitur mater fetus & immediate concurrit ad illam virtutem actiuam ſiue qualitatem que eſt in ſemine ab ipſa deciſo. Sed quo ad organiſationem dico ſecũdum Scotum quod mater immediate concurrit ad organiſationem/ quia ꝗuis ſemen ſit deciſum ab vtroqꝫ in loco naturali generationis/ ſi poneretur in altero loco/ nullo modo organiſaretur corpus: ergo requiritur alius concurſus ꝗ concurſus ſeminis/ & ponendo alias formas ſubſtantiales prerequiſitas neceſſario ante productionem anime rationalis/ mulier ad illas immediate cõcurrit ſecundum ſuam formam ſubſtãtialẽ. Sed vtrum ille anime diſtinguentur: videtur ꝙ nõ/ quia tunc in chriſto in triduo aliquid fuiſſet corruptum quod fuerat aſſumptum ſcilicet forma ſubſtantialis ſenſitiua. Nã in triduo corpus chriſti nõ fuit animatum & ideo anima ſẽſitiua fuiſſet corrupta tamen de hoc nihil ad pñs. his ſuppoſitis

Mater cõcurrit immediate ad organiſationẽ

Cum queritur vtrum ſit concedendũ ꝙ virgo erat mater dei. ſit prima ꝓpoſitio. Maria virgo erat mater dei. patet illa eſt de fide. Nam Luce primo ſcribitur quod ex te naſcetur ſanctum/ vocabitur filius dei. tũc arguitur ſic/ omne natum ex virgine quod eſt ſuppoſitũ eſt filius virginis/ ſed ſic eſt ex illo paſſu ꝙ filius dei qui eſt deus eſt ſuppoſitũ natũ ex virgine: ergo filius dei eſt filius virginis. Itẽ Mathei ſecundo ſcribitur. Surge & accipe puerũ & matrẽ eius. ergo pie credendũ eſt ꝙ virgo maria fuit mater dei.

Prima ꝓpoſitio.

Secũda ꝓpoſitio. Ratio maternitatis prius & perfectus in ordine ad chriſtũ conuenibat virgini ꝗ cuicũqꝫ alteri mulieri reſpectu filij eius nati ex ea. patet/ de ratiõe maternitatis multa ſunt. Primũ eſt miniſtrare materiã. Scd'm i illa materia derelinqre q̃litatẽ actiuã que eſt illius materie naturaliter condẽſatiua/ & organiſatiua. Illa requiruntur de neceſſitate ad eſſe matrẽ: ſed virgo pfectius miniſtrauit materiã in ordine ad conceptionem filij eius/ ꝗ miniſtrauerit quecũqꝫ altera mater in ordine ad filiũ ſuũ: quia totã materiã miniſtrauit. ergo virgo perfectius habet in ſe rationẽ maternitatis in ordine ad filiũ ſuũ ꝗ habeant cetere matres. Vnde ſupponendũ eſt vt producatur fetus non ſufficit illa virtus actiua qualitatiua que derelinquitur a matre in ſemine: ſed requiritur vtraꝙ ſcilicet viri & mulieris: aliter mulier ſe ſola & ex ſe concipere poſſet. Sed quandocũqꝫ ſunt duo concurrentia ad vnũ tertium effectũ/ deus poteſt totã cauſalitatẽ vnius ſupplere/ non ſupplendo totã cauſalitatẽ alterius. Ideo ſpiritusſanctus qui deſcendit ex promiſſo Gabrielis in virginem supplebat totã cauſalitatẽ que requirebatur ex parte viri: & mater totã materiã miniſtrabat/ & in materia miniſtrata produxit illã qualitatiuã diſpoſitionẽ actiue naturaliter condenſatiuã. Cũ ergo miniſtrauit totã materiã: & cetere matres partialẽ tantũ: & virgo in materia corporis chriſti produxit illam qualitatiuã diſpoſitionẽ actiue: ſequitur ꝙ in ipſa virgine pfectiori modo eſt ratio maternitatis in ordine ad chriſtũ: ꝗ in quibuſcũqꝫ alijs in ordine ad fetus eorũ.

Secũda ꝓpoſitio.

In quo conſiſtit rõ maternitatis.

Maxima

Tertia ꝓpoſitio. Virgo maria eſt mater dei miraculoſa/ & cũ hoc naturalis: hoc eſt dicere ad ꝓductionẽ corporis chriſti virgo concurrebat aliquomodo naturali/ & aliquomodo ſupernaturali. patet. Erat aliquod miraculũ preſuppoſitũ vt virgo conciperet/ ergo cõcurrebat aliquomodo ſupernaturaliter. patet antecedens. ſupplementũ cãlitatis requiſite ex parte viri erat miraculoſũ/ quia a ſpiritu ſancto: ergo erat miraculũ prerequiſitũ. Vnde ſi ſortes cecus naturaliter efficiatꝫ

Tertia ꝓpoſitio

videns miraculoſe/obiectũ preſentatũ videt aliquomodo ſupernaturali ſiue miraculoſe. Nã quod naturaliter/patet. quia poſt illud miraculũ talis actus videndi produci tur naturaliter. Eodẽmodo in virgine vt ipſa cõcurrebat ad formationẽ corporis chriſti/erat miraculũ preſuppoſitũ/ſcilicet ſupplementũ actiuitatis viri: ſed tali ſupplemẽto preſuppoſito ex parte eius naturaliter concurrebat:ſicut cucurriſſet cum viro: ergo quodammodo naturali propter cõcurſum naturalem:& quodãmodo miraculoſe propter ſupplementũ actiuitatis viri. ſed tota difficultas eſt cum tale corpus fuerit in inſtãti organiſatum etiam cum reſiſtẽtia ad locum naturalem. Nam nõ fuit delata materia ad locum naturalem per vacuum/ſed per plenum:ſed agens naturale non poteſt actiue concurrere ad effectum in inſtanti qñ eſt reſiſtentia. igitur bene concedũt doc. ꝙ ſaltẽ põt concurrere in inſtanti ſine reſiſtẽtia: vt de corpore lumnioſo:& de deſcenſu corpis grauis poſiti in vacuo ſi foret i iſtãti deſcẽderet. Dico ꝙ agens naturale põt etiã quando eſt reſiſtentia agere in inſtanti/ cũ adiutorio infinito:& tunc totale agens cõcurrit infinite. vnde ſi deus cum lapide infinite concurreret ad motum: infinite moueretur. Eodem modo quia virgo erat adiuta adiutorio ifinito/ſcilicet ſpũſanctũ:q̃uis virgo ex parte eius finite cõcurreret/ tamẽ totus concurſus ex virgine & ſpiritu ſancto erat infinitus:ergo in inſtanti producebaẗ effectus etiam cum reſiſtentia. Ideo quãdo dicitur non poteſt agens naturale cum quacunq; reſiſtentia in inſtanti agere/verum ẽ ſi non habeat adiutorium infinitum:ſed cũ adiutorio infinito non eſt incõueniens agens finitum effectum in inſtãti partialiter producere. Ex dictis ſatis patet quomodo ſe habet mater in ordine ad prolem. vtrum actiue ſolum vel paſſiue ſolum vel ſolũ miniſtratiue. ¶Conſequenter mouentur aliq̃ dubia. vtrum iſta ſit concedenda ſine ſpecificatione/Maria eſt mater dei/quia dictum eſt/ꝙ eſt concedẽda Maria eſt mater dei ſecundum humanitatem. vtrum etiã ſine additione ſit concedẽda iſta/Maria eſt mater dei. ¶Arguitur ꝙ non:quia Maria non ẽ cauſa dei/cum deus non habeat cauſam/& mater de ſua ratione importat cauſalitatẽ: & per conſequẽs non eſt cauſa dei:ergo nõ eſt mater dei. Quod non ſit cauſa dei patet: eſt effectus dei in genere cauſe efficientis. ergo non eſt cauſa dei/conſequentia tenet. effectus & cauſa in eodem genere cauſe non conueniunt eidem. Preterea ſupponendũ ꝙ differentia eſt inter generationem & alterationem ex philoſophia naturali. Nã gñatio iportat acquiſitionem noui eſſe eſſentialis rei que generatur. Nam res non dicitur generari niſi quia acquirit nouum eſſe eſſentiale: vt eſſe hominem:eſſe lapidẽ:eſſe ignẽ iſta ſunt eſſentialia. Sed alteratio ſolum importat acquiſitionem noui eſſe accidẽtalis in re que alteratur. vt quando lignum alteratur/non acquirit eſſe lignum: ſed bene eſſe calidum: vel nigrũ:& ſic de alijs diſpoſitionibus accidentalibus. Reſponderũt ergo quod quicquid generatur vel acquirit nouum eſſe eſſentiale per productionẽ noua alicuius ſue partis eſſentialis/ſiue ſubſtantialis:aut per terminationem dependẽtie ſuppoſitalis alicuius materie ſuppoſitabilis. & nõ poteſt ens acquirere nouum eẽ ſubſtantiale:niſi altero iſtorum duorũ modorum. ſ. per acquiſitionem noue partis ſubſtantialis: vt cũ in materia producitur de nouo forma ſubſtantialis:totum compoſitum acquirit nouum eſſe ſubſtantiale:& generatur terminatiue & completiue. Secũdo quando aliqua natura ſubſtantialis terminatur quantum ad eſſentiam ſuppoſitalem ad aliquod ſuppoſitum de nouo: vt quando verbum eſt incarnatum:ad ſuppoſitũ i diuinis terminabatur de nouo dependentia ſuppoſitalis humanitatis aſſũpte:& tũc illud ſuppoſitum acquirebat nouũ eſſe ſubſtantiale:id eſt quod haberet natura illa relicta ſibi.i. eſſe hominem. Verumtamẽ aliq̃ dicunt:ꝙ homo eſt terminus conotatiuus vt dictum eſt ſupra. & capitur equiuoce vt

Arguit. | Solutio. | Dubium | Arguit. | Differentia inter gñatõem ⁊ alterationem. | Regula.

dicitur de deo/& de homibus. vnde ſit re
gula generalis. Quandocumq; aliquis ter
minus pro aliqua re ſupponit p qua prius
Regula gñalis. non ſupponebat/ que tamen erat. tunc ille
terminus eſt connotatiuus: ſed homo pro
deo ante incarnationem non ſupponebat.
Nam iſta erat falſa tunc: deus eſt homo: &
tamen deus erat ſicut nunc eſt: & modo ſup
ponit pro deo: ergo eſt terminus cõnotati
uus/ergo fuit propter defectum cõnotati
ergo talis eſt cõnotatiuus & non pp̃ter de
fectum ſuppoſiti. Si ſit ergo terminus cõ
notatiuus: ergo eſſe hominem conuenire
deo: eſt eſſe accidentale/& ſi ſic/ergo non ẽ
generatio immo potius habet naturam al
Eē hõ eq̃uoce dicitur d deo et nobis. terationis. ¶ Quantum ad hoc dicerem cõ
ſequenter ſicut eſſe hominem equiuoce cõ
uenit deo & hominibus/abſolute homini
bus: & deo cognotatiue/ita generari cõue
nit deo equoce & nobis. Nã ſicut iſta pro
poſitio deus eſt homo/conceditur per cõ
municatiõem ydiomatum: ita iſta deus ge
neratur ſubſtantialiter debet cõcedi per cõ
municationem ydiomatum: quia aſſump
ſit naturam ſubſtantialiter generatam. illa
natura acquirit eſſe ſubſtantiale per illã ge
nerationem. ideo generatur ſubſtantialiter
per communicationem ydiomatum. ¶ Se
cundo ſupponendum q differunt eſſe filiũ
& eſſe genitum ex vna parte. nam nõ ẽ idẽ
conuertibiliter eſſe genitum & eſſe filium:
quia partes generantur ſicut & totũ/ naſcũ
ſicut & totum: tamen partes non dicuntur
filij: ſed totum compoſitum: ita q filius eſt
nomen ſuppoſiti / & tunc dico conformi
ter ad alios filius eſt ſuppoſitum natum ex
altero. Non eſt ergo idem natum eſſe & fi
lium eſſe/ſed natum eſſe eſt ſuperius ad fili
um eſſe. Ex iſtis ſuppoſitionibus facile eſt
videre que propoſitiones ſequuntur ex di
ctis. Primo ſequitur licet humalitas Chriſti
ſit nata ex ſubſtantia virginis non eſt tamẽ
concedendum: q humanitas Chriſti ſit fili
us virginis. Quia humanitas Chriſti non ẽ
ſuppoſitum. Secundo: ſi eſſet filius virgis
concederetur q virgo habuiſſet plures fili
os: quia ſuppoſitum & humaitatẽ. Et ſup
poſitum non eſt humaitas: ſed eſt filius vir
ginis/& vnicum geitum: vnde iſta propo
ſitio non eſt concedenda humanitas eſt fili
us virginis q̃uis ſit concedendum humani
tas eſt genita ex virgine. Secundo ſequitur
ſi Chriſtus deſiſteret ſuſtentare naturã hu
manam ſiue ſuppoſitare humanitatem / &
relinqueret in ſua propria ſuppoſitate ſicut
poteſt: concederetur tunc iſta propoſitio:
hoc incepit eſſe filius virginis demonſtran
do humanitatem. hoc q fuit a mille ãnis i
cipit eſſe filius virginis: quia hoc eſſet con
cedendum hoc eſt filius virginis: quia ſup
poſitum/& in virgine natum/& genitum
ergo hoc eſt filius virginis. Nam certum ẽ
q hoc eſt ſuppoſitum/& hoc ſuppoſitum
fuit natum/& productum ex ſubſtantia vir
ginis: & illa virgo adhuc eſt: ergo concede
retur/hoc eſt filius virginis: & hoc nũq̃ an
te fuit filius virginis: quia nũq̃ ante fuit ſup
poſitum: ergo ſi ſecũda perſona in diuinis
defineret ſuppoſitare naturã aſſumptã: hec
propoſitio concederetur hoc incipit eſſe fili
us virginis demonſtrando aggregatum ex
corpore & anima Chriſti. ¶ Sequitur vlte
rius correlarie in eodem caſu/hec concede
retur/virgo habuit duos filios diſtinctos
ſucceſſiue. i. vnum poſt alium/& nõ ſimul
& tamen non generauit eos ſucceſſiue: ſed
ſimul & ſemel: & quando vnus erat filius/
alter non erat: patet ſuppoſitum/verbũ fu
it filius virginis vſq; nunc: & natura huma
na dimiſſa nunq̃ antea erat filius virginis/
& nunc eſt: ergo verbum/& hec que ſũt re
aliter diſtincta fuerũt ſucceſſiue filij virginis
ſed ſic eſt q iſta duo nunq̃ fuerunt genita i
virgine ſucceſſiue: patet quando generaba
tur verbum a virgine per communicatio
nem ydiomatum generabatur humanitas
a virgine: quia non generabatur verbum:
niſi inquantum ſuſtentabat humanitatem
genitam a virgine: ergo falſum eſt q gene
rabantur illa ſucceſſiue. ergo totum corre
larium verum eſt q ſi deſiſteret ſuſtẽtare na
turam humanam virgo duos filios ſucceſſi

ue habuit: & tamen ſimul & ſemel illos ge- nerauit. Et ſic patet quid requiritur ad eſſe filium/oportet eſſe ſuppoſitum/& ꝙ ſit ex aliquo quod adhuc eſt genitum ſecundum eſſe ſuſtãtiale. Item ſi verbum deſineret ſub ſtentare: & poſt aliquod tempus inciperet ſuſtentare erit bis filius virginis / & tamen non bis generabitur: ſed ſemel erit genitus. & non poſſũt inferri alia correlaria. ℭ Quã do ergo queritur. vtrum quelibet iſtarum ſit concedenda. virgo eſt mater chriſti ſecũ dum humanitatem: & virgo eſt mater dei Dico ꝙ quelibet eſt cõcedenda. Vnde chri ſtus eſt nomen ſuppoſiti: ꝙ non ſupponit pro humanitate nec pro ſecunda perſona ĩ diuinis abſolute: ſed pro ſecunda perſona/ connotando aliquid aliud. Similiter dicen dum de iſto termino Ieſus. Iſta ergo eſt con cedenda chriſtus eſt filius virginis ſecundũ humanitatem. ℭ Sed contra hoc arguitur ſic eſſe matrem & eſſe virginem habent ra- tiones repugnantes: ergo iſta propoſitio ĩ- plicat/eſt filius virginis. Secundo bene ſeq tur/chriſtus eſt filius virginis ſecũdum hu manitatem: ergo humanitas eſt filius virgi nis: patet conſequentia propter vnumqd- ꝙ tale & illud magis. Item bene ſequitur ethyops eſt albus ſecũdum dentes/ ergo dẽ tes ethyopis ſunt albi: ergo ſi ſit filius ſecun dum humanitatem/a fortiori humanitas ẽ filius. ℭ Quantum ad primum dico ꝙ eſſe matrem & eſſe virginem non habent ratio- nes repugnantes. Nam eſſe matrem non im portat fuiſſe commixtionem ſeminum/ ſed miniſtraſſe materiam: & actiue concurriſſe ad organiſationem: & ſi iſta fiant ſine con- cubitu nichilominus eſt mater/ & ſic nõ re- pugnant. ℭ Quãtum ad aliud dico ꝙ ſquis bene ſequatur. Ethiops eſt albus ſecundum dentes/ ergo dentes ethiopis ſunt albi. Ne go tamen hanc conſequentiam: chriſtus eſt filius virginis ſecundum humanitatem/er- go humanitas eſt filius. & dico ꝙ auctori- tas ariſtotelis propter vnũquodꝙ tale &c. patitur multas exceptiones / niſi intelliga- tur quando aliquid eſt tale/propter eſſe ta-

Ad primũ

Ad ſcdm

le alterius. Nam chriſtus non eſt talis ꝑpter humanitatem talem. Vnde non ſum filius matris mee ſecundum materiam/ſed ſecun- dum animam que ſe habet actiue/ergo ani- ma eſt filius. non valet conſequentia. Vn- de quando dicitur eſt filius ſecundum hu- manitatem ſic intelligitur. i. humanitas eſt illud reſpectu cuius erat concurſus actiuus virginis. ℭ Quantum ad aliud concedẽdũ eſt ꝙ virgo ſimpliciter eſt mater dei: quia deus eſt filius virginis. Nam quod naſcet ex te ſanctum filius dei vocabitur. Nam be ne ſequitur eſt mater filij dei/ergo dei: quia filius dei eſt deus. Sed contra: ergo ſequitur ꝙ eſt cauſa actiua dei. Dico ꝙ non ſequitur nam nunꝙ admittitur de deo ꝙ ſit cauſatus/ ſicut de chriſto non admittitur ꝙ incepit eẽ nec quod ſit creatus: bene tamen ꝙ ſit geni tus. & non admittitur ꝙ ſit creatus vel cau ſatus. Ideo nõ ſequitur virgo eſt mater dei: ergo cauſa dei. ſed bene ſequitur/ eſt mater dei ergo cauſa dei / vel alicuius ſubſtantie eiuſdem nature cum matre ab ipſo deo ſim- pliciter ſuſtentate eſt cauſa: & non ſequitur aliud ex tali propoſitione: virgo eſt mater dei: niſi ẽ cauſa alicuius nature eiuſdem ſpe ciei ſpecialiſſime cum virgine ab ipſo deo ſimpliciter ſuſtentate. Nam actio virginis glorioſe in productione humanitatis termĩ nata fuit ad ipſam humanitatẽ ĩ verbo ſup poſitatem & non in ſe vt dictum eſt ſuprat quia ſi terminata fuiſſet ad humanitatem in ſe ſuppoſitatam fuiſſet mater puri hominis quod non eſt concedendum. Ideo vltimã oportet concedere virgo eſt mater dei ſecũ dum humanitatem: & virgo eſt mater dei: tunc in iſta capitur deus perſonaliter & nõ eſſentialiter: vt. ſ. immediate ſupponit pro eſſentia: ſed capitur vt immediate conuenit ſuppoſito tam patri ꝙ filio: & ſpũiſancto: Ita in propoſito: virgo eſt mater dei capiẽ deus vt ſupponit immediate pro ſuppoſi- to. Ideo non ſequitur eſt mater dei: deus eſt tota trinitas: ergo eſt mater totius trinitatis quia capitur tunc deus equiuoce in illis ꝓ- poſitionibus. Reſolutorie habentur iſte ꝓ-

Argumẽtum.

poſitiones: virgo glorioſa fuit genitrix fi⸗ lij dei/ virgo glorioſa fuit mater dei: virgo glorioſa fuit mater dei & hominis vel dei: hominis. i. qui deus eſt homo. Et apponit ly hominis propter hereſim dicentium ver bum aſſumpſiſſe corpus fantaſticum. ideo dicitur dei hominis. i. habens veram hũa⸗ nitatem realem per vnionem. & ſic virgo glorioſa ẽ mater dei & hominis ſed nõ pu⸗ ri hominis. Dubitatur ſecundo/ an ſpũſſã⸗ ctus debeat dici pater chriſti ſicut virgo ma ria dicitur mater eius. Nam ſecundum pri⸗ us dicta ſpũſſanctus in illa diſpoſitione cor poris Chriſti ſupplebat totum concurſum patris requiſiti cum concurſu matris requi⸗ ſite ad productionem fetus: ergo videtur ꝙ ſpũſſanctus debeat vocari pater propter il⸗ lum concurſum/ ſicut virgo dicitur mater propter illum concurſum. ℂ Reſpõdeo ꝙ ſi caperetur pater generans/ vt tantũ valet ſicut producens vel creãs/ ſicut dicimus de um patrem noſtrum: oportet concedere: ꝙ ſpũſſanctus ſit pater humanitatis Chriſti: i⸗ mo ipſe Chriſtus eſt pater humanitatis eius Quia opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa ſed capitur pater in propoſito pro illo qđ aliquid generauit ſecum eiuſdem ſpeciei ex eius ſubſtantia. Sed ſic eſt ꝙ ſpũſſanctus nõ produxit illam humaitatem ex eius ſubſtã⸗ tia: quia ſubſtantia ſpũſſancti eſt eſſentia di⸗ uina: non produxit ergo ex ſua ſubſtantia illam humanitatem: ita ꝙ ſubſtantia ſpũſſã cti ſit pars illius vel materia illius humani⸗ tatis. & quando producit pater filium mini ſtrat materiam que erat de ſubſtantia patris Et ſic dicitur generare aliquid ex eius ſub⸗ ſtantia & eiuſdem ſpeciei & nature ſecum. ℂ Dicunt enim regulariter doctores quan do demon eſt effectus ſuccubus accepto ſe⸗ mine viri efficitur poſtea incubus: & dici⸗ tur generare ex muliere: & tunc illa proles genita: non eſt filius demonis: ſed illius vi⸗ ri ex quo cum erat ſuccubus accepit eius ſe⸗ men/ ergo q̃uis fuerit genitus Chriſtus a ſpi ritu ſancto: vel de ſpũſſancto tanq̃ de opifi⸗ ce ſiue cauſa efficiente/ non tamen ex ſpũſſã

Dubium ſecundus

Rñſio ad dubium.

Nota de demone i cubo et ſuccubo.

cto tanq̃ ex ſubſtantia illius. hinc eſt ꝙ ſpi⸗ ritus ſanctus non vocatur pater illius ſicut virgo vocatur mater illius. nã virgini ma⸗ rie cõueniunt oẽs conditiones vere matris. nõ autẽ ſpũiſancto conueniunt conditiões veri patris alicuius hominis. Vnde ſecũdũ .S tho. ſpũſſanctus fecit illas actões nõ me diãte ſemine ex ſe deciſo quod ad patrem p tinet ſed. q. artifex operando in materiam exteriorem. Igitur ſpũſſanctus non poteſt vocari pater illius. ℂ Dubitatur tertio vtrũ beata virgo maria & antiqui patres merue rint incarnationẽ filij dei. Quãtum ad hoc noto ꝙ nichil cadit ſub merito niſi qđ eſt a gratia. ita ꝙ nichil debet vocari meritũ de cõdigno niſi qđ eſt a grã effectiue: ergo an⸗ teq̃ ſit meritum preſupponit gratiam: fuiſſe ſed ſic eſt ꝙ omnis gratia que vnq̃ fuit data homini ſaltẽ ſecluſa gratia ade: illa fuit da ta ex meritis paſſiõis Chriſti preuiſe/ vel ex hibite: ergo concludendum eſt ꝙ quecũqꝫ operatio ex illa gratia procedens: quia po ſterior ſaltem natura: non fuit niſi ratione paſſionis Chriſti meritoria. Quia quecũqꝫ gratia poſt lapſũ/ data eſt ex merito preui⸗ ſo paſſionis: cum cauſa illius meriti eſt a me rito Chriſti: ergo illud meritum nõ eſt me ritum illius incarnatiõis Chriſti/ cum talis incarnatio non cadat ſub merito: immo in ter omnes gratias ſecundum Auguſtinum ẽ ſumma gratia. Vnde nulla datur adulto quin prefuerit aliqua diſpoſitio aliquomo do meritoria illius: & ſic operatio incarna tionis eſt ſimpliciter purum donum libera le nullo modo cadens ſub merito: ſed ſolũ ſub liberalitate dei. Fateor ergo ꝙ icarnatõ erat futura non ex meritis. ℂ Sed queritur vtrũ virgo meruerit ꝙ incarnatio fuerit in tali vel tali ſuppoſito/ puta in ea: hoc ẽ vtrũ ipſa meruerit vt efficeretur mater Chriſti. Dico reſolutorie ꝙ non meruit niſi de con gruo/ ꝙ eſſet mater chriſti. Nam ſua humi litas & excellentia virginitatis fuerũt diſpo ſitiones quedam quibus diſponebatur vt eſſet mater Chriſti/ que erant merita de con gruo: ſed non de condigno. ℂ Sed contra

Tertium dubium.

Auguſti.

Querit.

Arguit. arguitur maius bonum erat virgini beatitu do:immo gratia gratū faciens ꝙ ꝙ eſſet ma ter Chriſti:ſed gratia & beatitudo cadunt ſub merito virgis/ de condigno enim me ruit illa/ & augmentum gratie:ergo potuit de condigno mereri illud quod eſt minus bonum:ſcilicet ꝙ eſſet mater chriſti. ¶Di

Solutio. co ꝙ non meruit ꝙ chriſtus incarnaretur: quia omnis gratia virginis/ & etiam preſer uatio ab originali fuerunt ex meritis chri ſti preuiſis/immo incarnatio fuit meritum illorum:ſed ꝙ incarnaretur in hoc ſuppoſi to opera precedentia fuerunt meritoria de condigno:quia ſi fuerunt meritoria de cō digno gratie & beatitudinis que ſunt ma iora bona potuit mereri portare & conci pere chriſtum/ ſed per hoc nō meruit incar nationē chriſti.

Dubium ¶Quarto dubitatur vtrū caro chriſti fuerit peccato originali obno xia/ & an fuerit in antiquis patribus ſecun dum rationem ſeminalem. Vnde ſupponē dum eſt ꝙ caro nō eſt capax gratie/ nec pec cati:ſed dicit caro obnoxia peccato origina li:quia informatur anima que anima eſt ori ginali culpe obnoxia. Dubium querit vtrū caro chriſti in numero aliquando fuerit in primo parente & poſt primum parentem i aliquo filiorum eius: & ſic conſequenter: & tandem vſq; in patrem virginis anteꝙ circū

Dubiū reſponſio. cideretur pater virginis. ¶Opinio ātiqua fuit ꝙ tota ſubſtantia prolis cuiuſcūq; fuit in adam: & ꝙ illa ſubſtantia in generatiōe primi filij fuit multiplicata ad tantam ꝗti tatem que ſufficiebat vt informaretur:ſicut dicunt de coſta ade ꝙ fuit multiplicata ſo lum / & eſt opinio magiſtri: ſed difficiliter itelligitur hoc/ puta ꝙ nihil addatur & nō rareſiat & fiat maior. nam eſt in intelligibi le ꝙ ſine additione & rarefactione fiat illud in tam magna ꝗtitate. nō oportet igitur ꝙ materia que eſt in prole fuerit eadem in pa rente imo frequēter materia p̄lis nunꝗ fuit animata anima parentis. nam ſecundū Ari ſtotelem .xv. de animalibus homines non deſcendunt a ſuis parentibus niſi mediante ſemine/ ſemē autem in aialibus nō eſt aliqd deciſum de ſubſtantia animalis/ nec fuit ac tu pars animalis ſed eſt ſuperfluum alimē ti tertie digeſtionis. alimētum autem extri ſecus aſſumptum nō eſt nec fuit pars aut de ſubſtātia animalis:ſed poſt completam di geſtionem conuertitur in ſubſtātiā corpo ris animalis/ ita ꝙ natura illd̓ aſſumit quod eſt neceſſarium ad conſeruationē ſui & illd̓ informatur anima illius qui nutritur. de il lo autem ſic conuerſo & informato nichil deſcinditur ſub ratōne ſeminis: oportet igi tur ꝙ reſiduum nutrimenti quod non con uertitur in ſubſtantiam nutriti ſit materia generatōnis/ & illud eſt quod reſoluitur in ſemē. nunꝗ ergo illa materia ſemis ex qua generatur proles fuit informata anima ge nerantis immo eſt reſiduum illius quod cō uertitur in ſubſtantiam generantis: ergo ca ro geniti non fuit in primo parente: fuit ta men informata anima infecta originali pec cato illa ſcilicet que deſcendit a parentibus per progatōnem ſeminum/ vel niſi ſpeciali priuilegio preſeruata fuerit. vnde deſcēde re per propagationem ſeminum ſiue ratio nem ſeminalem ab ipſis parentibus non eſt deſcendere ſecundum virtutem matris que eſt productiua ſeminis / ſed eſt deſcēdere ex commixtione ſeminum parentum/ cum au tem corpus chriſti non fuerit formatum ſe cūdum illam commixtionem ſeminum pa tris & matris ſequitur ꝙ nunꝗ ipſius caro ſiue humanitas fuit culpe originali obno xia. hoc eſt nunꝗ fuit informata anima que fuerit obnoxia culpe origiali. cū ergo chri ſtus non procedat ab ipſis parentibus ſecū dum rationem ſeminalem non fuit debitor iuſtitie originalis nec peccato originali qd̓ eſt eius priuatio obnoxius: reſolutio eſt ꝙ licet chriſtus deſcēderit ex ſemine dauid qa corpus virginis de quo humanitas chriſti formata eſt deſcendit ex ſemine Dauid per ſeminis propagationem/ tamen non deſcē dit ipſe chriſtus ſecundum rationem ſemi nalem.

¶Diſtinctio quinta.

VISVM EST IN PRE-
cedentibus de qualitate
nature aſſumpte & de pꝫ-
ſona aſſumente iam q̃ri-
tur conſequenter vtrum
verbum & natura huma
na vniantur adinuicem in vnitate ſuppoſi-
ti vel vnitate nature. ¶Pro hoc ſuppono
ex primo notabili differentiam inter natu-
ram/& perſonam. que habita eſt in prima
queſtione huius tertij. vnde natura in pro-
poſito nihil aliud eſt q̃ entitas poſitiua.i.
res realiter exiſtens que non eſt formaliter
incommunicabilis. Et perſona nihil aliud
eſt q̃ ſuppoſitum intellectuale: ſiue entitas
diſtincta ab alio non ſuſtentata: intellectua
lis/non nata alteri inherere/ nec alterum i-
Natura & pſona ipertinenter ſe habēt. formare. Ex quibus notatur ꝙ iſta duo ſũt
impertinentia natura/& perſona.i.nec ſe i-
ferunt:nec repugnant. vnum.n.non infert
aliud:nam non ſequitur. Hoc eſt natura:er
go hoc eſt perſona/ quia aſinus eſt natura:
& non eſt perſona:ſimiliter lapis/albedo.
Similiter non ſequitur:hoc eſt perſona: er-
go hoc eſt natura quia certum eſt de perſo-
na in diuinis:vt filius in diuinis eſt formali
ter perſona & non eſt formaliter natura:im
mo diſtinguitur formaliter a natura diuia
& eſſentia formaliter diſtinguitur a perſo-
nis.i.non ē eadē perſonis conuertibiliter:
vnde ſecundum Occham idem ſunt diſtin
ctio formalis & identica nõ cõuertibiliter
non ergo ſequitur:hoc eſt formaliter perſo
na:ergo eſt formaliter natura.i.non ſequiꝭ
hoc eſt perſona idẽtice cõuertibiliter:ergo
hoc eſt natura:& iſta ſimul ſtant:hoc eſt pꝫ-
ſona:& hoc idem eſt natura: vt ſortes ē na-
tura & perſona. vnde natura humana iuxta
dictum magiſtri nichil aliud eſt niſi aggre-
gatum ex corpore/& anima/& perſõa ſup
poſitum intellectuale:& ſuppoſitum ē en-
titas ab altero non ſuſtentata:nec alteri ihe
rens aptitudine:nec aliud informans apti-
tudine. per primũ excluditur natura ſuſten
tata. per ſecundum accidens:per tertiũ/for
me ſubſtantiales. ¶Secundo ſupponiꝭ dif
ferentia inter vnire & ſuppoſitare/ſiue per **Secũdũ notabile**
ſonare/vniri/ſuppoſitari / ſiue perſonari.
vnde ille res dicuntur adinuicem vnite: q̃ i
eodem ſuppoſito concurrunt:ſed ſuppoſi
tari eſt ab alio ſuſtentari/ ſeu dependentiã
ſuppoſitalem ad aliud terminari. Eſſentia
vnitur humanitati:quia eſſentia/ & huma
nitas ſimul concurrunt in eodem ſuppoſi-
to.ſ.in ſecũda perſona in diuinis:ibi eſt eſ-
ſentia/& humaitas:& ſicut iſta propoſitio
eſt concedenda. humanitas vnitur eſſentie
ſeu nature diuine:ita hec propoſitio eſt cõ
cedenda.natura diuina vnitur humanitati
& econtra.nam ſicut natura humana vniꝭ
verbo:ita verbum humane nature: quia il-
la concurrũt in eodem ſuppoſito: ſed q̃uis
iſta propoſitio ſit concedẽda ſuppoſitum
ſeu verbum diuinum ſuppoſitat humanita
tem:tamen iſta eſt falſa humanitas ſuppo
ſitat verbum diuinum:ſimiliter hec ē falſa
verbum diuinum ſuppoſitatur in humanĩ
tate:quia ſuppoſitum diuinum/vel ſuppo
ſiti diuini dependentia non terminatur ad **Dr̃ia iter vniri & ſuppoſi-tari.**
humanitatem:ſed bene econtra:non eſt er-
go idem vniri & ſuppoſitari:quia ſuppoſi
tum diuinum vnitur humaitati/& nõ ſup
poſitatur ab humaitate. ¶Similiter nõ eſt
idem ſuppoſitare & vnire.nam pater & ſi
militer ſpũſſanctus vnit humanitatem ver-
bo/& tamen pater neqꝫ ſpũſſanctus ſuppo
ſitat.Similiter eſſentia vnit humanitatẽ ver
bo:ſed non ſuppoſitat humanitatem. Ecce
ergo iſta differunt vniri & ſuppoſitari vni-
re & ſuppoſitare. Non ſequitur:hoc vniꝭ il
li.ergo ſuppoſitaꝭ in illo:ſicut verbũ vniꝭ
humanitati & non ſuppoſitatur ab huma
nitate ¶Similiter non ſequitur hoc vnit er
go ſuppoſitat:nam pater vnit humanitatẽ
actiue verbo/& tamen non ſuppoſitat hu-
manitatem:quia non terminat dependenti
am eius/& ſimiliter eſſentia. ¶Tertio ſup- **Tertium notabile.**
ponitur ꝙ ſuppoſitare/ſeu perſonare non
eſt efficere illud ſuppoſitum vel perſonam
ſed eſt eius dependentiam ſuppoſitalẽ ter-
minare. ¶Iſtis ſuppoſitis ponuntur ſeptẽ
concluſiones. Prima: vnio deitatis & hũa-

nitas in Chriſto facta nõ eſt natura diuina:
ſed in ſuppoſito diuino. Patet ſic. vnio ali
quorũ eſt eorũ ꝯcurſus in eodẽ ſuppoſito
ſed ſic eſt ꝙ hũanitas & natura diuina ꝯcur
rũt in verbo vt in ſuppoſito & nõ ĩ natura.
Vnde humanitas & natura diuina ꝯcurrũt
in eodẽ ſuppoſito/ergo facta eſt vnio ĩ ſup
poſito diuino & nõ in natura. vel ſic vnio
iſtarũ duarũ naturarũ puta diuine & hũane
facta eſt in illo in quo ſuppoſitat̃ hũana na
tura/qa in illo eſt ꝯcurſus illarũ: ſed ſuppo
ſitatur nõ in natura: ſed in ſuppoſito: qa de
ratiõe ſuppoſitãtis eſt ꝙ ſit formaliter ſup
poſitũ. Natura vero nõ eſt formaliter ſup
poſitum: ſed ſolum idẽtice: ergo ille nature
vniuntur in ſuppoſito & non in natura.
¶ Si ergo ſuppoſitũ diuinũ aſſumeret duas
naturas vnirentur nõ inter ſe: ſed illi ſuppo
ſito aſſumenti. eodẽmodo quia ſuppoſitũ
diuinum habet naturã diuinã & non ſup
poſitat eam: & cũ hoc habet humanã quã
ſuppoſitat/ille ambe vniũtur in illo ſuppo
ſito in quo ꝯcurrunt. ¶ Secũda ꝯcluſio ſicut
Secũda ꝯcluſio. natura humana diuine eſt vnita ita ecõtra.
Patet ſicut natura hũana ꝯcurrit in eodem
ſuppoſito. ſ. in verbo cũ diuiña ita diuina in
eodẽ cõcurrit cũ hũana. Nã dicit Damaſce
nus ꝙ nomẽ xp̃s duarũ naturarũ eſt ſignifi
catiuũ. ſ. deitatis & hũanitatis. ergo ambe
nature vere & realiter ſũt in ſuppoſito chri
ſti. igitur concluſio vera. ¶ Tertia conclu
ſio. Sola humana natura & non diuina ve
Tertia re dicitur aſſumpta. Patet ſic: aliquid dicit̃
vere aſſumptũ cuius dependẽtia ſuppoſite
lis ad aliud terminatur: ſed ſic eſt ꝙ ſuppo
ſitalis dependentia humane nature termĩa
tur ad ſuppoſitum diuinũ ſcilicet ad verbũ
& nõ ecõtra: ergo ꝗuis humana ſuppoſita
tur in diuina/nõ poteſt tñ dici ſuppoſitari
ab humana. ¶ Quarta ꝯcluſio. ꝗuis natura
Quarta. diuina humanã ſibi vniuit/nõ tñ eã aſſum
pſit. Patet prima pars/natura hũana eſt vni
ta diuine & ecõtra. ergo ab aliquo actiue: ſi
ergo ab aliquo actiue/ergo a tota trinitate
& eſſentia. Nam principium effectiuũ oĩm
operationũ ad extra eſt diuiña eſſentia eadẽ
in tribus propter qđ opera trinitatis ad ex
tra ſunt indiuiſa ſicut & eſſentia ĩdiuiſa eſt.
ergo iſta ꝯceditur diuina natura vniuit ſibi
humanã: ſicut ꝯceditur diuina naturã crea
uit naturã humanã/imo ꝯcedẽdũ eſt ꝙ di
uina natura ſemetipſam vniuit humane na
ture. Secũda pars patet: nihil ſuppoſitat aliđ
niſi ipm̃ ſit formaliter ſuppoſitũ: ſed natu
ra diuina nõ eſt formaliter ſuppoſitũ ꝗuis
ſit idẽtice pater/& filius/& ſpũſſanctus. er
go diuina natura nõ ſuppoſitat humanã.
Vnde nõ eſt idẽ ſuppoſitare & vnire: qa to
ta trinitas vniuit humanã naturã ſecũde ꝑ
ſone in diuinis: ſed falſũ eſt ꝙ tota trinitas
ſuppoſitauit illam naturã humanã. quia vt
dictum eſt ſuppoſitare eſt formaliter depẽ
dentiã alicuius nature terminare. Vñ ſicut
pater nõ terminat/nec ſpũſſanctus: ita natu
ra diuina nõ terminat formaliter. ¶ Poſtꝗ quid ſuppoſitare
ergo natura nõ terminat formaliter natura
nõ ſuppoſitat. Habemus ergo ꝙ ꝗuis na
tura diuiña vniat ſibi humanã nõ tñ ſuppo
ſitat neqꝫ ꝑſonat humanã qđ idẽ eſt. ¶ Qui Quinta.
ta cõcluſio. ꝗuis ſolũ verbũ aſſumpſit natu
ram humanã: nõ eſt tñ ſolũ ipm̃ incarnatũ.
Prima pars patet: quia ſolũ verbũ termina
uit vnionẽ ſuppoſitalẽ nature hũane. Aſ
ſumere naturã humanã & ſuppoſitare ſiue
perſonare idem. Aſſumere autẽ nõ impor
tat ſolũ actionẽ: ſed etiã terminationẽ ſup
poſitalis dependẽtie. Vñ termini q nõ im Regula notanda.
portãt actionẽ dñr de ſolo verbo: ſed q im
portãt actionẽ conueniũt oĩbus ꝑſonis &
eſſentie vt vnire: ſed ſuppoſitare & aſſume
re nõ dicũt ſolũ actionẽ/qa tũc ꝯcederet̃ ꝙ
eſſentia aſſumpſit/ꝙ ſuppoſitat/& ꝑſonat
Ideo iſta ꝯceditur ſolũ verbũ aſſũpſit huma
nam naturã: ſed negat̃ iſta. ſolũ verbũ eſt in
carnatũ. Patet: eẽntia diuina eſt incarnata/
ergo nõ ſolũ verbũ. patet añs. Idẽ eſt incar
nari & carni vniri paſſiue: ſed ſic ẽ ꝙ deitas
carni ẽ vnita: ſicut dictũ eſt ĩ primo notabi
li caro & deitas ꝯcurrũt in eodẽ ſuppoſito
ergo deitas eſt ĩcarnata: ſed nõ ꝯcedit̃ pater
eſt incarnatus: qa nõ ꝯcurrit in eodẽ ſuppo
ſito: qa pater nõ ꝯcurrit in filio: ſed eſſentia

cõcurrit in filio: ergo iſta ꝑpoſitio eſt vera
Deitas eſt icarnata. Solũ ergo verbũ aſſum
pſit humanitatẽ ſiue ſolum verbũ ſupopſi-
tat: ſed non ſolum verbum eſt incarnatum.
De rigore iſta debet ↄcedi ſolũ verbũ eſt incarnatũ. Iſta tamen in logica eſt concedenda: ſolum
verbum eſt incarnatum. Patet per expo-
nentes: ſcilicet verbum eſt incarnatũ: & nul
la res que non eſt verbum eſt incarnata. pa
tet: contradictoria eius eſt falſa. Aliqua res
que nõ eſt verbum: eſt incarnata: vel illa eſt
pater: & ſic eſt falſa: quia pater qui non eſt
verbum non eſt incarnatus: & ſic de ſpiritu
ſancto: vel eſt eſſentia & hoc non: quia nul
la eſt eſſentia que non ſit verbũ. ergo iſta in
rigore logices eſt cõcedenda: ſolum verbũ
eſt incarnatum: quia nõ poteſt dari aliqua
res que ſit verbum quin ſit incarnata: ſed ta
men ad hunc ſenſum debet concedi. Non
ſolum verbum eſt incarnatum/ ſolum ver-
bum formaliter eſt incarnatum: & non ſtat
in rigore logice. ¶ Sexta concluſio.
Diuina natura nec eſt facta homo nec cõce
pta: nec incarnata: nec temporaliter nata ex
virgine: quod non ſit facta homo. Patet:
non eſt formaliter ſuppoſitũ: ſed quicquid
factum eſt homo eſt formaliter ſuppoſitũ.
Iſta tamen eſt vera diuina natura eſt homo
quia homo eſt hic ſupponens pro verbo.
¶ Omne enim ſubſtãtiuum quod imedia-
Bonum documentum. diate ſupponit pro verbo cõuenit nature.
implicat enim ſubſtantiuũ verificari de ſup
poſito qͣ de eẽntia: ſed de adiectiuis aliud
eſt. cum ergo homo ſit ſubſtantiuum & ve
rificatur de verbo: ergo de natura. ergo hec
eſt concedenda natura eſt homo: & nõ ſem
per fuit homo: & incepit eſſe homo: ergo
facta eſt homo: ergo apparet ꝙ iſta ſit falſa
natura diuina nõ eſt homo. ¶ Modus an-
tiquorum fuit diſtinguere de iſtis propoſi
tionibus in quibus ponitur ſubſtantiua.
vt eſſentia eſt pater: eſſentia eſt filius. Dicit
Bonauentura ꝙ filius aliquando capitur
ſubſtantiue: aliquando adiectiue. Si capia-
tur filius ſubſtantiue iſta eſt falſa eſſentia
eſt filius/ quia ſenſus eſt/ eſſentia eſt genita
ex altero. Conſequẽter diſtinguit/ eſſentia
eſt homo: ſubſtantiue vera eſt: ſi vero adie-
ctiue falſa eſt/ quia ſenſus eſt: eſſentia eſt ho
mo: id eſt ſuppoſitans humanitatem. Sed
dico quod iſta eſſentia nõ eſt homo poteſt
ſaluari dicendo eſſentia nõ eſt facta homo
formaliter: eſt tamen facta homo identice/
nam iſta in rigore eſt vera eẽntia eſt homo
& cum ipſa non ſemper fuerit homo: facta
eſt homo/ ſeu incepit eſſe homo: ſed nõ eſt
facta homo formaliter: ſed ſolum identice/
conceditur: ergo iſta eſſentia eſt facta ho-
mo in rigore/ ſed non ad ſenſum doctorũ.
¶ Septima concluſio/ accipiendo hominẽ
concretiue eſt impoſſibile aſſumere in vni-
tatem perſone. Patet/ quia accipiendo ho-
minem concretiue ſupponit pro perſona:
ſed impoſſibile eſt aſſumere perſonã vt di-
ctum eſt. nam eſt impoſſibile aſſumptũ eſſe
ſuppoſitum: quia bene ſequitur aſſumpſit:
ergo non ſuppoſitum/ iſta enim propoſi-
tio eſt nota: impoſſibile eſt aſſumptum eſſe
ſuppoſitum. Nam homo eſt nomen ſup-
poſiti: ergo impoſſibile eſt hominem eſſe
aſſumptum. ¶ Vnde notãt doctores ꝙ ho Ly homo tripliciter capitur.
mo tripliciter capitur. vno modo abſolute
& tũc implicat aliquid eſſe hominem quin
ſemper ſit homo/ ꝗdiu manet. quia nunꝗ
terminus abſolutus ſupponit pro aliquo Regula.
quin ſemper ſupponat pro ipſo exiſtente.
Hinc dicunt multi ꝙ quelibet pars homi-
nis eſt homo. Alio modo capitur homo
conotatiue. & hoc dupliciter. Vno modo
vt tantum valet ſicut aliquid humanam na
turam ſuſtentans. & ſic conuenit filio in di
uinis. Alio modo vt tantum valet ſicut na
tura humana nõ ſuſtentata: ita ꝙ homo co
notat negationem ſuſtentantis & in vtraqꝫ
acceptionẽ eſt terminus conotatiuus. Si pri
mo mõ capiaꝛ: ſuppoſitũ diuinũ aſſumpſit
hoiem: nã ſi talis nõ eẽt aſſũptus/ eẽt hõ: er
go eſt hõ ꝑ regulã iã dictã. Si tertio mõ. im
plicat ↄtradictionẽ ꝙ ſuppoſitũ diuinũ aſ-
ſumat hoiem qͣ ſi aſſumeret hoiem illa na-
tura quã aſſũpſit eſt ſuſtẽtata/ & ſi eſt ſuſten
tata non eſt hõ tertio mõ. Qñ aũt capiꝛ hõ
put eſt de ꝑdicamẽto ſubſtãtie & ↄuenit mꝰ

thi& ꝯuenit verbo:capiť equoce:& vt cõ-
uenit mihi & nature ſimul capiť equiuoce.
Si autem capitur abſolute conuenit nature
humane ſuſtentate. vnde quãdo ſancti do-
ctores negãt ꝙ verbum aſſumpſit hominẽ
capiũt hominẽ conotatiue & nõ abſolute.
¶Circa predicta dubitatur primo. Vtrum
Dubium anima ſit perſona. Dico ꝙ anima neqꝫ ſepa-
rata neqꝫ coniuncta eſt poſona/nam perſo-
na vt habitum eſt importat quadruplicem
incommunicabilitatem. Negat enim in-
ter ceteras incõmunicabilitates apptitudi-
nem ad informandum: ſed ſic eſt ꝙ anima
quantũcunqꝫ ſeparata a corpore appetit in-
formare ſuũ corpus. Hinc eſt ꝙ anime bea-
torum habent appetitum naturalem ad in-
formandum corpora. Cum ergo anima ſe-
parata ſit cõmunicabilis materie non cõue-
nit ei ratio perſone. & licet perſona non ne-
get aptitudinem ad ſuſtentãdum negat ta-
men aptitudinem ad informãdum & inhe-
rendum. ¶Secuudo dubitatur quare ne-
gatur iſta propoſitio: verbum aſſumpſit
hominem. Dico propter errorem dicen-
tium ꝙ in Chriſto erant duo ſuppoſita/&
due perſone/& cum homo videtur nomẽ
perſone ad euitandum ne incidamus in er-
rorem dicẽtium eſſe in Chriſto duas perſo-
nas/negatur iſta verbum aſſumpſit homi-
nem. Sed humanitas non videtur nomen
ſuppoſiti. ideo conceditur verbum aſſum-
pſit humanitatem: homo autẽ videtur no-
men ſuppoſiti. ideo negať vna & nõ alia.
Ideo ſi inueniatur in auctoritatibus ſancto-
rum ꝙ verbum aſſumpſit hominem ly ho-
minẽ debet capi abſtractiue pro natura hu-
mana. ¶Dubitatur tertio. Vtrum in Chri-
ſto ſit eadem vnio anime ad corpus & ani-
me ad verbum. Dico ꝙ non/nam in morte
Chriſti eſt fracta vnio anime ad corpus: ſed
non anime ad verbum/nõ eſt ergo eadem
vnio anime ad corpus & ad verbum/imo
eſt impoſſibile ꝙ frangatur vnio anime ad
verbum & remaneat vnio anime ad corpus
Ideo nõ eſt eadem vnio. Item ſi vnio dicat
quid reſpectiuum/ad diſtinctionem relatio-
num ſufficit diſtinctio terminorũ: iſte vnio-
nes ſunt diuerſi termini: ergo iſte vniones
diſtinguntur realiter adinuicẽ: ideo dico ꝙ
ſunt ſpecie diſtincte. Si dicas ad numerum
vnionum multiplicantur perſone. ergo ſi
in Chriſto ſint due vniones erunt in Chri-
ſto due perſone quod eſt hereticũ. Nam ca-
tholica canit eccleſia in diuinitate plures eẽ
perſonas & naturam vnam. in Chriſto ve-
ro ecõuerſo duas eſſe naturas & perſonam
vnam. Negatur ꝙ perſone multiplicentur
ad numerum vnionum. Nam in toto ho-
mine ſunt diſtincte vniones partium/tum
eſſentialium/tum integralium/& formarũ
tum eſſentialium tum accidentalium: & ta-
men homo eſt tñ vna perſona. quare &c.

¶Diſtinctio ſexta.

IN HAC Diſtinctione
tres recitabantur opinio-
nes de icarnatione/quo-
modo verbum fuit factũ
homo. pria ſtat in tribus Prima opinio.
videlicet ꝙ ex carne ſiue
corpore & anima conſti-
tuitur homo qui eſt aſſumptus a verbo: ni-
hilominus ille homo aſſumptus eſt verbũ:
& ſic idem eſt aſſumens & aſſumptum: & il-
le homo aſſumptus eſt verbum ex tempore
& verbum incepit eſſe ille homo: & ille ho-
mo aſſumptus eſt Chriſtus: & eſt verbum:
quod incepit eſſe ille homo. ¶Secunda Secũda.
opinio. ꝙ verbum non componitur preci-
ſe ex corpore & anima: ſed componitur ex
tribus: ſcilicet corpore & anima & diuini-
tate. ¶Tertia/Chriſtus aſſumpſit corpus/ Tertia.
non eſt tamen corpus: aſſumpſit animam:
nõ eſt tamẽ anima: & corpus & anima ſunt
a Chriſto aſſumpta: non ſunt tamen adin-
uicem vnita: ita ꝙ anima non informat cor-
pus. nec corpus informatur ab ipſa anima.
¶Queritur nunc an aliqua iſtarum trium Queſtio.
poſſit catholice ſuſtineri & deffenſari? In
hac queſtione oſtenditur in qbus ꝯueniũt
iſte opiniones & in qbus differũt & q̃ illarũ
magis appropiquat veritati. vñ ille tres o-
piniões ꝯueniũt in aliqbus. Prio in hoc ꝙ

duplex modus dicendi. vnus ꝙ in cõmuni
generatiõe filij mater ſe habet ſolum pure
paſſiue/& non actiue/ita ꝙ miniſtrat dũta
xat materiam & nõ agit nec ad animationẽ
Prima opi. de operatione ſeminis parẽtum
nec quãtum ad qualitates diſpoſitiuas. Vn
de certum eſt ꝙ ad productionem cõmunẽ
hominis neceſſario requiritur commixtio
ſeminum viri & mulieris: ſed in ſemine viri
eſt tota virtus per quam natura condenſa-
tur/& condenſata organiſatur: & cõſequẽ
ter de alijs prerequiſitis ad animationem.
& ſemen mulieris nihil potentie actiue ha-
bet ad illam licet vtrũq; ſemen concurrat vt
materia: tamen tota virtus actiua eſt in ſemi
ne viri ad introducendum vlteriora. Dices
ergo mulier non dicitur mater propter acti
uitatem ad filium producendum: ſed ſolũ
dicitur mater propter adminiſtrationẽ ma
terie/que neceſſario reqritur in productio-
ne pueri. & hec opinio videtur Ariſtotelis
xv. animalium. cõparat enim virtutẽ viri
arti/& mulieris materie ſiue ligno: quãdo
enim ex ligno fit ſcanum: lignum ſe habet
vt materia/ars vero vt forma actiua: ſimili-
ter ſemẽ mulieris comparatur materie. hec
opinio corroboratur tali ratiõe: quia ſi vir
go egiſſet ad organiſationẽ & productio-
nem corporis aſſumpti a deo/non egiſſet
niſi ſecũdum virtutem ſeminalẽ/ergo Chri
ſtus deſcendiſſet ex Adam ſecũdum virtutẽ
ſeminalem: cuius oppoſitum fatentur oẽs
Alia opinio Sco.
doctores. ¶ Altera eſt opinio communior
& quam ferme tenent omnes doctores. pro
qua ſupponendũ eſt ꝙ anteq̃ producatur
homo naturaliter & de neceſſitate requiri-
tur ſeminum ꝯmixtio: ſecũdo organiſatio
materie. & tertio apud doctores/precipue
apud Occham requiritur aliquarũ forma-
rum ſubſtãtialium ſcilicet corporearum &
extenſiuarum productio/& precipue apud
ponentes animam ſenſitiuã diſtingui a ra-
tionali. Et vltimo requiritur anime ratiõa
lis a deo create corpori ĩfuſio. antequã pro
ducat̃ hõ oportet prĩo ꝙ ſit materia & illa
eſt ſeminum. Secũdo oportet neceſſario ꝙ
talis materia alteretur/quia non eſt ſufficiẽ
ter diſpoſita ad recipiendã vltimatam for-
mam: id eſt animam rationalẽ/ex qua qui-
dam diſpoſitione conſurgit talis organiſa
tio/& figura. Et tertio eſt eductio de potẽ-
tia materie/& tenendo ꝙ in homine ſunt
due anime. inquirẽdum eſt quomodo mu-
lier dicitur mater pueri: vel propter primũ
ſolum/quia miniſtrat materiam. vel pro-
pter ſecundum ſolum/quia actiue concur
rit ad organiſationem preuiam. vel pro-
pter tertium/quia actiue concurrit ad illa-
rum formarum prerequiſitarum introdu-
ctionem. vel propter quartum/quia con-
currit ad anime rationalis productionem/
& corpori infuſionem. Et dicũt iſti docto-
res cõſequenter ꝙ non ſufficit ꝙ miniſtret
materiam. quia ſi hoc ſufficeret/tunc Adã
potuiſſet dici mater Eue/& limus terre de
quo Adã formatus fuit/potuiſſet dici ma-
ter Ade. Patet/Adam miniſtrauit materiã
de qua formata eſt Eua: & limus materiam
de qua formatus eſt Adam. Sed Adam nõ
dicitur pater nec mater Eue/nec limus ade.
Ideo miniſtrare materiã non ſufficit ad eſſe
matrem alicuius. Item lignum putridum
miniſtrat materiam vnde producũtur ver-
mes & tamen &c. ergo quid requiritur vl-
tra? Dicunt iſti ꝙ mater cõcurrit actiue quẽ
admodum & pater ad diſpoſitionem qua-
litatiuam requiſitam ĩ materia vt efficiatur
ſufficienter diſpoſita ad ſuſcipiendam ani-
mam rationalem/hoc eſt ad omnes qualita
tiuas diſpoſitiones/& formarum introdu
ctiones prerequiſitas ad informationẽ vlti
me forme. Vñ pater nõ põt ꝯcurrere ĩme-
diate ad illas qualitatiuas diſpoſitiones. ſ.
ad organiſationẽ &c. quia ſtat ꝙ moriatur
q̃cito deciſum eſt ſemẽ. & illud ſemen non
ita cito agit: nec alteratur. ergo vir nõ ꝯcur
rit ĩmediate ad illas diſpoſitiões p̃uias. Sed
ſi ꝯcurrat hoc eſt tñmõ mediate relinquen
do in ſemine aliquã qualitatiuã diſpoſitio
nẽ que ẽ actiue organiſatiua materie illius
corporis. Queritur ergo de matre. Vtrum
mater relinquat in ſuo ſemine aliquã talem
qualitatiuã diſpoſitionẽ. vel vtrũ ꝯcurrat

ímmediate ad illā & ſecūdo vtrū mater cō-
currat actiue mediate ad formā ſubſtātialē
ꝓducendā in illo corpore anteq̄ ꝓducatur
anima rationalis. quantum ad primum di-
co ꝙ ſic/videlicet ꝙ mater relinquit in ſuo
ſemine qualitatiuam diſpoſitionem/que ē
Bona ap- naturaliter actiua q̄admodum qualitas q̄ ē
parentia. in ſemie viri. Patet dupliciter: iſta qualitas
que relinquitur in ſemine viri/eſt effectiue
non a corpore viri: ſed ab anima rationali
quia ſemper forma ſubſtantialis eſt princi-
pium actiuum cuiuſcunq; alterationis: tūc
arguitur ſic: forme eiuſdem ſpeciei ſpecialiſ
ſime habent eoſdem effectus in ſpecie pro-
ducere: ſed forme ſubſtantiales tam viri q̄
mulieris ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime
ergo nate ſunt producere ſimiles effectus ī
ſpecie: ſed forma ſubſtantialis viri ꝓducit il
lam virtutem organiſatiuam/que eſt in ſe-
mine viri: ergo forma ſuſtantialis mulieris
eſt nata producere ſimilem virtutem ī ſemi
ne mulieris. Item ſecundum philoſophos
naturalis generatio eſt actus virtutis vege
tatiue/& non eſt actus potentie ſenſitiue:
nec actus potentie rationalis inquātū talis:
ſed q̄admodum nutrire eſt actus potētie ve
getatiue: ita & generare ſibi ſimile: ſed ī vi
ro & muliere eſt eadem potentia vegetati-
ua/ergo ille potentie ſunt nate producere
conſimiles effectus: ergo ſi vegetatiua viri
in ſemine eius producit talē qualitatiuā di
ſpoſitionem/ita etiam producet in ſemine
mulieris. ¶ Habemus ergo ꝙ ſicut derelin
quitur per potentiam vegetatiuam viri ī ſe
mine eius quedā qualitas actiua/ex qua al-
teratur ſemen/condēſatur/& organiſatur:
ita in ſemine mulieris relinquitur virtus ac
Dubiū ſe- tiua actiue concurrens ad organiſationem
cundum. condenſationem &c. ¶ Dubitatur ſecūdo
de forma illa que nō producitur a deo: ſed
educitur de potentia materie; & precedit tē
pore/vel natura productionem anime rati
onalis: an corrumpatur adueniente anima
rationali. Et vtrum mater concurrat actiue
immediate ad productionem illarum for-
marum prerequiſitarum anteq̄ vltima itro

ducatur: id eſt que producuntur in corpo- Occam.
re anteq̄ infundatur anima ratiōalis. Occā
dicit ꝙ ſenſitiua manet cum rationali/& di
ſtinguitur in homine: breuiter hoc tenēdo
conformiter ad dicta Scoti ī quarto dicēdū Opinio
eſt ꝙ forma ſuſtentialis mulieris actiue & ī ſcoti in
mediate cōcurrit ad productionem forme quarto.
ſubſtantialis ſenſitiue pueri: & non forma
ſubſtantialis viri: & ſic mulier magis cōcur
rit ad ꝓductionem fetus q̄ vir: & ē etiā opi
nio Scoti & multorum: ꝙ nunq̄ forma ac-
cidentalis poteſt attingere immediate pro
ductionem forme ſubſtantialis: quia imper
fectum non poteſt attingere immediate ꝓ-
ductionem perfectioris tanq̄ cauſa totalis.
Tunc arguitur ſic. cum in tali materia pro- Qȝ mu-
ducatur aliqua forma que educitur de po- lier ꝓdu-
tentia materie/& non producitur a deo vl cat formā
tra qualitatiuam diſpoſitionem que eſt in ſubſtātia-
materia aliqua forma ſubſtantialis immedi lē in ma-
ate cōcurrit ad productionem illius forme teria.
ſubſtantialis. ſed ſic eſt ꝙ forma ſubſtantia
lis viri non immediate producit illam que
de nouo producitur: & non eſt alia que ꝓ-
ducat/niſi forma ſubſtantialis mulieris: nā
producitur naturaliter in materia ſemis for
ma ſubſtantialis que non creatur a deo/ er-
go cum qualitas accidentalis non ſit cauſa
totalis illius forme que producitur/ & edu
citur de potentia materie: oportet ꝙ ad eā
producendam concurrat aliqua forma ſub
ſtantialis: ſed non forma ſubſtantialis vi-
ri concurrit immediate: quia q̄uis vir eſſet
mortuus vel diſtaret mille leucis eque bene
produceretur talis forma ſubſtātialis. ergo
ſolum & immediate a forma ſuſtātialis mu
lieris producitur. Item talis forma precedēs
vltimam formam/ſcilicet animam rationa
lem/nō producitur immediate a forma ſub
ſtatiali/que eſt in ipſo ſemine producta/ qa
tunc forma ſubſtantialis ſeminis concurre
ret immediate ad ſuam corruptionem. Nā
productio forme ſequētis eſt corruptio for
me precedentis. & non poteſt dari alia for-
ma ſubſtantialis niſi mulieris: ergo tenen-
do hanc opinionem oportet ꝙ produca-

Scotus. Dubium tertium.

tur a forma ſubſtantiali mulieris. Ideo dicit
Scotus ꝙ mulier plus agit ad productionē
fetus ꝗ vir. Quantum ad vltimum ſcilicet in-
troductionem anime rationalis. An mater
concurrat ad anime rationalis introductio
nem: & vtrum concurrat immediate ad or-
ganiſationem. Quantum ad primum ſcili-
cet ad introductionem forme ſiue anime ra
tionalis dico / ꝙ nec virtus viri / nec mulieris
immediate concurrit ad illam: quia a ſolo
deo creatur: ſed vir & mulier ſolum ſe ha-
bent vt diſpoſitiões preuie / & propter iſtā
cauſam mulier dicitur mater fetus & imme
diate concurrit ad illam virtutem actiuam
ſiue qualitatem que eſt in ſemine ab ipſa de
ciſo. Sed quo ad organiſationem dico ſecū
dum Scotum quod mater immediate con-

Mater cōcurrit immediate ad organiſationē

currit ad organiſationem / quia ꝗuis ſemen
ſit deciſum ab vtroqꝫ in loco naturali gene
rationis / ſi poneretur in altero loco / nullo
modo organiſaretur corpus: ergo requiri-
tur alius concurſus ꝗ concurſus ſeminis / &
ponendo alias formas ſubſtantiales prere-
quiſitas neceſſario ante productionem ani-
me rationalis / mulier ad illas immediate cō
currit ſecundum ſuam formam ſubſtātialē.
Sed vtrum ille anime diſtinguentur: vide-
tur ꝙ nō / quia tunc in chriſto in triduo ali
quid fuiſſet corruptum quod fuerat aſſum-
ptum ſcilicet forma ſubſtantialis ſenſitiua.
Nā in triduo corpus chriſti nō fuit anima-
tum & ideo anima ſēſitiua fuiſſet corrupta
tamen de hoc nihil ad pſens. his ſuppoſitis
Cum queritur vtrum ſit concedendū ꝙ vir
go erat mater dei. ſit prima ꝓpoſitio. Ma-

Prima propoſitio.

ria virgo erat mater dei. patet illa eſt de fi-
de. Nam Luce primo ſcribitur quod ex te
naſcetur ſanctum / vocabitur filius dei. tūc
arguitur ſic / omne natum ex virgine quod
eſt ſuppoſitū eſt filius virginis / ſed ſic eſt ex
illo paſſu ꝙ filius dei qui eſt deus eſt ſuppo
ſitū natū ex virgine: ergo filius dei eſt filius
virginis. Itē Mathei ſecundo ſcribitur. Sur
ge & accipe puerū & matrē eius. ergo pie
credendū eſt ꝙ virgo maria fuit mater dei.

Secūda propoſitio.

Secūda ꝓpoſitio. Ratio maternitatis prius
& perfectius in ordine ad chriſtū conuenie-
bat virgini ꝗ cuicūqꝫ alteri mulieri reſpectu
filij eius nati ex ea. patet / de ratiōe materni-
tatis multa ſunt. Primū eſt miniſtrare mate
riā. Scd'm ꝗ illa materia derelinqͥre ꝗlitatē ac

In quo conſiſtat rō maternitatis.

tiuā que eſt illius materie naturaliter condē
ſatiua / & organiſatiua. Illa requiruntur de
neceſſitate ad eſſe matrē: ſed virgo pfectius
miniſtrauit materiā in ordine ad conceptio
nem filij eius / ꝗ miniſtrauerit quecūqꝫ altera
mater in ordine ad filiū ſuū: quia totā mate
riā miniſtrauit. ergo virgo perfectius ha-
bet in ſe rationē maternitatis in ordine ad fi
liū ſuū ꝗ habeant cetere matres. Vnde ſup-
ponendū eſt vt producatur fetus non ſuffi-
cit illa virtus actiua qualitatiua que derelin
quitur a matre in ſemine: ſed requiritur vtra
qꝫ ſcilicet viri & mulieris: aliter mulier ſe

Maxima

ſola & ex ſe concipere poſſet. Sed quando-
cūqꝫ ſunt duo concurrentia ad vnū tertium
effectū / deus poteſt totā cauſalitatē vnius
ſupplere / non ſupplendo totā cauſalitatē
alterius. Ideo ſpiritusſanctus qui deſcendit
ex promiſſo Gabrielis in virginem ſupple
bat totā cauſalitatē que requirebatur ex par
te viri: & mater totā materiā miniſtrabat /
& in materia miniſtrata produxit illā quali
tatiuā diſpoſitionē actiue naturaliter con-
denſatiuā. Cū ergo miniſtrauit totā mate-
riā: & cetere matres partialē tantū: & virgo
in materia corporis chriſti produxit illam
qualitatiuā diſpoſitionē actiue: ſequitur ꝙ
in ipſa virgine pfectiori modo eſt ratio ma
ternitatis in ordine ad chriſtū: ꝗ in quibuſ
cūqꝫ alijs in ordine ad fetus earū. Tertia ꝓ

Tertia propoſitio

poſitio. Virgo maria eſt mater dei miracu
loſa / & cū hoc naturalis: hoc eſt dicere ad ꝓ
ductionē corporis chriſti virgo concurre
bat aliquomodo naturali / & aliquomodo
ſupernaturali. patet. Erat aliquod miracu
lū preſuppoſitū vt virgo conciperet / ergo
cōcurrebat aliquomodo ſupernaturaliter:
patet antecedens. ſupplementū cāſalitatis re
quiſite ex parte viri erat miraculoſū / quia a
ſpirituſancto: ergo erat miraculū prerequiſi
tū. Vnde ſi fortes cecus naturaliter efficiat

videns miraculoſe/obiectũ preſentatũ vi
det aliquomodo ſupernaturali ſiue miracu
loſe. Nã quod naturaliter/patet. quia poſt
illud miraculũ talis actus videndi produci
tur naturaliter. Eodẽmodo in virgine vt ip
ſa cõcurrebat ad formationẽ corporis chri
ſti/erat miraculũ preſuppoſitũ/ſcilicet ſup
plementũ actiuitatis viri: ſed tali ſupplemẽ
to preſuppoſito ex parte eius naturaliter
concurrebat: ſicut cucurriſſet cum viro: er
go quodammodo naturali propter cõcur
ſum naturalem: & quodãmodo miraculo
ſe propter ſupplementũ actiuitatis viri. ſed
tota difficultas eſt cum tale corpus fuerit in
iſtãti organiſatum etiam cum reſiſtẽtia ad
locum naturalem. Nam nõ fuit delata ma
Arguit. teria ad locum naturalem per vacuum/ ſed
per plenum: ſed agens naturale non poteſt
actiue concurrere ad effectum in inſtanti qñ
eſt reſiſtentia. igitur bene concedũt doc. ꝙ
ſaltẽ põt concurrere in inſtanti ſine reſiſtẽ
tia: vt de corpore lumnioſo: & de deſcenſu
Solutio. corpis grauis poſiti in vacuo ſi foret i iſtãti
deſcẽderet. Dico ꝙ agens naturale põt etiã
quando eſt reſiſtentia agere in inſtanti/ cũ
adiutorio infinito: & tunc totale agens cõ
currit infinite. vnde ſi deus cum lapide infi
nite concurreret ad motum: infinite moue
retur. Eodem modo quia virgo erat adiu
ta adiutorio ĩfinito/ſcilicet ſpũſſancti: ꝗuis
virgo ex parte eius finite cõcurreret/ tamẽ
totus concurſus ex virgine & ſpiritu ſancto
erat infinitus: ergo in inſtanti producebat
effectus etiam cum reſiſtentia. Ideo quãdo
dicitur non poteſt agens naturale cum qua
cumq̧ reſiſtentia in inſtanti agere/ verum ẽ
ſi non habeat adiutorium infinitum: ſed cũ
adiutorio infinito non eſt incõueniens a
gens finitum effectum in inſtãti partialiter
producere. Ex dictis ſatis patet quomodo
ſe habet mater in ordine ad prolem. vtrum
Dubiũ actiue ſolum vel paſſiue ſolum vel ſolũ mi
niſtratiue. ¶ Conſequenter mouentur aliq̃
dubia. vtrum iſta ſit concedenda ſine ſpeci
ficatione/ Maria eſt mater dei/ quia dictum
eſt/ ꝙ eſt concedẽda Maria eſt mater dei ſe
cundum humanitatem. vtrum etiã ſine ad
ditione ſit concedẽda iſta/ Maria eſt mater Arguit.
dei. ¶ Arguitur ꝙ non: quia Maria non ẽ
cauſa dei/ cum deus non habeat cauſam/ &
mater de ſua ratione importat cauſalitatẽ:
& per conſequẽs non eſt cauſa dei: ergo nõ
eſt mater dei. Quod non ſit cauſa dei patet:
eſt effectus dei in genere cauſe efficientis. er
go non eſt cauſa dei/ conſequentia tenet. ef
fectus & cauſa in eodem genere cauſe non
conueniunt eidem. Preterea ſupponendũ
ꝙ differentia eſt inter generationem & alte
rationem ex philoſophia naturali. Nã gñã
tio ĩportat acquiſitionem noui eſſe eſſenti Differentia inter
alis rei que generatur. Nam res non dicitur gñatõem
generari niſi quia acquirit nouum eſſe eſſen ⁊ alteratiõ
tiale: vt eſſe hominem: eſſe lapidẽ: eſſe ignẽ onem.
iſta ſunt eſſentialia. Sed alteratio ſolum im
portat acquiſitionem noui eſſe accidẽtalis
in re que alteratur. vt quando lignum alte
ratur/ non acquirit eſſe lignum: ſed bene
eſſe calidum: vel nigrũ: & ſic de alijs diſpo
ſitionibus accidentalibus. Reſponderũt er
go quod quicquid generatur vel acquirit
nouum eſſe eſſentiale per productionẽ no
uam alicuius ſue partis eſſentialis/ ſiue ſub
ſtantialis: aut per terminationem dependẽ
tie ſuppoſitalis alicuius materie ſuppoſita
bilis. & nõ poteſt ens acquirere nouum eẽ
ſubſtantiale: niſi altero iſtorum duorũ mo
dorum. ſ. per acquiſitionem noue partis ſu
bſtantialis: vt cũ in materia producitur de
nouo forma ſubſtantialis: totum compoſi
tum acquirit nouum eſſe ſubſtantiale: & ge
neratur terminatiue & completiue. Secũdo
quando aliqua natura ſubſtantialis termi
natur quantum ad eſſentiam ſuppoſitalem
ad aliquod ſuppoſitum de nouo: vt quan
do verbum eſt incarnatum: ad ſuppoſitũ ĩ
diuinis terminabatur de nouo dependen
tia ſuppoſitalis humanitatis aſſũpte: & tũc
illud ſuppoſitum acquirebat nouũ eſſe ſub
ſtantiale: id eſt quod haberet natura illa re Regula.
licta ſibi. i. eſſe hominem. Verumtamẽ aliq
dicunt: ꝙ homo eſt terminus conotatiuus
vt dictum eſt ſupra. & capitur equiuoce vt

dicitur de deo/& de homibus. vnde ſit re-
gula generalis. Quandocumq; aliquis ter-
minus pro aliqua re ſupponit p qua prius
Regula gñalis. non ſupponebat/que tamen erat. tunc ille
terminus eſt connotatiuus: ſed homo pro
deo ante incarnationem non ſupponebat.
Nam iſta erat falſa tunc: deus eſt homo: &
tamen deus erat ſicut nunc eſt: & modo ſup
ponit pro deo: ergo eſt terminus cõnotati
uus/ergo fuit propter defectum cõnotati-
ergo talis eſt cõnotatiuus & non pp̄ter de-
fectum ſuppoſiti. Si ſit ergo terminus cõ-
notatiuus: ergo eſſe hominem conuenire
deo: eſt eſſe accidentale/& ſi ſic/ergo non ē
generatio immo potius habet naturam al-
Ly hõ eq̄uoce dicitur d̄ deo et nobis. terationis. ¶ Quantum ad hoc dicerem cõ
ſequenter ſicut eſſe hominem equiuoce cõ
uenit deo & hominibus/abſolute homini
bus: & deo cognotatiue/ita generari cõue
nit deo equoce & nobis. Nā ſicut iſta pro-
poſitio deus eſt homo/conceditur per cõ-
municatiõem ydiomatum: ita iſta deus ge
neratur ſubſtantialiter debet cõcedi per cõ
municationem ydiomatum: quia aſſump-
ſit naturam ſubſtantialiter generatam. illa
natura acquirit eſſe ſubſtantiale per illã ge-
nerationem. ideo generatur ſubſtantialiter
per communicationem ydiomatum. ¶ Se-
cundo ſupponendum q̄ differunt eſſe filiũ
& eſſe genitum ex vna parte. nam nõ ē idē
conuertibiliter eſſe genitum & eſſe filium:
quia partes generantur ſicut & totũ/ naſcũt
ſicut & totum: tamen partes non dicuntur
filij: ſed totum compoſitum: ita q̄ filius eſt
nomen ſuppoſiti / & tunc dico conformi-
ter ad alios filius eſt ſuppoſitum natum ex
altero. Non eſt ergo idem natum eſſe & fi-
lium eſſe/ſed natum eſſe eſt ſuperius ad fili-
um eſſe. Ex iſtis ſuppoſitionibus facile eſt
videre que propoſitiones ſequuntur ex di-
ctis. Primo ſequitur licet humaītas Chriſti
ſit nata ex ſubſtantia virginis non eſt tamē
concedendum: q̄ humanitas Chriſti ſit fili
us virginis. Quia humanitas Chriſti non ē
ſuppoſitum. Secundo: ſi eſſet filius virgis
concederetur q̄ virgo habuiſſet plures fili

os: quia ſuppoſitum & humaītatē. Et ſup-
poſitum non eſt humaītas: ſed eſt filius vir
ginis/& vnicum geitum: vnde iſta propo
ſitio non eſt concedenda humanitas eſt fili
us virginis q̄uis ſit concedendum humani
tas eſt genita ex virgine. Secundo ſequitur
ſi Chriſtus deſiſteret ſuſtentare naturã hu-
manam ſiue ſuppoſitare humanitatem / &
relinqueret in ſua propria ſuppoſitate ſicut
poteſt: concederetur tunc iſta propoſitio:
hoc incepit eſſe filius virginis demonſtran
do humanitatem. hoc q̄ fuit a mille ãnis i-
cipit eſſe filius virginis: quia hoc eſſet con-
cedendum hoc eſt filius virginis: quia ſup
poſitum/& in virgine natum/& genitum
ergo hoc eſt filius virginis. Nam certum ē
q̄ hoc eſt ſuppoſitum/& hoc ſuppoſitum
fuit natum/& productum ex ſubſtantia vir
ginis: & illa virgo adhuc eſt: ergo concede
retur/hoc eſt filius virginis: & hoc nũq̄ an
te fuit filius virginis: quia nũq̄ ante fuit ſup
poſitum: ergo ſi ſecũda perſona in diuinis
deſineret ſuppoſitare naturã aſſumptã: hec
propoſitio concederur hoc incipit eſſe fili-
us virginis demonſtrando aggregatum ex
corpore & anima Chriſti. ¶ Sequitur vlte-
rius correlarie in eodem caſu/hec concede-
retur/virgo habuit duos filios diſtinctos
ſucceſſiue. i. vnum poſt alium/& nõ ſimul
& tamen non generauit eos ſucceſſiue: ſed
ſimul & ſemel: & quando vnus erat filius/
alter non erat: patet ſuppoſitum/verbũ fu-
it filius virginis vſq; nunc: & natura huma
na dimiſſa nunq̄ antea erat filius virginis/
& nunc eſt: ergo verbum/& hec que ſũt re-
aliter diſtincta fuerũt ſucceſſiue filij virginis
ſed ſic eſt q̄ iſta duo nunq̄ fuerunt genita i
virgine ſucceſſiue: patet quando generaba
tur verbum a virgine per communicatio-
nem ydiomatum generabatur humanitas
a virgine: quia non generabatur verbum:
niſi inquantum ſuſtentabat humanitatem
genitam a virgine: ergo falſum eſt q̄ gene-
rabantur illa ſucceſſiue. ergo totum corre-
larium verum eſt q̄ ſi deſiſteret ſuſtẽtare na
turam humanam virgo duos filios ſucceſſi

ue habuit: & tamen ſimul & ſemel illos ge-
nerauit. Et ſic patet quid requiritur ad eſſe
filium/oportet eſſe ſuppoſitum/& ꝙ ſit ex
aliquo quod adhuc eſt genitum ſecundum
eſſe ſuſtātiale. Item ſi verbum deſineret ſub
ſtentare: & poſt aliquod tempus inciperet
ſuſtentare erit bis filius virginis/& tamen
non bis generabitur: ſed ſemel erit genitus.
& non poſſūt inferri alia correlaria. ¶ Quā
do ergo queritur. vtrum quelibet iſtarum
ſit concedenda. virgo eſt mater chriſti ſecū
dum humanitatem: & virgo eſt mater dei
Dico ꝙ quelibet eſt cōcedenda. Vnde chri
ſtus eſt nomen ſuppoſiti: ꝙ non ſupponit
pro humanitate nec pro ſecunda perſona ī
diuinis abſolute: ſed pro ſecunda perſona/
connotando aliquid aliud. Similiter dicen
dum de iſto termino Ieſus. Iſta ergo eſt con
cedenda chriſtus eſt filius virginis ſecundū
humanitatem. ¶ Sed contra hoc arguitur
ſic eſſe matrem & eſſe virginem habent ra-
tiones repugnantes: ergo iſta propoſitio i-
plicat/eſt filius virginis. Secundo bene ſeq
tur/chriſtus eſt filius virginis ſecūdum hu
manitatem: ergo humanitas eſt filius virgi
nis: patet conſequentia propter vnumqdq
ꝙ tale & illud magis. Item bene ſequitur
ethyops eſt albus ſecūdum dentes/ergo dē
tes ethyopis ſunt albi: ergo ſi ſit filius ſecun
dum humanitatem/a fortiori humanitas ē
[Ad primū] filius. ¶ Quantum ad primum dico ꝙ eſſe
matrem & eſſe virginem non habent ratio-
nes repugnantes. Nam eſſe matrem non im
portat fuiſſe commixtionem ſeminum/ſed
miniſtraſſe materiam: & actiue concurriſſe
ad organiſationem: & ſi iſta fiant ſine con-
cubitu nichilominus eſt mater/& ſic nō re-
pugnant. ¶ Quātum ad aliud dico ꝙ q̄uis
[Ad ſcdm] bene ſequatur. Ethiops eſt albus ſecundum
dentes/ergo dentes ethiopis ſunt albi. Ne-
go tamen hanc conſequentiam: chriſtus eſt
filius virginis ſecundum humanitatem/er-
go humanitas eſt filius. & dico ꝙ auctori-
tas ariſtotelis propter vnūquodq tale &c.
patitur multas exceptiones/niſi intelliga-
tur quando aliquid eſt tale/propter eſſe ta-
le alterius. Nam chriſtus non eſt talis ꝓpter
humanitatem talem. Vnde non ſum filius
matris mee ſecundum materiam/ſed ſecun-
dum animam que ſe habet actiue/ergo ani-
ma eſt filius. non valet conſequentia. Vn-
de quando dicitur eſt filius ſecundum hu-
manitatem ſic intelligitur. i. humanitas eſt
illud reſpectu cuius erat concurſus actiuus
virginis. ¶ Quantum ad aliud concedēdū
eſt ꝙ virgo ſimpliciter eſt mater dei: quia
deus eſt filius virginis. Nam quod naſceē [Argumē tum.]
ex te ſanctum filius dei vocabitur. Nam be
ne ſequitur eſt mater filij dei/ergo dei: quia
filius dei eſt deus. Sed contra: ergo ſequitur
ꝙ eſt cauſa actiua dei. Dico ꝙ non ſequitur
nam nunq̄ admititur de deo ꝙ ſit cauſatus/
ſicut de chriſto non admittitur ꝙ incepit eē
nec quod ſit creatus: bene tamen ꝙ ſit geni
tus. & non admittitur ꝙ ſit creatus vel cau
ſatus. Ideo nō ſequitur virgo eſt mater dei:
ergo cauſa dei. ſed bene ſequitur/eſt mater
dei ergo cauſa dei/vel alicuius ſubſtantie
eiuſdem nature cum matre ab ipſo deo ſim-
pliciter ſuſtentate eſt cauſa: & non ſequitur
aliud ex tali propoſitione: virgo eſt mater
dei: niſi ē cauſa alicuius nature eiuſdem ſpe
ciei ſpecialiſſime cum virgine ab ipſo deo
ſimpliciter ſuſtentate. Nam actio virginis
glorioſe in productione humanitatis termī
nata fuit ad ipſam humanitatē ī verbo ſup
poſitatem & non in ſe vt dictum eſt ſupra:
quia ſi terminata fuiſſet ad humanitatem in
ſe ſuppoſitatam fuiſſet mater puri hominis
quod non eſt concedendum. Ideo vltimā
oportet concedere virgo eſt mater dei ſecū
dum humanitatem: & virgo eſt mater dei:
tunc in iſta capitur deus perſonaliter & nō
eſſentialiter: vt. ſ. immediate ſupponit pro
eſſentia: ſed capitur vt immediate conuenit
ſuppoſito tam patri q̄ filio: & ſpūiſancto:
Ita in propoſito: virgo eſt mater dei capiē
deus vt ſupponit immediate pro ſuppoſi-
to. Ideo non ſequitur eſt mater dei: deus eſt
tota trinitas: ergo eſt mater totius trinitatis
quia capitur tunc deus equiuoce in illis ꝓ-
poſitionibus. Reſolutorie habentur iſte ꝓ-

poſitiones: virgo glorioſa fuit genitrix fi-
lij dei/virgo glorioſa fuit mater dei: virgo
glorioſa fuit mater dei & hominis vel dei:
hominis.i.qui deus eſt homo. Et apponit
ly hominis propter hereſim dicentium ver
bum aſſumpſiſſe corpus fantaſticum. ideo
dicitur dei hominis.i.habens veram hūa-
nitatem realem per vnionem. & ſic virgo
Dubium ſecundus glorioſa ē mater dei & hominis ſed nō pu-
ri hominis. Dubitatur ſecundo/an ſpūſſā-
ctus debeat dici pater chriſti ſicut virgo ma
ria dicitur mater eius. Nam ſecundum pri-
us dicta ſpūſſanctus in illa diſpoſitione cor
poris Chriſti ſupplebat totum concurſum
patris requiſiti cum concurſu matris requi-
ſite ad productionem fetus: ergo videtur ꝙ
ſpūſſanctus debeat vocari pater propter il-
lum concurſum/ſicut virgo dicitur mater
Rñſio ad dubium. propter illum concurſum. ¶ Reſpōdeo ꝙ
ſi caperetur pater generans/ vt tantū valet
ſicut producens vel creās/ſicut dicimus de
um patrem noſtrum: oportet concedere: ꝙ
ſpūſſanctus ſit pater humanitatis Chriſti: i-
mo ipſe Chriſtus eſt pater humanitatis eius
Quia opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa
ſed capitur pater in propoſito pro illo qđ
aliquid generauit ſecum eiuſdem ſpeciei ex
eius ſubſtantia. Sed ſic eſt ꝙ ſpūſſanctus nō
produxit illam humaitatem ex eius ſubſtā-
tia: quia ſubſtantia ſpūſſancti eſt eſſentia di-
uina: non produxit ergo ex ſua ſubſtantia
illam humanitatem: ita ꝙ ſubſtantia ſpūſſā
cti ſit pars illius vel materia illius humani-
tatis. & quando producit pater filium mini
ſtrat materiam que erat de ſubſtantia patris
Et ſic dicitur generare aliquid ex eius ſub-
ſtantia & eiuſdem ſpeciei & nature ſecum.
Nota de demone i cubo et ſuccubo. ¶ Dicunt enim regulariter doctores quan
do demon eſt effectus ſuccubus accepto ſe-
mine viri efficitur poſtea incubus: & dici-
tur generare ex muliere: & tunc illa proles
genita: non eſt filius demonis: ſed illius vi-
ri ex quo cum erat ſuccubus accepit eius ſe-
men/ergo q̄uis fuerit geitus Chriſtus a ſpi
ritu ſancto: vel de ſpūſſancto tanq̄ de opifi-
ce ſiue cauſa efficiente/ non tamen ex ſpūſā
cto tanq̄ ex ſubſtantia illius. hinc eſt ꝙ ſpi-
ritus ſanctus non vocatur pater illius ſicut
virgo vocatur mater illius. nā virgini ma-
rie cōueniunt oēs conditiones vere matris:
nō autē ſpūiſancto conueniunt conditiōes
veri patris alicuius hominis. Vnde ſecūdū
.S tho. ſpūſſanctus fecit illas actōnes nō me
diāte ſemine ex ſe deciſo quo ad patrem ꝑ
tinet ſed.q. artifex operando in materiam
exteriorem. Igitur ſpūſſanctus non poteſt
vocari pater illius. ¶ Dubitatur tertio vtrū Tertium dubium.
beata virgo maria & antiqui patres merue
rint incarnationē filij dei. Quātum ad hoc
noto ꝙ nichil cadit ſub merito niſi qđ eſt a
gratia. ita ꝙ nichil debet vocari meritū de
cōdigno niſi qđ eſt a grā effectiue: ergo an-
teq̄ ſit meritum preſupponit gratiam: fuiſſe
ſed ſic eſt ꝙ omnis gratia que vnq̄ fuit data
homini ſaltē ſecluſa gratia ade: illa fuit da
ta ex meritis paſſioīs Chriſti preuiſe/ vel ex
hibite: ergo concludendum eſt ꝙ quecūq̄
operatio ex illa gratia procedens: quia po
ſterior ſaltem natura: non fuit niſi ratione
paſſionis Chriſti meritoria. Quia quecūq̄
gratia poſt lapſū/data eſt ex merito preui-
ſo paſſionis: cum cauſa illius meriti eſt a me
rito Chriſti: ergo illud meritum nō eſt me
ritum illius incarnatiōis Chriſti / cum talis
incarnatio non cadat ſub merito: immo in
ter omnes gratias ſecundum Auguſtinum Auguſti.
ē ſumma gratia. Vnde nulla datur adulto
quin prefuerit aliqua diſpoſitio aliquomo
do meritoria illius: & ſic operatio incarna
tionis eſt ſimpliciter purum donum libera
le nullo modo cadens ſub merito: ſed ſolū
ſub liberalitate dei. Fateor ergo ꝙ icarnatō
erat futura non ex meritis. ¶ Sed queritur Querit.
vtrū virgo meruerit ꝙ incarnatio fuerit in
tali vel tali ſuppoſito/puta in ea: hoc ē vtrū
ipſa meruerit vt efficeretur mater Chriſti.
Dico reſolutorie ꝙ non meruit niſi de con
gruo/ꝙ eſſet mater chriſti. Nam ſua humi
litas & excellentia virginitatis fuerūt diſpo
ſitiones quedam quibus diſponebatur vt
eſſet mater Chriſti/que erant merita de con
gruo: ſed non de condigno. ¶ Sed contra

Arguit. arguitur maius bonum erat virgini beatitudo: immo gratia gratū faciens q̄ ꝙ eſſet mater Chriſti: ſed gratia & beatitudo cadunt ſub merito virgis/ de condigno enim meruit illa/ & augmentum gratie: ergo potuit de condigno mereri illud quod eſt minus bonum: ſcilicet ꝙ eſſet mater chriſti.

Solutio. ¶Dico ꝙ non meruit ꝙ chriſtus incarnaretur: quia omnis gratia virginis/ & etiam preſeruatio ab originali fuerunt ex meritis chriſti preuiſis/ immo incarnatio fuit meritum illorum: ſed ꝙ incarnaretur in hoc ſuppoſito opera precedentia fuerunt meritoria de condigno: quia ſi fuerunt meritoria de cōdigno gratie & beatitudinis que ſunt maiora bona potuit mereri portare & concipere chriſtum/ ſed per hoc nō meruit incarnationē chriſti.

Dubium ¶Quarto dubitatur vtrū caro chriſti fuerit peccato originali obnoxia/ & an fuerit in antiquis patribus ſecundum rationem ſeminalem. Vnde ſupponendum eſt ꝙ caro nō eſt capax gratie/ nec peccati: ſed dicit caro obnoxia peccato originali: quia informatur anima que anima eſt originali culpe obnoxia. Dubium querit vtrū caro chriſti in numero aliquando fuerit in primo parente & poſt primum parentem i aliquo filiorum eius: & ſic conſequenter: & tandem vſq̧ in patrem virginis anteq̄ circūcideretur pater virginis.

Dubiū reſponſio. ¶Opinio ātiqua fuit ꝙ tota ſubſtantia prolis cuiuſcūq̧ fuit in adam: & ꝙ illa ſubſtantia in generatiōe primi filij fuit multiplicata ad tantam q̄titatem que ſufficiebat vt informaretur: ſicut dicunt de coſta ade ꝙ fuit multiplicata ſolum/ & eſt opinio magiſtri: ſed difficiliter itelligitur hoc/ puta ꝙ nihil addatur & nō rarefiat & fiat maior. nam eſt in intelligibile ꝙ ſine additione & rarefactione fiat illud in tam magna q̄titate. nō oportet igitur ꝙ materia que eſt in prole fuerit eadem in parente imo frequēter materia p̄lis nunq̄ fuit animata anima parentis. nam ſecundū Ariſtotelem. xv. de animalibus homines non deſcendunt a ſuis parentibus niſi mediante ſemine/ ſemē autem in aialibus nō eſt aliq̄d deciſum de ſubſtantia animalis/ nec fuit actu pars animalis ſed eſt ſuperfluum alimēti tertie digeſtionis. alimētum autem extriſecus aſſumptum nō eſt nec fuit pars aut de ſubſtātia animalis: ſed poſt completam digeſtionem conuertitur in ſubſtātiā corporis animalis/ ita ꝙ natura illd' aſſumit quod eſt neceſſarium ad conſeruationē ſui & illd' informatur anima illius qui nutritur. de illo autem ſic conuerſo & informato nichil deſcinditur ſub ratōne ſeminis: oportet igitur ꝙ reſiduum nutrimenti quod non conuertitur in ſubſtantiam nutriti ſit materia generatōnis/ & illud eſt quod reſoluitur in ſemē. nunq̄ ergo illa materia ſemis ex qua generatur proles fuit informata anima generantis immo eſt reſiduum illius quod cōuertitur in ſubſtantiam generantis: ergo caro geniti non fuit in primo parente: fuit tamen informata anima infecta originali peccato illa ſcilicet que deſcendit a parentibus per progatōnem ſeminum/ vel niſi ſpeciali priuilegio preſeruata fuerit. vnde deſcēdere per propagationem ſeminum ſiue rationem ſeminalem ab ipſis parentibus non eſt deſcendere ſecundum virtutem matris que eſt productiua ſeminis / ſed eſt deſcēdere ex commixtione ſeminum parentum/ cum autem corpus chriſti non fuerit formatum ſecūdum illam commixtionem ſeminum patris & matris ſequitur ꝙ nunq̄ ipſius caro ſiue humanitas fuit culpe originali obnoxia. hoc eſt nunq̄ fuit informata anima que fuerit obnoxia culpe origiali. cū ergo chriſtus non procedat ab ipſis parentibus ſecūdum rationem ſeminalem non fuit debitor iuſtitie originalis nec peccato originali qd' eſt eius priuatio obnoxius: reſolutio eſt ꝙ licet chriſtus deſcēderit ex ſemine dauid q̄a corpus virginis de quo humanitas chriſti formata eſt deſcendit ex ſemine Dauid per ſeminis propagationem/ tamen non deſcēdit ipſe chriſtus ſecundum rationem ſeminalem.

¶Diſtinctio quinta.

VISUM EST IN PRE-
cedentibus de qualitate
nature aſſumpte & de pꝛ-
ſona aſſumente iam q̄ri-
tur conſequenter vtrum
verbum & natura huma
na vniantur adinuicem in vnitate ſuppoſi-
ti vel vnitate nature. ¶Pro hoc ſuppono
ex primo notabili differentiam inter natu-
ram/& perſonam. que habita eſt in prima
queſtione huius tertij. vnde natura in pro-
poſito nihil aliud eſt q̄ entitas poſitiua.i.
res realiter exiſtens que non eſt formaliter
incommunicabilis. Et perſona nihil aliud
eſt q̄ ſuppoſitum intellectuale: ſiue entitas
diſtincta ab alio non ſuſtentata: intellectua
lis/non nata alteri inherere/ nec alterum i-
formare. Ex quibus notatur ꝙ iſta duo ſūt
impertinentia natura/& perſona.i.nec ſe i-
ferunt: nec repugnant. vnum.n.non infert
aliud: nam non ſequitur. Hoc eſt natura: er
go hoc eſt perſona/ quia aſinus eſt natura:
& non eſt perſona: ſimiliter lapis/albedo.
Similiter non ſequitur: hoc eſt perſona: er-
go hoc eſt natura quia certum eſt de perſo-
na in diuinis: vt filius in diuinis eſt formali
ter perſona & non eſt formaliter natura: im
mo diſtinguitur formaliter a natura diuia
& eſſentia formaliter diſtinguitur a perſo-
nis.i.non ē zadē perſonis conuertibiliter:
vnde ſecundum Occham idem ſunt diſtin
ctio formalis & identica nō cōuertibiliter
non ergo ſequitur: hoc eſt formaliter perſo
na: ergo eſt formaliter natura.i.non ſequit̄
hoc eſt perſona idētice cōuertibiliter: ergo
hoc eſt natura: & iſta ſimul ſtant: hoc eſt pꝛ-
ſona: & hoc idem eſt natura: vt ſortes ē na-
tura & perſona. vnde natura humana iuxta
dictum magiſtri nichil aliud eſt niſi aggre-
gatum ex corpore/& anima/& perſōa ſup
poſitum intellectuale: & ſuppoſitum ē en-
titas ab altero non ſuſtentata: nec alteri ihe
rens aptitudine: nec aliud informans apti-
tudine. per primū excluditur natura ſuſten
tata. per ſecundum accidens: per tertiū/for
me ſubſtantiales. ¶Secundo ſupponit̄ dif
ferentia inter vnire & ſuppoſitare/ſiue per
ſonare/vniri/ſuppoſitari / ſiue perſonari.
vnde ille res dicuntur adinuicem vnite: q̄ i
eodem ſuppoſito concurrunt: ſed ſuppoſi
tari eſt ab alio ſuſtentari/ ſeu dependentiā
ſuppoſitalem ad aliud terminari. Eſſentia
vnitur humanitati: quia eſſentia/ & huma
nitas ſimul concurrunt in eodem ſuppoſi-
to.ſ.in ſecūda perſona in diuinis: ibi eſt eſ-
ſentia/& humaitas: & ſicut iſta propoſitio
eſt concedenda. humanitas vnitur eſſentie
ſeu nature diuine: ita hec propoſitio eſt cō
cedenda. natura diuina vnitur humanitati
& econtra. nam ſicut natura humana vnit̄
verbo: ita verbum humane nature: quia il-
la concurrūt in eodem ſuppoſito: ſed q̄uis
iſta propoſitio ſit concedēda ſuppoſitum
ſeu verbum diuinum ſuppoſitat humanita
tem: tamen iſta eſt falſa humanitas ſuppo
ſitat verbum diuinum: ſimiliter hec ē falſa
verbum diuinum ſuppoſitatur in humani
tate: quia ſuppoſitum diuinum/vel ſuppo
ſiti diuini dependentia non terminatur ad
humanitatem: ſed bene econtra: non eſt er-
go idem vniri & ſuppoſitari: quia ſuppoſi
tum diuinum vnitur humaitati/& nō ſup
poſitatur ab humaitate. ¶Similiter nō eſt
idem ſuppoſitare & vnire. nam pater & ſi-
militer ſpūſſanctus vnit humanitatem ver-
bo/& tamen pater neq̧ ſpūſſanctus ſuppo
ſitat. Similiter eſſentia vnit humanitatē ver
bo: ſed non ſuppoſitat humanitatem. Ecce
ergo iſta differunt vniri & ſuppoſitari vni-
re & ſuppoſitare. Non ſequitur: hoc vnit̄ il
li. ergo ſuppoſitat̄ in illo: ſicut verbū vnit̄
humanitati & non ſuppoſitatur ab huma
nitate ¶Similiter non ſequitur hoc vnit er
go ſuppoſitat: nam pater vnit humanitatē
actiue, verbo/& tamen non ſuppoſitat hu-
manitatem: quia non terminat dependenti
am eius/& ſimiliter eſſentia. ¶ Tertio ſup-
ponitur ꝙ ſuppoſitare/ſeu perſonare non
eſt efficere illud ſuppoſitum vel perſonam
ſed eſt eius dependentiam ſuppoſitalē ter-
minare. ¶ Iſtis ſuppoſitis ponuntur ſeptē
concluſiones. Prima: vnio deitatis & hūa-

Natura & pſona ipertinenter ſe habēt.

Secūdū notabile

Dr̄ia iter vniri & ſuppoſitari.

Tertium notabile.

nitas in Chriſto facta nõ eſt natura diuina:
ſed in ſuppoſito diuino. Patet ſic. vnio ali
quorũ eſt eorũ ꝯcurſus in eodẽ ſuppoſito
ſed ſic eſt ꝙ hũanitas & natura diuina ꝯcur
rũt in verbo vt in ſuppoſito & nõ ĩ natura.
Vnde humanitas & natura diuina ꝯcurrũt
in eodẽ ſuppoſito/ergo facta eſt vnio ĩ ſup
poſito diuino & nõ in natura. vel ſic vnio
iſtarũ duarũ naturarũ puta diuine & hũane
facta eſt in illo in quo ſuppoſitatᷣ hũana na
tura/qa in illo eſt ꝯcurſus illarũ: ſed ſuppo
ſitatur nõ in natura: ſed in ſuppoſito: qa de
ratiõe ſuppoſitãtis eſt ꝙ ſit formaliter ſup-
poſitũ. Natura vero nõ eſt formaliter ſup-
poſitum: ſed ſolum idẽtice: ergo ille nature
vniuntur in ſuppoſito & non in natura.
¶ Si ergo ſuppoſitũ diuinũ aſſumeret duas
naturas vnirentur nõ inter ſe: ſed illi ſuppo
ſito aſſumenti. eodẽmodo quia ſuppoſitũ
diuinum habet naturã diuinã & non ſup-
poſitat eam: & cũ hoc habet humanã quã
ſuppoſitat/ille ambe vniũtur in illo ſuppo
ſito in quo ꝯcurrunt. ¶ Scḋa ꝯcluſio ſicut
Secũda cõcluſio. natura humana diuine eſt vnita ita ecõtra.
Patet ſicut natura hũana ꝯcurrit in eodem
ſuppoſito. ſ. in verbo cũ diuia ita diuina in
eodẽ cõcurrit cũ hũana. Nã dicit Damaſce
nus ꝙ nomẽ xp̄s duarũ naturarũ eſt ſignifi
catiuũ. ſ. deitatis & hũanitatis. ergo ambe
nature vere & realiter ſũt in ſuppoſito chri
ſti. igitur concluſio vera. ¶ Tertia conclu-
ſio. Sola humana natura & non diuina ve
Tertia re dicitur aſſumpta. Patet ſic: aliquid dicitᷣ
vere aſſumptũ cuius dependẽtia ſuppoſite
lis ad aliud terminatur: ſed ſic eſt ꝙ ſuppo-
ſitalis dependentia humane nature termia-
tur ad ſuppoſitum diuinũ ſcilicet ad verbũ
& nõ ecõtra: ergo q̄uis humana ſuppoſita
tur in diuina/nõ poteſt tñ dici ſuppoſitari
ab humana. ¶ Quarta ꝯcluſio. q̄uis natura
Quarta. diuina humanã ſibi vniuit/nõ tñ eã aſſum
pſit. Patet prima pars/natura hũana eſt vni
ta diuine & ecõtra. ergo ab aliquo actiue: ſi
ergo ab aliquo actiue/ergo a tota trinitate
& eſſentia. Nam principium effectiuũ oĩm
operationũ ad extra eſt diuia eſſentia eadẽ
in tribus propter qḋ opera trinitatis ad ex-
tra ſunt indiuiſa ſicut & eſſentia ĩdiuiſa eſt.
ergo iſta ꝯceditur diuina natura vniuit ſibĩ
humanã: ſicut ꝯceditur diuina natura crea-
uit naturã humanã/imo ꝯcedẽdũ eſt ꝙ di-
uina natura ſemetipſam vniuit humane na
ture. Scḋa pars patet: nihil ſuppoſitat aliqḋ
niſi ip̄m ſit formaliter ſuppoſitũ: ſed natu-
ra diuina nõ eſt formaliter ſuppoſitũ q̄uis
ſit idẽtice pater/& filius/& ſpũſſanctus. er-
go diuina natura nõ ſuppoſitat humanã.
Vnde nõ eſt idẽ ſuppoſitare & vnire: qa to
ta trinitas vniuit humanã naturã ſecũde ꝑ-
ſone in diuinis: ſed falſũ eſt ꝙ tota trinitas
ſuppoſitauit illam naturã humanã. quia vt
dictum eſt ſuppoſitare eſt formaliter depẽ-
dentiã alicuius nature terminare. Vñ ſicut
pater nõ terminat/nec ſpũſſanctus: ita natu
ra diuina nõ terminat formaliter. ¶ Poſtq̄ **quid ſuppoſitare**
ergo natura nõ terminat formaliter natura
nõ ſuppoſitat. Habemus ergo ꝙ q̄uis na-
tura diuia vniat ſibi humanã nõ tñ ſuppo-
ſitat neq̧ ꝑſonat humanã qḋ idẽ eſt. ¶ Qui **Quinta.**
ta cõcluſio. q̄uis ſolũ verbũ aſſumpſit natu
ram humanã: nõ eſt tñ ſolũ ip̄m incarnatũ.
Prima pars patet: quia ſolũ verbũ termina-
uit vnionẽ ſuppoſitalẽ nature hũane. Aſ-
ſumere naturã humanã & ſuppoſitare ſiue
perſonare idem. Aſſumere autẽ nõ impor-
tat ſolũ actionẽ: ſed etiã terminationẽ ſup-
poſitalis dependẽtie. Vñ termini q nõ im- **Regula**
portãt actionẽ dñr de ſolo verbo: ſed q im- **notanda.**
portãt actionẽ conueniũt oĩbus ꝑſonis &
eſſentie vt vnire: ſed ſuppoſitare & aſſume
re nõ dicũt ſolũ actionẽ/qa tũc ꝯcederetᷣ ꝙ
eſſentia aſſumpſit/ꝙ ſuppoſitat/& ꝑſonat
Ideo iſta ꝯceditur ſolũ verbũ aſſũpſit huma
nam naturã: ſed negatᷣ iſta. ſolũ verbũ eſt in
carnatũ. Patet: eẽntia diuina eſt incarnata/
ergo nõ ſolũ verbũ. patet añs. Idẽ eſt incar
nari & carni vniri paſſiue: ſed ſic ẽ ꝙ deitas
carni ẽ vnita: ſicut dictũ eſt ĩ primo notabi-
li caro & deitas ꝯcurrũt in eodẽ ſuppoſito
ergo deitas eſt ĩcarnata: ſed nõ ꝯceditᷣ pater
eſt incarnatus: qa nõ ꝯcurrit in eodẽ ſuppo
ſito: qa pater nõ ꝯcurrit in filio: ſed eſſentia

cōcurrit in filio: ergo iſta ꝓpoſitio eſt vera
Deitas eſt icarnata. Solū ergo verbū aſſum
pſit humanitatē ſiue ſolum verbū ſupopſi-
tat: ſed non ſolum verbum eſt incarnatum.
De rigore iſta debet ꝯcedi ſolū verbū eſt incarnatū. Iſta tamen in logica eſt concedenda: ſolum
verbum eſt incarnatum. Patet per expo-
nentes: ſcilicet verbum eſt incarnatū: & nul
la res que non eſt verbum eſt incarnata. pa
tet: contradictoria eius eſt falſa. Aliqua res
que nō eſt verbum: eſt incarnata: vel illa eſt
pater: & ſic eſt falſa: quia pater qui non eſt
verbum non eſt incarnatus: & ſic de ſpiritu
ſancto: vel eſt eſſentia & hoc non: quia nul
la eſt eſſentia que non ſit verbū. ergo iſta in
rigore logices eſt cōcedenda: ſolum verbū
eſt incarnatum: quia nō poteſt dari aliqua
res que ſit verbum quin ſit incarnata: ſed ta
men ad hunc ſenſum debet concedi. Non
ſolum verbum eſt incarnatum / ſolum ver-
bum formaliter eſt incarnatum: & non ſtat
in rigore logice. ¶ Sexta concluſio.
Diuina natura nec eſt facta homo nec cōce
pta: nec incarnata: nec temporaliter nata ex
virgine: quod non ſit facta homo. Patet:
non eſt formaliter ſuppoſitū: ſed quicquid
factum eſt homo eſt formaliter ſuppoſitū.
Iſta tamen eſt vera diuina natura eſt homo
quia homo eſt hic ſupponens pro verbo.
Bonum documentum. ¶ Omne enim ſubſtātiuum quod imedia-
diate ſupponit pro verbo cōuenit nature.
implicat enim ſubſtantiuū verificari de ſup
poſito q̄n de eēntia: ſed de adiectiuis aliud
eſt. cum ergo homo ſit ſubſtantiuum & ve
rificatur de verbo: ergo de natura. ergo hec
eſt concedenda natura eſt homo: & nō ſem
per fuit homo: & incepit eſſe homo: ergo
facta eſt homo: ergo apparet ꝙ iſta ſit falſa
natura diuina nō eſt homo. ¶ Modus an-
tiquorum fuit diſtinguere de iſtis propoſi
tionibus in quibus ponūtur ſubſtantiua.
vt eſſentia eſt pater: eſſentia eſt filius. Dicit
Bonauentura ꝙ filius aliquando capitur
ſubſtantiue: aliquando adiectiue. Si capia-
tur filius ſubſtantiue iſta eſt falſa eſſentia
eſt filius / quia ſenſus eſt / eſſentia eſt genita
ex altero. Conſequēter diſtinguit / eſſentia
eſt homo: ſubſtantiue vera eſt: ſi vero adie-
ctiue falſa eſt / quia ſenſus eſt: eſſentia eſt ho
mo: id eſt ſuppoſitans humanitatem. Sed
dico quod iſta eſſentia nō eſt homo poteſt
ſaluari dicendo eſſentia nō eſt facta homo
formaliter: eſt tamen facta homo identice /
nam iſta in rigore eſt vera eēntia eſt homo
& cum ipſa non ſemper fuerit homo: facta
eſt homo / ſeu incepit eſſe homo: ſed nō eſt
facta homo formaliter: ſed ſolum identice /
conceditur: ergo iſta eſſentia eſt facta ho-
mo in rigore / ſed non ad ſenſum doctorū.
¶ Septima concluſio / accipiendo hominē
concretiue eſt impoſſibile aſſumere in vni-
tatem perſone. Patet / quia accipiendo ho-
minem concretiue ſupponit pro perſona:
ſed impoſſibile eſt aſſumere perſonā vt di-
ctum eſt. nam eſt impoſſibile aſſumptū eſſe
ſuppoſitum: quia bene ſequitur aſſumpſit:
ergo non ſuppoſitum / iſta enim propoſi-
tio eſt nota: impoſſibile eſt aſſumptum eſſe
ſuppoſitum. Nam homo eſt nomen ſup-
poſiti: ergo impoſſibile eſt hominem eſſe
aſſumptum. ¶ Vnde notāt doctores ꝙ ho Iy homo tripliciter capitur.
mo tripliciter capitur. vno modo abſolute
& tūc implicat aliquid eſſe hominem quin
ſemper ſit homo / q̄diu manet. quia nunq̄
Regula. terminus abſolutus ſupponit pro aliquo
quin ſemper ſupponat pro ipſo exiſtente.
Hinc dicunt multi ꝙ quelibet pars homi-
nis eſt homo. Alio modo capitur homo
conotatiue. & hoc dupliciter. Vno modo
vt tantum valet ſicut aliquid humanam na
turam ſuſtentans. & ſic conuenit filio in di
uinis. Alio modo vt tantum valet ſicut na
tura humana nō ſuſtentata: ita ꝙ homo co
notat negationem ſuſtentantis & in vtraq̧
acceptionū eſt terminus conotatiuus. Si pri
mo mō capiaſ: ſuppoſitū diuinū aſſumpſit
hoiem: nā ſi talis nō eēt aſſūptus / eēt hō: er
go eſt hō ꝑ regulā iā dictā. Si tertio mō. im
plicat ꝯtradictionē ꝙ ſuppoſitū diuinū aſ-
ſumat hoiem qa ſi aſſumeret hoiem illa na-
tura quā aſſūpſit eſt ſuſtētata / & ſi eſt ſuſten
tata non eſt hō tertio mō. Q̄n aūt capiſ hō
put eſt de ꝑdicamēto ſubſtātie & ꝯuenit nī

thi & pueniſt verbo: capiſ equoce: & vt cō uenit mihi & nature ſimul capiſ equiuoce. Si autem capitur abſolute conuenit nature humane ſuſtentate. vnde quādo ſancti doctores negāt ꝙ verbum aſſumpſit hominē capiūt hominē conotatiue & nō abſolute.

Dubium ¶Circa predicta dubitatur primo. Vtrum anima ſit perſona. Dico ꝙ anima neqꝫ ſeparata neqꝫ coniuncta eſt perſona/nam perſona vt habitum eſt importat quadruplicem incommunicabilitatem. Negat enim inter ceteras incōmunicabilitates apptitudinem ad informandum: ſed ſic eſt ꝙ anima quantūcunqꝫ ſeparata a corpore appetit informare ſuū corpus. Hinc eſt ꝙ anime beatorum habent appetitum naturalem ad informandum corpora. Cum ergo anima ſeparata ſit cōmunicabilis materie non cōuenit ei ratio perſone. & licet perſona non neget aptitudinem ad ſuſtentādum negat tamen aptitudinem ad informādum & inherendum. ¶Secundo dubitatur quare negatur iſta propoſitio: verbum aſſumpſit hominem. Dico propter errorem dicentium ꝙ in Chriſto erant duo ſuppoſita/& due perſone/& cum homo videtur nomē perſone ad euitandum ne incidamus in errorem dicētium eſſe in Chriſto duas perſonas/negatur iſta verbum aſſumpſit hominem. Sed humanitas non videtur nomen ſuppoſiti. ideo conceditur verbum aſſumpſit humanitatem: homo autē videtur nomen ſuppoſiti. ideo negaſ vna & nō alia. Ideo ſi inueniatur in auctoritatibus ſanctorum ꝙ verbum aſſumpſit hominem ly hominē debet capi abſtractiue pro natura humana. ¶Dubitatur tertio. Vtrum in Chriſto ſit eadem vnio anime ad corpus & anime ad verbum. Dico ꝙ non/nam in morte Chriſti eſt fracta vnio anime ad corpus: ſed non anime ad verbum/nō eſt ergo eadem vnio anime ad corpus & ad verbum/imo eſt impoſſibile ꝙ frangatur vnio anime ad verbum & remaneat vnio anime ad corpus Ideo nō eſt eadem vnio. Item ſi vnio dicat quid reſpectiuum/ad diſtinctionem relationum ſufficit diſtinctio terminorū: iſte vniones ſunt diuerſi termini: ergo iſte vniones diſtinguntur realiter adinuicē: ideo dico ꝙ ſunt ſpecie diſtincte. Si dicas ad numerum vnionum multiplicantur perſone. ergo ſi in Chriſto ſint due vniones erunt in Chriſto due perſone quod eſt hereticū. Nam catholica canit eccleſia in diuinitate plures eē perſonas & naturam vnam. in Chriſto vero ecōuerſo duas eſſe naturas & perſonam vnam. Negatur ꝙ perſone multiplicentur ad numerum vnionum. Nam in toto homine ſunt diſtincte vniones partium/tum eſſentialium/tum integralium /& formarū tum eſſentialium tum accidentalium: & tamen homo eſt tm̄ vna perſona. quare &c.

¶Diſtinctio ſexta.

IN HAC Diſtinctione tres recitabantur opiniones de icarnatione/quomodo verbum fuit factū homo. Prima opinio. pria ſtat in tribus videlicet ꝙ ex carne ſiue corpore & anima conſtituitur homo qui eſt aſſumptus a verbo: nihilominus ille homo aſſumptus eſt verbū: & ſic idem eſt aſſumens & aſſumptum: & ille homo aſſumptus eſt verbum ex tempore & verbum incepit eſſe ille homo: & ille homo aſſumptus eſt Chriſtus: & eſt verbum: quod incepit eſſe ille homo. Secūda. ¶Secunda opinio. ꝙ verbum non componitur preciſe ex corpore & anima: ſed componitur ex tribus: ſcilicet corpore & anima & diuinitate. Tertia. ¶Tertia/Chriſtus aſſumpſit corpus/ non eſt tamen corpus: aſſumpſit animam: nō eſt tamē anima: & corpus & anima ſunt a Chriſto aſſumpta: non ſunt tamen adinuicem vnita: ita ꝙ anima non informat corpus. nec corpus informatur ab ipſa anima.

Queſtio. ¶Queritur nunc an aliqua iſtarum trium poſſit catholice ſuſtineri & deffenſari? In hac queſtione oſtenditur in qbus pueniūt iſte opiniones & in qbus differūt & q̄ illarū magis appropinquat veritati. vn̄ ille tres opinióes pueniūt in aliqbus. Prio in hoc ꝙ

Hereſis Euthicij

omnes ponunt in Chriſto vnicā perſonā: & ſic omnes aduerſantur hereſi Euthicij dicentis/ꝙ ſicut ſunt due nature in chriſto ita & due perſone. & iſte tres opiniones cō cordant in hoc ꝙ non eſt niſi vnica perſo- na que eſt homo/& deus. Secundo conue niunt quia ponunt in chriſto duas naturas & tres ſubſtātias: ſcilicet verbum/corpus/. & animā/que ſunt tres ſubſtantie. & in hoc

Error manichei.

aduerſantur hereſi Manichei dicentis chri- ſtum non habere verum corpus. Tertio cō ueniunt/quia concedunt ꝙ corpus & ani- ma que ſunt in Chriſto non prius fuerunt/ ꝗ fuerunt aſſumpte a Chriſto. & in hoc ad

Error origenis.

uerſantur opinioni Origenis ponentis omnes animas ſimul fuiſſe creatas: & crea- tas antequā iungerentur corpori/& ſic ani ma Chriſti fuit creata ſecundum Oorige- nem antequā aſſumpta/imo ante Adam/. & ſic patet in quibus cōueniunt/& in qui- bus differunt. differunt tamen. Nam pri- ma opinio dicit ꝙ Chriſtus cōſtituitur ſo- lū ex corpore & anima. Secunda ꝙ ex carne anima/& diuinitate. Tertia ꝙ non conſti- tuitur ex aliquibus/ ſed eſt ſimplex perſo- na in diuinis. & ſic patet ꝙ ille tres opinio nes differunt. Nam quelibet aliquid dicit ꝙ negat altera/& econtra. Iam responden- dum eſt ad queſtionem de probabilitate &

Prima concluſio.

veritate. ¶ Prima concluſio. Chriſtus non poteſt eſſe illud compoſitum ex anima & corpore/& hoc eſt contra primam opinio nem. patet prima cōcluſio. ¶ Implicat qđ aliquid eternum inceperit eſſe/& ꝙ identi- ficetur realiter cum illo quod incepit eſſe/ & quod non ſit eternum. quia aliquid eſſet eternum/& non eternum. ſed verbum ſiue Chriſtus eſt quid eternum/quia ab eterno fuit/& tamen demonſtrando hoc conſtitu tum ex corpore & natura rationali eſt tem porale & aliquādo incepit eſſe. Nam illud aggregatum ex corpore & anima incepit eſſe/ergo implicat ꝙ Chriſtus ſit illud con ſtitutum: ergo prima opinio non eſt deffē

Secūda concluſio

ſabilis. ¶ Secunda cōcluſio: nō poteſt deſ fenſari ꝙ Chriſtus ſit compoſitum ex cor- pore & anima & diuinitate. propter multā Primo diuinitas ſecundum omnes docto- res eſt aliquid ſimpliciter ſimplex/non ſo- lum propter compoſitionem: ſed propter incomponibilitatē: hoc eſt diuinitas nō di citur ſimplr ſimplex quia nō ſit cōpoſita ex diuerſis partibus: ſed quia non eſt compo- nibilis cum altero. Vnde anima non eſt quid ſimpliciter ſimplex/quia eſt compo- nibilis cum altero/ſcilicet cum corpore. Im plicat ergo quod aliquid componatur ex corpore & anima & diuinitate. Secundo dico ꝙ illa opinio non pōt deffenſari pro pter aliud/quia dato per ymaginationem ꝙ illud aggregatum poſſet eē vnum com poſitum ex corpore/anima/& diuinitate/ adhuc illud non eſſet perpetuum. implicat enim ꝙ aliquid ſit deus/& non ſit perpe- tuum. quāuis cōcederetur anime perpetui tas vt putarunt multi philoſophi/nihilo- minus compoſitum ex corpe & anima nō fuit perpetuū/quia non fuit perpetua vnio anime ad corpus. Dato etiam ꝙ cōcedatur perpetuitas materie/ vt conceſſit Ariſtote- les nulli tamen philoſophi cōceſſerunt ho minem perpetuum: ergo eodem modo li- cet diuinitas ſit perpetua / nihilominus cū corpus non ſit perpetuum: ſi eſſet aliquid compoſitum ex corpore & anima & diuini tate non poſſet concedi ꝙ eſſet perpetuū: ergo non poteſt concedi ꝙ Chriſtus ſit il- lud perpetuum. Quia Chriſtus eſt perpe- tuus/& non eſt deus recens: ergo ſecunda opinio non eſt deffenſabilis. ¶ Tertia con-

Tertia.

cluſio. Non poteſt etiam deffenſari tertia opinio: ſcilicet ꝙ in Chriſto ſint tres ſubſtā

Contra gabrielē.

tie/& ꝙ corpus & anima non ſint in Chri- ſto vnite adinuicem: & quāuis quidem do ctor dicat ꝙ ſecunda eſt minus heretica ta- mē tertia videtur minus heretica. Sed ꝙ ter tia non poſſit deffenſari. Patet: quia hoc ſe quitur ꝙ Chriſtus non ſit homo/quod eſt hereticum dicere. Patet ſequela: nullū ſup poſitū eſt homo niſi ſubſiſtat in natura hu mana: xp̄s ſcd́m hāc opinionē nō ſubſiſtit in humanitate. ergo: maior ē certa/minoꝛ

probatur. aggregatum ex corpore & ani-
ma niſi ea ſint adinuicem vnita non eſt na-
tura humana/ alias ꝯcederetur ꝙ forte mor
tuo anima & corpus eius eſſent natura hu
mana/ ergo cum iſta opinio concedat ꝙ in
Chriſto ſit corpus & anima: & nõ ſunt ad-
inuicem vnita: ſequitur ꝙ in Chriſto nõ eſt
natura humana/ ergo Chriſtus non ſubſi-
ſtit in natura humana quod erat probãdũ.
Vnde ſicut theologi contra magiſtrum cõ
cedunt ꝙ in triduo xp̃s non erat homo quã
uis in triduo ſuſtentabat corpus & animã/
quia nunꝗ dimiſit quod ſemel aſſumpſit.
quia tamen corpus & anima in triduo que
ſuſtentabãtur non erant cõiũcta adinuicẽ
ſed ſeparata/ & ſic non ſuſtentabat humani
tatem in triduo/ quare non erat homo. eo-
dem modo cum iſta opinio cõcedat ꝙ illa
duo ſcilicet corpus & animam habebat aſ-
ſumpta/ & non erãt cõiũcta/ ſequitur ma
nifeſte ſicut xp̃s non conceditur homo in
triduo/ ita nunꝗ cõceditur ꝙ xp̃s ſit homo
& ſic patet ꝙ iſte tres opiniones ſunt falſe.
nã xp̃s primo non eſt compoſitum ex cor-
pore & anima/ quia tunc Chriſtus eſſet qd
temporaneum/ & incepiſſet eſſe. Secundo
Doctoris reſolutio
chriſtus non eſt compoſitum ex corpore &
anima & diuinitate/ quia diuinitas non eſt
componibilis/ & eſſet quid temporale. Ter
tio in chriſto ſunt tres ſubſtãtie: ſcilicet cor
pus/ anima & diuinitas/ ſeu perſona diuia:
nihilominus non eſt concedendum ſicut
concedit tertia opinio ꝙ corpus non infor
met animam. ¶ Inquirẽdum eſt ergo quid
pro q̃ ſupponat Chriſtus
eſt xp̃s & pro quo ſupponit. dico ꝙ ſuppo
nit pro ſecunda perſona in diuinis. ſolum
enim verbum quod eſt ſimpliciter ſimplex:
eſt xp̃s. Vtrum ſemper fuit xp̃s? Dico ꝙ nõ
& ſic Chriſtus eſt terminus connotatiuus.
quia ſi abſolute ſupponeret pro ſecũda per
ſona in diuinis ſemper ſupponeret/ & ſem-
per ſuppoſuiſſet: quia terminus abſolutus
nunꝗ deſinit ſupponere niſi propter defe-
ctum ſignificati. Chriſtus enim ſupponit
pro ſecunda perſona/ conotãdo illam ſub-
ſiſtere in natura humana: id eſt ꝙ ſubſten-
tet naturam humanam. Chriſtus enim ſup
ponit pro eodem pro quo ſupponit verbũ p quo verbum.
ſed non ab eterno/ quia verbum non cono
tat aliquid ex tempore factum: ſed chriſtus
conotat aliquid quod eſt ex tempore factũ
ſcilicet vnionem verbi cum humanitate.
Chriſtus ergo eſt terminus ſimpliciter ſim-
plex conotans naturam humanam aſſum-
ptam. ¶ Difficultas. Vtrum in triduo deſie-
rit ſecunda perſona in diuinis eſſe chriſtus Dubium
ſicut deſijt eſſe homo. Omnes doctores cõ
tra magiſtrum dicunt ꝙ chriſtus in triduo
non fuit homo. Sed an fuerit chriſtus in tri
duo/ eſt difficultas ad nomen. Aliqui dicũt
ꝙ chriſtus tantum valet ſicut vnctus/ & ſic
iſte terminus chriſtus eſt impoſitus a pro-
prietate ſcilicet eſſe vnctum/ & cum in tri-
duo ſuſtentabat animam vnctam per gra-
tiam ſpiritualiter dicebatur chriſtus in tri-
duo: ſed videtur magis conforme doctori
bus ꝙ chriſtus non conotat talem vnctio-
nem: ſed humanitatis aſſumptionem: & ſic
in triduo deſijt eſſe chriſtus: quia quamuis
in triduo verum erat dicere quod verbum
diuinum ſuſtentabat & corpus & animam
vnã gratia: licet illa tunc eſſent ſaparata/
non tamen humanitas erat ab illo aſſum-
pta/ quia non erat tunc homo/ cum non
eſſet corporis & anime vnio. & ſic patet ꝙ
non erat chriſtus in triduo.

¶ Secunda queſtio.

VTRUM IN CHRI-
ſto ſint duo eſſe? Iſta enĩ
conceditur Chriſtus eſt
duo. Vtrum per aliud
eſſe ſit homo & deus/ ita
ꝙ cõcedatur ꝙ chriſtus
eſt entia. Pro ſolutione
notandum eſt: ꝙ iſta/ eſſe/ eſſentia/ exiſten-
tia/ non differunt ſecundum rem: ſed idem Eſſe eſſentia exiſtentia.
penitus ſunt. Nam ſortes eſt ſuum eſſe &
ſua exiſtentia: quia ſi diſtinguitur a ſuo eẽ
iam ſortes eſſet & non eſſet/ quia deus po
terit corrumpere illud eſſe conſeruato ſor-
te & ſic ſortes non erit. ſed iſta ſunt ridicula
& falſiſſima: ergo eſſentia ſortis nihil aliud

eſt ꝙ ſortes realiter exiſtens. Unde nulli eam ponunt differentiam realem more antiquorum/ſed bene formalem/& rationis.

Duplex eſſe in rebus. ¶ Dicunt doctores ꝙ res habet duplex eſſe ſcilicet eſſe obiectiuum/& eē reale. Eſſe obiectiuū rei nihil aliud eſt ꝙ cognitio rei qua res cognoſcitur/& ſic omnes res ab eterno fuerunt in intellectu diuino q̄tum ad eē obiectiuum/& id eſſe eſt ipſa cognitio que eſt deus/ & iſtud eſſe non vocatur ipſa res nec eſſentia rei. & ſic bene differt ab eſſentia rei ſicut cognitio a re cognita. Sed eſſe reale eſt res actu & realiter exiſtens: & exiſtentia rei eſt res realiter exiſtens: & ſic eſſe reale: eſſentia rei: & res ipa idem penitus ſunt. Noto ſecundo ꝙ exiſtere non differt ab eſſe.

Quid eē obiectiuum.

Multiplex eſſe. ¶ Tertio notandum. Quod diſtinguūtur eſſe eſſentie: ſubſiſtētie ſiue ſuppoſitale: ꝓpoſitionale ſeu eſſe compoſitionis. Aliqđ eſſe eſt eſſe eſſentie quod non eſt ſubſiſtētie vt humanitas Chriſti habet eē eſſentie. ſed non ſubſiſtentie/quia nō eſt ſuppoſitum: ſed eſſe eſſentie & exiſtentie non differunt: & ſic tertium eſſe differt a duobus primis: ſed prima duo non diſtinguuntur. Eſſe propoſitionale eſt eē quod denotatur per compoſitionem predicati cum ſubiecto vt cum dico ſortes eſt albus vltra eſſe eſſentie: exiſtētie: & ſuppoſitionale importaē aliud eſſe ſortis puta eſſe album: & non eſt aliqđ illorum trium: quia poſſunt reperiri in ſorte quando non erit albus: & iſtud eſſe propoſitionale eſt ipſe ſortes albus. ¶ Secundum Gregoriū eſſet ꝯplexe ꝓpoſitionale.

Grego.

Et ſic realiter nō differt ab eē eſſentie & exiſtentie: ſed ratione. quia alia ratiōe dicitur ens & dicitur albus ipē ſortes. ¶ Notandū quarto ꝙ xp̄s eſt nomē ſuppoſiti ſedī duabus naturis hoc eſt ſupponit pro ſuppoſito connotando ꝙ illud ſuppoſitum ſit in duabus naturis: ſcilicet diuina & humana: id eſt ꝙ aſſumpſerit & termiet depēdentiā ſuppoſitalē nature hūane. ¶ Notandū quinto. iſte terminus duo aliquādo capitur maſculine & ſic nullus concedit ꝙ xp̄s ſit duo quia duo eſſet ſuppoſita capiendo maſculine. aliquando capitur neutraliter: & ſecundum hoc procedunt rationes. ¶ Sint ergo concluſiones. Prima concluſio. In Chriſto ſunt duo eſſe eſſentie/ſimiliter & duo eſſe exiſtentie. Prima pars patet: in Chriſto ſūt due nature & quelibet natura habet eſſe exiſtentie: ergo quelibet natura eſt eſſe exiſtentie ſicut dictū eſt in nominibus: ergo ī xp̄o ſunt duo eſſe eſſentie. & ex iſta parte ſequitur ſecunda: quia eſſe eſſentie & eſſe exiſtentie non differunt.

Ly duo capit' vā pliciter.

Prima concluſio

¶ Secunda concluſio. Sicut in Chriſto nō ſunt due perſone/ita nec duo eſſe ſubſiſtentie. Patet prima pars. in Chriſto non ſunt duo incommunicabilia capiēdo incommunicabile prout negat ēs identitatem realem cum pluribus & prout negat independentiam ſuppoſitalem. Nā ſecunda perſona in diuinis in Chriſto eſt perſona: ſed humanitas que habet eſſe eēntie & exiſtentie in Chriſto non eſt perſona quia non eſt indepēdens. Nam de ratione perſone eſt ꝙ ſit independens quantum ad iſtam dependētiam ſuppoſitalem ſeu ꝙ nō ſuppoſitetur ab altero quod idem eſt: ergo in xp̄o non ſunt due perſone. & per conſequens nec duo eſſe ſubſiſtentie: quia res nō dicitur ſubſiſtere in natura aliqua niſi quia eſt ſuppoſitum illius nature.

Secūda.

¶ Tertia concluſio. Chriſtus non eſt duo capiēdo duo maſculine. Patet: Chriſtus non eſt duo ſuppoſita/immo in Chriſto nō ſunt duo ſuppoſita.

Tertia.

¶ Quarta concluſio. Chriſtus non eſt duo capiendo duo neutraliter id eſt nō eſt due res/licet in Chriſto ſint due res: immo tres res ſpecie diſtincte/corpus/anima & ſuppoſitum. Chriſtus tamen non eſt illa nec copulatiue/nec copulatim. Nā chriſtus non eſt corpus nec anima/nec aggregatum/nec eſt ſuppoſitum & corpus & anima copulatim. Nam ſicut dictum eſt Chriſtus ſupponit pro ſuppoſito quod ſuppoſitum in diuinis eſt ſimpliciter ſimplex nec compoſitum ex partibus nec componibile cum alijs partibus: ergo illud pro quo ſupponit Chriſtus/nec eſt plura compulatim nec plura diuiſiue: & per ꝯñs non eſt duo

capiendo duo naturaliter: quis enī in xp̄o ſint duo eſſe tamē non eſt plura entia/ imo eſt ſolum perſona ſuſtentās humanitatem.

Dubium primum. ❡Dubitatur primo. Vtrū humanitas Chriſti ſit vna pars Chriſti. Arguitur ꝙ ſic. dicit Athana. Athanaſius in ſymbolo. Sicut anima rōnalis & caro vnus eſt homo: ita deus & homo vnus eſt Chriſtus. & non poteſt capere hominem pro ipſomet Chriſto: quia nulla eſſet ſimilitudo. quia aīa & caro ſunt vnus homo tāq̄ partes diuerſe hominis: ergo videtur ꝙ capiatur homo pro humanitate. Queritur ergo an humanitas ſit pars Chriſti & ſuppoſitum altera pars. & ſi ſic ꝯcluſiones habite ſunt falſe. Pro iſto dubio notemus ꝙ de ratione partis ſunt duo. vnum pars duo dicit. eſt ꝙ diſtinguitur realiter a toto cuius eſt ps. aliud ꝙ ex illo & alio a quo diſtinguiṫ realiter reſultet totum. Propter defectū primi non conceditur ꝙ pater in diuinis ſit pars eſſentie: q̄uis eēntia ſit aliquid aliud preter patrem: quia filius. Verbi gratia. Materia ſortis dicitur pars ſortis & diſtinguitur a ſorte/ & anima/ ex qua cū materia reſultat ſortes. ❡Hoc ſuppoſito dico ꝙ humanitas Chriſti nullo modo eſt pars Chriſti: licet humanitas Chriſti diſtinguaṫ a Chriſto ſicut aſſumptū ab aſſumēte: tn̄ falſum eſt dicere: ꝙ ex humanitate/ & altero efficiaṫ xp̄s quia Chriſtus nō eſt cōpoſitus: quia ē deus & ſimplex. Omne enī cōpoſitum eſt corruptibile: & poteſt deſinere eſſe per ſeparationē Reſolutio. partium. ❡Reſolutio igitur eſt ꝙ iſta ē falſa: humanitas eſt pars Chriſti. Et ad auctoritatem Athanaſij/ ly ſicut nō poteſt dicere omnimodam ſimilitudinē. Certum eſt enī ꝙ caro/ & anima vnus ſūt homo: ſicut partes diuerſe copulatim ſumpte illum hominem conſtituentes: nam tenendo ꝙ totum eſt ſue partes ſequitur ꝙ in iſta Chriſtus/ & homo vnus ſunt deus non poteſt ita capi. implicat enim ꝙ ſit aliquis deus compoſitus: ideo non poteſt intelligi tanq̄ partes diuerſe deum conſtituentes. Sed ſenſus eſt: ſicut conceditur /homo eſt caro & anima copulatim: ita iſta eſt concedenda deus eſt Chriſtus & homo: & tunc ly homo non ſupponit pro humanitate. Nam hec eſt impoſſibilis/ deus eſt Chriſtus & humanitas/ ſed ſupponit pro ſuppoſito eodē pro quo ſupponit Chriſtus: iſta deus eſt homo & Chriſtus/ eſt copulatim concedenda: ideo ly ſicut dicit ꝙ vtraq̄ iſtarū ē vera copulatī: & capiṫ homo pro ſuppoſito/ & ꝯnotatiue Argumētū ꝯ quartā ꝯcluſionē & nō abſolute. ❡Dubitaṫ ſcd̄o & arguitur ꝯtra quartā ꝯcluſionē ꝓbando ꝙ xp̄s ſit diuerſe res: ſicut iſta eſt concedenda copulatī homo eſt materia & forma: ita de Chriſto concedendum eſt ꝙ ſit diuerſa copulatim. Patet auctoritatibus: ait yſidorus. Mediator dei & hominum Chriſtus Ieſus quāuis aliud ſit de patre/ aliud de virgine: non tn̄ alius. Itē Anſelmus de incarnatione verbi Yſidorus Nō eſt alius deus/ alius homo in Chriſto/ quāuis ſit aliud deus/ aliud homo. ſed vbi Anſelmꝰ cunq̄ eſt aliud & aliud ibi ſūt duo: ergo ille ptes copulatī ſupponūt p differētibus: & ſupponunt pro Chriſto: ergo Chriſtus eſt duo diſtincta. ❡Pro ſolutione vniuerſaliter reſpondetur: ꝙ iſta eſt falſa. Chriſtus eſt duo: & ad omnes auctoritates/ & Anſelmi/ & yſidori dico ꝙ non intelligūtur/ xp̄s eſt de patre ſecūdum aliam naturam: & de matre ſecundum aliam naturam. Chriſtus enī non eſt niſi ſuppoſitum in diuinis: quod ē de patre: ſed intelligitur ꝙ xp̄s ſit de patre ſecundum vnam naturā. alius de matre ſecundum aliam naturam: ſed non eſt concedendum/ ꝙ Chriſtus ſit aliud de matre: & non ſit de patre ſecūdum illud: quia xp̄s nichil eſt de matre. & Anſelmus eſt intelligēdus. Illud ſecundum ꝙ eſt homo: vel illud ratione cuius denominatur homo diſtinguitur ab alio/ rōne cuius denoīatur deus. ❡Dubitatur tertio. Vtrum Chriſtus ſcd̄m ꝙ homo ſit aliquid? Multi voluerunt dicere ꝙ chriſtus ſupponit pro aggregato ex Dubium ſecundū. ſuppoſito/ & diuinitate: & tunc non eſſet ens: quia illud aggregatum non eſt vnum ens: quia nunquam duo diſtincta ſpecie faciunt vnum ens: niſi vnum ſe habeat vt materia: aliud vt forma. Sed determinatum

eſt ꝙ Chriſtus eſt nomen ſuppoſiti/ atqꝫ ꝙ non eſt creator ſecūdum ꝙ homo:quia eſſe hominem non dat ei eſſe creatorē:quia erat creator anteꝗ̄ eſſet homo: & non eſt creatura:quia deus non eſt creatura: nam bene ſequitur. Chriſtus eſt creatura:ergo deus eſt creatura:quia quicqd eſt Chriſtus eſt deus. Queritur ergo vtrum conceditur Chriſtus eſt aliquid ſecundum ꝙ homo. Dicitur ꝙ ſic. Patet in decretalibus Gregorij in capite cum Chriſtus. determinatur ꝙ Chriſtus eſt aliquid ſecūdum ꝙ homo. Ideo iſta cōceditur/Chriſtus eſt aliquid ſecundū ꝙ homo. ❡Ad argumentum Chriſtus non eſt creator ſecundum ꝙ homo. id eſt non habet eſſe creatorē ab eo a quo habet eſſe hominem:ergo ratio ſecundum quam eſt creator nō eſt eſſe hominem. ly ſecundū quod facit appellare propriam rationē:ergo iſta eſt vera. Non eſt creator ſecundum ꝙ homo/nec creatura:ergo non eſt aliquid. Negatur conſequētia:licet iſti termini ſimpliciter conuertātur/ens/creator vel creatura: tamen non conuertuntur cum quocunqꝫ addito ſicut patebit infra. Bene ſequitur hoc eſt aliquid:ergo creator/vel creatura. Similiter bene ſequitur:hoc nō eſt creator/ vel creatura:ergo non eſt aliquid: ſed non ſequitur. Hoc non eſt creator ſecūdum ꝙ homo vel creatura: ergo hoc nō eſt aliqd.

❡Diſtinctio ſeptima.

QVeritur. Vtrū per ydiomatum cōmunicationē concreta vtriuſqꝫ nature tam diuine ꝗ̄ humane de ſeinuicem predicentur. ❡Pro iſta queſtione noto primo ꝙ cōmunicatio ydiomatū: vt dicit Nicolaus Orē in tractatu ſuo de iſta materia:nihil aliud eſt ꝗ̄ mutua predicatio concretorum vtriuſqꝫ nature de ſeinuicem/& de ſuppoſito ſubſiſtente in illis naturis. Exemplum. Illa conceditur deus eſt homo:& homo eſt deus: mortale eſt immortale/paſſibile eſt impaſſibile/ & econtra. Iſta ſunt concreta nature humane: homo/paſſibile/mortale/& iſta diuine deus/impaſſibile/imortale/que de ſeinuicem & de ſuppoſito ſubſiſtente in illis verificātur. id eſt de Chriſto/qui ſubſiſtit in illis naturis tam diuſa ꝗ̄ humana. Chriſtus enī eſt homo paſſibilis/immortalis/impaſſibilis. Quid ſit ydiomatū cōicatio.

❡Noto preterea ꝙ varia ſunt genera concretorum. Quedam ſunt concreta/que immediate ſupponunt pro illis de quibus verificantur immediate. id eſt non per aliud medium. Alia ſunt quorum formale diſtinguitur a materiali:qui non ſupponunt pro materiali:niſi mediante formali/hinc deficiente connotato termini connotatiui deficit eius ſuppoſitio. Aliqui enī ſunt termini ſic ſe habentes/qui non habent formale diſtinctum a materiali: quia ſunt abſoluti. & concreta ſecundi generis non ſupponunt imediate pro illo ſignificato materiali: ſed mediate. id eſt mediante ſignificato formali. Sed concreta primi generis ſupponunt imediate pro ſuo ſignificato. Vnde ſupponere immediate eſt de eo verificari etiā omni alio ſecluſo/ſupponere mediate eſt verificari de aliquo non omni alio ſecluſo. Exēplum. Iſte terminus idem ſupponit pro me & pro quacunqꝫ re non per aliud diſtinctū ab ipſa re/vel a me:ſed per memetipſum. Exemplum ſecundi:vt ſortes eſt albus. Albus ſupponit pro ſorte mediate. i. ꝑ aliud medium inherens ipſi ſorti. ❡Concreta ergo primi generis dicuntur/que immediate ſupponunt pro re/de qua verificantur. id eſt non per aliud medium. ❡Secūdi vero generis mediate ſupponūt ꝑ re de qua verificantur. Tria genera ꝯcretorum. Aduerte

❡Tertium genus eſt eorum que immediate ſupponunt pro vno ſignificato/& mediate pro altero. Exemplum/ vt calefactiuum ſupponit pro ſubiecto calido mediate. id eſt mediante calore: ſed imediate ſupponit pro calore. Calor enim eſt immediate calefactiuus:quia quocūqꝫ alio ſecluſo calefacit. Similiter diſgregatiuū viſus dicit de albo/nō niſi ꝑ colorē:& iō mediate:& de albedine dicit imediate. Nā albedo quocūqꝫ alio ſecluſo eſt diſgregatiua vi Tertium genus cōcretorū.

ſus:& iſta tria genera concretorũ ſunt notã
da ad videndũ in quibus ↄcretis ſit cõicatio
ydiomatũ. ¶Tertio ſupponẽdũ eſt: ꝙ tria
Tria gña ꝓpõnum ſunt genera propoſitionum: in quibus eſt
difficultas in propoſito: quedam ſunt ſim-
pliciter de ineſſe: in quibus concreta ſumun
tur ſine quacũq; ampliatione: vt mortale ẽ
paſſibile: mortale eſt immortale. Quedam
ſunt propoſitiones in quibus concreta ſu-
muntur cum ampliatione: vt deus fuit ho-
mo: Chriſtus fuit homo: & tertie propoſi-
tiones ſunt in quibus talia concreta ſumun
tur cum ſpecificatione/ſeu cum ſigno redu
plicatiuo. Exemplum. Chriſtus eſt morta-
lis inq̃tum homo: chriſtus eſt creatura inq̃-
tum homo: vel eſt creatura ſecundum ꝙ eſt
homo: vel ſecundum humanitatem. In om
nibus talibus illi termini ſumuntur ſpecifi
catiue/vel cum ſigno reduplicatiuo: quod
Suppõ idem eſt. ¶Notandum quarto/ & ſuppo-
logicalis nendum ex logica: ꝙ ad veritatem propo-
ſitionis affirmatiue ſemper requiritur: ꝙ ex
trema ſupponant pro eodem: hoc eſt/ ꝙ ꝓ-
dicatum nihil denotet aliud: niſi illud pro
quo ſupponat ſubiectum eẽ illud pro quo
ſupponit predicatum. ¶Quinto notandũ
ꝙ vnio hypoſtatica habet conuenientiam
maximam cum vnione accidentis cum ſub
iecto preter inherentiam. His ſuppoſitis
videndum que propoſitiones ſunt conce-
dende: & in quibus concretis ſit communi
catio ydiomatum: & ſit prima concluſio.
Non ſit communicatio ydiomatum in cõ
cretis primi generis puta que ſupponunt ĩ
mediate pro ſuis ſignificatis: & quocumq;
alio ſecluſo realiter: vel per ymaginationẽ
adhuc ſupponerent. Patet concluſio: quia
que ſolum immediate alicui conueniũt: &
non cõueniunt cuicunq; per aliud talia ſũt
ydiomata primi generis Vnde ly idem eſt ĩ
mediate ſupponens de re aſſumpta/& aſſu
mente: ergo virtute talis vnionis non po
teſt cõcedi Chriſtus eſt idem huic rei: ergo
nõ ſit ↄmunicatio ydiomatum in cõcretis
primi generis. patet minor: bene ſequitur/
chriſtus eſt idem huic rei: ergo Chriſtus eſt
hec res: puta humanitas. & vltra: ergo Chri
ſtus eſt creatura: que ſunt in probata diſtin
ctione precedenti. Dices/ly homo eſt de cõ
cretis primi generis: q̃a quilibet terminus
abſolutus ſupponit ꝓ ſuo ſignificato quo
cunq; alio ſecluſo: & certum eſt ꝙ ſit com-
municatio ydiomatum in iſto termino hõ
quia Chriſtus eſt homo: & deus eſt homo.
¶Dico ꝙ homo tripliciter capit. Vno mo
do abſolute: & ſic eſt compoſitum ex cor- Ly hõ capit tripliciter.
pore/& anima rationali: & ſupponit ĩme-
diate ꝓ ſuo ſuppoſito quolibet alio ſecluſo Primo.
& iſto modo implicat contradictionem: ꝙ
fiat communicatio ydiomatum in iſto ter-
mino homo: nam iſta tunc eſt impoſſibilis
Chriſtus eſt homo: ſicut iſta/Chriſtus ẽ cõ
poſitus. Aliter capitur homo pro compo- Secũdo.
ſito ex corpore & anima rationali non ſu-
ſtentato: ita ꝙ connotat independẽtiam q̃-
tum ad terminationem ſuppoſitalem/ſecũ-
dum quam humanitas aſſumpta non põt
dici homo: & iſto modo nõ poteſt fieri cõ
municatio ydiomatum: implicat eñi ꝙ chri
ſtus ſit homo iſto modo quia ſemper infer Tertio
tur: ergo Chriſtus ẽ cõpoſitus. Tertio mo-
do capitur homo pro ſuſtentante/ vel ter-
minante dependentiam ſuppoſitalem hu-
manitatis: & ſic homo non eſt de primo ge
nere concretorum: quia non ſupponit pro
ſuo ſignificato omni alio ſecluſo: nam ſup
ponit pro Chriſto: & nõ ſupponeret ſeclu
ſa humanitate: ſed ẽ de ſecũdo genere: quo-
niam in eo ſit communicatio ydiomatum
Vnde notandum eſt. ꝙ omnis propoſitio Regula.
de concreto/que cõceditur in diuinis ſic ſe
habet: ꝙ vtrũq; extremum tam ſubiectum-
q̃ predicatum ſupponit pro verbo: alias il-
la propoſitio eſt falſa: ſed ſic eſt ꝙ in iſtis al
terum illorum ſupponit pro verbo non ĩ-
mediate/ſed mediante humanitate ab ipſo
aſſumpta: vt mortale/paſſibile/homo / ta-
lia non ſupponunt pro humanitate in iſtis
Chriſtus eſt homo: Chriſtus eſt mortalis/
paſſibilis &c. ſed pro verbo ratione huma
nitatis: quia ſecluſa humanitate: non ſup-
ponerent amplius pro ipſo verbo.

Secunda ↄcluſio. ¶ Secūda ↄcluſio. Cōcreta primi ordīs nature diuine. id eſt que de natura diuina imediate predicantur dicūtur bene de Chriſto: vt Chriſtus eſt deus: ly deus eſt concretum primi ordinis: immo abſtracta que conueniunt diuinitati dicuntur de Chriſto: vt ſicut filius in diuinis eſt eſſentia diuina: & deitas: ita cōceditur. xp̄us ē eſſētia diuia & deitas. ¶ Tertia concluſio. Concreta tam tertij / q̄ ſecundi ordinis nata predicari mediate de natura humana / aut de natura diuina: predicantur de ſe mutuo: & de Chriſto Exemplum: vt ſi humanitas Chriſti eſſet alba: iſta concederetur Chriſtus eſt albus: album enim predicatur de humanitate mediate: quia mediante albedine: que quidem albedo non eſt humanitas: ſed accidens ſeparabile ab ipſa. Similiter iſtud predicatum mortale predicatur ſeorſum de natura hūana mediate: nam vnaq̄ꝫ res compoſita eſt generabilis & corruptibilis ratione forme: quia non corrumpitur niſi ratione forme: vtputa per ſeparationem vel informationē ergo generabile & corruptibile dicunt de forma immediate: vnde forma dicitur gn̄ari terminatiue: & aggregatum totalitatiue: & materia ſubiectiue. Iſta enim conceditur Chriſtus eſt mortalis: quia mortale dicitur de forma: & ſic mediate Chriſtus eſt generatus: generabilis: ideo concreta vtriuſq̄ nature que ſeorſum cōpetunt illis naturis mediate. i. ratione alterius ab ipſa natura / vel partis / vel aggregati ſic ſe habent ꝙ predicantur & verificantur de ſe mutuo. vt paſſibile eſt impaſſibile. Etiam omnia illa predicantur de ſuppoſito ſubſiſtente in illis naturis duabus. ¶ Contra hanc concluſionē arguitur ſic. Sequitur ꝙ ↄtraria / immo priuatiue oppoſita verificarentur de eodē: qd̄ eſt impoſſibile: quia priuatiue oppoſita inferunt contradictoria: ergo iſta non eſt concedenda de Chriſto: paſſibile eſt impaſſibile. Doct. faciunt multa argumenta: ſed non eſt magna apparentia niſi in iſto. & ſic quādo infertur ꝙ contraria poſſēt verificari de eodem. Dicitur ꝙ hoc eſt poſſibile: quia deus poteſt ponere caliditatem & frigiditatē in eodem ſubiecto: & tunc cōcederetur: calidum eſt frigidum / immo eſt probabile: ꝙ ſupernaturaliter in Chriſto fuerūt triſtitia & gaudium contraria. Aliqui dicerent: ꝙ ſi deus preciſe poneret tantum de albedine in vno ſubiecto: q̄tum de nigredine: ꝙ illd̄ non eſſet ſimul album & nigrum diuiſiue. non eſt album. neq̄ꝫ nigrum. quia nigredo impedit ne denominetur album: & albedo ne denomietur nigrum: ſed ſi poneret plus de albedine eſſet album / & non nigrum: & ecōtra: ſed hoc ſtat ad nomen. ¶ Sed de priuatiue oppoſitis: an ſit poſſibile ꝙ verificētur de eodem: videtur ꝙ ſit impoſſibile: qa priuatiuum includit contradictorium poſitiui: vt cecus / non videns: & propterea videtur apparentia: ꝙ priuatiue oppoſita etiam ſupernaturaliter non poſſunt verificari de eodem. ¶ Pro ſolutione dico ꝙ priuatiue oppoſitum capitur dupliciter: vno modo vt importat negationem poſitiui: vt immortale. i. non habens naturam mortalem tunc iſta eſt falſa: Chriſtus eſt immortalis: quia iſta eſt falſa: non habet naturam mortalem: & ſic priuat diſpoſitionem q̄tum ad omnem naturam ſubiecti. Secundo modo capitur vt priuat diſpoſitionem quantum ad certam naturam ſubiecti: vt imortale tātum valet: ſicut habens naturam non mortalem: & ſic Chriſtus eſt immortalis. i. habens naturam immortalem: quia diuinam & non mortalem: & Chriſtus eſt mortalis: id eſt habēs naturā mortalē: & iſto ſecūdo modo priuatiue oppoſita poſſunt per potentiam diuinam eidem conuenire: nec ſic inferunt contradictoria: ſed verificāt de vno tertio. vnde Scotus dicit ꝙ ſi idem poneretur in duobus locis: & in vno quieſceret: & in alio moueretur: iſta eſſet ſimpliciter concedenda. Iſte quieſcit. Alij dicunt ꝙ quieſcit. i. non mouetur: ideo immortale / vt ē habens naturam non mortalem nō opponitur priuatiue iſti termino mortale. Et nō facio difficultatem / quin ↄtraria poſſint de eodē verificari: vnde ſi Chriſtus habuiſſet

Tertia. Arguitur contra concluſionem. Quorundā opinio. Dubium. Priuatiue oppoſitū dupliciter.

duas humanitates: vnam albam/& aliā nigram: tunc Chriſtus fuiſſet albus: & fuiſſet niger diuiſiue. Sed de priuatiue & contradictorie oppoſitis implicat ꝙ verificentur de eodem. ¶Quarta concluſio in propoſitionibus ampliatiuis plus conſiderāda eſt appellatio ꝗ̄ ampliatio ad veritates illarū cognoſcendas. Vnde iſta conceditur: chriſtus fuit homo: ſed ſi capiam iſtā: Chriſtus hoc tempore fuit homo: demonſtrando tēpus ante incarnatōnem eſt falſa propter appellationem. Nam homo a parte predicati: appellat humanitatem pro illo tempore fuiſſe aſſumptam. Si ergo ſit difficultas in ꝑpoſitione/in qua ponitur ampliatio: ſemp prouenit ratione appellationis: & non ampliationis. ¶Poſſet eſſe difficultas: an chriſtus ſit vbiqꝫ homo. vnde Chriſtus eſt hic. Sed vtrum ſit hic homo: videtur ꝙ non: quia humanitas Chriſti non eſt regulariter niſi ī celo/& in ſacramento euchariſtie: apparentia eſt ergo ꝙ Chriſtus non ſit hic homo. Dico ꝙ non eſt hic homo: nam ſicut nō fuit ſemper homo/& ita non eſt vbiqꝫ homo ſed chriſtus homo eſt vbiqꝫ: chriſtus homo eſt hic: ſed addendo terminum hic/huic termino homo: vt chriſtus eſt hic homo ē falſa: quia appellat ꝙ hic ſuſtentet humanitatem: ideo quando eſt adiectum: prius eſt reſpiciendum ad appellatōnem: ꝗ̄ ad qdcūqꝫ aliud. Patet ex dictis quomodo communicantur ydiomata propter vnionem ypoſtaticam & in quibus peretis. ¶Conſequēter videndū ꝗ̄ propoſitiones ſunt concedēde in quibus ponuntur termini importantes inceptionem ſeu deſitionem/ſimiliter in quibus ponuntur reduplicatiua de quibus ponuntur concluſiones ſequendo ordinem. Quinta concluſio in terminis importantibus inceptionem/& deſitionem/aut alicuius rei factōnē. diligenter attēdere oportet eorūdē appellatōem: hoc ē diligēter attēdere oportet cui appellēt ſeu denotēt aliqd ꝯuenire/ſeu ineſſe: hoc eſt/quibus illi termini appellent factionem/inceptionem/aut deſitōnem competere: quia penes hoc tales propoſitiones ſunt concedende/aut negāde. ¶Pro cuius declaratione ponūtur due regule. Prima: incipit non verificatur de aliquo/quin de illo immediate: hoc eſt ly incipit eſt de primo genere tōcretorum: ſimiliter deſinit: fit: vel factum/quod idem eſt. Vnde ꝗ̄uis ſortes ī cipiat eſſe: per hoc ꝙ aīa īcipit īformare corpus tñ nō īcipit eē ꝑ hoc ꝙ aīa īcipit eſſe/nam eſt poſſibile ꝙ ſortes incipiat eſſe: & anima non/puta ſi prius creata fuiſſet/ꝗ̄ informaret corpus: ergo non incipit preciſe eſſe ſortes per hoc ꝙ anima incipit eſſe: quia eſſe ſortis non incipit per animam: quia immediate ſortes acquirit eſſe: ergo ly īcipit verificatur de re/pro qua ſupponit immediate. ¶Secunda regula. ſi iſti termino incipit non adiungitur determinatio: ſed ponatur per ſe: vel ſi adiungitur determinatio adiūgitur abſoluta: tūc importat inceptionem ſimpliciter: & ita iſte terminus fit: & deſinit important factōnem/vel deſitionem ſimpliciter: ſed ſi adiūgatur determinatio connotatiua/importat inceptionem vel deſitionem ſecundum quid. Exēplum primi. Sortes incipit eſſe: ſenſus eſt: ſortes non eſt: & immediate poſt hoc erit: & tunc non eſt ens: ergo incipit eſſe ſimpliciter. Sed dicendo Sortes incipit eſſe albus vel fit albus: non eſt ſenſus ꝙ ſimpliciter acquirat eſſe: ſed eſſe accidētale.i. albedinem. ex hoc videndum eſt/que propoſitiones ſunt comcedende vel negande in hac materia: vnde iſta negatur. Homo icipit eſſe deus: quia quotunqꝫ homine dato: falſum ē dicere: ꝙ incipit eſſe deus: & in tali propoſitione inceptio denotatur conuenire deo ita ꝙ ſit aliqua res/que incipiat eſſe ſecūdū denominationem dei/& tunc eſſet deus recens: ſed in iſta Chriſtus incipit eſſe homo vel deus incipit eſſe homo/inceptio denotatur conuenire deo ſecundum eſſe hominis. Iam Chriſtus acquiſiuit de nouo eē hominem. ſ. in incarnatione: & hoc manifeſtū eſt reſpiciendo ad expoſitiones logicales. Vnde ſcotus in tertio tenet ꝙ iſta eſt vera. Chriſtus incepit eſſe: que tamē fuit damna

ta a facultate theologie. Unde ſi teneremus Chriſtum eſſe compoſitum: non eſſet difficultas: ſed Chriſtus eſt ſecunda perſona in diuinis ſuſtentans humanitatem: & tũc iſta eſt falſiſſima & heretica Chriſtus icepit eſſe: nam bene ſequitur: Chriſtus incepit eſſe: & quicquid ē Chriſtus: vel fuit chriſtus ē hoc demonſtrato ſecũdo ſuppoſito in diuinis: ergo hoc incepit eſſe: ſed conſequens eſt hereticum: arguiẽ in Diſamis / ſi Chriſtus eſſet terminus commuis: ſed eſt ſingularis: ideo eſt bonus ſillogiſmus expoſitorius: ſed bene conceditur iſta: hoc incepit eſſe chriſtus. Nam chriſtus non dicitur de deo: niſi poſt aſſumptionem: & ante inſtans aſſumptiois humanitatis non fuit Chriſtus: ergo tunc incepit eſſe chriſtus: ſed in iſta chriſtus icepit eſſe appellat inceptionem ſimpliciter.

Difficultas

Difficultas ē logica ſatis facilis / ſi iam ſecũda perſona in diuinis inciperet aſſumere naturam humanam: ita ꝙ imediate poſt erit aſſumpta: tuuc arguitur ꝙ chriſtus incipit eſſe: iſta eſt vera tunc chriſtus non eſt: quia non habet adhuc humanitatem: ergo chriſtus incipit eſſe. ab exponente ad exponibilem. Dico ꝙ iſta propoſitio eſt prius reſoluenda ꝗ exponenda. & tunc eſt falſa preponendo affirmatiuam negatiue ſic videlicet exponendo. chriſtus imediate poſt hoc erit & idem non eſt: immo eſt ens. ¶ Sexta

Sexta cõcluſio

concluſio: ille propoſitiones ſunt concedēde i quibus ponitur ſignum reduplicatiuũ vel ſpecificatiuum. Sed pro iſta concluſiõe noto ꝙ iſta dictio ſecundum ꝙ: & iſta dictio ſecundum ſumpta per ſe. i. ſine ly ꝙ differunt: nam iſta dictio ſecundum ꝙ / eſt reduplicatiua ſiue ſpecificatiua. Sed ly ſecundum per ſe ſumpta non eſt reduplicatiua: vel ſpecificatiua: ſed potius diſtractiua. unde iſta propoſitio Ethiops ſecũdum ꝙ habet dentes eſt albus non conceditur: ſed bene conceditur iſta Ethiops ſecundum dentes eſt albus: & iſta dictio ſecundum diſtrahit iſtum terminum albus / & denotatur ꝙ Ethiops habet dentes albos: ita dico ꝙ iſta eſt vera. Chriſtus ē creatura ſecundum hũanitatem quia nichil denotatur niſi ꝙ xpus habet humanitatem que eſt creatura. tamē non ſequitur ergo eſt creatura. ſicut non ſequitur Ethiops ē albus ſecundum dentes: ergo eſt albus. Sed ly ſecundũ ꝙ capitur dupliciter. Uno modo: vt eſt dictio reduplicatiua. Alio modo vt ē ſpecificatiua. Specificatiue capitur dupliciter. vno modo: vt ſpecificat conceptum illius termini cui adiũgitur / & tunc facit appellare propriam rationem. Alio modo: vt ſpecificat cauſam rei immediate per terminum cui immediate preponitur: & ſic quando ly ſecũdum ꝙ capiẽ reduplicatiue tunc ad veritatem propoſitionis in qua ponitur nichil aliud requiritur niſi ꝙ exponentes ſint vere: & ſic iſta xpũs ſecundum ꝙ homo ē creatura ſi capitur reduplicatiue ſenſus ē. xpũs eſt creatura: xpus eſt homo: & omnis homo ē creatura & ſi aliquid vel quia aliquid ē homo illud ē creatura & talis ē falſa: quia pria / tertia / & quarta / exponētes ſunt falſe. Sed iſta ē vera. chriſtus ſecundum ꝙ deus ē creator immenſus infinitus / patet per exponentes / Chriſtus ē deus: chriſtus ē creator & vnus deus eſt immenſus & creator. Item iſta ē falſa. xps ſecũdum ꝙ deus ē filius virginis: quia prima & quarta exponentes ſunt falſe: nam iſta ē falſa omnis deus ē filius virgis. Ideo reduplicatiue capiendo reſpiciendum ē ad exponētes. Sed ſpecificatiue capiẽ dupliciter. vt dictũ eſt vno modo vt ſpecificat conceptũ termini immediate ſequentis vt xpũs ē creatura ſecundum ꝙ homo. i. ſecundum conceptum hominis: & ē falſa & nõ debet capi ſic in propoſito. Nam certum eſt ꝙ xpũs nõ eſt creatura ſecundum cõceptum hominis: ſed in propoſito capiendum eſt: vt ſpecificat cauſam rei pro qua ſupponit terminus immediate precedens &. ſic iſta xpũs eſt creatura ſecundum ꝙ homo facit talem ſenſum. chriſtus eſt creatura: & cauſa quare xpũs eſt creatura ē eſſe hominem & / ſic illa eſt falſa: nam ſpecificatiua illa requirit duo ad ſui veritatem copulatiue. primum ꝙ ſit creatura: ſecundum ꝙ cauſa quare eſt creatura ſit eſſe

Ly ſecũdũ capiẽ dupliciẽ.

Ly ſecundu capiẽ ſpecificatiue dupliciẽ capitur

hominem: vnde iſta preiacens ē falſa xpūs
eſt creatura. vnde quādo iſtud complexum
ſecundum ꝙ capitur ſpecificatiue & deno-
tat cauſam rei pro qua ſupponit terminus
ꝓcedens cui adiungitur non oportet niſi vi
dere: vtrum preiacens ſit vera & cauſa pro-
pter quam predicatum conuenit ſubiecto:
vtrum ſit res iportata &c. ſequitur ꝙ iſta ē
falſiſſima: xpūs eſt creatura ſecūdum ꝙ hō:
ſed iſta eſt vera: xpūs eſt filius virginis ſecū
dum ꝙ homo: quia tota cauſa cur eſt filius
virginis eſt quia eſt homo. Iſta autem xpūs
eſt deus ſecundum ꝙ homo eſt falſa / quia
cauſa quare eſt deus non eſt eſſe hominem
nam aliquando erat deus quando non erat
homo. Septima concluſio: & octaua ſatis
Primus dubium. patent. ¶ Dubitatur primo: vtrum ille pro
poſitiones ſint concedende: deus eſt homo
xpūs eſt homo ſecundum proprietatē ſer-
monis. videtur ꝙ non/bene ſequitur: ē hō
ergo eſt compoſitum ex anima rationali &
corpore/ſed hoc eſt falſum. conſequentia
tenet a diffinitione ad diffinitum. Item be-
ne ſequitur: xpūs eſt homo: ergo eſt ratiōa-
lis: ergo habet animam tanq̄ partem ſui: cō
ſequens eſt falſum quia non habet partes.
¶ Pro ſolutione: notandum ꝙ homo ē cō
cretum predicamenti ſubſtantie huius ab-
ſoluti humanitas. homo enī ſignificat ſup
poſitum exiſtens in natura humana & ſup
ponit pro ipſo: vnde non poteſt cōcedi ſe-
cundum proprietatem ſermonis xpūs ē hō
ſi homo capiatur abſolute ratio eſt. Quan
docunq̧ terminus abſolutus ſuppoit pro
re nō poteſt deſinere ſupponere pro illa re
ipſa remanente: quia ſi deſinat ſupponere:
hoc eſt propter defectum cōgnotati/ & ſic
non ē terminus abſolutus. Vnde bene dif
finitur homo abſolute eſſe quid compoſi-
tum ex corpore & anima rationali. Sed ſi
iſte terminus homo capiatur congnotatie
xpūs eſt homo: ita ꝙ homo tantum valet
ſicut ſubſiſtens in natura humana: tunc cō-
ceditur ſecundum rigorem ſermonis ſicut
iſta. ſortes eſt albus ſi habet albedinē. Ideo
in eo ſenſu in quo eſt vera ſecundum rigo

rem terminorum conceditur. & rigor termi
norum facit veritatem propoſitiois. Dicit
tamen gabriel ꝙ ly homo ſic acceptus eſt i
predicamento ſubſtantie. ſed credo ꝙ nō.
immo ꝙ eſt accidens ſeparabile & ſic ſpeci-
es alterius predicamenti a predicamēto ſub
ſtantie. ſed cum hoc ſtat ꝙ ſit predicabile ac
cidens & ſic quando querit in ſecundo du-
bio. vtrum homo predicetur de chriſto &
de nobis vniuoce vel equiuoce. dicitur ca
piendo homo vt tantum valet ſicut ſubſi-
ſtens in natura humana tūc eſt terminus cō
notatiuus: & dicitur de Chriſto vere & nō
de humaitate: quia humaitas nō ſubſiſtit.
ſic iſta eſt contingens hoc eſt homo me de-
monſtrato quia eſt poſſibile me remanente
ꝙ terminet dependentiam meam. ſed dice-
rem ꝙ iſta eſt accidentalis hoc eſt homo de
monſtrando chriſtum. Aliqui dicunt ꝙ ē
diſparata/ quia naturaliter nō eſt poſſibile
quod hoc ſit homo: & ſic non eſt accidēta-
lis nec eſſentialis: ſed dicerem ꝙ eſt acciden
talis. Quando queritur vltra. Vtrum ho- An hō dicatur de deo & homine vniuoce
mo dicatur vniuoce de deo & de me. Dico
ꝙ ſic: quia ſecundum ſignificationem ſecū-
dum quam chriſtus eſt homo ſecundum il
lam dicitur de me. Nam dicitur de deo ſecū
dum ꝙ ſubſiſtit in natura humana: & etiam
de me ſecundum ꝙ ſubſiſto in natura hūa-
na: ſed dicitur de me ſecundum aliquam ſi-
gnificationem ſecundum quam non dicit
de deo: quia de me abſolute: & de deo acci
dentaliter. & ſic equiuoce. ¶ Vltra dubita-
tur. vtrum homo iq̄tum predicatur de deo
& de homine puro ſit ſpecies ſpecialiſſima
videtur ꝙ non: quia homo purus & deus
differunt ſpecie ſicut creator & creatura. &
tamē de illis predicatur iſte terminus deus.
igitur non eſt ſpecies ſpecialiſſima. Reſpō
detur ꝙ homo ſimpliciter eſt ſpecies ſpeci-
aliſſima / quia ſolū predicatur quiditatiue
de pluribus ſolo numero differentibus. ho
mo enim vt eſt terminus abſolutus non ꝑ-
dicatur quiditatiue de deo. ſecūdum enim
ſignificatū formale. ſ. ſecundum humanita
tem non habet plura ſignificata ſpecie dif-

ferentia ſed ſolo numero/& ſic ē ſpecies ſpe
cialiſſima neqꝫ predicatur de pluribus ſpē
differētibus ſecundum formale. Indirecte
autem & non quiditatiue predicaẗ de pluſ
ǭ numero differentibus.

¶ Diſtinctio Octaua.

QVeritur. vtrum filiatio q̄
Chriſtus dicitur eternali
ter filius patris & filiatio
qua dicitur temporaliter
filius virginis marie ſint
due relationes adinuicē
diſtincte. Idē enim xp̄s ē
filius patris eterni & filius virginis. ¶ Pro
ſolutione queſtionis ſupponendū ē diuer-
ſitatem opinionum de relationibus/& tūc
ſecundum vtrāqꝫ iſtarum opinionū reſpō
dendum ē ad queſitum. diſceptatio ergo ē
inter doct. an ſint ponende relationes que
nō ſint res abſolute. Regulariter dicūt om
Opinio nominalium de relationibus. nes nominales: ꝙ omnis res eſt abſoluta &
relationes nihil ſunt niſi res abſolute ſed di
cuntur relationes inquantum aliqualiter ſe
habent ad alias res. Reales vero dicūt ꝙ re-
Opinio realium. latio eſt quedam entitas que nullo modo ē
abſoluta ſed dūtaxat relatiua ita ꝙ eius eſſe
non eſt ad ſeipſam: ſed ad alterum: vt pater
nitas filiatio ſimilitudo: nam eſſe paternita
tis eſt ad filium tanǭ ad terminum &c.
¶ Vltra apud eos qui non ponunt res pre
ter abſolutas dicunt ꝙ ſimilitudo eſt quali
tas alteri ſimilis. Difficultas eſt pro quibus
ſupponunt abſtracta terminorum relatiuo
rum vt eſt filiatio: paternitas: ſimilitudo.
Dicunt ꝙ omne tale abſtractū eſt terminus
collectiuus ſupponens pro aggregato ex
omnibus que requiruntur ad denominati-
onem concretiuam: exemplum vt anteǭ ali
quid dicatur ſimile alteri requiruntur due
qualitates eiuſdem ſpeciei: nā iſte terminus
ſimilitudo ſuppoīt pro aggregato ex illis
qualitatibus vnde anteǭ aliquis dicatur ſi-
milis vel filius de neceſſitate requiritur exi-
ſtentia illius a quo productus ē & exiſtētia
ſui: ideo filiatio (dicunt) ſupponit pro ag-
gregato eorum que neceſſario requirūtur
vt aliquis denominetur filius. Vnde dicit
georgius in predicamētis ꝙ ſimilitudo eſt Nominaliū opinio.
terminus collectiuus. ¶ Dicunt alij ꝙ om-
ne abſtractum correſpondens alicui cōcre-
to relatiuo ſupponit pro illa re pro qua im
mediate ſupponit concretum. vnde cōcre-
ta aliquando ſupponunt pro aliquibus q̄-
litatibus immediate / vt ſimilitudo nō ſup
ponit pro ſubiecto: ſed pro albedine. quia
immediate dicitur ſimilis: ita ꝙ ſimilitudo
ſupponit pro vna qualitate alteri ſimili. Si
militer iſte terminus filiatio ſupponit pro
filio non per aliquid ſibi inherens: ſed p̄ ſe
ipſum eſt filius: ita ꝙ idem eſt in iſtis cōcre
tum & abſtractum: idem eſt filius & filia-
tio: & ita breuiter de ſimilibus. His ſuppo
ſitis. videndum eſt primo tenendo ꝙ nul-
la eſt res reſpectiua quin ſit abſoluta: vtrum
in chriſto ſint due filiationes. Secundo te-
nendo ꝙ reſpectus diſtinguitur ab abſolu-
tis. vidēdum eſt de queſtione. Tenēdo pri-
mum modum: videlicet ꝙ filiatio ſit aggre
gatum omnium que requiruntur ad eſſe fi-
lium: tūc in xp̄o ſunt due diuerſe filiatioēs
quarum vna dicitur eterna. & alia tempora
lis. patet. virgo maria eſt pars que requirit
ad eſſe temporaliter filium: ſed ſic eſt ꝙ nō
eſt pars filiationis eterne: ergo hoc tenēdo
demonſtrata filiatione temporali ex parte
ſubiecti: & eterna ex parte predicati: hec eſt
vera hec filiatio non ē illa: nam eterna ſup-
ponit pro aggregato ex patre eterno & fi-
lio. Sed iſta opinio non eſt multum proba
bilis. ¶ Sed tenendo ꝙ omnis res eſt abſo Quod in xp̄o ſi ſit due filiationes diſtincte.
luta & concretum & abſtractum in relatis
ſupponunt pro eodem: tunc non ſunt due
diuerſe filiationes quarum vna dicatur tem
poralis & alia eterna. Patet: bene ſequitur:
eſt eadem res penitus que eſt ex tempore fi
lius virginis & eternaliter filius patris. ſ. ſe
cūda perſona in diuinis. Nam filius eſt ter
minus ſuppoſiti: ergo eſt eadem filiatō: qa Realius ymaginatio
idem eſt filius ex fundamento huius opini
onis: & ſic vides quid dicendum ſecundū
viam nominalium. Sed tenendo ꝙ relatio
nes ſunt ponende res diſtincte ab abſolutis

ita ꝙ filiatio eſt reſpectus habens fundamē
tum & terminum: & ad eius corruptōnem
ſufficit corruptio vel fundamenti vel termi
ni & a tali relatione aliquis denominaẜ for
maliter talis vt a filiatōne aliqs denoiaẜ for
maliter filius. Ideo ſecundum hac opinio-
nem. Queritur vtrum in chriſto ſint due fi

An i xpo ſit diuerſe filiationes.

liationes diuerſe ¶ Circa hanc difficultatē
fuit magna controuerſia inter antiquos/in
ter Scotum Bonauēturā & .S.tho. dicebāt
ferme omnes antiqui ꝙ non ſunt diuerſe fi
liationes: quia tunc xpūs eſſet duo filij. vñ
Sco. in iſta diſtinctione ponit aliam cōclu
ſionem: & conformiter ad eū Gabriel po-
nit tertiam concluſionem: ꝙ ponendo re-
lationes diſtingui ab abſolutis oportet ne
ceſſario fateri ꝙ ſint due diuerſe filiationes
in xp̄o: patet multipliciter. Primo filiatio
qua xpūs dicitur filius virginis Marie eſt
eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime cum ea qua di
cor filius matris mee: ergo ſecundum hanc
opinionem filiatio qua dicitur filius virgi
nis eſt vnum accidens/& res realiter & for
maliter alteri inherens: ſed ſic eſt ꝙ filiatio
qua xpūs dicitur filius patris eterni: non ē
accidens: quia realiter eſt ipſe filius: talis re-
latio ergo. ſ. filiatio qua dicitur temporali
ter filius & illa qua dicitur eternaliter diſti
guitur non ſolum realiter: ſed etiam ſpecie
& eſt magna apparentia: Preterea ſecundū
illos relationes non ſumunt diſtinctionē a
fundamentis ſolum: ſed etiam a terminis il
larum relationū: ſed filiatio qua dicitur ꝙ
eſt eternaliter filius habet patrem pro ter-
mino & alia habet matrem: ergo ille relati-
ones diſtinguntur ſpecie & realiter. immo
ſi corrumpatur virgo ſicut aliquando fuit
mortua deſinebat eſſe filiatio qua dicebaẜ
xpūs filius virginis & in triduo deſijt eſſe
talis filiatio: altera qua dicitur filius patris
ſemper remanente: ergo ille due filiationes
diſtingūtur realiter immo ſpecie. vna eter-
naliter fuit: alia tempore. vna accidens: alia
ſubſtantia. vna immediate ſubiectiue in hu
manitate q̄uis denominet ſuppoſitum. al-
tera nullibi ſubiectiue quia non eſt accidēs
& ſic multipliciter differunt. Quarta cōclu

Quarta cōcluſio.

ſio que ponitur eſt quod vtraq; illarum ē
relatio realis & non rationis/quia non de-
pendet ab operatione noſtri intellectus.
Sed inſtatur primo contra tertiam concluſi
onem: bene ſequitur Chriſtus habet duas
filiationes vel ſunt due filiationes. ergo eſt
duo filij. Item concedimus ꝙ deus eſt crea-
tor & dominus creature ex tēpore/quia nō
dicitur dominus creature niſi quando crea
tura eſt. Dicitur enim dominus reſpectiue
ad rem poſſeſſam / ſed ſic ē ꝙ non ponitur
aliqua relatio a qua dicatur dominus ex tē
pore diſtincta a relatione eterna: ergo eodē
modo q̄uis xpūs dicatur ex tempore filius
virginis non eſt ponenda relatio diſtiucta
ab eterna. ¶ Quantum ad primum dico ꝙ

Ad duerſe ad primū

non ſequitur ſunt due filiatioēs: ergo duo
filij. ſicut non ſequitur in me ſunt due qua
litates. ergo ego ſum duo qualia. Similiter
in aliquo ſunt due filiationes: vna ex parte
patris: & alia ex parte matris: & tamen non
eſt duo filij. Similiter in me ſunt due ſimili-
tudines quibus dicor ſimilis duobus alijs
qui participant mecum in qualitate & tamē
non ſunt duo ſimiles. ¶ Quantum ad ſecū

Ad ſecūdum.

dum notum eſt ꝙ deus dicitur ex tempore
dominus ſicut ex tempore habet ſeruum.
& dico ꝙ dominus importat relationē tē-
poralem diſtinctam ab eterno nō i deo ſub
iectiue ſed i eo reſpectu cuius dicitur domi-
nus. Nam eſt relatio realis in termino: & ra

Dubium

tionis in fundamento ſecundum Sco. Du-
bitatur tamen. An verbum in triduo fuerit
filius virgis. Ad hoc dicitur ꝙ filius ē ſup-
poſitum exiſtens in natura itellectuali: vel
ad minus ſenſitiua productum ab alio qđ

Quid importet filius.

actualiter eſt. Dicitur notāter ſuppoſitum:
quia natura humana in xpō non ē filius vir
ginis: quia virgo habuiſſet duos filios. Di
citur notanter intellectuali aut ſenſitiua: nā
ignis productus ab alio igne non dicitur fi
lius ignis. Dicitur in natura producta. vel
ad minus communicata ab altero qđ actua
liter eſt. nam niſi pater ſit: nichil dicitur fili
us/& ſic patet ſolutio. Nam xpūs in triduo

nõ erat in natura humana que eſſet producta a virgine: erat enim in natura diuina: ſed non in humana: nam natura humana ē qd compoſitum ex corpore & anima rationali: ſed in triduo illud compoſitum nõ fuit: ideo in triduo xpũs nõ erat filius virginis marie ſed reſurrexit filius virginis. Nam ſi deus me mortuum reſuſcitaret diceret filius patris mei ſicut ante. Sed ponendo relationes diſtingui ab abſolutis an deus reproduxit eandem filiationem numero vel alterius ſpeciei. (An eadẽ filiatio in xpo fuerit reproducta) Dico ꝙ eſt queſtio facti. tenendo ꝙ filiatio eſt accidens inherẽs: oportet dicere ꝙ reſurrexit xpũs cum tali accidẽte: an in eodem numero vel ſpecie ſiue hoc ſiue illud dicebatur filius virginis. ℂ Verũ ſicut conceditur ꝙ xpũs natus eſt ex virgine an etiam natura diuīa ſit nata ex virgīe. concedimus ꝙ humanitas ſit nata & producta a ex virgine: quia concurrebat immediate ad productionem humanitatis: ſed non Concedimus ꝙ humanitas ſit filius virgis: quia humanitas chriſti non eſt ſuppoſitũ ſed filius eſt ſuppoſitum. Dico preterea ꝙ non eſt incõueniens concedere ꝙ deitas ſit nata ex virgine: ſed non oportet concedere ꝙ ſit filius virginis. Vnde eſſentia non eſt formaliter ſuppoſitum. Ideo oportet conſequenter dicere ꝙ non eſt filius virginis: ſed non eſt inconueniens concedere ꝙ eſſẽtia ſit nata de virgine.

ℂ Diſtinctio nona.

IN precedentibus diſtinctionibus viſũ eſt de vnione nature humane ad verbum & de conditionibus illius/ tam conſtituentibus ꝗ conſequentibus/ preterea de communicatione ydiomatum & de his que perſonam ratione humane nature reſpiciunt: & de his que nature humane conueniunt ratione aſſumentis perſone. Iam conſequenter queritur vtrum humanitas Chriſti ſit adoranda adoratione latrie. ℂ Pro ſolutione noto ꝙ adoratio capitur aliquando large: & ſic nihil aliud eſt ꝙ veneratio ſeu honor alicui exhibitus & diuiditur in tres ſpecies. (tres adorationis ſpecies.) ſcilicet in latriam que grece theoſebia dicit dulia(m): & hyperduliam. Alio modo ſpeci aliter vt cõuertitur cum illo termio latria. ℂ Vnde latria prima ſpecies eſt honor ſoli deo debitus. (Quid latria.) & quia contingit deum horari actu interiori ſimiliter & actu exteriori: Ideo latria ſumitur pro interiori & exteriori actu. ideo duplex eſt latria interior & exterior. Actus latrie interior eſt actus fidei ſpei ac charitatis: ſecundum beatum Auguſtinum in eucheri. i. actus intellectus vel aſfectus quo aliquis fertur in deum vt in ſummum bonum omnium rerum principium atqꝫ finem. & omnis talis eſt actus fidei ſpei & charitatis: quia iſtis actibus honorat deus. Sed latria exterior eſt ſignum aliqd ſenſibile in proteſtationem latrie interioris vt ſunt oblatio ſacrificium laudũ: genuflexiones/ iunctio manuum/ tonſio pectorũ/ in terram proſtratõ/ luminarium accẽſio &c. Eſt eni tota difficultas eſt inquirere quis actus ſit latrie. vnde ſicut actus exteriores nõ ſunt boni vel mali niſi inqꝫtum imperantur ab interioribus: ita non ſunt huius vel illius virtutis/ niſi per interiores a quibus imperantur. Ideo ſi genuflectio dicatur actus latrie hoc habet ab actu interiori aliquo: eſt ergo ſolum difficultas inquirere quis actus interior dicatur latria. ℂ Reſpondent aliq ꝙ actus fidei ſpei & caritatis ſit actus latrie interioris/ (qd actus latrie.) fidei qua creditur deus ſummũ bonum. ſpei qua ſperatur ꝙ propter merita dabit gloriam. & charitatis qua diligitur deus tāꝗ ſummum bonum. Sed videtur ꝙ hoc non poſſit ſtare: quia tales actus ſũt virtutum theologicarum inter quas non ponitur latria: ſed eſt virtus moralis ſpecies iuſticie pertinens ad religionem quia reddit deo quod ſuum ē. ℂ Si ſit ergo queſtio de actu interiori capitur latria vt eſt virtus ſpecialis & moralis ſub iuſticia contenta. Queritur ergo cum latria ſit reſpectu dei & nullus actus poteſt eſſe latria niſi ſit latria dei: quia latria exhibita creature vocatur idola

tria: & omnis actus qui habet deũ pro imme-
diato obiecto videt ꝙ ſit actus fidei ſpei vel
charitatis virtutũ theologicarũ. & propter
hoc videbatur antiquis difficultas quomo
Aduerte do latria ſit virtus moralis. Quantũ ad hoc
Dico primo ꝙ nullus actus dicitur latria/
niſi latria dei. Immo omnis actus ſimilis la-
trie reſpectu creature dicendus eſſet idola-
Dubium tria. ¶Sed queſtio eſt vtrũ ille actus qui eſt
latria & ſolum latria dei habeat preciſe deũ
pro obiecto. Dico ꝙ latria nõ eſt actus vir-
tutis theologice: quia nõ habet deũ pro ob
iecto imediato / ſed habet quid creatũ pro
immediato obiecto ſcilicet actum exteriorẽ
per quã profitemur & manifeſtamus eẽ in
deo ſummam bonitatẽ. & ſic latria eſt vir-
tus moralis. & ſicut dictum eſt omnis actus
exterior dominatur talis vel talis virtutis
ab interiori a quo iperatur. ſed multi actus
Quid ſit obiectus latrie. exteriores pertinent ad latriam. ¶Omnis
enĩ interior latria habet actũ exteriorẽ quẽ
imperat pro imediato obiecto. Ratio eſt:
actus exteriores dicuntur latria: ergo impe
rantur ab interioribus latrie que ſunt per ſe
& immediate latria & vnum imperãs actũ
exteriorem habet illum pro obiecto: vnde
imperare curſum per interiorem actum eſt
velle efficaciter currere. iperare homicidiũ
per interiorem eſt velle efficaciter occidere
Sequitur igitur manifeſte ꝙ actus interior
latrie habet actum exteriorem quem impe-
rat pro obiecto. Pro cuius declaratiõe. pri
mo anteq̃ habeam actum latrie habeo iudi
cium intellectus ſpecificum verum quo iu-
dico ꝙ deus eſt omnium iuſtiſſimus ſũme
bonus. ¶Et habeo aliud iudicium practi-
cum verum: puta recognoſcendum eſt deũ
eſſe maximum & ſupremũ dominũ & ſum
me iuſtum proteſtandum & honorandum
per aliquod ſignum exterius. ¶Tunc con-
formiter ad illud iudicium practicũ elicio
volitionẽ qua ego volo hoc exhibere deo
ſcilicet exteriorem reuerentiam in recogni-
tionem ſupremi domini & ſumme bonita-
Quid latria. tis & iuſticie. ¶Et ſic proprie capiendo la-
triam iſte actus vltimus eſt actus latrie. & cer
tum eſt ꝙ talis actus vltimus non habet ſo-
lum deum pro obiecto: ſed habet immedia
te pro obiecto illam exhibitionem exterio-
rem ſeu proteſtationem exteriorem: & ſic la
tria eſt virtus moralis ſcilicet eſt actus inte-
rior quo volo exhibere aliquo ſigno exte-
riori aliquam reuerentiam exteriorem in re
cognitionem ſupremi domini vel ſumme
bonitatis aut ſumme iuſticie: & ſic talis vir
tus eſt pure moralis: & ille actus latrie / nec
eſt fidei / ſpei / nec charitatis. & ſic patet de
latria. ¶Sed hyperdulia eſt honor exhibi- Quid hyperdulia.
tus creature ratione excellentie eminentis/
& ſingulariſſime: qualis eſt reuerentia exhi Quid dulia.
bita virgini glorioſe / vt eſt mater dei. Sed
dulia ẽ veneratio ſeu honor exhibitus crea
ture ratione alicuius excellentie: & commu
nis perfectionis / que reperitur in illa creatu
ra / & in alijs cõmuniter. ¶Notandum eſt
preterea / ꝙ nos exhibemus reuerentiã crea
turis rationalibus / & irrationalibus: vt cru
ci: Chriſti imaginibus: ſed diuerſimode: qa
exhibemus rationalibus ꝑpter aliquid exi-
ſtens in illis: vel ſaltem quod exiſtimamus
ineſſe / vel debere ineſſe: vt eſt honor exhi-
bitus malo prelato / propter perfectionem
que deberet ei ineſſe: ſed creaturis irrationa
bilibus exhibemus reuerentiam / puta ima
ginibus ſanctorũ: non propter perfectionẽ
eis inherentem: ſed propter ſingularẽ habi
tudinem / quã habent ad res repreſentatas:
quia repreſentãt ſpecialiter ſpeciali repreſẽ
tatiõe illas creaturas: aut fuerũt partes carũ
quibus exhibetur / vel inherebat id propter
quod exhibendus eſt honor: vel ꝑpter aliã
ſingularem habitudinem: puta propter vir
tutem / que eſt per ſe honorabilis: vnde cer
tum eſt quaſdã creaturas nõ rationales ha-
bere ſpecialem habitudinem ad rationales
in repreſentatione vel infuiſſe partes: & ra-
tione illius ſpecialis habitudinis exhibetur
eis reuerentia que exhibetur creaturis in or
dine ad quas habent ſpecialem reuerentiã:
ſi eſſent preſentes.

¶Ex hoc oritur difficultas / an Chriſti hũa
nitas ſit latria adoranda quia habet ſpecia-

lem habitudinē ad verbū. ¶Circa hoc tres ſunt opiniones. Aliqui dicunt ꝙ non ſimpliciter & abſolute: quia ſcdm omnē habitudinem/quā habere pōt ad deum/& diuinitatē eſt pura creatura. Nam nō ↄceditur iſta per cōmunicationē ydiomatū humanitas xp̄i ē deus: qa deus nunq̄ ſupponit pro creatura: nā dicēdo homo ē deus: ly homo non ſupponit pro creatura ſed pro deo: cū ergo latria ſit honos ſoli deo exhibitus: ergo non eſt honor creature: nam bene ſequitur: eſt honor ſoli deo debitus: ergo nulli alteri debetur: ergo non debetur humanitati chriſti: ergo honor debitus humanitati xp̄i nō eſt latria: & ſi exhibeaꝭ ei honor nō debitus: eſt actus vitioſus: & illa ē ratio prime opinionis: ¶Secūda opinio tenet ꝙ humanitas vt a verbo aſſumpta adoratur latria: probat per Damaſcenum dicentem qꝺ adoratur latria nō vt nuda caro: ſed in vna verbi hypoſtaſi. dat ſimilitudinem. Nā timeo tangere carbonē propter ignem. &c. Eodē modo adoratur hūanitas adoratiōe latrie: nō ꝑpter ipſam carnem/ſeu humanitatē/ſed ꝑpter diuinitatē/cui eſt ꝯiūcta: ſed videtur mihi difficultas ſolū modo ad nomen: nā actus exterior (vt dictū eſt) nō eſt latria: niſi ꝑpter interiorē īꝑatiōnē: iō idē actus exterior/vel ſimilis in ſpecie aliqñ eſt latria: aliqñ dulia: aliqñ hypdulia. Si ſit ergo aliqs actus exterior qui dicaꝭ latria reſpectu humanitatis xp̄i: erit latria ꝑ interiorem actū: ſed nō poſſum licite habere interiorē: quo vellē illū honorē exteriorem exhibere hūanitati xp̄i in recōpēſatiōnē ſupmi dñi: quia iſta hūanitas nō habet ſupmū dñium: neq̄ ſupmā bonitatē/& iuſticiā. igiꝭ. Sed poſſum habere interiorē/quo recognoſco humanitatē xp̄i eē vnitā verbo ſcdm hitudinē/qua eſt vnita verbo hn̄ti ſummū dominiū & ſummā bonitatē/& in recognitōnē illius ſummi dñij: qꝺ habet verbum/cui vnitur humanitas exhibeo reuerentiam: & genuflexionē: & ſic genuflexio illa eſt actus latrie: & exhibetur humanitati: ſed nō finaliter. Propterea aliqs actus latrie pōt exhiberi humanitati ſed nō finaliter: ſed finaliter exhibetur deo: ꝓpterea eſt magna apparentia: ꝙ nō pōt eē actus latrie reſpectu humanitatis chriſti. Nā dicimus ꝙ actus quo amo ſortē propter deū eſt vſus/& fruitio/ille actus nō eſt fruitio creature: ſed eſt ſolū fruitio dei. Ideo veriſſimilr̄ dicendū ꝙ talis actus nō poteſt dici latria humanitatis xp̄i: q̄uis ſit honor exhibitus humanitati: & qa non exhibetur vltimate hūanitati/ſed deo apparet ꝙ talis actus debet dici hyperdulia humanitatis: & latria reſpectu dei. ¶Notādum ꝙ q̄uis actus īterior latrie terminetur immediate ad actū exteriorē. tn̄ non dicitur latria actus exterioris: ſed terminaꝭ ſemper vltimate ad id/ad qꝺ refertur/& terminaꝭ actus exterior: ſed non referō actū exteriorē ad humanitatē xp̄i: ſed ad diuinitatē: ideo ille actus debet dici latria xp̄i & nō humanitatis. Patet igitur quid latria/quid dulia & quid hypdulia. Et proprie capiēdo terminos Latria eſt velle interius quo impaꝭ honor exterius in ꝑteſtatiōnē/& recognitionem ſupmi dñij: bonitatis: ſapiētie: prudētie: & iuſticie ſupreme. ¶Aliquādo tamen capitur latria large ex auctoritate Auguſtini/pro actibus fidei/ſpei/& charitatis: quibus interius honoratur deus: ſed non proprie pro actu exteriori imperato ab interiori exhibito in proteſtationem &c. ¶Iam in queſtione querebaꝭ an caro Chriſti ſit adoranda latria: pro quo ponuntur concluſiones. ¶Prima. Homo Chriſtus eſt adorandus preciſe adoratione latrie. Patet: homo xp̄s eſt preciſe deus: quia Chriſtus homo nihil aliud eſt q̄ ſecūda perſona in diuinis: ergo homo Chriſtus eſt preciſe adorādus adoratione latrie. Conſequētia tenet: quia quicquid eſt deus eſt preciſe adorandus adoratione latrie. ¶Secundo. Homo chriſtus eſt ſummum bonum: quia deus/ergo ſummus omnium dominus: ergo eſt ei exhibendum aliquid exterius in recognitionem ſummi dominij/ſumme bonitatis/ſumme iuſticie: & prudentie & cetera. & iſtud eſt adoratio latrie. igitur.

Marginalia: Dubium. Prima opinio. Secūda. Attende. Auguſt. Ad q̄ōnē rn̄detur ꝑ ꝯclōes

Secūda cōcluſio.

¶Secunda concluſio. Natura humana in Chriſto per ſe conſiderata eſt adorāda maiori adoratione q̄ dulia: ſcilicet adoratione hypdulie. Patet ſic: natura humana in chriſto eſt pura creatura: & per ſe conſyderata/ nihil importat niſi aliquid pure creatū: & illi pure creature cōuenit ſingularis virtus & eminens: ergo in recognitionē illius ſingularis virtutis eſt illi creature ſūmus exhibendus honor qui creature exhiberi poteſt & talis exhibitio vocatur hyperdulia. Dices angelus multo perfectior eſt q̄ humanitas Chriſti in entitate ſua/ ergo magis conuenit angelo yperdulia q̄ humanitati Chriſti. Reſpondetur ꝙ yperdulia non attribuitur creature ratione perfectionis entitatiue ſed ratione alicuius perfectionis quaſi accidentalis in illa natura. vn̄ angelo nō debetur yperdulia ratione entitatis: quia dyabolo deberetur: ſed ratione excellētie vt dictū eſt.

Tertia ꝯcluſio.

¶Tertia concluſio reſponſiua ad totā difficultatem. humanitas Chriſti vt coniūcta diuinitati non eſt adoranda adoratiōe latrie proprie dicta: patet ſic. Humanitas Chriſti vt etiam coniuncta diuitati eſt pura creatura. & illa cōmunicatio humanitatis cum diuinitate nō facit illam eſſe deum: vel creatorem. Nam illa eſt īpoſſibilis: humanitas eſt deus: tunc arguitur ſic. Humanitas xp̄i etiam conſiderata vt eſt iuncta diuinitati eſt pura creatura: ergo nō eſt ſummū bonum: ergo nō eſt omniū ſupremus dn̄s: vltra nō eſt omnium ſupremus dominus: ergo nō eſt ei exhibendum aliquid in recognitionē ſupmi dominij: imo ſi exiſtimaret ꝙ ei eſſet ſic exhibendū: eſſet eſtimatio/ & reputatio erronea: & vltra non eſt ei exhibendum aliquid in recognitionē ſupremi dominij in ea exiſtētis: ergo nō eſt adorāda latria. Conſequentia tenet: qa adoratio latrie nihil aliud eſt q̄ exhibitio honoris in recognitionē ſummi dominij. Bonauētura ponit oppoſitū. & hec ꝯcluſio capitur ex Alexandro.

Alexander de hales.

Vnde ſicut dictū eſt actus latrie habet actū exteriorem pro īmediato obiecto: ſed pro fine habet illud in qd̄ refertur actus ille exterior: & ille actus dicitur latria illius in quē refertur actus exterior/ vel dulia vel hyperdulia ſecundum diuerſas recognitiones: iam qn̄ exhibetur actus exterior honoris humanitati xp̄i/ etiam cōſyderate vt cōiuncte diuinitati ſi talis actus exterior referatur ī humanitatem proteſtādo ſummū dominiū in eo exiſtens diceretur latria humanitatis: ſed ille actus nō eſt bonus: imo malus: quia certum eſt ꝙ in ea humanitate nō eſt ſummū dominiū. Sed ſi referatur actus exterior in diuinitatem/ cui eſt coniūcta humanitas: actus ille eſt latria diuinitatis: & non humanitatis: ergo nō debet dici ꝙ latria poſſit eſſe humanitatis qualitercūq; cōſyderatur humanitas. cū ſemp ſit pura creatura. Difficultas eſt nā in xp̄o duo ſunt: primo Chriſtus eſt adorādus latria: quia deus ſicut dictū eſt in prima cōcluſione. Scd̄o eſt humanitas/ q̄ nō adorat̄ ſcd̄m hāc ꝯcluſionē niſi hypdulia: ſed ē difficultas de aggregato ex humanitate/ & ſcd̄a pſona in diuinis & ꝓpterea doc. forte dixerūt ꝙ humanitas vt iuncta diuinitati. i. totū illud aggregatū ex diuinitate & hūanitate eſt adorādū adoratiōe latrie.

Prima oppoſitio

¶Querit̄ ergo de illo toto aggregato. ſ. de humanitate/ & ſecūda perſona ipſam aſſumēte vtrū totū illud aggregatum ſit latria adorandū. Vnde notū eſt/ ꝙ totū illud aggregatū nō eſt deus: qa bn̄ ſequitur: illud totū aggregatū incepit eē: qa iam eſt & ante nō fuit. & illud totū aggregatū eſt deus: ergo deus īcepit eſſe: qd̄ eſt īpoſſibile: ergo illud totū aggregatū nō eſt deus Similiter illud totū aggregatū nō eſt creatura. Queritur ergo an illud totū ſit latria adorandū.

Secūda poſitio.

Scotus dicit: ꝙ illud totū aggregatum eſt latria adorandū. & eſt apparētia Nam totū illud aggregatū eſt ſuppma bonitas/ ſuprema ſapientia/ ſupremum dominium: ergo poteſt exhiberi cultus exterior illi toti aggregato in recognitionem ſupremi dominij/ ſapientie/ bonitatis/ & iuſticie &c. exiſtentis in eo: ſed ſic eſt ꝙ talis exhibitio eſt actus latrie: ergo illud totum aggregatū licite adoratur latria: & hoc fateor cū

Scoto: ꝙ totū illud aggregatū venit adorandum latria ſi vnicus actus exhibeatur toti aggregato ꝙ ille cultus exterior eſt latria & ſi doctores qui dixerūt humanitatē vnitam diuinitati eſſe adorandā latria intellexerint/ ꝙ illud aggregatū eſt adorandū latria: illud eſt verum: ſed ſi intellexerint ꝙ ille actus latrie preciſe terminetur ad humanitatem conſyderatā tamen vt eſt iuncta diuinitati: ꝙ ſit latria adorāda falſū eſt: ideo videtur mihi ꝙ illud totū eſt latria adorādū. ℭ Alia eſt difficultas quā mouet Sco. Vtrū toto aggregato ſit fruendū: certū eſt ꝙ nō eſt deus/ & ſolo deo eſt fruēdū. Dico ꝙ nō eſt fruēdū illo aggregato: imo illud aggregatum licite nō poteſt amari: niſi ille amor qui terminatur ad illud aggregatū referatur in deum ſolū: nā ſi terminetur amor ille collectiue ad totū aggregatū: illud amatur ꝓpter aliud a deo: quia deus diſtinguitur ab illo aggregato: & ſic vſus erit: tamē iſta cōſequentia nō valet/ illo aggregato non eſt fruēdū: ergo nō eſt adorandū latria: negatur pña. vnde actus latrie ē vſus/ & nō fruitio: quia latria proprie habet actū exteriorem pro obiecto/ & illo actu exteriore vtendum eſt. ideo nō ſequitur/ hoc adoratur latria. ergo hoc eſt fruendum. ℭ Quarta conclusio. Capiendo latriā large/ poſſet concedi ꝙ humanitas iūcta diuinitati eſt adoranda latria: & hoc ſtat in termino. nā latria ꝓprie eſt recognoſcere ſigno exteriori ſūmū eſſe dominiū in eo qui adorat: ſed large eſt recognoſcere humanitatē iunctā cum illo/ quod habet ſummū dominiū/ ſummā bonitatem/ prudentiā/ iuſticiam &c. & illa latria ſic exhibita: nihil aliud ē ꝙ̄ hyperdulia in ſummo gradu eius. ℭ Quinta concluſio. Imagines rerum adorandarū eadem ſpecie adorationis adorande ſunt: qua res repreſētate. Vnde quando video aliquā imaginē: poſſum formare duas apprehenſiones: ſeu duos conceptus/ ſiue eſtimationes. & conſequēter habere duos affectus. Primus ꝯceptus eſt. hec imago repñtat hoc/ vel illud: hec crux repñtat xp̄m crucifixum. Et ꝯñter

Quarta ꝯcluſio.

Quinta cōcluſio. De imaginibus adorādis

poſſum habere vnā affectionē/ qua afficior cruci: in quo cōplaceo ſecundū ꝙ rep̄ſentat xp̄m. ℭ Secūdus ꝯceptus eſt/ quo concipio xp̄m fuiſſe taliter crucifixū pro nobis: qualiter preſentatur per ipſam crucē: & cōſeqñter ex illa affectione in recognitionem exhibeo aliquem cultū exteriorē. ℭ His ſuppoſitis patet ꝯcluſio ſcilicet quelibet imago ē preciſe adoranda eo genere adorationis/ quo adoratur res rep̄ſentata per ipſam. Patet ſic. Imago nō eſt adoranda propter aliquam ſanctitatē/ & virtutē/ ſiue numen diuinum exiſtens in illa imagine: ſed eſt preciſe adoranda propter virtutem vel diuinitatem/ vel numen exiſtens in re repreſentata per illam imaginem: ergo cultus exhibitus imagini nō exhibetur in recognitionē alicuius numinis exiſtentis in imagine: ſed in re repreſentata: imo aliter faciens eſſet idolatra: adoratur ergo crux non propter ipſam ſed propter crucifixum in recordationē numinis exiſtentis in crucifixo/ imo adoratio crucis nō eſt adoratio xp̄i crucifixi/ imō nō adoro crucem proprie ſed exhibeo ante crucem cultum crucifixi debitum inquantū repreſentat/ & reducit ad memoriam chriſtū deum crucifixum: & talis actus eſt latria & fruitio inquantū terminatur ad chriſtū deū ℭ Sexta concluſio. Omnia coniuncta adorandis/ ſiue vt partes preſentes/ vel preteritе/ ſiue vt alias/ ſpecialem ordinem ad ipſa habentia propter ſe non adorabilia: adorāda ſunt eadem ſpecie adorationis: quali ea/ quibus ꝯiuncta ſunt adorātur proprie / vt non adoro caput ſancti Ioānis/ propter numen exiſtēs in illo/ vel propter bonitatem: aut ſapientiā: ſed ꝓpter bonitatē/ & virtutē quā exiſtimo ineſſe anime: & fuiſſe toti cōpoſito/ cuius erat ꝑs i terris q̄tū ad materiā: ergo eſt ꝓteſtatio bonitatis q̄ exiſtimat in eſſe aīe/ ē ergo idē cultus. Dicit ꝓpter ſe nō adorabilia ꝓpter aīas ſanctorū q̄bus debet adoratio ꝓprie dicta/ ſicut ſāctis/ nā ꝓpter aīas ſanctas totū compoſitum eſt ſanctum. ℭ Septima concluſio. Actus exterior idem ſecundum diuerſos actus interiores eſt du

Crucis adoratio.

Sexta ꝯcluſio.

Septia cōcluſio.

lia/yperdulia/& latria: quia eadem genu⸗
flectio que exibetur ſancto in recognitionē
virtutis eius eſt dulia: & que exhibetur vir⸗
gini/quia eſt mater Chriſti eſt yperdulia. &
que exhibetur deo: inquantum eſt ſummū
bonum: ſupremus dominus &c. eſt latria:
nam idem actus in ſpecie ſortitur tres diuer
ſas adorationes penes diuerſos actus inte⸗
riores/a quibus imperatur. ¶Sed dubita⸗
tur ad quam virtutem ſpectat latria. Dico
primo ꝙ habeo iudicium ſpeculatiuum de
deo: ꝙ eſt ſumme bonus: & ſummus do⸗
minus. Secundo habeo iudicium practicū:
ꝙ in recognitionē ſumme bonitatis/& do
minij eſt ei honor exhibendus. Conſequē⸗
ter habeo velle: quo impero honorem in
recognitionem ſummi dominij. Et quar
to ad illud velle ſequitur actus imperatus:
ſcilicet honor. ¶Poſtea habeo aliquos a⸗
ctus circa deum: puta credendi/ſperandi/
amandi. Primi duo actus ſunt actus prudē
tie. Tertius ſcilicet volo ei illum honorem
exhibere in recognitionem &c. eſt proprie
latria: & actus imperatus eſt latria denomi
natiōe extrinſeca. ¶Sequitur ergo ꝙ latria
eſt virtus moralis: quia habet obiectū crea⸗
tum pro immediato obiecto ſcilicet actum
&c. Alij autem actus ſcilicet fidei/ſpei/&
charitatis: non ſunt actus latrie: quia actus
latrie proprie eſt illud velle quo imperatur
honor i recognitionem ſupremi dominij
&c. ideo ſi bene conſideretur: non eſt diffi⸗
cultas/ad quam virtutem reducatur actus
latrie: quia certum eſt/quod ad moralem/
puta ad iuſticiā. ¶Patet igitur quid latria/
yperdulia/& dulia/& quomodo duplex ē
latria ſcilicet interior & exterior. Solet hic
moueri difficultas de adoratione demonis
apparentis in figura Chriſti/an illa adora⸗
tio illi exhibita ſit latria/& an peccet qui il⸗
lum vt ſummum deum adorat. videtur ꝙ
non. & ꝙ ignorantia inuincibilis eum ex⸗
cuſet: & ꝙ meretur/ſicut dans elemoſinam
diuiti quem probabiliter exiſtimat paupe⸗
rem meretur. igitur a ſimili videt ꝙ adorās
dyabolum quem putat eſſe verum deū me⸗

Latria ē virtꝰ moralis.

reatur. Hec difficultas alibi terminabitur.

¶Diſtinctio decima.

I Veritur vtrum Chriſtus ſecundum ꝙ homo ſit fi
lius dei adoptiuus. ¶In
iſta queſtiōe difficultas
eſt ſolum ex terminis/&
non in re. Vnde ſuppo⸗
nuntur ea que dicta ſunt
circa ſeptimam diſtinctionem de propoſi⸗
tionibus in quibus ponuntur iſti termini:
ſecundum ꝙ/vel inquātum. Preterea notā
dum ꝙ filius adoptiuus eſt ille qui non eſt
ab eo/cuius ē filius adoptiuus naturaliter
genitus/id eſt qui non eſt filius naturalis:
nihilominus per gratiam eius eſt adopta⸗
tus ad hereditatem ac ſi eſſet eius naturalis
filius. Vnde ſicut dicunt doctores de ratio⸗
ne filij adoptiui tria ſunt. Primo ꝙ ſit extra
neus quantum ad naturalem generationē:
id eſt ꝙ non ſit naturalis filius. Secūdo gra
tia adoptantis/ que eſt voluntas gratuita/
qua afficitur ille adoptatus. & tertium ē bo
num ad quod acceptatur ab ipſo adoptan⸗
te: puta hereditas. Iſta tria ſunt de ratione
adoptionis ſcilicet extraneitas/quātum ad
naturalem generationem. Secundum ado
ptantis gratia ſeu gratuita volūtas. Tertiū:
hereditas adoptantis ad quam acceptatur
adoptatus: quia non eſt naturalis filius nec
naturalis ſucceſſor. Et quia ſuccedit/ex ſo
la gratia ſuccedit. Ex quo ſequitur ꝙ nullū
irrationale eſt filius adoptiuus dei: qa nul⸗
lum tale poteſt ordinari ad ſpecialem here⸗
ditatem dei. i. ad beatitudinē. ¶Secūdo ſe⸗
quit ꝙ & ſi angeli fuerint creati in grāvt te⸗
net cōis opinio: nihilominus adhuc ſūt fi
lij adoptiui dei. patet: quis angeli fuerit cre
ati in grā adhuc nō ſūt filij naturales dei: &
eis naturaliter/& naturali ſucceſſione non
debet btitudo: ergo eis puenit pria ꝯditio:
ſcilicet extraneitas q̄tū ad gn̄ationē natura⸗
lē. Scdo/circa angelos habet deus gratuitā
volūtatē: & tertio eos ordinat ad heredita⸗
tem: id eſt beatitudinē: ſemp enī fuerūt gra
ti ad btitudinē: ſed qa nō fuerūt tales ex vi

Quid eſt filiꝰ adoptiui.

Scotꝰ & Bona.

Primū correlarium.

Secūdū.

generationis naturalis: ſed ſolum ex vi gra
tuite acceptationis diuine/ quia gratis acce-
ptauit eos. Igit̃ quis fuerint creati in gratia
nihilominus ſunt adhuc filij adoptiui dei.

Tertium correlarium.

¶Tertio ſequitur ꝙ nullus preſcitus eſt fi-
lius adoptiuus: & circa hoc correlarium eſt
tota difficultas: nam certũ eſt ꝙ ſtat aliquẽ
preſcitum nunc eſſe in gratia: ergo videtur
ꝙ ſit filius regni. & nõ eſt filius regni natu

Vtrũ p̃ſcitus ſit fili⁹ adoptiuus.

ralis: ergo adoptiuus: ergo tertium correla
rium falſum. ꝙ autẽ talis preſcitus ſit filius
adoptiuus. Patet: capio ſortẽ quẽ adopta-
uit plato: id eſt cõſtituit eum ſuum heredẽ.
Iſta eſt concedenda: ſortes eſt filius adopti
uus platonis: q̃uis ſortes propter culpã fu-
turam ſit priuandus debito hereditatis: nã
contingit ipſum peccare: ratione cuius pri
uabitur adoptione. i. debito hereditatis fu
ture: ita ꝙ non erit heres: nihilominus dici
tur adoptiuus. ergo ſimiliter ſi ſortes ſit in
gratia: q̃uis ſit peccaturus & ratione pecca-
ti veniat priuãdus hereditate: adhuc eſt vo
candus filius adoptiuus: ergo falſum eſt ꝙ
nullo preſcitus ſit adoptiuus. ¶Aliqui do
ctores vt Dyoniſius voluerũt dicere ꝙ nõ
eſt poſſibile de lege preſcitum mereri: q̃uis
ſit bene poſſibile preſcitũ eſſe in gratia: q̃a
dicere oppoſitum eſſet hereticum: quia par
uulus preſcitus & baptiſatus eſt in gratia:
ſed nõ eſt poſſibile preſcitum mereri: quia
apud eos de ratione meriti eſt: ꝙ deus acce
ptet illud ad beatitudinem. i. ꝙ velit volũ
tate beneplaciti/ & abſoluta pro actũ illo
dare ei vitam eternam. Vnde bene ſequitur
Vult deus volũtate beneplaciti: & abſolu-
ta dare iſti pro actu iſto meritorio vitã eter
nam. ergo dabit: & vltra dabit: ergo nõ eſt
preſcitus. Vnde tales doc. dicerent ꝯformi
ter ꝙ eſſe filium adoptiuum/ eſt eẽ accepta-
tum ad vitam eternam: & caperent eſſe acce
ptatum pro eo/ ꝙ eſt deum velle volunta
te beneplaciti & abſoluta illi conferre bea
titudinem: tunc implicat preſcitũ eſſe ado
ptatum: quia bene ſeq̃tur: vult dare illi bea
titudinem voluntate beneplaciti/ & abſo
luta: ergo dabit: ergo nõ eſt preſcitus. Sed
ſi dicamus illum eẽ filium adoptiuum/ qui
non eſt naturalis filius: ſed per gratiam eſt
adoptatus ſecundum preſentem iuſticiam
adherẽtem: id eſt deus habet velle ꝯditio-
natum circa iſtum dandi ei beatitudinem/
ſi in eo ſtatu/ in quo eſt decedat: tunc talis
preſcitus eſt adoptiuus: ſed vocando ado-
ptiuum qui eſt acceptatus ſecundum eter-
nam predeſtinationem: id eſt cui volunta-
te beneplaciti/ & abſoluta vult deus dare
beatitudinem: tunc nullus preſcitus eſt fi-
lius adoptiuus. Ex iſto ſeq̃tur aliud: ꝙ exi-
ſtens in gratia nõ eſſet filius adoptiuus. pa
tet: aliquis preſcitus eſt in gratia: ergo aliq̃s
exiſtens in gratia non eſt filius adoptiuus.
Conſequenter ſequitur aliud: videlicet/ ꝙ
aliquis qui nõ eſt in gratia eſt filius adopti
uus: quia aliquis eſt predeſtinatus non exi-
ſtens in gratia: & ille eſt filius adoptiuus.
igitur. Iſtis ſuppoſitis vidẽdum eſt de que-
ſtione. Vtrum Chriſtus ſecundũ ꝙ homo

Ad p̃ncipale q̃ſitũ r̃ndet.

ſit filius adoptiuus. Dico ꝙ illa ẽ falſa: chri
ſtus ſecũdum ꝙ homo eſt filius adoptiuus
quia infert iſtam: omnis homo ẽ filius ado
ptiuus: & etiam iſtam ſi aliquid eſt homo:
vel quia aliquid eſt homo: eſt filius adopti
uus. Ille ſunt exponentes: & quelibet illarũ
eſt falſa: igitur illa exponibilis eſt falſa. Sed
difficultas eſt/ vtrum iſta ſimpliciter & ſine
addito ſit ꝯcedenda: chriſtus eſt filius ado-
ptiuus. Dico ꝙ eſt falſa: quia bene ſequitur

Difficultas.

Chriſtus eſt filius dei adoptiuus: ergo nõ
eſt naturalis dei filius: & nõ naturaliter de
betur ei hereditas: ſed hoc eſt falſum: quia
Chriſtus eſt ſecũda perſona in diuinis: quã
uis aliud connotet: & illa ſecunda perſona
eſt dei naturalis filius: & naturaliter debe-
tur ei hereditas: non per gratiam: ergo in ri
gore illa eſt falſa/ Chriſtus eſt filius adopti
uus. Sed vtrum concedatur iſta: chriſtus ſe-
cundum humanitatem eſt filius dei adopti
uus. Dico primo ꝙ eſt differẽtia inter iſtas:
chriſtus ſecũdum humanitatẽ eſt filius dei
adoptiuus: & Chriſtus ſecũdum ꝙ homo
eſt filius dei adoptiuus: nã ly ſecũdũ ꝙ ẽ di
ctio diſtrahens. vnde filius eſt nomen ſup-

poſiti:& cum humanitas nō ſit filius: quia nō eſt ſuppoſitū: iō dico ꝙ iſta ī rigore eſt falſa: Chriſtus ſecūdum humanitatem eſt filius adoptiuus. Similiter illa eſt falſa: Chriſtus ſecūdum ꝙ homo eſt filius dei adoptiuus: quia exponentes ſunt falſe. Licet ergo Chriſtus ſecundum humanitatem non ſit filius naturalis: tamen quātum ad humanitatem debetur ei hereditas: quia ex gratia & gratuita voluntate dei eſt acceptatus ad hereditatem. ¶Dubitatur primo vtrum chriſtus inquātum homo ſit perſona. Dico ꝙ

Dubium primum. ſi exponatur conditionaliter/ſeu cōcomitanter eſt vera: Chriſtus eſt pſona: Chriſtus eſt homo: omnis homo eſt perſona. humanitas enim Chriſti nō eſt perſona/neqꝫ homo: quia homo eſt nomen ſuppoſiti. Si vero capiatur cauſaliter: illa eſt falſa: quia vltima exponens eſt falſa videlicet quia aliqd eſt homo: illud eſt perſona: nam eſſe hominem non eſt cauſa: quare chriſtus eſt pſona.

Humanitas xp̄i ſi eſt homo

¶Secūdo dubitatur vtrum Chriſtus ſecundum ꝙ homo/ſit p̄deſtinatus. Dico ꝙ falſa eſt: quia exponētes ſaltem tertia/& quarta ſunt falſe: ſed de iſtis inquirendum eſt an iſta ſit vera Chriſtus eſt predeſtinatus: ſimiliter iſta/Chriſtus ſecūdum humanitatem eſt predeſtinatus. & per conſequens vnio nature humane cū diuina in perſona verbi cadit ſub p̄deſtinatiōe. ¶Pro declaratione notādum ꝙ eſſe predeſtinatū eſt eſſe p̄ordinatum ad vitam eternam. & ſic dicunt doc. puta Bonauentura & alij: ꝙ anteꝗ̄ aliquis habeat vitam eternam: oportet ꝙ ille prius fuerit ordinatus/quia ille dicitur predeſtinatus qui aliquando caruit vita eterna nihilominus eſt p̄ordinatus a deo: & ſic xp̄s non ē predeſtinatus iſto modo: quia nunꝗ̄ caruit vita eterna. Sed de iſta Chriſtus ē predeſtinatus ſecūdum humanitatem ad vitā eternam. Certum eſt ꝙ xp̄s aliquando non fuit beatus ſecundum humanitatem/quia aliquando xp̄s non habuit humanitatem: & quandocunqꝫ habuit humanitatem fuit beatus ſecundum humanitatem. & ſic quādo non habuit humanitatem non fuit beatus ſecundum illā: & erat ordinatus ad beatitudinem ſecundum illam: & ſic iſta eſt vera Chriſtus eſt predeſtinatus ſecundum humanitatem. Ex dictis ſatis patet ꝙ non eſt idem eſſe predeſtinatum & eſſe filium adoptiuum: quia predeſtinatum non eſt nomē ſuppoſiti: filius autem eſt nomē ſuppoſiti.

Dubium ſecundū.

Eſſe p̄deſtinatum quid ſit.

Aduerte

¶Diſtinctio Vndecima.

Queritur conſequenter. Vtrum ſicut Chriſtus dicitur creator debeat etiā dici creatura. de iſta propoſitiōe chriſtus eſt creator nō eſt difficultas/q̄a fide credendū ꝙ eſt deus Reſtat ergo difficultas an ſit creatura. Pro ſolutione noto ꝙ creatura dupliciter capitur ī propoſito. Vno modo pro quolibet entitate que habet eſſe poſt non eſſe. & ſic omnis res facta dicitur creatura: & ita capitur regulariter. Alio modo capitur creatura pro re a ſolo deo producta ex nihilo: id eſt cuius nulla pars p̄fuerat/iſto modo angelus & anima ſunt creature. gratia: virtutes īfuſe &c̄. Sed aſinus nō eſt creatura iſto modo: quia non eſt a ſolo deo productus: etiam quando producitur aliqua pars eius prefuit. Iſto modo humanitas Chriſti non eſt creatura/quia non a ſolo deo producta eſt: nam vigo Maria actiue concurrit ad illam producendam & aliquid eius prefuerat: ſcilicet materia. Vnde idem eſt dicere Chriſtus ſecūdum humanitatem eſt creatura: & humanitas eſt creatura. & de iſta non eſt difficultas: ſed de iſta Chriſtus eſt creatura ſine addito. Magiſter dicit ſimpliciter ꝙ non. Auguſtinus videtur dicere ꝙ ſic: & Paulus Cum venit plenitudo temporis miſit deus filium ſuum factum de muliere factum ſub lege. ad galatas quarto. Dico ꝙ creatura vt dictum eſt capitur vno modo pro entitate que poſt non eſſe habet eſſe: & ſic iſta eſt falſa: Chriſtus eſt creatura: quia iſta eſt falſa Chriſtus aliquando non fuit: Secūdo modo capitur creatura pro entita que habet eſſe poſt non eſſe: vel q̄ ſubſiſtit

Creatura capit duplr.

in natura que habet eſſe poſt non eſſe: & iſto modo chriſtus eſt factus: quia ſubſiſtit in natura humana que habet eſſe poſt non eſſe. Nam bene ſequitur eſt factus homo: er go eſt factus: quia habet ſubſiſtētiam in na tura humana habente eſſe poſt non eſſe: & ſic capit Paulus ad galatas quarto. Pro iſto dubio dico ꝙ regulariter theologi negant iſtam Chriſtus eſt creatura propter hereſes quia heretici voluerunt dicere ꝙ Chriſtus eſt pura creatura. Ideo negatur illa chriſtus eſt creatura / & nō propter aliquā falſitatē.

Cur nega tur iſta xpūs ē cre atura.

¶ Diſtinctio duodecima.

QVero ꝯſequenter. Utrū humana natura aſſūpta a Chriſto vel ipſe Chriſtus qui ē deus & homo potuit ſubiacere peccato. ¶ Imprimis ſupponendum eſt ꝙ predicata nature diuine & humane cōueniunt Chriſto. Ideo queſtio poteſt itelligi an Chriſtus potuit ſubiacere peccato ſecundum naturā diuinam vel humanā. hoc eſt ſecūdū quālibet naturarum in quibus ſubſiſtit Chriſtus an humana natura illa potuit ſubiacere peccato. & hoc poteſt iterū intelligi. Utrū humana natura per ſe & ſecundū ſe cōſiderata potuit ſubiacere peccato. vel vtrum potuit ſubiacere peccato ipſa exiſtente vnita: hoc eſt an iſta ſint cōpoſſibilia hec natura ſubiacet peccato: & hec natura eſt diuinitati vnita. Et reſpondebitur ad queſtionē ſecundū quēlibet iſtorum ſenſuum. Supponiť ſecūdo ꝙ peccare nihil aliud ē ꝙ̄ agere vel omittere contra rectam rationem. Unde eſt ſatis bona difficultas circa hoc quomodo hoc ē intelligendum: ꝗuis non multum ad propoſitum preſētis ſpeculationis. certum eſt ꝙ non peccat quis ideo quia agit contra rectam rationem exiſtentē in eo / quia ſtat ſortem peccare quando nullam habet conſciētiam rectam / ſed preciſe erroneam cui ſe cōformat vel difformat: quia vtroq̄ illorum modorum poteſt peccare ſi illa conſcientia ſit vincibilis. peccare igitur nō eſt agere cō tra rectam rationem actu exiſtentem. Similiter non dicitur quis peccare ex eo quia agit cōtra aliquam rationem que ſi ineſſet in eo eſſet ratio recta. Patet: quando ſortes habet ignorantiam inuincibilē de berta ꝙ eſt ſua vxor & ab eo cognoſcēda: illam cognoſcē do non peccat: quia ignorantia inuicibilis cum excuſat nihilominus agit contra rationem aliquam puta contra hāc. hec non eſt cognoſcenda a me que ſi eſſet in eo eſſet recta: ergo peccare non eſt hoc preciſe agere contra rationem / que ſi ineſſet in peccante eſſet recta. ¶ Difficultas eſt. vtrum ſit idem conuertibiliter peccare & agere contra rectam rationem vel omittere aut que ineſſet aut que debet ineſſe. & apparet ꝙ non propter duo: nam quando ſortes agit cōtra rationem erroneam ipſe peccat & tamen non agit contra rectam rationem que ineſt aut debet ineſſe: ergo agit ꝯformiter ad rationem que ineſſet recta ſi ineſſet puta ad oppoſitū conſcientie erronee. vt habeo iſtud dictamen ꝙ eſt mentiendum: & tamen nolo mentiri ſtante tali dictamine ago cōformiter ad rectam rationem que ineſſet aut debet ineſſe. Nam agere conformiter ad aliquam rationem eſt velle facere taliter qualiter conſcientia vel illa ratio dictat eſſe faciēdum vel nolle facere ſecundum ꝙ erronea dictat: ergo non eſt idem peccare & agere difformiter ad rectam rationem que ineſſet aut debet ineſſe. Ex altero videtur ꝙ non ſit idem: & ibi eſt difficultas. Primo certum ē ꝙ non teneor pro ſemper habere dictamen ꝙ nō eſt occidēdum. ſit ergo tempus iſtud pro quo non teneor dictare ꝙ non eſt occidendum pro hoc tempore: ex ſimplici apprehenſione poſſum elicere velle occidere libere / tunc pecco. & tamen falſum eſt dicere ꝙ difformiter ago ad rectam rationem que debet ineſſe mihi aut ineſſet: quia non obligor pro nunc dictare / ergo apparet ꝙ nō ſit idem peccare & agere difformiter ad rectam rationem que ineſſet aut debet ineē. quomodo ergo intelligitur ꝙ peccare eſt agere vel omittere ꝯformiter ad rectā rōnē.

Quid peccare.

Dubium

Prīa rō

Secūda ratio.

Subtilis modus dicendi.

Dico pro nunc ꝙ omne peccare ē agere vel omittere contra rectam ratõnem diuinam. patet de omni peccato dictat deus non eſſe faciendum illud. imo eo ꝙ vult non eſſe faciendum vult me obligari ad non faciēdū. nam propter alterum iſtorum duorum ſū obligatus ad non faciendum: vel quia deus vult me obligari ad non faciendum: vel quia dictat me obligari ad non faciendum: Si intelligatur ꝙ peccare eſt agere vel omittere conformiter ad rectam rationem diuinam: tunc non eſt difficultas. Sed doctores non communiter ſic intelligunt: ſed cõcludunt vltimatam rationem obligatõnis/rationem humanam. & ſic dico ꝙ omne peccare eſt difforme alicui ratione humane & recte que ineſſet aut que eſſet recta ſi ineſſet.

Ad primã rõem

Iam ſoluenda ſunt duo que faciunt in oppoſitum. primo de illo qui agit contra conſcientiam erroneam peccat/ qui nult mentiri dictante conſciētia ꝙ eſt metiendum quomodo ſaluatur ꝙ ille actus ſit difformis rationi recte. imo videtur conformis rationi recte que eſſet recta ſi ineſſet: nam iſta eſt cõformis vero. ſ. nole mentiri: ergo omni rationi recte: quia omne verum omni vero cõſonat. dico ꝙ ille actus eſt difformis alicui conſcientie recte ſaltem vniuerſali: puta iſti non eſt agendum contra conſcientiam. & ſufficit ad malitiam actus difformitas ad illam rationem rectam vniuerſalem. Ideo eſt difformis alicui rationi recte que eſſet recta ſi ineſſet.

Ad ſecũdum.

¶ Ad aliud ſit ſortes dictans inuicibiliter de non ſua ꝙ eſt ab eo cognoſcenda volendo cognoſcere non peccat: immo meretur ſecundum probabiliorem opinionem & tamen agit contra conſcientiam ꝙ̃ eſſet recta ſi ineſſet. Dico ꝙ eſſet erronea ſi i eſſet cum tali diſpoſitione que eſt in ſorte/ habet enim duo iudicia: vnum ſpeculatiuū ſcilicet hec eſt mea/ & aliud practicum. hec eſt a me cognoſcenda. ſi enim ſortes haberet iudicium oppoſitum illi ignorantie inuicibili ſpeculatiue quam actu habet puta. hec non eſt mea tunc iſta eſſet recta. hec nõ eſt a me cognoſcenda: ſed cum illis diſpoſitionibus puta ſuppoſito illo dictamine in uincibili ſpeculatiuo cū cõſcientia iſta. hec non eſt a me cognoſcenda eſſet erronea: & ſic dico ꝙ omne peccare eſt agere vel omittere contra rectam ratõnem humanam que ineſſet aut ieſſe debet. Iſtis ſuppoſitis ſit prima concluſio.

reſolutio

Pria cõcluſio reſpõſiua ad qõnes

¶ Chriſtum peccarē ſecūdū diuinam naturam eſt penitus impoſſibile: quia peccare eſt agere vel omittere contra rectam rõnē: & recta ratio nõ dr̄ recta niſi p conformitatē ad voluntatē diuinā: ſed xp̄m agere difformiter ſecūdū diuitatē ad volūtatē diuinā ē impoſſibile. quia bene ſequit agit per voluntatem diuinam: ergo non agit difformiter ad illam & per conſequens cum ratio recta dicatur cõformiter ad diuinam non poteſt agere contra eam.

Secūda concluſio

¶ Secūda concluſio humanitas chriſti in ſe conſiderata poteſt ſimpliciter & abſolute peccare: patet humanitas chriſti poteſt eſſe derelicta a diuinitate & non eſſe amplius vnita: nec eſſe dotata gratia & adiutorio reſiſtēte quo facto poterit omittere vel agere cõtra dictamen rectum. igitur.

Tertia.

¶ Tertia cõcluſio natura humana vt vnita verbo non poteſt de lege ordinata ſubiacere peccato: patet natura humana vt vnita verbo eſt beata ab inſtanti conceptionis: ſed de potentia ordinata nullus beatus poteſt peccare: ergo de potentia ordinata vt vnita verbo non põt peccare.

Difficultas.

Difficultas eſt inter doc. vtrum de potentia abſoluta: iſta duo ſint compoſſibilia natura humana eſt vnita verbo & peccat/ nam de potentia abſoluta deus poteſt aſſumere naturam non dotatā maiori grā ꝙ̃ ego habeam: non videtur enim implicare contradictionem quin deus poſſit meam ſuppoſitalem exiſtentiam terminare me inſcio vtrum terminet vel non: abſꝗ datiõe noue gratie: quo fc̄o ſtabit me peccare: tūc vt nunc: quia habebo eaſdem cauſas ſufficientes ad peccandum: puta liberum arbitrium/ cognitionem boni & mali: & non habebo maius reſiſtens ꝙ̃ nunc: ergo potero elicere actum peccati. Occham in tertio declinat magis ꝙ ſunt ꝑpoſſibilia propter ar

gumentum factum: quia non videtur ipli-
catio quin deus aſſumere poſſit naturã pri-
us non aſſumptã nullam gratiam de nouo
communicando iſti nature: & tunc poterit
eque peccare ſicut ante. ergo illa eſt poſſibi
lis de potentia abſoluta: humanitas eſt vni
ta verbo: & tamen ipſa peccat. Opinio ta-
men communior doct. eſt ꝙ nõ eſt poſſibi
lis. Et ad argumentum deus poteſt naturã
aſſumere que prius erat peccabilis ei nõ cõ
municata beatitudine. concedo q̃uis henri
cus degandauo hoc neget. Inſuper poteſt
aſſumere naturam que prius erat peccabilis
non commuicata ei gratia aliqua de nouo
ego fateor de gratia gratum faciente. ergo
illa natura tunc poterit peccare. nego: imo
dico ꝙ nõn poteſt aſſumere quin illi natu-
re communicet maiorem gratiam gratis da
tam q̃ ante: quia non poteſt aſſumere natu-
ram talem quin eam ſpecialiter conſeruet
vltra modum quo conſeruat ceteras creatu
ras: & dico ꝙ impeccabilitas alicuius natu
re vt erat humanitatis chriſti & virgis ma-
rie non prouenit a gratia gratum faciente
puta ab illo habitu: quia non neceſſitat: ſed
preciſe prouenit a gratia gratis data: puta a
ſpeciali adiutorio ad vitãdum actus malos
& faciendum bonos: ergo implicat etiã de
potentia abſoluta humanam naturam vni
tam herbo peccare: & hoc propter ſpecialẽ
conſeruationem que non eſt a gratia gratũ
faciente: ſed gratis data. & iſta opinio vide
tur apparentior. Cõtra natura humana vni
ta verbo eſt libera libertate contradictiõis
ergo habito dictamine de aliquo ꝙ ſit faci-
endum eſt in ſua poteſtate non elicere vel-
le conforme: quia ſi non: iam non eſſet libe
ra q̃tum ad hoc: ſed naturalis: & per conſe-
quens non meretur. & eſt argumentum cõ
mune quod fit de virgine & humaitate xp̃i
& cum arguitur eſt libera: verũ eſt. ergo ha
bito dictamine de aliquo faciendo poteſt
non elicere etiam ſuppoſita vnione ab ver
bum. nego conſequentiam: nam humaitas
chriſti elicuit multos actus libere libertate
contradictionis: ad quos non obligabatur

Arguit.

Solutio.

& de hoc non facio difficultatem. Sed dico
ꝙ quandocũq; habuit dictamẽ ꝙ hoc erat
faciẽdum ſub pena peccati ſi habuit tale di-
ctamen non fuit in poteſtate illius ſtante il-
lo dictamine non facere. & ſic non eliciebat
libere libertate contradictionis: ſed liberta-
te complacentie ſicut dicitur de beatis & cũ
infertur. ergo ille actus non eſt meritorius
noui meriti. dico ꝙ de lege conſequentia eſ
ſet bona: ſed xp̃us poteſt acceptare actus li-
beros libertate complacentie ad nouũ me-
ritum: ſicut acceptat actus liberos libertate
contradictionis. ¶ Dubitatur primo. vtrũ
deus ſecundum naturã diuinam poſſet pec
care. Videtur ꝙ ſic: quia poteſt mentiri / &
decipere: ergo poteſt peccare. Itẽ xp̃us ſecũ-
dum diuinitatem poteſt precipere alicui vt
mentiatur: ergo poteſt mentiri: conſequen
tia eſt certa: immo precipere alicui qđ men-
tiatur eſt forſan equale peccatum ſicut men
tiri. Item tertio regũ vl. quẽrenti domio qs
decipiet achab: cum rñdiſſet ſp̃ũs apoſtata.
Ego decipiam / egrediar: & ero ſp̃ũs mẽdax
in ore omnium prophetarum eius. dicit ei
deus. decipies: & preualebis: precepit deus
angelo ꝙ deciperet prophetas achab. ergo
deus poteſt ſecundum diuinitatem precipe
re alicui ꝙ mentiatur. ¶ Quantum ad pri-
mum dico ꝙ poteſt dicere propoſitionem
falſam. Nam dicendo diſiunctiuam com-
poſitam ex contradictorijs dicit vnam pro
poſitionem falſam: ſed non poteſt aſſerere
vnam propoſitionem falſam: & hoc requi
ritur ad mentiri. Ad ſecundum nego ꝙ po
teſt deus ſecundum diuinitatem decipere q̃
uis aliqui ꝓcedãt. Ad probationẽ de achab
dicunt ꝙ capitur prenunciatiue & non im
peratiue. vt fac. i. facies / vel capitur permiſ
ſiue. i. permittam te facere: & certum eſt ꝙ
non precepit. nam mentiri eſt per ſe malum
in creatura: ideo deus non poteſt illud pre
cipere. Vnde omnes prophetie vel dicta ꝓ
phetarum que videntur eſſe falſa non ſunt
ſed debent intelligi. vel comminatiue: vel
cum conditione: vel cum decẽtia: vel cathe
gorice: puta mutando preceptiuam in ca-

Dubium primum.

thegoricam: vt quando deus loquebatur Ioſue: vade craſtina die niniue ſubuertetur loquebatur comminatorie & cum conditione: puta ſi non conuertatur ſubuertetur. Vnde propoſitiones de futuro que important aliquam penam: vel punitionem: vel remuneratioń debent exponi per dignus vt qui gladio percutit: gladio peribit. i. dignus eſt perire. quarto cathegorice. vt quando Chriſtus loquebatur iude. quod facis: fac citius loquebatur non iperatiue: ſed cathegorice. i. quod facis: cito facies. Vnde verbum dei quod videtur eſſe preceptiuū ad malum mutatur preceptiuum in verā & ſimplicem cathegoricam: vt fac. i. tu facies &c. omnes paſſus difficiles prophetarum ſoluuntur aliquo iſtorum quatuor modorum. Secūdus dubium. ¶Secundo dubitatur: vtrum decuit deum aſſumere naturam de maſſa perditionis. dicitur ꝙ licet potuit aliunde aſſumere naturam q̄ de humano genere: decuit tamē ꝙ de humano genere poſtq̄ erat redimēdū genus humanum per aliquem cōformem ī natura humana. ¶Tertio dubitatur quare Tertium non aſſumpſit naturam ade/ vt in eodē numero fieret reparatio in quo factū fuit peccatum. Dicitur ꝙ non fuit decens ꝙ poſtq̄ illa natura ſubiacuit peccato propter indignitatem vt illā aſſumeret: ſed aliam naturam humanam in qua non fuit peccatum: ſed iſte non ſunt rationes vincentes: quia nulla eſt alia ratio quare citius hanc vel illā aſſumpſit niſi voluntas diuina cui ſic placuit aſſumere hanc & non illam.

¶Diſtinctio decimatertia

POſtea q̄ magiſter egit in precedentibus diſtinctionibus de miſterio incarnationis & de conditionibus ſequentibus ad illam. Iam tractare incipit de donis nature aſſumpte collatis. Ideo queritur in hac diſtinctiōe an ſumma gratia creabilis ſit anime chriſti collata. & an ſit dabilis ſumma gratia poſſibilis. ¶Quātum ad primum articulū noto ꝙ in propoſito capitur gratia pro habitu gratum faciente: & nō pro gratia gratis data. Vnde regulariter tenent doctores ꝙ gratia gratum faciens & charitas ſunt idē habitus licet. s. Tho. dicat oppoſitū. de itētione huiuſmodi habitus tractāt doct. xvij diſtinctione primi. & communior opinio eſt ꝙ intentio fit per additionem noui gradus ad gradum. Ly ſūma dupliciter exponit. ¶Suppon itur ſecūdo qñ queritur vtrum ſit dabilis ſumma gratia ꝙ ly ſumma exponitur dupliciter & affirmatiue & negatiue Affirmatiue ſūma. i. omni alio maior. Vtrum ſit dabilis aliqua gratia omni alia poſſibili maior. ita ꝙ non ſit poſſibilis aliqua ſibi eq̄lis. Negatiue ſūma. i. q̄ nulla eſt maior. hoc eſt vtrum ſit dabilis aliqua gratia qua nulla poſſit eſſe maior. Nō querunt doct. an ſit dabilis ſumma in prio ſenſu. puta exponēdo affirmatie: quia nulla eſt dabilis quin deus poſſit creare equalē Sed ſolum difficultas eſt an ſit dabilis ſumma negatie. i. an ſit dabilis vna qua nō poſſit eſſe maior. ita ꝙ deus non poſſit illam intendere per additionem noui gradus vnitiue cum illa. Et prima difficultas bipartitur Primo: vtrū ſit dabilis ſumma ſimpliciter: tam in ſubiecto q̄ extra ſubiectum: ita ꝙ deus non poſſit illam intendere nec producere intentiorem in ſubiecto nec etiam extra ſubiectum. Secundo. vtrum ſit dabilis ſumma poſſibilis in determinato ſubiecto. puta in ſorte. ita ꝙ deus non poſſit illam intēdere in illo ſubiecto: q̄uis poſſet forſan intendere extra illud ſubiectū. hoc eſt ꝙ tota capacitas anime ſit omnino repleta ¶Quātum ad primam difficultatem. vtrum ſit dabilis ſumma ſimpliciter in ſubiecto & extra ſubiectum. dicit Sco. in preſenti diſtinctione ꝙ ſic: puta ꝙ eſt dabilis aliqua gratia creabilis a deo ſumma ſipliciter ita ꝙ deus nō poſſet maiorem producere q̄uis poſſet eq̄lem. & ſic non poſſet vnum gradum vnitiue illi addere & ſic concluſio Scoti talis eſt. Sco. opi. deus poteſt creare gratiam & illam non poterit intendere nec poterit etiam aliquā maiorem producere. Ad hoc probandum ad•

Quod ſit dabilis ſũma grã Rõnes Scotus.

ducit Sco. multas ratioẽs ſed duas precipu
as tangam que tamen nihil habent apparẽ
tie/nec credo illas eſſe ſcoti ſed additas per
aliquem dictis ſuis. Prima talis eſt. ſignata
aliqua grã valde parua puta/a/ vnius gra
dus queritur ergo: vtrum contingat in infi
nitum aſcendere ſurſum/vel vtrum in aliq̃
certa in aſcendendo ſit ſtatus puta ꝙ nõ cõ
tingit aſcendere vltra. Si ſecundum: ergo ẽ
dabilis ſumma poſſibilis vltra quam non
contingit aſcendere. Si primum. ſ. ꝙ conti
gat aſcendere in infinitum ſuper /a/ paruã
gratiam & q̃to aliqua gratia plus diſtat ab
illa parua eſt perfectior: quia quãto plus di
ſtat eſt intentior: & q̃to intentior tanto per
fectior. ergo illa que in infinitum diſtat eſt
infinite perfectionis. cõſequentia eſt certa.
Secundo arguit ſco. Deus videt omne crea
bile & quicquid deus videt creabile poteſt
vnica creatione creare: tũc arguitur ſic/in i
finitum maior gratia q̃ ſit iſta eſt creabilis
per opinionem oppoſitam ꝙ nõ ſit ſtatus
in aſcendendo: ergo deus videt in infinitũ
maiorem. & vltra. deus videt in infinitum
maiorem. ergo illam poteſt creare. ponaẽ i
eſſe: tunc erit infinita. conſequens eſt falſũ.
puta ꝙ ſit dabile infinitum. ergo eſt ſtatus
in creabilibus gratijs: & non eſt aſcenſus ĩ
infinitũ ſuper illam ſignatam. Eſt altera ps
problematis probabilior quam omnes te
nent preter Scotum qui eſt ſigularis. i. vni
cus in ſua opinione. Et pro illa altera opi
nione ſupponitur ꝙ non eſt poſſibile ꝙ in
finitum ſit nec intentione: nec magnitudi
ne. hoc ſuppoſito dicunt ꝙ non eſt dabilis
ſũma gratia creabilis: quia illa eſſet ſumma
& infinito nichil poteſt eſſe maius iſta ſup
poſitione admiſſa dicunt ꝙ nõ eſt dabilis
ſumma gratia poſſibilis. ¶ Ratio occham
eſt in qua fundãtur regulariter doct. quan
docunq; ſunt duo indiuidua eiuſdem ſpe
ciei ſpecialiſſime ſi aliquid conuenit vni il
lud non repugnat alteri immo eſt poſſibi
le alteri hoc ſuppoſito ſic arguit. Occham
ſi ſit poſſibilis aliqua ſumma grã. Eodem
modo arguam de omni qualitate mundi.

Hec opinio ẽ occhã. Gregorii & aliorum

puta de colore & de quacũq; virtute. ſup
ponatur ꝙ deus producat modo illam ſũ
mam gratiam que eſt poſſibilis & ſit/a/tũc
capio duas alias gratias non ſummas. ſ. b.
&/c/tunc ſic arguitur/b/&/a/ ſunt eiuſdẽ
ſpeciei ſpecialiſſime: quia ſunt gratie. & ſi
cut albedo intẽſa & albedo remiſſa ſũt eiuſ
dem ſpeciei ſpecialiſſime. ita gratia intenſa
& gratia remiſſa. tũc arguitur ſic /b/ gratie
non repugnat vniri/c/quia non eſt ſumma
ergo/b/non repugnat ꝙ vniatur/c/ &/a/
eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime cum/b/ er
go/a/non repugnat ꝙ vniatur/c/conſeq̃n
tia eſt nota ex ſuppoſitione que ſatis cõmu
nis eſt. tunc arguitur ſic. non repugnat/a/
gratie ꝙ vniatur/c/ergo non repugnat/a/
gratie ꝙ intendatur. conſequentia tenet qa
ex tali vnione reſultabit intentior qualitas
& vltra non repugnat/a/gratie ꝙ intenda
tur. ergo/a/gratia nõ eſt ſumma poſſibilis
& loquimur de ſumma intentione. & iſta
eſt ratio in qua regulariter fundant ſe doct.
ad probandum ꝙ non ſit dabilis ſumma
gratia poſſibilis: q̃uis argumentum nõ ſit
euidens & cogens: habet tamen ſatis bonã
apparentiam. ¶ Sed oſtenditur nunc ꝙ ra
tiones ſcoti non concludunt nec habẽt ap
parentiam. Nam Scotus bene concedit: ꝙ
non eſt dabilis ſummus numerus poſſibi
lis. nam quacunq; multitudine hominum
data: deus põt iterũ vnũ creare: imo ſi mũ
dus pcederet ĩ ĩfinitũ pcederet in ĩfinitum ĩ
numero hominum: ergo quocunq; nume
ro creato deus poteſt maiorẽ creare: vnde
non ſequitur ſignato/a/puta numero bina
rio in infinitum eſt aſcendere ſuper ly/a/&
quanto aliquis numerus magis diſtat ab il
lo numero: tanto eſt maior numerus: ergo
ille numerus qui in infinitum diſtat: eſt infi
nitus numerus. Hoc argumentum nõ ha
bet apparentiam: ergo pariformiter hoc ar
gumentũ non habebit apparentiã. eſt in in
finitum aſcendere in gratijs creabilibus ſup
iſtam gratiã creatam: ergo q̃to aliqua plus
diſtat ab iſta eſt perfectior: ergo que in infi
nitum diſtat: eſt infinite perfecta/ nõ valet

conſequentia. Ecce q̃tum ad primum pun-
ctum difficultatis: ſiue primum membrum
videlicet ꝙ non eſt dabilis ſumma grā poſ
ſibilis: quin deus poſſit ſemper creare maio
rē ſuppoſito ꝙ non ſit dabile infinitum.
Difficultas. ¶ Sed eſt difficultas maior/an ſit dabilis ſū
ma in hoc ſubiecto: ita ꝙ non poſſet eē ma-
ior in hoc ſubiecto propter incapacitatem
illius ſubiecti: quis deus poſſet maiorē ex-
tra illud ſubiectum producere. ¶ Quantū
Triplex eſt capacitas. ad hanc difficultatem ſupponendum ē ꝙ i
anima ſunt tres capacitates. i. anima eſt tri
pliciter capax alicuius. primo anima eſt ca
pax actiue. i. anima eſt potens aliquid pro-
ducere. Secundo anima eſt capax paſſiue. i.
Actiua. potens illud recipere in ſe: Tertio anima eſt
capax vitaliter ſeu perceptiue: hoc eſt: aīa ē
Paſſiua. potens per illud percipere: per illud vitali-
ter immutari: nam non eſt difficultas quin
perceptiua cuiuſcūq; anima eſt capax actiue illius ſit ca
pax paſſiue: ſed anima eſt capax alicuius paſ
ſiue cuius nō eſt capax actiue. Nam recipit
gratiam & non producit illam. ¶ Sed ē dif
ficultas inter doct. Vtrū anima ſit alicuius
capax vitaliter: cuius nō ſit capax actiue. i.
potens illud vel cognoſcere: vel velle: & ta
men nō poſſit illud producere. Doct. mul
ti dicunt ꝙ ſic: & anima percipit per viſio-
nem beatam: & tamen non poteſt produ-
cere eam. ideo non ſequitur: anima immu-
tatur per hoc cognoſcendo vel volendo:
ergo anima agit illud ſecundū eos. ſ. ochā
De aliaco tamen dicit oppoſitum: ꝙ cogni
tio producitur actiue a potentia: & ſic bene
ſequitur ſecundum De aliaco: eſt capax illi
ius perceptiue: ergo & actiue. Que iſtarum
opinionum ſit probabilior: videtur michi
ꝙ prima ſit probabilior: & eſt opinio adā:
& de caſtro ꝙ deus non poteſt ponere qua
litatem/que eſt naturaliter notitia in ſubie
cto perceptiuo/quī ſit notitia eius: & ſicut
non poteſt ponere calorem: quin reddat ſu
biectum calidum: ita non poteſt ponere in
ſubiecto cognitionem quī aliquid cogno
ſcat. Iſtis ſuppoſitis pono talem concluſio
nem. ¶ Anima eſt finite capax actiue. i. aīa
ſolum finite poteſt agere: patet. Poſſe age-
re importat perfectionem ſimpliciter: ergo Doctoris reſolutio
cuicūq; competit infinite: illud eſt infinite
perfectum ſimpliciter: ſed quelibet creatu-
ra rationalis eſt finite perfecta: ergo poſſe a
gere ſolum conuenit ei finite. Certum eſt/
ꝙ poſſe aliquid producere eſt perfectionis Quod anima ſit finite actiuitatis.
immo inter omnes perfectōnes eſt perfectiſ
ſima: ideo ſi alicui competat infinite: illud
eſt infinite perfectum: & ſolum cōpetit deo
& per conſequens anime/& cuilibet rei cre
ate ſolum finite competit: Vtrum autē ani-
ma ſit īfinite capacitatis paſſiue. dico ꝙ ſic:
q̃uis ſit difficultas inter doctores/tamen ꝓ
babilior opinio videtur michi ꝙ eſt infini
te capacitatis paſſiue. i. non poteſt tantam
formam recipere: quin maiorem: & ſic in in
finitum aſcendēdo: & anima q̃tum ad hāc
capacitatem ſe habet per modum materie:
Vnde dicit Ariſtoteles ꝙ materia prima eſt
infinite capacitatis: ideo dico q̃tum ad hoc
ꝙ eſt poſſe recipere: anima eſt infinite capa
citatis: vnde ſi eſſet infinitus calor itenſiue
deus poſſet illum ponere inheſiue in mate-
ria prima: ſimiliter ſi eſſet infinita qualitas
ſpiritalis: deus poteſt illam ponere iheſiue
in anima: nam inherere/ſiue recipere non ī
portat perfectionem: ſed eſt imperfectōnis.
ergo non repugnat creature: & illud eſt ꝓ-
babilius. ¶ Ex iſto ſequitur ꝙ non eſt dabi Correlarium.
lis ſūma gratia poſſibilis ī hoc ſubiecto ſal-
tem ineſſe qualitatis. quia quacūq; data ma
ior poteſt dari/ſic non ē dabilis ſumma ex
tra ſubiectum. ¶ Vtrum ſit dabilis ſumma
ineſſe vitalis immutationis. i. ineſſe gratie
Difficultas eſt vtrum hoc ſubiectum poſſit
ſolum finite amare/vel infinite: q̃uis poſſit
habere infinitam qualitatem: que ſit amor:
tamen non poteſt infinite amare per eam:
vnde non valet iſta conſequentia. Iſta qua
litas eſt tam intenſa in genere qualitatis: er
go eſt tam intenſa in genere notitie/vel vo
litōnis. certum eſt/eſſe cognitiuum impor
tat perfectionem ſimpliciter: ſimiliter eē vo
litiuum. hinc eſt ꝙ ꝯpetit deo per eſſentiā
ergo ſi potentia eſſet infinite cognoſcibili

tatis/vel voluntatis eſſet infinite perfectio-
nis ſimpliciter: conſequens eſt falſum: er-
go ē ſolū finite cognoſcitiua: vel volitiua
ergo aliquātum poteſt cognoſcere & non
poteſt magis: ſit ita ꝙ poſſit cognoſcere: vt
centum: & non magis/illa cognitio eſt in-
tenſibilis: quia ex nouo gradu addito re-
ſultabit vna qualitas intenſior: ſed non re
ſultabit cognitō intenſior ineſſe qualitatis
Dicerent ergo iſti: puta de Aliaco: ꝙ eſt da
bilis ſumma gratia ineſſe gratie in hoc ſub
iecto: ratio eſt: hoc ſubiectum eſt gratifica-
bile deo non infinite/quia non eſt infinite
beatificabile: q̄a non eſt infinite cognoſciti
uū: nec infinite amare poteſt. Cū ergo hoc
ſubiectum ſolum ſit finite cognoſcitiuū &
amatiuum/eſt finite acceptabile ad amorē:
& viſionem: ergo ſolum finite gratificabi-
le: ergo eſt poſſibile ꝙ ſit aliquantulū gra-
tificatiuum. & non magis poſſe gratificari
ergo poterit gratia ineſſe gratie intendi: ſic
ꝙ non poterit amplius intendi in hoc ſub
iecto ineſſe gratie. Dicitur notanter in hoc
ſubiecto: quia poteſt aliud ſubiectum pro-
duci a deo perfectius: & tunc poterit inten-
di in illo ineſſe gratie ſicut ineē qualitatis.
Aliquādo gratia poteſt intendi ineſſe gra-
tie: & non ineſſe qualitatis: Aliquando in-
eſſe qualitatis: & non ineſſe gratie. Aliquā
do remitti ineſſe qualitatis: & intendi ineſ-
ſe gratie: & econtra. Dicitur intendi ineſſe
Quid ſit intendi in eſſe grē. gratie: quia deus per eam magis habet gra-
tum ſubiectum: ſed ineſſe qualitatis: quan-
do non habet illud ſubiectum magis gra-
tum: quia poteſt ponere illam qualitatem ī
hoc ſubiecto: & non habere illud ſubiectū
gratum. Similiter poteſt intendi ineſſe gra
tie: & non ineſſe qualitatis. Patet. deus po
teſt per iſtam eandem qualitatem inuaria-
tam plus acceptare hoc ſubiectum q̄ prius:
vnde quidam dicunt ꝙ non per quālibet
operationem meritoriam augetur charitas
ſed bene per quālibet operationem merito
Scotus. riam magis ē gratus deo. Tertio poteſt re-
mitti ineſſe qualitatis: & intendi ineſſe grē
Patet ſic. Stat ꝙ deus acceptet ſubiectum p

minimum gradum gratie: & poteſt accepta
re ad omnem gloriam poſſibilem huic cre
ature: quo facto intenditur ineſſe charitatis
& non qualitatis. ¶ Hoc ſuppoſito puta:
ꝙ anima ſolū poteſt finite cognoſcere ha-
bentur tria: Primum/non datur ſūma gra-
tia poſſibilis ſimpliciter. Secundum/nō da
tur ſumma poſſibilis in hoc ſubiecto ineſſe
qualitatis: nec eſt dabilis ſumma extra ſub
iectum. Tertium: eſt dabilis ſumma ineſſe Rn̄detur
grē in hoc ſubiecto. ¶ Ad argumenta Sco ad Sco.
ti: dico ꝙ conſequentia non valet: eſt aſcen
dere in infinitum vltra hanc paruam grati
am ſignatam: ergo aliqua eſt infinita: puta
que infinite diſtat. Dico ꝙ iſta eſt falſa. Ali
qua gratia in infinitum magis diſtat. Ad a-
liud: dico ꝙ non eſt dabilis illa que eſt ī iſi
nitum maior creabilis. Concedo tamen ꝙ
in īfinitum maiorem creabilem deus videt
ſed iſta eſt falſa. Aliquam in infinitum crea
bilē maiorē deus videt. His ſuppoſitis ve-
niendum ad ſolutionem queſtionis cum q̄
ritur. Vtrum anime chriſti ſumma grā poſ
ſibilis fuerit collata: & difficultas huius q̄-
ſtionis conſiſtit in duobus predictis in arti
culo precedenti. Primum eſt: vtrum detur
ſimpliciter ſumma charitas: cuius ſuſcepti-
uum ſit hoc ſubiectum: vel illud. non faci-
mus magnam difficultatem ꝙ non daſ ſū-
ma gratia: capiendo abſolute/qui deus poſ
ſit maiorem: ſaltem extra ſubiectum/vel in
ſubiecto capaciore: ſicut non datur ſumma
magnitudo poſſibilis: quin deus aliquam
de nouo poſſit producere: & illi vnire ſecū
dum extentionem: ita etiam de qualitate ſe-
cundum intentionem dicendum eſt: ſed dif
ficultas erat maior: vtrum detur ſūma poſſi
bilis in hoc ſubiecto: nō propter repugnā
tiam: quin poſſit eſſe aliqua maior: ſed quia
hoc ſubiectū non eſſet illius maioris capax.
& dictum eſt ꝙ videtur probabilius: quod
nec datur ſumma: quia ſubiectum quodli-
bet eſt infinite capacitatis paſſiue: & ratio ē
eſſe capacem paſſiue nullam importat per-
fectionem: ſed imperfectionem. hinc eſt ꝙ
deus non eſt capax paſſiue: & ideo ꝙ crea-

tura ſit infinite capacitatis: iſto modo non
poteſt inferri infinita perfectio in creatura:
immo oppoſitum: quia infinita perfectõ re
pugnat capacitati paſſiue: videtur tamẽ no
bis: & ceteris moderniori bus ꝓbabilius: ꝙ
Dubium non datur ſumma charitas poſſibilis: etiam
in hoc ſubiecto determinato: quin hoc ſub
iectum ſit capax paſſiue maioris charitatis
ſaltem in eſſe qualitatis. Sed eſt difficultas:
vtrum ſicut ſe habent adinuicem perfectibi
lia: ita ſe habeant perfectõnes: quibus illa ꝑ
fici poſſunt: hoc eſt dicere: ſicut angelus eſt
perfectior eſſentialiter / ꝗ aĩa ratiõalis. vtrũ
etiã angelus ſit capax maioris noticie / vo
litionis / gratie / ꝗ anima. Q̃tũ ad iſtud eõ
ꝙ vtrumꝗ eſt capax infinite noticie & grẽ
in eſſe qualitatis nullum eſt magis capax al
tero. Sed difficultas eſt cum ſit multum pro
babile. & hoc tenet de Aliaco: & regulari-
Q̃uõ aĩa ẽ ſolũ fi-nite capacitatis co-gnitiue. ter doct. ꝙ anima rationalis ſit ſolum fini-
te capax apprehenſiue / ſeu cognitiue: hoc
eſt dicere: ꝗuis ſit capax noticie que ſit infi-
nita in eſſe qualitatis: ẽ tamen ſolum capax
finite noticie in eſſe noticie: hoc eſt: aĩa po
teſt aliquantulum cognoſcere finite: hoc ẽ
vnum obiectum magis cognoſcere vno tẽ
pore ꝗ alio: vel magis cognoſcere / ꝗ aliud
obiectum: quia cognitio in eſſe cognitiõis
habet gradus: ita ꝙ volunt dicere illi doct.
Anima poteſt aliquantulum puta vt centũ
cognoſcere: & non vltra: ita ꝙ ꝗuis poſſit
intendi illa noticia in eſſe qualitatis: nõ ta-
men poteſt effici maior in eſſe noticie. Vn-
de non eſt difficultas / quin aliquando vna
qualitas intenditur in eſſe qualitatis: que ta
men non intenditur in alio eſſe: quod eẽ cõ
uenit illi qualitati: ſicut albedo aliquando
intenditur in eſſe albedinis: & tamen non i
tenditur in eſſe ſimilitudinis. Dicunt ergo
pariformiter ſuppoſito ꝙ tota cognoſcibi
litas iſtius eſſe cognitum importat perfecti
onem ſimpliciter: competit ſolũ finite huic
ſubiecto: quia illud ſolum eſt finite cogno
ſcibilitatis. Omnia enim que competunt
deo eſſentialiter / important perfectionem
ſimpliciter: vt eſſe cognitiuum volitiuum:
ergo illud anime ſolum finite poteſt com-
petere: & anima aliquo certo gradu cogno
ſcere poteſt: puta vt centum / & non vltra ꝑ
aliquam cognitionem. Hec notitia inten-
ditur bene in eſſe qualitatis: & per hoc ꝙ in
tenditur in eſſe qualitatis / non plus cogno
ſcit: ſed non plus intenditur in eſſe noticie.
¶ Queritur ergo hoc ſuppoſito ꝙ tenea-
mus opinionem de Aliaco: quam regulari nota ꝗd
ter tenent doctores. Vtrum ſicut ſe habent ſũmo ogẽ
perfectibilia: ita ſe habeant ea / per que per-
fici poſſunt: hoc eſt ſicut angelus eſt perfec
tior anima: eodem modo ſit capax maioris
noticie non in eſſe qualitatis ꝗ anima: quia
vtrumꝗ eſt capacitatis infinite paſſiue: ſed
in eſſe notitie. Pro nunc dicitur ꝙ nõ: & ra
tio iſtius precipua eſt: quia in beatitudine
aliqua anima rationalis eſt plus beata / ꝗ ſit
beata quecũꝗ natura angelica: vt aĩa chri-
ſti / & virginis glorioſe: nam in omni gra-
du angelico ſunt anime humane: ita ꝙ ĩ ea-
dem intentione cum aliquibus angelis ſũt
aliqui homines: ergo oportet ꝙ tantũ po-
teſt cognoſcere anima / quantum angelus:
ꝗuis ſit perfectior eſſentialiter / ꝗ anima.
¶ Iſtis ſuppoſitis reſpondẽdum eſt ad que-
ſtionem. vtrum anime Chriſti ſit collata ſũ
ma gratia poſſibilis. Prima concluſio. Aĩe
Chriſti non eſt collata ſumma gratia poſſi-
bilis ſecũdum legem abſolutam. Patet: nõ Pͣma cõ-cluſio ad q̃onẽ mſſ-ua.
eſt poſſibile ꝙ illa gratia ſit: quia ſicut dic-
tum eſt: quacumꝗ gratia poſſibili data / de
us poteſt maiorem creare: ſuppoſito ꝙ nõ
ſit poſſibile infinitum: ergo non eſt collata
anime Chriſti: quia ſi ſit collata anime chri
ſti / iam illa eſſet ſumma. ¶ Circa iſtud pun
ctum ẽ difficultas ſchole. tenendo ꝙ anime
chriſti collata fuit infinita gratia intenſiue Difficultas
tunc eſt ei collata ſũma poſſibilis: ſic ꝙ nul
la poſſet eſſe maior ea capiendo maius pro
prie: quia infinito nichil poteſt eſſe maius:
capiendo proprie maius. Hoc ſuppoſito
ꝙ anime chriſti fuit collata infinita gratia /
ſunt concedenda duo: primum. ¶ Non ẽ
ei collata ſumma: ꝙ nõ poſſit eẽ maior ea.
Secundo. Non eſt ei collata ſumma / quin

poſſit eſſe maior: capiendo improprie ma-
tus: quia illi infinite poteſt addi vnus gra-
dus penetratiue/ & vnitiue in eodem ſubie
cto: quia anima eſt capax omnis gratie poſ
ſibilis paſſiue apud communem opinionẽ
tunc illa gratia reſultans erit maior capien
do maius improprie: quia continet prece-
dens: & cum hoc aliquid aliud: & ſic ꝙuis eſ
ſet infinita: adhuc non eſſet ſumma in illo
ſenſu. ¶ Sed de facto quid tenendum: dico
ꝙ vtrumqꝫ poteſt defenſari: quia omnes an
tiqui/ & recentes dicunt ꝙ infinita. Sed cõ
tra/ ſi habuerit īfinitam: ergo videtur ꝙ ha
buerit infinitos actus: quia ſi habuerit infi-
nitam ex concurſu charitatis/ & voluntatis
poteſt produci actus infinitus: quia illd' ag
gregatum eſt īfinite actiuitatis: quia vna ps
illius ē infinita per ſuppoſitũ: ergo & totũ.

quid maius dicat' īproprie.

Secũda cõcluſio.

¶ Secunda concluſio. Si capacitas creature
intellectualis terminetur ad certum gradũ
ita ꝙ non poſſit capere maiorem: tunc ē da
ta anime Chriſti ſumma poſſibilis creature
intellectuali. patet: quia veriſimile ē ꝙ ſi ter
minetur ad certum gradum: ꝙ illum de-
dit deus anime chriſti.

Tertia.

¶ Tertia concluſio
ſumma gratia poſſibilis de potentia ordīa-
ta data eſt anime chriſti: quia plenus gratie
& veritatis: nam ſi deus ordinaret eſſe ma-
iorem gratiam: iam non eſſet plenus gratia

Primum dubium.

¶ Primum dubium: dictum eſt ꝙ erat ple-
nus gratia: ita etiā hoc dicitur de beata vir-
gine/ & de ſancto Stephano: ergo videt' ꝙ
habuerunt equalem gratiam cum chriſto:
certum eſt ꝙ anima ſancti ſtephani/ & glo-
rioſe virginis per articulum parhiſienſem
ſunt eiuſdem perfectionis cum anima chri-
ſti & iude: ergo ſunt capaces tante charita-
tis ſicut anima chriſti: ergo cum vtraqꝫ iſta-
rum animarum in ſacris litteris dicatur ple-
na gratia: & ſunt capaces tante ſicut anima
chriſti: ergo habuerunt tantam ſicut illa: er
go non habuit maiorem omnibus alijs:

Solutio

¶ Dico ꝙ ſolutio ſtat in equiuocatione hu
ius termi plenus gratia: vnde quadruplex
poteſt dici pleitudo. Nam eſt quedam ple-
nitudo ſufficientie: vt ille dicitur plenus: ꝙ
habet ſufficiẽtem: & illo modo quilibet ha
bens gratiam/ poteſt dici plenus gratia: ꝗa
quilibet habens gratiam/ illa eſt ſufficiens
ad beatitudinem: cũ quelibet excludat mor
tale/ & originale. Alia eſt plenitudo copie:
ꝙ ille dicitur plenus gratia qui habet copi-
oſam. i. magnam gratiam. Tertia eſt pleni-
tudo ſingularis prerogatiue: & ille dicitur
plenus: qui per ceteris creaturis habet ſingu
larem. Quarta eſt plenitudo ſupereminẽtie

De plenitudine gr̄e virginis.

De beato Stephano erat plenus grā pleni-
tudine copie. Virgo maria plenitudine ſin
gularis prerogatiue: quia per ſingulis alijs
puris creaturis habuit copioſam: ſed quan-
do dicitur de Chriſto plenus gratia habuit
illam plenitudinem non ſolum ꝗtũ ad ha-
bundantiam/ copiam/ & ſingularem prero
gatiuam: ſed ſuperhabundanter pro ſe & a-
lijs: ſtephanus autem non habuit niſi pro
ſe neqꝫ virgo maria: quia nõ meruerũt alijs.
ſolus Chriſtus meruit p alijs merito de cõ-
digno.

Dubium ſecundum.

¶ Dubitatur ſecundo: vtrũ ſit eadẽ
gratia in chriſto ſingularis perſone/ & grẽ
capitis. Chriſtus enim vt ſingularis perſõa
habuit gratiam: quia eſt beatus: ergo habu
it gratiam vt ſingularis perſona: & cũ hoc
Chriſtus fuit/ & eſt caput totius eccleſie.
Queritur ergo. vtrum ſecundum eandem
gratiam fuit caput eccleſie: ſecũdum quā ē
acceptus ad vitam eternam: vel ſecundum
quam anima eſt accepta ad beatitudinem.
Pro hoc ſuppoitur ex apoſtolo ꝙ tota col
lectio fidelium eſt vnum corpus: qđ vocat'
corpus miſticum chriſti/ & caput iſtius cor
poris eſt chriſtus/ & congregatio fidelium
in ſacris litteris vocatur domus: & ſecundũ
ꝙ vocat' domus/ xp̄s dicit' fũdamẽtũ: alid fũ-
damẽtũ nemo ponere pōt preter id/ quod
eſt xp̄s: vnde eſſe caput eſt grē. Queſtio er
go eſt: vtrum ab eadẽ gratia dicatur caput:
& acceptus deo. ¶ Quantum ad hoc ad eẽ
caput requiritur aliqua conformitas in ma
teria/ & natura: puta ꝙ caput ſit mẽbris cõ
forme ꝗtum ad naturam: eodem mõ vt dr̄
catur caput congregationis debet eſſe eiuſ
dem nature cum mẽbris: hic eſt ꝙ angelus

nunꝗ dicitur caput congregationis hominum quia non eſt eiuſdem nature in ſpecie ſed Chriſtus eſt eiuſdem nature cum hominibus: ideo illa conditio: cõpetit Chriſto. Requiritur ſecundo ad eſſe caput/ ꝙ cetera membra recipiant influxũ ab illo: puta ꝙ ſint & dependeant ab illo nõ enim eſt poſſibile vitam ſtare in ceteris membris ſine capite: ideo cetera membra dependent a capite in conſeruari. Tertio ad eſſe caput requiritur ꝙ cetera membra recipiant motum & influxum a capite. Omnis eni motus progreſſiuus eſt a ſenſu/ vel a ratione. & ſenſus & ratio maxime vigẽt in capite. ¶ His ſuppoſitis quantũ ad primum: Chriſtus habet conformitatem cum ceteris membris in natura. Similiter cetera membra ſunt a Chriſto: ſaltem ſecundum naturam diuinam q̄a eſt cauſa omnium. & in cetera mẽbra influit cauſando gratiam effectiue ſecundum diuinitatem & merito ſecũdum humanitatem. In paſſione enim meruit omnem gratiam: quam habet quicũq; hominum: nec datur gratia niſi ex merito Chriſti. Meruit enim ꝙ noſtri actus eſſent meritorij: & acceptati ad vitam eternam. Chriſto ergo competũt omnes cõditiones capitis: ergo eſt caput. Papa eni non eſt ita caput eccleſie ſicut chriſtus. Nam papa non meretur nobis: quãuis nos fideles recipiamus directorie influxum a papa: id eſt debet nos dirigere in motu ſupernaturali ad beatitudinẽ. & ſic recipimus/ vel recipere debemus talem motum a papa: ſed non meritorie. nec in euangelio/ nec in actibus apoſtolorum legitur ꝙ ſit caput: bene verum eſt ꝙ habetur in Ioanne Vocabitur cephas: ſed cephas idem eſt ꝙ Petrus: ideo ꝙ vocetur cephas non poteſt concludi ex hoc ꝙ ſit caput magis: ꝗ ꝙ vocetur Petrus: ſed dicitur caput: id eſt vicariã habens poteſtatem/ quã habebat Chriſtus immediate a deo. ideo quãtum ad queſtionem dico ꝙ eſt eadem gratia/ qua erat gratus deo: & merebatur nobis. Vnde non ſolum ad merendum ſibi: ſed alteri requiritur gratia. Chriſtus enim meruit nobis illam gratiam: & omnem influxum ſpiritualem quem habemus: ergo ab aliqua gratia meruit/ que ad merendum requiritur: & illa erat/ qua erat deo gratus & acceptus: ergo ẽ eadem gratia: qua meretur nobis influxum ſpiritualem: & qua ipſemet ſingularis perſona erat deo gratus & acceptus: igitur eſt eadem gratia & cetera.

Nota. | Xp̄s nobis gr̄am meruit. | Q; papa nõ ſit eo modo caput eccleſie ſicut xp̄s.

¶ Diſtinctio decimaquarta.

Queritur conſequenter: Vtrum intellectus Chriſti creatus omnia ſciuit: que ab eterno naturaliter verbũ nouit: hoc eſt vtrum ſecundũ humanitatem cognouit omnia: que cognouit ſecũdum diuinitatem. ¶ In primo articulo inquiritur vtrum humanitas Chriſti cognouerit omnia cognitione in verbo: ſiue cognitione matutina/ que verbum cognouit ab eterno. ¶ In ſecũdo articulo inquiritur de cognitione Chriſtĩ in ꝓprio genere: quomodo cognouit res in ꝓprio genere. ¶ In terio mouenẽ dubia. ¶ Quantum ad primum articulum ſupponendum eſt: ꝙ certũ eſt cuiq; ꝙ ſicut in chriſto eſt duplex natura: ita eſt duplex cognitio: quia quelibet naturarũ Chriſti eſt intellectualis. In Chriſto eſt natura diuina: etiã in Chriſto eſt cognitio diuia: ꝗ nihil aliud eſt ꝗ deus & illa cognitio termiatur ad oia entia/ preterita/ preſentia & futura. Vnde Chriſtus cognitione verbi cognoſcit diſtĩcte omnia poſſibilia: & de hoc non eſt difficultas. Alia eſt natura humana in Chriſto que eſt creatura intellectualis etiã: & ſic in illa: vel ſecundũ illam habet Chriſtus aliquã cognitionẽ/ ꝗ diſtinguiẽ a verbo: q̄a nõ eſt verbum ſicut prima cognitio/ neq; eſt anima ſed accidẽs inherẽs anime: qua chriſtus formaliter cognoſcit ſecundum humanitatem ſicut nos formaliter cognoſcimus per cognitiones nobis inherentes. & ſic nõ eſt difficultas de prima cognitione quam habet Chriſtus ſecũdum diuinitatem. ſed eſt ſolum difficultas de ſecũda quã habet ſecũ

Primus articul9. | Duplex cognitio in xp̄o.

dum humanitatem vtrum videlicet ſe extē
dat ad omnia obiecta ad que ſe extendit illa
quam habet ſecundum humanitatem.
¶ Secūdo ſupponitur ꝙ in Chriſto duplex
ponitur noticia loquendo de noticia ſim-
plicis apprehēſionis ſeu ſimplicis viſionis.
eſt quedā noticia qua cognoſcit rem in ver-
bo: & eſt quedam qua cognouit rem in pro-
prio genere. Vnde ſicut quelibet res mūdi

Cuiuſlibꝫ rei ydea eſt in deo

habet eſſe in ſua propria natura: ita habet
eſſe in deo: & eius ydea eſt in deo / deus eſt
ymago & ſimilitudo illius rei. Deus enim
eſt cuiuſlibet rei noticia: q2 noticia dei non
diſtinguitur a deo: ergo deus eſt cuiuſlibet
rei exemplar & ymago etiam anteꝗ̄ res ſint

Aduerte de noticia in verbo.

quia ab eterno omnium rerū dicuntur eſſe
idee in deo / cū quelibet res ſiue preſens ſiue
abſens reluceat in verbo tanꝗ̄ in ſpeculo: &
ſibi ſit ſua ſimilitudo: quia verbum eſt ſua ſi-
militudo: & videns verbum poteſt ipſum
videre ſecundum rationem ſecundum quā
eſt exemplar rei: vnde dicunt doc. ponētes
ſpecies ꝙ ad cognoſcendum rem in abſen-
cia rei oportet de neceſſitate ſe reflectere ſup
illam ſpeciem que remanet in abſencia & in
illa ſpecie cognoſcitur res abſens. Hinc di
cit Gregorius ꝙ omnis abſtractiua noti-
cia eſt intuitiua ſpeciei: ita conformiter ad
cognoſcēdum rem abſentem ſi deus ſit no-
bis preſens illa relucet in deo tanꝗ̄ in exem-
plari. & oportet apprehendere deum vt eſt
illius rei ſimilitudo: talis noticia dicitur in
verbo: & vocatur ab Auguſtino & ab alijs
doctoribus noticia matutina: eo ꝙ eſt per-
fectior multo / ꝗ̄ noticia / qua cognoſcitur
res in ꝓprio genere. & dicitur res in verbo

Quorūdam opi.

cognoſci quia verbū eſt exēplar illarū. Alij
dicunt ꝙ res cognoſcitur in verbo quādo
videndo verbum deus infundit noticiam
rei quam alias non poſſet habere ſine tali
infuſione: quia res eſt abſens. Sed primus
modus videtur probabilior. ¶ Sed cogno
ſcere in proprio genere eſt cognoſcere co-

Quid cognoſcere in ꝓprio genere.

gnitione accepta ab ipſa re & qualiter enti
tas habet eſſe in ſua natura ita ab ipſa poteſt
capi cognitio eius. vnde cognitionem ac-
cipere a re eſt ipſam cum potentia partiali-
ter cauſare noticiam: & illa vocatur veſper
tina. ¶ Vltra ſupponendum / ꝙ videtur
vel cognoſcitur res & in verbo & in pro-
prio genere: & non eſt repugnātia. ſicut in
materia noticiarum ſtat eandem rem ſimul
& ſemel intuitiue & abſtractiue cognoſce-
re: & dico ſimul & ſemel. Vnde Chriſtus
quando conuerſabatur in mūdo erant mul
ta ſibi obiectiue preſentia que erant in debi
ta approximatiōe / tales res ita preſentes in
intellectu erant cauſe naturales ad produ-
cendum noticiam illarum in proprio gene
re. Vltra / cum verbum erat preſens anime
Chriſti que cognoſcebat intuitiue verbum
poterat apprehendere verbum ſecundum
ꝙ exemplar illius rei: & tunc ſimul & ſemel
habebat Chriſtus alicuius rei cognitionē:
ſcilicet in verbo & in proprio genere. & il-
le cognitiones adinuicem differunt ſpecie.
Forte dices / maius lumen offuſcat minus:

Argumentum.

ſed noticia in verbo eſt maius lumen (queli
bet enim noticia eſt lumen anime (ergo no
ticia in verbo offuſcat illam in proprio ge
nere. ¶ Dico illud eē verum de lumine cor-
porali & non intellectuali: immo oppoſi-
tum maius lumen cōfortat ad habendum
minus lumen intellectus: & ſic non eſt ſimi
le. Iſtis ſuppoſitis videlicet ꝙ anima Chri-
ſti habuit iſtam noticiam ſcilicet in verbo /
& in proprio genere. & hoc de eadem re /
puta de matre ſua preſente (nunc autem an
geli habent de rebus preſentibus ī proprio
genere & de abſentibus ſolum in verbo)
ad noticiam in proprio genere requiritur
diſtantia: ſed in verbo non requiritur acti-
uitas mea. His ergo ſuppoſitis queritur.
vtrum Chriſtus cognouit omnia in verbo
ſecundum humanitatem. Quātum ad hoc

Quid noticia viſionis.

dicit ſanctus Tho. ꝙ Chriſtus ſecūdum hu
manitatem cognouit omnia que cogno-
uit verbum noticia viſionis: ſed non noti-
cia ſimplicis ſcientie. Et iſti antiqui vocant
noticiam viſionis verbi: noticiam preſen-
tium preteritorum / & futurorum ipſum
verbum: quia ipſummet verbum eſt ſua

noticia. & dicitur ſimplicis apprehenſio•
nis reſpectu poſſibilium: & eſt eadem res
que eſt noticia ſimplicis viſionis/& ſim•
plicis ſcientie. Sed in ordine ad diuerſa ob
iecta totaliter vel taliter denominatur ſe•
cundum Tho. q̄to in aliqua re cognoſcun
tur plures effectus tanto ipſa perfectius co•
gnoſcitur: ergo ſi cognoſcūtur omnes effe
ctus poſſibiles in illa re: illa res comprehē•
ditur. Exēplum: ſi in aliquo principio co•
gnoſcimus omnes concluſiones deducibi
les ex illo/dicimur comprehēdere illud pri
cipium: ſed eſt impoſſibile deum compre•
hendi ab intellectu creato: ergo nec poteſt
intellectus creatus omnes effectus poſſibi•
les in deo cognoſcere. Et hec eſt ratio ſan•
cti Thome. Vnde deum comprehendi nō
eſt aliud q̄ deum cognoſci quātum cogno
ſcibilis eſt: & a ſe ſolo comprehēditur. vn•
de quando noticia eſt tanta in genere noti
cie quanta eſt res cognita in genere cogni•
tiuitatis: id eſt quando res tantum cogno•
ſcitur quātum cognoſcibilis eſt proprie di
citur comprehēdi. Sed deus eſt infinite co•
gnoſcibilis: quia infinite perfectionis: & ſic
ab intellectu creato non poteſt comprehen
Scotus Thomā ipugnat. di. Scotus nititur probare ꝙ illa ratio non
eſt alicuius efficacie nec apparentie. Nam ſi
ſit aliquod principium puta. a. ex quo ſeq•
tur b. & iterum ex. b. ſequitur. c. Si ego co•
gnoſcam illud principiū per hoc ꝙ cogno
ſco ex. b. c. nō magis cognoſco. a. q̄ prius.
& non oportet ꝙ quāto plures concluſio
nes cognoſcuntur in illo principio ꝙ tan•
to perfectius cognoſcatur illud principiū.
immo deduco apparēter ſit/a/ principium
ex quo immediate ſequūtur due concluſio
nes: ſcilicet. b. & . c. per hoc ꝙ cognoſco. b.
concluſionem per. a. principiū nō cogno•
ſco perfectius. a. q̄ prius. Sufficit enim ap•
plicare/ a/principium ad. b. cōcluſionem:
& per hoc ꝙ ego applico in conſequentia
euidenti non acquiro nouam noticiam/a/
principij: ſed ſolum acquiro noticiam no•
uam / vel conſequentie/vel conſequentis:
ergo falſum eſt ꝙ dicit Thomas / ꝙ quāto
plures concluſiones cognoſcuntur in prin
cipio aliquo cognoſcitur perfectius illud
principium. Nam per talem applicationē
nihil penitus acquiritur de noticia pricipij
quia illa applicatio principij ad concluſio
nem non eſt ad probandum. a. principium
ſed ad probandum cōcluſiones que dedu•
cuntur ex. a. principio: ergo falſum eſt ꝙ p
hoc ꝙ in principio cognoſcitur ꝯcluſio ꝙ
oporteat illud principiū perfectius cogno
ſci. Itē falſum eſt ꝙ quando in cauſa cogno
ſcuntur plures effectus ꝙ perfectius cogno
ſcatur. Eſt poſſibile ꝙ per. a. noticiam co•
gnoſcam verbum. & poſtea per noticiam
eandem in numero cognoſcam verbum/
& vnam creaturam/tres: quattuor &c. & ē
opinio Scoti quam poſtea reprobabimus.
Non ſiſtamus in opinione Tho. ſed quan
tum eſt de opinione eius. ¶ Vtrum poſſet Dubiū
deffenſari ꝙ Chriſtus cognouit diſticte pre Arguit.
ſentia preterita & futura: ſed non poſſibilia
Et probo ꝙ nō: quia ſi cognouit oia p̄ſen•
tia diſtincte cognouit infinita: quia ſunt in
finite partes ꝑportionales. ergo. Dices ꝙ
loquitur de totali. Cōtra cognouit diſtin Solutio
cte omnia preſentia: ergo cognouit diſtin• replicat
cte ſuam noticiam per quam cognouit ver valide.
bum: & illa eſt vnum ens totale & erat pre•
ſens. & vltra cognouit diſtincte illam noti
ciam: ergo cognouit iterum diſtincte illam
noticiam ſecūdam per quam cognouit pri
mam: & tertiam per quam cognouit ſecun
dam/& ſic in infinitum: & eſt argumētum
quod fit de noticijs reflexiuis. Cum ergo
iſta ſecunda noticia per quam cognoſcit di
ſtincte primam ſit vnum ens cognouit eam
diſtincte & non per ſemetipſam: quia nulla
poteſt eſſe diſtincta ſui. & tertiam per quar
tam: & quartam per quintam. & ſic in infini
tum: ergo oportet de neceſſitate fateri ꝙ ha
buit infinitas noticias diſtinctas. Nam tenē
do ꝙ cognouit res diſtinctas per diſtinctas
noticias: nō ē poſſibile q̄n habuerit īfinitas
noticias: ſicut optime deduxit argumentū.
Alia eſt opinio Hērici ꝙ nō cognoſcit oia Henrici
q̄ cognoſcit verbū actualiter: q̄a tūc habuiſ opinio.

ſet infinitas noticias actualiter/vel haberet
vnā infinite perfectionis ſecundū humani-
tatem. Patet: infinita cognoſcit verbum di-
ſtincte. Si primum: puta diſtinctis noticijs
habetur propoſitum: ſi ſecūdum puta vni-
ca noticia: ergo eſt infinite perfectionis. Pa
tet. perfectior eſt noticia diſtincta duorum
obiectorū q̄ vnius: hinc eſt ꝙ deus qui eſt
diſtincta noticia infinitorum obiectorum
eſt infinite perfectus. Dicit ſecundo Henri
cus/cognouit omnia diſtincte habitualiter
id eſt habuit habitum per quem poterat de
uenire ad diſtinctā noticiam/hoc ē habuit
habitum infuſum a deo per quem quando
volebat de preſenti preterito vel poſſibili
cognoſcere: poterat in diſtinctam noticiam
Scotus in Henricum. deuenire. ¶ Scotus retorquet argumētum
in eum/quia ratio quam facit ad probatio-
nem prime partis equaliter facit ad impro-
bandum ſecundam. Dicit ergo Henricus
ꝙ non poteſt per vnicam noticiam/quia
eſſet infinite perfectionis. Contra/inferam
ergo per vnum habitum non poteſt infini
ta cognoſcere. Si ratio prime partis ſit effi-
cax puta ꝙ diſtincta noticia duorum eſt per
fectior q̄ vnius: & diſtincta quattuor q̄ triū
ergo diſtincta infinitorum eſt infinite per-
fectionis. ergo arguam ꝙ habitus diſtictus
duorum eſt perfectior q̄ vnius: & quattuor
q̄ trium. & ſic in infinitum: ergo diſtinctus
Opinio Varronis infinitorum eſt infinite perfectionis. ¶ Alia
eſt opinio varronis ꝙ cognoſcit omnia ha
bitu. id eſt habet vnam noticiā que poteſt
ei omne obiectum repreſentare non per ha
bitum inclinantem ad directam cognitio-
nem: ſed habuit vnam noticiam per quam
vnūquodq̄ obiectum cognoſcibile pote-
rat cognoſcere. Vñ Varro dicit ſicut Sco.
de noticia in verbo: ſcilicet ꝙ illa per quam
video eēntiam diuinam poteſt eſſe alterius
obiecti mediante ipſa inuariata q̄ nunc ſit:
hoc eſt nūc repreſentat mihi formaliter ver
bū & a/creaturā. dico ꝙ ipſa inuariata po-
teſt repreſētare eum/a/creatura/b/creaturā
de nouo: ita ꝙ pōt mihi repreſentare aliud
obiectum mediatum q̄ nūc repreſentet mi-
chi non immediate: quia verbum eſt obie-
ctum immediatum. ¶ Dicit ergo Varro co
gnoſcere omnia habitualiter in verbo eſt
cognoſcere noticia qua immediate cogno
ſcit verbum. & per illam inuariatam poteſt
omne cognoſcibile cognoſcere. Si inferas
ergo quilibet beatus cognoſcit omnia poſ
ſibilia in verbo ſicut Chriſtus: dicit non eſt
ſimile/quia deus non vult preſentare vnū-
quodq̄ obiectum cuilibet alteri ſicut Chri
ſto: verum eſt ꝙ vnūquodq̄ cognoſcibile
poteſt cognoſcere beatus: ſed deus non diſ
poſuit oſtendere/ſecus eſt de Chriſto. Ga-
briel poſt Ocham impugnat hanc opinio Argumentum Gabrielis.
nem: puta ꝙ non eſt poſſibile ꝙ de nouo
tranſeat noticia in aliud obiectum in quod
nunc non tranſit/puta ꝙ non eſt poſſibile
ꝙ noticia que nunc repreſentat verbū po-
ſtea repreſētet aliud obiectum. Ratio/quia
noticia naturaliter repreſentat: & eſt natu-
ralis ſimilitudo omnium que repreſentan-
tur per eam: ergo ſi vno tempore eſt ſimili-
tudo: eſt alio tempore ſimilitudo/quia ſi
hoc a natura ſibi conuenit: non poteſt ab
ea auferri: & ſi ex natura cōuenit ei non re
preſentare nunc hoc obiectum non poteſt
alio tempore repreſentare. Et eſt argumen Solutio Gabrielis.
tum apparens: quod tamen facile ſolui poſ
ſet. & diceretur ꝙ noticia qua videtur ver-
bum repreſētat illud naturaliter: & alia ob
iecta non naturaliter: ſed ad placitum dei:
quia deus eſt exemplar liberum: ſed alia eſt
apparentior opinio & fundamētum ochā
eſt ꝙ nunq̄ vna noticia poteſt trāſire in ali-
quod obiectum quod prius non repreſen-
tabat/pari forma ſi iam repreſētat aliquod
obiectum nunq̄ poteſt remanere in eſſe no
ticie: & non repreſentare: quia naturaliter
illud repreſentat & non aliud. quare &c.
¶ Recitate ſunt quattuor opiniones: an
Chriſtus ſecundum humanitatem videat
omnia que verbum videt. prima Tho. ꝙ Thomas
videt actu que verbum ſcit ſcientia viſiōis:
id eſt preſentia p̄terita & futura. Hēri. dicit
ꝙ videt omnia habitu: ſed non actu. id eſt
habet habitualem noticiam mediante qua Henricus

poteſt producere vniuſcuiuſqꝫ obiecti vi•
ſioné. Varro dicit ꝙ videt habitu.i. habet
vnā noticiā ꝗ pōt ei oē obiectū repñtare.
Varro. Conſequenter Ocham.xij.q.quarti ſenten
tiarum. & Gabriel ſupponit pro opiniōe
Ocham quod habet prima diſtinctiōe pri•
mi ꝙ viſio beatifica & fruitio eſt a ſolo deo
Ocham. Ita ꝙ anima beati non ſe habet actiue reſpe
ctu illorum actuum: ita ꝙ nihil agit: ſed ſe
habet pure paſſiue ſicut aqua ſe habet pure
paſſiue recipiendo caliditatem: notum eſt
ꝙ deus agit gratiā ſe ſolo & iſta eſt ſuppo•
ſitio doc. ex doctrina Ocham ꝙ anima pu
re paſſiue ſe habet reſpectu actuum beatifi•
Aīa beati ſe hēt pure paſſiue in viſione. corum & nullo modo actiue. & ſic non eſt
de ratione cognitionis ꝙ ſit a potentia cui
inheret. Ideo non ſequitur hec potentia co
gnoſcit per hanc noticiam: ergo agit illā:
quāuis De alyaco contradicat ſibi licet gra•
tia & gloria ſit a ſolo deo: tamen de ratiōe
noticie dicit ꝙ ſit effectiua a potentia cuius
eſt. Conſequenter dicit Ocham ſicut noti•
cia beatifica que eſt verbi eſt a ſolo deo. Ita
noticia in verbo creature eſt a ſolo deo. to•
ta poſitio cōſiſtit in quattuor. Primum eſt
declaratum. ſecundum eſt ſicut noticia ver
bi eſt a ſolo deo. ita noticia creature in ver•
bo: & illa vocatur in verbo quam deus in•
fundit cum videtur verbum. Sed noticia in
verbo eſt a ſolo deo ſicut noticia verbi.

¶ Ex quo ſequitur ꝙ poteſt videri verbum
nulla creatura viſa in verbo/& videri verbū
Correlarium. cum vna creatura alijs creaturis non viſis
in verbo. nam verbū & creatura diſtingun
tur: ergo deus poteſt infundere viſionem
verbi & alicuius creature & non alterius/
& ſolius verbi ſine viſione creature. tertiū
punctum eſt in quo conſiſtit. deus cum vi•
detur verbum poteſt īfundere vnam viſio•
nem creature in verbo que nullomodo erit
verbi: & poteſt infundere vnam noticiam
creature in verbo que ſimul erit verbi/ſicut
apud Ocham aliquando vnico actu diligi
tur deus & creatura: aliquando diſtinctis
actibus ita ſtat ꝙ videatur verbum & crea•
tura in verbo eadem viſione & diſtinctis vi
ſionibus: & vtraqꝫ iſtarum erit beatifica.
Quarto dicit. illa noticia que eſt primo ſo•
lius verbi nunꝗ poteſt effici noticia creatu
re. & illa noticia que eſt vtriuſqꝫ nunꝗ po•
teſt remanere quin ſit noticia vtriuſqꝫ ſimul
ita ꝙ nō poteſt remanere & ſit notia ſolius
verbi. Tota ratio doctoris eſt/quia omnis
noticia eſt naturaliter noticia cuiuſcūqꝫ cu•
ius eſt noticia: & naturalis ſimilitudo & na
turale exemplar eius. ſicut eſt illud quod cō
uenit naturaliter alicui ipſo manente non
pōt ab eo aufferri: ergo cū illa noticia que
ſimul eſt verbi & creature in verbo ſit noti
cia naturalis verbi & creature: ſicut nō pōt
remanere noticia verbi: qn ſit noticia verbi
ita nō pōt remanere in verbo qn ſit noticia
creature in verbo: eodem mō probatur ſecū
dum. Fuerunt aliqui dicētes: ꝙ omnis noti
cia cuiuſcunqꝫ rei per diuinam voluntatem
poteſt effici noticia alterius eiuſdē ſpeciei.
Sed dicitur ꝙ noticia vnius rei non poteſt
effici noticia alterius rei: cuius non eſt mo•
do noticia. ¶ Ex quo ſeqtur ꝙ noticia qua
videtur verbum & res in verbo ſimul & il• Correlarium.
la qua ſolum videtur verbum: diſtingūtur
ſpecie. Ratio eſt quandocunqꝫ ſunt duo &
vni cōuenit naturaliter aliquid ꝙ alteri re•
pugnat illa diſtinguntur/& eſt bonū argu
mentum ad probādum diſtinctionem ſpe•
cificam: hoc conuenit iſti & non illi. Igitur
diſtinguntur ſpecie: ſed ſic eſt ꝙ cōuenit na
turaliter iſti ſecūde noticie qua videnꝰ duo
ſcilicet res in verbo & ipſum verbum repre
ſentare illa duo: & alteri repugnat repreſen
tare illa duo: ſed ſolum verbum repreſētat.
igitur. Quandocunqꝫ ſunt duo indiuidua:
& aliquid ex natura rei conuenit vni quod Regula.
repugnat alteri: illa diſtinguntur ſpecie.
Dices/ergo noticia ſortis/& noticia plato
nis diſtinguerentur ſpecie. & hoc tangit
Ocham in quodam quolibeto. Patet: noti
cie ſortis repugnat repreſentare platonē: &
hoc ex natura rei: qa ex natura rei cōuenit ei
repñtare ſortē: ergo ex natura rei aliqd ꝯue
uenit noticie ſortis quod repugnat noticie
platonis: & ecōtra, ergo diſtingunꝰ ſpecie:

ſed hoc videt̃ falſum: quia penes diſtinctio
nē obiectorū attendit̃ diſtinctio noticiarū:
ergo illud quod dictū eſt non videtur ſuf-
ficiens: videlicet hoc conuenit huic indiui
duo ex natura rei & repugnat alteri: ergo
differunt ſpecie. Multi dicerēt ꝙ repugnat
b. calori producere calorem productū ab a
calore: vt calorem quē poteſt .a. ignis pro-
ducere non poteſt. b. ignis producere. &
ideo nō ſequitur / hoc ex natura rei compe-
tit huic indiuiduo / & hoc idem numero re
pugnat alteri: ergo diſtingūtur ſpecie. Sed
bene ſequitur hoc cōuenit huic indiuiduo
& alteri a tota ſpecie non poteſt compete-
re: ergo diſtingūtur ſpecie. iam dico in pro
poſito q̄uis noticie platonis repugnet re-
preſentare ſortem in numero: tamen non ei
repugnat rep̄ſentare aliquid quod eſt eiuſ-
dem ſpeciei cum ſorte puta platonem; ſuf-
ficit enim ꝙ competat: vel natum ſit cōpe-
tere. Vnde dico ꝙ iſta noticia qua cogno-
ſcitur verbum non poteſt repreſentare crea
turam nec aliquid eiuſdem ſpeciei. Et ſic
adhuc argumentum currit ꝙ differunt ſpe
cie. ¶ Secundo notandum quando dicitur
aliquid eſt in deo: poteſt multipliciter intel
ligi. Vno modo ꝙ ſit realiter ſecūdum ſuā
eſſentiam in deo quēadmodū dicimus ma-
teria & anima ſūt in homine ſecūdum pro-
prias entitates: & iſto modo nihil eſt i deo.
Alio modo aliquid dicitur eſſe in deo ob-
iectiue. id ē cognoſcitur a deo ſicut omnēs
creature ab eterno fuerunt in deo. Illa enim
que cognoſcuntur ab aliquo ſunt in eo ob
iectiue. Tertio modo. Aliquid dicitur eſſe
in deo eminenter. id eſt continet omnē per
fectionem: & omnes perfectiones creature
ſunt in deo. Iam anteq̄ reſpōdeatur eſt dif-
ficultas. Vtrum potētia creata poſſit ſimul
& ſemel infinita cognoſcere. Si non euidēs
eſt ꝙ aīa xp̄i nō cognoſcebat oīa q̄ deus co
gnouit. Si ſic videndū eſt: an repugnet ītel
lectui / nō enī repugnat ītellectui creato infi
nita cōfuſe cognoſcere: nam cognoſcendo
hominē cognoſco oēs homines poſſibiles
& de hoc non eſt difficultas. ¶ Sed eſt dif-
ficultas: an poſſit intellectus creatus infini
ta diſtincte cognoſcere. vel diſtinctis no-
ticijs vel vnica noticia ſimul & ſemel. Ita ꝙ
quilibet eorum repreſentabitur vnica noti
cia diſtincta in intellectu. De hoc duo ſunt
modi dicendi: Gregō. dicit ꝙ poteſt infini
tis diſtinctis cognitionibus īfinita cogno-
ſcere: ita ꝙ ē poſſibile ꝙ anima cognoſcat
infinita diſtincte per infinitas diſtinctas no
ticias: ita ꝙ ſingule noticie ſingula repreſē-
tabunt obiecta. Ratio Gre. non repugnat
quin deus producat in anima & ponat ſub
iectiue infinitas ſpecies: Supponamus ꝙ ſit
ponendum infinitum: & anima eſt infinito
rum capax. Patet: quandocunq̄ aliquod
agens cum vno adiutorio producit vnum
effectum: ſi ſuperueniente ſecundo adiuto-
rio producat ſecundum: non poteſt argui
maior actiuitas illius potentie. exemplum
Gregorij. lumen in medio cum adiutorio
coloris approximati producit in medium
ſpeciem coloris: & illa ſpecies producitur
partialiter a lumine & colore / hinc eſt ꝙ in
tenebris nō producūtur: ergo illud lumen
requiritur tanq̄ cauſa efficiens. Vltra ſi eidē
medio applicetur ſecundus color non ob-
ſtante productione priorum ſpecierū pro-
ducet tantas ſicut prius. Et ſi tertius appli-
cetur: iterum tantas producet: & ſic in infi-
nitum. & ex hoc non arguitur maior actiui
tas illius luminis: & ſi applicetur infinitus
color producet infinitas ſpecies. Eodem
modo: ſi intellectus cum vna ſpecie produ
cit noticiam: & cum ſecunda ſpecie produ-
cit aliam: & ſic conſequenter / non poteſt ar
gui infinita actiuitas intellectus: quia pro-
ducere infinitos actus cum adiutorio infi-
nito non eſt infinite agere: vt dicit Grego-
rius. & hoc de intellectu ſeparato & nō ag
grauato corpore. Si ergo deus infunderet
infinitas diſtinctas ſpecies infinitorum ob-
iectorum cum illis infinitis ſpeciebus intel
lectus poſſet infinitas noticias producere.
Adhuc ſecdm Ochā nō ſeqtur / hoc p̄ducit
infinitos effectus equales non cōicātes ſine
adiutorio īfinito: ergo eſt īfinite actiuitatis

Attende ad hoc diligenter.

Aliqd eē in deō mľtipliciter intelligit̃

Gregorij imaginatio.

Gre. apparentia

analogia Nam ſi eſſent infinita pedalia applicata.a.
igni produceret iſinitos calores/ vt a ignis
poteſt producere calorem vt quatuor in il
lis infinitis pedalibus ſi ponerentur pene
ratiue: ergo etiam ſi poſſent applicari.a.
igni in quodlibet illorũ producet calidita
tem vt quattuor. Nam ſi applicentur due
aque in duobus poculis ita ꝙ non ſe iuuẽt
ad reſiſtendum: quelibet erit ita cito caleſa
cta ac ſi non eſſet niſi vna: & ignis eq̃ cito in
quamlibet producet calorem vt quattuor
ac ſi eſſet vna ſola. Et ſi per impoſſibile/ vel
poſſibile applicaretur infinite ſine adiuto
rio infinito/ infinitos produceret calores.
Nam paſſum non adiuuat actiue producẽ
do. Ideo iſta conſequentia non valet. Hoc
agit infinitos actus equales non communi
cantes: ergo hoc agens iſinite agit: ergo nõ
poteſt argui. Hoc agens poteſt ſimul & ſe
mel infinitos effectus producere: ergo infi
nite agit. ¶ Dices/ Penes quid ergo atten
ditur infinita actiuitas. Dicit Ochã ꝙ per
hoc quod eſt poſſe producere vnum effe
ctum: qui erit infinitus in vno paſſo/ vnde
ignis non poteſt in vno paſſo infinitum ca
lorem producere: immo quocunq̃ produ
cto ẽ alicuius certi gradus. ¶ Sed ſi daretur
aliquod agens quod poſſet infinitum pro
ducere in vno paſſo eſſet iſinite actiuitatis:
& ſic concluditur infinitas apud Ocham.
¶ Similiter non valet/ intellectus poteſt ſi
Adam. mul iſinita obiecta cognoſcere: ergo eſt in
finite actiuitatis. ¶ Alijs videtur puta Ade
andreas. & Andree de caſtro/ ꝙ non poteſt: nõ pro
pter hoc ꝙ eſſet iſinite actiuitatis: ſicut oſtẽ
dunt Ocham/ & Gregorius: ſed propter
hoc quia eſſet infinite cognoſcibilitatis: &
cognoſcibilitas dicit perfectionem ſimpli
citer. Et ſi concederetur infinite cognoſcibi
litatis deberet concedi infinite perfectionis
Nam poſſe cognoſcere vnum obiectum eſt
actus perfectionis/ & duo maioris/ & tria
ſimul & ſemel: adhuc maioris: ergo poſſe
ſimul/ & ſemel infinita eſt infinite cognoſci
bilitatis: & tunc bene ſequitur. hec poten
tia poteſt ſimul/ & ſemel infinita cognoſce
re: ergo ẽ infinite cognoſcibilitatis. ¶ An Andree
dreas facit argumentum cõtra ſe: quod nõ argumentum.
ſoluit: vult probare ꝙ cum finita cognoſci
bilitate adhuc ſtet infinita ſimul cognoſce
re diſtincte: & ſupponamus ꝙ anima ſolũ
ſit cognoſcibilitatis vt octo. eſt poſſibile
ꝙ cognoſcat vnum obiectum vt ſex: adhuc
capacitas cognitionis nõdum eſt comple
ta: poteſt adhuc vt vnum aliud obiectũ co
gnoſcere & cum dimidio: puta cognoſce
ret vt ſeptem cum dimidio: tũc diuidamus
octo per partes proportionales. primo in
quattuor: iterum in duo & ſic conſequen
ter: tunc ex illis ſimul iunctis reſultarent ſo
lum octo: ſi vna noticia vt quatuor eſſet in
anima reſpectu.a. obiecti. ſecũda reſpectu b
obiecti. & ſic in iſinitum adhuc per iſtas in
finitas noticias ſe excedentes proportiona
liter repleretur ſolum capacitas intellectus
finite & omnes ſunt compoſſibiles in intel
lectu. Patet: aggregatum ex omnibus illis
cognitionibus reſultaret ſolum vt octo: &
habet capacitatem intellectualem vt octo.
igitur. ¶ Dico ꝙ non eſt inconueniens ani
mam cognoſcere iſinita infinitis diſtinctis
noticijs dũmodo ille noticie ſe excedãt ſe
cundum ꝓportionẽ: & ſe habeãt ſicut par
tes ꝓportionales alicuius ꝯtinui/ vel alicu
ius intentionis: & hoc tenendo ꝙ intentio
qualiſcunq̃ parua ſufficit ad eſſe noticiam:
& oportet capere noticias diuerſarum ſpe
cierũ: vel ſaltẽ que ſe non intendãt. ¶ Dicit
ergo ſecũda opinio ꝙ non eſt poſſibile ꝙ
infinita cognoſcat & ꝙ eq̃ intenſe q̃dlibet
illorum: quia tunc manifeſte argueretur in
finita cognoſcibilitas: & per conſequẽs in
finita perfectio. ¶ In primo articulo quere Solutio
batur. Vtrum anima Chriſti cognouit om doctoris
nia in verbo/ que verbum cognouit: & po
ſitus eſt multiplex modus. ¶ Quantum ad
iſtum articulum inueſtigandum eſt conſe
quenter quid eſt cognoſcere in verbo ſecũ
dum diuerſas opiniones: & vtrum ſit ea
dem cognitio/ qua cognoſcitur res in ver
bo: & ipſum verbum/ & poſtea alies res.
¶ Et reſolutorie dico ꝙ non eſt eadem:

quia implicat nunc aliquam noticiam non eſſe noticiam alicuius rei: & poſtea eſſe noticiam illius. Vnde bene verum eſt ꝙ noticia que nunc eſt noticia vnius poteſt nõ eẽ noticia illius: quia poteſt poni in ſubiecto nõ vitaliter preceptiuo: ſed ſi non eſt noticia huius rei non poteſt poſtea effici noticia illius. Reſpondendo ad queſtionẽ ſit prima cõcluſio.

Prima cõcluſio reſpõſiua q̄ſtionis.

¶ Anima Chriſti in verbo poteſt cognoſcere omnia nedum preſentia/ preterita/ & futura/ ſed etiam poſſibilia. Patet p. illud Ioannis primo. Plenum gratia & veritate: & ſecũdum expoſitionem Auguſtini Veritas refertur ad ſapientiam: & ſi foret aliquod poſſibile cognoſcibile quod non poſſet cognoſcere Chriſtus ſecundum animam nõ eſſet plenus ſapientia: ergo. Patet etiam apoca. v. Dignus eſt agnus/ qui occiſus eſt accipere deitatem/ & ſcientiã. glo. id eſt omnẽ cognitionem. Item probatur ex altero. Chriſtus cõſtitutus eſt iudex omnium viuorum/ & mortuorum. & hoc eſt efficax argumentũ ad probandũ ꝙ cognouit omnes actus humanos preſentes/ preteritos/ & futuros/ & poſſibiles quantumcunqꝫ ſecretos. id eſt interiores: quia eſt cõſtitutus iudex omniũ: ſed nullus poteſt bene iudicare: niſi de his que bene nouit: ergo. Chriſtus nouit omnia ratione quorum iudicandi ſunt viuẽtes preteriti & futuri: xp̃s non ſolum ſecundum diuinitatem ſed ſecũdum humanitatem conſtitutus eſt omniũ iudex. Data eſt enim illi a deo patre omnis poteſtas in celo/ & in terra. Relinquitur ergo ꝙ Chriſtus cognouit omnia/ propter que iudicandi ſunt omnes homines: & illi ſunt actus etiam interiores tam preſentes/ preteriti q̄ futuri: & vltra. ergo cognouit omnia a fortiori que nõ ſunt ex natura rei occulta: ergo ꝯcluſio vera: videlicet ꝙ chriſtus poteſt cognoſcere ſecundum humanitatem omnia poſſibilia in verbo. ¶ Correlarium. Infinita poſſunt a Chriſto cognoſci ſincathegoreumatice/ ſed non cathegoreumatice. Patet ſic. Omnia poſſibilia pñt a chriſto cognoſci: capiendo oĩa diſtributiue: ſed infinita ſunt poſſibilia capiendo ſincathegoreumatice: ergo infinita poſſunt a xp̃o cognoſci ſincathegoreumatice: hec eſt optima conſequentia in Darij. Vnde quidam dicit ꝙ nõ poteſt cognoſcere infinita cathegoreumatice: & ꝙ iſta eſt falſa.

Gabriel.

Infinita poſſunt a Chriſto cognoſci cathegoreumatice: ſed ego arguam eodẽ modo ad probandum hanc partẽ/ ſicut aliã. Bene ſequit̃

Arguit doctor ꝯ gabrielẽ.

Omnia poſſibilia poſſũt a chriſto cognoſci diſtributiue: ſed infinita ſunt poſſibilia cathegoreumatice. ergo &c. Forte negas minorem: quia non eſt poſſibile ꝙ infinita cathegoreumatice ſint. ¶ Contra. Quãuis non eſt poſſibile ꝙ infinita ſint ſimul/ & ſemel. tamen eſt poſſibile ſucceſſiue ſicut ponit Ariſto. infinitos homines ſi tempus in finite duraret: & tunc demonſtrãdo oẽs homines/ qui erunt ad intellectũ: iſti erunt infiniti cathegoreumatice: vnde ſortes & plato qui nunq̄ erunt ſimul/ tamen erunt ſucceſſiue tunc demonſtrando illos iſta eſt vera. iſta erunt entia: quia ad veritatẽ illius ſufficit ꝙ quelibet iſtarum ſit vera: hoc eſt ens & illud eſt ens ſiue ſimul/ ſiue ſucceſſiue. Similiter demonſtratis omnibus futuris ſupponendo ꝙ ſint infinita: ſicut dicit Ariſto. iſta eſt concedenda iſti erunt: quia quelibet illarum eſt vera: hic erit: hic erit: &c. & non erunt finiti: ergo infiniti: & q̄uis falſa ſit: hi erunt: tamen iſta eſt vera hi erũt poſſibiles: ergo ſunt poſſibiles ĩfiniti cathegoreumatice: ergo infinita chathegoreumatice ſunt poſſibilia: ergo infinita poſſibilia ſunt cognoſcibilia.

Replicatur.

¶ Ad ſaluandũ dictũ doctoris dicerem ꝙ demõſtratis duobus finitis qui nunq̄ erunt ſimul iſta eſt vera iſti erũt. Sed an iſta ſit vera iſti erũt duo. videt̃ ꝙ ſit falſa. Nã bñ ſeqtur iſti erũt duo/ ergo iſti erũt numerus binarius: ſed iſta eſt falſa: iſti erũt numerus binarius: qa nõ pñt aliqua facere numerũ niſi ſint ſiml̃ & ſemel: ergo cũ iſti nũq̄ erũt ſimul/ oportet ꝙ iſti nũq̄ faciũt nũerũ binariũ: & ꝯ pñs videt̃ mihi dicẽdũ ꝙ nũq̄ iſti erũt duo: nec nũerus. Eodẽ mõ dico de infinitis futuris ſucceſſiue: iſta eſt neganda:

hec erũt infinita. Sed apparet mihi probabi
lius ꝙ infinita ſunt cognoſcibilia cathego
reumatice: ſicut & ſincathegoreumatice.
Sec͠uda cõcluſio. ℂ Secũda ꝓpoſitio. Aĩa xpiſti non cogno
uit oĩa in verbo diſtincte/ & ſingulariter q̃
cognouit verbũ. Patet vnica ratione. Vel
hoc eſt vnica cognitione/ vel diſtinctis co
gnitionibus. Si vnica cognitione/ que ẽ di
ſtincta omnium/ que cognouit verbum: er
go eſt infinite perfecta: ſed hoc eſt impoſſi
bile. puta ꝙ ſit aliqua cognitio accidenta
lis infinite perfecta: ſed bene eſt aliqua co
gnitio eſſentialis infinite perfecta: que ẽ di
ſtincta omnium cognoſcibiliũ: ſcilicet co
gnitio dei/ que eſt ipſe deus. ℂ Si diſtinctis
cognitionibus cognouit oĩa q̃ cognouit
verbũ/ ergo eſt ĩfinita multitudo notitiarũ
diſtinctarum non facientium vnum. Patet
Verbum cognouit infinita diſtincte: quia
omnia poſſibilia diſtincte: ergo anima chri
ſti cognouit infinitas ſpecies diſtinctis co
gnitionibus ita ꝙ cuilibet cognoſcibili cor
reſponderet diſtincta notitia: ergo habet i
finitum numerum notitiarum diſtinctarũ.
Aliquo-rũ opinio. ℂ Quantum ad iſtam propoſitionem: mul
ti tenent ꝙ anima chriſti cognouit omnia
actualiter que verbum cognouit: ſed ego
non credo verum: & concedunt ꝙ habuit
infinitum numerum notitiarum. Et com
muniter defenſatur: quia deus poteſt facere
infinitum numerũ. Sed videamus quid. Ex
hoc ſequitur. Primo: ſeqtur ꝙ habet infini
tas notitias etiã/ iudicatiuas: & nõ ſolũ ap
prehenſiuas. ℂ Item ſi hoc eſſet verum: vi
Reprobatio opinionis illorũ. delicet ꝙ cognouit omnia actualiter/ q̃ co
gnouit verbum diſtĩctis notitiis: ſequit̃ ꝙ
Chriſtus in quolibet inſtanti variat infini
tas notitias. i. in quolibet inſtanti perdit in
finitas & acquirit infinitas: ſi ita ſit ꝙ xpũs
ſecundum animam habeat aſſenſum de q̃li
bet veritate. Bene ſequitur: in hoc inſtanti
eſt aliqua veritas que non erat veritas ante
hoc inſtans: etiã q̃uis non eſſet niſi iſta: hoc
inſtans eſt: ſiue iſte eſt ſenior q̃ vnq̃ fuit. in
quolibet inſtanti verum eſt dicere. Iſte ẽ ſe
nior q̃ vnq̃ fuit: ergo xpũs in hoc inſtãti ha
bet hoc iudicium de nouo. hec propoſitio
eſt vera apud iſtam opinionem: quia xpũs
non iudicabat ꝙ hec ſit vera: cum antea nõ
erat vera: & nõ decipitur. Et vltra xpũs ha
bet de nouo hoc iudiciũ. Hec propoſitio ẽ
vera: ergo de nouo etiam iam verum ẽ hoc
primum iudicium: quia non prius fuit ve
ra: & primum iudicium iudicat de nouo p
ſecundum: & ſecundum per tertium: & ſic
conſequenter: ergo in hoc inſtanti habet i
finitas notitias. Eodem modo arguam de
quolibet inſtanti. Et ꝙ perdat infinitas pa
tet puta hoc inſtãs non eſt: ergo ſemper iu
dicat illud non eſſe. Et ſecundum/ per terti
um iudicat non eſſe: & ſic in infinitum: er
go perdit tertium: & ſic conſequenter aſcẽ
dendo: ideo ſecundũ hanc opinionẽ opor
tet fateri ꝙ in quolibet inſtanti perdit & ac
quirit infinitas notitias: & quando hoc cõ
cederetur non eſſet magnum incõueniens
Omnes antiqui dixerunt ꝙ non habet infi
nitam multitudinem notitiarum atq; mihi
videtur probabilius immo non cognouit
omnia poſſibilia: immo nec diſtincte om̃ia
preſentia. ℂ Tertia propoſitio: anima chri Tertia ꝓpoſitio.
ſti cognouit aptitudinaliter omnia que co
gnouit verbum: Patet ſicut dictum eſt: xp̃s
eſt plenus gratia/ & ſcientia: ſed non actua
liter: ſicut dictum eſt in ſecunda propoſiti
one/ ergo oportet concedere ꝙ aptitudina
liter cognouit omnia ſecundum animam/
que cognouit verbum: & ita tertia propo
ſitio ſequitur ex prima. ℂ Contra/ ergo qui
libet beatus eſt eodem modo plenus verita
te ſicut & xpũs: & tamen hoc de ſolo chri Argumẽtum.
ſto dicitur: ꝙ in eo ſolo abſconditi ſũt the
ſauri ſapientie dei. Patet cõſequentia: ſicut
xpũs poteſt cognoſcere quodlibet cogno
ſcibile: q̃uis nõ omnia ſimul: ita & quilibet
beatus poteſt: & cum propter hoc dicatur
xpũs plenus veritate: quia poteſt cognoſce
re aptitudinaliter omnia/ que verbum co
gnouit: & omniſciens. Pariformiter videt̃
dicendum de quolibet beato. Nego conſe Solutio.
quentiam: quia eſt poſſibile ꝙ beati aliqua
velit videre in verbo/ que verbum nõ oſtẽ

det eis: & tamen nõ ſequitur eos triſtari / ſi-
cut vellent beati nunq̃ peccaſſe: & tamen p
pter hoc non triſtantur: quia excellens gau
dium triſticiam / que cauſaretur ex tali noli
tione impediret. Sed xpũs quicquid vult vi
dere in verbo ipſe videt ſecũdum animam
& ſic magis aptitudinaliter videt q̃ quicũq
alius beatus. & hoc ſatis pbat ratio docto-
ris. Meo iudicio xpũs videt in verbo om-
nia beneficia / & demerita: quia eſt iudex: &
nullus illa videt: igitur. ❡ Vnde non dicit
plenus veritate quia omnia cognoſcat: qa
ſolus deus eſt plenus iſto modo: ſed dicitur
plenus quia habet tot notitias: quot poteſt
cognoſcere: ſuppoſito ꝙ tot poteſt cogno
ſcere ꝙ nõ vltra: & habet tot / quot põt ha-
bere ſimul & ſemel: ceteri autem non habẽt
hoc: ideo eſt differentia inter xpũm / & cete
ros. ❡ Secundus articulus. Vtrum cogno-
Secũdus articulus — uit omia i proprio genere: ſuppoſito ꝙ no
titia in proprio genere alicuius rei eſt illa /
Quid noticia in ꝑprio gñe. — qua cognoſcitur res in ſemetipſa non in ex
trinſeco repreſentatiuo eius: & ita capit p
nunc notitia in proprio genere. Vnde bea
tus cognoſcit nos / non in nobis: ſed in deo
quia videt nos relucere in diuinitate: quem
admodum relucet res in ſpeculo: & illa dici
tur noticia rei in verbo. Hoc ſupoſito ſup
ponendum eſt etiam deum poſſe infunde-
re eãmet notitiam vel ſimilem i ſpecie quã
accipimus a rebus. vt forte preſente nõ cõ-
currente cum potentia ad cauſandum noti
tiam intuitiuam eius: poſſet deus eandẽ no
titiam in potentia cauſare: quam fortes pa-
riter cauſat: & illa poſſet vocari in proprio
genere: quia cognoſcitur per illam res in ſe
ipſa. Et ſic noticia in propio genere in infu
ſam / & acquiſitam diuidetur. Infuſa / quam
deus ſe ſolo producit. ❡ Item noticiarum i
proprio genere / quedam habitualis / que-
dam actualis. Item quedam intuitiua / que-
dam abſtractiua. intuitiua / que cauſatur ab
obiecto preſente. abſtractiua / que cauſatur
in abſentia obiecti. Item quedam iudicatia
que cauſatur ex notitijs apprehenſiuis itui
tiuis: ſi ſint contingentes: & nõ per ſe note.

❡ Vnde differentia inter abſtractiuam / & i — Differentia inter notitiã intuitiuã & abſtractiuam.
tuitiuam: quia intuitiua ſufficit cauſare iu-
dicia contingentia de re intuita: puta ꝙ
ſit alba / calida / &c. Sed abſtractiua non po
teſt cauſare iudicia contingẽtia: neq certa.
Nam per notitiam abſtractiuam de patre /
quam habeo: neſcio an ſit ſedens: vel moue
atur &c. & ſic vocatur abſtractiua: quia nõ
poteſt cauſare iudicium contingens de re:
& terminatur immediate ad rem ipſam. — Prima propoſitio.
❡ Ad queſtionem ergo reſpondetur: & ſit
prima propoſitõ. Anima chriſti nõ cogno
uit omnia actualiter / & diſtincte noticia in
proprio genere: que cognouit verbum qa
infinita cognoſcuntur a verbo: immo om-
nia poſſibilia. Patet / non cognouit in ver-
bo: ergo a fortiori nec in proprio genere.
❡ Secũda propoſitio. anima chriſti cogno — Secũda.
uit omnia habitualiter / & in confuſo. Pa-
tet habuit conceptum mediante quo pote-
rat omnia cognoſcere confuſe: immo egõ-
met habeo puta habẽdo conceptum entis:
qui repreſentat omnia confuſe. ❡ Tertia p — Tertia.
poſitio. anima chriſti notitia intuitiua inp
prio genere tantum nouit ſibi preſentia: q̃-
uis anima chriſti non fuerit aggrauata cor-
pore / & alligata: ſicut anime noſtre que ni-
chil poſſunt cognoſcere niſi mediante ſen
ſu. Vnde anima chriſti non poterat cogno
ſcere res in quantacũq diſtantia virtute p-
pria. Ratio eſt euidens / ad illam notitiam i
tuitiuam requiritur cõcurſus obiecti. Et cũ
illud ſit creatum / & agens limitatum nõ po
teſt agere in quancũq diſtantiam: ſed ſic eſt
ꝙ non omnia erant equaliter preſentia ipſi
anime chriſti: neq etiam nunc ſunt. Nam a
nima chriſti nunc eſt ſolum in celo / & in ſa
cramento & non eſt vbiq. Hic eſt quod di
citur in euangelio: ꝙ chriſtus proficiebat
notitijs. ſ. acceptis a rebus quia noue res de
nouo approximabãtur chriſto. ❡ Quarta
Quarta. — propoſitio quantum ad euidentem contin
gentium notitiam anima chriſti potuit pfi
cere: nec eſt neceſſarium ꝙ anima chriſti no
uerit omnia contingentia: etiam preſentia
& poterat approximari obiecto / de quo ẽ

aliqua veritas. Nam anima chriſti non co
gnouit diſtincte: hic lapis eſt: & poterat il-
li approximari: quo facto habuiſſet notici-
am lapidis: & illa ſufficiebat cauſare iudici
um contingens: & conſequenter poterat p
ficere in noticijs adheſiuis veritatum con-
tingeñ: que noticie adheſiue cauſabanť ex
noticijs intuitiuis/in quibus proficiebat.
Dubium primum. ¶ Dubitatur primo. Vtrum in anima chri
ſti ſimul fuerunt plures noticie eiuſdem ob
iecti: puta vna in verbo: alia in proprio gē
nere. Due ſunt opiniões quare dicitur no-
ticia in verbo: vna dicit ꝙ dicitur noticia ī
verbo eo ꝙ illa termineť ad verbum im
mediate & ad rem vt repreſentatam in ver-
bo. Sed dicitur in proprio genere: quia eſt
rei in ſemetipſa non vt repreſentata in alio
Alij dicunt ꝙ vocatur in verbo illa/quam
deus infundit. videndo verbum ſiue termi
netur ad verhum/ſiue ad rem. Sed primus
modus dicendi conformior videtur Augu
ſtino: qui iſta nomina ſic impoſuit. Querit
ergo dubium. vtrū res cognoſcatur ab aīa
chriſti duabus cognitionibus: quarū vna
ſit illius in verbo & alia in proprio genere
Arguitur ꝙ ſic. Quando anima chriſti co-
gnoſcebat rem in verbo poterat eadem res
realiter ſibi eſſe preſens: tunc quando obie
ctum & potentia ſunt ſibiinuicem preſētia
ſunt cauſe ſufficientes naturales: ſaltem itel
lectus ad producendum noticiam ītuitiuā
illius obiecti: ergo illam producunt: ergo
anima chriſti videbat rem in verbo: & illa
erat ſibi realiter preſens: & cognoſcebat il-
lam in proprio genere. ergo ſimul & ſemel
habuit duas noticias eiuſdem obiecti: vnā
in verbo/& aliam in proprio genere. Re-
Solutio. ſpondetur per duas propoſitiones. Prima
Prima cum noticia rei in verbo actuali ſtat noticia
habitualis eiuſdem rei: & ſecundum eandē
rationem: patet ſic. Nullus habitus repu-
gnat actui circa idem obiectum: q̄uis habi-
tus ille inclinet ad actum contrarium: vt ac
tus ſcientie non repugnat habitui fidei/nec
econtra: nec habitus intemperantie actui tē
perantie: ergo habitualis noticia alicuius
rei in proprio genere ſtat cum actuali ī ver
bo & econtra. ¶ Secunda propoſitio/in q̄ Secunda Gabrielis tertio
eſt difficultas eſt ipſius Gabrielis qui non
bene inſequitur Occham in iſta parte. Nō
poteſt naturaliter anima chriſti cognoſce-
re idem obiectum duabus noticijs ſub eadē
ratione: vna in proprio genere: & alia ī ver
bo. Vnde argumentum eius: q̄d nō ē mul
tum efficax eſt. Detur oppoſitum videlicet
ꝙ poteſt cognoſcere eandem rem in verbo
& in proprio genere ſub eadem ratiõe: tūc
queritur. Vel ille due noticie ſunt eque per
fecte/vel non. Si primum: ergo vna ſuper-
fluit. Item ſi ſunt eque perfecte: ergo eiuſdē
ſpeciei: ergo ſe intendunt. Si ſecundum/er-
go illis non cognoſcitur obiectum ſecun-
dum eandem rationem: talis enim doctor
contradicit Occham: & ſibimet meo iudi- Occham
cio: in prima queſtione prologi dicit ibidē
Occham/ſtat aliquem habere duas notici-
as eiuſdem obiecti ſynonimas vnam intui-
tiuam: & alteram abſtractiuam. Et arguit
Occham contra ſe iſto modo. Ille ſūt ſyno
nime: ergo ſunt eiuſdem ſpeciei. Negat cō
ſequentiam. ¶ Sd argumentor contra eum
ſic. Si ſint ſynonie: ergo ſunt adequate eiuſ
dem obiecti. ſequitur vltra: ſunt ſynonime
ergo repreſentant illud obiectum ſecundū
eandem rationem: quia termini ſynonimi
dicuntur qui idem adequate/& eodem mo
do repreſentant. Vlterius dicit Occhā/q̄ñ
cūꝙ aliquis intuetur rem ſimul & ſemel ha
bet abſtractiuam eiuſdē rei. Ratio huius eſt
quam facit. Intuitiua non cauſat habitum:
ratio eſt. in abſentia obiecti habitus non in
clinat ad intuitionem: ergo non cauſať ab i
tuitiua: ratio/quia habitus inclinat ad con-
ſimiles actus ex quibus eſt genitus: ſed ſic ē
ꝙ cauſatur ī illo aliquis habitus: alias poſt
intuitionem rei non plus cognoſcerē q̄ an
te: ergo oportet ponere neceſſario abſtracti
uam concomitatiuam: que cauſet habitum
& dicit ꝙ ille ſūt ſynonime. Dices/ſit aliqs
beatus qui in verbo videt aliquod obiectū
ſi tale applicetur in debita approximatiõe
intellectui beati: an tunc cauſabit noticiam

Dico ꝙ non eſt inconueniens ꝙ beatus videns rem in verbo abſolute ſi approximet res ꝙ ipſa cum potentia beati cauſabit notitiam diſtinctam. & ille erunt ſynonime & intuitiue & vna erit alia perfectior & non eſt inconueniens. Vnde nō ſequitur: ſunt vnius obiecti ſecundum eandem rationem: ergo vna non eſt altera perfectior: quadmodū dicimus de intuitiua & abſtractiua. Videt ergo michi probabilius ꝙ anima chriſti eādem rem poteſt cognoſcere ſecundum eandem rationem duabus cognitionibus: vna in verbo: altera in proprio genere.

Secūdo dubium. ¶ Secundum dubium. Vtrum anima chriſti: vel quecunq; alia anima beata videns verbum cognoſcat infinitatem verbi: & in hoc dubio gabriel videtur contradicere ſibi reſpectu eorum que dicta ſunt in ſolutione primi dubij. Quātum ad hoc reſpōdetur ꝙ ſic: nam niſi videret verbum ſub ratione infiniti non ſatiaretur nec illa viſio eſſet beatifica: ergo oportet ꝙ videat verbum ſub ratione infinitatis. Dico ſecundo ꝙ aliud ē infinite cognoſcere verbum & cognoſcere ſub ratione infiniti. Vnde nullus itellectus creatus infinite videt vel cognoſcit verbū quia nullus eſt infinite intellectōnis: ſed bene videt ſub ratione infiniti: ſed non videt infinite: videt enim illud obiectum vt infinitū. ¶ Infertur ex hoc. ꝙ itellectus creatus

Corrolarium cognoſcit verbum ſecundum eandem rationem ſecundum quam verbum cognoſcit ſe. Ratio huius eſt/cognoſcit verbum ſecūdum rationem infiniti: & verbum cognoſcit etiam ſe ſecundum rationem infiniti: ergo. vnde iſta conſequētia nō valet: iſte due noticie ſic ſe habent ꝙ vna eſt altera perfectior: ergo nō ſunt eiuſdem obiecti. notitia qua verbum cognoſcit ſe eſt perfectior illa qua anima chriſti cognoſcit verbum: & tamen ille noticie ſunt verbi ſecundum eandem ratōnem. Ideo non ſequitur vna ē perfectior: & alia minus pfecta: ergo nō ſūt eiuſ

Obiectō dem obiecti ſecundum eandem rationem. ¶ Dices ſi anima chriſti/anime beate & angeli cognoſcunt verbum ſub ratione infiniti quomodo poteſt ſaluari ꝙ non cōprehendunt verbum. Comprehendere enim ē tātum cognoſcere quātum res cognoſcibilis eſt: ergo videtur ꝙ cōprehendūt. Pro hoc ponuntur quatuor modi comprehendendi. Primo comprehendere aliquid eſt illud cognoſcere taliter ꝙ nulla pars eius lateat & ſic implicat cognoſcere deum diſtincte quin comprehendatur: quia non habet partes: & ſi habeatur notitia diſtincta eius terminatur ad deum & ad quodcūq; quod eſt dei. Secūdo modo comprehendere eſt rem cognoſcere & inter partes eius diſcernere: vt quando diſcerno hanc partem ab illa: & iſto modo deus non comprehenditur: quia non habet partes. Tertio modo cōprehendere eſt rem taliter cognoſcere ꝙ cognoſcuntur omnia predicata de illa verificabilia: certum eſt ꝙ de deo verificātur infinita predicata: quia infinita ſunt predicata: & quodlibet verificatur de deo vel ſuū cōtradictorium: ergo implicat aliquā rem eſſe quin infinita predicata verificentur de ea: quia quodlibet predicatum dicitur de illa re vel illius cōtradictorium: immo apud communiorem opinionem in poſterioribus implicat aliquam rem eſſe: qui dicātur de illa infinita predicata eſſentialia: vt inter corpus & ſubſtantiam ſunt infinita predicata eſſentialia quāuis non ſint eis nomina impoſita. Si ſit ſpūs inter ſpiritum & ſubſtātiam corpoream infinita predicata eſſētialia poſſibilia. inter albedinem & ſubſtantiam ſimiliter ſunt infinita. non eſt poſſibilis ergo aliq̄ res quin de illa ſint infinita predicata dicibilia: ergo non eſt poſſibile itellectuī creato comprehendere rem: quia non pōt habere notitiam omnium predicatorum q̄ de re dicuntur: & ſic non poteſt comprehēdere muſcam. ¶ Quarto modo comprehēdere eſt cognoſcere rem per cognitōnem q̄ in eadem proportiōe ſe habeat ad notitias aliorum obiectorū ſicut obiecta ſe excedūt id eſt cognoſcere rem per notitiam cauſatā in eſſe notitie q̄ta res eſt in ſe cognoſcibilitatis/ſicut deducit Occham in quolibetis

Cōprehēdere Quattuor modi cōprehendendi

quãuis deus quodlibet obiectum infinite
excedat: & quamlibet creaturam ſumpta ta
men cognitõne dei diſtincta non eſt infini
te perfectior q̃ noticia quam habeo de pla-
tone: quia quelibet illarum eſt creatura: er-
go finite perfecta. Preterea concludit ochã
q̃uis attendatur perfectio noticie penes per
fectionem obiecti: tamen non oportet ꝙ ĩ
eadem proportione ſit perfectior noticia ĩ
qua proportione obiectum eſt perfectius.
certum eſt ꝙ deus eſt ĩfinite perfectus: ergo
infinite cognoſcibilis. Vnde ariſtoteles in
Ariſto. Metha. dicit quanto res perfectior tãto cõ
gnoſcibilior. hinc eſt: ꝙ q̃uis non cogno-
ſcamus plus ſubſtãtias ſeparatas q̃ corpore
as/ſunt tamen in ſe plus cognoſcibiles. nã
implicat dare vnam notitiã que excedat ce-
teras notitias aliorum obiectorum in eadẽ
proportione in qua deus excedit alia obie-
cta. implicat ergo ꝙ deus comprehẽdatur
capiendo comprehendere quarto modo:
cum enim deus ſit ĩfinite cognoſcibilis nõ
cognoſcitur infinite niſi a ſeipſo. & de iſtis
duabus acceptõnibus vltimis magis eſt ad
propoſitum: quia ſunt magis proprie.
Aduerte diligẽter ¶ Sed differentia eſt inter comprehendere
tertio modo & quarto modo: quia tertio-
modo importat collectionem plurium no
titiarum ſimul: quia cognitionem omniũ
predicatorum que dicũtur de re: ſed ꝯprehẽ
dere quarto modo importat ſimpliciter no
ticiam ĩtuitiuã & apprehenſiuam. Angelus
eſt finite cognoſcibilitatis: & ſi cognoſcat
a me noticia intuitiua quantum cognoſci-
bilis eſt comprehendetur a me: q̃uis nõ ha-
beam noticiam omnium predicatorũ q̃ di
cũtur de deo. Qd᷑ angelus ſit finite cogno-
ſcibilitatis deducit hoc de Alyaco in primo
immo ꝙ deus cognoſcit angelum finite: q̃
uis per noticiam infinitam. videmus ergo ĩ
quibus acceptionibus anima chriſti cõp̄
Tercium dubium. hendit verbum. ¶ Tertio dubitatur: vtrũ
poſſit anime chriſti commuicari omnipo-
tentia videlicet ꝙ ſit omnipotens. Dico ꝙ
non: primo implicat creaturam eſſe omni-
potentem: quia implicat aliquid eſſe omni
potens; & poſſe ab altero corrumpi. Secũ
do implicat creaturam poſſe omne factibi-
le producere: vnde aliquid dicitur omipo-
tens quia poteſt omne producibile: vel fa-
ctibile producere. deus non eſt producibi-
lis: creatura vero eſt producibilis & impli-
cat creaturam ſeipſam producere: quia eẽt
ſeipſa prior: ergo implicat animam Chriſti
& quãcũq̨ aliam creaturam eſſe omnipotẽ
tem: ergo ei non poteſt communicari om-
nipotentia. an poſſit ei communicari po-
tentia creandi difficultas eſt inter doctores
probleumatica.

¶ Diſtinctio decima quinta

QVerit̄ ꝯſequẽter vtrũ xp̄s
ſecundũ quãlibet ptẽ aĩe
eius habuerit maximam Querit̄ primo
triſticiã. Termini decla-
randi ſũt iſti/pars/aĩa/&
triſtitia. Et ſupponendũ
eſt imprimis: ꝙ non eſt
queſtio de partibus anime que ſunt eius p̄-
tes reales & entitatiue: ita ꝙ ex eis compo-
natur anima: ſaltem quelibet anima ratiõa
lis/cum ſit vna res indiuiſibilis ſecundum
eius ſubſtantiam nullas habens partes eſſẽ-
tiales & quantitatiuas penitus: ſed hic ſu-
muntur partes anime pro potentijs anime
ideo idem ẽ querere: vtrum xp̄s ſecũdum
quamlibet eius partem. i. eius potentiã vel
vtrũ reſpectu cuiuſlibet potẽtie ſcd᷑m quãli
bet portõnem habuerit maximam triſtitiã.
In qualibet potentia ponuntur due portio
nes. Iterum quãdo dicitur ꝙ anime ſũt plu
res potentie & eiuſdem potẽtie eſſe plures
portiones non eſt intelligendũ ꝙ ſint due
res diſtincte adiuicem quarum quelibet ſit
potentia aut portio anime: quia apud com
muniorem opinionem potentie anime nõ
realiter diſtinguntur ab anima: ſed eſt ani-
ma taliter vel taliter potens. potentia cale-
factiua ignis eſt forma ſubſtãtialis ignis po
tens producere calorem. Potentia ĩtellecti-
ua eſt anima potens intelligere & cogno-
ſcere. potentia motiua eſt homo potẽs mo
uere: cum ergo anima ſit quelibet potentia

eius ſenſitiua intellectiua volitia appetitia:
non eſt igitur intelligendũ ꝙ in anima ſint
plures res: quarum quelibet ſit potẽtia: ſed
eſt intelligendum ſunt plures potentie id ẽ
vna anima potens ad diuerſos actus: & illa
diuerſitas potentiarum nõ ſumitur ex pte
rerum que ſunt potentie: ita ꝙ ſint diuerſe
res quarum quelibet ſit potentia: ſed ſumit
ex parte operationum in ordine ad quas a-
nima diuerſimode denominatur potẽs. In
ſuper ſupponendum eſt ꝙ in eadem poten
tia ponuntur due portiones que portiões
non ſunt niſi anima ſecundum diuerſas o-
Duplex aie portõ perationes in intellectu & voluntate. ❡ Re
gulariter ponuntur due portiones. ſ. ſupe
rior & inferior. Superior portio ipſius itel
lectus & voluntatis capitur dupliciter vno
modo pro ipſo intellectu & ipſa volunta-
te dumtaxat prout reſpicit obiectum ſupre
mum puta deum. nam intellectus & volũ-
tas poſſunt per ſuos actus ſe conuertere in
deum & ad creaturas. vnde capiendo illas
duas potẽtias in ordine ad actus quibus cõ
uertuntur in deum/preciſe vocãtur portio
ſuperior: ſed in ordine ad actus quibus cõ-
uertuntur ad creaturas: id eſt cognoſcũt vel
amant: vel odiunt creaturas vocantur por
tio inferior. Secundo modo capitur portio
ſuperior magis large & eſt ipſa volũtas vel
intellectus prout conuertitur in deum vel ĩ
creaturam in ordine ad deum. & iferior cá
pitur pro intellectu vel volũtate prout cõ
uertitur in creaturam non referendo in deũ
vnde portio hominis inferior non eſt ipſa
ſenſualitas: ſed eſt ipſe intellectus vel volũ
tas. Antiqui dicunt ꝙ vocatur portio ſupe
rior inq̃tum regulis diuinis regulatur. infe
rior inq̃tum humanis. vnde non habito re
ſpectu ad deum/natura dictat non eſſe furã
dum/ſi nolo furari non habendo reſpectũ
ad deum vocatur actus portionis inferio-
ris: ſed nolo furari quia deus prohibet talis
actus dicitur portionis ſuperioris. ❡ His
ſuppoſitis: vtrum anima chriſti ſecundum
quamlibet portionem habuerit maximam
triſticiam ſecundum quamlibet partem aie
& eſt hic queſtio de potentijs cognitiuis:
& non intuitiuis: nec executiuis. ❡ Iam ing Vtrũ xp̃s ſecũdum
rẽdum eſt quomodo cauſatur dolor & tri quãlibet
ſticia vt videatur: an in chriſto fuerit dolor aie ptem
ſeu triſticia: & capio iſtos terminos dolor habuerit
ſeu triſticia vt diſtinguntur: ita ꝙ triſticia ẽ triſticias.
voluntatis: & dolor carnis. ita regulariter quõ cau-
capiuntur: & illi qui dicunt ſenſitiuam po- ſet dolor
tentiam compoſitam ponunt dolorem ex triſticia
tenſum: ſed triſticia eſt anime ſolum. delec-
tatio eſt ſenſus: & gaudium voluntatis.
❡ De cauſatione triſtitie diſcordant Ochã
& Sco. in preſenti diſtinctione: & Ocham
in fine tertij regula ponit talem regulam
generalem: nũq̃ cauſatur triſtitia de aliquo
niſi ex cognitione talis obiecti actuali & ac
tuali nolitione eiuſdem obiecti. Due ſunt
cauſe naturales & ſufficientes productie tri
ſticie: quibus poſitis neceſſario ponitur tri
ſtitia/& ipſis non poſitis aut altera illarum
non cauſatur triſticia de illo obiecto: prio
requiritur nolitio qua nolo hoc fieri vel ſic
eſſe que eſt vna earum: ideo requiritur co-
gnitio qua cognoſco hoc euenire: aliter q̃
ego nolo: vt ſortes nult hoc fieri: & credit
ꝙ non fiet: non cauſatur triſticia in eo: imo
gaudium: ergo illa nolitio nõ eſt cauſa ſuf-
ficiens ad cauſandum triſticiam: ſed quãdo
nult hoc fieri: & cognoſcit ꝙ fiet de neceſſi
tate cauſatur i eo triſticia: & illis poſitis na
turaliter cauſatur iſta triſticia: ſicut ignis na
turaliter producit calorem. cauſatur ergo
triſticia ex nolitione cum cognitione ꝙ ob
iectum aliter ſe habet q̃ ſit nolitũ ſe habere.
❡ Arguit Ocham contra ſe. beati qui pec- Argumẽtũ primũ
cauerunt nolunt ſe peccaſſe & cognoſcũt ſe Ocham.
peccaſſe: & tamen falſum eſt ꝙ triſtẽtur: qa
in beatis nulla eſt triſticia: ergo iſte due cau
ſe non ſunt naturaliter & ſufficiẽtes pone-
re triſticiam. ❡ Secundo arguitur: non req
ritur nolitio ad cauſandum triſtitiam. imo
ſufficit volitio. nam dicit Ocham ſi velim
aliquid fieri: vt volo ſortem eſſe epiſcopũ:
& cognoſco ꝙ ille nõ erit ep̃us/triſtor & ta
men nõ habeo nolle reſpectu ſortis: ſed vel
le cum cognitione oppoſiti illius qđ volo

ergo non requiritur vt cauſetur triſticia ꝙ
ſit actualis nolitio reſpectu talis obiecti: im
ad primũ argumẽtũ mo videtur ꝙ ſit ſufficiens volitio reſpectu
obiecti oppoſiti. Quantum ad primum cõce-
do ꝙ beatus cognouit ſe peccaſſe: & nult
peccaſſe & non cauſatur in eo triſticia. & cũ
infertur / ergo ille due cauſe nõ ſunt ſuffici
entes: nego conſequentiam. verũ eſt ꝙ nõ
producunt triſticiam: quia eſt reſiſtentia
ne producant. nam nõ ſequitur in hoc paſ-
ſo applicato ignis non producit calorẽ: er-
go non eſt naturalis cauſa & ſufficiens pro
ductibilis caloris: immo oportet ſic addere
& non eſt repugnãtia actiuitatis impediẽs
agens ne producat. Vnde beati non ſolũ
non triſtantur contrarie (dicit enim Ariſto
teles ſeptimo ethi. ꝙ excellens gaudium ex
pellit omne triſtabile contrarie) ſed etiã cõ
tingens de altero obiecto non ẽ gaudium
oppoſitum contrarie / quia non gaudẽt de
hoc ꝙ peccauerũt / ſed eſt gaudium de deo
ꝙ etiam repugnat triſticie contingenti .i.
de altero obiecto: vel ſecundo dicatur ꝙ de
us non concurrit ad productõnem triſticie
Ad ſecũdum in beatis. ¶ Quantum ad ſecundum: ſi veli
efficaciter hoc fieri & cognoſco ꝙ non fiet
triſtor: & tamen non habeo nolitõnem. di
cit Ochã ꝙ a volitione huius quod ẽ hoc
fieri cum cognitõne ꝙ non fiet naturaliter
cauſatur nolitio contradictorij illius quod
volo efficaciter. & vltra ab illa nolitõne cũ
illa cognitõne immediate cauſatur triſticia
& non a volitiõe. dicit ergo Ocham & be
ne ꝙ a volitione qua volo hoc fieri cũ ad-
uertentia contradictorij: vel circa contradi
ctorium cauſatur nolitio contradictorij. i-
mõ aliqui dicunt ꝙ oĩs nolitio alicuius ẽ
volitõ ꝯtradictorij. Eodẽmõ dico / volitõ
alicuius ẽ nolitio cõtradictorij. Sed oppo
ſitũ videt̃ mihi ꝓbabilius. Dico ergo ꝙ vo
litio vnius contradictorij cum aduertẽtia
circa alterum contradictorium neceſſario
cauſat nolitionem alterius contradictorij
& ſic verum eſt ꝙ volendo hoc fieri & co-
gnoſcendo ꝙ non fiet triſtor que triſticia
cauſatur a nolitione cum iudicio: & ſic nõ
habetur ꝙ aliqua triſticia cauſetur ſine no-
litione. Et hic modus Ochã eſt conformis
dicto Auguſtini ꝙ triſticia eſt diſſentio ani
mi ab hiis que nobis nolentibus accidunt:
ergo de neceſſitate ad cauſandum triſticiã correlarium hoc ẽ
requiritur nolitio. ¶ Ex his omnibus ſequi gabrielis
tur manifeſte ſecundum quoſdã ꝙ in por-
tione ſuperiori ſtricte capiendo nunꝗ ẽ tri
ſticia: ſaltem licite. Patet: nullus poteſt lici-
te triſtari de deo: & portio ſuperior ſtricte
capta reſpicit ſolum deum: ergo nullus po
teſt licite triſtari ſecundum portõnem ſupe
riorem. minor eſt nota ex declaratione ter-
minorum. ſed patet maior: nullus poteſt li
cite nolle conuenire deo quod ei conuenit
& cognoſcitur ei conuenire: vt cognoſco
ꝙ deus eſt bonus / ſapiens / prudẽs / iuſtus / quod nul
non poſſet licite nolle ꝙ non ſit bonus: iu- lus poſſit
ſtus: &c. tunc arguitur ſic quando aliquid de deo tri
cognoſcitur conuenire deo: nullus po- ſtari
teſt licite nole ꝙ ei cõueniat / ſed triſticia de
aliquo cauſatur neceſſario ex nolitione ob
iecti taliter ſe habente & cognitione: ergo
nullus poteſt licite triſtari de hoc: & argu-
mentum habet apparentiam ad probandũ
correlarium: quia oporteret ꝙ triſticia eẽt
de aliquo nolito quod cognoſceremus eẽ
in deo: ergo nullus poteſt licite triſtari de
deo ſecundum portionem ſuperiorem rati
onis: & ſic eſſet ſubtilis difficultas. ¶ An a-
nima chriſti habuerit triſticiã. Sed bene ali
quis triſtatur ſecundum portionem ſuperi
orem capiendo large portõnem ſuperiorẽ.
nam triſtatur de peccato in ordine ad deũ:
ſed omnis actus quo conuertitur voluntas
in creaturam in ordine ad deũ eſt actus por
tionis ſuperioris ergo. Dices ego triſtor li
cite de hoc ꝙ eſt deum offendi. quia nolo
deum offendi: & cognoſco ꝙ deus offendi
tur: cauſatur triſticia: & illa eſt portionis ſu
perioris / patet ſic / nolitio qua cauſatur ẽ ac
tus portionis ſuperioris: quia eſt actus per
quem voluntas conuertitur in deum: ergo
triſticia ſequens eſt actus portionis ſuperio
ris: ergo voluntas poteſt triſtari ſecũdum
portionem ſuperiorem rationis ſtricte ſum

ptam. nam cum dico nolo deum offendi. iſta nolitio terminatur ad deum: & ad offẽtionem ſimul: & ad vtrumq; ergo eſt actus portionis ſuperioris: & per conſequẽs triſticia quá cauſat terminatur in deum & per conſequens licite triſtatur de deo ſecundũ portionem ſuperiorem rationis. Aliqui dicerent ꝙ triſtitia eſt de offentione qua offẽditur deus & illa eſt quid creatum. i. peccatum: ſed videtur michi ꝙ ſicut illa nolitio terminatur ad deum in ordine ad hoc predicatum. puta ad eſſe offenſum: & deum offendi eſt deus offenſus: ꝙ illa nolitio terminatur ad deum ſub ratõne offenſi: ita videtur michi dicendum ꝙ iſta triſticia conſequẽs nolitionem terminatur ad deum in ordine ad offenſam: & cum infertur ergo licite triſtamur ſecundum portionem ſuperiorẽ. fateor. Et ſic in rigore videtur michi correlarium Gabrielis prius illatum falſum: ſed ad ſaluandum eum dicendum eſt ꝙ non licite triſtamur de deo ſecundum ea predicata q̃ eſſentialiter conueniunt deo: vt eſſe bonũ/ iuſtum/ ſapiens/ &c. nam non poſſum licite triſtari ſecundum portionem ſuperiorẽ in ordine ad predicata que eſſentialiter conueniunt deo cum illa non poſſunt eſſe nolita: ſed poſſum licite nole aliqua que accidentaliter conueniunt deo & per conſeq̃ns triſtari. ¶ Sed ſcotus in prima diſtinctione aliter oſtendit modum generationis triſticie ponens quatuor modos quibus generatur vel generari poteſt ipſa triſtitia/ quorũ duos concedit Occham/ alios vero poſteriores negat. Primus: cauſatur triſticia de obiecto actualiter abſolute nolito & cognoſcitur aliter eſſe q̃ ſit nolitum: ita ꝙ primus modus eſt per actualem & abſolutam nolitionem ¶ Secundo modo cauſatur triſtitia de obiecto non abſolute nolito: ſed abſolute volito: ſed conditionaliter nolito: vt qñ ſortes mercator in tempeſtate piicit merces in mare triſtatur de illa proiectiõe vt notũ eſt. & tamen vult pijcere abſolute & efficaciter: nam bene ſequitur proijcit libere: ergo vult abſolute proijcere: quia volitio cõditionata non eſt ſufficiens ad excundum i opus q̃uis ſciam ꝙ illa volitio non eſt libera vt libertas diſtinguitur a metu: ſed eſt libera abſolute. ſortes ergo ita pijciens vult abſolute proijcere: ergo falſum eſt ꝙ habeat nolitionem actualem & abſolutá proijciẽdi: quia illi duo actus non ſtant ſimul & tamen triſticia illa cauſatur a nolitiõe cõditionata: quia habet nolitionem: qua nolet proijcere ſi poſſet euadere. Dicit ergo Scotus ꝙ illa nolitio cum cognitiõe ꝙ nõ poteſt euadere eſt ſufficiens cauſa ad producẽdum triſticiam etiam de illo obiecto. i. proiectione que ſolum eſt cõditiõaliter nolita ¶ Tertiõ dicit ſcotus/ cauſatur triſticia a nolitiõe naturali cum cognitiõe ſeu preſentatione per intellectum ipſi voluntati: dicit enim ꝙ voluntas vt natura aliqua refugit q̃uis illa nõ refugiat vt voluntas puta libere. refugit enim vt natura omne quod eſt ſibi nociuum puta ſeparatõnem a corpore quia appetitu naturali appetit vniri corpi: immo anime beate hoc appetunt: ergo appetitu naturali refugit contrarium. Dicit Scotus ꝙ ad cauſandum triſticiam cum appetitu naturali ſufficit oſtẽtio: nam ſi intellectus oſtendit voluntati ſeparationem a corpore: q̃uis voluntas non eliceret nole liberum quo nolet ſeparari nihilominus ab illa oſtentatiõe cum fuga naturali. i. nolitione naturali: que quidem nolitio nõ eſt actus ſecundum Sco. ſed eſt fuga naturalis q̃ nõ eſt aliud q̃ res ſic naturaliter incliata: vel ẽ ipſamet res que ſic refugit: ex illa fuga naturali cum tali oſtentiõe intellectus cauſatur triſtitia. ¶ Quarto cauſatur triſticia ex dolore carnis cum offenſiõe carnis: cũ oſtẽtione qua intellectus oſtendit voluntati illam offenſionem carnis: nam voluntas & ſenſus pro ſtatu vie ſic ſunt naturaliter colligati. Preterea dicit ſcotus ſi offendatur ſẽſus & intellectus oſtendat illam offenſionem voluntati q̃uis voluntas non diſſentiat. id eſt non nolit illam/ ꝑpter naturalem colligantiam voluntatis ad ſenſualitatem cauſatur triſticia. Et q̃tum ad iſtos duos vl

quorũdã imaginatiõ

Carpit gabriel.

De cauſatione triſticie ſecũdũ ſco.

quattuor modi quibus põt gñari triſticia.

diſcrepā tia ochās & Scoti.

timos modos diſſentit Scotus ab Ocham quia dicit ꝙ in iſtis duobus vltimis modis cauſatur triſticia ſine actuali nolitione voluntatis. Nam in tertio modo eſt fuga naturalis voluntatis: que naturaliter inclinatur ad contrarium: & i quarto modo cauſatur triſticia propter illam naturalem colligantiam volūtatis cum ſenſualitate: cum intellectus oſtendit voluntati illam offenſionē tunc triſtatur voluntas. ¶ Sed credo ꝙ Ocham melius dicit: videlicet ꝙ nunq̄ cauſatur triſticia: niſi ſit actus poſitiuus: quo voluntas refugit. Vnde bene dicit Ochā: ꝙ aliquādo actus refugitiuus bene poteſt eſſe naturalis quo nult: ſed cum ponitur actus poſitionis cū illo quo voluntas actualiter & formaliter nult/q̄uis in voluntate eēt naturalis fuga .i. appetitus naturalis ad cōtrariū illa naturalis fuga .i. naturalis inclinatio ad cōtrarium cū oſtentione ad voluntatem: niſi in voluntate eſſet actus poſitionis/quo voluntas refugeret obiectum nunq̄ cauſaretur triſticia. Et illud ē ſatis cōforme Auguſtino ꝙ triſticia eſt de his que nobis nolentibus & ſcientibus accidunt.

Doctor cōformis ad Ochā

Doc. ſuo ſio.

¶ Illud poteſt ratione ſuaderi: nam fortis politicus quādo ſuffert pro repu. nō oportet ꝙ triſtetur in actu ſufferendi: imo delectatur quāuis doleat ſecundum ſenſum qa offēditur. Et certū eſt ꝙ eius anima refugit & inclinatio ad contrarium non ſufficit: immo illa fuga naturalis cum oſtentione ad cauſandum triſticiam: & credo ꝙ ita eſt. Et ſic patet de cauſatione triſticie: quod ſūt due cauſe: vna in ītellectu ſcilicet cognitio: altera in voluntate ſcilicet nolitio. Sed ad cauſandum dolorē/qui videlicet eſt in ſenſu: ſufficit apprehenſio/qua apprehēditur obiectum: vt preſens nociuū: ita ꝙ Ochā nō ponit actū appetitus ſenſitiui diſtingui a triſticia/aut delectatione: & tū in ītellectu ponit actū diſtingui a paſſiōe: nā in quolibetis/& in tertio dicit ꝙ paſſiones ſēſitiue nō diſtinguuntur ab actibus ſēſus: ſed paſſiones intellectus diſtigunī ab actibus. Dicit ergo ꝙ ſicut ad cauſandū fugā obiecti ſufficit apprehenſio qua apprehenditur vt preſens nociuum: ſic ad cauſandum dolorem ſenſuum: immo prius actus appetitus ſenſitiui poteſt eſſe dolor: & cauſatur delectatio ex apprehenſione qua apprehēditur: vt bonum preſens. ¶ In primo ergo articulo declaratum eſt quid intelligitur per partes anime: quia intelligitur potentia anime/& per portionem etiam intelligitur potentia anime: ſed non in ordine ad omnes actus/ſed in ordīe ad aliquos: vt portio ſuperior dicitur intellectus in ordine ad cognitiōes quas habet de deo. Et dicitur inferior in ordine ad actus/quos habet de creaturis. Et eodem modo dicendum de voluntate.

De cāſſatione dolorꝫ

¶ Item dictum eſt ꝙ dolor cauſatur in ſenſu ex apprehenſione preſentis triſtabilis: vel alicuius preſentis/quod infert nocumētum ſenſui. & ſic apud Ocham dolor in ſenſu non diſtinguitur ab actu appetitus ſenſitiui/& delectatio cauſatur ex apprehenſione alicuius delectabilis preſentis. Vnde Scotus ponit differentiam inter perceptionem/& apprehenſionem. dicit cauſatur triſticia ex perceptione triſtabilis: ita ꝙ non ſufficit preſentia. Et cauſatur delectatio ex perceptione delectabilis.

¶ Sed ſi queratur a Scoto quid ſit illa perceptio difficile eſt dare: niſi vel apprehenſio/vel actus appetitus ſenſitiui qui non diſtinguitur ab apprehenſione.

¶ Vnde dicunt medici ꝙ paſſiones appetitus ſenſitiui diſtinguntur ab actibus appetitus ſenſitiui. Nam in appetitu ſenſitiuo ponunt actus corporales volitiuos/& nolitiuos/qui vocantur fuga/& proſecutio preambulantes ad triciam/vel delectationem. & vtraq; opinio defenſatur.

Medicorū opi.

¶ VISVM EST PRETEREA QVOmodo cauſatur triſticia in appetitu intellectiuo ſecundum duplicem opinionem: & ꝙ opinio probabilior eſt ꝙ nunq̄ cauſatur triſticia/quin precedat ſaltē naturaliter aliqua nolitio in volūtate. voluntas enim poteſt habere aliquas nolitiones naturaliter cauſatas: nam vt natura aliqua refugit

per actus diſtinctos ab anima.
¶Sed exiſtimo magis probabile ꝙ voluntas naturaliter refugit aliqua ſine actu: quia inclinatio naturalis non ponit actum diſtinctum a re que inclinatur: nam graue naturaliter tendit deorſum: nõ per qualitatem diſtinctam a forma ſubſtantiali ipſius grauis ſed ad cauſandum triſticiam non ſufficit in voluntate talis fuga naturalis / ſiue nolitio naturalis quod idem eſt quã habet voluntas vt natura: non vt libera. Non facio difficultatem quando talis nolitio naturalis ſufficit ad cauſandum triſticiam. & ſi vltra nolitionem liberam abſolutam adhuc per tertium modum cauſaretur triſticia / puta per nolitionem naturalem.

ꝙ voluntas ſine actu refugiat.

¶Iſti poſitis reſpondetur ad queſtionem per concluſiones ſecundum ꝙ duo querit. Primum. Vtrum ſecũdum quanlibet partẽ anime: &c. Secũdum. Vtrum habuerit maximam triſticiam: ideo quantũ ad primam partem queſiti ſit prima concluſio. ¶Chriſtus habuit dolorem ſecundum ſenſum. Patet / ſenſui Chriſti fuit applicatum aliqđ diſconueniẽs. & certum eſt ꝙ Chriſtus habuit perceptionem illius diſconuenientis: etiam vt preſentis: quia in potentijs ſenſitiuis maxime fuit bene diſpoſitus / & maxĩe preceptiuus: ſed naturaliter ad perceptionem nociui & triſtabilis ad apprehenſionẽ eius vt preſentis cauſatur dolor ſenſualis: ergo Chriſtus ſecũdũ ſenſualitatem habuit dolorem.

Prĩa propoſitio.

Secũda poſitio

¶SECVNDA PROpoſitio. Chriſtus habuit dolorem ſecundum ſenſum / preciſe de ſua paſſione / & de ſuis nocumentis / & non de alienis. eccel ad cauſandum dolorem in ſenſu non ſufficit apprehenſio alicuius triſtabilis nociui: vt alteri preſentis: ſed requiritur apprehenſio triſtabilis nociui / vt ſibi preſentis. & credo ꝙ eſt quod vult dicere Scotus vt cauſetur dolor ſenſualis non ſufficit apprehenſio nociui: ſed requiritur apprehẽſio nociui actualis: quod per nociuum infertur ſibimet. Patet per experientiam: quãuis contriſtor videdo aliquẽ pati violentiam: non tamẽ cauſatur in me dolor ſenſualis: neq; patior in ſenſu.

Tertia poſitio.

¶Tertia propoſitio. Volũtas anime Chriſti vt natura de eiſdem triſtabatur de quibus dolebat ipſe ſenſus Chriſti. Dico voluntas vt natura / nam anima que eadem eſt ſenſus / voluntas / & intellectus habet aliquos actus vt natura / aliquos vt voluntas & vt voluntas aliquos actus habet vt natura: aliquos actus vt libera / aliquos vt ſẽſus. Vnde quando ſeparatur anima a corpore nullos actus habet vt ſenſus. Patet hec propoſitio tertia. Inſurgente paſſione puta dolore / vel gaudio: ſi non abſorbeatur intellectus tunc ipſe cooperatur voluntati: vel ad refugiendum dolorem: vel ad retinendum delectationem: & voluntas propter vnionem cum ipſo ſenſu cõtriſtabitur: aut congaudebit. Sed ſic eſt ꝙ in Chriſto vſus rationis non fuit abſorptus / per quẽcunq; dolorem: quia erat perfectiſſime beatus ſecundum intellectum: ergo habebat perfectiſſimum vſum rationis: ergo inſurgente dolore per nocumentum preſens / intellectus adiuuabat ad repellendum dolorem: & rñſentabat volũtati dolorem: ergo voluntas vt natura / & naturaliter coniuncta ſenſui contriſtabatur ſenſui ita affecto dolore. Vnde dicunt doctores communiter in quarto quãdo eſt maxima triſticia in voluntate patitur ſenſus: & redundat triſticia voluntatis vſq; ad ſenſum: ita ꝙ in ſenſu cauſatur aliquis dolor propter naturalem coniunctionem. Et hoc precipue quando eſt triſticia de obiecto ſenſui perceptibili: ergo quando eſt maximus dolor in ſenſu: & intellectus pñſentat illud maxime triſtabile / & ipſum dolorem quem habet ſenſus voluntati: ipſa voluntas vt natura propter cõnexionem refugiet illud quod eſt ita offenſiuum ſenſus / ſi refugit vt natura: ergo cauſatur triſticia: ergo probabile eſt quod dicit Scotus: ꝙ in voluntate non vt libera ſed vt natura cauſatur triſticia: ſed dico ꝙ p

Triſticia volũtatis reddũdat in ſenſum

actū qui eſt nolitio naturalis : & nō libera.
Quarta ꝓpoſitio
Quarta propoſitio. Voluntas Chriſti ſe
cundum portionem ſuperionem proprie
acceptam:ſicut nō habuit triſticiam de paſ
ſione : ita nec habuit triſticiam de carentia
viſionis/aut de peccato proprio ſecūdum
portionē ſuperiorem large acceptam. Pri
ma pars patet:non habuit triſticiam. patet
dictum eſt ꝙ ſecundum illam portionem
licite non poteſt haberi triſticia:quin habe
retur de deo: ſed non poteſt haberi de deo
quantum ad ea que eſſentialiter conueniūt
deo. Secūda pars patet. Nunq̄ caruit viſio
ne dei:quia erat ſemper beata etiam in paſ
ſione:nec vnq̄ habuit peccatum : ergo nō
dolebat de illis in ordine ad deum.

Quinta ꝓpoſitio
Quinta propoſitio. Chriſtus ſecundum
portionem ſuperiorem large acceptam nō
habuit triſticiā de peccato/de morte ſua/
de paſſione:ſed quandam nolitionem libe
ram. Patet/bene ſequitur/Chriſtus ſecun
dum talem portionem volebat efficaciter
mori ſecūdum portionem ſuperiorem in
ordie ad deum. ergo falſum eſt ꝙ nolebat
libere in ordine ad deum. Patet conſequen
tia. Volitio qua quis vult libere aliquod
obiectum contrariatur nolitioni:qua nult
illud obiectum: ergo non ſe compatiūtur.
ꝙ autem volebat libere mori patet. Obla
tus eſt:quia voluit:ergo volebat mori: er
go falſum eſt ꝙ nolebat:ſaltem libere:& vl
tra. falſum eſt ꝙ nolebat : ergo non habe
bat triſticiam cōſequentē talem nolitionē.

Sexta ꝓpoſitio.
Sexta propoſitio. Chriſtus ſecundū par
tem ſuperiorem habuit triſticiam etiā ma
ximam conſequentem nolitionem liberā
& abſolutam de peccatis:& infidelitate iu
deorum paganorum & obſtinatione ho
minum. Patet. Chriſtus preuidebat in ver
bo ingratitudinem aliquorum de ſua paſ
ſione:& perſeuerantiam iudeorum in ſua
infidelitate: imo credo ꝙ preuidebat cuiuſ
cunq; hominis quecunq; peccata: quia cō
ſtitutus eſt iudex/ oportet ergo ꝙ ſingula
cognouiſſet: ſed Chriſtus nolebat abſolu
te ſecundum voluntatem creatam eos per
ſeuerantes in infidelitate:& decedere in pec
catis:ergo Chriſtus ſecundum portionem
ſuperiorem voluntatis creature triſtabatur
de infidelitate/& ingratitudine: &c. triſti
cia conſequente nolitionem abſolutam/li
beram:quia preuidebat/& nolebat.

Septima propoſitio. Chriſtus triſtaba
tur de ſua paſſione triſticia conſequente no
litionem liberam/ſed conditionatam ſecū
dum portionem ſuperiorem large captā:
& in hac vltima eſt tota difficultas. Vnde
ad cauſandum triſticiam ſufficit nolitio cō
ditionata: vt proijciens merces proijcit li
bere:ergo vult abſolute proijcere:quia vo
luntas ꝯditionata non eſt ſufficiens ad mo
uendum potentias exteriores. habet ergo
ſolum illam nolitionem conditionatam
ergo illa ſufficit ad cauſandum triſticiam.
Nolitio ꝯditionata ē ſufficiēs cāre triſticiā.
Tunc arguitur ſic. Chriſtus habuit nolitio
nem conditionatam ſue paſſionis. Patet/
nam dicit pater Si poſſibile eſt trāſeat a me
calix iſte : ergo habebat nolitionem etiam
liberam qua nolebat ſufferre ſi poſſibile fo
ret aliter genus humanum liberari. Tūc ar
guitur ſic. habuit illam nolitionem liberā
ergo erat bona : ergo referebatur vltimate
in deum:& habebat illam ſecūdum portio
nem ſuperiorem : ſed talis nolitio eſt ſuffi
ciens ad cauſandum triſticiam : ergo Chri
ſtus ſecundum portionem ſuperiorem tri
ſtabatur de ſua paſſione triſticia conſequē
te nolitionem liberam licet conditionatā
non abſolutam. Dices ꝙ chriſtus vole
bat abſolute mori libere. nihilominus no
lebat conditionaliter : puta ſi aliter poſſet
genus humanum redimi. Dicis etiam ꝙ ta
lis nolitio ſufficit cauſare triſticiam. Argui
tur ſic. volebat libere mori:ergo gaudebat
Argumētum p̄mū
de ſua morte:quia volitio abſoluta cum co
gnitione rei volite naturaliter cauſant gau
dium. & vltra:gaudebat:ergo nō triſtaba
tur de ſua morte:quia gaudium/& triſticia
de eodem obiecto adequato/& in eadem
potentia ſunt realiter contraria. Secūdo.
Argumētum ſcḋs
Nunquā nolitio conditionata cauſat triſti
ciam niſi cōditio ſit ſimpliciter & abſolute

nolita. Hoc regulariter dicunt doctores.
Nā ille qui pijcit merces: nolet proijcere:
ſi poſſet aliter euadere: ſed quia eſt tēpeſtas
non triſtatur de illa proiectiōe: dato ꝙ ha⸗
beret nolitionem tempeſtatis ſimpliciter;
vnde ſi poſſet euadere aliter ꝗ per proiectō
nem: & haberet iſtam nolitionem: qua nult
proijcere ſi poſſet aliter euadere: ex illa non
triſtaret: ergo chriſtus ex nolitiōe qua nult
De nolitione qua nolebat xp̄s mori mori/ſi poſſet aliter genus humanum redi
mi non triſtatur ſi habeat volitionem qua
vult ſimpliciter pati pro genere humano:
talis nolitio non ſufficit cauſare triſticiam;
ſed ſic eſt ꝙ in voluntate Chriſti ſecundum
portionem ſuperiorem rationis erat voli⸗
tio/qua volebat genus humanum redimi
non poſſe niſi per ſuam paſſionem. Patet:
deus hoc volebat: & iam ordiauerat: & ve
riſimile eſt ꝙ anima chriſti cuilibet ordina
tioni dei/quam cognoſcebat in particulari
ſe cōformauit: ergo ſequitur ꝙ habebat vo
litionem abſolutam de illa conditione: &
non nolitionem. Chriſtus enim habuit no
litionem ſufferēdi mortem ſi genus huma⸗
num poſſet aliter redimi/& cum hoc vidit
ꝙ non poterat aliter ſaluari niſi per ſuā paſ
ſionem/ergo non triſtabatur de ſua paſſio
ne: ſed habebat volitionē qua volebat ge⸗
nus humanum non poſſe aliter eripi: quia
deus ſic ordinauerat: ſed ſic eſt ꝙ Chriſtus
cognoſcens illam ordinationem diuinam
& deum ita velle abſolute veriſimile eſt ꝙ
conformabat ſuam voluntatem etiam ab⸗
ſolute illi ordinationi: ergo videtur ꝙ illa
nolitio conditionata nō ſufficiebat ad cau
Ad pmū ſandum triſticiam. ¶ Quantum ad primū
Chriſtus abſolute volebat mori. Cōcedo/
ergo gaudebat de ſua morte. Concedo: nā
ſic apoſtoli ſunt gauiſi: quādo contumeliā
pro Chriſto patiebantur: ergo etiam Chri
ſtus propter finem mortis illius. Et cum in
fertur: ergo non triſtabatur triſticia ſequen
te nolitionem liberam/nego cōſequentiā/
& cum probatur gaudiū/& triſticia de eo⸗
dem obiecto repugnāt formaliter: verum
eſt/ſi vtrūq; ſe habeat ꝙ vnum ſequatur vo
litionem abſolutam: & aliud nolitionem
abſolutam & liberam de eodem obiecto.
Nolitio abſoluta/& libera eiuſdem obie⸗
cti contrariātur formaliter volitioni illius;
ergo triſticia & gaudiū ꝓ̄ntia ſimiliter ꝯtra
riantur: quia ſunt eedem cauſe: ſed triſticia/
que conſequitur nolitionem cōditionatā/
non contrariatur gaudio: quod conſequi⸗
tur volitionem abſolutam. Contra/ergo
qui proijcit merces debet gaudere de proie
ctione: quod eſt falſum: gaudet enim bene
quia liberat a morte. ¶ Dico ꝙ propter no
litionem naturalem impeditur: ſed in Chri
ſto nō impediebatur. Dico ſecūdo. ꝗuis cō
trarientur: fuit miraculum ꝙ cōtraria fierēt
ſimul: & hoc videtur dicere Scotus: & deus
ſuſpendebat formalem repugnantiam pro
tunc. ¶ Quantum ad ſecundum. Nunquā Ad 2m.
nolitio conditionata ſufficit cauſare triſti⸗
ciam: quando ipſa conditio eſt ſimpliciter
volita. vt nolo proijcicere/ſi poſſem eua⸗
dere: & non poſſum euadere aliter: illa no⸗
litio abſoluta non cauſat triſticiam; ſed ſic
eſt ꝙ cū illa conditione quā habebat Chri⸗
ſtus ſcilicet nolo pati ſi poſſet genus huma
num aliter redimi/habebat volitionē/qua
volebat genus humanum ſic redimi: ſcili⸗
cet per ſuam mortē. Vnde dico ꝙ Chriſtus
non habebat volitionem liberam/& abſo
lutam ꝙ genus humanum poſſet aliter re⸗
parari de lege ordinata. ¶ Secūdo. Poterat
ſuſpendere aliam volitionem: puta ꝙ non
poſſet aliter &c. & tunc illa nolitio condi⸗
tionata ſufficit cauſare triſticiam: & illa no
litione ſuſpenſa illa conditionata nolitio/
qua Chriſtus nolebat ſufficere ſi patri ali⸗
ter placeret ſufficiebat cauſare triſticiam:
nunꝗ autem habuit volitionem efficacem
de potentia abſoluta/ꝙ poſſet aliter repa⸗
rari: quia cognouit ꝙ deus ſic ordinauerat
ſed non requiritur ꝙ ſemper habuerit voli
titionem conformem. & cetera.
¶ Alia propoſitio. Voluntas Chriſti ſe⸗
cundum portionem iferiorem: vt ſimul li⸗
bera non eſt triſtata de paſſione eius triſti⸗
cia conſequente nolitionem abſolutam.

ℭ Aliqui doctores dicunt ꝙ Chriſtus ſecū
d um portionem ſuperiorem non triſtaba-
tur triſticia/que cōſequeretur nolitionem
abſolutam:quia gaudebat. Sed ſecundum
portionem inferiorem triſtabatur triſticia
conſequente nolitionem abſolutam/& li-
beram: vt bene deducit Scotus in iſta diſti-
ctione. Sed quidam ponunt oppoſitum ꝙ
Chriſtus nunꝗ habuit nolitionem liberā
quin eēt bona:ergo Chriſtus nunꝗ habuit
liberam nolitionem : quin eſſet conformis
dictamini recto. Tunc arguitur ſic. Nō eſt
poſſibile duo dictamina cōtradictoria am
bo eſſe recta:quia neceſſe eſt alterum eſſe fal
ſum:ſed Chriſtus ſecundum portionem ſu
periorem volebat abſolute paſſionē:& re-
cte:ergo hoc erat dictamen rectum/& verū
ſufferenda eſt a me paſſio:ergo iſtud dicta-
men/non eſt a me ſufferenda paſſio ſecūdū
quancunqꝫ portionē/& ex quacūqꝫ cauſa
non erat rectum/ſed falſum. Conſequētia
tenet:quia ſunt ꝯtradictoria:ergo ſi vnū ve
rū reliquū falſum. Et vltra. Illud nō fuit ve
rum:ergo nunꝗ habuit nolitionē/aut vo-
litionem abſolutam illi conformem. Ratio
Scoti. Bene ſequitur. Illud primū dictamē
eſt verum ſecūdum regulas ſuperiores. ipe
enim intellectus reſpiciēs aliquod obiectū
ſecundum regulas ſuperiores vocatur pars
ſuperior intellectus:ergo illud dictamē ab-
ſolutum/nō eſt ſufferenda a me paſſio pro
quacunqꝫ cauſa & ex quocūqꝫ medio nunꝗ
fuit verum. Et vltra/nūꝗ fuit verum :ergo
nunꝗ fuit in Chriſto: quia nunꝗ ſecūdum
humanitatem fuit falſus: ergo nūꝗ habuit
volitionem illi conformē: ergo falſum eſt
ꝙ xps ſecundum portionem inferiorem ra
tionis habuerit triſticiam conſequentē no
litionem abſolutam & liberā:ita ꝙ habue-
rit nole mori abſolute ſecūdum regulas in
feriores:& voluerit mori ſecundum regu-
las ſuperiores. hoc falſum eſt. ℭ Quantum
ad ſecundam partem viſum eſt ſecundum
quam partem anime Chriſtus habuerit do
lorem de ſua paſſione ſcilicet ſecūdum par-
tem ſenſualem/& triſticiam ſecundum par

ad ſecūdam partē queſito.

tem intellectiuā. Triſtis eſt anima mea vſqꝫ
ad mortem:id eſt de morte proxime futura
Dictum eſt vltra: ꝙ illa triſticia non cauſa-
tur ex nolitione libera & abſoluta mortis:
quia Chriſtus nec ſecundum portionem in
feriorem:nec ſuperiorem rationis habebat
illud nole:quia nunꝗ habuit liberum nole
niſi conforme rationi:illud nolle non erat
conforme:cum ſuum cōtradictorium erat
conforme:ſed iſta triſticia ſequebatur noli
tionem cōditionatam/& liberā. Vel apud
alium modum:non ſequebatur nolitionē
abſolutam/ſed naturalem: qua refugiebat
ſuum diſconueniens. ℭ Conſequēter que-
ritur de magnitudine triſticie pro iſta ſecū
da parte/in qua nō eſt magna difficultas.
Nam poteſt fieri comparatio paſſionis ad
tormenta/que quicūqꝫ viatores in hoc mū
do paſſi ſunt: vel poteſt fieri cōparatio paſ
ſionis ad paſſionem : & viatorum & quo-
rumcunqꝫ extra viam ſiue in purgatorio/
ſiue in inferno exiſtentiū. Secūdo poteſt eē
queſtio de magnitudine quo ad intēſionē:
vel extenſionem/non ꝙ iſta paſſio ſit extē-
ſa cum ſit qualitas pure indiuiſibilis:ſed ex
tēſa obiectiue:id eſt:ꝙ illa paſſio ſit de plu-
ribus obiectis/id eſt ꝙ de pluribus triſtatus
eſt ꝗ quicunqꝫ alter. Hoc ſuppoſito ſit pri-
ma propoſitio. ℭ Paſſio Chriſti nō eſt nec
fuit inter omnes paſſiones quorūcūqꝫ ſiue
extra viam:ſiue in via exiſtentium acerbiſſi
ma. Patet: paſſio chriſti non eſt acerbior ꝗ
paſſio gehennalis cum nō habeāt triſticiā
acerbiorem ꝗ habeat damnatus : ergo paſ-
ſio Chriſti iſto modo non quacunqꝫ altera
fuit acerbior. De antecedente dicit Ga
briel ꝙ damnati:ſimiliter exiſtentes in pur-
gatorio patientes plus triſtantur intenſiue
ꝗ triſtabatur Chriſtus in ſua paſſione. Ra
tio illius eſt : damnati triſtantur de priua-
tione beatitudinis eorum:cum anime dam
natorum nullo modo impediuntur quan
tum ad actiuitatem & deſiderium earum.
& illa carentia beatitudinis eſt ſupremum
malum ipſis:& quantum poſſunt triſtan-
tur de amiſſione illius.

De magnitudine triſticie i paſſione xpi.

Prima propoſitio.

Triſticia xp̄i non fuit ita i[n]tẽſa ſicut dãnator[um]

Quantum ad hoc nõ poſſet fortis & efficax
ratio adduci ad hoc probandum. ſed doc.
regulariter dicunt ꝙ Chriſtus non habuit
paſſionem: neqꝫ triſticiam ita itenſam ſicut
damnati: & exiſtẽtes in purgatorio. Nam
ꝙ aliqui predicant: ſi omnes paſſiones om
nium martirum eſſent cõgregate ſimul: ad-
huc paſſio Chriſti excederet illas / hoc eſt
vnum voluntarium: & falſiſſimum nec cre
do verũ. ¶ Secũda propoſitio. Paſſio chri
ſti fuit acerbior paſſione cuiuſcũqꝫ viatoris
& hoc deducitur conſequenter ad Thomã
& ad Bonauenturam per quattuor genera
cauſarum illius paſſionis ad producẽdum
acerbitatẽ illius. Tota difficultas ad cogno
ſcendum quomodo paſſio chriſti fuit acer-
bior quacunqꝫ altera non ſumitur ratione
afflictiui ſummi. nam inter omnia afflictiua
quod magis affligit eſt ignis qui eſt inter
paſſiones acrior: ſed Chriſtus nunq̃ paſſus
eſt ignẽ ſicut multi martires: ſed virgis / cla-
uis ceſus: ergo videt̃ ꝙ illa paſſio que ẽ ma
gis afflictiua ſit grauior. cũ paſſiones ſaltẽ
ſenſuales cauſentur mere naturaliter. vnde
eſt apparentia ꝙ pro tempore quo infligit̃
fuerit intẽtior in aliquibus martiribus: ſed
deduci poteſt ꝙ paſſio xp̄i fuit acerbiſſima
per quattuor genera cauſarum. Vnde dici
tur primo. talis paſſio ex parte cauſe efficiẽ
tis videtur fuiſſe acerbiſſima. patet: chriſtus
paſſus eſt ab omni ſexu: ab omni gente: nã
qui tradebant Chriſtum erãt iudei. qui ve
ro crucifigebant: gentiles: laici: & ſacerdo-
tes. & ſic ex parte cauſe efficientis fuit acer-
biſſima: ſed quantũ ad ſenſũ nõ fuit maior
acerbitas: puta ꝙ affligeretur a diuerſis cõ-
ditionibus & ſtatibus hominum: vel a plu
ribus q̃ a paucis: ſed bene quantum ad acer
bitatem: quia plus dolebat ꝙ plures cruci-
figerent eum q̃ ſi duo vel tres. & ſic illa cau
ſa efficiẽs bene inferebat maiorẽ triſticiam:
ſed non maiorem dolorem ſenſualem.
¶ Sed ex parte cauſe materialis eſt duplex.
Vna circa quam: & eſt obiectum triſticie &
doloris. Et cauſa materialis in qua erat ip̄a
paſſio. Q̃tum ad primũ fuit maxima: q[uia]
fuit de pluribus quia de omnibus peccatis
futuris que chriſtus cognoſcebat etiam di-
ſtincte: & ꝙ finaliter decederent in illis: &
triſtabatur ſupreme de eorum ingratitudi
ne: ſed certũ eſt ꝙ nullius alterius viatoris
paſſio & triſticia fuit de ſingulis peccatis
hominũ diſticte cognitis: quia nullus mar-
tirum vnq̃ cognouit diſtincte ſingula pec
cata hominum: ſenſus enim nõ potuit do-
lere de peccatis: quia illa nõ cognoſcit: ſed
ſolum dolet de nocumentis ab extrinſeco.
Ex parte cauſe materialis in qua: fuit etiam
maxima: quia inter omnes homines Chri-
ſtus fuit optime temperatus & tenerrime
nature: ideo erat ſuſceptiuus maioris do-
loris & triſticie: ergo reſpectu omnium via
torum fuit acerbiſſima. Q̃tum ad hoc di-
co: ſi fuiſſet aliquis purus viator eque tener
ſicut Chriſtus: & paſſus fuiſſet ab igne: &
deus non ſuſpendiſſet actiuitatem ignis ꝙ
paſſus fuiſſet acrius q̃ Chriſtus quando pa
tiebatur a clauis & ſpinis &c̃. Sed dicũt do
ctores ꝙ alij non erant ita tenerrime natu-
re & bone tẽperature: vnde quãto aliqs eſt
melioris cõplexionis plus triſtatur ex ani-
me diſceſſu a corpore q̃ alius: & ſic qui diu-
turniorem paſſus eſt infirmitatem & plus
languit minus triſtatur q̃ iuuenis qui parũ
Propt[er] tria paſſio xp̄i fuit acerbiſſima. egrotauit. Ideo vt dicũt propter tria paſſio
Chriſti fuit acerbiſſima: ſcilicet p[ro]pter carnis
teneritudinẽ: optimã cõplexionẽ ſiue tẽpe
raturã. & propterea q[uia] deus nullo mõ ipe
diuit actiuitatem tormẽtorum: imo permi-
ſit agere quantum poterant: in alijs autem
martiribus aliquando impediebat actiuita
tem agentium. Patet de Laurentio. dicunt
doc. ꝙ propter iſta tria ſimul iuncta paſſio
xp̄i ſẽſualis fuit acerbior q̃ in quocũqꝫ alio
viatore: ſed erit maior ſenſualis in dãnatis
Dubium primum. poſt reſurrectionẽ. Q̃tum ad tertiũ dubi-
tatur primo. Vtrum in inſtanti mortis fue
rit maxĩa triſticia in anima xp̄i. Q̃tum ad
hoc videt̃ mihi p[ro]babilius ꝙ in inſtãti mor
tis nullã hẽbat triſticiã: & ſic nõ erat maxĩa
nec parua nec minĩa. & p[er] inſtãs mortis in-
telligit̃ inſtãs ĩ quo xp̄s erat p[ri]mo mortuus.

Nam quando anima informabat corpus
adhuc viuebat ſecundum humanitatem:
quia viuere eſt habere animam informan-
tem corpus in illo iſtanti in quo Chriſtus
fuit primo mortuus: anima erat extra cor-
pus. & ſic in illo inſtanti nullam habuit tri
ſticiam & nullum dolorem: nam bene ſeq-
tur anima eſt extra corpus: ergo nullam ha
bet paſſionem ſenſualem nec operationem
ſenſualem. Q̃tum de dolore certum eſt ꝙ
in inſtanti primo mortis nullum habebat
dolorem. Sed de triſticia que eſt in volun-
tate eſt difficultas: & dico ꝙ in illo inſtan-
ti mortis nullam habuit. Patet: Chriſtus
nunq̃ fuit capax alicuius triſticie niſi pro il
lo tempore quo erat ſecundum aliquid ſui
viator: & in illo inſtanti Chriſtus ſecundũ
nihil ſui erat viator amplius: quia certum
eſt ꝙ iam erat omnino totaliter beatus: nõ
dico ſecundum corpus: quia non informa
batur anima: ſed anima erat totaliter beata.
Argumẽtũ apparens. ¶ Ecce argumentum. Chriſtus in illo inſtã
ti non erat plus ſuſceptiuus triſticie q̃ ſit in
quocũq; inſtãti poſteriori: ſed nullus dice
ret ꝙ in inſtãtibus poſterioribus habuerit
triſticiã. ergo. imo in eodem inſtãti in quo
fuit mortuus fuit verũ dicere ꝙ ſingule ani
me quorum purgatorium erat perfectũ fue
runt beate: hinc eſt ꝙ prima paradiſus ho-
minis fuit infernus: ergo non videtur ꝙ in
illo iſtanti fuerit triſtatus: ſed certum eſt ꝙ
non triſtabatur amplius: nec poſt reſurre-
ctionem: nec in triduo: ergo nec in inſtanti
in quo erat primo mortuus: & ſic quando
queritur vtrum habuerit maximam penã:
ſi intelligatur in primo inſtanti mortis. di-
co ꝙ nullum habuit dolorem nec triſticiã.
Contra: certum eſt ꝙ triſticia Chriſti perdu
rauit vſq; ad illud inſtans in gradu eque in
tenſo: capiendo triſticiam qua triſtabatur
non de morte: quia nõ triſtabatur de mor-
te niſi per nolitionem naturalẽ aut ꝯditio-
nalem: ſed loquor de triſticia quam habe-
bat de peccatis hominum: & illam habuit
continue ab inſtanti conceptionis vſq; ad
inſtans mortis: tunc illa triſticia in gradu
eque intẽſo perdurauit vſq; ad illud inſtãs:
& non potuit diminui propter diminutio
nem vſus rationis: nec diminuebatur tem-
pore mortis/nec propter diminutionẽ no-
litionis: quia equaliter diſplicebant pecca-
ta futura preſentia & preterita: & iſidelitas
iudeorum & ingratitudo: ergo illa triſticia
perdurauit vſq; ad inſtans mortis in gradu
eque intenſo: ſed in illo inſtanti non vide-
tur a quo agente illa fuiſſet totaliter ablata
aut diminuta. Dico ꝙ corrumpebatur in Nota.
inſtanti mortis tota ſimul & deſinebat eſſe
per primum inſtans nõ eſſe completum ſe-
cundũ ſe & qd'libet ſui. Et dico ꝙ illa triſti
cia nunq̃ fuiſſet tãta. & hoc ꝑpter vehemẽs
gaudium beatificũ niſi deus ſpecialiter ſu-
ſpẽdiſſet actiuitatem illius gaudij / quia ex
pellebat triſticiam etiã ꝯtingẽtium: & in il-
lo inſtanti in quo erat extra viam deus deſi
nebat ſuſpendere actiuitatem illius maximĩ
gaudij: hinc eſt ꝙ neceſſario neceſſitate na-
ture ab illo maximo gaudio corrumpeba-
tur illa triſticia quod quidem gaudium ex-
pellit triſticiam non ſolum contrariam: ſed
etiam contingentiũ. ¶ Dubitatur ſecundo Dubium ſecũdum
quomodo potuit eẽ maximus dolor & ma
xima triſticia in Chriſto cum Chriſtus nũq̃
triſtabatur ſecundum portionem ſuperio-
rem rationis ſtricte capiendo. & non video
quomodo potuit eſſe conformiter loquen
do ad ea que prius dicit. Dictum eſt enĩ ꝙ
nullus licite triſtatur ſecũdum portionem
ſuperiorem rationis ſtricte capiendo. Dico
ꝙ paſſio fuit acerbiſſima in ſenſu & volun
tate: etiam ſecundum portionem ſuperio-
rem rationis loquendo de illa triſticia que
ſequebatur nole conditionatum. ¶ Dubi-
tatur tertio: quomodo ſtabant in Chriſto Dubium tertium.
illud gaudium maximum: & illa triſticia cũ
videantur contraria. dico ꝙ non erant con
traria: quia non erant de eodem obiecto: &
gaudiũ & triſticia de diuerſis obiectis non
contrariãtur: licet Ariſtoteles dicat capitu-
lo vltimo ſeptimi ethicorum ꝙ delectatio
vehemens expellit triſticiam non ſolum
contrariam: ſed contingentem.

Dico ꝙ deus ſuſpēdebat actiuitatem illius gaudij. & ideo ex hoc ꝙ deus ſuſpendebat non eſt inconueniens ꝙ cum illo maximo gaudio ſtaret maxima triſticia: ſed de diuerſis obiectis.

¶Diſtinctio decimaſexta.

QVeritur conſequenter. Vtrum Chriſtus habuerit neceſſitatem moriendi. Dico ꝙ titulus queſtionis tripliciter poteſt intelligi. Primo comparando Chriſtum ad humanitatem aſſumptam. Secūdo comparando humanitatem ad qualitates eius naturales. Tertio comparando humanitatem ad beatitudinem quam habuit ſecundum portionem rationis. Poteſt ergo fieri ꝯparatio chriſti id eſt ſuppoſiti diuini ad hūanitatē. & eſt ſenſus. Vtrum Chriſtus neceſſario aſſumendo humanitatē aſſumpſerit mortalē id eſt vtrū ſuppoſita aſſumptione humanitatis: neceſſario aſſumpſerit mortalem: ſecūdo comparando humanitatem ad qualitates eius naturales & diſpoſitiones. & ſic eſt ſenſus. Vtrum humanitas aſſumpta a Chriſto ſecūdum complexionem & diſpoſitionem naturalem & qualitates naturales habuerit neceſſitatem moriendi illa humanitas aſſūpta. Tertio fit ꝯparatio humanitatis aſſumpte ad beatitudinem ſcd'm quam erat beata in ſuperiori portione rationis: & tūc ſenſus eſt. vtrum humanitas Chriſti beata habuerit non obſtante beatitudine neceſſitatem moriendi. ¶Secundo notandum

Triplex neceſſitas ꝙ neceſſitas capit tripliciter. Vnomō pro neceſſitate ſimpliciter dicta: & tunc neceſſitas nihil aliud eſt q̄ res non potens aliter ſe habere. Illud enim dicitur neceſſariū quod non poteſt aliter ſe habere: vel quod non poteſt aliter euenire. vt deus ē neceſſarius: quia non poteſt aliter euenire neq̄ aliter eē quin deus ſit. Secūdo neceſſitas capitur: id eſt coactio. & illud dicitur neceſſarium ad aliquid ꝙ cogitur ad illud quando illud patitur vel facit cōtra naturalem eius inclinationem. vt lapis proiectus ſurſum neceſſitatur ad motum ſurſum: id eſt cogitur ab extrinſeco. Vnde ſi ſortes nolit moueri: & tamen compellatur ab extrinſeco exire locum neceſſitatur non prima neceſſitate: ſed dicitur neceſſitatus id eſt violētatus. & hoc dupliciter vno modo: quia cogitur contra naturalem eius inclinationem. Aliomodo quia cogitur contra liberam volitionem: vt in exemplo dato de ſorte qui per vim expellitur de loco ſuo. Tertio modo aliquid dicitur neceſſarium quod eſt neceſſariū ad finem nō ſimpliciter neceſſarium. Sicut neceſſe eſt tranſire lugdunum eundo Romā ſuppoſito ꝙ non ſit alia via ly neceſſe non dicit neceſſitatem ſimpliciter: quia non eſt neceſſe tranſire Lugdunum neq̄ ire Romā ſed dicit neceſſitatem finis ſeu conſequentie & non conſequentis. & iſti tres modi neceſſitatis ſunt vulgares. ¶Tertio notandū ex ſancto Thoma/ꝙ in homine eſt moriendi neceſſitas: partim ex peccato: partim ex natura: ſed quomodo partim ex natura: qa homo cum ſit mixtum componitur ex contrarijs: & ideo neceſſe eſt inter illa eſſe actionem & reactionem. & neceſſe eſt alterum tādem conſumi: quia nullus motus eſt perpetuus: ergo cum neceſſe ſit alterum conſumi neceſſitas moriendi hominis eſt partim naturalis. Sed eſt partim ex peccato. nam contra illam conſumptionem contrarietatis erat a deo ſupernaturaliter homini collatū remedium. id eſt iuſticia originalis vel eſus pomi vite: ſed ſic eſt ꝙ illud remedium eſt perditum ex peccato & non ex natura rei: & ex perditione illius remedij iam ſequitur neceſſitas moriendi etiam naturalis ſi non eſſet impedimentum: ſed impedimentum quod erat eſt perditum ex peccato.

Neceſſitari quos cogi dicitur.

Neceſſitas finis ſeu ꝯñe.

Duplex moriendi neceſſitas

¶Iſtis ſuppoſitis ſit prima concluſio. Chriſtus non habuit neceſſitatem moriendi ſimpliciter dictam. id eſt primo modo. Patet: Chriſtus poterat non mori ſimpliciter & abſolute. Patet: eius humanitas poterat perpetuo conſeruari a deo: ergo poterat non mori. Secundo ſuppoſito ꝙ aſ

Prima cōcluſio.

ſumpſiſſet humanitatem poterat aſſumere ſimpliciter beatam puta ſecūdum vtrāq̧ portionem & ſecundum animā: & ſecūdū corpus: ergo poterat n on mori. Tertio poterat accipere cū dono perpetuo quod habuit primus parens. ¶Secunda concluſio

Secūda cōcluſio. in nullius alterius hominis humanitate ē neceſſitas moriendi primo modo: patet: ſicut poteſt humanitatem chriſti conſeruare perpetuo: & etiam cuiuſlibet alterius hominis. igitur. ¶Tertia concluſio: in chriſto ſecundum

Tertia. humanitatem fuit neceſſitas moriendi ſecundo & tertio modis de potentia dei ordinata. patet: chriſtus aſſumpſit naturam cum omnibus deffectibus penalibus non culpabilibus: omnis enim culpa ē ſibipſi pena: ſed ſic eſt ꝙ moriendi neceſſitas eſt defectus ex peccato ade cōtractus nō culpabilis: ergo chriſtus aſſūpſit illam humanitatem cum illo defectu. habuit etiā neceſſitatem comedendi/bibendi/& ad preſētiam triſtabilium triſtabatur: ſed nunq̄ accepit defectus culpabiles: quia nūq̄ peccauit. moriendi enim neceſſitas non eſt defectus culpabilis: ergo chriſtus habuit neceſſitatē moriendi/ſecundo modo/ſuppoſitis qualitatibus quas habebat pro tūc. Item ad remiſſionem peccatorum de potentia ordinata neceſſe erat ipſum mori: ergo habuit neceſſitatē moriēdi tertio modo. i. neceſſitate que eſt ad finem intentum. ¶Quarta

Quarta. propoſitio: chriſtus ſolum libere & non naturaliter ſed volūtarie aſſumpſit iſtam neceſſitatem moriendi. In nobis enim eſt neceſſitas moriendi que non contrahitur libere: ſed naturaliter: quia non poſſemus impedire: ſed chriſtus aſſūpſit illam libere: patet. erat chriſtus beatus ſecundum portionem ſuperiorem: ſed naturaliter ſi non ſuſpēdiſſet actiuitatem beatitudinis redundaſſet in partem portionis inferioris & in ſenſualitatem niſi poſitum fuiſſet obſtaculum: ergo ꝙ non fuerit beatus ſecundum portionem inferiorem fuit ſuſpenſa actiuitas portionis beatitudinis ſuperioris: & non eſt ſuſpenſa niſi a chriſto & libere & non naturaliter. ¶Hic ſūt due parue difficultates: prima

Difficultas pria. eſt ad probandum ꝙ chriſtus nō habuit neceſſitatem moriendi ſecundo modo de potentia ordinata ſuppoſitis qualitatiuis diſpoſitiōibus & permiſſis a deo agere adiuicem: ꝙ non erat neceſſe chriſtū mori. certum eſt ex philoſophia & medicina ꝙ in homine ſunt duo: ſcilicet calor naturalis & humidum radicale: & calor continue agit ī humidum quod ſi non reſtauraretur tandē conſumeretur & inde ſequeretur mors. Itē humidum agit in calorem: & tunc ex prehabitis in diſtinctione. xiiij. Chriſtus omnia diſtincte cognouit ſaltem preſentia: ergo xp̄us diſtincte cognoſcebat ſuum calorem naturalem & humidō radicale. & vltra/ergo etiam diſtincte cognoſcebat quātum calor conſumebat de humido radicali: ergo etiam diſtincte cognoſcebat q̄tum requirebatur ad reſtaurandum illud humidum radicale deperditum. etiam ſecundum humanitatem fuit ſupremus medicorum: ſed ſic eſt ꝙ xp̄us poterat illud precise & tantum preciſe applicare quod requirebatur: ergo poterat facere ꝙ remaneret ſuum humidū radicale & calor naturalis: & ꝙ nunq̄ conſumeretur & per conſequens ꝙ non moreretur. ¶Quantum ad hoc dico ꝙ chriſtus cognoſcebat quantum ſufficiebat ſecundū humanitatem: & quantum cōſumeretur de vtriſq̧: & quantum requireretur ad reſtaurandum & poterat addere quod erat neceſſarium/ſed non poterat facere quin potentia conuerſiua ciborum continue diminueretur: non ſolum enim eſt in nobis mors ꝑpter defectum humidi & caloris naturalis: ſed etiam propter debilitatem potentie. nec ꝙ poſſumus facere quin tandē ſit oīno noſtra potētia ꝯuerſiua debilitata: ita ꝙ cibo applicatō iterū ꝯuertere nō poterit ī humidum radicale ꝑpter ipſius ībecillitatē. ¶Se

Secūda difficultas beatitudo corporalis. cūda difficultas: quia dicit ꝙ beatitudo in portione ſupiori rationis neceſſitatē naturali: ſi non ponaꝫ obſtaculū redundat ī corpus & in portionem inferiorem & ſenſualitatem/certum eſt ꝙ beatitudo ſp̄ualis por-

tionis ſuperioris eſt viſio clara & fruitio: beatitudo vero corporalis ſunt dotes. vt agibilitas &c. & eſt extenſa: & ſunt qualitates exiſtentes in corpore: vnde beatitudinem portionis ſuperioris redundare in inferiorem: non eſt niſi beatitudinem portionis ſuperioris cauſare beatitudinem corporis ſiue qualitates corporis quibus corpus dicitur beatum. ſed quero quomodo ipſa viſio cum fruitione cauſat qualitates corporales neceſſario neceſſitate naturali: videtur ꝙ non eſt poſſibile. ratio mea eſt. Sicut qualitas corporalis nunq̄ agit ſubſtantiam ſpiritualem: ita non video ꝙ viſio q̄ video ſortem intuitiue aliquid agat in corpus meum. Ideo videtur michi ꝙ deus ſe ſolo producit illas qualitates in corpus. & ſic non redundat ſic ꝙ illa beatitudo ſuperioris portiōis neceſſario neceſſitate nature cauſaret beatitudinem. Propterea nō video quin corpus Chriſti per nouum miraculum fuit beatum & non ex redundantia beatitudinis ſuperioris in inferiorem.

Dubitat primo. Dubium primum. vtrum fuit in poteſtate anime chriſti non ſeparari a corpore ex violentia paſſionis: certum eſt ꝙ non eſt ī poteſtate animarum noſtrarum non ſeparari a corpore ex acerbitate tormentorum & infirmitate: imo compelluntur exire. ⸿ Pria propoſitio: ſi anima chriſti fuiſſet dimiſſa ī

Pria ꝓpoſitio. puris naturalibus & in beatitudine: fuiſſet in eius poteſtate non mori ita ꝙ nec actiuitas anime nec beatitudo eius fuiſſet ſuſpenſa: fuiſſet in poteſtate eius non mori: quia tunc ſecundum fantaſiam Scoti redūdabat beatitudo ſpiritus in corpus. ⸿ Secunda

Secūda. propoſitio: ſuppoſita tali ſuſpentione puta redundationis glorie ſpiritus in corpus non fuit in poteſtate anime chriſti: quin ipſa compelleretur exire corpus. patet ſolus creator nature poteſt immutare naturam: nulla creatura poteſt facere ꝙ ignis non calefaciat: ſed ſolus deus: ſed ſic eſt ꝙ de naturali inſtitutione eſt ꝙ ad preſentiam tormētorum ſeparetur anima a corpore: ergo ſolus deus poteſt facere ꝙ ad preſentiam tormentorum non exeat anima a corpore: & ꝑ conſequens non fuit in poteſtate aīe chriſti quin compelleretur exire. ⸿ Tertia propo-

ſitio. ſi xp̄us non fuiſſet paſſus nichilominus ſtante lege & glorie ſuſpentione tādē fuiſſet mortuus. Tertia. Hic ſunt duo vidēda: primo quomodo intelliguntur auctoritates: Secundo cum anima chriſti fuit neceſſitata exire & nullus meretur per illud quod nō eſt in eius poteſtate quomodo xp̄us merebatur per mortem cum nō potuit eam euitare. ⸿ Quantum ad primum xp̄us mortuus eſt quia voluit: & oblatus eſt: quia voluit ſecundum diuinitatem: ita ꝙ volitio ſecundum diuinitatem fuit cauſa mortis: vnde ſi ly cauſa dicat non cauſam: ſed concomitantiam cum offerebatur ſecundum humanitatem volebat offerri. Ad pꝛīcipale queſitū rn̄detur. Dico etiā ꝙ voluntas humaītatis chriſti nō fuit cauſa mortis: ſed verum eſt ꝙ moriendo habuit volitionem ſecundum humanitatem: quia volebat redimere genus humanum. Si intelligitur cauſaliter ſecundum diuinitatem. Si cōcomitāter poteſt intelligi de humanitate. Ad aliud dico ꝙ mors meritoria eſt: q̄a patienter ſuſtentata. nihil enim ē nobis meritorium ꝙ non poſſumus vitare. verū eſt meritorium immediate. hinc mors nō fuit ei immediate meritoria: ſed aliquid eſt meritorium quod non poſſumus vitare: quando per aliquam volitionem voluntas complacet in illo quod non pōt euitare/ vt martires habebant volitionem per quam equanimiter illam paſſionem ſufferebāt: illa volitio erat in eorum poteſtate/ & complacentia in tormētis: hic eſt ꝙ mediate. i. mediāte illa volitione illa tormenta poſſunt dici meritoria. Eodem modo dico de xp̄o ſecū dum humanitatem non poterat impedire ſed volitio erat libera: ideo meritoria. Aliq̄ dicūt ꝙ paſſiones ſunt meritorie. ⸿ Ad aliud. quomodo ī articulo mortis potuit clamare clamore valido: niſi fuerit in eo tāta fortitudo/ q̄ta in homine ſano: ergo nō cōpellebatur exire anima a corpore: ergo libere exibat. Dico eſto ꝙ clamauerit clamore

validofuit miraculū deficientibus viribus naturalibus:& deus ſpecialiſſime concurrebat ad illam vocem. ¶Sed vtrū paſſio chriſti fuerit violenta. Dico ꝙ ſic: quia contra inclinationem naturalem:anima enim naturaliter inclinatur ad corpus: & econtra. Naturaliter enim inclinabatur anima chriſti informare corpus:& ab extriſeco exibat contra inclinatōnem eius naturalem:ergo violentabatur. ¶Sed ſi queratur. vtrū moriebatur contra inclinationem liberam. Dico ꝙ non. quia anima volebat volitōne libera mori:& exire a corpore:ergo non exibat contra inclinationem liberam: & ſic fuit libera: & qua ratione qua libera fuit meritoria. Meruit enim Chriſtus acceptādo voluntarie paſſionem ſuam.

Dubium

Rō pria.

¶Diſtictio.xvij.

QVeritur ꝯſequēter. vtrū in xp̄o ſint plures voluntates ſibi ſemp in volito conformes. Notandum ꝙ voluntas capiť multipliciter: vno mō pro appetitu quocunqꝫ: ſiue talis fuerit natutalis/ ſiue ſenſitiuus/ ſiue intellectiuus:ſicut poniť in prio phiſicorū circa materiā de appetitu materie ꝙ duplex ē appetitus naturalis & animalis. Animalis diuiditur in appetitum ſenſitiuum: & ī appetitum intellectiuum. Appetitus naturalis eſt appetitus/ ſeu inclinatio ad hoc/ vel illud nullam preſupponens cognitionem preuiam:nam quelibet inclinatio vel ad operationem/ vel ad actionem/ vel ad paſſionem non preſupponens cognitionē preuiam vocatur appetitus naturalis. Iſtō appetitu appetit materia formam:quia inclinatur vt ſubiectiue in ſe recipiat formā: & illum nulla preceſſit cognitio. appetit graue deſcendere naturali appetitu/ & aliquādo voluntas:ſed raro extenditur ad illum appetitum. Eſt alius appetitus animalis p̄ſupponens(vt exeat in actum)aliquam cognitionem preuiam:& hoc capiendo appetitum pro potentia:appetitus animalis preſupponit de neceſſitate cognitionē: vt exeat in operationem: & eſt duplex. quidā ſenſitiuus qui eſt potentia appetitiua preſupponens cognitionem ſenſitiuam: vt exeat in operationem. Certum eſt ꝙ animalia bruta habent aliquos actus proſequēdi quibus appetunt & refugiunt aliqua obiecta & illos actus neceſſario precedit cognitio ſenſitiua. qua apprehendunt obiecta. Sed appetitus intellectiuus eſt potentia appetitiua preſupponens cognitionem intellectiuam vt exeat in ſuam operationem: vt eſt voluntas/ & proprie intellectus appetitiuus vocatur volūtas proprie capiēdo terminum. In primis duabus acceptionibus voluntatis capitur large: & raro/ ſed regulariter capitur voluntas pro appetitu intellectiuo. ¶Secundo ſupponitur ꝙ volūtas naturalis tripliciter capitur: vnomodo vt diſtinguitur contra voluntatem ſupernaturalem: & ſic voluntas naturalis eſt volūtas cuiuſcumqꝫ creature. Supernaturalis ē diuina. Alio modo capitur voluntas naturalis vt diſtinguitur contra liberam. Et tertio modo capitur pro voluntate in ordine ad operationes elicitas ab ipſa voluntate ſecūdum inclinationem eius naturalem/ ſiue eliciantur libere ſiue naturaliter/ hoc eſt ſumitur tertio modo voluntas naturalis p ipſa volūtate in ordine ad determīatas operationes. i. ad illas/ que eliciuntur conformiter ad inclinationem naturalem. voluntas eliciēs actum etiam libere / quo refugit mortē poteſt dici naturalis: quia elicit cōformiter ad inclinatōnes naturales/ q̄ ſunt ad commodum: ſed ſi voluntas eliciat actū quo velit mori libere ſicut xp̄us: voluntas in ordine ad illum actum non poteſt dici naturalis: quia non elicit illum actum conformiter ad inclinationem naturalem / q̄ ē ad eſſe: & per conſequens ad fugam mortis ¶Tertio notandum ꝙ tripliciter due voluntates adinuicem dicuntur conformari: primo modo in volito: ſecundo in actu: tertio in modo volendi. Et iſta diſtinctio ſolet poni in vltima diſtinctione primi ſen

Duplex ē appetit⁹.

Aīalis appetit⁹ duplex

Senſitiu⁹

Intellectiuus.

Volūtas naturalis tripliciter capiť

tentiarum. vnde vocantur due volũtates
conformes in volito: quia illud idẽ/& ade
quate quod vna vult altera etiam vult. Sed
dicuntur conformes in actu/& eſt vnam il
larum habere actum ſiue volitionem alicu
ius obiecti/& alteram voluntatem velle/
ꝙ illa prima voluntas habeat illum actum
q̄uis non velit obiectũ qđ pria vult. Certũ
eſt ꝙ abraham volebat immolare filium: q̄
volitio habebat immolationem filij ꝑ ob
iecto: & deus volebat ꝙ abraham haberet
illam volitionem: ſed non volebat illum i
terfici: & volitio dei terminabatur ad actũ:
& voluntas dei/& abrahe erant cõformes
non in volito: ſed in actu volẽdi. deus vo
lebat ꝙ abraham haberet illam: q̄uis non
vellet obiectum volitionis. Tertio modo
dicuntur conformes in modo volendi/ q̄
eodem modo volunt: puta ſi vna ex chari
tate: altera etiam ſi ex conditione & altera ſi
abſolute & actualiter & propter eundem fi
nem: Chriſtus enim ſecundum diuinita
tem & etiam ſecundum humanitatem vo
lebat ſuam mortem. Similiter iudei vole
bant eandem mortem: & ſic erant confor
mes in volito: ſed non in modo volendi:
quia deus & xp̄s ſecũdũ humanitatẽ vole
bant mortem propter redemptionem hu
mani generis & iudei propter vindictam. &
ſic non volebant propter eundem finem.

Que voluntates cõformes in volito que cõformes in actu.

Nota de Abrahe volitione que conformes ī mõ volen

¶ His notatis ſit pria cõcluſio

Pria cõcluſio

¶ In Chriſto fuerunt plures voluntates. ſ.
diuina & humana. Chriſtus enim habet vo
luntatem diuinam/que eſt ſecunda perſõa:
& eſſentia diuina. Similiter in Chriſto fuit
voluntas humana: quia fuit humãitas &c.

¶ Secunda concluſio

Secũda.

¶ In Chriſto ſecundum humanitatem fuit
triplex voluntas: de qua in primo notabili
ſcilicet voluntas libera/ſeu rationalis ſen
ſitiua/& naturalis non adinuicem realiter
diſtincte: immo ſolum per operatõnes iſta
rum trium voluntatum diſtinguntur. Nã
Chriſtus aſſumpſit perfectam noſtram hu
manitatem: ergo cum omnibus ſuis poten
tijs. ſ. cum intellectiua/ſenſitiua/ & natura
li/ q̄ appetebant/ vel refugiebant. Chriſtus
enim ſecundum ſenſum refugiebat mori: er
go habebat potẽtiam ſenſitiuam: ſimiliter
naturalem: & ille tres non erant realiter di
ſtincte: nam quelibet earum voluntatẽ ca
piendo pro potẽtia eſt ipſa anima/ que eſt
ſola vna in Chriſto. ¶ Vnde appetitus na
turalis Chriſti ſecundum humanitatem eſt
anima naturaliter inclinata vt informet cor
pus/& appetitus ſẽſitiuus eſt eadem aĩa po
tens preuia cognitione ſenſitiua in actus ſu
os ſenſitiuos. & appetitus rationalis eſt ea
dem anima potens in actum volẽdi vel no
lendi preuia cognitione intellectiua: ergo
nõ ſunt realiter diſtĩcte. ¶ Tertia cõcluſio.

Triplex appetit⁹ ī chriſto.

¶ Voluntas Chriſti ſecundum humanita
tem libera/& abſoluta/& rationalis ſẽper
fuit conformis in volito voluntati diuine
in ordine ſaltem ad actus abſolutos. Non
ſolum enim in actu conformabatur: ſed eti
am in volito. Patet nullum habuit actum
malum: ergo deus ſemper voluit illam il
los actus quos habuit habere: ergo confor
mabatur ſemper &c. Q2 in volito patet/ſe
cundum humanitatem cognouit de omni
volito abſolute a deo: ſed ſic eſt ꝙ in nullo
repugnabat voluntati dei. Nam ſecundũ
opinionem multorum quilibet tenetur ſe
conformare ſi cognoſcat in particulari: er
go Chriſtus quantum ad volitionem abſo
lutam & liberam ſemper conformabatur ĩ
volito voluntati diuine. ¶ Omnis eni vo
luntas recta eſt conformis ſue regule in vo
lito ſaltem cognito tali/& diſtincte: & pri
ma regula eſt voluntas diuina: vnde ſuffi
cit ꝙ ſit conformis in actu volendi. i. non
requiritur vt recte velim/ꝙ velim illud qđ
deus vult: ſed ſufficit ꝙ habeam actum vo
lendi. & deus velit me habere talem actum
& non oportet ꝙ velim omne illud quod
cognoſco deum velle: ſed oportet ꝙ habe
am actum quem cognoſco deum me velle
habere/& ego arguam pariter de chriſti vo
luntate abſoluta ſecundum humanitatem
nolebat perfidiã iudeorum: & triſtabatur
de ingratitudine illorũ triſticia conſequẽte

Tertia cõcluſio.

nolitionem abſolutam/& liberã:ergo habebat illam nolitionem abſolutam & liberam ſecundum humanitatem. Implicat eñi deum nolle abſolute aliquem eſſe ingratũ & ꝙ ſit ingratus: quia tunc aliquid eueniret contra voluntatem dei: ſicut eſt impoſſibile aliquem eſſe talem: & nõ ſit talis: ita eſt impoſſibile ꝙ nolit hoc eſſe tale / & ſit tale. ergo xp̃s volebat aliquid vel nolebat aliquid: & tamen deus nõ volebat/nec nolebat illud obiectum: & per conſequens cõformabatur prime regule in ordĩe ad actũ: & non in ordine ad volitum. Pro omibus iſtis inſuper aliqui dicunt ꝙ deus voluntate beneplaciti etiã abſolute vult hominẽ peccare: quãuis non voluntate ſigni. xp̃us ſecundum humanitatem nunꝗ voluit aliquem peccare nec licite potuiſſet velle. Breuiter ergo dico / nõ quicquid xp̃us voluit: illud idem deus volebat. Patet ex pͥo articulo xp̃us nolebat infidelitatem iudeorũ abſolute: ſed ſic eſt ꝙ ſecundum diuinitatem falſum eſt ꝙ deus volebat eos eſſe infideles: ergo non quicquid volebat ſecundum humanitatem: volebat ſecundum diuinitatem. Tertio: xp̃us cognoſcens ſecundum diuinitatem deum aliquid velle nũꝗ voluit contrarium voluntate libera & abſoluta. Et hoc ſufficit ꝙ conformabatur in volito id eſt nichil volebat/cuius contrarium deus volebat voluntate abſoluta & libera: licet volebat aliquid quod deus nõ volebat neq; nolebat. ¶ Quarta cõcluſio.

Quarta cõcluſio. ¶ Voluntas naturalis ſimiliter voluntas ſẽſitiua: ſimiliter volũtas libera q̃tũ ad actus ꝯditionatos nõ ꝯformabaẽ in volito ſcd̃m. humanitatem voluntati diuine: & iſta concluſio ſequitur ex dictis in. xv. diſtinctiõe de voluntate naturali. Patet: xp̃us naturaliter & abſolute refutabat mortem: & nolebat abſolute naturali nolitõne: ſed deus volebat abſolute: ergo non cõformabatur. de ſenſualitate patet / quia actu poſitiuo refutabat mortem: & hoc non refutabat deus: igitur. De libera in ordine ad actus conditionatos dictum eſt ꝙ nolebat mori.

Triplici volitione xp̃s refutauit mortem.

¶ Quinta concluſio. Quelibet volũtas humana chriſti erat conformis voluntati diuine in actu: patet de quolibet actu quẽ habebat quelibet volũtas humana xp̃i: deus enim volebat ꝙ haberet illũ actum: ꝙ haberet illam fugam naturalem & conditiõatam in actu libero: igitur. ¶ Sexta. Conformatur in modo volendi: quia propter eundem finem volebat xp̃us ea que volebat ſicut deus: & eodem modo ex charitate: & ſic patet facilis reſponſio ad queſtionem.

Quinta cõcluſio.

Sexta cõcluſio.

Dubium primum. Secũ᷑ poſt eum Gabriel. De cãuſis rebellionis.

¶ Dubitatur primo: vtrum fuerit rebellio ſenſualitatis contra rationẽ. Dicit Gabriel ex Ockã ꝙ multipliciter cauſaẽ in nobis rebellio contra rectam rationem. Prĩo cauſatur nobis rebellio in ſenſualitate ad rationem iſto modo: quia cauſatur in nobis aliquis appetitus ſenſualis ab apprehenſione ſenſitiua ad illud quod eſt prohibitum/& difforme rationi: ſicut appetitus qui cauſatur ad actum carnis ex apprehenſione/ vel viſione pulchre mulieris: ille actus appetitus ſenſitiui eſt ad illud quod eſt difforme dictamini recto: puta ꝙ nõ eſt fornicandũ: appetitus talis eſt ad illum actum. ¶ Secundo modo cauſatur in nobis rebellio ĩ ſẽſu contra rationem: quia ſcilicet q̃uis apetitus ille ſenſitiuus nõ feratur in obiectum de ſe diſcõueniens rationi: nichilominus nimis auide & intenſe fertur in tale obiectũ pluſꝗ recta ratio dictet eſſe ferendũ. ¶ Tertio cauſatur rebellio in ſenſualitate: quia ille effrenatus motus/quo ſenſualitas tendit in obiectum retrahit volũtatem: vel in toto: vel in parte ab actu debito: vt motus ſenſualis in incontinente. ¶ His ſuppoſitis cũ queritur: an xp̃us in ſenſualitate habuerit rebellionem ad rectam rationem/non eſt difficultas. Primo mõ nõ habuit rebellionẽ in ſenſu ad rectam rationem. Secũdo modo: quia xp̃us nunꝗ caruit actu ſibi debito: quia peccaſſet: ergo nunꝗ habuit actum ſenſualitatis ita effrenatum ꝙ retraheretur ĩ toto vel in parte: igitur. quia omnis talis rebellio ẽ peccatum vel cum peccato. Tertio modo: Chriſtus non habuit rebellionem ſecũdo

ad dubiũ r̃ndetur.

modo:quia nunq̃ habuit actum ſenſualitatis nimis effrenatum. Patet Chriſtus nunq̃ habuit actum ſenſualitatis non imperatū a voluntate:ſed omnis voluntas Chriſti fuit recta:ergo .nō eſt ſicut in nobis. Nam motus ſenſualitatis in nobis preuenit rationē ſed in xp̄o ratio imperabat illos motus ſenſualitatis ad comprobandum veritatē humanitatis in xp̄o:motus ſequebantur rationem:& nunq̃ inſurgebant niſi ſecundū ꝙ voluntas imperabat vt inſurgerent:ſed de primo eſt tota difficultas.

Argumētum. Vtrū xp̄s ex apprehenſione ſenſitiua habuerit motum ſenſualitatis ad obiectū difforme rationi: xp̄s enim habuit ſimiles noticias ſenſitiuas: q̃s habemus:que naturaliter cauſant actum appetitus ſenſitiui:& habuit appetitum ſenſitiuum eiuſdem ſpeciei nobiſcum:ergo habuit om̄es cauſas naturales illorum actuū: ergo videtur ꝙ habuerit illos actus:q̄a cauſis naturalibus poſitis de neceſſitate ponit̄ effectus:cum ergo ſēſualitas chriſti nō erat glorificata/neq̄ dotata/& habuit cauſas naturales illorum motuum: ergo videt̄ ꝙ habuerit illos motus qui feruntur in obiecta difformia.

Ochā ſolutio. Dicit ocham ꝙ deus ſuſpendebat illas cauſas naturales. Alia ratio Dico ꝙ non habuit illos motus:quia quāuis eſſent cauſe naturales:habebat in voluntate & in intellectu aliud naturaliter reſiſtens productioni actuū appetitus ſēſitiui. Vnde non eſt difficultas quin poſitis cauſis naturalibus actus appetitui/quin feratur ī obiectum diſconueniens ſtatim:ſed poteſt eē tanta conſideratio in intellectu & affectio ī voluntate reſpectu obiecti retrahētis ab obiecto prohibito vel in oppoſitum:ꝙ ſēſus nullo modo mouebitur ad illud obiectū q̄uis habeat cauſas productiuas illius motus: vnde in xp̄o fuit ſemper intēſiſſima volitio ad obiecta honeſta/& ad ſpeculandū diuinam altitudinem:vt etiā ille cauſe non ſuſpenſa actiuitate ſuarum virium impedirentur ne cauſarent illos motus contra rectam ratōnem.

Dubium ſecūdum. ¶Dubitatur ſecundo. Vtrū xp̄s in orto conditionaliter orauerit: cū dixit. Pater tranſeat a me calix iſte/ ſi poſſibile eſt: vel abſolute.

Rñſio. ¶Reſpondetur/& ſit prima propoſitio.

Prima ppoſitio. Non conuenit xp̄o orare ſecundum diuinitatem:quia nunq̃ equalis orat equalem in eo in quo ē equalis: ſed xp̄s eſt equalis patri ſecundum diuinitatē ergo.

Secūda. ¶Secunda propoſitio. Chriſtus eo modo quo voluit a ſe transferri orauit ꝙ trāſferretur:ſed voluit cōditionaliter trāſferri. vt dictum eſt:ergo orauit conditionaliter:Patet per eius orationem. Pater ſi poſſibile ē &c.

Tertia. ¶Tertia propoſitio. Chriſtus ſecundum humanitatem & ſecundum partem rationis humanitatis obtulit orationē patri tanq̃ aduocata ipſius ſenſualitatis:q̄a mouetur communiter dubium an illa oratio fuerit ſenſualitatis:& dicitur ꝙ ratio illā obtulit tanq̃ aduocata ſenſualitatis. Patet:ꝙ ratio obtulit:quia ſenſus non poteſt cognoſcere deum:& nichil rogamus niſi illud cognoſcamus:igitur. Secunda pars patet ſenſualitas refutabat mortem abſolute. Similiter appetitus naturalis:ergo ratio q̄rens tranſlationem illius mortis offerebat illam orationem tanq̃ aduocata ſenſualitatis:aut appetitus naſalis.

Quarta. ¶Quarta ppō. Oratio in illo quod abſolute voluit eſt exaudita.ad hebreos vndecio. Sed multe auctoritates dicunt non eſſe exauditam. Verum eſt quantum ad orationes conditionales:ſicut de tranſlatione calicis:& de remiſſione peccatorum iudeorum cum orabat Pater ignoſce illis:illa enim oratio erat cōditionalis:puta ſi peniteant:ſed q̄tū ad orationes abſolutas ſemp xp̄s fuit exauditus pro ſua reuerentia.

¶Diſtinctio. xviij.

An xp̄s i pri° inſtāti ſue conceptōis meruerit. VTrum Chriſtus in inſtāti ſue conceptionis meruerit. Et iſta queſtio ex duobus habet difficultatem. ¶Primo ex hoc: ꝙ xp̄s ſemper fuit beatus:& ſtatui beatitudis videtur eſſe repugnans meritum. ¶Secundo habet difficultatem ex hoc ꝙ in inſtanti non poteſt elici actus meritorius. vnde

dicunt multi doctores ꝙ in primo inſtanti nullus poteſt mereri/nec peccare:ergo apud illos non meruit chriſtus in primo inſtanti ſue conceptionis. ¶ Pro ſolutione noto ꝙ

Quid ſit meritũ ſecũdũ ſco.

meritum ſecundum Scotum eſt motus/vel operatio voluntatis libere elicita acceptata ad aliquod premium retribuendum illi qui operatur illam operationem:vel alicui alteri ab eliciente. ¶ Dicitur operatio: & p hoc ſequitur primo ꝙ nulla pura omiſſio eſt meritoria & hoc correlarium infert Dionyſius in ſecundo:& ſemper ab omibus doctoribus ponitur in diffinitiõe meriti operatio:ideo cum nulla pura omiſſio ſit motus/vel operatio:ſequitur ꝙ nulla talis eſt

Null' poteſt mereri p purã omiſſiões

meritoria. ¶ Pro nunc dico ꝙ nullus põt mereri per puram omiſſionem: quia nulla pura omiſſio refertur in deum: & ſi referat hoc eſt per actum poſitiuum: & ſic non eſt pura omiſſio/& de ratiõe meriti eſt relatio in deum. ¶ Secundo ſequitur ꝙ nulla nolitio vel volitio naturalis eſt meritoria: qa dicitur libere a voluntate elicita. ſi libere:ergo que elicitur naturaliter non eſt meritoria. ¶ Mouetur difficultas & Holcot querit Utrum deus poſſet acceptare actus naturales. & ſi ſic:tunc eſſent meritorij. hoc ſtat in equiuocatione de ly meritum. Unde ſtricte capiendo meritum non erunt meritorij quia de ratione meriti eſt eſſe liberum:& p ea que nobis inſunt naturaliter:nec laudamur:nec vituperamur. ſed quicquid ſit de lege poſita nullus actus naturalis eſt merito-

Dionyſi'

rius. Dicitur acceptata ad retribuendũ premium elicienti:vel alteri ab eliciente. ¶ Ex iſta particula infert Dyoni. ꝙ nullus actus reproborum eſt meritorius proprie capiẽdo:quia bene ſequitur. Iſte eſt reprobus: ergo actus iſtius non acceptatur ad vitã eternam ſaltem ei conferendam:nec alteri:quia nullus meretur alteri gloriam preter ꝗ xp̃s qui meruit nobis:ergo. dicit Diony. nul-

correlariũ

lus actus repbi ẽ meritorius ſtricte capiẽdo meritũ. Et ſic pñter iſert ꝙ eſt in ptãte mea de actu/ꝗ fuit meritorius ꝙ non fuerit meritorius :quia eſt in poteſtate mea facere ꝙ nunꝗ fuerim predeſtinatus:quia eſt in poteſtate mea finaliter peccare:etiam eſt in poteſtate mea facere ꝙ actus qui non fuit meritorius:ꝙ fuerit meritorius. ¶ Quãtum ad hoc:regulariter doctores non ſunt ſue opinionis. nam conſentiunt regulariter omẽs

Opinio cõmuniſ.

doctores ꝙ omnis actus elicitus in grã & ex gratia eſt meritorius:ſed reprobi aliquãdo ſunt in gratia:& eliciunt operatõnes ex gratia:ergo ſtat ꝙ mereãtur. Quomodo ergo exponitur iſta particula/ad retribuendum premiũ acceptata. Dico ꝙ exponiẽ retribuẽdũ p̃miũ acceptata ſecundum preſentem iuſticiam. ¶ Unde cõtingit dupliciter actum ad vitam eternam acceptari: vno modo ſecundum eternam predeſtinationem: & nichil aliud eſt/ꝗ deum voluiſſe ab eterno voluntate beneplaciti:& velle pro illo

Dupliciter actus põt acceptari ad vitã eternã

actu conferre vitam eternam. Nam bene ſequitur. Voluit voluntate beneplaciti & abſolute conferre vitam eternam:ergo conferet. nam bene ſequitur. Acceptat ad vitam eternam:ergo pro illo actu dabit vitã eternam:ſed actum acceptari ſecundum preſentem iuſticiam eſt deũ velle pro illo actu dare vitam eternam. ſi taliter operans perſeueret in eo ſtatu in quo elicit vſqȝ ad finẽ/puta in gratia. & dicunt tunc doctores ꝙ illa particula acceptata &c. debet gloſſari/nõ ſecundum eternam preſciam ſed ſecundum preſentem iuſticiã. ¶ Quereret aliquis: ca-

Bõa difficultas.

pio duos qui ex eadem charitate circa eãdẽ materiam/& eodem conatu eliciunt equa-

ꝙ equaliter operãtes inequaliter merẽantur.

les actus: vnus tamen eſt reprobus:& alter predeſtinatus:& ſic actus vnius acceptatur ſecundum eternam predeſtinationem:& alterius ſecundum preſentem iuſticiã. Utrũ plus ſit acceptari ſecundum eternam prede-

probatio

ſtinatõnem:ꝗ ſecundum preſentem iuſticiam. & ſi ſic:tunc actus illius qui acceptatur ſecundum eternam predeſtinationem erit magis meritorius & melius. nam videtur ꝙ melius ſit iſti:ꝙ actus eius acceptetur ſecundum eternam predeſtinatõnem ꝗ ſecundũ preſentem iuſticiam. quia melius eſt/ꝙ cõferatur ei beatitudo ꝗ ſub conditõne:puta

ſi perſeuerauerit:ergo ē magis meritorius:
ergo erunt duo/qui equaliter operātur:&
tamen vnus plus meretur q̃ alter. Dico ꝙ il
resolutio le qui eſt p̄deſtinatus non plus meretur q̃ al
ter:vnde plus mereri eſt actum ordinari ad
maiorem gloriam ſecundum preſentem iu
ſticiam:ideo actus reprobi ordinatur ad tā
tum gradum glorie ad q̃tum ordinatur ac
tus predeſtiati ſed quia reprobus ponet o-
bicem non conferetur ei:& conferetur alte
ri. ℭQuantum ad vltimam partem ſibi vel
alteri. ſequitur ex hoc:ꝙ aliquis poteſt alte
ri mereri de premio accidentali non ē que-
ſtio. nam poſſet alteri mereri:puta remiſſi
onem pene in purgatorio. Sed de merito
glorie regulariter dicunt doctores ꝙ nul-
lus poteſt alteri mereri preter q̃ chriſtus q
meruit nobis omnibus q̃uis Diony. dicat
oppoſitū. ℭQueritur in quo conſiſtit ra-
radix me ritũ conſi ſtit i dile ctiōe dei q̃ ē amor amicitie. dix meriti. i. quis actuum ſit primo merito
rius:ita ꝙ ille ſit meritorius ſecluſis omni-
bus aliis:& nullus eſt meritorius ſecluſo il
lo:& ſimilis eſt queſtio qua queritur i quo
Pꝛ̃s poſt act⁹ meri torius de neceſſita te dʒ eſſe dilectio qua dili gitͬ de⁹ a more ami citie. conſiſtit radix boni actus. dico ꝙ radix
meriti conſiſtit in dilectione dei que eſt
amor amicitie & non in amore concupiſcē
tie. Nec conſiſtit in affectione iuſticie:pro-
ut regulat affectionem commodi:ſed in af
fectione iuſticie in ſe conſiderata non i qua
libet ſed in amore amicitie dei. ℭPrimus a-
ctus meritorius de neceſſitate debet eſſe di-
lectio qua diligitur deus amore amicitie.
Debet eſſe actus volūtatis quo bonitas dei
nobis placet in ſe conſiderata nō relata ad
aliud:puta ꝙ complacet nobis ꝙ deus ſit
ſumme bonus, iuſtus:& illa volitio eſt me
ritoria ſecluſo quocunq̧ alio. ℭRatio eſt.
Nullus actus eſt meritorius niſi procedat
ex inclinatione charitatis:hoc ſatis ſuppo-
nitur. Sed charitas primo inclinat ad dilec
tionem dei:& ſolum ſecundario ad diligē
dum creaturas propter deum:ergo primus
Inclīatō caritatis actus meritorius eſt dilectio dei. ℭSicut di
ximus ꝙ primus actus fidei ſiue primū cre-
dibile eſt hoc complexum. omne reuelatū
a deo eſt verum:ita primū diligibile ex cha
ritate eſt deus:& nihil eſt diligibile ex cha
ritate niſi ex inclinatiōe actualis amoris dei
ergo primus actus charitatis eſt amor dei:
ergo eſt radix meriti:ergo radix meriti con
ſiſtit in dilectione dei ſuper omnia quo dili
gitur deus amore amicitie:quia ē actus me
ritorius ſecluſo quocūq̧ alio: & nullus eſt
meritorius niſi procedat ab illo:vel actua-
liter:vel virtualiter. ℭHoc ſuppoſito ꝙ ra
dix meriti p̄cedit ſiue eſt dilectio dei. Si ſint
duo quorum vnus diligit deū amore ami-
citie & ex illa dilectione diligit etiam pro-
ximum:alter vero diligit tantū modo deū.
ℭQueritur an dilectio proximi que proce Queſtio;
dit a dilectione dei ſuperaddat aliquid me
riti ſuper dilectionem dei ſuper omnia: &
arguitur ꝙ non/quādo eſt aliquis actus ita
bonus ꝙ non eſt bonus niſi propter preſē
tiam alterius:ita ꝙ altero ſecluſo non eſſet
amplius bonus:non ſuperaddit bonitatē:
quia non eſt bonus niſi bonitate extrinſe-
ca:ergo ſimiliter ſi ſint duo actus meritorij
ſed vnus eſt meritorius propter preſentiam
alterius ſolum ita ꝙ eo ſecluſo nō eſſet am-
piius meritorius. videtur ꝙ meritum quo
eſt meritus nō eſt niſi meritum alterius: ſed
iſta dilectio proximi non eſt meritoria niſi
propter dilectionem dei:& propter preſen
tiam dilectionis dei:ergo videtur ꝙ meritū
dilectionis proximi non eſt niſi meritū di-
lectionis dei:& ſic ille qui diligit deum:&
ex illa dilectiōe diligit prōximum nō plus
meretur q̃ ille qui diligit deum preciſe. Opinio' āntiquorū
ℭQ̄tum ad hoc videntur michi antiqui
dicere ꝙ non ſuperaddit meritum ſicut bo
nauentura. Dicunt enim ꝙ non eſt attendē
dum quid fiat:quid fugiat: quid operetur
homo:ſed ex q̃to. i. q̃to amore dei:ergo to
tum meritum reponunt in amore dei:ergo
operatōnes multiplicate & impate ab amo
re dei nihil meriti habēt. ℭNichilominus Reſolu- tio doct.
videtur michi probabilius ꝙ talis dilectio
ſuperaddat meritum:quia niſi ſic ſuperflu-
um eſſet operari opera conſiliorum:dūmo
do ſemper equaliter diligeretur deus ſi to-
tum meritum conſiſtat in dilectione dei.

ideo dico q̄uis radix meriti ſit dilectio dei:
& amor ille amicitie:& primus actus meri-
torius neceſſario ſit ille. dico tamen ꝙ dile
ctio proximi ex illo procedens ſuperaddit
meritum. Ratio eſt:nam certum eſt ꝙ dile-
ctio proximi eſt actus bonus moraliter alia
bonitate q̄ ſit ille actus diligē̄di deū ſup oia
q̄a eſt liber alia libertate q̄ ſit ille actus dili-
gē̄di deū ſup oia:q̄a ꝑſuppoſito tali actu di
ligē̄di deū ſup oia nō neceſſario ſeq̄tur dile
ctio pximi:ergo habet nouā libertatem cir-
ca proximum: ergo & nouā bonitatem er-
go & nouū meritū. ¶Et ad argumentū qđ
fiebat q̄n aliq̄s actus ē bonus ꝑpter ꝑſentiā
alterius ſolū non habet bonitatē niſi actus
Doctor ꝯ Ocham. per cuius preſētiam eſt bonus. Et Ocham
omnem talem vocat extrinſece bonum: id
eſt bonum bonitate aliena: ſed nego ante-
cedens: q̄uis dicat ꝯtrarium Ocham: & di-
co ꝙ dilectio proximi que habet deum nō
pro obiecto:ſed pro fine eſt bona noua bo
An meritū ꝑcedat premiū. nitate propter nouam libertatem. ¶Notā
dum ſecundo ꝙ meritum precedit premiū
ſaltem natura. id eſt ordine nature. quare:
quia bene ſequitur hoc eſt iam iſtius: ergo
per nullum actum ſequē̄tem ipſe efficit hoc
ſuum. Similiter bene ſequitur hoc eſt iam
Quid ſit mereri. iſtius:ergo per nullum actum ſequentē effi
cietur hoc ſibi debitū. ¶Ex iſto fundamen
to/aliquid mereri nō eſt niſi effici illud ſibi
debitum: vel effici ſuum/mereor aliquid id
eſt facio ꝙ illud mihi debeatur:ſed ſic eſt ꝙ
ſi iam ſit meum per nullam operationem ſe
quentem facio ꝙ ſit meum de nouo: ergo
nunq̄ mereor per aliquam operationem ſe
quentem. ergo nunq̄ meritum ſequitur pre
miū :ad minus oportet ꝙ tempore aut na-
tura precedat/& bene meritum precedit ꝑ-
mium ſaltem natura. Nam non videtur re-
pugnantia quin pro eodem inſtanti quo
mereor beatitudinem deus mihi cōferat il-
lam:& tūc actus meritorius non precedit tē
pore ſed natura:quia eſt cauſa ſine qua nō/
beatitudinis. ¶Ex quo ſeq̄tur ꝙ reſpectu
corelariū iā habiti nullū eſt meritū ſed habendi. Secū
do ſequitur/nullus perfecte beatus iam me

retur. Ratio:ſi ſit aliquis perfecte beatus eſt
totaliter ſatiatus:nec amplius aliquid que-
rit. ergo dicitur perfecte beatus. vnde anie Aie ſanctoꝝ non ſunt oīo beate.
ſeparate non ſunt omnino beate. Nam li-
cet habeant & ſint ſatiate quā̄tum ad id qđ
appetunt appetitu libero:ſed appetitu na-
turali non ſunt perfecte ſatiate: quia appe-
tunt īformare corpus. ¶Similiter Chriſtus
in via ſecundum portionem inferiorē non
erat perfecte beatus. ¶Notandum tertio/
meritum proprie acceptū pertinet ad por-
tionem ſuperiorem rationis primo & pri
cipaliter. Nam bene ſequitur meritum pri-
mo & principaliter cōſiſtit in actu dilectio
nis dei:quia diligitur amore amicitie: ſed
talis actus pertinet ad portionem ſuperio-
rem. ita ꝙ nullus actus ē meritorius niſi ſit
portionis ſuperioris vel niſi imperetur ab
actu exiſtente in portione ſuperiori: id eſt
a dilectione dei ſuper omnia. ¶Notandū
quarto. Chriſtus fuit verus beatus & ali- An xp̄s fuerit cōprehēſor/ & aliquā-tulum viator.
quantulum viator ſecundum diuerſas po-
tentias ꝙ fuerit verus comprehenſor pa-
tet:quia habuit veram viſionem & tenſio-
nem. Etiam Chriſtus aliquā̄tulum fuit via
tor ſecū̄dum portionem inferiorem ratio-
nis: quia habuit ſenſualitatem paſſibilem
& corpus mortale:ſed iſta repugnant bea-
titudini corporis:ergo ſequitur ꝙ chriſtus
fuit aliquā̄tulum viator. & hoc notum eſt.
¶Quinto notandum ꝙ nullam implicat An aliq̄s beatꝰ poſſit mereri
contradictionem quin actus beatificus ſit
meritorius. Patet:non implicat contradi-
ctionem aliquem beatum qui non eſt ſum-
me beatus puta quantū eſſe poteſt: quin illi
augeatur ſua beatitudo. & non implicat
ꝙ actū quē habet q̄ eſt fruitio deus acceptet
ad augmē̄tū beatitudinis. ¶Vnde tota dif Opinio Ocham.
ficultas circa hoc eſt. Talis beatitudo ſcđm
quoſdā. ſ. fruitio btīfica ē totaliter a deo ſic
ꝙ nullomō a volū̄tate fruētis: ergo nō eſt
libere elicita a volū̄tate. Querit̄ mō q̄uō ē Carpit Gabriel.
actus meritorius:tenet Gabriel ꝙ q̄libet ps
btitudinis eſt totaliter a deo:q̄uō ergo ſtat
ꝙ ſit meritoria & nō video q̄uō habeat hoc
dicere:& ſic nō bn̄ videt̄ aduertiſſe ad ea q̄

ſupra dixi: & ad ſua fundamēta. Sed tenen
do cū Holcot ꝙ deus pōt acceptare actus
naturales: pōt dicere ꝙ deus pōt illū actum
fruitionis acceptare. Vñ dicit Ochā & bñ:
ꝙ chriſtus habuit alterā dilectionē ab illa q̄ ē totali
ter pducta a deo: & ſic p illā meruit & nō p
primā. ¶ In iſto primo articulo iam decla-
ratū quid ſit meritum: & in quo conſiſtat
radix meriti: & de Chriſto quomodo fuit
viator & comprehenſor: & actui beatifico
an repugnet eſſe meritorium. ¶ Sed in iſto
vltimo notabili quia querebatur an Chri-
ſtus meruit in inſtanti inueſtigabimus an
ad meritum requiratur ſucceſſio vel poſſit
eſſe in inſtanti. dico conformiter ad Scotū
& ad Ocham / ꝙ de ratione meriti non eſt
ſucceſſio: ſed in inſtanti poteſt eſſe meritū:
hoc eſt dicere / non eſt de ratione actus meri
torij ꝙ producatur ſucceſſiue: ſed poteſt in
inſtanti & totus ſimul produci. Hanc pro
poſitionem deducit Scotus in preſenti di-
ſtinctione: nam ad producendum actū me
ritorium tria ſufficiunt: ſcilicet intellectus /
& voluntas non impedita. ¶ Secundo co-
gnitio per quam obiectum preſentatur vo
luntati. & tertio charitas. Dicit ergo ad p-
ducendum actum meritorium primum re-
quiſitum eſt voluntas non impedita: quia
non poteſt produci niſi a voluntate. Secū
dum eſt / cognitio per quā intellectus oſtē
dit voluntati obiecta circa que eſt elicie̅dus
actus meritorius: quia voluntas nō poteſt
in incognitum. Non enim poteſt velle vel
nole amare vel odire niſi itellectus cogno
ſcat. inuiſa enim diligere poſſumus icogni
ta nunq̄. Et tertium eſt charitas. Iſta tria ſuf
ficiunt: ergo quandocūq; iſta tria ſimul cō
currunt poteſt produci effectus puta actus
meritorius. Patet conſequentia / cauſis po-
ſitis ſufficientibus ad producēdum effectū
iam vel ponitur effectus. vel ſaltem poteſt
poni: alias non eſſent cauſe ſufficientes: q̄a
ſi non ponatur hoc eſt ſemper defectus ali
cuius: ſed ſic eſt ꝙ ille tres cauſe poſſunt po
ni in eodem inſtanti. Nam de voluntate
non eſt difficultas. Similiter ꝙ poſſit poni

An ad meritū requiratur ſucceſſio.

Tria ad actū meritoriū pducendū

cognitio patet: quia cognitio eſt res per-
manēs / ergo datur vnum inſtans i quo eſt
& eodem modo dicatur de charitate: ergo
datur inſtans in quo iſta tria ſimul concur-
runt. & iſta eſt reſolutio Scoti. vnde poſi-
tis cauſis ſufficiētibus poteſt poni effectus
Nam ſi ſit cauſa naturalis ponitur effectus.
Si cauſa libera poteſt poni: ſed pro eodem
inſtanti ponuntur omnes cauſe vt dictum
eſt. ergo. ¶ Sed videbitur alicui ꝙ iſta ratio
non eſt ſufficiens. Ponuntur omnes cauſe
ſufficientes ad producēdum calorem in in-
ſtanti: quia non requiritur niſi ignis: & ta-
men pro illo inſtanti nō poteſt poni calor
quia calor non producitur in inſtanti ſed
ſucceſſiue: ergo iſta conſequētia non valet
omnes cauſe ponuntur in inſtanti: ergo ef-
fectus poteſt poni in inſtanti. Similiter cer
tum eſt ꝙ cauſe efficientes & ſufficientes rei
ſucceſſiue ſunt in inſtanti: & ſunt res perma
nentes: & effectus eſt res ſucceſſiua: quia nō
poteſt poni in inſtanti ſicut patet de motu
cuius cauſa eſt ſubſtantia permanens: ergo
iſta conſequentia non valet: cauſe ponun-
tur in inſtāti: ergo effectus ponitur in inſtā
ti. Dico ꝙ doc. debet ſic intelligi. ¶ Quan-
docunq; ſunt cauſe ſufficiētes ad producē-
dum effectum & non repugnat effectui to-
tum ſimul produci: & non ponitur reſiſtē-
tia: & in eodē inſtanti in quo cauſe ſunt po
ſite ponitur ſufficiens applicatio: iam poni
tur effectus. Tria ergo requiruntur vt dicat
verum. Primum / ꝙ cauſe efficiētes ſint ſuf-
ficienter applicate adinuicem. & paſſum ſi-
militer: & ꝙ ille cauſe non habeant reſiſten
tiam. vnde Ariſtoteles in ſeptimo phiſico
rum & in quarto videtur dicere ꝙ omnis
cauſa ſit cum reſiſtentia. & propterea quan
do ignis producit calorem in aliquod paſ-
ſum quāuis applicatio fuerit facta in tem-
pore: tamen in inſtanti verum eſt dicere:
iam eſt ſufficienter applicatus: nichilomi-
nus non producitur in inſtanti ille calor:
quia habet reſiſtentiam in paſſo. Requiri-
tur ergo ꝙ effectus ex natura ſit in inſtanti
pducibilis: & ꝙ ei nō repugnet. & hoc di-

Attēdite

Quō intelligēdus eſt ſcotus in ſua maxima.

to propter effectum qui eſt res ſucceſſiua:
quãuis cauſe ſufficientes ponantur in in-
ſtanti implicat tñen effectum produci in in
ſtanti poſtq̃ eſt res ſucceſſiua: ergo bene dí
cit doc. quãdocunqꝫ ſunt cauſe ſufficientes
applicate adinuicem & in paſſo nulla eſt re
ſiſtentia: & effectui non repugnat totum ſi
mul produci ex natura eius tũc de neceſſita
te ſi ſint cauſe naturales producitur effectus
Si autẽ altera ſit libera poteſt poni effectus.

Ratio ſe
ris appa
rens.

¶Dices ergo quando ignis producit calo
rem ſine reſiſtẽtia ad minus producit in in-
ſtanti. patet: poteſt eſſe aliquod corpus in-
clinatum ad calorem: etiã ſecũdum formã
ſubſtantialẽ non habens tantum calorẽ ad
quantum inclinatur. Certũ eſt ꝙ aer eſt na-
turaliter calidus: & ſtat ꝙ in aere non ſit tã
tus calor ad quãtum inclinatur ſecundum
inclinationem forme ſue ſubſtantialis ſi ſit
dimidia pars: & applicetur igni calefiet. &
nulla eſt reſiſtentia: ergo calefiet in inſtãti.
Dicitur ꝙ ſi non ſit obſtaculum ille produ
cet illum calorem cuius eſt naturaliter pro-
ductiuus. ¶Ecce ergo pro reſolutione: po
teſt actus meritorius elici in inſtanti: & ali-
quis poteſt mereri in inſtanti. & iſta mate-
ria tractatur in tertia diſtinctione ſecũdi ſen
tentiarũ de angelis.

Reſolu
tio ergo
queſtiõis

¶Pro difficultate hu-
ius materie & pro fundamento. Dico ſi qs
mereatur aut demereatur in inſtanti non o-
portet ꝙ in quolibet inſtanti ſequenti con
tinuatio tantum mereatur/ vel demereatur
quantum in primo.

Ratio.
ꝙ õs me
reat infi
nite.

¶Ratio/ quia tunc in
quantocunqꝫ paruo tempore in quo conti
nuaret actũ elicitum iam infinite mereretur
aut demereretur. Patet: ſunt infinita inſtan
tia: ergo ſi in quolibet inſtanti mereatur eq̃
lem portionem beatitudinis ſicut i primo
meretur infinitas equales non communicã
tes: ſed ex omnibus talibus equalibus non
cõmunicantibus reſultat infinita multitu-
do: cum inſtantia non cõmunicãt ergo me
retur infinitum premium intenſiue: quod
eſt falſum. ergo non meretur tãtum in quo
libet ſequenti. & ſic oportet de neceſſitate
dicere ꝙ in aliquibus: imo per infinita na-
turaliter bene continuat. & ſic in illis nihil
de nouo meretur: aut demeretur. Vel opor
tet dicere ꝙ poſtq̃ actus eſt elicitus in inſtan
ti nunq̃ aliquid i inſtãti ſequẽti meretur de
nouo niſi propter circũſtantiam aduenien
tem.

Gregorii
imagina
tio de na
turali cõ
tinuatio
ne actus.

¶Vnde Gregorius dat vnum tẽpus
in quo non poteſt deſiſtere ab actu: & vo-
catur tempus naturalis cõtinuationis: ſed
poteſt deſiſtere in inſtanti terminante illud
tempus: & ſi continuet in illo aliquid mere
tur: aut demeretur: quia libere/ & poſt illd̃
inſtans: iterum datur tempus naturalis con
tinuationis.

Ocham
imagina
tio d libe
ra ꝯtinua
tiõe act⁹.

¶Dicit Ocham in inſtanti eli
citionis aliquid meretur de nouo ſi ſit bo-
nus: ſed non meretur de nouo in aliquo in
ſtãti ſequenti: ſed in tẽpore ſolũ ratione cõ
tinuationis ſucceſſiue quãuis libere conſer
uet in aliis inſtantibus: ſed aliquid primo
eſt meritum vel demeritum quod meretur
in tempore proxime ad illud inſtans. Nam
oportet ymaginari ita eſſe in illa ꝯtinuatio
ne ſucceſſiua ſicut eſt in productione ſucceſ
ſiua alicuius qualitatis. Nam quando qua
litas producitur ſucceſſiue in inſtanti quo
cõtinuatur falſum eſt dicere aliquid produ
ctũ eſt de nouo quia ſubito pduceretur: ſed
verum eſt dicere in hoc inſtanti: aliquid eſt
primo productum: ſcilicet quod producit
in tempore: quia in illo inſtanti verum eſt
dicere: hoc totũ eſt & nunq̃ prius illud to-
tum fuit: licet partes eius fuerint. Inde con-
tinuans actum per horam in inſtanti elici-
tionis meretur: ſed in inſtanti medio nichil
meretur: ſed in inſtãti medio eſt aliquid pri
mum quod meretur ſucceſſiue continuan-
do: & merebatur illud ſucceſſiue in tota pri
ma dimidietate hore. Ita dicit Ocham. &
illa opinio eſt probabilior. ¶Dico notan
ter niſi ſuperueniat circunſtantia noua in
continuatione: quia ſtat demereri in inſtan
ti nouam penam quam non demerebatur
ſortes quando continuabat. Vnde ipſe eli
ciens actum qui nondum eſt prohibitus ſi-
bi continuando illum non demeretur: &
in inſtanti medie hore erit prohibitus: ni-
chilominus continuat illum per totam ho

ram in inſtāti medie hore demeretur aliqd
de nouo: ac ſi illum de nouo eliceret: quia ē
noua circunſtantia ſuperioris puta obliga-
tio noua ad non habendum illum actum.
Vnde Ocham & alij qui dicūt ꝙ actus pro
ducitur in inſtanti cōcedere debent ꝙ in in
ſtanti continuationis poteſt aliquid deme-
reri de nouo: ſed hoc nunꝗ eſt niſi propter
nouā circunſtantiā que ꝯcurrit in illo inſtā
Prima cõcluſio. ti & nunꝗ prius erat. ¶ Iſtis ſuppoſitis ſit
prima cōcluſio. Chriſtus nobis & ſibi me-
ruit non obſtante ꝙ toto tēpore vie eſſet cō
prehēſor & viator. Prima pars patet ꝑ pau
lum ad Epheſios prio. Gratificauit nobis
pater in dilecto filio ſuo ī quo habemus re
demptionē ꝑ ſanguinē eius ī remiſſionem
peccatorū: ergo ſequitur ꝙ xp̄s meruit no-
bis remiſſionē peccatorum in effuſione ſan
guinis ſui. Secūda pars patet: xp̄s meruit ſi-
bi. Patet per illud ad philippenſes ſecūdo.
Exinaniuit ſemetipm̄. & ſeqtur propter qđ
deus exaltauit illū. ergo xp̄s meruit exalta-
ri: & meruit habere nomē quod eſt ſup oē
nomē. Chriſtus ergo meruit nobis. ſed qd?
Dico ꝙ apertionē regni: remiſſionē pecca-
ti: gloriā & gratiā. ¶ Item Chriſtus meruit
ſibi exaltari/habere nomē qđ eſt ſup omne
nomen quod eſt deus. ¶ Contra. Chriſtus
ſemper eſt & fuit deus: ergo nō meruit ſibi
hoc nomē deus. dicūt doc. meruit hoc no-
men deus ꝗtum ad cognitionem & noticiā
hominū: hoc ē meruit cognoſci & credi ꝙ
eſſet deus ab hominibus. ¶ Secunda con-
Secunda cõcluſio. cluſio. Chriſtus nedum meruit nobis gra-
tiam: gloriam: & remiſſionē peccatorū acti
bus imperatis paſſiōe ſua: ſimiliter actibus
ſenſualitatis ſed etiam actu beatifico por-
tionis ſuperioris rationis. Iſta cōcluſio ha-
bet duas partes. Pria ꝙ illis actibus partis
inferioris & potentie executiue meruit. Pa
tet. Chriſtus oia iſta obtulit deo patri pro
nobis & hoſtiam viuā pro nobis: ergo xp̄s
illis oibus meruit pro nobis. Secunda pars
eſt ꝙ etiam actu beatifico. vnde nunꝗ eſt
meritum quin radix ſit in parte ſuperiori
portionis rōnis: id eſt ī amore dei: ergo pri
mus actus meritorius Chriſti erat amor dei
ſuper omnia: ſed ille actus erat beatificus: er
go actu beatifico meruit nobis illa. vult di
cere concluſio ꝙ nunꝗ aliquis actus poten
tie executiue ē meritorius niſi procedat ab
amore dei ſuper omnia: & ab actu portio-
nis ſuperioris. ¶ Contra/ſi deus īfunderet
mihi ſuum amorem ſe ſolo: ita ꝙ neceſſita-
ret me deus ad amandū ipſum amore ami-
citie talis non eſt mihi meritorius: quia nō
venio laudādus propter illū actū quia ille
actus non eſt a me/& reſpectu illius nō me
habeo libere ſed pure paſſiue & naturali-
ter in me productus eſt: ergo videtur ꝙ ta-
lis nō ſit meritorius. Dico ꝙ ꝗuis ille actus
ſit ī me naturaliter productus: & nullo mo
do me habeam libere ad eum ſed pure paſſi
ue: tamen mediāte illo actu poſſum libere
elicere circa creaturam puta ex illo actu dile
ctionis dei ſuper omnia a ſolo deo cauſato
in me poſſum libere diligere proximum:
quia non neceſſitor ad diligendum proxi-
mum: nec impedior: & illa dilectio videtur
meritoria: cum ſit bene circūſtantionata &
libere elicita cōformiter ad dictamen rectū:
& propter debitum finem ſcilicet propter
deū. ergo videtur ꝙ aliquis actus circa crea
turam ſit miritorius ꝗuis actus circa deum
nō ſit meritorius. quia ſtat actum circa deū
non eſſe liberum in ordine ad eum qui dili
git. & tamen actus qui erit circa creaturam
erit liber. ideo non haberem pro inconue-
nienti ꝙ per dilectionem creature mererer:
& non per dilectionē dei: quia illa dilectio
non eſt libera. Sed regulariter primus actus
meritorius eſt dilectio dei ſuper omnia.
¶ Tertia ꝯcluſio. xp̄s nunꝗ ſibi meruit bea
titudinē. i. clarā viſionē neqꝫ fruitionē. Pa Tertia cõcluſio.
tet. xp̄s nunꝗ meruit ſibi illud quo nūꝗ ca-
ruit: ſed nūꝗ caruit btitudine. ſemꝑ eñi fuit
beatus xp̄s in vtero/extra vterū & in paſſio
ne: &c. ergo nūꝗ meruit btitudinē in inſtā
ti ꝯceptiōis: qa vel meruit ipſā ꝑ ſemetipſā
vel ꝑ aliqd aliud: nō ꝑ ſemetipſam vt notū
eſt: neqꝫ ꝑ aliqd aliud: qa illud aliud prius
habuiſſet: ꝗ btitudinē qđ eſt falſum. igitur.

Quarta cõcluſio. ¶Quarta concluſio. Chriſtus meruit ſibi
impaſſibilitatem/& gloriam corporis per
actus imperatos/& per ſuã fruitionem. Pa
tet ex prehabitis: quia omnis actus Chriſti
fuit meritorius. Patet/nullum habuit actũ
elicitum/aut imperatum quin fuerit liber
conformis dictamini rationis: igitur ſemp
fuit meritorius. ꝙ meruerit ſua fruitione.
Patet: qa ſi nõ fruitiõe meruiſſet nullo alio
actu imperato meruiſſet. Hic arguit ſcotus
Scoti ar gumentũ ſatis apparenter. Quãdocunq3 aliqd habe-
tur ſine merito omnia que ſequũtur ad illd
non cadũt ſub merito: quãdo ſequũtur ne-
ceſſario neceſſitate naturali: quia ad haben
dum illud non oportet mereri: ſed ſolum
auferre obſtaculum ſi non ſequatur: ſed ſic
eſt ꝙ gloria anime Chriſti nõ cadit ſub me
rito: & ad illam neceſſario neceſſitate natu
rali ſequitur gloria corporis ex redũdãtia
in corpus: ita ꝙ ex illa ſequitur impaſſibili
tas/agilitas/&c. Cum ergo gloria aĩe non
cadat ſub merito: & ad illam ſequatur glo
ria corporis ſi nõ ponatur obſtaculũ: ergo
eſt ſolum opus remouere obſtaculum: er-
go imortalitas non cadit ſub merito.
¶Dico ꝙ primum cadit ſub merito inquã
tũ amotio obſtaculi cadit ſub merito/quã
uis ergo ad gloriam anime ſi nõ fuiſſet ob
ſtaculum fuiſſet ſubſecuta gloria corporis
& gloria anime nõ cadebat ſub merito: di-
co tamen ꝙ gloria corporis cadit ſub meri
to: quia impedimentũ erat/non concurſus
dei cum gloria anime. Amouere enĩ obſta
culum eſt deũ concurrere: & poteſt mereri
ꝙ deus cõcurrat: & ſic ꝙ habeat dotes cor-
poris cadit ſub merito. Chriſtus enĩ meruit
ꝙ deus nõ amplius ſuã actiuitatem ſuſpen
deret ad cõcurrendum cũ gloria aĩe ad glo
Quinta cõcluſio. riam corporis. ¶Quinta concluſio. Chri-
ſtus nõ ſolum meruit in paſſione. Patet in
inſtanti ↄceptionis habuit oĩa requiſita ad
meritum: ſcilicet voluntatẽ & charitatem/
ergo verificabile eſt ꝙ meruit. Dicũt doct.
ꝙ in inſtãti ſue ↄceptionis elegit mori pro
redẽptione gñis hũani: & in eodem inſtãti
triſtabatur de ingratitudine iudeorũ: &c.
ita ꝙ nunꝗ ſecundum humanitatem fuit ſi-
ne triſticia. ¶Sexta ↄcluſio. Illud idem qđ Sexta cõcluſio.
meruit in inſtanti ↄceptionis meruit in tẽ-
pore/& in vita: & nihil de nouo: ergo me-
ruit idẽ quod prius merebatur: & ſic meri-
tum in tempore vite non erat noui premij
ſed eiuſdẽ premij/quod merebatur in inſtã
ti ↄceptionis. ¶Reſolutorie patet quomõ
xp̃s meruit nobis/& ſibi: ſicut deductũ eſt
per ſex concluſiones: ꝙ meruit nobis glo-
riam: & gratiã tam actibus portionis ſupe
rioris/ꝗ actibus portionis inferioris: & ab
inſtanti cõceptionis incluſiue: hoc eſt ꝙ in
illo inſtanti merebatur. ¶Inſup ꝙ meruit
ſibi impaſſibilitatem/& immortalitatẽ &
Dubium primum. cunctas dotes corporis. ¶Iam mouetur du
bium contra illud qđ dictũ eſt in tertio no-
tabili & in vna concluſione: ꝙ actus beati-
ficus chriſti erat meritorius: quia actus frui
tionis quo fruebaꝛ deo erat meritorius: qa
prima radix in qua principaliter & primo
conſiſtit meritũ/eſt amor dei amicitie. Cer-
tum eſt ꝙ illa fruitio xp̃i erat btifica: qa erat
beatus. Iam inſtaꝛ tripliciter ↄtra illã ↄclu-
ſionẽ. Oẽs ↄditiões reqſite ad actũ merito ꝙ actus btificus xp̃i nõ ſit meritorius.
rium repugnãt actui beatifico. patet añs/de
ratione meriti eſt ꝙ ſit actus contigentis. i.
liber libertate ↄtradictionis: ſed actus beati
ficus non eſt liber libertate cõtradictionis:
quia non eſt in ptãte beati facere ſe beatũ &
deſiſtere: poſtea inchoare illũ actũ: ergo ſeq
tur ꝙ aliquid requiritur ad actũ meritoriũ:
quod repugnat actui beatifico. Secũdo/ꝙ
meritũ eliciaꝛ a merẽte: ſed actus beatificus
nõ elicitur a merẽte: ſed eſt a ſolo deo: ergo
actus btificus nõ eſt meritorius. Et tertio/
aĩa xp̃i ſcđm portionẽ ſupiorẽ erat totaliter
beata: ergo ſcđm illã nullo modo poterat
mereri: & p ↄñs nõ erat actus meritorius.
¶Quantũ ad hoc dubiũ ex p̃habitis tripli- Ad p̃mũ
citer rñdere poſſumus. Primo certũ eſt ꝙ
Chriſtus habebat dilectionẽ beatificã ꝗ nõ
erat effectiue a voluntate/ſed a deo ſolum
ſcđm Ochã/poteſt dici ꝙ talis dilectio nul
lo mõ erat meritoria: & hoc eſt multũ appa
rens: ſed cũ in ipa potẽtia ſcilicet aĩa ſint oĩa

que requirũtur de neceſſitate ad producen
dum volitiones: ſcilicet libertas/ cognitio
obiecti: ipſa volũtas Chriſti cum illa cogni
Aduerte tione põt exire in actũ diligendi. Ecce quis
deus infunderet anime Chriſti vnũ amorẽ:
ſicut infundit ſingulis beatis. nihilominus
potentia beata cũ cognitione eſt cauſa ſuf-
ficiens ad producẽdum amorẽ diſtinctum
ſpecie ab illo/ quem producit deus: quia il-
le nõ eſt producibilis a creatura: ergo diſti
guitur ſpecie ab illo/ qui producitur a crea-
tura. Iam dico ꝙ Chriſtus per ſecũdũ amo-
rem meretur diligẽdo deũ nõ per amorem
qui eſt beatificus proprie: ſed per amorem
qui producitur a voluntate xp̄i libere & ip
ſa cognitione. & qñ doct. dicũt ꝙ meretur
per actũ beatificũ .i. qui ratione obiecti erat
beatificus: & nõ per actũ qui formaliter eſt
beatitudo: quia nullo modo eſt a volunta
te: ſed meretur p actũ qui eſt de eodem obie
cto/ de quo eſt actus formalis beatificus: &
non eſt difficultas ſic dicendo. Poteſt dici
ſecũdo. q̃uis actus portionis ſuperoris/ qui
neceſſario reqritur ad meritum nõ ſit meri-
torius: nõ ſeqtur quin actus portionis infe
rioris ſit meritorius: licet enim deus produ
ceret in me actũ dilectionis ſue modo btifi-
co: & neceſſitaret me vt nullo mõ liber eẽm
libertate ꝯtradictionis: nihilominus ex illo
amore poſſem ꝯñter & libere elicere actus
circa creaturas. Nec ſequitur. neceſſitat me
ad dilectionẽ finis: ergo & mediorum. Iſto
ſuppoſito falſum eſſet ꝙ mererer p dilectio
nem dei: quia actus ille nullo modo ẽ liber
nihilominus mererer p actus portionis rõ-
nis: quia iſti actus circa creaturas libere elici
untur a me: & ſunt conformes recte rationi
& propter debitũ finẽ: ergo oportet dicere
ꝙ illi actus ſũt boni: ergo meritorij. Eodẽ
modo poſſet dici de Chriſto: ꝙ q̃uis Chri-
ſtus fuerit neceſſitatus ad amorẽ dei: nichi-
lominus ex illo amore ad quẽ neceſſitabaẽ
libere eliciebat multas alias volitiones: &
poteſt dici ꝙ in illis cõſiſtebat meritum: &
ſic oportet negare ꝙ oporteat ſemper actũ
meritorium eſſe actum diligendi deum.

❡ Tertio. poteſt bene dici ꝙ Chriſtus non
habuit niſi vnicum actum diligendi deũ/
& ille fuit beatificus. & nullo modo liber
libertate ꝯtradictionis reſpectu ipſius chri
ſti quo ad animam: ſed ſolum reſpectu diui
nitatis: & tũc per illum actum Chriſtus me
rebatur: & quãuis nõ eſſet contingentia in
actu: adhuc in illo conſiſtebat meritũ: quia
meritum eſt aliquid acceptatum a deo: ſed
deus libere poteſt acceptare & actum neceſ
ſario productum: & contingenter produ-
ctum. nec eſt inconueniens dicere ꝙ in illo
actu neceſſario reſpectu voluntatis create
adhuc conſiſtebat meritum: ſed primi duo
modi videnẽ probabiliores. ❡ Secũdo du
bitatur. Dictum eſt in vna tertia concluſio
ne ꝙ Chriſtus non meruit ſibi beatitudinẽ
Contra/ deo eſt tribuendum quod glorio
ſius eſt & nobilius: ſed habere beatitudinẽ
ex meritis eſt glorioſius/ q̃ ſine meritis/ &
pure liberaliter: ſicut glorioſius eſt militi
habere bona a rege propter merita/ q̃ ſine
meritis. ❡ Q̃tum ad hoc: verum eſt ꝙ glo
rioſius quãdo haberi poteſt ex meritis: ſed
ſi non poſſet non eſt glorioſius. Iam dico
ꝙ beatitudo chriſti nullo modo cadit ſub
merito propter eius excellentiã/ & ob tan-
tam anime eius cõiunctionem ad diuinita-
tem nullo modo poterat cadere ſub meri-
to. Tertio dico ꝙ glorioſius eſt habere ita
excellentem q̃ paruam que caderet ſub me-
rito. ❡ Tertio dubitatur. Dictum eſt in alia
concluſione ꝙ Chriſtus meruit in paſſiõe. Tertium dubium.
Contra. Nunq̃ meretur aliquid quod eſt
iam ſibi debitum: ergo ſequitur ꝙ chriſtus
in paſſione nõ meruit. Patet conſequentia
Chriſtus in inſtanti ſue cõceptionis prius
meruit: ergo in paſſione erat iam ſibi debi-
tum. Sanctus Tho. & Bonauẽ. dicũt ꝙ me
remur tripliciter. Primo mõ mereri eſt face
re de eo qd̕ nõ eſt debitũ eſſe debitum: & ſic
Chriſtus meruit in inſtãti conceptionis: &
nunq̃ poſtea meruit capiendo mereri iſto
primo modo. ❡ Secundo modo mereri eſt
de debito paruo facere maius debitum. & Mereri dicitẽ tripliciter.
iſto modo dicit Tho. meremur quotidie

quando per gratiam operamur quod facimus/quod maior gloria debeatur nobis q̃ prius:& iſto modo Chriſtus nõ meruit in inſtanti conceptionis &c. ¶ Tertio modo mereri eſt de eo quod eſt debitũ ex vna cauſa facere & pluribus cauſis debitum:& iſto modo Chriſtus meruit id eſt fecit ꝙ ex pluribus cauſis deberetur nobis gloria/q̃ prius:& meruit ſibi impaſſibilitatẽ/& immortalitatem. Debebatur enim ex actibus interioribus:& fecit ꝙ ex ſufferẽtia/ & paſſione deberetur. Certum eſt ꝙ nullus meretur quod eſt ſibi debitum:ſed bene meretur ſecũdo/& tertio modis. ¶ Hic eſt vna difficultas. Actus exterior nunq̃ addit ſupra meritum eſſentiale/& reſpectu actus interioris tantum merebatur Chriſtus per volitionem efficacem ſufferendi mortem quã habuit in inſtanti conceptionis: quantum merebatur per paſſionẽ. ¶ Sed difficultas eſt: quãuis volitio dandi elemoſynam ſit eque meritoria ac ſi non detur: quia ponitur obſtaculum:non eſt tamen eque ſatiſſactoria:immo ſatiſfactio proprie reſpicit ſolum actum exteriorem penalem. Videtur ergo eodem modo ꝙ q̃uis Chriſtus equaliter meruit de premio eſſentiali:non tamẽ equaliter de remiſſione pene. vnde regulariter dicunt doctores ꝙ volens dare elemoſynam & dans plus ſatiſfacit q̃ volens dare equali volitione:& non dans. videtur ergo ꝙ ipſa paſſio plus fuerit ſatiſfactoria q̃ volitio:& videtur mihi dicendum ꝙ Chriſtus nõ meruit totaliter liberationem a pena vſq; ad paſſionem. Certum eſt ꝙ patres in lymbo nunq̃ fuerũt abſoluti a pena quouſq; Chriſtus fuerit paſſus imo ſemper patiebantur:ergo non erat adhuc ſatiſfactum pro pena eorum. nam bene ſequitur in inſtanti conceptionis erat ſatiſfactum pro pena:ergo non erant amplius debitores pene: ergo nunq̃ deus dediſſet eis penam ab inſtanti ꝯceptionis Chriſti:quia nulli deus infligit penam quin ſit debitor illius. Si dicas ꝙ ille anime fuerunt debitrices vſq; ad inſtans mortis Cchriſti. Contra. ergo Chriſtus non ſatiſfecit pro pena vſq; ad paſſionem:ergo illa ſatiſfactio erat alicuius meritoria accidentalis: cuius non erat meritorius actus interior. ¶ Dico ꝙ non eſt incõueniens ꝙ per aggregatum ex actu interiori & exteriori mereatur quo ad ſatiſfactionem pene:cum ſatiſfactio reſultat ex actu exteriori penali. ¶ Dubitatur quo modo potuit mereri per portionem ſuperiorem: cũ cuncti beati non mereantur. Dico ꝙ deus non acceptat aliorum beatorum actus ad gloriam reddendam pro illis: ſed acceptat actus Chriſti ad gloriam reddendã pro nobis. hoc totum eſt ſumendũ ex ꝯſtitutione diuina:& non ex conditione meritorum.

De actu exteriori ſupra interiorem

Aduerte

¶ Diſtinctio decimanona.

Vtrum Chriſtus ĩ paſſione benedicta oı̃bus propagatis/& propagãdis meruit ſufficienter ſaltẽ gratiam/& gloriam/& remiſſionem peccati. & per quem actũ. Quo ad hoc primo notandum ꝙ ad eſſe meritum reſpectu alicuius premij poteſt regulariter intelligi. Vno modo ꝙ ſit meritum qãtũ ad ſufficicientiam. Alio modo ꝙ ſit meritũ quantum ad efficaciam:& iſta eſt diſtinctio antiquorum. Vnde meritũ reſpectu alicuius q̃tum ad ſufficiẽtiã eſt illud ſufficere ad illud non ſimpliciter & abſolute:ſed cũ aliqua conditione:puta eſt illud ſufficere ſub iſta conditione:ſi omnia ordinata ad conſecutionem illius ponantur in illo/cui meruit; vt ſi priceps maximus meruit apud regem ꝙ ſinguli ſignati ſuo ſigno accedẽtes ad curiã regis habeant florenũ: vel aliquid huiuſcemodi/ſi ſit aliquis ex ſuis militibus qui nõ accedat: ille meruit illi vnũ florenũ quantum ad ſufficientiam/ quem haberet ſi accederet cum tali ſigno principis: quia ẽ ſufficiens cum conditiõe:puta ſi ad impleat omnia ordinata ad conſecutionem. ſed meritum quantum ad efficaciã vocatur meritum cum effectu. Vnde ſortes reprobus meruit gloriam: ſed quia non perſeuerat

Bona analogia

meruit quãtum ad ſufficientiã: ſed nõ quã/
tum ad efficaciam quia ponit obſtaculum.
Meritū xpi dupliciter pōt intelligi
¶ Unde dupliciter poteſt intelligi ꝙ Chri-
ſtus meruit omnibus: vel quantum ad ſuf-
ficientiam/ vel quãtum ad efficaciam/ glo-
riam/ & gratiam. Notandum ꝙ licet finiti
ſint ꝑpagati: nihilominus infiniti poſſunt
propagari homines ſeu deſcẽdere ab Adã:
quia mundus poteſt perpetuari: & eſſent in
finiti propagandi in tempore futuro ſecun
ꝙ meritū ſit infinitū tripliciter itelligitur.
dum ſtatum in quo nunc eſt mundus.
¶ Notandum eſt tertio/ ꝙ tripliciter intel-
ligi poteſt: ꝙ meritum ſit iſinitum. Primo
modo infinitum infinitate actus: id eſt infi
nitũ intenſiue: id eſt ꝙ habeat infinitas par
tes graduales non cõmunicantes. Secũdo
modo ꝙ ſit infinite perſone ab infinito ſũ-
pto. Tertio modo ꝙ ſit infinitum infinite
acceptationis: id eſt ꝙ ſit acceptatum a deo
infinite ſeu ad infinitum premium: ſicut ni
chil eſt quin ſit a volitione dei: ꝗa deus vult
eum eſſe & non propter aliam cauſam: quia
deum velle: eſt cauſa cuiuſcunq; entitatis:
ita nihil eſt bonum niſi quia deus vult illd̃
eſſe bonum. Similiter nihil eſt meritum niſi
quia deus vult ipſum eſſe meritum. ſi ſit er-
go aliquis actus in ſe finitus: & quãuis eli-
citus a finito ſuppoſito nihilominus deus
vellet pro illo actu dare iſinita premia que
poſſet de potentia abſoluta: ille actus non
eſt tunc infinitum meritum ex parte ſui: ꝗa
eſt ſolum finite intenſus nec ex parte perſo
ne quia eſt ſolum finita: ſed eſt ſolum meri-
tum infinitum ex parte acceptationis diui-
ne. deus enim acceptat ad infinitũ. Eſt poſ-
ſibile ꝙ aliquod meritum ſit maius ex par-
te actus ꝗ aliud meritum: & tamẽ ſit minus
ex parte acceptationis id eſt intenſior actus
& tamen minus acceptatur a deo: nam in-
tenſior dilectio proximi minus acceptatur
a deo ꝗ remiſſa dilectio dei: nam inten-
ſior actus qui procedit a conatu volunta-
tis/ & a magno habitu non eſt ita merito-
rius/ non ſequitur hoc meritum eſt maius
ex parte actus: ergo ẽ ſimpliciter maius me-
ritum. Nam ly maius appellat maioritatẽ
ex parte acceptationis & non ex parte actus
vel ex parte perſone per regulam logicalẽ.
Quandocunq; ponuntur duo termini ap-
pellatiui a parte predicati &c̨. preciſe pro-
pter hoc actus vocatur meritũ quia accepta
tum: ergo formale ſignificatum meriti eſt
acceptatio: ergo dicendo hoc eſt maius me
ritum: ibi ly maius appellat maioritatẽ ad-
iacere acceptationi & nõ actui. ¶ Circa hoc
mouet̃ talis difficultas: ſuppoſito ꝙ actus
ille ex natura propria eſt ſolũ finite actiuita
tis: & ſic eſt ſolum finite bonitatis moralis
Queritur vtrum ſit ſolum finite acceptatio
nis itã ꝙ poſſit tantũmodo acceptari: & nõ
magis: vt capio actum meritorium ex gra-
tia. eſt finite entitatis & bonitatis naturalis
Item eſt finite acceptatus realiter/ & actuali
ter ad finitum premium. Utrum ſit ſolum
finite acceptabilis: ita ꝙ det̃ certus gradus
ſecundum quem tantum acceptari poſſet:
& non poſſet magis. Dico ꝙ eſſe acceptabi
le paſſiue nullam importat operationẽ re-
ſpectu actus: ideo infinite poteſt acceptari:
ſcilicet ad gloriam: vt duo: & tria: & quat-
tuor. & ſic in infinitum poteſt acceptari.
¶ Notandum quarto. Non tãtum paſſio
Chriſti fuit meritoria ſecundum exhibitio
nem ſed etiam fuit meritoria ſecundũ preui
ſionem. i. preuiſa. hoc eſt paſſio Chriſti nõ
tantũ profuit exiſtentibus/ aut futuris poſt
paſſionem: ſed etiam profuit preteritis &
antiquis patribus. Certum eſt ꝙ paſſio xpi
non dicitur meritoria gratie nobis eo ꝙ ea
ſola poſita tanꝗ cauſa ſufficienti detur no-
bis gratia: quia tũc daretur gratia ſingulis
abſq; quocũq; actu proprio: & abſq; ſacra-
mẽtis: ſed dicitur meritoria gratie quia me-
ruit Chriſtus per ſuam paſſionem ꝙ ſacra-
menta haberent efficaciam reſpectu gratie:
ꝙ deus daret nobis in illis ſignis ſenſibili-
bus gratiam reſpectu ſuſcipientium. Simi-
liter meruit nobis gratiam: quia actus no-
ſtri non acceptantur a deo ad gratiam niſi
virtute paſſionis Chriſti: nõ dat nobis gra
tiam per paſſionem ſolum: ſed per actus ſa-
cramentales etiam & actus proprios: ſed

ꝙ tales actus ſacramentales & proprij ac-
ceptentur a deo nō eſt ex natura rerum/ſed
ex volūtate diuina/& hoc deus vult ex vir
tute paſſionis xp̄i: & vltra dicit ꝙ virtute
paſſionis xp̄i preuiſe anteꝗ̄ eſt exhibita de-
us dabat ſacramentis virtutem ad conferen
dum gratiam. Similiter deus acceptabat ac
tus ꝓprios hominū ad gratiā virtute talis
paſſionis xp̄i exhibende & preuiſe: ſic ergo
non tantum profuit/vt exhibita. i. preſens
aut preterita: ſed vt exhibenda ſeu preuiſa/
aut futura. Iam de ſecundo videndum eſt
Verum meruit xp̄s ſufficienter omnibus
Prima cō cluſio — propagatis propagabilibus/& propagan
dis. ſit prima concluſio. ¶ Chriſtus Ade/&
toti poſteritati ſufficiēter meruit gratiam/
& apertionem regni. Nam propter pecca-
tum Ade/regnum fuit clauſum/hoc eſt: fu
it impoſſibilitatum genus humanum ad i-
greſſum regni. vnde Magiſter & Bonauē
tura dicunt ꝙ regnū claudi eſt nos impoſ-
ſibilitari ad illud: & illud aperiri eſt poſſibi
le nos ingredi. Eſt enim clauſum dānatis.
Dicit ergo concluſio. Chriſtus ſua paſſiōe
poſtꝗ̄ erat clauſum ade/ & toti poſteritati
meruit aptionem/& gratiam. Et iſta cōclu
ſio non poteſt efficaci ratione probari: ſed
auctoritatibus ſuaderi. nam xp̄s venit re-
dimere peccatores: ſed redimere peccatores
eſt dare gratiam peccatoribus: ergo xp̄s me
ruit ade & toti poſteritati aptionem regni:
& gratiam: quod nichil aliud eſt dicere: ꝗ̄
ꝙ ante paſſionem xp̄i tota poſteritas Ade
non poterat ingredi: ꝗ̄uis adipleuiſſet om
nia mādata: ſed tali paſſione exhibita ſi adi
pleant ea/que ordinantur ad conſequutio
nem regni poſſunt ingredi: & ante non po
terant. Difficultas hic mouetur: nam fuerūt
duo ſtatus in adam. ſ. nature iſtitute/& na
ture lapſe. Nam anteꝗ̄ adam caderet habuit
gratiam. & poſt caſum etiam habuit: quia
ipſum penituit: & habuit gratiam/quam ei
xp̄s meruit: ſed de prima grā/quam habu
it ante lapſum. arguit ꝙ non fuerit ſub me
rito chriſti. nam certum eſt ꝙ adam ante la-
pſum erat preuiſus ad gloriam: quia ſi adi
pleuiſſet omnia mandata dei conſecutus fu
iſſet gloriam: nec fuiſſet opus expectare ad
uentum chriſti. & ſecundum aliquos: xp̄s
non veniſſet: tamen ſecundum omnes non
fuiſſet paſſus: ergo illa aptio nō fuit ex paſ-
ſione Chriſti: ergo a fortiori/nec grā. Vn̄ — Scot⁹ hoc dicit.
a quibuſdam dicitur ꝙ xp̄s nō meruit an-
gelis gratiam/quam habuerunt nec gloriā
Ratio eorum eſt ꝗ̄uis aliquod partiale pre
mium precedat meritum ſicut gratia/& re-
miſſio peccati i patribus preceſſit paſſionē
chriſti: que tamen erat meritoria eorum: ni
chilominus nunꝗ̄ perfectiſſimum premiū
precedit totaliter meritum. Hinc ē ꝙ antiq
patres non habuerunt beatitudinem ante
paſſionem exhibitā: ſed ſic eſt ꝙ angeli an- — Cur patres de lymbo ante xp̄i paſſionē nō habuerunt beatitudines
te paſſionem Chriſti habuerunt perfectiſſi
mum premium. ſ. beatitudinem. hinc dicit
Scotus ꝙ gratia/& premium angelorū nō
cadūt ſub merito paſſionis chriſti. ſimiliter
videtur michi dicendum ꝙ prima grā quā
habuit adam in ſtatu innocentie: nō fuit ei
collata ex merito paſſionis chriſti preuiſe.
Ratio mea ē. cuicūꝗ fuit collata ratōe paſ-
ſionis chriſti preuiſe gloria nūꝗ̄ fuiſſet col
lata vſꝗ ad paſſionem exhibitam: ſed ſic ē
ꝙ ade ſi perſeueraſſet gloria correſpondēs
illi gratie fuiſſet ei collata imediate ante ad-
uentum chriſti dato ꝙ xp̄s veniſſet: ergo
videtur ꝙ illa gratia non cadebat ſub meri
to paſſionis chriſti. & videtur michi ꝙ illa
gratia quam habuit in ſtatu innocentie nul
lo modo fuit ſub merito paſſionis chriſti:
ſed ſolum illa gratia que dabatur ade poſt
lapſum/& remiſſionem peccati: & conſe-
quenter quelibet gratia: & quodcūꝗ meri- — valde rō
tum dādum ade. ¶ Statim fieret forte argu
mentum. Ergo adam iam habet aliquē gra
dum glorie eſſentialis/quem non haberet
virtute paſſionis chriſti. Patet: per te adam
habuit gratiam ſtatus innocentie non vir-
tute paſſionis chriſti: ergo gloria que cor
reſpondet illi gratie non eſt virtute paſſio-
nis chriſti. Patet: omnis qui reſurgit: reſur-
git ad omnē gloriam que debebatur ei an-
te caſum: ergo cum adam reſurrexit poſtꝗ̄

tecidit reſurrexit ad omnem gloriā que de
bebatur ei aā caſum: ergo ad illam que de
bebatur ei virtute gratie quam habuit ī ſta-
tu innocentie: ſed ſi illa gratia non cadebat
ſub merito chriſti: ergo nec gloria: ergo ha
Solutio. hui⁹ rōis bet aliquam gloriam non virtute paſſiōis
chriſti. ¶ Hoc argumentum videtur michi
forte hoc dicendo: ſed videtur michi dicen
dum ꝙ illa gratia pria nō cadebat ſub meri
to paſſionis chriſti. Et cum infertur ergo a-
dam habuit aliquam gloriam non ex vir-
tute paſſionis chriſti: nego conſequentiā.
& ad probatōnem/ade in ſtatu innocentie
debebatur aliqua gloria: & non ex merito
chriſti verum eſt: & reſurrexit ad illam verū
eſt: ſed reſurrexit ad illam virtute paſſionis
chriſti: & ſic illa que ante caſum non debe-
Secūda cōcluſio. batur virtute paſſionis chriſti poſt caſū da
tur virtute paſſionis chriſti. ¶ Secunda cō-
cluſio: xpūs per ſuam paſſionem tanq̄ me-
ritum ſufficiens vt preuiſam: precedētibus
obtinuit remiſſionem peccatorum: & gra-
tiam: ſed vt exhibita apertionem regni &
gloriam. ¶ Prima pars patet. preceden-
tes xpūm habuerunt remiſſionem peccati
& gratiam: vt antiqui patres qui deceſſerūt
in gratia: ergo habuerunt gratiam & remiſ
ſionem peccati: & non habuerunt niſi vir-
tute paſſiōis preuiſe. igitur. Secunda pars
patet/ſolum per paſſionem vt exhibitā me
ruit gloriam & apertionē regni: patet. nūq̄
fuit alicui exhibita gloria anteq̄ xpūs reali
ter fuiſſet paſſus: ergo nō meruit gloriā &
apertionem vt preuiſam: ſed ſolum vt exhi
bitam. Sed apparet ꝙ ſit contradictio in il
la concluſione: dicit ꝙ non meruit gloriā
Argumētū de merito abrahe. niſi vt exhibitam: & tamen meruit gratiam
vt preuiſam. Contra meruit abrahe anteq̄
decederet a vita gratiam. ergo etiam & glo
riam anteq̄ decederet: patet. bene ſequitur:
fuit in gratia. ergo in dignitate ad gloriā
ita ꝙ gloria erat ſibi debita: & vltra gloria
erat ſibi debita: ergo virtute alicuius meri-
ti: & non niſi virtute meriti chriſti non ex-
hibiti: ergo preuiſi: ergo xpūs per ſuā paſſi
onem meruit gloriam patribus/non vt ex
hibitam ſed preuiſam. Dico ꝙ quādo doc.
dicunt ꝙ xpūs meruit ſolum gloriam per
paſſionem vt exhibitam: intelligunt ſic ſo-
lum gloriam. i. ſolum collacōnem glorie.
erat enim debita gloria abrahe virtute paſ
ſionis preuiſe. & ſic gloria erat ei merita p
ſuos actus in virtute paſſionis exhibende:
ſed nunq̄ fuiſſet ei exhibita gloria niſi paſ-
ſio fuiſſet exhibita: q̄uis iā eſſet dignus glo-
ria ante: non tamen fuit ei exhibita niſi per
paſſionem exhibitam. ¶ Quantum ad pri-
mam partem huius concluſionis dicitur in
euangelio qui precedebant. i. patres prece
dentes paſſionem: & qui ſequebantur. id ē
qui venerunt poſt paſſionem clamabant:
oſana: id eſt ſaluum fac domine. i. ſaluaban
tur per paſſionem chriſti. Quantum ad ſe-
cundam partem: patet. quia aſcendens du-
xit captiuitatem. Tertia concluſio: meritū Tertia ꝯcluſio.
chriſti eſt in ſe finitum. i. finitus actus: eſt ta
men pro infinitis ſufficiēter acceptatus: nā
actus chriſti ſolum fuit finite intenſus pro-
cedens ſecundum humanitatem: tamen ali
qui dicunt oppoſitum. Quarta concluſio Quarta.
in qua eſt difficultas. vtrum per paſſionem
xpūs meruerit Ade primam gratiam quam
habuit in ſtatu innocentie: viſum eſt michi
ꝙ non: & erat ſolū replica: quia ſeq̄retur ꝙ
Adam haberet aliquem gradū glorie quē
non haberet ex merito paſſionis ratiōe grē An xpūs meruerit Ade primā grām
quam non meruit ei xpūs. ¶ Dicitur ꝙ re-
ſurrexit ad illam vel equalem: & hoc virtu
te paſſionis chriſti preciſe. Chriſtus enī ſo-
lum predeſtinatis meruit beatitudinem ef-
ficaciter: non dico ꝙ ſolis predeſtinatis me
ruerit gratiam & remiſſionem peccati effica
citer: ſed ſolis predeſtinatis meruit gloriam
efficaciter: & gratiam: & remiſſionem pec
cati. Nam bene ſequitur ſoli predeſtiati ha
bebunt gloriam. quia eſſe predeſtinatū ni
chil aliud eſt q̄ in futuro habere gloriam:
hic formatur argumentum ex Scoto. Ex p̄-
deſtinatione debetur predeſtinatis gloria:
ergo nō ex merito paſſionis xp̄i: patet. p̄re
deſtinatio non eſt aliud q̄ firma voluntas:
& firmum propoſitum dandi beatitudinē.

ergo non virtute paſſionis chriſti: patet.
ꝯſequētia predeſtinatō precedit natura nō
ſolum exhibitam paſſionem ſed preuiſam:
nam apud Scotum predeſtinatio precedit
natura preuiſionem paſſionis. Dicit eñ ꝙ
in primo inſtanti nature deus cognouit ſe.
In ſecundo vero creaturas: in tertio circa alí
quas creaturas habuít volitionem dādi be
atitudinem: & circa alias ſe habuít negatie
& poſterius natura preuidit illas creaturas
eſſe caſuras q̄ ꝓuiderit de remedio. Omnis
enim volitō finis regulariter precedit natu
ra & volitionem medij & conſilium ſeu ꝓ
uiſionem circa finem: ergo prius volo finē
tunc inquiro de medijs: eodem modo yma
ginandum eſt de deo: ſaltem q̄tum ad pri-
oritatem nature/ſed non temporis/ ꝙ pri-
us voluít nobis illum finem. i. beatitudinē
& poſterius ſaltem natura diſpoſuit de me
dijs neceſſariis. ſ. de paſſione: ergo videtur
ꝙ prius natura ſit aliquis predeſtinatus q̄
ſit paſſio chirſti preuiſa: ergo non virtute
paſſionis debetur ei gloria: ſed virtute pre/
deſtinatōnis. ¶ Quantum ad hoc reſpōde
tur a Gabriele concedendo: primo ꝙ vir-
tute predeſtinatōnis predeſtinatis debetur
gloria: ergo non virtute paſſionis xp̄i / ne-
go conſequentiam. Nam non eſt incōue-
niēs ꝙ virtute duorum debeatur idem: ſed
ſolutio hec non videtur michi vera. Nam
videtur michi falſum ꝙ virtute predeſtina
tōnis debeatur gloria. Ratio mea eſt capio
infidelem aliquem in peccato qui nunq̄ ha
buit gratiam qui tamē poſtea conuertitur
ad fidem & ſaluatur: talis eſt predeſtinatus
& tamen nunc eſt falſum dicere ꝙ iſti debe
atur gloria: nam ſi altas fuiſſet in gratia cō
cederet ſcotus ꝙ ei debetur gloria. ideo fal
ſum ē ꝙ habeat ius ad gloriam. videtur er-
go ꝙ ſit falſum dicere ꝙ virtute predeſtia-
tionis habeat ius ad gloriam: & ꝙ ei debea
tur gloria. Exemplum: ſi iam rex haberet ꝓ
poſitum michi dandi in futurum aliquam
hereditatem nullum habeo adhuc ius i he
reditate: niſi exhibeam ſeruitium: q̄uis nūc
propoſuerit michi dare: & q̄uis nunc nō

De trib⁹ ſi gnis ori ginalis ſco.

Carpit Gabriel.

exhibuerit: ergo eodem modo: q̄uis nunc
deus pro poſuerit michi dare beatitudinē:
nondum dedit: nec fecit aliquid ratione cu
ius michi debeatur: falſum eſt dicere ꝙ ha-
beam ius ad beatitudinē: & ſic nego ꝙ vir-
tute predeſtinationis debeatur: ſed quili-
bet beatus ius habet ad btitudinē aliūde q̄
ex predeſtinatione: vel ſaltem illud habitu
rus eſt. ſ. ex gratia & meritis. ¶ Quinta con
cluſio q̄uis omnibus ade filiis xp̄s meruerit
principaliter beatitudinem: nichilominus
cooperatur actio aliqua ex parte merētis tā
quā merito de congruo: nunq̄ datur alicuí
gratia niſi quando remittitur peccatū: pu-
ta prima gratia vel per actum meritorium
quādo augetur gratia. ¶ Dupliciter enim
poteſt conferri gratia. primo modo ꝙ pri-
mo conferatur: ſecundo ꝙ augeatur. Si cō-
fertur prima: & ſit adultus nunq̄ confertur
niſi habeat diſpoſitionem in ſe. i. bonum
motum voluntatis: ergo nunq̄ confert vir
tute paſſionis quin ex parte ſuſcipientis ſit
actio: ſaltem meritoria de congruo. Sed p-
uulo nunq̄ confertur gratia niſi per appli-
cationem ſacramentorum: aut ſacrificij de
lege: ergo nunq̄ ꝯfertur gratia virtute paſ-
ſionis quin eſſet operatio facta circa puerū
tanq̄ diſpoſitio de congruo precedens. Si
autem loquamur de augmento gratie nūq̄
deus auget niſi ſint bone actiōes noſtre vel
ex virtute ſacramenti: vel ex parte operis o-
perati: ergo nunq̄ datur gratia quin in illo
ſit aliqua diſpoſitio gratie meritoria: vel
ſaltem ad minus de congruo preter paſſio
nem chriſti. Chriſtus enim non meruit no
bis virtute paſſiōis abſq̄ merito de ꝯgruo
aut cōdigno vel applicatōne ſacramēti: vt
in paruulo dictum eſt in concluſione ꝙ vir
tute paſſionis preuiſe collata eſt etiam pre
cedentibus gratia: & exhibite ſequentibus.
vnde dictum eſt ꝙ nunq̄ collata eſt beatitu
do virtute paſſionis ꝑuiſe: ſed virtute paſſi
onis exhibite: quia patres in lymbo q̄uis ex
ſoluiſſent omnem penam tamē remanebāt
in lymbo: ſicut nunc paruuli: & non daba
tur eis beatitudo, Sed cōtra arguitur: ergo

Quinta cōcluſio.

Dupliciter poteſt grā cōferri.

Btitudo virtute paſſionis exhibite & nō preuiſe daſ.

premium precedit meritũ. Item/ergo pria
gratia cadit ſub merito: patet. prima gr̃a p
uulis datur ex paſſione: hoc tamen eſt ↄtra
Scotus. commune dictum doct. ℂ Quãtum ad pri
mum ſequitur ex concluſionibus ꝙ premi
um precedit meritum. Scotus enim dicit
ꝙ non incõuenit ꝙ aliquod premium pre
cedat meritum: ſed premium principale
quod datur principaliter propter meritum
& vltimate nunꝗ̃ precedit meritum. Vnde
premium principale non eſt gratia: ſed pri
Arguit. cipale & vltimatum eſt ipſa beatitudo. Cõ
tra: ſi virtute paſſionis preuiſe cõferret̃ gr̃a
nũꝗd poterat eſſe ꝙ virtute paſſionis preui
ſe cõferretur beatitudo: ergo poterat eẽ ꝙ
premium principale & vltimatum precede
Solutio. Ad p̃mi- um proce dat meri- tum. ret meritum. ℂ Ad hoc dico ꝙ non video
magnum inconueniens. & precipue quan-
do premium illud precedit in alio: ſed eſt a
liud de premio quod datur merẽti qđ nũꝗ̃
precedit meritum; ſed de alio quod dat̃ ab
alio a merente non eſt contradictõ ꝙ prece
dat meritum. Ad ſecundum cum infertur:
ergo prima gratia cadit ſub merito: dico ꝙ
non cadit ſub merito proprio: ſed ſub meri
to alterius: puta xp̃i. Vnde non eſt incõue-
niens primam gratiam cadere ſub merito al
terius. ℂ Vnde tria dico. primum: nũꝗ̃ ali-
Tria hec notanda. quis meretur ſibi primam gratiam. ſecũdũ
purus homo non meretur alteri primã gra
tiam. Tertium/ xp̃ũs bene meruit nobis pri
mam gratiam Nullus enim adultus poteſt
ſibi mereri primam gratiam ſaltem de cõ-
digno: ſecus eſt de congruo. Nullus enim
actus eſt meritorius niſi p̃cedat a gr̃a: ergo
illa quam meretur non eſt prima. Nullus i-
ſuper alteri poteſt mereri primam: nec aug-
mentum gratie: bene tamẽ poſſet alteri me
reri remiſſionem pene: patet. ſi aliquis pu-
rus homo mereretur alteri augmentũ gra-
tie iam ille haberet illam ratione operatio-
nis quã nunꝗ̃ egit nec fuit in poteſtate eius
Dicunt vltra: xp̃ũs bene meruit nobis pri-
mam gratiam: non tanꝗ̃ cauſa totalis: ſed
tanꝗ̃ cauſa principalis ratione cuius deus i-
fundit gratiam ad poſitionem aliarum cau

ſarum que ſunt cauſe de congruo. ℂ Dubi Dubium primum.
tatur primo: quomodo per paſſionem xp̃i
liberati ſumus a morte & a pena peccati. cer quid rea- tus pcti.
tum eſt enim ꝙ totum genus humanum ex
peccato ade incidit in reatum ad penam dã
ni & non ſenſus: & ille reatus eſt quedam
obligatio ſicut decimaquarta diſtinctione
quarti dicitur ꝙ tranſeunte actu peccati re-
manet obligatio ad penam. & in ꝗ̃rum chy
rographis noſtris obligamur cognoſci-
tur obligatio noſtra. & ille reatus a Paulo
vocatur chyrographus decreti. & querere
quomodo eſt deletus: non eſt aliud quere-
re ꝗ̃ quomodo per paſſionem Xp̃i ſumus
deobligati a pena & deletus ẽ reatus pene
eterne: virtute paſſionis xp̃i deletur in par-
uulo originale per baptiſmum: & tollitur
reatus quo erat obligatus ad penam dam
ni eternam: quod nichil aliud eſt ꝗ̃ chyro-
graphũ decreti deleri. ℂ Secundo dubitat̃ 2m dubiũ
vtrũ xp̃ũs debeat dici redẽptor. ℂ Pro hoc
noto ꝙ redimere genus humanum dupli-
citer dicitur. vno modo principaliter: & ſic
conuenit toti trinitati: quia eſt opus exteri
us. & ſic pertinet ad quãlibet perſonam & Redime- re dupl'r. dicitur.
totam trinitatem / cum opera trinitatis ad
extra ſint indiuiſa: hoc eſt quicquid agit vna
perſona agit & quelibet: ergo principaliter
redimere conuenit toti trinitati. Aliud ẽ re
dimere minus principaliter. i. facere opera
tionem que a tota trinitate acceptatur: & ẽ
redimere meritorie: & ſolus chriſtus rede-
mit iſto modo. Nam pater non dicitur paſ Sol' xp̃s meritorie redemit nos.
ſus: ſed ſolus filius: & illa paſſio dicitur me
ritum redemptionis noſtre: & ſic ſolus fili-
us debet dici redemptor. ℂ Vltimo dubita
tur vtrum ſolus filius debeat dici mediator
inter deum & hominem. Notandum ꝙ an
teꝗ̃ aliquis ſit mediator aliquorum opor-
tet ꝙ participet de ambobus extremis: ſed
ſolus filius habuit humanitatem: ſed non
ſolus dicitur redemptor principalis: ſed be
ne minus principalis & ſolus dicitur me-
diator.

ℂ Diſtinctio vigeſima.

Anſelm⁹

Q Veritur. vtrum neceſſa
rio fuerit facta reparatio
generis humani. Ad hoc
Anſelmus i libro cur de
us homo. Ponit q̄tuor
per que reſpondet ad q̄
ſtionem. primum eſt: ne
ceſſe fuit hominem creatum ad beatitudinē
lapſum a iuſticia reparari. Secūdum/illa re
paratio non potuit fieri abſq; ſatiſfactōne.
Tertium/illa ſatiſfactio nō potuit fieri per
purum hominem: ergo oportuit per deum
hominem. Quartum/oportuit eā fieri per
deum qui eſſet homo. Scotus ipugnat An
ſelmum: & falſum eſt primum ꝙ dicit An
ſelmus capiendo ly neceſſe ſipliciter. Deus
enim potuit annichilare omnes homines:
ſecundo ſimpliciter & abſolute ipſis nō an
nichilatis potuit eos eternaliter punire: er
go ſimpliciter & abſolute falſum eſt ꝙ ne
ceſſe fuit hominem reparari. Item falſum ē
ꝙ neceſſe fuit illam reparationem fieri p ſa
tiſfactionem aut paſſionē: quia deus libere
ſimiliter & abſolute potuit condonare &
mere liberaliter remittere: ergo. Itē falſum
eſt ꝙ non potuit fieri per purum hominē:
nam ſicut deus acceptat illam paſſionē xp̄i
pro repatione: ita de potentia abſoluta po
tuit acceptare paſſionem alterius hominis
puri: q̄uis non fuerit ꝯdigna: ergo ſi Anſel
mus eſt intelligendus debet intelligi: vt ly
neceſſe non dicit neceſſitatē ſimpliciter: ſed
magnam congruentiam & cōuenientiam.

quattuor Anſelmi dicta reprobant.

¶Diſtinctio. xxj.

V Trum propter ſolius aīe
ſeparationē a carne chri
ſtus fuerit vere mortuus
manente vnione diuini
tatis cū vtraq;. Sūt quat
tuor vniones. Queritur
modo propter cuius ſe
parationem Chriſtus eſt mortuus. Dico ꝙ
Chriſtus non eſt mortuus propter ſepara
tionem diuinitatis: ſemper enim diuinitas
fuit vnita corpori. Patet: quia alias iſta eēt
falſa: chriſtus ſepultus eſt: ideo nō eſt mor
tuus propter ſeparationem diuinitatis: ſed
propter ſeparationē anime a corpore ſicut
homo moritur: quia ſeparatur anima a cor
pore. aīa enim eſt vita corporis que nūq̄
moritur. ¶Dubitatur vtrum caro Chriſti
fuiſſet reſoluta in vermes: certū eſt ꝙ nunq̄
fuit reſoluta per illud Pſalmiſ. Non dabis
ſanctum tuum videre corruptionem. eſt er
go de fide ꝙ non fuit reſolutū corpus. ſed
eſt queſtio ſi fuiſſet per magnū tempus nō
obſtante diuinitate: videtur mihi nō poſi
to miraculo preter vnionem diuinitatis cū
illo corpore ꝙ illud corpus tandem fuiſſet
reſolutum. quēadmodum cetera corpora.
Ratio eſt/q̄uis diuinitas fuiſſet vnita nihi
lominus multe partes corporis ante paſſio
nem reſoluebantur in ſudores & in ſuper
flua: ergo cum fuerunt agentia naturalia ſi
fuiſſet relictum in ſua naturali paſſibilitate
& actiuitate: & nullum aliud fuiſſet miracu
lum niſi diuinitatis ad corpus: illa agentia
egiſſent i corpus: & illud reſoluiſſēt in ver
mes: & illud miraculum puta vnio diuini
tatis ad humanitatem nō erat ſufficiens ad
impediendum: ſed fuit aliud miraculū: pu
ta ſuſpenſio actiuorum. & illud corpus in
triduo fuit informe quātum ad formā ſub
ſtantialem. Nam forma. i. anima nō infor
mabat amplius: quia deſcēderat ad inferos
nec informabatur alia noua forma ſubſtan
tiali: quia deus non aſſumpſit nouam for
mam ſubſtantialem: ergo illud corpus erat
informe quātum ad formam ſubſtantialē.
Sed queritur tunc an illud corpus denomi
nabatur deus animatum vel inanimatum.
Si animatū. ergo anima rationali: ergo ho
mo. Dico ꝙ non poterat denominari ani
matum: ſed alijs denominationibus non
impoſitis a nobis. non fuit enim animatū
aīa rōnali in triduo. Magiſter ſententiarū
tamen dicit oppoſitum: ſed regulariter do
ctores dicunt magiſtrum erraſſe.

Dubium de reſolutione corporis xp̄i

Reprehendit magiſter.

¶Diſtinctio. xxij.

An xp̄s fuerit in triduo hō.

Trum fuerit in triduo homo. Magiſter dicit ꝙ ſic: ſed ē multum difficile in hac parte ſaluare Magiſtrū. Certum eſt ꝙ nichil denominatur homo niſi ab humanitate: ſed difficile eſt ſaluare ꝙ in triduo habuerit humanitatē. Nam non eſt humanitas niſi corpus & anima ſint cōiuncta: vnde poſt mortem ſortis remanet corpus & anima: ſed nō dicitur ꝙ humanitas remaneat: ergo in triduo non fuit humanitas Chriſti: quia ille partes non erant vnite: ergo ab illa humanitate: quia non fuit nichil denominabatur homo. ¶Iſta tamen eſt vera. homo Chriſtus fuit in triduo ſed difficile eſt ſaluare ꝙ fuit homo in triduo. Sed an fuit Chriſtus dicitur ꝙ nō: quia chriſtus eſt nomē ſuppoſiti in duabus naturis: ſed in triduo non fuit niſi in vna natura: ſcilicet diuina. & ſic omnia predicata que conueniebant ſibi ratione humanitatis nō predicabant de illo: ſed predicata que ratione diuinitatis habebat bene ei conueniebant: & quia iſte tres diſtinctiōes faciles ſunt trāſeo ad ſequentes.

An xp̄s fuerit xp̄s in triduo.

¶Diſtinctio vigeſimatertia.

Oſteaꝙ magiſter in precedētibus diſtinctionibus egit de Chriſti icarnatione & eius paſſiōe agit cōſequēter in ſequentibus diſtinctionibus vſqꝫ ad finem huius tertij de habitibus ſiue virtutibus theologicis: donis: & preceptis: ſed priuſꝙ materiā de virtutibus theologicis aggrediar tractabo queſtionē de virtutibus moralibus. Ideo queritur primo. vtrum virtus ſit habitus potentia vel paſſio. Pro ſolutiōe noto primo ꝙ virtus capitur multipliciter: & equiuoce in ſacris litteris. vno modo capitur prout tātum valet ſicut potentia ad aliquid faciendum: vt eſt magne virtutis. In manu eius virtus & potētia: verbo domini celi firmati ſunt &c. Secundo capitur virtus pro robore corporali. alio modo pro armatura. Alio modo pro operatione exteriori. Alio modo pro fructu rei. Sed in propoſito capitur virtus pro qualitate accidentali inherente actiuo principali perficienti ipſum actiuū & opus eius. Certum eſt agentia poſſe adiuuari in ſuis operationibus: & poſſe perfici i ſemetipſis: ille qualitates quibus pficiuntur agēs & opus agentis vocantur habitus: & precipue ille qualitates que ſunt in rationalibus potentijs.

Virtutis multiplex acceptio.

Quid virtus pprie.

¶Dico ergo ꝙ virtus in propoſito eſt bona qualitas mentis habentē perficiens: & eius opus bonum reddēs. Dices nonne illud opus ſi quis eſſet ſine tali habitu eſſet bonū. Videtur ꝙ ſic. quia ſine tali habitu eſt actus voluntatis liber: ergo bonus vel malus: quomodo ergo virtus eſt qualitas mentis. &c. Dico & hoc certū eſt ꝙ difficile eſt multum continuare operationem virtuoſam: ſed habitus facilitat hominem: & ad eliciendum: & ad continuandū. hinc eſt ꝙ ratione habitus frequenter actus continuatur bonus qui alias forte nō continuaretur: & continuare quandiu recta ratio dictat eſſe cōtinendum eſt vnum requiſitum. Et ſic habitus opus agentis perficit. Cōtra ſi quis non eſſet ille habitus adhuc nihilominus illud opus eſſet bonū. Dico ꝙ ſtat/ſed forte non continuaretur ſine tali habitu. Notandum preterea ꝙ Ariſtoteles ſecūdo ethico. Inueſtigans diuiſionē virtutis moralis preſupponit eam eſſe aliquid in anima / ita ꝙ non ponitur ſubiectiue niſi in potentijs formaliter rationalibus licet ſecundum ſanctum Thomam ponantur in ſenſu / ideo Ariſtoteles inquirens quid ſit virtus ponit in anima duntaxat tria potentiam / paſſionem / & habitum. Inferens ꝙ aliquid horum ſit virtus ideo videndum quid per illos terminos iportetur & quot illorum trium eſt virtus vel potentia: vel paſſio: vel habitus. ¶Pro cuius diſtinctione primo declarandi ſunt illi tres termini. Vnde paſſio multipliciter capitur: veruntamen in propoſito capitur dupliciter: primo modo vt eſt qualitas exiſtens in appeti

Tria in aia ab Ari. ponūtur.

Paſſio duplex.

tu neceſſario requirens cognitionem pre-
uiam tempore vel natura. Per hoc ꝙ dicit
ꝙ eſt qualitas exiſtens in appetitu capitur
appetitus pro intellectiuo & ſenſitiuo: &
excluduntur omnes qualitates exiſtẽtes in
rebus inanimatis per hoc ꝙ dicitur ī appe
titu animali. Per hoc ꝙ neceſſario requirit
ad ſui productionem & conſeruationem
cognitionem excluduntur cognitiones q̃
non concurrunt ad productionem ſui. ni-
hil enim impoſſibilius q̃ ꝙ idẽ producat
ſe: per hoc etiam excluditur habitus rema-
nens tranſeuntibus actibus qui non requi-
rit cognitionem. Per hoc ꝙ dicitur requi-
rens cognitionem excluduntur etiam oẽs
alie operationes hominis que fiunt abſq̃
cognitione preuia vt operationes potẽtie
vegetatiue & appetitus naturalis: vt fames:
ſitis que non ſunt operationes appetitus
ſenſitiui ſed naturalis. Et iſto modo capiẽ
do paſſionem: dico ꝙ quelibet operatio tã
appetitus ſenſitiui q̃ intellectiui dicitur paſ
ſio: hoc eſt volitio/nolitio ſunt paſſiones:
ſimiliter fuga ſenſualis correſpondens no-
litioni/proſecutio correſpondens volitio-
ni ſunt paſſiones: quia ſunt qualitates exi-
ſtentes in appetitu preſupponentes cogni
tionem. & ꝙ ita ſit patet ex numero paſſio
num/quas ponunt Auguſtinus/& Philo
ſophus. Ponunt enim inter illas gaudium/
Amor. amorem/& deſyderiũ. Amor enim eſt ope-
Dolor. ratio voluntatis: dolor operatio appetitus
ſenſitiui: & non diſtinguitur ab operatio-
ne appetitus ſenſitiui: q̃uis triſticia paſſio
intellectus/diſtinguatur ab operatione in-
tellectus. Et vltra ꝙ hoc debeat dici ſuade-
tur: nam ſecundum philoſophum virtutes
moderantur paſſiones: ſed virtus modera-
tur actus tam intellectus q̃ appetitus ſenſiti
ui: ergo nomine paſſionum cenſentur etiã
illi actus. Certum eſt ꝙ cõtingit delectari/
odire/& amare: ergo ſicut ad virtutem ſpe
ctat moderari delectationem/& triſticiam:
ita ſpectat moderari amorem & odium: &
tamen non dicitur ꝙ virtus non moderat
niſi paſſiones: ergo nomine paſſionum in-
telligunt actus intellectus & appetitus ſen
ſitiui: & ſimiles operationes. ¶ Secũdo mo Secũdo
do capitur paſſio ſpecialius: & cum in ani- modo paſ
ma iſta tria ponuntur opatio/paſſio/& ha ſio.
bitus eſt ſatis difficile ponere differentiam
inter paſſionem & operationem: quia non
poteſt habere homo paſſionẽ quin habeat
operationem. Impoſſibile eſt enim ꝙ dele-
ctetur quin habeat operationem quia dele
ctatio eſt de his que nobis volentibus acci-
dũt. Queritur ergo quomodo ſumitur dif- Operatio
ferentia cum videantur iſti actus quaſi inſe nis & paſ
parabiles. Vnus modus qui videtur mihi ſione.
ſatis probabilis eſt/ꝙ paſſio dicitur quali-
tas anime que tranſit tranſeunte actu: ita ꝙ
nõ poteſt manere ſine actu: ad quem anima
ſe habet pure paſſiue & non actiue. Et ope
ratio anime eſt qualitas illa/ad quã anima
ſe habet actiue/vel totaliter cauſando/vel
partialiter producendo. Ex quo ſequitur ꝙ
omnes volitiones/nolitiones/cognitiões
ſunt operatiões anime: quia ad omnes ani-
ma cõcurrit: q̃uis non poſſit euidenter pro
bari ꝙ concurrat ad cognitiones: ſicut dicit
Ocham in ſecundo. Q̃ autem cõcurrat ad
volitiones/& nolitiones patet euidẽter ex
libertate ipſius voluntatis. ¶ Vltra dicunt
ꝙ ab iſtis operationibus immediate fluunt Differẽ
duo effectus & ab anima mediate: & vnus tia habi
remanet tranſeunte operatione/& alter nõ tus a paſ
Primus vocatur habitus: ſecũdus vocatur ſione.
paſſio. Omnis enim illa entitas/quam im-
mediate efficit anima eſt operatio anime: &
a tali operatione producuntur immediate
aliqui effectus/& ab ipſa anima mediate: et
vltra/iſtorum duorum effectuum eſt vnus
qui manet: q̃uis non maneat actus/& voca-
tur habitus: quia poſt actum homo reperit
ſe magis promptum & magis facilitatũ ad
plus intenſe producendum actum: ergo in
homine ē aliquid quod partialiter agit ad
producendum illam operationẽ quod pri
us non erat: & vocatur habitus. & eſt argu
mentum ad probandum euidenter ꝙ ſunt
ponendi habitus. Nam iſta cõſequentia eſt
euidẽs. Iam poteſt homo ad operationem

ad quam prius non poterat: ergo in eo eſt
aliquid concurrens quod prius non cócur
rebat: quia cauſis ſufficienter poſitis ponit
effectus. ℂItem eſt aliquid quod producit
ab actu quod tranſit tranſeúte actu vt triſta
ri/ſperare/timere. Iſti ergo effectus qui flu
unt immediate ab operatione anime: & trã
ſeunt cũ actibus vocantur paſſiones ab Ari
ſtotele & Auguſtino proprie capiendo
paſſionem pro illa qualitate/que non pro
ducitur immediate ab anima: ſed ab opera
tione anime/& tranſit tali operatione tran
ſeunte. & ſic ponimus differẽtiam inter ha
bitum: & paſſionẽ: quia habitus procedit
immediate ab anima: & paſſio ímediate ab
actu: ſed habitus manet actu corrupto/&
Habitus ẽ ab a{ia} paſſio {pro} ab actu. paſſio non manet. ℂSed potentia eſt prin
cipium principale agendi vel patiendi. dici
tur enim potentia a poſſe hoc eſt: potentia
Quid potentia. nichil aliud eſt: q̃ res potens producere ali
quem effectum vel recipere: vt anima potẽs
producere intellectiones/& volitiones di
citur potentia. ℂSed precipua difficultas ẽ
de habitu. Virtus enim eſt habitus: nec eſt
actus/nec potentia/ nec operatio ꝓprie ca
piendo: ſed dicitur habitus: quia homo di
citur virtuoſus actu trãſeunte. ℂHabitus
Quid habitus. eſt qualitas anime difficile ſepabilis ab ipſa
ex actu vel actibus vitalibus genita ad cõſi
miles iclinatiua vel ipſã potentiã inclinãs.
Hoc eſt habitus eſt q̃litas difficulter mobi
lis a ſubiecto inclinãs illud ad faciliter prõ
pte & delectabiliter operandum. Et hoc ſu
mitur ex Ariſtotele: habitus ẽ qualitas ani
me. &c. Ideo inquirendũ eſt de ſubiecto ha
bitus/& in quibus potẽtijs poſſunt produ
ci habitus. ℂCertum eſt ꝙ in inanimatis vt
ligno/ferro: &c. non ſunt habitus. Nam
ignis quantũcũq; calefaciat frequenter: nõ
fortius/aut facilius/aut delectabilius calefa
ciet q̃ prius: ergo ex frequentatõe operatio
num non producitur in eo habitus. Lapis
ſi milies deſcendat deorſum non facilius de
ſcendit q̃ prius & ac ſi nunq̃ deſcendiſſet.
In quo poſſit cã: habitus. ℂHic dicunt aliqui / nunquã cauſatur ha
bitus in potentia q̃ eſt determinata ad vnũ
actum: ſed in illa que eſt indifferẽs reſpectu
plurium actuum puta ad vnum & ad ſuum
contrarium. ignis eſt determinatus ad cale
faciendum: graue ad deſcendendum deor
ſum. Et ideo quandocunq; aliqua potẽtia
eſt determinata ad vnam operationem: ſic
ꝙ non poteſt in contrariam In ea non cau
ſatur habitus: ſed quãdo eſt indifferens ex
elicitione actus ſtatim cauſatur habitus.
ℂContra/ergo aſſenſus primorum princi Argumẽtum.
piorum nunq̃ cauſaret habitum cum intel
lectus ſit determinatus ad prima principia
quia dicit Ariſtoteles ꝙ q̃uis aliqui nega
uerint principia prima ore: non tamen mẽ
te/hoc eſt: ita aſſentiebant eſſe. ergo intelle
ctus eſt potentia determinata ad illam ope
rationem ſic ꝙ non poteſt in contrariã: ſed
ſic eſt ꝙ in illa potentia q̃e eſt determina
ta ad vnam operationẽ ꝑ frequentationem
nunq̃ cauſatur habitus: ergo nullus poteſt
habituari circa prima principia. ℂSed hoc
videtur falſum/cũ intellectus ſit vnus quin
q; habituum: ergo non eſt ratio ſufficiens
ne cauſetur habitus: quia potentia eſt deter
minata ad illam operationem ſic ꝙ nõ po
teſt in contrariam. ℂSanctus Thomas pri S. Tho. dicit circa prima principia nullũ cãri habitum.
ma ſecunde concedit ꝙ circa prima princi
pia nullus cauſatur habitus: quia ibi eſt de
terminatio potẽtie ex natura rei/& habitus
non ponitur niſi vt determinetur potentia
ad vnum: ergo non indiget habitu. Et ad
Ariſtotelem dico ꝙ ſunt multa principia q̃
non ſunt prima principia circaque intelle
ctus non eſt determinatus: puta circa iſtud
omne animal rationale eſt riſibile: ergo vt
cognoſcatur neceſſaria eſt inductio vel ex
perientia. Dico bene ꝙ habitus qui ẽ intel
lectus non reperitur circa prima principia:
ſed bene circa principia/& hoc eſt apparẽs.
ℂConſequenter infert ſanctus Thomas/ꝙ Circa beatitudinẽ et felicitatẽ nõ ponit habit⁹ in voluntate inclinãs ad tales act⁹.
circa beatitudinem non ponitur habitus in
clinans ad actum beatitudinis: & q̃uis non
neceſſitetur quiſpiam ad elicitionem actus
beatitudinis ſic ꝙ nõ neceſſario eliciat: nõ
tamẽ poteſt in contrarium: ideo dicit duo.
ℂPrimum. Quandocũq; potẽtia eſt deter

minata ad vnum actum ſic ꝙ non poteſt in
contrarium nullo modo cauſatur habitus
quia iam eſt determinata ad hoc: ideo non
eſt opus vlteriori determinatione quod fie
ret ponēdo habitum/cū ponatur ad deter-
minandum principale agēs: ergo circa pri-
ma prinpia non ponitur habitus: nec circa
vltimum finem. & ſicut intellectus eſt de-
terminatus circa prima principia: ita volū-
tas circa vltimum finem. & quāuis non eli-
ciet neceſſario actum circa illa: tamen non
poteſt in contrarium. ¶ Secūdo dicit Tho.
in potentia que poteſt in actum ſed nō po-
teſt niſi eleuata ſupernaturaliter ad illum
non ponitur habitus reſpectu illius actus/
quāuis non ſit determinata ad illum actum
& hoc expreſſe dicit in ſecunda ſecunde: er-
go quando eſt potentia que poteſt in ali-
quam operationem: ſed non poteſt in eam
niſi eleuetur dono ſupernaturali: & non ex
ſua actiuitate naturali & influētia commu-
ni ex illo actu non cauſatur habitus in illa.
Fides acquiſita non ponit a ſctō tho. hinc eſt ꝙ non ponit fidem acquiſitam cor
reſpondere actui fidei infuſe licet homo ſic
ſe habeat ꝙ nō eſt determinatus ad actum
credendi: quia non poteſt diſcredere: non
poteſt tamen in illum actum credendi niſi
adiuuetur fide infuſa. Ideo dicit conſequē-
ter reſpectu talis operationis in quam non
poteſt potentia niſi eleuata dono ſuperna
turali non ponitur habitus quāuis non ſit
determinata ad illas operationes: ſed hoc
poſtea reprobabimus de fide acquiſita.

Argumē tum ɔtra Thomā. Oēs virtutes morales (iuſticia dēpta) ponunt a s. Thoma in appetitu ſenſitiuo. ¶ Contra. Thomas ponit habitus in appe
titu ſenſitiuo: immo ponit omnes virtutes
morales preter iuſticiam in appetitu ſenſiti
uo: & omnes actus appetitus ſenſitiui in ſe
ſunt naturaliter producti: & naturaliter p-
ducuntur quāuis imperentur libere & nul-
lum ponit habitum in potentia executiua:
ergo apparet ꝙ in appetitu ſenſitiuo nul-
lo modo debeat poni habitus. Breuiter
cum arguitur in potentia ſenſitiua nullus
ponitur habitus. Negat/& cum probatur
quelibet operatio illius potentie eſt in ſe
naturalis & neceſſario producibilis poſitis
omnibus cauſis/a quibus producitur ſcili
cet poſito imperio voluntatis: &c. Dicit ſā
ctus Thomas ꝙ illa potentia nō eſt in ſe na
turalis ſed libera per participationem. ita ꝙ
illa potentia tendit in actum proſequendi
ex propria natura: & in contrarium per a-
ctum voluntatis. Nam aliquādo habemus
fugam ſenſitiuam per imperium volun-
tatis/& imperio ſecluſo haberemus proſe-
cutionem ſenſitiuam. & dicit ꝙ hoc ſufficit
vt cauſetur habitus in illa potētia: quia cer
tum eſt ꝙ poſtquam exit in contrariū: exit
cum difficultate nullo modo eſt determi-
nata ad illum: ſed potius ad contrarium: er
go eſt ponendus habitus ad determinan-
dum eam. ¶ Contra. ergo eodem modo
eſſet ponendus habitus in potentijs execu
tiuis cum ſint libere per participationem.
Obediunt enim imperio voluntatis ſicut
ſenſus. Negat conſequētiam Sanctus Tho
mas/ quia obediunt ſine contradictione/
& ſenſus obedit non ſine contradictione:
hinc eſt ꝙ potentie ſenſitiue non princi-
pantur deſpotice. ſed regaliter dicit ſanctus
Thomas/quandocunqꝫ potētia libera per
participationem ſubditur potentie libere:
& in illa nullomodo eſt rebellio non poni
tur habitus: ſed ponitur in regente & in im
perante: ſed ſi talis potētia que eſt libera ſo
lum per participationem aliquo modo cō
trariatur rationali potētie libere cui eſt ſub
dita: vt facilius obtemperet: & vt determi-
netur ad obtemperandum eſt opus habitu
Et ſic in potentia ſenſitiua ponit habitum
quāuis ſit in ſe naturalis: & nō ponit in po
tentia executiua. ¶ Reſolutio Thome eſt.
¶ Habitus ponitur in potentia/ que non
eſt determinata ad vnum actum: & adhuc
ſi talis potentia ſit ſolum participatione li-
bera: & principetur ei potentia rationalis
& libera deſpotice: non ponitur habitus
dummodo non ſit rebellio: ſed ſi ei princi-
petur regaliter debet poni habitus.
¶ Item reſpectu operationum in quas po-

Thome reſolutio de hītu.

teſt ſine ſupernaturali eleuatione ponitur
habitus ſi non poſſit/nō ponitur habitus.
Credo cum beato Tho. ꝙ reſpectu opera-
tionum ad quas eſt determinata ꝙ non po
nitur habitus vt reſpectu primorum princi
piorum. & ſic patet quomodo habitus eſt
qualitas anime. Dicitur preterea difficulter
ſeparabilis ab anima propter diſpoſitionē:
ſed vtrum habitus & diſpoſitio ſint eiuſdē
ſpeciei ſpecialiſſime poſtea videbitur. Dici
tur inclinans animam ad faciliter delectabi
Dubium liter & prompte operandum. & circa hoc
Argumē delectabiliter operandum. ¶ Querit Ochā
tus ochā. Vtrum ſit de ratione habitus ꝙ inclinet ad
delectabiliter operandum. Patet ꝙ nō: qa
habitus qui inclinat ad nolendum non in-
clinat ad delectabiliter operādū/quia noli
tio cauſat triſticiam: ergo de ratione habi-
tus non eſt ꝙ inclinet ad delectabiliter ope
randum/magis ꝗ ad triſtabiliter operandū
Argumē ¶ Dico primo ꝙ certum eſt ꝙ habitus in-
ti riſſo. clinat ad faciliter operandum. patet ꝑ expe
rientiam. nam quantūcunqꝫ fuerit difficul-
tas in principio: eſt facilior in continuatio
ne. ſed vtrum inclinet ad delectabiliter ope
randum. Dico ꝙ ſic/ & ad argumentum
Ocham/ nego ꝙ habitus inclinet ad nolē
dū. & nego ꝙ nole illud ſemper cauſet tri-
Nō ſp no ſticiam: ſed cauſat triſticiam quando res no
litio cāt lita euenit & nolo eam euenire: & ſcio ꝙ
triſticiā. eueniet. ſed ſi res nolita non eueniat nō tri-
Qñqꝫ ha ſtor: ſed potius delector. Dico ergo ꝙ ha-
bit' incli- bitus inclinat ad nole ſuppoſito ꝙ res quā
nat ad no nolo euenire non eueniat/inclinat ad dele-
le vide ctabiliter: id eſt magis delectatur ex illo ꝗ ſi
quando. non haberet oppoſitum/quāuis dicat op-
Declara- poſitum. Dicitur in diffinitiōe qualitas ex
tio diffu- actibus vitalibus acquiſita/& ad conſimi-
nitionis les actus inclinatiua/vel ad conſimiles po-
tentiam inclinans. ¶ Dicitur primo ex acti
bus vitalibus acquiſita: ad differētiam qua
litatum quas Ariſtoteles vocauit virtutes/
aut vitia naturalia que proprie nō ſunt ha
bitus: quia ille qualitates precedunt omnē
actum: & ſunt nobis congenite: ſicut coleri

tus naturaliter inclinatur ad iram/ & ſan-
guineus ad māſuetudinem: tales iclinatio-
nes naturales complexionales nō proprie
dicūtur habitus. Propterea dicit̄ ex actibus
potentie vitalis producta. Item per iſtam
particulam excluduntur ſpecies que imme-
diate producūtur ab obiecto ſenſibili/vel
intelligibili. Ille ſpecies que preueniūt om-
nem actum/& intellectus/& ſenſus: quāuis
remaneant in abſentia obiecti/& tranſeun
te actu non vocātur habitus/quia non pro
ducuntur ex actibus: imo procedunt actū.
Non neceſſario tamē requiritur ad habitū
ꝙ producatur ex actibus: quia deus ſe ſolo
poteſt producere illā qualitatem que pro-
ducitur ex actibus/ quēadmodum produ-
cit habitus infuſos: & tunc poſſet vocari
habitus niſi ſtemus in nomine. ergo nō eſt
de ratiōe habitus ꝙ producatur ex actibus
Adminus dicerem ꝙ capiendo proprie a-
ctum vt non ſe extendit ad infuſos dicitur
ꝙ producitur ex actibus & ſtando in actiui
tate pure naturali: nunꝗ poteſt produci ha
bitus niſi producatur ex actibus. Dicitur
ad conſimiles inclinatiua. ¶ Sed queritur Quid eſt
quid eſt habitū inclinare ad ꝯſimiles actus. hītū incli
Reſpondetur ꝙ nihil aliud eſt ꝗ habitum nare ad
partialiter coefficere cum potentia ſimiles ꝯſimiles
actus ſequentes. Vnde omne illud quo ſe- actus.
cluſo nō poteſt poni actus: vel ſaltem quo
ſecluſo non poteſt poni actus ita intenſus
eſt partialis cauſa illius actus: ſed ſic eſt ꝙ ſe
cluſo habitu non poteſt poni actus/admi-
nus quāuis ponatur non poteſt poni ita in
tenſus vel tātus: ergo habitus eſt cauſa par
tialis illius actus. Patet maior: primo non
poſſet per aliud medium probari aliquid
eſſe cauſam alterius. Secundo/ſi illud non
ſit cauſa partialis: ergo illo ſecluſo quod re
manet eſt cauſa totalis/& ſufficiens illum
producere actum. Cauſa enim totali poſi-
ta/& ſufficiente ponitur effectus de neceſſi
tate ſi ſit naturalis: vel poteſt poni ſi ſit libe
ra. ſed habitu ſecluſo nō poteſt poni actus
aut ſaltē tātus vt dictū eſt. Nā dat̄ vnus ha

bitus quo poſito ponit̃ actus & quo nõ po-
ſito nõ ponit̃ actus saltẽ in tãto gradu. Pa-
tet in hitibus intellectualibus: ſi ſortes qui
nunquam vidit hoc obiectũ: nõ põt habe-
re noticiã abſtractiuã diſtinctã illius obie-
cti ſi nõ habuerit intuitiuam. Poteſt tamen
bene habere complexam: ſed non diſtinctã
& ſimplicem. & ſortes poſtquã intuitus eſt
obiectum ipſo abſente poteſt habere noti-
ciam diſtinctam & ſimplicem. Experientia
eſt ad hoc: ergo in ſorte tranſeunte noticia
intuitiua & corrupta remanet aliquid quo
poſito poteſt poni noticia abſtractiua &
quo non poſito nõ poteſt poni: nec in gra-
du intẽſo / nec in gradu remiſſo: ergo opor-
tet dicere ꝙ aliqd remanet quo poſito po-
nitur: & quo non poſito non poteſt poni:
ſed ſic eſt ꝙ illud quod remanet eſt habitus
ſecundum plures: quia eſt ex actibus rema-
nens actu tranſeunte: ergo eſt habitus. Pa-
tet ex diffinitione habitus. Item eſt in ani-
ma / & non eſt paſſio nec actus: ergo eſt ha-
bitus a ſufficienti diuiſione eorum que po-
nuntur in anima ſecũdum Ariſtotelem: er-
go datur habitus quo poſito ponit̃ actus
in abſentia actus: & quo remoto nullo mo-
do poſſet poni: ergo prima pars minoris
eſt ſufficienter probata. ¶ Item habitu po-
ſito ponitur actus in gradu intenſo & non
poſito non poſſet poni in gradu ita inten-
ſo: ergo ſecunda pars minoris ſufficienter
probata eſt. ¶ In actibus voluntatis poni-
tur actus: quia alias non acquireretur habi-
tus: ſed quando poſitus eſt habitus poni-
tur actus intenſior ꝙ̃ poſſet poni ſecluſo ha-
bitu. Oportet ergo de neceſſitate fateri ꝙ
habitus ſit cauſa illius actus: & non eſt cau-
ſa materialis: quia non eſt pars illius actus /
neq; formalis propter eandem rationem /
neq; finalis: ergo oportet de neceſſitate ꝙ
ſit cauſa efficiẽs. Bene ergo dicit̃ ꝙ habitũ
inclinare ad actum eſt partialiter cum potẽ-
tia coefficere cõſimiles actus. ¶ Habemus
ergo duo: primum eſt ꝙ habitus cauſat a-
ctum effectiue. Secundum ꝙ habitus cau-
ſat actus effectiue partialiter ſequentes ha-
bitum. ¶ Quantum ad iſtam particulam
Durandus tenet contrarium in preſenti di- Durãdꝰ
ſtinctione in ſecũda queſtione videlicet ꝙ tz ꝙ hitꝰ
habitus nichil agit penitus ad ſubſtantiam nihil agit
actus: ſed ſolum facilitat potentiam vt ci- ſed facili
tius producat actum: & precipua eius ratio tat poten
eſt iſta. Si a potentia & habitu producatur tiam.
actus intenſior ꝙ̃ ab ipſa potentia ſola / ita Rõ Du-
ꝙ habitus aliquid faceret ad illum actum / randi.
ergo habitus ſolus non concurrente potẽ-
tia poſſet producere actum. Patet cõſequẽ-
tia. Bene ſequitur. ab habitu & potentia
producitur actus in eſſentia intẽtior / ꝙ̃ a ſo-
la potentia: ergo per aliquam partem actus
eſt intẽſior ꝙ̃ ſi a ſola potẽtia produceretur
ergo apparet ꝙ illa pars a ſolo habitu ſit:
ergo potentia non producente partem ſu-
am / habitus cum ſit cauſa naturalis produ-
cet partem ſuam: ſed hoc eſt falſum videli-
cet ꝙ habitus poſſet producere aliquid nõ
concurrente potentia. Hoc eſt argumen-
tum fortius / quod ipſe facit: ſed non habet
magnam apparentiam. ¶ Nam non ſequi-
tur. Hoc partialiter concurrit ad iſtum ef- reproba-
fectum: ergo iſto ſolo concurrente hoc poſ- tio opi.
ſet aliquem talem effectum in ſpecie quãuis Durandi
imperfectum producere. Certum eſt ꝙ co-
lor cum dyaphaneitate / ſiue cum lumine
medij producit ſpeciem: ergo ſecluſo colo-
re lumen produceret ſuam ſpeciem partia-
liter. Conſequentia non valet. Certum eſt
etiam in multis alijs / non ſequitur. Ipſa no-
ticia cum potentia & voluntate producit
partialiter volitionem / vel amorem: ergo
noticia ſola poſſet aliquam partem produ-
cere: aut potentia poſſet aliquam partem
producere ſecluſa noticia: non valet conſe-
quentia. Similiter non ſequitur habitus cõ-
currit partialiter: ergo potentia non con-
currente habitus poteſt producere. Iſta ſũt
certa ꝙ habitus producit actum: ſed non ſi- circulatiõ
ne potẽtia. Nec eſt incõueniẽs ꝙ ſit circula- bñ repit̃
tio in cauſis efficiẽtibus reſpectu aliquorũ in aliqbꝰ
eiuſdẽ ſpẽi: nõ tñ reſpectu eorũdẽ in nũero: cauſis.

hoc eſt non eſt inconueniens ꝙ vna cauſa
producat vnum effectum in ſpecie cum illa
cauſa: vt actus producit habitum/& habi⸗
tus actum: ſed nō eundem actum a quo pro
ductus eſt: quia idem eſt prius & poſterius
ſeipſo etiā natura: quia bene ſequitur/hoc
eſt cauſa reſpectu illius: ergo prius natura
illo. & hoc ē effectus illius: ergo poſterius
natura illo. ¶Circa illud. Adam mouet ta⸗
lem difficultatem: ſequitur ꝙ actus & habi
tus intenderentur in infinitum. Patet con⸗
ſequētia: ſit ſortes qui iam eliciat actum/a/
talis producit habitum/vel aliquid quod
eſt eiuſdem ſpeciei cum habitu: quod forte
non denominatur habitus propter ſuam
imperfectionem. Sortes continuat actū/a/
& habitus/b/iuuat potentiam/& pariſor⸗
miter concurrit & naturaliter: ergo ex habi
tu/b/& potentia intenditur: actus/a/conſe
quentia tenet. quandocunqꝫ aliquod eſt a⸗
gens producens effectum ſi adueniat illi ad
iutorium ad eundem effectum/effectus ille
intendetur: ergo cum potentie ſortis adue
niat adiutorium ſcilicet habitus actus/a/in
tendetur. tunc actus/a/erit intenſior ratio⸗
ne illius habitus concurrentis cum poten⸗
tia: ergo per aliquem certum gradum erit
intentior ab illo habitu. Sit illa pars/c/ite⸗
rum/c/intendet habitum/b/quia omnis a⸗
ctus habitum intēdit: ergo per aliquam par
tem/ſit illa/d/& iterum ratione illius adiu
torij intendetur actus/a/per aliquem gra⸗
dum: & ſic procedendo in infinitū in aug⸗
mentatione actus & habitus. & apparēter
arguit. Et iſti argumento dat tres ſolutio⸗
nes in tertia diſtinctiōe primi. & in decima
ſeptima de habitu infuſo. & due prime ſūt
apparentiores. ¶Prima cum ſic arguitur.
Actus/a/qui procedit a ſola potentia ſine
quocunqꝫ adiutorio propter habitum vel
aliquid eiuſdem ſpeciei cum habitu qui po
ſtea efficitur habitus per intentionem & ra
tione adiutorij potentie ſuperuenientis in
tenditur actus/a/per aliquem gradum/cō⸗
cedo: & iterum ratione intentionis actus

[Margin: Ade bo⸗na diffi⸗cultas.]

[Margin: Prima ſo⸗lutio ar⸗gumenti.]

cum potentia intēditur habitus. concedo:
ergo iterum illa pars reddet actum intentō
rem. concedo: & ſic in infinitum. concedo
ꝙ actus qui egreditur a ſola potentia pro⸗
ducit habitum. & ratione adiutorij intēdi
tur actus per aliquem partem. verum eſt:
ſed illa pars non eſt tanta ſed minor ꝗ illa
pars que egreditur a ſola potētia: & poſt ꝗ
eſt minor non producit tantam partem de
habitu ſicut illa pars que eggreditur a ſola
potentia. ſed ſic eſt ꝙ quando aſſumuntur
aliqua infinita que ſe habent ſemper ſecun⸗
dum magis & minus/ita ꝙ primus ſecun⸗
dum excedit: & ſecundus tertium. & ſic cō⸗
ſequenter non oportet ꝙ ex talibus infini⸗
tis reſultet vnum infinitum/ſicut patet in
continuo: quia ille partes ſe excedunt ſecū⸗
dum magis & minus. Non ſequitur: ergo
habitus eſt infinitus. nec ſequitur/ergo a⸗
ctus eſt infinitus. & credo iſtam ſolutionē
veriorem. ¶Secunda ſolutio. Cum argui⸗
tur ille actus producit habitum: ergo habi⸗
tus ſuperueniens potentie facit actum intē⸗
tiorem. nego conſequentiam. Dico ꝙ nūꝗ
habitus facit actum intētiorem: vel non fa
cit potentiam producere actum itētiorem:
niſi habitus ille adminus ſit prior natura ꝗ
ꝙ potentia concurrat ad actum. Certum
eſt ꝙ aliquando eſt habitus antequam po⸗
tentia concurrat ad actum producendum
quando potentia cōcurrit ad vnum actum
& prius elicuit multos conſimiles actus: il
le habitus qui procedit tempore vel natu
ra concurſum potentie ad actum facit bene
ꝙ producatur intentior actus/ſed habitus
qui eſt poſterior natura concurſu ipſius po
tentie nunquam facit ꝙ ab illa potētia pro
ducatur actus intentior niſi potentia auge⸗
at ꝯcurſum ſuū/ſic in ꝓpoſito. Iſte hitus eſt
poſterior ꝗ ſit concurſus potentie. quia eſt
poſterior natura ꝗ ſit actus potentie: quia
producitur ab illo actu: & actus eſt poſte⸗
rior natura concurſu potentie. ¶Dicit er⸗
go duo. Primum/omnis habitus qui pro⸗
cedit ꝯcurſū potētie tpe vel natura facit ꝙ

[Margin: Scda ſo⸗lutio vi⸗randi.]

Durandi reſolutio in duob⁹ punctis. producatur actus intenſior. Secundum/ ꝙ habitus qui eſt potentior natura concurſu potentie niſi potentia augeat concurſum ſuum poſt elicitionem ratione habitus nõ intenditur actus ille. Et iſta ſolutio videtur etiam michi multum probabilis & vera.

Aduerte ¶Reſtat vnum probādum ꝙ omnis actus quantūcūꝗ remiſſus producit aliquid eiuſdem ſpeciei cum habitu: quāuis non vocetur habitus quia ē mobilis: vt ſit ſortes quī nunꝗ elicuit actum circa hoc obiectum eliciat actum quantūcūꝗ remiſſum: ille actus producit aliquid de habitu vel aliquid eiuſdem ſpeciei cum habitu. Nec e ratio ochā in quolibetis. Ratio eſt/ quandocunꝗ ſunt due cauſe eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime ſolum differentes penes magis & minus: ſi vna illarum poteſt effectum producere: & altera poteſt effectum eiuſdē ſpeciei quāuis remiſſum producere: ſed actus quilibet intenſus producit habitum etiam intenſum: ergo actus remiſſus producet aliquam partem illius habitus: ſed verum eſt ꝙ talis remiſſio non debet vocari habitus ergo eliciens actum primum ſiue intenſum ſiue remiſſum dummodo non inueniat cõtrarium ſemper producit aliquid habitus: qui poſtea per intentionem perueniet ad gradū in quo ſufficienter denominabitur habitus. Et iſte diſpoſitiones precedentes non vocantur habitus/ quāuis ſint eiuſdē ſpeciei cum habitu. Calor enim intenſus & calor remiſſus producunt calores eiuſdem ſpeciei. Conſequenter adhuc aduertēdum

bonitas pus coue nit actui ꝙ hītui. eſt circa illum terminum ꝙ virtus proprie non eſt actus nec paſſio: ſed eſt habitus virtuoſus: & conformiter ad Ocham in quolibeto quarto. Habitus non dicitur virtuoſus niſi in ordine ad actum: quia eſſe virtuoſum primo conuenit actui. Nam bonitas primo conuenit actui non ex alio & habitui per reſpectum ad actum ad quem inclinat: ergo virtus eſt habitus inclinans ad actum bonum. & hoc dicit Ariſtoteles ſecundo ethicorū Virtus eſt habitus habē tem pficiēs & eius opus bonū reddens: id ē partialiter concurrens ad actum bonum/

ſuppoſito itaꝗ ꝙ bonitas moralis primo conuenit actibus & ſecūdario per actus habitibus eſt animaduertendum quid requiritur ad actum bonum & propter quā cauſam denominetur actus virtuoſus vel bonus. Dico conformiter ad Ariſtotelem ſecundo ethicorum capitulo quarto. tria requiruntur. Primum ꝙ fiat ſcienter. Ad actū bonū tria req̄ūt. Secūdo ex electione & propter hoc. Tertio perſeuerāter & immobiliter. & ille dicitur virtuoſus qui ex electione ſcienter & propter hoc perſeueranter & immobiliter agit. Primum quod requiritur eſt ꝙ actus eliciatur conformiter ad ſcientiam: id eſt ad prudentiam: id eſt ꝙ actus ſit conformis dictamini prudentiali actuali: hoc eſt ꝙ voluntas ita velit qualiter intellectus dictat eē volendum: vel ita velit facere qualiter intellectus dictat eſſe faciendū. Capio duos: vnus vult dare elemoſynam: vel ire ad eccleſiam nihilominus iudicat actualiter ꝙ danda eſt elemoſina & dat. Secundus dat & non iudicat. Primus bene agit: & actus eius eſt bonus: quia ſcienter operatur: alter vero a caſu & indeliberate: ideo eius actus non eſt bonus moraliter. Vnde ad actum bonum nõ ſufficit primo cõformitas aptitudinalis ad prudentiam. Secundo nec ad prudentiam habitualem. Tertio: nec ad prudentiam actualem. Non ſufficit ergo cõformitas prudentie aptitudinali. Nota diligenter. Patet: quia illi qui carent vſu rationis vt dementes faciūt opera nata conformari rationi. Nam vadunt ad eccleſiam quod eſt opus conforme prudentie aptitudinali & aptum natum referri. Similiter poſſunt dare pauperi elemoſinam: & tamen nullus diceret illud opus virtuoſum. Preterea dicit Ariſtoteles ꝙ non dicūtur iuſti & temperati/ qui operantur iuſta & temperata: ſed qui faciunt ſcienter: ergo vt opus ſit virtuoſum non ſufficit conformitas aptitudinalis. Patet/ alias ille cui dictaret ratio erronea non eſſe ieiunandum: & vellet ieiunare illa volitio eſt apta nata conformari prudētie/ quia poteſt deponere illum errorem: & tamē talis male agit: et

go non ſufficit conformitas aptitudinalis. Et hoc magis mouet Ochã queſtiõe. xiij. tertij ſententiarum. Dicit enim prudẽtiam actualem neceſſario requiri ad actũ virtuoſum/imo ita eſſentialiter ſicut voluntatem cum tam voluntas q̃ prudẽtia actualis ſint cauſa efficiens actus virtuoſi & prudentia actualis eſt prior actu virtuoſo ſaltem natura. hinc dementes & carentes vſu rationis licet habeant operationes non tñ morales. Item qui facit contra conſcientiam erroneã facit opus aptum natum conformari rationi recte & prudentie aptitudinali & tamen male agit. ¶ Secũdo non ſufficit conformitas habitualis vt actus ſit bonus: id eſt vt eliciat actum & habeat habitum quo habitualiter cognoſcit illud eſſe faciendum quod vult facere. Patet iſtud: certum eſt ꝙ carens vſu rationis vt demens vel non aduertens poſſet illud facere: & quãuis habeat habitũ prudentialem: tamen nemo diceret ꝙ bene agit moraliter tunc: & tamen facit opus cõforme prudentie habituali: ergo non ſufficit habitualis conformitas. ¶ Tertio non ſufficit conformitas actualis prudentie/vt ſortes habet actualem prudentiam ꝙ hoc eſt faciendum/poteſt velle facere/nõ quia ratio dictat illud eſſe faciendum: ſed ex alia cauſa ex qua etiam faceret ſecluſo tali dictamie/puta quia delectabile aut vtile aut placens: ſortes tunc nõ bene agit: quia q̃uis faciat ſcienter & ex electione/ſed nõ propter hoc: ſcilicet quia dictatum a recta ratione/ſed ex alia cauſa/ſequitur ꝙ illa volitio nõ eſt moraliter bona. Aliud argumẽtum apparens/ſortes dat elemoſinam ſolum ex timore: quia minatur ei mortem niſi faciat. Illa volitio qua vult dare ex ſolo timore non eſt bona moraliter/& tamen habet actualem prudentiam: hoc eſt faciendum & vult facere: ergo non ſufficit conformitas actuali prudentie ſed cũ hoc requiritur propter hoc. Reſolutio/anteq̃ actus ſit bonus moraliter oportet ꝙ operans ſciat illud eẽ bonum vel eſſe faciẽdum & faciat ex eo qa cognoſcit non propter aliam cauſam: quia

Antequã aliquis actus ſit moraliter bonus oportꝫ ꝙ ſit electione & ꝓpter hoc.

non eſſet virtuoſus. Oportet etiam ꝙ faciat eligens: & propter hoc. Viſum eſt ergo ꝙ tres conditiones requiruntur ad actũ virtutis: quarum prima eſt ꝙ fiat ſcienter. Vnde facere ſcienter eſt elicere actum ex ſciẽtia. Differunt enim facere ſcienter & facere ſciens: quia ſcienter facere eſt elicere actum ex ſcientia/ita ꝙ illud dictamen practicum actuale cauſat ſpecialialiter & actiue illum actum virtuoſum. & ſic vt patebit oportet ſemper illud dictamen principale eſſe obiectum partiale actus virtuoſi ſaltem intrinſece boni. Secunda cõditio ꝙ agens agat eligens. Tertio ꝙ faciat propter hoc. Supponendum vlterius ꝙ electio capitur dupliciter. vno modo proprie & nihil aliud eſt q̃ duorum propoſitorum voluntati per intellectum reſpectu alicuius finis vnius pre altero acceptatio. Vnde intẽtio & electio proprie capiendo diſtinguntur quia intentio eſt actus voluntatis circa finem/ſed electio eſt actus voluntatis circa medium ad finem. & quia aliquando ponuntur duo media ad eundem finem voluntas illorũ duorum mediorum acceptat vnum tanquã cõuenientius ad finem & relinquit alterum. Ille actus per quem acceptat vocatur electõ circa illud medium. Intentio ergo eſt actus reſpectu finis. Electio reſpectu medij. Secũdo modo capitur electio large vt in propoſito: & nihil aliud eſt q̃ libera actus elicitio certum eſt ꝙ non omnis actus virtuoſus eſt circa medium/ſed eſt aliquis circa finem: ergo eſt aliquis qui non eſt electio proprie capiendo electionem qui eſt virtuoſus. & per cõſequens ad actũ virtutis nõ requiritur ꝙ ſit electio proprie capiẽdo electionem: ſed capitur pro libera actus elicitione. ¶ Ex hoc manifeſte patet ꝙ omnis primaria bonitas eſt in actu libero voluntatis. Tertia conditio eſt hec/ꝙ agat imobiliter & perſeuerãter. Vnde agere immobiliter non eſt nunq̃ dimoueri ab actu: quia tũc omnis actus virtutis eſſet perpetuus: ſed eſt pſeuerare q̃diu recta ratio dictat eẽ pſeuerãdũ in actu / vt ſi aliq̇s aggrederet̃ inimicos & recta rõ dictat

Facere ſcienter & facere ſciẽs

Electio duplr capitur.

Electio large acceptꝰ qd.

Quid ẽ agere imobiliter.

eſſe continuandum per horam ſi ſolum ag
grediatur per dimidiam horā non agit per
ſeueranter & immobiliter: quia non agit
q̄diu recta ratio dictat eſſe agendum.

Arguit primo ꝯ predicta ¶Circa has conditiones ſunt alique diffi-
cultates quarum prima eſt/quia dictum eſt
ꝙ actus ſit ex prudentia. Arguitur contra
hoc dupliciter. Primo ad actū virtutis ſuf-
ficit ꝙ fiat ex opinione: ergo non oportet
ꝙ ex ſcientia. Conſequentia patet: opinio
non eſt ſcientia: quia importat formidinē/
patet antecedēs. Nam inter doctores eſt cō
trouerſia de eadem materia. vnus dicit ꝙ ē
bona: alter vero ꝙ nō. Similiter vnus dicit
ꝙ talis actus eſt vſurarius: alter vero dicit
oppoſitum. & ille qui opinatur aliquā ma
teriam eſſe bonam. certū eſt ꝙ licite agit cir
ca illam materiam/& apparet ꝙ agat vir-
tuoſe & meritorie quāuis non habeat cer-
titudinē: ergo ad actū moraliter bonū ſuf-
ficit opinio: & non requiritur ſcientia.

Arguit ſecundo. ¶Arguitur ſic/ad actū bonū ſufficit igno-
rantia inuincibilis: ita ꝙ credens inuincibi
liter aliquid faciendum/bene agit morali-
ter/ſed in tali eſt error oppoſitus ſcientie/
ergo ad bene agendum moraliter non re-
quiritur ꝙ agat ſcienter. Exemplum. ſit
ſortes qui credit bertam eſſe ſuam vxorem.
Dictat ꝙ huic petenti reddendum eſt debi-
tum. Aapparet ꝙ velle reddere ſit actus bo
nus: & actus iuſticie: & talis actus non ſit ni
ſi ignoranter. ergo &c. ¶Quantum ad pri
mum de illo cui dictat ratio recta ꝙ per ho
ram eſt aggrediēdum ſi ceſſet in media par
te hore ab illo actu pro alia parte hore eſt
virtuoſus & tamē falſum eſt dicere ꝙ ſit fa-
ctus immobiliter & perſeueranter/quod il
le actus ſit virtuoſus pro prima media par
te hore in qua continuatur patet: quia alias
eſſet in mea poteſtate facere ꝙ actus qui fuit
virtuoſus non eſſet virtuoſus: q̄a eſt in mea
poteſtate non cōtinuare pro illa ſecūda me
dietate hore: & ad preteritum eſſet potētia
de potentia naturali quod eſt falſum: ergo
non requiritur vltima conditio ꝙ actus ſit
immobilis & perſeuerans. ¶Quantum ad
ſecundam conditionem eſt difficultas/ꝙ Bona rō
operans ſit eligens & actus ſit ex electione
vt electio tantum valet ſicut libera elicitio
actus. Sit aliquis actus libere elicitus liber-
tate contradictionis & non complacentie:
ergo quando ad volitionem finis efficaci-
ter neceſſario ſequitur volitio medij ad
illum finem: ſequitur ꝙ illa volitio medij
non eſt bona niſi extrinſece. Patet: non eſt
libera elicitio illius actus. ¶Quantum ad Dicto capiat ſcia
iſtam conditionem ꝙ actus ſit elicitus ſciē- cū dicit
ter. ergo ſi elicitur ex opinione apparet ꝙ ꝙ act⁹ ſit
non ſit bonus. Dico ꝙ ſcientia in propoſi- elicit⁹ ſci
to non capitur proprie: vt importet neceſ- enter.
ſitatem: ita ꝙ tunc non debeat vocari ſcien
tia niſi ſit neceſſarium: quia tunc nunq̄ be-
ne ageretur circa contingentia. Nam iſta
non eſt neceſſaria: huic reddēdum eſt debi-
tum. neq̧ iſta & ſimiles/huic danda eſt ele
moſina. Contingenter enim eſt pauper: er
go circa illa contingentia nunq̄ bene agere
tur moraliter/ſi requireretur ſcientia vt im-
portat neceſſitatem. ¶Dico ſecundo. Nō
capitur ſcientia ſtricte vt importat euiden-
tiam & neceſſitatem ſimul. Patet: certum ē
ꝙ ſunt multa dictamina quibus conformi
ter agendo meremur que ſolum ſunt de fi-
de & non euidentia: ergo hic non capitur
ſcientia vt importat euidentiam. & patet
antecedēs: certum eſt ꝙ nullus diceret quī
amor dei ſuper omnia ſit bonus & merito-
rius: & tamen multi dicunt ꝙ hoc non eſt
euidens. Diligendus eſt deus ſup oia. imo
ſolum creditum. ergo ſequitur ꝙ non req-
ritur conformitas ad iudicium euidens/&
ꝙ actus fiat ſcienter: id eſt euidenter. Secun
do: certum eſt omnibus ꝙ illud iudicium
eſt euidens appetenda eſt beatitudo in ge-
nere: tamen iſta non eſt euidens appetenda
eſt hec beatitudo que conſiſtit in clara dei
viſione: quia eſt ſolum creditum de fide ꝙ
conferatur/& tamen nullus dicit quin ta-
lis appetitus beatitudinis in particulari ſit
bonus: ergo vt actus dicatur bonus non re
quiritur conformitas ad ſcientiam vt im-
portat euidentiam.

An requiratur certitudo ad actũ bonum. ¶Difficultas eſt. Vtrum requiratur cõfor-
mitas ad ſcientiã: vt adminus importat cer
titudinem: quia aliquando capitur ſcientia
pro omni ſenſu certo. Quantũ ad hoc mi-
chi probabilius videtur ꝙ non requiritur
conformitas ad ſcientiam vt importat cer
titudinem: ſed ſufficit conformitas ad opi-
nionem/ vt quando quis aſſentit/ hoc ẽ bo
num ꝗuis formidet. Dico ꝙ talis actus con
formiter illi aſſenſui factus eſt bonus/ nõ re
quiritur ergo certitudo ſed ſufficit opinio.
Et ſic debet gloſari: oportet ꝙ operans fa-
ciat ſciens: id eſt iudicans: & ex tali iudicio
&c. Ideo capitur ſcientia in propoſito pro
omni iudicio vero: ſiue euidenti: ſiue ineui
Argumẽtũ bonũ. denti: ſiue certo: ſiue formidoloſo. ¶Con
tra. Qui agit contra ↄſcientiam certũ eſt ꝙ
peccat. Ita etiam qui agit contra dubiũ pec
cat: ſed ſic eſt ꝙ agens conformiter ad opi-
nionem agit contra dubium. Patet: ille for
midat de oppoſito vtrum ſit malum: ergo
dubitat: quia vt apparet omnis formido ẽ
dubium: vt iudico hoc eſſe bonum formi-
do: vtrum ſit malum. & tamen ago illud:
ergo ago contra formidinem de oppoſito
& per conſequens contra dubium: & ſic vi
det ꝙ male ago ſicut agẽdo ↄtra ↄſcientiã.
Agere ꝯ dubium pctm̃ eſt. ¶Dicunt omnes doctores ꝙ agere contra
dubium peccatum eſt/ ſicut agere cõtra cõ-
ſcientiam/ ſed non eſt tantum peccatum/ &
nego ꝙ agens conformiter ad opinionem
agat cõtra dubium. Contra/ bene ſequitur
opinatur hoc eſſe faciendũ. ergo formidat:
quia aſſẽſus opinatiuus dicitur cum formi
dine de oppoſito. concedo ꝙ opinatur: er
go formidat. verum eſt/ & vltra formidat:
ergo dubitat. nego conſequentiam.
Dubitaꝫ capiꝫ dupliciter. ¶Vnde dico ꝙ duplex eſt modus dubitan
di. primus eſt dubitare. & tãtum valet ſicut
opinari: id eſt aſſentire cum formidine: qui
enim aſſentit hoc eſſe faciendum non aſſen
tit hoc non eſſe faciendum. Implicat enim
habere ſenſum opinatiuum duorum con-
tradictoriorum: ergo non dubitat hoc nõ
eſt faciendum quãuis formidet. Alius mo-
dus dubitandi eſt/ quando eſt aduertentia
circa aliquam propoſitionem/ nec ei aſſẽti
tur nec diſſentitur/ vt conſidero an aſtra ſũt
paria: nec aſſentio: nec diſſẽtio: nec certe for
mido: ſed eſt carentia vtriuſq; : ſcilicet tam
aſſenſus ꝗ diſſenſus cum tali conſideratiõe
vocatur dubium. Vnde implicat aſſentire
vni contradictoriorum: quin diſſentiam al
teri ſi aduertam/ immo Gregorius dicit ꝙ
omnis aſſenſus alicuius contradictorij eſt
diſſenſus/ alterius/ & apud omnes cum aſſẽ
ſu vnius cum aduertentia alterius ſequitur
diſſenſus nego ergo ꝙ dubitem. ¶Quan-
tum ad ſecũdum de illo qui agit cum igno
rantia inuincibili. De illo qui credit hanc
eſſe ſuam reddendo petenti debitum bene
moraliter agit: immo meretur. Quantũ ad
hoc duplex eſt modus dicendi. Primus eſt
quem tenet Martinus ꝙ nunꝗ actus volũ- Martini opinio.
tatis conformis ignorantie quantũcumq;
inuincibili eſt actus moraliter bonus/ imo
dicit ꝙ eſt moraliter malus quãuis non ſit
imputabilis ad penam: ita ꝙ ignorantia Ignorãtia nõ excuſat a malicia morali.
non excuſat a malicia morali: ſed tãtum ab
imputabilitate. Vnde qui reddit debitum
illi quam credit eſſe ſuã habet tres aſſenſus.
Primus eſt/ reddendum eſt debitum vxori
petenti. Et ille eſt aſſenſus verus. Secundus
eſt ſpeculatiuus videlicet iſte/ iſta eſt vxor/
certum eſt ꝙ ille eſt falſus. Tertium dicta-
men ſiue aſſẽſus eſt qui ſequitur ex duobus
primis/ reddendum eſt iſti/ qui ſequitur ex
iſtis reddendum eſt vxori/ ita eſt vxor. Di-
cit Martinus aſſenſus conformis primo eſt
bonus quia dictamen quod eſt vniuerſale
eſt verum: & ſic illa volitio eſt bona: & me
ritoria. De ſecundo aſſenſu ſpeculatiuo nõ
habet volitionem conformem vel diffor-
mem illi. De tertio volitio conformis illi
non eſt bona/ puta volo reddere iſti/ & ap
parentia tota ſumitur: quia nõ eſt ſupra de
bitam materiam quãuis materia ſit eſtima
ta debita & ad actum bonum precipua cir-
cunſtantia eſt obiecti. Nam dicit ſanctus
Thomas Due circunſtantie ſunt precipue:
ſcilicet finis & obiecti: & ab eis regulariter
ſumitur omnis bonitas & malitia cum: er-

go obiectum non ſit in rei veritate conue-
doctoris opinio. niens/ apparentia eſt ꝙ volitio non ſit in
rei veritate bona. Dicit ergo ꝙ actus cōfor
mis illi dictamini erroneo non ē bonus ſed
malus moraliter/ quia cadit ſuper materiā
indiſconuenientem/ & non eſt malus impu
tabiliter: & hoc poſſet ſatis deffenſari. Sed
videtur mihi ꝙ talis actus ſit bonus morali
ter. patet. volitio qua volo reddere huic ſe
quitur neceſſario ex duabus cauſis i quibus
nulla eſt malitia moralis: ergo i illo effectu
puta in iſto volo reddere huic nulla eſt ma
licia moralis. patet. quandocunq; eſt aliqs
effectus hominis qui neceſſario neceſſitate
naturali ſequitur ad priorē: ſi in effectu pri-
ori nulla ſit malicia moralis nec etiam in ſe-
quenti. quia tunc per actus nō malos aliqs
neceſſitaretur ad male agendum/ quod ne-
mo ꝑcederet: ſed in volitione qua volo red
dere debitum vxori petenti nulla eſt mali-
cia moralis: nec in iſto iudicio/ iſta eſt vxor
petens: ꝙuis ſit malicia intellectualis: quia ē
error: & illa volitio qua volo reddere huic
neceſſario neceſſitate naturali ſequitur ex il
lis duobus. certum eſt ꝙ in illa volitōe nō
eſt malicia moralis. dico ergo ꝙ eſt bonitas
in illa/ patet ſic ratione durandi in ſecundo
iſtud iudicium eſt inuincibile. huic petenti
reddēdum eſt debitum: ergo ſaltem poteſt
eſſe taliter inuincibile: quod nō poteſt auſ-
ferri: ſit ita: tūc ſic arguitur. Non poteſt auf
ferri: ergo tenetur ſortes reddere. Patet con
ſequentia. ſortes tenet vitare quodlibet pec
catum: ſed non reddere eſt peccatum. Patet
eſt contrauenire tali iudicio & ſcientie: igi-
tur. Tunc arguitur ſic: ſortes tenetur vitare
illud peccatum quod eſt nō reddere: & nō
poteſt vitare niſi reddendo. quia nō poteſt
vitari priuatio niſi ponēdō habitum: ergo
tenetur reddere: ergo illud dictamen reddē
dum eſt huic: eſt verum. Hinc dicit Duran
Aduerte diligēter dus ꝙ nullū dictamen inuincibile pure pra
cticum eſt erroneum: imo quodlibet eſt ve
rum. Si ergo non poteſt vinci: ergo faciēdū
eſt quod dictat eſſe faciendū. Si faciēdum ē:
ergo eſt ita in re: quomodo ergo vocat er-
roneum inuincibile. Dico ꝙ non eſt illud
quod eſt erroneū inuincibile: ſed iſtud/ hec
eſt vxor mea: & niſi tale iudicium eſſet i vin
cibile: hec eſt vxor mea: iſtud eſſet erroneū:
huic reddēdum eſt debitum: cum ergo hoc
iudicium ſpeculatiuū/ hec eſt vxor mea/ eſt
inuincibile: iſtud practicum eſt verum huic
reddendum eſt. ¶ Pariformiter dicā de pau
pere: huic danda eſt elemoſyna: quando eſt
inuincibile illud practicum eſt verum/ huic
dandum eſt. ¶ Dices/ volo ꝙ talis non ha-
beat aliquod iudicium preter hoc redden-
dum eſt huic vxori mee petenti debitum: il
lud eſt falſum: quia bene ſequitur. Redden-
dum eſt huic vxori: ergo hec eſt vxor. Dico
ꝙ eſt falſum ſpeculatiuum: & includit duo
virtualiter. Primum/ reddendum eſt huic.
Secundum eſt hec eſt vxor: primū pure pra
cticum: ſecūdum pure ſpeculatiuum: rōne
primi non prouenit falſitas in illo iudicio:
nō eſt ergo falſum/ ſed verū practicum: ita
eſt enim in re ſicut ſignificatur ꝑ tale practi-
cū: ſed illud quod ſignificatur ſpeculatiue:
puta/ hec eſt vxor: eſt falſum. & vt actus ſit
bonus ſufficit ꝙ ſit cōformis iudicio practi
co/ ſiue ſpeculatiuum ſit verū/ ſiue non. &
voco practicum verum: quādo ita eſt in re
ſicut per illud ſignificatur. ¶ Alij/ vt ochā *Tertia opinio.*
& de Gerſono dicunt aliter ꝙ actus eſt con
formis iudicio vero ſcilicet iſti/ reddendū
eſt debitum illi/ quam credo inuincibiliter
eſſe meam. Et Ocham dicit ꝙ ſufficit con-
formitas ad iudicium vniuerſale: & non re
quiritur ad particulare. ſed Durandus pro-
babilius dicit. ¶ Quantum ad aliud de im-
mobiliter: vt continuo actum per dimidiā
horam: & iudico quod non eſt continuan
dum ꝑ vnam integram horam: ille actus eſt
bonus in dimidia hora/ & hoc certū ē/ quia
in/ illa dimidia hora eſt cōformis recte ratio
ni/ ergo eſt bonus: & ꝙ continuetur ꝑ ſecū
dam dimidiam horam nō facit ꝙ fuerit bo
nus in prima dimidietate hore: quia boni-
tas prime medietatis hore nō dependet ex fu
turo: ergo falſum eſt ꝙ requiratur ꝙ immo
biliter & ꝑſeuerenter agat. ¶ Dico quādo

doc. dicunt ad actum virtutis requiritur ꝙ
immobiliter/& perſeueranter agatur: hoc
intelligitur ad actum virtutis: & ſic ad vitā
dum peccatū & maliciam oportet ꝙ ſtatim
mobiliter & perſeueranter: quia ſi omitte-
retur anteq̄ ratio dictaret eſſe omittendum
peccaret: & non euitaret culpa. Propterea
dico quando dicunt doctores conformiter
ad Ariſtotelem ꝙ immobiliter verū eſt vt
vitetur omnis culpa circa talem materiam:
ſed vt vitetur mediate non requiritur talis
perſeuerantia: quia vito culpam pro prima
dimidietate: ſed non vito pro ſecūda medie
tate. ¶ Quantum ad aliud de elicitione ſeq
tur ꝙ ſi requireretur libera elicitō: ꝙ in illo
actu qui ſequitur ex alijs potentijs ſit boni-
tas ſaltem diſtincta a bonitate aliorum: con
Ocham. cedo. Dicit tn̄ Ocham expreſſe volo ſerua
re caſtitatem: & dicto non poſſe niſi ſubeū-
do mortem: in illa volitione qua volo ſub
ire mortem non eſt bonitas diſtincta a vo-
litiōe qua volo ſeruare virginitatem. Ideo
Martinꝰ Martinus dicit ꝙ iſta volitio ſubeūdi mor
tem/non eſt actus fortitudinis/ſed tempe-
rātie: & dicit ꝙ in quolibet genere virtutis
eſt actus martyrij. ¶ Conſequenter pro di-
De actibꝰ intriſece bonis. ſtinctione virtutis notādum eſt ꝙ quidam
eſt actus virtutis intrinſece bonus: & non ē
ille/qui ē neceſſario virtuoſus: quia nullus
actus virtuoſus neceſſario eſt: ergo capien-
do intrinſece. i. neceſſario nullus eſt intrin
Hoc tenet Ocham. ſece virtuoſus. ¶ Itē ſecundū quoſdam nō
dicitur intrinſece virtuoſus: quia nō poteſt
eſſe quin ſit virtuoſus: quia poteſt eſſe a ſo-
lo deo voluntate non concurrēte: ergo po
Quare dicit actus intriſece bonus. teſt nō eſſe virtuoſus. Dicitur ergo intrinſe
ce bonus propter duas cauſas. Prima: quia
non pōt eē vitioſus: ſecūda/quia nō poteſt
eſſe a voluntate libera: quin ſit virtuoſus.
Propter has cauſas dicitur intriſece virtuo-
ſus: ſequitur ꝙ eſt dabilis actus/quem volū
tas non pōt libere elicere quin agat virtuo
ſe: ratio eſt. Capio actū virtutis/ſit. a. Que-
ro vel iſte eſt virtuoſus intrinſece vel extrin
ſece. ſi intrinſece/habeo propoſitū. ſi extrin
ſece: ergo eſt virtuoſus ab alio actu/iam ca-
pio illum alium actū: & ſit. b. vel. b. ē actus
virtuoſus intrinſece vel extrinſece. Si intrin
ſece/ergo propoſitum. ſi extriſece/ergo ab
alio actu: ergo erit proceſſus i infinitum in
actibus virtuoſis vel tādem deueniemus ad
vnum intrinſece bonū: & iſtud eſt motiuū
Ocham: ſed non videtur multum apparēs:
neq; forte/ideo dicit ꝙ datur actus qui non
poteſt elici quin ſit bonus: & ē actus qui ha
bet omnes circunſtantias: ſcilicet finē/pru-
dentiā & omnes alias pro obiecto. apparen
tia eſt: quia ſi habet oīs circunſtantias pro
obiecto: ergo nunq̄ pōt ſibi deficere aliqua
circūſtantia: quia ſi deficiat deficit obm̄: er-
go deficit actus. Nā vt dicit Dionyſius Bo
num ē ex integra cauſa conformiter ad Ari
ſto. in ſecundo: qn̄cūq; cōcurrunt oīs cir-
cunſtantie: tunc eſt bonitas: & ille actus (di
cit) non poteſt a voluntate elici quin ſit bo
nus: quia nunq̄ elicitur quin ſit prudentia:
quin eliciatur etiam propter debitum finē:
quia habet hoc ꝑ obiecto: quia non poteſt
eſſe idem actus/quin habeat idem obm̄ ſem
per. ſed ſecundū aliquos videtur Ochā de
ficere. Dicit eīm. S. Thomas. habet oīs cir- Carpitur Ocham.
cunſtantias q̄ requiruntur: ſed vna illarum
pōt effici mala: quo facto adhuc actus hn̄s
oīs illas circunſtātias maneret idem: vt ſit
ſortes volēs dare elemoſynam platoni pro
pter deū actus fertur in dationem elemoſy-
ne propter deum: & quia dictatum eſt a ra-
tione verū eſt: ſi actus exterior eſſet neceſſa-
rio materia cōueniens: iſte actus eſſet intrin
ſece bonus. Sed difficultas eſt vtrum ſit ne-
ceſſario materia conueniens. apparet ꝙ nō:
quia deus pōt ꝓhibere ne det: & ſortes ad-
huc credet eſſe dādum. illud iudicium quo
iudicaret danda eſt elemoſyna Platoni eſt
vincibile: & tunc eſt idem actus q̄uis credat
rationem eſſe rectam. Licet etiam in rei veri
tate hoc non ſit bonum: & credat ꝙ ſit bo-
num: & vult ſub illa rōne quia bonū/quia
ſemꝑ voluntas fertur in obiectum ſecundū
rationem q̄ p̄ntatur per intellectū: q̄uis illa
ratio non ſit recta: vult ei dare ꝓpter deum:
quia dictatum a rōne: & ille actus eſt ꝓhibi-

tus:ergo videtur ꝙ actus non ſit intrinſece
bonus:ſicut capit Ocham. ꝙ ita videt mihi
ꝙ ille actus non eſt intrinſece bonus:& ad
motiuū eius negatur cōſequentia:quia effi
citur malus propter prohibitionē:quia ma
teria eſt ꝓhibita .nō efficitur malus propter
circunſtātiam:ſed efficitur malus rōne ob
iecti. Patet ergo ꝙ actus intrinſece bonus
eſt ille qui nō poteſt elici a volūtate libere
quin ſit bonus. & ſecūdum Ochā eſt actus
habēs oēs circūſtantias pro obiecto: & nō
poteſt elici a voluntate quin ſit bene circū
ſtātiōatus. Sed actus dicitur nō intrinſece
bonus qui pōt elici a volūtate:& nō erit bo
nus. & talis actus ſecundū Ochā nō dicitur
bonus niſi propter pn̄tiam alterius actus q
eſt intrinſece bonus:& ſicut eſt bonus pro
pter aſſiſtētiam alterius ita efficitur malus/
propter aſſiſtentiam alterius mali. Quęri
tur cōſequēter ſuppoſito ꝙ ſit actus intrin
ſece bonus cuius potentie erit: vel intelle
ctus:vel voluntatis vel ſenſus vel potentie
executiue.i.exterioris. Reſpondet. Nul
lus eſt itrinſece bonus preter actum volun
tatis. Patet primo de actu exteriore poten
tie executiue:vt de datiōe elemoſyne:actus
ille qui imperatur a bona voluntate poteſt
imperari a mala voluntate.non enim ē alia
datio elemoſyne propter hoc ꝙ volo illā
propter deū:vel propter hoc ꝙ volo illam
ꝑꝑ vanā gloriā:ergo nullus ē actus exteri
or intrinſece bonus. De actu potētie ſenſiti
ue puta de illo/ꝑ quem ſenſus cōformatur
rōni. Patet ſic:actus ille nō habet nec habe
re pōt deū pro obiecto:ſimiliter nec ratio
nem. patet:deus nec ratio poſſunt cogno
ſci a ſenſu:ergo actus potētie ſenſitiue non
pōt ferri in deum/aut rectam rationē tanq̄
in obiectū:cū ergo ſenſus nō poſſit cogno
ſcere deū/nec rationem. ergo nec appetitus
ſenſitiuus pōt ferri in illa:& ꝑ cōſequens il
le actus poterit impari/āt cōtinuari ab actu
voluntatis q̄ habebit aliud obiectū a deo:
ſicut ē eadē opatio exterior q̄ impatur pro
pter deū & vanā gloriā:ita pōt eſſe eadem
fuga voluptatis in ſenſu impata ꝑpter deū/
& impata propter vanā gloriā:ergo actus
potentie ſenſitiue nō eſt intrinſece bonus.
Similiter nullus eſt actus intellectus in
trinſece bonus. Patet q̄cūq; cognitio detur
q̄ impetur a volitione bona:eadem pōt im
pari a mala volitione:ergo q̄cūq; cognitio
detur pōt eſſe mala:& ſic patet breuiter ꝙ
nullus ē actus intrinſece bonus preter actū
voluntatis. Dices ergo eodem argumen
to poteris probare:ꝙ nullus eſt actus volū
tatis intrinſece bonus. Patet. ſicut actus qui
cūq; itellectus/ſenſus/& potētie exterioris
pōt impari a mala volitione/& per malam
volitionem imperantem nō variatur actus
in eſſe nature:licet in eſſe moris:eodem mo
do quicunq; actus voluntatis pōt impari a
mala volitione:ſit ergo ſortes q diligit deū
ſup oīa:quia dictatum ꝑ rationē:ſortes pōt
velle cōtinuare illum amorem propter va
nam gloriā:quo facto impat illum actum a
volitione mala:quia voluntas nō ſolū pōt
impare actus aliarum potentiarū:ſed etiam
actus proprios & directos per aliū actū.ſ.
reflexum:ergo nullus eſt actus volūtatis in
triſece bonus:quin poſſit effici malus ꝑ actū
impantē:& hoc argumentū eſt tritū in ſcho
la. Dico ꝙ implicat ꝙ velim amare deum
propter vanam gloriā:& ꝙ amē eum ſuper
omnia/quicquid dicatur regulariter hoc vi
detur mihi dicēdū. ratio ſit Sortes qui amet
deum ſup omnia:& vult eū amare propter
vanam gloriā. Tunc bene ſequitur:vult eū
amare propter vanam gloriā:ergo illa vo
litio ꝓcedit a vana gloria:ſicut volitio me
dij a volitione finis:& vltra/procedit a va
na gloria:ergo amor dei procedit ab appe
titu vane glorie:ergo tunc amat deum pro
pter vanā gloriam. Et vltra:ergo nō amat
deū ſup omnia. & ſic implicat amare aliqd
obiectū ſuper omnia:& ꝙ ametur propter
aliud:immo magis amatur aliud:quia pro
pter vnūquodq; tale:& illud magis. Nam
ſi imperet amorem dei propter vanam glo
riam:non eſt amor dei ſuper omnia:immo
infra aliud. Et ſic videtur mihi ꝙ nullus pōt
impare amorē dei ſup omnia volitione qua

Videt doctoꝛ ad Ocham.

ꝙ nullus act' intrinſece ſit bon' niſi volitio.

Aduerte

Argumētum.

Non ſtat ꝙ ametur deus ſup oīa & propter vanā gloriam.

impat ꝓpter vanam gloriã:& ſic ergo non
põt eſſe malus impatiue/nec elicitiue: & ſic
ſimpliciter non põt eſſe malus. ¶Si queraꝛ
tur/dicis ꝙ actus intrinſeci omnes circũſtã
tie debent eſſe obiecta partialia:quare ergo
dicũtur circũſtãtie actus cum ſint obiecta:
Dico ꝙ dicuntur circunſtantie actus exte
rioris & nõ interioris:qa ſunt obiecta actus
interioris. ſortes dat elemoſynam pauperi
propter deum:quia dictatum a recta ratõe.
Dico ꝙ deus eſt circunſtantia finalis actus
exterioris & non interioris:prudentia ſimi
liter eſt circunſtantia illius dationis:ſed nõ
volitionis. illa datio non habet deum pro
obiecto:ſed pro fine:& volitio interior ſo
lũ habet illa pro obiecto:& ſic dicuntur cir
cunſtantie actus exterioris/& non interio
ris. Secundo/dico ꝙ obiectum dicitur bene — *bona difficultas.*
circunſtantia:immo obiectum eſt vna circũ
ſtantia actus interioris obiecti/in quod ferꝛ
tur illa volitio:& ſic non inconuenit ꝙ di
catur circunſtantia & obiectum partiale.
¶Circa hoc ſunt alique difficultates: Dicis
ꝙ ad actũ intriſece bonum requiritur ꝙ ha
beat omnes circunſtantias pro obiecto: er
go habet ipſam prudentiã pro obiecto:er
go illum actum voluntatis precedit neceſſa
rio illa noticia/qua reflectit ſe ſupra prudẽ
tiam/cum voluntas non fertur in incogni
tũ:ergo ꝑcedit natura ſaltẽ:noticia qua in
tellectus preſentat voluntati:ſed hoc vide
tur inconueniens ꝙ nullus poſſit bñ mora
liter agere niſi ſe reflectat ſupra tale dictamẽ
Certum eſt ꝙ ſimplices/nec regulariter do
cti reflectunt ſe:ſolum cõſyderãt hoc ẽ agẽ
dũ:ergo ſequitur ꝙ non requiritur ad actũ
virtutis ꝙ ille actus feratur in prudentiã tã
ꝗ in obiectũ. ¶Breuiter quicquid dicatur
eſt aliquis actus intrinſece bonus:& hoc te — *doctor cũ Scoto.*
net Scotus. q. j. de matrimonio ꝙ dilectio
dei ſuper omnia eſt actus intrinſece bonus:
quia hoc dictamen eſt neceſſarium:deus eſt
diligendus ſup omnia:& deus non poſſet
prohibere ſuam dilectionem. Dico cũ Sco.
ſit ita ꝙ deus non poſſet prohibere ſuã dile
ctionẽ:ille actus quo diligo deũ ſup omnia
eſt intrinſece bonus. Secundo dico ad actũ
bonũ non requiritur ꝙ iſte habeat pruden
tiã pro obiecto:vel ꝙ aliquis actus ſibi co
exñs habeat prudẽtiam pro obiecto. Patet
iſta propoſitio ſortes cognoſcit indigẽtiã
Platonis dictat ꝙ ſubueniendum eſt Plato
ni propter deũ:nichil aliud dictat ita ꝙ nõ
reflectit ſe ad ſuũ dictamen conſyderãdo an
ſit verum: vel non:& vult ſubuenire. Mi
rum eſt dicere ꝙ talis actus nõ ſit bonus vo
lo ſubuenire Platoni propter deum:ita ꝙ
deliberate ſubuenio:qñ habeo illď dictamẽ
actuale ille actus nõ habet prudentiam pro
obiecto:nec habet aliquẽ actũ ſibi coexñtẽ:
qui habeat prudẽtiam pro obiecto. Patet:
ſortes non cognoſcit prudentiam per actũ
voluntatis:immo eſt bonus propria boni
tate. Dico ſecundo vt actus ſit bonus nõ re
quiritur de neceſſitate ꝙ habeat prudẽtiam
pro obiecto vel actum ſibi coexñtẽ qui ha
beat prudentiã pro obiecto ſicut videtur ꝑ
tendere Ochã. Ratio mea ẽ:facio actũ pro
pter hoc perſeueranter & immobiliter:& il
le actus non habet prudentiam:&c. ¶Ter
tio dico/ſtat bñ ꝙ ſit aliqs actus qui habeat
prudẽtiam pro obiecto. ¶Certum eſt ꝙ ea
dem noticia poteſt eſſe noticia ſui ſaltẽ con
fuſa:immo multi dicũt ꝙ diſtincta comple
xa: vt patet in inſolubilibus:ſed nõ incom
plexa. nam poſſum/ dictare dãda eſt elemo
ſyna Platoni propter deum quia dictatum
per rectam rationem: illa propoſitio eſt ve
ra:ergo poſſum ei aſſẽtire:& poſſum habe
re vnum dictamẽ qď feratur in hoc totũ:tũc
illud iudiciũ eſt noticia ſui confuſa:quia re
pñtat oẽm rõnẽ:ergo repreſentat illudmet
& eliciens actum cõformẽ illi iudicio: talis
actus ſiue volitio habet illud dictamen pro — *quod actũ bonus nõ requiratur alia noticia a dictamine.*
obiecto partiali:qa habet pro obiecto par
tiali omne illud quod obiectum partiale di
ctat:ergo ſtat ꝙ talis volitio ſit bona ꝗ ha
bet dictamen prudentiale pro partiali obie
cto:ꝗuis hoc non requiratur. ¶Dico ergo
ꝙ ad talem volitionem non requiritur no
ticia diſtincta a prudentia ꝑ quã intellectus
reflectat ſe ſupra prudentiam:& eſt argumẽ

cum ſchole ꝙ requiratur alia noticia. Dico
ꝙ per ipſammet prudētiam reflectit ſe intel
lectus ſupra ſe: quia vna noticia pōt eſſe di
ſtincta ſuimet complexa & confuſa incōple
xa: ergo ſtat ꝙ aliquis actus habeat pruden
tiam pro obiecto. Sed habendo ſolum hoc
dictamē Danda eſt elemoſyna pauperi pro
pter deum: ille actus nō habet prudentiam
pro obiecto. Sed iſtud danda eſt ꝓpter deū
quia dictatum a recta ratione habet pruden
tiam pro obiecto non per aliam noticiam.

Aduerte ad hoc diligenter.

¶ Habemus ergo ad actum moraliter bo
num non requiritur ꝙ habeat prudētiam
vel actum ſibi coexñtem qui habeat prudē
tiam pro obiecto. Ratio mea eſt. Sequitur
ꝙ nullus poſſet bene frui deo ꝑ actū bonū
quin ſimul vtereť aliquo creato / nemo hoc
dicit. Bene dicit ꝙ non poſſet eſſe vſus me
ritorius ſine fruitiōe: ſed poteſt eſſe fruitio
ſine vſu. Patet ſequela. Sortes non pōt ha
bere actum virtutis qui habeat actum quo
feratur in prudentiam ſecūdum illā opinio
nem / vel actus ille ē vſus vel fruitio. ſi vſus:
ergo propoſitū. ſi ſit fruitio prudentie: er
go nō eſt actus bonus / ſed malus: quia fru
itiō creature. & ſic oportet illos fateri ꝙ nul
la ē fruitio bona qui ſimul ſit vſus: aut quin
illa fruitio ſit vſus: ſed hoc videtur abſurdū
quia multi merentur circa deum que nō co
gitant de creatura. Ad actum ergo virtuo
ſum non requiritur ꝙ habeat prudentiam
pro obiecto: ſed ſufficit ꝙ prudentia ſit cau
ſa partialis & aſſiſtens. & non ſequitur pru
dentia eſt cauſa partialis illius volitionis:
ergo eſt obiectum partiale. nam noticia eſt
cauſa partialis volitionis: & tamen non eſt
obiectum partiale. ¶ Dico inſuper nō qui
libet talis qui habet oīs circunſtantias pro
obiecto eſt intrinſece bonus: ſicut capit qui
dam pro actu qui nō poteſt eſſe malus: vel
qui non ꝑt elici a voluntate quin ſit bonus
Patet ſic. Eſt aliquod obiectum cōueniens
rationi recte & ꝯtingenter conueniens: ita
ꝙ poteſt eſſe diſconueniens: vt iſta mulier
eſt cōueniens ſorti ad vſum carnalem ſecun
dum rationem: quia eſt ſua: pōt tñ diſſolui

ꝙ act⁹ habens oēs circunſtātias ꝓ obiecto ſit intriſece bonus cōtra gabrielē.

matrimonium vt patet: nam capio ſarra
num vxorarum per matrimonium cōſum
matum ſua vxor eſt ei conueniens ſecundū
rectam rationem: poteſt tñ illud matrimo
nium diſſolui ꝑ conuerſionem alterius par
tis ad fidem: tunc arguitur ſic. Sortes infide
lis dictat / iſta eſt a me cognoſcenda & pro
pter deum: & quia dictatum a recta ratione:
& habet volitionem cōformē. Notum eſt
ꝙ illud dictamen habet oēs circunſtantias
pro obiecto: & illa volitio habet oēs circū
ſtantias pro obiecto: & tñ efficitur non ſua
quia conuertitur altera pars ad fidem: quis
ignoret ſortes credēs vincibiliter adhuc eē
ſuam. in ſorte ramanet idem iudiciū quod
prius ſcilicet cognoſcenda eſt hec a me pro
pter deum: & quia dictatum ꝑ rectā rationē
Credit ſemper eē dictatum per rectam ratio
nem ſed vincibiliter: prius erat verū: nunc
erroneum: immo apparet dicendum ſic: vl
timata prudentia eſt circa contingentia: er
go idē actus qui eſt prudētia erit erroneus:
& eſt idem iudicium: ergo eſt idem actus cō
formis: & ſecundum eaſdem rationes: ſed il
le actus iam efficitur malus: quia illa nō eſt
amplius ſua: & credit ꝙ ſit ſua: ſed vincibili
ter: ergo actus quo vult eam cognoſcere iā
eſt malus poſtꝗ̄ ē vincibilis: & ꝑ conſequēs
aliquis actus qui habet oīs circunſtantias
pro obiecto pōt effici malus: quia vna cir
cunſtantia poteſt eſſe mala: ideo ille actus
erit malus. ¶ Videtur ergo mihi probabili
us ꝙ aliquis actus qui habet omnes circun
ſtātias pro obiecto nō eſt intrinſece bonus
Et videtur mihi ꝙ nullus eſt actus intrinſe
ce bonus niſi dilectio dei ſuper oīa. & pro
pter hoc: quia deus non poſſet ꝓhibere ſuā
dilectionem. ¶ De caſtro tñ dicit ꝙ nullus
eſt actus intrinſece bonus: quia nullus eſt a
ctus quin poſſit continuari cōtra dictamen
erroneum: ergo ſequitur ꝙ nullus eſt actus
intrinſece bonus: & illa opinio eſt multum
probabilis: ſed poteſt defenſari ꝙ ſolum di
lectio dei ſup omnia eſt actus intrinſece bo
nus tenendo ꝙ deus non poteſt prohibere
ſuā dilectionē. Dicit tñ de Caſtro ꝙ nullus

Solus actus dilectiōis dei ſup oīa ē intriſece bonus: vide quare.

de Caſtro

Dupliciā ſunt dictamina qdā neceſſaria qdā contingentia.

eſt intrinſece bonus propter prohibitionē ꝯuenientem. ¶ Hic eſt difficultas de actu conformi dictamini neceſſario: nam apud eum ſunt aliqua dictamina prudentialia neceſſaria. Aliqua vero contingentia: vt dandā eſt elemoſina pauperi propter deum: illud eſt contingens: quia deus poteſt prohibere ne detur elemoſina pauperi ꝓpter deū: īmo precipere ꝙ occidatur pauper: ergo pōt prohibere ꝙ ſortes nō det ei elemoſynam. Aliqua vero ſunt neceſſaria: ſcilicet negatiua: vt iſtud/non eſt dei precepto contrauenīendum: illud ē neceſſarium: quia illud eſt impoſſibile: eſt precepto dei contrauenīendum. Similiter apud eum iſtud eſt neceſſarium: non eſt occidendus innocens auctoritate propria: quia illud eſt impoſſibile/Innocens eſt occidēdus auctoritate propria: tunc hoc eſt neceſſarium: non eſt dei precepto contrauenīēdum: ergo nolitio illa eſt neceſſario bona. Patet. Bene ſequitur: ē dictamini vero conformis: ergo eſt bona. Similiter bene ſequitur Eſt cōformis dictamini neceſſario: ergo eſt conformis dictamini vero: ſaltem illa que non poteſt eſſe ſine tali dictamine vero: puta nolo contrauenire precepto dei: quia ratio dictat: non poteſt eſſe quin illud dictamen ſit & illud nō pōt eſſe quin illud ſit verum: ergo non pōt eſſe nolitio quin ſit conformis dictamini vero: ergo non pōt eſſe quin ſit bona Conſequētia tenet: quia eſt cōformis vero dictamini: ergo bona ¶ Quantum ad hoc illa nolitio que eſt conformis dictamini neceſſario ē neceſſaria: nego. ¶ Vn̄ pro iſto ſuppono ꝙ cōtingit dupliciter intelligi ꝙ aliquis ſe cōformet alicui dictamini. Primo ꝙ ſe conformet dictamini imediate & proprie: & iſto modo ſe conformare nihil aliud eſt/ꝙ facere ita eſſe ſicut per dictamen dictatur eſſe faciendum: vel facere non ita eſſe ſicut ꝑ dictamen dictatur non eſſe faciēdum: vt dictatur ꝙ danda eſt elemoſyna: ſe conformare illi eſt facere ꝙ elemoſyna detur. Iſtud dictamē non eſt deus odiendus: ſe cōformare illi nō eſt amare deum: ſed eſt non odire. iam dico

Dupliciter intelligitur ꝙ aliquis cōformet ſe alicui dictamini.

ꝙ omiſſio illius actus nunꝗ poteſt eſſe mala: quia ſi non poteſt precipi odium dei: nō poteſt omiſſio eſſe mala: ſicut de neceſſitate prohibetur actus. Aliomodo actus ē cōformis dictamini: qꝛ agens nult vel vult quod dictatur non eſſe faciēdū. Exemplū. Sortes dictat non eſſe contraueniendū precepto dei primomodo nō cōtraueniēdo. i. nullum actum eliciēdo contra preceptum ſe conformat. Secundo/ſe conformat: quia nult taliter facere qualiter dictat ratio non eſſe faciendum. Dico vltra ꝙ ille actus conformis ſecundomodo nō eſt neceſſario bonus: quia poteſt eſſe difformis alicui alteri iudicio recto. Iſte due ſimul ſtant in veritate/nō eſt cōtraueniendum precepto dei & non eſt eliciendum iſtud nolle: poteſt enim deus prohibere ꝙ non eliciatur illud nolle. hoc preſuppoſito illud nolle eſt aliquo modo conforme dictamini. probatur hoc non ſufficit ad bonitatem actus: quia requiritur conformitas ad dictamen verum: & ꝙ non ſit difformis alteri dictamini vero: ſed nō obſtāte ꝯformitate actus quo nolo contrauenire precepto: ſtat difformitas cū alio dictamine: puta non eſt nolendum: & ſic ille actus eſt contingenter bonus/quia eſt cōtingenter non difformis alicui alteri dictamini rationis/valde facile defenſari poteſt vtraqꝫ opinio ꝙ eſt dabilis aliquis actus intrinſece bonus: & quod nullus ē actus intrinſece bonus. ¶ Sed queritur conſequenter. vtrum ſit dabilis actus indifferens Ocham in tertio: ſimiliter in prima diſtinctione primi: & omnes doctores preter Thomam & Gregorium dicunt ꝙ eſt dabilis actus indifferens: id eſt: nec bonus: nec malus. Ratio. primo ē dabilis actus liber elicitus libere ex ſola ſimplici appreheſione terminorū ſine dictamine in materia que nō eſt mala/tunc ille actus nō eſt malus nec bonus: ergo eſt indifferens. Item ꝗuis ſortes teneatur referre omnes actus ſuos in deum: tamen illud ē preceptum affirmatiuū/ideo nō tenetur ꝑ quolibet tempore. ſit ita ꝙ ſortes pro. a. tēpore nō teneatur amare deū occurrit ei pau

An dabilis ſit actus indifferens.